ERDÉLYI

PROTESTÁNS LAP

AZ ERDÉLYI EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

1905.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

NAGY KÁROLY,

THEOLOGIAI TANÁR.

✳

VIII-IK ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁR,

NYOMTA AZ «ELLENZÉK» KÖNYVNYOMDÁJA.

1905.

TARTALOM:

I. Vezérczikkek, tanulmányok, irányczikkek.

Lapszám

Ady Sámuel: Válasz Vályi János „Papbeiktatás“ cz. czikkére 48
Balázs Ignácz: Értekezleti megnyitó beszéd . . 2
Barabás Samu: Mentsünk, amit lehet 347 356
Bartha Zsigmond: Legyen világosság . 201 208
Bartók György dr.: A papok és a politika 17
Papszentelő beszéd 1905 165
Püspöki jelentés . . . 166 174 182 192 200
Ifj. Bartók György Németországi levelek 401
Benedek Károly: Elismerés az érdemnek 54
Malomvizi Kendeffy Gyula 312
Bene Lajos: A baptistákról 127
Berde Sándor: A református egyház állapota 1903-ban 77
87 94
A kereszt (Németből) 118
Elközelgett az Isten országa (Németből) 399
Bod Károly Özv. Kiss Ferenczné emlékezete 437
Bodor János: Gróf Mikó Imre 291
Bizottsági jelentés a konfirmáczió káté ügyében . 321
Bokor Sándor: Idvezitő Urunk tanitása (Roberston J.) 281
293 302
Csulak Zsigmond: Az orsz. reform. lelkészi nyugdijintézet . . . 35
Csürös József: A világnak világossága 389
Jön a dicsőség királya . . 417
Fogarasy Albert: Nyilt levél a szerkesztőhöz 188
Epilogus a „Legyen világosság“ cz. két czikkhez . 305
306 324 332
Gidófalvy István dr.: Magunkról magunknak . . 9
Horváth István: A theologia, filozófia és term. tud. közötti viszony 86 92 100 107 120
Az egyházk. közgyűlés küszöbén 157
Egy kongruás kálvinista pap kaczagása . . 167
A kijelentés, mint tudományos követelés 407 417
Horváth János: Jelentés az ev. ref. Szeretetház 1903/4. és 1904/5. évi állapotárol. . 225 234 242
Ignácz László: A kovásznai ref. templom épitése 1808—1817 53
Imre Sándor: Iskola történeti adattár . 44
Jancsó Sándor: Titkári jelentés a nagyenyedi Prot. Nőegylet müködéséről 217
Az egységes lythurgia . . 249 257 265
Nyilt levél a szerkesztőhöz . . 394
Kádár János: A szászvárosi egyházközség igaza 158
Kenessey Béla: Husvét. . . 125
A theologia. . 302 311
Kiss Károly: Igazolásul . . . 23
Kovács László: Az angol szabad egyház nagygyülése 101
Kristóf György: Jogos individualizmus . . 10
Kutasi Károly: Egy pár szó a gymnasiumi tanügyről 51
Lajos János: Vallásos nevelés az iskolában . . 3 11
Lázár István: A reformáczió ünnepén 372 381 392
Maggari Árpád: Nyilt levél Sebes Dénes dr.-hoz 428
Meggaszay Mihály: A cura pastoralis áldásai . 83
Nagy Endre: A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium a szabadságharcz alatt 29 37 45
Nagy Károly Mi lesz a mi dolgunkkal?! 43
Mementó! . 75
Dr. gróf Kuun Géza 119
Protestáns egyetem 191
A baptizmus elleni védekezés 215 233 241
A Debr. Prot. Lapnak 220
Válasz a Magyar Szónak 243
Szász Károly 355
Szólj igazat s betörik a fejed . . 394
Zsinati beszámoló . . . 426 434
A Bethlen Gábor-kör szeretetvendégsége 435

Lapszám

Novák Lajos: Istentiszteleti rendtartás a magyar ref. egyházban 195, 202, 209, 216, 251, 259, 266, 274, 283, 295, 303, 314, 325, 334
Orbán Gábor: Zsinati képv. választási emlék a parochiáról . . . 4
Osváth Lajos: Rólunk — magunknak 435
Paál Gusztáv: Nagypénteki hangulatok 125
Péchy Árpád: Jótékony nőegyletek . . 39
Az orsz. ref. lelkészi nyugdijintézet és a papnék 59
Válasz „Készül az egységes liturgia“ cz. tudósitásra 211
Ravasz Árpád: A tökéletes béke megvalósitása 250 258
Sebess Dénes: A sociális törekvések s egyházunk 371
Simon Ferencz: Válasz „Biráló“ urnak . . 306
Szalay József: Hogyan védekezzünk a baptisták ellen . . . 199
A baptizmus elleni védekezés 273
Vályi János: Papi beköszöntő . 22
Veress Károly: Vélemény az egyházi adóknak a költségvetés és számadásokba illesztéséről 144

Név nélkül:
B. U. É. K. (Kálvinista) 1
Adóügyi törvény a zsinathoz 12
A szászvárosi dézma (p.) 19
A Tisza kormány egyh. pol. programmja 20
A debreczeni ref. főiskola törlesztéses kölcsönei 21
Felterjesztése a két prot. egyház közös bizottságának a magyar államkormányhoz 27
A Nagy Péter „Konfirmácziói kisebb kátéja“ átdolgozásához 52, 61, 71
Zsinatunk második ülésszaka 67
Egyházközségi szervezet a magyar ref. egyházban (Egy zsinati tag) 67, 76
Egyházkerületi szervezet (Egy zsinati tag) 84
Vallásos nevelés (Aleph) 91
Dr. Bartók György (Falusi) 99
A kereszt (Revisor) 108
Reakczió?! (Presbiter) 133
Vallás és tudomány 137, 142, 152
Esperesi fizetésrendezés 141
Egyházi közéletünk 150
Nehéz napok (Pásztor) 173, 181
Közgyülés után (Közgyülési tag) 175, 183, 194
A ker. közgyülésről való tudósitáshoz. Megjegyzés (Imre Sándor) Helyreigazitás (Incze Béni dr.) 203
Bánffy Dezső br. és a Magyar Szó 207
A konventi liturgiai bizottság jeletése és tervezete 216, 235
Br. Bánffy Dezső és az Erdélyi Prot. Lap (Névtelen No II.) 223
A legújabb „schizma“ (Őrálló) 281
Értekezleti közgyülés előtt 331
Egyházi értekezletünk 339
Nehány szó az „Epilogushoz“ (Deák Vigil) 340, 348
Reformáczió 363
Vallástanitó lelkészek ügye 380
Szent vallásunk ereje (Egy lelkipásztor) 382
Adalékok a liturgiához (Egy zsinati tag) 389, 410 419
A baptista gyülekezetek hitvallomása 399, 427
Erdélyi speciálitások 407
Karácsony (Pásztor) 425
Újév (Pásztor) 433

II. Tárcza.

Berde Sándor: „Miért kellett nekik őt megölni“? (Németből) 104
Bodor János: Egy régi oskola mester 32
Kiket hiv fel az Ur nyájának legeltetésére 168

Csekme Ferencz: Gencsi Sándorházi János kegyhagyománya a szász- (ma kis)-fülpösi egyháznak 351
Péchy Árpád: Ima az egyh. ker. egyh. Értekezlet közgyülésén 414
Rákosi György: Birák III. 24. és I. Sámuel XXIV. 3. 278
Ravasz László: Buddha és Jézus 6 13 23
Verséngi György: Bölcs Salamon a jó asszonyról 54
Waller József: Miért van négy evangélium? 129 138 145 153 161

III. Egyházi élet.

(Tudósitások egyh.-megyei-, kerületi-, konventi-, zsinati gyülésekről.)

A nagysinki ref. leányegyház megalakulása (Gábos Sándor) 22. — A s.-sz.-györgyi ev. ref. egyház estélye (r—s) 30. — Zsinati ülések: 95. 102. 121. 128. 136. 412. 421. — A zilahi ev. ref. templom alapkőletételének ünnepe (Bajkó Viktor) 109. — Nagyenyedi nőegylet hangversenye: 122. — Nagyszebeni egyház közgyülése (Jegyző): 112. — Az országos ref. Tanáregyesület IV. közgyülése: 143. 150. — A szilágyszolnoki egyházmegye közgyülése: 161. — Egyházkerületi közgyülésünk lefolyása: 176. 184. — Konventi ülés: 211. — Ref. imaház Borszéken: 270. — Kalotaszegi egyh. megyei értekezlet: 270. — Köri gyülés Kercseden: 275. — Egy sérelmes kimutatás: 276. — A nagyilondai templomszentelés: 276. — Püspök látogatás és vizsgálat Magyar-Láposon: 283. — Az udvarhelyi egyh. megye értekezleti közgyülése Felsősófalván: 285. — Elnöki megnyitó az udv. egyh. m. közgyülésen (K. D.): 287. — Püspöki vizsgálat a dési egyházmegyében: 297. 308. 318. 342. 344.. — Egy szép nap a mezősámsondi egyházközségben (Muzsnay Pál): 319. — Egyházkerületi Egyházi értekezlet V. közgyülésének sorrendje: 331. — Egyháztársadalmi munkásság a küküllői ref. egyházmegyében (Sámuel Aladár): 335. 341. — Az udvarhelyi egyházmegye közgyülése: 336. 343. — A küküllői egyházmegye értekezletének közgyülése: 336. — A marosi egyházmegye egyházi értekezlete 350. — Egyházkerületi Egyházi értekezlet közgyülése Sepsi-Szent-Györgyön 359. 364. 365. 382. — A marosi egyházmegye közgyülése 360. A nagyenyedi egyházmegye évi közgyülése: 366. — A széki és nagysajói egyházmegyék közgyülései 376. — Konventi ülés (nov. 7—9): 383. — A kissolymosi templomszentelés: 384. — Az udvarhelyi egyházmegye közgyülése 386. — Egyházi értekezlet Bööben: 395. — A szilágyszolnoki egyházmegye közgyülése 402. — A marosi egyházmegye fiókörének és a nagyenyedi egyházmegye egyházi értekezletének közgyülése: 403. 404. — Kalotaszegi egyh. m. értekezlet 428. — A sz.-szolnoki egyh. m. értekezlet 430. — Vallásos összejövetel Hosszufaluban 430.

IV. Tudósitások az Igazg.-Tanács üléseiről:

5. 30. 62. 93. 134. 151. 227. 236. 317. 326. 357. 365. 393. 410.

V. Irodalom.

A Magyar Remekirók uj sorozata 5. — Szalay József: „Evagéliomi keresztyén Tanitások“ III. k. 6.; Szalay József: „Keresztyén Evangélista“ 1905. évf.; Magyar Könyvtár 401—404. füzet; Luther Márton müvei (dr. Bartók György) 23.; Veres József: Hirdesd az igét 33.; Faragó György: Hitvédelem a baptisták ellen 63.; Medgyes Lajos költeményei 63.; Ref. zeneközlöny 64.; Gyakorlati papi lexikon II. kötete 71. 79.; A debreczeni kollégium és pártkulái 80.; Vörösz Zsigmond: Imák 139.; dr. Kecskeméthy István: Kezdetben 168.; Szöts Farkas: Református ker. hittan és erkölestan; Balogh Eerencz: A magyar prot. Egyházak története; dr. Erdős József: Keresztyén hittan és erkölcstan; S. Szabó József: Magy. prot. keresztyén irkák (Irsay József) 277.; Zwingli kommentariusa; Házi kincstár sorozata 360. 361.; Raffay Sándor: Jézus példázatai 367.; A „Koszoru“ 111—120. füzetei 367.; Ovakodjunk a szeszes italoktók (szemléltető képek) 367.; Stein Fülöp: A szesz 367; Erőss Lajos: „Apologetika“ 386.; dr. Luther Márton müvei II. kötet 414.; Ujszövetségi apokrifusok (Raffay Sándor) 431.

VI. Iskola.

189 196 205 220; Kollégiumaink értesitői (Biráló) kolozsvári 224; székelyudvarhelyi 244; zilahi 252; sepsiszentgyörgvi, szászvárosi 260 261; marosvásárhelyi 266; nagyenyedi 268; 237 245 253 263.

VII. Külföldi szemle.

Tankó Béla 46.

VIII. Különfélék.

Minden számban. Fontosabbak: Okt. 31-ének ünneppé tétele 14; Viski Pál esperes lemondása 48; Bethlen G.-Kör Bocskay-ünnepe 48; Néprajzi muzeum a Bethlen-kollégiumban 56; Szabad lyceum a Bethlen-kollégiumban 80 98; A nagyenyedi protestáns nőegylet 2-ik estélye 97; Kollégiumi előljáróságok szervezete 112; Nagyenyedi kollégiumunk tanárainak fizetésrendezése 131; A Miatyánk és a bibliai kritika 131; Borsos Sándor papi jubileuma 146; Papbeigtatás Szilágypaniton 146; Tanárok és a zsinati határozat 171; Egyházkerületi választások 178; Felszentelt segédlelkészek 178; Egyházi Értekézlet ig. vál. gyülése 189; Theologiai évzáró 197; A Magy. Prot. Irod. Társaság ig.-választmányának gyülése 205; Udvarhelymegyei egyházi értekeziet 228; A M. P. l. T. IX. vándorgyülése 256; Püspök ur körutja 271; Mikó Imre emléke 298; Nemzetközi valásos kongreszus 309; Theologiai vizsgálatok 309; Szászvárosi papválasztás 319; Egyházi élet Szovátán 327; Szász Károly 352; Bachát Dániel püspökké választása 353; Diakonissza a Szeretetházban 368; A baptista felekezet törvényes elismerése 378; Benedek Árpád székfoglalása Kolozsvárt 405; Az 1848 XX t.-cz. a zsinaton 423; Szabad lyceum a Bethlen kollégiumban 424.

IX. Gyászrovat.

Szabó Sámuel 8; Kovács Ferencz 15; Alsócsernátoni Dulló János 42; özv. Hegyi Mihályné 42; Bibary István 132; Finta Jánosné 139; K. Bogdán József 139; Gazelli Árpádné 147; Péter Antal (1840—1905.) (Sz. B.) 188; Herepey Károly 190; Sz. Kónya János 213; Nagy István 213; Csekme Gábor 213; Pap Irénke 213; id. Pokoly József 222; Ravasz Béla 222; özv. Baczó Elekné, Görömbei Péterné 264; Orbán Károly 289; Báthori János 310; Kányádi Jakab Mózsa 353; Szathmáry János 378; Dézsi László 387; özv. Kiss Ferenczné 397; Szőts Sándor 424; Filó Lajos 439.

X. Hirdetések, szerkesztői és kiadóhivatali izenetek.

Kimutatás

e lapban az 1905. év folyamán megjelent általános érdekü ig.-tanácsi és püspöki rendeletekről.

Melyik számban?	Minő hivatalos szám alatt?	Melyik napról kelt?	A rendelet tárgya	
1	5819—1904	XII—15	A költségelőirányzatok és számadások felterjesztési határideje az Igazgató-tanácshoz	8
2		I—	Körlevél a görgényi egyh. m. *müszaki előadójának dijazása* tárgyában	8
3	4863—1904	I—16	*Könyöradományok* gyüjtése tárgyában	26
4	335—1905	I—19	*Egyházi anyakönyvek* adatainak polgári anyakönyvekkel való egybevetése tárgyában	34
6	516—1905	II—1	*Dr. Decsy Károly*: A gyermek szellemi rendellenességei czimü munka ajánlása	50
7	594—1905	II—4	*Hivatalos levelek* portómentessége	57
8	479—1905	II—16	*Vaday József* „Protestáns erkölcsi olvasókönyv“ népiskolák számára ajánlása	66
8	892—1905	II—16	*A lelkészi és tanitói (énekvezéri) javadalmaknak* a számadásokba való felvétele tárgyában	73
10	841—1905	II—16	Az egyh. ker. *közfőtörvényszék eljárási költségeinek* tárgyában	81
11	842—1905	II—16	*Közügyigazgatók bírósági szavazatjoga* tárgyában	82
12	953—1905	III—14	*Tanitók presbiteri tagsága*	98
13	1484—1905	III—20	*Pirchala Imre:* A magyarországi középiskolák rendje cz. mű ajánlása	106
14	1602—1905	III—26	A lelkészi jövedelem kiegészitését tárgyaló 1898. XIV. t.-cz. végrehajtására vonatkozó miniszteri rendelet	113
19	5230—1905	IV—20	Gergely Lajos és Kovács Lajos: „Keresztyén Egyh. Történelem“ és „Keresztyén erkölcstan“ tankönyvül való engedélyezése	156
20	2068—1905	V—4	A baptistákkal szemben követendő eljárás	163
20	2044—1905	V—4	Felszentelés alkalmával fizetendő járulék a theologia javára	163
25	2082—1905	V—4	Mellékfoglalkozások bejelentésének határideje	206
26	1867—1905	IV—20	Templomi halotti koszoruk tárgyában	213
28	2743—1905	VI—29	Állami tanitók lévitai vizsgája	231
29	2400—1905	VI—30	A nyugtabélyegek felragasztása tárgyában	239
32	3544—1905	VIII—3	Államsegélyes népiskolák felszerelési segélye	264
35	3536—1905	VIII—11	A közalapi adó kezelése tárgyában	289
35	3527—1905	VIII—18	A vadházasságok megszüntetése tárgyában	289
35	3528—1905	VIII—16	A más egyházból jövő házasulandók bejelentésére illetékes lelkészeiknek	289
35	3534—1905	VIII—15	A körlelkészek missziói segélye	290
36	3946—1905	VIII—31	A V. és K. M. rendelete védkötelesek összeirása tárgyában	298
39	3535—1905	IX—14	A parochiális könyvtárak ügyében	329
40	3829—1905	IX—14	A kollegiumi leczkerendek tárgyában	338
44	4368—1905	X—19	Okleveles tanitók lévitai vizsgája	369
46	5087—1905	XI—6	A baptisták törvényes elismerése	387
47	3957—1905	XI—6	A középfoku iskolába járó konfirmándusok templomba vezetése	397

VIII. Évfolyam. *1-ső szám.* *Kolozsvárt, 1905. január 5.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

B. U. É. K.

Ezt irja most a világ. Ritkán vagyunk a szokás rabjai; de most hadd irjuk mi is ezt. Irjuk és mondjuk teljes szivvel: mert érezzük, hogy bizony ránk fér. Elébb mentünk egy esztendővel. 1905. küszöbén állunk — és van-é lélek, ki a holnapi naptól ne várna valami ujat?! Talán mind jobbat és szebbet, mint a tegnap vala. Bár úgy lenne. Szebb, jobb, megnyugtatóbb és biztatóbb. Olvasóinknak, segitőtársainknak, hiveinknek, egyházkerületünknek és minden kálvinista magyarnak szóljon a „b. u. é. k.“ Ahelyett azonban, hogy leülnénk a vérmes remények tüzhelyére. És a mit meg nem adott a tegnap, vagy a ma — mind a holnaptól kivánnók vagy követelnők: inkább leülünk szerényen és csak a behordott anyagból épitünk. Legalább egy csendes hajlék rámáit épitsük meg, ha „kősziklán épült házat“ nem készithetünk.

Aleph „év végén“ mélyen járó gondolatokkal világitja meg a „keresztyén kategoricus imperativust“ Üljünk mi le bizalmas körbe, húzzuk közelebb székeinket és vessünk számot magunkkal. Nem lehet kétsége a legvérmesebb reményeknek se, hogy ez a mi kis „Erdélyi Sionunk“ erős kősziklája az „Egyetemes Kálvinista Sionnak.“

Magasabb elmélkedésbe vagy mélyebb kutatásba nem megyek bele. Száraz adatokat sorolok elé. Ugyis most a statisztika a tudományok tudománya. Hadd lám, minket mire tanithat. A szükséghez képest sokszor soroljuk elé ezeket az adatokat. Nekünk nagy erőnk van bennök. 500 papot jegyzünk erdélyiekül, közönségesen. Van még 100-nál több gondnokunk és főgondnokunk — ez a *királyi papság*. 150 tanárunk és válogatott tanitónk — *ez a szent nép*. Hallgatással nem mellőzhetem, hogy hivatalos lapunk egyetemi városban jelenik meg s van ott egy nehány egyetemi tanár is. A számitásból ne hagyjuk ki bérczes hazánkban a különböző rendü és rangu hivataloknál levő jelesebb aait. Valamint az állami gimnáziumoknál alkalmazott ref. tanárokat és az állami iskolák ref. tanitóit. Ezeket hirtelen nem is tudom megszámlálni, de jó reménységgel és bizodalommal tekintek mindig reájuk. Jó barát vagy ellenség ha együtt látná őket, nem tudna egyebet parancsolni szájának vagy gondolatának, minthogy „félelmetes nagyhatalom!“

És ez igy van a legjobban. Valósággal is ugy lenne tán, ha nem volna a világ — világ. Nem elég senki maga magának, hogy juttasson magából részt anyaszentegyházának. Papi dolgok azok igazában, hadd végezzék el ők. Megállok itt és ezen a mezőn nem füzöm a gondolatokat. Számlálom az adatokat tovább. Megkaptam e lap 1904. évi „tartalomjegyzékét“ 60 név van benne. Abból 8 tanár. Kutató elme ha többet kivánna, meglátná még hányan irtak hivatalból, hány név került kényszerüségből a jegyzékbe, szembetünő még, hogy a szerkesztő indit és végez be minden érdemleges egyházi ügyet. Pedig ő nem pap. Hát eszerint még a papok dolgát is más végzi. Lapunk pedig megjelenik 800 pld. Abból 100 az ig.-tanácsé, 100 csere- és tiszt péld. Itt már lehetne elmélkedni, aki akar megtehetné. Hányan olvassák ezt az egyetlen kálvinista organumot. Hányan nem vesznek tudomást felőle. Mimódon állhat 450 kálvinista pap, hogy ne irjon egy betüt se esztendőkön át. Miért mondják magukat 150 tanáraink kálvinistáknak, ha e lelkes munkában nincs részük. Akár csak e lapok hasábjain nevüket nem látjuk,hanem ügyeiket krajcáros lapok oldalain annál többször. Miért kell szabályrendeletet alkotni a tanár kollegiálitásról. Miért kell zsinati törvényt hozni, hogy a papok szeressék egymást. Miért kell a *királyi papságnak* elrejtőzni kálvinistasága elől, hogy csak kerületi közgyülésen tudják, hogy van. Miért kell a tanitóknak sokszor idézni a törvényt, hogy ők is menjenek és a gyermekeket is vigyék templomba. Miért?.. Miért?.. De miért kellett nekem annyi kérdést tenni, mikor én csak csendes ünnepi hangon akartam beszélgetni. Előrebocsátva,

közbe is megtartva, a végére is téve atyafiságos köszöntésemet, még egyszer mindenkinek, akit illet

„B. U. É K."

Kálvinista.

Értekezleti megnyitó beszéd.

(Elmondatott az erdővidéki egyházmegye egyházi értekezletén)

Nagytiszteletü közgyülés!

Szokatlan dolog közgyüléseink megnyitó beszédét az én gyenge ajkaimról hallani; mert eddig világi elnökünk köztiszteletre kötelező alakja a nála már megszokott bölcsességgel nyitotta meg s vezette tanácskozásainkat. Most is — biztos tudomásom van róla — nagy szorgalmatossággal készült betölteni ebbeli tisztét; de mint tegnapelőtt hozzám juttatott levelének soraiból fájdalmasan olvasom a kinos betegség annyira megtámadta testszer vezetét, hogy — bármint ohajtaná is — ez alkalommal meg nem jelenhet közöttünk. Bedő József, világi elnökünk közéleti s nevezetesen egyháztársadalmi önzetlen munkálkodása mindnyájunk előtt sokkal ismeretesebb, mintsem arról nekem most és itt kellene szólanom. Csak azt tudom s hiszem, hogy a teljes igazságot mondom, hogy mindnyájunk szivéből önként fakad az a buzgó ohajtás: vajha az Úr, a mindenható Isten minélelébb visszaadná drága egészségét s minél számosabb évig megtartaná közhasznu életét társadalmunk, egyházunk javára, virágzására.

Nagytiszteletü közgyülés!

A reformáczió elterjedvén hazánkban, a kik az uj hitet felvették, kénytelenek voltak az ősi hajlékot elhagyni a nélkül, hogy a szülői vagyon élvezetében maradó testvérek bárcsak egyetlen darabka kenyeret adtak volna a távozóknak utravalóul. Nem is kértek. Biztak a maguk erejében s az Isten megsegitő kegyelmében. És nem csalódtak. Ezer megpróbáltatás és üldöztetés között is felépitették templomaikat, iskoláikat biztositották papjaik, tanitóik megélhetését. Pedig nem volt segitségükre senki, de ellenükre mindenki. Az állam hatalma, mely e korban az absolutismus szélsőségei felé csapongott, egész erővel állja utját őseink nemes törekvéseinek, szövetségben a katholicismus egyeduralmi kizárólagosságával s mindkettő halálos ellenséget látott a szabadság evangeliumának követőiben. S nem is hiába. Ott a státus, az egyház *absorbeálja* az állampolgár, az egyháztag minden tehetségét, törekvése czélját; absolut hatalommal irányozza akaratát, szóval ott a mindent magába nyelő egyetemes, melyben felolvad sőt megsemmisül az egyén minden veleszületett joga, vágya, ohajtása. Itt prot. őseinknél az egyéniség elidegenithetlen jogosultsága a lelkiismereti és gondolatszabadság *fenlobogó* zászlója. E két, egymásnak ellenmondó elv állván egymással szemben, ha mindjárt a történelemből nem tudnók is, könyen elgondolhatnók, hogy az erősebb a gyengének elfojtására, vagy legalább is szük körbe való szoritására törekedett; mig a másiknak az életért, az érvényesülésért kellett felvenni a nehéz küzdelmet.

Az egyiknek módjában van gondoskodni segédcsapatokról. Gazdag fejedelmi alapitványok, szélesen kiterjedő földbirtokok, czimek, méltóságok adományozásával, fényes közjogi hivatalok betöltésével füzi magához szorosan azokat, kiket czéljai elérésére a reformáczió elfojtására alkalmasnak tart. A másiknak nem jut az elnyomatásnál, az üldöztetésnél egyéb. Az egyik részére századokkal daczoló, fényes müemlékeket emeltet istentiszteleti helyül, a másiknak szegényes fatemplomait is csak bizonyos kijelölt helyeken szabad felépiteni s azokat is olyan hamar elfoglalják. Az egyiknek gazdag papjai a fejedelmi tanácsban foglalják el a legelőkelőbb helyeket s a jobbágyok ezreinek parancsolnak, a másiknak nem jut ki a mindennapi fekete kenyér s sorsa a börtönök penésze, gályák rabszolgasága. Minden vallásfelekezet, melynek tagjai magyargyülölő idegen nemzetiség gyermekei, fejedelmi pártfogásnak örvend, nő gyarapszik: addig a szinmagyar ref. egyház üldöztetik, fogy és *pusztittatik*. Német, oláh szász, szerb, ruthén stb. nemzetiségre kiömlik a bőség szaruja, csak a magyarnak kell küzdenie az elhagyatottság szegénységével, ezzel a paizsos férfiuval.

Minek mondjam tovább? szegényen hagytuk el az ősi hajlékot, csupán a gazdag park egyik bokráról metszettünk egy-egy koldusbotot és azzal maradtunk mind ez ideig. És ez nekünk nem fáj, mert mégis élünk, mert megsegitett a jóságos Isten. Csak az fáj lelkünknek ma is, hogy Magyarország legigazabb magyar gyermekei, a reformátusok voltak mindig a mostohák, a kitagadottak. Pedig a szeretetlenségért hányszor fizettünk vissza mindent feláldozó szeretettel. A ki tudni akarja, nyissa fel a történelem könyvét s abból megláthatja, hogy hányszor ontottuk vérünket, hányszor áldoztuk fel életünket hazánk, nemzetünk és egyházunk védelmében Mert előttünk haza és egyház egy és szétválaszthatatlan fogalom vala. Mert a mi vágyainknak, törekvéseinknek a polgári és vallási szabadság volt az igéret földje.

Igy volt a multban s ezer fájdalom: nagy részben úgy van a jelenben is. Csak egyszer mosolygott ránk a szerencse fénye, mikor dicső szabadságharczunk elnyomása után az absolut uralom megnyitotta előttünk *ránk nézve* addig mindig bezárt szük markát s megmutatta a gazdagság, a kényelem tejjel-mézzel folyó Kanaánját: csak mondjunk le utolsó fellegvárunkról, melynek védelméhez annyiszor kénytelenitettünk menekülni, autonomiánkról; csak tagadjuk meg 300 éves multunkat, törhetlen fajszeretetünket. A sima kigyó egy aranyalmával akarta megvásárolni a paradicsom összes boldogságát. Örök hála és dicsőség térjen akkor élt elődeink nevére, hogy a csábitó ajánlatra a Jézus szavaival feleltek: Távozz tőlem sátán! És mi tovább is megmaradtunk szegényeknek.

Pedig hát az 1848. évi VIII. t.-cz. kimondotta a közös teherviselést; a IX t.-cz. a robot, dézma és pénzbeli fizetések megszüntetését; a XX. t.-cz. a vallások közötti teljes egyenlőséget és az egyházak szükségleteinek közálladalmi költségből való fedezését. És még ma is kiváltságai vannak az egyik felekezetnek a másik felett. Az egyik dédelgetett, elkényeztetett gyermek; a másik szegény és lenézett. És még ma is meg van a kepe, a földteher ez el nem enyésztetett jobbágyi szolgáltatása és még ma is a legszegényebb hivek legnagyobb megterheltetésével, melynek nyomása alatt a vándorbotot kellett sok helyt kezökbe venniök, tarthatjuk fel egyházainkat, iskoláinkat s fizethetjük a modern ember igényeinek semmiképen meg nem felelő módon és mértékben papjainkat, tanitóinkat. S nem felháborító-e, hogy Magyarországon a legnagyobb terhet éppen ref. egyházunk tagjai, e szinmagyar népség viseli, itt-ott az állami adó 300%-át meghaladó mértékben? Hát hol van a 48-iki törvényhozás dicső, nagy eszméje: az egyenlő közös teherviselés? Hol van a XX. t.-cz. nemes intenciója: a teljes egyenlőség és állami segélyezés?

Legyünk igazságosak! Az államkormány több izben igyekezett enyhiteni fájó sebeinket. De csak enyhiteni és nem teljesen begyógyitani. Mert amit imittamott nyujtott államsegélyben egyházainknak iskoláinknak vagy papjaink, tanitóink fizetésének csekély mérvü rendezésére: az az alamizsna koldus fillérei-

nél alig vala több. S ennek is nem annyira mi, mint a nemzetiségi egyházak látták hasznát.

Nagytiszteletü közgyülés!

Magyar fajunknak van egy nagy hibája: a folyton nagy politikába való utazás. A magas közjogi *gravamenek* feletti vitatkozás állócsillaga felé van forditva folyvást politikus arczunk, mint a mozlimé a próféta sirja felé. S emiatt anyagi megerősödésünkre, nemzeti küzdelmünk ez éles fegyverére, kellő sulyt helyezni nem tudtunk. Pedig itt a példa előttünk a nemzetiségek közgazdasági tevékenységében. A szellemi fejlődéshez, a kultura hatalmához, az igazi függetlenséghez, pezsgő egyháztársadalmi élet teremtéséhez az anyag okvetlen megkivántatik. Mert igaz az, mit a 16-ik századbeli virágének mond:

„Erőtlen lévén, ne hágj nagy fára,
Mert visszaesel fejed lágyára."

En politikát csinálni nem akarok. E szent hely nem arra való. Csak az igazságot akarom *konstatálni*, mikor kimondom, hogy pusztán a mai kormánynak jutott eszébe kormányprogrammá *tenni s beváltani igyekezni* az eddigieknél nagyobb mértékben, a 48-iki törvényhozás nemes intencióit; megvalósitani az egyenlő közteherviselést, a mennyiben csak lehet, eltüntetni állami életünkből azt a szégyenfoltot, hogy ép a magyar legyen a közkiadások legnagyobb terhet *hordozó szamara*. A legsürgősebben akarja rendezni az egyházi adózás égető kérdését, hogy ne fizessen erejét meghaladó mérvben valaki azért, mert kálvinista, másik meg semmit, mert pl. katholikus. Aztán igéri, hogy az államháztartás egyensulyának megzavarása nélkül rendezi az egyházi hivatalnokok fizetését, mely az államiakéval szemben szégyenletesen csekély s a hosszu ideig tartó előkészületnek, a tett szolgálatoknak egyáltalán nem megfelelő. Nyugdijügyünket dülőre vinni segit; mert ma Magyarország müvelt osztályai között tehetetlen öregségében tán csak a kálvinista pap van egyedül az Isten irgalmára utasitva. Az egyházi közigazgatás immár türhetlen költségei is lassanként fedezetet nyernek.

Ime, itt van az igéret. Negyedfélszáz éves küzdelmünk, nyomoruságunk után elvégre sikerült annyit elérnünk, hogy kormányférfiaink is belátják követeléseink jogosultságát.

A többi aztán tőlünk függ, nagytiszteletü közgyülés.

Megalkottuk az egyházi értekezleteket, hogy az alvó tagokat életre keltsük, munkába inditsuk s gyógyitására siessünk azoknak a fájó sebeknek, melyek egyházunk testén tátonganak. De megalkottuk azért is, hogy nem lankadó közös munkássággal, kölcsönös felvilágositással, jogaink és igazaink védelmére, olyan erős közszellemet ébresszünk, mely diadallal tör át az utjában álló akadályokon és nem nyugszik meg addig, mig czélját el nem érte. Mit fog beváltani vagy beválthatni kormányunk a nekünk tett igéreteiből, azt én nem tudom. Én csak annyit tudok, hogy ezeket a kérdéseket a nyilvánosság asztaláról levenni vagy fél megoldással elintézni akarni, többé semmiféle erőnek nem áll hatalmában; mert egyházi értekezleteink hova-tovább jobban öntudatra ébredő, erejét és igazságát érező közszelleme nem fog addig megnyugodni, mig ki nem vivta a diadalt, annyival is inkább, mert ez a diadal nemcsak a saját anyagi jóllétének, hanem az egyenlőségnek, az igazságnak, a hazának és a magyarságnak ügye.

Oh, ha úgy lenne!

Adja Isten, hogy úgy legyen!

Ezen őszinte óhajtásom kifejezése után jelen közgyülésünket megnyitottnak nyilvánitom.

Balázs Ignácz.

Vallásos nevelés az iskolában.

Irta: *Lajos János.*

(Felolvastatott az Udvarhelyjárás általános tanitói közgyülésén, Székelyudvarhelyen 1904.)

Tisztelt közgyülés!

Mióta e tanitói kör megtisztelő bizalma folytán eme kérdés megfejtése reám bizatott, valahányszor rágondoltam feladatomra, mindig éreztem a nehézségeket, melyekkel meg kell küzdenem. Most különösen érzem, mikor a megfejtésre kevés idő is állott rendelkezésemre. Hazámban ez az ut nagyrészt járatlan. Az egyházak nem mindig látják e kérdés nagy fontosságát. Különösen az általános tanitói testületek félve bocsátkoznak e kérdés tárgyalásába. Pedig nagy nemzetek példájára behatólag kellene foglalkozzunk e kérdéssel. Mert ez köz-, mindnyájunkat igen közelről érdeklő ügy. Ugy tetszik nekem, e tanitói kör is azért vetette fel e kérdést, mert látta, érezte a maga részéről is, hogy a mai levegőben benne van a követelés, hogy e dologgal foglalkozni kell. Valóban méltó a magyar tanitói karhoz, ha gondjaikra bizott gyermekek egyik leghatalmasabb *lelki tulajdonságával, a vallásos érzéssel* is ohajt foglalkozni. Bizonyára a tanitók is jól érzik, hogy azon ujabb irány, mely az iskolás gyermekek vallásos nevelését csaknem kizárólag a pap kötelességévé teszi, ez ideig sok kivánni valót hagy fenn. Ha tehát azt akarjuk, hogy ezen különben helyes irányzat elérje szép czélját, a tanitók sokszor tapasztalt közönyösségükkel fel kell hagyjanak, a régi elődeik szeretetével, buzgóságával — az egész gyermeket nézvén — a lelkészt nehéz munkájában támogatniok kell, habár egy kissé az eddigiektől eltérő formában is. Mielőtt a kérdés tulajdonképpeni megfejtéséhez fognék, meg kell emlitenem e helyen, azon nálunk hála istennek igen ritkán tapasztalható irányzatot, mely *a vallást az iskolából is hajlandó volna kitiltani.* Ezen irányzat más, nálunknál müveltebb nemzeteknél is fellépett, de csaknem mindenütt megsemmisült. A hol némi tért engedtek neki, inkább az uralkodó vallásosirányzat bünéül róhatjuk fel, mely az igazi, mélyebb belátásnak is utját állotta. E tekintetben idézem egy nehány kiváló tekintély nyilatkozatát.

A német *Bluntcli* azt mondja: „Részemről ellene nyilatkozom az olyan nevelésnek, mely nem ismer vallást, vagy éppen ellenségesen lép fel a hitvallás ellen! Nem nyereség volna az, nem is előhaladás, hanem visszalépés a barbárság felé. Mindazok a nagy vivmányok, melyeket a keresztyénségnek köszönhetünk, ilyen eljárással sárba dobatnának. Az iskolának nemcsak szellemi képességek fejlesztésében kell segédkeznie, hanem egyszersmint a kedélyt is melegiteni és nemesitenie. A népiskolának nemcsak az a feladata, hogy érdemes embereket képezzen, hanem az is, hogy felköltse a vallásos életet, elhintse a gyermekek szivében a hitnek magvait és hogy minden erényben erősitsen. Ha az elsőben az államé a döntő szó és az első gond, az utóbbiban az egyháznak kell a legtöbbet és a legjobbat tennie. Mint az atya és az anya együtt vezetik a házi nevelést, úgy az államnak és az egyháznak közösen kell a nép nyilvános neveléséről gondoskodni."

Luthardt a hires lipcsei tanár igy szól: „A nevelésnek meg van a maga egyházi és állami oldala.. Olyan legyen az iskola, hogy a családnak, az egyháznak és az államnak különböző érdekei mind kielégitést találjanak benne....Keresztyéntelen és egyháziatlan iskola mellett az iskolakényszer minden keresztyénre és egyháztagra nézve valódi *zsarnokság*.. Hogy egyes tanitók miképpen fogják föl hivatásukat, az itt nem döntő tényező, mert a gyermekek nem a tanitóké, hanem a *szülőké*. Szép és fontos hivatás a

tanitó hivatása. De legszebb feladata abban áll, hogy a szülőket támogassa ama hivatásukban, mellyel az emberi társadalomnak kegyes keresztyéneket és jóravaló tagokat nevelni s ezzel az egyháznak és államnak is szolgálatokat akarnak tenni.“

Trendelenburg az elfogulatlan német tudós ezt mondja: „A gyermekek nevelésében a család és állam találkoznak egymással. Csak a jogállamról való egyoldalu elméletnek tetszhetik, az államnak az egyháztól való olyan teljes elszakadása, melynél az *állam egyik szellemi támaszától fosztja meg magát.*“

Gladstone a hires angol államférfi mondja: „Minden olyan rendszer, mely *a vallásos nevelést* mellékes dolognak tekinti, *ártalmas rendszer.*“

De Cousin, a franczia bölcsész igy beszél: „Vallás nélkül talán többet rontanának az iskolák, mint a mennyi jót tesznek, talán csak arra szolgálnának, hogy egy ujabb fajta barbárságot hozzanak be a világba.“

Ime igy gondolkoznak a müveltebb népek irányadó körei. Hála a mi egészséges magyar geniuszunknak, eddig nem találkozott irányadó magyar ember, államférfi, ki a *vallásos nevelés jelentőségét* kétségbe vonta volna. Mióta népnevelésünk intensiv kifejtése megkezdődött, minden vezetőnk, miniszterünk előtérbe állitotta, tekintet nélkül az iskola jellegére, a *vallásos nevelés végetlen fontosságát.* Pedagogiai és lélektani szempontból csak *egyet kell államunk eljárásánál a leghatározottabban elitélnem. Nem veszi a legtöbbször* tekintetbe a tanitók kinevezésénél a kérdéses község *vallásos viszonyait.* Ez az eljárás sokszor elforditja a nép lelkét, óhajtandó *érdeklődését* az iskolától, sajnálatos *visszavonásoknak* képezi alapját, gátolja, hogy az állami oktatás révén, a magyar népiskola minél gyorsabban közeledjék magasztos czélja felé. Egy kiváló tanáromtól azt hallottam „Az emberek lelki világában csak egy pontot kell megtaláljunk s az egész világ a miénk.“ Én is ugy hiszem, a magyar *népoktatásügy* akhilesi pontja — eltekintve a nemzetiségi és pénzkérdéstől — azon fordul meg, hogy államférfiaink, ezen csak látszólag liberális ellenes, de méltányos és igazságos magaslatra mikor tudnak felemelkedni.

De bocsánat uraim! ezen kitérésekért is. Az elmélet sokszor unalmas birodalmát ezután kerülni igyekszem. Szorosan tárgyamhoz térek s mint gyakorlati ember — ki nem tudom miért, nem lehetek el a tanügy szeretete nélkül — azt hiszem, nem követek el bünt, ha egy negyed órára levetem palástomat is, mint magyar, mint *vallásos ember,* mint *képzeleti tanitó,* elmondom egyszerü, keresetlen szavakkal, *mit tennék én, ha tanitó lennék iskolámban a vallásos nevelés érdekében.*

Mindenek előtt megjegyezném magamnak, hogy a keresztyén vallás nem *tan,* nem tudomány, hanem *élet,* mint Jézus azt megragadóan saját példájával mutatta meg. Ebből kiindulva arra törekedném, hogy a vallás nálam ne csak üres jelszó legyen, hogy ne legyek az apostol szavai szerint csak zengő ércz és pengő czimbalom, hanem nyilvános és iskolai életem minden mozzanata, a benső, az őszinte, igaz vallásosságról tegyen élő bizonyságot. Mert kétségtelen uraim, hogy a képmutatás, a tartalmatlan üres szólamok, ferdébb helyezetbe sehol sem hozzák a vezetőket, mint a minő a nép körében élők között elő szokott fordulni. Mert ha magam nyilvánosan hirdetem Isten s embertársaim szeretetét, de odahaza kapumon belül káromkodom, kerülöm Isten házát, a nép egyes tagjaival szemben gyülölködöm, a boszuvágy által elragadtatom, ha tanitványaimat intem a jóra, szépre, nemesre, de otthon a szülők arról beszélnek előttük, hogy az a tanitó milyen rosz lelkü, bosszuálló, zsarnok, munkátlan, rendetlen életü: bizony minden erőfeszitésem mellett iskolámban fövényre épitettem az én házamat, nem tudtam lerakni azon alapköveket, melyre a lelkész felépithetné az Ur templomát. Ha pedig a könnyen hivő és tekintélyre vágyó gyermek naponként megbotránkozik abban, kit szülői után a legnagyobbnak tart, kivel szüntelen együtt van: nem csoda, ha jobb érzékét elveszíti s megrendülnek azon alapok, melyek hitének, vallásos meggyőződésének alapját képezhették volna. Szóval én mint tanitó, a vallásos nevelés ügyét az által kivánnám szolgálni, hogy az én kicsiny növendékeim *sem nyilvános, sem iskolai életemben lehetőleg meg ne botránkozzanak.*

(Vége következik.)

Egy zsinati képviselőválasztási emlék a parochiáról.

Semmi nincs uj dolog a nap alatt, bölcs Salamon szerint. (Préd. I. 9.) Azonban mikor ezt mondotta a bölcs, valószinüleg kifelejtette számitásából „Erdélyországot“; mert itt nagyon is „uj“ a most kezdett rendszer szerinti megválasztása a zsinati képviselőknek.

A dolog igy történt. Megjött a nt. esperesi hivataltól —. szám a. az ev. ref. egyház t. Presbiteriumának a rendelet, mely a zsinati képviselők megválasztásának idejéül f. év julius 10. napját tűzte ki. Egyidejüleg jött a leirattal a „Szabályrendelet“, a szükséges „utasitás“, „jkvi ürlap“ és a „forgalomban levő nevek“ jegyzéke. Eljött a kitűzött nap is, melyre a presbiterium „elnöke“ szabályszerüen összehivatta a presbiterium „tagjait“ és a szabályrendelet 8. §-a szerint belekezdett a megmagyarázgatásba. Miután ezt megelőzőleg az ig.-tanácsi „felhivást“ és „szabályrendeletet“ felolvasta. Ennek megtörténte után felhivja a szavazatra jogosult tagokat szavazólapjaiknak beadására. Ujra figyelmeztetvén, hogy felerészben a lelkészi, felerészben pedig világi egyénekből választandó 18 rendes és 18 pótképviselőre egy szavazólapon kell szavazniok. Itt kezdődött az érdekesebb fele a dolognak. Egyik presbiter kijelenti, hogy ő nem elegyedik bele a dologba. A másik beleelegyednék, de ő 36 nevet — a melyiknek szinte felé-hez vagy elől vagy hátul még irni kell valamit — két árkus papirosra sem tud leirni; s ez még két napjába kerülne. Harmadik, negyedik stb. kijelenti, hogy ő nem tud irni, pedig akarni akarná a dolgot, mert jól látja, hogy itt most nagy urak baján kell segiteni. Ferkő bá' igy szól: „tudja mit, tiszteletes ur! olyanra még soh'se kértük, hogy érettünk meg ne tette volna, ha csak módjában állott: hát irja meg mindnyájunknak szavazóczéduláját, mi megnyomjuk a keresztet rajta“.

Egy, eddig még mindig hallgatásban levő presbiter, az elmondottak után „meggyőződéséből kieredőleg“ igy nyilatkozik: Ha már rám van bizva a választás, én csak olyat választok, akit ismerek. Én meg ismerek elég papot meg világi embert, mert minden vásárban ott vagyok. Ott van a szárazuti pap, az egy „sok tálentumu“ ember és „erős szavazatja“ van neki; aztán még többet is ismerek személyesen, de *ezek közül* csak 5-öt ismerek.

Következik friss magyarázat. Engedelmet istálunk, értjük már, de hát miért vették fel ezt a második zsinatot is? Mert nekünk van egy Kolozsvárt, melyre a szélesági tanitó is mindig czitálva van.

— Azért, mert kigyelmed most sem érti a dolgot. Hát nézze: „Széles Magyarországon van öt magyar püspök. A jó püspök urak rég látják, hogy kigyelmeteknek sok bajok van; itt erre, ott amarra hullanak. Fogy a pénzük, egészségük; beteges a szivök, lelkök. Itt-itt hagyják szép hazájukat, a hova

később visszajönnének, ha tudnának. Hogy kigyelmeteknek legyen megmentve teste, lelke, ezért elhatározták, hogy összegyülnek egyszer-másszor — legalább 10 esztendőnként — valamelyik nagyobb városba tanácskozni a bajok orvoslására, miként az idén is november havában összegyülnek Budapestre. Mert most még több a baj, mint régen volt. Viszik magokkal minden magyar falu presbitereit, hogy együtt hányják-vessék meg a dolgot, hogy mehetne előbbre és többre a magyar a kálvinisták utján. — Lássa kigyelmed, e kis faluban is 12-en vannak, mily sokra mehet az egész országban a presbiterek száma?! A jó püspök urak hogy tudhatnának ennyi presbitert magokkal vinni, meg aztán még Pesten sincs akkora ház, a hol mind az öt püspök az ő presbitereivel együtt egy helyt elférne. Ezért kell kigyelmeteknek most maguk helyett Erdély részéről 18—18 zsinati képviselőt választaniok. A többi kerületek is azon mód végzik el. Most már értik? Most értjük!

Ezután könnyen ment minden. A szavazó-lapokat megirta „elnök aa.“ A presbiterek között kiosztotta „elnök aa.“ S hogy egy kissé kipihenje magát, „elnök aa. a szavazatok bevételére javaslatba hozva két presbiter aát“, *saját elnöklete* alatt beszedi a szavazólapokat.

Most már szükség lett volna egy jegyzőre, a melyik irni tud, a „Jegyzőkönyv“-i ürlap kitöltése végett.. Csakhogy nálunk a jegyző se tud irást. Kezdődött hát egy uj fejezet a tanakodásban. Öreg Samu bá' fért a szóhoz: „Irja meg ezt is tiszteletes ur!“ Nem szabad, mert kétféle irás kell legyen, az elnöké és a jegyzőé, csak akkor lesz „akkuratus“ odafenn.

Kelt Oroszfáján, ebben az esztendőben, mikor presbiteri gyülés volt.

Orbán Gábor,
elnök.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1904. decz. 25.

(Folytatás.)

Nagyenyedi kollegium tanitóképzőjének 1903. évi számadása elintézést nyert.

Sepsiszentgyörgyi kollegiumunk előljárósága beterjeszti 1905. évi költségvetését. A költségvetésbe uj tételként van felvéve két 3600 kor. tanári fizetés, de mert ezeknek engedélyezése külön nem kéretett, a költségvetésbe helyet nem foglalhat, miért is utasittatott az előljáróság, hogy ennek engedélyezését külön kérje.

A Magyar Leszámitoló Bank jul.—szept. hónapokra eső számlakivonata elkönyvelés végett áttétetik a könyvelési osztályhoz.

Vajdahunyadi egyházmegyénk 1903. évi számadása felülvizsgáltatván, jóváhagyatott. Kimondotta ig.-tanácsunk ez alkalommal, hogy jövőre az elmult évi számadások mindenkor egyszerre, egy ülésben tárgyaltatnak, ugyszintén az összes költségvetések is s e határozatra a számadásra kötelezett egyházi hatóságok figyelme azzal hivatik föl, hogy a megállapitott határidőig ugy a számadásokat, mint költségvetéseket pontosan beterjeszteni sziveskedjenek.

Ezután a gyulafehérvári egyházmegye 1903. évi számadása tárgyaltatott s a számvevő aa. által javasoltaknak megfelelően jóváhagyatott.

Nagyméltóságu grófi Bánffy György főgondnok aa. elfoglaltságára tekintettel ig.-tanácsunk üléséből eltávozván, az elnöklést Főtiszt. és mélt. dr. Bartók György püspök aa. vette át.

Tárgyalás alá vétetvén a nagyenyedi Bethlen-kollegium 1905. évi költségvetése, jóváhagyatott.

A kolozsvári theologia 1905. évi költségvetése felülvizsgáltatván, számszerüleg helyesnek találtatott, szomoruan kellett azonban ismételten is tapasztalni, hogy a rohamosan fejlődő főintézet szükségleteivel legkevésbé sem áll arányban a meglevő források nyujtotta fedezet s bizon a most tárgyalt költségvetést is sok ezer korona hiánnyal kellett jóváhagyni, miután semminemü fedezet ennek pótlására nem található.

Marosi e. megyénk adminisztrációnális költségekre 200 K segélyt kért, amit azonban ig.-tanácsunk meg nem adhatott, miután arra fedezet nincs s különben is ha majd valamikor az államsegély emelkedése folytán fedezet rendelkezés alá kerül, akkor is csak az összes egyházmegyék adatainak egybevetésével lesz aránylagosan megállapitható a közigazgatási költség czimén igényelhető összeg.

Egyébként bár a marosi egyházmegye 64 eh. községből áll, azért adminisztrálására nagy előny az, hogy az e. községek közel feküsznek egymáshoz és kitünő közlekedési utjok van.

Marosvásárhelyi egyházközségünknek megengedtetett, hogy műmalmát egy igen praktikusnak látszó tervezet szerint kibővithesse s e czélra 21,000 K-át kölcsön vegyen.

Ugyszintén egyik kis telkének 450 koronáért való bérbeadása is engedélyeztetett.

Sepsiszentgyörgyi kollegium 1903. évi tápintézeti számadása jóváhagyatott, nem volt teljesithető azonban költségvetési póthitel iránti előterjesztése.

Végül dr. Sárkány ügyvédnek a budapesti bérházakról szóló számadása hagyatott jóvá.

Több tárgy nem lévén, főt. püspök aa. az ülést berekesztette. *r. s.*

(Vége.)

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

A Magyar Remekirók új sorozata.

Három éve inditotta meg a Franklin-Társulat a magyar irodalom remekiróinak nagyszabásu gyüjteményes kiadását, s az idei karácsonyra immár a hatodik ötköteles sorozata jelent meg a Magyar Remekiróknak: Madách Imre, Arany László, Fazekas Mihály és Gvadányi József munkáival gyarapitván irodalmunk e kincsesházát, Tompa Mihály munkáinak harmadik, s Vörösmarthy müveinek befejező kötetével együtt.

Az uj sorozatnak talán legérdekesebb kötete az, a mely Arany László válogatott munkáit tartalmazza. Kozma Andor rendezte sajtó alá, megfestvén nagyértékü bevezetésben a maga velős tollával Arany László életpályáját, lelki vivódásait, jellemezvén költői és szépirói munkásságát s Szeretettel, de igazságosan kijelölvén azt a helyet, a mely e kiváló elmét irodalmunkban megilleti. A kiegyezési korszak tehetséges magyarjainak tipusát rajzolja meg Kozma Arany Lászlóban, kidomboritván a politikai bizonytalanság bénitó hatását a költészetre. A kötet maga Arany László minden értékes munkáját tartalmazza. A költői müvek közül az Elfridát, a Délibábok hősét és a Hunok harczát; a tanulmányokból hármat: Magyar népmeséinkről, A magyar politikai költészetről és A magyar emigráczió mozgalmai.

Gvadányi és Fazekas válogatott müveit egy kötet foglalja össze, a melyet Négyesy László rendezett sajtó alá, egyben két hosszabb becses tanulmányban méltatván irodalmunk e két régi úttörő bajnokának életét és müködését. Gvadányinak Egy notárius budai utazása czimü époszát, Fazekasnak Ludas Matyiját s 27 kisebb költeményét közli ez a kötet.

Madách Imre munkáit Alexander Bernát rendezte sajtó alá. Az ember tragédiáján kivül Madách költeményeinek legjavát válogatta ki nyolcz csoportba osztva: Szerelem, Benső küzdés, Benyomások, Elmélkedések és Epigrammák czimmel. A bevezető tanulmány a jeles esztétikusnak egyik kis remekmüve, mely a költő életéből magyarázza a költő hatalmas alkotásait, s mintegy bevezeti az olvasót Az ember tragédiájának művészi és bölcselmi titkaiba.

A Vörösmarty kötet (Vörösmarty munkáinak hatodik kötete) befejezi a gyüjteményben a Zalán futása nagy költőjének összes müveit. A Dramaturgiai Lapokat közli három részben: Elméleti töredékek, Drámabirálatok és Játékszini Krónika. Nagyon becses a kötet végén lévő Névmutató és a tárgyalt darabok betürendes jegyzéke. E hatkötetes Vörösmartyt Gyulai Pál avatott keze rendezte sajtó alá.

A Tompa-kötet Tompa Mihály munkáinak harmadik kötete. Lévay József rendezte sajtó alá s ebben a kötetben Tompa balladáit, beszélyeit és regéit foglalta össze.

Az uj sorozatban lévő arczképek (Madách Arany László, Fazekas és Gvadányi) R. Hirsch Nelli művészi rajzónját dicsérik.

Az uj öt kötet a gyüjtemény eredeti programmjához hiven az55 kötetből a magyar irodalom különböző koru kincseit ragadta ki és sorozta egymás mellé a sorozat keretén belül. Az uj kötetek beillenek a maguk helyére a teljes gyüjteményben, a mely időrendben foglalja majd egybe remekiróinkat. A Fazekas-Gvadányi kötet a VI., a Vörösmarty köt. a XXVII., a Tompa köt. a XXXIX., a Madách kötet a XLIX. és az Arany kötet az LII. kötet lesz a gyüjteményben.

Az új sorozat kiállitása mindenben a régi. Csupa disszel ékesitett kötet, a melyeknek szépségével csak szolidságuk versenyezhet. Az 55 kötetes teljes gyüjtemény ára 220 K, s az egész gyüjtemény pár koronás havi részletfizetésre is megrendelhető.

—

Nem győzzük eléggé ajánlani „Egyházi Ertekezletünk“ minden ágát, mindeneknek, akiket illet. A „Vasárnap“ kényeztetett gyermeke „Egyházi Ertekezlet“-ünknek. Az elmult 4 esztendő megmutatta életrevalóságát. De megmutatta a küzdelmet is, melyet munkássai elvégeztek. A nemes harcz tovább foly. A munkások szivesen munkálkodnak, csak legyen kinek, csak legyen kiért?? A formaszerénti „Előfizetési felhivás“ itt van. De lelkipásztor társaink és hü tanitóink tán olvasnak ki valamit sorok között is. Tőlük ezt a szivességet külön kérjük ez uj esztendőben. „Akinek szeme vagyon a látásra, lásson“ — Ime:

A „Vasárnap“ négy esztendőt futott meg rövid földi pályafutásában. Köszönet azon hü és buzgó olvasóinknak, kik ez idő alatt velünk voltak, támogattak. Az ők jóakarata nélkül lapunk négy napig sem élhetett volna. Feladatunk azonban nincs befejezve. Isten segedelmével hozzá kezdünk az ötödik esztendőhöz is, mert még sok a tenni való.

A kik ismerik a „Vasárnapot“ azoknak nem kell ajánlgassuk, mert e négy év alatt meggyőződhették, hogy ez a lap egyházi életünkben olyan nélkülözhetetlen, mint asztalunkon a mindennapi kenyér. Jövőben is az maradunk, a mi voltunk: terjesztője a Jézus Krisztus igaz tudományának; erősitője és védelmezője az evang. reform. egyháznak, ostora a bünnek. Keresztyén családok nemcsak hasznos olvasmányokat találnak benne, hanem hirt viszen nekik a nagy világból, hazánk minden szögletéből és az egyházi élet mezejéről. Tanácsot nyujt a gazdaság köréből és ellát hasznos tudnivalókkal a mindennapi életből.

Kérjük azért első sorban régi olvasóinkat, azután lelkésztársainkat, a tanitó urakat, a presbitereket, hogy a „Vasárnap“-nak szerezzenek minél több olvasót, de legalább bár annyit, hogy előfizetésekből a nyomdai költségeket fedezhessük.

A „Vasárnap“ egész évi előfizetése 4 korona; félévre: 2 korona; negyedévre 1 korona jár.

Hátrálékos előfizetőinket szivesen kérjük, hogy az esedékes dijakat küldjék be, hogy a nyomdával mi is elszámolhassunk.

Előfizetési pénzek ugy a hátrálékok, mint a jövő éviek a „Vasárnap“ szerkesztőségébe küldendők, Székelyudvarhely ref. papi lakás.

A Vasárnap szerkesztősége.

—

„Evangeliumi keresztyén Tanitások“ cz. alatt immár III-ik kötet eredeti beszédeim rendezem sajtó alá és 1905. február hóban szét is küldhetem. Aki ezt megszerezni óhajtja, tudassa velem, hogy a nyomatandó példányok mennyisége felől tájékozva lehessek. Előfizetési ára a 20 templomi beszédnek 2 korona s itt egyben tudatom, hogy az egykötetből 4 drb. a II-ik kötetből még 15 drb. van. Ezekből szintén 2—2 koronáért küldök mig, tart.

—

„Keresztyén Evangelista“ lapom 1905-ik évben immár 14-ik évfolyamban szintén kiadom. E lap közöl hitébresztő, kit elevenitő czikkeket, közöl minden számban tőlem egy leközelebb elmondott egyházi beszédet, közöl leirásokat az 1904-ik évi liverpooli egyetemes gyülésről. Általában ugy igyekezem szerkeszteni, hogy lelkészek, tanitók és hivek egyformán, lelki haszonnal olvashassák. Előfizetési ára egy évre 2 kor. Lelkészeknek, tanitóknak és missióknak — általok kijelölendő czélokra, ha e lap terjesztésével foglalkoznak — szivesen adom minden általok gyüjtött 3-ik példány árát.

TÁRCZA.

Buddha és Jézus.

Irta: *Ravasz László.*

(Felolvasta szerző a Bethlen Gábor-kör decz: 9-iki estélyén.)

A multkori felolvasás az *ideálok*-ról szólott. Azokról az eszményekről, melyek mint cél, mint fölismert irányelv, egy bizonyos korban, egy bizonyos embert vezettek, a fejlődést megteremtették, a miveltséget eredményezték és meghatározták a kor történeti jellemét. Az ideal némelykor ok, némelykor cél, de mindig erő és mindig eredmény is. Valóban az emberiség olyan mozaik, mely egyre világosodik. Az a sok sugár, mely beleszövődik az emberiség életének sötét alapjába: azok a sugarak az ideálok. Az ideálok ragyogó geniuszok, aranyszálakkal fűzik szárnyaikhoz a vágyakozó embert és szállnak vele fölfele, előre. Az idealok vezércsillagok, melyek vonzó erejükkel ragadják maguk után a lomha köduszályt, az emberiséget, s ez óriás üstökösnek végtelenbe vesző utját fénnyel, sugárral hintik tele.

Most én azt szeretném fölmutatni, hogy a minden korok kölönböző ideáljai felett van egy mindent átfogó egységes eszme, a sok géniusz felett egy tündöklő, örök akarat, melynek szolgálatában állnak, kitől küldetésüket, erejüket nyerik, a sok ragyogó csillag felett egy örök sugárban égő nap, mely a fényt adja nekik. Azt próbálnám fölmutatni, hogy az emberiség egész élettörténetében, nem egyéb, mint az isteni kijelentéseknek összefüggő sorozata: egy egységes, céltudatos hatalom munkál: *Istennek nevelő* gondja, melylyel az embert istenfiuságra vezérli.

Az ideálok történetét magában foglalja a vallások története. Épen azért választottam mai fölolvasásom tárgyául a buddhizmust és a keresztyénséget, mert szeretném bemutatni a vallástörtének óriási távlatában azt a lélekrázó, örök tapasztalást: Isten vezérli az embert önmagához. „*Istentől el*“, ez az ember tragédiája. „*Isten felé.*“ Ez az ember nagy epopeiája. A világtörténelem óriás templomának ormán a bethlehemi csillag ragyog.

A vallástörténetben két népcsalád viszi a főszerepet: az *árja* és a *sémi*. Ez ez ikerág felöleli az emberi szellem egész egyetemét, multját, jelenét, jövőjét. E két nagy szellemi folyamatnál nem

csak önmagukban találjuk meg az okozatosság, vagy fejlődés törvényeit, hanem megvan egymás között is a maguk rendszeres viszonyuk: hasonlóságuk és különbségük. A buddhismus a bal kéz, a keresztyénség a jobb kéz, melylyel Isten magához ölelte az embert. A buddhismus az árnyékolás azon a képen, melyen sugárözöntől ragyog a keresztyénség. Buddha lemondó arcza sötét háttér, hogy annál megragadóbb legyen a főalak: Jézus.

De hadd magyrázom meg e képet.

Ázsiából már kivált, s világtörténeti szereplésének kezdetén állott a semi faj. Még nem volt tudatában az a nagy feladat, melyet ő hajtott végre az emberiség érdekében, hogy választott nép s az isteni kijelentések legfőbb hordozója legyen.

Ugyanily időtájt egy szabad, lelkes, gyermeteg euthusiasmussal telt nép, az árja rajongó természet imádásban él. Elragadtatott hymnuszokban áradoz hálát a világosság és élet isteneinek, kik örömben úszva boldogságot bocsátnak alá a hozzájuk fölrajongó gyermekekre. Irán és Turán kék levegője, hol az átlátszó sugárban a Himalayának merengő álmai úsznak, mint egy titokzatos világ néma hiradása: tele lett az szóma ital szent illatával, az áldozat erejét magasztaló áhitatos zsolozsmákkal.

S ez a csupa élet, harczvágyó nép ifju rajongásával lekerült délre, a Gauges mentire. Az izzó, nehéz levegő, a tikkasztó napsugár s az egész vidék felett megülő láthatatlan, nyomasztó szellem: a tropikus éghajlatnak lelekölő, száraz forrósága, leperzselte az ujonnan jöttek lelkének minden friss üdeségét, élénk szinét. A buja tenyészetnek a gyors pusztulással vivott óriási harcza, a születés és a korhadás néma szőrnyü csatazaja, az egész mindenségnek fül nem hallhatta nagy jajgatása lélekben öregekké, fásult, életunott emberekké tette az ifju, kedvtelő árjákat. Az élet, az élés nekik szenvedés volt, a sötét lombu, kövérségtől izzadó növényzet irtózatos néma kinban áll, s nem szabad rálépni az eleven fűre, mert tetézzük fájdalmát. A nap kinos kötelességet teljesit, hogy sugárzik, s minden teremtett -lény e világon egy iszonyú felkiáltó jel: úgy fáj a létezés!

Amaz édes, szent szomjuhozás, a titkos, örök erő után, melyet magukkal hoztak: átváltozott fantasztikus, elvont képzelődéssé az ős egység, az ős lényeg felett. Lelkük üde költészete alaktalan, összefolyó lázálmok kuszált tömkelegévé. Szörnyü fásultság nehezedett reájuk; őket fárasztotta ki a természet hatalmas tenyésző munkája. „Állni jobb, mint menni, ülni jobb, mint állni, feküdni jobb mint ülni, de mindenek felett legjobb nem élni“ — hangzott a panasz. S a földnek eme láthatatlan réme életre kelt társadalmi életük egyik kasztjában: a brahmanokban. A brahmanok a hinduk rosz szelleme voltak, mondja Oldenberg. De azért ők is „megadással, jajgatva álltak a lassu halál vesszeje“ alatt. Felállitották amaz öngyilkosság vallását, képtelen, lélekölő istenfogalmával, rettentő erkölcstanával, siralomházi érzelemvilágával. Uralmuk alá hajtották ezeket a beteg, tehetetlen lelkeket s megindult az őrjöngő önkinzás. Az őrültség szélén álló emberi léleknek nem volt vigasztalása semmi, még a halál sem, hisz utána is ott sötétlett a rém: a lélekvándorlás. Az az édes, vigasztaló hit, a lélek halhatatlanságának hite, mely annyi sebet gyógyit, beteg embernek eme szent, örök életelexirje: ott méreggé változott s betetőzője lőn az átoknak.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Dr. Bartók György püspökünk őméltóságánál, decz. 31-én megjelent az igazgatótanács, a theol. fakultás, a kollegium és a kolozsvári egyház képviselőiből alakult nagyszámu küldöttség, hogy kifejezzék a főpásztor személye iránt érzett tiszteletet és ragaszkodást. A küldöttség szónoka *Kenessey* Béla e. kerületi főjegyző volt, meleg hangon üdvözölte az ünnepeltet. A tengeren hajózó tanitványokról vette a képet — Márk evangeliumából — akik a szél ellen eveznek. Mi is — ugymond — a szél ellen evezünk; nem csak a lelkek belső világa, de a közélet is minden tagozódottságában tele van viharral, ellenséges áramlatokkal, háborgó szelekkel. Mint mindenütt, ugy itt is csak Jézus segithet. Anyaszentegyházunk hajójának kormányosa őreá vette tekintetét, tőle nyerjen erőt s akkor nincs mit félnünk hajótöréstől, zátonytól. Jézus ma is az, aki volt és örökkétig ugyanaz marad: mind a szelek, mind a tenger engednek neki.

Püspökünk meghatottan köszönte meg a tiszteletnek őszinte és meleghangu nyilvánulását. Igaz szivből kiván mindenkinek az elmultnál jobb, boldogabb újévet. Konstatálja, hogy a mult év vihart aratott s minden igaz lélek aggodalommal telik el láttán azoknak a sebeknek, melyeket közéletünk és nemzeti létünk fáján ütöttek. De bizik Istenben, aki jóra tudja forditani, amit az emberek balgatagul vagy vakon cselekedtek. A történelem logikájában nem lehet következetlenség s minket jóreménységre a legnagyobb mester: a *mult* tanit.

Egyházi életünkben az elmult év igen fontos, talán új mesgyét jelent. A zsinat, a gyakori konventi ülések, az egyházi kérdéseknek felszinre vetődése és uralkodóvá válása, mind küiső formái, tünetei egy vezérelvnek, mely alapvonása a jelenlegi politikai életnnk, amely meghatározza az egyházak jelenlegi munkálkodását. Tulajdonképen minden tünetnek mélyén ez a vezérelv rejtezik, melyet a köztudat a *48. XX. t.-cz. végrehajtásának* nevez. Eletbevágó kérdés ez, egyházi életünk jövendő sorsát dönti el. S ebben a kérdésben sem egyezünk meg. Némelyek mereven visszautasitanak minden segitséget, melyet az állam kinál, mások meg konfiskálni akarják a katholikus egyházi vagyont is. Egyik tábor a XX. t.-cz. végrehajtását követeli, másik azt kivánja, hogy tekintet nélkül e törvényczikkre, renumerálja az állam a protestáns egyházaknak azt az óriás szolgálatot, melyet ezek 300 esztendőn át a nemzet fentartásával, nevelésével, a magyar kultura kifejlesztésével a magyar államnak tettek. Talán nem természetellenes ez a vélemény megoszlás. De szent meggyőződése, hogy majd a döntő pillanatban megtalálják az igazi utat s testvéri jobbot fognak nyujtani a nagy feladat megoldásához, ahoz, akik most még szemben állanak egymással. Mert nem lehet az, hogy a magyar protestántizmusnak 300 éven át erőtől lobogó életakarata, most a válságos pillanatban megtagadja magát s olyan lépésre tántorodjék, amelyet a történelem folyamán aligha tudna helyrehozni.

Őszintén óhajtja, hogy ez a meggyőződés támadjon minden protestáns magyar ember lelkében s Isten áldását kéri a jelenlevőkre, családjaikra, az anyaszentegyház minden rendü és rangu tagjára s isten áldását kéri a magyar hazára.

A küldöttség tagjai megilletődve hallgatták a főpásztor beszédét, melynek minden szavában lélek, igazság és épitő erő lakozott.

Hegedüs Sándor, aki egyházkerületünk anyagi és szellemi ügyei iránt eleitől fogva mindig a legteljesebb mértékben érdeklődik s annak egyes nagyfontosságu ügyei intézésében ma is tevékeny részt vesz, valamint a megelőző, ugy az 1905. évi ujesztendő alkalmával is dr. Bartók püspökhöz intézett levelében fejezte ki jókivánalmait, isten áldását kivánva egyházunkra és intézeteinkre, azok személyzetére és növendékeire. A dunántuli e. kerület főgondnokának és az erdélyi e. kerületi közgyülés tiszteletbeli tagjának szives üdvözletét örömmel hozzuk olvasóink szives tudomására s magunk is boldog ujesztendőt kivánunk egyházi életünk e fáradhatatlanul munkás és nagyszorgalmu férfiának.

GYÁSZROVAT.

Egyetemes anyaszentegyházunknak ismét vesztesége van. Nem mindennapi, nem rendes, hanem az első sorból valók közül hullott el a sok oldalon kipróbált harczos: Szabó Sámuel, nyug. kolozsvári tanár, presbiter, ker. képviselő, városi törv. hat. bizottsági tag, a 48-as honvédek elnöke stb. Sáfárkodásáról talán módunkban lesz

külön czikkben számot adni, most leadjuk a család gyászjelentését, megemlékezvén arról is, hogy a kolozsvári coll. és egyház külön gyászlapot adott ki: Szabó Péter dr. gyakorló főgymn. tanár, a maga és felesége Cirner Laura; testvérei: Szabó Klára, férje Kovács János dr., paedagogiumi tanár és gyermekeik Klárika, Gyurka és Imre; Szabó Katinka, férje Póczy Mihály, Kolozsvár városi főmérnök és gyermekeik Erzsi és Miska; Szabó Imre, ref. főgimn. tanár és jegyese Schilling Marika; Szabó Emma és férje ifj. Polcz Rezső dr. ügyvéd és gyermekük Edith; Szabó József, valamint nagyszámu közeli és távolabbi rokonai nevében mély fájdalommal tudatja, hogy forrón szeretett édes atyjuk, az illetők nagyatyja, apósa, rokona Bágyoni *Szabó Sámuel* a kolozsvári ref. koll. ny. tanára, a kolozsvári ref. eh. község tiszteletbeli presbitere, ny. 1848—49-beli honvéd tüzér főhadnagy, a kolozsvári és kolozsmegyei honvéd-egylet tiszteletbeli elnöke, stb. f. hó 1-én d. u. 1/2 3 órakór, életének 76-ik évében, hosszu szenvedés után elhunyt. Földi részeit f. hó 3-án d. u. 1/2 3 órakor kisérjük ki, az ev. ref egyház szertartása szerint tartandó könyörgés után, Magyar-utcza 9. sz. a. lakásáról a helybeli köztemetőbe s ott élete végéig gyászolt felesége és két fia mellé örök nyugalomra helyezzük. Áldás emlékén!

A losonczi ev. ref. egyház mély szomoruséggal jelenti, hogy általánosan tisztelt, puritán jellemü lelkipásztora *Illyefalvi Vitéz Lajos* f. 1904. évi deczember 30-án éjjel 2 órakor, munkás életének 76-ik esztendejében hosszú gyöngélkedés után jobblétre szenderült. Egyházunk a boldogultban negyven esztendőn át nemes és lelkes igehirdető lelkipásztorát, egyháztanácsának évek hosszú során át gondos vezetőjét vesztette el, kinek emlékezetét egyházunk mindig hiven fogja őrizni. Áldás legyen emlékén!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 5839—1904.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak folyó hó 10-én 105,725. sz. a. hozzánk beadott, alább következő értesitését tudomásvétel és alkalmazkodás végett közöljük.

Az 1883. XXX. t.-cz. 46. §-ában gyökerező jogomnál és kötelességemnél fogva a mélt igazgató tanács egyházi főhatósága alatt álló kolozsvári, marosvásárhelyi, nagyenyedi, székelyudvarhelyi és zilahi főgimnáziumokhoz Kuncz Elek kolozsvári tank. kir. főigazgatót, a sepsiszentgyörgyi és szászvárosi főgimnáziumokhoz pedig dr. Schneller István kolozsvári egyetemi ny. r. tanárt küldöttem ki miniszteri megbizottakul azzal a hozzáadással, hogy a nevezett középiskolákat az 1904.—5. tanév folyamán látogassák meg, nevemben az állami főfelügyeletet gyakorolják s a fennálló utasitások szerint járjanak el.“

Kolozsvárt, 1904. decz. hó 20-án.

Dr. Bartók György elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 5819—1904.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegye nagytiszteletü esperesi hivatalának, az ev. ref. kollégiumok és theologiai fakultás méltóságos t. Előljáróságainak és a kolozsvári szeretetház tiszteletes t. Tanácsának.

Az igazgtótanács felülvizsgálata alá tartozó egyházmegyei, kollégiumi és alapitványi számadások és költségvetéseknek felterjesztésére kitüzött határidők, bár a rendeletek tárának 85. és 88. lapjain láthatólag záros határidőhöz vannak kötve, mindazonáltal az illetékes testületek által, attól legtöbb esetben eltérőleg, sőt némelyek által vagy épen nem, vagy pedig elkésve oly időben terjesztetnek fel, hogy pl. a költségelőirányzatok elintézése a számadási évnek beállta előtt egyáltalán meg nem történhetik.

Igazgatótanácsunk ezen rendellenesség megszüntetése czéljából mai napon történt ülésében ugy a számadásoknak, mint a költségelőirányzatoknak egy-egy ülésen leendő tömeges előadását s illetve elintézését határozván el, felhivandónak tartja a czimzett hatóságokat, hogy szivesked-jenek minden rendelkezésre álló eszköz igénybe vételével odahatni, hogy a rendeletek tárában közzétett határidőkig és pedig *a költségelőirányzatok minden év november hava 15-ig, a számadások pedig április 1-ig ne csak* keblileg elintéztessenek, hanem *igazgatótanácsunkhoz be is érkezzenek.*

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvár, 1904. decz. hó 15-én tartott üléséből.

Dr. Bartók, elnök. *Maksay János* számvevő.

Sz. 1—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *szentlászlói* egyházközség *papi* állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom a dijlevél szerint: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel és kerttel; földhaszonélvezet 75 kor., készpénz 24 kor., termény értéke 557 kor. 33 f., munkabeli szolgáltatás 20 kor. 1 fil., jogositványok 6 k. 20 fil., együtt 682 k. 54 fill. kiadás 26 k. 7 fill., tiszta jövedelem 656 k. 47 fill., fizetéskiegészitési államsegély 943 k. 53 f.

Kötelességek: a szt.-lászlói anya-, miklósfalvi leány- és ábránfalvi fiókegyházban a rendes lelkészi teendők ellátása.

Pályázati határidő: 1905. jan. 15.

Kellőleg felszerelt kérvények nt. ifj. Péter Károly espores aához Alsósófalvára (u. p. Parajd) küldendők.

Kolozsvárt, 1905. jan. hó 2-án.

Dr. Bartók György, püspök

KÖRLEVÉL

a műszaki előadó dijazása tárgyában.

Görgényi egyházmegyénk 1904. évi őszi közgyülése szervezte és választás utján be is töltötte a műszeki előadói állást. Tájékozás és tudomásvétel végett közlöm most azokat a feltételeket, a melyeket ezen állás honorálása tárgyában Péterffy Dénes kir. mérnök, megválasztott müszaki előadó aa. benyujtott volt a marosi egyházmegyéhez, s melyet egyházmegyénk is elfogadott a maga egészében.

1. *Kiszállások:* Vidéken egész nap 20 kor., félnap (4 óránál kevesebb idő) 12 kor. kilóméter pénz 40 f. kilóméterenként.

1. *Tervrajzok és költségvetések készitése* az összes szükséges műszaki iratokkal együtt: 1000 koronáig, a teljes épitési összeg, illetve a költségvetési végösszeg 3 %-a, 1000 koronán felüli részösszegnél 2 %-a és 10,000 koronán felüli részösszegnél 1 %-a, 10,000 koronán felüli költségvetési összegnél tehát a dijazás 1000 korona után 3 %, 9000 korona után 2 % és a 10,000 koronán felüli összeg után 1 %.

3. *Költségvetések és tervrajzok átvizsgálása.* 6000 koronáig a költségvetési végösszeg 1 %-a, a 6000 koronán felüli részösszeg után 0.5%-a.

4. *Véleményszerkesztés.* Ha a véleményadás kiszállással kapcsolatos s a vélemény rövid uton azonnal megadható, a napidij és fuvarilletményen kivül, külön dijazás nem számitandó. Külön szerkesztendő vélemények, az ügy természetéből kifolyólag állapitandó meg a dijazás 20 koronától felfelé. Véleményhez szükséges rajzok 21/34 cm. nagyságú formátumonként 20 kor., nagyobb munkáknál 10 korona.

5. *Felülvizsgálás.* Felülvizsgálatok és leszámolások, ha azok a kiszállás alkalmával teljesithetők, külön dijazás alá nem esnek. Ha a leszámolás külön szerkesztendő, akkor a költségvetés, illetve a leszámolás végösszege után 1000 koronáig 1%, ezen felüli összeg után pedig 0.5 % fizetendő.

6. *Másolatok készitése.* Rajzok másolata, vászonra 21/34 cm. formatumonként 5 kor., költségvetések és rovatos kimutatások másolása ivenként 4 kor. Folyóiratok másolása ivenként 2 kor. Megjegyzendő, hogy rendes 21/34 cm. nagyságu ivek értendők és a megkezdett ivek egésznek számitanak.

Egyéb előforduló munkák teljesitéséért, melyekre itt egységár esetleg nincs, a „Magyar mérnök- és épitész-egylet“ dijszabásában megállapitott összegeknek 1/2 része fizetendő.

Gernyeszeg, 1905. január. *Csekme Ferencz,* görgényi esperes.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *2-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. január 12.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Magunkról magunknak.

Brrr.. Hideg van künn nagyon! Épen azért mindenikünk szivesebben tölti idejét a családi szentélyben, hol a szerető feleség puha, meleg keze a munka által homlokunkra vont barázdát gyöngéd simitással tünteti el és a hol a szerető gyermekek pajzán jókedvvel nyakunkba csimpajkodnak és a hideg által szakálunkra és bajuszunkra csapódott zuzmarát forró csókkal, meleg öleléssel olvasztják le, minthogy az élet küzdő terére ismét kiálljunk, ott a küzdelemben fáradozzunk és embertársaink javára dolgozzunk, küzdjünk s a küzdelem által okozott anyagi és erkölcsi sérüléseket elszenvedjük.

A milyen szép az élet télen a családi körben, azt az életet kellene meghonositani künn a nagyvilágban is.

Ha testvérként szeretné minden ember az embert, az nem is volna épen nehéz, mert gyönyörü a föld és az élet, az emberek általában jók, csak megtévelyedettek vannak köztük. De túlságosan el lévén foglalva önmagunkkal és érdekeinkkel, igen sokan közülünk nem érnek rá észrevenni az élet nyujtotta igazi szépet s gyarlóságuk következtében embertársainkban első sorban a roszat, a gyöngébb részt kutatjuk és biráljuk a minden emberben feltalálható jó, értékes és becses tulajdonságok helyett.

Pedig könnyen másképen állhatna az egész dolog, ha gondolkozásunkban az igazságot és mindig csak az igazságot keresnők és követnők és arra ügyelnénk, hogy gondolataink és érzelmeink mindig feddhetetlen tiszták, nemesek legyenek.

Cselekedeteinket mindenkor és mindenhol az igazságszeretet, a jogérzet, az emberbecsülés vezérelje, ne álljon ki közülünk senki a forumra hazugsággal, durvasággal, alaptalan, jogtalan és igazságtalan hireszteléssel; embertársaink kisebbitésének szándéka soha ne vezéreljen.

Bármilyen elkeseredett legyen küzdelmünk, bármekkora ellentétek legyenek közöttünk és többi polgártársaink között, sohase küzdjünk azokkal a meg nem engedett, szerintem alacsony fegyverekkel, melyeket ma — fájdalom — a közélet küzdői közül sokan használnak és a melyeknek az a tulajdonsága, hogy nemcsak azt piszkolják és kisebbitik, akivel szemben használják, hanem az is besározza magát, aki ilyen fegyverekkel él.

Bajos ma minden embert egyenlően szeretni. Igen sokhoz nehéz a hozzáférés, igen sok ember van, akinek — hogy úgy mondjam — belsője nemes és jó, külsője tövises és szálkás, az ilyen emberekről is azonban a vele szemben megnyilvánult igaz szeretet melege leperzselheti a szálkákat és a felebaráti szeretet útján való összesimulást szépen, lassan lehetővé teszi.

Az igazságot minden egyén külön-külön, más-más uton keresi, hirdeti, épen azért legyünk egymás iránt kiméletesek és türelmesek, mert nagyon nehéz, szinte lehetetlen a tiszta igazsághoz eljutni, de még sokkal nehezebb, sokkal nagyobb küzdelmünkbe kerül, hogy arról egymást és embertársainkat meggyőzhessük.

A családi körben is megtörténik akárhányszor, hogy az igazságot a családtagok különböző irányban keresik, de ritkán kerül összeütközésre a dolog, gyöngédséggel, szeretettel szokták azt elsimitani.

Miért kelljen az élet vásári zajában napnap után számos elszomoritó példáját látni annak, hogy az embereknek lelke, mert az ők rendesen csak képzelt igazsága nem talál azonnal elfogadásra, eltelik haraggal, gyülölettel embertársai iránt, a helyett, hogy tapintattal, gyöngédséggel és az igazság meggyőző erejébe vetett hittel igyekeznék a maga nézetét, meggyőződését megvilágositani, elfogadtatni vagy az ezzel szemben álló jobbat sajátjává tenni; mert nem az az igazi győző, aki minden áron leveri ellenfelét, de az erkölcsi világban mindig azé a diadal, aki meghódol az igazság hatalma előtt.

Küzdjön a legközelebbi képviselőválasztás alkalmával is mindenki az ő igazáért őszintén, nyiltan, bátran, de mindig kiméletesen és önmérséklettel.

A nyers erő, a durvaság, a pletykaszerü izetlen hirlapi polemia, mások alaptalan és jogtalan kissebbitése elszomoritó érzéseket kelt fel minden becsületes emberben és koczkára teszi bármely jó és becsületes ügy diadalát. Küzdjünk nyilt sisakkal, őszintén, bátran, vezetőnk legyen az igazság, meggyőződés és a mélységes felebaráti szeretet.

Sohase irjunk, mondjunk, cselekedjünk mással szemben olyat, a mit magunkkal szemben nem óhajtunk, mert csak akkor lesz gyönyörüsége a tisztességes embernek abban, hogy embertársával a küzdő porondon találkozzék.

Nekünk nem szabad nemtelen fegyvereket használni a küzdelemben s nem is fogunk; kérve kérjük minden becsületes polgártársunkat, hogy keresse ő is minden jelöltben azt, a mi nemes és a jóra használható, azokról soha se feledkezzék meg, mert csak akkor lesz az összemérkőzésünk hozzánk méltó és nemes s csak akkor fogunk mi magyarok példát adhatni másoknak is, hogy miképen kell az elvek harczát tisztességesen megvivni.

Ne úgy álljunk szembe egymással, mint ellenségek, hisz mindnyájan ugyanazon édes anyának, magyar hazánknak hű fiai vagyunk, ne az átkos pártoskodás kedvéért oszoljunk ellentétes táborokba, hanem a tiszta igazság, a haza érdeke, a hazaszeretet, embertársaink java legyen a jelszó a küzdelembe vitt zászlón felirva.

Kolozsvár, 1905. jan. 10.

Dr. Gidófalvy István,
kir. közjegyző.

*

Az érdemes iró e sorai nagyon alkalomszerüek különösen nekünk lelkészi embereknek. Nekünk kötelességünk még másokkal szemben is a mérsékletnek, a méltányosságnak, a véleménytiszteletnek érvényt szerezni. Ugyan mi joggal hirdetjük majd az evangéliumot, mely „az *ellenség* szeretetét“ is követeli, ha mi nem gyakoroljuk bár a tiszteletet az eltérő meggyőződésü *testvéreinkkel* szemben?! — A politikában való állásfoglalás választásokkor polgári és férfiui kötelesség; de szenvedély nélkül, a meggyőződés méltóságával, higgadtságával, sőt épen minálunk, még szerénységével is. Most kell erőt venni magunkon s megemlékeznünk az intelemről: „Ne szabjátok magatokat a világhoz!“ Meggyőződésünk mellett álljunk meg, ha egymagunk maradunk is; de győzelmünkért az ördöggel is szövetkezni, nem mutat Istenben bizó keresztyén lelkületre. Előttünk a nihilismusnak még eszköznek sem szabad lenni. A romboló radikálizmusnak ép' oly kevés köze van a protestántizmushoz, mint a reactiónak. A nevünkben is benne lévő s lényegünkhöz tartozó *reform* csak *rend* alapján eszközölhető. Protestáns voltunkban rejlő „tiltakozás“ a többségi elv ellen csak a lelkiismereti kérdésekre vonatkozik, de nem az állami élet rendjére is. Azért vigyázzunk! A napok nemcsak terhesek, de gonoszak is! Az Ur adjon nekünk belátást, nehogy saját sirunkat segitsük megásni!

Szerk.

Jogos individuálizmus.

E lap egyik korábbi számában „Erdély története“ c. cikkemben felhivtam az illetékes tényezők figyelmét — ez alatt első sorban a tanügyi bizottságot értem — arra a körülményre, hogy mi erdélyiek Erdély multját eléggé nem, csak olyan mértékben méltányoljuk, mint a dunántuliak vagy a szepességiek. Szóval a miniszteri norma szerint. Holott szükséges és lehetséges volna Erdély multját a kellő mértékben megismernünk. Szükséges, mert a magunk multja fontos mult és szép mult. Lehetséges volna, mert az állami tanterv — igen józanul — a helyi körülmények didaktikai és paedagogiai számbavételét megengedi, sőt kivánja.

Czikkemre hivatkozva, a nagyszebeni Siebenbürgisches deutsch. Tageblatt 1904. decz. 11. számában Berechtige Partikularizmus cz. vezérczikket ir. A czikk azzal a következtetéssel végződik, hogy *remélhetőleg magyar körökben is egyre terjedni fog az a tudat, hogy az unio (Magyarország és Erdély uniója) erőszakosan volt keresztülvive s hogy ez a tudat az örökké felébredő és jogos erdélyi partikularizmust érvényre fogja juttatni.*

E czikknek több rendbeli tévedését kénytelen vagyok visszautasitani.

I. Erdély uniója nem volt erőszakos. Az 1848. erdélyi I. illetőleg magyarországi III. t.-cz. egyhangulag hozatott. Neugeboren tanár úr, a szerkesztő, ép oly jól tudja mint én, hogy az egyesülés eszméje a ketté válás pillanatában már megszületett s hogy 48-ban a szász és oláh országgyülési tagok *igen* szavazatával egyhangulag mondatott ki az unio s hogy épen ezért a szász és oláh szavazók általános ünneplésben részesültek. Ez a puszta tény. A ki másként ir róla, az nem akarja látni az igazságot.

II. Ennek következtében én tárgyi okokból sem panaszkodhattam az erőszakos unio ellen. Az én nyilatkozatom épen nem az a *bizonyos örvendetes jelenség*, a minek a Tageblatt minősiti. Kénytelen vagyok a Tageblatt ebbeli örömét elrontani. Én az unio ellen soha semmi tekintetben nem panaszkodtam. Nem is fogok. Aligha akadna magyar ember, aki panaszkodnék. Csalódik tehát a Tageblatt, mikor *képzel egy olyan magyar felfogást* (s ilyennek gondol engem is), a melyik unio ellenes volna, vagy panaszkodnék az unióért.

III. Hivatkozik a Tageblatt kivülem még gróf Schweinitz Gyula egykori képviselőre (ki szintén magyar ember volt) azért, hogy annál valószinübbnek lássék okoskodása. Schweinitz röpirata közigazgatási mizeriákkal foglalkozik s a helyhatósági élet központositó szervezetét itéli el. E tekintetben sok szavunk nincs. Csak azt emlitem meg, hogy a megyék személyi és dologi tekintetben maguk intézik ügyeiket a választások és szabályrendeletek jogának igénybevételével. A mit e tekintetben a Tageblatt mond, én is aláirom.

En az egyéniség számbavételét kivánom a nevelésben, Schweinitz gr. a közigazgatásban. Számba kell venni az egyéniséget mindaddig, mig az általános, a nemzeti érdeket meg nem sérti. Ez az én ál-

láspontom, az individulizmus álláspontja. Ezen az állásponton az egyéniség erőinek kifejlesztése az általános, a nemzeti czél legbiztosabb előmozditója. Mint az iránytü két vége örökké északra és délre mutat, úgy mutat az individuum élete örökké önmagára is és a közre is. Az individualizmus centripetalis erő, az államélet biztos támasza.

A Tageblatt partikularizmust lát és sürget. A partikularizmus pedig centrifugalis erő, csak önmagát látja. A maga java a sumum bonum. A közjó — ez mellékes. A partikularizmus államtörő jelenség. Az individualizmus mindig jogos, a partikularizmus mindig jogtalan. Magyar ember erre se igen kapható. Sőt jól tudják a szászok, tudja a Tageblatt is, hogy csak ugy maradhatnak fenn ők is itt továbbra is a maguk sajátos kulturájában, ha őszintén s igazán csatlakoznak a magyarsághoz, ha a partikularis eszmék és czélok helyett individualis eszméket és czélokat keresnek. Ezen az állásponton együtt vagyunk, de a partikulárizmusén semmi szin alatt.

Ami pedig magát a dolgot illeti, hát a Tageblattnak oka panaszra épen nincs. Hiszen ők sub titulo Magyarország története tulajdonkép az erdélyi szászok történetét tanitják. Erről már sokszor volt szó. Itt van pl. a Bilder aus der ung. Geschichte vom Karl Thomas Kronstadt(!) 1898. cz. tankönyv, a melyet sok iskolában tanitanak. Hát ebben Zustände der Sachse, Mühlbachs (?!) Untergang unter Albrecht, Pempfliniger, Weiss Michael, Sachs von Harteneck, Kronstadt, Hermanstadt stb. cz. czikkek 3—4. lapon keresztül beszélnek az ő saját multjukról. Jól van, semmi kifogásom ellene. De aztán az ország, az állam történetére is jusson hely s ne legyen *das übrige* Ungarn czimen 15—20 sorba összezsugoritva. Mert végtére is Magyarország nem csupán „von Bross bis Draas“ terjedt ki. Tán még a „Királyföld“ határán túlra is kiterjedt! Nem egy nemzetiség multja a fő. Ez csak fontos mellékkörülmény. Az állam élete — ezt kell első sorban ismernünk. Ez az individualis álláspont.

Egyébként nekünk magyaroknak ujra van épen erre nézve egy tanuságunk. Lám a nemzetiségek, első sorban az igazán circumspectus szász polgártársaink, már rég megszüntették a felpanaszlott bajt, mert ők a helyi körülményeket már régóta felhasználják. Kissé tulságosan is. Hanem azért persze nagy okosan panaszkodnak mégis.

Azt azonban nem hagyhatom emlités nélkül, hogy a Tageblatt sem akarja az uniót visszacsinálni. Tudja, hogy az történelmi szükség volt s abban loyalisan megnyugszik ő is. Az a baja, hogy minden hibát az unióból származtat le s ebben az eljárásában — hogy is mondja a költő — sulykot nem egyszer messzire elhajit.

Kristóf György,
Kun-koll. h. tanár.

Vallásos nevelés az iskolában.

Irta: *Lajos János.*

(Felolvastatott az Udvarhelyjárás általános tanitói közgyülésén, Székelyudvarhelyen 1904.)

Tudvalevő, hogy a vallás ügye — csekély kivételtől eltekintve — ugyszólva szerves kapcsolatban van az illető *lelkész személyével.* Bizonyos tekintetben — különösen egyházi hivatal viselés esetén — oda van kötve a tanitók személyéhez is. A mi népünk a tanitókat — még ugyszólva — kivétel nélkül *belső embernek tekinti.* Ugyanazért mindig mély szomoruság fog el, ha látom, hogy az egy czél felé törekvő, a nép boldogitására rendelt emberek oly gyakran nem élnek *békességben.* A templom, iskola zárt falai között talán egymás közelébe kényszerülnek lépni, talán szólnak is egy pár szót: de künn az életben ádáz dühvel törnek egymásra. A pap éreztetni akarja minden áron az ő elsőbbségét, hatalmát, önkénykedik, parancsol, mint egy zsarnok, úgy bánik sokszor munkatársával, mintha, nem müvelt emberrel volna dolga. A tanitó sem marad lehetőleg adós. Soknak tartja munkatársa fizetését, irigyli esetleges tekintélyét. A néppel közvetlenebb érintkezésben lévén, sokszor ássa a titkos aknákat ellene, kit inkább emelnie kellene. Közösen szólják, rágalmazzák egymást, mindkettő különbnek állitja magát a másiknál. Hol ezek megtörténnek, ki tudná kiszámitani, minő rombolásokat visznek végbe a vallásos lélekben; különösen a gyenge gyermeki elmékre mételyező. Mert ezekről ők is mind tudnak, hisz szülőik előttük tárgyalják, hogy a pap és tanitó miként feledkeznek meg nemes hivatásukról s miként törnek egymásra. Ezek után felesleges megjegyeznünk, hogy a tanitó erkölcsi oktatásai is nagyrészt elrepülnek a levegőben. Igaz, emberek vagyunk, de ezen gyakori eseteken mégis *kölcsönös jóakarattal segithetnénk*, hisz Jézus tette kötelességünkké, hogy halálos ellenségeinknek is 77-er bocsássunk meg. .a legszentebb érdek látná hasznát. Bátor leszek magamra hivatkozni. Tiz év óta a velem munkálkodó tanitókkal szemben haragot, gyülölséget nem mutattam, még ha sértettek volna is. Isten kegyelméből mindig nyertem erőt, hogy az események fölé tudtam mindig emelkedni. Szeretetnél s ha kellett érettük való munkálkodásnál egyéb soha sem vezetett. Ilyen eljárás mellett megértettek az én munkatársaim is, tiszteltek, segitettek, támogattak s ez ideig békeségben éltünk. Ezt a békeséget óhajtanám én minden pap és tanitó számára, akkor egy fokkal fényesebben ragyogna azon község iskolájának *vallásos élete.*

De lépjünk be már az iskolába is. Éppen most gyülekeznek növendékeim. Valamivel a szokottnál elébb jönnek, mert ma templomba fogunk menni. Ott vagyok közöttük. Megszólitom egyik szorgalmas, jó magaviseletü tanitványomat. Kérdésemre elmondja, hogy édes apja és édes anyja már régen a mezőre mentek dolgozni. Egy pár szóban dicsérem a szorgalmat, a munkát, mint Isten áldását tüntetem fel. A gyermek láthatólag boldog, hogy ezt az ő szülőivel kapcsolatban mondotta tanitója. Most egy részeges ember fiát kérdezem, hol van apja. A gyermek akadozva felelget. én azonban szeretettel beszélek arról, hogy a józan élet mily nagy áldás. Mily jó lenne, ha megmenthetném e gyermeket az apja sorsától. De már csengetik a 2-ikat. Gyermekeim egyszerre a padokban elfoglalják helyeiket, a künn játszók tömegesen jönnek be. Megállok rendes helyemen, általános csend lesz. Ekkor megszólal a templom harangja. Halljátok gyermekek — mondom — tudjátok miért szól most a harang? Most azért, hogy a templomba menjünk, máskor is Isten tiszteletére hivja e hang a jó embereket. Menjetek mindig örömmel a templomba, ez a legjobb hely. De már induljunk, mindenki jól viselje magát Isten házában, nehogy panaszom legyen. A templomban növendékeink üde gyermeki hangja, mint egy angyali sereg emel az égbe. E nagyszerü és utánozhatatlan hatásu ének különben egyik kollegám odaadó buzgóságát is dicséri. A pap rövid, gyermeki kedélyekhez alkalmazott imája után ujra azon kedves, üde gyermeki hangok csapnak ég felé. Nehány percz alatt sorba állva már hazafelé tartunk. Most számba veszem, kik hiányoznak a templomból. Az elmaradók mentsége és helyezetéhez képest intem őket s imétlés esetén büntetést is helyezek kilátásba.

De gyorsan munkához látunk. VI-ik osztály a *szegedi nagy árvizet* olvassa, V-iknek számot adok fel, IV-ik osztály rajzol templomot. Mig ezen utóbbit táblára rajzolom, közben elmondom, hogy a templom

egnagyobb épület a községben, a kinek tiszteletére van épitve, az is legnagyobb e világon. Égbe emelkedő tornya arra figyelmeztet, hogy mi is ég felé törekedjünk, az égben élő Istent tiszteljük. Olvasmányunk kapcsán nem mulaszthatom el elmondani, hogy Isten néha egyeseket, városokat, országokat csapással látogat, de nem büntésképpen, hanem hogy hüségüket, jóságukat megpróbálja. Aki nem csügged el, mint Szeged lakossága, Isten megsegiti, kiváló Nehémiásokat küld oda, mint ide is Tisza Lajost, kinek érdemét a napokban örökitették meg. .A számtani feladat megvizsgálása alkalmával, hol 10 külömböző népességü egyház számadataiból azt kellett megállapitani, hány lélek jutna egy egyházra, hogy mindenikben ugyanannyi legyen. Ennek kapcsán szólok röviden a nagy és kis egyházakról, azok helyezetéről, tulajdonságairól.

Igy járnék én el, mikor csak tehetném, a többi órák alatt is, a *történelem, földrajz* tanitása mennyi alkalmat nyujt, hogy a vallásról, Istenről buzditólag, felemelőleg szóljunk a romlatlan fogékony gyermeki lélekhez. Sőt a *természetrajz,* a *természettan* órákon is mily gyakran rámutathatunk Isten nagyságára, bölcseségének, titkainak végetlenségére. De már 11 óra, mindjárt itt lesz a lelkész ur vallás órát tartani. Gyermekeim! nagyon szégyelném, ha tiszteletes urnak valaki ellen panasza lenne, kénytelen lennék szigoruan meg is büntetni. Ezen óra végeztével ujra az iskolában vagyok, egy pár egyházi éneket éneklünk, a lelkész előmondása mellett röviden imádkozunk s mindenki megy haza a hibásak kivételével. Ilyen csupán egy van. Kikérdezem. Miből kitünik, benne is mozog atyja vére, ki egy káromkodó, rendetlen beszédü ember. Erélyes, de jóakaratu szavakkal figyelmeztetem, többet effélét el ne kövessen, mert ismétlés esetén nem fogom elnézni.

Ime igy folytatnám én a tanitó nemes munkáját csaknem naponként. Még azon hozzáadással. Mikor templomba nem megyünk, ugy tanitás kezdetén, mint végén, az imát utánam mondják növendékeim. A rendes egyházi énekórákon kivül, naponként elmenetelkor kétszer éneklünk egyházi éneket, már a gyermekek hangolása kedvéért is.

Ime, látható ezekből uraim, *van még elég tere a tanitóknak, hol a vallásos nevelés nemes munkáját támogathatják.* Aki ennél több belátással, buzgósággal, szeretettel tudna munkálkodni, az előtt *meghajlok a Jézus nevében.*

(Vége.)

Kérvény a zsinathoz.

A kis-ölvedi egyházközség presbiteriuma az alább közölt kérvényt küldötte meg minden ref. presbiteriumnak, hogy elfogadván mindenünnen beadják a zsinat elnökségéhez. Készséggel közöljük felkérésre, mint a nagy kérdés egyik majdani adalékát, de főleg azért, hogy felkérjük lelkésztársainkat, hogy keressenek módot rá, hogy gyülekezeteikkel e nagy kérdést megismertessék s a reformra őket előkészitsék, esetleg — a hol szükségesnek tartják — kérvényezzenek a zsinathoz, mert — s ezt felesleges mondanunk — a zsinathoz való kérvényezésre minden testületnek sőt egyénnek is joga van. A beküldött kérvény különben igy hangzik:

Főtiszteletü és Méltóságos Zsinati Elnökség!

A....i ev. ref. Egyház Presbiteriuma megbeszélés tárgyává téve a zsinatnak az adózási viszonyok rendezésére vonatkozó eddigi tárgyalásait, szomorodott szivvel látja, hogy a tervbe vett adókönnyités oly kevés, az adózásnak módja a méltányosságnak oly annyira hijjával van, hogy mig egyfelől sajnálnia kell a reáforditott munkát és időt, addig másfelől felelőssége teljes tudatában megdöbbenve gondol reá, hogy azokkal a jogos igényekkel szemben, amelyeket ez az egész mozgalom teljes joggal támasztott az érdekeltekben, miképpen tudunk majd egyházunk közönsége elé állani azokkal a koldus fillérekkel, amelyek az államnak mások számára oly dusan megteritett asztaláról a mostoha fiak számára aláhullottak. Mi, akik a legközvetlenebbül ismerjük a népnek érzését, gondolkodását és sulyos terheit, minden prófétai lélek nélkül előre megjövendölhetjük, hogy egyházunk életét oly rettenetes megrázkódtatás éri azzal a nem várt csalódással, amelyeket a zsinatnak az eddigiek szerint előre megállapitható törvénye számára hozni fog, hogy ezzel szemben az állam által nyujtandó, koldus alamizsna, csak veszteségnek, sulyos veszteségnek tekintendő. A közel jövő keserves tapasztalatok árán ajkainkra fogja kényszeriteni a vallomást: Jobb lett volna hagyni, hogy ez a szegény református nép hadd huzza még tovább is a rettenetes igát, hogy nem mint hijábavaló reményekkel felizgatni, azután ismét csak türelemre inteni és kitartásra kérni.

Ily körülmények között Anyaszentegyházunk igaz szeretete késztet reá, hogy gyönge szavunkat felemeljük mi is, alázatosan kérve a főtiszt. és méltóságos zsinatot, hogy bennünket meghallgatni kegyeskedjék.

Megvagyunk győződve róla, hogy a többi felekezetek egyházi terheihez viszonyitva a 10% egyházi adó is meglehetősen magas, következésképen nem igazságos, de hogy ehhez még személyi adó czimen 25%—30% teher is járuljon, ez már teljesen tul van a méltányosság legtágabb határán és ha nekünk szegény reformátusoknak ennyire kell tekintetbe vennünk az állam helyzetét, egyéb körülményeket, akkor jobb, ha semmit nem veszünk tekintetbe, hanem nyomorogva és roskadozva ugyan, de büszkén hordozzuk tovább azokat a terheket, amelyeket szó nélkül hordozunk annyi időn át és ha kell, hordozni fogunk szó nélkül ennek utánna is.

De eltekintve attól, hogy az állami adó 10% mellett a szó teljes értelmében fölösleges és semmivel nem indokolt nagylelküségnek, sőt elviselhetetlen tehernek kell tekintenünk ezt a rettenetes személyi adót, súlyos aggodalmaink vannak ennek a személyadónak minősége ellen: nem lesz megelégedve azzal sem a szegény, sem a jobb módu.

Követve ama Krisztusi törvényt: Egymás terhét hordozzátok!: lassan, de fokozatosan odáig vittük a dolgot, hogy a szegényekre tekintettel a személyi adó leszállittassék és ki is vittük azt, hogy mig eleinte kizárólag személyekre volt kivettetve minden egyházi teher, addig ez most arányosan oszlik meg a személy és birtok között $^2/_3$-ot hordozván a birtok, $^1/_3$-ot a személy. A zsinatnak eddig kialakult véleménye e tekintetben visszavet bennünket azokra a nyomoruságos állapotokra amelyekre restelkedve gondolunk most is azért, hogy volt lelkünk türni, hogy az a földhöz ragadt, de nagyszámu családdal megáldott szegény több egyházi adót fizessen, mint az egy gyermekes dusgazdag.

De nem lehet megelégedve az adózás e formájával a vagyonosabb osztály sem. Mert a méltányosság és Krisztusi szeretet szent törvényeinek teljesen eleget tesz szegényeb sorsu társaival szemben azzal, hogy az egyházi terhek nagyobb részét a birtok hordozza, hogy több jövedelme után több egyházi adót is fizet és igy személyekre nézve is a jövedelemhez képest fokozódó adóval megróni olyan kisérlet, amely minden bizonynyal balul fog kiütni, vagy, amelylyel szemben a legerősebb ellentállást fogja kifejteni megmérhetetlen kárára egyházi életünk békéjének és felvirágzásának. És ha ez a törvény

azért hozatik, hogy a sulyos adóteher könnyitése által megtartsa egyházunknak azokat, akik e teher elől más vallások kebelén keresnek menedéket: szomorodott szivvel látjuk előre, hogy czélját el nem éri, hogy éppen az ellenkező eredményt szüli, mert a lélek halászás ezután nemcsak a szegények között veti ki hálóját, hanem minden bizonynyal nagy szerencsével fog halászni a vagyonosabbak soraiban is.

Még alázatosan engedelmet kérünk arra, hogy minden bővebb magyarázat nélkül jelezhessük, hogy mi lenne a mi óhajunk az egyházi adó rendezésére nézve:

Az egyes gyülekezetek által viselt évi állandó mindennemü egyházi és iskolai teher pénzértéke átszámitandó; ezen teher fedezésére szolgál: a) az állami adó 10%; b) ennek a 10%-nak 50%-a vagy fele, mint személyi adó szétvetve egyenlően a 20 éven felüli egyháztagokra: c) a hiány fedezése államsegély által.

Alázattal kérve, hogy szavainkat kegyesen figyelembe venni méltóztassék maradtunk, a főtiszteletü és méltóságos zsinat alázatos szolgái

Kis-Ölved, 1905. január.

Patay Miklós,
ref. pap és a presbiterium.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

A „Magyar Könyvtár" ujabban megjelent 401—404 füzetei ujból derek munkákkal gazdagitották irodalmunkat. A 401—402. füzetek Mikszáth Kálmán „A gavallérok" cz. elbeszélését hozzák, a melyben a gazdag humoru iró vidáman szatirizálja a felvidéki gentry nagyzolását. A 403. füzet a hires angol regényirónak: Wilkie Collinsnak „A jóslat" czimü regényét adja, Mikes Lajos forditásában. A 404. füzetben pedig Balogh Pál, a kitünő publiczista szól nagy alapossággal „A legnagyobb magyarról", Széchenyi Istvánról. A Magyar Könyvtár egyes füzetei 30 fillérért kaphatók a kiadó Lampel Róbert czégnél, valamint minden könyvkereskedésben.

TÁRCZA.

Buddha és Jézus.

Irta: *Ravasz László.*

(Felolvasta szerző a Bethlen Gábor-kör decz: 9-iki estélyén.(

(Folytatás.)

A brahmanismus csodálatos vaskövetkezetességgel haladt az aszkézis utján az önmegsemmisités felé. Mivel a személyek személyes istenfogalmat követeltek: a Brahma széthullt istenek seregére; az aszkezist csak némelyek űzték, mert az öngyilkosságra vezetett, az életundor valami csodás, kétségbeesett bizonytalansággá vált, az emberek valami új erő után sóvárogtak; hisz az önsanyargatás is munka, fárasztó, nekik pedig pihenés kell, zavartalan testi, lelki nyugalom. Az aszkezis vallása kezdett quietismussá válni. S itt már elő volt készitve az útja annak a nagy vallásos reformátornak, ki eljött, hogy a külsőt belsővé változtassa át, a test megöldöklését a lélek érzéki életének megölésével, az emanalo brahmat a befogadó nirvanával, a lét elpusztitását az egyéni öntudat elpusztitásával helyettesitse s a megsemmisülés tana helyett a megváltás tanát hirdesse.

A mango-ligetek magányos mélyein megszólalt a Magasztos szivet átjáró hangja: *itt a megváltás ideje!*

Végig szenvedte és végig csalódta Buddha is a brahmanok vallását. Maga is brahmán volt; Gotama név alatt kipróbálta a brahmanismus váltság útjait. Nem sikerült. E hatalmas küzdelemben megvilágosodott, megért lelkében az uj gondolat s kezdette hirdetni a váltság vallását.

Ismerd meg, hogy szüntelen szenvedéseidnek oka az élni akarásban, a lélek érzéki ösztönében van, irtsuk ki azt s a teljes, vágytalan lét, e tökéletes megvilágosultság, a *Nirvana* megvált téged a szenvedéstől és zavartalan nyugalomba helyez.

Szelid és alázatos szivü volt. A lelke csupa lemondás, csupa részvét, csöndes, nemes resignáczió. Nem támadott meg senkit, nem lépett rá brahmánok küszöbére, vizet kért a tsandala leánytól s ezerjófüvet tett a páriah sebére. Nem nézte mi a kasztrendszer, a társadalmi törvény, a szokás: ő csak hirdette, hogy a megváltás mindenkire nyitva áll s tisztán csak az egyén erkölcsi minőségétől függ. Ő mindenkiben csak a megváltás után sovárgó beteg lelket látta s egyformán részeltetett mindenkit tanának balzsamában.

Abból a közvetlen bizonyosságból indult ki, hogy a *lét szenvedés*. Születés, aggkor halál, elválás, mind, mind szenvedés. A szenvedés oka pedig az, hogy az életösztön egyenlő a lét utáni törekvéssel, ez pedig ujjászületésről ujjászületésre vezet, melyben mindenütt élvezetek után törünk. Az élvezettel, a vágygyal pedig csalódás jár. Ki kell tehát irtani magunkból az életösztönt, az életakaratot, s ennek gyökerét: az egyéni tudatot. Tisztitsd meg lelkedet minden önzéstől, élvezet-vágytól, minden rosztól, minden indulattól. Ami a személy érvényesülését jelenti, az mind bün. Minden rosszat elkerülni, semmi jót el nem mulasztani: ez a buddhista erkölcstan foglalata. Nem azért, hogy magunknak érdemet, vagy másoknak boldogságot szerezzünk vele: de hogy kitépjük magunkból az *érzéki* lét minden gyökérszálát, mely az örömök mérges virágait termi.

Sziveréből fakad létünk.
Szív világunk tükre létünk:
Ki szivéből gonoszat szól
Ki szivéből gonoszan tesz
Szenvedés úgy követi, mint
A kerék a tulok lábát.

Vagy másutt:

Ki még sötét vágyak rabja
És sárga köntösünkre vágy.
Ki nem igaz, nem lemondó,
Hozzá nem illik rendruhánk.

Buddhánál magára van hagyatva az ember. Mindenki saját magát váltja meg. Sivár kietlen egyedüliségében ott áll a szegény, beteg ember, szenvedései között, s nincs egy atyai kar, mely segitsen rajta. Itt lelki betegek vannak, nem lelki szegények. Előtte lebeg, mint ködös távlat, a vágytalan, az érzéketlen, az öntudaton kivüli Nirvana, oda-oda botorkál elhagyatva, árván egymagára. Mentő deszkaszál nélkül kell átusznia ezen a „forró, égető tengeren," az életen, a „ködös, láthatatlan partra", a Nirvánába, ahol aztán mindent elfeled, kipihen. — Minden teremtett lény átok alatt nyög, óriási lelki tusa alatt roskadoz.

És itt gyökerezik a buddhizmus érzelmi része: az általános lényszeretet, a *részvét* minden élő iránt, ami csak vonszolja magát fáradtan, kimerülten, a Nirvana, az öntudat megsemmisülése felé. A férgeknek Ashóka király kórházat épittet, az antilopoknak pálmapagonyok mélyein kútat nyittat; a bikshú rá nem léphet egy füszálra, le nem törheti az útban álló galyat: hisz testvérek a szenvedésben. Mintha ezt álmodta volna meg Dante a Pokol egyik szinében, hol a letört ág helyén vér bugygyan elő és fölsir a fájó, érző fa: „miért szaggatsz engemet?"

Buddha sok örök, igaz tételt vitt be az embe-

riség gondolatvilágába. A jónak, az erkölcsiségnek önértékes, minden más, mellékes czéltól menten való teljesitését, embertársaink iránt való szelid részvétet, önmagunknak megismerését, érzéki természetünk felett való uralkodását a vallásos élet alapelveivé először ő tette.

De elnyomta az egyéniséget, a személyiség értékét, a munkakedvet, önmagunknak teljes kifejtését, a végesnek a végtelenben való szent érvényesitését, a munkás szeretettől gyönyörü *életet*, mely föltétele az Istennel való hitbeli és erkölcsi egyesülésnek, az üdvösségnek.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kollégium látogatás. Az egyh. ker. tanügyi bizottság kiküldöttei *Dr. Bartók* György püspök elnök, *Váró* Ferencz és *Dr. Sárkány* Lajos e hó 5. 6. 7. napjain látogatták meg *marosvásárhelyi* kollegiumunkat. Megvizsgálták ősi kollegiumunk anyagi és szellemi állapotait, részt vettek több tanitási órán, megnézték a benlakást és konviktust s tapasztalataikat bizalmas megbeszélésen közölték az intézet vezetőivel az utolsó napon tartott előljárósági ülésen. Szép multu és jóhirü kollegiumunk minden lekintetben lépést tart a modern fejlődéssel s buzgó tanárkara és lelkes Előljárósága vezetése alatt bizonyára a jövőben is méltó lesz nagy traditióihoz. Ehez e látogatás is sokban hozzá fog járulni s igy a látogatók fáradsága méltó gyümölcsöt terem.

Személyváltozás egyh. kerületünk statusában. Az *erzsébetvárosi* körlelkészségbe az uj lelkészt *Szabó Miklós* volt kolozsvári (monostori ker.) h. lelkészt e hó 8-án iktatta be *Irsay* József kolozsvári lelkész. — A *kisborosnyói* egyház uj lelkészéül dec. 29-én *Bedeházi János* mezőzáhi körlelkész választatott meg egyhangulag.

Október 31-ikének ünneppé tétele. A barsi ref. egyházmegye lelkészi értekezlete felirattal fordult a zsinathoz október 31-dikének, a reformáczió emléknapjának egyházi ünneppé tétele tárgyában. A felirat mint sérelmesre és a teljes egyenlőségnek és viszonosságnak törvényben kimondott elvével ellenkezőre mutat reá arra a tényre, hogy mig a római katholikus egyház ünnepei iskolai szünetek a községi és állami iskolákban, a mikor még vallástanitási órákat sem lehet tartani, addig a reformáczió emléknapján csak a protestáns növendékek vannak felmentve a tanitási órák látogatása alól; a protestáns tanároknak és tanitóknak azonban csak ugy tanitaniok kell ezen napon is, mint más egyebeken. Arra kéri tehát az értekezlet a zsinatot, hogy mondja ki törvényileg, hogy a reformáczió emléknapját, még pedig mindig október 31-én, ünneplés keretében köteles megülni minden ref. gyülekezet; ennek kimondása után pedig követelje a kormánytól, hogy ezen a napon az állami iskolákban rendeljen teljes munkaszünetet, hogy nemcsak a prot. növendékek, de a prot. tanárok és tanitók is áldozhassanak lelki szükségleteiknek. — Hogy a feliratra mit szól a zsinat, majd meglátjuk; tekintve azonban, hogy a mai nehéz időkben keresnünk kell az alkalmakat, a mikor hiveink lelkéhez férhetünk és bennök az egyházi öntudatot erősithetjük, csak helyeselnénk, ha zsinatunk a reformáczió emléknapjának egyházi megülése tekintetében olyan ünnepélyes határozatot hozna, a mely e napot kiemelné abból az eldugott helyből, a melyen csak szerényen, de mondhatjuk észrevétlenül huzódik meg jelenlegi egyházi törvénykönyvünk 169. §. e) pontjában. Nem abba a környezetbe való ez a nagy nap. Mert nem annak kellene a fődolognak lennie előttünk, hogy ezen a napon mennyi perselypénzt gyüjthetünk a domesztikának, hanem annak, hogy hány lelket tudunk megerősiteni hitében és egyházszeretetében. Örvendünk, hogy ezen orbai egyházmegye inditványa megkezdte hóditó körutját! Adja isten, hogy diadalra jusson!!

Uj református egyetemi magántanár. A vallás- és közoktatásügyi miniszter dr. Imre Sándornak, a kolozsvári ev. ref. főgimnázium kiváló ifju tanárának, a kolozsvári tud. egyetem bölcsészeti kara nyelv- és történettudományi szakán a magyar nevelés történetéből egyetemi magántanárrá történt képesitését jóváhagyta s nevezettet e minőségben megerősitette. Imreh Sándornak hasonló nevü nagyatyja is büszkesége volt a kolozsvári egyetem első tanártestületének. Adja Isten, hogy unokája is tovább folytassa utját nagyatyja nyomdokain. Örvendünk, hogy kolozsvári kollegiumunk tanárai kezdik betölteni azt a magasabb hivatást is, melyet a tud. egyetem szomszédsága reájuk ró. — Gratulálunk!

Lelkészek, tanitók, jegyzők, földbirtokosok, gazdatisztek, gazdakörök és szövetkezeti olvasókörök érdekében. Az ország legfelsőbb gazdatársadalmi testületei s ezek elismert vezérei ismételten hangoztatták a falusi gazdakörök szervezésének szükséges voltát s azt, hogy a szövetkezetekkel kapcsolatban gazdasági olvasókörök létesitendők, melyek aztán a földmivelők kulturális érdekeit hasznosan munkálhatnák. A gazdaköri munkásságnak leghivatottab vezérei lelkészek, jegyzők, tanitók, földbirtokosok és gazdatisztek lehetnének, mert az állandó közvetlen érintkezés folytán ők tudják legjobban mennyire szükséges a falu népét társadalmilag irányitani, s mennyire kivánatos, hogy a falusi népélet erkölcsi és szellemi tekintetben tartalmasabb legyen. A Magyar Gazdaszövetségnek egyik első feladata a gazdakör szervezése s azok támogatása, kik ezen nemes munkásságban részt venni óhajtanak. Hogy a nép között élő intelligens egyének felvilágositást nyerhessenek gazdakörök fontossága felől s hogy megismerkedhessenek azon jótékony hatással, melyet ezek a földmivesnép erkölcsi és anyagi helyzetére gyakorolnak Meskó Pál a Magyar Gazdaszövetség titkára készséggel fog erről előadást tartani, minden olyan megyei központon, hol az azon vidéken lakó lelkész, tanitó, jegyző, birtokos és gazdatiszt urak érdeklődést mutatnak ezen kérdés iránt, s a hol legalább 40—50 hallgató megjelenése biztositatik. A kik tehát ilyen ingyenes előadás megtartását óhajtják, sziveskedjenek soraikkal fölkeresni Meskó Pált a Magyar Gazdaszövetség titkárát, (Budapest, Vas-u. 15a.) Kivánatos természetesen az előadás helyének és idejének megjelölése is.

Nyilvános köszönet. A mult 1904. év márczius 6-án tartott biblia-vasárnapi isteni tisztelet alkalmával hiveimet egy urasztali kehely beszerzése czéljából adakozásra hivtam fel, mely alkalommal hiveim 51 K. 75 f. a róm. kath., unitár., gör. kel. és izraelita községi lakosok 6 kor. 80 fill. adtak össze e czélra. Ezen összegből beszerezhetett egy alpacca-ezüst kehely és egy hasonló minőségü oxydált urasztali tányér, mindkettő a következő felirattal: „Biblia vasárnapjára a bethfalvi hivek 1904.“ Ugyanakkor Nagy István és neje Máté Juliána, kik egyházunk iránti buzgóságuknak már szántalan izben adták ékes tanubizonyságát, egy kenyérosztó tányér beszerzésére 15 kor. adtak. Továbbá Baczó Birike egy teljesen saját készitményü székely-szőttes varrottas kehelytakarót ajándékozott 16 kor. értékben. Midőn a szives adakozóknak áldozatra kész buzgóságukért köszönetet mondok, nem mulaszthatom el köszönetemet fejezni ki t. Polgár Kálmán budapesti ékszerész urnak (Erzsébet körut 29. sz.), ki a fent jelzett kehelyt és tányérokát aránylag olcsó pénzért diszes kivitelben szállitotta és egyházammal szemben valóban előzékeny magatartást tanusitott. Miért is nevezett Polgár Kálmán ur ékszerész üzletét paptársaim és az áldozatra kész hivek figyelmébe a legmelegebben ajánlom. Bethfalva, 1905. január 6. Baczó Lajos, ev. ref. lelkipásztor.

Tanitók lakásbérének rendezése. A Vallás- és közokt. miniszter kegyes ujévi meglepetést szerzett az állami tanitóságnak. Ugyanis ujévtől kezdve a tanitók lakásbérét az állami tisztviselők lakásbérének megfelelően rendezte, vagyis lakbérosztályba sorozott városokban az állami tanitók is olyan lakásbért kapnak, mint az azon városokban XI. fizetési osztályba sorozott állami tisztviselők. Csak azt szerenők még megérni, hogy a miniszter a mai jellegü iskoláknál töltött szolgálati időt a fizetés kimérésénél, ha átvesz egy-egy érdemes tanitót, beszámitaná és a fizetés kiegészitést ugy rendezné, hogy az a haza minden jellegü iskolájánál olyan lenne, mint most az állami tanitók fizetése. A protestáns tanitókkal szemben különben is ezt követeli a 1848. évi XX. t.-cz. szelleme.

Csokonai halálának százados évfordulóját nagy fénnyel és pompával készül megülni Debreczen. Az ünnepélyen, melyet a Csokonoi Kör rendez, természetes részt vesz a debreczeni kollegium is, de megjelennek ott a Magy. Tud. Akadémia, a többi irodalmi társaságok, közoktatási miniszter, Csokonai főuri pártfogóinak utódai,

Komárom, Csurgó s más városok küldöttei és még sokan. Csak a rézmetsző atyafiaknak, a Csokonai igaz barátjainak, a kikhez utolsó levelét is irta, utódait nem invitálta meg senki. Pedig a Csokonai apotheosisán „ha még megvolnának" nékik is ott volna a helyök, Koncz Józsinak a a Béka-egér harcz oláh nyelvre forditójának és a többieknek maradékaival. Atöbb napra terjedő ünnepély alkalmából a kollegiumi diszteremben Csokonay ereklye kiállitás is lesz, melynek élén Komlóssy Arthur a Csokonai kör derék alelnöke, a D. P. L. régi barátja és munkatársa áll. Nagyon szép és illő dolog volna, ha a Debreczen körüli kálvinista papok és rektorok, a Csokonai szellemének és fátumának örökösei emlékének hű ápolói a kettős ünnepélyen megjelennének a régi ereklyéket magukkal hoznák vagy beküldenék s arról, hogy a költő emléke sziveikben is él, bizonyságot tennének. (D. P. L.)

Nagy alapitvány. A pápai iskola volt tanárát és nagy alapitóját gyászolja a 80 éves korában szerencsétlenül elhunyt nyug. miniszteri tanácsosban, Gondol Gáborban. A boldogult, ki családot nem alapitott 100,000 koronánál nagyobb értékü ivánczai birtokát a pápai főiskolának hagyta. Legyen emléke áldott. Nemes és értékes adományából fakadjon áldás a pápai iskolára, egyházunkra és hazánkra is.

A debreczeni kollégiumnak a t.-dadai fekvőséggel és a városi házakkal együtt összesen ₱6.986,179 korona vagyona van. Ebből azonban kb. 1.400,000 korona az egyetemé és a kiegészitésre váró alapoké; 602,893 K. és 77 fillér családi és ösztöndijalap; 407,391 kor. 59 fill. meg konviktusi tőkepénz. Erre a nagy vagyonra, melynek jövedelme 578,437 kor. és 29 fill., a jelen iskolai évre a dologi kiadásokon kivül 40—50 tanárnak és kollég. tisztviselőknek. 20 szolgának és 1319 tanulónak (228 jogász, 121 theol., 230 tanitóképezdész, 740 gimn. és gyakorló), tehát összesen mintegy 1400 embernek állandó tartása, részben segélyezése nehezedik. A nagy teherhez, ellátása, melyet, az iskola emel, a nagy vagyon és jövedelem kevés és maholnap teljesen elégtelen (Debr. Pr. L.)

GYÁSZROVAT.

—

Kovács Ferencz nyugalmazott ev. ref. tanitó, 1904. év deczember hó 31-én este 10 órakor, élete 81-ik, boldog házasságának 53-ik évében, hosszas szenvedés után megszünt élni, Temetése január hó 3-ikán d. e. 11 órakor volt a háznál és a templomban tartott gyászszertartás után Dedrádszéplakon. Áldás és béke poraira!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 42—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü Esperesi hivatalnak és az összes Lelkész afiainak.

A m. kir. vallás- és közoktatásüygi Miniszter úr mult 1904. évi 103.929. szám alatt kelt és hozzánk f. hó 4-én érkezett *leiratával a lelkészi fizetéseknek 1600 koronáig terjedő kiegészitésére szükségelt összeget utalványozván,* felhivjuk az érdekelt és alább névszerint megnevezett lelkész afiait, hogy a nevük után kitüntetett összegről szóló és II-ik fokozatu bélyeggel szabályszerüen ellátandó *nyugtáikat* az illetékes esperesi hivatalhoz haladéktalanul terjesszék be, honnan azok hitelesitve és kimutatásba foglalva, egyszerre és *együttesen, legkésőbb f. hó 25-ig* kifizetés végett ide felterjesztendők.

Megjegyezzük, hogy ezuttal azok részére, kikkel szemben bármi okból fegyelmi vizsgálat van folyamatban és ügyük jogerős itélettel befejezést nem nyert, a kiegészitési összeg kifizetése felfüggesztetett.

A nyugták helyes bélyegzésére és a bélyegjegyek átirására s az összeg pontos kitüntetésére *annál kiválóbb figyelem forditandó, mert a kifogás alá eső nyugták értéke nem fog kifizettetni.*

A kiegészitési összegek a következők:

I. Vajdahunyadi egyházmegye.

Jakab Mózsa 79.76, Thamó Gyula 386.50, Botha Sándor 267.77, Csiszér Pál 457.—, Kállai István 1904. decz. 6—31-ig 461.10, 1905. I. f. é. 520.51, László Zsigmond 731.80, Mátyás János 323.49, Kovács Lajos 210.50, Kiss Mózes 274.15, Péter Albert 373.69, Fülöp Gyula 589.76, Vásárhelyi Lőrincz 417.92, Kósa Mihály 361.03, Juhász Izidor 473.04, Imre István 284.20, Lukács Antal 323.88 K.

II. Gyulafehérvári egyházmegye.

Cseresznyés Ödön 192.26, Hatházi Ferencz 392.94, Tókos Jenő 1904. julius 1—deczember 31-ig 98.72, 1905. I. f. é. 148.72, Kovács Károly 324.42, Sebestyén Ferencz 207.92, Virágh József 512.15, Papucs Dávid 561.15, Gruzda Domokos 321.73, Sáfrány Lajos 476.54, Valler József 473.04, Tókos Sándor 268.88, Kolumbán János 298 kor. 83 fillér.

III. Nagyengedi egyházmegye.

Décsi István 543.66, Bertalan József 332.95, Simon Antal 426.14, Vinczi Domokos 430.97, Vásárhelyi László 313.77, Fejér Pál 129.39, Veres Károly 12.21, Kovács József 452.79, Szalma Lajos 426.36, Aszalós György 471.55, ifj. Moóré Károly 494.15, id. Moóré Károly 396.84, Solymosi Lajos 399.58, Balogh Sándor 423.20, Szabó Ferencz 584.36, Solymosi Károly 381.41, Vass Ferencz 529.25, Tunyogi János 333.82, Kozma Imre 321.29, Barthalus János 520.08, Jancsó Lajos 101.79, Péter Antal 532.37, Bedeházi János 423.04, Sándor János 126.45, Papp Dávid 407.34, Derzsi Lőrincz 122.13, Málnási Károly 180.63, Demeter Zsigmond 507.50, Pap István 205.13, Miklósi József 451.05, Benedek Ferencz pótl. 1904-re 16.77, 1905. I. f. é. 655.67.

IV Kalotaszegi egyházmegye.

Biró András 339.02, Albert Imre 565.62, Kovács Ödön 311.—, Bitai Kálmán 438.91, Kovács József 39.67, Elek Lajos 308.07, Antal Géza 398.85, Nagy Mihály 373.26, Régeni Ferencz 556.64, Sebestyén Ferencz 456.04, Paulai Viktor 442.20, Agoston György 376.94, Takács József 513.46, Mihálcz Ákos 237.30, Barabás Árpád 741.75, Erdélyi László 1904. október 1—decz. 31-ig 120.08, 1905. I. f. é. 288.25, Bácsi Gyula 402.86, Fazakas Lajos 613.45, Demeter Gyula 515.13, Székely Sándor 474.45, Tamó Gyula 201.03, Balázs István 242.36, Kónya János 242.07, Antal Domokos 167.35.

V Kolozsvári egyházmegye.

Gáspár Sámuel 605.02, Belle Lajos 385.78, Tunyogi Béla 371.68, Bartók Béla 358.32, Szabó József 483.78, Székely Miklós 505.76, Lőrinczi Gábor 403.51, Agyagási Gábor 136.24, Nagy Albert 539.65, Albert Sándor 457.—, Kiss Péter 610.17, Muzsnai Miklós 685.22, Kovács József 565.50, Jakabházi Dániel 574.28.

VI. Szilágyszolnoki egyházmegye.

Józsa Gyula 532.76, Tötös György 283.44, Pócsik János 560.65, Mátéka József 480.71, Molnár Gyula 355.05, Diószeghi Mór 407.06, Török Ferencz 493.96, Ignácz Márton 195.30, Gáspár László 399.07, Versényi Miklós 450.89, Sipos Károly 522.86, Borbély Sándor 523.26, Juhász György 371.91, Tamás László 236.07, Szász Ferencz 351.10, Szilágyi János 485.97, Székely Sándor 82.84, Fejér Ferencz 600.42, Tóth Sándor 257.04, Patay Lajos 383.83, Rácz Péter 231.70, Biró Károly 188.05, Székely Árpád 546.67, Ferenczi Endre 472.90, Nagy Lajos 414.90, Kusztos Gyula 571.19, Kovács Zsigmond 264.36, Bod László 200.49, Gáspár János 52.41, Vass Lajos 551.31, Farkas Sándor 171.09, Kiss Pál 477.96, Szentkirályi László 309.06, Vörös Zsigmond 394.79, Nagy Zsigmond 236.15, Józsa Károly 358.45, Benkő Albert 129.31, Kenderesy Lajos 139.58, Zöld Mihály 217,63, Ferenczi Gyula 380.43, Kovács Ferencz 416.10, Bartha Miklós 238.19, Kemény István 243.23, Kecskeméti Kálmán 207.83, Barabás Lajos 586.72, Visky Pál 382.46, Veress Sándor 221.89.

VII. Dési egyházmegye.

Szakács Ferencz 368.40, Kovács Gyula 490.05, Almási Sámuel 498.01, Soós Károly 567.83, Nagy József 521.14, Nagy Imre 403.90, Szabó Lajos 500.27, Csákány Miklós 489.52, Barabás Samu 387.12.

VIII. Széki egyházmegye.

Nemes Ferencz 546.53, Péter Antal 497.58, Csejdi Jenő 326.89, Baló Bálint 430.61, Lőrincz János 170.94, Gyárfás Albert 104.03, Pataki Dénes 361.97, Osváth Lajos 597.45, Veress Márton 248.91, Szathmári Sándor 456.40, Sipos Gyula 383.12, Szász Béla 158.80, Fehér István pótl. 1904-re 29.59, 1905. I. f. é. 190.76, Farkas István 518.23, Jakabházi Dániel 591.46, Solymosi Miklós 460.11, Sófalvi Károly 378.03, Csürös Ferencz 212.72, Kovács Akos 39.87. Benedek Lajos 468.29, Fekete Gerő 309.11, Máthé Sámuel 217.90, Toró Dénes 441.29, levonás 124.82, kifizetendő 316.47, Kovács Gábor 174.72, Máthé György 481.64, Pünkösti Lajos 1904-re pótlék 59.06, 1905. I. f. é. 210.50, Jung Ferencz 564.77.

IX. Nagysajói egyházmegye.

Orbán Gábor 349.70, Horváth Ödön 274.21, Köblös István 210.22, Lőrinczi Miklós 602.60, Tőkés József 395.12, Dobai Lajos 710.—, Péterfi Károly 475.98, Polgári Károly 312.30, Menyhárd Elek 222.84, Muzsnai Károly 581.19, Beregszászi György 387.62, Debreczeni Gyula 277.18, Vályi János 283·74.

X. Görgényi egyházmegye.

Kovács István 371.31, Jánosi Béla 72.30, Papp Lajos 338.91, Böjthe Ödön 129.86, Csekme Ferencz 1904-re pótlás 46.42, 1905. I. f. é. 133.64, Székely Ferencz 406.77, Bóka György 266.61, Kiss Lajos 114.61, Dénes József 284,76, Kövendi Kálmán 152.27, Szász Márton 178.66, Sükösd Mihály 585.39, Beregszászi Albert 693.72, Pál Károly 444.25, Teleki József 483.89, Farkas Károly 210.71, Gergely Lajos 346.88, Bod Károly 273.19, Dénes Gyula 402.92.

XI. Marosi egyházmegye.

Ravasz Béla 488.83, Nagy Albert 544.46, Veress Károly 458.77, Kolozsvári József 445.75. Adorján Lajos 523.42, Vizi János 451.15, Soltész Sámuel 512.08, Lőrinczi Lajos 619.75, Varga Ferencz 437.41, Albert Miklós 524.82, Dalmady Imre 470.69, Rákosi Lajos 583.60, Kiss Ferencz 539.97, Nemes Sándor 530.67, Király Béla 597.49, Molnár Lajos 355.56, Simon Imre 398.45, Szondy György 559.74, Szőcs Akos 575.74, Magyari Árpád 330.55, Farkas József 362.99, Adorján János 563.42, Gönczy Sámuel 352.48, Málnási Ferencz 561.64, Kovács László 571.07, Dósa Sámuel 509.63, Orbán Károly 271.61, Sipos György 530.42, Benedek Dénes 123.17, Kovács Nándor 445.90, Muzsnai József 537.67, Székely Sándor 601.—, Barthos Gábor 475.14, Nemes Károly 205.87, Farkas Jenő 339.28, Derzsi Dénes 458.37, Szakács Albert 202.08, Boér Károly 180.82, Jenei Sándor 385.41, Tóth László 452.28, Rákosi György 429.32, Adi Sámuel 247.32, Simon Gábor 335.68, Erdélyi Béla 570.42, Gáll Gábor 558.95, Madaras János 453.51, Staudner Mátyás 579.27, Péterfi Lajos 492.23, Bitai Mihály 476.89, Simon Elek 558.30.

XII. Küküllői egyházmegye.

Sámuel Aladár 312.05, Gáspár János 442.71, Hegyi Károly 565.86, Fazekas Sándor 625.53, Muzsnai Sándor 427.91, Lakatos Aron 308.60, Báthori János 261.58, Gönczi Pál 438.19, Nagy Domokos 415.08, Benedek Pál 487.16, Józsa Ferencz 615.42, Farkas Károly 405.09, Bartha József 685.77, Rákosi József 493.65, Sámuel József 336.50, Kakasi Márton 161.56, Mooréh Domokos 235.95, Hegyi Sándor 380.27, Nemes Elek 671.52, Kádár Andor 623.44.

XIII. Nagyszebeni egyházmegye.

Jakab Károly 317.78, Benkő Ferencz 86.91, Bartha János 501.09, Horváth István 280.66. Biró György 454.48, Csiki József 489.—, Putnoki Lajos 579.72, Gábos Sándor 380.07, Nagy József 47.57, Bogdán József 700.50, Balázs Imre 206.04, Őrtel János 461.04.

XIV Udvarhelyi egyházmegye.

Szász Károly 554.49, ifj. Péter Károly 223.08, Kónya Kálmán 1904. október 10—deczember 31-ig 161.38, 1905. I. f. é. 405.46, Baczó Lajos 512.67, Bedő András 593.43, Lajos János 412.63, Pál Lajos 568.32, Bedő Ödön 556.98. Csia Kálmán 425.50, Lőrincz Áron 1904. októbr 2—decz. 31-ig 218.42, 1905. I. f. é. 488.59, Biró Áron 441.19, Soós Farkas 507.66, Szabó Samu 502.86, Bodor József 273.50, Menyhárt András 473.05, Jakab Albert 413.74, Fülöp Kálmán 557.75, Pál Balázs 491.08, Márton Árpád 1904. október 2—deczember 31-ig 234.94, 1905. I. f. é. 521.77, Karácson Sándor 266.97, Mester János 463.70, Kelemen János 1904. julius 1—október 7-ig 92.34, Kádár Dénes 1904. október 7—deczember 31-ig 79.54, 1905. I. f. é. 222.92, Jakab Dénes 450.25, Kállai Ferencz 609.53, Csiszér Zsigmond 319.80, Hegyi Péter 12.73, Kovács István 463.50, Orbán József 360.32, Kovács Mózes 77.60, Karácson István 39.47, Kertész Mózes 285.52, Böjthe Sándor 480.86, Kovács Sándor 466.89, Bodor István 444.59.

XV Erdővidéki egyházmegye.

Molnár Imre 382.23, Kovács Sándor 488.62, Borsai László 560.15, Bocz József 499.29. Czell Ignácz 122.62, Karácsony György 286.93, Lőrincz Gyula 425.30, Sándor András 440.33, Sebestyén Sándor 392.30, Bartha Imre 403.86.

XVI. Sepsi egyházmegye.

Bene István 304.02, Havadtői Mihály 476.56, Kolcza Lajos 563.70, Takács Károly 229.72, levonás 102.02, fizetendő 127.70, Vass Lajos 458.81, Szabó Ferecz 349.23, Péchy Árpád 424.14, Bitai Géza 476.81, Csulak Zsigmond 278.89, Kiss Lajos 531.24, Bartha Károly 512.56, Jakab József 401.26, Demes Péter 1904. pótl. —.30, I. f. é. 561.75, Csiszér Zsigmond 496.74, ifj. Kovács Antal 573.84, Antal Lajos 416.41, Kiss Gyula 500.10, Menyi János 485.90, Czeglédi János 489.15, Bartha János 526.37, Böjthe Géza 509.69, Pünkösti István 199.10, Dávid József 423.45.

XVII. Orhai egyházmegye.

Szeremlei Cs. Lajos 479.03, Vass Jenő 401.37, Szász Mihály 197.03, Péter Károly 409.06, Mircse Ferencz 313.19.

XVIII. Kézdi egyházmegye.

Szini János 272.31, Bodor Géza 31.68, Benedek Ignácz 238.11, Bittai Béla 505.77, Zayzon Lajos 350.26, Kökösi Sándor 471.96, Ősz Lázár 634.52, Zoltáni Elek 73.99, Volloncs Miklós 229.47, Kelemen Győző 173.3.

Kolozsvárt, 1905. január hó 9.

Dr. Bartók, elnök. *Maksay János* számvevő.

Sz. 6—1905.

PÁLYÁZAT.

A szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett somlyóujlaki egyházközség lelkészi állomására ezennel pályázat nyittatik.

Jövedelem a legujabban megerősitett dijlevél szerint: lakás és 1000 □ öl kertilletményen kivül: 7 h. 689 □ öl szántó és 1 h. 678 □ öl rét, ezeknek jövedelmi 75 K 83 f. Készpénz az egyház pénztárából 192 kor. A kepe jövedelem pénzértéke 900 kor. Munkaváltság 60 kor. Stóla 47 K 60 f. Temető és czinterem haszonélvezete 24 K. Legelési jog 16 K.

Ezeknek összege 1315 K 43 f. Leütve ebből a 99 K 20 f. különböző czimü kiadást, marad 1216 K 23 f. Ezen összeget 1600 koronára kiegésziti a 383 K 77 f. államsegély (kongrua).

Pályázati határidő 1905. február 1.

A lelkészi minősitvény, szolgálati bizonyitvány s más lehető okmányokkal felszerelt pályázati kérvények ntü Viski Pál esperes urhoz küldendők Zoványra.

Kolozsvár, 1905. jan. 5.

Dr. Bartók, püspök.

Nyomatott az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *3-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. január 19.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A papok és a politika.

Dr. Bartók György püspökünk a következő levelet intézte az egyh. ker. valamennyi espereséhez, hogy idejekorán eleje vétessék azoknak a sajnálatos incidenseknek, melyek már nem egy lelkészünknek tépték meg palástját s kihívták azt a kemény birálatot, melyet a főpásztor az 1904. év május havában tartott egyházkerületi közgyülésen felolvasott püspöki jelentésében gyakorolt.

Nagytiszteletü Esperes úr!

A pártokra szakadozott nemzet erős harczra készül. A képviselőválasztások küszöbéhez érkeztünk. Az egymás ellen tusakodó pártszenvedély felvakarta a társadalmi élet békéjét és megzavarta a lelkek tiszta látását.

A protestáns papnak nem csak joga van, sőt kötelessége a társadalmi és állami élet érverését figyelemmel kisérni s ahol bajt, betegséget, veszedelmet lát, orvoslásáról gondoskodni. Hiszen maga az Ur mondotta vala Ezékielnek: „*Őrállóul adtalak én tégedet Izrael házának. Halld meg azért az én számból az én beszédemet és intsd meg őket az én nevemben.*“ A protestáns papnak prófétai szerep jutott, melyet csak úgy tölthet be hüséggel, ha nem veti magát a pártszenvedély szenynyes hullámai közé, hanem mint egy magasabb élet hirnöke és az anyaszentegyház őrállója, minden idegen érdeket megvetve, mint kőszikla megáll az Urnak neve mellett és attól sem jobbra, sem balra el nem hajlik; palástját az emberi szenvedélyek és gonosz indulatok piszkos árjában be nem szennyezi; az Urnak beszédét ajkain hazugsággá válni nem engedi; őrállói méltóságát, melyet az Urtól nyert, köznapi kortesek harczába nem viszi, koczkára nem veti, hanem éber gonddal vigyáz arra, hogy a közélet forumán is benne *Istennek szolgáját, a Sionnak őrállóját* lássák és tiszteljék mindenek. Különben olyanok leszünk, mint azok, a kikről Ézsaiás beszél: „*mindnyájan csak a maguk utját követik, csak magukat legeltetik, de mint a telhetetlen ebek, megelégedni nem tudnak* (Ezs. 56 : 10.); *mert mindnyájan telhetetlenségnek adták magukat és hazugsággal gyógyitják az én népemnek romlását*“. (Jer. 6 : 14. 15.)

Az egyházi törvény 140. §-a világosan megrendeli, hogy: „*a lelkészek a politikai pártküzdelmekben előfordulható tüntetésektől, melyek hivataluk irányával és tekintélyével ellenkeznek, szorosan óvakodjanak*“ Midőn összes lelkipásztor társaimtól elvárom, hogy ezen törvénynek mindenekben eleget tegyenek és azt egészen betöltsék: azon atyafiságos kéréssel fordulok a Nt. esperes urhoz, mint a hatósága alá tartozó e.-megye lelkészi és tanitói karának vezetőjéhez, hogy sziveskednék a küszöbőn álló képviselőválasztások ideje alatt a hatósága alá tartozó lelkipásztorok és tanitók politikai tevékenységét éber figyelemmel kisérni és a kiket szükség, sürgősen figyelmeztetni, hogy magukra szorgalmasan gondot viselvén, kerüljenek úgy beszédeikben, mint cselekedeteikben mindent, ami által a papi hivatal méltóságán csorbát ejthetnének. Jogaikat szabadon gyakorolhatják akár jobbra, akár balra, de gondosan óvakodjanak mindentől, ami által Krisztus anyaszentegyházának örökkévaló érdekeit megsérthetnék vagy saját lelkipásztori működésük sikerét koczkára vetnék.

Az idők gonoszak. Vigyázzatok tehát, hogy az időknek változó szele „*az emberek álnoksága, az álnokul való elhitetésre megrögzött csalárdsága*“ ide s tova ne hajtson titeket. (Ef. 4 14.)

Az Úr áldjon meg minket!

Kolozsvár, 1905. január 14.

Dr. Bartók György,
református püspök.

A püspöki özvegyek ellátásáról.

Az a javaslat, melyet az egyházkerületi közgyülés utasitására az Igazgatótanács a püspöki özvegyek ellátásáról készitett és az egyházmegyékhez véleményezésre leküldött, egy régen érzett oly közszükségen van hivatva segiteni, a mely habár közvetlenül és anyagilag

csak nagyon kevesekre vonatkozik, de egyházunk reputációját annál sulyosabban érinti.

Helyesen vagy helytelenül — erről lehet vitatkozni — de tényleg ugy áll a dolog, hogy különösen az erkölcsi testületeket rendszerint képviselőikből itélik meg. A közfelfogás a társadalomban, püspökeinkben és családjaikban látja egyházunkat állandóan képviselve. A mint ezekről itél, itéletét kiterjeszti az egész egyházra. Továbbá: mióta a közhivatali szolgálatok munkaköre annyira kiterjedt, hogy az illető hivatalnokoknak összes erejét a köz czéljai szolgálatára igényli: azóta természetesen érvényesül az a felfogás, hogy a köz adja meg az illetőnek az állásához mért életfentartás összes eszközeit, sőt gondoskodjék arról a családról is, a melynek anyagi existenciáját a közhivatalnok összes erői lefoglalása miatt a köz javára, külön munkával nem biztosithatta és nem biztosithatja.

Az oly irányu gondoskodás, mely munkaképtelenség esetén a közhivatalnok, annak halála esetén pedig özvegye és kiskoru gyermekei ellátásáról intézkedik, hazánkban ma már oly általános, hogy ritka és kiáltó kivétel az olyan eset, mint a mi püspökeink és családjuké, kikről eleddig e tekintetben semmi gondoskodás nem történt.

Az élet azonban a maga kérlelhetetlen következetességével felvetette és megoldását követeli ezen kérdésnek is. A Szász Károly és Kiss Áron püspökeink testi állapota a püspöki nyugdij kérdésére terelte a figyelmet, az özvegy püspöknék állapota és helyzete pedig — szerény elvonultságuk, legtöbbször családtagjaiknál, bármennyire eltakarják is az égető sebet — az özvegy-árvai ellátás kérdésére

A mi egyházunk és embereink mélyen keresztyéni és ethikus gondolkozását jellemzi, hogy mint minden téren, ugy itt is első sorban a gyámol nélkül elmaradottak sorsáról kiván gondoskodni. Az az elv, hogy „egymás terhét hordozzátok s ugy töltsétek be a Krisztus törvényét“ a püspöki nyugdij kérdését egyidőre bár, de elodázhatónak bizonyitja, ha az erdélyi kerület ősi szép eljárását átvennék a többi kerületek is, hogy t. i. a ker. főjegyző, mint püspökhelyettes, kész kiadásainak a közalapokból való megtéritése mellett, ingyen végzi az agg és munkaképtelen püspök teendőit. Ám ha a munka-terhe megosztható a hivatalosok között: az életfenntartás terhét a hivalalosok hátramaradottjairól egyének át nem vállalhatják. Ezért lépett előtérbe az özvegyek ellátásának sürgösebben megoldandó kérdése. Hogy az erdélyi kerület a kérdés megoldásába önállóan fogott: annak magyarázata azt hiszszük az, hogy reá nézve különleges helyzetet teremt az, hogy nem kell kombinációba hoznia a püspöki nyugdij kérdésével.

A mi magát a javaslatot illeti, azt még a viszonyok gondos mérlegelésén is tulmenő szerénység, csaknem a szükkeblüség jellemzi. 1500 korona évi ellátás egy özvegy püspöknének, biz' ez oly kevés, a mi alighogy az éhenhalástól védi meg az ő állásában levő nőt. Sőt ha hozzávesszük, mint a javaslat is, a papnéi minőségében nyerendő évi 500 korona ellátást is és igy az egészet évi 2000 koronára számitjuk: viszonylag még akkor is hátrányban van papné-társai mellett. Mig ezek ugyanis 1600 kor. fizetés után, melyet férjeik életében kaptak özvegységükben évi 500 koronát, tehát az eddigi évi jövedelmüknek $^1/_3$-át kapják ellátásul: a férje életében átlag 10000 koronából élt püspökné az évi 2000 koronás özvegyi ellátás mellett csak $^1/_5$ részét kapja s két czimen is alig többet, mint egy gimnáziumi tanárné az újabb fizetésrendezés után, alig annyit, mint egy akadémiai s — jóval kevesebbet, mint egy egyetemi tanár özvegye. S pedig hát menynyivel terhesebb társadalmi állása volt, a melynek kötelezettségei nagy része alól özvegységében sem vonhatja ki magát, ha ugyan falura költözni s magát a világtól teljesen elzárni nem akarja; holott abban a körben, melyben addig élt, a legszerényebb papnéi háztartás, lakással is, legalább évi 2500 forintba kerül

A javaslat e szükkeblüségét — melyről alig hiszi el az ember, hogy a püspök környezetében levő Igazg.-tanácsban készült, vagy tán ép' ez az ő személyes hatása?! — alig magyarázza egyéb, mint az a törekvés, hogy ez elvállalandó kötelezettségnek biztos fedezet legyen kimutatható. Nós hát erre nézve nem muszáj csupán a Baldácsi-alap kerületi osztalékának *feleslegére* tekinteni. Ha az évi államsegélyből a szegény papnék segélyt kaphatnak, nyugodtan kaphat abból az ép' oly szegény vagy esetleg viszonylag még szegényebb püspökné is.

És hogyha most e kérdés rendezés alá kerül: ugyan miért hagyja a javaslat megoldatlan függőkérdésnek a kiskoru árvák illetményének megállapitását? Hogy nem minden esetben maradnak ilyenek, sőt a legnagyobb valószinüség szerint csak nagyritkán? Ez nem ok a függőben hagyásra. Sőt ugy véljük, hogy épen ez arra kellene hogy inditson, hogy ily esetekben se hagyjuk kegyre az árvákat, hanem már most mondjuk ki, hogy az özvegy illetményének mely hányadára jogosultak a kiskoru árvák? Az állam az elhunyt finánczok tanuló árváinak évi 600 korona nevelési segélyt ad felsőbb iskolákban. Ennyit egy püspök árvája is kaphat tán! S ha azt mondjuk, hogy az árvák évi 600 koronában az özvegy anyát megillető ellátás $^1/_5$ részét kapják: a püspöki özvegy évi ellátása 3000 koronát tenne ki. Ez teljesen aránylagos lenne a papnék és papi gyermekek özvegy-árvai ellátásával, a kerület is megbirná terhét, mely — példák mutatják! — nem szokta sem nagyon,

sem hosszason terhelni s mindenekfelett — legalább annyira megbecsülné püspökét és családját, mint az állam az ő — finánczát!

Hát gondoljuk meg a dolgot!

Marosi.

A szászvárosi dézma.*

— II-ik Rákóczi György és Apafi Mihály adománylevele. —

A szászvárosi dézma eredetileg a róm. kath. egyház *plesbanusi* jövedelmének képezte alapját. Azonban a róm. kath. egyházközség hivei, a mint Erdélyben a protestantizmus, jobban mondva a lutheri reformáczió hóditani kezdett, a Luther nézeteit kezdették a magukénak vallani, később pedig, midőn a reformáczió schweiczi irányzata is kifejlik, a szászvárosi protestáns egyházközség is két részre szakad. Egyik a Luther, másik a Kálvin hiveinek vallja magát. Az egyik *szász*, a másik *magyar*. A fejedelmi korszakban, a mint *Ilosvai Benedek* gyulafehérvári lelkész leveleiből kétségtelenül kitünik, a fejedelmek mindig különös figyelemmel kisérték a szászvárosi e. község hiveinek életét s kiváló gondot forditottak arra is, hogy a gyülekezet élére ők maguk olyan lelkipásztorokat állitsanak, akik a ref. egyház vagyis az *orthodoxa religio* érdekeit megvédelmezni nemcsak képesek, de készek is.

1583-ban április 1-én Gyulafehérvárt kelt levelében *Vizaknai* György szászvárosi ref. lelkész közbenjárására, maga a fejedelem, Báthori Zsigmond rendeli meg a szászvárosi széknek, a *királybirónak* és az esküdteknek, hogy azokat a jövedelmeket, a melyeket az unitárius nézeteket valló szászvárosi papnak, *Áriánus* Lajosnak adott volt II-ik János király, a református lelkészi hivatalnak szolgáltassák vissza, mert ezek a jövedelmek eredetileg *a principalis parokhiát* vagyis a református egyházat illették s úgy II-ik János, valamint István fejedelem és Báthori Zsigmond atyja csak a Szegedi vagy Ariánus Lajos életére adták vala át ezen jövedelmeket a Dávid Ferencz hitelveit követő szászvárosi hiveknek. „*Megrendeljük* azért — mondja a Báthori Zsigmond emlitett levele — hogy az előbb emlitett és régebben *mindig az első plebánia részére használtatni szokott, de II. János Magyarország királya által a már emlitett Szegedi Lajos életében reá átruházott jövedelmeket ismét az első parochia részére szolgállassák be, kötelességünknek tartván mindenekben akként cselekedni, amint azok a mi Atyánk Urunk által kibocsájtott levélben megirva vannak.*“

Hasonló intézkedéssel találkozunk István lengyel királynak 1583. április 4 én, Krakkóban kelt magyarnyelvü levelében is, szigoruan megrendelvén Erdély helytartóinak, hogy a szászvárosi első papi hivatal által addig élvezett jövedelmeket ismét a plebanusnak adják ki, „*azt pedig kegyelmetek semmiképen ne szenvedje, hogy ezután arianus pap legyen közöttük, hanem jövedelme az ott való plebánussághoz applikáltassék. Tartsa meg isten kegyelmeteket.*“

A 17-ik század elején már épen *a város* részéről fenyegeti veszély a református egyháznak adományozott dézmát. A principalis parochia dézmáját ugyanis maga Szászváros fizette. Ennek a dézmának mai értékét — gondolom — legalább 8000 forintra lehetne tenni. A városi tanács, hogy a tehernek legalább egy részétől meneküljön, 1607-ben, midőn Kecskeméthy *Buzás Balázst* és 1616-ban, midőn *Berwert Mártont* igtatták be a papi hivatalba, a papok kötelességeit feltüntető *hat* pontozatot terjesztett a beigtatást eszközlő bizottság elé. E pontozatok 2-ik pontja akként intézkedik, hogy *a pap a dézma felét 100 forint árenda mellett engedje át a városnak* termékeny és terméketlen években egyaránt.

E pontra vonatkozólag a beigtató bizottság következőleg intézkedett:

„a község a tizedeknek erővel vagy másként, semmi részét a saját használatára nem fordithatja, hanem a törvényes lelkész jóváhagyásával, ha ez eladni akarja, egy részt megvehet, de a dézmát elidegeniteni, vagy magához ragadni ne akarja, nehogy pap és község nagy kárt valljon.“

1650-ben a szászvárosi tanács és birák már panaszszal fordulnak az erdőalji káptalanhoz, mert *a fiskus a dézmák állapotjában infestalja őket* és arra hivta fel, hogy vivis testimoniis bizonyitsák, „hogy a fiskus az mi városunk határáról dézmát nem percipiált, hanem az főpap ***a várossal együtt*** percipialtak,. .mivel régen a főpap a várossal ugy konveniált volt.

A tanukihallgatás 1650-ben április 27. Lozsádon *Székely Andrásnak*, Hunyadmegye egyik nemes szolgabirájának házánál meg is történik. E tanuvallomásból kitünik, hogy a fiskus sem Mihály vajda bejövetele előtt, sem Mihály vajda bejövetele után dézmát Szászvárostól nem vett, hanem egy pap eladta fele dézmáját száz forintért a városnak. Szászsebesen is tartanak tanukihallgatást 1650. május 26-án. E. vallomásokból is kitünik, hogy a szászvárosi dézmát a fiskus soha sem vette, hanem azt mindig a papok élvezték.

Erre a szászvárosi hivek és tanács 1651-ben okt. 20-án kérik ***II. Rákóczi Györgyöt,*** hogy a legközelebbi országgyülésen a dézma ügyét igazitsa el; hivatkozva arra, hogy a szászvárosi dézma (t. i. a papi dézma fele) *a memoria hominum a városé vala,* alázatosan könyörögnek a fejedelemnek, hogy a mint eddig, ugy ezután is az Isten dicsőségére provideálhassanak e dézmából s tehát a dézma felét remittalja a fejedelem, vagyis az egész dézmából csak a felerész megfizetésére köteleztessenek. A fejedelem e fölterjesztésre csak ennyit vezetett reá: „*Eligasityuk tanác. ur hiveinkkel ezt is iuste.* Albae 20. 8-bris 1651.“ A kérdés 1654. febr. 7-én nyert végleges megoldást, egy a szászvárosi városi levéltárban (III. 1854/226. fol. 210.) őrzött és a Gubernium által Marosvásárhelyen 1827. okt. 31-én jogérvényesnek ismert adománylevéllel, a melyet kivonatosan itt közlünk:

„Mi Rákóczi György, isten kegyelméből Erdély fejedelme, a magyarországi részek ura, a székelyek grófja stb. a jelen levelünkkel tudtára adjuk mindeneknek a kiket illet, hogy konsularis uraimék közül többeknek előttünk ez iránt tett közbenjárására, valamint nemes és tekintetes *Fodor István* Szászvárosszék királybirájának alázatos könyörgésére, ugy szintén a szászvárosi orthodox ekklezsia iránt táplált jó indulatunkból, *ezt az egyházközséget a város határáról régi idők óta békésen vett és használt összes és bármiféle dézmák és bármiféle dézmaköteles dolog használatában és percipiálásában ujból megerősitjük,* és nekik adtuk, ajándékoztuk, reájuk ruháztuk ugy, a mint ezen levelünk erejével megerősitjük, adjuk, ajándékozzuk és átruházzuk. A miért is.. ezen levelünk rendjén meghagyjuk és szigorán megrendeljük, hogy valamint eddig, épen ugy ezután is a tulajdon határotokról évenként befolyó összes dézmákat ***a szászvárosi ekklézsia számára*** beszedni, összegyüjteni, csomóba rakni, beszedetni és összerakatni tartsátok mindenképen kötelességeteknek, eltürvén, hogy azt saját hasznára forditsa.... A minek emlékezetére és állandó erősségére e jelen levelünket hiteles függő pecsétünkkel megerősitve az előbb emlitett szászvárosi egyházközség részére kiadatni és rendelkezésükre bocsátani itéltük. Kelt Gyulafehérvár városunk-

* A szászvárosi első papi állás betöltése alkalmából kaptuk és közöljük ez értékes visszapillantást. Szerk.

ban február hó 7-ik napján az Urnak Ezerhatszázötvennegyedik esztendejében.

Aláirás:
Rákóczi György.
Palóczi Horváth János
sekretárius.

Ezzel biztositva volt a szászvárosi református egyházközség részére a szászvárosi nagyobb dézma, melynek ***alaptőke-értéke*** ma *119,620* korona.

Hasonló fejedelmi megerősitést nyert *a perkászi, kasztói, berényi* és *szarkai* dézma is, melyet ma a szászvárosi iíjabb lelkipásztor élvez. ***Apafi Mihály*** fejedelem 1673. nov. 14-én kelt levelében a szászvárosszéki összes protestáns lelkészek (Szászváros on két református, két lutheránus, Tordoson egy református, Romoson egy lutheránus lelkész) jogosultságát az addig élvezett dézmákra megerősitette.

Az Apafi Mihály által adományozott dézma ***tőkeértéke 87,360*** korona.

A szászvárosi evangélikus ekklézsia dézmájának összege a szászvárosi iíjabb lelkész dézmája tőkeösszegének felel meg; de ezen összeg jövedelmét nem *egy* lelkész, hanem az ugynevezett Pfarer és Prediger, tehát két lelkész között osztja meg az egyházközség ,holott Apafi a dézmát kifejezetten a „protestáns ***lelkésszeknek***“, Rákóczi pedig szintén kifejezetten „a szászvárosi ***ekklézsiának***“ adja.

Ezen dézmákat, illetőleg ezen dézmák jövedelmét a szászvárosi ref. egyház zavartalanul élvezték 1877-ig. Ekkor már többé nem kivülről, de belülről fenyegette veszély a szászvárosi papok dézmáját.

Deák Gerő szászvárosi tanár ugyanis a *Prot. Közlöny* 1877. ápril 19-iki számában a szászvárosi kollegium tanerői számának emelése érdekében czikket irt s közvetlenül a kerületi gyülés előtt a kerületi gyülés figyelmét a szászvárosi kollegium ügyeire e szavakkal hivta fel:

„A kerületi közgyülés kell, hogy a (szászvárosi) ügyet kezébe ragadja; remélhetőleg törvénynyé emelendi azon inditványt, hogy az olyan egyházak, mint pl. a szászvárosi, a tordosi, hol a papi fizetés nem kepeváltság, hanem másnemü alapitványok folytán van rendszeresitve s ahoz az egyházközség semmivel sem járul, ***ezután ne birjanak közvetlenül papválasztási joggal;*** ezen inditvány beczikkelyezésekor mondja ki a ker. gyülés azt is, hogy ***a szászvárosi sok tekintetben felesleges nagy papi állomást átváltoztatja két paptanári állomássá.. .*** Erős meggyőződésem szerint ez intézkedés megtétele az egyházkerületi közgyülésnek nemcsak joga, de kötelessége is. *Egy felsőbb forum mindig kötelezve arra, hogyha alantos közegei nem képesek felfogni saját vitalis érdekeiket: ne engedje ama fontosabb érdekek mellőzését, hanem jóakaró felvilágositás után az illetők akarata ellenére is hozza létre a jobbat és üdvösebbet.*

A Prot. Közlöny 41-ik számában az inditvány érdekében ismét egy más valaki hallatja szavát, nehogy a szászvárosi gimnázium ügye nehány elfogult szellem téves felfogásának áldozatul essék. A 42-ik számban tovább foly a harcz hasonló irányban. Végül a vajdahunyadi e. megye is felvette a harczot a Deák Gerő felfogása mellett, mert ezen egyházmegye nézete szerint is, a legfőbb egyházi hatóságnak joga van, ha az alantas testületeket jobb utra tériteni nem lehet, *az egyházközség ellenére is jogérvényesen határozni. Bartha* Lajos esperes pedig a maga részéről is hangsulyozta, hogy az egyházi főknek *el kell mindent követni*, hogy a szászvárosi e. községet helyes utra téritsék s megakadályozzák *a gyermeket* abban, *hogy az autonomia által kezébe adott kést saját maga ellen fordilsa.*

A *Deák Gerő* szászvárosi kollegiumi tanár és a vajdahunyadi e. megye felfogásával hasonló nézetet vallottak és hirdettek a szászvárosi többi tanárok és mások is, de a szászvárosi egyházközség, valamint a Bartók György nagyenyedi lelkész által szerkesztett „Egyházi és Iskolai Szemle“ kétségbe vonta ezen felfogás jogosultságát és védte az e. község autonom jogait. A szászvárosi tanárok felfogását tükrözi vissza *Dózsa Dénes* szászvárosi tanárnak az Egyházi és Iskolai Szemle 1877. évi 51-ik számában megjelent czikke is.

A szászvárosi papi állások Dózsa szerint csak *sine curak* és Szászváros nem olyan hely, ahol sine curakat is megtürhetünk. A fejedelmi hagyomány bizonyára nem abból a czélból történt, hogy sine curakat biztositsunk az utókor számára. Az egyház az alapitvány rendeltetésének megváltoztatásával mit sem veszit. Avagy mit ér, ha üres padoknak két pap predikál? Ha az egyik pap, mert „nagy pap lett“, nem sokat törődik; a másik pedig, hogy nagy pap lehessen, *folytonosan volumot keres.* A megváltoztatásnak mi sem áll utjában. „Az egyházkerületi gyülés, mint törvényhozó testület, saját belátása szerint jelöli ki az egyes egyházak, iskolák és traktusok jogkörét. A kerületi gyülésnek joga van egyházi alapok fölött is rendelkezni. Az az inditvány, hogy az e. kerületi közgyűlés kényszeritse az egyházat a szászvárosi iskola javaslatának elfogadására, nem is példátlan. Épen Tordoson történt, hogy a boldog emlékü főconsistorium *a papi fizetés egy részét* — mert a pap tanitani vonakodott — *a paptól elvonta és egy tanitó fizetésére forditotta* s a tordosi egyház mégis áll s hivei *egy-egy magyar szót is tudnak* — mondja Dózsa Dénes tanár

A szászvárosi kollegium tanárainak törekvése, a szászvárosi e. község nagyobb dézmájának tanári fizetésekre forditása, a közvélemény és a szászvárosi e. község ellenállásán hajótörést szenvedett; igy történt, hogy a szászvárosi e. községnek ma is két rendes lelkipásztora hirdeti isten igéjét. *p.*

A kormány programmjának egyházi vonatkozásu részei.

Gróf Tisza István miniszterelnök, mint a székesfőváros belvárosi kerületének képviselőjelöltje e hó 8-án mondott hatalmas programbeszédének, — melyre természetesen minisztertársai is, mint az egész kormány programmjára hivatkoztak — az egyházi vonatkozásu részletei a következők:

A tisztviselői fizetésrendezésről szóló rész után igy folytatta:

„Ennek az akcziónak, t. uraim, még további következményei lesznek, mert hiszen — és jó ezt az igazságot mentől többször és nyomatékosan hangoztatni, mert kell, hogy ezzel tisztában legyen az egész társadalom — a szorosabban vett állami tisztviselők illetményeinek rendezése kihat a társadalmi élet vonatkozásainak egész sorozatára. Már követte azt a vármegyei tisztviselők és a községi jegyzők illetményeinek szabályozása. Követni fogja a felekezeti tanitók illetményeinek javitása, a melyre nézve törvényjavaslat már volt a képviselőház előtt s természetesen be fog terjesztetni azonnal az uj képviselőháznak. Követni fogja még egész további sorozata az intézkedéseknek. Itt van a lelkészi kongrua kérdése, a melynek rendezését csak most fejeztük be, de a mely rendezés ma már tulhaladott álláspontnak mutatkozik. Méltóztassanak meggondolni azt, hogy ugyanabban a községben, ha a korpótlékot is figyelembe vesszük, a jegyző is, de sőt egy magasabb korpótlékba jutó néptanitó is magassabb illetményekhez jut, mint a lelkész. Én azt hiszem, ezek tarthatatlan állapotok. Magasabb kvalifikáczióval biró egyének lévén, oly jogosult elégedetlenség támad a lelkészi karban, a mellyel számolnunk az igazságérzet hozza magával.“

A helyzet tarthatatlanságának tiszta tudata, valamint az orvoslás sürgösségének szükségessége világosan kitünik e nyilatkozatokból, s lelkészeink, tanáraink, tanitóink jó reménységben lehetnek a felől, hogy a mig a mostani kormány vezeti hazánk ügyeit, az állami tisztviselők, tanárok és tanitók fizetésrendezése elválhatatlanul kapcsolódik össze az ő helyzetük javitásával.

De jó reménységben lehetnek egyházunknak nemcsak papjai, tanárai és tanitói, hanem adóterhet viselő többi tagjai is. Az egyházi adók terhe igen sok helyen egész a roskadásig nyomja hiveinket. De, a mint a miniszterelnök mondja, ezen a nehéz helyzeten is segiteni óhajt a kormány.

A nyilatkozat, mely erre vonatkozik, igy hangzik:

„És, t. uraim, van még egy obligója a kormánynak, a melynek beváltásával nem késhetünk és ez az egyházi adók rendezése. Rendezése akként, hogy megmaradjon egy jelentékeny adóteher az egyház tagjainak vállain, akként, hogy az egyházak a saját jobbmódu hiveiket ott, a hol ez eddig meg nem történt volna, mint faluhelyen nagyon sok helyütt, az eddiginél magasabb mérvben vonják be az adófizetés alá, de egyuttal vegyék le a szegény ember vállairól azt a minden képzetet meghaladó terhet, a melyről fogalmuk sincs azoknak, a kik ezeket a viszonyokat az életből nem ismerik.

En mondhatom önöknek, hogy nem szórványosan, nem kivételesen, de egész vidékei vannak az országnak, a hol egyes felekezetek tagjai, olyanok, a kik állami adót egyáltalán nem fizetnek, tehát a legszegényebb társadalmi osztály tagjai, 20—30 korona évi egyházi adót fizetnek, és olyanak, kiknek állami adójuk 20 koronán alul van, 40—50 koronáig felmenő egyházi adót. Mondom tehát, t. uraim, e viszonyok olyanok, melyeken föltétlenül segiteni kell.“

„Hogy mennyi idő lesz a reformok e sorozatának (tehát az egésznek s nem csak az egyházi vonatkozásuaknak!) megvalósitására szükséges, azt megmondani senki sem tudja. Mert hiszen első sorban azzal függ össze a kérdések megvalósitásának időpontja, hogy mikor jutunk pénzügyileg abba a helyzetbe, hogy vétkes könnyelmüség nélkül vállalhassunk akkora terhet. Hogy ezt megtehessük, annak első föltétele a legrigorózusabb, legszigorúbb takarékosság a meddő kiadások terén. Másik föltétele egy minden izben egységes, helyes, produktiv közgazdasági politika; olyan, mely fejlessze a magyar társadalom anyagi erejét, szolgáltatásképességét és azzal biztos forrása legyen az állam jövedelmi fejlődésének“

Hogy a nyilatkozatait oly lelkiismeretesen vevő ember, mint Tisza gróf ennyit mondott: az kezese annak, hogy ennyit meg is tesz. A „mikor?“ kérdésére tett nyilatkozata tartózkodása is csak komolyságát bizonyitja. De hogy ezek nem a legutolsó sorban fogunk jönni, arról bizonyos mérvü kezességünk is van már; de kezese ennek az is, hogy politikáját nagyon dominálja „a magyar nemzeti szociálpolitika“, a mely pedig nem utolsó sorban kell, hogy számoljon a mi egyházunk értékével és jelentőségével. A mit — el kell ismernünk — meg is tesz!

A debreczeni ref. főiskola törlesztéses kölcsönei.

A debreczeni ref. főiskola pénztára — az egyházkerület mult év nov. 29-iki közgyülésének 290. sz. határozata alapján — 1905. jan. 1-től kezdve életbelépteti a törlesztéses kölcsönök adását.

A főiskola gazdasági tanácsa a törlesztéses kölcsönök nyujtásának feltételeit a kölcsönözö felekre nézve a legmesszebb menő előnyökkel állapitotta meg. Ugyanis:

a) A kamatláb az egyházkerület és kollégium pénztárában $5^1/_2$%, a kölcsön nagyságára való tekintet nélkül.

b) A kamatfizetés és törlesztés utólagos. Különösen erre a körülményre hivjuk fel a kölcsönt igénylő közönség figyelmét, mert ez a legnagyobb kedvezmény, amit kölcsönöző intézet feleinek adhat. Ugyanis az a gyakorlat általában mindenféle hitelnyujtásnál, hogy a kölcsön kiadásakor a kamatot, törlesztéses kölcsönöknél a törlesztést is előre levonják. Ez annyit jelent, hogy a kamatláb a kötelezvényben kikötött kamatlábnál a valóságban magasabb; vagy a mi egyre megy, a nyujtott kölcsön a megállapitott összegnél tényleg kevesebb.

Ez az eset a főiskola törlesztéses kölcsöneinél nem fordul elő, mert itt a kamat is a megállapitott kamatláb szerint utólag fizettetik, a kölcsönt az intézet, csupán csak az eljárási költség levonása mellett, teljes összegében adja a kölcsönvevőnek.

c) A főiskola a törlesztéses kölcsönöket nem záloglevelekben, hanem készpénzben adja.

Ez a körülmény is nagyon fontos a kölcsönt igénylő közönség szempontjából. Mig ugyanis a legtöbb intézetnél a törlesztéses kölcsönöket záloglevelekben adják, a záloglevelek valóságos értéke (árfolyamérték) pedig sok esetben 2—3%-al kisebb értékü a névértéknél s igy a kölcsönvevő a kölcsönösszeg névértékénél 2—3%-al kevesebbet kap tényleg s mégis a teljes névérték után köteles a kamatot fizetni s a teljes névértéket köteles visszafizetni: addig a debreczeni főiskola pénztára a törlesztéses kölcsönöket is, minden levonás nélkül, a névértéknek megfelelő teljes összegükben fizeti ki.

d) A debreczeni főiskola semmiféle mellékdijat nem számit fel, sem jutalék, sem kezelési költség czimén, vagyis a megállapitott kamatlábnál magasabbra semmi mellékczimeken nem kötelezi feleit. Hogy ez mit jelent, tudják azok, kik törlesztéses kölcsönt más intézetektől már vettek fel.

e) A debreczeni főiskola törlesztéses kölcsöneit bármelyik félévi esedékesség alkalmával fel lehet mondani s ezért nem számittatik fel semmiféle ugynevezett kárpótlási dij vagy stornó-dij, ami törlesztéses kölcsönt nyujtó intézeteknél pedig 2—3%-ban szokott megállapittatni. A debreczeni főiskola törlesztéses kölcsönét bárki visszafizetheti, amikor akarja, a szabályszerü félévi felmondás mellett, abban az összegben, amely a visszafizetéskor a törlesztési terv szerint tőketartozás gyanánt még fennáll.

f) A debreczeni főiskola pénztárának törlesztéses kölcsöneit minden közvetités nélkül maga a fél megszerezheti, csupán a főiskola ügyészének köteles a kölcsön lebonyolitása körül végzett munkáját egyházkerületileg megállapitott mérsékelt dijjal honorálni.

g) A debreczeni főiskola pénztára már 500 koronától kezdve fölfelé folyósit törlesztéses kölcsönöket 10, 15, 20, 25, 30, 35, 40, 45, 50 évi lejárattal; vagy, minthogy az annuitások félévi rendszer szerint vannak megállapitva: 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100 félévi lejárattal. Az annuitások (kamatot és törlesztést magukban foglaló félévi részletek) 100 k. törlesztéses kölcsönösszeg után a különböző tartalmú lejáratok szerint a következő összegben vannak megállapitva:

20	félévi lejárat mellett	6·567173 K.
30	„	4·938442 „
40	„	4·153151 „
50	„	3·704092 „
60	„	3·422002 „
70	„	3·234218 „
80	„	3·104342 „
90	„	3·012125 „
100	„	2·944418 „

Ezeket az adatokat azért láttuk jónak közölni a közönséggel, mert belőlük bárki egyszerü szorzás

utján megállapithatja, hogy az általa fölveendő törlesztéses kölcsön után mennyi annuitást kell fizetnie félévenként. Ha például valaki 2000 kor törlesztéses kölcsönt akar felvenni 80 félévi lejárattal, vagyis 40 évre s tudni óhajtja, hogy mennyit kell félévenként fizetnie: megnézi a 100 korona után 80 félévi lejárat mellett fizetendő annuitást s minthogy a 2000 kor. 20-szor 100 kor:, megszorozza azt 20-szal; 3.104342 × 20 = 62·086840 K vagyis 2000 K törlesztéses kölcsönnek 80 félévi lejárat mellett az annuitása 62.09 korona.

Ha még megjegyezzük, hogy a gazdasági tanács u. n. kölcsönügyi bizottságok alakitása által a kölcsönügyletek gyors és pontos lebonyolitását is biztositotta; elmondtuk azokat a főbb mozzanatokat, melyek főiskolánk törlesztéses kölcsöneit előnyösekké teszik; egyebekre, a részletekre nézve utalunk új kölcsönzési szabályainkra, melyeket bővebb tájékozás végett szintén megküldünk.

Debreczenben, 1904. deczember havában.

A főiskola gazdasági tanácsa.

*

Ezt az értesitést melegen ajánljuk lapunk olvasóinak általában, de különösen lelkésztársaink figyelmébe. Egyházunk tagjai s gyülekezeteink között sokan lehetnek, akik s amelyek nagyobb vállalkozásaik keresztülvitelére kölcsönt kénytelenek igénybe venni. Ilyen esetben miért ne fordulhatnának a debreczeni főiskolához, a mikor az olyan előnyöket nyujt, a melyeket egyetlen bank sem s amikor ezzel még a főiskola anyagi előhaladását is munkálhatják. Ugy tudjuk azonban, hogy ilyen fajta kölcsönöket Bethlen-kollegiumunk előljárósága is ad, ennek azonban feltételeit részletesen nem ismerjük. *Szerk.*

Papi beköszöntő.

A káposztásszentmiklósi—csibai társegyházközségek derék, uj papjának mult. 1904. évi deczember 18. napján történt ünnepélyes beiktatásáról az Erdélyi Protestáns Lap 52—1904. számában tiszt Ady Samu lelkésztársam tolláből közlemény látott napvilágot, amelynek tartalmával — sajnálatomra — nem éppen mindenben érthetek egyet.

A dolog ugy áll, hogy tiszteletes Ady Samu lelkésztársam szóban levő közleménye csupán 2 harmadrészben foglalkozik tárgyával, a czimül eléje irt „papi beköszöntő“ leirásával, hanem beszél egyébről is, a hiveknek arról a „buzgóságáról is,“ amelyeket főkép a két évi üresedési idő alatt egyházunknak a romokból való kiemelésére ... kifejtettek. „Ezen időre esik — mondja a tudósitás — a régi, *elavult* templom teljes renoválása.. az egyházközség *rendezetlen* anyagi ügyeinek consolidálása.“

De itt nem az a hiba, hogy „mást árult a bolt, mi fenn hirdetve volt“, hanem ezekben a sorokban, a sorok között van valami bántó, ami a multat akarja igazságtalanul megvádolni és amit én szónélkül a kegyelet és az igazságosság érdekéből nem hagyhatok.

Mert az én igen tisztelt lelkésztársam itt egyenesen azt mondja, hogy a káposztásszentmiklósi csibai társgyülekezetek hivei a két évi ürességi idő alatt „a *romokból* emelték ki egyházukat“ s annak „kedvezőtlen“ (Igy!) anyagi ügyeit consolidálták!

Hiszen e szavakban a legméltatlanabb vád foglaltatik annak emlékezete iránt, akinek „örökébe“ az ünnepélyességek között beiktatott, uj pap lépett. Ej! ej! hát miféle beszéd ez?! Hát két évnek előtte, amikor ennek a gyülekezetnek őreg lelkipásztora, akkor a marosi egyházmegyének köztiszteletü főjegyzője s nekem szeretett apósom, néhai való Dáli János 35 esztendei paposkodás után meghalt, csakugyan „romokban“ és „rendezetlen anyagi ügyek“ között hagyta volna maga után a káposztásszentmiklós—csibai társegyházat? Egyenes, minden kitérés nélkül való feleletet kérek! Igen, vagy nem? Hol maradtak itt romok? Ha már az egyház külső épitéséről van szó, vegyük rendre; lássuk, hogy az ő papsága idejének derekán épült öt osztályu, cseréptetős papi lakás romokban maradt-e? Az ő papsága idejének vége felé épitett, uj igényü, szép iskolaépület rom-e? S az iskolaház épitésének ideje előtt nehány évvel, szintén az ő paposkodása alatt a cseréppel megfödött templom s a bádog-tető alá juttatott harang — hihető-e — hogy annyira „elavult“ volna, hogy most az ürességi idő alatt kellett a romokból kiemelni? Amiről tiszteletes Lelkésztársam megemlékezik, „az elavult templom renoválása“, „a tágas czinteremnek szép keritéssel való körülvétele“ mind-mind az egyházközség háztartási életének szükségletei, a melyek kielégitései azonban a jelen esetben semmiképpen nem jelentik az „egyháznak a romokból kiemelését.“

S mindezekre s azokra a bizonyos „rendezetlen anyagi ügyekre„ csak azt mondhatom, amit a boszorkányokról Kálmán király: De strigis vero, quae non sunt, nulla quaestio fiat!

De nehogy félre értsük egymást. A magam részéről is méltatni tudom a hiveknek azt a buzgóságát, amelyekkel az ürességi idő alatt igyekeztek kötelességeiket az egyház külső épitésének nemes munkájában lerónni, amely munkában az oroszlánrész — bizonyára — Zilahi Gyula nagybirtokost illeti meg, aki amilyen kifogástalan gavallér, ép olyan jó kálvinista is.

De azt szó nélkül nem hagyhatom, hogy a hivek eme munkálkodásának elismerése az uj pap beköszöntőjének hirlapi leirása keretében néhai való, igaz papjuk áldott emlékezetének rovására tárgyaltassék. Az igazak emlékezete pedig — ugye — áldott még a papi beköszöntőkben is!

Vályi János.

EGYHÁZMEGYÉKBŐL.

A nagysinki ref. leányegyház megalakulása.

Nagyküküllővármegye nagysinki járásában csak két községben van ev. ref. egyházközség, u. m.: Mohán és Domboson, de azért mindenik községben él hol több, hol kevesebb hivünk. Ezek csak a legközelebbi időbe lettek egyik vagy másik egyháznál, mint szórványok felvéve, de még most is nincsenek mind.

Az igy-szétszórtan élő hiveink száma napról-napra szaporodik, ugy, hogy most egyedül Nagy-Sinken több mint 100 ev. ref. vallásu hivünk van. Én Nagysinken az állami iskola gondnokságának felszólitására már 3 éve, hogy az iskolában az ev. ref. növendékeknek a vallást tanitom. Igy többször megjelenve itt, átláttam, hogy itt élő hiveink lelkében él a vágy, hogy egyházzá alakuljanak.

Egy lelkes, buzgó hivünk, Gyarmathy Ferencz kir. járásbiró urral a dolgot megbeszélve, gyülést tartottunk és megalakult a leányegyházközség, kimondva azt, hogy egyelőre Mohához csatlakozik s megválasztottuk az egyházi előljárókat is.

Főtiszteletü püspökünk ezen megalakulást megerősitette, továbbá felhatalmazott minden egyházi teendők végzésére. A dolgokat ennyire előkészitve, megtartottuk az első istentiszteletet, urvacsora osztással egybekötve 1904. deczember 27-én, a mikor látni lehetett a hiveknek arczán azon lelki örömet, melyet annak érzete szült, hogy ők is megérhették, hogy idegen ajku, más vallásu népek között anya-

nyelvükön, vallásuk szertartása szerint dicsérhették az Istent. Ott is voltak mindnyájan, mintegy 40-en vettek urvacsorát.

Az istentisztelet diszét emelte az, hogy a nagysinki ev. lutheránus egyház közszeretetben álló és tudós lelkipásztora, dr. Schulerius Adolf ur, diszes, nagy templomukat kész örömmel engedte át nekünk istentisztelet tartásra, a miért e helyen is fogadja a lelkész ur ugy magam, mint a leányegyházközség hiveinek hálás köszönetét és nagyrabecsülését.

Nem tehetem, hogy meg ne emlitsem még azt, hogy istentisztelet után közebéd volt, a melyen számosan jelentek meg a velünk együtt érzők. A felköszöntők sorát e sorok irója kezdette meg legelsőbben, a mi egyházkerületünk tevékeny és munkás főpásztoráról emlékezve meg, szép szavakban méltatva elévülhetetlen érdemeit, éltette főtiszteletü dr. Bartók György püspök urat.

Erre Gyarmathy Ferencz egyházi gondnok állott fel és inditványozta, hogy sürgönyileg üdvözöljük főpásztorunkat, amit a jelenlevők lelkes éljenzéssel fogadtak és teljesitettek is.

A köszöntők sora tovább folyt, a társaság késő délután oszlott szét; egy szép nap emlékét vive mindenki magával. *Gábos Sándor.*

Igazolásul.

Az „Erd. Prot. Lap“ mult évi 52. számu „Különfélék“ rovatában, névtelenül megjelent, személyemet s egyházközségemet támadó czikkre vonatkozólag tisztelettel kérem a n. t. szerkesztőséget az alábbi sorok közlésére.

1. Nem igaz a nevezett czikkben foglalt azon állitás, hogy én, egyházközségemben nem folytatok egyháztársadalmi munkát.

A mult év során is tartottam vallásos estélyt, az egyháztörténelemből tartottam előadást, száznál több hallgatóm figyelmes érdeklődése mellett s ez évben is szándékozom több izben tartani.

2. Nem igaz, hogy én egyházközségemben másnak nem engedek semmi egyháztársadalmi tevékenységet. Ellenkezőleg nagyon szivesen veszem a támogatást; de azt igenis elvárom, s ebben talán minden lelkésztársam egy véleményen van, hogy az ilyen esetekben a fungens lelkész előzetesen értesittessék, s a megállapodás az ő bevonásával történjék, a mit czikkiró nem tartott meg, csak egyszerüen programmot küldött nekem, a melyben, előleges értesités nélkül, nekem is szerepet osztott ki s igy mintegy betolakodni akart egyházközségembe.

3. Engem kötelességem teljesitésére semmiféle értekezlet nem kért fel, nem szólitott fel soha. Erre nem volt szükség.

4. Egyházközségemet veszélyeztetett pontnak nevezni nem lehet. Van ugyan 2 baptista, de 3 év óta csak ennyi van. Ezeket jó irányba tériteni, legjohb igyekezetem mellett sem sikerült, de nem is hóditottak. Őket más községből átjött baptisták vezették tévutra.

5. Igazság az, hogy alig ezer lelket számláló Agyagfalva anyaegyházközségemben, a mult karácsony ünnepen *négyszáznál* több hivem élt urvacsorával; Magyarós kevés lélekszámból álló leányegyházközségemben *száztizenötnek* osztottam ki az uri szentvacsorát.

Igazság az is, hogy hármas egyházközségemben istenfélő, vallásos, buzgó nép lakik. Hiveim nemcsak szorgalmas templomjárók, hanem magánéletükben is méltók a jó keresztyén nevezetre.

Névtelen czikkiró szóljon igazat, mert egy jellemes embernek egyik fő jellemvonása; az igazmondás. „Ne mondj a te felebarátod ellen hamis tanuságot. II. Moz. XX. 16.“ Agyagfalva, 1905. január 16.

Kis Károly, ref. pap.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Összes egyházközségeink, iskoláink, lelkészeink és tanitóink figyelmébe.

A Luther Társaság a mult esztendőben Zsilinszky Mihály államtitkár és elnök inditványára elhatározta, hogy Luther Mártonnak, a nagy reformátornak kiválóbb munkáit, a melyek az egész reformáczió keletkezésére és a magyar egyházi életre nézve — vagy az általános művelődéstörténet szempontjából is — fontosak, a magyar protestáns közönség részére egy nagyobb vállalatban közrebocsátja. A vállalatból évenként egy kötet jelenik meg, hogy ne csak a tehetősebb iskolák és egyházak szerezhessék meg, hanem a szegényebbek is áldozhassanak reá.

Egy kötetnek ára fűzve *hat korona*, kötve diszes angol vászonkötésben *nyolcz korona* 50 fillér. A vállalatot Pozsonyban az „Evang. Theol. Otthona“ felügyelője: Kovács Sándor theol. akad. tanár kezeli s a megrendelések hozzá intézendők. Aki a könyv árát előre megküldi, a művet bérmentesitett csomagban kapja meg.

Az első kötet (29 iv) épen most hagyta el a sajtót. Magában foglalja Luther 95 főtételét és annak magyarázatát, az ágostai kihallgatást 1518-ban; a Miltitzel folytatott béketárgyalást, a lipcsei vitát és Luther ágostonos barátnak a római pápaságról szóló iratát. A forditás jósága mellett a dr. *Masznyik* Endre és *Stromp* László forditók neve kezeskedik.

Őszinte örömmel üdvözlöm a *Luther-társaság* nemes változtatását, hogy a nagy reformátornak, aki isten igéjének erejével egy egész világot vetett ki sarkából és teremtett ujat, a mi világunkat, örökbecsü müveit magyar nyelven közli velünk. Fájdalom, mi a protestáns keresztyénség örökké élő nagy alakjait is sokszor csak névről ismerjük. Most a Luther-társaság nemes elhatározása lehetővé teszi, hogy a nagy reformátor szellemvilágának mélységét és kimerithetetlen gazdagságát közvetlenül saját müveiből ismerjék meg, termékenynyé tevén ez által saját szellemi világukat is.

A biblia után semmit sem ajánlhatok lelkipásztortársaimnak melegebben, mint épen a reformátorok s köztük legelső sorban a Luther műveit, melyek lángelméjének és mélyseges kedélyének képezik érett gyümölcseit.

A Luther Márton művei magyar forditásának egyetlen művelt magyar protestáns ember asztaláról sem szabad hiányozni. Még kevésbé lelkipásztortársaim asztaláról. Magyar prot. egyházi irodalmunk szégyenletesen szegény. Ugy tetszik azonban, mintha irodalmunk munkásainak száma biztatólag szaporodnék. De hogy buzgóságuk meg ne lankadjon: tőlünk, az olvasó közönségtől, a *lelkipásztoroktól* és a *vezető világiaktól* is biztatást kell nyerniök. Igen-igen kérem ezért lelkésztársaimat, igyekezzenek a Luther-társaság e felettébb fontos vállalatának minél több barátot szerezni s vagy a maguk vagy e. községük, akár mindkéttőjük részére a Luther művei magyar forditását megrendelni.

Kolozsvár, 1905. jan. 17. *Dr. Bartók György*,
református püspök.

TÁRCZA.

Buddha és Jézus.

Irta: *Ravasz László.*

(Felolvasta szerző a Bethlen Gábor-kör decz: 9-iki estélyén.)

De azért magasztos világtörténeti hivatást teljesitett. A lelkeket megszeliditette, az activ roszat

passziv jóvá változtatta. Amerre elhatottak szelid tanai, a lelkek tagadhatatlanul átnemesedtek, de valami egykedvü nem törődömség szállott az emberekre. Beboritotta világukat a pesszimizmus fekete fátyla s ez a fátyol szemfedője volt annak a nagy jövendőnek, melyet megvalósitott volna az emberiség egyharmada, ha kiváltja a benne rejlő tengersok értéket. A földnek az a része, hol a buddhisták laknak, egy nagy temető; a meg nem született kultura sirja. Minden buddhista szive egy sötét koporsó: örömek, remények, föllángolások, álmok és ideálok pihennek benne. Saját életének fejfája mindenik, homlokukon ott van a sirfelirat:

„Kiben nincsen vágy, gyülölet, se tévely,
Ki bölcs, lelkében nincs bün, élvezet,
Ki nem tapad az élethez szivével:
Immár boldog: a MAGA SZENTJE lett."

„Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyeknek országa" cseng szét a *hegyről* Jézus beszéde. Lábainál a sokaság ,mely ide követte; betegek, szenvedők, fájdalmasok, ördöngösök, megfáradottak és megterheltettek, ugy, hogy „szánja vala" őket. Boldogok vagytok, mondja *ennek* a sokaságnak. És ez nem guny, ez: *evangelium*. Fölzokog rá a sovárgó, bünös sokaság s a második szó már a vigasztalásé: *boldogok a sirók*. És száll az ige az elesett, bünbánó töredelmes emberek porba omló feje fölött: örüljetek és örvendezzetek, ti vagytok a világ világossága. S ime körülötte nincsenek már nyomorult, beteg, kétségbeesett lelkek, mintha eltünt volna minden fájdalom, minden hiu, minden szenvedés: az ő atyjának áldottai vannak ott csak, kik bizó, gyermeteg, megtisztult lélekkel viszik őt körül s tanulnak tőle imádkozni. „Mi Atyánk, ki a mennyekben vagy".

Kicsoda ez?

Ez ama Jézus.

Ime hirdeti: hallottátok, hogy megmondatott a régieknek, én pedig azt mondom. A jobb igazságosság pedig nem a cselekedet igazsága, a törvény betöltése, hanem az érzület tisztasága. A lelkek ujjászületését prédikálja, az Istennel való gyermeki közösséget, a tékozló fiuknak az atyai házhoz való visszatérését.

Mert az emberi léleknek erkölcsi eszményképe Isten. Legyetek tökéletesek. mint a ti mennyei atyátok. A mennyei atya, kihez minket teljes függés érzetünk s egész lelkünkből, minden erőnkből való szeretet fűz, az atya és fiu viszonya van köztünk, s egy érzelem van, melyben erkölcsi eszményünket megközelithetjük, függésünk módja a szeretet, melynek Jézus nemcsak hirdetője, de megszemélyesitője is volt.

S a Jézus állapota az istenfiuság állapota, melyet akkor érünk el, ha benső természetünk megváltozott s a végtelen él bennünk. Az Atya akarata a mi akaratunk lesz. Ha nem lemondással tesszük a jót, hanem benső szükségszerüségből.

Ha a szeretet lesz lényegünk, ez nyilvánul embertársainkkal szemben is. Szeresd felebarátodat. Szeresd ellenségeidet. Minden egyes az emberiség közös czéljának van alárendelve. Mindenki istenfia, s épen azért istenországának polgára is.

Isten országa a testvérek közösségében van, folytonos megvalósulás felé haladva. Végtelenbe vesző, örök fejlődés, ez a keresztyén gyülekezet feladata. Ez a kettő, az istenország, a fiuság a tulvilágban, az üdvösségben olvad össze. Ennek előizét bizonyságtevő zálogát már itt e földi életben érezzük. Ez a *váltság* állapota. Nem az érzéki léttől váltatunk meg, hanem a büntől. Nem e világból ragadtatunk ki, csak e világ fölé helyeztetünk.

Mind e tanoknak Jézus megszemélyesitője. Vallása nem tan, hanem *élet*. — Ő is szerves összefüggésben állott az őt megelőző korral, hiszen nem jött eltörölni, hanem betölteni. Olyan elveket hirdetett, melyek felölelték, átnemesitették, s megszentelték a régit, vagy ha kellett lerombolták, benső erejüknél fogva. Egyszerüen uj bort öntött az ó tömlőbe s tudta, hogy az átfogja törni a nemzeti szükkeblüség kereteit. Felhasznált bizonyos hagyományos képzeteket: állványokat az uj templom épitéséhez.

Messiási tudatára emelkedve belátta, hogy ő előtte páratlan feladat áll, neki hasonlithatatlanul legnemesebb hivatása van: visszaterelni Izrael juhait. De nem Dávid országába, hanem egy uj erkölcsi országnak, istenországának kies mezőire.

Emberfiának nevezte magát. Edes lehetett saját kicsinységére gondolni annak, ki elmondhatta magáról: én és az Atya egyek vagyunk.

Ő az atya üdvtervének nem csak kijelentője, de megvalósitója is volt. Ö benne személyiséggé vált az Atya lényege: a szeretet.

Itt van az ő megváltói müködése. Megvált egész életével, halálával, történeti szereplésével, melyben vallásos és erkölcsi eszményt ad. Megvált lelkével, reánk áradó szeretetével, melylyel ama eszmény elérésére erőt ad.

Ő teljes közösségben volt az Atyával. Ez a közösség az emberi élet és emberi lélek egész világát magában foglalja s az Atyához kapcsolja. Ezért közvetitő. Senki sem mehet az Atyához, hanem ő általa. Az Istennel való közösségnek egyetlen absulot módja van, a Jézusé. Ezért kell előbb megváltatnunk ő általa, hogy ő benne részesei legyünk a fiuságnak. Én vagyok az ut.

Az ujjászületésnél megszületik bennünk a Krisztus. Ő *él* mi bennünk. Tehát a vallás élet; nemcsak kedélyállapot: de életfolytatás. Nemcsak hit, de szeretet is. Nemcsak idvesség, de annak beledolgozása a föladatokba.

S az áthatott lélek mélyén, az Istennel való közösség szent, titokzatos világából kelnek édes remények, bizó váradalnalmak, nagy bizonyosodás, melyek egy fényes távlatot rajzolnak elénk: a halhatatlanságot, az örök életet.

Ez Jézus és az ő vallása.

Temetési ének szomoru, tompa hangjaiból fölharsonó, áradozó hymnus: ez a buddhizmus mellett a keresztyénség. Halál, elmulás, lemondás, élet, munka, üdv, ime párszóval a két vallás.

Egyik személyes istentől függő személyiségeknek egyéni értéküket kifejlesztő megváltó, megszentelő vallása, a másik pedig egy meghatározhatatlan valamibe egyéniségük feláldozása árán belesüppedő embereknek életiránya. Amaz Istennel valláserkölcsileg akar egyesülni, emez a nirvánába metafizikailag az életakarat lehámozásával akar beleveszni. Az a munkás szeretet vallása, ez a csöndes, egykedvü, lemondó részvété. Amaz Isten által akar megszentelni mindent, az ember életét, az érzéki világot, hajlamainkat, ösztöneinket, egész érzelmi, értelmi, akarati világunkat; emez mindettől meg akarja tisztitani a lelket, hogy minden indulattól menten szellemüljön át a Nirvánába.

Ami itt a legfőbb érték: az öntudat, a léleknek tudata: ott bün. Ami itt áldás: az *élet*, ott átok. Ami itt üdvösség: én élek az Urban: ott kárhozat.

A keresztyénség egy gyönyörü reggeli kép; a felkelő nap meleg sugarával bearanyozza a felüdült, élni vágyó, örömben úszó világot. A buddhizmus egy végtelenül szomoru estveli táj; a kiégett, csalódott, elfáradt világra gyéren hull a kimerült, bucsuzó napsugár s fölötte ott ül az óriás, mohó sötétség, hogy eltemesse a megsemmisülni vágyó, agyon gyötört világot.

Én élek és ti is éltek, cseng át a keresztyénségen Jézus örök igéje s felel reá a buddhismus tompa, siri sóhaja:

Virrasztónak hosszú az éj,
Fáradt testnek hosszú az út,
Igazságot nem látónak
Hosszú ez a bujdosó lét.

* * *

Hiába. Tény az, hogy Buddha már a multé, csak a történelemé, alakja nem a szivek elevenjébe van irva, csak az emlékezés sötét fátylára. Még forognak tiszteletére egyhangú bugással az imádkozó gépek, banaán erdők mélyén, hegyormokon még ott emelkednek a viharák s bennük sárgaruhás bikshuk tünődnek a Magasztos bölcsessége felett. De nem uralja többé az életet, ezt a fejlődő, küzdő világot, mely harczait, államait, csalódásait fénylő gyöngyökben: a kulturában valósitja meg.

De Jézus ma is az élet. Ha egy elgyötört szív hozzá fölsóhajt, kezével megsimogatja a fáradt homlokot. Ha valaki titkon jót teszen: boldog öntudatában az ő mennyei szava helyesel. Ha valaki szépet, dicsőt alkot: az ő közellétét érezzük, ha valaki másért küzd, s a Golgothára indul: az ő palástjának suhogását halljuk. Templomokban, iskolákban, a könyörületnek, az igazságnak, a szeretetnek, a gyógyitásnak, az irgalomnak csarnokaiban az ő igéje van kőbe épitve, megtestestive.

Jézus lelke a tudományban az igazság, a müvészetben a szép, az intézményekben a jóság. Ő az egyházban a szentség, a házában az anyaság, a családi tüzhely lángjában a tisztaság és melegség, ő e világon az üdv, az erkölcs, a kultura.

Központja, czélja az emberiségnek, ideálok ideálja, az egyetlen ideál. Nem csak hiv, de vonz is. Nem csak eszményt ad, de erőt is.

Mindenkinek, aki ideálért küzd, hevül, ezt az örömhirt hirdetem.

(Vége.)

KÜLÖNFÉLÉK.

A két prot. egyház közös bizottságának az 1848. XX. t.-cz. végrehajtása tárgyában készitett „Memorandum"-ára adott miniszterelnöki válaszra a közös bizottság most egy uj felterjesztésben válaszol, melynek hiteles szövegét csak ma kapva, jövő számunkban fogjuk közölni.

Az idők jele. E hó 15-én a római pápa az ugy, nevezett „három kassai vértanu"-t, névszerint az alvinczi születésü *Pongrácz* István és a lengyel származásu *Grodeczky* Menyhért jezsuita szerzeteseket, valamint horvát eredetü *Kőrösi* Márk esztergomi kanonokat, kiket Rákóczi kuruczai 1619. szept. 7-én Kassa elfoglalásakor felkonczoltak, a magyar és horvát róm. kath. püspökök nagy részvétele mellett „boldogokká" avatta. A boldoggá avatás a szentté avatás előkészitő foka a pápás egyházban s gyakorlatilag azt jelenti, hogy „miután hiteles tanuk eskü alatt tett vallomásaival megbizonyittatott, hogy az illetőket Isten haláluktól fogva mind e mai napig számos csodás jel által tüntette ki", a pápa egy nemzet egyházában (itt a magyarországiban) *„nyilvános* tiszteletüket engedélyezi, azaz tiszteletükre külön zsolozsmát és misét engedélyez s megengedi, hogy képeik és ereklyéik az oltárra helyeztessenek s hogy őket segitségül hivják", mig a végleges szentté-avatással tiszteletük az egész kath. egyházban korlátlanná lesz. Ezen immár három „magyar boldog" pere majdnem 300 évig folyt. Miután „közbenjárásukra Isten nyilvánságos ima-meghallgatásokat adott": perüket még Pázmány Péter meginditotta, amit Lippai és Scitowszky primások folytattak, mignem 300 év mulva végre megnyerték a pert s e hó 15-én már egész Magyarország összes kath. templomaiban megkezdődött nyilvános tiszteletük, mint irják különös fénnyel a budapesti egyetemi templomban, hol a nagyszámu egyetemi tanárok mellett a mágnásvilág jelent meg tüntető nagy számmal.

Nem szándékunk most a pápás egyház boldoggá és szentté avatása dogmatikai jelentőségének birálatába bocsátkozni s kimutatni, hogy ez nem egyéb, mint az ős pogányságnak „a helyi és alkalmi kisebb istenek" (dii minores)-re vonatkozó maradványa, illetőleg a régi pogányságnak új alakban való felújitása; arra sem kivánunk bővebben reflektálni, hogy mily fura per ez a „római szent per", a melynek során temérdek perköltség vándorolt 300 év óta a magyar nemzet kulturális érdekei szolgálatára rendelt alapokból egy idegen bíróság és ügyvédség zsebébe. Csak — daczára Prohászka ez elleni tiltakozásának az „Alkotmány"-ban — arra az idők jelére kivánunk rámutatni, a mely nyilatkozik egyfelől a per kerekei kenegetésében előljárt püspököknek névsorában: Pázmány, Lippai, Scitowszky, Májláth, mindannyian a rekatholizáció apostolai; arra, hogy magyar pénzen folytatják oly emberek glorifikációjának perét, kiknek szerzete, ma is fennálló törvények szerint, hazánkból kitiltva van; arra, hogy a magyar nép egy nagy része előtt mennyei ideállá tesznek oly embereket, kik a vallási türelmetlenségnek, az ugynevezett „eretnekek" megtéritési buzgalmának megtestesülései. Bizony ez az idők jele. A magyar katholicizmus jezsuita vezetés alá került; most foly az élet-halál küzdelem arra nézve, hogy a magyar nemzeti és állami élet vezetése pedig katholicizmus vezetése alá kerüljön s igy a jézsuiták legyenek urak és vezetők e hazában minden téren. Ime a magyar kath. nép ideáljává *a téritési munka közben vértanuságot szenvedő jezsuita* tétetik. Nem az idők jele ez?! A jézsuita boldog „segitségül hivása" az égből, a boldog jezsuiták segitségül hivása mellett a földön. Két képben rajzolódik elibénk a mult és jelen: a XVII. sz. jezsuitái *a protestántizmus* romjain s a XX. sz. klerikálisai *a maggar parlamentárizmus* romjain ülik a diadalt. És mi látván nem látunk és hallván nem hallunk?! Polonyi a magyar képviselőházban előadást tart az eskü vallási jelentőségéről és visszautasitás nélkül hirdeti, hogy az esküre nézve „a vallás feje" (értsd: római pápa) kérdezendő meg. És ezt az urat és társait a magyar alkotmány megmentőiként üdvözlik — a kuruczok. „Kuruczok, jó éjszakát!" — mondja Ócskay. Mi pedig arra figyelmeztetünk, hogy ha egyszer ránk borult az éj, kilátás nélkül énekelhetjük a kuruczokkal: „Mikor virrad, megint..."? Akkorra mégis jók lesznek „e három boldogok"; ha az Isten elhagyta, lesz kit „segitségül hivjanak" a labanczczá lett kuruczok. Akkor talán Szemere sem fogja mondani, hogy „nem boldog a magyar". Hiszen máris szaporodnak közöttünk a „boldogok."

Képviselőválasztói szempontok. A képviselőválasztások küszöbén minden nagyobb testület igyekszik azon, hogy az általa képviselt szellemi és anyagi érdekeknek megfelelő felfogásu emberek kerüljenek a parlamentbe s programmbeszédeikben megnyilatkoztatják a jelölteket. *A középiskolai tanáregyesület* közlönyében arra biztatja tagjait, hogy a kulturális érdekeket szivükön hordó s lehetőleg magasabb müveltségü embereket támogassanak. — *Majláth kath. püspök* körlevelében arra biztatja papjait, hogy ők és hiveik „olyan egyénekre tartoznak lelkiismeretük szerint adni szavazataikat, aki az Anyaszentegyháznak (?) ősi törvényein nyugvó jogait és szabadságát, mint hazánk létfeltételének biztositékát védelmezni fogja, ifjuságunknak hitvallásos jellegü és hazafias szellemü iskolákban nyerendő kiképeztetését szivén viseli." Es mi prot. papok, tanárok, tanitók és népünk?!. Mi mentjük a hazát és alkotmányt és a szabadságot, hogy lebunkózhassuk egymást. Ez a magyar virtus. S ki meri még mondani, hogy nem mi vagyunk a „magyar vallás"?!

„Pusztulunk, veszünk..." cz. alatt a Dunt. Pr. L.-ban *Csukás* Endre a mezőföldi (székesfehérvárvidéki) esperesség ref. népingási adatait dolgozza fel husz évről. 37 egyház közül csak 17-nél lehet gyarapodást kimutatni s ezeknél is alól marad az arányszám a statisztikusok által tiz-évenkénti természetes szaporodásra számitott 10%-nál. 20 egyházban határozott a pusztulás, ezeknek felében 35—10%-ig. Okát a tiszta magyar vidék pusztulásának az *egy-gyermek-rendszerben* találja. 1885-ben a születések száma 35 ezer tagra volt 1298; 1904-ben ugyanannyira esett 983. A születések száma 26% esést mutat. Borzasztó kép! 20 év alatt egy 35150 lelket számlált egyházmegye 395-tel szaporodott, igazában ez sem tényleges, hanem csak a szórványok lélekszámának pontosabb számbavételének eredménye. — Vajha minálunk is utánszámitana valaki a mi állapotainknak. A statisztikából sokat, nagyon sokat tanulhatunk!

A kongrua szétküldése ügyében, mint láijuk, ugyanolyan felszólalások történnek a dunántuli kerületben

is, mint tavaly minálunk. S a ker. pénztár felvilágositásai is, mintha a mieinkből másoltattak volna. Látszik tehát, hogy a rend és felelősséggel járó munka időt kiván itt is — ott is.

A kolozsvári ev. ref. kollegium ifjusága „Diák bál"-ját dr. *Kálmán* János tanar diszelnöksége alatt febr. 1-én tartja a „Newyork" földszinti termében, a kolleg. jótékony alapja javára.

Uj lap, uj szerkesztők az egyházi lapoknál. Az 1905. évben egyházi lapjaink közül háromnál van szerkesztőváltozás: a *„Prot. Egyh. és Isk. Lap"* tulajdonosa és szerkesztője — mint irtuk — Szőts Farkas után *Hamar István* pesti theol. tanár lett; a *„Sárospataki Lapok"* szerkesztője dr. Tüdős István helyett *Rohoska József*, főmunkatársa Zoványi Jenő helyett *Domby* László; a *„Debr. Prot. Lap"*-é Erőss Lajos helyett dr. *Ferenczy* Gyula főisk. tanár. Bizony a lapszerkesztés a mi viszonyaink közt nehéz vállalkozás. Hamar kifárad benne az ember. Az új szerkesztőtársakat szivből üdvözöljük! — Új egyházi lap is indult *„Evangelikus Őrálló"* czimmel, az evangelikus egyház *hivatalos* lapja, melynek szerkesztője *Kovács Sándor* pozsonyi theol. tanár, kiadója a Hornyánszky-czég Budapesten. Ára a hetenként egy íven megjelenő lapnak 8 korona. Kéthetenként megjelenő melléklete a „Hivatalos közlemények", melynek ára az „Őrálló" nélkül 4 kor. Az uj, derék orgánumnak nagy elterjedést kivánunk!

Köszönetnyilvánitás. A kolozsvári ev. ref. Szeretetház árvái karácsonyfájára adományoztak: Br. Wesselényi Miklósné, Br. Bánffy Ernő, Lészay Ferencz, 20—20 koronát; Gróf Wass Albertné, Szilvássy Béláné, Somkereky Miklósné 10—10 koronát; Kilyén Sándor, Krompecher Berta, Krompecher Jenőné, Kovács Gábor lelkész 2—2 koronát; az Erdővidéki Takarékpénztár r.-t. Baróthon ujévi ajándékul 40 koronát. A szeretetház alapjára: özv. Mikle Józsefné sz. Kállay Zsuzsa végrendeleti hagyománya 500 korona, Dunst Gyula Marosujvárról 10 koronát, a Protestáns Árvaházi naptár 1904. évi jövedelméből 76 kor. 57 fillért, néhai Szentgyörgyi Lajos emlékére koszoru megváltás cimen: özv. Somkereki Miklósné 20 k., a „Mária Valéria Árvaház" elnöksége 20 koronát, Fábián Gyula és Tulokdy Sámuel 10—10 koronát. Fogadják a nemesszivü adományozók kegyes adományaikért, az árvák iránt kifejezett jóindulatuk és szeretetükért a Szeretetház kebli tanácsa őszinte hálás köszönetét.

Felhivás. A szászsebesi magyar kálvinista templom immár felszentelve s meggyujtva benne a vallás és hazaszeretet oltártüzei. „E templommal oly helyen emeltetett oltár a magyar kulturának, a magyar nemzeti szellemnek, ahol évszázadokon át nem dicsérték magyar nyelven az Istent s a felszentelési nap a mi nagy eszményünknek, a magyarság kulturális érfoglalásának egyik legszebb diadalünnepe volt, ment minden gyülölködéstől, telve lélekemelő pillanatokkal, szász, luth. és román gör. kel. esperesek, papok, a város polgármestere részéről felajánlott testvéri szeretet melegével", irta méltán a sajtó. Ily széles keretekben mozgó fényes testvéri ünnep, menten minden dissonánciától, Szászsebesben sohasem volt! Ennyi magyar szó Szászsebesben sohasem hangzott el, mondották szász és román testvéreink. A hivek és lelkek megtermékenyültek! De a legszentebb oltártüzeket is szüntelen éleszteni kell, hogy állandó lobogásban maradjanak, az elvetett magvakat ápolni kell, hogy egykor gyümölcsöt hozzanak. A szászsebesi magyar templomba, a missió élére apostoli buzgóságu rendes pap kell, aki a 15—20 községben szétszórtan élő magyarságnak igazi lelkipásztora lehessen, a szent tüzeknek állandó élesztője. És a papi állomás azonnal betölthető lesz, mihelyt a papilak felépült. Esedezve kérjük még egyszer a hazafias társadalmat kegyes adományaival tegye ezt lehetővé nekünk. *Kérve-kérjük ily indokaink alapján még egyszer, hogy amit elkezdett a templom megépitésével, fejezze be a papilak felépitésének lehetővé tételével.* Isten áldása lesz e kétszeres szent czélra adott minden fillérért. Mély tisztelettelkérjük künlevő gyüjtőiveinket is Alvinczre alólirotthoz. Boldog ujévet! Hazafias tisztelettel! *Benedek Károly*, adminisztrátor, alvinczi ev. ref. lelkész, egyházmegyei főjegyző.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 5863—1904.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegyénk nagytiszteletü Esperesének.

Az 1904. évi október hó 27—30. napjain tartott egyetemes konvent 49—7. jkvi számu határozatával kimondotta, hogy *könyöradományok gyüjtésével* csakis egyházunk tagjai bizhatók meg és felhivta az egyházkerületek elnökségeit, hogy e határozat végrehajtását szigoruan ellenőrizzék.

A konvent eme határozata következtében felkérjük nagytiszteletü esperes afiait, hogy szigoru gondot forditsanak arra, miszerint a könyöradománygyüjtések engedélyezésére való felajánlás rendjén csakis ev. ref. egyháztagok jelőltessenek ki gyüjtőkül és hogy a gyüjtést tényleg azok is foganatositsák.

Kolozsvár, 1905. jan. 16.

Dr. Bartók György, elnök. — *Kádár János*, titkár.

Sz. 64—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett *csucskoppándi* egyházközség lelkészi állására pályázatot nyitok.

Dijlevélileg biztositott lelkészi javadalom: 1. 28 h. 1075 □ öl szántó, 4 h. rét és 1136 □ öl szöllőhely haszonélvezete 396 K 22 f. 2. Fapénz 60 K. 3. A hivek által készpénzben fizetett kepe 340 K. 4. Munkabeli szolgáltatások pénzértéke 104 K. 5. Stóla átlagos pénzértéke 20 K. Összes javadalom 920 K 22 f. Engedélyezett kiadás 34 kor. Miniszterileg 79,506—1900. sz. a. megállapitott tiszta jövedelem 886 K 22 f. Kiegészités 1600 koronáig 713 K 78 f. Ezenfelül természetben tisztességes lakás, megfelelő gazdasági épületekkel és 400 □ öl kerttel; vallástanitásért az állami iskola pénztárából 100 kor.

Kötelessége a maroscsucs-koppándi társegyházközségben, a törvény által előirt lelkészi teendők teljesitése.

A hivatalos lap 10. és 32—1904. számában köröztetve volt ez állás, de a megválasztottak — más egyházközségben ugyanazon időben történt meghivásuk miatt — nem fogadhatták el a választást.

Folyamodványok minősitvénnyel és szolgálati bizonyitványnyal felszerelve, Jancsó Lajos esperes afiához Marosujvárra küldendők, 1905. február 5-ig.

Kolozsvárt, 1905. január hó 18.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 2—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházközség tiszt. lelkészeihez.

Felkérem lelkipásztortársaimat, hogy az 1904-ik évi egyházi élet statisztikai adatait, a központi statisztikai hivatal által a lelkészi hivatalokhoz küldött kérdőivek pontos kitöltésével kellő időre *közvetlenül* a központi Statisztisztikai Hivatalhoz haladéktalanul felküldeni szíveskedjenek.

Kolozsvárt, 1905. jan. hó 14-én.

Dr. Bartók György, püspök

71—1905. sz.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegye kántortanitóihoz.

732—1904. sz. a. elrendeltem volt (lásd hivatalos lap 48—1904. sz.) a választást két egyházmegyei tanitói képviselőségre. Miután a kitüzött határidőig csupán 4 szavazat érkezett be, a mi választás eredményéül el nem fogadható, 1905. február 1-re uj határnapot tüzök ki s lelkész atyafiakat felkérem, hogy ezen körlevelemet mutassák elő a tanitó atyafiaknak.

Gernyeszeg, 1905. jan. 10. *Csekme Ferencz*, görgényi esperes.

Nyomatott az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *4-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. január 26.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre **12 kor**
félévre **6 kor.**

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Felterjesztése

a két prot. egyház közös bizottságának a magas államkormányhoz.

Nagyméltóságu miniszterelnök úr!

Kegyelmes urunk!

Nagyméltóságodnak az 1848. XX. t.-cz. végrehajtása tárgyában benyujtott emlékiratunkra folyó évi október hó 20-án 4972. M. E. szám alatt hozzánk intézett leiratát a két evangelikus egyház által ezen ügyben kiküldött bizottság tárgyalás alá vevén, mindenekelőtt köszönetünket fejezzük ki azért, hogy a magas kormány a legjobb indulattal fogadta alázatos előterjesztésünket és az abban foglalt kivánságok legalább részbeni teljesitése czéljából a kezdeményezés terére lépett.

Megnyugvással vesszük, hogy a magas kormány az 1848. XX. t.-cz. 2-ik §-ának végrehajtásánál a törvényesen bevett vallásfelekezetek közötti tökéletes egyenlőség és viszonosság elvét akarja az *egész vonalon* érvényesiteni, a mi által kizártnak tekintjük azt, hogy a törvényes fejlődés és az egyes vallásfelekezetek benső természete által előidézett különös viszonyok tekintetbe vételének — amelyet e leirat hangoztat — az az értelme legyen, hogy a törvényes fejlődés által előidézett különös viszonyok továbbra is az egyenlőség és viszonosság sérelmével fentartassanak. — Nyiltan szólva mi nem követeljük más egyházak közjogi előjogainak megnyirbálását, hanem csak azt, hogy amennyiben ezt a fennálló viszonyok megengedik, mi is részesüljünk ezen közjogi előnyökben, de már azt határozottan követeljük és azt hiszszük, hogy ebben velünk a magas kormány is egyetért, hogy ezen történelmileg kifejlődött viszonyok akkép módosittassanak, hogy hiveink más egyházak részére semmiféle vagyoni szolgáltatásokra (párbér-, patronatus) ne köteleztessenek. — Ezt a czélt a történelmileg kifejlődött intézmények fentartása mellett is el lehet érni, és nem szenved kétséget, hogy ezen követelés, mint a részrehajlatlan és megdönthetlen igazságosság követelménye semmi jogos érdeket nem sérthet.

Ismételve kérjük tehát a magas kormányt, hogy az emlékiratunkban az 1848. XX. t.-cz. 2-ik §-ának végrehajtása tárgyában előterjesztett kivánságainkat is mielőbb teljesiteni méltóztassék.

Megnyugvással vettük Nagyméltóságod kijelentését, hogy a magas kormány nem zárkozik el az 1848. XX. t.-cz. 3-ik §-ában lefektetett elvek végrehajtása és megvalósitása érdekében a szükséges intézkedések megtétele elől és megvagyunk róla győződve, hogy ha a magas kormány azzal a jóakarattal és azzal az erős elhatározással fog e kérdésekkel foglalkozni, amelyeket Nagyméltóságod leiratából kiolvasunk, ugy mentül előbb sikerülni is fog ama pénzügyi akadályokat elháritani, amelyek ez idő szerint még az ügy utjában állanak.

Örömmel fogadjuk és magunkévá tesszük Nagyméltóságodnak azon elvi álláspontját is, hogy az 1848. XX. t.-cz. 3. §-a értelmében nyujtandó államsegély nyujtásánál a mi egyházi autonomiánkat sértetlenül fentartani akarja, a miért is az állam nem az egyes egyházi testületeknek és egyházi czéloknak fogná megadni a segélyösszegeket, hanem egyházi főtestületeinkkel, illetve azok megbizottaival megállapitván a szükséges segély összegét, az egyházi főtestületeknek hagyja fenn a segély megosztását és hováfordiását.

Nagyméltóságod azon kijelentéseire azonban, hogy a magas kormány első sorban az egyháztagjainkon nyugvó, elviselhetetlenül sulyos adóteher megszüntetését óhajtja keresztülvinni és e czélból a törvényhozás elé külön törvényjavaslatot kiván előterjeszteni, az emlékiratban foglalt egyéb szükségleteinkről azonban ugy kiván gondoskodni, hogy az állam pénzügyi helyzete által vont korlátok között évről-évre emelné az egyházak dotatiójaképen a költségvetésbe beillesztett tételeket, következő alázatos észtevételeinket van szerencsénk előterjeszteni.

Az 1848. XX. t.-cz. 3-ik §-a elrendelte, hogy minden bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségletei közálladalmi költségek által fedeztessenek és az elvek részletes alkalmazásával a miniszterium az illető hitfelekezetek meghallgatásával a közelebbi törvényhozás elébe kimeritő tövényjavaslatot terjesszen elő.

Tisztában vagyunk azzal, hogy ezen törvény szószerinti értelmében végre nem hajtható, mert az a protestáns egyházak autonomiáját, esetleg más egyházak érdekeit, érzékenyen sértené.

Mi sem az egyiket, sem a másikat nem akarjuk.

A mi azonban az 1848. XX. t.-cz. 2. és 3. §§-aiban alaptörvény erejével biró kötelem gyanánt kifejezve van, az abban culminál, hogy azok a valláserkölcsi- és közoktatási czélok, a melyek terheit a bevett vallásfelekezetek hordozzák, lényegükben állami terhek s hogy azok teljes fedezésére tehát az állam kötelezve van. Ezen állami alaptörvény erejével biró obligatió már több mint félszázad előtt lejárt, nem tekinthető tehát részünkről szerénytelenségnek, ha a benne elvállalt kötelezettség beváltását immár komolyan sürgetjük.

Annál kevésbé tekinthető szerénytelennek ezen sürgető kérésünk, mert hiszen mi századok óta az

államot is érdeklő ezen terheket magunk viseltük és mert mi az obligationak nem is teljes beváltását, hanem csakis terheink részbeni elvállalását kérjük az államtól.

Nagyméltóságod az emlékiratunkban felsorolt egyházi szükségletek között legégetőbbnek tartja az adózási viszonyokban rejlő nagy anomáliák megszüntetését és ezért ez irányban kiván első sorban törvényjavaslatot előterjeszteni.

Mi teljes elismeréssel és hálás köszönettel vagyunk Nagyméltóságod ezen nagy humanitásra valló szándékáért, de tekintve az egész feladat nagyságát és érezve azt, hogy az eljárás czélszerü és tapintatos mikéntjétől függ az egész kérdés megoldása, nem mulaszthatjuk el aggodalmunkat kifejezni a fölött, hogy a kérdés megoldásának ily elaprózása és különösen a segélyezésnek külön törvény hozatala nélkül az évi budgetbe való átterelése ügyünknek nagy kárára fog lenni, és semmiképen sem lesz beváltása azon kötelező obligatiónak, a melyet az 1848. XX. törvényczikkben a törvényhozás magára vállalt. — Nem a kormány akaratán mult, mert a dolog természetében fekszik, hogy eddig nem sikerült és előreláthatólag ezentul sem fog sikerülni a budgetbe felvett dotációt csak megközelitőleg is akkép fokozni, hogy ezen dotáczió emberileg belátható időben arra a fokra emelkednék, a mely az emlékiratokban kimutatott és kétségbe nem vonható szükségletek fedezését csak némileg is megközelitené.

Megvagyunk tehát győződve arról, hogy a részünkre alaptörvény által biztositott segélyezés a budget keretében évről-évre felveendő dotátió rendszerén teljes hajótörést fog szenvedni.

A miniszterium ugyanis az évi budgetbe csak olyan nagyobb kiadásokat köteles beállitani, a melyek törvényen alapulnak és ezért nem várható, hogy azok a kiadások, a melyeket emlékiratunkban felsoroltunk. külön törvénybeni megállapitás hiányában az évi budgetbe fel lesznek vehetők.

A mi az állam pénzügyi helyzetét illeti, készséggel elismerjük, hogy vannak az államnak létfentartási szükségletei, melyek első sorban feltétlenül kielégitendők. De nem ismerhetjük el, hogy az a segély, amelyet az állam az 1848. XX. t.-cz. 3 §-a alapján adni köteles, az állami szügségletek fedezési sorrenjében az utolsó helyet foglalná el.

Ha nem is képezne a 3. §. oly obligatiót, a mely 56 év előtt esedékes kötelezettséget megállapit, a magyar állam akkor sem tekinthetné utolsó szükségletének, annak a kulturmissziónak a teljes erejébél való támogatását, a melyet a két protestáns egyház az állam- és nemzetfentartás érdekében évszázadok óta teljesit.

Jogos és méltányos tehát az a kérésünk, hogy az állam pénzügyi helyzetére való utalással ne méltóztassanak ezen kulturmissziónak a jelenlegi viszonyokhoz mért további teljesitését lehetetlenné tenni.

Nem akarjuk ezzel azt mondani, hogy az állami törvényhozás már most az emlékiratban kimutatott összes szükségletek fedezéséről egy törvényben egyszere gondoskodjék. Sőt ellenkezőleg köszönettel fogadjuk Nagyméltóságodnak azt az igéretét, hogy az adóztatási viszonyokban rejlő nagy bajok orvoslását első sorban akarja foganatba venni, de ebben megnyugodva azt is kérjük, hogy az emlékiratunkban felsorolt egyéb szükségleteinkről való gondoskodás ugyanazon törvényben biztositassék, és az államkormány utasittassék, hogy a törvény által már most megállapitandó segélyösszegeknek kifizetése előre meghatározott terv szerint akkép foganatositassék, hogy a dotátiók az éveknek előre meghatározandó során keresztül fokozatosan addig emeltessenek, mig azok a törvény által megállapitott segélyezés mértékét elérik.

A mi már most a Nagyméltóságod leiratában foglalt és az adózási viszonyok rendezésére vonatkozó törvényjavaslathoz szükséges előmunkálatokat illeti, mindkét protestáns egyház illetékes testületei nevezetesen az ev. ref. egyház zsinata és az ág. h. ev. egyház egyetemes közgyülése a Nagymáltóságod által szükségesnek jelzett rend- és jogszabályok megalkotása iránt intézkedett.

Egyidejüleg bemutatjuk az egyházi adózásra vonatkozó, Nagyméltóságod által bekivánt összes részletes adatokat, hogy azok alapján a szükséglet mérve pontosan megállapitható és a benyujtandó törvényjavaslat kellő indokolással ellátható legyen.

Midőn azonban a részletes adatokat a magas kormány rendelkezésére bocsátjuk, nem mulaszthatjuk el ezek kapcsán egy kérelmet is előterjeszteni,

Előre látható, hogy tulterhelt szegény egyházaink szükségleteik fedezésének megállapitásánál azt a minimális adókulcsot fogjuk életbe léptetni, a melyet az egyház illetékes testületei a segély igénybevehetésének előfeltételeként megállapitottak, bizva abban, hogy az ilykép fedezetlenül maradó szükséglet az állami hozzájárulásból alakitott adóalapból fog fedezetet nyerni. Ha már most az állami hozzájárulás a mutatkozó szükséglet fedezésére elégtelen lenne, ez okvetlenül maga után vonná azt, hogy a segélyt igénybe vevő egyházak a már megállapitott minimális adókulcsot meghaladó ujabb adót volnának kénytelenek egyháztagjaikra kivetni, a mi nemcsak egyházaink háztartását zavarná meg, hanem — a mi talán még veszedelmesebb — egyháztagjainkban a törvényileg is biztositott, de be nem következett teherkönnyités elmaradása miatt, a legnagyobb elégedetlenséget idézné elő és megrenditené a bizalmat törvényeink intézkedéseivel szemben.

Kérnünk kell tehát, hogy egyrészt a bemutatott részletes adatokat egész terjedelmükben elfogadni, másrészt a nyujtandó segély mérvének megállapitásánál a legbővebb számitást alkalmazni méltóztassék.

De legyen szabad e kérdésnél a magas kormány becses figyelmét még a következőkre felhivni:

Egyházközségeink rendes szükségletének megállapitásánál elengedhetlen és egyik legfontosabb tételét képezi a lelkész és tanitó fizetése. Ugy a lelkész, mint a tanitó fizetésének minimuma törvényileg meg van állapitva és a mennyiben az egyházközségek által dijlevélileg, illetve hivályileg biztositott fizetés a törvényileg megállapitott minimumot el nem éri, illetve az illető egyházközség kimutatja, hogy a törvényes minimum kiegészitésére szükséges fedezettel nem rendelkezik, az állam segélye igénybe vehető. (1898. XIV. t.-cz. illetve 1893. XXVI. t.-cz.)

Véleményünk szerint akkor, amikor oly nagy reformmű alkotásáról van szó, amilyen lesz az egyházi adóteher megkönnyitését czélzó törvény létesitése, jogosult és indokolt volna ugyan azon törvény keretébe bevonni és az egyházaink autonomiájának jobban megfelelő módon rendezni ama viszonyokat, amelyek a lelkészi congrua és a tanitói fizetések kiegészitésének tárgyában már létező törvények által statuálva vannak és a melyeknek a hozandó törvénybe való bevonása által az ügykezelés véghetetlenül megkönnyittetnék, egyszerüsittetnék és ez által közvetve az államra nézve is előnyősebbé válnék.

Ez pedig oly módon volna lehetséges, ha a törvényben kimondatnék, hogy az egyházközségek költségvetésükbe kötelesek beállitani lelkészeiknek és tanitóiknak törvényileg megállapitott minimális fizetését, a minek következménye az volna, hogy megszüntethető volna a congrua és tanitói fizetés kiegészitése czimén való segélyezés és e helyett az állam

által az egyháznak nyujtandó adósegélyben már bennfoglaltatnának azok az összegek is, a melyeket az állam eddig az 1898. évi XIV. t.-cz. és az 1893. XXVI. t.-czikkek alapján bocsátott az egyházak rendelkezésére.

Kötelességünk azonban e pontnál különösen hangsulyozni, a minek egyébként ugy az ev. ref. egyház zsinata, mint az ág. h. ev. egyház közgyülése is egyhangulag kifejezést adott, hogy a lelkészeknek 1600 koronában megállapitott minimális alapfizetése tarthatatlan és hogy a lelkészek minimális alapfizetésének az emlékiratunkban emlitett korpótlékoknak rendszeresitése mellett legalább 2400 koronára való felemelése, tekintettel a köztisztviselők fizetésének tetemes felemelésére, különösen pedig az élet megdrágulására, nemcsak méltányos, sőt halaszthatatlanul szükséges.

Miután e kérdésben a magas kormány teljesen egyetért egyházaink közvéleményével és a maga részéről is a lelkészi fizetésnek felemelését méltányos és indokolt kivánságnak jelenti ki és igéri, hogy e kérdéssel avval az erős elhatározással fog foglalkozni, hogy mentül előbb elháritsa az ügy utjában álló pénzügyi akadályokat: nem kételkedhetünk abban, hogy e kérdést is mint elodázhatlant és égetőt, a lehető legrövidebb idő alatt a kedvező megoldáshoz el fogja juttatni.

Végül egyetértünk a magas kormánynyal abban is, hogy a lelkészi nyugdijintézet kérdése is sürgősen megoldassék. E részben már emlékiratunkban rámutattunk arra, mily összegü évenkinti segélyre volna szükségünk, miért is kérjük, ezt és a lelkészi fizetések felemelését a már ismételve kért törvényben akkép szabályozni, hogy a most emlitett czélokra szükséges összegek lehetőleg már a jövő évi budgetbe felvehetők legyenek.

Végül Nagyméltóságod figyelmét felhivjuk a lelkész- és tanárképzésünk, jogi szakoktatásunk (jogakadémiák) és theologiai tanári nyugdijügyünknek a kor szinvonalán leendő rendezése révén felmerülő szükségleteinkre, amelyek részletes kimutatását későbbre magunknak fentartjuk és a melyeket szintén az állami dotatió fokozatos emeléséről alkotandó törvénybe foglalni kérjük.

Az előrebocsátott alázatos észrevételeink figyelembevételét kérve, ujból kérjük Nagyméltóságodat, hogy az 1848. XX. t.-cz. 3-ik §-a értelmében nyujtandó államsegély kérdését velünk szemben már most haladéktalanul törvényhozásilag megoldani méltóztassék, miután részünkről azok az előfeltételek, a melyekre az idézett törvényben utalás történik, mind teljesittettek és a kérdés megoldására szolgáló adatok immár beterjesztettek.

Fogadja Nagyméltóságod megkülönböztetett tiszteletünk kijelentését, melylyel vagyunk.

Kelt Budapesten, 1904. deczember hó 6-án.

A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium az 1848—49-iki szabadságharcz alatt.

— Irta: *Nagy* Endre, ref. koll. tanár. —

A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium multjából azon másfél év eseményeit beszéljük el, melyeket 1848. márcziustól, 1849. deczemberig élt át a kollegium. Nem mintha oly emlékezetesek lennének azok, hogy hozzájuk hasonló a régi dicső multban elé nem fordult volna; nem is mintha oly nehezeknek bizonyultak volna, amilyenek, — sajnos — más esetben is, ne zavarták volna fel a kollegium csendes életét. Hanem csak azért, mert részben a kollegiumi jegyzőknek, részben még élő tanuk elbeszélése alapján, ezen másfél évre vonatkozólag olyan adatok birtokába jutottunk, amelyek leirva még sehol sincsenek, s amelyeket az elfeledés sötét kárpitja már nagyon fenyegeti. Ezek megmentésére szolgáljanak e sorok.

Nehéz, de szép idő volt e másfél év. Nehéz, mert nem egyszer fenyegette komoly veszély a kollegiumot, de szép, mert nem egyszer mentette meg azt a véletlenen kivül az előljáróság és a tanárikar előrelátó, gondos intézkedése. *Br. Kemény Pál* és *br. Bánffi János* főgondnokok, *Bélteki Zsigmond* és *Antal Imre* gondnokok, *Bólyai Farkas*, *Dósa Elek*, *Ercsei János*, *Szász István*, *Török János*, *Hegedüs János* professzorok voltak ezen előljáróság és tanárikar tagjai; rajtuk kivül, az ők méltó segitőtársukként *Madaras János* köztanitót és könyvtárost, majd seniort emlithetjük fel.

Mit tettek ők az intézet érdekében, beszélje el maga a történet.

I. A kollegium szétoszlása.

A kollegium ifjusága, mely a mai gimnáziumoknak megfelelő osztályok növendékein kivül jogot és theologiát hallgató ifjakból állott, nem maradhatott hatása nélkül azon nagy eszméknek, melyek a márcziusi napok következményeként élesztő lángként terjedtek szét az egész országban. Fontos s a magyarra nézve talán életkérdés volt valmennyi eszme, melyet a márczius 15-iki 12 pont az ujjászületés feltételeként a nemzet szeme elé állitott, de a történelem bizonysága szerint az erdélyi részre talán egynek sem volt oly feltünő hatása, mint az unió eszméjének.

Igy nem csodálkozhatunk, hogy a mi ifjuságunkat ez az eszme sarkalja legelőbb, hogy életjelt adjon magáról. Alig pár nappal ugyanis a márcziusi nagy nap után, testületileg adnak kifejezést az unió óhajtásának. S a mennyiben a nemzetiségek részéről annak létrejöttét veszély fenyegetné, karukat ugy mint kardjukat ajánlják fel védelmére ama kérelemlevélben, melyet az iskolai előljáróság és az egyházi főtanács utján a Főkormányzóhoz juttatnak. S minthogy a magyar embernek szent az alkotmányos királya és alkotmánya, az 1848-iki alkotmány szentesitése után pedig oláhok és szászok, szerbek és horvátok lázongtak ezen alkotmány ellen, ezen rakonczátlan nemzetiségekkel szemben az uralkodó ház iránt való hüségekről is tanuságot tesznek s szolgálatukak ájánlják annak is, ugyan e kérelemlevélben.

Ez márcziusban történt. Nemsokára azonban csalódás váltotta fel lelkesedésüket, midőn tapasztalniok kellett, hogy az udvari párt megbánva a szabadelvü törvények szentesitéseit, maga tüzelte a magyarság ellen a nemzetiségeket. De a csalódás csak lelkesedésüket fokozta, hogy most már a magyarság védelmezésére is felajánlják karukat. Ez nem is késett soká.

A mint ugyanis e czélra az ország minden vidékén nemzeti őrséget szerveztek, kollegiumunk növendékei is hozzá láttak a munkához. Tervezgettek, fontolgattak, s aztán munkához láttak. Május 7-én alakuló gyülést tartottak, még pedig, hogy a professzoratus védszárnyát is biztositsák maguknak, *Török János* professor, kollegiumi tanvezető jelenlétében. Itt megalakult a lelkes kis csapat. Századosuk *Török János* paedagogarcha, főhadnagyuk *Szász István* rektor; hadnagyok lettek a köztanitók és végzett diákok, közlegények a hat felsőbb leczkéket hallgató osztály tagjai. Igy lettek katonákká ifjaink a tanárikar és előljáróság helyeslése mellett, amelyek nyugodtan bizták ifjaink vezetését e két derék tiszttársukra. A kis csapat aztán az általános intéző bizottságnak is bejelentette magát, kérve annak felvigyazását és

rendelkezése alá vételét, s hozzáfogott a gyakorlatozáshoz.

Igen ám! De ki értette közülök a katonai mesterséget? Török János és Szász István atyánkfiai ugyan szorgalmas és munkás életükkel a nevelés és tudományos kutatás terén már megszerezték halhatatlan érdemüknek javarészét, de a katonai taktikához vajmi keveset, vagy épen semmit sem értettek. De ha jó a czél, biztos eszköz sem hiányozhatik soká. Ifjaink is találtak csakhamar vezért, aki a betanitást magára vállalhatta, *gróf Lázár Dénes* mosoni birtokos személyében, s igy a két professor állása tiszteletbeli állás lett. Gr. Lázár Dénes jó magyar is volt, s igy teljesitette nap-nap után a tényleges századosi teendőket. Képezte a tizedeseket s gyakorolta az egész századot, a már kiadott katona-gyakorló utasitások szerint a kollegium játszó terén, mindaddig, mig az 1847—48. iskolai év be nem végződött.

Csakhogy ez nem tartott soká. Fegyverforgatás és előadásokra készülés, két oly különböző foglalkozás, melyek alig történhetnek egyik vagy másik rovása nélkül. Ehhez járult még a megélénkült nemzeti élet, mely állandóan lázban tartotta a kedélyeket, s sürgette az iskolai év befejezését. Épen azért a tanuló ifjuság már május első napjaiban kérelmezett, hogy a tanulást akadályozó számtalan körülmény miatt a közkikérdezések és közvizsgálatok maradjanak el s e helyett az eltanitott tantárgyakból részletes kikérdezés alapján adjanak osztályzatot. Minthogy a köztanitóságra készülők is hasonló kérést nyujtottak be, magok a tanárok és gondnokok is szükségesnek látták az ifjuság kérelmének teljesitését. Ennélfogva ünnepélyes évzáró (dimissió) nélkül a köztanitók vizsgáját május hó 20-án megtartották, a tanulóknak pedig pár nappal később részletes kikérdezés alapján osztályzatot adtak. A vész, mely hazánkat fenyegette, már éreztette velök is hatását, amennyiben a gondnoki kar ajánlatára le kellett mondaniok a máskor kijáró jutalmakról, mivel a közállapotok miatt szükös viszonyok közé került kollegiumi pénztár nem volt már képes azt a kiadást megbirni.

Sietséggel történt minden, mintha mindenkinek sietnie kellett volna a haza oltalmára. Mintha tanárok és ifjak együttesen érezték volna a veszélyt, mely fejük felett lebegett s melynek elháritásáig a könyvet kellett szegre akasztani a kard helyére. A tanulók szétmentek a szélrózsa minden irányában. Lelkesedésök elfeledtette velük azt a szomoru érzést, azt a szomoru sejtelmet, vajjon engedi-e a végzet, hogy az ős kollegium még egyszer keblére ölelje őket? Pár nap alatt üresen állott a kollegium s aztán sokáig csak egy állandó lakója volt. Ki volt ez, lássuk alább.

(Folytatása köv.)

A s.-szt.-györgyi ev. ref. egyház estélye.

Késett ugyan jó egy kicsit a referádám — Nagytiszteletü uram — de hát egyebütt is azt tapasztalom, hogy ha nem sajtóirodai rövidséggel csináljuk, akkor előbb ki szoktuk aludni és heverni a fáradalmakat. Igy azonban a másik bajba esünk rendesen: későn s hosszu lére nyujtva irunk, minthogyha a komoly hetilapoknál még nem volna érvényes a sajtó tizparancsolatjának elseje sem: *tudósitást gyorsan s röviden!* Ha az elsőnek már nem felelhetek meg: megpróbálom a másodikat.

A sepsiszentgyörgyi régi, hires reformáta nemes és szent ekklézsia sokak szerint az utóbbi évtizedekben ha külsőleg nem is pusztult, de mintha régi dicsőségén álmodozva stagnált volna. Hát hisz' igaz, hogy a még Császár Bálint ideje óta kijelölt piaczhelyen sem a templom, sem a „székház" során terraszirozott helyen a parokhia meg nem épült; az is bizonyos, hogy a templomalap sem valami rohamosan nő a Takarékpénztár betétkamatjából s a „nagy" pap mellett fennállt rendes rektor-papság gyorsan cserélődő segédpapsággá deválválódott s rendes jellegét a kongrua sem adta vissza, de hát ha a szorosabban vett egyházi ügyek osztották is a székelység utóbbi időbeli lethargiáját, azért a protestántizmus Sepsiszentgyörgyön ez idő alatt is munkált. Ha nem az egyház, hát az iskolaügy terén. S ezek csak nem hagyják egymást. Mióta a Mikó-kollegium ifju erejében érett ijjuvá nőtte ki magát s megújult a főgondnok és nagy vajudások közt a nagypap is — mert a kicsi az még igen gyorsan újul — azóta határozott lendület érezhető az egyházi élet terén is. Látván, hogy a modern élet a piacz felé vonzódik s még a templomot is szivesebben keresi fel a piaczon, ha tán nem az övé is, hát a piaczon épitendő ref. templom kérdése újból előtérbe nyomult. E czélra fogott kezet itt most az egész társadalom, legjobbjainak vezetése mellett, akik közül az oroszlánrészt példaadásával és áldozatkészségével gr. *Haller* János főispán lelkesitésével *Gödri* főgondnok és *Koréh* Endre lelkész, rendezésükkel *Végh* és *Zayzon* tanárok veszik ki maguknak, de derekas részt kér magának minden vezető faktor férfi és nő egyaránt.

Hogy a nemes czélt nemcsak a lelkek belső épitésével munkálják az „egyházi értekezleteken", hanem „Isten bocsá'!" — szól valami komor skót — még tánczczal is: ez csak arra vall, hogy a társadalmi érintkezés minden nemét igénybe veszi a propaganda csinálás érdekében. Hisz' azt magam sem vonom kétségbe, hogy hamarább s tán olcsóbban megépülne az a templom, ha az ilyenkor elköltött összegeket mindenki egész összegében a gyüjtőivre irva, oda fizetné: hanemhát ki tagadhatná, hogy ha evangeliumi a mondás: „senki sem szolgálhat két urnak", ép' úgy az ama másik is: „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré és Istennek, ami az Istené" Nem mondom, hogy dicsekedni való, hogy minálunk az utóbbi dominál, de tény s mi mulattunk — ám nemesen! — a templom javára.

Nemesen mondom, mert az estély műsora előkelő művészi élvezetet nyujtott. Részletesen nem szólhatok minden pontról, de ki kell emelnem *Kóréh* lelkész magasröptü megnyitóját, *Jakab* Ödönnek, a kiváló székely irónak és költőnek — ki egyenesen ez alkalomra jött le Budapestről — s akit ezért kiválóan ünnepeltek — magas szinvonalon álló gyönyörü felolvasását és *Süköst* Vilma szavallatát. Az ének, zongora stb. számokból kivált *Kelemen* Lajosné és *Zayzon* Ferenczné művészi játéka és a *Zayzon* Ferencz tanár dirigálta hatalmas Wagner-kar, mely a „Zarándokok-karát"-t adta elő. Az estély jövedelme felül volt 1400 koronán.

Adja Isten, hogy a gyönyörü karok énekét a Szerkesztő úr még velem együtt hallgathassa az új templom felszentelési ünnepén, a mig azonban még sok ily szép napja kell hogy legyen szentgyörgyi egyházunknak. Ad is az Isten ily nemes vezető harczosok és buzgó közkatonák mellett, csak — ha a papválasztást kihevertük — valahogy a képviselőválasztás össze ne gabalyitson!

r—s.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1905. jan. 19.

Elnökölt dr. *Bartók* György püspök aa. Jelen voltak: *Kenessey* Béla főjegyző, dr. *Vályi* Gábor elnökhelyettes, *Becsek* Lajos, *Incze* Gerő, dr. *Sárkány* La-

jos, *Váró* Ferencz, *Sándor* Jáncs, *Herczeg* Lajos ig.-tanácsosok és a hivatalnokok.

Tárgysorozat rendjén az alább ismertetett ügyek nyertek elintézést.

Közigazgatási birói minőségében helybenhagyta ig.-tanácsunk a marosi egyházmegye közigazgatási bíróságának azt az itéletét, melylyel dr. Bernándy György aának főgondnokká történt megválasztatását törvényesnek elismerte. Egyuttal körlevél kibocsátását mondotta ki, annak közzététele végett, hogy a zsinati törvények végrehajtására vonatkozó Utasitás 15. §-nak e) pontjában sajtóhiba fordul elő.

Az udvarhelyi e. megye közigazgatási bíróságának a patakfalvi papi javadalom megosztása tárgyában kelt itéletét föloldotta a II. foku bíróság és uj itélet hozatalát rendelte el, az időközben földeritett újabb ténykörülmények figyelembe vételével.

A nagyszebeni egyházmegye javaslatot tett az egyházkerületi közgyülés megtartási határidejének tavaszra leendő visszahelyezése tárgyában és a görgényi egyházmegye közgyülése az esperesi vizsgálat most érvényben álló szabályzatának némi módositása iránt. Ig.-tanácsunk foglalkozott ugyan mindkét javaslattal, de arra tekinttel, hogy a zsinati törvényhozási munkálat befejezése után egyházkerületi rendszabályaink igy is átdolgozandók lesznek, nem tartotta időszerünek már most közgyülés elé bocsátani ezeket az inditványokat.

A czegei állami iskolai tanitó, mint felekezeti kántor ellen beérkezett panasz alapján, megadta ig.-tanácsunk kellő utasitásait a fennálló szerződés megtartására nézve.

A szentmihályfalvi, marosvásárhelyi és felfalusi e. községek földvásárlási szerződései, valamint a krakkói és hosszufalusi e. községek eladási szerződései főhatósági jóváhagyást nyertek.

A marosugrai és maroscsapói fizetéskiegészitési kérelmek körül a vallásügyi minisztérium némi szabálytalanságokat konstatálván, ig.-tanácsunk az eljáró lelkésznek önigazoló jelentését fölterjesztette és maga részéről inditványozta az ügy fölötti napirendre térést.

Nagyteremi e. községünk ama csereszerződése, melylyel régi urasztali készleteit az erdélyi Muzeum-egylettel, új készletek és 150 kor. készpénz ellenében elcserélte, jóváhagyást nyert, azzal a kikötéssel, hogy egy feliratos régi ónkanna nem bocsájtható ki az egyházközség tulajdonából.

A szászvárosi e. község két papi állomásával egybekötött javadalom egyenlősitése kérdésében az eddigi állapot föntartása mellett határozott az e. község és e. megyei tanács, de Vitus Lajos presbiter és Baczó Mózes lelkész felebbezései folytán ig.-tanácsunk az egyenlősités mellett döntött oly módon, hogy mindkét papi állomásnak 4000 kor. kezdő fizetése legyen, mely 5 izben esedékessé váló 400—400 koronás korpótlékkal emelkedjék. Az igy megállapitott elv keresztülvitelére vonatkozó részletkérdések elintézésére az e. község fölhivatott.

A szászbonyhai e. község gr. Bethlen Arpád-féle alapitványi járandóságának mikénti fölhasználására vonatkozó e. községi határozatot, ismételt előterjesztés daczára sem hagyta jóvá ig.-tanácsunk, de a fenforgó méltányossági tekintetekből megengedte, hogy az e. község kárpótolja másnemü jövedelmeiből Hegyi Sándor lelkész aát, a multban szenvedett kepeveszteségeiért.

Segesvári e. községünk 3 hold papi földnek eladását vévén tervbe, a vételár csekélysége miatt örökvásári szerződése nem nyert megerősitést.

Ajánlattal terjesztetett föl a vall. és közokt. minisztériumhoz vámosgálfalvi e. községünk ama kérése, melyben visszabocsátani kéri az általa átadott iskolai telepnek egyik részét templomépitési czélra.

Pánczél Károly fogarasi lelkész káplántartási engedélyt kérvén, ez részére megadatott és örvendetes tudomásul vétetett a fogarasi e. község ama határozata, mely szerint érdemekben gazdag lelkészének évi 300 kor. segélyt folyósitott, a káplántartási költségek részben való fedezésére.

A maroscsapói e. község szerfölött terhelő szerződést kötvén beszolgáló lelkészével, ig.-tanácsunk e szerződést nem erősitette meg, sőt felelőssé tette a presbiteriumot az ezen ügyletből keletkezhető károsodásokért.

A tekei e. község rendkivüli adókiróvása ellen beérkezett panasz alaptalannak bizonyulván, elutasittatott, de ebből az alkalomból szigoruan fölhivta főhatóságunk az egyházközséget arra, hogy régóta rendezetlen anyagi ügyeinek tisztázása érdekében végre erélyes intézkedéseket tegyen.

A vizaknai e. község hivei ismételt kisérlet után is vonakodnak rendszeres egyházi adót magukra vállalni, minélfogva kénytelen volt ig.-tanácsunk főhatósági joga alapján elrendelni az állandó egyházi adó megállapitását és kivetését, minthogy az egyháztagsági jogok csakis ezen alapon gyakorolhatók.

Az egerbegyi e. község iskolája államosittatott és ennek folytán az eddigi iskolai alap kepeváltó tőkévé lett átalakitva, amit ig.-tanácsunk is jóváhagyólag vett tudomásul.

Lészay Ferencz ig.-tanácsos aa. ujabban is 240 koronával gyarapitván szeretetházi alapitványát, ezért részére hálás köszönet mondatott.

Főtiszteletü püspök aa. javaslata alapján körlevelet bocsátott ki ig.-tanácsunk az összes anyakönyvvezető lelkészekhez aziránt, hogy bejegyzéseiket időnként hasonlitsák össze az állami anyakönyvek bejegyzéseivel és ennek alapján tartsák nyilván a különbségeket.

Számvevői előterjesztés alapján jóváhagyta ig.-tanácsunk a marosvásárhelyi kollegium és a dr. Mátyus-alap 1905. évi költségvetéseit, valamint az udvarhelyi kollégium 1903. évi számadását.

Tudomásul vétettek a magyarnagyzsombori birtokszámlának és az egyházkerületi közalap tulajdonát képező tordai ingatlannak tisztázására vonatkozó számvevői számitások.

Kolozsvári kollégiumunknak engedély adatott egy felhajthatatlanná vált házbérkövetelés törlésére nézve.

A maroscsapói fizetéskiegészités helyesbitése iránt beérkezett folyamodást nem terjesztette ig.-tanácsunk a miniszterium elé azért, mert a fölfolyamodás határideje lejárt és igy már sem a miniszterhez, sem a közig. bírósághoz ujabb előterjesztés nem tehető.

Megállapitotta ig. tanácsunk, hogy a konfirmácziói káté legújabb kiadásáért a kiadó által fizetett 600 kor. tiszteletdij „Egyházi Könyvkiadási Alap“ czimen külön kezelésre fizetendő be az egyházkerületi pénztárba.

A bogártelki és kőrispataki ref. iskolák megszüntetése, illetőleg államositása ügyében az e. megyékből beérkezett vélemények értelmében döntött az ig.-tanács.

Simó Gábor elemi isk. tanitó és Tokaji Aladár tanár szabadságolása ügyében az illetékes előljáróságok határozata jóváhagyást nyert.

Az orbai egyházmegye kérésére az e. kerületi tanügyi bizottsági szakvélemény meghallgatásával úgy módositotta az ig.-tanács az ismétlő-iskolai tankötelesek vallástanitására vonatkozó 1860. sz. hatá-

rozatát, hogy a vallástanitási óra megtartható ugyan szerdán vagy szombaton délután olyan egyházainkban, hol a vasárnap délutáni oktatásnak valami akadályra van (pl. ha akkorra van kitűzve a konfirmált ifjak egyházias összejövetele vagy mikor a téli hideg miatt a templomban, sem a fűtetlen iskolában vasárnap délután nem tartható meg az ismétlő tankötelesek vallásoktatása), de ahol és amikor lehetséges, vasárnap délutánra kell összehivni vallásoktatásra az ismétlő tanköteleseket, mert az kapcsolatos az ifjuságnak templomgyakorlásra való szoktatásával s kedvező alkalom a katedrai bibliamagyarázatoknak a kátémagyarázatokkal s mindkettőnek az élettel való belsőbb összekapcsolására.

A székelyudvarhelyi kollegium javára Baczó Mózes szászvárosi ref. lelkész 1000 K-ás alapitvány tett atyja és anyja aranylakodalmi alapitványa czimén, melynek alapitó-levelét az igazgató-tanács megerősitette.

A szászvárosi kollegium előljáróságának az a kérése, mely szerint egyik latin-görögnyelvi tanszékét történelem-latinnyelvi tanszékre óhajtaná változtatni, ajánlólag terjesztetett a minisztérium elé.

A zilahi kollegium előljárósága fölhivatott 12-ik tanszékének nyilvános pályázat utján leendő betöltésére.

Jóváhagyást nyert a nagyenyedi kollegium előljáróságának az a határozata, mely szerint természetrajzi gyüjteményeit állami felügyelet alá bocsátja.

Gimnáziumaink igazgatói, mult évi decz. hó 14-én Kolozsvárt tartott értekezletükből javaslatokat terjesztettek elő a rendtartási szabályok kiegészitése tárgyában, amelyeket az ig.-tanács határozattá emelt.

Elhatározta ig.-tanácsunk végül, hogy megfelelő számu példányban kiadja az erdélyi ev. ref. egyházkerület részletes közigazgatási térképét, feltüntetve rajta az egyházi és politikai beosztást. A kiadó-vállalattal való tárgyalásokra az elnökség meghatalmaztatott.

r. s.

TÁRCZA.

Egy régi oskolamester.

(Nagy Gergely kisborosnyói ny. ref. kántor-tanitó felett mondotta *Bodor* János zágoni lelkész.)

„Mostan bocsátod el a te szolgádat, Uram, békességgel, a te beszéded szerint, mert látták az én szemeim a te Idvezitődet“: bizonyára ez igék csendes megnyugvásával, édes vigaszával hunyta a halál álmára szemét elszenderült felebarátunk, az urnak hűséges szolgája. Hisz' ő meglátta a jelt: az isteni kegyelem beteljesedésének jelét; meghallotta a szót; az úr békességének szavát; megérezte azt a boldogitó melegséget: az Idvezitő közellétének melegségét. Igen: meglátta a karácsony lelki ajándékát, meghallotta az angyalnak bóditó szavát és átérezte a Megtartó születésének nagy örömét!

Vagy tán azt hinnétek, hogy emésztő szenvedései közt, a testnek mind szükebbé váló börtönében vergődő lélekkel már képtelen volt felismerni az Idvezitő eljövetelének jelét? Oh ne hidjétek! Sőt a szenvedések között annál nagyobb bizalommal ragadta meg a Megváltó kezét, a halál közelgető árnyaival szemben annál boldogitóbban ismerte meg a megtartatás örömét. Oh, mert a haldokló számára a karácsonyi éj csillaga biztató fényével egy szebb lét hajnalát világitotta meg és a Megtartó születésének hirnökeit körülsugárzó égi fény látássá változtatta a hitet, melyben szinről-szinre látták az ő szemei Idvezitőjét.

Oh, boldog, végtelenül boldog még a halálos ágyon is az, aki megláthatja Idvezitőjét!

De hát kiknek lehet részök ebben a nagy boldogságban? Talán azoknak, akikhez a Jézus születésének szent ünnepén hangzik a földről elhivó szó? E külső körülmény által érte volna tán ő is a boldogságot el?! Nem aai gy. gy.! Ennek feltétele nem az, hogy *mikor*, hanem az, hogy *miként* értünk el a véghez. A karácsony ünnepe lesz a halál órája; az Idvezitővel való találkozás a földről elköltözés bármikor azoknak, kiknek földi pályája a Megváltót kereső advent volt, a kik hivek voltak a rájok bizottakban. Az ilyenek, mikor testi szemök elhomályosul, lelki szemeikkel meglátják az Idvezitőt és nem mint bizonytalan homályba, hanem mint egy szebb pályára lépnek a halálba, melynek révén szó hallszik feléjök: „jól vagyon hű szolgám, hű voltál a kevesen, többre bizatol ezután.“ Az Idvezitőnek meglátása a haldoklóra az a biztos jel, hogy „mostan bocsátja el az ur az ő szolgáját békességgel.“

Im, ezért mondom én boldognak a távozó halálát, mert ő hű volt a rá bizottakban. Es pedig sok bizatott vala rá. Sok mint az ur szolgájára, sok mint családfőre egyaránt.

Oh, jól tudom én, hogy sokan nem képesek felismerni a boldogult halottunk által betöltött egyszerü tisztben a legnemesebb emberi hivatást; jól tudom, hogy ma a változott időknek, a helyesebb belátásnak korszakában is, sokan kicsinylik a néptanitó állását. De annál szentebb kötelességünk nekünk, kik az úr szöllőjében fáradozva, tanui és részesei vagyunk e szent munkának, hogy elismeréssel méltassuk ezt.

A néptanitó a szántóvető nehéz munkáját végzi a szellemvilágban. Ő biztositja a lelki életnek kenyerét. Tenyere megtörik, homloka verejtékezik, izmai megfeszülnek a földmivesnek, a mig megpuhitja, termővé teszi a kemény földet, hogy az meghozza gyümölcsét, megadja a test táplálására a mindennapi kenyeret. Épen ilyen — ha tán nem nehezebb — a néptanitó munkája. Hányszor nem kell szántania megtaposott útfelet, erős parlagot, törnie sziklát, irtania töviset, bogáncsot, hogy emberi méltóságának tudatára, erkölcsi rendeltetésének érzetére vezesse az embert. A néptanitó bányász, ki a föld mélyének rejtekeiből pislogó mécsese fényénél hozza felszinre a drága érczeket. Aztán másoknak jut a kellemesebb feladat, hogy ékszerekké dolgozzák fel azokat. Ő kénytelen nehéz munkával törni sokszor az értéktelen követ, hogy kifejtessék a legcsekélyebb fém is. A néptanitó épitő mester, de a ki elébb a mélybe ás és oda rakja le a legnehezebb köveket. A fundamentumot épiti ő, a mely később meg sem látszik, mikor mások fölébe emelték a fényes palotát. Ám azért az épületnek biztonsága ez elrejtett és elfeledett munkán alapszik mindég. A néptanitó harczos, ki folytonos hadat visel a sötétség, tudatlanság és gonoszság hatalmasságai ellen.

És ha e küzdelmes pálya hű harczosait elismerés illeti ma, a mikor az előhaladás annyi kitünő fegyvert, oly sok jeles eszközt ad a munkások kezébe: mennyivel inkább igaz kegyeletnek, mély tiszteletnek érzésével kell adóznunk ama régi oskolamesterek emlékezetének, kik sokkal nehezebb viszonyok között, szinte minden segitő eszköz nélkül teljesitették az emberiség müvelődésének alapozó munkáját!

Oh, szántó-vetők voltak ők is, de akik sima barázdát huzó, könnyü eke helyett egy-egy éles fadarabbal puhitgatták fel a kemény földet. Bányászok valának ők is, de akiknek nem állottak rendelkezé-

sökre erős feszitő vasak, kiélelt csákányok, hanem csaknem körmeikkel, elébb leválasztott kődarabokkal kellett törniök a kemény sziklát. Épitők voltak, de a kik a falrakásban biztos mérő eszközök helyett a szoros figyelemre, kényelmes emelők helyett izmaik megfeszitésére valának utalva mindég. És voltak bajnokok, hősök, akik éles szablyák, czélt soha sem tévesztő fegyverek helyett, talán pásztorbotokkal, talán paritytyával, avagy épen pusztakézzel, de mindenkor a seregek urának Istenének nevével hadakoztak az ellenség óriásai ellen.

És — én istenem! — mily hangos a panasz ma is a népnevelői nehéz munka jutalmának silányságáért! Hát valjon mi volt jutalma ama régi oskolamestereknek? Bizony nem több, mint megalázó alamizsna vagy általában az a nyomor, mely miatt a felületes lelkek előtt lenézetté lett az egykor az Idvezitő által viselt mester név!

És ime, épen ebben domborodik ki a feladat nagysága, mely az emberiség e szellemi harczaira a családi életben is nehezült. Hordozni egy népes családnak gondját. Gondot viselni az ő háza népéről úgy, hogy annak sem az ige lelki, sem a kenyér testi eledelében hiánya ne legyen. Kielégitést keresni az el nem némitható kérdésre: „mit eszünk, mit iszunk, mivel ruházkodunk?“ És gondoskodni nem csupán a mának szükségeiről, hanem előre tekinteni a jövendőbe! Őrködni hiven, hogy azok közül, akik nemcsak nevelői, de édes atyai gondjaira bizattak, egy is el ne veszne sem testben, sem lélekben. És nemcsak megtartani, nemcsak felnevelni gyermekeit, hanem úgy nevelni fel azokat, hogy sorsuk biztositása mellett, bennök hű fiakat, igaz munkásokat nyerjen a haza és az egyház! Aztán mindezek közt megoltalmazni állásának tekintélyét, házának belső becsülete mellett külső tisztességét, mikor a szegénység és nyomor naponkint teszi a felületes lelkek gunytárgyává azt!

Oh bizony aai gy. gy.! valódi hősöknek kellett lenni a régi oskolamestereknek, hogy harczolhassák meg a létfentartás nehéz harczát, össze ne roskadjanak a nehéz teher alatt. És ők valóban mint hősök állották meg helyöket.

Avagy nem az oskolamesteri hajlékok voltak-e, a melyeknek legtöbbször szalmás és mindenkor roskatag fedele alatt szeretetet talált a szegény és gazdag, otthonos jóleső melegséget a legegyszerübb és szellemi világosságot a legelőkelőbb ember? És honnan rajzott szét, mint szárnyra bocsátó fészekből, erősebb harczosoknak, hivebb munkásoknak serege a haza oltárához és az ur szöllőjébe, mint a szegényes, roskatag oskolamesteri hajlékokból?

Oh, valóban valami titokzatos rejtélyként állanak e tények azok előtt, akik közelebbről nem ismerék e már-már kifogyó bajnokok nemes küzdelmét; megfoghatatlannak látszik, hogy miként volt nyomorúságos anyagi helyzetökben nekik lehetséges ez?

Én e koporsó mellett feltámadó emlékeimből feltárom e rejtélyt. Az volt az ők csodaszerök, hogy fegyvert, segitő eszközt csináltak abból, a minek ma csak lenyügöző hatalmát tudjuk felismerni: *szegénységükből*. Ebben edzették meg övéiket a nagy életküzdelemre, beláttatván velök, hogy számukra az életben más tőke nem lehet, mint az a szellemi kincs, a melyet *meg kell* szerezniök és a melylyel aztán a közjónak is előmozditói lehetnek. Ebben lettek fő tanitómestere gyülekezetüknek a takarékosságban, az igények korlátozásában és példaadói nem kevésbé a testi, mint a szellemi szorgalmas munkában. Itt váltak valódi hősökké, kik feláldoznak mindent, a mi őket is gyönyörködtetné, gyakorolják a lemondást minden élvezetről, mely mint embereket, őket is megilletné.

És mégis, oh mennyire tévedne, aki azt hinné, hogy ebben a nagy önmegtagadásban, lemondásban, önfeláldozásban örömtelen, sivár volt e nemes küzdők élete! Nem. Sőt épen ellenkezőleg. A hű szolgának lelkében valahányszor a gyülekezetben az urnak dicsőségét zengheté: mindenkor a belső megnyugvás igéje viszhangzott: „Oh boldog, akit választasz uram és magadhoz fogadsz, hogy lakozzék a te tornáczodban“!

Hát aztán — én Istenem! — ki volna képes lerajzolni azt az édes gyönyört, azt az üdvözitő boldogságot, mikor a megáldott pátriárka gyermekeiben megérni látja önfeláldozásának gyümölcseit. Látja, a mint felnövekedő fiai egymásután állanak oda a csatasorba: az egyik az ekeszarvára vetve kezét, folytatja tovább az ő fáradhatatlan munkálkodását, a másik az iskola kertjében plántál és öntöz, nyes és oltogat tovább, a harmadiknak ajkáról az Istennek örökké megálló igéje hangzik fel, vagy a negyedik Istennek az ő erőtlen ajkain elhallgató dicséretét zengi megujulva tovább. Megszomorodva látja tovább folytatódni minden irányu munkásságát: hű fáradozását a köz- és önfeláldozását a családi életben.

Nem ismeritek fel aai, gy. gy.! e képben a boldogultnak életét? Nem láttátok-e a közszolgálat és a családi élet szent kötelességeit, mint könnyü terhet és gyönyörüséges igát hordozni őt? Szükséges-e részleteiben jeleznem, hogy három gyülekezetben, túl egy félszázadon zengte az urnak dicsőségét és plántálta a vallásnak életfáját? kell-e kiemelnem, hogy az özvegység kétszer ránehezült gyásza mellett vette újra fel a családalkotással járó, mindig szaporodó szent feladatokat? És szükséges-e még ezek felett arra is rámutatnom, miként mutatta meg honszeretetét, mikor a haza hivó szavára, mint valóságos harczos tette koczkára életét, küzdött a hon szabadságáért, a nemzet jogaiért? Avagy már magában azzal, hogy nemzedékeket nevelt fel az Isten félelmében, a haza szeretetében, hogy családjában annyi derék fiat és leányt adott egyházának és hazájának: nem tölté-e be hiven ezek iránt kötelességét!

És a mikor a küzdelmekben igy megszentelt pálya végéhez jutott el: nem biztosit-e egy belső hang, hogy ő meglátta az idők teljességét, feltalálta a halálban a békességet, az öntudat utolsó hangjában az úr elbocsátó hangját ismerte fel.

Oh úgy van, úgy van: az Ur bocsátotta el mostan hivséges szolgáját békességgel: bocsássátok hát ti is el békességgel gyászoló felek. Nyugtasson meg a válás fájdalmában a tudat, hogy a ki *oly sokat* fáradt, annak szüksége van a pihenésre és a ki *oly hiven* fáradt: az meg is találja a pihenést.

Hű neje, gyermekei, vejei, menyei, unokái, rokonai, kartársai és hálás gyülekezete: legyen a távozónak áldása és az örökkévaló Istennek vigasztaló kegyelme veletek!

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„Hirdesd az igét!“ Egyházi beszédek, második kötet. Irta Veres József orosházi ág. h. ev. lelkész, békési esperes, országgyülési képviselő. Ara 2 kor. 50 fillér. Megrendelhető a szerzőnél Orosházán. Szivesen ajánljuk!

KÜLÖNFÉLÉK.

Papválasztás. A kolozsvári ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *választuti* egyházunkban folyó hó 15-én volt a papválasztás, mikor is a 7 folyamodó jelölt pályázó közül egyhangu közfelkiáltással, nagy lelkesedések között *Bácsy* Gyula jelenlegi *mérai* lelkész választatott meg. Paptársunkat örömmel töltheti el ezen egyhangu választás. A válaszuti egyház egész embert követel; hisszük, hogy meg is találta. Ugy ezen egyház, mint lelkipásztortársunk fogadják szerencsekivánatainkat.

Theologus estély. A kolozsvári ev. ref. theol. fakultás ifjusága 1905. évi február hó 4-én a „Központi szálloda“ emeleti termében, részben a szeretetház, részben saját pénztára javára, Kenessey Béla igazg. diszelnöksége mellett, jótékonyczélu zártkörü tánczestélyt rendez.

Az ev. ref. egyház második budapesti országos zsinata 1904. november tizedikétől huszonkettedikéig tartott első ülésszakának jegyzőkönyve *Sass* Béla debreczeni ref. theologiai akadémiai tanár és zsinati jegyző szerkesztésében, Debreczen szab. kir. városa könyvnyomda-vállata nyomásában 7 és ¼ iven, 116 lapon háromezer példányban megjelent s az országos zsinat rendes és póttagjainak, valamint az egyházi és iskolai hatóságoknak addig is rendelkezésökre áll, mig az illetékes püspöki hivatalok utján megkaphatnák. Az ide vonatkozó megkeresések Dávidházy Kálmán könyvkötő urhoz (lakik Debreczen, Fűvészkert-utcza 9. szám) intézendők.

A nagyenyedi ev. ref. Bethlen-kollegium ifjusága méltóságos zeykfalvi Zeyk Dánielné szül. gyerőmonostori Kemény Ida bárónő védnöksége alatt 1905. évi február hó 4-én, Nagyenyeden a „Nemzeti Szálló“ nagytermében a Bethlen-szoboralap javára zártkörü műsoros diák-estélyt rendez, Bartha Zzigmond tanár elnök vezetése alatt.

Műsor: 1. Mendelsohn: „Szentiványéji álom“-ból „nászinduló“, játsza a kollegiumi zenekar. 2. Felolvas Bartha Zsigmond tanár. 3. Veress Gábor: „Székely dalok“. Énekli a tanitóképző-intézet dalkara. 4. Váradi Antal dr.: „Rákóczi Ferencz rodostón“. Melodráma, zenéjét szerzé Ábrányi Kornél. Zongorán játsza Kovács Katinka, szavalja, Cirnei László, VII. osztályu tanuló. 5. Arany János: „Walesi bárdok“. Szavalja Vadas József, VII. osztályu tanuló. 6. Erkel Ferencz: „Népdalok“. Énekli a gimnáziumi vegyeskar.

Értesités. Protestáns hitsorsos testvéreinket ez uton értesitem arról, hogy dr. *Ehlers* Rudolf, jelenlegi majnafrankfurti egyetemi tanár 3 kötetből álló predikációi és bibliamagyarázatai forditói jogát megszereztem. E beszédek az egész protestáns világ ilynemü müvei között Krisztusi bölcseség, evangéliumi erő és rhetorikai szépség tekintetében a legelső helyen állanak. Nekem nagyon sok gyönyörséges és üdvösséges órát szereztek és szereznek. Ha Isten engedi, az én forditásomban nemsokára magyar nyelvünkön is megjelenik. Murányi János, bálványosi ev. ref. lelkész.

A sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikókollegium ifjusága 1905. február 4-én, a városház nagytermében, a kollegiumi ének-, zene- és kirándulási-alap javára, Bodor Domokos tanár elnöklete alatt, hangversennyel összekötött zártkörü tánczmulatságot rendez a következő műsorral:

1. Kéler B.: Rákóczi nyitány. Előadja a kollegiumi és városi zenekar. 2. Gaudemus igitur. Énekli a koll. vegyeskar. 3. Mi a haza? Mese a hazaszeretetről. Melodráma. Szövegét irta Ábrányi Emil, zenéjét dr. Horváth Ákos; szavalja Gál Ilona k. a., zongorán kiséri Gál Mariska k. a. 4. Miserere. Verdi Troubadour cz. operájából. Előadja a koll. zenekar. 5. Népdalegyveleg. Előadja a koll. férfikar. 6. Haydn J. „Teremtés“ cz. oratoriumából részlet. Énekli a koll. énekkar, kiséri a koll. és városi zenekar.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 335—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházközségünk lelkészéhez és az összes esperesekhez.

Az egyházi anyakönyvek adatainak a polgári anyakönyvekkel való egybevetése rendjén igen sok helyt lényeges eltérések konstatálhatók, miből az következtethető, hogy lelkipásztoraink nem forditanak kellő figyelmet és gondot saját anyakönyveink vezetésére, amiből pedig anyaszentegyházunkra lényeges hátrányok származhatnak.

Ennek megakadályozása czéljából, főtiszteletü Püspök aa. javaslatai alapján kibocsátjuk alábbi körrendeletünket:

1. Utasittatnak az összes lelkipásztorok, hogy a kisebb egyházközségekben minden hónapban, a nagyobbakban pedig minden héten egyszer a polgári anyakönyvi hivatal adataival hasonlitsák össze saját anyakönyvi adataikat és a hiányokat egészitsék ki.

2. Az ujév legelső presbiteri gyülésén minden lelkész tegye meg anyakönyvi jelentését és azt vétesse jkvre.

3. Az esperesi vizsgálatok alkalmával e jelentések adatai jegyeztessenek be az esperesi vizsgálati jkvbe és ekként terjesztessenek fel a püspöki hivatalhoz, hogy igy a vizitációi jkvben is nyoma legyen az egyházi és polgári anyakönyvek között fennálló különbségeknek, illetve, hogy a meg nem keresztelt gyermekek száma és az egyházi áldást igénybe nem vett házasságkötések mennyisége ez uton is nyilvántartva legyenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. jan. hó 19-én tartott üléséből.

Dr. Bartók György, elnök. — *Kádár János,* titkár.

Sz. 5420—1904.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletü esperes és tiszteletes lelkész aaihoz.

Az *ismétlő iskolai tankötelesek* vallástanitására vonatkozó 1860—1904. számu körlevelünk 3-ik pontjának módositása iránt indokolt előterjesztést tett az orbai egyházmegye közgyülése, amelyet igazgatótanácsunk a tanügyi bizottsági szakvélemény meghallgatása után elfogadván, az 1860—1904. számu rendelet 3-ik pontját úgy módositja, hogy az ismétlő ref. tankötelesek vallástanitási órája megtartható szerdán vagy szombaton délután, olyan egyházainkban, ahol a vasárnap délutáni oktatásnak valami akadálya, pl. ha akkorra van kitüzve a konfirmált ifjak egyházias összejövetele, vagy ha a téli hideg miatt sem a templomban, sem a fütetlen iskolában vásárnap délután nem tartható meg az ismétlő tankötelesek vallásoktatása. De ahol és amikor lehetséges, vasárnap délutánra kell összehivni az ismétlő tanköteleseket vallásoktatásra, mert ez kapcsolatos az ifjuságnak templom-gyakorlásra való szoktatásával s kedvező alkalom a kathedrai bibliai-magyarázatoknak a kátémagyarázatokkal s mindkettőnek az élettel való belsőbb összekapcsolására.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. jan. hó 19-én tartott üléséből.

Dr. Bartók, elnök. — *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 306—1905.

FELHIVÁS

valamennyi nagytiszteletü Esperes urhoz.

A káplántartási kongrua folyósitása czéljából szükséges kimutatások felterjesztésének határideje az évnegyedek középső napjára van kitüzve, de ennek daczára több egyházmegyénk részéről a mult évben is *csak sürgetés folytán és határidőn kivül* érkezett be a kimutatás.

Hogy hasonló késedelmeskedés jövőre elő ne forduljon, felkérjük összes Esperes aait, hogy az egyidejüleg kiadóhivatalunk által megküldött kimutatási ürlapok felhasználásával annál is inkább tegyék meg előterjesztésüket minden évnegyed közepéig, tehát a folyó évnegyedben február hó 14-ig, mert a későbben beérkező folyamodások *tekintetbe vétetni nem fognak.*

Kolozsvár, 1905. jan. 19-én.

Dr. Bartók, elnök. — *Kádár János,* titkár.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *5-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. február 2.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az orsz. reform. lelkészi nyugdij-intézet.

Megérkezett a „Jelentés“ az orsz. evang. reform. lelkészi nyugdij-intézet felállitása tárgyában. Megérkezett az én félreeső kis parochiámba is. És ámbár a konventi jegyzőkönyvek hüségesen számoltak be az eszme fejlődéséről, de a valódi fődologról, hogy: megvalósitható-e és minő feltételek alatt? azt hiában kerestem eddig. Ezen „Jelentés“-ben erről lesz minden bizonynyal részletes tájékoztatás. Tehát a legnagyobb kiváncsisággal és a legbiztatóbb reménynyel fogtam az átolvasásához. Olvasásközben egész öröm töltötte el keblemet, mikor láttam, hogy mindenik egyházkerület szükségesnek tartja a létesitését és egyuttal véleményt ád miként lenne ez lehetséges. Önkénytelenül is ilyen formán kiáltottam fel nem egyszer: Tehát mégis! Csak lesz valami! Valahára! Azonban, midőn a szakértői számitások és vélemények számtani tömkelegén végig haladtam, keserü csalódás ért. Búsan sohajtottam: Fájdalom! még sem, nem lesz semmi belőle. De tartsunk rendet.

Az 1904-ik évi konventi jegyzőkönyv 36. pontjának határozata szerint a „Jelentés“ megküldendő az egyházkerületeknek *véleményezésre,* az összes egyházközségeknek *tájékoztatásul.* Én tehát, mint nem egyh.-ker. képviselő, csak tájékoztatni kivánom az egyh.-községek azon lelkészeit, a kik akár a szellemi munkálkodásuk, akár az anyagi elfoglaltatások miatt, vagy pedig a pártpolitikai szenvedélyek által felkorbácsolt választási küzdelmek harczaiban még nem szakithattak maguknak annyi időt, hogy részletesen áttanulmányozhassák.

A „Jelentés“ először ismerteti a lelkészi nyugdij-intézet eszméjének fejlődését egész mostanig. Azután egy 4 §-ból álló és a zsinati törv.-könyvbe felveendő „Javaslatot“ terjeszt elő. E javaslat szerint a lelkészi nyugdijintézet a lelkészi özvegy-árvai gyámintézettel kapcsolatosan lenne megalapitva és fenntartva; tagjai nem csak a lelkészek lennének, hanem a tanitói oklevéllel, vagy lelkészi képesitéssel biró kántorok (énekvezérek) is, ha nem lenne még biztositva nyugdijuk egyebütt; a hozzájárulás és a részesedés megállapitását a konventnek hagyja fenn és végül az ország. lelk. özv. árvai gyámintézet szabályait — a 10 éves revizió mellett — érvényben hagyandónak véli, müködését pedig az alapitása után csak 10 év mulva kezdené meg.

Ezen javaslat után jön az alapszabálytervezet. Ebben elé van irva, mint szokás is, az intézet czime, czélja, székhelye, kik lennének jogosult és kötelezett tagjai — a 65 évesek és azon felül levők ki lennének zárva. A jelenleg szolgálatban levő tagoknak, a felállitás előtti szolgálatok idejének csak fele számittatnék be. Az igényjogosult tagok betöltött 24-ik évök után 10 rendes szolgálati év elteltével fizetésök 40%-ára, azontul évenként 2% emelkedés mellett 40 évi szolgálat után teljes fizetésöknek megfelelő nyugdijra tarthatnak igényt. — Azonban 4000 koronánál nagyobb nyugdijat senki sem élvezhet. Ha az alap nem volna képes az itt feltüntetett nyugdijat kielégiteni, a nyugdij leszállitható. A nyugdijra csak azok tarthatnak igényt *a)* a kik testi vagy lelki fogyatkozás miatt hivatalukat folytatni nem képesek, *b)* a kik annyira elthetetlenednek, hogy képtelenek állásukat betölteni,— csupán magas életkor, vagy hosszu szolgálati idő alapján egyáltalán senki nem nyugdijazható, azonban közérdekből, hivatalból, birósági itélettel igen. Megvan szabva az eljárás, a mely szerint az egyházmegyei, azután az egyházker. és végül a konventi — tehát három — bizottság egyező véleménye után lesz csak folyósitva az évnegyedes utólagos részletekben fizetendő nyugdij.

A kiknek nincs meg a 10 szolgálati évök, azok semmi körülmények között nem tarthatnak igényt nyugdijra csak 3 év után 1/4; 3—5 évig 1/2 és 5—10 évig egész évi fizetésre — mint végkielégitésre. Elveszti nyugdij-jogosultságát: ki hivataláról lemond, ki egyházából kitér, ki hivatalvesztésre itéltetett, vagy ki más nyugdijintézetnél arra már jogosult. A befizetett nyugdij-járulék vissza nem követelhető.

E nyugdij-intézet alapja áll: 1. a tagok törzsfizetésének 33 %-ból, mint belépési járulékból — a kik az orsz. özv. árvai gyámintézetbe a 10%-ot befizették, annyival kevesebbet, 23%-ot fizetnek; — a magasabb javadalombalépés alkalmával a többletfizetés után szintén 33%-ából; 2. a tagok évi fizetésének $3^{1/2}$% — vagyis az orsz. özv.-á. gyámint. $2^{1/2}$% járulékon felül még 1%-át; 3. a jogosult tagok évi fizetése után az állásukat fenntartó egyházközségektől évenként a 2%; 4. az országos közalap összes jövedelmének 5%-ból, a gyámintézethez már lekötött 10%-al együtt 15%-ból; 5. az államtól e czélra kieszközlendő évi járulékból és már e czimre rendelt tőke vagy ajándékozás kamatjából. A 33% a régebb idő óta szolgáló tagok által szolgálati idejök megkezdésétől számitott egyszerü 4% kamattal fizetendő be 5 év alatt. Ez főbb pontjaiban a „Javaslat“ és „Alapszabálytervezet.“ Ámbár egyéni szempontból egyik-másik pontja ellen volna némi észrevételem, de okát bátran merem kérdeni: kicsoda közülünk, ki általánosságban el ne fogadná, örömmel ne üdvözölné és egész erejével ne igyekeznék meg is valósitani?

De lássuk mit szól hozzá az élet? Ilyen feltételek mellett megvalósitható-e? És ha testet ölt is az eszme, életképes lesz-e, vagy pedig egy pár évi kinlódás után — mig a 33% belépési dijat felemésztve — ismét kimulik? Ezt van hivatva bebizonyitani és határozott feleletet adni a számok tömkelegéből álló szakértői számitás és e számitást felül biráló szakvélemény. A szakértői számitást végezte dr. Veress Vilmos kolozsvári keresk. isk. tanár — az összes papok és feleségeik életkorát hitelesen feltüntető kimutatás után. És ezen számitást felül birálta Murai Arthur pénzintézeti tisztviselő. Dr. Veress Vilmos ur az orsz. árvai gyámintézet és tervezett nyugdijintézet évi költségelőirányzatát együttvéve a következő eredménnyel állitja össze:

Bevétel:

1. A 33 illetve 23% belépési dijból	879,895.37
vagy e helyett az összeg 4% kamata, mint évjáradék	35,195.80
A tagoktól fizetésök $3^{1/2}$% évenkint	131,240.16
Az egyházaktól a fizetések után 2 % évenként	78,180.—
Az évenkénti uj tagok 33 % belépési dijából 542,471.89 f. helyett 4% kamat mint évjáradék ..	21,700.—
Az országos közalap 15% jövedelme	39,117.80
Az özv. árva gyámintézet tőkéjének kamata	61,672.—
Összesen..	367,105.76

A kiadás:

A férfi nyugdijintézet átlag évenként	334,253.—
Özvegyi segély átlag évenként ..... 230,697.—	
Árvák ellátása átlag évenként . 23,069.70	
A jelenlegi özvegyek nyugdija 47,759.55	
A jelenlegi árvák ellátása 4222,10	305,748.35
Összesen.	640,001.35

A bevétel és kiadás között a különbözet (évenkint) 272,895·59 K. Miből fedezzük ezt a nagy hiányt? Lesz-e, lehet-e reménység, hogy az állam megadja évenkint a nyugdijintézetnek a hiányzó 272,895·59 K összeget?

A Murai Antal ur által készitett felülbiráló szakvélemény és számitásban külön van megtéve az orsz. özv. árvai gyámintézetre és külön a nyugdijintézetre a költségvetés, de fájdalom, még kedvezőtlenebb az eredmény, mint a dr. Veress Vilmos ur számitásánál.

Bevétel az özv.-árvai gyámintézetnél:

A lelkészek fizetése után 2 ½% évenként	93.743.—
A 10% belépési dijakból	10,945 79
Az özv.-árvai gyámintézet tőkéjének kamatja	61,672.—
Az országos közalap 10% (5% a nyugdijnál fordul elő)	26,078.54
Az összes bevétel..	192,439.33

A kiadás:

1. Az özvegyeknek az 500 kor. örökös évi szükség	260,938.95
2. A leendő árváknak örökös évi szükség	18,843.18
3. A mostani özvegyek ellátása	47,773 55
4. A mostani árvák ellátása	4,444.32
Összes kiadás	332,000.

(A dr. Veress 305,748.35 K özvegyi kiadásával szemben 26,251.65 K-val kedvezőtlenebb.)

A bevétel és kiadás közötti különbség évenkint 139,560.67 kor. Nem sokkal állunk elébb a lelkészi nyugdijintézet összeállitott számadásával sem.

A tervezett lelkészi nyugdij költségvetése.

Bevétel:

A 23% belépési dijból (a 65 éveseket és felül levőket kizárva).		10,020.25
Az évenként belépő uj tagok belépési dija 23% után átlag számitás szerint ..	1.3277%	együtt: 4.3277 %
A lelkészek fizetése ut.	1.%	
Az egyházaktól	2%	
a 65 évesek kizárva		158,349.73
Az ország. közalap 5% jövedelme		13,039.26
Összesen		181,409.24

A kiadás.

Összes évi örökös szükséglet (a 65 évesen felülieken kivül).....	324,263.84
A bevételi és kiadási különbség évenként	142,854.60

Az özvegy-árvai gyámintézet évi hiánya.	139,560.67
A tervezett papi nyugdijintézet évi hiánya	142,854.60
Együtt ez évi hiány	282,415.27

Ha a 65 éves és azon felül levő lelkészeket is bevesszük a nyugdijintézetbe, akkor az évi hiány 337,451.91 fill. lesz. Miből leszünk képesek, ha nem is az utóbbi, de a kevesebb, a 282,415 K 27 f. összeget fedezni? Lesz-e reménységünk, hogy az állam erre a czélra évenként ezt az összeget megadja? Alig-alig vagyok képes elhinni.

Ezen szakértői vélemények még azt a szomoru igazságot is feltüntetik, amit a konventi jegyzőkönyvek 1899. év óta folyton számadásszerüleg igazolnak, hogy ha valami útonmódon segitségül nem megyünk a gyámintézetnek, rövid 10 éves áldásteljes müködése után bevégzi pályafutását és megszünik.

Leginkább ez a szomoru statisztikai adat, mely szakértői véleményben tárja elénkbe, hogy külsegitség nélkül nem életképes a nyugdijintézet: tartóztat inkább vissza attól, hogy az alapszabály tervezethez és a javaslathoz hozzászóljak.

Bátor vagyok ez ügyben az érdemleges véleményezésre felhivott egyházkerületek figyelmét felhivni arra, hogy ha mindjárt nagyobb 40—50% belépési járulékkal és 4—5 % fizetési évdijjal és esetleg 10 szolgálati év után nem 40, hanem 30% nyugdij jogosultsággal is próbálják meg valami uton életre hivni. Legterhesebb nekünk kongruás papoknak de mégis szivesen áldozunk e czél megvalósitására. Roppant soknak tünik fel az évi fizetésünk után a 4—5%, mig más hivatalnokok csak 2 ½ %-ot fizetnek nyugdijjogosultságukért. De vegyük tekintetbe, hogy az állam oly méltányosan járt el a fizetések kiegészitése alkalmával, hogy mindeniknek levonásba vette az orsz. özv.-árva gyámintézeti 2½ % fizetési járulékát.

A szakértői számitást tartva szemelőtt, ha belépési dijba nem 33, illetve 23 %-ot, hanem 7% többet, tehát 40%, illetve 30%-ot fizetünk, a 4% annuitási törlesztés, mint kamat, évi 10,499 kor. 21 fill. többlet bevételt, a 3½% fizetési járulékhoz még 1½% véve évi 56,245 kor. 78 fill. többlet bevételt ad, és ha a 10 évi szolgálat után nem 40%, hanem csak 30% nyugdij jogosultságot helyezünk kilátásba évi 83,563 kor. 25 fill. kevesebb kiadás lesz, a mi együtt 150,258 kor. 24 fill. különbözetnek felel meg.

Szerény véleményem szerint mivel az ország. özv. árvai gyámintézetnek is, a tervezett nyugdij intézetnek is meg van állapitva a legnagyobb valószinüséggel az évi szükséglete, a fedezetnél bekellene állitani a közalap 15% évi jövedelmét a nyugdij intézet tőkéjének kamatát — az államtól a kilátásba helyezett évi segélyt — (a konventi elnökség ezen „jelentés“ alapján kérheti a hiányzó összeget) és az ily biztos bevételek után fennmaradó fedezetlen összeg után számitsák ki a felkért szakértő urak (az összegyüjtött statisztikai adatok kezök között van és ösmerős előttünk), hogy az igényjogosultak fizetésök hány százalékát fizessék belépési dijban, hány százalékát évi illetményképen, hogy életképes legyen mindkét intézmény és meg is felelhessen rendeltetésének.

Csulak Zsigmond.

A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium az 1848—49-iki szabadságharcz alatt.

— Irta: *Nagy* Endre, ref. koll. tanár. —

II. A kollegium állapota a tanulók szétosszlása után.

Szétoszlottak a tanulók. A nagy kuria vidám gyermekhanggal telt levegőjét néma csend töltötte be. Üresség foglalt helyet a lakószobákban, némaság a tantermekben. S e két édes testvér a csengettyük szavát is elnémitotta, csak a tisztes falak komor egyhanguságának nem ártott.

Ezen ünnepélyes csendben csak egy ember volt talpon az egész kollegiumban. A rend éber őre, kinek éjjel és nappal, szorgalom és szünidőn, sőt békében és háboruban is, mindig szivén kell hordania a kollegium ügyeit. Mondanunk sem kell talán, hogy ki e tisztes hivatalnok, hiszen mindenki tudja, aki valaha kollegiumba járt, hogy senki más, mint a kollegium kontra-szeniora.

Akkor két külön hivatal volt ugyan a contrascriba és senior hivatala, de e zavaros időben megszünt e megkülönböztetés, s könyvtárnoksággal együtt a kollegium felügyelője czimen egy emberre ruháztatott.

Ez az egyetlen fiatal ember volt az, aki a kollegium szétoszlása után hivatalában maradt, s a kinek gondjára bizta a tanári kar a kollegium épületeit ugy, mint könyvtárát és éremtárát. S hogy hüséggel és pontossággal viselte hivatalát, bizonyitja az az elbocsátó levél, melyet papi pályára való kilépése alkalmával a szabadságharcz befejezése után a tanári kar neki kiállitott. E szerint..fuit custos bibliothecae ut et senior, quo munere obeundo utilem collegio in rebus dubiis navavit operam..(1850. X. 8.) E fiatal ember jelenleg már 55 éves papi pályát eltöltött *Madaras János* szövérdi ref. lelkész volt.

Ő köztanitó volt a philologica classisban, s mint könyvtárnok, papi vizsgára készülve az iskola szétoszlása után is a kollegiumban maradt; mivel a reá bizottakat gondosan őrizte, nemsokára a seniori hivatalt is reá ruházták, s igy lett az egész kollegium felügyelője. Később, midőn a közszolgálat érdekében minden arravaló embert elérántottak, őt a kollegium felügyelője czimen, a tanári kar közbejárására a tér és hadparancsnokság a helybeli hadi élelmezési bizottsághoz alkalmazta, hogy igy a kollegium felett is őrködhessék. Ezen őrködésre pedig annál is inkább szükség volt, mert bár mire szeptember elközelgett, a viszonyok oda fejlődtek, hogy gondolni sem lehetett az iskola megnyitására, nem maradt sokáig üresen a kollegium.

Mihelyt Berzenczei László Marosszék területéről a szabad lovas csapatot megalakitotta, szeptember elején a városi tanács azonnal a kollegium előljáróságához fordult, miszerint tekintettel arra, hogy a városon szállásoló sorkatonaság, továbbá a toborzott

önkéntes honvédek még a magánlakásokat is mind lefoglalták, engedje meg, hogy e lovas csapatot a kollegiumba szállásolják el.

De ilyen háborus világban ki felel majd a kollegium könyvtárainak és raktárainak sértetlenségéről: ki felel majd azon idegenek vagyonairól és kincseiről, kik megőrzés végett a kollegium helyiségeiben helyezték el azokat? Épen ezért a kollegium előljárósága nem teljesitette e kérést, hanem egyházi főhatóságától kért intézkedést ezen ügyben.

Mig ez késett, a katonaságot nap-nap után gyüjtötték a városba, s az első nagyobb tömeges összpontositáskor október 3-án, maga Berzenczei László kérte ismét a kollegiumot a 12-ik honvéd zászlóalj számára. Pár nap mulva a városi tanács sürgette megint, hogy a szabad lovasság részére kórháznak engedjék át azt.

Azonban a közoktatásügyi miniszterium november 1-re határozta meg az iskolák egybegyülését, s az egyházi főtanács sem mutatott nagy hajlandóságot a kollegium laktanyává tételéről. Igy bármenynyire is óhajtotta elémozditani a szent czélt az előljáróság, a gondja alatt levő főtanodát minden káros befolyástól óvni szent tisztének tartotta. Emberiség iránt való kötelességből engedélyezett hát szállást a beteg katonáknak, s e végre a nagy auditorium megetti részt ki is jelölte, de szivére kötötte a tanácsnak, hogy gondoskodjék a katonák felett való rendtartásról, s mivel október 27-én már megkezdődik az ifjuság begyülése, akkorra gondoskodjék a betegek elszállásolásáról, mert a kollegium törvényei szerint szorgalomidőn az intézetben még beteg diákot sem szabad megszenvedni.

Azonban az előljáróságnak e határozata már nem érvényesülhetett. Még mielőtt azt a tanácscsal közölte volna, ugyanazon napon este, melyen a határozatot hozták. Berzenczei vezetése alatt egy nagy csapat honvéd jelent meg a kollegium előtt.

Szabad-e a bemenet vagy nem, nem sokat törődtek vele, s alig pár percz alatt piros sapkás honvédek látszottak ki az ablakokon, a mint elrendezkednek a szobákban. Az eset azonnal tudomására jutott Török János professornak, s ő szintén mindjárt jelentette be br. Kemény Pál főgondnoknak, de mindketten már csak a bevégzett tényt konstatálhatták. Nem volt mit tenni, mint ismételten megkérték a honvédeknek parancsoló őrnagyot, hogy őrködjék a kollegium vagyona felett is, s az esetet az egyházi főhatóságnak bejelentve kihirdették, hogy a tanév megnyitását november 1-ről a körülmények kényszeritő hatása miatt, további rendelkezésig elhalasztják.

Honvédeké lett a kollegium. Csak a senior lakott benne a kollegium részéről, abban a kis seniori szobában, melyet most igazgatói irodának használnak. Volt-e foglalkozása, hiszen a honvédeknek hogyan rendelkezzék? Volt ám.

Szászrégen felől *Urbán* tábora. Nyárádtő felől *Gedeon* serege fenyegette Vásárhelyt. Ha a város elpusztul, a kollegium sem kerüli ki végzetét, s mi lesz a sok értékes tárgygyal, amit az ősök sok fáradsággal szerezve, megőrzés végett az utódokra biztak. Mindez nem kis aggodalmat okozott neki, s megkisérlette, ha tehetne valamit azok megmentésére. A nagy könyvtárban levő szekrények fiókjaiban elhelyezett arany és ezüst pénzeket, valamint a műemlékkel biró érempénzeket kemény papir darabokba becsomagolta, jó kemény zsineggel a könyves polczok háta megett leeresztette. Találékonyságával sok mindent mentett meg a kollegium vagyonából.

Mert amig a honvédek laktak a kollegiumban, nem sok kár esett benne, de a várost fenyegető vész közel volt már. November 5-én nagy utczai lárma, a vészre figyelmeztető harangok kongása adta hirül a város minden lakójának, hogy *Gedeon* osztrák tábornok Medgyesfalva felől készül a város megtámadására, s e rémhirt még azon balhiedelem is fokozta, mintha Urbán tábora is egyszerre támadna a városra Gedeon táborával. Fegyvert ragadni, vagy futni. más mód nem lehetett. Honvédeink táborba szállottak. Az üresen marad kollegiumban csak a senior volt már, de ő sem sokáig. Bezárva minden helyiséget pontosan, a kulcsokat levitte *Szász István* rektor-professorhoz. Aztán fegyvert öltött s csatlakozott a 12-ik honvédzászlóaljhoz, mely a Teleki kert felett elterülő dombon azon czélzattal volt elhelyezve, hogy Gedeon ágyui ellen intézzen támadást. A derékhad a medgyesfalvi téren volt felállitva, de, mint tudjuk, alig vette kezdetét az ütközet, alig dördültek el Gedeon ágyui, keresztül zugott az egész táboron Berzenczei László kormánybiztos dörgő szava: „fussatok barátaim, el vagyunk árulva."

Elborult a nap is, zuhogó eső váltotta fel a derült őszi napfényt. A bomlásnak indult magyar tábor vérontás nélkül eszeveszetten rohant a város felé, velök az egész város menekült Jedd felé. Mire beesteledett a jeddi uton tul, de még Váczmányon is tul, sötétben, sárban egy fiatal ember haladt puskával a hátán Szövérd felé; közbe-közbe biztatván dudolgatta: „már siess hazádba vissza vert seregem. A kollegium szeniora volt az, akinek az egész város menekülése láttára, csak ez az egy módja volt a maga megmentésére.

Üresen maradt a város; magán- és középületek nyitva maradtak a kegyetlenül pusztitó szászok és oláhok előtt. Ezek kezébe került kollegium is. A termek ajtait betörték, a könnyebben elvihető értékes tárgyakat zsebre rakták. Berohantak a nagy könyvtárba, s gyanakodva, hogy a könyvek megett fegyverek vannak elrejtve, lándzsáikkal a padlóra zuzták a könyveket. De az érem és régiség gyüjteménynek, mivel nem vették észre, nem esett bántódása, amit nem kis megelégedéssel látott gondozójuk a szenior, aki pár nap mulva ismét visszajött, hogy ha lehetséges, hivatala után lásson. Volt is dolga, hiszen a levert könyvek halmazától mozdulni is alig lehetett a könyvtárban. A szobákban császári katonák laktak, nagy kucsmáju szálas granádiros állott őrt a kapu előtt. A szenior azonban tovább is ott lakott, képviselte ezen idegenekkel szemben a kollegiumot, a melynek az a gyásza is meg volt már, hogy ekkor fogták el és hurczolták fogságba először, a később szomoru sorsra jutott Török Jánost.

Az osztrák katonaság lakott a kollegiumban egészen 1849. január első napjáig, amikor *Bem* seregei közeledésének hirére az egész városból elvonult az. Ekkor sem maradt üresen. Bemnek főhadiszállása hosszabb ideig Vásárhely lévén, a sok sebesült katonát ide szállitották s azok száma annyira felszaporodott, hogy a várbeli kórház nem tudta befogadni. Igy ismét a kollegium helyiségeire szorultak, s Forró alezredes sürgetésére a városi tanács el is kérte azokat a betegek részére.

Most ispotály lett a kollegium. A nagy terem és a a szeniori szoba kivételével minden szobát betegek töltöttek meg. Kivételt csak a kis terem képezett, melyet ruhatárnak foglaltak le, nemkülönben az akkori sötét folyosó két szobája, melyet patikának és alorvosi lakosztálynak használtak. A betegek közül a hasi hagymáz és kolera nostras szedte áldozatait s ez még az alkommendánsukat sem kimélte meg. A felügyelő nélkül maradt sinylődő betegek gondnokának aztán a főkommendáns, ki a várban lakott, a szeniort kérte fel, kórházi felügyelő és rendező czimmel, hadnagyi rangot és őrmesteri fizetést ajánlva neki. Szivesen vállalta el, főleg a szánalmas betegek sorsa iránt való részvétből,

S ezen tisztség elvállalásával, mely bizony reá

nézve könnyen végzetessé is válhatott volna, mig egyfelől jobb állapotba jutottak a szegény sebesültek, másfelől bizonyságot tett arról, hogy mint a kollegium felügyelője, annak minden sorsában kész volt osztozni.

A muszkatábor közeledésének hirére, Bem Segesvár felé kezdte öszpontositani csapatait s rövid idő alatt a város katonaság nélkül maradt, csak azok a nehéz sebesültek maradtak itt, a kiket a magyar tábor magával vinni nem tudott. Ezek egy részét elköltöztették ugyan a kollegiumból a várba, s igy a lakszobák megürültek, de mivel ott mind nem fértek el, az osztályokul használt termekben továbbra is betegek maradtak. Ezeknek a szenior volt egyedüli parancsnokuk és ápolójuk, ki még a muszkáktól sem rettent meg. Pedig az már közeledett.

Aug. 2-kán a délutáni órákban lárma. sikoltozás verte fel a csendes városi életet. A Szentgyörgy és Rákóczi-utcza felől fürge lovú kozák előcsapatok vágtattak be a városba. Össze-vissza kalandozták a várost, de leszámitva, hogy egy nehány kofának gyümölcseit elszedték, s egy pár részeg embert, köztük honvédet is letartóztattak, senkinek bántódást nem okoztak. Majd összeszedve dalárdájukat, azt a piaczon levő Bodor-kútra állitották fel, s énekkel gyönyörködtették a város lakóit, a kiknek ugyan nem nagy bátorságuk és kedvük lehetett e gyönyörüségre, mert ugy 7 óra tájban a nagy muszkasereg is a városhoz érkezett. Siri csendben vonult az be a Szentgyörgy-utcza felől. Elől a lovasság, kiket a Deák Ferencz-utczán át a város végére vezényeltek ki, utána a gyalogság, kiket a piaczon telepitettek le éjjeli pihenőre, majd az ágyuk, melyeknek döbörgése még az éjjeli órákban is nyugtalanitotta az izgatott lakosokat.

S ha izgatott volt a lakosság, nem tudva a muszkasereg szándékát, kétségtelenül lehetett oka izgatottságra a szeniornak is, hiszen egyedül állott az egész kollegiumban. De valamint az egész városnak, ugy a kollegiumnak sem okozott nagy veszedelmet a muszkasereg, bár nem volt csekélység az a kinos tudat, mely egy hatalmas, ellenséges seregnek úgyszólva körmei közepette, mindenki lelkét eltölthette.

A muszka parancsnokság őröket rendelt a kollegiumban levő betegek mellé is. — Ott állongáltak naphosszat a muszka katonák, gulába rakott fegyverrel a kollegium udvarán. A szeniort, kit orvosnak gondoltak, annyira megbecsülték, hogy kézcsókkal fogadták valahányszor közéjük ment. Ez ugyan nyelvüket nem értette, de a kollegiumban elhelyezett ruhatár főnöke Danielovits strázsamester utján, ki lengyel származásu, Bemnek falujabeli volt, értekezett velök, s azok utasitásait készséggel teljesitették is.

A rendet velök is betartatta, s erre szükség is volt, mert bár nagy fegyelem alatt állottak, de azért, ha lehetett, szerettek mindenüvé betekintgetni. Igy megtörtént, hogy egy lábbadozó oláh honvéd, ki a fegyelem miatt haragudott a szeniorra, ellene tüzelte a muszkákat; de nem sokat ért vele. Máskor elhitették velök, hogy a nagy teremben fegyverek, meg aztánkincsek is vannak. Erre már aztán nehány féligmeddig részeg muszka katona rászánta magát, döngetni kezdte annak ajtaját s már betöréssel fenyegette a szenior minden tiltakozása és szidalmazása daczára. A megijedt szenior erre személyesen a várba futott s az ott levő betegek felügyelőjének, Horvatovicsnak jelentve az esetet, segitségét kérte. Igy nemsokára patronnal tért vissza a kollegiumba; még nem késett s a lázongókat elfogatva, a várba kisértette. Máskor meg saját kezeivel teritette földre azt a muszka katonát, a ki este, a kapu bezárása után, elutasitás daczára is, döngette és rugdosta azt.

A muszka-világ a kollegiumban addig tartott, mig a várban hely ürülve, a kollegiumban levő beteg honvédeket oda szállitották. Ekkor nem volt több keresetük a muszkáknak s nem is alkalmatlankodtak többé. De jöttek utánuk csakhamar az osztrákok.

Midőn ezek *Clam Gallas* vezérlete alatt a várost megszállották, a kollegiumnak összes helyiségeit is ismét elfoglalták, csak a szenior lakását hagyták ezek is szabadon. Ekkor már valóságos kaszárnya lett a kollegium; az udvarán egész napokon át vezényelték a katonákat. A szenior most is fentartotta tekintélyét. Az osztrák tisztek müvelt emberek voltak, kissé magyarul is tudtak, de mivel ő is értette anyanyelvüket, gyakran mentek be szobájába beszélgetni, vagy olvasgatni. Ezt látva a katonaság mintegy felebbvalójának, ugy engedelmeskedett neki azon a három hónapon keresztül, a mig a kollegiumban lakott. Mert csak akkor sikerült, felsőbb közbenjárásra végképen kiköltöztetni onnan.

Ha visszapillantunk az elsorolt eseményekre, látjuk, hogy bizony sok mindenféle lakója volt a kollegiumnak azon másfél év alatt, mig szünetelt a tanitás. S ezen idő alatt, a legközvetlenebbül mindig a szenior, *Madaras János* képviselte a kollegiumot. Igy hát rászolgált arra az elismerésre, melylyel eltávozásakor a tanárikar kitüntette, de érdemes, hogy neve a kollegium történetében is fenmaradjon, melynek a nehéz időben, oly hű gondozója volt.

(Vége következik.)

A jótékony nőegyletek.

(Felolvasta Péchy Árpád lelkész védnök a brassói magyar prot. jótékony nőegylet 1905. évi közgyülésén.)

Mélyen tisztelt közgyülés!

Az emberi társadalom, az élet által elejébe tűzött magas elhivatását az erők és tehetségek egyesitése által éri el. Azért bármely társadalomban is a közszellem milyensége attól függ, hogy annak szervei a közczélokat szolgáló egyes intézmények miként müködnek és mennyiben felelnek meg rendeltetésüknek.

Magyar hazánkban is, Istennek legyen hála, már meglehetősen fellendült az egyesületi szellem. A társadalmi élet minden vonalán az élet kivánalmai szerint alakulnak egyesületek, melyeknek keretében a tömörült erő a közjónak diadalra vezetésén munkál.

Azonban, mint minden jónak, úgy a társulási vágynak is lehetnek kinövései.

Hogy azután valamely egyesület mennyiben emelkedik hivatása magaslatára, ez egészen attól függ, mekkora áldást tud terjeszteni munkakörében. Ezért egyetlen egyesület sem tekinthető haszontalannak, a mely nem önző egyéni czélt, hanem egyetemes emberi érdeket szolgál.

Azonban, mélyen tisztelt közgyülés, jelen jelentésem keretében nem lehet czélom mélyebben belemerülni, e kérdés általános tárgyalásába; ezért az előrebocsátottak után egyenesen rá kivánok térni tulajdonképeni tárgyamra szólni kivánok a leghumánusabb egyesületről, amelynek életrekeltésében elsőrendü szerepet vitt a Krisztusi lélek ható ereje, ez pedig a jótékony nőegyesület!

Mélyen tisztelt közgyülés! Magas emberbaráti elhivatása daczára sok ellensége van a nőegyleteknek. Kivált a férfiak táborában akadnak heves ellenzői annak. Gyakran lehet hallani gúnyos kifakadást a férfiak részén, hogy az asszony maradjon asszony, végezze a maga dolgát, tartsa házát rendben, legyen takarékos, házias és ne lósson-fusson egész nap az utczán, ne egyleteskedjék!

Hát az ilyen kifakadásokra, mélyen tisztelt közgyülés, elmondhatjuk, hogy igazságtalan és méltatlan alapon nyugosznak általában. Mert egy öntudatos müvelt nő igen is jól tudja háza és családja iránt való kötelességeit és ezeket soha sem fogja elhanyagolni világi külső dolgokért; mert ő tudja legjobban, hogy a nőnek egész kis világa, fenséges birodalma az otthon, ennek tisztaságában, rendjében áll az ő dicsekedése, hóditó varázsa, hatalma.

De ha a nő családja javára eleget tett házi kötelessé-

gének és látja, hogy az édes otthonban minden ékesen és jó renddel van, vajjon behunyhatja-e azután szemeit, hogy az ő boldog kis fészkén túl ne tekintsen és megtilthatja-e gyöngéd szeretethez szokott szivének, hogy ne fájjon, midőn látja a szegénységet, hallja a nyomor kiáltó szavát körös-körül, a merre jár a társadalomban? Lelke ellene mondhat-e szent vallása parancsolatának: Eredj el és jót cselekedjél a szegényekkel?! Oh, ha ezt megtudná tenni a nő, akkor jaj volna sorsa a világnak, mert a szeretet veszne ki belőle! Ha ezt megtudná tenni a nő, akkor többé nem lennének e földön önfeláldozó anyák, szerető hitvesek; akkor a nőknek nem lenne szivük. Szeretet nélkül pedig mit érne a világ?

Azért, mélyen tisztelt közgyülés, kimondhatjuk, hogy a jótékonyság minden ellentmondás daczára is a nők birodalma marad. A nőegyesületekben a nő, a maga Istentől adott finom érzékével megtalálja módját a segélynyujtásnak, úgy, hogy az a szegénynek ne fájjon; megtalálja az útat a bünös lelkéhez úgy, hogy az egész valójában megrendülve, új emberré legyen.

Ezer jó támad, mélyen tisztelt közgyülés, a gyöngéd női kéz nyomán. És ezer áldás száll a társadalomra, a hol a nők a jótékonyság gyakorlásának mikéntjét megértve, azt a helyes mód alkalmazása mellett, egyedül az eszményi czélt tartva szemök előtt, tehát a hiuság kizárásával, gyakorolják.

Nem hiszem, hogy legyen müvelt férfi, aki a helyes irányban működő nőegyesületekkel szemben másként, mint elismerőleg tudna nyilatkozni. És hogy mégis akadnak magas műveltségü férfiak, akik a nőegyletek ellen szólanak, ezt — valljuk meg őszintén — annak lehet betudni, hogy a nőegyleteskedésnek is vannak sajnos kinövései.

Példákat láthatunk az életben, hogy vannak olyan nők, akik saját gyermekeiket elhanyagolják és egész nap futnak, hogy a szegény gyermekeket felöltöztessék. Vannak, kik reggeltől estig a szegény ügyben dolgoznak, otthon pedig a cseléd minden, az intézi a ház dolgát, főzi az ebédet, rendezi a szobákat, intézkedik a házi dolgokban. Csoda-e azután, ha a komoly hivatásának élő férfi, aki a házáért dolgozik, miután látja, hogy felesége nem áll hivatása magaslatán; látja, hogy az otthon rendetlen, az ebéd gyenge, e szerzeményből nem jőnek ki, mert a cseléd házi tolvaj, mind e bajok forrását a feleségnek, nagy igazán, egyleteskedésében látja.

Természetesen az ilyen egyleteskedésen nincsen áldás. És ha egy társadalomban sok nő lenne ilyen, aki igy hiuságának czégérül használná az egyleteskedés jogczimét, akkor az a társadalom felettébb beteg lenne és annak pusztulnia kellene.

Tiltakozzék is minden férfi, minden öntudatos ember, sőt tiltakozzanak maguk a nőegyletek első sorban az ilyen irányu nőegyleti tagok ellen. Azt tartom, hogy kötelessége minden nőegyletnek kizárni soraiból ha netalán lenne ilyen — az olyan tagot, aki házi, hitvesi és anyai kötelességének első sorban is teljes mérték szerint eleget nem tesz.

Mélyen tisztelt közgyülés! Az egyéni boldogság alapja a család, a család boldogsága a nő kezébe van letéve; a hol a nő hivatása magaslatán áll, ott a családból a közjólét megelégedésének áldott napsugarai sütnek ki. Ma azonban sok nőnek unalmas az otthon, a külvilágban keresi elszóródását. Ne csodáljuk azért, ha néha a férfilélek feljajdul, mert a fiakat az anyák nevelik, a férfiak lelkét a feleségek hangolják. A hol az anyai szeretet himpora odatapadt a férfilélekhez és a feleség gondos nőiessége elsimitja a férfi arczáról az élet ekéjének barázdáit, ott a férfi ajka nem is nyilik panaszra, mert lelke hálás érzésekkel áldja a női lábak nyomát, a női kéz munkáját, a női sziv el nem apadó gyöngéd áldozatait.

Egyedül az ilyen fenkölt lelkü, mélyen érző, vallásosan gondolkozó nőknek lehet azután jogos munkatere a jótékony nőegyleti élet. Ezek munkáját áldozatkész szeretettel kiséri bizonnyal a müvelt férfivilág és mindenekelőtt az anyaszentegyház. Az ilyen nők képezik — hogy a biblia szavaival éljek — ama királyi papnők seregét, a kikben gyönyörüsége telik a jó istennek, mert jó munkájuk által megszentelődik a föld és paradicsommá lesz.

Előttünk áll a mult, mint tanitó mester és annak története feltárja magyar nagyasszonyainknak magasztos alakját. Ott vannak a Lorántffi Zsuzsánnák, a Bethlen Katák, a magyar génius által glóriával övedzett protestáns női mintaképek, kik cselekedetre szólitják a magyar nőket, mint utódokat.

Mélyen tisztelt közgyülés, társadalmunknak testén ezer a seb, hitéletünk terein megannyi a bűn. Nők kellenek a sebek gyógyitására, nők az élőhit életre keltésére. Protestáns anyaszentegyházunk, magyar hazánk titeket hivogat, óh magyar asszonyok, jőjjetek, álljatok a küzdelem homokjára: ragyogjon egyszerü, szép életetek, élő hitetek, jó szivetek a világ sötétségei felett! Ti a hit pajzsával. az erény mellvértjével és a szeretet nyilvesszőjével, ha összetartotok, ezt a földet, édes hazánkat Isten országává tehetitek! A jó Isten is azt akarja, hogy alakuljon minél több magyar protestáns nőegylet, ilyen alapon, melynek azután legyen szegeletköve: a Krisztus.

En, mélyen tisztelt közgyülés. el sem tudom képzelni, hogy valaki miként lehetne egy jótékony nőegyletnek munkás, czéltudatos tagja, ha nem él lelkében a komoly evangéliumi öntudatos vallásosság. Sőt avval tartok, hogy ép az igazi vallásossság nélküli nők azok, kiknek egyleteskedése ellen elkeseredéssel fakadnak ki a hozzátartozók, mert ezek csak hiuságuktól vezettetik magukat, de nincs belső ihletettségük a jó csekedetekre.

Már pedig, mélyen tisztelt közgyülés, ihletetség nélkül semmi magasztosat nem lehet létrehozni a földön. A női munkásság is a szentlélek ihletését igényli. A hol pedig már a nőegyleti tagokra az Úrnak lelke alászállott, ott az egyesület nem elégszik meg a félmunkával, hanem rendeltetését egészen bekivánja tölteni, mert az egylet tagjai átérzik, hogy a jó fogalma, midőn gyakorlatilag valósul, átkell ölelje az egész életet.

A protestáns nőegyleteknek ezért evangéliumi rendeltetése a példaadás az igazi szépnek, jónak gyakorlásában. A nőegyleti gyülések, összejövetelek szelleme olyan felemelő és lelkesitő hatásu kell, hogy legyen, hogy onnan a tagok magukkal vihessék a társadalom minden rétegeibe az igazi vallás-erkölcsi élet eszményeit. A nők igy hódithatják meg csak az eszményi életnek saját családjukat: férjüket gyermekeiket, testvéreiket és rokonaikat. Szelid szóval, kitartó ügyszeretettel beolthatják a család lelkébe az örök jó törvényét. És ha a nő e nemes feladatának meg tud felelni, csodákat müvelhet! Ha a nő, mint anya feleség, testvér hivatása magaslatán áll egyszer, akkor nem lesz többé templomkerülő a férj, vallástalan a gyermek, mert a női lélek eszményekben gazdag varázsának senki sem tud ellent állani és legkevésbé az övéi. A bibliát olvasó nő, az imádkozó gondos édes anya kiirtja a hitetlenséget és meghóditja a férfi szivet: Istennek, egyháznak és az emberiség szent ügyeinek. Elmondhatjuk, ha boldog a haza: áldd az asszonyt, és ha szerencsétlen: keresd az asszonyt! Mert a költő szerint: „A nő angyal és ördög egyaránt lehet!“

Ezért fontos a nő élőhittel teljes müveltsége a társadalomban, ezért kivánatos, hogy a protestáns öntudattól áthatott nők nőegyesületekben egyesüljenek, mert ha sok hivatása magaslatán álló protestáns nő egy czélra működik, akkor felvirul a család, az egyház és a haza. Akkor a köznyomor eltünik, mert ki lesz irtva a családokból a felesleges fényűzés, e megrontója annyi boldogságnak.

A példa ragadós, ezért ha a magyar protestáns nők akarják, teremthetnek egy új világot. A fent jelzett irányban működve rendre behálózhatják egyesületi szervezetökkel ez országot és irányt adhatnak a társadalom új életének.

A nagyokat és müvelteket, mint tudjuk, nyomon követi a kicsinyek és tudatlanok tábora. Ha téves eszmék hóditanak, több a nyomor; ha az igazi élet lép előtérbe, terjed a közjólét.

Mélyen tisztelt közgyülés! Az evangélium tanitása szerint: szegények mindig lesznek közöttünk és az Ur a szegények részét a módosoknál helyezte el, de bizonnyal ezek száma nagyban fog apadni, ha nőegyletek nemes példaadás által hatni tudnak a szegényekre, hogy bennük az erkölcs, az önérzet erőre kapjon. Ne feledjük, hogy a kenyérrel csak tápláljuk, de a nemes életpéldával megmentjük a tudatlant, a szegényt.

Mélyen tisztelt közgyülés! Ilyennek tartom én a magy. protestáns nőegyletek rendeltetését, azért egész lelkem melegével állok az eszme mellett és erőm szerint küzdök, mint pap a nőegyletek diadaláért.

Huszonhat éves a mi brassói magyar protestáns nőegyletünk. Itt született és fejlődött ki a református egyház

kebelén és félszázados élete áldást terjesztett a protestáns egyházak életére, áldást brassói társadalmunkra és mondjuk, áldást a női társulás ideáljaira, mert egybehozta a szíveket, egyetértésre vezette a lelkeket, igy ma már ez egylet példaadása kihat széles körre és belenyúlik egyháztársadalmi életünk fejlődésének jövőjébe.

Hogy ez egylet ennyi időn át fennállott és ma is virágzik, ez jövő rendeltetése mellett szól; de azt is bizonyitja, hogy ennek életét minden időben kiváló erényekben gazdag nők vezették és ilyenek irányitják ma is.

Ezek után, mélyen tisztelt közgyülés, tekintsünk be egy pillanatra szeretett nőegyletünknek mult évi történetébe, hogy az elért eredmények adjanak újabb erőt lelkeinknek a további sikeres munkálkodásra.

A mult évben tartottunk összesen 13 választmányi és 1 közgyülést. Gyüléseinken mindig egészséges közszellem uralkodott és ha néha talán hevesebb alakot is öltött egyes fontosabb kérdéseknél a vita, azt az ügyszeretet mindig a helyes medrébe terelte és igy a hozott határozatok egyetértéssel jöttek létre.

Nőegyletünk a mult müködési évben két estélyt rendezett, egyet február 6-án, a mást okt. 8-án, a két estélynek tiszta jövedelme volt 876 korona 61 fillér. Igy hát estélyeink szép anyagi eredményt hoztak. De megvolt ennek erkölcsi sikere is, mivel a magas szinvonalon álló műsorokkal egyletünk közönségünknek elsőrendü műélvezetet nyujtott. Az is volt nőegyletünknek minden időben czélja, hogy estélyeivel a magyar kulturának is szolgálatot tegyen nemzetiségi városunkban.

Az egylet jövedelmének fokozása czéljából, főként, hogy a karácsonyi felsegélyezést nagyobb arányokban teljesithesse nőegyletünk, választmányunk buzgó tagjai megkeresték gyüjtő-ivekkel az áldozatrakész emberbarátokat és a nemes fáradozásnak meg is lett szép jutalma, mert a gyüjtés eredménye nagyban hozzájárult, hogy a karácsonyi felruházás olyan szép arányt tüntethet fel.

Nem tehetem, hogy fel ne emlitsem, miszerint a mult évben a kolozsvári „Közhasznú szövetkezet“ 100 korona; a brassói hitelbank 100 korona; Leitinger bankigazgató úr 50 korona kegyes adománynyal járultak egyletünk czéljai előmozditásához. A midőn e nemes tényüket a közgyülés szine előtt is kiemelem, úgy vélem, ezzel általános köszönetünknek adok újabban is kifejezést.

Nőegyletünknek, mint a bemutatandó pénztári jelentésből tételesen ki fog tünni: 13,289 kor. 80 fillér tőkéje van. E tőke részben betételekben, részben takarékpénztári részvényekben nyert elhelyezést. Nőegyletünknek a segélyezésekben megnyilatkozó activ tevékenysége mellett, elsőrendü gondoskodása tárgyát kell, hogy képezze tőke-vagyonának gyarapitása, hogy igy a maga elé tűzött emberbaráti nemes czélt: egy özvegy- és árva-menház létesitését mihamarább megvalósithassa. — En különben teljes bizalommal remélem, ha az egyleti tagok buzgalma nem lankad, e nemes czélt rendre meg tudja valósitani. Reátérve a mult év irgalmassági munkájára, jelezhetem, hogy nőegyletünk 14 szegénynek nyujtott állandó havi segélyt és öt esetben adott rendkivüli segélyt. Továbbá a mult évtől kezdődőleg 2 szegénysorsu jeles polgári leányisk. tanulónak nyujt évi 20—20 korona tansegélyt.

Megható szép ünnepélyt rendezett választmányunk a karácsonyi felruházás alkalmából. Először az összes szegények és a nőegyleti választmány, élén Weér Györgyné elnöknőnkkel a templomba ment, a hol hálaadó istentiszteletet tartottunk. A templomból az egész közönség gyülekezetünk nagytermébe vonult, hol felgyúltak a gazdagon megrakott karácsonfa lángjai, felhangzott a karácsonyi ének a tanuló-ifjuság ajakán és egy szép kis alkalmi műsor után kezdetét vette a kegyes adományok kiosztása. Meleg téli ruhát és csizmát kapott 90 tanuló és 40 özvegyasszony. Elelmi adományban részesittettek a jelen volt összes szegények. Ott ült minden arczon a meghatottság; én e nemes munkánál éreztem, hogy a krisztusi lélektől áthatott nők, valóban Istennek áldásai e földön.

A mult évben a nőegyleti tagok a példaadásban is előljártak. Vallomást kell, hogy tegyek róla, hogy a nőegylet választmánya volt szent templomunknak legbuzgóbb látogatója. A biblia vasárnapon részben a nőegyleti választmány egyes kiváló tagjai adományával tehettem meg, hogy több mint 200 újtestamentumot oszthattam ki a hivek közt és közel 400 kenyeret juttathattam a szegényeknek, melynek egy negyedét a nőegyleti tagok adták. Legyen is Istennek lelke nőegyletünkkel, hogy a tagokban a buzgóság meg ne lankadjon, mert igy lehet áldás életük mások javára, jó életfolytatásuk pedig öröm és megelégedés forrása önmaguknak.

A mult évben a veszteség fájó érzéséből is kijutott nőegyletünknek, elvesztettük szeretve tisztelt elnöknőnket gróf Lázár Istvánnét, ki több, mint két éven át, nagy bölcsességgel és gyöngéd érzékkel vezette egyleti életünk hajóját, Midőn átköltözött Marosvásárhelyre, választmányunk a bucsú alkalmával egy szép csokorral tisztelte meg. — A másik veszteségünk Ottlik Géza titkárunk, ki közel 3 évig volt gondos munkása egyletünk érdekeinek, tőle is hálás érzésekkel vettünk bucsút, midőn Budapestre költözött.

De nem lehetünk hálátlanok az isteni gondviselés iránt, mert ha a személyi változások által sebet is ütött az együtt müködők szivén, gondoskodott gyógyitó balzsamról is, hogy hálás emlékké magasztosuljon az elválás fájdalma. A megürült helyekre állitott új erőket! Isten után szerencsések voltunk elnöki állásunkra Weér Györgyné őnagyságát megnyerni, ki magas müveltségével, mély protestáns életfelfogásával kiválóan alkalmas, hogy ügyünket előbb vezesse a diadal útján. A jó Isten áldja meg törekvéseit és adjon munkájához sok kedvező alkalmat, hogy elnökségének évei aranybetükkel legyenek egykor beirva a jócselekedetek örökéletü könyvébe.

Az egyik alelnöki állást pedig a közgyülés megnyilatkozó közbizalma Kupcsay Jánosné őnagyságával töltötte be, a ki már évek óta buzgó és kiválóan tevékeny tagja választmányunknak.

Titkári állásunkat kiváló protestáns férfiuval töltöttük be Mártha Miklós államépitészeti mérnök ur személyében, ki református egyházunknak is oszlopos tagja és templomunk épitése körül elévülhetetlen érdemeket szerzett magának. Bizonnyal egyleti életünknek nagy nyeresége lesz az ő buzgó müködésében.

Meg kell még emlitenem, hogy a mult ősz folyamán telt el 10 éve, hogy Kónya Julia őnagysága, nőegyletünknek egyik kiváló buzgalmu alelnöke. E tettekben gazdag 10 éves müködés évfordulóját választmányunk méltó módon ünnepelte meg. Szeretett alelnöküknek emléktárgyakat adtunk, nevére 100 korona alapitványt tettünk. Az ünnepélyen őnagyságát üdvözölte az elnökség; majd én, mint egyleti védnök méltattam érdemeit és kivántam Istentől életére áldást, hogy még sok éveken át lehessen egyik vezére magas rendeltetésü szép egyesületünknek. Ünnepeltet még Dr. Gencsy Endre ny. főtörzsorvos, tiszteletbeli főgondnok üdvözölte az egyház nevében. Ezzel a szép ünnepély véget ért.

Végül nem tehetem, hogy a nőegyletnek hálás köszönetet ne mondjak magam is azon kiváló kegyességéért, hogy a mult év tavaszán 10 éves védnökségem évfordulóján megemlékezett szerény munkásságomról és a halhatatlan festőnek Leonardo da Vinci-nek „Krisztus Urunk végvacsorájá“-t symbolizáló gyönyörü képe, egy gyönyörü másolatával lepett meg. E kép, valahányszor csak reá tekintek, pedig azt gyakran teszem, mindig a nőegylet iránt való kötelességeimet juttatja eszembe, a mely kötelességeket el nem lankadó odaadással fogok teljesiteni, mig csak Isten brassói ev. ref. egyházunk vezető munkáját kezeimben fogja hagyni.

Ez rövid vázlatban mult évi müködésünkről jelentésem. Es a midőn ezt befejezem, kérem egyben a jó Istent, hogy évről-évre mind több legyen az anyag, a miről a titkári jelentés beszámolhat, hogy kitüzött czélját mindenben megvalósithassa nőegyletünk. Legyen azért jelszavunk mától fogva: Emberé a munka, Istené az áldás! Ha Isten velünk, ki lehet ellenünk? Senki, bizonnyal senki!

KÜLÖNFÉLÉK.

Egyh. ker. theol. fakultásán a félévi záró-kollokviumok jan. 30—31. napjain tartattak meg *dr. Bartók György* püspök ur jelenlétében. Az eredmény az ifjuság tulnagy részénél egészen kielégitő volt. A kötelességüket nem teljesitett nehány hanyag és rendetlenkedő ifju minden kedvezménytől — ide értve a benlakást is — megfosztatik, sőt egy párral szemben még sulyosabb retorzio fog alkalmaztatni. Akik őrállók és pásztorok akarnak lenni, azoknak a kötelesség pontos és lelkiismeretes teljesitésével kell bebizonyitniok hivatottságukat. Hogy a

számbavételnél erre nézve szigorubb mértéket kell alkalmazni: annak már nagyon is itt az ideje!

Az idei orsz. képviselőválasztások eredményét, a mely egész nemzetünk s lehet egyházunk életére nézve is messzekiható fontosságu, feljegyezzük a következőkben a napilapok után. Megválasztatott:

Kossuth-párti 48-as	170
„Szabadelvü" dissidens	26
Néppárti	24
Ujpárti . .	13
Pártonkivüli	9
Demokrata	2
Nemzetiségi	9
Szabadelvü	153.

A még hátralevő nehány pótválasztás ez arányon már nem sokat változtat s igy megállapitható, hogy az ország ügyeit 35 év óta irányitott „szabadelvü" párt számbeli kisebbségben maradt s a Ház relativ többségü pártja a 48-as Kossuth-párt. A néppárti „alkotmány" most a néppárt 10 éves fennállása alkalmából diadalmámorral irja, hogy első czélját, a „szabadelvü párt" megdöntését elérte, melyet nemsokára követni fog a „liberalismus" bukása. Addig is a 67-es alap fentartása a „néppárt" nélkül lehetetlen s igy ez a párt már most „döntő" szerepet játszik az ország politikájának intézésében. Félő, hogy a néppárt nem számit rosszul!

Az ev. ref. egyház második budapesti orsz. zsinata 1904. nov. tizedikétől huszonkettedikéig tartott első ülésszakának jegyzőkönyve, *Sass* Béla debreceni ref. theol. akad. tanár és zsinati jegyző szerkesztésében, Debrecen szab. kir. városa könyvnyomda-vállalata nyomásában 7 és 1/4 iven, 116 lapon, háromezer példányban megjelent s az országos zsinat rendes és póttagjainak, valamint az egyházi és iskolai hatóságoknak addig is rendelkezésökre áll, mig az illetékes püspöki hivatalok utján megkaphatnák. Az ide vonatkozó megkeresések Dávidházy Kálmán könyvkötő urhoz (l. Debrecen, Füvészkert-utca 9. sz.) intézendők.

Lelkészeink és az orsz. képviselőválasztások. Megállapithatjuk — s örömmel tesszük ezt — hogy a lezajlott orsz. képviselőválasztások izzó hangulatának daczára is, lelkészeink nagy többségben levő komolyabb része méltósággal és higgadtsággal vett részt a politikai küzdelemben. Sajnosan látjuk azonban a lapokból, hogy nem hiányoztak olyanok sem, kik papi méltóságukról megfeledkeztek s hogy van, aki ellen fegyelmi vizsgálatot kellett inditani, sőt olyan is, kit a politikai hatóság „lázitással" vádol. A birói eljárásnak nem akarunk elébe vágni, de ugy érezzük, hogy itt a megtorlás, ha van bünös, nem elegendő. Az ilyennek *elejét kellene venni.*

Felvilágositásul. Kis Károly agyagfalvi lelkésztársamnak e lap 3-ik számában megjelent *igazolására* e helyen is a következőket jegyzem meg, mint ama mult évi 52. számban napvilágot látott tudósitás beküldője:

1. Azon vélemény, hogy Agyagfalván elég egyháztársadalmi munka nem végeztetik, már többé nem ez én, hanem értekezletünk igazgató választmányának nézete volt. Osztozott ebben érdemes elnökünk Menyhárt András, ki 15 évi esperesi tapasztalata után, igen jól ismeri minden egyházközségünk gondozását, állapotát, helyzetét.

2. Ha paptársam szivesen fogadná más támogatását, az indokolatlan haragot elnyomva szivében, a mi szép tervünket, a társas estélyek tartása tekintetében, nem akadályozta volna meg. Mi mellőzni, jogát kétségbe vonni nem akartuk. Ugyszólva alkalmilag egyeztünk meg nyolczan. A mit a szeretet, a jog, a méltányosság követelt, én és mi megtettük, de paptársam sehogy sem akarta érteni mit akarunk, mind külső dicsőség, haszon kereséséről álmodozik.

3. Hogy peteki értekezlet határozatából kötelessége teljesitésére nem lett felhiva paptársam, az nem az én hibám. Ismétlem Menyhárt András is hangsulyozta, hogy szükség volt rá s az a szükség fenforog most is. Hitelesen tudom, hogy a baptista összejöveteleket a télen is 30—40 embernél több látogatta. Sok buzgó és derék hive már veszedelmesen megvan mételyezve. Az első évben nem 10—12 család jelentkezett volt átállásra? Az állami anyakönyvvezetőt csak hivatala elvesztésének fenyegetésével lehetett visszatartani. Egyik hive már a falu végén felajánlott egy darab földet, hogy baptista templomot épitsenek. Egy ilyen napról-napra erősödő áramlat, *minket szomszédokat is veszedelemmel fenyeget. Ezért* nem bosszuból huzom én, habár eredménytelenül a vészharangot. Paptársam nekem soha semmit nem vétett. Gyalázatos ember volnék, ha ok nélkül háborgatnám öregségében nyugalmát.

4. Ne védje soha magát hivei buzgóságával. Ezt ismerjük. De éppen itt van a legnagyobb veszedelem. A szektákra nézve ez a legkedvezőbb talaj. Egy pár sor *igazolással* — fájdalom — az ilyen ügyeket elintézni nem lehet, itt a hivatalos kötelesség teljesitése mellett, különleges munkára van szükség. Ha az ilyen követelménynek igazán megfelelni igyekeztünk, nevezhetünk mást hazugnak, bosszuállónak, takargathatjuk másnak állitólagos hibáival saját erényeinket.

Lajos János, ref. lelkész.

Az egyh. adózási javaslat ellen a barsi egyh. megye felirattal fordul a zsinathoz, annak uj alapokra való fektetését kérvén. Azt kivánja, hogy a személyi adó mérsékeltessék s annak átlaga ne haladhassa meg a vagyoni adó összegét a gyülekezetben, sőt lehetőleg annak csak *fele* legyen. A belhivatalnokok egyházi adózása ellen meg a mezőföldi egyh. megye irt fel annak törlését kérve, mivel a papok sok oly dolgot végeznek, mivel esetleges adójukat bőven megszolgálják.

GYÁSZROVAT.

Alsócsernátoni Dulló János, Torda város árvaszéki ülnök, az ó-tordai evang. ref. egyházközségnek főgondnoka, Torda-aranyos vármegye törvényhatósági bizottságának tagja, a tordai önkéntes tüzoltó-egyesület főparancsnoka, a tordai egyesült kisegitő takarékpénztárnak igazgatósági tagja, a tordavárosi alsófoku ipariskola felügyelő bizottságának elnöke, stb. életének 68-ik, házasságának 34-ik, hivatali müködésének 36-ik évében, hosszu és sulyos szenvedés után f. hó 29-én meghalt. Önzetlen munkása volt közéletünknek, aki szent lelkesedéssel épitette az anyaszentegyházat, munkálta az Ur templomának javát, aki hit által élt. Oszlatni nyomort, hol ez pusztitva dult, emelni hitet, hol az lankadott, árvák ügyét karolni fel, mindig önzetlenül: ezek valának hitének cselekedetei s családi kis körén belül a szeretet apostola volt.

Özv. Hegyi Mihályné, szül. Józsa Eufrozina, áldásdus életének 77-ik, özvegységének 28-ik évében, rövid szenvedés után 1905. év január hó 29-én Szilágy-Somlyón elhunyt. Meghatva vesszük és adjuk e gyászhirt. Egész magyar ref. egyházunk legbuzgóbb Thabitaját vesztettük el. A prot. gályarabok emlékét Debreczenben ő emeltette; áldozott s gyüjtött minden református czélra. Neve ügyeink élén a sikert jelentette. Ki lép nyomaiba?! Temetése febr. 1-én volt Debreczenben. Emléke örökre áldott!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 165—1905.

KÖRLEVÉL

a küküllői ev. ref. egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

Felkérem tiszt. lelkésztársaimat, hogy akik még a f. évi költségelőirányzatokat és az 1904. évi számadásokat be nem terjesztették: az előbbieket azonnal, az utóbbiakat pedig f. év február 15-ig mulhatatlanul küldjék be egyházmegyei számvevő aához.

Kutyfalva, 1905. január 29. *Nagy Domokos,* esperes.

Nyomatott az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *6-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. február 9.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Mi lesz „a mi dolgunk"-kal?!

A székely ember a maga mással közösügyes érdekét „a mi dolgunk"-nak szokta nevezni. Ily értelemben szólunk most a mi prot. egyházi dolgainkról, a melyek közös ügyet képeznek köztünk és a magyar állam közt.

A politikai élet óriási bonyodalmai közt, melyekből a legjobb törekvések is alig-alig találnak kivezető útat, az országos nagy államügyek körül feltornyosult nehézségek természetesen háttérbe szoritották „a mi dolgunkat" Természetesen; mert egy modern államban, az állami élet körén belül levő minden szocziális alakulat a maga életiránya megszabásában többé-kevésbé az államhoz van kötve s ha kettejük közt még anyagi viszonylatok is vannak, annál inkább. Mig az állam hajója vezetésének irányával tisztába nem vagyunk, hogyan alkalmazhassuk hozzá magunkat? Innen, hogy az állami életben való bizonytalanság kihat az egész vonalon minden körre, mely vele természetes összefüggésben van.

E bizonytalanság nehezedik rá prot. egyházaink igen fontos ügyeire is.

A Tisza-kormány intencióival a protestáns egyházak anyagi támogatására nézve, nagyjában legalább tisztában voltunk abból a leiratból, melyet a két prot. egyház Memorandumára adott. El is kezdettük egyházunk hajóját — némelyek készséggel, némelyek kedvetlenül bár, de kényszerüségből — abba az irányba terelgetni, a merre az állami akarat golf-árama haladását megkönnyitheti. Zsinatunk adózási törvényjavaslata egészen ez intencióknak megfelelően készült és tárgyaltatott. S mikor épen a punctum saliensnél félbeszakitottuk, nem egy ember szomoruan panaszkodott, sokan meg nyiltan elégedetlenkedtek, hogy épen itt szakad meg a tárgyalás. Pedig lám, minden roszban van valami jó. Ki tudja, ha bevégeztük volna: most nem volnánk-e hasonlatosak a szárazra jutott halhoz? Usznánk, ha volna viz; de ennek hijjával hasztalan vergődésünkkel csak életerőnket fogyasztanók.

Igaz, hogy számithatunk arra, sőt arra kell számitanunk, hogy egyházunknak az állammal szemben fennálló igényei oly alapon nyugosznak, a melyet minden politikai pártnak és kormánynak el kell ismernie, mert országos törvény biztositja. S örömmel konstatálhatjuk, hogy a választási küzdelem során, bár csak egy hang, de nem kisebb ember, mint gróf Hadik Jánosé, kifejezte, hogy a protestánsok igényét s annak jogosultságát nem egyik vagy másik kormány, hanem az egész ország elismeri, vallja és vállalja. Okunk van feltételezni, hogy ez egy hang — legfennebb a néppártot leszámitva — „egyhanguság"-ot jelent, mert hisz a szabadelvü pártról nem is szólva, Apponyi és a 48-as Kossuth-párt is többször elismerték ezt ünnepélyesen pártprogrammokban, Bánffy Dezső br. pedig az újpárt vezére, mint konventi s a közös prot. bizottság egyik elnöke elsőrangu munkása a dolog megoldásának s ismerve az ő egyéniségét, tudjuk, hogy a politikust és egyházi vezetőt a mily szorgos gonddal megkülönbözteti magában, ép oly kevéssé kétszinüsködhetik egy és ugyanazon dologra nézve, kettős minőségében.

Ám a jogok elismerésétől még nagy ut van azok beváltásáig! S itt legfőként a „miként?"-en fordul meg a dolog.

Minekünk mindig az volt az álláspontunk, hogy a „közös ügyek" csak arra jók, hogy az ellentéteket féltékenységet, bizalmatlanságot ébresszék. S ez alól nem kivétel az állam és egyház közös ügye sem. Ezen kivül egyiket, mint másikat szabad cselekvésében, utja kiszabásában gátolja és egyéniségét korlátolja rendszerint a gyengébb fél rovására.

Ezért sürgettük mindig a közös ügyekkel való leszámolást. A végleges leszámolást, a békés szétválást, hogy furfangos érdek, sőt olykor üzlettársakból, szabad és becsületes őszinte barátokká lehessünk.

Örömmel állapitjuk meg, hogy a két prot. egyház közös bizottságának a Tisza-kormány leiratára adott válasza is most már erre az álláspontra helyezkedett, hogy egy országos

törvény szabja meg annak az igénynek összegét, melyre számot tarthatunk a 48. XX. t.-cz. 3. §-a alapján, s az összeg felhasználását az egyház a maga benső érdekei s önczéljai szerint szabadon eszközölhesse.

Mi a magunk részéről a végrehajtásnak már régen ezen módja mellett foglaltunk volt állást teljes meggyőződéssel aziránt, hogy érdekeinknek kölcsönösen ez felel meg leginkább. Hogy a fokozatos végrehajtás, az állam pénzügyi erejéhez mérten e mellett is fennállhat — természetes.

Im, a dolgok fordulatja ugy látszik nemcsak károkkal, de előnyökkel is összekapcsolva lesz. Arra felé kezdünk térni, a merre egyházunk függetlensége utal és hiv. A hol ismét saját lábunkra állhatunk, a hol nem mankóval, de eledellel támogatva újra megerősödhetünk s ha ennek kapcsán friss, eleven vérkeringés is indul meg ereinkben, még meg is újulhatunk.

Az Úrnak útai végéremehetetlenek, de mindig bölcsek és jók: e meggyőződést erősiti az első pillanatban szomorunak látszott új alakulás és helyzetváltozás is!

Nagy Károly.

Iskola-történeti Adattár.

Az Országos Református Tanáregyesület 1904. évi választmányi ülésén inditványoztam volt iskolatörténeti adattár kiadását. Az Egyesület pápai közgyülése az inditványt elfogadva, az igazgatóságot részletes tervezet kidolgozására hivta fel, ez viszont négyünket bizott meg ezzel. E bizottsághoz nyujtottam be a tennivalókat illető, következő véleményt.

* * *

Az Adattár szükséges volta és czélja semmi fejtegetésre nem szorul. Az Orsz. Ref. Tanáregyesület természetesen csak azzal a szándékkal foghat e tekintetben a gyűjtés és közlés munkájához, hogy a régen érzett hiányt nem az eddigi egyes próbálkozások módjára, hanem rendszeresen és állandó becsü kiadványok utján enyésztesse el. Épen mert inditványom nem uj kivánságot fejez ki és mert előzmények vannak, legelső tennivalónak az eddigi adatközlések mennyiségének és értékének a megállapitását gondolom. Ez a gyűjtőket felesleges munkától kiméli meg s már közölt adatok ujabb kiadására igy majd nem kell fogyasztani a hihetően nem sok pénzt. A már valaha közölt s igy megkapható adatokról jegyzéket kell készitteni az egyházi lapok s az egyes iskolákról irt történetek alapján akként, hogy együtt legyenek az egy helyről került adatok: mindenik mellett a közlés helye s röviden a közlés tartalma vagy a közölt adat levéltári száma, hogy a gyűjtő a levéltári munka közben ráismerhessen. E jegyzékben csak azoknak a közléseknek van helyök, melyek nem feldolgozások, hanem egyszerüen adatközlések, amint az Adattárba is csak ilyenek valók.

Ezt a számbavételt már annak az egy vagy több tagból álló szerkesztőségnek kell végeznie, a mely aztán az egész ügyet intézi. Ez állapitja meg azt a sorrendet, melyet a levéltárak között meg kell tartani. Ebben első helyen a levéltárak ismert vagy gondolható értéke, azután pedig mostani állapota az irányadó. Természetesen azé az elsőség, amely rendezett. Itt a szerkesztőség megbizottjaként működő gyüjtő egyszerüen sorba mehet, a talált adatokat betűszerint lemásolja, a már közölteket az eredetivel egybeveti s csupán akkor másolja le ezeket is, ha a közlés nem hű. Ebben az esetben az adathoz megfelelő jegyzetet tesz. Ha az első közlés hű, akkor közli az adat levéltári számát, egy-két szóval a tartalmát s utal a régi közlés helyére. Igy az illető levéltár összes adatai egymás mellett lesznek. A még nem rendezett levéltárak átnézése a levéltár rendezésével lehet párhuzamos. Ezt a munkát úgyis rendesen tanárok végzik. Vagy magát a levéltár rendezőjét vagy mellette más valakit kellene megbizni azzal, hogy az iskolára vonatkozó adatokat kiválassza. Ahol pedig a levéltár még rendezetlen, sőt a rendezés nem is folyik, ott a gyűjtő úgy veszi az adatokat, amint épen kezébe kerülnek s a találtakat csak később rakja rendbe.

A gyűjtésnek ki kell terjednie az egyházkerületek, iskolák, egyházközségek, magánosok levéltáraira, a mennyire csak lehet: a nem protestáns és nem egyházi levéltárakra is, ámbár a magunké az első. A levéltárakban pedig mindenre figyelemmel kell lennie a gyűjtőnek, mert nincsen károsabb a félmunkánál: a félig-meddig felkutatott levéltár még nem közölt anyaga mélyebben van eltemetve a rendezetlen levéltáránál, mert ahoz nem nyúl senki.

A gyűjtő feladatát e szerint abban látom, hogy rendszeres kutatás útján talált adatait aprólékos hűséggel lemásolja és szárazon nyújtsa be a szerkesztőséghez. Esetleg szükséges megjegyzéseit mindig külön tegye meg. Meg kell hagyni a gyűjtőnek azt a szabadságot, hogy a talált és talán épen tanulmányai körébe vágó adatokat irodalmilag felhasználja, de természetesen ez csak tudományos felhasználás lehet és nem adatközlés, mert ez épen a mi Adattárunk czélja.

Gondoltam arra, hogy minden gyűjtő mellé fel kellene kérni valakit a talált és lemásolt adatok átnézésére; esetleg minden levéltárhoz két gyűjtőt s átnézetni velök egymás munkáját. Azt hiszem azonban, hogy az egységes eljárás érdekében jobb lesz az egész anyag átnézésével a szerkesztőséget bizni meg, hová tehát az eredetit is mindig be kellene küldeni. Igy több volna a szerkesztőség munkája, nagyobb a felelőssége, de nagyobb és értékesebb volna a szerepe is az egészben. Nem gondolom, hogy mai viszonyok között az eredeti iratok kiköl-csönzésének akadálya lehessen.

A szerkesztőség kezébe háromféle adat jut: 1. egészen új, 2. már közölt, de nem pontos szöveg új másolata, 3. a gyűjtő által pontosnak talált régi közlésre való utalás. Munkája áll abból, hogy az általa készitett jegyzékkel a beküldött anyagot egybeveti, a másolat hűségét megállapitja, az adatokat tartalom szerint csoportositja, a közlésre való tekintettel az adatokat értékeli is. E szerkesztőségnek állandó összeköttetésben kell lennie a M. Prot. Irodalmi Társaság Adattárának a szerkesztőjével, mert mindeniknek kerülhet a másikat illető adat a kezébe.

A szerkesztőség bocsátja sajtó alá az egybegyűjtött és elrendezett anyagot. A rendezés szempontjai felfogásom szerint ezek: együtt kell lenniök az egy helyről kerülteknek; ezen belül azonban tárgyi csoportokra van szükség és a tárgyi csoportban lehetően pontos időrendre. A különböző minőségü adatok azonban egyébként vegyesen kerülnek egymás mellé. Tárgyi csoportok például: 1. iskola szervezés, fentartás; 2. felügyelet, egyházi és iskolai, később állami kapcsolat; 3. nevelés-tanitás: tantervek, tankönyvek, rendszabályok, tanárok; 4. tanári közügyek (p. o. javadalom stb.) és esetleg mások.

Legjobb volna, ha az előkerülő összes adatokat teljes szövegben közölhetné az Adattár. Ha azonban ennek anyagi akadálya lenne, akkor is feltétlenül szükséges a nehezebben megkapható és a XIX. sz.-

nál régibb adat egész szövegének közlése. Ha helyés költségkimélésre nagy lesz a szükség, akkor a kevésbé fontos, p. o. anyagi ügyekre vonatkozó adatot rövid, de pontos kivonatban közölni is elég lenne, mellé téve pontos megjelölését a levéltári helyének.

Mivel az adattár nem mulattató olvasmány, hanem komoly, megbizható segédeszköz, protestáns közoktatásunk nemzeti jelentőségének erős bizonyitéka akar lenni: minden adatot az eredeti nyelven kell közölnie, csupán az esetleges kivonatokat magyarul, ha az eredeti nem úgy volna is. Ha azonban mód volna párhuzamos szöveg közlésére, nagyon jó volna! Első feltétlenül az eredeti szöveg.

Az eddig elmondottaknál ne ezebb a költségek kérdése. Egyesületünk történeti kérdésekre pályadijakat szokott kitűzni épen az Adattár hiánya miatt eredménytelenül. Ugyanezt a czélt szolgálná az adományozó is, az Egyesület is, ha e díjakat, meg a saját vagyonából esetleg erre fordítható összegeket az Adattár szerkesztésére és a gyűjtött s közölt adatok dijazására használná fel. Ebben látom a szükséges költségek egyik forrását. Másik a Prot. Irodalmi Társaság. Ha mi ez Adattárat meg nem csináljuk, neki kellene saját egyháztörténeti adattárában ennek is helyet adnia. Egyesületünk igazgatósága tárgyalhatna abban az irányban, hogy például vegyen át az Irodalmi Társaság a Református (inkább Protestáns!) Iskolai adattárból annyi példányt, a hány tagnak illetményül az Egyháztört. Adattárat adja s fizesse meg érte a példányok árát vagy pedig járuljon a kiadás költségeihez bizonyos részszel bizonyos számú példányokért, ami aztán egyre megy. Harmadik forrás az egyházkerületek. Az Adattár az ő levéltárok becsét növeli, mikor anyagát használhatóvá teszi s azt a nagy czélt szolgálja, amely iránt nem eléggé róná le a kötelességét az az egyházkerület, amely Egyesületünket e kérdésben csak erkölcsileg támogatná. Az anyagi támogatás módja lehetne p. o. az, hogy a mely kerület levéltárát feldolgoztatjuk, az a kiadás terhét viselje.

Érintkeznie kellene a szerkesztőségnek a Magyar Paedagogiai Társasággal is, a mely tavaly a magyar Paedagogiai emlékek kiadását elhatározta. Ez a mi tervünkkel jórészt egybe esik, hiszen a protestáns iskolákra vonatkoznak nagyrészben azok az emlékek. A munka megosztása kedvéért szükséges Egyesületünknek a Paedagogiai Társasággal bizonyos előzetes tárgyalást folytatnia.

A munka alapossága érdekében pedig fel kellene szólitanunk hasonló vállalkozásra és kölcsönös támogatásra az evangelikus tanárok egyesületét vagy értekezletét. Az evang. levéltáraknak az Adattárból nem volna szabad kimaradniok, vagy ha Egyesületünk csak a református iskolákra gondol, a mi adattárunk mellett okvetlenül szükséges, hogy az evangelikusok is csináljanak ilyet.

Remélnünk lehet, hogy a levéltári kutatások közben nagyobb, összefüggő adatok, esetleg kézirásos művek is akadnak a gyűjtők kezébe. Ha ez történnék, az ilyenek kiadására bizonyára könnyü volna kieszközölni a M. T. Akadémia II. osztályának a támogatását. A mint pedig egy kötet az Adattárból megjelenik, nagyon valószinünek tartom, hogy V. és K. miniszteriumnál el lehetne érni tekintélyes számu példányok megvételét állami iskolák közt való szétosztásra.

A szerkesztéssel az Egyesület igazgatóságát kellene megbizni, a mely bizottság utján, de minél szűkebb körű bizottság útján végezné a szerkesztést. A felkérendő gyűjtőkön kivül mások érdeklődését egy általános felhivás útján lehetne felkelteni, hogy a kinek ilyen adatok hiteles szövegben birtokában vannak, a szerkesztőséghez ezeket küldje be. Megeshetik, hogy olyan eredménye lesz, mint annak a belügyminiszteri felhivásnak, a melynek alapján néhai Kovács Ferencz az 1843—4-iki országgyülés naplóját kiadta.

E kérdéssel kapcsolatban Egyesületünk megalakulása óta gondoltam arra, hogy a volt tiszántúli egyesület szokását változott alakban felelevenitve, minden közgyülésen történeti tárgyú felolvasást is kellene a tárgyak közé felvenni, még pedig az illető iskola múltjából s főként régi, nagy tanárainak tanitói, nevelői felfogásáról. Ez léphetne az eddigi három közgyülés egészen általános jellegű előadásai (vívás tanitása stb.) helyére, mert ezek nem a ref. tanáregyesület, hanem az általános egyesület körébe tartoznak. Ajánlom ezt a t. bizottság figyelmébe. Igy a gyűjtés és az Adattár mellett a feldolgozás is folynék (bár csak ott, hol a talaj már szilárd!) s Évkönyvünk értékes volta fokozódnék.

E töredékes megjegyzéseket azzal a hittel végzem, hogy a Református Tanáregyesület a prot. iskolai Adattárral nem szűkkörü felekezeti czélt fog szolgálni, hanem rendszeres munkájával a magyar neveléstörténet rendszeres feldolgozását segiti elő s igy a jövendő magyar nevelésnek tesz rendkivüli szolgálatot.

Dr. Imre Sándor.

A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium az 1848—49-iki szabadságharcz alatt.

— Irta: *Nagy* Endre, ref. koll. tanár. —

III. A kollegium begyülése.

A mily hirtelen ment végbe az intézet szétoszlása, épen oly nagy nehézségekbe ütközött annak összegyüjtése. Az egyházi főtanács már 1849. február elején utasitotta a kollegium előljáróságát, hogy mihelyt a körülmények engedik, azonnal kezdjék meg a tanitást, de bizony azok sok akadályt gördítettek elébe.

Egyik legnagyobb akadály az intézet állapota volt. Még mindig telve volt sebesült honvédekkel s az ezek elvonulásába vetett remény is hiábavaló volt, mert a huzamos ideig katonai laktanyául szolgáló intézet szobái nagyon rongáltak: s kivált téli időben épen lakhatatlanok voltak. A kiigazitásra pedig a kiürült pénztár költséget nem nyujthatott. De lehetetlenné tették a tanitás megkezdését a vidéken megindult oláh mozgalmak, melyeknek fenyegető hire miatt épen nem voltak hajlandók a szülők gyermekeiket otthonról elbocsátani.

Egy kisérletet tettek. Aprilis hó végén ugyanis Dobozy István kormánybiztos megigérte, hogy addig is, mig a kollegium épületeiből a beteg katonák elszállithatók lesznek, kieszközli, hogy a királyi tábla helyiségeit engedjék át tantermeknek. A tanári kar örömmel vette e gondoskodást, s május 1-re kihirdette az iskolai év megkezdését. Tényleg meg is kezdődött az. A nyolcz alsó osztály növendékei a királyi tábla termeiben, a diákok pedig a tanári szállásokon nyertek oktatást. De téli napfény volt ez is. A honvédség döntő csatára készült, s e készülődés hullámai véget vetettek az alig pár hét életü tanévnek. Junius 25-én a kormánybiztos maga utasitotta az előljáróságot, hogy rövid időre zárja be a tanitást, a nagyobb növendékeket pedig küldje a várba töltény készitени. Kivánsága szerint történt minden, a tanulók hüségesen folytatták e mesterséget. De a muszkabetörés rémhire ennek is véget vetett, s mivel a szülők tömegesen kezdték hazavinni gyermekeiket, az előljáróság kénytelen volt az összes tanulókat szétbocsátani, „mignem az Ur Isten az óhajtott békét hazánkban helyreállitván, a tanuló ifjuság a felsőbbség által össze nem hivatik.“

Erre aztán öt hónapig tartó szünet következett, amikor már a szabadságharcz lezajlása után a cs. és kir. kerületi biztos utasitásai szerint láttak hozzá az intézet megnyitásához. Eperjesi László kerületi cs. és kir. biztos október 20-án sürgös jelentés tételre szólitotta fel az előljáróságot az intézet állapota felől. Hány tanulója van a gondjaira bizott iskoláknak, ugy a helybelinek, mint a makfalvinak? Milyen az iskola állapota és felszerelése? Tanárainak és tanitóinak száma? Mik az iskoláknál fenforgó hiányok s miként lehetne azokon legczélszerübben segiteni? S végre lelkiismeretes jegyzéke annak, hogy a tanuló ifjak mennyiben vettek részt és miképen a szabadságharczban? A szokatlan, s nem az egyházi főhatóság utján érkezett rendeletnek szótlanul kellett, hogy engedelmeskedjék az előljáróság.

Erre következőleg a cs. kir. polgári és katonai kormányzó megbizásából rendeletileg utasitotta ugyancsak Eperjesi az előljáróságot, hogy november hó 20-ig kezdjék meg az alsóbb osztályok tanitását. Az előljáróság tagjainak öröm töltötte el lelkét e közóhajtással megegyező felhivás láttára. De mivel az intézet még mindig laktanya volt, annak kiüritésével együtt, a tanév megnyitásának deczember 1-re leendő elhalasztását volt kénytelen kérni, hogy időt nyerhessen az intézet rendbeszedésére. A kerületi biztos közbejárására ki is költöztették a katonaságot, de a raktárul szolgáló helyiségeket nem üresitették ki, hanem polgári őrizetet rendeltek mellé S midőn rákövetkező napon ismét katonaőrséget vezényeltek ki e célra, ismételt folyamodás vált szükségessé, hogy azt végképen eltávolitsák. De még deczember hó folyamán is volt összeütközése a tanárikarnak a katonasággal, amennyiben a parancsnokság a városon elszállásolt katonaság összpontositására a kollegiumot szemelte ki; csak erélyes fellépés tudta megakadályozni ezt.

Igy bár a katonáktól megszabadult az intézet, de a raktárhelyiségeket csak egy év mulva, 1850. október 1-én nyerte vissza, rendeltetése szerint való használatra az egyházi főtanács elnökségének közbejárására, a cs. kir. kormány rendeletére.

De térjünk vissza. A katonaság kivonulása után az előljáróság kérésére egy polgári és katonai bizottság a szobákat átvizsgálta s az okozott károk megtéritése czéljából jegyzékbe vette. Erre aztán a nov. 22-iki hetivásár az iskola megnyitásának vitte hirét szerteszét a vidékre. Végre deczember 1-én, husz hónapi szünet után ismét befogadta az almamater növendékeit, s a tanárok 4-én megkezdették az ifjuság tanitását. Mindnyájukét? Nem! A cs. kir. biztos csak a gimnazialis osztályok begyülését sürgette, s az ezeket tanitó köztanitóknak a szabadságharcz alatt való viselkedésükről jelentést kért, mivel saját kifejezése szerint csak a „nem kompromittált“ egyének alkalmazását engedhette meg. A jogi és theologiai tanfolyamot hallgató ifjakról említést sem tett. Hogy is tett volna, hiszen lobogó vérü fiatalemberek voltak azok, akik mindnyájan sikra szálltak a haza hivó szavára.

Épen ezért az előljáróság, midőn végre egyházi főtanácsa is rendeletet bocsátott az iskolai év megnyitására (decz. elején), kérdést intézett hozzá ezen ügyben, s felvetette, hogy bocsátható-e tudományos pályájuk folytatására a felsőbb tanokat hallgatni kezdett ifjak ama többsége, mely a szabadságharcz alatt katonai szolgálatot tett? De az ügy csak késett, s csak a következő 1850—51. iskolai év elején jött a rendelet, hogy a theologia professorai is kezdjék meg a tanitást. E rendelet a gimnáziumi osztályokra a császári miniszteriumtól követelt rendszer életbeléptetését is tartalmazta. A jogi tanfolyam megnyitása ekkor is elmaradt, s annak professorát paedagogarchának választották, hogy alkalmazás nélkül ne maradjon.

Amily lelkesedés élt a kollegiumban szétoszlása idején, épen olyan komor némaság honolt a begyüléskor. A megritkult padsorok könnyeket csaltak ki tanárok és tanitványok szeméből, s az általános elkeseredés mintha itt is éreztette volna hatását. Pedig a nagyobb csapás még ezután következett. A szeretett professzort, ki később oly szomoru véget ért, még csak rémitgették.

De az ő sorsa már nem tartozik elbeszélésünk keretébe; igy be is végezzük azt, csak pár szóval teszünk még említést arról a nehéz helyzetről, melyet ezen idő alatt az intézet, s vele tanárai és tanitói elszenvedni kénytelenek voltak. Könnyen látható; az anyagi helyzetről van szó.

A kollegium jövedelme ugyanis jórészt kamatokból állott; az adósok a zavaros viszonyok miatt tartozásaikat nem fizették, s a törvényszünet miatt erre nem is lehetett őket kényszeriteni. Ez természetesen a tanárok fizetésének megszüntetését vonta maga után. A meddig lehetett türték, de végre is a megélésről gondoskodniok kellett, s igy Csányi László kormánybiztoshoz voltak kénytelenek fordulni, aki aztán az állami pénztárból, visszafizetés feltétele mellett egy-egy negyedévi illetményöket kiutalta. A negyedév elteltével azonban szintén nem voltak jobb helyzetben, s igy hasonló kérelemmel kellett járulniok Dobozy István kormánybiztoshoz. Ekkor a kollegiumi hivatalnokok és köztanitók is kérelmeztek, mivel az ők javadalmuk a tanulók tandijából állott, azok pedig nagyon csekély számmal jelentek meg a májusi begyüléskor s a megjelentek nagy része is fizetés képtelen volt. S ezek a viszonyok annyira nem javultak, hogy még 1849. novemberében is kénytelenek voltak némely előkelőbb embert felkérni, hogy a kollegiumnak nála levő tőkéjéből fizessen be valamit, hogy a tanárok illetménye fedezhető legyen.

Tőke befizetésekkel volt kénytelen segiteni magán az előljáróság akkor is, mikor a katonai parancsnokságtól a városra rótt hadisarc fejében a kollegiumtól 494 frt. 49 krajczárnak három nap alatt való lefizetését követelték.

Láthatjuk hát, hogy anyagilag is zavarólag hatottak a szabadságharcz eseményei a kollegium életére. Az ősöktől elhintett kicsi mustármag azonban, már ekkorra oly terebélyes fává növekedett, hogy azt alapjában megingatni ezen másfél év hullámai nem voltak képesek. Bizonysága ennek az az ötven év, mely azóta eltelt, s az a szilárd kálvinista meggyőződés, mely már nemcsak remél, hanem hiszen a jövőben is.

(Vége.)

KÜLFÖLDI SZEMLE.

Németországról.

(Új mozzanatok a tartományi egyházak egyesülésében. A lipcsei és wormsi gyülések.)

A német ev. egyházak egyesülésének kérdésében, melyet, mint sok más törekvését birodalma kulturtereinek, a császár szavának volt fentartva a megvalósulás utjára állitni, a mult év junius 13-án megalakult eisenachi bizottság kiküldésével az első positiv lépés megtörtént. Sem e bizottság megalakitása, sem előkészitő munkája nem történhetett azonban hátráltató, sőt izgató zavarok nélkül (mikre már rá is mutattunk) s melyek e positiv eredményü folyamatokkal párhuzamosan ma is élénk izgatottságban tartják Németországot. Erről a „másik oldalról“ nyújtja az alábbi áttekintést a liberális szellemü *Christliche Welt* és krónikája.

Ez ellenmozgalom élén *Wahl*, langeni lelkész áll. Már 1903-ban a koburgi lelkészi értekezleten nagy többség fogadta el azt az inditványát, hogy az egyesülés előkészitésére kiküldendő bizottságban az egyházi *kormányok* mellé az egyházi testületek is képviseltessenek; hogy Poroszország túlsulyra jutása lehetőleg ellensulyoztassék. A poroszellenes hangulat szitására elég volt hangoztatni a katholicizmus iránti rokonszenvet, a centrum párt befolyását, a főegyháztanács függését ezen centrum-izü kormánytól és kultuszminiszterétől. Ez ellensúlyozás módja pedig Wahlék szerint az, hogy a jövendő bizottságot ki kell egészitni a tartományi zsinatok tagjaival, a laikusokkal, jogászokkal, mint mondták. A gondolat éppen a laikusok közt valóságos riadalt keltett, különösen mikor időközben a hirhedt jezsiuta törvény II. §-ának felfüggesztésével Poroszország még mintegy új adag olajat öntött az ellene lobogó tűzre. Ez az indulatosság ugyan nem volt egészen jogos Poroszország ellen, mert voltaképpen Baden váratlan *igen*je bocsátotta be a jezsuitákat, mig a porosz engedékenység csak a politikai udvariasság maszkjának volt tervezve; de a hangulat, természete szerint, itt is nem a fél igazságot, hanem az egész hibát kereste. A Wahl meginditotta hógolyócsát pompásan görgette lavinává a 2. §. eltörlése. A *zsinati kiegészülés* jelszava már hódító útat tett.

De hogy nem elég mélyen gyökerezett a vágy, vagy hogy nem volt eléggé előkészitve vagy tán, hogy az eredeti tervben valami hiba volt, mutatta a jun. 13-iki bizottság kiküldése. A koburgi jelszó egyelőre elnémult. A legjelesebb nevek viselői az eisenachi komoly munkaterv kidolgozásához voltak meghiva. De a jelszó megmaradt s most még sürgetőbb nyomást fejezett ki. Az eisenachi bizottság Poroszország szellemi vezérségének hallgatólagos elismerésével indult czélja felé. Ime: a pápás veszedelem mellett a porosz veszedelem! Már a májusi frankfurti konferenczián, kevéssel a csalódás előtt, hangzottak el ugyan intő szavak az egész terv czéltalansága felől; mindegy: a reformáczió napjára, okt. 31-re, Wormsba a zsinati kiegészülés hivei valóságos demonstráló gyülést hirdettek.

De a frankfurti terv már jelentékeny enyhülést jelent az eredeti koburgihoz képest. A poroszellenes hangulat legalább is a közönyösség felé lankadt; az egyházi főhatóságok lebirálása elhallgatott. Azonban nem ebben a módosulásban volt a terv hibája, hanem magában a fogalmazásban. Az igazán liberális és az egyesülés iránt igazán buzgó protestánsok jogos kiméletlensége éppen ezért ezt a gyökeres tévedést leplezte le legelőször. A Wahl fogalmazásában ugyanis az elnevezések éppen a valóság ellenkezőjét állitják. Wahl az egyházi — mint mondja klerikális — elemet akarná ellensulyozni a zsinati, azaz világi elemekkel. De a tévedés ott van, hogy éppen a zsinati szervezetben domborodik ki az annyira rettegett papi klerikális elem s igazában a központi egyh. hatóságok a jurista elem terrenumai. Hogy az elmélet ebben a hibában fogantatott, legvilágosabb bizonysága az, hogy az óhajtott kiegészülést, azaz a világiak bevonását, olyan férfiak közül kellett eszközölni, kik kiválóságuk daczára se voltak soha zsinati tagok. Igy korrigálta meg a wormsi nap is a hibás elméletet.

A wormsi *zsinati nap* (Synodalentag) ugyanis csakugyen *ilyen* összetételü testülettel tárgyalt. De előbb egy kis meglepetést kellett átélni: Egy héttel a wormsi nap előtt a német prot. világ „notable"-jei hirtelen „szabad német ev. értekezletre", bizalmas értekezletre hivták össze az összes érdeklődőkkel együtt a wormsi gyülésre jelentkezetteket és Wahlékat is. Azért-e, hogy ha már jó és szükséges a kigészülés, Wahlnál arravalóbb férfiak végezzék a kényes munkát, vagy azért, hogy a „legalább is tul temperamentumos" kiegészülni vágyók tüzét mérsékeljék, vagy tán épen, hogy a tizenkettedik órában leintsék az egész óhajtozást: a legtarkább vegyületü irányok összegyüléséből előre nem lehetett kiolvasni. Az értekezlet okmányaiból most már látjuk, hogy nem akart a wormsi nap egyszerü előkészitője lenni, bizalmas értekezlet jellegének fentartása mellett állandósulni óhajt, s nemcsak nem olvadt bele a wormsi gyülésbe, de — Worms hő vágyai daczára — évenként ismétlődő gyüléseiben egy uj egyházi szervet óhajt adni a németségnek.

Igy az eisenachi eredményekkel szemben sikraállitott mozgalom facitja gyanánt nem is egy, de két uj egyh. szövetkezés áll a németek előtt. Fog-e valamit elérni jelen alakjában egyik is, másik is, a jövő dolga megmutatni; de létjogosultságok felől azok, kik az érdekközösség által nincsenek lefoglalva, már ma véglegesen tudnak itélni. Igy a Dr. *Rade* körül a Christlihe Weltben és Chronik-jában csoportosuló igazán modern és liberalis irány. Az egész mozgalom megitélésére álljon itt az itéletünk.

Az alap, melyre Wahlék támaszkodnak, a pápizmus elleni védekezés. A védekezés eszköze az egyesülés. Igaz és praktikus gondolat. „Reformatori gondolat volt: egyesiteni az egyházakat, a tiszta tanért való buzgólkodással, és Luther idejében minden más fajta egyesülés, mely nem a protestantizmus ezen szegeletkövére épült hazugság volt. Akkor azt hitték, hogy ha az evangéliomi tannak nem függ mindene tisztaságától, saját maga dobja oda magát a pápizmusnak. Mert pápás dolog az egységet tisztaság fölé helyezni; evangeliumi: a tisztaságot minden fölé még az egység fölé is. E tisztaság által remélték a győzelmet Róma fölött. Csak e tisztaság által. Hatalmunkról nem volt szó.

„Ma ugy akarnak Róma ellen küzdeni, hogy hatalmat teremtenek. E hatalmat ugy akarják megszerezni, hogy egységet szerezzenek és a tan tisztaságát ott hagyják. Ne értsenek félre. Nem az eretnektörvényszékek mellett szólok. A tiszta tan nem jogi fogalom, hanem a hit követelménye. Nem csupán úgy lehet a tiszta tan mellett buzogni, mint Luther tette Marburgban. Üdvözlök minden igaz türelmet. De mit ér az a türelem, mely fél a protestantizmus lelkéből beszélni a tiszta tanról, nehogy füstbe menjen a hatalmat teremtő egység? És általában mit érdekelheti a protestánst a Róma elleni harczban az egység és hatalom? Hiszen az egység odahagyása volt a protestantizmus lényege, minden egység, minden *katholicizmus* ott hagyása teremtette meg a protestantizmust. És most egységet és hatalmat akarnak adni neki, hogy versenyezhessen Rómával! Ha *ezek* a tervek sikerülnek, azt nyernők, hogy az állam világi kormánya helyett kapnánk egy klerikális kormányt; a szabad tan helyett valami uj katholikus tanbeli egységet, és a hatalmas egyház szószékeiről egy uj politikai párt kialakulását látnók: egy evang. centrumot. Az első lépést e hatalmi politika terén a wormsi gyülés már megtette."

Rade pedig ezeket irja: „Sokat beszélnek ma a római veszedelemről Ez ma érthető. Éppen nem tagadjuk e veszélyt. De nem vélem oly nagynak, mihelyt egyszer mi evangelikusok magunkra eszmélünk. Egy kevés külső és belső nyomás nem is árt. De nagy veszélynek tartom, ha a protestánsok abban fáradnak, hogy az ev. egyházat valamiképpen a római mellé „emeljék", hogy ehez hasonlóan „hatalommá" váljék".

Bizonyára nekünk se szabad félreértenünk Radet és elvtársait. Ez a megfontolás az unio igaz óhajtásából veszi eredetét s csak az ellen az ál-tűrelem ellen szól kiméletlensége, mely még az ilyen komoly perczekben is igazában a maga hasznát keresi. Mert

amaz első tévedésen kivül, hogy éppen a zsinati kiegészüléssel a klerikális tendenciák jutnának érvényre, csakhamar tények illusztrálták a másik tévedést is — s bizonyosan ez se volt véletlen — azt, hogy Poroszország u. n. ellensulyozása éppen az uniót veszélyeztető partikularizmus óhajtását leplezgeti. A koronatanu pedig arra, hogy a Róma elleni hadjárat csak egy Fortunatus kalap, az, hogy pár héttel Worms után a kiegészülők már paktumra léptek éppen a kath. czentrummal a polit. választások boldog egyetértésben való végigküzdésére.

A wormsi nap tehát s az egész mozgalom, melyben, a Chronik-kal szólva, „az egyházpolitikai molnárok felállitották szélmalmaikat a Rómának kedvezően fujdogáló szél mentébe és nemsokára vígan csörömpöltek a kerekek, magot azonban éppenséggel nem öntöttek fel"; a higgadt elemek itélete szerint csak arra jó, hogy *ad acta* tétessék. Annál elismerőbben szól Rade a lipcsei napról és terveiről. Ugy tetszik, hogy — mutatis mutanois — ez is szól hozzánk is; álljon azért itt belőle nehány sor befejezésül:

„E *bizalmas értekezlet*ben egyházunk egy hiányzó szervet nyert. Az egyh. kormányzatok és zsinatok tagjai, a gyakorlat és tudomány férfiai a legkülönbözőbb árnyalatokból évenként intim eszmecserére gyűlnek. A számbeli sokaság nem kivánatos. De kivánatos, hogy minőségileg a legsokfélébb szellemeket foglalja össze. És kivánatos, hogy lehetőleg mindig ugyanazok gyüljenek össze. Mert igazán meg kell ismernünk egymást. S éppen ez van előre feltéve itt, hogy olyan férfiak találkoznak, akik különben nem találkoznának. Akiknek tehát még meg kell szokniok egymást. Akik szemben álltak egymással, mert nem ismerték egymást.. Természetesen „theologiai" kérdések ki volnának zárva innen: a gyakorlatilag fontos lépne előtérbe.... De gyakoribb érintkezés közelebb vinne a központi kérdésekhez is. Hiszen minden összefügg. A periféria nem lebeg a levegőben!"

Tankó Béla.

Válasz tiszteletes Vályi János úrnak.

Az Erd. Prot. Lap f. évi 3 ik számában Vályi János lelkésztársam jónak látja kérlelhetlen kritika tárgyává tenni a káposztásszentmiklós-csibai papi beköszöntőről irt egyszerü tudósitásomat. Jóllehet rendkivül sajnálom, hogy nem nyerhettem meg becses tetszését, de nem tehetek róla; csak azt irhattam, amit ott láttam és tapasztaltam. Ugyan, ugyan, kérem szivesen, hogy jöhetett tisztelt lelkésztársam arra a gondolatra, hogy megakartam vádolni a káposztásszentmiklós-csibai egyházközségek kiváló buzgóságu néhai lelkipásztorát, a marosi egyházmegye érdemes volt főjegyzőjét s nekem szeretve tisztelt papomat, később nagyrabecsült hivataltársamat, az én jó Dali János bátyámat?! Vagy pedig sérteni akartam volna áldott emlékét?... Nem, tisztelt paptársam, én ezt nem tettem, nem tehettem, nem akartam tenni. Ennyit még a sorok közül is nagyon nehezen lehet kiolvasni. Engedjen meg kérem, ezt a méltatlan gyanusitást a hála és kegyelet nevében kereken visszautasitom.

Most pedig rátérek a dologra. Igaz azt irtam: „főkép a két évi üresedési idő alatt" sokat tettek a hivek egyházuk fellendítésére; ezt a kifejezést is használtam: „a romokból való kiemelésére", de ezt nem czélzatosan vonatkoztattam a multra. Távol áll! Csupán azt akartam kifejezni, hogy a közelebbi időkben sokat fáradoztak a hivek egyházuk külső épitésével is s ezen munkájuk közben bizony sok romlást kellett eltávolitani. Tudjuk mindnyájan, hogy egyházközségeink épületei a szegénység miatt a legtöbb helyen rozoga állapotban voltak s még ma is sok a javitani való. Ebben a tekintetben — sajnos — nem képez kivételt az én kedves szülőhelyem egyháza sem.

Az egyház rendezetlen anyagi ügyeit illetőleg felvilágositásul azt mondhatom, hogy én csupán az egyház régi függő adósságait értettem, melyek szintén most lettek rendezve, semmit egyebet nem értettem, a multat távolról sem akartam érinteni.

A miket a tisztelt kolléga ur felhoz a papi lakásról, iskoláról, harangról, ezekre teljes joggal elmondhatom igen tisztelt paptársam, amit ön mond Kálmán király után: De strigis vero, quae non sunt, nulla questio fiat!

Általában véve annak a beköszöntő ünnepélynek — eltekintve minden külső épitkezéstől — az volt a legkiemelkedőbb pontja, hogy gyönyörrel töltötte el minden szemlélő szivét az a tapasztalat, hogy egyházmegyénk ezen gyülekezetének hivei milyen szép jelét adták egyházuk szeretetének. Midőn én ezt a körülményt kiemeltem, remélem a multat nem gáncsoltam, sőt követendő például állitottam fel, mert a multon épül fel a jövő.

És még csak egyet, ne vigyünk be. legalább mi lelkészek, az egyházi élet körébe a családi érzelmeket. Megmondá Idvezitőnk: „a ki engem követni akar, elhagyja apját, anyját s ugy kövessen engem." Ne nézzük csak a rideg betüt, hanem vessünk egy pillantást a szellemre is, mert „a betü megöl, lélek az, a mi megelevenit". Lakozzék közöttünk mindig és mindenben a keresztyéni türelem és szeretet lelke. Elfogulatlanul mondjunk itéletet az eseményekről.

Béke velünk!

Nyárádszentbenedek, 1905. január 23.

Ady Sámuel, ref. lelkész.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Most megjelent új művek:

„Debreczeni Lelkészi Tár." Szerkesztette *S. Szabó József.* II. kötet. Ára kötve 10 korona. Kiadja: Telegdi K. Lajos utóda Eperjesy István. Debreczen.

Az 560 oldalra terjedő hatalmas kötetet, mely S. Szabó József koll. tanár-lelkész kiváló buzgalmát és szerkesztői ismeretes kiválóságát dicséri, nemsokára részletesen méltatjuk, addig is nagyon ajánljuk a gyakorló lelkészek figyelmébe.

„Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Egyházi Értekezletének 1904. évi Évkönyve." Összeállitotta *Tárkányi György* e. titkár. Ára 2 kor. Tagok illetményül *ingyen* kapják. Szétküldése most van folyamatban.

„A legfőbb jó." Irta Drummond Henrik. Forditotta Szabadi Béla. Kiadja a londoni vallásos iratokat terjesztő társulat. Budapest, V. ker., Alkotmány-utcza 15. sz. Ára 1·20 kor. Melegen ajánljuk. I. Korinth. 13. rész fejtegetése. Gazdag anyag predikátori feldolgozásra is. Igazi épitő irat.

„Bölcsészet." Irta *Pályi Ede dr.* Budapest, 1904. Singer és Wolfner bizománya. Ára 3 korona. Részletesen fogjuk méltatni.

KÜLÖNFÉLÉK.

Viski Pál a szilágyszolnoki egyházmegye érdemes esperese, ki két évtizeden keresztül viselte a legnagyobb egyházmegye adminisztrálásának gondjait, február 1-én jól megérdemelt nyugalomba vonult. Püspökünk szép levélben köszönte meg és méltányolta derék munkatársának hű sáfárkodását. Az egyházmegye vezetését az új esperes megválasztásáig *Bartha* Dezső főjegyző, Tasnád kiváló papja vette át.

Pap Károly utóda. A budapesti ev. ref. egyház a Pap Károly halálával megüresedett Kálvintéri ref. lelkészi állást *Petri* Elek józsefvárosi lelkésszel töltette be áthelyezés utján, a Petri helyére pedig pályázatot fog hirdetni.

A „Bethlen Gábor Kör" január 29-én szépen sikerült *Bocskay* ünnepélyt rendezett a ref. theol. fak. disztermében. A honvédzenekar hatásos darabja után *Nagy* Károly theol. professor lépett a felolvasó asztalhoz, s egy mély tanulmányozás alapján készült beszédben tárta fel a hallgatóság előtt Bocskay nagyságát, érdemeit, s emelte ki legszebb, legcsodálatraméltóbb vonását a nagy szabadsághős lelkének: a vallásosságot. A felolvasás után,

mely egészen magával ragadta a hallgatóságot, quartett következett négy köri tagtól. E kiváló zenei pont után *Tóvölgyi* Margit aszonynak a B. G. K. disztagjának szavalata következett volna, de az elmaradt a müvésznő gyengélkedése miatt. Az estélyt a honvédzenekar játéka zárta be *Borsay* Samu theol. zenetanár, karmester szakavatott vezetése mellett.

A theol. fak. ifj. Egylete fényes sikerü tánczmulatságot rendezett e hó 4-én a Központi szálloda nagytermében. A mulatság, mely ugy erkölcsi, mint anyagi tekintetben egyike volt Kolozsvárt a legjobban sikerült tánczestélyeknek, szép összeggel járult tiszta jövedelméből úgy a Szeretetház, mint az Egylet czéljainak elősegitésére. Az estély fényes sikeréért a dicséret főképen az elnökséget, különösen a buzgó elnököt, *Porzsolt István* IV. theolt illeti meg.

Eljegyzés. *Kádár* Imre krasznai segédlelkész, ki theol. fakultásunknak volt jeles hallgatója, eljegyezte Cseh Ilonkát Désről.

Rauwenhoff—Bartha Dezső: „A protestantizmus története“ cz. munkára az erd. ref. egyh. ker. Ertekezlete utasitására előfizetési felhivást bocsátott ki az elnökség. Csakhogy a kiváló munka megjelenhessék, az 50 ives munka előfizetési diját a rendesnek egy negyedrészében 5, mondd: öt koronában, három kötetes munka árát 2 frt 50 kr.-ban állapitotta meg. Jelezte, hogy 500 előfizető kell, hogy csak a nyomdai költségek fedezhetők legyenek. Február 15-re tette a jelentkezés s a pénz beküldése határidejét. Két hónapot adott rá. Az „Előfizetési felhivás“-okat 7 prot. egyh. lap mellett küldte szét 3800 példányban. Tehát minden illetékes kézhez. S az eredmény?! 1905. febr. 1-ig előfizettek a következők: Dr. Szegedi Kálmán ügyvéd Békés 5 kor., Korbély Géza evang. lelk. Sátoraljaujhely 5 kor., Tóth Kálmán ref. lelk. Gárdony 5 kor., Sárkány Béla lelk. Péteri 5 kor., Nagybányai ev. ref. egyházmegye lelkészi könyvtára. Lakatos Sámuel tanár M.-Vásárhely 5 kor., Kobori János tanár M.-Vásárhely 5 kor., Dr. Dekáni Kálmán tanár M.-Vásárhely 5 kor., Kollegiumi könyvtár M.-Vásárhely 5 kor., Kollegium ifjuság könyvtár M.-Vásárhely 5 kor., Török István ref. lelk. Lácza 5 kor., Nyiregyházi ág. hitv. evang. főgimnázium 2 pld., Országh Sándor orgonagyáros Rákospalota 5 kor., Hruner István ág. hitv. esperes. Murányi János ref. lelk. S.-Bálványos 5 kor., Mezey Albert curiai biró Bpest 5 kor., Török József Czegléd 5 kor., Major Gyula ref. lelk. Paptamási. Hevesnagykunsági ref. egyh. megye lelk. könyvtár 5 kor., Evang. theologusok Otthona Pozsony 5 pld., Dr. Szőcs Ferencz ügyvéd Budapest 5 kor., Dr. Dömötör Béla ügyvéd Budapest 5 kor., Dr. Végh Aladár tkv. tisztv. Bpest 5 kor., Dr. Tóth Béla Bpest 5 kor., Válkay Kálmán Budapest, Evang. theol. akad. könyvtár Pozsony 5 kor., Dr. Kádár János, Módy Elek 5 kor., Nagy Károly theol. tanár Kolozsvár 5 kor., Csiszár Gyula vm. főjegyző Kolozsvár. Lázár Jenő czégvezető Bpest. Zsombori Károly pénztáros Kolozsvár. Müller Béla főkönyvelő Kolozsvár. Lajos János ref. lelk. Bögöz. Dr. Nyerges Zsigmond ügyvéd, Kolozsvár. Hegedüs Sándor Budapest 5 kor. Szabó Mihály ref. lelk. Mezőlak 5 k. Fogarasi ref. egyház 5 kor. Gyurátz Ferencz püspök, Pápa 5 kor. E szerint a 39 előfizetőből *erdélyi* 14; és pedig: világi 6, tanár 4, könyvtár 3, *lelkész* 1; *királyhágóntúli* 25; és pedig: világi 11, könyvtár 5, lelkész 9 (4 luth.). Nem tudjuk e rettenetes érdeklődés hiányát másként megmagyarázni, mint ugy, hogy a legtöbben tán azt hiszik, hogy a parokhiális könyvtárban kapják meg az egyház pénzén. Hát *erre nincs kilátás*. Azért ujra kérjük: siessenek a megrendeléssel az érdeklődők. Minket erdélyieket becsületbeli kérdés is köt ez ügyben, mert hisz' *mi akarjuk kiadni*. Hát talán *mások számára és a mások pénzén?!* Aztán csak pnnaszoljunk, hogy nincs prot. theol. irodalmunk!

A „Közhasznú Szövetkezet“ 1904. évi nyereségének felosztása iránt a közgyülésnek az igazgatóság következő javaslatot teszi:

1.	Irassék tartalékalapra 25 %.....	2089 kor.	50 fillér.
2.	Az igazgatóság jutaléka 10 %.....	835	80
3.	Felügyelőbizottsági jutalék 3 %.....	250	74
4.	Az üzletrészek 5%-os osztalékára 995 drb után, ennyi lévén 1904. márczius 1-éig teljesen befizetve.....	2487	50
5.	Közmüvelődési és jótékonyczélra osztassék ki.....	2500	—
6.	Végre a fenmaradó összeg külön számlán vitessék át 1905. évre	194 kor.	48 fillér.
	Összesen..	8358 kor.	02 fillér.

*

A közmüvelődési és jótékony czélokra előirányzott 2500 korona felosztása:

1.	A „Vasárnap“ czimü néplap terjesztésére.....	60 kor.
2.	A brassói jótékony nőegylet részére	100
3.	A Szeretetház alapjának gyarapitására	100
4.	A Szeretetházban elhelyezett szegény gyermekek segélyezésére	260
5.	A magyarköblösi ifjusági egyesületnek	50
6.	A székelyudvarhelyi főgimnáziumnak, szegény tanulók segélyezésére	100
7.	A pókai ev. ref. egyház templom alapjára	100
8.	A balázsfalvi ev. ref. egyházközségnek	50
9.	A Székelyudvarhelyen épitendő unitárius templom alapjára	50
10.	A deésfalvi unitárius egyháznak	50
11.	A szőkefalvi unitárius egyháznak....	50
12.	A musnai unitárius egyháznak	50
13.	A dicsőszentmártoni unitárius egyháznak	50
14.	A dicsőszentmártoni ev. ref. egyháznak.....	50
15.	A dorna-vátrai róm. kath. templomra.....	50
16.	A harasztosi ref. egyház orgona-alapjára	50
17.	A magyarfodorházi ref. egyh. templomépitésére	50
18.	A kolozsvári Kossuth-szobor alapja javára	25
19.	A kolozsvári jótékony nőegylet javára	25
20.	A kibédi jótékony nőegylet javára	25
21.	A patai állami iskolai konviktus javára.....	80
22.	A kolozsvári siketnéma intézetnek	50
23.	A kolozsvári rongyos egyletnek	25
24.	A kolozsmegyei tanitók segélyegyletének.....	25
25.	A nagysajói ev. ref. egyházközségnek	50
26.	A kézdimártonfalvi ev. ref. egyh. kepe-alapjára	50
27.	A kolozsvári vakok intézetének	50
28.	A bodonkuti ev. ref. egyház kepe alapjára	50
29.	A topliczai „ „	50
30.	A medvési „ „	50
31.	A nagyidai templom	50
32.	A kökösi „ orgona	25
33.	A körtefáji „ „ kepe	50
34.	A medgyesi ev. ref. egyház részére.....	50
35.	A magyarbényei	50
36.	A vámosgálfalvi „	50
37.	A magyarherepei „ „ „	50
38.	A szederjesi ev. ref. egyház kepe alapjára	50
39.	A jódi ev. ref. egyház templom alapjára	50
40.	A szeőderneteri ev. ref. egyh. templom alapjára	50
41.	Kisebb adományokra.....	120
42.	Vizaknai ref. egyház öszöndij alapjára	25
43.	Szászsebesi ref. egyház papilak alapjára	25
44.	Nagyenyedi Bethlen-szobor javára	30 „
	Összesen	2500 kor.

A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium ifjusága, a „székely tanulók könyvtára“ javára, 1905. évi febr. 11-én a kollegiumi konviktus összes termeiben, tánczczal egybekötött zártkörü Csokonai-ünnepélyt rendez, a következő műsorral: 1. „Adagiodolorozó,“ Zach Antal karnagy vezetése mellett előadja az ifj. zenekar. 2. Alkalmi beszéd, tartja: Nagy Endre tanár. 3. „Tihanyi echóhoz,“ Nagy László karnagy vezetése mellett előadja az ifj. énekkar. 4. Szaval: Vásárhelyi János, VII. g. o. tanluó. 5. „Kabai asszony induló,“ Zach Antal karnagy vezetése mellett alőadja az ifj. zenekar. A rendező-bizottság élén Nagy Endre tanár-elnök áll.

Szives kérelem a Debreczeni Lelkészi Tár érdekében. Igaz tisztelettel és szeretettel kérem a hazai ev. ref. lelkészeket és lelkészi képzettségü tanárokat, hogy sziveskedjenek még ki nem adott becses gyakorlati papi dolgozataikat a Debreczeni Lelkészi Tárban (Gyakorlati Ev. Ref. Papi Lexikon) leendő közlés végett hozzám *mielőbb* elküldeni. Szivesen fogadok mindenkitől bármely nemű papi dolgozatot, de mindenekfelett közönséges, ünnepi és különösebb alkalmi egyházi beszédeket, aztán nem alkalomhoz és személyekhez kötött, általános, mindenkor használható liturgiai dolgozatokat, mert ilyenekben van érezhető hiány. A Tár III. kötete ez év őszére fog megjelenni. Debreczen, 1905. jan. 28. *S. Szabó József*, a Debreczeni Lelkészi Tár szerkesztője.

Köszönetnyilvánitás. Kónya Liza hajadon egy bordóplüss, aranyrojttal szegélyezett, arany domborhimzésü feliratal ellátott, 100 korona értékü urasztali teritővel lepte meg egyházközségünket. Eme keresztyéni buzgóságról tanuskodó adományért azon ohajtással mondunk köszönetet, vajha az egyszerü polgárleány buzgósága, áldozatkészsége minél többeknek szolgálna világitó szövétnekül, buzditó például azok

közül is, kiket bőven megáldott a Gondviselés a földnek javaival. Ő pedig találja meg jutalmát ama tudatban, hogy a jókedvü adakozókat szereti az Ur! Székelykocsárd, 1905. jan. Az egyházközség elöljársága.

Hálás köszönet. Az oláhfalvi alig három éve épült templomnak urasztala körül üresen hagyott részébe *Péchy* János patronus ur két darab ülő széket (padot) csináltatott, mely szép adománya által a különben csinos, egyszerü templom belső berendezésének hiányát pótolta. Mint ősei, úgy e nemes főur is az egyház iránti buzgóságának nyilvános jelét adta; tudván: Jobb adni, mint venni. Fogadja érte szegény hiveink nevében is hálás köszönetemet. Oláhfalun, 1905. jan. 28-án. Bogdán József, ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

516—1905. sz.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Elöljáróságaihoz és az ev. ref. iskolaszék tiszteletes Elnökeihez.

A vallás- és közoktatásügyi Miniszter ur mult évi 62396. számu körlevelében az összes iskoláknak és tanitóiknak figyelmébe ajánlotta *Dr. Décsi Károlynak: „A gyermekek gyakorlatilag fontosabb szellemi rendellenességei“* czimü munkáját, amely a gyermekek tanköteles korában előforduló szellemi rendellenességeit alaposan és közérthető módon tárgyalja, s igy a tanitóság tájékoztatására nézve nagy szolgálatokat van hivatva tenni. A munka ára aránylag csekély, t. i. 1 korona. Megjelent a Gyógypaedegogiai könyvtárban mint annak 5. száma s megrendelhető Toldi Lajos könyvkereskedésében (Budapest, II. Főutcza 2. sz.)

A t. Czimzettek figyelmét a magunk részéről is felhivjuk a nevezett műre és az iskolai és tanitói könyvtárak részére megszerzésre ajánljuk.

Kolozsvárt, 1905. február hó 1-én.

Dr. Bartók György, elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tanügyi előadó.

Sz. 599—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegyénk espereséhez és közügyigazgatójához.

Az egyházkerületi közfőtörvényszék 1891. évi 5-ik jkvi sz. alatt hozott határozatával kimondotta volt, hogy az egyházmegyei köztörvényszékek előtt, *hivatalból* megindított és befejezett fegyelmi keresetek, ha azokban akár *felmentő*, akár *elmarasztaló* itélet mondatott ki, minden esetben *hivatalból*, feltétlenül *fellebbezendők* az egyházkerületi közfőtörvényszékhez.

Az egyházkerületi közfőtörvényszék eme döntvénye a hivatalos lap 1891. évi 18. számában kellő módon közzététetett és a „Rendeletek Tára“ 1902. évi folyamának 61. lapján is olvasható, de mindennek daczára fordultak elő esetek, midőn e rendelkezés teljesitése mellőztetett.

Ilyen szabálytalanságok meggátlása czéljából szükségesnek láttuk ismét felhivni figyelmét erre a döntvényre összes *espereseinknek*, mint az I. foku törvényszékek elnökeinek és összes közügyigazgatóinknak, mint *ügyészeknek*.

Kolozsvárt, 1905. február 4-én

Dr. Bartók, elnök. — *Kádár János*, titkár.

Sz. 478—1905.

KÖRLEVÉL

mindenik kollegium méltóságos t. Elöljáróságának.

Az 1903. évi egyházkerületi közgyülés 75. jkvi számu határozata alapján elrendelte a *testvéregyházkerületek jkveinek átvizsgálásáról* szóló bizottsági jelentésben foglalt javaslatok tárgyalását.

E javaslatok egyike a következőket tartalmazza:

„A dunántuli ev. ref. egyházkerület nevezett két gyülésében elhatározta, hogy irodalmi bizottságot és *könyvkiadó vállalatot* létesit. A megfelelő szabályzatot el is készitette. A czél ezzel az intézkedéssel az, hogy nép- és középiskolai tankönyvek és a felsőbb oktatás czélját szolgáló tudományos müvek kiadassanak. De nem kevésbbé fontos az a másik, elhallgatott czél is, hogy ez uton az egyházkerület tisztes jövedelemre tegyen szert.

Ha figyelembe vesszük, hogy 7100 népiskolai tankötelezett és több, mint 2400 gimnáziumi tanuló van egyházkerületünkben; ha arra is ügyet vetünk, hogy reánk nézve nem közönyös, hogy a tanulók minő szellemü könyvekből tanulnak; végül, ha meggondoljuk, hogy az e téren előforduló nagy könyvfogyasztás minő anyagi, pénzbeli évi forgalmat képvisel: lehetetlen be nem látni, hogy a dunántuli egyházkerületéhez hasonló intézkedés egyházkerületünkre is szellemi és anyagi szempontból egyaránt kiváló előnyökkel járna. Tisztelettel megjegyezzük, hogy ez idő szerint mind a 4 ev. ref. testvéregyházkerületnek vannak ilyen intézményei. Leghatalmasabb a tiszántuli egyházkerületé, melynek évi költségvetése 47000 korona fedezetet és 4400 szükségletet mutat és tőkéje 150000 korona körül jár A tiszántuli egyházkerület számos kulturális intézmény alapjait vetette meg ezen jövedelemforrásból es még többet segélyez abból.“

Igazgatótanácsunk e javaslatot egy kiküldött bizottság véleménye alapján közli a kollegiumok méltóságos t. Elöljáróságaival, hogy a tanártesületek meghallgatásával február hónap végéig véleményes javaslataikat igazgatótanácsunkhoz beterjeszteni sziveskedjenek arról, hogy egyházkerületünk kollégiumainál valóban szükséget pótolna-e a javaslat elfogadása? Ha igen, miképen tartanák létesithetőnek az egyházi tankönyv kiadó szervezetet?

Kolozsvárt, 1905. január hó 30-án.

Dr. Bartók, elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tanügyi előadó.

Sz. 549—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü Esperes és t. körlelkész aaihoz.

A missiói körök állapotáról szóló évi jelentések a kitüzött határidő lejárta daczára, mind a mai napig sok helyről nem terjesztették be, miért is:

Felhivjuk nagytiszteletü Esperes aait, utasitsák az egyházmegyéjök területén levő lelkész aait, hogy az évenként visszatérő és határidőhöz kötött hivatalos teendőket minden sürgetés bevárása nélkül a maga idejében végezzék el s annak az adott útasitás értelmében tegyenek eleget.

Egyuttal hivják fel késédelmeskedő körlelkész aait, hogy jelentésüket most már sürgösen tegyék meg eddigi késedelmük igazolásával.

Kolozsvárt, 1905. jan. hó 30-án.

Dr. Bartók, elnök. — *Dr. Kádár János*, titkár.

140—1905. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett erkedi ref. leány-egyházközség lévita kántor-tanitói állására pályázat nyittatik.

Javadalom: dijlevélileg tisztességes lakás mélléképületekkel, ¼ hold kert, 11 hold can. portio kat. tiszta jövedelme 70 kor. 84 fillér, borpénz 60 korona, fapénz 60 kor. terményjavadalom, szolgálmányok és tandij becsértéke 410 kor. 72 fillér. Ehez járul 208 kor. fizetés kiegészitési államsegély. Összes javadalom 809 kor. 56 fill.

Kötelességek: I—VI. osztályu mindennapos és ismétlő növendékek tanitása, harmad vasárnap délelőttje kivételével szószéki szolgálat, éneklés, orgonálás, egyházi jegyzői teendők végzése, gondnoki napló vezetés és egyházi számadás készités.

Pályázati kérvények oklevéllel és szolgálati bizonyitványokkal felszerelten nt. Bartha Dezső helyettes esperes urhoz küldendők Tasnádra.

Kolozsvár, 1905. febr. 6-án.

Dr. Bartók György, püspök.

ÉRTESITÉS

A dési ev. ref. egyházmegye tiszt. lelkipásztorait értesitem, hogy az országos közalap, és a nyomtatvány kezelést átvettem s kérem őket: a „Bevallási iveket“ legkésőbb e hó 28-ig hozzám küldeni sziveskedjenek.

Désakna, 1905. február 6-án.

Szakács Ferencz, ev. ref. lelkész.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *7-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. február 16.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Egy pár szó a gimnáziumi tanügyről.

Egyházkerületünk kiváló tanügyi férfiai lelkükön hordozván az egyetemi tanulmányokra előkészitő és klasszikus zománczu általános müveltség alapjait lerakó gimnáziumaink tanügyi tekintetben való fejlesztését is, a hét testvér-kollegium tanárkarát alapozó munkára hivták fel: működjék minden szerv céltudatos önállósággal az egység érdekében, a köz javára — az adott viszonyok között.

Az előirt irányban folyik a munka a hét testvérkollegium kebelében a már megállapitott normal-tanmenet alapján a tantárgyak és a különböző tárgyrészletek közt való kapcsolat, összefüggés keresésével.

Ezen munkálatok t. i. 1. a normalis tanmenet kidolgozása, mely óráról-órára való beosztását a tananyagnak megkönnyiti és a tananyag áttekinthetőségét előmozditja, 2. a különböző tantárgyak közt részben a priori adott, részben keresett összefüggés evidenciában tartása, nem célozhatnak egyebet, mint azt, hogy Egyházkerületünk főgimnáziumai egységesen és egyenlő niveaun tartva vezethessék és vezessék a tanulók *oktatását.* És ez oktatás egységes voltának garancziái nem annyira az idő folyamán folyton változó kálvinista személyiségekben, mint inkább a *közös megállapodással szerkesztett és az illetékesekre kötelezővé tett* elaboratumban volnának.

Ez intézményes biztositás elve nem ütközik össze a kálvinizmus szellemével itt sem. Mert a lelkiösmeret felelősségérzetét, mely az egyéni önállóságnak erkölcsi jellegü bélyege, ez összeállitandó elaboratum semmiképen nem tompithatja: igy a kálvinizmus leglényegesebb elve, mely a ref. tanintézetekben *még* mindig érvényesül a hozzá szükséges deczentralizáltság keretében, *a személyi felelősség* elve érvényesülhet mindannak daczára, hogy az állami főgimnáziumokat összefüző gyürüje a szubordinácziónak s az áll. főgimnáziumokban szokott értékelése a tanerőknek, per analogiam a ref. tanintézetekben is több helyen előtérbe nyomul. Ennek hatása alatt azután satnyul, erőtelenedik az az egyedül helyes felfogás a ref. főgimnáziumokban, hol a tanerők *áthelyezése* nem divik s igy minden régebbi tanerőt erősebb, sokszor egész életre terjedő tartammal fűzik a gyökerek a tanintézethez és a helybeli társadalomhoz; gyöngül az a felfogás, hogy egyenlők vagyunk ugyan, de az intézet szellemének hordozói az idősebb tanárok s általában azok, akiknek lelkét e szellem áthatja. E szellemet értik vagy érzik is az intézet volt növendékei. Minden reform, mely nem számol az intézet szellemével — ezt nem lehet egy lehellettel elfujni — az intézet lelkét támadja meg.

A tanintézetek szellemét, mely a tanitványokban tovább működik, meghatározzák a tankönyvek és a tananyag átadásának módja egyfelől, nevelői irányú összhangzatos tevékenysége a tanárkar minden egyes tagjának másfelől.

A fentartó vagy felügyelő testületek *direkte* csak a tankönyvek kijelölésére vannak teljes ellenőrző hatalommal, mig a *tanitás módja,* mely a tanulók értelmi kiforrásának a formája, a mely szerint feldolgozza az időnként szerzett ismereteit, valamint a *nevelői* munka csaknem ellenőrizhetetlen. E két utóbbi tekintetben garanczia csupán a személy megválasztására való befolyásban található.

A felügyelő testületeknek, a mennyiben az iskolájuk czélját szemelőtt tartják, első sorban a czélnak megfelelő tankönyvről *kell* gondoskodni.

Ez idő szerint jó tankönyvnek mondható az olyan, mely az ismereteket a mai fejlettségi fokon közli s túlterhelést nem idéz élő. Az első követelés a tudás, az utóbbi a tanuló szervezeti egészsége érdekében nélkülözhetetlen.

A mennyiben pedig egységes, jó tankönyvek szerkesztendők, melyek a hangoztatott és keresve keresett összefüggést létesitik a különböző gimn. osztályok tananyaga között és ugyanazon gimn. osztály különböző tárgyai között, leggyorsabban keresztülvihető az által, hogy *kitüzetik egészen önállóan* az egyes osztályok tananyaga a *szaktanárok* által. Vagyis minden egyes érdekelt gimnázium tanárai *saját* (képesitésük szerinti) szaktárgyuk osztályonként való tananyagát akár az állami tanterv alapján, akár annak *csak* tekintetbe vételével közös megbeszélés és megállapodás alapján precizirozzák. Azután közösen megállapitják, hogy a tárgy természete szerint a tananyag részleteit minő sorrendben lehet legkönnyebben *tanitani* a tantervben előirt osztályokban. (Az egyes osztályok értelmi fejlettsége ugyanis sokszor fölmenti a tanitót olyan dolog alól, mi elől fejletlenebb osztályban nem térhet ki.)

Ha e munkálatok bevonatnak ez érdekelt gimnáziumok szaktanáraitól és az érdekelt gimnáziumok tanárkarainak kebeléből alakult, a tárgyaknak megfelelő szaktanár-bizottságok felülvizsgálják és egygyé olvasztják — nagy eltérés ugy sem igen lesz a fölterjesztett tervek között — s a tanügyi bizottság elé terjesztik, itt rövid egy év leforgása alatt meglehet kapni a modern középiskolai tankönyvek vázlatát, mely csupán kidolgozásra vár.

A kidolgozás kérdése pedig önmagától oldódik meg, mert minden egyes tanár saját szaktárgyát a szak-konferenciákra feldolgozta agyában, csak papirra kellene vetni, azonkivül az órákon a *bevett* tankönyv alapján szintén ezt csinálja.

Az igy készült tankönyvek, hogy egyszersmint a tanitási módszer se legyen teljesen illuzorius ellenőrzés alatt, de meg azért is, hogy ha netalán valamely tárgy tanitása nem szakember kezébe kerül, az alkalmazandó módszert ne kelljen ennek keresnie a tanitványok ez évi és következő évi kárára, — módszeresen volnának szerkesztendők.

Az életben azonban sokkal nagyobb jelentőségü a homogén ismeretanyag átadásánál a homogén *erkölcsi* nevelés.

A kiadás nehézségeit, mely egyeseket igen sokszor visszariaszt a tankönyv-irástól, szintén igen könnyen le lehetne győzni. Ha másként nem, egy egyházkerületi tankönyv-kiadó-vállalat alapitásával.

Kútasi Károly,
Kun-koll. s.-tanár.

A Nagy Péter „Konfirmácziói kisebb Káté"-ja átdolgozásához.

E mü átdolgozására vonatkozó „Pályázat" annak az idején átdolgozás irányelvéül azt tüzte volt ki, hogy „terjedelménél, tartalmánál és nyelvezeténél fogva teljesen alkalmas legyen egyházunk ev. ref. népiskolai tanulóinak a konfirmáczióra való előkészitésére." — A terjedelemre vonatkozólag „50—60 lapot" állapitott volt meg. — A tartalomra nézve három dologra adott utasitást: „kellőleg kidomboritandó a *hit*, mint a megigazulás feltétele, *a szákramentumok jelentősége* egyházunkban s a mai *egyházszervezetből* annyi, a mennyit feltétlenül szükséges tudni az egyház minden tagjának." Most az összes egyházmegyékhez lévén letéve, közöljük az alábbi tanulmányt:

Maga az a tény, hogy a többfelé keletkező egészen uj Konfirmácziói Kátékkal szemben, melyeket ugy hivatalos pályázatok, mint magán vállalkozások termelnek, egyházkerületünk hatósága a nálunk eddig is használatban volt Nagy Péter-félének csak átdolgoztatását vette tervbe, az egyházi élet konzervátivizmusát bölcsen szem előtt tartó fejlesztés elve mellett azt a meggyőződést látszik bizonyitani, hogy a Nagy Péter-féle műben alapjában oly jeles munka áll a jelzett czélra rendelkezésünkre, a melynek kiválóságait egy uj munkálat révén esetleg koczkára tenni, nem volna indokolt. — Másfelől az a tény, hogy az átdolgozás kimondatott, azt bizonyitja, hogy egyházunknak az idők változtával olyan gyakorlati szükségei állottak elő, a melyek kielégitéséről az oktatásnak már e fokán gondoskodni, egyházunk fontos érdeke. — E szükség, a tartalomra vonatkozó utasitás alapján következtetve, ev. ref. felekezeti tudatuknak határozottabb kidomboritása, a cultus-cselekvények fontossága ismertetése alapján erősebb egyháziasság fejlesztése és az egyházszervezet ismertetése alapján az egyházkormányzat iránti élénkebb érdeklődés létrehozatala. — Mind olyan dolgok, a melyek ápolása mostani egyházi életünk és felekezetközi viszonyaink mellett, égetően szükségesek.

Annak megállapitására már most, hogy melyek a Nagy Péter-féle munkának azon szerkezetbeli, methodologiai és felfogásbeli kiválóságai, a melyek gondosan megőrzendők és mely pontokon és minő mérvü pótlásokkal, illetőleg változtatásokkal volnának érvényesitendők a fennebb jelölt szempontok s mindezek mellett, hogy lenne a munka mai térjedelméhez mérten (88. lap) majdnem egyharmaddal, de mindenesetre egynegyedrésznyivel szükebb terjedelemre vonható:

1-ör ismertetni fogom a mű mostani alakját, felfogásban, beosztásban, tartalmában és egész szerkezetében;

2-or összehasonlitom egy pár kiválóbb hasonnemü irodalmi termékkel; s ezek alapján megállapitva a megtartandónak itélt elemeit s a változtatások lehetőségét, mikéntjét s ezek előnyeit;

3-or összefoglalom egy a beosztást és tartalmat feltüntető „Tervezetbe"-be.

I.

A Nagy Péter „Konfirmácziói kisebb Káté"-jának a következő beosztása és tartalma van:

I. Bevezetés.

Ebben: Az ember (természeti) és vallásos minősége (lelki tulajdonai), a vallás meghatározása (jelentősége), kijelentés (ennek kriteriuma) és okmánya:

II. Biblia.

Ennek két része és tartalma (jegyzetben a bibliai könyvek sorrendje), az ó-szövetségnek az újhoz való viszonya.

III. Isteni kijelentés.

1. Az ó-szövetségi könyvekben.

Ebben: Isten a világ teremtője (szavával) (27—28), ami az ő *mindenhatóságát* mutatja. (29—30.) Az ember teremtetése, első állapota, esete (31—40.); ide szőve a *bün* (lényege, nemei, büntetéshez való viszonya (34—40.); a *választott* népnek adott kijelentés (és igéret a tökéletes kijelentésről) (41—44); e kijelentés alapja: *a 10 parancs* és annak magyarázata (közben az eskü (52) (45—66); a zsidó vallás és nép további sorsa, elhanyatlása (68—76).

2. Az uj-szövetségi könyvekben.

Ebben: A Messiás hivatása és jelentősége. Ez J. Kr. (77—80.).

*a) **Jézus élete.***

a) *J. Kr. születése és ifjusága.*

J. születése, ifjusága, ennek tanulsága (81—89).

b) *J. mint tanitó.*

Keresztsége, megkisértetése (ördögök, angyalok, kisértetek, tanulságok [91—98.]) foglalkozása (?), tanitása, summája, formája hatása (népnél, farizeusoknál). Jeruzsálemi út, a templomi kijelentés, elfogatása, elhatározása, kerüli az elfogatást (életünk megtartása, kötelességünk) (89—221.).

c) *J. elfogatása és szenvedése.*

A páska vacsora, lábmosás (ennek magyarázata: szeretet Isten, felebarát és magunk iránt), Gecsemáné (ima, tartalma, meghallgatása, Miatyánk és magyarázata [137—154.]), elfogatás, kihallgatás, elitélés (122—165).

d) *J. halála, feltámadása, mennybemenetele.*

A vesztőhelyen (J. magatartása ellenségeivel szemben s a miénk [168—170.]), halál, sirbatétel, feltámadás, megjelenés, mennybemenetel, keresztyén ünnepek, a Pünköst (166—180.).

*β) **Jézus tudománya.***

Ez tökéletes*ebb* (?!) mint a zsidóság, megismerhető az új-szövetségből, mely tanitja, hogy az *egy* Isten három személyben munkás körülöttünk (181—183.).

a) *Atya.*

Isten lélek (a legtökéletesebb), nekünk Atyánk

(adja életünket, melyet kioltani bűn, fentart, gondvisel, mindent javunkra rendel, biránk — ezek tanulságai — [184b—198.]), őt ezért szeretnünk kell (184—200.).

b) *Fiú.*

J. nevezetei, ezek jelentése. *Megváltó* (mitől? — tudatlanság, jóratehetetlenség, Istentől való rettegéstől, — hogyan? — tanitásával és példájával [204—207a]) a bün büntetésétől, szenvedése és halála által, a kik benne *hisznek* — mit tesz ez? — és *megtérnek* — hogyan? — a *bünből*, megtartván Isten *minden* parancsolatait, hogy „tökéletesek legyünk", mely a *jövő élet* hite mellett nem képtelenség s a mivel együtt jár a *feltámadás* és *itélet* (mely nem érzékiekben fog állani [219.]). E hit hatása s mindezekért való tartozásunk J. iránt. (201—221.)

c) *Szentlélek.*

Ezt az apostoloknak Kr. küldte az Atyától (de kapják a J. Kr. igaz hivei is), kikben *munkálja:* a megvilágositást, megszentelést, bünbocsánat biztositását, egyházzá való egyesitést. (Mi ez utóbbi? mi az ujjászületés és milyen az ily ember? [225—228.])

IV. J. tudományának terjedése.

Ezt a Szentlélek eszközölte az apostolokban (A 12-ik apostol: Mátyás, *Pál* és az ő története, martirok [231—37.]).

V. Keresztyén egyház.

E név keletkezése és jelentése, az első keresztyének erkölcse (egyházszervezete és fegyelme [241—45.]), istentisztelete, üldözése, diadalmaskodása, megromlása — (238—253.).

VI. Reformáczió.

E szó jelentése (előreformáczió és sorsa [255—58.]) reformátorok (fellépésük oka és eredménye [260—61.]) kiindultak a bibliából (sorsuk [263—266.]) követőik neve, külön és együtt. [254—271.]

VII. Keresztyén felekezetek.

A főbb ker. felekezetek (gör. kel. és gör. kath. és róm. kath. közti különbség), a róm. kath. és prot.-ok közti különbség, ref. és luth. különbsége (unitáriusok) [272—282.].

VIII. Szákrámentumok.

Mi a szákrámentum? Hány van? (miért nincs Keresztség (miként végzik? a kegyelem-igéret értelme, gyermek keresztség), konfirmáczió, Urvacsora, ván-e transsubstantiatio, kik részesülnek a kegyelemben (el ne maradjunk a részesedéstől). Az Urvacsora a hit erősitésére szolgál, mely hit főbb vonalai az Apostoli hitformában vannak megirva. Fogadalmak. [283—322.]

IX. Konfirmácziói

Énekek és imák: Konf. ifjak imája, Urvacsora vétel előtt, Kenyérvételkor, Borvételkor, Urvacsora után.

*

E beosztás és részletes tartalom-mutató — a melyben a zárjelközé irt szöveg a könyvben kisebb betükkel nyomatott részt jelzi, amit néhol az oktatásban mellőznek is, a zárjelekbe tett számok pedig a kérdések számait jelzik, mely a könyvben feltüntetve van — eléggé bizonyitja, hogy Nagy Péter itt roppant nagy anyagot ölelt fel, melyet csak mesteri kéz tudott oly tömören összefoglalni, amint azt itt látjuk. A megelőző osztályok vallástani tananyaga: az ó- és ujszövetségi szenttörténetek összefoglalt eredményei a ker. vallásosság létrehozásának szolgálatába állittatnak itt, mint az isteni kijelentés történeti folyamának szemléltetési eszközei. Ez ***a történeti szempont*** karakterizálja az egész munka felfogását. Sokkal inkább a szorosabb értelemben vett „isteni kijelentés" *története* van itt adva, vagy mondjuk belyesebben: előtérbe állitva, mint a kijelentésnek *tartalma*. E kijelentés tartalma igazában csak a történeti részek közt és közé van elszórva, nem kis része épen a kisbetüs — mellékes — kérdések közé sorozva. Kompaktabb részek e tekintetben csak a 10 parancsolat, a Jézus tudománya és a Szakramentumok fejezetei alatt találhatók. E felfogásnak és eljárásnak tagadhatatlanul meg van az az előnye, hogy tárgyiasabb s ennélfogva könnyebben tanulható; de az a nagy hátrány jár vele, hogy a *a fejletlen értelem az egészet áttekinteni nem lévén képes, épen azt nem veszi észre, a mi a történet alatt levő fődolog* az isteni vezetést és a kijelentés tartalmát s igy csak egy csomó történeti dolgot tanul, de *hitet* belőle nem merit s a történetek feledésbe menetele után nem marad lelkében semmi. Kivétel ez alól csak egy esetben van: a mikor a hitigazság személyes történet alakjában jelenik meg (J. Kr.) Aztán e történeti tárgyalás mellett a gyermek nem veszi észre, hogy itt voltaképen *ő róla*, az *ő személyéről* van szó; a vallás sokkal inkább tárgyi, mint saját személyes érdeke, üdve szempontjából lép elébe, mely épen ennél fogva kevésbé tudja érdeklődését felébreszteni és lekötni. Ezzel együtt jár, hogy az egyéni hitélet nagy kérdései számára sem megfelelő hely, sem tér nem jut, ami — mint látszik — az átdolgozás elveit megállapitottak előtt is javitandó hiánynak tünt fel.

(Folytatása köv.)

A kovásznai ref. templom épitése 1808—1817.

(A templomfűtés berendezésére tartott egyházi estélyen tartott felolvasásból.)

Lapozgatva egyházközségünk levéltárában egy megsárgult és megszakadozott lapra akadtam, mely az 1808-ik esztendőben történt földingásról és e földingás következtében a régi templom tornyának oly mérvü megrongálásáról emlékezik meg, mely a torony leszedését vonta maga után, jelentve a vizitáczió előtt nemes Bogdány Sámuel domesztikus kurátor, hogy a „torony leszedése és a Parochiális körül teljesitett reparatió 258 mf. 44 dénárba" került.

Ekkor már elodázhatlanul szükséges volt, hogy a hivek, hogy e község lakosai komolyan gondolkodjanak a templom épités költségeiről. Nem czélom itt untatni a n. é. közönséget azzal a nagy, azzal a lelkes buzgóságból eredő küzdelem leirásával, melyet egy bár akkor is népes, de épen anyagi erőkkel nem rendelkező egyház hivei vivtak meg az önadóztatás terheivel, csupán egyes, karakterisztus idézeteket hozok fel, melyek ama kiapadhatatlan forrásokról tesznek tanubizonyságot.

Az 1811. február 5-én tartott számadás-vizsgálat a napi költségeken kivül, már igy szól: „Ezek felett vagyon az Ekklának az ujjonnan épitendő templom és torony épitésére 720 mf., melyet vettenek be a F. K. Gubernium engedelme mellett lett kéregetésből. Ugyan a Fő. T. Püspök urnak megengedéséből Actualis Fungens pap nem lévén s fele kepe vagy papi fizetés a templom épitésére fordittathatván abból jött be e mái napig 1901 mf. 10 dr."

Az 1812. év már a templomépitési előmunkálatokban, anyagbeszerzésben látja szorgalmatoskodni a hiveket, kik e czélra 600 rénes forintot adnak össze alamizsna pénz gyanánt, a papi félkepéből 1585 frot takaritanak meg.

Ez évben már Titulált Márkus József Deák tractuális inspector kurátor jelzi, hogy: a nálá lévő depositumokból a jövő tavaszon az épitéshez hozzá lehet fogni."

Ugyanezen évben a három éven át ürességben levő papi állomás addigi káplán: Tiszteletes Cseh András urammal a protestánsoknál akkor divó „papmarasztás" utján azon „kötés mellett" töltetik be, hogy „bár eö kegyelme actualis papnak is elengedő volna", oly módon választatik, illetve marasztaltatik meg, ha még egy évig fél kepéért szolgál, mivel a másik fél kepe még a templom épitéshez szükségeltetik, melynek instantiája a Fő Tisztelendő Püspök ur előtt van."

Nem hagyhatom emlités nélkül, hogy a polgári község kimutatása is minden évben kissebb-nagyobb segélyezéssel járult a templom épitéséhez.

És a midőn még a hivek családonként, illetve páronként e czélra még 5 mf.-tal is megrovattak, a midőn az épitéshez szükséges munkaerő is megállapitva, az épitőmester Miller Ignácz kőmivespallér megfogadva volt, akkor jött még az igazi próbatétel, melyben csakugyan megkisértetett a kálvinista hitbuzgóság.

Mars hadisten robogó szekeren, száguldó paripákkal rohant végig Európán; kimélet és válogatás nélkül követelve áldozatait Európa minden nemzetétől! Elvonva a szelidebb erények oltárain áldozni kivánó sziveket; el a gyermeket édes apjától, a férjet hitvesétől, a vőlegényt menyasszonyától, s oda dobva bömbölő ágyuk, ropogó fegyverek torka elé; vértől ázott, vértől itasult harczosokat nevelve belőle. Mnemosyne leányai elhallgattak, hárfájukat akasztották füzfákra. Csupán Klio irattekercsével és Melpomene buzogányával jelezték, hogy e világrész hadakutjává vált, hogy nemcsak egyesek, de egész népek, nemzetek előtt vonult fel tragikus jelenésekre az élet szinpadának függönye.

A napoleoni hadjáratokból és következményeiből magyar nemzetünknek, s közelebbről székely katonai végvidékünknek is kikellet vennie osztályos részét.

A munkabiró férfiak komoly hadtusában, tornajátékokban, fegyverforgatásban meritették ki erejüket, s igy a templom épités nehéz munkájához alig serdülő gyerekek, lóra ülni, fegyver alá menni képtelen öregek és gyönge nők emelték a kő kolosszusakat, törték, rongálták gyenge, vagy már elgyengült testöket, hogy emelkedjenek a falak Isten örök dicsőségére, az ur jóvoltának hirdetésére és prédikálására a későbbi nemzedékek előtt is annak, hogy az igazi „hit csakugyan képes hegyeket mozditani ki helyökből, csakugyan képes csodákat művelni."

De nem üritettett ki még egészen a keserü pohár!

Az 1811. február 20-iki patens a pénzértékének harmadára szállását a devalvatió rettenes csapását elhozta ám a templomot épittető kovásznai hivekre is. Erről emlékezik meg az 1813. évi február 23-iki vizitaczionális gyülés előtt „inspector kurator Tiszt. József Deák Atyánkfia", — midőn elészámlálva a kőmüves pallérnak, téglávetőknek stb. fizetésben és intertenczióban: lisztben szalonnában, árpa- és köleskásában való járandóságait, — végül igy szól: „Az egész itten felnevezett summák vétettettek az Bánkóczédulának nominális válóra (értéke) szerint, minthogy depositumba is ugy tétetett volt. Eszerint már most a kiadott 424 mflor 80 pénz mintnogy nominális válorban volt, cambialis válorban véve teszen: 84 mflor 90 pénzt."

Képzelhetni a pénz értékének ilyetén csökkenése mellett azt a rettenetes drágaságot, mely vasmarokkal szoritotta össze a föld népét, azt a kimondhatatlan aggodalmat, mely a templomot épittető kovásznaikra, templomépitési czélra meglevő készpénzük értékének összezsugorodás által nehezedett!

De a Mindenható Isten gondviselőkeze megsegitette az ő hajlékának épitésén fáradozó gyermekeit. Tulfeszitett erővel, áldozatkészséggel, buzgósággal csak megépült a hajlék, az Ur dicsőségének hajléka, a hivő lelkeket idvességre vezérlő ama menyország kapuja; ugy, hogy az 1816. évben már a leszámolás előtt állott épitő és épittető. Az 1817. év febr. 25-én a még hiányzó 439 mf. 8 dénárt „a hallgatók önkénytes adományából" gyüjtötte ki az egyházelőljárósága, a mikor is Székely Mózes megyebirónak és József Deák kurátornak „Isten háza épitése körül való buzgóságát és sok fáradozásait" hálás köszönettel honorálta a tractuális synodus." *Ignácz László.*

Elismerés az érdemnek.

Nagytiszteletü Szerkesztő Ur!

Hogy azokban a tenger sok akadálylyal járó harczokban, melyek árán végül mégis sikerült a szászsebesi ev. ref. templomot létesitenünk, — milyen megbecsülhetetlen szolgálatot tett anyaszentegyházunknak és a magyarságnak *Szalay* Ferencz n.-szebeni épitész ur, csak az értékelheti igazán, aki bár valamennyire ismerni tanulta a Szászsebesen és vidékén élő magyarságnak küzdő helyzetét és azokat a nehéz harczokat, melyeket az egyház szervezése s a templom létesitése érdekében megkellett vivnunk. Igazi érdemnek nyujtja tehát alábbi jegyzőkönyvi határozatában a gyulafehérvári ev. ref. egyházmegye az elismerés koszoruját. E templomépitéssel Szalay Ferencz ujabb bizonyságát adta annak, hogy épitési ügyekben az erdélyi ev. ref. egyházkerület aranyembere ő. A sz.-sebesi magyarság el nem fogyó nagy hálával őrzi és emlegeti nevét.

Kitünő tisztelettel

Benedek Károly,
a szászsebeni ev. ref. egyház szervező lelkésze, administrátora.

*

A jegyzőkönyvi pont igy hangzik:

„Benedek Károly aa, mint Szászsebes adminisztrátora örömmel jelenti, hogy Szalay Ferencz derék kálvinista épitész aa, aki egyházkerületünket már sok szép épitészeti emlékkel ajándékozta meg, szászsebesi templomunkat már a nyár folyamán bevégezte; a templom százakat érő összes terveit nemcsak ingyen készitette el, de egyháznak is ajándékozta, a templomépitést megkezdte hazafiságból, egyházunkhoz való ragaszkodásából akkor, midőn az eháznak templomépitésre egy fillér sem volt kezében. Az épitést a szakemberekből álló épittető bizottság jelentése szerint, minden nyereségre való kilátás nélkül, sőt tetemes ráfizetéssel, nagy ügyszeretettel és szolidsággal eszközölte. Méltó, hogy neve jegyzőkönyvünkbe is, nemcsak a sz.-sebesi templom márványtábláján, megörökittessék.

Közgyülésünk főjegyző aának jelentését örvendetes tudomásul veszi és Szalay Ferencz derék épitész aának a szászsebesi templom épitése körül szerzett megbecsülhetetlen érdemeit jegyzőkönyvébe megörökiti, drága életére Isten áldását kéri.

Szalay Ferencz érdemei annyival inkább méltánylandók, mert a szászsebesi templommal oly helyen emeltetett drága hitünknek és a magyar kulturának, magyar nemzeti szellemnek oltára, ahol eddig csak elvétve hangzott magyar imádság s magyar véreinket templom nélkül századokon keresztül szivta fel a nemzetiségi áradat."

TÁRCZA.

Bölcs Salamon a jó asszonyról.

Tudvalevőleg az ó-szövetségben három könyv viseli Bölcs Salamon nevét: a *Példabeszédek*, a *Pre-*

dikátor és az *Énekek éneke.* Nem arról akarok beszélni, hogy vajjon e három könyvet egy ember irta-e s hogy valamennyinek vagy csak egyiknek is, valóban Bölcs Salamon-e a szerzője?

Az bizonyos, hogy aki a *Példabeszédek* könyvét irta, bölcs ember volt, hitták légyen Salamonnak vagy máskép akárhogyan. Egy (vagy több!) mélyen gondolkodó főnek nemcsak érző szívnek élettapasztalatokból leszürt bölcsesége nyilatkozik meg benne. E nagybecsü aforizmák kiterjednek az élet minden viszonyára. Hogy feledhetné el, hogy mellőzhetné az asszonyt? Nem is teszi. A szétszórt gondolatokban megtaláljuk a jó asszony képét, úgy rajzolva, hogy ma is minden idők eszményképének vallhatjuk.

Rajzolja, mint *háziasszonyt,* a ház lelkét.

A jó asszony *szorgalmas.* A gyors asszonyi állat koronája az ő férjének; de mint az ő tetemeiben való rothadás, olyan az, a mely megszégyeniti az ő férjét. (XII. 3.) Azt mondja a serény asszonyról, hogy ára sokkal felülhaladja a kárbunkulusokat. (XXXI. 10.)

Munkás. Keres gyapjut vagy lent és megkésziti azokat kezeivel akaratja szerint. Még éjjel is felkel s eledelt ád az ő házának és szöszt az ő leányinak. Gondolkodik mezőn való örökségről és megveszi azt, az ő kezeinek munkájából szőlőt plántál. Ő maga is az ő derekát megövedzi és megerősiti karjait. Látja, hogy hasznos az ő munkálkodása; meg nem aluszik éjjel is az ő világa. Az ő kezeit veti a fonókerékre és kezeivel fogja az orsót. Gyolcsot sző és eladja; és öveket, melyeket ád a kereskedőknek. Restségnek kenyerét nem eszi, sőt szorgalmatosan vigyáz házanépére is. (XXXI. 13—19. 24. 27.)

Gondos és előrelátó, nem félti házanépét a hidegtől, mert jó előre ellátta meleg, béllett ruhákkal. (XXXI. 21.) Nemcsak a hasznost tekinti, a szépre, a kényelemre is ügyet vet. Szőnyegeket készit. Ruhája tartós, de szép is: erő és ékesség az ő ruhája. De van bibor és bársony öltözete is. (XXXI. 22. 25.)

Gondot visel férjére. Esmérik is az ő férjét a kapukban, mikor ül a tartománynak véneivel. (XXXI. 23.)

Hűséges. A hűtelen nő elfelejtkezik az ő Istenének szövetségéről. (II. 17.) Szeretetben van a boldogság, megelégedés. Jobb a paréjnak élete, ahol a szeretet vagyon, hogynem mint a hizlalt ökörnek eledele, ahol vagyon gyűlölség. (XV. 17.)

De aztán az ilyen asszonynak nem is fogy el marhája és bizik hozzá az ő férjének lelke. Jóval illeti őtet és nem gonosszal, az ő életének minden napjaiban. Felkelvén az ő fiai, boldognak mondják őtet; az ő férje hasonlatosképen dicséri, mondván: Sok asszonyiállatok munkálkodtak serénységgel, te pedig meghaladod mindazokat. (XXXI. 11. 12. 28. 29.)

Mindenkoron gyönyörködtek a nő szépségében s gyönyörködni fognak, mig a világ világ lesz. Az *Énekek éneke* a női szépség dicsőitése, a lángoló, szenvedélyes szerelem bájos idyllje. A *Példabeszédek* könyvének irója is lelkesedik a női szépségért. De azért a *kedvesség* hatja meg igazán szivét, mert a kedves asszonyiállat megtartja a tisztességet, miképen a hatalmasok a gazdagságot. (XI. 16.)

Okosság emeli a szépséget. Mint a disznó orrában az aranyperecz, olyan a szép asszonyi állat, a kinek nincsen okossága. (XI. 22.) S csalárd az emberek előtt való kedvesség és hiábavaló a szépség; a mely asszonyi állat *féli az Urat,* ez szerez dicséretet magának. (XXXI. 30.)

A kedvességet annyira női bájnak tekinti a *Példabeszédek* bölcs szerzője, hogy a mord kedvü nőről azt mondja: Három dolog alatt indul meg a föld, sőt négy alatt, melyeket el nem szenvedhet. A szolga alatt, mikor uralkodik és a bolond alatt, mikor eleget eszik; a gonosz, mord kedvü asszonyi állat alatt, mikor férjhez megyen; végezetre a szolgáló alatt, mikor örököse leszen az ő asszonyának. (XXX. 21—23.)

Annál utálatosabb a *házsártos asszony.* Jobb lakni a háznak zugolyában, hogynem mint a háborgó asszonyi állattal egy háznak társaságában lenni. (XXI. 9. XXV. 24.) Jobb lakni a pusztának földén, hogy nem mint a feddődő és haragos asszonyiállattal. (XXI. 19.) Azt mondja, hogy a sebes záporeső, idején való szüntelen csepegés és a mozgó asszonyember, egyaránt vagynak. (XXVII. 15.) Vagy: Mint a csepegés, az asszonyiállatnak szüntelen zsémbelődése.

Szép a kedves, beszédes házi nő, de csak ha *okosan beszél,* ha az ő száját bölcsen nyitja meg és kegyességnek tudománya vagyon nyelvében. (XXXI. 26.) Mert a *bölcs* asszonyiállat építi az ő házát, a bolond pedig önkezével elrontja azt. (XIV. 1.) A ház és marha atyától való jószág; az Urtól vagyon pedig az értelmes feleség. (XIX. 14.) Csúnya a haszontalan csácsogás és dologtalan kóriczálás. (VII. 11—12.) A balgatag asszonyiállat fecsegő bolond. És noha semmit nem tud, mindazáltal ül az ő házának ajtajánál, a székben, a városnak magos helyein, hogy elcsalja az úton járókat, kik egyenesen mennének az ő útjokon (IX. 13—15.)

A jó asszony *könyörületes* és adakozó is. Az ő markát megnyitja a szegénynek és kezeit kiterjeszti a szűkölködőnek. (XXXI. 20.)

A nőnek fontos feladatai vannak, mint *anyának.* A gyermektelen asszonyról csak gúnyosan beszél. Azt mondja: Hárman vagynak, akik meg nem elégesznek, sőt négyen, kik nem mondanak eleget. A koporsó és bérekesztett meddő asszonyi állat: a föld meg nem elégszik a vizzel és a tűz nem mondja: elég! (XXX. 15—16.)

Nagy szerepet jelöl ki az anyának a *gyermeknevelésben.* Intésül adja a gyermeknek: Hallgasd szerelmes fiam a te atyádnak bölcseségét és a te anyádnak oktatását el ne hagyjad. (I. 8.) Inti, hogy: tanitsd a gyermeket az ő útának módja szerint; még mikor megvénheszik is, elnem távozik attól. (XXII. 6.) El kell nyomni a szív hangját, ha szükség, szigorral kell nevelni. (XXII. 18. XXIII. 13—14.)

A bolond fiu szomoruságára vagyon az ő anyjának. (X. 1.) A tudatlanságnak legnagyobb átka, hogy mig a bölcs fiu örvendezteti az ő atyját, a bolond ember — kitelik tőle! — megútálja az ő anyját. (XV. 20.) A nagy bünhödés az, mikor elpusztitja atyját marhájából és elidegeniti anyját a megszégyenitő és gyalázattal illető fiu. (XIX. 26.) Az anya iránt való szeretet olyan természetes, mélyen gyökerező, hogy mint valami hihetetlent emliti: Vagyon oly nemzetség, ki még az ő atyját is megátkozza és az ő anyját is nem áldja. (XXX. 11.)

De mikor a szorgalmas, munkás, gondos takarékos, előrelátó, számitó, szerző háziasszonyt, a szerető hű feleséget, a gondos, jó anyát s a kedves, beszédes, okos, könyörületes, adakozó, kegyes és istenfélő nőt rajzolja: a férfit is hűségre inti. Sőt e tisztult erkölcsi érzésből előtörő kérdést több helyt és hosszasabban fejtegeti, magyarázván a férj hűtlenségének tisztességtelenségét s azt a vagyoni romlást s egészségpusztulást, a mely nyomában jár. Ova int: Jóllehet olyan az idegen asszonyi állatnak ajaka, mint a csepegő lépesméz és lágyabb az olajnál az ő nyelve, mindazonáltal annak vége keserü, mint az üröm, éles, mint a kétélü tőr. Az ő lábai a halálra mennek, az ő járásai a koporsóra valók. Az ő életének útát ne kövesd, mert az ő ösvényei változók, hogy eszedbe nem veheted. Távol legyen attól a te útad és ne közelgess az ő házának ajtajához, hogy ne adjad a te ékességedet másnak és a te esztendeidet a kegyetlennek. Hogy ne teljenek bé a kivül valók a te marháiddal és a te munkáid ne maradjanak az idegenek házában és végezetre nyögj, mikor

megemésztetik a te húsod és a te tested. Igyál vizet a te kútadból és a te forrásodnak közepiből a folyásokat. Lészen a te forrásod áldott és örvendesz a te ifjuságod feleségének. Lészen néked a te feleséged, mint a szerelmes nőstény szarvas és kedves vadkecske. Az emlői megelégitsenek tégedet minden időben, az ő szerelmében gyönyörködjél szüntelen. Miért bujdosnál az idegen után és miért ölelnéd mejjét az idegennek? (V. 3—6. 8—11. 15. 18—20.) Mint a mély verem, olyan az idegen asszonyi állatoknak szájok; a kit utál az Ur, oda esik. (XXII. 14.) Máshelyütt is int, hogy őrizkedjenek a gonosz aszszonytól, az idegen asszony nyelvének hizelkedésétől. Ne kivánjad az ő szépségét a te elmédben és meg ne csaljon tégedet az ő szemöldökivel. A parázna asszonyiállat miatt jut az ember egy darab kenyérre. (VI. 24—26.) Utálatos és bolond az ilyen ember, aki magának készantag kárt és gyalázatot szerez. (VI. 27—33.) Kegyetlenné, durvává válik. (VI. 34.) Majd egy arczátlan jelenetet ir le, hogy óva intsen a laza, erkölcstelen élet ellen. (VII. 5—27.)

Az igaz sziv őszinteségével, néha — hogy úgy mondjam — nyersebb beszédü a könyvek könyve. De dús forrása az élettapasztalatoknak, a nemesen csillogó erkölcsi igazságoknak. Vissza-vissza kellene térni hozzá, meritvén belőle az életnek italát. A mai forrongó, elégedetlen társadalom nem egy merészen felvetett s még merészebb megoldásra csábitó kérdésére is józan feleletet találhatnak tanitásaiban. S a nőt is tömören, nagy, de jellemző vonásokkal úgy rajzolja meg, a hogy lelkünk álmodik róla.

Versényi György.

KÜLÖNFÉLÉK.

A zsinat második ülésszaka. Második budapesti ev. ref. országos zsinatunk második ülésszakát főtiszteletü Kun Bertalan püspök és nagyméltóságu báró Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnok urak, mint az országos zsinat elnökei, Budapestre f. év márcz. hó 8-ra (nyolczadikára) szándékoznak összehivni.

Szavazatbontás. A tiszántúli e. kerületben a főjegyzőségre beadott szavazatokat febr. 9-én bontotta fel az egyházkerületi elnökség vezetése alatt kiküldött bizottság. Az eredményről a következőkben számolunk be: Dicsőfi Józsefre esett 252 szavazat, Erőss Lajosra 212 és Sass Bélára 289 szavazat. Senki sem nyervén absolut többséget, Dicsőfi József és Sass Béla között ujabb szavazás lesz; a szavazatok beadására f. évi márcz. 31-ik napját tűzte ki a bizottság. Minket a végeredmény nem lepett meg. Azután a hatalmas, sok tekintetben lesujtó nyilatkozat után, melyet Erőss Lajos nyilvánosság elé bocsátott, melyben határozottan elháritotta magától a feléje irányitott bizodalmat, alig lehetett gondolni felényi szavazatra is. Az a 212 szavazat ama presbiteriumok szavazata, melyekben az elutasitás ellenére sem tudta megtagadni önmagát a feltétlen ragaszkodás. Sem pártpolitikai tekintetek, sem a felülről induló gyöngéd nyomás, nem tántoritott el sokakat a független meggyőződés nyilvánitásától. És ezt jó lesz minden irányban jövőre jogos figyelemre méltatni, főként azoknak, akiket az Erőss Lajosra esett szavazatok tekintélyes száma — — ezuttal meglephetett...

Tanári próbaelőadás és székfoglalás. *B. Pap* István, a budapesti ref. theol. akad. egyházjogi és gyakorlati theologiai tanszékének új tanára f. hó 3-án tartotta meg a theol. választmány, a tanári testület és az akad. ifjuság szine előtt próbaelőadását. Az előadás mind tartalmával, mind előadásával a mellett tett bizonyságot, hogy B. Papp Istvánban mind a tudományos készültség, mind az evangeliumi hitbuzgóság tekintetében jeles erőt nyert a budapesti ref. theol. akadémiai. Az uj professzort a fentartó testület nevében Baksay Sándor püspök üdvözölte meleg szavakkal s kérte reá és működésére Istennek áldását. Próbaelőadásával B. Pap István megnyerte teljes tanári képesitését és a f. hó 8-án megnyilt második félévben, mint az akadémia rendes tanára, megkezdte előadásait. Az uj professzor fogadja a mi legszivélyesebb üdvözletünket is. Segitse a kegyelemnek Istene, hogy tudásával, hitbuzgóságával olyan pásztorokat nevelhessen, a kik felvirágoztathatják anyaszentegyházunkat!

Fosztó Dénes IV. theol. atyánkfiát a főtiszteletü püspök úr *kolozsvár—monostori* segédlelkészszé nevezte ki. Őszinte szívvel üdvözöljük mi is az új segédlelkészt.

A kolozsvári ev. ref. theol. fakultás dísztermében szépen sikerült *vallásos-estély* folyt le e hó 12-én. Közének után *Pál* Lajos I. th. szavalta ügyesen Váradi A. Judás cz. költeményét. Ezután *Nagy* Károly theol. professor tartotta meg előadását a bünbocsánatról. Az előadás mélyen járó gondolatai, melyekben a kiváló professor a bünbocsánat egyoldalu, félszeg felfogásainak birálata után, annak igazi keresztyéni és protestáns felfogását vázolta hatalmas vonásokkal, mély benyomást tett a nagyszámu hallgatóságra s a közönség perczekig tartó tapssal jutalmazta a kiváló professort. Végül *Jorend* Jolán k. a. mély tanulmányozásra való szavalata következett. Az estélyt, melynek közönsége zsufolásig megtöltötte a theologia disztermét, közének zárta be.

Néprajzi muzeum a Bethlen-kollegiumban. A muzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőségének kezdeményezése és segitsége folytán néprajzi muzeum van alakulóban a Bethlen-kollegiumban Nagyenyeden. A népélet jellemző vonásait lesz hivatva ez a muzeum az enyészettől megoltalmazni. A gyűjtést Lázár István és dr. Szilády Zoltán tanárok fogják végezni. Üdvözöljük az uj kulturális intézményt s felhivjuk a tudomány barátait, hogy a gyüjtőket feladatukban támogassák.

Iskolaépületek illetékegyenérték mentessége. Az Alkotmány február 12-iki számában olvastuk, hogy a lévai m. kir. adóhivatal G. G8—904. sz. fizetési meghagyással az o—i róm. kath. iskola terhére 40 forint illetékegyenértéket vetett ki az 1904. julius 16-án szerződésileg vett ingatlannak vagyonátruházási illetéke fejében. Ezen kivetés ellen a következő felebbezés lett benyujtva, Az ill. Dijjegyzék 95. t. D. p. 1. jegyzete szerint: „Az illetékegyenértéktől mentesek: a) mindazon ingatlanok, melyek a föld és házadónak alávetve nincsenek.“ A házadómentességről szóló 1868. XXII. törvényczikk és az 1871. LI. t.-cz. 2. §-ának h) pontja szerint pedig „az iskolák házadó alá nem tartoznak“, igy tehát illetékegyenérték mentesek. Az o—i róm. kath. hitközség a fent megvett telekre iskolatermet épittetett s az adóhivatal kivetése ellen a pénzügyigazgatósághoz felebbezett, mely 30590. IV. 1904. sz. a. a következő végzést hozta: Felebbező értesittetik, hogy a lévai kir. adóhivatalnál 1904. évi Ask. G. Gk. j. 8. t. a. előirt 40 forint illetékegyenérték törültetett. Ezen közérdekü adóügyi felebbezést avégett közöljük, hogy hasonló sérelmes esetben azt az illetékesek kellőképen felhasználhassák.

Az országos tanáregyesület közgyülése. Az országos ref. tanáregyesület központi igazgatósága az egyesület ez idei közgyülését az ország fővárosába, Budapestre tüzte ki f. évi április hó 26. és 27. napjaira, a husvéti szünidőre. Ez az időpont most nagyon alkalmasnak kinálkozik a gyüléstartásra, mert messze kiesik, amikor, már jó hosszu napok mellett szép tavaszi időjárásra számithatunk. A központi igazgatóság a gyülés helyéről és idejéről elsősorban az érdekelt budapesti ev. ref. theologia és főgimnázium tanár testületeit, de aztán körlevélben az összes hazai ev. ref. tanárkarokat értesitette s egyuttal kérte, hogy *akik a közgyülésen felolvasásra ajánlkoznak, mielőbb jelentkezzenek, valamint az esetleg inditványtevők is adják be az elnökséghez inditványaikat.* Ez annyival inkább szükséges, mert a központi igazgatóság a gyülés programját korán szándékozik összeállitani, hogy a tagok idejében tájékozódjanak és hogy a gyülésen résztvenni akarók, tekintettel a fővárosban fenforgó nehézségekre, a kellő előkészületek megtétele végett jó előre jelentkezhessenek. A budapesti két tanári testület, élén *Hamar István* és *Molnár Sándor* igazgatókkal, a legszivesebb készséggel vállalta magára a közgyülés előkészitését. Rendezőbizottságot alakitott, mely már megtette a lépéseket az iránt, hogy a közgyülés külső lefolyásában is méltó legyen az egyesülethez és a fővároshoz. Igy megnyerte a közgyülés helyéül a nemzeti muzeumban a régi főrendiház

üléstermét. Az egyesületet üdvözlő testületek sorában illusztris képviselőikkel ott lesznek: a dunamelléki egyházkerület, pesti egyházmegye, budapesti egyház, Magy. Prot. Irod. Társaság, Orsz. Középisk. Tanáregyesület, Budapest fő- és székváros tanácsa, Pest-Pilis-Solt-Kis-Kunmegye törvényhatósága. — A rendezőbizottság az iránt is közbenjár, hogy a gyülésen résztvevők szállókban és közebédnél minél több kedvezményben részesüljenek. Eddig a Pannonine, Orient, Erzsébet, Nádor-szállók tulajdonosai igértek lényeges kedvezményeket. Kirándulás is lesz Visegrádra vagy Aquincumba. Szóval a közgyülés mindenképen érdekesnek igérkezik külsőleg s hogy belsőleg is, tartalmas felolvasások és eszmécserék által, az legyen, arról a buzgó tagok és az igazgatóság gondoskodnak.

Rauwenhoff—Bartha Dezső: „A protestantizmus története" cz. munkára ujabban előfizettek: Tasnádon: Antal Imre kereskedő, Dercsényi Aladár kir. jbiró, Dulka Elek gyógysz., László József tanitó, dr. Kósa Béla ügyéd, dr. Steinhárdt Sándor jár. orvos, Papp György könyvvezető, Koritsánszky Gyula könyvvezető, Grosz Ákos nagybérlő, dr. Hunyady János ügyvéd, Kovács Imre pénzt., Veress Károly postamest., Nagy Sámuel magánzó, Sántha Dezső közj., Magyari János telekkönyv., Nagy József ügyv., Bay Ferencz főszbiró, L. Kiss Zoltán tanitó, Takács József szolgabiró, Filep Gábor főjegyző. — Tóthfalusi József M.-vásárhely, M.-vásárhelyi ref. egyhk., Bedő Sándor ügyv. M.-Vásárhely, Sebess Dénes ügyv. M.-Vásárhely, Csák Aladár ref. pap Vésztő, Jancsó Sándor ref. pap Nagyenyed; Pápán: Ref. theol. Önképzőkör, Ref. főisk. ifj. Képzőtársulat, Tóth Lajos papn., Székely István papn., Pongrácz József papn., Várady Lajos papn.; Kemnnesaljai ref. esp. lelk. egyl könyvtár, Ev. ref. gimnáz. Karczag, Stépán László jbiró Szobráncz, Benedek László ref. pap Pánd, Hajdu Péter s. pap Berkesz, Bartók Károly ref. pap Patóháza, Péter Antal ref. pap M.-N.-Csán, Kunkollegium Szászváros, Virág József fővámszedő Predeál, Kiss József pályafelv. F.-Tömös, br. Kemény Ödön A.-jára.

A Nagyenyedi Protestáns Nők Szegényeket és Betegeket Segélyező Egyesülete f. 1905. év február 18-án este 8 órakor, a régi városház nagytermében, jótékonyczélu műsoros tánczestélyt rendez a következő műsorral: 1. Wieniawski: Legenda. Előadja Veress István, kiséri a koll. zenekar. 2. Huszka Jenő: Két veréb, énekli Nagy Farkasné, zongorán kiséri Habekost Alajos. 3. Felolvasást tart Lovassy Andor. 4. Rubinstein, Mendelssohn: Dalok, énekli Hegedüs Mariska és Kovács Zizi, kiséri Szász Iluska. 5. Szaval dr. Páll Gábor. 6. Schatz: Duo Concertant. Előadják: Balogh Ferenczné, Szilády Zoltánné és Veress István.

A jezsuiták az utóbbi időben nagyon elszaporodtak. Jelenleg 15,296 jezsuita dolgozik az egyedül idvezitő egyház érdekében. E szám 5 assistenciába van beosztva: Itália 1920, Germania 4302, Galicia 3083, Hispania 3334, Anglia 2745 taggal. Ausztria-Magyarország Germániához van csapva, mint provincia, melynek 734 tagja van. Ebből 187-en élnek Magyarországon és pedig: Budapesten 14, Kalocsán 51, Pozsonyban 65, Szatmáron 14, Nagyszombatban 43. A magyarországiak feje Rosty Kálmán, ki egy rozsnyói ág. hitv. ev. családból való.

Nyilvános számadás. A kovásznai ref. egyházközség f. hó 14-én, templomának kijavitása és fűthetővé tételére műsoros estélyt rendezett, mely alkalommal bevétel volt 968 kor. 20 f., kiadás 259 kor. 43 f., tiszta jövedelem 708 kor. 77 f. Felülfizettek ez alkalommal: gróf Haller János 30, Földes György 5, Bekk Mór 4, Ignácz László 10, Erdélyi erdőipar r.-társaság 40, Séra Lajos 20, Péter Károly 6, Bodor János 10, Nagy Imre 2, Dobai János 6, Barabás Benedek 5, özv. Csutak Ferenczné 1, Jénáki János 2, Csekme Albert 1, Morvay Endre 2, Deák Sámuel 4, Gazda Béla 4, Deák Imre 10, Nagy György 1, Prokop Lajos 1, Deák Dénes 1, Dr. Vajna Gábor 10, László Sándor 1, Simon Pál 1, Ebergényi Gyula 8, Hollaky Attilla 5, Gazda Károly 2, Moskovicz Márton 5, Bányai József 1, Deák Benedek 5, Bajkó Barabás 20, Bajkó György 2, Szonda László 1, Hadnagy Vincze 4, Dr. Bartha Imre 30, Deák László 5, Sylveszter Károly 2, Sándor József 98, Dr. Morvay István 5, Izsák József 1, Ugron János 1, Deák Albert 1, Korondi Árpád 1, Deák Domokos 5, Rényi Armin 3, Begidsán Manó 1, Lászlóffy Antal 4, Csia Károly 2, Cseh Imre 2, dr. Zakariás János 98, dr. Hinléder Fels Jenő 8, Jakab Tibor 2, dr. Czeglédi Miklós 3, Dávid Anna 2, Csia György 10, Kovács Károly 20, dr. Bartók György 25, Miskoltzy Vilmos 10, Gál Domokos 5, Bartha János 5, Magyarósy Pál 4, Hollanda Péter 2, legifj. Deák Károly 2, Szász Mihály 5 korona, X. Y. 20 fillér. Fogadják úgy az estély műsorában szives közreműködők, valamint a kegyes felülfizetők az egyházközség előljáróságának leghálásabb köszönetét. Kovászna, 1905. január 21. Ignácz László ref. lelkész.

Orgona átvétel. Nagyida (Abaujtornamegye) község részére Országh Sándor rákospalotai orgonagyáros czégnél megrendelt uj orgona felállittatván, az átvétel mai napon megtörtént. A mű a legujabb csőrendszer szerint készült, kiváló könnyü és pontos működésü, hangja igen kellemes, erőteljes és a változatok összeállitása igazi szakértelemre vall. A szakértő bizottság teljes megelégedése mellett örömmel üdvözölte az ország legrégibb és hirneves czégét ezen legújabb mű készitése alkalmával.

Nyilvános nyugtázás. A *strezakerczisórai* ev. ref. egyház *imaháza* épitésére Fogarason adakoztak: A fogarasi ev. ref. e. község pénztára 30 kor. Benedek Arthur 2 kor. Balla Károly, Tárhazy Sándor 1—1 kor. Kontesveller J., N. N. 40—40 f. Lengyel Ferencz 10 f. Ötvösné 20 f. Stromberger Erzsébet, Herszényi Imréné 1—1 kor. Duschka József 40 f. Torda Ignáczné 10 f. Dugarin Anna, N. N., Neunger, Kempeléné, Tarczali Árpádné 20—20 kor. Knobát Mária, Bucsi György 40—40 f. Rákosi György 20 f. N. N. 40 f. Boros Gyula 30 f. Mayer János, Vecsei Lajos, Veres János 20—20 f. X. Y. 10 f. N. N. 40 f N. N. 10 f. Torzsa Antal 20 f. Szepesy János 40 f. Kiss Dániel 20 f. Pa Mi 10 f. Elekes Zsigmond, Benkő József, Tamás József, Boros Ádám 20—20 f. Szobola Alajos 10 f. Szobola István, Nagy István 20—20 f. Dorbe 30 f. Zankó 1 kor. Weinler Sámuel, Sz. Dénes 20 -20 f. Kerekes Gyula 30 f. N. N. 1 kor. Bodor, Pap Péter 20—20 f. Herszeny 10 f. Zöldi József 30 f. Cornea Jakab 10 f. N., Boér József, dombi 20—20 f. Nagy Lázár 1 kor. özv. Könczey Gyuláné 60 f. Y. Z., N. N., Kulcsár Gyula 20—20 f. Szentgyörgyi leányai 60 f. N. N. 20 f. Fekete M. 40 f. Joh Gurlina, Hatiegan János, Hatiegan J. 20—20 f. P. Simion 1 kor. P. 20 f. N. N. 10 f. Schneider 20 f. Dénes Károly 30 f. Laurich Frigyes 20 f. V. 40 f. Szilágyi János 40 f. Karl Walter 20 f. Thierfeld Samu 30 f. N. V., N. N., N. N. 10—10 f. Roth H. 40 f. Bodnár Lajos 20 f. K. Müller 20 f. Immamel 10 f. Klos Péter 10 f. Róth Ádám, Kuntha Károly, N. N., Aegut, Turku, Halbreich, Jakobi Jan, Tibád, N. N., N. N. 20—20 f. Schönbarger 40 f. Dr. Pertz 1 kor. Koh 20 f. N. N. 40 f. V. 30 f. Gleisz 20 f. N. N. 10 f. H. Balter, N. H., Schmidt Károly 20—20 f. N. S. 10 f. Burlesz Miklós, Tóth Bálint 20—20 f. (Folyt. köv.)

HIVATALOS RÉSZ.

594—1905. sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi ev. ref. egyházközségünkhöz és valamennyi iskolánkhoz.

Tudomásvétel és ahhoz alkalmazkodás végett közöljük a *hivatalos levelek portómentessége* tárgyában kelt 100519—1904. számu vallás- és közoktatásügyi miniszteri leiratot, szószerint, amint következik:

„A kereskedelemügyi m. kir. miniszter úr mult évi október 18-án 65781—904. VI. sz. a. hozzám intézett megkeresése folytán van szerencsém a főtiszt. főhatóságot tiszteletteljesen felkérni, méltóztassék a lelkészi hivatalokat figyelmeztetni, hogy a portómentességi törvényes szabályok értelmében: az állam által törvényesen bevett valamennyi vallásfelekezet egyházi hivatalainak (minden hierarchiai fokozatukban) csak vallási, anyakönyvvezetési (házassági, születési, halálozási), iskolai és egyéb hivatalos ügyekben egymásközt váltott s a feltétlenül portómentes hatóságok, hivatalok és közegekhez intézett levelezése (közönséges, nem ajánlott levelek és levelezőlapok, valamint iratcsomók) portómentes; s hogy templomépitési, de még kevésbé papi szanatorium létesitési czélokra rendezett tárgysorsjátékok ügye nem képez oly hivatalos ügyet, melyben a fenti portómentességet igénybe venni, illetve a sorsjegyeket portómentesen szétküldeni jogositva volnának."

Kolozsvárt, 1905. február hó 4-én.

Dr. Bartók, elnök. *Dr. Kádár János*, titkár.

167—1905. sz.

PÁLYÁZAT.

A hunyadmegyei ev. ref. egyházmegyébe kebelezett m.-ilyei ref. egyházközség (körlelkészség) papi állomására ezennel pályázat nyittatik.

Ez állás javadalma: 1. Lakás 1092 □ öl kerttel. 2. Az

e. k. pénztárából négyedévi előleges részletekben 127 kor. 20 f. 3. A belmisszió-alapból negyedévi utólagos részletekben 300 kor. 4. Dézma kárpótlási alapból 72 kor. 80 f. 5. Konversió többlet alapból 100 kor. E két utóbbi félévi utólagos részletekben. 6. Stóla átlagos jövedelme 20 kor., összesen 620 kor. Ebből engedélyezett kiadás 326 kor. 50 f. Marad kiegészitendő 293 kor. 50 f. 7. Állami kiegészités 1306 kor. 50 f., összesen 1600 kor. (Miniszteri sz. 76531—1901.)

Pályázati határidő 1905. márcz. 18. Kellően felszerelt folyamodványok nt. Bartha Lajos esp. aához Tordosra, u. p. Szászváros, küldendők.

Kolozsvár, 1905. febr. 9-én.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 158—1905.

PÁLYÁZAT.

A hunyadmegyei ev. ref. egyházmegyébe kebelezett körösbányai ref. e. község papi állomására ezennel pályázat nyittatik.

Dijlevélileg biztositott javadalom: 1. Tisztességes papi lakás, melléképületekkel, 344 □ öl kerttel. 2. 971 kor. 53 f. készpénz az ek. pénztárából, évnegyedenként előlegesen fizetve. 3. Állami kiegészités 628 kor. 47 f. (engedélyezve 65,822—900. min. sz. a. 4. Stóla 15 kor. 5. Vallástanitásért 60 kor.

Pályázati határidő márcz. 18. Kellőleg felszerelt kérvények nt. Bartha Lajos esp. aához Tordosra, u. p. Szászváros, küldendők.

Kolozsvárt, 1905. február hó 9-én.

Dr. Bartók György, püspök.

193—1905. sz. KÖRLEVÉL

az alább felsorolt esperes urakhoz.

Felkérem a hunyadi, kalotaszegi, kolozsvári, szilágyszolnoki, nagysajói, görgényi, marosi, küküllői, kézdii esperes urakat, hogy a mult évi em. vizsgálati jegyzőkönyveket hozzám haladéktalanul felterjeszteni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1905. február hó 15-én.

Dr. Bartók György, püspök.

PÁLYÁZAT.

A sárospataki református főiskola akadémiai igazgatósága pályázatot nyit az u. n. systematika-theologiai katedrára, amelynek munkakörében a ker. hit-, és erkölcstannak, meg a dogmatörténetnek előadása, illetőleg az e tudományok körébe vágó specialcollégiumok, vagy szemináriumok adása tartozik. Heti óraszám 10 (tiz). Tanrendszer-változtatás esetén a megválasztott köteles magát alávetni az esetleges tantárgyváltoztatásoknak.

Pályázhatnak:

I. oly reform. vallásu, lelkészi képzettségü egyének, akiknek a nevezett tantágyakból doktori, illetőleg theol. magántanári képesitettségük van; vagy pedig, akiknek nincsen ugyan ilyen képesitettségük, de tudományos irodalmi munkásságuk által, e tudományszakra való képzettségüknek kiválóbb bizonyitékát adták (E. T. 488 §).

II. pályázkatnak oly egyének is, akik ez idő szerint a theol, magántanári minősités megszerzéséhez, szükséges előfeltételekkel már rendelkeznek.

A teljesen képesitett egyén rendes, — a nem teljesen képesitett egyén rendkivüli tanárnak választatik.

A) A rendes tanár törzsfizetése: 3400 K. és 600 K. lakáspénz, összesen 4000 korona. A törzsfizetés öt ötödéves korpótlékkal emelkedik. Az első korpótlék 200; a második, harmadik és negyedik 400—400, az ötödik 600 korona. Kórpotlékra s az annak megfelelő nyugdij intézeti jogosultságra csak annak a rendes tanárnak lehet igénye, aki előzőleg már rendes theol, tanárként müködött.

B) A rendkivüli tanár fizetése, a rendes tanárséghoz megkivántató képesitésnek megszerzéséig 2600 K. és 600 K. lakáspénz; összesen 3200 korona. A képesités megszerzését három év alatt kell teljesiteni s oklevelének bemutatása után, az egyházkerületi közgyülés által minden pályázat nélkül rendes tanárnak fog állandósittatni. A rendkivüli tanárnak e minőségben elöltött évei, szabályszerü előhaladás és állandósitás esetén mind a korpótléknál, mind a nyugdij-jogosultságnál beszámittatik.

A megválasztott rendes tanár a theol. nyugdijintézetnek jogosult és kötelezett tagja; a rendkivüli tanár azonban csak rendes tanárrá való megválasztása után lesz azzá.

A megválasztottnak tanári katedráját 1905. évi szept. 1-sején kell elfoglalni s a megválasztott rendes tanárnak 1906. szept. 10-én tudományos székfoglaló-értekezést kell tartania.

Az egyházkerületi közgyüléshez intézendő folyamodványok — keresztlevéllel, orvosi bizonyitvánnyal, életrajzi vázlattal, a képesités, az eddigi szolgálatot igazoló és minősitő okmányokkal, esetleg az irodalmi munkálkodást feltüntető kimutatással felszerelve, — 1905. évi márczius hó 31-ig adandók be a főiskola akadémiai igazgatóságához.

Sárospatak, 1905. évi február hó.

Az akadémiai igazgatóság.

36—1905. előlj. sz.

PÁLYÁZAT

rendes tanári állásra.

A szászvárosi ev. ref. Kún-kollegium államilag segélyezett főgimnáziumánál pályázat hirdettetik egy tanári tanszékre, melyet a legközelebbről tartandó egyházkerületi közgyülés választás által fog betölteni.

A tanszékre a magyar- s latinnyelv és irodalomból képesitett pályázók folyamodhatnak.

A tanszék javadalma évi 2400 K. fizetés havi előleges részletekben és szállás természetben, vagy 600 K. lakásbér évnegyedes előleges részletekben, továbbá öt izben 200—200 K. ötödéves korpótlék és idősbségi sorrendben való előléptetés a 2600, 2800, 3200 és 3600 K.-ás fizetési fokozatokba.

Az ötödéves korpótlék megállapitásánál a hazai más középiskoláknál rendes tanári minőségben eltöltött szolgálati évek 10 év keretén belül beszámittatnak.

Megválasztottnak a 3-ik rendes tanári szolgálati év betöltéséig a 2400 K.-ás fizetési fokozatban kell maradnia.

A megválasztott rendes tanár a nem állami tanárok nyugdijintézetének jogos és kötelezett tagja.

A tanszék, a mennyiben arra más pályázó választatnék meg, mint aki e tanszéket mint helyettes betölteni fogja, a következő tanév elején foglalandó el.

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, tanári képesitettségüket, eddigi szolgálatukat, katonakötelezettségi viszonyaikat igazoló okmányaikkal felszerelt s a kollegiumi előljárósághoz czimzett folyamodványaikat a kollegium igazgatóságához 1905. márczius 25-ikéig nyujtsák be.

Kelt Szászvároson az ev. ref. Kún-kollegium előljáróságának 1905. február 8-ikán tartott gyüléséből.

Balog József, gondnok. *Nagy Ödön,* jegyző.

SZIVES KÉRELEM

e Nagytiszteletü Esperes, egyházm. Értekezleti elnökök és lelkész urakhoz.

A hires néhai hollandus professzornak, *Rauwenhoff*-nak „*A protestantizmus története*“ cz. a müvelt laikus közönségnek is kiválóan alkalmas világhirü müvét *Bartha* Dezső tasnádi paptársunk, szilágyszolnoki e. m. h. esperes kitünő forditásban magyar nyelvre átültetve, az 50 nyomtatott ivet megközelitő nagy munka kiadására Egyházi Értekezletünk az Elnökséget utasitotta.

A számitások azt mutatták, hogy 500 előfizető kell, hogy 5 korona előfizetési dij mellett a munka kiadható legyen. Az egyházi lapok mellett 4800 példányban szétküldött előfzetési felhivásokra csak nagyon lassan érkeznek az előfizetési pénzek.

Azért bátrak vagyunk a Czimeket kérni, kegyeskedjenek oda hatni, hogy minél több előfizetőt kaphassunk e kiváló műre, a melynek előfizetési ára a rendesnek alig egynegyedében állapittatott meg, hogy minél szélesebb körben megrendelhessék.

Az előfizetési dijakat, példányonként 5 (öt) koronát kegyeskedjenek „Tek. Müller Béla egyh. Értekezleti pénztáros (Kolozsvár, Rózsa-u. 5a)“ czimen beküldeni.

Ha 500 előfizető lesz, a munka ez év őszén meg fog jelenni.

Kolozsvárt, 1905. február hó 5-én.

Nagy Károly, ért. alelnök. *Tárkányi György,* ért. titkár.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *8-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. február 23.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az országos református lelkészi nyugdijintézet és a papnék.

Kézalatt fekszik a zsinat adóügyi bizottságának a lelkészi nyugdijintézet tárgyában kiadott jelentése. E jelentés minden tételéből kitünik, hogy szakavatott egyének komoly munkája, kik anyaszentegyházunk szeretetétől vezetve, elmerültek a számok labirintjába és megküzdve a feladat nagyságával, egy szép tervezetet készitettek, a mellyel a modern kor követelményeinek megfelelő módon, az annyira szükségessé vált nyugdijintézet ügyét a valósulás medrébe terelték.

Valóban, annak tudata, hogy idáig is eljutottunk, jóleső örömmel tölti el az ember lelkét, mert anyaszentegyházunk eminens érdeke, a nyugdijintézet létesitése.

Ma már minden számbavehető testület gondoskodik elaggott munkásai öregkori tisztességes ellátásáról; még a vasuti bakterek nyugdijáról is van gondoskodva. Tarthatatlan tehát az az állapot, hogy a hazának oly nagy moralis és kulturszolgálatot tevő protestáns papság, vallástanárok, hitoktatók és kántorok hosszu szolgálatuk után, öregségük napjaiban szűkös kegyelem morzsának is alig nevezhető alamizsnán tengődjenek.... Ezt nem nézheti el az anyaszentegyház, nem a magyar állam, sőt nem maga a papság sem, a kiknek összetartva, minden áldozatra késznek kell lenniök, hogy a kiérdemelt korban az egyház munkásai, ne legyenek a társadalom szánalmának tárgyai.

A nyugdij, a tervezet szerint nem kényelem párnája, mert még a kitöltött 40 évi szolgálat után is, a nyugdijazás eseteit, az egyházmegye e czélra kiküldött bizottsága, véleményes jelentés alapján, az egyházkerületi bizottság véleményes javaslata alapján, az országos lelkészi nyugdijintézet konventi nyugdijintézete állapitja meg. Ennélfogva a 40 évi szolgálat után kilátásba helyezett teljes nyugdij, nem ugy értelmezendő, mint az állami tisztviselők, tanárok, tanitók nyugdijellátása, kiknél bizonyos számu szolgálati év betöltése feltétlen nyugdijigényt biztosit, hanem a lelkészi stb. nyugdijazás a munkaképtelenség esetére szoritkozik.

A tervezet szerint, a jövedelmi források számbavétele mellett fedezetlenül marad még évi 282,415 kor. 27 f., ez összeget az államtól nyerendő segély kell hogy fedezze.

Sokan kételkednek abban, hogy az állam ezt az összeget megadja. Tényleg az államháztartás szempontjai egyfelől és másfelől a politikai viszonyok bizonytalansága némi aggodalmat indokolttá tesznek, de csak első tekintetre, mert a mi egyetemes egyházunknak az állammal szemben támasztott igényei olyan természetüek, hogy azokat minden kormánynak figyelemre kell méltatnia, mert azok nemcsak a mi közvetlen felekezeti érdekeinket vannak hivatva szolgálni, hanem egyben a nemzeti magyar állam kiépitésének elsőrendü feltételeit is képezik és mint ilyeneknek jogosultságát, országos törvény biztositja.

Épen ezért, mert követelésünk ilyen jogi alapon nyugszik, én nem kételkedem, hogy a már kilátásba helyezett más egyházi segélyek mellett az állam e 282,415 kor. 22 fillért is megadja nyugdijintézetünk létesitéséhez, Nem kételkedem, sőt megvagyok győződve arról, hogy ha az állam látni fogja, hogy az anyaszentegyház, az egyházak, a lelkészek és minden más illetékes hivatalnokai egyházainknak erejüket megfeszitik a nyugdijintézet létesitése érdekében és csak az állam jóindulatától függ, hogy bizonyos mérvü hozzájárulásával e fontos intézmény létesüljön, az állam nem fog kitérni a törvény által is előirt kötelessége teljesitése elől. Különben is ez az összeg nem is olyan nagy, hogy az állam háztartása azt könnyen el ne birhatná. Ekkora áldozatot még szó tárgyává sem tehet a magyar állam, a mikor annyi lelkész, tanár, hitoktató, kántor, tehát ezerekre menő művelt magyar embernek, kik mind a haza szent ügyének közszolgálatában, a nép tanitása munkájában fogyasztják szellemi erejök legjobbját, öreg napjaik tisztességes ellátása biztositásáról van szó. Hiszen ott vannak a gör. keleti és más nemzetiségi papok, kik jórészben a nemzeti állameszmének esküdt ellenségei és mégis a kongrua czimen mily tetemes államsegélyt nyernek, csak azért, mert halványan pislogó szellemi mécsesük, valamelyes fényt terjeszt a vezetésükre bizott nép életére.

Némitsuk el tehát aggályainkat. Kérő szavunkat pedig a meggyőződés és jogérzet határozottságával emeljük fel az államkormány előtt, hogy ott is teljes bizonyossággal lássák, hogy kérésünk teljesitése elől nem lehet kitérni. Másfelől állitsuk ügyünket a sajtóban is előtérbe, mert sikert csak úgy várhatunk, ha a meggyőzés e hatalmas eszközével is közvéleményt tudunk teremteni törvényes alapon nyugvó követelésünk mellett. Tovább menőleg oda kell hatnunk, hogy a parlamentben helyet foglaló protestáns vezérférfiaink a fórumon mint egy ember követeljék az állam támogatását. Ha igy minden vonalon megindul az akczió, a siker el nem maradhat. Arra tanit az élet, hogy a legigazabb ügy is csak akkor vezethető diadalra, ha annak harczosai nem lankadó türelemmel és főként ügyök igazságába helyezett teljes bizonyossággal küzdenek. Tehát küzdjünk, hogy győzzünk!

Ezek után rátérek az özvegyek nyugdij kérdésére. Midőn 10 év előtt létesitették az országos özvegy- és árva-gyámintézetet, az özvegyek ellátási illetménye évi 500 koronában állapittatott meg. Akkor öröm töltötte el lelkeinket, hogy legalabb 500 koronáig biztositva lesz a szegény özvegyek ellátása. De vezető férfiaink már ekkor átlátták, hogy bár ez összeg valami, de mégis édes kevés arra, hogy egy özvegy papnénak, bár szűkös életfentartási igényeit fedezhetné. Ezért az alapszabályba belevétetett, hogy a gyámintézet ügye 10 év mulva revizió alá vétetik.

Most, a midőn a lelkészek stb. nyugdijintézete a létesülés utján van, ez a gyámintézettel szervi kapcsolatba hozatott, mondjuk a tervezet a két intézmény egyesitését javasolja. A lelkészek stb. 40 évi szolgálatuk után a tervezet szerint szükség esetén egész fizetésük erejéig lesznek nyugdijjogosultak. Mig ellenben a tervezet 4-ik §-a azt mondja: „Az országos lelkész-özvegy-árva gyámintézet a már megkezdett alapon folytatja segélyező munkáját, ennek szabályai az özvegyek és árvák ellátásáról teljesen érvényökben hagyatnak meg a 10 évi revizió idejéig."

Azt kérdem, hogy vajjon, a midőn a két intézményt egy szervezet alá vesszük, nem volna-e helyén való az özvegyi nyugdij kérdést is most revizió alá venni és igy egyszerre egységesen oldani meg nyugdij-intézményünk függő kérdéseit? Én úgy tasasztaltam, hogy a halogatás soha semmi dologban pem volt jó; épen ezért az egytermészetü ügyeket egyszerre kell elintézni. Bármely intézmény is annál biztosabban halad a siker utján, minél jobb és egységesebb tervezet szerint van beállitva.

A tervezet 4-ik §-ának 2-ik bekezdése értelmében: „Az országos lelkészi nyugdijintézet azonban csak a megalapitás után számitott 10-ik évben kezdi meg müködését, addig a befolyó összeg jövedelmét tőkésiteni tartozik." Tehát a felállitás idejétől 10 év az erőgyűjtésnek van szánva.

Már most ha a 10 évet fel lehet használni a lelkészi stb. nyugdijalap erőgyűjtésére, vajjon nem ép olyan erővel fellehetne azt használni az özvegyi gyámjárulék javára is, ha a tervezet alapján a járulék emeléséről gondoskodás lesz.

Csodálatosnak tünhetik az fel az avatatlan szemlélő előtt, hogy a ref. egyház belső tisztviselői, mig a maguk öregkori ellátásáról tisztességesen gondoskodni kivánnak, addig özvegyeik sorsát a halasztás által mintegy a jó Isten csodálatos kegyelmére bizzák, holott az élet elve ez: segits dolgaidon, mert akkor az Isten is megsegit.

A protestáns papság szószéken és az élet minden vonatkozásaiban egyaránt a szeretetet predikálja és a családi élet szentségét hirdeti. És tényleg ez is a helyes evangéliumi alap, mert a család forrása a közjólét és egyéni boldogulás minden feltételeinek. A családi élet milyensége azonban sokban függ a nők minőségétől. Ha ez igy áll, akkor bizony nagy befolyással van egyháztársadalmi életünk felvirágzására a papnék hivatottsága. A hivatása magaslatán álló papné (most csak erről szólok) a pap épitő munkájában sokat segithet, példájával a gyülekezet asszonyaira nagy befolyást gyakorolhat. Ha mindezeket elgondoljuk, vajjon természetesnek találhatjuk-e azt, hogy egy papné, aki talán 40—50 évig volt egy gyülekezetnek nemtője, a szegények istápolója, minden jó ügyben előljáró példaadó, otthon a parochián pedig a kor és helyi körülmények követelményeinek megfelelő representálója a papi családi élet tisztességének; midőn egy küzdelemteljes élet után férje ura kihal és ő özvegyen marad, 500 korona alamizsna pénzből tengesse vénségének, tehetetlenségéből úgy is keserves napjait? Mi ma évi 500 korona a megélhetéshez. Ebből szállást, cselédet tartani és élni is, kivált városon, bizony nem lehet. Ez az összeg, a hogy mondani szokták: az élethez édes kevés, a meghaláshoz pedig igen sok.

Lehet, egyesek úgy gondolkodnak: Gyűjtsenek a papok életük folyamán annyit, hogy abból a papnék öreg korukban megélhessenek. Hát gondolkodjunk csak. Nó bizon, melyik hivatalnok tud vagyont gyűjteni fizetéséből, tisztességes uton? Egyik sem. Már most hogy gyűjtsön a pap, a kinek kisebb jövedelme van, mint a megfelelő rangú tisztviselőnek? A paptól a társadalom többet vár a kultura és a jócselekedetek mezején, mint mástól, mert ő pap és neki kell a jóban előljárnia.

Bizony ha szülőitől nem örökölt a protestáns pap és ha közönséges üzletemberré nem akar válni, hivatása rovására, bizony nagyobb vagyont soha sem fog szerezni.

A pap és minden más egyházi hivatalnok tehát, hogy az irás szavaival éljek: arról az oltárról kell hogy éljen, a mely körül szolgálatot teljesit, mert minden munkás méltó a maga bérére.

Vagy talán ugy is gondolkodnak egyesek, hogy az öreg özvegy papnék menjenek gyermekeikhez, vagy ha gyermekeik nincsenek, huzódjanak meg rokonaiknál? E felfogás azonban legfennebb mentegetőzésnek nevezhető, de nem az ügy megoldásának. Tudjuk, hogy a kegyelemkenyéren tengetett élet, nem élet. Az öreg korban különben is az embert, kivált, ha még egy hosszu életen keresztül megszokta az önállóságot, nehezen alkalmazkodik a parancshoz, sokszor igen is keserves mellőzéshez, a minek bizon legtöbbnyire ki van téve a másokra szorult öreg.

Ma, midőn annyi szó esik az intensivebb társadalmi munkásság szükséges voltáról, gyakran halljuk a közvélemény megnyilatkozását, hogy emelni kell a kor követelményeinek megfelelő arányban a papság qualitását. Hát e vallástársadalmi követelés mondjuk ki, hogy igen helyes, de éppen ezért ha jó és mégjobb munkásokat akarunk: gondoskodni kell a mai társadalmi követelményeknek megfelelő ellátásukról is A papok fizetése tényleg emelkedett, kilátásban van a korpótlék, és tervbe a nyugdijintézet. De ez még nem minden, hogy megközelitsük a czélt; gondoskodni kell a papnék jövőjéről is, mert ha történik gondoskodás, bizonynyal a papnék qualitása is nagyban fog emelkedni, ez pedig megint anyaszentegyházunknak és általában a vallásügynek is kiváló érdeke, mert bizon csak ugy áll itt is a helyzet, hogy a pap értékét és köztisztességét is nagyban emeli, vagy szállitja közvetlen környezete.

Ma, sajnos még, legtöbb esetben ugy állunk, hogy tekintélyes család nem örömest adja nagy gonddal nevelt leányát papnénak, mert gyermekének jövőjét, a férj eshető halála esetén nem látja kellően biztositva. Szivesebben adja hivatalnokhoz, mert a férj halálával 40—50 % nyugdijra számithat a hivatalnok özvegye.

Azért javaslatomat a következőkben kivánom előterjeszteni: midőn most kormányzó testületünk az országos lelkész özvegy-árva gyámintézetet szervi kapcsolatba hozza, a létesitendő országos lelkészi nyugdijintézettel, az alapszabályba czikkelyezze bé, hogy minden özvegy 5—20 évi papnésága után 500 korona ellátási dijban részesittetik, betöltött 20 évi papnéságán tul pedig férje fizetésének 40 %-át kapja nyugdij czimen; mégpedig azon megkötéssel, hogy senki 1600 koronánál magasab nyugdijt nem élvezhet. Azonban, valamint a lelkészi nyugdijintézet, csak a megalapitás után számitott 10-ik évben kezdi meg müködését, ugy az özvegyek 40 %-os nyugdij számitása is, csak a tiz év eltelte után lép életbe; természetesen a létesités idejétől visszamenőleg 10 év beszámittatnék a papság idejéből. Hogy pedig a

javaslat megvalósitható legyen, az évi 3½ %-ék helyett a tagok évi 5 %-ék járulékot fizetnének és az országos közalap viszont még 5—10 %-ot, stb., stb. Ugy gondolom, hogy a mikor az anyaszentegyház igy figyelemre méltatná az egyházi férfiak özvegyeinek kérdését és az idősebbek esetleges ellátásáról méltányosabban gondoskodna, a legnemesebb hivatásából folyó kötelességét teljesitené. Tervezetembe ugy gondolom megvan az osztó igazság is, mert ha a fiatalabb papnék, ráutaltság esetén kevesebb nyugdijat is kapnának, ez természetes, mert az ők érdemük is kevesek az egyházi élet körül. De ettől eltekintve, munkaerejük is még teljességében lévén, maguk is tudnak dolgozni és mivel még az élettel sokszoros kapcsolati viszonyban állanak, reményeik is ezer irányba nyerhetnek valósulást.

Igy gondolom én a sokszor és sokfelől felpanaszolt parokhialis aggodalmak orvoslását.

Felmerül tudom itt is a kérdés: de, vajjon a rendelkezésre álló szükös viszonyok között lehető-e a kérdés ily üdvös alapon való megvalósitása? Hát megkell probálni!

Annál is inkább megkell probálni, mert az alapszabály tervezet 6. §-nak utolsó bekezdése is azt mondja, hogy: Ha pedig a megnyiló nyugdij igényeket esetleg a nyugdijalap jövedelme nem volna képes a maguk egészében fedezni, ez igények a nyugdij jogosultságra nézve arányosan leszállittatnak.

Meg kell tehát próbálni az özvegyi 40 %-os nyugdij jogosultság tervezetének beállitását is, most az egységes tervezet készitése alkalmából. Megkell nyitni a tőkegyüjtés forrásait és akkor lépésről-lépésre haladni fognak. És ha majd tiz év mulva talán látni fogjuk, hogy az alap jövedelme nem volna képes, a maguk egészében fedezni az özvegyek igényeit, ugy mint a lelkészi nyugdijintézet tervezetének panaszolva van, itt is az igények arányosan leszállittatnának. Azután én azt hiszem, hogy a mig nyugdijintézetünk megerősödne, a lelkészek közül senki sem méltatlankodna, ha nyugdijából arányosan egy keveset az özvegyek előnyére elcsipegetnének; mert itt is ugy áll a dolog: ma nekem, holnap neked.

Hej, ha 20 év előtt kezdettünk volna a munkához, milyen szép egyetemes nyugdijintézetünk lenne ma?! De hiába, bennünk még midég több az aggodalom, mint a vállalkozó szellem!

Az alkalmas idő itt van. Az óra mutató ép a 12-őn áll. Tekintsünk a czélra, munkára fel! Ne késedelmeskedjünk többé, mert minden elmulasztott esztendő ellenünk támad, mint örök vád. És minden megnyert esztendő sikere lelkeinkbe szállt vissza, mint lelkiismereti nyugalom. A munka és az áldozatok árán mind közelebb jutnak a consolidált európai viszonyokhoz. Vajha szavam meghallgatásra találna!

Péchy Árpád,
brassói ev. ref. lelkész.

A Nagy Péter „Konfirmácziói kisebb Káté"-ja átdolgozásához.

(Folytatás.)

Ezenkivül bármennyire igaz és helyes a vallást általában s különösen a zsidó és keresztyén vallást az isteni kijelentésre vinni vissza, sőt mint kathekzochén „Isten kijelentését" mutatni fel: nem szabad felednünk, hogy a vallás mégis inkább a kijelentésnek nem annyira történeti ténye, mint inkább annak tartalma, sőt egyénileg elsajátitott tartalma, mint üdv-, illetőleg váltságérzet és élet. Mert mindenütt, a hol e megkülönböztetés kellőleg nem érvényesül, könnyen előáll az a veszély, hogy a vallás, mint kijelentés, igen könnyen „tudtuladás"-nak s az evangélium kegyelmi *ereje*, élethatalma „Jézus tudományának", „tan"-nak fog feltünni, melyet elég tudni. Hogy a Nagy Péter műve e veszélyt nem tudta teljesen elkerülni, kétségen kivül áll.

S még egy szerkezeti kérdést. Ha a hittani elemek elszórva vannak a történetiek közt: az erkölcstani egy pár (öngyilkosság, hogyan éljünk Isten javaival? Isten, magunk és felebarátaink iránti kötelességeink) ugy elvesz egyebek közt, hogy valójában alig kapnak helyet másként, mint egy pár „tanulság" alakjában. Igaz ugyan, hogy a hit- és erkölcstan együttes tárgyalása — a mint itt az másként nem is képzelhető — egyike a legnehezebben megoldható systhematicai és methodologiai kérdéseknek. De azt hiszem, nem tévedek, midőn azt állitom, hogy e tekintetben a legszerencsésebb utmutatót Kálvin adta, midőn az erkölcstani kérdéseket „*A keresztyén ember élete*" czim alatt a Szentlélekről szóló részben tárgyalja, mint annak az egyénben való munkálkodását: az „ujjászületésnek" eredményeként s a „megszentelődés" utjának felmutatása gyanánt. Ez lenne érvényesitendő itt is.

Ezeket általában megjegyezve, egyebeket arra az összehasonlitásra hagyok, a melyet

II.

a Nagy Péter műve és egy pár hasonnemü kiváló irodalmi termék közt feltüntetni igértem.

Ilyen művekül tekintem: Dr. Luther Márton „Kiskátéját", a „Heidelbergi Káté"-t, Kálvinnak az „Institutio" első kiadását, mely „brevis enchiridion", de még inkább a két „Catechismus, seu christianae religionis institutio"-t, a melyek közül az első 1538-ból „..... genevensis ecclaesiae suffragiis recepta", a felnőtt, de egyszerü hivők Kátéja gyanánt tekinthető; a másik 1542-ből, illetőleg 45-ből való, s a mely a hires „Genfi Káté": Catechismus ecclesiae Genevensis hoc est formula *erudiendi pueros* in doctrina Christi", a melyeknek még rövidebbre vont tartalmát foglalja magában az a „*Confessio fidei*, in quam jurare cives omnes genevenses,.. ..... jussi sunt: exscripta e catechismo genevensis. S végre az ujabbkori művek közül Schwarz Károly gothai superintendens „Grundriss der christlichen Lehre" c. művét.

A Luther kátéja minden történeti elemet nélkülöz. Müve a lehető legrövidebb paraphrasisos magyarázattal tárgyalja: I. A tiz parancsolatot. II. Az apostoli hitformát. III. Az Uri imádságot. IV. A keresztséget és V. Az úrvacsorát. Függelékül adva az „egyházi hatalmat" vagy „a kulcsok hatalmát". Nincs benne semmi egyéb, mint a mit a gyermeknek szóról-szóra, mint a „Miatyánkot" meg kell tanulni, beemlézni.

A Kálvin „Institutió"-jának első kiadása is kátészerü legalább a beosztásában. A historia hiányzik belőle. Egymásután következő fejezetei: I. A törvényről (tiz parancsolat); II. A hitről (Hiszek egy..); III. Az imádságról (Mi Atyánk..); IV. A szákramentumokról (keresztség és urvacsora); (Az V. „A hamis szákramentumokról" — a más öt róm. kath. szákramentumról polemikus rész, mely magához a rendszerhez nem számitható oda); VI. Az egyházi hatalomról és állami kormányzásról, minden történeti anyag nélkül sokkal inkább az egyéni üdvélet folyamatának felmutatása az üdvtörténetre támaszkodva, mint megforditva. Gondolatmenete az 5-ik fejezet leszámitásával fenmaradó 5 fejezetnek megfelelően: bün, váltság, kegyelemeszköz, támogató kegyelemeszközök (a kegyelem látható eszközei és pecsétjei: a két szákramentum) és a keresztyén élet általában

és az állami életben különösen. Tárgyalása már alapos, sőt tudományos, úgy, hogy e tekintetben már mintául nem vehető.

Kálvinnak az emlitettem kátéi közül az első a következő beosztást mutatja: 1. Az ember vallásra született. 2. Az igaz és hamis vallás közti különbség. 3. Mit kell tudnunk Istenről? 4. Mit az emberről? 5. A szabad akaratról. 6. A bünről és halálról. 7. Hogyan vitetünk vissza az üdvre és életre. 8. Az Ur törvényéről (tiz parancs magyarázata). 9. A törvény summája. 10. Egyedül a törvényből mi származik reánk? 11. A törvény lépcső a Krisztusra. 12. Krisztust a hit által kell megragadnunk. 13. A kiválasztásról és predestinációról. 14. Mi az igazi hit? 15. A hit Isten ajándéka. 16. Krisztusban igazulunk meg a hit által. 17. Hit által szenteltetünk meg a törvény iránti engedelmességben. 18. A bünbánatról és újjászületésről. 19. A hitből való megigazulás és a jó cselekedetek. 20. Az apostoli hitvallás (és magyarázata). 21. Mi a reménység? 22. Az imádkozásról. 23. Mire kell néznünk az imádkozásban? 24. A „Miatyánk" magyarázata. 25. A folytonos imádkozás. 26. A szakramentumokról. 27. Keresztség. 28. Urvacsora. 29. Az egyház pásztorairól és azoknak hatalmáról. 30. Az emberi tradiciókról. 31. A felsőségről.

„*Confessio fidei*"-je egymásután következő tételei: 1. Az Isten igéjéről. 2. Az egy Istenről. 3. Az Isten törvényéről. 4. Az ember természetéről. 5. Az ember önmagában kárhozott. 6. Az üdv a Krisztusban. 7. Megigazulás a Krisztusban. 8. Ujjászületés a Kr.-ban. 9. A folytonos tökéletesedés utja. 10. Isten kegyelméből van bennünk minden jó. 11. A hit. 12. Isten segedelme egyedül a Kr. közbenjárása által. 13. Az imádkozásnak értelemmel és lélekkel kell történnie. 14. A szákramentumokról. 15. Keresztség. 16. Urvacsora. 17. Az emberi hagyományok. 18. Az egyházról. 19. A kirekesztésről. 20. Az ige szolgáiról (papokról). 21. A polgári felsőségről.

(Vége. köv.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1905. február 16.

Elnökölt *dr Bartók* György püspök. Jegyzett *Módy* Elek levéltárnok. Jelen voltak: *Kenessey* Béla főjegyző, *Becsek* Lajos, *Incze* Gerő, *Deésy* Gyula, *Lészay* Ferencz, *Váró* Ferencz és dr. *Sárkány* Lajos ig. tanácsosok, vnlamint dr. *Kádár* János titkár és *Maksay* János számvevő.

Főtiszteletü püspök aa. bejelentvén, hogy báró *Bánffy* Dezső, egyházkerületi főgondnok akadályozva van a megjelenésben, az ülést megnyitja.

Az egyházkerületi főtörvényszék f. év február 1-én tartott ülésének 2-ik jkvi számu előterjesztése alapján, az egyházkerületi közgyülés jóváhagyásától föltételezetten, magáévá tette ig. tanácsunk a főtörvényszék ama határozatát, mely szerint az összes főtörvényszéki birák részére napidij állapittassék meg az üléseken való részvételért és hogy ezen felül az egyházkerületi főjegyző minden érdemi határozattal, avagy itélettel eldöntött perügyben 10—10 K jegyzői illetéket számithasson fel, valamint hogy a fegyelmi ügyek referensei részére is, érdemi határozatot kivánó ügyekben 10—10 K munkadij állapittassék meg.

Ugyancsak a főtörvényszék javaslata alapján körlevélileg figyelmezteti ig. tanácsunk az egyházmegyei közügyigazgatókat, hogy a fegyelmi eljárás rendjén csakis oly ügyeknél vegyenek részt az itélethozatalban, a melyeknél ügyészi teendőket nem végeztek, mert ugyanazon ügyben, mint közvádlók és itélőbirák nem szerepelhetnek.

A sófalvi papi állás meghivás utján betöltetvén, az illetékes esperes fölterjesztette az idevonatkozó iratokat felülvizsgálás végett. Minthogy az eljárás ellen felebbezés be nem adatott, a meghivási eljárás tudomásul vétetett.

Hivatalos figyelmeztetés alapján értesült a főhatóság arról, hogy a papi lakásoknak egyes szobái néhol szövetkezeti helyiségnek vagy postahivatalnak használtatnak, szóval házbér ellenében értékesittetnek. Hogy kellő módon elbirálható adatok álljanak e tekintetben rendelkezésre, körlevélileg fölhivatnak az esperesek az ilyen esetek bejelentésére.

Az ótordai ehk. toronyépitési szerződése, a pótlólag beérkezett felvilágositások alapján, megerősitést nyert.

Nagy József nagyszebeni lelkész indokolt kérésére előterjesztést tesz ig. tanácsunk a vall. és közokt. miniszter urhoz aziránt, hogy a kongruatörvény alapján ismerje el jogosultságát Nagyszebenben egy hitoktató-kápláni állás rendszeresitésének.

Barabás Árpád magyarókereki lelkész részére, 100 K gyermeknevelési segély utalványoztatott.

Özv. Simon Jánosné segélykérését nem találta teljesithetőnek ig. tanácsunk.

Demeter Kálmán magyarnagyzsombori volt lelkésztől, az ellene meghozott fegyelmi itélet következtében, 3 évre megvonta a minisztérium az állami fizetéskiegészitési összeget. Minthogy azonban a kongrua megvonására törvény szerint csak sulyos erkölcsi vétség avagy államellenes magatartás fenforgása esetén van joga a miniszteriumnak, ig. tanácsunk előterjesztéssel élt a határozat ellen, igazolván azt, hogy jelen esetben csak szolgálati mulasztások miatt történt az illető lelkész elitéltetése.

Jáni Lajos martonfalvi lelkész ellen eljárás bevezetése válván szükségessé, az illetékes esperes érdekeltsége miatt, főt. Püspök aa. javaslatára, az orbai ehm. biróságát delegálta ig. tanácsunk.

A nagysajói ehm. egyik üresen álló egyházkerületi közgyülési képviselői állásának betöltésére a választás elrendeltetett.

A küsmödi ev. ref. ehközs. közelebbről leégett iskola-épülete, 1000 K-t meghaladó értéke daczára 200 K-ig volt tűz ellen biztositva és igy a biztositó intézet csak ennyi kárpótlást utalt ki. A különbözeti összeg erejéig felelőssé tette ig. tanácsunk Baczó Lajos volt lelkészt és az akkori presbiteriumot és hasonló károsodások elkerülése czéljából körlevélileg figyelmezteti az összes egyházakat a biztositási kötvények revideálására, azzal a hozzáadással, hogy jövőre az ily károkért kizárólag a lelkészek tétetnek anyagilag felelőssé, miért is különösen érdekükben áll a nem teljes értékig való biztositásokat mentől előbb kiigazittatni.

Indokolt előterjesztés alapján megengedte ig. tanácsunk a csórai leányegyházközségnek, hogy 5 h. legelőjét eladhassa és a befolyó vételárból 1000 K-t fölhasználhasson a templom ujraépitésére, melynek 3400 K költségéből az igy még fedezetlenül álló 2400 K-t Barcsay Gábor nemes pátronus aa. fedezi.

A könyvalakban megjelenő hivatalos nyomtatványok póstai portómentességét nem engedélyezi a keresk. miniszter azért, mert azok czimlapjain a hivatalos jelleg kitüntetve nincsen, hanem az egyházkerületi és konventi stb. jegyzők neve szerepel azokon szerzői avagy kiadói minőségben. Hogy a portómentesség kedvezményét e formaságért el ne veszitsük, intézkedéseket tett ig. tanácsunk a kifogásolt eljárási módozat megváltoztatása iránt.

Csiszér Zsigmond körispataki beszolgáló lelkész részére, az ottani róm. kath. iskolában végzett hitoktatásért, 100 K honoráriumot utalt ki ig. tanácsunk.

A nyárádszentimrei ehk. arra kért engedélyt, hogy keveset jövedelmező földjeit eladhassa, mert a befolyó vételár 8%-os kamatoztatásával magasabb jövedelmet remél elérhetni. Ig. tanácsunk azonban a kérést nem teljesitette, elvi szempontból nem helyeselvén az egyházi ingatlanok elidegenitését.

Az ehkerületi ügyvéd évi jelentése áttétetett egy bizottsághoz felülvizsgálás végett.

Bibarczfalvi ehközségünk kepeváltási szabályzata, némi módositással, megerősitést nyert.

A mohai ehk. kepekiróvási eljárása ellen panasz érkezvén be, ennek alapján ig. tanácsunk az idevonatkozó ehmegyei intézkedéseket föloldotta és az egyházat a hivekkel szemben való méltányos eljárásra utasitotta.

A magyarhermányi ehk. régi kántori telkének és a dicsőszentmártoni ehk. távolfekvő és használhatlan földjeinek eladása fölött kötött szerződések megerősitést nyertek, azzal a föltétellel, hogy a vételárból alkalmas időben, ismét földbirtok vásároltassék.

Gáspár Sámuel alsószovátai lelkész kérésére megengedte ig. tanácsunk, hogy a f. 1905. év végéig káplánt alkalmazhasson, de miután szolgálatképtelensége beigazolást nyert, fölhivatott nyugdijazási kérésének beadására, hogy 1906. jan. 1-re rendes lelkésszel legyen az állás betölthető.

Szentistváni ehközségünknek megengedtetett, hogy papi állását még egy évig üresen tarthassa.

Jóváhagyó tudomásul szolgált a theol. fakultás vizsgáló bizottságának ama határozata, mely szerint a rendkivüli időben jelentkező ifijak terhére 30 K. vizsgadijat állapitott meg.

Nehány ehközségünk nem találván fedezetet központból fölvett épitési adósságának törlesztésére, a tartozás leirását kérte. Ig. tanácsunk egy bizottsághoz tette át e kéréseket együttes elbirálás végett.

A szilágyszolnoki ehm. közpénztárának 1903. évi számadása, valamint a makkfalvi iskola számadása és költségvetése, nemkülönben a budapesti bérházak negyedévi elszámolása, a számvevői javaslatok értelmében, elfogadtatott.

Végül kimondotta ig. tanácsunk, hogy körlevélileg utasitja az összes ehközségeket arra, miszerint az eddigi eljárástól eltérően mindennemü egyházhivatalnoki javadalmat állitsanak be a költségvetésekbe és számadásokba, mert máskülönben az ehk. gazdasági helyzetéről tiszta képet a fölöttes hatóságok nem nyerhetnek.

Még néhány apróbb ügy elintézése után elnök aa. az ülést bezárta.

r. s.

Előfizetési felhivás.

„Fogjátok meg a rókákat és a rókafiakat, kik szőlőinket (az anyaszentegyházat) pusztitják, mert a mi szőlőink virágzásban vagynak.“
(Énekek éneke II. 15.)

„Evangéliom szerint reformált Hitvédelem az ujrakeresztelkedő baptisták ellen“ czimü füzetemre előfizetést hirdetek. A kis füzet február hó végén fog megjelenni. Egy füzet ára 20 fillér lesz, aki 10 példányt rendel, portómentesen küldöm meg neki. Aki 100 példányt rendel a gyülekezetben való szétosztásra féláron és portómentesen kapja.

Tisztelettel kérem azért a nagytiszteletü lelkész urakat és minden egyházunkat igazán szerető atyánkfiát, hogy engemet e kis füzet kiadásában támogatni sziveskedjenek, és a baptizmus ellen több éve folytatott küzdelemben megsegitsenek. Ismeretes, hogy személyesen és irásban több éve munkálkodok e lelkitévely tovább terjedése ellen, hogy eddig mily eredményt értem el, azt a jó Isten tudja, hogy hány lelket sikerült közülök a keresztelő kád széléről visszarántani és visszaadni szeretett egyházunknak, visszaadni a józanész és tiszta evangéliomi tudománynak, azt nem én vagyok hivatva megitélni.

Én, ki magam is számos évekig rabja voltam e tévelygésnek, legjobban megtudom itélni, hogy ez az amerikából ide csempészett lelki pestis mind testileg, mind lelkileg tönkre teszi magyar kálvinista népünket, keresztyéni s felebaráti kötelességem egész erőmmel és odaadással munkálkodni ellenök, ki szemeimmel láttam és az élet iskolájában tapasztaltam, hogy közönséges szent csaláson és szemforgatáson alapszik az egész. Ime, ezért folytatok én is missiót ellenök s tartom szemmel egyházromboló munkájokat s megjelenek felvilágositó füzeteimmel ott, ahova ők hivatlanul betolakodnak. És én nem is tehetek másképen, mert ha visszagondolok azon községekre, ahová e lelki pestis belopódzott s felszámitom, hogy mennyi botrány, versengés és könynek lett okozója, hogy mily károkat okozott ev. ref. egyházainknak nem nézhetem el, hogy mi hideg udvariassággal s közönyösen hagyjuk őket gyujtogatni, ahelyett, hogy mentenők, ami még megmenthető.

De én személyesen csak ritkán vagy egyáltalában nem lehetek ott, ahova ők bujkálnak, mert ezt nekem anyagi körülményeim meg nem engedik, de igenis megjelenhetek a nép közt füzeteim által, ha egyházunk őrei nekem segitségül jönnek, és felvilágositathatom a könnyen hivő és lépremenő ev. ref. hiveket, a mint tettem azt személyesen és nagy sikerrel a tavasszal, mikor egy biharmegyei falucskában időztem, egy ref. földmives házába olyan alkalomra léptem be, midőn a ref. hivekkel telt házban egy baptista próféta asszony ugyan szorgalmasan téritett és gyalázta ami hittételeinket, ami népünk meg csak ámult, bámult, de védelmére senki sem kelt egyházunknak.

Ekkor én, mint idegen, engedelmet kértem a szólásra és hittételeinket a ref. hivek tetszésére és megelégedésére megvédtem, szóltam először ahogy ők kezdik a téritést Pál apostolnak II. Korinth. 6. r. 17. verséről. Kimutattam, hogy mily nagyot tévednek itt, aztán az egyházi fenyitékről, majd a gyermek keresztség okos és szükséges voltáról, az urvacsora illendő és tisztességes kiszolgálásáról, a térdeplésről és mindazokról, amikért ők az egyházat elhagyják. A vitában én győztem és az asszony megszégyenült s a félig elbolonditott hivek egyházunkhoz visszatértek. Ime ezt a jelenetet fogja füzetem tartalmazni.

Ujolag kérem azért azokat, akik eddig pártfogóim voltak, most se hagyjanak magamra ez üdvös munkában. Maradok atyafiui szeretettel és mély tisztelettel Debreczenben, 1905. február 7.

Faragó György,
Erzsébet-ut 21. szám.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Medgyes Lajos költeményei. (Brassó, a „Brassói Lapok“ könyvnyomdája. 1904.) A gyermeki szeretetnek igazán megható tanubizonysága ez a szép nagy kötet, a melyet Medgyes Lajos leánya és veje: Versényi György tanár adtak ki egy 23 ives könyvben, a költő arczképével. Dés ékesszavu papja élénken emlékezetében van még a Szamosparti kis városnak, hol élete javarészét töltötte.

Ennek egyik külső jele az a márványtábla is, melylyel a papilakot a mult ősszel nagy ünnepségekkel megjelölték. A szabadságharcz története sem feledkezik el a sokat szenvedett, lelkes honfiról, aki nagyon közel állott ahhoz, hogy vértanujává legyen a szent ügynek s aki az elnyomatás keserves napjaiban reményt s hitet öntött a csüggedők lelkébe. Szivreható egyházi beszédei még sokáig hangzanak a szószékről. Most, amikor oly könnyen szoktunk feledni, az ő költői neve fenmaradásáról az iskolák is gondoskodnak, ahol pedig csak a tűzpróbát kiállott alkotások számithatnak méltánylásra. Midőn tehát a kiadók kegyeletes áldozatot hoztak édesatyjok áldott emlékének, egyuttal az irodalomnak is jelentős szolgálatot tettek azzal, hogy Medgyes Lajos költeményeit e kötetben könnyebben hozzáférhetőkké tették. A költő életrajzát Versényi György meleg közvetlenséggel, magas lendülettel irta meg. A kötetet az az emlékbeszéd zárja be, melyet ugyancsak ő tartott, az Erdélyi Irodalmi Társaság egyik közgyülésén. A könyv ára 4 korona. Kedves kötelességünknek tartjuk, hogy olvasóink figyelmét felhivjuk reá.

Cs. Papp József.

—

A Ref. Zeneközlöny februári száma is kezünkbe jutott, melyből azt a határozott meggyőződést merithetjük, hogy e magas szinvonalon tartott szaklap fényesen beváltja a hozzá fűzött szép reményeket. Az *Orgona*-rovat 4 egyházi éneket tartalmaz orgonára kidolgozva; köztük a *Hymnust* is, melynek orgonistáink hazafias templomi ünnepélyeken, legközelebb pedig márcz. 15-én nagy hasznát veszik. Ugyancsak az Orgona-rovat még 6, igen csinos orgona elő- és utójátékot ad, melyek között a Hodossy-féle magyaros preludium méltó feltünést kelt s felszinre hozza azt a még eldöntetlen kérdést, hogy a magyaros zene bevihető-e egyházi zenénkbe anélkül, hogy utóbbinak méltóságát veszélyeztetné? E kérdés még sok tollharczra fog alkalmat adni s a kérdés tisztázásának érdeme a ref. zeneközlönynek tudandó be. Az *Énekkar*-rovatban találunk egy szép templomi s egy temetési éneket férfikarra kidolgozva. A Lányi *Fohásza* minden kritikán felül áll s ambiciózus énekkarainknak kedvencz darabja lesz e nagyszerü alkotás. Ugyancsak e rovatban látjuk azt a *„Két magyar dalt“*, melyet illusztris szerzője, Lányi Ernő a sárospataki ref. főiskolai énekkarnak ajánlott. E két dalról legszebb birálatot fog mondani a magyar nép, mely csakhamar hazafias ihlettel fogja zengeni a magyar népdalirodalom e két gyöngyszemét. Az *Iskola*-rovat 3 éneket és dalt tartalmaz 2 és 3 szólamban. — A Ref. Zeneközlönyt *Fövenyessy* Bertalan sárospataki ref. orgonista szerkeszti s adja ki. Előfizetési ára egész évre 10 korona. Számonként is beszerezhető 1 koronájával. Melegen ajánljuk minden igaz ref. ember pártfogásába.

KÜLÖNFÉLÉK.

A második budapesti ev. ref. országos zsinat második ülésszaka. Az 1904. év. november havának 10-én megnyiló második budapesti zsinat második ülésszakát főtiszteletü Kun Bertalan püspök és nagyméltóságu báró Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnok urak, mint az ev. ref. országos zsinat elnökei, folyó évi márczius hó 16. (tizenhatodikán) délelőtt 3/4 10 órakor fogják megnyitni Budapesten, az ügyvédi kamara Szemere-utczai épületében. Erről a körülményről a zsinat mélyen tisztelt tagjait, a főtiszteletü és nagyméltóságu elnökségtől nyert megbizatásom értelmében, addig is tisztelettel tájékoztatom, mig a zsinati elnökség meghivói a püspöki hivatalok utján szétküdetnének. Kiváló tisztelettel, kelt Debreczenben, a ref. főiskolában, 1905. évi február hó 17. Sass Béla s. k. ref. theol. akad. tanár, mint zsinati jegyző.

A kolozsvári ev. ref. theol. ifjusága Tordán e hó 18-dikán fényesen sikerült tánczestélyt rendezett. Torda hazafias polgársága meleg szeretettel fogadta a leránduló ifjuságot s a város nemes polgárságának odaadó önzetlensége volt egyik legnagyobb biztositéka a fényes sikernek. Az estély műsorának egyik legszebb, legérdekesebb pontját — eltekintve a zenei pontok és szavalatok kiválóságától — *Kenessey* Béla theol. igazgató gyönyörü nyelvezettel, mély tudással megirt felolvasása képezte, ki a héber zenéről tartott a nagyszámu közönségnek igen tanulságos ismertetést. Különben az estély ugy erkölcsi, mint anyagi tekintetbencsak dicséretére válik fakultásunk ifjuságának, kik az élvezetes kirándulást tanulmányozással is összekötötték, a mennyiben a város bányaműveinek érdekességeit is megtekintették.

A kolozsvári Bethlen Gábor kör a mult napokban tartotta meg félévzáró közgyülését a theologia nagyobbik tantermében, Balogh Gábor joghallgató, ez idei elnök elnöklete alatt. A közgyülés főtárgya a tisztviselők jelentése volt, mely egyuttal a kör mult félévi müködéséről számolt be. E szerint rendezett a kör két felolvasó és egy Bocskay emlékünnepélyt, melyek mindenike úgy erkölcsileg, mint anyagilag szépen sikerült. A beszámoló után a kör jövő félévi programmjának megállapitásával a közgyülés véget ért.

Vallásos estély. A ref. theologia dísztermében e hó 19-én vallásos estély volt tartva, melyen *Seprődi* János ref. koll. tanár tartott igen tanulságos és vonzó előadást a XVI. és XVII. század vallásos életéről, a nagyszámu érdeklődő közönségnek.

Esküvő. E hó 21-én esküdtek örök hűséget egymásnak *Szász* Béla magyardécsei ref. lelkész és *Parádi* Gizella, néhai Parádi Kálmán koll. tanár és tanügyi előadó bájos leánya. A fiatal párnak boldogságot, szerencsét kivánunk mi is.

A kolozsvári ev. ref. theol. fakultás „Theologus Kör“-ének a *„Magy. pénzváltó és leszámitoló bank erdélyrészi fiókosztálya* 25 koronát adományozott. Fogadja a nemes pénzintézet e lapok hasábjairól is a Theologus kör és annak ifjusága hálás köszönetét. Vajha többi pénzintézeteink figyelme és támogató jóindulata e nemes célu egyesületet pártfogásába venné.

A kisölvedi inditványhoz. Több helyről felvilágositás érkezett a kisölvedi ref. lelkészi hivatalhoz aziránt, hogy a helyi presbiterium tervezete a személyes adót illetőleg nagy aránytalanságot szülne. Az egyház presbiteriumának csak a barsi adatok állottak rendelkezésére és hogy ehhez képest jól választotta meg az adózás formáját, bizonyitja az, hogy e tervezetet a barsi lelkészértekezlet magáévá tette. Mivel azonban tudjuk, hogy a törvény alkotásánál egyetemes szempontoknak kell érvényesülniök, ennélfogva a kisölvedi presbiterium elhatározta, hogy a zsinathoz felterjesztendő kérvényében a személyadót családfőkénti 1 koronában kéri megállapittatni, melyhez a többi presbiteriumok szives csatlakozását tisztelettel kéri. Kisölved, 1905. február hó 19-én. Patay Miklós, ref. pap.

Rauwenhoff—Bartha Dezső: „A protestantizmus története“ cz. munkára az erd. ev. ref. egyh. ker. Értekezlete utasitására előfizetési felhivást bocsátott ki az elnökség. A kolozsvári ref. theol. fakultás hallgatói közül előfizetésre jelentkeztek: Tőkés József, Tőkés Ernő, Sárkány Lajos, Biró Lajos, Bartha Péter, Kiss Endre, Székely János, Varga Gyula, Tárczy Károly tanárjelőlt, Bodoni László, Tőkés András (2 példány), Szabó Géza, Kovács György, Istók Sándor, Serester Tamás, Fosztó Dénes segéd lelkész, Porzsolt István, Dengel Géza, Máthé Sándor, Gidófalvi Károly, Miklós Pál, Imre Lajos, Molnár Ödön, Demeter Antal, Jancsó Lázár, Maksai Elemér, Fancsali Sándor, Péter Géza, Lázár Ferencz, Jakab György, Gyenge György, Farkas Imre, Csog Sámuel, Benkő Ferencz, Matéka László, Felszegi István, Musnai Ödön, Régeni István, Koszorus István, Szabó Miklós, Puskás Kálmán, Kiss Károly, Csia Pál, Balogh Arpád, Varga Zsigmond, Hideg János, Nagy Géza, K. Nagy Lajos, Szabó Andor, Dezső Zoltán, Szabó Gyula, Lőrinczi Árpád, Erdei József, Pál Lajos, Magyari Domokos, Biró Dezső, G. Kovás István, Soó Sándor, Rác Lajos, Sebestyén Endre, Vass István, Balog Imre, Nagy Endre, Nagy Béla, Tövissy József, Konrádi György, összesen 66-on 67 példányra. A fenti kimutatás theol. fakultásunk ifjuságának nemes érdeklődéséről és áldozatkészségéről tesz tanuságot.

Ev. ref. templom-alapra *Csucsán*, 1905. febr. hó 25-én a vasuti vendéglő termeiben tánczestélyt rendez egy a magyarság és a ref. egyház ügyeiért buzgolkodó

társaság, melynek élén *Imre* József és dr. *Katona* Gyula elnökök állanak. Ajánljuk olvasóink figyelmébe és pártfogásába a nemes czélra törekvők munkásságát.

Hálás köszönet. A széki egyházmegyében fekvő alsó-ilosvai egyházközségem azon egyházak közé tartozik, melyeket boldog emlékü Szász Domokos püspökünk teremtő lelke itt az oláhság tengerében a 80-as években hivott az az egyházkerület tetemes segélyével életre. Az alig pár száz lelket számláló egyházközség azóta nemcsak tagjai számában tetemesen megszaporodott, hanem szellemi, erkölcsi és anyagi tekintetben is jóllehet folyton épitkezett, hiveinek buzgósága folyton tetemes előhaladást tett. Ujabban nagydebreki szórványunkban lakó nagybirtokos, méltóságos Barcsay Tamás ur segitette egy rég óhajtott czéljának megvalósulása felé, midőn nemes szive, erős fajszeretete és egyházias érzülete által indittatva, boldogult neje báró Bornemissza Eszter emlékére, egyházközségünknek kőtorony épitési alap javára 500 azaz ötszáz koronát adni kegyeskedett. Fogadja őméltósága e helyen is magam és kicsiny egyházam nevében őszinte köszönetemet.

Szenzácziós zsurnalisztikai jubileum. Az „Egyetértés", mely a hazai zsurnalistikában a legelső helyek egyikét foglalja el és amely mint politikai tényező is igen nevezetes, a közel jövőben nagy ünnepet ül. Ez év tavaszán lesz ugyanis negyven éve annak, hogy az Egyetértés fennál. Az évfordulót a legnagyobb magyar lap igen érdekes módon fogja megünnepelni, amennyiben olyan jubirális számot ád ki, aminőre még aligha volt eset valahol. Jubileuma alkalmából ugyanis az Egyetértés 230—250 oldal terjedelmü disz-számot ad ki. Ez egy 500 600 oldalas kisebb alaku lapnak felel meg. A jubirális szám igen fényes kiállitásu és rendkivül gazdag tartalmu lesz. A mesteri illusztráczióknak egész tömege fogja disziteni, azonkivül a magyar irodalom legjelesebbjeitől lesznek benne dolgozatok, tudományos és szépirodalmi közlemények, sőt egy teljes regény is. Egy-egy ilyen óriási lappéldánynak a nyers előállitási költsége mintegy 6 koronára rug. Ilyen módon akarja az Egyetértés leróni háláját a magyar olvasóközönség iránt, mely négy hosszu évtizeden át a legmelegebb rokonszenvvel támogatta. Hogy a lap előfizetői megkapják a jubiláris disz-számot, mely egymagában egy egész kis könyatárral fog fölérni, az természetes. Az Egyetértés azonban ugy intézkedik, hogy az óriási lapszámot emlékképpen azok is megszerezhessék, akik nem tartoznak az előfizetők sorába. E czélra elegendő, ha az érdeklődők levélben fordulnak a kiadóhivatalhoz (Budapest. IV. Vármegyeház-utcza 11.) amely levélhez az expediczió költségeinek fedezésére 50 fillér melléklendő levélbélyegekben. Tekintettel arra, hogy az óriási disz-példány csak bizonyos korlátolt számban jelenik meg, ajánlatos, hogy azok, akik a legalább 200 oldalas, jubiláris Egyetértést meg akarják kapni, mielőbb forduljanak eziránt a kiadóhivatalhoz.

Nyilvános nyugtázás. A *strezakerczisórai* ev. ref. egyház *imaháza* épitésére Fogarason adakoztak:

(Folytatás.) N. N., N. N., N. N., 10—10 fillér. Pongrátz Janka, Kunna Emil, Mándelné 10—10 f. Goldbergerné. Prohaszka Lajos 20—20 f. Georg K. 10 f. N. N. 20 f. N. N. 25 f. N. N. 40 f. N. N., N. N., Lesman, Karl Vezner, Hun 20—20 f. Babós Sándor 10 f. N. N., Riedelné, Eliz Pap, N. N. 20—20 f. Jakab 40 f. Szabó Ferencz 20 f. Dr. Fehérváry 40 f. Fábián Gerencz 20 f. Krempelcz János 40 f. Paljánk N., Netelar 10—10 f. Seemaier János 20 f. N. N. 10 f. Gergely Károly, Greger Lujza, Kacs S. 20—20 f. Sombory Ignácz 1 kor. Sekestyén Ede 30 f. Schornher Elize 10 f, Magari Kálmánné 40 f. Haupt 20 f. N. N., N. N. 10—10 f. N. N. 20 f. N. N., N. N., N. N., S. I. 10—10 f. Modjesch Paul 20 f. Welter András, Johann N., Krausz Emil 10—10 f. Rauch, Hor 20—20 f. Szőts István 10 f. Hartman 20 f. Vagner Adolf 10 f. Keresztes József 20 f. Mazura 30 f. Wazek, N. N., N. N., N. N. 10—10 f. Pápai József 20 f. N. N. 10 f. N. N. 20 f. Váró Béni 5 kor. Pál Ferencz 1 korona. Tarjay 2 kor. Vargyas Ferencz 10 f. Madora Márton 20 f. Simon Endrené 10 f. Goldman 1 kor. Özv. Voodné 10 fi B. J. 10 f. Aladin Jul 1 kor. N. N. 10 f. Nádudvari 1 kor. Valski 20 f. Kenczed K. 8 f. Vinter Károly 10 f. Náhoczki S. 20 f. Nádudvari 60 f. Özv. Szentpáliné 04 f. Fleil 20 f. N N. 30 f. Kőnig Károly 20 f. Johan F. 20 f. N. N. 10 f. Mircea pap 30 f. N. N. 10 f. N. N. 10 f. G. B. 30 f. N. N. 1 kor. Grenspiringer Albert 1 kor. Goki Zsigmond 40 f. Csiki Mihály 10 f. N. 10 f. Vester B. 20 f. N. N. 20 f. . . . 40 f. Stroika 40 f. Kiss Vilma 20 f. Lujze Blosz 20 f. Dlhis Gean 50 f. M. Canea 20 f. Atron Waszil 20 f. Joan B. 20 f. Valdm 10 f. Lina 10 f. József 20 f. . . . . 40 f. Lentó Cornér 20 f. Kis Szabó Ferencz 20 f. Liht L. 20 f. Szabó 10 f. Kremplesz Károly 20 f. Lőrincz Málv 10 f. Constanta Mandr 34 f. Bóér 40 f. Fridrik 1 kor. Vasil B. 20 f. Pap Eug 20 f. N. N. 10 f. Lanrián Holb 20 f. Anika Bortiv 20 f. Joan Gim 1 kor. Petró Roska, Simion Mandr, N., Aleze Domitru 20—20 f. Pebru L., Nikole, Mária Esán, N., 10—10 f. Neula János 20 f. N. N. 10 f. X. X. 10 f. S. 40 f. Rosanda Opetku 10 Joan Coman 10 f. N. N. 20 f. . . 10 f. Joan Sirb 10 f. többen 30 f. Georg Mandrean 20 f. O. P. 60 f. Kesz Mihály és József 2 kor. Für és Srig 20—20 f. Katinea N. 20 f. Moldován György 10 f. Várnai Sándor 2 kor. N. N. 20 f. N. N. 10 f. Fülöp T. 1 kor. Bodnár Lajos, Balla József, Loffle 10—10 f. Herberth 40 f. Zander 10 f. Hamar Imre, Sarbán Ferencz, V. Flóris 20—20 f. Lantos József 10 f, Bucsi Istvánné 60 f. Gyárfás Ferenczné 50 f. Horváth Z. 20 f. Welter Andor 20 f. Felmen Ferencz, Romenthal, Tamás Gyula 10—10 fillér. Bedő Ferencz 1 kor. N. Venczel 40 f. Gyulai Modr 50 f. Valter János 10 f. Floris N. 10 f. Olmucz Albert 5 f. József Krenpel 5 f. Odna György 20 f. Deich Ármin, Dienes Biltha J. 10—10 f. Szentgyörgyi József 1 kor. Triczki 2 f. Holop 20 f. Szabó Péter 10 f. Tabán János 10 f. Bartha Károly 20 f. Rákosi József 40 f. Tiboldi István, Hamar János, P. A. B., Nagy Sándor, Zőldi Mihály, Bartók Gyula, Szigeti János 20—20 f. Márián Dénes 6 f. Johan Weish 10 f. Jabab Ferencz 20 f. Szapta János 20 f. Király Sándor 10 f. Mária 26 f. Fhiss Mikhael 20 f. Kontu Vilmos 20 f. Visó T. 10 f. Johan Bior 10 Vass Klára, Tuloz Mihály, Vasil Pap N. N. 20—20 f. Ráposi Anna, Vidám Jánosné, Fogel, Varam 10—10 f. Márica 30 f. Szőcs Károlyné, N. N., Péterfi, Kiss Károly, Poporád Miklós 10—10 f. Bencze Dénes, Özv. Toflea Mária, Mária Krempelz 20—20 f. N. N., N. N., N. N., Prepler József, Reoseán Anna, Szepesi Sándor 10—10 f. Scheider Vilmos 30 f. N. N. 10 f. V. M. 10 f. Gábor Dániel 1 kor. Vraszarics Vladimir, Sző, Szőke Ferencz 10—10 f. Varga Albert 20 f. Schuler János 20 f. Halmyne 10 f. N. N. 20 f. Gizi 10 f. Dpr. öreg 20 f. K. S. 20 f. Szentpáli Gyula 1 kor. P. P. 20 f. Vetronka 40 f. Miklós 30 f. Bácsi József 10 f. Grünbany 20 f. Farkas 10 f. Kovács T. 30 Gyulai 30 f. Parakov Tibor fősz. 20 f. Kuhn 40 f. N. N. 10 f. Müller 20 f. Karl 20 f. Paul Volf 10 f. Szász Eerencz 20 f. Müller J. 20 f. N. N. 10 f. Gátlinger Frigyes 20 f. Grosek József 40 f. Geng N. 10 f. József Virág, Embather Mihály, Anton Miller, Barahás Rózsika, Andre Jáné 20—20 f. N. N. 10 f. N. N. 40 f. Lőrincz Odorik 1 kor. Gál Sándor 10 f. N. N. 20 f. N. N., 20 f. Szász Ferencz, N., Dézsiné, N. 10—10 f. Özv. Báncsó Istvánné 20 f. (Folyt. köv.)

GYÁSZROVAT.

Vásárhelyi László csombordi ev. ref. lelkész életének 53-ik, második boldog házassága 15-ik, lelkipásztori hivatala 28-ik évében rohamos tüdőlob következtében folyó hó 18-án éjfélkor elhunyt. Az önfeláldozó férj, családapa, apát pótló testvér, szerető rokon, hivatásáért élő-haló lelkipásztor hagyta el a kiket szeretett! A szeretet Istene — kinek végére menhetlen tanácsa ezt igy akarta — legyen az özvegy gyámola, az árvák atyja, a gyászba borult lelkek vigasztalója! Az elhunytnak porai folyó hó 20-án délután 3 órakor adattak át az anyaföldnek. Sirját busan állták körül: Sándor Katicza, özvegye. Vásárhelyi Lajos első házasságából való fia. Vásárhelyi László, Vásárhelyi József, Vásárhelyi Pál, Vásárhelyi Boldizsár, Vásárhelyi János, második házasságából való gyermekei. Vásárhelyi Lőrincz őralja-boldogfalvi lelkész, neje; Vásárhelyi Boldizsár dési lelkész és neje; mint testvérek. Özv. Sándor Józseíné Szatmári Róza, anyósa. Sándor János miriszlói lelkész, Szathmári Pál, neje Sándor Zsuzsa mint sógorok, és egész gyülekezete ifjutól aggig. Legyen nyugalma csendes; emléke áldott!

Szabó Bálint a *baczai* (széki e. m.) e. község lelkésze is a napokban hunyt el. A hatalmas fizikumot legyőzte egy sulyos tüdőgyuladás. Özvegye és négy árvája siratja elhunytát. (Részletes jelentést, vagy tudósitást nem kapván, csak a szomoru halál jelzésére kellett szoritkoznunk). Isten nyugtassa meg szolgáját!

Vizi Lajos, szentsimoni ev. ref. kántortanitó, 14 napig tartó sulyos betegségben, 54 éves korában, 30 éves tanitói szorgalmas működése után, folyó év január hó 31-én, éjjeli 1/211 órakor meghalt. Béke poraira!

Dorogi Lajos kisujszállási lelkész, a hevesnagykunsági ev. reform. egyházmegye esperese, zsinati képviselő, a tiszántuli egyh. kerület s annak több bizottságának tagja stb. munkás és eredményes éle-

ténck 59-ik, áldásos lelkipásztorkodásának 33-ik, s esperességének 14-ik évében 8 heti sulyos szenvedés után f. év február 14-én meghalt. Temetése febr. 16-án d. u. 2 órától kezdődőleg a templomban és a temetőben lefolyt gyász-szertartás után volt. Áldott legyen az emléke!

Személyi változások az egyházban.

(A választási elnök urakat szivesen kérjük: az eredményekről lapunkat értesiteni kegyeskedjenek.)

Osváth Lajos feketelaki lelkészt a *sztánai* egyh. község egyhangulag hivta meg papjának.

Demes Ferencz sz.-udvarhelyi s. lelkészt a *szentlászlói* (udvarhelyi e. m.) papjává választotta.

Kádár Andor krasznai helyettes és *Kádár Géza* zilahi helyettes lelkészek kölcsönösen áthelyeztettek, miután az utóbbit a zilahi egyh. község e hó 12-én tartott képviseleti közgyülésén Benkő József törvsz. elnök inditványára a Szilágyi László halálával megürült egyik papi állásra egyhangulag meghivandónak jelölte ki. („Szilágy"-ból.) — Mindannyinak gratulálunk!

Budapesten ugy a ref., mint a luth. egyházban papválasztási mozgalmak vannak. *A ref. egyházban Petri Eleknek* a kálvintéri parochiára való áthelyezésével megüresedett józsefvárosi parochia betöltése ügyében volt értekezlet *Hegedüs* Sándor főgondnok elnöklete alatt. Ajánltattak: *Molnár* Hugó, *Gergely* Antal, *Juhász* László lelkészek, *Szabó* Aladár és *Hamar* István th. tanárok. Megállapodás hijján a pályázat kiirását határozták el. *Gergely* Antal mezőturi lelkész pártja már megkezdte a szervezkedést. — A luth. egyház most szervezett egy második magyar papi állást, melyre a pályázók közt ott van *Masznyik* Endre, a pozsonyi theol. akad. tudós igazgatója is. Mellette emlegetik még *Révész* János nagybányai lelkészt is.

HIVATALOS RÉSZ.

479—1905. sz.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletü esperes aaihoz, az összes egyházi és iskolai hatóságokhoz.

Vaday József: „Protestáns erkölcsi olvasókönyv az ev. ref. népiskolák IV. és V. osztályu tanulói számára (ára kötve 70 f.)" czimen igen derék segéd-olvasókönyvet adott ki, amely a maga nemében a legjobbak mellé sorakozik. Népiskoláink IV. s következő osztályaiban használatra nemcsak ajánlható, hanem használatát az egyházmegyei hatóságok sürgessék is.

E könyv szemelőtt tartása gimnáziumaink alsó osztályaiban is nevelési nyereséggel fog járni s ezért úgy a vallástan, mint a magyarnyelv és a történelem tanárainak figyelmébe ajánljuk.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. február hó 16-án tartott üléséből.

Dr. Bartók György elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 581—1905

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületi igazgatótanács központi irodájában betöltendő egy, havonkénti 100 koronával javadalmazott fogalmazói állás. Pályázhatnak a fogalmazói minőségben kellő gyakorlottságot szerzett ref. egyének.

A felszerelt folyamodványok márczius 15-ig az erdélyi ref. egyházkerület igazgatótanácsához terjesztendők be.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. febr. hó 16-án tartott üléséből.

Dr. Bartók, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* előadó.

Ad 140—1905. sz.

HELYREIGAZITÁS.

Fennirott szám alatt az erkedi lévita-tanitói állásra vonatkozólag közzétett pályázati hirdetésből tévedésből a pályázati határidő kimaradván: e hiány azzal a megjegyzéssel pótoltatik, hogy a pályázati határidő *f. év márczius 10.*

Kolozsvárt, 1905. február hó 16.

Dr. Bartók György, püspök.

PÁLYÁZAT.

A sárospataki református főiskola akadémiai igazgatósága pályázatot nyit az u. n. systematika-theologiai katedrára, amelynek munkakörében a ker. hit-, és erkölcstannak, meg a dogmatörténetnek előadása, illetőleg az e tudományok körébe vágó specialcollégiumok, vagy szemináriumok adása tartozik. Heti óraszám 10 (tiz). Tanrendszer-változtatás esetén a megválasztott köteles magát alávetni az esetleges tantárgyváltoztatásoknak.

Pályázhatnak:

I. oly reform. vallásu, lelkészi képzettségü egyének, akiknek a nevezett tantágyakból doktori, illetőleg theol. magántanári képesitettségük van; vagy pedig, akiknek nincsen ugyan ilyen képesitettségük, de tudományos irodalmi munkásságuk által, e tudományszakra való képzettségüknek kiválóbb bizonyitékát adták (E. T. 488 §).

II. pályázkatnak oly egyének is, akik ez idő szerint a theol, magántanári minősités megszerzéséhez, szükséges előfeltételekkel már rendelkeznek.

A teljesen képesitett egyén rendes, — a nem teljesen képesitett egyén rendkivüli tanárnak választatik.

A) A rendes tanár törzsfizetése: 3400 K. és 600 K. lakáspénz, összesen 4000 korona. A törzsfizetés öt ötödéves korpótlékkal emelkedik. Az első korpótlék 200; a második, harmadik és negyedik 400—400, az ötödik 600 korona. Kórpotlékra s az annak megfelelő nyugdij intézeti jogosultságra csak annak a rendes tanárnak lehet igénye, aki előzőleg már rendes theol, tanárként müködött.

B) A rendkivüli tanár fizetése, a rendes tanársághoz megkivántató képesitésnek megszerzéséig 2600 K. és 600 K. lakáspénz; összesen 3200 korona. A képesités megszerzését három év alatt kell teljesiteni s oklevelének bemutatása után, az egyházkerületi közgyülés által minden pályázat nélkül rendes tanárnak fog állandósittatni. A rendkivüli tanárnak e minőségben elöltött évei, szabályszerü előhaladás és állandósitás esetén mind a korpótléknál, mind a nyugdij-jogosultságnál beszámittatik.

A megválasztott rendes tanár a theol. nyugdijintézetnek jogosult és kötelezett tagja; a rendkivüli tanár azonban csak rendes tanárrá való megválasztása után lesz azzá.

A megválasztottnak tanári katedráját 1905. évi szept. 1-sején kell elfoglalni s a megválasztott rendes tanárnak 1906. szept. 10-én tudományos székfoglaló-értekezést kell tartania.

Az egyházkerületi közgyüléshez intézendő folyamodványok — keresztlevéllel, orvosi bizonyitvánnyal, életrajzi vázlattal, a képesités, az eddigi szolgálatot igazoló és minősitő okmányokkal, esetleg az irodalmi munkálkodást feltüntető kimutatással felszerelve, — 1905. évi márczius hó 31-ig adandók be a főiskola akadémiai igazgatóságához.

Sárospatak, 1905. évi február hó.

Az akadémiai igazgatóság.

Nyomatott az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *9-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. márczius 2.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Zsinatunk második ülésszaka.

Zsinatunk második ülésszaka e hó 16-án fog megkezdődni, hogy törvényhozói munkáját tovább folytassa. Hol fogja folytatni, hol kell folytatnia? Ott-e, ahol elhagyta: az egyházi adózás törvénytervezetnél vagy máshol? Ez a kérdés előtérbe nyomul azon megváltozott viszonyoknál fogva, a melyek a zsinat kezdetén indokolttá tették azt, hogy a tárgyalás az adózási javaslattal kezdődjék. Ez a része a tövényjavaslatnak a végrehajthatóság szempontjából két akarat összhangját feltételezi: az egyházét és államét, mert az egyház állami dotációjával van kapcsolatban. A két faktornak a maga hatáskörében külön-külön hozott törvényei alapján kell e kérdésnek megoldást nyernie, ugy azonban, hogy az egyik a másikkal teljesen kvadráljon, mert különben végrehajthatatlanok maradnak. E végre, miután a körülmények úgy hozták magukkal, hogy az egyházi törvényhozás járjon elől, ennek az állami akaratról valamelyes formában tájékozódva kell lennie. Absolut tájékozást, melyet csak az állam szentesitett törvényéből merithetne, nem szerezhetvén, ingatagabb alapon: az államkormány szándékai alapján indult el. Miután azonban a változó kormányok elődeik terveit a kérdések megoldásának mikéntjére nézve nem veszik át kötelező örökségként s miután az a kormány, melynek erre vonatkozó szándékaira épült az egyházi törvénytervezet e része, ma már szándékai megvalósitásáért felelősséget nem vállalhat: adózási törvénytervezetünk alól a realizálhatás alapja kiesvén, most a levegőben lóg, a fundamentum bizonytalanná lett s lábaink alatt csak a 48. XX. t.-cz. lakatlan anyaföldje maradt, melybe az emelendő épület fundamentuma esetleg új tervek alapján lesz lefektetendő.

Ily körülmények között én az egyházi adózási törvénytervezet további tárgyalását czéltalannak tartom s szükségesnek, hogy visszatérjünk a dolgok rendes utjára, oda, hogy az egész adóügyi rész az állami dotáczió kérdésével együtt az adóügyi bizottsághoz tétessék s a 48. XX. t.-cz. végrehajtása ügyének egész complexumával együtt bocsáttassék a zsinat határozata alá. Igy kellett volna ezt kezdenünk is és most, a midőn e természetes tárgyalásunk menetétől elteritő okok megszüntek, ide kell visszatérnünk. Hiszen elvégre competensebb testülete nincs egyetemes egyházunknak e kérdésben határozni, mint épen az országos zsinat.

Ha tehát az adóügyi javaslat további tárgyalását a bizottsági tárgyalás érdekében meg kell szakitanunk — ha már össze van hiva a második ülésszak (és az elnökség az összehivást a zsinat határozata alapján márczius-ban meg kellett hogy tegye) — a törvénytervezet más részének tárgyalásába kell kezdeni.

De melyikbe? Lehetne elölről kezdeni, az alkotmányi és szervezeti részen. Ám általánosan elismert, hogy az egész törvénytervezetnek ez a leggyengébb része. Több oldalról nyilvánult az a vélemény, hogy ezt átdolgozásra az alkotmányi bizottsághoz tegye a zsinat, hogy a plenumban való tárgyalása megrövidittessék. Ezt az álláspontot képviseli lapunk egy másik czikke, mely egyik előkelő zsinatiatya tolláből új tervezetet is hoz a bizottsági tárgyalás alapjául. Meg vagyunk győződve, hogy egy ily irányu inditvány a zsinat többségének helyeslésével fog találkozni. Annál inkább pedig, mert a zsinat üléseinek helye most is az ügyvédi kamara lévén, hol délutáni üléseket tartani nem lehet, a sok időveszteget helyére a bizottsági tárgyalások értékes munkálkodása léphet.

Csak két rész van az egész törvénytervezetben, a mely teljesen alkalmas a plenázis ülésben való tárgyalásra: a biráskodásról és köznevelésről szóló rész. Ezek azonnal tárgyalhatók volnának. S mi ezennel megtesszük inditványunkat arra nézve, hogy a zsinat a törvénytervezet többi részeit előzetes tárgyalásra az illető bizottságokhoz utalva, — ezek

délutáni munkálkodása tárgyául — a második ülésszak elejére a plenumban való tárgyalásra tüzze ki a biráskodásról és a köznevelésről szóló részt.

Kérjük laptársainkat, hogy ez inditványunkról megemlékezni sziveskedjenek.

Egyházközségi szervezet a magyar református egyházban.

Egyházi alkotmányunknak leglényegesebb — mert alapvető — részét az egyházközségi szervezet képezi. Ebből nő ki az egész; ez szabja meg a gyülekezeti élet egészséges működését és a gyülekezeti élet egészséges és erőteljes működésétől függ az egyház egyeteme anyagi és szellemi emelkedése, virágzása és fejlődése. A kérdés lényegének beható tárgyalásába ezuttal és e helyen nem bocsátkozom. Egyszerüen jelzem, hogy a konventnek a zsinati tárgyalásokra szánt törvényjavaslatában ez a *leglényegesebb* rész készült talán a *legkevesebb* tanulmánnyal és körültekintéssel. Mintha csak villával volnának összehányva. Az egyes részek és szakaszok közt sokszor nincs semmi logikai összefüggés és hiányzik minden vezető gondolat. Megkisérlem hát egyházalkotmányunk ezt a részét kissé egységesebb alakban, szervesebb összefüggésben fogni fel és alkotni egésszé, kiküszöbölni igyekezvén minden elemet, amely a helyesen felfogott presbyterianismust zavarja és megvesztegeti. Kérem a jóakaratu figyelembevételt és birálatot egyházunk minden tagjától, de főleg a zsinati atyáktól. Megjegyzem, hogy a konventi javaslat 104—109. §-ait (Második rész, első fejezet) ezen munkálatban az „Egyházközségi szervezet" „Az egyházközség jog- és hatásköre" czimü szakaszba szövegeztem mint odatartozót bele, valamint a konventi javaslat 17—23. §-ait („Az egyházközségi választó gyülés" 8—9. l.) e munkálat végén („Lelkészválasztás") olvasható formában a konventi javaslat 180. §-a után tartom beszövegezendőnek, mint a lelkészválasztással szorosan összefüggő részt.

Általános elvi határozatok.

1. *A magyar református egyház* magában foglalja a magyar református egyház egyetemét alkotó *dunántuli, dunamelléki, tiszáninneni, tiszántúli* és *erdélyi* öt egyházkerülethez tartozó összes református hitüeket, *anyaegyházközségeket* és *szórványokat.*

2. A magyar református egyház hatóságai *egyházközségi, egyházmegyei, kerületi* és *egyetemes hatóságokra* oszlanak és *zsinatpresbyteri* elvek szerint alakulnak és működnek.

a) Az alsófoku hatóságok a felsőbb foku hatóságoknak alárendelve vannak; a felsőbb foku hatóságok az alsófoku hatóságok jog- és hatáskörének épségben tartása fölött őrködnek.

b) Az alsóbb foku hatóságok — az egyházi törvények keretein belől és a felsőbb hatóságok jóváhagyásával — külön *szabályrendeletek* alkotására vannak jogositva.

c) Az egyházi hatóságok, tisztviselők és egyház szolgálatában álló egyének az általuk, ezen minőségükben, szándékosan vagy gondatlanságukból okozott károkért *felelősek.*

d) Az egyházi *közgyülések* nyilvánosok s azokban a többségnek törvényesen megnyilatkozott akarata dönt. A közgyülésekről rendes jegyzőkönyv vezettetik és szabályszerüen hitelesittetik.

e) Szabályszerüen hozott érdemleges határozatok csak későbbi közgyülésen módosithatók és másithatók meg. Választásokra vonatkozó érdemleges határozatok azon közgyülés által egyátalán meg nem másithatók.

f) A közgyülés elnöke a törvény első őre. Ha a közgyülés a saját hatáskörén tulmenő vagy törvénybe ütköző határozatokat akarna hozni: az elnök kötelessége az ilyen határozathozatalt akár a gyülés felfüggesztésével is megakadályozni s erről illetékes felettes hatóságának, további intézkedés végett, jelentést tenni.

3. Az egyházi törvényhozás jogát kizárólag az országos vagy egyetemes *zsinat* gyakorolja. A zsinat által alkotott és Ő Felsége a magyar király által megerősitett egyházi törvényeket csak törvényes zsinat magyarázhatja, módosithatja vagy törölheti el.

a) Az *erdélyi* egyházkerületnek az Aprobata és Compilata Constitució I. Részében és az 1691. évi Leopoldinum diploma 2. 3. pontjaiban biztositott joga és több százados különállása folytán kifejlődött alkotmányos szervezetének az erdélyi egyházkerület *belügyei* autonom intézésére vonatkozó *elvi* sajátságai és különbségei jövőre is érintetlenül maradnak; de a zsinati törvénynek az erdélyi egyházkerület alkotmányától el nem térő részletei, jelesen a *zsinati képviselők választási módját* és a *köznevelési* és a *közoktatási szervezetnek* az iskolai *kormányzatot* illető részei az erdélyi egyházkerületet is kötelezik.

4. A magyar református egyház által fentartott alsó-, közép- és felső-iskolák, mint a vallás szabad gyakorlatának jogával lényeges kapcsolatban álló intézmények s az egyház önfentartásának eszközei, az alkotmányos uton létrejött hazai országos törvények, jelesen az 1790—1. évi XXVI. t.-cz. mint *alaptörvény* intézkedéseinek épségben tartásával, mindenestől az egyház testéhez tartoznak s a református egyház hatóságai alatt állanak.

5. Úgy az *egyházi*, mint az *iskolai* belügyeket a fennálló egyházi törvények és rendszabályok szerint az egyházi törvényben megállapitott fokozatos hatóságok, bíróságok és tisztviselők intézik, épen maradván Ő Felségének, a magyar királynak az ország törvényeiben meghatározott legfőbb felügyeleti joga — *jus supremae inspectionis.*

6. Az egyház önkormányzati joga, törvényei és intézményei az állam oltalma alatt állanak s ha a saját hatáskörében hozott rendszabályokat, törvényeket és itéleteket önhatóságilag nem foganatosithatná: jogositva van e czélból az állami hatóságok segédkezését és eljárását az alább felsorolt *csetekben* igénybe venni — *jus advocatiae* (a javaslat 5-ik és 9-ik §-a szövege érintetlenül marad).

I. Egyházközségi szervezet.

1. Egyházközségek.

9. A magyar református egyházban minden jog a *gyülekezeté.* A Krisztus hiveinek egy helyt élő társasága *gyülekezetet* alkot. Az egyházi törvényhozás közigazgatás és törvénykezés egyformán a gyülekezet összakaratán nyugszik.

10. A közös vallás-gyakorlat czéljából szervezett gyülekezet *egyházközséget* képez.

11. A gyülekezet az őt megillető jogokat vagy saját maga gyakorolja közvetlenül, vagy az *egyházközségre*, illetőleg saját kebeléből önmaga által választott *egyházi hatóságokra* ruházza át.

A gyülekezet maga választja meg a saját lelkipásztorát, de egyebekben a *presbyterium* és a *közgyülés* intézkedik.

12. A magyar református egyház egyetemének kötelékében élő egyháztagok mindenike annak az egyházközségnek rendes tagja, amely polgári lakóhelyén alakult. Ha ebben a polgári községben nincs református egyházközség szervezve: ugy annak az egyházközségnek lesz a tagja, a melyhez lakóhelyét

az egyházmegyei hatóság beosztja. A ki előbbi községéből más egyházközség helyére költözik, mind az elhagyott, mind az uj egyházközségben jelentkezni tartozik. Uj egyházközségében hat heti ottlakás után ennek rendes tagja lesz, de az elhagyott egyházközség terhét hordozni tartozik, valameddig nem igazolja, hogy uj egyházközsége terhének viselésében részt vesz.

13. Az egyházközségek vagyoni erejükhez és népességükhez képest lehetnek: *anyaegyházközségek, társegyházközségek, missiói egyházközségek, leányegyházközségek, fiókegyházközségek, szórványok.*

14. Az 5 ezer lelket meghaladó anyaegyházközségekben több külön anyaegyházközség szervezendő, melyeknek szervezetét az e. kerületi gyülés szabályrendelettel állapitja meg.

15. Az egyházközségek beosztása és egymáshoz való jogviszonyának szabályozása, fiókegyházközségek anyásitása, uj egyházközségek alakitása a fensőbb hatóságok helybenhagyásával az 1898. évi XIV. t.-cz. alapján történik.

16. *Az egyházközség* tagjai, mint ilyenek a törvény és szabály által részükre biztositott *jogokat* élveznek és az egyházközségi *terhek* viselésében aránylagosan osztoznak, jelesen: részt vehetnek a közistentiszteleten, a sakramentumokban, igénybe vehetik a lelkész és tanitó hivatalos szolgálatát, használhatják az egyházi és iskolai intézeteket, választói jogot gyakorolhatnak, kérésükkel, panaszaikkal ellátás végett, az egyházi hatóságokhoz fordulhatnak; ezzel szemben kötelesek a törvény által megszabott terhek viselésében részt venni, s a rájuk ruházott tisztet viselni, megbizatásukban eljárni, az egyházi törvényeknek mindenekben engedelmeskedni s ugy feddhetetlen életükkel mint közszolgálatukkal a gyülekezeti életet erősiteni és emelni.

A presbyterium szervezete.

17. A presbyterium az egyházközség közgyülése által választott hatóság.

A presbyteriumnak csak a gyülekezet kebeléből választott tagjai lehetnek. *Állandó* tagjai a gyülekezet által választott lelkész, az egyházközség által fentartott iskoláknak a gyülekezet által választott igazg. tanitója vagy ig. tanára és a hitoktatók és egyházközségi gondnok. Időhez kötötten választott tagjai a szorosabb értelemben vett *presbyterek*. — A presbyterek száma a gyülekezetek népessége szerint változik; de 4-nél kevesebb és 32-nél több sehol sem lehet.

18. Presbytereknek választhatók az egyházközség nagykoru és választó joggal felruházott férfi tagjai. Presbyternek nem választhatók: a) kik az egyházi teherviselésben való részvételüket megtagadták;

b) büntett miatt vád alatt állanak;

c) szabadságvesztésre vannak itélve és az itélet hatálya alatt állanak.

19. A presbytereket a közgyülés 12 évre választja; a megválasztott presbyterek $^1/_4$-e *minden évben* kilép s helyüket a közgyülés uj választással tölti be. Ha uj presbyteriumok alakulnak, vagy a presbyterium egészen ujból alakul: a három első évben sorshuzás dönti el, hogy kik lépnek ki. A kilépett presbyterek ujból megválaszthatók.

20. A presbyteriumba póttagok is választhatók, a kik hivatalukat bármi okból időközben vesztett presbyterek helyét foglalják el arra az időre, melyre a hivatalát vesztett tag választva volt.

21. A presbyterválasztás idejét a presbyterium előterjesztése alapján az Esperes tüzi ki a választás előtt legalább 8 nappal. A választásról a gyülekezet tagjai templomi kihirdetéssel értesittetnek.

22. A választás, ha legalább 10 tag szavazást nem kiván, *közfelkiáltással* is történhetik. A szavazás szavazólapokkal megy végbe. Ha a szavazólapon a megválasztandó presbyterek számánál több név van, az alólirt nevek számitásba nem vehetők. Szavazatok egyenlősége esetén sorshuzás dönt. A választás csak egy napon tarthat és a záróra már a választás kezdetén előre kitüzendő.

23. A választási eljárás, vagy valamelyik presbyter megválasztása ellen emelt *panasz*, a választás idejétől számitott 8 nap alatt a presbyterium elnökéhez adható be. Az elnök a panaszt a választástól számitott 9-ik napon a presbyteri gyülés elé terjeszti s a hozott határozatot 5 napon belül, a közigazgatási biróság döntése végett az Espereshez beterjeszti.

24. A presbyterium *elnöke* a rendes vagy helyettes lelkész. Rendes vagy helyettes lelkész nélkül presbyteri ülést tartani nem lehet. A hol több lelkész van, az elnöklés joga az azon egyházközségben teljesitett szolgálatban idősebb lelkészt illeti.

25. A presbyterium jegyzője a tanitó vagy kántor; ahol több lelkész van, az ifjabb lelkész. Szükség esetén a presbyterium saját kebeléből is választhat jegyzőt.

26. Presbyteri gyülés minden évnegyedben legalább *egyszer* tartandó; de a szükséghez képest többször is.

27. A gyülés ideje legalább 24 órával előbb az összes presbyterekkel közlendő és a meghivóban a fontosabb tárgyak mindig megnevezendők. A tárgysorozatba fel nem vett fontosabb ügyek és önálló *inditványok* a következő gyülésre tüzendők ki egyetlen tag kivánságára is. A presbyterek meghivása a jegyzőkönyvben mindig igazolandó és a megjelent presbyterek a jegyzőkönyvben *névszerint* felsorolandók.

28. *Érvényes* határozat hozatalára, ha a presbyterek száma a hetet nem haladja meg, legalább *két* választott presbyter, különben pedig a választott presbiterek legalább egy negyed részének a jelenléte szükséges. Ha ennyien másod izben sem jelennek meg: a jelenlevők többsége határoz.

29. A presbyteri gyülés jegyzőkönyve rendesen a következő gyülés elején felolvasással, az elnök és jegyző aláirásával hitelesittetik.

A presbyterium jog- és hatásköre.

30. A presbyterium gyakorolja és teljesiti az egyházközség mind ama jogait és kötelességeit, melyeket a törvény az egyházközség részéről reá ruházott és más egyházi hatóságok jog- és hatáskörébe nem utalt.

31. A presbyterium jog- és hatásköre a gyülekezet összes *anyagi* és *szellemi* ügyeire kiterjed.

a) A presbyterium a lelkipásztor *segitő* társa. Mint ilyen részt vesz a *hivek lelki gondozásában*: a *tanköteles* tanulók iskoláztatására vonatkozó intézkedésekben és a felnőtt ifjak egyházias vezetésében; a tehetetlen szegények és árvák gondozásában.

b) Mint a gyülekezet anyagi ügyeinek intézője: *nyilvántartja, kezeli* és *gyümölcsözteti* az egyházközség ingó és ingatlan javait, nyilvántartja az egyházközség *terheinek* hordozásában osztozó összes egyházi tagokat; *kiveti, behajtja* és *elszámolja* az egyházi adókat, szolgálmányokat, a szabályszerüen kivetett közigazgatási vagy bármiféle más egyházi szükségleteket; *elkészitteti, megvizsgálja* és *jóváhagyásával* ellátja és felsőbb jóváhagyással is elláttatja az egyházközség *költségvetéseit* és *számadásait.*

32. A presbyterium intézi az egyházközség *közigazgatási* ügyeit; *végrehajtja* a felsőbb egyházi hatóságok rendeleteit; *gyakorolja* és *végzi* mindazokat a jogokat és kötelességeket, melyeket a törvény *megnevezetten* egyes tisztviselők, lelkész, tanitó stb. hatáskörébe nem utal; *előkészíti* mindazokat az ügyeket, melyek az egyházközségi közgyülés tárgyalása alá kerülnek.

33. A presbyterium intézi el, mint elsőfoku hatóság a törvény által hozzá utalt *fegyelmi birósági* ügyeket.

34. A presbyterium, mint az egész egyházközség képviselője választja az *egyházfit,* szegények és árvák *gondnokát, harangozót, temető-őrt:* szavaz a törvényhozó testület — zsinat — tagjaira és úgy az e. megyék, valamint az e. kerületek közigazgatási hatóságainak főbb tisztviselőire és a bíróság egyes tagjaira is: *az esperesre és e. megyei gondnokra, az e. megyei képviselőkre, lelkészi és világi jegyzőkre és tanácsbirákra: az egyházkerületi jegyzőre, tanácsbirákra, püspökre és kerül. főgondnokra.*

Minden ilyen választásnál a presbyteriumnak annyi szavazata van, a hány rendes lelkészi állást tart fenn. *Népesebb* gyülekezetekben minden 1500 lélek után még 1—1 szavazat illeti meg a presbyteriumot, de a szavazatok száma e czimen 6-nál több nem lehet. A teljes gimnáziumot, tanító- vagy tanítónőképzőintézeteket fentartó egyházközségeket e czimen még 2—2 szavazat illeti meg. A lelkek számának megállapitásánál az utolsó országos népszámlálás adatai irányadók.

35. Az egyházi felsőbb, valamint a külső hatóságokkal szemben az egyházközséget a presbyterium, illetőleg ennek elnöksége képviseli.

4. Egyházközségi közgyülés és szervezete.

36. Az egyházközségi *közgyülést* a gyülekezet nőtagjain kivül ennek összes választójogosult tagjai alkotják, ideértve a presbytereket is, akik a közgyülésnek azonban csak tanácskozó, de nem szavazó joggal felruházott tagjai. A népesebb egyházközségekben, hol az egyházi terheket állandólag és rendszeresen viselő tagok száma 200-nál több, az egyházközség közgyülése saját kebeléből választja meg 5 évi időtartamra és küldi ki a közgyülés tagjait. (Képviselet.)

37. A *képviseleti* alapon alakult közgyülési tagok számát a gyülekezet népességéhez és a presbyterek számához képest a közgyülés állapitja meg, de ez a szám a presbyterek számának háromszorosán alul nem maradhat és a 200-at itt sem haladhatja meg.

38. Az egyházközségi és a képviseleti gyülésnek jog- és hatásköre ugyanaz. Mindkettőnek elnöke és jegyzője a presbyterium elnöke és jegyzője. Jegyzőkönyveit a legközelebbi presbyterium ülésein felolvasással, elnök és jegyző aláirásával hitelesitik.

39. Közgyülés vagy képviseleti gyülés évenként legalább kétszer tartatik, de a szükséghez képest többször is tartandó; gyülés ideje egy héttel előbb a templomi szószékből kihirdetendő.

40. A közgyülési határozatok — tekintet nélkül a megjelent tagok számára — *érvényesek.*

A közgyülés jog- és hatásköre.

41. A közgyülés hatáskörébe tartozik az egyházközség összes vagyoni és szellemi ügyeinek felügyelete és ebből kifolyólag ezen ügyek intézésének ellenőrzése. Kötelességei:

a) *épitkezések, vásárlások, eladások, tőkésitések, tőkeelköltések* vagy az egyházközségi *vagyon állagának* megváltoztatása körüli intézkedés;

b) egyházi *rovatalok* megállapitása, *terhelő szerződések* megkötése és jóváhagyatása, *számoltatás,* egyházközségi *költségvetések* és *számadások* megállapitása, felülvizsgálása és jóváhagyatása az egyházmegyei hatóság által;

c) felsőbb hatósági jóváhagyás mellett az egyházi tisztviselők *javadalmának* megállapitása és változtatása;

d) a presbyterek *választása* és ezek számának *megállapitása;*

e) az esperes által a presbyterium meghallgatásával kijelölt három egyén közül az egyházközségi gondnok — és a presbyterium által kijelölt folyamodók közül a tanitó *megválasztása.* A kijelölendők száma itt is 2—5;

f) a presbyteriumtól hozzá *felebbezett* ügyek, *kérvények* és *panaszok* elintézése;

g) a lelkész által az egyházközség vagyoni és szellemi ügyeiről minden évben a presbyterium előtt tett évi jelentésnek tárgyalása és ennek alapján a szükséges teendők elintézése.

A konventi munkálat 17—23. §. D.-ának beszövegezése a munkálat 180-ik §-a után: Lelkészválasztás.

1. Az egyházközség lelkipásztorát az egyházközség összes jogosult választó tagjai választják.

2. Jogosult választó az egyházközség minden önálló — akár férfi, akár nő — tagja, aki nagykoru vagy életének 24-ik évét betöltötte és az egyházközségi terhek viselésében *állandólag* és *rendszeresen* részt vesz.

3. Választói jogot nem gyakorolhatnak: a kik gyámság vagy gondnokság alatt vannak; akik egyházi tartozásaiknak kellő időben eleget nem tettek; a kik a választói jogosultságtól fegyelmi uton megfosztva vannak.

4. A választói jogosultság nyilvántartása czéljából a presbyterium a választójogosultak névjegyzékét, a lelkész elhalálozása, lemondása vagy eltávozása után azonnal az *egyházi adókönyv* alapján összeállitja; az eh. községi gondnoknál, esetleges felszólamlások bejelenthetése végett, közszemlére kiteszi s az esetleges *felszólamlásokkal* együtt az egyházközségi gyülés elé terjeszti s a kimutatást két példányban kiállitva, elnök és jegyző aláirásával ellátva, az esperesi hivatalhoz beterjeszti, aki a kimutatás mindkét példányát hitelesitési záradékkal ellátva, egyik példányt az esperesi levéltárra helyezi, a másikat az egyházközségnek megküldi. Az igy kiállitott és hitelesitett kimutatás vagy választói névjegyzék érvényes és a kik e névjegyzékbe felvéve nincsenek, azok választói jogot csak azon esetben gyakorolhatnak, ha kellőleg igazolni tudják, hogy tartozásaiknak eleget tettek.

5. Felszólaláshoz minden önálló egyháztagnak joga van. A felszólamlások fölött az egyházközségi gyülés dönt. E döntés ellen az esperesi hivatalhoz lehet fölebbezni, a ki a névjegyzékkel együtt a fellebbezéseket is felülvizsgáltatja s azokban véglegesen intézkedik.

6. A választói jegyzékre rovatos ivek szolgálnak, a következő czimü rovatokkal: 1. folyószám; 2. a választó neve, kora, foglalkozása és lakása; 3. Felszólamlási határozat; 4. esperesi határozat; 5. jegyzet rovat.

7. A felszólamlás folytán felvenni rendelt választók jegyzékét az egyházközségi elnökség hitelesitő záradékkal látja el; ha pedig az egyházközségi gyülés a választói névjegyzékbe felvett valamelyik tagnak törlését rendeli el, ez a választói névjegyzék 3-ik rovatába a határozat kelte és számával és az elnökség aláirásával jegyeztetik be. Felebbezett esetekben az esperesi döntés hiv. szám alatt és esperes aláirásával a 4-ik rovatba vezettetik

E szakaszokat követi a munkálat 185. §. „*A lelkészek minősitése*“ czimmel.

A 204. §. második szakaszát ekként vélem módositandónak:

A pályázatok névjegyzékének közzététele után három, legfelebb négy hétre az esperes a választást kitüzi, a presbyterium pedig ezt követő vasárnapon gyülést tartván a jogosult pályázók közül kijelöli a *választható* pályázókat, a kiket az esperes a presbyterium értesitése után fölhiv, hogy az általa kijelölt sorrendben tartsák meg próbaszónoklataikat.

A presbyterium által kijelölt választható pályázók száma 2-nél kevesebb és 5-nél több nem lehet.

(Folytatása köv.)

A Nagy Péter „Konfirmácziói kisebb Káté"-ja átdolgozásához.

(Folyt. és vége.)

A gyermekek számára kérdésekben és feleletekben készült kátéja Kálvinnak 1545-ből legalább 1/4-nyivel terjedelmesebb, mint a Nagy Péteré a jelenlegi alakjában. Ebben „A hitről", „A törvényről", „Az imádságról", „A szakramentumokról" (némely kiadásokban: „Isten igéjéről", másban: „Isten tiszteletéről") czim alatti 4 fejezetben tárgyalja le a minden hittani kérdést felölelő, itt-ott nagyon is részletező anyagot, a historiai elem teljes kizárásával; a megfelelő fejezetekben a „Hiszek egy.. ", „Tiz parancs" és „Mi atyánk. " alapján és magyarázatában.

A *Heidelbergi Káté* egész jellemét és beosztását megismerhetni a 2-ik kérdésből, mely igy szól: „Hány dolgot szükséges tudnod, hogy e vigasztalással élhess és halhass meg? — Felelet: Hármat: 1. hogy mily nagy az én nyomoruságom és bűnöm; 2. hogy miként váltatom meg ebből; 3. hogy miként legyek háládatos e váltságért Istennek? Bűn, váltság, háládatosság a három sarkpont, mely körül a káté 3 része csoportosul. A *második* rész tárgya a váltság és hit a *hitformula:* a „Hiszekegy...." alapján tárgyaltatik le; a harmadik rész a *háládatosság* a keresztyén életfolytatásban (melyet *a 10 parancsolat* szabályoz) és a hálaadó szóban (imádság, *Miatyánk)* van felmutatva. Ha a bűnről szóló részt előfeltételnek tekintjük, akkor az egész 2 részből fog állani: a ker. hitről (ideszámitva a szákramentumokat is) és ker. erkölcsről szóló részre, a Hiszekegy.., Tiz parancs és Miatyánk alapján. A história, mint olyan, teljesen mellőzve van benne.

A *Schwarz* Károly „Grundriss der christlichen Lehre"-je a *Bevezetés* után, mely: A) *A vallásról* és annak nemeiről, B) *A kijelentésről* és annak okmányairól; *4 főrészben* az *Isten országa* principiuma alapján szól:

I. Főrész: Az Isten országa uráról — Istenről.
II. „ Az „ polgáráról — az emberről.
III. „ Az „ alapitójáról — J. Kr.-ról.
IV. „ Az „ megvalósulásáról — egyházról.

I. Főrész: *Isten* létele, lényege, tulajdonságai; munkássága: teremtő, kormányzó, törvényadó (10 parancs és magyarázata).

II. Főrész: Az *ember* méltósága, rendeltetése, természete, esete: a *bün* lényege, alapja. nemei, következményei.

III. Főrész: *Jézus Kr. Előkészités:* a *törvény* és *próféták*, Ker. János s a zsidó állapotok által. *Betöltés*: J. Kr. által, kinek lényege, méltósága, nevei, *élete* és *evangeliuma* (részletesen a hegyi beszéd és parabolák alapján).

IV. Főrész: *Az egyház:* A) Szentlélek működése az *egyénben* és a gyülekezetben: ima, igehirdetés, szákramentumok által. A vég tökéletesség. Az egyház rövid története (3 oldalon).

Mig a N. P.-féle tisztán historiai methodusu, a többi — a Schwarzét kivéve — tiszta dogmatikus, a Schwarzé egyesiti a kettőt a dogmatikai túlsúlyával, mert historiát csak a Jézus életében ad s a ker. egyh. története is inkább csak függelék.

Ez összehasonlitásból az tünik ki, hogy a legkiválóbb káték vagy tisztán *dogmatikusok,* mint a Lutheré, Kálviné, Heidelbergi Káté, vagy túlnyomóan *históriai* methodusnak, mint a mi Nagy Péter-félénk, vagy a kettőt egyesiteni törekvők, mint *dogmatico-historiai* rendszerével a Schwarzé.

Az első legalkalmasabb egyéni és személyes hittudat létrehozására, de nincs meg a kapcsolata a megelőző vallástanitási anyaggal, könnyen szárazzá és nehezen tanulhatóvá válik — mint a róm. kath. katekhizálás példája mutatja — s kevésbé öntudatos vallástanitó kezében az emlékeztető tanitással sokszor ép' azt a czélt hiusitja meg, melynek pedig főként szolgálni legalkalmasabbnak mutatkozik.

A második módszernek előnye, hogy kapcsolatban van a megelőző „szenttörténeti" oktatással, azon épül fel, a gyermekek által legkönnyebben tanulható s főként a Jézus Krisztus személyében a historia által és ennek formájában vallásos érzés és érzület ébresztésére alkalmas, de könnyen abba a hibába esik, hogy egyszerüen a szenttörténetek recapitulációjává lesz s a közbeszúrt esetleges hittani és erkölcsi kérdések tárgyalása nem domborodván ki eléggé — lévén a vezető fonál a história — inkább csak ismereteket gyarapit, de hittudatot fejteni nehezebben tud. Legszerencsésebb volna a két methodusnak olyan egyeztetése, amint az a Schwarz Grundrissében megkisértve van, ahol a história és különösen az új-szövetségi anyag (hegyi beszéd, paraboláik stb.) a dogmatikai czél szolgálatába szegődnek s a hittudatba gyökereztetendő igazságnak mintegy szemléltetésére szolgálnak, vagy annak klasszikus kifejezései gyanánt, mint biblia-helyek alkalmaztatnak. *Hazai viszonyainkhoz és szükségeinkhez mérten legszerencsésebbnek tartanám egy ily methodusu egészen új munka készittetését.* Mert az átdolgozásra kijelölt Nagy Péter-féle annyira majdnem tökéletes példánya a tisztán historiai methodusu kátéknak, hogy e jellege változása vagy nagyobb mérvü mérséklése nélkül, csak a már benne levő dogmatikai vonatkozásu helyek élesebb és precizebb kidomboritása s egy pár ily fontos kérdés beszurása képezheti csak az átdolgozás anyagát, nó meg egyes, kevésbé fontos historiai kérdés mellőzése. Ez pedig javit valamit, de nem egészen.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Gyakorlati papi lexikon.

II. kötet: Debreczeni Lelkészi Tár. Szerkesztette *S. Szabó József* felavatott lelkész, debreczeni kollegiumi tanár. *Ára kötve 10 korona.* Debreczen, 1904. Kiadja: *Telegdi K. Lajos* utóda: *Eperjessy István* könyvkiadóhivatala.

Ismeretes olvasóink előtt lapunk álláspontja a kész-predikációs kötetekre nézve. Azt az álláspontot képviseljük, hogy a jó papnak lehetetlenség a más szájából táplálkozni; hogy egy teljesen kidolgozott predikációt, ha az legteljesebb mértékben egy gyülekezethez alkalmazott — s ebben van jósága! — más gyülekezetben — az alkalmazottság mértékének sulyos leszállitása nélkül — elmondani nem lehet. Ennélfogva mindazon predikációs kötetek, a melyek *betanulásra* szánt kidolgozott beszédeket tartalmaznak: vallási és egyházi életünkre nézve nagyon kétes értéküek. Magolásra, majmolásra, dikcziózásra szoktatják, felületességre nevelik a gyenge papi egyéniségeket. Jó papi nemzedék kezébe — felfogásom szerint — csak kétféle predikációs kötetek valók. Kidolgozott predikációk formájában csak a *mesterek remekei.* Ezek sem azért, hogy betanulják, hanem azért, hogy *tanulmányozzák.* Hogy tanuljanak belőlük felfogást, exegézist, elmélkedést, methodust, nagy és mély vallásos igazságok népies tárgyalásának módját és formáját s az egészből azt, hogy miként kell felhasználni a kathedrát népünk kegyességének czéltudatos és tervszerü épitésére, kialakitására, fejlesztésére, öntudatossá tételére. Hogy tanuljanak azokból nem szónoki figurákat, csengő-bongó frázisokat,

hanem evangéliumi paedagogiát. A másfajta predikácziós kötetek közül csak azokat tartom értékeseknek, a melyek praedikáczió-*vázlatokat* tartalmaznak. Ezek is tanulmányi alapok, útmutatások, gondolkozásra serkentők; a textus exegézisét, az elmélkedést, a gondolatmenetet mutatják, de a kidolgozást, az illusztrálást, az alkalmazást annak tartják fenn, aki használni fogja, hogy a predikátor személyisége és a gyülekezet viszonyai kellőleg érvényesüljenek. A mások által irt predikácziók olyan, mint az „uraságoktól levetett ruhák", hol a karja, hol a dereka hosszu vagy rövid, hol szűk vagy bő az új tulajdonosra.

Ám szomoruan állapithatjuk meg, hogy az ily kötetek nálunk valóságos papi közszükséget képeznek. Mert a mig a legértékesebb theol. munkák kiadását a közönség s főleg a papság pártolásának hiánya miatt alig-alig lehet eszközölni: a predikációs kötetek ugy látszik nem a legrosszabb üzletek, mert egymásra jelennek meg. Ha vevő akad, hogyne akadna kiadó. S ezzel a kiadókat épen nem itéljük el. Az ő hivatásuk az életszükséglet kielégitése.

Elvi álláspontunk mellett is el kell ismernünk, hogy a „Debreczeni Lelkészi Tár" e második kötete is arról tesz bizonyságot, — mint az első annak idején, — hogy nem tuczatalkotást nyujt a gyakorlati szükség kielégitésére. Ebben egyfelől a kiadó-czég áldozatkészsége, másfelől a szerkesztő nemes ambiciója jut kifejezésre. Mert az bizonyos, hogy széles e hazában ily munkára vallásos érzésének mélységénél, nemes izlésénél, egyházáért való lelkesedésénél s nemes ambiciójánál fogva alkalmasabb embert alig lehetne kapni, mint *S. Szabó József*. Az ő neve már előre a siker garánciája. Ő fáradhatatlan a lelkesitésben, kapacitálásban, a kiváló erők felkutatásában és munkába állitásában; a mit ad tehát, a legjobb erőktől adja s a legjobbat adja, mit egyáltalán a viszonyok közt adni lehet.

Bizonyságát szolgáltatja ennek a „Debreczeni Lelkészi Tár" e II. kötete is, a mint alább kimutatandjuk.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kitüntetés. Zsilinszky Mihályt, a Luther-társaság elnökét, a vallás- és közoktatásügy ez időszerinti államtitkárát Ő Felsége a valóságos belső titkos tanácsosi czimmel tüntette ki. Kétségtelen, hogy személyében a becsületes munkát, a tiszta jellemet tüntette ki a királyi kegyelem, kitüntetése azonban protestáns egyházainknak is diszére válik. Zsilinszky egyszerü sorból szorgalma, jelleme révén emelkedett fel az oromra. A kultuszminiszterium, élén Berzeviczy Albert miniszterrel szombaton, 25-én üdvözölte Zsilinszkyt, a kitől a haza és egyház még sokat várhat.

Theologusok az irodalomért. Lapunk mult számában megemlékeztünk arról az örvendetes jelenségről, hogy *kolozsvári* theol. fakultásunkról 67 növendék 68 példányban rendelte meg *Rauwenhof—Bartha Dezső: „A protestantizmus története"* cz. munkát. Ám nemcsak a kolozsvári theol. fakultás ifjusága jár elől szép példával a fentebbi munka támogatását illetőleg, de a *pozsonyi ág. ev. theologia ifjusága* is szép tanujelét adta a napokban nemes gondolkozásának. Ugyanis lapunk szerkesztőjét az *Ev. Theol. Otthona Pozsonyból, Kovács* Sándor th. tanár utján levélben kereste meg, melyben a többek között a következők foglaltatnak: „Tisztelettel értesitjük, hogy Rauwenhof munkájából a multkor öt példányt rendeltünk meg. *De mivel arról értesültünk, hogy a munka megjelenése még nincs biztositva, hogy a nagyjelentőségü mű közzétételét lehetőleg elősegitsük: újabb 10 példányt jeggyeztetünk részünkre* s igérjük, hogy a munka terjesztésében a megjelenés után is — tehetségünk szerint — részt veszünk." E pár sor minden magyarázat nélkül is bizonyitja azt a meleg érdeklődést, melyet egy ev. theologia ifjusága tanusit a munka iránt. Kiváncsiak vagyunk, hogy debreczeni, pataki, pesti ref. theol. akadémiáink ifjusága felfogja-e karolni ilyen melegen e kiváló mű kiadását. Reméljük és elvárjuk!

Dr. Bartha Bélát, a debreczeni ev. ref. jogakadémia egyik derék tanárát a kultuszminiszter a selmeczbányai bányászati főiskolához nevezte ki r. tanárrá. Amidőn őszinte örömünket fejezzük ki a derék tanárt ért kitüntetés fölött, borongó sejtelemmel nézzük felekezeti főiskoláink jövendőjét: milyen lesz az, ha akik diszt és fényt kölcsönözhetnének neki, egymásután hagyják itt katedrájukat.

A székelyudvarhelyi ref. egyházközség egy éve. E hó 19-én a székelyudvarhelyi ev. ref egyház kebli tanácsa és képviselőtestülete látogatott ülést tartott a ref. leányiskola helyiségében. Több fontos dolog volt napirenden, melyek közül különösen kiemeljük Vajda Ferencz ref. papnak az egyházközség minden irányu ügyét-dolgát felölelő kimeritő papi jelentését. Örömmel győződött meg e jelentésből az egyházi képviselőtestület, hogy az egyházban, a szorgalmas és buzgó lelkipásztor vezetése alatt a béke és szeretet jegyében minden arányban szép eredmények érhetők el. A szokásos és törvényekben előirt teendők pontos végrehajtása mellett, az egyház társadalmi munkálkodását emlitjük meg, melynek az érdeklődők mindannyiszor tanui voltak, hogy azok, t. i. protestáns estélyek mily szépen sikerültek minden alkalommal, az egyház fejének buzgó vezetése mellett. Jóleső megnyugvással halljuk, hogy az egyház a többi felekezetekkel a legszebb békében és egyetértésben van, a mit kiválóan fontos hazafiui kötelességnek is tartunk, munkálni a mi javunkat a nélkül, hogy másoknak azzal legkevésbbé is ártanánk, vagy őket sértenők. Iskolákban az oktatás s a vallástanitásnak az egész városban való dicséretre méltó felkarolása, az egyház javainak kezeléséről s minden egyéb ügyéről szóló jelentést szintén megnyugvással vették tudomásul a jelenvoltak. E kimeritő jelentésért, de különösen azon fáradhatatlan buzgalomért, melylyel Vajda Ferencz az egyház ügyeit vezeti, a képviselet jegyzőkönyvileg adott elismerésének és köszönetének kifejezést.

A debreczeni egyetem érdekében a debreczeni főiskola ifjusága, tanárai vezetése alatt, f. hó 19-én Hódmezővásárhelyre rándult ki, ahol a városi és az egyházi előljáróság vendégszerető fogadása után fényesen sikerült „egyetemi hangversenyt" rendezett. Délelőtt a templomokban Csiky Lajos theol. tanár és a theologos ifjak látták el az istentiszteletet; istentisztelet után pedig alkalmi beszéd és a főiskolai énekkar közremüködése mellett a Kosuth-szobrot koszorúzták meg. A délután megtartott hangversenyen, a melyen Hódmezővásárhely egész intelligenciája részt vett, dr. Ferenczy Gyula akadémiai tanár tartott felolvasást a debreczeni egyetemről; a programm többi pontjait pedig szavalatok, zeneszámok és a főiskolai énekkar szép énekei töltötték ki.

Köszönet. Nagys. *Vékony* Ferencz kir. tanácsos. dési egyházközségi főgondnok ur és neje sz. *Brusztt* Vilma urhölgy 1000 kor. alapitványt tettek kollegiumunknál, néhai unokaöcscsük, Vékony Ferencz kollegiumunk volt VIII. g. o. növendéke emlékezetére. A kegyes alapitvány a legnemesebb keresztyéni erényből, a szeretetből fakadt, azon szeretetből, a mely veszteségében és fájdalmában is hű marad önmagához s jótettekben keres enyhitő vigasztalást sajgó sebére. Kivánom Istentől, hogy alapitók, jótettük jutalmául föltalálják, bár csak részben is az enyhitő vigasztalást a sajgó fájdalomra, melyet a család jövendő reménysége, egyetlen fiusarja elvesztése fölött éreznek. Fogadják a kegyes alapitványtevők ez uton is az előljáróság hálás köszönetét a tett jótékony alapitványért. Szászvároson, 1905. február 27. Simon Ferencz Kun-koll. igazgató.

Nyilvános nyugtázás és hálás köszönet. A kalotaszentkirály—zentelki ev. ref. társegyház templomának javitására a következő adományok tétettek: Nmltsgu gróf Bánffy György kir. főajtónállómester úr őkegyelmessége az egész templomot ujból padimentomoztatta, mely munkálatok értéke 200 K. Kalotaszentkirály polg. község adománya 75 K. Zentelke polg. község adománya 75 K. Dr. Dávidovits Sándor b.-hunyadi ügyvéd ur adománya 100 K, gyűjtése 20 K. Az egyh. tagok önkénytes adománya 110 K. Jósa Gyula incseli földbirtokos úr 10,000 drb zsindelyt adott, ért. 50 K. A „Kalotaszegi Takarékpénztár" adománya 40 K. A „Bánffyhunyadi Önsegélyző Egylet" adománya 30 K. A „Kalotaszegi Erdőipar Részvénytársa-

ság" adománya 50 K. Az egyháztagok által végzett szorg. munkálatok értéke 180 K. A szorg. munkálatok értéke s adományok összege *930 kor.* Ez adományok önmaguk beszélnek a szivek érzelmeiről; mi csak hálás köszönetet mondhatunk érte s kérjük a kegyelem istenét, hogy a nemes szivek ily érzelmeit tartsa meg, áldja meg. A kalotaszentkirályi és zentelki ev. ref. egyházak presbiteriumai s ezek nevében: Kovács József, ref. lelkész.

Nyilvános nyugtázás. A *strezakerczisór* ev. ref. egyház *imaháza* épitésére Fogarason adakoztak:

(Folytatás.) S. Gy. 30 f. Neum 20 f. N. N. 70 f. Kósa Mihály 20 f. N. N. 20 f. Hartum 40 f. N. N. 40 P. 20 f. M. 30 f. Szabó Károly intézõ 2 kor. M. Székely János, Nagy Gerõ 1—1 kor. O. O. 10 f. Kovács L. 20 f. Eddig hivatalosan összeszámlálva begyült helybehagyva (százhetvenöt) 175 kor. 26 fill. — A megyében: Nikulice 40 f. Joan 40 f. Poporad Demeter, József Gábor, Bayer, Tordai Emma, Székely Lajos 1—1 kor. Guja József 40 f. Doroffej 30 f. Joan Scorohecz 2 kor. Fedár Jánosné áll, tag, 1 kor. Viktor Vulkán g. k. l. 50 f. Jõzsef Lórencz 20 f. Emil Buday 20 f. Pap 10 f. Udriste Adrián 1 kor. Tifon Dávid 60 f. töb 40 f. Pap Sándor 1 kor. Nikola Lubin 60 f. Baróti Sándor 1 kor. Dávid István 10 f. Gyurka János 40 f. több izraelita 40 f. H. Vaszi 20 f. George 10 f. Urdeszné 1 kor. Kiskoru izrael 40 f. M. Lajos 1 kor. több izraelita 20 f. Piriti 40 f. S. Körei 40 f. S. D. lelkész 20 f. Ujsi Bar, Róth Johan Sárkány, Rudolf Kõnig 60—60 f. K. Enig, Miriga Jákób irnok, Johan Gross, Mártin Lich, Johan Fonch 30—20 f. N. 10 f. Borza Gábor 20 f. N. N. 40 f. Johan Ongert 20 f. Carl Johan 20 f. A. Rednerk 80 f. Dokan 20 f. Danbam 20 f. Grof 10 f. Gothard N.60 f. Szente János csendõr, Johan Gris, Ridka Fergely, Armin Stoffs 20—20 f. Mart Cerbe 40 f. Kram 20 f. Hevar 40 f. Krepon 20 f. Bandocz Ferenczné 40 f. Farkas 10 f. Anna Karl, Cross Georg nb., Gosta Kluss, Dobolyi Gyula, Fridrich Luhle, Midin L., Péter Vagner, Johan Sönberger 20—20 f. Farkas Márton 20 f. Mihel Turf 10 f. Midael 10 f. Johan Gros 20 f. N. N. 20 f. Bodnár Elek 20 f. Katharina Rina 10 f. Lõrincz K. 20 f. Futtató József 20 f. Taks Anna 10 f. Sohneli 1 kor. Schmidt 15 f. Nikely K. 40 f. L. Krok 20 f. Georg Kriza 10 f. Fisneieer 10 f. Gross 20 f. Mihael L., N. N., Schneider György 20—20 f. Fogarasi Márton Johan Róth 10 f. Kloss 20 f. Michael Pál Martin Lukács 8 f. Gross Sofia 5 f. Fogel S. 5 f. M. Kun 20 f. Johan M, 10 f. Mária M. 20 f. Martin S. 6 f. Johan Gross 20 f. Johan Orestel 20 f. Ambrus András 10 f. Jancsó György 20 f. N. N. 20 f. Gref Georg 10 f. X. X., Roll Koll, Mikhael Klos 20—20 f. Johan Trich, Marton T., Georg Hard, Fogarasi 10—10 f. Johan Soh 20 f. Olmorer Henrik 10 f. Martin Grohs 20 f. Johan Henrich 20 f. Henrich Németi, Mihal Birr. Binder Márton, Georg L., Georg Gref, Martin S. 10—10 f. Anka Liehe 5 f. Roll 20 f. Abel Joh 10 f. Kaus Ferencz 20 f. Erõsh 1 kor. Nekuláni L. 10 f. Simion Coko 40 f. József Vlád 10 f. Vasiliki 30 f. Georg Vlad, Simion Covirh 20—20 f. Mateusz Majer 20 f. Bora István 30 f. Schmidt 20 f. N. N. meg N. N. 1 kor. 40 f. L. Man Skorej 40 f. N. N. 10 f. V. Kard 20 f. Joan Mandelg k. l. 20 f. Dioni S. 40 f. Szelezi 20 f. Skorobec 20 f. Állomás 40 f. A. Gronfeld és N. N. 50 f. Csendõrség 1 kor. N. N. s röbben 1 kor. 10 f. J. Hárhoj 40 f. Dumitru 50 f. Froncz és Marimestet 60 f. Francz Fux 40 f. Georg Stanist 40 f. Silea meg N. N. 30 f. Varró Sándor 30 f. Kodrea György 20 f. I. Popa és Constau 60 f. Töhben N. N. 1 kor. 36 Nyegrucz Aurél 40 f. Bogdán ref. l. 1 kor. Szabó és Valeczky 70 f. Kerekes s Turiér 80 f. Georg Tel. Stori 60 f. Nánási Gyula s József 2 kor. Sz. A. 20 f. N. N. 40 f. Korporai Szabó és Gyulay 70 f. Péchy János 2 kor. Simeon Puskás 2 kor. Conza János, Condit Kopiten, Bardóczi Tamás 1—1 kor. Stefan Csismás 50 f. N. N. N. N. s több 1 kor. 30 f. N. N. N. N. több 2 kor. 68 f. Az utóbbi gyüjtés összege egyes községekbõl készpénzben 56 kor. 28 fillér. Azon megjegyzéssel, hogy sok név ismeretlen, az összeg azonban hiánytalanul van irva s takarékpénztárban kamatoz. A községekben, jobbrészt más nemzetiségektõl gyült még gabona, pénzétéve 41 kor. 40 fill. A régebbi összeggel összesen 271 kor. 94 fill. Fogadják a nemes szivü adakozók, különösen a fogarasi ev. ref. egyházközség hálás köszönetünket, midõn ez exponált helyen élõ, kevés hivõinket hõn óhajtott czélja kivitelében czélhoz juttatták!

HIVATALOS RÉSZ.

892—1905. sz.

KÖRRENDELET

valamennyi ev. ref. egyházközség presbyteriumához, az ev. lelkészi és esperesi hivatalokhoz *az összes lelkészi és tanitói, illetve énekvezéri stb. javadalmaknak az évi költségelőirányzatok és számadásokba leendő felvétele iránt.*

A lelkészi és tanitói javadalmaknak 1600, illetve 800 koronára való kiegészitése országos törvények által biztositva lévén, egyuttal azokban szabályozva vannak azon feltételek is, melyek ezen összegek kiszámitásánál fuvardij, adó stb. czimen a kiegészitésben részesülők javára beszámitandók. E tekintetben a kiegészitett lelkészi javadalmak megállapitása alkalmából, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur által minden egyes lelkészi állásra nézve ugy a javadalmak értéke, valamint az abból leszámitandó összegek egyenként is külön-külön ki lettek tüntetve.

A lelkészi fizetések kiegészitéséről szóló 1898. évi XIV. t.-cz. 13. §-ának 2-ik bekezdése, a jövedelem eltitkolása miatt, sulyos büntetés alkalmazását mondja ki a hibás lelkészre, hasonlóan sulyos birságot állapit meg a bevallás helyességéért felelős hatóságokkal szemben is.

Egyfelől tehát az esperesi hivatalokra, másfelől pedig reánk háruló ezen felelősség elviselhetésének okából, ezen kivül pedig azért, hogy a már több izben előfordult jövedelemcsökkenés pótlása iránt beadott kérelmek kellőleg indokolhatók és igazolhatók legyenek s végül pedig azért is, hogy a napirenden levő és az egyháztagokat terhelő sulyos egyházi adózás enyhitésére kilátásba helyezett állami segély igénybevétele lehetővé tétessék, igazgatótanácsunk mai napon tartott ülésében elrendelte, hogy az egyháztagokat terhelő, akár pénzben, akár pedig terményben vagy bármi néven nevezett szolgálmányban teljesitendő adózás értéke ugy az évi költségvetésekbe, valamint a számadásba felvétessék és abban a szerint, amint azok lelkészi, tanitói vagy más javadalmakat képeznek, évről-évre állandóan elszámoltassanak.

Ennek eszközlése czéljából elrendeli igazgatótanácsunk, hogy a költségvetések összeállitását megelőzőleg, mindazon eh. községi tagok, akik fennálló törvényeink és szabályaink értelmében az egyházi terhek hordozására kötelezve vannak, évről-évre pontosan összeirassanak s az ezek által fizetendő mindennemü járandóság azok minőségének megfelelő mennyiségben, külön rovatokba foglalva, névszerint feltüntessenek, megjelölvén minden rovat fejezetében azoknak egységárát is s végül az utolsó rovatban az egyes egyháztagokat terhelő minden járandóságnak egyénenkénti pénzértéke kitüntettessék. Ezen értékek összegének meghatározására nézve azon egységárak veendők alapul, melyek a fizetéskiegészités megállapitása alkalmával, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur által annak idején elfogadtattak.

Az igy összeállitott kivetési lajstrom pénzérték összegének eredménye, a költségvetések fedezeti részének IV. 7-ik tétele alá bevezetendő. A lelkészi vagy tanitói használatba adott földek (canonica portio) díjlevél szerinti értéke, a költségelőirányzat fedezeti részének I. 9. tétele alá bevezetendő. Magtár, bortár stb. jövedelméből vagy a kepeváltsági tőkék jövedelméből járó papi stb. fizetés szintén külön összegben, a költségvetés III. 5. illetve 6. tétele alatt irányzandó elő. Végül pedig a lelkészi vagy tanitói fizetés kiegészitésére utalványozott államsegély összege — a szövegben annak jelzésével, hogy mennyi abból a lelkészt és mennyi a tanitót illető összeg — a Fedezet V. 1. tétele alá vezetendő be.

Az igy fedezetül szolgáló összes jövedelmek aztán aszerint, amint azok papi, tanitói, harangozói stb. javadalmat képeznek, a költségvetés szükségleti részének 1. 2. 3. tételei alatt, a díjlevelekben kitüntetett stóla leszámitása, de az emlitett útiköltségátalány, adó, gyámintézeti illeték stb. hozzáadása után, teljes értékben előirányzandók.

Az igy előirányzott javadalmak, aszerint, amint azok befolytak és a jogosultaknak kiszolgáltattak, a számadás bevételi, illetve kiadási részében elszámolandók és a jogosult lelkész, tanitó stb. által elismervényben igazolandók. Hasonlóan igazolvány szolgáltatandó ki a fizetésre kötelezett egyháztagok részére, az általuk teljesitett befizetésekről.

Arra való tekintetből, hogy a javadalom élvezésére jogositott egyházi hivatalnokok és alkalmazottak s hiveik közt előfordulható viszályok kikerültessenek, az egyházközség tagjai által fizeteneő mindennemü pénz, vagy termény átvételére és a jogosultaknak leendő kiszolgáltatására a presbyterium kebeléből kiküldendő ellenőrző tag jelenlétében és ellenjegyzése mellett, kizárólag az egyházközség számadó gondnokát jelentjük ki illetékesnek. Ezeknek állván kötelességében, hogy az átvételt a fizetőkkel szemben nyugtázzák, valamint az is, hogy a beszolgáltatandó termények minősége és a kivetett mennyiségnek megfelelő

kimérése tekintetében, felelősségükből folyólag intézkedjenek.

Hogy a beszolgáltatott terményeknek a jogosultak részére leendő külön átadásával kapcsolatosan felmerülhető károsodás és időveszteség elkerültessék, a fizetések teljesitésére kitüzött helyen és időben a javaladom élvezésére jogositott egyházi hivatalnokok, — vagy személyes megbizottjaik, — szintén jelen lenni kötelezvék s általuk jelölendő ki azon hely is, hová az őket illető termények a fizetők által lerakandók.

Az egyházi adó fizetésére kötelezettek nyilvántartására minden egyházközségben külön főkönyv vezetendő s azok nevének és az általuk fizetendő minden egyházi terheknek rovatokba foglalandó kitüntetésére, valamint a fizetések teljesitésének feljegyzésére, két egymással szemben álló lap nyitandó. Ennek megfelelő alakban kiállitandó adózási könyvecske adandó ki egyenként, a fizetésre kötelezett egyháztagok részére is, melyben azok részére ugy az általuk fizetendő járulékok neme, valamint azok egyenkénti és összesitett értéke kitüntetendő s a teljesitett fizetés ugyanoly részletezéssel, a gondnok által elismerendő.

Az adófizetők főkönyve a presbiterium által évenként, a költségelőirányzat összeállitását megelőző összeirás alapján pontosan kiigazitandó.

Ily alapon az esetleges jövedelemcsökkenés, pontosan kimutatható lévén, a fizetést kiegészitő államsegély kiigazitásának szükségessége is könnyen igazolható s a felelősség szintén elviselhető.

Amennyiben az egyes vidékek viszonyaihoz mérten megállapitott termények neme és mértékegysége egyházmegyék szerint egyesitve ide bejelentetik, az egyházi adózás nyilvántartása és nyugtázására szolgáló nyomtatványok itt elkészittetni és az egyházközségeknek rendelkezésére bocsáttatni fognak.

Felhivjuk az egyházközségek presbyteriumait, hogy a folyó évben az egyháztagok által fizetendő járandóságok megállapitása céljából, az előjegyzett összeirást a fizetésre kötelezettek nevének, az azok által fizetendő járandóságok neménck és mennyiségének kitüntetésével s az állami fizetéskiegészités alkalmával megállapitott egyenkénti értékének jelzésével, két példányban állitsák össze s annak egyik példányát a költségvetéshez csatolva, másik példányát pedig az előirt módon kiállitandó folyó évi költségelőirányzattal együtt f. évi márcz. végéig igazgatótanácsunkhoz leendő juttatás végett az esperesi hivatalokhoz terjesszék be. A Nagytiszteletü Esperes Urak pedig sziveskedjenek azokat együttesen, folyó évi április hó 15-ig ide felterjeszteni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. febr. hó 16-án tartott üléséből.

Dr. Bartók, elnök. *Maksay János,* számvevő.

Sz. 232—1905.

Lelkészek és segédlelkészek figyelmébe.

Az amerikai magyar ev. ref. Egyházmegye kebelében ujonnan szervezett Alphai (new-jersey) gyülekezet lelkészi állomásra pályázat hirdettetik. Ezen állománnyal megfelelő lakáson, stólán és némi perselypénzen kivül a gyülekezet által fizetendő évi 240 dollár fizetés van összekötve a dunamelléki Egyházkerület utján kiszolgáltatandó évi 450 dollárral, 1907. julius 1-ig 690 dollárra egészittetik ki. A kiküldött lelkész 800 korona útipénzben részesül. A pályázni kivánók kérvényeiket okmányokkal felszerelten, 1905. márczius 25-ig a dunamelléki Egyházkerület püspöki hivatalához, Kunszentmiklósra küldjék.

Kunszentmiklós, 1905. febr. 24.

Baksay Sándor, püspök.

36—1905. előlj. sz.

PÁLYÁZAT

rendes tanári állásra.

A szászvárosi ev. ref. Kún-kollegium államilag segélyezett főgimnáziumánál pályázat hirdettetik egy tanári tanszékre, melyet a legközelebbről tartandó egyházkerületi közgyülés választás által fog betölteni.

A tanszékre a magyar- s latinnyelv és irodalomból képesitett pályázók folyamodhatnak.

A tanszék javadalma évi 2400 K. fizetés havi előleges részletekben és szállás természetben, vagy 600 K. lakásbér évnegyedes előleges részletekben, továbbá öt izben 200—200 K. ötödéves korpótlék és idősbségi sorrendben való előléptetés a 2600, 2800, 3200 és 3600 K.-ás fizetési fokozatokba.

Az ötödéves korpótlék megállapitásánál a hazai más középiskoláknál rendes tanári minőségben eltöltött szolgálati évek 10 év keretén belül beszámittatnak.

Megválasztottnak a 3-ik rendes tanári szolgálati év betöltéséig a 2400 K.-ás fizetési fokozatban kell maradnia.

A megválasztott rendes tanár a nem állami tanárok nyugdijintézetének jogos és kötelezett tagja.

A tanszék, a mennyiben arra más pályázó választatnék meg, mint aki e tanszéket mint helyettes betölteni fogja a következő tanév elején foglalandó el.

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, tanári képesitettségüket, eddigi szolgálatukat, katonakötelezettségi viszonyaikat igazoló okmányaikkal felszerelt s a kollegiumi előljárósághoz czimzett folyamodványaikat a kollegium igazgatóságához 1905. márczius 25-ikéig nyujtsák be.

Kelt Szászvároson az ev. ref. Kún-kollegium előljáróságának 1905. február 8-ikán tartott gyüléséből.

Balog József, gondnok. *Nagy Ödön,* jegyző.

PÁLYÁZAT.

A sárospataki református főiskola akadémiai igazgatósága pályázatot nyit az u. n. systematika-theologiai katedrára, amelynek munkakörében a ker. hit-, és erkölcstannak, meg a dogmatörténetnek előadása, illetőleg az e tudományok körébe vágó specialcollégiumok, vagy szemináriumok adása tartozik. Heti óraszám 10 (tiz). Tanrendszer-változtatás esetén a megválasztott köteles magát alávetni az esetleges tantárgyváltoztatásoknak.

Pályázhatnak:

I. oly reform. vallásu, lelkészi képzettségü egyének, akiknek a nevezett tantágyakból doktori, illetőleg theol. magántanári képesitettségük van; vagy pedig, akiknek nincsen ugyan ilyen képesitettségük, de tudományos irodalmi munkásságuk által, e tudományszakra való képzettségüknek kiválóbb bizonyitékát adták (E. T. 488 §).

II. pályázkatnak oly egyének is, akik ez idő szerint a theol, magántanári minősités megszerzéséhez, szükséges előfeltételekkel már rendelkeznek.

A teljesen képesitett egyén rendes, — a nem teljesen képesitett egyén rendkivüli tanárnak választatik.

A) A rendes tanár törzsfizetése: 3400 K. és 600 K. lakáspénz, összesen 4000 korona. A törzsfizetés öt ötödéves korpótlékkal emelkedik. Az első korpótlék 200; a második, harmadik és negyedik 400—400, az ötödik 600 korona. Kórpotlékra s az annak megfelelő nyugdij intézeti jogosultságra csak annak a rendes tanárnak lehet igénye, aki előzőleg már rendes theol, tanárként müködött.

B) A rendkivüli tanár fizetése, a rendes tanársághoz megkivántató képesitésnek megszerzéséig 2600 K. és 600 K. lakáspénz; összesen 3200 korona. A képesités megszerzését három év alatt kell teljesiteni s oklevelének bemutatása után, az egyházkerületi közgyülés által minden pályázat nélkül rendes tanárnak fog állandósittatni. A rendkivüli tanárnak e minőségben elöltött évei, szabályszerü előhaladás és állandósitás esetén mind a korpótléknál, mind a nyugdij-jogosultságnál beszámittatik.

A megválasztott rendes tanár a theol. nyugdijintézetnek jogosult és kötelezett tagja; a rendkivüli tanár azonban csak rendes tanárrá való megválasztása után lesz azzá.

A megválasztottnak tanári katedráját 1905. évi szept. 1-sején kell elfoglalni s a megválasztott rendes tanárnak 1906. szept. 10-én tudományos székfoglaló-értekezést kell tartania.

Az egyházkerületi közgyüléshez intézendő folyamodványok — keresztlevéllel, orvosi bizonyitvánnyal, életrajzi vázlattal, a képesités, az eddigi szolgálatot igazoló és minősitő okmányokkal, esetleg az irodalmi munkálkodást feltüntető kimutatással felszerelve, — 1905. évi márczius hó 31-ig adandók be a főiskola akadémiai igazgatóságához

Sárospatak, 1905. évi február hó.

Az akadémiai igazgatóság.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *10-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. márczius 9.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Memento!

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak az 1903. évre vonatkozó jelentésének a mi egyházunkat közelebbről érdeklő mozzanatait lapunk más helyén részletesen ismertetjük. A legfontosabbat: „Az egyházi és hitélet“ czimü fejezetet, illetőleg az abban feltüntetett eredményeket előhozzuk ide a cicerobetüs rovatba, hátha a nagyobb betük jobban felnivják a figyelmet s többen olvassák el. Szeretnők, ha lángbetükkel irhatnók, hogy a merre viszi a posta lapunkat, mindenütt felhivja magára a figyelmet, hogy e sorokat elolvassák ott is, hol különben felvágatlanul szoktak egymásra halmozódni lapunk évfolyamai; hogy gyujthatná lángra a tapló-sziveket is az a szörnyü vészkiáltás, mely e sorokban foglaltatik s a mely azt hirdeti, hogy *a magyar ev. ref. egyház kétségbeejtő gyorsasággal halad a pusztulás lejtőjén.*

Csak a felekezeten kivülivé lettek és áttértek statisztikai eredményeire kell néznünk.

Felekezetnélkülivé levés által, az egyházpolitikai törvények életbeléptetése óta 1896—1903. évig terjedő 7 év alatt az ev. ref. egyházból 5,969 egyén vált ki; tehát az egész országban felekezetnélkülivé lett egyének (18 393) $^1/_3$-át a református egyház adta. A kilépettek második $^1/_3$-a a gör. keleti egyházra esik s a harmadik $^1/_3$-ad a többi 5 felekezet együttes vesztesége. Az 1903. év folyamán az egész országban történt kilépések számából (1373) még nagyobb rész esik reánk: 530, a mi az összes kilépéseknek már nem $^1/_3$-ada, hanem jóval több: 38.6%.

A róm. kath.-ok ez idő alatt csak 3675 egyént vesztettek a kilépések által. A veszteség arányának a megállapitása ugy néz ki, hogy mig a róm. kath.-ok az ország népességében elfoglalt arányszámukhoz (48·7%) viszonyitottan a kilépésekben ennek csak $^1/_3$-ával (14%) szerepelnek: mi a reformátusok, kik az ország népességének 14·4%-át tesszük, ennek majdnem háromszorosával (38·6%) veszünk részt a felekezetnélküliek létszámának emelésében; vagyis a lélekszámaránybeli veszteség nálunk kilenczszer nagyobb, mint a katholikusoknál. *Summa summarum: 8 év alatt a szekták tőlünk 6499 egyént vontak el külsőleg is.*

Az áttérések révén az 1903. év folyamán nyert: a r. kath. 1549-et, a gör. kath. 285-öt, az unitárius 121-et; vesztett: az ev. ref. 540-et, gör. kel. 559-et, a luth. 399-et, a zsidó 442-őt. A róm. kath., az ev. ref., luth. és zsidóktól szedi nyeresége legnagyobb részét; a gör. kath.-ok pedig a gör. keletiektől; vagy a kath.-mus rohamosan hódit. A ref. egyház 1900-tól kezdve áttérés révén 3016-ot vesztett 1903. végéig, amit 1896-ig visszamenőleg kiegészitve, *összes veszteségünk áttérések révén az eh. pol. törvények meghozatala óta meghaladja az 5000-et.*

E két czimen való veszteségünk 8 év alatt közel 12,000 lélek, ami ***évi 1500 lelkünk elvesztését jelenti.***

Vegyük ehez a reversalisos házasságok, a kivándorlás és egy — gyermekrendszer által a természetes szaporodásban való veszteségeinket s világossá lesz, hogy *ha ez igy halad, egy félszázad alatt a magyar református egyház megszünt tényező lenni a magyar közéletben.* 1868-tól maig, 37 év alatt a reformátusoknak az ország népessége számarányában elfoglalt helye 24%-ról 14%-ra esett le; akkor az ország lakosságának még $^1/_4$-e voltunk, ma alig vagyunk $^1/_7$-e. *Szinte felényire sülyedtünk ez idő alatt.*

E veszteségek okainak pragmatikus kideritésére most kellő idővel nem rendelkezem, de arra már most reá kell mutatnom, hogy az egyházi terhek sulyos volta, e szomoru veszteség magyarázatául csak igen kevés mértékben szolgál. Mert lám, az 1903. évi 530 kilépés közül csak 85-en léptek ki egyházi adóteher miatt, tehát $^1/_7$ résznél volt ez az ok; a másik $^6/_7$-nél? Ki nem tudja, hogy a szektáknál sokkal nagyobb az adóteher, mint egyházunkban *átlagosan?* Mélyebben kell tehát keresnünk az okokat!

A sok közül én most csak egyre kivánok rámutatni. Meggyőződésem szerint veszteségünk $^5/_7$ részének magyarázata ez. *S ez hiveink lelkigondozásának hiánya. Az institucziók által való tömeggondozás helyére a személyi gondozásnak kell lépnie.* Ezt lehetségessé tenni a mostani zsinat egyik legelsőrangu feladata; ezt végrehajtani papságunk kötelessége. A zsinatnak kötelessége gondoskodni arról, hogy maximum minden 2000 embernek legyen egy lelkigondozója és hogy ennek a pásztornak a kor kivánalmai szerinti tisztességes, gondtalan megélhetése biztositva legyen. Ennek a pásztornak azonban egyedüli és legfőbb kötelessége legyen pásztorkodni. És legyen *felelős* az ő juhaiért. Mindenek felett ugyan az Istennek, de teljes mértékben egyházi hatóságainak is. Aki nem a Szentlélek inditásából való pásztor, hanem csak „robotos pakulár“ azt a nyáj mellől kimélet nélkül el kell kergetni. Van elég más munkatér a világon! A megfáradott „jó pásztorok“ nyugalmáról pedig gondoskodni kell s helyükbe új munkások állitásáról. Munkásokról — mondom — s nem diplomásokról csupán.

Annak egyszer vége kell hogy legyen, hogy a diploma munka nélkül is, évjáradék-igény alapnak tekintessék. Vagy *szabad tudományos intézetek* legyenek theologiáink, ahol mindenki tanulhat, de pappá csak az lehet, aki tudományos készültsége mellett papi lelkületéről, papi hivatottságáról papi munkájával tesz bizonyságot; vagy — ha innen a proletárságot, tulnan a „robotos pakulárságot“ előre el akarjuk háritani — legyenek igazán a szó valódi értelmében vett *papnevelő intézetek*, a hová a felvételt az érettségi bizonyitvány mellett ne „a büntetlen előélet“ negativ kvalifikációja képezze, hanem a lelkesedésben, munkában, papi jellemben jelentkező benső hivatottság.

Addig is pedig, mig a zsinat erről gondoskodnék, remegjen meg lelke e mementótól mindenkinek, ki magát az „Ur szolgájának“ nevezi, gondoljon a felelősségre, a mely alatt áll Istennel szemben s ne politikai ágenskedéssel mentse a hazát, hanem zajtalan, de annál intenzivebb papi munkával, lelki gondozással igyekezzék megtartani a veszendő lelkeket!

Nehányan kik olvassátok e sorokat: legyetek hirdetői, visszhangjai e hazában mindenütt e szomoru, e kétségbeejtő „Memento“-nak!

Nagy Károly.

Egyházközségi szervezet a magyar református egyházban.

(Folyt. és vége.)

A különbséget a *konventi javaslat* vonatkozó része és ezen *munkálat* szövegezése között minden nehézség nélkül könnyen észreveheti az érdeklődő. A zsinati munkálat az „átalános *határozatok*“ után (1—9. §.) a következő fejezetekre oszlik: A) Egyházközség. B) Az egyházközségek beosztása. C) Az egyházközség hatásköre. D) Az egyházközségi választó gyülés, hatásköre, tagjai. E) Az egyházközségi közgyülés hatásköre és tagjai. F) A presbyterium hatásköre, tagjai; és a zsinatról szóló szakasz után ismét a Második részben, az első fejezetben felsorolja az egyháztagok illetékességét, jogait és kötelességeit.

E helyett a jelen munkálat a következő szakaszokban foglalja össze az egyházközségi szervezetet: az átalános elvi határozatok után következik: I. *Az egyházközségek.* 1. *A presbyterium szervezete.* 2. *A presbyterium jog- és hatásköre.* 3. *Az egyházközségi közgyülés szervezete.* 4. *Az egyházközségi közgyülés hatásköre.*

A konventi javaslatban az egyes részek csak lazán vagy sehogysem függenek és illeszkednek össze; ez a munkálat épen arra fektet sulyt, hogy az egyes szakaszokban és §-okban legyen logikai rend s a részek képezzenék összefüggő orgánikus egészet.

A konventi munkálat a presbyteri és községi gyüléseken kivül beszél még ugynevezett „egyházközségi *választó gyülésről*“ s ennek feladatául tüzi ki a *lelkész, főgondnok* vagy ahol ilyen nincs, az *egyházközségi gondnok*, a *presbyterium* és *képviseleti gyülés* tagjainak a megválasztását.

A javaslat e része merőben elhibázott. Az egész egyházi élet *a gyülekezeti* életben gyökerezik; innen merit erőt és nyer táplálékot. A gyülekezeti élet pedig magán a gyülekezeten és a gyülekezet *lelkipásztorán* fordul meg. Annak van tehát értelme, sőt egészen természetes is, hogy a gyülekezet lelkipásztorát a gyülekezet maga vagyis az egyházközség összes egyházi terhet viselő *nő* és *férfi* tagjai választják, de az már aztán a választási jognak oktalan és egészségtelen kiterjedése lenne, ha a gyülekezet nőtagjait a gondnokok, presbyterek és képviseleti tagok megválasztásánál is választói joggal ruháznák fel. Ez a munkálat csupán a lelkészválasztást bizza *a gyülekezetre:* ami az egyházi élet többi, jelesen kormányzati részét illeti, itt az egyházközség férfi tagjait itéli hivatottnak úgy a szervezetek megalkotására, valamint a közigazgatási teendők végzésére. Tehát a lelkészválasztáson kivül, a miről egy egészen külön fejezet szól, az összes *egyházközségi* teendők ellátását két testület hatáskörébe foglalja össze: a *presbyterium* és *közgyülés*, mely utóbbi népesebb gyülekezetekben *képviselet* utján alakul.

E munkálat a közgyülés tagjainak számát 200-ban állapitja meg; a presbyteriumok tagjai számának maximumát pedig 32-re teszi, szemelőtt tartván, hogy a presbyterium feladata az igazgatás, a kormányzás. Ha a presbyterium igen népes — a javaslat szerint 200-nál több nem lehet — akkor épen a presbyterium elé tűzött czél van koczkára téve. *Kevésbé népes* presbyteriumok és a népesebb gyülekezeteknek több *egyházi körökre* osztása az egészséges gyülekezeti életnek el nem utasitható követelménye. Aki valaha komolyan foglalkozott közigazgatási ügyek intézésével és a hivek lelki gondozását komolyan fogta fel: nohát az olyannak lehetetlen megértenie, hogy *kétszáz* presbyterrel kormányozni miként lehet és 30—40 ezer lelket számláló nagy egyházközséget négy-öt lelkipásztor miként lehet képes ellátni. A jelen munkálat, valamint a konventi javaslat is úgy véli, hogy ahol 5 ezer léleknél több a hivek száma, parokhiális köröket kell alakitani. Hozzá kell tennem ehez azt a megjegyzést, hogy a mely egyházközségben a hivek száma a 3000-et meghaladja, de 5000-en túl nem megy, ott okvetetlenül a rendes lelkész mellé még egy *segédlelkészt* kell alkalmazni, valamint gondoskodni arról, hogy az *esperesek* mellett, a kiknek e. községüktől gyakran kell eltávozniok, szintén *segédlelkészek* alkalmaztassanak, akik az esperesnek az esperesi teendők ellátásában is igen jó szolgálatot te-

hetnek, sőt az e. megye területén fekvő azon egyházközségekben, hol lelkész nincsen, lelkészi teendőket végezhetnek. — Aztán hol van a törvényhozói komolyság, midőn az érvényben levő egyházi törvény 24-ben s ezen felül minden ezer lélek után még 2—2-ben állapitja meg a presbyterek számát, most pedig, 10 esztendő mulva, ugrunk egyet s *egész országgyülésre* akarjuk bizni az egyházközségi kormányzást. Átalán konstatálnunk kell, hogy a konventi javaslat ez a része, mely az egyházközségi szervezetet állapitja meg, megfoghatatlanul alatta marad a meglevő egyházi törvénynek és sok idejébe meg több pénzébe kerül az egyháznak, ha a zsinat ezt a részt összes többféle gyarlóságaitól megakarja szabaditani, mint ahogy másképen tenni nem is lehet. Feltétlen szükséges azért ezt a részt az alkotmányi bizottsághoz visszautasitani s csak azután ereszteni zsinati tárgyalás alá.

Másik gondolat, mely e munkálat irójá vezette, jelesen a presbyteriumok szervezeti formájának megállapitásánál, a presbyterialismus természetéből folyó az a felfogás, hogy a presbyteriumnak *csak* a gyülekezet kebeléből és a gyülekezet vagy egyházközség által *választott* tagjai lehetnek. Az egyházközség választja a lelkészt, az egyházközség által fentartott bármiféle iskolák tanitóit és tanárait; ezek tehát a presbyteriumnak elvileg tagjai lehetnek mindannyian; de nem lehetnek tagjai az egyházközségen *kivül* vagy *felül álló* hatóságok által választott tanitók és tanárok, sem ezek *küldöttei,* a mint ezt a konventi javaslat 28. §-a megengedi. Ha a tanár érdeklődik annak az egyházközségnek ügyei iránt és annak tevékenységében élénk részt vesz, a melynek területén működik, akkor egészen biztos lehet benne, hogy az egyházközség bizalma őt a presbyteriumba viszi; de a tanár név nem lehet jogczim arra, hogy a törvényhozás hivatalból jelöljön ki helyet számukra a presbyteriumokban, vagy jogot adjon arra, hogy saját *küldötteik* által vegyenek részt azon ügyek intézésében, a melyekhez tulajdonképen csak annyi hozzászólási joguk lehet, mint bármelyik más gyülekezeti tagnak.

Az összes egyházszervezeti kérdések között egy sincs, a mely több megfontolást és annyi körültekintést kivánna, mint a *lelkészválasztás kérdése.* Fájdalom, a kérdés helyes megoldását szokatlanul megnehezíti az a körülmény, hogy ebben a tekintetben anyaszentegyházunk tagjai, úgy a lelkészek, mint a világiak felfogása sok irányban ágazik szét. Vannak, akik a választással szemben, legalább időnként, a kinevezésnek adnak előnyt és ismét vannak, kik a szélsőségben járva az *absolut szabad választás* hivei, azaz, úgy vélekednek, hogy a papi szigorlatokat letett ifjak, tekintet nélkül arra, hogy mily *képességekkel* és milyen *képzettséggel,* milyen külső és belső *kvalifikációkkal* birnak, csak azért, mert az akadémia falai közt négy évet töltöttek el, immár bármelyik egyházközségben mint lelkipásztorok úgy annak szellemi, mint anyagi ügyeit vezessék és egy egész gyülekezet lelki gondozását magukra vegyék. Az első nézet hivei feledik, hogy a lelkészek kinevezése merőben ellenkezik azon viszonynyal, mely gyülekezetet és lelkipásztort egymáshoz fűz. A második nézet apostolai feledik, hogy a theologiai ismeretek nagyterjedelmü mezejében sokszor mily végtelenül kevés az, amit egy 22 éves fiatal theologus magával az akadémia falai közül kihoz. De lenne bár mennyi is, hol van a *tapasztalat, hol a vezetésbeli ügyesség, a kialakult jellem,* az okos és bölcs *lelkipásztor,* aki hiveit mindig kies mezőkön tudja legeltetni?

A törvényhozónak elvek és princzipiumok szabnak irányt, de az élet realis következményeivel is kénytelen leszámolni; aki ezt nem cselekszi, könnyen tévedésbe esik. Helyeslem, ha a konventi javaslat a lelkészjelölteket és lelkészeket a theologiai fakultáson nyert érdemjegyeik és a lelkészi szolgálat terén eltöltött éveik száma szerint minősiti és megszabja, hogy melyik milyen osztályu egyházközségbe pályázhatik és választható. Egymagára azonban ezen korlátozást sem tartom elégségesnek.

Érvényben levő egyházi törvényeink egyik nagy hiánya, hogy a lelkészi választástól a *próbaszónoklatot* kitörölte. Csaknem lehetetlennek tartom, hogy az egyházközség hivei — ha nincs próbaszónoklat — teljes megnyugvással választhassák meg lelkipásztorukat olyan pályázók közül, akiket talán soha sem láttak, sőt akiknek hirét sem hallották. Az ilyen vaktában menő választásnál csakugyan többet ér a kinevezés. Igen jellemző az ilyen választásra egyik székely egyházközség eljárása, ahol abban állapodtak meg, hogy a pályázók nevét rakják be egy fazékba s akinek nevét kihuzzák, az legyen a lelkész. Úgy történt.

Ámde ugyan abba az egyházközségbe — amint példa van reá elég — sokszor 15—20-an is pályáznak s ha mindenik próbaszónoklatot tart, a választással együtt járó izgalmak igen sokáig s tán épen az egyház kárára fogják nyugtalanságban tartani a kedélyeket. Meg aztán a sok pályázó közt akadhatnak olyanok is, akik belső kvalifikációjuknál fogva épen ebben a gyülekezetben nem válnának be. Okvetetlenül szükséges tehát, hogy a presbyterium — aki az egyházközség összes nem csak *vagyoni,* de *szellemi* ügyeinek is gondozására van hiva — az esperes elnöklete alatt a folyamodványokat átvizsgálja és a folyamodók közül a leginkább alkalmasokat két vagy legfönnebb öt folyamodó személyében kijelölje, akik aztán próbaszónoklat tartására az egyházközségben megjelenvén, a gyülekezet minden tagjának alkalma nyilik, hogy akiket saját szemeivel látott és a saját füleivel hallott, azok közül saját legjobb meggyőződése szerint válaszsza meg azt, akinek tudásától, buzgóságától, ügyességétől, a hivekkel való bánásmódjától, példaadásától függ, hogy az egyházközség tagjaiból, mint élő kövekből épüljön meg a hitnek temploma.

A gyülekezeti élet békéjét, zavartalan tevékenységét az egyház legfőbb érdekének tartom és ahol ezt a békét, ezt a zavartalan tevékenységet maga a lelkész egyénisége és tevékenysége vagy inkább tétlensége zavarja meg: ott a betegség orvoslására egyetlen gyógyszert tartok alkalmasnak csupán: *a lelkipásztor eltávolitását.* A kik a lelkek gondozására és vezetésére vállalkoznak: ne feledjék mérlegelni a feladatokat, melyeket betölteni csak azok lehetnek képesek, akik tudást, jellemet és az élet örökkévaló eszményeiért hevülő nemes szenvedelmet visznek magukkal a papi pályára. A sok közül tehát mindig ki kell választani azokat, akik legtöbb arravalóságot tanúsitanak. *Akinek van, annak adatik, akinek nincs, attól a mije van, az is elvétetik.*

Egy zsinati tag.

A református egyház állapota 1903-ban.

(A vall.- és közokt. miniszter „Magyarország közoktatásügye 1903-ban“ czimü jelentése alapján.)

A kultuszminiszter jelentése, melyben a vezetése alatt álló miniszterium egy évi müködéséről számol be, minden tekintetben érdekes és tanulmányozásra méltó munka. Tanulmányozásra méltó nemcsak azért, mert benne közokt. ügyünknek egy hosszu év lefolyása alatt elért eredményei vannak érdekes csoportositásban és megvilágitásban feltárva, de már maga az a körülmény is felkölthetí iránta érdeklődésünket, hogy a közoktatásügy részletes és igen beható tárgyalása

mellett, igaz ugyan, hogy elég röviden, s mondhatni csak futólag, de mégis egységes áttekintését adja nagy vonásokban az összes felekezetek hitéletének, s az egyes egyházak kebelében végbement változásoknak is. Bár e rész mintegy függelékképen van csak tárgyalva, s elenyészően csekély az iskolaügyi adatok rengeteg halmaza mellett, de azért épen elégséges arra, hogy nagy vonásokban ugyan, de mégis megismertessen a felekezetek hitéletének főbb változásaival. Részletes, igazán beható tárgyalása e kérdésnek nagyobb forrás-anyagra utalna, de tekintve azt, hogy az egyházi élet statisztikája iránt olyan kevés az érdeklődés, teljes elaprózása az adatoknak és eredményeknek épen a kevésbé ismertség folytán, magát a főcélt, az érdeklődés felébresztését, s ezáltal a nyerhető tanuságok hatását és hathatóságát gyengitené, tenné erőtlenné, ez alkalommal talán elégséges csupán e rövid jelentésre támaszkodva megállapitani egyházunk 1903-ban elért eredményeit és szenvedett veszteségeit.

Bár fő czélunk magának a szorosan vett egyházi élet tüneteinek vizsgálata, de nem térhetünk ki az oktatásügy áttekintése elől sem, hiszen az iskolák élete rendkivül sok tekintetben kapcsolatban áll az egyházi élet keblében végbemenő, már akár előnyös, akár káros változásokkal is. S tekintve azt, hogy egész oktatásügyük alapja, melegágya bármennyire is szeretnék elvitatna némelyek, végtére mégis az egyház, tegyünk vizsgálódásunk tárgyává először magát az egyházi életet s az itt nyert eredmények alapján és segitségével próbáljuk áttekinteni ref. egyházunk oktatásügyének mozzanatait is.

Első feladatunk volna a fontosabb egyházi ténykedésekről beszámolni. (Keresztelés, confirmálás, házasság (egyházi áldás.) Nem akarjuk azonban ez alkalommal egész anyagát felölelni az egyházi ténykedések meglehetősen terjedelmes adatainak, csupán a házasságok szám-arányainál álljunk meg egy pillanatra, mert a házasságok statisztikája bizonyos mértékben megvilágitja az alább tárgyalandó áttérési adatokat. Ugyanis az alább tárgyalandó feltünő nagy mérvü áttérési eseteket, melyeket a ref. egyház szenvedett, bizonyos mértékig megmagyarázva látom azon körülmény által, hogy vegyes házassági esetek legnagyobb mértékben a ref. és róm. katholikus egyház hiveinél fordulhatnak elő. Vegyes házasságot kötött 3779 református és 3483 róm. katholikus A többi felekezeteknél csekélyebb a vegyes házassági esetek száma. A görög keleti egyházban pláne csak 898. És már most, ha lentebb ki lesz mutatva a katholicizmus fölénye a mi egyházunk felett az áttéréseket illetőleg, talán leghelyesebb magyarázatát ennek a körülménynek a fentebbi számokban találjuk meg, amit általában a köztudat is erősit, hogy bár mi kötjük a legtöbb vegyesházasságot, mégis azok legnagyobb része nem a mi javunkra dől el. Hogy ez áll, azt bizonyitani felesleges. Az egyházi ténykedésekről szóló rész legértékesebb és legtanulságosabb része ez és ennyi.

a) Áttérések.

Az egész jelentésből azonban minket kétségkivül az a rész érdekel leginkább, amely kapcsolatosan más felekezetekéivel, egyházi életünk azon statisztikai adatait foglalja magában, melyek az áttérésekre s az egyházból való kilépésekre vonatkoznak. Csakhogy a milyen érdekesek lehetnek e számok az előtt, ki azoknak pusztán tudományos becsét nézi, aki csupán érdeklődésből tekinti át a változásokat feltüntető táblázatokat, épen olyan szomoru tanuságot állitanak azok elénk, reformátusok elé, kik e számok igazságának ijesztő valóságában, egyházi életünk legnagyobb sebeit, állandó veszedelmét találjuk a leghatározottabb, legkérlelhetetlenebb formában és módon szemünk elé állitva.

Állandóan panaszkodunk a veszedelmekről, pedig nem ismerjük a maguk valóságában és nagyságában őket. S ha az egyház romlásáról, ingadozó falairól, pusztulásunkról szólunk, magunk sem hiszszük milyen igazakat mondunk, s talán magunk ijednénk meg legjobban, ha tudnók, hogy milyen nagy igazságnak lettünk szószólóivá, mikor a katholicizmus hóditásairól, térfoglalásáról beszélünk.

Pedig mindez — fájdalom — igaz és való s az annyiszor elzengett veszedelmeknek meg van a maga, a szóló előtt bár ismeretlen — alapja. És mig a többi felekezetek, köztük épen a katholiczizmus a hivek számában folytonosan gyarapodik, nemcsak az óriási tömeg magával hozott természetes módoni szaporodása utján, hanem még az áttérések által is, addig mi pusztulunk, veszünk. És akármelyik oldalát nézzük is az adatoknak, akármilyen megvilágitásba is helyezzük őket, egy dolog mindig bizonyos marad, hogy a hanyatlásban, a hátramaradásban mi vezetünk, mert akár az áttéréseket, akár a felekezetnélkülivé létel adatait vesszük, a kilépettek legnagyobb százalékát itt is és ott is a mi egyházunk szolgáltatja. És igen érdekes tünet, hogy mig Magyarországon állandóan minuszokkal dolgozunk, addig Horváth-Szlavonországban, főképen 1901. óta állandóan gyarapodunk, ami valószinüleg a magyarság fejlődésének és ottani térfoglalásának szükségképpeni eredménye. Csakhogy ez a haszon elenyészően csekély azokhoz a veszteségekhez képest, melyeket mi az anyaországban szenvedünk. S ha az előbbi tünet nemzeti szempontból talán előnyösnek is mondható, annyi bizonyos, hogy az anyaországi óriási visszaesések nem csak nemzeti, de főképen egyházi szempontból roppant veszedelmet hordanak magukban.

Az áttérések összes száma 6390 volt, ebből 2897 férfi és 3493 nő. A nők nagyobb számu áttérését a vegyes házasságoknak kell tulajdonitanunk. E 6390 áttérésben 1620-al szerepel a református egyház. (Ezek közül 722 férfi és 898 nő.) És ez a körülmény annál is sajnálatosabb, mert az összes felekezetek közül egyiknél sem érte el az áttérők száma még az 1300-at sem. Igaz ugyan — és ez egyetlen vigasztalásunk — hogy 1898. óta állandóan csökken a református egyházból áttérők száma s nagymérvü javulás konstatálható évről-évre, de még igy is óriási szám, ha a többi felekezetekéihez viszonyitjuk.

Áttért más vallásra:

ev. ref.	r. kath.	g. kath.	g. kel.	ág. ev.	unit.	izraelita	egyéb
1620	1290	716	1265	766	156	555	22

Látható, hogy mi vezetünk 1620-al, ami az áttérések 25%, mig róm. katholikusok csak 20%-al szerepelnek. Hol van itt az arány? Hiszen a kath. egyháznak ma 9.000,000 hive van, a mi 2½ milliónkkal szemben. De különben is ez nem lehet természetes fejlődés és állapot eredménye, hiszen a mellett épen forditva kellene állania az aránynak, sőt a mi áttéréseink egészen el is maradhatnának.

Vizsgáljuk meg azonban, melőtt a fentiek felett itéletet mondanánk, hogy a 6390 áttérő milyen arányban oszlott el a belépések által az egyes felekezetek között? Az eloszlás a következő:

ev. ref.	r. kath.	g. kath.	g. kel.	ág. ev.	unitárins	izraelita
1107	2684	986	882	374	277	80

Itt is, amint látható, legelőnyösebben járt a róm. kath. egyház, hiszen másfélezerrel többet nyert, mint mi.

Sokkal tanulságosabb azonban ennél, ha a kilépett reformátusok belépési minőségét nézzük, hiszen utóvégre mégis csak az kell érdekeljen leginkább. A

felekezetet cserélő 1620 református eloszlása a belépések által a következő:

r. kath.	g. kath.	g. kel.	ág. ev.	unitárius	izraelita
1335	50	5	27	189	14

És reánk nézve ez a körülmény talán a legszomorubb része az egész kimutatásnak. A katholiczizmus hóditása a maga teljességében előttünk áll, hiszen 82%-a az áttérő reformátusóknak épen nem valamelyik más protestáns felekezet kebelébe tér át, hanem a római egyházba. Milyen elenyésző kisebbség e mellett az unitárizmus 189 s az ágostai egyház 27 főnyi hóditása. S még itt tekintetbe kell vennünk, hogy az ágostai egyház felett különben is nagy fölényünk van áttérési esetekben.

A fentebbi számok lehetnek kétségbeejtők, elszomoritók s azok is kétségkivül, de lehetnek ébresztők, serkentők s a veszedelmes valóság talán az isteni gondviselés ujjmutatása. Annyi bizonyos, hogy megszivlelendők.

Ámde ne gondoljuk, hogy az itteni veszteségeket pótolja a belépések száma. Egyáltalában nem. Már maga az a körülmény, hogy a hozzánk áttérők száma csak 1107, tehát a mi valódi veszteségünk az áttéréseknél „csak“ 513, de ha megnézzük a belépettek minőségét, miszerint:

r. kath.	g. kath.	g. kel.	ág. ev.	unitárius	izraelita	egyéb
646	135	67	76	75	106	2

lett reformátussá, ha egyebet nem is, de azt mindenesetre megtanuljuk, hogy (alkalmazzuk a legközönségesebb kifejezést) az 1903. évben 689-el több református lett r. katholikussá, mint forditva.

E kilépések okát kutatni volna legközelebbi feladatunk s lehetőleg megmagyarázni e sajátságos tünetek okát. — Az elsőt mindenesetre a mi egyházunk anyagi erőtlenségében kell keresnünk. Ahol a pénz, ott a hatalom s még talán az üdv országa is. Nem lehet eltagadni ezt sem. A másik igen fontos ok, amit nem szabad szemelől tévesztenünk: a vegyes házasságok. Fentebb szólottunk a házasságok s főképen a vegyes házasságok adatairól s az ott nyert eredmények ide vonatkoznak tulajdonképen. A református vegyes házasságok nagy száma s a róm. katholikus egyházba való nagymérvü belépés, bizonyos tekintetben egymásra utalnak és kiegészitik egymást. Hozzá kell számitanunk még ehez, a reversalisok folytán a mi jövendőbeli veszteségeinket s magunk belátjuk azt a tenger veszedelmet, a melyek fenyegetnek. Igazán beható magyarázatát adni az áttérések okának már csak azért sem tudjuk, mert a kezeink közt levő kimutatás nem tünteti fel az áttérések helyi eloszlását, már pedig igy s ilyen körülmények között a statisztika legfönnebb eredmények konstatálása, de sohasem lehet okadatoló tudomány. De még igy is alig hihető, hogy ne döbbentsen meg, ne rázzon fel dermedtségünkből, közönyünkből a fentebbi szomoru eredmény. Meg kell gondolnunk jól a dolgot, hiszen életkérdésünk forog szóban, ha igy maradnak a viszonyok.

Egyetlen vigasztaló rész az áttérések egész statisztikájából az a táblázat, hol az egyes felezeteknek az áttérések folytán előállott nyeresége vagy vesztesége van feltüntetve 1896-tól 1903-ig. Amde ehez sem szabad valami nagy, vérmes reményeket fűznünk s az egész vigasztaló eredmény voltaképen egy nagyon egyszerü „javulás“ konstatálásában áll. Hanem hiszen már ez is valami, mert ha fogynak a minuszszaink, az mégis csak több, mégis jobb, mintha növekednének.

Nem lehet e helyen feladatunk az összes felekezetek ebbeli változásaival foglalkozni. Hiszen ha a fentebbiekben bizonyossá lett, hogy a legnagyobb hóditás a r. kath. egyház részéről érte a mi egyházunkat, úgy gondolom, hogy a többiekkel csaknem teljesen felesleges már csak azért is foglalkozni, mert be sem férne egy ilyen szűk ismertetés keretébe. De különben is maga az egész jelentés csupán a tények konstatálása, úgy, hogy nem tartalmaz a részletes ismertetésre bővebb adatokat s igy a mi szempontunkból a jelen esetben teljesen elégséges csak e két egyház nyereség- és veszteség-számláját áttekinteni. A + a gyarapodást, a — jel a veszteséget jelenti.

Év	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	1901.	1902.	1903.
Ev. ref. egyház	— 18	—416	—900	—814	—891	—831	—754	—540
R. kath. egyh.	+ 416	+1149	+1217	+1701	+1825	+1866	+1530	+1549

Az eredmény tehát vigasztaló annyiban, hogy 1900. óta rohamosan apad a veszteségünk. Itt különösen szembeötlő az 1898-iki nagymérvü veszteség, mely egyházunkat érte, hol a megelőző évhez képest egyszerre 484-el emelkedik a veszteségek száma. Hasonló veszteséget mutat fel a görög keleti, ág. evang. és izraelita egyház. A görög keleti egyházból a görög katholikus hódit nagy mértékben. Annak a körülménynek magyarázatát pedig, hogy a róm. kath. egyház nyeresége, daczára a mi veszteségeink apadásának mégis növekedik, bár újabban, 1902. kezdve ott is némi hanyatlás tapasztalható, abban kell keresnünk, hogy az ág. ev. és izraelita egyház vesztesége, ellentétben a mienkkel, állandóan növekvőben van.

Egészen forditott a helyzete a ref és róm. kath. egyháznak Horváth-Szlavonországban, hol a ref. egyház erősödik és fejlődik, mig a kath. állandó veszteséget mutat fel, ami kétségkivül a magyar elem érvényesülését jelenti.

Az áttérések statisztikájának végső eredményei bizony nem valami vigasztalók s a veszély közvetlen megismerése aggodalomba ejthet s kell is ejtsen. És ami vigasztaló volna ez áttérések évről-évre való csökkenésében, még ezt a kis vigasztalást is csaknem semmivé teszi a felekezetnélküliség nagymérvü támadása, mely ismét a mi egyházunkat támadja leginkább, bár már ott is, hála a gondviselésnek, bizonyos foku javulás konstatálható. Az áttérések szomoru eredményei után a felekezetnélküliség adatai kötik le leginkább figyelmünket.

Berde Sándor.

(Folytatása köv.)

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Gyakorlati papi lexikon.

II. kötet: Debreczeni Lelkészi Tár. Szerkesztette *S. Szabó József* felavatott lelkész, debreczeni kollegiumi tanár. *Ára kötve 10 korona.* Debreczen, 1904. Kiadja: *Telegdi K. Lajos* utóda: *Eperjessy István* könyvkiadóhivatala.

(Folyt. és vége.)

Természetes dolog, hogy a kötetben foglalt dolgozatok nem mind egyenlő értékűek s bizony akad egy-egy, melyet jobban meggondolhatott s megirhatott volna szerzője, ez azonban, tekintettel a nyujtott anyag nagyságára, nem sokat von le a kötet értékéből.

Nagyszámmal találhatók a kötetben *bibliamagyarázatok*, melyek legtöbbje Barakonyi Kristóf tolla alól került ki. Ezután jőnek az *egyházi és szertartási be-*

szédek, köztük 5 ifjusági istentiszteletre irt munka. E nemben irt dolgozatok közül nem egyet igen mélyen járó theologiai fejtegetés jellemez, ami bizony sok tekintetben a szószék rovására esik, értve ezt úgy, hogy az egyszerübb intelligenciáju hallgatóság figyelmét kifárasztja, de le nem kötheti az ilyen, inkább theologiai kathedrára való elmélkedés.

Az ezután következő kilencz *ünnepi* beszéd, már csupán természeténél fogva is hangulatosabb, szinesebb.

Alkalmi beszédet tizennyolczat találtunk a kötetben s nem egy közülök részletesebb ismertetést érdemelne meg.

Értékes darabjai a gyűjteménynek a *keresztelési* és *esketési* beszédek, melyeket, főképen gyakorlati szempontból csak a *lelki gondozás* köréből vett két dolgozat mul felül. Az egyik a *beteg gyülekezeti tag* lelki gondozásáról ad igen hasznos útmutatást, a másik a *kórházi betegek* s főként az *elmebetegek* lelki gondozásáról szól. Talán ez a két dolgozat a legértékesebb és legérdekesebb része az egész kötetnek. Nemcsak azért, mert e nemben nálunk alig találunk dolgozatot, de azért is, hogy konkret esetekre hivatkozva, épen ez esetek körüli eljárás a pap gyakorlati működésére igen tanulságos lehet hasonló esetek és körülmények között. Főképen a betegek lelki gondozására kellene több sulyt fektetnünk, mert egyházunk erre gondol legkevesebbet, mig a többiek s köztük a r. kath. egyház, bizony például szolgálhatna nekünk. Nálunk beérik az egyszerü urvacsora feladással akkor, mikor már végét járja a beteg, de gondoskodni, különösen a szegényebb osztályok lelki gondozásáról — valljuk meg őszintén — nem igen szoktunk. A fennt emlitett két dolgozat, a vállalat első kötetében foglaltakkal együtt kétségkivül jó hatással lesz lelkészeink cura pastoralis működésére. A kötet végén, mintegy függelékképen, vasárnapi, ünnepi és alkalmi imádságok foglaltatnak s közülök kettő, igen kiváló szerzőktől, október 31-ére szól. Ezek között is több a legjobban sikerültek közé tartozik az e nemben irt dolgozatoknak.

Ez volna rövid, igen rövid áttekintése a kötetben foglalt anyagnak s ez is csak megerősiti fentebbi állitásunkat, hogy t. i. Szabó József érdemes munkát végzett s végez a papi lexikon szerkesztésével. Hiba, hiány és hátrány nélkül gyűjteményes munka el sem képzelhető, de biztosra vesszük, hogy az érdemes szerkesztő az ezutáni kötetekben felfogja használni a tapasztaltakat.

Még csak egy megjegyzésünk volna. Nem akarjuk kicsinyelni a kötet szerzőinek irói érdemességét, de talán kivánatos volna, hogy élő egyházi nagyjaink közül mások is megszólaltassanak a munkában, hiszen hány kiváló lelkészünk, egyházi emberünk nincsen a szerzők között. Bizonyára, ha tőlük is jelenne meg dolgozat, ez nemcsak nem szolgálna hátrányára, de sőt diszére és előnyére válnék a papi lexikonnak.

—

A debreczeni kollegium és pártikulái. Irta dr. Barcsa János, debreczeni ref. főiskolai tanár. Debreczen, 1905. Ara 3 kor. 60 f. A mű tiszta jövedelme a debreczeni ev. ref. tanitóképző intézet számára ösztöndijalapul szolgál. Kapható szerzőnél. Teljes czimét kiirtuk ennek a derék, 202 nagy oktáv oldalra terjedő könyvnek, mely anyagát három korszakban tárgyalja. Az első korszak a debreczeni korszak alapitásától 1460-ig az emelkedés kora, amikor a pártikulák megszaporodtak; második korszak 1640—1790-ig a leirt folytatott küzdelem kora; harmadik korszak 1790—1848-ig, melyet a tanügyi irányzatok forrongása jellemez. A könyv hiteles forrásmunkák, jegyzőkönyvek, egyéb levéltári kutatások alapján készült. Igen jól van megirva, kulturhistóriai becse van. Melegen ajánljuk.

Megjelent új könyvek.

Vallás és szabadság. Felolvasások az unitárius és más szabadelvü vallásos gondolkozók és munkálkodók nemzetközi tanácsának Amsterdamban, 1903. szeptember hóban tartott gyülésén. Forditották az unitárius lelkészek és tanárok. Kolozsvár, 1904. 230 lap. Ára?

Az erd. ev. ref. egyhk. Névtára az 1905. évre. Negyvenhetedik évfolyam. Az erd. ev. ref. püspöki hivatalnak 240—1905. sz. kiadványa. Kolozsvár, 1905. 182 + 34 lap. Ára?

KÜLÖNFÉLÉK.

A debreczeni egyetem. A debreczeni egyházmegye e hó 4-én tartott ülésén fontos határozatot hoztak a debreceni egyetem érdekében, *melynek czéljaira 100.000 koronát szavaztak meg.* A gyülésen még beiktatták *Frater* Barna gondnokot és *Dávidházy* János helyettes püspököt esperességének huszonötéves évfordulóján lelkesen ünnepelték. Dávidházi János régi érdemes munkása az egyházi életnek, akit méltán ért azok ünneplése, akik munkálkodását ismerik. A közgyülést az ő ünneplésén kivül a debreczeni egyetem czéljaira juttatott százezer korona teszi emlékezetessé. Az egyházmegye, amidőn megbecsüli a mult munkását, tevékenyen részt vett a jövő előkészitésében.

A kolozsvári „Bethlen Gábor Kör" lelkes felhivást bocsátott ki kollegiumaink ifjuságához, hogy az ifjuság kebelében, természetesen az intézeti szabályok és törvények keretén belül fiók „Bethlen Gábor Kör"-ök létesittessenek. E körök hivatása volna hazafias és vallásos érzés ápolásán kivül, előkésziteni e nembeli munkásságra a középiskolák ifjuságát, hogy annál munkásabb tagjai legyenek főiskolai hallgató korukban magának a Bethlen Gábor körnek.

A Bethlen-kollegium igen értékes kulturmissziót teljesit az u. n. *szabad-lyceummal,* melyeken a kollegium tanárai tartanak előadást a város érdeklődő közönségének. Legutóbb a koll. kiváló tanára, *Váró* Ferencz ismertette a szép számu hallgatóság előtt Munkácsy életét és művészetét. Az egész intézmény a kollegium tanári karának önzetlenségéről, nemes törekvéséről és hivatásérzetéről tesz tanuságot.

A magyarországi prot. theologusok konferenciája ez évben május első napjain lesz megtartva Sárospatakon. A konferenciára minden akadémia küld ki képviselőket, s mindenütt megindult a mozgalom, hogy a konferenczia minél érdekesebb és tanulságosabb legyen. Kolozsvári theol. fakultásunkról az ifjuság képviselőiül Porzsolt István IV. é., Csia Pál, Veszprémi Ferencz theol. köri elnök, III. é., Szabó Miklós II. é. és Nagy Géza I. é. theologusok lettek kiküldve.

A székelyudvarhelyi ev. ref. egyházközség egyházi értekezlete márczius hó 5-én vasárnap d. u. 5 órakor, a ref. kollegium tornacsarnokában tartotta hatodik egyházi estélyét. A rendezők a következő érdekes tárgysorozatot állitották össze. 1. Mint a szép hivespatakra. Solt. XLII. 1. v. Énekelte a gyülekezet. 2. Szavalt: Benedek Irénke, Pálffy Béla hegedült. 3. Az örökélet hitéről szabadelőadást tartott Vajda Ferencz ev. ref. pap. 4. Énekelt: Kónya Kálmán bágyi ref. pap. Harmoniumon kisérte Kassay Irén. 5. Szavalt Gál Jenő tanár. 6 Áldd meg Uristen. Énekelte a gyülekezet.

Vallásos estély Kolozsvárt. Kolozsvárt e hó 5-én d. u. 5 órakor, a ref. theol. fakultás dísztermében igen jól sikerült vallásos estély volt tartva, nagyszámu érdeklődő közönség jelenlétében. A műsor legkiválóbb pontja *dr. Kálmán* János ref. theol. tanár tanulságos és szépen előadott felolvasása volt a „Gályarabokról".

Kaczkói körlelkészségünk üresedésben lévő papi állomására segédlelkészi minőségben a mélt. püspök ur *Szabó* Géza IV. theologust, theol. fakultásunk jeles növendékét nevezte ki.

160,000 koronát hagyott az Emkének Nagy-Enyeden, az e hó 4-én elhunyt diódváraljai Miksa Zsuzsánna urhölgy. A temetésre, melyen a megye intelligenciája csaknem teljes számmal képviselve volt, az Emke küldöttségében dr. Bartók György püspök, Hory Béla, Sándor

József, Szekula Ákos és Nagy Károly lapunk felelős szerkesztője utaztak le az Emke koszorujával. A sirnál Nagy Károly theol. tanár, az Emke jegyzője mondott megható beszédet.

Alapitvány. Thusa György nyug. tanitó meghalt 83 éves korában Koronkán. 52 évig szolgálta anyaszentegyházunkat a kakasdi, somosi gegesi és koronkai ekklézsiákban, hűséggel és lelkiismeretes buzgósággal. Családja az ő neve alatt kezelendő alapitványul 100 koronát tett le a koronkai egyházközségnél oly feltétellel, hogy annak kamatai évenként szorgalmas és jómagaviseletü gyermekek jutalmazására fordittassanak. Legyen Isten áldása a megboldogult tanitó emlékén és a megemlékezőkön.

Nyilvános számadás és köszönet. A Csucsán február hó 25-én az ev. ref. templom javára rendezett és fényesen sikerült táncestély tisztajövedelme 381 kor. 87 fill., a rendezőség által az egyház előljáróságának átadatott és gyümölcsöztetés végett a csucsai Hitelszövetkezet pénztárába helyeztetett. A szép eredményért ugy a rendezőség, mint az áldozatkész, lelkes község fogadják ugy a mi, mint a csucsai ref. hivek hálás köszönetét. Csucsa, 1905. márczius 2. Barabás Árpád ref. lelkész, Imre József gondnok.

HIVATALOS RÉSZ.

841—1905. sz.

KÖRRENDELET

az egyházkerületi közfőtörvényszék eljárási költségeinek megállapitása tárgyában.

Egyházkerületünk közfőtörvényszéke folyó évi február hó 1-én tartott rendkivüli ülésébél indokolt javaslatot tett igazgatótanácsunkhoz a *közfőtörvényszék eljárási költségeinek megállapitása* iránt.

E javaslat elfogadásával igazgatótanácsunk a következő határozatokat állapitotta meg:

1. A közfőtörvényszék rendes és rendkivüli üléseire beidézett és megjelent birák, illetőleg főjegyző és főügyész, jogositva vannak az 1899. évi 3738. számu igazgatótanácsi határozattal megállapitott útiköltség szabályzat értelmében felszámitani a felmerülő utazási költségeket és napidijakat, ez utóbbit még a törvényszéki ülés székhelyén lakó birák, illetőleg tagok is.

2. Az egyes fegyelmi ügyek referensei jogositva vannak ezen felül, minden egyes általuk referált és érdemleges határozattal eldöntött ügy után 10—10 kor. előadói tiszteletdijat felszámitani.

3. Az egyházkerületi főjegyző irodai költségeinek és munkadijainak megtéritésére, illetve honorálásárs szintén 10—10 k. állapitandó meg minden egyes érdemi véghatározattal elintézett ügy után.

4. Az egyházkerületi főügyész pedig szintén 10—10 k. honóráriumban részesül mindazon fegyelmi ügyek után, melyeknek előkészitésében és eldöntésében érdemi véleménynyilvánitásra, illetőleg indokolt vádinditvány megtételére hivatott fel és ennek folytán ilyen érdemi munkálkodást fejtett ki.

5. A közfőtörvényszéki üléseknek fenti alapon felszámitandó költségei az elmarasztaltakra itéletesen és aránylagosan osztandók szét, ellenben a hivatalból meginditott és esetleg felmentéssel végződő fegyelmi ügyekre eső kiadásokat az egyházkerületi pénztár fedezi, de ezeknél csak a készkiadások, napidijak és utiköltségek megtéritését igényelheti a főtörvényszék.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. febr. hó 16-án tartott üléséből.

Dr. Bartók György, elnök. *Kádár János,* titkár.

1083—1905. sz.

KÖRRENDELET

valamennyi nagytiszteletü Esperesi Hivatalnak.

Az 1888. évben tartott főtiszt. egyházkerületi Közgyülés a vizsgálati dijak megállapitása tárgyában 37. jkvi sz. határozatával az egyházmegyei pénztárakra vonatkozó szabályrendelet 5. §-nak I. a. pontja megállapitván az egyházközségek által fizetendő vizsgálati dijak összegét, ugyanazon szabályrendelet 6. §. I. a. pontjában megszabta azon irányt is, amely szerint a befolyó összeg felhasználható. Minthogy a főtiszteletü egyházkerületi Közgyülés 1902. évi 35. jkvi sz. alatt hozott határzatával az egyházmegyék ujabb beosztása kimondatott és a volt püspöki vizsgálat alatti egyházközségek is azokba bekebeleztettek anélkül, hogy ennek folytán a vizsgálati dijak összegének s esetleg a krajczáros élőtőkéből e czélra kiszolgáltatandó pótlékok szabályozására nézve intézkedés tétetett volna: ennek folytán felhivjuk a nagytiszteletü Esperes urakat, hogy az egyházmegyéjükbe tartozó egyházközségnek az előljelzett 1888. évi egyházkerületi közgyülés 37. jkvi sz. a. kelt határozatában megállapitott szabályzat 5. §. I. a. pontja alapján megállapitott osztályba sorozás alapul vétele mellett az egyes egyházközségek névszerinti felsorolásával tüntessék ki az egyházmegyéjükből befolyó vizsgálati dijakat és ezen kimutatást ide haladéktalanul, de legkésőbb folyó hó végéig terjesszék fel. Sziveskedjenek egyuttal hiteles kimutatást készittetni arról, hogy az előbb érintett szabályzat 6. §-nak I. a. pontja szerint tőkésiteni rendelt 10 %-ból 1904. év végéig mily összeg tőkésittetett?

Kolozsvár, 1905. márcz. 3-án.

Dr. Bartók, elnök. *Maksay János,* számvevő.

Sz. 1017—1905.

KÖRLEVÉL

az ev. ref. népiskolák tiszteletes iskolaszékeihez, a kollegiumok elemi iskolái igazgatóságaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi Miniszter ur mult évi 2962. számu rendeletével az összes állami és államilag segélyezett községi népiskoláknál elrendelte a *népiskolai könyvtárak* berendezését s a megállapitott elvek szerint kezelését. Feltétlenül szükségesnek tartjuk, hogy ev. ref. népiskoláink is népiskolai olvasókönyvtárakkal legyenek felszerelve. A miniszteri terv szerinti könyvtáraknak három tipusa van:

Az I. tipus 1—2 tanerős iskolák számára, áll 72 kötetből, az ára 130 k. 46 f.

A II. tipus 3—5 tanitós iskolák számára, áll 153 kötetből, az ára 274 k. 92 f.

A III. tipus 6 és több tanitós iskolák számára, áll 254 kötetből, az ára 484 k. 89 f.

A könyvtár beszerzése történhetik 6 év allatti részletfizetéssel, ugy, hogy a tanulóktól (a Népiskolal rendtartás 22. §. alapján) szedett beiratási dijak, vagy az iskolának más jövedelmei fordittatnának a beszerzési költség részleteinek fedezésére, vagy az egyház (kollegium) a saját pénztárából fedezi a költségeket. Előre fizetés esetében a megrendelő 10 % kedvezményt kap.

Felhivjuk a czimzetteket, hogy az esperesi hivatal (a kollegiumi előljáróság) utján április hó 15-ig jelentsék be igazgatótanácsunkhoz, hogy a népiskolai könyvtárak berendézése tárgyában minő intézkedéseket tettek?

Kolozsvárt, 1905. március hó 3-án.

Dr. Bartók elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

811—1905. sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházközségünk presbyteriumához és lelkészeihez.

A küsmödi ev. ref. egyházközség iskola épületének leégése alkalmából ismét bebizonyosodott ama feltevésünk alaposssága, hogy az egyházi épületek igen sok helyen nincsenek a valódi értéknek megfelelő összegek erejéig tüzkár ellen biztositva.

Nevezett egyházközségünk ugyanis csak 200 k. erejéig biztositotta volt iskolaépületét és igy csakis ennyi kárpótlást kapott a biztositó intézettől, holott a tényleg szenvedett kár, mérsékelt becslés szerint is, 640 koronára tehető.

Ebből az alkalomból ismét felszólitjuk az egyházak összes presbyteriumait, hogy az iskolaépületek tüzbiztositását vegyék gondos felülvizsgálat alá és amennyiben a biztositott tőke nem felelne meg az épület valódi értékének, az esetben sürgösen intézkedjenek a biztositások kiegészitése iránt, mert minden előfordulható kárért törvény szerint a presbyterium felelős.

Lelkész aait pedig arra utasitjuk, hogy a presbyteriumok ide vonatkozó határozatai ellen mindazon esetekben felebbezést jelentsenek be, midőn a megállapitott értéket

megfelelőnek nem tartják, mert az előfordulandó káresetek alkalmával első sorban a lelkészek köteleztetnek a különbözeti összegek megtérítésére, fennmaradván természetesen visszkereseti joguk a presbyterium érdekelt tagjaival szemben.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. febr. hó 16-án tartott üléséből.

Dr. Bartók, elnök. *Kádár János*, titkár.

Sz. 981—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü Esperes aához.

Részint magánértesülésekből, részint pedig hivatalos jelentések alapján tudomására jutott igazgatótanácsunknak, hogy egyes lelkészeink bérfizetés ellenében szövetkezeti helyiségnek, postahivatalnak, sőt esetleg más célokra is átengednek egyes szobákat a papi lakásból, ami által nemcsak a papi lakás kiméletes használata szenved sérelmet, hanem rendszerint a hivatalos papi iroda számára sem marad fenn megfelelő helyiség.

Hogy a tényleg fennálló ilyen esetek felől közelebbi felvilágositást szerezhessünk, és hogy a netán szükségesnek mutatkozó intézkedéseket megtehessük:

Felkérjük összes esperes aait, hogy az egyházmegyéjök területén fennálló ilyen esetekről hozzánk 30 napon belül tüzetes jelentést tenni sziveskedjenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. febr. hó 16-án tartott üléséből.

Kenesseg Béla, elnök. *Kádár János*, titkár.

Sz. 842—1905.

KÖRLEVÉL

az egyházkerület összes fegyelmi bíróságaihoz.

Erdélyi ev. ref. egyházkerületünk közfőtörvényszéke folyó évi február hó 1-én tartott rendkivüli ülésében 3 jkvi sz. a. a következő határozatat hozta:

„Elnök aa felhivja a közfőtörvényszék figyelmét az egyházkerületi utasitás 212. §. b) pontjára, mint amelyben levő rendelkezésnek megfelelő gyakorlatot értesülése szerint az egyetemes konvent bírósága egy az egyházkerületünkből oda megfelebbezett fegyelmi per tárgyalása közben kifogásolt, bár a konventi végzés indokolásában ezt nem minősitette alaki hibának.

A közfőtörvényszék e felmerült eset alkalmából kimondja, hogy biráskodási eljárásában addig is, mig az uj zsinati törvények szentesitést nyernének s ezek alapján az egyházkerületi Utasitás is átdolgoztatnék, alkalmazkodni kiván az egyöntetüség érdekében a többi egyházkerületek, illetőleg az egyetemes konvent biráskodási eljárásához és átiratilag megkeresi az igazgatótanácsot, hogy körrendeletileg értesitse az első- és másodfoku itélkező egyházi bíróságokat, hogy az ügyészi teendőket ellátó közügyigazgatók (direktorok és generális director) csak mint vádlók vegyenek részt a tárgyalásokon, de az itélethozatalnál ne szavazzanak; ez azonban nem zárja ki, hogy az elsőfoku vádhatóságként szereplő ügyész mind ama perekben, amelyekben nem ő volt a vádló, a másodfokon, részt vehessen mint szavazó biró.“

Igazgatótanácsunk a közfőtörvényszék által megállapitott emez eljárási szabályt a maga részéről is helyeselvén, annak megtartására az egyházker. összes fegyelmi törvényszékeit ezennel felhivja.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. febr. hó 16-án tartott üléséből.

Kenesseg Béla, elnök. *Kádár János*, titkár.

Sz. 284—1905.

PÁLYÁZAT.

A szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett somlyóujlaki egyházközség lelkészi állomására másodizben pályázat nyittatik.

Jövedelem a legújabban megerősitett dijlevél szerint: lakás és 1000 □ öl kert illetményen kivül 7 h. 689 □ öl szántó és 1 h. 678 □ öl rét, ezeknek jövedelme 75 kor. 83 f. Készpénz az egyház pénztárából 192 kor. A kepejövedelem pénzértéke 900 kor. Munkaváltság 60 korona. Stóla 47 kor. 60 f. Temető és czinterem haszonélvezete 24 kor. Legeltetési jog 16 kor.

Ezeknek összege 1315 kor. 43 fill. Leütve ebből a 99 kor. 20 fill. különböző kiadást, marad 1216 kor. 23 fill. Ezen összeget 1600 koronára kiegésziti a 383 kor. 77 fill. államsegély (kongrua).

Pályázati határidő 1905. április 1.

A lelkészi minősitvény, szolgálati bizonyitvány s más lehető okmányokkal felszerelt pályázati kérvények ntü Bartha Dezső h. esperes urhoz küldendők Tasnádra (Szilágy m.).

Kolozsvárt, 1905. márczius hó 7-én.

Dr. Bartók György püspök.

237—1905 sz.

KÖRLEVÉL

az udvarhelyi egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

Értesitem tiszt. lelkésztársaimat, hogy f. hó 15—31. napjain nem leszek itthon s ez idő alatt a tiszt. főjegyző úr fog helyettesiteni.

Alsósófalva, 1905. március 7.

Ifj. Péter Károly, esperes.

PÁLYÁZAT

A debreczeni ev. ref. jogakadémián kinevezés folytán üredésbe jövő egyik rendes tanszékre pályázat hirdettetik. A betöltendő tanszék tárgyai: nemzetgazdaságtan, magyar pénzügyijog és államgazdaságtan, (pénzügytan). A nemzetgazdaságtan és a magyar pénzügyijog heti 5—5 órán, az államgazdaságtan heti 4 órán adandó elő egy féléven át. A két félévben tartott előadások heti óraszámának a a speciál-kollegiumokkal együtt félévenként legalább 10-et kell kitennie.

Megkivántatik: a jog vagy államtudományi doctorátus, továbbá az egyetemi magántanári képesités a fent nevezett tárgyak valamelyikéből, vagy a mennyiben ezen utóbbi képesités hiányzanék, annak a nemzetgazdaságtanból vagy az államgazdaságtanból való megszerzése a megválasztástól számitott 2 év alatt kötelező.

Csak ev. ref. vallásu pályázónak folyamodványa vétetik figyelembe.

A megválasztandó tanár az országos tanári nyugdijintézetnek jogositott és kötelezett tagja lesz s hivatalát az 1905. évi szept. hó 1-én szaktudománya körébe vágó székfoglaló értekezés megtartásával foglalja el.

Javadalmazása: rendes tanári fizetés évenkint 4000 korona, öt évenkint öt izben 200 korona korpótlék és 800 korona lakpénz.

Szabályaink értelmében a közvetlenül megelőzőleg megszakitás nélkül rendes tanári minőségben máshol eltöltött szolgálati idő a korpótlék jogosultság szempontjából beszámittatik.

Az 1897. évi 183. szám alatt kelt egyházkerületi határozat értelmében a korpótléknak 200 koronáról 400 koronára való felemelése kilátásba van helyezve.

A mennyiben a tanszékre olyan egyén választatnék meg, ki a teljes qualificatiót, nevezetesen az egyetemi magántanári képesitést még meg nem szerezte, az 1897. évi 183. sz. egyházkerületi végzés értelmében mindaddig, mig teljes képesitettség megszerzését be nem igazolja, 3000 korona alapfizetést s 800 korona lakáspénzt élvezhet.

A pályázati kérvények keresztlevéllel, életrajzi vázlattal, a védkötelezettség teljesitését s az egészségi állapotot igazoló bizonyitvánnyal, a képesitést feltüntető okmányokkal, esetleg az addigi alkalmaztatásról szóló bizonyitvánnyal és az irodalmi müködést feltüntető iratokkal felszerelve a tiszántuli ev. ref. egyházkerület püspöki hivatalához Debreczenbe, 1905. év márcz. 31-ig és pedig hivatalban levőké felettes hatóságuk utján adandók be.

Debreczen, 1905. márcz. 4.

Kiss Áron, püspök.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *11-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. márczius 16.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A cura pastoralis áldásai.

Tanitják a theologián, hirdetik lapjainkban, hogy legkiválóbb fegyvereink egyike a cura pastoralis,

Érintkezni a hivekkel, megjelenni házi tüzhelyeiknél, szives örömmel meghallgatni nem ritkán panaszkodó beszédeiket, tájékozást szerezni kisebb-nagyobb ügyeikről, jóindulatu érdeklődéssel kisérni dolgaikat s szükség esetén némi tanácscsal is szolgálni ő nekik: ebben látom én a cura pastoralist.

Mint mindent a világon, csak akkor és ott ismerünk meg valóban, a mikor és hol annak hiányát tapasztaljuk, ugy a cura pastoralis óriási fontosságát is, csak akkor állapithatjuk meg igazán, ha oly gyülekezetre vetünk futó tekintetet, melynek körében ismeretlen fogalom ez.

Hivek és lelkész ismerik ugyan egymást, még köszönnek is, de .... puszta udvariasságból. Melegség a szemben, bizalmasság a tekintetben rendszerint hiányzik.

Találkozásuk csak a „papi hivatal"-ban van. (Mily rideg szó!) Érintkezésük itt is száraz és kimért. Pedig annak a szegény embernek mintha lelkét nyomná valami. Ajkát szeretné fölnyitani s szivének keservét kiöntve terhén könnyiteni, mint gyermek szokta édes atyja előtt. Félénken fölveti szemeit lelkészére, de látva annak érdeklődés nélküli, hideg tekintetét, a bizalom gerjedő tüze hirtelen kialszik, a szó pedig ajkára fagy.

Ily helyen aztán az egyházi élet is merev keretek közt, zsibbadó, alélt. Pinczében telelt sárguló fonnyatag virág az, melyet nem fürösztött meg a jótékony napfény sugárzó melege. Közvetlenséget, eleven kapcsolatot hivek élete és kathedra között, őszinte érdeklődést az egyház ügyei iránt, áldozatkészséget annak oltárára: nagyon kis mértékben találhatni itt.

De más hátránnyal is jár a cura pastoralis elmulasztása.

Mindnyájan társas lények lévén, teljesen izolálni magunkat nem tudjuk, nem is akarjuk. Ha visszavonul egy lelkész hivei összeségétől, legalább egy szükebb körrel okvetlen fog érintkezni, benső kapcsolat, szivélyes viszony itt fog kifejlődni. Szerencse ez esetben, ha e társaság tiszteletnek örvend a nép előtt, ha jogos, vagy akár jogtalan ellenszenvet, avagy éppen gyülöletet nem táplál iránta, mert különben lelkészét, mint egy u. n. klikk emberét tekinti, a mi egyáltalán nem szolgál előnyére ő neki, annál kevésbé pedig gyülekezetének,

Most azonban inkább *áldásairól* akarnék megemlékezni, a mit rövid másfélévnyi idő alatt saját szemeimmel láttam, önmagam tapasztaltam.

Szent könyvünk több helye meggyőzhet arról, hogy Jézus maga is gyakorolta a cura pastoralist s ugy vélem, hogy tanitványainak e nemü foglalkozására gondolt, mikor oly erős meggyőződéssel hirdette az ő terhének könnyüségét, az ő igájának gyönyörü voltát.

Kimenni az egyházi élet tulajdonképpi mezejére, hol hives patak, üditő forrás, illatos virág, gyümölcsben gazdag pompázó fák egyaránt találhatók: bizony gyönyörüséges munka.

Megosztani hiveink buját és örömét, résztvevő figyelemmel viseltetni sorsuk iránt, engedni, amint a ragaszkodó bizalom megcsillanó fénye fölgyul és magasra csap, a mint szive mélyén elrejtett, idegen szem fürkésző tekintete elől gondosan elzárt legféltetebb titkát őszinte nyiltsággal, igaz bizalammal föltárja papja előtt: nemde nem fölemelő, lélekneme sitő foglalkozás-e ez!?

S mily megnyugtató édes örömet szül ez hiveink sorában.

Mennyire emeli a buzgóságot, melynek eredménye látható templomban és templomon kivül egyaránt.

A lelkész pedig mily rengeteg anyagot gyüjthet ily módon.

Ember- és világismeretet szerez, iskolai készültségét, avagy inkább készületlenségét pótolja, psychologiai tanulmányokat folytat, soha meg nem tanulható dolgokra nézve gazdag tapasztalatokat gyűjt, az érdekek nagy

harczának küzdelmeibe, a lelkek titkos műhelyének mélyén néha szunnyadó, legtöbbször különböző erővel bár, de forrongó, gyakran kitörő érzések, izzó szenvedelmek tusáiba, szövevényes rostszálai közé bepillantani: csak e téren nyilik kiváló alkalom.

A keresztyén vallás maga az élet. Ezt kell hirdetni a templomban. Az életet kell visszatükröztetni a szószékről, a maga nyüzsgő elevenségével, zsibongó mozgalmasságával, lüktető erejével s ennek gyakran nem tiszta hullámai fölött a biztos czélt, határozott irányt az evangelium delejtűjével mutatni.

Ugyszólva kizárólag praedikatió-gyüjteményből álló egyházi irodalmunk már annyira fölkutatta, előhordta a biblia kincses bányájának minden gondolatát, annyira megvilágitotta minden eszméjét, hogy aki azokat most igyekszik ujolag napfényre hozni, szinte oly munkát végez, mint ki a lőport akarná ismét föltalálni.

Uj gondolatokat, eszméket termelni nagyon szép dolog, de talán eléggé hasznos és nagyon sikeres a már bőséggel levőket a mai viszonyokhoz alkalmazni minden egyes esetben.

Egyik kiváló tanárunk mondá: az év 52 vasárnapja közül legalább is 51 alkalommal okvetlen a *szeretetről* zengedezzünk. Bizony igy van.

De hogy a nagy általánosságok felhőiből alászállva, a mindennapi élet apró példáit figyelő szemmel ellesve fölhasználnánk, hogy a köztünk történő, szemünk előtt lefolyó kisebb eseményeket is megragadva mutatnánk meg neki, hogy tulajdonkép miben is áll e szeretet, azt vajmi ritkán találjuk meg katedráinkon.

A cura pastoralist gyakorló lelkésznek önként kinálkozik minden vasárnapra a beszéd kész anyaga, nem kell tanulnia, nem szükség izzadnia s hallgatói kapnak benne sok „hazavinni“ érdemes, megszivlelni való részleteket.

Szinte nem is lehet hasznát, áldásait mind elősorolni.

Ily bizalmas körben születnek az eszmék, érlelődnek a tervek s nem ritkán az életrevaló szép inditvánnyal *együtt* jön a kivitelhez szükséges ajánlat is, fölfegyverzetten ugorva az elő ama bizonyos mythologiai görög istennőhöz hasonlóan.

Elismerem, a körülmények gátló ereje sokszor akadályul szolgál e tekintetben.

Családi élet terhe, elfoglaltsága, idő-kor előhaladottsága, városi gyülekezetekben az élet kissé finnyás etikettje, nem is véve ide a néha nagy területet, elszórt lakásokat, a hivek sokszor tulságos elfoglaltságát, életmódját stb. stb. mind nehezitik a lelkész enemü munkáját.

Egész életünk küzdésből áll. Ha egy szent eszme ihlette meg lelkünket s annak előbbrejutásáért, diadaláért hevül a sziv, feszül a kebel: akkor előre és hátra, jobb és bal felé egyaránt hadakoznunk kell.

És teszi széppé, kiváltképpen becsessé az életet. A mi vágyunk, a mi lelkünknek álma egyéb nem lehet, mint a keresztyén vallás, a teljes igazság, az eszményi szeretet fenséges apotheosisának megtestesülése, fényes diadala.

Minden nyügöt le kell ráznunk vállainkról s megvivnunk a tusát a gátló körülményekkel, az időkorral, mindennel, a mi akadályoz magasztos munkánkban; s az igát egészen magunkra véve, alábocsátkozni a néplélek mélyébe, honnan örök ifjuságot, erőt adó életviz bugyog elő egyetlen szelid kéz érintésére.

Az Úr szőlőjében való e nemes foglalkozás lehet hogy pillanatig tartó borut is idéz elő néha napján egünkön, de általában derüt hoz a homlokra, mosolyt az ajkra s gyönyört terem a szivnek.

E munka végzése nélkül azonban nehéz lesz a teher, izetlen, fanyar az élet s a keresztyén vallás vidáman komoly légkörétől távol álló pessimismusra hajlik a felfogás, a gondolkozás.

A hivek pedig megszokják lelkészüket ugy tekinteni, mint egyikét „fizetett hivatalnokainak“, aki szerződésszerü kötelességének eleget tesz, de kitekinteni az „aratót“ váró szélesebb mezőre: eszébe sem jut.

Atyafiságos indulattal ajánlom ezért különösen ifju társaimnak a cura pastoralis gyakorlását, melyre sokkal nagyobb szüksége van egyházunknak ma, mint volt bármikor.

A cura pastoralis hatalmas fegyver, melynek használatát — ha figyelmesen szétnézünk — politikai és társadalmi téren, mindenhol láthatjuk.

Eme lelki fegyver kiváltkép minket illet.

Ne engedjük hát oda másoknak, de forforgassuk hivséggel a diadalom nagy napjáig!

Megyaszai Mihály.

Egyházkerületi szervezet.

Az erdélyi és a Királyhágón innen fekvő többi e. kerületek kerületi szervezetében messze menő különbségek vannak. Mint erdélyi zsinati képviselő, itt is keresem a közeledést s azért a kerületi szervezetet az alább következő formában tartanám megalkotandónak.

Az egyházkerületi közgyülés szervezete.

59. Az egyházi élet magasabb foku tevékenysége érdekében szervesen egyesült egyházmegyék *egyházkerületet* alkotnak.

60. Az e. kerület hatáskörébe eső ügyeket az egyházkerületi közgyülés intézi.

Az egyházkerületi közgyülést alkotják:

a) a püspök és a kerül. fő- és algondnok, mint elnökök; az egyházkerületi jegyzők és tanácsbirák, lelkészek és világiak egyenlő számban;

b) az egyházmegyék *esperesei, fő- és algondnokai,*

jegyzői az egyházmegyében fekvő e. községek presbiteriumai által, a népességi aránynak megfelelő számban 5 évre választott lekészi és világi *képviselők* és pedig:

a legkisebb e. megyéből is 1 lelkészi és 1 világi képviselő,

10,000—30,000 lélek után 2 lelkészi és 2 világi képviselő,

30,000—60,000 lélek után 3 lelkészi és 3 világi képviselő. Három lelkészi és három világi képviselőnél többet egyetlen egyházmegye sem küldhet;

c) a felekezeti *közép-* és *főiskolák* főgondnokainak és tanárainak képviselői; minden iskolától 2—4 világi tagja és ugyanennyi tanár;

d) minden e. megyéből, ha kebelében legalább 10 felekezeti iskola van, az iskolafentartó egyházközség presbyteriumai által 5 évre választott 1—2 tanitóképviselő. Ez esetben minden presbyteriumnak annyi szavazata van, a hány a tanitói állomások száma az e. község iskolájában.

61. Egyházkerületi gyülés évenként legalább egyszer tartatik; a szükséghez képest többször is. Idejét a püspök és főgondnok együtt jelölik meg, tagjait 30 nappal előre meghivják, a meghivóban a gyülés fontosabb tárgyait is megjelölvén.

62. A közgyülést a püspök imával nyitja meg. A tanácskozásokat az elnökök *hivatali idősebbség* szerint vezetik. Jegyzői a kerületi közgyülés által választott 1 lelkészi és egy világi jegyző.

63. A közgyülés tanácskozásai és határozathozatalai *nyilvánosak;* 15 tag kivánatára *zárt* ülés tartandó, de zárt ülésen határozat nem hozható.

Tanácskozási *szabályait* és *ügyrendjét* maga az e. kerületi közgyülés állapitja meg; a tett változtatások azonban mindig csak a következő közgyülésre lesznek érvényesek.

Érvényes határozatok hozatalára a közgyülési tagok legalább $^1/_5$-öd részének jelenléte szükséges.

Az egyházkerületi gyülés jog- és hatásköre.

64. Az egyházkerületi közgyülés, mint a kerület legfőbb *közigazgatási hatósága*, őrködik annak összes szellemi és anyagi ügyei felett:

a) gondoskodik a hitélet ápolásáról. a hiányok megszüntetéséről: rendes és segédlelkészek. tanárok és tanitók alkalmazásáról, felavatásáról és kibocsájtásáról, nyugalomba küldéséről; a kebelében fekvő *egyházközségek* és *iskolák* szellemi és anyagi haladásáról és emelkedéséről. E végből rendeleteket bocsájt ki, jelentéseket kér és — a szükségnek megfelelőleg — szabályrendeleteket alkot; az alsóbb hatóság hozzá felterjesztett szabályrendeleteit megerősiti;

b) gondoskodik, hogy az e. községekben, e. megyékben, iskolákban és bármiféle egyházi intézetekben az egyházi élettevékenység fennakadást ne szenvedjen; az összes hivatalos és nem hivatalos egyháztagok kötelességeiket pontosan betöltsék és ekként mindenek mindenütt ékesen és jó renddel legyenek;

c) ha valamelyik kisebb gyülekezetnek más anyaegyházközséghez *csatolása* vagy az egyházmegyék más területi *beosztása* válik szükségessé és átalán minden olyan *fontosabb* ügyben, mely az egész egyházkerületet akár szellemileg, akár anyagilag közelről érdekli, az egyházmegyék, illetőleg közép- és főiskolák meghallgatása mellett intézkedik;

d) gondoskodik az egyházkerület birtokában vagy felügyelete alatt álló alapitványok, ingó és ingatlan *vagyon* kezeléséről s azok jövedelmeinek rendeltetése szerint való felhasználásáról és az egyházkerület költségeinek fedezéséről; költségvetéseit, számadásait elkészitteti, felülvizsgáltatja, az idevonatkozó jelentéseket tárgyalja és a teendők iránt intézkedik, — valamint

e) véglegesen határoz az egyházi tisztviselők *díjleveleinek,* az egyes egyházközségek és iskolák *vagyonállaga* megváltoztatásának és az *ágostai* hitvallásuakkal egyesült anya-, társ-, leány-, fiókegyházközségek és missiói egyházakra nézve kötött *szerződések* végleges jóváhagyása ügyében és a hozzá felebbezett közigazgatási ügyekben.

65. Az egyházkerületi közgyülés *bizottságokat* küld ki és *megválasztja* mindazon tisztviselőket, a kiknek megválasztását az e. törvény vagy szabályrendelet az ő jogkörébe utalja.

66. Az egyházkerületi közgyülés felügyel az egyház *autonomikus* jogaira s azokat, ha szükség, védi; intézkedik a *kormányrendeletek* végrehajtása iránt és az e. kerületet minden irányban képviseli.

67. Egyházkerületi *bíróságot* szervez és intézi általa a kerület hatáskörébe utalt birósági ügyeket.

E javaslatban, szemben a konventi munkálattal, semmi sem foglaltatik, ami az összes kerületek szervezetébe bele nem illenék.

Főleg *az iskolák* helyezkednének el másképen a kerületi szervezetben. E munkálat ugyanis a tanárok és tanitók, illetőleg a *nép-*, *közép-* és *főiskolák* részére az e. kerületi életben nagyobb tevékenységi kört óhajt biztositani, mint a mekkorát a konventi munkálat kijelöl. Es ha eszünkbe vesszük azokat a fontos egyházi érdekeket, a melyeknek a mi felekezeti iskoláink szolgálatában állanak, valamint a tanárok és tanitók müveltségi fokát, lehetetlen kivánatosnak ne tartanunk, hogy úgy a népiskolai tanitók, valamint a közép- és főiskolai tanárok a szorosabb értelemben vett *egyházi* élettevékenység mezején az eddiginél szélesebb mezőt öleljenek fel.

Az igy alakuló kerületi közgyüiés *népesebb* lenne, legalább a királyhágóninneni kerületekben, mint a konventi munkálat által tervelt szervezet szerint. De óhajtandónak is kell tartanunk, hogy kerületi gyüléseink okvetetlenül *népesebbek* legyenek, mint egyikmásik vagy akármelyik *e. megye* közgyülése. A kerületi gyülések megfelelő, de túl nem hajtott népessége csak a tanácskozások *komolyságának* előnyére válik és igen alkalmas arra, hogy az egyház *tekintélyét* emelje, az *érdeklődést* iránta fokozza.

E szervezeti javaslat készitője *az erdélyi e. kerület* e. megyéiben a *kurátorok* számának alábbszállitását kontemplálja, de azt óhajtaná, hogy a *duna-* és *tiszavidéki* e. megyékben ellenkezőleg az eddigi szám növekedjék, jelesen minden e. megyében, sőt minden népesebb egyházközségben legyen egy fő- és algondnok, az *alapitványi* iskolák *előljáróságai* és *igazgatótanácsai* pedig élükön egy vagy több *gondnokkal*, lelkészi, tanári és világi előljárósági tagokból összalkotva, nyerjenek olyan *szervezetet*, a melyet minden kerület nehézség nélkül elfogadhatna, vagy bizatnék mindenik kerületben a szervezet megalkotása a *kerületekre*, melyek a helyi szükségeknek leginkább megfelelő szervezet megalkotásával oldanák meg ezt az igen nagyfontosságu kérdést. Addig is azonban a kerületi közgyülési szervezetnek megalkotásánál okvetetlenül gondoskodni kell arról, hogy ezek az *alapitványi iskolák*, ahol a tulajdonos maga a kerület, a kerületi közgyülésen megfelelő képviseletet nyerjenek.

E szervezeti javaslaton *a paritás* gondolata huzódik végig, de a *kettős elnöklést* kikerülni óhajtja avval, hogy az elnöklésre jogosultak közül *a hivatalában idősebbet* ruházza fel az elnöklés jogával. A *Senioratus* ős protestáns elv és óhajtandó, hogy egyházi szer-

vezetünkben az őt megillető helyet mindenütt kijelöljük számára. Épen a Senioratus ilyen alkalmazása fejezi ki, hogy lelkészi és világi közt a protestantizmus különbséget nem ismer.

Nemcsak indokoltnak, de elkerülhetetnül óhajtandónak vélem, hogy az Esperesek mellett az e. megyék lelkészi jegyzői is legyenek a ker. közgyülés *tagjai*. Az egyházi közigazgatás tengelyét ugyszólván az esperesi és a jegyzői kar képezi; rajtuk fordul meg az e. megyei életben minden, és a kerületi gyülés az ő tapasztalataikat igen jól értékesitheti; különben is a paritásnak is ez felel meg: *fő és algondnok, esperes és jegyző*.

Igyekeztem nézeteimet egészen objective elmondani. Valeant, quantum valere possunt.

Egy zsinati tag.

A theologia, filozófia és természettudomány közötti viszony.

Irta: Horváth István.

(Felolvastatott Nagyszebenben 1905. márcz. 10-én az egyházmegyei értekezleten.)

Az ember földi helyzetéből kifolyólag kényszeritve van arra, hogy ismerje meg és magyarázza a világegyetemet, a társadalmat és önmagát, hogy lakóhelyét szükségleteinek megfelelőleg mentől czélszerübben rendezze be, életét biztositsa, mentől boldogabbá tegye: szóval, hogy földi feladatát megoldhassa.

Ismerni a világegyetemet, a társadalmat és az embert, fatumszerü, velünk született kényszerüség, mely elől kitérni nem lehet. Ennek a feladatnak megoldására szolgálnak a szemek, a fülek, a nyelv, az izmok, az idegek, a vér, a csont, a gyomor, szóval testének összes szervezete. Ismeret és ismeret, magyarázat és magyarázat között azonban roppant különbség van. A ma született gyermek sem nem ismer, sem nem magyaráz, legfölebb sirással jelzi, hogy valami hiányzik, a mi kellemetlen, vagy csöndes alvással, vidám ébredéssel árulja el a kellemes hatásokat, melyek érintik. De amint a külvilág hatásainak és saját egyéni aktivitásának együttes müködése fokonként megnyilatkozik, amint a szervek fejlődnek s funkcióképesek lesznek: kezd a fejlődő gyermek állapotának megfelelőleg ismerni, magyarázni, itélni s ennek utasitásai szerint rendezni, módositani gyermeki életének viszonyait. Mily roppant különbség van azonban ezen gyermeki ismeret és a bölcsek ismerete között! Mintha nem is egynemüek lennének! Mintha nem is fokozati, tartalmi különbség választaná el azokat egymástól, hanem valami egyebek, valami különnemü, egymással semmi összefüggésben, viszonyban nem levők lennének! Holott egyik mint a másik a maga speciális állapotának megfelelő ismeret, szükségleteit kielégitő ismeret; megnyugtató magyarázat.

Van valami megfejthetetlen izgatottság abban a szövevényes titokszerüségben, mely érzékeink közvetitésével, a szinek tarkaságával, a magasság és mélység rejtélyeivel, a tér és idő végtelenségével, az állandóság és változás forgatagával, a szép, jó, igaz utáni vágyódással, a bün és vétek gyötrelmeivel, a jog és kötelesség parancsaival, öntudatunk millió meg millió módosulásával oly külső és belső világot, külső és belső rendet tár fel előttünk, mely mintegy kényszeriti az embert arra, hogy azt a külső és belső rendet, ezt a külső és belső világot, azok egymáshozi viszonyát ismerje meg, mentől kielégitőbben magyarázza és életviszonyaira alkalmazza, mert ha élni akar, csak igy élhet környezetével összhangban.

Es már a világegyetem, a társadalom és ember megismerésének, magyarázásának ezen fatumszerü szükségessége, mint megvagyok győződve, első kimutatható mozzanata nem csak a vallásnak, hanem minden szellemi, értelmi, erkölcsi művészi, sőt a gyakorlati életben alkalmazott minden emberi alkotásnak. Vallásnak, erkölcsnek, művészetnek, kulturának tehát közös kiindulási pontjuk van; egy gyökérből táplálkoznak, bárha megjelenésükben — mint a makkból fakadó tölgynek törzse, ágai, levelei, többi részei, jóllehet ezek is közös gyökérből táplálkoznak — nagyon de nagyon különbözők. E különbözőség tette szükségessé a tudományok különböző nemeit.

Időknek folyamában három szellemi hatalmasság, mint egy triumviratus emelkedett ki s ragadta magához a világegyetem, a társadalom és ember megismerésének, magyarázásának, az emberiség vezetésének, kormányzásának jogát, ez a szellemi triumviratus a *theologia, filozofia* és *természettudomány*. Ezek között legidősebb a theologia, legfiatalabb a természettudomány, legbizonytalanabb a filozofia, hol a theologia szolgálatában, hol azzal ellenkezésben s elkeseredett háboruban, sokszor hitelét vesztve tehetetlenségre kárhoztatva. Ennek oka pedig abban keresendő, hogy régebben, egészen a legujabb időkig mind a theologus, mind a filozofus a tüneményeket, a jelenségeket, mint ilyeneket magyarázta: de a theologusnak meg volt az az előnye, hogy ő kiindulási pontnak egy változhatatlan lényt, istent vett fel, mig a filozofus eszére támaszkodva, ellentmondásokba bonyolódott, valahányszor esze cserben hagyta. Csak a legujabb időben született meg az a nézet — s ezzel együtt a természettudomány is — hogy a világegyetemnek, társadalomnak, embernek ismerete és magyarázata nem az egyes tünemények, jelenségek, mint ilyenek ismeretében és magyarázatában áll — melyek maguk is változók s igy szilárd alapot nem szolgáltatnak: hanem az ezen tünemények és jelenségek közötti állandó viszonynak, magának a törvénynek ismeretében, mely örök és változhatatlan. Szerinte a feladat az, hogy ismerjük meg a világegyetemben, a társadalomban, az ember életében feltünedező ezer meg ezer tüneménynek, jelenségnek törvényét; azaz megjelenési módját, folyamatát — mert csak ekkor lesz helyes, igazolható minden ismeretünk. Ma már ott állunk, hogy az asztronomus, chemikus, biologus, psichologus, geologus, sociologus, zoologus, botánikus, minerologus és a többiek, kik ismerni és magyarázni akarják és tudják is magyarázni a világegyetemet, a társadalmat és embert nem fordulnak a pápai csalhatatlanság jóváhagyásához, sem semmiféle theologiától felvilágositást nem kérnek; de igenis kér tőle adatokat a theologus és filozofus. A természettudomány kicsinylő mosolygással tekinti a metafizika, scholastika entitásait, quiditásait, diinamisait; energiáját, anyagját, szellemét, mindenféle lényegiségeit, melyek felvételével a világegyetemet, a társadalmat és embert magyarázni igyekeznek.

A természettudomány rohamos haladása azonban nem szüntette meg, sőt éppen megerősitette a három szellemi hatalmasság jogosultságát. Az evolúciónak általánosan elfogadott törvénye tudományos alapon igazolja az élettelen és élő világ létezése mellett a szellemi világ létezését is, melyek egymástól élesen el vannak különitve. Ma theologus tudományos alapon támaszkodhatik arra, hogy valamiképen a szervetlen elemek, az éleny, légeny, nitrogén, hidrogén és a többiek nem maguktól, hanem csak azon esetben hatolnak az élő szervezetbe s lesznek annak részei, ha valami — a mit életelvnek nevezhetünk — lehatol hozzájuk s felemeli azokat magához: ugy az állat embert, a biologiai embert is egy felette álló szellemvilág emeli ki természeti állapotából egy magasabb

regioba, hol nem mint őrző, vérengező állat, hanem mint ember foglal helyet.

Éppen ezért komoly és higgadt tudósai — mondja Lewes — „egy szellemi triumviratust fogadtak el, melynek összhangzatos együttmüködése van hivatva arra, hogy az emberi nem fejlését vezesse s biznak is a vállvetett munkálkodás összhangzatában“ Hogy közöttük háboruság s birtokháboritások ne történjenek, mindenik hatalmasság részére kijelölték illetékes birodalmát s ennek mesgyéjét, melyen tul egyik sem terjeszkedhetik.

Én e határvonalok kijelölésének felmutatásában Lewes-t a jeles pozitiv filozofust, tanitó mesteremet követem. Szerinte a theologia — bár igényt tart arra, hogy nála van letéve a legfelsőbb igazság kulcsa — nem követelheti komolyan, hogy az alsóbb felett is ő döntsön, hanem bevallja, hogy képtelen hathatós módszereket szolgáltatni a kutatásnak vagy az ismeretnek érvényes adatokat szolgáltatni. Önszántából a hit terére szoritkozik és átengedi a kutatás terét a filozofiának és a természettudománynak. *„Tulajdonképeni megyéje az érzelmek megyéje“*, feladata *„vallásbeli fogalmaink rendszeresitése.“*

(Folyt. köv.)

A református egyház állapota 1903-ban.

(A vall. és közokt. miniszter „Magyarország közoktatásügye 1903-ban“ czimü jelentése alapján.)

(Folytatás.)

b) Felekezetnélküliség.

Egyházi életünk 1903. évi adatait vizsgálva eljutottunk a felekezetnélküliség kérdéséhez. E rész annál is inkább figyelmet érdemel, mert némelyek egyoldaluan, szinte kétségbe esve, a felekezetnélkülivé létel inditó okául a nép vallásos érzésének megrendülését, sőt hiányát, az erkölcsi érzék decadenciáját szeretnék feltüntetni. Hanem e felfogást végeredményében csaknem semmivé teszik a statisztikai adatok. Nem lehet ugyan eltagadni, hogy sok esetben aljas, erkölcstelen önérdek is dolgozott, mégis a felekezetnélkülivé levők legnagyobb számánál főleg a baptista és názárénus szekták kebelébe térés által tisztán kimutatható, hogy nem a vallásos érzés megrendülése, de sőt a vallásos rajongás volt az inditó ok legnagyobb mértékben. Bizony e tünet, ha tán beteges rajongásnak is minősitjök, annyit mindenesetre bizonyit, hogy népünk egyrészének vallásos szükségletét kielégiteni nem tudja a mi meglehetősen lanyha egyházi szellemünk s tekintetbe véve azt is, hogy épen a mi egyházunk fektet legkisebb sulyt a nép vallásos érzésének ápolására: a mi egyházunk nagymérvü megtámadtatását a szekták részéről főleg a lelki gondozás hiányának kell tulajdonitanunk.

Mert mi csak konstatáljuk, de nemakarjuk megérteni a veszedelmet. Nem foglalkozunk magával a kilépő személylyel ugy, ahogy kéne. Rendesen csak tudomásul vesszük a kilépést s szomorodott szivvel konstatáljuk, hogy itt is, ott is elhullott, eltévedt egy-egy juh nyájunktól. Csak a tényt konstatáljuk, de nem nézünk be a lelki élet mühelyébe, nem igyekezünk az inditó okokat felkutatni, melyek a kilépésre birták az illetőt. Az egyházi adóra, annak terheire csupán, ma már nem lehet ráfogni a kilépéseket. A vallásos érzés megrendülését okul nem hozhatjuk fel, hiszen ezt hathatósan megczáfolja a statisztika, de különben is az utóbbinál épen az ellenkező történik. Nem marad más hátra, minthogy vagy egyházunk létexistenciáját, életképességét vonjuk kétségbe, vagy pedig bevalljuk saját gyengeségünket. Azt hiszem, hogy az utóbbinál kell maradnunk.

Mert nézzük meg csak, vajjon a szekták ellen ugy folytatjuk-e a harczot, ahogy kellene? Legtöbb esetben csak akkor fogunk a mentéshez, amikor már késő s minthogy akkor nem lehet eredmény, nem hogy bavallanók akár hanyagságunkat, akár erőtlenségünket, hanem ráfogjuk egyházi terhekre, vallástalanságra, erkölcsi züllésre, szóval minden egyébre, csak arra nem, a mire kéne. „Hulljon a férgese, ugy sem nagy kár.“ Ez igen szép okoskodás lehet arra nézve, aki csupán okoskodik, de bizony azt a férgest meg kellene tisztitani s tekintetbe kellene venni azt is, hogy annak az eldobott, nem sajnált férgesnek származhatik a magjából jó gyümölcs is, amit bizony nem fogunk a magunkénak mondani. Még a holtakhoz is kell hivni orvost, aki a halált konstatálja. Még a halálos betegtől sem szokás megvonni az orvosságos üveget, hát a kezdődő állapotban levő betegeket magukra szabad hagyni? Meg engedhetjük e hogy napról-napra mind jobban és mind többeket ragadjon magával a láz. Egy régi jó latin közmondás szerint ha megvan találva a betegség oka, megvan találva a betegség orvossága is. Csakhogy ez sem akkor mikor végét járja a beteg. Nekünk a kilépések s a felekezetnélkülivé tétel alap motivumaival kell tisztába jönnünk először s azokat kellene orvosolnunk. Az egész alábbi statisztika erre tanit, erre int.

Természetes dolog, hogy e munkánál a helyi körülmények is rendkivüli befolyást gyakorolhatnak, de nagyjában egészében az egész kérdés koncentrálódik abban a mozzanatban, hogy legnagyobb mértékben vallásos rajongás esete forogván fönn, a tulajdonképeni munka nem annyira vallásos érzés ébresztésében, hanem a már meglevőnek mérséklésében vagy helyes utra terelésében áll. Megkell vizsgálnunk honnan eredt, honnan jött be, kik miféle eszközökkel terjesztik s miféle táplálékot talál a hivek lelkében az egész tünet. Hiszen utovégre ha vallásos szükségletének kielégitésére nem talált elég anyagot, mi kell nyujtsunk neki, hiszen mi volnánk lelki gondozói A nép gondolkozás módját olvasmányait, eszmecseréit kell figyelemmel kisérnünk, másképen semmi eredményt, vagy legalább is tartósat elérni nem tudunk. És ezen a ponton tünik ki, itt a felekezetnélkülivé létel óriási számainál az alapos cura pastoralis jelentősége.

Nézzük most meg a felekezetnélküliség állapotát az 1903. évben hazánkban.

Felekezetből való kilépésüket 1903-ban 1373-an jelentették be. (Ebből 698 férfi, 675 nő). Ezen 1373 kilépési esetnél 530-al szerepel a református egyház, ami 38 %-a az összes kilépettek számának. Szóval, ép ugy mint az áttéréseknél itt is mi vezetünk.

A többi felekezetekéivel párhuzamba állitva:

ev. ref.	r. kath.	g. kath.	g. kel.	ág. ev.	unit.	izraelita
530	161	44	476	148	1	13

Százalékban kifejezve:

ev. ref.	r. kath.	g. kath.	g. kel.	ág. ev.	unit.	izraelita
38·60	11·73	3.20	34·67	10.88	0·07	0·85

A fenti kimutatás egész világosan amellett szól, hogy a kilépések legnagyobb mértékben minket sujtanak. Lám a római egyház, daczára óriási számbeli összegének, milyen rendkivül csekély arányban szenved a a kilépések által.

Igen tanulságos, ha a kilépők életkorát is tekintetbe vesszük.

Ebbeli vizsgálódásunkat csak a ref. egyházra terjesztjük ki, mivel az arány a többi felekezetekéivel meglehetősen összeesik.

Kilépett a református egyházból:

20 éven alul	20—24	25—29	30—39	40—48	50—59	60 éven felül
26	51	58	114	128	89	64

Látható, hogy a felekezetnélkülivé létel legnagyobb mértékben (24%) meglett korban 40—49 évek idején lép fel. Könnyelmü meggondolatlansággal tehát csakis felületes szemlélő vádolhatja a szektákba kitérőket.

E táblázatokból egészen világosan megállapitható, hogy a felekezetnélkülivé létel legnagyobb mértékben minket fenyeget s megélemedett egyháztagjaink sorából szedi legnagyobb mértékben hivőit.

Most rátérhetünk kutatni, keresni a fentebbi tünetek okát. Előbb röviden emlitettük, hogy a mondhatni szálló ige gyanánt emlegetni szokott egyházi terhekre se ne hivatkozzunk, se azokra ne támaszkodjunk. Nem a szegénység a baj hála Istennek, mert az már igenis rosz dolog volna. Másban van a baj. Egyházunk s a többi felekezetek hiveit legnagyobb mértékben a vallásos rajongás viszi az egyes szekták kebelébe.

Állitásunk igazolására ki fogjuk mutatni azt is, ahol e kettő: t. i. a vallásos rajongás és egyházi terhek együttesen lépnek fel s magunk be fogjuk látni, milyen elenyészően csekély az enemü kilépések száma.

Még azelőtt megemlithetjük, hogy nemzetiségét tekintve a kilépetteknek, a kilépők 50.11% magyar. A többi megletősen egyenlően oszlik el, csak az oláhok foglalnak le maguknak 28%-ot. A magyar elemmel nálunk a ref. egyház, náluk az oláh elem gör. kel. vallásu része vesztett leginkább.

Nézzük meg már most e kilépések valószinü okát. Itt is bőven elégséges csupán ref. egyházunk adataival foglalkozni, hiszen a többi felekezetek arányszámai az okokat illetőleg csaknem teljesen megfelelnek a mi arányszámainknak.

A kilépő 530 református kilépésének valószinü oka:

Nazarenus szektához való áttérés	Baptista szektához való áttérés	Nazarénus szektához való áttérés és egyházi adó	Baptista szektához való áttérés és egyházi adó	Egyházi adó	Vizsálykodás lelkészszel	Egyéb okok
119	304	—	41	44	3	19

Bizony a názárénus és baptista szekták és nem az egyházi adók birták rá legnagyobb részben felekezete elhagyására a kilépetteket. A baptizmus és nazarenismus hóditó ereje, nem a terhek leemelése által, hiszen azok talán nagyobbak a szektáknál, hanem pusztán a vallásos szükséglet, lehet aztán az helytelen irányu vagy nem, az itt ugy sem lényeges most, kielégitésével egyre támadja, egyre csorbitja egyházunk falait.

Főképen a baptizmus nagymérvü hóditása szembetünő. Hiszen 51·20%, tehát több mint fele a kilépetteknek ide tér ki.

A felekezetnélküliség adatait vizsgálva, még csak egy kérdésre kell feleletet adnunk E kérdés pedig nem más, mint hogy vajjon a felekezetekből való kilépések száma s maga az egész felekezetnélküliségi mozgalom az évek folyamán apad-e, veszt-e erejéből. E kérdés annyival is inkább érdekelhet, mert hiszen, ha az áttéréseknél bizonyos foku javulást konstatáltunk, vajjon nem remélhetjük-e itt is a javulást és és a jobb jövendőt?

A kérdésre feleletet azok az adatok nyujtanak, melyek a kilépési mozgalmakat 1896-tól 1903-ig foglalják magukban. E nyolcz esztendő alatt az összes kilépések száma 18393 volt. (Ebből 9038 férfi, 9355 nő.) E kilépettek közül 5969-el szerepel a református egyház. (Ebből 2582 férfi és 3387 nő.) Eszerint az összes kilépettek 32%-át, tehát egyharmadát a református egyház szolgáltatta.

A 18393 kilépettel szemben elenyészően csekély a visszatértek száma = 1000, amiből 159 lett ismét reformátussá. Bizony csekély vigasztalás ez, a kilépések nagy száma mellett.

Tekintsük át azonban évenkint a ref. egyházból való kilépéseket. Az 5969 kitérő évek szerint a következőképen oszlik meg:

Év....	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	1901.	1902.	1903.
	1540	1884	817	452	290	250	206	530

Látható, hogy a milyen örvendetes javulás észlelhető 1903-ig, ép olyan meglepően elszomoritó az 1903. évi nagy visszaesés. A pár évig lassanként erejét vesztő mozgalom ismételten fenyeget.

A visszatéréseknél már valamivel kedvezőbb a helyzet, amennyiben ott javulás észlelhető.

Visszatértek a kilépettek közül:

Év....	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	1901.	1902.	1903.
	12	29	21	4	11	8	65	209

Ha az összes veszteséget tekintetbe vesszük és arányba állitjuk az egyes felekezeteknek az egész ország népességében elfoglalt arányszámával, ez az eredmény épen kétségbeejtő. Nézzük csak a katholikusok és reformátusok számarányait. A r. katholicizmus hivei az ország lakosságának 43·7%-át teszik, a kilépések számában pedig a r. kath. egyház 19·1 %-al van képviselve. Mig mi az ország népességében elfoglalt 14·4%-al szemben a kilépéseknél 32 %-al vagyunk képviselve. Az 1903. évi adatokban pedig épen 38%-al szerepelünk. Valóban ezek a számok ijesztő módon tesznek tanuságot veszedelmeinkről.

S ha az áttérések adatai végeredményökben foglalnak is valami vigasztalót magukban, addig a felekezetnélküliség mozgalma ismét felemelte fejét s egyházunk minden pásztorának éberségére, szorgalmára van szükségünk, hogy a baj nehogy elharapódzék, de megszüntettessék.

Az áttérések és a felekezetnélküliség fentebbi szomoru adatai után rátérhetünk ref. egyházunknak az oktatásügyi mozgalmakban tanusitott részvételére.

Berde Sándor.

(Folytatása köv.)

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Most megjelent uj könyvek:

Dr. Ker János egyházi beszédei. Forditotta Csizmadia Lajos pápai theol. tanár. Pápa 1905. 284 lap. 4 korona.

Szalay József: Keresztyén tanitások. III. kötet. Kiadja a „Keresztyén Evangelista" szerkesztősége. Nagybecskerek, 1905. 152 lap. 2 korona.

Faragó György Evangelium szerint reformált hitvédelem az ujrakeresztelkedő baptisták ellen. Debreczen, 1905. 16 lap. 20 fillér. 10 példánnyal portomentes. 100 példányban portomentes és féláru.

A bukaresti ev. ref. egyházközség 1903. és 1904. évi értesitője. Kiadja a presbyterium. Bukarest 1905. 51 lap.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk felelős szerkesztője a zsinati ülésekre Budapestre utazván, távolléte alatt a szerkesztői teendőket I. Irsay József kolozsvári lelkipásztor atyánkfia fogja ellátni.

Csiky Lajos a debreczeni theologia tudós tanára elhatározta, hogy hosszabb időre kimegy Amerikába, hogy ott propagandát inditson a Debreczeni Ref. Egyetem érdekében és gyűjtést inditson annak javára. E nemes egyházszeretetről tanuságot tevő elhatározást dicsérni felesleges. Önmagát dicséri. Vajha munkálkodása közelebb vinne a czélhoz.

A kolozsvári „Bethlen Gábor Kör" lelkes felhivást bocsát ki legközelebb protestáns társadalmunkhoz, melyben nemes czéljai megvalósitására támogatást kér. Ajánljuk olvasóink figyelmébe e nagy hivatásra jogositott egyesület esdő szavait.

Válaszuti egyházközségünk papi hivatalába e hó 12-én vasárnap igtatták be az uj lelkipásztort *Bácsy* Gyula volt mérai ev. ref. lelkészt. A beigtatást *Kenessey* Béla egyh. ker. főjegyző thel. igazgató végezte, ki gyönyörü beszédben mutatta be volt tanitványának uj állásából folyó kötelességeit. A beigtatási ünnepélyen részt vett az egész vidék inteligenciája élén br. Bánffy Albertel. Az ünnepély után az egyház látta vendégül a jelenvoltakat.

Szentistváni egyházközségünkbe a mélt. püspök ur a lelkipásztori állásra segédlelkészi minőségben *Farkas* János IV theol. atyánkfiát nevezte ki. Üdvözöljük mi is az uj lelkipásztort.

Dr. Prugh Budapesten. Dr. Prugh, az amerikai ref. egyház konventjének elnöke minapában Budapesten járt. Tulajdonkép a berlini uj székes egyház ünnepélyes felavatására jött át Európába s egy napra a magyarok iránti rokonszenvtől inditva Budapestre is ellátogatott. Fájdalom, a dunamelléki ref. egyház főgondnokával nem beszélhetett, de érintkezett a budapesti ref. egyház egyik lelkészével s a pesti egyházmegye esperesével, biztositván őket arról, hogy az amerikai ref. egyház a magyar ref. egyházzal testvéries egyetértésben óhajt gondoskodni az amarikai magyarokról s a magyar egyházmegye fejlődését gátolni nem fogja.

Márczius 15-ét a kolozsvári ref. theol. fakultás ifjusága szép ünnepély keretében ünnepelte meg. Az ifjusági énekkar éneke után K. Nagy Lajos theol. mondott megható imát, majd Benedek Márton theol. szavalta nemes hévvel a „Talpra magyar"-t. Az ünnepély kimagasló pontja Nagy Károly theol. professzor gyönyörü beszéde volt, ki rámutatva az első márczius 15-ike eredményeire, az igazi szabadság, egyenlőség és testvériség megvalósitását hangsulyozva, mint czélt, feladatot, ennek megvalósitására hivta fel a theologus ifjuságot, mint a magyar nemzet lelkiismeretének jövendőbeli képviselőit. A nagyhatásu beszéd után Weimann Péter theol. szavalta el mély érzéssel Szabolcska alkalmi költeményét. Az ünnepélyt az ifj. énekkar zárta be a Szózattal.

A Bethlen-főiskola ifjusága márczius tizenötödiki ünnepet a kollégium disztermében délelőtt 10 órakor rendezett a következő müsorral: 1. Kossuth-nóta. Éneklé a gimn. vegyeskar. Alkalmi beszédet mondott Szabó András VII. o. t. 3. „Szent az érzet sziveinkben". Énekelte a gimn. önképzőkör dalosköre. 4. „Hang a Petőfi sirjából". Ábrányi Emil költeménye. Szavalta Dózsa Albert, IV. o. kép. 5. „Rendületlenül". Révfytől. Énekelte a tan. kép. dalosköre. 6. „Árpád siri álma". M. Kovács Gyula költeménye. Szavalta Vadas József, VII. o. t. 7. Marseillaise. Énekelte a gim. vegyeskar. 8. Az ifjusági zenekar indulója. — Ezt követte az 1704. márczius 16-iki vésznap kétszázegyedik évfordulójának ünnepélye a sétatéri diákemléknél. 1. A Himnuszt énekelte az ifjuság. 2. „Kurucz diákok sirjánál."Irta Simonffi János VIII. o. t. Szavalta Szilágyi Aladár VIII. o. t. 3. „Itt e sirhalomnál." Enekelte a gimnáziumi önképzőkör dalosköre. 4. „A kápolna-dombon." Irta Szabó András VII. o. t. Szavalta Cirner László VII. o. t. 5. A Szózatot énekelte az ifjuság.

Egyházi ügyek a politikai napilapokban. Politikai napilapjaink mindinkább kezdik belátni, hogy olvasóink nem csupán a politika iránt érdeklődnek és nemcsak a napi eseményekről kivánnak tájékozást nyerni, hanem az egyházi élet ügyeiről és kérdéseiről is. Ennek tulajdonitható, hogy legujabban a „Független Magyarország" czimü napilap is egy egész külön rovatot nyitott a magyar egyházi ügyek és kérdések megtárgyalására. A rovat nem kizárólag egyik vagy másik egyház számára nyittatott, hanem általában a magyar egyházi ügyek megbeszélésére. A rovat vezetői Haypál Benő budai és Szabolcska Mihály temesvári ref. lelkészek. A rovatot és annak vezetőit szivesen üdvözöljük.

Budapesti lelkészválasztási mozgalmak. A most üresedésben levő egyik budapesti ref. lelkészi állas betöltésére nagy tüzzel folynak az előkészületek. Egymásután jelennek meg a lelkes hangu felhivások újabb meg ujabb jelöltek érdekében. Ez idő szerint a következő jelöltek pártjai alakultak meg: Dr. Szabó Aladár, budapesti theol. tanár, Molnár Hugó, ujvidéki lelkész; Juhász László, budapesti s. lelkész; Gergely Antal, mezőturi lelkész; B. Molnár Sándor, rákosfalvai lelkész. — Hihetőleg lesznek még többen is a pályázati határidő lejártáig. Adja Isten, hogy a fővárosi nagy gyülekezet megtalálja a hozzá mindenképen méltó jeles lelkipásztort! A budapesti ág. hitv. evangelikus egyház is lelkészválasztás előtt áll. Itt is nagy számmal vannak a pályázók, köztük Dr. Masznyik Endre, pozsonyi theol. akad. igazgató, jeles egyházi iró is.

Bécsben legközelebb 49 egyetemi hallgató tért át a róm. kath. egyházból az ág. hitv. ev. egyházba. A klérikális német sajtó a pángermanizmus számlájára szeretné irni az egészet s nem akarja belátni, hogy itt érettkoru, intelligens ifjak jobb meggyőződésre való ébredéséről van szó.

A Baldácsi-alap 1904. évi bevétele 238.026 K, kiadása 63.131 K., maradvány 174.895 K. Az 1905-ik évi előirányzat szerint a bevétel 144.042 K., a kiadás 25.650 K., maradvány 118.392 K.

Eljegyzés. *Nagy* Endre, marosvásárhelyi ref. koll. tanár, Nagy Lajos polg. isk. igazgató fia, a napokban tartotta eljegyzését *Páll* Mariskával, Páll Károly kollegiumi tanár nagymüveltségü, kedves és bájos leányával.

Szászsebesi ev. ref. templom. Az „Elnémult Harangok", mint vészkiáltás immár a szinpaddal is fölakarja rázni a magyar társadalom szunnyadó lelkiismeretét, hogy figyelmét az erdélyrészi magyarság pusztálásának megrázó képére irányitsa, arra az élet-halálharczra, melyet a magyarság apró szigetei vivnak a nemzetiségi áradattal. A sok elnémult harang közül kettő közelebről, kettő Szászsebesben ujra megkondult, egyiket a magyar társadalom, másikat egy magyar kálvinista pap öntette, hogy a Szászsebesben és még 15—20 falvában, apró szigetekben szétszórtan élő magyarságot magyar imádságra hivogassa, magyar nemzeti eszmények istápolására lelkesitse, az elnyeléssel fenyegető árral szemben ellenállásra bátoritsa, hogy e harangok többé el ne némuljanak, hogy az uj templomban a vallás és hazaszeretet szent oltártüzei állandó lobogásban legyenek, rendes lelkész kell ide s a papi állomás azonnal felépithető lesz, mihelyt a papi lak felépült. Éppen azért inditott ujabb gyüjtést a szászsebesi kálvinista magyarság. Papilak épitésére kegyesen adakoztak ujabban: Gróf Festetics Gyuláné Wildon (Stájer) 50 kor. Br. Kemény Kálmán status kurator Budapest, Bercik Árpád nyug. miniszt. tanácsos Budapest, Kovács Gyula és neje Budapest, Galgay Béla Balassa-gyarmat, N. G. A., Perecseny, Pál, Vásárosnámény, Szász József alispán N-enyed, Kovács Imre m. á. v. főmérnök arad 20—20 kor. Morágyi Istvánné Budapest, dr. Boér Jenő Tövis, Winkler János N.-enyed, gr. Degenfeld Karácsony H.-Téglás, Rátkay Vilmos és neje Budapest, özv. Szabó Albertné Bukarest, Szathmáry József Miskolcz, L. F. Szügy, Magyar Leszámitoló Bank erdélyrészi fiókja, Özv. B. Tóth Bálintné Dévaványa, Törökszentmiklósi Takarékpénztár, Várady Gyula ügyvéd Munkács 10—10 kor. Ev. ref. lelkész Szentgál 10 kor. 90 fill. Ev. ref. egyház Szeged 8 kor. Scherer Konrád posta és távirdai tiszt Fogaras 6 kor. Özv. Katona Zsigmondné Kecskemét, Faragó Erzsébet Miskolcz, Csengeri Dezső ügyvéd Kassa 5—5 kor. Kónya Kálmán máv. főmérnök Brassó, Péter Pál Szombathely 3—3 kor. Gálffy János N.-Enyed, Jakab Károly Alamos, Nyirő József Alvincz, Kurucz Kassa, 2—2 kor. Egy szegedi honleány 10 kor. Ráczkövy Lajos Alvincz 3 kor. Segédlelkész Tiszaföldvár 1 kor. 60 fil., dr. Vajna Izidor Alvincz 1 kor. Fogadják mindannyian a sz.-sebesi magyarság örök hálaját. *Benedek Károly*, alvinczi ref. pap, az egyház szervező lelkésze.

Nyilvános köszönet és nyugtázás. A Szeődemeteren Kölcsey Ferencz születési helyén épitendő ref. templomra eddigelé a következő adományokat vettük;

Sajó-ecsegi ev. ref. egyház 5 kor. Berczeli ev. ref. egyház 1 kor. Tarczali ev. ref. egyház 3 kor. Nagyrábéi ev. ref. egyház 2 kor. Mezőszentgyörgyi ev. ref. egyház 2 kor. Császári ev. ref. egyh. 5 kor. Nagybányai ev. ref. egyh. 10 kor. Szilágyszentkirályi ev. ref. egyh. 2 kor. Dunaszentgyörgyi ev. ref. egyh. 3 kor. Makói ev. ref. egyh. 10 kor. Karczagi ev. ref. egyh. 10 kor. Erzsébetvárosról: Kovácsy Albert 1 kor. Kiss Pál 1 kor. Dr. Máthé Lajos 1 korona. Szabó József, Mészárós József, Fogarassy Sámuel, Fogarassy Oszkár, Szilágysági 50—50 f. Nagy-Zsigmondról: Ref. egyh. 2 kor. id. Karikó János 50 f. Patay Sándor 1 kor. Czike Imre 50 f. László Dávidné 1 kor. Balogh 50 f. Wagner Armin 40 f. Vörös Sámuel 40 f. Roth 50 f. Koiener Elekné 80 f. Érmindszentről: Török Ferencz lelkész 1 kor. Suba István 1 kor. Balássy Endre 2 kor. Récsey Antal, Récsey Károly, Récsey János, Somogyi Sándor 1—1 kor. Ady Lőrincz 80 f. Ev. ref. egyh. 1 kor. Büdszentmihályról a községi előljáróság utján: Sz. Nagy Sándor, Oláh Mihály, Kohn Dávid, Adorján Balázs, Fülep Jenő 40—40 f. Schwarz Adolf 30 f. Kiss Imre, Mészáros Gyula 20—20 f. A debreczeni ref. főgimn. tanári kartól; Karai Sándor 5 kor. S. Szabó József, dr. Nagy Zsigmond, Bosznay István 1—1 kor. Dr. Petzkó Drnő 2 kor. Dr. Gulyás István, Nyári Béla, Zalányi János, Szabó Márton, Tóth Mihály, Révész Lajos, dr. Csűrös Ferencz, Kulcsár Endre, H. Nagy Elek, Török Péter. Halász Dénes, Kecskeméthy M. Lajos 1—1 kor. A szatmári „Kölcsey-kör" 20 korona. Gaál Gyula e. m. főg. M.-Kályán, gr. Tisza István e. m. fög., Orsz. Közp, Hitelszövetkezet 20—20 kor. Bélteki Lajos pocsaji ref. lelkész, Ádám József szeremlei ref. lelk., Földes közs. előljárósága 2—2 kor. Ócsöd község. előljárósága 5 kor. Hajdu-Szovát község előljárósága 2 kor. H.-Böszörmény város tanácsa 5 kor. Nagykároly város tanácsa 5 kor. Midőn ez adományokat nyilvánosan nyugtázzuk s a jókedvü adakozóknak köszönetünket nyilvánitjuk, kérjük egyszersmind azokat, kiknek birtokában gyüjtőivek vannak, kegyeskedjenek azoknak lehetőleg kedvező sorsa iránt mielőbb intézkedni. Szeődemeter, 1905. márcz. 6. Kovács Zsigmond, ref. körlelkész. Bikfalvy Elek, egyh. gondnok.

Nyilvános köszönet. Mezőméhesi ev. ref. leányegyházunk hivei régóta szükségét érezték annak, hogy kicsiny, csengetyüszerü harangjuk mellé még egy nagyobbat vegyenek. Semmiből csak a jó Isten teremtette a világot, ember erre képtelen. Az egyháznak erre a czélra nem volt semmi alapja. Lelkész buzditására a hivek saját magok között a harangalapra megkezdették a gyüjtést a mult 1904. év elején, igen szép eredménnyel. A mult évben begyült összesen 135 kor. A jelen évben 22 korona, összesen ez ideig 157 kor. Tekintélyes összeg ez oly szegény nép között, mint a m.-méhesi magyarság.

Az adakozók között első helyen áll az egyház buzgó gondnoka tek. Illyés Albert 50 koronával, tek. Dr. Horváth Miklós tiszti ügyész 10 koronával, Ménasági János (r. kath.) 5 kor. Lukács Dani 2 kor. Gróf Béldy Ferencz (r. kath.) 8 kor. Csuka Géza 3 kor. Benedek Sándor 6 kor. Fazakas Jóska 2 kor. Felházi Ferencz 2 kor. Fogarasi János 7 kor. Szász Ferencz 2 kor. Nagy Lajos 2 kor. Nagy Jóska 4 kor. Lukács Sándor 2 kor. Sombori András 2 kor. Gagyi István 3 kor. Kis Dániel 3 kor. Márton Albert, Hatházi József, Császár János, ifj. Lukács Ferencz, Frajkó Lajos, Dózsa Mátyás, Kenderesi Zsiga 2—5 kor. Kallós Sándor 1 kor. Kerekes Ferencz 3 kor. Nagy Pista 2 kor. Balázs Ferencz 2 kor. Fehér István 2 kor. Bedeházi János ref. lelkész 20 kor. Révész Károly áll. előljáró (róm. kath.) 2 kor. Az egyháznak nincs egyetlen tagja, ki a szép terv megvalósitására szive szerint ne adta volna filléreit. Az ur áldása legyen e buzgó, törekvő kicsiny egyháznak minden tagján. Az adakozók jutalmukat találják meg az urnál. Mező-Méhes 1905. márczius 5. *Bedeházi János*, ref. pap.

A szászsebesi ev. ref. templom és papilakra kegyes adományokat küldöttek még, miért is fogadják az egyházközség mély tiszteletét, örök háláját:

Nagyenyedi ev. ref. egyházközség 20 kor., Ev. ref. egyház adománya Felvincz 20 kor. Hódmezővásárhelyi ev. ref. egyház 20 kor., Ev. ref. egyház Szentes 10 kor., Sándor János ev. ref. lelkész gyüjtése Miriszló: Miriszlói ev. ref. egyház, ó.-lapádi ev. ref. egyház, Sándor János 2—2 kor., Kiss Elek 1 kor., Hari János, Idősb. Deák Mihály 40—40 fill., Id. Szabó Mihály 24 fill., Deák József Istvánné 30 fill., Szőcs András, Horváth Mihály, Szőke Sándor, Hegedüs Zsigmond, ifj. Hegedüs István, Sipos Márton, Hegedüs Mihály, Deák József 20—20 f. (összesen 10 kor. 14 fillér).

(Folyt. köv.)

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1330—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü esperesi hivatalnak, a kollegiumok és a ref. theologia méltóságos Előljáróságainak és a kolozsvári szeretetház kebli tanácsának.

Az egyházkerület 1905. évi *névtára* elkészülvén, és szétküldetvén, tisztelettel felkérjük a fentczimzett testületeket, és nagytiszteletü Esperes aait, hogy ezek, valamint a küldendő történelmi rész árában darabonként 2 kor. 60 f.-t és igy egyenként az alább irt összegéket folyó évi junius hó végéig befizetni sziveskedjenek és pedig:

1. Hunyadi egyházmegye példány szám 29, fizetendő példány szám 28, 72 kor. 80 f. 2. Gyulafehérvári ehm. p. sz. 18, f. psz. 17, 44.20. 3. Nagyenyedi ehm. p. sz. 48, f. p. sz. 47, 122.20, 4. Kalotaszegi ehm. p. sz. 35, f. p sz. 34, 88.40, 5. Kolozsvári ehm. p. sz. 29 f. p. sz. 28, 72.80, 6, Szilágyszolnoki ehm. p. sz. 66, f. p. sz. 65, 169 kor. 7. Dési ehm. p. sz. 19, f. p. sz. 18, 46.80, 8. Széki ehm. p. sz. 31, f. p. sz. 30, 78.—, 9. Nagysajói ehm. p. sz. 18, f. p. sz. 17, 44.20, 10. Görgényi ehm. p. sz. 30, f. p. sz. 29, 75.40, 11. Marosi ehm. p. sz. 68. f. p. sz. 67 174.20, 12. Küküllői ehm. p. sz. 32, f. sz. 31, 80.60, 13. Nagyszbeni ehm. p. sz. 20, f. p. sz. 19, 49.40, 14. Udvarhelyi ehm. p. sz. 45, f. p. sz. 44, 114.40, 15. Erdővidéki ehm. p. sz. 16, f. p. sz. 15, 39.—, 16. Sepsi em. p. sz. 40, f. p. sz. 39, 101.40, 17. Orbai ehm. p. sz. 12, f. p. sz. 11. 28.60, 18. Kézdi ehm. p. sz. 17. f. p. sz. 16, 41.60, 19. Romániai ehm. p. sz. 7, f. p. sz. 6, 15.60, 20. Theol. fakultás p. sz. 2, f. p. sz. 2, 5.20, 21. Szeretetház p. sz. 1, f. p. sz. 1, 2.60, 22. Nagyenyedi kollegium p. sz. 3, f. p. sz. 3, 7.80. 23. Kolozsvári kolleg. p. sz. 2, f. p. sz. 2, 5 20, 24. Marosvásárhely kollegium p. sz. 2, f. p. sz. 2, 5.20, 25. Székelyudvarhelyi koll. p. sz. 2, f. p. sz. 2, 5.20, 26. Zilahi koll. p. sz. 2, f. p. sz. 2, 5.20, 27. Szászvárosi koll. p. sz. 2. f. p. sz. 2, 5.20, 28. Sepsisentgyörgyi kollegium p. sz. 2, f. p. sz. 2, 5.20.

Kolozsvár, 1905. márcz. 11-én.

Dr. Bartók, elnök. *Maksay János*, számvevő.

Sz. 317—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a küküllői egyházmegyébe kebelezett *szászcsávási* egyházközség papi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom a dijlevél szerint: tisztességes lakás megfelelő gazdasági épületekkel és kerttel, földhaszonélvezet 160 kor., készpénz 461 kor.. terményjövedelem 418 kor. 34 f., munkabeli szolgáltatások 22 kor., stóla 16 korona, összes jövedelem 1077 kor. 38 f., melyből engedélyezett kiadás 50 kor. 83 f., állami fizetéskiegészités 573 kor. 45 f.

Kötelességek: az anya- és szórványegyházakban a rendes lelkészi teendők ellátása.

Pályázati határidő 1905. április 10.

Szabályszerüleg felszerelt kérvények nt. Nagy Domokos esperes aához Kutyfalvára küldendők.

Kolozsvárt, 1905. márczius hó 14-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 192—1905.

FELHIVÁS

A hivatalos lap idei 9. számában 892—1905. szám alatt megjelent igazgatótanácsi körrendeletnek a kitüzött határidőig leendő végrehajtására, teljesitésére ez uton is felhivom györgényi egyházmegyei paptársaim szives figyelmét. — A szerkesztendő munkálatok *számvevő aához küldendők*, ki azokat revideálni fogja.

Gernyeszeg, 1905. márczius 8.

Csekme Ferencz, görgényi esperes.

Nyomatott az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *12-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. márczius 23.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Vallásos nevelés.

I.

E czim alatt tulajdonképen a vallás-*tanitásra* szeretnék egy pár apró megjegyzést füzni, de a tollam szivesebben megy rá a *nevelés* szóra. Nem fogalomzavar ez, hanem kifejezési módja annak, hogy a tanitás is csak a nevelésnek egyik — talán legfontosabb és legjobban szervezett eszköze — de a valódi tevékenység, a helyes mód mégis csak a nevelés utja, amelyben él és fejlődik a vallásos közösség: az egyház.

A sokféle meghatározás közt, mely párhuzamot von a katholikus és evangeliumi protestáns egyház között van egy, mely ehhez az iráshoz legjobban talál. És ez: a katholikus egyház üdvközlő-intézmény, a protestáns egyház üdvre *nevelő* intézmény. A kath. egyház a maga örök immanens törvényei szerint, mekhanikusan közli az üdvöt tagjaival, azokat pedig, a kik ellenállanak, örök kárhozatra veti;....resistentes, anathema esto — mondja a tridenti zsinat. Az egyház természetfölötti intézmény, czélja, eszközei, hatásai természetfölöttiek s önmagukban örök érvényüek lévén, technikailag kell érvényesülniök az egyes emberekben. Nem nézi az egyesnek természetét, az alapot, melyben akaratának meg kell valósulnia és e megvalósulásnak folyamata sem a szellemi fejlődés törvényei szerint megy végbe, hanem egyszerü mekhanizmussal. A katholikus egyház nem *fejleszti* ki az istenképiséget, hanem impregnálja az emberbe. Nem *vezet* a Jézushoz, a bünbánásnak, megtérésnek, ujjászületésnek, megszentelődésnek passzió-utján, hanem erőszakos kézzel nyom a térdeplőre mintegy odadobva csodás erejü szentképe elé.

Nem igy az evangeliumi egyház. Ennek éltető, tápláló elve a *nevelés*. Nemhogy kizárná, de egyenest megköveteli, természetéből kifolyólag, a nevelést.

Protestáns felfogás szerint az erkölcsi világrend, mely folytonos megvalósulásában van, nem más, mint Istennek egyetemes *nevelése*. Nevelés az Isten üdvtervének végrehajtása is. Maga az örök gondviselés, a bölcs világkormányzás sem más, mint szüntelen tartó, isteni nevelés.

Lessing óta még a „nevelés“ terminusát is szivesen használják a dogmatikusok, mert érzik, hogy egy fogalom kifejezésére annak a szava a legalkalmasabb. Ebben a szóban benne van a mindenhatóság, a teljes függés, a feltétlen érvényesülés, a czél végbemenése. De benne van az egyéni elismerése, benne van, hogy a nevelt dolog saját egyéni természet-alapján megragadva, saját törvényei szerint fejlődik és saját maga érvényesül, midőn a mindenható örök akarat a maga tanácsát követi.

A nevelés alapelve a subiectiv vallásos élet természetének is. Azt a nevelő elvet, mely itt a maga munkásságát elvégezi, *kegyelemnek* mondjuk. A kegyelem nagyon sokféle, elkezdve a gratia praeveniens-től, mely elénkbe jő, bünbánatot, vágyó hitet ébreszt — mint a tékozló fiuban a bujdosás és nyomor kinjai közt az atyai ház édes emléke — egész a gratia sanctificans-ig, mely az ujjászületett embert egy hosszu élet küzdelmei között szenteli meg s a kisértések fölött dicsőséggel ruházza föl. A protestantizmus alapelve, mely a hit és kegyelem iker oszlopán nyugszik, határozottan involválja a nevelést, mely nem más, mint e két alaptényező munkás, életet támasztó, szellemet kifejlesztő viszonya. A hit a neveltnek egyéni alapja, tehát nem elhivés, hanem belső természeti állapot, a léleknek meghatározott mivolta, amelyet a kegyelem „ható ténykedése“ az istenfiuság öntudatos állapotára emel. A kegyelemnek ez a munkássága egy személyiséghez van fűzve, ki foglalata az összes nevelői hatásoknak, kinek tevékenysége nemcsak közvetlenül hat a fogékony vallásos lélekre, de aki közvetve, minden eszmének, minden intézménynek, minden történeti hatalomnak, minden valláserkölcsi motivumnak

hatásában ott él és munkálkodik, mint annak nak nevelő elve: a Jézus Krisztus. Jézus tehüt nemcsak nevelő, de a nevelésnek principiuma is, amennyiben az erőt ő adja, az egész folyamatot lelkével táplálja. Valóban, a nevelés fundamentalis törvénye, *modus*-a a keresztyén prot. valláserkölcsiségnek. S az a tény, hogy a protestáns hittudatnak centralis gondolata a praedestinatio, mely nem más, mint ez örök nevelésnek dogmatikai kifejezése, bizonyitja leginkább állitásunk igazságát.

S ha a vallásos élet magában foglalja, a protestáns egyház egyenesen megköveteli a nevelést, mert életműködésének ez a „sine qua non"-ja. Az egyház egy folyvást fejlődő közösség, mely egyre valósitja meg eszményét: istenországát, Tehát fejlődésben van e czél felé: s ez a fejlődés csak nevelés utján történik. De az egyház tagjait is emeli önmagához, azaz önmaga tudatossá válik tagjaiban, ami által megvan kontinuitása, történelmi egyénisége. Ez a folyamat is csak nevelés utján mehet végbe. A nevelés olyan szerepet tölt be az egyházban, mint a vérkeringés az állati testben. Nevelés nélkül érthetetlen volna a keresztség szakramentuma, neveléssel pedig egyszerre felséges világitást nyer. A nevelés kötelezettsége, fogadalma az, mely legmélyebben fekvő gondolata a keresztség szakramentumának. Arany szálakkal kötözi oda az anyaszentegyház öntudatlan, piczi tagját a két felebarát szivéhez, kik felelősséget vállalnak érette s ez által a legnemesebb kapcsolatot hozza létre a szülők és keresztszülők, mint nevelők és az ujszülött, mint nevelt között. A szeretetnek ez a közössége, melyet a nevelés érdeke hozott létre: a legkeresztyénibb és legemberibb vonás, ami gondolható.

Nevelés nélkül tehát az anyaszentegyház fenn nem állhat. Nemzeti élet nevelés nélkül gondolható (itt nevelés alatt az *öntudatos* nevelő tevékenysé-get értem) mert a nemzeti sajátságok, melyek lélektani, sőt igen sokszor phyiologiai törvényeken nyugvó *faji* jellegen alapulnak: mint természeti sajátságok, imponderabiliak, megvannak az egyénben, s a közösség (család község) öntudatlan ráhatásai között, melyek a *szokás*-nak nevezett történeti hatalom formájában nyilatkoznak – kifejlődnek és érvényesülnek, — de valláserkölcsi közösség, mint a protestáns egyház, mely épen universalismusával kizárja a faji jelleget s physiologiai elváltozásokon nyugvó alapot, s mint szellemi hatalom csupán az általános emberit tekintheti: öntudatos tervszerü nevelés nélkül fenn nem állhat. Zulukaffernek születik az ember, de evangelium szerint reformált hitvallásuvá *nevelni* kell valakit. Amott születésről, emitt ujjá születésről van szó. Az ujjászületés pedig szellemi folyamat, módja a nevelés.

Az egyházi nevelés nem vet gátat — legalább protestáns felfogás szerint nem — az általános köznevelésnek. A keresztyén vallásos nevelés magában foglalja mindazokat a czélokat és érdekeket, melyeket a különböző nevelési elméletek szolgálni akarnak. S ha valamely nevelés értéke annál nagyobb, „minél mélyebbre nyulik alapja, az emberiség, a nemzet, a társadalom, az egyes ember minél határozottabb, minél lényegesebb tulajdonságaitól irányittatja magát s igy minél inkább maradandó hatásra igyekszik s hogy milyen embert, milyen társadalmat, milyen nemzetet, milyen emberiséget sejtünk nyomában" akkor a protestáns (Dr. Imre S. „Gr. Sz. I. nézetei a nevelésről" 3. o.) egyházi nevelés bizvást az első helyre jut. Alapja örökké való: az ember, mint vallásos lény, mint hivő lélek. És itt meg van már a nevelésre való fogékonyság bizonyossága is, amelynek hiánya a másféle nevelési iránynak annyi bajt okoz. Leglényegesebb, leghatározottabb tulajdonságokat vesz alapul: az egyén benső életének természetét, melyet a gratia applicatrix törvénye szerint fejleszt. Legmaradandóbb hatásra törekszik, mert munkáját az örökkévalóság számára végzi, tehát első sorban e földi élet akarja ugyan meghatározni, de a tulvilágra is tekint. Azonban ez a tekintet nem vonja el a gyakorlati érdek meglátástól. Végül munkája után sejtünk: valláserkölcsi személyiséget, azaz istenfiuságot, s az emberek között istennek országát. Ez ugyan örökre eszmény marad, de ezért örökös megvalósulásban.

Meggyőződésem, hogy a nemzeti nevelést, mely most uralkodó iránynyá vált: az evangeliumi protestáns vallásos neveléssel kell mintegy megszentelni, hiszen nemzetünk történelmében is a fejlődés, az eredmény, a kultura nem más, mint a protestantizmus szellemének története.

Már most kimutatván a prot. vallásos nevelés szükségét és természetét, vizsgálnunk kell, hogyan teljesiti egyházunk ezt a feladatot. De erről majd máskor.

Aleph.

A theologia, filozófia és természettudomány közötti viszony.

Irta: Horváth István.

(Felolvastatott Nagyszebenben 1905. márcz. 10-én az egyházmegyei értekezleten.)

(Folytatás.)

A természettudomány a világ rendjéről akar fogalmakat nyujtani. Ezért feladatát igy lehet meghatározni: „*a tünemények, mint ilyenek rendjéről való ismereteinknek rendszeresitése*". Kifejti a tünemények rendjét, midőn azokat az együttlét vagy egymásután következés törvényeinek alárendeli s midőn az egyes tényeket általános fogalmak alá sorozza.

Egészen más a filozófia feladata. Neki nincs külön ismerettere; átöleli a gondolatok egész világát. Valamennyi tudomány az ő czéljainak szolgái, élet-

erőt kölcsönöz neki. „*Rendszeresitése a természettudományok által nyujtott fogalmaknak.*“ „*A tudományok tudománya, az általánosságok általánosságainak rendszere.*“

Világos, érthető határosztály. A három szellemi hatalmasságnak — a theologiának, filozófiának és a természettudománynak — szükségszerü, jogos és a fejlődés törvénye által igazolt, hitelesitett testvéries osztozkodása ez a kiterjesztett mindenség roppant birodalmában. Közülök mindeniknek ki van jelölve a maga saját tartománya, melyen szuverén hatalommal uralkodhatik; — munkatere, hol zavartalanul keresheti, kiaknázhatja, értékesitheti azon drága anyagi, szellemi, értelmi, erkölcsi, vallási kincseket, melyek az emberiség fejlesztésére, rendeltetése betöltésére mulhatatlanul szükségesek.

E határosztály és vonalok kijelölését a tudományok fejlődésével és a kultura haladásával beállott szükséglet csak az ujabb korban tette meg, hogy véget vessen a bénitó határvillongásoknak, a szellemi anarchiának s az ezekből származó bizonytalanságnak. Ma már azok, akik tiszteletben tartják a szellemi triumviratus öszhangzatos együttmüködését, megszünnek gyanusitani akár egyiket, akár másikat. Theologia, filozófia és természettudomány a maga területén egyenjogu hatalmasságok, egymást kölcsönösen támogatják az emberiség vezetésében és oktatásában. Ezt az egyetértést nem zavarja, sőt megerősiti, szilárdabbá teszi a felfedezések rohamos egymásutánja; egyformán értékeseknek nyilvánitják a természettudományok által felszinre hozott ujabb meg újabb ismereteket; egy szivvel, lélekkel vallják, hogy minden felfedezés, minden megállapitott igazság ujabb igazságok szülőanyja, további kutatásokra, találmányokra vezet — mondhatni egész a végtelenségig.

Természetes tehát, hogy ennek megfelelőleg az ember hatáskörébe vonható világnézletek, társadalmi, állami, egyházi, családi átalakulások, változásoknak vannak alávetve. Ma nem olyannak ismerjük a világegyetemet, a társadalmat, az embert, mint a régiek; más alapon theologizálunk, filozófálunk, mint azok; magunk is átalakultunk, sőt egy tudós megdöbbentő felfedezése szerint a telefonnal foglalkozók balfüle az oda szoritott kagyló alakjára idomul. Ebben az átalakulási forrongásban szó nélkül roppant sok salak kerül felszinre, ugyannyira, hogy az ember akárhányszor hajlandó elcsüggedni és lemondani a küzdelemről: de ezért a tudományt — mint sokan teszik — vádolni nem lehet, mert a tudomány, mint ilyen, első sorban semmire sem tekinthet, mint az igazságra. Már ha ezt a haszon, önérdek, önzés károsan használja fel vagy alkalmazza, arról a tudomány nem felelős.

Régi időktől fogva vitatják, ma talán hevesebben, mint régen, hogy az anyag vagy a szellem létezik-e? avagy mind a kettő: anyag is, szellem is. Az egyik párt azt állitja, hogy csak az és semmi egyéb nem létezik és ez is csak ugy létezik, amit és ahogyan a szemeimmel látom, füleimmel hallom vagy más érzékeimmel felfoghatom. Amit igy érzékelhetek, az az anyag, csak ez létezik, ezen kivül semmi sem létezik.

Nem áll — mondja a másik párt; anyag nincs, csak szellem. A külvilágnak alakot, számot, szint, izt csak a szellem ad. A külvilágot olyannak ismerem, amilyen magam vagyok; én teremtettem azt magamnak; nélkülem sem kő, sem arany, sem fa, sem virág, sem öröm, sem bánat, sem erény, sem bűn, semmi nem létezik; az a valami is, amit szamárnak neveznek, én magam vagyok, rajtam kivül objektiv realitásaal nem bir — nem létezik.

Természetes és jogosult ezekkel szemben a komor, mogorva skeptikusnak megczáfolhatatlan állitása, midőn flegmatikus humorral mondja: a materiálistának is igaza van, az idealistának is igaza van. Igaza van a materialistának, midőn idealista ellenfelét azzal czáfolja, hogy a szellem nem egyéb, mint az eszmék muló egymásutánja. Az eszmék muló egymásutánja pedig nem az a külvilág, melyet érzékeinkkel észreveszünk; az eszmék létezése nem az objektiv tárgyak létezése. E szerint szellem nincs, csak anyag.

De igaza van az ideálistának is — folytatja rettenthetetlen következetességgel a skeptikus — mikor bebizonyitja, hogy az, amit a materialisták anyagnak neveznek, nem egyéb, mint a tünemények muló egymásutánja. A tünemények muló egymásutánja pedig anyag, nem materia. Es igy a materialisták minden okoskodása fövényre épitett erősség. Anyag nincs, csak szellem.

Bravó! nincsen sem anyag, sem szellem, ujjong a pesszimista; vanitatum vanitás; nem ér ez az élet egy ütet taplót; éljen a nihil; éljen a nirvána. Tyü az áldóját, soha sem meghalunk, kurjant a bús magyar. Nihil? borzong a milliomos háta. Hát az én milliőim, palotáim, fényes fogatom, szolgaszemélyzetem semmi? hát a születés, magas állás, érdemjelek, hir, név, dicsőség semmik? kérdezik a társadalom matadorai; hát a korpótlékok, kongrua semmik? kérdezzük mi minorum gentium; hát az én feltört, kérges tenyerem, rongyos ruhám, éhségtől korrogó gyomrom semmi? kérdi a munkás.

A nihilt tényleg senki el nem fogadja, attól mindenki visszaborzad. Csönd legyen tehát — dörög a tekintély. A kalapács, malteres kalán, olló, méter, ásó, kasza, kapa közeli és távoli rokonságaikkal egyetemben hallgassanak és várjanak. Csakhogy azok nem hallgatnak, nem is várnak, hanem követelnek, mert „valamiképen az uj csillagászat áthelyezte a világ középpontját a szűk földről a hatalmas napba: úgy az új sociologia áthelyezi a társadalmi élet középpontját a henyélők kis csoportjából a munkások hatalmas tömegébe“. vélekedik Lewes.

Anyag is van, szellem is van, vergődik tovább a korlátolt értelem. Lényegében különbözik e kettő egymástól, nem is hozhatók soha egységbe. A szellemnek azonban meg van azon képessége, hogy az anyag hathat reá, minek eredménye az, hogy benne egy képzet, fogalom, eszme származik arról, mi körülötte van. Azon felül van hatalma arra is, hogy az anyagra hasson, minek eredménye az anyag bizonyos mozgása által jelöltetik. Már hogy e két egymástól oly lényegesen különböző létező miként hat egymásra: az titok.

(Folyt. köv.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1905. márcz. 14.

Elnökölt: *Simó* Lajos egyházkerületi főgondnok. Jelen voltak: *Zeyk* Dániel főgondnok, dr. *Bartók* György püspök, br. *Bánffy* Ernő, *Bartha* Lajos, dr. *Sárkány* Lajos, dr. *Vályi* Gábor, *Váró* Ferencz, *Sándor* János, *Incze* Gerő ig. tanácsosok, dr. *Kádár* János titkár, *Maksay* János számvevő és *Módy* Elek levéltárnok, mint jegyző.

Tárgysorozat rendjén a következő ügyek nyertek elintézést.

Pünkösti Pál pénztári könyvelő részére megengedtetett, hogy a helybeli ev. ref. kollegiumnál elnyert pénztárnoki állását, mellékfoglalkozásképen elfogadhassa és folytathassa, főhivatala teendőinek sérelme nélkül.

Nagyenyedi Bethlen-kollegiumunk előljárósága

javaslatot készitvén a tanári fizetések rendezése iránt, abban 2600 K kezdő és 5600 K végső fizetéssel, a korpótlékrendszer alapján óhajtja a rendezést végrehajtani. Ig.-tanácsunk azonban a kimutatott fedezeti forrásokat nem látván elégségesnek és az állami tanárok fizetésrendezésének megtörténte előtt a maximum megállapitása ellen is aggályokat táplálván, az egész munkálatot visszaküldeni rendelte az előljárósághoz, újabb megfontolás végett, azzal a kijelentéssel, hogy a rendezésnek a korpótlékok alapjára való fektetését maga részéről is helyesli.

A zilahi államilag segélyezett kollegium indokoltan kéri évi 30,000 K államsegélyének 40,000 K-ra leendő felemelését. E kérést ig.-tanácsunk ajánlattal terjesztette a vall. és közokt. miniszterium elé.

Hasonló ajánlattal küldötte fel ig.-tanácsunk a beruházási államsegély fölemelése iránti kérést a szászvárosi ev. ref. kollegium részéről.

A dr. Gecse-féle emberszeretet intézet előljáróságának ismételt kérése daczára sem folyósithatta ig.-tanácsunk a segédpénztárnoki és ügyvezető-igazgatói honoráriumokat, de a bemutatott 1905. évi költségvetést jóváhagyta, némi módositással.

A szeretetház 1904. évi pótépitkezéseiről szóló számadást szintén jóváhagyta ig.-tanácsunk, eltekintve ez alkalommal ama formahibáktól, melyek az épitkezési engedély kikérésénél történtek.

Számvevői felülvizsgálat alapján jóváhagyást nyert a szeretetház 3 külön számadása és a folyó évi költségelőirányzata.

A gróf Klebesberg-féle birtokokon fekvő egyházi pótszocziniumok megváltására báró Appel Jenőné ajánlatot tévén a nagysajói egyházmegyének, ig.-tanácsunk emez ajánlatot elfogadásra engedélyezte, azzal a föltétellel azonban, hogy az összes járandóságok 5%-os alapon számitott tőkével váltassanak meg.

Számvevő előadásában tárgyaltatott a *Közhasznu Szövetkezet* 1904. évi jelentése és zárszámadása és ezekből az intézet iránti hálás köszönettel vette tudomásul ig.-tanácsunk, hogy a közczélokra kiosztott 2500 K-ból 1925 K fordittatott tisztán ev. ref. egyházak, illetve egyházi intézmények támogatására.

Jóváhagyást nyert a Pataki Ágotha-alap 1903. és 1904. évi számadása, a dési bérházak 1904. évi számadása és a székesi Ilyés-alap 1903. évi számadása.

A papi és tanitói javadalmaknak összeirása és költségvetésbe leendő fölvétele tárgyában kelt ig.-tanácsi körlevél ellen észrevételek érkeztek be, melyeknek alapján elrendeltetett, hogy az átmeneti nehézségek kikerülése czéljából a folyó 1905. évben csak az összeirás foganatositandó és a bejegyzés csak az 1906. évi költségvetésbe és ugyanezen évi számadásba kell hogy megtörténjék.

Az ig.-tanácsi fogalmazói állásra 12 pályázat érkezett be, de az óhajtott mértéket a pályázók egyike sem érte el, miért is ig.-tanácsunk az állást egyelőre üresen hagyta, Vincze János ig.-tanácsi napidijast helyezvén át ideiglenesen a fogalmazói munkakörbe.

Kozárvári ehközségünk indokolt kérésére megengedtetett, hogy papi állomását egy évig üresen tarthassa.

A *marosvásárhelyi* egyházközség erdővásári, a *csejdi* ehközség telekvásári, a *magyarvalkói* és az *árapataki* egyházközségek erdőeladási, valamint az *aranyospolyáni* ehközség földeladási szerződései jóváhagyást nyertek és megengedtetett *magyarosi* eh. községünknek, hogy épitkezésre 2000 K, nemkülönben *marosszentbenedeki* egyházközségünknek, hogy adósságtörlesztésre 5000 K törlesztő kölcsönt vehessenek fel.

Kilyén Sándor, házgondnok előterjesztésére megengedte ig.-tanácsunk, hogy az ig. tanácsi ülésterem kibutorozását és kifestését hajtassa végre.

A *szilágyszolnoki*, *udvarhelyi* és *marosi* egyházmegyék előterjesztései alapján foglalkozott ig. tanácsunk az esperesi honoráriumok rendezésének, illetve az esperesi kápláni állások szervezésének kérdésével és miután e tekintetben az intézkedés szükségét maga részéről is fenforogni látja: főt. Püspök aa. elnöklete alatt bizottságot küldött ki a rendezés módozatainak javaslatbahozására és a felekezeti források kijelölésére.

Görgényi esperes aának a *nagyölyvesi* körlelkészi állás ideiglenes betöltésére vonatkozó javaslata elfogadtatott. A segédlelkész részére 120 K folyósittatott a mezőörményesi egyházközségbe való beszolgálás honorálására és a nagyölyvesi papilak helyreállitási költségeire 400 K segély tétetett folyóvá.

A *magyarói* ehk. kepepótló rovatainak megszüntetése tárgyában kelt határozatokat megerősitette ig. tanácsunk, mert a kepeváltási alap oly erős, hogy ujabb tartalékalap képzésére szükség nincsen.

Csiszér Zsigmond, parajdi lelkész aa. kérésére káplántartási engedélyt adott ki főhatóságunk, valamint jóváhagyta a *visłai* öreg lelkész nyugalmazására vonatkozó határozatot is, mert az előbbi betegség miatt, az utóbbi pedig nagyon előrehaladott kora folytán képtelen a lelkészi szolgálatok végzésére.

A *mosoni* ehk. szegénysége miatt kénytelen volt ig. tanácsunk évi 160 K segélyt folyósitani a nevezett ehkgben kántori és lévitai teendőket végző állami iskolai tanitó részére, 3 egymásután következő évre.

Jóváhagyta ig. tanácsunk a *szászsebesi* fiókehk. önálló szervezkedésére vonatkozó határozatokat is, utasitván az ehkget, hogy most már a minisztériumhoz folyamodjék, a papi állás javadalmának kiegészitése végett.

Végül a *szászvárosi* ehk. papi javadalmainak egyenlősitése tárgyában kelt határozatunk ellen beérkezett előterjesztést tárgyaltuk, de miután a meghozott határozat megváltoztatására ig. tanácsunk indokot fönforogni nem lát: az előterjesztést felebbezésnek tekintette és elhatározta annak az egyházkerületi közgyülés elé leendő terjesztését és pedig elutasitó javaslattal.

Ezeken kivül még néhány apróbb ügy nyert elintézést és azután az ülés este 8 órakor bezáratott.

r. s.

A református egyház állapota 1903-ban.

(A vall. és közokt. miniszter „Magyarország közoktatásügye 1903-ban“ czimü jelentése alapján.)

(Folyt. és vége.)

c) Oktatásügy.

Ismertetésünk utolsó feladatához s igy tárgyalásunk utolsó szakaszához érkeztünk ref. egyházunknak az oktatásügy terén végzett mozgalmainak s elért eredményeinek áttekintésével. Nem akarom ezzel azt mondani, mintha ugy vélném, hogy ezzel egyházi statisztikánk teljesen ki volna meritve s mintha az áttérések, kilépések s az oktatásügy ismertetése a maga egészében elibénk állitaná egyházunk 1903 évi életét, Nem. Hiszen magáról a tulajdonképeni egyházról majdnem semmit sem szólottunk s igy már maga ez a körülmény kizárttá tenné a teljes ismertetés lehetőségét. Ámde nem is ez volt a czélunk. Mi nem magáról az egyházról, mint ilyenről akartunk beszélni, hanem egyházunknak a többi felekezetekhez való viszonyát akartuk egy egységes

szempont segitségével áttekinteni s belőle tanulságokat vonni le. Igaz ugyan, hogy ilyen felfogás mellett az első pillanatra ugy látszik, mintha már el volna érve a czél pusztán az áttérések és kilépések eredményeinek áttekintésével. Azonban tekintetbe kell vennünk azt is, hogy nálunk majdnem minden felekezet iskoláival, tanintézeteivel, szóval egész oktatásügyével nem pusztán kulturális czélt szolgál, hanem sajátos felekezeti czélokat is igyekszik elérni és megvalósitani, épen ezen körülményből kifolyólag az oktatásügy tárgyalását semmiképen sem mellőzhetjük, hiszen igy az egyházi élet változásainak ismertetése folyamán egyik igen tanulságos részen ütnénk csorbát.

Tárgyalásunknál a kisdedóvókra vonatkozó részt teljesen mellőzhetjük, egyfelől azért, mert a ref. kisdedóvók száma nagyon csekély, másfelöl a kisdedóvás nem olyan fontos szerve oktatásügyünknek, épen felekezeti szempontból tekintve a kérdést, mint a népiskolák. Nem mintha az egyház jövendőbeli tagjainak egyházias szellemben való képzésére nem volna már itt az élet legelső éveiben szükség, de tekintve egyházunk különben is sok oldalról igénybe vett anyagi erejét, ha feleslegesnek teljesen nem is mondhatjuk felekezeti szempontból a kisdedóvást, de czélraevezetőnek semmiesetre sem, mai anyagi körülményeink között. Hiszen a talán odapazarolt erőt értékesebben felhasználhatnók közoktatásügyünknek felekezeti szempontból legfontosabb tényezőinél, a népiskoláknál. Mert kétségkivül a népiskolák jelentősége felekezeti szempontból, akármennyire tagadják némelyek, sok tekintethen felette áll középiskoláink jelentőségének.

Mellőzve minden egyéb indokot, ha csupán azt az egyet vesszük tekintetbe, hogy népünkre, tehát egyháztagjaink zömére csakis ott a népiskolákban és csakis akkor, tehát a népiskolai évek alatt hathatunk legközvetlenebbül, teljesen indokolttá teszi, hogy a népiskolákra nagy sulyt helyezzünk és azok egyházias szellemét lehetőleg megőrizni törekedjünk.

Pedig nálunk e tekintetben is bizonyos közöny és erőtlenség tapasztalható. Külföldhöz viszonyitva pedig határozott hátramaradást konstatálhatunk. Mig Németországon a népiskolák hiányait épen egyházi és vallásos szempontból bőven kárpótolják a jól szervezett ifjusági egyletek egész rajai, addig minálunk e tekintetben majdnem semmi intézkedés nincsen téve. Az állami népiskolák közönyösen bánnak el legtöbb esetben ezzel a kérdéssel, felekezeti iskoláink, főképen itt Erdélyben kihullottak egyházunk kezéből, a népiskolai oktatás után pedig, eltekintve a konfirmácziói előkészitéstől, népünk s igy egyháztagjaink zöme magára marad teljesen. Bizony egyházi életünknek az előbbi két szakaszban kifejtett gyöngeségei nagyrészben visszavihetők az egyházias jellegnek s a vallásos szellemnek úgy a népiskolákban, mint a középiskolákban tapasztalható elernyedésére, elerőtlenedésére s mondjuk ki: elnyomására.

Ezek után rátérhetünk tulajdonképeni tárgyunkra.

A tankötelesek száma az 1902—3. iskolai évben meghaladta a 3 milliót.

Az összes tankötelesek közül magyar anyanyelvü volt 52·59%, német 11·25%, oláh 16·24%. A többit ez alkalommal mellőzhetjük.

Az iskolába járó tankötelesek közül pedig 54·52 % volt magyar, 12·97% német, 12·69% olák.

A tankötelesek felekezeti megoszlását tekintve százalék szerint:

ev. ref.	r. kath.	g. kath.	g. kel.	ág. ev.	unit.	izraelita
13.88	49·69	11·23	12·43	7·2	0·40	5·09

Aránylag a legtöbb iskolába járó tankötelest találunk az ág. ev. között, azután az unitáriusok között, az ev. reformátusok között 87·42%, a r. kath. között 86·86%, a mi a protestáns felekezetek egyháztagjainak magasabb értelmiségéről tesz tanuságot.

Ami a népiskolák számát illeti, e tekintben ugy állunk, hogy a 16,984 népiskola 32%-át a r. kath, egyház tartja fenn (5458). 10·7%-át az állam (1818). A református egyház népiskoláinak száma 2071, tehát 12·2%.

A statisztikai kimutatás lényege a népiskolákról csupán ennyi. Részletezést nem találunk sehol sem.

Kuriozumképen emlithetjük meg a tanitóképzőkről, hogy a tanulók számában itt 5508, tehát 55·48% róm. katholikus s utána a legnagyobb a ref. tanulók száma 1455-el, tehát 14·65%.

Az oktatásügyre vonatkozó rész legértékesebb és legtanulságosabb része reánk nézve a felsőbb iskolák és a kereskedelmi iskolák statisztikája. A mai társadalmi gondolkozásmód azon helytelen irányzata, mely a gyakorlati pályák mellőzésével ma is a tudományos pályákat támogatja, épen minálunk, a ref. egyházban érezhető meg leginkább. És ez a körülmény nem tekinthető ugy, mintha valami örvendetes jelenség volna, de sőt határozottan hátramaradást jelent. A dolog voltaképen a következő. A főiskolai hallgatók közül 1902-ben ref. vallásu volt 14·19%, róm. katholikus 41·32%, izraelita 29·30 %. Az 1903. évben pedig ev. ref. 14·94%, r. kath. 41·02%, izraelia pedig 28·43%. Látjuk tehát, hogy mig e két utóbbi felekezet apadást mutat fel, addig mi gyarapodást. Amde e körülményt igazolja a gyakorlati s főképen kereskedelmi intézetek hallgatóinak statisztikája, a mennyiben a felső keresk. iskola növendékei számában évről-évre tapasztalható gyarapodás mellett 50·5 % izraelita, róm. kath. 33·6%, mig református 5·8%. Szóval a gyakorlati pályák jelentőségét, czélszerüségét, fontosságát eddig csak az izraeliták, meg a r. katholikusok látták be.

És ezzel meglehetősen vázlatos ismertetését ref. egyházunk oktatásügyi mozgalmainak bevégeztük. Nem is volt czélunk teljes elaprózásig vinni a fejtegetést, csupán azokra a helyekre mutattunk rá, hol az érintkezés legnagyobb a többi felekezetekkel s a levonható tanulság arról győz meg, hogy a ref. egyegyház pozicziójját az oktatásügy terén meglehetősen megtartotta.

A kultuszminiszter jelentéséből ezek azok a momentumok, melyek figyelmet érdemelnek s melyek egyházunkat is közelebbről érdeklik. Bizony nem valami vigasztalók, főképen az áttérések s a kilépések tünetei. Amde épen ez a körülmény kell serkentsen egy intenzivebb egyházi szellem s hitélet megteremtésére, mely diadalmaskodjék azok felett a támadások felett, melyek ellenünk intézve vannak mindenfelől s az egyházias szellem s hithüség ujjáébredése kell begyógyitsa azokat a sebeket, melyeket az az általános közöny és érdeklődés nélküli gondolkozásmód ütött egy pár évtized óta egyházi életünkön.

A tanuság s az eredmény lehet szomoru, de meg kell jegyeznünk, hogy a javulás rajtunk és nem másokon mulik.

Berde Sándor.

ZSINATI ÜGYEK.

Zsinati ülések.

(Márcz. 16. 17. 18.)

A magyarországi reformátusok egyetemes zsinata e hó 16-án kezdette meg tanácskozásait Budapesten. Az uj, második ülésszakot, melyen a zsinatnak csaknem minden tagja megjelent, *Kun* Bertalan püspöknek, a zsinat egyházi elnökének ájtatos imája

vezette be, mire báró *Bánffy* Dezső világi elnök a zsinat második ülésszakát megnyitottnak nyilvánitotta s a jegyzőkönyv vezetésével *Váró* Ferenczet bizta meg.

Sajnálattal jelentette ezután az elnök, hogy a mult ülésszak óta a zsinatnak két tagja: Bencsik István és Doroghy Lajos elhaltak. Emlékezetüket és az egyház körül szerzett érdemeiket a zsinat jegyzőkönyvileg örökitette meg. Jelentette továbbá az elnök, hogy a tiszántuli kerület elnöksége között a zsinati választások dolgában nézeteltérés támadt. Az alkotmányügyi bizottság feladata lesz a törvény kellő értelmezésével a félreértést eloszlatni.

Az igazgató bizottság jelentését *Radácsy* György terjesztette elő.

Báró *Bánffy* Dezső jelentette ezután, hogy a zsinat első ülésszakának végén egy bizottság küldetett ki, amelynek feladatává tétetett, hogy az 1848: XX. törvényczikk végrehajtása dolgában tárgyalást folytasson a kormánnyal. Ez a bizottság feladatának megfelelt s beterjeszti most jelentését a zsinathoz. A jelentést az adóügyi bizottsághoz utasitják.

Ugyancsak báró Bánffy Dezső elnök felemliti, hogy a mult ülésszak végén a zsinat azt határozta, hogy az uj ülésszakban folytatni fogja a törvénytervezetnek az egyházi adózásra vonatkozó részét. Mielőtt azonban a zsinat e határozatnak megfelelne, az elnökség czélszerünek tartaná, ha a gyülés egyidőre konferencziává alakulna át, s ez a konferenczia magállapitaná a tárgyalás és a tanácskozási idő beosztásának rendjét.

Koncz Imre esperes azt akarta inditványozni, hogy a törvénytervezet adóügyi részét vegyék le egyelőre a napirendről. De a zsinat a Bánffy inditványát elfogadta, mire a zsinat értekezletté alakult át. Az értekezletről az elnökség a nyilvánosságot kizárta.

A zárt konferenczián Darányi Ignácz, Hegedüs Sándor, Miklós Ödön, Bartók György püspök és mások szólaltak föl s mindannyian arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a református egyház álláspontján a kormányválságok nem változtathatnak. A kálvinista egyház jogai az 1848: XX. törvényczikkben vannak lerakva, ehhez a zsinat ragaszkodik, s igy semmiféle ok nem forog fenn arra nézve, hogy a törvénytervezetnek adóügyi részét folytatólagosan ne tárgyalhatnák. Az egyház a maga elhatározásait a politikai viszonyok alakulásától nem teheti függővé s a zsinat egyáltalán nem hajlandó politikai kérdésekkel foglalkozni. Egyben kimondta az értekezlet, hogy a tárgyalás gyorsabb menetének érdekében felkéri a zsinat tagjait, hogy beszédeiket rövidre szabják.

Egy óra felé járt az idő, amikor báró Bánffy Dezső ujból megnyitotta a zsinatot és közölte az értekezlet megállapodásait. A zsinat a megállapodásokat, amelyeknek Czike Lajos egy határozati javaslatban adott kifejezést, elfogadta. A határozat szerint a tervezet adóügyi részéből csak két paragrafus marad függőben, az a kettő, a melyet a kormány állásfoglalása közelebbről érint.

Ezután megállapitották, hogy a törvényjavaslat tárgyalását az adóügyi rész 284. §-ával fogják megkezdeni, s hogy az adóügyi rész befejezése után a következő sorrendben fogják a tervezet egyes részeit tárgyalni: Közalap, biráskodás, papválasztás és tanügyi rész.

Kimondta a zsinat, hogy az egyes bizottságokban a póttagok azoknak a helyét foglalják el, akiknek helyébe kiküldettek. Elhatározta továbbá a zsinat, hogy a tárgyalásokat naponta délután 2 óráig folytatja.

Márczius 17-én a zsinat folytatta az adóügyi tervezet tárgyalását. Különösen érdekessé tette ezt az ülést az a körülmény, hogy gróf Tisza István is megjelent s fel is szólalt többször a javaslat tárgyalásánál. A jegyzőkönyv hitelesitése után a 284. §. tárgyalása következett, melyet némi stiláris javitás után magáévá tett a zsinat.

A 285. §-hoz többek mellett Garzó Gyula is felszólalt, ki törölni kivánná a §-ból mindazokat a részeket, melyek utasitást és nem rendelkezést tartalmaznak. A zsinat a Garzó inditványát fogadta el, ilyen értelemben szövegezi a §-t.

A 286—288. §§-okat a zsinat csaknem egyhangulag tette magáévá.

A 289. §-t Hegedüs S. módositásával fogadják el, ki az adokulcs szót kéri bevenni.

A 290. 291. §-okat szintén az eredeti szöveggel fogadják el.

A 292. §-nál Antal Gábor inditványozta, hogy e helyett „ott, ahol főgondnok nincs", tétessék ez: „ott, ahol külön dijazott pénztárnok nincs".

A zsinat hosszabb vita után ilyen értelemben határozott.

A 293. §-nál Czinke István nem helyesli a késedelmi kamat kötelező tételét, Kiss József pedig az egyházi adók szedését november hó helyett október végéig kivánná kötelezővé tenni. Többek hozzászólása után a zsinat a módositásokat elfogadja.

Ezután az adóügyi szakasz véget érvén, a közalapra vonatkozó rész következett.

A 294. §-t eredeti szövegében fogadták el.

A 295. §-nál gróf Dégenfeld József az a) pont 2. bekezdését mellőzni kéri. Nagy Károly a léviták intézményét ajánlja ott, ahol ref. tanitó van az állami iskolánál s ebbeli munkásságát a közalapból honorálnák.

A zsinat Nagy Károly inditványa elvetésével a gróf Degenfeld javaslata mellett foglal állást s az eredeti szöveget fogadja el a javasolt módositásokkal.

Márczius 18-án 10 óra után pár perczel nyitották meg az ülést *Kun* Bertalan és báró *Bánffy* Dezső elnökök. *Sass* Béla jegyző olvasta a mult ülés jegyzőkönyvét, melyet hitelesitettek. Báró Bánffy elnök jelenté, hogy a dunántuli egyházkerület egyik képviselője *Vida* Károly akadályozva van a zsinat tanácskozásain való részvételben és helyette *Faragó* János póttagot hivták be, a dunamellékről pedig a szintén akadályozott gróf *Teleky* József helyett dr. *Nagy* Dezsőt. Bemutatta a hajduböszörményi egyháznak adóügyben, a barsi egyházmegye lelkészi értekezletének a reformáció emlékének megünneplése tárgyában a zsinathoz intézett kérvényeit. Amazt az adóügyi, ezt a kérvényi bizottságnak adták ki.

Következik ezután napirend szerint a közalapi törvényjavaslat 296. §-a. E pont a jövedelem felosztásáról intézkedik és pedig ugy, hogy évenkint 25 százalékot forditsanak tőkésitésre, 25 százalékot missziói, a megmaradt 50 százalékot egyéb czélokra.

Kiss Albert a lelkészi nyugdijintézetről szólt, melynek felállitásáról *Kenessey* Béla közbejöttével az 1904. évi konvent egy füzetet adott ki. O ezt áttanulmányozván keveslé az ebben, a közalap által fedezendőnek felvett 5 százalékot. 15 százalékról van ugyan szó, de ebből 10 százalék az özvegy és árva gyámintézetet illeti. Javasolta, hogy e kettős czélra évenkint a közalap tiszta jövedelmének 25 százalékát forditsák. *Sulyok* István tegnap elfogadott inditványára nézve kér intézkedést; azt is vegyék be az 50 százalékból részesitendők közé. *Antal* Gábor a 25 százalék helyett csak 20 százalékot óhajt tőkésitésre forditani, a megmaradt 5 százalékot pedig az 50 százalékhoz csatolni. A közalap a tőkekamatos kölcsönsegélyek által eléggé biztositva van, bátran fordithatnak többet a szükségletekre. Szólnak még gróf *Dégenfeld* József és *Fejes* István *Kiss* Albert módositása ellen, az utóbbi stiláris javitásokat is ajánlva; végül *Kenessey* Béla, ki az eredeti javaslatot

védi *Antal* Gábor módositásaival szemben. A szakaszt *Antal*, *Sulyok* és *Fejes* módositásával fogadják el. *Kiss* Albert inditványát szavazás előtt visszavonta.

A 297. §. a segélynyujtás feltételéről beszélt. Egyhangulag elfogadták. De ennél a szakasznál felszólalt *Czike* Lajos és azt az inditványt tette, hogy vegyenek fel e ponthoz pótlásul vagy uj szakaszként egy másik rendelkezést, mely megengedné, hogy a közalapból ugyanazon kamat mellett, melylyel a földhitelintézet a közalap tőkéjét gyümölcsözteti, rövid lejáratu vagy törlesztéses kölcsönt adhassanak állandó beruházásokra és maradandó alkotásokra, de sohasem folyó szükségekre. Meg van győződve, hogy ez által a közalap semmiben kárt nem szenved, de segithet igy a bajban levő nagyobb egyházakon. Hivatkozott kerületére, a dunántulira, mely egyetemében óhajtja ezt, *Kiss* József is pártolja inditványát, szintén hivatkozva kerületükre, mire báró *Bánffy* elnök kijelenti, hogy itt kerületi vagy bármiféle utasításról szó sem lehet. Mindenki szabad akarata szerint beszél és szavaz. Ebben a nézetben van gr. *Dégenfeld* József és *Hegedüs* Sándor is, akik mind a ketten *Czike* javaslata ellen foglalnak állást. De különösen szembehelyezkedett azzal *Darányi* Ignácz. Hosszasabban és teljes erővel bizonyitja, hogy az ilyen — bár tetszetős — javaslatok aláásnák a közalap állandóságát, örök, biztos voltát. Pedig már az alapitásnál az volt a főczél, hogy olyant alkotnak, a mi minden esélynek felette áll. A megyék és kerületek, ha jótállók is, nagyon bajos dolog esetleg végrehajtatni őket. Kamatfizetések halogatása miatt is sok kellemetlenség lehet. Ugyancsak a betoldás ellen szóltak: dr. *Bartók* György, *Kenessey* Béla, *Sándor* József, *Dombi* Lajos, *Széll* Kálmán; mellette *Barthaus* István. *Czike* inditványát a zsinat elvetette.

A 298. §. közalapi járulékként az egyenes állami adó 1 és fél százalékát óhajtja kijelölni. *Dányi* Gábor sokalta ezt, dr. *Baksa* Lajos azt óhajtja, hogy, mint ezelőtt, a közalap ezután is személyi adó legyen, melyet mindenki köteles fizetni 10 fill. minimummal. Gr. *Dégenfeld* József javasolta, hogy a 298—303. §-okat dr. *Baksa* Lajos és *Gáspár* János inditványával együtt adják vissza az adóügyi bizottságnak véleményezés végett. Többek hozzászólása után gr. *Tisza* István sürgetésére grof *Dégenfeld* József inditványát tette magáévá a zsinat.

A 304. §-t elfogadván, a 305. §-t *Baksa* kérésére szintén a tanügyi bizottsághoz utalták.

A következő 306. §-t változatlanul, a 307-iket *Révész* Kálmán és dr. *Szádeczky* módositásával emelek törvénnyé. Az első javitás a végrehajtó-bizottságba egy póttag helyett kettőt kiván, a másik stiláris.

A 308. §. a közalapi szabályzatról szól. *Nagy* Károly, *Padrah* Sándor, *Hegedüs* Sándor, gr. *Dégenfeld* József hozzászólásai után *Hegedüs* javaslatát fogadták el, melyszerint a szabályzat készitését teljesen a konventre bizták.

Ezután báró *Bánffy* elnök bemutatta a közalap 1902—1903. évi történetét, melyet nyomtatásban a tagok közt még a zsinat megnyitásakor szétosztottak. *Nagy* Károly ezt, mely nem egyéb, mint a közalap végrehajtó-bizottságának jelentése, a zsinathoz, az adóügyi bizottsághoz kivánta áttenni. A zsinat *Hegedüs* Sándor inditványára a jelentést — Nagy Károly inditványát mellőzve — tudomásul vette.

Ezzel a közalapi törvényjavaslatnak végére értek is igy az elnökség a következő, hétfői ülés napirendére a törvénykezésről szóló részt tüzte ki, melynek előadója dr. *Nagy* Dezső. Egyszersmind jelentette az elnökség, hogy a zsinat hétfőtől kezdve további intézkedésig üléseit a mérnök és épitész egylet helyiségeiben tartja.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

A debreczeni egyetem végrehajtó bizottsága f. hó 6 án tartott gyülésében, a körülmények hatása alatt elhatározta, hogy a mennyiben az alapok ereje engedi, egymásután 7 tanszék felállitását fogja javasolni a kerületi közgyülésnek E tanszékek közül pedig 3, melyek már megvoltak az akadémián, már a következő egyh. ker. közgyülésen betöltetnének. Még pedig a magyar irodalom tört.: dr. *Dézsi* Lajos, classica-filologia: dr. *Fiók* Károly és a természetrajzi tanszék *Biró* Lajossal, a világhirü utazóval. Mindenesetre egy lépés ez is a czél felé.

A „nagyenyedi protestáns nők szegényeket és betegeket segélyző egyesülete“ ebben a cziklusban utolsó összejövetelét f. évi április hó 2-án, délután 6-órakor fogja tartani a Bethlen-kollégium diszteremében. Az összejövetel az eddig gyakorolt szokás szerint perselyes lesz, meghatározott belépő dij nélkül, hogy a társadalom minden rétege és köre részt vehessen azon, s lelkét gyönyörködtesse és egyszersmind épitse is. A rendezőség élén ez alkalommal Varró Róza ő nagysága áll, ki buzgó társaival együtt fáradhatlanul müködik azon, hogy az összejövetel méltó befejezése legyen a remekül sikerült estélysorozatnak, mely Enyed közönségének annyi élvezetet nyujtott, s melynek anyagi eredménye oly sok szegénynek enyhitette nyomorát s oly sok árvának törölte le könnyeit! A mint halljuk a szép és gazdag müsornak kiemelkedő pontja Pataky Lászlóné — festőművész neje — ő nagyságának éneke lesz; kit a rendezőbizottság egyik tagjával való régebbi ismeretség révén sikerült megnyerni a közremüködésre. Az összejövetel iránti érdeklődés már is rendkivül élénk. Az áldásos czélt szolgáló egyesület sikerei felett. mely e mellett a különböző társadalmi rétegek összekötő kapcsa is, őszinte örömet érzünk mindannyian, s kivánjuk, hogy ez az összejövetel is közelebb juttassa nemes czélja valósitásához!

A brassói ev. ref. egyház e hó 11-én, szombaton tartotta meg vallásos felolvasásainak utolsó estélyét. Tizenkét felolvasó-estély tartatott ezen cziklusban, első Advent-től kezdődőleg, melyek mindegyike lelki táplálékot nyujtott s élvezetet szerzett a mindig szép számmal megjelenő közönségnek. Az utolsó estély minden évben a ref. ifjuságé szokott lenni, azé az ifjuságé, mely a vallásos estélyeket — ének és szavalatokkal közremüködvén — változatosabbakká és vonatkozóbbakká tette. Ezen utolsó estélyt is az ifjuság rendezte márczius 15. megünneplésével egybekötve. A müsor érdekesen s változatosan volt összeállitva. Az estélyt az ifjusági dalárda nyitotta meg egy hazafias énekkel, azután Cseh Emil gimnáziumi tanár szavalta el Petőfi „Talpra magyar“-ját nagy hatással, majd Vargha László ev. ref. kántor tárogatón szebbnél-szebb kurucz-nótákat játszott. Az ünnepi beszédet Dánér István felső reáliskolai VIII. oszt. tan. mondotta, szép szavakban méltatva a márczius 15-ikének jelentőségét. Utána az ifjusági dalárda hazafias dalokat énekelt, majd Makoldy József gimnáziumi V. tan. Tóth Kálmán „Előre“ czimü költeményét szavalta el, azután Khély Endre hegedün előadta „Bihari érzelgőjét“ s több magyar népdalt játszott el. Koós Ernő felső reáliskolai VII. oszt. tan. elszavalta az „Egy gondolat bánt engemet“ Petőfi Sándortól. Végül az ünnepélyt Péchy Árpád ev. ref. lelkész bezárta egy igen szép beszéddel és köszönetet mondott ugy a szereplőknek a mindenkori közremüködésért, mint a közönségnek a megjelenésért. A szép számu közönség erre a Kossuth-nóta lelkes hangjai mellett oszlott szét.

A székelyudvarhelyi ev. ref. egyházi értekezlet márczius 19-én este 6 órakor, a ref. kollegium tornacsarnokában tartotta hetedik egyházi estélyét. A rendezők a következő műsort állitották össze. 1 A gyülekezet éneke, Nagy Isten téged imád XXX. dics. 1. vers. 2. Elnöki megnyitó. 3. Isten. Rudnyászky Gyula költeménye. Szavalta: Lányi Ibolyka. 4. Felolvasás. Tartotta Fejes Áron, ref. koll. tanár. 5. Ének. Előtta a ref. kollegiumi énekkar. 6. A gályarabok, Váraditól; szavalta Nagy Elek VIII. o. t. 7. Zárszó. 8. Áld meg ur Isten.

Nagyölyvesi egyházközségünkbe a mélt. püspök ur *Gámán* Sándor IV. theolt. nevezte ki segédlelkészi minőségben lelkipásztorrá.

Protestáns esték Pozsonyban. A bőjt beálltával ismét megkezdődtek Pozsonyban a Protestáns esték,

azzal a külömbséggel, hogy ezuttal nem a theol. akad. tanári kara, hanem a Magyar Prot. Irodalmi Társaság pozsonyi Köre rendezi. A felolvasások rendje a következő: XVII. sorozat: I. Márcz. 18-án: Megnyitó beszéd. Mondta dr. Bobrovits Mátyás a „Protestáns Kör" elnöke. A reformáczió hivatása. Stromp László theol. akad. tanár. II. Márcz. 25-én: Pilátus. Raffay Sándor theol. akad. tanár. Versek. Albert József ev. lyc. tanár. III. Ápr. 1-én: A symbolumokról a közéletben és a kultuszban. Dr. Losonczy Lajos ev. lyc. tanár. Versek. Hamvas József ev. lyc. tanár. IV. Ápr. 8-án: Tudás és szeretet. Józan Miklós unitárius lelkész, „a Dávid Ferencz-Egylet" titkára. Versek Szabolcska Mihály ev. ref. lelkész, a Kisfaludy-Társaság tagja. V. Apr. 15-én: Egyházi életképek a XVIII-ik századból. Kovács Sándor theol. akad. tanár. Berekesztő beszéd. Mondja dr. Masznyik Endre a „Protestáns Kör" ügyvivő alelnöke. E programm alkalomszerüen szavalatokkal, ének- és zeneelőadásokkal bővül. A protestáns esték második kötete 2 koronáért a theol. akadémiában kapható. Ugyanott megszerezhető a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság minden kiadványa. A tiszta jövedelem az Evang. Theologusok Otthona javára fordittatik. A kik a „Protestáns Kör"-be, mint helyi tagok évi 2 korona dijjal belépni óhajtanak, ez iránt dr. Masznyik Endre ügyvivő alelnöknél (theol. akadémia) vagy Dr. Perjessy Mihály köri pénztárosnál (Főtér 6.) jelentkezhetnek. Ugyanők a kör anyagi támogatását czélzó kegyes adományokat is szivesen átveszik.

A Bethlen kollegiumban rendezett szabad Lyceumon e hó 16-án Bartha Zsigmond tanár tartott a villamosság köréből igen érdekes előadást.

Előfizetési felhivás. Tiz éve most, hogy második kötet költeményemmel a nyilvánosság elé léptem. Jóleső örömmel és önérzettel töltött vala el azon időben, az hogy nagyszámu jóakaró barátaim, ismerőseim, akik immár maholnap 25 éves irodalmi működésemet figyelemre méltatták, szives pártfogásban részesitettek. Azóta évek teltek el, de azt az őszinte, igaz érzelmet, mely szivem tulajdona volt akkoron, — megőriztem meglett férfikorom számára is. S ha akkor, régen a hazaszeretetnek, szerelemnek, örömnek, csalódásnak hangját igaz, egyszerű, őszinte szavakkal foglaltam versbe, — ezt cselekedtem azóta is és cselekszem ma is. Azért kérem az én nagyrabecsült közönségemet, hogy a régi pártolásban részesitsen. E költemény kötetem czime Borongás lesz, mely ez év április hó második hetében jelenik meg. A kötetnek, mely legkevesebb 12 iv tartalommal, kellő disszel és csinnal Seres Samu zilahi nyomdájában készül, ára 2 korona. Tiz előfizető gyűjtése után egy tiszteletpéldány jár. Az előfizetési pénzeket és iveket, a postai költség levonásával, kérem ugyancsak Seres Samu könyvkereskedőhöz küldeni márczius hó 30-ikáig. Sarmaság, 1905. február hó 20. Farkas Sándor.

Irodalmi értesités. „Evangeliumi Keresztyén Tanitások" czimü művem III. kötete elhagyta a sajtót s a megrendelőkhöz megküldetett. Ha valaki nem kapta meg, értesitsen. Az I. kötet elfogyott, a II-ik kötetből még van 20 péld., II. és III. kötet kapható 2—2 koronáért. Év végére a IV. kötet is megjelenik. Előjegyzést már most elfogadok. Tartalmazza azon 20 egyházi beszédet, mely ez évben K. E. lapomban jelenik meg. A Keresztyén Evangyelistára 2 korovával lehet előfizetni folyton. Szalay I. nagybecskereki lelkész.

Torda a monostori templomért. A márczius 15-iki ünepély alkalmából a kolozsvári Monostoron épitendő templom javára Tordán adakoztak: Fogarasi József, Egerházy Lajos, Tóth Olivér, Pethő Miklós, Veress Antal, Faragó Miklós Weres István 1—1 kor. Ferenczi Árpád 60 fil. Székelyhidy Viktor 1 kor. Kőszegi Samu 50 fill. Elekes Árpád 1 kor. Bornemissza Gyula 10 kor. Ferenczi Ferencz 1 kor. Péter Antal 1 kor. Vincze Béla 1 kor. id. Keresztes János 1 kor. Vértán Endre 2 kor. Weres Ferencz 1 kor. Erdélyi Gyula 1 kor. Szőcs N. 1 korona. Fogadják a nemesszivü adakozók ez uton is az eházközség hálás köszönetét. Kolozsvár, 1905. márcz. 21. *Fosztó* Dénes s. lelkész.

A szászsebesi ev. ref. templom és papilakra kegyes adományokat küldöttek még, miért is fogadják az egyházközség mély tiszteletét, örök háláját:

(Folytatás.) Vajda Ferencz ev. ref. lelkész ivén, Székelyudvarhely: Vajda Ferencz általrendezett egyházi estély jövedelme 9 korona 50 fillér, Tamó Imréné, Jenei Lajos, „Vasárnap" szerkesztősége 2 korona, Kovács Lajos 2 korona, Molnár Domokosné 5 korona, Deák József, Kováts Róza 3—3 kor., Vajda Ferencz, Barabás Jenő, Szakács Gyula 1—1 kor., Baló Béla 60 f. (össz. 32 kor. 10 f.) Ev. ref. egyház Hajdu-Szoboszló 5 kor. Nagyváradi ev. ref. egyház 10 kor. Ev. ref. egyház Körös-Tarcsa 4 kor. Csiki József ev. ref. lelk. Medgyes, Takács Károly ev. ref. lelk. Kökös, Henczidai ev. ref. egyház 2 -2 kor. Láczai ev. ref. egyház 1 kor. Jánó Albert ref. lelk. ivén, Hátszeg: Jánó Albert, Szigeti Mária, Jánó Géza 1—1 kor. (össz. 3 kor.) Demes Péter ref. pap és családja Kis-Borosnyó 4 kor. Muzsnai Miklós ref. lelkész ivén, Szamosfalva 1 kor. 80 f. Simon Imre ref. pap Hovad 4 kor. Bartók Béla ref. lelk. Bonczhida 2 kor. Örtl János ref. pap Vizakna 15 kor. Hajdunánási ev. ref. egyház 5 kor. Teleki József ev. ref. lelkész Póka 5 kor. 94 f, Makfalvi ref. egyház 3 kor. Brádi ev. ref. egyház ivén 10 kor. Hegyi Sándor ev. ref. pap Bonyha 1 kor. Aisósarkadi ev. ref. egyház 3 kor. Ev. ref. egyház Somosd 2 kor. Kenessey Miklós Enying 10 kor. Ottovay Halmágycsucs 4 kor. Kósa Mihály ev. ref lelkész Petrozsény 2 kor. Antal Domokos Zobok 3 kor. Bogyiszlói ev. ref. egyház gondnoka, Kovács János gyüjtése 4 kor. 30 f. Nemes Károly m.-csávási ev. ref. lelkész ivén: Kováts Gergely, Kiss Gergely, Szekeres József 30—30 f. Gidófalvi János 40 f. Szász András, Pápay István, Kiss Sámuel 20—20 f. Kiss László, Ifj. Nagy Albert, Imre Lajos 10—10 f., Nemes Károly 1/2 véka törökbuza, Pápay Bálintné 2 kupa tengeri (összesen 8 kor.) Simon Mihály ivén, ev. ref. lelkész Gömör-Szkáros 6 kor. Molnár Lőrincz ev. ref. lelkész Kolozsvár 4 kor. Sámuel Aladár ev. ref. lelkész Balavásár 1 kor. Ev. ref. egyház ivén Békés-Sámson 1 kor. (Folyt. köv.)

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 953—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházközségünkhöz.

Felmerült vitás eset alkalmából közöljük összes egyházközségeinkkel, ahhoz alkalmazkodás végett, hogy a zsinati törvények 21. §-a, valamint utasitásunk 2. §. értelmében a presbyteriumoknak tagjai csakis a felekezeti iskolai tanitók, illetőleg kántortanitók lehetnek, de semmi esetre sem az olyan állami iskolai tanitók, kik külön szerződés alapján végzik az egyházközségben a kántori teendőket.

A törvény ez intézkedése semmi esetre sem zárja ki azonban azt a lehetőséget, hogy az ilyen szerződéses énekvezérek, ha különben kellő érdeklődést és ügybuzgalmat tanusitanak, választás utján be ne juthassanak a presbiteriumokba.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. márcz. 14-én tartott üléséből.

Dr. Válgi Gábor, elnök. *Kádár János,* titkár.

1323—1905 sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi ref. egyházközség presbyteriumához, a ref. lelkészi és esperesi hivatalokhoz.

Az egyháztagok által fizetendő lelkészi, tanitói s általában az egyházi javadalmazásban részesülő alkalmazottak járandóságai fedezésére, *az egyháztagok által fizetendő adóknak*, a költségvetések és számadásokba leendő beillesztése tárgyában folyó évi február 16-ról 892. szám alatt kiadott körrendeletünknek, az *összeirás kötelezettségére és a munkálatok felterjesztésére vonatkozó részét érintetlenül hagyván*, azoknak *a költségelőirányzatokba és számadásokba leendő beillesztését csak a jövő 1906. évre tesszük kötelezővé.*

Az elől hivatolt körrendelet elhalasztott részének, az egyöntetü munkálkodás eredményének biztositása czéljából, több oldalról szükségesnek nyilvánitott megvitatása elől igazgatótanácsunk nem zárkózik el, de felkérjük az egyházmegyék nagytiszteletü esperesi Hivatalait, hogy az egyházmegyei véleményeket hozzánk legkésőbb folyó évi augusztus hó 1-ig sziveskedjenek felterjeszteni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. márczius hó 14-én tartott üléséből.

Dr. Válgi Gábor, elnök. *Maksay János,* számvevő.

Nyomatott az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *13-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. márczius 30.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Dr. Bartók György.

Olvasóink csodálkozni fognak e czimen. Csodálkozni fog maga a czimzett is. Nincs semmi különös ok, se alkalom arra, hogy szeretett erdélyi püspökünk nevét külön emlegessük. Inkább mindennapi vagy közönséges körülmények miatt irtuk czimül a nevét. Hadakoznak az emberek, éles fegyverekkel viaskodnak a sötétben, nem látják, ki az ellenségük, de azért vagdalkoznak életre, halálra: s amig sebet ejtenek valakin bizonytalanul, eszükbe se jut, hogy elvérzik, akit megakartak védelmezni. De azért megújul a harcz minden reggel és nem nyugszik el a lenyugvó nappal

Valaki megállit e hó 26-án és kérdi, olvastam-e az „Alkotmány“ 73-ik számát? Nekiment a püspökünknek. Én és „Alkotmány“ — mondék — hogy jutok én ehhez? De már ha nekiment a püspökünknek, akkor elolvasom azt a 73-ik számot; lássam, miképpen tud belekötni abba a férfiuba, aki még a légynek se árt... Elolvastam — láttam; de a két tömött hasábból nem tudtam semmi okosat kihüvelyezni. A tudósító nem azt mondja, amit akar; az „Alkotmány“ pedig — „nem tudja, mit cselekszik“. Röviden a következők tünnek ki: az „Alkotmány“ a „Nap“-ba nézett és a miket ott látott, nem szerette azokat. Tehet-é azonban erről valaki más, mint az „Alkotmány“ maga?! Annak adta meg Ikáros is az árát, hogy nem tudta a „Nap“ erejét. Kerülje el az „Alkotmány“ is a „Nap“-ot, ha nem szereti a világosságot!... Hét erős pontokat állit ki rövidesen aztán az idézett laptárs, hatokban pontosan kitöltögeti Majláth gyulafehérvári róm. kath. püspök ur származási ivét, elmondja mit eszik, mit iszik, mivel ruházkodik. Hogy szereti a sóbafőttet, mint egy „közönséges iparos“; pedig ő nemcsak „*püspök*“, hanem „gróf“ is. Aztán a csodálatos hirhallás, borzadj keresztyén vallás! Ez a buzgó pap „betegeket látogat (még a szegénység fojtó légkörében is), erkölcsre buzdit, áldoz iskolákra és templomokra“ stb. stb. Tegyük ide zárjelbe azt az egyszerü kérdést az „Alkotmányhoz“, ismer-e valahol, a világnak valamelyik szögletébe vagy egy keresztyén papot, aki el nem végzi mindezeket? Mert ha igen, akkor menthetetlenül „*fegyelmit*“ kap.

A hetedik pontban csattan az ostor a végén és Bartók György erdélyi püspökünk „vádját“, ha komoly, visszautasitja. És itt végig traktálja az erdélyi protestánsokat. Ujra eléveszi a mi püspökünket, de beszéljen maga az „Alkotmány“: „*mikor lett Bartók György Erdélyben a magyarság predesztinált mentora? Hol és minő irányban tett erre lépéseket? Mert hogy Majláthtal és az erdélyi magyar katholikusokkal szemben lett volna erre szükség, azt csak az állithatja, aki szinvakságban szenved. Az erdélyi magyarság ügyében miattunk ne fájjon a feje. Faji érzés dolgában is elől járunk. Erre bennünket oktatni — izléstelenség, buzditani pedig csömörletes konfidenczia.*“

Aki a kérdő mondatokra nem adhatna tiszta feleletet, az „lelki vakságban“ szenved. Aki pedig, erdélyi magyar, az állitó mondatokat aláirná, az épen ugy nem ismerné „Erdélyt“, mint Majláth gróf ur. Itt van a bökkenő. Lehet, hogy a „Nap“-ot is felültette tudósitója: de hogy az „Alkotmány“ be van csapva, az bizonyos. 1-ör. Nem akar Majláth kalocsai érsek lenni? Mi köze ahhoz dr. Bartók György püspöknek és az ő szinmagyar nyájának. 2-or. Simor annak idején „örömmel“ nevezte ki, mert végzett pázmánita és centralista volt? Belényugszunk. 3-or. 33 esztendős volt, Isten éltesse. (Ugyan később úgy tünt fel, mintha nem mult volna még 24 se, mert kedves familiája „gyámság“ alá akarta tenni.) De nem tartozik ránk. 4-szer. Katholizál. Jól teszi, a többi pápista pap is ugyanazt végzi, a kidei baráttól a római pápáig. 5-ör. Hatalmas velőket megrázó szónok, aki nemcsak a rózsafűzérek fonnyadt rózsáira, hanem a derék férfinemre is hat: mert gyóntat főispánokat és állomásfőnököket. A mi erdélyi püspökünk vagy az ő nyája ebbe se szólott bele soha.

Különben nem is tudtuk, hogy a „gyónás titkát“ a napilapok napihireiből kell olvassák azok is, akiket nem illet. Mi közönségesen ugy tudtuk, hogy minden pápistának meg kell *gyónni* egyszer-másszor. 6-or. Hogy a ref. tanárok a Mária kongregácziók és a néha hervadásnak indult rózsafűzérek mellett elmondják a „*Bertalan éjszakát*“, elmondják az „inquisitiót“, el kell mondják a „pozsonyi vértörvényszéket“, talán az sem főbenjáró bün. Vagy az „Alkotmány“ levelezője csak a „*vörös kakas* meséjét“ mondja el: mi tudjuk a „*vörös barát*“ (Kollonics) meséjét is. Aztán „historia est magister vitae.“

Az „Alkotmány“-nak, ha baja volt a „Nap“-pal, elvégezhette volna anélkül, hogy belevonja a mi erdélyi • püspökünket: dr. Bartók Györgyöt. És még anélkül is, hogy módot adott volna „*r. l.*“-jének, hogy mint jó székálló legény odacsapja „nyomtaték“-nak (az erdélyi pápisták számára) a „faji vezetést“ Jó, hogy messze van Erdélytől az „Alkotmány“. A messzünnen jött ember azt mond, amit akar. Ott még el is hiheti valaki, itt pedig nem is olvashatja senki csendes mosoly nélkül. Rendes körülmények között Pannoniát és Siculiát, a zendeket, vendeket és a székelyeket; a Majláthokat és Bartókokat mi nem szoktuk egy nap emlegetni. Megmondhatnám azt is, miért nem tesszük ezt: de épen ugy nem érti meg az „Alkotmány“, mint ahogy mi nem értjük meg az ő „r. l.“-jének beszédét; amint püspökét dicsérve, „közönséges papot“, „püspök s hozzá még gróf“, „szegénység fojtó légköre“, „közönséges iparos“ stb. emleget.

Szegény Uj Testamentum, hol és mikor lészen „egy akol és egy pásztor“ Az „Alkotmányt“ kérem, aki különben elterjedt és „nép“-szerü lap, tanitsa meg a „r. l.“-jét, hogy az „Ur szolgái“ előtt 1905-ben nem kellene ugy széjjelszaggatni a nyájat. Legalább lélekben legyenek egyenlők, ha már a világ ezer és egyfelé tépi széjjel őket. Előttünk nem kell Majláthot dicsérni, mert köztünk egy lélek sincs, aki érdemeit el nem ismerné, mikor „becsületes munkáját“ végzi. Nekünk dr. Bartók György erdélyi püspökünket se kell dicsérni, mert róla is tudja mindenki, hogy az ernyedetlen szorgalom, legnemesebb önérzet, a legtisztább alázatosság és a fáradhatatlan munka példányképe. Igaz, hogy „nem méltóztat b. jelenlétét legkegyelmesebben kilátásba helyezni“; hanem ott van, hová kötelessége hivja. Igaz, hogy „csak“ püspök és „hozzá“ nem „gróf“, de az is igaz, hogy ha az volna is, nem a „grófságával“ dicsekednék; hanem a „szolgaságával“. Igaz, hogy ő nem tud „közönséges papról“, „szegénység fojtó légköréről“, „közönséges iparosról“ stb., hanem csak „szent népről és királyi papságról.“ Az „Alkotmány“ és a szóbanforgó biboros azt tudják, hogy „*minden út Rómába vezet*“. Dr. Bartók és társai pedig ellenkező poluson vannak. És ők ha azt mondják Erdélyben, hogy „reformátusok“, nem kell külön is elmondják, hogy „magyarok“, mig a „rómaiak“ sok jelzőt kell még tegyenek sorba, amig a „magyarsághoz“ érnek, akkor is mi elévesszük az „Alkotmány“ egyik argumentumát és azt mondjuk.. .„quia non sunt, nulla questió fiat!“ Ne gondolja az „Alkotmány“, hogy ő az első támadója Bartóknak, hallottuk mi sokszor, hogy megtámadták erdélyi tudósitók, hogy miért nem jár czingulusokkal, mért nem ütteti a nagy dobot, mért nem „harangoztat“ magának: mert ugy kell egy püspöknek. Ő azt felelte, hogy ő „*nem olyan püspök!*“ Akinek nem tetszik, tegyen róla. Megmondjuk azt is az „Alkotmánynak“, mikor lett Bartók az erdélyi magyarság „mentora“ Akkor t. i., mikor a „Fejedelmi Erdély“ „Fejedelmi Vallásának“ „Királyi Papjává“ választották. Ezzel jár a többi. Ha szükség lesz még, elmondjuk majd a „vörös barát“ meséjét is. Addig azonban Pax Nobiscum!

Falusi.

A theologia, filozófia és természettudomány közötti viszony.

Irta: Horváth István.

(Felolvastatott Nagyszebenben 1905. márcz. 10-én az egyházmegyei értekezleten.)

(Folytatás.)

Titok, természetes hogy titok, a minek nyitjának, magyarázatának kell lenni. A mai tudomány álláspontján nem lehet azt állitani, hogy az Isten két különböző és egymástól független világot teremtett: egy természetit és egy természetfelettit, egy anyagit és egy szellemit. A természetiben rend, törvény uralkodik, a természetfelettiben pedig zavar, chaosz. Ellenkezőleg: ami a látható, fizikai világban törvény és érvényes, az törvény és érvényes a szellemi világban is, mint Pál apostol mondja: „ami az istenben láthatatlan, tudniillik az ő örökkévaló hatalmassága és istensége e világnak alkotmányából és a teremtett állatokból mégértetvén, megláttatnak.“ Rom. I. 20. Jézusnak mindenekfelett megvolt, nekünk csak parányi mértékben van meg azon tehetségünk, hogy az örökkévalót az ideiglenesben felismerjük. A mester példabeszédeiben, paraboláiban, melyeket a természeti világból meritett, nem a vallás, nem a szellemi világ létezését bizonyitja, mert annak, mint létezőnek, még pedig tapasztalatilag létezőnek, bizonyitása éppen oly fölösleges, mint a fizikai világ létezésének bizonyitása: hanem magyarázza a szellemi világ, a vallásos élet főnséges tüneményeit, nyitogatja a szellem országának titkos zárjait, mint teszi a természettudós a fizikai világgal.

Az emberiség öntelt büszkeséggel tekint bámulatos alkotásaira, a kultura magas fokára s feledi, hogy eljutott ugyan természeti állapotának csúcspontjára, honnan beletekinthet a szellemvilág magasabb tartományaiba, de a betekintés, az azután való sóvárgás még nem a valódi szellemi élet. Azt szemeinkkel látjuk, hogy a szerves és szervetlen világ, az ásvány, növény és állatok országa élesen megkülönböztető korláttal vannak egymástól elválasztva; azt is tudjuk, hogy például az emberi test 13 féle szervetlen anyagból áll: 5 gáznemü, 8 pedig szilárd

vagy cseppfolyós; afelől sem kételkedünk, hogy ezekből épül fel az emberi test, a vér, az izmok, a csontok, az idegek, szervezetünk; azt is elismerjük, hogy szervezetünk mühelye a tudományoknak, művészetnek, bünnek, erkölcsnek; a materialistákkal azt is megengedjük, hogy azok nélkül a szervetlen anyagok nélkül nem létezne sem gondolat, sem érzelem, sem rágalom, sem kapaszkodás, semmi oly tünemény, mely a mai társadalmat izgatottságban tartja.

Sok mindent tudunk, utódaink még többet fognak tudni; lehet, hogy a mi előttünk ismeretlen, titok, ők megtudják magyarázni. Hiszen előttünk titok, hogy az a 13 szervetlen elem hogyan emelkedik fel a szerves élet regiójába, hogy növény, állat, ember formájában mutassa ki magát. Vagy talán nem is ő emelkedik fel — mert legalább a mi szemeink előtt, tudásunk szerint tehetetlen elem — hanem valami egyéb, talán az élet száll le hozzája, az keresi fel, az emeli fel az alsó, tehetetlen, bezárt régióból egy magasabb tartományba, hol a mi érzékeinknek, vizsgálódásainknak, mint szerves világ jelenik meg. Hiszen, élőszervezetünk alkotó részei az oxygén, hidrogén, nitrogén, chlor, fluor, szén, foszfor, kén, kálcium, potassium, sordium, magnesium és vas a szervezetben ugyanazon elemeknek maradnak, mint a felszálló léggömböt dagasztó hidrogén, a lokomotivban égő szén vagy a svédgyufa végén levő foszfor: de az már — legalább előttünk — titok, hogy ezeket miféle erő emeli fel a szerves élet regiójába, hogy fát, virágot, prücsköt, bogarat, ökröt, szamarat és a legfelsőbb fokon embert, az ember által vallást, erkölcsöt, kulturát produkáljon. És ha még tovább bolyongunk az ismeretlenek, a titkok tartományában és arra keresünk feleletet, magyarázatot, hogy az emberi érzelmek, gondolatok miként öltenek alakot a müvészetben, tudományban, a czivilizáczió újabb meg újabb alkotásaiban, hogy a biologiai ember szükségletei, vágyai, szeszélyei kielégitést találjanak: bizony nem marad számunkra egyéb felemelő, mint az a megnyugtató hit, hogy végére mehetetlenek az urnak dolgai, mindeneket bölcsen teremtett, betölt a föld az ő gazdagságával.

Mint nem tudunk szabadulni a testi éhségtől és szomjuságtól, mely tápiálék után nemcsak sovárog, hanem meg is követeli a tápszereket, hogy felépithesse a testi szervezetet: ugy nem tudunk szabadulni a szellemi éhségtől és szomjuságtól sem — éhezzük a mennyei kenyeret és szomjuhozzuk az örökéletnek vizét, hogy a természeti ember állati állapotából magasabb regióba emelkedjék. Ez a magasabbra törekvő vágy — ez idő szerint — hit által lát, hall, tud; ismeri, magyarázza a kozmozt, az embert, a társadalmat. Hit által tudjuk — mondja Pál apostol — hogy a világot Isten teremtette; hit által hirdetjük, hogy az Ur szól és az ég és a föld hallgatják az ő ékes beszédét és engedelmeskednek annak; hit által tudjuk, hogy ő hivta elő az eget és földet, a bárányt és farkast és tette felettük urrá az embert, az ő lelkének hordozóját és ő hozza viszonyba az anyagot és szellemet; hitből tudjuk, hogy az ő lelke lebeg a tengerek felett és a harmat csillogásában; ő szól hozzánk a fűszál növésében és a lelkiismeret szavában; ő ruházza a mezőnek liliomait, vezeti a vándor madarat légi utjában, ugy mint az embert az ő szellemi országába; hit által tudjuk, hogy ő tőle vagyunk, ő benne élünk, ő hozzá törekszünk, nemcsak mi emberek, hanem mindenek, melyek vannak, élnek és mozognak.

Ez a vallásos hit — habár homályosan — a fizikai világ felett egy magasabb szellemi világra tekint. Ezt a szellemországot természetesnek itéli a természettudomány; létezését igazolja az „*evolució*“, a folytonos fejlés törvénye. Ez a törvény *egységről* beszél; azt mondja, hogy Isten nem két világot: egy természeti és egy természetfeletti világot teremtett, hanem *egyet*, melyben ugyanazon rend és törvény érvényesül; a szervetlen és szerves teremtmények országán felül — mint a folytonos fejlés magasabb foka — létezik a szellem országa. Amazoknak — a fizikai és biologiai világnak — megismerése, magyarázása a természettudományok felfedezései által folytonosan szélesbedik. Ezen követelés alól a szellemvilág sem menekülhet, a minthogy az evolucció törvénye ennek ismeretlen rejtekeibe is behatol, mert bizonyosnak állitja, hogy ennek is vannak müködő szervei, melyek a keresztyénség, a szellem országának ez időszerint legtökéletesebb megjelenése által munkálkodnak. Ha nem ismerjük is még ezen szerveket, de müködésüknek eredményét látjuk, érezzük, eljön az az idő, mikor azok is ismeretesek lesznek. Most még csak annyit mondhatunk teljes bizonyossággal, hogy mint az élettelen anyag tehetetlen s magától, önerején fel nem emelkedhetik a szerves élet regiójába, hanem ennek kell leszállani, felkeresni s élőszervvé változtatni: úgy az állatember sem juthat fel önerején a szellemország azon magasabb regiójába, mely a keresztyén élet neve alatt ismeretes, ha hozzá alá nem száll, meg nem ragadja az élet: ki az *Ur Jézus Krisztus*. Jézus Krisztus nélkül lehet a biologiai ember bármily eszes, értelmes, erkölcsös: de mindaddig, mig a krisztusi életelv meg nem érinti, hogy egy magasabb szellemi országba emelje fel, csak a biologiai ember szférájában marad. Éppen a természettudomány világositotta fel az emberiséget arról, hogy a keresztyénségben megnyilatkozott magasabb szellemvilágnak theologiai magyarázata nélkül az ember biologiai létezése épp annyira érthetetlen marad, mint az ásvány létezése a növény és ennek létezése az állati élet nélkül.

(Folyt. köv.)

Az angol „szabad egyház“ nagy gyülése Manchesterben.

A szabad Angliában is felfordult a felekezeti béke és egyenlőség. Az anglikán egyház követeli magának az összes iskolák feletti felügyeletet, a melyek államsegélyben részesülnek. Emiatt az ugynevezett „nonconfirmisták“ forrongásban vannak. Nem akarják az isk. adót megfizetni, sem gyermekeiket az anglikan egyház befolyása alá engedni. A fenyegetések, az áttérések, az idézések, sőt az ellenálló vezető egyének bezárása is napirenden vannak. Előkelő lelkészek és világiak kerültek már igy több napra terjedő börtönbe, kiket hiveik természetesen annál jobban körülrajonganak.

Márczius 7-én volt a „Szabad egyházak“ nagy gyülése, több mint 2000 képviselő jelenlétében. Az ujonnan választott elnök: dr. Horton, nagyszabásu beszédet mondott. Beszéde az egész egyház müködését átöleli, de én legbecsesebb részének az „egyház és a szociális reform“-okról szólót tartom. Ebben azt a kérdést veti fel, miért nem azonositja az egyház magát jobban a nép érdekeivel és szükségeivel. Miért nem terjeszti ki az egyház figyelmét mindazokra a kérdésekre, a melyek a népet anyagilag és erkölcsileg érdeklik.

„Hisz a lakáskérdés a mi kérdésünk; az egészségi viszonyok az üzletekben és gyárakban; a megélhetés, a munkafeltételek, a munkanélküliek ellátása; a tőke és munka, a tulajdonos és bérlő, a munkaadó és munkás közötti egészséges viszonyok megteremtése a mi érdekeink is. Ezek a dolgok érdekelték Jézust, tehát minket is kell érdekelniök.“

A keresztyénséget azért érik a jogos támadások mai napság, mert ezekkel a kérdésekkel nem foglalkozik az egyház. Ennek tulajdonitja azt is, hogy a

munkásnép nem törődik a templommal. Nálunk megforditva van. Hiányzik a gyakorlati érzék az egyházi beszédekből, elvont kérdések és elmélkedések nem érdeklik a népet. „Hegelt hiába magyarázzuk, sőt még a költők nagy részét is; az életet kell prédikálni a maga kétségbevonhatatlan tényeivel, amint a valóságban megnyilatkozik a nép előtt is. Hisz Jézus is mindig a gyakorlati életet tartotta szemelőtt, a midőn Isten országáról beszélt. Vetésről, aratásról, halászatról, földmivelésről, szőlőről, házépitésről, felügyelőről, munkásokról, napszámról, gazdaságról, családról, házasságról, gyermekekről stb. beszélt az ő hallgatóinak. Ezek által magyarázta Isten országát. Nekünk is ezzel a módszerrel lehet csak meghóditani a lelkeket."

Rendkivül nagy hatással beszélt R. W. Perks. A Franczia országból számüzött és Angliába letelepedett szerzetekről szólva inditványozza, hogy a kormányhoz intézzenek feliratot, hogy a kormány tartsa nyilván ezeket az intézeteket, iskoláikat, vagyonukat és foglalkozásukat. Kéri a legszigorubb ellenőrzést, „mert Angliában egy fél század alatt 52-ről 990-re emelkedett a női és férfi zárdák száma. — Tehát több, mint a reformatió idejében volt. — Nem kivánja, hogy Anglia a politikai és vallásos meggyőződésekért üldözöttek befogadását megtagadja, de egész máskép áll a dolog, az olyan szervezett testületekkel, a melyeket egy idegen állam azért üz el, mert oti veszélyeztetik az állam életét. Anglia a teljes vallás egyenlőség hazája. Ezt tovább is fenn kell tartani, de azt már soha sem szabad elnézni, hogy ezek a rendek aláássák a Protestantizmus alapján felépült alkotmányt" — Inditványát 5 pontban foglalja össze. — Különösen hangsulyozza, hogy a neveléstől szigoruan tiltsák el ezeket a rendeket. A gyülés nagy lelkesedéssel fogadta el az inditványt. Mély részvéttel emlékszik meg továbbá a gyülés azokról a nőkről és férfiakról, a kik a már fennebb emlitett iskolai törvény miatt zaklatást, büntetést sőt még fogságot is szenvedtek. Kitartásra buzditja őket. „Mert (Dr. Elifford) az idő közeledik. A kormány nem viheti sokáig. A nemzeti nevelés ügyét nem lehet sektakra bizni." A jelenlegi angol kormány ugy látszik ezen a kérdésen fog elvérzeni.

Közli: *Kovács László.*

ZSINATI ÜGYEK.

Zsinati ülések.

(Márcz. 20. 21. 22. 23. 24.)

(Folytatás.)

Márczius 20-án, hétfőn, Antal Gábor és Bánffy Dezső elnöklete alatt a mérnök- és épitész-egyesület ujvilág-utczai helyiségében folytatta tanácskozását a zsinat.

A jegyzőkönyv hitelesitése és az elnöki bejelentések után áttértek a törvénykezésről szóló javaslat általános tárgyalására. Dr. Nagy Dezső előadó kimeritően ismertette a javaslatot. Főtörekvés az elkészitésnél az volt, hogy a régi, sok helyt következetlen törvényt egységes rendszerbe öntsék. Figyelmeztette a zsinat tagjait, hogy a törvényterv, ugy a hogy van, szerves egész, s kérte őket, hogy nagy vigyázattal járjanak el a tárgyalásnál, nehogy a rendszer megbontassék. Ujitás benne a kettős elnökség kérdésének megoldása. Ezután a hivatalban idősebb elnök dönt, a másik ugy szavaz, mint a biróság bármelyik tagja. A fegyelmi eljárást eddig csak az egyházi tisztviselőkre terjesztették ki; ezután az egyes egyháztagokkal szemben is lehet ugy eljárni, ha egyházuk érdeke ellen cselekszenek, hithüségi kötelességeiket nem teljesitik. Büntetésük választói és választhatói joguk bizonyos időre felfüggesztése. A főbüntetéseken kivül a törvény mellékbüntetéseket is alkalmaz. Ezek is az alkotmányi jogok megvonásából állanak. A közvád kérdése élesebben ki van domboritva, mint a régi törvényben. Az ügyrend készitését a konventre bizza.

Az általános vita folyamán Váró Ferencz dicsérettel és örömmel üdvözölte a javaslatot, mint a mely maradandóságra tarthat számot, s ép ezért azt javasolja, hogy azt elválasztva a törvénykönyv többi részétől, külön számozással lássák el. Dombi Lajos, Kiss Albert, Mezey Albert, Molnár Béla szintén méltánylással szóltak a javaslatról, de Váró inditványát nem tartották helyesnek.

A zsinat a törvénykezési javaslatot általánosságban elfogadta, Váró inditványát pedig elvetette.

A részletes tárgyalásban a bevezető 309—311. §-okat változatlanul elfogadták. Az egyházközségi biróságról szóló 312—318. §-ok közül is csak a 315. §. változott, Fejes István és Buza János inkább stiláris módositásai által. Az egyházmegyei biróságról a 319—324. §-ok szólnak. Ezek közül a 323. §-nál elfogadták gr. Dégenfeld József stiláris módositását; Garzó Gyula inditványát, mely az egyházmegye által fentartott középiskolák tanárait is ide vonja és dr. Baksa Lajos pótlását, mely az egybetartozó ügyek együtt tárgyalásáról gondoskodik. A többi szakasz az eredeti szövegben válik törvénnyé. Az egyházkerületi biróságot a 325—329. §-ok határozzák meg. Ezek közül a 328-ikat uj szövegezés végett visszaküldték a törvénykezési bizottsághoz; a többi szakasz változatlanul marad. A konventi biróságról szóló 330—337. §-ok közül a 334-iket visszatették a törvénykezési bizottsághoz; a többit az eredeti szövegben elfogadták. Szintén változatlanul elfogadták a birósági tagok esküjéről szóló 339. §-t is.

Márczius 21-én, kedden, Antal Gábor és br. Bánffy Dezső, majd egy ideig gr. Dégenfeld József elnököltek. Jegyzőkönyvhitelesités után folytatták a törvénykezésről szóló javaslat részletes tárgyalását. A közigazgatási birósági esetekről szóló 340. §. 12. pontját pontonként változatlanul elfogadták.

A 341 §-t, mely a fegyelmi eseteket határozza meg, két pótlással fogadták el. Mindkettőt Fekete Márton inditványozta. Az egyik uj pont a 2. és 3. pontok közé jön. Ez ide oszt be minden olyan mulasztást, a melyből az egyházra kár származik, vagy haszon marad el. A másik uj pontot a 3-dik és 4-ik közé vették fel. Ez a régi törvénynek az az intézkedése, mely az egyházi hatóságok kigunyolásának megtorlásáról intézkedik.

A 342. §. a fegyelmi büntetéseket sorolja fel. Nagy Dezső inditványára intézkedtek, hogy az intésről szóló részt külön szakaszként vegyék fel. Mórocza Kálmán javaslatára az intésre való jogot az egyházalkotmányi rész kellő helyén is megjelölik. Vitáztak még a pénzbüntetés felemelésén, az egyházmegyei és kerületi elnökség intőjogának pénzbüntetéssel növelésén, de az erre vonatkozó javaslatokat mind elvették.

A 343. §-t, mely fő- és mellékbüntetéseket különböztet meg, változatlanul elfogadták, Lénárt József inditványával szemben, mely a mellékbüntetést törölni kivánta.

A márcz. 22-én, szerdán, tartott ülésben tovább folytatták a törvénykezési javaslat tárgyalását.

A 344. §. a fegyelmi büntetések mellé lelkészek, tanárok, tanitók számára a magasabb állásba választhatás jogát is felfüggeszti mellékbüntetésül 1, 2, 3, vagy 4 évre. Hosszas vita indult meg e felett. Lénárt József mérsékelni kivánta; csak a fegyelmi büntetés 3-ik és 4-ik fokán alkalmazná. Padrah Sándor legfeljebb 1, illetve 2 évre terjedő joghatállyal ruházná

fel. Bartha Lajos hivatkozott a paphiányra; ha ezt elfogadják, fél, hogy csak növekszik az. Az egész pontot törülni kérte. Csatlakoztak hozzá Dombi Lajos, Garzó Gyula és Kiss Albert. Berey József a bíróság kezének szabadon hagyása végett az „alkalmazandó" szó helyett „alkalmazható"-t kér betenni. Dr. Bartók György a szigoru fegyelem barátja. Kálvin is az volt, pedig nála jobban senki sem szerette a szabagságot. Betoldást javasol, mely a fegyelmi főbüntetéssel sujtottakat a magasabb egyházi tiszt viselésének jogától is hasonló határig megfosztaná. Szóltak még Révész Kálmán, ki a fegyelmi főbüntetés 3-ik fokánál alkalmazná a mellékbüntetést, de a legalsónál még nem. Antal Gábor Lénárttal egyetért, de maximumul az első fokon 2 évet, a másodikon 4-et óhajtott kitüzni. Nagy Dezső előadó Bartók nézetét fogadta el. A fegyelem az autonomia alapja. Mellőzni kell minden oly szempontot, mely puhasággal volna egyenlő. Újabb szövegezésre a törvénykezési bizottsághoz utasitaná a szakaszt, ahol egyrészt tekintetbe vennék Bartók inditványát, másrészt a kizárás leszállitását is lehetővé tennék. A szavazásnál az eredeti szöveg dr. Bartók és Derey módositásával fogadtatott el; a többi inditványokat elvetették.

A 245. §-t, mely a büntetések 4-ik és 5-ik fokán az állam karhatalmát kivánja igénybe venni, elfogadták s Lénárt javaslatára a pénzbüntetésnél is kérik ezt.

A birói eljárás megindításáról, képviseletről, illetékességről, birói segélyről, az érdekeltségről és biró küldésről szóló 346—364-ig terjedő §-ok csaknem változatlanul maradtak. Közben nehány stiláris módositáson kivül Nagy Sándor javaslatát fogadták el, mely érvényes panasztételre legalább 10 választót megkiván.

Az előkészitő eljárásról szóló szakaszok közül a 365—379-ig levőket elfogadták. A 367—374. §-ok helyett Morócza Kálmán ujakat szövegezett, de a melyek tartalmilag megegyeznek az eredetivel. Javaslatát kiadták a törvénykezési bizottságnak és e szakaszokat később fogják tárgyalni. A 397. §-t Kozma László inditványára ugy fogalmazták, hogy csak a bonyolultabb ügyekben kell két vizsgálóbirót küldeni, egyébként egy is elég. Igy az eljárás olcsóbb és gyorsabb. A többi szakasz változatlan maradt.

Márczius 23-án a mult ülés jegyzőkönyvét Domby Lajos és gróf Dégenfeld József felszólalásai után hitelesitették. Elnök kijelenté, hogy a kérvényi bizottság jelentését benyujtotta és az annak idején napirendre fog tüzetni.

Fejes István kérte a jelentést mielőbb tárgyaltatni.

Báró Bánffy elnök a kérvényi bizottság jelentését a következő ülés első tárgyául tüzte napirendre.

Ezután folytatták az egyházi törvénykezés tárgyalását.

A 380. §-t, mely a vizsgálat előkészitését irja elő, Kozma László stiláris módositása után elfogadták.

A 381. szakaszt, mely a vizsgálat határnapját és helyét szabja meg, Vadászy Pál és Molnár Béla nyujtanak be módositványokat. A zsinat dr. Nagy Dezső előadó felszólalása után elveté az indiványokat és az eredeti szövegezést fogadta el.

A 382. szakaszt, mely a vizsgálat bizonyitékainak beszerzéséről intézkedik, egyhangulag elfogadták; ugyszintén elfogadták dr. Török István felszólalása után a 383., 384. és 385. szakaszokat is.

A 386. §-hoz, mely az egyházi bíróság tárgyalásáról szól, K. Nagy Sándor, Ragályi Béla és Domby Lajos kisebb módositásokat nyujtanak be. A zsinat az előadó felszólalása után csupán K. Nagy Sándor módositványát fogadta el.

A 386—399. szakaszokat, melyek a tárgyalásokról intézkednek, dr. Török István, K. Nagy Sándor és dr. Nagy Dezső előadó hozzászólása után némi sitláris módositásokkal elfogadta a zsinat.

Egyhangulag elfogadták a 400—403. szakaszokat is, melyek a birói határozatokról szólnak.

A 404. szakasz az itéletek megszerkesztesének módját irja elő. E szakaszhoz K. Nagy Sándor, Segesdi Ferencz, Berey József, Morócza Kálmán és Molnár Béla nyujtottak be kisebb-nagyobb inditványokat. A zsinat csakis dr. Nagy Dezső és Szegedi Ferencz módositványait vette figyelembe.

A 405—408. szakaszok az itéletek és határozat kihirdetését szabják meg, ezekhez többen nyujtottak be módositványokat, a melyeket azonban a zsinat elvetett s igy az eredeti szöveg fogadtatott el.

Minden vita nélkül fogadták el ezután a többi szakaszokat is, ugy, hogy a zsinat igy befejezte a törvénykezésre vonatkozó javaslatok tárgyalását.

Márczius 24-én, miután több kérvényt elintéztek, napirendre került az adóügyi törvényjavaslat 248. §-a.

Koncz Imre a közalapi járulékot emelni nem akarja, ott akar maradni, a hol ma állunk, ebben a tekintetben. Hagyjuk meg az 1000-ed részes és lélekszám és 5 kr.-os fizetést. A most szükséges 30.000 koronás többlet fedezésére nem uj kivetést ajánl, hanem az államnak évenként a közalap czéljára adott 200.000 segélyéből. kivánja azt fedezni.

Hegedüs Sándor: Az állami hozzájárulás már le van kötve s igy kivihetetlen Koncz eszméje, hogy ebből a 200 ezer kor.-ból fedezzük a 35 ezer koronát. Az adatok hiányossága azonban kilátást nyujt az iránt, hogy ha ezek az adatok helyesebb alapon lesznek fölvéve, a közalap kivetésére szélesebb alapot nyerünk. Ez azonban nam pozitivum, melyre épiteni nem lehet. Igy azonban más forrás a közalap jövedelmének emelésére nem áll rendelkezésünkre, mint a közalapi járulékok emelése.

Domby Lajos a közalap fejlődését lelkén viseli, de ugy tapasztalta, kevesen vannak, akik a közalapért lelkesülve, azért áldozatot is akarnak hozni. Minden adónem között pedig éppen ez volt a legkevésbé népszerü. Ilyen körülmények között meggondolandónak tartja, emelhető-e az a teher. Hozzájárul Koncz Imre inditványához.

Antal Gábor szerint ez az egész vita hamis alapon indul. Határozati javaslatot nyujt be, hogy azok a gyülekezetek, melyek az 1 és fél százalékos uj adókulcsot alkalmazni nem kivánják, a régi alapon 10 fillérnyi minimális személyi járulékkal róhassák le a közalapi járulékot.

Gr. *Tisza* I. szerint a kérdésnek két oldala van: az adókulcs megállapitása és egy másik elvi oldala, mely ma háttérbe szorult. Baksa inditványa, mely a törvényszöveg átdolgozását eredményezte, nem uj perczentre, de uj elvi alapra fektette a közalap kezelését, mely olcsóbb kezelési mód s enyhiteni fogja a közalappal szemben fennálló idegenkedést. Ez az elvi alap az, hogy a közalapi járulék nem az egyes egyháztagokat külön, hanem az egyházközség összességét terhelő járulék. Ezt az elvi alapot mindenkép, a kulcsra tekintet nélkül elfogadásra ajánlja, mert az évről-évre való külön kivetés, külön beszedés tette eddig népszerütlenné a közalapot.

Báró *Bánffy* Dezső kijelenti, hogy a Tisza által jelzett elvi alapot a zsinat a 269. §. alapján már elfogadta, ugy, hogy e tekintetben vita nem lehet.

Gróf *Tisza* István szavainak helyreigazitása czimén kér szót, bizonyitván, hogy a 269. §. elfogadása még nem jelenti a kérdés eldöntését.

Baksa Lajos szerint ennél a szakasznál már csak a kimondott elv alkalmazásáról van szó, ugy látja, a zsinat tagjai egyetértenek abban, hogy a járulék egyénenkénti kivetése mellőzendő. Határozati javaslatot nyujt be, mely azokat is megnyugtatná, akik

adóemeléstől félnek s mely szerint az egyes egyházközségek hiveik lélekszáma után 8 fill. fejenként számitott járulékot fizetnének. Ez körülbelül megfelel a Nády Lajos által javasolt 10 évi átlagnak.

Padrah Sándor: Nem hiszi, hogy a közalapi járulék emelése miatt tömeges áttérések vagy nagyobb zugolódások keletkeznének. Ez a félszázalékos emelés nem olyan nagy, 10 korona állami adó után 5 fillérrel több a közalapi járulék. Sokkal csekélyebb ez az összeg, mintsem hogy abból valami nagy baj keletkeznék. Az eredeti javaslatot fogadja el.

Kiss Albert, dr. *Czike* Lajos, *Bartók* György püspök, *Antal* Gábor püspök felszólalásai után az elnök elrendelte a névszerinti szavazást.

A 288. §. első bekezdését a zsinat 89 szavazattal 7 ellenében elvetette. Bartók György inditványának mellőzése után ismét névszerinti szavazás következett, amely alkalommal dr. Baksa Lajos inditványát 76 szavazattal 9 ellenében a zsinat elfogadta.

(Folyt. köv.)

TÁRCZA.

Miért kellett nekik őt megölni?

Igyekeznek vala azért őt megfogni, de félének a sokaságtól, mert tudták, hogy ő ellenök mondotta e példázatot...
Márk. XII. r. 12.

Oh, megpróbálták ők azt másképen is. Legelsőben kinevették. Már ők is tudták, hogy a nevetés öl. Ime a filiszterek teleszáju, jóleső hahotája — elégséges cáfolat minden próféтával szemben —: te álmodó, te bolond, te esztelen! Jobban tudjuk mi azt. Egyél, igyál vigadozzál jó lélek! Hisz tulajdonképen ti próféták sem hisztek... Ezt próbálgatták egész a gunyos szemhunyorgatásig, ahogy a beavatottak szoktak nevetni. Milyen gyámoltalan paraszt. Oh, mi ravasz diplomaták könnyen megfogjuk őt. Hisz minden ember, mint jómagunk, hiu és szereti, ha csodálják. S igy léptek hozzá: „Mester (ekép szólitották meg most az egyszer a tanulatlan kézmüvest) tudjuk, hogy te igaz vagy és nem gondolsz semmivel, mert embereknek személyére nem nézsz, hanem az Istennek utját igazán tanitod....“ De nem használt semmit durva röhögésük. Jézus tiszta, érintetlen maradt.

Akkor megpróbálkoztak a rágalmazással. Nagyon jó eszköz az. Hiszen ez dobzódó, részeges, s nem istenes ember. János? ő már az volt. De Jézus? A vámszedőkkel s a bünösökkel lakozik legszivesebben. És sugva hozzátették azt is: a parázna asszonyokkal, s nevettek hozzá kajánul a maguk módjára. Ma is gyorsan el lehet némitani igy az embert. Jézusról visszapattant ez is.

Neki el kell hallgatnia! Jajjait, térjetek meg! viperafajzat! kiáltásait nem akarták ismét hallani. Mert sziveikben egészen benn, egészen mélyen volt valami igazatadás, egy egészen halk, de mégis áthato hang. Ennek a hangnak azonban nem volt joga beszélni. Régen már, egyszer s mindenkorra eltiltották szavát. És most ők lévén a nép hivatott vezetői, ezt a hangot épen a nép javáért egészen elnémitották. Neki is ezt kellett tennie — az az őt erőszakkal kényszeritették erre. Mert ha ő tovább is igy beszél vala, a nép életének összes alapjait veszély fenyegeti. Hisz egy kézmozdulattal mellőzte Mózest és a hagyományokat. „Hallottátok, hogy megmondatott a régieknek — én pedig azt mondom néktek.“ Szava lángolt a gazdagok ellen, itéletről, megtorlásról tudni sem akart. Államért, egyházért nem lelkesedett; adóját megfizette, nem annyira, mint jó polgár, hanem hogy másokat meg ne botránkoztasson: mivé fejlődtek volna a megtörtént események, ha ő a népet magának megnyeri.

Valóban sokáig nézték ezt a dolgot ellenségei, három, négy hónapon át. És elnézték volna még tovább is, mivel gyávák voltak. Megölni valakit nem olyan könnyü dolog, még akkor sem, ha az az Isten kedvéért vagy pedig a nép javáért annyira kivánatos is. Ekkor volt a bevonulás Jeruzsálembe; a templom megtisztitása meggyőzte őket arról, hogy a zarándok nép felett, mely a Jézus háta mögött áll, már nincsen hatalmuk.

Most támadtak ellene egész erővel. S ő nem fenyegetődzött követőivel, csak Istennek haragjával, de azok ezt is úgy értették, ahogy az ő szivük tanácsolta. Félelem szállta meg őket. És ha a gyáva egyszer félelmet érez, veszélyessé válik, kivált ha magát valami felsőbbségi határozattal fedezni tudja. El volt végezve: Jézusnak meg kellett halni.

Németből: *Berde Sándor.*

KÜLÖNFÉLÉK.

Meghivás a főrendiházba. *Hegedüs* Sándort, mint a dunántuli ref. egyházkerület főgondnokát ő felsége a király meghivta a főrendiházba.

Fóris Miklóst a zilahi Wesselényi-kollegium jeles tehetségü helyettes tanárát, a közokt. miniszter ugyanoda rendes tanárnak nevezte ki.

Alsószováthi egyházközségünkbe a mélt. püspök ur *Balogh* Árpád IV. theolt. segédlelkészszé nevezte ki.

Egyházkerületi közgyülésünk ez évben — a mint értesültünk — előreláthatólag május vége felé lesz megtartva. A közgyülés tárgyainak előkészitését már munkába vette Igazgatótanácsunk.

Tanárok és az egyházmegye. A most ülésező zsinat az egyházi törvénykezés rendjének megállapitása során Garzó Gyula békésbánáti képviselő inditványára kimondotta, hogy a ref. középiskolák tanárai az egyházmegyei fegyelmi bíróság illetékessége alá vonatnak. Minden olyan törekvés, mely szolgatársainkat, a tanárokat az egyházi élet szervezetébe minél elevenebben akarja bekapcsolni, hisszük, hogy mindnyájunk nézete szerint helyes és tiszteletreméltó fáradozás.

A kereszt az egyetemen. Négy évvel ezelőtt zajlottak le a budapesti tud.-egyetemen a kereszt kitüzése, majd annak eltávolitása mozgalmai. A „keresztes vitézek“ attól fogva minden év márczius 18-án megjelentek az egyetem rektora előtt és kérték a keresztnek az egyetem aulájában és termeiben való kifüggesztését. Az idén római katholikus pap az egyetemi rektor magnifikusz: természetes tehát, hogy a keresztmozgalom ismét hatalmas erővel indult meg a Szent Imre-egylet és a Mária-kongregációk tagjai által vezetett része közt az ifjuságnak. Folyó hó 18-án monstre deputáczió is járult a rektor elé és megújitotta ismét a kérelmet. A rektor nem tagadta meg r. kath. pap voltát és természetesen csak helyeselte a mozgalmat. A demonstráczió azonban ellenhatást szült a tud.-egyetem nem-klerikális ijusága körében s engedélyt kértek arra, hogy a keresztes mozgalommal szemben gyülést tarthassanak. A rektor, a mint a lapok irják, olyan választ adott a keresztnek az egyetemen való kitüzése ügyében, a mely megnyugtatta a liberális ifjuságot is. A megoldás a rektor szerint az volna, hogy az aulában és a termekben a magyar czimer függesztetnék ki, a mely az apostoli keresztet is magában foglalván, kielégithetné a keresztet kitűzni kivánókat is. Ha a kérdés csakugyan ezt a megoldást nyerné, meg tudnánk nyugodni benne mi is. Ám tekintsék azután a keresztes vitézek a keresztet, a pápistaság jelvényének; mi majd tekintjük azt a magyar nemzeti czimer alkatrészének.

A franczia kulturharczhoz. Az egyház és az állam szétválasztására vonatkozó kormányjavaslat tárgyalását f. hó 21-én kezdte meg a franczia kamara. Serry naczionalista képviselő azt inditványozta, hogy a javaslat

tárgyalása előtt kérdeztessék meg arra nézve a nemzet közvéleménye. Briant előadó és Bienvenu kultuszminiszter kijelentették, hogy a javaslat előterjesztését a Vatikán merev magatartása tette szükségessé és a kormány vállalja is érte a felelősséget a nemzet törvényhozó testülete előtt. Gayraud azt inditványozta, hogy a szétválasztás a Vatikánnál egyetértőleg történjék meg s hallgattassanak meg a vallásfelekezetek is. A kamara azonban nagy szótöbbséggel elvetette az inditványokat és kijelentette, hogy bele megy a javaslat tárgyalásába.

A „Nagyenyedi protestáns nők szegényeket és betegeket segélyező egyesülete“ f. évi április hó 2-án délután 6 órakor a Bethlen-kollegium disztermében *müsoros összejövetelt* rendez a következő müsorral: 1. Zongora-játék. Előadja Elekes Károlyné urnő. 2. Felolvas Szaniszló Albert dr. ur. 3. Makray dalok: 1. „Nézd a tengert.“ 2. „Oh mért oly későn.“ 3. „A két granátos“, énekli Pataky Lászlóné urnő, zongorán kiséri a szerző. 4. Szaval Uray Lászlóné urnő. 5. Makray dalok: 1. „Óh vége már.“ 2. „Holdfény ragyog a tengeren.“ 3. „Nincsen tovább“, énekli Pataky Lászlóné urnő, zongorán kiséri a szerző. 6. Hegedü-solo. Előadja Veress István ur, orgonán kiséri Veress Gábor ur.

A tordaszentlászlói „Ifjuságí Dalkör“ Kolozsvárt, folyó évi április hó 2-án, délután 5 órakor, az ev. ref. theolgiai fakultás disztermében, „Otthona“ alapja javára *hangversenyt* rendez a következő müsorral: 1. Mester K. „Szózat“, előadja a tordaszentlászlói ifj. dalkör vegyeskara. Karnagy Székely László ig.-tanitó. 2. Szaval Gebe Kriska. 3. Gyene Gusztáv: Népdalok, előadja az ifj. dalkör férfikara. 4. Vig szavalat, előadja Ambrus János. 5. Méder Mihály: „Feketehegyi emlék“, előadja az ifj. dalkör férfikara. 6. Huber K.: Népdalegyveleg, előadja az ifj. dalkör vegyeskara. 7. Szaval Korondi Lina. 8. Stroch A. „Dalra“ induló, előadja az ifj. dalkör férfikara.

Az országos református tanáregyesület 1905. évi április hó 26. és 27. napjain tartja Budapesten negyedik rendes közgyülését. Programm: Április hó 25-én, kedden. Érkezés. Elszállásolás. Délután 5 órakor választmányi gyülés az ev. ref. főgimn. (IX. Lónyay-utcza 4/c.) disztermében, melyen a központi igazgatóság jelentései s inditványok kerülnek tárgyalás alá. Este 8 órakor ismerkedés a Drechsler-vendéglő emeleti külön termeiben (Andrássy-út, az Operával szemben). Mérsékelt ételárak étlap szerint. Április 26-án, szerdán. Reggel ½9 órakor gyülekezés az ev. ref. főgymnasiumban s onnan 9 órakor testületi felvonulás a Kálvintéri templomba, ahol imádkozik Hamar István, budapesti ev. ref. theol. igazgató-tanár. Istenitisztelet után közgyülés a nemzeti muzeumban, a főrendiház régi üléstermében. Tárgysorozat: 1. Elnöki megnyitó beszéd. 2. Üdvözlések. 3. A felekezeti tanügy és az állam. Felolvasás Nagy Zsigmond dr., debreczeni ev. ref. főgymn. tanártól. 4. A modern nyelvek tanitásáról. Felolvasás Varga Bálint dr., budapesti ev. ref. főgymn. tanártól. Délután ½2 órakor közebéd a Drechsler vendéglőben. Egy teriték ára 3 korona. Délután 5 órakor a vallástanárok értekezlete az ev. ref. főgymn. disztermében. Tárgysorozat: 1. A vallástanárok és a ref. szellemü iskolai nevelés. Előadó Bede László, marosszigeti ev. ref. vallástanár. 2. A vallástanitás módszere. Szabad vitatárgy. Április hó 27-én, csütörtökön. D. e. 9 órakor a közgyülés folytatása. Tárgysorozat: 1. Főjegyző évi jelentése. 2. Pénztári jelentés. 3. Ének és zenetanitás a középiskolákban. Felolvasás Seprődy János, kolozsvári ev. ref. főgymn. tanártól. A nyelvtanitás ujabbkori iskolai segédeszközeiről. Felolvasás Jakobinyi Péter, máramarosszigeti ev. ref. főgymn. tanártól. 5. A választmány jelentései. 6. Inditványok tárgyalása. 7. Közgyülés berekesztése. Délután kirándulás Aquincumba. Indulás a közgyülésen megállapitott helyről 3 órakor. Aquincumban az ásatások intézősége kalaúzol. Vacsora Ó-Budán. Összes költség mintegy 5 kor. Április hó 28-án, pénteken: Kirándulás Visegrádra. Indulás a közgyülésen megállapitandó helyről 9 ó. 25 p. vonaton, érkezés 40 ó. 31 p., azután a várromok megtekintése. Ebéd 1 órakor a Mátyás király vendéglőben. Visszaindulás Budapestre hajón Nagymarosról d. u. 6 óra tájban. Összes költség mintegy 7 kor.

Egy ujság jubileumi ajándékai. Az egész magyar zsurnalisztikát és az egész magyar közönséget nevezetes módon érdeklő jubileumot ül legközelebb a fővárosi sajtó egyik legtekintélyesebb és legnépszerübb organuma. Áprilisban lesz ugyanis negyven éve, hogy főnnál az Egyetértés, mely minden időben lelkes szószólója volt a nemzet igazainak és melynek az élén Pap Zoltán orsz. képviselő áll, mint főszerkesztő. A lap szépirodalmi főmunkatársa Eötvös Károly. Akik figyelemmel kisérték az Egyetértés-t, azt tapasztalhatták, hogy ez a brilliánsan megszerkesztett fővárosi lap ujabban fokozottabb mértékben iparkodik kielégiteni olvasóközönségét, ugy, hogy most minden rovata a lehető legmagasabb szinvonalon áll. Gyors, megbizható és alapos információk jellemzik az Egyetértés-t, mely azonban minden egyes közleményénél rendkivüli sulyt helyez az élvezetes és tökéletes irodalmi formára is. A lefolyt politikai válság idején a legnagyobb magyar lapban, az Egyetértés-ben egymásután szólaltak meg országos hirnevü politikai kapacitások. Április végén lesz negyven éve, hogy ez a kiváló hirlap főnnáll. Ez alkalommal fölhivjuk olvasóink figyelmét azokra a rendkivüli kedvezményekre, melyeket az Egyetértés előfizetőinek nyujt. Minden előfizető teljesen dijtalanul megkapja ugyanis havonkint a Magyar Szalont, ezt az előkelő, képes havi folyóiratot, melyet Hevesi József és dr. Falk Zsigmond szerkesztenek. Egy-egy vaskos kötet a Magyar Szalon minden száma, ugy, hogy tehát az Egyetértés előfizetői évenkint 12 kötetet kapnak teljesen dijtalanul. A jubileum alkalmából teljesen ingyen kap továbbá az Egytértés minden előfizetője egy-egy diszes és elegáns ujságtartot, hogy kényelmesebben olvashassa a lapot. A negyven éves jubileumot azzal ünnepli meg az Egyetértés, hogy május 1-én mintegy 250 oldal terjedelmü ünnepi számot ád ki, mely Magyarország legillusztrisabb közéleti szereplőinek czikkein kivül, a legkiválóbb festőmüvészek illusztrációt és a legkitünőbb belletristák szépirodalmi dolgozatait fogja tartalmazni. Egy ilyen 250 oldalas Egyetértés egész kis könyvtárral ér föl és ugyannyit jelent, mintha egy kisebb alaku lap 600—600 oldalt nyujtana. Mindezekben a kedvezményekben dijtalanul részesül az, ki az Egyetértésre egész évre 40 koronával, félévre 20 koronával, vagy negyedévre 10 koronával előfizet. A jubiláris számot ötven fillérnek levélbélyegekben való beküldése ellenében azoknak is megküldi a kiadóhivatal (Budapest, IV., Vármegye-utcza 11. sz.), akik nem előfizetői a lapnak. De e tekintetben előjegyzések már csak nehány napig fogadhatók el.

Nyilvános nyugtázás és köszönet. Aranyos-Gyéresen épitendő új templom alapja javára az 1904-ik nyomoruságos esztendőben is folyának be némi adományok, melyekről elszámolni kedves kötelességünknek tartjuk. Az adományok rövid, de az esztendő szük voltát tekintve, becses sora a következő: Egy téli mulatság jövedelme volt 257 kor. 70 f. Ungvári Dénes 2 kor. Felvinczi ev. ref. egyház 10 kor. Julienne Clement 5 kor. Tóth István 3 kor. Bartha András róm. kath. 1 kor. Nagy Miklós 20 kor. N. N. 24 fill. Gyóni Halász Béla hadnagy 20 kor. Csik Szabó József 5 kor. B. ö. 5 kor. Az 1904. évi gyüjtés eredménye összesen 328 kor. 94 f. Fogadják a jókedvü adakozók e helyen is magam és egyházam köszönetét. Aranyos-Gyéresen, 1905. márczius hó 17-én. Barta Lajos, lelkipásztor.

Nyilvános köszönet és nyugtázás. A Szeődemeteren, Kölcsey Ferencz születése helyén épitendő ev. ref. templomra ujabban a következő kegyes adományokat vettük: Mezőturi ev. ref. egyház 20 kor. Békési ev. ref. egyház 10 kor. H.-nánási és vésztői ev. ref. egyházak 5—5 kor. Csák Aladár vésztői ref. lelkész 2 kor. Csengeri és fogarasi ev. ref. egyházak 4—4 kor. Érendrődi ev. ref. egyház 3 kor. 80 f. Szikszói és átányi ev. ref. egyházak 2—2 kor. Illyés János átányi ref. lelkész, szentjánosi és mezőlaki ref. egyházak 1—1 kor. Akad. tanári kar Debreczen 6 kor. Ev. ref. főgimn. tanári kar H.-M.-Vásárhely 18 kor. 60 f. Ev. ref. főgimn. tanárikar Kiskunhalas 10 k. A debreczeni ref. főgimn. önképzőkör gyüjtése 105 kor. Debreczen és Arad városok tanácsa 20—20 kor. Mezőtur és Czegléd városok tanácsa 10—10 kor. Miskolcz város tanácsa 5 kor. Kiskunhalas város tanácsa 4 kor. 80 fill. Nagykőrös város tanácsa, B.-Ujfalu község előljárósága 4—4 kor. Közhasznu szövetkezet Kolozsvár 50 kor. T.-szántói Hitelszövetkezet 20 kor. Debreczeni első takarékpénztár, Darányi Ignácz Bpest 10—10 kor. Gróf Festetics Gyuláné Wildon (Stiria) 100 kor. Id. Pappszász Lajos P.-Tenk 20 kor. Kovácsy Miklós T.-Szántó 5 kor. Midőn e kegyes adományokat hálás köszönetünk mellett nyugtázzuk, ismételten is kérjük a még több mint 800 be nem

küldött gyüjtőiv birtokosait, kegyeskedjenek ezeknek lehetőleg kedvező sorsa iránt mielőbb intézkedni. Kelt Szeődemeteren, 1905. márcz. 21. *Kovács* Zsigmond, ref. körlelkész, *Bikfalvy* Elek egyh. gondnok.

A szászsebesi ev. ref. templom és papilakra kegyes adományokat küldöttek még, miért is fogadják az egyházközség mély tiszteletét, örök hálaját:

(Folytatás.) Soós Lőrincz máv. hiv. ivén Nagyszeben: Soós Lőrincz 2 kor., Danziger Albert, Hajduffy, Fábritius V., Párche Lajos, Biró Szilárd, Kenyeres Pál, Lám Adolf, Tieber 1—1 kor., Duka István, Schrott, Aczél 60—60 f., Cziffra Béla, Ö. Frigyes, Majering Pál, Malonyai Vilmos, Momberger Antal, Kaczki József, Heltai Péter, Laczi Sándor, Szoba 50 -50 fill., Bagósky Ferencz, Hunyadi Antal, M. Kálmán, Filep Aladár, Kiss János, N. N., Nagy Dénes, Téglásy D., Komáromi Sándor, N. N., M. N., Kellner József, Gombos I., Vileki, Fehérmeli Sándor, Réthy Ferencz, Sárosi Antal, Névtelen, Karl Rössler 20—20 f., Bakó Károly, Armány, N. N., Ádám Simon, Ernőfi András, Kalló János, Jakab Keresztély 10—10 f. (össz. 20 kor. 30 fill.) Szikszay József püőri biztos ivén Nagyszöllős: Szikszay József 5 kor., Péter Gyula, H. Gyula, Vózáry Antal, Bercsényi Géza 1—1 kor., Papp István 60 f., Bocskay János, Máthé Sándor, Tretyák János 50—50 f., R. József 30 f. (össz. 11 kor. 40 f.) M. kIr. IV. sz. csendőrker. 5. szárny 2. szakasz ivén: Mihály Károly hadnagy, Botos Bertalan, Bugyi István 1—1 kor., Erdődi őrs legénysége 2 kor. 30 f., Rapolczi örsv., Lingnay Tamás, Miklós János 60—60 f., Somogyi, Cserb Bertalan, Dezserán János, Freitli András, Majoros Dezső. Karancsó Elemér, Terebesi István, Mózsa László, Petrás László, Kohnt 50—50 f., Vinkler 71 f., Székely Gerzon, Teremi Béla, Imre Mátyás, Taskó Ferencz, Kosztin Márton, Fórizs Lajos, Dán Pál, Jákos György, Mós János, Popovics János 40—40 f., Milován, Vincze Béla, Szahados László, Kapitány József, Márton Gyula, Gogota Gergely, Syvas Gábor, Nagy Mihály, Nozsnák János, Villiga János, Zaharánszky Péter, Mudry Mihály, Uray István, Konyári Mihály, Dornbach Pál, Lajtos György. Kráncz Károly, Bárle János, Mészáros István, Sike Pál, Májer, Csik György, Huzó János, Szalczer László 20—20 f., Arggilán Mihály, Onika Flórián 30—30 fill., Szászárán Miklós, Viliga 21—21 f., Czuczor őrm., Orbán Károly, Hegedüs József, Pintea János, Less Gergely 10—10 f., N. N. 04 f. (össz. 23 kor. 37 f.) Császkóczy, Meleghegy 1 kor. (Folyt. köv.)

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1484—1905.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur leirata folytán értesitjük a méltóságos t. czimet, hogy hivatalos megbizásból *Pirchala* Imre pozsonyi tank. kir. főigazgató „A magyarországi középiskolák rendje“ czim alatt két kötetben összefoglalta mindazokat a törvényeket, rendeleteket, szabályokat és utasitásokat, amelyeket a középiskolai adminisztrácziő szempontjából a gimnáziumi és reáliskolai igazgatóknak és tanároknak tudni és ismerni egyaránt szükséges.

Pirchala Imre fentidézett müve megjelent az Athéneum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság kiadásában: két kötetének bolti ára 18 kor.

Kolozsvárt, 1905. március hó 20-án.

Dr. Válgi Gábor, elnök. *Kádár János,* titkár, t. előadó h.

1379—1905 sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü Esperes aához.

Tekintettel arra a körülményre, hogy a kereskedelemügyi m. kir. miniszter ur őnagyméltóságának ujabb intézkedése folytán az egyházkerületi névkönyv mellékleteképen nem adhatók ki az egyházközségek történetei, mert különben a névkönyvek portómentes szétküldésére vonatkozó jogunktól esünk el: igazgatótanácsunk abban állapodott meg, hogy a névkönyvek eddigi folyamaiban még ki nem adott egyházközségi történeteket egyszerre és külön füzetben fogja kiadatni és az összes egyházközségeknek megküldeni.

Felkérjük tehát összes esperes aait, hogy *folgó évi szeptember hó 1-ig* irassák meg és revideálás után terjesszék fel főtiszteletü püspök aához, mindazoknak az egyházközségeknek a történetét, melyek a névkönyvek eddigi folyamaiban meg nem jelentek, hogy azok a fennebb jelzett módon még ebben az évben kinyomathatók legyenek.

Megjegyezzük egyuttal, hogy a kéziratok negyedrét iven és csak egy oldalra irottan készitendők el, jól olvasható tiszta irással, hogy minden további átdolgozás nélkül nyomdára adhatók legyenek.

Kolozsvárt, 1905. márczius 23-án

Dr. Válgi Gábor, elnök. *Kádár János,* titkár.

492—1905. sz.

KÖRRENDELET

Az 1905. évi esperesi vizsgálatot ünnepélyes isteni tisztelettel összeköttetve, melyet vizsgáló bizottság végez, a következő napokon és sorrendben tartom meg. Április 26-án d. e. 8 órakor Nagylak. d. u. 2 órakor, Csucs-Koppánd, a honnan hálni Csekelakára megy át a bizottság, április 27-én d. e. 8 órakor Csekelaka, d. u. 2 órakor Istvánháza és itt éjjeli pihenő; április 28-án d. e. 8 órakor M.-Bükkös, d. u. 2 órakor Ozd és itt éjjeli pihenő; ápril. 29-én d. e. 8 órakor M.-Sülye, d. u. 2 órakor M.-Herepe, a honnan éjjeli pihenőre Sz.-Benedekre megy át a bizottság; április 30-án d. e. 8 órakor M.-Szent-Benedek, d. u. 2 órakor Medvés és éjjeli pihenő; május 1-én d. e. 9 órakor Hari. A számadások minden más egyházból is, de különösen a vizsgálat alá jövő egyházakból, a mennyiben ez ideig be nem küldettek volna, április 8-ig feltétlenül beterjesztendők a Számvevőhöz, hogy a 18-án tartandó egyházmegyei tanácsülésen ellátást nyerhessenek. Ugyszintén az esperesi kérdő pontokra a feleletek, a püspöki jelentéshez az adatok, a szeretetházi járulékok egyházak és lelkészek részéről az esperesi hivatalhoz; a közszükségleteket fedező rovatalak egyhm. pénztároshoz április 20-ig mulhatatlanul beterjesztendők. Figyelembe ajánlom a mélts. igazgatótanács 892—1905. sz. a. a hivatalos lap 9-ik számában és az ezt módosító 1323. sz. a. a hivatalos lap 12-ik számában megjelent rendeletet, s annak értelmében a kepekimutatások beterjesztését április 8-ikára e helyen is meghagyom.

Egyházmegyei tanácsunk intézkedéséből kifolyóan felhivom egyházmegyénk kántortanitóit, hogy egyházmegyei tanitói képviselők szavazataikat április 15-ig hozzám beterjesszék. Mindenik kántor-tanitó afia hat képviselőre szavaz a kántor-tanitók közül.

Az egyházmegyei tanács tagjait felkérem, hogy ápril. 18-án d. e. 9 órán kezdődőleg M.-Décsen tartandó egyhm. tanács gyülésen időközi rövid ülésre megjelenni sziveskedjenek.

Maros-Ujvár, 1905. márczius 27-én.

Jancsó Lajos, esperes.

Sz. 332—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegye ntü Espereséhez.

Fölkérem a nagytiszteletü esperes urakat, hogy a május havában összeülő egyházkerületi közgyülés elé terjesztendő *püspöki jelentés* adatait legkésőbb f. év *április 15-ig okvetetlenül és sürgősen* küldjék fel hozzám. Ez adatoknak az 1903. és 1904. évi állapotokat kell feltüntetnie. Jelesen, hogy a nevezett évek alatt az egyes egyházközségekben mennyi volt a *lélekszám,* a *születtek, halottak, házasságkötések* száma; mennyi a *kereszteltek* s *egyházilag eltemetettek* száma; a házasságra lépett párok közül az *egyházi áldást* hányan *nem vették* igénybe. Mennyi azoknak a száma, kik gyermekeik vallása felől *reversálist adtak javunkra* és hány elkötelezés történt *kárunkra?* Mennyi volt a *vegyes házasságok* száma, még pedig ref. nő és kath. férfiu közt, kath. nő és ref. férfiu közt *és igy tovább?* Mennyi volt a *konfirmáltak* száma? Hányan *léptek ki* a ref. egyházból és hányan tértek át hitünkre?

Mennyi volt a *szorgalmi* jövedelem, mennyi a *kegyadományok?* Hol épült *új templom, új papi lak, új iskolai épület* és *mennyibe* került? Hol volt *templomszentelés?* Hol és ki által tétettek *alapitványok,* mennyi összegben, miféle czélra, 1903-ban és 1904-ben.

Végül az egyházi értekezletek adatai is beküldendők; mennyi a tagok száma társadalmi osztályonként?

Kolozsvárt, 1905. márczius hó 28-án.

Dr. Bartók, püspök.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *14-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. április 6.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A kereszt.

Mindenkinek van. De nem teszi ki mindenki a háztetőre. Azt hiszi pedig mindenki, hogy az övé a legnehezebb. Ha választanánk aztán közmegegyezéssel egy helyet, a hová kihordhatnók keresztjeinket, láthatná mindenki, hogy a budapesti egyetem „keresztje“ a legnehezebb. Az pedig az, amelyik kisért minden esztendőben, csaknem ugyanazokon a napokon. A „keresztes“ hadak vezérei is ugyanazok, de „keresztes vitézek“ nem mindig kaphatók. Történt pedig akkor, mikor nagy takarítás volt a budapesti egyetemen, hogy levették a kereszteket: ugyanazon időben történt az is, hogy ahová nem kellett, föl se tették többet. És ezért történt akkor és történik azóta esztendőnként mindig, hogy kiüt a 8-ik „keresztes háboru“ A budapesti egyetem „saját, külön“ theologiája sehogy se nyughatik bele, miért vették le és miért nem teszik vissza az „ő keresztjeit.“ Foly a harcz „per crucem ad lucem“ jeligével mindig, ha „keresztes“ vitézek akadnak. Volt már eset rá, hogy felső ruhájuk alá rejtegettek jó fiuk külön kereszteket és mintegy vezényszóra föltüzték a megjegyzett helyekre. Nem maradt el az ellentábor se, nyomban beszedték a hirtelenséggel föltüzött jeleket. Igen zokon esett akkor a „kereszteseknek“, hogy akik „keresztelve“ vannak, azoknak se öröm ez a „keresztes háboru“. Akadt egy különben igen jeles ujságiró, aki „protestáns“ létére „balkézzel“ keresztelte meg azokat a keresztellenes „keresztyéneket“ Öröm volt odaát a jeles penna miatt. De hiába. Igen ki vannak használva tán az ócska jelszavak, igen ki van merülve ifjuságunk a szétforgácsolt erők miatt, igen szomjuhozza tán éppen a „kereszt“ békességét az, akinek lelkében él és nem a háza tetején. Elég az hozzá, hogy most a „kereszt“-nek „lidércznyomása“ nem olyan nehéz, mint volt.

Sajnálattal kell kijelentenünk, hogy mi erdélyiekül nem is tudjuk érdeme szerént méltatni ezt az áldatlan „keresztes“ harczot. A mi egyháztörténelmünkben nincs még legsötétebb időkből se hasonló háboruság. De van egy-egy lap, hogy az van ráirva, miszerént a reformáczió első idejében a ref. nem volt külön templomuk, hanem fölváltva tartották meg Istentiszteleteiket az Isten szolgái. Van némely helyen följegyezve, hogy a lakósok gör. kath.-ok, de nem tudnak oláhul, hanem magyar predikáciot hallgatnak. Sőt — őrülj Sion — van már hely, hogy a róm. kath.-ok is *magyarul* végzik amit csak lehet. Keveset lehet igaz, és amit lehetne se szivesen teszik. De mi erdélyi ref.-ul örömmel vesszük akár mi parányi előmenetelt tesz a „magyar“-szó a róm. kath.-oknál. Egyetemi ifjainkat, szégyennel vallom meg, nem is igyekszünk sovinista (vastag nyaku) kálvinistáknak nevelni, csak *magyaroknak.* Van „Bethlen Gábor körük“ és még a theologusok se tagjai mind. Van valami „Imre-egyletük“ a pápistáknak s már kétszer bukott meg. A mű-dühvel és a mesterségesen szitott „keresztes háboruval“ egyszerüen elvesszük — máskor lelkes és nemzeti önérzetben dicsekedő — arany ifjuságunknak kedvét attól, hogy szabad óráit auláink falai között töltse nemes munkával.

Jó lenne, ha „a kereszt“ is békesség jelképe lenne (mint ahogy az is). Jó lenne, ha a budapesti egyetem „egyetemes“ jellegét ugy érvényesitené, hogy „prot. theologiát“ is nyitna. Jó lenne, ha a „keresztes háboruk“ vezérei (mert azok soha se változnak) a hadakat azok ellen vezetnék, akik a hajdudorogi gör. kath.-oknak (kérésük daczára) nem akarják hivatalosan megadni a magyar liturgiát.

Revizor.

A theologia, filozófia és természettudomány közötti viszony.

Irta: Horváth István.

(Felolvastatott Nagyszebenben 1905. márcz. 10-én az egyházmegyei értekezleten.)

(Folytatás.)

Ma egyetlen komoly természettudós sem foglalkozik azzal, hogy bizonyitsa a világegyetemnek, a

csillagos égnek, ásványnak, növénynek, állatnak, anyagnak, szellemnek létezését: hanem azzal, hogy helyesen ismerje és magyarázza azokat. Hasonlatosképen a theologusnak sem az a feladata, hogy a vallásnak, keresztyénségnek egy felsőbb szellemi világ létezését bizonyitsa, hanem az, hogy azokat mentől világosabban magyarázza, ismeretlen mélységeikből mentől többet hóditson el s arra törekedjék, hogy a kiaknázott igazságokat az emberiség nevelésére, vezetésére felhasználja, értékesitse. Léteznek azok az ő bizonyitása nélkül is, csak ismerni és magyarázni kell azokat.

Hogy mennyire felel meg a theologia e feladatának, legyen szabad a theologiának különböző, egymásnak sokszor ellentmondó rendszereire hivatkozni; legyen szabad koczkáztatni azt az állitást, hogy a keresztyén vallás sarktételeinek, mint az eredendő bünnek, kegyelemnek, váltságnak, helyettes elégtételnek, halálnak, ujjászületésnek, életnek, halhatatlanságnak megcsontosodott értelmezése csak homályos és bizonytalan bepillantást enged a magasabb szellemország tartományaiba; szavak, kifejezések megérthető tartalom nélkül. Jézus és az apostolok világosan beszélnek, magyaráznak; előttük feltárulnak ama szellemország ajtói, belépnek annak csarnokába. A theologiai rendszerek az ajtók bezárásával ujakat nyitogattak; nem csoda, ha a theologia elvesztette hitelét; nagy nyereség, hogy a természettudomány kezébe adta a kulcsot, melylyel a bezárt ajtót felnyithatja s méltóan foglalhatja el a határosztálynál neki adott terrenumot.

Roppant gyarló alapon állanak és roppant hamis tudományt hirdetnek azok, kik a theologia és természettudományok megegyeztetésén fáradoznak. Ezek burkoltan azt követelik, hogy a theologia más öltözetben, más dekoráczióval ugyanazt produkálja, mit a természettudomány. Ez teljesen fölösleges, sőt lehetetlen követelés, miután az isteni bölcseség mindkét tudomány számára, külön-külön, végetlen kiterjedésü munkatérről gondoskodott. Hogy az igazság keresésében elért eredményeket egymástól kölcsönösen kicserélik, az nagyon természetes és egyiknek sem derogál.

Azt tudjuk, hogy a természettudományoknak sok ágai vannak. A mathematikus, mechanikus, chemikus, biologus, minerologus, botanikus, zoologus, sociologus és többiek mindnyájan különböző mezőket mivelnek, különböző rendszerekben mutatják fel munkásságuk eredményét, mint foglalkozásuk hozza magával. Azt már emlitettem, hogy a filozófiának nincs külön ismerettere, minden tudomány az ő számára gyüjt; minden egyes tudománynak összegyüjtött anyagát egyfelől feldolgozza az illető tudományág érdekében, másfelől az összes eredményt rendezi egy egységes tanegészszé. Igy beszélünk nyelv filozófiáról, vallás filozófiáról, természet filozófiáról, állam filozófiáról, jog filozófiáról, társadalom filozófiáról s ezeknél több filozófiáról. Ezek azonban csak részleges filozófiák. Ezek felett áll a filozófiák filozófiája, a tudományok tudománya, az általánosságok általánosságainak rendszere.

Ez igy leirva és kimondva talán érthetetlen s kierőszakolt állitásnak tünhetik fel, holott nagyon is világos és természetes, ha tovább bontogatjuk a kezünkbe vett fonal csomagot. A kozmos megismerésének, magyarázásának és a társadalmi élet berendezésének szükségérzete ugyanis évezredeken át roppant ismeret halmazokat hordott össze, melyeket rendezni kell, ha magunkat azok között tájékozni akarjuk. Roppant sok és egymástól elkülönitett tudományág van. Ezeket meg nem értjük, ha nem rendezzük, eltévedünk közöttük, ha az azok közötti viszonyt, összefüggést tudományosan meg nem állapitjuk.

Ezen feladat megoldását tüzte maga elé a pozitiv filozófia. Abban már egyetértünk — monologizál a pozitiv filozófia, — hogy tiszteletre méltó szövetséges társunk, a theologiának meg van a maga szuverén birodalma, melyben nélkülözhetetlen szellemi kincseket termel és hoz forgalomba a társadalom számára: de egyetértünk abban is, hogy a világegyetem, a társadalom és ember theologiai magyarázata, az ismeret haladásának arányában ellentmond a tapasztalatnak. Ha mégis ezt fogadnók el, akkor megtagadnánk minden tudományt s a pápához vagy a szent kollegiumhoz kellene fordulni feleletért az asztronomia, fizika, chemia, biologia, szocziológia és a többi tudományok mindazon kérdéseiben, melyekre szükségünk van. Ez meghaladott álláspont; arra viszszatérni az emberiség nem hajlandó; megcsömörlött az anyag, szellem, lényeg, abszolut igazság, tér, idő stb. objektiv realitásának vagy tagadásának vitatásáról. Nem az az égető kérdés, hogy mi létezik vagy mi nem létezik; nem a létező bizonyitásának szüksége forog fenn, hanem az, hogy a mi létezik, miként létezik? ami történik, miként történik? a megszámlálhatlan természeti, szellemi, erkölcsi, vallási stb. tünemények, jelenségek mi módon jelentik ki magukat? miféle törvényekben beszélnek nekünk s értetik meg magukat.

Az elme eleitől fogva ennek felderitésével foglalkozik. Ez pedig az által történik meg, hogy az elme szétbont, összerak, osztályoz, egyedeket, nemeket, fajokat állit fel, a szerint, amint a tüneméynek megjelenése követeli, szóval mindenütt rendez, hogy rendet csináljon. Az osztályozás szüksége követeli, hogy a tudományok között is rend legyen, mert csak igy tájékozhatjuk magunkat. Comte kezdette meg ezen osztályozást; hol mellette, hol ellene foly a munka, ugy látszik, hogy az általa felállitott alapelv még nincs egészen elfogadva és tisztázva. Lewes — minden hiányossága mellett — nagy elismeréssel nyilatkozik róla s a tudományok osztályozását lehetőnek tartja. Vannak ugyanis tudományok — mondja ő — melyek „*elemi törvényeket tárgyalnak*“ és vannak tudományok, „melyek *általános törvényekkel foglalkoznak*“. E szerint a tudományok csarnokában két nagy osztályt fedezhetünk fel: „*az elvont*“ és „*összevont tudományok osztályát.*“ Elvontaknak neveztetnek, mert bennök az elme figyelmét csak valamely elemi tényre függeszti, melyet a tüneméynek nagy különbsége között, vagy más elemi tényekkel összenőve fedezett fel. Ezt azután elvonja minden foglalékától, megtisztitja minden változékától és önmagában tekinti. Igy minden test, bármi legyen is, feltünteti a *szám*, *alak* és *mozgás* elemi tényeit. Feltüntetnek azok ugyan más tényeket ezeken kivül, de azokat külön egymagukra is tekintetbe lehet venni s ezekből erednek azután az *algebra*, *geometria* és *mechanika*.

A szám, alak és mozgás elemi tényein kivül feltüntetik még a testek a *suly*, *hő*, *fény* stb. ugyancsak elemi tényeit, melyeket szintén lehet egymagukba tekintetbe venni. E tények elvont tudománya a *fizika*. Találunk továbbá oly testeket, melyek az *egyesülés* és *szétbomlás* tényeit tüntetik fel és elő áll a *chemia*. Találunk végre bizonyos testeket, melyek a *növés*, *visszaidézés* és érzéklés tényeit tüntetik fel. Ezeket a tényeket a biologiában tüntetjük fel.

Ezek mind elemi tények s ha csak felületesen gondolkodunk is, úgy találjuk, hogy az érzékek a tapasztalat által a térben és időben feltüntetett tárgyakat: az ásványt, a növényt, az állatot csakis ezen elemi tények által ismerhetjük meg.

(Folyt. köv.)

A zilahi ev. ref. templom alapkőletételének ünnepe.

Nagy és lélekemelő ünnepe volt zilahi ref. anyaszentegyházunk hiveinek márc. hó 26-án d. e. 11 órakor, a mikor az ujonnan épitendő templom alapkövének letételét ünnepelték a város lakosságának felekezeti különbség nélkül, nagy számban való részvétele mellett.

Az ünnepély az alábbiak szerint folyt le.

D. e. 11 órakor, midőn az egyházi és világi hatóságok képviselői az ez alkalomra felállitott diszemelvényen helyüket elfoglalták a közönség „Jövel Szentlélek Ur Isten“ cz. dicséret énekléséhez kezdett, látni lehetett a megilletődött hivek arczán legördülő örömkönnyeket

Az ének végeztével dr. *Both* István Wesselényi-kollegium tanára tartotta meg nagy hatást keltő s gondolatokban gazdag beszédét, melyben egyházunk küzdelmes multjába tekintve vissza, megkapóan rajzolta ama történeti hivatást, melyet a Meszesvidékén lakó magyarság érdekében teljesitett.

Keresztyén gyülekezet!

Hivőtársaim az Urban!

A harangok hivogató szavára gyültünk össze itt, ahol az imádság szárnyaira kelve oly sokszor emelkedett lelkünk a Mindenhatóhoz. A harangok hivtak össze ide, a hova már őseink is hosszu évszázadok óta szoktak összegyülni dicsérni az urat a megszentelt hajlékban. Még most is meg-megszólalnak, még végzik tisztüket a szent hajlékba hivó harangok, de maga a hajlék, ime már nem áll. Szavainkat nem verik többé vissza az imádság hangjaival oly ismerőssé vált falak, tekintetük nem akad meg a templom menyezetén. A szó most már szállva vész el a végtelenségben s a tekintet a legfenségesebb templomboltnak, az égnek kárpitjaiba téved.

És amint igy, e helyről az elibünk táruló fenséges képet, a természet magasztos panorámáját nézzük, önkéntelenül támad lelkünkben a gondolat és ez a gondolat mindjárt hitté, meggyőződéssé érlelődik: hogy itt, ezen a dombon mutathatták be áldozataikat a honfoglaló ősök a maguk istenének, aki szintén csak Te lettél, Te voltál, oh örökdicsőségü Mindenható, hogy itt, ezen a helyen adtak hálát a segedelemért a győzelemből megtérő harczosok, itt tartották az Isten dicsőségét is hirdető *áldomást* és innen indultak a honfoglalás nagy munkájának tovább folytatására.

És ez a gondolat még drágábbá, még szentebbé teszi reánk nézve e dombot, melyet a keresztyén hitnek, a magyar keresztyén egyháznak több mint 700 éves, a magyar evangelium szerint reformált anyaszentegyháznak pedig mindjárt első keletkezése óta gyakorolt kultusza avatott az istentiszteletnek kiválasztott helyévé.

Ezen a kiválasztott helyen tartották fenn egyházunk hivei az Ur imádására épült hajlékot és hogy fentarthassák, évszázadokon keresztül kellett most az idők viszontagságai, majd a pusztitó tüzvész, majd ismét a zsarnoki hatalomnak hitet és nemzetet elnyomó erőszakossága ellen küzdenünk. Es ebben a küzdelemben mintha végre mégis az idők pusztitó ereje lett volna győztes! Mert, ime a templom magrongált falai megsemmisültek és üres a tér, melyen az Urnak háza állott!

De nem! Az élő hiten nincsen győzedelme az időnek. Mert ha ilyen hittel a lelkünkben, az Ur nevével ajkainkon, vetjük a munkára kezeinket: rövid időn ismét állani fog a templom, szebben, diszesebben, mint a régi, nagyobb buzgóságra serkentve az áhitatos hiveket.

Szebb, diszesebb lesz e templom, mint a régi, mert ezen egyházközségnek buzgó és áldozatkész hivei erejükhöz mérten mindent elkövetnek arra nézve, hogy széppé, diszessé, nagygyá s az Ur dicsőségét méltóan hirdetővé tegyék ez alkotást.

De tudjuk azt is, hogy örökkévaló csak az Isten és az ő dicsősége; a gyarló ember véges alkotása magán viseli a mulandóság bélyegét. Nem remélünk hát és nem is kérünk ezen alkotásnak — midőn, ime, legmélyebben fekvő követ elhelyezzük — örökkétartó fenmaradást; csupán azért esedezünk a mindenható Gondviseléshez, hogy *álljon soká e templom* és hogyha majd egykor mégis megviseli és elpusztitja az idő, *még azután is álljon e helyen templom örökké s leggyen ez a most épülő, valamint az utána következőknek a sorozata az Isten dicsőségének diszes hajléka, a magyar protestántizmusnak erős vára; a magyar nemzeti érzületnek, a magyar szónak fejlesztője, fentartója időtlen időkig.*

A magyarok istenének áldása pihenjen az itt emelkedő hajlékon és az abba sereglő hivek nemzedékeinek egymást követő, hosszu sorozatán.

Ezután *Maggarósi* István lelkész emelkedett és meghatottságtól remegő hangon esedezett a kegyelem Istenéhez, kérvén Tőle békességet, nyugalmat és áldást az épitendő hajlékra és az abban megjelenendő hivekre. Kérte a Teremtőt, hogy *„a régi hit ereje tartsa össze az uj köveket!“*

Az ima után következett az ünnepély legmeghatóbb része, midőn az emlékirat felolvasása és az alapkőbe való elhelyezése után az egyházak és világi hatóságok képviselői járultak kalapácsütésekkel és jelmondásokkal kisérve az alapkőhöz.

Elsőnek jelentek meg az egyházak képviselői és pedig: Az ev. ref. egyház nevében *Maggarósi* István, lelkész és *Czell* Lőrincz főgondnok. Az izraelita egyház nevében *Salamon* Mór rabbi. A vármegye törvhatósága nevében *Kaizler* György dr. főispán. Szilágyvármegye közönsége nevében *Török* István alispán. Zilah város közönsége nevében br. *Diószeghy* Zsigmond polgármester. A helyi honvéd zászlóalj parancsnoksága nevében *Schamschula* Rezső őrnagy. A kir. törvényszék nevében *Barr* Károly törvsz. biró: „Legyen eme templom az igazság örök forrása“ jelmondat kiséretében. A királyi ügyészség nevében *Gazda* Ferencz, főügyész helyettes.

Királyi tanfelügyelőség nevében Dr. Petri Mór tanfelügyelő „A régi hit ereje tartsa össze az uj köveket“ jelmondat kiséretében. Az állami polgári fiu- és leányiskolák nevében: *Fodor Dániel* igazgató.

Az ev. ref. Wesselényi kollegium előljárósága nevében: *Lőrinczy György* főgondnok. Jelmondata: A zilahi ref. Wesselényi-kollegium, melynek nevében e kalapács ütéseket mérem e kőre, egész multjával igazolta azt a szálló igét, hogy az iskolák az egyház veteményes kertjei. E mult ismerete erősiti meg azt a hitemet is, hogy az a kollégium tartósabb alapja lett egyházunknak, mint ez a kemény kő annak a szent hajléknak, melyet itt az Ur dicsőitésére emelünk.

A posta és táviró hivatal nevében: *Purpriger János* főnök.

A városi rendőr hivatal nevében: *Takács János* v. főkapitány.

A szilágyvármegyei közkórház nevében: *Dr. Fischer Ferencz* igazgató orvos.

Majd a takarékpénztárak és ipartestületek elnökei és *Dr. Both István* mint a Szilágy szerkesztője: Fokozott mértékben fejlődjék e hajlék körében a felvilágosodás s annál sürübben népesitse a hit!

E lélekemelő ünnepély lefolyása után a közönség a Hymnust elénekelvén, szétoszlott, örömmel és boldogságtól sugárzó arczczal és egy szebb jövőben való reménységgel lelkében!

Az ünnepélyen adott szives adományokból a mint értesültünk 500 korona gyült be az uj templom fütési berendezésének javára.

Bajkó Viktor,
főgimn. tanár.

ZSINATI ÜGYEK.

Zsinati ülések.

(Márcz. 25. 27. 28. 29. 30.)

(Folytatás.)

Márczius 25-én következett a 272. §. tárgyalása.

Kenessey Béla előadó bemutatta a zsinat által elfogadott módositásoknak az eredeti tervbe történt beszövegezését. Ennek kapcsán több uj javaslat elfogadását is kérte. Ezek közül a legfontosabbak egyike az, hogy az állami egyenes adó után fizetett egyházi adó ne 11 százalék legyen, hanem csak 10 százalék. A hivek a 10 százalékos adófizetéshez már hozzá

vannak szokva és a teherviselés emelése csak ártalmára lehet az ügynek.

Dr. *Baltazár* Dezső a személyi adó kivetésére vonatkozólag azt a módositást ajánlja, hogy 500 koronától 1000 koronáig terjedő állami adó után a személyi adó 50 korona legyen, azonfelül pedig minden megkezdett 500 korona után további egy koronában állapittassék meg a személyi adó.

Kiss Ferencz a terményekben való adózás megszüntetését kivánja. Ebben az értelemben határozati javaslatot nyujt be.

Molnár Béla azt inditványozza, hogy az egyházi adó a fennálló állami adónak 10 százaléka legyen, tekintet nélkül az állami adó magasságára.

Dányi Gábor azt a módositást ajánlja, hogy személyi adó kizárólag a családfőkre vettessék ki.

Gróf *Tisza* István: Az őszinte megelégedés kifejezésével kezdi felszólalását, hogy végre sikerült ezt a fontos kérdést, az adózás kérdését a megvalósulás stádiumába vezetni. A sarkalatos elvek nem is támadtattak meg ebben a vitában. Hiszi hogy e reform általános hatása nem fog elmaradni; azonban, ha csak materiális oldalait intéznénk el az adózás kérdésének, ezzel nem végeznénk teljes munkát, akkor lesz teljes az eredmény, ha a reform megtermi áldásos gyümölcsét a lelkekben is. Ha felkelti a szivekben a megnyugvás érzését, megszünteti a gyülölködést és az egyház iránti fokozottabb ragaszkodást ébreszti fel bennük.

A sarkalatos elvek tekintetében egyetért a zsinat. Csak a részkérdések tekintetében lehet nézeteltérés. A módositások a b) pont második bekezdésével vannak összefüggésben, kivéve Balthazár inditványát, mely a személyi adóra vonatkozik. Ezt, vagyis a személyi adónak 500 koronánkint 1 koronával való emelését a VIII. ponton tul elfogadja, mert megnyugtatásul szolgálna a szegényebb osztályok körében. A többi inditvány kapcsolatban áll a b) pont második bekezdésével. Az ő nézete is az, hogy az államsegély igénybevehetését ne csak az itt meghatározott adókulcsot alkalmazó egyházak élvezzék.

Ez az adókulcs lényegesen kevesebbé teszi a legszegényebb egyháztagok adóját, de ne felejtsük el azt, hogy a szegény egyházakban is vannak vagyonosabb egyháztagok, akiknek adója a reform szerint nem lenne kevesebb. Igy keletkezhetnék egy kisebbség, mely érdekeiben sértve érezvén magát, esetleg megkisértené a nép kedvét e reformtól elvenni. Ismerjük a nép psychologiáját. Sokszor nem a terhek magassága, hanem a forma szokatlansága ébreszt benne valami reform iránt ellenszenvet. Éppen azért fél, hogy ha mereven kivánjuk az uj kulcs alkalmazását, ezzel csak a reformnak ártunk. Ha a gyakorlati élet igényeivel számolunk, ezt az alapgondolatot kell keresztülvinnünk, mert igy lesz legkevesebb a zavar és ezáltal elérjük azt az erkölcsi czélt, amely az adórendezés elsőrangu czélja.

Márczius 27-én folytatta és be is fejezte a zsinat az egyházi adózási törvénytervezet tárgyalását.

Mezei Albert igen bajosnak látja a terményben való adózás teljes eltörlését és a tisztán pénzfizetések beállitását. Miklós Ödön legelső sorban az egyháztagokat igyekezett megvédeni az ellenük felhangzott vádak ellen. Nem vallástalanok a mi hiveink, hanem inkább csak tulterheltek ugy az állami, mint az egyházi adókkal. Az elhangzott vélemények között Balthazárét, Antalét és Kérésziét helyesli Barthalos István Antal Géza inditványát pártolta, mert szerinte óvakodnunk kell attól, hogy vagyonosabb egyháztagjainkat a tulterhelés által elhidegitsük az egyház iránt. Pokoly József a 282. §-hoz hozzáfüggeszteni kéri, hogy a dijlevelek ne csak a segélykérő egyházakban, hanem minden egyházban dolgoztassanak át és a természeti fizetések pénzértékben is kitüntessenek. Révész Kálmán és Dombi Lajos felszólalásai után Kenessey Béla előadó válaszolt a felhangzott véleményekre és beadott inditványokra s kérte, hogy a 282. §. a) pontját Balthazár inditványának megfelelőleg, a b) pontot pedig a vagylagosság mellőzésével fogadják el. Pokoly inditványát egészen elfogadja.

A zárószó jogával élve Dányi Gábor, Balthazár Dezső, gróf Tisza István és Antal Géza szólaltak még fel. Tisza István statisztikai adatokkal mutatott reá, hogy a tervezet mily nagy könnyebbülést szerez igen sok gyülekezetre nézve, s arra kérte a zsinatot, hogy ne igyekezzék a terheket még inkább csökkenteni, mert ezáltal oly naggyá válnék az állam által fedezendő hiány, a mely tulfeszitené a hurt és igen nehézzé tenné az állami dotáczió megnyerését.

Elrendeltetvén a szavazás, a zsinat a 282. §-t első részében Balthazár inditványa szerint, második részének első felében Kérészi uj szövegezésében, a vagylagosságra nézve pedig gr. Tisza módositásával fogadta el, a többi inditványokat pedig mellőzte.

A 283. §-t, mely a segélyt kérő egyházak kérvényének elkészitéséről, mellékleteiről és a segélyről szól, Pokoly József módositásával fogadták el, a mely szerint a megállapitott segélyösszeg 10 éven belül csak akkor változtatható meg, ha az egyházközség bevételei önhibáján kivül lényegesen csökkennek.

A 284. §-t, a mely az egyetemes adóalap kezelésének megállapitását a konventre bizza, változatlanul elfogadták.

Végül Kenessey Béla előadó az adózási ügyben a zsinathoz beérkezett kérvényeket mutatta be. Rövid vita után e kérvényeket egyszerüen irattárba helyezték.

Márczius 28-án áttért a zsinat a lelkészválasztási törvényjavaslat tárgyalására. Két párt szállott szembe egymással. Egyik pártolta a törvényjavaslatot, mely tetemes engedményekkel ugyan, de mégis megtartja a régi osztályozást és minősitést. A másik rész ezeknek elvetésével teljesen a szabad választás mellé állott; ez utóbbi párt nagy többséggel győzött is.

Sass Béla előadó röviden ismertette a javaslatot, a mely nehány fejezettel a régi törvényt kibőviti, egyébként annak keretében mozog. A törvénytervezet bizonyos mértékben nagyobb szabadságot ad, mint a szabad választás adna; például a Dunamellék a papi vizsga letétele után még két évi gyakorlatot követelne. A tervezet szerint az oklevél az eklézsiák $^3/_4$ részére már jogot ád. Előadó azt hiszi, hogy ezt a latitüdőt ma, mikor annyi gyülekezet áll üresen, szükséges meghagyni; de tartsák fenn a minősitési törvényt is A lelkészképzés komolysága, a nagy gyülekezetek érdeke egyaránt megkivánják ezt. A javaslatot az általános tárgyalás alapjául ajánlja elfogadásra.

Meczner Béla mindig a szabad választás mellett állott. A bizottság a konvent elé igy is terjesztette a javaslatot, de ott Sass Béla inditványa ment keresztül. Konstatálni kivánja azonban, hogy csak két szavazattal. Ő ma is régi meggyőződésében van. Czélszerüségi és egyházias szempontból egyaránt helyesebb a szabad választás. Arra a meggyőződésre jutott, hogy nagyobb intelligens városok sohasem gondolnak arra, hogy kezdő embert válasszanak. Itt tehát egyáltalán nincs szükség az óvó intézkedésre. Gazdagabb falusi egyházaknál meg épen ellenkező hatást ért el a törvény, mint akart. Gyakran megtörtént, hogy az illető egyháztagok, kiknek jelöltje a kvalifikáczió hiánya miatt elesett, a leggyengébb pályázót választották meg csupa daczból. Apadt a törvény miatt a papnövendékek száma is. Ma már javul ugyan a helyzet a számnál, de rosszabbodik a

minőségnél. Visszásság az is, hogy a lelkészt saját szolgálati helyén kell meghallgatni. Azt nem óhajtja, hogy minden gyakorlat nélkül jusson eklézsiába valaki. A szabad választás visszaállitását legjobban indokolja az az egyházias szempont, mely a testvériség, egyenlőség jelszavát irta zászlajára. Hol vannak a régi jó idők, mikor minden lelkész egyformának érezte magát? A lelkészválasztási törvény teljesen lehetetlenné teszi ezt. Inditványt ad be, hogy a zsinat a szabadválasztás elvére helyezkedjék és a javaslatot ilyen szempontból leendő átalakitás végett tegye vissza a lelkészválasztási bizottsághoz.

Baksay Sándor püspök szintén a szabad lelkészválasztás hive. Kétségtelen, hogy az egyházak nagy többsége a szabad választás mellett foglal állást. Az egyházak osztályozása és a lelkészek minősitése unikum, amely egyedül csak a magyar református egyházban található fel.

A klasszifikáczió csak akkor lenne kvalifikáczió, ha minden osztálynál külön vizsga volna s ha ez a vizsga nem olyan volna, mint a mostani. Igy az osztályozást és minősitést nem fogadja el.

Baky István az iránt adott be inditványt, hogy a javaslat átalakitásánál gondoskodjék a bizottság arról, hogy a két évi gyakorlati szolgálatba a nevelőség, tanitókáptalanság, katekhétaság, külföldi tanulmányozás ne számittassék be. Dombi Lajos csatlakozott Mecznerhez és Baksayhoz. Dávidházy János nem helyesli a választás kétféle módját. Csak a meghivást kell meghagyni. Erre nézve adott be inditványt.

Nagy Károly a felszólalókkal szemben ellenkező álláspontot foglal el. Elfogadja a javaslatot alapelveiben, sőt kivánja, hogy egy, a lelkészek által választott zsüri minősitsen. De a minősitésbe a lelkész egész élete bele legyen foglalva. Pártolja az adott helyre való kijelölést is.

Antal Gábor a szabadválasztás hive. Inditványt ad be az iránt, hogy minden 24 éves, az első papi vizsgától számitva két évet gyakorlatban töltött ifju választható legyen bárhova.

Garzó Gyula ellenzi az egyházaknak jövedelmi alapon való osztályozását, a papok kalkulus szerinti minősitését és védi a próbapapolást.

Dr. Bartók György szintén a szabad választás hivének vallja magát, de szerinte korlátokra is szükség van. Ilyenek felállitására ad be inditványt.

Radácsi György mindig a szabad választás hive volt. Az egyház szelleme mindenekfelett való bizonyiték. Ezzel pedig csak a szabad választás egyeztethető össze. A theol. oktatás szempontja nem kivánja meg a minősitést. A theol. akadémiáknak maguknak kell elvégezni dolgaikat. Mindent el kell követni, hogy a theologusok ne a kalkulusért, hanem a tudományért tanuljanak.

Sass Béla előadó védte a tervezetet a határozati javaslattal szemben, Szerinte sohasem volt a magyar ref. egyházban teljesen szabad a választás, az egyház szelleme nem is kivánja ezt, a lelkésznövendékek számának csappanása sincs összefüggésben vele. Főleg Dávidházy határozati javaslatától óv, mely határozottan ellentétben van a törvénytervezet sarkalatos elvi álláspontjával.

A szavazásnál a zsinat nagy többséggel elvetette az általánosságban való elfogadást ajánló előadói javaslatot és Meczner Béla inditványa szerint a tervezetet, a szabad választás elvének megfelelő átdolgozás végett, visszaadta a lelkészválasztási bizottságnak. Ide tétettek át az összes határozati javaslatok is.

Márczius 29-én napirend előtt Domby Lajos fölvetette a kérdést, hogy a törvénytervezetnek a lelkészválasztásról szóló fejezetét, amelyet tegnap a zsinat visszaadott a bizottságnak, tárgyalhatják-e még ebben az ülésszakban. Ő azt hiszi, hogy nem, mert a fejezet szervi kapcsolatban van az összes tárgyalandó egyházalkotmányi résszel. Különben is óhajtandónak tartja, hogy az ülésszakot mielőbb rekesszék be, mert e tagoknak egyéb fontos teendők is lennének. Erre a kérdésre báró Bánffy Dezső kijelentette, hogy a zsinatnak joga van ülésszakát bármikor bezárni, de figyelmeztet arra, hogy az ideoda utazgatás sok pénzébe kerül a zsinatnak és egyébiránt is az volt a megállapodás, hogy ez az ülésszak három hétig tartson. Az őszi ülésszakon amugy is elég anyag marad még, a zsinatot a jövő évre átvinni pedig czélszerütlen lenne, mert akkor 1908-ban sem lehetne életbeléptetni az uj törvényeket.

Meczner Béla felszólalása után Domby Lajos az inditványát visszavonta, mire a zsinat áttért a napirendre.

A tegnapi megállapodás szerint a törvénykezési bizottság tette meg javaslatait a hozzá utalt törvényszakaszok uj szövegezésére vonatkozólag. A bizottság jelentésének Mórocza Kálmán volt az előadója. A zsinat Mészáros János, dr. Nagy Dezső, dr. Bartók György, gróf Degenfeld József, Fejes István, dr. Balthazár Dezső és Váró Ferencz felszólalása után az egyes szakaszoknak a zsinat határozatához képest történt uj szövegezését jóváhagyta.

Ezután a zsinat rátért a törvénytervezetnek az iskolaügyre vonatkozó fejezetére, amelynek Radácsy György volt az előadója. Kiemelte, hogy ez a javaslat nem uj, csak javitott, amennyiben az uj szükségleteket és irányelveket vette figyelembe. Némi ujitás van a törvénytervezet szerkezetében is, de ez nem vág a lényegbe. Kéri a fejezeteknek általánosságban, a részletes tárgyalás alapján való elfogadását.

A zsinat Simon Károly, H. Kiss Kálmán, Miklós Ödön, Kiss József és Balthazár Dezső felszólalása után a tervezetet általánosságban elfogadta, mire áttértek az iskolaügyi rész részletes tárgyalására, s az első öt szakaszt némi stiláris módositással el is fogadták.

Márczius 30-án miután Sass Béla Felolvasta a tegnapi ülésről szóló jegyzőkönyvet, Radácsy György jelentette, hogy Dányi Gábor zsinati rendes tag eltávozott, s helyét Morvay Ferencz póttag foglalta el, kinek megbizó levelét rendben találták.

Ezután áttért a zsinat a törvénytervezet tanügyi fejezetének folytatólagos tárgyalására. Következett a 485. §., amely azt mondja, hogy az egyházközség, ha anyagi erő hiján kénytelen iskoláját az államnak átadni, köteles az állammal irásbeli szerződést kötni. Ugyszintén szerződést kell kötnie az iskolát fentartó más testületekkel és hitfelekezetekkel is.

A szakasz körül hosszu és kimerítő vita támadt, amelyben Bartha Lajos, Sárkány Lajos, Révész Kálmán, Biky Károly, Baksa Lajos, Mórocza Kálmán, Sütő Kálmán, Antal Géza, Kiss Ferencz, Antal Gábor, Barthalos István, Domby Lajos, Kérészi Barnabás és Uri Imre vettek részt. Mindannyian hangsulyozták, hogy a református felekezeti iskolák államositását csak a végső esetre korlátozzák.

Még Radácsy György előadó szólalt fel, mire szavazásra került a sor. A zsinat a szakaszt Kérészi Barnabás, Révész Kálmán és Antal Gábor módositásával elfogadta.

A törvénytervezet következő két szakasza a kisdedóvó intézetekről rendelkezik. Kimondják e szakaszok, hogy a kisdedóvókról az egyházkerület szabályrendelettel gondoskodik és hogy a kisdedóvók ugyanazon hatóságok alatt állanak, mint a népiskolák.

K. Nagy Sándor a kisdedóvók és dajkák minimális fizetését törvényben óhajtja megállapitani. Javaslata szerint a kisdedóvók minimális fizetése 600 korona, a dajkáké 240 korona lenne. A zsinat K. Nagy Sándor inditványát mellőzte.

Következtek az elemi és felső népiskolák, polgári fiu- és leányiskolákról rendelkező szakaszok, a melyek közül a zsinat az első nyolcz szakaszt némi módositással elfogadta.

(Folyt. köv.)

EGYHÁZMEGYÉKBŐL.

Nagyszebeni egyházmegyénk márczius hó 10-én Nagyszebenben tartotta meg tavaszi rendes közgyülését. Most sem volt okunk panaszra a közgyülési tagok elmaradása miatt. Csak egy pár, nagyon távollakó, más vármegyében élő, világi tag maradt el. Meglátszik egyházmegyénk világi tagjain azon intelligenczia, mely egész valójokat eltölti. Mióta szerencsém van ismerni közgyülésünk világi tagjait; mindig örömmel tapasztaltam egyházi ügyeink iránt való meleg érdeklődését. Ezen örvendetes jelenség talán abban leli magyarázatát, hogy bizony ezen egyházmegyében heterogen elemek közé vagyunk ékelve; ugyszólva idegeneknek éreznők magunkat, ha a gyüléseken való megjelenésből nem meriténk erőt az együvétartozás szükségességére, s annak felemelő voltára. Igaz, hogy egyházmegyénk világi képviselői a társadalomban is olyan állást töltenek be, a mely fényt vet reájuk, de viszont ők is diszei állásuknak, ugy, hogy tulajdonképpen a rólok szétszóródó fénysugarak teszik diszessé az állást. Papságunk is szép számban volt jelen a közgyülésen. Igazán csak legyőzhetetlen akadályok vetettek gátat egy pár paptársunk megjelenésének.

Mondhatná valaki: hiszen vasut szeli ezen egyházmegyét, könnyü a közlekedés, pedig csak a szélén érinti, s jókora távolságban vannak attól az egyházközségek. Lehet, hogy a megjelenés főrugója a tisztujitásban keresendő. Még sem. Hiszen e körül teljes egyetértés élt a szivekben. Legalább nem került felszinre az ellenkező. S ha még minállunk sem lenne igaz, hogy „a szivnek teljességéből szól a száj", hová lennénk akkor?

Nagy József elnöklő esperes helyét elfoglalva, mindenekelőtt szivélyesen üdvözli a közgyülés tagjait.

Elmondja, hogy közgyülésünk tartásának ez alkalommal fő, úgyszólva egyetlen indoka az, hogy tisztviselőinek megbizatása ezelőtt két nappal lejárt, s igy fennálló törvényeink értelmében jelen közgyülésünknek kötelessége betölteni a tisztviselői állásokat. Elmondja a mult közgyülés óta történt személyi változásokat. Örömmel hozza a közgyülés tudomására Kovács József héjasfalvi lelkésszé, Gidófalvi Kázmér, Boér Mihály, Benedek Mihály, Jakabfi József egyházmegyei képviselőkké választását. Midőn ugy lelkész, mint képviselő aait, ez alkalommal őszintén üdvözli, egyszersmint szeretettel kéri, hogy ismert buzgóságukat, egyházias érzületüket, kiváló tevékenységüket egyházi életük ezen új körében is értékesiteni szeveskedjenek. Munkálkodásukra Isten áldását kéri.

Több kisebb helyi érdekü ügy felemlitése után reá mutat azon elvek és eszmékre, a melyek egyházkerületünket felekezeti népoktatás ügyünk, különösen a vallástanitás és egyháziasság fejlesztése érdekében egyháztársadalmi uton foglalkoztatják. Ugyszintén felemliti azon megoldásra váró ügyeket, a melyek egyetemes egyházunkat az egyházi adózás rendezése, a lelkészi nyugdijintézet felállitása tárgyában közelebbről érdeklik s a melyekkel a közel multban megtartott zsinat első ülésszaka is foglalkozott. nagyjelentőségü kédéseknek megoldása, s az ezekhez füzött reményeknek megvalósulásában bizva, közgyülésünket megnyitja.

A közgyülésről elmaradottak igazolása, Kovács József héjasfalvi lelkész bekebelezése, s már a meghivóban jelzett tárgysorozat elfogadása után esperes aa a maga és tiszttársai nevében megköszönve a bizalmat, korelnök választás, illetve felkérésre hiván fel a közgyülést: helyét elhagyja. Pánczél Károly korelnök helyét elfoglalván, jegyzőnek Kovács József lelkészt kéri fel. A szavazatszedő bizottságba báró Bánffy Kázmér főgondnok, Balla Károly és Váró Benő választatnak meg. A szavazatszedő bizottság megalakulván; korelnök esperes választásra hivja fel a közgyülést. Esperesnek egyhangulag Nagy József nagyszebeni lelkész, volt esperes választatott meg. A tisztviselői kar, szintén egyhangu választás folytán a következőleg alakult meg: Jegyző lett Benkő Ferencz alsórákosi, közügyigazgató Putnoki Lajos bólyavölgyi, számvevő Jakab Károly alamori, tanügyi előadó Incze Lajos, vizaknai lelkész. Köztörvényszéki biráknak megválasztattak: Horváth István bürkösi, Balázs Imre segesvári körlelkész, Gödri Sándor kir. törvényszéki biró és Váró Benő kir. tanfelügyelő. Tanácsbirák lettek: Szalánczy Jenő nagybirtokos és Boér Mihály tb. főszolgabiró. Központáros Örtel János vizaknai, gyámintézeti pénztáros és tüzbiztositási közvetitő Csiki József medgyesi, nyomtatványkezelő Biró György hévizi lelkész.

Nagy József esperes, kit báró Bánffy Kázmér főgondnok, Balla Károly és Váró Benő hivnak meg hivatala elfoglalására: helyét elfoglalván, megköszöni az ismétlen megnyilatkozó, osztatlan bizalmat, igéri, hogy az adott talentumok teljes mértékével szenteli életét annak, a kinek szolgálatába szegődött, s az általa megvetett fundamentumon igyekszik épiteni továbbra is az egyházmegyét. Köszönetet mondnak a bizalom ilyen szép módon való nyilvánulásáért jegyző, közügyigazgató, számvevő és tanügyielőadó is.

Napirend előtt egy pár felszólalásra esperes megadván a feleletet: felolvastattak az át- és leiratok. Letárgyaltuk az oláhujfalusi egyházközség papiház épitési ügyét, a mi Váró Benő közgyülési tag inditványa folytán egyebek mellett akként nyert megoldást, hogy egyházmegyénk tisztelettel keresi meg a méltóságos igazgatótanácsot, hogy kegyeskedjék szükebb körben kieszközölni a papiház épitésére a gyüjtés engedélyezését. Mi, a kik ismerjük ezen egyházközség exponált helyzetét, a kik szemeinkkel láttuk a düledező, pap által lakott „vityillót", elmondhatjuk: bizony nagy lelkierővel, vagy igen szerény igénnyel kell birni annak, a ki ott istenországa épitésére vállalkozik, s elfelejti azokat, a melyek háta megett vannak. Igaz ugyan, hogy vannak emberek, a kik minden körben boldogok tudnak lenni, s viszont vannak olyanok is, a kik a legjobb helyzetben is boldogtalanok, vagy legalább szerencsétlenek.

Jegyző.

(Vége. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk e száma váratlan anyaghalmaz miatt késett egy napot. Olvasóink szives elnézését kérjük.

Kollégiumi előljáróságaink. Messze kiható fontosságu határozatot hozott a zsinat ápril 3-iki ülésében a kollégiumok szervezetére és kormányzatára nézve. *Garzó* Gyula gyomai lelkész inditványára a törvénytervezet 544. §-ba, a mely arról rendelkezik, hogy a kollégiumi igazgató-tanács (előljáróság) 9—19 tagból áll, pótlólag beiktatta a következő szöveget: „Az igazgató-tanács (az erdélyi kerü-

letben: előljáróság) áll: a fentartó testület által választott *lelkészi* és *világi* tagokból, az intézet igazgatótanárából és a tanári testület választott képviselőiből. Ez utóbbiaknak száma az igazgatóval együtt az igazgató-tanács (az erdélyi kerületben: előljáróság) tagjai összes számának egyharmadát nem haladhatja meg." Továbbá: „Az alapitványokból fentartott kollégiumoknál, a mennyiben t. i. az alapitó levél másképen nem intézkedik, az iskolafentartó testület jogait az egyházkerületi közgyülés gyakorolja."

E határozat, mely egyenesen az erdélyi kerületet tartotta szemelőtt, nagy lépést jelent a sokat hangoztatott unió-felé ép azon a téren, a melyen való változtatás szükségét idehaza is már sokan és sokszor hangoztatták, de a mely törekvés itt a tanárok elfogult ellenállásán hajótörést szenvedett. Szomoru, hogy ezt már korábban nem magunk csináltuk meg, mikor ugy is tudhattuk, hogy ennek meg kell lennie. Az erdélyi zsinati tagok belátását dicséri, hogy a javaslathoz maguk is hozzájárultak s az majdnem egyhangulag fogadtatott el. Bizonyságot téve igy arrról, hogy a jogosulatlan specziálitásokhoz nem ragaszkodnak, kellő előzékenységre számithatnak ott, hol a specziálitások kerületünknek életszükségei.

Egyházkerületi közgyülések. A dunamelléki ref. egyházkerület a tavasszal rendkivüli közgyülést fog tartani. Az elnökség az esperesi és gondnoki karral tartott értekezlet alapján a közgyülés összehivása napját május hó 3-ban állapitotta meg. — A dunántuli ref. egyházkerület a husvét utáni héten fogja megtartani tavaszi közgyülését.

A kolozsvári ev. ref. theologiai fakultás ujonnan szervezett ifjusági önképzőköre e hó 1-én tartotta első közgyülését. Először *Juhász* Albert ifj. elnök tartotta meg hatásos beköszöntőjét, majd *Szabó* Miklós, a kör titkára székfoglalóképen az ifjusági élet dermedtségéről s annak orvoslásáról értekezett, igen lelkes beszédben; végül Berde Sándor mutatta be „A kereszt" czimű műfordítását.

Az országos református tanáregyesület közgyülése. Az országos ref. tanáregyesület Budapesten husvét után tartandó közgyülése iránt rendkivül nagy érdeklődés mutatkozik. Tömegesen jelentkeznek a résztvevő tagok az elnökségnél, mely haladéktalanul küldi a jelentkezőknek a már megérkezett vasuti kedvezményes igazolványokat. Az elnökség a szétküldözött programmot még egy ponttal toldotta meg s erről körlevélben értesitette a tanárkarokat. Nev. a gyülés 2-od napján (ápr. 26.) reggel értekezletet tart az egyesület, melyben arról tanácskozik, hogy mimódon gondolja a felekezeti tanárok fizetéspótlására a f. évi állami költségvetésbe felvett 200 ezer korona folyósitását?

Szabad-Lyceum. A Bethlen-kollégiumban legközelebb *Szilády* Zoltán dr. tanár tartott a néprajzi muzeumokról igen tanulságos előadást nagyszámu hallgatóság előtt.

A Bethlen-kollégium ifjusága minden nagyobb zaj nélkül sakkversenyt rendezett e hó folyamán az ifjusági körben. Bár nem olyan fontos is a fenti dolog, de ideirjuk, mert kollégiumunk ifjuságának komolyságáról tesz tanubizonyságot az évről-évre megtartott sakkverseny s tanubizonysága annak, hogy még a szórakozásban is megtudja találni azt, a mi egy ifjusághoz legméltóbb, legillőbb. A verseny győztese Kovács Gábor VII. o. t. lett.

Esküvő. Márczius 28-án volt az esküvője Vingárdon Bedő Ödön, Muzsna (Udvarhelymegye) ifju ev. ref. lelkészének Csürös Rózsikával, Kolumbán János vingárdi ev. ref. lelkész nevelt leányával. Az esketést a templomban nagyközönség előtt dr. Elekes Viktor gyulafehérvári ev. ref. esperes végezte.

Uj orgona Zemplén-Bolyban. Országh Sándor rákospalotai (Budapest mellett) orgonagyáros cs. és kir. udvari szállitó, e hó elején templomunkban egy legujabb rendszerü orgonát állitott fel, mely gyönyörü kiállitása, könnyü kezelése, tömör, erős, kellemes hangja és jutányos ára miatt, ugy a hangszert vizsgáló szakértők, mint az én és hiveim tetszését, teljes mértékben megnyerte. Miért is a fentirt gyáros urat mindazoknak, kiknek orgonára szükségük van, tiszta lelkiismerettel, a legmelegebben ajánlhatom. Zemplén-Bolya, 1905. márczius 23-án. Szepessy Ede s. k.

Hálás köszönet. Kávásy Sándor érkávási földbirtokos neje, szül. Récsey Erzsébet urnő, az érkávási ev. ref. egyháznak egy igen szép kivitelü ezüst urasztali kenyértartót és bortartó kelyhet ajándékozott; nevezett földesur pedig egy igen diszes kötésü Aranykönyvet. Nincs az az év, hogy kisebb-nagyobb mértékben meg ne hoznák ők áldozatukat ezen kisded egyház részére, már évek hosszu sora óta. Mindig, mindenben fényes példával járnak elől, hogy egy nagy, hatalmas oláh egyháznak tövében meghuzódó ezen kicsinyke magyar szigetet életben tarthassák. Szép, nemes munkájukban segitse őket a mindenható Isten továbbra is. Mostani szép adományukért pedig fogadják e helyen is, egyházam nevében, forró köszönetemet. Érkávás, 1905. márczius 30. G. Diószeghy Mór ref. lelkész.

A szászsebesi ev. ref. templom és papilakra kegyes adományokat küldöttek még, miért is fogadják az egyházközség mély tiszteletét, örök háláját:

(Folytatás.) Háberfelner Béla urad. erdész ivén Barakom, Háberferner Béla, Suhajda Antal, Baczoni Kálmán, Janich Lajos, Csikós Mihály, Mányi Gyula, Antal Miklós, Lichtneczner 1—1 kor. Weisz Sándor 60 f. Dálé János 40 f. (össz. 9 kor.) Ráskay Béla kir. kultur mérnök ivén Nagy-Enyed, Ráskay Béla 2 kor. Nagy Ignácz, Dragosán Pál, Reinhardt, Sebesi 1—1 kor. (össz. 6 kor.) Balasovich Zoltán m. kir. pünzügyőri biztos ivén Sátoraljaujhely: Balasovich Zoltán 2 kor., Kremniczky Géza, Teleky Lajos, Szuhár szemlész, Mező László, Pirigyi Andor, N. Ödön 1 1 kor. Török András 1 kor. 20 f. Finta József, Stakovics Barnabás, Mátyás András 50—50 fill. P. N., Szánthói Miklós. Boldizsár István, M. István, Kiss Lajos, Sándor Béla, Lányi Dezső 40—40 f., Németh Lajos, Kiss Gábor, Mainczy Béla, Baska Károly 30—30 f., Tompos Lajos, Hankó Gyula, Riez Márton 20—20 f. (össz. 15 kor. 50 fillér). M. kir. 2—14. zászlóalj parancsnokság ivén Császkócz: özv. Madzag Gáborné 3 kor. 70 f., Koválovszky, Deák 1—1 kor., Koháry, X. Y, N. N., Halmágyi 20—20 f., Szörcsök, Didy, Somáth, Böszörcsöky, Kleiner, Hepa, Izsó, Dán, Hepályi Dezső 10—10 f. (összesen 7 kor. 40 f.) Slyembó András őrsv. 1 kor., Subert Sándor, Lengyel Elek, Nemes József 50—50 f. (össz. 2 kor. 50 f.) Hegedüs Sándor 1 kor. Tóth Márton őrsvezető ivén Cséffa: Herbszt József, Borbély Sándor, Tóth Márton 20—20 f. (össz. 60 f.) Kreitl József őrsv. ivén Zikány: Kántor József, Varga Lajos 40—40 f., Banrai Vilmos, Schneider János, Jankó Imre, Vuk Pál, Benkő György, Finicz Kálmán, N. N., ifj. Bentzer Pál, Dudás József, Kostyák Ferencz, Gáspárits János, Csanták József, Fekete József, Keiger Ferencz, Uts József, Kovács József, Hollóy Pongrácz, Navranics György, Szegedi György 20—20 f., Szokoly István, Takács Anna, Müller Alma, Szokoly Lajos 25—25 f., Kosaras János, Kosaras Anna 50—50 f., Markovics Ferencz 30 f. (össz. 6 kor. 90 fill.)

(Folyt. köv.)

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1602—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi ev. ref. egyházközség tiszteletes t. tanácsához.

Minthogy a lelkészi jövedelem kiegészitéséről szóló 1898. évi XIV. t.-cz. végrehajtására vonatkozó 4433—98. eln. sz. vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendeletet a hivatalos lapban, egész terjedelmében, annak idején közzé nem tettük s annak lelkészeink által való megismerése a mindegyre előforduló kiegészités iránti kérések folytán szükségessé vált, ez okból ime közöljük a rendeletet, tudomásvétel és ahhoz való szigoru alkalmazkodás czéljából:

4433—98. eln. sz. V. K. M.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi és pénzügyminiszter rendelete a lelkészi jövedelem kiegészitéséről szóló 1898. évi XIV t.-cz. végrehajtása tárgyában.

Az 1898. évi XIV. t.-cz. 23. §-ban foglalt felhatalmazás alapján rendeljük:

1. §. A lelkészi jövedelem kiegészitéséről szóló törvény czélja az, hogy a latin, görög, örmény szertartásu katholikus lelkészek jövedelme addig is, mig annak rendezése más uton be nem következik, ideiglenesen, a többi törvényesen bevett vallásfelekezetek lelkészeinek jövedelme pedig, a törvényben körülirt módozatok szerint, állandóan kiegészittessék.

2. §. A különböző szertartásu katholikus lelkészek jövedelmének ideiglenes kiegészitése czéljából a törvényhozás külön összeget vesz fel az állami költségvetésben. Az állami költségvetésbe ily rendeltetéssel felvett összegből nyujtott kiegészitésre a törvény az abban meghatározott keretben hatálylyal bir.

A törvény hatálya alatt azonban egyáltalában nem állanak azon összegek, melyeket a törvényhozás az állami költségvetés egyéb rovataiban kath. egyházi és iskolai segélyek czimén megállapit, vagy amelyek a katholikus egyházi és iskolai czélokra a vallás- és tanulmányi alapból folyósittatnak.

A különböző szertartásu katholikus lelkészek jövedelmét a vallás- és közoktatásügyi miniszter a rendelkezésre álló adatok figyelembe vételével a rendelkezésre álló összeg keretében fokozatosan egésziti ki.

3. §. A lelkészi jövedelemnek az 1898. XIV. t.-cz. 2. §-ban biztositott kiegészitését minden lelkészségre nézve, a melynek a jelen rendelet 10. §-ban megkivánt adatok alapján megállapitható jövedelme 1600, illetőleg 800 koronát el nem ér, igénybe veheti:

1. maga a lelkész (ide nem értve a világi lelkészi állásokon alkalmazott szerzeteseket);

2. oly esetben pedig, amidőn az alkalmazásban levő lelkész a jövedelem kiegészitését nem akarja igénybe venni vagy a lelkészi állás üresedésben léte vagy más feltetelek hiánya miatt lehetetlen ily kérelem előterjesztése, a bejelentés eszközlésére az illetékes felekezeti főhatóság, ilyennek nem létében a hitközségi előljáróság van jogositva esetleg központi megbizottja igénybevételével.

A lelkészek ezen czélból a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézett s a jelen rendeletben megkivánt adatokkal támogatott kérvényüket egyházi főhatóságuk, ilyennek hiányában hitközségi előljáróságukhoz 1899. évi julius hó 30-ig nyujthatják be.

Oly lelkészi állás, amely 1898. évi január hó 1-ig rendszeresitve volt, de 1899. évi julius 30-ig be nem jelentetett, jövedelmi kiegészitésben nem részesithető.

4. §. A lelkészi jövedelem kiegészitésére igényt tartó lelkészek kötelesek igazolni, ugy személyi képesitésüket, valamint jövedelmük hiteles bevallásával azt a körülményt, hogy az általuk elfoglalt lelkészi állás a törvény értelmében kiegészitésre szorul.

A jövedelmi kimutatásokra nézve az illetékes felekezeti főhatóságok által eddig beszolgáltatott adatok a törvény 11. §-a értelmében kiigazithatók és ha a vallás- és közoktatásügyi miniszter által a kiigazitott adatok és bevallási módozatok elfogadtatnak, a jövedelmeknek a törvényszerinti kiegészitéséhez alapul vétetnek.

5. §. A lelkészi képesités igazolására és a jövedelem bevallására vonatkozó (A. és B.) rovatos ivek három példányban készitendők, az igazoló okmányok azonban csupán egy példányban csatolandók.

Amennyiben az ily igazoló okmányok nem az állam hivatalos nyelvén lennének kiállitva, a lehetőség szerint azoknak hivatalból hitelesitett magyar forditása is csatolandó.

A rovatos ivek egyik példánya hivatalos használat után a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumban helyezendő el, a másik két példány pedig az igazoló okmányok kiséretében az egyházi főhatóságnak, ilyennek nem létében a hitközségi előljáróságnak küldendő vissza.

6. §. Az A) és B) rovatos ivek bizonyitékok és észrevételek rovata az egyes adatok igazolásához szükséges bizonylatok jelzésére és az esetleges észrevételek bejegyzésére szolgál.

A bizonyitó okmányok ilykép jelzendők: ad. I. 1. haszonbéri szerződés, ad. II. 2. esperesi bizonylat stb.

7. §. A bizonyitékul szolgáló összes okmányok bélyeg- és dijmentesek és ezen jelzéssel látandók el: „Kongrua ügyben bélyegmentes."

Hasonlókép bélyegmentesek azon beadványok, melyeket a lelkészek a bizonyitó okmányok beszerzése végett intéznek a hatóságokhoz.

8. §. A számitás az összegek pénzértékének kifejezésénél korona és fillérben történik.

Ha az ürlapokban valamely czim az illető lelkészre alkalmazást nem nyerhet, vonással keresztül huzandó.

9. §. A lelkészi képesités igazolására az A. betüvel jelzett rovatos iv használandó fel.

A lap élén kiirandó az egyházkerület (püspökség), törvényhatóság és a lelkészség neve.

Az 1. rovatba bejegyzendő a lelkész neve.

A 2. rovatba a lelkész születési ideje, helye és lelkészi szolgálati éveinek száma.

Ezen adatokat a megfelelő hiteles okmányok alapján a felekezeti főhatóság, ilyennek nem létében a hitközségi előljáróság igazolja a minősitési táblázat hitelesitése által.

A 3. rovatban feltüntetendő az illető lelkész magyar állampolgársága, mely az 1879. 50. t.-cz. idevágó rendelkezéseinek figyelembe vételével közhitelü okirattal igazolandó.

Az 5. rovatban feltüntetendő, hol, mely években tanulta a lelkész a hittudományt és mikor nyert lelkészi képesitést? A hittudományi tanfolyam elvégzése az illető hittudományi intézet bizonyitványával, a lelkészi képesités pedig a képesitő okmánynyal igazolandó.

Az ekként kiállitott minősitési táblázat mindhárom példányát a lelkész aláirja és az egyházi főhatóság ilyennek nem létében a hitközségi előljáróság hitelesiti.

10. §. A lelkészi jövedelem bevallása és igazolása, a mennyiben az eddigi adatok kiigazitása iránt a vallás- és közoktatásügyi miniszter és az illetékes egyházi főhatóság közt megállapodás létre nem jött, a következő módozatokban állapittatik meg:

A B. betüvel jelzett rovatos iv felhasználása mellett a czimlapon feltüntetendő az egyházkerület (püspökség), törvényhatóság és a lelkészség neve.

Ugyanezen czimlap első rovatában folyószámok alatt felsorolandók az anyaegyházhoz tartozó leányegyházak (fiók-, társegyházak, szórványok) továbbá feltüntetendő a rendszeresitett segédlelkészi állások és a tényleg alkalmazott segédlelkészek száma, betükkel irva. Ugyanezen rovatba feljegyzendő a lelkészség keletkezésének ideje. Az erre vonatkozó adat a felekezeti főhatóság, ilyennek nem létében a hitközségi előljáróság által igazolandó.

A második rovatba feljegyzendő az első rovatban felsorolt helyek távolsága az anyaegyháztól, kilométerek szerint.

A harmadik rovatba irandó a lelkészség kötelékébe tartozó s állandó lakhelylyel biró hivek száma, az anya- és fiókegyházak szerint külön-külön.

A negyedik rovatba irandó a kegyúr neve, ha többen vannak, valamennyié.

A B. rovatos iven folytatólagos számok alatt feltüntetendők a felszámitandó jövedelmek és a levonandó kiadások és pedig: I. 1. alatt feltüntetendő a földbirtok kiterjedése mivelési ágak szerint s igazolandó hitelesitett kataszteri birtokivekkel.

A földbirtok jövedelme a haszonbéri szerződés vagy — amennyiben a birtokok a lelkész saját kezelése alatt állanak — a hasonminőségü földekre nézve helyben vagy a vidéken szokásos haszonbérek utolsó öt évi (1893 – 897.) átlaga szerint igazolandó. A haszonbéri jövedelmet a haszonbéri szerződés másolatával vagy a községi (városi) előljáróság bizonyitványával kell igazolni. A haszonbéri szerződés másolatát kis- és nagyközségekben a főszolgabiró, városokban a polgármester hitelesiti. Ha a földbirtoknak igy kimutatott jövedelme eltér az 1894. évben beszolgáltatott jelentőiv avagy a dijlevél adataitól, a különbözet az észrevételek rovatában okadatolandó.

Ott, hol a tagositási per még nincs befejezve s ennélfogva a lelkész legelő- és erdőilletménye nem tudható, ezen illetmények tényleges haszna az öt évi átlag szerint (1893—1897.) a községi (városi) előljáróság által kiállitott bizonylattal igazolandó. Ezen bizonylatokat kis- és nagyközségekben a főszolgabiró saját észrevételeivel aláirja.

Az 1. 2. rovatban feltüntetendő a lakóház, udvar és a kert kiterjedése s hitelesitett kataszteri birtokivvel igazolandó. Ezen bizonylatot kis- és nagyközségekben a fő-

szolgabiró saját észrevételeivel aláirja. Az 1. 3. alatt felsorolja a lelkész a bérbeadott épületeknek és épületrészeknek az adótörvény által megállapitott fentartási költségek levonása után fenmaradt tiszta jövedelmet. Fentartási költségek czimén oly városokban, melyek általános házbéradó alá esnek, 25%, minden más helyen 30% vonható le a házak nyers jövedelméből. Mindezt igazolja a községi (városi) előljáróság bizonylatával.

Az 1. 4. alatt felsorolandók a hasznot hajtó jogok, jogositványok, valamint iparüzletek, u. m.: malomtartás, malommércze, halászat, fahasználat, makkoltatás, révvám stb. tiszta jövedelme. A haszonvételek pénzértéke a létező bérszerződéseknek a községi (városi) előljáróság által hitelesitett másolatával igazolandó. Ha ilyenek nincsenek, az utolsó öt évi (1893—1897.) átlagos haszonvételt a községi (városi) előljáróság igazolja, amely bizonylatot kis- és nagyközségben a főszolgabiró saját észrevételével aláirja.

Az 1. 5. alatt bejegyzendő a hivek által közvetlenül vagy a hitközségtől, valamint a kegyurtól pénzben, terményekben, kézi vagy igás munkában, évenként visszatérőleg, teljesitett szolgáltatásokból befolyó jövedelem és annak pénzértéke és pedig anya- és leányegyházak szerint külön-külön.

A kötelezett szolgáltatások dijlevéllel vagy más alapokmány idevonatkozó tételének másolatával igazolandók.

Ha a szolgáltatások merőben szokáson alapulnak, ugy azokat a lelkész a szolgáltatásra kötelezettek által kiállitott bizonylattal tartozik igazolni: ha pedig azok a bizonylat kiállitását valamely okból megtagadnák, a községi (városi) előljáróság a kötelezettek meghallgatása mellett igazolja a szolgáltatásokat.

A termény és munkabeli szolgáltatások után megállapitott jövedelem 1/6-od része behajtási költségek czimén levonandó.

A szolgáltatások pénzértékének ilykép történt megállapitása mindenkor csak a vallás- és közoktatásügyi miniszter részéről történt végleges megállapitás idejétől számitott tiz évre szól; ezen időszak elteltével a miniszter ujabb megállapitást rendel el.

Az 1. 6. alatt feljegyzendők az avatási, temetkezési stóladijakból, valamint egyáltalán az egyházi cselekvényekért a jogszokás alapján követelhető dijakból, pl. házszentelési koledából befolyó jövedelem.

Ezen jövedelmet a lelkész a felekezeti főhatóság által jóváhagyott stóladijszabás és a stólaköteles cselekvények egybevetésével az (1893—1897.) évig terjedő öt évi átlag alapján az anya- és leányegyházakban együttesen számitja ki.

A felszámitható stóladijak mennyiségét végérvényesen a felekezeti főhatóság állapitja meg.

Az esketési és keresztelési stóladijak felszámitás tárgyát nem képezhetik.

Az 1. 7. alatt felsorolandó azon alapitványi tőkék kamatjövedelme, melyek akár misék elvégzése, akár egyéb egyházi cselekvények czimén a lelkész javadalmazásához tartoznak.

A mise és egyéb alapitványi tőkék kamatjövedelmét az egyházi főhatóság, ilyennek nem létében a hitközségi előljáróság igazolja.

Nem számitható be azon alapitványok kamatjövedelme, amelyek beszámitását az alapitólevél tilalmazza. Ez esetben azonban az alapitólevélnek a felekezeti főhatóság, ilyennek nem létében a hitközségi előljáróság által hitelesitett másolata csatolandó.

Az 1. 8. alatt bejegyzendő a politikai községtől, az egyházmegyei vagy bármely más közalapból kongruakiegészités, állandó segély lótartás vagy bármely más czimen, készpénzben vagy terményben élvezett jövedelem.

Ha az e czimen huzott jövedelem terménybeli szolgáltatásokból áll, annak pénzértéke az 1893—1897. évre terjedő öt évi átlag alapján számitandó ki. Az öt évi átlagot a községi (városi) előljáróság bizonyitja. Ezen bizonylatot kis- és nagyközségekben a főszolgabiró, esetleges észrevételei kiséretében aláirni tartozik.

Ha több politikai községtől huz a lelkész rendes évi jövedelmet, ugy — a községek neveinek felsorolása mellett — az összegek egyesitve bevezetendők.

A készpénzben huzott jövedelmet a fizetést teljesitő pénztár bizonyitja.

Az 1. 9. alatt feljegyzendő a helybeli templom vagyonbevételi feleslegéből huzott jövedelem, amennyiben igazoltatik, hogy az a lelkész javadalmazására fordithato.

A lelkész jogát a templom-vagyon feleslegének élvezetére s az ekként befolyó jövedelem öt évi (1893—1897.) átlagát az egyházi főhatóság, ilyennek nem létében a hitközségi előljáróság igazolja.

A lelkészi jövedelmet terhelő kiadások tekintetében II. 1—5. alatt levonandók a lelkészi jövedelemre kirótt és tényleg a lelkész által fizetett állami, törvényhatósági, községi adók, egyéb, valamely törvényben gyökerező közterhek, vizszabályozási költségek.

Az állami adókat, a községi (városi) előljáróság az adókönyv alapján kiállitott bizonylattal igazolja. A leányegyházakban a lelkész által fizetett adók hasonló módon igazoltatván, az anyaegyház adójával összegezendők és együtt vezetendők be.

Ugyanily eljárás követendő a törvényhatósági, községi adóknál és a vizszabályozási költségeknél.

Egyéb, valamely törvényben gyökerező közterhek a járási főszolgabiró által hitelesitendő, községi bizonylattal igazolandók. Városokban e bizonylatot a városi előljáróság állitja ki.

A II. 6—8. alatt bejegyzendők a felsőbb hatóságilag is jóváhagyott gyámintézeti, nyugdijintézeti és egyéb alapok számára évenként visszatérőleg teljesittetni szokott fizetések, melyek a felekezeti főhatóság, ilyennek nemlétében a hitközségi előljáróság által bizonyitandók a jövedelmi és kiadási bevallás tartalmának hitelesitése által.

A II. 9. alatt felszámitandó a lelkészi jövedelmet segédlelkész tartása czimen terhelő fizetés. Segédlelkész tartásáért felszámitható határozott és pedig 500 koronánál nem nagyobb összeg, ha a felekezeti főhatóság (püspök) bizonyitja, hogy az egyházközség a segédlelkész (segédlelkészek) tartására jogosult és a rendszeresitett segédlelkészi állás tényleg betöltve van. Ellenben ha a segédlelkész csupán a rendes lelkész kényelmére, ideiglenes kisegitésére stb. alkalmaztatik, e czimen levonásnak helye nincs.

A II. 10. alatt ingatlanokra felvett kölcsön földváltság törlesztése czimén az esetben hozható a törlesztési összeg levonásba, ha igazoltatik, hogy a kölcsön, vagy földváltság a lelkészi javadalomhoz tartozó ingatlant terheli és azt a lelkész fizeti. Ezen körülmény a betáblázási végzés, vagy telekkönyvi kivonat másolásának becsatolása által, vagy fizetési könyvvel igazolandó. Az ingatlanokon nyugvó kölcsön, vagy földváltság törlesztése és kamatai fejében a lelkész által fizetett összeg mennyisége az eredeti dijlevél betekintésével az egyház (hit) községi előljáróság bizonylatával tanusitandó, melyet az egyházi főhatóság hitelesit.

A II. 11. alatt lótartási átalány és fuvarköltség czimén a lelkészi jövedelmet terhelő kiadás a lelkész előterjesztésére levonásba hozható, ha igazolja, hogy a leányegyházak (társegyházak, szórványok stb.) távolsága, az ottani hivek száma stb. a fenti költséget indokolttá teszik.

Egy-egy leányegyházra (társegyház, szórvány stb.) legfeljebb 100 korona számitható fel, és szabály szerint csak azon esetben, ha a leányegyház az anyaegyháztól legalább 5 kilométert meghaladó távolságra fekszik és ha a hivek a fuvarozást természetben teljesiteni nem kötelesek. Bármennyi leányegyház stb. tartozzék is az anyaegyházhoz, összesen 400 koronánál több e czimen levonásba nem hozható.

Kivételesen eltérés lehet ezen szabály alól, ha a fennforgó kivételes körülmények, pld. a helyi viszonyokkal kapcsolatos nehézségek indokolják ezen eltérést; az erre vonatkozó minden egyes esetben a lelkésznek az egyházi főhatóság, ilyennek hiányában a hitközségi előljáróság által is indokolt előterjesztésére a vallás- és közoktatásügyi miniszter határoz.

A lótartási átalányt és fuvarköltséget kis- és nagyközségben a főszolgabiró, városokban a polgármester, az illető lelkész indokolt előterjesztésére állapitja meg.

A II. 12. alatt levonásba hozhatja a lelkész a mise- és istentiszteleti alapitvány jövedelmét, amely misék és istentiszteleti cselekvények végzését más lelkészeknek átengedni kénytelen. Az elvégezhető misék és istentiszteleti cselekvények számát a felekezeti főhatóság (püspök) állapitja meg.

Nem számithatók fel azon kiadások, melyek a lelkész személyi ellátása (háztartása) körébe tartoznak, ugyszintén a földbirtok kezelésével járó, valamint a lelkészi épületek jó karban tartásából eredő kiadások. A jövedelmek és kiadások végösszegének egybevetése után mutatkozó tiszta

jövedelmet a lelkész betükkel és számokkal kiirja és a bevallás mindhárom példányát aláirja; az egyházi főhatóság, ilyennek nem létében a hitközségi előljáróság pedig hitelesiti.

11. §. Ha valamely lelkész, akinek lelkészi állása jövedelmi kiegészitésre szorul, a jövedelmi kiegészitést igénybe venni nem akarja, vagy ha az ilyen lelkészi állás üresedésben van, a jövedelmi bevallást az egyházi főhatóság, ilyennek nem létében a hitközségi előljáróság eszközli, köteles az a bevallás mindhárom példányát aláirni.

12. §. A felekezeti főhatóság, ilyennek nem létében a hitközségi előljáróság ugy a lelkészek minősitvényi táblázatát, mint a javadalomra vonatkzó bevallásokat átvizsgálja és a netán észlelt hiányok pótoltatása után a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez terjeszti fel.

Az ekként beszolgáltatott adatokat végérvényesen a vallás- és közoktatásügyi miniszter birálja el, jogában állván az adatok helyességéről a közigazgatási hatóságok igénybevételével megejtendő viszgálat utján is meggyőződést szerezni.

Ezen vizsgálathoz minden esetben meghivandó az érdekelt lelkész is, meg nem jelenése azonban a közigazgatási eljárást nem akadályozhatja.

13. §. A jövedelmi és kiadási bevallásnál elkövetett visszaélések a törvény 13. szakaszában foglalt büntető rendelkezések hatálya alá esnek.

14. §. A lelkészi állás jövedelme a lelkészi jövedelem kiegészitéséről szóló törvény hatályba lépése után a vallásfelekezet részéről, a vallás- és közoktatásügyi miniszter előzetes hozzájárulása nélkül többé le nem szállitható és minden növekedése vagy csökkenése, lehető rövid idő alatt, de legfeljebb a változás beálltától számitott 3 hónapon belül, az illető felekezeti főhatóság, ilyennek nem létében a hitközségi előljáróság utján a vallás- és közoktatásügyi miniszternek bejelentendő, a törvény 14. §-ában körülirt következmények terhe alatt.

15. §. Ha a jövedelemnövekedés akár a hitközségnek, akár egyeseknek önkéntes tehervállalása, akár a törvény 11. §. b) pontjában körülirt oly alapitványokból ered, melyek kamatjövedelmének beszámitását az alapitó tilalmazza, az állam által nyujtott jövedelem-kiegészités nem csökkenthető. Ily esetekben a jövedelmi növekedésre vonatkozó okmányokat a felekezeti főhatóság, ilyennek nem létében a hitközségi előljáróság hitelesitett másolatban a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felterjeszti.

Egyéb jövedelmi emelkedés esetén a kiegészitési összegnek a törvény szerinti nagyságot meghaladó része a növekedés beálltát követő naptári év első napjától kezdve beszüntetik.

16. §. A kiegészitett jövedelemmel biró lelkészi állásokban halálozás, áthelyezés, javadalomtól való elmozditás folytán vagy a lelkész személyi képisitése tekintetében előforduló mindennemü változás mielőbb, de legkésőbb 2 hónap alatt az illetékes felekezeti főhatóság, ilyennek nem létében a hitközségi előljáróság által a törvény 16. §-ában körülirt következmények terhe alatt a vallás- és közoktatásügyi miniszternek bejelentendő.

Személyi képesitésben beállott változás esetén az arra vonatkozó okmányok is bemutatandók, önként értetvén, hogy a lelkészi pályán ujonnan alkalmazottak tartoznak az A. alatti minősitési táblázatot egész terjedelmében kiállitva és felszerelve felterjeszteni.

Amennyiben valamely lelkész ellen a jövedelem kiegészitése iránti kérelem, illetőleg bevallás felterjesztése után bármikor emeltetnék állásához nem méltó sulyos erkölcsi vétség, vagy államellenes megtartás miatt panasz, vagy hozatnék ellene, illetőleg a kiegészitett jövedelem élvezetében már levő lelkész ellen marasztaló büntetőbirósági, illetőleg fegyelmi itélet, felekezeti főhatóság, ilyennek nem létében pedig a hitközségi előljáróság szintén köteles a vallás- és közoktatásügyi minisztert a panaszról — a rendelkezésre álló adatok közlése mellett — értesiteni, illetőleg a marasztaló itéleteket hozzá felterjeszteni.

17. §. Az A. és B. alatti rovatos iveket a felekezeti főhatóság, avagy hitközségi előljáróság megkeresésére a vallás- és közoktatásügyi miniszterium bocsátja kellő számban rendelkezésre.

18. §. A jelen rendelet által szabályozott eljárás körében a vallás- és közoktatásügyi Miniszter által hozott alábbi határozatok ellen a közigazgatási bíróság előtt érvényesithető panaszjog illeti meg:

1. a lelkész elleni fegyelmi eljárásra hatáskörrel biró felekezeti hatóságot azon határozat ellen, amelylyel a vallás- és közoktatásügyi miniszter, ezen hatóságnak marasztaló következményeket meg nem állapitó határozatával szemben a törvénynek a jelen rendelet 18. és 19. §-aiba foglalt 8. s 9. §§. értelmében a jöveledem kiegészitését megtagadta, iletőleg a jövedelem-kiegészités megvonását mondotta ki:

2. a lelkészt, azon határozat ellen, amelylyel a vallás és közoktatásügyi Miniszter a jövedelem növekedésének eltitkolása czimén a törvény 14. § ban megállapitott büntetést állapitja meg a lelkész ellen (rendelet 14. §.);

3. a lelkészt, valamint a bevallások helyességéért felelős más hatósági személyt azon határozat ellen, amely által a vallás és közoktatásügyi miniszter a törvénynek, a jelen rendelet 13. §-ában is érintett 13. §-ában megállapitott büntetést mondja ki a lelkész, vagy más hatósági személy ellen.

Mindezen esetekben a panasz a megtámadott határozatról történt értesitéstől — az 1896. XXVI. t.-cz. 94. §. szerint — számitott 30 nap alatt a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnál terjesztendő elő, illetőleg nyujtandó be. Budapest, 1898. október hó 24-én.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsától Kolozsvárt, 1905. márczius hó 29-én.

Dr. Válygi Gábor, elnök. — *Maksay János,* titkár h.

Sz. 1610—1905.

KÖRLEVEL

valamennyi nagytiszteletü Esperesi Hivatalnak, a nagyenyedi kivételével, a szeretetházi járulékok módositása tárgyában.

Az 1902. évi 589 számu körrendelet értelmében, a lelkészi fizetéseknek 1600 koronáig történő kiegészitése után, minden egyes lelkész részéről, legkevesebb 8 kor. szeretetházi illeték lévén fizetendő: felkérjük a nagytiszteletü Esperes urakat, hogy sziveskedjenek ennek értelmében az egyházmegyéjükbe kebelezett egyházközségek, lelkészek és az 1894. évi egyházkerületi közgyülés 21. jkvi sz. alatt kelt határozata alapján arra jogositott tanitók, kántorok, illetve léviták által fizetendő szeretetházi illetékek kirovásáról szóló kimutatásokat sürgösen összeállitani és hozzánk, legkésőbb folyó hó végéig, annyival inkább felterjeszteni, mivel ezeknek bemutatására az elől hivatolt 589—902. számu körrendeletben megállapitott zárhatáridő már mult hó végével lejárt, anélkül, hogy az enyedi egyházmegyén kivül egyetlen egyházmegyéből is a felterjesztés megtétetett volna.

Kolozsvárt, 1905. április hó 2-án.

Dr. Válgi Gábor, elnök. — *Maksay János,* számvevő.

Sz. 1538—1905.

KÖRLEVÉL

összes kollégiumainkhoz s a tanitóképző intézethez.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur 26072—905. sz. leirata arról értesit, hogy folyó évi május hó 27. és 28-án országos ifjusági tornaverseny fog tartatni s erről kollégiumaink is már előre értesittettek, a szükséges utbaigazitó nyomtatványok közlése mellett.

Midőn magunk részéről is felhivjuk a méltóságos t. Előljáróságok figyelmét, egyben kérjük, hogy a verseny megtartása után ugy a részvételről, mint az elért eredményről rövid jelentést tenni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1905. márczius 20-án

Dr. Válgi Gábor, elnök. — *Kádár János,* tanügyi előadó h.

Sz. 1547—1905.

KÖRÖZVÉNY.

a kollegiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz: a körzők hazai gyártása tárgyában.

A m. kir. kereskedelemügyi miniszter ur megkeresése folytán a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur 3201—905. számu leiratában arról értesit, hogy a körzők versenyképesen már Magyarországon is készülnek és a hazai gyáros czégek és védjegyeik felől a m. kir. kereskedelmi muzeum igazgatósága nyujt tájékozást.

Erről az érdekelteket, tudomás végett, értesitjük.

Kolozsvárt, 1905. március hó 25-én.

Dr. Válgi Gábor, elnök. — *Kádár János,* tanügyi előadó h.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *15-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. április 13.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Szám: 5118—1905. bftő. Másolat.

Ő Felsége a Király nevében!

A kolozsvári királyi törvényszék mint büntető bíróság a Bodor László táblabiró elnöklete alatt Csiszér Károly és Szabó Jenő törvényszéki birák, valamint Dr. Mikó Imre királyi tvszéki aljegyző mint jegyzőkönyvvezető részvétele mellett a vádtanácsnak 1904. évi 149. bftő szám alatt kelt vádhatározatában G. Miháltz Ákos ellen sajtó utján elkövetett rágalmazás vétsége miatt foglalt vád fölött: a királyi törvényszéknek 1905. évi 149. bftő szám alatt kelt végzése folytán Lázár Andor mint főmagánvádlónak és dr. Ötvös Lajos ügyvéd mint magánvádló képviselőjének, vádlottnak dr. Tábor Sándor ügyvéd mint védőjének jelenlétében 1905. évi márczius hó 11. napján Kolozsvárt megtartott nyilvános főtárgyalás alapján a vád és védelem meghallgatása után következőleg

Itélt:

G. Miháltz Ákos m.-valkói szül. és lakos, 37 éves, ev. ref. vallásu, nős, 3 gyermekes, hadmentes, ev. ref. lelkész, vádlott bünösnek mondatik ki a btk. 258. §-ban irt és a 295. §. szerint minősülő rágalmazás vétségében, melyet az által követett el, hogy a Kolozsvárt 1904. év julius hó 14-én megjelent „Erdélyi Protestáns Lap“ 28-ik számában közzétett „Nyilt kérdésre“ czimü czikkében Lázár Andor magyarvalkói tanitóra vonatkozóan a következő kifejezéseket használta:

I. „Szerettem volna kikerülni, hogy ember, egy tanitó, kinek mindenek becsülését kellene birnia, ne állittassék oda a nagy nyilvánosság elé, mint a vallásával, vagy inkább keresztlevelével kereskedő, becsületszavával könnyelmüen játszó s hogy nekem is több társammal ne kelljen pirulnom együgyü hiszékenységemért.“

II. „Leleplezetlenül feltárom ugy a mi végzetes botlásunkat, mint azt a frivol játékot, melyet a közéleti tisztesség arczul csapásával egy néptanitó velünk eljátszott.“

III. „De valóságos felháborodássá lett, mikor köztudomássá vált, hogy ez az ur becsületszóra fogadott irásos igéretét beváltani nem is szándékolja, sőt irását furfangos módon kicsalni igyekezett, hogy a köztisztességet lábbal tipró eljárásának végső nyoma is eltünjön.“

IV. „De most hithüségben tetszeleg magának az, ki előbb áruba bocsátotta keresztlevelét. Teljes joggal kérdezi népem tőlem, micsoda becsületre, jellemre, szótartásra, fogja tanitani gyermekeimet az, ki maga a szószegésnek, az alattomos furfangnak ilyen köztudomásu példájával tündököl s ezért a btkv. 259. alapján a btkv. 92. §-ának alkalmazásával az 1892. évi XXVII t.-cz.-ben meghatározott czélokra forditandó s az itélet jogerőre emelkedésétől számitandó 15 nap alatt fizetendő s behajthatatlanság esetén (5) öt napi fogház büntetésre átváltoztatandó (50) ötven korona pénzbüntetésre, mint fő- és behajthatatlanság esetén további (5) öt napi fogházbüntetésre átváltoztatandó (10) tiz korona pénzbüntésre, mint mellékbüntetésre itéltetik; ellenben a fentjelzett czikkben a Lázár Andor sérelmére elkövetett s a btkv. 261. §-ban irt s a btkv. 259. §-sa szerint minősülő becsületsértés vétségének vádja alól a Bp. 326. §. 1. p. alapján felmentetik.

Marasztaltatik vádlott Lázár Andor főmagánvádlónak 100 K. ügyvédi képviselettel felmerült költséget az itélet jogerőre emelkedésétől számitandó 15 nap alatt külömbeni végrehajtás terhe mellett megfizetni.

Végre köteleztetik vádlott a btkv. 277. §. alapján, hogy jelen itéletet az Erdélyi Protestáns Lapnak a jogerőre emelkedés után megjelenő számában és pedig annak elején saját költségén tétesse közzé.

Dr. Ötvös Lajos ügyvéd dija 100 koronában állapittatik meg képviselt felével szemben.

Indokok:

Vádlott a főtárgyalás rendén beismerte, hogy a rendelkező részben körülirt czikket maga irta és közzététette; miután pedig fenti közleménynek idézett kifejezései Lázár Andorra vonatkoznak és az állitott tények alkalmasak arra, hogy valódiságuk esetén nevezett sértettet a közmegvetésnek tennék ki s igy a btkv 258. §-ában irt és a 259. §. szerint minősülő rágalmazás vétségének tényálladéki elemeit magukban foglalják; ennélfogva vádlott bünössége meg volt állapitandó.

Mig ellenben a jelzett czikknek következő inkriminált kifejezései:

I. Házal a voksok után s ..... önkorteskedő utjában nem csak, hogy önmaga ajánlott fel, hogy áttér arra a vallásra, melyet a kalotaszegi nép nagy többségében nemcsak becsülni, de szeretni is megtanult s melyhez mint felvilágosodott (?!) ember bensőleg ugy is tartozik.

II. Ám a mi igérvénye s tanitónk „feltünően kerülte templomunkat, felolvasó estélyeinket, sőt a kötelező miniszteri rendeletre fitytyet hányva, az iskolás növendékeknek rendszeres templomba vezetéséről sem gondoskodott", a rágalmazás vétségének tényálladékát nem állapitják meg.

Vádlott a btkv. 261. §-ában irt és a 259. §. szerint minősülő becsületsértés vétsége miatt is vád alá helyeztetett, mert a többször idézett czikkben Lázár Andorra vonatkozóan a következő kifejezéseket használta:

I. „Az egykori kilincselő lassankint követelező, sőt kihivó magatartást kezdett tanusitani."

II. Avagy elváltoztatja-e a szerecsen az ő bőrét és a párducz az ő tarkaságát? minthogy azonban ezen kifejezések nem tekinthetők meggyalázóknak s igy a becsületsértés vétségének vádja alól a Bp. idézett §-a alapján felmentendő volt.

A büntetés kiszabásánál a bíróság mint lényeges enyhitő körülményeket figyelembe vette: vádlott büntetlen előéletét, terhes családi állapotát, a közleménynek az Erdélyi Protestáns Lap előző számában megjelent nyilt felhivás folytán történt megirását és közzétételét, főkép pedig, hogy vádlott a főtárgyaláson töredelmes megbánást tanusitva a korábban tett bocsánatkérését a bíróság előtt ismét megismételte; mig a felhozottakkal szemben sulyositó körülmény fenforgása nem állapittatott meg; ennélfogva a btkv. 92. §-ának alkalmazása indokolt.

A bünügyi költségekben való marasztalás a Bp. 480. §. 1. pontján, az ügyvédi dij megállapitása a Bp. 485. §-án alapszik.

Jelen itéletnek és indokaiknak közzététele sértett fél kivánatára a btkv. 277. §-a alapján elrendeltetett.

A kolozsvári királyi törvényszék mint bftő bíróságnak 1905. évi márczius hó 11-iki üléséből.

Szász s. k., elnök h. — *Dr. Pungúr* s. k., jegyző.

Ezen itélet kiadatik azzal, hogy jogerős.

Szász s. k., elnök h.

A másolat hiteléül:
Kolozsvárt 1905. április hó 4.
A kir. ügyészség kiadóhivatal.

Bródy A. Károly, kiadó h.

A kereszt.

„... Aki engemet akar követni, tagadja meg magát, vegye föl az ő keresztjét és kövessen engemet."
Márk. VIII. r. 34. v.

Jézus a menekülés utján. Ott áll övéivel Cezárea kapuinál. Előtte a királyi város gyönyörü kertjeivel. A paloták falai ragyogón emelkednek ki a pálmafák sötét lombjai közül. A görög istenek márvány szobrai átcsillannak az oleanderek virággal rakott ágai között. Karcsu, magas nyárfák, rezgő levelükkel, komoly őrök gyanánt állanak a tündöklő pompa mellett, komoran, csöndesen. A távolban ott emelkedik az örök hó fényében tündöklő Hermon, a végtelen égbe. A tanitványok mámoros pillantással, újjongó ajkakkal csodálják e képet. Pedig még felségesebb kép vár reájok: a mennyei város dicsősége. Avagy nem épen most jelentette ki a Mester Péternek, hogy ő a Messiás, a világ ura? Most jön az az ország, mely feljebb való minden királyságnál; most fogunk ülni arany trónusokon és uralkodni mind e világnak végéig.

Jézus visszafordul. Lelke előtt más kép lebeg. Az is egy nagy király városa tündöklő palotákkal: Jeruzsálem. És benne dühöngő nép között egy magános ember, kire kimondták a halálitéletet. Hátán már a nehéz kereszt, fáradtan vonszolja a vesztőhely felé. Lelkében nincs semmi a körülötte ragyogó világból. Az ő utja a halál éjszakáján keresztül vezet. — „Az ember fiának sokat kell szenvednie."

Sokan állanak körülte. Hivek lesznek-e? Most fog kitünni: ki szereti igazán. — „Aki az én tanitványom akar lenni, vegye föl az ő keresztjét."

Nehányan készek reá. Együtt vonultak vele Jeruzsálembe. Egyik sem hitte igazán, hogy a dolog olyan komoly legyen. S egyik sem is állotta ki a próbát. Keresztre csak egy magános ember került. Egy pár szegény asszony, akik őt szerették s kikre az nem volt veszélyes, nézték távolról, mint hal meg Ő.

* * *

Manap sokan hordozzák a keresztet. A világ is telve kereszttel. Ám nem arról akarok beszélni, amely régen varázsszer volt, ma játékszerré változott, a keresztről, a delnők nyakán, melyből kápráztatón tüzel a gyémánt s mely maga is fénylik a fénytelen selymen.

De nem csillog-e ott a konfirmáló leánykák fekete ruháján is a komoly jelvény: a kereszt, sárga aranyból, miből Jézusnak olyan kevés jutott s mire még kevésbé vágyott?

Nem viselik-e a világ „fejedelmei és hatalmasai", a kiknek üzelmeit Jézus ugy elitélte s szolgáiknak — ha kitüntetni akarják — nem ezt adják-e: a gyalázat jelét?! És akinek életutja véren és holttesteken vezet át, készen embertársaiért vért ontva halni meg, nem ezt hordozza-e, s hőssé lévén, nem ezzel tisztelik-e meg? Mind, mind hordozzák ezek a keresztet.

Fejed csóválod? Hagyjuk a várost s gyerünk ki a Kálváriára. Hány kereszt-domb s Kalvária-hegy van ugy-e a nagyvilágban? Lám, odafönt egy kolostor, Kálvária-út kigyózik fel hozzá a hegy csúcsára. Nézz oda! Ott az igazi kereszthordozók. Avagy nem hagytak el ők mindent, atyát, anyát, házat, tüzhelyet, nőt és gyermeket? Állanál csak velem itt fent egy enyhe nyári estén, mikor alulról a város zaja, mint távoli folyó csobogása, csak elhalóan hatol fel hozzád; mikor az égen az utolsó rózsás felhő is eloszolt s a Kálváriaút hársairól édes, mámoritó illat árad széjjel: megértenéd, miért lehet oly drága igy elhagyni a világot.

„Ott áll a kereszt rózsáktól ölelve,
Ugyan e kettőt társul ki tevé?"

De hagyd a kegyes remeteséget. Jőjj velem le a mozgalmas életbe. Járd be a világot és nézd ott a harcz mezején átszurt és vérző emberek felett vörös kereszttel lobognak a zászlók. Nézd a sergeket, melyek kék és fehér keresztek alá gyülekeznek. Mind, mind a mi kulturánknak áldozatai, a melyet pedig ugy szeretünk keresztyéninek nevezni.

Vagy olvasd Délfrancziaország őskeresztyéneinek megkapóan egyszerü szavait, amint Blandinájukról a kis, idétlen rabszolga leányról beszélnek, akit fatörzshöz kötve vetettek a vadak elé s hogy ez a látvány másoknak hogy juttatta eszébe a Megfeszitettet, mint lobbantotta lángra erős, örvendező imádsága másoknak bátorságát, látván, hogy aki Krisztus dicsőségéért szenved, annak minden pillanatban közössége van az örökkévaló Istennel.

Mind, mind hordozzák.

Ha kérded, hogy hol vannak az igazi kereszthordozók, amilyeneket Jézus kivánt: a felelet nehéz. Hisz nem gúnyból, s nem elkeseredéssel irom ezeket. „Világ" és „Kereszt" oly bámulatosan összeolvadtak, hogy sehol sem mondhatod: ime itt, vagy ime ott van. Mert utoljára is kérdezd meg magadtól, vajjon nem könnyebb-e a Jézusért való lelkesedés mámortól izzó pillanatában odadobni az életet, mint a mindennapi élet terhei és kisértései között valóban szerinte és ővele élni?

Ám e kérdést nem azoknak tettük fel, akik üres és rest szivüek, akiknek lelke tunya és sivár; de szól azokhoz, akik éhezik és szomjuhozzák az igazságot; szól azokhoz a sóvárgó lelkekhez, akik szorongások között értik meg azt, amiért az emberiség utcákon, hegyeken, tornyokon és házakban keresztet állit, odavonzatván e jelhez, mint a bünös tettének szinhelyére.

Németből: *Berde Sándor.*

Dr. gróf Kuun Géza.

1838. deczember 28—1905. április 10.

„Libánon czedrusit tördeli a szélvész!“

Gróf Kuun Gézában egyik leghatalmasabbat döntötte ki a magyar közéletből. Nem a legfeltünőbbet, mert nem állt a politikai szirtek ormán szegényes gyökérzettel kapaszkodva a sziklákba s vézna sugársággal magasra kiemelkedve koronátlan fejével a többi felett; de egyikét a legnemesebbeknek és legértékesebbeknek, mely társai közt szerényen vonult meg a hegy lankásán s midőn egyetlen vágya volt hatalmas gyökérzetével az anyaföldbe mélyedni, észrevétlenül oly izmossá nőtt törzse, oly hatalmassá koronája, hogy egymaga az egész erdőt magasbra emelte.

Egyike volt a legelsők sorában azoknak, a kik a magyar névnek s magyar tudományosságnak Európaszerte fényt és tisztességet szereztek. Egyike magyar nemzetünk azon harczosainak, ki ha a „nagy időkben“, tiz éves gyermek lévén, nem villogtathatta az ősi kardot a nemzeti szabadság védelmére: egy emberöltőn tul küzdött lankadatlan kitartással, vértelen bár, de nem kevésbé nehéz és dicsőséges harczokat a „lelki szabadságért“ az irodalom, a kultura és humanizmus fegyvereivel.

Egész magyar nemzetünknek szerezte az elismerés babérjait Leydentől Pétervárig s Párizstól Konstantinápolyig s mégis. ne vegye rosz neven tőlünk, ha szükebb hazánk: az erdélyi részek számára vindikáljuk nagyságának alapjait.

Kuun Géza grófot mi szeretjük erdélyi specialitásnak tartani. A tudományoknak élő főur az erdélyi nemzeti fejedelemségnek egyik legértékesebb hagyatéka. A Bethlen Miklósok, Teleki Lászlók, Zeyk Miklósok, Kemény Zsigmondok, Mikó Imrék, Kuun Gézák — fájdalom — kiveszőfélben levő erdélyi dicsekedések. A nemzeti multunk dicsőségén lelkesedő s fajunk jövő nagyságáért küzdő főur — Istennek hála — még tipikus erdélyi mágnás, a kik közt Kuun Géza gróf egyik legtiszteltebb alak volt. Kevés ember volt, ki komolyabban érezte volna, hogy „a nemesség kötelez“, mint ő. Vagyonban, tudásban előkelő helyzetét mindig a közjó szolgálatára valónak tartotta. Nem volt egyetlen mozgalom, mely akár az irodalom és kultura emelésére, akár a nemzeti védelem munkájára, akár a vallás-erkölcsi élet ápolására irányult, hogy abból ő részt nem kért volna magának. S hogy a zászlót rendesen az ő kezébe adták ott, hol az ő neve maga egy zászlót jelentett: az csak természetes. S minő lelkiismeretességgel felelt meg mindenkinek! Mennyi ünnepnapot szerzett a társadalomnak, kötelességei nyilvános és személyes teljesitésével!

Benne rajongtunk multunkért; ah, bár ép' ugy lelkesedtünk volna benne karakterizálódó feladatainkért is! Mert benne multunk kiválóságai s jövendőnk feladatai bámulatos hármoniában egyesültek.

A „régi jó idők“ pátriárchája modern izléssel és müveltséggel, a mult conservativ tisztelete és ápolása az okos és helyes reformok elfogadásával, árisztokrata gavallérság s az udvariasság minden formáinak szives követése a demokrata munkásság ethikai értékelésével, magánál és másoknál egyaránt, nem a születésnek, hanem a müveltségnek s főleg a jellemnek és közhasznu önzetlen munkásságnak becsülése és kitüntetése: ezek tették egyéniségét a mult és jövendő mesgyéjén oly végtelenül tiszteltté, ideállá azokra, kik szerencsések valának őt közelebbről ismerni, nagy elméjét bámulni, még nagyobb szive melegét érezni.

Mert a nagy tudósnál is nagyobb volt benne *„az ember“*. Én ugyan csak 10 év óta ismerem közelebbről, de azt hiszem, ilyen volt ő mindig. Szelid szemeiből nagy lelke, szerető szive sugárzott és benne soha sem czikázott a harag villáma. A rosz benne soha sem ébresztett haragot; gyülölet, megtorlás, boszuállás érzelmeit nem ismerte, a rosz, a bün, mit látott vagy tapasztalt, csak mély szomoruság boruját vonta homlokára. Az embereket mindig a saját álláspontjukról itélte meg és igy soha senkit sem itélt el teljesen. Lelke mindig az eszményi világban járt s akinél igaz, nagy és nemes törekvéseket látott, az mindig számithatott az ő támogatására. Bizalmát senkitől sem vonta meg, mig őszinteséggel és nyilt egyenességgel közeledtek felé, de mint a mimóza, röktön zárkozott lett és visszavonult onnan, hol az egyenesség hijját, akár a diplomáczia formájában is, érezte. A politikai élettől e vonása tette idegenné s általában a közélet minden teréről visszavonult, hol a nyilt és őszinte elvi harczokat, melyekben rendületlenül megállt meggyőződése mellett, nem épen kifogástalan eszközökkel dolgozó diplomátizálás váltotta fel. Egyházi életünk egyik legdiszesebb állásától is e miatt vált meg.

S ha kutatjuk, hogy e gyönyörü jellemnek miben van a titka, mi volt azon benső erő, mely ilyenné alakitotta őt: elérkezünk egy sokak által alig észrevett, még kevesebbek által méltányolt alapjellemvonásához: *mély és igaz vallásosságához.*

Az a fenséges nyugalom arczán, szivében, cselekedeteiben nem stoikus nyugalom, hanem a mennyei Atya gondviselésében való bizalom kifolyása; az a szelid derü, csendes humor az Isten gyermekeinek vidámsága; az az erkölcsi biztosság s egyben tartózkodás, mellyel itélt, az a munkabeli és szolgálati készség, mellyel

munkakörét s állásait betöltötte, nem a Kant kategorikus imperativusából folyt, hanem abból a tudatból, hogy „Istennek vagyunk munkatársai“; az az optimisztikus világnézet, mely oly nyugodttá, derültté tette egész egyéniségét, nem a hégeli filozófiából fakadt, hanem az evangéliumból folyó keresztyén világnézet volt. Vallásos volt lelke mélyéig. A Kisztusnak — kit ugy szeretett — nem sok hivebb tanitványa volt korunkban nálánál. „Könyvtáram — irja egyik uti állomásáról — csak bibliámból áll, látszólag kevés egy felolvasás készitéséhez, valójában benne az egész életbölcseség s korunknak főleg erre volna szüksége.“ És vallásossága nemcsak értékelni tudta a nyilvános kultuszcselekvényekben való részvételt, de szükségét is érezte annak. Ellentétben társadalmi osztálya főleg férfi tagjaival szivesen járt templomba s lelki vágygyal járult gyakran az Ur asztalához. Ah, ő nemcsak szóval vallotta a hit és tudás összhangját, nemcsak vallotta, hogy „csak a felületes vagy egyoldalu készületlenség, a tudás negélyezése, a bölcséleti vizsgálat hiánya lát és láttat a hit és tudás közt ellentétet,“ de életével, egész személyiségvel bizonyitotta, hogy „Isten mind a kettőben nyilatkozik s ha valódik, egyformán Isten megismeréséhez vezetnek.“

Bizony, ha nagy veszteség az ő halála a magyar tudományosságra, nem kisebb s tán érzékenyebb erdélyi reform, egyházunkra s ennek társadalmi egyesületére: az Értekezletre, mely benne megtestesült eszményét vesztette el, mikor üresen hagyta világi elnöki székét.

Most már pihen. 67 éves korában dőlt sirba s nekünk ah, mégis oly korán. Ám, megnyugszunk azon, amit az ő szájából hallottunk: „Te tudod Uram, mikor jó az embernek meghalni. Add hát, nem azt, mit a mi balga szivünk kiván; add azt, mit te jónak látsz, mert az a valóban jó.“ Az Ur adott neki szép életet, áldott munkásságot, hű hitvest, hálás egyházat és nemzetet, mikben e földi életében gyönyörködött, adott imádkozó lelket s az örökélet bizonyos reménységét, amely őt — tudjuk! — meg nem szégyenitette.

Mikor e sorokat irjuk, ott fekszik magas ravatalán a magyar tudományos Akadámia oszlopcsarnokában, mellette az egyszerü református pap talán most mondja az ő lelkének is mindennapi imádságát, a legegyszerübbet és legfelségesebbet, a „Miatyánk“-ot.....A hit szolgája a tudomány csarnokában s a tudomány megdicsőülve a hit által! Ah, az örökkévalóság távlata megnyilt s gróf Kuun Géza levetve földi sátorát, bement az örökkévalóságba!

Ravataláról neki itéletül, nekünk intelmül lelkünkbe csendül: „Légy hiv mindhalálig s neked adom az életnek koronáját!“

Nagy Károly.

A theologia, filozófia és természettudomány közötti viszony.

Irta: Horváth István.

(Felolvastatott Nagyszebenben 1905. márcz. 10-én az egyházmegyei értekezleten.)

(Folyt. és vége.)

Ez szolgáltatta az okot arra, hogy az emlitett tudományokat — az algebrát, geometriát, mechanikát, fizikát, chemiát, biologiát — „*elvont tudományok*“ neve alatt egy osztályba sorozzák, mivel azok elemi tényeknek vagy más szóval a „*tünemények törvényeinek ismeretét*“ foglalják magukban. Mert vannak ám másnemü tünemények is, mint minerológia, botanika, geologia, zoologia, sociologia, ethika stb., melyek nem pusztán elemi tényeknek ismertetését foglalják magukban, hanem az elemi tények kombinációinak ismertetését. Ezek neveztetnek „*összevont tudományok*“-nak. Az elvont és összevont tudományok közötti különbség világos, valamint az is, hogy mily fokozatos rangkülönbség van közöttük. Az összevont tudományok tárgyait: a követ, virágot, állatot, társadalmat látjuk, fogjuk, tapasztaljuk; az elvont tudományok általánosságait azonban, mint a számtani müveletek, a geometriai mérések, a mechanikai számitások, a chemiai egyesülés és szétválás, az élettani működések stb. törvényeit, igazságait, sem nem látjuk, sem nem szagoljuk, sem meg nem foghatjuk, mert azok elméletiek. Ezek az ugynevezett természeti törvények azonban, ha értéküket minden esetben igazolták, biztosabban vezetnek, mint a szemek látása, a fülek hallása vagy más érzékeink, mert ezek sokszor csalódásoknak vannak kitéve. Megszokott kifejezés „ez tapasztalat, nem elmélet“ Ezzel az elmélet tarthatatlanságát akarják kiemelni, pedig nem a tapasztalat, hanem az elmélet utasitásai szerint mérik fel az eget és földet, készitik az aczélt, öntik a szobrokat, furják a hegyeket, szántják a földet, végeznek minden munkát, tesznek ujabb meg újabb felfedezéseket.

Ha a tudományok között tovább kutatunk, azt is észrevesszük, hogy az egyes tudományok a függés fokozatos viszonyában állanak egymáshoz. Ugyanis a melyeknek tüneményei leginkább általánosak és legkevésbé bonyolultak — mint a mathematika — az a rangfokozatban a legelső helyen áll. Ellenben a melynek tüneményei legkevésbé általánosak és leginkább bonyolultak — mint a sociologia — az utolsó helyen áll. Ez azt teszi, hogy a számok igazságai a legáltalánosabb igazságok, ezek igazak minden dologról. A számok tudománya tehát — az arithmetika és algebra — semmi más tudományra nem szorul, hogy rendszerét kifejtse. De már az utána következő geometriát, a szám törvényeinek ismerete nélkül meg nem értjük. A számok igazságain kivül azonban nincs szüksége más tudományra. A mechanika, mely a mozgás igazságaival foglalkozik, a szám és forma törvényei nélkül meg nem élhet. Az ezt követő fizika, a sulynak, hőnek, fénynek tudománya, felhasználja a mozgás igazságait; a biologia a chemiát hivja segitségül és igy tovább, egész a legutolsóig, a sociologiáig, mely a maga rendszerét a rangfokozatban őt megelőző tudományok igazságainak figyelembe vételével fejtheti ki teljesen. A tudományok ilynemü rendezésével a szoros értelemben vett filozófia foglalkozik, hogy adjon egy általános érvényü tanegészet; legyen az általánositások általánositása, az egyes tudományok filozófiájának filozófiája, a tudományok tudománya.

A filozófiának e szerint — mint felolvasásom elején is mondottam — nincs külön ismerettere; átöleli a gondolatok egész világát; valamennyi tudo-

mány az ő czéljainak szolgál, életerőt kölcsönöz neki. A *filozófia* a természettudományok által nyujtott fogalmak rendszeresitése, a tudományok tudománya.

A természettudomány a világ rendjéről nyujt fogalmakat; a tünemények, mint ilyenek rendjéről való ismereteinknek rendszeresitése. A theologia vallásbeli fogalmaink rendszeresitése.

Igy osztozkodott meg a három szövetséges szellemi hatalmasság: a theologia, filozófia és természettudomány; ez alapon kötöttek szövetséget, hogy együttesen. egyetértéssel, öszhangban vezessék, oktassák az emberiséget a fokozatos fejlődés ösvényén.

Napjainkban a társadalom átalakulásának tünményei léptek előtérbe. A társadalmi tényezők elhelyezkedésének, egyensulyának megállapitása, törvényeinek feltárása korunk szükséglete. A társadalmi elemek forronganak, keresik a társadalmi egyensuly helyreállitását, az elhelyezkedés feltételeit, mert a tudomány s az erre támaszkodó kultura megváltoztatták a régi állapotokat; a társadalmi együttélés feltételei: az ipar, kereskedelem, nemzetgazdászat stb. más szükségleteket teremtettek, mint voltak a régi időkben. De nem változott meg a biologiai ember. Szeme, szája, füle, orra, gyomra, ösztönei, szive, tüdője, idegrendszere, egész antropologiai szervezete biologiai törvényeknek engedelmeskednek, mint évezredek előtt engedelmeskedtek.

A biologiai ember azonban ösztöneit, vágyait, kivánságait csak a társadalmi együttlét kötelékeiben elégitheti ki; kulturája, folytonos egyéni fejlése, szellemi, értelmi, vallási, erkölcsi élete organikus kapcsolatban van a társadalom fejlésével, mert a biologiai ember egyszersmind társadalmi ember is. Ember nélkül nincs társadalom, társadalom nélkül nincs ember. Ugyde a társadalmi együttélés lehetősége kizárja az egyéni ösztönök, szenvedélyek korlátlan kielégitését, mert a biologiai embernek, már természeti mivoltánál fogva társadalmi embernek is kell lennie, különben mint biologiai ember sem létezhetik. E kényszerhelyzet alapja az egyén és a társadalmi rend összeütközésének.

Az emberen kivül a többi biologiai lények is társaságban élnek. A növények tarka tömege disziti a mezőket; a varjak, csókák, farkasok, sakálok természetadta társadalmi törvényeiknek ösztönszerüleg engedelmeskednek, a méhek ősszel kiirtják a dologtalan herék statussát s tavasszal ujból beállitják. A társadalmi emberen nagy sérelmet követünk el, ha azt követeljük, hogy ő is ösztönszerüleg engedelmeskedjék a társadalmi törvényeknek; megköveteljük tőle, hogy érett ésszel, megfontolással tegye ezt s ettől tesszük függővé erkölcsét, jellemét, jutalmazzuk elismerésünkkel vagy büntetjük megbotránkozásunkkal. És ebben is mennyire változik az izlés, a felfogás. Diogénes a piaczon, nyilvános helyeken végezte természetes szükségleteit; az életvidor áthénei mulatott e felett, jóizüen kaczagott s a kaczagás egészségére vált. Korunk czinikusai az érzékiség orgiáit, a szerelmesek rejtekhelyeit, a fiatal házasok titkos budoárjait művészi feldolgozásban, fényesen berendezett szinpadokon természetes valóságban mutatják be az élvezetsovár közönségnek.

A kulturember kielégithetetlen étvágygyal falja a trágárságokat, a pornograf termékeket, hogy enervált helyzetéből kiemelkedjék; azt véli, helyes uton jár, ha megszünteti a családot, államot, társadalmat; közössé teszi az asszonyt, a vagyont, a földet; az emberi faj fentartását, fejlesztését tenyészanyag kiválasztásával biztositja vagy más hasonló elméletekkel gazdagitja a tudományt. Ne csodálkozzunk, ha ily viszonyok között a biologiai ember idegbeteg; a nyilvánosság előtt henczegő czinizmust nem kaczagja le, mint az egészséges áthénei, hanem engedi magát az által hipnotizáltatni s öntudatlan állapotában vagy a bolondok házába vagy a gonosztevők börtönébe kerül, vagy öngyilkos lesz.

Ezek a társadalmi tüneмények nem csak a theologiát, hanem a természettudományt és a filozófiát is egyaránt érdeklik. Az evolució törvénye követeli, hogy a Pál apostol ψύχικός embere πνεῦματικός emberré; a természettudós biologiai embere eszményi emberré; a filozófus állatembere szellemi emberré alakuljon át. Különböző kifejezéssel egy tartalmat mondanak; különböző pontokról indulva, különböző mezőkön és utakon haladva egy czélra törekszenek, egy törvénynek engedelmeskednek: bevezetni az emberiséget a Jézus Krisztus szellemi országába, mely a nagy mindenség szervetlen és szerves országa felett, mint magasabb fokozat, tökéletesebb országot képez. Ezért kérem Pál apostollal ne szégyeljék a Krisztus evangyeliumát, hanem vele lelkesedve érezzék és mondják: „nekem mind életemben, mind halálomban nyereségem a Krisztus.“ És akik azt állitják, hogy a vallás és theologia a papok találmánya azért, hogy a népet butaságban tartsák és uralkodjanak felette: ha következetesek akarnak maradni, azt is kell állitani, hogy az élet és a biologia, valamint a többi természettudományok, a természettudósok találmánya, a végre, hogy eszközt szolgáltassanak az embernek fajuk fentartására, éltük biztositására irányult törekvéseiben arra, hogy az erősebb letiporja a gyöngét, a hatalmas rabszolgájává tegye az erőtlent; hogy a társadalmi emberek között az élethalál harczot támogassa s annak folytatására újabb meg újabb anyagot szolgáltasson. Ez méltatlan vádaskodás lenne a három szövetséges szellemi hatalmasság ellen, melyek kiválólag az igazság kideritésére vállalkoztak. Ha a társadalom azokkal visszaél, azért a triumviratus nem felelős. Megvolt, megvan és örökké meg lesz azon elégtételük, hogy az igazság a legzavarosabb chaoszból is diadalmasan emelkedik ki, mit Jézus igy fejez ki: *az ég és a föld elmulnak, de az én beszédem megmarad mindörökké.*

ZSINATI ÜGYEK.

Zsinati ülések.

(Márcz. 31., április 1. 3.)

(Folytatás.)

Márczius 31-én az elemi és polgári iskolai tanitókról szóló szakaszoknál itt-ott élénkébb viták támadtak. A nagyobb rész itt is változatlanul maradt vagy csak stilusában változott. De a 470. §-nál elfogadták H. Kiss Kálmán inditványát, mely szerint a tanitó, ha nem református, hanem más protestáns vallású nőt vesz is feleségül, köteles gyermekeit a református vallásban nevelni. A 474. §-nál Simon Károly inditványára kimondták, hogy az elhalt tanitó hozzátartozói legkevesebb ½ évig a teljes fizetést kapják. Leghosszabb ideig a 481. §-sal foglalkoztak. Ez a tanitói fizetést szabályozza. Fő elv, hogy a tanitók fizetése sehol se legyen kevesebb, mint az államiaké. Addig is azonban, mig ez kivihető, a szakasz minimumokat állapit meg. És pedig a rendes tanitó alapfizetés minimuma elemi iskolában 1000, felső népiskolában 1400, polgári iskolában 1800 korona; a segédtanitóé 600, illetve 800, illetve 1000 korona. H. Kiss Kálmán az egész szakaszra uj szövegezést ajánlt, a mely szerint a minimum is nagyobb lenne. Kiss Albert, Kiss József és Simon Károly csatlakoztak hozzá; Fejes István, Antal Gábor, dr. Nagy Dezső azonban figyelmeztették a zsinatot, hogy olyan törvényt alkosson, a mely végrehajtható, pedig a javaslat rendelkezéseit is nehéz lesz sok egyes

helyen végrehajtani. Gr. Dégenfeld arra nézve tett kérdést, hogy vajjon az állam ad-e majd segélyt ott, a hol eddig 800 koronára egészitette ki a tanitói fizetést, ha fölemelik azt 1000 koronára? Dr. Segesdi Ferencz e veszély elháritása végett módositást adott be, a mely szerint a 800 koronán felüli összeget rendkivüli személyi pótlékképen adják. A zsinat a 481. §-t Segesdi módositásával fogadta el.

A népiskolai felsőbb hatóságokról intézkedő 492—503. §-ok minden nagyobb változás nélkül váltak törvénnyé.

Április 1-én a tanitó-, tanitónő-, kisdedóvóképző-intézetekről szóló 504—513. §-ok következtek sorra. Itt Mészáros János inditványára kimondták, hogy ezekben az intézetekben az igazgatóság állandó legyen. Az 514—517. §-ok a keresztyén felebaráti intézetekről rendelkeznek. Változatlanul elfogadták ezeket s hasonlóképen a felsőbb leányiskolákról szóló 518. §-t is. A gimnáziumokról és reáliskolákról az 518—541. §-ok intézkednek. Ezek a szakaszok is jobbára lényeges módósitás nélkül mentek át. Hevesebb vita csak az 534. §-nál indult meg. Ez a §. a vallástanároktól jeles lelkészi oklevelet, vagy theol. magántanári vizsgát kiván. Benkő Imre azt óhajtotta, hogy minden lelkészi oklevéllel biró férfiu választható legyen vallástanárul. Dr. Antal Géza csak a theol. magántanári oklevéllel biró vagy megfelelelő irodalmi munkásságot előmutató lelkésznek adná meg ezt a jogot. Révész Kálmán a vallástanári vizsgálatok szervezését kivánta. Váró Ferencz annak kimondását kérte, hogy az olyan középiskolai tanárok is, a kiknek lelkészi oklevelük van, lehessenek vallástanárok. Radácsi inditványára vagylagosan befoglalták a törvénybe az eredeti szöveg helyett Antal, Révész és Váró inditványát. Lényeges változás az eredeti szövegben még Fekete Márton és Dóczi Imre javaslatára történt. Az elsőére meghagyták a régi óraminimumokat, Dócziéra pedig elfogadták ugyan a tervbe vett 2400 koronás alapfizetést, de egyuttal kimondták, hogy annak 30 év alatt legalább 2000 koronával emelkedni kell.

Április 3-ikán a zsinat előbb az 1848. XX. t.-cz. végrehajtására vonatkozó jelentéseket tárgyalta. Ezek az adóügyi és alkotmányi bizottságtól érkeztek be. Kenessey Béla az adóügyi bizottság jelentésének során felolvassa azt a válasziratot, melyet a közös protestáns bizottság gr. Tisza Miniszterelnök leiratára küldött. A válaszirat legelőbbször is köszönetet mond a miniszterelnöknek leiratában megnyilatkozó jóindulatáért. Azután figyelembe ajánlja, hogy az egyes kérdések elaprózása nagy hátrányára volna az egész ügynek. Nem kivánják ugyan, hogy az összes szükségletekről egyszerre egy törvényben gondoskodjanak, de kérik, hogy a most hozandó törvényben biztosittassanak a többi szükségek is és utasittassék a kormány, hogy mindaddig mig az államkincstár mindezeket fedezni tudja, ezek számára is vegyen fel a költségvetésbe fokozatosan növekedő összegeket. Megemlitik egyuttal, hogy jogosabb volna az adózásba venni be a nyugdij, korpótlék, kongrua, tanitói fizetéskiegészités kérdését is. Igy az egyházak költségvetéseik keretében gondoskodhatnának mindezekről. Előnyösebb volna ez, a kezelést tekintve is, egyházra és államra egyaránt. Hangsulyozza a válaszirat azt is, hogy a lelkészek fizetési minimumának legalább 2400 koronának kell lenni és e kérdés rendezése is halaszthatatlan. Utal végül egyéb, különösen tanügyi szükségletekre. A válasziratot az adóügyi bizottság javaslatának megfelelőleg a zsinat tudomásul vette.

Az egyházalkotmányi bizottság javaslatát dr. Baksa Latos terjesztette be. E szerint „az egyetemes egyház egyházi és iskolai szükségletei kielégitése körül a magyar állammal szemben támasztható történelmi alapokon nyugvó igényeit nemcsak az 1848. XX. t.-cz.-ből származtatja, mert a reformáczió után a protestánsok sohase részesültek abban a vagyonban, melyet addig a katholikusokkal közösen birtak és használtak s igy az azon vagyonhoz füződő államalkotó és államfentartó hivatást és a magyar nemzet s a magyar állam érdekében tett szolgálatokat századokon át önerejükből teljesitették, miért is a protestánsok igényei a többi bevett vallásfelekezetek hasonigényeivel egyugyanazon jogczimre és jogalapra nem helyezhetők". Javasolja azért a bizottság, hogy a zsinat hivja fel a konventet, hogy a közös bizottság eljárását erre a helyes történelmi alapra fektesse.

Dr. Nagy Dezső az alkotmányi biz. javaslatát nem tartja helyesnek. Az 1848. XX. t.-cz. egy jogerős birói itélet. Ez egy erős alap, mig a bizottság által ajánlott magánjogi alap gyenge. A testületből kiválók nem vihetik magukkal a vagyont. Hosszasan fejtegette azután, hogy az állam ujabban jóakarattal viseltetik ugyan a protestánsok iránt, de a mikor ad, mindig el is vesz valamit. Szépen, lassan, észrevétlenül nyul bele az autonomiába. Hogy azt megakadályozzák és hogy a segélyt állandóvá, biztossá tegyék, melyet semmiféle többség el ne vonhasson, helyesebbnek tartaná, ha a bizottság arra igyekeznék, hogy az 1848. XX. t.-cz. végrehajtása megfelelő tőkevagyon átadásával eszközöltessék az állam által.

Fejes István kibőviti az adóügyi biz. jelentését azzal, hogy utasitsák a konventet a tárgyalások tovább folytatására és erről a jövő ülésszakban ismét jelentéstételre.

Gróf Tisza István kizárólag Fejes inditványát fogadta el. Kidomborodik ebben a közös prot. biz. eljárása iránti helyeslés. Nagy Dezső eszméje figyelemre méltó. Bizonyos specziális eseteknél reménységgel is lehet javaslatba hozni. Ne állitsanak azonban oda egyszerre mindent, mert akkor a végnélküli tárgyalások tömkelegébe fog elveszni az ügy. Az adózás megoldható a nélkül is, hogy más felekezetekkel is igy járjon el az állam. De a többi kérdéseknél már ezekre is kell tekintenie. A helyes ut az, a mely nemcsak felállitja a kivánalmakat, hanem igyekszik is minél előbb elérni a sürgösen szükségeseket. Főczél, hogy minél nagyobb tekintélyt biztositsanak a bizottság tárgyalásainak.

Kiss Albert azt javasolta, hogy az alkotmányi bizottság javaslatának tárgyalását most mellőzzék. Dr. Baksa pártolja ezt a javaslatot s Nagy Dezsővel szemben hangsulyozza, hogy a papi javak nem szerzett javak, hanem adományok, a melyeket az egész keresztyénség kapott. Kenessey Fejes inditványához csatlakozott.

A zsinat Fejes István és Kiss Albert inditványát fogadta el.

Pokoly József maga és társai nevében az iránt adott be inditványt, hogy a törvénytervezet egyházalkotmányi részét tárgyalás előtt utasitsák az alkotmányi bizottsághoz átalakitás végett. Az inditvány a másnapi ülés első tárgyául tüzetett ki.

Még a tanügyi javaslat pár §-át tárgyalták le. Határozataik közül megemlitjük Dóczi Imre elfogadott módositását, amely szerint az igazgató-tanács tagjainak legalább gimn. érettségijüknek kell lenni.

(Vége. köv.)

A nagyenyedi Prot. Nőegylet hangversenye.

A nagyenyedi Prot. Nőegylet folyó hó másodikán fényes sikerü konczertet rendezett a kollégium disztermében. Nagyenyed intelligens közönsége szorongásig megtöltötte a nagy termet erre az alkalomra.

Ujból is nyilvánvaló lett azon igazság, hogy a művészet hatalmas eszköz a vallásos érzület ápolásában. Mind a kettőnek egy a forrása és ugyanegy a czélja: a lélek meghatottsága és felemelkedése a mindennapi élet göröngyei közül a szebbik, az eszményi világba, az Istenhez.

A remekül összeállitott müsort *Elekes* Károlyné urnő és *Elekes* Erzsike k. a. kedves zongorajátéka nyitotta meg, kik ügyesen választott darabjuk szép interpretálásával készitettek elő a müvészi est hangulatát.

Dr. *Szaniszló* Albert, a Bethlen-kollégium nagy tudományu jószágigazgatója tartott azután szellemesen bevezetett érdekes szabad előadást a tudomány és vallás viszonyáról. Azon látszólagos ellenmondásokról szólva, melyeket az emberi szellem ezen két iránya közt, különösen a természettudományok fellendülése óta felfedeztek, előadása végén arra a konkluzióra jutott, hogy az ember legfőbb czélja a vallás-erkölcsi irányban való folytonos tökéletesedés.

Uray Lászlóné úrnő Kis József drámai erejü és megrázó hatásu „Jehováját“ szavalta el valóságos alakitó müvészettel. Az előadás bájos közvetetlensége s a szinezés temperamentumos elevensége mély és általános hatással volt a közönségre, mely a müvészi szavalatot frenetikus tapssal jutalmazta.

Az est legfőbb érdekessége és fénypontja Pataky Lászlóné urnő szereplése volt, ki a szerző zongorakiséretével Makray László dalaiból énekelte a következőket: „Nézd a tengert“, „Ó mért oly későn“, „A két gránátos“, „Ó vége már“, „Holdfény ragyog a tengeren“, „Nincsen tovább“. Meg vagyunk győződve, hogy e dalok egyébként is nagyon szépek: de hogy Pataky Lászlóné ajkairól, az ő felséges hangján elragadók: arról tanuságot tett az est közönségének elhatatlan lelkesedése és hódolata. A bájos énekesnő igész müvész, kinek istenadta szép képességéhez gitünő iskolázottság is járult. Gyönyörü hangjának terjedelme rendkivüli, s különösen az alsó regiszterekben impozáns, nem csoda, hogy a közönség alig tudott vele betelni. A müvésznőt szép virágcsokorral epte meg az est rendezősége.

A müsort Veress István zárta be remek hegedü szólójával, melyet Veress Gábor kisért orgonán. A müvésztestvérek remek játékát templomi áhitattal hallgatta végig a közönség.

A hangverseny után a müvészek tiszteletére a „Két Hattyu“ vendéglő éttermében társas vacsorát rendeztek tisztelőik, melyben 35-en vettek részt.

Az estély fényes sikere a szereplők mellet a rendezőség fáradhatatlan buzgóságát dicséri.

EGYHÁZMEGYÉKBŐL.

(Folytatás.)

Ez alkalommal elhatározta közgyülésünk, hogy tisztelettel keresi meg az igazgatótanácsot, hogy adná beleegyezését abba, hogy egyházmegyénkben a papi időközi jövedelem az egyházmegye adminisztrácziónális czéljaira legyen forditható, mivel egyházmegyénknek nincsen kebli özvegyárvai gyámintézete.

Ezen határozat egyik indoka az, hogy ezen időközi jövedelmet hosszas időn keresztül élvezte egyházmegyénk, s csak a mult évben lett ennek élvezetétől megfosztva, pedig egyházmegyénk ezen forrás elzárása esetén semmi nemü jótéteményt nem élvez abból az intézményből, a mi más egyházmegyék humanus czéljait mindenha elősegitette.

Vagy, ha az egyházmegyék adminisztráczionalis költségeinek hordozásával a lélekszám arányában fokozottabb mértékben terheljük az egyházközségeket: utóljára az erősek lesznek gyengék, anélkül azonban, hogy a gyengék életképesekké válnának. Nem lehet czélunk az erőtlen tagok olyszerü megmentése, hogy a folytonosan növekedő terhek által az életképeseket is megsemmisitsük.

A közterhek hordozásánál midőn egyfelől a tagok száma adja meg a hordképesség kulcsát, másfelől nem szabad felednünk a szám mellett a tagok erőképességét sem, mert „gyakran több erő van egyetlen derékben, mint egy falka hitvány csőcselékben.“ Vannak egyházközségek, főleg a régi urbéres községekben, hol a volt földesurak egész czigány coloniákat létesitettek és tartottak fenn. Ezek most is nagy kontingensét teszik azon egyházközségeknek, pedig tudjuk, hogy közüllök a legtöbb nemhogy segitené egyházát, sőt inkább attól vár támogatást, segitséget. Exempli gratia. Alsó-Rákos 1190 lélekszámból álló egyházközségben van 140—150 czigány. Ezek után fizet az egyház különböző czimeken 14—15 koronát, holott tőlük nem kap soha semmit. A lelkész is reáfizet az ezektől nyerendő bérére 8—10 koronát, s mégis ki kellett tüntetni a közelebbi összeirásban. Mi lesz ezekkel, illetve az egyházak és ezek lelkészével az uj zsinati törvények szerént? Megróni azokat, a kiknek a testén és lelkén kivül semmije sincs: hiában való akár igy, akár más czimen.

Engedelmet kérek a szives olvasótól, hogy ezen kitérés által fárasztottam becses figyelmét, de talán anyagot szolgáltattam az illetékeseknek, némely dolgok helyesebb megoldására, s azon anomáliák megszüntetésére, amelyek a lélekszám alapján akarnak megoldani bizonyos dolgokat. Sokkal fontosabbak azonban ezen dolgok, semhogy egy ilyen kis kitérés keretében kellőleg lehetne méltatni. Jöhet idő, midőn ezekről kénytelenek leszünk nyiltabban, érthetőbben beszélni. Most sap. sat.

Végül letárgyalta közgyülésünk az egyházmegye 1904. évi számadását, s elfogadta az 1905. évi költségelőirányzatot.

Ezek után jött a közebéd. A mi, hogy minő hangulatban folyt le, arról tudósitónak nincsen tudomása, mert fájdalom, nehéz betegsége miatt nem lehetett jelen.

A nap délutánján tartotta meg az egyházmegye értekezletét is, a melyen Horváth István bürkösi, általunk szeretve tisztelt paptársunk, ma-holnap nestorunk tartotta meg e becses Lap más helyén olvasható nagyszabásu értekezését.

Ezután megállapitotta az értekezlet azon kimutatási mintázatot, mely az egyházi adózás ujabb összeirása tárgyában lett elrendelve.

Óhajtandó volna jövőre az ilyen dolgokban a központ által bocsátani ki bizonyos mintázatot, mert igy egymástól nagyon eltérők fognak lenni a kimutatások alakjai, s ez talán a lényegen is meg fog látszani.

Mint mindig, ugy most is az éjjeli késő órákban indultunk haza, hogy két éjszaka fáradalmait nappal pihenjük ki édes otthonunkban.

Jegyző.

(Vége.)

KÜLÖNFÉLÉK.

A tiszántuli ref. egyházkerület uj főjegyzője. Debreczenből irják, hogy a tiszántuli református egyházkerület főjegyzőjére a beadott szavazatokat ma bontották föl Kiss Áron püspök és gróf Dégenfeld József elnöklete alatt s az eredmény szerint főjegyzővé *Dicsőfy* József debreczeni lelkészt választották 415 szavazattal, mig a más jelölt, Sass Béla 347 szavazatot kapott.

Mezőtur a debreczeni egyetemnek. Óriási lépéssel segiti előbbre a debreczeni egyetem ügyét az a nagy alapitvány, melyet Mezőtur városa a harmadik ma-

gyar egyetem czéljaira adományozott. Kétszázezer koronát szavazott meg Mezőtur, hogy siettesse a magyar kultura legégetőbb ügyének megoldását s ezzel minden időkre szóló példát adott, hogyan kell magyar városoknak czélokat támogatniok. Reméljük, hogy Mezőtur nemes példáját mielőbb követni fogják a többi, első sorban az alföldi magyar városok. Csak igy rakhatunk megdönthetetlen alapot a harmadik egyetem nagy kulturális czéljaihoz s ez az alap egyuttal a magyar protestántizmusnak s vele egész Magyarországnak megszilárditása lesz.

Pályázat katonai lelkészi és lelkésztanári állásra. Pitreich táborszernagy, közös hadügyminiszter f. év márczius hó 11-én 1428. sz. alatt felhivást intézett a magyarországi egyet. ev. konvent elnökéhez, amelyben közli, hogy a közös hadseregnél a folyó évben egy ág. h. ev. tábori lelkészi és egy lelkésztanári állás lesz betöltendő. A kerületi püspökök utján már felhivattattak az erre minősitéssel biró ev. lelkészek kellőkép felszerelt folyamodványaiknak junius 1-ig illetékes püspöki hivatalukhoz való benyujtására.

A sárospataki ref. theol. akadémia dogmatikai tanszékére hárman adták be pályázatukat: Domby László sárospataki főgimn. tanár, Harsányi Sándor sárospataki főgimn. vallástanár és Nagy Béla egri lelkész.

Tanulmányi kirándulás. A sárospataki akadémiai ifjusági énekkar elhatározta, hogy julius havában Erdély nagyobb városaiba tanulmányi kirándulást tesz s a meglátogatott helyeken hangversenyeket rendez.

Uj orgona. Luzsna (Liptómegye) község temploma részére *Országh Sándor* rákospalotai (Budapest mellett) orgonagyáros czégnél egy 10 szóló és 6 mellékváltozatu uj orgonát rendelt. A mű a legujabb csőrendszer szerint készül, igen diszes és impozáns szekrényben lesz elhelyezve. A felállitás és átadás ideje a pünkösti ünnepekre lett meghatározva.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1751—1905.

MEGHIVÓ

az egyházkerületi tanügyi bizottságnak 1905. évi április hó 19-én d. u. 3 órakor, Kolozsvárt, az igazgatótanácsi nagyteremben tartandó ülésére.

Tárgysorozat: 1. Javaslat a nagyszebeni népiskolai köri beosztás módositására.

2. Vélemény: „Vallástanitás“ czimü tankönyv engedélyezése tárgyában.

3. A kolozsvári kollégium internátusi szabályzata.

4. Utasitás a népiskolai köri előadóknak.

5. Tanárok tanulmányi utazásai.

6. Sepsiszentgyörgyi tanári lakás választási szabályzat.

7. Jelentés a marosvásárhelyi kollégium bizottsági megvizsgálásáról.

A tanügyi bizottság elnökségétől.

Kolozsvárt, 1905. április hó 11-én.

Dr. Bartók elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* titkár.

Sz. 347—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a sepsi ev. ref. egyházmegyébe kebelezett eresztevényi lelkészi állomásra pályázat nyittatik.

Dijlevél szerinti javadalom: Lakás, gazdasági épületekkel és 600 □ öl kerttel. Földhaszonélvezet: 9 hold 901 □ öl szántó, 575 □ öl rét bérértéke 100 kor. Ternényjövedelem (kepe) értéke 386 kor. 12 f. Stóla 6 kor., összes jövedelem 492 kor. 12 fill. Engedélyezett kiadás 49 kor. Állami fizetéskiegészités 1156 kor. 88 fill.

Pályázati határidő 1905. május 5.

Folyamodványok nt. Józsa Sándor esperes aához Ilyefalvára küldendők.

Kolozsvárt, 1905. április 8.

Dr. Bartók György, püspök.

353—1905. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyház kerületben a kalotaszegi egyházmegyébe kebelezett m.-nagyzsombori egyházközség papi állására pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás 2 hold kerttel, gazdasági épületekkel. 34 hold can. portió, melynek bérértéke 186 kor. 32 fill. Termény jövedelem értéke 66 kor. 67 fill. Munkabeli szolgáltatások értéke 16 kor. 67 fill. Dézmakárpótlási és más alapokból készpénz fizetés 609 kor. 68 fill. Kongrua 1600 kor. kiegészitésig 747 kor. 69 fill. Vallástanitásért 50 kor. tiszteletdij.

Kötelessége a megválasztandó lelkésznek a m.-nagyzsombori anyaegyházban és a hozzá csatolt diaspórákban a rendes lelkészi teendők ellátása és a ref. növendékek vallásos oktatása.

Pályázati határidő 1905. május 10.

Folyamodványok nt. Deési Gyula esperes afiához küldendők Gyaluba.

Kolozsvár, 1905. április 8.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 349—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett mezőzáhi körlelkészség papi állására pályázatot hirdetek.

Javadalom 93459—1900. kultuszminiszteri szám alatt megállapitott és 230—1903. ig.-tan. sz. a. megerősitett dijlevél szerint: tisztességes lakás gazdasági épületekkel és 1026 □öl kerttel, 12 h. szántó 144 kor. 58 f. haszonélvezeti értékkel, melyből 5 h. szántó adóját a lelkész fizeti, a belmissziói alapból 400, konversió többlet alapból 200 kor. negyedévi utólagos részletekben, pátronusoktól és a tóháti hivektől 274 kor. félévi utólagos részletekben, terményjövedelem pénzértéke 102 kor., stóla átlagos pénzértéke 36 kor., összes jövedelem 1156 kor. 58 f., engedélyezett kiadás 402 kor. 67 f., marad tiszta jövedelem 753 kor. 91 f., mely összeget 1600 koronára egészit ki, 846 kor. 09 f. állami fizetés kiegészités.

Ezenfelül vallástanitásért a mezőzáhi áll. elemi iskola pénztárából 100 kor., a mezőméhesiből 100 kor.

Kötelesség: M.-Záh anya-, M.-Méhes leányegyház, M.-Tóhát fiók-, M.-Sélyi és M.-Czikud szórványegyházakban a körlelkészi megállapitott teendők teljesitése.

Pályázati határidő május 5-ike. Szabályszerüleg felszerelt folyamodványok Jancsó Lajos espereshez Marosujvárra terjesztendők be.

Kolozsvár, 1905. április 8.

Dr. Bartók, püspök.

341a—1905. sz.

PÁLYÁZAT

a széki ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *feketelaki* ev. ref. egyház lelkészi állására.

Javadalom dijlevél szerint: 1. 13 h. 645 □ öl föld, ért. 72 kor. 2. Terményjövedelem s munkabeli szolgáltatások pénzértéke 338 kor. 51 f. 3. Stóla 11 kor. 20 f. 4. Az ótemető fűtermékének ért. 3 kor. Összes jövedelem dijlevél szerint 405 kor. 10 f. 5. Kongrua 1194 kor. 90 f. 6. Ujonnan épült lakás, benne 3 szoba, konyha, kamara, pincze, ezenkivül kert és gazdasági épületek.

Pályázatok szabályszerüen felszerelve f. év május hó 4-ig Sófalvy Károly széki ref. espereshez, Retteg (Szolnok-Dobokam.) küldendők.

Kolozsvárt, 1905. április hó 8-án.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 248—1905.

FELHIVÁS.

Felhivom a görgényi egyházmegyei tanitói és papi tanuló növendékeket, hogy a *Benkő-, Szabó-, Kossuth-* és *Szabolcska-alapok* ösztöndijaiérti kérésüket, a félévi Értesitő hitelesitett másolatával, folyó évi május hó 10-ig adják be hozzám. Szabályrendeletünk értelmében az elcsatolt egyházak növendékei is folyamodhatnak.

Gernyeszeg, 1905. április 5.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *16-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. április 20.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre **12 kor**
félévre **6 kor.**

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Husvét.

Kegyelem, irgalmasság és békesség az Istentől, a mi Atyánktól és a Krisztus Jézustól, mi Urunktól!

„Én Uram! és én Istenem!“

Tamásnak ez a hitvallástétele legyen a husvéti vallástételünk is és a mi Krisztusban való reménységünknek megdönthetetlen erős alapja.

Az, a ki nem azért jött, hogy kárhoztassa ezt a világot, hanem azért, hogy ezt megtartsa, egy ilyen napon megoldván a halálnak kötelékeit, feltámadott a mi megigazulásunkért, hogy lenne a halálból életre kelteknek első zsengéje. Az Istennek az a nagy szeretete, a melylyel úgy szerette e világot, hogy az Ő egyszülött fiát adta érette, hogy valaki hiszen Ő benne, el ne vesszen, hanem örökéletet vegyen: előhivta a halálból Azt, a ki meghalt a mi büneinkért, hogy aztán mi is éljünk Ő vele és legyen nekünk is örökségünk az örökkévalóságban.

Nemcsak a megujuló természet üde világa, a száraz ágaknak rügyfakadása, a hervadt s szirmaikat elhullatott virágok uj bimbóhajtása; nemcsak halmainkon és völgyeinken átsuhanó tavaszi szellőnek életre keltő lebbenése, az emelő fény és az illat ár hirdetik a holtak porának megelevenedését: hanem mindennél hatalmasabban beszél nekünk életről és halhatatlanságról az az üresen maradott sir, a melyben a harmadnappal ezelőtt eltemetett Mesternek csak halotti ruháit találták meg az őt kereső tanitványok és a melyből megdicsőülve és a halál felett diadalmat véve támadott fel, hogy legyen örökkévaló Megváltója és Üdvözitője annak, a kik Őt keresik.

A halál: ez a félelmeknek ama borzalmas királya, a ki rettegéssel tölti el a mi szivünket és ejt kétségbe, ha rettenetes alakja előttünk megjelenik. A földi lét igazán csak tünő álom. Észrevétlenül elröppen. Es ha nincs folytatása?! Ha nincs feltámadás?! — — -- Akkor miért epesztett a honvágy amaz égi haza után, a melyek emlékezetét lelkünk onnét felülről magával elhozta? Miért üzött az olthatatlan tudásvágy, a melylyel magasságot és mélységet akarnak átkutatni? Miért égetett a szeretet lángja és miért volt előttünk a czél, hogy „legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes?!“ Csak üres, hiu délibábot tárt elénk a reménység, hogy elaltasson?

Távol legyen! Ez a mai nap diadala győzte meg a kételkedő Tamást is és ez a mai nap bizonyság nekünk is, hogy „igy lészen a halottaknak feltámadások is: elvettetik rothadandó test, feltámasztatik rothadatlan. Elvettetik gyalázatos test, feltámasztatik dicsőséges; elvettetik erőtlen test, feltámasztatik hatalmas. — — És a miképen hordoztuk a földinek ábrázatját, a mennyeinek is hordozzuk ábrázatját; mert szükség, hogy e haladandó test halhatatlanságot öltözzön magára!“

Zendüljön ki azért minden tartományokra a husvéti diadalt hirdető ige és nyerjen új hitet, új bátoritást, új erőt minden félelmetes szív! Szólaljon meg ez ige annak az ifju tanitványunknak az ajkán is, a kit szerettel bocsátottunk ki ez alkalommal is a hivekhez mint ünnepi követet, hogy legyen tanubizonyság a mi Urunk, a Jézus Krisztus felől.

Kisérje áldás az ő kiküldetését és nyugodjék meg az Urnak áldása mind ama gyülekezeteken és hiveken, a kik szeretik a megfeszitett és feltámadott Krisztust!

Kenesey Béla,
igazgató.

Nagypénteki hangulatok.

Csendes, néptelen tájon áll egy kereszt és rajta Krisztus, a Megváltó. Fürtös feje lecsüng, de szép, ifjui arczát a fájdalomnak egyetlen nyoma sem boritja el. Beszédes szája elnémult.... A kereszt alatt Magdalena imádkozik; Mária a távolba tekintve mereng, gondolkozik.... A fájdalomnak egyetlen jajja, egyetlen kifejezése sem zavarja meg a fenségesen mély, a szent csendet, mely az egész tájra borult. Béke honol az egész vidéken....

A keresztre feszitésnek e képe, melyet Perugino 1492—96. Florenzben a Sancta Maria Magdalena dei Pazzi nevű templom számára festett, ma a legfenségesebb szenvedések évfordulóján, Nagypénteken önkénytelenül is kimondhatatlan erővel tünik fel lelki szemem előtt, emlékezetemben.

Milyen isteni nyugalom ömlik el e festményen. Nem a kétségbeesésnek szivet-velőt rázó szava hallszik: „Atyám, atyám, miért hagytál el engem?“ Hanem a lelki alázatosságnak, Isten akaratán való csendes megnyugvásnak örökszép himnusza resonál e képen: „Elvégeztetett atyám! A te kezedbe teszem le az én lelkemet“

E kép láttára lelkem merengve elszáll a ma-holnap kétezer éves multba, a Golgotha hegyére. Lelki szemem látja a fékevesztett szenvedélyében dühöngő tömeget; hallom a gunyolódó, istenkáromló szavait a népnek és farizeusoknak, tudatlanoknak: „ki másokon segitettél, most segits önmagadon!“

Lelkünknek mezejét kopárrá, sivárrá tette a testnek, a világnak hatalma; a gőg, dölyfösség és érzékiség gyökerestül tépte ki szivünkből a hit illatos virágait és a kárörvendő és hitetlen ember vériá-

gyasztó kajánságával mondják: „Tégy csodát, szállj le a keresztről és mi hiszünk neked!“ Krisztus pedig mondja vala: „Atyám, bocsásd meg nekik, mert nem tudják, hogy mit cselekszenek!“

Vajjon először és utoljára szállott-e fel ez az imádság Krisztus szivéből a mennyei Atyai zsámolyához?.

A hitetlenek csodát követeltek, hogy hihessenek; látni akartak, hogy megtérjenek. És ime csodák csodája! „Setétség lett az egész tartományban, elhomályosodék a nap és a templomnak kárpitja középen ketté hasada.“ (Luk. 23., 44., 45.) Ő maga pedig, kit keresztre feszitettek és eltemettek, feltámadt sirjából és felszállott a mennybe atyjának jobbja mellé..

Csodát láttak és meg sem tértek meg. Elfelejtették Krisztusnak szavait: „Boldogok, a kik nem látnak és mégis hisznek, mert ők örökké élnek.“

Mi hiszünk-e?!

E kérdés felráz merengésemből. Olvasom a népek történetét. És minél tovább olvasom, mindinkább erősödik meg lelkemben az a meggyőződés, hogy hit és szeretet nélkül lelkünk olyan, mint a letarolt mező, szivünk kietlen, mint a sahara sivatagja; czéltalanul tévelygünk és nyugtot sehol sem lelünk.

Csakhogy szivünk szavát végkép elnémitani, lelkünk jogát örökre megtagadni nem lehet. Előbbutóbb megszólal lelkiismeretünk és akkor a zsoltáriróval sirunk és jajgatunk panaszkodva: „Hitetlen vagyok és elszóratom, mint a polyva, melyet a szél tovahajt; ellenségeim megsokasodtak én rajtam. Nincs épség az én testemben a te haragod miatt. Lehorgadtam és igen lenyomatottam és mindennap szomoruan járok; jajgatok az én szivemnek szomorusága miatt; az én szivem csak kereng, elhagyott engem az én erőm és az én szememnek világa.“

* * *

Ily panaszokra fakadott Lorenzo Magnifico, a renaissance, a földi élvezetek aranykorának diadalmas fejedelme is, mikor élete végén „Laudi“ czimü költeményét irta. Mint kora szellemének repraesentánsa ifjúi gondtalansággal, érzéki hévvel veti magát az élvezetek hullámzó árjába. Palotákat, villákat épittet és örületes fénnyel, pompával rendezi be. Minden tárgy, legyen az ékszer vagy butor, gobelin vagy asztalnemü, egy-egy műremek. Es e palotákban nemcsak a szem ingere elégitődik ki; az asztalok görnyednek a legizletesebb ételek és italok terhe alatt; az elnémuló zenét hires énekesnők vig dalolása váltja fel.

Es Lorenzo villáiban Coreggiben, Caffajnoloban vagy Paggio a Cajanoban összegyülnek a „finom lelkek“, Lorenzo és barátjai, a testvérek Plato nevében. Coreggiben, e mámoritóan szép villában, mely romjaiban is tanubizonyságot tesz a renaissance észbontó bájáról, töltik el éltök napjait. Hatalmas, árnyékos oszlopcsarnokok csöndes udvart zárnak körül, csendjét csak a szökőkut andalitó zenéje zavarja. A magos, grácziöz márványtermekből gyönyörü kilátás kinálkozik az Arno város virágzó völgyeire és és Fiesole villakoszoruzta halmaira, hol a sötét cziprusok nőnek, a szürkés olivák és a nap fényében rezgő babér diszlik.

Poharak csengése, kytharák zengése mellett dalolnak, mulatnak Lorenzo és barátjai, philosofálnak Pláto szellemében és filozófiájuk alapelve: „Szakitsd le minden percznek virágát, mert nem lehet tudni, hogy mit hoz a holnap.“ A napnak nyomasztó heve elől az erdők sürüjébe vonúlnak. A hüvös erdő csendes magányában magos platánfák árnyékában heverésznek. Csermely csobog a közelben, a szem pedig elbolyonghat messze, messze, a kéklő tenger hol sima, hol hullámzó tükréig. Itt e kies eldorádóban, hová a harang hivogató szava el nem hallszik, itt olvassák e nymphák és phaunok szerelmi historiáit. Szemöket elforditják a Golgotha hegyétől és mohó vágygyal élvezik az Olympus gyönyöreit. Gondosan óvakodnak, hogy árkádiai boldogságukat semmi se zavarja, ami őket a keresztfán elvérző Megváltóra, nagypénteki lelki törcdelmekre emlékeztetné.

* *

„Nem tudni, hogy mit hoz a holnap. Lorenzonak is tapasztalnia kellett ezt. Midőn élete végén a „Laudi“ cz. költeményét irta, különös változáson ment keresztül. Ő a kárneválok pajkos dalnoka, az ember sorsának, hivatásának homályos problemáit magyarázgatja. Tünődve kérdi: „Miért is élünk?“ A belső üresség okozta gonosz órákról beszél, a sápadt, halvány borzadályról, mely lelkét ei-elfogja.

Egy olyan órában, mikor lelkének kietlenségét érezte, történhetett meg az, hogy Coreggii villájának egyik márványtermében álló betegágyában felemelkedve adja a parancsot, hogy a közeli San Marco klastromból hivják át a priort, Savonarola Girolamot, hogy nyujtana neki vigasztalást az Ur Jézus Krisztus által és készitené elő utolsó utjára.

Savonárola jön. A gráciák kedvenczének halálos ágyánál áll a San Maroi szerzetes sötét alakja. Hosszasan, sokáig áll némán; komor, fenyegető phantomként szegzi sasszemét a haldoklóra. Aztán elfordul, megy — nem nyujt vigasztalást, bünbocsánatot az Ur nevében..

Olyan vagyok, mint a polyva, mely elszóratik és melyet a szél tovahajt; Uram! kinél keressek szabadulást, ha nem Nálad; ki tart meg engem, ha Te meg nem tartasz!?“ E szavakkal adta ki lelkét Lorenzo Magnifico, az élvezetek aranykorának diadalmas fejedelme. Halálát Savonárola uralma követte; a világi örömök után jött az örök idvesség égő vágya; az érzékek kultusza után a lélek diadala.

Korunk embere roszabbul áll, mint Lorenzóék. Ők nagyot vétettek, midőn a mulandó szépnek kultusza mellett megfeledkeztek az örök szépről, Krisztusnak tanitásairól: de mi! mi mindkettőt veszni hagyjuk. Sem az igazi művészetben, sem a vallásban nem gyönyörködünk; minket a Mammon hajtott rabigába, uralkodva rajtunk összes szolgáival. Az idealizmust elhomályositotta materializmusunk.

A materializmus lelkünk gyilkosa, testünk syrenája. Vagy nem szeretjük-e mindnyájan, ha lelkiismeretünk szava némán hallgat, érzéki énünk pedig mindenütt hizelgőkre talál!?

A materializmus az emberben élő érzékekkel szól: „Együnk és igyunk, mert holnap meghalunk.“

Szószólója a testnek, de megtagadja a lelket. Zsarnokká teszi a gyomrot, Istenné hasunkat, templommá a konyhát, evangeliummá az ét- és borlapot. Irtó hadjáratot intéz lelki énünk ellen, megmérgezi belvilágunkat és kiöli belőlünk az Örökkévaló iránti szeretetet.

Ki tagadhatná, hogy többé-kevésbé e zsarnok alattvalója? Nincsenek-e köztünk is olyan emberek, kik valakinek általános müveltségét aszerint taksálják, hogy mennyire emánczipálódott a keresztyénség tanitásai alól? Ugyanezek az emberek pedig menynyire rabjai a konvenczionalizmus mulandó szabályainak. Mint reszket az u. n. művelt ember művelt társai gunykaczajától, mint retteg az előkelő körök embere méltóságos sajnálkozó orczáitól. A párt, a törzsasztal, a társaság, a korszellem terrorizmusa mennyivel hatalmasabb, mint egyéni meggyőződésünk, mint belső énünk. Milyen aggódó gonddal,

mily szigoru következetességgel követjük az u. n. művelt társadalom összes formálitásait és tetteink hosszú lánczolatában milyen könnyedén emelkedünk túl Krisztusnak örök törvényein. De vannak olyan modern műveltségü emberek is, kik Jézus tanait semmibe sem veszik, anélkül, hogy lelkük a materiálizmus baczillusaitól inficiálva volna. Olvassák és szeretik a remekirókat nemcsak a magyar, hanem a külföldieket is, kultiválják a zenét és költészetet és Jézus még sem él szivökben. Pedig létezhetett-e ő nála nemesebb, fenségesebb, igazabb egyéniség? Elt-e oly ideálista, ki szent meggyőződését többre becsülte földi életénél, ki tanaiért, elveiért halált szenvedett, borzasztó halált a keresztfán?! Nemde furcsa az, hogy úgy rajongunk a modern és ókori klasszikusok műveiért? Mint fitogtatjuk e téren szerzett hézagos, igazán csekély ismereteinket, csakhogy művelteknek láttassunk. Krisztusnak, az örök igazság tanitó mesterének, lelki világunk kertészének fenséges örök életet adó tanai, felemelő, boldogitó költészetének virágai mellett pedig elhaladunk, ügyet sem vetve reájuk, sőt megmosolyogjuk azt, ki róluk beszél.

Ki tagadhatná állitásom igaz voltát? Csak ismerük el, hogy ez igy van, de valljuk be azt is, hogy külső életünk minden fényessége mellett is bizonyos hiányt érzünk. Mikor az élvezetek poharát mohó vágygyal üritgetjük, mámorba merülünk ugyan, de a mámorból kijózanodva, érezzük, hogy hiányérzetünket nem elégitettük ki: ujra meg ujra mondogatjuk: „Valami hiányzik nekem, valamire vágyom!“

Korunk is kezdi érezni a lelki üresség borzadályát, mint Lorenzo Magnificó. Vagy nem-e annak tudata, hogy lelkünk sivár, szivünk kopár, inditott arra, hogy vallásos felolvasásokat tartsunk; nem-é a lelki hiány kielégitésének, a megujhodás szükségének érzete késztet arra, hogy lelkünk számára is keressünk táplálékot?

Ma, nagypénteken, az utolsó vallásos felolvasáson ez évben, ma nagypénteken, Jézus halálának évfordulóján, ki meghalt azért, hogy bűneinkből megváltson, hogy a világ hiuságának felettünk való hatalmát megtörje, hogy a lélek diadalmát örökre biztositsa, ma vessünk számot önmagunkkal, hogy vajjon milyen buzgósággal kerestük lelkünk eledelét, milyen erővel igyekeztünk szenvedélyeinken uralkodni?

Vajjon töredelmesen állunk-e meg Krisztus keresztfája alatt, mint Jeruzsálem siró leányai, vagy konok hitetlenséggel kiabáljuk: „Tégy csodát és mi hiszünk?“

Vajjon nem kell-e a Megváltónak ujra és ujra imádkoznia mi érettünk: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekesznek.“ Vajjon kevesen vannak-e köztünk, kik a gonosztevővel szólnak: „Ha te vagy ama Krisztus, szabaditsd meg önmagadat és minket is.“ Vagy valamennyien megdorgáljuk-e az istenkáromló embert, mondván: „Mi cselekedetünk méltó büntetését vesszük, ő pedig semmi méltatlan dolgot nem cselekedett.“

Méltók vagyunk-e, hogy mirólunk is gondot viseljen; hogy szeretetével keblére öleljen, hogy részeseivé tegyen a boldogoknak és nemesszivüeknek örökkévaló országának, mondván: „Anyám, im hol a te fiad!“ és „Fiam, im hol a te anyád!“?

Oh, bár tisztult, bár erősödött volna meg szivünk, hogy bánatunkban, fájdalmunkban, gyötrő kétségbeesésünkben vele együtt igaz töredelemmel fohászkodnánk Istenhez: „Atyám, atyám, miért hagytál el engem?“

Oh bár tudnánk lemondani a világ hiu örömeiről, bár vetkeznők le a sötétséget és öltöznénk a világosság ruhájába, hogy az értünk szenvedőnek szivét ne keseritenők meg a közöny, érzékiség és önzés keserü eczetével. Bár lenne hitünk oly erős, bizodalmunk oly szilárd, hogy a csapások árja, a megpróbáltatások özöne közt is övele szólnánk: „Elvégeztetett.“

Ha ezen felolvasások, mint lelkünk nemesitésére, üditésére rendezett felolvasások, ily nyereséget adtak nekünk, akkor mindnyájan átérezzük a nagypénteki világtragédiának fenséges voltát; átérezzük az Ur akaratától reánk mért szenvedéseknek megszentelő erejét; és akár a bánatnak setét fellegei tornyosulnak fejünk felett, akár az öröm, a boldogság napja mosolyogjon reánk, csendes megadással, reménykedő hittel mondhatjuk: „Atyám! a te kezeidbe teszem le az én lelkemet.“

Paál Gusztáv,
marosvásárhelyi ref. koll. tanár.

A baptistákról.

A czim nem felel meg egészen annak, a mit irok, de olyan szoros kapcsolatban van, hogy megengedhetőnek tartottam. A mi egyházkerületünkben vannak baptisták jó egy nehányan, a jövő áramlat szerint foglaltak helyet s igyekeznek helyet foglalni ezután is. Ez tervszerüséget árul el s megmaradásukat, erősödésöket is biztositja. Hogy ma mennyien vannak s terjedésük mily arányokat öltött, nem tudom csak azt látom, hogy sokan vannak és most is szaporodnak, még pedig elég rohamosan. Az érint legfájdalmasabban, hogy közülünk lesznek azok a legnagyobb számban. Számokkal nem szolgálhatok, mert rendelkezésemre nem állanak, de azt hiszem, hogy ezzel valamennyien ugy vagyunk.

Ha az egyház kötelékéből kilépetteket tekintenők baptistáknak, megnyugtató volna, de ez egy kis hányad s a ki ebből itéli meg számunkat, nagyot téved, mert sokan vannak, a kik még nem léptek ki ugyan, de azért a kilépettekhez számithatjuk, mert csak idő kérdése, hogy teljesen elszakadjanak tőlünk. Most is csak test szerint vannak nálunk, de lélek szerint ott. Mit érünk azzal, hogy névleg birjuk, de tényleg nem? Bizalmunkat birva, aknamunkát végeznek ellenünk, károsabbak a másoknál. A kik egyszermásszor járnak el összejövetelünkre, de mégis bizonyos rendszert tartva, hitünkben ingadoznak, melyet egy szerencsétlen véletlen végzeteire billent, a honnan a visszatérés nem munka s azt sem tartom lehetetlennek, hogy nagyon sokan örökre odamaradnak. Az igazi kálvinista elmehet a gyülekezetükbe, de egyszer, legfennebb kétszer fordul meg, többet közöttük nem látható.

A nem eléggé mélyen vizsgálódók oly csekély bajt látnak a baptisták terjeszkedésében, hogy a védekezésre gondolni sem tartják érdemesnek, azt hiszik elenyészik magától. Tudomást sem szeretnek venni róla, agyonhallgatással vélik megsemmisiteni és ez alatt terjed nap-nap után csendesen, biztosan, minden feltartóztatás nélkül. Igaz, — én sem vonom kétségbe — hogy évenkint és községenkint alig van egy, két, tiz szaporulat, de gondoljuk csak meg, hogy évtizedeken keresztül mennyire megy e szám egy összegben, bizony sokra. Most még, a mikor nem hóditottak maguknak nagy teret s talajuk ingovány, süppedékes, könnyebb a védekezés, mint mikor megerősödtek, megtokosodtak s szilárdabb talajra állanak.

Legyünk őszinték és mondjuk meg, hogy állunk a baptistákkal szemben. Az igaz felelet csak az lehet: sehogy! Nehogy valaki arra gondoljon, hogy a papságot akarom vádolni, nem. Az hivatásának magaslatán áll s hiszem, meg is tesz mindent, amit megtehet.

Hanem az együttesen megállapitott tervszerint müködés hiányzik, a miből az ügy huzza a legrövidebbet.

Meglehet mindenkinek külön-külön módja szerint végzett való munkarendje, mellyel a bajt orvosolni akarja. A többiétől szabadon, függetlenül alkothatja meg, de azért nem bizonyos, hogy az az igazi, a helyes. Tévedhetünk egy vagy más dologban, minthogy bizonyosan tévedünk is, de többen már kevésbé vagyunk ennek kitéve. Ha mindenki csak a saját kiválasztott utján halad, nem lehet azt az eredményt elérni, a mit valamennyien óhajtanánk, hogy a baptisták hóditásának gátat vessünk. Külön-külön indulva mit az egyik helyén valónak lát, a másik helyteleniti, sőt kárhoztatja. Az erő szétforgácsolódik. Akárhányszor egyik vagy másik, a mikor rögtöni cselekedetre volna szükség, megáll, hogy mit is tegyen s midőn cselekvésre szánja magát, már tul haladt azon a határon, a hol cselekedni kellett volna. És ez mind a baptisták malmára hajtja a vizet. Mindig a jövő mutatja meg, hogy itt, meg itt nem a leghelyesebb eljárás alkalmaztatott, vagy mulasztás történt.

S most, a mikor ezeket látom, idején valónak és kötelességemnek tartom a figyelmet felhivni reá. Azon egyházmegyék, melyek területén vannak baptisták, vagy közelednek, tüzzék ki napirendre ezen kérdést s hathatósan a legapróbb kérdésig vitassák meg, hogy mikép kell ellenük védekezni, hogy terjedésöknek vele vettessék gát, vagy ha ez még nem lehetne, lagalább szükebb mederbe terelődjék. En hiszem, meg vagyok róla győződve, hogy együttes, egyöntetü eljárással bizonyos, a mostaninál több érhető el.

Olyan egyházközségekben, a hol baptisták vannak, vagy közelednek, a lelkész urak kisebb-nagyobb mértékben tudják az eredetét mozgató ügyeket s tudnak reá orvosságot, mely gyógyitólag hat, szembe szállhat s megvédheti a mi anyaszentegyházunk érdekeit. De tévedni lehet különösen egy embernek, én nem tudnám ezeket a tévedéseket pellengérezni, mert bizonyosra veszem, hogy itt mindig csak jó hiszemü lehet. Éppen ezért mulhatatlanul szükségesnek tartom, hogy kérdés tisztázására minél előbb egyesüljenek s minden esetben, minden egyes ember úgy álljon, mintha az egész egyházmegye, vagy egyházkerület volna: szilárdan, biztosan. Minden lelkész elmondva a maga véleményét, tapasztalatát, a közösben megtalálható a helyes, az igazi védekező eszköz. mód, mely eredményes, hasznos szolgálatára lehetne egyházunknak.

Ilyen irányban megvitatásra, nagyon sok kérdés vár. Nem szándékom kiterjeszkedni ezekre, vannak hivatottak, azok bizonyosan elvégzik, ha pedig hozzá nem fognak, én semmit sem tehetek ugyse. Ha egy ily irányu munkálkodás folyamatban lesz, szerény erőmmel készségesen sorakozom a dolgozókhoz. Most csupán egyről szólok. Nem elmélet, a gyakorlat adta.

A baptisták terjeszkedése ellen hathatósnak láttam a vallásos estélyeket, melyeket olyan mostoha gyermeknek tekintenek nagyon sokan. S ha mégis rá vetemednek, hivatalos formában tél-tul tákolják, tartogatják, ne mondhassák, hogy nincs meg náluk s ország-világnak elmondják, hogy bizony nem ér az semmit, kárba veszett fáradtság. Hanem a hol lelkes buzgósággal, szeretettel vezetik, ott meglátszik, fényes bizonyitékok tesznek tanuságot róla. Ismerek egy ilyen egyházközséget, a hol ilyen értelemben voltak vezetve a vallásos estélyek s bár szép számmal voltak baptisták, öt év alatt eggyel sem szaporodtak, mig körül a más községekben növekedett számuk.

Bene Lajos.

ZSINATI ÜGYEK.

Zsinati ülések.

(Április 4. 5.)

(Folytatás.)

Április 4-én először Pokoly József inditványa felett határoztak. Pokoly kéri elfogadni, mert a törvénytervezet nagyon laza és nagyon rászorul a tömöritésre. Gróf Dégenfeld József helytelennek és elfogadhatlannak tartja Pokoly inditványát. Általános tárgyalás előtt nem lehet javaslatot bizottsághoz utasitani. Ha valamit a bizottsághoz kiadnak, meg kell mondani, miért tették és mit csináljon vele a bizottság. Irányelveket kell adni. Itt ezt sem cselekedhetik.

A zsinat Pokoly inditványát el is vetette.

Ezután a tanügyi javaslat tárgyalását folytatták. Végeztek a gimnáziumokról szóló 545—549., a főiskolákról szóló 550—562., a konvent felügyeletéről intézkedő 563. és az általános határozatokat tartalmazó 564—565. §-okkal. Megemlitendő az elfogadott határozati javaslatok közül a Révész Kálmáné, mely szerint a rendes, rendkivüli és magántanárok csak ev. ref. vagy ezek hiányában ág. ev. vallásuak lehetnek; Domahidy Eleméré, mely szerint ezeknek felesége is csak ilyen vallásu lehet; Bartók Györgyé, mely megkivánja, hogy a theol. tanárok gyermekeiket kötelesek az ev. ref. vallásban nevelni. Továbbá megemlitjük Nagy József szintén elfogadott ama módositását, mely szerint a konventnek fel kell ügyelni a nem egyházi fenhatóság alatt álló iskolában is a vallástanitásra.

Még ezen az ülésen áttértek a lelkészválasztási törvényjavaslat tárgyalására is. Sass Béla bemutatta a lelkészválasztási bizottság idevonatkozó munkálatát. A zsinat a javaslatot átdolgozott formájában általánosságban elfogadta.

Az új szövegezésben a 180. §. igy hangzik: „rendes lelkészszé választható minden rendes lelkész, missziói, tábori, fegyházi, kórházi lelkész, állami, alapitványi és törvényhatósági intézeteknél müködő lelkész, theol. akad. rendes tanár, lelkészjellegü középiskolai és tanitóképezdei rendes tanár, továbbá minden olyan teljes koru helyettes és segédlelkész, aki második lelkészképességi vizsgálatának sikeres letétele után egy teljes évet folytonos gyakorló-lelkészi szolgálatban töltött.“ A hozzászólások során Széll Kálmán a második vizsga után még 2 évi gyakorlatot kivánt. Meczner Béla ellenzi ezt, mert sok az üres eklézsia, különösen az erdélyi kerületben. Igy nagyon megnehezitenék a segédlelkészek helyzetét.

Az idő előrehaladottsága következtében a vita folytatását a következő ülésre halasztották.

Április 5-én a zsinat folytatta a lelkészválasztási törvényjavaslat részletes tárgyalását. Előbb azonban elfogadták az iskolaügyi bizottság által átdolgozott 531. és 555. §-okat. E §-ok a tanárok fizetését szabályozzák. A gimnáziumi tanárok fizetésminimumának 2400, a főiskolaiakénak 3200 koronának kell lenni, de úgy, hogy ez 30 év alatt legalább 2000 koronával emelkedjék. Ez az intézkedés pedig ideiglenesnek tekintendő addig, mig a czélt, az államiakkal egyenlő fizetésmagasságot, el tudják érni.

A 280. §. felett megindult vita során még felszólaltak: Dombi Lajos, Kiss Albert, Garzó Gyula, dr. Bartók György, Morvay Ferencz, Segesdy Ferencz, dr. Antal Géza, Medgyaszay Vincze, Kérészy Barna, Miklós Ödön, Sass Béla. A szakasz Kérészy Barna ama módositásával ment keresztül, hogy a 2 gyakorlati esztendő az első és második papi vizsga közt töltendő el. Még Kiss Albert, Antal Géza, Révész Kálmán inkább stiláris módositásait fogadták el.

A 188—193. §-ok a lelkészválasztás alkalmáról és előkészitéséről intézkednek. E fejezetben dr. Antal Gábor inditványára elhatározták, hogy a megüresedett lelkészi állásokra adminisztrátorul lehetőleg szolgálati idejük szerint küldjék a segédlelkészeket.

Még a meghivásról szóló 194—200. §-okat tárgyalták le. Csak stiláris módositásokat fogadtak el ezeknél is.

(Vége következik.)

TÁRCZA.

Miért van négy evangyélium?

— Irta: *Valler József.* —

Mindenki tudja, hogy szent könyvünkben négy evangyélium van. És hogy az evangyéliumok Jézus nyilvános müködését adják elé. Kérdés: *nem volna-e elég egy evangyéliom?* Nem tudhatnók-e meg egyből is azt, amit megtudunk a négyből? Vagy talán egyik a másiknak kiegészitője? Oly formán, hogy egyik valami nevezetes dolgot kifelejtett, a másik azt helyrepótolja. Vagy egyik más módon adja elé ugyanazt, de más felfogást juttat érvényre felfogása és eléadása által. Ugy, hogy egészen másként látja a kérdést az, aki mind a négy evangyéliumot elolvassa, mint az, aki csak egyiket olvasná el, bármelyik is legyen e négy küzül.

Az is köztudomásu dolog, hogy az evangyéliumok két csoportba vannak sorozva. Egyik csoport az ugynevezett *sgnoptikusok*. Ebbe tartoznak a *Máté, Márk* és *Lukács* evangyéliumai. Ezek általában úgy tekintik *Jézust,* mint embert. S midőn az ő nyilvános életét tárgyalják, ő róla ugy irnak, mint emberről. Egy szempontból nézők. A másik csoportba tartozik a *János* evangyéliuma, amely *Jézust* nem embernek, hanem Istennek nézi. Eszerint a tudósok felosztása szerint tehát csak két evangyélium volna igazán számitható, a két csoport. T. i. egyfelől a 3 első és másfelől a negyedik.

Kérdés, hogy a három első evangyélium annyira fedi-e egymást, hogy közöttük semmi különbség nincs? Altalában és nagyjában — különösen a negyedikkel szembe állitva — igen. Amit a két felfogás különbsége eléggé magyaráz. Aki ember, az nem ugy szól és cselekszik, mint Isten. És megforditva. De e két alaptól eltekintve is, a három első egymástól is annyira különbözik, hogy mindeniknek különkülön felfogása első szempillantásra szembetünő.

A régebbi időben, ezelőtt 30—35 évvel, az volt a kérdés a theologus tudósok között, melyik evangyélium a legrégibb? Melyik idejére nézve a legelső? Melyiket ki irta? És minő időben, melyik évben irta? Talán idáig e felett már megegyeztek. Legalább az időt illetőleg. Mert hogy az irókat, azok személyét tisztázni lehetne, nem tartom valószinünek. Tárgyam e kérdést nem érinti. Nem birok annyi tanulsággal, hogy e felett itéletet birnék mondani. Az eredeti nyelven nem olvasom a bibliát. És minthogy az irók kiléte nem érdekelt soha, megvallom, erre nem is gondoltam. De olykor-olykor olvasom anyanyelvemen és tartalma felől elmélkedem. A tudós ember látszatát nem kivánom. Véleményem igazolására nem hozok fel tudósok munkáiból hasonló véleményeket. Mindig azt tartottam, hogy valami nem azért igaz, mert sok tudós ember azt állitja. Hanem azért teszem fel, mert a valóságnak megfelel. És mennyiszer megtörtént már, hogy amit sokan igaznak állitottak, kitünt, hogy nem az. Épen a theologus tudományok vitáiban. Aztán, az igazat megvallva, nem is áll rendelkezésemre sok hires tudós munkája. Mindenki tudja, hogy miért? És ezen felül az olvasót nem akarom az idézetekkel, jegyzetekkel zavarni. Sokkal inkább óhajtanám, hogy a mit irok, legyen érthető. Ha aztán az olvasó érdemesnek találja a más véleménye után tudakozódni, megteheti. Ezért a szükséges evangyéliumi idézetek tekintetében is csak az elkerülhetetlenre szoritkozom.

Egyuttal itt emlitem meg azt is, hogy ne gondolja senki, hogy a vallásnak vagy a kegyességnek rovására esik, ha a szent könyvek eredetéről, természetéről, tartalmáról, czéljáról tisztába akarunk jőni és afelől értekezünk. E könyvek az emberi felfogás szempontjából csak ugy és csak olyan mértékkel mérendők, mint más könyvek, melyeknek czélja az ember fejlődése, haladása, javulása. Ma már nem járja azt mondani pl. hogy e könyvek szentek és a ki azoknak minden szavát, minden betüjét nem tartja annak, tüzre vele. Bigottság és erkölcstelenség igenis megférnek együtt. Felvilágosodottság és kegyes jó indulat nem ellenségei egymásnak. Az istenfiaknak szabadságát nem kell butasággal korlátozni. Minden szabad nekem, bár nem minden használ.

* * *

Az evangyéliumokról tudjuk, hogy Jézus életének nem oly módon készült leirásai, mint p. o. mikor egy király megbizza az iródeákját, hogy valami esemény az ő uralkodása alatt történik, jegyezze fel az utókor számára. Nem, ezeket nem irta senki megbizásból. Legalább nyoma sincs, hogy Jézus valaha ilyen megbizást adott volna. Igen de irhatta volna valaki megbizás nélkül is, saját elhatározásából. Hogy ne irhatta volna? Csakhogy akkor nem volt annyi irni tudó ember, mint ma. Nem volt általános tankötelezettség még végrehajtatlan állapotban sem. És igen valószinü, hogy a Jézus tanitványai között épen nem igen akadt gyakorlott pennás ember. Az evangyéliumokban gyakran előforduló *irástudók* kifejezés nem azt jelenti, hogy sok ember lett volna, a kik a zsidóság kebelében történő eseményeket krónikás elbeszélések formájában feljegyezni kivánták volna. Amint az ország állami léte mind lejebb-lejebb süllyedt — s voltaképen nemzeti érzésről e korban már nem lehet szó — az indulat sem élt az iránt, hogy a nemzeti hagyományok ujabb nyilvánulásait is őrizni kéne az utókor számára. *Irástudók* és nem irni *tudók* és *akarók* azok az emberek, akik a *zsidó régi* irásokat tanulták, azokat magyarázták, azoknak változatlan fenmaradására gondot viseltek. És mivel e szent irások rendszeres felolvasása a gyülekezet előtt a zsidóknál már rég be volt hozva, ezek az irástudók végezték ezt. Igy ezek nagyobb tekintélyre tettek szert, mint magok a papok. Ezek nem gondoltak egyébre, csak a szentirásra. Nem is érdeklődtek más kérdés iránt. Egymással vitatkoztak, egymást ócsárolták vagy dicsőitették. Hanem mi történik a nép között, arra nem sokat figyelmeztek. Azt is ide kell számitanunk, hogy az iráshoz szükséges kellékek felette ritkák s igy drágák voltak.

De tegyük föl az ellenkezőt. Ugyan ki tartotta volna érdemesnek följegyezni, hogy egy szegény falusi ácsmester fia mit cselekedett? Hogy ő egyszer itt, máskor ott, ezt meg ezt mondotta? Egy beteget itt, egyet amott meggyógyitott. Ettől bizony nem fordul fel a világ. Már csupán csak azért sem, minthogy amit az ácsmester fia kezdett tanitani és cselekedni a vidéken és pedig a fővárostól meglehetős távol cselekedte. Az igazi zsidóra nézve pedig a mi Jeruzsálemen kivül történik, egyszerüen nem létezik. Ezért kell Jézusnak később felmenni Jeruzsálembe és ezért is kell ott végezni be pályáját.

És a Jézus nyilvános működése megkezdése

felől különben sem lehetett semmit feljegyezni. Hogy és hol kezdődik ez a müködés? Ki mondhatja meg azt ma? De nem lehet állitani, hogy minden előleges kisérlet nélkül csak elő áll és kiadja magát ember fiának, ki az Istent atyjának mondja? Hát nem hasonlatos az Isten országa a mustármaghoz. És nem fedezhető-e fel az evangyéliomban Jézus öntudatának fejlődése. Amint a természet országában nincs ugrás, épen ugy az Isten országában sem lehet. Mielőtt az evangyéliumban emlitett nyilvános fellépés történt volna, mennyiszer és mi szépen tanithatta az ifju társait. Mindenesetre gyakorolnia kellett magát már annak előtte is, mert igaz, hogy *Minerva* egészen készen jött a világra, de Jézus nem *Minerva,* ő ember fia. Nem érthető meg máskép az, hogy miként volt ő képes, már kevéssel fellépése után, a rosz akarattal gáncsoskodó farizeusok küldötteinek, minden zavar nélkül olyan talpraesett feleletet adni. És valamint fellépése alkalmával érthetetlen az a biztosság, az a tekintély, melyet az ember senkinek sem hajlandó oly könnyen elismerni; ép ugy az a rövid időköz, a mely az evangyéliumok szerint az ő nyilvános pályáját befogja, nem elegendő arra, hogy oly mély nyomokat ásson az emberi szivben, hogy azt még egy megbélyegzett, erőszakos halál se irthassa ki. Igenis a kezdet sokkal elébb indult, mint az evangyéliumok tudnak róla. Ez volt az előiskola, a próba ének. Ekkor kezd fejlődni az öntudat is — fokozatosan. Mikor nyilvánosan fellépik is, még nem mondja, sem tudni nem akarja, *vajjon ő ki?* Csak mikor már látja, hogy mennyien kivánják az isten országának áldásait *Césáreában*, kérdi tanitványaitól, midőn *Jeruzsálembe* indul, mit mondanak az emberek rólam, hogy én ki vagyok? Olvassa el csak valaki a hegyi beszédet és azonnal olvassa el a Jézus utolsó főpapi könyörgését és mindjárt meglátja, minő rettentő különbség van a fellépő Jézus és a halálát biztosan látó Jézus öntudata között.

A följegyezni való ott kezdődik, a mikor ő Jeruzsálemi utjára indul — és való hogy innen kezdve teljesebbek a feljegyzések. Nem mintha ki tudnók mutatni utjának minden aprólékosságát vagy legalább nevezetesebb eseményét. Hanem innen kezdve nagyjában haláláig kisérni tudjuk élete folyását. Mert kérdés, kogy ki lett volna alkalmas a Jézus környezetében arra, hogy a nappali utazás s az éjjeli bizonytalan tartózkodás fáradalmai mellett, irni akarjon és tudjon? Hát még Jeruzsálemben? nappal a templomban, a folytonos ingerkedés között, éjjel az elfogatásról való félelem szorongatása alatt? Emlitsük meg azt is, hogy a Jézus tanitványai, sőt az egész első nemzedék, amely vele társalgott, őket látta, vele érintkezett, legkevésbé sem érezte szükségét annak, hogy a mit látott, vagy hallott, azt le is irja. Jézus személyes hatásának oly nagyszerünek kellett lenni, hogy az ő beszédei, érzései, gondolatai egészen át meg átjárták a vele társalkodókat. És a mit az ember érez és tud s a miben benne él, miért kellene azt leirni. Sőt bizonyos, hogy abban a hitben éltek, hogy még azon egy nemzetség életében Jézus vissza jő és mindeneket helyre állit.

Hogy lettek tehát az evangyéliumok? Minden kétségen felül van, hogy Jézus azért választott maga mellé tavitványokat, hogy azok, a mikre ő tanitotta őket, másoknak megint tanitsák. És ő nemcsak a feltámadás után küldötte el tanitványait, hogy tanitsanak, hanem már elébb is, több izben, mert nem olyan tudományt hirdetett, a mit ellehetett volna felejteni, hanem a mit láttak és hallottak. A mustármag már dolgozni kezdett bennök, és pedig oly csodálatosan, hogy idővel nem hogy csappant volna munkakedvük, hanem minél inkább távolodtak a személyes érintkezés boldogságától, annál buzgóbbak bátrabbak, kitartóbbak lettek. Semmi nekem nem nehéz, sőt az én életem is, *mondja Pál*, nekem nem drága, csakhogy evégezhessem az én futásomat a Jézus Krisztusban. És még Pál nem is volt a Jézus tanitványa. És ha ő ilyen bizonyságot tesz a maga állhatatosságáról nyilvánosan, az egész világ előtt, a többiek, a kik vele személyesen érintkeztek, kevesebb kitartással munkáltak volna-e? Csakhogy a személyi különbözőségek, minél tovább haladnak, annál inkább kitünnek, azt nem lehet feltennünk, hogy a 12 tanitvány minden tekintetben egymáshoz hasonló lett volna s a Jézus tanitásait, cselekedeteit egyformán fogta volna fel, nem is voltak mindig folytonosan, egyszerre együtt Jézussal. És nem is hallott mindenik épen mindent, és nem is láthatott. E szerint igen könnyen egy és más kérdésben egymástól különbözhettek. Sőt a személyes benyomása is Jézusról egyiknek különbözhetett, és különbözött is, a másikétól. Személyes együttlétük alkalmával e különbségek nem tüntek ki, maguk az apostolok egymással szemtől szembe nem is torzsalkodtak. Az emlékek nagyszerüsége minden kicsinyes emberi gyarlóságon felül emelte őket. De a mint egyik itt tanit, a másik amott.. a hallgatók különbségeket fedeznek fel a tanitások között. Én a Pálé vagyok, én az Apollosé; és a Kéfásé, én a Krisztusé.. .És ezek az eleinte csak árnyalatbeli különbségek hova tovább lényegbeli külömbségekké növik ki magukat. Mondom, hogy nincs más evangelium csak egy — igy mondja Pál — és csak az az egy, a melyet én hirdettem néktek; a melyen kivül, ha valaki mást hirdet, ha az istennek angyala lenne is. .átok legyen!

Pál tehát, hogy az ő egyházai el ne felejtsék, hogy mit tanitott, emlékezteti őket levelében; igy és igy irtam le előttetek a Krisztust, a mint emlékezhettek is rá, miért mondják némelyek, hogy nem ugy van? És a mint Pál megirja a galáciabeliekhez levelét és ezek erre hivatkoznak, ezt és ezt irta nekünk Pál, ellenkezőt hiába beszéltek....a többi apostól is felveszi a tollat. Mint p. o. a Pál apostól hitről való tanitásaira felel a Jakab levele: mit ér valakinek ha hite van? de cselekedetei nincsenek. Ha valaki szegény és hozzátok megy s azt felelitek neki, hogy menjetek el és elégedjetek meg, de nem adtok nekiek enni, mi haszna lesz abból azon szegénynek? a hit cselekedet nélkül semmi.

(Folyt köv.)

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Ref. Zeneközlöny. Előttünk fekszik a Ref. Zeneközlöny negyedik (áprilisi) száma is a szokásos csinos kiállitásban s érdekes tartalommal. Az *Orgona-rovat* öt egyházi éneket közöl orgona-letétben. Az átirók *Borsodi* Emil, *Szalay* Béla s ifj. *Fövenyessy* B., akik szinte versengtek, hogy minél becsesebbet és használhatóbbat nyujtsanak. Az Orgona-rovat továbbá *Lányi* Ernő, *Varga* József, *Borsodi* Emil s *Sarudy* Ottó preludiumjait hozza s ez eredeti, becses darabokat bizonnyal örömmel fogadják orgonistáink. Az Énekkar-rovatban *Molnár* Imre irja át férfikarra a próbaénekeskönyv 195-ik énekét, *Szügyi* József vegyes karra az erdélyi énekeskönyv XXXIV. énekét s *Máczai* Sándor egy hatásos gyászdallamot ad férfikari letétben. Ugyancsak e rovatban látjuk *Seprődi* János három hangu eredeti, vallásos hangu szerzeményét s Sz. *Nagy* J. „*A reményhez*“ cz. hangulatos férfikarát. Az *Iskola-rovat* három éneket és dalt közöl két- és három hangra *Deák* Gerő, ifj. *Fövenyessy* B. s *Gáspár* János átiratában.

Az itt részletezett tartalom mindenkit meggyőzhet a ref. Zeneközlöny nélkülözhetetlenségéről s ezért ismételten a legmelegebben ajánljuk lelkészeink és tanitóink figyelmébe e derék folyóiratot. Ugy tudjuk, hogy a szerkesztő-kiadó (ifj. Fövenyessy Bertalan, ref. orgonista, Sárospatak) szivesen és ingyen küld mutatványpéldányt.

Uj könyvek: Ilosvay (Kollár) Vilmos: Az egy Isten szentháromságának fogalma fejlődéstörténeti és ismerettani szempontból. Budapest, 1905. 56 lap. Ára?

Jellemtani törekvések. A Magyar Pestallozzi Társaság Évkönyve. Budapest, 1905. 80 lap. Ara 1 korona.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsborsai egyházközségünk néhai Jónás Bálint utódjául megválasztotta *Bokor* Sándor kolozsvár—hidelvei h. lelkipásztort. Az egyházközségnek is, az uj papnak is gratulálunk.

Alapitványok a kolozsvári kollegiumnál. Az 1866—67-ik évben érettségi vizsgát tett kolozsvári ref. kollegiumi tanulótársak intézetük javára 2430 kor. 34 fill. összegü alapitványt tettek. Az iskola midőn szórja áldásait, magának is terem gyümölcsöket. A másik alapitványt *Megyeri Dezső* kolozsvári volt szinigazgató tette, tavaly elhunyt Kálmán nevü fia emlékére, 1000 korona összegben, melynek kamatját minden év végén egyik jeles IV. oszt. tanuló kapja. A veszteség igy változik át lelki nyereséggé, s az egyik ember fájdalmából másra öröm fakad. A nemes lelkü fundatorok fogadják a sajtó hálás köszönetét.

Nagyenyedi kollegiumunk tanárai memorandumot nyujtanak be az igazgatótanácshoz, melyben kérik, hogy fizetésük korpótlékos rendszer szerint a Wlassics—Széll-féle törvénynek megfelelőleg rendeztessék. Mivel pedig erre jövedelemforrás nem igen van: önként lemondanak mindazokról a pótlékokról és illetményekről, melyekhez törvényes joguk van, a tanári lakások földszintjének és veteményes kertrészeknek haszonbéréről, az utazási átalányok $^1/_3$-ról, végül ingyen vállalják és végzik a szertárak és muzeumok gondozását. Igy megtakaritható volna 5400 kor., a fizetésrendezés pedig (2600 kor. alapfizetés, 600—600 kor. ötödéves pótlék) évi 5800 kor fedezetet kivánván, igy csupán 400 k.-ról kellene gondoskodni. Örvendetes dolog, hogy ha a Bethlen kollegium az állami segitség igénybevétele nélkül is kitudja állani a versenyt bármely középiskolával nemcsak tanügyi tekintetben, de tanárainak javadalmazása dolgában is.

„Segédlelkész s iró." Ezt a szép czimet irta a saját neve alá egyik fiatal óriásunk, ki előfizetést nyit „Mélység és magasság" czimen megjelenendő prédikációs könyvére. Szót sem vesztegetnőnk erre a dologra, mert elvégre Göre Gábor is biró *urnak* irja magát, Hazafi Verai pedig *költőnek*, sőt egy Tamás nevezetü nyirbátori evangyélista egyenest *prófétának* szignálja magát, hogy ha nem látnánk a dolog mélyén egy elszomoritó szimptomát, mely világosan kitetszik egy némely külső körülmény összetalálkozásából, *J. I.* segéd lelkész s iró előfizetési felhivást küld széjjel. Ez még hagyján. De mellékeli az arczképét is. (Megkell vallani igen csinos fiu.) Véletlenül pedig pályázik a pesti papságra s épen a választási campagul alatt küldi el ezeket az apró kortes lapokat, — csupa véletienségből inkább az asszonyoknak — melyből megláthatni először: hogy szép, derék fiu; másodszor: hogy könyvet ad ki; harmadszor hogy *ő iró*; ha kell becsületszavára állitja, hogy ő iró. Az igaz ugyan, hogy iróvá valakit az irodalomtörténet avat fel, de ha J. I. az irodalomtörténet itéletére várna, addig betöltenék a pesti papságot. Már pedig hitvány egy pegarus az, a mely csak a Parnasszuson nyargalászik s nem robog be borostyánkoszorus gazdájával egy zsiros paróchia udvarára. Szomoru dolog, ha az uj testamentum papjai a maguk kelletésében és a törtetésben tul tesznek ó testamentomi felebarátainkon.

Értesités és kérelem. Tisztelettel tudatva lelkésztársaimmal s minden illetőkkel e hó 10—15. között jelenlegi állomásomról a rettegi papi állomásra költözésemet; kérem, hogy a széki esperesi hivatalhoz vagy hozzám intézendő megkereséseket ezentul Rettegre (Szolnok-Dobokam.) küldeni méltóztassanak. *Sófalvy* Károly, ref. lelkész, széki esperes.

A Miatyánk és a bibliai kritika. Az angol „Parlamentary Paper" 1903. évi 53. számában van közölve a parlamenti határozat — az angol magas egyház helyzete magyarázza ezt — hogy a Miatyánk harmadik kérésében a vesszőt ezután *„miként a földön"* **elébe** kell tenni s nem utána, mint eddig volt. A látszólag kicsiny jelentőségü dolognak egy mélyebb biblia kritikai jelentősége van, az tudniillik, hogy ezzel az angol hivatalos egyház a Miatyánk exegesisének azon formájához csatlakozott, hogy *„miként a mennyben, ugy a földön is"* e rész vonatkozik nem csak a harmadik kérésre: *„Legyen meg a te akaratod"*, hanem az elsőre is és másodikra is, t. i.: *„Szenteltessék meg a te neved"* és *„Jöjjön el a te országod"* — miként a mennyben, ugy a földön is. E felfogást követeli ujabban Vestcott-Hort az u. n. Opus imperfectum czimü ősrégi kommentár alapján, a melyet Fr. Kauffmann az Ulfilas iskolájához számit s amely erre vonatkozólag a következőket irja: *Communiter autem accipi debet quod ait Sicut in coelo et in terra: id est Sanctificetur nomen tuum, sicut in coelo et in terra. Adveniat regnum tuum, sicut in coelo et in terra. Fiat voluntas tua sicut in coelo et in terra.*

„Nagyváradi Biblia" eladó Siklódon (u. p. Etéd Udvarhelymegye) Bakó Mózesnél. A ki e sorsüldözte biblia iránt érdeklődik: forduljon alólirotthoz, vagy a tulajdonoshoz. Orbán József, siklódi ref. lelkész.

A néhai Szász Gerő „Uj folyam Praedikátori Tárából" (mit a könyvárjegyzékek „elfogyott"-nak jeleznek) 2. és 3. köt. még nehány új péld. maradt az örökösöknél. Az érdeklődők szerkesztőségünkben is megrendelhetik, mig a készlet tart.

A szászsebesi ev. ref. templom és papilakra kegyes adományokat küldöttek még, miért is fogadják az egyházközség mély tiszteletét, örök háláját:

(Folytatás) Debreczeni Elek szijgyártó ivén Tövis: Dr. Boér Jenő 10 kor., Inczefi Albert 1 kor. 20 f., N. N., Sultz Dániel és neje, Vass András, Nagy Lajos 1—1 kor. Borza Jenő, Sylveszter Ferencz, N. N., Kovács Lajos 40—40 fill. K. B. 30 f., N. N. 20 f. (összesen 17 kor. 30 f.) Uskert Géza ivén Lipótvár: Szabó Gyula, Schvarcz Ignácz, Ambrus Dávid, Zsoroczky Endre, Rozner Miklós, Sztuharik Márton, Czetti István, Butyka György 40—40 f., Hoffbauer Antal, Új Géza, Csernő Mihály, Jeszeniczky Vilma, Szabó Lajos, Stipánovics Márton 30—30 f., Szvellik József, Návrát Lipót, Valentin Lajos, Buzási Mihály 20—20 f. (össz. 6 kor. 40 f.) M. kir. bány. és erd. akadémia ig. Selmeczbánya: Szentiványi Gyula, dr. Böckh Hugó, Bolemann Günther, Fekete 1—1 kor., K. A. 45 f. (össz. 5 kor. 45 f.) Rimler Gyula szöll. és borászati felügyelő ivén Budapest: Solyom Albert és neje 5 kor., Rimler Gyula 3 kor. (össz. 8 kor.) Lintkó Gyula jbiró ivén Korpona: Vutki János, Lehotsky Gusztáv, Cáblk János 1—1 kor. (össz. 3 kor.) I. számu csendőrkerület ivén, Kolozsvár: Almássy főhadnagy, Szentpéteri Ambrus, Szász, Moldvai, Kiss Domokos 1—1 kor., Burg, Kaba 40—40 f., Letső 50 f., Paszerár 10 f. (össz. 7 kor 50 fil.) Pál Mihály csendőr Priszlaptető, 2 kor., M. kir. Állampénztár ivén Komárom: Kiss Zsigmond gyüjtése; Kocs gyüjtő ivén 5—5 kor. Kömlöd gyüjtőivén 4 kor. 40 f. Csiz gyüjtőivén 60 f. (össz. 15 kor.) Vasváry Aladár ivén Sztojka-fürdő 3 kor. M. kir. Honvédgy. ezred tisztikara Brassó: Milodánovics őrnagy, S. J., Kiss százados 2—2 kor., Duttkay hadnagy, Kemény, Horváth, Hadházy, Rinea hadnagy 1—1 kor. (összesen 11 kor.) Végh Ferencz máv. jegykiadó ivén, Magyar-Gorbó: Végh Ferencz, id. Bányai János 1—1 kor., Moldvai György 40 fillér, Deretei György, Deretei István 20—20 f., Antal Irén 14 fillér (össz. 3 kor. 34 f.). Kiss János püőri biztos ivén Fehértemplom: Kiss János, Hoffmann Henrik 1—1 kor., Keresztes Antal, Balogh Sándor 60—60 f., Rodor, Vertz János, Bátori Ferencz, Juhász Vladimir, John, N. N., Nikolics Miklós, Dunszky, Köti Arpád, Galád András 50—50 f., Ó. Miklós, Lillin Gyula, B. B., Michael Felbersohn, Toroczkay József, Románer Pál 40 -40 f., Mihájlovits Péter 30 f., Dinai, Dragomir 25—25 f. (össz. 11 kor. 40 f.) Sárosmegyei m. kir. épitészeti hiv. ivén 9 kor. Bogáthy Lajos ivén Érsekujvár: Rekxe László 60 f., Schneider Lajos, Mattyók Gyula, Luzsicza János 20—20 f.,

Pómi Lajos. Handlik József 10—10 f. (összesen 1 kor. 50 f.) Csendőrőrs ivén Rózália: Szabó Máté, Farkas Péter, Zsik Ábrahám 1—1 kor. (össz. 3 kor.) Csendőrőrsp. ivén Viszka: Dán Lőrincz, Balázs Dénes 1—1 kor., György András 50 f., Csiki Zsigmond 30 f., György Imre, Pécsi Mihály 20—20 f. (össz. 3 kor. 20 f.) M. kir. csendőrőrsp. ivén Szováta: Vincze István, Vig Sándor, Egy valaki 1—1 kor., Csisián Simon 80 f., Köncze János, Kovács József, Nagy Vendel 60—60 f., K. János biró 40 f. (össz. 6 kor.) 21—4. honvédzászlóalj tisztikara Dés: Szabó István őrnagy 2 kor., Láng 1 kor. (össz. 3 kor.) III. ker. kulturmérnöki hiv. ivén Miskolcz: Zayzon Géza 2 kor. M. kir. sóbányahiv. ivén Parajd: Benedek Kálmán 1 kor., dr. Kovácsné 2 kor., N. N., Mekkey Péter, Pajitbliser 50—50 f,. Daróczi Albert 40 f., Illyés Albert 30 f., Ambrus Ambrus, Ungvári Mihály, Czodik Samá, ifj. Fleiss József, Stein Izsák, Moldován Ödön, Kovács, Keresztesné, György Lila, Szász Julcsa 20—20 f. (össz. 7 kor. 20 f.) Déchy Ferencz ivén Szombathely: Déchy Ferencz 2 kor., Schreiner János 1 kor., Rieger Antal 60 f., Öri László 40 f. (össz. 4 kor.) Czippán József csendőr Herczegszöllős 1 kor. Csendőrőrs ivén Czecze 1 kor. Fülöp Nándor csendőrőrsv. ivén Féltorony: Fülöp Nándor, Fülöp István 30—30 f., Nagy Károly, Lenner János, Koltay Péter, Petrovits Nándor 20—20 f. (össz. 1 kor. 40 fillér). (Folyt. köv.)

GYÁSZROVAT.

Bihary István gyakorló-iskolai tanitó folyó hó 14-én reggel 7 és fél órakor, életének 55-ik évében meghalt. A megboldogult 34 évig szolgálta a magyar tanügyet hiven, lelkiismeretesen és ritka szép eredménnyel. 1873—1880-ig mint igazgató-tanitó Magyarvalkón, 1880-tól halála napjáig a Bethlen-kollegium tanitóképző-intézetével kapcsolatos gyakorló-iskolánál. Emlékezete áldott lesz, hiszen egy egész emberöltő ifju nemzedékének elemi oktatásába irta be kitörülhetetlen betükkel. Temetése f. hó 15-én volt Nagyenyeden.

HIVATALOS RÉSZ.

341b—1905. sz.

PÁLYÁZAT

a széki ev. ref. egyházmegyébe kebelezett s a melegföldvári anyaegyházhoz csatolt *katonai* ev. ref. társegyházközség *lévita-tanitói* állomására.

Javadalom dijlevél szerint: 1. Lakás és kert. 2. 28 h. 133 □öl föld, 104 kor. 80 f. 3. Házbér jövedelem 16 kor. 80 f. 4. Készpénz 24 kor. 40 f. 5. Stóla temetésért 1 kor. 60 f., lelkész jelenlétekor 80 f.

Kötelessége a lévita és tanitói összes teendők teljesitése.

Dijlevél szerinti összes javadalom, melyet az állam 354 koronával 500 koronára pótol ki, a földek adóját a haszonélvező fizeti.

Kellően felszerelt pályázatok Sófalvy Károly széki espereshez folyó évi május hó 5-ig Retteg (Szolnok-Dobokam.) küldendők.

Kolozsvár, 1905. április 18.

Dr. Bartók, püspök.

404—1905. sz.

PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kalotaszegi egyházmegyébe kebelezett mérai ev. ref. papi állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom dijlevél szerint: tisztességes lakás gazdasági épületekkel és kerttel. 1600 korona értékü fizetés, melyből 206 kor. 58 fill. a 10 hold can. portió bérértéke; 686 kor. a termény kepe értéke, 20 kor. a legeltetési jog értéke és 805. kor. 73 fill. kongrua 20 kor., a stóla átlagos értéke. A mérai és a nádasdi áll. iskolánál teljesitendő vallástanitásért 140 kor. ez időszerinti tiszteletdij.

Kötelességek: ugy az anya- mint a nádasdi szórványegyházban a rendes lelkészi teendők ellátása és a növendékek vallásoktatásának teljesitése.

Pályázati határidő május 15. Folyamodványok nt. esperes aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1905. április hó 17.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 400—1905.

PÁLYÁZAT.

A v.-hunyadi ev. ref. egyházmegyébe kebelezett nagypestény—klopotivai társegyházközség lelkészi állomására pályázat nyittatik.

Jövedelem, a legujabban (905. febr. 23-án) megerősitet dijlevél szerint: Tisztességes lakás és kert haszonélvezetén kivül, földek jövedelme 704 kor. Az egyházközségek pénztárából félévi előleges részletekben 360 kor. Stóla 29 kor. Összesen 1093 kor. Megengedétt kiadás 215 kor. 14 f. S igy tiszta jövedelem 877 kor. 14 f., mit 722 kor. 86 fill. államsegély egészit ki 1600 koronára.

Ehez járul a n.-pestényi áll. iskolában végzett vallástanitásért 100 kor,

Pályázati határidő május hó 20.

A lelkészi minősitvény s más kellő okmányokkal felszerelt szolgálati kérvények ntü Bartha Lajos esperes urhoz küldendők bé Tordosra, u. p. Szászváros.

Kolozsvár, 1905. április 17.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 323—1905.

FELHIVÁS.

Felhivom tiszt. paptársaimat, sziveskedjenek utasitani azon, egyházközségünkben lakó papi és tanitói özvegyeket és árvákat, akik az udvarhelyi egyházmegye gyámintézetétől segélyt nyerni jogosultak, hogy életben létüket, illetve özvegységüket igazoló bizonyitványaikat f. évi május *5-ig* küldjék be tiszt. Bedő András pénztárnok aához Bikfalvára (u. p. Székelyudvarhely). Az elkésve érkező folyamodványok nem vétetnek figyelembe.

Alsósófalva, 1905. április 14.

Ifj. Péter Károly, esperes.

Sz. 324—1905.

KÖRLEVEL

az udvarhelyi egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

Az egyházmegyei képviselők 3 éves megbizatása lejárván, felhivom tiszt. lelkésztársaimat, hogy a választást az „Utasitás“ idevonatkozó rendelkezései értelmében *f. hó 21-én,* esetleg *24-én* hajtassék végre s a választásról szóló jegyzőkönyvi kivonatot *f. hó 27-ig,* zárt boritékban (ráirva: „e. m. képviselőválasztás tárgyában“) terjesszék be hozzám.

Egyuttal sziveskedjenek utasitani a felekezeti tanitókat, hogy az általuk választandó 7 tanitó-képviselőre szavazataikat, szintén zárt boritékban és az emlitett jelzéssel, *f. hó 24-ig* küldjék be.

Agyagfalva, Bágy, Bögöz, Bözöd, Dálya. Ege, Felsősófalva, Homoródszentmárton, Kissolymos, Küsmőd, Nagygalambfalva, Parajd, Siklód, Szenterzsébet. Szolokma és Telekfalva egyházközségek 1904. évi állapotáról a lelkészi „Jelentés“-ek (vizsgálati feleletek) maig sem érkeztek be. Felhivom tiszt. lelkész aait, hogy azokat *f. hó 30-ig* mulhatatlanul terjeszszék be. A „Jelentés“-ek végére odairandó az a határozat, melylyel a presbiterium, illetve egyhközs. közgyülés a lelkész jelentését tudomásul vette. Ezen záradék nélkül a „Jelentés“-eket nem fogadom el.

Alsósófalva, 1905. ápril. 14.

Ifj. Péter Károly, esperes.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *17-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. április 27.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Reakczió?!

Zsinatunk második ülésszakának tárgyalásairól s az azokban megnyilatkozott szellemről és irányzatokról nemsokára el fogjuk mondani „megfigyeléseinket.“

Az egészből azonban előlegeznünk kell egy kérdésnek a tárgyalását; azt, a mely — ugy látszik — érdekelt körökben is visszatetszést szült s a melyről a politikai sajtó egyik organuma, a „Pesti Hirlap“ sulyos kritika kapcsán emlékezett meg. *Ez a tanárokról szóló szakasz azon rendelkezése, hogy „feleségül református vagy legalább lutheránus nőt vegyenek.“*

A zsinat ez intézkedését azonnal megtámadta a „Pesti Hirlap“ s nem kevesebbet tett, mint a szent liberálizmus nevében reakczióval támadta meg a zsinatot s kilátásba helyezte, hogy ő Felsége „az országos törvények rendelkezéseivel ellenkező ezen intézkedéséhez a zsinatnak, nem fog hozzájárulni.“

De ugy látszik sérelmesnek tartja magára nézve ez intézkedést a református tanárság is, mert az „Országos reform. tanáregyesület“ e héten Budapesten tartandó közgyülése elébe, különböző helyekről jött inditványok kapcsán, az Egyesület Igazgató-választmánya oly előterjesztést tesz, mint a „Magyar Szó“-ból értesülünk, hogy az egyesület irjon fel a zsinathoz, hogy e határozatát, egy másik, fegyelmi intézkedéssel együtt, változtassa meg.

Hogy a politikai sajtó a zsinat összes tárgyalásai során nem méltatott egyetlen kérdést sem arra, hogy annak a magyar nemzeti, állami és társadalmi életre való vonatkozásában elmondja a maga álláspontját és véleményét, hogy érdeklődését nem tudta ennyire fokozni sem az egyházi adózásról, sem az 1848. XX. t.-cz. végrehajtásáról lefolyt zsinati tárgyalás: az igen szomoru világitásban mutatja be azt, hogy minő méltatásban részesül a magyar ref. egyház három millió szinmagyar népének egyik legfontosabb életköre a politikai sajtó részéről s mennyit törődik ez a sajtó annak a népnek ily fontos életérdekével, a melyre pedig jelentősebb politikai hullámvetéseknél, különböző czimek alatt oly szivesen utaznak.

Hogy épen ezt a kérdést s ép' a „Pesti Hirlap“ miért választotta különös érdeklődése tárgyául egész egy vezérczikk erejéig: azt most nem kutatjuk. De mert — ugy látszik — az ő felfogását osztja az „Orsz. reform. tanáregyesület“ bizonyos része is: ez kötelességünkké teszi, hogy a kérdéshez hozzászóljunk.

Előre is ki kell jelentenünk, hogy magunk is nagyon sajnáltuk e rendelkezést; azt t. i., hogy ilyent *hozni kellett.* De hogy kellett s hogy a zsinat igen helyesen tette, hogy meghozta: annak legfőbb bizonyitéka épen a tanárok egy részének ellene való állásfoglalása. Ha ide jutottunk belsőleg: akkor, — mig ez a belső megváltoztatható lesz — orvosszerről kellett gondoskodni külsőleg. Ha a várfalak meggyengültek és ingadoznak: mig ujra épithetnők, meg kell támasztani kivülről. Ez egyházunknak maga iránti kötelessége volt s bünös mulasztást követtek volna el azok, kik az állapotokban való szükséget látva: az intézkedést mellőzték volna.

Némelyek miatt általánositva, évek óta mind hangosabbá vált a panasz, hogy a református tanárság nem azonositja magát eléggé egyházával. Mindig tiltakoztunk az általánositásban rejlő igazságtalanság ellen, de el kellett ismernünk, hogy egyes tagokra nézve — kiknek száma bizony szaporodott — a panasznak igaza volt. Az egyháztól való elidegenedés egyik symptomája volt, hogy a vegyes házasságok — nem egy esetben reversálisok adása nem protestáns részre — szaporodni kezdtek, sőt feltünő mérveket öltöttek. A „Pesti Hirlap“ jóvoltából ez az állapot, most a liberálizmus védelme alá helyeztetik s a változtatási törekvés a reakczió nevével bélyegeztetik meg.

Hát bocsánatot kérünk, úgy tetszik nekünk, hogy talán már elég lesz az olyan liberálizmusból, a mely az egyén jogait folytonosan a köz rovására terjeszti ki; a mely, mig

egyfelől a kötelességeket a köz nyakába sózza, a maga számára az önkény határához közeledő szabadságot követel. A liberálizmusnak olyan lipótvárosi értelmezése, amely az egyén szabadsága érdekében a közt szabad prédának adja át, már nagyon rosz hirbe hozta a liberálizmust. Ideje, hogy az igazi liberálizmus nevében tiltakozzunk az ilyen kinövések ellen. Igy e kérdésben is.

A református tanár az egyházi státushoz tartozik, kinek ugy magának, mint egész családjának az existenciáját egyháza adja és biztositja.

Joggal megköveteli tehát tőle, hogy ugy maga, mint egész családja ennek az egyháznak érdekeit szolgálja; és pedig nemcsak formákban, de lélekkel és lélekben is.

A református iskolákat nem azért tartotta fenn századok óta s tartja ma is óriási áldozatokkal fenn az egyház, hogy egy nehány református *keresztlevelü* ember számára biztositson folyton busásabb javadalmu állást; hanem azért, hogy azokban az iskolákban ifjuságunk református vallásu nevelést, karaktert, világnézetet nyerjen. Ezt pedig sem tankönyv, sem példatár nem adhatja meg, hanem csak a tanár nevelő személyisége, munkája, példaadása. Oly példa pedig, amely nem hazudtolja meg az életben azt, amit az iskolában tanit. És ide nemcsak a kétszerkettőt számitjuk, hanem a lélek hármoniájának legmagasabb nyilvánulását: a vallásos életet s a lelkiismeret világát is.

A protestántizmus nemcsak megengedi, sőt követeli a vallási türelmet s ez alapon nem tiltja hiveinél a vegyes házasságot. De nyilván csak azzal az indokolással, amit Pál apostol is ád az I. Korinth. levélben. Az olyan vallási türelmességet azonban, mely a hitbeli meggyőződés helyett vallási indifferentizmuson alapszik s amely ennélfogva a lelkiismeret magasabb követelményeivel nagyon felületesen csinálja meg a maga számadását, a protestántizmusnak támogatnia nem szabad. Eléggé megadtuk már ennek az árát diplomás középosztályunk nagy részének egyházi és vallási közömbösségében.

A sérelmesnek jelzett határozatban az a külső intelem nyilvánul, hogy lelke mélyén református vallásu, komolyan vallásos világnézetü tanárokat követelünk iskoláink számára. Ennek pedig nyilvánulnia kell minden téren s legelső sorban a családi életben is.

A mi tanáraink nem lehetnek az államiak módjára *csak tanitók*. Nevelőknek kell lenniök, a mik pedig nem lehetnek erősen kidomborodó vallásos jellem nélkül. Ezt akarta kifejezni a zsinat határozata.

Ujra mondom, sajnálni lehet, hogy a zsinatnak ilyen határozatot hoznia kellett; de fájdalom szükség volt rá s kötelességét teljesitette, hogy meghozta.

Az ellen pedig mint egy ember fognánk tiltakozni, ha valaki merészkedne megpróbálni törvényünket ezért kifogásolni, mert ez a vallásszabadság és egyházi autonomia kérdése. Szerencse, hogy a királyi palotában nem a lipótvárosi liberálizmus uralkodik!

Presbiter.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1905. április 20.

Elnökölt báró *Bánffy* Dezső ehker. főgondnok. Jelen voltak: dr. *Bartók* György püspök, *Simó* Lajos ehker. főgondnok, *Kenessey* Béla főjegyző, *Becsek* Lajos, dr. *Sárkány* Lajos, *Váró* Ferencz, *Incze* Gerő, *Sándor* János ig. tanácsosok, dr. *Kádár* János titkár, *Maksay* János számvevő és *Módy* Elek levéltárnok, mint ülési jegyző.

Az ülés megnyitása után első sorban Becsek Lajos ig. tanácsos aa., mint fölkért szakelőadó referált egy személyi ügyet, melynek elintézése után, előbb a titkár, majd a tanügyi előadó s végül a számvevő aa. előadásában nyertek elintézést az alább ismertetendő ügyek.

Br. Bánffy Dezső rangidősb főgondnok aa. ajánlatára hozzájárult ig. tanácsunk ahhoz, hogy a f. évi rendes egyházker. közgyülés május 20-ikára hivassék össze és kijelölte egyuttal a közgyülés fontosabb tárgyait.

A folyó 1905. év három első hónapjáról bemutatott ügyforgalmi kimutatásból megelégedéssel konstatáltatott, hogy az ügymenetben fennakadás nincsen.

A zsinati elnökség megkeresése alapján fölhivta ig.-tanácsunk az összes egyházközségek presbytériumait, hogy Knox János hirneves skót reformátor, születésének négyszázados évfordulója alkalmából, valamely módon emlékezzenek meg a nagy reformátorról.

A magyarfodorházi egyházközs. kérése folytán kilátásba helyezte ig. tanácsunk, hogy az ujfalusi desolált egyházközség központi kezelés alatt álló tőkéjéből templomépitési kölcsönt fog részére folyósitani, ha egyébként az épités ügye kellőleg előkészittetik.

Pelekeszii egyházközségünknek megengedtetett, hogy központi kölcsöne után, ebben az évben törlesztést ne fizessen.

Kolozsvári házaink egyik nagybérlőjének bizonyos kényelmi berendezések létesitése iránti kérése nem volt teljesithető.

A kalotaszegi egyházmegyei tanács azt inditványozta, hogy a munkaképtelen lelkészek mellett alkalmazott segédpapok hatalmaztassanak fel rendes adminiszráczióra. Ez inditvány azonban, a tárgy 28. §-val ellenkezvén, elfogadható nem volt.

Horváth Miklós marosvásárhelyi kir. táblabiró és neje 1000 K-ás alapitványt tettek le ottani kollegiumunkhoz, elhalt fiok emlékére. Hálás köszönettel elfogadtatott.

Tudomásul vette az ig.-tanács a kolozsvári egyházközség ama határozatát, mely szerint a hidelvekörі papi állomást, a f. év szeptember havára rendes lelkészszel fogja betölteni.

A fotosmártonosi, vistai, némai egyházközségek és a nagyenyedi kollegium adásvevési, illetve csereszerződési megerősittettek.

A kaczkói egyházközség indokolt kérésére kiutalta ig.-tanácsunk a papi állás központi segélyeinek időközi részleteit, holott ezekhez az egyházközségnek, szabály szerint, igénye nem lehetne.

A nagyenyedi Bethlen-kollégium ismét fölterjesztvén a „Kéthattyu“ szálloda eladására vonatkozó határozatát, a 100,000 K vételári összeggel kiállitott adásvevési szerződést ig.-tanácsunk is megerősitette.

A villamvilágitás létesitése Kolozsvár városában folyamatba indulván, ig.-tanácsunk is kimondotta, hogy az összes bérházak közhelyeire beszerelteti a villamos lámpákat, nemkülönben az igazgatótanácsi iroda helyiségeibe is.

A püspöki özvegyek nyugdijalapjának megalapitására vonatkozó javaslatra nézve az összes kollegiumok és egyházmegyék elfogadó nyilatkozatot tettek, a szilágyszolnoki egyházmegye kivételével, mely a kérdést napirendről levétetni ajánlotta. Ig.-tanácsunk, a vélemények többsége alapján, közgyülés elé terjeszti a javaslatot, azzal a kiegészitéssel, hogy a mennyiben a képzendő alap esetenkint engedni fogja, évi 1500 koronánál magasabb nyugdijösszeg is legyen folyósitható a püspöki özvegyek részére.

A halotti koszoruknak a templomokból leendő kitiltása tárgyában nem látta czélszerünek ig.-tanácsunk közgyülési határozatot provokálni, hanem abban állapodott meg, hogy az egyházközségek autonomikus jogkörében elintézendőnek hagyja e kérdést, mert egy általános tiltó rendszabálylyal sokhelyt kellemetlenségekre lenne ok.

Az üresen álló papi lakások felől bekért jelentésekből megnyugvással vette tudomásul az ig.-tanács, hogy az ilyen esetek csak szórványosan fordulnak elő és legtöbb helyen indokolva is vannak. E kivételes esetek megszüntetése tárgyában intézkedés történt.

Az alsórákosi papilaképitést, 10,000 K költségvetési összeg keretében, engedélyezte ig.-tanácsunk, kiutalván egyuttal az épités czéljaira az egyház központi kezelés alatt álló 4000 K tőkéjét, visszahelyezés föltétele mellett.

Ez ügygyel kapcsolatosan utasitást nyert a titkár aa., hogy jövő ülésünkre készitsen előterjesztést arra nézve, hogy a visszahelyezés föltétele mellett kiadott központi betét-tőkék pontos restituciója miként volna, a restituáló egyházakra nézve is előnyösebb kamatláb és tőkésitési föltételek mellett, pénzintézetileg, nevezetesen a Közhasznu Szövetkezet utján eszközölhető?

A sepsiszentgyörgyi székely Mikó-kollegium előljárósága országos jellegü emlékünnepélyt szándékozik rendezni, f. évi szept. hó 4-én, néhai gróf Mikó Imre századik születési évfordulója alkalmából. Ig.-tanácsunk örömmel vette tudomásul emez elhatározást és kimondotta, hogy az egyházkerület képviselete is részt vesz az ünnepélyen.

Szamosfalvi egyházközségünk pártolást kért ama folyamodásához, melyben a földmivelésügyi miniszteriumot egy szamosfalvi telepitési akczió megindítására kéri. Minthogy azonban e kérdés nem egyházhatósági jogkörbe tartozik, ig.-tanácsunk nem járulhatott hozzá a folyamodás pártolásához.

A rettegi egyházközség és volt lelkésze közötti végleges leszámolásra vonatkozó határozatok főhatósági megerősitést nyertek.

Jáni Lajos, martonfalvi lelkész indokolt kérésére a korábban kiküldött orbai egyházmegyei biróság helyett, a nagyenyedi egyházmegye biróságát delegálta ig.-tanácsunk a fenforgó ügy elintézésére.

Péter Antal apanagyfalusi lelkész mellé, ideiglenes kápláni állomás szervezése engedélyeztetett, miután az érdemes agg lelkész egészségi állapota nagyon megrendült.

Az egyházkerület dési bérházainak egyike a mult ősszel, ideiglenes szerződéssel eladatván, miután a vásárló személyi körülményeiben időközben változások állottak be, az ő kérésére ig.-tanácsunk a vásártól visszalépett.

A magyarnagyzsombori egyházközség volt lelkésze, kisebb hivatali mulasztások miatt, fegyelmileg elmozdittatott állásától és ennek folytán tőle a miniszterium három egymásutáni évre megvonta a kongruát. Ig.-tanácsunk előterjesztéssel élt a törvénybe bele nem magyarázható emez eljárás ellen, de eredménytelenül, mert az elsőfoku itélet oly messzemenően fölösleges indokolással készült, hogy emiatt tényleg a további jogorvoslat keresésének lehetősége ki van zárva.

Titkár aa. részletes jelentést tevén a végrehajtással befejezett Zsigmond Miklós-féle kölcsönügy állásáról, az árverésen birtokunkba jutott ingatlan értékesitése czéljából a helyszinére kiküldetett.

Az országos közalap és özvegy-árva gyámintézet járulékainak befizetéséről összeállitott kimutatásokból konstatálta ig.-tanácsunk, hogy a közalappal szemben csak marosi egyházmegyénknél áll fenn nagyobb hátrálék.

A mezőörményesi körlelkészség szervezése tekintetében részletesen tárgyalta és mindenekben elfogadta ig. tanácsunk Csekme Ferencz esperes, illetőleg a görgényi egyházmegyei tanács körültekintő javaslatát, melynek alapján most már a kongrua kieszközlése iránt fognak a lépések megtétetni, hogy azután egy igen fontos missziói őrállomással erősithessük erdélyi ref. egyházkerületünk nemzetfentartó munkálkodását.

A nagykapusi ref. iskola államositása kérdésében addig elhalasztotta a határozathozatalt az ig.-tanács, mig az épitési költségek fedezése tekintetében részletesebb tájékoztatást nyer.

Sajnálattal vétetett tudomásul Bihari István gyakorló-iskolai tanitó elhunyta s megtétettek a szükséges intézkedések a tanitói széknek helyettesitése és sürgős betöltése iránt.

A szászvárosi kollegium előljáróságának az a kérése, hogy az iskolai orvos az előljáróságban döntő szavazati joggal ruháztassék fel, a Rendszabályok értelmében nem volt teljesithető.

A zilahi kollegium előljárósága mérsékelten felemelte a nem református tanulók tandiját s ezt a határozatot az igazgatótanács megerősitette.

A kolozsvári kollegiumnál Megyeri Dezső 1000, az 1897-ben végzett ifjak 2430 K alapitványt tettek, tanulók segélyezése czéljaira, amit ig.-tanácsunk örömmel vett tudomásul.

A nagyenyedi kollegium előljáróságának részletesen indokolt kérésére a folyó évi közgyüléshez javaslatot terjeszt az ig.-tanács, hogy a kollegium rendes tanárainak fizetései 2600 K alapfizetés, öt izben 600—600 K-val emelkedő ötödéves korpótlék és természetben szállás vagy évi 600 K szálláspénzben állapittassanak meg, viszont lemondanak a tanárok mindennemü mellékjavadalmakról, u. m.: a veteményes kertek s az emeletes lakások földszinti részének haszonélvezetéről, valamint mindennemü iskolai tisztségek tiszteletdijairól.

A tanügyi bizottságnak április 19-én tartott üléséből előterjesztett javaslatai alapján az ig.-tanács a következő határozatokat hozta:

A nagyszebeni egyházmegyei népiskolák köri beosztását egységesitve, Váró Benő, népiskolai köri előadó munkakörébe osztotta be s kapcsolatosan Sárkány Lajos bizottsági titkárt és Budai Elek biz. tagot utasitotta a köri előadóknak kiadandó utasitás, a népiskolák ellenőrző látogatását biztositó eljárás tanulmányozására s megfelelő javaslattételre.

Fejes Áron tanár, az 1903. év nyarán a greifwaldi szünidei tanfolyamon folytatott tanulmányairól beterjesztett jelentését, az ig.-tanács felkérésére,

Mayer János tanár méltatta, e jelentéseket köszönettel s elismeréssel fogadta az ig.-tanács, egyszersmind a kollegiumi előljáróságok figyelmébe ajánlja a tanárok szünidei tanulmányútjainak lehető elősegitését.

A zilahi tanári-lakás választási szabályzat csak a 2 első és az 5 ik §. módositása után lesz megerősithető.

A marosvásárhelyi kollegium megvizsgálásáról beterjesztett bizottsági jelentés és a kollegiumi előljáróságnak az észrevételek következtében hozott határozatai megnyugvással tudomásul vétettek.

S. Szabó Józsefnek 2. középiskolai kézikönyve engedélyeztetett.

A szeptember hónap óta tartott magánvizsgálatokról, a javitó- és pótló érettségi vizsgálatokról, a tanitóképző és a theologia 1903—4. évi állapotáról s működéséről szóló jelentések tudomásul vétettek.

A kolozsvári kollegiumi internátus szabályzatának kiegészitése elrendeltetett.

Intézkedés történt a nem református felekezeti tanitóképző intézetek vallástan-tantervének megállapitására, oly módon, hogy minden tanitóképző intézetben a nagyenyedi tanitóképző-intézeti tanterv és beosztás szerint kell tanitani a vallástant.

Ezek után, számvevői előterjesztés alapján, jóváhagyta ig.-tanácsunk a sepsiszentgyörgyi, székelyudvarhelyi és zilahi kollegiumoknak, valamint a kalotaszegi egyházmegyének és a Gecse-féle emberszereteti alapnak 1904. évi számadásait.

Elútasittatott a kolozsvári egyházmegyének azon kérése, hogy a desolt egyházak pénzeinek kamatjai egyházmegyei adminisztráczionális kiadásokra utaltassanak ki.

Elutasitó javaslattal viszi ig.-tanácsunk közgyülés elé a görgényi egyházmegye sérelmi panaszát.

Végül Simó Lajos ehker. főgondnok, mint az egyházkerület tulajdonában levő értékpapirok eladására kiküldött bizottság elnöke jelentette be, hogy a pénzpiacz állandó deprimált jellege miatt ezideig még nem sikerült semmi irányban sem eredményt elérnie. Szolgált tudásul.

Ekkor az ülés, esti 8 órakor bezáratott.

r. s.

ZSINATI ÜGYEK.

Zsinati ülések.

(Április 6. 7.)

(Folyt. és vége.)

Április 6-án Kun Bertalan és br. Bánffy Dezső, majd egy ideig gr. Degenfeld József elnököltek. A zsinat a lelkészválasztási törvényjavaslat részletes tárgyalását folytatta, kezdve a pályázatról szóló résznél. A pályázatról intézkedő 201—203. §-okat némi stiláris módositással elfogadták.

A 204—209. §-oknál, a melyek a választás előkészitéséről szólnak pályázat alkalmával, hosszasan vitatták a 204. §-t, mely meg akarta engedni a próbaszónoklást is, a szolgálati helyen meghallgatás mellett.

Meczner Béla veszélyesnek tartja és törlendőnek véli azt a részt, a mely megengedi a pályázóknak szolgálati helyükön meghallgatását.

Dombi Lajos változatlanul óhajtja megtartani a javasolt szakaszt.

Révész Kálmán is csak stiláris módositást ajánl.

Mészáros János mellőzni kéri Meczner inditványát; ugy sem tilthatják meg a választóknak, hogy valakit meghallgassanak.

Kiss József is ilyen értelemben nyilatkozik.

Baksay Sándor ugy veszi észre, hogy a törvényhozásnál a zsinat minden aprólékosságra kiterjeszkedik. Pedig ez nem szükséges. A próbaszónoklást vagy kötelezővé kell tenni, vagy nem szabad megengedni. Vagy pedig bizzák az egész dolgot az egyházkerületre. Ellensége a próbaszónoklatnak. Ne csináljanak lelkészvásárt. Kihagyandónak véli az erre vonatkozó részt.

Antal Gábor nézete teljesen megegyezik Baksayéval. Már a pályázat is bizonyos tekintetben lealacsonyitása a papi tekintélynek. Ha mégis elfogadják a próbaszónoklást, javasolja, hogy azon mindig legyen jelen egy lelkészi megbizott is.

Benkó Imre Meczner inditványához csatlakozik.

Dr. Bartók György a szakasz eredeti szövege mellett foglal állást. A szabad választásnak — szerinte — a próbapapolás elengedhetlen kelléke. Az igehirdetés a legfőbb lelkészi funkczió. Alkalmat kell adni, hogy a választó egyházközség meggyőződhessék, hogyan tudja ezt teljesiteni a jelölt. A szolgálati helyen való meghallgatás vesztegetésre nyujt alkalmat.

Molnár Béla a próbapapolás ellen, Morvay Ferencz mellette szól.

Miklós Ödön azt mondja, hogy a próbapapolás lealacsonyitó a lelkészre nézve. A paragrafus idevonatkozó részét törölni kéri; a meghallgatásról szólót pedig igy formulázza: „a választók a pályázókat csak szolgálati helyükön, saját költségükön hallgathatják meg“.

Győry Lajos még arról óhajt gondoskodni, hogy a meghallgatás csak rendes istentisztelet alkalmával történhessék, — a zsinat a 204. §-t, Miklós Ödön és Győri Lajos inditványa szerint fogadja el. — A többi szakaszt változatlanul elfogadták.

A közben tartott 10 percznyi szünet után gyors egymásutánban tárgyalták le a még hátralevő 210—259-ig terjedő §-okat, melyek a választási eljárásról, a szabályellenes választásokról, a missziói, katonai, fegyházi, fogházi és általában állami, alapitványi és törvényhatósági közintézeteknél müködő lelkészekről, a vallástanitó lelkészekről, a segéd- és helyettes lelkészekről szólnak. Lényegükben mind változatlanul maradtak.

Még Kiss Albert inditványára azt határozták el, hogy a kegyeleti időről szóló részét a lelkészválasztási törvényjavaslatnak a jövő ülésszakban fogják tárgyalni, a mikor majd előttük fekszik a lelkészi gyám- és nyugdijintézetről szóló törvényjavaslat is.

Április 7-én az ülés inkább csak formális jellegü volt. Először két kérvényről szóló jelentést terjesztett elő a kérvényi bizottság előadója: Nagy Károly. Az egyik kérvény a barsi egyházmegye lelkészi értekezletétől jött és október 31-ének, mint a reformáczió emléknapjának megünneplése iránt kér intézkedést, és pedig ugy, hogy ezen a napon az állami tanintézetekben a tanitás szüneteljen. A bizottság a kérvényre azt javasolta, hogy a reformáczió emlékünnepét a templomokban ezután is október utolsó vasárnapján tartsák és hogy utasitsák a konventet, hogy lépjen érintkezésbe az állammal a barsiaknak az iskolákra vonatkozó kérését illetőleg. Dr. Sárkány Lajos okt. 31-én óhajtotta volna tartani a templomi ünnepélyeket is. Dr. Finkey Ferencz pártolta Sárkány Lajos inditványát; Garzó Gyula, Révész Kálmán, Czinke István azonban azzal szemben a bizottság javaslatát védték. A zsinat is ezt fogadta el.

A másik ügy, a melyről a bizottság jelentést tett, a presbiteri rendszert követő egyházak szövetségének Londonból keltezett átirata volt. Ez a szövetség 12 évi munkájáról szóló jelentést tartalmazza. A zsinat, köszönettel adózva a figyelemért, tudomásul vette az átiratot.

Még br. Bánffy Dezső előterjesztésére meghatalmazást adtak az elnökségnek, hogy a zsinatot a még le nem tárgyalt anyag elvégzése végett az év utolsó negyedében, alkalmas időben összehivhassa. Ezután az elnökség a zsinat második ülésszakát Kun Bertalan püspök buzgó imádságával bezárta.

Pár perczczel később hitelesitették az utólsó ülés jegyzőkönyvét, a mely után br. Bánffy Bezső a tagoknak, Antal Gábor az elnökségnek mondott meleg szavakban köszönetet.

Vallás és tudomány.

A nagyenyedi protestáns nők egyesülete 1905. év április 2-án délután, a Bethlen-kollegium disztermében tartott müsoros összejövetelén szabadon előadta az egyesület egyik tagja.

Előadásom nem lesz vidámságot keltő mulatságos csevegés; zengő bérczekhez, csicsergő madarakhoz, kristályvizü patakok mentén illatozó virágokhoz sem fogom vezetni a t. hallgatóságot. Előadásom tárgyát és irányát körülbelől megszabja a hely, a hol vagyunk, a mely jóformán templom; megszabja azon körülmény, hogy egy vallásos egyesület keretében és körében tartom azt. Előadásommal a vallásos hit és a természetfilozófia érintkezési vonalán fogok járni. A filozófia szótól, kérem, ne riadjon vissza senki. E szó ugyan a legmagasabban röpülő (pardon! nem röpülő, csak röpdeső) tudományt jelenti, helyesebben szólva a tudományoknak legmagasabban röpdeső részleteit; én azonban itt is csak „gyalogösvényen“ fogok járni, a melyen bátran jöhet velem akárki is.

Mióta tudatos ember él a földön, mindig volt vallás és vallásos hit; s mig tudatos ember lesz a földön, mindig lesz vallás és vallásos hit. De mint mindennek a világon, úgy a vallásnak is voltak és vannak megszólói is. Nem beszélek arról az alantjáró gondolkozásról, a mely nem képes felemelkedni a vallás fogalmának szinvonaláig, hanem szóvá teszem én itt épen a sokat tudó tudósoknak a filozófia és a természettudományok részéről tett ellenvetéseit; mert ezen tudósok közt akadtak és akadnak egyesek, akik a vallásos hit ellen beszélnek és pedig azért, mert a vallásos hit a maga tételeit, igazságait nem tudja kézzelfoghatólag, érzékeink által észrevehetőleg, mathematikailag kiszámithatólag beigazolni, mint ezt a tudomány állitólag teszi a maga igazságaival. De hiszen a vallás főfogalmai olyan dolgok, melyek a kézzelfoghatólag való bizonyithatóság körébe nem esnek, mert hiszen itt „hitről“ van szó. Hiszen a filozófia és a természettudomány is mihelyt egy kissé magasan akar szárnyalni, mihelyt a mindenséget az ő összefüggésében, az embert az ő valójában, az anyagot és erőt az ő lényegében, eredetében, végső okaiban, az okok és okozatok teljes és összefüggő lánczolatában megakarja magyarázni vagyis u. n. világfelfogást akar megszerkeszteni, hát hogy akkor mennyire tud bizonyitani, mutatja a filozófiai és természettudományi hypothetikus elméleteknek azon nagy sokasága, melyek az idők során felmerülve, darab ideig fennállva, megbuktak, leczáfoltattak, semmivé lettek immár oly nagy számban, hogy ezen elbukott tudományos elméletekből lehetne épiteni akár egy egyiptomi pyrámist.

De hát, ha a tudomány, a filozófia és természettudomány mégis oly büszkén kérkedik az ő tudásában, hogy annak egyes képviselői lekicsinyelik a mi vallásos hitünket; tegyünk csak egy látogatást a tudomány portáján, lássuk, miként áll a tudomány a saját maga dolgával, lássuk, milyen rendben van a szénája. Nem fogok én nagy dolgokkal előhozakodni, csak egy pár csekélységet, egy pár kis dolgot fogok én itt szóvá tenni.

A tudomány portájára megérkezve, először is kiteszek a falra egy vörös papirosat s látom, hogy az vörös. Most eldobom a vörös papirost, behunyom a szememet és én az agyamban keletkező impulsus alapján, a mely impulsus az idegek utján visszahat, visszaterjed a szememhez, ismét tudom látni azt a vörös szint. Tehát én látom a vörös szint akkor, ha tényleg előttem áll, de tudom látni akkor is, ha tényleg nincs előttem; vagyis látom akkor is, ha van, akkor is, ha nincs. Most azt kell kérdeznem magamtól: igazán létező, objectiv valami az a vörös szin, vagy csak az én szemem szerkezetének van meg az a képessége, hogy bizonyos adott körülmények közt vöröset lát, amely vörös pedig, mint objektum, nem létezik. De nem is magamtól kérdem én ezt meg; előveszem a tudósok közül azokat, akiknek nagy tudós voltukhoz semmi kétség nem fér. Egy ilyen német tudós munkáiból azt olvasom ki, hogy a vörös szin csakugyan létező valami. De hogy megnyugtassam magamat, előveszek még egy másik hasonló nagy német tudóst. Ez pedig azt mondja nekem: a vörös szin mint objektiv valami egyátalán nem létezik, hanem az emberi szem szerkezetében meg van az a képesség, hogy bizonyos adott körülmények között vöröset lát. Ime két nagy tudós, egészen ellenkezőleg beszél; most már csakugyan nem tudhatom, van-e igazában vörös szin vagy nincs; tehát ezen kérdéssel nem jöhetünk tisztába.

Hagyjuk ezt és vegyünk elé egy sokkal egyszerübb dolgot. A gyermek lapdázik, kiesik a lapda a kezéből és lehull a földre. Miért esik a lapda a földre? Furcsa kérdés ugyebár — szinte megmosolyogni való — hiszen ez természetes! Természetes? Hát, mi nagyon sok mindenre rámondjuk, hogy természetes; nem is tagadom én, hogy természetes, de mégis sok esetben s ugy itt is, érdemesnek tartom felvetni a kérdést: hogyan, miért szükséges, mely okok alapján? És ime, nem is egy tudós, hanem egy 3—4 oszt. gimnázista megfelel nekem: azért esik le a lapda a földre, mert a földnek vonzó ereje van s a testeket magához huzza. Jól van kis fiam, hát erre engem is megtanitottak annak idején s talán még én is megtanitottam másokat; hallottam én a föld delejességéről és....talán még valami mathematikai számitások is vannak itt. De hát, én azt szeretném tudni: mi az a föld vonzó ereje, hol van, mi annak a lényege, valója. És itt most a tudósok sem adnak nekem semmi feleletet. Az a magyarázat pedig, hogy a föld vonzza magához a sejteket, nem magyarázat, csak elodázása a feleletnek egy ismeretlen régióba. Ime, hát a tudomány nem tudja nekem megmondani, miért esik le a lapda a földre.

Megyek én most a ma diadalszekéren haladó villamdelejességnek legtudósabbik professzorához. Ez a tan csakugyan gyönyörü valami, gyönyörü mutatványokat, meglepő jelenségeket produkál s a jelenségeket igen szépen értelmezi s magyarázza; s miként tudjuk, rendkivül hasznos tudomány is; sőt azt is tudom a villamdelejességről, hogy az ember finomabb életműködéseiben a legnagyobb szerepet játsza. De engem most nem azok a szép mutatványok érdekelnek, nem is az elektrotechnika; én a legegyszerübb s legelemibb jelenségre nézve szeretnék tenni egy kérdést.

A villamosság tanitásánál, mindjárt a bevezetésnél, szokott szerepelni a bodzabél-golyók tánczoltatása. Pl. selyemszálakon függő 2—2 bodzabél-golyó, az egyik esetben gyorsan közeledik egymáshoz, a másik esetben gyorsan távolodik egymástól. A professzor okát is adja, hogy miért: A két ellentétes (+ és —) villamosság vonzódik egymáshoz, két ugyanazonos (+ vagy —) pedig eltaszitja egymást. No jól van, ezt én tudom s ismerem azt a hipothetikus theoriát is, a melynek érzékitésére apró göm-

böcskék lánczolatát rajzolják a táblára, a gömbök egyik felét világosan hagyják, másik felét sötéten szinezik, vagy + és — jelekkel látják el sat. De én nem a tüneményeket s ezek magyarázatát kérdezem, hanem azt szeretném tudni, mi a valódi, az igazi lényege annak a + és — villamosságnak? De ezen kérdésemre nem ad nekem feleletet senki.

Még csak egy általános és utolsó kérdést teszek a tudományhoz. Egyáltalában mi az az anyag és hogyan, miként, honnan keletkezett az anyag; mi az anyagnak valódi lényege, mi itt az örök, mi itt a teljes analyzis? A kérdésnek egyik részére a filozófia ad nekem valami választ; de ez a válasz nem világosit, csak homályos ködöt terjeszt, melyen keresztül már semmit sem látok. Az anyag első keletkezésére nézve pedig a természettudomány válaszol és pedig következőleg: mi tudjuk azt, hogy az anyag miként formálódik különböző alakokba; tudjuk azt, nem csak a jelenre, hanem a multra nézve is, csaknem az első kezdettől fogva; de hogy az anyag honnan s miként keletkezett, az anyag első keletkezése, ez olyan kérdés, a melylyel a tudomány még nem foglalkozott, erről nem tudunk mondani semmit.

(Folyt. köv.)

TÁRCZA.

Miért van négy evangyélium?

— Irta: *Valler József.* —

(Folytatás.)

Itt megkell jegyeznem, hogy nem csak Pál nem volt a Jézus tanitványa, mint fennebb mondám, de az uj szövetségi iratok közül egy sem származott, akarom mondani, egyiket sem irta Jézus tanitványa. Hanem ezek az irók a tanitványok tanitványai és utitársai, mint p. o. Márk és Lukács. De ezek sem azon értelemben, mintha ők a mostani formában, irva hagyták volna ránk az évángyéliumokat, nem. Az évángyéliumok később nyerték mostani formájukat. De ezeknek a férfiaknak hagyományai alapján. Pál ugyan látta Jézust — és igy látásból ismerte is, mint ő maga mondja — mert ő Jeruzsálemben tanult, és mikor Jézus ott szenvedett és meghalt, mint tanuló, már ott volt, de nem társalkodott vele. A többi még csak nem is látta, csak a tanitványoktól hallott felőle.

Igen, a Pál irásai az elsők, de nem sokára a többiek is megkezdik. Csakhogy még most sem irnak évangyéliumokat. Hanem egy és más kérdésben adnak felvilágositásokat, leginkább erkölcsi magukviseletére utasitásokat. Miért? mert a keresztyén világnak első eldöntendő kérdése az, *hogy a keresztyén vallás minő viszonyban áll a zsidó valláshoz*? Csak miután e kérdés Pál *irásai által meg volt oldva* és kezdettek egyes darabok az évángyéliumokból előtünni, oly formán, hogy a mint kezdenek a Pál irásaira hivatkozni azon egyes birtokosai, az egyházak, a többiek is az ő alapitóik irásaira, hagyományaira hivatkoznak. És minél inkább nagynevü az apostol, a kire hivatkoznak, annál többet ér, Igen természetes, hogy a nagyobb egyházakat a nagyobb apostolok alapitották — már akár igaz ez az állitás, akár nem — és azoknak azoktól van egyes irományuk. Ki irta ezeket a darabokat? Senki sem tudja. Valószinü, hogy egyik-másik apostoli tanitvány. Feljegyezgette, a mit elbészélt az apostol. Egyik a Jézus mondásait, tanitásait, mások a miket cselekedett. És pedig legnagyobb előszeretettel azokat, a melyeket nem értettek. Ilyen darabja majd minden egyháznak került, később mikor már megtudták a létezését, egyik egyház elkérte a másikét cserébe és lemásolta. Igy különösen a nagyobb egyházak és módosabbak az apostoli irományok egész kis gyüjteményével birtak, a mint a kölcsönkért irományokat lemásolgatták, azokat egymásmellé tették és lassanként több ily darab egygyé olvadt. Hanem természetes, hogy ez még nem volt egyöntetü. Később egy ahhoz értő ezeket a történetesen egymásmellé rakott darabokat elrendezgette, — a feleslegeseket kihagyta, — a megmaradt részeket átmenetekkel összekötözgette s egygyé simitván, egy egészet csinált belőle. Kész lett egy évángyélium. Természetesen az eredeti alaphangnak megtartása mellett. Némelyikben az alaphang a tanitás; némelyikben a cselekedet. P. o. a János évángyéliuma valóságos órátio-halmaz, a Márké valóságos szófukar történet. És ilyen évángyélium minél több keletkezett. A mint a tudósok állitják, azon a négyen kivül, melyek az uj szövetségben megvannak, ismeretes még és ma is megvan legalább még 8 vagy 10. A mely munkák jobbak, kitünőbbek voltak, lassanként közkeletüekké lettek. Ezeket aztán minden egyház óhajtotta birni.

Csakhogy ez nem ment oly hamar, a mint én leirom. Sok idő telt bele, mig idáig fejlődött a kérdés. Mindenik egyház védte a magáét és bizonyitgatta, hogy az övé a jobb, régibb, eredetibb és inkább apostoli eredetü. Végre a dolog megoldása a lett, hogy az uj szövetségben meglevő 4 évángyélium, mint legjobb és az egyházra nézve leghasználhatóbb, általánosan elfogadtatott és közmegegyezéssel a szent-könyvek közzé bevétetett. Nem ugyan zsinati végzéssel eleinte, hanem csupán csak az egyházak hallgatólagos megegyezése mellett. Gondolom, hogy később zsinati végzéssel is szentesitették az egyházak közmegegyezését; erre azonban nem terjed ki tudomásom. E kérdés nem érdekelt. És most felvett tárgyamhoz nem is tartozik.

De miért vétetett fel szent-könyvünkbe 4 évángyélium?

Az eddig mondatokból nyilván következik, hogy:

1. *Az évángyéliumok eredete bár az apostolokra vitetik vissza, de azoknak a mai formájukba* öntése, épen nem az ő érdemük; hanem

2. *lassanként apró feljegyzéseken indulva, maga a közszükség hozta őket* létre; ugy azonban, hogy

3. *mikor már az egyes alkatrészek ki voltak dolgozva, akkor adta meg egy-egy ahhoz értő a mostani alakot.*

Soha sem tett semmi névvel nevezhető irodalmi mű semmi hatást az emberre, ha nem a közszükségből eredt és nem a közfelfogást tolmácsolta. E tekintetben nincs különbség erkölcsi vagy aesthetikai vagy bölcsészeti mű között, ide számitva a vallásiakat is. Vagyis az évángyéliumok közül is mindenik magán hordozza azon kor, hely és vallásos nézet bélyegét, a melyben létre jött. Voltaképen az *évángyéliumok nem egyéb, mint a keresztyén egyház Jézus tanitásairól, cselekedeteiről és személyéről való felfogásának különböző mozzanatai.* Első megállapodások azon vitákban, a melyek pár száz évvel később a a keresztyén egyház egységét veszélyeztették, a melyekben a döntést a legyőzött fél kiirtása követte.

A három első évángyélium alapfeltevése (a mint már mondva volt) az, hogy *Jézus* ember. Hanem e korláton belől oly különböző jellemvonásait adják Jézusnak, hogy mindeniknek sajátsága nyilván szembetünő.

(Folyt. köv.)

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Előfizetési felhivás. Több mint két évtizede annak, kogy kiléptem az iskola falai közül az életbe, s forgolódom abban a munkakörben, melynek igája bár terhes, de gyönyörüséges, mint egyszerü igénytelen közkatona harczoltam hitünk fejedelmének, áldott megváltó Jézus Krisztusunknak vitézei között.

Ez idő alatt sokat dolgoztam, sokat irtam. Nevemmel, különösen régebben többször volt alkalma lelkésztársaimnak találkozni a Debreczeni Protestáns Lapban, a Szabad Egyházban és Téli Ujságban. Mostanában hallgattam, de napjaim nem teltek el tétlenségben, hogy erről bizonyságot tegyek, határoztam el magam többek felhivására, hogy Vasárnapi, ünnepi és alkalmi imáimból egy kötetet sajtó alá rendezek. Ha ezen munkám kedvező fogadtatásra talál, ugy követni fogja köznapi, majd halotti s aztán Heidelbergi káté magyarázatára irott elő- és utóimák kötete.

Imáim irásában az egyszerüség és bibliai nyelv vezérelt mesterkéltség, erőltetés, dagályosság örvénye sohasem ragadt el magával. Arra törekedtem, hogy szivből jőjjenek s szivhez szóljanak, s az imádkozók lelkét a végtelen jóságu Istenhez vezéreljék. Egyszerü imák ezek, de a melyeknek a hallgatóságra tett hatását jól esett tapasztalnom.

Imakönyvem kötete 10—12 nagy ivre fog terjedni. Egy kötött példányért 3 korona leend s elég előfizetés esetén október hó folyamán minden jelentkezőnek meg fog küldetni.

Midőn kérem lelkésztársaimat, s általában hittestvéreimet, hogy az előfizetést legkésőbb 1905. év május 31-ig megtenni sziveskedjenek, vagy legalább arról engem értesiteni kegyeskedjenek.

Szeér (Szilágy m. u. p. Bogdánd.)

Maradtam hittestvéri szeretettel

Vöröss Zsigmond,
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

Meghivó. Az egyházkerületi „*Utasitás*“ 24. §-ában megadott jogomnál fogva és egyetértve az egyházkerület állandó igazgató-tanácsával, *a folyó 1905. évi egyházkerületi rendes közgyülést május hó 20-ának* d. e. 10 órájára, Kolozsvárra, az ev. ref. theol. fakultás dísztermébe hivom össze. Igazgató-tanácsunk kijelölése szerint, a közgyülés fontosabb tárgyai a következők: 1. Püspöki és ig.-tanácsi évi jelentések. 2. Az ifju lelkészek felavatása. 3. Az egyházkerület 1903. és 1904. évi számadásainak, valamint az 1906. évi költségvetésnek ellátása, illetve megállapitása. 4. Az egyházkerületi theologiai fakultás vagyoni konszolidálására vonatkozó javaslat. 5. Véleményes javaslat a püspöki özvegyek részére némi nyugdijjogosultság megállapitása iránt. 6. Előterjesztés az esperesi tiszteletdijak lehető emelése tárgyában. 7. Gondnok- és tanárválasztások. Kolozsvárt, 1905. április hó 20-án. Báró *Bánffy Dezső,* s. k. egyházkerületi főgondnok.

Alapitvány. Magyarbölkényi születésü, vasuti hivatalnok, tekintetes Kiss József urnak szeretett neje, szül. Müller Irma Felső-Tömösön f. hó 11-én hosszu szenvedés után, melyet Isten előtt alázattal, az emberek előtt méltósággal viselt, csendesen elszenderülvén, ezt megelőzőleg azon földi javakból, melyekkel Isten őt megáldotta s melyekről tudta, hogy azoknak csak ideiglenes sáfára, mint valódi keresztyén nő s hű és igaz sáfár, a következő végrendelkezést tette:

Megbizta szeretett férjét, Kiss József urat, hogy a magyarbölkényi ref. egyház javára s tulajdonkép 2000 (kettő ezer) koronát tegyen le „Müller Irma“ nevet viselő s örök időkre szóló alapitványul, oly czélból, hogy az alapitvány kamata évenként egy szegény, jó erkölcsü református s az egyházi áldást is igénybe vett hajadonnak nászajándékul adassék.

Megbizta továbbá, hogy a magyarbölkényi ref. templom tornyába egy, a meglevőknél nagyobb és szebb hangu harangot öntettessen s végre, hogy ugyanoda toronyórát állittasson be.

Szegény rokonoknak is hagyományozott kisebb-nagyobb összeget.

Maga Kiss József ur pedig a dalárda alapjára 50 koronát adományozott.

És ha már meggondolja az ember, hogy ezen istenben boldogult nő nem magyar, nem is református, hanem német nemzetiségü és evang. vallásu volt: nem kell-e bámulattal és elismeréssel adóznunk Kiss Józsefnek, hogy ernyedetlen törekvéssel nejét nemcsak lelkes magyar nővé képezte, hanem egyházunknak buzgó tagjává is tette, elannyira, hogy földi javait is nem szülőhelységének s volt nemzetisége czéljaira, hanem azon magyar egyháznak hagyományozta, hol életében csak nehányszor fordult meg ugyan, de a melynek lombos fákkal s madárdallal telitett szép temetőjében óhajtotta aludni örök álmait — s alussza is. Ezen érdeme Kiss József urnak elévülhetetlen, ám azért a nő koszorujának se halványulhat meg egyetlen levele sem.

Az Istennek békessége legyen erősségül a társát vezetett férj bánatos lelkének, áldott neje sirján pedig lebegjen a háládatos szivek hervadatlan emléke mindörökké. Magyar-Bölkény, 1905. április 18. Dénes József, ref. lelkész.

Egy görög kath. pap, a ki 25 évi lelkészi szolgálata évfordulóján annak dokumentálására, hogy ő a *magyar ekklézsiának, a magyarságnak* nemcsak szinből, de *szivből is barátja,* az abafájai *ev. ref. iskola czéljaira 20 koronát* adományozott, olyan megjegyzéssel, hogy ezen összeget Isten segedelmével 100 koronára egészíti ki. Mikor is az abafájai ev. ref. egyház nevében az adományozó *Krisán Jerotheus* abafájai gör. kath. lelkésznek köszönetet mondok, ugyanakkor neki Istentől hosszu életet kivánok. Hadd lakozhassunk békességben, szeretetben mi és a mi hiveink együtt sokáig! Abafája, 1905. április hó 4-én. *Kovács István* ev. ref. lelkész.

Tudomásul. A végrendelet értelmében az érdekeltek tudomására juttatom, hogy a székelyudvarhelyi ref. kollégium előljáróságának kezelése alatt levő *Gidófalvy Gábor*-féle alapitvány, a lezárt számadások szerint, az 1904-ik évben tőkésités utján 2812 K. 2 fillérrel gyarapodván, az alapitvány-tőke cselekvő állása 1904. decz. hó 21-én: 58,289 Korona és 64 fillér. — Székelyudvarhely, 1905. április 21-én. *Gönczi Lajos,* igazgató-tanár.

GYÁSZROVAT.

Özv. várfalvi Finta Jánosné szül. Kibédi László Zsuzsánna, életének 89., özvegységének 20-ik évében, április hó 18-án éjjel 2 órakor hosszas szenvedés után elhunyt. Az áldott lelkü nő megnyugodva a jó Isten szent akaratján és bölcs végzésén, hosszu életének utolsó órájában ajkain a hittől sugalt szókkal: „Kivánok elköltözni a testből, és lenni a Krisztussal, mi mindennél jobb“ — hunyta be szemeit. Édes övéi nem tudják felejteni a felejthetetlent. Áldott lelke élni fog szeretteinek hü emlékezetében. Az elhunyt földi részei az ev. ref. egyház szertartása szerint április hó 20-án helyeztettek örök nyugalomra. Emléke legyen áldott! Nyugalma csendes!

Kovásznai Bogdán József, elébb gyalakuti, most oláhujfalusi ev. reform. lelkész, gyermekei Emma, Gizella és Endre, özv. Incze Jánosné, ref. lelkészné szül. Molnár Mária, mint édes anya, Karathnai Incze

János ellenőr, Borcsa, dr. Májland Henrikné, Béla tanár, mint testvérek mélyen megilletődve tudatjuk, hogy a jó nő, gondos édesanya, felejthetetlen testvér *Bogdán Józsefné karathnai Incze Irma*, 54 éves, f. év április hó 17-én reggel 2 órakor, alig egy heti nagy betegség után, jobblétre szenderült. Őt, ki annyiszor kiáltotta betegségében: Én Istenem! inkább végy el engem! végre magához vette megengedve, hogy a gondos fő, munkás kezek megszünjenek. Temetése e hó 19-én volt Oláhujfalun.

Matéka László kolozsvári ref. theologus folyó hó 21-én d. e. fél 11 órakor, életének 20-ik évében, 17 napi betegség után, Bonczhidán meghalt. A felejthetetlennek hült tetemeit folyó hó 23-án d. u. 2 órakor, az ev. ref. lelkészi lakon tartott rövid gyászima után Bonczhidán helyezték örök nyugalomra.

Dr. Erdélyi Pálné sz. barátosi Bibó Vilma életének harminczkettedik, boldog házasságának kilenczedik esztendejében hosszu és sulyos betegség után f. évi márczius hó 27-én d. u. 5 órakor elhunyt. A legjobb gyermek, a legjobb feleség s a legjobb testvér halála boritott gyászba bennünket s velünk együtt mindazokat, kiket hozzá rokoni kötelék füzött, a kik őt ismerték és szerették. A megboldogultat mult hó 28-án d. u. 3 órakor a halottas háznál (Mátyás király-tér 22. sz.) mondott ima után Kiskunhalasra szállitották s ott mult hó 30-án d. e. 10 órakor temették el.

HIVATALOS RÉSZ.

1925—1905. sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü Esperes aának.

A f. évi május hó 20-án kezdődő ehkerületi közgyülés tárgysorozatába az ifju lelkészek felavatása is fel lévén véve, fölkérjük esperes aait, hogy az egyházmegyéjök területén levő uj lelkészek szabályszerü kéréseit mielőbb bevenni és május hó 15-éig ig.-tanácsunkhoz mulhatatlanul fölterjeszteni sziveskedjenek.

Figyelmeztetni kivánjuk azonban esperes aait, hogy Főtiszteletü és Méltóságos Püspök aának 5279—1903. sz. a. kelt utasitása folytán csakis a felavattatásukat kérő ifju lelkészek egyházainak kérései terjesztendők föl, esperesi véleményezés mellett; okmányaik azonban sem most, sem jövőre nem küldendők föl igazgatótanácsunkhoz.

Az egyházközségi kérés mellé csatolandó a 3%-os theologiai járulék befizetését igazoló nyugtatvány, 1904. évi 2676. sz. körrendeletünknek megfelelően.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsától Kolozsvárt, 1905. április hó 27-én.

Dr. Bartók, elnök. — *Dr. Kádár János*, titkár.

Sz. 435—1905.

KÖRLEVÉL

a *gyulafehérvári, nagyenyedi, görgényi, marosi,* és *küküllői* egyházmegye nagytiszteletü espereseihez.

A vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak szüksége lévén az *1814. évi október hó 16-án* született *Patnóky József* születési anyakönyvi kivonatára, kérem a nagytiszteletü urakat, sziveskedjenek megfelelő módon intézkedni, hogy elsősorban *Kisenyeden* s ha ott nem találtatnék, Alsófehérvármegye és Maros-Tordavármegye összes ev. ref. egyházaiban a lelkészek nézzenek utána e bejegyzésnek s ha valahol megtaláltatott, az anyakönyvi kivonatot sürgösen küldjék fel hozzám.

Kolozsvár, 1905. április 25.

Dr. Bartók, püspök.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS

katonai ev. ref. vallástanári állásra.

A császári és királyi közös hadügyminiszternek folyó év márczius havában, 1428 szám alatt ev. ref. egyetemes konventünk elnökségéhez intézett felhivása alapján egy, a *közös hadsereg tábori papságának tényleges állományában az év folyamán betöltendő ev. ref. vallástanári állásra* ezennel pályázatot hirdetünk.

Pályázati föltételek a szervezeti szabályokban (organische Bestimmungen für die Militärseelsorge), illetőleg szolgálati szabályzatban (dienstvorschrift für di Militär Geistlichkeit) foglaltatnak.

A kellőleg felszerelt pályázati kérvények Kun Bertalan püspökhöz, mint az ev. ref. egyetemes konvent egyházi elnökéhez Miskolczra küldendők be folyó évi május hó 25-ig.

Kelt Miskolczon és Budapesten, 1905. évi április hó 18. az ev. ref. egyetemes konvent elnöksége.

Br. Bánffy Dezső, főgondnok, mint a konvent világi elnöke. — *Kun Bertalan*, püspök, mint a konvent egyházi elnöke.

Sz. 306—1905.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegye összes egyházaihoz.

Tudvalevőleg az Egyházkerületi közgyülés május 20-ra össze lett hiva. Bár rövid az idő, de *ha csak lehetséges*, megelőzőleg egyházmegyei közgyülést kellend tartanunk. E tekintetben az ápril. 27-diki consistorium fog határozni.

E körülményre való tekintettel felkérem az igényjogosult egyházakat, hogy kellőleg kiállitott országos közés más alapokhozi *segélykérvényeiket*, e körlevél vétele után *azonnal* küldjék be számvevő, mint e tárgyban referens aához. Korábbi rendelkezéseink értelmében különben, mindennemü segélykérvények már a számadásokkal egyszerre be kellett adasanak azon indokból, hogy az évi számadások ellátásának rendjén lehet igazában mérlegelni, hogy mely egyház milyen mértékben és milyen fokon igényjogosult? Ezt most főkép jövőre való tekintettel emlitettem meg, mert ezt a rendszert továbra is fenntartjuk.

Az esetleg megtartandó közgyülés tárgysorozatának — az eddigi gyakorlat szerint, — hivatalos lapban való közlésére aligha lesz idő, — hanem ezt közvetlen meghivóban fogom közölni. A szokásos jelentéseken kivül különben főbb tárgyaink lennének: 1. Segélykérvények. 2. Egyházmegyei számadások. 3. Gondnokjelölés. 4. Választások. Ha előkészithetjük, Éltető Albert főgondnok emlékünnepély is tartatik, ellenkező esetben ez az őszi közgyülésre marad.

Hivatalos lapunk idei 15. számában 248—1805. sz. alatt a tanulók ösztöndij elnyerése iránti kéréseiknek beadási idejét május 10-ikére tüztem ki. Ezen határidőt megváltoztatom május 2-re. Sziveskedjenek lelkészatyafiak ezt a tanitó urakkal közölni.

Gernyeszeg, 1905. április 21.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

Sz. 472—1905.

MEGHIVÓ

A rikánbelőli ref. egyházmegyék özvegy-árva gyámintézetének t. tagjait van szerencsém folyó év május 5-én délelőtt 10-órakor Kovásznán tartandó rendes közgyülésre meghivni.

A közgyülés tárgyai: a m. évi számadás megvizsgálása, az özvegyek és árvák számbavétele, az évi segély megállapitása, kiutalása, tisztujitás, özv. Barthos Mihályné kérése; esetleges inditványok tárgyalása.

Egyben felkérem az osztalékra jogosult özvegyeket és árvákat, hogy özvegyi állapotukat, illetőleg életben létüket igazoló okmányaikat e f. év május 15-ig adják be gyámintézeti pénztárnok tiszteletes Földes György zabolai lelkész urhoz. Ezen igazolványok nélkül a segélyek nem fognak kiadatni.

Ilyefalván, 1905. április 19.

Józsa Sándor, gyámintézeti elnök.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *18-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. május 4.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Esperesi fizetésrendezés.

A folyó hó 20-án összeülő egyházkerületi közgyülés meghivójában tárgysorra van tűzve az esperesi honoráriumok ideiglenes és mérsékelt felemelése iránti ig.-tanácsi javaslat is.

E javaslat tulajdonképen még csak a 4-én tartandó ig.-tanácsi ülésen kerül megállapitás alá, de volt alkalmunk a terjedelmes indokolással elkészült előadói tervezetbe betekinteni és ennek alapján ismertethetjük azokat a főbb szempontokat, melyek a javaslat előkészitésénél figyelemben részesültek.

Az ideiglenes rendezés szükségét és elodázhatlanságát fejtegeti mindenekelőtt a tervezet, arra utalva, hogy a közigazgatási államsegély folyósitásának bizonytalan idejéig e kérdést egészen függőben tartani nem lehet, mert egyfelől a természetes fejlődés következtében, másfelől pedig az állam segitő erejének a tanitói és lelkészi javadalmak kiegészitésére való igénybevétele folytán oly nagy mérvben megsokasodtak az egyházmegyei közigazgatásnak teendői, hogy azok elvégzésére egész ember teljes munkaereje szükséges, főként a nagyobb egyházmegyékben.

Az életviszonyok mai megnehezedésére tekintettel nem is követelhető, hogy szellemi erőinek a köz javára való értékesitése mellett még anyagi áldozatot is hozzon bárki az esperesi állás elvállalásával, mely ma már nem pusztán dignitás, hanem sokkal inkább hivatal.

Az egyházmegye többi tisztviselői szintén jogos igénynyel birnak alig számbavehető mostani honoráriumok emelésére, de a fedezet elégtelensége miatt ma még csak a munkával leginkább megterhelt espereseket lehetett számitásba venni. A közigazgatási államsegély kiutalása után következik majd az általános rendezés.

Legfennebb 6—7 ezer koronára tehető az az összeg, mely a rendszeres államsegélyi alapból fölhasználható most, azzal az előrelátással, hogy azután a megadott segélyek állandóan folyósithatók is legyenek.

Ezt az összeget a végzett és végzendő munka arányában kivánja a javaslat kiosztatni, tehát az egyházmegye nagysága, népessége arányában és az egyházközségek vagyoni viszonyainak szétszórtságának, szóval az adminisztráczió nehézségeinek figyelembe vételével.

Kiindulási elve a tervezetnek az, hogy az esperesi vizsgálati költségekre, irodafentartási és más készkiadásokra minden esperesnek biztositva levő 400 kor. minimumon felül, legalább is 200 kor. olyan tiszteletdija legyen, mely személyes fáradságának jutalma és felelősségének ellenértéke.

Nagyobb és nehezebben kezelhető egyházmegyék esperesei részére fokozatosan magasabb tiszteletdijak biztosittatnak, sőt a legnagyobb egyházmegyék esperesei részére akkora pótlás van előirányozva, hogy az a káplántartás költségeire is némi fedezetet nyujtson.

A kongrua-törvények által az esperesekre háritott felelősség nemcsak több, de gyorsabb, pontosabb és mélyrehatóbb munkát is igényel. Ez a körülmény is indokolja a rendezés szükségét.

Ebből a felettes hatósági felelősségből kifolyólag fölveti a javaslat az állami, törvényhatósági és községi közigazgatás minden vonalán czélszerünek bizonyult rendbirságolási jog általános megállapitását. Több egyházmegyében ez már életbeléptetett szabály. Biztositandó lenne a jog az egyházkerületi főhatóságnak is a közvetlenül felelős esperessel szemben, nem bizalmatlanságból, hanem főként azért, hogy az esperesek lefelé való engedékenysége, elnézése a szükség határáig korlátolva legyen és erélyesebb föllépésének igazoltságát nyujthassa a kényszeritő rendszabályokban. Bizonyos, hogy alkalmazására ritkán kerülne sor, de mint közigazgatási korrektivum, ugy nélkülözhetetlen a rendbirságolási jog, kellő korlátok közé szorittatván a jogositott hatóság annak alkalmazásánál.

A tiszteletdijak összegére nézve a tervezetben több osztály van fölállitva. Három egy-

házmegye esperese részére uj honorárium kiutalása javaslatba ajánlva nincsen, a többieknél 200 koronától 800 kor.-ig terjedő összegben van az esperesi tiszteletdij megállapitása és kiutalása javaslatba hozva.

Maga a javaslat is kiemeli, hogy kellő fedezet mellett bővebb mértékkel kellett volna az érdem jutalmazására menni és a méltányos igények kielégitésére törekedni, de viszont kétségtelen, hogy a mai állapot mellett ez is lényeges haladás.

A javaslat végleges megállapitása után alkalmat találunk annak részletesebb ismertetésére.

Vallás és tudomány.

A nagyenyedi protestáns nők egyesülete 1905. év április 2-án délután, a Bethlen-kollegium disztermében tartott müsoros összejövetelén szabadon előadta az egyesület egyik tagja.

(Folytatás.)

Ime t. hallgatóság, mihelyest mi a dolgok mélyére akarunk tekinteni, mihelyest a dolgok valódi lényegét, valódi okát, ős okát, ős eredetét keressük, a tudomány az ő saját anyagi világában sem tud minket felvilágositani és megnyugtatni. Amit én itt prózában elmondtam, azt nagyon szépen fejezi ki a filozófus-költő, Madách az ő „Ember tragédiájá"-ban. A költemény egyik szinében vagy jelenetében egy ifju szerepel, ki mint társai között a legkiválóbb, tudásvágytól lelkesedve, buzgón hallgatja s tanulja mesterének tanitásait. — De kétely gyötri, mert bár érti és felfogja a tanitásokat, tanitómesterének minden szavát, mégis nem lát tisztán semmit. Bátorságot vesz hát egyszer magának és mesteréhez bizalmas vallomással és kérdéssel fordul, mely ezen mondatban nyer kifejezést: „*hogy lényegében semmit sem fogok fel*" Most mohón és lelkendezve várja mesterének szavait és. ..kapja a tanitómestertől — kit a költeményben Keppler csillagász személyesit — a következő lesujtó választ:

„No látod, én sem — s hidd el senki más
A bölcselet csupán költészete
Azoknak, mikről még nincsen fogalmunk."

Ime t. hallgatóság kimutattam azt, hogy a tudománynak — akár filozófia, akár természettudomány — nincs jogosultsága arra, hogy a vallásos hit felett pálczát törjön s azt lekicsinyelje, mert hiszen — a mint láttuk — a tudomány a maga saját területén is, csak egy bizonyos határig tud érzékelhetőleg és racionális módon bizonyitani, azon tul pedig arra képtelen. Azon túl is tisztelem én a tudományt; sőt magam is azt vallom szépnek, a mi azon tul van, „csupán költészete azoknak, mikről még nincsen fogalmunk."

Előadásom további folyamán ki fogom mutatni azt, hogy a vallásos hit és a józan természetfilozófia (itt specialiter csak erről az egyről fogok szólni) nem is állanak ellentétben, sőt nagyon jól megférnek és békében élhetnek egymás mellett.

* * *

Hogy ezt tehessem, felveszek egy konkrét témát; bemutatom azt vallásos leirásban, azután pedig a józan természetfilozófia értelmezése és magyarázata szerint. A vallás legilletékesebb forrásához megyek, a Bibliához; abból egy részletet a Mózes könyvéből kiolvasva, a világ teremtésének előadását következőképen találom ott.

Isten a világot 6 nap alatt teremtette. Először szétkülönitette a világosságot a setétségtől, azután a tengereket a szárazföldtől. Az élőlényeket pedig következő rendben teremti meg: először a növényeket, azután az állatokat és pedig előbb a vizi és alsóbbrendü állatokat, azután szárazföldi és magasabbrendü állatokat; legutóljára pedig az embert, kinek orrába életet lehelt s igy lett az ember élő lélekké.

Ez a Bibliaszerinti leirásnak rövid kivonata. Ez a bibliai kép sokkal nagyobb és mélyebb bölcsességet foglal magában, mintsem hogy azok, kik az ilyen régi dolgon mosolyogni tudnak, még csak sejteni is képesek volnának. És ez a bibliaszerinti leirás összetalál a természettudományi leirással s fejtegetéssel is, még a maival is; megvan benne a szétkülönülésnek és a fokozatosságnak elve is, amit a mai természettudomány annyiszor hangoztat. Csak az időre nézve tér el a mai természettudomány; t. i. a Bibliában 6 nap van mondva, a természettudomány pedig nagy időt, roppant nagy időt számit e tekintetben. De itt is megtalálhatjuk a kiegyenlitést; mert hiszen ugyancsak a bibliában benne van, hogy az emberi kis mérték nem fogható az isteni dolgokhoz s hogy a teremtő előtt 1000 esztendő annyi, mint akár egy nap az emberi mértéken; szó van ott az emberi „végesről" és az isteni „végtelenről" is.

Mózes Kr. e. 1480 évvel halt meg és ha mi a Mózes idejétől vagy 3200 esztendőt átugrunk, hát akkor Linnének (sz. Kr. u. 1707.) a közismert svéd természettudósnak korához érünk. E hosszu időn keresztül a természettudósok a teremtést mindig a Mózes leirásával egyezőleg magyarázzák; tehát a vallás és természettudomány nem tért el egymástól, Igy magyarázza azt az emlitettem Linné is; sőt ő még a Biblia szerinti özönvizet is megkisérti természettudományilag kimagyarázni s elmondja, hogy mikor a Noé bárkája megfeneklett az Ararat hegyén, a különböző klimatikus igényü állatok miként találtak ott menedéket a hegy különböző magaslatának szirtjein.

Linné után Cuvier korszaka következik a természettudományokban (sz. Kr. u. 1769-ben). Ő már a vallásos felfogástól sokban eltérően, másként magyarázza a teremtést; nevezetesen szakaszonként, többször teremtetik a föld élő világa, a melyet mindig elpusztit és betemet valami nagy általános katasztrófa. Elmélete nem is tartotta magát sokáig, 30 év alatt teljesen megbukott; rég az ideje, hogy már nem beszél róla egy természettudós sem.

Cuvierrel egyidejüleg élt Lamarck franczia zoologus és Lyell angol geologus. Ezek alkották meg a teremtésre nézve azt a természettudományi elméletet, a melyet evolució-leszármazás-fejlődés-elméletnek neveznek, a mely, a mig Cuvier élt, lévén ő Lamarcknak nagy ellensége, épen az ő nagy tudományos tekintélye miatt nehezen tört utat magának, de a mely immár általánosan uralkodóvá lett s véleményem szerint fővonásaiban fen fog maradni minden időkben. Ennek az elméletnek a kezdő magva látható már a Kr. e. görög bölcseknél, azután egy-egy eszmében felmerül és eltünik az többször, végre rendszeresen kidolgozva megszerkeszti és megalapitja azt Lamarck, 1809. megjelent bölcseleti zoologia cz. franczia munkájában, az élő lényekre nézve; Lyell pedig 1830. angol nyelven megjelent geolog. munkájával a földre nézve; a mely két munka és tárgy kiegésziti egymást.

Ez az evolució-elmélet csakis pár szóval és csakis annyiban emlitve, a mennyire itt az helyénvaló (mert ez tulajdonképen természettudományi tárgy), következő: a minden hatalmat és bölcsességet képviselő Teremtő, Isten (legalább igy concedálja legtöbb természettudós) megteremti a földet, rajta az első élő lényekkel; de a Teremtő, hatalmánál fogva megadja

a földnek, az élő lényeknek, megadja az embernek is (ki ezen elmélet szerint is, mint a teremtés koronája legutóljára jelenik meg a földön, épen ugy, a hogy Mózes mondja) azt a képességet, hogy tovább és magasab fokokra fejlődjék az idők végtelen vonalán. A föld, mióta teremtetett, folytonos változásokon ment és megy keresztül; de nem olyan nagy és általános katasztrófákon, mint Cuvier tanitotta, hanem csak lassu, de folytonos változásokon, a milyeneket nap-nap után szemlélhetünk ma is; tehát lassú változás és fejlődés, de folyton tartó. Itt egy tűzhányó működése csinál egy kis helyet, amott a vizek kiöntése vagy ellenkezőleg tavak s patakok kiszáradása, létesit változást. De minden legkisebb hatánynak is megvan a maga hatása és eredménye; közreműködik minden leeső esőcsepp (pl. a hegyről az iszapnak lehozásában), minden kis szélfuvás, minden hőmérsékváltozás stb. És amint változik a föld, épen úgy változnak, fejlődnek a földön levő élő lények, állatok és növények, a táplálkozás, a fészkelés s egyéb külső viszonyok szerint s az azokhoz való alkalmazkodás szerint; folyton változik maga az ember is. És ezen apró hatányok, lassu de folytonos hatásaikban, nagy eredményekké kultiválódnak az idők végtelen vonalán, úgy a földben, mint az élő lényeken s magán az emberen is, a ki ily módon lett mindinkább cziviliźáltabb emberré.

Az ember tovább is fog előre fejlődni és igy a Nietzsche „Übermensch"-e nem a jövő álma, hanem a jövő valósága. Csakhogy az én szememben az „Übermensch" nem az, ami a Nietzsche szemében.

Linné az embert „*Homo sapiens*"-nek nevezi. Ugy érzem, hogy itt a *sapiens* szó (bölcs, okos) nem pusztán észbeli, hanem egyszersmind moralis, ethikai jelleget is akar kifejezni. Az „Übermensch" egyes példányai egyébként már köztünk élnek s jövőben még többen lesznek. Nietzsche szerint ilyen übermensches: Caesar, nagy Napoleon, Bismarck stb. Nietzschenek, az individualizmus nagy filozófusának — ugy tartom — nincsen igaza! Az ember igazi előrefejlődése korántsem azon irányban fog menni, az ember előrefejlődését korántsem azon irány jelzi, a mely irányt a Caesarok stb. egyéni jellegei mutatnak; hanem menni fog azon irányban, a melyet pl. Deák Ferencz, br. Eötvös József, Petőfi, Tompa s ha épen fejedelmi alakot akarunk emliteni, hát II. József császár (ne tessék a dolgot politikára érteni, mert nem igy van mondva!) egyéni karakterei jeleznek. Szerintem ezek az igazi übermenschek.

(Vége. köv.)

Az országos Református Tanáregyesület IV. közgyülése.

(Budapest, április 26. 27.)

Az Országos Református Tanáregyesület a mult hó 26-án kezdte meg két napig tartott közgyülését a Nemzeti Muzeum disztermében.

Az egyesület tárgysorozatán — a vezetőség dicséretére legyen mondva — nagy jelentőségü kulturpolitikai és paedagogiai kérdések szerepeltek. Az a disszonáns hang s az a szomoru tünet, mely abban a megdöbbentően éles kritikában és hangban nyert kifejezést, melyet a gyülés többsége egyháza legfőbb testületével, a zsinattal szemben magának megengedett, inditványok alakjában került szőnyegre. E tény mérsékli ugyan formailag a dolog jelentőségét, de egyáltalán nem kisebbiti fontosságát annak, hogy a hazai református egyház által óriási áldozatokkal fentartott iskolák tanárai oly bizalmatlansággal, hogy ne mondjuk: ellenszenvvel — viseltetnek egyházi hatóságukkal szemben, a mi már kezdi meghaladni a normálisan türhető állapot mértékét. A mikor például azt kell látnunk, hogy a zsinat némely intézkedései ellen, hol nyiltabban, hol burkoltabban az államhatalom védelmét hivják fel s épen oly téren, a mely egyházi autonomiánknak legsarkalatosabb részét alkotja: be kell látnunk, hogy e tünet alatt oly mély baj lappang, a melyet gyorsan felkutatni, okát tisztázni és orvosolni égetően sürgős feladat.

Távol állunk attól, hogy e bajért egyszerüen az egyik félt tegyük felelőssé; lehet, — sőt valószinü — hogy mindkét oldalon baj van; de azt már hangsulyoznunk kell, hogy orvoslásának nem a gyülölködésig fokozódható elkeseredett szemrehányások az utja, hanem a kölcsönös megértés, a bizalom helyreállitása és érvek sulyán alapuló jóindulatu kapacitáció. Nem adjuk fel a reményt, hogy erre az alapra helyezkedni mindkét fél kész leend s készséges indulattal ajánljuk fel az egyházi lapok hasábjait, hogy a tanárok jogosultnak tartott álláspontjukról az egyházi élet minden faktorát meggyőzni próbálják. A sajtó nagy szolgálatot tett az eszmék tisztázása terén, vegyük igénybe hát előbb ezt, mielőtt nyilvános tanácskozásaink szükséges nemes méltóságát kikezdenők.

A gyülés lefolyásáról különben tudósitásunk a következő:

A közgyülést istentisztelet előzte meg a Kálvin-téri református templomban, a hol Hamar István theologiai igazgató mondott imádságot. A templomból a gyülés helyére vonultak a közgyülés tagjai. A közgyülésen a kultuszminisztert Boncz Odön miniszteri tanácsos képviselte, a székes főváros törvényhatósága részéről Bárczy István tanácsos jelent meg. Ott voltak még: Rombauer Emil, a középiskolai tanáregyesület másodelnöke, Négyesy László főtitkár, Antal Gábor püspök, Mády Lajos esperes, Petri Elek pesti lelkész, Hamar István theologiai igazgató stb.

A közgyülést Dóczi Imre elnök nyitotta meg, a ki szivesen köszöntötte a közgyülés tagjait. Hangsulyozta, hogy a református tanügy fejlesztésével a nemzeti közmüvelődés ügyén akarnak lenditeni. Kiemelte, hogy a református iskolák hazafias szelleme mindenkor erőssége volt a magyar nemzeti törekvéseknek. De az egyetemes nemzeti czél mellett a református iskolaügyet is fejleszteni kell, met csak erős szervekkel lehet életerős testet alkotni. Foglalkozott azután a zsinat által imént tárgyalt törvénytervezetnek a tanügyre vonatkozó részével és megelégedéssel konstatálta, hogy a tervezet igen sok üdvös ujitást igér a jövőre. E mellett sok veszélyes tévedést is rejt magában. Hibája, hogy meglazitja a tanárság összetartását és hogy belenyul a tanárság magánéletébe, sőt családi szentélyébe is. Meg van győződve, hogy a tanár szellemét nem lehet paragrafusokba szoritani és az életben csak holt betü fog maradni mindaz, ami a református szellemmel és tradiciókkal össze nem fér. Üdvözli ezután a miniszter képviselőjét, Boncz Ödön min. tanácsost, aki mindenkor a legnagyobb jóakarattal viseltetett a református felekezeti iskolák iránt. Köszöntötte az egyházi hatóságok képviselőit, s a rokonegyesületek küldötteit, a Protestáns Irodalmi Társaság képviseletét és a főváros tanügyi tanácsosát.

Boncz Ödön miniszteri tanácsos tolmácsolta ezután a közoktatásügyi miniszter üdvözletét. Teszi ezt annál szivesebben, mert tudja, milyen nemes intenciókkal alakult az egyesület. Ha végigtekint a református iskolák több százados történetén, két gondolat ragadja meg. Az egyik az, hogy a református iskolák mindig magyar vidékeken, magyar szivekben sarjadtak és nőttek, a másik az, hogy ezek az iskolák sohasem részesültek melegágyi ápolásban, de a szabad levegőn, viharok közepette nőttek nagyra. Ezért a legnagyobb elismerést érdemlik. Sikert és áldást kiván a közgyülés munkájára.

Petri Elek pesti lelkész a dunamelléki egyházkerület és a budapesti egyház nevében melegen üdvözölte a közgyülés tagjait és szépen fejtette ki, hogy a tudomány és a vallás nem zárják ki egymást, sőt egymást kiegészitik.

Antal Gábor püspök a Protestáns Irodalmi társulat képviseletében köszöntötte a közgyülést, kiemelve azt a szoros kapcsolatot, amely a református tanáregyesület és a Protestáns irodalmi társulat között fennál. Mády Lajos esperes a pesti egyházmegye, Rombauer Emil az országos középiskolai tanáregyesület, Bárczy István tanácsnok a főváros tanácsának üdvözletét tolmácsolta.

A közgyülés Fogarassy Albert inditványára elhatározta, hogy a templomban elmondott imát és az elnöki megnyitó beszédet jegyzőkönyvbe iktatja.

Miután még az elnök bemutatta Darányi Ignácz dunamelléki főgondnoknak meleghangu üdvözlő táviratát, megkezdődtek az előadások.

Az első előadó dr. Nagy Zsigmond debreczeni ev. ref. főgimnáziumi tanár volt, aki a felekezeti tanügy és az állam czimen értekezett. Panaszolta, hogy a protestáns iskolák mindenkor mostoha gyermekei voltak a magyar államnak és ha az állam olykor adott is valamit nekik, sohasem felejtette el éreztetni az adomány alamizsna voltát. Annál csodálatosabb ez, mert nincsen egyetlen egy felekezet sem, amely annyira szinmagyar volna, mint az evangélium szerint reformált egyház. Hangsulyozza, hogy a magyar nemzeti oktatás kizárólag az állam kötelessége és ha a hazafias felekezet az oktatást nagy részben magára vállalja, az állam kötelességeinek egy részét teljesiti. Sohasem lehet tehát azt mondani, hogy az állam segiti a felekezetet, mert a dolog ugy áll, hogy a felekezetek segitik az államot a maga kulturális feladatainak elvégzésében. Szemére hányja végül a törvényhozásnak, hogy a hazafias szellemü felekezeti iskolákat egy kalap alá vonta az államellenes törekvésü felekezeti iskolákkal s főképen a protestáns iskolák autonomiáját csorbitotta meg. Uj törvény hozatalát sürgeti, a mely a magyar nemzeti állam kiépitésének alapján álljon.

Az előadáshoz Fogarassy Albert szólt hosszabban, kifejtvén, hogy nem félti a felekezetet az állami segitségtől, mert az állam intencziói kétségen felül nemesek.

Both István felszólalása után következett a második előadás: dr. Varga Bálint budapesti ev. ref. főgimnáziumi tanár értekezése a modern nyelvek tanitásáról.

Délután 2 órakor közebédre gyültek a közgyülés tagjai.

Délután 5 órakor a református vallástanárok üléseztek.

(Vége következik.)

EGYHÁZMEGYÉKBŐL.

—

Vélemény az egyházi adóknak a költségvetés és számadásokba illesztéséről.

A nagyenyedi egyházmegye április havi tanácsülését Maros-Décsén tartotta. A tárgysorozat különösen kiemelkedő pontja volt az egyházi adóknak az évi költségvetésekbe felvétele és a számadások rendén való elszámolása. *Veress* Károly egyházmegyei tanácsbiró erre vonatkozó referádáját az egyházmegyei tanács egyhanguan magáévá tévén, azt megismerés végett az alábbiakban közöljük:

Nagytiszteletü egyházmegyei tanács!

A Méltóságos Ig. Tanács idei 892. számu rendeletével, — idei 1323. számu redeletével módositva, — az egyháztagok által fizetendő mindennemü adóknak a költségvetésekbe való felvételét és a számadások rendén leendő elszámolását rendeli el. Czélja ezen rendeletnek, egyfelől a congrua pontos ellenőriztetése, illetve könnyebb kijavittathatása, másfelől az egyházi adózás enyhitésére kilátásba helyezett államsegély igénybevételénél az előmunkálatok megtétele s mindkettőnél a felsőbb hatóságok felelősségének biztos alapra fektetése.

Rendeletről lévén szó, kellő tisztelettel szólók róla, szabadjon azonban aggályaimnak a következőkben adni kifejezést:

Az egyházi adóknak a költségvetés keretébe leendő beillesztése még nehézséget nem adna. Szükséglettel szemben a fedezet meg van — a papiroson. De itt is előáll a kérdés: vajjon a költségvetések elkészitésének idejekor egybe állitható-e pontos kimutatás a jövő évben az egyház kebelében lévő egyháztagokról? Hiszen — sajnos — már-már hullámzóvá lesz az el-, sőt kiköltözés s legtöbb esetben ujévkor, ekkor történvén a kevés, vagy esetleg megfelelő számu visszaköltözés is. Ez ugyan még nem birna nagy fontossággal, ha ezen kiegészitett költségvetés csak mint gazdasági okmány szerepelne, de igen is fontos, ha az alapul szolgáló egyházi adókimutatás bizonyitó okirat erejével kell hogy birjon, holott már azon évnek első napjain, — melyre az vonatkozik — lényeges változások állottak elő benne. Már pedig a változások minden községben — kisebb-nagyobb mértékben — előállottak s ezután még inkább előállanak, mert a megélhetés üzi, kergeti az embereket. Több eshetőséget e változásokra nem hozok fel, noha elismerem, hogy e rendeletből kifolyó ezen aggodalmam, csak csekélység, de elszámolandók is ezen egyházi adók számadás rendjén. A számadás „*Bevétel*“ és „*Kiadás*“ tétele pár számmal s ugyanannyi megfelelő okmánnyal szaporodnék, s ez még nem nehezitené a számvevő munkáját. De ott lesznek a szép érték-összeget kitevő hátralékok, melyek végösszegükben a pénztár *cselekvő állását* emelik, mindaddig, mig következnek pár év mulva a minden számadás vizsgálatkor felhajthatatlannak minősitett összegek töröltetése, törlése, ugy hogy bátorságosan lehet egy ilyen benyomatu kaucsuk bélyegzőt készittetni:

„Kitüntetett — kor. — fill. felhajthatatlan egyházi adó törlése engedélyeztetik“, mert ennek gyakorlati értékét épen az egyházmegyei tanács fogja méltányolni. Igen ha ezen felhajthatatlannak minősitett egyházi adók az államsegélyből megtérittetnének, de enélkül minek zavarni össze az egyházközség számadását, kitévén azt egy állandó kaucsuk bélyegzős lenyomatnak.

Igy van ez ott, hol csak készpénz rovatal van, s még inkább ott, hol különféle termény képezi az egyházi hivatalnokok fizetését.

De, ha mindez, s ezekhez hasonló aggályos momentumok nem volnának is, akkor sem elegyiteném ezen — különösen pedig terményben adott — egyházi adókat a közpénztár számadásába, holott a a kitüzött czél egyszerübb megoldással, biztosabban elérhető, és pedig adófőkönyv alapján, minek vezetésére hivatott rendelet is utasitja a presbyteriumokat. Itt kitérőleg — kellő tisztelettel — jegyzem meg; a rendeletnek azon része, hogy az egyházi hivatalnokok mindennemü javadalma a gondnok és egy ellenőrző presbyter közvetitésével, tehát ennek lehetőségekép egy meghatározott napon, egyszerre szolgáltassanak ki: a szalmás és tán — de csak némileg— csős tengeri kepénél kivihető,de már a vékás termények és esetleges pénz járandóságnál, bizony csak jámbor óhajtásunk marad, ilyen pedig már annyi van, hogy a mérleg ezeket tartalmazó serpenyője már szilárd talajra ereszkedett vagy tán már

legkezdettől ott pihen ez is a tömkelegben honnan előhivni igen, de testté alkotni vajmi nehéz, hogy ne mondjam lehetetlen. Falusi egyházaink 90 %-a bizonyára e mellett bizonyit.

Visszatérve az egyházi adózás ellenőrzésének mikéntjére, ezt a következőkép vélem eszközöltetni a költségvetés és számadásba illesztés elkerülésével: Minden egyházban állittassék össze az „*egyházi adófőkönyv*“. Évégből a központ nyomasson rovatos ivet, melynek rovatai magokban foglalják mindazon fizetési nemeket, mik a kerületben előfordulnak. Egyik oldalon „*Tartozás*“, a másikan megfelelően „*Lerovás*“. Ezen Főkönyvből irassék le egy eredeti második példány, ugy azonban, hogy ezen második példánynál minden fizetési osztály egész, fél, negyed, nyolczad után hagyassék annyi üres sorszám rovat, mint a mennyi a változások tovább jegyzésére 10 évi átlagban az illető egyház viszonyait tekintve szükséges. Ezen második példány minden egyházból terjesztessék be a számvevőhöz, ki azokat egybeköttetni. Az egyházközségben előforduló minden változás, — nem egyszerre az évnek meghatározott idópontján — hanem azonnal bejelentendő ilyen formán: „a gerendi egyház egyházi adófőkönyvéből az egész kepézők 52 sorszáma allatti Németh István 1906. január 2-án történt elköltözése folytán töröltetett;“ vagy „a gerendi egyház egyházi adófőkönyvébe az egész kepézők közé folytatólagosan 83 sorszám alá bejegyeztetett Balog Pál“, vagy pedig „a gerendi egyház egyházi adófőkönyvéből az egész kepézők 61 sorszáma alatti Németh Samu P. elhalálozás folytán töröltetett és a félkepézők 19 sorszáma alá folytatólagosan özv. Németh Samuné P. felvétetett.“ Ezen bejelentéseket számvevő a nála levő példányba azoknak megfelelően bevezeti. Az egyszer törölt sorszám alá uj tag 10 éven belől nem irható, hanem az egyháznál levő főkönyvből e sorszám a következő évre való átvezetésnél egyszerüen kimarad, s igy a két példányban bejegyzett egyházi adót tényleg fizetők sorszáma ugyanaz lesz. Igy vezetve a két példány, szükség esetén a lelkész a kezelése alatti főkönyvből másolatot állit ki és azt hitelesiti az egyházmegyei főkönyv alapján a számvevő; s ezen hitelesitett másolat épen a kitüntetett időbeni állapotot tünteti ki. A nem fizetések szép száma az egyháznál levő példányból kimutatható, a második példányba való vezetés ugy sem segit semmit. Számvevő a bejegyzett változásokról — a vizsgálat alá jövő egyházak részéről — főkönyvéből kivonatot készithet, s ennek alapján a két főkönyvet vizsgálat során egybe hasonlithatja, esetleg a főkönyvet is elviheti. 10 év elteltével uj második példány állittatik egybe. Önkényt következik, ha valamely egyházban az egyházi adózásra nézve kardinális változás áll elő, az egyháznál ujonnan egybeállitott főkönyv második példánya egész terjedelmében terjesztendő be az egyházmegye részére az ottani főkönyvhöz függelék gyanánt.

Ilyen vezetés mellett az ellenőrzés is, a felelősség is biztos alapon áll; okirat erejü másolat kapható és adható, s az egyház számadása megszabadul az állandónak igérkező észrevételezéstől.

Ha pedig most már szigoruan az esperesi felhatalmazás szerint kell az ügyet referálnom: ezen egyházi adók összegei a kirendelt rovatokba elférnek, ugy a költségvetésnél, a számadás „Bevétel“ és „Kiadás“ tételeinél, mert mindhárom ivnek igen jó papirosa van, de már a „Napló“ „Bevétel“ s ennek megfelelő „Kiadás“ lapja — sajnos — erősen gyenge, kivált az egyházi adóra nézve.

Tudósító.

TÁRCZA.

Miért van négy evangyélium?

— Irta: *Valler József.* —

(Folytatás.)

Az első, vagyis a *Máté* evangyéliuma, a *zsidó felfogás* képviselője. Vagyis: ebben az evangyéliumban Jézus még tökéletes zsidó. Ugy szól, ugy cselekszik, ugy viseli magát, mint tökéletes zsidó. Aki világért sem azért jött, hogy *másoknak is* hozza az üdvességet, hanem csupán a zsidóknak. És minél jobban utána gondolok, annál igazabbnak és helyesebbnek itélem e felfogást. Nem ugy, mintha e zárkozott zsidó szellemen nem csillámlanék át itt-ott az egyetemes emberiség hivatása, hisz ez az ószövetség nagy prófétáinál is már előfordul. De úgy értve, hogy Jézus zsidó volt és — kivált eleinte — ő másképen nem is tudott. Mint a zsidóság képviselője, mint a zsidó hagyományok emlőin felnőtt próféta mint zsidóknak szóló, közöttük müködő, nem is volt szabad hogy másként tegyen. Ki hallgatta volna meg őt például a zsidók közül, ha a pogányok idvességét hirdette volna? És egyáltalában mi helye lett volna a zsidók között egy evangyéliumnak, a mely p. o. a görögöknek volt szánva? És őket hivta volna idvességre. Vagy nem adnak nekem igazat a *Pál* ellenségei? A kik még nem zsidó országban sem akarják, hogy más, mint zsidó hallhassa az evangyeliumot; hanem azt mondják, hogy aki idvességet akar, először legyen zsidó és csak azután lehet jussa a kegyelemhez.

Igenis. A Máté evangyéliuma a szigoru zsidó felfogást képviseli s igy időrendi sorozatban az első. Azaz az eredeti valósághoz legközelebb áll. Pár példa megvilágositásul elég. Igy mindjárt az evangyélium felirata I. 1. nem csak azt mondja *Jézus Krisztusnak, a Dávid fiának,* hanem ezt is hozzá teszi *és Ábrahám fiának* nemzetségéről, ami az ő kétségbevonhatatlan zsidó származását igazolja.

Nem foglaltatik-e ebben az első sorban az is, hogy ennek a leirása egy ily elődöktől származott telivér zsidónak a leirása?

A keleti bölcsek Jeruzsálemben való megjelenése (más evangyéliumban nincs meg) tartalmaz-e valamely idvességre intő mozzanatot? Vagy mi czélja van a zsidóság dicsőitésén kivül? Hol van a zsidóknak ama királya, a ki született? ugymond II. 2. mert jöttünk stb.

A hegyi beszédben azt mondja ő maga (t. i. Jézus), nem azért jöttem, hogy a törvényt és a próféták eltöröljem, hanem hogy azokat tökéletessé tegyem.

Jézus kibocsátja tanitványait kimondja: a pogányok közzé és a szamaritánusok közzé ne menjetek, hanem az Izrael házának eltévedt juhaihoz.

Egy kánáánita asszony Tyrus határán arra kéri, hogy gyógyitsa meg leányát — és épen ugy szólitja meg —: Uram! Dávidnak fia! és nem felel neki semmit, hanem el akar menni. A tanitványok kérik, szabaditsd meg őtet, mert utánunk jő és utánunk kiabál, alkalmatlankodik nekünk és ekkor e nevezetes szavakat mondja: „*Nem bocsáttattam én, hanem csak az Izrael házának eltévedt juhaihoz.*“ És az asszony csakugyan, a mint a tanitványok sejtették, nem hagyja el, hanem utánok fut, ez térdre esve kéri: Uram! légy segitségül nekem; és ekkor azt feleli: „*Nem jó a fiaknak kenyerét elvenni és az ebeknek vetni.*“ *Jézus* megadja a templomadót.

A felhozott nehány példa, ha nem hozok is fel többet, eléggé igazolja, hogy ez evangyélium a zsidók evangyéliuma. Akarom mondani: olyan kereszt-

tyének számára iródott, a kik zsidók, azaz zsidókból lettek. A kik nem laknak elegy másféle népekkel. És azt tartják, hogy az evangyélium egyáltalában nem is azért van, hogy a zsidón kivül is még valaki hozzá jusson. Kétségkivül ez van a *keresztyénség keletkezéséhez legközelebb.* És anélkül, hogy az évről, a melyben iródott, számot akarnék adni, állitom, hogy ez az *első* és *legrégibb* evangyélium az uj testamentumban levők között. Mondjanak a tudósok akármit egyéb okokon, ez az egy lélektani ok minden más okoskodást halomra dönt.

Ezek a zsidóság elsőségét megállapitó kifejezések ilyen követelő modorban a többi évángyéliumban épen nem fordulnak elő. A ki kezébe veszi ezt az évángyéliumot és folytában végig olvassa, — azt a benyomást nyeri, hogy itt Jézus csakis a zsidók számára küldöttnek tekinti magát. Épen nem állitom azt, hogy e mondások bizonyosan a Jézus szájából valók — minthogy az előzőkben mondottak után, még a legbizonyosabbnak látszóról sem lehet teljes bizonyossággal ezt megállapitani; — de ezek ennek mindenesetre a többivel összhangzó, kiegészitő részei. Bizonyos, hogy ez évángyéliumból mintegy kiérzik a Jézus közelsége, némely része ugy hat, mintha szemtanu beszélné nekünk, általában jellemző tulajdonsága a Jézus tanitásai világossága összefüggő, nagy beszédekben.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Uj r. lelkész. Bartha Lajos haranglábi s. lelkészt az egyházközsége rendes lelkészül megválasztotta. Pásztorkodását tegye épitővé az Istenek kegyelme.

Kovács Sándor IV. éves theologust a főt. püspök ur parajdi öreg lelkészünk mellé kinevezte káplánnak f. év május 1-től kezdődő tiszttel.

A budapesti papválasztás, mely olyan széles körben felkeltette az érdeklődést, s mely maga is olyan mozgalmas volt, *Szabó* Aladár theol. tanár megválasztásával ért véget. Az uj lelkipásztor müködéséhez a legszebb reményeket füzzük mi is.

50 éves papi jubileumát ülte a kolozsvári egyházmegye *Borsos Sándor* kolozsi lelkésznek e hó 1-én, gyülekezetének s az egyházmegye papságának — élén Herepei Gergely esperessel — élénk részvétele mellett. A jubileum ünnepélyes istentisztelet keretében folyt le, melyen hálaadó imát maga a jubiláns mondott, egyházi beszédet pedig Herepei esperes tartott az ó- és uj-testamentomi papság szerepéről, ez utóbbiba illesztve be a jubiláns papi jellemképét is. Az egyházközség e szép nap emlékére a templom belső falába emléktáblát illesztett, melynek leleplezése Nagy Albert mócsi lelkész szép beszéde keretében történt. Ezután tisztelgések, majd közebéd volt a „Korona" vendéglőben. A 78 éves pátriárka 1855-ben kezdte rendes lelkészi müködését Kolozson, miután a szabadságharczban való honvédkedése után 1852-ben lelkészi oklevelet szerzett Kolozsvárt s tanitóskodott ott a kollegiumban 1855-ig. Nejétől Kohetek Pál Maritól 9 gyermeke született, kik közül azonban csak hárman vannak életben, köztük *Benő* a szathmári főgimn. igazgatója. — Az Isten éltesse még sokáig az Ur szöllőjének hü munkását!

A Bethlen-kollégium tornaköre márczius hó 18-dikán délután 5 órakor házi tornaversenyt tartott a kollégium hatalmas méretü s szépen feldiszitett tornacsarnokában. A gyakorlatok, melyek közt különösen kitüntek az idei orsz. tornaverseny szabadgyakorlatai, továbbá a gyürühintán, lengő nyujtón és póznákon végzett mutatványok, meglepő szépen sikerültek. Különös elismerést érdemel az ifjak fegyelmezett magatartása, a mi a tornászatnak legszebb eredménye, a gyakorlatok sikerének és plasztikus voltának főfeltétele. A jelen volt közönség lelkes tapsokkal és éljenekkel üdvözölte Székely János tornatanárt és a buzgón tornázó ifjakat. A versenyt este 8 órától 12-ig tartó kedélyes tánczmulatság követte.

Papbeigtatás Szilágypaniton. A ki az egyházi ügykezelésbe befoly, meg a ki az egyházi pénzeket kezeli, csak az tudja, hogy milyen sok oldalu hátránnyal jár a gyakori lelkészváltozás egy egyházra nézve. Igazán találóan mondotta egyik beszolgáló lelkészünk, ki rövid néhány év alatt harmadikszor lett hozzánk beszolgáló lelkészül kinevezve, hogy „rosszabb ez a határra a gyakori jégverésnél". Alig 400 lelket számláló kisded egyházközségünk 12 év alatt negyedszer választ lelkészt. A választás mindig igen szerencsés volt s annál nagyobb volt hiveinek fájdalma, valahányszor lelkészeink elpályáztak s pásztor nélkül maradt a nyáj. A négy választás a beköltöztetési költségekkel együtt meghaladja az 1300 koronát. Pedig egyházközségünk a legszegényebb egyházak közé tartozik, s a mindig növekedő kiadásokkal szemben csak elenyésző csekélységü fedezettel rendelkezik, ugy hogy az egyházi adó meghaladja egyháztagjaink államiadójának négyszeresét, ötszörösét Kongrua ügy, jöjjön el hozzánk a te országod! Ilyen állapotok mellett igazán egyház, vallás, lelkész iránt törhetetlen ragaszkodásnak mondható, hogy emberemlékezet óta egyetlen áttérési eset történt tőlünk más vallásra 1891-ben. De egyházunk hiveinek határtalan öröme megujult f. hó 9-én, midőn a biharmegyei Csatárból megválasztott lelkész Bedő Károly ur közkedvességü személyében immár be is igtatott lelkészét tisztelheti, becsülheti. De nem hiába, hogy a választás teljes egyhangu volt; egyhangu és osztatlan volt az öröm is, midőn nevezett lelkész urat Nagy Zsigmond szilágyballai lelkész az ő ékesen szóló szavaival beigtatta hivatalába ugy, hogy most már alapos a mi reményünk, miszerint lesz alkalmunk a lelkészválasztás módozatait elfelejtenünk és az arra tett költekezéseket kihevernünk. Bedő Károly uj lelkészünk Csatárnak 30 éven át volt közkedvességü és köztiszteletben, becsülésben álló lelkésze s a következő 30 évet közöttünk tölti, ugy légyen! Osváth Lőrincz, ev. ref. tanitó.

Bibliai szemelvények könyve. Az egyetemes tanügyi bizottság elnöksége figyelmébe ajánlja mindazoknak, kik a bibliai szemelvények könyvét elkészitették s pályázni akarnak, hogy a mű junius hó 30-ig Antal Gábor püspökhöz, mint az E. T. B. elnökéhez küldendő Komáromba.

A budapesti Ref. Ifjusági Egyesület 1905. április 24-én, este 7 órakor a Nemzeti-Muzeum nagytermében, Knox János skót reformátor születésének 400 évfordulója alkalmából vallásos-estélyt rendezett a következő programmal: 1. Énekelt az „Aczélhang Daloskör" Krausz Gusztáv zenetanár vezetése mellett. 2. Imádkozott: Baksay Sándor püspök. 3. Előadást tartott Knox Jánosról: dr. Szabó Aladár theol. tanár. Előadását vetitett képek szemléltették. 4. „Dévay Biró Mátyás ébredése." Hármas beszéd. Előadták: dr. Erdőgh Árpád kir. albiró, Takaró Géza theologus és Kővy Árpád főgimn. tanuló. 5. Beszédet tartott: Forgács Gyula s. lelkész. 6. Imádkozott: Petri Elek lelkész. 7. Énekelt az „Aczélhang Daloskör" Krausz Gusztáv zenetanár vezetése mellett.

Köszönetnyilvánitás. Trombitás János és neje a *naggölgyesi* ev. ref. egyháznak egy diszes szószéktakarót ajándékoztak, mintegy 25 korona értékben. Fogadják az egyházközség hálás köszönetét érette.

A Magyar Evangeliumi Keresztyén Diákszövetség április hó 15-én tartotta első rendes közgyülését Budapesten a skót missio nagytermében. Képviselve voltak A pápai diákegylet, a nagykörösi diákegylet, az eperjesi belmissioi egylet, Bethlen Gábor Kör, a bpesti ref. theologiai diákegylet, a bpesti ref. ifjusági egyesület diák alosztálya és a bpesti ref. főgymnázium konfirmáltak egylete. Jelen volt Thorton B. Penfield. a new-yorki diákszövetség utazó titkára, ki az elmult két hónapban meglátogatta az olasz, egyptomi, palesztinai és török egyesületeket. A közgyülést zsoltár éneklése és biblia olvasás nyitotta meg, mely után Izsák Ferencz theologus imádkozott. Petri Elek bpesti lelkész, kit felkért az ifjuság a gyülés vezetésére, lendületes beszéddel nyitotta meg a tanácskozást, buzditván az ifjakat a megkezdett munka komoly folytatására, Penfield urat pedig melegen üdvözölte. A külföldi vendég erre átadta a közgyü-

lésnek mindazon egyesületek s diákszövetségek üdvözletét, melyeket meglátogatott a közel multban, átadta azon becses üdvözletet is, mit az amerikai egyesült államok nemzeti diákszövetségének legutóbbi gyülése küldött hazánk kicsiny diákszövetségének. Ez üdvözletek meleg érdeklődésről tesznek bizonyságot. Penfield ur üdvözlete után Forgács Gyula a szövetség titkára olvasta fel Mott Jánosnak, a a jelenkor legbuzgóbb missionáriusának, a diákok világszövetsége titkárának buzditó üdvözletét és a soproni, valamint a debreczeni és kolozsvári diákegyletek levelét, melyben kimentik a közgyülésről való elmaradásukat. Erre a titkári jelentés következett, melyből örömmel vette tudomásul a közgyülés, hogy a magyar diákok körében eddig még nem tapasztalt erővel indult meg a biblia tanulmányozására és komoly keresztyén jellem fejlesztésre irányuló mozgalom. Maclean ur látogatása, azaz félév óta bár kicsiny méretekben, de komoly kisérletek tétettek több helyen diákszövetségek alakitására. E törekvések Sopronban, Pápán és Nagykörösön sikerre vezettek már, más helyeken pedig, vagy volt már ilyen munka, vagy küzdenek a kezdés nehézségeivel. A titkári jelentés után az alapszabályok kellő megvitatás után elfogadtattak. Ezután Penfield ur tartott érdekes előadást a diákszövetségek munkájának kezdetéről Angliában és Amerikában, buzditotta a közgyülést, hogy küldjön követeket a diákok világszövetségének május 3-án, Zeistben tartandó gyülésére. A közgyülés dr. Pruzsinszky Pál, tanárt és Webster Jakab lelkészt kérte fel a világgyülésre való elmenetelre. Reméljük, hogy semmi nem fogja őket gátolni e felkérés teljesitésében. Végül három inditványt fogadott el a gyülés. Először, hogy a vasárnap megünneplése, megszentelése érdekében fog nagyobb mozgalmat inditani; másodszor, Calvin János születésének 400 évfordulóját méltó módon fogja megünnepelni, s harmadszor, hogy a diákegyletek érdekében egy tractátust fog kibocsátani a szövetség.

Hálás köszönet. Feltámadott az Ur bizonnyal. (Luk. 24, 34.) Feltámadott és az önzetlen szeretettől áthatott áldozatkész szivekben él mindörökké. Ezt bizonyitja özv. Putnoky Domokosné sz.-nádudvari Bonis Sarolta mélyen tisztelt és szeretett kedves Pátronánk azon ujabb áldozata, miszerint a husvéti ünnep alkalmával a mezőerkedi ev. ref. egyház urasztalára adományozott egy ezüst — régi értékes ezüst pénznemekből összeállitott — kenyérosztó tányért. Az ötvös munkának e remekét Sárga János kolozsvári ékszerész és müötvös készitette 200 korona értékben. Husvét másodnapján a presbiterium jegyzőkönyvileg köszönte meg elévülhetetlen érdemü Pátronájának a közelebbi években tett nagyértékü adományait u. m. egy 100 kor. felüli értekkel biró drágakövekkel kirakott arany kehelyt, egy 260 kor. értékü hármoniumot ez ujabb 200 kor. értékü kenyérosztó tányérral együtt. Legyen köszönet mindezekért itt a nyilvánosság terén is! M.-Erkeden, 1905. április 26. Orbán Gábor, ev. ref. lelkész.

A szászsebesi ev. ref. templom és papilakra kegyes adományokat küldöttek még, miért is fogadják az egyházközség mély tiszteletét, örök háláját:

(Folytatás). É. Kováts Gizella áll. felső leányisk. VIII. o. tanuló ivén Szász-Sebes: Biró Dániel, Péterffy Kálmán, Ilisne Calcon, Csomor Samu, Iván Moga 5—5 korona; Mihon Juon, Tamás Károly, Pável Prekupeszku, dr. Elekes 2—2 k., Kováts Gizella, Károlyi József, Csomor Józéfa, Rátoni Elek, Sánta Béla, Zaharia Nyágre 1—1 kor., Bukur Miklós, Lefkovits Johanna, Jeney Ákos, Dutkai Sándor magyar népzenész, N. N. 40—40 fillér, Greánu Vaszile, Tókelt Frigyes, Popovics Juon, Mészáros Albert, Kottaska Frigyes, Heim Vilmos 60—60 fill., Molnár János, Szimon Frigyes, Finta András, Ilakián Márton, Szimion Vlád, Joán Mártin, Mathiás Witzemán, H. M., Rodeán George, Pap János, Kádár Gábor 20 -20 fill., Grigor Kirilla, Zahrie Kirilla 50—50 fillér, Kelemen Márton 24 fillér, Szász Albert, Juon Duma, Ilie Kunczea, Bendefi Zsigmond, Dósa Ferencz 10—10 fillér (összesen 49 kor. 54 fill.). Kubinyi Béla áll. főnök ivén Ujszász: Tapasztó Lajos áll. felv. 2 k.; Égető Ernő, Szepessy Béla, Pálmay Róbert, Balla Kálmán, Horváth Gyula 1—1 k., N. N. 40 fill, Szöllősy József 30 fill. (összesen 7 kor. 70 fillér). Bankó János gyüjtése Apáth-Maróth: Gallovich János 1 kor., Dániel Pál 50 fil., Demmer Ferencz, Turánszky Béla, id. Teszárszky János 30—30 fill., Adler Samu, ifj. Teszárszky János, Lenhárdt György, Hajnal János, Dániel János, Krajcz György, Gábor György 20—20 fillér, Hajnal György 10 fillér (összesen 4 kor. 20 fillér). Bósa Sándor m. kir. csendőr ivén Magyar-Óvár: 1 kor., Bráth József őrsvez. ivén Nagy-Surány: Bráth József 40 fill., Szabó Imre 20 fill. (összesen 60 fillér). Ambrus Péter őrsvezető ivén Sajó-Kaza: Goldberger József, Dankánics csendőr, Ambrus Péter 1—1 k., Szüts 20 fill., Berger István 60 fill., Hornyák Kornél, N. N., B. S., Sajti őrsvezető 40—40 f., Polónyi István, Urbán csendőr Lendvay István, Rusznák Sándor 20—20 fill., Morengl Antal, Morengl Vilmos 10—10 fill. (összesen 6 kor. 60 fillér). M. kir. püőri ig. gyüjtése Zala-Egerszeg: Maur Géza, Gyenge Sándor 2—2 kor., N. N., N. N. 1—1 korona (összesen 6 korona). Keresztes János ivén Főherczeglak: Özv. Hummel Jánosné 1 k., Mészer József, Tóth Czere Kálmán, Keresztes János 50—50 fillér (összesen 2 k. 50 fillér). Papp József őrsvezető gyüjtése Nyir-Béltek: Papp József, Lukács Gyula, Halász József, Szabó József 1—1 kor. (összesen 4 kor.). Sverteczky Imre csendőrörsv. ivén Csorbattó: Sztodola József, Mong Károly 2—2 k., Wlumos 3 k., Sverteczky Imre, Francziszery Ferencz, Fischer áll. főnök, Maus Kálmán, Kiss Márton, Szabó József, Kotka Sámuel, Farkas István, Wábel János, Huszka Mihály 20—20 fillér, Beer J. Rezső, Zorkóczy Zsiga 40—40 f., Zahner József, Oravetz János, Huszka János 30—30 fillér, Trenka János, Viczai József, Petzk 10—10 fill., Mózer Géza 14 fill. (összesen 11 k. 14 fill.) Demeter Imre őrsvez. ivén Vajszka: Demeter Imre 1 k. 20 f,, Simon László, Szerdináncz Korma 1—1 kor., Papp József 40 fill. (össz. 3 k. 60 f.). Mantratovich Elek ivén Nagymihály: Kontratovich Elek 1 kor., Andreánszky Zoltán, Tompa Imre. Árvai Antal, Weiszner István 30—30 fill., Vleán István 50 fillér, Erbaen Emil, Niver Vilmos, Kelisek Sándor 20—20 fill., Osskeny Andor, Frits Arnold, Rnovszky József, Mojdák György, Finka Károly, Márton 10—10 f. (össz. 3 kor. 90 fill.). M. kir. p. ü.-őrség ivén Zsolna: 3 k. 68 fill., m. kir. p. ü.-őri szakaszp. Martonvásár: 80 fillér, Szegzárdi p. ü.-őri ig. ivén: Lantos Ferencz. Krausenek F., Rornisz Imre, Bodvás Imre, Györbiró Benő, Fink Kálmán 1—1 k., Jakab László, Konczkó Andor, Domokos Árpád, N. N., Sneider János, dr. Finger János 50—50 f., Kluha Géza, Keszthelyi Károly 40—40 fill. (össz. 9 k. 80 fill.). M. kir. p. ü.-őri ig. ivén Szolnok: Fekete Benő 3 kor., Sopronyi Károly, Viski Ferencz 1—1 kor., Strinang 50 f., N. N. 40 f., Mészáros Károly 20 f. (össz. 6 k. 10 fillér). Kochelmann Walther ivén Edelény: Kochelmann Walther 2 k., Háznépem és egyéb apró emberek 3 k. 70 fill., Kochelmann Kinda 1 k., Kochelmann Kornélia 60 f., Kochelmann Ernő 40 f., Kochelmann Lydia 20 f. (össz. 7 k. 90 fill.).

(Vége).

GYÁSZROVAT.

Gazelli Árpádné szül. Nagy Olivia, Gazelli Arpád egyetemi könyvtártiszt neje élete huszonharmadik, boldog házasságának hatodik évében, hosszas szenvedés után, márczius hó 24-én reggel ½5 órakor elhunyt. Temetése márcz. 26-án volt Kolozsvárt.

Szerkesztői üzenet.

D. L.-nek Nagyenyed. Kérdésével egyenesen a nagyenyedi lelkészek valamelyikéhez kellett volna fordulnia. Ők megadták volna a feleletet. Az E. T. is világosan rendelkezik: *„Midőn pedig hivatalos tisztökben járnak el a lelkészek egyházi ruhát viseljenek“*. A palást minden időben nélkülözhetetlen ruhája volt a protestáns lelkészeknek. Ennes viselése hivatalos funktióknál ma is mellőzhetetlen. A református pap **palást nélkül** nem keresztelhet, nem eskethet, nem temethet, szószékben, akár vasárnap, akár hétköznap, istentiszteletet nem végezhet. — A ki másként cselekszik: *fegyelmi vétséget* követ el.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1961—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi ntü Esperes atyánkfiához.

Tudomásul vétel és ahhoz leendő szigoru alkalmazkodás czéljából értesitjük esperes atyánkfiait, hogy az egyetemes konvent amerikai hitsorsosaink gondozását a dunamelléki egyházkerület elnökségére bizta.

Hogy ezen reájuk ruházott nemes munkát teljesithessék, 1904. évben megalakitották a dunamelléki egyházkerület vezetése alatt álló amerikai magyar ref. eházmegyét.

Ezen egyházmegye élén áll Kuthy Zoltán esperes. Kötelékébe pedig a következő egyházak tartoznak:

1. Alpha élén Borsos István, 2. Bridgeport élén Komjáthy Ernő, 3. Detray élén Dömény Zoltán, 4. Johnstovn élén Kovács Béla, 5. Mount-Carmel élén Ujlaki János, 6. New-York élén Kuthy Zoltán, 7. Passaic élén Kuthy Ele-

mér, 8. Phönix ville élén Bereczky László. 9. Pocahontas Stonega társegyház élén Balogh Gyula, 10. Voodbridge társegyházaival együtt, élén Vajó Sándor lelkészszel.

A dunamelléki egyházkerület elnökségének folyó évi 78. sz. a. kelt átirata szerint f. évi április hó 6-án az összes főgondnokok és püspökök értekezletet tartottak, melynek megállapodásai alapján az alábbiakra hivták fel egyházkerületünk figyelmét.

1. Amerikába készülő lelkészeknek sem ajánlat, sem bizonyitvány a dunamelléki egyházkerület elnökségének hozzájárulása nélkül ki nem adható.

2. Másfelől, ha Amerikából pályázik lelkész valamely hazai egyházba, azt csak abban az esetben lehet elfogadni, ha az illető részére a dunamelléki egyházkerület elnöksége a minősitvényt kiállitotta.

Kolozsvárt, 1905. április hó 26-án.

Dr. Bartók György, elnök. *Kádár János,* titkár.

1881—1905. sz.

KÖRLEVÉL

a ref. iskolaszékek tiszteletes lelkész elnökeihez.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur f. évi 24116. sz. a. a következő körrendeletet intézte a közigazgatási bizottságokhoz:

„Tudomás és az illető iskolaszékekkel való közlés végett értesitem a bizottságot, hogy a m. kir. pénzügyminiszter ur f. évi márczius hó 7-én az összes kir. pénzügyigazgatóságokhoz 12292. sz. a. intézett körrendeletében kijelentette, hogy községi, valamint a hitfelekezetek által fentartott elemi iskolákban müködő tanitók és tanitónők fizetése kiegészitésének rendezéséről szóló 1893. XXVI. t.-cz. alapján emlitett tanitók és tanitónők fizetésének kiegészitésére és korpótléknak fedezésére engedélyezett államsegélyek ügyében a községi és hitfelekezeti iskolaszékek elnökei által az államsegély utalványozása, illetőleg kifizetése iránt a kir. adóhivatalokhoz intézett kisérő iratok hivatalos levelezéseknek tekintendők s mint ilyenek az ill. dij 46. tét. „Hivatalos levelezések“ vezérszava alatti rendelkezés alatt feltétlenül bélyegmentesek: mert a szóban forgó államsegélyek az idézett törvényczikk 17-dik §-ának rendelkezése szerint nem az illető tanitók és tanitónők, hanem az iskolafenntartók kezéhez lévén utalványozandók: az emlitett iskolaszékek elnökei (hitfelekezeti iskoláknál az illető hitfelekezetek lelkészei) *ezen minőségükben* csak a törvény által reájuk rótt kötelességet teljesitenek akkor, midőn az emlitett tanitók és tanitónők nyugtái az államsegély utalványozása végett, kisérő irat mellett a kir. adóhivatalokhoz beterjesztik: ezen müködésükben tehát hivatalos minőségben járnak el, következésképen ezen irataik hivatalos levelezések jellegével birnak s az ill. dij. 46. tét. „Hivatalos levelezések“ vezérszava alatt foglaltak értelmében feltétlen bélyegmentességben részesülnek.“

Kolozsvár, 1905. április 26.

Dr. Bartók, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tan. előadó.

Sz. 1733—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházközség nagytiszteletü presbiteriumának.

A skótországi presbiteri rendszert követő két református egyház zsinatai azzal a megkereséssel fordultak 1904. évi november hó 10-én megnyilt második budapesti országos zsinatunkhoz, hogy a nagynevü skót reformátor, *Knox* János születésének negyedszázados évfordulója (1905. május hó 21.) alkalmából, valamelyik vasárnapon a magyar ref. egyház is adjon hálát a Mindenhatónak, aki a Krisztus vallásának e hű szolgáját, a polgári szabadság és nemzeti nevelés ügyének ezt a hatalmas bajnokát egyházunknak adta.

Országos zsinatunk 1905. márczius hó 24-én tartott tizenkilenczedik ülése 275-ik jegyzőkönyvi számu határozatának 2-ik pontjában dr. Bartók György aa. elfogadott inditványa értelmében kimondotta, hogy az ügyet saját hatáskörükben leendő eljárás végett az egyházkerületükhez utalja.

E határozatnak megfelelően tényleg le is tette az ügyet zsinati elnökségünk erdélyi ev. ref. egyházkerületünkhöz is, minélfogva ezennel felhivjuk összes egyházközségeink nagytiszteletü presbiteriumait, hogy saját autonom hatáskörükben találjanak módot arra, hogy a folyó évi május hó 21-én megtartandó rendes istenitisztelet keretében, avagy más alkalmas formában, történjék megemlékezés a nagy reformátorról.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. április hó 20-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Kádár János,* titkár.

Sz. 5123—1904.

KÖRLEVEL

a theologiai fakultás és a kollegiumok méltóságos t. Elöljáróságaihoz.

Fejes Aron székelyudvarhelyi kollegiumi tanár jelentése 1903. nyarán, a greifswaldi egyetem szünidei tanfolyamán való részvételéről, utazásairól, tanulmányairól és tapasztalatairól, azt a meggyőződést kelti, hogy tanáriaink szellemi gazdagodása s ezáltal első rendü kötelességük sikeresebb betöltése érdekében előkellene segiteni mindenik kollegiumunknál egyes arra hivatott és vállalkozó tanároknak szünidei tanulmányutazásait.

Felhivjuk kollegimaink méltóságos t. Elöljáróságait, a képezde hatóságát s a theologiai fakultás méltóságos t. Elöljáróságát, hogy évenként 1—2—300 korona összeget vegyenek fel ily czélra költségvetéseikbe, s ezen összegből 2—3 évenként egy-egy tanárukat segitsék, küldjék tanulmányi utra. Kivánatos és czélravezető lesz az is, hogy a tanulmányutra menendő tanárok a városi és egyházi társadalom érdeklődő tagjainak — férfiaknak és nőknek — szükebb körü, de nyilvános társaságában, azokról a tárgyakról, tényekről, melyekre tanulmányaik irányulnak, előlegesen, rákészülésük alapján, hazatérésük után pedig tapasztalataikat értékesitő részletességgel közérdekü szabad előadásokat is tartsanak.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. április hó 20-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 447—1905.

PÁLYÁZAT.

A görgényi egyházmegyébe kebelezett *holtmarosi* állomásra pályázat nyittatik.

Jövedelem a legujabban megerősitett dijlevél szerint: jól berendezett lakás, melléképületek és 480 □ öl kert használatán kivül, 9 hold 136 □ öl jó minőségü szántó és kaszáló, melynek értéke 52 koronába van fölvéve; dézma kárpótlás és alapitványi kamatok 386 kor. 38 f.. kepeváltó alap kamatjából 636 kor. 20 f., hivek közmunkájának fölvett értéke 33 kor. 84 f., temetési stóla átlag 5 kor. 20 f.

Ezeknek összege 1113 kor. 62 f. Leütve ebből a törvényszerü kiadásokat, 46 kor. 84 f., marad 1066 kor. 78 f. Az ezt kiegészitő kongrua összege 533 kor. 22 f. Ezeken kivül lelkészt illeti a vallástanitás czimén 600 kor. papi garaspénz alapnak, a 400 kor. keresztelési, esketési stóla alapnak és a 200 kor. Éltető alapnak (ez utóbbié $^{3}/_{4}$ részben) fennebb be nem számitott kamatja és a hivek által termelt 5 öl szin bükkfa vagy annak 100 koronában megállapitott értéke.

Megválasztandó lelkész — a kongruán kivül, mely belépésétől egészben őt illeti — 1906. május 1-ig a dijlevélben körvonalozott jövedelemben az özvegygyel osztozik.

Pályázati határidő május 25.

Folyamodványok nt. Csekme Ferencz esperes aához Gernyeszegre (u. p. Sáromberke) küldendők.

Kolozsvár, 1905. április 26.

Dr. Bartók, püspök.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *19-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. május 11.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Egyházi közéletünk.

Általános a panasz a magyar közélet s vele és benne a mi egyházi közéletünk egészségtelen voltáról is. S hogy a magyar közélettel együtt osztozik e betegségben egyházunk is: ez biztos jele annak, hogy a baj nemcsak politikai természetü, amint azt sokan a magyar közéletre nézve kizárólagosan szeretik állitani, hanem mélyebben fekvő erkölcsi természetü. Ez indit arra s adja meg a jogot arra, hogy e kérdéssel e lapok hasábjain foglalkozzunk, különösen egyházi életünkre való vonatkozásban.

Miben mutatkozik e baj? mi a forrása? melyek jelenkezései? és mik legyenek orvosszerei? oly kérdések, a melyekkel foglalkozni nagyon is időszerü, mert a bomlasztó hatások már nagyon feltünően kezdenek jelentkezni.

Egész társadalmunkban s vele egyházi életünkben is ijesztő mérvben foly a differenciálódás s nyomában az atomizálódás. Az „egy test“ tagjai meghasonolnak egymásközt s harczot folytatnak egymás ellen. Mindenik hajlandó tulbecsülni a maga értékét s lebecsülni a másikét. Ez alapon magának tulsulyt, kiváltságokat követel, a vezetésben nagyobb befolyást igényel. Igy indul meg a tagok harcza egymás ellen s mig a küzdelem mind hevesebb, mind elkeseredettebb lesz, nem veszik észre, hogy azonközben maga az „egy test“ sorvad, veszti erejét s vele a tagok is gyengülnek benső erőben s csak ingerlékeny idegességük mutatja az erő csalfa látszatát. Az egyes tagok elemei érdekszövetséggé alakulnak s szeparátisztikus czéljaikkal megbontják az egésznek összhangját. S a mi történik nagyban az egész testnél, ugyanaz foly tovább kicsinyben az egyes tagoknál. Mig a kifelé való küzdelemben egységeseknek látszanak, saját körükön belől is dúl a bomlás, az érdekharcz; foly az átomizálódás. A hármonikus együttmüködés feltételei: a közös nagy czélok felismerése és önátadással való szolgálata mindinkább vesz s helyére lépnek a kicsinyes torzsalkodások, a munkától és kötelességektől való huzódozás, de a jövedelemre és befolyásra való megnövekedett vágyakozás.

Ily körülmények közt ezeknek természetes következménye, hogy az egyetemes szempontok és a közösségi érdekek szolgálatára és védelmére hivatott felsőbb hatóságok az ellenőrzés szorosabbá tétele s esetleges preventiv intézkedések által igyekeznek a köz sérelmét már orvosolni nem képes megtorló intézkedéseket kikerülni, illetőleg megelőzni. Igy jön aztán létre a legnemesebb intencziókból, az ellenőrzés és gyámkodás különböző formája, ez szüli meg a bürokratizmust s mindazt, a mit oly készséggel bélyegez az egyéni szabadság korlátlanságára törekvés „rendőrködés“-nek. Igy jut természetes következetességgel veszélybe minden felsőbb hatósággal szemben az alsóbbak autonomiája; tiz esetből kilenczben azért és amiatt, mert az autonomiával nem tud okosan a köz javára élni s nem tudja magát korszerü reformokkal ugy ujitani meg, hogy hármonikus kiegészitője legyen a közérdekek szolgálatának. Ebből következik, hogy minden felsőség, mely az alsóbb körök szeparatisztikus érdekeinek engedményeket tesz s egyéni érdekeik szolgálatával azok képviselőit lekötelezi: csendes, nyugodt kormányzást biztosit magának; az azonban, mely az egyetemes czélokkal való összhangzó fejlődést követeli meg a részektől: azon mértékben zuditja magára a közelégületlenséget, a minő mértékben ezt következetesen érvényesiti s a visszahatást nem igyekszik ügyes taktikával bár az egyének érdekei kielégitésével mérsékelni. Ennek azonban fenyegető veszedelme a korrupczió, mely nem kisebb veszedelem mint az előbbiek.

A közélet hajója általában s vele egyházi közéletünké is oly vizeken evez, melyeken folytonosan fenyegeti a Scylla és Charibdis szikláiba való ütközés. És nem elég a veszély kikerülésére a kormányosok éber szeme és erős keze. Ha a hajó legénysége egytől-egyig nincs áthatva kötelessége teljesitésétől függő

felelőssége tudatától, mig az egyetemes célokért nem lelkesedik mindenik tag annyira, hogy minden pillanatban kész legyen egyéni jogait korlátozni és az egyetemes feladatoknak alárendelni: addig az érdekösszeütközések sorozatában csak a kompromisszumok biztositanak ideig-óráig való békességet, de az egyenletes haladás a tagok összhangzó közremüködése által biztositva nem lesz s a lelki hármonia helyét a féltékenység, irigység és széthuzó érdekek démoniai foglalják el, a melyek nyomán előbb elerőtlenedik a köz s utána elsorvadnak, megemésztik egymást a küzdő felek is.

A mily nagy lelki szomoruságggal látjuk e kóros tüneteket egyházunk közéletében: oly forró vággyal kérjük az Istent; adjon nekünk megujulást egyetemes egyházunk felvirágoztatása nagy céljában s ebben kibékülését, megnyugtatását a háborgó kedélyeknek!

Az országos Református Tanáregyesület IV. közgyülése.

(Budapest, április 26. 27.)

(Folytatás és vége.)

A csütörtöki folytatólagos ülésen *S. Szabó* József főjegyző az egyesület évi jelentését terjesztette elő. A jelentés felöleli az ifju egyesület mult évi egész müködését. Ezek közül fontosabbak a tanárok nyugdijtörvényének reviziója és a fizetések államsegély utján való rendezésének ügyében tett lépések. A jelentés beszámol a történelmi tankönyv-pályázatról is, amelyre csupán egy pályamü érkezett be, amelyet azonban a pályabirák megfelelőnek nem találtak. A Jókai-szoborra a gyüjtés megindult és folyamatban van. Az egyesület tagjainak száma — mint a jelentés örvendetesen felemliti — immár 444-re rug s igy remélhető, hogy nemsokára az összes ref. vallásu tanárok tagokul be fognak lépni az egyesületbe. A választmányba a távozó Mitrovics Gyula (Sárospatak) helyébe Dombis László hivatott meg.

Gulyás István pénztárnok jelenti, hogy az egyesület évi pénztárforgalma a mult évben 18.000 korona volt.

Ennek tudomásul vétele és a felmentvény megadása után *Seprődi* János kolozsvári ev. ref. főgimn. tanár nagyértékü és komoly megszivlelésre érdemes felolvasást tartott „Ének- és Zenetanitás a középiskolákban“ czimen. Az előadó a konventi tanterv szabályait hiányosnak és helyteleneknek tartja, mert kevés óraszám van szánva a zeneelméletre és világi énektanitásra és sok az egyházi énekre. Hibáztatja a kottatanitás nélküli énektanitást és inditványozza a zene- és ének-tantervek konventi revizióját és uj tankönyvek megteremtését.

A tetszéssel fogadott s jegyzőkönyvi köszönettel méltatott előadáshoz Farkas Lajos, dr. Antal Géza és az elnök szólottak hozzá s elhatározták, hogy a felolvasást és a véginditványt a legközelebbi közgyülés napirendjére tüzik. Addig a választmány fogja az inditványt áttanulmányozni és előkésziteni; mig *Makkay* István azon kapcsolatos inditványára, hogy tegyenek lépéseket az énektanitók nyugdijintézetbe való felvétele iránt, megelégedtek az elnök azon felvilágositásával, hogy e tekintetben az egyesület már megtette azon lépéseket korábbi határozatok alapján, a melyeket ez ügyben hatáskörében megtehetett.

A választmány javaslatára *Futó* Mihály nyug. hódmezővásárhelyi tanárt az egyesület tiszteleti tagjává választották; aztán elhatározták, hogy meginditják az „iskolai adattár“ szerkesztését, melynek egyelőre repertoriumát készitik el, támogatást kérve rá a Prot. irodalmi társaságtól, a Magyar tudományos akadémiától, a kormánytól, a pedagogiai társaságtól és egyházkerületektől.

Csakugyan a választmány határozati javaslatával került a közgyülés elébe a máramaros-szigeti főiskola tanárainak, több tanárkar által pártolt inditványa arra nézve, hogy tiltakozva a zsinatnak a tanárokra vonatkozó sérelmesnek tartott határozatai ellen, az egyesület tegyen lépéseket ezen retrográd szellemü határozatok megváltoztatására. A választmányi határozati javaslat, miután maga is konstatálja az egyet. zsinat határozatainak a fő- és középiskolákra vonatkozó retrográd irányát s ezt a tanárokra nézve sérelmesnek s a szabadelvü prot. felfogással ellenkezőnek jelenti ki: annak a reményének ad kifejezést, hogy e sérelmes intézkedések egyfelől a végrehajtás alkalmával enyhittetnek, másfelől a jövő zsinaton megváltoztattatnak, ha már a zsinat ügyrendje értelmében nincs mód arra, hogy már ez alkalommal megváltoztattassanak. E pont körül élénk, néhol szenvedélyes vita fejlődött ki, melyben az elnökség dicséretes buzgalommal fáradozott azon, hogy egyfelől a testület méltóságát és tekintélyét, másfelől határozatának effectuálhatását biztositsa, a mi különösen az ifjabb generáczió szenvedélyes magatartása mellett felette szükségesnek is bizonyult.

Rácz Kálmán vallástanár (Pápa) a közhangulat kifejezéseképen öt pontban sorolja fel a tanárellenes irányzat megnyilatkozását. Ezek a sérelmes pontok: 1. Politikai tüntetésekben a tanár nem vehet részt. (Ez nem egyéb, mint presszió a tanár politikai meggyőződésére.) 2. A tanárok heti óraszámának maximuma az államiakénál magasabban állapittatott meg. 3. A tanárok fizetésfokozatainak eltörlését kérik és a fizetésemelést korpótlék alapján kérik foganatositani. 4. Az iskolai ig.-tanácsok szervezésében sérelmes, hogy a tanártagok a tanácsnak csak egyharmadát tehetik és igy a pedagogiai szakvélemény nem érvényesülhet. 5. Törültetni kéri azt a pontot, hogy a törvényes rend ellen való izgatás fegyelmi vétségnek nyilvánittatott; mert ennek érvénye mellett javaslattevő még ezt a beszédet sem mondhatta volna el. Mindezeket memorandum alakjában terjesszék fel a zsinathoz.

Makkay István (Pápa) egyik legfőbb sérelmet a tanárok házassága ügyében hozott zsinati határozatban látja s éles szavakkal ostorozza a zsinaton jelen volt tanárképviselők magatartását, kik e kérdésben nagyrészt hallgattak s kivánja, hogy a gyülés rosszalást fejezzen ki velük szemben. *Demény* Zoltán (Pápa) hosszu, elvont fejtegetést tartott a papok és tanárok közt a mostani ellenkezések helyére állitandó békés és kölcsönös támogatás szükségéről, a melyet a türelmetlen hallgatóság végre is gyors befejezésre kényszeritett.

Az általános hangulattal szemben a csendesen megvonult, de elég tekintélyes számu kisebbség álláspontjának *Nagy* Károly theol. tanár (Kolozsvár) adott kifejezést. Többszöri élénk ellenmondás közt utalt arra, hogy azok a szenvedélyes kifakadások és elkeseredett hangulat a zsinat ellen s nem valami higgadt kritika munkálkodásával szemben, ennek a magas intelligenciáju testületnek méltóságát épen nem emelik; sőt az oly irányu felszólalások, melyek egyesek stigmatizálására irányulnak, egyenesen veszélyeztetik azt. A zsinatot érdekcsoportok szerint elkülönitett részekre osztottnak tekinteni: oly álláspont, mely a zsinaton tényleg nem érvényesült s a mely igen megboszulhatja magát. Ott a tagok kény-

telenek az egyetemes egyház magasabb szempontjai és szükségei szerint mérlegelni a dolgokat. Szóló azért még a választmány javaslatát is tulerősnek tartja — főleg a retrográd irány emlegetésében — de, mert a tanárok közfelfogásában tényleges alapja van, érti, hogy a választmány ily álláspontot foglalt el. Nem tartja feladatának a sérelmezett határozatok védelmére kelni itt; de két pontra mégis reflektál. Az egyik a törvényes rend ellen való izgatás. Hogy ennek fegyelmi büntetését kifogásolják, ez meglepte. Hiszen ezt a világon minden ethikai és jogi testület teszi. Az állam is. De persze, csak az „*izgatás*"-t és nem a reformokra irányult kritikát. Az „izgatás" fogalmában pedig benne van „az ellenszegülésre való felhivás és ösztönzés", a mit csakugyan — ha jogrendet akarunk — büntetni kell és a zsinati határozat is az ily *izgatást* rendeli büntetni, nem közigazgatási uton, hol lehetne zaklatásról beszélni, hanem *fegyelmi* ***birói*** uton. A bíróságokban pedig még a bizalmunk meg nem inghatott! A másik, a fő botránykő a tanárok házasságára vonatkozó határozat, hogy „feleségül református vagy bár protestáns nőt" vegyenek. Hogy e miatt oly nagy az animozitás, az valóban az időknek szomoru jele. A liberálizmus jelszavát szegezni szembe ezzel, csak azt mutatja, hogy a liberálizmusnak az a beteges fajtája, mely minden jogot követel az egyénnek egész az önkényig, de szivesen feledkezik meg azon institucióval szemben tartozó kötelességekről, a melynek szolgálatában áll, megrontotta még a mi embereinknek helyes érzékét is. De van a dolognak ennél még szomorubb oldala is: a *házasság ethikai* ***feltételeinek*** figyelmen kivül hagyása s ezek közt a legeslegfőbbnek, *a házastársak lelki hármoniájának feltétele*. Ebben pedig a keresztyén ethika a komoly vallásos jellemek s élőhitü keresztyén személyiségek tényleges tapasztalata alapján, méltán adja a legfőbb helyet a vallásosságnak s ezzel kapcsolatos élet- és világnézetnek. Hogy erre itt nem is látszanak sulyt fektetni, ez bizony, be kell vallani, igen szomoru világitásban mutatja be azt, hogy mekkora és minő szerepe van nálunk a vallásnak. Készséggel ismerem el és vallom be, hogy e fő bajon a zsinati határozattal javitani nem lehet. De a mig a benső megujhodás várt ideje elérkeznék, addig, fájdalom, várunk roskadozó falait kénytelenek ily külső oszlopokkal alátámasztani. Adja isten, hogy e külső rendelkezést nemsokára lelkünk törvénye váltsa fel, hogy természetesnek tartsuk azt, a mi most oly botránkozás, mint a Krisztus a zsidók előtt.

Fogarasi Albert (Nagyenyed) szerint szükség volt erre az erős vitára, hátha igy, nemcsak a tanárság, de a papság is megérti ebből, hogy ez a szeretetlenség nem vezet célhoz. Hiszi, hogy az olyan törvény, amelynek igazságtalanságát annyian érzik, nem lesz végrehajtva. Csak ugy ötletszerüleg hozták a sérelmes határozatokat és ennek megfelelően fognak azok el is tünni. Nem a siránkozó feliratot, hanem a parancsoló tiltakozást fogadja el.

Szabó Márton kérdezi, hogy azt a törvényt, hogy a ref. tanárnak csak református nőt szabad elvenni, hogyan lehet enyhébben vagy jobban végrehajtani? Kéri tehát, hogy a határozati javaslat e tekintetben megjavittassék.

Végre is választmány javaslata fogadtatott el, azzal a kiegészitéssel, hogy a sérelmes határozatok tárgyai is megjelöltessenek. Felirat azonban a zsinathoz nem küldetik.

Következett *Jakobinyi* Péter máramarosszigeti főgimn. tanárnak előadása a nyelvtanitás ujabbkori iskolai segédeszközeiről. Részletesen birálja a használatos preparációkat és szótárakat és az érvényben levő *Utasitások* ellenében kivánja a latin beszédgyakorlatok ujra való fölelevenitését. Ajánlja a speciális szótárak használatát.

A közgyülés az előadó eszméit, mint a melyek alkalmasak a diák önálló foglalkoztatására, örömmel üdvözli és a felolvasásért köszönetet mond.

Tárgyalták még a vallástanárok értekezletének megállapodását, amely szerint vallásos irányu ifjusági lap alapitását kérik. Ezt a közgyülés elfogadta.

Ekkor *Dóczi* Imre elnök rövid beszéddel bezárta a közgyülést.

Délután Aquincumba ment, pénteken pedig Visegrádra rándult ki a tanárság.

Referens.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1905. május 4.

Elnökölt főt. és méltóságos *Bartók* György dr. püspök aa. Jelen voltak: *Kenessey* Béla főjegyző, *Bartha* Lajos közügyigazgató, *Becsek* Lajos, *Incze* Gerő, *Sándor* János, *Sárkány* Lajos dr., *Váró* Ferencz, *Deésy* Gyula ig. tanácsosok, *Kádár* János dr. titkár, *Maksay* János számvevő és *Módy* Elek levéltárnok, mint jegyző.

Elnöklő püspök aa. bejelenti, hogy Zeyk Dániel főgondnok ur őméltósága, hivatalos elfoglaltságával mentette ki elmaradását. Szolgál tudásul.

Tárgysorozat rendjén első sorban titkár aa. ismertette a kerületi közgyülés elé terjesztendő közigazgatási jelentést, melyet az ig.-tanács változatlanul magáévá tett.

Ugyancsak titkár aa. javaslata szerint állapittatott meg a közgyülés tárgysorozati jegyzéke, mely az évi jelentéssel egyidejüleg fog a közgyülés tagjaihoz szétküldetni.

Az esperesi honoráriumok megállapitása kérdésében elfogadta ig. tanácsunk a püspök, mint bizottsági elnök és a titkár, mint bizottsági előadó által, kellő indokolás kapcsán bemutatott javaslatot és eszerint megállapitotta, hogy az eddigi 200—200 koronás alaphonoráriumok pótlására még évi 7200 K összeg kiutalását fogja ajánlani és pedig a marosi és szilágyi espereseknek 800—800 K-át, az udvarhelyi és enyedi espereseknek 600—600 K-át, a kalotaszegi, görgényi és sepsii espereseknek 500—500 K-át, a hunyadi, kolozsvári, dési, széki, küküllői és szebeni esperesek részére egyenként 400 K-át, a nagysajóinak 300 és a gyulafehérvárinak 200 K-át. Kapcsolatosan fölvettetett, az egyházi közigazgatás pontosabbá tétele és a sok fegyelmi eljárás lehető apasztása céljából, a fölöttes hatóságok rendbirságolási jogának megállapitása, de az igazgatótanács, még ez idő szerint, nem kivánt ez ügyben konkrét javaslatot tenni.

Tárgyaltatott az enyedi egyházmegyei közgyülés ama kérése, mely feliratot javasol a lelkészi fizetések minimumának 2400 K-ra való felemelése végett. Ig.-tanácsunk azonban nem terjeszti ezt közgyülés elé, mert a zsinat már ily irányban intézkedett.

Megállapitotta ezek után ig.-tanácsunk a dézmakárpótlási eredetü tőkék kiegészitésére szolgáló sorsolás megszüntetését és e helyett az igényjogosultak azonnali kielégitését kérő javaslatot, valamint az országos lelkészi nyugdijintézet tervezetére vonatkozó véleményt. Mindkettő közgyülési tárgyalás alá terjesztetik.

Zeyk Dániel egyházker. főgondnok aa. lemondván a nagyenyedi kollegium főgondnoki állásáról, ig. tanácsunk közvetlenül is fölkérte őt, hogy ez állását megtartani sziveskedjék.

Hegedüs Sándor dr. aa. őnagyméltósága, elfoglaltsága miatt, a fogarasi főgondnoki állásról mondott le, amit ig. tanácsunk sajnálattal vett tudomásul, de egyuttal értesitette őt, hogy egyházkerületünk közgyülésének, mint tiszt. tag, továbbra is jogosult tagja marad.

A zilahi kollegium ajánlata alapján előterjesztést tesz ig.-tanácsunk a közgyüléshez, Bécser János, miniszterileg kinevezett tanárnak a közgyülési tagok sorába való fölvétele céljából.

A mult évi kögyülés ama határozata, hogy a felavatandó ifju papok fizetéseiknek 3%-át fizessék a theol. fakultás alapja javára, most kerülvén legelőször végrehajtás alá, ebből az alkalomból megállapitotta ig.-tanácsunk, hogy nemcsak az alapfizetés, hanem a vallástanitási dijak, avagy más rendkivüli honoráriumok után is számitandó és befizetendő a 3%-os járulék.

Végül megállapitotta ig.-tanácsunk a közgyülés elé

terjesztendő *tanügyi* és *vagyonügyi* jelentéseket, a tanügyi előadó, illetve számvevő előterjesztése alapján, valamint még elintézett nehány sürgősebb folyóügyet, minek megtörténtével az ülés eloszlott.

r. s.

Vallás és tudomány.

A nagyenyedi protestáns nők egyesülete 1905. év április 2-án délután, a Bethlen-kollegium disztermében tartott müsoros összejövetelén szabadon előadta az egyesület egyik tagja.

(Folyt. és vége.)

Egyébként az Übermenschnek nemcsak történeti és lángeszü nagy tudós alakjai vannak; jószámmal járnak-kelnek ilyenek a magyar alföldön, gatyás és kékbeli földmivesek képében.

Az übermenschnek természetesen nőalakjai is vannak. Itt azonban személyeket nem emlitek, csak annyit jegyzek meg, hogy jószámmal vannak egyszerü sorsu parasztnőink közt is. (Ismétlem, hogy az én definicióm nagyon is eltérne a Nietzschétől; ismétlem: nemcsak sapientia, nemcsak tanulság, hanem moralis, ethikai, nőknél hozzátehetjük esztetikai jelleg is.) Látok itt a t. hallgatóság közt is egyeseket; nem is lehetne másként, hiszen „Enyed a világ közepe“ De itt már csakugyan nem szabad „személyeskedni“, azért az übermenschre vonatkozó ezen kitérést....ne folytassuk.

A fejlődésnek iránya általában előrehaladó úgy az egész szerves világban, mint magánál az embernél is. Hogy mi az oka a fejlődés előrehaladó irányának, azt most nem magyarázom; nem magyarázom azt sem, hogy a szerves világ evolutiójának tana Lamarck óta miféle újabb magyarázatokat nyert; hogy abban, különösen a fokozatos előhaladást, ma sokféleként és másként értelmezik; mindezeket, mondom, nem magyarázom, mert hiszen magát az egész evolueiót is, csakis pár szóval és csakis érintettem.

Mellékesen emlitem itt fel a Darwin nevét s a róla nevezett darwinizmust. Erre nézve a t. magyar közönség, természettudósainak nagy részével együtt, nagy tévedésben van, t. i. azt hiszik róla, hogy ő csinálta az evolutió-elméletet. Szó sincs róla! Igaz, hogy ő is fejlesztette azt s többrendbeli nagy munkáival, melyek közül az első 1859-ben jelent meg, nagyban hozzájárult az evolució-elmélet elterjedéséhez s közvetve igen nagy hasznára vált a tudománynak, mert működése igen nagy tudományos mozgalmat keltett; de az evolució-elméletet nem ő csinálta, ő egészen mást csinált s darwinizmus név alatt ismert elmélete csak egy hajtása és pedig eltévedt hajtása az evolució-elméletnek. Darwin nagy tudós volt s mint ilyent nagyon tisztelem; de darwinizmusának soha sem voltam hive; nem azért, mert az hátrányosan érintette a vallásos és humanisztikus erkölcsi élet humanizmusát, hanem azért, mert abban a darwinizmus eszmében nincsen tudományos igazság; a 60—70-es években volt az nagy divatban, ma már 30 – 40 év után végnapjait éli, jóformán megbukott. Kisült róla s ma már minden természettudós látja, hogy az a darwinizmus nagy dolog, nagyon nagy dolog volt ugyan, meg is zavarta sokaknak lelki nyugalmát, de még sem volt egyéb, mint a XIX. század legzseniálisabb tudományos tévedése, legzseniálisabb tudományos botlása.

Hagyjuk el hát Darwint és térjünk vissza még egyszer az evolucióhoz, mert ahhoz még mondanom kell valamit. Azt nevezetesen, hogy az evolució nemcsak a fizikai világban érvényesül, hanem az ember szellemi s erkölcsi világában is, sőt az egész emberiség, a társadalom szellemi s erkölcsi világában is, amint azt ma, különösen a filozófusok fejtegetik (Comte, Herbert Spencer, Nietzsche stb.). Nagyon természetes, mert ha az ember fizikuma alá van vetve az evolueiónak, akkor alá van annak vetve szellemi, erkölcsi élete is. Minthogy pedig a társadalom szellem-erkölcsi tőkéje nem más, mint az egyes emberek szellem-erkölcsének összesége, világos dolog, hogy a társadalomnak, az emberiségnek szellem-erkölcse is, minden alakulataiban az evolueiónak hódol. És a mint a fizikai világban hatás nélkül nem vész el egy esőcsepp, egy szélfuvallat, egy jól vagy roszul sikerült madárfészkelés, épen ugy nem vész el a társadalom alakulataiban s fejlődésében egy napszámosnak, egy koldusnak bármely kis cselekményének hatása sem. Természetes, hogy egy nagy költő, egy nagy tudós, egy hadjárat több hatást gyakorol abban, mint egy irni-olvasni nem tudó ember s mint egy fának az elültetése, de valamit gyakorol ez is. És a cselekmény hatása sohasem szünik meg a cselekmény befejezésével s nem végződik a cselekvő egyéniségénél, hanem tovaterjed időben és térben egyaránt.

Hogy a szellemerkölcsi erők, hatányok hatását, társadalom alakitó és fejlesztő erejét valamennyire illusztráljam, felveszek egy pár esetet. Nagyenyed városában ma van egy bizonyos czivilizáczió és egy bizonyos társadalmi szellem és erkölcs; valamilyen lesz majd 100 év mulva is, remélhetőleg előrehaladottabb s mindenesetre a jelenlegitől különböző. Mindazoknak, a kik ma itt lakunk, érdemünk vagy bününk van nemcsak a maiban, de a 100 év mulva alakulandóban is.

1870-ben a poroszok legyőzték a francziákat a Sedannál végződő hadjáratban. Vajjon azt a német katona izomereje, lábikrája (mint néh. Felméri Lajos mondotta), jobb fegyverzete, jobb hadvezetése aratta a diadalt. Szó sincs róla! A döntésnél ezen tényezőknek is megvolt a maga értékük, de ott győzött a német szolidság, munkásság, becsületesség. Abban a győzelemben része volt annak a porosz iskolamesternek is, a ki jóval azelőtt talán már meg is halt, része volt abban minden jóravaló porosznak. És ha a szellem-erkölcsi érzéket fontra lehetett volna tenni, mértékre lehetett volna venni ugy, mint a fizikai világ tárgyait, hát akkor azt a diadalt, a hadjárat előtt már évekkel, mathematikai pontossággal ki lehetett volna számitani, ki lehetett volna számitani még a napját is.

Ugyanezt mondhatjuk pl. a most folyó orosz-japán háboruról, Kuropatkin seregéről. Azok a muszka katonák fizikailag jóval birósabbak, mint azok a kis sárga japánok; Kuropatkin sem épen olyan ügyetlen ember, mint a milyennek látszik Nagyenyedről nézve; de az evolueziő erejével nem daczolhat semmiféle testi vagy szellemi erő. A japánoknál megfelelő irányu szellem-erkölcsi erő, hosszabb időn keresztül helyesen müvelve (a mit megérthetünk, ha nevelési rendszerükről olvasunk), oly tömegben halmozódott már fel, hogy annak nem állhatott ellen az e tekintetben gyengébb orosz népnek, bár fizikumra nézve jóval erősebb hadserege.

Az emberiség egész történelme, minden hadjárata, nagy és kis eseménye, csakis igy és csakis az evolueziő értelmében fogható fel. És hogy a szellem-erkölcsi hatályok nemcsak az időben hatnak és terjednek tova, hanem térben is, erre elég bizonyiték azon tapasztalat, hogy azt a porosz-franczia hadjáratot valamelyes tekintetben megérezte pl. Olaszország politikai geográfiája, megérezte egész Európa, megéreztük mi is; megfogjuk érezni az orosz-japán háborut is.

A társadalom szellem-erkölcsi evolueziója megnyugtathat minden embert. Bárki ha becsületes, munkás és józan ember, ha elültet egy fát, ha egy szegény emberen segitett akár egy jó tanácscsal is, ha bármi jót és helyeset tesz; azzal részese és előmoz-

ditója lett az emberiség szellem-erkölcsi vagyonának; tetteinek értéke nem vész el soha, annak hatása működik a végtelenségig, legyen az illető király vagy koldus, tudós vagy irni-olvasni nem tudó analfabeta. És itt, már természettudományilag jelezve van az embereknek Isten előtti egyenlősége, jelezve van nemcsak a lélek és a lelki munkásság, hanem a léleknek, a vallás által hirdetett halhatatlansága is. Nemcsak a nagy emberek halhatatlanok az ő műveikkel, hanem halhatatlanok vagyunk mindnyájan, már természettudományi értelemben is.

És megnyugtathat az evolucció az emberiség jövőjére nézve is. Az emberiség sorsa nem itélhető meg az u. n. „történelem“ szerint, a mely csak királyokról, háboruról és országgyülésről szokott beszélni. Mindez csak egy kis ér, egy kis szál, egy kis rész, abban a tengernyi széles nagy folyamatban, mely az emberiségnek, a társadalomnak minden mozzanatait magában foglalólag halad tova, mint evolucció. Ennek értelmében az emberi társadalom csakis előremenőleg fejlődhetik, sorsa csakis jobb és jobb lehet. Ideig-óráig való visszaesések fordulhatnak elő; de nagy egészben csakis előre és jobb irányba mehet; ezt nem akadályozhatja meg semmiféle erő és erőszak, mert az evolucció ereje — mint a földi mindenség egymással összefüggőleg működő s mindig előrefejlődést létesitő összes erőinek ereje — nagyobb bárminemü erőnél.

*

Végére jutottam előadásomnak s abból a következők tünnek ki:

1. A tudománynak semmi oka és jogosultsága nincs arra, hogy a vallásos hit felett pálczát törjön.

2. A vallás és a tudomány, specialiter a természetfilozófia jól megférnek egymás mellett, csakhogy a vallásban és bibliában nem a szavakon és betükön, hanem azok szellemén kell megindulnunk; a a tudományban pedig nem a nagyképüsködő excentricitásokra, hanem a józan igazságra kell őszintén törekednünk. Ime a „teremtés“ bibliai leirásával összeegyeztettem a mai modern, de józanul felfogott evolucziót. Ez is hirdeti a szétkülönitést, a fokozatosságot, Isten teremtő munkáját, az embert, mint a teremtés koronáját, a lélek halhatatlanságát épen úgy, mint a vallás és a biblia, csakhogy az evolucció bebocsátkozik a legapróbb részletezésekbe is, a hol már nem találhatja el mindig az igazságot, a mit azután már a tudósoknak kell beismerniök.

Ezekből okulva, a tudományokkal szemben legyen a mi álláspontunk a következő:

Mi tiszteljük és megbecsüljük a tudományokat; tiszteli azokat minden kulturember és minden kulturnép; hiszen a tudományok jelentik a haladást, a kulturát, sok hasznot adnak az emberiségnek és sok örömöt a vele foglalkozóknak. Hiszen én sem akartam itt a tudományt kisebbiteni; sőt előttem a legnagyobb nagyság épen a moral és tudomány-művészet nagysága. De a mikor világnézletről, világfelfogásról van szó, akkor ne feledjük, hogy a tudományos hypothézisek és elméletek még nem maga az igazság; ne feledjük, hogy a filozófiai rendszerek és természettudományi elméletek változnak időről-időre s hogy a tudós világ, az ő nagy tudásában, sokszor butaságnak mondja azt ma, a mit még tegnap mindenek felett való bölcseségnek hirdetett, világnézletekben pedig az emberi és társadalmi lélek nyugalmat, megállapodást keres; állandó, változatlan és örök igazság után ohajtozik, a mit — miként láttuk és látjuk — a tudományos hypothezisek és elméletek nyujtani nem tudnak.

A tudományok története arra tanit minket, hogy az ő elméleteinek hullámzásai s változásai közepette, minden felmerült és felmerülhető világnézletekben és világfelfogások körében, csak egy az állandó, a változatlan és örök igazság, mely tiszta fényének tündöklő ragyogásából az idők folyamán soha semmit sem veszitett; csak egy az állandó, a változatlan és örök igaz princzipium, a melyre egyéni és társadalmi lelkünk nyugalmát épithetjük, az nevezetesen, melyet nem annyira fejünkkel értelmezünk és értünk meg, hanem inkább a szivünkben érezünk; az, melynek gondozására, ápolására és gyakorlására a mi egyesületünk is megalakult és vállalkozott, t. i. az *emberszeretettől áthatott valláserkölcsi élet és a vallásos hit principiuma.*

TÁRCZA.

Miért van négy evangyélium?

— Irta: *Waller József.* —

(Folytatás.)

És nemcsak a felhozott nyilatkozatok és események bizonyitanak felfogásom mellett, hanem az évángyéliumnak azon igyekezete is, hogy minden eseményt, a mely Jézussal történik, megjósoltat a prófétákkal. Azaz őtet minden eseményében ugy kivánja tekintetni, mint a zsidóknak megigért eljövendőt. A kit tehát már csupán azért, minden zsidónak szivesen kell fogadni. Ő az isten küldötte. Néhány példát felhozhatok:

Egy szüz fogad az ő méhében stb.

A bethlehemben történő születést igazolja.

A kis gyermekek legyilkoltatását is megjósoltatja.

Keresztelő János eljövetele.

Jézus, mint igazi zsidó a kisértőt is az ó-szövetségből vett idézéssel utasitja vissza háromszor — sőt a sátán is avval akarja őt a templom ormáról lebocsátani.

Jézusnak Názárethből eltávozása Zebulonak és Naftalinak földjére, ez is ó-szövetségi mondással van helyesbitve stb. stb., minden lépten-nyomon találkozunk ilyen ó-szövetségből vett idézéssel. A dolog igen egyszerü és könnyen érthető. Ha Jézus (a mi másként nem is lehetséges) ugy szólott és tett, mint tökéletes zsidó — azok, a kik szemtanuk voltak, nem foghatták fel másként, a mint megjelent. De akkor az ő bárminő cselekedete is meg van jósolva, csak utána kell nézni az irásokban. Akkor ő nem hirdetheti másnak az idvességet, hanem csakis zsidónak. Ez az évángyélium a ker. egyház Jézusról való képzetének első stádiuma. Innentől kezdve már a megoldandó kérdés *„minő helyet foglal el Jézus, mint vallásalapitó,* a keresztyén egyház tudatában.“ Ez az évángyélium a krisztologiai viták első gyürüzete. Az első irásbeli közmegállapodás nyilatkozata. Hanem innen még messze ut van a czélpontig. A fejlődés különböző fokozatán kell az eszmének áthaladnia. Sőt a keresztyén egyháznak magának, ez eszme fejlődése nyomán, önmagával kemény tusákat kell vivnia. Nemcsak a természeti tárgyak vannak a fejlődés törvényének alá vetve, hanem az embernek érzelmi és értelmi nyilvánulásai is. Egyes embereké épugy mint emberi társulatoké. Igy a vallásos nézetek is. Ki merné állitani p. o., hogy vallásos nézeteink ma azok, a melyek voltak a reformátusoké a reformatió korában? Vagy ki merné mondani, hogy ma ugyanazok az eszmék, képzetek, fogalmak kielégitők, a melyek a Jézus korában kielégitők voltak? Holott a nézetek nemcsak ily nagy időközökben szenvednek változást, hanem az általános fejlődés következtében óráról-órára.

A keresztyén egyház Krisztustudatában *a második fokozatot a Márk évángyéliuma* képezi.

Ez évángyéliumnak különös sajátsága a rövidsége. Ebben nincsenek hosszabb beszédek, összefüggő tanitások Jézustól. Tökéletes ellentéte a Máté évángyéliumának. Szárazon az események vannak elbeszélve a Jézus életéből. Nehány szót szól Jánosról s azonnal a Jézus munkálkodásán kezdi. A születés és annak mellék cselekvényei, melyeket Máté oly kedvvel ad elé — el vannak hagyva. A cselekvények sehol semmivel nincsenek megokolva, hogy p. o. ezért és ezért kellett ennek ugy tenni, meg amugy tenni. A ki a két évángyéliumot egymásután elolvassa, azt a benyomást nyeri, hogy *az szántszándékkal van és pedig a Máté évángyéliumának ellentétül készitve.* És különösen azok a Jézus *zsidó önérzetéről* és az ő küldetését a profétákból vett idézetek által igazolni kivánó szorgalmas feljegyzésekről gondoskodott az iró, hogy kimaradjanak. Tán egy-kettő van az egészben p. o., hogy mikor megfeszitik, — a gonosztevők közé számláltatott. — Egyébiránt az évángyélium menete és sorrendje kevés eltéréssel ugyanaz a mi a Mátéénak. Legtöbb helyen szóról-szóra ugyanaz.

A tudósok közzül némelyek régebben azt állitották, (1860—70 körül): minthogy a két évángyélium ugyanaz, csakhogy ez rövidebb és hosszas beszédek benne nincsenek, ez a *Márké* a régibb keletü, ez van közelebb az eredeti forráshoz, voltaképen *ez az első* évángyélium. Lélektani alapon kimutattam, hogy a *Mátéé az első;* kérdés *tehát, hogy lett az?* Hogy értsük meg?

Természetes, hogy elsőbben csak zsidók vették be a Jézus tanitásait. Minthogy zsidók között, zsidó által indittatott és minthogy nem is egyéb, mint a zsidó vallás tökéletesebb kiadásban. Igy tehát világos, hogy másnak nem való csak zsidónak. Más nem tudja felfogni. Igen, de a zsidók között proselitusok is vannak, azaz olyanok, a kik csak vallásilag zsidók, de nemzetiségileg p. o. görögök. Lehetnek-e ezek is követői Jézusnak? Miért ne lehetnének, miután már zsidókká lettek, mindazon igéretnek részesei, a melyek nekünk tétettek. *A kérdés fontosságát senki sem mérlegeli.* A keresztyén vallás áttöri a zsidó korlátokat és szabadon kezd fejlődni. *A szombatnak is ura az embernek fia.* Csakhamar tudatára jut saját szabadságának. *Az uj bort uj tömlőkbe kell tölteni.* Hisz nemcsak a zsidók óhajtják az üdvösséget, hanem az egész *teremtettség* nyög utána. Nemcsak Jeruzsálemben szükséges az évángyélium, hanem Antiochiában is, meg Éfézusban, meg Korinthusban, meg Athénében, sőt Rómában is. Igen..igen....

De vajjon Athénében olyan formában kell hirdetni az evángyéliumot, mint Jeruzsálemben? Vajjon érdekli-e a bölcsészet eszméivel telitett müvelt görögöket, hogy „megjövendőlte-e Ézsaiás, *hogy egy szüz fogad az ő méhében?*“ Vagy lehet-e az önérzettől duzzadó római polgárnak azt prédikálni, hogy: igaz, hogy itt a földön te ur vagy és parancsoló, — de irgalom asztalánál *te eb vagy* — a *gyermek pedig* a szeretett, kedves gyermek a *zsidó,* a kit te megvetsz és lenézel? Tehát a szükség érzete elé állott egy olyan évángyélium után, a melyben a zsidóságot előnyben részesitő szögletességek ne legyenek benne. És minden szükséglet, a mely érdemes rá, megtalálja a maga megelégitését. Másként nem lehetett. A meglevő *zsidók évángyéliumából,* egy alkalmas szerző kitörölte a botránkozás köveit, a menetet nagyjában meghagyta, sőt legtöbb helyt szóról-szóra lemásolta s lett a *Márk évángyéliuma.* Ebben Jézus már nem zsidó, sőt nincs is emlitve, hogy az nem *Dávidnak* és *Ábrahámnak* fia, hanem *Istennek* fia. A tökéletes ember, a ki egyaránt lehet példányképe szidónak, görögnek. Minthogy a Máté évángyéliumával az emlitett kihagyások hiján teljesen egyezik, nincs róla semmi különös megjegyzés.

(Vége. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Mikó-ünnep. A sepsiszentgyörgyi székely Mikókollegium nagy jóltevőjének, ev. ref. egyházunk egykori lelkes Maecenásának s irodalmunk egyik kiváló müvelőjének, néhai gróf Mikó Imrének 100 éves születési évfordulóját országos ünnepséggel fogja megünnepelni f. évi szeptember hó 4-én s ez ünnepség előkészitését már meg is kezdette. A nagynevü lelkes főur, aki ugy anyagi, mint szellemi téren annyit buzgólkodott ev. ref. egyházunkért és iskoláinkért, valóban megérdemli, hogy emlékét kegyelettel ujitsuk fel országszerte.

A dunántuli ref. egyházkerület április 28-án tartotta meg Pápán rendkivüli közgyülését. Szücs Béla ujonnan választott tanácsbiró eskütétele után Antal Gábor püspök melegen üdvözölte Hegedüs Sándor főgondnokot a főrendiházba történt meghivatása alkalmából, majd pedig jelentést tett a kerület egyházi és iskolai viszonyairól s a Gondol Gábor-féle nagy alapitványról. A közgyülés elhatározta, hogy az alapitvány emlékét jegyzőkönyvében megörökiti, a nagylelkü alapitó arczképét pedig a pápai főiskola tanácsterme számára megfesteti. — Ezután Segesdy Ferencz előadásában, a lelkészi nyugdijintézet tervezetét és az arra beterjesztett egyházmegyei véleményeket vették tárgyalás alá. A tervezetet szivesen üdvözölték, mint olyat, a mely egyházi életünk egyik égető baján kiván segiteni. Némely dolgokban azonban változtatását ajhajtják. Igy kivánják, hogy a nyugdij 40 évi szolgálat, vagy 70 éves életkor alapján adassék és ne csupán rokkantság esetén; hogy a nyugdij megállapitásánál a mostani lelkészek összes szolgálati évei beszámittassanak; hogy jövőre a segéd- és helyettes lelkészi szolgálati évek is beszámittassanak, ha az illetők a járulékokat visszamenőleg befizetik; hogy a 65 éven felüli lelkészek ne zárassanak ki a nyugdijintézetből, s hogy az a rész, a mely leszállithatónak mondja a nyugdijat, töröltessék. — Az iskolai jelentések kapcsán vita indult meg a felett, hogy a pápai tanitónőképző ne bővittessék-e ki három tanfolyamra. A közgyülés azonban csak a jelenlegi helyzet fentartását mondotta ki. Ezeken kivül még egy sereg, de csak kisebb fontosságu és belkörü ügyet intézett el.

A Magyar Prot. Irod. Társ. f. évi közgyülését Sopronban fogja megtartani.

Theologiai tanárok fizetésjavitása. A dunamelléki ref. egyházkerület f. hó 3-án tartott közgyülésén a számszék és az egyesült bizottságok javaslatára kimondotta, hogy a felemelt államsegélyből a theol. tanároknak fizetésük rendezéséig 1904. szept. 1-től kezdődőleg 400—400 K. fizetési pótlékot; korpótlék kiegészitése czimen pedig 100—100 K, összesen 500—500 koronát fog kiutalni.

Rauwenhof—Bartha Dezső „*Protestantizmus története*“ c. művére újabban előfizettek: Lészay Ferencz M.-Gorbó, dr. Sárkány Lajos, Rácz Gyula N.-Halász, Cseke Gábor N.-Halász, Zsigmond Károly Sz.-Somlyó, Székely József Bpest, Farkas Sándor Sarmaság, Csutoros Elek Cleveland (Ohio) 2 péld., Biró András Darócz, Ev. ref. egyház Varsolcz, Nagy Domokos Varsolcz, Eperjesi ág. hitv. theologusok 15 péld., Gaál Ferencz Poroszló, Kolozsvári ref. koll. ifj. könyvtár, dr. Imre Sándor, Bodor János Zágon, I. Irsay József, Veress Sándor Zsibó, Osváth Lajos Sztána, dr. Vályi Gábor, dr. Gidófalvi István, Horváth István Veleg, dr. Treysinger Lajos Vácz, Ev. theologusok otthona Pozsony 10 péld., Ferencsik Ödön g. kath. lelk. Váralja, Kövér Lajos körjegyző Jenke, Móre Gábor Jenke, Csuha Mihály Szovráncz, gr. Sztáray Sándor Nagy-Mihály, Horatius Pál rkath. lelk. Jenke, Strausz Mihály Tiba, Fekete Bertalan körj. Józsa, Szilágyi Sándor Szobráncz, Egreczky Mihály Nagy-Mihály, dr. Rudsay Gábor Szobráncz, Kovács Sándor V.-Hunyad, Csekme Ferencz Gernyeszeg, Kónya Dénes Brád, ifj. Péter Károly A.-Sófalva, dr. Kovács Gábor Parajd, Vajda Ferencz Sz.-Udvarhely, Biró Áron F.-Boldogfalva, dr. Nagy Samu Sz.-Udvarhely, Magyari István Zilah, Ev. ref. egyház Kémer, dr. Bartók György, Ravasz László, Szilágyi József, Tötös György Sz.-Bagos, Lőrinczi István Sz.-Keresztur, Biki Károly Szatmár, Nagy Lajos N.-Paczal, Sándor János Miriszló, Kónya Kálmán Bágy, Ev. ref. egyh. Mezőkas, Barabási Lajos Völcsök, Darányi Gyula Budapest, Földes Ede N.-Enyed, Ref. theol. tanári könyvtár Bpest. Molnár Sándor Takó, Kovács László Koronka, Birtha József Léva.

A hátszegi ev. ref. egyházközség a közelebbről elmult husvéti szent ünnepen két igen szép és nagybecsü meglepetésben részesült. Méltóságos *Fáy* Viktor naláczi nagybirtokos és a hátszegi ref. egyházközségnek minden áldozatra kész kegyura, egy bukovinai márványból készült igen csinos s mintegy 500 kor. értékü *Urasztalt;* tekintetes *Barcza* Gyula buzgó presbiter ur és neje egy ugyancsak oly anyagból készült s mintegy 250 kor. értéket képviselő *keresztelő medenczét* ajándékoztak. Mindkét adományozót a vallásos buzgóság, anyaszentegyházunk iránti szeretet, s az ahoz való törhetetlen ragaszkodásnak olyan eléggé nem méltányolható megnyilatkozása, mely önmagában hordja legszebb dicséretét, mindazonáltal legkedvesebb s elengedhetlen kötelességének tartja előljáróságunk adományozókkal szemben itt a nyilvánosság terén legforróbb köszönete és hálájának kifejezést adni a nevezett egyházközség nevében.

Nyilvános köszönet. Székesfehérvári lakós Nagyságos Máthé Domokos ur vallásos szive nemes szeretetétől indittatva, a bikafalvi ev. ref. egyháznak egy ezüst urasztali borosztó poharat és egy ezüst kenyérosztó tányért ajándékozott, mintegy 150 korona értékben, ezen felirással ellátva: „Néhai bikafalvi Máthé Domokos fia emlékül a bikfalvi ev. ref. egyháznak. 1905. április. 6." Az ilyen szép és nemes, vallásos gyermeki tett magában hordja erkölcsi értékét és senki dicséretére nem szorul, de mégis kedves kötelességet teljesitek, ha e helyen is a kegyes és hálás adakozónak, ugy a magam, mint egyházam hálás köszönetét nyilvánitom. Fogadja nagyságod e nagybecsü adományáért magam és egyházam leghálásabb köszönetét. Bikafalva, 1905. április hó 29-én. Bedő András, ev. ref. lelkész.

Köszönetnyilvánitás. A kolozsvári ev. ref. Szeretetház részére adományoztak: A Kereskedelmi Bank r.-t. 20 kor., a kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank 50 kor., Reitter József gyáros 50 kor., a kolozsvári Gazdák Hitelszövetkezete 30 kor.; néhai dr. Erdélyi Pálné emlékére koszoru megváltási alapra dr. Nagy Károly keresk. ak. tanár 10 kor., a kolozsvári Egyetemi Diákasztal szövetség, id. Gidófalvy István min. tan., dr. Gidófalvy István kir. közj., dr. Gidófalvy Istvánné sz. Bede Ida, özv. Bede Károlyné sz. Szabó Ida, ifj. Gidófalvy István tanuló 20—20 kor., Pokoly József, Fekete Nagy Béla 5—5 kor., Merza Lajos 2 kor., a rákosdi konf. ifjak 4 K 02 f., beküldte Imre István lelk., az aranyospolyáni konf. ifjak 6 K, beküldte Bertalan József lelk., „Egy társaság adománya" 12 K 16 f., beküldte özv. Szász Domokosné. Fogadják a nemesszivü adományozók kegyes adományaikért a Szeretetház kebli tanácsa őszinte hálás köszönetét.

HIVATALOS RÉSZ.

2203—1905. sz.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A folyó évi május 20-án kezdődő egyházkerületi közgyülésen választás utján lesz betöltendő a szászvárosi ref. főgimnáziumnál ürességben levő magyar és latin nyelv és irodalmi tanszék. Felhivjuk a méltóságos t. Előljáróságokat, hogy az alakitandó tanárjelölő bizottságban képviseltetésükről a Rendszabályok 5. §. értelmében, gondoskodni méltóztassanak.

Kolozsvárt, 1905. május hó 8.

Dr. Bartók, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tan. előadó.

Sz. 2126—1905.

KÖRLEVEL

valamennyi ev. ref. egyházközségünk és iskolánk tiszteletes t. előljáróságához.

Gyakran fordulnak elő esetek, hogy a postára adott hivatalos levelek és küldemények, a postai szabályok nem ismerése folytán visszaadatnak a feladónak, mert vagy nagyobb a levél terjedelme a megállapitott méreteknél, vagy sulyosabb s ez minden esetben idővesztegetést és kétszeres munkát okoz.

Ez okból tudomásvétel végett és ahhoz leendő szigoru alkalmazkodás czéljából, valamennyi egyházközségünk és iskoláink tiszteletes t. előljáróságával közöljük, hogy a jelenleg érvényben álló postai szabályok értelmében a levelek *sulya* belföldön 500 gr.-nál, Ausztriával, Bosznia- és Herczegovinával és Németországgal való forgalomban, 250 gr.-nál nem lehet nagyobb. *Portómentes levelek* 1 kg.-ig, az egyetemes postaegyesület többi országaiba pedig levelek bármely sulyig küldhetők.

A levél maximális térfogata: belföldön a három irányban 10, 20 és 30, illetve 5, 15 és 34 cm. (t. i. 5 cm. magas, 15 cm. széles és 34 cm. hosszu) és ha a levél tekercs alaku, hosszuságban 30 és átmérőben 15 cm.; a külföldi forgalomban korlátlan.

Nyomtatványok kiterjedése bármely irányban 35 cm.-nél nagyobb nem lehet. *Maximális sulyuk* a belföldön 1 kg.

Felhivjuk továbbá a tiszteletes t. Czimet, hogy hivatalos levelezésekre a rendes (34 cm. hosszu és 21 cm. széles) kis iv nagyságu papirosnál nagyobbat ne használjanak.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsától Kolozsvárt, 1905. május hó 5-én.

Dr. Bartók, elnök. *Dr. Kádár János,* titkár.

Sz. 2205—1905.

KÖRLEVÉL

az összes ev. ref. tanitókhoz.

A vallás- és közoktatásügyi Miniszter ur folyó évi 37133. szám alatt a következő hirdetményt adta ki:

„Minthogy a folyó iskolai év szünidejében az állami tanitóképző intézeti gyakorló iskolai tanitók és tanitónők a részükre rendezendő tanfolyamon a fővárosban fognak időzni, ezen körülményből kifolyólag az idén nem rendeztek a vidéki állami képző intézeteknél elemi népiskolai tanitói és tanitónői tovább képző tanfolyamokat.

Ilyen tanfolyamok ezen évben csakis a székes fővárosban fognak megtartatni; még pedig tanitók számára a Paedagogiumban kettő; tanitónők részére a II. ker. áll. tanitónőképző intézetben egy.

A tanfolyamok három hétre terjednek és junius hó 26-án fognak megnyittatni.

Mindegyik tanfolyamra hatvan hallgató vétetik fel, kik közül negyven-negyven ingyen ellátás (lakás és élelmezés) kedvezményében és 30 (harmincz) kor. pénzsegélyben részesül; a többi pedig ingyen lakás mellett a tanfolyam egész idejére 25 k. dijért nyerhet élelmezést.

Felvételért pályázhatik minden alkalmazásban levő okleveles tanitó és tanitónő, bármilyen jellegü iskolánál müködik is.

A bélyegtelen kérvények az illető kir. tanfelügyelői hivatal utján nyujtandók be, amely tankerületben a folyamadó müködik.

Pályázati határidő május hó 25.

A kérvények a kir. tanfelügyelőség részéről legkésőbben junius hó elsejéig, megfelelő táblázatos kimutatás és véleményes jelentés kapcsán ide terjesztendők."

Kolozsvár, 1905. május hó 9-én.

Dr. Bartók György elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 1087—1905.

KÖRLEVÉL

a tanitó és tanitónőképző intézetekben református vallást tanitó lelkész aaihoz.

A nem református tanitó és tanitónőképző intézetekben a református vallástanitás nem mindenütt elégiti ki egyházunk igényeit, részint a reá forditott óraszám csekélysége, részint a nem helyes beosztás miatt, részint mert a vallástanitó lelkész nem fordit gondot a vallástanitás módszertanára, pedig a református tanitók és tanitónők vallástanitásra is előkészitendők.

Nagyenyedi tanitóképzőnkben a hittani órák száma 6: 2 órán az I. osztály tanul Bibliaismertetést; 2 órán a II. és III. osztály együtt, egyik évben Hit- és erkölcstant, a másikban Egyháztörténelmet; 2 órán a IV. osztály Lithurgikát és Egyházszervezettant. A vallástanitás, valamint egyéb népiskolai tárgyak tanitásának módszertana a hittani órákon kivül tanittatik.

Szükséges, hogy a nem református tanitó- és tanitónőképző intézetekben tanuló hitsorsosainknak is ezen beosztás szerint — és heti 6 órán — tanittassanak a hittani tárgyak azon külömbséggel, hogy a IV. osztályban a Lithurgikán és Egyházszervezettanon kivül rövidbe fogva a népiskolai vallástanitás módszertana is tanittassék.

A jelzett tárgybeosztás még azon esetben is alkalma-

zandó, ha netalán a heti 3 órának 6-ra felemelése legyőzhetetlen akadályokba ütköznék, pl. a református növendékek csekély száma miatt.

Ha valamelyik intézetnél jövőre nehézségekbe ütközik a tervnek ilyen módon való keresztülvitele, a tanitassal megbizott lelkész aa. jó előre tegyen jelentést igazgatótanácsunkhoz.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. április hó 20-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 2101—1905.

FELHIVÁS.

valamennyi nagytiszteletü Esperesi Hivatalhoz.

Felkérjük a Nagytiszteletü Esperes Urakat, hogy az egyházmegyei közpénztári, 1904. évi számadást, az egyházmegyei közgyülés jóváhagyása után, de 30 napon belül, igazgatótanácsunkhoz, felülvizsgálatra, felterjeszteni szíveskedjék.

Kolozsvár, 1905. május hó 2-án.

Dr. Bartók, elnök. *Maksay János,* számvevő.

5260—1904. sz.

TANKÖNYVENGEDÉLYEZÉS.

1. „Keresztyén Egyháztörténelem. Irták: Gergely Lajos és Kovács Lajos, átdolgozta S. Szabó József. Debreczen, 1904." czimü tankönyvet a tanitóképző intézetben, valamint a gimn. V. és VI. osztályaiban tankönyvül való használatra engedélyezzük.

2. „Keresztyén Erkölcstan és előkészités a konfirmációhoz. A középiskolák IV. oszt. számára. Irták: Kovács L. és Gergely K., átdolgozta S. Szabó József. Debreczen, 1904." cz. könyvet tanároknak vezérkönyvül, tanulóknak kézikönyvül, de nem szorosan véve tankönyvül, ajánljuk.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. április hó 20-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

491—1905. sz.

ÉRTESITÉS.

a *gyulafehérvári, naggengedi, görgényi, marosi* és *küküllői* egyházmegyék nt. esperesei számára.

Putnoky Józsefnek 435—1905. sz. körlevelemben kért születési bizonyitványát a körlevél kiadása alatt illetékes forumnak a polgári közigazgatás utján a nagyölyvesi lelkészi hivatal elküldötte s igy az ügyet befejezettnek tekintem.

Kolozsvárt, 1905. május 3.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 500—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a dési egyházmegyébe kebelezett szinyei körlelkészi állásra pályázatot hirdetek.

Javadalom ujitott dijlevél szerint: 1. Tisztességes lakás gazdasági épületekkel, 1000 □ öl kerttel. 2. A szinyei és mányai határon 39 h. 875 □ öl szántó, kaszáló, legelő haszonélvezete, értéke 320 k. Mindennemü adóját a lelkész köteles fizetni. 3. A hivektől járó kepe 104. kor. 60 fill. 5. Missiói segély negyedévi előleges részletekben 600 k. 5. Alapitvány kamatja 43 k. 14 f. félévi utólagos részletekben. 6. Stóla átlagos értéke 8 k., összes jövedelem 1075 k. 74 f., engedélyezett kiadás 407. k. 53 f., marad tiszta jövedelem 668 k. 21 f., kiegészités 79057—1900 sz. miniszteri rendelettel 931 kor. 79 fill.

Kötelességei: a szinyei anya, a mányai, semesnyei, magyar- és oláhbogátai leányegyházakban a körlelkészségre kiadott utasitás szerinti kötelességek teljesitése, a szinyei anyaegyházban az ev. ref. tankötelesek rendes tanitása, nemkülönben a kántori teendők végzése is.

Pályázati határidő junius hó 15.

Lelkészi minősitvénnyel szabályszerüen felszerelt folyamodványok Pap István espereshez S.-M.-Berkeszre, u. p. Nagy-Somkut küldendők.

Kolozsvár, 1905. májás hó 8.

Dr. Bartók György püspök.

Sz. 504—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a küküllői egyházmegyébe kebelezett *bazásbesenyői* lelkészi állásra pályázat hirdettetik.

Dijlevél szerint megállapitott javadalma: lakás, gazdasági épületekkel és 1145 □ öl kerttel; 5 hold 800 □ öl szántóföld és rét jövedelme 90 kor. 75 fil., készpénz 142 kor., termény (kepe) értéke 342 kor. 07 f., szolgálmányok 31 k. 67 fil., Stóla 10 kor. Allami kiegészités 1600 kor.-ig 1004 kor. 93 fill. Összesen 1621 kor. 82 f. Ebből engedélyezett levonás 21 kor. 82 fillér.

Kötelességek: A rendes lelkészi teendők elvégzése és a *vidrádszegi* szórvány gondozása.

Pályázati határidő 1905. junius hó 10. A szabályszerüen felszerelt folyamodványok nt. Nagy Domokos esperes aához Kutyfalvára küldendők.

Kolozsvárt, 1905. május 9.

Dr. Bartók György, püspök.

505—1905. sz.

PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett harasztosi lelkészi állásra pályázatot hirdetek.

Javadalom: a mélts. igazgatótanács által 230—1903. sz. a. megerősitett dijlevél értelmében kényelmes papi lakáson kivül: 1. 25 h. szántó, 3 h. 1001 □ öl rét, 3 h. 332 □ öl kaszáló, 263 □ öl szöllőhely, 8 h. 1406 □ öl legelő haszonélvezete 129 kor. 02 f. 2. Készpénz az egyházközség pénztárából garaspénz czimen 51 k. 20 fill., terménykepe megváltás czimen 1500 k. Zeyk pátroczinium 25 kor. 20 f. 3. Stola átlagos értéke 50 kor.; 4. 48 köbméter tüzifa az egyház erdejéből 168 kor. ért. Összes javadalom 1923 kor. 42 fillér. Vallástanitásért az állami iskola pénztárából 200 kor.

Kötelessége: a törvényben és szabályrendeletekben előirt lelkészi teendők végzése.

Pályázati határidő junius 10-ike.

Szabályszerüleg (minősitvény, szolgálati bizonyitvány, s ha valaki más egyházkerületből pályázik erdélyi püspöki engedélylyel) felszerelt folyamodványok Jancsó Lajos espereshez Maros-Ujvárra terjesztendők be.

Kolozsvárt, 1905. május 9.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 345—1905.

ÉRTESITÉS

a görgényi egyházmegye illetékes hatóságaihoz: gondnoki, papi, tanitói hivatalaihoz.

A m. kir. postaigazgatóság legujabb intézkedése szerint a gernyeszegi levelek (utalvány és csomag kivételével) a sáromberki postaállomás mellőzésével közvetlenül adatnak le a helybeli vasuti őrháznál (rendes megállóhely.)

Felkérem azért czimeket, hogy a hozzám irányitott hivatalos leveleket csak közvetlenül Gernyeszegre czimezzék, nem jelezvén Sáromberkét utolsópostául, mert akkor a mozgópostás tévedésből, elnézésből esetleg Sáromberkén is leadhatja, s akkor nehezebben és később kaphatom meg leveleimet.

A gyalogpostajáratot Sáromberkére ugyan továbbra is fenn kell tartsam a levélfeladásra nézve, mely továbbra is ott hagyatott, de ez a szükség szerint esetleg gyérebb lesz, mint az eddigi mindennapi volt, s ha leveleim oda czimeztetnek megtörténhetik, hogy későbbre kapom meg.

A postai-irányitás megkönnyebbitése végett azonban az utólsó-posta helyett jó lesz oda jegyezni: Marostordamegye, vasuti őrház, vagy legalább az utóbbit.

Gernyeszeg, 1905. május 3.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

Nyomatott az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *20-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. május 18.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az egyházkerületi közgyülés küszöbén.

A református tanárok Budapesten tartott országos egyesületük gyülésében megnyilatkoztak. Kétségtelen, hogy benső érzület világukat, meggyőződésüket, gondolataik tartalmának, törekvéseik irányzatának teljességét nyiltan, őszintén hozták nyilvánosságra. Nem lehet kétség tehát affelől sem, hogy az egyetemes ev. ref. egyházhoz, mint élő organizmushoz való viszonyukat miként értelmezik; e viszonynak megfelelőleg mit tartanak magukra nézve sérelemnek; miként vélik annak orvoslását lehetségesnek. Elég világosan kifejezték, hogy a tanárok, mint az egyetemes ref. egyház organizmusában foglalatoskodó organumok mily értéket tulajdonitanak az ott müködő másnemü organumoknak, egyházszervezetnek, az itt élő tagok elhelyezkedési arányainak. Meglehetősen felismerhető vonalakban tünt fel azon törekvési irányzat is, mely az egyetemes egyházat, ezt az élő organizmust hajlandó csoportokra, mint testületi egyéniségekre (papi testület, tanitói testület, tanári testület stb.) bontani fel; az egyházi egységet állami beavatkozással ellensulyozni (a zsinati törvények szentesitésének megtagadására irányult mozgalom; a már amugy is megtépett, elrongyosodott autonomiának lomtárba helyezése stb.).

Ezek a felszinre került és a nyilvánosság terén külömbféle interpretációkkal, kapcsolásokkal, csoportositásokkal viszonyitott tüneményeket — még ez idő szerint — a tanári oklevéllel és szakképzettséggel, mint valami bunkós bottal védelmezett testületen kivül másokat is érdekelnek. Bizonyos ugyanis, hogy a szakképzettséggel lefoglalt, oklevelekkel védelmezett területen az életfejlődésnek — épen úgy, mint az ezen kivül fekvő területeken — sok feltételei vannak, melyeket egymagára a szakképzettség vagy az oklevél nem helyettesithet. Már pedig, a mi időnkben, minálunk a tanügygyel foglalkozó egyének és testületek egyáltalában olyan álláspontra helyezkedtek, mintha ez a tapasztalati tény fikczió csak papi hierarchia, egyházi érdek abszolutizmus, bocskoros tanfelügyeleti pöffeszkedés, vagy isten tudja miféle csodabogár lenne. Azok, a kik egyedül és kizárólag Magyarország regenerátorainak nevezik magukat, úgy látszik tudják, minek nevezzék a saját körükön létező jogosult törekvéseket is, ők privilegizált helyzetükben minden — véleményük szerint kellemetlen — tényezőt távol tarthatnak maguktól, vádolhatnak papot, papságot, egyházat, egyházmegyét, mindent, hová oklevelük tekintélyével beférkőzhetnek. De kérdés, hogy éppen a tan- és nevelésügy, tehát nem testületi érdekeik, hanem magasabb szempontból itélve helyes-e ez? helyes-e a már meglevő ügyvédi, ipar- stb. kamarák példájára tanitó, tanári kamarák felállitására törekedni? az iskolák, tanintézetek belés külélетét a nyilvános ellenőrzéstől elzárni, egyedül és kizárólag a képesitési diplomára bázirozni?

Lehet helyes, de lehet az ellenkező is. Éppen ezért foglalkozni kell ezzel is. A tudósoktól azt olvasom, hogy az állati élő organizmus a maga egészében egyes, önálló sejtek, szövetek, idegek összesége. Az igy alakult organizmus egészen más funkcziókat végez, mint az egyes önálló sejtek, szövetek, külön-külön a maguk egyediségében vagy egyes csoportosulásaikban: de ezek az alkotó egyedek is csak az organizmus keretén belül tartják meg életi tulajdonságaikat, nőnek, szaporodnak, csoportosulnak. Onnan kivágva vegyi elemeikre bomlanak szét, a szerves élet országából a szervetlenek birodalmába hullanak alá.

Vajjon a társadalmi, állami, egyházi életnyilatkozatokban nem ilyen biologiai nyilatkozat merült-e fel? Midőn a tanitóknak, tanároknak, papoknak, világi elemeknek saját önérdekü — mint mondják — létfentartási csoportosulásait, testületi kiválásait látjuk, mintegy kiszakadni az egyetemes organizmusból és egyebütt, más organizmusnál keresnek elhelyezkedést — mint p. o. a mi felekezeti iskoláink, gimnáziumaink, tanitóink, tanáraink — hajlandó vagyok igennel felelni. Vajon nem ezen kiválási folyamat igazolása-e a már működő különböző kamarák szaporodása a tanitók, tanárok kamarájával, a baptisták, názárenusok kiválása, melyek más nevezet alatt folyó kiválási proczesszusok, új csoportosulások, mind megannyi organumai egy keletkező organizmusnak? A törvény világosan utal arra, hogy az élő organizmusból kiváló sejteket, idegeket, izmokat felbomlásuk után valami titkos erő ujból meg ujból felemeli az élő organizmus regiójába: vajon a társadalmi kiválás proczesszussa alatt az egyház organizmusából leszakadó elemek hol keresnek elhelyezkedési helyet? Mint egyházi elemek, organumok megsemmisülnek, de feltámadnak, mint más élőszervezet elemei, organumai, melyek egy magasabb egységben biztositják életi fenmaradásukat.

A kiválási proczesszus — mint a rajzásra készülő méhkas — még csak forrong, kavarog; a maga szokatlan ujdonságával, vehemenciájával, ösztönszerüleg, minden komolyabb fontolgatás, mérlegelés nélkül már meg is indult; mint megmagyarázhatatlan szükséglet — mint hegyről zuhanó lavina — saját sulya alatt rohan; a zsinat paragrafusokkal védekezik; a szent nép, királyi papság különböző testületei külön-külön, saját álláspontjukból bombázzák a paragrafusokat; az egyházkörén kivül oltalmat, segitséget, szövetségeseket keresnek, kivéve a baptistákat és nazarénusokat, kik csak magukra támaszkodnak s nem kérnek egyebet, minthogy ne bántsák

őket, mert in ultima alalisi ők sem tesznek egyebet, mint a tanitók, tanárok, iskolák, tanodák és a többiek, kik az egyházi élet organizmusát nem találják egyéni sajátságaiknak megfelelő egységnek, melyben — hogy biologiai nyelven szóljak — mint átomok, sejtek, izmok, idegek feltalálhatnák életi feltételeiket.

Észlelhetünk még egyebet is: azt t. i. e kiválási folyamat meglepő ujdonságában, az ösztönszerüség állapotából még nem emelkedett fel az egyetemes céltudatosság magaslatára, más szókkal, még nem biztos abban, mi és milyen lesz az az egység, mely a részek összetételéből alakulni fog. Nagy valószinüséggel — legalább átmenetileg — a nemzetközi klerikalizmus ruháját ölti magára, mert az alá sok mindent el lehet rejteni és a mi fő, nem kell gondolkodni és tekintély hatalma alatt csöndesen, nyugodtan pihenni nem utolsó áldás.

Éppen ezért — fájdalom — nagyon is szigoru ellenőrzésre vannak utalva a szent nép, királyi papság, protestáns elv, szabadelvüség, szeretet, lelkiismereti szabadság és más forgalomban levő jelszavak tartalmi értéke, használata, alkalmazása, mert a különböző testületi érdekek szolgálatában kitünő eredménnyel müködő dialektika észrevétlenül tud azokba oly tartalmat önteni, melyet az egyetemes ev. ref. egyház sajátjának el nem fogadhat.

Lám a református tanárok nagy lelkesedéssel hirdetik a protestáns elveket, lelkiismereti szabadságot, a ref. egyháznak a magyar nemzeti állam érdekében tett szolgálatait; elismeréssel beszélnek az egyház veteményes kertjeiről, az iskolákról, tanodákról, az egyház autonomiájáról stb. Az érdemek elismerésében sem fukarkodnak: de sérelmeik felsorolásában, ezek orvoslásának követelésében, az ők zárt soraikon kivül eső egyházi tényezők mosdatásában sem fösvénykednek; sőt a protestantizmus, a ref. egyház iránt tanusitott elismerésüket igen ügyesen és müvésziesen fel tudták használni keretnek, hogy saját magukat oda beilleszthessék ugy, mintha az egyes tanárok testületi egységükben az egyetemes egyháznak, mint élő organizmusnak nem organumai, hanem rajta kivül létező tényezők lennének, melynek feladata kimondani, hogy a ref. felekezeti iskolák elvégezték feladatukat, államosittassanak s a tanárok lépjenek át államszolgálatba.

Ezt nem mondották ki ily nyiltan, nem rombolták le az esetleges visszavonulási hidakat, de fejtegetéseik tenorja ezt sejteti. Igy az ismert jelekből — hozzávetőleg — megmondhatjuk az ismeretlen mennyiséget s nem alaptalan aggodalom, hogy a keresztyénség kezeik között modern humanizmussá, a lelkiismereti szabadság nemzetközi liberalizmussá, a protestáns elv rideg raczionalizmussá alakul át; a szent nép királyi papság kamarai rendszerbe szoritatik, nem is tudakozódva az autonómia régiség vagy lomtári elhelyezéséről, vagy az egyház részvénytársaságszerü átalakitási tervekről. A szent nép és királyi papság a maga egyetemében felmenti önmagát a felelősség alól; a ki teheti, szalad, hogy jobb kondicziót keressen: de minket papokat az egyházhoz köt képesitésünk, eskünk, meggyőződésünk, ugy, hogy a felelősséget egészen reánk háritják, A pap hátát porolják egyháziak és világiak, tanitók és tanárok, oklevelesek és oklevél nélküliek, szakférfiak és proletárok.

A különböző társadalmi, állami, egyházi önczélu testületek, csoportok kiválása, ezek egymás elleni dulakodása — ez a bellum omnium contra omnes — minket ref. papokat különös helyzetbe sodort. Az emberi természet nagyságába vetett hitünk, bizodalmunk megrendült az önzés, dicsvágy, kapaszkodás, hazugság, képmutatás, jellemtelenség s mind azon aljas módok és fegyverek szemlélésén, melyeket a küzdőfelek oly szivós kitartással alkalmaznak. Szinte tétlenségre vagyunk kárhoztatva. Kiváncsian várjuk, hogy az egyházkerületi gyülés bölcsesége milyen útakat és módokat fog mutatni az egészséges fejlés elősegitésére, mert a paragrafusok gyártása, a közigazgatás szigoritása, az esperesi, presbiteri jogok szélesitése vagy szükitése, a kötelességek szigoru körvonalozása — mint külsőségek — ma-holnap csak a papokra lesznek kötelezők és igy a végrehajtás is csak velek szemben lesz keresztülvihető.

Horváth István,
bürkösi ref. pap.

„A szászvárosi egyházközség igaza.“

Ezt a czimet viseli az a röpirat, mely a mult héten megjelent és az egyházkerületi közgyülés tagjainak megküldetett, abból a czélból, hogy a szászvárosi egyházközség két felebbezéses ügyében az igazgatótanács álláspontja ellen csináljon hangulatot.

Maga a röpirat azzal indokolja jogosultságát, hogy „a *közgyülés igen tisztelt tagjai tisztán lássanak*“, mert „helyiérdekü ügyek a közgyülés tagjai részéről kevés érdeklődésre tarthatnak számot.“

Minthogy azonban a röpirat figyelmes átolvasásából arról győződtem meg, hogy kitüzött czélját, az ellenérvek megismertetése nélkül el nem érheti, mert abban egyszerüen csak Simon Ferencz, egyháztanácsosnak, illetőleg az egyházközségi közgyülés többségének egyoldalu világitásában tünik elő a kérdés: szükségesnek tartom az érem másik oldalának megvilágitását is, hogy a mélyen tisztelt közgyülési tagok, a kétféle felfogás egybevetésével, *valóban tisztán láthassanak.*

Az egyik felebbezés a lelkészi lakások elhelyezésének kérdését tárgyalja.

Az ügy történetét maga a röpirat részletesen ismerteti, miért is erre bővebben ki nem terjeszkedem, csak épen ideigtatom az egyházközség többségi és az igazgatótanács által is helyeselt kisebbségi határozatait.

Az 1904. márczius 13-án tartott közgyülés szavazattöbbséggel, — de a szavazatok tényleges számbavétele nélkül — kimondotta, hogy elfogadja az 1904. évi február 28-án tartott kebli tanács ama határzatát, melyszerint *az első papilak a Wesselényi-féle telken épittessék fel.*

Az ugyanazon évi márczius 30-án tartott egyházmegyei tanácsülés maga részéről is helyben hagyja a jelzett közgyülési határozatot, „*azzal a kiegészitéssel azonban, hogy a Wesselényi-féle telken felépitendő uj lakás* ***a II-dik papilak*** *leend, hozzá tévén természetesen azt, hogy a jelenlegi II-dik pap, ha önként nem lenne hajlandó elfoglalni az uj papi lakást, szerzett jogainál fogva meghagyatik jelenlegi lakásán, mely annak idején* ***I-ső papi lakás*** *leend.*“

Az igazgatótanács által elfogadott kisebbségi vélemény szerint *a jelenlegi II. papi telken volna mindkét lakás felépitendő, és pedig egymástól elkülönitett udvarral, teljesen egyforma nagyságban és kényelemmel, egy közös hivatali irodával, tanácsteremmel és az egyházi dalárda czéljaira egy kisebb teremmel.*

Az épitkezés költségei fedeztetnének a két papi lakás-alap egyesitett tőkéjéből (k. b. 67 ezer kor.), melyből azonban kertvásárlási alap czimen 6 ezer kor. előre kiszakitandó, mig a papok részére alkalmas kert lesz vásárolható.

A Wesselényi-féle telek mellékutczában fekszik és területe is csak 393 □ öl, a kisebbségi terv szerint pedig mindkét papi lakás nyilt helyen, a papok terén lenne elhelyezve és egyik-egyik papi teleknek területe 486 □ öl lenne.

Az igazgatótanács idevonatkozó határozatának indoklása igy szól:

„Az egyházközségi közgyülés határozata szerint ugyanis a szászvárosi első papi állás lakása az egyházközség tulajdonát képező Wesselényi-féle telekre épittetnék, a malomutczába, tehát a városi forgalom központján kivül, mellék utczában, nagyon szük telken és a városnak épen ama részében, hol hiveink tömegesebben nem laknak.

A jelzett lényeges hiányai miatt nem fogadhattuk el a tervet, melyen az egyházmegyei tanács határozata módositani, illetőleg fogyatkozásainak felismerése folytán javitani akar az által, hogy az itt megépitendő papi lakást csak ideiglenesen kivánja az első lelkész használatában hagyni, mig a megszerzett jogok megszünése idejére II. papi szállásul rendelné, tehát egy hosszu ideig függő, ideiglenes állapotot teremtene, mely nemcsak személyi versengésre, kellemetlenségekre vezetne, hanem a két papi állás épitési alapjai bonyolult elszámolási viszonyának állandósitására adna alkalmat.

Mig egyfelől az első papi állás és általában a papi hivatal külső reprezentácziónális kellékeinek sem felelne meg az egyházközség határozatának foganatositása, addig másfelől a papi állások egyenlősitésére irányuló törekvésünk magasabb elvi szempontja is csak a Baczó-féle tervezet mellett biztositható, mely különben már azért is elfogadandó volt, mert azt az egyházközség kebli tanácsa 1902. április hó 12-én tartott ülésében szintén megáévá tette és ig. tanácsunk is helyeslő tudomásul vette, 1591—902. számu leiratával.

A jelenlegi második papi lakás avultsága, nedvessége, szóval a lakhatatlansággal határos állapota is az együttes épités szükségét indokolja, ami ez alkalommal pénzügyi szempontból is sokkal kedvezőbb megoldásban részesülhet, mint akkor, ha idővel egyedül csak az első papi lakást kellene a második papi állás telkén felépiteni.

A két papi szállás elhelyezése ellen korábban felhozott amaz érv, hogy a papi telkek kellő terjedelemmel birni nem fognak, figyelembe vehető nehézséget nem képezhet, mert az épitkezés czélszerü beosztása által kellő nagyságu udvar és kert terület is tartható fenn, mig az épitkezés eme módozata folytán bizonyára tekintélyes összegben fenmaradó épitési alapok jövedelméből némi méltányos kertpótlék-illetmény is szavazható meg a lelkészek részére, a mindezeken felül rendelkezésre kerülő tőke pedig alkalmas módon gyümölcsöztetve, biztos fentartási alapot képezhet, avagy alkalomszerüleg, a papi telkek kibővitésére, kertrészlet megvásárlására szolgálhat.“

Lássuk már most Simon Ferencz inditványának, illetőleg a felebbezésnek indokait:

Azt állitja elsősorban, hogy a mostani második papi telek 973 □öl területe mindkét papi szállás kényelmes elhelyezésére *szük*, kertekre majd semmi sem marad.

Jeleztem már, hogy a Wesselényi telek csak 393 □öles, holott itt 486 □ öl lesz egy-egy telek. Nós hát *melyik a szükebb, hol marad fenn nagyobb terület kertre?*

Második indoka Simon tanárnak az, hogy a volt I. papi telek nagyságához képest, határozott visszaesés volna a kisebb telekre való elhelyezkedés.

Ez igaz, csakhogy a malom-utczai Wesselényi telekre való épitkezés még nagyobb viszszaesést jelentene.

De különben is, miféle szempontokból állapitható meg a visszaesés? Nézetem szerint, csak az a lényeges kérdés, hogy van-e a papnak társadalmi állásához méltó lakása és eléggé nyilvános, a hivek által könnyen megközelithető helyen fekszik-e a lakás? Ezek a főfeltételek a lehető legkielégitőbb megoldást csakis a kisebbségi terv szerint nyerhetnek, mert Szászváros on ma, *alkalmas helyen*, nagyobb telket szerezni egyáltalában nem lehet.

Hogy azután nehány négyszög öllel nagyobb, vagy kisebb kertje van-e valamelyik papnak: az föltétlenül mellékkérdés, tekintettel különösen arra, hogy a tervbe vett kortpótlék-járandóság amugy is kárpótolja az anyagi veszteséget és tekintve azt is, hogy az első papi állás üressége miatt, szerzett jogok sérelméről szó sem lehet.

A kisebbségi terv megmérhetetlen erkölcsi és társadalmi előnye az is, hogy a lelkészek közvetlenül egymás mellett, a hivatalos papi helyiséggel és az egyháztársadalmi munka folytatása céljából rendezendő egyházias összejövetelek gyülhelyével egyfedél alatt lakván, a hivek által is mindig megtalálhatók és hivatásuk teljesitése akadályokba nem ütközik.

Nagy előszeretettel és lépten-nyomon hangsulyozza a röpirat, meg a felebbezés azt is, hogy az *alapitványok jogi természete* sem engedi meg a két papi állás épitkezési alapjainak egyesitését.

Hát hiszen ez nagyon szép frázis, de alapja egyáltalában nincsen. Először is: nincsen még meg is kisérelve annak bizonyitása, hogy a papi szállás-alapok alapitványok volnának. Ha pedig nem azok, akkor az egyházközség törvényes képviselete, illetve a törvényes felsőbbb egyházi hatóságok föltétlenül jogositva vannak emez alapok fölhasználása tekintetében, az eredeti rendeltetéssel megyegyező módon, intézkedni.

Ha azonban alapitvány a papi szállás-alap: akkor se forog semmi sérelem az igazgatótanács határozatában, mert az alapitványok jogi természete csak azt követeli, hogy a vagyon ne használtassék oly czélra, mely az alapitó intenczióival ellenkezik, a megfelebbezett határozat pedig távolról sem rendel egyebet, minthogy épen papi lakások épittessenek belőle és pedig ugy, ahogy ez idők szerint a legczélszerübben lehet és ugy, hogy az épitendő lakások fentartására, bővitésére, szóval az alapitvány rendeltetési céljának állandó biztositására is kellő fedezet maradjon.

Hogy maga a papi telek, vagy talán épen az épület volna alapitvány, azt bizonyára nem állitják felebbezők se, mert ha ebben a véleményben volnának, akkor érthetetlen, hogy miként tudták olyan szépen megindokolni az I.-ső papi teleknek a kollégiám részére történt eladását?

Azt hiszem, hogy a fentiekben kellőleg sikerült kimutatnom a kisebbségi, illetőleg igazgatotanácsi határozat czélszerüségét és indokoltságát, valamint a felebbezők álláspontjának tarthatatlanságát.

* * *

A szászvárosi egyházközség másik felebbezése a papi fizetések egyenlősitése tárgyában kelt igazgatótanácsi határozatot kivánja megváltoztatni.

E kérdés előzményeit illetőleg föl kell emlitenem azt a tényt, hogy az első papi telek eladási tervére vonatkozólag, még az 1901. év február havában kijelentette volt az igazgatótanács, hogy a szerződéshez csak az esetben fog hozzájárulni, hogy ha azzal egyidejüleg *az első papi szállás biztositásáról is gondoskodás történik*. Ez azonban nem történt meg, hanem 1901. május havában már fölterjeszti az egyházközség az adásvevési szerződést és 44—901. sz. kisérő iratában kéri az igazgatótanácsot, hogy előző föltételétől tekintsen el, mert a kebli tanácsnak „*állandó gondoskodása tárgyát képezi*“ az első papi szállás biztositása, de a vételári összeg megkapása nélkül „egy másik telek megvásárlása nem eszközölhető, *esetleg.... a jelenlegi 2-dik papi lakás telkén való épitkezéshez sem foghat*“ *a kebli tanács.*

Ettől kezdve azután számtalanszor megsürgettetett az egyház, eredménytelenül, mert — a mint látszik — a gondoskodás annyira „*áliandó*“-vá vált, hogy most öt év multán sincs első papi lakás.

Látván az igazgatótanács ezt a szándékos huzavonát, kénytelen volt belemenni a papi lakások elhelyezése és az első papi állás betöltése körüli kérdéseknek elválasztásába, azzal a föltétellel, hogy az első pap részére szálláspénz utaltassék ki, mindaddig, mig megfelelő lakás kerül rendelkezésére, az egyházkerületi közgyülés döntése alapján.

A papi állás betöltésének előkészitése rendjén

azonban uj bonyodalom merült fel, t. i. a dijlevél kiállitása alkalmából inditvány tétetett a papi fizetések egyenlősitése iránt, a mely inditvány ugyan kisebbségben maradt a presbiteriumban és közgyülésen, de felebbezés alakjában az igazgatótanács elé került. Az elvi inditvány Vitus Lajos egyháztagtól, a részletes kidolgozás és a korpótlék-rendszer beállitási terve Baczó Mózes lelkésztől ered.

E szerint mindkét lelkészi javadalom 4000 kor. alapfizetéssel kezdődnék és 5—5 évenként 400—400 K-val emelkedve, végeredményben mindkét állás javadalma 6—6 ezer kor. volna.

Az igazgatótanács, beható megfontolás után, következő határozatot hozta e tárgyban:

„Igazgatótanácsunk a papi fizetések egyenlősitésének kérdését az első papi állás betöltésének most szőnyegen lévő kérdésével teljesen összefüggőnek tartja és ez alapon meg sem engedheti az első papi állás betöltésére vonatkozó lépések folytatását mindaddig, mig a papi javadalmak egyenlősitésének törvényes alapon fölmerült kérdése elintézést nem nyert.

Nem teheti magáévá ig.-tanácsunk az egyházmegyei tanács amaz álláspontját sem, mely szerint ebben a kérdésben a kisebbségnek felebbezési joga nincsen, mert hiszen bármily tárgyra vonatkozó határozatok ellen nyitva áll a fokozatos felebbezés utja és pedig nemcsak az egyház lelkészének, a ki hivatalánál fogva felelős egyházközsége ügyeinek intézéséért, mint egyházközsége anyagi és szellemi ügyeinek (legelsősorban) gondviselője, hanem bármelyik közönséges egyháztagnak is.

Emez elvi fölfogás alapján érdemi tárgyalás alá kellett vennünk ugy Vitus Lajos aának az egyházmegyei tanácshoz intézett felebbezését, valamint Baczó Mózes lelkész aának hozzánk intézett előterjesztését illetve fölfolyamodását, minek következtében a *szászvárosi* ev. ref. egyházközség kebli tanácsának és közgyülésének 1904. évi nov. hó 20-án idevonatkozólag meghozott határozatait, valamint a *hunyadi* eh. megye 1904. évi decz. hó 7-én tartott ülésében meghozott tanácsi végzését föloldjuk és a *szászvárosi* egyházközség két papi állomása javára megállapitott fizetéseknek egyenlősitését, valamint a korpótlék rendszer elvei szerint való fokozatos növelését elvi határozatképpen kimondva, útasitjuk a *szászvárosi* ehközség presbyteriumát és közgyülését, hogy Baczó Mózes lelkész aának elvileg általunk elfogadott javaslatai alapján ismét behatóan foglalkozzék e kérdéssel és a részletekre vonatkozólag hozza meg határozatait.

A papi jamdalmak egyenlősitésének elvi megállapitása és a korpótlék-rendszer életbeléptetése igazgatótanácsunk analog határozatainak folyománya és az egyházkerület többi (kolozsári, marosvásárhelyi, nagyenyedi, kézdivásárhelyi, tordai) egyházközségeiben is már elfogadott, sőt részben életbeléptetett eljárás következménye, tehát egy *általánosan* elismert és igy törvényerőre emelkedett (és a protestáns felfogásnak, mely primatust nem ismer, egyedül megfelelő) gyakorlati elv keresztülvitelét jelenti.

A különféle javadalmazással egybekötött és ez által egymás fölé illetve és a protestáns elvvel merőben ellenkezőleg egymás alá rendelt papi állások fentartásának jogosultságát a régmult idők viszonyaiban is alig találhatjuk föl, a jelenlegi viszonyok mellett pedig e helyzet föntartása egyenesen lehetetlenné vált és az egyházközségek érdekei szempontjából föltétlenül eltörlendőnek bizonyult. (A papi hivatal: *szolgálat.* És ahol a szolgálat egyenlő, ott a javadalmazásnak is egyenlőnek kell lennie. —)

Ezek alapján tehát a papi fizetések egyenlősitését és a korpótlék-rendszer életbeléptetését elvileg kimondanunk kellett; a részletkérdések elintézésére pedig első fokban a presbiterium, illetve közgyülés lévén illetékes, a kérdés emez ágát ide kellett visszautalnunk."

Az igazgatótanács emez *elvi* határozata ellen beadott felebbezés a következő indokokat tartalmazza:

1. Tiltalozik mindenekelőtt az ellen, hogy a papi állás betöltésének előkészitésével kapcsolatban a fizetés-rendezés kérdése tárgyalható lenne.

Hát ugyan mikor lenne e kérdés tárgyalható? Talán akkor, midőn az állást betöltő lelkész szerzett jogai gátolják a rendezés lehetőségét?

2. Törvénytelennek nevezi a felebbezés az ig.-tanácsi határozatot azért, mert zsinati törvényünk 194. §-a a papi dijlevelek csonkitását megtiltja, ámde tévedésben vannak a felebbezők, mert itt dijlevélcsonkitásnak nyoma sincsen, hanem *dijlevél-megállapitásról* van szó, mihez állomás-üresedés esetén az egyházközségnek föltétlenül joga van, annál is inkább, mert a papi javadalmak érinthetetlenségét követelő elv nincs megsértve; nem egyházközségi, avagy más idegen czélokra kivánja az ig.-tanácsi határozat fölhasználtatni az egyházközség tulajdonát képező papi fizetési alapokat, hanem csak a két papi állomás között kivánja akként megosztani, hogy a czélszerüségi, méltányossági és jogossági tekinteteknek megfelelőben és a haladó kor követelményei által kijelölt helyesebb elvek szerint szolgálja az alap kitüzött czéljait.

3. Erős indokot vél látni az egyházközségi felebbezés abban is, hogy az egyes papi fizetési alapok alapitványi jelleggel birnak s mint ilyenek: érinthetetlenek.

Erre vonatkozólag nem kell egyébre hivatkoznom, mint II. Rákóczi György 1654. február 7-én kiadott rendeletére, mely világosan intézkedik arra nézve, hogy ***a dézma nem a papi állomásé, hanem az ekklézsiáé.*** Az egyházközséget erősiti meg e diploma *„a város határáról régi idők óta békésen vett és használt összes és bármiféle dézmák....használatában és percipiálásában"*, valamint az ekklézsia számára rendeli beszedetni az összes dézmákat.

Ilyen körülmények között valóban csodálatos, hogy kétségbe vonhatja valaki az egyházhatóságok olyan irányu rendelkezési jogát, a minővel élt az igazgatótanács, kifogásolt határozatában.

4. Végül még azt is állitja a felebbezés, hogy nem volt joga a főhatóságnak szembe állani az egyházközség *törvényes határozatával.* Ez autonomiasértés.

Könnyen bebizonyitható azonban, hogy emez állitás is tarthatatlan. A jelen esetben ugyanis *törvényes* egyházközségi határozat nem létezik, mert törvényes vagy — amit a felebbezés mondani akar — *jogérvényes* határozat csak az, mely felebbezéssel meg nem támadtatik. Itt azonban felebbezések érkeztek be, melyek fölött az igazgatótanács nemcsak jogositva, de kötelezve is volt dönteni. Döntött is, és pedig a felebbezők érveinek elfogadásával, a javadalmak egyenlősitése mellett, mert ezt az álláspontot látta czélszerünek és üdvösnek. Még ez sem jogérvényes határozat azonban, hanem az lesz a főt. közgyülésé, mely ellen további felebbezésnek helye nincsen.

A felebbezéssel azonos érdekkörből származó röpirat még fokozza az állitólagos sérelem nagyitását, azzal az állitással, hogy az egyházmegyei hatóság is az egyházközségi többség álláspontjára helyezkedett.

Tényleg ugy van, csakhogy lássuk és mérlegeljük az egyházmegyei tanács határozatát, mely igy szól: „E. m. tanácsunk beható tanácskozás után kimondja, hogy *daczára annak, hogy a papi fizetések egyenlősitése eszméjének nincsen ellenére,* de tekintettel arra, hogy az egyházközség tulnyomó nagy része a statusquot óhajtja" stb. tekintve, hogy a papi állás régen üres és betöltése sürgös stb. stb... helybenhagyja a többségi határozatot.

Tehát elvben az egyházmegye is ezen az állásponton van, csak épen másodrendü czélszerüségi okok alapján járul hozzá a kérdés megoldásának elodázásához.

Ennek a kérdésnek azonban nem szabad most elodáztatnia. A legjobb alkalom most van a rendezésre, a mely évek hosszu során át, vagy talán soha sem fog ismétlődni, pedig a rendezést első sorban a szászvárosi egyházközség érdeke, másfelől pedig

fontos közegyházi szempontok is követelik. Akkor becsüljük meg valóban a fejedelmi alapitványokat, hogyha olyan viszonyokat létesitünk, melyek között mindkét lelkész hivatása magaslatán állhat, a torzsalkodástól és az elsőség fölötti versengéstől menten szolgálhatja a szent ügyet. Sem az alapitványok jogi természete, sem semmiféle más tekintet nem követeli, hogy „sine cura"-nak vagy nyugalmi állásnak tartsuk fenn továbbra is az első papi állást, hanem legyen az elsőbbség és magasabb javadalom, a korpótlékok fokozatos megnyerése utján azé, akit az egyedül helyes és méltányos szolgálati idősbség szerint jogosan megillet.

Igen nyomós indokokat szolgáltatott különben az igazgatótanácsi határozat meghozatalához Bartha Lajos hunyadi esperes aa., ki a szászvárosi viszonyokat közelről és hosszu idő óta ismeri és kinek éleslátását, helyes itélő tehetségét hosszu esperesi szolgálata fényesen igazolja.

A szóbanforgó ügyet fölterjesztő kisérő-iratában u. i. szószerint a következőket mondja:

„*Az én nézetem ez ügyben teljesen egyezik, indokait illetőleg, a lelkész: Baczó Mózes aa. fölfogásával. Az általa fölhozott indokok alapján, az egyházközség jövője, békés haladhatása érdekében* ***okvetlenül*** *szükségesnek vallom és állitom a szászvárosi két papi fizetésnek egyenlősitését. Tévesnek tartom azon állitást, mintha ennek megvalósitását jogi akadályok gátolnák. De az egyházközségnek* ***helyesen*** *felfogott mindennemü érdekei nyomósan igénylik azt.... Ezzel, hitem szerint, örökre* ***vége szakad mindazon bajok forrásának, melyek most emésztik az egyházkösség életerejét.***"

Úgy vélem, hogy a fentiekben elég adatot szolgáltattam arra, hogy a röpirattal szemben igazolva legyen az egyházkerületi közgyülés mélyen tisztelt tagjai előtt az igazgatótanácsi álláspont helyessége. Nem is hiszem, hogy a közgyülés többsége azt a ***„jogtiprást"***, ***„erőszakot"***, ***„fávorizálást"*** és ***„felületességet"*** olvassa ki javaslatunkból, amit a röpirat belemagyarázni igyekszik, jobb ügyhöz méltó buzgalommal.

Be is fejezném tiszteletteljes fölvilágositó soraimat, ha véletlenül észre nem veszem, hogy a röpirat szerzői között Deák Gerő és Dósa Dénes neve is szerepel. Ezek a különben rendkivül érdemes és általam nagyrabecsült férfiak aláirásukkal szolidáritást vállaltak a röpirat ama leghangosabb feljajdulásáért is, melyszerint az *egyházközségi autonomián* esett végtelen nagy sérelem, az alapitványok jogi természete sértetett meg és a nagy protestáns alapitók iránt táplált tisztelet és kegyelet érzete sujtatott porba az igazg.-tanács *„egyformásitási szeszélye"* által.

Deák Gerő nyug. tanár pedig nem ilyen véleményen volt mindig, mert a Protestáns Közlöny 1877. évi április 19-diki számában, a szászvárosi kollegium tanári létszámának emelése érdekéből, azt irta, hogy az egyházkerületi közgyülésnek nemcsak ***joga***, de ***kötelessége*** is *„a szászvárosi sok tekintetben felesleges nagy papi állomást átváltoztatni két paptanári állomássá."* „Egy felsőbb forum mindig kötelezve van arra, hogyha alantos közegei nem képesek fölfogni saját vitális érdékeiket: ne engedje ama fontosabb érdekek mellőzését, hanem jóakaró felvilágositás után, az illetők akarata ellenére is hozza létre a jobbat és üdvösebbet."

Dósa Dénes atyánkfia is hasonló véleményen volt 1877-ben és akkor meg is irta az Egyházi és Iskolai Szemlében, hogy a szászvárosi papi állomások csak *sine cura*-k, mert *„a nagy pap nem sokat törődik; a másik pedig, hogy nagy pap lehessen, folytonosan votumot keres" stb.*

Igen tisztelt Tanár urak! Önök kétféle mértéket használnak. De az igazságnak csak egy mértéke van. Avagy kétféle-e az igazság? Nem!

Dr. Kádár J.

EGYHÁZMEGYÉKBŐL.

—

A szilágy-szolnoki egyházmegye május 9-én rendkivüli közgyülést tartott. Az egyházmegye közönsége — élén dr. Kaizler György és Kovács István gondnokokkal — majdnem teljes számmal megjelent. Az érdeklődésnek ilyen — meglehetős szokatlan — megnyilvánulása az esperesi állás és — esetleg — más e. m. tisztviselői állások betöltésében leli magyarázatát. A gyülést helyettes esperes Bartha Dezső aa. magasan szárnyaló imája vezette be, a mely után megnyitván az ülést, meleg szavakban emlékezik meg volt esperes Viski Pál aa. esperesi érdemeiről s inditványa kapcsán ezen érdemek jegyzőkönyvileg örökittetnek meg, majd uj e. m. gondnokunk Kovács István eskettetett fel, a kit esperes helyettes lendületes szavakkal üdvözölt, melyre gondnok aa. rövid köszönő szavakkal válaszolt. Ezután következett a gyülés főtárgya: az esperesválasztás. Esperessé egyhangulag nagy lelkesedéssel Bartha Dezső tasnádi lelkész választatott meg, akit közbecsülésben álló öreg direktorunk Botka Károly aa üdvözölt szivből jött, keresetlen szavakkal. Esperesünk az ő kiváló ékesszólásával, magasan járó gondolatokban bővölködő beszédben vázolta azokat az eszméket, a melyek őt esperesi müködésében vezetni fogják. Mi az egyházmegye közönsége, teljes megnyugvással tesszük le kezeibe az egyházmegye vezetését. Istentől neki adott nagy tehetségeit, lelkiismeretességét, szorgalmát és ernyedetlen munkaképességét ismertük eddigi müködéséből is, tudjuk, hogy az egyházmegye vezetése biztos és erős kézbe van letéve. Igy van jól. Erős reménységünk és hitünk vagyon arra nézve, hogy egyházmegyénk egyenes uton fog haladni előre az ő vezetése alatt. Főjegyzőnek szavazattöbbséggel K. Nagy Elek bogdándi lelkész aa. választatott meg. Veres Sándor zsibói lelkész aával szemben, az aljegyzői hivatalt pedig — szintén szavazattöbbséggel — B. Józsa Gyula ardoi lelkész aa nyerte el. Kovács Zsigmond pelei körlelkész aával szemben. Főjegyzőnk már régebbi szorgalmas munkássa egyházmegyénknek, neki tehát megválasztásával, eddigi munkásságát honoráltuk, aljegyzőnk uj ember, neki — jó reménység fejében — előjegyeztük bizalmunkat. A Kovács István aa. gondnokká történt megválasztása folytán megürült törvényszéki birói állásra egyhangulag Kávásy Sándor érkávási földbirtokos, egyházmegyénknek egyik érdemes és áldozatra kész tagja választatott meg.

Ezzel egyházmegyénknek ez a fontos, a jövőre mélyen kiható gyülése véget ért. Él bennünk a hit, a reménység, hogy jó munkát végeztünk. Adja a mi, végetlen bölcsességü Atyánk, az ő fia, a mi megváltónk segedelmével, hogy ez a mi hitünk soha meg ne rendüljön, reménységünk soha meg ne fogyatkozzék.

TÁRCZA.

Miért van négy evangyélium?

— Irta: *Waller József.* —

(Folyt. és vége.)

Csakhogy itt a fejlődő keresztyén egyház meg nem állhatott. Ez maga is egy fokozat a fejlődésben, de még csak nemleges eredmény. T. i. a Máté évángyéliumával szemben. Megállapitása annak, hogy az idvesség *nem csupán a zsidóké,* mert hiszen: eljönnek napkeletről és napnyugatról és e nemzetséggel együtt telepednek le s a kik most elsők, utólsók

lesznek..... Sőt e nemzetség fiai kirekesztetnek. Igen kirekesztetnek....Sőt megnézve a dolgot, a zsidók nem is alkalmasok az Isten országára. Ok t. i. annyira akarják saját igazságukat, hogy az Istennek parancsolatját elváltoztatják és annak helyébe az embereknek, — saját maguknak — parancsolatját helyeztetik. Az Istennek pedig azok gyermekei, a kik magukat megalázzák és istennek jóságát hálaadó szivvel veszik.

A fejlődés e III-ik fokzatát a *Lukács* evangyéliuma képviseli. Ez is általában a két első nyomán halad. Hanem vannak benne oly részek is, a melyek a másik kettőben nincsenek meg. És pedig elvi különbségeket magukban foglaló részek. De másként a keresztyén vallásnak igazán tündöklő drága gyöngyei. Merném mondani: ezek nélkül igen nagy fogyatkozás lenne a Jézus tanitásai között. Ilyenek p. o.: a *könyörülő samáriabeli.* Ebben a tanitásban a *pap* és a *lévita,* a kik nem gyakorolják az isten törvényét, a *zsidóságot* képviselik, a kik tudják a törvényt s egyuttal istennek vlasztottai is; a megvetett és lenézett *samáriabeli* pedig gyakorolja, a mely tanitás sértő szándékát még inkább kiemeli az, hogy az igazi zsidó jobban gyülöli a saját felekezetét, a ki vallását elhagyta, mint a pogányt. Tehát nemcsak a pogány, de még az annál alább való *samáriabeli* is alkalmas az isten országára. Ilyen: *a tékozló fiu.* Ebben is a nagyobb, első szülött fiu a zsidóságot képviseli, a kisebb, a tékozló a pogányságot. Különösen figyelemre méltó a 32 vers, a hol az atya megdorgálja az oknélkül való irigységért a maga jóviseletével kérkedő nagyobb fiut. Aztán *a gazdag és Lázár.* Ugyanaz a kép, de még erősebb szinekkel. A *gazdag* vagyis a zsidó a pokolba megy, a szegény Lázár, a pogány, az *Ábrahám* kebelébe; vagyis a mennyország legboldogabb helyére. És hogy nagyobb legyen a kinja a zsidónak, még látja is Lázárt. De a zsidót nem menti meg semmi sem.... Ha *Mózesnek* és a prófétáknak nem hittek, nem fognak hinni *Jézusnak* sem, a ki a halottak közül vissza jő. Ilyen *a farizeus és a publikánus.* Nem a tökéletes és szent zsidó imádsága jó az isten előtt, hanem a minden bünnel megrakott idegen pogányé. *A tiz bélpoklos* közül, a kiket Jézus meggyógyit, csak egy jő vissza, hogy megköszönje a szivességet, hogy az isten erejéből meggyógyitotta és ez az egy is idegen vala.

Ime! hova fejlődött a keresztyénség. Minő és mekkora különbség! Máténál az *idegen* csak ebszámba megy Jézus előtt, minthogy az idvesség csak a zsidók számára rendeltetett. A ki nem méltó, hogy a jótétemény a fiaktól elvonassék és benne ő részesüljön. És Lukácsnál *azok, a kik* az irgalomban részesülnek, *nem a fiak,* a zsidók, hanem az *idegenek,* a lenézett pogányok, sőt még az azoknál alábbvaló samáriabéliek is. Igazán itt a zsidók a megvetettek, a kik hátul maradnak, sőt épen künn is rekednek.. Bizonyos, hogy Jézus mind a kettőt nem tanitotta; hanem vagy az egyiket vagy a másikat. És az is bizonyos, hogy a Máté nézetét tanitotta. *Máté* közelebb van Jézushoz és az ő felfogását befolyásolja ez a közelség. *Lukács* távolabb van s az ő felfogásán érzik a hosszas fejlődés és tökéletesedés.

Valóban. Azon az alapon, a melyen a három első evangyélium áll, fejlődés tovább nem képzelhető. Lukácsnál a keresztyén tudat a fejlődés legfelső fokát éri el. Minthogy a megoldásra kinálkozó kérdések közmegegyezésre meg vannak oldva. T. i.: *Minő viszonyban áll a keresztyén vallás a zsidó valtáshoz? Van-e létjogosultsága?* A melyeket még *Pál* megoldott és pedig annyira, hogy ehhez tenni egyáltalában semmit se kell. Továbbá, hogy *kiknek számára rendeltetett a keresztyén vallás?* a melyet megoldott a három első evangyélium, ily formán: zsidónak és pogánynak egyaránt; tehát minden embernek. Ehhez sem szükséges semmi toldomány....Csakhogy azért, a miért több evangyéliumra nincs szükség, s tényleg ez irányban sok ideig szünetel a munkásság, azért a keresztyén tudat tovább fejlődik. Uj alapot keres magának.

Láttuk ugyanis, hogy a keresztyén vallás zsidó alapon indult és kész volt zsidó egyházzá fejlődni (Máté); de a benne rejlő isteni erőnél fogva a zsidóságtól annyi engedményt mégis kicsikart, hogy a proselitusok is lehessenek keresztyénekké (Márk); ettől kezdve mind szabadabban rendezkedik be és odáig fejlődik, hogy kimondja, hogy ő az egyetemes emberiség számára van rendelve (Lukács). Kérdés: *mi az oka annak, hogy a zsidóság az időtől kezdve, hogy a szabadság a keresztyén vallás vezérelvévé lett, mindinkább visszahuzza magát tőle?* És midőn belátta, hogy nem fejlesztheti visszafelé, ellene támadt? A zsidóság oka-e vagy a keresztyén vallás? A keresztyén vallás nem lehet, hisz ki van mondva, hogy zsidónak, görögnek egyaránt rendelve van. Csak a zsidók megátalkodottsága az oka. A kik magát az alapitót is, bár zsidó volt, nem ismerték el. Pedig nemcsak a megigért messiás volt, hanem valóságos isten fia, Isten....

Ezen az alapon áll a 4-ik evangyélium. A János evangyéliuma kiindulási pontja, *hogy Jézus valóságos isteni lény,* az ige. A ki az istennél volt, a ki által teremtetett minden. És a többi evangyéliumtól különösen abban különbözik, hogy nincsenek benne azok az egyszerü, mindenki által felfogható tanitások, a melyek a *Máté* és *Lukácsban,* hanem elvont tanitások, mint pl, az *újjászületésről, élővizről* stb. És az evangyélium igen nagy részét Jézusnak a zsidók elleni feddőzése és dorgálása foglalja el, hogy őt miért nem viszik bé. E munkán látszik, hogy nem a Jézus tanitásait és cselekedeteit akarja előadni, hanem a keresztyén vallás követőinek nézetét tolmácsolja.

Ime, ezért van négy evangyélium. Az evangyéliumok nem a Jézus életirásai, hanem a *keresztyén egyháznak az ő tanitásairól, cselekedeteiről és személyéről való felfogása kifejezései.* E könyvek a keresztyén egyház kezdetétől, a legelső időből, magának az egyház fejlődésének történelmi okmányai. És a mint a felődés különböző fokokon halad át, különböző kifejezéshez kell jutnia.

KÜLÖNFÉLÉK.

Sárkány Sámuel a bányai ág. hitv. ev. egyházkerület nagyérdemü püspöke aggkorára való hivatkozással lemondott állásáról. Otvennyolcz esztendeig dolgozott egyházáért, miközben hazájának is mindig hü fia, a magyarság ügyeinek lelkes bajnoka volt; nem csoda hát, hogy nyugalomra vágyik. Igazán hasznos életének még hátralevő napjait egyházának igaz hálája, minden magyar ember őszinte tisztelete fogja bearanyozni.

Lelkészi bemutatkozás. Dr. *Szabó* Aladár, a bpesti józsefvárosi ref. parókhiális kör ujonnan választott lelkipásztora, aki már megkapta az esperesi konczesszát, akképen mutatta be magát az egyház tagjainak, hogy a főváros különböző részeiben levő templomokban és imaházakban prédikált. Bemutatkozását a zuglói templomban kezdte, a hol az egyházrész tagjai és helyi bizottsága, Komjáthy Béla elnökkel, dr. Horváth Gyula országgyülési képviselő, Hamar István theol. igazgató, alelnökökkel és Halász Hubert gondnokkal élén szép ünneplésben részesitették az őket felkereső uj lelkipásztort. Az uj lelkész az igazi irgalmas samaritánusról: a Jézusról s annak végetlen szeretetéről tartott szép beszédet.

Lelkészbeiktatás. A miskolczi ref. gyülekezet uj lelkipásztora, dr. Tüdős István, volt sárospataki theol. tanár, f. hó 7-én foglalta el lelkészi hivatalát, a melybe Kun Bertalan püspök maga vezette be. Dr. Tüdős Istvánnak, aki kiváló tehetségének oly sok bizonyságát adta már a theologiai tanári kathedrán és az egyházi irodalom

terén, tiszta szivből kivánjuk, hogy Istennek áldása kisérje uj müködése körében is.

Dengel Géza IV. éves theol. ifju atyánkfiát a a méltóságos püspök ur a kolozsvári ev. ref. egyh. üresedésben levő *hidelvei* kerülete lelkészévé nevezte ki s. lelkészi minőségben.

Iskolai zászló avatása. A debreczeni iskolák zászlaját avatták föl f. hó 7-én az egyházi, katonai és polg. előkelő körök lelkes közremüködése mellett, fényes és diszes ünnepséggel. A zászlóanyai tisztet nemzeti közéletünk egyik vezéralakjának, báró Bánffy Dezsőnek neje — kinek nemes honleányi szive szintén hevesen dobogott mindig a nemzeti ideálért — végezte. Természetes, hogy a bárónénak is nagy része volt a legmelegebb óvációkból.

A kolozsvári ref. theol. fakultáson az előadások e hó 8-án értek véget. Jun. 7-éig tartatnak a kollokviumok s junius 8-án az év ünnepélyes bezárása.

A Kemény Zsigmond Irodalmi Társaság 1905. évi május hó 14-én (vasárnap) d. e. 11 órakor, az ev. ref. leányiskola nagytermében *felolvasó ülést* tartott a következő tárgysorozattal: 1. Folyó ügyek. 2. Tóthfalusi József r. tag: Elbeszélés. 3. Dr. Szász Károly (vendég): Költemények. 4. Harmath Lujza r. tag: A székely népéletből. (Ertekezés.)

Esküvő. *Kádár* Géza h. ref. lelkészünk f. hó 7-én esküdött örök hüséget Ilosvay Gencsy Sárikának. Ugy a polgári, mint az egyházi szertartás az ilosvai intelligenczia és a messzekiterjedő rokonság jelenlétében Ilosván ment végbe.

Nyilvános vizsgálatok és ünnepélyek a Bethlen-kollegiumban. A főgimnázium osztályozó vizsgálatai junius 19—24. napjain tartatnak; 26—28-án szóbeli érettségi vizsgálatok. — A tanitóképzőben jun. 17—24. lesznek az osztályozó vizsgálatok. Képesitő jun. 26. Jun. 1-én a főgimn. önképző évzárója; jun. 4-én d. e. az ifj. ének- és zenekarok hangversenye; d. u. a tanitóképző tornaversenye; 25-én d. u. 4 órakor az isk. év ünnepélyes bezárása. E napon d. u. 2 órától az intézet összes gyüjteményei megnyilnak a látogatók előtt.

A dévai m. kir. áll. tanitóképző-intézet I. évfolyamába a következő 1905—6. isk. évre felvétetik 30 növendék, akik az intézet internátusában mind ingyen nyernek lakást, fütést, világitást és mosatást s közülök azonkivül 13 egészben, 8 kétharmad részben, 4 fél részben s 4 egyharmad részben.

Alapitvány az Egyházi Értekezletnek. Fenköltgondolkozásának és egyháza iránt áldozatkészségének szép jelét adta Gáspár János enyedi főgondnok, aki a jelenlegi zsinati tanácskozások II. ülésszakán való részvétele alkalmával őt megillető utiköltség és napidij illetményét, összesen 332 koronát az erdélyi ev. ref. egyh. ker. Egyházi Értekezletének alaptőkéje gyarapitására adományozta.

A szászsebesi magyar kálvinista templom egy nagy nemzetiségi vidéken épült, hogy a nemzetiségi tenger ne pusztitsa itt többé magyar véreinket, mint a hogy századokon keresztál elnyelt, felszivott belölük sok százat és sok ezret. A hazafias magyar társadalom megérezte ez ügy kiváló fontosságát s nemcsak a templom fölépitésében nyujtott segitőjobbot a magát sokszorosan megadóztatott szászsebesi magyarságnak, most a papilakás fölépitését óhajtja lehetővé tenni a fillérekből már megvásárolt puszta telken, tudván, hogy a jól szervezett gazdag nemzetiségi egyházak között, rendes lelkésszel töltheti be igazán nemzeti misszióját. Benedek Károly alvinczi paphoz, az egyház szervező lelkészéhez a következő adományok érkeztek e czélra, melyeket hálás köszönettel nyugtáz: Pest-Pilis-Soltkiskun vámegye 200 kor., Teleky Árvéd gróf Brassó, Pesti hazai első Takarékpénztár 100—100 kor., Budapest székesfőváros, Országos központi Takarékpénztár 50—50 kor., Dési Hitelbank 40 kor., Közhasznu Szövetkezet Kolozsvár, Gáspár János főgondnok Nagyenyed, Borbély L. Budapest 25—25 kor., Özv. báró Lévay Henrikné, Halászi gazdasági Bank, dr. Szőcs Ferencz Bpest, dr. Pártos Henrik Erzsébetfalva 20—20 kor. Tompa Imre Brassó, Sillye Béla Bpest, dr. Münnich Aurél Bpest, Dr. Kornfeld Zsigmond Bpest, Keleti Lajos Apatin, Váry Szabó Elemér Nagyszénás, Dés város, Schrikker László Újfalu, Kecskeméti takarékpénztár, Gyomai Takarékpénztár 10—10 kor., Schoba Albert min. tan. Bpest 8 kor., Láng Erzsébet Szenicz, Both Gyuláné szül. Puky Róza Eperjes 6—6 kor., Főgimnasiumi ifjuság Debreczen 5 k. 11 f., Csengery Dezső ügyvéd Kassa, Mezei Albert kuriai biró Bpest, dr. Tüdős János ügyvéd Debreczen, Sóváry Emma Bpest, Gyulai Takarékpénztár, Gyöngyösi Bank Részvénytársaság, Ev. ref. egyház és iskola Dés 5—5 kor. Hrianka József gyógyszerész Teme-Hidegkut, Békéscsabai Takarékpénztár 4—4 kor. Rajner Gyula dr. Budapest, Sch. Ujfalussy Amália Nagykároly, N. N. Palos-Nagy-Mező 2—2 kor. Rácz Sándor borászati főfelügyelő gyüjtése, Budapest: Rácz Sándor 4 kor, Dobokay Lajos 5 kor. Schwerzel Jakab 3 kor. Veres Lajos, Klimes Antal, Lehocky Dezső, Lónyay Ferencz, Györffy Samu, Vargha Imre, Vicián Lajos, Sólyom Albert, Rimler Gyula 2—2 kor. Tóth Károly, Kovács Géza dr., Rácz Géza, Egey Szilárd, Szabó József, Lipcsey Árpád, Kramszky Lajos, Deák Andor 1—1 kor. (összesen 38 kor.). Wimmer Géza gyüjtőivén Budapest: Wimmer Géza 10 kor. Pintér Zsigmond, Martony Béla, dr. Medveczky Antal 4—4 kor. P. L., Jász Géza, Hevessy József, Kerekes István 2—2 kor. Salamon Gyula, Müller Vilmos, Karossay Endre, Zacsovi Adolf, Horváth, Sipos, Kaczvinszky, Hója, Barakovich, Fell 1—1 kor. (összesen 40 kor.). Kérvekérjük mindazokat, akiknél gyüjtőiveink vannak, hogy azokat beküldeni sziveskedjenek, különösen lelkésztársainkat.

HIVATALOS RÉSZ.

2068—1905. sz.

KÖRLEVÉL

valamenyi nagytiszteletü Esperes és tiszteletes ev. ref. lelkész aaihoz.

Több oldalról merültek fel kérdések arra nézve, hogy az ev. ref. anyaszentegyházunk kebeléből törvényesen ki nem lépett anabaptistákkal szemben minő eljárást kövessenek ev. ref. lelkészeink?

Igazgatótanácsunk ezen kérdést a mai napon tartott ülésében tárgyalván, szükségesnek látta lelkészeinket a kellő felvilágositásokkal ellátni. Ez okból elvi határozatképen kimondotta, hogy az anabaptistákkal szemben követendő eljárásainkban, mint felekezetközi kérdésekben mindig az állami törvényt kell, ha van ilyen, szem előtt tartanunk. Az 1895. évi jun. 29. napján 1675. szám allatt kiadott közoktatásügyi miniszteri rendelet idevonatkozólag a következőleg intézkedik:

„Azok, akik a törvényesen bevett, vagy elismert vallásfelekezetek egyikéhez sem tartoznak: gyermekeik vallása és nevelése tekintetében is azon felekezet hiveinek tekintendők, amelyhez azelőtt tartoztak.“

E rendeletből kifolyólag a tőlünk kitért baptisták iskolaköteles gyermekei *ref. vallásuak,* tehát velük szemben minden téren a mi egyházi törvényeink alkalmazandók.

A református egyház kebeléből ki nem szakadt, de magukat anabaptistáknak való hivek szintén református vallásuak s igy halál esetén a református lelkész által temetendők el a reformátusok temetőjébe. Az ilyeneknek sem temetésénél, sem betegségénél, semmiféle baptista beavatkozásnak nincsen helye, s ha ezt teszik, a külső hatóság közbelépését is igénybe lehet venni.

Az olyan baptistáknál, kik a református egyházból tényleg kiléptek, halál esetén a *református* temetőben sirhely adása megtagadható.

Ezen határozatunkat a nagytiszteletü Esperes és tiszteletes lelkész aaival, tudomásvétel és ahhoz leendő alkalmazkodás czéljából, azon megjegyzésünkkel közöljük, hogy ily kényes kérdésekben és bajokben a ref. lelkipásztoroknak példás élete, ügybuzgalma és szelid tapintata a legjobb orvosság.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. május hó 4-én tartott üléséből.

Dr. Bartók, elnök. *Dr. Kádár János,* titkár.

Sz. 2044—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházközségünk lelkészéhez.

Az 1904. évi egyházkerületi közgyülés 33 jkvi számu határozatával megállapittatott, hogy a rendes állomásokat elfoglaló uj lelkészek évi javadalmuk 3 %-nak megfelelő összeget kötelesek fizetni, felavattatásuk alkalmával, az ev. ref. theol. fakultás alapja javára.

Eme járulékok befizetésének mostani kezdete alkalmából kérdés tárgyává tétetett, hogy vajjon e 3 %-os járulék csak a tulajdonképeni törzsfizetés után, vagy a vallástanitási dijak és másnemü rendes honóráriumok után is számitandók-e?

E kérdés elintézéséül ezennel közli igazgatótanácsunk az összes érdekelt lelkészekkel, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszterium által a kongrua-törvény értelmében

levonásra engedélyezett adók és fuvardijak figyelmen kivül hagyandók ugyan a 3 %-os járulékok számitásánál, de a vallástanitási honorariumok és bármely más czimen járó személyi pótlékok minden esetben figyelembe veendők. tehát a 3 %-os theologiai rovatal ezek után is számitandó és befizetendő.

Azok a t. ifju lelkész aák, kik az idei felavattatásra jelentkezve már befizették a törzsfizetésük után számitott 3 %-os járulékot, a fennebb jelzett mellékes javadalmuk utáni hányadot, felavattatásuktól számitott 30 nap alatt, pótlólag fizessék be.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. május hó 4-én tartott üléséből.

Dr. Bartók, elnök. *Kádár János,* titkár.

Sz. 1953—1905.

KÖRLEVEL

valamennyi nagytiszteletü Esperesi Hivatalnak.

Utóbbi időben igazgatótanácsunkhoz az egyházmegyék részéről több oly természetü (egyházi értekezleti, temetkezési, egyleti stb.) számadás terjesztetett felülvizsgálat alá, melyek hivatalos tárgyalás alá azok magánjogi természeténél fogva egyáltalán nem tartoznak, hanem csupán a jogositott egyesületek által birálandók el. Ezen okból felkérjük a nagytiszteletü Esperes Urakat, hogy igazgatótanácsunk felülvizsgálata alá jövőben csakis azon számadásokat sziveskedjenek felterjeszteni, melyekben az egyházközségek maguk is mint adózók, érdekelve vannak, mint pl. az egyházmegyei közpénztári számadásokban.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. április hó 20-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Maksay János,* számvevő.

Sz. 520—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett *aranyos-polyáni* egyházközség kántori állására pályázatot hirdetek.

Javadalma: a méltóságos igazgatótanács által 2142—1905. sz. a. megerősitett dijlevél értelmében: 1. Az egyház pénztárából évi 120 kor. 2 4½ öl fa értéke 65 korona. 3. Kepe értéke 160 kor. 4. Egyházi jegyzőségért 30 kor. 5. Napszám értéke 15 kor. 6. Stóla 10 kor; ezenfelül lakás három szobával és melléképületekkel ellátva, melynek jókarban tartásáról az egyház gondoskodik. Összes jövedelem évi 400 korona.

Kötelessége: mindennemü kántori teendők végzése, tankötelesek és ifjak énekoktatása, vallásos estélyek tartásában a lelkésznek segédkezés.

Bizonyitványokkal felszerelt folyamodás junius 20 ig Jancsó Lajos esperes aához Marosujvárra küldendő.

Kolozsvárt, 1905. május 14.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 526—1905.

PÁLYÁZAT.

A kolozsvári ev. ref. egyházközségben — magyar-utczai elemi iskolánál — megüresedett egyik rendes tanitói állásra pályázat nyittatik.

Javadalom 1000 korona törzsfizetés, a törvény szabta 5-ödéves szolgálati korpótlék, lakás kerttel (vagy e helyett szálláspénz.)

Kötelességei a törvények és utasitásokban előirt tanitói teendők ellátása, szükség esetén orgonista énekvezéri helyettesités, miért csakis azok folyamodványai vétetnek figyelembe, kiknek egyházi kiküldött által is aláirt kántori képesitő oklevelük van.

Folyamodványok Herepei Gergely kolozsmegyei espereshez (Kolozsvár Farkas-u. 23. sz) f. évi junius 15-ig küldendők.

Kolozsvárt, 1905. május 15.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 102—1905.

PÁLYÁZAT

helyettes- és segédtanári állásokra.

A sepsiszentgyörgyi államilag segélyezett ev. ref. Székely Mikó-Kollegium főgimnáziumánál az 1905—1906. iskolai évre következő tanári állások kerülnek betöltés alá:

I. *Helyettes tanári állás* 1600 kor. évi javadalommal. Pályázhatnak *maggar-latin nyelvi* szakot végzett ev. ref. vallásu tanárjelöltek. Az alkalmazott tanár, ha okleveles, vagy ha oklevelét időközben bemutatja, a fenti javadalom mellett még 400 korona lakáspénzt fog nyerni. Heti óráinak száma 18—20 leend.

II. Az internátusi és konviktusi felügyelőséggel összekötött *egyik segédtanári állás*, melynek évi javadalma 1200 korona pénzfizetés, az internátus külön szobájában lakás, fütés, világitás és a konviktusban teljes élelmezés. Pályázhatnak *bármely nyelvészeti szakcsoportot* vagy *történelem, földrajzi szakot* végzett és legalább alapvizsgálatot tett ev. ref. vallásu tanárjelöltek. Kötelessége az internátusban és a konviktusban a felügyeletet az előirt szabályok szerint gyakorolni, a mellett heti 14—16 órán a részére kiosztott tárgyakat tanitani.

Pályázni óhajtók felhivatnak, hogy vallásukat, életkorukat, képesitettségüket, esetleges eddigi szolgálataikat, végkötelezettségüket, testi épségüket és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal felszerelt folyamodványukat a sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-Kollegium előljáróságához f. évi *junius hó 10-ikéig* nyujtsák be.

Az alkalmazottak állásukat 1905. augusztus hó 30-ikán kötelesek elfoglalni,

Az ev. ref. Székely Mikó-Kollegium előljáróságának Sepsiszentgyörgyön 1905. május hó 13-ikán tartott gyüléséből.

Ujjvárosssy József kir. tan. főgondnok, elnök. *I. Szász Béla* r. tanár, jegyző.

Sz. 563—1905.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegye tiszt. lelkészi hivatalaihoz.

Népiskoláink 1904—5. tanéve maholnap véget ér; a vizsgák ide-oda befejeztetnek mindenütt. Az évzáró vizsga megtartása után a statisztikai iv (táblás-kimutatás) 10 nap alatt beküldendő minden ref. iskola részéről tanügyi előadó aahoz; nemcsak hanem minden egyházközség és szórvány részéről, tehát onnan is, a hol nincs saját iskolánk. Az utóbbiak igen természetesen, csak azokat a rovatokat töltik ki, amelyek reájuk nézve szükségesek. Nyomtatott is kapható Burghardt könyvkereskedőnél Sz.-Régenben. Ezt az egy nyomtatványunkat t. i. ő kezeli, vagyis ő árulja.

Julius 5-ig pedig szintén tanügyielőadó aához küldendők a hivatalos lap 27—1904. számában 2617—1904. ig. tanácsi szám alatt elrendelt statisztikai lapok és pedig az A) minta azon egyházakból, hol saját iskolánk van; a B) minta azon egyházak (és szórványok) részéről, a hol nincs saját iskolánk. Mindezek 3—3 példányban. A kerület által nyomtatott ivek kaphatók rendes nyomtatványkezelőnknél, tiszt. Papp Lajos pénztáros urnál minden hónap első csütörtök napján.

Gernyeszeg, 1905. május 8.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

MEGHIVÓ.

Az udvarhelyi ref. egyházi értekezlet igazgató választmánya Székelyudvarhelyen, a ref. kollegium nagy termében f. hó 16. napján d. e. 10 órakor gyülést tart, a következő tárgysorozattal: I. Folyó ügyek. 2. Bizottságok jelentése. 3. Közgyülés helye, ideje meghatározása. 4. Lehető inditványok.

Székelyudvarhely, 1905. május 10. *Az elnökség.*

MEGHIVÓ.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Egyházi Értekezlete az egyházkerületi közgyülés alkalmából f. hó 21-én d. u. 4 órakor a theol. fakultás dísztermében ig. választmányi ülést tart.

Tárgysorozat: 1. Titkár jelentése. 2. Jelentés a pénztárról. 3. A Vasárnap szerkesztőségének jelentése. 4. Jelentés Rauwenhoff—Bartha Dezső: A prot. története cz. mü ügyében. 5. A f. évi közgyülés idejének és tárgysorozatának megbeszélése.

Ez alkalommal külön meghivókat nem küldünk szét, hanem felkérjük e helyen ntiszt. esperes urakat, sziveskedjenek az egyházmegyéjükből közgyülésre jövő ig. vál. tagokat az ülésen való megjelenésre felkérni.

Kolozsvár, 1905. május hó 14-én.

Nagy Károly, e. alelnök. *Tárkányi György,* e. titkár.

Nyomatott az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *21-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. május 25.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Papszentelő beszéd. 1905.

Isten igéje hirdetésére, Krisztus országa épitésére készitették és határoztátok el magatokat, ifju lelkipásztortársaim! „*Krisztus szolgáivá*“, „*Isten országa titkainak sáfárjaivá*“ akarjátok magatokat felszentelni és esküvéssel is elkötelezni. Kies mezőken akarjátok legeltetni az Urnak nyáját, gondot viselvén, hogy azok közül egy is el ne vesszen. Örök élet vizével akarjátok megelégiteni az élő istenhez sovárgó lelkeket, hogy a véges élet nyomasztó korlátait összetörjétek!

Magasztos feladat, fenséges elhivatás. És a ki kedvvel és hüséggel betölti, méltán elmondhatja a zsoltáriróval, hogy „*az ő része kies helyre esett.*“ 16:6.

* * *

Anyaszantegyházunk vezetőinek serege és ez a gyülekezet, mint Isten országa uj munkásait, örvendező szivvel *köszönt* titeket, de mégis féltő aggodalommal *kérdezi:* vajjon a Krisztus igazi szolgái, Isten titkainak valódi Sáfárai lesztek-e *mind annyian?* Vajj az élet, az élet szükségei, bajai, nyomora, szenvedése, a test és a testi indulatok, bünös vágyak, érzéki szenvedélyek titeket is nem fognak-e hatalmukba keriteni? Erőitek legjavát nem fogja-e az önző érdekek nemtelen tusája felemészteni?

A papi hivatal nem *méltóság,* hanem *szolgálat.* A hivatali külső tekintélyt nyomon követi a szolgaság. Ti nem a tekintély hatalmával uralkodhattok; ti a szabadság országának vagytok munkásai, csak szolgálat által hódithatjátok meg a lelkeket. Csak szolgálat által lehettek nagyokká; „*a ki közületek első és nagy akar lenni, legyen hát a legkisebb és szolgáljon a többieknek. Az embernek fia sem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon másoknak.*“

A gyülekezetek vezetése és lelki gondozása vár reátok, akár a modern kultura betegségeiben sorvadó népes városi gyülekezetbe, akár erkölcsileg még meg nem mérgezett kicsiny falusi egyházközségbe visz utatok: *a papi hivatal* mindenütt nagy és nehéz kötelességeket ró reátok. A *sokaság az élő istent keresi; lelke az örökkévalót sovárogja.* Nektek kell utat mutatni; a lelkek sovárgását nektek kell kielégiteni. És nem lehet mindegy, vajjon az élet kutfejéből meritetek-e vagy útszéli tócsák és ingoványos mocsarak szennyes vizét itatjátok-e a lelkek szomjas seregével. Nem lehet mindegy, hogy *bünben* és *sötétségben* jártok-e vagy *erényben* tündököltek s mint *világító szövétnek* vezetitek a gyülekezetet.

Ti eszmények szolgálatában állotok. Nemcsak *hirdetnetek* kell az *igét,* de cselekedettel és élettel is mindennap *tanubizonyságot tenni mellette.* Ez a világ harczot folytat ellenetek. Ha a csatát meg akarjátok nyerni, legelső sorban *önmagatok* felett kell győzelmet nyernetek. Le kell küzdeni magatokban minden *önzést,* minden érzéki vágyat, minden testi szenvedélyt. Magatokat mint *példányképet kell* állitani a gyülekezet elé! A jó pásztornak nyomán kell követni a nyájat, meg kell osztani vele örömet és bánatot, jóllétet és nyomort. Magatokra kell venni a *kisdedek* gondját is, hogy a hitben erősödést, a szeretetben növekedést vegyenek.

Ha erősek lesztek a *hitben,* odaadók a *szeretetben,* kitartók a *munkában,* tiszták és feddhetetlenek az *életben:* ah! kedves barátaim! akkor a ti munkáitokon áldás fakad és ti „*olyanok lesztek, mint a viz mellé plántált fa, mely idejekorán meghozza gyümölcsét és levele nem hervad el soha.*“

* * *

„*Olyanok lesztek,*“ .... ha lelketekben lángol az *égi tüz,* ha az Urnak *lelke* van rajtatok. De ha belső *elhivatás* nélkül léptek a pályára; ha hitvány *bérért* állottok munkába: akkor már most vessétek le a palástot! s ne legyetek haszontalan cselédek, naplopó béresek Isten országában.

Isten országának nem ilyen munkásokra van szüksége. Ha nem a hit titkaival sáfár-

kodtok; ha csak azért szorgalmatoskodtok, hogy legyen mit ennetek és mit innotok; ha csak muló jókat kergettek; ha életcélotok élvezni a gyönyörök mámorát: honnan fogjátok venni a *„mennyei kenyeret“*, hogy örökéletre tápláljátok az éhező lelkeket?

Az evangeliumi szolgálat nem kenyérkereset, nem önző érdekek egymás ellen vivott tusája, hanem szent *áldozat*, örökkévaló célokért folytatott *harcz*, midőn *„még az életet sem tartjuk drágának, sőt kárnak ítélünk mindent, a mi nyereségünk vala“* (Csel. 2:24. Filippi 3:7.)

Nektek ezt a harczot kell tovább küzdeni. Nektek ezt az áldozatot kell meghozni s ha szükség, a gályarabság kinait is elviselni. A mi egyházunk az atyák vére hullásával szerzett *szent örökség* nekünk s ezt a szép örökséget megtartani, erejét, dicsőségét emelni első sorban nektek jutott feladatul.

És ettől a feladattól vissza ne riadjatok. Ti istennek szent ügyeért, az ő országa örökké való eszményiért küzdötök. Bizzatok hát a diadalban, mert *„Isten előtt nincsen akadály, hogy sok vagy kevés által szerezzen-e diadalt.“* (1. Sám. 4:6.)

A feltámadott Krisztus, midőn Péternek megjelent, megkérdezte tőle: *„Péter szeretsz-e engemet?“* Én is azt kérdem tőletek: *Szeretitek Krisztust, a ki szeretetből halt meg érettünk?*

Szeretitek-e ezt *az egyházat*, a mi anyaszentegyházunkat, a mely nevelt titeket, s idáig vezetett, ti pedig most ünnepélyes igéretet tevén, szolgálatába szegődtek? Felöveztétek-e magatokat a *hit* sisakjával, az *erő* és *bátorság* pánczél-vasával, a *szeretet* és békességes indulat sarujával?

Akkor álljatok a küzdők sorába s bátran vivjátok meg *a hitnek nemes harczát, mert* — bár a Golgota utján kell is végig mennetek — *tietek lesz az élet koronája.*

Néven szólítlak jelentkezzetek.

Dr. Bartók György
püspök.

A püspöki jelentésből.

Főtiszteletü Egyházkerületi közgyülés!

Istenországa hasonlatos a mustármaghoz; kicsiny kezdetből nő fel hatalmas élőfává — azt mondja *Idvezitőnk*, figyelmeztetvén, hogy nem káprázatos fényben, szinpompában, zajt ütve és feltünést keresve jelenik meg, hanem zajtalanul, csendesen és észrevétlenül jön hozzánk és terjed közöttünk. *Ilyés* próféta is, mikor Jezábel elől menekült, nem hegyeket felforgató, sziklákat meghasogató viharban, nem a föld sarkait megrázó földindulásban és nem villámokat szóró égi tüzben, hanem *szelid szellő lágy suttogásában látta az Urat és hallotta beszédét.*

A mi tevékenységünk *értékét* és az elért eredmény *mértékét* is nem a munka nyomában járó és azt hiresztelő zaj és lárma adja meg. Ha a föltételek kedvezők; ha gondosan megmíveltük és elkészitettük a talajt: úgy az elvetett mag gyökeret ver, kihajt, kalászt terem és a fejlődés processusát az ember észre sem veszi. Sok tényező harmonikus összehatására van szüksége a legegyszerübb organismusnak is, hogy fejlődvén, rendeltetését betölthesse.

A szellem világában is ez az *élettörvénye*. — A Krisztus anyaszentegyháza kétezer év óta vívja az élet harczát s kicsoda tudná megmondani, mennyi időre van még szüksége, hogy teljes legyen a diadal. Itt hiában való minden erőszakos siettetés. Az evangelium nem az emberi ész *mesterséges alkotása*, nem virágházi növény, hanem az isteni szellem *szabad terméke*, mely csak a szabad élet viharában lesz nagygyá, a küzdelemben izmosodik erőssé. Törvényét megváltoztatni semmi hatalomnak nem adatott. A mi feladatunk nem lehet egyéb, mint kezeinket az eke szarvára vetvén, állandólag és zajtalanul munkálva, a szellemvilág Urába vetett csendes bizalommal várni az időt, midőn az elvetett mag csirát hajt, gyökeret ver és megtermi gyümölcsét. A feladat meghaladja az egyes ember erejét; a munkában mindennek részt kell venni, hogy a siker bizonyos legyen.

A lelkeket egybekötöző *közös hit* és *közös szeretet*, s Krisztus ügye mellett buzgólkodó *közös* lelkesedés és áldozatkészség teremtette meg és épitette fel a mi *erdélyi anyaszentegyházunkat* is és tartotta meg azon az örökkévaló kősziklán, a melyről eső és árviz, szél és vihar elsöpörni nem képesek. A mustármagból kihajtott fa egyre nő s messze kinyujtja ágait. És nekünk, kiket az Ur *őrállókul* rendelt a Sionban, nem mellőzhető feladatunk, sőt édes kötelességünk, figyelemmel kisérni a munkásokat, számba vévén, számot adni az elért eredményről, hogy megtudhassuk, vajjon a ránk bizott munkakörben, az *egyházközségekben* és az *egyházmegyékben*, a hitélet körében és az oktatás terén, valamint az előttünk fekvő egész mezőben, mindenütt és mindent megtettünk-e, hogy Krisztus országa erőben és dicsőségben napról-napra növekedést vegyen és idvességre vezesse a lelkeket.

* * *

Gyülekezeti élet.

Egyházi életünk gyökérszálai a *gyülekezeti* életbe nyulnak vissza: innen meriti erejét; innen nyeri táplálékát. E nélkül az egyetemes egyházi élet fejlődése megakad és észrevétlenül elsorvad, midőn nem marad egyéb, mint puszta intézmények, tartalmakat vesztett formák, melyeket összetör a haladó élet.

Fájdalmasan kell megállapitanom, hogy egyházkerületünkben még mindig fölöttébb sok azon egyházak száma, hol a gyülekezeti élet nem elég erőteljes.

Az esperesi vizsgálatokról felvett s hozzám felterjesztett jegyzőkönyvek *száznál* több oly egyházközséget mutatnak, a hol nincsenek ékes és jó

rendben mindenek, mert vagy a *hivek*, vagy a *lelkipásztorok* nem teljesitik kellő odaadással kötelességüket, nem *élnek* az örökkévalóságnak, hanem *tengődnek* muló érdekek szolgálatában egyik napról a másikra.

Nem vagyok barátja a szombati mosásnak. Itt vannak előttem egytől-egyig mind feljegyezve azok az egyházközségek, a melyek ellen panaszt emelhetnék a Főt. egyházkerületi gyülés előtt, névszerint felolvasván őket. Nem teszem, de kérem a Főt. egyházkerület közgyülését, méltóztassék intézkedni, hogy jelentésem ne legyen pusztában elhangzó szó. Az intézkedés szükségét azzal indokolom, hogy a sok baj közül nehányra rámutatok:

Aránytalanul van azon egyházközségeink száma, a hol az épületek roszak, düledezők, a pénzkezelés rendetlen, a hitélet meglankadott, az iskolaügyek elhanyagoltak; hiányzik a kellő nyilvántartás, levéltár és iroda nincsen rendben.

És ha keressük a bajok forrását: legjobb esetben — be kell vallanom — a *lelkész személyében* találjuk meg. A szegénységgel szemben sokszor tehetetlenek vagyunk, s nálunk sok a szegény egyházközség; de a kötelességmulasztást megtorolni van eszközünk. Többször hangsulyoztam, hogy a Krisztus anyaszentegyháza munkásainak tudásra és hitbuzgóságra, odaadásra és munkára van szüksége. És azoktól, a kik kötelességeik teljesitésében csak sántikálnak és nem hivek a rájuk bizottakban: Pál apostollal kérdezem: „*Mit akartok? vesszővel menjek-e hozzátok, vagy szeretettel és szelidségnek lelkével?*“ (I. Kor. 4:21.)

Legelső sorban Esperes társaim vannak elhiva arra, hogy vezetők, őrállók legyenek; hogy a végzett munkát számba vegyék, a mulasztást, az engedetlenséget sujtsák. Ha a seb nem gyógyitható, úgy ki kell metszeni. A rosz fa kivágatik. Az autonomia vérrel szerzett drága kincs, de elkallódik, ha tétlenség, közöny, engedetlenség, ha szabadosság üti fel fejét s burjánzik közöttünk. Az autonomia egyedüli biztositéka a józanság, az erkölcsi komolyság, a rend, a fegyelem, a kötelességteljesitésben való hüség. — Vallásunk a szabadság vallása, de nem utlevél arra, hogy az egyház a féktelenkedők menedékhelye, a tunyaság és a kicsapongás melegágya legyen. A fegyelmi keresetek hosszu és változatos sora tesz szomoru bizonyságot arról, hogy lelkipásztoraink jelentékeny része nem áll hivatása magaslatán. Nincs odaadás, hitbuzgóság, magasabb dolgokért hevülő szenvedelem. A mult évi kerületi gyülés óta 20-nál több lelkész, tanár és tanitó ellen kellett a fegyelmi törvény szigorát alkalmazni. Ők kényszeritettek reá, mert kötelessegeiket elhanyagolták, mert lealázó életet éltek, mert magukat még czégéres büntől sem óvták meg, *kellemetlen dolgok*, de elmondani tartozom.

Egyszerre két urnak szolgálni nem lehet. És a mi lelkészeink között száznál is többen vannak, a kik nemcsak két, de három és több urnak is szolgálnak. *Pénztári könyvelők, postamesterek, adókivetők* és *üzleti ágensek*. E *mellékfoglalkozások* megbénitják az egyházi tevékenységet, idegen érdekek szolgálatának jármába hajtják lelkészeinket; lelkük világából száműzik az örök eszményit és muló érdekek nemtelen harczába sodorják őket.

A lelkészi tevékenység utjából el kel gördíteni minden *akadályt*, a mi a lelket istenországa szemléletétől elvonja és a *muló érdekek* önző világához kötözi. Azokkal szemben, kik itt is a prot. szabadságot használják takaróul, meg kell jegyeznem: *Mindenek szabadok nektek, de nem mindenek használnak. Minden a tiétek, de ti a Krisztusé vagytok.*

(Folyt. köv.)

Egy kongruás kálvinista pap kaczagása.

Ne tessék képzelődésnek venni, a mit irok. Megtörtént dolog. A kaczagó pap magam vagyok. Szerénytelen dolog ugyan hangosan kaczagni, hogy a világ tudomást vegyen róla: de vannak esetek, mikor az emberből kitör a jókedv. Ennek a jókedvnek pedig a kitörésig fokozódó folyamatja a következő.

Nagyküküllőmegyében, Szentágothán a folyó 1904—5. tanévben állami iskolát állitott fel, az ev. ref. hitoktató számára 80 kor. tiszteletdijat utalt ki 84624—1904. magas miniszteri rendelettel; a gondnokság 23—1904. sz. alatt felszólít, hogy a hit- és erkölcstan oktatásáról gondoskodjam. Helyes, mert Szentágotha, mint szórvány, a bürkösi anyaegyházhoz van beosztva, Bürköstől 9 kilométer távolságra van. Kötelességem volt a felszólitásnak engedelmeskedni, megnyugodtam abban, hogy minden hétfőn 11 órától 12-ig tanitsak, az óratervbe is ennyi van felvéve. Ez egy iskolai évben kiteszen minimális 36 órát.

Ebben sincs semmi gáncsolni való. Ugyde nekem nincs lovam, szekerem, 39-ik évi filiális gyaloglás, hegyek mászkálása után nem éreztem elég megbizhatónak, hogy az út fáradalmait lábaimra bizzam, fuvarosról kellett gondoskodni, vendéglőben megszállani. Minden egyes kiszállás fuvardija, egy vékony ebéddel (1 koronába számitva) minimális számitással 3 korona. Ez egy évben tesz 108 koronát. Hogy ezt a kiadást fedezhessem, kértem a gondnokságot, hogy addig is, mig sikerül a kiszállás költségeit, anyagi áldozataim nélkül lehetővé tenni, a tiszteletdijat előlegesen egy összegben adja ki. Azt a választ nyertem, hogy ezt nem teszi, hanem havonként utólagosan adja ki. Joga volt hozzá — semmi szavam.

Folyamodtam a nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz, hogy méltányos fuvardij kiutalása által engem az anyagi áldozattól mentsen meg. 31411—1905. magas miniszteri válasszal lettem elutasitva, azon megokolás mellett, hogy a miniszterium elvből fuvardijat nem folyósit, de különben is minden egyes órát azért jutalmazott a legmagasabb 40 korona dijjal, mert a hitoktató nem lakik helyt. Ez ellen sem lehet semmit szólani.

A gondnoksági elnök éppen ma arról értesitett szóval, hogy a gondnokság az elutasitó miniszteri választ ugy értelmezi, hogy miután én hetenként csak egy órát tanitottam (a gondnokság csak ennyit engedélyezett), engem a 108 korona előlegesen kiadott kiszállási költségemmel szemben csak 40 korona tiszteletdij illet. Van valami humor abban, hogy hetenként csak 1 órát engedélyezett, mert 2 órai tanitás került volna nekem 216 korona tiszta kiadásba, hogy a kiutalt 80 kor. tiszteletdijat megkapjam. Kaczagni is lehet azon, még pedig hangosan kaczagni, hogy a kongruás papok ily komplikált, komikus helyzetből figyelik a mindenféle tisztviselők fizetésének rohamos emelkedését, az idők járását, emelkedést és sülyedést, magasságot és mélységet. Vigasztaljon az, hogy a mig jóizüen tudunk kaczagni — biztosak lehetünk, hogy egészségünk is jó.

Bürkös, 1905. május 14.

Horváth István,
ref. pap.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

A Magyar Remekirók uj sorozata. A Franklin-Társulat magyar remekiróinak diszes gyüjteményes kiadásában, irodalmunk kincsesházában, most jelent meg a hetedik ötkötetes sorozat, harminczöt kötetre egészitvén ki immár ez irodalmi jelentőségü, nagyszabásu gyüjteményt. Az uj öt kötet irodalmunk különböző korból való remekeit sorozza egymás mellé az uj sorozat keretén belől, ugy azonban, hogy mire együtt lesz a teljes gyüjtemény, az egyes irók időrendben illeszkednek majd bele a gyüjteménybe. Az uj sorozat a gyüjtemény III., VIII., XII., XV. és XLIV. kötetét foglalja egybe. A harmadik kötet Gyöngyösi István válogatott munkáit illeszti bele a remekirók gyüjteményébe. Badics Ferencz rendezte sajtó alá a kötetet az első kiadások alapján, s ő látta el terjedelmes, nagyértékü bevezető tanulmánynyal is. A kötet Gyöngyösi két

munkáját, a Murányi Vénust és Kemény János emlékezetét tartalmazza. Ez a két munka az, a melyben lényegesebben nyilatkozik Göngyösi zengetes nyelve, gyönyörü verselése és lirai lendülete, azok a sajátságok, a melyek másfél századon át oly páratlan népszerüséghez jutattták irodalmunkban e ma is élvézetes poétánkat. — A nyolczadik kötet Csokonai Vitéz Mihály müveinek szinét-javát, a Lilla cziklust, az Anakreoni dalokat, az Ódákat és a Dorottyát foglalja egybe, méltó emlékeül e nagytehetségü költőnknek, a kit a magyar szellem legnagyobbjai között ünnepel irodalmunk. A kötet gyönyörü életrajzi bevezetését Bánóczi József irta, s ő rendezte lelkiismeretes gonddal sajtó alá is a kötetet. A tizenkettedik kötet Kisfaludy Károly munkáinak első kötete. A klasszikus tömörséggel megirt bevezető tanulmány a kötet sajtó alá rendezőjének, Heinrich Gusztávnak tollát dicséri. Kisfaludy Károly összes költeményei, továbbá az Iréne és a Kemény Simon tartalma e kötetnek, melyhez legközelebb még egy kötetnyi válogatott müve fog csatlakozni irodalmunk ez uttörő mesterének. — A tizenötödik kötet drámai irodalmunk két legnagyobb alakját, Katonia Józsefet és Teleki László grófot foglalja egybe, a Bánkbánt és a Kegyenczet. Rákosi Jenő mesteri tollából való a két gyönyörü tanulmány, külön-külön a két nagy iróról: korkép, jellemrajz és birálat. — A negyvenegyedik kötet Arany János munkáinak negyedik kötete, elbeszélő költeményeinek gyüjteménye, Buda halála, Csaba királyfi, Az utolsó magyar, Édua, Öldöklő angyal, Daliás idők és Murány ostroma. Rield Frigyes szakavatott keze rendezte sajtó alá. — A Magyar Remekirókból eddig megjelent harminczöt kötet immár becses házi könyvtár, a mely a magyar szellem legnagyobb kincseit a müvelt magyar családok kincseivé teszi. Csupa diszesen kiállitott, gyönyörü kötet. Az irók és költők arczképeit R. Hirsch Nelli rajzolta meg nagy művészettel az egyes kötetekhez. Az 55 kötetes teljes gyűjtemény ára 220 korona; megrendelhető havi részletfizetésre is.

Felhivás! Az ujtestamentom kanonikus iratai mellett a keresztyénség negyedik százada óta nélkülözzük az apokryfus iratokat. Hogy ezeket a kánon megállapitása óta a katholizálódó egyház nemcsak háttérbe szoritani, hanem egyenesen kiirtani igyekezett, az az akkori viszonyok között az ő álláspontjáról teljesen érthető. Ma azonban az ujszövetség apokryfusainak az ismerete már nemcsak hogy nem veszedelmes, hanem a kanonikus szent iratok helyes méltánylásához és mégértéséhez fölötte hasznos, sőt nélkülözhetetlen. Az erről való meggyőződés inditott engem arra, hogy az ujtestamentomhoz tartozó apokryfáknak az eredetiből való magyarra forditását munkába vegyem. Nehány evangéliumot már be is mutattam a Theologiai Szaklapban. Azt hiszem, a magyar protestáns egyházak jelentősége megkivánja, hogy az őskeresztyén hit és szellem ama termékei, a melyek valaha az egyes tartományok szent könyveinek, vagy legalább gyülekezeti épitő iratainak gyüjteményeiben előfordultak, magyar nyelven is hozzáférhetők legyenek. Ha elegendő számu előfizető akad, szives örömmel közzé teszem az ujtestamentomhoz tartozó apokryfáknak bevezetéssel és magyarázatokkal ellátott forditását. A gyüjteménybe a következő apokryfákat veszem fel:

Héberek, Ebioniták, Egyptomiak, Péter evangéliumának felmaradt töredékeit s más evangéliumi töredékeket; Péter prédikációját; Jakab és Tamás elbeszéléseit; Barnabás, Roman Kelemen, Polykarpus leveleit, a laodiczeai levelet, Hermes Pásztorát, az Apostolok tanitását (Didahé); Pál, János és Péter cselekedeteit és Péter Jelenését.

A munka októberben megjelenik. Terjedelme 23 iv körül lesz. Előfizetési ára 4 korona, bolti ára valószinüleg több lesz.

Minthogy e munkát nemcsak a lelkészek és theologusok, hanem az iskolák, azok tanárai és tanitói, valamint az őskeresztyénség és annak irodalma iránt érdeklődő minden müvelt ember haszonnal forgathatja, számitok a tömeges támogatásra. Tisztelettel kérem, hogy az előfizetés szándékét velem, ha csak egy levelező lapon is, mielőbb tudatni sziveskedjenek.

Pozsony, 1905. márczius 1.

Raffay Sándor, theol. akad. tanár.

Értesités. Miután a templomi bibliamagyarázatok tartása egyre terjedő szokássá vált már, máskülönben gazdag egyházi beszéd-irodalmunk pedig épen ezen a téren szinte szegénynek mondható, bátorságot vettem magamnak egy kötet bibliamagyarázat kiadására. A kézirat már nyomda alá rendezve készen van, és a kiadó Gombos Ferencz kolozsvári nyomdatulajdonos számitása és igérete szerint f. év. aug. 1-re a könyv meg fog jelenni. Terjedelme 11 nyomtatott iv lesz nagy nyolczadrész alakban, a mi azonban csak előleges számitás. Tartalma negyvennyolcz bibliamagyarázat lesz, a czime pedig *„Kezdetben“*, a Genzis zsidó nevéről, mert annak az ötven fejezetét öleli fel. A magyarázatok tehát összefüggenek, de az összefüggésből kiszakitva külön is elmondható bármelyik. Bolti árát a kiadó 4 koronában állapitotta meg, azonban ***a ki f. év aug. 1-e előtt előfizet nálam,*** az 3 koronáért kapja meg a könyvet, egyszerü bérmentesitéssel, keresztkötés alatt. Az előfizetőknek a könyvet azonnal megküldetem, mihelyt kikerül a nyomdából. Aug. 1-e után előfizetést már nem fogadhatok el, attól kezdve a munka csak könyvárusi uton lesz megszerezhető. Ha lelkésztársaim megpróbálják, és ha bátoritanának rá, szeretnék később többet is irni. Kartársi tisztelettel, Kolozsvár, Dr. Kecskeméthy István, ref. theol. tanár.

TÁRCZA.

Kiket hiv az Ur el nyájának legeltetésére.

(Lelkész kibocsátás és emlékezés Knox Jánosra.)

— Irta és elmondotta a kolozsvári farkasutczai templomban *Bodor János*, zágoni ref. pap. —

János evang. 21, 15—17.

Érzitek-e aai. boldogitó áldását annak a szent közösségnek, melyet maga Isten hozott létre szent lelke által az anyaszentegyházban? Ismeritek-e fel ebben az urnak soha meg nem szünő gondozását, midőn „ad némelyeket Apostolokat, némelyeket Prófétákat, némelyeket Evangelistákat, némelyeket Pásztorokat és Doktorokat a szenteknek egy testbe való kötöztetésekre, a szolgálatnak munkájára, a Krisztus testének épitésére“ (Efez. 4, 11. 12.)?

És ismeritek-e fel, hogy a gyülekezetek feladata tehát a Krisztus testének épitése? Ez az épités pedig olyan, mint az izrael templom épitése volt: folytonos harcz. A harczosok: a hivek az élő kövek, a kikből megépittetik az anyaszentegyház és a kik abban mutatják meg hogy élők, mert ujra meg ujra kinövik a sebeket, melyeket a falakon az ellenség ejt. Vezérek a lelkipásztorok, kiket őrállókul rendelt az ur és hivtak el a gyülekezetek. És valjon mi biztositja a szent küzdelemben a diadalt? Bizonyára a sereg ereje és a vezérek rávalósága.

Hadd irányuljon különösebben az utóbbiakra figyelmünk most, mikor a gyülekezetek által elhivott pásztorokat bocsátjuk ki az urnak nevében és a vezérek egyik uttörőjének emlékét elevenitjük fel. Érdekli ez a hivek seregét is, hisz csak egymás feladatainak kölcsönös megismerése vezethet egymás munkájának megbecsülésére és sikeres együtt munkálására. És érdekli, mert nem puszta látványosság, nem büvölés-bájolás a tanitók kezeinek az elhivott pásztorok fejére tétele, hanem a bennök levő isteni ajándéknak felgerjesztése. (II. Tim. 1, 6.) Nem csudahatalmat nyernek uralkodásra, hanem megerősittetnek a szolgálatra. Nem szentekké avattatnak, hanem köteleztetnek, hogy magukat hivatásuknak szenteljék. Vezérségök olyan, a melyben a hivek serege velök mehet. Pásztorságuk, a melyben a juhoknak érteni kell a pásztor szavát.

Hogy ne volna hát általános érdekü — habár különösebben titeket érint is — a kérdés, hogy valjon mi által vezethetitek diadalra a Krisztus seregét?

Egészen közkeletü egy régi hadvezér mondása,

hogy a háboruhoz három dolog szükséges és pedig: először pénz, másodszor pénz, harmadszor pénz. Nem tartozik ide annak vizsgálata, hogy valjon a népek külső harczait miként dönti el e három — egy tényező. Azt azonban az evangeliumból, a hit bajnokainak emlékéből és a tapasztalatból állitom, hogy abban a harczban, a melyben ti akartok vezérkedni, a diadalhoz valóban három dolog szükséges. Nem én és általán nem ember, hanem maga az Ur jelöli meg ezeket a felolvasott szent leczkében. Ez ünnepélyes órában ő intézi hozzátok is a kérdést: „Simon, Jónának fia, szeretsz-e engemet?“ Ott van-e szivetekben az az érzés, mely egész határozottsággal felelhet mind háromszor: „Uram! te tudod, hogy szeretlek téged!“ — — Igen? akkor az Ur itél *képeseknek, kitartóknak* és *méltóknak* a nagy feladatra és az ő szavában veszitek e megbizást: „legeltesd az én juhaimat!“

I.

Vakmerő az az ember, a ki olyan dologhoz fog, a mihez képessége nincs. Meddő küzdelemben emészti fel — tán nem csekély — erőit. Keserü csalódás, vagy épen kétségbeesés követi megfeszitett igyekezetét. Sőt nemcsak vakmerő, de épen bünös. Bünös, mert előmenetel helyett romlásba viszi az ügyet. Mikor magának keserü csalódást szerez, a közjón is érzékeny sebet ejt. Mikor szelet vetve aratja a vihart, ez a vihar másokat is elseper. Mikor az öntudatlanul ásott verembe esik, magával rántja a czélt is, melynek szolgálni akart.

Hát egy vezér, hová juttatja a serget képesség nélkül? Vagy a pásztor hogy tereli nyáját a tátongó örvény felett, a gyönyörü szép mezőre és a szép, kies forrásvizhez? Komolyan számot kell vetnetek nektek is, hogy meg van-e a szent hivatásra képességetek?....

De mintha megütközést látnék e felhivásra arczotokon és tán ti is osztjátok ünneplő hivek, ifju szolgatársaim megütközését! Hogy kérdezősködöm én képesség felől azoknál, a kiket lelkészi képesités alapján hivtak el a gyülekezetek?! Kétségtelenül méltán hozható fel, hogy korunk már egyetlen életpályára sem bocsát senkit képességének tanusitása nélkül. Még a testi munkásság mezején is ki van zárva kontárkodás. Annál inkább szellemi téren a diploma képezi a jogositványt. Nektek pedig birtokotokban van az oklevél. A gyermekkor ártatlan játékainak, az ifju kor annyi édes örömének megtagadásával, egész öntudatos multotok rászentelésével szereztétek meg azt. Mentsen Isten, hogy annyi fáradság gyümölcsét haszontalannak, szükségtelennek tartsam. Sőt magam is állitom, hogy ez nélkülözhetetlen. Ám tulmegyek ezen: nélkülözhetlen, de nem elég. Avagy kérdezem: a nem csupán érzéketlen gép módjára munkáló embernél fedezi-e mindig teljesen a diploma a belső élethivatást? Ad-e ez a birónak hajlithatatlan igazságérzetet; az orvosnak a szenvedésben nem csupán esetet látó, gyöngéd részvétét; a tanitónak szeretettel nevelő atyai szivet? Mennyivel inkább a lelkipásztorra, ki örökkévaló javakkal sáfárkodik, bizony a diplomán felül következik még az igazi egy szükséges dolog. A ki Krisztus seregében akar vezérkedni, annak kétélü fegyverrel kell birni: helyt kell hogy álljon feje és szive egyaránt.

Igaz: az erre hivatottak nem adták kezetekbe az oklevelet, a mig számot nem adtatok tudásotokról. De akkor nem kérdeztettetek meg afelől, hogy tudjátok-e „Krisztusnak ama szerelmét, mely minden esmeretnél feljebb való“ (Efez. 3. 9.)

Most azonban e pillanat ünnepélyes komolyságában Jézus kérd egyenkint: „Simon, Jónának fia! szeretsz-e engemet?“ Oh megadja előkészületetek, vagy megadja e pillanat szent ihlettsége a bátorságot, hogy annak kérdése, ki a szivekbe lát, a kit az ajkak szavával megtéveszteni nem lehet: igaz önérzettel felelhessetek: „Uram! te tudod, hogy szeretlek téged.“ Csak ez a belső igaz hang egészíti ki képességteket, ez biztositja, hogy maga az ur adjon megbizást: „legeltesd az én juhaimot“.

II.

Sikerre azonban csak kitartás vezeti a legnagyobb képességet is. Oh hiszen mennyi kiváló képesség marad dus lombu, de gyümölcsöt nem hozó fa, mennyi ragyogó tehetség nem lesz világitó szövétnekké, mennyi nemes szenvedély lobog el szalmalánggal tartós melegités nélkül a kitartás hiányában! Hát nektek mi ad kitartást a nagy küzdelemben? Mi nyujt kitartást a lankadó testnek és csüggedő léleknek egyaránt?

Vagy tán nemes önbizalmatok titeket e kédéseken felül emel? Ugy érzitek magatokban, hogy már férfiakká izmosodva, ismereteitek utmutatásában kifejlődött jellemetek szilárdságában elég biztositékotok van a csüggedés ellen? — Korántsem akarom én lohasztani nemes önbizalmatokat, de arra figyelmeztetnem kell, hogy minden önbizalom ellankad, ha uj meg uj táplálékot nem sziv valamely állandó forrásból.

Vagy tán a sikerből remélitek a kitartás lelkét? kétségtelenül a kitartásnak éltető kutfeje a siker. Ha jó termő földre hull, dusan sarjadzik és bő kalászokat hoz a mag, melyet annyi fáradsággal tisztogatánk s veténk, ha nem marad terméketlen a figefa, melyet féltő gonddal nevelénk, ha nem pusztában kiáltó szó jóra intésünk, ha a nyáj megérti a pásztor szavát és ha elismerés, méltánylás kiséri igaz törekvéseinket: ki ne értené az ebből származó erőt?

Igen, de valjon buzog-e az önbizalomnak e tápláló forrása mindég? Sőt ha az igaz munkának sikere nem maradhat is el: legtöbbször nem telik be az irás „más a magvető és más az arató“ (Ján. 4. 37.) Istenországának mustármagjából alig nő oly gyorsan a terebélyes fa, hogy az ültető pihenhessen árnyékában. A tiszta vetés növekedését gátolja a tövis. A tiszta mag közé éjjel, mikor az emberek alusznak, konkolyt szór az ellenség. A gonosz szüntelen nyomunkban jár, a lélek vágyaival szemben áll a test, a szeretettel az önzés, a jóakarattal a gyülölet. És lehetne-e az önbizalom lombjára leforrázóbb dér azon tapasztalásnál, hogy az a kő helyett visszadobott kenyér oly ritkán lesz magábaszállásnak eledele a lelkiismeret számára: az az ellenség fejére hordott eleven szén oly nehezen képes nemes érzéseket gyujtani a kiégett szivben.

Hát a mikor jön a legkeserübb pohár! Mikor nem az ellenséggel van baj, hanem a nyáj nem akarja ismerni a pásztort. Szelidségét gyöngeségnek, rend és igazság szeretetét zsarnokságnak, jóakaratu buzditását kedvkeresésnek, szemrehányó intését sértő kihivásnak bélyegzik. Önérzetes szavára arczul ütés, megadó türelmére gunykaczaj a felelet. Legszentebb törekvései elé azok rakják a torlaszokat, kiknek boldogitásáért fárad és a mikor roskadoz a kereszt alatt, azoknak nincs szivében szánalom, a kikért emeli azt! „És ha valaki kérdi: micsoda kékek ezek a te kezeiden, szégyenkező gyötrelemmel kell bevallania: „az én barátaim házokban verének meg engemet“. (Zsolt. 13, 6.)

Vagy képtelenségnek tartjátok, hogy ily gonosz lehetne a világ? és jelentőség nélküli szólásformának a mester ajkáról a szót: „ime én elbocsátlak titeket, mint bárányokat a farkasok közé“ (Máté 10, 16.)? képtelenségnek tartjátok, hogy oly közel lehessen az önfeláldozáshoz a háládatlanság a „hozsáná“-hoz a „feszitsd meg? De hát kinek a követésére indultok? Nem az ur Jézusnak-e? És valjon, habár utasitása szerint okosok lesztek, mint a kigyók és szelidek, mint

galambok“ (Máté 10, 16.): lehettek-e okosabbak, szelidebbek, mint ő volt? Kikerülhetitek-e, a mit ő ki nem kerülhetett?

Félre ne értsetek: nem visszarettentéstekre hozom fel ezeket. Ellenkezőleg: erősitésetekre, hogy a kitartás számára önbizalmatok és a remélt siker felett valami kiapadhatatlanabb kútfőt keressetek. Hol és miben?! Szivetekben. Annak egyetlen megnyugtató, őszinte dobbanásában. Az Ur ismét kérd: „Simon, Jónának fia, szeretsz-e engemet?“ Oh ha őszintén, szivetek mélyéből rebbenhet el ajkatokról a felelet: „Uram te tudod, hogy szeretlek téged“, akkor önbizalmatokat sem édes, sem keserü, sem felmagasztaltatás, sem elismerés, sem hálátlan bántalmazás meg nem ingathatja, kitartásra vezérelend az ur, mert ő adja a megbizást: „legeltesd az én juhaimat.“

III.

De bárha minden titkokat ismerő bölcseségtekben teljes képességetek, hiteteknek a hegyeket megmozgató erejében és testeteknek akár a tüzre adásában (I. Kor. 13, 2. 3.) megingathatatlan kitartásotok lenne is: még mindig marad fenn egy követelmény. Méltóknak is kell lennetek az elhivatásokra. Hisz az emberek is megkivánják, hogy a kit valamire elhivnak méltó is legyen: annál inkább is megkivánja az ur.

Igaz, hogy lehetnek, a kik épen a kifejtettek alapján visszásnak itélik e követelményt. Mondhatják, hogy az ember törekedhetik méltóvá lenni a jóllétre, dicsőségre, de hogyan akarjon méltóvá lenni a hálátlanságra, megaláztatásra, türésre és szenvedésre. Már pedig Jézus az ő országában dicsőséget keresőknek ma is ezzel felel: „Nem tudjátok mit kértek. Megihatjátok-e a pohárt, melyet én megiszom?“ (Máté 20, 22.) És nektek mégis méltóknak kell lennetek arra a nagy kegyelemre, mely „ingyen adatott a Krisztusért, nem csak hogy higyjetek benne, hanem hogy szenvedjetek is ő érette“ (Filippi 1, 29.) Méltóknak kell lennetek az ő poharának kiüritésére, az érette szenvedésre és ezekben istenországára, az Isten titkainak sáfárságára, Krisztusnak evangeliumára, az ő kérésében való követségre, nyájának legeltetésére, testének és a szentlélek templomának épitésére. És ha nemcsak szájjal tesztek arról vallást, hanem szivvel hisztek a Krisztus evangeliumában, éreznetek kell, hogy ezekben minden földi tisztnél magasabb méltóság, édesebb jutalom van. Avagy nem az Ur mondja-e „boldogok lesztek a mikor szidalmaznak, háborgatnak és minden gonosz hazugságot mondanak ellenetek én érettem. Örüljetek és örvendezzetek, mert a ti jutalmatak bőséges a mennyekben. Mert ekképen háborgatták a Profétékat is, kik ti előttetek voltak“ (Máté 5, 11. 12.) Át kell éreznetek a Krisztusért való szidalmaztatásnak boldogságát (I. Pét. 4, 14.) a vele türésnek dicsőségét (II. Tim. 2, 11. 12.) és az ő igéjének gyönyörüségét (Máté 11, 30.)

De mi által érhetitek el ezt? Mi emel oda, hogy édes hála töltse be sziveteket; ha Isten méltókká tesz szenvedni Jézus nevéért? Hogyan lehettek méltók a Jézushoz, mikor keresztelő János is, kinél magának az urnak bizonyságtétele szerint „nem támadott nagyobb az asszonytól születettek közül“ (Máté 11, 11.) megalázódva ismeri el, hogy „nem méltó megoldani az ő saruja kötőjét“. (Luk. 3, 16.)

És mégis méltók lehettek. Hogyan? Felvilágosit ő maga: „A ki szereti atyját, vagy anyját inkább, hogy nem engem: nem méltó az én hozzám. És a ki szereti fiát, vagy leányát inkább hogy nem engemet, nem méltó az én hozzám“ (Máté 10, 37.) Az alapigében pedig harmadszor is kérd: Simon, Jónának fia, szeretsz-e engemet? Vajha ti is annál teljesebb megnyugvással hivatkozhatnátok az ő mindentudására: „Uram, te mindent tudsz, te tudod, hogy szeretlek téged.“ E vallástételnek őszintesége valami megdicsőitő boldogsággal töltendi be sziveteket, hogy nem csupán emberek de maga az ur itél méltóknak, ő hiv el: „legeltesd az én juhaimat“.

Oh viszhangozzék hát szivetekben elnémithatatlanul az ige: „Kicsoda szakithat el minket a Krisztus szerelmétől? nyomorgatás-e, szorongató keserüség-e, veszedelmes fegyver-e? Sőt inkább mindenekben diadalmasoknál feljebb valók vagyunk az által, a ki minket szeret“ (Rom. 8, 35—37.)

*

Es most ü. gy.! k. aai! egyszersmind példát állitunk az Ur mellett munkálkodó szolgák elé, midőn beolvasztjuk erdélyi magyar ref. Sionunk kegyeletét abba az ünnepi zsolozsmába, melylyel az egész föld protestáns népei áldoznak a „Skótok Kálvinja“, Knox János emlékezetének. Négyszáz esztendővel ezelőtt gyult ki éltének csillaga, melynek fénye oly tündöklőn világitott a XVI. században és áttör a századok homályán. Az előkelő családból származott ifju papi pályára készült s már tanulmányai alatt kitüntette magát a tudományos vitatkozásokon. És ime mégis mikor pappá szenteltetik és tanári alkalmazást nyer: tudományos képessége nem tudja megadni lelkének öszhangját. A lelki szabadságnak ama szele, mely „a hová akar fúni, fú és nem tudni honnét jő és hová megyen“ (Ján. 3, 8.), pozdorja módjára bánik az üres dogmákban és külső czeremóniákban való jártasságával. Lelki meghasonlásában visszavonul a közpályától és mint családi nevelő éli át azokat a belső tépelődéseket, melyeken Luther is átment a zárda magányában, mig 1543-ban a reformáczió derék bajnokának, Wishartnak társaságába és benső barátságába kerül. Ekkor kezdett lelkéről oszladozni a homály, mig végre az a fény, mely Sault a damaszkusi uton. Luthert a barátját lesujtó villámban külsőleg is érinté, az ő lelkét is teljesen megvilágitá a derék Wishartot elemésztő máglyának lángjában.

Reformátorrá lett. Nem akkor, a mikor bizakodni lehetett, hogy tán hálával fogadja a római egyház a belső megújitás munkáját, hanem a mikor már lobogott a máglya, párolgott a vérpad. Ekkor jelölte meg számára a küzdelmes életirányt a lelkének az az egyedüli vágyakozása, hogy mondhassa el: „te tudod Uram, hogy szeretlek téged.“

Krisztus testének épitése és ez által hazájának boldogitása egybe olvad lelke előtt. Felismerve, hogy „a minden ország talpkövét, a tiszta erkölcsöt, a külső hatalomra törekedő, a lelki javakkal üzérkedő római egyház hazájának nem biztosithatja: a határozott szakitás utjára lép. Most érzi át, hogy kinek kell szolgálnia, hogy a Krisztus szerelme mire kötelezi ingadozás nélkül; meghallja a szót: „legeltesd az én juhaimat“ és a st.-andrewsi reformált gyülekezetben lelkipásztori állást vállal.

Hol vezethette volna ez a „szoros kapu és keskeny ut?“ (Máté 7, 13.) Magyar protestáns egyházunk történetéből ismeritek a gályarabság iszonyatait. Az ő részére is ezt a dicsőséget juttatá az álnok hitszegés: a franczia gályára hurczoltatott, hogy alkalma nyiljon hálát adni Istennek, hogy méltóvá tette szenvedni a Jézus nevéért. És bár két év mulva Anglia közbenjárására kiszabadult, sorsa éveken át a bujdosás volt. Igaz: felmagasztaltatás lett rá nézve ez a megaláztatás. Ez alatt kinálja meg Anglia egy jövedelmező püspökséggel (bár ő nem fogadja el), ez alatt találja fel a családi élet édes boldogságát és ez alatt űzi az Angliában is kitört üldözés Európába Genfbe, Kálvin társaságába — saját szavai szerint — ebbe „a legtökéletesebb ker. iskolába, mely valaha volt e földön az apostolok napjai óta“. De az ő gondoskodó lelke ekkor is hazáján csüngött. Annak számára gyüjté tapasztalatait, küldözgeté tanácsait és szerzé az erőt annak a veszélynek elháritására, mely

az evangeliumi hitben hazája erkölcsi alapját készült megtámadni.

Ime már tornyosulnak a fellegek. A szent liga Skócziában akarja megvetni lábát a reformácziő megdöntésére. Elczikázik az első villám a tilalom ellenére prédikáló és urvacsorát osztó lelkészek megidézésében. A nép forrongani kezd a bántalom miatt. Ekkor tér haza Knox, hogy ápolja az igaz lelkesedést vagy fékezze a kitörő szenvedélyt. Hatalmas ellenségének durva fenyegetése, barátainak aggódó intése ellenére szószékre lép és beszél az Ur templomának megtisztitásáról. Bátoritása, lelkesitése győzelemre vezeti a reformáltak fegyverét, ő pedig ekkor lesz edinburgi lelkészszé. Hiában való az ellenséges franczia hadak beözönlése: ő Anglia segélyével kivívja, hogy Skóczia népe szabad gyülésében az evangeliumi vallást nyilvánitja „az ország vallásának“ és eltiltja a misét. Igy szerez Jézushoz való hűségével hazájában a reformácziónak teljes diadalt.

Ám de a megvédésben sem kisebb feladat várt reá. És ő az evangélium lángpallósával örködött mindvégig hazájának lelki szabadsága felett. Mikor az ifju Stuárt Mária királynő „bájoló szépségének,“ „behizelgő modorának“ fegyvereivel megingatja a skót nemesek hitszilárdságát: ő rendithetetlenül küzd ugy ezeknek lágy melegsége, mint a királynő által bevezetett mise ellen. Vissza nem rettenti a törvényszék elé idéztetés, sőt ujabb hóditást tesz az igazság fegyverével, tanusitva, hogy lelkének egyedüli irányitója e vallomás: „Uram te tudod, hogy szeretlek téged“ uralkodói tekintély, női szépség, hatalmi fenyegetés vagy kérlelő könnyek nem hatnak reá. Sőt hazájára károsnak itélvén, maga akarja gátolni a királynőnek házasságát is, a mit bizonyára nagylelküsködő korunk is „a családi élet szentélye iránti kiméletlenségnek“ itél.

Ám lásson cselekedeteiben, a ki mást látni nem képes könyörtelenséget, miveletlen durvaságot: én azt a tiszta belátást, azt a rendithetetlen keresztyéni jellemet tudom látni csak, mely megmentette a skót reformált egyházat és a mely ebből a vallástételből szivja táplálékát: „Te tudod uram, hogy szeretlek téged“. Avagy, hogy lehetett volna könyörtelen az, ki kortársait arra a János evangelistára emlékezteté, ki elerőtlenülve is azt suttogta hivei fülébe: „fiacskáim, szeressétek egymást!“ Elbizakodott durvaság hogy fért volna ahhoz, ki utolsó óráiban is igy számolt önmagával, „mid van, a mit nem vettél volna?“ „Az Isten kegyelméből vagyok a mi vagyok“.

Oh hadd tündököljön e nagy szellemnek csillaga nemzedékről-nemzedékre az emberek előtt. Az, a kinek sirja felett oly igazán hangzott az elismerő itélet: „itt nyugszik egy olyan ember, ki emberi tekintettől soha sem rettegett“: vezessen emlékezete által mindnyájunkat a Krisztus iránti szeretetben megingathatatlan hithüségre, istenországa diadalának alkudozás nélküli keresésére.

Fel hát mindnyájan! a hitbajnok nyomdokin. Az arra hivatottak az Ur juhainak legeltetésében, a hivek serege a pásztorok szavának meghallgatásában, Isten igéjének követésében, keressük mindnyájan az Urnak ama bizonyságtételét: „te tudod Uram, hogy szeretlek téged“. Amen.

KÜLÖNFÉLÉK.

Egyházkerületi közgyülésünk f. hó 20—30. napjain zajlott le. A különben nem gazdag tárgysorozat letárgyalása két és fél napot vett igénybe. A tanácsterem és folyosó hangulata a gyülés lefolyása s az azt megelőzött gimnáziumi-tanári konventikulum, a helyi sajtó egy részének magaviselete stb. igen komoly anyagot nyujtottak az elmélkedésre, tanulságok leszürése s a bajok orvoslása módjáról való gondolkodásra. Nem akarunk a dolgok elébe vágni. Referensünk közbejött gyengélkedése folytán részletes tudósitásunkat csak jövő számunkban hozhatjuk. Reméljük azonban, egyszerre hozhatjuk az egész gyülésről való tudósitást, hogy olvasóink egységes képet nyerhessenek. Azért reflekczióinkat is akkorra hagyjuk. Tudósitásunk nem a napi hirszolgálat muló érdekeit lesz hivatva kielégiteni, hanem közgyülési jegyzőkönyvünk némely pontjai megértéséhez is kulcsot fog szolgáltatni a — közelebbi vagy távolabbi — jövendő számára is. A késedelemért azért elnézést kérünk. Most első sorban azt a papszentelési beszédet s püspöki jelentés első részét közöljük, melyet *Dr. Bartók* György püspökünk ujonnan kibocsátott ifju lelkészekhez és a közgyüléshez intézett s azt az alkalmi predikácziót, melyet *Bodor* János zágoni lelkész mondott a papszentelés alkalmával. Hangjuk messze hallatszott a magas helyekről. Mély hatásukról tudósitónk fog beszámolni. Addig is hadd szóljanak maguk magukért!

Kormányképviselőkül főgimnáziumainkhoz az idei érettségi vizsgálatok alkalmával, amint értesültünk a következő főiskolai tanárokat küldte ki a vallás- és közokt. miniszter. A kolozsvári és szászvárosi főgimnáziumokhoz Pap Tibor dr. máramarosszigeti ev. ref. jogakadémiai igazgatót, a marosvásárhelyi főgimnáziumhoz Székely György dr. sárospataki ev. ref. főiskolai igazgatót, a sepsiszentgyörgyi főgimnáziumhoz Kérészy Zoltán dr. kassai kir. jogakadámiai tanárt, a székelyudvarhelyi főgimnáziumhoz Kenessey Béla kolozsvári ev. ref. theol. akadémiai igazgatót, a zilahi főgimnáziumhoz Szádeczky Gyula dr. kolozsvári tud. egy. ny. r. tanárt.

Kivonat az országos református tanáregyesület 1905. április 26. és 27-én Budapesten tartott közgyűlésének jegyzőkönyvéből. 12. szám. Egyesületünk választmánya azokra az inditványokra terjeszt elő javaslatot, amelyeket mostani zsinatunknak a tanárokra sérelmes határozatai ellenében adtak be *Lic. Rácz Kálmán* pápai, *Csorba György* miskolczi tagtársaink és a *máramarosszigeti főgimn. tanárkar*. Ezek az inditványozók a magyarországi reformált egyház országos zsinatához intézett fölterjesztés alapján a következőket kérik: 1. hagyassék ki az elfogadott törvényjavaslat 521. §-ból az, hogy a tanárok a politikai pártküzdelmekben előfordulható tüntetésektől óvakodni kötelesek (Rácz K.); 2. állittassék vissza az 529. §-ban a törvénytervezetnek a kötelezett tanóraszámról intézkedő rendelkezése (Rácz K.); 3. a gimn. rendes tanárok fizetéséről intézkedő 531. §. a) pontjában ez a kifejezés: „korpótlékok és másnemü javadalmazási rendszer utján 30 évi szolgálatideje alatt összesen legalább 2000 koronával emelkedjék“ akként módositassék, hogy a másnemü javadalmazási rendszer kihagyassék és a 30 év helyébe 25 év tétessék (Rácz K.); 4. az igazgató-tanácsról rendelkező 544. §. harmadik bekezdése hagyassék el, vagyis az egyházkerületi főiskolák igazgató-tanácsainak is $^1/_3$-át a tanárok alkossák (Rácz K.); 5. töröltessék ki a 341. §. ez a kifejezése: „a törvényes rend elleni izgatás fegyelmi vétség,“ (Rácz K. és a máramarosszigeti főgimn. tanárkar); 6. változtattassék meg az 521. és 553. §§-ban foglalt azon határozat, mely szerint a ref. gimn. és főiskolai tanár csak protestáns nőt vehet feleségül (Csorba Gy.); 7. a zsinati törvény 323. §. b) pontjának azon kibővitése, mely szerint ezután a tanárok fegyelmi ügyeiben az első fokon itélő bíróság az egyházmegyei bíróság, hatályon kivül helyeztetve, továbbra is hagyassék érvényben az eddigi törvény, mely a tanárokat fegyelmi ügyekben első fokon az egyházkerületi bíróságok alá rendeli (máramarosszigeti tanárkar). Közgyülésünk meggyőződvén affelől, hogy a zsinat ügyrendje értelmében a már egyszer hozott határozatok többé tárgyalás alá nem vehetők s igy meg nem változtathatók, lemond arról, hogy a zsinathoz feliratot intézzen; hosszas vita után nagy többséggel a választmány javaslatát fogadja el s ennek értelmében mély sajnálatát fejezi ki a felett, hogy országos zsinatunkon a tanárokat illetőleg bizonyos retrográd irányzat nyilvánult, melynek hatása alatt nem egy olyan sérelmes határozat jött létre, amely a tanárok eddigi jogaival és szabadságával, sőt magával a szabadelvü protestáns felfogással is ellenkezik. Egyesületünk a mindnyájunktól érzett sérelmes határozatok ellenében a maga erkölcsi sulyával emeli fel szavát s reméli, hogy egyetemes reformált egyházunk meg fogja találni az alkalmas módokat arra, hogy e sérelmes intézkedéseket egyfelől a végrehajtás alkalmával bántó jellegüktől megfossza, másfelől pedig a legközelebbi

zsinaton egyházi törvényeink közül végképen kirekessze. Az egyesület központi igazgatóságának megbizásából közzéteszi: *S. Szabó József*, főjegyző.

Országos evangelikus tanáregyesület. A református tanárok országos egyesülete és kifejtett munkája, ugylátszik, vonzóvá vált az evangelikus tanári körökben is. Erre mutat az, hogy az Evangelikus Őrálló egyik legutóbbi számában Albert József pozsonyi liczeumi tanár egy orsz. evangelikus tanáregyesület felállitását inditványozza. Czikkében már pozitiv javaslatokat tesz az egyesület felállitására nézve s arra szólitja fel az evang. intézetek tanári testületeit, hogy az egyetemes gyülésre felküldendő képviselőiket utasitsák, hogy az egyesület megalkotása felett tanácskozzanak és hivjanak össze országos értekezletet. Kivánjuk, hogy sikerrel járjon!

Az állami anyakönyvezés reformja, a melynek rövid időn keresztülviteléről már hirt adtunk, halasztást szenved. Tisza István miniszterelnök ugyanis mint belügyminiszter körrendeletet intézett a törvényhatóságok első tisztviselőihez az anyakönyvi reform életbeléptetésének elhalasztásáról. A belügyminiszternek az igazságügyi miniszterrel történt ujabb megállapodása folytán az állami anyakönyvekről szóló 1894: XXXIII. törvényczikket módositó 1904. XXXVI. törvényczikknek folyó évi julius 1-re tervezett életbeléptetése, tekintettel a kormányválság megoldatlan voltára, egyelőre elmarad. Ennek folytán tehát az állami anyakönyvek vezetése, valamint az ezzel kapcsolatos eljárás — ujabb intézkedésig — a fentemlitett időponton tul is az eddigi alapon, az eddigi anyakönyvek, másodpéldány-füzetek és kezelési nyomtatványok használatával lesz folytatandó.

A makfalvi ev. ref. egyházközségnél helybeli lakos és ref. egyháztag, özv. Molnár Péterné szül. Dósa Zsuzsánna székely kisbirtokosnő 100 kor. alapitványt tett oly czélra, hogy annak kamataiból szegényebb sorsu iskolás leánykák számára tankönyvek vásároltassanak. Az ilyen tett mindenkor csak nemes lélek gyümölcse lehet. S ha hozzávesszük azt, hogy ez a derék nő abból a kevésből adott sokat, amit megtakaritott azután, hogy egyik fiát tudományos pályára neveltette s ezen kivül is már évek óta a záróvizsgákon mindig jutalmakat ad a leánytanulóknak: ott látjuk őt a bibliai asszony magaslatán, ki Krisztus szerint többet áldozott egymaga a kevésből, mint a többiek együttvéve a sokból. Midőn e tényt, hogy magam és egyházközségem nevében itt is hálás köszönetet mondhassak érette, nyilvánosságra hozom, kivánom, hogy a szeretetnek istene adja meg neki azt a jutalmat, melyet az ő választottainak igért. Makfalván, 1905. május hó 15. *Benedek* Dénes, ref. lelkész.

Nyilvános köszönet és nyugtázás. A Szeőde-meteren, Kölcsey Ferencz születése helyén épitendő ref. templomra ujabban a következő kegyes adományokat vettük: Szeghalmi ev. ref. egyház 20 kor. Péter András 10 kor. egyesek 3 kor. 90 fill. Kemecsei ev. ref. egyház gyüjtése 11 kor. 25 fil. Öcsödi, turkevei, czeglédi és kozárvári ev. ref. egyházak 10—10 kor. Nagyenyedi ev. ref. egyház 6 kor. Kunszentmiklósi, kisujszállási és dési ev. ref. egyházak 5—5 kor. Dési ev. ref. fiuiskola 5 kor. Kunhegyesi, n.-k.-madarasi, mezőcsáthi, körostarcsai és sz.-somlyói ev. ref. egyházak 4—4 kor. Egrespataki ev. ref. egyház 3 kor. Szegedi, m.-sassi, balmaz-német-ujvárosi, szerencsi, uj fehértói és kaposvárosi ev. ref. egyházak 2—2 kor. Ördöngös-füzesi és zsákai ev. ref. egyházak 1—1 kor. Bpest főváros, Szeged és Kisujszállás városok 25—25 kor. Szatmár város 20 kor. Komárom város gyüjtése 31 kor. 80 fill. Kecskemét, H.-M.-Vásárhely és Kaposvár városok 10—10 kor. Losoncz város gyüjtése 9 kor. 90 fill. Sz-Somlyó város 2 kor. Tasnád község gyüjtésa 33 kor. Törökszentmiklós község 20 kor. Mezőcsáth község 10 kor. Egyesek 5 kor. 40 fill. Békés, Bihar és Kiskunlaczháza községek 10—10 kor. Kaba község 4 kor. Köröstarcsa község gyüjtése 7 kor. 30 fill. Dévaványa község gyüjtése 6 kor. 40 fill. Nagyabony község gyüjtése 3 kor. 60 fill. Nagykálló község 1 kor. Aradi „Kölcsey-egyesület" 20 k. Nagykőrösi ev. ref. tanári-kar 18 kor. Mezey Albert kuriai biró, egyh. m. főgondnok 10 kor. Egy valaki Nagykárolyból 4 kor. Fogadják a nemes lelkü adakozók elismerésünket s teljes köszönetünknek őszinte nyilvánitását. Szeőde-meter, 1905. május 16. *Kovács* Zsigmond, ref. körlelkész, *Bikfalvy* Elek, egyh. gondnok.

GYÁSZROVAT.

Id. Muzsnai Sándor gogánváraljai ev. ref. lelkész, nyugalmazott 1848—49-diki honvéd tüzmester, életének 85-ik, lelkipásztori hivatalának 55-ik évében, rövid szenvedés után végelgyengülésben f. évi május hó 16-án meghalt. Hatalmas fizikumát legyőzte az idő. Legyen nyugalma csendes, emléke áldott.

Özv. Papolczi Olasz Károlyné szül. Harasztkereki Ferenczi Károlina, f. hó 21-én délelőtt 11 órakor, életének 72. évében, hosszas szenvedés után végelgyengülésben elhunyt. Földi részeit f. hó 23-án, kedden d. u. 4 órakor kisérték ki az ev. ref. egyház szertartása szerint, Kossuth Lajos-utcza 20. sz. alatti lakásáról a kolozsvári köztemetőbe örök nyugalomra. Áldás emlékén!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 537—1905.

PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a sepsi ev. ref. egyházmegyébe kebelezett szotyori lelkészi állásra pályázat nyittatik.

Dijlevél szerinti javadalom: Lakás gazdasági épületekkel és kerttel. Földhaszonélvezet: 3 h. 1218 □ öl szántó, 1131 □ öl rét. 8 h. 910 □ öl erdő jövedelme 89 kor. 22 fill. Készpénz 50 kor. 40 fill. Terményjövedelem értéke 308 kor. 34 fill. Stóla 8 kor. Állami fizetés kiegészitési összeg 1164 kor. 65 fillér.

Pályázati határidő 1905. junius 20.

Folyamodványok nt. Józsa Sándor esperes aához küldendők Ilyefalvára.

Kolozsvárt, 1905. május 18.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 70—1905.

PÁLYÁZAT.

helyettes tanári állásokra.

A székelyudvarhelyi ev. ref. főgimnáziumnál az 1905—1906-ik iskolai esztendőre a következő 3 helyettes tanári állás lesz betőltve: 1. *a vallástanári*, 2. egy *latin-görög vagy latin-magyar*, 3. egy *mennyiségtan-természettani*, mely utóbbira, mivel a választandó h. tanár munkakörébe, a tápintézeti gazdai teendők ellátása mellett, főleg a mértani rajz tanitása tartozik, *rajztanárjelöltek* is pályázhatnak. Mindhárom h. tanár tartozik az internátusban lakni s a felügyeletet ugy ott, mint a konviktusban a szabályok értelmében gyakorolni.

Évi javadalom egyenként 1200 korona havi részletekben, az internátusban lakás, fütés, világitás és a konviktusban a tanulókkal közös ellátás. Csak ev. ref. vallásuak pályázhatnak.

A kellően felszerelt folyamodványokat az intézet igazgatójánál f. évi junius hó hó 20-ik napjáig bekell nyujtani s az állást már augusztus hó végén elfoglalni.

Székelyudvarhely, 1905. május 17.

Előljárósági megbizásból:

Gönczy Lajos,
igazgató-tanár.

KÖRLEVEL

a sepsii ref. egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

Hivatalos tisztelettel, kollegiális szeretettel felkérem a sepsii ref. egyházmegye területén müködő tiszt. lelkésztársaimat, hogy f. év junius hó 5-ig sziveskedjenek jelentést tenni hozzám arról, hogy a mult 1904. évi május 24-én tartott egyházm. egyházi értekezleti közgyülésünk óta hitépités és egyháztársadalmi munkásság terén minő akcziót fejtettek ki gyülekezeteikben és mily eredménnyel? E jelentésekre azért van mulhatatlan szükségem, mert azok alapján kell nekem is megtennem összefoglaló jelentésemet ker. egyházi értekezletünk titkári hivatalához egyházmegyénk lelkészi karának és presbiteriumainak e téren kifejtett munkásságáról.

Bikfalva, 1905. május hó 21-én.

Takács Károly, ért. titkár.

Nyomatott az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *22-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. junius 1.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Nehéz napok.

Irva 1905. május 20—23. Kerületi közgyülésünk napjai. Nekünk, akik messziről nézzük, talán még nehezebben esik, mint akik a küzdelem hevében oda se néznek az adott és kapott kékfoltoknak. Pedig a klasszikus irás szerént: „Beatus ille qui procul. " Lehet az új idők gyümölcse, lehet pillanatnyi föllobbanás, lehet emésztő szenvedélye a személyeknek, lehet, hogy rejtett aknák fölött járunk és kitörhető vulkánok vannak lábaink alatt. De egy bizonyos, hogy nem voltunk maig hozzászokva ezeken a napokon, hasonló tünetekhez. Amikor a mi Egyházkerületi Közgyülésünket „Erdélyi Országgyülésnek" nevezték el és talán nem is ok nélkül — mert csak mi lennénk Erdélyben a „*magyaroknak magyarjai*" vagy mi?! — akkor bizony nem ugy néztünk ki. Mondani nem mondom, hogy nem volt valami csirája a romlásnak bennünk; mert ennyire rövidesen nem lehet leromlani: de nem mutattuk ugy ki; sőt — mint a kik vigyázókká tétettünk — oda küldöttük a választottakat, a hol a legnehezebb lőrések támadtak. Ma pedig még nem tudjuk, hányadán vagyunk. Hivatalosnak nevezett tudósitást még nem olvastam. Átfutottam — amint mondani szoktuk — a rendes napilapokat. Tudom, hogy „tendenciózus" minden bennök. Bár ott vannak a rendes tudósitók reggeltől estig és leirnak minden szót; de „megirni" csak azt irják meg, ami az ő szájok ize szerint való. Soraik között is lehetett látni, hogy „nulla dies sine linea". . Csaknem előre várták a beavatottak a rohamokat; mert tudták, hogy külön napja van a „Püspöki jelentésnek", külön a „papszentelésnek akadályokkal", külön a „nagyenyedi tanároknak" és külön a „szászvárosi tanároknak", ámbár hogy a szászvárosi tanárokról nem volt szó; hanem a szászvárosi papokról és papi lakásokról. Hogy pedig a szálló ige és a piros jegygyel aláhuzott tárgysorozat, amit én elhasználva utólag kaptam, miért jelezte ezt igy, én nem tudom.

Legnehezebb nap volt az első. A Főpásztortól igen kemény szavak hangzottak — a pásztorokról. Nem szivesen vette sem a „szent nép", sem „a királyi papság." Ha megveretik a pásztor, meg vannak verve a nyájnak juhai is. A visszhang szomoru és keserü vala és ebben az irányban minél messzebb megy, annál nagyobb lesz. És amint tovább olvastam és amint többtől hallottam, alig jutott eszébe valakinek, hogy aki kemény beszédeket szólott, nem szivesen szólott. De nem akarta megvárni, hogy a kövek beszéljenek. Szétszórt adatokat olvastam, soha se volt annyi „fegyelmi", mint ma. Láttam irásban, hogy „Erdélyi ref. egyházunk története" nem kellett csak 3, irva „három" atyafinak. Jajkiáltás hangzik a sektáriusok ellen.

Kerületünkből hangzott az itélő szó — a zsinati atyák előtt — hogy csak „demagogusok" vagyunk.* Kerületünk egyik tiszteletes és tudós aa. a „Protestantizmus történetét" átülteté, nagy buzgalommal és fáradsággal magyarra s amig Kárpátoktól-Adriáig (sőt Londonból és Amerikából is) jött a luth. stb. előjegyzés, addig Erdélyből 4, mond „négy" érdeklődő volt (most már több). Rekatholizálás réme kisért közel s távol. A kongruás uj időktől újulást vártunk volna a perifériákon mindenütt, bár külsőképpen: s már megtörtént, hogy egyik társunk elvesztette azt. . Kinek lenne lelke folytatni? Nem elég-e a bizonyságtétel, hogy a „betegek szűkölködnek orvos nélkül".

Ki lehet más pedig az orvos, mint a „primus inter pares"; de én nem szeretem a kemény beszédeket, te se szereted, ő se szereti; senki se szereti, mondjunk itéletet? Vagy nem kell-e teljes szivvel örvendenünk, hogy vezérel egy férfiu, aki ha egyes-egyedül marad is, ha a szive megszakad is, nem teheti, hogy elhallgassa. Senkise örvendett; hanemha a „kárörvendők" serege. És még folyt tovább, nem mulhatott el az a keserü pohár se, hogy első napon meg kellett mozduljon egy sir a kolozsvári temetőben. Miért? Pontonként én nem szed-

* Nem igy! Szerk.

hetem elé a jkveket. Hallottam, hogy tanáraink külön gyülést (értekezletet) tartottak, s azt mondják, hogy még a tanárok közül se látták szivesen mindeniket. Fájdalommal emlegetik szülők és tanulók, hogy csaknem minden közép és felső iskolánkban pártokra szakadtak az egy czélra törekvő lelki vezérek (tanárainkban) de különben „*mindenestől fogva az egyház testéhez tartoznak*“ Tudják darab számra minden nevezetes ügynél, melyiknek hány a többsége? Nehéz megállani, még keserübb tovább irni, mert ez a mező nem terem nekünk jó gyümölcsöket. Egy mondatot irok, szemem előtt áll ez a tünet, a nevek ne legyenek nevek; személyek egyáltalában ne, (azok e lapok hasábjain soha se legyenek), hanem legyenek eszme, legyenek irány; az irány pedig ma Chevassus és Morascher irányzat felé hajlik. Az az irány pedig az, hogy kerületi közgyülésünk némely tagjai felől két bizonyitvány kell arról, hogy „kálvinisták“ Nem elég a keresztlevelük. Sapienti pauca sat est. Annak kell győzni, ami jobb és ha az uj idők iránya a darabszám győzelme felé hajlik általánosan, ám a mi Egyházkerületünk se kerülheti el sorsát, erős és szigorú kálvinista öntudatunk pedig hirdeti és tanittatja velünk, hogy „lélek az, ami megelevenit.“ De ha más berekben másként szól az ének, ám lássák „akik bizonytalanra harczolnak“ A nehéz napok közül ez volt az egyik nap. *Pásztor.*

A püspöki jelentésből.

Személyi változások, halálozások.

(Folytatás.)

1. Egyházi életünk veszteségeinek a számlájára kell irnunk azokat a változásokat is, melyek az *esperesi, gondnoki* és *lelkészi* karban egyesek *halálával* egyházkerületünket érték.

1. A gondnoki karból elhaltak:

a) *László* Ignácz, a hunyadi egyházmegye algondnoka, 1904. decz. 19-én.

b) *Éltető* Albert, a görgényi e. m. hitbuzgó és áldozatkész főgondnoka, 1904. szept. 21-én.

c) Dr. gr. *Kuun* Géza, a szászvárosi kollegiumnak tiszteletbeli főgondnoka, egyházkerületi értekezletünk világi elnöke, az európaszerte ismert tudós és az egész magyar protestantizmus köztiszteletben és szeretetben állott nagy alakja, 1905. április 10. Kolozsvárt lefolyt temetésén egyházkerületünk képviseltette magát s koszorut helyezett a nagy férfiu koporsójára. Nevét a tudomány a haza határain kivül is megőrzi.

Hivek voltak a munkában mindannyian. Emlékük élni fog közöttünk.

Sulyos veszteség érte fogarasi egyházközségünket *Hegedüs* Sándor ő Nagyméltóságának ezen egyházközség főgondnoki tisztéről való lemondásával, valamint a Bethlen-kollegiumot is, melynek gondnokai sorából méltóságos *Zeyk* Dániel főgondnok lépett ki és mondott le. Egyházkerületi gyülésünk minden egyes tagja ismeri az ők odaadó müködésének áldásos hatását s fájdalmasan veszi lemondásukat. Zeyk Dániel egyházkerületünk egyik főgondnoka, Hegedüs Sándor kerületi gyülésünk tiszteletbeli tagja és igy anyaszentegyházunk szélesebb körben jövőre sem nélkülözi az ő bölcs tanácsaikat és hasznos tevékenységüket.

2. Esperesi karunkból senkit sem ragadott el a halál, de a lelkészi karból elhalt 5, jelesen:

a) *Barabás* Miklós, sepsibesenyői lelkész, 1904. junius 3.

b) *Bóka* György, holtmarosi lelkész, 1904. szept. 13-án.

c) *Varga* Lajos, türi nyug. lelkész, 1905. január 22-én.

d) *Baló* Bálint, baczai lelkész, 1905 február 2.

e) *Vásárhelyi* László, csombordi lelkész, 1905. február 18.

A hiven teljesitett munkából dőltek ki mindannyian, *Varga* Lajosnak a kivételével, ki szeme világát veszitvén, régóta nyugalomban élt. Az élet Ura adja meg hüségük jutalmát s küldjön más munkásokat a távozók helyébe.

Midőn bucsut mondunk az *elhunytaknak*, mint uj munkásokat üdvözöljük a vezetésre hivatottak között *Sófalvi* Károlyt, a széki egyházmegye *espereset* és *Lőrincz* János b.-váraljai lelkészt, mint ugyanez egyházmegye *jegyzőjét*, végül *Ujvári* Istvánt, a romániai egyházmegyének *espereset*.* Uj munkások uj erővel és kedvvel, kikre bizalommal tekint egyházkerületünk és örömmel köszönti őket. Ugy *Sófalvy* Károly, valamint *Ujvári* István esperes társak már eddigi müködésükkel is kétségtelen bizonyitékát adták ugy buzgalmuknak, mint kiváló kepességeiknek, melyek biztos zálogul szolgálnak sikeres jövőbeli müködésükre nézve.

A lelkipásztorok elégtelensége.

A távozó munkások helyébe ujak állanak, de igen nagy kárára van egyházi életünknek, hogy egyházközségeink jelentékeny részében a *lelkészi állás a lelkipásztorok létszámának elégtelensége miatt*, még mindig üres, vagy *segédlelkészek* és kibocsátott *lelkésznövendékek* végzik a rendes lelkipásztori teendőket. Van egyházközség, a hol tiz év óta nincsen rendes lelkipásztor. A püspöki hivatal adatai szerint ezen év január elsején 48 volt az üres lelkészi állomások száma, mert a segédlelkészek jelentékeny részét a mukaképtelen öreg lelkészek vették igénybe. Meg aztán *mivel állami kiegészitésben csak rendes lelkészek részesithetők*, ezek a szegény egyházközségek anyagi ereje arra sem elég, hogy a *segéd-lelkészeknek* nyujtsanak a megélhetést biztositó fizetést. Vezető államférfiaink itt is tévesztik szemeik elől, hogy ez a kérdés, az állami lét kérdése is. Ezért van, hogy ez az ügy is, mint sok más nemzeti ügy, például a *nemzetiségi vidékek* magyarajku tanköteleseinek az iskoláztatása is, csak féllábon jár és sántikál vagy épen vesztegel.

A segédlelkészek száma 41 volt s ezek közül 11 müködött olyan egyházközségben, hol a lelkészi állás nem volt rendes lelkipásztorral betölthető; 29 segédlelkész vagy *rendes* lelkipásztor mellett müködött, vagy valamelyik egyházközségben a munkával tulhalmozott rendes lelkész teendőiben való segédkezésre az egyházközség által nyert meghivást.

Az összes segédlelkészek közül *mind a két lelkészi vizsgát* 15 tette le. Mint segéglelkész nyert alkalmazást 8 *theologus*. Első lelkészi vizsgát tett 18.

Népességi adatok.

Ha egyházkerületünk népességi viszonyait — az esperesi jelentések alapján — vizsgáljuk: vonzóbb és biztatóbb lesz a kép, melyet rajzolunk; de a sötét foltok itt sem hiányoznak.

A *névkönyvi* adatok szerint 1904. jan. 1-én 422.231 volt a hivek száma; 1905. jan. 1-én 432.352, egy esz-

* Bartha Dezső szilágyi esperes és K. Nagy Elek főjegyző akkor még nem voltak bejelentve. Szerk.

tendő lefolyása alatt tehát szinte 10.000 volt a növekedés. *Született* 15.253; *meghalt* 9825. Ezen adatok szerint tehát a népesség *4428*-al emelkedett és nem *10.000*-rel. A különbség arra indit, hogy vagy a névkönyvi, vagy a püspöki *jelentéshez* beküldött adatokat tartsuk hibásaknak vagy mind a *kettőt* s kérjem lelkipásztortársaimat és a nt. esperes urakat az adatok pontosabb nyilvántartására és ellenőrzésére.

Mint bántó jelenséget kell idejegyeznem, hogy a mult évben szülöttek közül 203 gyermek maradt kereszteletlenül. És itt *kolozsvári* egyházközségünk vette ki magának az oroszlánrészt, mert a *kereszteletlenül* maradottak közül 168 esik a kolozsvári lelkészek rovására, valamint a halottak közül szintén Kolozsvárt *60 temettetett el egyházi szertartás nélkül*, holott egész anyaszentegyházunk többi részeiben 5 volt azoknak a halottaknak a száma, kiket az Ur szolgája nem kisért el utolsó utjára. Talán nem cselekszem fölösleges dolgot, ha a kolozsvári egyházközség lelkészeit kérem, hogy ugy az *élőkkel*, valamint a *halottakkal* többet törődjenek.

Egyházkerületünkben a mult év folyamán összesen 3691 *házasságkötés* történt. Ebből a számból a házasságra lépett felek az *egyházi áldást* 110 esetben nem vették igénybe. Felkérem esperestársaimat, hogy egyházvizsgálataik alkalmával mindig gondosan járjanak utána, hogy az egyházi áldások *igénybe nem vételének*, a *kitéréseknek*, a kárunkra történt *reversális* adásoknak mi volt a valódi oka, a lelkészek pedig mindezekről nyilvántartást vezessenek, mert a kik e téren mulasztást követnek el: a legszigorubb megtorlásra teszik magukat méltókká. Ismétlem, hol az egyházi életben hanyatlást, bajt vagy épen züllést látok: mindig a közmondásos *gyenge* pásztort keresem, ki nyájának kellő gondját nem viseli és nem veszi észre a nyáj körül olálkodó farkast.

Vegyes házasság 545 köttetett; legtöbb *a római katholikusokkal* és pedig 136 esetben református férfi róm. katholikus nővel, 178 esetben pedig róm. kath. férfi református nővel. A többi felekezetek közül gör. kath. féllel 65 esetben, gör. keleti féllel 36 esetben, ág. hitü féllel 34 esetben, unitárius féllel 95 esetben köttetett házasság, legkevesebb a mózeshitüekkel, egyetlen esetben, református férfi és izraelita nő között.

Gyermekeiket elkötelezték: javunkra 64, kárunkra 66 esetben.

Hozzánk *áttért* 308; *kitért* 191; ezek közül felekezetnélküli, illetőleg *baptista* lett 31. Itt tehát veszteség nem érte egyházunkat, s ha e téren mégis fenyegeti egyházunkat veszedelem: nem *a római katholikus* egyház hóditásaitól kell tartanunk, itt kivivja a szellem a maga diadalát, hanem az *anabaptismussal* szemben kell védő harczot vivnunk.

A gyenge hitü lelkek annyira fogékonyak a szellemi *járványok* iránt, főleg a nép alsó rétegeiben tesz hóditásokat és a lelkipásztorok erős hitére, odaadó tevékenységére és mindenekfölött *keresztyén erényektől tündöklő jellemre* van szükségünk, hogy képesek legyünk elháritani a kor *szektáskodási* hajlamából eredő bajokat. Vajjon nem kell-e elménkbe vennünk a figyelmeztető szót: „*Orvos, előbb gyógyitsd meg magadat.*“

A *törvénytelen* gyermekek számadatait nem mindenik esperestársam közölte, de a beérkezett jelentésekből is azt látom, hogy e téren szintén még sok a kivánni való.

A *konfirmáczió* terén lelkésztársaim hiven végezték kötelességeiket. Összesen 5840 volt azon felserdült ifjak száma, kik legelőször a mult évben vették fel a *második* sakramentumot, igérvén, hogy egyházunk hű és buzgó munkásai lesznek! Az Isten adjon erre nekik erőt és kegyelmet!

*

Mielőtt egyházkerületünk anyagi erőgyüjtésének ismertetésére térnék, külön kell megtenni jelentésemet a *romániai egyházmegyéről*, a melyről megelőző évi jelentéseimben eddigelé hallgattam, mert ezen egyházmegyénk teljesen rendezetlen lévén, előbb a rendezés nehéz munkáját kellett elvégeznünk s azon időre hagyni fenn a jelentéstételt, midőn valamely biztos eredményt már elértünk.

(Folyt. köv.)

Közgyülés után.

(Szemlélődések.)

I.

Kezdem a gimnáziumi „tanárok bizalmas“ értekezletével. Kijelentem, hogy a diskreció kötelezettsége alól teljesen felmentve érzem magam azok után, a mik ugy a bizalmas értekezleten, mint a közgyülésen történtek. de különösen felmentve érzem magam a bizalmas értekezleten történtek után, a hol egy még sokkal bizalmasabb körben, fehér asztalnál tett nyilatkozat aposztrofálása volt az egyik vezérszónok beszédjének a „slág“-ja s ez az indiszkréczió. helyesebben izléstelenség tomboló tetszéssel fogadtatott.

Nem tudtuk, hogy mi volt tulajdonképen a czél e bizalmas értekezlet összehivásával. Azt hittük, hogy — amint ez egy ilyen komoly testülethez illik — fontos pedagogiai kérdések megbeszélése lesz, mert hiszen emlékszünk reá, hogy micsoda felháborodást okozott annak idején a magyar kálvinista papság egyik legtiszteletreméltóbb tagjának, a költő-pap Fejes Istvánnak az a nyilatkozata, hogy a tanárok, ha összejönnek, egyébről sem tanácskoznak, csak a helyzetük javitásáról. Azt hittük, hogy ez az értekezlet is alapos ráczáfolás lesz a Fejes nyilatkozatára. Hanem hát alaposan csalódtunk. Az értekezlet czélja, amint kiderült, az volt, hogy megbeszéljék, mit tegyenek a zsinat II. ülésszakának a tanárokra sérelmesnek tartott határozatai ellen s általában milyen magatartást tanusitsanak a közgyülésen a tárgyalás alatt levő kérdésekkel szemben. És ugy mellékesen még az is, hogy hogyan álljanak boszut a zsinat tagjain, a kik e határozatok hozatalában részesek voltak.

A gimnáziumi tanárok értekezletének összehivása mindenesetre az életrevalóság jele. Lám, a papságnak nem jutott eddig eszébe, hogy egy ilyen fiók-kerületi közgyülést tartson, pedig hozott az a zsinat olyan határozatokat is, a miket a papok magukra sérelmeseknek találhatnának. Hanem, azt hiszem, hogy a jó példa nem marad követés nélkül. Sőt biztosan tudjuk, hogy máris mozgalom indult a papság körében is ilyen konventikulumok tartására s a jövő közgyülésen már arról is beszámolhatunk. Nagyon helyesen! Majd jőnek azután a világi képviselők, azután az államilag kinevezett és a közgyülésen választott tanárok külön konventikulumjai, sőt minden egyes tagozata a közgyülésnek előbb külön fog értekezni. Csak meg kell adni a jó eszmét. Mindenesetre dicséret és elismerés illeti a tanárságot a jó eszméért és a jó példáért.

Az értekezletre összegyültek a közgyülésre érkezett tanárok teljes számban. És pedig jó sokan jöttek, mert telik az uti-átalányból. Nem akarok foglalkozni külön-külön az értekezleten elhangzott beszédekkel, bár megérdemelnék. Megérdemelné például az elnöki megnyitó, melyben az elnök (a tanárok zsinati képviselője) a zsinaton megnyilatkozó „papi izlés és szüklátókör“ kifolyásaképen tüntette fel a zsinat sérelmes határozatait s a mely beszéd épen alkalmas volt az amugy is felizgatott kedélyek felkorbácsolására. Nem foglalkozom azzal a viharos

tetszés között tartott beszéddel sem, a mely megrugott és felrugott főhatóságot, igazgatótanácsot, tanügyi előadót, zsinatot, hivatalos lapot, mindent a teremtett világon, a minek csak valami köze mer lenni a kollegiumokhoz (kivéve az államot; talán, mert államilag kinevezett tanár?) folyton a reakcziót hangoztatva. Ez az egész beszéd egy anarkisztikus tendenczziákkal teli kirugás volt minden egyházi hatóság ellen. Arra a dühtől s gyülölettől reszkető hangon elmondott beszédre sem terjeszkedünk ki, a mely a gyülésből kiüldözve minden más véleményt „zárt conventiculumot" csinált az értekezletből. A határozatok pedig nem annyira reánk, mint a hivatalos főhatóságra tartoznak, a mely a felvett jegyzőkönyvből majd értesülést szerzend azokról.

A koronáját az értekezlet müködésének azzal a jó izlés legelemibb szabályait is arczul verő magatartásával tette fel, amit az Erd. Prot. Lap szerkesztőjével szemben tanusitott, aki (ki merem mondani itt a lapjában) ugyis mint ref. és theol. tanár, ugy is, mint zsinati képviselő, ugy is, mint a zsinati határozatot lapjában védett szerkesztő, az egyházi felfogás hivatott reprezentálója volt. Eljött azért, hogy kifejtse érveit a zsinati intézkedések jogossága és szüksége mellett és ha lehet, megóvja a tanárságot olyan lépésektől, amelyek sem nem méltók a tanársághoz, sem nemvezetnek az általuk óhajtott czélhoz. Szomoruan kellett azonban meggyőződnie, hogy a szenvedély, a gyülölség annyira hatalmába keritette az értekezlet többségét, hogy a nyugodt, komoly tárgyalásnak még csak a lehetősége is ki van zárva és jó izlése nem engedte, hogy tovább is részt vegyen a tárgyalásban. Eljött és példáját követték mások is, a kik nem akarták magukat azonositani az itt lefolytakkal.

Általában elmondhatom, hogy vártam egy higgadt, komoly tanácskozást. Nós, hát voltam egy pár szociálista gyülésen, de merem állitani, hogy minden szocziálista szónok és a legdühösebb elvtárs is egy-egy angol tudóstársasági tag módjára viselkedett az értekezlet emlitett szónokaihoz és a hangadó egyéniségekhez képest.

Bizony-bizony fájt azt az egyházellenes magatartását látni a tanároknak azon az értekezletén és sajnálnunk kell, hogy megértük azt. Mert szeretnők az erdélyi kollegiumok tanárait azon a polczon látni, a mely őket akár képesitésüknél, akár szép és az egyházra fontos hivatásuknál fogva méltán megilleti; szeretnők, ha a tanárság az egyházkerület dédelgetett testülete lehetne, mert szeretettel ismerjük el, hogy nagy értékü szellemi tőkét képeznek egyházunkban s felfogva hivatásukat, kiváló szolgálatot tehetnek az egyháznak.

Ám e szolgálatok fejében ellenértékül támasztott igényeik oly magasak, hogy azokat az egyház a saját léte és fenmaradása érdekében nem tudja teljesiteni. E tulmagas igények gyökere pedig abban a szörnyü nagy tévedésükben van, hogy azt hiszik, hogy az iskolák a tanárokéi és nem az egyházé. Vagy pedig azt hiszik, hogy ők az egyház. Pedig igazában véve ők, mint az egyház iskoláinak tanárai, az egyház alkalmazottai, szolgái. Már pedig szolgának is lenni és egyben urnak is lenni, ez azt hiszem a tanári széles látó kör előtt is, ha nem is lehetetlenség, de szeliden szólva: tulhajtott követelés. A tanárok ép ugy szolgái az egyháznak, mint a papok. És olyan joggal, a milyennel a tanárok követelik, hogy közvetlenül mindnyájan befolyjanak az egyházkerületek ügyeinek vezetésébe, kormányzásába, olyan joggal a papok is kivánhatnák mindnyájan, mert hiszen aképesitésük sem áll alább, a szolgálat. a mit a maguk munkakörében végeznek, ép olyan fontos az egyházi életre, mint a tanároké.

Ebből a felfogásból indulva ki, szüntette meg a zsinat az erdélyi abuzust, a mely intézkedésében a zsinatnak, az erdélyi tanárság egy része, a liberalizmus alkonyát látja. (NB. Szeretném egyszer már tisztába jönni vele, hogy mit értenek itt a liberalizmus alatt. Mert, ha jól tudom a történelmet, a mikor a nemesi előjogok eltörlését kivánták, nem azok voltak a liberalizmus ellenségei, a kik megértve a kor intő szavát, önkényt lemondottak nemesi előjogaikról, kiváltságaikról.)

Az értekezlet azzal a megállapodással ért véget, hogy megkerülendő a zsinat megváltoztathatlan végzését, javasolni fogják a közgyülésen, hogy foglaljon állást a most érvényben levő zsinati törvények 8-ik §-ának épségben tartása mellett, a melylyel persze semmis lesz azután az erdélyi collegiumokra is érvényes határozata a zsinatnak. Ezzel a határozattal és a jól végzett munka felemelő tudatával mentek azután a fehér asztalhoz, folytatni az értekezést.

A mi benyomásunk pedig, a mit erről az értekezletről elhoztunk, az, hogy ha még eddig kétségben lettünk volna, hogy vajjon szükséges és áldásos-e a zsinat emlitett határozata, ez az értekezlet s az ott lefolyt jelenségek lelkünk mélyéig meggyőztek, hogy igenis szükséges és épen idején jött, mielőtt nagyobb veszedelem érné egyházunkat

Közgyülési tag.

(Folyt. köv.)

Egyházkerületi közgyülésünk lefolyása.

Az idők jeleit s a veséket vizsgáló augurok előre jelezték a rendkivüli eseményeket. A külső formákat s főleg a levegő puskaporos voltát s a kedélyek, olykor valóban indokolatlan szenvedélyességét és a külső nyilvánulásokat tekintve, viharnak is mondhatnók. A belső tartalmat illetőleg azonban szerényebb kifejezés illik a helyzet jellemzéséhez; valami olyasféle, amiből nagyrészt hiányzik a nagyság és a higgadt, komoly fenség s a ker. közgyülés méltóságához illő vonás. A ki talán eddig nem lett volna meggyőződve arról, hogy a mi egyházkerületi közgyülésünk jelen összealkotási formájában, a magyar parlament létszámát megközelitő nagyságában nem alkalmas arra, hogy komoly felelősség tudatában dolgozó testület lehessen: azt e gyülés lefolyása kétségtelenül meg kellett hogy győzze erről. Ez a 320 tagot meghaladó rengeteg testület össze kell hogy roppanjon a saját sulya alatt. A bajok tünetei annál bántóbb élességgel jelentkeztek, mert a vezetésben hiányzott a *br. Bánffy* Dezső főgondnok irányitása, ki erős kezével ugy kezeli a kormány gyeplőjét, hogy az egyenes országútról letérni nem enged s a kicsapni kivánó szenvedélyeket kellő pillanatban medrükbe kényszeriti vissza. Őt a politikai viszonyok Budapesthez kötötték s jelenlétét fájdalommal kellett nélkülöznünk. Az elnöklő *Simó* Lajos főgondnok megnyitójában tett igéretéhez képest a legnagyobb pártatlansággal járt ugyan el elnöki tisztében, de már a tagok egy részénél minduntalan jelentkező önfegyelmezésnek hiányát barátságos intelmei nem pótolhatták. A szenvedélyek ugyanis már előre felzaklattattak. Röpiratok és „zárt értekezletek" gondoskodtak erről; az előbbiek a szászvárosi ügyekkel voltak kapcsolatban, az utóbbit a tanárok rendezték a „zsinat részéről szenvedett sérelmeik" ügyében. A két sérelmes csoport aztán összefogott egymás támogatására s kész volt a közgyülés hangulata a tanárok vezetése alatt. Ők vitték a szót, ők csinálták a hangulatot s ők idéztek fel olyan jeleneteket, a melyek egyfelől leszállitották a közgyülés méltóságát s másfelől oly helyzetbe hozták egy *két szavazattal nyert többségi határozattal* a kerületet a zsinattal szemben,

a mely még sulyos komplikácziók forrása lehet, ha a bölcs mérséklet és higgadtság orvosolni nem tudná e *kihivó* határozat fenyegető következményeit. Szerencse, hogy biznunk lehet abban, hogy az országos zsinat vezetői be fogják látni, miszerint ez a határozat nem szavaiban, hanem azon tendencziában, a mely az előterjesztés indokolásában kifejezésre jutott, nem tekinthető az erdélyi kerület közfelfogása kifejezőjének; hogy észre fogják venni nem csak azt, miszerint a 320 közgyülési tagból csak 50 volt jelen, hanem azt is, hogy a többség 26 szavazatát majdnem mind tanárok tették ki, mig a kisebbség 24 szavazatát a püspök, kerületi főgondnokok, egyh. megyei gondnokok, esperesek támogatták. Félreértések kikerülése végett hangsulyoznunk kell, hogy kerületünknek azon korábban hozott határozatára nézve, hogy a zsinati törvénytervezet 8. §-ában az erdélyi kerület *képviseleti* alkotmányát biztositó rendelkezéshez ragaszkodunk, nem volt közöttünk eltérés. A kérdés most csak az volt a *Fogarassi* Albert inditványa kapcsán, hogy e §. alatt értendő-e kollegiumaink Előljáróságai mostani szervezetének s ezzel a tanárok hivatalból való ker. közgyülési tagságának érinthetetlensége is s ha igen, *tiltakozva* (!) a zsinat változtató határozata ellen, ki akarja-e mondani a ker. gyülés, hogy ez állapotot a zsinati törvénnyel szemben jövőre is fenn kivánja tartani? Igy tiszta világitásba helyezve a kérdést, könnyü megérteni, miért nevezte e mozgalmat *Váró* Ferencz *forradalminak* s miért jelentette ki *dr. Bartók* püspök, hogy ily irányu határozat hozatalában részt nem vesz s esetleg előbb elhagyja a termet, ha az elnökség ezt szavazásra bocsátja. Felelőtlen népgyülések tiltakozhatnak, de törvényes testület illetékes főhatósága törvényes határozataival szemben fegyelmi vétség nélkül nem renitenskedhetik! Br. Bánffy Dezső főgondnok ily határozati javaslatot — pláne hajánál fogva előrántott „kapcsolatos inditvány"-ként — bizonyára tárgyalásra sem bocsátott volna s jó szerencse, hogy az inditvány „*tiltakozó*" jellegének elvesztése után kapta meg 50 szavazatból a 2 szónyi többséget. Ám igy is eléggé indokolja, hogy a Királyhágóntúli testvérek nem kivánják maguknak a tanárok befolyása tekintetében azt az állapotot, mely az erdélyi kerületben van s a melyet az „Orsz. Ref. tanáregyesület" máshol is megvalósitandó czélként tekintve, „ideális állapot"-nak nevez.

Egyébként ujra kitünt, hogy mélyreható tárgyalásokra közgyülésünk nagy tömegénél fogva nem alkalmas. Kicsinyes kérdések — főleg ha személyes vonatkozásuak — felfuvatnak, igen fontosakon pedig — ha csak közérdeküek — felületesen siklik át a gyülés. Ilyen volt a kerületi számadások ügye s ilyen a nagyenyedi tanárok fizetésrendezése, melyet következményeinek igazi mérlegelése nélkül állapitott meg a közgyülés, az állami tanárokét jóval meghaladó évi 5600 kor. végző fizetésben.

De nézzük a részleteket!

Közgyülést megelőzőleg *a tanárok tartottak értekezletet* a kollégiumban. Nem volt szokatlan, mert régen az erdélyi kerület tanárai egyesületet alkottak, mely a tanügyi kérdések megbeszélésén tul tanári gyámintézetet is tartott fenn. Hogy ez megszünt, azóta is ülésezett egy párszor közgyülések alkalmával. Szervezve nincs. Elnöke mindig a helybeli iskola azidőszerinti igazgatója. Tagja minden ref. intézet tanára. Igy ült össze most is. Elnöke *dr. Török* István, mint ilyent nyitotta meg. Más ref. tanár is volt ott, mint gimnáziumi, legalább egy pár. Sőt hallgató papok is. Az elnök egy remek megnyitót olvasott fel. A czéljára t. i. remekül volt összeállitva; arra t. i., hogy társai hangulatát az elkeseredés legmagasabb fokára hevitse. A zsinati képviselők beszédeiből vett idézetek czélszerü csoportositása, kellő reflexiókkal kisérve, a legmaróbb sarcasmus generalsafftjával leöntve, használtatott fel arra, hogy a tanárok s főként a gimnáziumiak lekicsinylését, megalázatását és elnyomását a zsinat részéről éreztesse és élénkitse. El kell ismernünk: czélját fényesen elérte. Egyébként az igazgatótanács „Tanügyi jelentés"-ét jelezte a megbeszélés tárgyául. — Mikor tért rá az értekezlet e tárgyára s mit végzett, lapunk tudósitója erről nem referálhatott. Egy inczidens kapcsán ugyanis, melyet egy államilag kinevezett tanár aközben idézett fel, az igazságnak nem mindenben megfelelő reprodukálásával egy magánbeszélgetésnek, mig arról érvelt, hogy az egyházban tombol a reakczió s mit tegyenek ez ellen a tanárok; egy másik csakugyan államilag kinevezett tanár az elnök minden megjegyzése nélkül kijelentette, hogy a gyülés „a középiskolai tanárok zárt értekezlete" s a ki meg nem hivatott, helye nincs.

A felemlitett hirlap-tudósitói jelleg sem birván az elnökséget a gyülés nyilvános jellegének biztositására: a gyülés titkos conventiculummá lett, melyről csak az „Ujság" félhivatalos jelentéséből lehetett annyit megtudni, hogy „a társaság állást foglalt a tanügyi előadó ellen s jelentését a közgyülésen nem veszi tudomásul." A zsinati batározatokkal szemben való állásfoglalásnak előterjesztésével a tanárok részéről *Fogarassi* Albert nagyenyedi tanár bizatott meg.

Igy előkészitve nyilt meg másnap a közgyülés, mely szokatlanul népes volt.

A megalakulás formaságain átesve a „*Püspöki jelentés*"-t olvasta fel a Püspök ur. A jelentés főbb részeit módunkban lévén közölni, itt csak kiemelkedő mozzanataira mutatunk rá. A kép, mit az esperesektől vett hivatalos adatok alapján rajzolt, vegyesen alakult felemelő és elszomoritó vonásokból. 100 körül jár azon egyházak száma, hol az ügyek rendezetlenek; de ötödfélszázban mindenek ékesen és jó renddel folynak. A gyülekezetek $^1/_5$ részében van tehát említésre méltó baj: anyagi ügyek rendetlensége, hivők közönye, szekták terjedése, magyarajku hiveink elolláhosodása, kereszteletlenül maradt gyermekek, egyházi esketés nélküli házaspárok, egyházunk rovására adott reversalisok megdöbbentő nagy száma. Csoda-e, ha az „Orvos gyógyitsd meg magad!" intelmét hangoztatta, mikor megdöbbentően nagy az E. T. 301. §. 3. 7. 10. pontjai alapján meginditott fegyelmi vizsgálat? Öt év óta minden alkalmat felhasznált arra, hogy a buzditás, az ambiczionálás utján orvosoltassanak a bajok. Hála Istennek szép eredmények kisérték a buzditást. De a kiken ez nem fogott: azoknak a törvényt kellett szemük elébe állitani s bátran reámutatni a bajokra. Sokan nem szivesen vették, sőt privátim kifogásolták a sebekre való leplezetlen rámutatást különböző okokból, de nem kevesebben voltak azok, kik a diagnozis pontos megállapitásából az orvoslás reményét meritették. Ezek felfogásának adott kifejezést *Sándor* József főgondnok, felszólalásában köszönetét fejezve ki a Püspök urnak. A jelentés egyéb adatai örvendetes képet mutattak. A ki- és betértek, valamint a szaporodás statisztikája (ez utóbbi ugyan kétesen magos számmal!) kedvező. Hiveink nagyrészének hithüsége és áldozatkészsége (alapitványokban, adományokban, szorgalmi jövedelemben 300,000 korona) dicséretre méltó. Hisszük, hogy a jövő évi jelentés már a sebek gyógyulásáról is adhat számot.

A közgyülés ugyan nem tett hivatalos intézkedést a püspöki jelentés azon passzusára, hogy „kérem a közgyülést intézkedjék, hogy jelentésem ne legyen a pusztában elhangzó szó", de bizonyára azért nem tett, mert mindenki érezte, hogy a lelkekben a

panaszra élénk visszhang kelt s az anyagilag is jobb helyzetbe hozott egyházmegyei adminisztrácziő sürgősen el fog enyésztetni minden jogos kifogást. Egyházkerületünk esperesi kara, nagy részben ifju erőkkel is felujulva, ámbicziójáť helyezi abba, hogy a püspöki jelentés már legközelebbről ékes és jó rendről számolhat be mindenünnen.

A szombat délutáni ülés sokat végzett. Élénkebb vita *a kerületi pénztár 1903—4. évi számadásait* felülbiráló bizottság jelentése kapcsán keletkezett, a mit dr. *Pap* István kir. táblai biró, egyh. m. képviselő terjesztett elő. Az állandó szakértő igénybevételét hangoztatta, a ki nélkül a bizottság a felelősséget nem vállalhatja. *Bedőházi* János gondnok erre elégnek tartja a számvevőt, ki állandóan alkalmazott tisztviselő. A közgyülés a számvevő felmentésének elhalasztásával az összes iratokat visszaadta az Ig.-tanácsnak, a számvizsgálat részletes keresztülvitelére. Az *1906. évi költségelőtránvzatát a kerületnek*, a jelentkező deficzitnek az államsegélyből való fedezése mellett a közgyülés elfogadta *minden hozzászólás nélkül*. Hasonlólag *a theol. fakultás vagyonügyi rendezése* ügyében tett azon előterjesztést, hogy a tervbe vett lélekszám után kivetendő 2 filléres adó módozata a napirendről levétetik s a megoldás azon az alapon fog kerestetni, hogy a fakultásnak mint tanintézetnek és az internátusnak szükségletei és fedezetei külön vétessenek.

A püspöki özvegyek ellátása ügyében egyhangulag elfogadtatott azon előterjesztés, hogy jövőben a 10 ezer korona végkielégités megszüntettetvén, helyette 1500 korona özvegyi nyugdij folyósittatik az özvegy püspökné részére életfogytiglan. Egyhangulag elfogadtatott továbbá az Igazgató-tanács előterjesztése *az esperesi tiszteletdijak emelése* tárgyában, a mely szerint már a jelen év januárjától kezdve az eddigi évi 200—200 koronán tul az esperesek egyházmegyéik népessége és adminisztrativ nehézsége arányában 200—1000 koronáig váltakozó tiszteletdijban részesüljenek az államsegély terhére félévi utólagos részletekben. E, bár szerény tiszteletdij rendezés régi szükséget elégitett ki és remélni engedi, hogy azon nagyfontosságu és sulyos felelősséggel járó munkát, melyet espereseinek eddig is teljesitettek s jövőre még fokozatosabban kell, hogy teljesitsenek, az óriási munkán tul legalább anyagi megterheltetés nélkül végezhetik. Fontos és nagy dolog ez; mert bátran állithatjuk, hogy egyházi életünkben a legfontosabb szerep az egyházmegyei adminisztrácziónak kell hogy jusson egészséges fejlődés mellett s hogy még fennálló bajaink megszüntetésére legtöbbet épen buzgó espereseink tehetnek és fognak is tenni.

A zsinati tárgyalás alapjául készült s véleményezésre a kerületekhez letett *lelkészi nyugdijintézet-tervezet* felett ismét hosszabb eszmecsere fejlődött ki. A kik bővebb megfontolásra szerették volna a javaslatot az egyházmegyékhez letétetni, az ügy sürgősségére való tekintettel kénytelenek voltak ettől elállani és a tervezet elfogadása mellett megelégedni. *Jancsó* Sándor határozati javaslata kapcsán annak kimondásával, hogy kerületünk a maga kebelében fenntartja azt, hogy a 10 évi szolgálat előtt szolgálatképtelenekké lett lelkészek ellátására jövőre is fenntartja a félfizetéssel való nyugalmazás rendszerét.

A nagyenyedi Bethlen-kollegium tanári fizetéseinek rendezésére nézve az Igazgató-tanács elfogadásra ajánlotta a kollegiumi Előljáróság azon tervezetét, hogy a rendes tanárok lemondva jelenleg élvezett természetbeli javadalmaikról és tiszteletdijaikról s kötelezve magukat személyükre nézve arra, hogy 30 évi szolgálat után nyugdijba lépnek, 2600 korona kezdő fizetéssel alkalmaztassanak, a mely eltekintve a 600 koronában megállapitandó lakáspénztől, öt izben esedékes 600—600 kor. ötödéves pótlékkal 25 évi szolgálat után 5600 korona végző fizetésre emelkedjék. A javaslat körül hosszu — fájdalom — a dolog érdemét kevésbé taglaló vita fejlődött ki. Elsőnek *Zeyk* Dániel status-curator, a Bethlen-kollégium épen most lemondott főgondnoka szólt hozzá, kit korábban az érdekelt tényezők hiába kértek arra, hogy lemondását visszavéve, tovább is élén maradjon azon intézetnek, a melynek ősei is, maga is páratlan lelkiismeretességgel szolgálták ügyeit hosszu éveken keresztül. A lemondott főgondnok, ki alaposan ismeri az iskola ügyeit, főleg arra mutat reá, hogy e fizetésrendezés következtében az iskola fejlődésében a visszaesés fog bekövetkezni. Utal különösen arra, hogy a jelentkező kiadástöbblet fedezésére szükség esetén a könyvtár dotáczió 50%-os és a tandij- és ellátási kedvezmények 10%-os leszállitása terveltetik. Ily körülmények közt szinte teljes bizonyossággal be fog következni, hogy ez az intézet is kénytelen lesz államsegélyt igénybe venni s a kétes jövő esélyeivel szemben ez iskolánk is elvesztené függetlenségének biztositékát. Határozati javaslatot ad be arra nézve, hogy a javaslat oly utasitással adassék vissza, hogy a fedezetéről a fennebb emlitett két tétel számitásba vétele nélkül történjék gondoskodás. Nehéz kötelességet teljesitettem — végzé beszédét — épen mint lemondott főgondnok, de meg kellett tennem, hogy ha a szomoru visszaesés majd bekövetkezik, ne mondhassa az utókor, hogy nem akadt egy ember sem, ki erre a közgyülést figyelmeztette volna.

A Zeyk főgondnok beszéde, melyet néma csendben hallgatott a közgyülés, megszólalta a lelkiismereteket s az élénk tetszésnyilvánulásokkal szemben *Bedőházi* János vállalkozott arra, hogy az államsegélytől való félelmet ellensulyozza s az iskola fejlesztésének utját a tanári fizetések emelésének nélkülözhetetlenségében mutassa ki.

Gáspár János Bethlen-koll. algondnok s főleg *Bartha* Zsigmond az intézet gazdasági felügyelő-tanára Zeyk Dániel aggodalmainak alaptalanságát bizonyitgatták s az utóbbi számszerüleg igyekezett kimutatni, hogy a kollegiumra pénzügyileg előnyösebb a fizetésrendezésnek ez a formája, mintha pl. az államnál gyakorolt fizetési fokozatok alakjában történnék. E vita hétfőre is átnyult, a mikor elsőnek a kérdéshez *Nagy* Károly th. tanár szólott. Nem ismeri — a mint igen kevesen a közgyülési tagok közül — a kolleg. anyagi helyzetét s a mostani tervezettel összefüggő pénzügyi oldalát a dolognak, de ha áll a *Bartha* Zsigmond tanár felvilágositása, mely szerint Zeyk Dániel aggodalmai eloszlattathatók s a kifogásolt két „szükség-fedezeti tétel“ mellőzhető; nem szól a rendezés ellen. Felszólalása viszhangja kiván lenni a Zeyk D. felszólalása által a lelkekben ébresztett gondolatoknak. A „visszafejlődés“ lehetőségének emlitése szomoru hurokat penditett meg a lelkekben. Bethlen Gábor fényes alkotásának egész története a szomoru visszafejlődés utját mutatja. Egyetemnek indult s ma lényegében egy gimnázium. Rendre elvesztette karait s utoljára a theologiát is, melynek fentartási költségei most már a kerületet terhelik. És e visszafejlődés mindig a szorosabban vett egyházi érdekek rovására történt. A gimnáziumra félnek államsegélyt igénybe venni, de a felekezeti tanitóképzőre nem volt pénze a kollegiumnak — oda nem nem veszélyes az államsegély!

Mikor arról volt szó, hogy hány református árva gyermeket tudna ellátni a kollegium, a felelet az volt: egyet sem.

Egyik büszkeségét képezett tanárának nevére a tanitványok által tett alapitványt csak a jövedelem $^1/_2$% -áért nyilatkozott hajlandónak kezelni. S most a tandij kedvezmények esetleges megszoritásáról hallunk? Nos hát nem kicsinyli a tanárok korszerü dotálásának fontosságát, de a Bethlen-kollégium csak

egyébbel is tartozik az egyháznak azon kivül, hogy jól dotált tanárai legyenek! A szegénysorsu gyermekek elhelyezésének nehézségeiről a lelkészek minden év elején panaszkodnak s nem utolsó helyen épen a Bethlen-kollegiumra is. Nem mondja, hogy az utóbbi években nem emelkedik az egyházias szempontra való nagyobb tekintet, de a tanári fizetésemelést a kedvezmények mérséklésével hozni kapacsolatba, oly ódiozus lenne, a mely szomoru visszahatás nélkül nem maradhatna. Ezért csatlakozik a Zeyk D. javaslatához.

Ily értelemben szólott továbbá *Dr. Bartók* György püspök, ki sulyos aggodalmait mondta el a javaslattal szemben, főleg pénzügyi és paedagogiai szempontból a miatt, hogy a számitás csak akkor válik be, ha minden 30 évet szolgált tanár azonnal nyugalomba megy, a mire pedig a törvény most nem kötelezi a tanárt. A sulyos aggodalmakat még növelte Zeyk D. felszólalása a zárszó során s bizonyára az ő halasztási inditványa kapja vala meg a szavazatok többségét, ha egyfelől ő maga is, csodálatosan nem mond ellen annak a felfogásnak, mely az ő inditványát halasztásnak minősitette s ha az elnök — mint kivánták sokan — első sorban a halasztási inditványt tüzi vala ki szavazásra.

Igy azonban az előterjesztés nyert többséget Dr. *Sárkány* előadó azon módositásával, hogy Zeyk D. által kifogásolt két fedezeti tétel törültetvén, felhivatik a koll. előljárósága, e tételek mellőzésére.

(Vége. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Sepsiszentgyörgyi kollegiumunk ifjusága fényes győzelmet aratott a mult napokban Budapesten tartott országos ifjusági tornaverseny alkalmából; ugyanis a győzelmi zászlót, a mely kitüntetéssel a biráló-bizottság az egész verseny folyamán legelső csapatot szokta jutalmazni, ez alkalommal ők vitték el. A dicsőség s az érdem a derék ifjaké s az intézet hivatásának élő vezetőségét dicséri.

A kolozsvári Bethlen Gábor-Kör a mult hó 30-án tartotta meg évzáró közgyülését. Először *Balog* Gábor e. idei elnök tartotta meg beszámolóját, majd *Tőkés* Ernő főtitkár és *Bartok* Gábor főpénztáros tették meg jelentéseiket, melyekből kitünt, hogy a kör ugy szellemileg, mint anyagilag szépen fejlődik és halad. Az ez évi tiszta jövedelme a körnek 251 korona. Ezután a szünidei választmányt választották meg, melynek elnöke egyhangu lelkesedéssel *Fosztó* Dénes monostori ref. segédlelk. lett.

Egyházkerületi választások. A lefolyt egyh.-kerületi közgyülésen a megürült tisztségi állásokra a következő választások ejtettek meg: *A theologiai vizsgáló bizottságba:* Sándor János, Deésy Gyula, dr. Elekes Viktor, Bodor János, Szécsy Ferencz. Az ig. tanács kezelését vizsgáló bizottságba: Somodi István, Csiszár Gyula és Biró András. *Igazgató tanácsosok lettek:* Lészay Ferecz, Deésy Gyula, dr. Sárkány Lajos, Becsek Lajos, Váró Ferencz, Sándor János. Hunyadi egyházmegye algondnoki állásra: Réthy Lajos. *Gyulafehérvári ehm.* algondnoki állásra: Teleky Arvéd gróf. *Székelyudvarhelyi kollegium* főgondnoki állásra: Ugron János, algondnoki állásra: Csanádi Zalán. *Görgényi ehm.* főgondnoki állásra: báró Kemény Akos, algondnoki állásra: J. Szász Jenő. *Szászvárosi kollegium* főgondnoki állásra: Balogh József, algond. állásra: Sándor János. *Az orbai ehm.* főgondn. állásra: Séra Lajos, algondnoki állásra: Barabás Benedek, Bartha Imre. *A nagyenyedi kollegium* főgondnoki állásra: Gáspár János, báró Bánffy Kázmér. *A szászvárosi* magyar-latin tanszékre: *Kristóf* György.

A Debreczeni Egyetem ügyében váratlan fordulat állott be a Tiszántuli egyházkerület mult napokban tartott közgyülésén. Ugyanis a kerületi közgyülés mellőzte az Egyetemi Bizottság azon javaslatát, hogy a felállitandó bölcsészeti fakultás tanszékei közül már ez év szeptemberében töltsön be egy pár széket. Igy e tanszékek betöltése akkor fog eszközöltetni, mikor a bölcsészeti fakultás véglegesen és egészében felállitatik.

A tiszántuli ev. ref. egyházkerület f. hó 24. s köv. napjain tartotta tavaszi közgyülését. Fontosabb tárgyai voltak: Dicsőfi József eházkerületi főjegyző beiktatása s a dr. Bartha Béla tanszékének Kovács Gábor ifju jogtudorral való betöltése.

Theol. tanárválasztás. A tiszáninneni ref. egyházkerületnek f. hó 23-án megnyilt közgyülése, a sárospataki theol. akadémián dr. Tüdős István távozásával megüresedett systematica-theologiai tanszékre, Harsányi Istvánnal és Domby Lászlóval szemben Nagy Béla egri lelkészt választotta meg, egyelőre, teljes képesitése megszerzéséig, rendkivüli tanári minőségben.

Bodor János zágoni ref. lelkész a papszentelés alkalmával elmondott gyönyörü beszédét 500 példányban kinyomatva a Szeretetháznak ajánlotta fel. A csinos füzet 40 fillér ellenében a Szeretetház igazgatóságánál (Kolozsvár, Ferencz József-ut) szerezhető meg. Ajánljuk a fentebbi munkát olvasóink és ismerőseink szives jóindulatába, mert a füzet megvételével nemcsak egy kiváló egyházi beszédet szereznek meg, de egyuttal a Szeretetház humánus czéljait is előmozditják.

Felszenteltettek kerületi közgyülésünk alkalmával a következő ifju lelkipásztorok: *Bartha* Lajos haranglábi, *Bedő* Ödön muzsnai, *Bitai* Géza egerpataki, *Demes* Ferencz Szentlászlói, *Erdélyi* László Mákói, *Farkas* Istvánmelegföldvári, *Farkas* József káposztás-szentmiklósi, *Kiss* Albert s.-szt.-királyi, *Kónya* Kálmán bágyi, *Lőrincz* Áron farczádi, *Muzsnai* Károly sófalvi, *Péter* Gerő nyéni, *Pünkösti* Lajos vadasdi, *Rákosi* Dezső szászkisalmási, *Sebestyén* Sándor olaszteleki, *Simon* Gábor selyei, *Szabó* Miklós erzsébetvárosi, *Székely* Miklós kolozsborsai, *Takács* József magyarlétai lelkészek.

Ez is szép dolog. A görgényi egyházmegyében szászludvégi leányegyházközség hivei, folyamatban levő templomépitésük javára, eddig hozott sok áldozataik mellett, egyhangu lelkesedéssel felajánlották egy évi egyenes állami adójuknak megfelelő összeget, melyet két év alatt fizetnek meg. A végrehajtó bizottság élén Pap Lajos lelkész, Szőcs Ferencz, Éltető Dániel, Nagy György és Benkő Ferencz állanak. Isten áldja és segitse meg jó igyekezetükben, hogy teljesüljön régi vágyuk templomuk felépitése által!

A disznajói konfirmandus ifjuság Csiky Károly ref. lelkész utján a szeretetház részére 3 kor. 30 fillért adományozott. A derék ifjuságnak ez uton mond köszönetet a Szeretetház kebli tanácsa.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 2425—1905.

KÖRLEVEL

az összes ref. egyházi és iskolai hatóságokhoz.

Egyetemes konventünk mult évi őszi gyülésének 18 sz. határozatában a Bocskay István által vezetett nemzeti szabadságharcz és a szabadságharczot bezáró bécsi béke háromszázados emlékének jövő évi megünneplése iránt intézkedvén, többek közt elhatározta, hogy ez alkalomra elkészitteti Bocskay István arczképeit diszesebb kivitelü iskolai fali szemléltető kép alakjában s az összes hazai ev. ref. iskoláknak *előállitási áron* rendelkezésére bocsátja. Egyszersmind a kép előállitása iránt való intézkedéssel az egyetemes tanügyi bizottság elnökségét bizta meg.

Az egyetemes tanügyi bizottság elnöksége már megtette ez ügyben az előzetes intézkedéseket. A kép 61—79 cm. nagyságban s az eredeti kép *szineiben* nyomva, kemény papirosra, vagy vászonra felhuzva, s akasztókapocscsal ellátva fog megjelenni. Miután azonban a kép előállitása költségeit az egyetemes egyház előlegezi, tudnunk kell a készitendő példányok számát, hogy egyházunkat felesleges költségbe ne vigyük bele.

Kivánatos, hogy az egyházkerületünk kebelében levő összes egyházak és iskolák megrendeljék a képet, hogy történelmünk egyik legkimagaslóbb alakjának, vallásszabadságunk egyik legnagyobb hősének képe lehetőleg minden elemi, közép- és főiskolákban, sőt reformátts csa-

ládaink otthonában is meg legyen s e kép szemléletétől tanuló ifjuságunk hitbuzgóságot, egyházához való törhetetlen ragaszkodást és hazaszeretetet merithessen.

Minél nagyobb számban történik a megrendelés, a kép egyes példányainak előállitási ára annál kevesebb lesz. Ha 2000 példányban készittetheti a bizottság, egy kép a fönt jelzett kiállitásában *1 korona és 50 fillérbe* vagy *legfölebb 2 koronába* fog kerülni; 3000 példány megrendelése esetén egy kép ára *1 kor. 25 fill*, vagy legfölebb *másfél kor.* leend (holott kereskedés utján árusitva az ilyen kiállitásu szines kép legalább 5—5 koronába kerülne.

Felhivjuk a nagytiszteletü Esperes aait és a méltóságos t. Elöljáróságokat, hogy az egyházak, iskolák és egyháztagok megrendeléseit jegyzékbe venni és a megrendelt példányok számát folyó évi szeptember hó 1-ig az egyetemes tanügyi bizottság elnökségéhez bejelenteni méltóztassanak: Dóczy Imre tanügyi bizottsági alelnök czimére (Debreczen).

A bejelentett példányszám átvétele s kifizetése kötelező lesz, mert a bizottság a megrendelések szerinti példányokban sokszorositatja a képet.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. május hó 18-án tartott üléséből.

Dr. Bartók, elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tan. előadó.

Sz. 2594—1905.

KÖRLEVÉL

az összes egyházi és iskolai hatóságokhoz.

Hivatalosan tudatjuk az összes érdekeltekkel, hogy Egyházi Énekeskönyvünk legujabb kiadása megjelent s az egyszerü kötött példány darabonként 1 kor.-ért megrendelhető Stein János könyvkereskedésében, Kolozsvárt.

Kolozsvárt, 1905. május 30.

Dr. Bartók elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tanügyi előadó.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

Az ev. ref. Bethlen-kollegium Elöljárósága pályázatot hirdet a *nagyenyedi ev. ref. tanitóképző intézet gyakorló iskolájának tanitói állására.*

Ez állással járó javadalmak:

1. Készpénzfizetés negyedévenként előleges részletekben, az erd. ref. Egyházkerülettől 1400 kor. alapfizetés és 5 évenként 5 izben 100—100 korona korpótlék, s a Bethlen kollegiumtól 300 kor. összesen tehát törzsfizetés 1700 kor. 2. Ugyancsak a Bethlen-kollegiumtól 300 korona szállás pénz, esetleg természetbeli szállás.

Kötelességei: 6 osztályu gyakorló iskola összes tárgyainak tanitása, a tanitónövendékek tanitási gyakorlatainak vezetése, a mintaleczkék kitüzése és elbirálása; a néptanitóképző tanári gyülései s a tanképesitő vizsgálatok jegyzőkönyveinek vezetése.

A megválasztott tanitót állomásán csak egy évi sikeres szolgálat alapján fogja az erdélyi ref. Egyházkerület Közgyülése véglegesen megerősiteni.

Pályázók életkorukat, vallásukat, végzett tanulmányaikat, eddigi szolgálataikat igazoló okmányokkal felszerelt folyamodványukat f. évi junius hó 30-ig Nagy Lajos tanitóképzőintézeti igazgatóhoz adják be.

Az állomás 1905. szept. 1-én foglalandó el.

Nagyenyed 1905. május 12.

A Bethlen-kollegium Elöljárósága:

Gáspár János, főgondnok. — *Bodrogi János*, jegyző.

KÖRLEVÉL

a kolozsvári egyházmegye tiszt. lelkészi hivatalaihoz.

A hivatalos lap 18—1904. számában 1860—1904. ig. tanácsi szám alatt elrendelt s tanügyi előadó aa által minden lelkészi hivatalhoz szétküldött *„haladási napló“* a lelkész által lezárva és aláirva 8 nappal a f. iskolai év vallástani és énektanitási vizsgálat után minden ref. iskola részéről — nemcsak hanem minden egyházközség és szorvány részéről tehát onnan is a hol nincs saját iskolánk — beküldendő e. m. tanügyi előadó aához.

Julius 5-ig pedig szintén tanügyielőadó aahoz küldendők a hivatalos lap 27—1904. számában 2617—1904. ig. tanácsi sz. alatt elrendelt *„statisztikai ivek“* és pedig az A) minta azon egyházakból, hol felekezeti iskolánk van; a B) minta azon egyházak és szórványok részéről, a hol nincs saját iskolánk. A statisztikai ivek 3—3 példányban látandók el s megrendelhetők Pünkösti I. nyomtatványkezelő aanál- (Kolozsvár) példányként 6 fillérért.

Kolozsvárt, 1905. május 27.

Herepei Gergely, esperes.

PÁLYÁZAT

A hajdunánási ev. ref. gimnázium fenntartó testülete az 1905—1906-ik iskolai évre pályázatot hirdet egy *helyettes vallástanári* állásra.

Javadalma a gimnázium pénztárából 1800 korona, havi előleges részletekben.

Kötelességei: a vallás tanitása a gimnáziumban, az ifj. istenitiszteletek vezetése, a közistenitiszteleteken az ifjuság felügyelete s ezen kivül még a törvényesen megállapitott óraszámig azon tantárgyak tanitása, melyekkel az igazgatótanács netalán megbizza.

Ez az állás az intézetnek nyolcz osztályu főgimnáziummá fejlesztésekor, ami legközelebb bizton várható, rendes tanári állássá válik, a mikor is sikeres működés esetén az előző évben itt működött helyettes tanár előnyben fog részesülni.

Csakis szabályszerüen képesitett egyének pályázhatnak. Akik középisk. tanári oklevelet is mutatnak be vagy annak megszerzésére való jogosultságukat igazolják, előnyben részesülnek.

Az okmányokkal felszerelt kérvények az ev. ref. egyháztanács lelkészelnökéhez, nt. Benkő Lajos urhoz f. évi junius 14-ig nyujtandók be. Hajdunánás, 1905. máj. 22.

A fentartó testület.

FELHIVÁS.

Kolozsvári ev. ref. egyházmegyénk folyó év május hó 24-én tartott tanácsülésében a tüzkárbiztositási dijak beszedésével engem bizott meg.

Tisztelettel kérem nevezett egyházmegye tiszteletes lelkészeit ennek szives tudomásul vételére, s egyszersmind a vezetésök alatt álló egyházközségekben intézkedni, hogy dijkötelezőjök szerinti fizetendőjöket a rendes időre hozzám megküldeni annyival is inkább sziveskedjenek, mert a be nem fizetett — de lejárt — dijváltó értékét kénytelen leszek a tiszteletes lelkész urnak bármely központi járandóságából is levonni.

A nyilvántartásért pedig kérem, velem *azonnal* tudatni, hogy dijkötelezőjök mily összegről van kiállitva? és mely napon válik esedékessé.

Magyarkályán, 1905. május hó 25-én.

Lőrinczy Gábor. m. k. egyhm. pénztáros.

FELHIVÁS ÉS KÉRÉS

az e. m. Értekezletek t. elnökeihez és pénztárnokaihoz.

Egyházkerületi Egyházi Értekezletünk mult évi közgyülése kimondotta határozatul, hogy a miképen az Értekezlet központi pénztára terhére 40 példányban ingyen küldi szét a Vasárnapot az egyházkerület szegényebb s különösen szétszórtságban élő hiveknek és egyházközségeknek, ugy az egyházmegyei Értekezletek is kötelezetnek legalább 2 példányban megrendelni a náluk maradó 25% tagsági járulékból a Vasárnapot s ingyen küldeni oda, a hova szükségesnek látják. Tisztelettel felkérjük ennélfogva az egyházmegyei Értekezlet t. elnökeit, hogy a mennyiben e közgyülési határozat még nem lenne foganatositva, szives-kedjenek intézkedni hatáskörükben, hogy legalább az év II. felében végrehajtassék.

Tisztelettel kérjük továbbá az egyházmegyei ért. közgyülésből az egyh. ker. ért. körgyülés elé terjesztendő tárgyakat, illetőleg javaslatokat is közölni, hogy előterjesztésükről idején gondoskodhassunk.

Arra is kérjük a t. elnök és pénztárnok urakat, szi-veskedjenek hatáskörükben a tagdijjal hátrálékosokat a tagdijak befizetésére, illetőleg a központi pénztárba való befizetésére sürgetni.

Kolozsvár, 1905. május hó 30-án.

Nagy Károly, ért. alelnök. — *Tárkányi György*, ért. titkár.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *23-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. junius 8.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Nehéz napok.

Jött „Enyed napja“. Mondjak-é határidőt az erdélyi kálvinistáknak arra, hogy mettől-meddig volt Enyed a mi „Mekkánk“? Egyetlen egy lenne-e közöttünk, aki ne tenné a baloldalára jobb kezét, ha Enyedről foly a szó? Indokolnia se kell — *miért?* Pedig én most irni nem szivesen irok róla. Betüt nem szivesen látna senki tőlem, ha csak száraz „tárgyszerü“ tudósitást, vagy a személyek harczát avagy tán épen itéletet kellene mondanom az „enyedi dolgok“ felett. Amit irok, ne vegye senki amolyan egyoldalu megnyilatkozásnak; én csak szabadon elmélkedni akarok. Tudósitásainkat látom, tanáraink 30 évi szolgálat után 5600 koronával (tehát minden középiskolák, sőt theologiai tanáraink felett) mehetnek, illetve a mostani érdemes és értékes férfiainknak ***„kell“*** menni nyugdijba. (A sorrendért mégis ideteszem, véletlen bár, de az összevetésre alkalmas, hogy püspöknéink 1500 K évi nyugdijt kapnak ezentul.)

Emlékezem az 1877-ik esztendőre, mikor a „Szászok“ egy kis füzetben, pár lapon hordozták a kolozsvári theologia embrioit. Akkor csak azt mondtuk, hogy nekimentek a püspöknek és Enyednek. Többen többre emlékeznek és ugyancsak megrenditett mindnyájunkat az az ádáz tusa, melynél nagyobb „schismá“-ja Erdélynek nem volt. Enyed vesztett. A romok felett egy vigasztaló szálló-ige lebegett „az enyedi kollegiumot visszamaradt tagozataiban a nagy alapitó dicső emlékéhez, Anyaszentegyházunk legmagosabb életföltételeihez és a kor követelményeihez képest, a gazdag alapokból minta Bethlen-főiskolává alakitani.“

Ha megállanánk itt egy pillanatra meg kell mondanom, hogy a kolozsvári Theologia *egy czipót* elhozott Enyedről; a többi ott maradt. Megyek tovább...

Visszafojtott lélekzettel vártuk az igazak reménységével, hogy legyen Enyed minta, a kolozsvári Theologia erős, térjen vissza a régi szivárvány az égre.

És lett .?!

Enyeden a Tanitóképző már államsegélyes. Hallottam (nem tudom igaz-e), hogy nemrég egy pápista szaktanárt kapott. A tandijak nem apadnak, de a kegydijak és segélyek igen. Szegény gyermekek nem igen találhatók. Mint egyik pásztortársam siralmasan emlité tán tavaly, Bod Péter és Körözsi Csoma Sándor ma nem lehetne fölvehető, mert nem lenne ki a 12 — mond „tizenkettő“ — pár harisnyája. (Enyed illusztris és nagyérdemü tanári kara, Anyaszentegyházam többi vezérférfiai, pásztorok énvelem egybe, tinektek ki volt-é?) A papok és tanitók minden évben hangosabban panaszolnak, hogy gyermekeik kimaradnak, vagy segélyt egyáltalában nem kapnak. Futó tünetek. Az utolsó idők naplószerü történetét nem tudom. Bizonyosan a tanári kart alig érinti, de mi meg kell hogy emlitsük (akármilyen futó tünet lenne), Zeyk Dániel főgondnok közbe lemondott. De ez megtörténik más kollegiumnál is, más főgondnokkal is. A történeti hüségnek azonban szintén tartozunk azzal, hogy megmondjuk, hogy az enyedi Bethlen-kollegiumnál a Zeykekkel eddig ez nem történt. Tovább a mathematika Argusszemü professzora biztosit a 2×2 tisztaságával, hogy Enyed terheit birja. Számadásainak tételei tárgy szerént és számfejtés szerént vágnak. Különben pedig a n. dr. Kovács Ödön kegyeleti alap kezeléseért is ½% tiszta nyereség lett volna.

Ha jól nézem a szónok Bedőházy János Zeyk lemondásában bizonyos „politikai“ mellektekinteteket vett volna észre. A helyett a köztudatba átment osztályozás helyett, hogy Erdélyben grófok, bárók és Zeykek vannak: inkább azt a tanári Zeyk-elődöt idézném, aki talán a mostani kollegáknak is „elődje“ csak volt. És ha határozottan mondom, hogy „párt“-szempontból még sohase voltam szerencsés a Zeykekkel egy széket ülni s nyilván nem is leszek: senki e sorokban u. n. „politikai“ mellékczélokat nem fog látni és minden egy esetre megbocsátandónak vélem ama kijelentésemet, hogy e felett legalább is „gondolkozni“ ajánl-

latosnak tartom, első sorban az enyedi tanárkar részéről. Ha hegyes lenne a pennám és éles a nyelvem, mindakettőt visszavágnám, hogy ne vegye számba az enyedi kollegium „Előljáróságának“ tagjait — tanár és nem tanár — hivatás szerént, legalább ez egy alkalommal ne. Egy röplapot is mutattak, melyben az enyedi előterjesztés „egyhangu“ elfogadása mellett ágitáltak. „Egy“ szó azonban külön inditványt terjesztett elő. Kálvinistaságban nem akarom az enyedi kollegium és a szamosujvári gimnázium között a párhuzamot elvonni. Bátorsággal jegyzek azonban a magam részéről annyit, külön vélemény gyanánt is, hogy az én lelkemben „Enyed“ kálvinista *ideál*, épen mint Patak és Debreczen, de iskoláját ma csak gimnáziumnak látom. Es igazán nem látom ott, ahol 1877. óta velem együtt minden erdélyi kálvinista vágyik látni. Sőt — bár lélek szerint — örvendek az 5600 koronákban — alázattal kérek bocsánatot azoktól a kiket illet — hogy mondjak annyit, ez tán nem minden?! Az a nap pedig szintén nehéz nap vala.

Jött aztán a „Szászvárosi Egyházközség Igaza“; a közgyülési hangulatba — azt mondják — az ment át, hogy az enyedi tanárok után fölvonulnak teljes fegyverzetben a szászvárosi tanárok. Pedig a tárgysorozat nagyenyedi Előljáróságot és szászvárosi egyházközséget jelzett — ez hát az igaz. Két felebbezésről volt szó: az Egyházközségtől az Igazgató-Tanácshoz, az Igazgató-Tanácstól a Kerülethez. Otthon az egyházközségben küzdött egy 6 tagból álló kisebbség a pappal együtt az egyháznak egyik igaza mellett; egy 52-től 16-ig váltakozó többséggel, mely a másik igazát akarta. Mondjon akárki akármit, előbbre helyezem azt az igazat, amelyiknek hivei végig kitartanak, ha kisebbségben vannak is, mint annak a többségnek igazát, a melynek hivei felen alulig hullámzanak; mert csaknem azt a benyomást teszi a távoli szemlélőre, hogy néha „igen kaphatók“, néha meg nem „kaphatók“. Ilyen igazsága még Pilátusnak is volt; de meg kellett mosnia utána a kezét. Az u. n. többség uj telket akart kicsinyben az uj első papnak, a kisebbség meglevő nagyobb területen, de egyenlő telken és épületben akarta elhelyezni mindkét papját, de mathematikai professzorok a+b-ben kimutatták hajszálnyi pontossággal, hogy 500 és még valami, kevesebb mint 300 és még valami: viszont, hogy a templom melletti telek helye (talán a piaczon) nem olyan előkelő, mint a sikátor. Valamiképen az u. n. kisebbség egyenlősiteni akarta a két papi állást, ugy pedig, hogy pár év mulva a kispap is akkora fizetést kaphatott volna. mint most kapna a nagy. Győzött azonban az enyedi esperes érvelése, hogy legyen egy fényes ember a szászvárosi első papban, Erdélyben; vannak azonban nagyralátó férfiak, akik 500 fényes embert óhajtanak együtt szószekeinken. Döngött az autonomia védelme. Ritka alkalommal hangzik el annyi lelkes beszéd. Magyar egyházunknak régi dicsősége a Capitulumban. Oláhoknak fényes palotái most. Szászok fensősége stb.

Ameddig a beszédek hangzottak, azt mondják, hogy mindenki a szólónak adott igazat; sokan azonban nem fojthatták vissza a tudatot, hogy a legszebb szónoki figurák csaknem megerőltetéssel azon voltak, hogy ki ne mondják, a mit kerülni kell s vigyázzanak arra, a mit „meg“ kell kerülni. Nem tette fel senki az eh. község igazának védőihez, lelkesedésükben a kérdést, hogy amikor az első papi telket, mely 2 holdnál nagyobb volt — előkelő helyen — eladták (örök áron), akkor nem volt nekünk autonomiánk stb. stb.. Isten őrizzen mindenkit a föltevéstől, hogy a *„szászvárosi egyházközség igaza“* lelkes védőinek szájában és szivében egy és csaknem ugyanazon tárgyban „kétféle“ igazság lenne. Beleszólott a vitába — azt mondják — a püspök is és sok helyt visszatetszést szült. — Én se szivesen hallgattam volna, ha ott lettem volna. Azonban azt mondják, a püspök volt szászvárosi pap is, akkor aztán vajjon nem elengedhetetlen kötelessége volt-é legjobb tudása szerént védelmezni neki is, volt egyházközsége „igazait“?! Csakhogy ugy tetszik nekem, nem használta ki az ékesszólás ama fegyvereit, melyek *kerülni* és *megkerülni* akarják az igazat. Akadt pártatlan itélő, aki mondja, hogy miden szava vérző igazság volt. Az a körözött, nyomtatott igazság elveszhet még, a volt szászvárosi pap igazságára még rákerülhet a sor. Jámbor lélekkel mondom, az „igazsághoz“ nem kell körmönfont szónoklat, különösen nem olyan, amelyik egyebet mond és egyebet gondol. A püspök és igazgató-tanács leszavazását nem sajnálom, néha egészséges vérkeringést szerez. De az okokat mély fájdalommal nézem s azért nem kivánok Anyaszentegyházamnak több ilyen közgyülést: mert ezek ***nehéz napok*** valának.

Pásztor.

A püspöki jelentésből.

A romániai egyházmegye.

(Folytatás.)

A romániai egyházmegye két anyaegyházközséget (Braila és Bukarest) és három lévita egyházat (Galacz, Pitest és Ploest) foglal magában.

Ez anyaegyházközségekben rendes lelkészek végzik az egyházi teendőket s lelkészi funkciókat. Fizetésük 3000 frank. A lévita egyházközségekben okleveles tanitók nyertek alkalmazást s akik a kolozsvári theologiai akadémián a lévita vizsgát is leteszik, azok felhatalmazást nyernek a lelkészi teendők végzésére is. Ezek fizetése évi 2400 frank. Ők vezetik a gyülekezetet s végzik a népiskolában a tanitást.

A vidéki tanitók fizetése, ha lelkészi teendőket nem végeznek 2000 frank. Ilyen csak egy van: a

brailai tanitó. Galaczon, Pitestben és Ploesben léviták vagy lelkésztanitók müködnek.

1. A vidéki iskolákban a fiuk és leányok együtt, egy teremben tanulnak, de Bukarestben a romániai törvény az együttanitást itt nem engedi; tehát intézkedni kellett nekünk is, hogy az 5000-nél több lelket számláló egyházközség hiveinek leánygyermekei részére mindenáron külön iskoláról gondoskodjunk. Három éven keresztül mindent elkövettem, hogy egy arra való telket, vagy épületet vásárolhassunk, de a Német Sándor esperes tehetetlensége miatt nem sikerült. Végre a mult év nyarán személyesen men tem Bukarestbe és sok nehézséggel és akadálylyal megküzdve, tiz napi otttartózkodási idő alatt sikerült egy központi telket megvásárolni 60.000 koronán. Azonnal tervet készittettem s intézkedtem, hogy az épités kezdetét vegye s ha lehet az uj iskola helyiség már 1904. október havára készen legyen, uj akadályok merültek fel s az épités csak jóval később volt megkezdhető.

2. Az uj iskolaépület, a melynek megépitése 45 ezer frankot meghaladó összegbe került — örömmel jelentettem — immár készen áll s benne 2 tanerő vezetése mellett 190 leánytanuló nyer oktatást. A leányiskola épületében nyernek benlakást a tanitónők is. Ugyanerre a telekre (2000 méter terület) kellene megépiteni még egy óvodát is, de anyagi erő hiányában még várnunk kell a jobb időkre.

A fiuiskola a régi helyén, a templom telkén maradt. Ennek az iskolának ugy a tantermei, valamint udvara és játszótere fölöttébb szük, kibővitésre volna szükség. A szomszédtelek eladó. 50—60 ezer frankon meg is volna szerezhető s evvel a fiuiskola kibővithető.

A fiuiskolánál ez idő szerint három férfi tanerő müködik, fizetésük lakáson kivül 2400 frank és öt izbeli ötödéves korpótlék.

3. Örömmel jelenthetem, hogy a romániai egyházmegye iskola-ügyeinek rendezése befejezettnek tekinthető és a rendezésnek már eddig is azt a kedvező eredményét látjuk, hogy a jobb tanulók elvégezvén odabenn a népiskolát, a tanulást tovább folytatni erdélyi iskolákba jönnek. Brassóban az állami pol gári leányiskolában tanul kiváló szorgalommal 4 leány tanuló, kolozsvári gimnáziumunkban 2 tanuló szintén szorgalommal és jeles eredménynyel, a nagyenyedi kollegiumban 14 tanuló, de ezek már kevésbbé kielégitő eredménynyel.

4. A romániai egyházmegye vezetését Német Sándor bukaresti lelkész elmozditása után, kinek ottléte csak a zavart növelte, Ujvári István volt harasztosi lelkész, mint esperes vette kezébe, akit ezen állásra 1904. szeptember havában neveztem ki. Az összes egyházi és iskolai ügyek az ő hatáskörébe tartoznak, kötelessége lévén minden esztendőben, ha szükséges többször is, személyesen látogatni nemcsak az anya- és lévita-egyházközségeket, hanem a szórványokat is, hirdetvén mindenütt, ahol megjelenik Istennek igéjét és mindent elkövetvén, hogy idegenbe szakadt hiveink az egyháznak és a nemzetnek megtartassanak. — Ujvári tehát az egész egyházmegye lelkipásztora; a bukaresti egyházközségben a lelkészi teendőket Tóth Gyula helyettes lelkész végzi. Ugy Bukarest, mint Braila ennek az évnek őszén fogja megválasztani rendes lelkipásztorát.

Örömmel és a román kormánynyal szemben a köszönet kinyilvánitása mellett jegyzem ide, hogy eddigi müködésem elé Románia semmiféle aggasztó akadályt nem vetett. Megkövetelte, amihez joga van. Mi kivánságának eleget tettünk, haladtunk tovább és folytattuk a zajtalan, de áldásos munkát.

5. A romániai egyházmegyében sem az egyes egyházközségeknek az egyházmegyéhez való viszonya, sem az egész egyházmegyének helyzete az erdélyi egyházkerülettel szemben eddigelé még szabályozva nem volt. Ez a szervezkedés is immár munkában van és remélem, hogy megerősités végett még ebben az esztendőben a méltóságos Igazgatótanács elé kerül. Atalán ki kell jelentenem, hogy a mióta Ujvári István ott áll ezen egyházmegyénk élén: a dolgok a rendes kerékvágásba tértek minden irányban. Az ő ügybuzgósága, tapintata, tudása és helyes érzéke az ügyek elintézésében a sikernek biztos záloga.

6. Még nem tudjuk, hogy Romániában hány magyar s ezek között hány református és hány más felekezetü él és egészen biztosan megállapitani ezután sem leszünk képesek. Csak nehány adat feljegyzésére szoritkozom tehát, a melyekből a népességre némi következtetés vonható.

A romániai e. megye területén fekvő református hat felekezeti iskolában összesen 434 tanuló nyer oktatást. Magyar róm. kath. iskola összesen 10 van, ezekben a tanulók száma 774.

Magyarajku tanuló a református iskolákban 419, a róm. katholikus iskolákban 708, összesen magyarajku 1127.

A megejtett, de nem elég teljes családkönyvi feljegyzések szerint a Romániában élő református, illetőleg protestáns vallásu hivek száma 5985, de tekintettel az elszórtan élő hivekre, valamint arra is, hogy pl. Bukarestben pontos összeirást eszközölni felettébb nehéz, ennek a számnak kétszeresét véve, állithatjuk, hogy a romániai egyházmegye területén élő, magyarajku protestánsok száma meghaladja a tizezret, valamint a szintén magyarajku róm. katholikusok száma is megüti a 20 ezeret s igy az itt élő magyarok számát legalább harminczezerre tehetjük, a miből legalább kétharmad Bukarestre esik.

(Folyt. köv.)

Közgyülés után.

(Szemlélődések.)

II.

(Folytatás.)

A közgyülés első napjának „eseménye“ a püspöki jelentés volt. Általában véleményem szerint közgyüléseinknek az érdeklődésre leginkább számot tartó tárgya mindig a püspöki jelentés kell, hogy legyen. Mert mi, a közgyülés tagjai, csak egy-egy darabját látjuk s azt sem mindig az egyetemes egyhás nézőpontjából tekintve, egyházi életünknek. A püspöknek áll módjában arról a magaslatról nézni egyházunk életét, a honnan az egész mezőt legkisebb zúgáig beláthatja s ő is van hivatva egyszersmind ebből a legmagasabb nézőpontból vizsgálni az egyházi élet jelenségeit s ő van hivatva ebből a magasabb nézőpontból itélni is meg. Természetes tehát, hogy ennek a jelentésnek lelkiismeretesnek, minden figyelemre méltó mozzanatot felölelőnek, feltüntetőnek, őszintének kell lennie, hogy hű képe álljon előttünk egyházunk életének.

A kép bizony, egyházi életünk képe, a mely a püspöki jelentésből előnkbe tünt, örvendetesnek, vigasztalónak nem mindenben mondható. Annyi sebből vérzik anyaszentegyházunk. Anyagi erő hiánya, áttérések, reverzálisok, sektáskodásra hajlandóság, közönyösség és mind e bajok egyik főforrása: mert a vezetők egy részéből hiányzik a lélek, a mely éltet és elevenit.

Lehet, hogy a főpásztor szándékosan kereste a Rembrandti szineket. Lehet s bizonyosan vannak, a kiknek keserüséget hagyott szivében a kérlelhetetlen szigor, a melylyel e sebeket feltakarta a jelentés. Ám az szólott igy, a kin a legnagyobb a felelősség s aki teljes mértékben átérzi felelőssége sulyát; a kinek a munka a szórakozása s a kit láthatólag emészt az egyház buzgó szerelme. A ki tudja azt, hogy neki, az őrállónak szava messzi elhallatszik: meghallják még a szunyadók is.

És kérdem: vajjon a tétlen, tunya elégedettség, a tetszés keresése, a népszerüség áhitozása, a hiuság legyez-

getése, a gőgös elbizakodottság vitte-é előbb s viszi-é folyton czélja felé anyaszentegyházunkat, vagy a meglevőkkel való elégedetlenség, a jobbra, tökéletesebbre törekvés és sarkalás?

Hallottam nehézményezni, hogy egyeseket megnevezetten rótt meg a jelentés. Hát azok bizonyosan nagyon is rászolgáltak. A mi pedig az általánosságban mondottakat illeti, hát édes feleim, vegyük mindnyájan magunkra, mert lelkiismeretünk birói széke elé állittatva, alig hiszem, hogy lenne valaki, a ki elmondhatná magáról, hogy mindent elvégzett, amit ilyen nehéz időkben joggal elvárhatott tőle az egyház.

A mit már én a magam részéről ennek a jelentésnek felolvasásánál elengedtem volna, az a nagy nyilvánosság volt. Ezek a dolgok a mi kebli ügyeink, ahoz a nagy nyilvánosságnak semmi köze. Pedig a mi közgyüléseink tulságosan is nyilvánosak. Sehogy se tudom megérteni, hogy mi szükség van arra, hogy egy egész sereg riporter rohanja meg mindig a közgyülés termét. De nemcsak elfogadjuk, hanem még diszhelyet adunk nekik az elnöki emelvényen, egysorban a püspökkel és a kerületi főgondnokokkal. Nem hiszem, hogy a képviselőházat kivéve valahol ilyen erősen dédelgetnék a hirlapok tudósitóit. És nem csalódom, a mikor azt mondom, hogy ez a diszhely még abból az időből maradt reájuk, a mikor közgyüléseink nem annyira az egyháznak, mint inkább a nagy nyilvánosságnak dolgoztak. Az egyház gondoskodhatik a lapok rendes tudósitásáról, ám akik esetleg ellenőrzés szempontjából akarnak hirlaptudósitói minőségben jelen lenni, elégedjenek meg, ha a padokban meghuzódhatnak.

Azzal sem tudok sehogy sem rokonszenvezni, hogy akárki bejöhet a közgyülési terembe, ha kifogás alá nem esik a kabátja. Bejőnek egyetemi hallgatók, gimnáziumi tanulók, bejöhet biz oda boldog, boldogtalan, egyházunkhoz tartozó, nem tartozó: bejőnek némelykor, hátha akad valami skandalum. Még a tanácskozásban is részt vesznek, kifejezést adva tetszésüknek vagy nem tetszésüknek. Sőt, hogy a nyilvánosság teljes legyen, a karzatot nem egyszer diszes hölgyközönség foglalja el, akár csak a képviselőházban.

A közgyülés szervezetének remélhető átalakitásával, ugy hiszem, e tekintetben is fog intézkedés történni; nem ártana azonban addig is tenni valamit ennek a felettébb való nagy nyilvánosságnak a korlátozására.*

Hogy erre mulhatatlanul szükség van, meggyőzött erről először az, hogy a püspöki jelentésnek volt egy pár helye, a mi határozottan nem való volt ilyen nagy nyilvánosság elé, ahol mások is voltak és pedig nagy számban, a kik nem csak hogy nem voltak közgyülési tagok, de még csak egyházunk hivei sem s a kik egészen más indulattal hallgatták azt a jelentést. Nem az egyház érdekében szerettem volna ezuttal a nyilvánosság kizárását — mert a mi egyházunknak nincs titkolni valója — hanem azokért, a kikkel szemben keményebb hangot kellett használni a jelentésnek. Kivánatosnak tartom a nagy nyilvánosság korlátozását azért is, mert régóta tapasztalom, hogy ez a nagy nyilvánosság nem egy hiu embert csábit arra, hogy otthon elkészüljön egy-egy méteres hosszu beszédre; holott itt nem ékes szónoklatokra van szükség, hanem komoly tanácskozásra. De szükségesnek látom harmadszor azért is, mert némelyek a vita hevében, a szenvedélytől elragadtatva indulatukban olyan hangot használnak, olyan magatartást tanusitanak, a mi semmiképen sem szolgál az egyház féltett helyeire állitottak iránt tartozó tisztelet emelésére.

Még pedagogiai tekintetekből is tudnám indokolni ennek az intézkedésnek szükségét, a mennyiben ezen a közgyülésen történt meg a pedagógia nagyobb dicsőségére, hogy gimnáziumi tanulók gyönyörködhettek (ha nem botránkoztak meg rajta) abban az isteni jelenetben, a mikor két tanáruk tisztán „kollegiális szeretetből“ (és Isten őrizzen, hogy valaki itt bosszura gondoljon) szakszerü (!) birálat alá vette egy harmadik tanáruk munkálatát, az „elvtársak“ folytonos biztató kelyeslései között nevetségessé igyekezvén tenni őt is, munkálatát is, — mondom — a pedagogia nagyobb dicsőségére.

Ceterum censeo . . . a közgyülés nagy nyilvánossága megszüntetendő. Ha azonban ez nem lehetséges, de a püspöki jelentés s a fontosabb kérdések tárgyalása idejére mindenesetre zárt ülést kell kérni. Ha erre nézve a jövő gyülésig nem történik intézkedés, e sorok irója fogja erre a javaslatot megtenni.

Közgyülési tag.

(Folyt. köv.)

* A nyilvánosság — véleményünk szerint — nem csak nem korlátozandó, de megbecsülendő és a sajtó érdeklődése *érdeme szerint* méltánylandó, a mit *az objectiv igazság* szolgálata állapit meg. Szerk.

Egyházkerületi közgyülésünk lefolyása.

(Folyt. és vége.)

A vasárnap egészen *a papszentelés* ügyének volt szentelve. A kibocsátott ifju lelkészek névsorát máshelyt közöltük. Itt csak azt emlitjük meg, hogy a gyülés hangulatához képest, ez sem mehetett kalamitás nélkül. Vagy két ifju lelkésznek iratai nem voltak rendben s hevenyészett kérvényét — a mi a szabályoknak meg nem felelt — ott helyben nyujtotta be az egyik. Szabály szerint tárgyalható, sőt előterjeszthető sem lett volna, a mi azonban nem volt akadálya annak, hogy hosszas vita ne kerekedjék a dolog felett izgalmas közbeszólásokkal, s hogy e pontnál is oly félszeg határozat ne keletkezzék, hogy mig az egyiknek kibocsáttatása engedélyeztetett, a másiké megtagadtatott. Sőt a dolognak még a helyi sajtóban is folytatása kerekedett, miután az „*Ujság*“ ugy referált a dologról, hogy „a püspök 30 frt le nem fizethetése miatt megtagadta tőle a felszentelést.“ Hiába rektifikálta a tudósitást maga az érdekelt ifju lelkész az „*Ellenzék*“-ben: az „Ujság“ ennek daczára is „*fentartotta*“ tudósitása helyességét. Valóban kérdésbe tehető, hogy az *ilyen* sajtó képviselőjének van-e helye, sőt előzékenységgel „fentartott helye“ a közgyülési teremben?!

A kiállott izgalmakért bő kárpótlást nyertünk *a papszentelési ünnepélyes istentiszteleten* s csak sajnálhatjuk, hogy a kései kezdet miatt sokan eltávoztak a begyültek közül előre. Az ünnepi predikátor *Bodor* János zágoni lelkész volt. A kik ismerték az ő nemes egyéniségét, igazán mély, keresztyéni jellemét, apostoli lelkesedését, kiváló irói és szónoki talentumát, gazdag lelkipásztori tapasztalatait s ifju szolgatársait oly nagyon szerető szivét: előre tudták, hogy nem közönséges lelki épületben lesz részük. Jánosi textuson (Ev. 21. 15—17.), jánosi lélekkel felépitett gyönyörü predikációja, a mi bajainknak legfőbb orvosságáról, a „Krisztus szeretetéről“ szólott. Oly jól esett a lelkeknek a jánosi szelidség hangja az Ilyés és Jeremiás ostromló tüze mellett. A beszédről külön nem szólunk. Lapunk szerencsés volt leközölhetni. Csak azt jegyezzük meg, hogy külön füzetben is megjelent a „Szeretház“ javára. Ifju papjaink, mint homiletikai mintapredikácziót tanulmányozhatják. Az imákat és kibocsátóbeszédet maga a Püspök ur tartotta, a nála megszokott gondolatgazdagsággal és erőteljes előadással. Az eskü elhangzott, a szép szertartás véget ért s a közgyülés tagjai, az Ur szőllőjének hivatalosan kibocsátott uj munkásaival megnövekedett számmal tisztelegtek a főgondnoki karnál és Püspök urnál.

A délután pedig folyt az előkészület a hétfői napra.

A hétfő *Szászváros* napja volt. Ugy látszott, hogy az izgalmak itt érik el tetőpontjukat. Mintha erre készültek volna. Gyors egymásutánban peregtek a tárgyak. Elrendeltetett, hogy *a nagyenyedi képezde gyakorló iskolájának tanitói* állása betöltessék. A *gimnáziumi évzáró* vizsgák tartásának módja szabályoztatott. A *dézmakárpótlási* eredetü tőkék kiegészitése végett 1886-ban elrendelt sorsolás beszüntettetett. A *nagyteremi* egyházközségtől filiája, *kisteremi* különválasztatott. A *Bocskay-ünnep* megtartása tárgyában kelt előterjesztés ismerteti a konvent idevonatkozó határozatát, t. i. hogy a bécsi békekötés és Bocskay

István halálának háromszázados évfordulója országosan megülessék. A konvent megiratja Bocskay életrajzát, mely az ünnepélykor szétosztandó. A kerületi közgyülés elrendelte, hogy minden egyházközségben hálaadó istentiszteletek, aztán előadások s felolvasások tartassanak. Az u. n. *br. Wesselényi Róza-alap* kamatának felhasználása tekintetében azt rendelte a közgyülés, hogy azok népiskolák segélyezésére és iskolai könyvtárak szervezésére fordittassanak.

A tordosi e. község felebbezését a szászvárosi evang. *capitulum* alapszabályai tárgyában, közgyülés elveti s az ig.-tanácsi előterjesztés értelmében a két e. község további kapcsolatát mondja ki.

A *görgényi e. megyének* az egyházmegyei *tanácstagjai* számának emelése iránti kérését a közgyülés nem teljesiti.

Most következett a *szászvárosi* eh. község két felebbezett ügyének tárgyalása: a *papilakások ügye és a két papi állomás dijlevele egyenlősitésének kérdése.* Ez ügyben már mindenkinek kezében volt „A szászvárosi egyházközség igaza“ s az erre *dr. Kádár* János előadó által adott „Válasz....“ cz. röpirat. A dolog eléggé meg volt világitva mindkét oldalról. Megpróbáljuk a különben bonyolult ügyeket *főbb* vonásaikban a következőkben rajzolni:

A szászvárosi e. község gyönyörü 2½ holdas I. papi telkét még Sylvester D. papsága idején az ő és nehány társa minden ellenzése daczára, hatalmas agitáczió után a kollegiumi tanárok részéről, eladta az ottani Kuun-kollegiumnak uj épület emelésére 40 ezer koronáért. Az Ig.-tanács a vásárt jóváhagyta, anélkül, hogy ezzel kapcsolatosan azonnal az új lakás kérdését is megoldatta volna, a mi nem is volt aktuális, mivel az átadás csak a Sylvester halála idejére volt kikötve. Ez váratlan gyorsan bekövetkezett a dr. Bartók II. pap püspökké választatása után. Mindkét papi állomás megüresedve lévén, a II. papság *Baczó* Mózes ottani h. tanárral töltetett be, majdnem egyhangu meghivás utján. Ő látta el az I. papi helyettesitést is nemcsak az özvegyi kegyidő alatt, hanem azután is, egész mostanig, mivel az Ig.-tanács ennek lejárta után is az e. község kérésére kétszer adott engedélyt az I. papság betöltése elhalasztására. Baczó pedig helyettesitési dijait az e. községnek adta templomujitási alapul. Közben nem nagy sietséggel, de annál növekvőbb nehézségekkel folyt az első papi lakás kérdésének megoldásán a tárgyalás. Ennek a során vetődött fel a megoldásnak az a módja, hogy a II. papi telekre épitsék az első papi lakást is és pedig ugy, hogy háttal egymásnak vetve ujra épitsék a II. papi lakást is, mely most nem nagyon modern és nedves is, habár 5 szoba és járulékaiból áll s egyben tanácstermet, hivatali helyiséget stb. oldjanak meg az épitkezéssel. A ketté osztott telekből az udvarokon kivül igy is 500 □öl marad egyenként kertnek, a mi szomszéd-telkekből esetleg növelhető. E terv az e. községben egyszer el is fogadtatott, de ugy látszik nem megnyugvásra s igy a kérdés tovább is nyilt kérdésnek tekintetvén, folyt tovább a megoldási kisérlet, de dülőre jutni sehogy sem tudott. Ezenközben kezdték sürgetni az I. papság betöltését az egyház hivei, ha a lakás kérdését meg tudják addig oldani, azzal; ha nem, évi 1000 korona lakáspénzzel a fizetésen felül. Az Ig.-tanács arra való hivatkozással, hogy az I. pap nem vándorolhat bérházról-bérházra, a papi állomás kihirdetését, a természetben való lakás kérdésének megoldásától tette függővé, azzal kapcsolta össze. Az egyházközség erre ujra kisérletet tett a papi telek megoldására. Elhatározta, hogy egy távolabbi utczában levő kisebb 400 □öles telken — melyet alkalomadtán bővit vásárlással — épit egy lakást, azzal a számitással — a mit az e. megyei forum határozatul is mondott ki — hogy ez lesz a II. papilakás, a jelenlegi II. papitelek pedig az I. papé, ha mindjárt a mostani II. pap halála után is, kit — ha önként át nem költözik — szerzett jogaiban nem háborgat. Az Ig.-tanács nem járult hozzá e tervhez, hanem a felebbező kisebbség azon tervét fogadta el, hogy a két lakás együtt s egyformán épittessék fel a mostani II. papi telken.

Az egyházközség most már még nagyobb erővel állott ellene e tervnek s többszöri felirattal végre kivitte, hogy az Ig.-tanács elállott a papi lakás és I. papi állás betöltésének együttes megoldásától. Az épitkezés ügye függőben hagyatni terveltetett, mig be nem töltetik az I. papi állás. Azonban a betöltés körüli előkészületek során uj nehézség támadt. Az I. papi dijlevél 3000 frt fizetésről szólt, a másodiké 2200 forintról, mindkettő dézmakárpótlás.

Vitus Lajos presbiter és *Baczó* II. lelkész inditványba tették, hogy a két állás javadalma uj rendszerre fektettetvén, egyenlősittessék és pedig ugy, hogy 4000 kor. alapfizetéssel kezdve 5 izben való 400—400 koronás ötödéves pótlékkal, 25 évi szolgálat után, 6—6 ezer koronára emelkedjék. Az e. község tulnyomó többsége által visszautasittatott e terv, a kisebbség felebbezése folytán az e. megyei tanács azon véleményével került az Igazgató-tanács elébe, miszerint „daczára annak, hogy a papi fizetések egyenlősitésének nincs ellenére, a tulnyomó többség kivánságára a statusquo fentartása kivánatos.“ Az esperesi kisérőirat azonban *okvetlenül* szükségesnek tartja az egyenlősitést, mert csak ezzel szakad vége mindazon bajok forrásának, a melyek az e. községet ősidőktől fogva emésztik. Az Ig.-tanács azt elvileg el is fogadta s utasitotta az e. községet, hogy aszerint járjon el. Az egyházközség azonban megfelebbezte az Ig. tanácsi határozatokat mindkét ügyben a ker. közgyüléshez. Indokai közt a legfőbbek a javadalmak alapitványi természete (dézma) és az egyh. község autonomiájának védelme, a felsőség nem ellenőrző, hanem intézkedő eljárásával szemben. Az Ig.-tanács az alapitványt az egyházközség számára vindikálja, ami jogot ád neki az eddigi állapot megváltoztatására s felebbezés folytán az Ig.-tanács beavatkozására, a változtatást pedig czélszerüségi okokkal támogatta.

A vita igen szenvedélyes volt. A papilakás kérdésével kezdődött. A felebbezés érdekében szóltak *Simon* Ferencz szászvárosi tanár, *Bedőházi* János, *Fogarasi* Albert, *Jancsó* Lajos esperes, *Dósa* Dénes, *Fodor* Gyula, *Mezei* Albert mindannyi az egyh. községi autonomia védelmére. Az Ig.-tanács álláspontját védték *Vékony* Ferencz, *dr. Both* István, *Barabás* József, *Bartha* Lajos esperes. Hatalmas nagy beszédet mondott ennek védelmére különösen *Bartók* György püspök. Egész beszédének tenorja az volt, hogy itt elvi szempontok köpenyege alatt személyes hajsza foly a mostani II. pap ellen, a kinek derékségéről élénk szinekkel festett képet rajzolt és viaskodott nem egyszer éles személyi vonatkozásig ment erővel a személyi rugó ellen. Felidézte a küzdelemnek azon régi fázisát is, mikor a szászvárosi tanárok, élükön *Dósa* Dénessel, az első papságból két tanárságot akartak alakitani, a mi *Dósát* személyes kérdésben való replikára hivta ki, hogy akarta ugyan, de az autonomikus ellenállás előtt meghajolt és nem felebbezett. Személyes felhivásra szólalt fel *Fodor* Gyula a szászvárosi főgondnok is, személyes éllel személyes élt állitva szembe.

Az izgalmas vita főleg a *Mezei* Albert felszólalása sulya alatt, ki az egyházközségi autonomia védelmére tört lándzsát s az Ig.-tanács jogkörét a határozatok törvényes keletkezésének védelmére szoritotta, az egyházközség felebbezésének javára dőlt el.

Ezzel el volt döntve *a két papi állás javadalmazásának egyenlősitési* kérdése is. A nagy többség nem volt hajlandó a kérdés személyi vonatkozásait érvé-

nyesülni engedni, az egyházközségi autonomia elvi szempontja elemi erővel követelt érvényesülést s a felebbezésnek hely adatott. Az az elv domborodott ki győztesen, hogy az autonomia lényegének megsértésével, a többségi akarat ellenére még czélszerü dolgokra sem lehet kényszeriteni. Helyes elv, mely az Igazgató-tanács felelősségét s igy beavatkozását is nagyban korlátozza, de annál inkább fokozza az alsóbb autonomikus hatóságok felelősségét.

A vihar elült egyidőre s a következő kérdéseknél már csak azok ellenzékeskedtek, a kiknek ez már megszokott kenyere. A *maros-csapói* és *maros-ugrai* társult egyházközségek külön-külön megkapván a kongruát, az Ig.-tanács önállósulásukat elrendelte. Csapón nem lévén még papilak, továbbra is társviszonyuk fenntartását kérték *Nemes* Arpád papsága alatt. *Bedőházi* János pártolja a kérvényt, de a közgyülés *Nagy* Domokos esperes inditványa értelmében az Ig.-tanács javaslatát fogadja el, négy évi halasztást adva az uj berendezkedésre. Az Ig.-tanácsi álláspont győzött a *görgényi egyh. megye* azon felebbezésével szemben is, mellyel elvettetni kivánta az Ig. tanács azon határozatát, mely az egyházmegyei tanácsot kötelezte azon perköltségek hordozására, melyek abból származtak, hogy a kerületi szabályoktól eltérőleg a gernyeszegi egyházat a kisfülpösi egyház elleni követelésével polgári perre utasitotta. A felebbezés álláspontját nem tudta elfogadtatni a közgyüléssel még oly kedves szónok sem, mint *Kiss* Lajos a görgényi főjegyző, sőt megtörtént, hogy az egyházmegye esperese is a felebbezés ellen szavazott, ki — magyarázatul — egyben a gernyeszegi pap.

Tárgysorozaton már ezek után csak a bizottsági jelentések maradtak, a melyek ősi szokás szerint nagyobb viták nélkül szoktak tudomásul vétetni, hiszen komoly bizottságok lelkiismeretes munkái. Az első pont most is ugy indult. A *közalapi kérvények felajánlása* Kenessey Béla referádájában szó nélkül elfogadtatott. Nagyobb segélyre aljánltattak: *Ráton* paplak épitésre 1200 kor. *Sárvár* iskola épitésre 1000, Mező-Záh templomrenoválásra 600, Nagysolymos paplak épitésre 500 korona tőkesegélyre; más egyszersmindenkori segélyre 27 egyház 2—800 kor.

Az *Ig.-tanácsi ügykezelésről* is a legnagyobb elismeréssel szólott a vizsgálóbizottság, melynek jelentése örvendetesen vétetett tudomásul. Az *Ig.-tanács közigazgatási jelentésénél* azonban már ujra gomolyogni kezdtek a fellegek. Maga a vizsgálatra kiküldött bizottság a jelentés tudomásulvételét ajánlotta, ha a borosbocsárdi püspöki birtok eladásával kapcsolatos 3000 korona bérleti kárpótlásra nézve megnyugtató felvilágositások adatnak. *Bedőházi* János azonban más oldalról is kivánta bolygatni a dolgot. Hogy volt-e az Ig.-tanácsnak joga a kerület előlegesen ki nem kért engedélye nélkül elidegeniteni a birtokot? Mindenesetre örvendetes dolog, hogy a kerület gazdálkodását ujabban élénk figyelmükre méltatják épen arról az oldalról, a hol korábban az Ig.-tanács milliókra menő értékváltoztatásait szó nélkül részesitették utólagos jóváhagyásban, az anyagi felelősség minden kikötése, annál kevésbé érvényesitése nélkül. Határozottan kivánatos, hogy a ker. közgyülés saját felelősségének tudatában, ne csak közjogi gravamenekre utazzék, hanem a legéberebb figyelemmel kövesse a kerület anyagi ügyeit és annak kezelését is; mert hiszen azt a viszonylag meglehetős méretekben emelt államsegélyt, a mellyel a többi kerületek előhaladásukra munkálhatnak, minálunk már évek óta elnyeli a kerület költségvetésének deficitje, ez a rettenetes Moloch, mely épen a ker. gyülés felelősségérzetének korábbi ellanyhulása folytán jött a nyakunkra. Igenis, helyes, hogy szakitsunk immár azzal a kényelmes, de — a mint az eredmények mutatják — annál veszedelmesebb methodussal, mely az anyagi ügyek kezelését is a puszta bizalom kérdésének nézte. Tessék csak a számadásoknál és költségvetéseknél a kétszerkettőt alkalmazni, a szerződést és a nyugtát nézni, rovatot és dátumot vizsgálni, ellenőrizni és ellenőrzést felülvizsgálni: az Ig.-tanács nemcsak örömmel veszi ezt, de kéri, várja s ebbeli kötelességeire minduntalan felhivja a közgyülés figyelmét. Az Ig.-tanácsnak nincs és nem lehet takargatni valója. Ez esetben is a legőszintébb nyiltsággal adta meg a felvilágositásokat maga a Püspök ur. Kitünt, hogy a vásár nagyon előnyös volt a 3000 korona bérleti kárpótlás levonásával is s a birtok legértékesebb részeinek (belsőségek, 10 hold szőllő) megtartása mellett is, az eddiginek kétszeres jövedelmét adja czéljára. A birtokkezelés korábbi kalamitásairól *dr. Sárkány* adott érdekes képet, mig azokkal szemben, a kik a felelősség emlegetése révén reméltek nagyobb emóciót felidézhetni, *Váró* Ferencz utalt arra, hogy az Ig.-tanács készséggel vállalja az anyagi felelősséget e ténykedésért s rámutatott arra az utra, melyet a közgyülésnek követnie kell, ha ezt érvényesitni akarja. Nem akarta; sőt a püspök iránti elismeréssel vette tudomásul ez ügyet a keddi szavazás rendjén

Megcsappant számu hallgatóság mellett — hisz későre járt már az idő — de a tanárság kitartása mellett most inditotta be az egész közgyülés legviharosabb jeleneteit a *Fogarassi* Albert felszólalása, melyet a tanárok péntek-esti értekezlete megbizásából tett *a zsinati sérelmeseknek itélt határozatok* ellen. Felszólalását az Ig.-tanács közigazgatási jelentése azon részéhez füzte, a mely általában az Orsz. zsinat müködését emlitette, de a melyben a zsinat konkrét határozatairól szó sem volt, a mint hogy nem is lehetett, nem állván még sem az Ig.-tanács, sem a közgyülés előtt a zsinat határozatai *hivatalos formában és szövegben*. (A zsinat hivatalos jegyzőkönyve a II. ülésszakról még meg sem jelent!) Alapjában tehát e kérdésről közgyülésünk hirlaptudósitások s egyesek szóbeli értesülései alapján tárgyalt, a mi valóban nem emelte közgyülésünk parlamenti nivóját, a mi felett pedig a hivatottaknak féltő gonddal kellene örködniök. (Nó, de a privát értesülések ugy is nagy szerepet játszottak e gyülés alkalmából!) Fogarassinak különben igen ügyesen és a parlamenti taktika minden eszközével szerkesztett beszéde azon épült fel, hogy az egész közgyülést sorompóba hivja a másfél év előtt, a zsinati törvénytervezet 8. §-a ügyében elfoglalt álláspontja védelmére. Arra igyekezett, hogy e § védelmének taktikájával a tanárok ügyét lehetőleg azonositsa a világi gondnokok ügyével s igy azok támogatását megszerezze. Beszédének sarkpontja a tanárok azon sérelme volt, hogy az uj zsinati rendelkezés a kollegiumi előljáróságok szervezetét ugy állapitotta meg, hogy a tanárok absolut majoritását e testületben megszüntetve, nekik az Előljáróságban csak az összes tagok $^1/_3$ részének megfelelő számu helyet biztositott. (Csak mellesleg jegyezzük meg, hogy a Debr. Prot Lap által emlitett házassági kérdésről szó sem volt a beszédben és a tárgyalás folyamán.) Ügyes taktikával siklott át a mostani szervezet azon visszás vonásán, hogy most 14—18 r. tanár négy világi gondnokkal kiegészitve képezi a tanári-szék első foku felsőbb hatóságát a „Méltóságos Előljáróság“-ot s ugy igyekezett a dolgot feltüntetni, hogy az uj rendelkezés a kollegiumok világi gondnokaival szemben jelenti a legsértőbb bizalmatlanságot. Keserü rezignáczióval és bizonyos vádló szemrehányással emliti fel, hogy az erdélyi zsinati képviselők maguk cserben hagyták a 8. §. mellett kifejezett közgyülési álláspontot, midőn a létrejött változtatáshoz nemcsak hozzá járultak, sőt támogatták azt. Határozati javaslatában annak kimondását kéri, hogy a ker. közgyülés *tiltakozva* a zsinatnak a kollegiumok szervezete és kormányzata ügyében

hozott határozata ellen megujitja a másfél év előtt a zsinati törvénytervezet 8 §-a tárgyában hozott határozatát.

Azokat a heves jeleneteket, melyek e javaslat benyujtását követték, kétségen kivül a „tiltakozás“ szó okozta. Elsőnek *Váró* Ferencz nagyenyedi tanár vállalkozott — a mint mondta — egy ily tervszerüen szervezett mozgalommal szemben a zsinati törvényes álláspont védelmére nem csak a maga, de több tanártársa nevében is. Meggondolandónak tartja, hogy az elnökség egy ily határozati javaslatot szavazásra bocsáthat-e, mikor az egy hivatalos testület részéről, a törvényes felsőség határozatával szemben való *tiltakozás* folytán *forradalmi* lépést jelentene. Az erős, bár őszinte és igaz szó nyomában kartársai ifjabb elemei oly jeleneteket rendeztek, hogy az elnökség a rendet csak nagy nehezen volt képes helyreállitani, hogy *Váró* tanár beszédét folytathassa. Ennek során szónok a most érvényben levő egyházi-törvények világos rendelkezéseivel mutatta ki, hogy a zsinat az idevonatkozó határozattal az erdélyi alkotmányt biztositó §-t nem érintette, hanem a törvény által biztositott hatáskörében járt el, midőn a köznevelési szervezet és kormányzatnak mind az öt kerületben való egységes rendezésére nézve most maga hozta meg azokat a határozatokat, a melyekre már a 10 év előtti zsinat kötelezte volt az erdélyi kerületet, de a melyet — egy sikertelen részleges kisérlettől elktekintve — e kerület be nem váltott, sőt épen e kisérlet bizonysága szerint, saját autonom hatáskörében beváltani a többség egyenesen nem is akart. Pedig, hogy e követelmény beváltását nemcsak a fennálló törvény, de a viszonyok is maguknak a kollégiumoknak érdekében sürgetően szükségesnek mutatják: azt, a ki arról eddig meggyőződve nem lett volna, eléggé igazolják a mai jelenetek s ezeknek előzményei. A tanárkarok gyors átalakulásai, kiegészitései és felfrissitései annyira tulhalmozták e testületet az egyházi élet s ennek érdekei természetével csak hosszasabb egyházi szolgálatban szerezhető tapasztalatokban igen szükölködő s az átlagosnál korban is ifjabb elemekkel, a kik kellő előiskola nélkül az egyetemi diploma megszerzésével majdnem egyidőben lesznek *hivatalból való tagjai* oly magas testületnek, mint a ker. közgyülés, a melybe a legelőkellőbb társadalmi állásu egyének is csak alsóbb fokon teljesitett szolgálataikban szerzett érdemeik alapján juthatnak, hogy ennek a visszás helyzetnek, a mely ma itt tapasztalható, a dolgok természetes rendje szerint be kellett következnie.

Sőt a midőn ez még azzal a tulhajtással is fokozódott, hogy *államilag kinevezett tanároknak is kijár e hivatalból való előjog:* akkor nem lehet csodálni azt a visszahatást, mely ennek nyomában támadott Ő maga — nem védekezésül mondja — a zsinaton a kérdés más megoldása érdekében tett inditványt; de ha a zsinat bölcsessége igy határozott: az előtt mint törvényes határozat előtt meg kell hajolnunk s a *tiltakozás* sikamló lejtőjére ragadtatnunk magunkat nem szabad. A hatalmas érveket sorompóba állitó beszédet most a másik oldal helyeslése kisérte, mig a csend a Dr. *Bartók* püspök szólásra jelentkezésével helyre nem állt. Kijelenti, hogy az ily tartalmu határozati javaslat feletti szavazásban részt nem vesz, s ha szavazásra bocsáttatnék, állásával járó kötelességének fogja tartani a tanácskozást előbb elhagyni. Más vonatkozásban készségesen vitázik a dolog érdeméről s fogja védeni, mint 25 év óta azt az álláspontját, hogy a kerület alkotmányos szervezetét a fokozatos képviselet elveinek megfelelőleg kell átalakitani s ez elveknek át kell törniök a kollégiumi Előljáróságok chinai falait is; de ily körülmények közt — a melynek megitélésében Váróval egyetért — nem bocsátkozhatik ebbe.

Az álláspont korrekciójára s egybén — főleg ezáltal — a szenvedélyek csillapitására *Pokoly* József th. tanár vállalkozott azáltal, hogy a Fogarassi inditványához — *a tiltakozás kihagyásával* — hasonló javaslatot csatolt. A javaslat igy — mondá — sem többet, sem kevesebbet nem kiván, mint a két év előtti határozat elvi fenntartását, a mit ha egy rész megnyugtatására szolgál, nem nehéz megtenni, mivel bizonyos, hogy a közgyülés álláspontja nem változott. A tanárok izgatottsága érthető, de nem indokolt, mert tanügyi autonomiánk érintve nincs, a kerület képviselői pedig bizonyára sikra szállnak a 8. §-ban fenntartott jogaink mellett. — *Dr. Both* István tanár a kollegiumi szervezet mostani alakjában való fenntartása szükségét védi a lelkészi és tanári hivatalosok élénkebb együttmüködésének fontosságát hangsulyozva. — *Bedőházi* János Fogarassi javaslatát támogatva, óva int mindenkit a kollegiumok kipróbált szervezetének bolygatásától; mig *Nagy* Károly épen a javaslat pártolóit kérte, hogy ily felesleges, de indokolásában és tárgyalása folytán *kihivó* jelleget nyert határozati javaslattal ne nehezitsék az erdélyi zsinati képviselők akcióját épen a 8. §. őszi tárgyalására. A kollégiumi Előljáróságok szervezetére már a 8. §-nak semmi befolyása sem lehet. Annak megváltoztatása immár bevégzett határozat, melyet visszacsinálni a zsinat ügyrendje alapján lehetetlen. Épen azért eredményeiben végzetes taktika lehet a most követett, mely kihivó viselkedésével a 8. §-t is veszélyezteti, azért, hogy a tanárok vélt sérelmei egy általános khaosz, sőt tán az unió veszélyeztetése árán nyerjenek halálos orvoslást. — *Zeyk* Dániel ker. főgondnok is azon álláspontón foglalt állást a javaslat ellen, mert benne semmi uj nincs ugyan, de a jogok folytonos és szükségnélküli ismételgetése a gyengeség jele, a mi, midőn kihivja maga ellen az ellentétes törekvéseket, egyenesen az erdélyi kerület azon álláspontját gyengiti, melyet e javaslat látszólag fenntart és szükség nélkül védelmez. — A javaslathoz többen nem szólottak hozá, hanem *ifj. Péter* Károly esperes adott be az Ig.-tanácsi jelentés egy másik pontjához kapcsoltan egy határozati javaslatot, melynek érdemi része a másnapi szavazás során módositott alakban el is fogadtatott, hogy t. i. a kepe és szolgalmányoknak az eh.-község rendes költségvetésébe való beállitását elrendelő igazgatótanácsi rendelet czélszerü módositásra az Ig.-tanácsnak visszaadatik.

Az Ig.-tanácsi jelentésnek tudomásvétele a másnapi — Zeyk D. főgondnok elnöklete alatt folytatott — ülésen történt meg; de a Fogarassi-féle határozati javaslat sorsa még sok gondot és vesződést okozott. Benyujtója ugyanis a Pokoly felszólalása értelmében módositotta javaslatát, azáltal, hogy a *„tiltakozva“* szót egyszerüen kitörülte a szövegből, a mit azonban *Dr. Bartók* püspök és *Váró* e formában megengedhetetleneknek nyilvánitottak, mert igy a jegyzőkönyvből hiányozni fogna épen az a kifejezés, a mely az ő állásfoglalásaikat indokolja. Végre annak megállapitása után, hogy a jegyzőkönyvbe teljes szövegében lesz felveendő ugy a javaslat első alakja, mint külön annak módositott alakja: eljutott a közgyülés az inditvány feletti szavazásig. Azonban névszerinti szavazás kéretvén, az elnök ezt kénytelen volt elrendelni. — Ennek eredménye lett, hogy a leadott 50 szavazatból 26 a Fogarassi szeliditett inditványa mellett, 24 pedig az ellen szólt. A szavazás izgalmát csak növelte, hogy a pro-párt a velük szavazó pap, a contrapárt meg az őket támogató tanár-szavazókat éljenezte meg; de az már a kedélyek elfajulását mutatta, hogy némelyek gunyos élczelődés céltáblájává tették az ellenkező álláspontnak szavazatát. Szóval ezen a kellemetlenségen is keresztülestünk; de csalódott, a ki ezzel a sorozat végét remélte. A többi

bizottságok jelentései simán vétettek tudomásul, hanem a hamu alatt lappangó parázs még egy utolsó lobbot vetett s mélyen a lelkekbe világitott — a *tanügyi jelentésnél.* A bizottság terjedelmesen ismertette *Fejes* Áron készitette jelentésében a tanügyi jelentést, mely *Dr. Sárkány* Lajos ig.-tanácsos tanügyi előadó munkája. A bizottság lelkiismeretes jelentése azonban nem volt elég a kolozsvári kollégium két tanárának, a Dr. Sárkány legközvetlenebb kollégáinak: *Imreh* Sándor és *Incze* Beniámin tanároknak. Részletes vita tárgyává kivánták tenni a jelentést. Nem volt senkinek kifogása ellene, sőt örvendtünk, hogy felekezeti tanügyünk valamely komoly hiányaira épen e két államilag kinevezett tanár fogja felhivni a figyelmet. Azonban — fájdalom — nagyon meglátszott rajtuk az állami — iz. Az első — cserben hagyatván emlékezete által arranézve, hogy a tanügyi jelentés rövidebbre fogását épen a bizottság korábbi inditványa alapján maga a közgyülés mondta ki s ennek alapján az Ig.-tanács arra átasitotta a tanügyi előadót, hogy az általános tanügyi mozgalmakra csak 3 évenként terjeszkedjék ki — az állami tanügyi mozgalmak élénkebb figyelemre méltatását kivánta s lekicsinyelte azt a törekvést, melyet egyh.-ker. tanügyi bizottságunk inditott meg arra nézve, hogy kollégiumaink legtöbbjének állami tanterve keretében is valahogy megóvassék a régi ref. tradicio — az állandó tanmenetek kidolgozása által. Ha már ez afelszólalás sem nélkülözte teljesen a személyi élt: annál bántóbb módon érvényesült ez a második felszólalásában.

Főkifogása — az állami iznek megfelelően — a — *stilust* és a — *statisztikát* illette. Hogy az idéni statisztikai kép mellett miért nincs ott a tavalyi is. Hiszen az csak nem kivánható a „tanulmányozó"-tól, hogy a tavalyival maga hasonlitsa össze! És a stilus és a szerkezet! Nó itt vállalkozott a tanulmányozó maga az összehasonlitásra: a hirlapi tárczák és novellák szerkezetével. Aztán a stilus! Tények konstatálása az igazgatók jelentései alapján, rövid tőmondatokban. Régen volt tanár, aki az ilyeneket „*csupasz* mondatok" nak nevezte. Incze tanár klasszikus izlését bántotta e modern „csupasz"-ság, mely ma a divat hatalmával érvényesül az öltözkönésben. Nem nyerte meg tetszését a jelentés ily modern köntöse. Az emberek ámulattal tekintettek egymásra: mi ez? Átalakult a közgyülés önképzőkörré, a honnan már csak egy lépés „a dalárdává" alakulás?! Csodálkoztunk. Némelyek ugyan azt állitották, hogy a tanár ur épen most irt egy nagyobb tanulmányt Tacitusról s még mindig ennek hatása alatt állva, a jelentéstől is tacituci-stilust követel. De erről kevésen tudtak. Hanem arról már annál többen, mert nemcsak a szülők, hanem a tanitványok is beszélik, hogy a kolozsvári kollegium tanárkarában éles ellentétek vannak. Megbetegedtek mint elöljárósági tagok, lázba estek mint tanárok s most gyógyitják egymást, mint közgyülési tagok a hires recipe szerint: „csak a fejét, hogy meg ne sántuljon!"

Ez a kép megdöbbentő volt. Egymásután tárulnak fel kollégiumaink sebei. A meghasonlás pusztitása rendre járja iskoláinkat: a nagyenyedit sepsiszentgyörgyit, marosvásárhelyit, kolozsvárit. Igaz oka? Majdnem minden esetben kimutathatólag az Elöljáróságokban intézett ügyek körüli érdekösszeütközések, tiszteletdijas megbizatások, választások. Bármit mondjanak a tanárok a koll. elöljárókágok szervezetére vonatkozó zsinati ujitásra most felizgatott lelkiállapotukban, az bizonyos, hogy nyomában csak áldás fakadhat: megmenti kollegiumunkat az egyháznak és visszaadja tanárainkat a kollegiális együttmüködésnek. S nincs-e erre ma égető szükségünk?!

A tárgysorozat ezzel kimerittetett. A Püspük ur az elnökségnek fejezte ki a közgyülés háláját a harczok közt is higgadt nyugott vezetésért s azon reménvét nyilvánitotta, hogy a küzdelemben adott s kapott sebek gyógyulva mindnyájan együtt müködünk egyházunk s általa hazánk és nemzetünk felvirágoztatásán! A közgyülés pedig ezzel az elnök és püspök éltetésével véget ért.

Tudósitó.

Nyilt levél a szerkesztőhöz.

Nagytiszteletü Szerkesztő Ur!

Az „Erdélyi Protestáns Lap" mult számában a nem régiben lefolyt kerületi közgyülésre vonatkozó tudósitások és megjegyzések sorában egy nehány olyan is akad, mely első sorban a Bethlen-kollegium tanárkarát, általában pedig az egész erdélyrészi ref. tanárságot, ugyszólva a közvélemény itélőszéke elé szeretné idézni s talán marasztaló ítélettel sujtani. Az ilyesmiben egyedül a kézzelfoghat ó adatokon alapuló objetiv igazság adhat kellő világ osságot. Ezt kell látnia a közvéleménynek is, ha igazságos itéletet akar hozni. Épen ezért előre jelzem, hogy ez a világosság meg fog jőni. Ennek közlése épen az „Erdélyi Prot. Lap"-nak kötelessége. Az erre vonatkozó czikk, vagy czikksorozat a szerkesztőséghez minélelőbb be fog érkezni. Ennek számára előre is helyet kérek. Atyafiságos tisztelettel maradtam

Fogarasi Albert,
a Bethlen-kollegium rector-professzora.

*

Válaszul. A mennyiben minden közügy a közvélemény itélőszéke elébe is tartozik, nincs kifogásunk az olyan felfogás ellen, hogy az erdélyrészi ref. *tanárság hivatali dolgait* mi ilyen *közüggnek* tekintsük s a közvélemény itélőszéke elébe idézni *kötelességszerüen* törekszünk. De nem a „tanárság"-ot s plane marasztaló itélkezés czélzatával. A közügyek objectiv megvilágitására törekszünk s ha tévedünk — mert ez nincs kizárva — helyreigazitásra, helyesebb megvilágitásra lapok tere mindig és mindenkinek nyitva áll. Az ez irányban fennálló *kötelességét* az E. P. L. eddig is teljesitette, jövőre is készségesen teljesitni fogja. Várjuk a czikket, vagy czikksorozatot, mert — hisszük — hozzá fog járulni e dolgok tisztázásához. Ezen rajta leszünk mi is, mert — ugy érezzük — ezzel szolgálunk a köznek. Szerk.

Péter Antal.

(1840—1905.)

Az a végtisztességtétel, melyet a széki egyházmegye immár néhai tiszteletbeli főjegyzőjének: *Péter* Antal apanagyfalusi lelkésznek f. junius hó 2-án megadott, nem pusztán a kartársi kötelességből fakadt, hanem megnyilatkozása volt annak az osztatlan tiszteletnek, melyben a boldogult mindenek előtt, akik az ő nemes és tiszta lelkét ismerték, mindenha állott. Erős itélő képessége, puritán jelleme fölibe emelték őt a mindennapi személyeskedésnek. Egyházmegyéje minden ügyét pusztán tárgyi okokból nézte s ezért volt akkora sulya az ő szavának, itéletének s maradt tőle távol a pártoskodó kapacitálás, mert mindenki tudta róla, hogy erős meggondoláson alapuló meggyőződésében soha meg nem ingatható.

Életfolytatása is tüköre volt jellemes lelkének: hármonikus, rendszeres és minden elhajlás nélkül, egyenes uton haladó. Működése — sajnos — nem alapithatott iskolát, mert a mi benne kivánatos és tiszteletet gerjesztő volt, azt eltanulni nem lehet, annak a sziv veleszületett tehetségeiből kell erednie. Egyedül állott, mert felettünk való volt s ugyan melyikünknek van szárnya, hogy hozzá emelkedhetett volna. Nem volt übermensch, hanem egész ember,

egész jellem, szóval olyan ritkaság, a melyik kivesző félben van. Aldott legyen emlékezete!

Péter Antal életfolyása rövid szavakban egybefoglalható. 1840-ben született Étfalván, Háromszékmegyében. Tanulmányait elvégezvén, nehány hónapig szászczegői s azután harmincznyolcz évig apanagyfalusi lelkész volt. Ez a kerete az ő munkálkodásának, melyben szép renddel helyezkedett Coursier Marieval való gyermektelen, de példás 37 esztendőn át való családi élete. Egyházában a jó pap példaképe, ki nem csupán községét tartotta rendben, de az ott birtokos br. Bánffy-családdal is zavartalan jó viszonyt őrizett meg. Egyénisége egyházmegyéje papságának tiszteletét is magára vonta, mely őt egész az egyházmegyei főjegyzőségig emelte. Beteges szervezete azonban nyugalmat parancsolt neki s arra késztette őt, hogy élete utolsó éveiben a főjegyzőséget letegye. Miután ez elhatározása megváltoztatására rábirható nem volt, az egyházmegye őt tiszteletbeli főjegyzőjévé választotta. Azóta csak különösen fontos kérdések tárgyalása alkalmával jelent meg közöttünk s szavát egyre ritkábban hallatta, mignem a gondos magára vigyázás sem tarthatta beteges testében az életet s 1905. május hó 30-án elhunyt.

Temetésére testvére, az aggkor és nagy távolság által visszatartott id. *Péter* Károly orbai esperes kivételével, a Péter család jóformán teljes számban jelent meg ifj. *Péter* Károly udvarhelyi esperes vezetésével. Rajtuk kivül a széki egyházmegye papságának jórésze, *Sófalvy* Károly esperessel élén, ott volt. A gyászszertartást *Szász* Béla magyardécsei papnak a háznál elmondott imája vezette be, végeztével a templomba vitték a testet. Itt *Sófalvy* esperes biblikus hangon könyörgött felette, mig *Gyárfás* Albert betleni lelkész a II. Timotheus IV. r. 7. v. alapján tartalmas s az elhunyt működését minden oldalról megvilágító emlékbeszédet tartott, a sirnál pedig *Lőrincz* János egyházmegyei főjegyző bucsuztatta el megható beszéddel, zárimával.

Meleghangu táviratban áldozott br. *Bánffy* Dezső főgondnokunk is elhunyt „barátja“ emlékének, ki nélkül „Apanagyfalut nem is tudja elképzelni“

Az igaznak emléke fenmarad!

Sz. B.

ISKOLA.

Értesités.

A nagyenyedi ev. ref. tanitóképző-intézet I. osztályába az 1905—6. iskolai évre — az esetlegesen ismétlőkkel együtt — összesen 30 növendék vétetik fel. Felvételért azon ép és egészséges tanulók folyamodhatnak' a kik 14. élet-évüket betöltötték, de a 17 évnél nem idősebbek s a közép- vagy polgári iskola IV. osztályát sikeresen végezték.

A folyamodványok julius 20-ig nyujtandók be az igazgatósághoz, felszerelve a következő okmányokkal: 1. születési bizonyitványnyal, 2. ujraoltási bizonyitványnyal, 3. iskolai bizonyitzánynyal, 4. tiszti orvosi bizonyitványnyal a folyamodó ép, egészséges szervezetéről, tanitói pályára alkalmas voltáról, 5. hiteles községi bizonyitványnyal a szülők vagyoni állapotáról és a családfő polgári állásáról.

A folyamodványhoz csatolandó egy pontosan czimzett (utolsó pósta, lakóhely, utcza és házszám) levélboriték vagy levelező-lap, hogy az értesités a felvételről akadálytalanul eszközölhető legyen, a mi augusztus elsejéig feltétlenül megtörténik.

Kelt Nagyenyeden, 1905. május 11-én.

Nagy Lajos,
igazgató-tanár.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kitüntetés. Ő Felsége a magyar király Sárkány Sámuelnek a bányakerület nyugalomba vonuló püspökének az egyház és a közügyek terén kifejtett müködése elismeréseül a Ferencz József-rend középkeresztjét a csillaggal adományozta. Az érdemes patriarchiának kitüntetése őszinte örömöt keltett mindenfelé.

Az Egyházkerületi Egyházi Értekezlet igazgató-választmánya május hó 21-én ülést tartott, a melyen részt vettek Deési Gyula elnöklete alatt Nagy Károly, Sándor József alelnökök, Tárkányi György ért. titkár, Vajda Ferencz e. jegyző, Müller Béla pénztárok, Incze Gerő ig. tan. Bartha Dezső, dr. Elekes Viktor, Józsa Sándor, Nagy Domokos, Pap István, Ujvári István esperesek, Tóthfalusi József, Bodor János, Vásárhelyi Boldizsár, Péchy Árpád, ifj. Kis Lajos, Egerházi Lajos, Biró András, Sámuel Aladár, Lajos János stb. ig. vál. tagok. Titkár jelentése után az Értekezlet időközi ügyforgalmáról, a pénztárnok referált a pénztár állásáról. A jelentésből mig egyfelől örömmel értesült, hogy a Vasárnap 1825 kor. 88 fill. deficzitje teljesen törlesztve, másfelől sajnálattal vette tudomásul a választvány, hogy 399 tag van hátralékban az 1904. évről s a hátralékok 598 kor. 50 fillért tesznek ki az egyházmegyei ért. pénztárát illető 25% levonásával. Sajnálattal vette továbbá tudomásul azt is, hogy egy pár egyházmegyéből — a nagysajói, v.-hunyadi és romániai egyházmegyéből — nem jött még be a kimutatás a tagokról. Szükségesnek látszik az egyházmegyéket megsürgetni a tagdijak befizetésére. A Rauwenhoff—Bartha Dezső „A protestantizmus története“ cz. mü kiadását illetőleg bejelentette a pénztárnok, hogy összesen 301 előfizető jelentkezett eddig (az erdélyi egyh. kerületből csak 36 lelkész.) Ennélfogva ismételten is felhivja az Ertekezlet az érdekeltek figyelmét a kiváló müre, s az előfizetési ivek beküldésére, mert igy még nincs biztositva a kiadás költségeinek fedezete s addig nem inditható meg a mű nyomtatása. A Vasárnap szerkesztőjének jelentése szerint 1904-ben 783 előfizetője volt a lapnak. A számadás az 1904. évről 176 korona 50 fillér deficzitet mutat. Elszomoritó az a közöny, amit a papság ez igazán szükséges, hiányt pótló orgamuma iránt tanusit az értekezletnek. Az ülés utolsó tárgya az idei közgyülés idejének, helyének és tárgysorozatának megbeszélése volt. Általános helyesléssel fogadtatott az az eszme, hogy az idei közgyülés a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó-kollegium szept. havában tartandó *„Mikó Imre ünnepélyével“* kapcsolatosan tartassék, hogy ezzel kifejezésre juttassa az Értekezlet kegyeletét egyházunk és hazánk e kiváló férfia emléke iránt, másfelől, hogy részt vegyen a kollegium ünnepélyén, a mely kollegium a legnagyobb buzgóságot fejti ki az Ertekezlet támogatásában és ügyei munkálásában. Véglegesen azonban nem határozott a választmány, hanem az ügy intézését a közgyülés idejének, helyének és tárgysorozatának végleges megállapitását az elnökségre bizta. Az elnökség közelebbről érintkezésbe fog lépni a Székely Mikó-kollegium előljáróságával, a sepsiszentgyörgyi egyházközség s a sepsi egyházmegye vezetőségével s azután fog a vett értesitések alapján a továbbiakra nézve intézkedni.

A sepsiszentgyörgyi kollegium győztes tornacsapatát nagy ünnepséggel fogadta Sepsiszentgyörgy város közönsége. A város egész intelligenciája nevében Gödri Ferencz polgármester fogadta az állomásnál. — A győztes ifjakhoz a polgármester intézett beszédet, mely után a Nőegylet nevében Benedek János titkár üdvözölte a győztes tornászokat. A Nőegylet trikoloros babérkoszoruját Kelemen Lajosné tüzte a diadalmi vándor zászlóra a következő szavakal: Legyen állandó a dicsőség, melylyel elhoztátok a zászlót, viruljon e koszoru az intézet fejlődésére, a mely intézetnek és a székely nemzetnek hirnevet szereztetek! Majd Péter Mózes a kollegium s az ifjak derék igazgatója beszélt. A tornacsapat nevében az üdvözléseket Végh Endre koll. tanár a kirándulás vezetője köszönte meg. A Kollegium kuriájára bevonulva, Petrás György tornatanár a Kollegium igazgatóságának adta át ünnepélyesen megőrzés végett a diadalmi jelvényt, a Klotild főherczeg asszony ő Fensége adományából készült vándordij zászlót. Péter Mózes, igazgató-tanár átvette a lobogót s az ifjusághoz intézett buzditó beszédben serkentette őket további kitartásra, munkás szorgalomra. A Kollegium előljárósága délben a győztes ifjak és Petrás György

tornatanár tiszteletére a virágokkal feldiszitett tornacsarnokban ünnepi ebédet rendezett, a melyen vendégekül látta szivesen a tanitásügy számos barátját. Az ebéden a felköszöntők egész sora hangzott el s a lelkesültség megnyilatkoztatta a szellemet kiválóan sikerült tósztokban, a melyből a főrész az ünnepelt ifjuságot és Petrás György tornatanárt illette.

A bányai evang. egyházkerület május 30-án rendkivüli közgyülést tartott Budapesten. Ezen a gyülésen jelentette be hivatalosan Sárkány Sámuel püspök, hogy hajlott korára és fogyó erejére való tekintetből leteszi 15 éven át viselt püspöki hivatalát. A gyülés tagjai a legmélyebb sajnálattal vették tudomásul a hiven szolgált agg pásztor bejelentését. Elévülhetetlen érdemeit jegyzőkönyvileg örökitették meg és lelkesen ünnepelték a távozó püspököt ama kitüntetés alkalmából, hogy a király a Ferencz József-rend csillagos középkeresztjét adományozta neki. Lelkes óváczióban volt része Zsilinszky Mihály felügyelőnek is, a kit a király legközelebb a valóságos belső titkos tanácsossággal tüntetett ki. A lemondott püspök tavozása után Belohorszky Gábor legidősebb esperes foglalván el a lelkészi elnöki széket, a gyülés elrendelte a püspöki széknek szavazás utján betöltését. A szavazatok junius 30-ig lesznek leadandók a kerületi főfelügyelőhöz. A szavazatok felbontására dr. Wagner Gézát, Fabinyi Gézát, Schranz Jánost, Horváth Sándort, Falvay Antalt és Haviár Dánielt küldötték ki. A püspöki irodát, a választás megejtéséig, Sárkány Sámuel fogja tovább vezetni. — A püspöki állásra már megindultak a kombinácziók. A közgyülésen jelenvoltak bizalmas értekezletet is tartottak, főként abból a szempontból, hogy ha lehet, kizárják a pártoskodást. Hir szerint meg is állapodtak egy jelölt személyében, a nélkül azonban, hogy ezáltal pressziót kivánnának gyakorolni a gyülekezetekre.

Lemondott szerkesztőség. A Sárospataki Lapok szerkesztője: Rohoska József és főmunkatársa: Domby László, a kerületi közgyülésnek a lap ügyében meghozott elitélő határozata következtében benyujtotta lemondását a Sárospataki Irodalmi Kör elnökségéhez.

A Baldácsy-alapitvány. 1905. évi költségelőirányzat tervezete szerint az 1905. évi rendes jövedelem: 144,042 kor. 99 fill., kiadás: 25,650 kor. 96 f., évi tiszta jövedelem: 118,392 K 63 f. Ennek egy tekintélyes része tőkésitésre fordittatik.

A haranglábi ev. ref. egyházközség vezetősége 1905. év junius hó 13-án a deésfalvi áll. isk. termeiben a haranglábi és deésfalvi ev. ref. egyházközségek javára zártkörü Juniálist rendez. Az állomásnál a délutáni vonatoknál dijtalan kocsik fogják várni az érkező vendégeket.

GYÁSZROVAT.

Dálnoki Péter Antal, az apanagyfalusi ev. ref. egyháznak 39 éven át hü és buzgó lelkipásztora, a széki egyházmegye tiszteletbeli főjegyzője, megyebizottsági tag stb. életének 66-ik, papságának 40-ik s boldog házaséletének 37-ik évében folyó év május hó 30-án d. u. 4 órakor elhunyt. Sok szenvedés után pihenjen örök békében!

Herepei Károly Vizakna város rendőrkapitánya, Alsófehérvármegye bizottsági tagja, életének 65-ik, boldog házasságának 20-ik és közszolgálatának 36-ik évében, 1905. évi junius hó 4-én, este 3/4 9 órakor befejezte áldásos, a közügynek és családjának szentelt életét. Utolsó fia volt az egykori hires Herepei Károly előbb kolozsvári pap, majd nagyenyedi theol. tanár, végre vizaknai ref. papnak. Maga is papnak készült s készületét a jénai és berlini egyetemeken fejezte be; de egy hirtelen pályázat annyira kedvét vette, hogy lemondott a papi pályáról s más uton szolgálta a közügyet hiven és buzgón haláláig. Neje Kiss Zsuzsa, Károly nevü egyetlen gyermeke, még két élő nővére és kiterjedtebb rokonság gyászolja. Béke poraira, áldás emlékére!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 2592—1905.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletü Esperes aaihoz és a kollégiumok és theol. fakultás méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A Protestáns Lap megelőző számában 2425. sz. alatt kiadott körlevelünk kiegészitéséül a Bocskay István képe megrendelése czéljából gyüjtőiveket küldöttünk szét egyházmegyénként és kollégiumonként, a melyeknek a lelkészekhez szétküldését s buzgó körözését melegen ajánljuk.

A gyüjtőivek, ha üresen maradnának is, visszaküldendők, legkésőbb szept. 1-ig.

Kolozsvárt, 1905. junius 3.

Dr. Bartók elnök. — *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 581—1905.

PÁLYÁZAT

az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett szászrégeni papi állomásra.

Dijlevél szerinti papi javadalom: 3 szoba, konyha és kamarából álló tisztességes lakás, megfelelő gazdasági épületekkel és 238 □öl kerttel, 16 h. 665 □öl szántó, 5 h. 1152 □öl rét, összesen 86 kor. 10 f. értékben. Készpénz az egyházközség pénztárából félévi utólagos részletekben 73 kor. 60 f. Kepejövedelem 916 kor. Stóla átlaga 31 kor. 60 f. Összesen 1107 kor. 30 f. Engedélyezett kiadás 53 kor. 68 f. Kongrua 546 kor. 38 f. Együtt 1600 kor.

Kötelességek a törvényben vannak előirva.

Pályázati határidő 1905. junius 30.

Minősitvénnyel és a pályázati hirdetés után keltezett — szolgálati bizonyitvánnyal felszerelt — folyamodványok Csekme Ferencz espereshez küldendők Gernyeszegre, Marostordamegye.

Kolozsvárt, 1905. junius 2.

Dr. Bartók György püspök.

563—1905. sz.

ÉRTESITÉS.

Hivatkozással a hivataloslap 20—1905. számában megjelent hasonszámu körlevélre, értesitjük a görgényi egyházmegyei lelkészi hivatalokat, hogy egyházmegyei tanácsunk — ugyis mint tanügyi-bizottság — az eddigi egyházmegyei statisztikai ivet (táblás kimutatás) beszüntette s ezután csakis a 2617—1904. ig. tanácsi sz. a. elrendelt (lásd hiv. lap 57—1904. sz.) iskolai statisztikai lapok küldendők be, mint a melyek — minden szükséges adatot magukban foglalván — a mi nyomtatványunkat feleslegessé tették.

Gernyeszeg, 1905. junius 2.

Csekme Ferencz, esperes elnök. — *Kovács István,* tanügyi előadó.

Sz. 505—1905.

MEGHIVÓ.

Kézdi egyházmegyénk rendes közgyülését van szerencsém f. hó 22-én (csütörtökön) d. e. 9 órára, Alsócsernátonban az iskola termébe összehivni.

Tárgy: 1. Elnöki megnyitó. 2. Az előző gyülés jegyzőkönyvének felolvasása. 3. A tagok számbavétele. 4. Az ujonnan választott birák felesketése. 5. A közgyülésen meg nem jelent tagok igazoló jelentéseinek felolvasása. 6. Inditványok, interpellácziók irásban beadása. 7. Esperes jelentése a f. évi egyházvizsgálatról. 8. Főjegyző jelentése az egyházmegyei tanács időközi müködéséről. 9. Számvevői, pénztárnoki és bizottsági jelentések. 10. Leiratok, kérelmek, beadványok tárgyalása.

Megjegyzés: d. e. 11 órakor istentisztelet, melyre közgyülésünk tagjai testületileg vonulnak a tanácskozási teremből a templomba.

Alsócsernátonban, 1905. junius 2.

Bodor Géza, esperes.

Nyomatott az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *24-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. junius 15.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Protestáns egyetem.

A tiszántuli egyházkerület közgyülése csak most lefolyt ülésében ujra foglalkozott a Debreczenben felállitandó protestáns egyetem kérdésével. Nem kivánunk kiterjeszkedni ez alkalommal a közgyülés idevonatkozó részének lefolyására, melynek megvitatása oly nagy részt kért magának a Debr. Prot. Lap ez idei 25. számában. Különösen nem feszegetjük azt, hogy melyik pártnak van igaza, főleg a gyakorlatiasság szempontjából: annak-e, a melyik 4 új bölcsészeti kari tanszéknek az őszön való betöltésével már most megkezdetni akarta a „csonka“ bölcsészeti kar működését, vagy annak, a mely az elhamarkodástól való félelemből, a dolog alaposabb előkészitését tartva szükségesnek, többségével elodázta a kérdést? Az esetleg fenforgott személyi motivumok és pártérdekek befolyására pedig, a melyekre a lapban dr. *Ferenczy* Gyula utal, kiterjeszkedni sem tartjuk érdemesnek; nemcsak azért, mivel azokkal ismerősök nem vagyunk, hanem főleg azért, mert ily nagy dolgoknál — meggyőződésünk szerint — a személyi és párttaktikai momentumok csak alárendelt szerepet játszhatnak. Lehetlen, hogy nem a legnemesebb szándék vezette volna a küzdő pártok mindenikét s ha az alaposabb előkészületet követelők irányzata győzött: azon mi csak örvendeni tudunk — *magának az ügynek érdekében*,

Mi, erdélyiek nagyon sokat tudnánk beszélni arról, hogy mennyi baj és gyötrelem forrása az, ha különben hatalmas koncepcióju alkotások biztos fundamentum hijján csináltatnak meg; hogy a ki mindig csak az eszményt nézi s a földet, melyen járnia kell nem tekinti: az megbotlik, sőt könnyen el is bukik. Ezekről a debreczeni prot. egyetem tervével kapcsolatban talán máskor.

Most csak azzal kivánunk foglalkozni, a mi a ker. gyülés idevonatkozó positiv lépése: *s ez az Orsz. Ref. Zsinathoz való felterjesztés.* Ennek sem foglalkozunk most azzal a részével, a mely a normál-költségvetési tervezetet tárgyalja s arra is csak felhivjuk a figyelmet, hogy mily visszás dolog lett volna már most tanárokat választani egy oly intézethez, melynek szervezete, az egyetemes egyházhoz és kerületekhez való viszonya még csak ezután vár szabályozásra. Csak az első, elvi részével foglalkozunk, a mely egy prot. egyetem vagy legalább is *tanárképző intézet* felállitásának elvi jelentőségét s gyakorlati *égető szükségességét* bizonyitja. Tanárkérdés, s igy felette aktuális épen egyházunk szempontjából.

Örömmel mondhatjuk, hogy e tekintetben a „*Felterjesztés*“ álláspontjával teljesen egyetértünk. Egyet azzal is, a miként a magyarság és magyar protestántizmus érdeke szempontjából argumentál; egyet azzal is, amit főleg Francziaország példájára való hivatkozással sürget, hogy „kulturális góczponttá kell tenni minden várost vagy akár csak középiskolát is, melynél vagy már csak a multban is magasabb tudományos élet mutatkozott, vagy a jelen fejlődés során az ezután való igény jelentkezett, gyors egymásutánban bölcsészeti tanszékekkel el kell látni, megerősiteni és fokozatosan tovább fejleszteni.“

De legeslegfőképen egyetértünk azzal az indokolással, a mely épen egyházi érdekeink köréből vétetik. *Nagyszámu középiskoláink, régi hires kollégiumaink* — mondja — „*daczára az állami segély folytán anyagilag szépen fejlődő és biztositott helyzetnek, mind* ***sorvadoznak, másfelé gravitálnak*** *és magyar* ***kálvinista szellemük veszendőben van!“ „A kálvinista tanári tipus, a kálvinista szellem intézeteinkből ma-holnap kivész*** *és a nemzetre is értékes eredeti helyett, iskoláink az állami iskolák puszta másolataivá válnak. Napról-napra érezzük, hogy mint* ***romlik e miatt autonomiánk létfeltétele***

mert hogyan képzelhetni olyan autonomiát, a mely alkalmazottjait, tisztviselőit a mások kezéből veszi?“ (Hát még ott, hol mint minálunk erdélyieknél, nemcsak az alkalmazottakat és tisztviselőket, hanem ügyeink intézésére és irányitására hivatott ker. közgyülés tagjainak

egy tekintélyes részét is (35—40 államilag kinevezett tanár) más kezéből vesszük?!)

E sorokat nem valami „obscurus pap“ irja, hanem oly kiváló ***ref. tanár,*** mint *dr. Ferenczy Gyula*, elfogadván aláirják, oly kiváló *ref. tanárok*, mint dr. Bartha Béla és dr. Ozory István, magáévá teszi a tiszántúli egész egyházkerület. „Kollégiumaink sorvadoznak, másfelé gravitálnak, kálvinista szellemük veszendőben, az államilag képzett és kinevezett tanárok miatt autonomiánk létfeltétele napról-napra romlik“ ha mi irjuk, mondjuk ezeket, vagy ha oly reformokat hangoztatunk, támogatunk, melyek e nagy bajokat orvosolni vannak hivatva, kész az anathema, röpköd a jelszó: „üldözik a független véleményt nyilvánitni merő tanárságot“, „elnyomják az egyházban a világi elemet“, „készül a papuralom!“

Nós uraim, emeljük magasabbra szemeinket! A bajt, hogy kollegiumaink — a tanári fizetések emelése daczára — sorvadoznak, hogy kálvinista szellemük veszendőben, hogy a tanárok többsége másfelé gravitál: egyházi életünk egész terén, Kassától Sepsiszentgyörgyig, Pápától Máramarosszigetig érzik s ahol a sugarak összefutnak: Debreczenben erőteljes kifejezést is adnak neki az elfogulatlan *ref. tanárok*. A zsinati határozatoknak is itt van sokak által felismerni nem akart mélyebb rugója. Nem némely emberek üldözéséről, hanem az egyház önvédelmi harczáról, sánczai megerősitéséről van itt szó! Ezt kell belátni és mindjárt lelohad az indokolatlan érzékenykedés. Egyetemes egyházunk tanügy politikája régen nélkülözi az öntudatos, az egyház magasabb czéljai által vezetett irányitást. Középiskoláink felszivták minden erőnket. Akadémiáink és népiskoláink elsorvadtak mellettük. Marosvásárhely, Kolozsvár, Nagyenyed lehanyatlottak egy-egy gimnáziummá, Debreczenhen már 3 akadémiai tanszéket szivott fel a gimnázium, Sárospatakon fegyelmi keresetekig vitt már a „másfelé gravitálás“ s minálunk „forradalmi lépéssel“ fenyegetett az az alapfelfogás, hogy a kollégiumok oly önálló institucziók, a melyek felett az egyháznak csak felügyeleti joga van. Itt, itt a baj! Ezen akar segiteni a debreczeni egyetem-törekvés, bár a tanárképző sürgős felállitásával. Ezért oly simpátikus ez a törekvés mindenfelé. Ezért kell azt támogatnia minden egyházát szerető embernek, mert mély ref. vallásosságu tanári nemzedék nélkül veszendőben vannak annyi áldozattal fentartott középiskoláink!

Egyelőre azonban, mig ezen gyökeresen segithetne a debreczeni tanárképző felállitása, sőt még a mellett is arra kell törekednünk, hogy felekezeti iskoláinknál alkalmazott tanáraink theologiát is végzett emberek legyenek s viszont jobb papi állomásainkra alkalmazott papjaink tanári oklevéllel is birjanak. Ez irányban nagyobb mértékben ki kell használnunk a kolozsvári theol. fakultás és a budapesti theol. azon helyzetét, hogy egyetemi városban feküsznek.

Hogyan?! Erről talán máskor, vagy mi, vagy más.

Nagy Károly.

A püspöki jelentésből.

Anyagi erőgyüjtés.

(Folytatás.)

Bukaresti egyházmegyénk területéről visszatérek erdélyi egyházkerületünk többi egyházmegyéjébe, számba venni a szorgalmas munkát, az áldozatkészséget, melyet egyes egyházközségeink és hiveink az anyagi erőgyüjtés terén kifejtettek.

1. Igaz lelki örömmel kell megállapitanom, hogy — hála érette a hivek buzgóságának — ebben a mezőben erdélyi anyaszentegyházunknak a letünt 1904-ik esztendőben szép aratása volt; jelesen az összesitett és a jelentésemhez csatolt kimutatásba foglalt eredményt tekintve és kerekszámba adva: a) a mult évi alapitványok összege volt 150,000 kor., b) kegyadományok összege volt 90,000 kor, c) szorgalmi jövedelmek összege volt 50,000 kor., összesen 290,000 kor.

Tehát az 1904-ik évi kerületi közgyülésen már bejelentett 28,200 kor. alapitványi összeget is idesámitva, háromszázezeren tul megy az az összeg, melyet szegény hiveink vallásos buzgósága, szorgalma és egyesek nemes áldozatkészsége a mult esztendő, illetőleg az 1903. évi november havában tartott kerületi közgyülés óta vallásunk oltárára összehordott. Mindezt az Ur házának szerelme és a Krisztus hiveinek élő hite mivelte. Áldott az Ur neve, hogy nem hagyta magát közöttünk tanubizonyság nélkül, hanem a gyengékben megdicsőitette a maga erejét.

2. Alapitványaival legelől áll az erdővidéki egyházmegye, ahol a nagybaczoni közbirtokosság 46,044 kor. 76 fillért adott az egyházközségnek. Ezt követi a gyulafehérvári egyházmegye, ahol egyházkerületünk egyik buzgó és áldozatkészségben eddig is legelőljáró tagja halála esetére összes vagyona általános örökösévé a szászsebesi csak most alakult egyházközséget tette. Ezután mintegy 25 ezer kor. értékhez nyilt kilátása a szászsebesi egyházközségnek, a melynek 25 ezer kor. költséggel megépült templomát a mult évi junius 19-én szenteltem fel, a mely alkalommal — hálás köszönettel ismerem el e helyen is — hogy ugy a városi hatóság, valamint a görög kel. egyház és az ágostai vallásu, de németajku testvérfelekezet részéről is a legszivélyesebb fogadtatásban részesültünk mindannyian, akik az ünnepen részt vettünk. Ennek a még meg sem született egyházközségnek a Szakács-féle 20 koronás alapitvánnyal együtt immár 45 ezer kor. tőke fog állani rendelkezésére, az idén *Benedek* Károly alvinczi lelkész aa. buzgólkodása folytán, ki ezen e. községünk körül elévülhetetlen érdemeket szerzett, a papi lakás épitése is befejezést nyer, mintegy 10 ezer kor. költséggel. A szászsebesi egyház már várja az uj lelkipásztort, hogy magyar nyelven hirdesse az igét azon helyen, a hol szinte öt évszáz óta az Ur szolgájának ajakán csak most csendült meg a magyar szó. Mezőörményesi uj egyházközségünkben szintén meg van az alap a papilakás épitésére, amennyiben ugy Szászsebes, mint Mezőörményes részére a domestikából évi 800—800 kor. tőkesegélyt nyertünk. Ezenkivül még hatvanat meghaladó egyházközség várja az anyásitást, a mire a politikai viszonyok kedvező ala-

kulása mellett van is kilátásunk. A jelenlegi kultuszminiszter hajlandó volt tárgyalásokba bocsátkozni s remélhetőleg a jövendőbeli sem zárkózik el.

Az alapitványok nagyságát tekintve, harmadik sorban a kolozsvári egyházmegye következik. Dózsa Kálmán csikszeredai törvsz. biró, aki a mult évben Csikszeredában elhalálozott, de Kolozsvárnak lévén szülötte, itt temettetett el, összes ingatlan vagyona örökösévé kolozsvári e. községünket tette, ezer koronát hagyván a csikszeredai templom épitésére is. Az örökség értéke legalább is 25 ezer kor. Ehhez járul még gróf Kuun Sarolta 1000 K-ás alapitványa a kisesküllői e. község részére. Meg kell emlitenem a küküllői e. megyét is, ahol az alapitványok összege 1904-ben 12,000 kor. volt. Itt gr. Bethlen Árpád a bonyhai e. községnek évi 200 kor. járadékot biztositott, amely 4%-os 5000 kor. tőkének felel meg. Wesselényi Margit, br. Rottenthal Henrikné a szőkefalvi e. községben iskolai czélra egy 6000 korona értékü belső telket adott.

Kollegiumaink közül a kolozsvári 3430, a székelyudvarhelyi 3300, a nagyenyedi 1000, a sepsiszentgyörgyi 4000, a marosvásárhelyi 1000 kor. alapitványnyal erősbödött.

A szeretetház 1210 kor. alapitvánnyal erősbödött.

3. Nemcsak a kegyadományok gyüjtésében és a szorgalmi jövedelmek előállitásában fejtettek ki hiveink élénk tevékenységet, de az épitkezésekben is dicséretre méltó szorgalommal serénykedtek. Meg kell emlitenem, hogy a lelkészek közül is többen segitették kegyadományokkal szegény egyházközségeiket Legelől közöttük Bodor Géza alsócsernátoni pap és kézdii esperes, ki 1000 koronát meghaladó összeggel segitette buzgó hiveit az egyházi épitkezésekben. A jó pásztort követi a nyáj.

Egész egyházkerületünkben a mult év folyamán az épitkező egyházközségek templom, iskola, lelkészi és kántori lak épitésére a következő összegeket forditották:

a) templom épitésre 117,596 kor., b) iskola épitésre 142,341 kor., c) papi és kántori lak épitésre 76,872 kor., d) vegyes épitkezésre 58,607 kor., összesen 394,426 kor.

Ezen épitkezések közé van feljegyezve a bukaresti leányiskola épitése is, összesen 105,000 korona értékkel. Hálás köszönettel kell megemlékeznem a gyalári templomépitésre adott 200 korona felségsegélyről, valamint az Erdélyi magyar közmüvelődési egyesületről, mely a letünt évben is 3575 kor. összeggel segélyezte egyházkerületünknek nemzetiségi vidéken fekvő szegény iskoláit.

Itt kell a hála és kegyelet adóját lerónom ama nagy alapitóval, Erdély vezérférfiával, gróf Mikó Imrével szemben, ki alkotmányos életének kezdetén mint miniszter szolgálta a nemzeti ügyet és ezen idő alatt élvezett miniszteri fizetését a sepsiszentgyörgyi kollegium megépitésére áldozatul vitte. A Mikó-kollegium ez év szeptemberében üli meg a nagy alapitó születésének 100-ik évfordulóját. Mi ezt az alkalmat ragadjuk meg s egész egyházkerületünk nevében hálával és kegyelettel gyujtsuk meg az emlékezet szövétnekét, áldván az élet urát, hogy őt nemzetünknek és egyházunknak adta vala. A nemes példából meritsünk erőt és békességet, hasonló önzetlen odaadással szolgálni a közöt.

4. Gyülekezeteink egy része szép haladást mutat ugy a lelkiek, mint az anyagiak terén, de jelentékeny azon eházközségeink száma, amelyekben a nagy szegénység szegi szárnyát minden nemesebb törekvésnek, a mi annyival leverőbb, mert a még mindig érezhető anyagi bajok miatt maga az egyházkerület sem mehet ezen szerénységgel küzködő egyházközségeknek hatékonyabb segitségére. Hétszázezer koronánál nagyobb összeget adott ki egyházkerületünk az elmult időben egyes egyházközségeknek kölcsön, templomok, iskolák és papilakok épitésére s evvel épitési alapját egyházkerületünk az utolsó fillérig kimeritette. Csakhogy a milyen szorgalmatosak voltak egyházközségeink a kölcsön felvételében és a kerület maga amily serény a kölcsön kiadásában, épen oly késedelmeskedő és halogató mind a kettő a befizetésben és felhajtásban. És a befolyt tőkerészletek és kamatok is a restitució mellőzésével az egyházkerületünk más szükségeinek fedezésére fordittattak. Az Ig.-tanácsnak sürgős feladata ezen egyházi kölcsönök rendezése.

Azonban kerületünk is gondos takarékosság által immár eljutott oda, hogy az 1904. évi számadását deficzit nélkül zárhatta le, ami arra mutat, hogy az uj kerékvágáson haladva, elérhetjük, bár nem hamar, a czélt, egyházkerületünk anyagi ügyeinek konszolidációját. A számvevői költségvetés ugyan ismét deficzitet tüntet fel az 1906-ik évre, de a költségvetés reálitása felől jogos kételyeim vannak, mert jövedelmeink fokozottabb mértékben emelkedtek 1900. óta, mint a hogy kiadásaink növekedtek.

Hiveink és épen falusi gyülekezetünk nagy része immár roskadozik az egyházi adóteher sulya alatt. Egyházi közigazgatásunk szükségleteire, kivált az esperesek és egyházmegyei hivatalosok részére nem vagyunk képesek oly összeget forditani, a mennyit a jó közigazgatás érdeke megkövetel. Espereseink és jegyzőink fizetése — a többiekről nem is szólva — még a saját kész kiadásuk fedezésére sem elég. Lelkészeink fizetését jóval meghaladja a körjegyzők jegyzők évi jövedelme s ha a pásztorbot kezükből kiesik, koldusmankóra lesznek kénytelenek támaszkodni s tengetni életüket a nyomorban. Iskoláinkat áldozatok árán is kénytelenek vagyunk oda adni az államnak, csakhogy nemzetiségi vidékeken elszórt hiveink faji jellegét megőrizzük. Kulturális és humanitárius intézményeink tovább fejlesztésére és ujak teremtésére nem áldozhatunk, a mig katholikus testvéreink püspöki vagy állami dotációk élvezetében, család nélkül, gondtalanul szentelhetik magukat a vezetésükre bizott egyházak anyagi és szellemi épitésének munkájára, addig nálunk a szükség és nélkülözés egyházi életünk minden viszonyában kisérti a lelkeket s megkötözi a tettre vágyó erőket.

A református és evangelikus egyházak e czélból kiküldött vegyes bizottsága számba vette az egyház által saját erején nem födözhető hiányokat, s az államtól kérte az 1848 évi XX. t.-cz. alapján ezeknek állami dotació utján leendő fedezetét. A vegyes bizottság véleménye szerint: állami dotació adandó a reformátusoknak.

a) a hivek egyházi adócsökkentésére 1.400.000 kor., b) egyházi közigazgatási költségekre 483,000 kor., c) lelkészi fizetések korpótlékára 1.133.100 kor., d) lelkészi nyugdijintézetre 400.000 kor., e) vallástanitásra 150.000 kor., f) kultralis és humanitarius czélokra 400.000 kor., összesen 3.966.100 kor.

A mint a „Véleményben“ is látható, szükségleteink közt legelsőnek a hivek egyházi adójának csökkentése volt kijelölve. Volt is reményünk, hogy e pontnál rövid idő alatt czélt érünk. De a politikai élet gyorsan bekövetkezett alakulása reményeink elé gátakat emelt. Egyházunk három évszázon keresztül vérzett, hogy saját magát emésztve, védje a nemzetet. Erőinket ezután is a nemzeti élet ápolására akarjuk felszentelni. Nem életünk tengetésére szolgáló alamizsnát kérünk, hanem követeljük, hogy az állam nyujtson lehetőséget nekünk, hogy a magyar nemzeti állam létérdekeit tovább is szolgálhassuk. Élethalál harczot vivunk a nemzetiségi területeken. Erdély magyarságát nem a magyar állam védte meg az évszázak pusztitásai közt, hanem egyedüli erőssége a fejedelmi korszak aláhanyatlása óta, a magyar refor-

mátus egyház vala. A kiket az élet a nemzet vezetésére hivott, lássák be, hogy a magyar állam életében a történet logikája minő helyet jelölt ki a magyar protestánsok számára, mi pedig megalkuvás nélkül követeljük azt, a mihez a mult és a jelen kétségbe nem vonható jogot ad nekünk. Különben ránk esik a próféta vádja: „az őrállók vakok; olyanok mint a néma ebek, szunnyadozók és vesztegfeküvők.“ (Ézs. 56. 10.)

(Vége következik.)

Közgyülés után.

(Szemlélődések.)

III.

(Folyt. és vége.)

A közgyülés a harmadik nap megszavazta az enyedi tanároknak a 2600 kor. alapfizetést és öt izben 600—600 kor. ötödévi pótlékot. E szerint az enyedi tanár 5600 kor. azaz 2800 frttal mehet nyugdijba 30 évi szolgálat után. Megszavazta a közgyülés, mondom, mert az érdekeltek, akarom mondani a hivatottak, kimutatták, hogy a kollegium anyagi ereje megengedi.

Rút irigység helyett őszinte öröm és büszkeség kell hogy eltöltse minden jó erdélyi kálvinista ember lelkét, ezt hallva vagy olvasva, mert hiszen miről tanuskodik ez? Arról, hogy még sem vagyunk mi, erdélyi kálvinista egyház, olyan szegények. Ha kell — és különösen, ha kérik, — tudunk mi gavallérok lenni.

Es ha olvassuk és halljuk — s elfacsarodik a szivünk olvasásán és hallásán — egy 37 év óta szolgáló geniális eszü és ragyogó tollu *„kongruás kálvinista pap kaczagását“*, hogy falujától kilencz kilométer távolságban tartott 36 óráért 40, mondd Negyven koronákat utalt ki neki a magas miniszterium 108 kor. tiszta kész kiadásával szemben; ha olvassuk és halljuk, hogy a kolozsvári theologiai fakultásnak 20 ezer koronán felül van a deficitje; hogy a pénzügyminiszter az épitési államsegély után a tanári nyugdij intézetbe fizetendő 3% nem fizetése miatt lefoglalta a kolozsvári kollegium jövedelmeit, ha halljuk, hogy a kolozsvári theologia és gimnázium tanárai a Kolozsvárt uralkodó hallatlan drágaság daczára semmi fizetésemelést vagy drágasági pótlékot nem kaptak — az igaz nem is kértek sehonnan — holott állami, megyei, városi tisztviselők mind megkapták már; ha olvassuk, — hogy Erdélyen kivül is menjünk — hogy a debreczeni jogakadémiai tanárok sorra elpályáznak az állami jogakadémiákhoz és hogy a tiszántuli egyházkerület a napokban kimondotta, hogy miután nem látja eléggé biztositottnak, egyelőre elhalasztja a bölcsészeti fakult. megnyitását Debreczenben,— mondom ha ezeket olvassuk és halljuk,—s elfacsarodik a szivünk szegénységünkön, másfelől jóleső érzéssel pihen meg szemünk szegénységünk sivár, kietlen pusztáján végig tekintve, az enyedi kollegium gazdagságának kies oázisán. Hiszem, hogy most már meg vannak az enyediek elégedve. Ha van valami, a mi még fájhat nekik s fáj is bizonyosan, az, hogy az egyház szűkmarku velük szemben, nem méltányolja őket, hogy elnyomja, ősi öröklött jogaiktól megfosztja és keserü könnyhullatások között kell hogy egyék 5600 kor. jövedelemből kenyerüket. Hja! ilyen lelketlen ez a mi kálvinista egyházunk!

Igaz, hogy egy gyenge, erőtlen hang felszólalt, hogy még sem egészen fenékig tejfel az a gazdagság, de hát ki hallgatna reá, hiszen annak a gyenge hangnak a tulajdonosa csak a kollegiumnak egy pár évtizeden át működő s most lemondott főgondnoka s a politika sugalta azokat a gyenge hangokat is.

Most csak egyre vagyunk kiváncsiak. A kollegium tanárai *áldozatot hozva* (maguknak) lemondottak a személyi pótlék jellegü honoráriumokról s dijtalanul vállalkoztak a külön munkaterhek: igazgatás, gazdasági felügyelet, könytárnokság, stb. hordozására. De mi lesz, tisztelettel és alázattal kérdjük, ha senki sem fog vállalkozni e terhek egyikének vagy másikának vagy az összesnek a hordozására? Hallom, mondják: hát a nemes ambiczió az idealizmus? De hátha senki sem érez maga ambicziót, mindenik azt fogja várni, hogy a másik érezzen. A mennyire ismerjük a meleg, benső kollegiálitást a tanárok között, még az is megtörténhetik, hogy csupa kollegiálitásból olyant választanak meg, a kinek épen semmi kedve e megbizásra, de a kényszer hatása alatt meg kell hajolnia a megtisztelő bizalom előtt: hogy fogja az majd végezni rákényszeritett teendőit? Lehet, hogy ezzel a tanári karral nem fog megtörténni ez, de ki felel a jövendő tanárkaráért. És tekintve azt a mohóságot, a mivel a kollegium az alapok sérthetetlenségét védelmezi s a mivel az összes testvérintézeteket megelőzve igyekszik a fizetéseket rendezni, tekintve továbbá a mohóságot az ellátási kedvezmények leszállitására, Isten tudja, de van némi joga a kételkedésnek ehez az ide szükséges idealizmushoz. De hát ez — mondom — ne aggasszon minket, nekünk csak az öröm és a megelégedés a kötelességünk a közgyülés határozata felett, hogy „főiskolánk“ jogos igényei nyertek kielégitést.

A szászvárosi felebbezőknek is „igazat“ adott a közgyülés. Hiába győzött meg a dr. Kádár János szigoruan tárgyilagos czikke az Erd. Prot. Lapban, hogy a szászvárosiaknak nincs „igaza“, hiába a törekvés a közgyülésen, hogy fellebbentse a fátyolt, a mely megett láthatókká lettek a rugók, a melyek az „igazság“ keresőiben müködtek; talán az igazat keresők védekezésének tervszerüsége, talán az ellenkező nézet tuléles, tulőszinte s nem egész diplomatikus hangja, talán a közöny, a mivel a közgyülés tagjainak egy része az egész ügyet kisérte vagy az a hallgatólagos megállapodás, hogy az igazgatótanács minden javaslatát le kell szavazni, elég az hozzá, hogy a szászvárosi felebbezőknek igazat adott a közgyülés. Roma locuta s nekünk kötelességünk e határozatban megnyugodni.

Hogy azonban ez a határozat s az egész harcz az „igazságért“ milyen nyomokat hagyott a lelkekben, arról már szabad szólani. Az én lelkemben pedig fájó, szomoru emlékeket hagyott. Mert ebből a — mondhatni — késhegyig vivott harczból megtépve került ki a szászvárosi fiatal pap, a kinek betegségét, a mit az önzetlen, buzgó munkában szerzett, kiméletlen kegyetlenséggel használták ki; megtépve került ki az igazgató-tanács, amelynek magasabb elvi szempontból való itélkezését egyszerüen eldobta a közgyülés, de leginkább megtépve került ki maga az igazság. Itt is nyilvánvaló lett az, hogy egyházkerületünknek van anyagi ereje bőven, hogy püspöki fizetéshez hasonló fizetést adjon egy olyan állás betöltőjének, a kinek másodmagával 922 hivő lelki életéről kell gondoskodnia, mig pl. a kolozsvári három pap 2400—2400 kor. fizetést kap 16.400 lélek gondozásáért.

Abban azonban igazat kell adnunk az igazságot keresőknek, hogy a szászvárosi pap a hibás a zavarokért, mert ha ő ingyen nem végzi az egyház iránti szeretetből és buzgóságból a másik pap teendőit is éveken keresztül s ha rajta van egész erejéből, hogy beállittassék a másdik pap, akkor nem emészti magát és nem juttatja oda magát, egészségét, a hol van s másodmagával, egyetértőleg működve, erős kézzel rendet tud csinálni az egyházközségben, a mire ott nagyon is szükség van, a mint ez a harcz megmutatta.

Felhozok még itt egy erre a harczra igen-igen jellemző momentumot. Az igazat keresők vezére abban a röpiratban, a mit igazuk megvédésére kiadtak, azt hangoztatja untalan, hogy őket ebben a harczban az a törekvés vezette, hogy ne engedjék az I. pap tekintélyének alább szállitását. (Lásd a 12. lapon!) Nagyon szép, nagyon helyes, tisztelt közvélemény és reakczió, védelmezni is kell a papok tekintélyét és féltékenyen kell őrködni egy még be nem töltött papi állás tekintélye fölött; egy betöltött és derekasan betöltött papi állás azonban magyarán „sifli", az azt betöltő papi palástját meghurczolni az önérdekhajhászás és kötelességmulasztás sarában nemes, dicséretet érdemlő, az egyház érdekét szolgáló buzgalom.

Hanem erről elég ennyi. Talán akad majd egy második Baksay Sándor, a kinek ez a dolog nagyon hálás anyagot fog adni egy uj Gyalogösvényekhez.

Még jegyeztem fel magamnak egy és más dolgot, a miről irhatnék, azonban a főbbekre elmondottam megfigyeléseimet, benyomásaimat; meg azután azt látom, hogy Pásztor és a közgyülés tudósitója megtették az enyéimekkel lényegében azonos megjegyzéseiket s nem akarok immár üres szalmát csépelni. Legfőképen pedig befejezem reflexiómat azért, mert csak fájó, keserü emlékeket kell felidéznem magamban is, másokban is. Azért, ime, pontot teszek czikksorozatom végére s kirázom a tintát tollamból azzal az óhajtással, vajha a jövő közgyülés után megnyugtatóbbak, derüsebbek lehetnének szemlélődéseim.

*

Utóirat. Multkori czikkemet a szerkesztő azzal a megjegyzéssel adta ki, hogy „*a nyilvánosság nem korlátozandó, sőt megbecsülendő.*" Hát jó, én elfogadom a szerkesztő álláspontját, de azt mondom, hogy akkor *becsüljük* meg aztán *a nyilvánosságot* és különösen *becsüljük meg magunkat a nyilvánosság előtt.*

Közgyülési tag.

Istentiszteleti rendtartás a magyarországi református keresztyén egyházban.

(Javaslat. Az egyetemes konvent megbizásából készitette *Novák Lajos* sárospataki theologiai tanár.

1. §. A magyarországi református keresztyén egyház gyülekezetei számára a János szerint való evangyéliom IV. részének 24. verse, az apostoli kor példája és hazai egyházuk eddig követett gyakorlata alapján a következő istentiszteleti rendtartás állapittatik meg.

2. §. Ez a rendtartás az országos egyház valamennyi gyülekezetére nézve egyiránt kötelező s csak zsinat által módositható.

Első fejezet.

Rendes istentiszteletek.

3. §. A rendes istentiszteletek helye a templom; idejét a presbiterium a helyi körülmények figyelembe vételével, de mindenesetre ugy állapitja meg, hogy vasárnapokon és ünnepeken mind a délelőtti, mind a délutáni, — hétköznapokon legalább a reggeli istenitisztelet mindenütt megtartassék.

Első czim.

Vasárnapi és ünnepi istentiszteletek.

4. §. Ily istentiszteletek tartandók a közönséges vasárnapokon és a mi ünnepeinken, u. m. uj év első vasárnapján, nagypénteken, husvét első- és másodnapján, áldozócsütörtökön, pünkösd első- és másodnapján, a reformáczió emlékére szentelt vasárnapon, karácsony első- és másodnapján.

5. §. A vasárnapi és ünnepnapi istentiszteletek rendje ez:

I. Délelőtt:

Beharengozás után, mig a gyülekezet a templomba béseregliк, gyülekező ének, a szükséghez képpest. Ezután:

1. *L.*[1] Fohász az urasztalánál (k.[2]) Ján. IV: 24.
2. *Gy.*[3] Fennálló ének, — invokáció — egy vers (k.).
3. *L.* Bőjtölés és gyonás, könyörgésben az urasztalánál (k.). Vezérgondolatai: a bünösség megvallása, a magábaszállás, vágy isten kegyelmének megnyeréseért. tehát az a sarkalatos és specifikus prot. hitétel, hogy „megigazulunk ingyen Isten kegyelméből a Jézus Krisztusban lett váltság által." Róm III: 24.
4. *Gy.* Főének, a L. által kijelölve: 2—4. vers.
5. *L.* Magasztalás, imádságban a szószéken (sz.[4])
6. *Gy.* Ének: 1. v. Lehet karének is.
7. *L.* Isten igéjének hirdetése. (Egyházi beszéd. sz.)
8. *Gy.* Enek: 1. v. Lehet karének is.
8. *L.* Hálaadás imádságban. (sz.)
10. *Gy.* Ének: 1. v.
11. *L.* apostoli intelem (Róm. XII. 1—2. k.), könyörgés[5] (k.), Miatyánk (k.).
12. *L.* Pásztori vagy papi áldás (k.).
13. *L.* Adakozásra való felhivás (Rom. XII. 13. Luk. VI. 38.), hirdetés.
14. *Gy.* Éneklés.

II. Délután.

1—6-ig, ugy mint délelőtt.

7. Ünnepeken egyházi beszéd, vasárnapokon biblia- vagy kátémagyarázat, ez az utóbbi úgy, hogy az alapul szolgáló bibliai szövegek magyarázandók a mi hitvallásaink szellemében. 8—10-ig ugy, mint délelőtt. 11. Apostoli intelem, Miatyánk. 12—14-ig ugy, mint a délelőtt.

6. §. Ha a vásárnapi vagy ünnepi istertiszteletet nem lelkészminéségü egyén (tanitó, ünnepi követ) végzi: akkor az urasztali szolgálat elmarad s az istentisztelet rendje akár délelőtt akár dálután ez: 1. Fennálló ének 2. Fő ének. 3. Imádság a szószéken. 4. Ének. 5. Egyházi beszéd. 6. Ének. 7. Hálaadás és Miatyánk, délután esetleg csak Miatyánk. 8. Áldás. 9. Hirdetés. 10. Ének.

7. §. Ha az istentiszteleten nem lelkészminőségü egyén prédikál, de a lelkész ott van: az urasztalához kiszabott liturgiai cselekményeket mulhatatlanul végezze el.

8. §. Ha az egyházközségben két vagy több lelkészminőségü egyén szolgál, vagy ha valamely ünnepélyes egyházi cselekmény alkalmával az istentiszteleten két vagy több lelkész van jelen: akkor az istentiszteletet két lelkész is végezheti, ugy, hogy az egyik az urasztali, a másik a szószéki szolgálatot teljesiti.

Ennek megállapitása egylelkészü egyházközségben a lelkészt, két vagy többlelkészü egyházközségben a lelkészeket illeti.

Második czim.

Hétköznapi istentiszteletek.

9. §. A hétköznapi istentiszteletek rendje ez:

I. Délelőtt:

1. Fohász az urasztalnál (k.). 2. Fennálló ének: 1. v. 3. Fő ének: 2—4. v. 4. Imádság. (sz.) Miatyánk, a szószéken. 5. Ének: 1. v. 6. Megáldás, esetleg hirdetés, az urasztalnál. 7. Enek.

[1] L. = lelkész, liturgus. — [2] k. = kötött. — [3] Gy. = gyülekezet. — [4] sz. = szabad.

[5] Ez a könyörgés urvacsoraosztáskor, konfirmácziókor elmarad.

II. Délután:

Ugy mint délelőtt.

10. §. Ha az istentiszteletet nem lelkészminőségü egyén végzi: akkor az 1. sz. elmarad és a 6. sz. is a szószéken megy végbe.

11. §. Hétköznapi bibliamagyarázat alkalmával a rend ez: 1—3-ig, mint rendesen. 4. Imádság a szószéken. 5. Enek: 1. v. 6. Bibliamagyarázat. 7. Miatyánk. 8. Ének 1. v. 9. Megáldás, esetleg hirdetés az urasztalánál. 10. Ének.

(Folyt. köv.)

ISKOLA.

Tájékoztató

a kolozsvári ev. ref. collegium elemi iskolájába, főgymnasiumába s az ezekkel kapcsolatos bennlakásba való felvételről.

1. *Beiratás.* A felvétel szept. 1., 2., 3-án lesz. Felvétetnek az első elemi osztályba 6—7 éves fiuk, a többi osztályba megfelelő koruak felvételi vizsgálat, vagy az előző osztályról kiállitott szabályszerü bizonyitvány alapján. Az I. gymn. osztályba felvehetők a 9—12 éves fiuk, ha az elemi iskola 4-ik osztályáról jó bizonyitványt mutatnak be, vagy sikerrel tesznek felvételi vizsgálatot. (A felvételi vizsgálat dija a gymnasiumban 20 kor.) Az I. gymn. osztályba az első napon csak az elemi iskolát itt végzett tanulók s az az ujak közül ev. ref. vallásuak vétetnek fel, ha jó bizonyitványuk van. A felsőbb osztályokba megfelelő életkoru tanulók vehetők fel a megelőző osztályokról szóló jó bizonyitvány alapján. A polgári iskola valamelyik osztályából gyimnasiumba átlépni kivánó tanulók felvételi vizsgálatot tesznek a latin nyelvből, magyar nyelvből, esetleg a természetrajzból. A beiratáskor be kell adni a tanuló születési bizonyitványát és himlőoltási, 12 évesnél idősebb tanulóknál az ujraoltási bizonyitványt. Azok a tanulók, kik eddig is ebben a collegiumban tanultak, iskolai bizonyitvány helyett értesitőjüket hozzák magukkal.

2. *Bennlakás.* Az elemi iskola 3. és 4. osztályába s a gymnasiumba felvett egészséges tanulók az intézetben lakást és élelmet kaphatnak. A lakással fütés, világitás és takaritás jár; az élelmezés: reggel 3 deciliter tejes kávé, 150 gr. fehér zsemlével, délben 3 tál étel 200 gr. félfehér kenyérrel, este egy tál étel (hetenként ötször sült) 200 gr. félfehér kenyérrel. — Az eddig is itt tanulók értesitőjüket, az ujon jövők bizonyitványukat bemutatva levélben, személyesen jelentkezhetnek a bennlakásba julius 1-ig. Beköltözéskor mindenki hozzon magával 1 szalmazsákot, 1 párnát, 1 ágyteritőt, 2 alsó lepedőt, 3 paplanlepedőt, 3 párnahajat, ingeket, lábravalókat, harisnyákat zsebkendőket, hálóingeket, 2 törülközőt, fésüt, kefét, téli és nyári öltözeteket s 1 széket.

3. *Dijak.* A tandij és lakásdij fizetése 2 részletben szept. 1—3-án a beiráskor és febuár 1—4-én történik az elemi iskolai, illetőleg a gymnasiumi igazgatónál, — az élelmezési dij fizetése a bennlakási felügyelő-tanárnál 4 egyenlő részletben szept. 1—3-án, nov. 1-én, febr. 1-én és április 1-én.

A) *Tandij az elemi iskolában.* Rendes tandij I. részlet 16 kor. II r. 24 kor., fél tandij I. részlet 8 kor. II. r. 8 kor., kedvezményes tandij I. részlet 2 kor. II. r. 2 kor.

Főgymnasiumba: Rendes tandij I. részlet 28 kor. II. r. 20 kor., fél tandij I. részlet 20 kor. II. r. 12 kor., kedvezményes tandij I. részlet 6 kor. II. r. 4 kor.

B) *Lakás-dijak. Nagy ágygyal:* Rendes lakásdij I. részlet 20 kor., II. r. 20 kor., fél lakásdij I. részlet 14 kor. II. r. 14 kor., kedvezményes lakásdij I. részlet 8 kor. II. r. 8 kor.

Karikás ággyal: rendes lakásdij I. részlet 16 kor. II. r. 16 kor., fél lakásdij I. részlet 10 kor. II. r. 10 kor., kedvezményes lakásdij I. részlet 6 kor. II. r. 6 kor. Minden bennlakó fizet 2 koronát egész évre fürdés dijául.

C) *Élelmezési dijak*: 1. Rendes dij egész évre 240 kor. egy részlet 60 kor. 2. Mérsékelt dij egész évre 200 kor. egy részlet 50 kor. 3. Mérsékelt dij egész évre 160 kor. egy részlet 40 kor. 4. fél dij egész évre 120 kor. egy részlet 30 kor.

Betölthető 110 egész dijas, tiz 200 koronás, tiz 160 koronás, tiz 120 koronás, 10 ingyenes hely.

Tandij- és lakásdij-kedvezményben részesülhetnek jeles, vagy jó osztályzatu, jó magaviseletü tanulók. Erre vonatkozó kéréseket, — értesitőt, vagy bizonyitványt s szegénységi bizonyitványt mellékelve — a beiratás ideje előtt a coll. igazgatóság fogad el.

Az élelmezésben mérsékelt, féldijas vagy ingyenes helyre folyamodhatnak olyan szegénysorsu elemi iskolai és gimnasiumi tanulók, kik a megelőző iskolai évet ebben az intézetben végezték jeles vagy jó eredménynyel. A kéréseket a coll. előljárósághoz czimezve a jelentkezéskor kell beadni, mellékelve a megelőző évi értesitőt, szegénységi bizonyitványt, családi kimutatást és a családfő adókönyvét vagy ennek másolatát.

A bennlakók kötelesek a szünidőkre hazamenni. — Évközben a gyengélkedőket a betegszobában helyezzük el, az ápolásra szoruló sulyosabb betegeket kórházba küldjük. — Az iskolai év elején az iskola orvosa vizsgálja a bennlakókat.

Befizetett dijakat az intézet nem fizet vissza.

Kolozsvárt, 1905. junius.

Az igazgatóság.

Felhivás a Nagyközönséghez!

A Székely Mikó-Kollégium 1905. szeptember 4-én hidvégi gróf Mikó Imre születésnapjának századik évfordulóján emlékünnepet ül és ennek keretében Zabolán azt a hajlékot, melyben született, emléktáblával jelöli meg.

Ki volt hidvégi gróf Mikó Imre? . A ki még nem tudná, nyissa fel a történelem könyvét és a legragyogóbb betünkel irt lapon ama kiválók közt, kik szavakban és tettekben egyaránt nagyok valának, kik lelkök izzó vágyát valósággá változtatva, a faji, az isteni és emberi szeretet, a tudományt istápoló intézmények alapjait vetették meg, kik szivök magasra csapkodó lángjának fényével és melegével a diadalmas fejlődés utjait megjelölve, messze kiható időkre termékenyiték meg a kebleket, — őt is megtalálja. Vagy tekintse meg a Székely Mikó-Kollegium cimét: e czimben, mint második alapitójának, büszkén viseli nevét.

Nehány szóval ez volt hidvégi gróf, Mikó Imre. Es kié volt? . . . A magyar nemzeté, de első helyen mégis a Székely Mikó-kollegium joggal vallhatja: enyém volt!...

Születése napjának századik évfordulóján ezért ül emlékünnepet és jelöli meg emléktáblával a zabolai hajlékot. A nagy alapitóval szemben mélyen érzett háláját külsőképen is nyilvánitandja, a hideg anyagra is felvésendi, hogy tolmácsolhassa: ki volt számára hidvégi gróf Mikó Imre!

A Székely Mikó-kollégium önmaga is, Előljárósága, tanári testülete és ifjusága bizonyára összehozhatná azt az összeget, melybe az emléktábla előállitása kerül. Azonban hidvégi gróf Mikó Imre a magyar nemzeté is, tehát alkalmat kiván nyujtani mindenkinek, hogy tetszésszerinti adománnyal járuljon a költségek fedezéséhez.

Ez okból intézzük e felhivást a nagyközönséghez abban a reményben, hogy midőn a szép czél érdekében adakozásra kérjük föl az igazi érdemet becsülni tudó, bárminő sorsban levőket is: nem vallhatunk szégyent, nem vallhat szégyent a nagyok közt is nagynak emlékére való hivatkozás.

Minden felhiváshoz egy példány gyüjtő-ivet mellékelünk azzal a kéréssel, hogy azt a gyüjtött adományokkal együtt Czimzett 1905. augusztus hó 1-ig a Székely Mikó-Kollegium igazgatója, Péter Mózes atyánkfia kezéhez sziveskedjék juttatni. A gyüjtő-iv még eredmény nélkül is visszaküldendő.

Megjegyezzük, hogy a legkissebb adományt is hirlapi

lag nyugtázzuk, a költségek után esetleg fennmaradó összeget pedig valamely később meghatározandó és hidvégi gróf Mikó Imre emlékéhez méltó czélra forditjuk.

A sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-Kollégium elöljáróságának 1905. május 13-án tartott üléséből.

Ujjvárossy József, kir. tan. főgondnok. *I. Szász Bela,* jegyző.

KÜLÖNFÉLÉK.

Személyi hirek. Főtiszteletü dr. *Bartók* György püspök ur e hó 12-én konventi ülésre utazott. Ugyancsak konventi ülésre utaztak fel *Kenessey* Béla egyh. ker. főjegyző és *Nagy* Károly th. tanár, lapunk felelős szerkesztője. A konventi ülés előreláthatólag e hét végéig fog tartani.

A kolozsvári ev. ref. theologiai Fakultáson az évzáró ünnepély e hó 8-án folyt le az intézet diszterében. Az ifjusági egyletek elnökeinek beszámolói után a jutalmak és pályadijak kiosztása következett. A bibliai tudományok köréből vett pályakérdés 70 kor. jutalmát *Tőkés* Ernő II. th. nyerte el. Predikáció műforditásért *Varga* Gyula II. th. nyert 40 koronát. Mint a legjobb predikáczió irója *Porzsolt* István IV. th. 40 kor. jutalomban részesült. A bibliai nyelvekre hirdetett pályázat dicsérettel kitüntetett nyertese *Sárkány* Lajos II. theol. 70 kor. jutalomban részesült. Az első éves theologusok zsidó nyelvü pályázatán *Varga* Zsigmond I. theol. nyert 32 kor. Harmonium játékáért *Régeni* István III. th. 70, *Rácz* Lajos III. th. 40 kor. A Hory-féle alapitványból 20 kor. nyert imájával *Csia* Pál III. th. *Biró* Lajos II. és *Gyenge* György I. theol. 24—24 kor. szorgalomdijban részesültek. A jutalmak kiosztása után nt. Kenessey Béla igazgató mondott lendületes buzditó és bucsubeszédet a szétoszló ifjusághoz. Az ünnepélyt *Csia* Pál III. theol. imája zárta be.

Horváth János a kolozsvári ev. ref. Szeretetközszeretetben álló igazgatója egy évi szabadságra visszavonul állásától. A kiváló igazgató, kinek önzetlen, tapintatos, odaadó munkásságának oly sokat köszönhet Szeretetházunk, remélhetőleg nem végképen válik meg állásától. A kebli tanács legsürgősebb gondja most, hogy alkalmas egyénnel pótolja a szabadságolt igazgató helyét.

Rektor és dékán választások. A debreczeni főiskola rektorául a következő iskolai évre dr. *Ferenczi* Gyula lett megválasztva. Jogakadémiai dékán *Tóth* Lajos, theologiai dékán *Csiky* Lajos lettek. A sárospataki akadémia jövő évi rektora *Meczner* Sándor jogakadémiai tanár lett.

A parochiális könyvtárak bizottsága és a lythurgia egységesitésére kiküldött egyetemes bizottságok e hó 13-án Budapesten ülést tartottak. Egyházkerületünk képviseletében dr. Bartók György, Kenessey Béla, Lénárt József, Nagy Károly, világi részről: br. Bánffy Dezső, Mezey Albert, Váró Ferencz és dr. Sárkány Lajos vettek részt e bizottsági üléseken.

Uj lyturgiai javaslat. Az egyetemes konvent megbizásából *Novák* Lajos sárospataki theol. tanár egy 59 pontból álló liturgiai javaslatot készitett, mely nyomtatásban is megjelent. Tekintve a kérdés fontosságát, a javaslatot indokolásával együtt lapunkban közölni fogjuk, hogy olvasóink vele közelebbről is megismerkedjenek s megjegyzéseiket reá megtehessék.

A Bethlen-kollegium tanári kara a mult napokban tisztelgett az ujonnan megválasztott főgondnok, Gáspár János és algondnok br. Bánffy Kázmér előtt. Az uj főgondnokot Fogarassy Albert rektor-professzor üdvözölte, kinek szavaira a főgondnok meleghangu beszédben válaszolt, igérve, hogy teljes odaadással és tőle telhető buzgósággal fogja vezetni az intézet ügyeit. Br. Bánffy Kázmér algondnokot Nagy Lajos tiszteletbeli rektor üdvözölte, ki szintén szép beszédben biztositotta a tanári kart támogatásáról,

A Sárospataki Lapok megszünt. A sárospataki Irodalmi Kör ez év május 29-én tartott közgyülésén elhatározta, hogy mivel a Rohoska József lemondása folytán megürült szerkesztői tisztséget vállalkozó hiányában ez idő szerint betölteni nem lehet, a Sárospataki Lapokat a 23-ik számmal ideiglenesen megszünteti.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság Budapesten f. évi junius 13-án, d. u. 4 órakor, a ref. főgimnáziumban választmányi ülést tartott az alábbi tárgysorozattal: 1. Az 1904. évi zárszámadások megvizsgálása. 2. Az 1906. évi költségvetés. 3. Az 1905. évi kiadványok. 4. A népies kiadványok terjesztés-módjának reviziója. 5. Közgyülés Sopronban. 6. Theol. Szaklap segélyének fölemelése. 7. Folyóügyek: Pozsonyi kör, Szabolcska II. kiadása, özv. Hegyi Mihályné hagyatéka, képviseletek.

Egyházkerületi közgyülésünkről megjelent tudósitásunkra beérkezett reflexiók, lapunk felelős szerkesztőjének távolléte miatt e számunkban nem közölhetők.

Készül az egységes lythurgia! A kolozsvári „Ellenzék"-ből véve irja egyik tudósitónk, hogy *Brassóban,* a konfirmáczió alkalmával, *a pap harangzugások között áldotta meg a növendékeket.* Honnan vették ezt? Miféle lythurgiális rendelkezésből? Pápistás ize nem tagadható s bizonyára ujabbkori szerzemény. Ha minden pap saját esze szerint való liturgiákat hoz be, akkor szép sikert jósolhatunk az egységes lythurgiának.

Az uzoni ref. felekezetü államilag segélyezett elemi iskola évzáró vizsgái a vallásból junius 4. napján tartattak meg. Érdekesnek tartjuk az alábbiakban adni Tamó Gyula vizsgabiztos jelentését e vizsgálatokról. Junius 4-én délelőtt a gazdasági ismétlő iskolások mutatták volt be ebbeli jártasságukat. A tanitást végezték a megfelelő osztályok tanitói u. m: Hamar Emma k. a. és Ösz Salamon kántortanitó. Ertelmesen feleltek és szép eredményt mutattak fel a kis tanulók bizonyságául annak, hogy ezen legkisebb növendékeit az elemi iskolának a — vallásban sokkal sikeresebben tudják oktatni az ő osztálytanitóik — minthaazt maga a lelkész végezné közvetlenül. (A biz elég baj! szerk.) Először azért, mert gyakrabban nap napután találkozik tanitójuk velük, tehát több idejük van erre, másodszor ebbeli munkájuk eredményesebb, azért, mert a megszokás folytán a gyermek nyelvén inkább tudnak előadni a tanitók, mint a felnőttek oktatásához szokott lelkipásztor. (Vajjon hol a hiba?) b) A többi osztályoknak már a III-ik tól kezdve fel a VI-ik a lelkész tanitott vallást, hetenként 4 órán át ugy azonban, hogy a templomi ének tanitást itt is külön-külön az illető osztályfőnök végezte. c) A negyedik és ötödik osztályosok szintén a lelkésztől nyertek oktatást a vallásból és pedig ők már az Ujszövetségből: Jézus születésétől kezdve Jézusnak az istenországáról mondott gyönyörü hasonlatáig. Egyházi éneket itt is az illető osztályok tanitója, Kovács Áron tanitott. Az ügyes és értelmes tanulók feleleteikben itt nagy otthonosságról tettek tanuságot, ugy hogy nem egy theologiát hallgató ifjunak dicséretére vált volna.(?) Jutalom volt ez az oktató lelkésznek Pünkösti Istvánnak fáradozásaiért megelégedésére szolgált ez a kiküldött biztosnak és jelenlevő ref. számu hallgatóságnak. d) A VI-ik osztály növendékei: Nagy Péter kisebb kátéját tanulták a reformáczióig, de tanulták a Bocsor féle egyházi történetet is. E vizsga azt a benyomást tette a szemlélőre, hogy a ref. felekezetü osztott iskolákban sokkal előbbre van a hitoktatás, mint a hasonló állami iskolákban, még azon esetben is, ha ez utóbbinál is a ref. kántor ugyis szerepel mint állami tanitó. Miért? A felelet már erre meg van adva az elmondottakban. Először azért, mert az iskola felekezeti lévén, a tanitók mind egy vallásuak, mintha inkább függnének a lelkész-elnöktől annak figyelmeztetését inkább tekintetbe veszik és háromszor-négyszer annyi egyházi éneket tanitanak itt, mint az állami iskolában a hol igen gyakran az énektanitást is maga a hitoktató végzi, ha ért hozzá, ha nem, holott a törvény és felsőbb rendeletek itt is szólnak a kántortanitóknak, hogy hetenként két félórán át kötelesek templomi énekeket tanitani, de ugy tetszik, hogy ezt csak kevés helyen veszik figyelembe ... A hatodosnak másik titka az: hogy a legkisebb tanulókat az I-ső és II-ik osztályt nyugodtan lehet bizni vallástanitás végett az illető osztálytanitókra, a felekezeti iskoláknál s igy a lelkész annál többet foglalkozik a felnőttekkel, — mig az állami iskolánál ez, vagy nem — vagy pedig csak igen ritka esetben lehetséges. (?) Ref. tanügyi bizottságunk a vallástanitást intenzivebbé tehetné az által, ha rendeletet bocsátana ki arra nézve, hogy az állami iskolák ref. növendékeinél egy bizonyos számu énekek eltanitását megköveteli, elrendelte továbbá azt is, hogy ez a kántorok mulhatatlan kötelessége, kik azt a vizsgán is bemutatni tartoznak.

Végül a vizsgát bezárta két Kosuth-dal éneklése (Ne sirj K. L. és Gyere haza K. L.) egy Bercsényihez szóló kuruczdal és a Himnusz eléneklése, mit állva hallgatott végig a közönség: azután kimentek a köztemetőbe a háládatos utódok koszorukkal a kezökben megkoszoruzni a „Tatranyi-párt“ sirját, kik 30 ezer koronánál többet hagytak ezen iskolának: Szikla oldalra épitve ezzel azt. De mielőtt ide ment volna a közönség, betért előbb a női munkaterembe, a hol kivoltak állitva a nagyobb leánytanulók kézimunkái, a legegyszerübb varrástól és szabástól kezdve fel a legdiszesebb himzési munkákig, nagy változatosságban, gazdagon dicsérve az értelmes székely nép életre való gyermekeit és a munka-tanitónő szorgalmát és kitartását.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 624—1905.

PÁLYÁZAT

A görgényi ev. ref. egyházmegyébe kebelezett gernyeszegi ev. ref. egyház ujonnan rendszeresitett nőtanitói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom az 1988—1905. igazgatótanácsi szám alatt megerősitett egészen uj dijlevél szerint: I. Készpénz az egyházközség pénztárából 50 kor. A polgári községtől 150 kor. A Méltóságos gróf Teleki pátronus-uradalomtól 100 kor. 96709—1904. miniszteri szám alatt kiutalt államsegély 500 kor. Együtt: 800 kor. II. Lakás egyelőre az óvoda (nyárigyermekmenhely) helyiségében egy szoba, konyha, kamara, pincze. Mintegy 400 □ öl kert, melynek fele veteményes, fele kaszáló.

Kötelességek: az iskolaszék által kijelölendő osztályok vezetése. Kántortanitó, betegsége, vagy a kántortanitói állomás üresség̈ben léte idejében köteles az összes tanulókat tanitani, s külön honorarium helyett az énekvezéri teendőket is elvégezni. Köteles továbbá minden időben az összes leánygyermekeket női kézimunkára tanitani, az iskolaszék által meghatározandó időben.

Megjegyzés: Egyelőre, mig az egyházközség másképpen nem intézkedhetik, a nyári időszakra, a tanitónőt alkalmazza, — külön honorarium — havi 30 korona mellett az óvoda (nyári gyermekmenhely) vezetésére is,melyet tanitónő elfogadni köteles. Ugyanazért a választóknál előnyben részesülnek azok, akiknek a tanitónői oklevél mellett, óvónői oklevelük is van. Mihelyt azonban egyházközség egészen önállóan rendszeresitheti a nyári gyermekmenhelyvezetőnői állást, ezen viszony azonnal megszünik, ugy a javadalmat mint a kötelességet illetőleg. Addig is a tanszakot megröviditeni nem lehetvén, óvodai kötelezettsége csakis az évzáró vizsgától, a következő iskolai tanév megnyitásáig terjed.

A nyári gyermekmenhely tanszaka azonban előbb kezdődvén, mint az iskolai tanév bevégződik, — s a tanév megnyitása után is terjedvén, — egyház óvónő-tanitónő mellett külön dadát fog tartani (egy alkalmas cselédet), ki az iskolai tanszak alatt az óvodásokra felügyel, s erre a nyári időszakban is köteles, ugy hogy óvónő-tanitónő közben-közben nehány napi vacátiot vehet magának.

Ezek a körülmények a folyamodók figyelmébé ajánltatnak.

Kellő okmányokkal felszerelt folyamodványok Csekme Ferencz espereshez küldendők Gernyeszeg, Marostordamegye. Az állomás jelen év október 1-én lesz elfoglalandó és elfoglalható.

Pályázati határidő 1905. julius 15.

Kolozsvárt, 1905.

Dr. Bartók György
püspök.

622—1905. sz.

PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület hatósága alá tartozó romániai ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *bukaresti* rendes lelkészi állomásra pályázatot hirdetek.

A) *Javadalom:* A mélt. Igazgató tanács által 3718—1904. sz. a megerősitett dijlevél szerint: 1. Kényelmes első emeleti lakás (4 szoba, konyha, kamara és pincze.) 2. Készpénz évi 2400 frank, az egyházközség pénztárából havi utólagos részletekben. 3. Stóla évi átlaga 6—800 frank.

Az összes javadalom értéke 3000—3200 frank (1 frank 95 fillér.)

B) *Kötelessége* a törvényben és szabályrendeletekben előirt összes lelkészi teendők és az ev. ref. fiu és leány iskolában a hitoktatás teljesitése.

Minősültségre való tekintet nélkül, minden rendes uton képesitett leikész pályázhatik.

Pályázati határidő 1905. julius 10.

Az állomás 1905. szeptember hó 1-én lesz elfoglalandó.

Szabályszerüleg felszerelt folyamodványok az erdélyi ev. ref. püspöki hivatalhoz nyujtandók be.

Kolozsvárt, 1905. junius 8-án

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 541—1905.

KÖRLEVÉL

az udvarhelyi egyházmegye tiszt. lelkészihez.

Hivatkozással a mélt. Ig.-tanács 2617—1904. sz. rendeletére, felkérem tiszt. lelkésztársaimat, hogy az 1904—5. tanévre vonatkozó népiskolai statisztikai adatokat (a felekezeti iskolákról az A), a többi iskolákról a B) mintáju iven) 3—3 példányban legkésőbb f. évi *junius 5-ig* terjesszék be tiszt. Lajos János t. ü. előadó aá-hoz. A statisztikai ürlapok nemsokára szét fognak küldetni.

Egyben felkérem tiszt. lelkésztársaimat, hogy a mindennapi és ismétlőiskolai vallás és énektanitásról szóló „Haladási napló“ másolatát, szabályszerüen hitelesitve szintén *jul. 5-ig* küldjék be a t. ü. előadóhoz. A másolathoz szükséges ürlapokat a napokban minden lelkésztársam megkapja.

Alsósófalva, 1905. jun. 10.

Ifj. Péter Károly, esperes.

Sz. 606—1905.

KÖRLEVÉL

a sepsi egyházmegye tiszteletes lelkipásztoraihoz.

Az egyházmegyei választott képviselők 3 éves mandátuma lejárván, felhivom lelkipásztortársaimat, hogy a választást az „Utasitás“ 5. czikkének e) pontja, illetve 16. czikkének értelmében f. év. junius 23-ig hajtassék végre, s a választási jegyzőkönyv hitelesitett másolatát pecsét alatt f. év jun. 30-ig küldjék be hozzám.

Szives̈kedjenek utasitani a felekezeti tanitókat, hogy az „Utasitás 34. czikkének rendelkezése értelmében választandó 4 tanitó képviselőre szavazataikat a kellő jelzéssel ellátott zárt levélben f. év. junius 23-ig terjesszék be hozzám.

A méltóságos igazgatótanácsnak a hiv. lap f. évi 13. számában 1379—1905. sz. alatt kiadott körlevele alapján egyuttal felhivom lelkésztársaimat, hogy egyházközségeik történtét megirni s azt f. évi aug. hó 1-ig hozzám beküldeni szives̈kedjenek. A kéziratok kiállitásánál a körlevél utasitási szemelőtt tartandók.

Végül felhivom lelkésztársaimat, hogy az isk. statisztikai kérdőiveket 3—3 példányban pontosan kiállitani s azt f. évi jul. 5-ig egyházmegyei tanügyi előadóhoz megküldeni szives̈kedjenek. A szükséges nyomtatványok a szokott helyen találhatók. (A minta felekezeti isk., B minta nem felekezeti isk. számára.)

Ilyefalva, 1905. május 30.

Józsa Sándor, esperes.

439—1905. sz.

FELHIVÁS.

Hivatkozással e lap idei 22-ik számában megjelent 2425—1905. sz. igazgatótanácsi körlevélre, felkérem a görgényi egyházmegye lelkészi hivatalát, hogy a Bocskai István arczképének megrendelése iránti bejelentéseiket megtenni és hozzám irányitani szives̈kedjenek. Egy-egy előfizetési ivvel tehetősebb hiveink is megkeresendők, iskoláink pedig ugy hiszem, kivétel nélkül mindnyájan jelentkeznek az előfizetésre.

Gernyeszeg, 1902. junius 8.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *25-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. junius 22.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Hogyan védekezzünk a baptisták ellen.

Érdekes s a gyakorlati életre fontos kérdést vetett fel Bene Lajos ur e becses lap április 20-iki számában a „Baptistákról" irott czikkében, melyből látjuk, hogy a baptisták Erdélyben is terjednek. És azt is látjuk, hogy komolyabb s egyházunk jövőjét szivükön viselő lelkészeink gondolnak már a védekezésre is.

Én elmondom, amit e dologban mondhatok.

Legelőször is megjegyzem, hogy az, ha a baptisták terjednek az országban, katholikusok és gör. keletiek között nem nagy baj, sőt reánk reformátusokra nyereség, haszon. Miért? Mert a hozzánk legközelebb álló testvér felekezet terjeszkedik. Azt hiszem minden theologiailag képzett ember tudja azt, hogy p. o. a *Spurgeon*-féle baptisták, kikhez tartoznak a magyarországiak is, a mi református egyházunktól csupán abban különböznek *elméletben*, hogy ők csak felnőtteket keresztelnek, mig mi tudvalevőleg felnőtteket és kicsinyeket is keresztelünk. Egyéb különbség köztünk *elméletben* nincs s igy ismételhetem, nincs hozzánk közelebb álló hitfelekezet Magyarországon, mint a baptisták s ezt ők maguk is elösmerik, hirdetik. Legközelebb p. o. a *„Béke hirnök"* lapjukban (127. lap) igy ir Csopják Attila miniszteri hivatalnok és lapszerkesztő: „a református egyház az ő tiszta hitelveiben valóban az evangeliumi drága kincsek birtokában van". Valóban abban van, ők is állitják, mi is. Mi hát mégis a különbség köztünk és köztük?

A gyakorlatban van. Ők az evangyéliomi drága kincseket hasznositják, mi nem.

Ők maguk nem féltékenyek, ők maguk megmondják az ő dolgaikat s megmondják azt is, hogy lehet ellenök védekezni.

Ugyancsak a *„Béke Hirnök"* lapjukban még igy irnak:

„Fel kellene ébredni a holt állapotból és életre kelve az evangyéliumi tanokat érvényesiteni, mint ezt azok, kik felébredtek, érvényesiteni törekesznek. Tudván az urnak ama rettenetes napját, az embereket hozzuk a hitre (II. Kor. 5. r. 11. v.). Az embereket hitre kell hozni, mert sem az iskola, sem a műhely, sem a társaságok nem adják meg azt. A katholikust, reformátust, evangelikust és bármiféle felekezeti szülék gyermekeit vagy ifjait, nagyjait, kicsinyeit a hitre kell hozni s mikor megnyeri a hitet, akkor az a hit megvédi lelkét.

Az ige szerint a hit az, a melyet az embernek paizs gyanánt fel kell venni, hogy ama gonosznak minden tüzes nyilait megoldhassuk (Ef. 6:16.). A hit az, mellyel mindent le lehet győzni; a hit az, mellyel hegyeket el lehet mozditani; a hit az, mely által őriztetünk az idvességre (I. Pét. 1:5.), tehát a hit az a nagyhatalom, a mely által harczolni, védekezni és győzni tudunk." (L. Békehirnök 127. l. 1905.)

Ime a védekezés módja. Kövessük az ő tanácsukat. Először is mi lelkészek mindnyájan ébredjünk fel és legyünk hivők. Higyjük a bibliai igazságokat mind és higyjük a bibliai igazságok lényegét, az Ur Jézus Krisztus istenségét s megváltói érdemét. Higyjük azt, mit Káténk is tanit, hogy minden ember bünös s igy mi is, hallgatóink, hiveink is. Higyjük, hogy romlott, bünös állapotunkból csak ugy szabadulhatunk meg, ha az Isten fia, ki egy személyben Isten is, ember is, megszabadit. S higyjük, hogy ha a fiu által meg akarjuk szabadittatni magunkat, hát meg kell térnünk, újjá kell születnünk, mert ha meg nem térünk, újjá nem születünk, nem láthatjuk az Isten országát. Higyjük, kogy a kik Krisztus által megváltattunk, a hála gyümölcseit kell teremnünk, mely abban áll, hogy *szentek* igyekezünk lenni, hogy valamint szent ő, mi is szentek legyünk; továbbá abban, hogy munkálkodjunk, dolgozzunk Isten országa érdekében. A bibliát napi olvasmányunkká kell tenni, családi körünkben is tanulgatni, olvasgatni kell. S aztán hirdetni kell az evangyéliumi nagy igazságokat egyszerü, érthető, felfogható nyelven, világosan az emberek elé kell állitani a menynyei lajtorja minden fokát, mit Nyáry Pál pécsi lelkésztestvérünk a *„Mustármag"* 1905. 5-ik számában igy ir le (77. l.):

1. lépcső. Ismerd meg önmagadat! Nyomorult, nyavalyás, szegény, vak és mezitelen vagy. (Jel. 2:17.)

2. lépcső. Ismerd meg az Istent! Ugy szereté Isten e világot, hogy az ő egyetlen egyszülött fiát adná, hogy minden valaki hiszen ő benne el ne veszszen, hanem örök életet vegyen. (János III. 16.)

3. lépcső. Ismerd meg a Megváltót! Jöjjetek én hozzám mindnyájan, kik megfáradtatok és megterheltettetek s én megnyugosztlak titeket. (Máté 11:28.)

4. lépcső. Higyj az Ur Jézus Krisztusban! A ki az én beszédemet hallgatja és hiszen annak, a ki engem elbocsátott, örök élete vagyon és kárhozatra nem megyen, hanem által ment a halálból az életre. (Ján. 5:24.)

5. lépcső. Adj hálát Istennek. Az Istennek legyen hála, ki nekünk adott diadalmat a mi Urunk Jézus Krisztus által. (I. Kor. 15:57.)

6. lépcső. Élj ugy, mint Krisztus! A Krisztus is szenvedett ti érettetek, nektek példát hagyván, hogy az ő nyomdokit követnétek. (I. Pét. 2:21.)

Ime a hat lépcső, mit meg kell járnunk, hogy *bizonyossági* tudat keletkezzék bennünk s igy szóljunk: „bizonyos vagyok benne, hogy az én ő nála letett kincsemet megtarthatja."

Még világosabban szólok.

Vasárnap én a nagybecskereki szószéken arról prédikáltam, hogy lett Saulból Pál? S megmondottam, hogy a ***köszt*** kitölté az, hogy ő megütődött, gondolkodott. Jézussal társalgott, szavára hallgatott, azt megfogadta, imádkozott, Isten gyermekeivel társalgott, megkeresztelkedett, szentlélekkel is bizonyságot tett Jézusról és három évig tanulgatott Arábiában, Damaskusban és Tarsusban s igy lett belőle Pál. S mondtam, hogy a mi vallásos nevelésünk baja abban áll, hogy megtanittattuk ugyan gyermekeinket arra, hogy hogyan tért meg Saul, hogy lett belőle Pál, de aztán tovább nem mentünk s nem mondtuk gyermekeinknek, hiveinknek: na most édes fiaim, édes hiveim csináljátok ezeket utána Pálnak, mint már én utána csináltam, utána csinálom. Ezt a lelki átformálódást, más emberré lételt nem csinálja meg sok lelkipásztor hiveivel s azért szakad aztán le egyik is másik is az egyház testéről. *Üdvbizonyosságot* akar a lélek s nem nyughatik, ha egyszer felébredt addig, mig azt meg nem szerzi.

S mindent el kell követni a lelkésznek. hogy hivei az *Üdv* bizonyosságot megszerezzék. Adni kell nekik jó evangyéliomi iratokat, lapokat. Le kell közéjök ülni hetenként este kétszer-háromszor s olvasni kell nekik az irást s be kell vezetni őket a szabad imádkozásba, be abba, hogy ő is tudjon hozzászólni a tárgyhoz. Aztán munkába, keresztyén munkába kell állitani őket. Érezzék, hogy ők is valamik, ők is tehetnek valamit az Urért. Szóval vegyük használatba mi is a mi drága evangyéliumi igazságainkat. Hozzuk azokat ismét forgalomba. Téritsünk mi is, hiveinket is, másokat is. S igy aztán nem hogy fogynánk, hanem inkább szaporodunk. Probatum est. Én nemcsak hogy hiveimet igy megvédtem baptistáktól, nazarenusoktól, szombatosoktól, de még a baptistákat is felszivtam magunkba, a mult hóban meg két gör. keleti románt vettem be.

Ez az én védekezési eljárásom. A ki jobbat tud, mondjon jobbat. *

Szalay József,
nagybecskereki lelkész,
a Keresztyén Evangyelista
szerkesztője.

A püspöki jelentésből.

Lelkésszképzés.

(Folyt. és vége.)

Az iskolaügyekről a tanügyi jelentés adja meg a kellő felvilágositásokat. En csak azt jegyzem meg, hogy ezen a téren népiskoláinkban és nem a felekezeti iskoláinkban járó tanulók vallásos oktatásának rendezésére kiváló gondot fordítottunk. Ennek daczára kénytelenek voltunk tapasztalni, hogy tanuló ifjaink vallásos oktatása ma sem felel meg mindenütt azoknak a kivánalmaknak, amelyeket anyaszentegyházunk belső hitéletének nagy érdekei támasztanak. Ha kötelességeinket e téren elhanyagoljuk; ha kihal az egyház tagjaiból az élő hit, a lélek, a mely megelevenit, ugy fenyeget a vész, hogy csak üres formák tömkelege lesz a hitélet, s többé vagy kevésbé hasznos intézmények külső organismusára sorvad és zsugorodik, össze egyházunk, midőn többé nem azért vagyunk protestánsok, mert a Krisztus él bennünk, hanem azért, mert világi hasznát látjuk.

E téren is legtöbbet a lelkipásztorok, mint katekhéták tehetnek. Az ő buzgóságuk és odaadásuk anyaszentegyházunk belső megujhodásának a legbiztosabb záloga és egyházkerületünknek nem lehet magasabb rendü feladata, mint gondoskodni arról, hogy az ifju lelkipásztorok az akadémia falai közül a tudáson kivül buzgóságot és kötelességtudást, az anyaszentegyház által vallott örökké való eszmények szerelmét és ezek diadalába vetett erős hitet, feddhetlen jellemet és valódi emberszeretetet vigyenek magukkal a gyülekezetekbe, hol az élet által kifárasztott lelkek várják az örökélet övéit.

Theologus ifjaink száma eléggé megszaporodott. Vajha a számbeli emelkedést a minőség tekintetében is követné a kedvező változás.

Ebben az iskolai esztendőben az összes hittanhallgatók száma 116 volt. Az első félévi zárókollokvium január 30. és 31-én tartatott meg. Kollokviumra jelentkezett 97 ifju; elmaradt 19. A kollokviumon megbukott 11, köztük 1 másod, 5 harmad és 5 negyed éves. Pótkollokviumra állott 22. Ezek közül megbukott 7. Pótkollokviumra sem állott 8. Ismétlésre utasittatott 1, eltávozott 3. Javadalom és legacioelvesztéssel sujtatott 4. Eltanácsoltatott 1. A ki kollokviumra nem állott, vagy a kollokviumon megbukott: az olyan a legaczió-választás sorrendjében a legutolsók közé került.

Ez az eredmény nem kielégitő, s méltán elvárjuk a lelkészi pályára készülő ifjaktól, hogy több szorgalmat, odaadást és buzgóságot hozzanak magukkal a pályára. A lélek minden fegyverét fel kell ölteniök, ha komolyan és diadallal akarják megvivni a harczot.

A lelkészképesitő vizsgálatok megtartására szept. 12. és 13. napja volt kitüzve. Második lelkészképesitő vizsgálatra 19-en állottak, a kik közül 5 jeles, 8 jó, 6 elégséges eredményt ért el.

Első lelkészképesitő vizsgára állott 13, köztük 3 jeles, 4 jó és 6 elégséges osztályzatot nyert.

A deczemberi vizsgán a második vizsgát egy jelölt jó eredménnyel tette le, egyet elégtelennek kellett minősiteni. Az első vizsgát ugyanekkor 1 jeles, 2 elégséges osztályzattal tette le. Turóczi László pitesti tanitó szintén ez időben szerezte meg a lévitai oklevelet jeles eredménnyel.

Az egyházi értekezlet tevékenysége.

Mint kedvező jelenséget jegyzem fel, az egyházkerület „Egyházi Ertekezlet“ mult évi tevékenységét. Bár sokan lennénk hivatalosak, még mindig kevés azok száma, a kik munkába állottak, de a mint érik a gabona, remélni akarom, hogy megnövekedik az aratók száma is.

Az 1903-ik évvel egy cziklus véget ért s uj cziklus kezdődött 6 évi időtartammal. Onkéntes lévén a belépés, az uj cyklus elégséges idő lesz arra, hogy lelkipásztortársaim saját ügybuzgóságukról, egyháztársadalmi tevékenységükről és az értekezlet életrevalóságáról bizonyságot tegyenek. A letelt három lév alatt a kezdet nehézségeivel kellett megküzdeni, de ezen idő elégséges volt meggyőzni a felől, hogy hiveink rokonszenvvel, sőt lelkesedéssel fogadják ezen uj intézményt.

E téren eddigelé a legélénkebb tevékenységet fejtették ki az udvarhelyi, a marosi és nagyenyedi egyházmegyék. Tagok száma is itt a legnagyobb; de van öt egyházmegye, a honnan még a tagok számára sem jött jelentés, tehát az értekezlet meg sem alakult. Az értekezlet tagjainak száma ezidő szerint 862; tőkevagyona 2,882 korona és 23 fillér, a Kovács Ödön-féle alapitvánnyal mintegy 5000 korona. Ebben foglaltatik Gáspár János Bethlen-kollegiumi főgondnok urnak legujabban tett 347 korona alapitványa is.

Az Értekezlet mult évben is kiadta a népies irányu, hiterősitő „Vasárnap“ czimü lapot 600 példányban évi 4 korona előfizetési ár mellett, melyből

* Midőn köszönetünket fejezzük ki az érdemes irónak azért, hogy egy állami iskolai tanitó által felvetett kérdésre lelkészi oldalról választ adott s alapjában igen helyes választ: fenntartjuk magunknak, hogy egy pár pontra, a melyekkel egyet nem érthetünk jövő számunkban adhassuk meg a feleletet. Szerk.

40 példány jobbára a diasporákba az Értekezlet költségén küldetik szét. A lap szerkesztése rendes, tartalma megfelelő. Két vallásos tárgyu, népies füzetet is adott ki az Értekezlet. Nagy kár, hogy ezeknek terjesztésében a lelkipásztorok nem fejtenek ki megfelelő buzgóságot. Örömmel jelzem, hogy az Értekezlet egy nagyobb munkának, a nagyhirben álló Rauwenhoff, hollandi theologusnak „A protestántizmus története“ czimü müve kiadása iránt is mozgalmat inditott. A mü forditója Bartha Dezső szilágyszolnoki egyházmegyénk derék esperese.

Az Értekezletnek a mult évben Kézdivásárhelyen tartott közgyülése nagy érdeklődés mellett folyt le. A tagok a távolabb fekvő egyházmegyékből is szép számmal jelentek meg. Az elnöki tisztet az Értekezlet nagy nevü világi elnöke, már csak néhai dr. gróf Kuun Géza helyett gróf Bethlen Pál buzgó világi alelnök végezte.

A munka biztatólag foly tovább, de fájdalommal kell megállapitanom, hogy épen a vezetésre hivott kolozsvári egyházközség részéről ezen egyháztársadalmi tevékenység iránt vajmi kevés érdeklődés tapasztalható, mig Brassóban, Székelyudvarhelyen és Nagyenyeden egész erővel vetették kezüket a munkára. Nagyenyedi egyházközségünkben épen a mult év őszén alakult meg a püspök részvétele mellett a protestáns nőegylet, már is dicséretes eredménnyel szolgálva a hitélet és munkásszeretet szent ügyét. Példája követésre méltó.

Emeljük fel szemeinket és tekintsünk a mezőkre, mert sok az aratni való gabona. — E felhivással végzem jelentésemet.

Legyen világosság!

(Felvilágositások a Bethlen-kollegium ügyeiben.)

— Irta: *Bartha Zsigmond.* —

A Bethlen-kollegiumot a legnagyobb erdélyi fejedelem messzi jövőbe tekintő, bölcs belátása, bőkezüsége és a nemzet akarata hozta létre. Nemzeti közkincs az alapitásánál és multjánál fogva, épen azért nemcsak az elismerés koszoruja tölti el lelkemet igaz örömmel, hanem természetesnek találom a jogosult birálat szigoru szavát is; mert mindkettőnek kutfeje az a meleg érdeklődés, az az aggódó gond, melylyel ez intézet iránt, minden igaz magyarnak, minden lélek szerinti reformátusnak viseltetnie kell.

Ez intézet hivatása nemcsak a tudomány hirdetése, a müveltség terjesztése, hanem a magyar nemzet regenerálása e szó legnemesebb, legteljesebb értelmében. E köztudat nemcsak az intézet elhivatott őreiben, munkásaiban és anyaszentegyházunk minden igaz fiában élt soha el nem alvó lánggal, hanem az intézet ellenségeiben is ez táplálja vala a gyülölség és irigység örök tüzét. Valahányszor Erdélyből a nagy „magyar Alföld“ és az Alduna e védbástyájából a magyar nemzetet ki akarták irtani, mindannyiszor fejszét vetének e kollegium életfájának gyökereire is.

Emlitsem-e az 1658. évi török-tatár dulást, mely tűzhelyét lerombolva, vagyonának egy részétől megfosztva, uj otthont keresni kényszerité.

Emlitsem-e az 1704-ik évet s vele együtt második Rákóczi Ferencz dicső szabadságharczát, melynek gyászos kimenetele nemcsak hazánkra és nemzetünkre vala végzetes, hanem Bethlen Gábor kollegiumát is majdnem a megsemmisülésbe sodrá.

Ennek következtében került idegen kézre a Rákóczi javakkal együtt a tokaji „Hétszöllő“, mely már akkor is 90,000 forintra vala becsülve. E nemzeti csapásnak volt utókövetkezménye Debreczen város 2000 frt taxájának elvesztése; sőt az is, hogy a „regnum marianum“ szolgálatában álló „fiscus“ 1754—1770-ben pörrel támadja meg kollegiumunk összes vagyonát.

Emlitsem e 1848—49-et, mikor a fékevesztett fajgyülölet vandalizmusa nemcsak az iskolai épületeket, a gazdag könyvtárt, a párját ritkitó gyüjteményeket gyujtja fel, teszi tönkre, hordja el; hanem az intézet gazdasági felszereléseiben is egykoru becslések szerint 400,000 koronánál több kárt okoz vala. Ezzel azonban még nincs vége! Annak az ingatlan vagyonnak, mely akár egy tudomány-egyetem fenntartására elégnek látszik vala, a legértékesebb részét a hozzákötött szolgalmak és jogok teszik vala. Vesztett urbériségeiért az 1848. évi törvények értelmében kárpótoltatott ugyan, de nem a kellő időben s ha kapott is kárpótlási előlegeket nagy utánjárással, azokat fekvő birtokai felszerelésére kellett forditania, a kárpótlási kötvényeket piaczra kellett vinnie s alig kapta meg a mult évszáz ötvenes éveiben azok névértékének 50—60%-át. Sőt a legujabb időben is a korcsma regale-jog megváltása is az eljáró közegeknek az államkincstár iránti tulságos buzgalma folytán kollegiumunkra tetemes jövedelem csökkenéssel járt, melyet tetézett még az a körülmény, hogy a megváltás után 12 évvel a 4·5%-tet jövedelmező váltság-kötvények 4%-tes koronajáradékra lőnek konvertálva. A Bethlen-kollegium alapitó-levele tanusitása szerint földesuri jogokkal birt még Nagyenyed városában is. E viszonyból kifolyólag az intézetet a város polgársága áttelepitése pillanatától fogva ellenséges szemmel nézte; a kollegium és a polgárság között vagyoni ügyekben nem egyszer végletekig menő, elkeseredett küzdelmek folytak, melyekből győztesen nem a kollegium került ki.

E „nehéz napok“ okozta sebek gyógyitásának, az intézet végaléltságából való felélesztésének, megerősitésének terhes munkájából a kiváló és nagy befolyással biró gondnoki kar mellett kiveszi a maga oroszlán részét a tanári kar is; elég legyen emlitenem Pápai Páriz Ferenczet, Ajtai Abód Mihályt, I. Kovács Józsefet, Vajna Antalt, Kasza Dánielt. A kollegium anyagi ügyeinek vezetéséből majdnem háromszáz éves élete alatt a tanári kar kizárva csak alig rövid 4 évig vala....és....de jobb lesz ez időszakra a feledés sürü fátyolát boritani!

E „nehéz napok“ okozták, hogy Bethlen Gábor kollegiuma nem fejlődhetett „protestáns ideállá“, tudomány-egyetemmé.

1868-ban elvesziti jogi karát, de nyomban az addig két éves theologiai tanfolyamát egy előkészitő osztály felállitásán kivül 3 évesre, 1875-ben pedig e harmadik bölcseleti osztály bevonásával 4 évesre fejleszti; a megszünt jogi tanszék helyett már 1869-ben theologiát állit fel. Ez átalakulás volt és nem „visszafejlődés“ és épen nem a szorosan vett egyházi érdekek rovására, hanem azok javára történt. Mert e theologia akadémia harmadfél évtizen át nevelt igazi, szabad protestáns szellemtől és mély vallásos meggyőződéstől áthatott lelki „pásztorokat“ Pedig tanárainak mig egyik kezükben a vakoló vala, másik fegyverrel vala övezve, hogy megvédje az akadémia fennállását s vele együtt a Bethlen Gábor kollegiumának szervezeti és vagyoni integritását az ... egyházkerületi közgyülés többségével szemben. A harcz lezajlott. A Bethlen-kollegium theologiai kara is megszünt. A győztes elvitte a kolozsvári theol. fakultás részére azt a jövedelmet — nó, egy czipónál valamivel többet — mihez csak igényt támasztott vala. A visszahagyott, diszponibilissá lett jövedelmekből az egyházkerületi közgyülés a Bethlen-kollegium főgimnáziumának mintaszerüvé fejlésztését rendeli el, a megszüntetett theologiai tanszékek helyébe gimnáziumiakat rendszeresit. Ha jól megfontoljuk s a teljes objektivitás szemüvegén keresztül

nézzük a dolgot, kálvinista szempontból ezt sem mondhatjuk talán épen joggal „visszafejlődésnek“. Ez alkalommal lőn rendszeresitve a gimnáziumi vallástanári szék, hát ez is a szorosan vett egyházi érdekek rovására történt?

Feltéve, de meg nem engedve, hogy ez „visszafejlődés“, hát a Bethlen-kollegium Előljárósága és tanári kara oka-e ennek; avagy a Bethlen-kollégium Előljáróságát és tanári karát érheti-e vád azért, hogy a theol. fakultás fentartása az egyházkerületet terheli? Hisz' annak idején a Bethlen-kollegium Előljárósága azon feltétel alatt, hogy a theologia maradjon a Bethlen-kollegium kebelében Nagyenyeden, mindösssze csak egy tanszék javadalmazását kéri vala; mely összeg az egyházkerület által még 1885-ben a theol. konviktus czéljaira folyósitott 2000 K-val együttvéve is alig teszi a theol. fakultás ez időszerinti fentartási költségeinek 6·5%-jét. Hisz a Bethlen-kollegium Előljáróságának álláspontjával szemben a közgyülés többsége vitatta: „hogy az egyházkerület összes papjainak nevelési és oktatási terhe, szükségkép az egyházkerület által, mint ilyen által, hordozandó.“

Ez az álláspont győzedelmeskedett a néptanitóképző fentartása kérdésében is. Az egyházkerületi közgyülés mondotta ki 1889. évi 62. számu határozatával: „hogy a néptanitó-képző fentartását szintén egyházkerületi kötelességnek tekinti“ Ez volt az az alap, a melyre támaszkodva inditotta meg a közgyülés 49—1900. számu határozatával a néptanitó-képző ujra szervezését, kötelezvén a Bethlen-kollégiumot, hogy a tanitóképzés czéljaira jövőben is adja a történelmi fejlődésnek megfelelően azt az összeget, melylyel eddig hozzájárult. A hiány fedezésére a közgyülés magát az egyházkerületet kötelezte, szintén a történelmi előzményeknek megfelelően, részint a már meglevő alapokból, részint államsegélyből. Maga a kerületi köygyülés kezdeményezte az államsegély kérését, mint a melynek igénybevétele a néptanitóképző növendékeire nézve semmiféle hátránynyal nem jár, egyházias nevelésük jellegét távolról sem érinti, tehát a szorosan vett egyházi érdekek semmit sem szenvednek. Sőt hogy néptanitóképzőnk fentartásához az államkincstár hozzájáruljon, szerény nézetem szerint indokolt is. Mert felekezeti népiskoláink fentartását — sajnos! — át kellett engednünk az államnak, a kötött szerződések értelmében a vallás- és közoktatási miniszter ur köteles ez iskolákhoz oly tanitókat nevezni ki, kik a kántori teendőket is eltudják végezni, már pedig épen néptanitóképzőnk teszi lehetővé azt, hogy a közoktatási kormány elvállalt kötelezettségének megfelelhessen.

(Folyt. köv.)

Istentiszteleti rendtartás a magyarországi református keresztyén egyházban.

(Javaslat. Az egyetemes konvent megbizásából készitette *Novák Lajos* sárospataki theologiai tanár.

(Folytatás.)

Második fejezet.

A rendkivüli istentiszteleti cselekmények vagy szertartások.

Első czim.

A sákramentumok kiszolgáltatása.

I. A keresztelés.

12. §. A keresztelés rendes helye a templom; ideje: vasárnapokon és ünnepeken a délutáni, hétköznapokon a délelőtti istentisztelet végén, az utolsó éneklés előtt.

Keresztelni rendkivülileg a templomon kivül is lehet.

13. §. A templomban való keresztelés rendje ez: 1. L. Fohász (k.). 2. Gy. Alkalmi ének 1. v. 3. L. Megkérdezi a keresztszüléket: kivánják-e hogy a jelenlevő csecsemőt (csecsemőket) megkeresztelje? Felelnek: igen. Ha a megkeresztelendő felnőtt egyén: akkor azt magát kell megkérdeznie (k.). 4. L. Szertartási beszéd a keresztségről, a szereztetési igék alapján vagy azok alkalmazásával (sz.). 5. L. Könyörgés (sz.) 6. L. Keresztelés (k.) 7. L. Megkérdezi a keresztszüléket: igérik-e, hogy a megkeresztelt egyén az Atya, Fiu és Szentlélek Isten nevének ösmeretében és félelmében fog neveltetni? Felelnek: igen (k.) 8. L. Megáldás (k.) 9. Gy. Ének.

14. §. A templomon kivüli keresztelés rendje ugyanez, csak az éneklés marad el.

15. §. A felnőttek megkeresztelése rendszerint a templomban, a gyülekezet jelenlétében megy végbe; rendkivülileg azonban ez is végrehajtható a templomon kivül is. Rendje a következő: 1—3. Mint fentebb. 4. Szertartási beszéd (sz.), melynek végén a megkeresztelendő vallástételt (k.) tesz. 5—6. Mint fentebb. 7. Megáldás, melynek keretében a L. az illető egyént az urvacsorával való élésre is felhatalmazza, tehát konfirmálja (k.). 8. Ének.

II. Az urvacsoraosztás.

16. §. Az urvacsorát rendszerint a templomban, a gyülekezet jelenlétével és részvételével kell kiosztani, évenként ötször, u. m.: nagypénteken, pünkösdkor, szeptember első, november első vasárnapján és karácsonykor.

Rendkivülileg a templomon kivül is kiszolgáltatható a betegeknek, foglyoknak és a halálra itélteknek.

17. §. Az urvacsora kiszolgáltatásának rendje a következő: Alkalmi éneklés (1—2. v.) után: 1. Fohász (k.). 2. Szertartási beszéd (sz.). 3. Közgyónás és pedig: vallástétel a) a bünösségről, b) a váltságba vetett hit üdvözitő voltáról és c) igéret az erényes élet folytatásáról (k.). 4. Bünbocsánat hirdetés és meghivás az urasztalához való járulásra (k.). 5. Ének 1. v. (A 112. dicséret 5. verse vagy más).

6. A szereztetési igék — I. kor. XI. 23—25. — első, a kenyérre vonatkozó részének elmondása s nyomban a kenyér felemelése és megáldása hálaadással (k.) és kiosztása az u. n. első asztalnak, mely alatt a Gy. a 168. dics. 6. versének első felét énekli. (Szállj le most stb.) 7. A szereztetési igék második, a borra vonatkozó részének elmondása s nyomban a pohár felemelése és megáldása hálaadással (k.) és kiosztása az első asztalnak, mely alatt a Gy a 168. dics. 6. versének második felét énekli. (Életnek vize stb.) 8. Kiosztás, most már egyfolytában, akár asztalonként („álló“ urvacsorázás), akár menetben („mozgó“ urvacsorázás) a gyülekezet még hátralevő tagjainak. A Gy. énekel. 9. A lelkész vagy lelkészek urvacsorája, mely alatt a Gy. a XXVI. Zsolt. 6. versét énekli. (Belső tisztaságban.) 10. Szertartási rövid beszéd. (Intelem a Krisztus iránti hűségre, példájának állhatatos követésére, a fogadástétel betöltésére.) (sz.) 11. Hálaadó imádság (sz.) Miatyánk. 12. Megáldás (k.). 13. Éneklés.

18. §. Az urvacsoraosztási szertartásnak mindenestől az urasztalánál kell lefolynia.

19. §. A betegek és halálra készülők urvacsorájának rendje ez: 1. Fohász (k.). 2. Szertartási beszéd (sz.). 3. Gyónás, könyörgés alakjában (k.). 4. Bünbocsánat hirdetése (k.). 5. Szereztetési igék elmondása s eközben a jegyek felemelése (k.). 6. Kiosztás, alkalmas szentirási helyek idézése. 7. Hálaadás (k.). Miatyánk. 8. Áldás (k.).

20. §. Ha a betegek urvacsoraosztás napján élnek urvacsorával: a lelkész a már megáldott jegyekből vitessen számukra s ilyenkor a jegyek ismételt megáldása szükségtelen.

21. §. Foglyoknak az urvacsorája lehetőleg teljes szertartással osztandó ki.

Második czim.

Megáldási és felszentelési szertartások.

I. A konfirmáció.

22. §. A konfirmáció az öntudatos, önálló egyháztagságra s különösen az úrvacsorával való élésre feljogositó szertartás.

23. §. Konfirmálni csak a 15-ik életévöket betöltött egyéneket szabad.

24. §. A konfirmáló szertartás a konfirmáció vizsgától elválasztandó, mind a kettőt önállóan kell végrehajtani.

25. §. A konfirmáció helye rendszerint a templom.

A szertartás mindig a gyülekezet jelenlétében, rendes istentisztelet végeztével s mindig oly időpontban hajtandó végre, hogy a konfirmáltak egy hónapon belül vehessenek részt a gyülekezeti úrvacsorában.

26. §. A szertartás rendje ez: 1. A Gy. alkalmi éneke: 1—2 v. 2. Fohász (k.). 3. Szertartási beszéd (sz.) 4. Hitvallomás és fogadástétel a L. két kérdése alapján (k.). 5. A felvétel kijelentése és a felhatalmazás (k.). 6. A konfirmáltak éneke (37. dics 1. v.) 7. Könyörgés a konfirmáltakért (k). 8. A konfirmáltak megáldása kézrátétellel és a megáldási formulával (k.) Előbb a fiuk, aztán a leányok párosával járulnak a lelkész elé s térdre húllva fogadják a kézrátételt és az áldást. 9. A konfirmáltak éneke (37. dics. 3. v.) 10. Miatyánk. 11. L. áldást kér az anyaszentegyházra és a gyülekezetre (k.) 12. Éneklés

27. §. A konfirmáció a konfirmáltak külön úrvacsorájával össze nem köthető.

28. §. Az áttérők rendszerint épenigy konfirmálandók, csakhogy a 6. és 9. szám elmarad. Rendkivülileg két tanu jelenlétében is konfirmálhatók, de akkor is a templomban. Ilyenkor a szertartás 1., 6., 9. és 12. számai elhagyandók.

II. A házasúlók esketése.

29. §. Helye rendszerint a templom; ideje lehetőleg az istentisztelet vége.

Rendkivülileg azonban nemcsak a templomban, hanem magánháznál, nemcsak istentisztelet végeztével, hanem a nappal bármely órájában is lehet esketni.

30. §. A templomban való esketés rendje ez: 1. Fohász (k.). 2. Alkalmi ének: 1—2 v. 3. Szertartási beszéd (sz.) 4. Esketés, rövid intelem kisérétében (k.). 5. Könyörgés (k.). Miatyánk. 6. Áldás. 7. Ének.

31. §. A magánháznál való esketés ugyanez, csak az éneklés marad el.

III. Egyházkelő anyák megáldása.

32. §. Helye rendszerint ennek is a templom; ideje: a hétköznap reggeli istentisztelet vége.

Rendkivülileg magánháznál, különösen az ott történt kereszteléssel összekötve is végrehajtható, az anya kiváltságára.

33. §. A szertartás rendje ez: 1. Fohász. 2. Szertartási beszéd (sz.). 3. Hálaimádság (k.). Miatyánk. 4. Áldás.

IV. A temetés.

34. §. Minthogy a temetési szertartás alkalmi istentisztelet: lelkész, énekvezér, gyülekezet nélkül nem végezhető.

35. §. A temetési szertartás helyének megállapitása a presbitérium, idejének kitüzése a lelkészt illeti.

36. §. A szertartás rendje, az eddigi gyakorlat alapján, háromféle lehet:

a) Prédikációs,

melynek szinhelye a templom; lefolyása a következő: 1. Fohász, az úrasztalánál (k.). 2. Fennálló ének: 1. v. 3. Gyülekezeti főének: 2—4 v. 4. Imádság a szószéken (sz.). 5. Ének vagy karének; 1. v. 6. Isten igéjének hirdetése (Egyházi beszéd sz.) 7. Ének vagy karének: 1. v. 8. Miatyánk az úrasztalánál. 9. Valamely szentirásbeli idézetből álló bátoritás, vigasz (sz.). 10. Gyülekezeti ének.

b) Gyászbeszédes vagy orációs,

a halottas háznál, következőképpen: 1. Fohász (k.). 2. Gyülekezeti ének vagy karének. 3. Gyászbeszéd, rövid bucsúztatóval (sz.). 4. Könyörgés (sz.) Miatyánk. 5. Gyülekezeti ének.

(Folytatása köv.)

A ker. közgyülésről való tudósitáshoz.

Szerkesztőségünk vette és adja a következő sorokat:

I.

Megjegyzés. Az Erdélyi Protestáns Lap utóbbi számaiban több helyen van téves közlés arról, amit az egyházkerület májusi közgyülése idején tettem. A mig nevem említése nélkül történt a valósággal nem egyező hiradás és főként a mig a névtelen czikkezők az én szavaimból nem vontak következtetést másra, mindaddig egészen szükségtelennek tartottam, hogy bármit is helyreigazitsak. Az 1905. évi 23. számban, a 188. lapon ismét egészen téves tudósitás van arról, amit a közgyülés utolsó napján a tanügyi jelentésről mondottam. Mivel elfogadott inditványom a közgyülés jegyzőkönyvében szószerint benne lesz, erre való utalással felszólalásom czéljára és tartalmára nézve semmi helyreigazitást nem teszek. Nem szólok arra a módra sem semmit, a melylyel a tudósitó saját, nyilvánvaló czélzatát felszólalásom megitélésében is kidomboritja. De mert szavaimat a kolozsvári kollegium személyi viszonyaival s „államilag kinevezett“ voltommal hozza vonatkozásba, erre — nem magamat, hanem az igazságot és kollegiumunkat tekintve — kinyilatkoztatom a következőket:

1. Személyről nem szólottam, beszédemben „személyi él“ egyáltalában nem volt; ilyesminek szavaimba való belemagyarázása ellen ugyan nem védekeztem, de hogy ilyen önkényes alapon szavaimból bárki bárminő következtetést vonjon kollegiumunkra, az ellen tiltakozom.

2. „Államilag kinevezett“ voltomat nem érzem, soha sem tartottam, annál kevésbé emlegettem olyannak, a mi köztem és közgyülésen választott társaim között iskolai és egyházi kötelességeink tekintetében különbséget tenne; igy tehát indokolatlan és nem is érthetem, miért szükséges ezt reám vonatkozóan másnak emlegetnie és ezzel a különbséget megtennie.

Kolozsvárt, 1905. junius 13.

Dr. Imre Sándor.

II.

Helgreigazitás. Az Erd. Prot. Lap f. évi 23. számában a közelebbről lefolyt egyházkerületi közgyülés tudósitója megemlékezik egyebek között az én felszólalásomról is, melylyel a közgyülés utolsó napján a tanügyi jelentéshez hozzá szólottam. E tudósitás állitásaival szemben helyreigazitásul legyen szabad megjegyeznem a következőket: Azt mondtam, hogy a jelentést se alaki, se tartalmi szempontból nem tartom sikerültnek; részletesen foglalkoztam alaki hiányaival, kimutattam külső fogyatkozásait s minden állitásomat bizonyitottam magából a jelentésből vett idézetekkel. Nem is kellett itélnem, én csak konstatáltam és felmutattam a hibát: itéltek a jelenlevők, akik a felolvasott részleteket hallották. Ha ezek a részletek hibátlanok és kifogástalanok lettek volna, bizonyára meg se hallgatott volna engem a közgyülés. Nem tacitusi rövidséget, hanem az adatok kellő, gondos, tervszerü és következetes csoportositását és feldolgozását kerestem a jelentésben. A közgyülés bármely tagja jogosan kivánhatja, hogy egyházkerületünk közoktatásügyének állapotára vonatkozólag minden tekintetben gondos, figyelmes és tanulságos jelentés terjesztessék a közgyülés elé. Ez a jelentés még alakilag, vagyis szerkesztés és stilus tekintetében sem felel meg annak a mértéknek, melylyel mérni kell és lehet. Ezt mondottam, nem azt, a mit tudósitó nekem tulajdonit. A jelentés tartalmi fogyatkozásaira nézve fölöslegesnek látszott

még egyszer elmondanom mindezt, a mit Imre Sándor közvetlenül előttem oly behatóan és részletesen előadott, éppen ezért csak azt a rövid megjegyzést tettem, hogy azokat a holt és néma statisztikai táblázatokat a jelentés élő szavával meg kellett volna eleveníteni, hogy a jelentés olvasója lássa az iskolák jelen állapotát önmagukban véve is, valamint egymáshoz és az állami iskolákhoz hasonlitva is és fogalmat szerezhessen fejlődésükről vagy hanyatlásukról. Tudósító ezt is egészen elforditva adja elő. Végre a leghatározottabban tiltakozom az ellen a vád ellen, hogy engem bárminemü személyes ellenszenv vezetett volna felszólalásomban. Nyugodt lelkiismerettel mondhatom, hogy egy percig se gondoltam se személyre, se személyekre, hanem a legnagyobb tárgyilagossággal, elfogulatlan higgadtsággal és nyilt őszinteséggel szóltam magáról a „jelentésről," de csak arról s egyetlen szót se mondtam burkoltan, egyetlen gondolatom se volt alattomban személyek ellen irányitva. A személyes ellentéteket nem viszem oda, ahol elvekről, közügyről van szó s a tanügyi jelentést is egészen objective, személytől egészen függetlenül biráltam. De úgy látszik, hogy felfogás és felfogás között különbség van. Tudósító ugyanis válogatott elmességgel és pokoli gúnnyal emlegeti az állami izt és az én Tacitusról szóló tanulmányomat, holott ez semmiféle tárgyi kapcsolatba nem hozható se a tanügyi jelentéssel, se az én felszólalásommal. Ezt a durva és kiméletlen személyeskedést, akár az álnév védelme alá bújt személyes ellentétből, akár nem tudom miből származik, határozottan visszautasitom. Egész életemben arra törekedtem, hogy mindennemü kötelességemet hiven és a lehető legjobban teljesitsem és e tudatban mindig és mindenütt függetlennek érzem és vallom magamat. Nem haragszom ezért a személyeskedésért; de hogy a szeretetben Tudósitóval nem lehetünk egyek, annak oka nem én vagyok.

Kolozsvárt, 1905. junius 12.

Dr. Incze Béni.
ev. ref. főgymn. tanár.

Közöltük e „*Megjegyzés*"-t és „*Helyreigazitás*"-t „*Tudósító*"-val, ki azokra a következő refleksziókat tette:

Az E. P. L. szerkesztőjétől kapott megbizatásom ugy szólt, hogy a tudósitást a közgyülés lefolyásáról úgy szerkesszem, hogy abból a közgyülés lefolyásának történeti és lélektani hátterét is láttatni engedje. Ehez képest jártam el a lehető legnagyobb pártatlansággal, igyekezvén jellemezni az egyes vitákat és felszólalásokat, megörökitvén az oly intim jeleneteket is, a melyek csak gyorsirói feljegyzésekben hagyhattak volna nyomot. Sőt megbizható helyekről szerzett értesüléseimet is felhasználtam, bizonyos, másként alig érthető jelenségek magyarázásához. Igy jutottam ahhoz, — a mi az előbbi két felszólaláshoz közelebb visz — hogy mi a magyarázata annak, hogy dr. Sárkány Lajos kolozsvári tanár, mint tanügyi előadó által szerkesztett tanügyi jelentés példátlanul éles — s hogy személyeskedő is, mindjárt kimutatom! — birálatára a 100 körül járó tanár-tagból senki más, hanem épen két kolozsvári koll. tanártársa vállalkozott? Hiszen a világ minden eddigi tapasztalata szerint, az ilyen, elvégre mégis csak nem kellemes, feladatot messzibb álló emberekre szoktak bizni s még felhivásra sem szoktak ilyenre vállalkozni azok, a kikre nézve a mindennapi személyi érintkezés közvetlenségét az eféle csak megnehezíti! Ki szoktak az ilyen elől térni, már csak azért is, hogy jelenlevő *közös* tanitványaik előtt — a kik elvégre is, sokszor élesebb belátásuak a tárgyilagosság és személyeskedés megitélésében is, mint professzoraik hiszik — ne nyissanak alkalmat tanáraik egymáshoz való viszonyának épen nem épületes szemléletére. Keresnem kellett tehát e rendkivüli eljárás okát; a mit hogy helyesen találtam meg, azóta is minden oldalu értesülésem igazolja. Ez ellen tehát Imre Sándor dr. ur az 1. pont alatt hiában tiltakozik, hisz' ezt — ujra mondom — tanitványaik is beszélik. Hogy szavaiból a „*személyi él*" hiányzott volna s az azokba csak belemagyaráztatott: ez tőle ép' oly czélzatos állitás, mint az a törekvés, hogy a közgyüléssel kapcsolatos tudósitások hitelét magában e lapban igyekszik kétessé tenni ily kifejezésekkel: „több helyen van kétes közlés" és „a valósággal meg nem egyező hiradás". — Nó hát a tanár urnak ez utóbbi állitásai is oly igazak, mint az a tagadása, hogy szavaiban személyi él nem volt." Lássuk csak! Beszédéről ugyan nincs gyorsirói feljegyzés, de magát a szónokot kérdem: nem igy kezdte-e beszédét: „Köszönettel tartozunk a tanügyi jelentés átvizsgálására kiküldött bizottságnak munkálatáért, mert ebből *jobb, világosabb, teljesebb és áttekinthetőbb* képét kaptuk e. kerületünk tanügyi állapotának, mint az Ig.-tanács tanügyi jelentéséből?! Nem igy volt?! Nós.....nézze meg bárki a bizottság jelentését és hasonlitsa össze a tanügyi jelentéssel és azt fogja tapasztalni, hogy a bizottsági jelentés nem egyéb, mint elég részletes *ismertetése a tanügyi jelentésnek*. Honnan vehette volna a *teljesebbé* tevő adatokat a bizottság? hogyan tehette volna *jobbá?*

A világosság és áttekinthetőség fokozódása pedig legfennebb azok előtt állhat meg, a kik csak akkor jutnak világossághoz és áttekintéshez, ha a munka után annak *kivonatát* kapják. Hogy a munkának ügyes kivonatát készitette el a bizottság: ezt készséggel elismerjük. Hogy némelyekre nézve ezáltal világosabbá és áttekinthetőbbé tett: ezt is megengedjük. *De jobbá és teljesebbé:* bocsánat, nem tehetett. Ugyan kérem, már most: kitől származott az a nem jó, nem világos, nem teljes és nem áttekinthető jelentés? Ugy-e alá volt irva, hogy dr. Sárkány Lajostól? Hát már most kérem alásan, ha egy alakjában *relativ* természetü s minden körülmények között *subjectiv* alapon nyugvó elitélő itéletet koczkáztatott meg a tanár ur egy kollegája által készitett munkálatról, amelyet *egy testület:* az Igazg. tanács elfogadván helyesnek itélt s a melyet a ker. közgyülés is elfogadott, s a melytől, ha eltérő nézete volt is a tanár urnak, annak ugyan a dolog érdemére nézve semmi jelentősége nem volt, hogy egy ilyen dologban szükségesnek tartott oly itéletet koczkáztatni, a milyent — mérget veszek rá! — tanártársainak 80% meg nem koczkáztatott volna: kérdek minden elfogulatlan embert, nem méltán mondható ily eljárás és nyilatkozat egy *közvetlen tanártárs* részéről „személyi él"-lel birónak? Azt ugyan koncedálom, hogy némely emberekre nézve a személyeskedés ott kezdődik, hol a rőt szakállát, kopacz fejét vagy görbe orrát emlegetik; de Imre Sándor dr. ur csak nem sorozza ezek közzé sem magát, sem kollegáit, sem minket?! A mily teljes mértékben fenntartjuk tehát azt az igazolt nyilatkozatunkat, a melyet ő tagadásba vesz: ép ugy fenntartjuk a „több helyen való téves közlés-"sel és a „valósággal nem egyező hiradás-"sal megyanusitott tudósitásunkat is. Ha tudnók az inkriminált helyeket; bizonyosok vagyunk benne, hogy ép ugy igazolnók a mit irtunk, mint a fennebbiekben a kifogásoltat.

Még furábban áll a dolog az Incze dr. tanár ur tiltakozásával az ellen, hogy „őt személyes ellenszenv vezette volna felszólalásában". Bármi vezette felszólalásában, az a modor, melyben birálatát jónak találta előadni, egyenes speculáczió volt arra, hogy a jelentés szerkezetét és stilusát nevetségessé tegye. Ez a felszólalás oly annyira nélkülözött a mi mértékünk szerint minden, a legelemibb uritársaságban is szokásos, annál inkább a forumon kivánatos finomságot, hogy ennek tulajdonitható az a megbotránkozás, mely fennhangu megjegyzésekben is kifejezést nyert, a melynek során — ha jól emlékszem — éppen Váró tanár *önképzőköri szinvonalunak* bélyegezte azonnal a tanár ur felszólalását. Ott pedig tudjuk, hogy mily éretlen elménczkedések járják. Igy hát mi csak annak megállapitására szoritkozunk a tanár urral szemben, hogy az, miszerint *izlés* dolgában nem lehetünk egyek a tanár urral: az valóban rajtunk mulik, mert mi e tekintetben is kényesek vagyunk, de abban is, hogy *elferditésekre* ne vetemedjünk, a mire vonatkozó vádját ezennel visszautasitjuk.

Még csak egyet: *a tanár urak állami kinevezettségét!* Való igaz, hogy ezt a tanár urak nem szokták emlegetni. Az is igaz, hogy ilyen minőségüket mi —, és bizony nem czélzatosság néikül domboritottuk ki. Mi az igazságot soha sem tagadjuk el! Mi volt vele a czélunk?! Nyiltan megmondjuk: az, hogy rámutassunk arra, hogy erdélyi ref. tanárságunk nagyjában az átlagos kornál fiatalabb" elem vezetése alá került s ezek közt is *az államilag kinevezettek egy csoportja* kezd oly vezetősszerepet vinni, a mely közegyházi testületünk békéjét, tanácskozásainak szinvonalát éppen nem emeli. Az állami „izt" emlegettük a stiluson és szerkezeten lovagló s nevetségessé tételre törekvő irányzatnál, a személyeskedésnél; ezt van jogunk emlegetni, olyan jelenségekkel szemben, midőn az „egyház szolgálatában ***szerzett*** *érdemek nélkül*" kiváltságos helyzetet igyekeznek ezek biztositani maguknak akár az egyházi felsőbb hatóságokkal való szembeszállás árán is.

Azt nem vonom kétségbe, hogy „egyházi és iskolai kötelességeik tekintetében" maguk és „választott" társaik között különbséget nem tesznek, sőt tovább megyek s elismerem, hogy kézzel-lábbal, szájjal és könyökkel azon dolgoznak, hogy ily különbségtétel, még a hol jogos volna is, ne érvényesülhessen. Az államilag kinevezett tanár hogy vonná ki magát azon kötelesség alól, hogy officiumokat vállaljon, mikor azt aránylag busásan megfizetik; hogy vonná ki magát az előljárósági tagsággal járó kötelesség alól, mikor ezáltal nemcsak választójává lesz az officiálistaknak s igy magamagának, kezelője az intézet vagyonának s mint hivatalból való ker. közgyülési tag választója — tisztes napidijakkal — választott társainak, ellenőre az egyházi felettes hatóságoknak, birálója a püspöknek, kormányzatnak, sőt — ha kedve jön hozzá — még a zsinatnak is, hivatalból való presbiterévé az egyházközségnek, a hol pld. ujra szavaz a zsinati képviselőre, miután már mint tanár szavazott a maga külön képviselőjére s ahol pl. majoritásban lévén a választott presbiterekkel szemben (tudunk ilyen esetet!) a tanárkar, mint a presbiterium hivatalból való többsége, eladja — s ugyanaz a tanárkar, mint a koll. előljáróságának többsége megveszi az egyház birtokát! Valóban igaza van Imre Sándor dr. tanár urnak, ők sohasem emlegetik a „kinevezett" és „választott" tanárok közti különbséget s az egyházi és iskolai kötelességek alól soha sem vonják ki magukat! Ám ha nézzük: *e kö-*

telességek mind oly ***előjogok****, a melyeknek még a választott tanárok is csak per abusum részesei s a melyek a kinevezettekre való kiterjesztésben valósággal veszélyeztetik az egyház kormányzásának egyensulyát.* Uti exemplum docet!

Nekem több megjegyzésem nincsen.

Tudósító.

ISKOLA.

Értesités.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület internátussal kapcsolatos „Szeretetházába“ az 1905—1906 tanévre felvétetnek: 1. az erdélyi ev. ref. egyházkerületből ev. ref. lelkészek és gimn. tanárok 10 évet betöltött leányárvái, a félárvák 100, az egész árvák 150 kor. évi nyugdij járulékok befizetésének kötelezettsége mellett; 2. ugyancsak az erdélyi egyházkerületből ev. ref. lelkészek és gimn. tanárok leányai 240 korona, más szülők leányai az ország bármely részéből évi 400 korona teljes ellátási dijért. Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben müködő oklevelés kántorok, kántortanitók és léviták léányai is részesülhetnek a lelkészek és tanárok leányainak adott kedvezményben, ha az illetők egész életökre kötelezik magukat fizetésök fokozata szerint 8—10 kor. évi járulék megfizetésére, de egyszersmind az illető egyházközségek örök időkön át évi 4 kor, járulék megfizetésére kötelezettséget vállalnak kántoraik, kántortanitóik, vagy lévitáik után s erre vonatkozólag úgy az egyházközségek, mint az érdekeltek egyidejüleg a mélt. ig.-tanácshoz kötelező nyilatkozatot adnak be.

Az árvák bélyegmentes folyamodásához a gyám mellékelni tartozik: az árva keresztlevelét, iskolai, orvosi, újraoltási bizonyitványait, a családi értesitőt s végül a szülők elhalálozási bizonyitványát; a fizető növendékek keresztlevelüket, orvosi és újraoltási bizonyitványukat. Az árvák folyamodásukat az illetékes esperesi hivatal utján, a fizető növendékek közvetlenül a „Szeretetház kebli tanácsához“ czimezve, az intézet igazgatóságának (Ferencz József-út 55. szám) f. évi augusztus 1-ig kell beküldjék.

Az intézetben alkalmazott okl. tanitónő a zongorából, német- és franczianyelvből magánórákat ad. Zongora magánórák dija havonként 6 korona, németnyelv 4, franczianyelv 6 korona. A magánórák dija havonként, az ellátási dij négy részletben és pedig: szeptember hó első felében, november hó 15-én, január hó 31-én és április hó 15-én előre fizetendő az intézet pénztárába.

A fent jelzett ellátási dijon felül orvosi gyógykezelési (gyógyszer nem) fölszerelési dij egész tanévre 20 korona, mely összeg a tanév elején egy összegben előre fizetendő. A magánórák nem kötelezők.

Az árvák tartoznak magukkal hozni: 6 inget, 3 lábravalót (bugyi), 3 hálókabátot, 2 téli, 2 nyári szines alsó szoknyát, 10 zsebkendőt, 4 pár harisnyát, 2 pár czipőt (1 pár uj legyen), 3 köténytt, 1 téli, 1 nyári kalapot, 1 őszi, 1 téli felsőt, 2 rend nyári, 2 rend téli ruhát.

A fizető növendékek magukkal hozandó ruha, ágynémüi és egyéb tárgyai a következők: 6 ing, 4 lábravaló (bugyi), 4 hálókabát, 3 téli, 3 nyári szines alsó szoknya, 12 zsebkendő, 6 pár harisnya, 3 asztalkendő, 4 törülköző, 6 kötény, 2 pohártörlő, 2 portörlő, 3 fejre való kendő, egy szennyes ruhazsák. — Ágynemük: 1 mátrácz (ágy nagysága 180—80), 1 párna, 1 paplan 3—3 huzattal, 8 alsó lepedő, továbbá 2 pár czipő, 1 pár papucs, 1 eső ernyő, 1 nagykendő, 1 téli felöltő és egy kalap, 1 tavaszi-őszi felöltő és kalap, 1 ünneplő szövet ruha, 2 nyári mosó ruha, 2 iskolai viselő szövet ruha, 1—1 pár téli, nyári keztyü (a téli ruhanemüek a hüvös idő beálltával is küldhetők), fog,- száj,- ruha- és czipőkefék, fogpor és mosdószappan, 2 üvegpohár, evőeszközök u. m.: 1 kanál, 1 villa, 1 kés, 1 kávés kanál, melyek az illető nevének kezdő betüivel legyenek megjegyezve. A ruhanemüek a tulajdonosnak egészen kiirt nevével, jegyző tentával legyen megjegyezve s darabonként számozva.

A felsorolt tárgyak a bejövetelkor jegyzék mellett vétetnek át.

Egyebekben felvilágositással az intézet igazgatója készséggel szolgál, ha az illető megfelelő posta bélyeget mellékel.

Kolozsvárt, 1905. junius 6-án.

Igazgatóság.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lelkésztársaink figyelmét felhivjuk az „*Iskola*“ cz. rovatunkban megjelenő „*Értesités*“-re, hogy hiveiknek a szükséges felvilágositást idejekorán megadhassák főleg az előző jelentésekre nézve, hogy az esetleges kimaradásokért az utólagos panaszok kikerülhetők legyenek.

A konventi ülésről, mely a mult héten folyt le, részletes tudósitásunkat, lapunk szük tere miatt, csak jövő számunkban hozhatjuk.

Kolozsvári egyh. községünk hidelvei parokhiája papi állása betöltése ügyében szorgosan folynak az előkészületek. A kiküldött bizottság *Sándor* József Emke t. alelnök vezetése alatt a mult vasárnap tartott ülésében kimondta, hogy előterjesztést tesz az egyháznak az iránt, hogy lehetőleg *meghivás utján* töltessék be az állomás. A személyre nézve csak a jövő vasárnap fog előterjesztést tenni a 130-ra kiegészitett bizottság.

Csiky Lajos amerikai utja. Emlitettük már, hogy Csiky Lajos debr. theol. akadémiai tanár azt tervezi, hogy a debreczeni egyetem érdekében körutra indul az északamerikai Egyesült-Allamokban s az amerikai hitrokonok közt igyekszik gyüjteni a nagy eszme megvalósitására. Most, hozzánk is megküldött soraiban a felől értesit bennünket, hogy ebben az ügyben érintkezésbe lépett a mult évben Amerikában járt és ott ünnepelt gróf Apponyi Alberttel és a monarchia washingtoni nagykövetével, Hengermüller Lászlóval. Mindketten rokonszenvesen fogadták tervét és megigérték támogatásukat. Tekintve azonban, hogy az amerikai magyar református egyházaknak a magyar egyházba bekapcsolása kedvetlenséget támasztott az amerikai protestáns körökben a magyar ref. egyház iránt. Hengermüller tanácsára arra határozta el magát, hogy megvárja ennek a kedvetlen érzésnek az elmulását és majd csak a jövő év őszén indul el amerikai körutjára.

A M. P. Irodalmi Társaság igazgató választmánya junius 13-án Hegedüs Sándor elnöklete alatt, Antal Gábor alelnök, Antal Géza, Ballagi Géza, Bernát István, Kenessey Béla, Masznyik Endre, Petri Elek, Radácsy György, Raffay Sándor, Tüdős István stb. választmányi tagok és Szőtcs Farkas titkár jelenlétével ülést tartott. Tudomásul vették a számvizsgálat eredményét, megadták a pénztárnoknak a felmentvényt. Az 1904. évi jövedelem 18,081 K. 52 f., a költség 14,535 K. 21 f., alapszabályszerü tőkésités 1418 K. 52 f., pénztármaradvány 1905-re átvive 7050 K. 54 f. — Az 1904 évi összes vagyon 129,850 K. 23 f., a mi az előző évhez képest 3056 K. 23 f. szaparodást jelent. A tagdijak hátraléka 14,031 K., a minek szigorú behajtására az ügyésznek teljes felhatalmazást adott a választmány. — Az 1906. évi költségvetést 15,936 K. 21 f. szükséglettel, 16,265 K. 50 f. fedezettel, 329 K. 29 f. fölösleggel irányozta elő. — Az 1904 évi kiadványterjesztés a Koszoru-füzeteknél némi hanyatlást, a Házi Kincstár köteteinél, valamint a többi kiadványok egyes eladásánál jelentékeny emelkedést mutat. — A kiadványterjesztésben az eddigi szerződés revideáltatott; az elárusitók perczentje a füzetekre nézve utólagos elszámolásnál marad az eddigi 10%, de 500 füzeten és 25 köteten felül 20% előrefizetésnél vagy utánvételes megrendelésnél 100—150 füzetig 25% (de a postaköltség a megrendelőt terheli). 500-nál nagyobb megrendelésnél szintén 25%, de postaköltség nélkül. — Az 1905. évi kiadványok közül az Egyháztörténeti Adattár 4-ik kötete készen van, a Tudományos sorozat kötete Zwingli Commentáriusa (ford. dr. Tüdős és dr. Pruzsinszky P.) julius 1-én kerül nyomdába, a Házi Kincstár VI-ik kötete Raffay Sándor Jézus példázatai cz. munkája, mely junius 1-je óta nyomdában van. A Koszoru-füzetek idei pályázata 40 füzetre való anyagot termelt, a szokásos tiz füzetet augusztus végére nyomatja ki a szerkesztő. A Házi Kincstárnak 1904-ről elmaradt V. kötete (Kenessey Béla: Női jellemképek) most került ki a sajtó alól. Az idei vándorgyülés Sopronban, szeptember 25—26. napjain lesz, kiszélesitett programmal, vallásos irodalmi estével összekötve. — Pozsonyban a M. P. I. T. tekintélyes köre alakult Láng Lajos védnöksége, dr. Dobrovits Mátyás elnöklete alatt, dr. Masznyik Endre alelnöksége és Stromp László titkársága mellett. A pozsonyi kör ügyviteli szabályzatát megerősitette, müködését (felolvasó esték tartása stb.) örvendetes tudomásul vette a választ-

mány. — Néhai özv. Hegyi Mihályné végrendeletileg mintegy százezer korona örökséget hagyott a Társaságra, de az oldalági rokonok a kegyes özvegy végrendeletét pörrel készülnek megtámadni. A választmány az ügyészt a szükséges utasitásokkal ellátta. Az Országos Ref. Tanáregyesület folyamodványát az Iskolatörténeti Adattár ügyében véleményező-bizottságnak (Antal Géza, Payr Sándor, Stromp László és a titkár) adta ki a választmány.

Konventi segélyek. Az egyetemes konvent f. hó 14. és 15-iki üléseiben a következő segélyeket szavazta meg az erdélyi kerületben: Ráton 1200, Sárvásár 1000, Mező-Záh 600, Nagysolymos 500, Pánkozd 100, Maros-Szentkirály 200, Magyar-Bencze 100, Lőrinczréve 80, Érkávás 100, Felső-Töök 200, Komlód 100, Köbölkut 100, Szászludvég 200, Görgény-Üvegcsűr 100, Jod 100, Erdőcsinád 100, Marosjára 100, Kis-Ilye 80, Sárd 200, Maros-Keresztur 60. Gyalakuta 60, Maros-Szentkirály 60, Mihályfalva 80, Sándorfalva 80, Oczfalva 60, Bikafalva 60, Szederjes 60, Bethfalva 80, Ége 80, Bardocz 80, Kisbaczon 200, Alsójára 60, Gyerővásárhely 50, Bogártelke 80, Inaktelke 50, Farnos 80, Nagydevecser 80, összesen 6250 korona.

GYÁSZROVAT.

Özvegy Csekme Tamásné szül. Fekete Anna, derék székely asszony meghalt Zabolán julius 10-én, 78 éves korában, ki 25 évig volt özvegy. A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság „Koszoru“ czimü kiadványában „A Nagyasszony“ czimü füzetben van áldásos élete megirva. Halálát gyermekei: *Mózes* zabolai állami iskolai igazgatótanitó, *Ferencz* görgényi egyházmegyének esperese és *János* szamosvölgyi vasuti hivatalnok gyászolják. Temetése pünkösd másodnapján volt meg a közönség nagy részvételével. Legyen áldott a gyermeknevelő székely Nagyasszony emlékezete!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 2791—1905.

KÖRLEVÉL

az összes kollegiumok méltóságos t. Előljáróságának az évzáró vizsgálatok tárgyában.

Tudomásul vétel és ahhoz alkalmazkodás végett értesitjük a méltóságos t. Előljáróságokat, hogy a f. évi egyházkerületi közgyülés 42. jkvi számu határozatával kimondotta, hogy addig is, mig a tervezett új rendszabályok elkészülnének, a Rendszabályok 52. és 94. §§-ai eltérő rendelkezéseinek mellőzésével gimnáziumainkban az egyetemes konvent 1904. évi 56. jkvi számu határozatával megállapitott évzáró vizsgálati szabályzat alkalmazását rendeli el.

Kolozsvárt, 1905. junius 15.

Kenessey Béla, elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tanügyi előad.

Sz. 2082—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházközségünk lelkészéhez és az összes felekezeti tanitókhoz, valamint az ehmegyék espereseihez.

Az 1904. évben tartott egyházkerületi közgyülés 26. jkvi számu határozatával kimondotta, hogy a mennyiben a lelkészek, tanárok és tanitók az Egyh. Törv. 141. 439. és 469. §-ával ellenkező eljárást, viselkedést tanusitanának avagy foglalkozást folytatnának, ezek ellen, a 301. §. alapján, a fegyelmi biráskodás rendes utján járjon el igazgatótanácsunk.

Hogy igazgatótanácsunk e közgyülési rendelkezésnek eleget tehessen, szükséges évenként rendszeresen számbavennie, hogy melyik lelkészünk, tanárunk és tanitónk minő mellékfoglalkozást folytat?

A tanári mellékfoglalkozásoknak évenkénti rendszeres bejelentésére, az országos törvény idevonatkozó rendelkezései alapján is, intézkedés már van téve, tehát ez alkalommal csak a lelkészi és tanitói mellékfoglalkozások bejelentése iránt óhajtottunk rendelkezni a következőkben:

Az összes lelkészek és felekezeti tanitók tartsák szigoru kötelességüknek, minden év *augusztus hó 1-ig* bejelenteni illetékes espereseikhez, hogy folytatnak-e mellékfoglalkozást?

E bejelentésben részletesen körülirandó a mellékfoglalkozás czime, jellege. Megjelölendő a mellékfoglalkozás folytatásának kezdete és a megbizatás tartama. Kitüntetendő, hogy mely időben és heti hány órán át folytattatik, valamint, hogy mennyi tiszteletdijjal vagy javadalommal van egybekötve.

Világosan reámutatandó arra, hogy a mellékfoglalkozás elfogadására az egyházközség presbyteriuma adott-e és ha igen, mikor adott engedélyt s hogy az egyházmegyei hatóság tudomásul vette-e az engedély megadását?

Az ily alakban beérkező jelentések alapján mindenik esperes aa. állitson össze egyesitő kimutatást és annak „jegyzet“ rovatába irja be saját véleményét, a folytatott mellékfoglalkozást és a mellékfoglalkozó lelkész vagy tanitó hivatalos működését illetőleg.

Az igy elkészitett összefoglaló kimutatás igazgatótanácsunkhoz *minden év szeptember hó 1-re* felküldendő.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. május hó 4-én tartott üléséből.

Kenessey Béla, elnök. — *Kádár János*, titkár.

Sz. 2841—1905.

KÖRLEVEL

valamennyi ref. egyházközségünk tiszteletes lelkészéhez.

A f. évi egyházkerületi közgyülés 58. jkvi sz. alatti határozatának 2. alpontjában kimondotta, hogy a javunkra vagy hátrányunkra kötött *házassági reverzálisok* az egyes lelkészek által a hivatalos adatok (hiv. szám, kelet, hatóság) közlésével jelentessenek be a püspöki hivatalnak, nyilvántartás végett.

Felhivjuk ennélfogva összes lelkész aait, bogy a folyó évtől kezdve már e határozat rendelkezései értelmében járjanak el.

Kolozsvárt, 1905. junius hó 17.

Kenessey Béla, elnök. — *Kádár János*, titkár.

Sz. 331—1905.

MEGHIVÓ.

A kolozsvári egyházmegye rendes közgyülését f. évi julius hó 3-án (hétfőn) d. e. 9 órára, Kolozsvárt, Farkas-utcza 23. sz. a papi lakáson levő gyülésterembe atyafiságos indulattal ezennel egybehivom.

Tárgyak: 1. Elnöki megnyitó. 2. Az előző ülés jegyzőkönyvének felolvasása. 3. A tagok számbavétele. 4. A meg nem jelent tagok igazoló jelentéseinek felolvasása. 5. Inditványok, interpellációknak irásban beadása. 6. Esperesi jelentés az átvett egyházakról és a vizsgálatról. 7. Főjegyző jelentése az e. m. tanácsilag ellátott ügyekről. 8. Számvevői és pénztárnoki jelentések. 9. Orsz. k. alapi bizottság. E. m. fegy. bíróságba 1 rendes és 1 póttag és 1 nyomtatványkezelő választása.

Kolozsvár, 1905. junius 20.

Herepei Gergely, esp.

102—1905. sz.

FELHIVÁS

a kalotaszegi egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

Kérem tiszt. lelkésztársaimat, hogy az Igazgatótanács 2617—1904. sz. a. kiadott körlevele értelmében, az 1904—1905. isk. évre vonatkozó statisztikai adatokat — a megfelelő kérdőiveken — 3—3 példányban f. év julius hó 5-ig hozzám, a vallás- és énektanitásról szóló „Haladási napló“ másolatával együtt, beküldeni sziveskedjenek.

Kalotaszentkirályon, 1905. junius 19.

Kovács József, e. m. tan. előadó.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *26-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. junius 29.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Br. Bánffy Dezső és a „Magyar Szó“

Tudjuk ugyan, hogy br. Bánffy Dezső régen leszámolt a M. Sz.-val, de azt is látjuk, hogy a M. Sz. semmiképen sem tud ellenni a br. Bánffy Dezső folytonos gyanusitása, meghurczolása, sőt olykor elferditett tényállásra támaszkodó vádolása nélkül.

Itéleteiket kimondták egymásról. Bánffy a M. Sz.-ról, hogy az többet ártott a magyar protestántizmusnak, mint minden ultramontán ágitáczió együtt véve. A M. Sz. Bánffyról, hogy a magyar protestántizmusnak ő és az ő politikája a legnagyobb ellensége, egyenesen titkos szövetségben állván a klerikális velleitásokkal.

Mindkét nyilatkozat politikai itélet s mint ilyeneknek, feszegetésük nem tartozik a mi lapunk körébe. Mi országos politikával — hála Istennek! — nem foglalkozunk. Az egyházpolitikával is — melyhez szólni kötelességünk — csak prófétai magaslatról szeretünk foglalkozni; oly magaslatról, a hová a napi politika kicsinyes érdekei, szennyes hullámai fel nem érnek s legjobban szeretnők, ha egyházi embereink is ily magaslatról kezelnék, sőt papjainkat még az országos politika dolgaiban sem szivesen látjuk e mértéken alól foglalatoskodni. Mert a pap bizonyára többet használ nemzetének s hazájának is, ha istenországát épitgetve, istenfiakat próbál formálgatni magából és hiveiből: jellemben, munkásságban, szelidségben és Isten előtti alázatosságban, egymás megbecsülésében és támogatásában tündöklő embereket, mintha belemerülve a napi politika agitációiba, kikerülhetetlenül besározza magát, foltot ejt palástján, midőn szájaskodó demagogiával „menti a hazát“ a legtöbbször azok sorában, kik innen és tul a haza rovására a maguk érdekeit mentegetik.

Ez itéletek mérlegelését azért a „politikusokra“ bizzuk. Itéljenek ők a M. Sz. és „Uj párt“ politikájáról s ezzel járó taktikájáról. Azt, amit a M. Sz. br. Bánffy Dezsővel a politikussal politikai czikkeiben tesz — bármily éles kritikát hivna is ki — mi itt tartózkodunk szóvá tenni. Hanem a mit e lap „*Protestáns ügyek*“ rovatában br. Bánffy Dezsővel a ref. egyházi főgondnokkal, az egyet. konvent és országos zsinat világi elnökével tesz: azt már kénytelenek vagyunk ismételten szóvá tenni s tőlünk telhetőleg megbélyegezni. Mert ez valóban minden kritikán alól áll. Mig összes egyházi lapjaink s hivatalos testületeink a legteljesebb elismeréssel kell, hogy adózzanak neki azért a páratlanul buzgó és lelkiismeretes munkásságért, a melyet — oly képtelen adminisztráczió-rendszer mellett, a milyen ma a mi hazai egyházunkban divik — ügyeink vezetése s rendes menetének biztositása érdekében — bizony nagy anyagi áldozatokkal is — kifejt; mig nincs egyetlen kompetens testület, mely csak egyetlen egy tényét is eddig kifogásolta volna: ez a lap feltolva magát a protestáns közvélemény képviselőjéül — a mihez ha valaha volt is némi joga, azt már régen elvesztette — nap-nap után a legkvalifikálhatatlanabb támadásokkal és gyanusitásokkal illeti őt. Ezt az eljárást mi már egyszer érdeme szerint elitéltük. Ujabban hallgattunk róla, mert a mint br. Bánffy már régen nem méltatja figyelmére, a prot. közvélemény is egészében napirendre tért felette.

Hanem a mit ujabban tett br. Bánffyval, mint a konventi bíróság elnökével: az már olyan természetü, a mit szó nélkül hagyni lehetetlen. Vártuk, hogy a közvetlenül érintett egyének, talán épen a dunántuli kerület nagyérdemü püspöke, vagy legalább is annak a kerületnek „hivatalos közlönye“, a „Dunántuli Protestáns Lap“ fog helyreigazitást közölni az oly méltatlanul megvádolt konventi vil. elnökre nézve a M. Sz.-val szemben. Sajnos, eddig legalább hiába vártuk. Pedig ugy itéljük, sürgös kötelesség lett volna ez, azzal a sulyos váddal szemben, a melylyel a M. Sz. br. Bánffy Dezsőt illette.

Az a vád ugyanis, a melylyel e lap junius 16-iki száma br. Bánffy ellen fellépett, nem kevesebb, mint, hogy a konventi bíróság vil.

elnöke üldözi politikai elvtársai segitségével a vele nem egy politikai hitvalláson levő papokat. Ampringenhez, Karaffához hasonlitgatja a vérszomjazó üldözésben, a különben ártatlan és érdemes papok eltiprási szándékában. Sőt, hogy a gyülölséget még inkább szitsa, hirdeti, hogy a papját védő Antal Gábor püspökkel szemben is bántó és sértő módon viselkedett.

Mi nem ismerjük ezt az ügyet aktaszerüleg a legapróbb részletekig. Mi csak annyit tudunk, hogy ebben az egész ügyben a lelkész személye semmi, vagy igen alárendelt szerepet játszik. A mit mi ez ügyről s abban a br. Bánffy Dezső főgondnok, konventi birósági világi elnök álláspontjáról tudunk: az egy igen fontos elvi kérdésben, a legkonzekvensebb és legkorrektebb álláspont: az egyházi hatóságok s főleg biróságok tekintélyének, méltóságának és komolyságának védelme, tehát a legmagasabb rangu közérdek.

Azt a lelkészt ugyanis, a kinek védelmére most a M. Sz. Bánffyt támadja, bizonyos igen sulyos fegyelmi vétségért az egyházi fegyelmi biróságok kereset alá fogták s a konventi biróság harmadfokon hivatalvesztésre itélte. Ám az érdekeltek módját találták a *perujitásnak* s ennek rendjén a két alsóbb foku biróság egybehangzó s igy a konventi birósághoz ujra fel nem került itélettel szelidebben itélte el, meghagyván hivatali jellegét. Tehát a két első biróság — igaz, perujitás rendjén — megváltoztatta és dezauválta a legfelsőbb biróság jogerős itéletét. Ezzel szemben a konventi biróság tekintélyes számu tagjai, élükön az elnökséggel, azt az álláspontot foglalták el, hogy vagy a perujitást az első esetben eljárt legmagasabb foku biróságnak kell elhatároznia, vagy ha a perujitást az elsőfoku biróság elrendelheti: akkor az ujitott perben is alkalmat kell adni mindazon foku biróságoknak az itélkezésre, a melyek az első perben eljártak. Mert különben — mint a jelen esetben is — az a látszata lesz a dolgnak, hogy az alsóbb foku biróságok, a perujitás révén, a legfelsőbb biróság fölé kerekedhetnek.

Bizonyos, hogy a mi egyházi perrendtartásunk nem oly tökéletes és kifejlett mint a világi biróságoké és — mint a példa is mutatja — sok egérut található, a mit ugyan törvényes rendelkezés el nem zárt, de a mi ugy az igazságnak, mint a hatóságnak tekintélyét és biztosságát veszélyezteti.

Ez ellen foglalt állást br. Bánffy Dezső s fejezte ki ezzel szemben aggodalmát — többed magával együtt — már évek óta több alkalommal, a mikor még „a politikai koalicziónak“ hire hamva sem volt. Ezt igenis br. Bánffy többszörösen kifejezte Antal Gábor püspök urnak is. Akkor a M. Sz. nem csinált belőle „casus“-t. Most azonban, mikor valami felebbező felek *ügyvédje* révén, Bánffyt koalicziós társaságba keverhette egyházi ténykedésében is: nosza neki fog s bemutatja Bánffyt, mint a klerikalizmus szolgálatában ártatlan református papok vérére szomjazó Haynaut, Karaffát stb. Csoda-e, ha igy aztán egy pár pap, ki a M. Sz.-ból veszi egész bölcsességét: ily vád alapján siet kimondani Bánffy felett az itéletet?!

Hanem most már kérdem a M. Sz.-t ily eljárással szolgálni rémélli a magyar protestantizmus ügyét, melyet folyton szájában hordoz? Vagy tán saját érdekeit? — Egyiket sem. Ily eljárással teljesen hitelvesztetté fog lenni. En legalább többé a M. Sz.-nak nem fogok hinni, a mig egyebünnen bizonyságot nem szereztem. A sajtó lelkiismeretlensége nagy bün. Vajha eljönne már az ideje, hogy ő maga bünhödnék érette — a bizalom elvesztésével.

De kérdem egyházi lapjainkat és hatóságainkat is — a kiket illet —: igy kell megbecsülnünk vezérembereink önfeláldozó buzgalmát egyházunkért? Az ennek a módja, hogy ferde világitásba helyezett adatok alapján megvádolni engedjük, s jobb tudásunk ellenére a helyreigazitásokkal adósok maradjunk?

Nemcsak bünös cselekedetek vannak; van bünös hallgatás is. Nekünk egyikben sem szabad részeseknek lennünk.

Mi soraink megirásával e bün ellen védekeztünk. Tegyék meg mások is; azok is, kiket talán még közelebbről illet!

Nem Bánffynak, nekünk van szükségünk rá!

Legyen világosság!

(Felvilágositások a Bethlen-kollegium ügyeiben.)

— Irta: *Bartha Zsigmond.* —

(Folyt. és vége.)

Sem az előljáróság, sem a tanári kar soha egy pillanatra sem tévesztette szeme elől Bethlen Gábor kollegiumának magasrendü hivatását, hogy elősegitse a szegénysorsu, de tehetséges magyar tanulók természetes kiválását. E tekintetben eddigelő vád csak szórványosan érte a tanári kart olyanok részéről, kik vagy későn folyamodtak vagy más, de semmi esetre sem a tanári kartól függő okok miatt vagy épen nem részesültek kedvezményekben, vagy nem oly mértékben, mint a mekkorát határt nem ismerő igénynyel kértek és reménylettek.

Most e vád a közgyülésen is elhangzott s mint a kopár sziklabérczek a mennydörgés hangját, ugy viszhangozzák és sokszorozzák azt e lap hasábjain: „Pásztor“ és „Közgyülési tag“. Azt hirdetik, hogy az enyedi tanári kar mohósággal szállitja le az ellátási kedvezményeket. Beszéljenek a tények!

Az 1886/7—1889/90. iskolai években a tandijmentesek és szolgák száma 4 évi átlag szerint 51 %-ét, az 1900/1—1903/4. iskolai években a tandijmentesek és kedvezményes dijfizetők száma átlag 41·8%-jét tette a gimnázium népességének.

Ma e fogalom: szolga-tanuló, kollegiumi életünkben ismeretlen, az „a diákélet“ multjához tartozik, helyébe lépett jogaival, de kötelességei nélkül a kedvezményes dijfizető. A szolga-tanulók az 1886/7. 1889/90. isk. években 21.73, a kedvezményes dijfizetők az 1900/1—1903/4. isk. évek alatt 25·14%-jét tették a gimnázium népességének. Tehát e néma

számadatok nem a kedvezmények megszoritásáról, hanem ellenkezőleg azok kiterjesztéséről tesznek tanubizonyságot. Ugyde, hallani vélem az ellenvetést, hogy a kedvezményes dijfizetők magasabb dijat fizetnek, mint a szolgatanulók annak idején. Igaz. A szolgatanulóknak kellett fizetni: ha kis ágyuk volt 7, ha nagy ágyuk volt 10 K-át, a kedvezményes dijfizetők ma 16 K-át fizetnek. Emlékezzünk csak vissza, mik voltak a szolgatanuló kötelességei: lakószobák, osztálytermek, az udvar és az utcza seprése, lakószobák és osztálytermek fűtésével járó terhes munkák, vizhordás a lakószobákba, lámpák takaritása, éjjeli őrködés a folyósókon. Hány zsenge 12—16 éves gyermeknek támadta meg a sepréssel felvert por fejlődő tüdejét, hány kis tanuló szerzett a hideg téli éjjelek őrködésén, egész életére kiható betegséget! Hát kérdem azoktól, kik erre még emlékeznek, hogy képzelnek-e olyan tigrisszivü szülőt, kiben a gyermeki szeretetnek egy kis szikrája van — legyen az bár az utolsó napszámos — hogy nem váltaná-e meg gyermekét a 6, vagy 9 koronán e testet és lelket ölő kötelességtől.

A gimnáziumi és elemi iskolai tanulók élelmezésére kiadatott 1889—90-ben 7770·50, 1903—4-ben 11152·16 K; szegény tanulók ruhasegélyére fordittatott az 1902. év előtti időben 104·96 K, ma e segély összege 269·82 K.

Kollégiumunknál a Bethlen-alapon kivül tett alapitványok tőkeösszege 388,488·03 K, melynek kamatja fejében kiad a közpénztár 17,414·43 K-nát, a mi 4·37 % kamatlábnak felel meg. E tény arról tanuskodik, hogy kollegiumunk Előljárósága a kegyes alapitványokkal hiven sáfárkodik. Kiadja azokat arra a czélra, mire rendelvék és pedig az ingatlanokhoz kötött alapitványokat az alapitólevelekben megszabott összegekben, mig ellenben a másokat abban a mértékben, a mint a tőke jövedelme engedi.

Arról nem tehetünk, hogy egyik-másik kegyes alapitó a tőke elhelyezésénél az Előljáróság kezét megköti, melynek eredménye az, hogy az alapitvány jövedelme mindinkább csökken, minek egyébiránt előljáróságunk külön tartalékalap létesitésével igyekszik gátat vetni.

Megjegyzem, hogy kollégiumunk közpénztárának főhatósági rendelkezés értelmében joga van, sőt kötelessége is, az alapitványok kamatjövedelme után 6%-tes kezelési költséget számitni fel. A kiegészités alatt állóknál ezt nem teszi, tehát a dr. Kovács Ödön nevére tett alapitványnál sem.

A fennebbiekből megállapitható az, hogy részint a kollégium közpénztárából, részint ujabb kegyes alapitványokból 6—7 ezer koronával fordit többet Előljáróságunk a gimnáziumi tanulók élelmezésére, felruházására, mint ezelőtt 10—15 évvel..

A segélyezés ma intenziv, a multban extenziv vala, mely nem egyszer juttatott morzsát annak is, ki nem érdemelte meg, sőt annak is, kiben nem magyar vér lüktetett.

A segélyezés mai módja és mérve mellett könnyebben kiválhatik a Bod Péterek egész raja, mint régebben.

Az enyedi tanárok fizetés rendezésének kérdését az az országos mozgalom vetette felszinre, mely az állami tisztviselők, köztük az állami tanárok fizetésének emelése érdekében éveken át folyt s mely az 1904. évi I. t.-cz. értelmében, bár ideiglenesen és nem közmegelégedésre, sikerre is vezetett. Felszinen tartotta a mlgs Igazgatótanács kollegiumunk iránti jóindulata, bölcs belátása. Irányitotta a fizetésrendszer megállapitását a Konvent 1903. évi határozata és az intézet történelmi fejlődése. Mértékét megszabta Wlassich Gyula volt vallás- és közoktatásügyi miniszter tervezete, melynek megvalósitásáért az állami tanár-világ még ma is küzd. Sürgette az a tény, hogy a közoktatásügyi kormány határozott igéretet tett, miszerint az 1904. évi I. t.-cz.-ben megállapitott javadalmazást az államsegélyes intézetek tanáraira is kiterjeszti, még pedig visszamenőleg 1904. évre is s főhatóságunk meg is tette ez irányban a kellő lépéseket. Ha tehát állami kormányzatunk mai, abnormális helyzetébe nem jut vala, a Bethlen-kollégium tanárainak fizetése megette marad, mind az állami, mind a felekezeti tanárokénak. A mikor fizetésrendezésünket munkába kellett vennünk, e helyzetet előre nem láthattuk; nem igazságos és az előzmények nem ismerésén alapszik tehát „Közgyülési tagnak“ az a kijelentése, hogy tanárkarunk az összes testvérintézéteket megelőzve, mohósággal igyekszik vala fizetését rendezni.

A fennebbiek szerint intézetünk a tanárok fizetésrendezésének kérdése elől ki nem térhetett, ha csak az intézet versenyképességét, mely eső sorban a tanárok javadalmazásának függvénye, koczkáztatni nem akarta. Belátták ezt egyfelől kollegiumunk érdemes gondnokai, másfelől tanárkarunk is osztozott az iránti aggodalmukban, hogy az intézet vagyonának jelenlegi jövedelmezősége mellett a fizetést rendezni, akár abban a mértékben is, mint jelenleg az állami tanároké, nem lehet.

Első sorban tehát kollegiumunk érdekében hozta meg tanári karunk azt az áldozatot, melynek önzetlenségében „Közgyülési tag“ kételkedik, hogy t. i. lemondott mindazokról a mellék javadalmakról, melyeket részére évtizedek hosszu gyakorlatával szerzett jog és egyházkerületünk rendszabályai biztositottak.

Lemondott másodszor e javadalmakról a fizetésrendezés érdekében azért, mert csakugyan fél az államsegélyt igénybe venni a gimnázium részére. Fél az államsegélytől, még pedig nem a maga érdekei néző pontjából, mert a javadalmazás tekintetében reá nézve az a legkedvezőtlenebb esetben sem járt volna hátránnyal, hanem fél azért, mert ez csakugyan szomoru visszafejlődés lenne és a szorosan vett nemzeti s egyházi érdekek rovására történnék. Fél azért, mert az államsegély igénybe vétele esetén nemcsak a tandijat kellene emelnünk, nemcsak a dijmentesek számát mérsékelnünk, hanem alapjaink számbavételével kitünnék az, hogy a közpénztárból konviktusra 4000, kórházi szükségletekre, orvos és ápolónő fizetésén kivül 1200 K-át forditunk, mely összegek kiadására semmiféle alapitó-levéllel kötelezve nem vagyunk, tehát e segélyösszegeket is el kellene vonni a tanulóktól. Ez esélyek beállta esetén csakugyan megszünnék a Bethlen-kollegium a szegény tanulók istápolója lenni, pedig nagynevü alapitójának ez lebegett szeme előtt, ennek adnak kifejezést alapitó-leveleikben a Jablonczayak, a Sárospatakiak és más kegyes jóltevők. Erre is törekedett és törekszik lankadást nem ismerő buzgalommal, bölcs körültekintéssel kollegiumunk gondnoki kara, ezt is munkálja esküjéhez hiven tanári kara.

Istentiszteleti rendtartás a magyarországi református keresztyén egyházban.

(Javaslat. Az egyetemes konvent megbizásából készitette *Novák Lajos* sárospataki theologiai tanár.

(Folytatás.)

c) Könyörgéses.

ugyancsak a halottas háznál eképpen: 1. Fohász (k.). 2. Gyülekezeti ének vagy karének. 3. Könyörgés (sz.) Miatyánk. 4. Gyülekezeti ének vagy karének.

37. §. Az úton való éneklés elmarad.

38. §. A temetési szertartás mind a három esetben a temetőn ér véget, következőképpen: 1. Gyülekezeti ének: 1. v. Utána lehet karének is. 2. Rövid beszéd az I. Kor. XV. alapján (k.). 3. Gyülekezeti

ének: 19. dics. 3. v. „Nincs már szivem félelmére". 4. Megáldás (k.). 5. Gyülekezeti ének. Utána lehet karének is.

39. §. Temetés utáni gyászistentisztelet csak rendkivüli esetben s csak felsőbb egyházhatósági rendeletre tartható. Rendje ugyanaz, a mi a prédikációs temetése.

40. §. A kiválóbb egyházi és iskolai vezéremberek érdemeit emlékbeszéd tartásával is lehet méltatni. Ez azonban sohasem istentisztelet.

V. A lelkész-szentelés.

41. §. Felszentelésben csak a külső elhivatást nyert, hivataluk elfoglalása már egyházhatóságilag felhatalmazott rendes lelkészek (E. T. §) és lelkészminőségü tanárok részesitendők.

42. §. A felszentelés egyszersmindenkorra szóló s ugyanazon a személyen többé nem ismételhető.

43. §. A lelkész-szentelést bármely, az illetékes egyházi hatóság által felhatalmazott rendes lelkészi minőségü egyén elvégezheti ugyan, de végrehajtására első sorban mégis az esperesek, illetőleg theologiai és lelkészminőségü főiskolai tanárokra nézve a püspökök az illetékesek.

44. §. Illetékes esperese vagy püspöke helyett más lelkésszel bárki is csak az illetékes esperes vagy püspök beleegyezésével szenteltetheti fel magát.

E beleegyezés meg nem tagadható.

45. §. A református lelkészszé lett kath. lelkész felszentelendő.

46. §. A lelkész-szentelés helye az az eházközségi templom, a hol a felszentelendő rendes lelkészi hivatalt nyert; ideje: a beköszönés ideje, a melyet az esperes, a lelkész és presbiterium együttesen állapit meg.

A felszentelésnek a lelkész beköltözésétől számitott egy hónap alatt meg kell történnie.

A theologiai és főiskolai lelkészminőségü tanárok a püspöki székhelyen szentelendők fel a püspök által.

47. §. A lelkész-szentelés rendje ez: 1. Ünnepi-istentisztelet az 1—8. számig; az 1. és 3. számot a felszentelő, az 5. és 7 számot a felszentelendő végzi (beköszön). Ezután a felszentelő és a felszentelendő az úrasztalához lépnek és ott egymással szemben megállnak. Ott 2. A felszentelő fohászt mond (k.). 3. Ének: 1. v. 4. A felszentelő szertartási beszéde (k.). 5. A felszentelendő fogalma és esküitétele. Mind a kettő kötött; az eskümintát egy harmadik lelkész olvassa. 6. A felszentelés kézrátétellel és könyörgéssel (k., a felszentelendő térdepel). Testvéri csók. 7. Ének: 1. v. 8. A felszentelendő beszéde a felszentelthez és a gyülekezethez (sz.) 9. A felszentelt könyörgése (sz.) — Miatyánk. 10. A felszentelt megáldja a gyülekezetet. 11. Hirdetés. 12. Éneklés.

VI. A püspökszentelés.

48. §. A püspököt az egyházkerület esperesei szentelik fel, a kerületi közgyülés által megállapitott helyen és időben.

49. §. A felszentelési szertartást vezető és végző esperest szintén a kerületi közgyülés jelöli ki.

50. §. Maga a szertartás ünnepi istentisztelettel összekötve megy végbe, melyen az 1. és 3. szám alattiakat a kijelölt esperes, az 5. és 7. szám alattiakat a püspök végzi el.

Gyülekezeti éneklés után (8. szám) a püspök a kerületi főjegyző kiséretében az úrasztalánál ülő esperesek körébe lép, akik felállanak és ott: 1. A vezető esperes fohászt mond (k.) 2. Gyülekezeti ének: 1. v. 3. A vezető esperes elmondja a szertartási beszédet (k.) 4. A püspök felesküszik; az eskümintát a főjegyző olvassa (k.) 5. A felszentelés, kézrátétellel és könyörgéssel (k.), melyet a vezető esperes mond. Ez alatt a püspök térdel, az esperesek jobb kezüket a püspök fején nyugtatják. Testvéri csók. 6. Gyülekezeti ének: 1. v. 7. A püspök könyörgése (sz.) Miatyánk. 8. A püspök megáldja a gyülekezetet (sz.) 9. Hirdetés a vezető esperes által. 10. Gyülekezeti ének.

VII. Templomszentelés.

51. §. A templomszentelésre összegyült lelkészek, tanitók, egyházi tisztviselők stb. a püspök vagy esperes vagy helyettesök vezetése alatt énekelve mennek a lelkészi lakról a templomhoz, hol az egyház gondnoka nehány szóval a templom kulcsát a szentelés végrehajtására hivatott lelkésznek átadja, ki a templom főajtaját a Szentháromság Isten nevében, az Ő nevének dicsőitésére megnyitja.

A gyülekezet a templomban elhelyezkedik, mialatt vagy énekelnek, vagy az orgona szól.

52. §. A felszentelési istentisztelet és a szertartások rendje ez: 1. Rendes istentisztelet ugy, mint vasárnapon, az 1—8. számig. A liturgiai részt (1. 3.) a felszentelő, a szószéki szolgálatot (5. 7.) az arra felkért lelkész végzi. Éneklés után (8. sz.)

2. A felszentelő az úrasztalához lép, felszentelő imádságot, Miatyánkot és áldást mond; a még hátralevő szertartások sorrendjét kihirdeti s a templom számára való adakozásra a gyülekezetet felhivja.

3. Gyülekezeti ének: 1—2. v. 4. Keresztelés, házasulók esketése, úrvacsoraosztás a már előadott rend szerint. Az egyes szertartásokat más meg más lelkész végzi s egy-egy énekvers választja el egymástól. 5 Gyülekezeti éneklés.

VIII. Egyéb felszentelési cselekmények.

53. §. Ideszámitandók: a templom alapkövének letétele, gombfeltétel, harangok, iskolák, emberbaráti intézetek, temetők felszentelése.

54. §. E szentelési cselekmények rendje a következő: 1. Fohász (sz.) 2. Gyülekezeti ének: 1—2. v. 3. Alkalmi beszéd (sz.) 4. Ének: 1. v. Lehet karének is. 5. Felszentelő könyörgés (sz.) 6. Ének: 1 v. Lehet karének is. 7. Miatyánk. Aldás (sz.) 8. Gyülekezeti ének.

55. §. Az orgonaszentelés rendje ugyanaz, ami a vasárnapi rendes istentiszteleté.

Függelék.

Az egyházi előljárók, tisztviselők felesketése.

36. §. Az egyházközségi előljárók, u. m. a fő- és algondnokok, presbiterek felesketésének a templomban, a vasárnap délelőtti istentisztelet alkalmával, a pásztori áldás után kell végbemennie, eképpen:

A felesketendők kiállanak az úrasztalához, hol a L. az illető hivatalra tartozó rövid, biblikus beszéd (sz.) után őket a megállapitott esküminta (k.) szerint felesketi, rövid könyörgéssel (k.) megáldja és kézfogással elbocsátja.

A presbiterium által alkalmazott hivatalnokok, szolgák felesketése a presbiterium előtt megy végbe rövid intelem és áldáskivánás kiséretében.

57. §. Tanitók, énekvezérek az egyházmegyei közgyülés előtt esketendők fel.

58. §. Magasabb foku egyházi előljárók, u. m. az egyházmegyei és egyházkerületi tisztviselők felesketése az imádsággal megnyitott közgyülés elején, a megállapitott esküszöveg elmondatásával menjen végbe a szokásos üdvözlő és programmbeszédekkel együtt.

A püspöki programmbeszéd is idetartozik.

Záróhatározat.

59. §. Az itt, lényeges vonásokban megállapitott istentiszteleti rendtartás részletes kidolgozásával, megfelelő liturgiás könyv szerkesztésével és közrebocsátásával az egyetemes konvent bizatik meg.

Válasz

„Készül az egységes lythurgia" czimü tudósitásra.

E czimen e lap előző számában, a különfélék rovatban a tudósító — az Ellenzékből véve — irja, hogy Brassóban, a konfirmáczió alkalmával, a pap harangzugások között áldotta meg a növendékeket. Azután kérdi: honnan vette ezt? Miféle lythurgikus rendelkezésből? Majd felel is rá: pápistás ize nem tagadható s bizonyára ujabbkori szerzemény. Végül kimondja véleményét: ha minden pap saját esze szerint lythurgiákat hoz bé, akkor szép sikert jósolhatunk az egységes lythurgiának. Igy a tudósitás!

A való érdekében és mert személyileg is érdekelve vagyok az ügyben, a következőkben kivánom eléadni a tényállást:

Ezelőtt tizenegy évvel történt, hogy gyülekezetünknek egyik előkelő presbytere utazásából visszatérve, egy presbyteri gyülés előtt elbeszélte, hogy részt vett egy igen szép konfirmáczió-ünnepélyen egyik magyarországi városban és lelkét felettébb megragadta azon jelenet, midőn az urvacsora kiosztása után az ifjak áldásra ismét kimentek: közöttük ujtestamentumokat osztottak ki és mig a kiosztás tartott, a karban gyönyörü egyházi dalt énekelt egy vegyeskar és a harangok is szólottak. A kiosztás után az ifjak teljes csendben, a bibliával kezükben letérdeltek és ekkor a pap megáldotta őket. E benyomás, mint mondá maradandó nyomot hagyott lelkében. Illető előadása után a jelenvoltak kértek, hogy e szokást hozzam bé gyülekezetünkbe is, mert nagyban fogja emelni konfirmácziói ünnepélyünk megszentelő hatását.

Nekem csak a harangszó ellen volt kifogásom, de mivel ezután is többször kértek, midőn egy alkalommal Kolozsvárt jártam, közöltem hiveim kivánságát akkori főpásztorunkkal, aki ezt felelte előterjesztésemre: „A forma nem ellenkezik evangeliumaink szellemével, ha kivánják tegye meg, magam is ugy hiszem emelő hatással lesz a gyülekezetre és az ifjakra."

Tiz év óta, a fent leirt módon történik a konfirmációi aktus jelzett része nálunk, a hivek nagy lelki gyönyörüségére. Hogy jó-é, nem-é e szokás, azt itélje meg az olvasó, én most csak arra helyezem a sulyt, hogy kiemeljem, miszerint nem az áldás alatt szólanak nálunk a harangok a konfirmációkor, hanem a bibliák kiosztása alatt és mig a kar énekel.

A mi pedig az egységes lythurgiát illeti, azt ne féltse tőlem a tudósító. Én egyházunk törvényeit, rendtartását mindég tiszteletben tartottam eddig is. Majd ha meglesz az uj lythurgia, azt is megtartom és megtartatom, a menynyiben csak lehet és ha talán mégis vagy egy régi szokás, — amitől a nép megválni nem akar — gondot fog okozni, akkor a felebbvalóknak jótanácsát jövőben is igénybe fogom venni.

Mert ne feledjük, hogy itt-ott és mindenütt van még sok olyan régi szokás, a mit bizonnyal figyelemre nem méltat az egységes lythurgia és ezekkel majd mind számolnunk kell.

Például Brassóban és tudom sok más helyen is meg van az ugynevezett kibocsátás. Ugyanis az anya gyermekével először a templomba jön, hol a pap imádkozik vele és azután megáldja őt és gyermekét. E szokás az exorcizmusra vezethető vissza, tehát katholikus eredetü. Es jelentése, nehogy a kis gyermek kiváltassék a rosz szellemektől. Egyházunk, bizonnyal ráutaltság folytán, hálaadó szertartást csinált, az égi segedelemért, bemutatva azt a jó Istennek. Bizonyára a kibocsátás nem lesz benne az egységes lythurgiában, de azért próbálná valaki nálunk e szokást eltörülni, nagy baj lenne belőle, mert a hivek közül sokan a katholikus papokhoz mennének, a ki felettébb örülne a mi merev, tagadólagos magatartásunknak. Hát annyi bizonyos, hogy mindent nem lehet paragrafusba szedni. Ezért jó egy kis szabadság is a papoknak az egyház jól felfogott érdekében.

De menjünk csak tovább, szintén réges-régóta szokásba van Brassóban, hogy urvacsoravételkor a keresztelő tálba, a mely a keresztelő oszlopon áll, a pap és a kántor részére pénzt dobnak. Ezt én alkalom magasztosságával sehogy sem találtam megegyeztethetőnek, kértem is a hiveket, hogy ezt többé ne tegyék. Mind hiába, ma is, 12 év után, daczára, hogy én kezdettől részemet a harangozónak adtam, csak oda teszik filléreiket. Régi szokásaiktól a hivek csak lassan szoktathatók le, mert, hát igy tette szegény édes apám is!

Szintén régi szokás nálunk a rudas perselylyel való perselyezés, ez is pápistás szokás, ezért talán el is lehetne hagyni. De igy 300 korona perselypénz gyül be évenként, mig a templomajtókba kirakott perselyekbe talán alig gyülne be egy évben 100 korona. Evekkel ezelőtt ezt szóba hoztam boldogult Szász Gerő kolozsvári első lelkésznek, ő is azt mondotta először, ugyan hagyd fel azt, mert pápistás, de a mikor az évi eredményt is megmondottam, igy szólt: csak perselyezzetek tovább is fiam, mert jól van ez igy, hiszen a kolozsvári három templomban a mult évben csak 200 kor. perselypénz gyült bé; mi gyülne akkor Brassóban a mi rendszerünkkel egy templomban?

Még több helyi szokást hozhatnék fel Brassóból és más helyekről, de legyen ebből elég ennyi.

A dolog veleje tehát abban rejlik, hogy üres elméletek által a mi szertartásainkat, szokásainkat formulázni nem lehet. A lényegben egyek kell hogy legyünk; az egységes lithurgia majd ha meglesz, irányithat és majd annak alapjára kell minden bizonnyal ráterelni a gyülekezeteket. De, mindenben fő a tapintatosság, mert gyülekezeteinkben a néplélek különböző alakokban nyilatkozik meg és müveltségileg népünk, mintegy magában foglalja az ó-, közép- és ujkort. A pap nagy lelkitávolságokat kell a gyülekezetekben tapintattal áthidaljon, hogy a mindet egységre vezethesse.

Azután nagy különbség van Budapest és Brassó, megint Brassó és Pocstelke népe között és mégis az egységes lithurgiára kell vezessük népünket. Rá is vezetjük majd türelemmel, csak értsük meg egymást.

És most béke velünk!

Péchy Árpád,
brassói ev. ref. lelkész.

Konventi ülés.

(Junius 14. 15. 16.)

A magyarországi református egyház egyetemes konventje junius 14., 15., 16. napjain tartotta meg ez évi rendes ülését Budapesten.

Junius 14-én. *Kuun* Bertalan püspök imája után br. *Bánffy* Dezső parentálta el József főherczeget megható szavakban. Ezután *Sass* Béla tett előterjesztést *Lengyel* Imre elhunytáról és a konvent tagjai sorában történt személyi változásokról. Rendes tagok lettek Sütő Kálmán egyházi, dr. Baksa Lajos világi, Görömbei Péter egyházi póttag.

A tárgyalás folyamán először *Kenessey* Béla a közalapi végrehajtó-bizottság évi jelentését terjesztette elő. Eszerint a kivetett közalapi járulékok összege mintegy 52 ezer K., melynek 20 százaléka, mintegy 16 ezer K. behajthatatlan. Legtöbb hátraléka van a tiszántuli ev. ref. egyházkerületnek (27·5 százaléka), legkisebb a tiszáninneninek (fél százalék).

Hosszabb vita támadt az erdélyi egyházkerület járulékának hatezer koronával való leszállitása ügyében. A kérdéshez Fejes István, dr. Bartók György, György Endre és dr. Baksa Lajos szóltak hozzá.

Ezután helyben hagyták a közalapi számadásokat, kiutalták a segélyeket.

Kenessey Béla előterjeszti a lelkészi nyugdij és gyámintézet tervezetéről szóló jelentést. Az összes egyházkerületek beküldték jelentéseiket. A dunamelléki kerület az egyházmegyéket kivánja meghallgatni határozathozatala előtt. A tiszáninneni egyházkerület részletezés nélkül, elvi nyilatkozatokkal elégedik meg, annak kimondására szoritkozván, hogy óhajtja, hogy a nyugdijintézet ne rokkantsági nyugdijintézet legyen. Az erdélyi egyházkerület a tervezet alapelveit elfogadja, egyes §-okhoz módositást ajánl. A dunántuli és tiszántuli egyházkerületek más elvi alapokon egészen uj szervezetet javasolnak az eredeti tervezettel szemben. A dunántuli javasolja, hogy 70 évnél idősebb tagok a nyugdijintézettől állandó nyugdijat huzzanak. A lelkészi fizetések megállapitása vétessék revizió alá s a nyugdijintézeti járulékokat ennek az uj számitásnak az alapján rójják ki. A tiszántuli kerület

nemcsak a hetvenéves kor, de negyven éves lelkészi szolgálat esetére is megkivánja adni a nyugdijjogosultságot. A konvent első alkalommal egy rokkantsági nyugdijintézet számára ejtette meg a szakértői számitásokat. Amennyiben még a számitások mellett felvilágositásokra van szükség, javasolja, hatalmazza föl az előadót arra, hogy a szakértőkkel érintkezve, tőlük a szükséges felvilágositásokat beszerezhesse. Javasolja, utasitsa előadót a konvent, hogy a tiszántuli és dunántuli ev. ref. egyházkerületek tervezeteinek figyelembevételével 40 évi szolgálatot, illetve 70 éves életkort véve a nyugdijjogosultság alapjául, dolgozza át a törvényjavaslatot s terjessze azt a zsinat elé.

Hegedüs Sándor, Antal Gábor, Széll Kálmán, Baksay Sándor, Darányi Ignácz, Nagy Dezső hozzászólásai után a konvent elfogadja az előadói javaslatot, azzal a pótlással, hogy az előadó ujjáalkotandó tervezetét egy összeülendő konventi ülés elé utasitsa,

Petri Elek előterjeszti a gyámintézeti végrehajtó bizottság jelentését. Ennek kapcsán az 1902, 1903., 1904. évi hátralékokról szóló jelentést a konvent tudomásul veszi. Előadónak a fáradságos munkásságáért a konvent köszönetét fejezi ki.

Junius 15-én a jegyzőkönyv felolvasása és hitelesitése után *Radácsy* György terjesztette elő a parókiális könyvtárak szervezése ügyében kiküldött bizottság jelentését. A jelentés tudatja, hogy a bizottság több ülést tartott, s a következő javaslatokkal járul a konvent elé:

Mindegyik kerület alkossa meg a parókiális könyvtárak kezeléséről szóló szabályzatot.

Alakitson minden kerület könyvtári bizottságot, mely állandó összeköttetésben legyen az egyetemes parókiális könyvtár-bizottsággal. Az első tagsági dijat, tiz koronát, 1906. április 1-ig kell befizetni; ennek ellenében a tagok 1905—6. évi illetményül Varga „Keresztyén egyháztörténet-“ét fogják megkapni. A konvent Bartók György, Fejes István, Nagy Dezső, Hegedüs Sándor hozzászólásai után a bizottság javaslatait elfogadta; a könyvtári járulékok beszedésére jogosult pénzintézetet az elnökség fogja kijelölni.

Petri Elek pesti lelkész lemondott a gyámintézet előadói tisztéről. A konvent felkérte Hegedüs Sándort, hogy birja rá Petrit a lemondás visszavonására, ha pedig ez nem sikerülne, tegyen a következő ülésen előterjesztést az előadói tisztség betöltése iránt.

Sass Béla bemutatta a tanügyi bizottság jelentését, melynek során a konvent tudomásul vette a népiskolákról és tanitóképzőkről szóló kimutatást. Örömmel fogadta a konvent a kultuszminiszternek azt az igéretét, hogy a szegényebb iskolákat a tanszerekkel való felszerelésben segiteni fogja.

A theologiák és jogakadémiák bemutatták normál költségvetésüket, a mely az évi szükségletet mintegy hatszázezer koronában mutatja ki. A konvent az adatokat átteszi az 1848: XX. törvényczikk végrehajtása érdekében közös protestáns bizottsághoz.

A debreczeni kollegium mellett létesitendő bölcsészeti fakultás költségelőirányzatát a tanügyi bizottság szintén a protestáns vegyes bizottsághoz kivánja utaltatni. Dr. Nagy Dezső azonban kifejezte azt a véleményét, hogy a budgettervezet nem biztositja az intézet tudományos szinvonalát s inditványozza, hogy a költségvetést adják vissza a tanügyi bizottságnak azzal az utasitással, hogy a legközelebbi konvent elé terjeszszen részletesebb kimutatást. A konvent ezt az inditványt elfogadta. Ezután dr. Nagy Dezső ismertette a közjogi szakbizottság jelentéseit, a melyeket a konvent tudomásul vett s a velük kapcsolatosan előterjesztett inditványokat elfogadta.

Junius 16-án *Hegedüs* Sándor bejelenté, hogy Petri Eleket nem sikerült reá birni a gyámintézet előadói tisztének tovább viselésére. A konvent a tisztségre egyhangulag *Szőts* Farkas theol. tanárt választotta meg.

Az egységes lythurgia tárgyalása következett ezután. A lythurgiális bizottság nem fogadván el *Novák* Lajos bizottsági referens tervezetét, *plenáris ülésben maga alkotott egy terrezetet*, melyet mint ad hoc előadó *Nagy* Károly th. tanár terjesztett a konvent elé.

A bizottság beterjesztett tervezetéhez gróf *Dégenfeld* József, dr. *Bartók* György, br. *Bánffy* Dezső, *Antal* Gábor és *Fejes* István szólottak hozzá. A konvent magáévá tette a bizottság határozati javaslatait, de magát a tervezetet nem tette részletes tárgyalás tárgyává, *hanem, mint a lythurgiális bizottság javaslatát rendelte el kinyomatni és szétküldeni* az egyházkerületekhez, véleményezés végett. Maga a konvent ez év őszén fogja a javaslatot részletesen tárgyalni, miután az egyházkerületek véleménye beérkezett a bizottság javaslatára vonatkozólag.

Magát a bizottsági jelentést egész terjedelmében közölni fogjuk lapunkban, hogy olvasóink vele közelebbről is megismerkedjenek s észrevételeiket reá megtehessék.

Ezután a közigazgatási bizottság jelentései következtek sorra *Mády* Lajos esperes előterjesztésében. Legkiemelkedőbb volt a Gusztáv Adolf-egylet azon törekvése, hogy ref. magyar egyházunkkal is szorosabb viszonyba akar lépni, hogy segélyeit egyházunknak is nyujthassa.

Majd *Fejes* Istvánnak a próbaénekes könyvre vonatkozó s a kerületek véleményeit ismertető jelentése olvastatott fel. A jelentés konstatálta, hogy a próbaénekes könyv jelen alakjában egyik egyházkerületnek sem kell.

Hosszabb vita után, melyben a konvent csaknem minden tagja részt vett, daczára, hogy többen a reform végrehajtása és az ügy napirenden tartása mellett foglaltak állást, a konvent azon határozati javaslatot fogja a zsinat elé terjeszteni, hogy a kérdés vétessék le napirendről. Szomoru jelenség mindenesetre, hogy csaknem három évtizedes munkásság hiábavaló lett.

Végül *Váró* Ferencz ismertette főgimnáziumaink államsegélyét, mely után *Kunn* Bertalan imádsága a tanácskozásokat bezárta.

KÜLÖNFÉLÉK.

A nagyenyedi protestáns nőegylet e hó 18-án tartotta meg első rendes közgyülését. Részletesebb tudósitást a gyülésről ez alkalommal nem adunk, mert a titkári jelentés hozzánk be lett küldve, s ennek közlésével mindenki tájékozást nyerhet majd az Egyesület nagyarányu munkálkodásáról. Mindenesetre, a mint a titkári jelentésből látjuk, az egyesület ugy anyagilag, mint szellemileg kiváló, sőt mondhatni reményen felüli nagy előhaladást tett, rövid egy év alatt, s ha kezdet nehézségi daczára olyan szép az eredmény, annál többet várhatunk és várunk is az Egyesület munkásságától. Az eredmény nagyszerüségéért az elismerés mindenesetre a tagok és a választmány odaadó buzgóságán kivül a kiváló elnöknőt, *Zeyk Dániel* főispánné Őméltóságát illeti, kinek tapintatos, igazi szeretettel párosult munkássága egyik legerősebb éltető faktora volt az egyletnek. Vajha a példa hatna s az egyházérti munkásság itt nyert gyümölcsei másokat is hasonló munkára ösztönöznének. Isten áldását kérjük az Egylet további munkásságára.

25 éves találkozó. Kolozsvári református kollegiumunkban az 1880. évben érettségizett ifjak, régi egyezségük után, folyó évi julius 1-én jönnek össze a kollegium disztermében. Az összejövetelük alkalmával meglátogatják most is élő tanáraikat, valamint az elhaltaknak sirját. Az osztálynak Kolozsvárt levő tagjai névszerint: *Hankó Veress Károly*, kol. járás főszolgabirája, *I. Irsay József* magyar-utczai pap, *dr. Gajzágó Béla* nyug. járás-

biró, *Bernesi Márton* m. áll. v. főellenőr, bocsátották ki a meghivót távollakó osztálytársaikhoz, a mi aláirás után már vissza is érkezett.

Az amerikai magyar ref. egyházmegye ügyében a magyar ref. egyház püspökei és főgondnokai folyó évi április hó 6-án értekezletet tartottak, a melynek megállapodásai alapján arra hivták fel az egyházkerületek figyelmét, hogy: 1. Amerikába készülő lelkészeknek sem ajánlat, sem bizonyitvány a dunamelléki egyházkerület elnöksége hozzájárulása nélkül ki nem adható. 2. Másfelől, ha Amerikából pályázik lelkész valamely hazai egyházba, azt csak abban az esetben lehet elfogadni, ha az illető részére a dunamelléki egyházkerület a minősitvényt kiállitotta.

Dr. Szabó Aladár tanszéke. A budapesti ev. ref. theol. akadémián dr. Szabó Aladár megválasztásával megüresedett filozófiai és paedagogiai tanszék betöltése tárgyában az akadémia igazgató tanácsa aképpen intézkedett, miután kérdéses, vajjon a budapesti ref. főgimnázium hajlandó-e az eddigi közösséget fenntartani? — a jövő iskolai évben a tanszék órái az intézet tanórái közt osztassanak fel.

Esküvő. Fényes esküvő folyt le pünkösd másodnapján Marosujvárott Jancsó Lajos ref. esperes házánál. Jancsó Adikát vette nőül Pásztohi Dénes marosbogáti ref. lelkész. Tanuk voltak: gr. Bethlen Sándor orsz. képv. és Szabó Albert kjegyző. Kivánjuk Isten áldását a fiatal párra.

Hankó Veress Károly a kolozsvári járás derék főszolgabirája, lelkes hangu felhivásokat bocsátott ki járása területén, melyben a ref. egyház nemzeti jelentőségét hangsulyozva gyüjtést inditott a magyarfodorházi ref. templom javára. A gyüjtés eredménye 56·80 korona, melyet a derék egyháztag a méltóságos püspök úr kezéhez juttatott. E nemes tett, mely dicséretre nem szorul, a kiváló főszbiró egyházszeretetéről, hazafiságáról tesz bizonyságot.

GYÁSZROVAT.

—

Székelykocsárdi Kónya János vistai ev. ref. lelkipásztor életének 86-ik, második boldog házasságának 46-ik és papságának 58-ik esztendejében folyó évi junius 25-én reggel 8 órakor csendesen elhunyt. Mint a megérett gabona, takarittatott az Urnak csűrébe. Akkor bocsátá el az Ur az ő szolgáját, mikor szemei elhomályosultak. Hosszu életében megállott minden próbák között. Megállott, mikor özvegyi gyászra és apai fájdalomra hivatott. Megállott, mikor 10 évig Babuczon, 48 évig Vistában legeltette az ő nyáját és kész volt életét odaadni a nyájnak juhaiért.

Nagy István ev. ref. papjelölt, hosszas szenvedés után elhunyt Kolozsvárt. A klinikai kápolnából kisérték utolsó utjára ismerősei, barátai a korán elhunyt kiváló ifjut. Négy évvel ezelőtt végezte a theologiát Sárospatakon. Két évig volt Angliában egyetemen. Ez nagyjában élete története. Ennyit tudnak róla, a kik távolról ismerték. Mi pedig, a kik közelebbi ismeretségben voltunk vele s tanui voltunk élete majdnem minden pillanatának, tudunk egyebet is. Tudjuk azt, hogy nagy veszteség érte egyházunkat e 29 éves ifju elhunytával. S épen azért tudjuk, mert közel állottunk hozzá. Tanult sokat, éjet-napot összetéve. Megtanulta a nyugati nyelveket, hogy theologiai tudása minél mélyebb alapokra legyen fektetve s hogy a theologiai igazságoknak annál képzettebb harczosa legyen. A fáradhatatlan munka tönkre tette szervezetét, sirba vitte, mielőtt átadhatta volna nekünk szorgalmának kincseit. Tudom, hogy külföldön — hol jobban ismerték, mint mi — legalább egy sohaj el fog szállani érette, illik tehát, hogy mi is bár egy könnyet áldozzunk emlékének. Sz. M.

Csekme Ferencz görgényi esperesünk egy éves kis fia *Gábor*, junius 23-án, — szülőinek és testvéreinek bánatára, — meghalt. Nyugodjék békével a kis ártatlan!

Pap Irénke, Sándorfalvi Pap István kir. itélő táblai biró kedves kis leánya 1905. junius 26-án reggel 1/24 órakor, 8-ik évében meghalt. Nyugodjék csöndesen!

Szerkesztői üzenet.

J. S. Nagyenyed. A beküldött titkári jelentést vettük, azonban tárgyhalmaz miatt, csak ezután lesz közölhető. Addig is szives türelmet kérünk.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1867—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi e. községünk tiszteletes t. Presbyteriumának.

A széki ev. ref. egyházmegye tanácsa indokolt előterjesztést tett volt igazgatótanácsunkhoz aziránt, hogy tegyünk javaslatot a főtiszteletü egyházkerületi Közgyüléshez. oly határozat meghozatala tárgyában, mely szerint a halotti koszoruknak templomainkba leendő behelyezése tiltassék el, miután e szokás tulhajtása folytán igen sok templomunk valóságos koszoru-raktár kinevezését nyujtja.

Igazgatótanácsunk, a javaslat tárgyalása rendjén, maga részéről is számtalan indokot talált e mindenesetre kegyeletes eredetü szokás megszüntetése mellett és az etekintetben megkérdezett véleményező testületek szintén egyhanguan a halotti koszoruk kitiltása mellett nyilatkoztak, csupán a kivitel módozatainak helyes megtalálását ajánlották főhatóságunk kiváló figyelmébe, nehogy az eljárás merev szigorusága hiveink kegyeletérzését bántsa és ezáltal kedvetlenség okozója legyen.

Erre a szempontra figyelemmel, nem is tett igazgatótanácsunk javaslatot a kerületi közgyüléshez, általánosan kötelező szabály megalkotása végett, hanem abban állapodott meg, hogy e kérdés tapintatos megoldását egyenesen az egyházközségek presbyteriumaira bizza, minthogy az óhajtott s helyesnek itélt czél rögtöni megvalósitását gátló körülmények helyenként és vidékenként annyira változók, hogy azoknak megitélésére csakis kebli presbyterium lehet illetékes.

Felkérjük tehát összes egyházközségeink presbyteriumait arra, hogy vegyék e kérdést megható megfontolás alá és saját hatáskörükben igyekezzenek oly intézkedéseket tenni, melyeknek alapján e helytelen eljárás, ha nem is egyszerre, de fokozatosan megszünjék.

Világositsák fel hiveinket arról, hogy a kegyelet megőrzésére és külső kifejezésére, koszoru-megváltási alapok letételével, sokkal hathatósabban és maradandóbban munkálhatnak és hogy az egyház összes tagjainak elsőrendü érdeke a templom kellő tisztántartását gátló, sőt még a ragályos betegségeket is terjesztő halotti koszoruknak templomainkból való kitiltása.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. április hó 20-án tartott üléséből.

Dr. Bartók György, elnök. *Kádár János*, titkár.

Sz. 2891—1905.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletü Esperes aaihoz és a ref. iskolaszékek tiszteletes Elnökeihez.

Az 1876. évi XXVIII. t.-cz. 5. §., valamint a vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak folyó évi 2106. eln. szám alatt kiadott rendelete alapján felhivjuk a czimzett egyházi hatóságokat, hogy az ev. ref. népiskolákban használt tankönyvek és taneszközök pontos jegyzékét, az esperesi hivatalok utján, az illetékes kir. tanfelügyelőséghez legkésőbb folyó évi julius hó 10-ig beterjeszteni sziveskedjenek.

A jegyzék legczélszerübben rovatos kimutatás alakjában állitható össze, oly módon, hogy a kimutatásban a könyv, illetve taneszköz teljes czime, szerzője, kiadója, megjelenési helye és neve, a kiadás száma feltüntettessék.

Kolozsvárt, 1905. junius hó 20.

Dr. Bartók György elnök. *Dr. Sárkány Lajos*, tanügyi előadó.

Sz. 706—1905.

KÖRLEVEL

valamennyi egyházmegye nt. esperes aához.

Felhivom a nagytiszteletü Esperes urakat, hogy egyházmegyéjükben az üres lelkészi állások betöltése iránt intézkedni sziveskedjenek, az Utasitások 181. §-ának megfelelőleg.

Továbbá sziveskedjenek nt. esperestársaim egy kimutatást terjeszteni fel arról, mely egyházközségeknek van s. lelkészre szüksége és minő javadalom biztositható az illető s. lelkész számára, továbbá, hol vannak meg a feltételek arra, hogy a papi állás betöltésénél 1071—1904. számu körlevelem értelmében lehessen eljárni.

A jelentések megtételének határideje 1905. aug. 15.

Kolozsvárt, 1905. junius 28.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 687—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi egyházkerületben a hunyadi ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *alpestesi lelkészi állásra* pályázat nyittatik.

Dijlevél szerinti javadalom: 1. Tisztességes lakás (3 szoba, konyha, kamara, pincze, melléképületek), 1 hold 200 □ öl kerttel, 2. 3 hold szántó, 7 hold kasáló érték 254 kor. 3. Készpénz különböző alapokból: 681 kor. 49 f. 4. Kongrua: 773 kor. 5. Stóla: 24 kor., összesen 1632·49 kor. Levonásra engedélyezett kiadás: 32·49 kor. Tiszta jövedelem: 1600 kor. 6. Az áll. el. iskolai vallástanitásért: 100 korona. Kötelesség: Alpestes anya-, Felpestes és Keresztyénalmás leányegyházakban az összes lelkészi teendők ellátása.

A megválasztandó lelkész a választás jogerőre emelkedése után állását azonnal elfoglalni tartozik.

Pályázati határidő 1905. julius 20.

A kellően felszerelt pályázati kérvények Nagytiszteletü Bartha Lajos esperes atyánkfiához küldendők Tordosra, (u. p. Szászváros).

Kolozsvár, 1905. junius hó 25.

Dr. Bartók György, püspök.

654—1905. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *süketdemeterfalvi* egyházközség énekvezértanitói állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakáson (az ujonnan épitett iskolával egy fedél alatt) és egy negyed hold kert haszonélvezetén kivül, tandij és kepe értéke 128 kor. államsegély 672 kor., összesen 800 kor.

Kötelességek: hat osztályu népiskola vezetése s ebben tanitás. A rendes énekvezéri teendők végzése lelkészi szolgálat alkalmával. Ha a lelkész nincs jelen, az istentisztelet végzése önállóan és a kis gyermekek eltemetése szintén önállóan.

Pályázati határidő *1905. julius 15.*

Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1905. junius 19-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 658—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *szentsimoni* (Rigmány leányegyházzal) egyházközség lelkészi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: dijlevél szerint tisztességes, ujonnan épitett papilakáson, kert és melléképületeken kivül, 6 hold szántó és kasáló értéke 78 kor. 74 fillér, fapénz-váltság Szentsimonról 64 kor., Rigmányból 100 kor., terménykepeváltság czimen Rigmányból 600 kor. készpénz félévi előleges részletekben, buza- és zab-kepe értéke Szentsimonról 193 kor. 34 f., munkabeli szolgáltatás értéke (trágyázással együtt) 56 kor., összes jövedelem 1092 kor. 08 f., ebből levonva a kiadást, 39 kor. 30 f.-t, marad 1052 kor. 78 f. Állami kiegészetés 1600 kor.-ig 547 kor. 22 f.

Kötelességek: a rendes lelkészi teendők ellátása, mely az anya- és leányegyházközségekben egyenlő arányban oszlik meg.

Pályázati határidő 1905. jul. 20.

Folyamodványok minősitvénnyel és a pályázati hirdetés után keltezett szolgálati bizonyitvánnyal felszerelten, nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1905. junius 21.

Dr. Bartók, püspök.

685—1905. sz.

PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi ref. egyházmegyében a *sáromberki* ref. egyházközség kántortanitói állására pályázat nyittatik.

Javadalma dijlevél szerint tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, nagy kerttel. 1. Kepebuza, faváltság, napszám és közmunkabér 376 kor. értékben. 2. Kan. porczió haszonélvezete, 8 h. I. osztályu szántó, 2 h. rét 100 kor. 3. Tandij tanulóktól 70 kor. 4. Kegyhagyomány: a) 8-kövü lisztelő malom vámtizedének egynegyede, ért. 100 kor., b) tőkekamat 84 kor. 5. Államsegély fizetés kiegészitési pótlék 70 kor. Javadalmak értéke összesen 800 K.

Kellő okmányokkal felszerelt folyamodványok 1905. jul. hó 20 ig Csekme Ferencz espereshez küldendők Gernyeszegre, Marostordamegye.

Kolozsvár, 1905. junius hó.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 686—1905.

PÁLYAZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a sepsii ev. ref. egyházmegyébe kebelezett fotos-martonosi lelkészi állásra pályázat nyittatik.

Dijlevél szerinti javadalom: Lakás gazdasági épületekkel és 181 □öl kerttel. Földhaszonélvezet: 1 h. 674 □ öl szántó, 444 □öl kasáló jövedelme 30 kor Lelkészi hivatal részére külön szakitott erdőből a rendes évi illetmény. Készpénz 16 kor. Terményjövedelem értéke 437 kor. 70 f. Stóla 4 kor. Állami fizetéskiegészitési összeg 1139 korona 49 f. Vallástanitásért tiszteletdij Fotosról 80 kor.

Pályázati határidő 1905. jul. 30.

Kellően felszerelt folyamodványok nt. Józsa Sándor esp. aához küldendők Ilyefalvára.

Kolozsvárt, 1905. junius 24.

Dr. Bartók György, püspök.

512—1905. sz.

KÖRLEVÉL.

Atyafiságos tisztelettel kérem görgényi egyházmegyei paptársaimat:

1. Sziveskedjenek utánjárni s a mennyire csak lehet adatszerüleg megállapitani felekezeti iskoláink alapitási idejét, azokét is, melyek az állami iskola létesitésével megszüntek, azaz államivá lettek, de korábban a mieink voltak. Iskolánk részben volt, részben van mindenütt, tehát e körlevél ezen rendelkezése minden egyházra vonatkozik.

2. Tisztán csak felekezeti iskoláink részéről beküldendők a használatban levő tankönyvek és tanszerek hitelesitett pontos kimutatása, illetve leltári jegyzéke, az első pont alattival együtt — e körlevél vétele után azonnal — *tanügyi előadó aához,* ki azokat az igazgatótanácsi 2854. és 2851—1905. sz. leiratok szerint feldolgozza.

Gernyeszeg, 1905. junius 24.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

PÁLYÁZAT.

Az ev. ref. *Bethlen-kollegium Előljárósága* pályázatot hirdet a nagyenyedi néptanitóképző helyettes tanári állására. Ez állás javadalma 1600 korona készpénz, havi előleges részletekben. Kötelességei a rajz és szépirás és a természetrajzi tárgyak tanitása; heti óráinak száma legfeljebb 20. Köteles az internátusban lakni, az internátus és konviktus felügyeletében résztvenni, minek ellenértéke fejében kap bennlakást fütéssel és teljes konviktusi ellátást. Pályázók életkorukat, vallásukat, végzett tanulmányaikat, netalán eddigi szolgálataikat igazoló okmányaikat f. évi julius hó 20-ig Nagy Lajos tanitóképző intézeti igazgatóhoz adják be. Az állomás 1905. szept. 1-én foglalandó el.

Nagyenyed, 1905. junius hó 20.

A Bethlen-kollegium Előljárósága.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A nagyenyedi ev. ref. Bethlen-kollegium főgimnáziumánál az 1905—906. isk. évre egy helyettes tanár alkalmaztatik 1600 kor. fizetés, az internátusban egy külön szobából álló lakás s a konviktuson teljes koszt, javadalmazással.

A megválasztandó tanitási kötelezettségén kivül az internátusi felügyeletben is köteles részt venni.

Pályázhatnak legalább alapvizsgálatot sikerrel állott ev. ref. vallásu tanárjelöltek, kik a német s más, ezzel kapcsolható tárgy tanitására jogosultak.

Gimnáziumi és egyetemi végzett tanulmányokról, szolgálatról és esetleg torna vagy más rendkivüli tárgy tanitására való képzettségről szóló, okmányokkal kellően felszerelt folyamodások a Bethlen-kollegium előljáróságához Nagyenyedre f. évi julius 15-ig beküldendők.

Nagyenyed, 1905. junius 20.

A Bethlen-koll. Előljárósága.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *27-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. julius 6.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A baptizmus elleni védekezés.

Azt a hasonló tárgyu czikket, melyet lapunk 25-ik számában Szalay József lelkésztársunk tollából közöltünk, azzal a megjegyzéssel kisértük, hogy „ha válasza alapjában igen helyes is, némely pontokra nézve nem tudunk vele egyetérteni s ezeket igazolni fogjuk“ Ez igéretünknek teszünk eleget most. Fájdalom, én — nem lévén gyakorló pap s mig az voltam, nem volt bajom baptistákkal — nem hivatkozhatom gyakorlat által kipróbált elvekre; de reméllem, akadnak egyházkerületünkben is lelkipásztorok, kik a nyári gazdasági munkaidőben is érzik lelkipásztori mivoltukat annyira, hogy más társaik okulására elmondják e részben tett gyakorlati tapasztalataikat; az olyanokat t. i., a melyek nem arról számolnak be — mint magánbeszélgetés során a legtöbb — hogy miként sikerült a „prófétát“ a faluból kiugratni, mielőtt talajt szerezhetett volna a lába alá, vagy hogy a szolgabiró és csendőrök segitségével miként sikerült hamu alatti parázszsá tenni, a már lobogó tüzet. Ezekre nem vagyunk kiváncsiak. Alig érdemlenék meg a nyomdafestéket, miután viaskodásának fegyverei csak testiek s hozzánk, kik a lelkiismereti szabadságot oly nagyon követeljük a magunk számára, sőt létjogosultságunkat is egyfelől ennek védelmére alapitjuk, annál méltatlanabb, mert ezzel tényleg azt tagadjuk meg másoktól, a mit megkövetelünk a magunk számára.

Itt a baptizmus elleni védekezésnek csak lelki, szellemi fegyvereiről lehet szó. Azt kell vizsgálnunk, hogy mi szülte a baptizmust s mi az, a mi prófétáinak épen a mi református népünk közt biztosit a leggazdagabb aratást? Van-e benne valami, a mi a keresztyénség református felfogásával szemben, magasabbnak, nemesebbnek tekinthető? Vagy ha ilyen nincs, akkor nincs-e valami vallásos élet gyakorlatukban, gyülekezeti és magánéletükben, a mi oly vonzást gyakorol, hogy — a mint mondani szokták — hiveink azért elhagyják „őseik vallását“?

Szalay kollegánk az első kérdésre „nem“-mel felel. A különbséget köztünk és köztük „*elméletben*“ csak abban találja, hogy ők csak felnőtteket keresztelnek, mi gyermekeket is. Egyéb különbség köztük és köztünk nincs. Megvallom, hogy én ezzel nem tudok egyetérteni. Itt Szalay a jelenséget a lényegnek veszi. Mert hiszen, ha köztünk csak az a különbség volna: akkor a baptisták benn maradnának a mi egyházunkban s egyszerüen gyermekeiket nem keresztelnék meg felnőtt korukig s egyházunkból csak akkor mennének ki, ha mi őket a gyermekkeresztségre kényszeritenők. Azonban, daczára annak, hogy ez a mi részünkről nem történik: ők mégis izolálják magukat tőlünk, külön gyülekezetet alkotnak és külön papokat tartanak. Itt tehát valami mélyebb különbségnek kell lenni, merem mondani más karakterü vallásosságról van szó, a hogy Luther mondaná: sie haben einen anderen Geist, als wir. S a dolog — amint én látom — valóban ugy is áll.

A baptizmus igazi vallási lényege szerint — többi szekta-társaival egyetemben — theologiai pozitvizmus, hogy ne mondjam, supranaturalis materiálizmus. A reformáczió-korabeli eredete is ezt mutatja. Akkor a kath.-ban elvesztett egyházi pozitivizmust pótolta a biblia pozitivizmusával és a vallási képzetek materiálizmusával. Ujabbkori fellendülése is ezen alapszik. A kor általános filozófia pozitivizmusával és materiálizmusával szemben a materiálison felfogott szellem hangsulyozása által kel a vallás védelmére a bibliai pozitivizmus formájában, azért mondám supranaturalis materiálizmusnak. S hogy ez igy van, a szektákat s köztük a baptizmust is annyira jellemző „*massziv bibliai hit*“ bizonyitja leginkább. Az *adventistát* az jellemzi, hogy Krisztus parousiáját várja ugy, mint a minő képekkel azt a János Jelenések könyve rajzolja. A *szombatosok* követelik, hogy a heti ünnep, a nyugodalom szombat napon tartassék, mert ugy van megirva a bibliában. A *baptisták* követelik, hogy

csak felnőtteket szabadjon megkeresztelni, mert a bibliában az van megirva, hogy „a ki *hiszen és megkeresztelkedik:* idvezül", hite pedig csak felnőtt embernek van s mert a keresztelés bibliai formája a *„vizbemerités"*, ebből a formából sem engednek. A *názárénusok* nem engedik meg az esküt és fegyverfogást, mert a biblia tiltja. S mindezen szekták tudvalevőleg részesek kisebb-nagyobb árnyalattal egymás alapelveiben, sőt gyakorlatában is, ugy, hogy a laikus sokszor össze is téveszti őket.

Igy állván a dolog, csakugyan el kell ismernünk, hogy az *„elméletben"*, mondjuk helyesebben: vallásosságuk s ebből folyó felfogásuk jellemében sokkal mélyebb különbség van köztük és a ref. keresztyénség között, mint azt Szalay kollegánk állitja. A vallásról s ezzel kapcsolatban a „kijelentésről" a materiálizmushoz hajló pozitivisztikus felfogásuk és képzeteik vannak. Nekik az a kijelentés, a mit természetfeletti uton, csudás módon az Isten az embereknek *tudtul* adott s a bibliában megirva van. A bibliát *szószerint* hinni s életüket a szerint rendezni be: ez náluk a *vallás*, *hit;* az ilyen ember a *„hivő"*. Reájuk nézve az emberiség két csoportra oszlik: „hivők" és „hitetlenek"-re. A „hivők" a „szent nép"; a nem az ő felfogásuk szerint hivő és élő „hitetlenek": a „Sátán tábora" Ezért különzik el magukat tőlünk, ezért alakitanak külön gyülekezeteket, a mit a csupán „felnőttek keresztelése" nem igazolna sem az „elméletben" sem a gyakorlatban.

Nagy Károly.

(Folytatása köv.)

A konventi liturgiai bizottság jelentése és tervezete.

Főtiszteletü és méltóságos Egyetemes Konvent!

Az Egyet. Konvent 1904. évi okt. ülése 43. jksz. határozatával kiküldött „Liturgiaügyi bizottság" az Orsz. Zsinat elé terjesztendő, s általa a magyarországi ref. egyházközségekben kötelezően alkalmazandó ***„Egységes liturgia"*** ügyében eddig végzett munkálatairól, s ennek kapcsán készitett javaslatáról jelentésünket a következőkben van szerencsénk megtenni:

Bizottságunk elnöke a Konvent által e bizottság referenséül felkért *Novák* Lajos sárospataki theol. tanárt megbizta, hogy a Konvent utasitásának szemelőtt tartásával s az egyházkerületek véleményeinek felhasználásával a javaslat tervezetét készitse el, s kinyomatva a bizottság és konvent tagjainak tanulmányozásra bocsássa rendelkezésükre.

Novák Lajos referens erre elkészitette, s kinyomatva e hó első napjaiban az illetékeseknek kezéhez juttatta a munkálatot ily czimen: „Istentiszteleti rendtartás a magyarországi református keresztyén egyházban. Javaslat. Az egyetemes konvent megbizásából készitette Novák Lajos sárospataki theologiai tanár. Sárospatak, 1905. Nyomtatta Radil Károly, a sárospataki ev. ref. főiskola betüivel." 4—41 ivrét oldalon, a miből van szerencsénk ·/. alatt egy példányt a konvent levéltára számára csatolni.

Maga a bizottság e javaslatot folyó hó 13. 14. és 15. napjain folytatólagosan tartott üléseiben tárgyalta és bár a bizottság egyhangu véleménye szerint a kiváló szakértelemmel, nagy és lelkiismeretes utánjárással, lelkesedéssel, tárgy- és ügyszeretettel készitett munkálat alkalmas lehetne istentiszteleti rendünk mérsékelt szerkezeti és esztétikai reformja irányitására, de a többség véleménye szerint most nem a reform, hanem a meglevő istentiszteleti rend egységesitése az a vezetőszempont, a melynek sikerét bármily mérsékelt reformmal is koczkára tenni népünk ezirányu ismeretes konzervativizmusa mellett, nem kivánatos: az Egyet. Konvent elébe terjesztendő Javaslat szövegét, főleg az előadói javaslat elveitől való tekintélyes eltéréssel, s a jelen helyzethez ragaszkodó nagyobb konzervativizmussal, a következőleg állapitotta meg:

Istentiszteleti Rendtartás

a magyarországi református keresztyén egyházban.

(Javaslat.)

1. §. A magyarországi ev. ref. keresztyén egyház gyülekezetei számára a János szerint való evangyélium IV. részének 24. verse, az apostoli kor példája és hazai egyházunk eddig követett gyakorlata alapján a következő istentiszteleti rendtartás állapittatik meg.

2. §. Ez a rendtartás az országos egyház valamennyi gyülekezetére nézve egyiránt kötelező s csak zsinat által módositható.

ELSŐ FEJEZET.

Rendes istentiszteletek.

3. §. A rendes istentiszteletek helye a templom; idejét a presbiterium a helyi körülmények figyelembevételével, de mindenesetre ugy állapitja meg, hogy vasárnapokon és ünnepeken mind a délelőtti, mind a délutáni, hétköznapokon legalább a reggeli istentisztelet mindenütt megtartassék.

ELSŐ SZAKASZ.

Vasárnapi és ünnepi istentiszteletek.

4. §. Ily istentiszteletek tartandók a közönséges vasárnapokon és a mi ünnepeinken, u. m.: új év első napján, nagypénteken, husvét első- és másodnapján, áldozócsütörtökön, pünköst első- és másodnapján, a reformáczió emlékére szentelt vasárnapon (október hó utolsó vasárnapján), karácsony első- és másodnapján.

5. §. A vasárnapi és ünnepi istentiszteletek rendje ez:

I. Délelőtt.

Beharangozás után, mig a gyülekezet a templomba besereglik: gyülekező ének.

A lelkész beérkezése után:

1. Fennálló ének (invocatio).
2. Főének.
3. Imádság.
4. Ének.
5. Isten igéjének hirdetése.
6. Imádság.
7. Miatyánk.
8. A gyülekezet megáldása.
9. Adakozásra felhivás és hirdetés.
10. Ének.

II. Délután.

1—4. pontig ugy, mint délelőtt.

5. Ünnepeken: egyházi beszéd; vasárnapokon: biblia- vagy kátémagyarázat, ez utóbbi ugy, hogy az alapul szolgáló bibliai szövegek magyarázandók a mi hitvallásaink szellemében.

6. Miatyánk.
7. A gyülekezet megáldása.
8. Ének.

MASODIK SZAKASZ.

Hétköznapi istentiszteletek.

6. §. A hétköznapi istentiszteletek rendje ez:

I. Délelőtt.

1. Fennálló ének.
2. Főének.
3. Imádság.
4. Miatyánk.
5. A gyülekezet megáldása (és hirdetés).
6. Ének.

II. Délután.

Egészen ugy, mint délelőtt.

7. §. Hétköznapi bibliamagyarázat alkalmával a rend ez:

1. Fennálló ének.
2. Főének.
3. Imádság.
4. Bibliamagyarázat.
5. Miatyánk.
6. A gyülekezet megáldása (és hirdetés).
7. Ének.

MÁSODIK FEJEZET.

A rendkivüli istentiszteleti cselekmények vagy szertartások.

ELSŐ SZAKASZ.

A sákrámentumok kiszolgáltatása.

I. A keresztelés.

8. §. A keresztelés rendes helye: a templom; ideje: vasárnapokon és ünnepeken a délutáni-, hétköznapokon a délelőtti istentisztelet végén, az utolsó éneklés előtt.

Keresztelni rendkivülileg a templomon kivül is lehet.

9. §. A templomban való keresztelés rendje ez:

1. Fohász.
2. Szertartási beszéd.
3. Szülék és keresztszülék fogadástétele.
4. Keresztelés.
5. Könyörgés.
6. Megáldás.
7. Ének.

10. §. A templomon kivüli keresztelés rendje ugyanez, csak az éneklés marad el.

11. §. A felnőttek megkeresztelése rendszerint a templomban, a gyülekezet jelenlétében megy végbe; rendkivülileg azonban ez is végrehajtható a templomon kivül is.

Rendje a következő:

1. Fohász.
2. Szertartási beszéd.
3. Kérdések feltétele.
4. Vallástétel.
5. Megkeresztelés.
6. Az egyházba való felvétel.
7. Könyörgés
8. Miatyánk.
9. Megáldás.
10. Ének. (A templomon kivüli szertartásnál elmarad.)

II. Urvacsoraosztás.

12. §. Az urvacsorát rendszerint a templomban, a gyülekezet jelenlétében és részvételével kell kiosztani évenként hatszor, u. m.: bőjtfővasárnap, husvét, pünkösd, új-kenyér, új-bor és karácsony alkalmával.

Rendkivülileg a templomon kivül is kiszolgáltatható a betegeknek, foglyoknak és halálraitélteknek.

13. §. Az urvacsora kiszolgáltatásának rendje ez:

A rendes vasárnapi istentisztelet 1—10 pontig.

1. Fohász.
2. Szertartási beszéd.
3. Bünbánó imádság.
4. Nyilvános vallástétel.
5. Bünbocsánathirdetés és meghivás az urasztalához.
6. Ének.
7. A jegyek megáldása a szereztesési igék elmondásával és hálaadással.
8. A szentjegyek kiosztása a gyülekezet alkalmi éneke alatt az urasztalához járulóknak.
9. A lelkész vagy lelkészek urvacsorája.
10. Bezáró rövid beszéd.
11. Hálaadó imádság.
12. Megáldás.
13. Gyülekezeti ének.

14. § Az urvacsoraosztási szertartásnak mindenestől az urasztalánál kell lefolynia.

15. §. A betegek és halálrakészülők urvacsorázásának rendje a következő:

1. Fohász.
2. Szertartási beszéd.
3. Könyörgés.
4. Bünbocsánat hirdetése.
5. Jegyek megáldása a szereztetési igék elmondásával.
6. A szentjegyek kiosztása.
7. Hálaadás.
8. Miatyánk.
9. Áldás.

16. §. Foglyoknak az Ur vacsorája lehetőleg teljes szertartással osztandó ki.

(Folyt. köv.)

Jelentés

„a nagyenyedi protestáns nők szegényeket és betegeket segélyező egyesületének“ 1904. jun. 5-től 1905. jun. 5-ig terjedő müködéséről.

— 1905. junius 18-án tartott közgyülésen felolvasta: *Jancsó Sándor* ref. lelkész, titkár. —

Szent könyvünknek egyik legértékesebb darabja: a János szerinti evangelium 13-ik fejezetében egy magasztos és mély jelentőségü képet szemléltet olvasóival.

A Megváltó vacsoránál ül tanitványaival, még pedig földi életében utolsó alkalommal. A tanitványok, bár biztosan semmit sem tudnak: Mesterük irányában mélyen érző szivükkel sejtik a bekövetkező eseményeket s ezért borongó kedéllyel, de annál ragaszkodóbb szeretettel veszik körül azt, a ki mindenük vala.

Egyszerre csak Jézus ülőhelyéről felemelkedik, felső ruháját levetve, kendőt körit derekára, egy medenczébe vizet tölt s mosni kezdi egyenkint tanitványai lábait. Azok elámulnak; egyik, a leghevesebb tiltakozik is a szokatlan cselekedet ellen, de a komoly intés után többé ellenkezni ő sem mer.

Mikor a Mester a szolgák szerepét képezni szokott tényt végrehajtja, ismét közéjük telepedik és igy szól: „Értitek-é, mit cselekedtem veletek?“ „Ti engemet igy hivtok: Mester és Uram! és jól mondjátok, mert az vagyok. Ha tehát én megmostam a ti lábaitokat, a ki Ur és Mester vagyok, ti is tartoztok egymás lábait megmosni. Mert példát adtam nektek, hogy a mint én cselekedtem veletek, ti is úgy cselekedjetek....Mert ha ezeket tudjátok és cselekszitek, boldogok lesztek!“....

E megragadó kép szemlélete inditotta valószinüleg ezelőtt egy esztendővel a mi lelkes buzgósággal

és meleg szivvel müködő elnöknőnket: mlgs *Zeyk Dánielné—Kemény Ida* bárónőt, hogy munkára vesse kezét s a szeretet és könyörület könnyeket törlő, megváltó munkájának végzésére a szeretet Krisztusát leginkább megérteni tudó tanitványoknak: a nőknek köréből lelkes csapatot szervezzen. A ki nagyobb közületek, az szolgáljon másoknak. A ki első akar lenni, az alázza meg magát, hogy felmagasztaltassék! Szeressétek egymást, mert a Krisztus tanitványának Ismertető jele, a jótékony és munkás szeretet! „Uram, uram“ kiáltással nem mehetünk be a mennyek országába, csak ha „cselekedjük a mi mennyei atyánknak akaratát!“..

Ha csak ajkunkon hordott szeretettel akarunk a választottak sorába lépni, az örökbiró majd e szavakkal utasit el: távozzatok, álnokságnak cselekvői, mert nem ismerlek titeket, mivel semmit sem kértetek és tettetek az én nevemben!.... Mig ha a szivben lakó szeretet tényekben is megnyilatkozik, ezen boldoggá tevő itélettel fordul mihozzánk: „Jertek el, én Atyámnak áldottai és birjátok az országot, mert éheztem és ennem adtatok, szomjuhoztam és innom adtatok, .. .mezitelen voltam és felruháztatok, beteg voltam és meglátogattatok engemet....!“ „Mert mondom nektek, hogy a mennyiben cselekedtétek ezt egygyel az én legkisebb atyámfiai közül, én velem cselekedtétek!“ .

A mi jótékony egyesületünket is az „Isten és emberszeretet“ evangeliumi nagy parancsa vezérli nemes czéljában. „Az eke szarvára vetettük kezünket és nem nézünk azokra, a mik utánunk vannak“ .. .mert nem a magunk dicsőségét vagy felmagasztaltatását keressük, hanem a „Krisztus szerelme“ kényszerit, hogy ne találtassunk „haszontalan szolgáknak“, kik a rájuk bizott „talentumokat“ fukarul elrejtik.

Miveljük a szegények, szükölködők, szenvedők és nyomorultak felsegélésében „istenországa“ épitésének nemes munkáját itt a földön... És ma nagy szükség van az ilyen munkára! Ma mindenfelé uj eszmék, uj vivmányok, tanok és elméletek ostromolják az anyaszentegyház és társadalom erősségeit.

Az őrületes pénztömegek forgása közben, a humanizmus és a sokat hangoztatott altruizmus jegyében népek milliói nyomorognak szükséges ruházat, ápolás és mindennapi kenyér nélkül. A roppant gazdagság és földhöz ragadt nyomoruság ellentéte napjainkban kiáltóbb, mint valaha, mert az emberek legnagyobb része csak a saját boldogulásáért küzd, másokkal nem sokat törődik, sőt a ki utjában áll, azt félrelöki vagy eltiporja. A ma hangoztatott uj eszméknek vezér elve legtöbbször az önzés, a kételkedés, a kapzsiság, hitetlenség és szeretetlenség, bár a szem más köntösben is lássa azokat.

Egy rendithetetlen erősség van ma is, — az, a melyen „a pokol kapui sem vehetnek diadalmat“: Krisztusnak keresztyén hiten és könyörülő szeretteten felépülő *anyaszentegyháza.* A Krisztusi szeretet a *kovász,* melynek az egész tésztát át kell hatnia. Ma már nem olyan életet élünk, mint az egyház alapitása és megszilárditása korában, mikor az emberek hittel menekültek az egyház kebelére, s keresve keresték nyomoruságuk idejében annak vigasztaló és erősitő biztatását, s áldoztak annak oltárán vagyont, szabadságot, könnyet, vért és életet!.... Ma már az egyháztól várják a tagok az áldozat hozatalt; attól várnak nemcsak lelki, hanem testi táplálékot is. És az egyház, mely hivatásának akar élni, szükség, hogy megértse az idők intő jeleit és sietnie kell, hogy a jótékony szeretet meleg sugarait vigye az inség és nélkülözés sötét zugaiba.

Szegényt gyámolitani, sirót vigasztalni, beteget látogatni, könnyeket törölni; kétségbeesett anyát támogatni éhező gyermeke táplálásában; halálnak eljegyzett sápadt arczokra a bizalom pirját, s a megnyugvás derüjét varázsolni a szeretet által: kinek volna feladata, ha nem első sorban a Krisztus egyházának? És a Krisztus tagjai közül is ki cselekedhetné inkább, mint a szeretni és érezni mélyen tudó *nők,* — kiknek örök mintaképe az a „fájdalmas anya“, ki nem a diadaluton, hanem a kereszt gyalázatában mondotta magáénak szent fiát és tett róla tanubizonyságot akkor, a mikor mindenki elhagyá!....

Ezért *egyházias* jellegü, — mint a nagyenyedi ev. ref. anyaszentegyház egyik élő szerve — a mi nőegyesületünk és ezért *nőegyesület* az!....

Mintha isteni intésre történt volna: működését a legszorongatóbb anyagi szükségről tanuskodó időben kezdette meg.

A szivében megfogamzott nemes eszmét lelkes nők véleményének előleges kikérése után valóságra váltotta szeretve tisztelt elnöknőnk, kinek már lelkipásztori hivatásából kifolyólag is, csekély tehetségéhez képest igaz buzgósággal szegődött a szervezésben munkatársává csekélységem is.

Az előkészitésre felkért buzgó nők személyesen gyüjtve össze a tagokat, 1904. junius 5-én városunk majdnem összes protestáns nőinek jelenlétében, lelkes hangulattal megalakult a „nagyenyedi protestáns nők szegényeket és betegeket segélyező egyesülete“. Beterjesztettük és a közgyülés elfogadta 25 §. alá összefoglalt „alapszabályt“, s az egyesület szervezete 1 elnök, 8 alelnök, 1 titkár, 3 jegyző, 1 pénztáros, 1 ellenőr, 6 igazgató-választmányi és 50 választmányi tag megválasztásával megállapittatott, melynek kiegészitésére és a szerves kapcsolat documentálására a nagyenyedi ev. ref. egyháztanács is kiküldötte az igazgató-választmányba képviselőjét

A felterjesztett „alapszabályokat“ a magy. kir. belügyminiszter aug. 18-án erősitette meg; s a ref. templomban nov. 6-án tartott gyönyörü megnyitó ünnepély után, melyen főpásztorunk tartott szép alkalmi beszédet, s kérte egyesületünkre a szeretet és segedelem Istenének áldását: megkezdettük a munkát. Most azért állunk itt, hogy a mult év második és a folyó év első felében kifejtett munkásságunkról beszámoljunk.

A világot egy csapásra megváltoztató tényekről természetesen nem beszélhetünk, — sőt be kell vallanunk, hogy ebben az első évben sokat kellett küzdenünk a kezdet nehézségeivel: de azért nyugodt lelkiismerettel mondhatjuk el, hogy a nemes czél elérésére vezető ut első lépcsőjére feljutnunk Isten segedelmével sikerült!. . De beszéljenek a tények!...

A taggyüjtés meglepően örvendetes eredménnyel járt! A czélt tőkeképzésre rendeltetett, egyszersmindenkorra fizetett 50—50 kor. alapitó tagsági dijjal támogatták a mai napig 58-an. Alapitó tagjaink a városról névszerint a következők: Zeyk Dánielné, Zeyk Dániel, Fogarasi Béláné Fogarasi Béla, özv. Kovács Gyuláné, dr. Lengyel Györgyné, dr. Lengyel György, Farnos Árpádné, dr. Farnos Arpád, özv. dr. Kovács Ödönné, Vincenti Lajosné, Vincenti Lajos, özv. Zeyk Mikiósné, Szilágyi Farkasné, özv. Asztalos Jánosné, özv. Rácz Györgyné, dr. Szaniszló Albertné, dr. Szaniszló Albert, Nagy Lajosné, Nagy Lajos, br. Bánffy Kázmérné, br Bánffy Kázmér, özv. Müller Mihályné, Tóth Miklósné, Gáspár János, Balla Béláné, Lázár Istvánné, Bálint Jánosné, Bágya Zzigmondné, Varró Róza, dr. Varró László, Albert Iván, Szász József.

A vidékről: br. Kemény Karolina, br. Kemény Pálné, br. Kemény Pál, br. Kemény Katalin, br. Kemény Simon, gróf Bethlen Sándor, br. Kemény Gyuláné, br. Kemény Gyula, br. Kemény Anna, Zeyk Károlyné, Zeyk Kálmán, br. Zeyk Józseſné, br. Zeyk József, gróf Teleki Adámné, gróf Teleki Arvéd, br. Kemény Géza, br. Kemény Győző, br. Kemény Róza, br. Wesselényi Ferenczné, br. Bánffy Ferenczné, Kovrig Tivadarné és Székelyhidi Viktorné.

Alapitványi összeg, melynek csak kamatja költhető el, 2900 kor.

Rendes tag 2 kor. évi tagsági dijjal van 216.

Pártoló tag 1 kor. évi tagsági dijjal van 24.

A tagok összes száma e szerint 298. A taggyüjtés még folyamatban van.

A tagok közül elhaltak: br. Kemény Gyula alapitó, Sombory Sándorné, és id. Graef Jánosné rendes tagok.

Eltávoztak: Nagy Farkasné, Mirtse Jánosné, Csepregi Jánosné, Domokos Béláné, Herbert Gyuláné és Szöllősi Jánosné, rendes tagok.

Az együvétartozás érzetének erősitésére, czélunk valláserkölcsi és anyagi érdekének szempontjából tartottunk nov. 6-án, jan. 15-én, ápril 2-án egyházias szinezetü, perselyes összejöveteleket a Bethlen-kollegium dísztermében; decz. 3-án és febr. 18-án koncerteket szép, gazdag és élvezetes műsorokkal. Ezeken egy vagy több alkalommal szerepelni szivesek voltak: Simon Erzsike, dr. Farnos Arpádné, Lázár Amália, Simon Ilus, Winkler Lia, Fogarasi Jolán, Sallak Lila, Nagy Farkasné, Hegedüs Mariska, Kovács Jozefin, Szász Ilus, Balogh Ferenczné, dr. Szilády Zoltánné, Elekes Károlyné, Elekes Erzsike, Pataki Lászlóné és Uray Lászlóné urnők; Dali István, dr. Farnos Dezső, Váró Ferencz, Veress Gábor, Veress István, Sebestyén Ferencz, Vadas József, dr. Garda Kálmán, Inczédi Joksmann Ödön, Kenessey Béla, Habekest Alajos, Lovassy Andor, dr. Páll Gábor, dr. Szaniszló Albert és Makray László urak. Ezenkivül a Bethlen-kollegiumi ifjusági zenekar, a gimnáziumi vegyeskar; az iparos önképzőköri dalkar és a nőegyleti vegyeskar.

Az összejövetelek és estélyek tiszta jövedelme az összes költségek leszámitása után 1020 kor. 41 f. volt, mi, hogyha számitásba vesszük azt, hogy kimondott elvünkből kifolyólag még a konczerteken sem szedtünk soha 1 koronánál magasabb belépődijat, vallásos összejöveteleink pedig perselyesek — elég szép eredménynek mondható s az érdeklődés nagyságáról tesz bizonyságot.

Ez az összeg, az egyesek külön adományával együtt fedezte az összes évi szükségleteinket, ugy, hogy a lefolyt évben nem kellett se az alapitványi tőke kamataiból, se a tagsági dijakból semmit felhasználnunk; s igy e tekintetben a jövő szükségleteivel szemben is biztató reménnyel nézhetünk.

Segélyezésünk főmódja a *kenyérosztás* volt, amit a téli hónapok alatt 17 héten keresztül 17 alkalommal teljesitettünk az elnöknő, titkár és 4—4 választmányi tag jelenlétében, a régi ref. iskola helyiségében. Minden szegény egész hétre való kenyeret ($2^1/_2$ kg.) kapott. Egész télen keresztül állandóan 65—90 szegény részesült kenyérsegélyben *nemzeti és felekezeti* segély nélkül. Az állandóan segélyezettek sorában a protestáns vallásuakon kivül volt: 20 róm. kath., 7 gör. kath. vallásu szegény is.

Kiosztottunk összesen $3565^1/_2$ kg. kenyeret, 815 kor. 40 f. értékben. Pénz, tej, gyógyszer és másnemü segélyben részesült 15 egyén, tekintet nélkül felekezetre és nemzetiségre, 121 kor 33 f. értékben.

Egyesületünk az előkészitő, rendezői és magánjellegü értekezleteken kivül tartott 1 alakuló, 4 igazgató-választmányi, 2 választmányi és 1 közgyülést, melyeknek hozott határozatai 37 jkvi pontba vannak foglalva.

A müködésről vázlatosan ennyiben valék szerencsés beszámolni. A számszerü adatokat s vagyoni helyzetünket hivatása szerint pontosan a pénztár megvizsgálására kiküldött bizottság fogja a közgyülés elé tárni, a mely jelentés főbb tételei a következők:

1. A bevételek tettek:

Alapitványokból	2850 K — f.
Adományókból	475 K — f.
1904. évi rendes tagdijakból	356 K — f.
1905. évi rendes tagdijakból	4 K — f.
Műsoros estélyek jövedelméből	800 K 20 f.
Megnyitó egyházünnepély és perselyes matinék alkalmából befolyt pénzből	522 K 48 f.
Pártoló tagdíjakból	23 K — f.
Időközi kamatokból	17 K 22 f.
Összesen	5047 K 94 f.

2. A kiadások tettek:

A kenyérosztás költségei	815 K 40 f.
Vegyes segélyek (pénz, gyógyszer)	121 K 38 f.
Estélyek és matinék rend. költ.	369 K 51 f.
Szolgadíjak	90 K — f.
Nyomtatványok, postaköltség	88 K 76 f.
Vegyesek	12 K 38 f.
Összesen	1497 K 43 f.

3. Az egylet vagyoni állása tett:

Takarékbetétekben	3199 K 24 f.
Készpénzben	351 K 25 f.
Bevárandó alapitványokból	100 K — f.
Tagdijhátralék (1904.)	13 K — f.
Osszesen	3663 K 49 f.

Nem dicsekvéssel, de megnyugvással és jó lelkiismerettel számoltunk be T. Közgyülés! Csak azt tettük, a mit tenni keresztyéni kötelességünk volt.

Nagy keretekben nem mozogtunk; rendelkezésünkre álló összes anyagi erőnket nem használtuk ki s igy segélyezésünk mérve sem volt oly nagy, a minő lehetett volna, mert ez az első éve volt müködésünknek s megbocsátható nekünk, ha óvatosak akartunk lenni.

Különben is az az elvünk, hogy mig egyfelől csendesen, zajtalanul müködünk s óvakodunk attól, hogy az amugy is ezerféleképpen igénybe vett közönséget zaklassuk, terhére legyünk s a szerény hozzájárulás mértékén felül, nagyobbmérvü és többszörös áldozathozatalra kényszeritsük, fokozatosan haladjunk a segélyezésben is; inkább szükebb körben és csupán a legszükségesebb segélyezésekre szoritkozzunk, hogy aztán nehogy visszaesés legyen, hanem inkább az egyesület áldásos működését mindinkább és inkább kiterjeszthessük. Kizárólagosak sem vagyunk, sőt inkább azt óhajtjuk, hogy minden más felekezetü ker. egyház a maga erősitésére, szegénysorsu tagjainak támogatására, betegeinek istápolására mindenfelé alakitson ilyenszerü jótékony egyesületeket s azok működésén is legyen Istennek áldása, mert mindnyájan — ha más módon is — de ugyanazt az istent imádjuk s ugyanazon mennyei atya országát épitjük, mely egyformán „szeretetben, békességben és szentlélek általi örömben áll!“

Addig pedig erőnkhöz képest szivesen nyujtunk támogatást szükségben lévő, más felekezetü keresztyén testvéreinknek is, azt vallva az apostollal, hogy „Krisztusnak evangeliuma Istennek ereje minden hivő lélek idvezitésére!“ Érezzük, hogy „egy a hit, egy a reménység és egy a Jézus Krisztus!“....

Nekünk elég jutalom az, ha követ kő mellé rakhatunk az Ur országa épitésében, ha látjuk, hogy fájdalmat szüntettünk, nyomort enyhitettünk, könnyet törültünk; s körünkben „a siketek hallanak, a vakok látnak, a bénák járnak s a szegényeknek evangelium predikáltatik!“

És végül nem tehetem, hogy jóleső érzéssel ne konstatáljam azt az örvendetes és meg nem dönthető tényt, hogy egyesületünk a megalakulásakor felmerült aggodalmat nem igazolta, „a Krisztus testének különböző tagjait szét nem választotta“, társadalmunkat meg nem osztotta, sőt egyesitett minden Krisztushoz hűséges, hivő lelket abban, a mi fő: *a szeretetben.*

Ezek után Isten segedelmét és áldását kérve: haladjunk a megkezdett uton kitartással, érdeklődéssel, lelki és anyagi javainknak a szent czél támogatására szánt gyarapitásával előre!

A „Debr. Prot. Lap"-nak.

A „Debr. Prot. Lap" f. évi 26. számában a 410. lapon „—a.—" a most lefolyt konventről adott tudósitásában az egységes liturgia ügyével kapcsolatban jónak látta személyemmel is foglalkozni, irván a következőket: „Novák. . munkálatát már a bizottság sem fogadta el. Novák erre lemondott és *Nagy Károly készitett új munkálatot.* Miben áll ennek lényege? Nem ismerjük. Ezt is ki kellett volna nyomtatni. De elég hamari munka is; *ugy látszik Nagy Károly mindenhez ért.* Ezért igen helyesen, *a rendes utra terelte* a konvent. Lesz hát alkalmunk hozzá szólani."

Hogy mily alapos és mekkora tárgyilagossággal készült e tudósitás, kitünik a következőkből:

1. Nagy Károly *nem* készitett új munkálatot, hanem az új munkálatot készitette a „liturgiális bizottság" *plenáris ülésében,* melynek egy részén Nagy Károly jelen sem volt — más bizottságban lévén azalatt elfoglalva —. Nagy Károly egyszerüen megtette a bizottságnak azt a szolgálatot, hogy a bizottság megállapodásait — melyektől neki nem egy pontra nézve eltérő véleménye volt és van — felkérésre *jelentés formájába öntötte és letisztázta* s a konvent ülésében felolvasta.

2. Tudósitó „—a.—" maga beismeri, hogy nem ismeri e munkálatnak lényegét sem; de ez nem akadályozza meg őt abban, hogy „hamari munká"-nak ne mondja. Ide-tova igaz is ez itélet, a mint ezt épen Nagy Károly jelentette ki először a konvent nyilt ülésében; de nem is lehetett ez más, mikor egy oly bizottság plénáris ülésében készült, a melynek határozó tagjai is változtak. Éppen ezért:

3. maga a bizottság kérte a konventet, hogy kinyomatva, ujra küldje le az érdekelt testületekhez egész az egyházmegyékig, hogy minden lelkésznek alkalma legyen hozzászólani a tervezethez. Nem áll tehát az, hogy a konventnek kellett „a rendes utra terelni". Végül:

4. arra a személyeskedő rugásra, mely azt mondja: *„ugy látszik Nagy Károly mindenhez ért",* csak azt kivánom megjegyezni, hogy Nagy Károly igenis értett ahhoz, hogy a mig sokan a konvent tagjai közül s köztük talán „—a.—" is kényelmesen sétálgattak, ült és tanácskozott a liturg. bizottságban három izben legalább 10 órát s mig mások a szinházban szórakoztak, körmölte a javaslatot kora délutántól éjtél utánig. „—a.—" azonban ugy látszik a személyeskedéshez különösen, a tárgyilagossághoz azonban igen keveset ért. De mert nagyon vágyik a bizottság javaslatához hozzászólani: ebből azt következtetem, hogy ért a liturgiához. Nos én ezennel kijelentem, hogy méltóztassék becses nevét akár nyilvánosan, akár privátim tudomásomra hozni s én a legnagyobb készséggel fogom őt a konventnek — magam visszavonulva — ez ügy előadójául ajánlani. Elvégre is én „helyettesként" még csak háromszor adtam elé theologiánkon e tudományt: mig „—a.—" bizonyára már nagyszabásu szakirodalmi munkássággal irta be nevét a magyar theol. irodalomba, vagy lehet a külföldibe is. A bizottság mindenesetre számit ugy „—a.—"-nak nagy szakértelmére, mint a Debr. Prot. Lap támogatására; a tárgyilagosság más mértékével ugyan, mint az, e lap újabb idejü szerkesztőségének tudósitóinál ismételten jelentkezik.

Kolozsvárt, 1905. junius 25.

Nagy Károly, theol. tanár.

ISKOLA.

Értesités

az erdélyi ev. ref. egyházkerület kolozsvári theologiai fakultásáról az 1905—906. tanévre vonatkozólag.

1. Az 1905—906-ik tanév ünnepélyes megnyitása szeptember hó 10-én, vasárnap d. e. 11 órakor lesz a fakultás épületének dísztermében. A rendes előadások szeptember 14-én kezdődnek.

2. A felvételért való folyamodványok érettségi bizonyitványnyal, illetőleg annak hitelesitett másolatával vagy leczkekönyvvel (index), hitelesitett adókönyvi kivonattal és családi értesitővel felszerelten és a fakultás igazgatóságához czimzetten *folyó évi augusztus hó 23-ig* küldendők be. Később érkezett folyamodványok nem vétetnek tekintetbe.

A folyamodványok felzetén megjelölendő a folyamodó lakása és utolsó postája.

A folyamodók a beadásra kitüzött határidő után 10 nap alatt értesittetnek folyamodványaik miként történt elintézéséről.

A volt növendékeknek, a mennyiben nem jótéteményesek, elég csak levélben jelentkezniök.

Az állami jótéteményes bölcsészethallgatóknak évről-évre kell folyamodniok, a 2. pontban jelölt módon szerelve fel folyamodványaikat s azokat a Nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi Miniszter urhoz intézetten, a fakultás igazgatóságához kell beküldeniök.

A ki azonban *augusztus 23-ig* nem jelentkezik, vagy nem folyamodik, eltávozottnak tekintetve, helye mással töltetik be.

3. A Főtiszt. egyházkerületi közgyülés 32—1904. sz. jkvi határozatának alapján *a hittanhallgatók közül a stipendiumban részesülők csak a 160—100 korona dijfizetők közé vehetők fel,* továbbá *30 theologus fizet 200 koronát, 40 theologus 100 koronát és 10 theologus 50 koronát;* ujonnan jelentkezők általában csak 200 kor. dijfizetés mellett vehetők fel, kivéve a *„jeles"* (*1*) érettségi bizonyitványnyal jelentkező ifjakat, akik a rendelkezésre álló helyhez képest már azonnal ösztöndijra ajánlhatók.

Az újonnan felveendő theologus ifjakért — a kötelező tárgyak után — az első félévben az egyetemi tandijat a fakultás fizeti, de a beiktatási dijat (10 kor.) nem; a II. évesek közül azonban az egyetemi tandijat csak azokért fizeti a fakultás pénztára, a kiknek theologiai indexe általános jeles (1), vagy legalább jó (2) osztályzatot mutat. Az elégségesek (3) önmaguk tartoznak az egész tandijat fizetni.

A hittanhallgatók részére tizenöt 200—200 koronás és egy 180 koronás ösztöndij, továbbá a legáczió jótéteménye helyeztetik kilátásba.

4. *A bölcsészethallgatók* mind 400 koronát tartoznak fizetni, kivéve az állami jótéteményeseket. Az ellátási dijat három egyenlő részben (szeptember, január és április) kell fizetni.

A beiratás alkalmával a konviktusi és internátusi dijnak első harmada feltétlenül befizetendő s csak később, indokolt kérelemre engedélyezhet az igazgató havonkénti fizetést; de ekkor is csak ama feltétel mellett, *ha a dijak a hó öt első napján befizettetnek,* mert különben *a jótétemény a hátrálékosoktól elvonatik.*

Az előző tanévről konviktusi dijakkal esetleg hátralékban maradott ifjak csak abban az esetben vétetnek fel az internatusba, ha e hátrálékaikat előzőleg az igazgatónál befizetik.

5. A folyamodó theologus és tanári pályára készülő ifjak közül a fakultás Előljáróságának határozata értelmében az internatusba csak azok fognak véglegesen fölvétetni s a beiratkozáshoz bocsáttatni, *a kiket az intézeti orvos előzetes vizsgálat után teljesen egészségeseknek fog találni.* Ezért a beiratkozás előtt a beiratásra kitüzött napokon az akkor az intézetben tartózkodó orvos ur által tartozik magát minden jelentkező ifju megvizsgáltatni s tőle a fölvételt megengedő igazolványt hozni.

6. A beiratáskor minden egyes felvett növendék kivétel nélkül 20 kor. beiratkozási, felszerelési, könyvtári stb. dijat tartozik fizetni, mely fizetés alól felmentés senkinek sem adatik; végül az intézeti törvények 1 példányát tartozik megvenni (40 fillér).

A hittanhallgatók ugyancsak a beiratáskor tar-

toznak megfizetni a theologus köri évi dijat (2 kor.) ugy, hogy a hittanhallgatók a beiratáskor összesen 22 koronát, az ujonnan jövők a törvény- és leczkekönyvvel együtt 23 koronát fizetnek.

7. Az internátusba az 1905—1906-ik tanévtől kezdve az egyházkerületi gyülés határozatából *összesen 120 ifju vétetik fel* és pedig *80 theologus és 40 tanárjelölt.* Az ifjak kettős és négyes szobákban nyernek elhelyezést s a megjelölt dijakért lakást (fütéssel) és reggeli, ebéd és vacsorából álló étkezést kapnak.

Az ágyak matráczczal, fejvánkossal és pokróczczal fel vannak ugyan szerelve, de föltétlenül szükséges 1 vánkosnak és legalább 4 lepedőnek hozása, hogy az ágyak kellő tisztán tartathassanak. Ily felszerelés nélkül a beköltözés sem engedhető meg.

8. *A beiratások* a jövő tanévre szept. 7—8—9-ik napjain lesznek.

9. A benlakásra felvett ifjak *szeptember* 7-ikétől kezdve jöhetnek.

A tanintézetben a főzés szept. 9-én kezdődik.

Szeptember 7-ike előtt senki bennlakást és szept. 9-ike előtt senki kosztot az intézetben nem kaphat, még külön kérelemre sem.

10. ***A theologiai alap- és lelkészképesitő vizsgák*** (kápláni és papi vizsgák) *szeptember* 11. 12. 13. *napjain* fognak megtartatni és pedig akként, hogy szept 11—12-én az első és második lelkészképesitő, 13-án az alapvizsga.

E vizsgákra a jelöltek szeptember 10-én, illetőleg az alapvizsgát teendők szeptember 12-én tartoznak a fakultás igazgatójánál jelentkezni, nála okmányaikat (indexeiket, illetőleg első papi vizsgai és szolgálati bizonyitványaikat) bemutatni és a képesitő vizsgák jelöltjei vizsgadij czimén személyenként 10—10 koronát s a kiállitandó bizonyitványért külön 5 koronát lefizetni.

11. *A javitó- és pótvizsgálatok* a beiratások ideje alatt, szept. 7—9. napjain lesznek. Az ezen napokon a szigorlatokat elmulasztók csak a tanári kartól külön kért és teljesen indokolt kérelemre nyert engedély mellett tehetnek később szigorlatot; de a kik szigorlataikat az előző tanév végén indokolatlanul elmulasztották letenni, vagy pedig elégtelen osztályzatot nyertek, az új tanév első felében semmiféle intézeti kedvezményes jótéteményben nem részesülhetnek.

12. Esetleges tudakozódások a theologiai fakultás igazgatójához intézendők (Kolozsvár, Emke-tér 1-sö szám).

A tanári karnak 1905. jun. 9-én tartott üléséből.

Kolozsvárt, 1905. julius 3-án.

Kenessey Béla,
a theol. fakultás igazgatója.

—

Felvétel a nagyváradi ev. ref. tanitónőképzőbe.

Értesittetnek a t. szülék és érdekeltek, hogy a nagyváradi ev. ref. tanitónőképző intézet első osztálya f. évi szeptember hó 1-én megnyilik. Az intézet internátussal van kapcsolatban.

A tanintézetbe oly éptestü leányok vétetnek fel, akik 14-ik életévöket már betöltötték, de 18 évesnél nem idősebbek és annyi előképzettséget igazolnak, amennyit a felsőleány népiskolának, polgári leányiskolának s a felsőbb leányiskola és leány-gimnázium alsó négy osztályának sikeres elvégzése nyujt. A pályázati kérvényekhez a következő okmányok csatolandók: 1. születési bizonyitvány, 2. iskolai bizonyitvány, 3. orvosi bizonyitvány a folyamodónak a tanitói pályára alkalmas voltáról, 4. himlőoltási bizonyitvány.

A tanitási dij 60 kor., dologiakra és bizonyitványért járó dij 10 kor., nyugdijilleték 7 kor. A tanitásdij első fele, a dologiakra és bizonyitványért járó dij s a nyugdijilleték, összesen 47 kor. a beiratáskor, a tanitásdij második fele, 30 kor. febr. 1-én fizetendő.

Az internátusba első sorban tanitónőképző-intézeti növendékek vétetnek fel; ha ilyenekkel a létszám ki nem telik, felvétetnek róm. kath. óvónőképző intézeti és polgári iskolai növendékek is. Az internátusi ellátási dij: a tiszántuli ev. ref. egyházkerület területén alkalmazott lelkészek és tanitók gyermekeinek vagy árváinak 300 korona, más társadalmi állásu vagy nem a fenti egyházkerület területén lakó ev. ref. vagy vegyes házasságban élő szülék gyermekeinek, még ha nem ref. vallásuak is, 400 kor. Egyéb vallásu növendékeknek 500 kor.

E dijon kivül minden növendék orvosi és butor használati dij czimen 15 koronát fizet, a zene- és tánczтanitás és a mosatás külön dijaztatik. A dijak évnegyedenként fizetendők.

Ugy az intézetbe, mint az internátusba való felvétel iránt a kérvények az igazgató-bizottsághoz intézendők s annak elnökéhez: ntü Sulyok István esperes urhoz f. évi aug. 1-ig Nagyváradra küldendők.

Az igazgató-bizottság.

—

Értesités.

A nagyenyedi ev. ref. tanitóképző-intézet I osztályába az 1905—1906. iskolai évre — az esetleges ismétlőkkel együtt — összesen 30 növendék vétetik fel. Felvételért azon ép és egészséges szervezetü tanulók folyamodhatnak, a kik 14. életévüket betöltötték, de 17 évnél nem idősebbek s a közép- vagy polgári iskola IV. osztályát sikeresen végezték.

A folyamodványok julius hó 20-ig nyujtandók be az igazgatósághoz, felszerelve a következő okmányokkal: 1. születési bizonyitvánnyal, 2. ujraoltási bizonyitvánnyal, 3. iskolai bizonyitvánnyal, 4. tiszti orvosi bizonyitvánnyal a folyamodó ép, egészséges szervezetéről, tanitói pályára alkalmas voltáról, 5. hiteles községi bizonyitvánnyal a szülők vagyoni állapotáról és a családfő polgári állásáról.

A folyamodványhoz csatolandó egy pontosan czimzett (utolsó posta, lakókely, utcza és házszám) levélboriték vagy levelező-lap, hogy az értesités a felvételről akadálytalanul eszközölhető legyen, a mi augusztus elsejéig feltétlenül megtörténik.

Kelt Nagyenyeden, 1905. május 11-én.

Nagy Lajos,
igazgató-tanár.

KÜLÖNFÉLÉK.

Br. Bánffy D. és a „M. Sz." cz. mult számunkban megjelent czikkünkre a „M. Sz." e hó 4-iki számában válaszol. Lapunk technikája miatt reflekszionkat e számba már nem tehetjük meg rá. Jövő számunkra tartjuk fenn.

Egyházmegyei értekezlet. A kalotaszegi ev. ref. egyházmegye a mult napokban tartotta meg gyülését Nagyalmáson, a templomban és a papilakáson, gazdag tárgysorozattal, lelkes érdeklődés mellett. Felolvasást tartottak Lészay Ferencz, Csürös József, Osváth Lajos, Nagy Mihály, Elek Lajos, kik mind a hitélet megerősitésén munkáltak. Az első és utolsó felolvasó gyakorlati kérdések megoldásával foglalkoztak s hosszu beható eszmecsere fejlődött ki folyományaképen s ebben részt vettek: Régeni Ferencz, Erdélyi László, Bene Lajos, Kovács Ödön, Nagy Mihály, Csürös József.

A jövő év julius 4-ikére tervezett országos Bocskay ünnepélyre való készülődések közepett érdekes, de kivitelében sok nehézségekbe ütköző eszmét penditett meg Péntek Ferencz az „Egyetértés" hasábjain, ki úgy látná méltóképpen megünnepelve a Bocskay emlékét, ha a magyar protestáns világ egy Bocskay irodalmi társaságot alakitana, a mely a mostani magyar prot. irodalmi társaság feladatát szélesebb és nagyobb körben lenne hivatva betölteni. De egy ujabb irodalmi társaság megala-

kitása akkor, midőn a meglevőt sem tudjuk kellő virágzásra emelni, nagyon is megfontolandó.

Esküvő. Benedek Rózsika és Szabó Arpád székelyudvarhelyi ref. kollegiumi tanár 1905. julius hó 3-ik napján tartották meg esküvőjüket Bibarczfalván. Az ifju párnak szivből gratulálunk s kivánunk hosszu, boldog családi életet.

Az orbai ev. ref. egyházmegye ujonnan választott főgondnokának: Z. Séra Lajos és gondnokainak: dr. Bartha Imre és M. Barabás Benedek egyházi méltóságukba leendő ünnepélyes beiktatásával kapcsolatban a kovásznai evang. ref. egyházközség közel 100 éves templomának kijavitása és fűthetővé tétele költségeinek részben való fedezésére dr. Bartók György, erd. ref. püspök, br. Bánffy Dezső, v. b. t. t. orsz. képv., ker. főgondnok, gróf Mikes Ármin, dr. Székely György, brassói főispán, főgondnok, Szentiványi Miklós fővédnöksége mellett 1905. évi julius hó 22-én Kovásznán, a Deák Imre szinházi nagytermében tánczczal egybekötött müsoros estélyt rendez.

Évzáró ünnepség. A zilahi ev. református Wesselényi-kollégiumban jun. 28-án, a kollégium tornacsarnokban ment végbe az 1904—5. iskolaév záró ünnepsége, melyen szép számu hallgatóság jelent meg. Kerekes András vallástanár buzgó imája után Kincs Gyula igazgató hosszabb jelentésben adott számot az év történetéről, különösen kiemelvén a tornázó ifjuságnak az országos tornaversenyenen aratott dicsőségét. Az igazgató záróbeszéde folyamán az előhaladás feltüntetésére a föllebbviteli sorozatot olvastatta föl; majd az ösztöndijak és jutalmak, valamint a pályadijak kiosztása tette érdekessé — főként az itt érdekelt szülőkre nézve — az ünnepélyt. A himnusz eléneklése volt a befejező programmpont, melynek elhangzása után az öröm érzelmével oszlott szét a közönség. A tanulókat pedig a teljesitett munka után fakadó megelégedés érzése töltötte el s a szabadság szárnya vitte szerte — a szülői meleg fészkekbe.

Csillag-föltétel. A zilahi reformátusok megujhodás alatt levő ősi templomának tornyára a mult vasárnap helyezték el a tornyosüveg záradékát, képező aranyozott gömböt és csillagot. Jóllehet az ünnepségről csak az ugyanaz napon délelőtt tartott istentisztelet alkalmával vett tudomást a közönség, mégis temérdek néző jelent meg az érdekes és lélekemelő látványosságon. A cinterem s a Kossuth-térnek meg a Temető-utczának a templomhoz torkoló részei zsufolásig tele voltak. Pont 4 órakor harangzugás jelezte a szép ünnepség kezdetét. Háromszoros harangozás után fölzendült a hivek ajkain: Te benned biztunk eleitől fogva; minek elhangzása után Kádár Imre h. lelkész, a toronyablak fölött rögtönzött szószékről hosszabb, igen csinosan kidolgozott beszédet tartott, melyben a templom külső, bevégző ékességeinek: a gömbnek, csillagnak és kakasnak jelentését ügyesen fejtegette. Hatalmas hangja messze csengett s a fejtegetés végén elmondott imája áhitattal töltötte be a sziveket. — Miután Terna György bádogos mestert felkérte a gömb és csillag elhelyezésére, ügyes munkás kezek szép csöndesen fölvonták a két méternél magasabb, aranyozott vörös rézből készült, koszoruval övezett ékességeket a magasba, hol Terna és két ácsmester azokat a torony árboczára helyezte. Rendes szokás szerint aztán áldomást mondottak a magasban s a kiüritett borospoharakat a mélybe röpitették. Most már magasan ragyog a csillag és a gömb, csak a kakas van még hátra, mely a templomnak ugynevezett huszár-tornyára fog fölhelyeztetni.

Hálás köszönet. Az elmult pünkösti szent ünnepeken körösi egyházközségünkben a „Lélek" csakugyan munkálkodott. Ugyanis, mint az egyházközség uj lelkésze az ünnepeken látogatást tettem egyes hiveimnél, bemutatva az ujonnan beszerzett „Aranykönyv-"et is. És ekkor neveik megörökitésére s szegény házközségünk segélyezésére Dancs Ferencz és neje Hajdu Juliánna 200 korona, Pál Ferencz és neje Ordög Juliánna 100 kor., Dancs Mózes és neje Kozma Mária 100 kor. Özv. Nagy Lászlóné, Andók Klára, Nagy László és neje Bodola Agnes 50 korona kegyes alapitványt tettek. Ezenkivül megigérték, hogyha a jó Isten életöknek kedvez s napjaikhoz napokat told, egyházközségünkről ezután sem fognak megfeledkezni. A midőn ugy az egyházközség, mint a magam nevében a kegyes adományokért hálás köszönetemet fejezem ki, kérem a jó Istent, hogy számos éven át éltesse őket jó egészségben, békében, boldogságban, hogy nemes tetteiknek gyümölcsét még sokáig élvezhessék. Körös, 1905. junius 20. *Bartha* János ev. ref. lelkész.

GYÁSZROVAT.

Id. Pokoly József m. kir. pénzügyigazgatósági irodatiszt mult hó 20-án reggeli 5 órakor, életének 64-ik, boldog házasságának 39-ik évében, hirtelen és váratlanul megszünt élni. Az elhunytat özvegyén kivül 4 gyermeke és kiterjedt rokonság gyászolja. Az elhunyt kiváló, buzgó tisztviselőben *Pokoly* József th. tanár atyánkfia édes apját gyászolja.

Ravasz Béla abodi ev. ref. lelkész, Ravasz János esperes fia és Ravasz Árpád jelenleg budapesti tanár testvére, életének 29-ik, boldog házasságának 3-ik és papságának 4-ik évében meghalt. Hült porait junius 25-én nagy részvét mellett helyezték örök nyugalomra az abodi ev. ref. temetőben. A megszomorodott szülőknek és rokonoknak Istentől vigasztalást kivánunk.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 719—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyh.-kerületben a kalotaszegi egyh.-megyébe kebelezett *alsójárai* egyházközség papi állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: Tisztességes lakás 255□-öl kerttel, 34 hold tagositott can. portió, melynek bérértéke 176 kor., az egyházközség pénztárából félévi utólagos részletekben 182 kor. Regalé tőke-kamat 120 kor., 8 köbméter tüzifa, ért. 16 kor., legeltetési jog, ért. 12 korona, stóla-jövedelem 8 korona. Kongrua 1600 korona kiegészitésig 1108 kor. 85 fillér. Összes fizetés 1600 kor. Ehhez járul az áll. elemi népiskolai vallástanitásért 100 kor. tiszteletdij.

Kötelességek: ugy az anya- mint a kisbányai és érczpataki szórványokban a rendes lelkészi teendők ellátása.

Folyamodványok f. év jul. hó 23-ig nt. Deési Gyula esp. aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1905. julius 4-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 711—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett *kiskendi* ev. ref. kántor-tanitói állomásra pályázai hirdettetik.

Dijlevél szerint megállapitott évi javadalma kényelmes lakás és ½ hold kert használatán kivül: 1. Államsegély 652 kor. 2. Tandij 120 kor. 3. 2 h. szántóföld haszna 52 kor. 4. 2 □öl hasogatott tüzifa 48 kor., összesen 872 kor. Kötelességek: az egyházi törvényekben megállapitott kántori és tanitói kötelességek teljesitése.

Pályázati határidő 1905. aug. hó 1. Szabályszerüen felszerelt folyamodványok nt. Nagy Domokos esp. aához küldendők Kutyfalvára.

Kolozsvárt, 1905. julius 4.

Dr. Bartók, püspök.

EMLÉKEZTETÉS.

Idei 1905. ig. tan. sz. leirat folytán (a szükséges nyomtatványok ½ évre való mennyiségben levén megrendelendők) 1905. évi május 15-éről II. sz. esp. körlevél 7. pontja szerint aki a nyomtatványokat minden év decz. 15-ig a következő év előfelére, jun. 15-ig pedig annak utófelére alólirottnál előre meg nem rendeli és az árt egyszersmind nem utalványozza, tulajdonitsa magának nyomtatvány hiányában, a kellemetlen következményeket.

Varsolczon, 1905. évi junius 27-én.

Kemény István,
szilágyi em. nyomtatv. kezelő.

Nyomatott az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *28-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. julius 13.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Br. Bánffy Dezső és az „Erdélyi Protestáns Lap.“

Ez a legújabb alczime a „Magyar Szó“-nak a protestáns ügyekben. Az E. P. L., ha módjában lenne, igy folytathatná: a „Magyar Szó“ és Nagy Károly. Mert most valóságos ostromállapotban vannak ezek a tételek mind a M. Sz. hasábjain, mióta egy szerény „névtelen“ merészelt ez év jun. 29-én talán csak annyit mondani, hogy Egyetemes magyar református Anyaszentegyházunknak ezidőszerinti *vezérét* mindennap sárba mártani mégse éppen evidens „*protestáns ügy*“. Többet nem mondott.

Nem tudom a Nt. h. szerk. úr részvényese-é a „M. Sz.“-nak, milyen lesz az álláspontja a jun. 29. óta megjelent támadásokkal szemben? Akármiként lenne, röviden, mondjuk mint „*névtelen nro II.*“ helyet kérnék egy pár észrevételemnek. (Tessék!)

Vitát kezdeni nem akarok, folytatni se szeretnék. Őszintén megvallom, valósággal meddőnek tartanám a vitairásokat — és most is merem jelezni, — a „Magyar Szót“ erősebbnek tartom a mi szerény lapunknál. Ismerem lapunk régi formájában eltelt 27 esztendejét, ismerem az új formájában telő 8 esztendőt, ismertem a néhai jeles szerkesztőket mind, ismerem a jelenlegi jeles, fáradhatatlan, munkás, minden prot. ügyért igaz lélekkel küzdő, még a M. Sz. szerént is „*kitünő*“ (160. sz.) szerkesztőjét (jó hogy nincs itthon, mert e sorok „*kéket*“ kapnának. H. szerk.). Tudom azért, hogy abban a fegyvertárban soha se voltak olyan fegyverek, mint most vannak a M. Sz.-nál. Minket megköt a mi kis lapunk jellege, iránya, történelmi multja. Vagy megkötjük mi magunkat, hogy homály ne szállja, rozsda ne bántsa a mi *vitézkedésünknek fegyvereit.* Csak egy nem köt: a sokat emlegetett *hivatalos jelleg.* Ugy hogy ha tudnák azok az urak, akik ellene irnak, milyen az a mi hivatalunk: magukat megalázva jönnének s mondanák: „Erdély adjad nekünk azt a hivatalt!“ Ám megmozdul azért ellenünk Rákóczyfalvától Barczikkáig minden kő; sőt a kik olyan magyar szókat mondanak és irnak, hogy miattuk Erdélyben nem lelik honjukat a hazában, megmásszák a Királyhágót és nem állanak meg Budapest VI., Andrássy-út 48. sz.-ig. A „M. Sz.“ csak nem rég hivatalos volt — törve kettővel — nekünk nem volt ellene szavunk. Élénken emlékszünk — nem is olyan rég volt — mikor Bánffy kimondta nálunk, hogy „rosz időket élünk“, csaknem koronázatlan fejedelemmé tette a M. Sz. Azóta Erdély nem változott, ref. hivatalosai ugyanazok, a mi magyar szavunk is a régi, a mi természetellenesen sürü változásnak van kitéve, az semmi más, mint az a „Magyar Szó“, amit Barczikkából támogatnak. Nem akarunk mi tentával és pennával mindent leirni, kell legyen az ember keblében valami, amit nem küldhet a nyomdába, az utolsó szó vissza kell maradjon különösen a vita hevében jó izlésü embernél: ez lesz ***az a lélek*** nyilván, a mi az Erdélyi Protestáns Lapot vezette, vezeti és vezetni fogja. Én br. Bánffy Dezsőt és dr. Pályi Edét személyileg nem akarom szembeállitani. Csaknem családi az az összeköttetés, melybe br. Bánffy Dezső a „Magyar Szó“ részvénytársasággal jutott a komaság révén. Tart pedig ez addig, a meddig a gyermek él, ha a gyermek meghal, vége a komaságnak. Itt pedig engedje meg a „Magyar Szó“, hogy őszinte vallomást tegyek benyomásaimról: azt gondolom ugyanis, hogy becses „Részvénytársasága“ régen „*dalárdává*“ alakul: amikor az „Erdélyi Protestáns Lap“ még mindig virágjában élni fog. Megmondom miért? A halál halálának bizonyos jele az, mikor a szabad szó, szabad sajtó, szabad organuma *csak* a személyes támadásokból él.

Br. Bánffy Dezső — a mint Erdélyi Egyházkerületünknek vezető Főgondnoka, ugy elnöke a konventnek és elnöke a zsinatnak. Tehát nekünk első emberünk. S mint ilyennek, mivel tartozik minden magyar protestáns és minden organum, a melyik protestáns érdekért küzd — ha föltesszük a kérdést — rábizzuk

a feleletet a „M. Sz.“-ra. Ádáz hajszát a napi politikában folytathat ember ember ellen. Folytathat a „M. Sz.“ is Br. Bánffy Dezső ellen. De én tudom, hogy e harcz ádázabb nem lesz, mint régen volt; azonban még akkor se merte — még a halálos ellensége se mondani Bánffyról, hogy nem jó *magyar* és nem jó *kálvinista*. Az E. P. L. „névtelen nro I.“ nyilván erre épitett — és igazán. A „M. Sz.“ pedig Bánffyban akarja megbüntetni az apáknak vétkeit 3-ad és 4-ed iziglen. Ha van hiba az egyházi közigazgatásban — hol késik Nagyszalonta hires főgondnoka s még hiresebb esperesse, hol van Barczikka és Rákóczyfalva et comp., hogy azon a forumon keressen főorvoslatot, a hol a hiba történik. Mert itt igazán — ha sajnálattal is — ki kell mondjam, hogy a „Magyar Szó“ se nem szoroz, se nem oszt.

Ama bizonyos dunántuli fegyelmiben pl. maga a „M. Sz.“ látja a *perjogi képtelenséget* de ez nem tartja vissza attól, hogy azért ne Bánffyt és az E. P. L. tegye felelőssé. Sőt a fegyvertársak Nagy Károlyt olyan értelemben védelmezik, hogy tanukat akarnak állitani, miszerint ártatlan „*lapja*“ szerkesztésében, „hivatalból rendelik neki a czikkeket,“ „beleegyezése nélkül jelennek meg“ és „a névtelen czikkirók egyik számban megjelent *állitásukat* a másikban *letagadják*.“ De azért „M. Sz.“ 160. sz. szerint N. K. „teljesen karakteres,“ „kitünő munkás“ és „jeles szerkesztő.“ Bizonyosan megköszöni majd Nagy Károly „Vidéki“ urnak azt a tisztességet. Nt. h. szerk. Ur! Engedje meg, hogy kinyilatkoztassam, miszerint én kiválasztok három számot a Magyar Szóból, a ki azt elolvassa, megtanulja belőle, hogy „semmise lehetetlen a nap alatt.“ Tegyük föl, hogy vannak Erdélyi Egyházkerületünkben olyan Ampringenek, Karaffák, Haynauk stb. a kik vért szomjaznak és betüket iratnak: de aztán az ők betüjök mellett nem volt, s nem is lesz ott soha a Nagy Károly neve. Az lehet, hogy N. K. elveiből nem alkuszik, személyekre nem tekint és pl. biróságinak itéletei felől is a mérőrudnak mutatópálczáját — ha egyszer megerősitette — fölfelé szivesen emeli, de lefelé nem; mint akár a dunántuli biróságok, akár a M. Sz. *neves* és jeles munkatársai talán tehetnék. De annak már viszont nem okai sem Br. Bánffy Dezső, sem Nagy Károly, sem az „Erdélyi Protest. Lap,“ sem az ő parányi „Névtelenjei.“

Névtelen Nro. II.

Kollégiumaink Értesitői.

I. A kolozsvári.

Ez jelent meg közülök legelőbb. Olyan a terve és beosztása, hogy a hat első iv már a vizsgálatok előtt nyomtatva lehete, a három utolsó iv elkészülésére is juta elég idő, mert a vizsgálatok nagy részét már pünkösd előtt lejártatták, az évet pedig junius 20-ikán ünnepélyesen bezárták.

Gyöngébb szemü olvasók kedvéért elejétől végig (két oldal hiján) cicero-betükből szedett értesitőnk, időrendes keretben, az iskolai év megnyitásának rhetori anyagával kezdve s az év bezárásának hivatalos adattárával végezve, tárja elénk a lejárt évről a kollegium állapotának és mozgalmainak könnyen áttekinthető képét 9 szakaszban.

I. Az iskolai év megnyitása szeptember 5-ikén, egyszersmind tanárbeiktató ünnep volt. Tárkányi György vallástanár alkalmi imája, gondolatainak biblikus és énekeskönyvi izlésü, emelkedett hangulatu kifejezéseivel, helyzethez, körülményekhez találó és méltó előhang. Az igazgatói beszéd üdvözli az új tanerőket. Küzdelem vár reájok; főfeladatuk: tanitványaik megismerése s önismeretre vezérlésök. Legjobb segitségük épen a tanitványok lehetnek. Ezekhez fordul atyai szóval. Biztatja őket, hogy bizalommal legyenek tanitóikhoz, forduljanak hozzájok kérdéseikkel, tudásvágyukkal, megértésre való törekvéseikkel. „A legtökéletesebb állandó tanmenet sem segithet a tanárokon, ha ti nem segittek saját magatok érdeklődésével“, mondja tanitványainak az igazgató; bár szolgálatának hosszu ideje alatt — mondja — sokszor kellett ingadoznia reményeiben, hogy t. i. e kérésüket teljesiti az ifjuság.

Következnek a székfoglalók. Elől a *dr. Kálmán* Jánosé, a ki, mint e kollegium volt növendéke kerül vissza s kegyeletes érzelmekkel áll egykori tanárai mellé. „*Homeros és Vergilius alvilágá*“-ról értekezik; előbb a jós Teiresias szellemét az alvilágban fölkereső Odysseüs és azután az alvilágba, atyjának Anchisesnek szellemétől maga jövőjét és rendeltetése titkát tudakozni, leszálló Aeneas látásának tartalmát ismerteti, fejtegeti; az előbbiben a homeroszi alvilágképzetnek egyszerü és nem egészen határozott voltát, az utóbbiban a vergiliusi alvilágnak művészi fántáziával, római palota mintájára megrajzolt képét, mind a kettőben a lélekhalhatatlanság eszméjének örökszép és poétikus kifejezését mutatja föl.

A másik székfoglaló a *Deák* Istváné, „*a magyar népies diszitő művészet fejlesztéséről*“. Inkább oratio, mint értekezés. Diszitő művészetünknek az idegen befolyás alól való fölszabaditása, a népies művészet fejlesztése az irányzó gondolata. Egyébként nem sokra tanit. De a szatmári Pannonia-szálló épületére és a halasi csipkékre utalván, mégis megérteti, hogy mikre gondol. Maga jelzi, hogy a népies diszitő elemekből még nem sok van raktáron. Egyik jelentékeny forrásuk volna a népviselet. Gyüjteni kellene szorgalommal és czéltudatosan ez elemeket. Aztán használatba is hozni. Végül „uj formák alkotása a legfőbb feladat.“ A fejlesztésben nagy szerep vár az iskolákra, kiválóbban a leányiskolák rajz és kézimunka tanitására. Maga czéljául a szóló a magyar népies művészettel való foglalkozást tűzte ki s örvend, hogy azt ebben az intézetben gyakorolhatja.

II. Előljáróság: négy gondnok, tizenkét rendes tanár. Tanárkar: két nyugalmazott s a 12 rendes tanár mellett öt segitség. A legtöbb osztályban sikerült egynél több tantárgy tanitását bizni ugyanegy tanár kezére s igy könnyebbiteni azt a nehéz feladatot, a melynek érdekében az igazgató az állandó tanmenettől nem sokat vár vala.

III. az állami felügyeletet *Kuncz* Elek kir. tanácsos, tanker. főigazgató gyakorolta.

IV. A gimnázium. Tanulók névsora, osztályonkint, vallás, szülőhely, születési év jelzésével. Az érdemjegyeket nem közlik. Oekonomikus okokból-e, paedagogiai elvből vagy pedig a régi szokáshoz való ragaszkodásból? azt mi nem tudhatjuk; bizonyos, hogy ma már az ország összes középiskolái közt e tekintetben a kolozsvári kollegium különcködni látszik.

A tanitás anyagának (irásbelieknek, használt tankönyveknek) kimutatása részletező és lelkiismeretes, A vallástanitás a konventi tanterv szerint szabatosan folyt. Az énektanitás is nyilvánvaló tervszerüséggel. A magyar irásbeli feladatok a négy felső osztályban tartalmasak, jóizlésüek, változatosak. A német nyelv tanitásában gondot látszanak forditani a beszédgyakorlásra. A többi tárgyakra vonatkozólag is számos helyeselni valót jegyezhetnénk meg. Rendkivüli tárgyak voltak: a) Szabadkézi rajz (rajzolás és festés, minták és természet után) kezdőknek s haladóknak. A hat alsó osztálybeliek közül 64 tanulta. b) Franczianyelvet, mint kezdők s haladók, 12-en tanultak. c) A hitben megerősitett tanulók névsora, őszintén szólva, nem talál bele a „rendkivüli tárgyak“ kimutatásába. d) Az énekkarnak 85, e) a zenekarnak 18 önkéntes tagja volt. f) Vívni 23-an, g) gyorsirást 30-an tanultak. — Ifjusági egyesületek: a testgyakorló kör, az V—VIII. osztályokból, állitólag 51 taggal (a névsor zavaros); a Gyulai Pál önképzőkör, melynek rendes tagjai a VII—VIII. osztályok növendékei voltak; végül a négy felső osztály növendékeinek Olvasó-egyesülete. Az Önképzőkör négy ünnepélyt rendezett, ezek közt egyet Csokonai emlékére. Jutalmazottjainak száma 16. — Az ifjusági könyvtárból 3853 könyvkikölcsönzés történt. — Tankönyvvel (314 darabbal) 56 szegény tanulót segélyeztek. — A benlakáson 118 gimnáziumi tanuló volt, másrendü 21; a közös étkezést 30—34 tanuló (összesen mintegy 4500 kor. ért.) dijkedvezménnyel élvezte. A rendfentartásról, fegyelmi esetekről, egészségi állapotról közölt adatokból legkedvetlenitőbb az, hogy a benlakás „a szolga családjában előfordult kanyaró eset miatt április 1-től 15-éig zárva volt.“

A siettetett közvizsgálatok folyását legelől érintettük már

V. Az elemi iskolában négy tanitó működött, egyiköket uj erő váltotta fel. Tanulók száma a négy osztályban 142. Névsorukat a tananyag kimutatása követi. Ez (7 oldal) részben rövidithető, részben mellőzhető is volna.

VI. A kollegiumi gyüjtemények gyarapodását fellegesen mutatják ki, a könyvtárt illetőleg csak az ajándékozók névjegyzékét. A földrajzi szertár gyarapodásának értéke nincs összegezve (138·35 K jő ki); a philologiai érem- és régiségtár gyarapodásának becsértéke 536·10 K; a fizikai szertár gyarapitására 814·78 K; a természetrajzira 493·13 K; a rajzszertárra 285·96 K összeget költöttek.

VII. Alapitványokat, adományokat, mintegy kilencz czim alatt, minden számadási forma mellőzésével sorolnak fel. Jelentékenyebb köztök a *Megyeri J. Dezső* és felesége 1000 koronás alapitványa.

VIII. Egészségügyi jelentés. Két járványos fertőző betegség fenyegetett: a hasi hagymáz (8 künlakónál, egy bele is halt) s a kanyaró, melyet a benlakók kikerültek, de két heti tanitás-szünet árán. „A tanulók nagy részét“ kénytelen volt az orvos, alapos vizsgálatok nyomán, a testgyakorlat alól felmenteni, s azt véli, más iskoláknál is hasonló arányokban kellene a fölmentéseknek történniök. (Ez bizony vagy uj világosság, vagy különleges tévedés!) A fogak és általában a száj ápolását nagyon ajánlja; ugyanis ép fogu tanulót alig talált. Végül táblázatban adja a könnyü (792); sulyos (34) és járványos (51) betegségi esetek számát. A tanulók összes számának (488) megközelitőleg egy ötöde (88) nem volt egyszer sem beteg.

IX. „Az iskolai év bezárása“ rovatban ott találjuk Tárkányi György szép imáját. Négy rendbeli irásos pályatételt jutalomra méltóan oldottak meg VII—VIII. o. tanulók, az egészségtanit Kenessey Kálmán V. o. tanuló; latinnyelv és irodalmi, természetrajzi és fizikai feladatokra nem érkeztek be dolgozatok. A jövő iskolai évre is hét rendbeli pályatételt tüznek ki. Jutalmak-, ösztöndijak- és segélyekben a gimnáziumból 120, az elemi osztályokból 32 tanuló részesült. Értékelés és összegezés hiányzik.

Az igazgató évzáró beszédének fő tárgyai ezek: a létszámapadás erkölcsi megokolása; személyi ügyek; gyászesetek; az intézet látogatói (1904. szept. 29. Berzeviczy miniszter); torna alól 92 tanuló fölmentése; az év megrövidülései (alább visszatérünk erre); fegyelmi állapotok; sikerek a testgyakorlásban s az országos tornaversenyen (5 oklevél, 21 ezüst, 22 bronzérem); tanulmányi kirándulás az Aldunára; rendkivüli tárgyak; konfirmált ifjak egyesülete, melyet Tárkányi György vallástanár szervezett; diákbál; benlakás felügyelete, végül az alapitványok, adományok felsorolása, a VII. szakasz tartalmának ismétléséül.

Észrevételeink az igazgató beszámolás tárgyaihoz ezek.

A testgyakorlás alól fölmentettek száma (92) kétségbeejtő és magyar középiskoláinknál példátlan.

Az évet megröviditette a 15 napig tartott járvány szünet. E szünet pótlása végett megröviditették a husvéti és pünkösdi szünidőket. Csakhogy aztán visszapótlásul megröviditették az esztendő végét s az öt alsó osztály vizsgálatai junius 8-án már bevégződtek. Vivant vacationes! Isten látja, részemről mindig örvendtem a szüneteknek, már tanuló koromban, majd mint tanár is, de még mint apa is; örvendettünk bizony, még ha járvány árán nyertük is s a visszapótlást nem kivántuk, inkább megpótoltuk volna, ha rajtunk áll. Boldog, aki érzi, hogy rajta áll és ha akarná, egyszerüen czinizmusnak mondhatná azt a felfogást, hogy *a szellemi képzés, tanitás, gyakorlás eredménye (egyéb körülmények azonossága mellett s a munkabirás határai között) egyenes arányban áll a reá forditott idővel,* szolgálván kétségtelenül „a szülőknek örömére, a magyar nemzetnek dicsőségére.“

Az évfolyamok többszöri megrövidülései összegeződni látszanak talán az érettségvizsgálati eredményekben, a mikor 36 ifju közül *két hó mulva javitó* vizsgálatra jelentkezhetik 8, *ismétlő* vizsgálatra utasittatik 1, bukik összesen 25%!

Mert különben az osztályvizsgálatokon 347 gimn. tanuló közül 70, azaz csak 20% bukott s ez nem nagyon sok.

Általános statisztikai vonások: a 347 tanuló közül *magyar* volt 345, *csak magyarul beszélő* 269, *ref. vallásu* 262, *helybeli* 207, *tisztviselő és értelmiségi* szülők fia 220.

Az uj iskolai évre a beiratások szeptember négy első napján lesznek. Az együttlakásra való betelepedhetés napját az igazgatóság nem találta szükségesnek megjelölni a Tájékoztatóban, a melylyel az Értesitő végződik.

Biráló.

Jelentés az erd. ref. ehker. Kolozsvári Szeretetháza 1903/4. és 1904/5. évi állapotáról.

— Irta: *Horváth János.* Felolvastatott a képviseleti közgyülés 1905. május hó 22-én tartott közgyülésén. —

Mélyen tisztelt Képviseleti Közgyülés!

Egyházkerületünk kolozsvári szeretetháza e tanév befejezésével 6-ik évét tölti be. Intézetünk e lefolyt rövid idő alatt nagyon szépen fejlődött, erkölcsi és anyagi erőben gyarapodott s nem nagyitunk, ha azt mondjuk: korához és korunk viszonyaihoz, az élet küzdelmei, nehézségeihez képest megizmosodott. Jóleső érzés hatja át lelkünket s mintegy megfiatalodva érezzük magunkat, midőn e szépen fejlődő intézet kapuján belépünk, hol a természet áldásaitól duzzadó,

erőteljes, fiatal fák és egyéb ültetvények symbolizálják az intézet jelen s jövőjében rejlő és fejlődő erőt, symbolizálják a kitartó munka eredményét s az önzetlen jószivü emberek áldozatkészségét: bent az intézetben meg egy boldog, megelégedett, kedves nagy családi kép tárul elénk, kedves, fiatal, vidám leánykákról árvaságuk ugyan nem látszik, árvák és nem árváknak élénk jó kedélyök, egészséges szinök a látogatóra kellemes hatást és érzést gyakorol.

Isten jósága, szeretete velünk volt, nemes törekvéseinket áldásával jutalmazta. Azonban még nagyon távol vagyunk attól, hogy ezen intézet magasztos czéljait ugy szolgálhassa, mint a hogy szeretnők kiterjeszteni, vagy a mint a jelentkező szükség azt kivánja. Nem panasz ez a mi ajkunkról, csak kiáltás és szózat, mely, reméljük nem vész el a pusztába. Hasonlit e humánus intézet olyan tanuló ifjuhoz, ki nagy küzdéssel, kitartó szorgalommal, gyakran éhes gyomorral mohón szivja, gyüjti, halmozza a szellemi kincseket — melyek egykor bőséges kamataival az ifjuból a már emberré lett embert a megelégedés, boldogság forrásához vezeti.

Hitünk erős, törekvésünk nemes és tiszta, az emberi alkotások és czélok legszentebb, legmagasztasobbikát szolgáljuk, tehát reményünk lehet arra, hogy az Isteni gondviselés nemes munkánkban megsegit s reményünk van ahoz, hogy embertársaink segitő jobbjukat, támogatásukat továbbra sem fogják intézetünktől megvonni.

A szeretetház 4 évi eredményei és eredményéről az előző időkben beszámoltunk, ez alkalommal tehát két évi eredményről kell számot adjunk s midőn ezt tesszük, igyekszünk mindenről hű képet nyujtani a jövőre követendő például.

A szeretetház tanuló leányok részére berendezett és szervezett internátussal kapcsolatos árvaház, hol első sorban az erd. református papok és gymn. tanárok leány-árvái nyernek elhelyezést, nevelést s teljes szülői gondozást; fizetés mellett az internatusba a papok és tanárok leányai s a mennyiben hely van más állásu szülők leányai is felvétetnek. Az árvák a fizető növendékekkel minden tekintetben egyforma ellátásban és elbánásban s nevelésben részesülnek s fizető és árva növendék közt semmi különbséget nem teszünk. Intézetünk jó hirnévnek örvend, mit bizonyit az is, hogy az árvákon kivül felvételre jelentkezők közül helyszüke miatt többet vissza kell utasitsunk s évről-évre nagyobb számmal folyamodnak.

Ez a tapasztalat inditotta arra a kebli tanácsot, hogy 1903-ban tartott képviseleti közgyülés hozzájárulását kérje az intézet kibővitésére, mit a képviseleti közgyülés meg is adott. A kebli tanács a kapott felhatalmazásnál fogva az épittetést 1904. év nyarán eszközöltette. A régi épület-test nyugati balszárnyán egész emelet magasságban épitteték az uj épületrész a következő helyiségekkel: egy pinczehelyiség, a gyengélkedő betegek részére egy szoba, egész külön lépcső-feljárattal a ragályos betegek részére egy szoba s egy fürdő-szoba, továbbá egy háló-szoba e mellett két hálóba nyiló ajtóval egy fürdő-szoba s a régi mosdó az egészség (hygiena) követelményeinek meg felelően alakittatott át. Mig az épittetés előtt 50 növendéket tudtunk felvenni és elhelyezni s a betegek részére nem rendelkeztünk alkalmas, elkülönithető helyiséggel, addig most 56 növendéket kényelmesen elhelyezhetünk, a betegek részére minden tekintetben megfelelő, a fürdő-szobával 3 alkalmas helyiséggel rendelkezünk. Az egész épittetés költsége vizvezetéki munkálatokkal együtt 10476 kor. 83 fillért tett, mely összeget az egyházker. kezelésében levő szeretetházi tőke-alapból fizettünk ki. Az intézet kibővitésével az uj helyiségek berendezését, butorozását is eszközölnünk kellett, e czélra forditott kiadás 635 kor. 1 fillér volt, mely összeget az 1904. évi költségvetés keretén belül a fentartási költségekre engedélyezett megtakaritásból fedeztük.

A növendékek száma az 1903—4. tanévben volt 51, ebből árva 19, pap és tanár leánya 17, más 15; vallásra nézve református 45, unitárius 2, r. kath. 4. Elemi iskolába járt 2, polgári iskolába 27, nőképezdébe 14, zenekonzervátoriumba 2, egyetemre 1, női ruhavarrást és szabást tanult 5, évközben eltávozott 3, maradt tanév végéig 48.

Az 1904—5. tanévre felvétetett 61 növendék, ebből tanév elején eltávozott betegség miatt 3, tanulmányait befejezve hazament 4, van jelenben 54. Vallásra nézve református 53, luth. 2, unitárius 2, r. kath. 4. Elemi iskolába járt 4, polgári iskolába járt 34, nőképezdébe 17, kereskedelmibe 2, egyetemre 1, női ruha-varrást és szabást tanult 3. Arva növendék 20, pap és tanár leánya 21, más 20. Az árvák közül a folyó tanévben 6 a tanitónőképezdébe végzi tanulmányait. Az 1903—4. tanévben 3 árva növendékünk a női ruha-varrást és szabást teljesen elsajátitván, a kebli tanács az intézet kebeléről szárnyokra bocsátotta, jelenben 2 anyjánál van, egy a posta kezelést tanulja, 1 árvánk a képezdébe kedvezményes bentlakónak vétetvén fel, szintén eltávozott

(Folyt. köv.)

A konventi liturgiai bizottság jelentése és tervezete.

(Folytatás.)

MÁSODIK SZAKASZ.

Megáldási és felszentelési szertartások.

I. A konfirmáció.

17. §. A konfirmáció az öntudatos, önálló egyháztagságra s különösen az urvacsorával való élésre feljogositó szertartás.

18. §. Konfirmálni csak a 12 életévüket betöltött egyéneket szabad.

19. §. A konfirmáló szertartás a konfirmációi vizsgától elválasztandó: mindakettőt önállóan kell végrehajtani.

20. §. A konfirmáczió helye rendszerint a templom. A szertartás mindig a gyülekezet jelenlétében, rendes istentisztelet végeztével s mindig oly időpontban hajtandó végre, hogy a konfirmáltak egy hónapon belől vehessenek részt a gyülekezeti urvacsorában.

21. §. A szertartás rendje ez:

1. A gyülekezet alkalmi éneke.
2. Fohász.
3. Szertartási beszéd.
4. Hitvallomás és fogadástétel.
4. A felvétel kijelentése és felhatalmazás.
6. A konfirmáltak éneke.
7. Könyörgés a konfirmáltakért.
8. A konfirmáltak megáldása.
9. A konfirmáltak éneke.
10. Miatyánk.
11. Lelkész áldást kér az anyaszentegyházra és gyülekezetre.
12. Éneklés.

II. A házasulók esketése.

22. §. Helye rendszerint a templom; ideje lehetőleg az istentisztelet vége.

Rendkivülileg azonban nemcsak a templomban, hanem magánházaknál is lehet esketni.

23. §. Az esketés rendje ez:

1. Fohász.
2. Szertartási beszéd.

3. Esketés rövid intelem kiséretében.
4. Könyörgés.
5. Miatyánk.
6. Aldás.

III. A temetés.

24. §. A szertartás rendje, az eddigi gyakorlat alapján, háromféle lehet:

a) Prédikációs,

melynek szinhelye a templom; lefolyása a következő:
1. Fennálló ének.
2. Főének.
3. Imádság.
4. Isten igéjének hirdetése.
5. Miatyánk.
6. Vigasz és áldás.
7. Ének.

b) Gyászbeszédes vagy orációs,

a halottas háznál következőképen:
1. Gyülekezeti ének vagy karének.
2. Fohász.
3. Gyászbeszéd rövid bucsuztatóval.
4. Könyörgés.
5. Miatyánk.
6. Gyülekezeti ének,

c) Könyörgéses,

ugyancsak a halottas háznál, eképen:
1. Gyülekezeti vagy karének.
2. Fohász.
3. Könyörgés.
4. Miatyánk.
5. Gyülekezeti ének.

25. §. Az uton való éneklés elmarad.

26. §. Temetés utáni gyászistentiszteletek csak rendkivüli esetekben tarthatók. Rendjük ugyanaz, a mi a predikációs temetéseké.

27. §. A kiválóbb egyházi és iskolai vezéremberek érdemeit emlékbeszéd tartásával is lehet méltatni. Ez azonban sohasem istentisztelet.

IV. A lelkész-szentelés.

28. §. Felszentelésben csak a külső elhivatást nyert, hivataluk elfoglalására már egyházhatóságilag felhatalmazott rendes lelkészek és lelkészminőségü tanárok (E. T.....§§.) részesitendők.

29. §. A felszentelés egyszersmindenkorra szóló s ugyanazon személylyel többé nem ismételhető.

30. §. A lelkész-szentelésre a püspökök vagy hivatali helyetteseik az illetékesek.

31. §. A református lelkésszé lett más vallásu lelkész felszentelendő.

32. §. A lelkész-szentelés rendje ez:
Rendes vasárnapi istentisztelet 1—10. pontig.
Azután:
1. A püspök szertartási beszéde.
2. A felszentelendők bemutatása és feleskete.
3. Felszentelés kézrátétellel és könyörgéssel.
4. A felszenteltek éneke.
5. A püspök könyörgése az anyaszentegyházért.
6. Áldás.
7. Gyülekezeti ének.

V. A püspökszentelés.

33. §. A püspököt az egyházkerület esperesei szentelik fel, a ker. közgyülés által megállapitott helyen és időben.

34. §. A felszentelési szertartást vezető és végző esperest szintén a kerületi közgyülés jelöli ki.

35. §. A szertartás ünnepi istentisztelettel összekötve megy végbe az 1—10 pontig.
Ezután a püspök a kerületi főjegyző kiséretében a urasztal körül ülő esperesek körébe lép, a kik felállanak és ott:
1. A vezető esperes Fohászt mond.
2. Gyülekezeti ének.
3. A vezető esperes elmondja a szertartási beszédet.
4. A püspök felesküszik, az eskümintát a főjegyző olvasván.
5. Felszentelés kézrátétellel és könyörgéssel, melyet a vezető esperes mond. Ezalatt a püspök térdel, az esperesek pedig jobb kezöket egymásután a püspök fejére teszik.
6. Gyülekezeti ének.
7. A püspök beszéde és könyörgése.
8. A püspök megáldja a gyülekezetet.
9. Gyülekezeti ének.

VI. *Templomszentelés*

36. §. A felszentelési istentisztelet és szertartások rendje ez:
Rendes istentisztelet, mint vasárnap 1—5 pontig.
Azután:
1. A gyülekezet éneke.
2. A felszentelő a szószékről, felszentelő imádságot, Miatyánkot és Áldást mond, s a templom számára való adakozásra felhiv.
3. Gyülekezeti ének.
4. Keresztelés, házasulók esketése, urvacsoraosztás a már előadott rend szerint. Az egyes szertartásokat más meg más lelkész végzi s egy-egy énekvers választja el egymástól.
5. Gyülekezeti ének.

VII. Egyéb felszentelési cselekmények.

37. §. Ideszámitandók: a templom alapkövének letétele, harangok, iskolák, emberbaráti intézetek, temetők felszentelése.

38. §. E szentelési cselekmények rendje a következő:
1. Gyülekezeti ének.
2. Fohász.
3. Alkalmi beszéd.
4. Felszentelő könyörgés.
5. Miatyánk. Aldás.
6. Gyülekezeti ének.

39. §. Az orgonaszentelés rendje a vasárnapi istentisztelet keretében, az imádságok és egyházi beszéd alkalmazottsága formájában történik.

(Vége következik.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1905. jun. 29.

Elnökölt br. Bánffy Dezső, egyházker. főgondnok. Jelen voltak: dr. Bartók György, püspök, Kenessey Béla, egyházker. főjegyző, dr. Vályi Gábor elnökh., Lészay Ferencz, dr. Sárkány Lajos, Váró Ferencz, Incze Gerő, Deésy Gyula és Sándor János, ig.-tanácsosok. Dr. Kádár János, titkár, Maksay János, számvevő és Módy Elek, irattárnok, mint jegyző.

Elnök aa. az ülést megnyitván, elrendeli a napirenden levő ügyek előterjesztését.

A számvevő előadásában elfogadta és jóváhagyta igazgatótanácsunk a szászvárosi és a marosvásárhelyi kollégium, valamint a sepsi, kalotaszegi és küküllői egyházmegyék 1904. évi számadásait, nemkülönben a Szeretetház 1905. évi költségvetését.

Az egyházkerületi közgyülés igazgatótanácsunkhoz tevén át, Péter Károly esperesnek ama inditványát, mely az egyházközségi számadások mikénti vezetése tárgyában kiadott ig.-tanácsi körrendelet visszavonásának elrendelését kéri: a kérdés alapos megvitatása és véleményes jelentéstétel végett bizottságot küldöttünk ki Zeyk Dániel főgondnok elnöklete alatt, dr. Sárkány Lajos és Deésy Gyula személyében.

Megfelelően intézkedett ezek után ig.-tanácsunk a bérházak fenntartási költségeinek alábbszállitását, az 1903. és 1904. évi veszteségek leirását és a dézmakárpótlási tőkék kisorsolásának megszüntetését elrendelő közgyülési határozatok iránt.

A balavásári egyhk. központi kezelés alatt álló dézmakárpótlási tőkéje paplak-épitésre leendő fölhasználás végett, kiutaltatott, visszahelyezés föltétele mellett.

Sepsiszentgyörgyi kollégiumunk két tanári fizetést 3600 K.-ra óhajtott fölemelni, de ig.-tanácsunk a felemelést nem engedhette, miután a kollégiumnak biztos fedezete nincsen.

A dr. Gecse-féle emberszereteti intézet igazgatóválasztmányának felhatalmazás adatott a kezelési szabályok módositása iránti javaslattételre.

A tanügyi előadó referádájában következő határozatok hozattak:

A magyarókereki, kisebesi, csucsai, istvánházai, m.-péterlaki, abodi és medvési egyházak kérésére egyházi énekes könyveket szavazott meg az igazgatótanács azon egyházak hivei használatára, az egyházak tulajdonául.

A csicsómihályfalvi és csomafái ref. iskolák államositását engedélyezte, ellenben az ózdi és magyar palatkai ref. iskolák államositása iránti kéréseket függőben tartotta az igazgató-tanács.

A br. Wesselényi Róza-alap kamatai terhére megrendelhető 20 első tipusu népiskolai könyvtár, a melyek legszegényebb egyházaink rendszeresen működő ref. népiskolái között nyilvános pályázat utján lesznek kiosztandók.

A nagyenyedi gyakorló-iskolai tanitói állás ideiglenes betöltésére felhatalmazást nyert a kollegiumi előljáróság.

Br. Radák Istvánné által a kolozsvári kollegium javára letett alapitvány kamataiból rendszeresitett két ösztöndijat Szilágyi József VII. és Boda Gábor V. o. tanulók nyerték meg.

A marosvásárhelyi kollegium előljárósága felhatalmazást nyert az internátusi épületnek 15800 kor. költség keretében leendő rendezésére és kibővitésére.

A f. évi közgyülés határozata értelmében 1906-ban a Bocskai által vezetett szabadságharcz és a bécsi béke háromszázados évfordulója alkalmából iskolai és egyházi emlékünnepek lesznek tartandók.

Az igazgató-tanács örömmel vette tudomásul a nagyenyedi, székelyudvarhelyi és sepsiszentgyörgyi kollegiumok előljáróságainak az országos tornaversenyen elért kedvező eredményekről beterjesztett jelentéseit, a melyek középiskoláinknak a testi nevelés terén is elért versenyképességét tanusitják s az egyházkerületi közgyülés elé terjesztendő jelentésbe felvételi gimnáziumaink résztvételét s az orsz. tornaversenyen elért eredményeit, a melyben kiemelkedik a sepsiszentgyörgyi kollegium ifjuságának győzelme a vándorzászló elnyerésével.

A marosvásárhelyi kollegiumnál megejtett tisztujitás megerősittetett, mely szerint kollegiumi igazgató Csiky Lajos, elemi isk. igazgató Trozner Lajos, gazdasági felügyelő Kóbori János lett.

A nagyenyedi koll. tanárok fizetésrendezését megállapitván a f. évi közgyülés, a koll. előljáróság felhatalmaztatott ezen közgyülési határozatnak az 1897. évi közgyülésnek vonatkozó határozatára figyelemmel leendő végrehajtására.

A kollegiumoknak a jövő évi tankönyv változtatásokra vonatkozó előterjesztései csekély módositással elfogadtattak.

Jóváhagyást nyert a kolozsvári kollegium előljáróságának az a határozata, amely szerint Szabó Sámuel kiskoru örököseinek kiutalta a törvényszerü mortualis augariát.

Az egyházkerületi közgyülés határozata értelmében a számvevő felmentetvén az előadói teendők nagy részétől, hogy az egyházkerületi számadások és a pénztári kezelés ellenőrzésében hatékonyabban s a részletesen megállapitott utasitások szerint járhasson el, szükségessé vált az összes előadói ügyeknek uj beosztása, a melyre az elnökség felhatalmaztatott s egyszermind felkéretett Váró Ferencz ig.-tanácsos, hogy az előadói teendőkben tevékeny részt vegyen mint előadó ig.-tanácsos.

r. s.

(Vége. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Nagy Károly, lapunk felelős szerkesztője a szünidőre Bálványos-Füredre utazott, hol az esztendei fáradságos munka után pihenést és üdülést talál. Távollétében — mint eddig is — a szerkesztés munkáját I. Irsay József kolozsvári egyházunk ügyvezető lelkésze fogja végezni, ki egyuttal a szerkesztésért is felelős. Olvasóinkat és munkatársainkat köszöntve, szives támogatásukat kérjük. Az összes szerkesztőségi küldemények a rendes czimen is azonnal kézhez jönnek.

Nt. Kenessey Béla kolozsvári theologiánk érdemes igazgatója a nyári szünidőt Radegundban tölti. Aki személyes ügyben kivánja megkeresni — szolgáljon tudásul.

A bányakerületi ág. hitv. evang. egyházker. Bachát Dániel budapesti lelkész-esperest választotta püspökévé. Benne az egyházkerület s az egész hazai protestantizmus kiváló munkaerőt nyert. A Luther-társaságnak 8 éven át alelnöke, jelenleg pedig elnöke. Irodalmi munkásságát a Kisfaludy Társaság méltányolta az által, hogy levelező tagjává választotta. Legyen munkáján Istennek áldása.

Az udvarhelymegyei ref. theol. ifjuság folyó 1905. julius 16-án, Székelykereszturon, a „Korona"-szálloda kerthelyiségében jótékonyczélu zártkörü müsoros tánczestélyt rendez a következő műsorral: Nyitány, játsza a zenekar. Felolvas Vajda Ferencz ref. lelkész. Fuvola és piccoló szóló, játsza Valter Ferencz. Szaval Lengyel József, Népdalokat játszik czimbalmon Bacó Lajos ref. lelkész. kiséri a zenekar. Monológot ad elő Mántó Annuska k. a. Hegedü szóló, előadja Macskássy László tanitó.

Az udvarhelymegyei ref. egyházi értekezlet. Lélekemelő, lefolyásában magasztos, szép ünnepélyes közgyülést tartott m. hó 29-én Felsősófalván az udvarhelymegyei ref. egyházi értekezlet. Már öt éve, hogy a ref. egyházban Istenországa épitésén társadalmi uton is munkálkodnak s ez az ötödik beszámoló közgyülés tanuságot tesz, hogy a kibontott zászló alá a hivek kész örömmel sorakoznak, mert a szeretet az egyedüli vezéreszméje ezen egyesületnek s nem a hóditás, mások gáncsolása, de az ezen egyház kebelébe tartozók hitéletének erősitése, megszilárditása az egyedüli czélja. Hogy a „Sóvidék" lakosságának jó nagy része ott volt ezen összejövetelen s igy a hallgatóság száma ezrekre rugott, mondanunk sem kell, hiszen a távol vidékről és a szomszédos Marostordavármegyéből is igen sokan vettek részt. A reggeli órákban a Székelyudvarhely felől érkező vendégeket hortobágyi csikós ruhába (vajjon miért nem eredeti székely viseletbe?) öltözött lovas bandériummal Veress Mózes ref. énekvezér fogadta; szivélyes Istenhozottat mondva az érkező vendégeknek, mire dr. Gyarmathy Dezső főgondnok válaszolt. Az elszállásolt és az ut fáradalmait kipihent közgyülési tagok és vendégek a harangok hivó szavára a restaurált, szép tisztán tartott tágas templomba siettek, hol az áhitatos énekek után Vajda Ferencz székelyudvarhelyi ref. lelkész, ért. alelnök emelte a buzgó gyülekezet fohászát igen

szép imával Istenhez. Azután Hegyi Péter peteki fiatal ref. lelkész tartott egyházi beszédet. Teljes megelégedéssel és dicsérettel adózunk tartalmas, lendületes, sok eredetiséget magába foglaló és ékesen, teljes hévvel előadott szónoklatáért. Nem volt a nagyszámu gyülekezetben egyetlen hallgató, ki teljes figyelemmel ne kisérte volna e sok életigazságot tartalmazó egyházi beszédet. Közbe Mircse Dénes áll. ig.-tanitó vezetése mellett ez alkalomra alakult vegyeskar énekelt igen szépen, megható egyházi jellegü éneket. Az istentiszteleti rész lejárván, az értekezletet Kovács Dániel vil. elnök nyitotta meg magvas, szép gondolatokkal teljes beszéddel. Gyülés megnyitása után Péter Károly esperes üdvözlé a közgyülést a „Sóvidéki" ref. egyházak nevében, mire Bod Károly válaszolt és köszönte meg erős hazafias érzéstől áthatott beszédben a fogadtatást és a nagy érdeklődést az ért. közgyülés iránt. Menyhárt András ny. esp., ért. eh. elnök értekezett a hitről és tudományról igen népszerü formában, könnyen érthető és világos előadásban. Lajos János ért. titkár beszámolt a fiókkörök mult évi munkálkodásáról, melyről meggyőződ hettünk, hogy sok hasznos egyháztársadalmi üdvös dolgot valósitottak meg az értekezletek, különösen a székelyudvarhelyvárosi fiókkör, mely a mult évben is előljárt az egyháztársadalmi munkálkodásban jó példával. Kállai Ferencz pénztáros jelentése szerint az értekezlet vagyona 945 K, a hátrálékokkal együtt pedig 1321 K 70 f. Elhatározta az ért. közgyülés, hogy a szegények, árvák felsegélyezése céljából gyüjtéseket eszközöltet minden egyházközségben. Vallásos iratok kiosztása után Menyhárt András buzditó berekesztő beszédével a magasztos, ünnepélyes közgyülés véget ért. A jelenlevők egy része ezután közebédre gyült egybe, melyen a kedélyes felköszöntők egész hosszu sora fejlődött ki. Ebéd után a község piaczterén sikerült népünnepélyt rendezett Hetser Kálmán, a résztvevő gyermeksereg örömére és a nézőközönség mulattatására. Este 7 órakor kezdődőleg pedig az iskola szépen feldiszitett egyik termében hangverseny volt. A mi a hirdetett programmból megtartható volt — mert Nagy Elemér és Lányi Rózsika szavalata, jelen nem létük miatt kimaradt — az igen szépen sikerült, valóban dicséretére válik Mircse Dénesnek azon nemes fáradozása, melylyel e hangverseny darabjait betanitotta és vezette. Hangverseny után táncz volt. Az estély bevétele jelentékeny összeg, miután sokan vettek részt. Ilyen benyomással és tanulságokkal távoztak a sófalvi ért. gyülésről, a mely minden bizonynyal emlékezetes marad a megjelentek lelkében.

Szőlő- és borgazdasági tanfolyam néptanitók részére. A földmivelésügyi miniszterium néptanitók részére ismét rendez négy hétre terjedő szőlő- és borgazdasági tanfolyamokat, még pedig tavaszszal május hó 29-től junius 10-éig a pozsonyi, tapolczai, tarczali, ménesi és nagyenyedi vinczelléri skoláknál; és őszszel a tarczali vinczelléri skolánál okt. hó 16—28-áig, a többi helyen okt. 9—21-éig. A néptanitók költségeik fedezésére 120 kor. átalányt kapnak. A kérvények május hó 8-áig nyujtandók be az illetékes kir. tanfelügyelőség utján ahhoz a szőlészeti és borászati tanfelügyelőhöz, illetőleg vinczelléri skola igazgatóságához, a kinek a kerületében jelenleg működnek.

A kudui ref. egyház javára adakoztak: mélt. Bethlen Károlina grófnő a „Vasárnap" heti családi ujságot megrendelte és járatja (4 kor.). Nagys. Fejérvári Jenő sajói ehm. főgondnok ur papiház javitásra ajándékozott 200 kor., a bethleni takarékpénztár valamint ezelőtt, ugy ez évben is adományozott ugyancsak papiház javitásra 50 koronát. A dési Kereskedelmi bank 30 kor. és a hitelbank 20 koronát hármonium beszerzésre, mely 304 koronára menő nagyrabecsült szép adományokért ugy ama fenkölt nemeslelkü, vallásos buzgóságtól áthatott kiváló egyéneknek, valamint jótékony pénzintézeteknek egyházam nevében itt a nyilvánosság terén is hálás köszönetemet nyilvánitni kedves kötelességemnek ismerem. Kudu, 1905. május 15. Szatmári Sándor lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 2435—1905.

ÉRTESITÉS

az államsegély és br. Baldácsy-segély kiosztásáról.

Értesitjük az összes egyházközségeinket és lelkészeinket, hogy az 1904. évre utalványozott államsegély terhére alólirott napon tartott ülésünkben a következő segélyeket utalványoztuk:

I. Hunyadi egyházmegyében: Vajdahunyadi egyházközségnek 300.—, Piskii egyházközségnek 631.98, Petrozsényi egyházközségnek 144.—, Kisbarcsai e. községnek 192+180.—, Marosilyei e. községnek 150+657.40, az egyházmegyei esperes részére 700.— és az e. megyei főjegyző részére 100.—. Együtt 3055 kor. 38 f.

II. Gyulafehérvári egyházmegyében: Vingárdi e. községnek 136.95, Balázsfalvi e. községnek 200.—, Szászsebesi e. községnek 98.60, az e. megyei esperes részére 629.€0 és az e. megyei főjegyző részére 100.—. Együtt 1165 kor. 15 f.

III. Nagyenyedi egyházmegyében: Péter István m.-décsei kántortanitó részére 100.—, Mezőnagycsányi ehközségnek 150.—, Sándor János tb. esperes részére 200.—, Marosgombási e. községnek 869.20, Szászujfalui e. községnek 213.63, Marosludasi e. községnek 510.—, az e. m. esperes részére 862.80 és az e. m. főjegyző részére 100.—. Együtt 3005 kor. 63 f.

IV. Kalotaszegi egyházmegyében: Barabás Árpád magyarókereki pap részére 100+100.—, Sárvásári e. községnek 200.—, Magyarlétai e. községnek 100.—, Magyargyerőmonostori e. községnek 100.—, Farkas József alsójárai kántor részére 100.—, Alsójárai e. községnek 393.52, Bogártelki e. községnek 546.—, Inaktelki e. községnek 550.—, Magyargyerővásárhelyi e. községnek 463.—, Zsoboki e. községnek 298.46, az ehmi esperes részére 700.— és az ehmi főjegyző részére 100.—. Együtt 3750 kor. 98 f.

V Kolozsvári egyházmegyében: Szamosfalvi ehknek 317.—. Patai ehk. énekvezére részére 200.—, Bádoki ehk.-nek 241.—, Gyekei ehknek 890.—, Botházi ehknek 545.50, az ehmi esperes részére 600.— és az ehmi főjegyző részére 100.—. Együtt 2393 kor. 50 f.

VI. Szilágyszolnoki egyházmegyében: Kiss Ferencz vármezői énekv. részére 50.—, Kecskés Gyula érkörösi tanitó részére 100.—, Sülelmedi ehknek 136.—, Deésházi ehknek 200.—, Szamosujlaki leány-ehknek 100.—, Kusztós Gyula ördögkuti körleik. részére 50.—, Bürgezdi ehknek 60.—, Ilosvai ehknek 183.76, Görcsönyi ehknek 75.—, Pelekészii ehknek 1250.—, Ördögkuti ehknek 780+366.80, Vármezői ehknek 403.—, az ehmi esp. részére 1000 és az ehmi főjegvző részére 100 kor. Együtt 4854 kor. 56 f.

VII. Dési egyházmegyében: Bartha András m.-köblösi énekvezér részére 100.—, Kaczkói ehknek 300.—, Szelecskei ehknek 1056,—, Kérői ehknek 977.50, Girolti ehknek 714.50, Szinnyei ehknek 360+250+134.—, Magyarköblösi ehknek 145. —, az ehmi esperes részére 600.— és az ehmi főjegyző részére 100.—. Együtt 4737 kor.

VIII. Széki egyházmegyében: Kékesi ehknek 170.—, Veresegyházi ehknek 140.—, Szakács József kisiklódi levita részére 200.—, Feketelaki ehknek 1886.84, Ördöngösfüzesi ehknek 700.—, Viczei ehknek 635, Bacai ehknek 162.96, Kudui ehknek 972+130.—, az ehmi esp. részére 600.— és az ehmi főjegyző részére 100.—. Együtt 5696 kor. 80 f.

IX. Nagysajói egyházmegyében: a nagysajói lelkész részére 60.—, az óradnai kántor részére 200.—, a naszódi kántor részére 200.—, pusztakamarási ehknek 500.—, beszterczei ehknek 366.54, köbölkuti ehknek 200.—, az ehmi esperes részére 810.—, és az ehmi főjegyző részére 100.—. Együtt 2436 kor. 54 f.

X. Görgényi egyházmegyében: Szászrégeni ehknek 1278.—, Garda Márton részére 420.—, kisfülpösi ehknek 306.06, mezőörményesi ehknek 449.89, erdőcsinádi ehknek 200.—, Benke Mór üvegcsüri lévita részére 120.—, az ehmi esperes részére 708.80 és az ehmi főjegyző részére 100.—. Együtt 3582 kor. 75 f.

XI. Marosi egyházmegyében: Bőöi ehknek 200.—, mosoni ehknek 100.—, bedei ehknek 300.—, szentháromsági ehknek 200.—, berekereszturi ehknek 100.—, boósi ehknek 150.—, kebeleszentiványi ehknek 200.—, rigmányi ehknek 200.—, csittszentiváni ehknek 200.—, kisgörgényi ehknek 100.—, szentistváni ehknek 500.—, várhegyi ehk.-nek 450.24, mezőkövesdi ehknek 2475.—, feketei leány-ehknek 100.—, mezőkövesdi ehknek 330.—, berei leány-ehknek 121.—, az ehmi esperes részére 1000.— és az ehmi főjegyző részére 100.—. Együtt 6826 kor 24 f.

XII. Küküllői egyházmegyében: Erzsébetvárosi ehk.-nek 200+1050+835.—, dicsőszentmártoni ehknek 1213.62 +2000.—, kutyfalvi ehknek 300.—, pocsfalvi ehknek 100.—, maroscsapói ehknek 400.—, marosugrai ehknek 100.—,

Benedekfi János ádámosi lév. 100.—, az ehmi esperesnek 600.—, az ehmi főjegyzőnek 100.—. Együtt 6998 kor. 62 f.

XIII. Nagyszebeni egyházmeggeben: Medgyesi énekvezér 100.—, fehéregyházi ehknek 170.—, segesvári ehk.-nek 1875.28, medgyesi ehknek 477.78, medgyesi ehknek 545.—, mihályfalvi ehknek 270.—, oláhujfalusi ehknek 150.—, mihályfalvi ehknek 90.—, oláhujfalusi ehknek 80.—, Gábor Dénes fehéregyházi lév. 100.—, czelinai lév. részére, 200.—, az ehmi főjegyző részére 100.—, az ehmi esperes részére 854.—, medgyesi ehközség 2670.—. Együtt 7682 kor. 06 f.

XIV. Udvarhelyi egyházmegye. Kákai László dobói lév. részére 200.—, Kató Dénes alsóboldogfalvi lev. 50.—, dobói l. ehk. 200, ujszékelyi ehk. 345, Menyhárt András részére 200, a.-dobói l. ehk. 45, az ehmi esperes részére 800, az ehmi főjegyző 100. Együtt 1940 kor.

XV. Erdővidéki egyházmegye. Gyenge András énekvezér 150, Pálfi Elek nagyajtai énekvezér 150, az ehmi esperes részére 447.60, az ehmi főjegyző részére 100 kor. Együtt 847 kor. 60 f.

XVI. Sepsi egyházmegye. Brassói lelk. 460, brassói s. lelkész 340, hosszufalusi ehkör 1454, a brassói ehkör 1149, az ehmi főjegyző 100, az ehmi esp. 762.80. Együtt 4265 kor. 80 f.

XVII. Orbai egyházmegye. Az ehmi esperes 490.80, az ehmi főjegyző részére 100. Együtt 590 kor. 80 f.

XVIII. Kézdi egyházmegye. Özv. Kiss Albertné részére 150 kor., csikszeredai körlelkész 50 kor. 20 f., csikszeredai ehközség 627 kor. 98 f., az ehmi esperes részére 418 kor. 80 f., az ehmi főjegyző részére 100 kor. Együtt 1346 kor. 98 f.

Felhivjuk az összes segélyezetteket, hogy a fennebb kitüntetett összegekről, szabályszerüen bélyegelt nyugtákat kiállitani és azokat esperesi uton sürgősen felterjeszteni sziveskedjenek.

Megjegyezzük egyuttal, hogy azok az egyházközségek, melyeknek neve után két vagy három összeg van kitüntetve, mindenik összegről külön-külön nyugtát tartoznak kiállitani.

A báró Baldácsi-alapból a következő segélyeket folyósitottuk.

I. Nagyengedi egyházmegye. Benedekfy Ferencz m.-szt.-benedeki énekvezér 100 kor. Együtt 100 kor.

II. Szilágyszolnoki egyházmegye. Özv. Báthori Györgyné lelkészné 100 kor., Sáfár István pelekeszi tanitó 100 kor. Együtt 200 kor.

III. Kalotaszegi egyházmegye. Fábián József valkói kántor 50 kor., özv. Csákány Károlyné farmosi lévita 50 kor., Molnár András bábonyi lévita 200 kor. Egy. 300 kor.

IV. Kolozsvári egyházmegye. Özv. Koncz Istvánné 70 kor.

V. Marosi egyházmegye. Lőrinczfalva ehk. 100+11 kor., özv. Gecse Aronné Kibéden 42 kor., a mosoni ehk. kántora részére 160 kor. Együtt 313 kor.

VI. Nagyszebeni egyházmegye. Özv. Gábos Lajosné volt tanitó neje 50 kor. Együtt 50 kor.

VII. Udvarhelyi egyházmegye. Özv. Tolvaly Zsigmondné 50 kor., Szász Károly siménfalvi pap 50 korona. Együtt 100 kor.

VIII. Küküllői egyházmegye. Özv. Kósa Károlyné v. péterfalvi papné 100 kor. Együtt 100 kor.

Központi segélyek. Püspöki titkár fizetésére 720 kor., püspöki fizetéspótlás 2000 kor., a theol. fakultás részére 2000 kor., a szeretetház részére 2000 kor., a püspöki özvegyek nyugdijalapjára 1000 kor. Együtt 8953 kor.

A fenti Baldácsy-segélyekről szóló nyugták szintén sürgősen beküldendők, ezekre azonban már bélyeg nem szükséges.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. junius hó 29-én tartott üléséből.

Dr. Bartók, elnök. *Kádár János,* titkár.

Sz. 3092—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü Esperesi hivatalnak és az összes Lelkész afiainak.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr folyó 1905. évi 49.351. szám alatt kelt és hozzánk folyó hó 4-én érkezett *leiratával a lelkészi fizetéseknek 1600 koronáig terjedő kiegészitésre szükségelt II-ik félévi összeget utalványozván,* felhivjuk az érdekelt és alább névszerint megnevezett lelkész afiait, hogy a nevük után kitüntetett összegről szóló és a II-ik fokozatu bélyeggel szabályszerüen ellátandó *nyugtáikat* az illetékes esperesi hivatalhoz haladéktalanul terjesszék be, honnan azok hitelesitve és kimutatásba foglalva, egyszerre és *együttesen legkésőbb f. hó 25-ig* kifizetés végett ide felterjesztendők.

Megjegyezzük, hogy ezuttal azok részére, kikkel szemben bármi okból fegyelmi vizsgálat van folyamatban és ügyük jogerős itélettel befejezést nem nyert, a kiegészitési összeg kifizetése felfüggesztetett.

A nyugták helyes bélyegzésére és a bélyegjegyek átirására s az összeg pontos kitüntetésére *annál kiválóbb figyelem forditandó, mert a kifogás alá eső nyugták értéke nem fog kifizettetni.*

A kiegészités összegek a következők:

I. Hunyadi egyházmegye.

Jakab Mózsa 79.76, Botha Sándor 267.78, Csiszér Pál 457.—, Kállai István 520.52, László Zsigmond 731.80, Mátyás János 323.49, Kovács Lajos 210.50, Kiss Mózes 274.15, Péter Albert 373.69, Fülöp Gyula 589.76, Vásárhelyi Lőrincz 417.92, Kósa Mihály 361.04, Juhász Izidor 473.05, Imre István 284.20, Lukács Antal 323.89, Kovács Sándor 393.83 K.

II. Gyulafehérvári egyházmegye.

Cseresznyés Ödön 192.26, Hatházi Ferencz 392.94, Tókos Jenő 148.72, Kovács Károly 324.43, Sebestyén Ferencz 207.93, Virágh József 512.15, Papucs Dávid 561.15, Gruzda Domokos 321.74, Sáfrány Lajos 476.55, Valler József 473.05. Tókos Sándor 268.89, Kolumbán János 298 kor. 84 fillér.

III. Nagyengedi egyházmegye.

Décsi István 543.66, Bertalan József 332.96, Simon Antal 426.14, Vinczi Domokos 430.98, Fejér Pál 129.40, Veres Károly 12.22, Kovács József 452.79, Szalma Lajos 456.36, Aszalós György 471.56, ifj. Moóré Károly 494.16, id. Moóré Károly 396.84, Solymosi Lajos 399.58, Balogh Sándor 423.20, Szabó Ferencz 584.36, Vass Ferencz 529.25. Tunyogi János 333.83, Kozma Imre 321.30, Barthalus János 520.08, Jancsó Lajos 101.79, Péter Antal 532.38, Sándor János 126.46, Papp Dávid 407.34, Derzsi Lőrincz 122.14, Málnási Károly 180.63, Demeter Zsigmond 507.50, Pap István 205.13, Miklóssy József 451.05, Benedek Ferencz 655.67, Pásztohy Dénes 71.90, Király Gyula 356.87 K.

IV. Kalotaszegi egyházmegye.

Biró András 339.02, Albert Imre 565.63, Kovács Ödön 311.—, Bitai Kálmán 438.91, Kovács József 39.67, Elek Lajos 308.07, Antal Géza 398.86, Nagy Mihály 373.26, Régeni Ferencz 556.65, Sebestyén Ferencz 456.05, Paulai Viktor 442.20, Ágoston György 376.95, Takács József 513.47, Barabás Árpád 741.75, Erdélyi László 288.25, Fazakas Lajos 613.45, Demeter Gyula 515.14, Székely Sándor 493.96, Tamó Gyula 201.03, Balázs István 242.36, Antal Domokos 167.35, Osváth Lajos 415 kor. 28 fillér.

V. Kolozsvári egyházmegye.

Gáspár Sámuel 605.03, Belle Lajos 385.79, Tunyogi Béla 371.68, Bartók Béla 358.32, Szabó József 483.79, Székely Miklós 505.77, Lőrinczi Gábor 403.51, Agyagási Gábor 136.24, Nagy Albert 539.65, Albert Sándor 457.—, Kiss Péter 610.17, Muzsnai Miklós 685.23, Kovács József 565.50, Jakabházi Dániel 574.28, Biró Sándor 350 kor. 41 fillér.

VI. Szilágyszolnoki egyházmegye.

Józsa Gyula 532.76, Tötös György 283.44, Mátéka József 480.72, Molnár Gyula 355.05, Diószeghi Mór 407.06, Török Ferencz 494.01, Ignácz Márton 195.30, Gáspár László 399.07, Versényi Miklós 450.90, Sipos Károly 522.86, Borbély Sándor 523.26, Juhász György 371.92, Tamás László 236.07, Szász Ferencz 351.10, Szilágyi János 485.98, Székely Sándor 82.85, Fejér Ferencz 600.42, Tóth Sándor 257.04, Patay Lajos 383.84, Rácz Péter 231.70, Székely Árpád 546.68, Ferenczi Endre 472.91, Nagy Lajos 414.90, Kusztos Gyula 571.19, Kovács Zsigmond 264.37, Bod László 200.49, Gáspár János 52.41, Vass Lajos 551.31, Farkas Sándor 171.09, Kiss Pál 477.96, Szentkirályi László 309.06, Vörös Zsigmond 394.79, Nagy Zsigmond 236.15, Józsa Károly 358.46, Kenderesi Lajos 139.59, Zöld Mihály 217.64, Ferenczi Gyula 380.43, Kovács Ferencz 416.10,

Bartha Miklós 238.20, Kemény István 243.24, Kecskeméti Kálmán 207.84, Barabási Lajos 586.73, Visky Pál 382.47, Veress Sándor 221.90, Bedő Károly 175.45.

VII. Dési egyházmegye.

Szakács Ferencz 368.41, Kovács Gyula 490.05, Almási Sámuel 498.01, Soós Károly 567.84, Nagy József 521.15, Nagy Imre 403.90, Szabó Lajos 500.28, Csákány Miklós 489.53, Barabás Samu 387.13.

VIII. Széki egyházmegye.

Nemes Ferencz 546.53, Csejdi Jenő 326.89, Lőrincz János 170.94, Gyárfás Albert 104.03, Pataki Dénes 361.97, Veress Márton 248.91. Szathmári Sándor 456.40, Sipos Gyula 383.12, Szász Béla 158.80, Fehér István 190.76, Farkas István 518.24, Jakabházi Dániel 591.46, Solymosi Miklós 460.12, Csürös Ferencz 212.72, Kovács Ákos 39.87, Benedek Lajos 468.30, Fekete Gerő 309.12, Máthé Sámuel 217.91, Toró Dénes 441.30, Kovács Gábor 174.73, Máthé György 481.64, Pünkösti Lajos 210.50, Jung Ferencz 564.78, C. Nagy Mihály 431 kor. 72 fillér.

IX. Nagysajói egyházmegye.

Orbán Gábor 349.71, Horváth Ödön 274.21, Köblös István 210.22, Lőrinczi Miklós 602.60, Tőkés József 395.13, Dobai Lajos 710.—, Péterfi Károly 475.98, Polgári Károly 312.31, Menyhárd Elek 222.84, Muzsnai Károly 581.19, Beregszászi György 387.63. Debreczeni Gyula 277.18, Vályi János 283.74, Vályi Elek 678.48, ifj. Musnay Károly 397.82 K.

X. Görgényi egyházmegye.

Kovács Istvan 371.31, Jánosi Béla 72.31, Papp Lajos 338.91, Böjthe Ödön 129.87, Csekme Ferencz 133.65, Székely Ferencz 406.77. Kiss Lajos 114.61, Dénes József 284.77, Kövendi Kálmán 152.28, Szász Márton 178.67, Sükösd Mihály 585.40, Beregszászi Albert 693.72, Pál Károly 444.25, Teleki József 483.90, Farkas Károly 210.72, Gergely Lajos 346.88, Dénes Gyula 402.93, Incze Ferencz 619 kor. 91 fillér.

XI. Marosi egyházmegye.

Nagy Albert 544.47, Veress Károly 458.78, Kolozsvári József 445.75, Adorján Lajos 523.42, Vizi János 451.16, Soltész Sámuel 512.09, Lőrinczi Lajos 619.75, Varga Ferencz 437.41, Albert Miklós 524.83, Rákosi Lajos 583.61, Kiss Ferencz 539.98, Nemes Sándor 530.67, Király Béla 597.49, Molnár Lajos 355.57, Simon Imre 398.46, Szondy György 559.74, Szőcs Akos 575.74, Magyari Árpád 330.55, Farkas József 363.—, Adorján János 563.42, Gönczy Sámuel 352.48, Málnási Ferencz 561.64, Kovács László 571.07, Dósa Sámuel 509.63, Orbán Károly 271.62, Sipos György 530.43, Benedek Dénes 123.17. Kovács Nándor 445.90, Muzsnai József 537.68, Székely Sándor 601.—, Barthos Gábor 475.16, Nemes Károly 205.87, Farkas Jenő 339.29, Derzsi Dénes 458.37, Boér Károly 180.82, Jenei Sándor 385.42, Tóth László 452.29, Rákosi György 429.33, Adi Sámuel 247.32, Simon Gábor 335.68, Erdélyi Béla 570.43, Gáll Gábor 558.95, Madaras János 453.51. Staudner Mátyás 579.27, Péterfi Lajos 492.23, Bitai Mihály 476.89, Simon Elek 558.30, Musnay Pál 108.71.

XII. Küküllői egyházmegye.

Sámuel Aladár 312·05, Hegyi Károly 565.86, Fazakas Sándor 625.54, Lakatos Aron 308.61, Báthori János 261.59, Gönczi Pál 438.19, Nagy Domokos 415.08, Benedek Pál 487.16, Józsa Ferencz 615.42, Farkas Károly, 405.10, Bartha József 685.77, Rákosi József 493.66, Sámuel József 336.50, Kakasi Márton 161.56, Mooréh Domokos 235.96, Hegyi Sándor 380.28, Nemes Elek 671.53, Kádár Andor 623.45, Rákosi Dezső 490.54. Bartha Lajos 751.89, Z. Kiss Sándor 570.04, Szabó Miklós 502.38, Szakács Albert 623.87 K.

XIII. Nagyszebeni egyházmegye.

Jakab Károly 317,79, Benkő Ferencz 86,92, Bartha János 501.10, Horváth István 280.66, Biró György 454.48, Csiki József 489.—, Putnoki Lajos 579.72, Gábos Sándor 380.08, Nagy József 47.57, Bogdán József 700.51, Balázs Imre 206.04, Őrtel János 461.05, Kovács József 484.27.

XIV. Udvarhelyi egyházmegye.

Szász Károly 554.49, ifj. Péter Károly 223.09, Kónya Kálmán 405.46. Baczó Lajos 512.67, Bedő András 593.44, Lajos János 412.63, Pál Lajos 568.32, Csia Kálmán 425.50, Lőrincz Áron 488.60, Biró Áron 441.19, Soós Farkas 507.66, Szabó Samu 502.87, Bodor József 273.51, Menyhárt András 473.05, Jakab Albert 413.75, Fülöp Kálmán 557.76, Pál Balázs 491.09, Márton Árpád 521.78, Karácson Sándor 266.97, Mester János 463.70, Kádár Dénes 222.92, Jakab Dénes 450.25, Kállai Ferencz 609.54, Csiszér Zsigmond 319.80, Hegyi Péter 12.73, Kovács István 463.50, Orbán József 360.32, Kovács Mózes 77.60, Karácson István 39.47, Kertész Mózes 285.52, Böjthe Sándor 480.87, Kovács Sándor 466.89, Bodor István 444.60, Bedő Ödön 151.03, Demes Ferencz 865.89.

XV. Erdővidéki egyházmegye.

Molnár Imre 382.23, Kovács Sándor 488.63, Borsai László 560.15, Bocz József 499.30, Czell Ignácz 122,63, Karácsony György 286.94, Lőrincz Gyula 425.30, Sándor András 440.34, Sebestyén Sándor 392.30, Bartha Imre 403.87.

XVI. Sepsi egyházmegye.

Bene István 304.03, Havadtői Mihály 476.57, Kolcza Lajos 563.70, Takács Károly 229.72, Vass Lajos 458.81, Szabó Ferencz 349.24, Péchy Árpád 424.14, Bitai Géza 476.82, Csulak Zsigmond 278.89, Bartha Károly 512.56, Jakab József 401.26, Demes Péter 561.75, Csiszér Zsigmond 496.74, ifj. Kovács Antal 573.85. Antal Lajos 416.41, Kiss Gyula 500.11, Menyi János 485.91, Czeglédi János 489.16, Böjthe Géza 509.70, Pünkösti István 199.11, Dávid József 423.45, Bedeházi János 623.39, Tamó Gyula 485.33, Péter Gerő 353.80, Kiss Albert 390.94.

XVII. Orbai egyházmegye.

Szeremlei Cs. Lajos 479.03, Szász Mihály 197.04, Péter Károly 409.07, Mircse Ferencz 313.20, Bartha János 312.73, Vass Jenő 401.38.

XVIII. Kézdi egyházmegye.

Szini János 272.32, Bodor Géza 31.68, Benedek Ignácz 238.12, Bitai Béla 505.77, Zayzon Lajos 350.26, Kökösi Sándor 471.97, Ősz Lázár 634.52, Zoltáni Elek 74.—, Wolloncs Miklós 229.48, Kelemen Győző 173.04.

Kolozsvár, 1905. julius hó 10.

Dr. Bartók, elnök. *Dr. Kádár János,* titkár.

2450—1905. sz.

KÖRLEVÉL

két vagy több papi állással biró egyházközségek adminisztrálása targyában.

Figyelmeztetjük összes nagytiszteletü Esperes aait és az illetékes egyházközségek t. presbyteriumait arra, hogy igazgatótarácsunk határozata folytán mindazon egyházközségünkben, a hol két papi állás van s azok közül az egyik megüresedik a hagyatéki idő és az özvegy-árvai kegyév alatt köteles teljes dijtalanul a másik lelkész végezni az összes papi teendőket s ily helyekre külön adminiszitrátor ki nem nevezhető.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. junius hó 29-én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Kádár János,* titkár.

Sz. 2743—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü Esperes urhoz.

Egy felmerült eset alkalmából értesitjük nagytiszteletü Esperes aait, tudomásvétel véget, hogy igazgatótanácsunk a buzgó, egyházias érzésü és kiválóbb ev. ref. vallásu tanitóknak, még ha állami iskolánál is szolgálnak, bármikor megadja az engedélyt arra, miszerint a kolozsvári theol. fakultás lelkészvizsgáló bizottsága előtt, a romániai lelkésztanitókhoz mindenben hasonlóan, lévitai vizsgára állhassanak.

Sziveskedjék tehát a megfelelő tanitókat ilyen vizsga

letételére buzditani, különösen azokon a helyeken. hol az illetőkre lévitai szolgálatokat is kell bizni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. junius hó 29-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Kádár János,* titkár.

Sz. 2600—1905.

KÖRLEVEL

a nagytiszteletü Esperes afiaihoz.

Igazgatótanácsunk, alólirott napon tartott ülésében, foglalkozván az esperesi kápláni javadalmak megállapitása kérdésével, kimondotta, hogy az esperesi segédlelkészek fizetésének minimuma évi 400 korona és teljes ellátásában vagy ellátás nélkül évi 800 K-ban állapittatik meg.

Miről nagytiszteletü esperes aait ezennel értesitjük.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgató-tanácsának Kolozsvárt, 1905. junius hó 29-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Kádár János,* titkár.

Sz. 2793—1905.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletü esperes afiaihoz.

A folyó évi egyházkerületi közgyüléstől vett utasitás alapján igazgatótanácsunk a Wesselényi Róza-alap kamataiból 20 első tipusu népiskolai könyvtárt rendel meg a legszegényebb ref. egyházak népiskolái számára.

Felhivjuk a nagytiszteletü Esperes aait, hogy az egyházmegyéjök területén levő ref. népiskolák közül hozzák javaslatba könyvtárral való ellátására folyó évi augusztus hó 1-ig azokat az iskolákat, a melyek erre a segélyre rá vannak utalva, s egyszersmind a rendszeres, pontos ellenőrzési rendszer által biztositékot nyujtanak arra, hogy a könyvtárt czéljainak megfelelőleg, utasitások szerint fogják használni és megőrizni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. junius hó 29-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

2794—1905. sz.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletü esperes aaihoz és a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A folyó évi egyházkerületi közgyülés 45. jkvi szám alatt kelt határozata értelmében.

1. Az igazgatótanács felhivja a theologia és a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságait, hogy a Bocskai által vezetett nemzeti szabadságharczot bezáró bécsi béke emlékére a háromszázados évforduló alkalmából lehetőleg 1906. junius 23-án, a tanuló ifjuság nemzeti és egyházi érzületének erősbitésére szolgáló emlékünnepet tartsanak.

2. A nagytiszteletü Esperes aai figyelmét felhivja az igazgatótanács az egyetemes konvent 1904. évi 27—30. napjain tartott ülése 18. jkvi szám alatt kelt határozatára.

Minden népesebb egyházunkban, a hol a nagytiszteletü Esperes aai véleménye szerint az egyháztagok megfelelő érdeklődésére számitani lehet, hálaadó istentisztelettel ünnepelje meg az egyház a Bocskai szabadságharcznak s a bécsi békekötésnek háromszázados évfordulóját, ennek keretében az előzetesen kiosztott népies történeti ismertetés alapján az ünnep jelentőségéről tájékoztató előadást tartasson s a református tanköteles gyermekek számára külön emlékünnepet rendeztessen, a melyen a lelkész, vagy a tanitó ismertesse az ünnep jelentőségét, a gyermeki kedélyhez alkalmazott modorban.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. junius hó 29-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 764—1905.

PÁLYAZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozsvári egyházmegyébe kebelezett *kolozsvári* ehközség hidelvei rendes lelkészi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: 5 szoba s mellékhelyiségekből álló lakás, 2400 kor. törzsfizetés, négy izben esedékes 400 koronás ötödéves korpótlék, szabályszerü stóla-jövedelem.

Kötelesség A hidelvei lelkészi kör területén az összes lelkészi teendők ellátása, ezen kivül heti 4 órán (szükség esetén többen is) ingyenes hitoktatást teljesiteni a kijelölendő intézetben és osztályokban.

Pályázati határidő 1905. augusztus 10. Megválasztandó lelkész az állást köteles azonnal elfoglalni, mihelyt a választás jogerőre emelkedik.

Kellően felszerelt folyamodványok nt. Herepei Gergely esperes aához Kolozsvárra küldendők.

Kolozsvárt, 1905. julius 8.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 763—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett *horváthpetenyei* egyházközség papi állására pályázatot hirdetek.

Javadalom 11612—1903. kultuszminiszteri szám alatt megállapitott és 1190—17/1904. igazg. tan. sz. a. megerősitett dijlevél szerint: tisztességes lakás gazdasági épületekkel és 1 hold 660 □öl kerttel, 2 hold 579 □ öl szántó és 3 hold rét 90 korona bérértékkel, mely földeket lelkész miveltet a saját költségén, adóját pedig az egyház fizeti; készpénz bor-, fa- és szénaváltság czimén 350 kor.; természényjövedelem pénzértéke: 216 kor., stóla átlagos pénzértéke: 4 kor., összes jövedelem 660 kor.; engedélyezett kiadás: 34 k. 76 fillér, marad tiszta jövedelem 625 k. 24 f., mely összeget 1600 koronára egészit ki: 974 k. 76 f. állami fizetés kiegészités. Vallástanitásért, mit lelkész a helybeli állami elemi népiskolában heti 4 órán át teljesit: 100 korona. Összes jövedelem: 1700 korona. Kötelesség: a horváth-petenyei anyaszentegyházban a lelkészi teendők ellátása. Pályázati határidő: szeptember 5. Szabályszerüleg felszerelt folyamodványok nt. Bartha Dezső esperes afiához terjesztendők be Tasnádra (Szilágymegye).

Kolozsvárt, 1905. julius hó.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 733—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi nt. esperes aához, mint az egyházmegyei fegyelmi bíróság elnökeihez.

Az egyházkerületi fegyelmi bíróság f. év május 23-án tartott ülésének 7-ik jegyzőkönyvi pont alatt hozott határozata alapján felhivom a nt. esperes urakat, mint az egyházmegyei fegyelmi biroságok elnökeit, hogy az előttük tárgyalás alá kerülő perekben minden egyes alkalommal czimenként és tételenként részletezett költségjegyzéket állitsanak össze s a birróságok ne csak átalányokban jelöljék meg a felmerült perköltségeket.

Azonkivül felhivom a nt. esperes urak figyelmét arra is, hogy a periratokat mindig pontos iratjegyzék mellett terjesszék fel, amelybe az illető forumok jegyzői az ujonnan keltezett és érkezett iratokat bevezetik.

Kolozsvárt, 1905. julius hó 5.

Dr. Bartók György, püspök.

377—1905. sz.

FELHIVÁS.

A kolozsvári egyházmegye tiszteletes lelkipásztorait atyafiságosan és egyszersmind állásukhoz illő komolysággal felhivom, miszerint tartsák szigoru kötelességüknek *a határidőhöz kötött hivatalos teendőket,* miden feszólitás és sürgetés nélkül a maguk idejében elvégezni.

Többen vannak, a kik még saját központi járandóságaik nyugtáit is nagyon késedelmesen küldik be. Ezután ezeket csak a következő cykluson fogom kiutalásra fölterjeszteni.

Gondolják meg szolgatársaim az Urban, hogy minden késedelmezéssel annak csinálnak a legtöbb munkát és kellemetlenséget, aki e késedelmezésnek legkevésbbé oka!

Kolozsvárt, 1905, julius 11.

Herepei Gergely, esperes.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *29-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. julius 20.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A baptizmus elleni védekezés.*

(Folytatás.)

A baptizmus tehát, többi szekta társaival egyetemben, *egy theol. iskola ekszkluzivitásán épülő vallásos társaság,* melyet a keresztyénség vallási irányzatával szemben, melyek a felekezeteket eredményezték, az jellemez, hogy a vallást és theologiát azonositja és pedig a veszedelmesebb formában, a theologiát tévén a vallás tárgyává. A mig pl. a református egyház a maga kebelében különböző theologiai iskolákat megtür és elbir: a baptizmus azzal a theologiai felfogással áll vagy esik, a melyen épült. A theologiai iskolák ez ekszkluzivitása szakgatja denomináczióra a protestáns egyházakat a szektában.

Ez lévén a baptizmus jelleme, természetes, hogy a keresztyénség felfogásában nemcsak hogy nem magasabb a mi református egyházunknál, hanem annak mélyen alatta marad.

Hogy van hát, hogy Szalay mégis oly magasra taksálja, hogy egy alárendelt jelentőségü vonásától eltekintve, azonosnak veszi velünk? Ennek magyarázata azon lelki rokonságban van, a mely egy és ugyanazon theologiai iskola hiveit egymással összeköti. Szalay pedig e tekintetben ugyanazon bibliai pozitivizmus alapján áll, mint a baptisták, annyira, hogy annak az oka, hogy ő nem baptista, szombatos vagy nazarénus, semmi sem egyéb, mint az, hogy ő a biblia azon illető helyét másként értelmezi; azon bibliai pozitizmus alapján, a melyen áll, sokszor következetlenül vagy megalkuvóbban, mint az illető szekták.

Az az orvosság, a mit ő nekünk a baptizmus ellen ajánl, nem egyéb — hogy orvosi hasonlattal éljek — mint az, hogy oltsuk be magunkat a baptizmus baczillusaival. „*Higyjük a bibliai igazságokat* ***mind!***“: ez a tanács a szekták szellemében, a bibliai pozitivizmus alapján van adva. Jézus nem igy mondta! Azt mondja: „higyjetek az evangéliumnak!“ Nem egyes igazságok hivését kivánja s a hitet nem azzal méri, hogy valaki *hány* igazságot hiszen, hogy aztán az legyen az igazi hivő, a ki „*mind*“ hiszi; nem a biblia akkor meglevő egy részének hivését kivánja „mind“; hanem hitet, önátadó bizalmat az Isten küldötte „örvendetes izenetben“, a melynek igazsága felől minden lélekben az Isten lelke tesz bizonyságot.

Énnekem csak e bibliai pozitivizmus ellen van kifogásom. Csak az a kifogásom, hogy *a bibliát ne tegyék az üdv forrásává.* Kálvinista felfogás szerint nemcsak a biblia, de még a Jézus Krisztus sem forrása — sajátságos értelemben — az üdvnek. Az üdv forrása egyes-egyedül az Isten. Ez a kálvinista praedestináczió igazsága. Még a Krisztus is csak eszköz, praedestinált. Igaz, a legfőbb eszköz: a praedestináltak fejévé van rendelve. Mennyivel inkább áll akkor a bibliáról, hogy az üdvnek csak eszköze. Krisztus után ugyan a legfontosabb, de azért mégis csak eszköz.

A biblia olyan felfogása, a milyet Szalay hirdet, a bibliából szükség szerint „thorát“ csinál, a mi ellen pedig Jézus annyira tiltakozott; kötelező törvényt §§-okat, mint a középkori egyház dogmái voltak, ami ellen pedig a reformáczió tiltakozott.

Hanem a mennyire nem tudok egyetérteni Szalaynak a bibliáról való ezen elvi, hogy ugy mondjam dogmatikai felfogásával: annál teljesebb igazságot kell neki adnom abban, hogy üdvösségünknek ezt a hatalmas eszközét nem használjuk fel kellőleg, sem az egyház, sem a pap, sem a hivők: Hogyne? — fogják mondani — hiszen egész istentiszteletünk központja az ige-hirdetés a biblia alapján. Igaz, külsőleg igy néz ki a dolog. Hanem abban már Szalaynak van igaza, hogy azt nagyon elfeledtük, hogy a bibliában *rólunk* van szó, az isten gyermekeiről, az üdvrehivottaknál.

Nagy Károly.

(Vége. köv.)

Kénytelenek voltunk mult számunkból kihagyni a soron levő aktuális czikkek miatt. H. sz.

Jelentés az erd. ref. ehker. Kolozsvári Szeretetháza 1903 4. és 1904/5. évi állapotáról.

— Irta: *Horváth János.* Felolvastatott a képviseleti közgyülés 1905. május hó 22-én tartott közgyülésén. —

(Folytatás.)

Az elmult tanévben az egészségi állapot elég jó volt. E tanévben két növendék volt sulyosabb beteg, egyik szeptemberben, másik januárban, mindkettő felgyógyult, most a tanév végén két kanyarô eset fordult elő. A két év alatt elhalálozás nem történt. A betegeket az intézetben ápoljuk e czélra épittetett, a tantermek és lakásoktól teljesen elkülönitett helyiségekben. E helyen megemlitem, hogy a mult közgyülés által engedélyezett ápolónői állást a keblitanács 1904-ben pályázat utján betöltötte s a megválasztott ápolónő, özv. Gönczy Béláné 1904. szept. 1-én az állást elfoglalta s azóta elég kitartással végzi kötelességét. Az intézet orvosa dr. Török Imre ugy az elmult, mint a folyó tanévben nagy odaadással, lelkiismerettel, eredménnyel teljesitette orvosi feladatát.

Az intézetben lakó növendékeknek a német—franczia nyelvet, továbbá a zongorát az árvaanya tanitotta a szervezetben megállapitott dijért, ezen dijak az intézet pénztárát illetik. Németet tanult 10, francziát 2, zongorát 16. A német nyelv tanulását évközben félbehagyta 6, a francziát 2, a zongorát 5, 3 növendék eltávozás miatt. A polg. iskolába járó árvák mindenike a fizető növendékekkel együtt részesült német oktatásban. A mult évi vizsga jó eredménnyel folyt le, különösen a zongorában és az összhangzatos énekben mutattak a növendékek nagyobb haladást.

Vasárnap és ünnepnapokon a növendékek az intézet mellett levő templomba jártak istentiszteletre — a téli nagy hidegek kivételével — az árvaanya vezetése mellett.

Az árvák részére ugy az elmult, mint folyó év deczember 24-én karácsonyfa ünnepélyt rendeztünk s hálával emlitem fel e helyen is árváink iránt a jó emberek részéről nyilvánult szeretetet és jóindulatot, kik becses adományaikkal lehetővé tették, hogy árváink e szent nap estéjén örvendjenek az örvendezőkkel. A karácsonyfa ünnepélyen imát mondott Bokor József lelkész, a növendékekhez beszédet intézett az intézet igazgatója, 2 növendék szavalt s az összes alkalmi éneket énekelt. Az árvák a gyönyörüen diszitett s gazdagon megrakott karácsonyfáról szép és hasznos tárgyakat kaptak emlékül.

A karácsonyfára adományoztak: Lészay Ferencz, br. Bánffy Ernő, br. Wesselényi Miklósné 20—20 K, gr. Wass Albertné, Szilvássy Béláné, özv. Somkereki Miklósné 10—10 K, az „Erdővidéki Takarékpénztár" (Baróth) 40 K, Krompecher Berta, Krompecher Jenőné, Kilyén Sándor, Kovács Gábor ref. lelkész 2—2 koronát. Fogadják a kegyes adakozók az árvák örömére nyujtott becses adományaikért e helyen is hálás köszönetünket.

A kebli tanács 1904-ben 5 rendes gyülést tartott s 55 tárgyban hozott határozatot. Fontosabb intézkedései: a fentebb is jelzett s a közgyülés által jóváhagyott pótépitkezést, uj felszerelések beszerzését, okszerü tyúktenyésztés, méhészet berendezését — melyről alább még emlitést teszek — eszközölte, az ápolónői állást betöltötte. Benn az intézetben az 1905–6. tanévtől kezdve szervezi a háztartási iskolát, első sorban azon árvák részére, kik gyenge tanulók s igy jövő megélhetésöket ez uton biztositni nem lehet. Czél az, hogy a női ruha varrás és szabásban, a háztartás, sütés, főzésben, mosás és mosatásban, konyha- és virágkertészetben, az okszerü tyuktenyésztés és méhészetben alapos kiképzésben részesüljenek. Elméleti tárgyak lesznek: szám, háztartási könyvviteltan, német nyelv. Ezen iskolának nem árvák is megállapitandó dij mellett tanulói lehetnek. A tervezet részletes kidolgozását a kebli tanács a kéthónapi szünidő alatt fogja elkészitni. A jelenlegi tiszteletbeli igazgató és a házvezetőnő 1905. julius hó végén állásuktól egészségi okokból megválnak, illetve egy évi szabadságot kaptak. A kebli tanács több gyülésen tanácskozott ez igen fontos két állás betöltése felől, végleges megállapodásra csak e napokban fog jutni. A szeretetház szomszédságában az egyh. ker. tulajdonában levő, felső-leányiskola czéljaira vásárolt teleknek utczai része az egyh. ker. igazg. tanácsa jóváhagyásával, a kebli tanács közvetitésével eladatott s igy a szeretetház 11 ezer kor. tőke 4%-os kamatának terhétől szabadult meg. A beadványi jegyzőkönyv száma 334 volt.

Az intézet tiszteletbeli igazgatója a szülők és hatóságokkal a levelezést, a jegyzői, előadói, gazdasági teendőket végezte, a felügyeletet és ellenőrzést gyakorolta; az intézet fentartási szükségeire utalt számadásokat, az adományokból gyült tőke-alapot, az árvák karácsonfa-alapját s a növendékek zsebpénzét kezelte s ezekről a számadásokat vezette és elkészitette, az intézet mindennemü szükségleteit beszerezte, a gyümölcskertészetet és méhészetet kezelte.

Az árvaanya a magánórákra jelentkezőket a német és franczia nyelvben, zongorázáshan oktatta, a növendékek felett a felügyeletet gyakorolta, templomba kisérte, leczkéjök megtanulásában segitette.

A házvezetőnő, segéd-árvaanya a háztartás, sütés, főzés, mosatás, konyha- és virágkertészet munkálatait végezte és végeztette, az összes helyiségek és a növendékek tisztántartásáról, az árvák ruházatának elkészittetéséről, jókarban tartásáról gondoskodott.

Az ápolónő a betegek ápolásával s szabad idejében az árvák és fizető növendékek ruháinak elkészitésével foglalkozott, a felügyeletben segédkezett.

A növendékek magaviselete mindkét tanévben jó volt, a tanulásban általában szorgalmat, jó előmenetelt tanusitottak 3 növendék kivételével, ezeknél sem annyira a szorgalom, mint a tehetség hiánya volt a gyenge eredmény oka. Ki kell emeljem, hogy a tanitónőképezde és a polg. isk. igazgatói s az egész tanári testülete növendékeink iránt kiváló figyelmet és szeretetet tanusitottak.

1904-ben egy mintaszerü tyuktenyésztést rendeztünk be az intézet kertjének gyümölcsös részében 1138 K 45 f. költséggel két tyúkfaj tenyésztésére, részben azon czélból, hogy a növendékek a háztartás e fontos gazdasági ága okszerü kezelését megtanulják, részben az intézet háztartása szükségleteinek fedezését eszközöljük, számitunk azonban fajtyukok és azok tojásai eladásából pénzbevételre is. A nagymélt. földm. ügyi miniszterium ezen berendezésünk költségeihez 100 kor. pénzsegélyt és 24 db.-ból álló fajtyukot és kakast adományozott 200 kor. értékben, ugyancsak a földm. ügyi miniszterium 1904-ben 100 ürméter bükk tűzifát kedvezményes (fele) árban adományozott, mintegy 200 koronát tesz ki ezen adománya is.

A tanév folyama alatt az intézetet a közgyülés és a kebli tanács tagjai közül többen meglátogatták: dr. Bartók György püspök őméltósága, dr. Gidófalvy István, Nagy Károly, dr. Sárkány Lajos, Kenessey Béla, Pokoly József, Lészay Ferencz elnök ur havonként, sőt hetenként többször is.

Az 1904-ben tartott ker. közgyülés a református kántorok, kántor-tanitók, léviták leányaira is kiterjesztette a kedvezményes felvételt. Eddig a marosujvári és a fejérdi egyházközségek jelentették be, hogy a szabályszerüleg kirótt évi szeretetházi járulékot ugy az egyházközség, mint kántoraik meg fog-

ják fizetni. Ezeknek ügye az igazgatótanácsnál elintézést nyert.

1904-ben alapitványokat tettek: néhai gr. Bethlen Gergelyné sz. Antos Klára végrendeletileg 1000 koronát, a dési egyházmegye 1000 K-t, Dés egyházközség püspöki látogatás emlékére 200 K-t. Előbbi években tett alapitványaikat gyarapitották: a theol. fakultás ifjusága 72 K 80 f.-rel, dr. Vályi Gáborné sz. Gidófalvy Matild 100 K-val, Lészay Ferencz néh. Lészay Ilona emlékére tett alapitványát 550 K-val.

(Vége következik.)

A konventi liturgiai bizottság jelentése és tervezete.

(Folyt. és vége.)

FÜGGELÉK.

Az egyházi előljárók, tisztviselők felesketése.

40. §. Az egyházközségi előljárók, u. m. a fő- és algondnokok, presbiterek felesketésének a templomban a vasárnap délelőtti istentisztelet alkalmával kell végbemennie, eképpen:

A felesketendők kiállanak az urasztalhoz, hol a lelkész az illető hivatalra tartozó rövid biblikus beszéd után őket, a megállapitott esküminta szerint felesketi, rövid könyörgéssel megáldja és kézfogással elbocsátja.

A presbiterium által alkalmazott hivatalnokok, szolgák felesketése a presbiterium előtt megy végbe, rövid intelem és áldás kivánás kiséretében.

41. §. Tanitók, énekvezérek az egyházmegyei közgyülés előtt esketendők fel.

42. §. Magasabb foku egyházi előljárók u. m. az egyházmegyei és egyházkerületi tisztviselők felesketése az imádsággal megnyitott közgyülés elején, a megállapitott esküszöveg elmondásával megy végbe a szokásos üdvözlő és programmbeszédekkel együtt.

ZÁRÓHATÁROZAT.

43. §. Az itt lényeges vonásokban megállapitott istentiszteleti rendtartás részletes kidolgozásával, megfelelő liturgiás-könyv szerkesztésével és közrebocsátásával az Egyetemes Konvent bizatik meg.

E javaslat indokolását bizottságunk feleslegesnek tartja részletezni. Maga-magát indokolja legfőképen azáltal, hogy ugy elemeiben, mint berendezésében a tényleges helyzetnek nagyjában megfelelő és rendjében az egyházközségek tulnyomó többségének mostani gyakorlatával megegyező. Ott is, a hol ettől eltérő a gyakorlat, a különbség oly csekély, hogy az egyetemeshez való alkalmazkodásnak a gyülekezetek kellő felvilágositások és tapintatos vezetés során, kétségen kivül nagyobb nehézség nélkül megnyerhetők lesznek s ezáltal a czélba vett egységes liturgia, egyházunk külső és belső egységének s megerősödésének hathatós eszközeként létrehozható lesz, az esetleg szükséges nagyobb reformok a kellőleg előkészitendő jobb jövőnek tartatván fenn.

Javaslatunk beterjesztésével kapcsolatosan van szerencsénk bejelenteni,

hogy a bizottság tekintettel arra, miszerint az egységes liturgia megállapitásánál a legnagyobb megnyugvásra kell igyekeznünk, szükségesnek tartaná az e tervezethez való hozzászólás utját minden jogosult faktornak ujabban is megnyitni, le egész az egyházmegyékig,

hogy méltányolva a tiszáninneni kerület azon kifejezett álláspontját, hogy ez egyházunk legbensőbb, hogy ugy mondjuk souverain rendelkezésére tartozó ügyét ne vigyük a többi más természetü egyházi törvényekkel — bár látszólag is — királyi jóváhagyás alá: hanem helyesnek tartaná oly előterjesztéssel járulni a Zsinat elébe, hogy ez istentiszteleti rendtartást határozatával országos ref. egyházi Szabályrendeletté tévén, kihirdetését és közrebocsátását az elkészittetendő liturgiális könyv első részében eszközölje.

Végül szomoruan kell bejelentenünk, hogy munkás és szakavatott referense a bizottságnak — kinek előadásában fogadta el bizottságunk a többi ideutalt ügyek elintézésére vonatkozó javaslatokat — Novák Lajos bizottságunk elnökéhez intézett s ·/. alatt csatolt iratában „mivel — mint irja — a bizottság oly javaslatot állapitott meg, a melylyel egyet nem érthet, a melynek szószólója, képviselője semmi irányban sem lehet:“ előadói tisztéről lemondott, s minden kérésünk daczára sem volt hajlandó azt továbbra is megtartani. Mivel ez elvégre is — szerinte — lelkiismereti dolog, nem tehettünk mást, mint *ez alkalomra* az előadó munkájának végzésére a bizottság legifjabb tagját, Nagy Károly theol. tanárt kértük fel s Novák Lajos helyének betöltését kérjük az Egyet. Konventtől.

Munkálkodásunkról a tiszteletteljes jelentésünket megtéve van szerencsénk a következő

Határozati javaslatot benyujtani:

Az Egyetemes Konvent elfogadva a Liturgia ügyében kiküldött bizottság javaslatát az istentiszteleti rendtartásra nézve, — elhatározza, hogy

a) azt kellő számu példányban kinyomatva megküldi az egyházkerületeknek, hogy ezek tárgyaltatván az egyházmegyékkel, azoknak erre vonatkozó megjegyzéseit a kerületek összefoglaló véleményével oly időben küldjék fel a Konvent elnökségének, hogy ez a liturgiai bizottság által ezeket is feldolgoztatva az ez évi rendkivüli őszi konventre a Zsinat elébe terjesztendő végleges javaslat szövegére nézve előterjesztését megtehesse;

b) javasolni fogja az Orsz. Zsinatnak, hogy a lényeges vonásaiban megállapitandó ezen istentiszteleti rendtartást nem az Egyházi Törvények közé iktatva, hanem mint határozatával megállapitott Orsz. Ref. egyházi Szabályrendeletet az elkészittetendő liturgiális-könyv első részében tétesse közzé és hirdesse ki;

c) felhatalmazza az elnökséget, hogy a munkálat előállitásával és kinyomatásával eddig felmerült költségeket a Közalapból kiutalhassa a rendes hányadban, beszedetvén az egyes kerületektől. Végre

d) Novák Lajos eddigi előadónak fáradságát és buzgalmát megköszönve, lemondásával megürült előadói tisztre mást kér fel.

Határozati javaslatunk elfogadását tisztelettel kérve vagyunk a Főt. és Mélt. Konventnek*

a konventi liturgiai bizottság üléséből és nevében

Budapest, 1902. junius hó 15-én

alázatos szolgái:

Baksay Sándor,
püspök, elnök.

Nagy Károly,
az előadó ad hoc helyettesitője.

* A konvent tudomásul vette a bizottság e jelentését, a Határozati javaslat a) pontja értelmében való eljárásra a bizottságot utasitotta, kimondván, hogy a kerületek véleményei legkésőbb ez évi *november 1-ig* beküldendők a konvent elnökségének.

Ezen utasitáshoz képest 2100 példányban kinyomatva ezennel minden egyh. ker. Püspöki hivatalának annyi példányban küldjük meg, a hány anyaegyházközség van, hogy onnan megfelelő módon szétküldetvén, minden lelkésznek módja legyen az egyh. megyei tárgyalásokra a javaslatot tanulmányozni.

A véleményeknek a konventi elnökséghez való mielőbbi beküldését kéri

a konventi liturgiális bizottság.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1905. jun. 29.

(Folytatás és vége.)

A leszámitoló és pénzváltó bank kolozsvári fiókintézete, mint az egyházkerületi pénztár kezelője a felgyült pénzkészletek apasztása iránt tett előterjesztést és az igazgatótanács kimondotta, hogy az egyházkerületi közgyülés korábbi határozatai szerint ingatlanok vásárlása utján biztosan elhelyezhető egyes alapok visszafizetése utján apasztja a pénztári készletet.

Az egyházkerületi pénztárból visszahelyezése mellett kiadott egyházi tőkék törlesztő részleteinek kezelése s nyilvántartása a közhasznu szövetkezetre bizatott, minélfogva a törlesztő részletek jövőre közvetlen a köszhasznu szövetkezetbe küldendők be.

Titkári előadásban nyertek elintézést az alábbi ügyek:

A magyarborzási, veresegyházi, nyárádszentbenedeki és alsórákosi egyházközségek épitkezési célokra központi kezelés alatt álló tőkéket utalt ki ig.-tanácsunk, mindeniket azonban visszahelyezési kötelezettséggel.

Csákány Miklós köblösi lelkésznek hitelszövetkezeti elnökség, Kiss Zoltán tasnádi tanitónak és Szabó Miklós erzsébetvárosi lelkésznek lapszerkesztőség, Balla Károly fogarasi lelkésznek pedig igazgatósági tagság engedélyeztetett, mint mellékfoglalkozás.

A magyardellői ehk. egy kis belsőségét eladván, a magyarfülpösi ehk. és a nagyenyedi kollégium pedig birtokot vásárolván, a bemutatott szerződések jóváhagyást nyertek.

Magyarosy István, zilahi és Kovács Ferencz tasnádszántói lelkészeknek megengedte az ig.-tan., hogy maguk mellé káplánt kérhessenek.

Incze Kálmán uzoni presbyter fellebezésének helyet adott az ig.-tanács és az egyházmegyei tanács megfelebbezett határozatát megváltoztatta.

Jóváhagyatott az ujtordai ehk. ama határozata, melyszerint lelkésze fizetését korpótlékokkal rendezte.

A maroscsapói ehk. és beszolgáló lelkésze között létrejött beruházási és használati szerződés, némi pótlásokkal, megerősittetett.

A makfalvi iskolai gondnokság szervezése tárgyában kelt egyházmegyei tanácsi javaslatot teljtartalmulag elfogadta az ig.-tanács.

Vizaknai egyházközségünk elköltvén 2600 koronát meghaladó papi interkáláris javadalmát, a feleletre vonás alapján megtett jelentését ig.-tanácsunk kényszerüleg tudomásul vette, de helyteleniti a presbytérium eljárását.

Ezzel kapcsolatosan elvi határozatképen kimondotta, hogy olyan egyházközségekben, ahol két papi állás van, egyik állomás megüresedése esetén adminisztrátor ki nem rendelendő, hanem a kegyév és hagyatéki idő alatt a másik lelkész, minden külön honorárium nélkül, köteles az elhunyt papot helyettesiteni.

Megerősitette ig.-tanácsunk a missiói egyházmegyéhez tartozó községek szervezeti szabályait.

A nagyenyedi egyházközség költségvetéseinek felülvizsgálása alapján konstatálta ig.-tanácsunk, hogy a lelkészi korpótlékok rendszeresitésére a kellő fedezet megvan és igy az idevonatkozó határozatot jóváhagyta.

Főt. Püspök aa. áttette a mult évi esperesi vizitációról szóló jegyzőkönyvek felülvizsgálása rendjén konstatált hiányokról szóló jegyzéket, megfelelő intézkedéseket kérve. Egyuttal javaslatba hozta, hogy az a lelkész, kinek egyházközsége rendetlenségben találtatott: semmiféle kedvezményben sem részesittessék és hogy emez egyházak, a lelkész költségére, ismét megvizsgáltassanak. Ig.-tanácsunk e javaslatokat elfogadta s a hiányok elenyésztetésére az espereseket fölhivni határozta.

A brádi lelkészi fizetésnek személyi korpótlék czimen leendő fölemelését engedélyezte az ig.-tan.

A marosvásárhelyi kollégium ajánlata alapján hozzájárultunk ahhoz, hogy a Pataki—Ágotha-alap haszonbérlőjével a szerződés 10 évre meghosszabbittassék.

A szilágyszolnoki egyházmegye közgyülése által megállapitott utiköltség- és napdij-szabályzatot megerősitette az ig.-tanács.

Egy fegyelmi ügyben az egyházkerületi ügyész érdekeltségi bejelentést tevén: a közvádlói tiszt ellátására Incze Gerő, kolozsvári gondnok aa. kéretett föl.

Előfordult esetek elbirálhatása czéljából véleményt kért az ig.-tanács a theologiai fakultás tanári karától arra nézve, hogy vajjon lelkészeknek s általában egyházi alkalmazottaknak, valamint azok nejeinek megengedhető a nyilvános mükedvelői szinielőadásokban való szereplés?

Egy államiskolai tanitó laikus misszionáriusi vizsgát szándékszik letenni, amit részére engedélyezett is ig.-tanácsunk és egyuttal körlevélben figyelmezteti az érdeklődőket, hogy ilyen vizsgák letétele az egyházias érzésü, buzgó tanitóknak készséggel engedélyeztetik.

A somlyóujlaki ehk. papi állásának 1906. végéig való való üresen tartása, papilak hiánya miatt, megengedtetett.

Az egyházkerületi közalap tulajdonába árverésen jutott magyarnagyzsombori házasteleknek 2200 kor. árért leendő eladása megengedtetett.

Főt. Püspök aa. javaslatot tevén az egyhkerületnek a Mikó-ünnepélyen leendő képviseltetése tárgyában a javaslat elfogadásával fölkéretnek az összes főgondnokok megjelenésre és ajánltatik az egyházmegyéknek, valamint a kollégiumoknak is a képviseltetés.

Beszterczei egyházközségünk kérte a körlelkészségek kötelékéből való kibocsátását, de miután berendezkedési kölcsönének annuitásából tekintélyes hányadot központi alapok fedeznek: kérése nem volt teljesithető.

Az egyházkerületi közgyülés határozata alapján megvizsgálandók az egyházkerületi kölcsönök, bonitás szempontjából. E munka végrehajtására dr. Boér Elek elnöklete alatt, Szathmáry Ákos és dr. Kádár János aai kéretnek föl.

Székelyudvarhelyi kollégiumunk ama bejelentése, hogy 50.000 koronára 4%-os koronajáradékot vásárol, jóváhagyó tudomásul vétetett.

Benedek Gábor aa. felebbezése alapján felülvizsgáltatott a kolozsvári eh. megye tanácsának a Dósa Kálmán hagyatéki ügyében hozott határozata, de a felebbezési kérés mellőzésével, az ehmi tanácsi végzés helybenhagyatott.

A marosvásárhelyi kollegium uj épületét az előljárósági többség a régi telken kivánja elhelyezni, mig ellenben egyik tanár aa. különvéleményt adott be, részletes indokolás kapcsán. Igazgatótanácsunk a maga részéről is czélszerübbnek látná a különvélemény értelmében való épitkezést és ezért visszaküldötte az ügyet abból a szempontból való megfontolásra, hogy nem lehetne-e magasabb államsegély kieszközlésével a tágasabb telken való épitkezést végrehajtani?

Örvendetes tudomásul szolgált, hogy néh. Koczog Sámuel aa. 500 K-át hagyományozott Szeretetházunknak s hogy Antos János aa. 800 K-ás alapitványt tett rétyi egyházközségünk javára.

Végül kiosztotta ig.-tanácsunk a f. évi államsegélyt és br. Baldácsy alapitványi járandóságot felhasználván: a) rendszeres segélyekre 63.696 K, b) egyházközségi kölcsönök rendezésére 33,327 K, c)

egyszersmindenkori segélyekre 5706 K, d) előre kiadott segélyek megtérítésére 1156 koronát.

Rendelkezésre maradt még az államsegélynél k. b. 4500 K.

A Baldácsy-alapnál rendelkezésre állott 9237 K és kiutaltatott 8953 K, tehát fenmaradt 284 K.

Még nehány apróbb ügy nyert elintézést ezek után, mire az ülést esti 1/29 órakor az elnök bezárta.

r. s.

ISKOLA.

Általános tudnivalók

a jövő 1905—1906. évre a Székely Mikó-kollégiumba való felvételről.

1. A tanulók szabályszerü felvétele és beirása következő sorrend szerint fog történni: augusztus 31-én d. e. 8 órától 12 óráig beirjuk a városi tanulókat, szeptember 1. és 2-án d. e. 8 órától 12 óráig az I. osztályu és régi növendékeket.

Szeptember 4-én Kollégimunk második nagy alapitója, Hidvégi gróf Mikó Imre századik évfordulóján kegyeletes emlékünnepet ülünk Zabolán s ennek keretében azt a hajlékot, (jelenleg gróf Mikes Ármin tulajdona), melyben a nagy alapitó született, emléktáblával jelöljük meg.

Szeptember 5-ikét a más vármegyéből jövő II—VIII. oszt. tanulók beirására használjuk fel.

Minthogy az internátusban és konviktusban csak 224 növendék helyezhető el — a felvételt lehetőleg tanév végével legkésőbb augusztus 1-ig az értesitő benyujtása mellett irásban, vagy szóban mindenkinek kérnie kell az igazgatóságtól.

Az I. osztályu és ujonnan belépő növendékeknek a beiratkozás alkalmával személyesen kell megjelenniök.

Az iskolai év ünnepélyes megnyitása szept. 6-án d. e. 10 órakor leend.

2. *Felvétel a gimnáziumba.* a) Egy osztályba a törvény értelmében 60 tanulónál több nem vehető fel. Tapasztalat szerint az alsóbb osztályokba, különösen pedig az első osztályba szoktak a növendékek nagyobb számban jelentkezni. Minthogy párhuzamos osztályokat nem állithatunk fel s igy az ősszel jelentkezők felvétele a törvényesen megszabott legmagasabb létszám (60) esetleg egyik, vagy másik terem kicsinsége miatt lehetetlenné válhatik, figyelmeztetjük az érdekelt szülőket, hogy a felvételért jó előre, legkésőbb *aug. 1-ig* folyamodjanak.

Bejelentéseket irásban vagy szóban a koll. igazgatóság fogad el.

b) *Az első osztályba* csak oly növendékek vétetnek fel, kik 9-ik évöket betöltötték, de a 12-ik évöket nem haladták tul és iskolai bizonyitvánnyal igazolják, hogy van oly mérvü képzettségük, minőt az elemi iskola alsó négy évi tanfolyamában kellett megszerezniök. A kik pedig 12-ik évüket tulhaladták, azok felvételét rendkivüli esetben csak a tanári szék engedélyezheti.

c) A fölvételnél az uj tanulók által az isk. bizonyitvány vagy értesitő könyvecske mellett okvetlenül bemutatandók: a keresztlevél, és beoltási vagy ujraoltási bizonyitvány.

d) Főhatóságunk 2007—1902. határozata értelmében a fölvétel alkalmával idegen nyelven kiállitott okmányokat (kivéve a latinnyelvü keresztleveleket) nem fogadunk el, az ilyenek mellett közjegyzőilg hitelesitett magyar nyelvü forditásokat kérünk.

3. *Javitó vizsgálatok.* Olyan tanuló, ki csak egy tantárgyból kapott elégtelen tanjegyet, a tanári testület engedélyével tehet javitó vizsgálatot. Olyan tanulók, kik két tantárgyból nyertek elégtelen tanjegyet, csak az erd. ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának engedélyével állhatnak javitó vizsgálatra s ennek letehetéséért a méltóságos Ig.-tanácshoz czimzett folyamodványaikat értesitőjük mellékelésével *aug. 1—15-ig* adják be az igazgatósághoz, mert az elkésett folyamodványok nem vétetnek figyelembe. *A magán-, pótló- és felvételi vizsgálatok augusztus 29-én délelőtt, a javitó-vizsgálatok pedig augusztus 30-án délelőtt fognak megtartatni.*

4. *Magántanitói rendszer.* A magántanitói rendszer el van törülve, de ha valamely szülő gyermeke mellé mégis óhajtana magántanitót, azt köteles az igazgatónak bejelenteni, ki a tanárkarral egyetértve fog intézkedni minden egyes esetben.

5. *Ujraoltás.* A szülőknek figyelmébe ajánljuk, hogy az 1887. évi XXII. törvényczikk 4. és 5. rendelkezése értelmében a tanulók 12. évéig ujraoltandók, ha csak időközben valóságos himlőt nem állottak ki, miről orvosi bizonyitványt tartoznak felmutatni. A tanulók tehát felvételük alkalmával hiteles orvosi bizonyitvánnyal tartoznak igazolni, hogy beoltattak, vagy esetleg 7—12 éves korukig ujraoltattak: ellenkező esetben csak ideiglenesen vétetnek fel.

6. *A görög nyelv pótlására czélzó intézkedések.* A görög nyelv és irodalom mellett az 1890. évi XXX. t.-cz. rendelkezésének megfelelően az V—VIII. osztályban a görög-pótló tanfolyamot is bevezettük.

Azon tantárgyak, melyekből a tanulók görög nyelv és irodalom helyett rendes oktatást nyertek, a következők:

a) a görög remekirók müveinek magyar forditásban való megismertetése kapcsolatosan magyar irodalmi olvasmányokkal s a görög irodalom és müvelődéstörténet alapvonalai;

b) a rajz (mértani és szabadkézi rajz elemekkel).

E pótló tantárgyak közül az a) pont alatt emlitett tananyagból rendes osztályvizsgálat teendő s az az érettségi vizsgálat szóbeli részének is tárgya.

Minthogy az irányválasztás az előre kiszemelt életpályák minőségétől függ, tájékoztatásul ide iktatjuk azon pályákat, melyekre az egyik vagy másik irány alkalmasabb.

A görög nyelvi irány előképzést ad a tanulónak az összes pályákra, de különösen szükséges azoknak, kik nyelvészeti vagy ev. ref. papi pályára szándékoznak lépni, a róm. kath. vallásuaknak, ha papi tanulmányaikat nem papnevelő intézetben, hanem az egyetem theologiai fakultásán kivánja végezni.

A görög helyett választott irány előképzést ad a tanulóknak a jogi, orvosi, a róm. kath. vallásuaknál papi pályára bármely szemináriumban s papnevelő intézetben, kivéve az egyetem theol. fakultását, tanári (kivéve a nyelvészeti-, bölcsészeti- és történeti szakokat), mérnöki, bányászati, erdészeti, gazdászati, katonai pályákra, de különösen ajánlatos azoknak, kik mérnöki, bányászati, erdészeti, gazdászti, katonai, tengerészeti, pénzügyi, vasuti, postai és magánhivatalnoki pályára kivánnak lépni.

Azon tanulóknak, akik a nyelvekben már a IV-ik osztályban nagyobb előmenetelt tanusitanak, mint a reáliákban (mennyiség- és természettudományokban) a görög-nyelv választása ajánlatos.

A görögpótló tanfolyam választása pedig különösen azok számára ajánlatos, kik az alsó négy osztályban az idegen nyelvekből, nevezetesen a latinból gyengébb előmenetelt s viszont talán a realis tantárgyak tanulásában szembetünő képességet tanusitottak, mert az ily növendékeket, még egy idegen nyelvnek, még pedig klasszikus nyelvnek tanulása nemcsak szerfelett megterhelné, hanem az egyéni rátermettségüknek megfelelő irányban való tovább haladásban akadályozhatná.

Az irányválasztás a beirás alkalmával a szülők, illetőleg törvényes gyámok által teendő szóbeli, távollétük esetén általuk kiállitandó irásbeli nyilatkozat utján történik.

Ha a tanuló a szülők, illetőleg a törvényes gyám távollétében ezek irásbeli nyilatkozata nélkül jelentkezik az V. osztályba való felvételre, a választott irányt bejelenti, de az irásbeli nyilatkozatnak 8 napon belül beszerzésére utasittatik. Ha a tanuló a határidő elteltével sem mutatja be a kivánt nyilatkozatot, az igazgató értesiti a szülőket, illetőleg a gyámot, hogy a tanuló mely irányra jelentkezett, oly hozzáadással, hogy ha öt nap alatt ellenkező értesitést nem kap, a tanuló választása véglegesnek fog tekintetni.

Ha oly tanuló, ki már egy vagy több osztályban „görög nyelvet és irodalmat“ tanult, akár átlépés esetében, akár ugyanazon intézet kebelében a „görög nyelv és irodalom“ helyett tanitott tantárgyakban való oktatásra jelentkezik, az illető tantárgyakban amaz intézet megelőző osztályaiban elvégzett tananyagból felvételi vizsgálatot tartozik tenni.

Viszont a „görög nyelv és irodalom“ illető tananyagából tartozik fölvételi vizsgálatot tenni az a tanuló is, a ki azután jelentkezik a „görög nyelv és irodalom“ tanulására, miután már egy vagy több osztályban görögpótló tárgyakat tanult (1890. XXX. t.-cz. 4. §.)

A bevallott iránytól való eltérés, illetve tantárgyvál-

toztatás rendesen csak az iskolai év elején történhetik meg; évközben történt intézet-változtatás esetében a tantárgyváltoztatás kivánatra csak akkor engedhető meg, ha azon intézetben, melybe a tanuló átlépett, az általa addig követett irányban tanfolyam nincs berendezve. (1890—30,820. sz. közokt. ügyi min. rendelet.)

7. *Iskolai dijak.* I. Benlakók részéről. a) I—IV. oszt. I. félév: egész dijfizető 40 kor. 10 f., lakásdijmentes 34.10, féldijmentes 26.10, dijmentes 14.10; II. félév: egész dijfizető 33.10, lakásdijmentes 27.10, féldijmentes 19.10, dijmentes 7.10; b) V—VIII. oszt. I. félév: egész dijfizető 42.10, lakásdijmentes 34.10, féldijmentes 26.10, dijmentes 13.10; II. félév: egész dijfizető 35.10, lakásdijmentes 27.10, féldijmentes 19.10, dijmentes 6 kor. 10 fillér.

II. Künlakók részéről. a) I—IV. oszt. I. félév: egész dijfizető 29.10, féldijmentes 19.10, dijmentes 10.10; II. félév: egész dijfizető 22.10, féldijmentes 12.10, dijmentes 3.10; b) V—VI. oszt. I. félév: egész dijfizető 32.10, féldijmentes 21.10, dijmentes 12.10; II. félév: egész dijfizető 25.10, féldijmentes 14.10, dijmentes 5.10; c) VII—VIII. osztály. I. félév: egész dijfizető 33.10, féldijmentes 22.10, dijmentes 13.10; II. félév egész dijfizető 26.10, féldijmentes 15.10, dijmentes 6 kor. 10 f.

Az I. félévi dijak a beiratáskor, a II. félévi dijak február hónap 1—10. napján fizetendók.

A kedvezmények (dijmentesség, féldijmentesség és lakásdijmentesség) kiosztását kollegiumunk előljárósága következőképpen szabályozta:

1. Díjmentességben csakis oly szegénysorsu tanulók részesülhetnek, kik tanulmányi előmenetelre „jeles“, vagy legalább a rendes tantárgyak többségéből „jeles“ osztályzatuak és jó magaviseletüek.

2. Féldijmentesség nyerhetésére a szegénység mellett legalább „jó“ általános osztályzat és jó magaviselet kivántatik meg.

3. Lakásdij-mentességben részesithetők oly szegénysorsu tanulók, kik a rendes tantárgyak többségéből legalább „jó“ osztályzatuak és „jó“ magaviseletüek.

4. Oly tanuló, ki tanulmányi előhaladás tekintetében nyert osztályzata alapján dijmentességre vagy féldijmentességre tarthatna igényt, de magaviselete szabályszerü, első esetben dijmentesség helyett fél, féldijmentesség helyett lakásdijmentességben részesithető, de ugyanezen körülmény ismétlődése esetén az illető kedvezményt nem nyerhet.

5. A rendes tantárgyak többségéből elégséges, a rendes tantárgyak többségéből jó osztályzatu, de szabályszerü magaviseletü s végül elégtelen osztályzatu, valamint kevésbé szabályszerü magaviseletü tanulók semminemü kedvezményben sem részesithetők.

6. I. osztályu és ujon jött növendékek csak az I. félév végén nyert osztályzatuk alapján részesülhetnek kedvezményben.

A kedvezményes helyekért a kérések legkésőbb aug. 1-ig az igazgatósághoz adandók be. Elkésett kérelmeket nem veszünk figyelembe.

A tanári karhoz czimzett kérvényekhez következő okmányokat kell csatolni: 1. értesitőt, 2. szegénységi bizonyitványt, 3. az illetékes lelkésztől családi kimutatást, 4. községileg hitelesitett adókönyvi kivonatot.

8. *Felvétel az internátusba.* Az internátusba csak oly tanulók vétetnek fel, kik magaviseletből jó vagy szabályszerü osztályzatot nyertek. Minden internátusi tagnak hoznia kell magával szalmazsákot, 1 párnát, paplant, legalább 2 rendbeli ágynemüt, 4 inget, 4 lábravalót, legalább 2 törülközőt, 4 pár harisnyát vagy kapczát, 2 hálóinget. Ágytakarót, széket és mosdótálat a kollegium ad.

Köteles továbbá minden tanuló a meghatározott mintáju és szabásu tornainggel magát szept. hó 20-ig ellátni.

Minthogy az internátusban és konviktusban csak 224 növendék helyezhető el, előljáróságunk határozatilag kimondotta, hogy első sorban a mult évben itt tanult s a Háromszékmegyéből jövő uj érdemes növendékeknek nyit helyet s csak azután gondoskodik a más megyei uj növendékek elhelyezéséről, miért is azok fölvételére szept. 5-ét tüzte ki. A fölvételt augusztus 1-ig irásban vagy szóban mindenkinek kérni kell az igazgatóságnál.

Miután ruhatartókról, könyvszekrényekről a kollégium gondoskodik, ládát vagy ehhez hasonló szekrényt senkinek sem szabad lakásába behozni.

Mivel a bennlakó tanulók a konviktusban teljes ellátást kapnak, ételnemüt a tanulók számára behozni, vagy postán küldeni tilos.

Szünidők alatt senki sem maradhat az internátusban.

9. *Felvétel a konviktusba.* Minden bennlakó növendék a konviktusnak (együttétkezés) kötelezett tagja. Az együttétkezés dijai a következők: 1. részlet 20% féldij 18 kor., háromnegyed dij 27 kor., egész dij 36 kor.; 2. részlet 30% féldij 27 kor., háromnegyed dij 40 kor. 50 fill., Egész dij 54 kor.; 3. részlet 30% féldij 27 kor., háromnegyed dij 40 kor. 50 fill., egész dij 54 kor.; 4. részlet 20% féldij 18 korona, háromnegyed dij 27 kor., egész dij 36 korona, összesen 100% féldij 90 kor., háromnegyed dij 135 kor., egész dij 180 kor.

A konviktusi dijnál a mult évihez képest az egész dij 28 kor., a féldij 14 kor., a háromnegyed dij pedig 21 kor. emelkedést mutat. Régóta tapasztaljuk, hogy a tanulók a délelőtti tiz perczes szünetek alatt az iskolai tanszerekre kapott zsebpénzüket kiflire, zsemlére stb. költik el. E rendetlen költekezés megszüntetése czéljából és a rendes tantárgyaknak kizárólag délelőttre való áthelyezése következtében, minek folytán délelőttre többnyire öt óra esik, elhatározta előljáróságunk, hogy a jövő évben egyelőre kisérlet gyanánt 10 órakor villásreggelit adunk az ifjuságnak, a mi természetesen szükségessé tette a konviktusi dijak felemelését.

E mellett a konviktus minden tagja (a kedvezményeseket sem véve ki) a beiratkozás alkalmával 4 koronát fizet a teriték használatáért.

Az első részlet fizetendő a beiratkozás alkalmával, a 2-ik az őszi szünet után eső első napon, a 3-ik február 1—10. napjain és a 4-ik a husvéti szünet után eső első napon.

Minthogy a tanuló ifjuságnak nagy része az iskolai és konviktusi dijak befizetésénél a mult években a kitüzött határidőket nem vette figyelembe s mivel a hátrálékok beszedése a dijak elszámolása terén sok nehézséget és hátramaradást okozott: kollégiumi előljáróságunk e rendetlenség megszüntetése végett kimondotta, hogy jövőre a hátrálékos tanulók ügyét a kitüzött határidőn tul 15 nap mulva az esedékes követelések behajtása végett a kollégiumi ügyvédnek fogja átadni.

A kedvezményes (ingyenes, féldijas és háromnegyed dijas) helyek betöltésére nézve következő szabályzat irányadó:

1. Ingyenes helyre csakis oly szegénysorsu tanulók vehetők fel, kik tanulmányi előmenetelre „jeles“, vagy legalább a rendes tantárgyak többségéből „jeles“ osztályzatuak és „jó“ magaviseletüek.

2. Fél dijas helyre a szegénység mellett legalább „jó“ általános osztályzat és „jó“ magaviselet kivántatik meg.

3. Végezetül háromnegyed dijas helyekre oly szegénysorsu tanulók vehetők fel, kik a rendes tantárgyak többségéből legalább „jó“ osztályzatuak és „jó“ magaviseletüek.

4. Oly tanuló, ki tanulmányi előhaladás tekintetében nyert osztályzata alapján ingyenes vagy féldijas helyre tarthatna igényt, de magaviselete „szabályszerü“, első esetben ingyenes helyett fél, féldijas hely helyett háromnegyed dijas helyre juthat be, de ugyanezen körülmény ismétlődése esetén az illető kedvezményt nem nyerhet.

5. A rendes tantárgyak többségéből „elégséges“, a rendes tantárgyak többségéből „jó“ osztályzatu, de „szabályszerü“ magaviseletü s végül „elégtelen“ osztályzatu, valamint „kevésbé szabályszerü“ magaviseletü tanulók a tápintézeti díjfizetésre nézve semminemü kedvezményben sem részesithetők.

6. I. osztályu és ujon jött növendékek csak az I. félév végével nyert osztályzatuk alapján részesülhetnek kedvezményben.

A tandij és konviktusi kedvezmények egy folyamodványban kérendők legkésőbb aug. 1-ig. A ki folyamodványát kellő időben be nem nyujtja, a kedvezményre egyáltalában nem számithat.

A kedvezményes helyekért folyamodók a tanári karhoz czimzett kérvényük mellé a következő okmányokat tartoznak csatolni: a) iskolai bizonyitványt vagy „Értesitőt“, b) szegénységi bizonyitványt, c) az illető lelkésztől „családi kimutatást“, melyben a családtagok száma és kora feltüntetendő, d) községileg hitelesitett adókönyvi kivonat.

Az év elején kiutalt kedvezményt megfelelő előmenetel és magaviselet mellett egész éven át megtarthatja a tanuló, de részben vagy egészben el is veszitheti, ha az

I. félév végén nyert osztályzata nem felel meg az addig élvezett kedvezmény föltételeinek.

A fölvett tanuló csakis akkor vehet részt az étkezésben, ha az esedékes díját befizette. Három napi késés esetén a tápintézeti elnök által a szülők ezen körülményről értesittetnek, hét nap mulva pedig a késedelmes fizető helye megüresedettnek tekintetik

Az egyszer befizetett dijból bárkinek is csak akkor térit vissza az intézet, ha hosszabb ideig állott kórházi gyógykezelés alatt s a visszatérítésért külön folyamodik.

Sulyos avagy járványos betegségben szenvedők ugyanis a szülők költségén a helybeli kórházban külön gyógykezeltetnek.

Az étkezés az iskolai év megnyitása napján délben kezdődik.

Sepsiszentgyörgy, 1905. julius havában.

Péter Mózes,
igazgató-tanár.

KÜLÖNFÉLÉK.

Bartók György dr. szeretve tisztelt püspökünk Tusnádra utazott üdülni.

A Bethlen-kollegium tanitóképzőjének gyakorló-iskolájában az elüljáróság *Felméri* Sándor jeles képzettségü tanitót alkalmazta.

Bachát Dánielt, a bányakerület uj püspökét, az október 4-ére kitüzött kerületi közgyülésen fogják hivatalába ünnepélyesen beiktatni.

Honszerelmem. Költemények (1903—1905). Irta Balázs József. E czim alatt Balázs József ev. ref. lelkész egy kötet költeményt ad ki Beszterczén. Kötetével a nemzeti szellem ébrentartására és fejlesztésére óhajt hatni. Előfizetési ára 3 K, diszkötésben 5 K, mely összeg legkésőbb okt. 1-ig szerző czimére beküldendő.

A „Magyar Protestáns Irodalmi Társaság" ez év folyaman szokásos vándorgyülését Sopronban 1905. szept. 26. és 27. napjain fogja megtartani. A részvétel iránti nyilatkozatok legkésőbb aug. hó 10-ig Payr Sándor theol. tanárhoz (Sopron, Csengery-u. 21.) küldendők be. A részletes program később fog megjelenni.

A dunántúli ev. egyházkerület f. hó 12—13-án tartotta meg közgyülését Kőszegen; 11-én a lelkész-egylet ülésezett. Mindkettőről lapunk jövő számában részletes tudósitást adunk.

A nemzetközi alkoholizmus elleni tizedik kongresszus Budapesten tartatik meg 1905. szept. hó 11—16. napjain. A kongresszus ezuttal oly országban fogja tárgyalásait tartani, a melyben eddig az alkoholizmus veszedelmének elháritására ugyszólván semmi sem történt. A kongresszus czélja, hogy a tudomány erejével a fölvilágositás és szervezés fegyvereivel sikra szálljon az emberiség legalattomosabb ellensége, az alkohol ellen, melynek szervezetromboló és idegölő erejéről szomoru bizonyságot tesznek az elmegyógyintézetek. A büntényeknek 42 százalékában kimutatható az alkohol végzetes szereplése. Bizony rettenetes perspektivája ez a jelen és jövő nyomoruságának. A kongresszus feladata az, hogy megvitassa azon kérdéseket, melyekkel utját lehet állani az alkoholizmus terjedésének. Nagy érdeklődéssel nézünk elébe!

Konventi jegyzőkönyv. A Budapesten f. évi junius hó 14—16. napjain tartott ev. ref. egyetemes konvent jegyzőkönyve *Sass* Béla debreczeni ref. theol. akad. tanár és konventi jegyző szerkesztésében 15 iven, 240 lapon, háromezer példányban, Debreczen szab. kir. városa könyvnyomdavállalatánál megjelent s azoknak az egyházi hatóságoknak, a melyeknek sürgös szükségök van reá, addig is rendelkezésökre áll, mig az illetékes püspöki hivatalok utján meghaphatnák. Az idevonatkozó megkeresések *Dávidházy* Kálmán könyvkötőhöz intézendők Debreczenbe (Fűvészkert-utcza 9. szám).

Hálás köszönet. Az elmult pünkösti ünnepen kedves meglepetésben részesült k.-szt.-miklós—csibai egyházközségünk; ugyanis kegyes patronus urunk, Zilahi Sebess Gyula és neje, szeretett patronusasszonyunk: K. Sebessi Berta, nemes szivöktől indittatva, a nők részére egy szép ezüst urasztali kelyhet ajándékoztak, mintegy 100 kor. értékben. Kegyes ajándékukért fogadják e helyen is ugy a hivek, mint a magam részéről is hálás köszönetünket. A mennyei atya áldja meg őket, hogy még sok nemes tettet hajthassanak végre s mint példaadók álljanak mindenek előtt. Adja a mennyei atya, hogy sokak szivében találjon viszhangra az irás szava: „A ti hitetek mellé ragasszatok jó cselekedeteket." Káposztás-Szentmiklós, 1905. jun. 29-én. Farkas József, ref. lelkész.

Köszönetnyilvánitás. A magyarói ref. egyház presbiteriuma nevében, hálás köszönetet mondok, ez idő szerint szászrégeni lakós Drotleff Máriczi urhölgynek, ki a maga és testvérei nevében, több évig községünkben lakott s templomunkban vigasztalódott néhai édesanyjok, özvegy Drotleff Domokosné emlékére, egy értékes, gazdagon aranyozott, müvészi beégetéssel és festéssel ékitett bársony szószéktakarót, a papi és papné ülő padjára teritőket ajándékozott egyházunknak. Legyen a kegyeletes emlékezés Istennél kedvesen, a jószivü adomány egyházunknál hálásan följegyezve. Azt, hogy ugyanez alkalommal, a lelkészné is fölékesitette az Urasztalát, egy hasonlóan értékes és diszes teritővel; mint az oltár mellett fáradozó pásztor munkáját segitő társ jócselekedetét jegyzem föl. Magyarón, 1905. julius 9. Lénárt József, lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 2400—1905.

KÖRÖZVÉNY.

valamennyi ev. ref. lelkészi hivatalnak és a nagytiszteletü esperes uraknak. A nyugtabélyegek felragasztása és átirása tárgyában

A m. kir. vallás és közoktatásügyi Miniszter ur tapasztalván, hogy a lelkészi fizetéskiegészitésekről szóló nyugták felbélyegezése nem történik a bélyegilletékekről szóló törvények és szabályoknak megfelelően, mult hó 19-ről, 37604. szám alatt a következő körözvényt bocsátotta ki:

Az 1898. évi XIV. t. czikken alapuló lelkészi jövedelemkiegészitéseknek egyenkénti kifizetéséről szóló. az 1901. évi 30353. szám alatt kibocsátott „utalványozási eljárás" 10-ik pontja értelmében hozzám felterjesztendő félévi számadások vizsgálata alkalmával sürün tapasztalható, hogy az ezen kiegészitési összegek nyugtatványozására és felvételére jogosult lelkészek a törvényes bélyegilleték mikénti lerovására nézve fennálló legfontosabb szabályokkal sincsenek tisztában vagy pedig ha azokat ismerik is, a nyugtabélyegek miképeni használatára vonatkozókat figyelmen kivül hagyják.

A fentemlitett számadások megvizsgálására hivatott közegeimnek kötelességéhez tartozván, a bélyegilleték kellő lerovását is ellenőrizni, a hiányos, vagy szabályellenes lerovás esetén kiállitandó leletek szerkesztése, azok kezelése és továbbitása, a dolog természetéből folyólag tetemes munkatöbbletet okoz, a mely a fennálló szabályok ismerete és pontos betartása esetén könnyen mellőzhető, minek következtében, az érdekelt lelkészek a birságolás kellemetlenségeitől is megkiméltetnek.

A bélyegilletéknek nyugtabélyegek használata által lerovására nézve különösen a következők tartandók szem előtt, nevezetesen: „a bélyegilleték a megfelelő bélyegjegy *szabályszerü* használata által rovatik le, mely tekintetben az alapelv az, hogy a bélyegköteles okirat, vagy iromány a szabályszerü bélyeggel *eleve ellátott* papiron állittassék ki s a bélyegilleték lerovása végett a *megszabott értékü* bélyegjegy az okirat, vagy iromány ivének első lapján oly módon ragasztassék fel, hogy az irat szövegének legalább egy sora, nem pedig az iratczime, (vagy annak kelte) a bélyegjegy alsó szines részén keresztül irassék: „az okiratra a kiállitás után utólag felragasztott bélyegjegy nem létezőnek tekintetik"; „a bélyeg nem létezőnek tekintendő és az irattal, melyre a bélyegjegy felragasztatott, mint *bélyegtelennel* kell elbánni: a) ha a bélyegjegy alakjára nézve csonka, b) ha a bélyegjegy alkatrészei egymástól elválasztattak és ismét összeillesztettek, c) ha a bélyegjegy az illetékköteles iratra nem szabályszerüleg ragasztatott fel, d) ha a bélyegjegy a keresztülirás eseteiben vagy épen nem, vagy nem szabályszerüleg iratott keresztül", magától értetődik, hogy ugyancsak a fentjelzett eljárás követendő, ha már egy izben használt, vagy pedig forgalmon kivül helyezett bélyegjegy találtatik az okiraton (irományon), vagy ha a bélyegjegy valamely arra nem hivatott közeg, vagy hivatal bélyegzőjével felülbélyegeztetett.

Midőn ezen legfontosabb s általánosan kötelező szabályokat szives tudomás végett Czimeddel közlöm, egyben felkérem, méltóztassék azokat valamennyi érdekelt lelkészszel szigoru alkalmazkodás végett, megfelelő módon közölni.

Ennek alapján magunk részéről ismételten figyelmeztetjük az illetékes lelkész afiait, hogy saját érdekükből folyólag nyugtáik felbélyegzésére és a bélyegjegyek szabályszerü átirására kiváló gondot forditsanak; mi czélból ajánljuk, hogy megfelelő értékü, de lehetőleg egy, vagy legfeljebb két darabból álló bélyegjegyet használjanak, mivel a sok apróbb értékü bélyegjegyek használata egyfelől az ellenőrzést neheziti, másfelől a szabályszerü átirást teszi lehetetlenné.

Kolozsvárt, 1905. junius hó 30-án.

Dr. Bartók, elnök. *Kádár János,* számvevő h.

Sz. 2822—1905.

KÖRÖZVÉNY

valamennyi nagytiszteletü esperes urnak és a kollegiumok méltóságos t. Elöljáróságainak, a szeretetházi rovatalok beszolgáltatása tárgyában.

A szeretetházi rovatalok összege az 1899. évi főtiszteletü egyházkerületi közgyülés 16. jkvi sz. a. kelt határozatának megfelelően kivettetvén, erről a fenn czimzett hatóságokat azon felkéréssel értesitjük, hogy az alábbi kimutatásban jelzett összegek beszolgáltatása iránt intézkedni sziveskedjenek.

Hunyadi egyházmegye 294 kor., gyulafehérvári ehm. 200, nagyenyedi ehm. 554, kolozsvári ehm. 292, kalotaszegi ehm. 390, dési ehm. 200, szilágyszolnoki ehm. 738, széki ehm. 346, sajói ehm. 222, marosi ehm. 788, görgényi ehm. 366, küküllői ehm. 350, szebeni ehm. 218, udvarhelyi ehm. 482, erdővidéki ehm. 186, sepsii ehm. 446, orbai ehm. 140, kézdii ehm. 188, romániai ehm. 46, theologiai intézet 60, nagyenyedi kollegium 182, nagyenyedi képezde 42, kolozsvári kollégium 172, marosvásárhelyi koll. 182, székelyudvarhelyi koll. 152, zilahi koll. 172, szászvárosi koll. 152, sepsiszentgyörgyi koll. 162 korona.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. junius hó 29-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Maksay János,* számvevő.

Sz. 2258—1905.

KÖRLEVÉL

a gróf Mikó ünnepélyen való képviseltetés tárgyában.

A sepsiszentgyörgyi ev. ref. Mikó-kollegiumunk nagynevü alapitója: Hidvégi gróf *Mikó Imre* emlékére, születése 100-ik évfordulója alkalmából, f. évi szept. hó 4-én, országos jellegü ünnepélyt rendez.

Mai napon tartott ülésünk határozata folytán, felkérjük összes kollegiumaink, theol. fakultásunk s a szeretetház méltóságos t. Elöljáróságait, egyházmegyéink tiszteletes t. Tanácsait, hogy a nagy alapitó és főkurátor emlékéhez méltóan, az ünnepélyen lehetőleg magukat képviseltetni sziveskedjenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgató-tanácsának Kolozsvárt, 1905. junius hó 29-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Kádár János,* titkár.

Sz. 2547—1905.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Elöljáróságaihoz.

Az érettségi vizsgálati utasitás tervbe vett reviziójára vonatkozólag az 1883. évi XXX. t.-cz. 22. §. értelmében, a közoktatásügyi kormány az illető főhatóság meghallgatásával intézkedik. Igazgatótanácsunk, hogy minden oldalu tapasztalatokra alapithassa a maga véleményét, felkéri a méltóságos t. Elöljáróságokat, hogy a főgimnáziumi tanári kar tapasztalait s észrevételeit a most érvényben levő utasitás felől, valamint a revizióra vonatkozó javaslatait f. évi szept. hó 15-ig igazgatótanácsunkhoz beterjeszteni sziveskedjenek.

Kolozsvár, 1905. julius hó 15.

Dr. Bartók, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tan. előadó.

Sz. 773—1905.

PÁLYÁZAT.

A szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett *szeéri* ev. ref. egyházközség kántortanitói állomására ezennel pályázatot hirdetek.

1. Javadalom: dijlevél szerint tisztességes lakás, melléképületekkel, 2 h. 450 □ öl szántó, melynek kataszteri tiszta jövedelme 6 kor. 90 f. Termény, mely áll buzából, tengeriből és mustpénzből, pénzértéke 171 kor. 25 f. Tandij pénzértéke 120 korona. Okleveles tanitó részére a 800 koronára való fizetéskiegészités ügye folyamatban van. Korpótlék az államtól.

2. Mint kántori javadalom: termény pénzértéke 171 kor. 25 f., fapénz az egyháztól 30 kor., fa a községi erdőből 10 kor., stóla 30—40 kor., összesen 241 kor. 25 f. Tanitói és kántori összes jövedelem, beszámitva a más vallásuak tandiját, a tankötelesek összeirásáért járó dijakat, 1200 koronára tehető az államsegélylyel együtt.

3. Kötelességei: I—VI. osztályu mindennapos és ismétlő tankötelesek tanitása. Az orgonista-kántori teendők végzése, az egyházi jegyzőség viselése, kanonikus órákon s lelkész akadályoztatása esetén a templomi szolgálat elvégzése. Pályázati határidő f. évi aug. 1. Az állomás szept. 15-én foglalandó el.

A tanitói oklevéllel, szolgálati bizonyitvánnyal és lehető egyéb okmányokkal felszerelt pályázati kérvények nagytiszt. Bartha Dezső esp. urhoz Tasnádra (Szilágym.) küldendők.

Kolozsvárt, 1905. julius 13.

Dr. Bartók, püspök.

584—1905. sz.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegye lelkészi és tanitói karához.

1. Felhivom tanitói atyámfiainak — főkép a lévitai állomáson levőknek — figyelmét az ig.-tanács 2743—1905. sz. körlevelére. (lásd hiv. lap 18—1905. sz.) Igen örvendenék, ha a tanitó urak közül minél többen letennék a lévitai vizsgát.

2. Kérem jelentkezni azon iskolákat, melyek a Wesselényi Róza-könyvtárt megnyerni óhajtanák. (L. ugyanazon lap 2793—1905. sz. ig. tanácsi körlevél.)

3. Összes egyházaink figyelmét felhivom a szintén ugyanezen lapban levő 2794—1905. sz. körlevélre a Bocskai-emlékünnepély tárgyában. Ezt az Egyházi Értekezlet keretében is meg kell tartsuk s e tekintetben az értekezleti Elnökség figyelmét hivom fel.

4. Végül közlöm a szolgálati uton megküldött 2883—1905. sz. ig.-tanácsi leirat tárgyát, mely szerint, a hol alkalmas és előnyös ingatlanvásárt lehet megejteni, a központhan kezelt dézma és más hasonló tőkék is rendelkezésre fognak bocsáttatni.

E tekintetben esetről-esetre, mindig az illető egyházak kell előterjesztést tegyenek a megvásárolni szándékolt ingatlan minőségének, mennyiségének és értékének okmányokban való feltüntetésével.

Miután főhatóságunknak e tekintben előre meg kell állapitania a sürgösségi sorrendet, hogy a kiutalás iránt fennakadás nélkül intézkedhessék; kérem bejelenteni, a hol éppen most, vagy legalább is a közel jövőben volna ingatlanvásárlás keresztülvihető.

Gernyeszeg, 1905. julius 14.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

150—1905. sz.

ÉRTESITÉS.

Teljes tisztelettel értesittetik m. t. Czim, hogy az orbai ref. egyházmegye ujonnan választott gondnokainak beiktatása — közbejött akadályok miatt további intézkedésig elhalasztatik; — azonban az egyházmegye rendes közgyülése, valamint a *kovásznai ref. egyházközségnek templom javitásra rendezendő tánczczal egybekötött müsoros estélye* 1905. julius hó 22-én a kiküldött meghivó és müsor szerint okvetlen meg fog tartatni.

Kovásznán, 1905. julius 15-én.

Az egyházmegye előljárósága.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *30-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. julius 27.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A baptizmus elleni védekezés.

(Folyt. és vége.)

Az a tudat gyengült el egyházban, papban, hivőben, hogy a bibliában Isten igéje, szava szól hozzánk, melynek hivatása az, hogy *személyes hitet* ébresszen bennünk, öntudatosat, szabadot, egyénit. melynek formája és képzetei, ha a mai fejlettséghez képest eltérők is a bibliaiaktól, de vallásos lényegük ugyanaz. E helyett azonban a bibliát legtöbbször csak ugy kezelik, mint pusztán régi történetek okmánytárát, elvont elméletek tárházát, a melynek kapcsolatát a mai viszonyokkal s főleg a személyes lelki élettel felismerni nem képesek s igy érvényesiteni sem tudják. A legtöbb igehirdetésben a biblia csak annyiban érvényesül, hogy „történeteiből“, „tételeiből“ száraz, morálizáló „tanulságok“-at vonnak le, a melyek hidegen hagyják a lelkeket, unottá teszik a predikációt, templomkerülőkké az embereket. Hiányozván a személyes érdekeltség, hiányzik a személyes vágy, a szomjuhozás az élő Isten és az ő igéje után. A hol pedig ezt megkisértik: a szektáknál ismét nem az élet-vize, hanem a parancsoló törvény alakjában jelentkezik, a mely elnyomja azt, a mi benne élő: az egyéniséget és vakhitre kényszeriti azt, a ki erőszakot tud tenni magán.

Pedig abban ujra tökéletes igaza van Szalaynak, hogy az ujabb vallási feléledés, a menynyiben a lelkek tiszta világában van az alapja: az *üdvbizonyosságra* való törekvésből fakad. Minden vallásos életnek ez az ősforrása, emberi oldaláról tekintve minden vallásos életnyilatkozatnak ez adja meg értékét. Csakhogy hiba, mely nem marad megboszulatlanul, ha e bizonyosságot, bármily magasra fokozott, de mégis *véges pozitivumokban* keresik; akár ha, mint a római egyházban: a dogmákban és az egyház isteni institucziójában; akár ha, mint a protestáns orthodoxiában s annak kinövéseiben, a szektáknál: a biblia betüinek pozitiv tekintélyében.

Az üdvbizonyosság csak egy végetlen, szellemi pozitivumon, az élő Istennel való ténylegesen érzett összeköttetésen alapulhat biztosan és megingathatatlanul. Ez az öntudatos, szabad lelki és ethikai kapcsolat felel meg csak a protestáns keresztyénség szellemének. Minden más orvoslásra korunk hitetlenségének, nagyobb részében skepszisének csak ideig-óráig való s uj betegségek csiráit hordozza magában.

Ennek létrehozására kell törekedniök a magyar prot. egyházaknak is, ha diadalmasan akarnak megharczolni vakhittel és babonával, a római egyház és a szekták fanatizmusával.

Hogy ennek létrehozásában a legfőbb eszköz a buzgó ima és Isten igéjével való táplálkozás: ezt készséggel elismerem, hirdetem és sürgetem. Nem vagyunk ugyan a betü szolgaságában; de csak ugy nem, ha a ker. szabadság ama magaslatán vagyunk, hol érvényesül a Pál igazsága: „Minden tiétek... ti pedig a Krisztusé vagytok, Krisztus pedig az Istené!“

Nem az orthodoxia tehát, hanem az élő Istenben való munkás hit — mely másokért is hasonló lelkesedéssel dolgozik — a Jézus Krisztus által az az orvosszer, mellyel hathatósan védekezhetünk a baptizmus s minden más elfajulása ellen a vallásnak és keresztyénségnek.

Hogy itt a munka papságunkra, első sorban saját személyükre s aztán hiveikére vár: ez kétségtelen. De ha egyszer ilyenekké lesznek ők: követni fogják hiveik s leszünk együtt — egy győzhetetlen, diadalmas tábor. Hozza Isten ezt az időt! Itt Szalay kollegával is együvé kerülünk; mert bár az utak mások — egy a czél.

Nagy Károly.

A tökéletes béke megvalósitása.

(Egy fejezet Ralph Waldo *Trine* amerikai irónak „Hármoniában a végtelenséggel“ czimü uj könyvéből.)

— Forditotta: *Ravasz Árpád.* —

Isten az örök békességnek a lelke; és abban a pillanatban, a melyben mi vele hármoniába jutunk, a békesség egész árja özönlik belénk; mert a béke: a

hármonia. Mély, benső igazság rejlik e szavakban; „a lélek törekvése élet és békesség“ (Pál a rómabeliekhez VIII. 6.) Megismerni azt az igazságot, hogy mi „lélek“ vagyunk, és élni ebben a gondolatban: ez „a lélek törekvése“, ezt hivják hármoniában és békében való életnek. Oh, hány férfi és nő él körülöttünk a gondoktól fáradtan, tétovázó és zavart állapotban, folyton és mindig béke után szomjuhozva, azt keresve, fáradt testtel, fáradt lélekkel s fáradt szivvel; elutaznak messze, idegen földekre, körül járják a világot, aztán visszatérnek, s a békét keresik tovább s nem találják seholsem! Nó és csak elég világos dolog, hogy miért nem találják meg az uton a békét: ott keresték, a hol nincs. Ők kivül kutattak utánna, holott azt belül kellett volna keresniök. Békét csak belül lehet keresni; a ki ott nem találja meg, az seholsem fogja megtalálni.

Béke nincs a külső világban, hanem a mi saját lelkünkben lakozik az. Mi járhatunk a legkülönfélébb utakon s kergethetjük azt, kereshetjük a testi vágyak és szenvedélyek utjain is, nincs mód, hogy feltalál hassuk, mert a külső világban keressük, ott pedig nem létezik. Ép olyan arányban fogják a szerencsének és békének magasabb formái eltölteni a mi lelkünket, a mily mértékben összhangzásban hozzuk testi vágyainkat és szenvedélyeinket a lélek világával; s ép olyan arányban lesz betegség, szenvedés, elégedetlenség a mi osztályrészünk, a mily mértékben elmulasztjuk ezt megkisérleni és tenni.

Istennel egységben lenni: ez a béke. A gyermek egyszerü természetessége a legjobb állapot és példa ennek teljes megvalósitására; a gyermek egyszerü természetessége, a mely ismeri s érzi az ő igaz viszonyát az ő atyjának életéhez. Vannak emberek, én is ismerek olyanokat, a kik oly tudatos egységben élnek az örökélettel s a végtelen béke lelkével, hogy egész életük csak ugy sugárzik az örömtől. E pillanatban épen egy aránylag fiatal emberre gondolok, a ki több éven át beteg volt. Egészsége, ideges kimerültsége folytán tönkrement s ugy tetszett neki, hogy őt más semmi sem köti az élethez, mindent oly szomoru, sötét világban látott s ő maga is szomoru látványául szolgált a vele érintkezőknek. Kevéssel ezelőtt eljutott a végtelen hatalommal való egységének élő, tudatos ismereteihez, s lelkét — ugyszólva — megnyitotta ez éltető tudat beözönlő áramának, és ma tökéletesen egészséges ember; és gyakran, ha találkozom vele, nem tudja visszatartani magát, hogy föl ne kiáltson: „Valóságos gyönyörüség az élet!“

Egy rendőrtisztviselő, a kit személyesen ismerek, mondotta nekem, hogy gyakran, midőn esténként a szolgálatából hazafelé megy, a végtelen hatalommal való egységének valami oly eleven s élettől duzzadó tudata lepi meg s az örök békének ez a lelke oly erővel ragadja meg s tölti el egész lényét, hogy ugy rémlik előtte, mintha lábai alig tapadnának meg e földhöz, oly áradó örömmel s békeérzettel van eltelve, midőn e csodálatos, szinte delejes áram beléje özönlik.

A ki ezt elérte, az nem ismer többé félelmet, mert teljes mértékben eltölti őt az az érzés, hogy ő védve van s épen ez az érzés valósággal meg is oltalmazza. Az ilyenre illik az irás szava: „Semmi fegyver sem árthat nekem“, „Nem illet téged a veszedelem és az ostor nem közelget a te hajlékodhoz“; (Zsolt. 91. 10.) „neked szövetséged lesz a föld köveivel is, és a mezők vadállatai veled békét fognak tartani (Jób V. 23.).“

Maguk az emberek gyakran a varázslók benyomását teszik a környezetükre. Abban a pillanatban, a melyben minket a félelem meglep, s hatalmába kerit, egy ajtót nyitunk fel s ezen épen az léphet be, a mitől félünk. Egy állat sem fog bajt okozni az olyan embernek, a ki absolut félelem nélkül áll meg előtte. A félelem első pillanata épen kaput nyit a veszélynek; némely állat, mint pl. a kutya, azonnal felismeri a félelmet s épen az ad neki bátorságot a támadásra. A mily mértékben teljesen elismerjük és megértjük a végtelen hatalommal való egységünket, oly arányban leszünk nyugodtak és bátrak, s a kisszerü események, a mik ezelőtt annyira kinoztak bennünket, nem nyugtalanitnak többé. Nem csalódunk többé az emberekben, mert olvasunk bennük, mint egy nyitott könyvben: megvan az erőnk, hogy behatolhassunk lelkük mélyébe és cselekedeteiknek ott elrejtett mozgató erőit megismerhessük.

(Folyt. köv.)

Jelentés az erd. ref. ehker. Kolozsvári Szeretetháza 1903/4. és 1904/5. évi állapotáról.

— Irta: *Horváth János.* Felolvastatott a képviseleti közgyülés 1905. május hó 22-én tartott közgyülésén. —

(Folytatás és vége.)

Alapitó levéllel vagyis külön rendeltetéssel biró alapitványok: Lészay Ilona alapitvány 6555 kor., az ev. ref. th. fak. ifj. alapitványa 592 K 80 fillér, dr. Gidófalvy István alapitvány 800 K 09 f., gr. Bethlen Gergelyné sz. Antos Klára alapitványa 1000 K, H. lovag Bakó Ferencz alapitványa 2066 K. 1904-ben kisebb adományokból befolyt 1223 K 35 f., 1905-ben a mai napig 560 K 18 f. A Főt. és Méltóságos püspöki szék 1905-ben azon papi árvák fentartási szükségei fedezésére, kik az orsz. papi gyámintézettől neveltetési járulékot nem kapnak, az özv.-árvai alap 1903. évi kamatjövedelméből 675 K 36 f. osztalékot adományozott a szeretetház pénztára részére.

E helyen hálával emlékszem meg még a „Közhasznu szövetkezet“ igazgatóságának humanus eljárásáról, nagylelküségéről. Három növendékünk szülője, kik ev. ref. papok, oly szegény anyagi helyzetben vannak, hogy leányokért járó évi ellátási dijt képtelenek voltak megfizetni; a szeretetháznak is még tetemes adóssága van s alappal nem bir, hogy az ellátási dijt elengedhesse, vagy erre a czélra szolgáló alapitványból fedezhesse. Az eset a Közhasznú szövetkezet igazgatóságának tudomására jutván, a 3 növendékért 480 korona ellátási dijt fizetett ki az intézet pénztárának, ezenfelül a Szeretetház alapja gyarapitására 100 kor. is adományozott. Méltó ezen humánus czélokat szolgáló pénzintézet, hogy az eh.-ker. világi és egyházi előljárói, vezetői a legmeszszebb menő támogatásban részesitsék.

A szeretetház vagyoni állapota évről-évre örvendetesen javul. Az eh. ker. könyvelője által kiadott vagyoni kimutatás szerint 1904. év decz. 31-én az intézetnek adóssága volt 90 ezer kor.; ezzel szemben alapitványi tőkéje 25055 kor. 94 f., adományokból gyült tőkéje 4956 kor. 67 f., tőkésitése 10005 K 85 f., összes pénzvagyona tett 40018 kor. 46 fillért, ezt levonva a 90 ezer kor. adósságból, vagyonhiány áthozat 1905-re 49981 kor. 54 f. Mig ezelőtt 6 évvel 15 ezer kor. vagyonnal szemben 124484 kor. adósság állott fenn, addig ma fennáll 49981 kor. 54 f., tehát az intézet vagyoni helyzete javult 6 év alatt 64503 koronával s ha ehez hozzá számitjuk a mult évi pótépitkezési kiadásokat, uj felszerelési beszerzéseket, tyúktenyésztés berendezését összesen 12230 koronát, a vagyongyarapodás 76733 kor. tesz.

A szeretetház pénztára által kezelt s 1901. év óta kisebb adományokból gyüjtött tőkealapból a kebli tanács határozatára 1904. év ápril hó 26-án további kezelés végett befizettünk az egyh. ker. pénztárába 3547 K 36 fillért, 1905. febr. hó 17-én 1223 K 45 f., összesen 4770 K 81 f., a folyó évi adományokból az intézet kezelésében van 461 K 04 f. készpénz és két drb. Közhasznú szöv. üzletrész 100 kor. értékben. Az év folyamán befolyó adományokat a Közhasznu

szövetkezet pénztárába helyezzük el, mint betétet s a következő év elején a pénztári számadás lezárása és a számvizsgáló bizottság felülvizsgálása után az eh. ker. pénztárába fizetjük be további kezelés végett.

Az árvák karácsonfa alapja 1904. év január 1-én tett 367 K 90 f.-t, 1904. év deczember 31-én 493 kor. 51 f.-t, tehát az egy évi tőke gyarapodás 125 kor. 61 f. volt. Ezen alapból Kozma Berta, az intézet volt árvanövendékének varrógép beszerzéséhez adományozott és kifizetett a kebli tanács 26 kor. 90 f.-t, az árvák karácsonfa ünnepélye alkalmából ajándék és karácsonfa diszitésre kiadás volt 62 K 36 f. A tőkésitett összeghez ezen két rendbeli kiadást hozzászámitjuk, az ez évi bevétel tesz 214 kor. 87 f. Ezen alapot az intézet pénztára külön kezeli s a Kolozsvári Gazdák Hitelszövetkezetében mint betétet kamatoztatja.

A Szeretetház 1904. évi fentartási számadására nézve még a következőket jelentjük főbb tételekben:

Ellátási dijból befolyt 11548 kor. 80 f., az árvák nevelési járulékából 2312 kor. 36 fillér, magánórák dijából 1086 kor., a Baldácsy-alap szeretetházi járulékából 2250 kor., vegyesekből 290 kor. 87 f., a földm. miniszter úr adománya tyúktenyésztésre 100 kor., az 1903. évről pénztári maradvány 1593 kor. 94 fill., összes bevétel tett 19081 kor. 97 fillért. Ezzel szemben fentartási kiadásokra forditottunk a költségvetés keretében, u. m.: nevelő személyzet fizetése, cselédek bérére, élelmezésre, árvák ruházatára, mosatás, fűtés, világitás, árvák részére tanszer és munkaanyag, gyógyszer, kertészet, takaritó anyagok, épületfentartás, javittatás, tisztogatás, vezeték javitás és vizdij, adók stb. 15310 kor. 87 fillért; a költségvetés keretén kivül, mint rendkivüli kiadás: u. m. tyúktenyésztés berendezése, új felszerelési tárgyak beszerzése tett — melyről már fentebb is tettünk emlitést — 1773 kor. 46 fillért tett s ezeken kivül egy eltávozott növendéknek 18 kor. 12 f. befizetett zongora óra diját visszafizettük, ezeket összeszámitva az összes kiadás tett 17084 kor. 33 fillért s pénztári felesleg átvitel 1905-re 1997 kor. 64 fillért, a költségvetés keretén belüli megtakaritás különböző czimeknél és tételeknél 1200 koronán felül volt.

Tekintettel az elmult évi drágasági viszonyokra, az évi számadásnál, az intézet gazdasági ügyeinek vezetésében a legjobb eredményt találjuk, kivált ha azt vesszük számitásba, hogy egy növendék havi élelmezésére a költségvetésben csak 14 kor. volt az előirányzat s e mellett az élelmezés s egyéb ellátás minden tekintetben jó volt.

Az elősorolt bevételi tételekből látható, hogy az intézet kiadásai fedezésére a Baldácsi-alap kivételével sem a papok, tanárok, egyházak járulékait, sem az adományokat, sem a tőkék kamatait, sem egyéb járandóságokat és jövedelmeket nem használjuk föl. Az intézet ezek jövedelmeiből — mintegy 10 ezer korona — csakis a 90 ezer korona adósság 4% kamatját fizetjük, a fenmaradó részt tőkésitjük.

A képviseleti közgyülés tagjai közül 1904-ben elhaltak: Somkereky Miklós és Vén Mihály esperesek. Mindkét tagban áldozatkész, intézetünk humánus ügyeinek buzgó támogatóját veszitettük el, kik nem csak szeretetökkel, nemesen érző lelkök jóindulatával, hanem több izben nyujtott adományaikkal gyarapitották, erősitették intézetünk alapját. Legyen áldott emlékök.

Ezelőtt két évvel a kebli tanács, 3 és 4 évvel ezelőtt a volt intéző bizottság több izben foglalkozott egy református felsőbb leánynevelő intézet létesitésének a tervével. Három tervezet áll készen s pihen a levéltár aktái között, várja az ébredést. Sajnos! pénzünk nincs, ezért a jelenlegi pénzügyi és szük gazdasági viszonyok miatt nem valósithatjuk meg ezen ideális szép tervet, pedig ha megvalósithatnók, nem kellene azt a fájó panaszt hallanunk, hogy a református papok, esperesek, tanárok, nagy- és kisbirtokosok egyrésze leányait zárdákban nevelteti. Az eszmét a feledés örvényébe ne engedjük elveszni, ha többet most nem tehetünk, legalább a szeretetházi jelentés kapcsán emlitsük fel. Addig is, mig a szeretetházzal kapcsolatos leánynevelő-intézet testet öltene s hirdetné az erdélyi református kerület egyetemének, áldozatra kész tagjainak bölcsességét, előre látását: a Szeretetház humánus czéljaiban munkásságukat, nagybecsü erkölcsi és anyagi támogatásukat szeretettel kérem a további időkben is.

Válasz a „Magyar Szó"-nak.

Szerkesztőnk a „Magyar Szó"-nak e sorokkal válaszolt. Olvasóink figyelmének tartozunk közlésével.

„Tekintes Szerkesztő úr!"

Vidéki elvonultságom közepette csak most vettem tudomást a „Magyar Szó" f. évi jul. 9-iki 160. számában „Az Erdélyi Protestáns Lap és Bánffy" czimü s „Vidéki" aláirással megjelent közleményről. E czikk harmadik visszhang azokra a sorokra, a melyekben az „Erd. Prot. Lap" sulyos kifogásokat emelt azon eljárás és modor ellen, a melyet a „M. Szó" br. Bánffyval, mint egyházi vezérférfiuval szemben általánosan is s az idei konvent alkalmából felmerült egy konkrét eset alkalmából is, alkalmazni jónak látott. Magáról a konkrét esetről s annak ellentétes felfogásáról én most nyilatkozni részletesebben nem akarok, hiszen ez a tény, hogy az illető czikket lapomban minden megjegyzés nélkül közreadtam, elég bizonysága annak, hogy annak intencióival teljesen egyetértek. Nem reflektálok a két első viszhangra sem, a melyek engem személyemben kevésbé érintettek. Ezen utolsó közlemény azonban annyira kizárólag személyemmel — szerkesztői minőségemben — foglalkozik, hogy ezt lehetetlen megjegyzés nélkül hagynom s mert igy „személyes kérdés" czimen kérek szót, azért vagyok bátor épen a „Magyar Szó"-ban kérni helyet soraimnak.

„Vidéki" czikke ugyanis ferde világitásban mutatja be ugy szerkesztői helyzetemet, mint szerkesztő eljárásomat s eközben olyan állitásokat koczkáztat meg, a melyek nemcsak szerkesztői eljárásomat, de ezzel összefüggésben — daczára a személyemről ismételten irott megtisztelő jelzőknek — személyes jellememet is oly furcsa szinünek tünteti fel, hogyha ezek megállanának, „Vidéki"-nek nem lehetne, nem szabadna engem ama megtisztelő jelzőkkel érintenie. Hiszen ha igaz volna az a helyzet, a melyben engem „Vidéki" feltüntet, hogy én más meggyőződésem daczára a hivatalos rendelkezések vak eszközéül adom oda magamat, nevemet, hogy az én beleegyezésem nélkül látnak napvilágot a hivatalos lapban a közzététetni rendelt Bánffyt védő czikkek stb. akkor az én helyzetem nem csak „fonák", nem csak „szánalomra méltó", de egyenesen erkölcstelen; személyem pedig — legalább az én mértékem szerint — a közélet szempontjából jellemtelen volna, akiről „Vidéki"-nek sem lehetne, nem szabadna a „karakteres" jelzőt leirnia.

Hanem ugy látszik „Vidéki" nem nagyon skrupulozus ennek megitélésében. Sőt elég könnyelmü olyan állitást adni egyenesen az én szájamba, amit én soha sem mondtam, nem mondhattam, mert az igazságnak nem felel meg. Olyan formát t. i. — mert a szöveg nincs előttem most — hogy én magam jelentettem volna ki, miszerint azok a czikkek az én tudomásom nélkül, vagy talán beleegyezésem ellenére jelentek volna meg e lapban. Ez nem áll. Sőt ezen-

nel itt ünnepélyesen kijelentem, hogy magának br. Bánffynak Ravasz János espereshez intézett „Nyilt level"-én kivül, mely az akkori helyettes szerkesztő előleges tudtával és hozzájárulásával jelent meg e lapban, a többi róla szóló czikk, nem csak hogy az én tudtommal és beleegyezésemmel jelent meg, hanem ugy, hogy azokról a kerület hivatalos vezető egyéneinek semmi névvel nevezendő előleges tudomásuk nem volt. Ennél többet mondani azokra nézve, kik az „Erd. Prot. Lap" szerkesztőségének belügyeivel ismerősek, felesleges azokra nézve, a kik nem ismerősek, czéltalan, mivel a névtelenül megjelent czikkekért ugyis a felelős szerkesztő hordozza a felelősséget a közönséggel szemben.

És én ezt annyival könnyebben hordozhatom épen a br. Bánffyra vonatkozó czikkekért, mert a „M. Sz."-nak a „fiatal stréberekre" vonatkozó vádja Bánffyval szemben engem távolról sem érinthet.

Politikailag nem tartozom az ő pártjához. Azt az élénk rokonszenvet, melyet politikai programmja iránt éreztem, elvesztettem akkor, midőn abba az ellenzéki koaliczióba belépett, a melyben a néppártnak nem alárendelő vezérszerep jutott s a mely egy Rakovszkynak képviselőházi alelnökséget szerzett. Az országos politikára vonatkozólag legközelebb állok a „Magyar Szó" álláspontjához, mi azonban nem akadályozhatott meg abban, hogy azt a kiméletlen személyi hajszát, a melyet br. Bánffy ellen ez a lap folytat, lelkemből el ne itéljem, sőt ennek kifejezést is ne adjak. Nem tudtam a politikában sem tekintélyre vakon esküvő párttag lenni; de mentesnek érzem magam azon politikai elfogultságtól is, amely az érdem elismerése helyett csak vádol és gyanusitással s személyes meghurczolásokkal fizet, már pedig arról többszörös személyes tapasztalat alapján tehetek bizonyságot, hogy br. Bánffy a pártpolitikának, az egyházi életnek való elválasztását nemcsak szóval hirdette, hanem személyes működésében is féltő gonddal valósitotta meg. Ennélfogva soha sem ismerhetem el annak a jogosultságát, hogy a politikus Bánffy miatt az egyházi életben vezérkedő Bánffy meghurczoltassék. Mert bármint vélekedjék bárki is Bánffy báró politikai szerepléséről, azt meg nem tagadhatja senki — legkevésbé mi erdélyiek, kik legközelebbről látjuk — hogy akkora munkát, annyi odaadással és önfeláldozással, fáradsággal és áldozattal teljesit az egyházi élet terén, a mekkorára csak egy egyházát hőn szerető s ennek a magyar nemzeti életre való rendkivüli fontosságát igazán értékelő államférfiu képes.

Ez volt és ez lesz az „Erd. Prot. Lap" álláspontja e kérdésben az én felelős szerkesztőségem alatt, amit képviselni fogok minden ettől eltérő állásponttal szemben, amig csak br. Bánffy az lesz egyházunkban, aki volt: ennek minden áldozatra, ennek minden szolgálatra kész tagja.

Az Erd. Prot. Lap „hivatalos" jellegéből kovácsolt gyanusitásokra nem tartom érdemesnek hosszasabban kitérni. Volt alkalmam többször kijelenteni, hogy a lap „hivatalos" jellege csak a „Hivatalos rész"-re, rendeletek, pályázatok stb.-re terjed ki. Ha más téren is érvényesülni akarna: én szerkesztője nem lehetnék.

Sem a nevem, sem a pennám, sem a lelkiismeretem nem eladó, sem pénzért, sem a hatalmasok kegyéért. Erről már volt alkalmam egy nehányszor bizonyságot tenni s a mint kész volnék — a mire ugyan az eddigi tapasztalatom után itélve nem igen lesz szükség — bármikor bizonyságot tenni a kerület hivatalosaival szemben, ugy kész vagyok erre, a mire, fájdalom, van kilátás a „Magyar Szó"-val szemben továbbra is.

Az igazság szolgálatát többre tartom mindennél. Az igazság megitélésének mértékéül azonban csak lelkiismeretemet fogadhatom el. Ezzel nem jöhetek ellentétbe, a mint nem is jöttem soha!

Kiváló tisztelettel

Kovásznán, 1905. julius 15.

Nagy Károly,
theol. tanár.
Az Erd. Prot. Lap felelős szerkesztője.

Kollégiumaink Értesitői.

II. A székelyudvarhelyi.

Megjelent julius 10-ike körül, nyolcz ives füzetben, tizenhat főczim alá foglalt tartalommal.

I. Nagy Elemér tanár székfoglalója: „*Erkölcsi nevelés a középiskolában.*" Nemes, eszményi törekvésekről tanuskodó dolgozat. De gondolatmenete nem oly átlátszó, hogy a figyelmet meg ne fárassza. Vázolni akarja „a középiskola feladatát az erkölcsi nevelés szempontjából, meghatározván az erkölcsi jellem alaptulajdonságát; az erkölcsi nevelés czélját s végül, hogy mely tényezők hatása alatt alakul az erkölcsi jellem" Az utolsó kérdésre felelvén, a gimnáziumok összes tantárgyainak megfelelő mérlegelésével foglalkozik. Felfogása, némileg stilje is, Felméri Lajos Neveléstudományának és Kölcsey Parainesisének együttes hatásait mutatja. És ez jót igérő jelenség.

II. Fejes Áron tanár *Jelentése* a greifswaldi szünidei tanfolyamon 1903. nyarán végzett tanulmányairól. Fejes a kollegiumtól nyert vala kiküldetést. Czélja az volt, hogy a modern nyelvek (franczia és német) tanitási rendszerének megfigyelése mellett tájékozódást szerezzen a szakjába vágó ujabb német irodalmi termékekről. Ily irányulag hét rendbeli előadás-sorozatot hallgatott a négy hetes tanfolyamban. De felhasználta idejét az iskolai egészségtanról (Löffler), a bölcselet fogalmának történelmi fejlődéséről (Rehmke), a modern szocziálizmusról (Bernheim), Krisztus személyéről (Kropatschek), sőt a germán népek festő művészetéről (Seeck) és Németország hegy- és vizrajzáról (Credner) szóló előadások hallgatására is. Utja állomásain és kirándulásaiban városok, tájképek, vidékek, népek, természeti és tudományos s művészeti gyűjtemények s érdekességek ismeretével is gazdagodott. Mindezekről röviden, komolyan s rokonszenves szerénységgel számol be (eredetileg az Igazgató-tanácsnak).

III. A koll. kormányzata s a tanári testület. Elüljáróság: négy gondnok s a tiz rendes tanár. Tanári testület: tiz rendes, négy helyettes tanár; iskolai orvos, ének-zenetanitó, hitoktatók. A tanárok az iskola évi munkáján eléggé helyesen osztoztak; mindenik osztályban volt, a VI-ikat kivévén, tárgycsoportositás, legszerencsésebb az I., III. és VIII. osztályban. Ugy látszik, hogy a VI-ikban is jó (egyszersmind a VII-ikben még jobb) tárgycsoportositás történhetett volna, ha a latin és görög nyelvek tanárai azt együtt akarják vala s görög szakjukat nem sajnálják elcserélni.

IV. Közvizsgálatok, érdemlegesen, jun. 17—24-én folytak; az érettségvizsgálat 28-án végződött be.

V. Tananyag kimutatás. A tantárgyak egész évi óraszámai azt mutatják, hogy az udvarhelyi kollegiumban különleges szüneteket nem tartanak s a szorgalomidőt szorgalmasan felhasználják, a legszorgalmasabbak közt maga az igazgató, a ki pl. a IV. osztályban, heti 3 órás tárgya tanitásával, egész évben 108 órán foglalkozott.

Az egyházi éneket meg az énekelméletet másmás egyén tanitotta.

A vallástanitás anyaga a III. és IV osztályban

a tankönyv miatt (Nagy P. Konfirm. kátéja) tér el a tantervtől. De nem nagy baj.

A magyar nyelvi leczkéken az I. és II. osztályban talán igen előtérbe állitották a grammatikát. Az irásbeli feladatok, a IV. osztálytól fölfelé, szemléletet, képzeletet, érzelmeket, olvasmányokat, gyakorlás szempontjait eléggé figyelembe vesznek; netalán a VI. (poétai) osztályban lehetett volna a képzeletet s az érzelmeket változatosabban is érdekelni a feladatokkal.

A német nyelv tanitás lent és fennt egyaránt gondosnak látszik. A gyakorlásra súlyt helyeznek. Az irásbeli feladatok tárgyai változatosak és kiválóan jó izlésüek.

A földrajz anyaga a II. osztályban: „Európa országai és népei, Magyarországból kiindulva és erre vonatkoztatva. " Nem lehetne-e az I. osztályban is hasonlóképen: „Magyarország Udvarhelyről s a délkeleti felföldről kiindulva. .."? és rá alapitani az osztály magyar olvasmányainak tanmenetét, számtani példatárt, egyéb tanulni valók rendjét is?

De ezekről elég ennyi.

VI. Rendkivüli tárgyak. Franczia nyelvet 11 kezdőnek és 6 haladónak tanitott Fejes Áron. Gyorsirást három folyamban 26-nak Szabó András. Az énekkarnak 71, a zenekarnak 22 tagja volt. A zenetanulásra, zenei pályázatokra, páratlanul nagy és lelkes gondot forditnak ebben a kollégiumban.

VII. Ifjusági körök.

A Petőfi-önképzőkör, a két felső osztályból 56 rendes taggal, komoly becsvágytól áthatott, jó irányban fejlődött szervezet; sokoldalu, szorgalmas tevékenységet fejtett ki. Szavalatok, birálatok, műforditás, tanulmányok, szabad előadások, népdal- és zeneszólók voltak az évi tárgyai Márczius 15-ikét gazdag tárgysorral ünnepelte. Jutalmat 21 rendbelit osztottak ki tagjainak. Lelkes vezetője Fejes Áron s mellette, mint választott elnök, Becző Gyula h. tanár.

Az ifjusági olvasó egyesület 118 taggal, 1782 műből álló könyvtárának ez évi gyarapodása 58 mű, 116 darabban, 350 kor. értékben. Forgalma 1084 kikölcsönzés. Külön gyermekkönyvtár is van I—II. és III—IV. o. tanulók számára, ketté csoportositott 838 művel.

Gyorsirókör, legalább már a levelező gyorsirásban jártas tagokkal (22), Szabó András tanár vezetése mellett. Gyüléseiken felolvasások, gyakorlások, versenyek folytak. Pályadijakban, jutalmakban is sokan részesültek.

A helybeli agyagipariskolába 26 III—V. oszt.-beli tanuló járt be, heti 2 órán, mintázást tanulni, Hargita Nándor igazgató ingyen szivességéből.

Általában a rendkivüli tárgyak körül s az ifjusági egyesületekben igen szép igyekezettel találkozunk. Tanárok és tanulók gyönyörüségöket találják a foglalkozásokban.

VIII. „Testi nevelés" czim alatt a tornatanitásról számolnak be (külön tornatanár nincsen); táblázatban adják a VII. osztály tanulóin eszközölt erőmérés eredményét. Az országos tornaversenyen 27 tanuló csoportja vett részt; hat oklevelet, 34 bronzérmet nyertek. Érdekes volt az intézeti tornaverseny is, julius 1-én 10 pontban, a győztesek és kitünők szép sorával és 22 jutalmazással.

IX. Gyűjtemények gyarapodása, pontosan kimutatva. Köztök a „kép-, érem- és régiségtár" gyarapodása, jobbadán ajándékozás utján, mintegy 25 darabbal.

X. Internátus-konviktuson 167 tanuló. Kellő felügyelet. Helyes napirend. Egyszerü, egészséges étrend. Egész évi konviktus dija 180 kor., kedvezményt 5600 kor. értékben, együttvéve 74-en élveztek.

XI. Tanulók névsora és osztályzata megnyugtató képet mutat. A többi tárgyakéi mellől kirivóbb érdemjegyek vannak imitt-amott. az I. és II. osztályban a mennyiségtanból és a mértani rajzból, a III. o.-ban a latinból, a IV o.-ban a mennyiségtanból, az V. és VI. o.-ban a görögből.

XII. Statisztikai kimutatás. 269 tanuló közül református volt 204, magyar anyanyelvü 259, tisztviselő és értelmiségi szülők gyermeke 116, helybeli és megyebeli 162. Elégtelen előmenetelüek száma 46 (azaz 17%, tehát határozottan kedvező eredmény).

XIII. Érettségvizsgálat. 27 ifju közül jelesen érett 3, javitásra utasitva 3, jól érett 9, egyszerüen 12. *Legtöbben (8) papi pályára menendők.* E tekintetben az udvarhelyi kollegiumnak kiváló s eléggé még nem méltatott jelentősége van egyházunk szempontjából.

XIV. Iskolai pályadijak, jutalmak, ösztöndijak, segélyek czimén 16.885 koronát juttatott növendékeinek az intézet. Ennek $^3/_4$ része közvetetlen s csak $^1/_4$ része volt közvetett kedvezmény. Miből telik? Régi alapitványokból lelkiismeretes gazdálkodással; de ujabb alapitványokból és adományokból is, melyekben a társadalom rokonszenve s az intézet iránt való, megérdemelt hála és kegyelet megnyilvánul. „Az év történetéből" előlegezve sorolom fel a kiváló jóltevők neveit: Haller Louise grófnő, Baczó Mózes szászvárosi lelkész, özv. Farczády K. Lajosné, mint gyászoló anya, Köpeczi Nagy Lajos p. ü. min. számellenőr, Névtelen (1000 K), Udvarhelymegyei Takarékpénztár, 1889-ben érettek, Közhasznu Szövetkezet, Szöllősi Sámuel bérlő. (S az alapitványok jelentékenyek, az adományok pedig rendszeresek, évenkint ismétlődők.)

XV Az év története Gönczi Lajos igazgatótól. Csak olyan tárgyait jelzem, a melyek a fennebbiekben érintetteket kiegészitik. Ezek azok.

Az évkezdet tanári székfoglaló ünnepélylyel. Változások a gondnoki karban, őszinte hálanyilvánitással Sebesi Akos volt főgondnok iránt. Az Igazgatótanács rendelkezései a tanmenet-készités s az ügyviteli egyöntetüség iránt, tapasztalati komoly megvilágitásban. A zsinati törvényhozás czélzata az elüljáróság uj szervezése tárgyában. Az intézet anyagi helyzetének sulyosbulása a kamatjövedelmek csökkenése miatt. Tanulók szorgalma megterheltetése. Magokviselete, egészségük. (Tornázástól 29 tanulót mentettek föl; fültőmirigy járvány volt, de miatta iskolaszünet nem.) Iskolai ünnepek voltak: okt. 31., márcz. 15., ápril 11. Diákbál február 4-én és majális junius 3-án. Befejezésül a fennt érintett alapitványok és adományok bejelentése.

XVI. Az uj isk. év s a konviktus szept. 4-ikén nyilik meg. Az évközi szünetekben a benmaradó tanulók külön dijért élelmezhetők lesznek.

Hagyományos erények által inkább, mint anyagiakban, de kétségkivül örvendetesen virágzó intézet képének vonásai tünnek elő ez Értesitőből.

Biráló.

TANÜGY.

Tudnivalók.

A zilahi ev. ref. Wesselényi-kollégiumban a pótló-, javitó- és felvételi vizsgálatok 1905. szeptember hó 1—4. napjain lesznek s minden nap reggel 8 órakor kezdődnek.

Pótvizsgálat engedélyezéséért az illető tanulóknak hatóságilag megerősitett orvosi bizonyitvány melléklésével kell folyamodniok a tanárkarhoz augusztus 1-ig.

Javitó vizsgálat engedélyezéséért nem kell folyamodni egy elégtelennel, csak kettővel. Ez utóbbi esetben a folyamodványok „Az erdélyi református egyházkerület méltóságos Igazgató-Tanácsához — Ko-

lozsvárra“ czimzendők, de a főgimnázium igazgatójához nyujtandók be (Zilahon) az időszaki értesitővel felszerelve augusztus 1-ig.

Fölvételi vizsgálat engedélyezéseért aug. 29-éig kell az igazgatónál jelentkezni.

A tanulók szabályszerü fölvétele és beirása szeptember hó 1—5. napjain történik, még pedig, amennyiben az ujon jövő és osztályismétlő tanulók közül első sorban a református vallásuak vétetnek fel s csak azután a más felekezetüek, a következő renddel:

szeptember hó 1. napján az I. osztályba lépő reformátusok;

szeptember hó 2. napján — amennyiben a törvényes létszám keretén belül számukra hely marad — a más felekezetüek s ezek között is első sorban a helybeli illetőségüek; ugyanezen napon vétetnek fel a többi osztályba is az ujon jövők, tekintet nélkül vallásukra;

szeptember 3—5. napjain történik az intézet eddigi tanulóinak beirása és pedig az év végén nyert időszaki értesitő okvetlenül való bemutatása mellett, kivéve azt az esetet, ha a tanuló valamely folyamodványa mellékletéül már előzőleg beadta volna azt.

Az iskolai év ünnepélyes megnyitása szeptember hó 6-án lesz. A tanitás 7-én reggel 8 órakor kezdődik.

Az I. osztályba csak oly növendékek vétetnek föl, kik 9-ik életévüket betöltötték, de a 12-ik évöket meg nem haladták és iskolai bizonyitvánnyal, vagy szükség esetén felvételi vizsgálaton igazolják, hogy van oly mérvü képzettségük, minőt az elemi iskola négy évi tanfolyamába kellett megszerezniök; a kik pedig 12-ik évöket tulhaladták, azoknak felvételét rendkivüli esetekben csak a tanári szék engedélyezheti. A felvételkor a tanuló születési és himlőoltási, 12 éves korán tul ujraoltási bizonyitványt tartozik felmutatni.

Idegen nyelven kiállitott okmányokat (kivéve a latin nyelvü keresztleveleket) nem fogadunk el, az ilyenek mellett közjegyzőileg hitelesitett magyar nyelvü forditásokat kérünk.

Minden uj tanuló a felvételre személyesen és rendszerint atyja vagy gyámja, illetőleg azok valamely külön megbizottja kiséretében tartozik az igazgatóságnál jelentkezni.

Hogy az V. osztályba lépő tanulók a görög nyelvi, avagy a görög pótló irányt választják-e, annak kijelentése a beirás alkalmával a szülők, illetőleg törvényes gyámok által teendő szóbeli, távollétük esetén általuk kiállitandó irásbeli nyilatkozat utján történik.

Beiratáskor kivétel nélkül minden tanuló fizet: fölvételi dijban 4 koronát, ifjusági könyvtárra 1 koronát, a tanári országos nyugdij- és gyámintézet javára 6 koronát, Értesitőre 1 koronát, butorzatra 1 koronát. E dijak fizetése alól felmentésnek helye nincs. Tandij a főhatóság ujabb rendelkezése szerint egész évre — osztálykülönbség nélkül — református tanulóktól 40, más felekezetüektől 50 korona. Hatósági szegénységi bizonyitvány alapján s irásos folyamodásra a szegénysorsu „jó“ tanulók egészben vagy részben tandijelengedésre számithatnak; de sem tandijelengedést, sem más jótéteményt nem nyerhet a gimnázium oly tanulója, a ki ismétlő, kinek magaviseleti jegye a „jó“-nál gyengébb, vagy csak javitóvizsgálattal haladt feljebb. Az ilyennek folyamodása el sem fogadtatik. A tandijmentességet kérő folyamodások csak a beiratáskor fogadtatnak el.

Az ösztöndijakra vonatkozólag az alábbi értesités szolgáljon tájékoztatóul:

I. A Balogh Pál-alapból kiadatik évi 1280 kor. összeg a tanuló érdemességéhez mérten 60, 90, 120 rendkivüli méltánylást érdemlő körülmények közt szinjeles tanulóknak 200 koronás ösztöndijakban havi utólagos részletekben.

Pályázhatnak magyar nemzetiségü, ev. ref. vallásu, jó magaviseletü, legalább jó általános osztályzatu szorgalmas és tehetséges tanulók.

Az ösztöndij mindig egy évre szavaztatik meg, de oly tanuló, kinek I. félévi értesitője nem felel meg a fennebbi mértéknek, a II. félévre elveszti azt.

II. A Rédiger Eszter-alapitványból kiadatik két 160 korona ösztöndij a következő feltételek szerint:

1. Ez ösztöndij elnyeréséért pályázhatnak: a) Zilahi Kis László és Lajos családjából származó V osztályu, vagy azon felül tanuló ifjak, a mennyiben jó magaviseletüek s legalább általános elégséges eredménnyel tanulnak; e családok leszármazottjai más pályázók felett elsőbbséggel birnak; b) az V—VIII. osztályba járó, magyar nemes szülőktől származott, jó erkölcsü, kitünő szorgalmu, képességü s előmenetelü ifjak, megjegyeztetvén, hogy az utóbbira vonatkozólag legfönnebb két elégséges osztályzat türhető meg. A hasonló érdemüek közt a szegényebbek a vagyonosabbak felett, volt közép-szolnokmegyei születésüek máshonnan származók felett előnnyel birnak.

2. Az ösztöndijat egyszer elnyerő 1. a) alatti tanuló annak élvezetében marad ez iskolában tanulása végeztéig, föltéve, hogy magaviselete és előmenetele az előző pont kivánalmainak teljesen megfelel. Meg nem felelő osztályzatu tanuló az ösztöndijat végleg elveszti s csak uj pályázatra benyujtott folyamodvánnyal nyerheti esetleg vissza.

III. A Kincses János-féle alapból kiadatik egy 49 kor. 65 f. ösztöndij. Pályázhatnak rá a családhoz tartozó vagy más, jó előmenetelü, szegény tanulók.

IV A Sebess Mihályné alapból az előbbi pont szerint kiadatik 9 kor. 33 f.

V. A Bydeskuty Helena özv. Bölönyi Imréné által tett alapból a „zilahi iskolában tanuló Bölönyi vagy Bydeskúty gyermekek segélésére kiadatik 84 kor.“ (Illetékes folyamodó hiányában a kamatból jutalomkönyvek vásároltatnak.)

VI. A sz.-ségbőnyei regale fölvételére jogosult közbirtokosság alapitványából (1500 kor.) kiadatik 60 kor. Pályázhatnak rá az alapitványtevőknek a nálunk tanuló gyermekei.

VII. A szilágyvármegyei milleniumi ösztöndijért folyamodhatnak szilágyvármegyebeli illetőségü szegény tanulók, vallás és nemzetiségi különbség nélkül, kiknek az előző iskolai évben legalább is általános jó osztályzatuk volt és jó magaviseletüek.

A kedvezményekért folyamodók kérvényei mellé okvetetlenül csatolandó:

a) szegénységi bizonyitvány,
b) családi értesitő,
c) községi hitelesitett adókönyvi kivonat,
d) uj folyamodóknál iskolai bizonyitvány.

A II. számunál ez okmányokon kivül a nemesi származást, esetleg Z. Kiss László és Lajos családokhoz való tartozást, a III—VI. számunál a családhoz vagy az alapitókhoz való rokonság kimutatását is igazolni kell.

A szegénytanulók segélyalapjából mintegy 40—50 tanulót láthatunk el részben tankönyvekkel, esetleg tanszerekkel is. Az erre vonatkozó irásos, külön folyamodványok a beiratáskor nyujtandók be az igazgatóhoz, határozottan megjelölve a szükségletet, melynek fedezését folyamodó a szegénytanulók alapjából megnyerni óhajtja.

A jövő 1905—6. iskolai évre internátusunkba és konviktusunkba 100—110 tanulót veszünk fel. Akik az internátusba felvétetnek, azok, ha csak az ellenkezőre fontos ok nincsen, a konviktusnak is kötelezett tagjai. Az internátusba és konviktusba való felvételért irásban kell folyamodni az igazgatósághoz augusztus 15-ig.

Díjak a konviktusban: egész dij 200 kor., 1/4

kedvezményes hely dija 150 kor., 1/2 kedv. helyé 100 kor. 3/4 kedv. h. 50 kor. egy egész iskolai évre, melyért a tanulók a közbeeső szünidők kivételével naponként reggelit, ebédet és vacsorát kapnak.

a) Reggeli (7 órakor): váltogatva egyik nap 3/8 liter tehéntej, másnap köményleves, 100—120 grammos zsemlye.

b) Ebéd (12 1/4 órakor) húsleves, főtthús mártással és körzettel, tésztásétel vagy csontleves főzelék sülttel, 150—200 gramm félfehér kenyér.

c) Vacsora (7 ó.): sült körzettel, 150—200 gr. félfehér kenyér.

Déli és esti husadag külön-külön 135 gr.

A konviktus minden tagja fizet felszerelés használatáért egy évre 4 kor.

Ingyenes és kedvezményes helyeket, különös tekintetet érdemlő eseteken kivül csak jó magaviseletü és legalább jó előmenetelü tanulók nyerhetnek el.

Akár ingyenes, akár kedvezményes helyért folyamodók tartoznak kijelenteni, hogy kérelmük nem teljesitése esetén fizetés mellett is belépnek e a konviktusba és internátusba vagy nem.

Azok a vidéki tanulók, akik „Szilágyvármegyei milleniumi", „Rédiger Eszter", „Balogh Pál", esetleg „Bydeskuty Helena"-féle ösztöndijat nyernek, az internátusnak és konviktusnak kötelezett tagjai s a mennyiben ezen ösztöndijuk nem lenne elég konviktusi és internátusi dijaik fedezésére, a különbözetet fedezni tartoznak.

Az internátusban, hol a felügyeletet 2—3 tanár gyakorolja, a fölveendő tanulók lakást, fűtést, világitást kapnak. Dijak: egész évre 56 kor., illetőleg 46 kor.; amazért felső, emezért alsó (karikás) ágyat kap a tanuló. E dijakért a tanuló orvosi gondozásban is részesül, de a gyógyszerek árát a szülő fizetni tartozik; sulyos vagy ragályos betegség esetén azonban az internátusból a szülők költségén a kórházba vagy haza szállittatnak. A benlakók kötelesek a szünidőkre hazamenni.

Ingyenes helyekre jó magaviseletü és legalább jó előmenetelü tanulók folyamodhatnak. 6 koronát azonban még az ingyenesek is tartoznak fizetni. A konviktusi és internátusi kedvezmény nem okvetlenül kapcsolatos.

Minden internátusi tagnak kell hoznia egy 180 cm. hosszu és 80 cm. széles vaságyba való szalmazsákot, egy párnát, paplant, legalább 2 rendbeli ágyhuzatot, 4 inget, 4 lábravalót, 2 törülközőt, 2 hálóinget, 4 pár harisnyát vagy kapczát. Ágytakarót, széket, szekrényt s mosdótálat az intézet ad. Ládák a lakószobákban nem tarthatók.

Az internátusba beköltözhetnek a tanulók szept. 1-től kezdve; a konviktus szept. 6-ikán, az isk. év megnyitása napján, délben nyilik meg.

Iskolai dijak:

I. Egész tandijat fizető református I. félévre 36 kor., II. félévre 20 kor., más vallásu I. f. é. 41 kor., II. f. é. 25 kor.; fél tandijat fizető ref. I. f. é. 26 k., II. f. é. 10 kor., más vallásu I. f. é. 29 kor., II. f. é. 12 kor.; tandijmentes 16 kor.

Ezek a dijak az igazgatónál fizetendők: az I. félévi a beiratáskor, a II. félévi legkésőbb február hóban.

II. Felső ágyas dija I. részlet 26 kor., II. r. 15 kor., III. r. 15 kor. Alsó ágyas dija I. r. 21 kor., II, r. 12 k. 50 f., III. r. 12 k. 50 f. Ingyenes 6 kor.

Ezek a dijak Nagy Sándor internátusi vezető tanárnak fizetendők, még pedig az I. részlet a beiratáskor, a II. r. a karácsonyi, a III. r. a husvéti szünetet követő első napon.

III. Egész dij fizető I. r. 104, II. r. 50, III. r. 50 kor., 1/4 kedvezményes I. r. 74, II. r. 40, III. r. 40 kor., 1/2 kedv. I. r. 54, II. r. 25, III. r. 25 kor., 3/4 kedv. I. r. 30, II. r. 12, III. r. 12 kor., ingyenes 4 k.

Ezek a dijak Bécser János konviktusi vezető tanárnak fizetendők, még pedig az 1. részlet a beiratáskor, a 2. r. a karácsonyi, a 3. r. a husvéti szünetet követő első napon. Egyszer befizetett dijak nem adatnak vissza.

A konviktusi vezetőtanár méltánylást érdemlő esetekben megengedheti, hogy a dijak kisebb részletekben, pl. havonként fizettessenek.

Kérem a szülőket, gyámokat, hogy ha a dijakat postai utalványon küldik, 4 fillér kézbesitési dijat is küldjenek s külön-külön az illető tanárok nevére czimezzék.

A segélyt megnyerők névsorát az igazgató legkésőbb aug. 25-ig közzéteszi a Szilágyban és a többi vármegyei ujságokban. Az internátusba és konviktusba folyamodók külön is értesittetnek.

Ki-ki annyi külön kérvényt tartozik beadni, a hányféle jótéteményért, vagy ahányféle ügyben folyamodik.

Az igazgató.

KÜLÖNFÉLÉK.

A „Magyar Szó"-nak utjába nem állunk, valamint szerkesztőnk elébe se akarunk vágni. Az elvi magaslaton álló vitákban, ha villognak is a fényes fegyverek, de tisztulnak is az eszmék és fogalmak. De mi most ki kell tüzzük a béke zászlaját, mert a „M. Sz." már két számában (idei 167. és 172. sz.) örömmel jelezte, hogy szerkesztőnkkel egy véleményen van (mi előre láttuk, hogy nem is lehet másképp). Tehát a felek kibékéltek — a pernek vége. Nem változtat semmit az állapoton a 172. sz. „Vidéki"-je, aki szerkesztőnk „Nyilatkozatából" mondatokat vesz ki és hiányosan közli. Ilyen irodalmi fegyverek csak a muzeumokban — — nó meg a „Magyar Szó"-ban találhatók.

Kis Áronnak a tiszántuli ev. ref. egyh. kerület püspökének jobb szemén sikerült operácziót végzett dr. Imre József szemorvos. A sikerült műtét az ősz püspököt és hozzátartozóit teljesen megnyugtatta. Orvosi vélemény szerint a 90 éves aggastyán nemcsak látni, de olvasni is fog tudni. Adja Isten, hogy mielőbb felgyógyuljon övéinek és az egész református egyházunk örömére.

Templomalapkőletétel. Az amerikai dillonvalei magyar ev. református gyülekezet folyó hó 4-én tette le temploma alapkövét. Az alapkőletételi imádságot a gyülekezet lelkésze: *Kovácsi* Miklós István, az ünnepi beszédet *Csutoros* Elek, clevelandi lelkész mondotta. Az alapkövet *A. D. Souders* missziói püspök áldotta meg, *E. M. Preusz*, roheelingi lelkész pedig alkalmi angol beszédet tartott.

Vigasztalás a koporsók mellett czim alatt legközelebb egy kis kötetben temetési beszédeket és imádságokat szándékozom kiadni, ha megfelelő pártolás nyilvánul. E czélból előfizetési jelentkezésre kérem föl az érdeklődőket mielőbb, de legkésőbb aug. 10-ig, hogy a nyomatandó példányok számára tájékozást szerezhessek. A kis kötet mintegy 6—7 nyomtatott ív terjedelmü lesz s árát 1 kor. 50 f.-ben állapitottam meg, mely ha előre beküldetik, a füzetet megjelenése után portómentesen küldöm meg. Körmend (Vasm.), 1905. jul. 19. *Fülöp* József, ev. ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

3007—1905. sz.

ÉRTESITÉS

valamennyi egyházmegye nagytiszteletü esperesének, az ev. ref. kollegiumok és a kolozsvári theol. fakultás méltóságos t. Elöljáróságainak.

Egyházkerületünk 1905. évi május hó 20—23. napjain tartott rendes közgyülésének jegyzőkönyve szétküldetvén, felkérjük az érdekelteket, hogy az alábbi kimutatásban feltüntetett példányok után darabonként 2 K 50 f.-t számitva, az ott kitüntetett összegeket legkésőbb f. évi okt. hó 1-ig központi pénztárunkba mulhatatlanul befizetni szíveskedjenek. megjegyeztetvén, hogy az egyházmegyék, kollégiumok és a volt püspöki egyházak gondnokai számára is küldetett egy-egy példány és hogy az egyházmegyék le-

véltárai részére még ezen felül egy ingyenes példány is küldetett.

Kimatatás a közgyülési jegyzőkönyvek kiosztásáról: Hunyadi egyházmegyének 40 példány 100 kor. Gyulafehérvári ehm. 21 p. 52 kor. 50 f. Nagyenyedi ehm. 48 p. 120 kor. Kolozsvári em. 27 p. 67 kor. 50 f. Kalotaszegi ehm. 38 p. 95 kor. Szilágyszolnoki ehm. 68 p. 170 kor. Dési ehm. 22 p. 55 kor. Széki ehm. 34 p. 85 kor. Nagysajói ehm. 21 p. 52 kor. 50 f. Görgényi ehm. 32 p. 80 k. Marosi ehm. 68 p. 170 kor. Küküllői ehm. 35 p. 87 kor. 50 f. Nagyszebeni ehm. 20 p. 50 kor. Udvarhelyi ehm. 47 p. 117 kor. 50 f. Erdővidéki ehm. 19 p. 47 kor. 50 f. Sepsii ehm. 42 p. 105 kor. Orbai ehm. 15 p. 37 kor. 50 f. Kézdi ehm. 18 p. 45 kor. Romániai ehm. 1 p. 2 kor. 50 f. Kolozsvári theol. fak.-nak 2 p. 5 kor Nagyenyedi koll.-nak 4 p. 10 kor. Kolozsvári koll. 2 p. 5 kor. Marosvásárhelyi koll. 5 p. 12 kor. 50 f. Székelyudvarhelyi koll. 5 p. 12 kor. 50 f. Szászvárosi koll. 4 p. 10 kor. Sepsiszentgyörgyi koll. 5 p. 12 kor. 50 f. Zilahi koll. 5 példány 12 kor. 50 f.

Kolozsvárt, 1905. julius hó 20-án.

Becsek Lajos, h. elnök. — *Kádár János*, titkár.

Sz. 820—1905.

PÁLYÁZAT.

A nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett *toroczkószentgyörggi* ev. ref. egyházközség lelkipásztori állására pályázatot hirdetek. Javadalmak: a mélt. ig.-tanács 3753—1903. sz. a. megerősitett dijlevél értelmében négy szoba, konyha, kamara, pincze és szükséges melléképületekkel ellátott lakás és 784 □ öl kert haszonélvezete; 10 h. 623 □-öl szántó, 8 h. 739 □-öl rét, melynek adóját az egyház fizeti és lelkész miveltetés 226 kor. 21 fillér haszonélvezeti értékkel; gróf Thoroczkay Miklós pátronustól 309 kor. 92 fillér készpénz; terményjövedelem pénzértéke a kongrua megállapitás alkalmával leszámitolt 1/6 rész levonása után 60 kor., failletmény a gróf Thoroczkay-udvartól, munkabeli szolgáltatások pénzértéke 39 korona 50 fillér; stóla 10 kor. 80 f.; fáizási jog 6 kor.; belmissziói segély 80 kor.; állami fizetéskiegészités 60608—1900. min. sz. a. megállapitva 866 kor. 07 fillér; összes jövedelem 1600 korona.

Kötelességek: a rendes lelkészi teendők ellátása.

A minősitvénnyel, pályázati hirdetés után kelt szolgálati bizonyitvánnyal, más egyházkerületből folyamodók püspöki engedélylyel ellátott folyamodások 1905. aug. hó 15-ig ntü Jancsó Lajos esp. aához Marosujvárra terjesztendők be.

Kolozsvárt, 1905. julius 25.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 532—1905.

KÖRLEVÉL

az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

Hivatkozással a mélt. Igazgató-tanács 1379—1905. sz. körrendeletére, felhivom tiszt. lelkész aait. hogy egyházközségeik történetét f. évi augusztus 25-ig irják meg s hozzám küldjék be. Az egyes egyházak történetének megirásánál az alábbi dolgokra sziveskedjenek kiterjeszkedni:

1. Az egyházközség neve. Hol fekszik? (vármegyében, város, nagyközségek szomszédságában, esetleg nagyobb folyó mellett).

2. Mikor alakult az egyházközség? Az első anyakönyvi bejegyzés, vagy jegyzőkönyv felvétel ideirandó.

3. Az egyházközség fejlődése. (Emelkedés, vagy hanyatlás és ennek előidéző okai. Adományok. Templom, egyh. épületek, iskola épitése. A templom és a harangok feliratai pontosan feljegyezendők.)

4. Klenodiumok. (Az urasztali edények és teritők feliratai, valamint az adományozók nevei feltüntetendők.)

5. Ingatlanok.a) Az egyházközség használatában (erdő, legelő, szántó,kaszáló h. □-öl). b) Lelkészi canonica portio (erdő, szántó stb.). c) Tanitói canonica portio (erdő stb.).

6. Tőkepénzek. (A különböző alapok mind felsorolandók.)

7. Lelkészek (mitől, meddig?)

8. Tanitók (mitől, meddig?)

9. Az egyházközség jelenlegi állapota. Lélekszám. Miféle felekezetek vannak a polgári községben?

Alsósófalva, 1905. jul. 24.

Ifj. Péter Károly, esperes.

PÁLYÁZAT

kápláni állásra, személyem mellé, a nagyenyedi ev. ref. egyházközségbe.

Javadalmazás: 1. Készpénz 840 kor., havi részletekben előre fizetve. 2. Stóla 60—80 kor. 3. Lakás fütéssel. 4. Reggeli és ebéd a lelkész asztaláról.

Az állomás f. évi szeptember közepe körül elfoglalandó. Nagyenyed, 1905. julius 21.

Szilágyi Farkas, ref. pap.

PÁLYÁZAT

orvosi ösztöndijra.

A nagyenyedi Bethlen-kollegiumnál az 1905—6. isk. év szeptember 1-ével megnyilik a *Szotyori-féle*, évi 336 koronás, negyedévenkint egyenlő részletekben adandó ösztöndij, orvosi pályára menő ifjak számára. A ki az ösztöndijat megnyeri, az alapitólevél szerint, ha csupán medicinae doktor leszen, birhatja 5 esztendeig, ha még a chirurgiában is doctoráltatja magát, ugy még 2 esztendeig tehát együtt 7 (hét) esztendeig. — Elvezetére jogosultak első helyen az enyedi kollégium szegénysorsu jótanuló, kifogástalan magaviseletü, de kizáróan református vallásu növendékei, ezek hiányában a kolozsvári ev. ref. kollégium hasonló minőségü növendékei. Megjegyzem, hogy az alapitó mind a maga, mind a felesége Marusi Anna vérségi rokonainak elsőséget (praeferentiát) biztosit, még ha nem is volnának első eminensek, de különben elegendő tehetséget tanusitanak a medicina megtanulására. A választás joga, a tanárkar előterjesztése alapján, az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsát illeti. Ide kell az ösztöndijasnak magaviseletéről is, a fennálló gyakorlat szerint, félévenkint bizonyitványt küldenie.

Felhivom tehát a pályázni óhajtókat, hogy a jelzett feltételeket igazoló okiratokkal, természetesen az érettségi bizonyitvánnyal is, felszerelt és az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó Igazgató-tanácsához intézett folyamodványukat küldjék be a Bethlen-kollégium elüljáróságához *f. évi augusztus hó 15-éig* bezárólag. A később érkező folyamodványokat nem fogadjuk el.

Nagyenyeden, 1905. julus hó 20.

Fogarasi Albert, rector-professor.

16—1905. t. sz.

KÉRÉS ÉS FELHIVÁS

az egyházmegyei Értekezletek nt. Elnökeihez.

Tisztelettel kérjük a nt. Elnök urakat, sziveskedjenek intézkedni, hogy az egyházkerületi Értekezlet titkára a közgyülés elé terjesztendő titkári jelentése összeállitása czéljából lehető rövid idő alatt, — legkésőbb f. évi szept. 15-ig — megkapja a jelentéseket a vezetésük alatt müködő Értekezlet ez évi munkájáról.

Minthogy a mult évi egyhm. ért. jelentések egyikemásika nagyon hiányos volt, szükségesnek látjuk ismételten is jelezni, hogy mikre legyenek tekintettel a jelentések összeállitásánál.

Feltüntetendő a jelentésben: 1. hány tagja van az Ért.-nek, szaporodott-e a tagok száma ez évben és mennyivel? 2. történt-e változás a tisztikarban? 3. hány gyülést tartott az Ert. az elmult évben, hol és mikor tartották a gyüléseket, mik voltak a gyülés tárgyai? (A hol fiókkörök vannak, a köri gyülésekről szintén jelentést kérünk.) 4. Micsoda jelentősebb egyháztársadalmi intézmény (ifj., nőegyesület stb.) létesült az egyházmegye területén és ezek s a már meglevők micsoda munkásságot fejtettek ki. 5. A Vasárnap hány példányban járt az egyhm. tagoknak. 6. Hány példány kelt el az Ert. kiadványaiból?

E főbb pontokon kivül ölelje fel a jelentés az egyh.-megyei Ert. ez évi müködése minden jelentősebb mozzanatát könnyen áttekinthető összefoglalásban.

Arra is kérjük a nt. Elnök urakat, sziveskedjenek gondoskodni, hogy az egyhm. Ert. közgyülésének a kerületi Ert. közgyülése elé terjesztendő határozatai, — amennyiben ilyenek vannak — idején a titkárhoz juttassanak.

Szives üdvözlettel

Kolozsvárt, 1905. julius 20.

Nagy Károly, e. elnök. — *Tárkányi György*, e. titkár.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *31-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. augusztus 3.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az egységes liturgia.

— Irta: *Jancsó Sándor.* —

A konventi liturgiai bizottság tervezetével kezemben, ugyanezen bizottság benyujtott s el is fogadott „határozati javaslat"-a a) pontja felhivásának értelmében — belső rugóktól ösztönöztetve — röviden és tárgyilagosan megteszem reflexióimat. Nem akarok az egyházmegyék és kerületek véleménynyilvánitásának elébe vágni; nem is azért irok, hogy *irjak* — hiszen azon az állapoton már rég tul vagyok — de szólanom *kell,* mert a tárgyalás alatti kérdés oly fontos, oly életbevágó, hogy anyaszentegyházunk minden egyes őrállójának elsőrendü kötelessége afelől gondolkozni, véleményt alkotni s ha szükséges, szólani.

Gondolkozzunk tehát a gyülekezeti életünkben elsőrendü fontossággal biró kérdés felett; vessünk számot lelkiismeretesen azzal, hogy gyülekezeteink valláserkölcsi életének fokozására, erősitésére; a templomlátogatás élénkebbé és általánossá tételére eddigi tapasztalataink szerint minő; speciel a felvetett tervezetek közül *melyik* forma felel meg leginkább s a megfelelőnek látszón is minő módositásokat óhajtanánk tenni; nem a magunk kedvéért vagy könnyebbségéért, hisz nem képzelek olyan valakit, aki a mérlegelésnél ezekre a szempontokra is figyelemmel lenne, gyülekezetünk és egyházi életünk érdekében. Hisz a mi személyünk attól a pillanattól kezdve, mikor az Ur országának szent szolgálatát magunkra vállaltuk — és szeretem hinni, hogy mindannyian a Lélek belső ösztönzésére, igaz meggyőződéssel és az Ur iránti buzgó, olthatatlan szeretettel, mint juhainkért aggódó és róluk gondoskodó *pásztorok* s nem mint bérért dolgozó *napszámosok,* vállaltuk *önként* magunkra — bár sokszor egyes és kivételes eseteket általánositva, a minket hivatásszerüen ismerők ajkairól is *mindnyájunkra* vonatkoztatva az ellenkező bizonyságot és itéletet vagyunk kénytelenek hallani: soha se feledjük el, hogy „mi nem magunkat predikáljuk, hanem a Jézus Krisztust, az Urat; magunk pedig a *ti szolgáitok* vagyunk a Jézusért!"

Gondolkozzunk és szóljunk tehát azok érdekében, *a kiknek szolgái* vagyunk. Adja az Isten, hogy e nemü törekvésünknek, idejében a kivánt sikere legyen s ne legyünk kénytelenek ezen kérdésnél is azt a szomoru tényt konstatálni, mit az uj *énekes könyvre* nézve az egyetemes konvent konstatált, mely kérdésnél 30 évi munka, vitatás és törekvés szomoruan negativ eredménye „a napirendről való *végleges* levétel" volt.

Nekünk egyházépitő munkánkban *negativ* eredményekre jutnunk nem szabad!

De elkalandoztam — nem csoda! Térjünk a dologra! A kérdés tehát „a liturgia egységesitésének" kérdése „a magyarországi református keresztyén egyházban". Miben kell tehát egységnek lennie? Hol és minő határon túl jogosult a különféleség és mérsékelt, a helyi viszonyoknak megfelelő és okvetlen fentartandó eltérés a *formában?* Mi itt a *lényeg* és mi a *forma?* Szabad-é a lényegből a forma, az *egyformásitás* kedvéért engedni? Szabad-é a tapasztalat által jónak, *épitőnek bizonyitott* rendtartást gyökeresen megváltoztatnunk, jobban mondva egyesek által most kieszelt merőben *újjal* helyettesitenünk? Soha meg nem tagadható és létalapunkat képező *protestáns szabadságunk* mellett is mennyiben jogosult az okos és praktikus *konzervativizmus?*

Nagy és fontos kérdések ezek, melyek közül térszűke miatt csak egy párra, szigoruan a kérdéshez tartozókra igyekszem feleletet adni.

Haupt Erich az 1903. október—november havi berlini zsinatnak a theologiai tanszékek betöltése nevezetes és az egyházi élet s theologiai tudományok terén elvi fontosságuvá vált kérdésének előadója, ki mély gondolkozásu tudós és megfontolt theologus, igy nyilatkozik: „A hit maga a legtökéletesebb szabadság ténye.... A protestáns egyház a maga intézményeiben (tudomány és gyakorlati élet) hivatását csakis az *abszolut szabadság* utján töltheti be; a szájkosár elv e téren mit sem használ!"

Jeles egyházi emberünk, *Kolozsvári* Sándor egyik kerületi gyülésünkön egyházi életünk külső nyilvántartásaira vonatkozólag mutatta volt fel igen meggyőzően a felerőszakolt „khinai czipő“ veszedelmes voltát!. Ezek és ezekhez hasonlók a főelvek, de annak dokumentálására, hogy *egy* testnek vagyunk különböző, de ugyanazon hivatást végző tagjai, melyeknek egymástól szétdaraboltatniok nem szabad, mert az egység megrontása az erőkifejtés rovására megy: szerintem is szükség, hogy a különben sértetlenül fentartott protestáns szabadság mellett lehetőleg egyek legyünk a *lényeghez tartozó* és el nem mellőzhető *formákban* is, melyekről áll nálunk is, hogy „forma dat esse rei.“

És ebből az elvből kifolyólag igazolva látom a magyarországi református keresztyén egyház liturgiájának egyformává tételére irányuló s immár a konvent kezében levő munkásságot.

Mi hát ezen kérdésnél a mag, a lényeg, melynek minden szervnél egyformán meg kell lennie?.... *Az őskeresztyén egyházi tisztelete.* Hogy miben áll az, azt mindnyájan jól tudjuk. Ha ezt feláldozzuk vagy elvetjük, hol van akkor az egyház külső reformációja? Hivatkozhatunk-é akkor joggal arra a főerősségünkre, hogy a tisztaságban és egyszerüségben az *ősforráshoz* tértünk vissza s ilyen értelemben egyházunk *régibb* minden más keresztyén egyháznál?....

Novák Lajos a bizottság eddigi előadója, kit én tudós theologusnak, gondolkozó főnek és kiváló szakembernek ismerek, közzétett és ismeretes nagy stilü javaslatában épen ezen fő elv ellen vétett, mert annyi sallangot, annyi uj elemet vett fel tervezetében, hogy az már semmiképen se a meglevő különböző lithurgiák *egységesitése* többé, hanem egészen *uj alkotás*. Ha ezt fogadja el a bizottság és az illetékes főhatósági testületek, akkor nekünk is, mint a katholikusoknak, fokos liturgiás és litániás könyvekről kellett volna gondoskodnunk; különböző *kötött formáju* imákat, áldásokat és beszédeket kellett volna iratnunk, a minek a használata szerintem egyenesen protestáns ellenes, noha a porosz u. n. unialt-kirchében némileg szokásban van is; s a szószéken és urasztalánál végzendő és ugyanazon istentisztelet keretében is sürün váltakozó szolgálatok sorát nagy mesterség lett volna a lelkipásztoroknak betanulni és evidenciában tartani, noha — a mint már kifejezém — az egyházi szolgák kényelme vagy kényelmetlensége merőben számitáson kivül eső szempont.

(Vége. köv.)

A tökéletes béke megvalósitása.

(Egy fejezet Ralph Waldo *Trine* amerikai irónak „Hármoniában a végtelenséggel“ czimü uj könyvéből.)

— Forditotta: *Ravasz Árpád.* —

(Folytatás.)

Egy ur találkozott közelebbről egyik ismerősével, a ki a legnagyobb öröm látszatával ragadta meg kezét s mondá: „Nagyon örvendek, hogy önt láthatom“ Barátom villámgyorsan átlátott az ember lelkén, erősen a szeme közzé nézett s igy szólt: „Nem, uram, ön nem örül azon, hogy engem láthat, ellenkezőleg, látásom annyira kihozta sodrából, hogy egészen belevörösödött“. Az ur igy felelt rá: „Hát, kérem, ma, a konvencziónális formák idejében kényszeritve vagyunk néha olyat mutatni, a mit nem érzünk“. Barátom ismét a szemébe nézett s ezt mondá: „Ismét egy hazug felfogás! Engedje meg kérem, hogy egy tanácsot adhassak: Ön mindig többre fog menni azzal, s nagyobb lesz saját maga előtt az önértéke, ha az igazságot elismeri s ki is mondja inkább, mintha hazug látszatot ad dolgainak“

S mihelyt az emberekből olvasni tudunk, mint egy könyvből, nem is fogunk többé bennük csalódni.

Nem fogjuk őket többé oly szörnyü magas talapzatra fölállitani; mert az ilyenek mellett lehetetlen csalódás nélkül elmenni. Előbb vagy utóbb aláhullanak ők a mi szemünkben, s nekünk ilyenformán sokszor igazságtalanoknak kell lennünk barátainkkal szemben. Ha pedig a béke lelkével összhangban állunk, akkor a pletykák, vagy nyilvános rosszakaratu beszédek s eljárások — jöjjenek azok akár barátainktól, akár ellenségeinktől — nem fognak minket sokáig nyugtalanitani. Ha mi tudatában vagyunk annak, hogy ugy életünkben, mint müködésünkben hüek vagyunk a jog, igazság és igazságosság nagy, örök rendjéhez, a mely e világon mindent átjár, összetart és kormányoz, akkor ilyesféle minket nem érinthet, és jöjjön, következzék akármi: mindig nyugodtak és zavartalanok maradunk.

Azoknak a dolgoknak, a melyek nekünk gondokat, fájdalmat és szomoruságot okoznak, nem lesz többé hatalmuk fölöttünk, mint most; mert az igazi bölcsesség megláttat velünk mindent a maga helyén s a maga módján. Ha egy barátunkat elveszitjük amaz átmenet által, a melyet halálnak nevezünk, akkor az nem fog elviselhetetlen fájdalmat okozni az oly ember lelkének, aki eljutott ahoz a magas szemponthoz és ismerethez, a mely szerint halál nincs, mert mi mindnyájan nemcsak átmenetileg, hanem a végtelenségig részesei vagyunk az örökéletnek: az anyagi testnek, a puszta elmulása egyáltalában semmikép sem érinti a lélek igaz életét. Nyugodt lélekkel, egy magas hit gyümölcsével képesek vagyunk arra, hogy magunk megértsük s a gyengébbeknek elmondhassuk e szavakat:

Ne féljetek ti az elmulástól,
Ne sirjatok a virághulláskor.
Ne féljetek, ha ravatalt láttok,
Könnyeitek arra ne ontsátok.
Mi az ott, a ravatalon, gyászba?!
Nem igaz gyöngy, csak a csiga háza.
Csak kagyló az, elvált tőle gyöngye.
Kagyló mulik....Rászáll a föld rögje..
Marad a gyöngy! Nem hal meg a lélek,
Nincs elmulás, de van örökélet!

A mi pedig a válást illeti, a mi látszólag a halál utján történik, tudjuk, hogy a lélekre nézve nincsenek korlátok és hogy minden lélek szellemi összeköttetésben lehet egy személyiséggel, akár mindkettő testben, akár pedig egyik testben, másik testen kivül él. Minél magasabb szellemi életet élünk, annál könnyebben lehetünk birtokában ennek a magasabb szellemi összeköttetésnek.

Minden dolog eljön hozzánk, ha kaput nyitunk neki. A régi időkben az emberek várták, hogy angyalokat lássanak — és valóban láttak is. De általában semmi alapja sem volna annak, hogy ők láthattak angyalokat s mi ne láthassunk; hogy náluk az angyalok leszállottak s nálunk nem; mert a nagy törvények, a melyek a világot kormányozzák, még ma is ugyanazok, mint voltak akkor. Ha hozzánk nem jönnek angyalok s nekünk nem szolgálnak, ez csupán onnan van, hogy mi nem hivjuk meg őket, nem várjuk; hogy mi bezárjuk az ajtókat, a melyeken át bejöhetnének.

Ha a békének ezzel a lelkével telitve vagyunk, ha az ő beáradása előtt megnyitjuk lelkünket, úgy át és átjár az minket, hogy bárhová menjünk, mindenütt magunkkal hordjuk azt és olyanok leszünk, mint egy mágnes, mely minden oldalról békességet vonz magához. S minél többet vonzunk abból magunkhoz s testesitünk meg magunkban, annál többet adhatunk belőle másoknak is. Ilyen módon oly teljes megtestesülései lehetünk a békének, hogy mindenütt valóságos áldást árasztunk magunk körül. Egy-két nappal ezelőtt láttam, mikép ragadta meg egy nő a kezét egy férfinak, kinek arcza a benne lakozó istenséget félreérthetetlenül visszatükrözte és igy szólt hozzá: „Valóságos jót tesz az nekem, ha önt láthatom. Az utóbbi órák alatt ugy benne voltam a gondokban, oly nehéz volt lelkem s kétségbe voltam esve, de az ön puszta tekintete minden terhemtől megszabadiiott.“ Vannak emberek körülöttünk, akik áldást és vigaszt sugároznak ki; a kiknek puszta jelenlétéről ugy látjuk, hogy az a gondot örömmé, a félelmet bátorsággá, a kétségbeesést reménnyé, a gyöngeséget erővé tudja változtatni.

A ki az ő igaz lényének a megismeréséhez eljutott, annak meg van ez az ereje saját magában és a hol csak jár, mindenütt kisugározza azt. Az olyan — hogy ugy mondjuk — megtalálta az ő centrumát. Es a nagy világegyetemben csak egy centrum van: a végtelen hatalom, a mely mindenekben és mindenek által megnyilatkozik és működik. A ki tehát az ő centrumát megtalálta, az egységre jutott ezzel a végtelen hatalommal; az elismeri magáról, hogy ő szellemi, lelki lény, mert istenlélek.

Az ilyen ember erős ember vagy — ha ugy tetszik — az erő embere. Mikor ugyanis ő az ő centrumát a végtelenben megtalálta, akkor úgyszólva egy szövetséget létesitett saját maga és a mindenség nagy erőforrása között és szakadatlanul, minden oldalról erőket vonz saját magához. Mert ezzel a centrummal, az ő lényének és az ő erejének ezzel a tudatos megismerésével minden gondolat, ami belőle származik, erővé válik és megfelelően annak a törvénynek, mely szerint hasonló hasonlót vonz magához, szakadatlanul vonzza magához minden oldalról azoknak a segitségét, a kiknek gondolatai épen ugy erőkké válnak s igy a mindenség egész gondolatvilágával összeköttetésben áll.

Igy be fog válni a szó: „Annak adatik, a kinek van.“ Ez egy természettörvénynek egyszerü folyománya, megnyilatkozó hatása. Az embernek erős, pozitiv s épen ezért tovább épitésre váró gondolatai folytonosan dolgoznak az ő sikeréért és egyuttal minden oldalról támogatást hoznak neki, az ő részére. A dolgok, a miket ő gondol, a miket ideában teremt, megtestesülnek ezen erős, fölépitendő gondolatoknak a ható működése folytán és való alakot öltenek; csendes, láthatatlan erők ezek a munkánál s az ők műve, korábban vagy később, látható formát öltve, napvilágra lép.

(Vége következik.)

Indokolás.*

1. Általában.

Ez a javaslat egészen az egyházkerületek és az egyetemes konvent által kimért határok közt, evangyéliomi elveink és több száz éves gyakorlatunk alapján készült. A feladat nem az volt, hogy egészen ujat alkossunk, hanem az, hogy történelmileg adott, tényleg meglevő istenitiszteleti cselekményeinket és formáinkat a partikuláris sajátosságok sokféleségéből kiszabaditsuk, egyöntetüvé, egységessé tegyük. Anyaszentegyházunk hajójának kapcsait, bordáit nem kifeszegetni, hanem megerősiteni kivántuk s ha egyiket vagy másikat mégis ki kellett emelnünk régi helyéről: azt se dobtuk mind el, hanem megerősitve vagy megcsiszolva illesztettük vissza; a hol pedig ujat kellett alkalmaznunk, ott a cél és stylszerüséget tartottuk szemünk előtt. Liturgiánk a Zwingli-féle irányban, annak változataképen fejlődött ki; ezt a jellegét hát meg kellett tartanunk, hogy őseink hagyományaihoz hivek maradhassunk. Kálvin liturgiájából is csak a vasárnapi istenitisztelethez vettünk át valamit, de csak annyit, a mennyi az ő nagy szelleme iránt való hódolatunkból folyt és a mennyi le nem törölheti istenitiszteletünkről a magyar jelleget. Szóval: arra igyekeztünk, hogy liturgiánk igy is magyar református liturgia legyen.

Istenitiszteletünk alkotórészei eddig is az ének, imádság, Istennek igéje és az adakozás voltak: ezutánra is azok maradnak. Ezeknek az elemeknek egymásután való viszonyát, sorrendjét és csoportositását változtattuk ugyan, de ezt istenitiszteletünk arányosságának, teljességének, változatosabbá és vonzóbbá tételének érdekében cselekedtük. Hajlottunk a sziv és izlés igényeire is. — Minthogy népünk zsoltáros nép: az éneknek több helyet juttattunk s azt a követelményt, hogy gyülekezeti éneklés nélkül egyetlenegy szertartásunk se mehessen végbe, szintén figyelemben tartottuk. Szimbolikus, jelképes cselekményeink számát nem szaporitottuk; de másfelől őszintén akartuk, hogy istenitiszteleteink és szertartásaink úgy alkotórészekben, mint szerkezetükben szimbolikus gondolatokat is szolgáljanak. A tapasztalás régen meggyőzött már mindnyájunkat arról, hogy a rideg józanság, a kultusznak pedagógiává, a templomnak pedagógiummá való átalakitása sem a „belső emberünket“ ki nem elégiti, sem az istenitisztelet bensőségét és fenségét nem emeli. Tenni kellett, tenni kell hát valamicskét a másik irányban a magunk épitéséért is, az istenitiszteletünk teljességéért is s hogy úgy mondjuk, anyaszentegyházunk becsületéért is. Részint már ez a törekvés, részint meg az az elv, hogy az istenitiszteletnek általános cselekményből kell kiindulnia, aztán valamely különös cselekményben kicsúcsosodnia s végül ismét visszatérnie az általánosba: im ezek voltak a mértékeink az egységesités vagy inkább a rendezés munkájánál. E végből szoros értelemben vett liturgiális alkotóréssé, megkötötté kellett tenni mindazt, a mi csak azzá volt tehető, mert az istenitiszteletnek s ezzel együtt az anyaszentegyház külső egységének épen ezek a legbeszélőbb, legnépszerübb bizonyságai; de másfelől függetlennek, szabadnak kellett meghagynunk mindazt, a mi az istentiszteletünknek és anyaszentegyházunknak is igazi életeleme: a lelket és igazságot. Kötötté tettük hát, helyesebben kötöttnek hagytuk azt, a mit maga az isteni akarat megkötött vagy a mit az egyház eleven lelkiösmerete olyan gyanánt elfogadott, mint a minők a sakramentomok, az istenitiszteleti alkotórészek, a pap theokratikus

* A javaslatot leadtuk. És bár a konvent nem fogadta el — figyelemre méltónak itéljük és leadjuk Novák Lajos szolgatársunk „indokolását“ is. H. szerk.

és liturgikus kiválósága és azok a formulák, amelyek evangyéliumi egyházunknak legspecifikusabb elveit fejezik ki; mig ellenben annak, a mit maga az isteni lélek tett korláttalanná és szabaddá, mi se emelgettünk hiu korlátokat: az igehirdetésnek, általában a lélek beszédének és a sziv buzdulásának, az imádkozásnak nem kötöztük meg szárnyait. Nem ujitottunk, hanem alakitottunk. Olyan tervezetet igyekeztünk adni, hogy az nagyobb rázkodtatás nélkül legyen megvalósitható.

Szerkezet tekintetében a javaslat nehány elvi kijelentés után két fejezetből, egy függelékből és egy záróhatározatból áll. Az első fejezet a rendes, vagyis a vasárnapi és ünnepi, meg a hétköznapi istenitiszteletekről, a második a rendkivüli istenitiszteleti cselekményekről vagy szertartásokról, a függelék az egyházi előljárók felesketéséről szól; záróhatározatában pedig a konvent nyer felhatalmazást a végrehajtásra. Az egyes fejezetek czimekre oszlanak s elősegitik a könnyebb áttekintést és tájékozódást. Hisszük, hogy ez a beosztás természetes s ezért meg is állhat és elfogadható.

Ime, nagyjában a tér, a czél, a nyelv, a mérték, a szerkezet, ime, maga a javaslat, a tervezet! Menynyire sikerült, mennyire nem? Megitélni nem a mi feladatunk. Hibátlannak, tökéletesnek nem tartjuk, nem tarthatjuk; de mint tervezetet a további munkálkodás alapjául általánosságban való elfogadásra bizalommal ajánlhatjuk.

(Folyt. köv.)

Kollégiumaink Értesitői.

III. A zilahi.

Tetszetősen nyomtatva, 5¼ iven, de (hogy nagyobbat mutasson) igen vastag és nehéz luxus-papiron jelent meg. Tartalma I—XI. czim.

I. Az iskolai évet megnyitó (szept. 5.) beszéde az igazgatónak — jól értve egy „consilium abeundi“ Azt tartják, ugymond, hogy a magyarság fiai tulságos arányban tódulnak a gimnáziumba. Nem baj az, de kész veszedelem, hogy a gimnázisták okvetetlen „lateiner pályára“ törekszenek. Válasszanak inkább ipari és kereskedelmi pályákat, a melyeken — kivált ha meglesz az önálló vámterületünk — maguk is jobban boldogulnak, a nemzetnek is többet (vagyis igazán) használnak. Ezt bátrabban igy mondhatta volna: Menjetek fiaim inkább reáliskolába és *onnan* ipari s kereskedelmi szakpályákra; mert, lám, a latin iskola csak lateinereket tud nevelni. A kinek a hajlamai ezt a nevelést nem birják meg, azt mi kirostáljuk s csak mint haszontalan alj fog a nemzetgazdaságilag hasznos pályákra — zülleni. A gimnázium ugyanis a növendékeit csak züllesztení birja a termelő pályákra, nem pedig nevelni. Látja ám ezt a bajt és igazán jót akar az igazgató, de nem meri az igazságot egyenesen megmondani. Hát én sejditem: Az önálló magyar vámterület legnagyobb bökkenője — nemzeti nevelésünknek gimnáziumi irányu oktalan tultengése. És ezt kezdjük mind többen észrevenni már.

II. A kollégium elüljárósága: a négy gondnok, a négy inspektor a zilahi egyház részéről s a 12 rendes tanár. Tanárkar: a 12 rendes tanár s 7 más tanerő, meg a felekezetek hitoktatói. A tantárgyak az I., V., VII. és VIII. osztályban elég gondosan, a többiben is jól voltak a tanárok közt felosztva. Ady Lajost, mint gyakorló tanárt segiti az igazgató és viszont, káplán formán. A tanárok irodalmi, társadalmi tevékenységéről, mellékfoglalkozásairól, más Értesitőkben szokásos közléseket itt nem találunk.

III. A tanitás munkája. A vallástant a III., IV. és VII. osztályban a tantervtől eltérőleg tanitották. A magyar nyelv s általában a nyelvek tanitásánál a grammatika, az elmélet látszik előtérben állani. Különösen helytelen pedig ez (ha csakugyan ugy van) a német nyelv tanitásánál, a melyet még a lateinerek kedvéért is, az ipari, kereskedelmi pályák jelöltjeiért pedig még inkább, *gyakorlatiasan* kellene folytatni. — A földrajz tanitást az I. osztályban az ÉK. és DK. felföldekkel *végzik*, holott Zilahon ezekkel kellene *kezdeniök*. — Az énektanitásról gondosan számolnak be. — A magyar irásbeli feladatok, kevés hiján, merevek s számuk is az V. és VI. osztályban kevés. — A görögpótló irodalmi tanulmány kimutatásai kellően tájékoztatók. Hasonlót mondhatni a filozófiai propédeütikáról is. — A rendkivüli tárgyak közt *nem szerepel a franczia nyelv;* ez pedig, az esetleg reáliskolába átlépni vágyók szempontjából, nagy hiány; tanszék betöltéskor el ne mulasszák ennek a kérdésnek a megoldását. — Műéneket karban 99, zenét zenekörré alakulva 10 tanuló gyakorolt. — Vivást, gyorsirást hányan tanultak, nem mondatik meg.

IV. Az érettségi vizsgálat jun. közepén, a többi vizsgálatok dandárja 23—26-án járt le.

V. Eredmény kimutatása: Erdemsorozatok, osztályonkint, aztán összefoglaló táblázatok, a melyekben a % kiszámitások, az V. és VI. osztályoknál, egyes rovatokban, hibásak. Az érdemsorozatok és % táblázatok tanulsága különben az, hogy az osztályokon fel végig kegyetlen tárgy az a latin, s a ki boldogulni akar, s nem kiván „lateiner“ lenni, annak jó lesz abban mielőbb buknia. Nehéz tárgy kezdetben a rajzoló geometria is, pedig ez az ipari és technikai pályákra is segithetne; de hát kevés óra jut reá, mert kell a latinnak. Azért lesz nehézzé a mathematika is. Legörvendetesebb eredményeket mutat a történelem és a természetrajz, meg a görögpótló irodalom és rajz tanitása. — Az érettségvizsgálaton 30 ifju közül jelesen és jól érett 14, javitásra utasitottak kettőt. Nagyon szép eredmény. Nem örvendetes, de természetes dolog, hogy technikai és gazdasági pályára *csak négyen* menendők. Három akar tengerész lenni. (Komolyan-e?) — Szorgalmas, szegény tanulók közül kilenczet (ha jól összegeztem), 363.20 fillér jutalommal (egyet közülök a millennáris alapitványból 200 K.-val) segélyeztek. A pályadijak jobb része, hat dij, pályázók hiányában, ben maradt; köztük, természetesen a franczia nyelvi pályadij is; hiszen franczia nyelvet nem is tanitanak nekik.

VI. Statisztika. 350 tanuló közt magyar 333, csak magyarul beszél 287, ref. vallásu 205, helybeli és megyebeli (13 16 arányban) 294, „lateiner“-sorsuak fia 169. (Őstermelők, iparosok, kereskedők fia pedig 125; de ezeknek is nagy része, ha Isten segiti, az érettségivel, *fogyasztó*-pályára terelődik.) — Könnyü betegségi eset volt 1112; (sulyos 44). Igazolt óramulasztás 12,047. Temérdek számok ezek. Csak 49 tanulónak nincsen óramulasztása.

VII. Ifjusági egyesületek. Az önképzőkör dolgozó tagjai voltak a három felső osztály tanulói. Ugy látszik alelnök válsága volt kétszer. Stilusgyakorlatok (7 szónoki beszéd, 20 vers, 1 történeti s 2 természetrajzi értekezés), szavalatok (35) s birálatok (22) voltak a gyülések tárgyai. Négy nyilvános ünnepélyen, meg a diákestélyen szerepeltek. A pályázatok javafele itt is meddő maradt. A 10 tagból álló zenekörről fennebb már (III. czim) szóltunk. A Wesselényi tornakör 99 taggal, jelesebben a *czéllövést* gyakorolta, Balog Elek hadnagy úr vezetése mellett s a honvédségi utasitások szerint szükséges előképzés után. A költségeket a honvédelmi miniszterium fedezte. Az intézetnek ez a derekas különlegessége, nemzeti szempontból is, kiváló figyelmet érdemel. — Az ifjusági olvasókör a négy felső osztály tanulóiból alakult. Hirlapokat olvastak s a sakkjátékkal is foglalkoztak. A kör két év óta áll fenn.

VIII. Ösztöndijakul, az intézet saját alapjaiból 7 tanuló együtt 886 K-t, idegen alapitványokból 10 tanuló 2280 K-t élvezett. — Tandijelengedéssel 3120 K összegig 60+33 = 93 tanulót, ingyen tankönyvekkel, 309 darabbal 54 tanulót segélyeztek. — A konviktusban 4065 K kedvezmény 28 tanulóra esik. A konviktust házilag kezelik s a felszolgálást, igen helyesen, a tanulók felváltva teljesitik. 115 tagja volt, a kik egyszersmind benlakók. — A benlakási rendtartásban a felső osztálybeli tanulók is részesek, mint apparitorok. Benlakási szabályzatul egyelőre a sepsiszentgyörgyi kollegiumét vették kölcsön. — Ruhasegélyt nehány tanulónak, 60 K értékben a Nőegylet nyujtott. — A legácziók javadalma (388 K) nem ér föl a vele járó tanulással és javadalommal; megszünését sem sajnálnák. Jótétemények főösszege 12,000 K.

IX. Felszerelések gyarapodása. Butorok, harmonium, irógép 1490 K. — Nagy könyvtár gyarapodása *64 mű 84 drbban* (értéke?) és *52 folyóirat és hirlap.* (Igen modern arány.) — Ifjusági felső könyvtár gyarapodása 119 munka 130 darabban; az alsó osztályokéinak jóformán nincsen gyarapodásuk. — A természetrajzi gyüjtemény gyarapodása s ebben a tanulók részessége felettébb mérsékelt. — A szertárakról itt nem szólva, a régiséggyüjteményt kiválólag Mezey Albert kuriai biró gyarapitotta, a ki jórészt megalapitója is e gyüjteménynek.

X. Évzárás (jun. 28-án): az igazgató beszámoló beszéde. Ebből — a már érintettek után, csak a következőket kell kiemelnem.

Rendhagyó szünetek (mikép az épitkezés miatt, az előbbi két évben) az idén nem voltak. — A vallást minden felekezet növendékei *magyar nyelven* tanulják s benn az intézetben. — Az uj épületet a talajviz behatolása ellen körüskörül 1 méter szélességben aszfaltburkolattal védték meg; a város is beaszfaltoztatott az intézet érdekében 1 darab külső tért. — Berger János dr. 500 K adománya, Kónya Miklós 100 K alapitványa, másoknak szives adományai és a tornaversenyre utazás érdekében eszközölt gyűjtések és rendezett mulatságok 492 K eredménye, valamint a konviktusra nyujtott 677 K összegü magán-segélyek, méltó hálával soroltatnak föl. — Foglalkoztak a vizbévezetés, illetőleg a kollégium udvarán is furandó artézi kút kérdésével, melynek megoldása a régi földszintes épület lebontását is maga után vonná. — A villamos világitást tán még e nyáron létesithetik. — Az országos tornaversenyben részt vett tanulók 26 tagu csapatja (gradusban 40-ik helyet küzdvén ki) 6 oklevelet és 14 érmet hozott haza. — A czéllövés fölkarolását Nyiri volt honvédminiszter követendő példának jelentette ki. — A magaviseleti és tanulmányi eredménnyel az igazgató nincs nagyon megelégedve. A VII. osztály tanulói tantermük egészen uj padjait egészen megrongálták. (Ebben az osztályban ugyan közel 32% a bukottak száma, de magukviselete kivétel nélkül jónak és szabályszerünek (30+7) van jellemezve s megrovásuk ebben ugy látszik nincsen kifejezésre juttatva.)

XI. A jövő isk. év megnyitása szept. 6-án, a tanitás kezdete 7-én lesz. Az internátusba már 1-én is betelepedhetnek; a konviktus 6-án nyilik meg. „Kiki *annyi külön kérvényt* tartozik beadni, a hányféle jótéteményért vagy a hányféle ügyben folyamodik.“ — A *tandijakat* az igazgató szedi, az *internátusi dijakat* az egyik vezető tanár, a *konviktusi dijakat* a másik. (Fárasztó és sem az intézetnek nem hasznos, sem a szülőknek nem kellemes, sem nevelési szempontból nem praktikus rendelkezések. A pénzkezelést konczentrálni kell s ha csak lehet, közvetetlenül az intézet pénztárában. Az idővel is gazdálkodni kell: ez kereskedelmi elv. A kérvények sokasitása pedig beamter-izlésü czikornyás intézkedés: inkább az egyszerüsitésre törekedhetnénk.)

De megbocsásson a Wesselényi-kollégium érdemes igazgató-tanára, hogy a „lateinerség“ fogalmát kikaptam a beszédéből s mintegy vezérigéjévé tettem birálatomnak. Legyen meggyőződve, hogy főgondolatában egyetértek vele; czélravezetőnek azonban csak azt a nevezetes reformot tartanám, a melynek a zsinati törvényhozás is immár megnyitja az utját: egyes gimnáziumainknak reáliskola-félévé való átalakitását. Ilyenben tél-túl elférne a latinság is; de az idők újulásához és a nagy *reformokat jelentő* Wesselényi névhez — gondolatom szerint — valóban sokkal méltóbb, mondhatnám dicsőségesen illő volna egy magyar kálvinista reáliskola Zilahon. A gondviselők nézzenek körül és figyeljenek az idők jeleire.

Biráló.

TANÜGY.

Figyelmeztetés az 1905—1906. iskolai évre.

I. Főgimnázium.

Év kezdete, tanulók felvétele. Az 1905—1906. iskolai év ünnepélyes megnyitása szeptember 6-án d. u. 3 órakor lesz.

A helybeli tanulók szept. 2-án, a vidékiek szept. 4—6. napjain iratnak be s rendeztetnek el; a tanitás kezdete szept. 7-én.

A felvétel czéljából az osztályukat sikerrel végzett felsőbb osztályba lépő tanulók, Értesitőjüket otthon bemutatván és aláiratván, annak a „Jelentés“ és „Kérelem“ rovatát kitöltik s augusztus 1-ére az Igazgatósághoz beküldik. A „Kérelem“ rovatba beirandó dijmentesség, tápintézeti ellátás és bennlakás iránti kérés.*

Hasonló módon s szintén augusztus 1-éig folyamodnak fölvételért az osztályismétlésre utasitott visszajövendő tanulók is.

Az egy elégtelennel javitó vizsgálatra utasitott tanulók Értesitőjüket julius 10-éig küldjék be; kérelmükben jegyezzék meg, hogy azon esetben, ha a javitás sikerül, vagy nem sikerül, kérik-e felvételüket az intézetbe és a bennlakásra, jövő évre.

Ugyanezt teszik a két elégtelennel javitó vizsgálatra bocsátást kérő tanulók is, azzal a különbséggel, hogy Értesitőjükkel egyszerre a méltóságos Igazgatótanácshoz Kolozsvárra czimzett, felszerelt kérelmet is kell beküldeniök a gimn. igazgatósághoz; kérelmükben kimutatják, hogy tanulásbeli hátramaradásuk saját hibájukon kivül történt.

A javitó vizsgálatok, dijtalanul, szept. 1-én d. e. tartatnak.

A gimnázium I. osztályába lépő s felsőbb osztályokba más intézetekből jövő tanulók magyar nyelven irt vagy közjegyzőileg hitelesitett magyar forditásu keresztelő-levelet, ujraoltási bizonyitványt és az 1904—1905. évről szóló magyar nyelven kiállitott iskolai bizonyitványt tartoznak hozni s ha szükségesnek látszik, felvételi vizsgálatot kell kiállaniok, melyért 20 korona vizsgálati dij fizetendő. Az I. osztályba kilencz éves kort be nem töltött tanulók semmi esetre sem, tizenkét évet meghaladottak pedig nem vehetők fel.

Az ujon jövő tanulóknak is érdekükben áll aug. 1-éig jelentkezniök; ha azonban hely marad számukra, szept. 2—4. napjain, előleges jelentkezés nélkül is felvétetnek. A jelentkezettek közül első sorban az ev. ref. valláson lévők vétetnek fel.

Iskolai dijak fizetésének szabályzata. Benlakók: a) helydijt fizetők, nagy ágyért: tandijjal 80 kor., tandij nélkül 48 kor.; kis ágyért: tandijjal 64 kor., tandij

* A kérvények ellátásáról a tanulók értesittetnek, ha kérelmükhöz megfelelő levélbélyeget mellékelnek.

nélkül 32 kor., b) pap vagy tanitó-fiuk, nagy v. kis ágyért: tandijjal 64 kor., tandij nélkül 32 kor. c) kedvezményesek 16 kor.

Künlakók: a) tandijfizetők 56 kor., b) tandijmentesek 16 kor.

Az iskolai dijak két egyenlő részletben, szept. és február elején fizetendők.

A fenn kimutatott dijakon kivül a VII—VIII. gmn. oszt. tanulók még 4 korona ifj. olvasóköri dijat és ujan jövő tanulók 4 kor. egyszersmindenkorra szóló beiratási dijat is fizetnek az első félévi dijak lerovása alkalmával.

Dijmentesség és élelmezési segély. A tandijt (félévenként 16 k.) évenként megujitott vagyoni bizonyitványnyal fölszerelt kérelemre a tanárkar elengedheti, s a szegénysorsu, de jó előmenetelü és kifogástalan magaviseletü tanulókat másnemü segélyezésben is részesitheti.

Elégtelen osztályzat miatt ismétlő, rossz vagy kevésbé szabályszerü magaviseletü tanuló a tanév alatt semmiféle kedvezményben és segélyben nem részesül.

Javitással haladó tanuló a tanév első felére eső összes dijakat megfizeti s az első félévben semmiféle segélyre és kedvezményre nem számithat.

Azok, kik az első félév végén elégtelen osztályzatot kapnak, vagy rossz v. kevésbé szabályszerü magaviseletet tanusitottak, azon időponton kezdve ugyanazon elbirálás alá esnek, mint az ismétlők.

Ösztöndijért való folyamodás. Az általános ösztöndijakra a tanárkar minden legalább általános jó (2) előmenetü és magaviseletü tanulót folyamodónak tekint: a ki pedig ösztöndijat nyert, ugyanazon tanulási fok mellett tarthatja meg.

A Bod Benedek, Cseh Zsigmond, Imre Lázár és neje Farkas Terézia, Kemény György br., Kölönte István, II. Kovács József, Márk István, Miske József, Szilágyi János, Szőke Zsuzsánna, 1868-ban végzett theologusok és Veres Bálintné alapitványait első sorban családjuk sarjadékai vagy rokonai élvezik.

A Jablonczay-féle ösztöndijra a főgimnázium első osztályának azon rendes növendékei illetékesek, a kik „Alsófehérvármegyeiek és csakis a nemesi, azaz a lovagi (equestris) rendből valók“

A családi ösztöndijakra folyamodók tartoznak folyamodásuk mellé hiteles családi kimutatást csatolni; e nélkül folyamodásuk nem vehető figyelembe.

Internátus. Internátusba csakis 9 éves kort már betöltött első sorban vidéki ev. ref. vallásu, magyar anyanyelvü tanulók vétetnek fel.

Minden benlakást kérő tanulónak évenként ujra kiállitott orvosi bizonyitványnyal kell igazolni, hogy egészséges. Betegek az internátusba nem vétetnek fel.

Internátusi tanulók fölszerelése: legalább 4 rendbeli fehérnemü (ing, lábravaló, zsebkendő), 1 párna, 1 éji takaró, 1 ágytakaró, 1 szalmazsák, 2 párnahaj, 4 fehér lepedő, 2 törülköző kendő, fésü, ruha , csizmakefe stb., alkalmas ruházat és lábbeli, melynek javitásáról, valamint a fehérnemüek mosatásáról s ágybeliek tisztaságáról a szülők időszakonkint előre gondoskodni tartoznak.

Megjegyzés. E fölszerelést az iskolai év elején a felügyelőség pontosan számba veszi és ennek teljessége nélkül senkit sem bocsát be az internátusba.

Az internátusi rendtartásról külön szabályzat intézkedik. E szabályzat nyomatott példányait a szülők vagy helyetteseik az igazgatóságtól megszerezhetik.

Hosszabb szüneteken (karácsony, husvét) senki sem maradhat az internátusba, rövidebb szüneteken (szüret, pünkösd) is csak azok, kiknek haza-utazásuk többe kerülne itteni tartózkodásuknál. Az itt maradottak az ezen időre kijelölt szobákba költöznek s mindenben az iskolai törvény alatt állanak.

A tanulók csakis a szülőknek, vagy helyettesüknek közvetlen az igazgatósághoz intézett kérésére bocsájthatók időközben haza.

Az internátusban lakó I. és II. g. o. tanulók szülei, vagy helyettesei, ezen kis tanulók kötelesek 10 (tiz) koronát évi felügyelői tiszteletdijat fizetni. Nagyobb tanuló mellé külön felügyelőt nem rendel az intézet vezetősége. E felügyelői dijért a tanulók 7-es csoportokban nagyobb tanuló felügyelete alá osztatnak. A felügyelők évi 10 korona diját a szülők kötelesek két részletben decz., illetőleg máj. hó 1-ső napjáig a dijkezelő tanárhoz befizetni.

Élelmezés. Az internátusi tanulók élelmezéséről maga az intézet gondoskodik a konviktusban.

A konviktusnak tehát minden internátusi tanuló kötelezett tagja. Kivételt a tanárkar csak indokolt esetben tesz.

A konviktus tagjai teljes dijfizetők és egész vagy részkedvezményesek.

A teljes dijfizetők az egész iskolai évre a felszerelési dijjal együtt 192 koronát fizetnek.

A dijtalanok a belépéskor csak a 2 korona felszerelési dijat fizetik.

A részkedvezményesek következő fokozatok szerint fizetik a dijakat: 1. az $^3/_4$ kedvezményesek egész évre 48 koronát; 2. a $^1/_2$ kedvezményesek egész évre 96 koronát; 3. az $^1/_4$ kedvezményesek egész évre 144 koronát.

A kedvezményes helyeket elnyerhetik a kifogástalan viseletü, ref. vallásu szegény tanulók még pedig:

az első és második foku kedvezményt a jeles, illetőleg jó osztályzatuak,

a harmadik és negyedik foku kedvezményt azok, a kiknek osztályzata, általános elégséges mellett legalább fele részben jeles, illetőleg jó.

A ref. papok és kántortanitók fiai részére a dijakból, kenyérpénz czimen, 20 korona leszámittatik.

A dijakat 8 (nyolcz) egyenlő részben előre kell befizetni minden hónap első napján a dijkezelő tanárnál, az igazgató-tanártól kapott fizetési bárczával, a mely egyszersmind nyugtatványul szolgál. A dijak nagyobb részletekben is fizethetők.

Ha a vidéki szülők az iskolai vagy konviktusi dijakat nem személyesen fizetik, az esetleges összegeket küldjék az igazgatóság czimére.

A ki dijának esedékes részét a megszabott időben be nem fizeti, a konviktust mindaddig nem élvezheti, a mig tartozását ki nem egyenliti, vagy az intern. felügyelő tanártól haladékot nem kap. Befizetett dijak vissza nem adatnak.

Internátusi (benlakás, élelmezés) kedvezményért folyamodóknak augusztus 1-ig kell beadniok folyamodásukat az igazgatósághoz s egyidejüleg vagyoni állapotukat évről-évre közigazgatásilag ujonnan kiállitott szegénységi, illetőleg vagyoni bizonyitvánnyal hitelesen igazolniok.

A kedvezmény egész évre szól ugyan, de év folyamán, az erkölcsi magaviselet vagy osztályzat csökkenése miatt, lejebb szállhat vagy el is veszhet, ellenben az előmenetel fokozódása esetén emelkedhetik is. (Lásd „Dijmentesség és élelmezési segély“ czim alatt.)

A konviktus élvezete a szabályszerü szünetekre nem terjed ki.

Általában lelkükre kötjük a t. szülőknek, gyámoknak a dijak pontos befizetését mind a jó rend, mind gyermekeik, gyámoltjaik érdekében. Ilyen nagy intézmény csak az összes érdekeltek pontossága és lelkiismeretessége mellett valósithatja áldásos feladatát.

A szülők pontatlansága miatt a tanulókat a napi élelmezéstől eltiltani a felügyelő legkellemetlenebb kötelessége.

Olyan tanuló, kinek szülője ismételt felszólitásra

sem teljesiti fizetési kötelezettségét, az internátusból eltávolitható.

Nagyenyeden, 1905. május 16.

Az igazgatóság.

II. Tanitóképző-intézei és gyakorló iskola.

A tanitóképző-intézet I. osztályában az 1905—6. iskolai évre — az esetleges ismétlőkkel együtt — összesen 30 növendék vehető fel. A II., III. és IV. osztályba a tanulók nagy létszáma miatt uj felvételek nem eszközölhetők.

Felvételért az I. osztályba azon ép és egészséges szervezetü tanulók folyamodhatnak, a kik 14. életévüket betöltötték, de 17 évnél nem idősebbek, s a középiskola vagy polgári iskola I—IV. osztályait sikeresen végezték.

A folyamodványok julius hó 20-ig nyujtandók be az igazgatósághoz, felszerelve a következő okmányokkal: 1. születési bizonyitványnyal, 2. ujraoltási bizonyitványnyal, 3. iskolai bizonyitványnyal, 4. tiszti orvosi bizonyitványnyal a folyamodó ép, egészséges szervezetről, tanitói pályára alkalmas voltáról, 5. hiteles községi bizonyitványnyal a szülők vagyoni állapotáról és a családfő polgári állásáról.

A folyamodványhoz csatolandó egy pontosan czimzett (utolsó posta, lakóhely, utcza és házszám) levélboriték vagy levelező-lap, hogy az értesités a felvételről akadálytalanul eszközölhető legyen, a mi augusztus 1-ig feltétlenül megtörténik.

A beiratkozás ideje, iskolai év megnyitása, tanitás kezdete mint a gimnáziumban.

Javitó vizsgálatra utasitottak Értesitőjüket (Igazolványukat) julius 20-ig küldjük be; kérelmükben pedig jegyezzék meg, hogy azon esetben, ha a javitás sikerül vagy nem sikerül, kérik-e felvételüket az intézetbe, benlakásra a jövő évre. A javitó vizsgálatok szept. 1—2. napjain d. e. tartatnak meg.

Internátusi dijak. A III—IV. osztály növendékei fizetnek beiratáskor egész évre 21.60 koronát, ha szobafelügyelők, 16.80 koronát; — az I—II. osztály növendékei, ha nagy ágyuk van 12 koronát, ha kis ágyuk 9 koronát.

Egyéb dijak. Az ujon jövő tanuló fizet 4 korona beiratási —, minden képezdei növendék a képezdei önképzőkör segélypénztárába 3 korona tagsági — és a ki konviktust élvez vagy vesz 2 korona felszerelési dijat.

A gyakorlóiskola növendékei fizetnek az egész iskolai évre 2 kor. 30 fillért, az ujanjöttek ezenkivül, az egész tanfolyamra szóló 1 kor. beiratási dijat.

Élelmezési segély. A II—IV. osztály haladó növendékei kapnak naponta pár czipót és előmenetelükhöz mérten mindennapi vagy másodnapi ingyenes ebédet; az I. osztályba kielégitő bizonyitvánnyal felvett növendékek pedig szintén pár czipót és a felvettek közül 8 tanuló másodnapi ingyenes ebédet is.

Ismétlő tanuló a tanév alatt, javitással haladó az első félévben semmiféle segélyben nem részesül. Azok, kik az első félév végén elégtelen osztályzatot kapnak, azon időponton kezdve ugyanazon elbirálás alá esnek, mint az ismétlők.

Internátusi tanulók felszerelése: mint a gimnáziumban. A fölszerelést az iskolai év elején a felügyelőség számba veszi és ennek teljessége nélkül senkit sem bocsát be az Internátusba.

Nagyenyeden, 1905. május 15.

Az igazgatóság.

—

Tudnivalók.

Az 1905—6. tanévre a beiratkozások a marosvásárhelyi ev. ref. kollegium főgymnasiumában kezdődnek szeptember 1-én és tartanak 5-ig. A két első napon csakis ev. ref. vallásuak vétetnek fel.

Az internatus és konviktusban való felvételért a kérések augusztus 10-ig nyújtandók be az igazgatósághoz. Az internatusi dij 37 kor., — nem magyar ajku és nem protestáns vallásuak e dijnak kétszeresét fizetik — a konviktus dij 192 kor., az előbbi két részletben, utóbbi négy részletben fizetendő.

A kik jó tanulásuk és szegénységük alapján kedvezményeket óhajtanak nyerni, tartoznak igazoló okmányaikat (iskolai bizonyitvány, szegénységi bizonyitvány) kérésükhöz mellékelni. A megnyert kedvezményekről a folyamodók augusztus hó folyamán értesittetnek.

A javitó-, pót- és magánvizsgálatok augusztus 31-én tartatnak meg.

Maros-Vásárhely, 1905. julius 25-én.

Az igazgatóság.

KÜLÖNFÉLÉK.

Szilágycsehi tekintélyes egyházunk julius hó 23-án rendkivül nagy lelkesedéssel választotta meg papjává *B. Józsa* Gyula szamosardói lelkész s egyházmegyei aljegyző aát. B. Józsa Gyulában egy költői lelkü, nagytudományu és rendkivül munkabiró lelkészt választott meg szilágycsehi egyházunk, ki hirneves elődjeinek méltó utódja leend!... Isten áldása legyen a megválasztott derék lelkészen és a derék választókon.

Haladás czimmel egy időszaki folyóiratot inditott meg az „Udvarhelyvármegyei tanitó-egylet." Szerkesztője Gyerkes Mihály, kiadó az udvarhelyvármegyei tanitóegylet. E folyóirat az egyesület értesitője és az udvarhelyvármegyei kir. tanfelügyelőség hivatalos közlönye. A m. hó 15-én megjelent 1-ső szám gazdag tartalma a következő: 1. Ember János, Gyerkes Mihály: Beköszöntő. 2. Szász Ferencz elnöki megnyitója. 3. Ember János: Legközelebbi teendőink a népoktatás javitása érdekében. 4. Gyerkes Mihály: Titkári jelentés. 5. Egyesületünk közgyülése. 6. Választmányunk ülése. 7. (—r. —s.) Gyüléseink előkészitése. 8. Tanfelügyelőségi rendelet a tananyag beosztásáról. — A folyóiratot az egyleti tagok a tagsági dij fejében kapják, nem tagoknak előfizetési ár egy évre 2 kor., mely összeg Gyerkes Mihály felelős szerkesztő nevére (Székelyudvarhely, Malom-u. 10.) küldendő. Az értékes folyóiratot ajánljuk az érdeklődők szives figyelmébe.

Hadnagy Károly nyárádkarácsonfalvi 53 éves kántortanitó szolgatársunk nyugalmaztatása alkalmából, midőn az Ig.-tanács 3393—1905. sz. alatt lapunk utján is köszönetet mond a hű szolga buzgó és sikeres működéséért: kedves kötelességet teljesitünk, ha a magunk részéről is kifejezést adunk az elismerésnek, egy félszázadot meghaladó s az oktatás- és nevelésügy terén kifejtett hasznos és buzgó fáradozásért, megemlékezvén — habár röviden is — az öreg szolgatárs élete folyamáról, hűséges sáfárkodásáról. Született Ny.-Karácsonfalván 1831. október 15-én. Atyja Hadnagy István szintén idevaló ref. tanitó, anyja Vass Sálomé volt. Az atya vezetése mellett kezdve tanulmányait, folytatta a marosvásárhelyi kollégiumban, 1839-ben már itt találjuk. De jöttek a nagy idők, a szabadságharcz vészes napjai, melyek az akkor 17 éves ifjat is magukkal ragadták a névtelen hősök seregébe. A forradalom lezajlása után, az alma mater kebelében tanulmányait bevégezvén, ujabb harcz, ujabb küzdelem várt reá, midőn 1852-től mostanig, előbb 8 évig mint haraszt-kereki, 45 évig mint ny.-karácsonyfalvi k.-tanitó, lankadatlan buzgósággal, paedagógiai jártassággal, didaktikai tapintattal hirdette az iskolában a tudományok igéit, hogy neveljen kiváltképen való népet, jócselekedetre igyekezőt, hogy lásson az a sötétség helyett életet és világosságot. A szentély oltárai körül is nagy buzgósággal forgolódott, zengvén szent áhitattal: „Erős várunk nekünk az Isten." A vármegyei tanitótestület 1902. nov. 12-én, 50 éves tanitóskodása alkalmából, nagy ünnepség keretében jubilálta az érdemes tanitót.

A szovátai fürdőn julius hó 23-ikán a marosi ref. esperes, nt. *Ravasz* János ur, a *Hunyadi Mátyás-pavillon* tágas és szép termében diszes publikum előtt *istenitiszteletet* tartott. Megható imája után, ész- és szivhez szóló szép prédikációjában megemlitette, hogy a

fürdőn, de még a szovátai ref. eklésiában sincsen a reformátusoknak templomuk, melyben a kegyes lelkek, az erdőkkel koszoruzott édes- és sóstavak gyógyhatásáért Istennek nyilvánosan is hálát adhatnának. Pedig erre szükség volna. Mert a községben is 420 református lélek lakik. A környékben is virágzó népes eklésiák vannak, melyeknek lakosai a fürdőt is gyakran látogatják. Istenitisztelet után az urak és urnők összegyülve meghatározták, hogy a fürdőre református templomot fognak épittetni. Mire segitse is meg őket nemes czélu igyekezetökben a segedelemnek és áldásnak istene. De nekünk is, papoknak és tanitóknak, valláskülönbség nélkül erkölcsi kötelességünk erőnk és tehetségünkhöz képest, ezen nemes és szent czélt előmozditani. Mert mióta a fürdő a méltsgos *Illyés* család birtokába ment, minden pap és tanitó, ugyszinte családtagjaik is „féldij" fizetés mellett fürödhetnek máig is, a mi nagy előnyünkre van mindnyájunknak. Ajánljuk az érdeklődők becses figyelmébe.

Egy mélyen megható gyászeset hire futott szét julius hó 23-ról a napi sajtó utján. Egy sárospataki theologus ifjut Emödön (Borsodm.) a papi kathedrán villám sujtott le épen akkor, midőn a gyülekezet nagy érdeklődése közben az istentiszteletet bezáró imádságba kezdett. *Gombos* Pál a rendkivüli halállal kimult ifju neve. Az alig 23 éves ifju harmadéves hallgatója volt a sárospataki theologiának, özvegy édes anyjának egyetlen reménye, tanulótársainak dédelgetett barátja, telve magasztos vágyakkal, virradó reményekkel. A templomba rohanó vakitó fénytől és nagy csattanástól kétségbe esett nép mikor felocsudott, a kathedrára, a bibliára borulva látta a testben, lélekben megáldott papjelölt ifjut. Emödről Igriczbe vitték és ott méltó nagy részvét mellett hantolták el. „Hová mennék a Te lelked elől és a Te orczád elől hová futnék?" kérdezzük a zsoltáriróval; a szomoru nagy eset felett mély megilletődéssel álmélkodván s az özvegy édes anya nagy gyászához a végzéseiben beláthatatlan Isten segedelmét kérvén.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság f. évi IX. vándorgyülését Sopronban szeptember hó 26. és 27. napjain tartja. Szeptember 26-án d. u. 5 órakor közgyülés lesz az evangélikus főiskola dísztermében a következő tárgysorozattal: 1. Megnyitás, megalakulás. 2. Jelentés a Társaság 1904. évi müködéséről: a) az 1904. és 1905. év kiadványokról; b) az 1904. évi számadások megvizsgálásáról; c) az 1906. évi költségvetésről; d) az 1904. évi vagyonkimutatásról; e) a „Koszoru", és „Házi kincstár" s más kiadványok 1904. évi forgalmáról; f) a vidéki körökről; g) a mult évi közgyülés határozatainak végrehajtásáról; h) a Társaság halottjairól. Előterjeszti; Szőts Farkas. 3. Választások: a) Zelenka Pál lelkészelnök helyének betöltése; b) Csiky Kálmán és Papp Károly fővárosi, gróf Kuun Géza és Zsigmond Sándor vidéki választmányi tagok helyeinek betöltése. Ezután este 7 órakor az ág. hitv. ev. templomban vallásos est következik, a következő sorrenddel: Előfohász; Altdorfer orgonajátéka. Két-három énekszám. Kenessey Béla kolozsvári theol. igazgató alkalmi beszéde. Sántha Károly sárszentlőrinczi lelkész vallásos költeményei. Ének. Zárófohász. A részletes müsort a soproni rendezőség állapitja meg. Másnap, szept. 27. d. e. 9 órakor ugyancsak az ág. hitv. ev. templomban istenitisztelet tartatik, a melyen imádkozik: Antal Gábor dunántuli ev. ref. püspök; prédikál Zábrák Dénes soproni ág. hitv. ev. lelkész. Ima és prédikáczió között karének. Istentisztelet végeztével adakozás a Társaság Károli-alapja javára. Az istentiszteletet d. e. 11 órakor a kaszinó dísztermében diszülés követi ezen tárgysorozattal: 1. A Társaságot üdvözlő beszédek és Hegedüs Sándor világi elnök válasza. 2. Zsilinszky Mihály vil. alelnök alkalmi beszéde. 3. Szőts Farkas titkár beszéde a Társaság müködéséről. 4. Hegedüs István egyet. tanár, társulati tag vallásos költeménye. 5. Elnöki zárszó. A két napi ünnepélyességeket szept. 27-én d. u. 4 órakor az ev. főiskola dísztermében felolvasó ülés zárja be a következő tárgysorozattal: 1. Felolvasás. Irta és felolvassa Bernát István szerkesztő, a Társaság választmányi tagja. 2. Felolvasás. Irta és felolvassa Payr Sándor soproni theol. tanár, a Társaság választmányi tagja. 3. Felolvasás. Irta és felolvassa Thury Etele pápai theol. tanár, társulati tag. 4. A IX. vándorgyülés berekesztése. A társaság titkára figyelmezteti az érdeklődőket, hogy a IX. vándorgyülésre utazó társulati tagok részére vasuti kedvezmények kieszközlésére az idén is lépéseket tett a Társaság vezetősége: hogy a vallásos estről és a felolvasó ülésről a részletes tárgysorozatot később teszi közzé a soproni rendezőség s végre hogy a gyülésre való jelentkezésről, a vasuti jegyek elküldéséről, az elszállásolásról, az ismerkedő estről, a társas ebédről, a szept. 28-diki kirándulásról s egyéb tudnivalókról a soproni rendezőség intézkedik. Mindezen dologban forduljanak a tagtársak nt. Payr Sándor theol. tanárhoz, a rendező-bizottság jegyzőjéhez (Sopron, Csengery-u. 21.).

Harmonium felavatás. A kisenyedi ev. ref. egyház örömnapot ült 1905. jul. 9-én, a mikor, éveken keresztül rendezett tánczmulatságok tiszta jövedelméből 500 koronával diszes hármoniumot vett és azt templomi használatra felavatta. Már kora reggel jöttek a diasporákból hiveink, hogy a helybeli alig 70 lelket számláló kicsiny gyülekezetet kiegészitsék és midőn a harangok megszólaltak, a község lakosaival nemzetiség különbség nélkül vonultak fel kicsiny, egyszerü templomunkba, hol a harmonium kellemes hangja mellett eme kicsiny gyülekezet örömkönnyeket hullatott Isten iránti mély hálájának kifejezésére, édes, rég óhajtott reményének megvalósitására. Ezen örömnapot, hogy megülhettük, éveken keresztül fáradságot nem ismerő buzgósággal, áldozatkészségel „szivöknek jókincséből hozva előjut"; előljártak: Gönczy Ödön, Bitai Lőrincz, Komjáthszegi Sándor, Székely György, Balázs József, Farkas Gyula, Márk Vilma, Biró Endre, Szüts Elemér, Lakatos Albert stb. Isten áldja őket áldásaival, hogy a „Kevesen hiveknek találtatván, többre bizassanak". Kis-Enyed, 1905. julius 12. Virágh József, ev. ref. lelkész.

Szerkesztői üzenetek.

B. S. K.-Borsa. Köszönettel vettük. Sorát ejtjük.

Két pünkös. B. czikke a közlendők között van. De a sok időhez kötött czikk miatt várnunk kell a helyére.

S. E. Szovátáról már kaptunk tudósitást. Egyik felét azonban fölhasználjuk. Szives figyelmét azonban köszönjük és továbbra is kérjük.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 3459—1905.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Az érettségi vizsgálati utasitás 5. §. értelmében szept. hónapban tartandó javitó és pótló érettségi vizsgálatok f. évi szeptember hó 9-én reggel 8 órakor, a kolozsvári ref. kollégium érettségi vizsgálati bizottsága előtt, Becsek Lajos kollegiumi gondnok aa. elnöklete alatt tartatnak meg.

Kolozsvárt, 1905. julius 28.

Herczeg L., h. elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tanügyi előadó.

420—1905. sz.

FELHIVÁS.

A kolozsvári egyházmegye egyházközségei részéről alig egy nehányan küldötték be a tanügyi előadó által nt. Dézsi Gyula esperes urhoz az 1904—5-ik évi statisztikai ivet, holott már julius 1-ére be kellett volna küldeni. Szigoruan utasitom ezért azokat, a kiket illet, hogy e felhivás vételére azonnal küldjék be a tanügyi előadó: Muzsnai Miklós szamosfalvi lelkipásztor aához a jelzett iveket.

Kolozsvárt, 1905. julius 31.

Herepei Gergely, esperes.

Sz. 1195—1905.

MEGHIVÓ.

Küküllői ev. ref. egyházmegyénk méltóságos és nagyságos gondnokait, valamint tiszteletes lelkésztársaimat, mindnyájunkat közösen érdeklő adminisztráczionális kérdések megvitatása czéljából, Dicsőszentmártonba, f. évi augusztus hó 15-én (kedd) d. e. 9 órakor kezdődő gyülésre tisztelettel meghivom.

Előterjesztéseket tesznek az egyházmegyei hivatalnokok, kiki a maga szakmáját illető nevezetesebb kérdésekről. Kutyfalva, 1905. julius 29.

Nagy Domokos, esperes.

Nyomatott az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *32-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. augusztus 10.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az egységes liturgia.

— Irta: *Jancsó Sándor.* —

(Folytatás.)

Bizonyos mértékig ugyanezért nem voltunk hajlandók elfogadni a kerületünk részéről a theologiai fakultásunk tanárkara által készitett tervezetet is, mely ellen egyházmegyénk részéről épen én emeltem volt fel tiltakozó szavam. Annak az volt a főhibája, hogy egyházközségeink életviszonyaival nem tudott eléggé számot vetni s a kivihetőség kérdését merőben tekinteten kivül hagyta akkor, a mikor egyebek mellett vasárnap délelőttökre kétszeri istentiszteletet; három hétköznapi bibliamagyarázatot, reformáczió emlékünnepe előtt egy heti ismertető magyarázatot, estéli templomozásokat tervezett; s a templomoknak állandó nyitvatartását — a *templomi magános* imádkozások bevezetésével, mely igazán protestáns ellenes — javasolta.

Jobb nekünk kevesebb alkalommal tartani istentiszteletet, de mindig *népes gyülekezet jelenlétében;* mint többször, üres templomfalak között. Nem a hosszas imádkozások s gyakori bőbeszédüségünkért hallgat meg az Ur!.... „Uram, Uram“ kiáltozással nem mehetünk be a mennyek országába!....

Élő, el nem porladó templomot, csak *élő kövekből* épithetünk!....

Vigyáznunk kell! Népünk vallásos tekintetben és egyházi dolgokban nagyon — hogy ugy mondjam — túlkonzervátiv. Sok lelkésztársam bizonyságot tehet mellette, hogy különösen falun, bizonyos megszokott, — néha nem is egészen helyes és egészen lényegtelen — dolgok megváltoztatása a legnagyobb viszszatetszést, zúgolódást, egész forradalmat idéz vagy idézne elő. Nagy horderejü kérdésekben könnyebben ujit a nép, mint kisebb s különösen a szertartások ez vagy amaz ágára vonatkozó apróbb szokásokban. S végül is az a kérdés, hogy jó hatással van-e az egyházi életre ez vagy ama forma? Ha igen: akkor miért erőszakos kezekkel megtörni azt, ha különben nem *protestáns ellenes?*

Ebből a jól felfogott szempontból vigyázni kell az ujitásokkal s főként a könnyen nem menő *egyformásitásokkal,* mert a mi alkalmas, élesztő és czélravezető A-ban, az nehezen bevezethető, sőt esetleg káros B-ben. Ezért nem tartom én helyesnek és feltétlen szükségesnek az ugyanazon kaptára huzott és egyforma szabályokkal körülsánczolt u. n. belmissziói tényked̈eseket is!.... Ismerjük el — a mint el is kell ismernünk — hogy minden lelkipásztornak van annyi prudenciája, hogy felismerje hivei lelkiszükségleteit, megtudja választani az épitésnek a helyi szükségnek megfelelő eszközeit s tudja azokat „alkalmas időben és körülmények“ között használni is. A ki erre nem képes, rossz uton jár, vagy „hanyag szolga“, annak meg kell fogni a kezét, irányitani, sarkalni kell, szelidebb vagy keményebb eszközökkel, a maga helyén és idején! Ez jog, ez kötelesség!.. Ezt tűrni tartozunk!

Épen ezért: a mennyire nem félek a tudományban az okos és tárgyilagos kritikán alapuló haladástól és változott nézetek s formáktól, épen annyira félek a gyakorlati életben. Még kisebb mérvü gyakorlati ujitásoknál is évtizedek kellenek, mig azok népünknek vérébe mennek át, mely e téren mindig ragaszkodik a régihez, a hagyományoshoz.

Csiky Lajos a „Theologiai szaklapban“ elvileg és lényegileg az egységes liturgia szükségességét különben igen helyesen és mélyrehatólag indokolva, egyebek közt ezt is mondja: „Jóformán teljesen idegennek érzem magam hazám egy más vidékén, ha köznap, vasárnap vagy ünnepnap alkalmával bemegyek ott saját egyházam valamelyik templomában tartott istentiszteletre, mert ott az általam megszokott formáktól egészen eltérő, vagy teljesen felforgatott rendü istentiszteleti formákra találok, ugy, hogy folytonosan szomszédaimra kell ügyelnem, hogy alkalmazkodni tudjak az előttem egészen szokatlan ritualis formákhoz“.

(Vége következik.)

A tökéletes béke megvalósitása.

(Egy fejezet Ralph Waldo *Trine* amerikai irónak „Hármoniában a végtelenséggel“ czimü uj könyvéből.)

— Forditotta: *Ravasz Árpád.* —

(Folyt. és vége.)

Az ilyen ember lelkébe sohasem jut el félelem, vagy ehez hasonló érzés, hangulat; vagy ha eljut is, azonnal legyőzetik s nem befolyásolja az embert kivülről sem. Ő ugyanis ilyen gondolatokat nem vonz magához, mert ő egy tökéletesen más gondolat áramlatban él; ép ezért a félénk, határozatlan és pesszimista emberek gyönge, a balsikereket magukban rejtő gondolatai — az ő egész környezetében — semmi hatással sincsenek rá. De a ki negativ, félénk természetü, annak energiáját s az energia fizikai közvetitését meggyöngiti, vagy egészen megbénitja az ilyen természetben keletkező gondolatoknak a befolyása és ezen kivül az ilyen egyéniség összeköttetésbe hozza magamagát ezzel az egész negativ gondolatvilággal a mindenségben. S a mily mértékben ez történik, olyan arányban lesz áldozatává az ily ember az ő környezete gyönge, félénk és negativ lelkeinek. A helyett, hogy erősödnék, mindig gyöngébb lesz. Egyszer csak abban az áradatban találja magát, a melyben létezőkre nézve áll a szó: „De a kinek nincs, attól az is elvétetik, a mije van.“ Ez is, mint az ellenkező, egy természettörvény egyszerü folyománya, ható megnyilatkozása. A félelemben, hogy elveszitem, a mim van, elrejtem azt az ijedtség verejtékétől terhes zsebkendőmbe: de akkor meg kell fizetnem azt az árat is, a mibe ez a félelem kerül.

Erőteljes gondolatok erőt épitenek belülről felfelé és erőt vonzanak kivülről; gyönge gondolatok gyöngévé tesznek belülről és gyöngeséget vonzanak kivülről. Bátorság erőt szül, félelem gyöngeséget; épen igy bátorság sikert szül, félelem eredménytelenséget. Csak az olyan ember lesz az ő körülményei mesterévé, a kinek hite s ennélfogva bátorsága van; csak az olyan képes az ő erejét a világban érezhetővé tenni. De az olyan, a kinek nincs hite s ezért félelem és gond szorongatja s teszi bénává őt, minden véletlen, esetleges esemény áldozatává válik.

Mindenki saját magában hordja az eredő okát annak, a mi őt találja, a mivel szembekerül s mindenkinek kezében van a hatalom, hogy azt meghatározza. Minden, a mit mi a látható, materiális világban észlelünk, az ő eredetét a láthatatlan, a lelki, a gondolatvilágból veszi; ez (a lelki) az okok világa, az (a materiális) a hatások, az eredmények, a működő megnyilatkozások világa; s e két világ szoros összefüggésben, a megfelelő viszonyban van egymással. A mit az ember az ő láthatatlan gondolatvilágában átél, azt szüntelenül valósitgatja meg az ő látható materiális világában. S ha ebben (a materiális világban) valamit változtatni akar, akkor a változtatást először amabban (a lelki világban) kell megkezdenie. Sok ezer férfi és nő, a ki most kétségbe van esve, segitve volna; sok ezer, a ki most beteg és szenvedő, tökéletes egészséghez és duzzadó erőhöz jutna; sok ezer, a ki most szerencsétlen és nyugtalan, békével s örömmel telnék el, ha ennek a nagy igazságnak az ismeretéhez eljutna!

Ezeren élnek körülöttünk a félelem állandó rabszolgaságában. Ezek lelke, a minek erősnek s erőteljesnek kellene lenni, a valóságban gyönge és erőtelen, energiájuk béna, hatásuk semmi. Mindenütt ott trónol a félelem: félelem a szükségtől, az éhségtől, félelem a szabad véleménynyilvánitástól, félelem egyes emberek előitéletétől, félelem saját tulajdonunk elvesztésétől, félelem a betegségtől, félelem a haláltól. A félelem milliók állandó lelkiállapotává szegődött; mindenütt ott van, mindenből előtoppan s befolyásol minket. De az is bizonyos, hogy állandó szorongásban, állandó gondok s állandó félelem között élni — legyen az a félelem akár a szeretet, akár a pénz, akár a társadalmi állás elvesztése miatt való — épen a leghathatósabb eszköz ez az állapot arra, hogy épen azt veszitsük el, a minek elvesztésétől rettegünk.

Semmit sem nyerünk a félelem által, de ellenkezőleg, elveszithetünk mindent. Erre azt mondja némelyik ember: „Én tudom, hogy ez igaz, de ha én oly félénk természet vagyok, ha olyan az egyéniségem, mit tehetek róla?!“ Nem tehetsz róla? Épen ezzel, hogy ezt mondod, mutatod meg a fő okát a te félelmednek: az abban áll, hogy magadat nem ismered eléggé. De épen magadat kell megismerned, hogy igy erődnek ismeretére juss, mert különben azt nem tudod kellőképen felhasználni. Ne mondd azt, hogy nem tehetsz róla. Ha azt gondolod, hogy semmit sem tehetsz, akkor mindenesetre magad fogod megteremteni a valószinüséget arra, hogy valóban semmit sem tehetsz. De ha azt gondolod, hogy valamit megtudsz tenni és e gondolat szerint intézed tetteidet, akkor nem csak valószinü, hogy te valóban tudsz tenni, hanem abszolut bizonyos az. Mikor Virgilnek meg kellett jelölnie, hogy melyik párt fog az ő véleménye szerint nyerni, azt mondta: „Ezek nyernek, mert megvannak győződve róla, hogy nyerni fognak.“ Az ilyes lelkiállapot a testnek oly erőt ad, hogy az viszi a pálmát.

Tehát gondold, hogy te tudsz tenni. Tartsd szilárdan ezt a gondolatot, ha eleinte csak akkora is, mint egy vetőmag, ültesd be jól a te öntudatodba és tápláld ott, akkor lassanként növekedni fog és minden oldalról erő fog hozzá áramlani. S ez a benned levő lelkierőt, a mely most elszórva és alig észlelhetően működik ott, konczentrálni fogja s aktivvá és pozitivvá teszi. Ez kivülről magához vonza nemcsak az erőt, hanem más, hasonló természetü lelkek szándékait s elhatározásait is; e más lelkek pedig félelem nélkül valók, erősek és bátrak. Igy amaz egész gondolatvilágot magadhoz vonzod és magadat azzal összeköttetésbe hozod. S ha komolyan és hűen cselekszed azt, nemsokára elfog jönni az idő, a melyben minden félelemtől szabad lész és a helyett, hogy a körülmények rabja s a gyöngeség megtestesülése lennél, erős torony lész és ura a te körülményeidnek.

Nékünk több hitre van szükségünk a közönséges életben; szükségünk van a végtelen, örök Istenben való hitre, szükségünk van abban az erőben való hitre, a mely jóra munkál és szükségünk van saját magunkban való hitre, hiszen minket az Ur az ő saját képére teremtett. És ha van ilyen hitünk, akkor nem félünk semmitől. Nem, mert tudjuk, hogy a legmagasabb, legnagyobb hatalom vezet minket, épen úgy, mint a hogy vezeti a végtelen térben a napot s a bolygók egész sokaságát, a világrendszert; és e tudat azt a biztos hitet adja nekünk, hogy minden jó értünk van s hogy minden, a mi a világban van, jól van. „A kinek lelke benned van, attól tökéletes békét fogsz nyerni.“

Semmi sincs a világon szilárdabb és biztosabb, mint az Isten. Ha mi megismerjük s elismerjük azt az igazságot, hogy tőlünk függ az, hogy ennek a végtelen hatalomnak minél teljesebb mértékben megnyissuk magunkat és azt bennünk s általunk mi magunk megnyilatkoztassuk, akkor egy mindig gyarapodó erőérzést észlelhetünk magunkban. Mert ilyen módon mi ezzel a hatalommal szövetségben dolgozunk s épen ugy ő is mivelünk. Akkor teljes ismeretére és elismerésére jutunk annak az igazságnak, hogy „azoknak, a kik a jót szeretik, mindenek javukra szolgálnak.“ Akkor a félelem és gond, mely előbb uralt minket, hitté változik át s ez a hit, ha helyes és igaz, oly erő, a melynek semmi sem állhat ellent.

A materiálizmus a természet rendje szerint peszszimizmusra vezet. Hogy is lehetne másképen. De annak a megismerése, hogy úgy bennünk és általunk, valamint minden dologban és minden dolog által egy oly lelki, szellemi erő működik, a mely igazságosan dolgozik s igazságosságra törekszik, ennek a megismerése optimizmushoz vezet. A pesszimizmus gyöngévé tesz, az optimizmus erőssé. A ki az ő czentrumát az Istenben megtalálta, az nemcsak hogy kiáll minden vihart, hanem az ő hite és erejének tudata folytán, a mely benne működik, oly helyzetben van, hogy a viharban is nyugodt és vidám tud lenni, mint a napsugárban; mert ő előre tudja, hogy mi lesz a vége. Ő tudja és érti az igazságot, a mely ez intésben van: „Légy csendes szivvel a te uraddal szemben és várakozzál rá, ő meg fogja adni neked, a mit a te szived kiván“ (Zsoltárok 37. 7. és 4.). Minden megadatik, egész egyszerüen megadatik annak, a ki kész is elfogadni. Lehet-e ennél világosabb dolog?

Minél bensőbben egyesülünk mi működésünkben, cselekedetünkben, hatásunkban a legmagasabb hatalommal, annál kevésbé szorulunk arra, hogy az eredmény fölött töprengjünk. Ha ennek az igazságnak az ismeretében élünk, az békét, még pedig tökéletes, gazdag, maradandó békét hoz reánk; oly békét, mely az egész jelent eltölti s a mely biztositékot nyujt nekünk arra, hogy erősek leszünk, a mig csak élünk.

Indokolás.

(Folytatás.)

2. Részletesen.

Az 1. §. azokkal a vezérelvekkel számol be, a melyekből a további rendelkezések és alakitások folynak. Ez, valamint a 2. §. is, mely a Rendtartás kötelező erejéről szól, se magyarázatra, se megokolásra nem szorul.

Az első fejezet „Rendes istenitiszteletek“ gyüjtő név alatt a vasárnapi és ünnepi, továbbá a hétköznapi istenitiszteleti rendtartást foglalja magában s egy általános határozatból (3. §.) és két czimből áll. Indokolása felesleges. Az általános határozat megszabja a rendes istenitiszteletek helyét és idejét. Rendelkezései világosak és másként alig szólhatnak. Vasárnapnak és ünnepnek két istentisztelet nélkül elmulni nem szabad; a hétköznapi istenitiszteletre nézve pedig a sokféle helyi szokás és kényszerüség között középmértékül az fogadandó el, hogy legalább a reggeli istenitisztelet tartassék meg mindenütt.

Az első fejezet első czime a vasárnapi és ünnepi istenitiszteletekről szól. Első rendelkezése (4. §.) azt szabja meg, hogy mikor tartandók ily istenitiszteletek? Fölvételét kény- és czélszerüségi okok teszik érthetővé. Kényszerüsége mellett érvelni nem kell; czélszerüsége pedig abban van, hogy lelkészeink erre a §-ra támaszkodva oltalmazhatják meg magukat némely illetéktelen és tájékozatlan követelődzések ellen. S aztán igy, ha mindjárt közvetve is, módjában lesz a zsinatnak ünnepeink megállapitása is.

A vasárnapi és ünnepi istenitiszteletek rendjéről szóló 5. §. már nemcsak bővebb indokolásra, hanem magyarázatra is szorúl. Gyökeres újitás ebben sincsen, de szerkezete mégis olyan, hogy a mostanival szemben újnak is mondható. Új benne mindjárt a rendelkezésre álló elemek (ének, imádság, igehirdetés) hármas és kettős beosztása, illetőleg csoportositása a lélektani és eszthetikai törvények uralma alatt. Ezeket ott, a hol ünnepélyességről, fenségesről van szó, nem nélkülözhetjük. Az istenitisztelet a legünnepélyesebb, legfenségesebb emberi cselekmény. Hármassága részint lélektani, természeti, üdvtörténeti (chronologiai), dogmatikai törvényeken, részint azon a specifikus prot. elven alapszik, hogy a keresztyén istenitisztelet közép- és csúcspontja az Isten igéje. Az előbbi elvek mind ennek az utóbbinak szolgálatába vannak állitva; vannak és közreműködnek azért, hogy Isten igéjének méltósága, mindenekfelett való tekintélye és uralma annál nagyszerübben kimagasodjék. Ezért a hármasság, mely a 14 mozzanatból álló istenitiszteleti cselekményt, mint egyfolytában végbemenő eseményt a tervezetben szemmelláthatóan, de magában a cselekvés lefolyásában is szemmelláthatóan három csoportra osztja. Az 1—3. számok középpontja az úrasztala, a 4—10. számoké a szószék, a 11—13-é ismét az úrasztala. Ebben a hármasságban természeti törvény az, hogy minden cselekvésnek, minden eseménynek három mozzanata van: kezdet, folyamat, vég, meg kell lenni e háromnak az istenitiszteleti cselekvésben is; lélektani törvény az, hogy az élet küzdelmei közt szétszóródott léleknek előkészületre, magábaszállásra, önbizalomra van szüksége, hogy Istenével társalkodjék, akarata és törvénye felől kérdezősködjék és ha ezt megnyerte: megnyugtatva, megbátoritva tér vissza a tettek mezejére, hogy a megnyert és megértett isteni akarat szerint cselekedjék; üdvtörténeti és egyúttal dogmatikai törvény benne az, hogy az ember a bünösség állapotából Istennek kegyelme, az Ő jótékony intézményei által juthat el a megigazulás, az üdv állapotába. Ime, ezért a hármasság és annak jellegzetesebb kidomboritása, mint mostani istenitiszteletünkben, mely ily természetes, sőt szükségképeni hármasságnak nagyon fogyatékos, egységnek, egésznek pedig nagyon alaktalan.

Nem tagadjuk, némi drámai szempont és szimbolizmus is vezetett a hármasság felállitásában. Az istenitisztelet is cselekvés s mint ilyen, a mozgást, a jelenetek csoportositását, a szinhely változatosságát nem nélkülözheti, mert különben egyhanguságba vész. A szimbolizmus pedig azért nélkülözhetetlen, mert szavakkal sokat, mindent kifejezni vagy nem lehet, vagy hosszadalmasságra, laposságra, unalomra vezet. Drámaiasság és szimbolizmus nélkülözhetetlen tényezői az istenitiszteletnek. Csakhogy az előbbit mi nem vihetjük odáig, mint a római katholikusok, hogy t. i. az istenitisztelet szent drámává legyen; sem odáig, mint a görög katholikusok, hogy szimbolumok halmazává legyen; de annyit mégis csak alkalmaznunk kell belőlök, amennyit a dolog lényege parancsol és a mennyi sarkalatos elveinkkel ellentétben nem áll. Ezért osztottuk fel az egyébként egységes cselekvést a jelzett három csoportra, vagy drámai nyelven szólva, három felvonásra, ami által, a nélkül, hogy visszaesnénk, nagyot lépünk abban az irányban, hogy istenitiszteletünk jobban hasonlitson a többi protestáns, közelebbről a többi református egyházak istenitiszteleteihez, mint a melyek lényegileg szintén erre a hármasságra vihetők vissza. Mi is háromsághivők és háromságimádók vagyunk; illő tehát, hogy az imádás módjának szerkezete, liturgiánk, ennek a ténynek intézményes kifejezője és hirdetője legyen. Ahhoz, hogy a javaslat szerinti istenitisztelet bevezető része a benne uralkodó elemek segitségével inkább az Atyára, — a középső része az evangéliom hirdetése által inkább a Fiúra, — végső része pedig megáldási és megszentelési cselekményeinél fogva inkább a Szenlélekre emlékeztesse a hivőket, nem kell merész képzelődés. Ahhoz sem, hogy ez a liturgia folyvást élő szimboluma annak a hittani igazságnak, hogy a bűnös állapotból a Jézus Krisztusban vetett hit által juthatunk a kegyelem állapotába. Ahhoz sem, hogy a Krisztus hármas tisztére emlékeztessen és ahoz sem, hogy a ref. lelkész hivatása is a prófétai, papi és pásztori tisztet egyesiti magában. Az istenitisztelet kezdetén a lelkész, mint jó pásztor, a nyájával készül hozzá az isten imádásához; közepén, mint próféta s apostól szólja népének az Isten beszédét és a végén, mint pap, Isten

nevében áldja meg gyülekezetét. Ezekben van magyarázata annak is, hogy a liturgusz cselekménye az úrasztalánál kezdődik, a szószéken folytatódik és ismét az úrasztalánál végződik. Ez által a lelkész istenitiszteleti munkája önként oszlik fel két részre: úrasztali és szószéki szolgálatra; az úrasztalánál végzi a szolgálat kötött elemeit, szoros értelemben vett liturgiát, a szószéken a szabad elemeket. Amott ugy áll a gyülekezet előtt, mint egyetemes lelkész, mint az egész anyaszentegyház képviselője; emitt, mint a saját gyülekezetének lelki atyja, szellemi vezére. Ebben egy oly specifikus ref. tan talál kifejezésre, mely a ref. lelkészi állás jellegét minden más prot. felfogástól elválasztja, megkülönbözteti.

De, tovább menve, uj még ebben a szerkezetben a kettősség elvének, másként a párhuzamosságnak következetes alkalmazása is, oly értelemben, hogy lelkész és gyülekezet egymást felváltva cselekszik az istenitiszteletben, aminthogy a gyülekezeti istenitisztelet épen e kettőnek, a lelkésznek és a gyülekezetnek együttes cselekményéből kerekedik ki egy egésszé s egyiket a másik rovására működtetni, vagy egyiknek működését húzamossá, a másikét röviddé tenni, egyiket a másikkal szemben a szenvedőlegességre szoritani, monotoniára, unalomra vezet. Ez a párhúzamos cselekvés nyilatkozik még abban is, hogy a liturgusz cselekvésének főbb mozzanatait nyomon követi elválhatatlan társának, a gyülekezetnek éneke, mintegy azt szimbolizálva, hogy a gyülekezet egészen magáévá tette a megelőző mozzanatot s most ezt énekében, mint zengő ámenben nyilatkoztatja ki. Népünk igen szereti a szép éneket, de kevés helyen tud szépen énekelni, nyujtja, csavargatja az éneket, egyebek között azért is, mert a minimumra leszállitott éneklésért annak tartóssága által akar kárpótlást szerezni; igy, ha az éneklési alkalmakat szaporitjuk, igyekezni fog a nép azokat kihasználni, elevenebb, lelkesebb lesz az éneklése és mulhatatlanul leszokik az istenitisztelet nagy botrányáról, a diktálásról.

S most lássuk a részleteket!

(Folyt. köv.)

Kollégiumaink Értesitői.

IV A sepsiszentgyörgyi.

Érkezett jul. 19-én. Egyszerü, izléses formában, 14 nyomtatott iv; ebből közel 4 ivet a tanári székfoglalók töltenek ki. I—XVI. rovat.

I. Évet megnyitó beszéd, Péter Mózes igazgatótól. Uj tanártársait üdvözli s jelzi nekik az intézet kettős hivatását; egyik: itt a határon a magyarság erősitése; másik: a sziv és jellem nemesitése alapján műveltséget terjeszteni. Üdvözli az ifjuságot: hivatásuk az eszményiség szolgálatába állani, testi, értelmi, erkölcsi tekintetben s szeretetben nemesbedniök.

II. Tanári székfoglalók.

Glass Ferencz *Schiller*-ről értekezik, mint a világirodalom kimagasló alakjáról, a kinek szelleme az egész müvelt világon hóditott; a ki eszményeket törekedvén megvalósitani, népe ifjuságának bálványa. Költészetének jellemző tökélyeit balladás elbeszéléseiben (A buvár, A kesztyü, A kezesség, Ibykus darvai, A vashámor és Polykrates gyürüje) és páratlan kantatéjában (Ének a harangról) fejtegeti, bő idézetekkel Dóczi Lajos forditásai szerint. Vezérgondolata, hogy Schiller költészete kiválóan alkalmas nemzeti müvelődésünk termékenyitésére is.

Molnár Lőrincz székfoglalója „*A vallás lélektani eredetéről, lényegéről és egységéről; a vallásalakok osztályozásának kérdéséről*“ szól, oly méretekben és alapossággal, hogy kivonatos ismertetését térszüke miatt meg sem kisérelhetem. Akadémiai kathedra szinvonalán álló fejtegetései az anthropologia s az összehasonlitó nyelvtudomány tárgyköreivel is behatólag érintkeznek. Kár, hogy nem törekedett népszerübb előadásra, hogy laikusok, s a tanitványai is jobban élvezhessék.

III. *Kőrösi Csoma Sándor emlékét* ünnepelték meg 1904. decz. 18-án, s az ifjuság önképzőköre is ezt az ünnepelt nevét vevé föl. Zayzon Ferencz tanár olvasott ünnepi beszédet a hősről, a ki önfeláldozó hazaszeretetében az akaraterőnek és kitartásnak bámulatos példája. Élénk képzelettel, hévvel, lendületesen rajzolja — czélzatosan — a gyermekifjunak (kevés adatból ismert) tanulói pályáját; utazását, tanulmányait, küzdelmeit s az eredményeket aztán, jól áttekinthető rövid foglalatban ismerteti. A beszédnek valóban jelessége a nevelői tapintattal megalkotott befejező rész, a tanulságoknak ügyes egybeállitása. „Kőrösi példáját maga egészében követni mi nem tudjuk.... De tudunk hasonlók lenni hozzá a mi kicsiny körünkben, a mi hivatásunkban, kötelességeink teljesitésében. Mindenki lehet Kőrösi a maga körében...“ „....példája azoknak is hangosan szól, kik....küzdenek, de csak a jutalmat, a babért, az elismerést tekintik fáradságuk végczéljának....a nagy czélokért folytatott küzdelem utja nem a népszerüség, haszon vagy élvezet....mezején, hanem legtöbbször a közönynek.. .Saharáján....gáncsok és előitéletek Himalayáján vezet keresztül“ stb. végig kellene idéznem.

IV. Kormányzat. Elüljáróság: öt gondnok s a tiz rendes tanár. Tanári kar tizenhét taggal s a bejáró hitoktatók. A tantárgyakon való osztozás rovatai odaadásról, ügyszeretetről, a tanitás-nevelés követelő érdekei előtt való feltétlen meghajlásról tanuskodnak. Nehány osztályban a tanári munka felosztása mintaszerünek mondható.

V. A tanitás anyaga nem egészen egyöntetüen, de mindenütt világosan, határozottan van kimutatva. A vallástanitás a III. osztályban, kényszerüségből, eltér a tantervtől, de a IV. o.-ban helyrehozzák az eltérést. A német nyelv tanitása nagyon helyes uton látszik haladni. De a magyar irásbeli feladatok közlését sehol sem találom; kár pedig kifelejteni; hisz ennek az Értesitőnek arányai nagyon is megbirják.

VI. Az évzáró vizsgálatokat itt is (mint még egy kollégiumunkban), az alsó osztályokkal már junius 6—9. napjain megtartották. Igaz, hogy az év *másképen* nem igen csonkult meg; de törvény szerint „az évi szorgalomidő tiz hónap“ s még a falusi népiskolában sem engedtetik meg junius 15-ike előtt az év befejezése. A felső osztályokkal 21—23-án, az érettségvizsgálattal 28-án végeztek.

VII. A tanulók névsora és érdemjegyei. Nem nagyon büsitó rovat. Mindössze 41 tanulónak van a 278 között elégtelen bizonyitványa s közülök feltétlenül ismétlésre utasitva csak 12. Az összes elégtelenek $^0/_0$-a 15-ön alul van: a lehető legkedvezőbb arány; igy volt a mult évben is. Jóformán csak az I. III. és V. osztályban, a melyekben egy-egy idegen nyelv tanitása kezdődik, vannak számlálható számmal bukott tanulók.

VIII. Az ifjusági egyesületekről a titkári jelentéseket teljes szövegökben közli az Értesitő. Lehet, hogy helyes szokás lesz, nem vitatom. Egyik jelentés a Kőrösi Csoma Sándor-önképzőkörről szól. Rendes tagjai a két felső, rendkivüliek a VI—V. osztályok tanulói. Gyüléseiken főleg irodalmi tárgyu tanulmányokkal s birálással foglalkoztak. Nyolcz rendbeli pályázataik közül a lirai meg epikai verseket kivánók sikertelenek; a többiek javarészét Pap Endre VIII. o. t. nyerte meg. Az ifjusági gyorsirókörnek 17 rendes (levelező gyorsirásban jártas) tagja volt. Szaklapot járattak, szakdolgozatokat olvastak föl; kitűzött jutalmakra „szorgalmi dolgozatokat“ készitettek; versenyirásokat rendeztek.

IX. Iskolai ünnepélyek voltak: az évmegnyitás, tanári székfoglalókkal; október 6.; október 31.; Kőrösi Csoma S. emlékünnepe (1904. decz. 18 án); ifjusági estély (1905. február 4.); az önképzőkör márcz 15-iki ünnepe; az önképzőkör Csokonai-emlékünnepe (máj. 14.); a kör évzáró ünnepe; végül a gyorsirókör évzáró gyülése is az ünnepélyek közt kért helyet. Az utóbbit nem számitva, mindegyiknek „sorrendjében" értékes ének- és zeneszámok voltak, többnyire az ének- s a zenekar, egyszer pedig „férfikar" szerepeltetésével.

X. Osztályonkint, egyénenkint felsoroltatnak a jutalmazott, pályadijazott (esetleg dicsérettel kitüntetett) tanulók; számuk 118-ra megy; ösztöndijakban (igen jelentékenyekben is) összesen 20 tanuló részesült.

XI. Tornaversenyek. Tudjuk, hogy az idei országos tornaversenyen a győzelmi főjelvényt, a selyemzászlót, 121 iskola közt ennek az iskolának a csapatja, élén Petrás György tornatanárral, nyerte el s emellett 21 ezüst érmet, 12 bronz érmet és 6 oklevelet hoztak haza. E diadal nyerésének, otthoni fogadtatásuknak, ünnepeltetésüknek apróbb részleteit is méltán állandósitják meg az emlékezetben az Értesitő 150—162. lapjai. Követi ezt az intézeti tornaverseny és eredményei följegyzése.

XII. Molnár Lőrincz vallástanárnak évet megnyitó és bezáró hangulatos imái után következik az igazgató évzáró beszéde. Ebből, már érintett vagy alább érintendő adatokon fölül, megjegyezni valók: Benke István tanár nyugalomba lépése. Kőrösi Csoma Sándornak szülőfalujában emelendő emlékére az ünnepély bevétele és gyüjtés eredménye 322 K. — Adományok és jóltevők sorában: Maszák Hugóné, atyjának, Barabás Miklósnak a festőművésznek hagyatékából egy értékes csiga- és kagylógyüjteményt adott; tornaverseny költségeire, diszzászlóra, jutalmazásokra különböző összegeket többen adtak, adományoztak, felülfizettek.

XIII. Érettségvizsgálat. A magyar irásbeli feladatok választéka tapintatról tanuskodik; mégis az ifjak egytől-egyig a tornaverseny igéjét („Küzdj és bizva bizzál") választották. 24 ifju közül jelesen és jól érett 10, javitásra utasitva 2. Legtöbben (haton) katonai, négyen papi pályára készülnek.

XIV. Könyvtárak és szertárak gyarapodását részletesen kimutatják. A statisztikai iv adatai szerint azokra 2097 K-t költöttek.

XV. Statisztikai adatok. 278 tanuló közül magyar 268, csak magyarul beszél 264, református 195. Helybeli és megyebeli 74+181. Tisztviselők és más értelmiségi szülők fia 102. Szabályosnál magasabb életkoruak száma 51. Könnyü betegségi esetek száma (277) nem nagy; az internátusban szeptemberben és áprilisben alig, május—juniusban épen nem volt betegség; legtöbb (42) novemberben; összesen 134 eset közül 116 hurutos. Nem nézték „járványosnak" az 5 kanyaró esetet. A hivatalos statisztikai iv összes adatait térvesztegető rovatos formában közlik; ez igy szükségtelen. Az internátus-konviktusban 209 tanuló volt; konviktusi kedvezményt 85 tanuló 5472 korona értékben élvezett. Tandijkedvezmény 2506 K. Legátusok jövedelme 923, magántanitóké 1420 K. Külső (1100 K), belső (200 K), családi (1620 K) ösztöndijak s jutalmak (1245 K) hozzáadásával a jótétemények főösszegét 14,482 K-ban mutatják ki. A konviktusi alap 69,345 K tőkéje 98 K-val növekedett. Konviktusi számadás bevételi összege 50,308 K; pénztári maradéka 628 K.

XVI. A jövő év megnyitása szept. 5-én lesz; előbb 4-én a nagy alapitó, *gróf Mikó Imre születésének századik évfordulóját* ünneplik meg emléktábla leleplezéssel is *Zabolán*. A konviktusi teljes dij jövőre 180 K lesz (eddig 156 K volt. Áldott Székelyföld és székely takarékosság!); ezért azonban az eddigi háromszori étkezésen felül a fiuk délelőtt villásreggelit is fognak kapni (derék intézkedés), mert a rendes tantárgyak tanitását mind délelőttre szándékoznak 7—12 óráig beosztani (ez már nem lesz helyes, fontolják meg jobban). Szünidők alatt az internátusban senki sem maradhat; ez, itt a viszonyoknak teljesen megfelelő intézkedés.

*

A duzzadó ifju erővel az elsők sorába került kollégiumon a gondviselők és munkások erős akarata és kitartása s istennek áldása látszik.

—

V. A szászvárosi.

Alulirt Biráló az eddigi ismertetéseiben felállitván a mérlegét, igazságosan törekedett rakni minőségük szerint a tényeket a jobb vagy a bal serpenyőre. Itt is törekszik. Nem ő lesz az oka, ha itt a bal serpenyőre is nagyon sulyos tények fognak esni. Esnek azért a jobb felőlire is. Pl. mindjárt ez.

I. *„Az individuum ethikai jelentőségéről"* értekezik, tanit, szónokol, tanári székfoglalójában Máyer János tanár. A tapasztalt, hivatását érző, s uj helyzetéhez tapintatosan alkalmazkodó — első sorban németnyelvi — tanár, mintegy a német géniuszra jellemzőleg, *bölcseleti* thémát választott; de azt biztos tudatossággal intézete *gyakorlati* szempontjaiból tárgyalja. Tárgyalásának vezéreszméje és tanulsága: „Az individuum a nemi, faji tulajdonságoknak mindig csak egyetlen és egyszeri sajátos kifejezője. A maga nemében hát egyetlen a világon;... ujdonságképen áll, originális." De „az individuum nem magáért van;... az individuum és a köz egymásért léteznek"; tehát „az individuumot a közért kell nevelni,... s igy *nekünk a magyar nemzeti szellemet ápolnunk*..." „Az a világnak legelső népe (idézi), *a melynek legjobb iskolái vannak.* Nemcsak azt jelenti ez, hogy hát ilyen vagy amolyan individuális nagyságokat képezzünk, hanem hogy azokat *a köznek szolgálatára, ápolására* készitsük elő." Továbbmenő igazságai is vannak Mayernek. Idézőjelbe teszi, ámbár nem mondja kitől idéz, s ugy tetszik, mintha szemlélet alapján oktatna: „Tüzet támasztani egy gyujtóval is könnyü; az elharapódzó tüzzel szemben tehetetlenek vagyunk. Mégis gyakran játszunk a tüzzel, igazgatjuk a szenvedelmeket, élesitjük az indulatokat s bennünk és körülöttünk tömérdek gyujtóanyag halmozódik fel, a melynek hatását kiszámitani képesek nem vagyunk.. Erziehet den Menschen — mondja Goethe — .. haltet in zartester Jugend ihn *gleich frei von aller Sklaverei, wie von aller Gesetzlosigkeit*". Máyer beszéde feljogosit, hogy tőle cselekvést, hatást is reméljünk a Kun-kollégium óhajtott fejlődésében.

II. Az iskola elüljárósága négy gondnok, s a 11 rendes tanár. Tanárkar 20 egyén; a 11 rendes tanár mellett 6 helyettes tanár. Az egymásra utalt szaktárgyaknak osztályonkint egy-egy kézbe való csoportositására csak mérsékelt igyekezetet forditottak.

III. A bevégzett tananyag. A latin nyelvet a két alsó osztályban *a tantervnek többé már nem megfelelő könyv* használatával tanitják. Hihetőleg valamely, saját reminiscentiáira utalt helyettes tanár jóhiszemü önigazgató igyekezetének köszönhető. — A magyar irásbeli dolgozatok thémái körültekintő, s részint a tanitás anyagához, részint az erkölcsi nevelés érdekeihez alkalmazkodó tanári gondosságról tanuskodnak. — Franczia nyelvet, mint kezdők, tizen, mint haladók, hárman tanultak, ugy látszik, több gondot forditva a grammatikára, mint a gyakorlásra. — Szabadkézi rajzban, viz- és olajfestészetben az I—VII. osztályokból 35-en gyakorolták magukat. — Gyorsirást Tankó Bélától 12 kezdő, három haladó tanult. — Műéneket és zenét (Szászvároson igen szépen virágzó müvészeti ág) Kürthy Sándor vezetése mellett énekkarban 64-en,

zenekarban 16-on gyakoroltak. A zenekarban szükség szerint tanárok is közreműködtek. (Elismerésre méltó, nevelési szempontból is értékes jelenség.) Vivó leczkéket vettek 10-en.

IV. Könyvtárak és szertárak gyarapodása lépést tartott a követelményekkel; kimutatása részletező és pontos. A kollégiumi könytárt a Múzeumok és Könyvtárak országos felügyelete alá vétették be. (A Tankó Béla érdeme lesz.)

V. Az év történetéből. Egyházunk európai nevü nagy fiának, *gr. Kuun Gézának*, a tiszteletbeli főgondnoknak, s előbb még *gr. Kuun István* főgondnoknak halálával, nagy árvaságra maradt a kollégium. *Balogh* Józsefnek főgondnokká, *Sándor* János nyugalmazott tanárnak algondnokká választásával lett a gondnoki kar teljessé megint. — „A tanárok közéleti és társadalmi munkássága“ eléggé élénk. Többen munkatársai a helyi lapnak, a melynek „tulajdonos főszerkesztője“ a kollégium igazgatótanára. (Politikai lap, s ha jól hallottuk, kaucziójául is kollégiumi értékpapirok vannak letéve; a mi azonban, igénytelen véleményünk szerint, nem volt volna megengedhető.) — A tanév tartamát *3 héttel megröviditette* a vörheny járvány miatt szept. 27-én kezdődött kényszer-szünet. Ezt, más szüneteknek a megröviditésével, helyrepótolni nem törekedtek; a más időközi szünnapok ugyanis „a rendesek voltak“. Szászváros on azonban „a rendes szünetek“ is néha (az oláh ünnepek utánig kinyujtatván) hosszabbak szoktak lenni, mint másutt; s igy pontosabb adatok hiján, azt mondhatjuk, hogy: ez az iskolai év tetemes rövidséget szenvedett. S ha talán ez már tavaly is, máskor is megtörtént: itt van az egyik főforrája a bajoknak az „Ifjuság magaviselete“ és „tanulmányi állapota“ körül, a melyekről az igazgató, tovább menve, oly élénken panaszkodik. Ha a tanulásra, rendes munkára szabott időt itt is, ott is fesleni engedjük, és sehol be nem foltozzuk: bizony, magaviseleti, erkölcsi czondorlás is lesz abból. S ha attól, a kit nem tanitottunk és nem gyakoroltunk annyi órán, napon és héten át, mint kellett volna, mégis annyit és oly szigoruan követelünk (pedig követelnünk *kell*), mint más, munkásabb intézetben: hát akkor lesz töméntelen bukás, lesz keserü átkozódás, lesz vakmerő elszántság, mely betör az igazgatói irodába is, kisegitő titkokat kutatni; önvédelemből (ha ugyan nem a rossz példák nyomán is) kifejlődik, mint a „*munkátlanság*“ egyik virága, a czimborálás, a „*hamisan értelmezett kollégiálitás*“. De ne többet erről. — Az ifjuság egészségi állapota kielégitő volt (a rovatos kimutatás szerint, mondhatnók, kedvező). Junius 2-án, Kún Kocsárd gr. emlékezetére, *szünetelt* az iskola. (Olcsó fajta kegyelet.) Volt az évben egy szépen sikerült hangversenyük. Az évzárás jun. 25-én. — Az önképzőkörben V—VIII. o. tanulók munkálkodtak: 30 szavalat, 15 prózai dolgozat volt. Megünnepelték márczius 15-ét, s az évzárás keretében Csokonai emlékezetét. Három munkás tagot jutalmaztak. — Ösztöndijat 38 tanuló élvezett 3275 K-t. Jutalom és pályadijak voltak minden rendes és rendkivüli tárgyra kitüzve; ily czimen 68-an nyertek 575 K-t, 54-en pedig könyvjutalmakat 420 K értékben. Ösztöndijak, jutalmak, közvetetlen és közvetett segélyek (konviktus 5150 K, tandijelengedés 3546 K) főösszege (az elemi iskolára 1455 K-t számitva) az egész kollégiumi ifjuság javára 16,349 K. — Uj alapitványok: gr. Kuun Géza (4000 K), gr. Kún Kocsárd (2500 K) és Vékony Ferencz dési gondnok (1000 K) nevével jegyezve, soroltatnak fel. — Uj iskolaépületük 170,000 K állami segély nyerésével 1907. szept. 1-ére, reméllik, készen lesz; a mostani épület az internátus czéljaira marad. — Elemi iskolájuk megszüntetésére (illetőleg államositására) is gondolnak. *Gimnáziumuknak, mondja az igazgató, előkészitő iskolára szüksége nincsen.* (Hallottunk mi azonban, tekintélyes helyről, épen ellenkező, kolegium mögött, mint áll most.

VII. Statisztikai adatok. 327 tanuló között magyar volt 244 (román 71); református 135 (róm. kath. 68); helybeli és megyebeli együtt 215; tisztviselők, értelmiségiek fia 146. — Az összes tanulók közt a szabályosan maximális életkornál egy, sőt két évvel idősebb volt 83 tanuló. Hogy ennek a körülménynek az ottani tanulmányi és erkölcsi állapotokra jó-e a befolyása vagy rosz, azt az Értesitőnek sem túltakarékos adataiból, sem hátul. ok nélkül két egész levélnyi tiszta papirosáról leolvasni nem tudjuk. Föl kell mégis tennünk, hogy tapasztalhatták már valamilyes befolyását s az vagy jó, vagy rosz. Ha jó a befolyása, akkor hogy lehetnek olyan nagyon roszak az eredmények? Ha pedig rosz a befolyása, akkor minek vesznek föl túlkoros tanulókat, holott nem kötelesek vele? Feleljen meg e kérdésekre az, a ki az intézet állapotaiért első sorban felelős.

VIII. Érettségvizsgálat. A VIII. osztálynak 19 tanulója közül 14-et vittek érettségire; ezek közül jelesen érett 1, jól 3; javitásra utasitva 2. — Jogász lesz 4, tanár és orvos 2—2.

IX. Az uj isk. év megnyitása szept. 4-én. Evi konviktusdij 200 K. A jövő évre 34 tanulót vettek fel egy és kétnegyedes dijkedvezményre.

X. (illetőleg B.) A négy osztályu elemi iskola tanitói, végzett tananyaga, segélyezései, névsorai. — Összes népessége 132; köztök 52 református, 51 oláh. Bukott 17%. — Tulkorosak száma már az elemiben nagy.

Az igazságos mérleg azt mutatja, hogy itt segiteni kell a bajokon, gyorsan és gyökeresen. Ez a kollégium is egy individuum („a maga nemében hát egyetlen....originális“); de ez az individuum sem magáért van, hanem a köznek az érdekében s elvégre jobbá kell formálni.

Biráló.

TANÜGY.

Iskolai értesités.

A *székelyudvarhelyi* ev. ref. kollégiumban a beiratások szeptember 1—3. napjain történnek meg, 4-én délelőtt 10 órakor lesz a tanév ünnepélyes megnyitása.

A tandij félévenként 18 korona; a lakásdij az internátusban egy félévre nagy ágyért 16, kis (alsó) ágyért 12 korona, mely dijak előre fizetendők. Ezeken felül a beiráskor kivétel nélkül minden tanuló 4 kor. felvételi és 6 kor. országos nyugdijilletéket tartozik fizetni.

A konviktusi (tápintézeti) teljes dij egész évre 180 korona, vannak kedvezményes helyek is: 136, 92 és 48 kor. fizetéssel. Felszerelési dij 4 kor. Ágynemüről, ágyteritőről és mosatásról a szülők tartoznak gondoskodni a szükséges ruházaton felül. Az ellátási dijak négy egyenlő részletben: a beiratáskor, november 1-én, februárius 1-én és a husvét utáni szorgalomidő 1-sö napján fizetendők.

A kedvezményes helyekért folyamodók kérvényei mellé a következő okmányok csatolandók: a) iskolai bizonyitvány vagy (régi tanitványoknál) a kis értesitő, b) szegénységi bizonyitvány, c) családi értesitő, d) községi hitelesitett adókönyvi kivonat.

Az internátusba, illetőleg a konviktusba való felvételért a folyamodványokat *augusztus hó 15-ikéig* Szabó András konviktusi elnökhöz be kell küldeni.

A tan- vagy lakásdij elengedéseért vagy mérsékléséért külön kérelem nyujtandó be a beiratkozáskor.

Székelyudvarhely, 1905. julius 30. *Az igazgatóság.*

Értesités.

A sárospataki ev. ref. főiskola jogakadémiáján a jövő 1905—6. tanévre a beiratkozások szeptember hó 1—8-ik napjain tartatnak meg; az előadásokra való jelentkezés határideje szeptember hó 8. és 9. napja; az előadások szeptember 11-én kezdődnek. Az alapvizsgálatok szeptember hó 5—10-ig fognak megtartatni, a szabályszerüen felszerelt vizsgálati kérvények szept. hó 1-éig a jogakadémia dékáni hivatalához küldendők be. Beigtatási dij czimen az első izben felvett joghallgatók 8 koronát; tandijban prot. vallásu (jótéteményes) ifjak az I. félévben 38, a II-ikban 26; más vallásuak az I. félévre 48, a II-ikra 38 koronát fizetnek. Szegényebb sorsu, szorgalmas, jóelőmenetelü ifjak tandijmentességben, szorgalmi és ösztöndijakban, tápintézeti s főiskolánk körében nagy számban fennálló egyéb jótéteményben részesittetnek. A főiskola 1905. szept. elsejétől joghallgatók részére a saját tulajdonát képező és szomszédságában fekvő u. n. Bükky-féle ház I. emeleti helyiségeiben; akadémiai és gimnáziumi növendékek részére az u. n. Vay-kastélyban internátust rendez be. A szobák a ruha-, könyvszekrény és divány kivételével vasbutorokkal lesznek felszerelve. Egy-egy szobában 2, esetleg 3 ifju helyeztetik el a szobák nagysága s a főiskolai orvos véleménye szerint. A felügyeletet a tanári kar fogja teljesiteni a maga bizalmiférfiai által, a kiszolgálatot arra rendelt alkalmas és benlakó szolga végzi. A reggelit és ozsonnát a benlakásban, az ebédet és vacsorát — egyelőre — egy közel eső épületben kapják a benlakók, megfelelő felügyelet alatt. A teljes ellátás évi dija 500 kor. Ezért butorozott lakáson, fütésen, világitáson s kiszolgáláson kivül kapnak reggelire és ozsonára kávét vagy tejet és zsemlyét vagy kalácsot; ebédre huslevest, hust szószszal és körözve, főzelékfélét feltéttel vagy ehelyett tésztaételt és kenyeret. Vacsorára főzelékféle vagy tésztát és pecsenyét körözve és kenyeret. A házrendet a tanári kar állapitja meg. A benlakók különben — épugy, mint a főiskola minden más növendéke — az általános iskolai és fegyelmi törvények alatt állanak. Bővebb tudósitással készségesen szolgál a főiskolai igazgatóság s ez fogadja el a jelentkezőket is és pedig aug. 15-ig. Ha a joghallgatók kellő számban jelentkeznek, a Bükky-házban ezek helyeztetnek el, a Vay-kastélyban pedig vegyesen akadémiai és gimnáziumi növendékek. Szegénysorsu joghallgatók élelmezést a főiskolai tápintézetben nyerhetnek; de évi 140 koronát fizető egész dijasnak a főiskolai tápintézeti felügyelőhöz intézett kérvény alapján bárki felvétetik; a 80, 40 koronás alapitványos és ingyenes helyekre a felvétel az iskolai év végén, a netalán üresen maradt helyeken szeptemberben történik.

Tisztelettel kérjük a főiskolánk iránt érdeklődő közönséget, hogy az internátus eszméjét felkarolni s azt nagybecsü jóindulatában részesiteni kegyeskedjék. A főiskola egész életére vonatkozó adatok az épen most megjelent évi értesitőből szerezhetők, melyet (egy drb. 20 fill. bélyeg beküldése ellenében) a főiskola akad. és közigazgatói hivatala kivánatra bárkinek készséggel küldi meg.

Sárospatak, 1905. julius 25.

A sárospataki ev. ref. jogakadémia dékáni hivatala.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk mult számának vezérczikkébe sajtóhiba csuszott be. A 250-ik oldalon első bekezdés 3-ik sorában „nyilvántartásaira“ helyett *„nyilvánulásaira“* kell. A 250-ik oldalon harmadik bekezdés 3-ik sorában „Az őskeresztyén egyházi tisztelete“ helyett *„Az őskeresztyén egyház istenitisztelete“* kell.

Hirek Görgényből. *Kiss* Ferencz előbb gegesi papot julius 23-án iktatta be Csekme Ferencz esperes holtmarosi uj egyházába. Ugyanez nap a felfalusi kántortanitói állomás, mely Máté Albert nyugalombalépésével üresedett meg, *Sikó* Gerő tanitójelölttel töltetett be, meghivás utján. Julius 22-én az egyházmegye egyik legderekabb szolgáját vesztette el, *Teleki* József pókai lelkész személyében, ki családjának, egyházának s egész anyaszentegyházunknak kipótolhatatlan veszteségére, 54 éves korában, 22 évi lelkészi szolgálat után örök pihenésre tért. Nyugodjék békével a családját, egyházát, hazáját olyan lángolóan szerető sziv!

Bokréta ünnepély Csórán. Uj magyar templom épült Csórán, a Barcsayak egyik ős fészkében, a hol a hires magyar gárdista, *Barcsay* Ábrahám alussza örök álmát a szerető hitvese által épitett sirboltban. A toronygomb ünnepélyes feltétele a község magyar és oláh lakosságának, a g. kel. lelkész részvétele mellett jul. 31-én történt, mikor is *Benedek* Károly, a leányegyházközség lelkésze szép beszédben méltatta a nap s az aktus jelentőségét, majd buzgó imádságban kért áldást az egek Urától. A Szalay Ferencz által tervezett templom épitője: Nagy József tövisi épitőmester helyezte fel a felbokrétázott toronygombot s miután elhelyezte, három poharat üritett: egyet dr. *Bartók* György erdélyi püspök egészségére s a magyar kálvinista egyház felvirágzására, másodikat drága magyar hazánkért, harmadikat pedig *Barcsay* Gábor pátronusért, a kinek szép kertjében épült a templom és *Benedek* Károly lelkész, ehm. főjegyzőért, a kinek buzgóságát hirdeti itt a Kenyérmező tövében a magyar templom. A Himnusz eléneklésével zárult be a szép ünnepély. Vajha nagy lenne dicsősége és hóditása e szintén nagy nemzetiségi vidéken épülő magyar templomnak!

Nyilvános számadás és köszönet. Kovásznai ref. egyházközségünk f. évi julius hó 22-én tartotta meg ez évben második nagy egyházi-estélyét, melynek erkölcsi és anyagi sikere felülmult minden eddigi ilynemü estélyt. Összes bevétel volt 1200 kor. És pedig: felülfizetésekből 747 kor., jegyekből 453 kor. Kiadás volt 349 kor. 99 fill. Tisztajövedelem 850 korona 01 fillér. Ez alkalommal felülfizetni kegyesek voltak: br. Bánffy Dezső 40 kor., Bedő József 20 kor., Ujvárossy József 20 kor., Senner Teophil 20 kor., Polónyi Géza 20 kor., Brázay Zoltán 50 korona, Szentiványi Miklós 10 kor., dr. Zakariás János 15 korona, Ignácz László 10 kor., Kabdebó János, Barna Mihály, Zöld Mihály, Zöld József 2—2 korona, Ignácz Márton 10 kor., Szörtsey Vincze 20 kor., özv. Cserey Jánosné 5 korona, Bakk Mózes 4 kor., Józsa Sándor 5 kor., Imecs Ernő 10 kor., Zathureczky Kálmán 10 kor., Bodor János 8 korona, Deák Albert 2 kor., Kertész N.-né 3 kor., Szász Mihály 2 kor., Bencze Zsigmond 5 kor., dr. Pap Lajos 1 kor., Joós Elek 5 kor., Deák Dénes 2 kor., Vajna Imre 3 kor., Sándor József 10 kor., Kelemen Lajos 10 korona, dr. Bartha Imre 100 kor.. Fazakas János 1 kor., Barabás Benedek 20 kor., Szabó Kálmán 1 kor., Száva Jakab 8 kor., dr. Vajna Gábor 5 kor., Mircse Ferencz 5 kor., Csánky Gyula 5 kor., dr. Ferenczy Géza 10 kor., Séra Lajos 18 korona, Gazda Károly 1 kor., Péter Mózes 10 kor., Péter Károly 8 kor., Nagy György 10 kor., Deák Domokos 5 kor., Ebergényi Gyula 8 kor., Csia György 8 kor., Hollaky Attilla 10 kor., dr. Bajkó Zsigmond 10 kor., Földes György 3 kor., Péter Gerő 1 kor., Moskovicz Márton 4 kor., Deák Benedek 5 kor., Deák Imre 6 kor., Bajkó György 5 kor., Weisz Si-

mon 1 kor., Pótsa János 5 kor., Jánó Lajos 1 kor., Szőts Albert 5 kor., dr. Morvay István 10 kor., Gazda György 2 kor., Beczássy József 8 kor., Izsák József 1 kor., Hadnagy Vincze 5 kor., Vajna András 2 kor., Bajkó Barabás 20 kor., Sylvester Károly 5 korona, özv. Vajna Józsefné 4 kor., Kónya Miklós 10 kor., Sulyok István 2 kor., Bartha János 20 kor., Biber József 2 kor., Volf Gyula 2 korona, dr. Székely György 30 kor. Az összes bevétel megszámlálásakor még 17 kor. készpénz találtatott. A mennyiben a nagy tolongásban valakinek, mint felülfizetőnek neve kimaradott volna, ezuton kér elnézést a rendező-bizottság. A netalán igy történt felülfizetés a 17 korona többletben foglaltatik. Fogadják ugy a kegyes felülfizetők, valamint a szereplők az egyházközség leghálásabb köszönetét. Kovásznán, 1905. augusztus 3-án. Ingácz László s. k., elnök, Butyka Károly s. k., pénztáros, Deák Dénes s. k., ellenőr. Deme Imre s. k., ellenőr.

GYÁSZROVAT.

Dr. Sárkány Lajos ref. koll. jeles tanárát, Ig.-Tan. buzgó és munkás tanügyi előadóját sulyos családi gyász érte. Gyászlapja a következő: „Dr. Sárkány Lajos, mint vő, neje, leányai: Lórika, Mariska és Ilona, mint unokák; Csató Károly, mint testvér; özv. Bodor Antalné és gyermekei, Császár Gábor és neje, mint legközelebbi rokonok, a maguk és összes rokonaik nevében, mély fájdalommal tudatják, hogy az áldott, jó anyós, szerető nagyanya, a mindenkitől szeretett rokon *özv. Baczó Elekné* Császár Laura életének 71-ik, özvegységének 2-ik évében, 1905. augusztus 8-án reggel 8 órakor csendesen jobblétre szenderült. Nyolcz évig siratta imádott leányát, másfél évig forrón szeretett férjét, akikkel immár egyesült az örökkévalóságban. Temetése 1905. évi augusztus 10-én délután 6 órakor lesz a köztemető halottas kápolnájából, református egyházi szertartással. Legyen áldott emlékezete!“

Görömbei Péterné szül. Kálmánczhey Borbála asszony életének 53-ik évében, tiz havi sulyos betegség után 1905. aug. 2-án reggel 7 órakor csendesen elhunyt. A megboldogultnak hült tetemeit augusztus 3-án, csütörtökön d. u. 1/24 órakor a nagykállói ev. ref. sirkertben temették el. Béke poraira!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 3579—1905.

KÖRLEVÉL

az ev. ref. népiskolák tiszteletes iskolaszéki elnökeihez.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur f. évi 56,000 szám alatt a kir. tanfelügyelőségek utján az összes állami népiskolai hatóságokhoz körrendeletet intézett, melyben a tüdővész terjedésének gátlására a népiskolákban foganatositandó intézkedéseket ismerteti. A körrendelet megjelent a vallás- és közoktatásügyi miniszterium „Hivatalos Közlöny“-ében, valamint a „Néptanitók Lapjá“-ban. Felhivjuk a tiszteletes elnökséget, hogy a ref. népiskolák tanitóit a jelzett körrendelet tanulmányozására s alkalmazására utasitani méltóztassék.

Kolozsvárt, 1905. aug. 2.

Becsek Lajos, h. elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tanügyi előadó.

3544—1905. sz.

KÖRLEVÉL

a ref. népiskolák iskolaszékeinek tiszteletes Elnökségeihez.

Az egyetemes ref. konvent folyó évi junius 14—16. napjain tartott ülésében 23. jkvi szám alatt hozott, alább következő határozatára felhivjuk a tiszteletes elnökség figyelmét:

„23. jkvi szám. Az egyetemes konvent 1904. évi jun. hóban tartott gyülésének 54. számu határozata a beregi egyházmegye, illetve a tiszántuli egyházkerület előterjesztése alapján arra kérte a vallás- és közoktatásügyi minisztert, hogy miután sok egyházközségünk — szegénysége miatt — az 1902. évi 29,393. számu miniszteri leiratban foglalt kivánalmaknak rövid idő alatt, nagyobb segély nyujtása nélkül, legjobb igyekezete mellett sem képes megfelelni, az ily szegényebb egyházközségeinknek, népiskoláik kellő felszerelésére nyujtson segélyt; ha pedig ezt a segélynyujtást az állam pénzügyi viszonyai netalán gátolnák, engedjen időt arra, hogy azok a nálok mindenkor tapasztalt jóakarattal, lassanként pótolhassák az egyházmegyék által is nyilvántartott hiányokat. Erre a felterjesztésre a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1904. decz. hó 24. napján. 101,748. szám alatt kelt leiratában azt válaszolja, hogy iskoláinkat, a mennyiben az illetékes kir. tanfelügyelőség utján indokolt kérelemmel hozzá fordulnak, fokozatosan a jövőben is ellátja a legszükségesebb eszközökkel, másfelől igéri, hogy a rendezetlen anyagi viszonyok közt levő iskola-fentartóknak, a mennyiben azt kérelmezik, iskoláik törvényes karba hozatalára, miként egyes indokolt esetekben a multban is tette, a jövőben is készséggel engedélyez esetről-esetre határidőt.

Határozat. Egyetemes konventünk a konventi határozatnak megfelelő miniszteri leiratot köszönettel veszi tudomásul, egyszersmind azzal a megjegyzéssel közli egyházkerületeinkkel, hogy hivják fel államsegélylyel gyámolitott népiskolákat fentartó egyházközségeink figyelmét, miként előfordulható szükség esetén a miniszteriumhoz terjesztendő kérelmeiket erre az ujabb kijelentést tartalmazó leiratra való hivatkozással is támogathatják.“

Kolozsvárt, 1905. aug. 3.

Becsek Lajos, h. elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tanügyi előadó.

Sz. 834—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *nyárádkarácsonfolyfalvi* egyházközség *kántortanitói* állomására pályázat nyittatik.

Javadalom dijlevél szerint: tisztességes lakáson, kerten és melléképületeken kivül, a hivek által terményekben fizetett járandóság 10 évi átlagos piaczi árát számitva 233 kor, közmunkatétel értéke 20 kor., 5 h. 24 □ öl canonica portio jövedelme 50 kor. 14 f., 3 öl tüzifa értéke 48 kor., az egyház pénztárából tandij czimen 30 kor., ugyancsak az egyház pénztárából gyermekek temetési dija czimén 30 kor. és garaspénz czimen 3 kor., államsegély 386 kor., összesen 800 kor. 14 f.

Pályázati határidő *1905. aug. 23.*

Folyamodványok, oklevéllel és a pályázati hirdetés keltétől számitva kiállitott szolgálati bizonyitvánnyal ellátottan, nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1905. aug. hó 1.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 856—1905.

PÁLYÁZAT.

A sepsii ev. ref. egyházmegyébe kebelezett sepsimagyarósi ev. ref. egyházközség lelkipásztori állására pályázat hirdettetik.

Javadalmak dijlevél szerint: tisztességes lakás a szükséges melléképületekkel, 5 h. 458 □ öl szántó, 87 □ öl rét, 6 h. 1124 □ öl erdő. Ezeknek bérértéke 40 kor. Az adót az egyházközség fizeti. A szántók megszántását a hivek végzik. Készpénz 13 kor. 50 f. Terményjövedelem pénzértéke 519 kor. 47 f. Stóla átlagos pénzértéke 8 kor. Összes jövedelem a levonásra engedélyezett 33 kor. 72 f. levonásával 547 kor. 25 f. Állami fizetéskiegészitési összeg 1052 kor. 75 f.

Pályázati határidő 1905. aug. 30.

A kellően felszerelt folyamodások nt. Józsa Sándor aához küldendők, Ilyefalvára.

Kolozsvárt, 1905. aug. 7.

Dr. Bartók, püspök.

547—1905. sz.

KÖRLEVÉL.

A kegyes alapitványok összeirására egy bekötött könyvet inditottam volt körutra még az elmult esztendőben. Miután ez a könyv kissé lassan halad körutján, felkérem görgényi paptársaimat, ki-ki sziveskedjék jelenteni nekem, mikor érkezett a könyv hozzá és mikor lett továbbitva, hogy hollétéről mindig tudomásom lehessen és igy ezt a dolgot is kellőleg nyilvántarthassam.

Gernyeszeg, 1905. aug. 7.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *33-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. augusztus 17.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az egységes liturgia.

— Irta: *Jancsó Sándor.* —

(Folyt. és vége.)

Hát ebben igaza van Csiky tanárnak. Ez kellemetlen és visszás. Épen ezért van szükség a *lehetőség határain belől történhető és az egyes gyülekezetekben (vagy kerületekben) kifejtett s gyakorlat által jónak bizonyult, a nép vérébe átment istentiszteleti formák okos kimélése és tekintetbe vételével liturgiánkat a* ***lehetőleg*** *egyformásitani!....*

Erre nézve már eljött a 12-ik óra és magam is hive vagyok annak. De ismétlem: vigyázzunk. Ne tegyük tönkre a gyülekezet *indokolt* konzervativizmusát!

Sokkal jobb dolog, ha Csiky tanár, én, vagy akárki másnak a szomszédaink mozdulatait kell ügyelnünk, a mikor idegen helyen a templomban vagyunk, mintha valamelyes radikálisan uj liturgiális rendtartás elfogadásával oda jutunk, hogy 30—40 évig *népünk* nem fogja tudni a *saját templomában,* hogy mikor kell leülnie vagy felállania. A vendégre nézve még ez sem volna nagy baj, de a ki a saját templomában idegennek érzi magát, annak igazán visszás érzése lehet.

A meglevő formák tekintetbe vételével és egységesitésével egyformásitsunk és ne *ujat* alkossunk tehát, melynek a multban és meglevő különböző gyakorlatokban *semmi gyökere* sincs. Ha nem igy teszünk: épités helyett rontani fogunk!..

Felállitott elveimhez nagyon közelállónak s *csekély módositással elfogadhatónak* itélem az Egyetemes Konvent 1904. évi októberi ülése 43. jkvi határozatával kiküldött „Liturgia ügyi bizottság"-nak az „Erdélyi Prot. Lap" 27. 28. 29. számaiban közölt s a Konvent által magáévá tett s véleményezésre szétküldött *tervezetét.*

A „tervezet" körültekintő; a régi alapokat teljesen megtartja; a kifejlett gyakorlatra kellő tekintettel van, ugy, hogy a különböző hazarészek egyházai felismerték benne a saját gyakorlatukat s igy előttük nem uj, nem *idegen.* Ez igazán *egységesités* és nem *uj intézmény.* Hiszem, hogy a gyakorlati életbe való bevezetés nagyobb nehézségekkel és rázkodásokkal járni nem fog.

Ebben az értelemben üdvözlöm a szerencsés kezü bizottságot, s munkálatát a maga egészében teljesen sikerültnek és czélravezetőnek itélem. Köszönet nekik a fontos ügy érdekében!....

Csupán egy pár megjegyzés és nehány apróbb kifogás:

a) A *templomban* végrehajtandó keresztelést annyira kötelezővé nem tenném, mint a „Tervezet" 8-ik §-a; mert tudjuk, hogy az tökéletesen, egyfelől a téli hideg, másfelől a közönség kényelmi szempontját tekintve, melyeket legyőzni módunkban nincs, meg nem valósitható. Maradjon csak fakultativnak.

b) A 13. §. 2. pontja alatt tervbe vett u. n. „szertartási beszéd" elmaradhat, s helyébe csak „bevezető" beszéd teendő, mint eddig nálunk gyakorlatban volt, mert ugyanezen §. 8. pontja alatt az u. n. *agenda*, habár más név alatt is, ugyis fel van véve, s én ugy képzelem, hogy ez az igazi szertartási beszéd, s igy két ugyanazon tárgyu beszéd volna.

c) 17. §. A konfirmálandók sine qua non életkora ne 12, hanem 14 éves, vagy még magasabb korban állapittassék meg, mert a 12 éves korban levő növendékeknél a testi fejletlenség igen szembetünő.

d) 20. §. Ezt ugy módositanám, hogy a mi eddigi gyakorlatunknak megfelelően a konfirmáczió alkalmával osztassék ki az urvacsora is, mint a fogadás azonnali megpecsételése, s azt a 20. §. 7. és 8. pontja közé vélném betoldandónak.

e) A 19. §. helyességét és szükséges voltát külön kiemelem. A konfirmácziói szép és nagy jelentőségü ünnepélynek a hosszas leczkekérdezés mindig nagy hátrányára volt. Külön vizsga kell; az egyháztanács, szülők és érdeklődők meghivásával.

A mi egyházközségünkben eddig is e volt a gyakorlat. Hogy is lehetett volna 120—130 konfirmándust az istentisztelet keretében kikérdezni?....

Egyebekben jónak, sikerültnek és elfogadhatónak tartom a tervezetet.

Ez azonban csak az én *egyéni* véleményem. Kérem lelkésztársaimat, hogy szóljanak hozzá a kérdéshez. Több szem többet lát! Hogy pedig ebben a kérdésben nagyon is tisztán és világosan lássunk, s az egyházmegyék véleményét a lehetőleg előre kialakitsuk: az most első rendü és igen nagyfontosságu egyházi érdekünk!.

Indokolás.

(Folytatás.)

1. Lelkész fohásza az úrasztalánál. Felvételének okai: a) az, hogy lelkész jenléte és közremüködése nélkül gyülekezeti istenitisztelet nem is képzelhető; neki akár mint pásztornak, akár mint liturgusnak egyedüli joga és kötelessége az istenitisztelet megnyitása. A hol nem ez és nem igy történik, ott a gyülekezeti istenitisztelet olyan, mint a fejnélkül való test; nem teljes, csorba, tehát nem is szép dolog. Az istenitiszteletnek pedig szépnek kell lennie. Magasztosságot, fenséget a szépen alul keresni képtelenség. b) Második oka az, hogy a liturguszi előfohász eddig is része volt a mi istenitiszteletünknek, csakhogy nem itt, hanem a szószéki szolgálat kezdetén volt alkalmazva, illetéktelen helyen, tehát rosszúl. A szószéken mondott fohász nem az egész istenitiszteletet, hanem csak az egyik csoportját, a szószéki szolgálatot nyitotta meg, tehát azt a látszatot keltette és azt a feltevést támogatta, hogy a fennálló és gyülekezeti énekléshez nem is szükséges az Isten segedelme és hogy ami az előfohászig történt, az nem is szerves, nem is lényeges alkotórésze az istenitiszteletnek. Van vagy nincs: az mindegy. Részt veszünk-e benne vagy nem? — az is mindegy. Elég, ha akkor leszünk ott, mikor a pap „felmegy“... c) Harmadik oka az, hogy célszerü is. Életbeléptetése alkalmas arra, hogy a gyülekezetet az idejében, tehát már a harangozás és előéneklés alatt való bejövetelre sarkallja s a szállingózásról leszoktassa. d) Nem kivihetetlen. A lelkész az utolsó harangszó alatt vagy nyomban azután ugy is bemegy a templomba és ha bemegy, ha már bent van: meg is kezdheti az istenitiszteletet. Megjegyzendő, hogy a fohásznak a Ján. ev. IV: 24. versét, a lélekben és igazságban való imádást kell magába foglalnia, kijelentéséül és bizonyságául annak, hogy a kezdődő istenitisztelet keresztyén istenitisztelet. S minthogy ennek mindenütt és mindig ugy kell lenni: azért ez a fohász kötött.

2. Kezdő vagy fennálló ének (invokácio). Hosszabb indokolás felesleges. Az 1. sz. alatt a lelkész kezdte, itt nyomban a gyülekezet kezdi meg az istenitiszteletet, amaz beszédes szóval, fohásszal, emez zengő szóval, énekléssel. Lelkész és hivei együttes és párhuzamos cselekvése által megalakult a kultuszközség, az Istent tisztelő gyülekezet. Odakint vannak egyének, családok, van pásztor és vannak juhok, van egy jogi intézmény, az egyházközség; de idebent és csakis idebenn és csakis igy van az a konkrét valóság, a keresztyén gyülekezet. A fennálló ének nem lenne alkalmi, hanem általános, mindig kötött (liturgiai ének). A vasárnapiak jórészben alkalmasak is e czélra. Igen jó az „Uram, a töredelmes“, a „Szükölködünk nagy mértékben“. Az ünnepiek a 6. sz. alatt lennének jól meghasználhatók. Lelkész a fennálló ének alatt az úrasztalánál marad. Egyébként is kivánatos lenne, hogy őt az istenitisztelet alatt mindenki és mindig lássa. (Mikor jön el az ideje templomaink czélszerübb szerkezetének és berendezésének?!)

3. Az 1. és 3. sz. még csak a kezdet kezdete, az indulás, vagy hasonlattal élve, az átlépett küszöb s most következnék az, a mit templomba bejött hiveink helyfoglalás után magánosan szoktak elvégezni: a magánáhitatoskodás. Megmaradhat továbbra is; ámde magában véve nem elég. Az egyes hivő, az egyén a templomba való megérkezés után beleolvad a hivek seregébe, az ünneplő, Istent dicsérő, épülni kivánó gyülekezetbe, nem magán-, hanem gyülekezeti áhitatoskodás végett jött el a templomba. Ezért feltétlenül következnie kell itt egy olyan kultuszcselekménynek, mely ne az egyénnek, hanem a gyülekezetnek érzelmeit fejezze ki, ne töredék, hanem egész legyen. Hogy jól megértessünk: jöjjön segitségül az emlékezet és a képzelet! Gondoljunk a jeruzsálemi templomra!... Az istenitisztelet e pontján mintha a templom előcsarnokában volnánk, az áldozati oltár mellett, amelyen már felszitottuk, ép most szitottuk fel a tüzet az együttes áldozás czéljaira. Magánoltároknak itt helye nincs. Oda kell járulnia mindenkinek a közös oltárhoz, arra kell ráhintenie tömjénét, mirrháját, hadd lobogjon az oltártüz hatalmas lángokban az ég felé! És lehetne-e nálunk ez a tömjén és mirrha más, mint az alázatos, töredelmes sziv és lélek? A sziv, a gyarló, ott kint kapott sebeitől fájdalmasan vérző emberi sziv... és a lélek, az Istenéhez vágyódó, bátoritás, vigasz és épülés után óhajtozó lélek. Hintsük hát a közös oltárra ezt! Öntsük hát ki ezek töredelmét, buzdulását közös kultuszcselekményben, bünös voltunkat megvalló, Isten kegyelmeért esedező könyörgésben! Egy ily liturgikus, kötött könyörgésnek felvételét igen erős okok javallják és támogatják... Megszólal mindjárt a tapasztalás és azt mondja, hogy a templom küszöbének átléptével kivülhagytuk ugyan a zajos világot, de gondjait, vesződéseit nem; az élet küzdelmei közt ellankadt lélek nem szerzi vissza egy varázsütésre emelkedni tudó, ég felé szárnyaló erejét és szivünk bizony a legtöbbször szánalmasan vérzik, jajong a kisértés tőreitől kapott sebeiben, nyugodtságát, békességét nem találja meg azonnal. Időre van szükség, mig a „belső ember“ magába tér s összeszedi, felkészíti magát. S hogy erre a czélra a csupa éneklés egymagában még nem elég, azt a helyzettel ösmerős, még ha nem lélekbuvár is, azonnal átlátja. Az ének zeng, de dallama, de szövege oly sokféle; lehetetlen, hogy eltalálja és kifejezze az általános vagy legalább átlagos lelkiállapotot. A tény pedig itt az, hogy a legtöbb hivőt gyarlóságának és Isten kegyelmére való rászorultságának érzete vonja a templomba, az istenitiszteletre. Ennek a lelkiállapotnak, ennek a kiáltó, parancsoló szükségnek teszünk jó szolgálatot, eleget, ha itt, a fennálló ének után megszólaltatunk egy, a most vázolt lelkiállapotnak megfelelő kultuszcselekményt, egy liturgikus, tehát kötött, mindig ugyanazokkal az érzelmekkel és gondolatokkal foglalkozó imádságot, ha alkalmat nyujtunk a magábaszállásra. Beljebb visszük ezáltal az istenitiszteletünket az emberi lélekbe és erősen hisszük, hiveink szeretetébe is. Lélek és igazság lesz abban, gyakorta több, mint az utána következő kultuszcselekményekben. A lelki üdvével komolyan törődő hivőre nézve mindig könnyebbüléssel, „szivbeli vidulással és megtágulással“ fog járni ez a nyilvános bőjtölés és gyónás; de a könnyelmünek, a közönyösnek szivéhez is egyenes utat találhat ez a benső igazsága, komoly méltósága által egyiránt megkapó, megható önmagábaszállás. Mikor egy gyülekezet válik bünbánó publikánussá, mikor gyarlósága, bünössége érzetében egy gyülekezet veri a mellét s Istenéhez sohajt: az csak igaz, lélek szerint való, csak megható,

csak fenséges és csak vonzó lehet! És társul szegődhetik hozza és részt vehet benne bármely sorsu, bármely állapotu ember. Emlékezzünk az úrvacsorát megelőző közgyónásra és hatására! Ezért is bele kell vinnünk az istenitiszteletünkbe állandó alkotórészül. Légyen intézménnyé az igazi evangyeliomi értelemben vett, lélekben és igazságban nyilvánuló bőjtölés és gyónás! Adjunk igaz tartalmat, adjunk méltó tisztességet ezeknek az őskeresztyén fogalmaknak, a melyeket reformátoraink és őseink igen jól értettek és igen helyesen alkalmaztak! Nagy szolgálatot teszünk általa a léleknek is, anyaszentegyházunknak is, az Isten ügyének, az evangyeliomnak is. — De van még egy harmadik okunk is s ez a következő: Az istenitiszteletnek mulhatatlan szüksége van felekezeti szinezetre vagy bélyegre is; rá kell ütnünk arra nekünk is a saját bélyegünket, hogy állandóan rajtamaradjon. A mi bélyegünk pedig a hit által való megigazulás dogmája. Ezt a dogmát, persze alkalmas kultuszformában, bele kell épitenünk az istenitisztetünk alkotmányába és pedig épen itt, mintegy a szentély szemöldökfája gyanánt. Okát is adjuk, hogy miért? Mikor a lelkész az előfohászban, a lélekben és igazságban való imádást hangoztatja, azzal csak azt fejezi ki még, hogy a kezdődő istenitisztelet keresztyén istenitisztelet lesz. Ennek a visszhangja mintegy az invokáczioi ének is. De már itt, a 3-ik számnál, ahol az istenitisztelet bevezető része végéhez közeledik és be is fejeződik: szükség, hogy az általános keresztyéni alapszinből egy karakterisztikus alapszin kiváljék és szembetünővé legyen; szükség, hogy most már a határozott felekezeti bélyeg is láthatóvá legyen; hadd értse most már mindenki, hogy itt nem katholikus, nem görög, hanem protestáns istenitisztelet van folyamatban. Ez pedig semmi más által nem történhetik oly jellegzetesen, mint a sarkalatos protestáns dogma beölelése és megszólaltatása által. A lélekben és igazságban való imádás, mint alapelv, mint fundamentum mellé hadd jöjjön most már a másik nagy erő, a hit által való megigazulás tanának oszlopa; hadd tájékozódjék az idegen, hadd értse folytonfolyvást az avatott, hogy az istenisztelétünknek is egyik erős oszlopa ez a tan. Oszlop és erősség, mely nélkül a prot. léleknek az istenitiszteletben sincs mihez támaszkodnia, mert ott sem lelhet nyugalmat, békét, épülést más által, mint a Jézus Krisztusban vetett hit által Isten kegyelméből. S aztán ha czeremóniáktól mentes istenitiszteletünk ennek a tannak is képe, még pedig negativ képe: hadd álljon ott ezentul a pozitiv kép is már, mint az evangyéliumi református istenitisztelet hiteles és ellenmondást nem türő apologiája!... Végül csak egyet, csak azt még, hogy a Kálvin liturgiájában, valamint a legtöbb külföldi ref. egyház mai liturgiáiban is ott van az istenitiszteletre előkészitő bünvallomás és igy ha mi is felvesszük, hivebbek leszünk Kálvinhoz és rokonabbak külföldi református testvéreinkkel. — Jegyzet. E szám végeztével a hivek leülnek, a lelkész elhagyja az úrasztalát és ülőhelyére megy.

(Folyt. köv.)

Kollégiumaink Értesitői.

VI. A marosvásárhelyi.

Pazarul, kevés hiján egészen cicero-betükből szedett füzet. Tartalomjegyzéke nincs, holott a gimnáziumról meg az elemi iskoláról szóló közleményei egymás közé lévén beosztva, az egyet-mást keresőnek szolgálatot tehetne a jegyzék. Számozva sincsenek a közlemények fejezetei. Itten, könnyebbség kedvéért, megszámozzuk őket.

(I.) *Évzáró beszéd.* Hithű és hazaszeretettől lángoló lelkekre van szükség: azért vértezze magát az ifjuság az ősök lélekemelő példáival, a melyeket a szóló, korunk jelenségeivel szembeállitva, hévvel magasztal. A kollégium ifjusága az idén eredményesebben oldotta meg feladatát, mint tavaly; a kik mégis nem sáfárkodtak elég jól, keressenek más pályákat; nem szükséges mindenkinek gimnáziumot végeznie. Magaviselet s egészségi állapot megnyugtatók voltak. Tanulók önmunkássága rendes mederben folyt. Köszönetek kifejezésével végződik a beszéd.

(II.) *A kollégium kormányzata.* Elüljáróság: négy gondnok s minden rendes tanár (ha jól értjük, a nyugalmazottak is).

(III.) *Tanár- és tanitótestület.* A nyugalmazottakkal együtt a főgimnáziumban 23 egyén (14 rendes tanár); az elemi iskolában 4 tanitó. A tárgyfelosztás a gimnáziumban tulságosan szakszerü volt, a középső (III—V.) osztályokban minden egyes tantárgyat más-más tanár tanitott. Az alsó két osztályról mégis jól gondoskodtak.

(IV.) *A tanitás anyaga osztályonkint.* (Gimn.) Az I. A) meg az I. B) osztályét egyesitett kimutatásba lehetett, kellett volna is foglalni. Helyes módszer követését engedi sejtenünk az alsóbb osztályok magyar és latinnyelvi tananyag kimutatása s végig fel a német nyelv és irodalomé. A magyar irásbeli feladatok közé, a felsőbb osztályok mindenikében, beilleszkedik egy-két jól választott kérdés a reáltárgyak (természetrajz, fizika) azon osztálybeli anyaga köréből. — Rendkivüli tárgyakat tanultak: franczia nyelvet 34-en; műéneket karban 120-an, zenét karban 30-an, szabadkézi rajzot 34-en, gyorsirást 14-en. — Az elemi iskolában a vallástanitáshoz Bodor János kedvelt könyveit használták.

(V.) *A tanulók névsora* (gimn., aztán elemi), születési adatokkal és érdemjegyekkel. A gimnáziumban mintegy 20 tanuló „vizsgálatra nem állott", „vizsgálatlan maradt". Azt jelenti-e ez, hogy tehát pótló, vagy magán vizsgálatra állhatnak? — Az osztályzati eredményeken megérzik a szaktanitás rendszerének túlsága: legrosszabb eredmények mutatkoznak a IV. és V. osztályban; legjobb eredmények pedig a VI. és VIII. osztályokban, a hol a szakrendszert némi, de egészséges tárgycsoportositás mérsékelte. (A VIII. o.-beli kedvező eredmény azonban, mint alább látni fogjuk, az érettségvizsgálaton nagyon elértéktelenül.) A tárgycsoportositást látszik jutalmazni a tűrhetőbb eredmény a két I. osztályban is. — A tantárgyak közül legnehezebb volt a latin nyelv a négy alsó osztályban (49 elégtelen), a görög nyelv az V-ben (10 elégtelen), a földrajz a II. osztályban (14 elégtelen), a mennyiségtan a VI. és VIII. osztályok kivételével mindenütt (47 elégtelen). A VIII. osztály névsorában nem találom azt a tanulót, a kinek a statisztika szerint, németből és történelemből elégtelen jegye volna. — Az egész gimnáziumban az elégtelen bizonyitványu tanulók száma 94, a népességnek 25·3%-je: nagyobb szám, mint a mekkorát, rendes viszonyok közt, tehetségtelenségből, hanyagságból, szülők hibáiból, balszerencséből ki lehet magyarázni. — Az elemi iskolának csak a IV. osztályában van rossz bizonyitványu tanuló, 4.

(VI.) *Statisztika.* Az év végén 372 gimn. tanuló közt magyar 345, csak magyarul beszél 261, református 272; helybeli és megyebeli 254; tisztviselők, értelmiségiek fia 155; életkoruk átlaga a normálison jóval felül jár: szabályosnál idősebbnek látszik 67. — Az elemi iskola létszáma 88; ebből a IV osztályra 38 esik.

VII. *Érettségvizsgálat.* A magyar értekezés feladatok közt irodalmi kérdés nem volt. — 28 ifju közül az irásbeliek alapján egy évre visszautasittatott 6 (nagyon sok); jelesen érett nincs, jól érett 7, javitó vizsgálatra utasittatott 3. Elbukottak %-a 32. Felettébb szomoritó eredmény.

(VIII.) *Jutalmazások.* A Dósa-féle 100 koronás erénydijt Láni Oszkár VIII. o. tan. nyerte. Más 36 kisebb alapitványból, több rendbeli adományokból (a melyek kimutatásának rendszere nem elég világos), megszámlálhatatlan sok apró pénzjutalmat (pl. 2—5 koronásokat) osztottak ki s egy sor könyvjutalmat is. (Az apró pénzjutalmakat talán emlékérmek alakjában kellene inkább osztogatni.) -- Nagyobb ösztöndijakat a 11 rendbeli családi alapitványok némelyikéből kaptak az illető jogosultak. — A konviktusnak 177 beirt tagja volt; évi egész dij 192 K. Kedvezményeket élveztek jótanulásért 57-en, mint „alumnusok" csekély szolgálatokért 38-an, összesen 8278 kor. értékben. Egyetemi hallgatóknak, négynek, összesen 954 kor. ösztöndij jutott. Az elemi isk. tanulókra is 1224 kor.-t számitva s a dijelengedéseket 4000 koronán felül értékelve, az ifjuságnak adott jótétemények ez évi főösszege 18,640 kor.

(IX.) *Pályadijak.* Nyolcz rendbeli irásos pályázat közül kettő meddő maradt; a többit részint egyesek, részint társ-szerzők, viribus unitis, nyerték el. A dolgozatokra nagyon is részletes birálatokat közöl az Ertesitő.

(X.) *Ifjuságí egyesületek.* A Mentovich-kör, az adatokból itélve, elég szorgalmasan munkálkodott. Májusi mulatságot rendezett a Jókai-szoboralap javára. Pályázatai közül kettő meddő, kettő sikertelen, három eredményes; ezenfölül szavalatokat és vitatkozásban tanusitott sikert jutalmaztak. — Olvasóegyesület és olvasókönyvtárak dolgai jó rendben folytak.

(XI.) *Felszerelés.* Részletes kimutatásokat — mint eddig nem, úgy az idén is — nem közölnek. A kollégium hires könyvtárának gyarapodása, vásárlás utján, nagyon csekély (könyvek: 22 mű, 25 kötetben, 5 füzetben); ajándékozás utján több. Régi irásokat, pénzeket, nem keveset, ajándékozgattak az intézetnek (Dékáni Kálmán tanár kezéhez) a tanulók.

(XII.) *Vagyoni állapot.* Két uj alapitvány: Horváth Miklóstól (1000 kor.) és Nemes Mórtól (200 kor.) — Tápintézeti alapok állása 55,150 kor. — Kollégium vagyona 1.055,558 korona. — Mezőmadarasi Pataki Ágotha-iskola-alap 54,004 kor. — A Gecse Dániel emberszereteti intézetének tőkéje 848,356 kor.

(XIII.) *Vegyes adatok.* Az év szept. 6-ikán nyilt meg, a vizsgálatok jun. 19—23-án jártak le. Munkanapok ez évi száma 191 volt. (Ez közel 32 egész hétnek felel meg.) Fegyelmi tekintetben nagyobb kifogások nem voltak; a közegészségi állapot általában kedvező volt.

(XIV.) *Tudásul.* Az új isk. év s a konviktusi ellátás kezdete szept. 6-án.

Sok fontos kérdésről, a melyek a kollégium elüljáróságát szükségképen foglalkoztatták (pl. az új épitkezés, a konviktus szabályzata, stb.) nem emlékezik az Értesitő.

—

VII. A nagyenyedi.

A kollégiumról általában, azután a főgimnáziumról, a tanitóképzőről s ennek gyakorló elemi iskolájáról külön-külön, számol be a 13 íves, izléses külsejü, tekintélyes füzet.

Értekezés nyitja meg, Veress Gábor tanitóképzői zenetanár székfoglalója: *A székelyek zenéjéről.* A mi magyar zenénk eredeti hozományunk az őshazából; de a művelés eddigelé inkább elkeverte, mintsem fejlesztette. A nép s kivált a hosszu ideig elzártan élt székely nép azonban eléggé „megőrizte lelkében zenéje által azt, (a) mit fajiságnak mondunk s nemcsak tiszta magyar, de székely zenéről is szólhatunk." Ezt a tételét részletekbe ható tanulmánnyal, a dal és a táncz-zene műfajain sorra menve, elemzőleg bizonyitja. Bizik benne, hogy az idők újulásai közt is megtarthatjuk zenénket őstisztaságában. Előadása lelkes, lendületes, zamatos is. (Csak ne akarná rendszeresen finomitani a vonatkozó névmást — *ami* helyett *mi* —; ne mondaná: „meg kell hajoljon", „bélyegét hordják magukon", „hasonlatosak hangnemek*kel*" „lett lejegyezve" s még egy pár ilyent. Sajtóhiba is sok.)

A) *A kollégiumról általában.* Elüljárósága, mely gondnokokból áll, 19 gyülésen intézte az ügyeket. Ezeknek főbbjeit fölsorolják. Az 1904. évi pénztári számadás bevételi főösszege 870,000 kor., pénztári maradványa 53,800 kor. — A tanitótestület működő tagjainak száma (a bejáró hitoktatókat nem nézvén) az egész intézetben 24. Nyugalmazott tanár kettő. — Az országos felügyelet alá bocsátott gyüjteményeknek (főleg a könyvtárnak), de a szorosan vett taneszköz-gyüjteményeknek is, gazdag gyarapodásait 28 oldalon mutatják ki. — Az intézeti ifjuság közvetett és közvetetlen (arány 3 : 5.) segélyezéseinek ez évi összes pénzértéke 40,216 k. volt. — Az egészségi állapot ez év folytában kedvezőnek mutatkozott.

B) *Főgimnázium.* (I.) A szept. 5-én megnyilott év történetében följegyzett nyomos események: az 1904. aug. 10—19. napjain valósitott tanulmányi kirándulás az Aldunára, a melyben 23 tanuló 6 tanárral vett részt; és a 27 tanulóból álló diákcsoport részvétele az országos tornaversenyen, a melyen gradusban 14-ik helyet vivtak ki, s 5 oklevelet, 24 ezüst és 2 bronzérmet nyertek. A kirándulásokat példaadó gondossággal szervezik és vezetik; az igazgató-tanárnak ebben kiváló érdeme van.

II. Az intézeti elüljáróságnak tüzetesen a főgimnáziumot érdeklő fontosabb határozatai külön felsoroltatnak.

III. A tanároknak a tanitás munkáján való osztozása csak a felsőbb s jelesen a VI. és VII. osztályokban mondható egészen jól sikerültnek; egy kissé mostohán vették az I.—II. osztályok érdekeit. Annak is, ennek is a következményei meglátszanak alább, a tanulók előmenetelén. A tanárok társadalmi tevékenysége s irodalmi munkásságuk is, a körülményekhez képest, jelentékeny.

IV. A tananyag kimutatása általában világos és tartalmas, s a tanitás módszeréről is képzetet nyujthat. Itt-ott azonban hézagos is, vagy sablonszerü. Lehetetlen, hogy az I. osztályokban a magyar nyelvet ugy tanitották volna, a hogy a kimutatás sejteti. A magyar irásbeli feladatok sorozatai hű tükrei a tanitás módszerének.

V. Tanulók önkéntes tevékenysége. A VII. osztályban hét 1 órán franczia nyelvet eredménynyel tanultak 15-ön. — A vegyes dalkarnak 106 tagja volt; hét izben nyilvánosan szerepelt. — Az általános zenekarnak a tanitójelöltek mellett a gimnáziumból 16 (vagy 18?) működő tagja volt. — Hegedüt tanitott dr. Farnos Dezső 46 tanulónak. — Szabadkézi rajzot gyakorolt 32. — Gyorsirást tanultak Balogh Ferencz városi főjegyző urtól 21-en. — Egészségtant tanult a VII. osztály. Fiziologiai lélektant a VIII. osztály 8 tagja. — Az ifjusági Kemény Zsigmond-önképző-körben szavalat, szabadelőadás, stilus-gyakorlatok és birálatok folytak; ünnepeket rendeztek okt. 6-án, márcz. 15-én, egyszersmind az 1704. márczius 16-án elesett fűzfadorongos diákok emlékezetére is; évzáró ünnepük keretében pedig, tanulmányokban és szavalatokban, a Toldy Ferencz (*1805.) Csokonai († 1705.) és Vörösmarty († 1855.) emlékezetét elevenitették; farsangi estélyt is rendeztek a Bethlen-szobor-alap javára. A kitüzött pályázatok mind eredményesek.— A tornakör 33 taggal hetenkint külön gyakorlatokat folytatott, két házi versenyt s tánczmulatságot is rendezett. A négy felső osztálybeli tanulók testi fejlődéseit egyen-egyen, rovatokban mutatják ki. — Kistanulók magánfelügyeletéről, legatióba járásról, jutal-

mazások- s pályázatokról számolnak be a tartalmas rész további pontjai.

VI. Belső anyagi ügyek: internátus, konviktus, egyéb jótétemények. Az internátusban lakott 225 tanuló, egy negyedrészszámuk kihuzó (alsó) ágyban. A konviktusi tagok számának a kimutatásán nem lehet eligazodni. Konviktusi kedvezményt élvezett kisebb-nagyobb mértékben 121 tanuló 9120 k. értékben. — Részint családi, részint közalapitványokból ösztöndija járt 43 tanulónak, együttvéve 3850 kor. Főiskolai ösztöndijasok közül csak egyről van szó; a többiről az A) rovatban megfeledkeztek, a B) rovatban nem emlékeznek. (Fogyatékos nyilvántartás.) — Pályadijakat és pénzjutalmakat 1874 kor., könyvjutalmakat 1011 kor. értékben osztottak ki. A tanulók összes számának fele dijmentes volt.

VII. Az eredmények kimutatásában, alkalmas jelek és röviditések segitségével, minden egyes tanulónak anyakönyvi adatai, a kollégiumhoz, mint jótékony intézethez való viszonyai s előmenetele pontosan vannak feltüntetve, s ezekből jól kidomborodik a Bethlen-kollégium egyéniségének és rendeltetésének ez idő szerint valósult képe; kidomborodnak az osztályok, mint tagok képei is. Az osztályok közt az év végén egy sem volt kelleténél népesebb. A második osztály létszáma 67-ről leapadt 56-ra. Legnéptelenebb volt az V. osztály 26 tanulóval; még sincs benne jeles tanuló egy sem, sőt közel 31%-jök elégtelen. (A kiválasztási folyam itt igen erős dagályt mutat.) A három felső osztályban kedvezők az eredmények: egyre-másra több bennök a tiszta jeles, mint az elégséges előmenetelü tanulók száma. Annál rosszabb az eredmény a négy alsó osztályban; az elégtelenek száma: I. o. 26·8%; II. o. 39·3%; III. o. 33·3%; IV. o. 35·9%. Az egész gimnáziumban a bukottak száma 97, azaz 26·8%. (Nem hiszem, hogy %-ok kiszámitásában tévedtem valna.) A II—V. osztályok névsorain végig ballagva, azt találom, hogy az elégtelen osztályzatuak számának jó nagy része (majdnem fele) az ujan jött, az ismétlő, a javitással felhozott és a szabályosnál magasabb életkoru tanulókra esik, a miből könnyü lesz levonnia az adminisztrációnak a gyakorlati tanulságokat. A II. és III. osztályban az elégtelen jegyek nagy számával a tantárgyak közt a földrajz vezérkedik s elébe vág a megszokott hatalmasságu latinnak; nem rendes dolog s ebben is kivánatos lesz tanulságot keresni. — Az érettségvizsgálatnak ritka szerencséjü végeredménye, hogy 28 közül jelesen érett 9, s nem maradt éretlen egy sem. Papi és tanári pályára készülnek közülök 12-en.

VIII. Statisztikai kimutatások. 361 osztályozott tanuló közt magyar 344, csak magyarul beszél 207; református 273. Helybeli és megyebeli volt 167, távolabbi illetőségü pedig 194, tehát jóval több. Értelmiségi osztályu szülők gyermeke volt 154. Szabályosnál előhaladottabb koruak száma 58. Betegségi esetek s igazolt óramulasztások száma nem mondható kedvezőtlennek. Nem mulasztó tanuló volt 104; ennél kedvezőbb arányu számmal csak Sepsiszentgyörgyön találkozunk.

C) *A tanitóképző Értesitője.* (I.) Bihari Istvánról, az intézeti gyakorló iskola meghalt tanitójáról való meleg emlékezéssel kezdődik. Kiválóan sikeres módszerü, szigoru erélyü, s mindenek felett példás, szorgalmú tanitó volt.

(II—III.) Az intézet kormányzatának ez évi főbb adatai után a tanárkarról van szó: 4 rendes állandó tanerő mellett helyettesek, óraadók, bejárók heten voltak.

(IV—V.) A tanitás munkája megfelel a konventi tantervnek. A felső oszt.-beli növendékek közül 12-en az internátusban szobafőnökök voltak. A két felső osztálybeliek többnyire mind jártak legatiokba, s becsülettel feleltek meg küldetésüknek. Az egész képzőintézetből 21-en, a gimnázium 18 növendékével, zenekarban működtek, Veress Gábor zenetanár vezetése alatt. Dalkaruk is, maguk közül való karnagygyal, az intézeti ünnepeken szép sikerrel szerepelt, hangversenyt is rendeztek márczius 7-én Dicsőszentmártonban a Bethlen-szobor-alap javára. Gáspár János-Önképzőkörük szorgalmasan működött; a pályázatok is komoly irányu dolgozatokkal, s szólóművészeti versenyzésekkel, mondani, egytől-egyig sikerültek.

(VI.) Az eredmények kimutatásában a névsorokat anyakönyvi s beneficiális adatokkal közlik, azután *egy* rovatban a bizonyitványi általános osztályzat, *négy* rovatban a testi fejlődés adatait találjuk; szeretnők, ha itt a magaviseleti érdemjegyeknek is helyet szoritottak volna. A rendes képesitő vizsgálaton 28 jelölt közül 23 nyerte meg a kivánt tanitói, illetőleg kántori okleveleket.

(VII.) Az intézetnek 101 növendéke vétetett föl az internátusba. Táplálásukra összesen 4268 K értékü segély, illetőleg kedvezmény jutott; legácziói jövedelmeik összege pedig 2150 K.

(VIII.) Az intézeti létszám év végén 112, mind magyarok, s 4 hiján mind reformátusok. Elégtelen előmenetelü 29 (azaz 26·4%).

D) *A gyakorló iskola.* Tanitója: szegény Bihari, s utána helyettese. Vallástanitók s más segitségek. — Az iskola négy osztályu volt, összesen 30 növendékkel. Tanterve szabályos. — Két tanuló családi ösztöndijt élvezett. 15-ön könyvjutalmakat kaptak; nehányan ruhasegélyt a városi segélyező egyesülettől. — Ugy itt, mint a képzőben, a statisztikai adatok a beirt, nem pedig az év végén osztályozott tanulókról szólanak, s ezért kevésbé alkalmasak arra, hogy tanulságokat vonjunk belölök.

Az egész Értesitő *Fogarasi Albert rector-professor évzáró beszédével* közeledik végéhez. Kitüzött czélja: „megvilágitani... azt a hangulatot, a mely az év történetének és eredményének nyomán születik s különböző nyilvánulásaiban itt is, ott is zavarni igyekszik az (Értesitőbeli) irott izenet egységét". A hangulat megvilágitásaitól eltekintve csak azokat az év történetéhez számitható adatokat jelezzük a beszédből, a melyekkel a fennebbiekben nem találkoztunk.

A kollégium elemi iskolájának külön osztályait megszüntették, csak a képzőintézet gyakorló elemi iskolája marad fenn; mert már Nagyenyeden állami népiskola nyilt meg.

A kollégium érdemes főgondnoka, Zeyk Dániel, lemondott; tiszteletbeli főgondnoknak választatott meg; helyében vezető főgondnok lett Gáspár János, s a gondnoki kar uj tagja br. Bánffy Kazimir.

Alapitványokat tettek: gerendi Pap Jánosné 2000 kor., az 1873-ban, s a 77-ben érettek, valamint Benedek Sámul, kisebb összegeket; adományokat nyujtottak többen, élökön Gáspár János főgondnok.

Az intézet halottai: Kuun Géza gr., mint kegyes alapitó; Bihari István a gyakorló iskola tanitója; Medgyes Bálint a kollégium egykori ügyvéde; a tanulók sorából hárman.

Az Értesitő végén: Figyelmeztetések az uj isk. évre (megnyitása szept 6-án), a szokott tartalommal. Melléklet: a lejárt év végén folyt nyilvános vizsgálatok s ünnepségek rendje.

Technikai okok miatt a nagy füzet csak most (aug. 9.) kerülhetett ki sajtó alól. Idő rövidsége, s tér szüke miatt is, nem foglalkozhatunk behatóbban több oly kérdéssel, a melyek fölött való elmélkedésre pedig a fejedelmi kollégium Értesitője most is, mint rendesen, gazdag alkalmat ád.

Biráló.

EGYHÁZMEGYÉKBŐL.

Ref. imaház Borszéken.

Csikvármegyének vajmi kevés községében jut ahoz a protestáns ember, hogy a nagy reformátusok tanai szerint imádhassa az Istent. Kevesen, elszórtan vannak itt a reformátusok s igy templomot épiteni nincsen anyagi erejük. Borszék fürdőn azonban másképen áll a dolog. Az 1000—2000 között váltakozó fürdővendég jó nagy részét a protestáns elem képviseli, a kik — mert nincs templomuk, papjuk — a nyilvános istentisztelettől egész szezonon át el vannak zárva s igy vallásos érzelmeiknek nem adhatnak kifejezést.

Elodázhatlan szükség tehát, hogy ide legalább egy imaházat épitsenek a protestánsok részére.

Ezt a szükséget rég észlelte a boldog emlékezetü Szász Domokos ref. püspök, ki Borszéknek állandó vendége volt s ezelőtt 15—16 esztendővel már meginditott egy mozgalmat ebben az ügyben s gyüjtés és hangversenyek utján csaknem 7000 koronát szerzett össze e nemes, szent czélra.

Ez összeg összehozásában tevékeny részt vettek Éltető A. görgényi ref. egyh. gondnok, Kathonai Gy. m.-vásárhelyi kereskedő és Tóthfalusi J. akkori püspöki titkár, jelenleg marosvásárhelyi ref. pap. A ref. konvent pedig 2000 koronát szavazott meg e czélra. A nagy püspök aztán elköltözött egy jobb hazába s ezzel az ügy pihent, aludt, nem volt a ki végeredményre juttassa. Pedig hova-tovább ez a szükség mindinkább előtérbe nyomult.

Csekme F. görgényi esperes, mint a ki jelenleg hivatott is arra, vette most a kezébe ezt az ügyet s igy bizton remélhető, hogy ha nem is azonnal, de egy-két év alatt a templom fel fog épittetni Isten dicsőségére.

Vasárnap istentisztelet után tartottak a Borszéken időző ref. vallásuak egy értekezletet e tárgyban, melyen az épitendő templom ügyét minden részletében alaposan megvitatták. Ez a gyülés kimondta azt, hogy 2—3 év alatt megépittetni kivánja a templomot és mellé 2 szobát, egyet a szolgálatot tevő pap, másikat a harangozó számára, 10,000 kor. erejéig. A meglevő alapnak ekkorára leendő kiegészitésére gyűjtést inditani utasitja az esperességet, kit azzal is megbiz, hogy az annak idején a ref. konvent által megszavazott 2000 kor. segély kiutalása iránt is tegyen előterjesztést. A templom tervének megkészitésére Nagy Győző marosvásárhelyi mérnök ajánlkozott. Nagy Bálint Debreczenből pedig még annak idején felajánlotta, hogy a templom számára egy harangot öntet. Istvánffy, a derék magyar festőművész a templom javára ajándékozott két képet a fürdőző közönség közt leendő kisorsolásra, minek keresztülvitelére Baka Bélát kérte fel a gyülés. Az a lelkes hangulat, a mi itt ez alkalommal dominált, az az áldozatkészség, a mi a gyülés folyamán mutatkozott, megerősiti a jövőbe vetett hitet és bizodalmat, hogy a nagy püspök által elültetett csemete kinövi magát s egy nehány év mulva a protestánsok saját hajlékukban dicsérhetik az Istent.

Julius 30-án, istentisztelet után — melyet nagy és diszes közönség előtt Csekme F. esperes végzett a Kossuth-kutnál — a fenn jelzett Értekezlet igen természetesen csupán a templom és papilak (nyári) épitésével foglalkozott. E mellett azonban a görgényi egyházmegyének külön tervezete is van. Egy papi szanatorium épitése. A mód és a meginditandó gyüjtés eredményéhez képest több szobából álló papi megállóhely, hol üdülő papok ingyen vagy legalább is olcsó elszállásolást nyernének, de ezen kedvezmény ellenében aztán a fürdőszezon alatt templomi szolgálatot is végeznének.

Legelső rendü szükség azonban egyelőre az imaház, a szolgálattevő üdülő lelkész számára pedig egy lakás épitése. A fürdőbirtokosság helyet már adott is e czélra; fedezet is van már meglehetősön s igy csak idő kérdése, hogy Borszék fürdőn, mely a székely körvasut felépitésével sokkal hozzáférhetőbbé válik, templomunk és nyári papilakásunk legyen. A papi szanatoriummal való kibővitése is aztán rendre megoldható lesz.

Az emlitett értekezleten, nehány jelenlevő tanár azt az eszmét is megpenditette, hogy közös papi és tanári szanatorium épittessék. Hát ennek sem áll semmi utjában, csupán az kell hozzá, hogy a tanárok is, az erőgyűjtés tekintetében akcióba lépjenek és kivitelben együtt tartsanak.

Végül nem hagyhatjuk megemlités nélkül azt a buzgóságot, melyet Páll Károly topliczai lelkész ugy a hivek gondozása, mint általában e leányegyház adminisztrációjában kifejt. Egy leendő épitkezésnél igen természetesen, nem is lehet senki más a vezető, a felügyelő, mint ő éppen, ki hivatott is, köteles is, helyt és őrt állani a protestántizmus e kies végállomásán.

—

Egyházmegyei értekezlet.

A kalotaszegi egyházmegyei értekezletet f. évi junius 28-án tartották meg Nagy-Almáson, a templomban és a papilakáson, gazdag tárgysorozattal, élénk érdeklődés mellett. Ez utóbbi az egyházközségre vonatkozhatnék legjobban, mert azt láttuk örömmel, hogy a hivek, nők és férfiak egyaránt szép számmal jelentek meg, daczára a sürgős munkaidőnek, az egyházközség nagy része ott volt. A pásztorok panaszkodtak, nem a nyájra, hanem társaikra, hogy nincsenek annyian, mint óhajtanók. Sokat gondolkoztak rajta, hogy mi lehet az oka, hogy még a kimentéshez is kettő folyamodott csak, most, a mikor a legnehezebb idők járnak felettünk, az együttes munkálkodásra, kartársi szeretet ápolására sokszoros áldozatot kellene hozni, ha már áldozatnak minősiti valaki ezt.

Gyönyörü imát mondott Biró András daróczbogártelki lelkész. Szép beszédet tartott Erdélyi László mákói lelkész. Az egyházközség nevében Csürös József üdvözölte az értekezletet, melyre Biró András elnök válaszolt s utánna gondolatokban gazdag beszédekben vázolta az értekezlet czélját, müködési körét is vázolva nagyjában. Üdvözölte a megjelent tagokat, Isten áldását kérve a munkásságukra, a gyülést megnyitotta. Csürös József az egyházközség történetét olvasta fel, elődei és a maga kutatásai nyomán, melyben az egyházra nézve fontos adatokat tartalmaz. Láttuk belőle, hogy mennyi megpróbáltatásnak volt kitéve a hajdan erős egyházközség, azután egyidőben pap nélkül volt, mig most ismét szépen fejlődik, virágzik. Osváth Lajos sztánai lelkész egy képet olvasott fel az igaz vallásról. Rendkivüli ügyes, népies nyelven volt irva, mely hatását nem tévesztette el bizonyosan. Figyelemmel hallgatták a hivek s nem egy merithetett belőle lelki megnyugvást, épülést. Utánna az elnök felfüggesztette az ülést s a templomot elhagyták, a templom előtt az egyházkerületi értekezlet kiadványaiból osztottak szét s az elnök buzditva, lelkesitve a hivektől, elbucsuzott.

A papi lakáson folytatódott a gyülés. Felolvasott Lészay Ferencz egyházmegyei gondnok, értekezleti elnök. Szerető szivét beleöntve felolvasásába, meglátszott mennyire szivén fekszik egyházunk érdeke, milyen aggodalom fogja el, ha veszély fenyeget, menynyire örvend, ha csak egy lépéssel is előbbre viheti anyaszentegyházunk ügyét. Felolvasásában a baptizmus terjedésének gátvetéséről s káromkodás leszoktatásáról beszélt. S az egyházi elnöknél elhelyezett egy emléktárgyat annak a számára, a ki egy év le-

folyása alatt a káromkodás ellen legsikeresebben munkált. A felvetett kérdések felett mozgalmas eszmecsere fejlődött ki. Hozzászólottak Régeni Ferencz, Elek Lajos, Kovács Ödön, Erdélyi László, Nagy Mihály, Csürös József, Bene Lajos. Valamennyien szükségesnek tartották a küzdelem felvevését s a kivitel módozatát tárgyalták. Nagy Mihály Mózes énekfordítást olvasott fel, történelmi és irodalmi kritikával kisérve. Az értekezlet kiadta Csürös József tagnak birálat végett. Ebéd idejére szünetet tartva, azután Elek Lajos ketesdi lelkész tartott előadást. Szigoruan ragaszkodva a napi gyakorlati kérdésekhez. Soron volt a baptizmus is, de mivel Lészay elnök kimentette, az egyházi élet erősebb, biztosabb müködösének alapját kereste. Igy a presbiteriumnak tágabb, nagyobb teret kivánna biztositani; a papoknál a kollegiálitást, barátságot, szeretetet erősebbé szeretné tenni s e végből a gyakoribb érintkezés szükségét hangsulyozta. Többek hozzászólása után, abban állapodtak meg, hogy az egyházmegyét az egyh. értekezlet keretében a szükséghez képest két, vagy három körre osztják fel, mely körök felváltva különböző helyeken évenként legalább négyszer összejön. Az előmunkálatok végzésére az elnökség mellé küldték Régeni Ferencz magyarbikali és Elek Lajos ketesdi lelkészeket. Inditványt tett Bene Lajos, melyben óhajtandónak tartja, hogy az egyházkerületi értekezlet tegyen lépéseket oly irányban, hogy a télen tartandó protestáns-esték láttassanak el megfelelő, rövid, cselekménygazdag és népies felolvasásokkal. S ennek megvalósitására hirdessen pályázatot ilyen munkákra. Szem előtt tartva, hogy az ily felolvasások husz percznél hosszabbak ne legyenek. Egyhangulag elfogadták.

Ezek után elnök a közremüködők szivességét, a tagok megjelenését megköszönve a gyülést bezárta.

Bene Lajos.

KÜLÖNFÉLÉK.

Bartók püspök körutja. Dr. Bartók György, az erdélyi ref. egyházkerület érdemes és fáradhatatlan püspöke e hó folyamán püspöki körutjában a dési egyházmegye következő községeit látogatja meg: augusztus 19-én Kaczkót, 20-án Nagy-Ilondát, 21-én Blenkemezőt, 22-én Magyar-Lápost és Domokost, 23-án Koltót, 24-ikén S.-M.-Berkeszt és Hosszufalut, 25-én Hagymáslápost, 26-án Kendilónát és Dobokát, 27-én Pánczélcsehet, 28-án Esztényt és Felső-Törköt, 29-én Ormányt és Kérőt. A püspök körutjában Nagy-Ilondát is felkeresi és részt vesz a templomszentelésen és erre az alkalomra 19-én Büdöspatakfürdőn rendezendő közebéden. Főtiszteletü és méltóságos püspökünket e hivatalos körutján, titkárán Ravasz Lászlón kivül, Nagy Károly theol. tanár, lapunk felelős szerkesztője — mint főjegyző helyettes — és a dési egyházmegye jeles esperese, Papp István sárosmagyarberkeszi lelkész fogják kisérni.

Felelős szerkesztőnknek „válaszol“ 21 napi csendes elmélkedés után a „Magyar Szó“ 188. sz. egy lutheránus atyafi, Poputh Victor úr. Nem lévén hozzá intézve se szó, se gondolat, még kevésbé betü, b. közleménye „válasz“ nem lehet. Kedves szerkesztőnk ugyan elég tehermentesen kerül ki az oroszlánok verméből. De annál több jut ki Bánffy Dezső báró kedves főgondnokunknak. Felelőssé teszi u. i. 1848. XX.-ért, felelőssé a szathmári, linczi, niklsburgi és bécsi békekötésekért, I. Lipótért és a gályarabokért. Kimaradt a sorból Décius és Néró. István vértanu megkövezéseért se felelős, de már a „lutherani comburantur“ meg van a czikkelyben. Igazán sokat tartunk kedves főgondnokunk felől, büszkék vagyunk vele, de mégis hivatalos tisztelettel biztositjuk czikkirót s ezuton mindenkit, a kit illet, hogy a Kegyelmes ur fennti dolgokban ártatlan. A *„választ“* különben tudomásul veszszük, jelezve, hogy távollevő szerkesztőnk utólagosan fog értesülni róla.

Tanitónőválasztás. A gernyeszegi ujonnan rendszeresitett nőtanitói állásra aug. 13-án Farkas Anna gyalakutai tanitónő választatott meg, kiben gernyeszegi iskolánk egy munkás tanerőt nyert. Tanitónő egyuttal a nyári szezonban óvónő is lesz. Oklevelei is mindkettőre képesitik. Adja Isten, hogy ez uj (első) állomáson, legyen minden tekintetben első! A hivek szeretettel várják.

Rendkivül érdekes kiállitás nyilik meg e hó 18-án a főváros egyik előkelő klubjában a gr. *Batthyány* Tivadar elnöksége alatt működő *Józsefvárosi Függetlenségi Kör* (VIII. ker. József-körut 8. szám) termeiben. Gr. Kreith Béla, a kör tagja, átengedte kiállitásra immáron világhirüvé vált *Szabadságharczi és Kossuth-ereklyemuzeumának* legszebb és legérdekesebb darabjait, melyek a kör összes termeiben jutnak kiállitásra. A nagyon diszes kiállitás rendezése már befejeztetett gr. Kreith személyes vezetése alatt s most a tárgysorozat van sajtó alatt. Kiválóan érdekes a kiállitás *vértanu-szobája,* mely nemzetünk kivégezett Dicsőinek van szentelve, a kivégzések képeivel, az összes vértanuk arczképeivel, Damjanicsné sajátkezüleg himzett, 13 koponyás zászlójával stb. A Budapestre fölrándulók ne mulasszák el megnézni e kiválóan becses kiállitást, melynek ünnepélyes megnyitására több kiváló politikus igérkezett el.

Meghivó. A sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-Kollégium a magyar társadalom részvételével 1905. évi szept. hó 4-én Hidvégi gr. Mikó Imre szülőházát (ma gr. Mikes Ármin kastélya) születésnapjának századik évfordulóján Zabolán emléktáblával ünnepélyesen meg fogja jelölni. Az emlékünnep sorrendje: I. Nyitányt játszik a zabolai polgári zenekar. Szózat. Énekli a Székely Mikó-Kollégium énekkara. Emlékbeszéd. Tartja Bodor János, koll. gondnok, zágoni ev. ref. lelkész. Emléktábla leleplezés. Nemzeti zászló. Énekli a zabolai vegyes dalkar. Alkalmi óda. Irja és elszavalja Szabó Jenő, kézdivásárhelyi ev. ref. lelkész. Honfi dal. Énekli a zágoni tanitói kar. Megemlékezések és koszoruzások a résztvevő hatóságok és testületek hivatalos képviselői részéről. Himnusz. A zabolai polgári zenekar kisérete mellett énekli a közönség. II. Délután fél 1 órakor közebéd Kovásznán, a sétatéri nagyvendéglő kerthelyiségében. Egy teriték ára 3 kor. Fuvar Zaboláról Kovásznára 1 korona. — Tájékozásul: Az emlékünnepre a jelentkezések folyó évi aug. 26-ig Sepsiszentgyörgyre, az ref. Székely Mikó-Kollégium igazgatóságához intézendők. A jelentkezés alkalmával közlendők: Kiván-e a jelentkező elszállásolást Kovásznán és mely időre? Részt vesz-e a közebéden? Igényel-e fuvart Zaboláról Kovásznára? A közebéden csak azoknak lesz teriték fentartva s fuvart és elszállásolást is csak azok igényelhetnek, a kik ez iránti óhajtásukat folyó évi aug. 26-ig a Székely Mikó-Kollégium igazgatóságához bejelentik. Vonatok érkezése: Brassóból szept. 4-én a vonat indul reggel 5 óra 15 perczkor, Sepsiszentgyörgyre érkezik 6 óra 30 perczkor, Zabola-felé tovább indul reggel 6 óra 45 perczkor, a hová érkezik 8 óra 18 perczkor. — Vonatok indulása: Zabola—Páváról szeptember 4-én a vonat indul d. u. 3 óra 10 perczkor, Kovásznáról 3 ó. 25 p.-kor, Sepszentgyörgyre érkezik 4 ó. 35 p.-kor, Brassó felé indul 4 ó. 50 p.-kor, a hová érk. 6 ó. 10 p.-kor.

Műsoros est. A nagyenyedi városi ifjuság kebeléből Bodrogi János tanár elnöklete alatt alakult rendező bizottság f. hó 19-én estélyt rendez a Bethlen-szobor alapja javára, a sétatér fedett tánczhelyiségében. Műsor: 1. „A nyár.“ Egy felvonásos idyll. Irták Hevesi és Hetényi. Szereplők: Béla, Czirner László; Ilonka, Fogarasi Jolán k.a.; Sándor, Endre bátyja, legifj. Winkler János; Lukácsné, Sándor Klárika k. a. 2. Boka kesergője, irta Zsadányi Árránd. Hegedün előadja Aczél Elemér, zongorán kiséri Fülöp Judith k. a. 3. Szaval Winkler Lila k. a. 4. Énekel Zsigmond Ferencz kolozsvári ref. énekvezér. 5. Kuplék, énekli Solymosi Elek a bpesti Népszinház ny. művésze, zongorán kiséri Lázár Györgyike k. a. Műsor után táncz. Belépő jegy 1 kor. 20 f.

A legujabb vallás-statisztika szerint földünkön 1563·5 millió ember lakik. Ebből 558 millió keresztyén s ennek körülbelül fele (272 millió) katholikus. Közel 1006 millió még a nem keresztyén és ebből az óriási számból 11 millió zsidó és 216 millió a mohamedánus. A 776 millió pogányból 137 millió buddhista és 231 millió konfuciánus és tavista. A fétisimádók száma még ma is 154 millióra rug.

Nyilvános köszönet. Koós Ferencz kir. tanácsos, ny. kir. tanfelügyelő ur, brassói ev. ref. egyházköz-

ségünk iránt érzett meleg szeretetének és mély vallásosságának ujabb tanujelét adta. Ugyanis a mult évben, hálála utánra, végrendeletileg egyházunknak 5000 koronát hagyományozott. A napokban kiállitott pótvégrendeletében 2400 koronát hagyományozott ismét egy nagy harang beszerzése czéljára, ugyszintén nagyobb hagyományt a brassói magyar protestáns jótékony nőegyletnek. Koós Ferencz kir. tanácsos ur brassói egyházközségünknek nagy fontosságot tulajdonit, ennek fejlődését nem csak vallási, de hazafias szempontból is igen kivánatosnak tartja. E szempontok vezették nemes adományai nyujtásában. A midőn ugy a magam, valamint gyülekezetem nevében hálás köszönetet mondok a kir. tanácsos urnak, egyben kérem a kegyelem Istenét, hogy nyujtsa hosszura nemes életének fonalát, hogy még sokáig élvezze mindnyájunk szeretetében, hálájában jótetteinek boldogitó gyümölcseit. Brassó, 1905. aug. 1-én. *Péchy* Árpád, ev. ref. lelkipásztor.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 3600—1905.

KÖRLEVÉL

a ref. népiskolák iskolaszékeinek tiszteletes Elnökségeihez.

Eperjesy István könyvkiadóhivatala Debreczenben *S. Szabó* József, debreczeni református főiskolai tanár szerkesztésében „Magyar Protestáns Történeti Irka“ czimen népiskolai irkákat ad ki, a melyeket a tiszteletes iskolaszéki Elnökségek figyelmébe ajánlunk.

Kolozsvárt, 1905. aug. 7.

Becsek Lajos, h. elnök. — *Váró Ferencz*, tanügyi előadó.

3575—1905. sz.

ÉRTESITÉS

a konventi jegyzőkönyvek szétküldése s azok árának beszedése tárgyában.

A magyarországi ev. ref. egyházunk egyetemes Konventjének f. évi junius hó 14—16-ig tartott üléséről szóló jegyzőkönyvek szétküldetvén, felkérjük az érdekelteket, hogy az alábbi kimutatásban feltüntetett példányok után, egy koronát számitva, az ott kitüntetett összegeket legkésőbb f. évi decz. hó 15-ig központi pénztárunkba mulhatatlanul befizetni sziveskedjenek, megjegyezzük, hogy az egyházmegyék levéltárai részére is küldetett egy-egy ingyenes példány.

Kimutatás. Hunyadi egyházmegye 26 példány után 26 kor., Gyulafehérvári em. 17 p. után 17 kor., Nagyenyedi em. 44 p. után 44 kor., Kalotaszegi em. 34 p. után 34 kor., Kolozsvári em. 24 p. után 24 kor., Szilágyszolnoki em. 64 p. után 64 kor., Dési em. 18 p. után 18 kor., Széki em. 30 p. után 30 kor., Nagysajói em. 17 p. után 17 kor., Görgényi em. 29 p. után 29 kor., Marosi em. 64 p. után 64 kor., Küküllői em. 31 p. után 31 kor., Nagyszebeni em. 16 p. után 16 kor., Udvarhelyi em. 43 p. után 43 kor., Erdővidéki em. 15 p. után 15 kor., Sepsi em. 38 p. után 38 kor., Orbai em. 11 p. után 11 kor., Kézdi em. 14 p. u. 14 kor., Romániai em. 1 p. u. 1 kor., Kolozsvári theol. fakultás 1 p. u. 1 kor., Nagyenyedi kollegium 1 p. u. 1 kor., Kolozsvári koll. 1 p. u. 1 kor., Marosvásárhelyi koll. 1 p. u. 1 kor., Székelyudvarhelyi koll. 1 p. u. 1 kor., Szászvárosi koll. 1 p. u. 1 kor., Sepsiszentgyörgyi koll. 1 p. u. 1 kor., Zilahi koll. 1 p. u. 1 kor.

Kolozsvárt, 1905. aug. hó 9.

Becsek Lajos, elnök. — *Maksay János*, számvevő.

Sz. 3636—1905.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak 1902. évi 4120. eln. sz. a. kiadott s a tankötelezettség nyilvántartását szabályozó Utasitása 20. §. értelmében a más községekben fennálló iskolákba beirt tankötelesek a beiratás megtörténtét, a születési adataikat tartalmazó *E.* mintáju bizonyitványra az illető iskolai igazgatóságok által rávezetett tanusitvánnyal kötelesek igazolni.

Minthogy ezen tanusitvány hiányában mint iskolába nem járókat kell nyilvántartania a községi előljáróságnak a más községben tanuló tanköteleseket: fölhivjuk a méltóságos t. Előljáróságot, méltóztassék arra utasitani a gimnázium és az elemi iskola igazgatóságát, hogy az igazgatásuk alatti intézetbe beiratkozó, más községbeli tanköteles által felmutatandó *E.* mintáju bizonyitványon levő tanusitványokat minden egyes esetben töltsék ki s a szülőkhöz juttassák vissza.

Kolozsvárt, 1905. aug. hó 9-én.

Becsek Lajos, h. elnök. — *Váró Ferencz*, tanügyi előadó h.

2116—1905. sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegye nagytiszteletü esperesi hivatalához és a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A folyó évben beszolgáltatandó rovatalok jegyzékét alább azon felkéréssel közöljük, hogy sziveskedjenek a hatósága alá tartozó testület részéről megfelelő összeg befizetése iránt intézkedni.

Befizetendők a következő összegek:

Kimutatás

az egyházkerület pénztárába beszolgáltatandó közpénzekről.

Sorszám	Egyházmegye vagy kollégium	Krajczáros előtőke K	f.	Képezdei illeték K	f.	Agentiale K	f.
1	Vajdahunyadi egyházm.	247	24	78	—	13	—
2	Gyulafehérvári	133	34	34	—	8	50
3	Nagyenyedi	722	44	186	—	22	—
4	Kalotaszegi	528	10	102	—	17	—
5	Kolozsvári	544	38	135	—	12	—
6	Szilágyszolnoki	1133	58	256	—	32	—
7	Dési	242	74	72	—	9	—
8	Széki	393	82	120	—	15	—
9	Nagysajói	181	74	34	—	8	50
10	Görgényi	439	78	116	—	14	50
11	Marosi	1218	86	192	—	32	—
12	Küküllői	382	12	124	—	15	50
13	Nagyszebeni	244	80	96	—	8	—
14	Udvarhelyi	716	54	215	—	21	50
15	Erdővidéki	295	02	60	—	7	50
16	Sepsii	579	86	190	—	19	—
17	Orbai „	281	62	66	—	5	50
18	Kézdii „	261	36	84	—	7	—
19	Nagyenyedi kollégium	—	—	—	—	33	60
20	Kolozsvári „	—	—	—	—	8	40
21	Marosvásárhelyi „	—	—	—	—	8	40
22	Székelyudvarhelyi	—	—	—	—	8	40
23	Zilahi	—	—	—	—	8	40
24	Szászvárosi	—	—		—	8	40
25	Sepsiszentgyörgyi	—	—	—	—	8	40

Kolozsvárt, 1905. aug. 4.

Becsek Lajos, h. elnök. — *Maksay János*, számvevő.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegye összes egyházaihoz.

A mult évi számadásokból azt látom, hogy a kepe, rovatal, árenda, kamat stb. czimeken a hátrálékok felszaporodtak. Mindnyájan tudjuk, hogy ezt részben a mult évi szük termés okozta. Istennek legyen hála, ez az év gazdaságilag kedvezőbb s már csak hiveink jól felfogott érdekében is szükséges, hogy igyekezzünk a lehetőleg a hátrálékokat felhajtani; mert akkor, mikor a politikai viszonyok által teremtett exlexben az állami adók is a hivek kárára restanciában maradnak, nem volna czélszerü az egyházi adókat is felhajtatlan hagyni, sőt inkább most kell minden erővel felszedni, hogy egyházaink költségvetése ne csorbuljon, de meg a hivek is bár egy adótól, rendes időben megszabaduljanak.

Tisztelettel kérem azért egyházainkat, a hátrálékok apasztása s éppen megszüntetése tekintetében a legszigorubb intézkedéseket tegyenek.

Az eredményről, jelen év deczember 1-ig, a jelentést kivétel nélkül minden egyháztól elvárom.

Gernyeszeg, 1905. aug.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *34-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. augusztus 24.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A baptizmus elleni védekezéshez.

Nagy Károly tanár úrnak a „baptizmus elleni védekezés“ cz. értekezését örömmel s gyönyörüséggel olvastam. Tetszett benne az a nemes theologia-hang, mely nem durva, gyanusitó, gúnyolódó, ferditő s minden áron felül maradni törekvő, hanem a mely tárgyilagos és mindkét szemmel csak az igazságra s az egyház közérdekeire tekintő.

Hogy mégis itt-ott nekem oly állitások imputáltatnak, mely állitásokat én nem ösmerhetem magaméinak, az onnan eredhet, mert nem fejezhettem ki magam elég világosan. Ez állitásokat most rectifikálom.

Nagy Károly úr jól itéli meg a baptistákat, midőn azt állitja róluk, hogy az ő vallásuk lényege a theologiai pozitivizmus. Az, de az a református keresztyén vallás lényege is. A mi dogmáink „Heidelbergi Káté“, „Helvét hitvallás“, mind a theologiai pozitivizmus alapján állanak. És mikor én *elméletről* szólottam, akkor a *református* és *baptista* megállapitott dogmákat értettem. És azt ma is állitom, hogy mindkét egyház elfogadott dogmatikája szerint a református és baptista egyház között más különbség nincs, mint az, hogy ők csak *hivő* felnőtteket keresztelnek és mi pedig megkeresztelјük a hivő keresztyének gyermekeit is igéretre. A bibliát mi is természetfeletti isteni kijelentésnek hisszük s azt szószerinti értelemben vesszük s benne az embereket, valamint az életben is e két táborra látjuk oszolva: hivő és hitetlen. Hivő az, ki az általános hitet, a *bibliának Isten beszédeként való hitét* és a különös hitet, *az Ur Jézusnak, Isten fiaként való hitet vallja* és a biblia tanitása s az Ur Jézus életéhez hasonló életet él és munkálkodik is ennek terjedésén.

Ez azonban nem csak református és baptista, de lehet mondani általános keresztyén hit, felfogás. S igy mikor én azt mondom, hogy higyjük a bibliai igazságokat mind, ezzel nem baptista bacillussal akarom beoltani a reformátusságot, csak vissza akarom vinni azt egyedüli erősségéhez, biztos talajához, a „Helvetica confessiohoz“, mint a mely minden bibliai igazságot magában foglal.

S ez magában foglalja azon igazságot is, hogy az Isten beszéde csak üdv eszköz, az üdv forrása azonban igaz, hogy Isten, de a mennyiben Jézus is Isten, tehát az Ur Jézus Krisztus is. „Nincsen senkiben másban üdvösség“, mond Péter. Pál pedig igy: „Tudom, kiben hittem és bizonyos vagyok benne, hogy az én ő nála letett kincsemet megtarthatja.“ És hogy én miért vagyok református és nem más, azt nagyon könnyü megitélni. Azért, mert én a bibliai igazságokat a református symbolumok értelmében hiszem és *üdvöm egyedül az Ur Jézus végzett munkáján nyugszik.* Már pedig a református egyház és a szekták közötti különbség lényege az, hogy a reformátusok üdve tisztán a *Krisztus véghez vitt munkáján nyugszik,* mig a szekták *ehhez az ő munkájukból is tesznek valamit.* P. o. a nazarénus fegyvert nem fog, a baptista felnőtt korban keresztelkedik, a szombatos szombatot ünnepel és tizedet fizet, a quekker a szentlélek inditásából szól stb.

Orthodox azonban nem vagyok, vagy legalább is nem szeretek lenni. Legalább abban az értelemben nem, mint a hogy nálunk e szó használatban van és használatba jött. Midőn alatta egy olyan theologust értenek, ki szóval hiszi mind a bibliai igazságokat s egyházi dogmákat, azonban sem maga hitéletet nem él, sem hivei lelkében lelki élet teremtésére nem munkál. E tekintetben közelebb állónak érezem magam azon ráczionálistákhoz, kik sürgetik, hogy használtassék a biblia úgy, hogy az *„személyes hitet“* ébresszen. Használtassék úgy, hogy az *„az élő Istennel való ténylegesen érzett összeköttetést“ teremtsen. Személyes hit, Istennel való élő összeköttetés,* ez nekünk élő hitü keresztyéneknek is a ***mottónk,*** csakhogy mi az Istent mindig háromságba „Atyának, Fiunak és Szentléleknek“ hisszük és valljuk.

Közel állónak tartom magam ahhoz, ki az

élő Istennel való összeköttetés létrehozása eszközéül a buzgó *imát* és az *Isten igéjével való táplálkozást tartja*. Es mert ezen vég nagy dolgokban megegyezünk és ezenkivül abban is, hogy egyházunkat szeretettel épitsük, azért szives üdvözlettel és szeretettel vagyok szolgatársa az Urban

Szalay József,
nagybecskereki lelkész.

Indokolás.

(Folytatás.)

Az 1—3. sz. alattiakban kimerittetvén az istenitisztelet előkészitő, általános része, következik az istenitisztelet középpontjára, mint különösre vagy alkalmira való áttérés. Képben szólva: a templom tornáczán már áthaladtunk, lelki áldozatunkat, alázatunkat ott bemutattuk, az istenitisztelet főcselekményére, Isten imádására és sz. igéjének hallására kellően elkészültünk. Most, ime, már a szentélybe lépünk, a főcselekmény végrehajtására.... Ebben a részben tehát mindenik elem az Isten igéjéhez alkalmazkodik, annak uralma alatt áll. Első számúl önként kinálkozik itt a 4-ik szám, a gyülekezeti főének, mint a lelki megkönnyebbüléshez jutott gyülekezet örvendező ténye. Ez az ének már nem lehet általános természetü, hanem a lelkész által az alkalom természetének megfelelően kiválasztott, tehát ahoz a tárgyhoz alkalmazkodó, a melyről az ige fog szólni s a versszakok terjedelme és benső összefüggése szerint 2—4 versszak lehet. Végső sora alatt a lelkész a szószékre megy és ott

5-ik szám gyanánt imádságot mond. Ez az u. n. egyházi beszéd előtti imádság, mely Isten dicsőitéséből, munkáinak, tökéletességeinek, jótéteményeinek alkalmi magasztalásából áll s mintegy rátereli a lelkeket a hirdetendő istenigéjére. Ennek végeztével, mintegy annak bizonyságául, hogy a gyülekezet megértette, miről van szó s hogy vágyakozik annak hallására és befogadására, jönnie kell

6-ik szám gyanánt egy vers eléneklésének. Ennek persze szorosan a tárgyhoz kell simulnia közönséges vasárnapokon is, ünnepeken pedig még inkább, a midőn az u. n. ünnepi fennállókat lehet czél- és tárgyszerüen megszólaltatni. De lehet ugy itt, mint a 8. szám alatt karének is, nem állandóan, hanem olykor-olykor, mintegy az éneklésbeli izlés pallérozásául s csupán átmenetileg, addig, mig a gyülekezet rá nem szokik a jobb és helyesebb, a szebb éneklésre. A ref. istenitisztelet természete nem türi meg sem a szóló, sem a magán-karéneklést; abban minden cselekménynek a lelkész és gyülekezet kölcsönös, együttes és tévelygős részvételével kell végbemenni.

Ezzel a számmal összeköttetésben két dologról kell itt emlékeznünk. Az egyik az, hogy igen sok lelkész Miatyánkot szokott mondani az egyházi beszéd előtti imádság után. Helytelen és semmivel sem igazolható gyakorlat ez s nagyot hibáznánk, ha e ponton való alkalmazását törvénybe iktatnánk. Nincs, nem lehet helyén itt azért, mert az istenitisztelet árja itt már nem általános, hanem határozott, kötött irányban és mederben hömpölyög, a melyet kiömlesztett a főének, megduzzasztott, megyorsitott, egyenesebb irányba szoritott az e. b. előtti imádság s ezek hullámain ragadta már a lelkeket, a sziveket az óhajtott czél, Isten igéjének alkalmi hirdetése felé. A Miatyánk pedig a legáltalánosabb tartalmu imádság a ker. világ imádságai közt. Már most: ezt az imádságot ide beékelni, annyi, mint az istentisztelet természetes folyását megakasztani, sőt visszaszoritani s az épen czélpontjához közelgő szent cselekményt ketté vágni, a folyam torkolatát a forráshoz visszaerőszakolni. Természetellenes, erőszakos, lehetetlen egy dolog ez. Mellőznünk kell mulhatatlanul. Kálvin liturgiájában sincs ezen a helyen Miatyánk. A másik, a miről szintén e helyen kell megemlékeznünk, az erdélyi e.-kerületnek az a kivánsága, hogy a 6. sz. alatti éneklés után „egy objektiv liturgiai elem, az egyházi évkörhöz alkalmazott és perikopális rendszer szerint egyházhatóságilag megállapitott bibliai szakasz olvasása volna beilleszthető, mely változhatatlan bibliai formulával“ végződnék s egy énekvers választaná el a rákövetkező, de már szabadon választott szöveg alapján tartandó egyházi beszédtől.... E kivánalmaknak történelmi alapja van, csakhogy az az alap nem magyar református jellegü, a mi nem lenne baj, ha a kivánalom teljesitése czélés szükségszerü lenne. De ugy látjuk, nem az. A Kálvin liturgiájában, több külföldi ref. egyházében is, a lutheránusokéban pedig általánosan megvan ez az objektiv elem, a bibliaolvasás (sőt nálunk is kisért még egy-két gyülekezetben), megvan, de nem ezen a helyen, hanem a szoros értelembe vett liturgiai részben, vagy szerintünk az istenitisztelet bevezető, előkészitő részében: a kálviniban mindjárt a rész elején, a lutheriekben a rész vége felé s végzik az úrasztalánál, az oltárnál vagy más emelvényen, de nem a szószéken. Miért? Azért, mert kötött elemeknek náluk nincs helye a szószéken, a szabad elemek számára van fenntartva ez. Aztán a bibliának ilyen objektiv alakban való alkalmazását olyan tekintélyek itélték el már, mint a lutheránus Kliefoth és a református Schleiermacher; elitélték azért, mert holt maradvány az a kath. liturgiából s mert a protestáns istenitiszteletben a szentirást nemcsak olvasni, hanem olvasni és magyarázni kell, a csupa olvasás joga és kötelessége pedig a hivők lelkiösmeretére és a családi áhitatoskodás körébe van utalva. Mért vennők hát mi be, mikor másutt is csak a hagyomány, a maradiság tartja s még ha bevennők is, miért épen oda, a hol annak semmiként sem lehet helye s a hol egy ily objektiv elem teljesen feldulná az istenitisztelet stylszerüségét s ép ugy megakasztaná annak természetes tovahömpölygését, mint az imént emlitett Miátyánk!? Ne haladjunk hátrafelé, ne zavarjuk meg és ne korlátozzuk sem az istenitisztelet szabad folyását, sem lelkipásztoraink szövegválasztási szabadságát! Egy jól választott bibliai szöveg teljesen elég egy istenitiszteleti alkalomra s ha annak gondos kifejtésével, találó alkalmazásával sem érnénk czélt, még kevésbé érnénk el azt a gépies olvasás által. Istennek hála, ma már minden háznál ott van a biblia, olvasni is mindenki tud. Ha pedig nem volna, ha pedig nem tudna: hassunk oda, hogy mindenütt legyen, mindenki tudjon s hogy a királyi papság és szent nép ne perikopákkal, hanem teljes szentirással táplálkozzék: olvassa, mélyezze azt a maga hajlékaiban, egészen és osztatlanul!

7-ik számnak jön most már az istenitisztelet csucspontja, az Isten igéjének hirdetése, a szabadon, de éppen azért a vasárnap, ünnep, alkalom természetéhez legillőbben megválasztott szöveg és nyomban utánna, azaz, hogy azzal együtt a gyülekezet viszonyai szerint alkalmazott formás magyarázat. Mindig azt a szöveget válasszuk ki, amelyik az alkalomhoz is, a gyülekezethez is a legjobban talál. Igy lesz magyarázatunkból, beszédeinkből is Istennek igéje, Istennek hatalma minden hivőnek idvességére.

8-ik számnak most ismét egy énekvers, mint helyeslő, örvendező gyülekezeti visszhang a hirdetett, megnyert vallás-erkölcsi igazságokra. Ez, mint fentebb megjegyeztük, lehet karének is.

Ezt követi 9-ik szám gyanánt a hálaadás, 10-ik szám gyanánt ismét egy énekvers. A hálaadás, persze imádság, melyben köszönetet mondunk Istennek sz.

igéje hirdetéseért, idvességünkre tett intézkedéseiért, lelki jótéteményeiért, a jelenlevő alkalomért stb., stb. olyanformán, mint ahogy a beszéd utáni imádságban ma is szoktuk, csakhogy a testi dolgokért, földi viszonyainkért való könyörgést elhagynók mellőle. Ezért nevezzük hálaadásnak s aztán a szószéken, Isten igéjének hirdetése helyén lehetőleg minden a léleknek és igazságnak legyen szentelve. A 10. szám alatt emlitett énekvers pedig mintegy a hálaadást kettőztetné meg a gyülekezet ajkain. Ezzel végződnék is az istenitisztelet fő- vagy középrésze s még a hátra levő cselekmények visszahajlanának már az általánosba és visszaterelődnének az első szinhelyre, az urasztalához. Ez alatt a vers alatt a lelkész lejön a szószékről.

Ha az istenitisztelet bevezető részében a lelkésznek pásztori és papi, — főrészben prófétai és apostoli tiszte domborodik ki: akkor a szerkezet kerekdedségének, teljességének érdeke azt kivánja, hogy a szent cselekmény szálai egy harmadik cselekménycsoportban egyesüljenek s ez itt nem lehet más, mint a lelkész első szerepköre, a pásztori és papi tiszt, helye pedig ismét az urasztala. A fentebb használt hasonlat fonalán haladva: most már a gyülekezet a pásztor vezetése alatt kivonul a szentélyből, ismét a tornáczba csoportosul és mielőtt ezt elhagyná, felszitja még egyszer az oltáron — az urasztalán — az áldozat tüzét. Csakhogy mig az előbbi esetben önmagáért, saját lelke nyugalmáért, békességeért áldozott: most már nemcsak önmagával megbékélt, hanem Istennel is betelt sziv mások békéjeért hevül, másokért is tenni és áldozni vágyik. A kegyelem állapotába jutott lélek kegyelmet esd mások számára is. A megértett, a szivekbe ölelt isteni akarat és szeretet tettre hevit s jó tettekkel akarja megbizonyitani, megékesiteni szeretetének erejét, munkássá lesz bennünk mások boldogitására. Ezt a lelki állapotot, ezt a lélektani tényt kell kifejeznie az istenitiszteleti cselekmények végső csoportjának. E végre a lelkész ismét az urasztalához lép és ott

11. sz. alatt, átmenetképpen, — mintha még most is prófétai, apostoli tisztét folytatná — nehány szóval arra figyelmezteti és inti a gyülekezetet, hogy a keresztyén ember életének a templomon kivül is isteni tiszteletből kell állnia. Erre a czélra egyik alkalmas bibliai hely lenne Róm. XII: 1—2. Ezzel a mindennapi életre és annak viszonyaira irányitván a figyelmet, könyörgésre hivja fel a gyülekezetet és könyörögnek az anyaszentegyházért, a hazáért, a hatalmasságokért, az alattvalókért, külső-belső békességért, jólétért, betegekért stb., stb. ugy, mint a hogy ezt mai nap is szoktuk az e. b. utáni imádság végén. Erre az általános tartalmu könyörgésre, mintegy koronául, igen szépen odaillik a legáltalánosabb imádság, a Miatyánk. Itt van annak az igazi helye egyedül. Mindezeknek, természetesen kötötteknek kell már lenniök, mert már kivül esnek az ige korláttalan körén; mert a korlátolt földi lét állandó viszonyaira vonatkoznak, a melyek már az apostolok utasitásai alapján, egyházi intézkedések tárgyai; az egyház akaratának pedig egységesen kell kifejezésre jutnia és végül azért is, mert ezekben a lelkész a közakarat tolmácsolója.

Ezt követné 12. sz. alatt a pásztori vagy papi áldás, liturgiai, kötöit formában, p. o. az ároni áldás; majd

13. sz. alatt felhivás a szentek szükségeinek fedezésére, a többi hirdetnivalókkal s végül

14-szer, gyülekezeti éneklés és adakozás zárja be az istenitiszteletet, miközben a gyülekezet szét is oszlik.

(Folyt. köv.)

EGYHÁZMEGYÉKBŐL.

Köri gyülés Kercseden.

A nagyenyedi egyházmegye egyházi értekezletének tordai fiókköre a tavaszi alakuló gyülés határozata szerint julius 26-án tartotta meg közgyülését igen változatos műsorral Kercseden. Noha Bágyon volt előbb a közgyülés helyéül megállapitva, tekintettel azonban Kercsednek önszorgalmán nagy költséggel megujitott templomára, az elnökség helyet adott Kercsed azon kérésének, hogy a fiókköri gyülés templomavatással kapcsolatosan, Kercseden tartassék. Fél 10 órakor már megszólaltak a harangok, hogy Felvincz, Gerend, Ar.-Polyán, Bágyon, Mezőnagycsán, Alsó Szentmihályfalva, Uj-Torda, Torda-Tur képviselőit élükön az esperessel, a vaskötésekkel jól megkötözött, egészen ujjá tett s a helybeli lakosság által már benépesitett templomba szólitsa. A XC. zsoltárnak lélekemelő akkordjai után Jancsó Lajos érdemes esperesünk borult le az Egek ura előtt, hogy felemelje a lelkeket Ahoz, akitől jön minden segedelem.

Következett most a felvinczi kántornak gyönyörü szóló közéneke, lelkünk az esperes imájával már fenszárnyalt s igen bele illett ebbe a fenszárnyalásba az érzéssel, kellemes hanggal s művészi orgona kisérettel előadott dicshimnusz. Majd Veress Károly gerendi lelkész fejtegette alapos tudással, meggyőző erővel azon tételt, hogy az igazi keresztyénnek nem az anyagi jutalom reményében kell munkásnak lenni. Végül a tulajdonképeni istenitiszteletet berekesztette ifj. Csiky István helybeli ifju tevékeny helyettes lelkész symbolikus irányu költői szárnyalásu beszéde.

Ezután vette kezdetét az egyházi értekezlet elnöki megnyitóval, melyet Bertalan József köri elnök tartott, kiemelve, hogy noha Bágyont illette volna most az elsőség, de szivesen és méltánylattal vettük a kercsedi gyülekezet meghivását s örömmel megyünk mindig az oly helyre, hol a keresztyénies buzgóságnak tettekben nyilvánuló cselekedeit látjuk.

A mult ülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesitése után Esperesünk meleg szavak kiséretében nyujtotta át Horváth Sámuel régen kántor-tanitó, most már csak kántornak az egyházközség által beszerzett gyönyörü babérkoszoruját, 45 évi hű szolgálata emléke és jutalmául. Beszédében kiemeli és reá mutat azokra a már koros férfiakra, kiknek zsolozsmáitól zeng az istenháza, de reámutat a karzatot megtöltő diszes ifjuságra is, kik csak néma ajakkal dicsérik már az Istent.

Megszólalt aztán ujból az orgona, ifj. Csiki Istvánné helybeli bájos papné kellemes szóló éneke ragadott el és gyönyörködtetett mindnyájunkat, ugy jött, hogy „ujrát“ kiáltson neki a közönség, de hát a hely méltósága korlátokat szabott.

Péter Antal m.-n.-csáni lelkész „Fásuló szivek“ czimü felolvasása után Csiki József szavalta el a „szentlélek“ czimü költeményt szépen, érzéssel.

Inditványok következtek most, melyek közül kiemelendő Jancsó Lajos esperesnek azon inditványa, hogy az egyházmegyei értekezleti pénztárt illető 25 % osztassék fel az egyházmegyei fiókkörök között, melyből mindenik fiók érdemesebb egyházak részére bár 1 példányban rendelje meg a „Vasárnap“ czimü egyháztársadalmi lapot, továbbá a „Koszoru“ füzeteket minden összejövetelre szerezze be és terjessze, a maga részéről ajánlja, hogy M.-Dellő és M.-Sülyének, melyek amugy is nagyon eldugott helyek, de vallásosságra hajlandó néppel birnak, a „Vasárnap“ 1—1 példánya rendeltessék meg. Az inditvány határozattá emeltetett. Végül a jövő gyülés helyéül Bágyon állapittatván meg, elnök meleg szavakban mond köszönetet ugy a közreműködőknek, mint a részt-

vevő közönségnek s meghivja jövőre is Bágyonba, mi pedig az áll. iskolába felteritett fehér asztalhoz siettünk, hogy annak köszöntőkkel füszerezett kellemes emlékei után gondolkozzunk a további maghintés felől.

Péter Antal, ref. pap.

—

Egy sérelmes kimutatás.

A f. évi egyházkerületi közgyülésen előterjesztett püspöki jelentés mellékletének 56-ik lapján kimutatás közöltetik az egyházkerületünkben szolgáló „első és második papi vizsgát tett segédlelkészekről," melyben én is „nyugalmazott lelkész mellett szolgáló" segédlelkésznek vagyok kimutatva. A kimutatás e sértő tévedését szó nélkül nem hagyhatom; nem azért, mintha megalázónak tartanám az ambicióval és elismerésre méltó buzgósággal müködő segédlelkészi kar tagjai közé számláltatni, nem is azért, mintha czim- és rangkórság bántana, hanem azért, mert téves feltevésekre szolgáltathat okot, olyanokra, melyek határozottan bántók lennének reám nézve.

Szükségesnek tartom először is megjegyezni, hogy én „első és második papi vizsgát" soha sem tettem, hanem tettem „papi vizsgát" 1877. szept. 4—5-én, tehát 28 évvel ezelőtt. Tudomására kivánom hozni a kimutatás készitőjének azt is, hogy segédlelkész soha sem voltam, nem is lehettem, — mert abban az időben, mikor én végeztem, a segédlelkészi intézmény egyházkerületünkben nem létezett, — hanem rendes lelkész vagyok 1877. deczember 30-ika óta, tehát már 28-ik éve. Ugyhiszem, a kimutatás készitője nem fogja kétségbe vonni, hogy 28 évi szolgálat után első osztályu minősitésem van, s mert fegyelmi alatt soha sem állottam, azt a minősitést el nem veszithettem. Mi jogon foszt hát meg attól egyszerü kimutatással, s mi jogon degradál segédlelkészszé? Hja! tudom már! Azon a jogon, mert — a kimutatás szerint — „nyugalmazott lelkész mellett szolgálok," mint ilyen az u. n. káplántartási kongruából bizonyos összeget kapok, s igy — a kimutatás felfogása szerint — nem lehetek más, mint segédlelkész. Hát hiszen ebben volna valami logika: a ki a káplántartási kongruából segélyt kap, az *káplán.* De — kérdem — elolvasta-e a kimutatás készitője a vallás- és közoktatásügyi Miniszternek a káplántartási kongruát engedélyező és kiutaló 1900. évi 95.722. sz. leiratát, ha elolvasta, nem fedezte-e fel abban, hogy a káplántartási kongrua élvezetére nemcsak segédlelkészek (káplánok) vannak jogositva, hanem az „oly lelkészek kárpótlására (is) forditható, *kik az egész lelkészi javadalmat azért nem élvezhetik, mert elődjük a javadalom egy részére való jogosultsággal* ***szabályszerüen nyugdijaztatott.*** Ha a rendelet e mondatát nem olvasta volna, ez uton ajánlom szives figyelmébe, hogy jövőre ne essék a most elkövetetthez hasonló, s reám és hasonló állásban levő lelkésztársaimra nézve sértő tévedésbe. Suum cuique!!

Cseresznyés Ödön,
balázsfalvi ev. ref. lelkész.

—

A nagyilondai templomszentelés.

A sivár politikai élet szinteréről erdélyi magyarságunknak lelkét szivderitőbb enyhe tájra terelte az isteni gondviselés; a nagyilondai ref. templom felszentelése foglalta el aug. 20-án. Ünnepe volt ez Szolnok-Dobokavármegyének s vele ünnepelt Magyarország 5 millió protestánsa; mert a vallásnak gyönyörü oltár s a hazának erős vár emeltetett. Ezt felszentelni jött dr. Bartók György az erdélyi evangelium szerint reformált egyházkerület püspöke. Aug. 19-én fogadta a dési állomáson Bándy György alispán a nagyilondai küldöttséggel, élén Simó Lajos ehkerületi főgondnokkal. A püspökkel jött Nagy Károly theol. tanár és Ravasz László püspöki titkár. Kaczkán szállottak le először egyházvizsgálatra. Meglepő fogadtatásban részesitették e helyen, hol a csekély magyarságot sereggé emelte a románok és izraeliták tömege.

Báró Inczédy Sámuel nagybirtokos üdvözölte rövid, de lelkes beszéddel, a diszkapunál Molnár Andor beszélt lelkesen. Aztán megtelt a kis templom, hol a büspök apostoli bölcsességgel, elragadó ékesszólással kötötte le a figyelmet. Ezt egyházvizsgálat követte. Majd látogatást tett báró Inczédy Sámuel és Voith Gergely, Székely Gyula és Molnár Andor uraknál, özv. Ujfalusi Adámnénál. A pompás kivitelü állami óvodába 40-en voltunk báró Inczédy vendégei. Délután a Simó Béla nagybirtokos refényi nyári lakásában szállott meg a püspök és kisérete, hol emelkedett hangulatban páratlan szivélyességgel körülvéve estélyezett a társaság.

István király napja ragyogó szép nappal derült Nagyilondán, mint a püspöki vizsgálat ezuttali központjára; seregekben özönlött ide a nép mindenfelől, még a románok és izraeliták is, hogy ők is, mint vallásos honpolgárok, részt vegyenek a kis számu magyarság ritka ünnepélyén.

Az érkező püspök őméltóságát ágyulövések és harangzugásba vegyült ének s Veres Imre főszolgabiró kiválóan lelkes szép beszéde fogadta.

Majd megkondultak a szent hajlék harangjai összhangzó, szép csengésbe s mikor végig zugtak a Nagy-Szamos remek szép terén, minden szivből fohász fakadt fel: a hála, a vallás ez oltáráért s a magyar nemzet e kis erősségeért.

A hallgatóság seregét nem fogadhatta be a kis templom, ezért a künmaradtaknak Vásárhelyi Boldizsár dési lelkész s a püspöki titkár tartottak a hegyen predikációt, mig benn folyt a szentelési-ünnepség Pap István esperes imájával bevezetve, melyet Rácz Anna urnő harmonium vezetése s a dési polgári dalárda meglepő és elragadó éneke előzte meg. Aztán felhagzott, a miért a templom épült, az *istenige.*

Nagy Károly theol. tanár ajkain az ékesszólás, oly megragadó erélyével, mintha Péter apostol szólott volna a szentlélek kitöltésekor.

Minden szem, minden lélek a kiváló szónok predikációján csüngött. A dési énekkar Buday Elek vezetése alatt az elragadott lelkeket tovább szárnyaltatta, hogy a püspök felszentelési imája készen találja s együtt zsolozsmában olvadjanak össze a szivek a nagy Isten trónjánál. Ily vallásos hangulatban lett egyházunk két szentsége a keresztség és uri szentvacsora kiszolgáltatva, az első Szakács Ferencz désaknai, a második Incze Lajos előbb kaczkói, most vizaknai pap által. Emlékezetes lesz, hogy a templomépités kezdeményezőjének, néhai Móricz Sándornak unokáját keresztelték először az uj templomban, mikor is a gondnok, a néha b. e. gondnok fia Móricz Károly.

Az urvacsorában 78 részesült. Az egyház rövid történetét Szabó Géza, kaczkói lelkész olvasta fel s bezárta szép imájával az emlékezetes ünnepséget. Az ünneplő sereget gazdag villásreggelivel Veres Imre főszolgabiró látta el, kinek vendége volt őméltósága s kinél fogadta a következő küldöttségeket: ref., róm. kath., gör. kel. és izraelita egyházakiét; a közigazgatás, bíróság és tanitótestületet.

Az ünnepségek után a Móricz-család büdöspataki fürdőjére vonultak ki, hol mintegy 50—60 személy pompás hangulatban, közös ebéden áldomásozott. Poharat emelt a püspök a felséges királyra, Simó Béla a püspökre, Nagy Károly a védnökökre, Vásárhelyi az alispánra, Incze az egyház jóltevőire, megemlékezve az egyház elhalt jóltevőiről is, Móricz Sándor, gr. Teleky György és Berde Sándor papról.

Kiemelve az élőkből Buday Eleket, a derék hazafit.

Megkapó szép köszöntőt mondott Ravasz László pükpöki titkár a dési dalárdára.

Este bál volt jó hangulatban, szép eredménnyel. A lezajlott ünnepségek beirták emléküket sziveinkbe s drága emlékekkel megrakodva, mint méhsereg térénk vissza házainkba, kik az ország különböző részeiből összesereglettünk a török, tatár, labancz által elpusztitott egykor magyar vidéken ismét megszólalt harangok hivására.

Az uj templomba egyik harangot Ujfalvi Károly az egykor nagy szerepet játszott család tagja, a takarékpénztari igazgató adta az úrasztalát, Daday István dési tanár kenyérosztó-tányért, Vecsák Fodorné poharat, Veres Imre ajándékozott.

Álljon a felszentelt hajlék századokon át s hirdessék benne az Isten és hazaszeretetet!

Magy-Ilonda, 1905. aug. 21.

Incze Lajos,
vizaknai lelkész.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Örvendetes jele az időknek, hogy kerületeink nemes versenyre kelve, igyekeznek az uj konventi tanterv szerénti könyvekkel ellátni intézeteinket. A folyó 1905. évre jelzett új könyvekből előttünk áll „A dunamelléki Egyházkerület kiadványa“ gyanánt:

I.

Szőcs Farkasnak „Református Keresztyén Hittana“ középiskolák III. o. számára. Tiszta, világos és tartalmas előadásban. Kátékizmusi rendszerrel, kérdések, feleletek. A mi régi erdélyi könyveink szerént a Nagy Péter „Konfirmácziói nagyobb kátéjának felelne meg. De elválasztja a „Hittant“ az „Erkölcstantól“. Felosztása a „Hiszekegy Isten“ formája szerént igen helyes. I. Istenről és az ő munkáiról. II. Jézusról és az ő munkáiról. III. Szentlélekről és az ő munkáiról. IV. Sirontúli életről. Rövid áttekintés után szembeötlő, hogy a bibliára vonatkozó sarkalatos tételeket (mondjuk kérdések és feleleteket) * alatt apró betüvel tárgyalja csak, mig konfesszióinknak ad egy-egy kérdést külön-külön. Az angyal-ember-sátánra viszont igen sok kérdés van, még se elég. Ha pedig csak egy lett volna, a III. gimn. o. kielégithette volna. Mi erdélyiek a „Hiszekegyből“ kihagytuk már a „szálla alá poklokra“ mondatot. Széts Farkas is velünk tanulta. Ünnepeinket szerettem volna részletesebben tárgyaltatni. Egészében ajánljuk örömmel iskoláink tanárainak az érdemes kis művet tanulmányozásra. Bizományosa Kókai Lajos. Ára 1 K.

II.

Szőts Farkas „Református Keresztyén Erkölcstan“. Középiskolák IV. o. számára. Egészen szerencsés különválasztása az eddig csaknem általánosan együtt tárgyalt Hit- és Erkölcstannak. Bár a IV. g. o. megbirná már a „fejezet“-es és részletes tárgyalást is könnyebb mederben, mégis a tiszta és sikeres eredményért szivesen elfogadom ebben is a kérdéseket és feleleteket. Fölosztása *általános, különös* rész. I. Isten iránti, II. Magunk iránti, III. Felebarátaink iránti és IV. Társaséleti kötelességeink. 56 kis nyolczad lapra terjed. Olyan arányu, mint a hittan. Kókai L. a bizományosa ennek is. Ára 1 K.

III.

Balogh Ferencz debreczeni hittanárnak „A magyarországi Protestáns Egyházak Története“ cz. könyvét adta ki 1905-re a „Tiszántúli ev. ref. Egyházkerület“ VIII. g. o. számára. Nagyon vártuk ezt a könyvet. Vártuk érdemes irója nevéért. Vártuk tárgyáért is. Nem volt nekünk VIII. o. számára való ilyen könyvünk. Jegyzetekből (cursus), más történelmi szemelvényekből, kisebb könyvekből tanultak VIII. osztályosaink. Kivették némely helyt e tárgyat vallástanáraink kezéből és a történelem tanárai tanitották. Épen tankönyv hiányában talán. Nagy várakozásunk nem volt hiábavaló. Anyaszentegyházunkban — azt gondolom — nem találnánk egyetlen lelket se, aki ki ne lenne elégitve. És Sinai Miklós, Budai Ezsaiás, valamint Révész Imre kathedrájáról egészen jó helyről kapja legszebb ifjuságunk ezt a tartalmas könyvet. Előadása legvilágosabb, legtisztább és legzamatosabb magyar tanitónyelv. Valóságos élvezetes olvasmány. Szivesen fogadom el a „csak“ 2 részre osztást a figyelem lekötéseért; látva, hogy a „szakaszok“ az I. részben 6, a II. részben 5 finom tapintattal csoportositják a történelmi tényeket hallgatóik vagy olvasóik elé. Ilyen terjedelmü könyvben eddig ismeretlen volt a részletesebb eletrajzi adatok közlése, vagy éppen a nevezetesebb irodalmi munkák rövid kivonatos tartalma, amit gyönyörüséggel találunk meg ez új tankönyvben. Kitünő szolgálatot tesz a források teljes ismeretével és paedagogiai tapintattal összeállitott egyháztörténelmi részleges irodalmi repertorium, a mit a könyv végén találunk. Legnagyobb elismerésünkkel és hálánkkal irjuk oda szerzőnk nevét az 57. §. „Egyháztörténet irók“ sorába a Varga Lajos neve mellé. Áldott életet kivánva Istentől, hogy a Varga Lajos csonka könyvét is kiegészithesse, bevegezhesse Anyaszentegyházunk dicsekedésére, tanuló ifjuságunk lelki táplálására. Az új könyvet nemcsak ajánljuk, hanem elkerülhetetlen szükségnek tartjuk VIII. osztályaink számára. E nélkül aggodalommal, ezzel pedig bizonyos reménységgel bocsátjuk ifjainkat akár egyházi, akár más pályára; mint szolgáinkat, mint hiveinket avagy pátronusainkat a világba „a farkasok közé“. Kapható Hegedüs és Sándornál, Debreczen. Ára 2 K 20 f.

IV.

Dr. Erdős József th. tanár irt még egy „Keresztyén Hittan és Erkölcstan“ cz. könyvet ugyancsak a „Tiszántúli ev. ref. egyházkerület tulajdona“ gyanánt a VII. o. számára. Ugy a hittan, mint az erkölcstan komoly és mély tartalmával egészen ráhelyezkedik a bibliára, mint erős fundamentomra, melynél más nem vettetik. Nincs egyetlen rövid szakaszocska se, a melyet ne kisérne a megfelelő szentirási hely. Ismerve gimnáziumaink tantervét, tanuló ifjuságunkat és a módot, melylyel oktatásukat végezzük, szerettem volna, ha a szakaszokban az u. n. „vezérigét“ legalább szószerént kaptuk volna. Hiszem, hogy tudós professzorunkat talán a könyv külső terjedelme kötötte meg e tárgyban: azonban igy is megmarad az az aggodalmunk, hogy egy éves és mondjuk 1—2 órás kurzussal fel nem dolgoztathatjuk a könyvben levő anyagot. Ha csak ki nem segit a könyvnek elkerülhetetlen tudományos tartalma mellett népszerü iránya, részletes beosztása és ugyancsak kitünő szabad előadása. Lekötő figyelemmel vannak előadva a „hittani“ részben a különböző régi és újabb irányzatok, melyeknek csak nevénél is meg kellett álljon eddig tanuló ifjuságunk, mivel könyvei csak a nevet vetették oda, ötletszerüleg, minden magyarázat nélkül. Jóllehet a tanárokra volt bizva a magyarázat, de a röpke szó után lehető legkevesebb maradt meg. Olybá képzelem a kezem alatt levő könyvet, mintha vezérkönyv és tankönyv lenne együtt. Nem marad hátra a hittani rész mellett az erkölcstani rész sem. Különösen megnyer az erények osztályozása és tárgyalása. Hasznos szolgálatot tesz a „Függelékben“ symbolikus könyveinknek és templomi énekes könyvünknek ismertetése. Megfelelő intezeteink és osztályaink már rég rég várják és keresik ezt a könyvet is. Jóleső örömmel veszik megjelenését. Igen ajánlatos bevezetése minden intézetünkbe. Ára 1 K 60 f.

V.

S. Szabó József „Magyar Protestáns Történeti Irkáiról“ kell még rövid ismertetést adjunk. Ott látjuk e jeles debreczeni főiskolai tanárunkat mindenütt, ahol magyar iskola- és nevelésügyről szólunk. Igen mélyrehatók következményei lesznek e kis irkáknak, ha kellő méltatással és alaposan bevezetjük iskoláinkba. Epen népiskoláinkban nem tudunk időt és helyet szoritani, külön prot. egyh. tört. tanitására. Félig-meddig iskolázott hiveink soraiban is hány van, aki hirét se hallja a gályaraboknak, Szegedi Kis Istvánnak, Lorántffy Zsuzsánnának, Budai Ezsaiásnak, Rádai Gedeon grófnak, Bod Péternek, Balogh Péternek, Révész Imrének, Cserei Ilonának, Bornemissza Annának, br. Wesselényi Jozefinnek, Bethlen Katának, Radák Ádám bárónak, Karacs Teréznek, Hegyi Mihálynénak, Herczeg Odeschalkynénak stb. stb. Igy pedig mindennap olvassa egyiknek, másiknak röviden, de azért igen szépen megirott

életrajzát, látja képét, a melyiket jobban szereti, elteszi, némelyik meggyűjti mind csendes, üres óráira és — leczke nélkül — kész lesz a magyar prot. egyh. tört. Erd. Egyh.-kerületünk Igazg. tanácsának éber figyelmét nem kerülték el e jeles irkák és 3600—1905. sz. a. ajánlja minden Iskolaszéknek és kebli hatóságnak. Mi is melegen ajánljuk s kivánunk általános elterjedést nekik. Kiadója Telegdi K. Lajos utóda: Eperjessy István, Debreczen. Ára, formája, terjedelme a rendes népiskolai irkáké. Tömeges megrendelésnél 16% engedményt ad irkákban.

Kolozsvár, 1905. aug. hó 20. *Irsay József.*

TÁRCZA.

Birák III. 24. és 1. Sámuel XXIV. 3.

Mi vonatkozása van e két szentirási helynek egymáshoz? kérdheti valaki. A mi a történeti tartalmat illeti, mondhatjuk semmi. A Birák könyvében a felhozott arról van szó, hogy Ehud meggyilkolta Eglont, a moáb királyt és igy szabaditotta meg izrael földét ezen zsarnoktól; a Sámuel első könyvéből vett helyen pedig arról, hogy Saul üldözvén Dávidot, véletlenül épen abba a barlangba ment bé, melybe Dávid és emberei voltak s igy azon veszélynek tette ki magát, hogy meggyilkolják, mit csak Dávid nagylelküsége akadályozott meg.

Látnivaló, hogy e két történet nem függ egymással össze, nincs semmi vonotkozásban egymással. A történelmi tartalom tehát nem igazolja az egymás mellé állitást. Nem is jutott volna talán soha senkinek eszébe, hogy e két történetet egymással párhuzamosan adja elő, ha csak a történelmi tartalmat tekintené. Van azonban egy körülmény, mely a szentirás magyarázatokat arra kényszeriti, hogy e két helyet mindig egymással kapcsolatosan tárgyalják. E körülmény abban áll, hogy az eredeti héber szövegben van egy jelképes kifejezés, mely az egész szentirásban csak e két helyen fordul elő. E jelképes kifejezés pedig mondhatni kulcsa mindkét történet helyes megértésének, mert e jelképes kifejezés adja okát annak egyfelől, hogy Eglon király szolgái miért vették oly későn észre a gyilkosságot, hogy addig a gyilkos elmenekülhetett; másfelől annak, hogy Saul miért ment bé abba a barlangba, hol őt oly halálos veszedelem fenyegette?

E jelképes kifejezés az eredeti héber nyelven a Birák könyvében szószerint igy hangzik: „*ak mészik hu et ragláv*“, magyar forditásban: „talán bétakarta lábait“. Ugyane kifejezés a Sámuel könyvében: „*lehászék et ragláv*“, magyar forditásban: „hogy bétakarja lábait.“

Már most az a kérdés, hogy miben állott ez a láb-bétakarás, hogy az erre való gondolás visszatartotta Eglon embereit a király szobájába való lépéstől, Sault pedig arra inditotta, hogy félre vonuljon kiséretétől egy barlangba? A magyarázatoknak bővében vagyunk, mert csaknem a hány biblia-forditás, ugyanannyi magyarázat, mert a legtöbb biblia-forditás ez eredeti jelképes kifejezés helyett azt veszi bé a szövegbe, a mit az illető biblia-forditó értett eme kifejezés alatt.

Igy, hogy időrendben jöjjünk, a szyr és arab forditások eme lábbétakarást alvásra értelmezik. Szerintük tehát Eglon emberei azért nem mentek bé a király szobájába, mert gondolták, hogy alszik; és Saul azért ment bé a barlangba, hogy aludjék.

A Septuaginta a két helyet kétféleképen forditja. A Birák könyvében: „μή ποτε ἀποκενοῖ τοὺς πόδας αυτοῦ“, a szolgák attól félnek, hogy a királyt mezitelen lábbal kapják. A Sámuel könyvében: „παρασκευάσασθαι“, Saul azért ment bé a barlangba, hogy felkészüljön, magát rendbeszedje, felöltözzék.

Sem a szyr és arab, sem a Septuaginta ismertetett forditásait, a későbbi forditók nem vették figyelembe. Az utánuk következő Vulgata már egészen más magyarázatot ad. Forditása szerint a Birák könyvében: „forsitan purgat alvum“, vélik a szolgák; és a Sámuel könyvében Saul bément a barlangba: „ut purgaret véntrem.“

Bármily izléstelen a Vulgata magyarázata, mégis sok követőre talált a későbbi századokban. Ilyen első sorban Tremellius ó-szövetségi latin forditása, mely Beza új-szövetségi latin forditásával egy kötetben jelent meg, a Birák könyvénél ezen kitételével: „profecto purgat alvám“ és a Sámuel könyvénél ezzel: „ad purgandum alvum.“

Bizonyosan a Tremellius forditásából ment át aztán e kifejezés több európai nemzet bibliaforditásába, igy az olaszéba, a Birák könyvében: „per certo egli fa i suoi bisogni naturali“ és a Sámuel könyvében: „per fare i suoi bisogni naturali“ kitételben. Ugyane kifejezés fordul elő, némileg finomitva, a franczia és a magyar szentirásokban. A Birák könyvénél a francziában: „sans doute il est à sex affaires“, a magyarban: „Bizonyára szükségét végzi“; és a Sámuel könyvénél a francziában: „pour ses besoins“, a magyarban: „hogy ott szükségét végezné“.

A Luther forditása csak a Birák könyvénél követi a Vulgátát ezen kifejezésben: „Er ist vielleicht zu Stuhl gegangen“, mig Sámuel könyvénél megtartja a héber eredeti jelképes kifejezését ezen szókban: „seine Füsse zu decken.“

Csak nagyon kevés nemzetnek bibliaforditása tudott annyira önálló lenni, hogy változatlanul megtartsa az eredeti héber szöveg jelképes kifejezését mindkét helyen. Ezek között első helyen emlitendő az angol a Birák könyvénél: „surely he covereth his feet“. Az angolt nyomon követi mindjárt a holland a Birák könyvénél: „zeker, hij bedekt zijne voeten“, a Sámuel könyvénél: „om zijne voeten te dekken.“ Utánuk jő a spanyol a Birák könyvénél: „sin duda él cubre sus piés“, a Sámuel könyvénél: „à cubrir sus piés“; és az új görög a Birák könyvénél: „βεβαίως τοὺς πόδας άυτοῦ σκεπζει“ s Sámuel könyvénél: „διὰ νὰ σκεπάσῃ τοὺς πόδας άυτοῦ.“

A különféle értelmezéseknek tehát nem vagyunk szűkében. Az a kérdés már most, hogy mi melyiket tartjuk helyesnek és tényleg melyik a helyes felfogás? A szószerinti forditásokon kivül választhatunk szyr és arab, a Septuaginta és a Vulgata felfogása közt.

Ezek között a Septuaginta felfogását ma már senki sem tekinti helyesnek, minthogy ugyanazon kifejezést a két helyen egészen ellenkezőleg forditja; egyik helyen levetközést, másik helyen felöltözést értvén alatta. Marad tehát a régi szyr és arab és a Vulgata magyarázata, melyek közül a két első ama jelképes kifejezést alvásra magyarázza, az utolsó pedig a természeti szükség végzésére.

A kik a Vulgátát követik, úgy okoskodnak, hogy a régi hébereknél „a lábait bétakarni“ kifejezés egy szépitő kifejezés volt a természeti szükség végzésének jelölésére, minthogy ők nadrágot nem viselvén, hanem csak hosszu köntöst, mint ma a nők, midőn szükségüket végezték, hátul felemelt ruhájukat elől ügyesen maguk eleibe bocsátották s igy azzal lábaikat bétakarták. E vélemény mellett foglal állást Gesenius is héber szótárában a *szákak* = bétakarni szó magyarázatánál, minthogy szerinte az alvásra nézve nem lett volna szükség szépitő kifejezésre.

Bekell vallanunk, hogy ma már lehetetlen ezen kérdést úgy eldönteni, hogy az ellen kifogást ne lehessen tenni, minthogy minket háromezer év választ el ezen kortól. Annyit állithatunk, hogy e jelképes kifejezés a későbbi zsidóknál már nem volt használatban, sőt annak eredeti jelentése is feledésbe ment.

Ezt bizonyitja az is, hogy a Septuaginta fordités, melyet pedig született zsidók eszközöltek az eredeti héber nyelvből görög nyelvre, már nem tudta ezen kifejezés valódi értelmét és mint láttuk, azt a két helyen kétféleképen forditotta.

E körülmény óvatossá kell tegyen minket a még sokkal később koru Vulgata latin fordités vakon követésében. Bármily szellemes ama magyarázat a ruhák elől lebocsátásáról, azt mégis teljesen megtámadhatatlannak nem tekinthetjük és egyáltalában olyannak sem, hogy vele magát az eredeti szöveget helyettesitsük. Ha háromezer év előtt az ős héberek szükségesnek érezték, hogy szépitő kifejezést használjanak a természeti szükség jelölésére, mennyivel inkább kötelességünk ez nekünk, a sokkal későbbi kor müveltebb gyermekeinek!

Már csak ez ok is kötelez minket, hogy magyar biblia-fordításunkban kövessük az angolt és társait az eredeti héber szöveg kifejezésének elfogadásában. A magyarázatnál aztán szóba jöhet a Vulgáta értelmezése is, mint kuriozum, de véleményem szerint inkább kell igaznak tartanunk a sokkal régebbi szyr és arab forditások felfogását, melyek a szóban levő helyeket alvásra magyarázzák.

Általános szabályul kivánjuk pedig tekintetni, hogy szentirásunkból az ilyen, mondhatni ocsmány kifejezéseket, melyeknek az eredeti héber szövegben semmi nyoma, ki kell küszöbölni, nehogy mi magunk szolgáltassunk alkalmat a megbotránkozásra azoknak, a kik szivesen megbotránkoznak, sőt keresik az alkalmat, hogy megbotránkozhassanak.

Rákosi György.

KÜLÖNFÉLÉK.

Ref. imaház Borszéken. E czimen hoztunk lapunk mult számában, a Marosvásárbelyt megjelenő Székelylapokból átvéve s részben kiegészitve, egy kis tudósitást, mely arról a mozgalomról számolt be, mely Borszéken egy ref. imaház épitését tárgyalja. E tudósitást — eredetileg a Székelylapok számára — az épen ott időző munkatársa irta a Székelylapoknak. Onnan küldte nekünk Görgény esperesse, benne van: *„A nagy püspök aztán elköltözött egy jobb hazába s ezzel az ügy pihent, aludt, aludt, nem volt a ki végeredménygre juttassa.“* Pedig éppen lapunk 34—1901. számában egy részletes tudósitás és elszámolás olvasható, melyben főt. dr. Bartók György jelenlegi püspökünk akciója foglaltatik, úgy erkölcsileg, mint anyagilag gazdag eredménnyel, 1000 koronán felüli gyűjtéssel. Megkerestük e végre nt. Csekme Ferencz görgényi esperes aát, kitől azt a fölvilágositó értesitést kaptuk, hogy épen napirenden van a részletes elszámolás és a történet megirása a kezdet kezdetétől s akkor minden egyes részlet kellőleg kidomborodik és minden munka, minden áldozat, úgy a nyilvánosság, mint a megnyitni rendelt Aranykönyvben — mely szintén a nyilvánosságé lesz — méltóképpen feljegyeztetik, megőriztetik. Mi ezzel a kiegészitéssel azonban már most tartozunk a nyilvánosságnak!

Értesités. Hitoktató kartársaimat tisztelettel értesitem, hogy népiskolai valláskönyveim kiadását és további árusitását *Taróczy István könyvkereskedő úr (Kézdivásárhelyt)* vette át. Megrendeléseikkel tehát méltóztassanak ezentúl közvetlenül hozzáfordulni. Zágon, 1905. aug. 20. Bodor János.

Értesités az ev. ref. Szeretetházra vonatkozólag. Hogy mennyire hézagpótló, szükséges és üdvös intézmény a Szeretetház internátusa, bizonyitják az alábbi adatok. Az 1904—5. tanévben volt 58 növ. Az 1905—6. tanévre felvételre jelentkezett 17 régi és 14 uj árva, összesen 31 növ. Visszautasittatott alapos indokkal 2, visszavette folyamodványát 1, *felvétetett 28.* — Papi és tanári fizetéses helyre havi 14 kor., jelentkezett 15 mult évi és 9 jelen évi, összesen 24 növ. Visszavette folyamodványát 1, kérdéses az ügye 1-nek, *felvétetett 22.* — Egész fizetéses, havi 40 kor. helyre jelentkezett 18, visszautasittatott 1, visszalépett 1, *felvétetett 16 növendek.* — Keblitanácsi gyülés után jelentkezett és előjegyzésbe vétetett 3 növ. Keblitanács ez állapoton a helyettes igazgató által felajánlott lakrészben 8 ágy szaporitással kivánt ez évben segiteni.

Nagyenyeden a sétatéri fedett tánczhelyiségben 1905. aug. 19-én, a felállitandó Bethlen Gábor-szobor alapja javára műsoros tánczestélyt rendezett egy 34 tagból álló rendező bizottság, melynek élén Bodrogi János ref. koll. tanár elnök, Bauer Zsigmond és Székely János alelnökök állottak. Műsor: 1. A nyár. Egyfelvonásos idyll, irták Hevesi és Heténvi. Szereplők: Béla, Cirner László; Ilonka, Fogarasi Jolán; Sándor, Endre bátyja, legifj. Winkler János; Szakácsné, Sándor Klárika. 2. Boka kesergője. Irta Zsadányi Ármánd, hegedün előadja Atzél Elemér, zongorán kiséri Fülöp Judith. 3. Vig monologot ad elő Solymosi Elek, a bpesti népszinház ny. művésze. 4. Énekel Zsigmond Ferencz, kolozsvári ref. énekvezér. 5. Szaval Winkler Lia k. a. 6. Kuplékat énekel Solymosi Elek, a bpesti népszinház ny. művésze. Zongorán kiséri Lázár Györgyike k. a. Műsor után táncz.

Orgonaszentelés Szászrégenben. Komoly egyházi ünnepélye volt aug. 20-án a szászrégeni ev. ref. egyházközségnek. Ekkor avattatott fel uj orgonája, melylyel özv. Bocz Elekné ev. ref. lelkészné, sz. Szilágyi Károlina ajándékozta meg az egyházközséget. Az ünnepély az újbuzai urvacsoraosztással kapcsolatosan tartatott e nemzetiségi központbaan, a magyarság teljes részvétele mellett. Az ünnepélyen közreműködtek Szász Márton magyarrégeni lelkész, Csekme Ferencz esperes és O. Weress Sándor sárpataki lelkész. Ünnepély után az egész templomi közönség tisztelgett az orgona adományozó tiszteletes asszonynál és megkoszoruzta a néhai lelkész sirját.

A klerikális gőg veresége. Uj és szokatlan dolog történt Ausztriában. Az eset a következő: Echardt gráczi főesperes a legutolsó Urnapján nejével és Göben bárónővel Stainzba utazott, hogy az ott épülő evangelikus paplakot megtekintsék és Simon evangelikus lelkészt meglátogassák. Simon lelkész a vonatnál várta vendégeit s a piaczon keresztül kalauzolta őket, mikor itt szembe jött velük az Urnapi körmenet. A társaság előzékenyen félreállt az utból, mig a menet elvonul, de sem a főesperes, sem Simon lelkész nem vették le kalapjukat fejükről. A stainzi róm. kath. lelkész e miatt, mint ünneprontókat följelentette őket. A dologban az ujdonság a törvényszék előtt kezdődött, ahol Echardt főesperes a plébános vádjával szemben igy védekezett: — Nekem a hitbeli meggyőződésem tiltja, hogy kalapomat levéve, egy Urnapi körmenet ünnepségének részese legyek. Ha temetéssel találkozom, vagy más egyéb czélu egyházi proczessióval, hogy a nép kedvére tegyek szivesen megemelem a kalapomat. Mert a mások vallásos meggyőződését tisztelni kell akkor is, ha nem értünk vele egyet. Az Urnapi körmenet azonban más. A tridenti zsinat (13. ülés 5. fej.) arra a czélra rendelte Urnapjának a megülését, hogy „a győzedelmeskedő igazság általa a hazugság és eretnekség felett győzelmet arasson, ugy, hogy annak ellenségei fényének megtekintésénél földig leláztassanak, letörve megremegtessenek, vagy megszégyenitve s megzavartatva végtére kijózanittassanak.“ En mint protestáns, mint a tridenti zsinaton megbélyegzett „eretnek“, a saját meggyőződésemnek megkövetelem azt a tiszteletet, hogy ne legyek rákényszeritve egy oly czeremoniában való részvételre, melynek bevallott czélja az én hitfeleimnek megalázása. Annál inkább megkövetelhetem, mert én az ostya Istenségét nem hiszem s meggyőződésem ellenére van az, hogy előtte tisztelegjek. Az utcza pedig közvagyon, mely felekezeti különbség nélkül mindenki használatára szolgál. Mint szabad polgár jogom van arra, hogy hitbeli szabadságom sérelme nélkül végig mehessek rajta! Az osztrák törvényszék, mint elsőbiróság, fölmentette a vádlottakat. A klerikális Ausztriában, a hol a szellemet is megmételyezte az ultramontánizmus, rendkivüli ez a döntés. De jele ez az időknek!!

Egy óriási város életéből. A csikágói városi statisztika szerint Csikágóban minden 8 percz és 27 másodperczre esik egy születés, minden 15 perczre egy halálozás, minden 70 órára egy gyilkosság, minden 5 órára kisebb-nagyobb baleset, minden 26 perczre egy késelés, minden 8 órára egy betörés, minden 6 órára egy utczai támadás, minden 6 másodperczre egy kisebb-nagyobb kihágás, minden 6 percz 30 másodperczre egy letartóztatás, minden 2 órára három házasság, minden 55 perczre egy

katasztrófa. Végül minden 75 perczben elkészül egy új épület s minden 78 perczben bedől egy másik.

Nyilvános nyugtázás és köszönet. A szovátai ref. leányegyházközségben már egy félszázad óta tervbe vett s közelebbi időben ugy a szegény helybeli hivek, mint az ev. ref. vallásu fürdővendégek által nagyon óhajtott templom építésére, főleg dr. Agyagási Károly vármegyei főorvos kezdeményezése és lelkes közreműködése, továbbá Ilyés Károlyné ny. kuriai biróné és Tauszik Hugó ur buzgó támogatása folytán egyes adakozóktól, rendezett művész és tánczestély jövedelméből és perselypénzből befolytak a következő összegek: dr. Agyagási Károly és neje, Tauszik B. Hugó és neje, Zeyk Dániel és neje, Sándor Jánosné 100—100 kor. Szilassy Aladárné 50 k. Zeyk Károly 40 k. Hints Zoltán 5 k. Hints Klára 4 k. Hints Ilonka 1 k. Dr. Sebess Jenő, özv. br. Kemény Gyuláné, br. Kemény Anna, br. Kemény Karolina 20—20 kor. Br. Kemény Katalin, Agyagási Vidor, Huszár Gyula gyógysz. 5—5 k. Szabolcskáné, Csongvay Lajosné 10—10 k. Márkos Ferenczné 25 k. Ilyés Károly és neje 20 k. Bogyó Istvánné, dr. Szöllősy Atilláné 5—5 k. Hőnig Berta 2 k. Buday Jánosné, Szeged 20 k. Holtz ref. lelk., Veér András Szeged 10—10 k. Szalkay Vilma, Breuer Zsigmond Zilah, Szalmásy Mihály 5—5 k. Komjáthy Béla, Kendeffy Sámuelné 10—10 k. Szentpály Gyula, Budapest 2 k. Kenyeres Lajos vendéglős 12 k. Elsike 1 k. Maák Gyuláné 5 k. Szilassy Porczia 10 k. Dessewfy Emma 20 k. Kovácsy Székely Margit, Korvig Tivadarné, Sáska Zsigmondné, Tóthfalusi Józsefné, Capdebó Géza 5—5 k. Veér Györgyné 20 k. Polónyi Gézáné 5 k. Vaitslik József 1 k. Kőszegi 2 k. N. N. 4 k. Lakatos Samu 5 k. Veres Károly és neje, Biró Vilmos és családja 20—20 k. H. és. St. 5 kor. Özv. Phleps Ferenczné 10 k. Tűzes Karácson 7 k. N. N. 1 k. Fürdői zenészek 4 kor. 1905. aug. 3-án Jászay Mari, Batizfalvi Elza, Góth Sándorné Kertész Ella művésznők, Papp János tanár mint zongora művész, dr. Kovács József hegedüjátékos és Szabolcska Mihály közreműködésével rendezett művész- és tánczestélyen begyült 473 kor. 26 f. Julius 23-án nt. Ravasz János ref. esp. által tartott istenitisztelet alkalmával perselypénz 45 k. 36 f. Összesen 1459 k. 62 f. Fogadják a nemesszivü gyüjtők, művésznők, művészek, adakozók a szovátai ref. l. egyház tiszteletteljes, hálás köszönetét. Szováta, 1905. aug. 20. Biró Géza, ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 3741—1905.

KÖRLEVÉL

a gimnáziumok igazgatóságaihoz.

Gimnáziumaink I—IV. osztályaiban, segéd-tankönyvül való alkalmazásra elfogadtuk s ajánljuk a következő művet: „A magyar helyesirás szabályai (szójegyzékkel). Iskolai és magánhasználatra — a helyesirásra vonatkozó miniszteri rendelet alapján. Irta Fejes Áron tanár. Budapest.“ Stampfel-féle tudományos zsebkönyvtár 173 füzet. Ára 60 fillér.

Kolozsvárt, 1905. aug. 23.

Dr. Bartók, elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tan. előadó.

3790—1905. sz.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi Miniszter ur f. hó 4-én 63,919. sz. a. tudatta, hogy a kolozsvári ev. ref. kollegiumnál f. évi szeptember hó 9-én megtartandó pótló és javitó érettségi vizsgátatokhoz az 1883. évi XXX. t.-czikk 23. §-ából kifolyólag dr. Pap Tibor máramarosszigeti ev. ref. jogakadémiai igazgatót küldötte ki kormányképviselőül.

Kolozsvárt, 1905. aug. hó 15.

Becsek Lajos, h. elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tanügyi előadó.

Sz. ad. 706—1905.

KÖRLEVÉL

az illetékes esperes aaihoz.

Felkérem mindazon esperes urakat, kik 706—1905. sz. körlevelem értelmében egyházmegyéjük segédlelkész szükségletét még nem jelentették be, hogy f. év szept. 3-ig sziveskedjenek előterjesztéseiket okvetetlenül megtenni a segédlelkészek kinevezése tárgyában, az emlitett körrendelet kivánalmai szerint, felsorolván azon egyházak vagy lelkészek neveit, ahová, illetve a kik mellé segédlelkész küldése szükségeltetik, mert különben nem leszek abban a helyzetben, hogy egyházmegyéjükbe segédlelkészeket küldjek.

Kolozsvárt, 1905. aug. 18.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 931—1905. a.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a sepsii ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *Szacsva* egyházközség lelkészi állomására pályázat hirdettetik.

Dijlevél szerinti javadalom: Lakás gazdasági épületekkel és 290 □ öl kerttel. 8 hold 774 □ öl szántó, 749 □ öl rét, 4. h. 424 □ öl erdő bérértéke 52 K 86 fill. Az egyházközség pénztárából készpénz 143 K 75 fill. Az egyházkerület pénztárából consistoriale 8 K. Terményjövedelem pénzértéke 215 K 55 f. Stóla átlagos pénzértéke 8 kor. Állami fizetéskiegészités 1193 kor. 54 f.

Pályázati határidő 1905. szept. 15.

Kellően felszerelt folyamodványok nt. Józsa Sándor esp. aához küldendők Ilyefalvára.

Kolozsvárt, 1905. aug. hó 17-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 931—1905. b.

PÁLYÁZAT

az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett *szászrégeni* papi állomásra.

Dijlevél szerinti papi javadalom: 3 szoba, konyha és kamarából álló tisztességes lakás, megfelelő gazdasági épületekkel és 238 □ öl kerttel, 16 h. 665 □ öl szántó, 5 h. 1152 □ öl rét, összesen 86 kor. 10 f. értékben. Készpénz az egyházközség pénztárából félévi utólagos részletekben 73 kor. 60 f. Kepejövedelem 916 kor. Stóla átlaga 31 kor. 60 f. Összesen 1107 kor. 30 f. Engedélyezett kiadás 53 kor. 68 f. Kongrua 546 kor. 38 f. Együtt 1600 K.

Kötelességek a törvényben vannak előirva. Pályázati határidő 1905. szept. 15.

Minősitvénnyel és a pályázati hirdetés után keltezett szolgálati bizonyitvánnyal felszerelt folyamodványok ntü Csekme Ferencz esperes urhoz küldendők Gernyeszegre (Marostordamegye).

Kolozsvárt, 1905. aug. 17.

Dr. Bartók, püspök.

694—1905. sz.

ÉRTESITÉS.

Tudomásvétel végett értesitem az összes érdekelt hatóságokat, hogy *Gernyeszegen* aug. 15-én *rendes posta* nyilt meg s igy leveleim közvetlenül ide czimzendők. Távolabbi hatóságok, könnyebb irányitás szempontjából, nem árt, ha azt is oda irják: *Marostordamegye.*

Gernyeszeg, 1905. augusztus 15.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

MEGHIVÓ.

A Sepsi egyházmegye egyházi értekezletének minden illetékes egyházi és világi tagját ezennel tisztelettel meghivom a f. évi szeptember hó 14-én d. e. 9 órakor Sepsi-Szentgyörgyön a Székely-Mikó-kollegiumban tartandó egyházi értekezletre.

Tárgyak: 1. a) A Zsigmond Károly lelkész aa. eltávozása által megüresedett egyházi elnöki, b) a Benke István gimn. tanár aa. eltávozása által megüresedett világi alelnöki állás betöltése. 2. Az október havában Sepsi egyházmegyénkben, Sepsi-Szentgyörgyön tartandó egyházkerületi egyházi értekezlet minél méltóbb fogadása és eredményteljesebb müködhetése érdekében való intézkedés.

Tiszteletes lelkésztársaimat atyafiságos szeretettel kérem, sziveskedjenek az egyházközségükben lakó értekezleti tagokat ezen meghivóról értesiteni.

Kis Lajos, s. k.
étfalvi ref. lelk. egyh. ért. aleln.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *35-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. augusztus 31.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A legújabb „schizma“.

Az egész világot bejárta a nagy franczia szakadás, Páris és Róma között. Rászokott pedig a világ népe 1793. esztendeig, hogy mindig keletre nézett, onnan várta a világosságot. Attól az esztendőszámtól pedig nyugotra néz; mondjuk Páristól várja a vezetést. Ha Páris népe gondol merészet és nagyot, a világ népe nyomába lép, követi. Mindenki él ma is a találgatás jogával, mi lesz. Nem láttunk még ilyet, vén Európa azért mind csak gondolkozik, hogy rendezkedik be nagy Franczia-ország? A részleteket hirdetik, az állami költségvetésből a „vallás“ költségeket kikapcsolják, az egyetemeken az összes theologiai fakultásokat megszüntetik, a népiskolákban a vallásoktatást eltörlik, az országos népünnepélyeknél bármely felekezet istentiszteletét távol tartják s igy tovább. Mire kimondjuk a szót, tartalmát, jelentését nem tudjuk. A magyarok folytatják, hogy fog menni nálunk, ki sinyli meg jobban, mi vagy a római katholikusok, lesz 1848. XX. secularizaczió stb., mint a hogy az időjárás jelentése szól, „nyugati széllel csendes eső reggel 8 ó. 40 percz — Pozsony“, aztán ha komplikáczió nem jő, kiszámithatják a bölcsek, mikor ér Orsovához. Ha pedig valami közbejő, akkor lehet, hogy Páris is bekapcsolja tán a kikapcsolt részeket.

Nekünk magyar reformátusoknak az u. n. állammal nagyon „édes“ kötelmeink nem igen voltak. Concordátumaink számüzés, vér, máglya. Örökké hamupipőkék valánk. Szükségeink, nyomoruságaink, ha segedelmet kértek, követeltek, hallgatnunk kellett, nehogy a „felekezetieskedés“ vádja érjen, hogy részekre szakgatjuk a nemzet erejét. Hallgatjuk, némán most is a találgatásokat, 20—25 esztendő mulva (azt mondják némelyek) nem lesz az iskolai bizonyitványok első sora „hittanból saját lelkésze bizonyitványa után“ — egy tárgygyal kevesebb a sokból — minden iskolában, az egyetem? — addig mi reformátusok el se értük, hogy tanszékeink legyenek, ha csak „házi“ vallásoktatás lesz, nekünk az se nagy zökkenés, mi még az istentiszteleteinket tartogatjuk ma is lakóházainkban. Forr a világ, mint a tenger, én pedig csendesen elmélkedem magamban azokon, a mik történhetnek. Nem bánnám, akármilyen szakadás árán, ha közelebb jönne a „vallás“ a házakhoz, mert az üres templomokban semmi áldás nincs. És szeretném, ha vallásoktatásunkban új szelek mozgatnák a szíveket: mert bizony a nagyapáinktól kitanult történetek immár olyanok lesznek, mint az „olvasó“.

Várjuk hát mi lesz. De addig nézzünk széjjel, tanuljunk a más kárán. Legyünk ébren. Nehogy készületlen találtassunk.

Őrálló.

Idvezitő urunk tanitása.

Az igazságosságról. (δικαιοσύνη.)

(Dr. Robertson Jakab.)

— Forditotta: *Bokor Sándor.*

Jézusnak, mint az erkölcsi magaviselet tanitójának nem kellett tanitásait a legelemibb dolgokon kezdenie. Bárhol is jelent volna meg, ha mindjárt a zsidóknál sokkal alacsonyabb műveltségü népnél, már talált volna náluk a jóról és roszról olyan, a milyen fogalmat. A zsidókat pedig, a kik között fellépett, Isten már régóta oktatta az erkölcsiségre prófétái által, Mózestől egészen keresztelő Jánosig. Ott volt a 10 parancsolat, a miket mi is elfogadtunk főszabályaiul Isten és az emberek iránti kötelességeinknek. Ezeken kivül számtalan életszabályt, erkölcsi útasitást találunk az ótestamentomban. Ott volt a hagyományok egész nagy rendszere, a mik az ember magaviseletét igyekeztek a Jehova törvényével megegyezővé tenni, útasitásokat adva a legaprólékosabb részletekig arra nézve, hogy miképen kell az Ur törvényét hiven betölteni, avagy miképen lehet annak megszegését elkerülni. Félig Istentől, félig embertől eredett ez a rendszer, következésképen egy része maradandó becsü volt, a másik mulandó. Ebből az erkölcsi szabályrendszerből kellett Jézusnak kiindulnia. Az volt a feladata, hogy korának és nemzetének ezen rendszerben talált erkölcsi világnézetét kijavitsa és az egészet magasabb szinvonalra emelje. Ezt úgy próbálta Jézus elérni, hogy az általa hirdetett helyes erkölcsi magaviseletet szembe állitotta azzal, a mely közöttük érvényben volt úgy elmélet-

ben, mint gyakorlatban. Kettős czélra törekedett Jézus ez ellentét feltüntetése által: I. hogy erkölcsi felfogásukat *bensővé* tegye; II. hogy erkölcsi fogalmaikat *bővitse*. Ha ugyanis Jézus tanitását megfigyeljük, azt látjuk, hogy az ő felfogása az erkölcsi magaviseletről — az igazságosságról — egészen más, mint a zsidóké. Mert mig ezeké külső, addig a Jézusé belső; mig emez szűkkörü, a Jézusé sokkal tágabb látókörü.

A) I. Lássuk először is, mit javitott Jézus kora erkölcsén *bensőség* tekintetében.

1. a) Volt a zsidó vallásnak egy olyan eleme, a mit ma már kellőképen nem tudunk megérteni, akkori érvényében felfogni. Az ő *ceremonialis igazságosságuk*, azaz a szertartások és parancsolatok külső merev végrehajtása által elérhető erkölcsi jóság. Vele parallel nézeteket ma már csak kelet népei, a mohamedánok és a hinduk vallásában találunk. A hindu vallás például erkölcstelen cselekedetnek, bűnnek minősiti a tehénhús evést, vagy ha a bráhmin nála alsóbb rendü kaszt tagját érinti, sőt ha az ilyen alsóbb kaszt emberének árnyéka véletlenül ráesik a brahmin ételére, az is megfertőztető dolog, az is bűn. Ép igy a zsidóknál a valláserkölcsi törvények bűnnek minősitették a disznó, a nyul s más állat húsának a megevését; erkölcsileg tisztátalan lett az az ember, a ki holttestet érintett stb. Elhisszük, hogy valamikor, a magok idejében volt ezekben isteni szándék, magasabb czél az embernek nemcsak fizikai, hanem erkölcsi életét érdeklőleg is, de a ceremoniális vallást folyton nagy veszély fenyegeti. A hol ugyanis ez az elem az igazi erkölcsi elvek mellett megvan valamely vallásban, amaz előbb-utóbb elnyomja emezt; a rideg ceremonia külső merev végrehajtása elöli a belsőben élő erkölcsi érzést. Mert hiszen nem kényelmesebb dolog-é a gyarló emberre nézve ezeket a szertartásokat elvégezni s lelkét abban a boldog megnyugvásban ringatni, hogy ő vallásos ember, mint helyesen cselekedni s jó életet élni. Ezért a szertartások szoros és pontos elvégzését egyre jobban hangsulyozza, mennél inkább hal ki a tettet mozgató belső érzés. Végrehajtja a nevetségességig aprólékos részletekig, mig az erkölcsi elem egyre jobban elhanyagolva marad s a vége az, hogy az ember bámulatosan vallásos külsőleg, de belsőleg teljesen erkölcstelen, romlott. Igy van ez ma a hinduknál, a kik közül igen sokan a világ minden kincséért sem ennék meg a tehénhúst, de a hazugságot nem tekintik bűnnek. Jézus korának zsidói, főleg vallásos vezetőik a farizeusok, épen ilyen alacsony erkölcsi szinvonalon állottak. Zsarolás, szeretetlenség, a szülők kegyetlen elhanyagolása szépen megfért lelkökben a mellett a nagy ceremoniális vallásosság mellett, a mely a törvénynek egyetlen betüjét sem hagyta betöltetlenül. (Márk VII. 9—12; Máté XXIII. 23—25.)

Ezt a czeremoniális igazságosságot kellett Jézusnak kiirtania, gyökerezete légyen az bár magában a Mózes törvényeiben. Felhivta ennélfogva hallgatói figyelmét először is arra az igazságra, hogy *az étel* semmiképen nem fertőztetheti meg az ember erkölcsi életét, mert nem megyen a *szív*-be, hanem a *hasba*, tehát nem érinti a *lelket*, csak a *testet*. Ez által minden husételt egyszerre tisztává tett. Ilyen módon igyekezett hallgatói gondolatát a külsőségektől arra irányitani, a mi belső a vallásban. Figyelmeztette őket az igazi erkölcsi megfertőztetés nagy forrására, az emberi *szív*re. Onnét belülről az embereknek szivekből származnak a gonosz gondolatok.... mindezek a gonoszságok belül jönnek ki és megfertőztetik az embert.“ (Márk VII. 21—23.)

b) Hasonló változtatást tett a *szombat megünneplésén* is. A zsidók hite szerint Istennek tetsző dolog az, ha szombaton szigoruan őrizkednek minden munkától. Az idevonatkozó szabályrendeletek egész rendszert alkottak s közöttük nem egy valóban nevetséges volt. Pl. hogy a szabó ne hordozzon magánál tüt szombaton, mert az már teherhordás, vagy hogy szeges sandálban szombaton ne járjon senki stb. A zsidó tanitók czélnak tekintették a szombatot, s azt tartották, hogy az Isten az embert nem egyébre teremtette, minthogy a szombatot megtartsa. Ellenben Jézus azt mondotta: „A szombat az emberért teremtetett, nem az ember a szombatért.“ (Márk II. 37.) Annak megtartása nem czél, hanem csak eszköz arra, hogy általa az ember testi és lelki javát előmozdithassa. A farizeusok összes szombatra való rendszabályait üres, értéktelen külső czeremoniáknak nyilvánitotta s midőn tanitványai egy izben mellőzték azokat, eljárásukat helyeselte. Hivatkozott Dávidra, a ki szintén mellőzte a törvényt, a mikor embereivel együtt evett a kenyérből, a mit a papoknak lett volna csak szabad megenniök. Bár Jézus nem akarta teljesen eltörölni e szabályokat, maga mondja, hogy nem jött a törvényt eltörölni, hanem inkább bétölteni azt, azaz azért jött, hogy a törvényben rejlő magasztos ideált, a holt betük alatt élő szellemet megmutassa. A szombatra nézve ő maga ad törvényt egyházának, a mikor nem türi, hogy bárki is meggátolja őt a szombaton való gyógyitásban. „Szabad szombaton jót cselekedni“, mondja nagy tekintélylyel. (Máté XII. 12.) A keresztyén lelkiismeretet eképen felszabaditotta Jézus a czeremoniális aprólékos szabályok alól a szombatot illetőleg, s a keresztyén ember és a keresztyén egyház csak olyan szabályokat fogad el mindig e tekintetben, a melyek e nap nagy czéljának — az ember testi és lelke java előmozditásának — megfelelnek.

(Folytatása köv.)

Indokolás.

(Folytatás.)

Ime, a vasárnapi és ünnepi istenitiszteleti rendtartás a maga egészében összeállitva az eddig is használt elemekből. Nem mondjuk, hogy tökéletes, de a mostaninál szervesebb, változatosabb, jellegzetesebb, az emberi lélek vallásos szükségeit s nemesebb követelményeit jobban kielégitő. Ünnepélyesebb is a mainál, tehát közelebb jár a gyülekezeti istenitisztelet fogalmának és követelményeinek megvalósitásához. Bensőségesebb és izesebb is. Azt a didaktikus, pedagógiai élt, mely mai istenitiszteletünket, iskolaszerüvé, szárazzá, rideggé teszi, meglehetősen megtompitottuk a vallásos érzés bővebb, változatosabb kiömlésének biztositása által. A szent cselekmény úgyszólván imádságok és énekek hullámain, egyenletesen, méltóságosan hömpölyög az Isten igéje, e világitó torony körül. Szerkezete, igaz, hogy rakottabb a maiénál, de már magában véve is alkalmasabb a gyülekezet figyelmének, áhitatának felkeltése és ébrentartására, ha pedig ügyes, szakavatott lelkész kezelése alá kerül, a ki az énekszámokat és a szabad elemeket az ünnep vagy alkalom természetének megfelelő stylszerüséggel, gondosan állitja össze s lelkesen viszi és viteti keresztül: olyan méltóságos összhang kerekedik ki belőle, amelynek hatása alatt bátran énekelheti a gyülekezet a 130. dicséret 4-ik versét... És magyar is e rendtartás, nem utánoz vakon egyetlenegy külföldi liturgiát sem. Aztán nem is sokkal hosszabb a mostaninál s ha a lelkész körültekintéssel készíti el a programmot: 4, legfeljebb 5 negyedóránál nem kell rá több idő. Csak ne feledjük, hogy nem a hosszu beszéd és imádság a jó beszéd és a jó imádság s hogy a hiveink türelmét tulságosan is próbára tesszük u. n. szép beszédeinkkel. Engedjünk tért, adjunk időt és alkalmat nekik, hogy énekben és imádságban is kibuzoghassák magokat.

S hogy ez megvalósulhasson: birjuk és képesitsük rá az elevenebb éneklésre. A több énekszám maga fogja sarkalni és hajtani erre népünket s ha e miatt eleinte a szokottnál hosszabbra nyulnék az istenitisztelet: önmaga fogja belátni, hogy ezt éppen az ő vontatott éneklése okozza s ha még sem szakitna véle: a hosszadalmasságot önmagának tulajdonithatja. Azonban az imádságainkat is rövidebbre kell fognunk. Ne igyekezzünk arra, hogy imádságainkban mindenik alkotórész meg legyen, mert az nem szükséges és a jó imádság nem készül recipe szerint, hanem arra legyen gondunk, hogy az imádság alkotórészeit önálló fajaivá képezzük ki az imádságnak s ilyen önálló, faji alakjában alkalmazzuk ott, ahol éppen arra a fajra van szükség. Igy p. o. e rendtartás 3. száma alatt, ahol bőjtölni, gyónni kell, alkalmazzuk főleg a bűnbevallást, a penitenciát; az 5. sz. alattiban a magasztalást, dicséretmondást, a doxologiát; a 9. sz. alattiban a hálaadást, a köszönetmondást; a 11. sz. alattiban a kérést, könyörgést. Ezért neveztük ezeket már ott is a magok saját nevén. Igy jóformán egy imádság szövi át az egész istenitiszteletet s egységgé foglaló gerendázatává válik a liturgia szerkezetének. Ily felfogás, beosztás és kivitel mellett a négy imádság sem lesz hosszabb a most használatos két imádságnál s bár többször fogunk imádkozni, de hosszasabban még sem és sem magunkat, sem hiveinket nem fogjuk terhelni végéremehetetlen könyörgésekkel. Bizalommal és jó reménységgel ajánljuk ezt a rendtartást változtatás nélküli elfogadásra.

A délelőtti és délutáni istenitiszteletek rendje közt eddigelé se tettünk nagy különbséget, ezután se tehetünk. A különbség legfeljebb az volt, hogy egyh. beszéd helyett biblia- és kátémagyarázat járta s hogy a beszéd utáni imádság a legtöbbször elmaradt. A délutáni istenitisztelet rendjének tehát továbbra is olyannak kell lennie, mint a délelőttinek. Az ünnepnapokon azonban délután is e. beszédet kell tartani, hogy az ünnep alkalmi szinezete el ne halványodjék. Biblia- és kátémagyarázatoknak vasárnap délutánokon van helye. A hálaadás se maradjon el délután; ellenben a liturgiai könyörgés elmarad s legfelebb a betegekért lehet könyörögni. Különben pedig az apostoli intelmet a Miatyánk kövesse stb.

6. §. Ennek a rendezésnek felvételét és szigoru alkalmazását az a különbség teszi szükségessé, hogy a lelkészi tiszt is más, a tanitói tiszt is más még egyházjogilag is, tehát annál inkább más liturgiai szempontból. A liturguszt elvileg csak liturgusz helyettesitheti s ennek az elvnek a következményét a tanitóra nézve kénytelenek vagyunk levonni, különbséget kell tennünk a kettőjök által végzett istenitiszlet és istenitisztelet között. Az urasztali szolgálatot egészen a lelkésznek kell fenntartanunk. Nem fog ez ártani a tanitók tisztességének és tekintélyének semmit sem, hiszen a katedrai szolgálatra ezután is jogositottak lesznek; másfelől azonban tagadhatatlanul erősbiteni fogja a lelkészi tekintélyt épp azon a téren, a hol ezt a tekintélyt mind vallásos, mind egyházi szempontokból mulhatatlanul fenn kell tartanunk. De fel kellett vennünk ezt a rendelkezést a tanitó érdekében is, mert ilyenkor kettős szolgálatot teljesitvén, erejét és egészségét kimélni tartozunk. Úgy hisszük azért, hogy az itt javasolt rend, a mely mindig csak kivételes, kényszerüségszülte esetekre vonatkozik, további megokolás nélkül is bátran elfogadható.

A 7. §. rendelkezése oly esetekre szól, midőn a lelkész átengedi ugyan a prédikálást valamely erre illetékes egyénnek, p. o. a papjelöltnek, ünnepi követnek, tanitónak, de az istenitiszteletre mindamellett is elmegy, aminthogy el is kell mennie, ha otthon és szolgálatképes állapotban van: ilyen esetekben feltétlenül szükséges és illendő is, hogy a liturgiális szolgálatot a lelkész mulhatatlanul elvégezze.

A 8. §. azt teszi lehetővé, hogy az istenitiszteletet két lelkész is végezhette ott, a hol két vagy több lelkész hivataloskodik vagy van jelen az istenitiszteleten.

—

9. §. A hétköznapi istenitiszteletek, minthogy azokból a főistenitiszteleti cselekmény, az igehirdetés rendszerint hiányzik s minthogy azok el is hagyhatók, sőt néhol meg se tarthatók: hiányos vagy mellékistenitiszteleteknek tekintendők. Rendjök, éppen ezért sokkal egyszerübb. Azonban, minthogy még igy is állandó gyülekezeti istenitiszteletek azok: ugyanazért a lelkész urasztali fohászával kell kezdődniök. Ez az 1-sö szám. A 2—4. számok maradnak ugy, amint eddig is voltak és pedig a szószéken mondandó Miatyánkkal; itt azért ugy, mert a Miatyánk összefoglaló imádság lévén s itt csupán az előtte elmondott reggeli vagy estéli imádság koronájának tekintetvén, a szószékről kell elhangzania. Uj lenne az 5. sz. alatt levő egy énekvers, részint rögtönös gyülekezeti visszhangul, részint azért is, hogy azalatt a lelkész a szószékről lejöhessen s a megáldást, esetleg a hirdetést már az urasztalánál végezhesse. S mert a hol kezdte, ott kell végeznie. Ennyi változatosságot a hétköznapi istenitisztelet is megérdemel. A délutáni istenitiszteletnek olyannak kell lennie, mint a délelőttinek.

A 10. §. rendelkezése a 6. §. indokolása alapján önként érthető. A bibliamagyarázatos hétköznapi istenitiszteletek rendjét — 11. §. — a már elmondottak után szükségtelen indokolni.

(Folyt. köv.)

Püspöklátogatás és vizsgálat Magyar-Láposon.

Mindörökre felejthetetlen gyönyörüséges napja volt a magyarláposi református szent ekklézsiának augusztus hó 21-ike. Beszédben és cselekedetben gazdag, tudományban ékes főpásztorunk, dr. Bartók György püspök ő méltósága e napon látogatta és vizsgálta meg.

Mondani is felesleges, hogy e napra díszt öltött magára községünk kicsinyje és nagyja. Diszt öltött magára a község maga is. Alig volt ház, a melyen egy-egy trikolor, a magyar nemzet szent jelvénye ne hirdette volna a nap jelentőségét.

Ünnep van, jön a püspök. Már délután 4 órakor a Kossuth-tér egy nyüzsgő hangyabolyhoz hasonlitott. Egyik felől a kocsik, másik felől a bandéristák (számszerint 48-an) gyülekeztek. Öt óra felé megindult az ünneplő közönség a szeretett főpásztor elé, a maszkamezei hidnál felállitott diadalkapu elé.

Fél hat órakor taraczkok durranása jelezte, hogy községünk határát átlépte a Főpásztor. Szabó Andor Sándor községi jegyző lelkes szavakban üdvözölte ő méltóságát. Az óvácziót a főtiszteletü püspök ur meleg szavakban köszönte meg s erre ismét megszólaltak a taraczkok és megindult a diadalmi menet. Festői látvány volt ez. Elől a lovas bandérium Sallai József presbyter atyánkfia vezetése alatt. Gondolnád, hogy a Rákóczi kuruczai jönnek, feltámadva siri ágyukból küzdeni, harczolni még egyszer, Istenért, hazáért, szabadságért.

Mindenik bandérista egy lobogót tart kezében. Ugy néznek ki messziről, mint egy rohanó zászlóerdő. A képet elragadóvá teszi az összes templomok harangjainak zúgása. Mily fenséges hármonia.

A templomot és iskolát, e két szent helyet egy méreteiben impozáns, a kivitelben művészi diadalkapu köti össze. Egy régi vár főbejáratát, egy hatalmas kaput épitett fel László József útmester presbyter atyánkfia. A bástya ablakaiban transpantekre

kivilágitva: „*Éljen dr. Bartók György, szeretett ref. főpásztorunk!*“ A városokon 20 drb lobogó.

A diadalkapu alatt és környékén egy óriási tömeg lélekzetét visszafojtva várja a nagy vendéget. A község és vidék intelligenciája együtt van a község és vidékbeli földmívesekkel és iparosokkal. Együtt a református a római és görög katholikussal. Együtt a keresztyének Izrael népével.

Az érkező főpásztort a szeretet, tisztelet minden jelével halmozta el az összegyült ünneplő közönség.

Barabás Samu lelkész palástosan, teljes papi diszben várja a főpásztort. Egyházközsége nevében üdvözli őméltóságát, mint a kihez az Ur szólott, hogy ***„menj prófétálj az én népemnek!“*** Prófétáljon nekünk és itéljen felettünk méltóságod, hogy vajjon hiven sáfárkodtunk-é a reánk bizottakkal? Hü őrei voltunk-é szeretett anyaszentegyházunknak? Az itélettől nem félünk, mert még a vessző és bot is megvigasztalnak minket! E lelkes fogadtatás, melylyel méltóságod személyét községünk és vidékünk lakói felekezet és nemzetiség különbség nélkül megtisztelték, a legélénkebb bizonyitéka annak, hogy itt e végponton a Krisztus él közöttünk.“

„A Krisztus lelke, a szeretet hozott ide mindnyájunkat, hogy tiszteletünket, szeretetünket bemutassuk a felkent főpapnak, az ihletett lelkü és ajku prófétának, ki az Ur parancsára eljött, hogy prófétáljon az ő népének.“

„Három keresztyén felekezet tagjai vagyunk itt méltóságos püspök ur. Nem először vagyunk együtt. Sokszor, nagyon sokszor, mert itt a Czibles alatt távol a nagy világ zajától, még nem ment egészen feledésbe a Krisztus parancsa: „*örüljetek az örülőkkel, sirjatok a sirókkal*“! Ma öröme van a református anyaszentegyház tagjainak s igy az egyházközség velünk örvendez. Lehet, hogy holnap már szentegyházaink harangjai szomoruan adják tudtul, hogy valamelyik embertársunk háza felett a halál öldöklő angyala csattogtatta meg fekete szárnyait: mi főtiszteletü és méltóságos püspök ur akkor is együtt leszünk, mert tudunk sirni a sirókkal.“

„Egyek vagyunk a Krisztusi és hazaszeretetben. Istenért, hazáért, szabadságért bármely perczben életét is feláldozni kész ünneplő közönség üdvözli méltóságodat és kiáltja: „Isten hozta, Isten éltesse anyaszentegyházunk, hazánk és szeretett családja boldogitására soká, még nagyon soká!“

Őméltósága ezen üdvözlő beszédre a meghatottság hangján válaszolt és örömének ad kifejezést, hogy itt a felekezetek olyan szép testvéries egyetértésben élnek. Hálásan fogadja ezt az elragadó és igazán megható fogadtatást s Isten áldását kéri ugy az anyaszentegyházra, mint a községre s ennek minden hitü, nyelvü polgárára.

Ezután a magyarláposi nők nevében László Rózália a kolozsvári tanitónőképző IV. éves növendéke egy szép beszéd kiséretében egy remek csokrot nyujtott át a püspöknek.

Ki se pihente az ut fáradalmait, már is hozzáfogott a munkához, az egyház megvizsgálásához.

E munkájában segitségére voltak: ntiszt. Nagy Károly theol. tanár ur, a gen. direktor helyettese, dr. Kádár János egyházkerületi titkár, továbbá Pap István esperes, Simó Béla egyházmegyei algondnok, Vásárhelyi Boldizsár em. főjegyző, Ravasz László püsp. titkár és Szakács Ferencz désaknai lelk. afiai.

Az egyházi levéltár és az egyház anyagi ügyeinek megvizsgálása után őméltósága teljes megelégedését nyilvánitotta.

Itt megemlithetjük azt, hogy a magyarláposi egyház 1891-től kezdődőleg a folyó évig épitkezésekre 42,000 koronát forditott. Ezen összegből 23,000 koronát társadalmi uton, részint bálokkal, részint kéregetéssel hozott össze. A hivek közmunkája, igás és tenyeres napszámokkal 8000 koronára tehető.

1891-től kezdődőleg épitette fel a Kossuth-téri nagy bérházát s vett ennek tőszomszédságában egy házastelket.

Restauráltatta templomát, szép sugár tornyot épitett és a templomot diszes vasrácscsal vette körül 126 folyó méter hosszuságban. Épitett diszes papi lakot s a papi telket ellátta minden gazdasági épülettel. Jókarba hozta mindkét iskolai épületét és egy régi rozoga házához regáléjogot szerzett.

Egyházunk 1839-től folytonos épitkezésben van.

Azt hisszük, hogy nem lesz érdektelen egy kis visszapillantást vetni az épitkezésekre:

I.	1839—1856. templomépités .	14,252 K	30 f.
II.	1863—1866. alsó iskola épités	8444 K	48 f.
III.	1874—1876. Bérház rolii-u.-ban	6400 K	— f.
IV	1878. Kántori lak	1245 K	26 f.
V	1879. Felső iskola	2212 K	16 f.
VI.	1884. Toronyóra..	1000 K	— f.
VII.	1884. 2 harang ...	2300 K	— f.
VIII.	1884. Templomfedés	1460 K	— f.
IX.	1888. Uj orgona. .	3000 K	— f.
X.	1892. Bérház a Kossuth-téren	12,000 K	— f.
XI.	1895. Egy pincze és gabonás	1200 K	— f.
XII.	1896. Uj papi ház ..	10,000 K	— f.
XIII.	1896 Házastelek vásárlás	4000 K	— f.
XIV.	1896. Átalakitás ...	800 K	— f.
XV.	1897. Templom restaurálás és sugártorony épités .	5461 K	02 f.
XVI.	Tüzben aranyozott gomb és villámháritó.....	700 K	40 f.
XVII.	1898. Templomkörüli kerités (faragott kőalapon vasrács 126 f. m. hosszuságban)	3214 K	60 f.
XVIII.	1901. Papi telken pincze ..	760 K	— f.
XIX.	1902—1904. Iskolai épületek és egy bérház, valamint a kántori ház ujbóli fedése és kijavitása..	2300 K	f.
	Összesen.	80,750 K	22 f.

Ezen épitkezések a papok között következőképpen oszolnak meg:

Albisi Sámuel alatt I—II. .	22,696 K	78 f.
Mátyás Zsigmond alatt III—IX.	17,618 K	42 f.
Barabás Samu alatt X—XIX..	40,435 K	02 f.
Együtt..	80,750 K	22 f.

Megjegyezzük, hogy a VI. tétel alatt emlitett toronyórát Bárdy Károly és neje Sánta Mária csináltatta „*Técsy Róza*“ emlékére.

A VII-ik tétel alatti harangok vételéhez néhai Kupás Dániel és neje Imre Rózália 1600 koronával járultak.

A X—XIX. tételek alatt felsorolt épitkezéseket, illetőleg telekvásárlást 19,600 kor. adósság terheli. Ezzel szemben a vagyongyarapodás 20,835 kor. 02 f. Ez az összeg bálokból, gyűjtésből és önkéntes adakozásokból folyt be. Ezekkel az épitkezésekkel megvetettük az alapját egyházunk jövőjének. Egyházunk 14 év leforgása alatt romjaiból új életre támadt, miként tűzhamvaiból a phönix madár.

Munkálkodásunk gazdag jutalmat talált őméltósága eme szavaiban: „*mindenek ékesen s jó rendben találtattak.*“

22-én délelőtt 9 órakor presbyteri gyülés tartatott, a mikor is őméltósága egy gyönyörü szép beszéddel üdvözölte a presbyteriumot és ismertette a vizsgálat eredményét.

Presbyteriumunk lelkész inditványára elhatározta, hogy a püspöki látogatás emlékére egy „*Bartók kelyhet*“ csináltat.

Pont 10 órakor templomba mentünk. A nagy templom minden zege-zuga telve volt ájtatoskodó közönséggel.

Nagy Károly theol. tanár mondott imát és prédikált. Mondani is felesleges, hogy teljesen meghódította a közönséget. Gyönyörü imája, szép prédikációja mély barázdákat hasitott mindnyájunk szivében.

Püspök ur őméltósága magas szárnyalásu imája és szivből jövő főpásztori áldása után a gyülezetet a lelkesedés hangján énekelte a „Hymnuszt“ és ezzel az istenitisztelet véget ért.

Istenitisztelet végeztével a papilakásban a tisztelgéseket fogadta őméltósága.

Tisztelegtek:

1. Róm. kath. egyház Szabó Lázár plébános vevetése alatt.

2. Gör. kath. egyház Muszte László erperes vezetése alatt.

3. Izráelita egyház Joél Izráel vezetése alatt.

4. Iskolai gondnokság, óvodai felügyelő bizottság Kiss Géza áll. el. isk. igazgató vezetése alatt.

5. Kir. járásbiróság Wéber Gyula kir. járásbiró vezetése alatt.

6. Közigazgatás Szabó Gusztáv t. b. főszolgabiró vezetése alatt.

7. Kir. adóhivatal Lakner Aladár ellenőr vezetése alatt.

8. Község előljárósága Szabó Andor Sándor községi jegyző vezetése alatt.

9. Posta és távirda nevében Mariensei lovag Mane Albert postamester.

10. Csendőrség Boné András járási őrmester vezetése alatt.

Délben társas ebédre mentünk a Bittner Gyula vendéglőjébe. Magyarlápos asszonyai is részt követeltek maguknak. Tizenhaton jelentek meg s igy összesen 94-en élveztük a kitünő ebédet és a szebbnélszebb pohárköszöntőket.

Délután 4 órakor a főtiszteletü püspök ur őméltósága kiséretével és a magyarláposi anyaszentegyház tagjainak számos részével Domokosra ment fel. Magasztos, felemelő imát és bibliamagyarázatot őméltósága tartott a zsufolásig megtöltött templomban.

Kovács Gyula lelkész aa. betegsége miatt az egyházvizsgálat elmaradt.

Őméltósága fogadtatása Domokoson is nagyon szép volt A község határszélén felállitott diadalkapu alatt Szabó Sándor községi biró, benn a templom előtt pedig Székely Sándor körjegyző fogadta. Mindkét üdvözlő beszédre őméltósága nagyon szép beszéddel válaszolt.

Domokosról ismét Magyar-Láposra jött őméltósága. 8 órakor fáklyás menet vonult a főt. Püspök ur lakása elé. A zenekar szép hazafias nótákat játszott. A pár ezer főre tehető belybeli és vidéki közönség elénekelte a Hymnuszt, mire községünk derék jegyzője, Szabó Andor Sándor egy szépen átgondolt beszéddel üdvözölte a Főpásztort.

Őméltósága válaszában a Krisztusi szeretetre buzditotta a közönséget. Az igazi vallásos érzést ápolja mindenki szivében, mert egyetértés, szeretet, igazi vallásosság nélkül sem egymás, sem egyház, sem nemzet iránti kötelességeinket nem teljesithetjük.

„Magyarlápos közönsége szives vendégszeretetével, több rendbeli kitüntetésével nagy adósságba sodort s én érzem, hogy nem lesz alkalmam azt leróni. Annyit azonban mondhatok, hogy viszonzásul, mig szivem dobogni meg nem szünik, mindig hálásan fogok visszagondolni ezekre a felejthetetlen órákra, a miket itt e községben töltöttem el. Kérem önöket, hogy ha van még az önök szivében egy kis szabad hely, fogadjanak oda be engem. Őrizzék meg emlékemet, a miként én sem fogom soha elfelejteni Magyarlápos vallásos és hazafias közönségét.“

Riadó éljen, szünni nem akaró tapsvihar honorálta ő méltósága szivből jövő, szivhez szóló lelkes beszédét.

A tetszészaj lecsillapultával a közönség hallani akarta nt. Nagy Károly theol. tanár atyánkfiát még egyszer. Addig kérték, mig a népszerü professzor megjelent az ablakban s egy hazafias, tüzes beszéddel mindörökre foglyul ejté ő is Magyarlápos közönségét.

„Magyarlápos polgárai, kiket lelkészük oly büszkén nevez Rákóczi népének, legyenek továbbra is őrei e vidéken az igaz vallásosságnak és hazaszeretetnek!“

„Magyarlápos és Domokos községekre nagy misszió, fenséges hivatás vár.“ „Századok óta végvárát képezik az erdélyrészi magyarságnak. E két község müvelője, védője a nemzeti kulturának, a nemzeti szellemnek.“

„E két község lakói — elszakitva testvéreiktől munkásai a Cibles alján a magyar nemzeti állameszmének.“

„Ugy látom, hogy e nagy munkájukat akként végzik, hogy idegen ajku testvéreinkkel azért a legjobb viszonyban, testvéries egyetértésben élnek.“

„Aldjon meg e községben mindenkit a magyarok Istene! Rákóczi vallásos és hazafias lelke lakozzék mindenkiben, ki magyar földön él s kit magyar ég takar!“

A közönség dr. Bartók György püspök ur ő méltósága és nt. Nagy Károly theol. tanár ur éltetésével a legnagyobb rendben oszlott szét.

Ez a története aug. 21. és 22-nek:

Mindörökre nevezetes napok ezek.

Községünk apraja-nagyja mindörökre emlékébe véste szeretett főpásztorunk és kiséretének neveit.

És ezzel be is fejezhetnők tudósitásunkat, ha nem éreznők a lekötelezettséget Szabó Gusztáv t. b. főszolgabiró urral szemben, a ki jóllehet, hogy nem tartozik a mi felekezetünkhez, mégis mindenben a legnagyobb segitségünkre volt. Isten éltesse soká!

Kiss Géza, László József, Szabó Andor Sándor, Leó Samu, Simó Pál, Bárdy József, Ürmössy Ferencz, dr. Kádár János, Kádár Lajos, Sánta Sándor Balog, Sallai József, Joó József, Szász József Danié fő-fő rendezők, mint a kik a nekik kijelölt feladatokat oly ügyesen oldották meg, fogadják a magyarláposi anyaszentegyház hálás köszönetét e helyen is! Mindannyian részesei, mondhatjuk fő tényezői annak a nagyszerü fogadtatásnak, szivet, lelket elragadó ünnepségeknek, melyek aug. 21. és 22-ik napjaiban községünkben lezajlottak, s melyekhez hasonlókat nem sok helyen produkálhatnak.

*

Szinte elfelejtem, hogy 22-én este a magyarláposi intelligens közönség Nagy Károly professor ur inditványára bált rögtönzött s a „*Bartók kehely*“ javára 70 koronát hirtelenében össze is tánczolt.

Tudósitó.

EGYHÁZMEGYÉKBŐL.

Az udvarhelyi egyházmegye értekezleti közgyülése Felsősófalván.

A kegyelem Istene most is velünk volt. Lépésről-lépésre segit a sikerben. Választmányunk és bizottsága hasznos előkészülete, a helyi rendező bizottság odaadó buzgósága tehát nem volt hiába való. Junius 29-én jó reggel, mikor a szép festői kilátást nyujtó, hosszu uton megérkeztünk a korondi fürdőre, bevárni 8 óráig az érkezőkezőket, már a jelek a legjobb sikert igérték. Egymásután érkeztek a kocsik, értekezletünk buzgó munkásaival, lelkes barátaival, kik között szép számmal voltak nők is. Nem egyet ott láttunk általános értekezletünk mindenik gyülésén. Jól esett tapasztalni, hogy a kezdetben kisebb

női gárda máris szépen megszaporodott. Bizony a lelkes, buzgó nők e téren is sokat segithetnek minékünk. A szép, sokat fejlődött, modern berendezésü kies fürdőt hamarosan megtekintettük. Majd a vendéglő szép terasszán élénk beszélgetés fejlődött ki, az ide összegyült értekezleti csapat körében. Egyszer felhangzott az elnökség indulásra hivó szava. A kocsik sorakozva, repültek Sófalva felé, élén Gyarmathy Dezső, Menyhárt András, Kovács Dániel elnökökkel. A kitüzött időben 1/29 órakor már a községhez érkeztünk. Itt azonban nagy lovas bandérium állta útunkat. Ezeknek élén Veress Mózes énekvezértanitó szép beszéddel üdvözölte értekezletünk vezetőit. Részünkről dr. Gyarmathy Dezső világi elnök válaszolt, hangsulyozva, hogy azon lelkesedést, szeretetet és szabadságot hirdetni jöttünk, melyet Kálvintól tanultunk s mely az ő egyházához méltó.

Az elszállásolás fennakadás nélkül megtörténvén, a bevonulás után, 9 órakor az igazgató-választmány ült össze az iskola egyik tantermében, mikor a pénzügyi bizottság jelentése s javaslata képezte a főbb tárgyat. A számadást ajánlattal terjesztette a közgyülés elé. A világi tagoknál levő nagymérvü hátrálékok szorgalmazását ismételten elhatározta. A véletlenül akadályozva levő titkár felkéretett, hogy a többi kitüzött tárgyat közvetlenül terjessze a közgyülés elé.

A választmányi ülés alatt már a harangozás is megtörtént. Igen szépen lepett meg, hogy a ragyogó szép és nagy munkaidőben zsufolásig megtelt a nagy és szép templom, a vendégek, a helybeli és szomszédos hivek seregével. Ott láttuk: dr. Gyarmathy Dezsőt, Menyhárt András tb. esperest, Kovács Dániel tanárt, Péter Károly esperest nejével, Vajda Ferencz lelkészt nejével, Biró Áron lelkészt nejével, Hegyi Péter lelkészt nejével, Kállai Ferencz lelkészt nejével, dr. Kassai Albertet nejével, leányával, Gyerkes Mihály tanitót nejével, dr. Kovács Gábort nejével, Szabó András tanár nejével, Kovács Mihály nejével, Lajos János lelkész, neje és két sógornőjével, Bod Károly nyug. tanár, dr. Demeter Lőrincz főszolgabiró, Kádár Lázár unitárius lelkész, Csia Kálmán, Orbán József, Böjthe Sándor, Jakab Albert, Baczó Lajos, Csiszér Zsigmond, Györke János lelkészeket; Mircse Dénes ig.-tanitó, Damó Dénes, Böjthe Béla, Szegedi Károly, Veress Mózes, Hetcser Kálmánt családjukkal; Flepsz József, Klör Vilmos, Szász Dénes, Moldován Ödön, Botha bányanagy feleségével, Zsigmond Sándor, Vig Sándor tanitó, Biró Domokos, Kádár Ilonka, Lőrinczi Károlina, Györke Rózsika, Dáné Mózesné nevelt leányával, Seitz Margit, Seitz Anna, Keresztes Emma, Fábián Vilma. A helybeli és szomszédos községbeli hivek mintegy 2000-en.

Istentisztelet a gyülekezet felemelő énekével vette kezdetét. Utána ezen alkalomra alakult vegyeskar éneke valóban áhitatra hangolta lelkünket. Vajda Ferencz udvarhelyi lelkész pedig egyik legszebb imájával épen közel vitt az éghez. Hegyi Péter peteki lelkész Máté VI. 21. alapján mondott beszéde mindvégig lekötötte a hallgatók figyelmét, helyenként éppen megragadta. Szép volt, mikor gyakorlati példákban mutatta be, miben áll tényleg e földön Isten országa.

A minden részében felemelő istentisztelet után, ott a templomban kezdetét vette a közgyülés. Elnöki megnyitót ez alkalommal Kovács Dániel alelnök mondott. Érdekesen hasonlitotta össze a nagy ókori bölcs Szokrátesz működését Jézuséval, mely az emberi természetnek sokkal inkább megfelelt. Lelkesen buzditott példája követésére. A gyülés élénk éljenzéssel fogadta a megnyitót s jegyzőkönyvre vétele kimondatott.

Tárgysorozat rendén Péter Károly esperes, mint a helyi rendező bizottság elnöke üdvözölte értekezletünket. Rámutat a mai korjelenségekre, de azért csüggedésre okot még sem lát. Csak más vizeken járva, a mai kivánságoknak megfelelni igyekezzünk. E tekintetben nemcsak a papokra vár szép hivatás. Ohajtja, mint eddig, ezután is feleljen meg hivatásának értekezletünk. Isten áldását kéri működésére. Az értekezlet részéről Bod Károly lelkész-tanár válaszolt. Viszont üdvözli a 3-as trinitást és sóvidéket. Mint e földnek sóját mutatja be, melynek ezután is megizetlenülni nem szabad. Ezen általános zavar idején — mondja — békességet hoztunk ide, Salamon és Jézus békességét. Ha ennek befogadására, nemes, becsületes sziveket találunk itt, meg leszünk elégedve.

Most Menyhárt András, nemsokára ősz patriarkánk, mesterünk lépett a szószékre, megtartani szabadelőadását. Várakozásunknak méltán megfelelt. Tárgya *a tudomány és evangelium hivatásának kimutatása* volt népies alakban. Szépen mutatott rá a tudomány elbizakodottságára, gyengeségére, az evangelium erejére, örökéletére. Gyakorlati népies példái mindenkit meggyőztek, hogy e két hatalmasság: *tudomány* és *hit* nem mint ellenségek, hanem mint jó barátok kell küzdjenek az emberiség igazi boldogságáért.

Ezután alólirott, mint egyházi titkár tette meg jelentését az értekezlet egy évi működéséről. Ugy a választmány, annak bizottságai, a fiókkörök, egyházközségek tevékenységét megelégedéssel állapitotta meg. Mindenütt kiemelte, megjegyezte a szépet, a jót, remélve, hogy a nemes példákat nemsokára mindenki követni fogja. Kiosztottunk 500 darab vallásos iratot 40 K értékben. Köszönettel vétetett tudomásul.

Kovács Gábor bányaorvos, sóvidék egyik legbuzgóbb embere szavalata következett. Már régebb hallottunk remek szavalatáról. Most magunk is meggyőződtünk róla. Váradi „Judás“ cz. költeményével megnyerte e nagy gyülekezet osztatlan tetszését. Páratlan buzgóságu feleségével Isten egyházunk javára is sokáig tartsa meg!

Választmány előterjesztésére közgyülés tudomásul vette Kállai Ferencz pénztáros számadását. Bevétel 212.20, kiadás 146.72, maradék 65.48. Ugyancsak a választmány és megfelelő egyháztársadalmi bizottsága előmunkálata alapján elhatározta közgyülés, megkeresi az egyházmegye esperessét, „rendelje el az egyházközségeknek és minden lehető eszközzel törekedjék oda, hogy a zsinati törvény szegények, árvákra vonatkozó rendelkezése (98—100. §.) s az idevágó egyházmegyei szabályrendelet, lehetőleg mindenütt megvalósuljon. Ugyanakkor szivesked jék ajánlani, hogy ezen nemes czél érdekében, az egyházak ujév napján tegyenek ki perselyt, gyűjtsenek önkéntes könyöradományt, esetleges pénztári készleteikből segitsék a támogatásra szorultakat. A rendkivüli eseteket kivéve, mindenütt a lelkészek vállalják a szegények és árvák gondnokságát s e téren előtáruló szép, nemes munkájukat 4—5 ismeretes buzgóságu, önként is ajánlkozó, egyháztagból alakitandó bizottság segitségével is igyekezzenek eredményessé tenni.“

A választmányban egy lelkészi tagság üres lévén, a hátralevő egy évre Bod Károly volt érdemes elnökünket választottuk meg.

A jövő közgyülés helyének és idejének megállapitását közgyülés a választmányra bizta.

A templom előtt nagy tömegben álló hivekhez még egyszer Menyhárt elnök szólott, mint a ki jól ismeri embereit s tudja is, mit kell nekik mondani. Ennek végeztével, egy egyszerü hallgató köszönete után kiosztattak a vallásos iratok. Minden család kapott ingyen, emlékül egy drbot. Hadd munkálkodjanak az ólombetük is istenországáért.

Még csak kevés időnk volt hátra s indulnunk kellett a papilakról, hol szintén a legnagyobb vendégszeretet és szivesség fogadott a közebédre, az

állami iskola egyik tantermébe. Böjthe Béla igazgató-tanitó itt is fáradságos munkát végzett. 50—60-an vettek részt a fehér asztal mellett. Tanulságos, eszméltető pohárköszöntők hangzottak el. Püspök ur, elnökség, tisztikar, rendező bizottság, a siker érdekében buzgón munkálkodó és részt vevő tanitóság, nők, egyházközség vezetőivel, részesültek érdekes felköszöntőkben.

Három órakor már Hetser Kálmán tanitó, népünnepélyt rendező elnök figyelmeztetett, hogy az ünnepély e része is megkezdődött. Mindnyájan a főtérre mentünk és végig néztük az érdekes mutatványokat, mulatságos jeleneteket, mely dolgok szintén emlékezetessé teszik bizonyára odamenetelünket.

5 óra után a hangverseny kezdődött meg. A műsorba felvett darabok mind igen szépen sikerültek. Ezen alkalomra alakult vegyeskar ritka példaképi kitüntette magát. A sikerben nagy része van a tagok buzgósága mellett Mircse Dénes tanitónak, ki odaadással vezette a tanulást és gyakorlatokat s még külön és szépen énekelt.

Rajta kivül a közönség kitörő tetszéssel fogadta Seitz Margit tanitónő czimbalom-játékát és megnyerő énekét. A hangversenyt a vidéki viszonyok szerint szép, válogatott közönség hallgatta végig s tánczolt reggelig. Dicséretére vált sóvidék érdeklődő uri társadalmának. Nekünk is néperkölcsi és anyagi hasznot nyujtott. Most hiába jajgatnak az egyoldalu erkölcs prédikátorok. Az egyház a társadalom egyetlen életnyilatkozatát sem vetheti meg. Az evangélium által olyan módon kell leköteleznie az embereket, a mint ők óhajtják és akarják. Jaj lenne az evangéliumnak, ha az élet minden elképzelhető viszonyát nem tudná megszentelni. Másnap többen a parajdi sóbányát és szovátai fürdőt tekintették meg.

Csak előre kicsiny sereg, ha tovább is Jézus nevében munkálkodunk, Isten nem enged megszégyenülni.

(Bögöz.) *Lajos János.*

—

Elnöki megnyitó

az udvarhelyi ev. ref. egyházmegyei értekezlet 1905-iki közgyülésen Felső Sófalván.

Mélyen tisztelt Közgyülés!

Mindig örvendetes dolog az, ha egy pár magyar ember összejön, egymással találkozik, mert nekünk, magyaroknak, nincs hol keresnünk barátokat, mint csak saját magunk körében. Annyival örvendetesebb az olyan alkalom, mely a magyar embereknek oly szép számát hozza össze, mint e mai gyülekezet. Ez az alkalom az udvarhelyi egyházmegyei értekezlet munkásságának évi beszámolója.

Az értekezlet munkásságáról az értekezlet tevékeny titkára nemsokára megfogja tenni jelentését. Nekem engedjék meg, hogy mielőtt a közgyülést megnyitnám, rövid vonásokban vázoljam értekezletünk czélját, talán ezen vázlatból kitünik az is, hogy milyen irányban kell munkálkodnunk, hogy a kitüzött czél felé legalább egy pár lépést tegyünk.

Nagyon sok a panasz arra nézve, hogy az egyház épitése érdekében hiveinknél nagy közönyösség, érzéketlenség mutatkozik. Ez a panasz, ha alapos, igen nagy veszedelem egyházunkra nézve, mert a közöny megölője a legszentebb törekvéseknek. Egyházi értekezleteink czélja a hiveket ebből a közönyösségből felébreszteni és bizonyos munkakör kiszabásával cselekvésre hivni fel mindenkit, a kinek szivét igazi vallásos érzés hatja át. Ebből az is önként következik, hogy első teendő e téren az igazi vallásos érzésnek a hivők szivében való felkletése. És erre nézve nem látszik elégnek a rendes istenitiszteletek alkalmatossága, mert hiveink épen ezen istenitiszteleteket nem látogatják olyan buzgósággal,mint kellene, épen azon fentebb emlitett közönyösségnél fogva. Épen ezért alakultak egyházi értekezleteink, hogy azoknak társadalmi tevékenysége kedveltesse meg a hivekkel az istenes dolgokkal való foglalkozást s tartsák folytonos munkálkodásban a lelket, mely rideg marad, ha nincs alkalma a cselekvésre.

A lélek szeret munkálni és a legközönyösebb ember sem tagadhatja, hogy a lélek munkálása a legkellemesebb. Tettél-e valaha jót? Van-e ember, a ki soha életében jót nem tett? Gondoljon vissza minden ember arra a perczre, mikor jót cselekedett és a visszaemlékezéskor lehetetlen, hogy ujra ne érezné azt a gyönyörüséges érzést, mely keblét a jótett elkövetésekor át meg átjárta. És ha ilyen kellemes érzésben nyilvánul lelkünkben a jótett jutalma, akkor miért nem cselekszünk mindig igy és miért fosztjuk meg magunkat ezen gyönyörüséges érzés örömétől?

Hallom az ellenvetéseket, hogy mennyi félreértéssel, mennyi gáncscsal és mennyi irigységgel kell találkoznunk cselekedeteinkben, a mik utoljára is elveszik kedvünket az ilyen irányu munkálkodásból és elaltatják buzgóságunkat. Legtöbbször találkozunk a meggyanusitással: mindjárt készen áll a kérdés és az emberek aggodalmas buzgósággal kutatják, ha valaki valami nemest cselekedett: „vajjon mi czélja volt vele, mi volt az érdeke?“ És ez a kérdés nem fölösleges, mert, sajnos, hogy érdeknélküli, önzetlen cselekedettel ma alig találkozunk. De hát mit tegyünk? Álljunk félre? Legyünk szükkeblüek? Igen, ez következnék, ha nekünk az emberek példáját kellene követnünk, csakhogy a mi példánk Jézus Krisztus, mert keresztyének vagyunk és ha igazán azok akarunk lenni, őt kell egyedüli példánknak tekintenünk. Ő pedig ezekkel az emberi gyengeségekkel szemben egyetlenegy fegyverrel, a felebaráti szeretet győzhetetlen fegyverével mindig tudott diadalmaskodni.

Soha annyit nem hangoztatták e szót „szeretet“, mint ma, és ez a körülmény bizonyitja azt, hogy nincs meg a szeretet mibennünk. Meg kell tehát azt tanulnunk.

Az emberiségnek két olyan tanitója volt, kiket mindig a legnagyobbaknak tud a világ, a kik élelüket szentelték az emberiségnek és az emberek iránti szeretetük életüket kivánta áldozatul. Egyik pogány ember volt; a hideg, számitó bölcs Sokrates; a másik a legfenségesebb dicső alak, maga Jézus Krisztus. Mind a kettő egy czélra törekedett, t. i. a boldogságra vezetni embertársait. Törekvéseiknek inditó oka is ugyanaz volt, t. i. a változatlan és önzetlen szeretet sziveikben embertársaik iránt. És mégis, milyen sajátságos! Sokrates az embereket nem tudta megnyerni. Magas, szikár alakjától félve menekült mindenki, aki már messziről meglátta, és sokszor erőszakkal szedte össze hallgatóit és utjába állva kényszeritette embertársait arra, hogy vele szóba álljon. Jézus Krisztust pedig rajongó szeretettel vette körül az ezernyi sokaság, áhitattal hallgatta beszédét és minél többet élvezte őt, annál jobban vágyott utánna. Nem csalódom, ha azt állitom, hogy ez a különbség a kettőnek tanitási eljárásától származik.

Sokrates vallatóra fogta embertársait és arra kényszeritette, hogy ismerje be, hogy cselekedete nem helyes és hogy másképen kell cselekednie. Krisztus ellenben szelid, nyájas szavakkal megtanitotta és példájával megmutatta az utat embertársainak, mely az igazi és örök boldogságra vezet a nélkül, hogy kérdezte volna, hogy eddig milyen uton járt valaki.

A tanitásnak ez a kétféle módja még ma is uralja a nevelést. Mindeniknek van hive, de én azt hiszem, hogy a ma is jobbnak tartott Sokratesi eljárás ma is több ellenséget szerez, mint jóbarátot. Krisztus ismerte az embereket. Általános emberi gyengeség, hogy nem szeretjük hibáinkat bevallani még akkor sem, ha tudjuk és bánjuk azokat; azonban szivesen

hallgatjuk, ha valaki őszinte, igaz szeretettel szól hozzánk. Okuljunk Krisztus példáján, ki a sebeket nem sóval, hanem balzsammal gyógyitotta. Nem elég a szeretet, Krisztusi szeretetnek kell bennünk lakozni ez alkalmassá tesz minket arra, hogy másokat is megtanitsunk szeretetre, mert közeledéseinkre megállanak embertársaink és sziveiket önként nyitják meg a szeretet munkájának.

A vallásos érzés és az istenes dolgok iránti érdeklődés felketésén kivül fontos czélja egyházi értekezleteinknek a felekezeti összetartozás érzésének és a protestáns öntudatnak ébrentartása és ápolása is.

Mig a felekezeti összetartozás érzése nem endegi meg, hogy hamis próféták férközzenek sziveinkhez és a tiszta evangeliumi igazság utjáról csürcsavaros ámitó beszédeikkel bennünket eltéritsenek, addig a protestáns öntudat nem tür semmi olyan korlátozást, melynélfogva egyrészről az egyéni tehetség nem mozoghatna elég szabadon, másrészről a belső érzelmi világ nem nyerhetne elég táplálékot.

Nagy fontosságunak tartom tehát mindkettőnek, de kivált az utóbbinak intensiv ápolását, fejlesztését, mert csak ugy remélhetjük, hogy református felekezetünknek, egyházunknak törvényei, intézményei, szokásai megmaradnak azon az alapon, melyre azokat Krisztus felállitotta, mely az Istentől való egyedüli függésen kivül kizár minden egyéb szabadakaratot és egyéni érvényesülést meggátolni akaró törekvést és megerősiti azt a tudatot, hogy cselekedeteiért mindenki saját maga felelős Isten előtt s ezt a felelősséget másra semmiképen át nem hárithatja.

K. D.

KÜLÖNFÉLÉK.

Dr. Bartók György érdemes és fáradhatatlan püspökünk a folyó hó 19-én megkezdett körutjából kiséretével: Nagy Károlylyal lapunk kiváló szerkesztőjével és titkárával Ravasz Lászlóval együtt hazaérkezett. A szerkesztést lapunk jövö számától kezdve érdemes szerkesztőnk Nagy Károly fogja átvenni s akkor fogjuk megkezdeni a *püspöki körutról* szóló tudósitásunkat is.

Felvétel a theol. fakultásra. A kolozsvári ev. ref. theol. fakultás tanári kara az aug. 29. és 30-ik napjain tartott gyülésein a jövő 1905—1906. iskolai évre a megjelölt módozatok mellett a következő hallgatókat vette fel. *IV évre.* 1. 200 kor. stipendiummal és 100 kor. dijfizetéssel: Csia Pál. Felszegi István, Kiss Endre, Máthé Sándor, Rácz Lajos. 2. 200 kor. stipendiummal és 200 kor. dijfizetéssel: Muzsnai Ödön, Székely János. 3. 50 kor. dijfizetéssel Régeni István. 4. 100 kor. dijfizetéssel: Egyed Gábor, Gálffi Sándor, Istók Sándor, G. Kovács István, Serester Tamás, Veszprémi Ferencz. 5. 200 kor. dijfizetéssel: Deák Gábor, Jakab Lajos, Kertész Lajos, Kónya Gyula, Magyari Zoltán, Sebestyén Kálmán, Szotyori Lajos, Török István. Künlakónak vétetett fel Varga Béla. Nem jelentkezvén nem vétettek fel a benlakásba! Gidófalvi Károly, Imreh Lajos, Jakab György. E szerint a IV. évi tanfolyamra felvétetett összesen 26; ebből benlakásra 22.

III. évre. A kedvezmények az alapvizsga sikerétől tétetnek függővé. Benlakásra felvétettek: Adorjáni István, Bartha Péter, Benkő Ferencz, Biró Lajos, Bodoni László Csog Samu, Ilyés Géza, Kacsó Lajos, Kis Károly, Krizbai Sándor, Lőrinczi Árpád, Puskás Kálmán, Sárkány Lajos, Sebestyén Gyula, Soó Sándor, Szabó Miklós, Tőkés András, Tőkés József, Tőkés Ernő, Tövissy József, Varga Gyula, Barabás Viktor, Albisi Béla, Sebestyén Endre, Berde Sándor, Gecse János. Künlakónak vétettek fel: Sebesi Endre, Szabó Andor, Donáth László, Imre József, Makkai Endre. Összesen 31, ebből benlakásra 26. Nem vétetett fel Incze Gábor.

II. évre. 200 kor. stipendiumra való felajánlással és 100 kor. dijfizetéssel! Varga Zsigmond, Weimann Péter, 180 kor. stipendiumra való felajánlással és 200 kor. dijfizetéssel Nagy Géza. 50 kor. dijfizetéssel: Gyenge György, Nagy Béla, Rácz Miklós. 100 kor. dijfizetéssel: Farkas Imre, Fekete Elek, Gebédi Lajos, Jancsó Lázár, Kovács György, Laár Ferencz, Miklós Pál, Molnár Ödön, K. Nagy Lajos, Péter Géza, Szász Ferencz, Balla Mihály, Wass István. 200 kor. dijfizetéssel: Balog Imre, Bokor Márton, Demeter Antal, Dezső Zoltán, Fancsali Sándor, Geréb András, Hideg János, Kis Kálmán, Konrád György, Maksai Elemér, Nagy Endre, F. Nagy Lajos, Palkó Gyula, Pál Lajos Szabó Gyula, Magyari Domokos; künnlakónak vétetett fel: Benedek Márton; összesen felvétetett 36; ebből bennlakásra 35.

I. évre. 100 korona dijfizetéssel Salga Zoltán, Dali Gyula, Juhász Albert, Kiss Mihály, Dénes Dezső. Pál Dénes, Osváth Ödön, Váncza János, Orosz István; 200 kor. dijfizetéssel: ifj. Vass Lajos, Domokos Árpád, Káli Dénes, Balogh Jenő, Szabó Ferencz, Györke János, Molnár József; künnlakásra, esetleg kétszáz korona dijfizetéssel bennlakásra Tankó József; künnlakásra vétettek fel: Z. Bodola Gyula, Szilágyi Aladár, Seres Zoltán, Bakó Lajos, Tornyai János. Bitai György, Muzsi István, Kossa János, Széll Károly, Gergely Béla, Nagy István, Sipos Arpád, Karhut András, Nagy Elek (Sz.-Keresztur), Nagy Elek (Nagybaczon), Pirigyi József, Jakab Viktor, Pünkösty Zoltán, Boócz Kálmán, Tókos Károly, Tóth Áron, Frencel Béla, Szabados József; összesen 40, ebből bennlakó 17. Nem vehető fel, mert nincs teljes érettségi: Fodor Miklós, Gergely Ferencz. E szerint felvétetett: theologus: IV. évre 26; III. évre 31; II. évre 36; I. évre 40: összesen 133; ebből bennlakó 100; tanárnövendék bennlakásra 32. Igy az intézetbe felvétetett összesen 165 ifju; az internátusba 132.

Az egyházkerületi Egyházi Értekezlet közgyülése, mint már jeleztük. Sepsiszentgyörgyön lesz az idén a Székely-Mikó kollegium Mikó Imre ünnepélyével kapcsolatosan. A kollegium és az Értekezlet elnöksége október hó 17. és 18. napjaiban állapodtak meg. Az Értekezletet a sepsiszentgyörgyi egyházközség és a kollegium fogadják vendégül. Ugy az egyházmegyében, mint az egyházközségben élénk mozgalom folyik, hogy a közgyülés tagjait minél impozánsabb fogadtatásban részesitsék. Közelebbről módunkban lesz a közgyülés tárgysorozatát is ismertetni, a mely, mint hirlik, igen érdekes lesz.

Felhivás a „Keresztyén Népbarát" érdekében. Bizalommal felkérjük az evangyéliomi munkálkodás barátait, sziveskedjenek velünk szeptember elseje előtt feltétlenül tudatni, hogy a rendes 10% kedvezmény megadása mellett becses czimükre az 1906. évre szóló naptár példányokból terjesztés végett mennyit küldhetünk. Evagyéliomi naptárunk érdekében — melynek ára példányonként 40 fillér marad — a legbuzgóságosabb pártfogást kérve, maradunk szolgálatra kész tisztelettel. Karczagon, 1905. aug. 15-én, a „Magyar Biblia és Evangyéliomi Irat Terjesztő Társaság" Alap Kezelősége.

Newyorki templomavatás. Newyorki magyar testvéreinknek örömnapjuk volt augusztus 6-án, amikor is ünnepélyesen felavatták s magasztos rendeltetésének átadták a newyorki magyar református templomot és iskolát. Augusztus 6-án, vasárnap reggel a negyedek magyar lakossága s a vidéki egyházak és magyar telepek a fellobogózott Progress Hall előtt gyülekeztek. Fél tizkor indult meg a hatalmas menet, fehérruhás lánykákkal az élén az uj felékesitett templomhoz. Itt Bereczky László phoenixvillei lelkész mondott hatalmas beszédet a templom lépcsőjéről, majd a Szent Háromság egy Isten nevében kinyitván a templom ajtaját, a közönség elhelyezkedett a templomban. Itt az „Örül mi szivünk, mikor ezt halljuk", „Jövel szentlélek Ur Isten" s a 233. dics. 3. versének eléneklése után Bereczky László lépett a szószékre s elvégezvén az istentiszteletet, megáldotta a gyülekezetet. Ezután az uj orgonát avatta fel Kozma József perth-amboy-i lelkész. Majd két kicsiny gyermeket kereszteltek meg, utána pedig konfirmáltak. Ennek befejeztével Kuthy Zoltán esperes a newyorki magyar ref. egyház lelkésze áttérési szertartást teljesitett. Az áttérő (róm. kath. asszony) bátran, teljes meggyőződéssel tett vallást hitéről. Rev. Mc. Donald, azon egyház lelkésze, melyben tartották a new-yorki reformátusok uj templomuk elkészüléséig istentiszteleteiket, angolul beszélt, üdvözölvén s lelkesitvén az összetartásra a magyar hiveket. A márvány emléktábla megáldása s az arany emlékszögek beverése után, az Urvacsorát szolgáltatták ki. Délután ismét istentisztelet volt fél 5 órakor s a templom ekkor is tele volt hivőkkel. A Progress Hall diszes nagytermében tartott mulatsággal fejeződött be a szép nap. Örömmel üdvözöljük ez alkalommal is törekvő, hithű amerikai testvéreinket! A magyarok Istene áldja meg őket!

GYÁSZROVAT.

A magyarósi ev. ref. egyházközséget súlyos gyász érte. Szeretett lelki pásztorát elvesztette, ki hosszu időn át a hivek osztatlan szeretetétől körülvéve munkálkodott ama fenséges czélért, hogy legyen egy akol és egy pásztor. Az egyházközség az alábbi gyászjejentést adta ki: „A magyarósi ev. ref. egyházközség a sziv megrenditő fájdalmával tudatja, hogy forrón szeretett rendes lelkésze *Orbán Károly*, folyó évi aug. hó 23-án, 83 éves korában bevégezte áldásos életét. „Megszünt a mi szivünknek öröme, siralomra fordult a mi örvendezésünk.“ Mézédes szavait nem hallhatjuk többé, jószivüségének nem lehetünk további tanui. „Napod nem megyen többé alá és a te holdad nem fogyatkozik el: az Ur lészen örökkévaló világosságod! Mert a munkának terhét hordoztad, mint Jézus Krisztus jó vitéze!“ Emléke legyen áldott hivei szivében! Temetése folyó hó 25-én d. u. 2 órakor lesz. Magyaróson, 1905. évi augusztus hó 23-án.“

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 3536—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegyénk espereséhez, *a közalapi adó kezelése tárgyában.*

As országos közalapi adó kirovása, behajtása és ellenőrzése tekintetében fennálló szabályok pontos megtartására számtalan körrendeletünkben felhivtuk volt a nagytiszteletü Esperes urak és egyházmegyei közalap kezelők figyelmét és ennek daczára évről-évre mindig nagy mulasztásokkal és szabálytalanságokkal találkozunk e téren.

A f. évi junius hó 14—16. napjain tartott egyetemes konvent elé terjesztett közalapi jelentésben is megdöbbentő adatként van felemlitve, hogy erdélyi ev. ref. egyházkerületünk 1903. évi közalapi adókirovása 5386 K 80 f. csökkenést mutat az előző 1902. évhez képest, a mi ugyan a tényleges állapotnak meg nem felel, mert a jelzett időből adócsökkenés egyházkerületünkben nincsen, de a kirovási tabellák *pontatlan es helytelen* kiállitása és felterjesztése folytán az országos közalap konventi előadója ezeket az adatokat kellett hogy kimutassa, egyházkerületünk szabálytalan kezelésének megbélyegzésére.

Ennek alapján fel is hivja az egyetemes konvent erdélyi ev. ref. egyházkerületünket, *hogy közalapkezelői és közalap bizottságai szigoruan tartsák meg a kezelési szabályok és a törvény vonatkozó szakaszait, a számadások összeállitása, a közalapi adó összegének fentartása. kirovása és a főtabellák pontos beküldése tekintetében.*

A főtiszteletü és méltóságos egyetemes Konvent eme felhivását ez uton is közöljük összes espereseinkkel és egyházmegyei közalapkezelőkkel, magunk részéről is figyelmeztetvén nevezetteket, hogy jövőre pontosan járjanak el kötelességeik teljesitésében, mert egyházkerületünk nyilvános megrovatásának elkerülése czéljából kénytelenek leszünk a legszigorubb megtorló lépéseket tenni a mulasztókkal szemben.

Kolozsvárt, 1905. aug. 11.

Becsek Lajos. h. elnök. — *Kádár János,* titkár.

Sz. 3907—1905.

KÖRLEVÉL

az egyházközségek nagytiszteletü Espereseihez és tiszteletes tanügyi előadóihoz.

A református népiskolák számára az 1878. évi közgyülés 67. számu határozatával megállapitott Rendszabályok 68. §-a az esperes teendői között 9-ik pont alatt a következőket tartalmazza:

„9. Minden tanév végével az iskolalátogatók jelentései és az iskolaszékek elnökei által a közvizsgálat után 15 nap alatt beküldött kimutatások alapján az egyházmegyei tanügyi előadó közreműködésével (V. Fej. 70. §.) *összeállitja általános kimutatásban egyházmegyéje összes népiskoláinak állapotát* a szabályok szerint; tüzetesen felfejtve az iskolaügy fejlésének akadályait, azok elháritására tett lépéseket vagy szükségesnek talált javaslatait. Mindezeket lehetőleg az iskolatanáccsal is tárgyaltatván, legfölebb aug. 1-ig az állandó igazgatótanácshoz felterjeszteni köteles.“

Az általános kimutatást helyettesitik most az A. és B. betükkel jelzett statisztikai gyüjtő-lapok, valamint a mult évben beadott népiskolai törzskönyvi lapok. De külön terjesztendő be az a tüzetes jelentés, a mely tartalmazza az iskolaügy fejlődésének netaláni akadályait, azok elháritására tett lépéseket, vagy szükségesnek talált javaslatokat. Ennek a jelentésnek a beterjesztésére a folyó évben *okt. hó 15-ét*, mint végső határidőt tüzzük ki.

A jelentés összeállitásánál az idézett rendszabályok 70. §. b) pontja értelmében az egyházmegyei tanügyi előadó tevékeny részt veszen.

Kolozsvárt, 1905. aug. hó 24.

Becsek Lajos, h. elnök. — *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 3527—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházközségünk presbyteriumához.

A második budapesti zsinat 277. jkvi számu határozatának 9. alpontja szerint a *vadházasságok megszüntetése tárgyában* tett konventi felterjesztést a zsinat elfogadta és ennek kapcsán felhivta a konventet és általa az egyházkerületeket, hogy az ugynevezett vadházasságokkal szemben a fennálló országos törvények korlátai között, a megfelelő lelkészi gondozáson kivül, *a presbyteriumok által is minden czélra vezető s a helyi viszonyok által indokolt intézkedéseket igyekezzenek életbe léptetni.*

A folyó évben tartott egyetemes konvent 45. jkvi számu határozatának 8. pontja értelmében ezennel felhivjuk összes presbyteriumainkat, hogy a fennebb közölt zsinati határozathoz feltétlenül alkalmazkodjanak.

Kolozsvárt, 1905. aug. 18.

Becsek Lajos, h. elnök. — *Kádár János,* titkár.

3528—1905. sz.

KÖRRENDELET

egyházkerületünk összes lelkészeihez.

A folyó évi junius hóban tartott egyetemes konvent 45. jkvi számu határozatának 5. alpontja alapján ezennel közzé tesszük, tudomásvétel és szigoru ahhoz alkalmazkodás végett, a második budapesti zsinat 277. jkvi számának 3. alpontja alatt meghozott következő határozatot:

„A lelkészek mindazon esetekben, melyekben más egyházból mennek hozzájok a házasság egyházi megáldása végett, a házasságkötés tényéről az illetékes lelkészt vagy lelkészeket értesitsék.“

A fenti rendelkezés pontos megtartásának ellenőrzését az esperesi vizitáczió figyelmébe ajánljuk.

Kolozsvárt, 1905. aug. 16.

Becsek Lajos, h. elnök. — *Kádár János,* titkár.

Sz. 3537—1905.

KÖRLEVÉL

az egyetemes konvent által kiutalt egyszersmindenkori segélyek felvétele tárgyában.

A folyó évben tartott egyetemes konvent 11. jkvi sz. alatt kelt határozatával, erdélyi egyházkerületünk folyamodó egyházközségei közül *négynek* nagyobb összegü és *harminczháromnak* kisebb összegü egyszersmindenkori közalapi segélyt szavazott meg, együtt 6520 K összegben.

A segélyezett egyházközségek névsora a konventi jegyzőkönyv 23. és 24. lapjain van kinyomatva.

Minthogy pedig a megszavazott segélyösszegek egyházkerületi pénztárunkba le is érkeztek: felhivjuk az összes érdekelteket, hogy szabályszerü bélyegtelen nyugtáikat haladéktalanul állitsák ki és esperesi uton *azonnal* küldjék fel kebli könyvelési osztályunkhoz, utalványozás végett.

A felveendő segélyösszegeknek rendeltetési czélra leendő gazdaságos felhasználását Esperes aai ellenőrizzék.

Kolozsvárt, 1905. aug. hó 26.

Becsek Lajos, h. elnök. — *Kádár János,* titkár.

Sz. 3530—1905.

FELHIVÁS

valamennyi egyházmegyénk espereséhez.

A folyó évben tartott egyetemes Konvent 41. jkvi számu határozatával megállapittatván az *„Istentiszteleti Rendtartás“* tervezete, mely kinyomatva, ezennel szét is küldetik összes egyhközségeinkhez az esperes urak utján.

Az egyetemes Konvent idézett határozata értelmében folyó évi nov. hó 1-ig az egyházkerületeknek e javaslatra vonatkozó véleményei felterjesztendők a konventi elnökséghez, miért is arra kérjük nagytiszteletü Esperes aait, hogy a javaslat példányait sürgősen szétküldeni és az egyházmegyei tárgyalások határidejét akként sziveskedjenek megállapitani, miszerint az egyházmegyei vélemények már október hó 1-ig feltétlenül beküldhetők legyenek igazgatótanácsunkhoz, minthogy a később beérkező vélemények már figyelembe vehetők nem lesznek.

Kolozsvárt, 1905. augusztus hó 26.

Becsek Lajos, h. elnök. — *Kádár János*, titkár.

Sz. 3534—1905.

KÖRLEVEL

valamennyi missziói lelkészünkhöz és az érdekelt espere-sekhez.

A folyó évi junius hóban tartott egyetemes konvent, 31. jkvi szám alatt meghozott határozatával kimondotta, hogy a körlelkészségi anyaegyházak lelkészeinek adott missziói segély azok rendes lelkészi fizetésébe be nem számitható, miután az az anyaegyházhoz gondozás végett csatolt nagy területen fekvő szórványok gyakori felkeresséért s azok lelki szükségleteinek kielégitése czéljából, tehát az anyaegyház teendőitől egészen különálló teendők végzéséért adatik.

Ugyanazért utasitotta a Konvent azon egyházak lelkészeit, melyekben ezen segélyek tévesen az anyaegyház lelkészi fizetésébe beszámittattak, hogy illető esperesök és püspökjük utján folyamodjanak a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz lelkészi dijlevelük helyesbitése és kiegészitése érdekében.

A midőn egyetemes konventünk emez intézkedésére ezennel külön is felhivjuk összes körlelkészeinknek és az érdekelt espereseknek figyelmét, egyuttal kijelöljük a kérvények beadási határidejét f. évi nov. hó 1-jében.

Kolozsvárt, 1905. aug. hó 15-én.

Becsek Lajos, h. elnök. — *Dr. Kádár János*, titkár.

3532—1905. sz.

FELHIVÁS

valamennyi egyházmegyék közgyüléséhez.

A folyó évben tartott egyetemes Konvent foglalkozott a tiszántúli ev. ref. egyházkerület ama felterjesztésével, melyben miniszteri intézkedés kieszközlése sürgettetett arra nézve, hogy a *vásárok* általában helyeztessenek át vasár- és ünnepnapokról hétköznapokra.

Érdemleges intézkedés megtétele előtt azonban felhivta egyetemes Konventünk az összes egyházkerületeket, hogy ebben a tárgyban, esetleg az egyházmegyék meghallgatása után, véleményes jelentést tegyenek a konventnek. (Lásd konv. jkv. 30. jkvi sz. határozatának 8. pontját.)

Felhivjuk ennélfogva összes egyházmegyéink közgyüléseit, hogy az esperes aa. által előre felkérendő előadó javaslatai alapján e kérdéssel foglalkozzanak és folyó évi *november hó végéig* tegyék meg igazgatótanácsunkhoz, idevonatkozó előterjesztésüket, illetve javaslatukat.

Kolozsvárt, 1905. augusztus hó 16.

Becsek Lajos, h. elnök. — *Kádár János*, titkár.

3531—1905. sz.

FELHIVÁS

valamennyi egyházmegyénk nagytiszteletü espereséhez.

Konkrét jelentés alapján tudomására jutott a főtiszteletü és méltóságos egyetemes Konventnek azon vallássé relem, mely szerint *egyes községekben a római katholikus iskolák fentartása a politikai község jövedelméből eszközöltetik* és ezen a módon az azon községben lakó más felekezetbeliek, ezek között az ev. ref. egyház tagjai is, közvetve adóztatnak meg katholikus egyházi czélokra.

A már több helyen is felmerült hasonló vallássérelem orvosoltatásának előkészitése czéljából, felhivta egyetemes Konventünk az összes egyházkerületeket arra, hogy saját területükön és hatáskörükben puhatolózzanak abban az irányban, hogy hasonló sérelmes esetek merültek-e fel s ha igen, ugy a vonatkozó iratok kapcsán haladéktalanul tegyenek jelentést a konventi elnökségnek.

Felkérjük tehát összes Esperes aait, hogy a fentiek szerinti puhatolózást megindítani és ennek eredményéről *f. évi november hó 15-ig*, még nemleges esetben is, feltétlenül jelentést tenni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1905. aug. hó 16.

Becsek Lajos, h. elnök. — *Kádár János*, titkár.

672—1905. sz.

KÖRLEVÉL

az udvarhelyi egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

A Bocskay István elkészitendő arczképének megrendelése tárgyában kibocsátott *gyüjtőivek* 5 egyházból (Betfalva, Farczád, Kecset, Kőrispatak, Sükő) hozzám küldettek felterjesztés végett. Sziveskedjenek a többi egyházközségek lelkészei sürgősen értesiteni engem, hogy a hozzájok küldött gyüjtőivvel mi történt? Felterjesztették-e a főt. Püspök urhoz és minő eredménnyel?

Alsósófalva, 1905. aug. 25.

Ifj. Péter Károly. esperes.

733—1905. sz.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegye papikarához.

A már csak néhai b. e. Teleki József kartársunk halálával megüresedett pókatoldalagi egyházunkba a félévi beszolgálásra, az Utasitás 205. §. alapján, paptársaimat — egyelőre a jelen polgári év végéig — az alábbi beosztással kérem megjelenni:

Október 1. Kövendi Kálmán Pókában. Október 8. Dénes József Pókában. Október 15. Gergely Lajos Toldalagon. Október 22. Kis Lajos id. Pókában. Október 29. Székely Ferencz Pókában. November 5. Lénárt József Toldalagon. November 12. Kis Ferencz Pókában. November 19. Papp Lajos Pókában. November 26. Keresztesi Gyula Toldalagon. Deczember 3-án úgy Pókában, mint Toldalagon a tanitó atyafiak szolgálnak és nagyhetet hirdetnek. Deczember 10-én urvacsorát oszt Böjte Odön Pokában és Incze Ferencz Toldalagon. Deczember 17-én szintén mindkét helyen tanitó atyafiak szolgálnak és nagyhetet hirdetnek. Deczember 26-ikán urvacsorát oszt Jánosi Béla Pókában és Kovács István Toldalagon. Deczember 31-én tanitók szolgálnak.

E beosztásnál két elvet tartottam szem előtt. Először, hogy öregebb lelkésztársaink az őszi és tavaszi kedvezőbb időben szolgáljanak. Másodszor, hogy itt is megmaradjon a szolgálati rend: két vasárnap Pókában és harmadik vasárnap Toldalagon.

Gernyeszeg, 1905. aug. 29.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

FELKÉRÉS

a marosi egyházmegye tiszteletes lelkészeihez.

Tisztelettel felkérém tiszteletes lelkésztársaimat, hogy az egyházkerületi értekezleti elnökség f. évi 16. számu s s az Erdélyi Protestáns Lap f. évi 30. számában megjelent felhivásának harmadik kikezdése 4. 5. és 6. számában megjelölt adatokat, egyházközségeik részéről, legkésőbb f évi szept. 5-ig sziveskedjenek beterjeszteni tiszteletes Tóth László e. m. ért. titkár aához, Nyárádkarácsonfalvára. Az egyházközségeikben alakult és fennálló olvasó, dal, zene vagy bárminő egyleteknek, melyeknek czélja értekezletünk czéljaival azonos, létezéséről és mult évi működéséről és vallásos estélyekről stb. Kérem a jelentést, hogy egyházmegyénk értekezleti életének mult évi működése egybeállitható legyen.

Makfalván, 1905. aug. 15.

Benedek Dénes. ért. e. elnök.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *36-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. szeptember 7.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Gróf Mikó Imre.

(Emlékbeszéd, szülőházára születése 100 éves fordulóján tett emléktábla leleplezési ünnepélyén mondotta *Bodor János* ref. lelkész, koll. gondnok.)

N. é. közönség! Az emlékezés legszentebb joga, legnemesebb kötelessége az emberi léleknek. Jog, mely senki másnak érdekébe nem ütközik, kötelesség, mely őszinte szivből jöve, soha sem lehet nyomasztó. Az emlékezet ápolása, külső jelek állitása: a multtal szemben hála, a jövővel szemben buzditás.

E szent jogot gyakoroljuk, e nemes kötelességet teljesitjük; hálával adózunk a multnak, buzditjuk a jövőt, mikor a végetlen térben és időben külső jellel jelöljük meg azt a pontot, melyet egy kiváló pályafutás irt be kiindulási pontjául nemzetünk történetébe. Gróf Mikó Imre szülőházát jelöljük meg születésének 100 éves fordulóján emléktáblával, hogy legyen ez hirdetője a jelenben, biztositása a jövőben, hogy az igazak emléke nem homályosul el a haladó idővel, sőt a messziség sötét hátterén még vonzóbban tünik fel.

És ha emberi erény megközelitheti a tisztaság tökélyét, ugy bizonyára a dicső ősök iránti kegyeletet legkevésbé homályositha meg az önzés. Az önzés, mely annyi látszólagos erényt tesz értéktelen cserépdarabbá. Mert valóban oly sok nagylelkü adomány nem a sebzett szív balzsamcseppje, hanem a jóttevő kéz csillogó ékszere akar lenni csupán; annyi kegyeskedés nem az isten *fölé*, hanem csak az emberek *fölé* akar emelkedni; annyi segitő szolgálat nem más, mint visszavárt kézmosás; oly sok fitogtatott áldozat nagy kamatra kölcsön adás; annyi tisztelet nyilvánitás tulajdonkép csak felfelé kapaszkodás.

De a mig igy az élők iránti hódolat oly sokszor rejthet magában valami mellékczélt, addig az ősökre való visszaemlékezés tiszta, szent. A koszoruval lehet hizelegni is a küzdő kezében levő zászlóra tűzve, de a sirhantra téve nevetséges volna a lent pihenővel szemben ez a gondolat.

Bizony szent az áldozat, melyet most gyujtunk fel, számitás nélkül való a hódolás melylyel megállunk gróf Mikó Imrének megdicsőült emléke előtt. Az a legszentebb láng lobog fel szivünkből, melylyel a hálás gyermek világitja meg és ápolja a jó szülő emlékezetét. Az ő nemes szellemének, áldozatkészségének gyermeke, nemzedékeket gondozó édesanyává — alma materré — fejlődve, neveltjeinek sokaságával, a Székely-Mikó-kollegium előljáróságával, tanáraival, tanulóival csoportositják magok köré a jeles ős utódainak, rokonainak, tisztelőinek seregét a kegyelet e napján.

És a mikor reám, erőtlenre vár a nagy feladat, hogy bár keskeny keretben képet rajzoljak az emléktábla fölé, életére pillantva látásomat megzavarja a fény s bizony félek, hogy szavam erőtlen lesz hiven méltatni őt.

A mint megcsendül lelkemben az emlékeztető, itt született: egy dicső pálya képe vonul lelkem előtt el, melytől mintha a keresztyénség és hazafiság együtt keresett egyik eszménye; az egyenlőség homályosulna el. Egyenlőségre törekszik az igaz hazafiság, ezt keresi — és mert a földön el nem érhető — igéri a siron túl a ker. vallás. De hát valósul-e ez meg eleveneken vagy holtakon? Oh igaz, a sirban a porból vett por egyenlőképen porrá leszen, de hát ki van-e ezzel meritve az ember élete? Bizony nincs és a fenmaradó részben újra az egyenlőtlenség nyilvánul. Lám az egyiknek neve is elszáll örökre a sirhant domborultával a végső gyászdallal, mig a másiké fenmarad késő századokon. Ezek közt is egyiknek áldva, a másiknak átkozva emlegetik nevét.

De hát honnan származik ez az egyenlőtlenség a halál után? Az élet egyenlőtlenségéből. Lám az idvezitő is különbségeket tesz: elsőnek, nagynak itéli azt, a ki szolgál sokaknak. Ime, gróf Mikó Imre is a másoknak való szolgálat, a nemzetéért való önfeláldozó munkásság lépcsőjén emelkedett ki honfitársai közül.

Kétségbe vonná ezt valaki? Rámutatna erre a főuri kastélyra, melyben életre jött; hivatkoznék arra a tekintélyre, melyet mindkét részről való szüleiről, őseiről örökölt?! Én ezzel szemben állitom, hogy még soha senki e földön az emlékezetben halhatatlanná nem lett, csupán születése által. Maga az a fény, mely gróf Mikó Imrére őseiről szállt: azok hazafias munkásságának volt gyümölcse. Igy ő maga is önfeláldozó munkássága, igaz honszerelme által tartotta fenn és fokozta ezt a fényt. Nem szükség ennek kimutatására részletes életirását adnom. Csak nehány támaszpontot veszek külső életéből, hogy jellemét a n. é. k. elébe állithassam.

Született e házban, 1805. szept. 4-én. Szülői voltak gróf Mikó György és Mikes grófnő. Édes anyjának korai elhunyta folytán, neveltetését a nagyszülők végzék. E szent feladat teljesitésére költöztek 1811-ben marosujvári birtokukra, hogy a kis unokát a nagyenyedi Bethlen-főiskolába járathassák. Oh mily mély bölcsesség, nagy előrelátás volt ez a főuri körökben, akkor csaknem kizárólagos házi neveléssel szemben. Igen, mert az életre csak az élet nevelhet, a közélet nyilvánulásai pedig csak nyilvános iskolában lelhetők fel. Mikó hiven használta fel és későbbi

nagy áldozataiban találta meg az iskolától nyert áldást. Kitüntetéssel végzett, aztán kanczellista lett a marosvásárhelyi kir. táblán. Már ifjuságában kitünt, hogy az ősökről örökölt tekintély, a nagyszülők bölcs gondozásán felül még egy nagy isteni adománnyal, a tehetség kiválóságával is bir. De korán sem szabad azt hinnünk, hogy a kiváló tehetség csupán könnyebbséget nyujt. Ellenkezőleg sok emberre nézve veszélybe sodró kisértés ez. Sokakon csapássá válik ez isteni áldás. Igen, mert olyan ez, mint a tiszta nyári napfény, vagy elbizakodottság hevével perzseli vagy a tétlenség hűs árnyába kergeti birtokosát.

Mikót megóvta e kettős veszélytől kiváló munkaszeretete. Ezt méltatta benne a kir. tábla nagytekintélyü elnöke, Székely Mihály, igy irván a nagyatyához vizsgája után: „Imrének igen szép készülete s a mellett passziója van a munkához — — — kár volna neki egy órát is elvesziteni ilyetén készülete nem használására".

És ő nem is veszitett. Szolgálatba lépett az erdélyi kir. főkormányszéknél. És a tehetséget gyümölcsöztető munkásság meglepő haladást biztositott számára. Fokozatosan folyton emelkedve, már 32 éves korában kormányszéki tanácsos, 10 évvel később Erdély kincstárnokává lőn. Nemsokára pedig báró Jósika Sámuel lemondásával az udvari kancellária elnökségére hivatott meg. De bár alulról is ujra megszólalt mellette a bizalom, mikor Erdély legjobbjai szólitják fel, hogy Bécsben maradva „hallgasson a honszeretet sugallatára, mely önt arra hivja, hogy nemcsak most, hanem a jövő nagyfontosságu országgyülés alatt is a hon szivének tolmácsa, küzdelmeinek előbajnoka legyen": ő csak megköszöni az uralkodói bizalmat, de nem fogadja el. Előre látó lelke megsejté, hogy „a hon küzdelmeinek előbajnoka" csak itthon lehet. Mégis mint kincstárnok 1848-ban a távol levő gr. Teleki helyett kénytelen volt átvenni Erdély kormányzását, a mikor a mind nagyobb hullámokat vető nemzeti küzdelem közepette is ujra benne találkozik össze a felülről és alulról jövő bizalom, mikor az agyagfalvi székely nemzet-gyülés, mint kiküldött királyi biztost, egyhangulag választja elnökévé őt.

A gyorsan fejlődő események azonban nemsokára egészen a nemzeti ügy élére állitják őt, mikor megbizást nyer, hogy a kormányszéknek orvoslást kérő panaszát személyesen vigye az udvarhoz fel. A mint azonban előre látható volt, e vállalkozásának eredménye siker helyett személyes szabadságának elvesztése lőn. Csak 10 hó mulva bocsátották haza Olmützből. És itthon mi várt reá? Zaklatás, felelősségre vonatás korábbi hazafias ténykedéseért az abszolutisztikus kormány részéről és gyanusitás itt is, ott is honfitársai részéről.

Vissza kellene élnem a n. é. k. türelmével, ha az általános szokásnak engedve, megrajzolnám ennek a mozgalmas kornak a képét, hogy abban domboritsam ki az ő honfiui jellemét. Különben is eléggé ismeretes az a n. é. k. előtt. Csupán a nagy hatásra irányitom a figyelmet tehát, melylyel a nagy küzdelmek hullámai oly különböző módon érintik egyesek lelkét és irányitják cselekvését. Az egyiket végletekre ragadja a lelkesedés, a nemes szenvedély, mig a másikat tehetetlenné nyügözi a koczkáztatni semmit sem merő aggodalmas óvatosság. S szabad-e kétségbe vonni — haj pedig a küzdelem hevében kölcsönösen mily sokszor kétségbe vonják — hogy mindkettőt vezetheti az igaz honszerelem. És a kettő között halad a harmadik, a ki az óvatosság utját sem akarja eltéveszteni, de az elvhűségben is szilárdan állja meg helyét. Oh nem kell azt hinni, hogy ez a közép út már rózsákkal van hintve. Ellenkezőleg. A közbizalom mellett sokszor a minden irányból való elitéltetés is itt összpontosul.

Mély bölcsesége, igaz honszerelme, szelid lelkülete ezen az uton vezeték Mikót. És tartozunk elismerni, hogy az ő útja a legnemesebb hazafiság útja volt. Őt mindenben a tapintatos erély vezeté. Lehetséges, hogy nehéz megérteni ezt. Viz és olaj keverésnek kiálthatja az oly kor, melyben az egyik az önérzet nélküli csuszás-mászásban keresi a tapintatosságot, a másik az oktalan falnakmenésben találja az erélyt. Mikó igaz hazafisággal igyekezett kerülni és elháritni a végzetessé válható nagy megrázkodtatásokat, összeütközéseket, de önérzettel állott szembe a hazafiság kisértéseivel. És a mi ily magatartás mellett ki nem kerülhető: a felülről való kegyvesztés, az alulról jövő gyanusitás fáj szivének, de meg nem ingatja jellemét. Pál apostol belső megnyugvásával tűri ezeket, szólván: „Kivánnék átok lenni — szivesen leszek átkozott — az én atyámfiaiért!" Önfeláldozón szolgál, mig lelkiismerete parancsolja, de nincs hatalom, mely rábirhatná, hogy lelkiismerete, hazafiui önérzete ellen tegyen. Igy szakad meg hazatérte után politikai pályája.

És igy vonul ujra vissza attól 61-ben, mint kormányszéki elnök, mikor nemzeti érzülete tiltja, hogy résztvegyen a Szebenbe kényszeritett országgyülésen. De ujra készséggel veti munkára kezét, mihelyt meggyőződése szerint szolgálhatja nemzete előhaladását. Igy vesz részt 1865-ben az uniót tárgyaló kolozsvári, majd megjelenik a pesti országgyülésen és lesz tagja az alkotmányos miniszteriumnak 1867-ben. És bár Kemény Gábor utóbbi téren kétségbe vonja hivatását — mert érthetetlen módon a parlamenti szóharczban keresi a miniszter kvalifikációját — el kell ismernünk, hogy ő nemzete javát munkálva, elévülhetetlen érdemeket szerzett minden téren.

Már politikai pályafutásának e rövid vázlatából kitünik, hogy Mikónak legszebb jellemvonása volt a kitartás, a tűrelem. Hát a magán életben mennyi alkalma volt gyakorolni az erényt! A közpályán kapott fájó sebek mellett, hányszor kellett ajakához emelni a keserü pohárt ott, a hol erőforrást keresünk: a családi életben. Az édes anyát tulajdonkép meg sem ismerheté. Majd a felserdült ifjunak legédesebb ábrándjait tépi szét a halál jegyesének, Mikes Mária grófnőnek elragadásában. Aztán csakhamar a teljes árvaság nehezül reá a rajongással szeretett nagyanyának elveszitésében. Csak évek multán tér vissza bizalma a családalkotáshoz és találja fel teljes boldogságát a gróf Rhédey Máriával kötött szent frigyben. Hej, de ujra meg ujra nehéz gyász borit éltére sötét homályt. 1848-ban nagyobb fiát, Ferenczet veszti el. 49-ben, mikor Olmüczből hazatér, feldult hazájában elhagyatott árvaságban találja házát is a hű nőnek és édes anyának halála folytán. Majd ismét kisebb fiát, a jeles család utolsó férfi sarját, külföldi utjáról hazatérőben csak hideg tetemkint ölelheti édes atyai szivére. Aztán nagyobb leányát, gr. Teleki Károlynét kell a sirnak adnia és egyetlen gyermekét Annát, özvegység gyászában gyámolitnia.

Oh, valóban csak hősi erő lehetett képes elviselni a köz- és magánélet ily sulyos terhét. S vajjon miből meritette ő ezt a hősi erőt? Életirói mind nagy kutatással keresik e kérdés megfejtését. Én pedig azt hiszem, hogy élete nagyon világosan adja meg a feleletet. *Dolgozzál* és *imádkozzál!* e két szó megvalósitása fejti meg a rejtélyt. Az ő erőforrása a munka és a hit volt mindég. A munka volt neki az üditő szórakozás, a fáradalmak közt a pihenés, a szenvedésekben a vigasztalás. És a munkára talált tért mindig, ha hazafiui önérzete a politikai élettől visszavonulásra kényszerité is: a társadalmi, egyházi életben vagy épen a kézműves műhelyben. S bizony, ha összehasolitást kell tennünk: működésének áldásai itt még sokkal maradandóbbak.

O bölcsen felismeré, hogy a politikai küzdel-

mekben vagy épen a harczmezőn kivívott nemzeti jogok, maga a szentszabadság is, csak akkor teremnek a nép számára valódi boldogságot, ha azok a nemzet öntudatos élettevékenységéből nyernek táplálékot. Épen ezért anyagilag erősitni, önérzetében fejleszteni, hitében és erkölcseiben szilárditni a nemzetet: e magasztos czél lebegett lelke előtt mindég. Ezért forditott oly nagy gondot az erdélyi gazdasági egylet erősitésére, a jég- és tűzkár biztositó-társaság megmentésére. Ezért védelmezte oly kitartással nemzeti nyelvünk iskoláját, a kolozsvári nemzeti szinházat az elnyomatás éveiben. Ezért volt nemcsak névleg, de fáradhatatlan munkásságban gondnoka az erdélyi ref. egyházkerületnek, a nagyenyedi Bethlen-főiskolának. Ezért karolt fel minden közjót czélzó intézményt buzditással és áldozattal. Es a mily ellenállhatatlan volt szelid buzditása, ép oly magával ragadó az áldozatokban példaadása. Iskolák és egyházak, közhasznú és művelődési intézmények oly bőven élvezik áldozatkészségét, a mily szükre korlátozta saját igényeit. Igy emel védő bástyát szűkebb nemzete, a székelység számára a Székely-Mikó kollegium alapjának megszilárditásában, fennállásának biztositásában.

A nemzeti öntudat fejlesztése lebeg szemei előtt a történelem tanulságának tudományos kutatásában és a mult emlékeinek a muzeumban összegyüjtésében. Profétai ihletettséggel szól: „A mely nemzet elhanyagolja történetét, az vagy teljesen lemondott magáról, vagy pedig túlbizakodás, könnyelmüség bünében szenved. Tizszer eleshetünk s mig történeteink állnak, ujra felkelhetünk. Ezért leszállok gyenge fényü fáklyával az elsülyedt századokba. Itt egy derék elődünket szólaltatom meg, kinek ajkán eddig a nem ismertetés zárköve feküdt s kinek felszabaditott szava azt dörgi fülünkbe: szeressétek a hazát! Amott egy hajdankori vár romjaihoz viszlek, melynek porladozó falai azt kiáltják felénk: szedjétek össze, épitsétek új hajlékká a multak összedült csarnokait! Néhol egy dicsőül vivott, vagy visszavonás miatt elveszitett csatatér bajnokainak csontjait gyüjtöm egybe, kik szivrenditően szólnak: „egyesüljetek!“ Es itt sem marad a buzditásnál, hanem példával jár elől. És nem csak maga tanulmányozza, hanem mások számára is igyekszik feltárni a multak emlékeit. Az országos gondokkal elfoglalt államiérfi, a kényelemben élhető főúr nem szégyenli az irói tollat. Most kisebb értekezésekben folyó iratok lapjain, majd önálló nagyobb munkáiban rajzolja a korok és egyesek képét. És pedig nem világra szóló nagy események rugóit keresi, hanem többnyire szükebb hazája Erdély foglalkoztatja lelkét. Ennek gyüjti nagy szorgalommal „*történelmi adatait.*“ És nem csak világrengető hősök alakján akad meg tekintete, hanem valóban a „nem ismertetés zárköve alól“ keresi fel a zajtalan munka zászlóvivőit, a Bod Péterek, a Benkő Józsefek, az egyszerü kálvinista papok életében, feltünés nélküli munkájában talál nemzete számára megörökitendő kincseket.

A mult emlékeivel a nemzeti érzület ápolása lelkesitette arra a küzdelmes munkára, arra a nagy áldozatra, melylyel megalapitá az erdélyi nemzeti muzeumot. Istenem! mily szivós kitartásra, mekkora küzdelemre volt szükség csak ahhoz, hogy kieszközölje erre a bécsi kormány engedélyét! Hogyan? — kérdik talán most némelyek: csak nem félt a kormány a muzeumban összehalmozódó régi csontoktól, mohos kövektől, rozsdás vasaktól? Bizony félt — és saját szempontjából nem is ok nélkül. Most valóban Mikónak lelke is azzal a gondolattal volt telve, hogy mig a muzeum-egylet tömöritni fogja nemzeti munkára a haza hü fiait: addig azok a régi csontok, mohos kövek, rozsdás vasak buzditólag fognak beszélni a nemzetnek régi nagyságáról, küzdelmeiről.

És végül talán szükségfeletti is — bár erőtlenül — megrajzolt képén külön jeleznem még egy vonást: mély vallásosságát, őszinte egyháziasságát. Hisz, ha a történelmet, az emberiség e nagy itélőmesterét kérdezzük: nem találunk igazi emberi nagyságot, kinek szelleme ne táplálkozott volna a vallásból. Avagy nem igaz-e, hogy a tiszta vallásos élet maga az eszményi élet — és nem foly-e ebből, hogy bármely téren csak az őszintén vallásos lélek képes csüggedetlenül törni eszményi czélok felé?

Ez az őszinte vallásosság vonul végig az ő egész életén. Ez adta meg neki a krisztusi szelidség és alázatosság felmagasztaltatását. Ez nyilatkozott meg különösen egyháziasságában, melyet sohasem alacsonyitott le az egyéni hiuság külső köntösévé, vagy a világi emelkedés lépcsőjévé. Vallásossága adta meg életének öszhangját, belső nyugalmát, honfiui jellemét, hogy soha össze ne tévessze a tapintatos óvatosságot az önérzet megtagadásával és az igaz lelkesedést a megfontolatlan hebehurgyasággal. Ez emelte szivében a szenvedések és gyanusitások sebzése elé a tiszta lelkiismeretnek áttörhetetlen paizsát. Ez képesitette megmutatására annak, a mit hirdetett, hogy „tiszta jellemnek csak az mondható, melyhez sem a magán, sem a nyilvános életből szeny nem tapad.“

Hogy ő ilyen jellem volt: bizonyságot tettek mellette a kor legjobbjai, kik oly nagy tisztelettel csatlakoztak hozzá, karolták fel kezdeményezéseit; bizonyságot tett az a mélységes megindulás, mely halálán tölté el a sziveket és a melynek nyilvánulásáról azt irja az egykori tudósitás: „temetéséhez hasonlót sohasem látott Kolozsvár s valószinüleg nem is fog látni a közel tizedekben. Nincs ecset és toll, mely hü vonását és teljes részletes leirását adná a nagyszerü temetésnek.“

Hej, de a temetés mégis csak enyészetbe kisérés. Az elenyészhetetlen bizonyitékokat az életben keressük — s valóban itt találjuk fel. Bizonyságot tesznek mellette örökké való alkotásai, melyek buzgó fáradozásainak, áldozatkészségének köszönik létöket. Valóban örökkévalók ezek, mert a mint a látható dolgok általán az örökkévaló szellem-világnak, ugy ezek az ő halhatatlan szellemének képezik kinyomatát. Es különösen vissza kell tükrözni ezek közt az ő szellemét annak az intézetnek, mely *büszkén viselheti* és épen azért *méltán tartozik viselni* az ő nevét. Ott kell lengeni ebben mindenkor a vezérek és küzdők, tanárok és tanulók felett az igaz hazafiság, a tiszta vallásosság, a nemes lelkesedés, az önzetlen munkásság szellemének. Es hogy az ő szelleme ápolva van: hirdeti most a hálának eme nyilvánulása, mely születésének 100 éves fordulóján emléktáblával jelöli meg szülőházát.

Hadd legyen hát láthatóvá és legyen tündöklő fényüvé az egyszerü emlékjel; sugározzanak arról a hála és az ő követendő erényei. De tündököljön fel és soha el ne homályosuljon az emlékezetben Mikónak megdicsőült szelleme, vezesse tűzoszlopkint a a ránehezült megpróbáltatások kietlen pusztáin, sötét éjszakáin a boldogság igéretföldje felé ezt a nemzetet, mely megbünhödte már a multat s jövendőt — elmondám.

Idvezitő urunk tanitása.

Az igazságosságról. (δικαιοσύνη.)

(Dr. Robertson Jakab.)

— Forditotta: *Bokor Sándor.* —

(Folytatás.)

c) A meghatározott napokon való *böjtölést* szintén üres czeremóniának tekintette Jézus. (Márk II. 18—22.) Az ételnek és átalában az élet örömeinek

mértékletes élvezését sehol sem tiltja meg Jézus. Különben minden cselekedet értékét a belső érzés szabja meg az ő erkölcstanában. Lehet a böjtölés is jó hatással a keresztyén ember lelkére, ha az igaz belső érzés kifejezője és nem üres formaság. Tanitványai sohasem böjtöltek, a mig vele voltak. Ez az együttlét olyan lelki öröm volt rájok nézve, hogy a böjtölésre, — mint a vallásos bánat külső jelére — nem volt soha szükségük. Azon a helyen pedig, a hol Jézusnak e szavai vannak feljegyezve: „Az ilyen ördögöknek nemek nem űzethetik ki különben, hanem könyörgés és böjtölés által." (Márk IX. 29.) A két utolsó szó interpolatio. A megállapitott napokon való böjtölés ellenkezik a Jézus országa szellemével, a melyben minden cselekedet megitélésénél a belső érzés, a belső inditék a mérvadó. A hol ez nincs meg, avagy a hol az gonosz, ott minden tett csak üres külsőség, avagy bün. „Avagy böjtölhetnek-é a mennyegzői lakodalmosok, mig ő velek vagyon a vőlegény? mig velek vagyon a vőlegény, nem böjtölhetnek." (Márk II. 19.) Anyaszentegyházunkban, a hol a vőlegény, a Krisztus állandó jelenlétét élvezzük az ő Szentlelke által, a böjtölésnek semmi helye ugy, mint volt az a zsidóknál. A keresztyén lelkiismeretnek itt is megvan a maga szabadsága. A keresztyén embernek szabadságában áll böjtölni, avagy nem böjtölni, tartózkodni azáltal örömeinek mértékletes élvezetétől, avagy nem a szerint, a mint belső jobb érzése sugalja neki s tapasztalatból tudja, hogy az belső lelki életére nagy haszonnal jár.

d) A belső érzésen nyugvó e nagy erkölcsi elv van kifejezve az *istentiszteletre* vonatkozólag is Jézus azon szavaiban, a miket a samariai asszonynak mond: „Az Isten lélek és a kik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják." (János IV. 24.) Más szavakkal azt mondja itt Jézus, hogy vajjon Isten kedvesen veszi-é az istentiszteletet, avagy nem, az sohasem függ a szent helytől, nem az előirt czeremóniáktól, papi ornatustól s más eféle külső dolgoktól, hanem mindig a hivő ember belső érzésétől.

2. Jézus ezen magasztos erkölcsi elvei legszembetünőbben ki vannak fejezve a *hegyi beszédben:* az Isten országa e nagy manifesztumában. Felveti itt Jézus a többek között azokat a nagy erkölcsi szabályokat, a mik a tiz parancsolatban foglaltatnak, főleg a II. táblán lévőkben, a melyek embertársaink iránt való kötelességeinkre vonatkoznak. Mig a zsidók ugy gondolták, hogy e parancsok a rosznak csak az *elkövetését,* csak a *tettet* tiltják, Jézus azt mondotta, hogy a rosznak még a *gondolatát* is. Igy teszi az igazságosságot ismét belsővé. Idézi a 6-ik parancsolatot és a mig az a zsidók szerint megtiltja a gyilkosságot, mint *tettet,* Jézus megtiltja még a gyülöletet is, mint *gondolatot.* Emliti a 7-ik parancsolatot, a mely megtiltja a paráznaságot, Jézus megtiltja annak még a gondolatát is, a parázna tekintetet stb. Áttérve az alamizsnáskodásra, imádkozásra, böjtölésre azt mondja róluk, hogy ezeknek is csak ugy van értékük, ha belső indító okuk nemes s az Istenhez illő. Ha csak azért teszik, hogy az emberektől láttassanak, erkölcsileg értéktelenek azok is.

3. A belső érzésen alapuló erkölcsiségnek van még egy fontos eleme, a mit nem lehet figyelmen kivül hagynunk. Az ember erkölcsi magaviseletének csak úgy van értéke, ha az *önkéntes* és *szabad.* Az olyan igazságosság, a mely félelemből avagy rideg kötelességérzésből ered, nem a Jézus által hirdetett Isten országának igazságossága. A ki csak ilyenféle indokokból teszi a jót, mérhetlen távol van attól az erkölcsi ideáltól, a mit Jézus az emberiség elé czélul kitüzött s földi életével megvalósitott. Csak ha azért teszi valaki a jót, mert belső jó érzése úgy kivánja, teszi önszántából, sőt szeretetből, úgy van erkölcsi becse tettének. Ráerőszakolni azonban ezt senki lelkére nem lehet; az Isten iránt bizalommal és szeretettel viseltető hivő lélek természetes folyományának kell annak lennie. „A jó ember az ő szivének jó kincséből hoz elő jókat és a gonosz ember az ő szivének gonosz kincséből hoz elő gonoszokat." (Máté XII. 35.); „Legyetek jó fák és teremjetek jó gyümölcsöt." (Máté XII. 33.) (Az eredetiben sokkal ideillőbb a szöveg: Ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτῶ καλόν = tegyétek a fát jóvá, annak gyümölcsét is jóvá t. i. teszitek.) „Szednék-é a tövisről szőlőt vagy a bojtorjánról fügét." (Máté VII. 16.) Jézus nagy erkölcsi oktatása a hegyi beszédben ekép szerves egységben van a János évangyéliomában található mystikus tanitásával. A hegyi beszéd ugyanolyan erkölcsi újjászületést kiván az embertől, mint a minő kivántatik Nikodémustól. A Jézus által alapitott Isten országa pedig kezdete annak a boldog időnek, a melyről a nagy angol költő, Wordsworth örömmel énekli, hogy a kötelesség és a szeretet parancsa egy lesz s a szeretet és öröm lesznek hű vezérei az erkölcsi magaviseletnek.

II. Lássuk most már azt, miképen *bővitette* Jézus a zsidók fogalmát az igazságosságról.

1. A zsidók erkölcsi fogalmaik negativok voltak. Törvényeik azt tanitották, hogy mit *nem* szabad cselekedniök. A tizparancsolat minden egyes tétele tiltó: „*Ne* lopj; *ne* ölj.." stb. A Jézus erkölcsi parancsai ellenben mind pozitivok. Arra tanitotta hallgatóit, mit *kell* cselekedniök s példájával meg is mutatta. Egész élete valóságos jótétemény volt. A merre csak járt, mindenütt jót cselekedett. Maga mondotta, nem azért jött, hogy szolgáljanak néki mások, hanem hogy ő szolgáljon másoknak. Búcsúbeszéde alkalmával megmosta tanitványai lábát s azt mondotta nekik: „Példát adtam néktek, hogy a mint én cselekedtem véletek, azonképen cselekedjetek ti is." János XIII. 15.) Abban az országban, a melyet alapitott, az elsőséget, a nagyságot szolgálat utján lehet elérni. „Valaki ti közületek akar első lenni, legyen a ti szolgátok." (Máté XX. 27.) Szerinte a jótétel elhanyagolása nagy bűn, még inkább az az elrejtett talentum.

2. Az erkölcsi magaviselet szinvonalát igyekszik Jézus magasabbra emelni e szavaival: „Mit cselekesztek egyebeknél többet?" „Ha azokat szeretitek, a kik titeket szeretnek, micsoda jutalmát veszitek annak? Nemde a publikánusok is nem azont cselekszik-é?" (Máté V. 46. 47.) E szavakkal arra inti tanitványait, hogy ne elégedjenek meg csupán azon erkölcsi kivánalmak teljesitésével, a miket a világ követel tőlük, hanem legyenek úttörők az erkölcsi haladás terén. Mert hiszen erre a haladásra nagy szükség van minden téren. A jótétel áldását ne szoritsák egy bizonyos társadalmi osztály szük korlátai közé, mint a zsidók teszik. Sehol sem volt ugyanis oly szembeszökő a zsidó nép szűkkeblüsége, mint az altruistikus érzelmek tekintetében. „Szeresd a te felebarátodat", azt jelentette nekik, hogy szeress egy másik zsidót. Jézus ellenben kiterjeszti a felebarát szó értelmét a samaritánusra, a pogányokra, minden emberre, sőt még az ellenségre is. (Lukács X. 87.) Mikor azt a fent emlitett elvet felállitja: mit cselekesztek egyebeknél többet? együtt azokkal a buzditó intelmekkel, melyek nem egyszer szinte paradoxon szerüek (s mikről más helyütt leszen szó). Jézus hegyi beszédében (Máté V. 39—42.) látjuk, hogy az általa hirdetett erkölcsiség minő magas, minő nemes szinvonalon áll. Lépten-nyomon a hősiesség és a nagylelküség nemes tetteit várja tanitványaitól még a közönséges mindennapi életben is.

3. Más módon is bővitette Jézus a helyes erkölcsi magaviselet fogalmát. Az erényeknek nevezetesen egy egész osztályát felemelte tanitásaival, az őket megillető helyre. Az úgynevezett női erényeket. A nemeslelkü gyöngédség, a szelid tűrelem erényeit.

Az erősebb természetü erények, a bátorság, igazság, a helyesség régóta tiszteletben részesültek, sőt a rómaiak és más pogány népek körében ragyogó példákban nyilvánultak; de a gyöngédebb nem erényei csak azóta lettek amazokkal egyenlőknek elismerve, s részesültek azokhoz hasonló tiszteletben, a mióta Jézus szóval úgy, mint tettel megmutatta, hogy nem kisebb lelki erő és nemes érzés kell ezekhez sem, mint amazokhoz. Azelőtt e gyöngéd erények mély megvetésben részesültek. A méltatlanság eltűrése, az ellenségnek megbocsátás, az itéletben kegyesség, a szelidség, az alázatosság, a szánalom stb. csak Jézus óta váltak az emberi jellem legszebb, legcsodálatraméltóbb vonásaivá. Igy távolodik az erkölcsi világfelfogás Jézus tanitása által messzebb és messzebb a régitől. A keresztyén morál merőben más, mint az ókori pogányoké. Jézus tanitásai az egész ókort eltörölték erkölcs dolgában s teljesen új világot teremtettek a világnak. Ezt a nagy erkölcsi újjászületését egyrészt *tanitásával* eszközölte. A valóban igazságos ember ideális képét oda állitja fenséges erkölcsi tanitása, a hegyi beszéd élére: „Boldogok a lelkiszegények, mert övék a mennyeknek országa"; „Boldogok az alázatosok"; „Boldogok az irgalmasok"; „Boldogok, a kik háboruságot szenvednek az igazságért" stb. Egymásután rajzolja a szerinte igazságos ember jellemének vonásait, úgy a mint megvoltak azok az ő saját jellemében is. Mert másrészt *példájával* eszközölte Jézus a világ erkölcsi megujhodását. Ő maga is szelid és alázatos szivü volt, a miként másokat intett; önfeláldozó, nagylelkü, tűrelmes, szerető szivü szenvedő. A kereszten történt halála által oly áthághatlan válaszfalat emelt az újkornak az erkölcsi jóról alkotott fogalma és az ókor hasonló fogalma közé, hogy az emberiség ez utóbbihoz soha többé vissza nem térhet. Egész modern életünk, művészetünk, társadalmi rendszerünk érzi azt a nagy erkölcsi átalakulást, a melyet Jézus idézett elő, a mikor az erkölcsi helyes magaviselet fogalmát eként kibővitette.

B) Ámde ezt a nagy erkölcsi átalakulást még nem ismerjük teljesen, ha csak úgy gondoljuk azt, hogy Jézus nem csinált egyebet, minthogy a zsidók és rómaiak szóval kora erkölcsi szabályait kijavitotta s kibővitette. Jézus erkölcsi felfogása s tanitása mélyebb alapokon nyugszik. T. i. I. *uj végérvényes példányképét* mutatta fel az igazságosságnak; II. *uj inditó okot* arra nézve, hogy erkölcsileg jók legyünk. Mind a kettőt pedig egyszerre tette, a mikor korának az Isten kilétéről való ismeretét magasabb szinvonalra emelte, azt tanitván, hogy az Isten: *Atya.*

(Vége következik.)

Indokolás.

(Folytatás.)

A második fejezet a rendkivüli istenitisztelęti cselekményeket vagy a szorosabb értelemben vett szertartásokat tartalmazza; első czimében pedig a legfontosabb szertartásainkról, a sakramentomok kiszolgáltatásáról beszél, előbb a keresztségről, azután az urvacsorájáról.

Itt a 12. §. elsőbben is a keresztelés rendes helyét és idejét szabja meg. Rendes helye, ugy régibb kánonaink, mint a régi és jelenlegi gyakorlat szerint, csak a templom lehet, vasárnapokon és ünnepeken a délutáni, hétköznapokon a reggeli istenitisztelet végeztével. Rendkivülileg azonban a templomon kivül is kereszteltek mindig és keresztelnek ma is. A § tehát egyszerüen ezt a tényleges állapotot foglalja magába és ennyi teljesen elég is, mert az egyházaknak, illetőleg a lelkészeknek fenn kell tartani annyi szabadságot, hogy különleges helyi viszonyaikkal ebben az általános keretben elhelyezkedhessenek.

A keresztelés rendje (13. §.) eddig többnyire 5 számból állott, a javaslat szerint 9 pontból állana. A javasolt négy uj számból kettő a gyülekezet éneklésére esnék, ami azért kivánatos, hogy a gyülekezet legalább énekléssel vegyen tevőleges részt a szertartásban, különben továbbra is puszta bámulója marad a sz. cselekménynek; ez pedig a mi istenitiszteleti elveinkkel merőben ellenkezik. Uj — bár régi, sőt eredeti — a 3. és 7-ik szám is, a mai napság majdnem általánosan mellőzött kikérdezése a keresztszüléknek, pedig ezt mulhatatlanul be kell vennünk ebbe a szertartásba, mert különben a konfirmálásnak nincs lét- és jogalapja s a keresztszülők által tett igéretre hivatkozni üres beszéd, sőt bántóan bosszantó is... Aztán ennyi figyelmet a keresztszülék is megérdemelnek s nekik is jól fog esni az, ha feladatuk fontosságát maga az egyház ösmeri el a kikérdezés által s bizonyára ők maguk is komolyabban fogják majd fel keresztszülei szép és mind a gyermek, mind az egyház szempontjából méltányolt tisztöket. A megkérdezés két részből áll. Az egyik kérdés az, hogy kivánják-e a csecsemő megkeresztelését? Ennek, természetesen, mindjárt a szertartás kezdetén kell megtörténni, ezért van beosztva a 3. szám alá. A másik kérdés, mely az igérettételt foglalja magába, az, hogy igérik-e, hogy a megkeresztelt csecsemő az A. F. és Sz. L. nevének ösmeretében és félelmében fog neveltetni? Ezt pedig mind a dolog természetéből, mind a liturgia arányos beosztásából kifolyólag 7-ik szám gyanánt kellett felvenni. Végül, minthogy itt szoros értelembe vett liturgiai szertartásról van szó, a beszéd és könyörgés kivételével valamennyi alkotórészt kötötté kell tenni. Bizalommal ajánljuk változtatás nélküli elfogadásra az egészet.

A 14. §. indokolása, azt hisszük, felesleges.

A 15. §-t sem szükséges megokolni. Az előbb elmondottakon és jelenlegi gyakorlatunkon alapszik az.

—

Az urvacsoraosztás helyéről és idejéről szóló 16. §. rendelkezései között legkényesebb a kiosztási alkalmak meghatározása. E tekintetben elvileg alig lehetne más tételt felállitani, mint azt, hogy az urvacsorát vagy minden vasárnap ki kell szolgáltatni vagy végképp elhagyni. Nem állunk elő itt e tétel igazolásával részint azért, mert igazságát mindnyájunknak el kell ösmernünk, részint és különösen meg azért, mert itt nem puszta elvvel, hanem megmohosodott gyakorlattal állunk szemben, amelyen akár jobbra, akár balra változtatni bajos. A vasárnaponkénti kiosztásra ez idő szerint már vissza nem térhetünk; az elfogadott alkalmakat pedig, még ha nem találók is, gyökeresen meg nem változtathatjuk. Sátoros ünnepeink urvacsorázás nélkül szinte elképzelhetetlenek, holott Jézus születése és feltámadása ünnepének természetével merev ellentétben áll a Jézus halálának hirdetése s az azt szimbolizáló urvacsora. Az új kenyéri és új bori urvacsora-osztás ó-testamentomi hagyományon, tehát új-szövetségellenes, tehát nem jézusi alapon nyugszik s mindkét alkalommal ugy fogjuk fel s a legtöbbször ugy is méltatjuk az urvacsorát, mint az Istentől vett testi javakért való hálaáldozatot. Őstermeléssel foglalkozó népünk szinte a foglalkozásának megszentelését látja ezekben. Pedig irva áll, hogy „az Urnak halálát hirdessétek" s hogy „a test nem használ semmit, lélek az, amely megelevenit!" Az u. n. félbőjti vagy bőjtfői urvacsorát viszont ugy tekintjük, mint a farsangi lakomározásokért, talán kihágásokért szóló köteles bünbánati alkalmat, mintha a jegyek vétele által szabadulhatnánk meg esetleges vétkeink sulyától. Akkor pedig: amikor leginkább volna helyén ez a szent vendégség, Jézus halálának emléknapján: nemhogy kiosztanánk, hanem a legtöbbször még csak reá

se gondolunk. Ime, az elfogadott hat alkalom közül öt nem állhatja meg a helyét! Visszásságok visszássága — de a vérünkbe ment már át. Mit tegyünk hát? Egészen uj alkalmakat teremtenünk nem tanácsos, de valami igazitást mégis végezhetünk. Hagyjuk el elsőbben is a bőjtfői urvacsorázást, mint egészen pápás izüt és e helyett ragaszkodjunk az istenitiszteletünkbe felveendő lelki bőjthöz és gyónáshoz. Ebben inkább benne lesz a lélek és az igazság. A husvétit tegyük át nagypéntekre s ezt a hiveink által még ma is igaz bensőséggel megszentelt napot, megváltatásunk ünnepét ne hagyjuk többé urvacsoráztatás nélkül. A népünk maga fogja ezt helyénvalónak találni, csakhogy ezen a napon, kivált nagy gyülekezetekben, délután is osszuk, ha a szükség úgy kivánja. Hiszen a nép ezt a napot testi bőjtöléssel is összeköti s ennélfogva nem kell tartanunk semmiféle kihágásoktól; a húsvét pedig legyen osztatlanul a feltámadás örömünnepe. Pünkösdben, az egyház megalakulásának emlékünnepén, egészen helyén van az úrvacsora, mint szeretetvendégség, mint a hivőket egy testté egyesitő lélek szimboluma. Maradjon meg továbbra is. Pünkösd után következik az egyházi év ünnepnélküli fele, sőt több a felénél. Ennek a jó hét hónapra terjedő egyhanguságába egyházi szempontból vagyunk kénytelenek valami ünnepiessebbet is bevinni s ez, üdvtörténeti emléknap hiányában, csupán csak az urvacsora kiosztása által lehetséges. Nos hát ezért, de még azért is, mert tulnyomóan őstermeléssel foglalkozó népünk bizonyosan rossz néven venné, ha tőle a kenyér és bor zsengéjének megszentelési ünnepét elvennők: e kettős kényszerüségből meghagyandóknak tartjuk az új kenyéri és új bori urvacsoraosztást s amazt szeptember első, emezt november első vasárnapjára ajánljuk, a 7 hónapi időköz arányosabb beosztásáért is és azért is, mert az advent sem áll benső összefüggésben az urvacsorával és karácsonyhoz nagyon is közel esik. Némelyek ajánlják még a reformáczió emléknapjának elfogadott október 31-ikét is. Ámde az a nap nem egyházalakitási emléknap és üdvtörténeti alapja sincsen s azt az urvacsorával annyi kapocs sem köti össze, amennyi az új kenyéri és új bori urvacsorálást, mert ezeknél legalább a kenyérnek és bornak, mint Krisztus érettünk megtört teste és kiontott vére jelképeinek megáldásáról van szó. Ez tehát eddig négy alkalom. Ötödiknek megmaradna a karácsony, nem azért, mert oda kifogástalanul illik, hanem azért, mert mégis az urvacsora szerzőjére emlékeztető ünnep s mert az alkalmak számát mégse apaszthatjuk meg nagyon s jobb hiányában a kevésbé jót is el kell fogadnunk és meg kell tartanunk. Bizalommal kérjük ebbeli javaslatunk elfogadását!

17. §. Az urvacsora kiszolgáltatásának, mint önálló szertartásnak szerkezete az istenitiszteleti renddtartás szerkezetét tükrözi vissza, tehát szintén hármas beosztásu. Áll a bevezetésből vagy előkészületből: 1—5., a tulajdonképpeni urvacsorázásból 6—9. és a befejezésből vagy záradékból: 10—14. A kettősséget, t. i. a lelkész és gyülekezet párhuzamos cselekvését is, amennyire lehetett, megtartottuk. Az előkészitő rész (1—5.) a most is szokásban levő alkotórészekből van összeállitva némi változtatással. Az előfohász, a szertartási beszéd, a közgyónás, a bünbocsánat-hirdetés a meghivással: mind oly alkotórészek, amelyek általános használatban voltak és ily sorrendben fordultak elő eddig is egy kerület, a duna-melléki kivételével, amely azt hisszük, megfog hajolni a többség gyakorlata előtt és nem gördit akadályokat ennek az egységnek az utjába Ebben a részben uj elsőbben is az, hogy könyörgés nincs benne részint a rövidség okáért, részint azért, mert a rendes istenitisztelet folyamán már három izben is könyörgött a gyülekezet Istenhez, részint és főképen meg azért, mert a közgyónás lényileg teljesen egy és ugyanaz a bünbevalló könyörgéssel, egyikben, mint a másikban ugyan azt végzi a gyülekezet, csakhogy más formában s minthogy a közgyónási forma jellegzetesebb is, szertartásosabb is a közönséges formáju könyörgésnél: a kettő közül emezt, t. i. a közgyónás kérdező és felelő formáját kellett becsesebbnek találnunk, megtartanunk és alkalmaznunk. Ujszerü továbbá az is, hogy a közgyónásba felveendő kérdések tárgyai nem egészen azok, amelyek ma használatosak. A ma használatban levő kérdések részint a Melotai-szerkesztette kérdésekre, részint a tiszáninenni uj liturgia (1811) kérdéseire vihetők vissza. Amazoknak tárgyai: bünösség, a váltsághalál és a feltámadás, emezekéi a szent irás ihletettsége, a váltsághalál, a bünösség és a megjobbulás igérete. Amazokban felesleges a feltámadás bevonása, emezeknek a sz. irás ihletettsége. Elegendő azért mind az urvacsora dogmatikai tartalmának, mind az alkalom lélektani mozzanatainak kifejezésére: 1. a bünösség megvallása; 2. a Krs. büntörlő váltsághalálában vetett hit kifejezése és 3. a megboldogulási igéret. Itt ezek a leglényegesebbek és igy a legszükségesebbek is; minden más kérdés merőben felesleges. Vagy ha nem felesleges: akkor valamennyi sarkdogmánkat be kell venni; ámde akkor le kell mondanunk a stilszerüségről is, az ünnepélyességről is és lapos examinatoriummá kell változtatnunk e megható penitenciát. Reméljük, hogy ez nem fog bekövetkezni.

Megemlitjük még, hogy az erdélyi Agendában a Hiszekegy is előfordul az előkészitő részben, az első beszédet követő könyörgés után. Mi a Hiszekegy bevételét egészen stilszerütlennek tartjuk itt, a hol a Szentháromság egyik tagjának, az Ur Jézus Krisztusnak megváltói munkáját ünnepeljük és vonatkoztatjuk magunkra, ahol az apostol szerint az Urnak halálát kell hirdetnünk s ahol éppen oly akadály az a szertartás természetes folyásában, mint a Miatyánk az e. beszéd előtti könyörgés után. A mise-kánon maradványa az még nálunk; igy, ha egyéb nem, hát ez a körülmény birjon rá minket végleges kiküszöbölésére!

A bünbocsánat hirdetését és a meghivást azonban, mint lélektani, felemelő, ünnepélyes és különben is általános mozzanatot továbbra is megtartandóknak itéljük. Végül ezt a részt egy énekverssel tartjuk még kiegészitendőnek gyülekezeti visszhangul és változatosság okáért és hogy az alatt ideje legyen a lelkésznek az asztalt elkésziteni és hogy egy kevés pihenés után uj erőt szerezzen a továbbiak végzésére. Meg jegyezzük még, hogy ebben a részben a 2. sz. alatti szertartási beszéd kivételével minden többinek egységesen kötöttnek kell lennie.

A második rész számára, bármiként igyekeztünk is, nem tudtunk más formát elfogadni, mint a tiszáninneni liturgiáét. Ezt kellett és kell elfogadnunk elsőbben is azért, mert ez a forma szóról-szóra, nyomról-nyomra a szereztetési igéket (I. kor. XI. 23—25.) követi, azokat valósitja meg, sőt ami szertartási szempontból felettébb becses, meg is jeleniti s a gyülekezetet külsőképpen is mintegy a Jézus asztalánál jelenlevőkké, magával az Urral vacsorálókká teszi s mint ilyen, a legalkalmasabb annak a hitnek felkölté sére és ébrentartására, hogy a hivek valóban az Ur asztalának lesznek vendégei és lélekben valóban az Ur Jézussal vacsorálnak. Erősen lélektani, kiválóan drámai, magasztosan szertartásos és betü szerint is hü igy az urvacsorázás. Mindenestől fogva azt hirdeti ez, hogy az a keresztyénség, amely ily lelkiösmeretesen, ily hiven veszi azokat, amelyek az uj-szövetségben a mi tanulságunkra irattak meg, méltán és igazán nevezi magát evangyéliomi keresztyénségnek hogy nemcsak hitének, hanem istenitiszteletének és szertartásainak is legfőbb normája a szentirás. Az igét és a jeleket — ekkép — együtt kapja a gyülekezet!

De el kellett fogadnunk azt azért is, mert ugy a Helv. Hitvallásának, a tarczal-tordai és debreczeni artikulusoknak és Szegedi Kiss Istvánnak értelmével, mint a Heltai és Bejthe liturgiájával s e szerint a legrégibb liturgiaszerzők felfogásával szépen megegyezik s tőle, mint ilyentől a konfesszionális bélyeget és az őseredetiséget elvitatni nem lehet. És végül azért is, mert gyökeresen magyar, a nép természetes, szép érzékét teljesen kielégitő, anélkül, hogy a csak legkevésbé is miseszerü, pápista maradvány lenne. Nagy kár lenne azért, ha ezt a liturgiailag eléggé meg nem becsülhető formát kellőképpen nem méltányolnánk és általánossá nem tennénk; ujabb bizonysága lenne ez annak az indokolatlan konzervativizmusnak, mely csupa kényelemből nem mer a szebbhez és jobbhoz alkalmazkodni. Ajánljuk még egyszer megszivlelésre az elmondottakat s azokkal együtt a tiszáninneni gyakorlatot!

(Folytatása köv.)

Püspöki vizsgálat a dési egyházmegyében.

Azt a szerfölött fáradságos, de hatásában és eredményeiben kiszámithatatlanul jótékony lőpásztori munkát, melyet *dr. Bartók György* püspökünk eddig az orbai, nagysajói, küküllői és görgényi egyházmegyék meglátogatásával és vizsgálatával teljesitett: az idén a dési egyházmegyében folytatta. Az egyházmegye vezetői és népe régen óhajtották s a Püspök ur is örömmel élt az alkalommal, hogy az egyh. ker. legexponáltabb egyh. megyéjét meglátogassa s a népet és vigyázókat lelkesitse, kitartásra buzditsa abban a nagy, nemes, de minden erőiket igénylő küzdelemben, melyet idegen nyelvü nép tengerében vivnak a magyar vallásért, nyelvért, földért. A legexponáltabbnak mondók, s bizony nem tévedünk ebben. Százezrekre menő gör. kath. oláhság közt 20—30 ezer magyar. És mennyire elszórva a nagy területen: Hagymáslápostól (Nagybánya tőszomszédságában) Pánczélcsehig alig akad két egyházközség, melynek közvetlen szomszédságában volna egy ref. egyház. A legközelebbi szomszéd rendesen a 4—5-ik faluban van ½ napi járóföldre. Kis szigetek a nagy tengerben. A magyarság egyházi képviselője majdnem kivétel nélkül a ref. egyház. Magyar kath. pap is csak Nagysomkuton és Magyarláposon akad, mig pl. Nagyilondán és egyebütt is a róm. kath. magyarok a gör. kath. templomokba vannak utalva egyházi hatóságuk által. A mi reform. egyházunk e magyarság-védő hivatása folytán nagy figyelemben és sokszor elismerésre méltó erkölcsi sőt anyagi támogatásban is részesül a más felekezetü, de a magyarságért küzdő birtokosok részéről is. Mert magyar „nép“ — bizony — e területen kevés akad már. A magyar fajt főleg egyes nagyobb birtokosok képviselik, elszórva egy-egy faluban. A föld nagyobb része — talán — ma még magyar kézen van. Am a mágnás-birtokok egy jó része is veszendőbe indult. Kisbirtokosaik nem laknak ott s még jó ha magyar kézen s nem oláh konzorczium kézen van a bérlet, az örök vásárlásokat rendszerint ez utóbbiak kötik.

Lehetetlen e vidéken utazni anélkül, hogy lelkünket a legmélyebb honfibánat ne töltse el. Mi lehetett itt egykoron! A legtisztább magyar nevü községek hosszu sorában, melyek nevükben régi magyar voltuknak emlékét őrzik, ma egyetlen magyar szó sem hangzik s édes nyelvünket az átutazó legfennebb a zsidó korcsmáros ajakáról hallhatja. S e szomoru változás okát nem kell csak a régmult viharos napjaibn keresni, mikor török-tatár-dulás kipusztitotta a hazáját vérével védő magyart, hogy ennek helyét a hegyekről nyájával leereszkedő oláh pásztorok foglalják el. Nem; e szivettépő pusztulása a magyarnak foly ma is, szemünk előtt foly. S hogy annál keservesebb legyen, nem ebben a formában, hogy a magyar kihal vagy elköltözködik, hanem eloláhosodik. Kiknek hibájából, kiknek bünéből?! Ah, nem kell a fő bünbakkokat csak az országsorsát intéző államférfiakban keresni. Kijár ebből a része minden tényezőnek: annak a kulturpolitikának is, mely e helyeken a ref. felekezeti iskolát elbukni engedte s helyébe mindjárt akkor elemi iskolát nem emelt, ma pedig az oláh felekezeti iskolákat támogatja; annak a protekcziónak, mely oláh-barátságában itt a magyar fiuk rovására oláhokat juttat állásokhoz; annak a birtokosságnak, mely előnyben részesiti itt a mulya bán, de szolgalelkü oláh cselédséget, az önérzetes, de munkásabb magyarnál; annak a pátronusnak, ki az ősei által nagy áldozatkészséggel épitett templomokat, iskolákat, paplakokat összeomlani engedi s hitsorsos népével nem törődve, elveszni engedi egyházára s nemzetére nézve; annak a papnak (ah, hogy ref. papnak is!), a ki átpipázik egy egész életet, a kinek házában uralkodó nyelv a cselédek oláh-nyelve s az egyházfiával is oláhul beszél; annak az egyházi hatóságnak, melynek szeme előtt foly a desolácio, a mely folytonosan a fa koronáját nyesegeti a helyett, hogy gyökereit erősitgetné, a mely a régi franczia födél helyett kupolás födelet készit arra az épületre, a melynek fundamentumát itt is, ott is omladozóvá tette a nyaldosó áradat.

Ah, mennyi nemzetellen való bűn tekint reánk ebből a tűkörből! Megszakadna a szivünk és kétsége esnék a lelkünk, ha a rettenetes pusztulás romjai között a bátor és önfeláldozó mentésnek és uj életnek lélekemelő nyomait nem látnók. Istennek hála! vannak ilyenek, Domokos, Koltó-Katalin, S.-M.-Berkesz, Kérő: ősi megvíhatatlannak látszó bástyák; Magyarlápos, Magyarköblös: poraikból megelevenedő phönixek; Nagyilonda, Galgó szépreményü ifju csemeték; egy csomó állami iskola (nagyobb részben *Simó* Béla tanfelügyelő idejéből) bennük lelkes tanitói-karral; ifju hévvel buzgó, munkáló papok s velük a magyarság ügyéért egyházi téren is versenyző, lángbuzgalmu közigazgatási tisztviselők: szolgabirák, jegyzők, hivatalnokok. Leszsz..leszsz..leszsz még egyszer ünnepe a magyarnak — hazájában!

De lássuk a részleteket!

Aug. 19-én indult a körutra *dr. Bartók* püspök ur Kolozsvárról. Rendes kisérője s buzgó munkatársa *Kenessey* főjegyző most nem lehetett vele; Radegundban gyűjtötte az erőt az új iskolai év munkájához. *Bartha* Lajos gen. director az idén sem kivánt élni a püspöki vizsgálatban való részvétel jogával, helyette a kötelességet felkérés folytán *Nagy* Károly th. tanár teljesitette, a jegyzőkönyvek irására pedig a Püspök ur, titkárát: *Ravasz* Lászlót vitte magával.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Dr. Bartók György püspök úr a zabolai Mikó-ünnepről, hová vasárnap reggel utazott volt el az egyházkerület képviseletében, kedden este tért haza. Egymásután teszi a fárasztó utakat, de nem hiányzik sehonnan, hol akár a kegyelet adóját kell leróni nagyjaink iránt, akár a munkára kell példát adni és lelkesiteni a jövendő érdekében. Hadd világoljon a gyertya a szobában levőknek — sokáig!

Theol. fakultásunkon az évmegnyitó ünnepély szept. 10-én d. e. 11 órakor tartatik, mikor is imát *Nagy* Károly theol. tanár, évmegnyitót *Kenessey* Béla igazgató tart. Hétfőn a szigorlatok kezdődnek, 15-én pedig az előadások kezdetnek meg.

Évmegnyitó. Kolozsvári ev. ref. kollegiumunkban f. hó 5-én d. e. 11 órakor volt az iskolai év ünnepélyes megnyitása, a tanuló ifjuság és szép közönség résztvételével. Evmegnyitó imát mondott *Tárkányi* György vallástanár, azután dr. *Török* István igazgató tartott év-

megnyitó beszédet, a mely — ugy halljuk! — a napi politikai helyzet felől bőven tájékozta a növendékeket. Az intézet vezetésében az internátusi felügyelet *Kovács* Dezső tanárra bizatott.

Mikó Imre emléke. Mikó Imre grófi születésének századik évfordulóján nagy ünnepséggel leplezték le Zabolán a Mikes-kastélyon a sepsiszentgyörgyi Mikó-kollégium által elhelyezett emléktáblát. A kollégium tanári kara, ifjusága és nagyszámu vendégek sokasága Zabolára ment, a hol Földes György lelkész fogadta a vendégeket. Bodor János zágoni lelkész szép emlékbeszédet mondott, azután Szabó Jenő kézdivásárhelyi pap szavalt. Az Akadémia részéről Márffy Sándor, az egyházkerület részéről Bartók püspök koszorut tett az emléktáblára. Az erdélyi muzeum-egyesületet Eszterházy Kálmán gróf, az erdélyi gazdasági egyesületet Béldy Tivadar, Háromszékvármegye közönségét Szentiványi Miklós alispán képviselte. Kolozsvárt Mikó Imre gróf születésének százados évfordulója alkalmából az erdélyi muzeum-egyesület számos tagja Szamosi János alelnök vezetésével kivonult a temetőbe Mikó sirjához, a hol Szamosy az egyesület nevében beszédet mondott, majd a beszéd után letette a sirra az egyesület diszes koszoruját. Az évforduló alkalmából az erd. muzeum és az egyetemi könyvtár tisztviselői a könyvtár olvasótermében levő nagy Mikó-arczképet megkoszorúzták és a zabolai ünnepélyre táviratot küldtek, melyben Erdélyi Pál könyvtárigazgató meleg szavakban fejezte ki a könyvtár hálaját Mikó emléke iránt. A muzeum-egyesület a jövő hónapban Kolozsvárt külön ünnepély tart. A Zabolán lefolyt ünnepségről lapunk jövő számában bővebb tudósításban fogunk megemlékezni.

Hymen. A következő eljegyzési kártyát kaptuk: Eczken Klárika — Osváth Lajos jegyesek. Kisiklód, 1905. augusztus hó. Gratulálunk!

A nemzetközi alkoholizmus elleni tizedik kongresszus, melyről már lapunk 29-ik számában hiradással voltunk, munkarendjébe a következő kérdések megvitatását vette fel: Az ünnepi előadás tárgyát *Az „én" egészségtana* fogja képezni. Az értekezések sora pedig ez; 1. Az alkohol befolyása az emberi és állati szervezet ellenálló képességére, különös tekintettel az átöröklésre. 2. Az alkohol, mint tápszer. 3. A munkások kulturális törekvései és az alkohol. 4. Alkohol és nemi élet. 5. Alkohol és büntető törvény. 6. A szeszes italok végzetes hatása az afrikai bennszülöttekre. 7. Iskolai nevelés az alkoholizmus elleni küzdelemben. 8. Alkohol és munkaképesség, különös tekintettel a katonai trainingre. 9. A műbor hygienikus jelentősége a rendes alkohol élvezethez viszonyitva. 10. Az alkohol ipari felhasználása, mint az alkoholizmus elleni küzdelem eszköze. 11. Az italmérés reformja. 12. Az alkoholizmus elleni mozgalom szervezése.

Nyilvános nyugtázás és köszönet. Az omladozó félben levő szászújősi ref. papiház javára szépen sikerült zártkörü tánczmulatságot rendezett julius 30-án az egyház előljárósága, melyen jegyét 10 K-val megváltotta nagys. Lázár János nagybirtokos úr, ki nevezett czélra egy 200 K-s alapitványt is tett. Szives támogatása felett való örömünk legyen áldozatkészségének jutalma. Felülfizettek: Petelei Antal 4 kor. Ferenczi Géza 2 kor. 60 f. Nagy Mátyásné 1 kor. 90 f. Horváth Ödönné 1 kor. 40 f. Gönczi Mihály 1 kor. Benedek Lajos 2 kor. Vida Géza 2 kor. 40 f. Dr. Dulló Lajos 1 kor. Bakcsák Jenő 80 fillér. Kovács Béla, Musnay Miklós, Pálfi János, Butyka László, Mezei Márton, Pünkösti Lajos és Eperjesi Lajos 60—60 f. Végül különös köszönettel kell megemlékeznem tekintetes Petelei Antalné urnőről, ki nemcsak a tánczhelyiség rendezését és diszittetését végeztette, hanem az azzal és a világitással járó összes kiadásokat is fedezte. Szászújősön, 1905. aug. 5. Máthé Samu, ref. pap.

Szerkesztői üzenetek.

S. F. Szászváros. „Válasz „Biráló"-nak" csak most haza érkezésem után jutott kezemhez. Aktuális és folytatásos czikkeink miatt csak a jövő számban adhatjuk.

F. A. Nagyenyed. A czikket kaptuk, reméljük: a jövő számban megkezdhetjük közlését.

HIVATALOS RÉSZ.

3946—1905. sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi anyakövvezető lelkész afiához.

A védkötelesek helyes összeirása czéljából a felekezeti anyakönyvvezetők által kiszolgáltatandó anyakönyvi adatok tárgyában, a vallás és közoktatásügyi m. kir. Miniszter ur folyó évi 56662. szám alatt a következő körrendeletet intézte igazgatótanácsunkhoz:

„Az utóbbi időben nagyobb számban felmerült esetekből ismételten arról győződtem meg, hogy a hivatali másod elődöm által 1901. évi julius 17-től 47228. sz. alatt ez iránt kiadott körrendelet rendelkezései ellenére az állitásra, illetve népfelkelésre kötelezettekre vonatkozó anyakönyvi kimutatások összeállitása alkalmával a felekezeti anyakönyvvezetők a halálozási anyakönyveket még mindig nagyon felületesen, sőt gyakran egyáltalán nem is vizsgálják át, minek következéseképen azután a hibáson kiállitott anyakönyvi kimutatások alapján, az egyes elhalt egyének helyett más, hasonló nevü és legtöbbször az állitóköteles kort még el nem ért egyének s ezek között is leginkább az elhalt testvérbátyáik emlékére azoknak hasonló nevére keresztelt ifjabb testvéröccseik vezettetnek sorozó-bizottság elé, ami azután igen gyakran a legnagyobb bonyadalmakra ad alkalmat és a téves kezelések és törvényellenes besorozások helyreigazitása, illetőleg megsemmisitése ugy az alsóbb foku hadkiegészitő hatóságoknak, mint a honvédelmi miniszteriumnak is állandóan igen sok munkát okoz."

Felhivjuk ennélfogva valamennyi tiszteletes lelkész aait, hogy az 1901. évi julius 17-én 47228. szám alatt kelt körrendeletet szigoruan tartsák be, nevezetesen a védtörvény 36. §-ában, illetve a védtörvényi utasitás 1. része 15. §-ának 1—3. pontjaiban előjük szabott kötelességüket pontosan teljesitsék, jelesen az összes halálozási anyakönyveket pontosan vizsgálják át s az elhalálozási eseteket a védtörvény utasitásban megállapitott 1. minta szerinti kivonat 4. rovatába pontosan jegyezzék be s ne elégedjenek meg ezen segédokmányok készitésének a községi előljárók, vagy más személyek azon állitásával, hogy az illető védköteles korban álló egyén életben van.

Kolozsvárt, 1905. aug. hó 31.

Becsek Lajos, h. elnök. — *Dr. Sárkány Lajos,* titkár.

4016—1905. sz.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletü esperes aaihoz.

A báró Sina Simon néptanitó segélyezési alapnál üresedésbe jött három tanitói és egy árvai alapitványi hely.

Ez alapból segélyezésre igényt tarthatnak azon néptanitók:

1. kik aggkor, avagy más oknál fogva, de önhibájukon kivül, néptanitói tisztük teljesitésére alkalmatlanokká váltak s keresetképtelenek;

2. kik annyi vagyonnal nem birnak, hogy abból megélhetnének, sem más segélyt nem élveznek, vagy legalább nem oly mérvben, hogy abból vagyonuk jövedelmét is hozzá véve megélhetnének;

3. kik igazolják, hogy mig hivatalukat viselni képesek valának, azt hiven s buzgón betölték s feddhetetlen életet éltek s élnek;

4. több folyamodó közül a szegényebbek s azok fognak első sorban figyelembe vétetni, kik multjok és jellemükről kitünőbb bizonyitványokat birnak felmutatni;

5. végre a fentebbi kellékekkel birt tanitók szegény árvái, amennyiben keresetképtelen néptanitók elegendő számmal nem jelentkeznének;

6. az alapitványi segély, mely évente 100, azaz egyszáz osztrák értékü forintnál kevesebb nem lehet, a tanitók életfogytiglan élvezik. Árva fiuk tizennyolcz, leányok tizenöt éves korukig élvezendik, megjegyeztetvén, miszerint egy árva segélye évi harminczhat, két testvérárva segélydija hetvenkettő, több testvérárva segélye egyszáz forintot meg nem haladhat.

7. Széchényi—Kolonits-féle segélydijt élvező római és görög katholikus néptanitók, a br. Sina Simon-féle segélydijban részesittetvén, az előbbinek élvezetétől elesnek. Ezen két alapitványból ugyanazon egyén egy időben segélyt nem huzhat.

Felhivjuk a nagytiszteleti Esperes aait, hogy az egy-

házmegyéjök területén lakó és az alapitványi javadalom feltételeinek megfelelő református néptanitókról, vagy árváikról folyó évi november hó 1-ig bejelenteni szivesked-jenek a következő adatokkal:

1. A kijelölt tanitónak, vagy árvának és árva atyjának vezeték s keresztneve s lakhelye.
2. A kijelölt tanitó életkora.
3. A kijelölt árvának születési éve és napja.
4. A kijelölt tanitó huz-e a Széchenyi—Kolonits-féle segélydijat, vagy más segélyt?, honnan s mily összegben?
5. A kijelölt tanitó egészségi állapota, képes-e még hivatata folytatására s folytatja-e még tényleg?
6. A kijelölt tanitó, vagy árva vagyoni állapota. A tanitó szolgálati, vagy nyugalmi illetménye.
7. A kijelölt tanitó, vagy árva családi körülményei.
8. A kijelölt tanitó magaviselete multban és jelenben.

Kolozvárt, 1905. aug. hó 3.

Becsek Lajos, h. elnök. — *Dr. Sárkány Lajos,* tan. előadó.

Sz. 3982—1905.

KÖRLEVEL

valamennyi nagytiszteletü Esperes aához.

Tudomásul vétel és ahhoz leendő alkalmazkodás végett értesitjük nagytiszteletü esperes aait, hogy tekintettel arra a körülményre, miszerint némely egyházközségek történetének megirására, a nagy anyaghalmaz miatt, több időre van szükség s tekintettel arra, hogy e tárgyban már többen kértek időhaladékot, igazgatótanácsunk az egyházközségek történetének megirására és beterjesztésére, 1906. évl julius 1-ig, mint végleges határidőig, időhaladékot ad.

Kolozsvárt, 1905. szeptember hó 1.

Becsek Lajos, h. elnök. — *Dr. Sárkány Lajos,* titkár.

Sz. 993—1905. a.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *égei* egyházközség *lelkipásztori* állására pályázat nyittatik.

Javadalom a dijlevél szerint: tisztességes lakáson kivül földhaszonbér 32 k., terménykepe értéke 525 k., munkabeli szolgáltatás értéke 21 k. 34 f., összesen 578 k. 34 f., kiadások czimén levonás 32 k. 45 f., kongrua 1054 k. 11 fillér.

Pályázati határidő 1905. szept. 20.

Kellőleg felszerelt kérvények nt. ifj. Péter Károly esperes aához Alsósófalvára (u. p. Parajd) küldendők.

Kolozsvárt, 1905. aug. 30.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 993—1905. b.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *patakfalvi* egyházközség *lelkipásztori* állására pályázat hirdettetik.

Javadalom a dijlevél szerint: melléképületekkel és kerttel ellátott lakáson kivül földhaszonbér 66 k., készpénz 38 k., terményjavadalom értéke 501 k. 34 f., összesen 605 k. 34 f., kiadások czimén levonás 28 k. 15 f., kongrua 1022 k. 81 f.

Pályázati határidő 1905. szept. 20.

Kellően felszerelt folyamodványok nt. ifj. Péter Károly esperes aához Alsósófalvára (u. p. Parajd) küldendők.

Kolozsvárt, 1905. aug. 30.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 993—1905. c.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *homoródszentmártoni* egyházközség *lelkipásztori* állására pályázat hirdettetik.

Javadalom a dijlevél szerint: tisztességes lakáson kivül földhaszonbér 76 k. 04 f., készpénz 57 k. 60 f., terménykepe értéke 331 k. 52 f., összesen 465 k. 16 f., kiadások czimén levonás 174 k. 62 f., kongrua 1309 k. 46 f.

Pályázati határidő 1905 szept. 20.

Folyamodványok nt. ifj. Péter Károly esperes aához Alsósófalvára (u. p. Parajd) küldendők.

Kolozsvárt, 1905. aug. hó 30.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 993—1905. d.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *csekefalvi* egyházközség *lelkipásztori* állására pályázat hirdettetik.

Javadalom a dijlevél szerint: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kivül földhaszonbér 80 k., terménykepe értéke 595 k. 64 f., munkabeli szolgáltatás értéke 43 k. 34 f., összesen 718 k. 98 f., kiadások czimén levonás 232 k. 95 f., kongrua 1113 k. 97 f.

Pályázati határidő 1905. szept. 20.

Folyamodványok nt. ifj. Péter Károly esperes aához Alsósófalvára (u. p. Parajd) küldendők.

Kolozsvárt, 1905. augusztus hó 30.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 976—1905.

PÁLYÁZAT

a széki ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *Bacza* ev. ref. egyházközség halálozás folytán megüresedett papi állomására.

Javadalom: 1. Lakás kerttel. 2. 26 hold 1007 □ öl szántó, értéke 221 kor. 3. Készpénz, dézma 517 k. 48 f. 4. Terményjövedelem 75 k. 84 f. 5. Stóla 8 kor. Megállapitott összes jövedelem 738 k. 77 f., mely 861 kor. 23 f. kongruával egészittetik ki.

Kötelességek: A baczai anyaegyházban a rendes lelkészi teendők ellátása és a két kilométer távolságra eső csicsómihályfalvai l. egyházban 3 hetenként d. e. istenitisztelet tartás, ezenkivül rendes urvacsora osztás s általában a lelkészi teendők ellátása.

Megjegyzés. Az özvegy kegyeleti éve 1906. év Szent-Mihály napján végződik, a megválasztandó lelkész ez ideig fél javadalmat élvez.

A kellően felszerelt pályázatok f. év szept. hó 30-ig Sófalvy Károly espereshez Retteg (Szolnokdobokam.) küldedők.

Kolozsvárt, 1905. aug. 30.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 984—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a görgényi egyházmegyébe kebelezett *maggarbölkényi* egyházközség *kántortanitói* állomására pályázat nyittatik.

Javadalom dijlevél szerint: még türhető lakáson, jó kerten és melléképületeken kivül, az egyháztagok által fizetett búza, tengeri, zab és fakepe értéke, 10 évi átlagos piaczi ár szerint 370 k. 36 f., 8 h. 143 □ öl szántó és rét jöv. 80 k., munkaváltság 66 k. 66 f., 90—100 tanulótól tandijban 70 k., garaspénz és járulék 13 k., államsegély 248 k., összesen 848 k. 02 f.

Pályázati határidő 1905. szept. 15.

Folyamodványok oklevéllel és a pályázati hirdetés keltétől számitva kiállitott szolgálati bizonyitvánnyal ellátottan nt. Csekme Ferencz esperes aához küldendők Gernyeszegre.

Megválasztandó k. tanitónak lelkész akadályoztatása esetén templomi szolgálatot is kell teljesitenie.

Kolozsvárt, 1905. aug. hó 30-án.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 961—1905.

PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett *szilággysomlyói* egyházközség *kántori* állására pályázat hirdettetik. *Javadalmak* dijlevél szerint: 3 szobából, konyhából, kamarából, előszobából, pinczéből és egyéb szükséges helyiségekből álló *tisztességes lakás* 120□-öl kert használatával; az egyházközség pénztárából havi utólagos részletekben kiszolgáltatandó 800 kor. *készpénzfizetés;* négy izben 100—100 kor. *ötödéves korpótlék* és a temetésekért mintegy 60 koronára tehető *stóla.*

Kötelességek: a kántori teendők végzése, a különböző iskolákban az egyházi ének tanitása a presbiterium által meghatározandó óraszámban, szükség esetén az állami el. iskola alsóbb osztályaiban a vallástanitás végzése, az egyházi jegyzői teendők ellátása és segédkezés a lelkésznek minden egyháztársadalmi munkában.

Pályázati határidő szeptember 25.

A kántori oklevéllel, iskolai bizonyitványokkal, kereszt-

levéllel és szolgálati bizonyitványokkal felszerelt folyamodványok nt. Bartha Dezső esperes afiához küldendők Tasnádra (Szilágymegye), a pályázati kérelemben foglalt azon határozott kijelentéssel, hogy megválasztatás esetén *az állást november havában elfoglalni* kötelességének fogja ismerni minden egyes pályázó.

Kolozsvárt, 1905. aug. 30. *Dr. Bartók,* püspök

Sz. 981—1905.

PÁLYÁZAT.

A kalotaszegi egyázmegyében kebelezett *mérai* ev. ref. egyházköség papiállomására pályázat nyittatik.

Javadalom: jó lakás kerttel és gazdasági épületekkel, 10 hold 918 □-öl can. portio bér ért. 206 kor. 58 fillér. Terményjövedelem a hivektől 1/6 rész levonással ért. 686 kor., stóla 20 kor., legeltetési jog 20 kor., kongrua 805 kor. 73 f. Ezenkivül a mérai és m.-nádasi áll. iskolákban teljesitendő vallástanitásért 60, illetőleg 80 kor. Az összes fizetés értéke 1740 kor.

Kötelességek: a mérai anya- és a m.-nádasi. l. egyh.-ban az összes lelkészi teendők ellátása. Pályázati határidő f. évi szept. 20. Folyamodványok nt. Deési Gyula afiához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1905. aug. 30. *Dr. Bartók,* püspök.

991—1905. sz.

PÁLYÁZAT

az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a gyulafehérvári egyházmegyébe kebelezett m.-sárdi papi állomásra.

Dijlevél szerinti papi javadalom: 3 szoba, konyha és kamarából álló tisztességes lakás, megfelelő gazdasági épületekkel és 1564 □ öl kerttel, 7 h. szántó, 5 h. rét, 8 h. kaszáló, 760 □ öl szőlő, 800 □ öl legelő, 4 füstnyi fa értéke, összesen 271 k. 92 f. értékben. Az egyházkerület pénztárából félévi utólagos részletekben 748 k. 32 f. Stóla átlaga 8 k., összesen 1028 k. 24 f. Engedélyezett kiadás 33 k. 70 f. Kongrua 605 kor. 46 f. Együtt 1600 kor.

Pályázati határidő 1905. szept. 23.

Kellően felszerelt folyamodványok nt. Elekes Viktor esperes aához küldendők Gyulafehérvárra.

Kolozsvárt, 1905. augusztus hó 30.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 980—1905.

PÁLYAZAT.

A kalotaszegi egyházmegyébe kebelezett körösfői ev. ref. egyházközség papi állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: jó lakás kerttel, gazdasági épületekkel, 7 h. 1197 □ öl can. portió bérért. 38 k. 10 f. A hivektől negyedévi előleges részletekben 940 k., ezt az egyház pénztára szolgáltatja ki, dézma kárpótlás 214 k. 80 f., stóla 10 k., kongrua 441 k. 17 f. Ezeken kivül az áll. iskolában teljesitendő vallástanitásért ez idő szerént 120 k. az áll. iskola pénztárából, összfizetés 1720 k.

Kötelességek: a körösfői anyaegyházban a rendes lelkészi teendők ellátása.

Pályázati határidő f. év szept. 20., folyamodványok nt. Deési Gyula esperes aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1905. aug. 30.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 767—1905.

MEGHIVÓ.

A görgényi ev. ref. egyházmegyének Szászrégenben, az egyházmegye tanácstermében és az ottani templomunkban, 1905. október 3-án délelőtt 9 órakor kezdődő *őszi közgyülésére* és néhai b. e. *Éltető* Albert főgondnok emlékünnepélyére.

Tárgysorozat: 1. Elnöki megnyitó és előterjesztések. 2. Megalakulás. 3. Bekebelezések. 4. Uj tanitók eskütétele. 5. Méltóságos br. Kemény Akos főgondnok és tekintetes I. Szász Jenő gondnok eskütétele és ünnepélyes beiktatása. 6. Felsőbb leiratok. 7. *Éltető Albert*-emlékünnepély a templomban a következő tárgysosozattal: a) ének, b) imát mond Csekme Ferencz esperes, c) ének, d) emlékbeszédet tart ifj. Kiss Lajos főjegyző, e) ének. Ünnepély után a gyülés folytatása a tanácsteremben. 8. Esperesi jelentés a megejtett egyházvizsgálatokról és az egyházmegye közállapotáról. 9. Főjegyző jelentése az egyházmegyei tanács működéséről. 10. Tanügyi előadói jelentés. 11. Számvevői jelentés az egyes egyházak 1904. évi számadásairól. 12. Pénztári jelentés. 13. Az egyházmegye 1906. évi költségvetése. 14. A mezőörményesi körlelkészség végleges szervezése. (Előadó Beregszászi Albert.) 15. Borszéki imaház és papi szanatorium-épités tervezete. (Előadó Páll Károly.) 16. Véleméuy a konventi „Istentiszteleti rendtartási-javaslatra". (Előadó Lénárt József.) 17. Hivataloslap 35—1905. számában megjelent 3532—1905. sz. igazgatótanácsi leirat tárgyalása. (Előadó Farkas Károly.) 18. Időközben jöhető halaszthatatlan tárgyak ellátása. 19. Tanácsbiró választás. 20. Egy fegyelmi törvényszéki rendes és esetleg egy pótbiró választása. 21. Inditványok. 22. Jegyzőkönyv hitelesités.

Előreláthatólag gyülés a szokott időben (egy délelőtt) be nem végződhetik. Akár aznap délutáni, akár másnap délelőtti folytatását a közgyülés fogja meghatározni.

Szeptember 28-án d. e. 9 órakor kezdődőleg közgyülést előkészitő *egyházmegyei tanácsülés,* melyre szintén ez uton hivom meg az érdekelt tagokat.

Közgyülési programm világi képviselő atyafiakkal közlendő.

Gernyeszeg, 1905. szept. 4.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

1305—1905. sz.

MEGHIVÓ.

A küküllői ev. ref. egyházmegye évi rendes egyházi értekezletét Dicsőszentmártonban f. évi szept. hó 17-én délelőtt 9 órán kezdve tartja meg, melyre az érdekelteket alólirottak tisztelettel meghivjuk.

Tárgysorozat: 1. Istentisztelet az ev. ref. templomban. Imát mond Bartha József mikefalvi, egyházi beszédet Szabó Miklós erzsébetvárosi ref. lelkész, a gyülekezetre áldást mond Nagy Domokos esperes. 2. Elnöki megnyitó. 3. Titkári jelentés. 4. Felolvas Maetz Irén polg. isk. tanárnő. 5. Egyházi ének. 6. Felolvas Szakács Albert sövényfalvi ref. lelkész. 7. Szaval Hegyi Károly helybeli ref. lelkész. 8. Választás, egy rendes titkár választása. 9. Eszmecsere az egyházi élet időszerü kérdéseiről. 10. Inditványok. 11. A jövő évi gyülés helyének és idejének meghatározása.

Kelt Dicsőszentmártonban, 1905. szept. 4-én.

K. Nagy Pál, em. főg., vil. elnök. — *Nagy Domokos,* esperes, vil. elnök.

221—1905. sz.

MEGHIVÓ.

Az erdővidéki egyházmegye f. 1905. év okt. hó 2-án d. e. 9 órán kezdődőleg, Kisbaczonban fogja megtartani ez évi rendes közgyülését, mely gyülésre az illetékes tagokat és érdeklődőket tisztelettel meghivom.

Tárgyai lesznek e gyülésnek: 1. Elnöki megnyitó. 2. Megalakulás. 3. Istenitisztelet, a melyen papi szolgálatot tesz tiszt. Borsai László bibarczfalvi lelk. aa. 4. Bizottságok kiküldése. 5. Esperesi jelentés az évi egyházvizsgálatról s általában az egyházközségekről. 6. Főjegyző jelentése a tanács működéséről. 7. Tanügyelőadó, számvevőség és közpénztáros aának jelentése. 8. Két világi fegyelmi birói állás betöltése és két tanácsbiró választás. 9. Felsőbb leiratoknak és más egyházmegyék átiratainak tárgyalása. 10. Előterjesztések, inditványok és kiküldött bizottságok véleményének tárgyalása. 11. A jövő évi közgyülés helyének megállapitása.

Középajta, 1905. szept. hó 3-án.

Kövér András, ref. esp.

KÉRÉS ÉS FELHIVÁS

az eh. m. Értekezletek nt. elnökeihez és pénztárnokaihoz.

Tisztelettel felkérjük az egyhm. Értekezlet nt. elnökeit, szivesked jenek hatáskörükben intézkedni, hogy az évi jelentések minél rövidebb idő alatt beküldessenek a titkárhoz.

Az egyhm. ért. pénztárnok urakat pedig kérjük, hogy a hátralékos tagdijakat szolgáltassák be a ker. ért. pénztárába s amennyiben künn lennének a tagoknál, szorgalmazzák befizetésüket.

A közgyülésen való résztvétel Koréh Endre sepsiszentgyörgyi lelkésznél jelentendő be.

Kolozsvárt, 1905. szept. 5.

Nagy Károly, e. elnök. — *Tárkányi György,* e. titkár.

Nyomatott az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *37-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. szeptember 14.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A theologia.

(Tanév-megnyitó beszéd 1905. szept. 10.)

Nemes ifjuság!
Tisztelt közönség!

Legelső sorban is két erőteljes tényt akarok önök elé állitani. Egészen bizonyos, hogy Pál apostol a legborzasztóbb bünökbe elsülyedt ó világon nem azzal akart segiteni, hogy a rabszolgaság, a mindenféle elharapózott bűnök és visszaélések megszüntetésére kongresszusokat hivott össze vagy egyleteket alapitott, hanem azzal, hogy a Krisztusról szóló evangelium hirdetésében megéreztette azt, hogy „az evangelium Istennek ereje minden hivőnek üdvösségére“ és a mikor a felrázott lelkiismeret kétségbeesetten kiáltott fel, hogy mit cselekedjék? akkor azt felelte százaknak és ezereknek, a mit a filippibeli börtönőrnek mondott: „Higyj az Ur Jézus Krisztusban és üdvözülsz mind te, mind a te házadnépe!“ Továbbá egészen bizonyos az is, hogy Luthert reformátorrá nem a Róma bűnei és visszaélései ellen folytatott tagadólagos harcz tette, hanem az, hogy ő maga az evangelium által valóságos, tényleges életközösségbe lépett a maga Urával Istenével s ez az életközösség tette őt azzá a hőssé, a ki aztán nem rettent vissza semmitől.

Nekünk theologusoknak is az a feladatunk, hogy tekintetünket folytonosan az élő Istenre irányozzuk s a helyett, hogy a társadalom vagy egyesek hibáit, bűneit ostorozzuk és az olcsó hatás kedvéért azokat minél rikitóbb szinekben festegetjük, inkább tegyük az egyéneket bizonyosakká a segitő, megmentő és megtartó isteni erők kegyelmi munkássága felől. Győzzük meg arról, hogy „a Jézus Krisztus tegnap és ma ugyanazon volt és mindörökkön ugyanazon lészen.“

Az Isten, mint élő Isten szakadatlanul munkás. A mi főfeladatunk, hogy e munkát meglássuk, megfigyeljük, az emberek tekintetét reá irányitsuk s Isten nagy és folyton nyilvánuló kijelentése tényeit a maguk fenségében eléjük állitva, róluk, nekik és előttük bizonyságot tegyünk.

Ez a bizonyságtétel kétszer szülte újjá a világot: a keresztyénség első századában és a reformáczióban. Sem a keresztyénség, sem a reformáczió nem tagadással indult a világot újjá teremtő munkájára, hanem a legpozitivebb tényekkel, az élő Istennek ama tényeivel, a melyeket az emberiség üdvözitésére elkészitett a világ fundamentumának felvettetése előtt és a melyeket az időben kijelentett.

De hát kicsoda hiszen e beszédeknek? A hithez legelső sorban valamely tekintélynek az elismerése volna szükséges, ma pedig már a kis iskolás gyermek sem ismer tekintélyt. Az édes atyja sem tekintély előtte, még kevésbé az a tanitója. És nekünk, a kik a jövő lelkészi nemzedék képzésével foglalkozunk, az teszi munkánkat rendkivül nehézzé, mert nem csak hogy minden pozitiv hit nélkül jő ide az a 18—19 éves ifju, hanem lelke tele van kételkedéssel, szőrszálhasogató okoskodással, a tekintélynek teljes lenézésével, egész a szenvedélyig menő lekicsinylésével.

Ne értsenek félre, ifjú barátim, nem önöket korholom e jelenségekért és teszem felelőssé. Önök annyi százakkal és ezerekkel együtt, a kik a középiskolákból kikerültek, csak átlag eredményei a középiskolai oktatásnak, a középiskolai oktatás pedig egy merőben idegen talajból nőtt ki és semmiféle irányban határozott jelleget nem öltött.

És ne essék szemrehányásként az se, ha rámutatok, hogy tulajdonképen még maga az egyház sem jő segitségünkre a jövő lelkésznemzedék képzésénél, hogy arról meg ne is beszéljek, hogy a társadalomban már egyenesen romboló hatások alá kerül az a fiatal theologus és lelkész. Alig van egy-két kiválóbb egyházi emberünk, a ki elégnek tartaná Maczedoniát s megmaradna annak határai között, hanem mindenütt másutt keresi a munkatért és a babért, holott jóformán nincs prédikácziója, a melyben másoknak ne ajánlaná „az

örökélet koronáját.“ Az ifju lelkésznövendékek aztán honnan vegyenek lelkesitést a kizárólag egyházi munkához?! A társadalom pedig csak predikátornak ismeri el őket arra az egy-egy ünnepi órára, vagy arra az egynehány funkczióra, a melynél még a hagyomány szerint lelkészre szüksége van, vagy legalább is, a melyhez még „illik“ a társadalmi illemszabályok szerint lelkészt hivni; de tényezőnek, de életszükségnek egyáltalában nem tekinti. Ismereteivel, tudásával, ha még oly képzett is az a fiatal theologus, merőben idegenül áll a mi társaságainkban, a melyekben a világon mindenről beszélgetnek, csak az élő Istenről és annak dolgairól nem. Az embereknek mindenről van tapasztalatuk, csak az Isten hatásairól, az Ő lelkének erejéről és munkájáról nincs. Sokat meglátnak, sokat megfigyelnek, csak azt a felsőbb szellemi világot nem ismerik; pedig ott drágább kincsek vannak Ofir minden aranyánál és Séba minden drágaköveinél.

Már pedig a mint a test, ugy a lélek is a maga táplálékát csak a környezetből meritheti, önmagából nem veheti s látván a mi környezetünket, nem tagadhatom, hogy sokszor elbámulok, hogy még annyi jóravaló és hü munkás is van az ekklésiákban.

Lehet, hogy egy kissé sötétnek találják e képet; de én ugy látom viszonyainkat és engedjék meg, hogy a saját szemeimmel nézzem. De engedjék meg azt is, hogy ne elégedjem meg a negativ eredménnyel, hogy épen csak constatáljam, hogy milyeneknek látom a mi dolgainkat; ez se Önöket nem épiti, sem másokat nem gazdagit. Nekünk pedig még a legkisebb erők is épitésre adattak és nekünk az idő minden perczét épitésre kell felhasználnunk.

Önök igen sokan *theologusok*nak jöttek ide. Nem keresem, hogy mely indokok hatása alatt lettek azokká. Felteszem, hogy egészen becsületes indokok határozták el önöket, akár azokat, a kik már több-kevesebb idő óta itt vannak, akár azokat a fiatal barátaimat, a kik most jöttek körünkbe. De tudják-e, mi az a theologia és mit tesz theologusnak lenni?

A „theologia“ szó magyarul annyit tesz, mint „Isten szava“, „Isten Igéje“ Ebben az eredeti jelentésben mondatik János apostol *„a theologusnak“*, az Isten igéje emberének, a ki arról az Igéről tesz bizonyságot, a mely Ige Istennél volt, kezdetben volt és Isten volt. A „theologia“ eredetileg nem Istenről szóló tudomány, mintha ez az Isten fogalmát akarná tudományos, ismeretlen tárgyává tenni. A fogalmi megismerés a bölcsészet körébe tartozik s a fogalmi meghatározásokkal csak hadd vesződjék az. Háromezer esztendei bölcselkedés alatt sem tudott megfelelni arra, a mit pedig Kandakész szerecseny királyné komornyikja is egyszerre megismert, a mint Filep megmutatta neki. A „logos“, a „logia“, a „szó“ itt Isten kijelentéseinek, közléseinek teljességét jelenti, minek folytán Isten már eleve mint élő, személyes valóság tételeztetik fel, kinek létét épen ez az önkijelentés, a folytonos élő hatás bizonyitja. A bölcsésznek keresgetnie kell az Isten létét igazoló bizonyitékokat; mig a theologus előtt az élő Isten egy olyan feltétlen bizonyosság, a kinek létét előtte bizonyitani teljesen felesleges, mert élő, közvetlen hatásokat vett és vesz tőle.

Ennek az élő Istennek önkijelentése a mindenség és önkijelentése az emberi lélek, a mely a maga örökös nyugtalanságában csak akkor nyugszik meg, ha Istenben nyugodhatik meg.

A theologus nem a tiszta ész okoskodásainak lajtorja-fokain végig mászkálva találja meg a legutolsó fokon az Istent; de nem is keresi holmi szétfolyó, kegyeskedő érzelmek körében, hanem mint élő személylyel, vele élő összeköttetésbe lép; vele beszél, vele viaskodik, mint egy Jákob a Jábbok révénél, küzd, mint egy Pál a damaskusi uton, kérdezősködik, mint egy Luther az erfurti zárda czellájában és ha ez az élő Isten önmaga meggyőzte őt, akkor engedelmeskedik neki, átadja magát s alázatosan rebegi: „legyen meg a te akaratod!“ —— „mert tiéd az ország, a hatalom, a dicsőség most és mindörökké!“

Kenessey Béla.

(Vége következik.)

Idvezitő urunk tanitása.

Az igazságosságról. (δικαιοσύνη.)

(Dr. Robertson Jakab.)

— Forditotta: *Bokor Sándor.* —

(Folytatás és vége.)

I. Lássuk először, micsoda végérvényes erkölcsi mintaképet állitott fel Jézus az emberiség számára. A mi végérvényes követendő mintaképünk erkölcsi magaviselet dolgában maga az Isten. Arra kell nekünk törekedni, hogy hozzá hasonlók legyünk. A mikor tehát Jézus új, kora felfogásánál magasabb fogalmat nyújt Istenről, akkor egyszersmind erkölcsi helyes magaviseletünk szinvonalát is eo ipso feljebb emeli. Tehát a mint Istenről, mint atyáról kezdett tanitani és azt az Atyát saját élete tükrében bemutatta, azzal az erkölcsiség szinvonalát is felemelte. Jézus erkölcsi tanitásának s az általa előidézett átalakulásnak tehát ez volt a tulajdonképeni alapja. Ha az Istent Atyának hisszük, úgy az embernek az az erkölcsi kötelessége, hogy ennek az Atyának hű gyermeke legyen. Bizzék benne, mint fiu az atyjában s igyekezzék hozzá hasonlóvá lenni erkölcsileg. „Legyetek azért ti is tökéletesek, mint a ti mennyei atyátok tökéletes“ — mondja Jézus. (Máté V. 48.) E szavak fejezik ki a keresztyén ember erkölcsi helyes magaviseletének irányelvét. Hogy tulajdonképen mit jelentenek ezek a szavak, miként kell azt az elvet a gyakorlati életben megvalósitani, arra nézve legjobb felelet a Jézus élete. Ő volt az Isten hű gyermekének legtökéletesebb példája e földön. — Ő a megtestesült keresztyén erkölcsi ideál. — Az ő élete és halála adja meg a kielégitő feleletet arra a kérdésre, hogy miképen lehet az ember Istennek hű gyermeke, miképen lehet ő hozzá hasonló. Ebből a testté vált erkölcsi ideálból, a fényes életből,

azt tanuljuk, hogy az Isten iránt való kötelességeink között a két legfőbb kivánalom, a gyermeki *bizalom* és *engedelmesség*. Hogy minőnek kell lenni ennek a bizalomnak, leghivebben megismerjük Jézusnak az Atyához való viszonyából. (János XVI. 32; Máté XVI. 53.) Az Istennek atyai hű gondviselő szeretetéről mondott beszédeiben pedig ösztönöz bennünket rá. (Máté VI. 25—33; X. 19. 20., 28—31.) Az engedelmességet megvilágitja Jézus gyermeki engedelmessége: „Az én eledelem az, hogy annak akaratját tegyem, a ki engemet elbocsátott“ (János IV. 34.); továbbá gyermeki lemondása: „Jól vagyon Atyám, mert ez volt a te jókedved“ (Máté XI. 26.); „Avagy nem kell-é meginnom a pohárt, melyet az Atya adott nékem?“ (János XVIII. 11.). Jézus életéből, mint megvalósitott erkölcsi ideálból azt is megtanuljuk, hogy felebarátaink iránt való kötelességeink ez egyetlen szóban összpontosulnak: *szeretet*. Értve ezt nem úgy, hogy az valami lágy, olvadó érzelem, hanem hogy olyan, a minő az Isten szeretete, t. i. tettekben nyilvánuló. A minő volt a Jézus szeretete, a melylyel magát feláldozta az emberek javára. Az igazi ker. szeretet. Olyan rokonszenvben, az emberekkel való jótételben, önmegtagadásban nyilvánuló szeretet, mint a minő a Jézusé volt. Ő töltötte be a legtökéletesebben az Isten hű gyermekének hivatását e földön embertársaival, mint testvéreivel szemben is. Tehát életpályája e tekintetben is az igazságosság legmagasabb példája azok előtt, a kik ő benne hisznek. Ezért Jézus a világossága. Követőitől is azt várja, hogy hozzá hasonlók legyenek; hogy azt mondhassa róluk is: „Ti vagytok e világosságnak a világosságai, úgy fényljék a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák a ti jócselekedeteiteket és dicsőitsék a ti mennyei Atyátokat.“ (Máté V. 14, 16.)

II. Lássuk most már azt is, hogy az Istennek, mint szerető Atyának a megismertetése, miképen nyujt uj *inditó okot* arra nézve, hogy erkölcsileg jók legyünk, aztán pedig hogy mi annak az oka, hogy bár a keresztyénség elé Jézus sokkal magasabb követendő erkölcsi ideált állitott, mint a pogányok önönmaguk elé és mégis a keresztyénség könnyebben megvalósithatja a maga ideálját az életben, mint a pogány világ.

Ha az Istent Atyánknak hisszük, a ki bünbocsánatot ád bünös gyermekeinek; szeretettel viseltetik az iránt is, a ki azt meg nem érdemli; megáldja a hűtelent is gyermekeinek minden kiváltságával, úgy ezen nagy szeretetnek és kegyelemnek a lelkünkkel való közlése, áldásainak tapasztalása okvetlenül viszont szeretetet gerjeszt a mi szivünkben is Isten iránt és ez a viszont szeretet az Isten iránt való engedelmességet örvendetessé teszi nekünk. A benne való bizalom, az Istennek tetsző dolgok teljesitése egész szenvedélyévé válik lelkünknek, mert a szív szeretete lesz annak mozgatója. Az ilyen ember nem azért nem tesz rosszat, mert fél a büntetéstől, hanem azért teszi a jót, mert szereti az Istent, mint jó gyermek az atyját.

Isten szeretetének jóleső tapasztalata nemcsak viszont szeretetet ébreszt szivünkben, hanem felébreszti bensőnkben a természeti ösztönt arra is, hogy terjesszük ki ezt a szeretetet embertársainkra is. Az a tudat, hogy az Isten szeret, arra indit bennünket, hogy mi is szeressük embertársainkat. Az Istenbe, mint atyába vetett hitből fakadó ezen szeretet az a végetlen hatalmú erkölcsi mágnes, a mely ellenállhatatlanul vonz bennünket a jóra; teszi igazságosságunkat önkéntessé, minden külső kényszerüségtől függetlenné. Ezért mondja Jézus, hogy a helyes erkölcsi magaviselet összes parancsolatainak summája ez: „Szeresd a te Uradat Istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből és teljes elmédből“ és „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat.“ (Máté XXII. 37, 39.)

Az erkölcsi magaviseletről szóló semmiféle tanitás nem olyan felemelő, mint a Jézusé. Az ó testamentomi próféták és zsoltárirók erkölcsi tanitása nem egyszer magasztos, de nem egyszer aláhanyatló is. Panaszos hangokba tör ki. Istenbe vetett bizodalmát nem egyszer elveszti, sőt az ellenségen való bosszuállásra kéri a Jehovát. A Jézus tanitása ellenben állandóan egy ugyanazon nyugodt magaslaton mozog, a mely magaslatot a próféták tanitása csak ritkán éri el. Mennyivel inkább tulszárnyalja aztán a pogány népek erkölcsi tanitásait, a mik bár szintén fejeznek ki magasztos elveket, de mindig csak rész szerint valók s amig ezek csak az erkölcsi ideált mutatják fel legfeljebb, Jézus tanitása rámutat arra a mozgató erőre is, a melynek segitségével az az ideál elérhető.

Szóval a fentiek alapján jogosan kimondhatjuk, hogy Jézusnak az igazságosságról szóló tanitása utolsó, végérvényes tanitása erről a tárgyról. Az emberiség lelkiismeretét úgy, mint aspirációit teljesen kielégiti. Javitani tehát nem kell rajta soha. Ha a hegyi beszédet olvassuk, érezzük, hogy ha az ember az abban elmondottak szerint tudna élni, minden tekintetben tökéletes lenne s az úgy folytatott élet minden áldása reá szállana, boldog lenne a szó legigazibb értelmében. Istennek egy egészen új, a Jézusénál magasabb kijelentése kellene ahoz, hogy az erkölcsi magaviseletnek a Jézusénál magasabb ideálja állittassék fel.

Bár a Jézus tanitása az erkölcsi magaviselet lévén utolsó és végérvényes s bár az általa felállitott ideál nem elérhetetlen, sőt az arra buzditó és segitő erő is az Isten atyai szeretetébe vetett hit által könnyen megszerezhető, mégis szomoruan látjuk, hogy a keresztyén egyházban, a Krisztus egyházában ez az ideál minő lassan valósul meg. A keresztyén czivilizáczió erkölcsi haladása végtelen lassu. Az egyház nem az, a minek lennie kellene; nem az erkölcsi tisztaság elérhetésének ragyogó bizonysága egy tisztátalan világ közepett; nem az önfeláldozó szeretet követendő mintaképe, egy önző rideg világban. Ámde jó útra térésének egyik biztató jele a jelenben épen az, hogy úgy látszik, önmaga is szomoruan érzi, mily csekély mértékben valósul meg a Krisztus országának igazságossága a keresztyén országok társadalmában. A keresztyén ember lelke előtt pedig egy oly társadalom biztató látománya merül fel, a melyet a szeretet látománya hat át jobban, mint ma s melyben az emberi tettek mozgató ereje szintén a szeretet. Még pedig az az önfeláldozó munkás szeretet, melynek forrása az Isten atya voltába és az emberek testvériségébe vetett hit, a mit ujra csak Krisztusnak köszönhetünk.

Indokolás.

(Folytatás.)

A 9-ik számnál, vagyis a lelkész urvacsorálásánál az ajánlott énekvers arra szolgál, hogy a gyülekezetet mintegy együttcselekvővé tegye a lelkésszel s hogy a jegyek vétele után ideje legyen még a lelkésznek a sz. asztal betakarására.

A 10—14. alatti számokat nem kell indokolni, valamennyi liturgiánkban ugy fordulnak azok elő. Mindössze a Miatyánk az, mely e helyen nem mindenütt használatos, de mi, mint összefoglaló, általános imádságot, itt is alkalmazandónak tartjuk.

A 18. §. a kerületek általános óhaját fejezi ki.

A 19. §. mint a betegek urvacsorálási liturgiája az eddigi gyakorlatot foglalja magába, az pedig, ha magát a szokást el nem törüljük, továbbra is fenntartható.

A 20. §. rendelkezése önként érthető. Ilyenkor

az előbbi §-ban körülirt rendtartásnak az 5-ik pontja egyszerüen elmarad.

A 21. §. szerint a foglyoknak az urvacsora lehetőleg teljes szertartással osztandó ki, azért, mert az urvacsorálás mindig megjobbulásra kötelező alkalom; mert nagyobb öröm van mennyben egy bünös megtérésén, hogy nem száz igazén, akik nem szükölködnek megtérés nélkül s mert ezáltal is éreztetnünk kell velök azt, hogy az egyház tőlök sem vonja meg szeretetteljes gondjait.

—

22. §. Ez a §. a konfirmáczió fogalmi meghatározását adja. Ez azért szükséges, mert a többféle értelmezés többféle gyakorlatra vezet s minthogy e szertartás körében igen sokféle szokással találkozunk: az egységes megállapodás csak ugy lehetséges, ha a konfirmáczió fogalmával már a kiindulásnál tisztába jövünk. Ez lesz az az elv is, amelyből a további határozatok önként és természetesen fejlenek ki. A közölt meghatározás pozitiv értelme — az hisszük — eléggé világos s azt fejezi ki, amit negative ugy fejezhetnénk ki, hogy a konfirmáczió sem nem sakramentom, sem nem a keresztségnek kiegészitése, sem nem az urvacsorával való élésnek első alkalma, sem nem iskolai vizsgálat, hanem az a szertartás, mely mindezeknek éppen az ellenkezője, vagyis az, aminek meghatározását e §-ba foglaltuk.

Ebből a §-ból logikai következetességgel folyik mindjárt a következő 23-ik §. rendelkezésének felvétele. Ha ugyanis a konfirmáczió az öntudatos, önálló egyháztagságra feljogositó szertartás: akkor ebben csak olyanok részesithetők, akiknek vallásos öntudata az önállásra már megérett s ez, miként a lélektani tapasztalatok s a néprajzi adatok bizonyitják, átlagosan csak a 15-ik év betöltésével tehető egy időpontra. Ezért van az, hogy a külföldi prot. egyházak többnyire a 15—16 éves ifjakat szokták konfirmálni. Ennek kivitele, mai iskolai berendezkedésünk mellett, most már nálunk sem lehetetlen. A 13—15 éves koru gyermekek általában még iskolakötelesek s éppen ezért a legtöbben vagy ismétlő vagy iparos, vagy felsőbbfoku iskolába járnak s ha egyszer iskolába járnak: a vallásos oktatás elől el nem rejtőzhetnek; az egyház pedig köteles a maga gondjait kiterjeszteni reájok. Hogy a 13 - 15 éves gyermekifjak vallásos tanitása az állandóan müködő iskolákban, aminőek a felsőbb nép- és leányiskolák, polgári, kereskedelmi, gazdasági, katonai és középiskolák stb. könnyen és rendszeresen végezhető, azt felesleges bizonyitani; annak bizonyitásául pedig, hogy ugyanez az ismétlő, iparostanoncz és más, a rendszeres és mindennapi oktatással össze nem kötött iskolákban is kivihető, elég lesz talán a következőkre rámutatnunk. Az ismétlő- és iparostanoncz-iskoláknak mind iskolázási ideje, mind a tanterve ugy van megállapitva, hogy abba a lelkész a konfirmáczió oktatással igen szépen beilleszkedhetik s ha valahová, éppen ezekbe az iskolákba osztható be a konfirmácziói oktatás, amelynek feladata ugy sem az, hogy uj ösmereteket nyujtson a növendékeknek, hanem az, hogy a meglevő ösmereteiket önálló és megingathatatlan meggyőződéssé fokozza. Vagy ha a feladat, mint ahogy még ma is igen sokan gondolják, csak a konfirmácziói káté megtanultatása: nos, hát azt nemcsak ezekben az iskolákban, hanem azokon kivül esetleg a vasárnapi iskolákban is könnyen elsajátittathatja a lelkész. Akarni kell csak s az erős akarat előtt e tekintetben nincs lehetetlenség. Ha valahol, itt igazán az egyház érdeke a suprema lex és az előtt minden kényelmeskedésnek, minden más érdeknek el kell törpülnie. Kérjük a §-nak változatlanul való elfogadását!

A 24. §-hoz. Egyházi Törvényeink 126. §-a szerint „a lelkésznek kötelessége... a konfirmációt egész ünnepélyességgel végezni“. Ez a rendelkezés, a mi nézetünk szerint azt jelenti, hogy a konfirmációt ünnepélyes, liturgiai szertartással kell végrehajtani. Ez pedig csak ugy lehetséges, ha abból minden oly mozzanatot kizárunk, ami az ünnepi, emelkedett, magasztos, vallásos hangulatot megzavarhatná. A konfirmácziói vizsgatétel pedig, minthogy az lényegében nem más, mint leczkéztetés, sem hosszadalmasságánál, sem kiszámithatatlan esélyeinél fogva semmiképpen sem alkalmas a szertartás ünnepélyes szinvonalon álló tartására: ugyanazért mulhatatlanul szükséges, hogy a vizsgálat a szertartástól különválasztassék s mind a kettő önállóan hajtassék végre, amaz, mint iskolás dolog, esetleg az iskolában vagy a megelőző napok valamelyikén vagy a templomban, az istenitiszteletet megelőzőleg; emez, mint egyházi, vallásos szertartás, a templomi istenitisztelettel összekötve, az egész gyülekezet jelenlétében és részvételével. Ezt az utóbbi rendelkezést foglalja magába részben

a 25. §., részben pedig azt szabja meg, hogy a konfirmáczió oly időponton tartassék meg, hogy a konfirmáltak egy hónapon belül vehessenek részt a gyülekezeti urvacsorában. A konfirmácziói oktatás teljesitése valamely határozott naptári időhöz sem az egyházközségek sokféle viszonya, sem a lelkészeknek még többféle hivatalos körülményei miatt nem köthető; nem lehet kimondanunk azt sem, hogy a konfirmálás csupán ezen vagy azon a napon hajtható végre: de éppen ezért teljesen elegendő annyit kimondani, amennyit a felvételre ajánlott §. tartalmaz.

A konfirmácziói szertartás liturgiája (26. §.) éppugy, mint az istenitiszteleté és az urvacsoraosztásé, három csoportra osztható. Ezzel a beosztással és ezzel a hasonlósággal teljesen méltatjuk e szertartás fontosságát. Az első csoport (1—5) a szertartás előkészitő, a második (6—9) a fő, a harmadik (10—12) a befejező cselekményeket foglalja magába. Az első öt pont a már elmondottak után indokolásra nem szorul ugyan, de itt is hangsulyozzuk, hogy e szertartásba, ha csak ünnepélyes szinvonalát alászállitani, vagy megzavarni nem akarjuk, a káté elmondatását be nem vihetjük. A lényegre és az ünnepélyességre teljesen elegendő a két kérdés, melyek közül az első a hitvallásra, másik a fogadástételre fog vonatkozni a megállapitandó formula szerint. Ezt nyomon követi a felvétel kijelentése és a felhatalmazás. A szertartás legünnepélyesebb és legszertartásosabb része természetesen a középső csoport. Ebben a konfirmáltak énekére a könyörgés, erre a kézrátétel és áldás, aztán ismét a konfirmáltak éneke következik. A könyörgésnek azért kell megelőznie a megáldást, mert a megáldás után már nem lenne természetes a könyörgés. A befejező rész (10—12) számai közül csupán a 11. számot kell indokolnunk röviden azzal, hogy a konfirmáltak már a 8. sz. folyamán megáldatván, annak ismétlése felesleges, hanem itt az van helyén, hogy a lelkész az öntudatos egyháztagokkal megnövekedett, tehát erősödött anyaszentegyházra és gyülekezetre kérjen további áldást és kegyelmet.

Ez a szertartás igy egészen ünnepélyes, teljes, kerekded és többi szertartásainkkal összhangban álló lesz anélkül, hogy ami lényeges benne, elmaradna és a nélkül is, hogy olyan elemet venne fel magába, ami a dologra egyáltalába nem tartozik. Éppen ezért tartottuk szükségesnek a következő 27. §. felvételét. Ennek oka az, hogy a konfirmácziói szertartás főleg a konfirmáltakra, az urvacsoraosztás azonban kizárólag a gyülekezetre tartozik. Eddigi kánonaink szerint az úrvacsorát csak a gyülekezetnek, a betegeknek, foglyoknak és halálraitélteknek oszthattunk ki önállóan. Ezt a jogi állapotot továbbra is szigoruan fenn kell tartanunk és nem szabad megengednünk, hogy a gyülekezet egyes töredékei új jogczimet szerezzenek az úrvacsora vételére. Az úrvacsora sakramentom, a konfirmáczió nem az; de éppen azért a ket-

tőt össze nem elegyithetjük, mert ezáltal vagy a konfirmácziót emelnők olyan jelentőségre, a minőre emelnünk még se szabad vagy pedig az úrvacsorát szállitjuk le sakramentomi magaslatáról, a mit tennünk megint nem szabad. Aztán az úrvacsorázásnak külön liturgiája lévén s azt csakis a liturgia szerint lehetvén kiszolgáltatni: ez a kettő együtt igen hosszadalmassá, a lelkészre és jelenlevőkre egyaránt fárasztóvá tenné a konfirmáczió alkalmát, nem is hangsulyozva azt, hogy egy olyan úrvacsoraosztás, a melyet a gyülekezet csak megbámul, már igazán rokonhajtása lenne a miseáldozatnak....

A 28. §. rendelkezései eléggé világosak, természetesek és szükségszerüek. Önmaguk beszélnek önmagukért. De ha valami indokolás mégis kell hozzájok, az is kézenfekvő s röviden ez: Az áttérés a gyülekezetbe való felvétel, valakinek a gyülekezetbe önálló, öntudatos tag gyanánt való felvétele. Tehát éppen az ami a konfirmáczió. S minthogy ez a felvétel bizonyos ünnepélyesség nélkül nem mehet végbe, ez ünnepélyesség pedig adva van a konfirmácziói szertartásban: tehát az áttérőnek felvétele csupán azzal a szertartással történhetik, a mi a konfirmáczió számára meg van állapitva. És ha a gyülekezet örülni tud a megkonfirmáltaknak, örvendeni fog annak is, ha az áttérők a jelenlétében vétetnek be ünnepélyesen a gyülekezetbe. Ez minden irányban csak felemelő és erősitő hatást gyakorolhat.

(Folyt. köv.)

Epilogus a „Legyen világosság“ cz. két czikkhez, ajánlva a zsinati atyák figyelmébe is.

— Irta: *Fogarasi Albert.* —

Lapunk (azt hiszem, szabad igy mondanom) ez évi 23. számában nyilt levélben kértem helyet a szerkesztőtől egy pár czikk számára, melynek az volt a feladata, hogy az objectiv igazság világával a vádakat kellő értékökre szállitsa, a tévedéseket helyreigazitsa azokban a megjegyzésekben, melyek „elsősorban a Bethlen-kollegium tanárkarát, általában pedig az egész erdélyrészi ref. tanárságot úgyszólva a közvélemény itélőszéke elé szeretné idézni s talán marasztaló itélettel sujtani“.

A Bethlen-kollegiumot illető megjegyzésekre megadta a „világosságot“ a 25. és 26. számban megjelent 2 czikkben Bartha Zsigmond kollégám, a bármikor és bárki részéről ellenőrizhető történeti tények s a meglevő állapot adatainak lelkiismeretes felsorolásával. Nekem azokhoz nincs mit tennem vagy ha volna, főleg a theol. akadémia kérdésében, annak elmondására talán még lesz alkalmam, csupán a 208. lapon esett sajtóhiba kijavitását kérem a második hasáb alulról számitott 8. sorában: „41·8% jét“ helyett 51·8%-re. Utalok továbbá a Bethlen-kollegium ez évi értesitőjében megjelent rektori évzáró beszédemre, melyben — egy kissé általánosabb vonásokban — magam is szólottam kollegiumunk hivatásáról a multban és jövőben, elmondva szerény nézetemet a társadalom és iskola viszonyáról, kölcsönhatásáról stb.

Sokkal nehezebb a szembenálló nézetek egyeztetése az egész erdélyrészi ref. tanárság mai és jövőre tervezett helyzetének kérdésében. Miért is született ez a kérdés? Honnan az az elkeseredett, majdnem ellenséges hang, mely közgyülés előtt, alatt és után itt-ott élőszóban, de leginkább a „Pásztor“ és „Közgyülési tudósitó“ aláirásokkal közölt czikkekben nyilvánult? Miféle forradalmi irányzatok mutatkoznak az egyházkerület szemhatárain?

Nem csalódom, mikor a támadók ellenséges hangjának okát abban a feltevésökben, jobban mondva tévedésökben keresem: hogy a kerületi közgyülés tanári eleme praepotentiát gyakorol. Egy helyen azt mondja: „Ők vitték a szót, ők csinálták a hangulatot.“ Ez a türhetetlen állapot pedig onnan van, hogy „a tanárok számbelileg a közgyülés fejére nőttek“. Igy hallottam igen előkelő ajkakról. Egyetlen kis számadat megmutatja ez állitás tarthatatlanságát. A közgyülés tagjainak száma 320; a tanártagok legfennebb 90-en vannak; ez pedig az egésznek még egyharmada sincs. Ám számitsuk ide a gondnokokat is. Velök együtt sem sokkal haladjuk meg a 100-at. Tehát a tanárok még igy is legfennebb egy harmadában uralnák a közgyülést, ha mind megjelennének. A számbeli felülkerekedés kedvelt dogmája tehát megdűl. Ez a körülmény nem adja okát a kerületi közgyülés újjá, vagy igazabban, visszaszervezésének, helyesebben a tanári elem megapasztásának.

Ott van a másik: a *forradalmi hajlam*. Mi is az a forradalom? A fennálló, a törvényes rend el nem ismerése, megtagadása vagy épen megtagadása. Hát csakugyan ilyesmit tettünk volna mi a májusi közgyülésen?.. Mit is tettünk?

Nem helyeseltük a zsinatnak egynémely határozatát, nem különösen azt, amely az erdélyi ref. egyházkerület történeti alapon fejlődött szervezetét némely tagazatában a testvéregyházkerületek szervezetének mintájára akarja huzni; nevezetesen és ez alkalommal védtük, meg akartuk és akarjuk tartani erdélyrészi ref. kollégiumaink kormányzatának, elüljáróságának mai szervezetét, s tettük ezt épen a fennálló, a törvényes rend keretében és fegyvereivel, a souverain erdélyi egyházkerület törvényalkotó kebelében.

Igen ám, de a zsinat minden egyházkerületen felül áll; ő a törvényhozó testület! Ez igaz. Ellenben az is igaz, hogy a minket érdeklő határozatok sem szentesitett törvények még s hogy, épen zsinati tagok szájából vett értesülésünk szerint kellő előkészités nélkül, jóformán ötletszerüleg keletkeztek, amint ezt az orsz. ref. tanáregyesület idei közgyülése is nyiltan hirdette. Azt se feledjük, hogy egyházkerületünk a 8 §. védőszárnyai alá foglalt kérdésekben egyszer már egyetemlegesen állást foglalt 1903. május hó 9—11. napjain tartott rendkivüli közgyülésén és azt a konventhez intézett fölterjesztésében fejtette ki. Ha eszembe jutott volna, elég lesz vala fölolvasnom e fölterjesztés némely pontjait arra a megdöbbenésre, melyet az én forradalminak nevezett s különösen tanártársaim részéről támogatott inditványom keltett. Ismeretes ugyan, de a teljesség és párhuzam kedvéért ideiktatom. „Az erdélyi ev. ref. egyházkerület 1903. május 9—11. napjain tartott közgyülése a zsinati törvénytervezet azon pontja ellen, mely a fennálló egyházi törvény 8. §-nak megváltoztatását czélozta, a 23. pont alá foglalt egyhangu határozatával tiltakozó állást foglalt. Egyházkerületünk e tárgyban hozott akkori határozatához most is ragaszkodik.“

Mit mondanak a fölterjesztés, illetőleg javaslat idevonatkozó részei?

Mindjárt a 2. pont igy szól: „.. Általános elvi szempontból oda nyilatkoznak erdélyi ev. ref. egyh.-kerületünk véleményező testületei, hogy erd. ev. ref. egyházkerületünk különleges helyzete, sajátlagos alkotmányfejlődésén alakuló képviseleti rendszere az eddigi mértékben okvetlenül fentartandó, minélfogva a testvérkerületekkel fennálló unio nem a külső formák egységesitésének erőszakolásával, hanem egységes közszellem fölébresztésével és fejlesztésével erősitendő.

Egyházkerületi közgyülésünk is emez elvi állásponton van és ebből a szempontból óhajtja az erdélyi egyházkerület fentartott jogait biztositó 8. §-nak a most érvényben álló törvénykönyv szövegében való megtartását“

„A valódi presbiteri elv alapján áll erdélyi egyházkerületünk abban is, hogy a *világi elemnek* biztositja az egyházkormányzás terén a tulsulyt.“

„Ugyancsak a jól alkalmazott presbiteri elvnek hódolunk akkor is, *ha az iskolák tanitói és tanárai számára is több jogot óhajtunk, mint a mennyit a zsinati törvény eddigelé, akár az egyházközségi, akár az egyházkerületi, vagy egyetemes egyházi közélet terén részükbe jutni engedett.*“

„A merev egységre való törekvés viszálynak magvát rejti magában, a haladó élet követelményeinek vet gátat, a fejlődés útját zárja el.“

Egyházalkotmány. Általános határozatok cz. részben „A 8. §. b) pontjának új szövegezése helyett a most érvényben álló törvény 8. §-át kérjük fentartani.“

Ez a javaslat az erdélyi ev. ref. egyházkerület véleményező testületeinek egyhangu kijelentései alapján készült s benne ilyen kifejezés is van: *„az eddigi mértékben okvetlenül fentartandó.“* Más helyen rosszalást, megróvást fejez ki *„a merev egységesitésre való törekvés“* ellen, azt a közös nagy czél érdekeibe ütközőnek tartja. Általán az egész javaslat, bevezető, elvi része, ha nem is kifejezésében, de egész lényegében és tartalmában tiltakozás a mi különleges helyzetünkből folyó szervezetünk megváltoztatása ellen. Mi azt kivántuk határozati javaslatunkban, hogy egyházkerületünk most is ragaszkodjék akkori álláspontjához és mégis „forradalmi“ akcziót inditottunk. Az ellenvéleményüek hangulatán még az a körülmény sem változtatott, hogy javaslatomból a „tiltakozó“ kifejezést töröltem. Változtasson hát az, hogy azt a javaslatot velünk együtt fogadták azok is, a kik nem csak a gyülésen, hanem azután is „forradalmat“ emlegettek. Jusson eszökbe az az igazán történeti jelenet, a mikor egyházi életünk olyan veterán harczosai, mint dr. Kolozsvári Sándor, mint jelenlegi püspökünk, az egész közgyülés esküszerü helyeslése és éljenzése között emeltek fel, ne mondjuk tiltakozó, hanem óva intő szavakat a szóban forgó változtatások ellen.

És jusson eszökbe, hogy az 1903-iki határozatot közgyülésünk még nem változtatta meg.

Mi tehát csak kötelességünket teljesitettük. És a mennyire örvendek, hogy teljesitettük, annyira vigasztalhatatlan volnék, ha nem tettük volna, a nélkül, hogy az ellenünk irányuló ingerültséget az egyházkerület egyhangulag hozott határozata ellen támadott forradalomnak neveztük volna.

(Folytatása köv.)

Válasz „Biráló“-nak. *

Mindig háládatlan dolog egy névtelen gáncsoskodóval nyilt sisakkal szembe szállani. Olyanforma helyzetben van ezzel szemben az ember, mint a' ki nyilt pályán védetlenül halad előre, mig ellenfele sziklák, bokrok sűrüjéből, jól védett helyről biztosan eregetheti reá mérgezett nyilait.

Készséggel elismerem, hogy a mennyiben valaki közérdekü kérdésekkel *tárgyiasan* foglalkozik, a névtelenség jogosult, sőt az olvasóra nézve is annyiban előnyös, hogy az iró személyétől eltekintve annál inkább a tárgyra koncentrálhatja figyelmét. De a' ki *személyi* dolgokat is vesz tolla hegyére, mint azt gimnáziumi értesitőink Birálója teszi, attól valóban méltán meglehetne várni, hogy leeressze a nyilvánosság előtt sisakja rostélyát.

A személyeskedés vádjára ön, t. Biráló, bizonyára ki fogja jelenteni: „De hogyan is lehet ellenem ilyesmit felhozni? Hiszen én csupán tényeket és adatokat soroltam fel s ezek alapján mondottam birálatot nevek fölemlitése nélkül. Hogyan lehet ennek személyi élet tulajdonitani?“

A forma szempontjából igaza van önnek, t. Biráló, de már a dolog lényegében alig adna önnek bármely tárgyias forum igazat.

Vegyük pl. a szászvárosi Értesitőt.

Előre bocsátja, hogy igazságosan igyekszik itt is minőségük szerint rakni a tényeket a jobb vagy a bal serpenyőbe. És valóban, ha valaki pusztán a tényeket nézi, úgy találja, hogy körülbelől itt is úgy van, mint kollégiumaink nagyobb részénél: esnek sulyos tények a jobb serpenyőbe s esik nehány a balba is. Ez utóbbiaknál ön azonban megdöbben, „Gyászos rovat“-ot nyit s végezetül kiemelve, hogy „a tanárok között több olyan egyén van, a kiknek tudása, belátása, lelkesedése kedvező körülmények közt egy egész testület munkásságának helyes irányát biztositathatja“. Brutus derék, becsületes férfiu s a többi mind derék, jó férfiak; lerántja az adminisztrácziót, „a mely közönyös és lelketlen.“

Szörnyü vád ez. És vajon ki lehet az a közönyös, lelketlen adminisztráczió? Bizonyára nem érti Biráló e gyüjtő név alatt sem a már — fájdalom — sirjukban nyugvó gr. Kuun Géza és gr. Kún István főgondnokokat, sem a gondnokságnak életben levő más nagybuzgalmu tagjait. Marad tehát egyetlen lehetőség. Hibás a közönyösség és lelketlenség bünében az igazgató: *Simon* Ferencz. És csakis ő hibás, mert más mindenki meg van dicsérve, vagy legalább ki van véve. Hibás abban, hogy a tanulók 32·5% a kapott általános elégtelen osztályzatot. Innen a „gyászos rovat“ leleményes elnevezés. Hibás abban (a mit ő oly erősen ostoroz s a miről épen ő általa vesz tudomást Biráló), hogy az ifjuságban jelei mutatkoznak a „hamisan értelmezett kollegiálitás“-nak. Hibás abban, hogy a kollegium értékpapirjai vannak tudomása szerint az általa szerkesztett politikai (!) lapért kauczióban letéve. Hibás abban, hogy „nincs magasbra vivó szenvedelme, vagy ha van, az másfelé viv.“ (L. „A szászvárosi egyházközség igaza“ cz. röpiratot, melyet az egyházközség I. papi állomásának változatlan fentartása érdekéből ő irt a presbiterium tagjainak általános helyeslése mellett.) És igy tovább. Ki is tudna végére menni ennek a bünlajstromnak?

Hát, kedves Biráló, nem igy! Vegyük rendre a tényeket.

Szászvároson 32·5% volt az általános elégtelen osztályzatuak száma, Marosvásárhelyen ugyancsak az Ön összeállitása szerint tesz e perczent 25·3-et. Nagyenyeden pedig 26·8-ot. Vegyük hozzá már most, hogy minő anyagot kap Szászváros, hol a tanulók negyedrésze oláh anyanyelvü, Marosvásárhelyhez vagy Nagyenyedhez képest? Hol állanak Hunyadmegye népiskolái, a hol még a magyar származásu gyermekeket is először meg kell tanitani magyarul, Alsófehérvagy Tordaaranyosmegye népiskolái mellett. Valóban, a ki a tényleges viszonyokat ismeri, annak csodálkoznia kell, hogy az annyira sanyaru viszonyok között élő Szászváros csak 5—6%-kal áll hátrább a sokkal előnyösebb helyzetben levő Marosvásárhelynél és Nagyenyednél.

De tovább megyek. Körültekintő megyei statisztikusok megállapitották már, hogy a bukások kisebb-nagyobb számából egyáltalában elhamarkodott dolog az illető intézet jó vagy rossz voltára következtetni, mivel ez az intézet tanárainak munkáján kivül még számos fontos és döntő tényezőtől függ. A „Pesti Hirlap“-ban jelent meg e tekintben a mult évben egy alapos kimutatás, a mely azonban előre óva int, hogy a bukások kisebb-nagyobb számából az intézet jóságára vonjunk következtetést, holott gyakran épen megforditva áll a dolog. Exempla sunt odiosa.

* Szerkesztői kötelességünkből kifolyólag helyet adtunk Simon Ferencz tanár aa. „Válasz“-ának, de lapunk iránt tartozó kötelességünkből kifolyólag a személyeskedés tulhajtásainak és hosszadalmasságainak kihagyásával. Szerk.

Én is 26 éves szászvárosi tanári gyakorlatomból legendákat beszélhetnék a minden rábeszélés, sőt üldözés daczára következetesen 1 vagy 2 szekundára tanuló növendékekről és a nyelvi elolához hosodásnál sokkalta általánosabb szellemi elolához hosodásról, mely elsenyveszti a magyar emberben az emelkedésnek annyira hatalmas rugóját, fajunknak egyik legbecsesebb jellemvonását, a lüktető becsvágyat s visszasüllyeszti az egyént a köznapiasság posványába.

Ilyen szomoru viszonyokkal kell küzdenie, melyek egyebütt ismeretlenek, a szászvárosi tanári karnak vagy ha Birálónak inkább tetszik, a szászvárosi adminisztrácziónak s hozzá egy oly városban, melynek közszelleme számunk csekélységénél fogva nem a mienk, hanem túlnyomóan idegen, sőt a mi fájdalmasabb, ellenséges áramlat hatása alatt áll.

Mindezeket Biráló mind nem hajlandó figyelembe venni; neki *gyászos rovatra* van szüksége Szászváros részére s ennélfogva itél és — elitél.

Sepsiszentgyörgynek szép haladását esze ágában sincs senkinek lekicsinyelni vagy irigyelni, hiszen az a mi közös büszkeségünk és erősségünk; de ha már Birálónak ilyen szellemes összehasonlitásokban telik kedve, nem szabadna elfelednie Háromszékmegyének szinmagyarságát, az Alsófehér és Marostordabelieknél még kitünőbb népiskoláit s még talán azon körülményt sem, hogy évek óta működik e kollegium 12—13 rendes tanárral, mig Szászvárosnak anyagi viszonyai korlátoltsága folytán 8—10 r. tanárral kellett beérnie s csak az idén emelkedett azoknak száma 11-re.

A legerélyesebben és a legnagyobb megbotránkozással utasitom vissza Birálónak azon légből kapott alaptalan vádjait, melyeket a vörheny járvány miatti 3 hetes kényszerü szünethez fűzni jónak lát. Itt már nyilvánvaló tendenczia nyilatkozik meg az intézet vezetői és tanárai, szóval egész adminisztrácziója és szelleme iránt, ha az a torzkép, a melyet Biráló itt „erkölcsi condorlás", „züllés" és más izléses kifejezések kapcsán az intézetről megfesteni jónak lát, igaz volna, akkor valóban legjobb volna az intézetet azonnal becsukni, hogy ne kompromittálja az továbbra is eltévelyedett irányával a protestáns tanügyet. Szerencsére vannak és nagyon illetékes tényezők, a kiknek egy kissé jobb véleményük van ez intézetről.

A vád alapja az, hogy a közigazgatási hatóság intézkedése folytán a vörheny járvány miatt 3 hétig szünetelt az intézetben a tanitás s hogy a tanárikar nem igyekezett e hiányt az időközi szünetek megröviditése által, legalább részben, pótolni.

Tény, hogy az időközi szünetek, daczára e 3 hét veszteségnek, rendesen voltak. Karácsonykor 2 hét, husvétkor 2 hét, pünkösdkor 10 nap. A tanári kar buzgalmán bizonyára nem mult volna, hogy e szünetek megrövidittessenek, de a ki kollegiumaink beléletét ismeri, tudni fogja, az időközi szünetek ezen megröviditésében, eltekintve attól, hogy fizikailag véve is csak csekély időnyereségről lehet szó, végeredményében több a kár, mint a haszon. A szülők és tanulók nagy ellenszenvvel fogadják azt és egyenes megröviditést látnak benne; igen sok szülő megkisérli betegség czimén kijátszani az erre vonatkozó rendelkezést, minek folytán hiányzik e rendkivüli napokon az a normális, kedvező hangulat, mely az eredményes munkálkodáshoz megkivántatik. A rubrikák telnek, Biráló megjegyzései talán nem lettek volna ilyen vehemensek, de az ügyön igen-igen kevéssé lett volna ez által lenditve. Hozzájárul nálunk az is, hogy miután a tanulóknak körülbelől egynegyede oláh, ezeket ünnepeiktől nem lehetett volna visszatartani s igy a megjelentek csak annál inkább megröviditve érezték volna magukat.

Biráló azt is megjegyzi, hogy Szászváros szeresen megnyujtják az évközi szüneteket. Ebből annyi igaz, hogy megelőző években — kizárólag csupán karácsonykor és soha máskor, — midön épen a gör. kel. karácsonykor kellett volna a tanulóknak bejönniök, tekintettel nagy számukra a bejövetel 1, legfennebb 2 nappal elhalasztatott; pár év óta azonban a tanári testület elvetette e gyakorlatot és semmiképpen nincs tekintettel az ők ünnepeikre.

Biráló az igazgató évzáró beszédében az ifjuság magaviselete fölött mondott kemény kritikájára is hivatkozik, a midön „magaviseleti, erkölcsi condorlat"-ot emleget. Hát igaz, hogy a VIII. osztályos tanulók megkisérlették az igazgatói irodából áluton megszerezni az érettségi irásbeli tételeket és hogy az nem sikerült, mert a tételek biztos helyen voltak őrizet alatt. Hogy az igazgató évzáró beszédében kemény hangon mond itéletet az ifjuság e kihágása fölött s hogy az értesitőbe is bevette azt, bizonyára mindenki természetesnek fogja találni. De hogy ebből aztán annyira az intézet közszellemét sárba tipró következtetéseket lehessen vonni, ehez csakugyan Biráló tendenciájára van szükség.

Hiszen ugyanez történt a megelőző évben Nagyenyeden. továbbá az idén s megelőző években is Déván s a mint a lapokból mindnyájan értesülünk, fájdalom elég gyakran egyebbütt is. A tanári testület bizonyára nem késett sehol a megilletö szigoru büntetéssel s az igazgató a dorgatoriummal, de azért jutott e eszébe valakinek az intézet közszellemét olyan mélyen sujtó birálatot gyakorolni, a mint azt Biráló a szászvárosi kollegiummal szemben megcselekedte ?

Az elfogulatlan közvélemény részéről. T. Biráló, a szászvárosi kollegium nem efajta birálatokhoz van utóbbi időben hozzászoktatva. Csak nemrégen jelent meg egyik dévai lapban „Egy szülőnek" senkitől sem kért spontán nyilatkozata, hogy a szülők elismerésre és hálára vannak kötelezve a szászvárosi tanár testület buzgalmáért s szigoru, de igazságos eljárásáért, mert hálásan kénytelenek elismerni, hogy a fiatalemberek, kik kezeik közül kikerültek egytőlegyig (ipsissima verba) megállták helyüket az életben. E nyilatkozatot kivánatra megküldhetem.

De térjünk konkrétebb dolgokra.

Biráló macska körmök közé foglalja, hogy a helyi lapnak, mely politikai, az igazgató a „tulajdonos főszerkesztője s több tanár munkatársa, eléadja továbbá, hogy hallomása szerint a lap kaucziójául kollegiumi értékpapirok vannak letéve, a mi nézete szerint nem megengedhető.

Miután különösen a rémletes „politikai" jelző sokakban hamis fogalmat ébreszthet, jó lesz a dolgot ugy megismerni, a mint van.

A lap először mint társadalmi alapittatott. Két év mulva azonban reá jöttünk, hogy legyen nemzetiségi a lap „politikai" is. Hogy azonban mlly irányban politizál, azt eléggé bizonyitja az, hogy függetlenségi és más érzületü munkatársai a legszebb békességben megférnek egymás mellett.

A lap kauczióját a helybeli Takarékpénztár tette le a kollegiumnak nála őrizetben levő értékpapirjaiból, igy tehát a kollegium e tekintetben semmit sem reszkirozott; ez év februárjában azonban, miután a Takarékpénztár maga is szerzett értékpapirokat, saját értékpapirjaival helyettesitette azokat. Ezek szerint Biráló megjegyzése tárgytalan.

Biráló megjegyzéseinek clon-ja mindenesetre az, melyben az ev. ref. Kun-kollégium adminisztráczióját a Mikó-kollégiuméval óhajtaná, bár csak nehány évre, helyettesiteni.

Fogadja Biráló ur megnyugtatásul azon biztositásomat, hogy ezen szellemes ötletével egyetlen éjszakámat sem rontotta meg.

Még volna pár észrevételem Biráló ur megjegy-

zéseire, de utóvégre a rendelkezésre álló helylyel és azt olvasó türelmével is számolni kell. Azért végzek.

Legyen megnyugodva Biráló ur: a Kun-kollégiumnak javulnia kell, s bizonyára javulni is fog, mert van benne képesség és akarat, de egyházunk egyetemének nagyobb haszna lenne belőle, ha közéletéből mihamarább eltünnék, hogy főtiszt. püspök urunknak egy kedvelt kifejezésével éljek, „*az őszinteségnek azon hiánya*“, (Nem értjük. Szerk.) amely Biráló urnak sok helyen olyan nagy tanultsággal megirt sorai közül fájdalom, az egészet annyira elektelenitve, olyan-olyan nagyon gyakran felcsillan.

Szászvároson. 1905. aug. 20.

Simon Ferencz,
Kun-kollégiumi ig.-tanár.

*

Közöltük „Biráló“-nkkal a fenti „Válasz“-t, ki arra körülbelül a következőkben tette meg felvilágositó megjegyzéseit:

Válaszoló azon törekvése elől, hogy az egész kérdést a személyeskedés terére játsza át, kitérendők, czikkének személyi vonatkozásu — s igy legnagyobb — részére nem reflektálunk. A közérdek szempontjából a dolgok s nem a személyek a fontosak: hagyjuk tehát a „sisakrostély“-okat: Mi sem kutatjuk az egyik dévai lap „Egy szülő“-jének személyét, ki „senkitől sem kért“ — s ez kiemeltetik! — „spontán nyliatkozatával“ a biztositó intézetek „Hálás köszönet“-ei divatját igyekszik ez uj téren is meghonositani. Régen ugyan alapitványokkal szokták az ilyent kifejezni, azoknak azonban csak a tanulók vehették hasznát. A modern kornak azonban — ugy látszik — más intencioi vannak az iskola iránti hála lerovása módjának megválasztásában. Boldog intézet, melynek növendékeit a „szülők“ oly érdeklődéssel kisérik az egész életen át, hogy *eggtől-eggig* mindenikről lelkiismeretes bizonyitványt állithatnak ki. Az ilyen szülő bizony tanárnak, sőt igazgatónak is számot tenne. Hanem — fájdalom — azt kell hinnünk, hogy ez ritka speczies.

Az egész „Válasz“-ban három pont van a mire reflektálhaunk:

1. Az elégtelen osztályzatok megdöbbentő nagy számának (32·5%) magyarázata. Olvassa el akár ki a válaszoló indokolását. Nemde ennek magyarázatául két dologra hivatkozik: a tanulók negyedrészének oláh anyanyelvére s Hunyadmegve elmaradt népoktatására. Nós, jól van; ezt elfogadjuk a két alsó osztályban fenforgó 25%-nyi bukás magyagyarázatául. De ugyan mi magyarázza a három felső — képezettebb és magyarabb — osztályban a 33%-ra emelkedő bukást? S mi főleg azt, hogy a két felső osztály tanulóinak 24%-je egyenesen az igazgatótól, mint fizikatanárától érdemelt elégtelent, köztük olyan tanulók is, a kik más tárgyakból *jelesek* s többrendbeli jutalmat is nyertek? Ki ebben a hibás?! — kérdi a válaszoló? A „megyei“ (miért — megyei?) statisztika és „szellemi elolálhosodás“ köpenyege, sőt vádja nem képes elnémitani a fennebbi kiáltó számokat!

2. A betegségi vakáczió okozta időveszteség behozásának meg sem kisértése oly argumentummal van támogatva, a mivel az egész iskolai évet — ha ugy tetszik — felére lehetne leszállitani. A rendszeres vakácziók megnyujtása is az oláhok számláját terheli; de „egy pár év óta“ ez megszünt — mondja. Erre szerényen megjegyezzük, hogy az 1903—4. iskolai évben még megvolt; azóta pedig aligha telt el „egy pár év“.

Hanem, a mint a számok terén, ugy a tulajdonjog terén is bizonyos zavaros fogalmak konstatálhatók a válaszban. Erre vall

3. a Simon tanár tulajdonát képező s főszerkesztősége mellett megjelenő helyi „politikai“ lap ügye, mely az „Értesitő“-ben is meg van emlitve s a melynek „kaucziója“ ügyét, illetőleg annak válaszoló által előadott történetét is furának kell jeleznünk. Egy kollégium igazgatójának magántulajdonát képező politikai lapért a kaucziót egy oly Takarékpénztár teszi le a kollégium tulajdonát képező s a Takarékpánztárhoz csak *őrizetre* letett értékpapirokból, a mely Takarékpénztár igazgatósági és felügyelőbizottsági tagjai sorában talán annak a kollégiumnak tanárai közül is vannak némelyek, vagy lehet maga a laptulajdonos koll. igazgató maga is! Mi ugyanis most ennek a dolognak a jogi felelősséggel járó oldaláról nem kivánunk nyilatkozni; alkossák meg az olvasók, hogy jól volt-e ez igy és tiszta dolog volt-e? * Hanem hogy az ide vonatkozó megjegyzésünk „tárgytalan“-ná vált volna az által, hogy a koll. értékei kicseréltettek időközben: ezt nem fogadhatjuk el. A szabálytalanság megtörténtét meg nem történtté tenni nem lehet!

Egyébként az igazgató irodalmi működéséből azt a részt, a mit az évzáró igazgatói jelentés csakugyan megemlit, mint a „név nélkül“ megjelent irói müvet s a melyet „Biráló“ elnézett, de a „Válasz“ ujra kiemel: „A szászvárosi egyházközség igaza“ cz. röpiratot — készséggel nyugtázzuk.

Püspöki vizsgálat a dési egyházmegyében.

(Folyt. és vége.)

Szamosujváron az egyház presbyteriuma üdvözölte a Főpásztort s *Nagy* Lajos főszolgabiró személyesen is kimentette magát, hogy járásában maga nem kisérheti a Püspök urat, miután a „Székelymentés“ ügyében kongresszusozik azalatt. Itt csatlakozott *Nagy* József kérői lelkész, dési e. m. direktor s igy érkezett a bizottság Désre. Itt a vasuti állomásnál nagyszámu küldöttség élén a vármegye alispánja, majd az egyh. község képviselete, végre az e. m. gondnoki kar nevében Simó Lajos e. m. főgondnok és status-curator üdvözölte a Püspököt. Rövid szivélyes válaszok s hirtelen elköltött villásreggeli után megnövekedett kisérettel folyt tovább az utazás a komoly munka első állomásáig: *Kaczkóig*.

Kaczkó a hasonnevü körlelkészség központja, melyet még b. e, Nagy Péter püspök szervezett volt s mutatott utat vele néhai Szász Domokos püspöknek ez irányban való hatalmas tevékenységre. Első körlelkésze — a körlelkészek mintaképe — a boldogult Berde Sándor volt, Nagyjában az általa vert csapáson halad a munka azóta is, hogy őt kimozditották ebből az ő „boldog paradicsomából.“ Baj, hogy utána gyorsan változtak az őrállók s a haladás bizony nem mindig volt egyenletes. Ilyen helyeken konstatálható igazán, hogy mily szükség volna a rátermett és alkalmas embert egész működési idejére odakötni ahhoz a helyhez, a hol eredményesen munkál a javadalomban való állandó és méltányos emelkedés által. Mert nagy kár, ha az, mit az egyik épitett, a másik alatt veszendőbe indul s a harmadiknak megint elől kell kezdeni s igy tovább. Kaczkón azonban a sok s gyors változásnak hátrányai nem mutatkoznak feltünően. Oka a hivek felgyujtott lelkesedésében található, mely nemcsak hogy a régi lánggal ég, de az elért sikerek szerint fokozódik.

Es az Úr azt a lángot, melyet ő bocsátott, kedvtelve nézi, ha egyre jobban terjed. Kaczkói egyház községünk nemcsak maga dolgozik a hivek épitő kezei és buzgósággal telt szive által, de valósággal expositurákat is alkot, hol új rajos munkálkodása versenyez az anya egyházközséggel. A hivek buzgósága Nagyilondán már templomot is épitett, melynek augusztus 20-án történt felszentelése, volt a vizsgálati körut „nagy jelenete“

Kaczkóról alkonyatkor érkeztünk meg az Oroszmező mellett fekvő Refeny-be, a Simó Béla dominiumába, hol két napig tartottuk a főhadiszállást. A régi magyar világra emlékeztet ez a szép tusculanum. Egy 2 ezer holdas birtok közepén, erdőből irtott domb tetején áll a tornyos udvarház s alatta

* Biz' ez furcsa dolog. Hát a Takarékpénztár igy bánhatik az „őrizetére bizott letétekkel“ — az idegen tulajdonnal? Hát a kollegium javai felett őrködni hivatott Előljáróság tudott-e erről? Ha nem, hogy történhetik, hogy nem vett tudomást róla?! S ha igen, mit tett ez ellen a multban s mivel védekezik hasonló esetek ellen a jövőre? És a ki esetleg egy személyben ott ül mindkét testületben: hogy érezte s hogy érzi most magát?! Mert itt nemcsak az anyagi felelősség, hanem az eljárások korrektségéért való felelősség is fontos ám!
Szerk.

egy óriási plato. Régen oláh úr birtoka volt, mint neve is mutatja, de a Simókban annyi magyar vér van, hogy még ma is tudnak honfoglalók lenni. Ez a birtok és ez a ház a maga magyar voltában és a magas erkölcsi erejével, mint egy talajkötő terebélyes fa áll ott, s nem engedi, hogy lábunk alól elmossák a földet a nemzetiségi hullámok. — Meleg hangulatban elköltött meghitt vacsora alatt meggyőződtünk arról, hogy a tüzhely nemes derüje és a családi élet tisztes boldogsága mily erkölcsi erőt adnak a közélet küzdelmeiben viaskodó férfiunak, s fáradságát mily édesen jutalmazzák.

Reggel jókor utban voltunk Nagyilonda felé. Már ott volt a dalárda (Budai bácsi) várt a diadalkapu, s rajta az a czimer — melyet még Kaczkón az óvoda falán hagytunk — e büszke felirással: „él magyar, áll Buda még!“ (Amit hirtelen igy corrigált ki a ki a kiséret egyik tagja: „él magyar, Budai még!)

A nagyilondai templomszentelésről terjedelmes hiradást közöltünk s igy tudósitónknak alig volna erről mondani valója.

Simó Béla egyház megyei gondnoktól indultunk Blenkemezőre. Közben megállottunk Galgón s az iskola megtekintése után egy megindító jelenben volt részünk. Az egyházközség gondnoka az épitésnek és hitbuzgóságnak egyszerü, de mély lelkü embere, Horváth József sulyos betegen feküdt. Nehéz operatiót állott ki, s mikor betegágyánál megjelent a főpásztor hogy a megpróbált munkás kezét megszoritsa s köszönetet mondjon odaadó forgódásáért: a gyógyulónak könnyei beszélték, hogy megjutalmaztatott. Szive uj erővel telt meg, melyből munka válik az egyházközség számára, melynek derék tanitója épen az ő fia.

Urányi főszolgabirónak voltunk még Galgón nagy szivességgel látott vendégei, a mikor a kedves, szellemes háziak körében pár perczre elfeledkeztünk az ut fáradalmairól.

Galgóról Blenkemezőre érkeztünk, hol *Simó* Lajos egyházkerületi főgondnok ur ő méltósága várt. A háznak a püspök látogatással különben is ünnepe volt, de a püspök ur figyelme e pár órának ethikai jelentőséget adott. Ebéd alatt gyönyörü beszédben köszöntötte fel a vendéglátó házaspárt, kik épen akkor házasságuk 50. évfordulóján léptek át. E ritka és kedves alkalomból őszinte örömmel ünnepeltük vendéglátóinkat s éreztük, hogy egész egyházkerületünket képviseljük e pillanatokban.

Blenkemezőről Magyarláposra vezetett utunk, néhol romantikus, hüvös tájakon át. A magyarláposi eseményekről is már részletes beszámolót adtunk s abban örömmel jegyeztük fel mindazt, amiért Láposra szivesen és helybenhagyással emlékezünk.

KÜLÖNFÉLÉK.

A második lelkészképesitő vizsgálat f. hó 11. és 12-ikén folyt le, melyre tizenötön jetentkeztek s eredménye a következő volt: *Jeles (1)* képesitést nyertek Bartók György, Ravasz László, Csutak István, Kádár Imre. *Jó (2)* képesitést nyertek Dali István, Gyenge János, Simon Gábor, Szabó Gyula. *Egyszerüen (3)* képesittettek Bagoly Lajos, Demény Miklós, Ferenczi Gyula, Márk Mihály, Nagy Domokos, Pataki Gyula, Szabó András. A vizsgálattól visszaléptek Szabó István és Gruzda János.

Kolozsvárt, a hidelvei papi állás betöltésére lázasan folynak az előkészületek. A választás e hó 17-én lesz s az egyes pártok mindent elkövetnek, hogy győzelemre jussanak. A nyolcz pályázó közül négynek van számot tevőbb pártja, melyek a választási urna előtt fognak megbirkózni. Hogy ki lesz a győztes, még nem lehet tudni, de reméljük, hogy a legérdemesebb. Módjában van a gyülekezetnek válogatni, mert a pályázók valamennyien kiváló férfiak!

A theol. fakultás évmegnyitó ünnepélye f. hó 10-én volt az intézet disztermében, melyet egészen megtöltött az érdeklődő közönség és theologusok nagyszámu serege. Megnyitóul a „Jövel szentlélek Ur Isten“ kezdetü szép dicséretet énekelték el, azután Nagy Károly theol. tanár mondott igen szép imát, segedelemért könyörögve az Egek Urához. Gyönyörü megnyitó beszédet tartott Kenessey Béla igazgató, melyet szerencsések voltunk lapunk számára is megnyerni. Az ünnepély utolsó pontja a „Te benned biztunk eleitől fogva“ XC. zsoltár eléneklése volt s megkezdetett az uj év, telve magasztos vágyakkal s virradó reményekkel!

Nemzetközi vallásos kongresszus volt a mult héten Genfben, a hová a világ minden részéből mintegy 550 delegátus érkezett, hogy a hit és lelkiismereti szabadság mellett tanuságot tegyenek. Legtöbben jöttek Angliából, hol ezelőtt 4 évvel volt hasonló kongresszus. A kongresszus üléseit az egyetem aulájában, istenitiszteleteit Kálvin székesegyházában tartotta. Ritka és leirhatatlan volt a hatás, melyet az öreg zürichi pap, Furrer elért, mikor az orosz-japán békekötés hirét is imájába foglalta. A többi prédikátorok is: Rorberty (Páris), Savage (New-York) hivatásuk magaslatán állva fejtegették az egyén istenadta jogait és a vallás maradandó és mulandó elemeit. Általában ez az alaphang vonult végig az egész kongresszuson, mely E. Montet (Genf) és Ch. Wendte (Boston) vezetése mellett 4 nap alatt dicséretes munkát végzett. A diszelnök, A. Chantre, allokuciójában a szabad gondolat egyházáért lelkesedett, a melyben a keresztyénség szépen megfér a haladó lelkiismerettel. De e mellett mindig egy marad a vallás és morál együttes ideálja: t. i. Krisztus. A kongresszus ügyvezető elnöke E. Montet, jellemezve a megelőző londoni és amsterdami gyüléseket, ugy találta, hogy a szabad gondolat hódit mindenfelé s nyomán „uj élet“ fakad. A titkári jelentés is kedvező adatokban számolt be a közbeeső 2 év történetéről. Ideálja: szabad egyház a szabad államban! Altherr tanár (Basel) figyelmeztetett, hogy politikai szabadság utján jutottak vallási szabadságra. Mind a kettőt érdeme szerint óhajtja megbecsülni. Bowi (London) az angol unitáriusok helyzetét és szervezetét ismertette. Bourrier (France). André (Florence), Hocart (Brüssel), Eerdmann (Leyden), Southworth (Amerika), Boros György dr. (Kolozsvár) és Nath Sen (Calcutta) azt a küzdelmet rajzolták, a melyet illető hazájukban a liberalizmusnak folytatnia kell a maradisággal szemben. Loyson urnő, a keleti nők vallásos helyzetét, Lévy, dijoni rabbi, a haladó judaizmus vezérelveit, Pfleiderer (Berlin) a megváltás tanának ősi forrásait mutatta be művészi világitásban. Carpenter (Oxford) ujtestamentomi tanulmánya, Barrows (Amerika) humanitárius eszméi, de kivált Loyson atya szónoki előadása a monotheismusról mindnyájunkat elragadott. Hugenholtz (Amsterdam) az egyház és a szabad gyülekezetek viszonyáról, Tarrant (London) szocziális kérdésekről, Réville (Páris) az egyház és állam szétválasztásáról értekezett. Ezenkivül megkoszoruztuk Servét M. emlékét. A következő kongresszus Bostonban (Amerika) lesz három év mulva. (P. E. I. L.)

Küzdelem az alkoholizmus ellen. Dr. Lukács György kultuszminiszter a mult héten rendeletett intézett a kir. tanfelügyelőkhöz az alkoholizmus ellen való védekezés tárgyában. A küzdelmet a miniszter az ifjusági egyesületekben kivánja felvenni. Kötelességévé teszi az ifusági egyesületeknek, hogy küzdjenek az alkoholizmus ellen a rendelkezésére álló minden eszközzel. Ez eszközöknek a felvilágositást, a visszatartást, elrettenést és a példát nevezi meg. Ez okokból elrendeli, hogy az ifjusági egyesületek összejövetelein, lehetőleg minden hónapban egyszer az alkoholizmus veszedelméről előadások tartassanak. Ezen czél megkönnyitésére az ifjusági egyesület könyvtára számára alkalmas szakmüvek szerzendők meg. Elrendeli valamely oly lapnak vagy folyóiratnak megrendelését, mely az alkoholizmus elleni mozgalomról és annak eredményeiről állandóan értesitéseket közöl és a küzdelem gyakorlatilag kipróbált, czélravezető módjait is ismerteti. Az ifjuságnak az alkohol élvezetétől való visszatartása czéljából alapszabálytervezet 4. §-ában felvett tilalmat, hogy t. i. az egyesület köréből a szeszes italok élvezete ki van zárva, a legszigorubban érvényesiteni kell. Az egyesület körén kivül is kisérje figyelemmel tagjait. Részint az elrettenés, részint a szemléltetés czéljaira fali képek megszerzését ajánlja és engedélyezi a miniszter. A rendelet végrehajtásával a tanfelügyelőket bizza meg, s jutal-

mazni kivánja azokat a tanitókat, kik az alkoholellenes munkájokkal a legtöbb eredményt értek el.

Nyilvános köszönet. Az „Erdélyi Protestáns Lap“ 1905. évi 34. számában emlités történt ama szép egyházi ünnepélyről, mely Szász-Régenben ez évi aug. hó 20-án folyt le a ref. templomban. Ez alkalommal avattatott fel egy imádkozni szerető lélek, özv. Bocz Elekné szül. Szilágyi Károlina ajándéka, az uj orgona. A nemeslelkü tiszteletes asszony vallásos lelke sugallatát követte s néhai férje óhaját teljesitette, midőn egyházközségét egy 1700 kor. ért. szép orgonával meglepte. S bár istenitisztelet után a görgényi egyházmegye esperese az egyházközség köszönetét szép szavakban tolmácsolta és az egyházközség nevében néhai lelkész, Bocz Elek sirját megható beszéd kiséretében megkoszoruzta, mégis nem mulaszthatom el, hogy itt, a nyilvánosság terén is, az egyházközség tagjainak hálás köszönetét ki ne fejezzem, kérve a jó istent, hogy az istenesen élő tiszteletes asszonyt még nagyon sokáig éltesse. Az ünnepély ritka nagyszámu közönséget vonzott a templomba s oly lélekemelő, magasztos volt, hogy a jelenvoltak meghatottan valamennyien résztvettek utolsó perczig mindenben. Nem hagyhatom említés nélkül, hogy egyházmegyénk agilis esperese, Csekme Ferencz, ki csendesen, de állandóan s páratlan szorgalommal munkálkodik s nem sajnál időt, fáradságot, ha egyházmegyéje ügyeit előre viheti, nagyban hozzájárult az ünnepély sikeréhez. Nemcsak lélekemelő, gyönyörü felszentelő imája, de kis fiának, Csekme Tamásnak ártatlan gyermekszivből fakadó szóló-éneke is mélyen meghatotta a közönséget. O. Weress Sándor sárpataki lelkész magas szárnyalásu beszédet mondott, melynek minden gondolata lekötötte a hallgatók figyelmét s szebben aligha lehetett volna megoldani a többszörös témát, melyre az istentisztelet alkalmat szolgáltatott. Az urasztalához, mely uj kenyérrel volt megteritve, az egész gyülekezet kivétel nélkül hozzájárult. Este az egyházközség müsorral egybekötött tánczestélyt rendezett, melynek tiszta jövedelme, az 53 kor. 50 f. felülfizetést is ideszámitva, 112 k. 10 f. tesz. A helyett, hogy névszerint megnevezném, kik az estélyen közreműködtek s az estély fényét emelték, valamint azokat, kik felülfizetni sziveskedtek, az egyház nevében hálás köszönetemet nyilvánitom. Szászrégen, 1905. szept. 4. Szász Márton, adm. lelkész.

Hálás köszönet. Magyarlétai születésü, dédai körcsoport megyénk tiszteletreméltó aljegyzője Fülöp János nyugalmazott csendőrőrmester és nagyon tisztelt neje, marosvásárhelyi születésü Unger Rozáliának, a kik is a dédai fiókegyházunk több mint 18 évi fennállása óta egyházunkat szives jóindulatukkal, vallásos kegyeletökkel mindig ápolni kegyesek voltak. Templomunk nem lévén a 96 lelkészt számláló hivek részére. templomhelyiségül saját lakásukat jóindulattal, vallásos kegyelettel felajánlották. A beszolgáló lelkészt és kántort és fogataikat, nem különben az egyházmegyei vizsgáló bizottságot kegyeetes, vallásos szivességgel fogadták. A templom épitési költségeire jó ismerősöktől már több mint 40 (negyven) koronát összehoztak. Az épitendő templom helyiség megvásárlására feledhetetlen emlékü érdemeket szereztek. Mindezekért fogadják a nyilvánosság előtt hálás köszönetünk kifejezését. A jó Isten nyujtsa számos évekre áldásos életöket, hogy az anyaszentegyház javára olyan lelki buzgósággal, mint eddig, tudjanak sáfárkodni, az Úr Istennek kegyelmes jóvoltából. Déda teljesen román község, mióta Fülöp János úr, oda telepedett a hiveket ugy összehozta, hogy az Istentiszteleten 30—40 mindig megjelenik. A családokban mind magyarul beszélnek. Mindezek Fülöp János úr érdemei. Mivel a szegény munkás népet pártfogolja, buzditja, velük folytonosan érintkezve a magyar szellemet és Egyházunk iránti ragaszkodást éles figyelemmel, tőle kitelhetőleg éleszti. Fogadja hálás köszönetem. Csiki Károly, adm. lelkész.

GYÁSZROVAT.

Báthori János királyfalvi ev. ref. lelkész, volt 48—49-es honvéd aug. 31-én, éjjel 3/4 12 órakor, munkás életének 80-ik, második házassága 36-ik, lelkészi hivataloskodásának 50-ik évében, 4 heti szenvedés után elhunyt. A ki nemes szive nagy szeretetének jutalmául övéi és hivei mérhetetlen szeretetét nyerte meg, a kit fedhetetlen, tiszta jelleme, lelkének, kedélyének nemessége miatt egy hosszu életen át mindenki igaz becsüléssel vett körül, nincs többé! Elhalt a szó az ajkon, mely oly sokáig, oly sokaknak a szenvedések közt vigasztalást, a csüggedés közt uj erőt adott! Egyike volt legjobb, legderekabb munkásainknak: maga is kiváló munkásokat adott hazánknak és egyházunknak, gyermekeiben. Báthori Gyula enyedi tanár benne édes atyját gyászolja. Gyászában részvéttel osztozunk. Emléke áldott!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1058—1905.

PÁLYÁZAT.

A küküllői ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *szászdánydni* egyházközség lelkipásztori állására pályázat hirdettetik.

Javadalom dijlevél szerint: tisztességes lakás és gazdasági melléképületeken kivül, 4 h. 705 □ öl szántó haszonélvezete 42 kor. értékben; 400 □ öl erdőből évenként 20 szekér ágfa értéke 26 kor., készpénz különböző alapok járandóságaiból 90 kor. 04 f., termény jövedelem (kepe) értéke 104 kor. 67 f., stóla 8 kor.; összes jövedelem 270 kor. 71 f., melyből 13 kor. 76 fillér engedélyezett kiadás. Allami kiegészités 1343 kor. 05 f. Vallástanitásért az államtól 100 kor.

Pályázati határidő 1905. október 1.

A szükséges okmányokkal felszerelt folyamodványok nt. Nagy Domokos esperes aához küldendők Kutyfalvára.

Kolozsvárt, 1905. szept. 7.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 494—1905.

MEGHIVÓ.

A széki ev. ref. egyházmegye évi rendes közgyülését Szamosujváron, f. évi okt. hó 3-án d. e. 9 órakor kezdődőleg tartja, megelőző nap d. e. 1/2 10 órakor tanácsülés, d. u. 4 órakor pedig egyházi értekezlet tartatik, melyekre a tagokat van szerencsém e helyen is tisztelettel meghivni.

A közgyülés főbb tárgyai: esperes, főjegyző, tanügyi előadó, számvevő, orsz. közalapi és gyámoldai pénztáros jelentése. Egyházmegyei véleményes javaslatok megállapitása. Inditványok.

Retteg, 1905. szept. 10. *Sófalvy Károly,* esperes.

Sz. 45—1905.

FELHIVÁS.

Ez uton is felhivom a kolozsvári ev. ref. egyházmegyéhez tartozó lelkész aai becses figyelmét arra, hogy mindennemü nyomtatvány szükségleteiket — az iskolai statisztikai iveket is — nálam beszerezhetik. Egyben felkérem, hogy a jövő évi szükségleteiket méltóztassanak hozzám f. év *november hó 1-ig* bejelenteni.

Kolozsborsa, 1905. szept. 8.

Bokor Sándor,
nyomtatvány-kezelő.

FELHIVÁS.

Tisztelettel kérem mindazokat, kik az okt. 17—18-án Sepsiszentgyörgyön tartandó egyh. ker. értekezleten résztvenni óhajtanak, sziveskedjenek ebbeli szándékukat velem mielőbb tudatni, hogy az elszállásolás felől idején gondoskodhassam.

Sepsiszentgyörgy, 1905. szept. 11. *Koréh Endre,*
ref. lelkész.

Sz. 1322—1905.

ÉRTESITÉS

a szilágyszolnoki ref. egyházmegye lelkészi kara részére.

Tiszteletes lelkésztársaimat ezen az uton is értesitem, hogy a folyó hó 17-től október 1-ig nem leszek itthon a kanonika vizitáczió miatt. Felkérem azért lelkésztársaimat, hogy ezen idő alatt minden egyházukat és személyüket érdeklő ügyben nt. Botka Károly e. m. direktor urhoz sziveskedjenek fordulni.

Tasnád, 1905. szeptember 11-én.

Bartha Dezső, esperes.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *38-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. szeptember 21.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A theologia.

(Tanév-megnyitó beszéd 1905. szept. 10.)

(Folyt. és vége.)

A tudomány a maga tanitványaitól tudományos értelmet kiván csak, bizonyos felfogási képességet. A theologia ellenben a theologustól az Isten iránt való engedelmességet követeli meg, mint a mely erkölcsi oboedientia nélkül valaki theologussá soha sem lehet. Az élő Istent, az Atyát csak az ismeri meg, csak az tud róla bizonyságot tenni, a ki az Ő akaratát teljesiti.

A hit is nem elhivés, még kevésbé érzelgés, hanem az élő Isten előtt meghajló engedelmesség. „Hitt Ábrahám Istennek", ezt akkor jegyzi meg az Irás, mikor előbb elmondotta, hogy Ábrahám miként engedelmeskedett és magáról Jézusról, mikor a legnagyobbat mondja, azt mondja a Héberekhez irott levél, hogy „engedelmes volt mind halálig, még pedig a keresztfának haláláig"

Megforditva a hitetlenség is nem annyira az észnek tagadása, nem az érzelmeknek közönyössége, mint inkább az akaratnak az ellenszegülése. Az értelem könnyen hajlandó, egészen rideg logikai okoskodások és syllogismusok lánczolatán át elismerni az Isten létezését. Az érzelem világ meg egyenesen szeret is belemerülni az istenségbe és jól esik neki a tőle való függés érzete. A költői képzelet mindennél szebbnek találja azt a felső szellemi világot, a melynek virányain elédeleg, elgyönyörködik, elábrándozik és boldog, ha odafenn járhat angyalok és szeráfok társaságában s hallgathatja az égi harmoniát. De mikor arról van szó, hogy annak az Istennek az akaratát kell teljesiteni és az én akaratomat alá kell rendelni annak a törvénynek, a mely az én önző hajlamaimat akarja megtörni s a mely uralkodás helyett szolgálatot, szeretetet kiván, akkor az akarat kezd ellenszegülni s ez tagadja meg az engedelmességet. Az a tarsusi Saulus is az eszével hamar megértette a Messiást, hiszen ismerte mind a messiási jóslatokat; érzései vágyva vágytak a messiási kor után és ő is várta népének, az Izraelnek vigasztaltatását és váltságát; de a mikor azt látta, hogy a Krisztus engedelmességet követel tőle, az Isten előtt való megigazulásnak olyan új és egészen más föltételeit kivánja, mint a milyenek szerint ő eddig üdvözülni akart, akkor az akarata szegült ellene. Az „ösztön" ellen rugódozott s hajlandó lett volna a Krisztusnak utolsó tanitványát is kiirtani s vele együtt a Krisztusnak emlékét is eltörölni, csakhogy neki ne kelljen a Krisztusnak engedelmeskednie. S mikor a viaskodásban, a harczban épen az akarat kényszerittetett engedelmességre, akkor lett Pállá és akkor nem kivánt már semmi egyébről tudni, mint Arról, a ki meghalt a mi büneinkért és feltámadott a mi megigazulásunkért, mert az iránta való engedelmességben lett szabaddá, erőssé és talált békességet és megigazulást.

Egy Jeremiás egész kétségbeesetten és megrázólag arról panaszol, hogy az Urnak igéje neki csak bántására volt. Nem is tesz többé róla bizonyságot, hanem talán szépen visszavonul majd anathóti földecskéjére és ő is, mint a római költő, boldognak fogja tartani azt, „qui procul negotiis" élhet s ökröcskéivel szánthatja a „paterna rurát." Az engedelmesség rázza meg egy pillanatra úgy vélt bilincseit; de már sokkal tovább engedelmeskedett és élt közösségben az ő Urával Istenével, semhogy az ezen közösségből a tagjaiba oltatott égő tüzet elolthatta volna. Egy Illyésnél is nem az értelem tagadja meg Izrael Istenét, nem a rajta csüggő érzés szakad el tőle, hanem az akarat, az engedelmesség akarja felmondani a szolgálatot, a mikor látja maga előtt az ereje feletti utat és fáradtan leül és kivánja inkább a halált. Ő is azonban sokkal hosszabban érintkezett már Jehovával és tapasztalta annak megsegitő és megtartó erejét,

semhogy ne lett volna neki elég egy újabb parancsolat és megy és teljesiti kötelességét.

Tudom, hogy önök közül sokak előtt egészen szokatlan, hogy ne mondjam, e pillanatban talán mystikus, érthetetlen dolgokról beszéltem. De ez se tőlünk ne riassza el önöket, se a theologiától, a mely önmagában még a tudnivalók között is a legfelségesebb, a mivel csak emberi elme foglalkozhatik; hátha még aztán megérzik lelkükön az isteni lélek szárnycsapását és benső világuk Bethesda-tava tőle hullámzásba, mozgásba jő, hogy a hullámok felüditsék és meggyógyitsák önöket.

Most nem akarok semmit praeoccupálni; nem kivánok önökre semmit rákényszeriteni, még kevésbé tekintély szavával rájuk erőszakolni, csak arra kérem, hogy őszinte lélekkel, nyilt szívvel, felfedett orczával jöjjenek velünk s tegyük meg együtt az útat a Hóreb hegyétől Sinain és a pusztán át a Golgotháig és az Olajfák hegyéig. Nézzék meg mindenütt az élő Istennek lábnyomait, mert ő ment itt keresztül. Lássák meg tényeit. Aztán figyeljék meg az ő munkáját az ő anyaszentegyházának históriájában. Kijelentéseit az emberi szellem munkásságában, ihletett alkotásaiban. Előitélet, elfogultság, készakarva való ellenszegülés nélkül csak próbáljanak meg engedni az élő Isten kegyelmi hatásainak; engedjék az ő szent lelkét közöttük és bennük munkálkodni. Majd meglátják, hogy az Urnak lelkével való emez élő összeköttetésből miként származik mind teljesebb növekedés és miként lesz lelkük tele olyan békességgel és boldogsággal, szabadsággal és szeretettel, hogy majd önök is azt mondják, hogy „lehetetlen nem szólanunk azokról, a miket láttunk és hallottunk!“ És ha önök azok felől fognak tanubizonyságot tenni, a melyek előttük feltétlenül bizonyosak és azokat hirdetendik, a melyeket egy, az Isten iránt való engedelmességben töltött életközösségből meritettek: akkor az igehirdetés nem teher, nem munka lesz, hanem a túláradott lélek, szív és akarat szabad, önkénytes, boldogitó és égi örömöt szerző ténye. Szavaikból magának az élő Istennek élő hatásai szólanak és az emberek megint hinni, remélni, szeretni fognak s keresni fogják azt az Urat, a kit most épen azért nem ismernek, mert nem neki engedelmeskednek!

Isten hozta önöket mindnyájukat ez intézet falai közé!

S a midőn szivesen köszönteném Önöket a Nagytiszt. tanári kar nevében is és kivánnám, hogy körünkben érezzék jól magukat, az 1905—6. tanévet ünnepélyesen megnyitottnak nyilvánitom.

Kenessey Béla.

MALOMVIZI

KENDEFFY GYULA.

1839—1905.

Még szivünkbe csendülnek a Mikó-ünnep akkordjai s ime egy szinte hasonló névvel lettünk ismét gazdagabbak. És szinte jól esik e nevet leirnunk most, midőn nehéz politikai tusákban vérzik nemzeti életünk. Nem a szóharczok, a tetteknek, alkotásoknak volt embere. Előkelő származása, történelmi neve, olcsó dicsőség hajhászására nem csábitották soha, feltünési vágy nemes lelkét nem zavarta soha. Zajtalanul, de lankadást soha sem ismerve dolgozott szüntelen. A magyar fajnak és a magyar földnek rajongó szeretete töltötte el egész valóját. Vasakarattal, páratlan szorgalommal és önmegtagadással dolgozott, gyüjtött, mint a méh, egy hosszu életen keresztül, csakhogy minél többet visszaszerezhessen az idegen kézre került magyar földből. Hogy nagy czélját valósithassa, az „egyszerüség mintaképe“ lett. Nemes lelkét két nagy gondolat foglalkoztatta: a magyar kálvinista egyház megerősitése s az elhullott dzsentri osztály talpra állitása és mindkettő rajongással szeretett nemzete szempontjából. Jól ismerte nagy történelmi hivatását nemzeti életünkben, a magyar protestáns egyháznak és az egyre gyengülő magyar dzsentri osztálynak. Ezért áldozza e kettőnek, egy hosszu életnek nagy önmegtagadással, vasakarattal, szivós kitartással, soha sem lankadó munkássággal összegyüjtött gazdag gyümölcseit.

Mig lelke elborul afölött, hogy a magyar birtok egyre és mindinkább kihull a magyar nemesi osztály lába alól, idegen gazdát cserélve, azon töpreng szüntelen, hogy őseinek vérével és sohasem lankadó munkásságának verejtékcseppjeivel gazdagon megöntözött földje, birtoka miként maradhat beláthatatlan időkig magyarnak.

Mig ugy apai, mint anyai ágon levő legközelebbi rokonairól malomvizi Kendeffy Lajosról és Rettegi Lászlóról bőkezüen gondoskodik, egy csapással az erdélyi magyar kálvinista egyház legnagyobb pátronusai sorába lép, 120,000 (egyszázhuszezer) koronás alapitványával.

Az erdélyi részeknek nemzeti szempontból egyik legveszélyeztetettebb pontján, a Mezőségen élvén le ugyszólván egész munkás életét, látván azokat a sötét fellegeket, melyek a mezőségi (nemzetiségi) tenger fölött nemzeti életünk egét boritják és erősen meg lévén győződve, hogy a magyar protestántizmus élete, erősödése és virágzása végeredményében Magyarország élete, erősödése, virágzása, aki tehát a magyar kálvinista egyházat erősiti, a magyar haza jóllétét munkálja, mint forrón szerető szülői emlékét nagy kegyelettel őrző egyetlen fiu, „az egyetlen gyermek által örök időkön keresztül fentartani óhajtott kegyelet emlékét is“ akképpen rója le, hogy Mezőméhesen egymaga magyar kálvinista egyházat alapit, templomot épit s a modern igényeknek megfelelő papilakkal és papi fizetéssel, minden időkre biztositva, beállitja a papi állomást. Aki ismerni tanulja, hogy egyedül a magyar templom az, mely a szétszórtan élve, még el nem oláhosodott magyarságot magyarnak megtarthatja, lelkébe új életet öntheti: minden időkre méltányolni fogja Kendeffy Gyula nagy cselekedetét — és áldani fogja emlékét. Márkánsan jellemzi határozott egyéniségét saját maga készitette sirfelirata is:

„Itt nyugszik Kendeffy Gyula az egyszerüség mintaképe. Csak igy lehet tisztességes uton vagyont szerezni. Tanulj példáján magyar, mert ma-holnap idegen kézre kerül drága ezeréves hazád földje.“

Halála alkalmából a gyászoló család feje és a nagyenyedi egyházmegye a következő gyászjelentő ket adta ki:

„Malomvizi Kendeffy Lajos a maga, családja, valamint a nagyszámu rokonság nevében mély gyászba borultan, fájdalomtól megtört szivvel jelenti, hogy unokabátyja, malomvizi Kendeffy Gyula f. évi szept. hó 12-én reggel 9 órakor hosszas szenvedés után, áldásos életének 68-ik évében Szászsebesen elhunyt.

Egy jóságos szív szünt meg dobogni, egy nemes élet szövétneke aludt ki, egy mindenekfelett fáradhatatlanul munkás, igaz férfiu hunyta szemeit örök álomra. A Kendeffy-család jövendőjének és a magyar kálvinista-egyház felvirágzásának áldozta soha sem lankadó munkásságának gazdag gyümölcseit. Jóságos lelke egy magasabb létbe szállt elvenni az igazak jutalmát!

A drága halott porrészei Szászsebesből folyó hó 14-én d. u. 5 órakor fognak a halottas háznál tartaneó rövid ima után az elhunyt mezőméhesi birtokára szállittatni és ott folyó hó 16-án d. u. 2 órakor az ev. ref. egyház szertartása szerint, a családi sirkertbe örök nyugalomra helyeztetni.

Emléke legyen áldott! Nyugalma legyen zavartalan!

Szászsebes, 1905. szept. 12."

„A nagyenyedi ev. ref. egyházmegye szomorodott szivvel és kegyeletes érzéssel tudatja, hogy méltóságos malomvizi Kendeffy Gyula nagybirtokos, a mezőméhesi ev. ref. egyház kegyesszivü patronusa, f. évi szeptember hó 12-én Szászsebesen, életének 68-ik évében jobblétre szenderült.

A megboldogultban egyházmegyénk egy kiváló hazafit, a mezőméhesi ev. ref. egyház örök időkre megalapitóját, a régi idők nagynevü patronusainak egyik mintaképét gyászolja.

A kegyes szivü patronus hült porai f. hó 16-án d. u. 3 órakor fognak az ev. ref. egyház szertartása szerint örök nyugalomra helyeztetni Mezőméhesen.

Emléke legyen áldott, nyugalma csendes!

Marosujvár, 1905. szept. 13-án."

Életrajzi adatai különben következők: Született 1839. május 5-ikén. Malomvizi Kendeffy István és sombori Sombori Amália házasságából, Tordán. Tanulmányait a reformátusok kolozsvári kollegiumában végezte. Innen a századokon keresztül Kendeffyek által birt mezőméhesi birtokára ment gazdáskodni. Fáradhatlan és igazi mintagazda lett. A szüleitől örökölt vagyont több mint megtizszerezte. Nagy ősei honszerző munkáját a békességes idők fegyverével, lankadást nem ismerő munkássággal folytatta. Vasszorgalma, vasakarata, mintagazdasága és puritán tisza jelleme általánosan szeretett és tisztelt alakká tették. Családot nem alapitott. A vezérek korára emlékeztető hatalmas alakja, kifejezetten magyar jellegzetes arcza, tiszteletet parancsoló, mély, határozott tekintete egyaránt éreztették egyéniségének sulyát. Daliás és erős szervezetét ezelőtt pár évvel betegség támadta meg. Hosszasan daczolt az emésztő korral. Hosszas betegsége alatt, gyöngéden szerető nemeslelkü unokaöcscse, Kendeffy Lajos és családja körében élt Szászsebesen. Az éjjeket átvirrasztó meleg szeretet igyekezett enyhiteni nagy szenvedéseit, 12-én bekövetkezett haláláig.

Oh, hogy az odaadó, gyöngéden őrködő, gondozó szeretet sem lehetett gyógyitó balzsam nagy szivére!

Temetése nagy részvét mellett Szászsebesen, a hol elhunyt és Mezőméhesen folyt le. Szászsebesen a diszes ravatal fölött Benedek Károly alvinczi ref. lelkész, egyházmegyei főjegyző tartott megható imát és bucsuztatót. Aztán a vasuti állomáshoz vonult a nagy menet, melynek soraiban, a gyászoló családon kivül ott láttuk: gr. Bethlen Balázs orszgy. képviselőt, Hollaki Ferenczet, Tóth Miklós járásbirót, az erdőhivatalt, Dörr Albert polgármestert, Szászsebes egész előkelőségével. A robogó vonat Mezőméhesre szállitotta drága terhét, a hol a munkás élet legjava lefolyt.

Gyászlobogókat lengetett a szél Mezőméhes nagyobb épületein. Az ősi hajlék gazdag gyászpompát öltött; a Czetz kolozsvári temetkezési intézetét dicsérte a drapéria, melyről a Kendeffy-család nagyitott alaku ősi czimerei sem hiányoztak. A fényes ravatalt gyönyörü koszoruk boritották, melyek közül megemlitjük a következőket: Gyönyörü élővirág koszorut helyezett Kendeffy Lajos és neje e felirattal: Felejthetetlen Gyula bátyánknak — Lajos és Olympia; A jó Gyula bácsinak — Lala; Gyula bátyjának — Rettegi László; Gyula bátyánknak — Katinka és Margici; A derék szomszéd urnak — Ilyés Albert és családja; Kendeffy Gyulának gróf Béldi Ákos főispán; Kendeffy Gyulának, a nagy embernek — gróf Bethlen Balázs stb. stb.

Folyó hó 16-án már a délelőtti órákban, a fejedelmi Erdély minden tájiról érkeztek a notabilitások, hogy lerójják a kiváló ember ravatálánál a kegyelet adóját.

Az erdélyi egyházkerületet dr. Bartók György püspök képviselte, kifejezve az egyházkerület mély részvétét. A kondoleálok hosszu sorát malomvizi Kendeffy Lajos, a gyászoló család feje fogadta. Pontban délután 2 órakor vette kezdetét a temetés. Ott voltak a többek között gr. Béldi Ákos főispán, gróf Béldi Ferencz, Ilyés Albert nagybirtokos, Hollaky Arthurné főispánné. Gróf Bethlen Balázs orsz. képviselő, a Rettegi és Geréb családok, Jancsó Lajos esperes a nagyenyedi egyházmegye papságával. Dr. Elekes János, dr. Szathmáry Zoltán, dr. Bigniv, dr. Horrovitz kir. közjegyző, Elekes Márius, ifj. Bartók György, Bartha kir. áll. jószágigazgató, Molnár Sándor, Gönczi nagybirtokos, Benedek Károly egyházmegyei főjegyző, a Mezőség apraja-nagyja stb.

Zsigmond Ferencz kolozsvári kántor, sziveket megható szép énekével vette kezdetét a gyászszertartás. Jancsó Lajos esperes szép imája után ismét Zsigmond Ferencz gyönyörü éneke hangzott fel. Aztán dr. *Bartók* György püspök magas szárnyalásu eszmékben gazdag, hatalmas emlékbeszéde következett, méltatta az elhunytnak nagy erényeit, halhatatlan erényeit, a ki egy egész életet szakadatlan munkának gazdag gyümölcseitől megáldottan tudott a Kendeffy névnek, s szélesebb értelemben vett családjának és a magyar kálvinista egyháznak ezáltal rajongva szeretett hazájának szentelni, a ki a régi nagy pátronusok sorában Bethlen Gábor, Rákóczi, a Mikó Imrék és Kun-Kocsárdok neve mellé irta föl nevét, ragyogó betükkel. Szem nem maradt szárazon. Érezte mindenki, hogy egy történelmi alak koporsója mellett áll. Felzugott ismét a szivek hurjait megreszkettető gyászdal s a diszes érczkoporsót a hat lótól vont halottas kocsira helyezték. — Hatalmas áradatban megidult a menet a családi sirkert felé, hol édes szülői mellé helyezték a drága hamvakat. Mégegyszer felhangzott a gyászdal, elhangzott Jancsó Lajos szép bucsuztatója s szét oszlott a gyászsereg. Egy igazi ember emlékét vive magával. Ha a gazdag örökségben részesült család nyomdokán járva féltékenyen őrzi meg történelmi nevét s becsüli meg hagyatékát; ha a mezőméhesi uj magyar egyház buzgón tölti be nagy nemzeti hivatását: zavartalan lesz siri álma és zavartalan a mennyekben örök boldogsága!

Vajha úgy lenne!

Benedek Károly.

Indokolás.

(Folytatás.)

A házasulók esketésének és az egyházkezelő anyák megáldásának rendjében indokolásra szoruló dolog nem fordul elő; úgyszólván a tényleges szokásnak a másolatai azok. Ajánljuk elfogadásra.

A temetésről szóló czikkelyben mindenekelőtt azt kellett megállapitanunk a 34. §-ban, hogy a temetés istenitisztelet, tehát végrehajtásához mindazok a személyi tényezők szükségesek, melyek az istenitiszteleten közremüködnek. És ez egyszersmind tiltakozás is az ellen a pápistás felfogás ellen, hogy a temetési szertartás, mint a megholt beszentelése vagy megáldása, magára a megboldogultra irányul. E szertartás által nem annyira a halottnak teszünk tisztességet, mint inkább az élet és halál Ura előtt fejezzük ki gyermeki megadásunkat, a halál félelmei és fájdalmai ellen nála keresvén a vigaszt és a menedéket. Komoly gyászünnep, a mulandóság gyászünnepe a temetés, amelyen mégis a halálon való győzelemnek, a feltámadásnak és halhatatlanságnak hitét kell ünnepelnünk. Ebből az ünneplésből a megboldogultnak annyi juthat csupán, hogy ennek a hitünknek kifejezését ő reá is vonatkoztatjuk, s hogy porrá válandó tetemeinek csendes pihenést kivánunk. Sorsa eldőlt itt a földön és eldőlt az bizonyára Istennél is; azon mi már nem változtathatunk. Óvjuk meg hát temetési szertartásunkat a hiábavaló, téves és keresztyénellenes ábrándoktól!

35. §. Kivánatos lenne, hogy a temetési szertartás nálunk is, mint több külföldi egyházban, egy helyen és pedig a temetőben menne végbe. Ámde ezt egyszerre életbe léptetni részint alkalmas helyiségek hiánya, részint a sokféle helyi szokás miatt nem lehet. Minthogy pedig a szertartás helyének megállapitása nem csupán a lelkész tetszésétől, hanem a helyi körülményektől is függ: ezért czélszerünek láttuk ezt a jogot a presbitérium hatáskörébe utalni, annyival is inkább, mivel ennek a kérdésnek eldöntése tulajdonképpen azt is magában hordozza, hogy a szokásos szertartások közül melyiket tartja a legczélszerübbnek a presbitérium? Jobb, ha nem a lelkészre, hanem a presbitériumra támasztjuk ezt, ha a netaláni tulzó követelésnek nem a lelkész, hanem a presbitérium akaratát, egyszersmindenkorra szóló határozatát szegezzük ellenébe. Ha a lelkész változtatást tart szükségesnek a helyi szokáson, ezt a presbitériummal való egyértelmüségre jutás utján teheti meg. A temetés idejének (órájának) kitüzése azonban egyedül a lelkészt illeti meg.

36. §. Temetési szertartásunknak leginkább háromféle formája van, u. m. a prédikácziós, gyászbeszédes vagy orácziós és a könyörgéses temetés; az elsőnek helye a templom, a két utóbbié a halottas ház, illetőleg az udvar. Ennek a háromnak is többféle változata van. Éppen ezért a szigoru egységesités itt lehetetlen. Legtanácsosabb a nevezett háromféle szertartást elfogadni és jóváhagyni. Válassza ki és állandósitsa azok közül mindenik presbitérium azt, amelyiket a helyi viszonyok szerint jobbnak látja.

A templomi szertartásos vagy prédikációs temetés rendje, már csak a rövidség okáért is, majdnem az maradna, ami eddig is volt, csakhogy ez is a lelkész fohászával kezdődnék az urasztalánál, mint a közönséges istenitiszteleten. További számai akként következnének, amint illető helyén azt leirtuk s csak azt emeljük még ki, hogy itt nem megáldásnak kell a lelkészi végzendőket befejezni, — az, mint a halottra irányuló, csupán a sirnál van igazi helyén — hanem valamely alkalmas bátoritó vagy vigasztaló szózatnak, amely mindenesetre a szentirásból veendő.

A gyászbeszédes és könyörgéses temetési szertartás rendje ugyanaz maradhat, ami eddig is volt, csupán azt kivánjuk, hogy a szertartást itt is fohász vezesse be s arra következzék az éneklés és a többiek, a megáldás kivételével, mely ezeknél is a temetőre marad.

A 37. §. az uti éneklést tiltja meg. Ezt részint istenitiszteleti elveink, részint egészségügyi és czélszerüségi követelmények teszik szükségessé. Énekelni nálunk a gyülekezetnek a joga. Az pedig a temetési menetnél vagy énekel vagy nem énekel. Ha énekel: kénytelen megállni és az a temetés kivánatos gyors bevégzését késlelteti; ha nem énekel: akkor azt mással, akár énekkarral, akár gyermekkarral helyettesiteni felesleges. Aztán, kivált kedvezőtlen időben, veszélyes is, különösen az iskolás gyermekeknek.

A vesztes felekre nézve is terhesebb igy a különben is nehéz és fájdalmas ut, kivált ha gyakori megállásokkal van az összekötve. Nagyobb gyülekezetekben, ahol több temetést is kell egy délután végezni, ugy a lelkész, mint az énekvezért tulságosan leköti és terheli. Végül a finomabb izlést is kihivja maga ellen. Kisérő dalnak legtermészetesebb a zokogás és a harangszó.

38. §. A temetési szertartás a temetőn ér véget, a sirnál, amikor a koporsót vagy a sir peremére teszik vagy a sirba bocsátották le. Ez, mint az egész szertartásnak befejező része, csak egyféle és minden esetben csak egy lehet. A holtak országában nincs helye a különbségtételnek és amit még mondanunk kell, az sem lehet más, mint a feltámadás hitének rövid, velős kifejezése s nehány áldó szó vagy végső Isten-hozzád a nyugodni tért után. A temetői vagy siri liturgia-részletet egészen kötötté kell tennünk és minden halottunk sirjánál, akár kicsiny, akár nagy, akár király, akár koldus volt a megboldogult, ugyanazt kell tennünk és mondanunk. Ebben a szó és személyválogatás nélküli liturgiában nyilatkozik meg itt a helyzet felemelő komolysága és megczáfolhatatlan igazsága. Ezért javasoljuk, hogy a gyülekezet egy versnyi éneke után, amely itt a koporsó elhelyezésére megkivántató időért is szükséges, egy igen rövid, az I. Kor. XV-ből összeállitott beszéd következzék, melyet nyomon kövessen a halálon vett győzedelmet hirdető énekvers: „Nincs már szivem félelmére;“ ezután egy szintén kötött megáldás és záradékul ismét egy gyülekezeti éneklés.

A 39. §. felvételét bizonyos illetéktelen követelések és a hitelveinkkel ellentétes gyakorlat elhatalmasodása ellen ajánljuk. Nálunk a temetési szertartás a gyászistenitisztelet s azon tul már nincs miért tartanunk istenitiszteletet. Ez elvi álláspontunk és ez általánosságban elegendő oltalomnak is, esetleg fegyvernek is, ámde, minthogy lehetnek és vannak is olyan halálesetek, amelyek bár nem a gyülekezetek körében következnek be, de a gyülekezetet mégis igen közelről érintik, aminők p. o. a fejedelmnek, valamely kiváló hazafinak vagy egyházi vezéreknek kidőlése; ilyenkor a legtöbb gyülekezetnek, még ha akarná sincs módjában az illető nagy ember temetésében részt venni; ugyanazért az ily esetekben, de csak ugy, ha illetékes egyházi főhatóságaink, a konvent vagy egyházkerület rendeli, — a temetés után is tartható gyászistenitisztelet. Máskülönben elvileg nem szabad.

A 40. §. bár rokontermészetü az előbbivel, de mégis eltér attól annyiban, hogy a szertartásaink szerint eltemetett egyházi és iskolai vezéreket a temetési szertartáson kivül még külön emlékbeszéd is megilletheti és ezt az arra érdemesülteknél meg is kell tartani. Ámde ez már nem istenitisztelet, hanem az illetők emlékének, érdemeinek müködésük helyén, tehát a fórumon való méltatása és igy sohasem liturgiai formában, hanem csak ünnepélyesen, sohasem a templomban, hanem a gyülésteremben kell megtartani.

A lelkészszentelési szertartásról szóló javaslat különösen két elvre támaszkodik; az egyik az, hogy annak kiszolgáltatása nem püspöki, hanem általános lelkészi jog; a másik az, hogy ezt a szertartást is bele kell vinni a gyülekezeti, a népéletbe. Itt az ideje, hogy domatikai és egyházjogi elveink következményeit a liturgia terén is levonjuk, illetve intézményszerüen is életbeléptessük, hogy zsinat-presbiteri egyházalkotmányunk követelményeinek ezen a téren is engedelmeskedjünk; hogy a rég elhagyott, elfeledett püspöki rendszer maradványait liturgiánkból is kiküszöböljük. Mert azt az elvet, hogy a mi papságunkban nincs rendi fokozat, elvégre is komolyan kell vennünk és olyan intézményeket, olyan szertartásokat, amelyek mégis a rendi kiváltságot és elsőbbséget istápolják, egyházi életünk egyetlenegy nyilvánulásában sem szabad többé megtürnünk. Ha elvünk az, hogy a lelkészszentelést bármely lelkész végrehajthatja az egyházi hatóság felhatalmazása alapján: akkor lehetővé is kell tennünk, hogy azt bármely lelkész végre is hajthassa, különben lassanként maga az elv is elhomályosodik, erejét veszti, és feledésbe merül. Ne feledjük, hogy az elveket csak az intézmények éltetik igazán. A másik elv az, hogy ezt a szertartásunkat is bele kell vinni a gyülekezeti életbe; népszerüsiteni kell azt. Az egyházi intézmények létesitésénél és ápolásánál arra is gondot kell forditani, hogy a néplélekbe és népéletbe is bocsáthassák gyökérszálaikat; mert a nép a vallást, az egyházat legnépszerübb intézményeiért szereti legjobban, még ha — amint egész multunk bizonyitja — igen terhes áldozatokat kell is azokért hoznia. A magyar kálvinista nép is szereti az ünnepélyességet, mert ugy gondolkozik, hogy a másnak adott tisztességgel, önmagát tiszteli meg. Utat kell hát nyitnunk arra, hogy ezt a természetét egyháza és papja iránt intézményesen is gyakorolhassa. Erre pedig alig találhatunk alkalmasabb, czélszerübb intézményt, mint azt, ha a papszentelést a czentralisztikus békókból kiszabaditva, az illető egyes gyülekezetekbe visszük be, hogy ünnepélyes, felemelő cselekményei által minél közelebb férkőzzék a szivekhez; jelentékeny osztályrész fog jutni a lelkésznek is, a gyülekezetnek is egymás megbecsülésére s nyeresége lesz az egyházi életnek. Gyülekezeteink nagy többsége csak hirből és abból a kötelességből ösmeri a papszentelést, hogy a szentelésre menő lelkész költségeit fedezni tartozik. Pedig joga is van valamihez! Vagy nincsen-e joga ahhoz, hogy a felszentelésen jelen legyen? Hiszen lelkészének tisztessége az ő tisztessége is. Nincs-e joga arra, hogy lelki vezérének esküvését meghallgassa s hogy annak megtartásáért, lelkipásztori tisztének hü betöltéseért ő is könyörgésben kérje Isten segedelmét? Hiszen a lelkészi eskü megtartásának, a lelkészi tiszt hüséges teljesitésnek áldásos eredményei legközvetlenebbül mégis a gyülekezetet érdeklik. Nem visszás dolog lenne-e az, ha a vőlegény a menyasszony távollétében esküdne annak örök hüséget? Pedig a lelkész is vőlegénye, majd élettársa az ő gyülekezetének és esküje éppen a gyülekezetével való eme belső, legtöbbször elválhatatlan viszonya által nyer reális értelmet. Nem egy távoleső, teljesen idegen gyülekezetben, hanem a lelkész saját gyülekezetében van az ő felszentelésének legilletékesebb helye, hiszen az apostolok is ott vetették kezeiket a gyülekezet előljáróira, hol ezeknek müködniök kellett! Ideje pedig nem akkor, amikor már huzamosabb ideig szolgált a gyülekezetében, hanem akkor, mikor rendes lelkészi álláshoz jutván, a szolgálatát megkezdi, tehát a beköszöntéskor vagy hivatalfoglaláskor. Az ilyenkor végrehajtott papszentelés által feleslegessé válnék az a liturgiai formába semmiképpen nem szoritható közigazgatási ténykedés is, amit ujabbban lelkészbeiktatás czimén kezdünk terjeszteni és állandósitani egyházi életünkben, ami megint csak annak a bizonysága, hogy az ünnepélyes után vágyódó magyar lélek önkénytelenül is érzi, hogy erre az alkalomra mégis egy nem mindennapi szertartás kellene, de hogy ez a szertartás már régen készen van s hogy ez nem más, mint a papszentelés, az csak a sárospataki theol. tanári karnak jutott eszébe 1897-ben; csakhogy ilyen tartalmu javaslatát a kerület elvetette. De hogy a javaslat mégis életrevaló volt, hizonyitja az, hogy a dunántuli kerület a pataki theol. tanári kar véleménye szerint kivánja bevétetni a papszentelést az egységes liturgiába. Ne kárhoztassuk tengődésre vagy éppen halálra, ami életrevaló; fogadjuk el a lelkészszentelésnek itt ajánlott szabályait és az uj lelkész beköszönését ezzel a szertartással tegyük igazán lélekemelővé s egyuttal alkalmává a gyülekezetek több rendbeli megujhodásának is, önmagunknak és anyaszentegyházunknak nagyobb, bensőbb felvirágoztatására! És most lássuk a részleteket.

A 41. §-t bővebben indokolni felesleges. A mai jogállapot kifejezője az.

A 42. §. értelme az, hogy minthogy a mi papságunknak nincsenek rendi fokozatai, az esperes is, a püspök is csak pap s csak mint közigazgatási tisztviselő s mint végrehajtó közeg áll magasabb fokon; ugyanazért semmi alapja sincs annak, hogy ezek ismételten felszenteltessenek, hiszen ez egészen hierarchiai és episzkopális maradvány a mi egyházunkban. Itt az ideje, hogy a multból ránk maradt, ma már szemsértő romokat végkép eltávolitsuk a liturgiánkból!

A 43. §. előbb elvi, majd nyomban gyakorlati alapon határozza meg a felszentelő személyiségét; ez, elvi alapon, minden rendes lelkész, gyakorlati vagy czélszerüségi alapon azonban rendszerint az esperes, illetőleg a theol. és lelkészminőségü főiskolai tanárokra nézve — minthogy ezek egyházmegyei hatóság alá nem tartoznak — a püspök lehet. De ez még igy is hierarchiai szinezetü lenne, alapelvünk pedig az, hogy a felszentelést bármely, az illetékes egyházi hatóság által felhatalmazott rendes lelkészminőségü egyén végrehajthatja; ugyanazért szükségessé vált a következő

44. §. felvétele is, mely éppen ezt teszi lehetővé, megengedvén azt, hogy a felszentelésre illetékes esperes és püspök helyett más lelkésszel is felszenteltetheti valaki magát; de mig egyfelől az illetékes esperes vagy püspök beleegyezése feltétlenül kikérendő, másfelől ez a beleegyezés meg nem tagadható. Ezáltal ez a cselekmény elveszti mintegy hierarchiai méregfogát és bizalmi, benső útra terelődik, ami természetesen éppen azáltal, hogy a felszentelendő is választhatja a felszentelőt, még bensőségesebbé fogja tenni az egyébként is szivnek szóló és szivre ható szent cselekményt. A meghivandó lelkész, természetesen, lehet a püspök, lehet más esperes, lehet egy közönséges lelkész is; de önként következik, hogy egyetlenegy felszentelendő sem fog e tisztre alkalmatlan vagy éppen méltatlan lelkészt választani.

A 45. §. szerint az áttért kath. lelkész, ha ref. lelkésszé lett, felszentelendő; nem azért, mintha mi a kath. ordinációt becsmérelnénk, nem is azért, mintha a felszentelés ismétlését vagy pótlását szükségesnek tartanánk, hanem azért, mert csupán a mi általunk végzett felszentelési liturgiában tehet ünnepélyes fogadalmat arra, hogy lelkipásztori teendőit a mi hitelveink szellemében fogja végezni. Ez alól a feltétel alól az áttért lelkésznek sem lehet kiváltsága. Régebben, a mint azt történelmi adatok bizonyitják, a lutheránusból reformátussá lett lelkészt is feleskették a mi hitelveinkre.

(Folyt. köv.)

Epilogus a „Legyen világosság“ cz. két czikkhez, ajánlva a zsinati atyák figyelmébe is.

— Irta: *Fogarasi Albert.* —

(Folytatás.)

A hiszem, hogy a más véleményen levőket csak jóhiszemü tévedés vezette, a nélkül, hogy a tisztánlátást kizárólag magunknak követelném. Hiszem, hogy ezt nagyrabecsült ellenfeleink is igy látták azzal a szemökkel, a melylyel az 1903-iki határozatot hozták; a változást a zsinati hangulat okozhatta.

De térjünk a punctum saliensre, a mi kollegiumaink zsinati határozattal tervezett uj szervezetére. Volna tehát az $^2/_3$ részben világi és egyházi és csak $^1/_3$ részben tanári. És miféle okból? Ugy látszik, hogy mindenelőtt az unió további valósitásáért.

Mielőtt a szóban forgó tárgyról beszélnék, egy más kérdéssel kell leszámolnom.

Használt-e nekünk az unió, jobban mondva az uniformitás? Jó hatással volt-e az erdélyi ref. egyházkerület nemzeti és vallási nagy missziójára?

Szólhatnék a politikai unióról is. Hiszen a kétféle unió között is van elég kapcsolat. De ennek már igen politikai ize volna. Hogy az egyházi unió nem követte az országost, annak sem a nemzeti, sem az egyházi érdekek nem vallották semmi kárát, sőt inkább a hasznát látták. A számában s tagjainak előkelőségében hatalmas erdélyi egyházkerület az elhatalmasodott nemzetiségi áradattal szemben valóságos nemzeti erősséget alkotott. Hiszen benne volt a születésnek, rangnak, vagyonnak, műveltségnek szinejava a gondnokok, választott képviselők vagy hivatalos állásuk alapján jogosultak személyében s még ma is benne van. Ki tudja, vagy talán mindenki tudja, meddig tart?.. És ebben az illusztris testületben, magyar haza, egyház és vallás teljesen coordinált fogalmak voltak; csak egy czélt ismertek: a haza boldogulását. Ennek sohasem szabad másképen lennie. A babyloni vizek fölött szomjan (!) kesergő „Pásztor“ azt is fölemliti, hogy valaki az erdélyi ref. egyházkerületi közgyülést a régi erdélyi országgyülések utódának nevezte. Nem tudom, hogy más mondotta-e, de arra emlékszem, hogy én egy alkkalommal mondottam ilyesmit. Ezt az ártatlan s lényegében igaz nagyitást ma is vallom s vallhatjuk mindnyájan, mert az erdélyi protestáns fejedelmek s országgyüléseik nemzetvédő hagyományai kétségtelenül ennek a testületnek életmüködésében nyilvánultak legészrevehetőbben s leghatékonyabban; Isten, haza és szabadság hármas jelszava itt mindig öröklött erejében lelkesitette az egyház legszerényebb munkását is. Ma ezekre a jelszavakra és lelkesitő hatásukra nagyobb szükség van, mint valaha.

Ámde a jelszavak lelkesitő hatása önmagában nem elég. Erő is kell hozzá. A nemzetiségi áramlat, a más felekezetek térfoglaló ereje nőttön nő. Egyenes arányban kellene nőnie az ellenálló tényező hatalmának is. Honnan kapja ezt az erőt, segitséget, ha a maga in- és extenziv ereje nem bir az áramlattal?

Talán az államtól s még inkább a Királyhágón túl nagy fajegységben lakó testvérektől?

Mindkettőhöz történelmileg szerzett érdemei és jogai vannak. Hiszen csak az egykori nagy kölcsön kamatait kell várnia, a melyet Bocskay, Bethlen s mások vezetése mellett oly bőségesen adott vala. Meg is kapta s kapja mindakettőt megfelelő árban.

Tudjuk, hogy mi az állami segitség ára. Eddigelé több hasznát, mint kárát láttuk. Első és döntő haszon az, hogy felekezeti kollegiumaink fenmaradását, egy pár kivételével, csak az állam segitő keze tette lehetővé. Erre azonban ezek a kollegiumok busásan rászolgáltak; hiszen a multban, a mikor csaknem maguk voltak, megfizethetetlen szolgálatot tettek a nemzeti művelődés ügyének, megmentették a nemzetet az „elvész az én népem, mert tudomány nélkül való“ igékben hangzó veszedelemtől. És az állam nem is hálátlan, mert nem követel sokat a segitség fejében. A mit követel, az a kollegiumok felekezeti jellegét, irtányát nem érinti. Legnagyobb kára van a felekezeti nevelés ügyének, hogy a jótéteményekben, kedvezményekben a ref. vallású növendékeknek osztozniok kell a más vallásuakkal. Okkal-móddal ennek a bajnak is élét lehet venni. A másik baj csak a jövőben fenyeget a miatt, hogy a felekezeti jelleg megtartása a segitség meghatározott fokához van kötve. Ha az állam segitő kezét a hála és lekötelezettség s ebből folyó kötelesség vezeti, mert vezetnie is kell s ha kollegiumaink fenmaradását, a jelen követelményeihez is alkalmazkodó, de a régi, a nemzeti ügy szolgálatában kipróbált irányban haladását nemzeti, magyar állami érdeknek tartja: akkor tágitania kell a segitség szigoru határok közé szoritott feltételein, akkor a felezésen túl is kell mennie. Jó volna ezt a zsinati atyáknak megszivlelni, ha kollegiumaink tovább fejlődését felekezeti jellegök megőrzése mellett akarják biztositni s talán már ezen czikluson megtenni az országgyülésnél a kezdeményező lépéseket. Én hiszem, hogy az állam nem fog elzárkozni az igazságos, a jogos kérés elől, mert a magyar faj szellemi elsőbbségének legtisztább forrásait biztositja a kiszáradástól, elváltoztató elemek beleszakadásától.

Én az állami segitségtől nem féltem kollegiumaink s mondjuk egyházaink felekezeti őserejét. Ebben eléggé megtartanak az eddigi tapasztalatok is. Nehéz szivvel mondom ki, de mégis ki kell mondanom: sokkal inkább féltem magunktól, azaz attól az inkább erkölcsi természetü, mint anyagi támogatástól, melyet az egyházi unió következetes valósitása igér. És itt már csak az erdélyi ref. egyházkerületről s annak is inkább kollegiumairól szólok. Mi az az unió? Az erősebb, hatalmasabb testvérekkel való egyesülés egyházalkotmányban, a kormányzó testületek szervezetében is. Hát ez általánosságban megtörtént, de az erdélyi egyházkerület ereje nem nőtt, nem nőhetett, mert hatalmas ellenfele, a katholikus egyház, felébe kerekedett s már-már elvitatja tőle a történelmileg örökölt vezető szerepet. Egyházközségei szegényedtek, iskolái nem birták a versenyt az államiakkal. Kisegitette az államsegély a nélkül, hogy az ősi szervezetet, felekezeti jelleget intézményesen megtámadta volna. Itt nekünk az a főfeladatunk, hogy az állami kinevezés révén kollegiumainkba kerülő tanárainkat belé neveljük a hagyományos protestáns szellembe. E czélra szolgáló nevelő-intézményeink az iskolák és az az egyház kormányzata, legmagasabb fokon pedig az egyházkerületi közgyülés, megannyi „erdélyi speciálitás“, melyeket a tulsó testvérek oly sokszor s nem egyszer gunnyal emlegetnek, de meg irigyelnek is. Pedig ezeket a specziálitásokat maga a helyzet teremtette meg. Ott túl egységes nagy tömegekben, itt csak szigetekben lakik a magyar protestáns nép. Itt az állandó és minél szorosabb egyesüléssel kell pótolni a szétszórtság okozta gyengeséget; minden szigetnek szakadatlan küzdelmet kell folytatnia a nemzetiségi tenger csapkodó hullámaival, jobban kell tömöritnie az anyagi és szellemi erőket.

Ilyen erőközpontok, szigetek elsősorban a kollegiumok történetileg fejlődött szervezetökkel, kormányzatukkal, mely az elüljáróságban csucsosodik ki. Ebben a testületben a vezető szerep a gondnoki karé ugyan, de a tanároknak is jó alkalmuk nyilik, hogy ne csak a tanitás, hanem a vagyonügyi kormányzás ügyeiben is megannyi gondnokai legyenek az intézetnek. Legfőbb és legalaposabbnak látszó kifogás ellene, hogy nagyobb részben ugyanazok a tagjai, a

kik a tanári gyüléseknek s tehát a tanárkarok határozatait a tanárok esetleg önmagokhoz fölebbezik, mert a legfelsőbb fokon nagyobb részben ugyanazok döntenek, a kik a legalsón. Hát ez a helyzet, ha úgy egész merevségében tekintjük, elég visszásnak s majdnem tarthatatlannak látszik. De nézzük közelebbről. Az előljáróság leginkább az anyagi ügyek intézésében teljesiti föladatát; a tanügyi kérdések ritkán s akkor is teljesen előkészitve jutnak elébe. Egyszerüen tudásul veszi vagy rámondja a „placet"-et. Vitára csak fölebbezés esetén kerül a sor. Ha itt sem sikerül az ellenvéleményeket egyeztető határozatot hozni, végérvényesen dönt a főhatóság s akkor már elenyészett a két forum alkotónak részbeli azonosságából származó baj. Ha pedig minden fél megnyugszik, olykor azért, mert itt is érvényesülhet a „sapientis est consilium mutare in melius" elve, akkor azért nincs baj. Arra nem igen lehet eset, hogy az intézet életét mélyebben érintő ügy csak az elüljáróságban nyerjen végleges elintézést. Ez a jog mindig a főhatóságé.

(Folytatása köv.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1905. szept. 14—15.

Elnökölt az első napon *Zeyk* Dániel egyházkerületi főgondnok, a második napon *dr. Bartók* György püspök. Jelen voltak: *Kenessey* Béla egyh. ker. főjegyző, *Lészay* Ferencz, *Deésy* Gyula, *Váró* Ferencz, *Sándor* János, *dr. Sárkány* Lajos, *Incze* Gerő ig. tanácsosok és a hivatalnokok.

Elnök aa. az ülést megnyitván jelzi, hogy Bánffy Dezső br. és Simó Lajos főgondnok aai kimentették elmaradásukat. Szolgált tudásul.

Az előadók sorrendjét állapitotta meg ezután elnök aa., mely szerint előbb a tanügyi előadó, majd Váró Ferencz előadó ig. tanácsos, azután a titkár s végül a számvevő referált.

A tanügyi előadó előterjesztésére hozott határozatok közül a következők fontosabbak:

A régi időben püspöki kezelés alatt álló alapitványok közül némelyeknek rendeltetése s felhasználási módja nem volt kellőleg szabályozva. Ilyenek: a gróf Bolza- és a Deési-alap, továbbá az ágenda-alap és Bodola-alap. Ezután a két előbbinek kamatai kiosztandók lesznek felekezeti népiskoláink segélyezésére; a két utóbbi pedig a konfirmációi káté megiratására és kiadására csatolandó.

A konfirmációi káté kiadása tárgyában kiküldött bizottság, az egyházmegyéktől beérkezett vélemények és javaslatok figyelembe vételével, javaslatot készitett arra, hogy új pályázati hirdetéssel miképen lesz szabályozandó a konfirmációi káté megiratása. Az új pályázat lejárata 1907. decz. vége és a nyertes munka tiszteletdija 1000 kor.

Az erdélyi református egyház története második részének kiadására intézkedés tétetvén, úgy ennek, valamint az erdélyi református egyház közigazgatási térképének példányonkénti kedvezményes ára 5—5 koronában állapittatván meg, ezen összegek a folyó év végéig lesznek befizetendők.

Az ózdi iskola államositása ügyében beérkezett ismételt ajánló előterjesztésre engedélyezte az igazgató-tanács az államositást, de a mesterek özvegyei és árvái segélyezésére rendelt Radák-alap fentartandó rendeltetési czéljaira.

A Wesselényi Róza-alap kamatai terhére megrendelt 20 drb népiskolai könyvtárt a következő ref. egyházközségek kapják meg: Sárd, Magyardellő, Csekelaka, Jákótelke, Fejérd, Monó, Kusaly, Panit, Szeér, Tasnád-Szántó, Koltó-Katalin, Teke, Uzdiszentpéter, Tancs, Felfalu, Vadasd, Süketfalva, Szászcsávás, Kutyfalva, Mátisfalva.

A székelyudvarhelyi kollégium előljárósága felhatalmaztatott, hogy a rendes vallástanárt állása elfoglalására hivja föl.

A nagyenyedi kollégium Jablonczay-féle ösztöndijának odaitélése ellen beadott felebbezéssel szemben az előljáróság határozata emeltetett jogerőre.

Váró Ferencz előadó ig.-tanácsos aa. referádájában az alábbi ügyek nyertek elintézést:

A parochiális könyvtárak szervezése tárgyában kelt konventi határozat alapján, fölkéretett a főt. püspök aa. elnöklete alatt álló egyházkerületi bizottság, hogy tegyen javaslatot egyházkerületi könyvtár-szabályzatunknak a konventi tervezethez való alkalmazása tárgyában.

Kolozsvári kollégiumunk benlakási szabályzata, némi módositásokkal, jóváhagyatott.

Marosvásárhelyi kollégiumunk előljárósága ismét előterjesztést tevén a kollégiumi új épületnek a régi telken leendő elhelyezése tárgyában, az újabban is fölhozott indokok alapján ig.-tanácsunk is hozzájárult ehhez.

Kisiklódi egyházközségünk központi kezelés alatt álló tőkéje, papilak-épitésre kiutaltatott.

Molnár Gyula désházi lelkész aának engedélyezte ig.-tanácsunk a szövetkezeti elnökséggel járó mellékfoglalkozást.

A sepsiszentgyörgyi kollégium ismételt kérésére sem hagyhatta jóvá ig.-tanácsunk az előljáróság amaz intézkedését, mely szerint a tanitási idő egyfolytában a délelőtti órákra tétetett.

Ugyancsak szepsiszentgyörgyi kollégiumunk előterjesztésére, megengedte a főhatóság, hogy az általuk ajánlott vallástani tankönyvet a megkezdődött iskolai évben használhassák, habár még e tankönyv szabályszerü megbirálása és elfogadása csak most van folyamatba.

Zilahi kollégiumunk közvetlenül fordult a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz, az érettségi vizsgai utasitás rendelkezései alul némi kivétel engedélyezése végett. Ig.-tanácsunk ez eljárást helytelenitve, fölhivta az elüljáróságot, hogy jövőre minden ügyben a főhatóság közvetitését vegye igénybe.

Zsigmond Ferencz, kolozsvári kántor aának megengedtetett, hogy a helybeli kollégiumnál énektanitási mellékfoglalkozást vállaljon.

Titkári előadásban, első sorban, egy közigazgatási birói ügy került tárgyalás alá. t. i. a kisfülpösi ev. ref. egyházközség és Musnay Kálmán, ottani énekvezér között évek óta fennforgó vitás javadalom-elszámolás. Másodfoku közig. birósági, a mindkét fél által beadott fellebbezések mellőzésével, az egyházmegyei biróság itéletét hagyta helyben.

Musnay Kálmán, kisfülpösi énekvezér, az ellene folyamatban levő fegyelmi és közig. birói ügyekben, illetékes egyházmegyei birósága helyett, más biróság delegálását kérte. Minthogy azonban a törvényben megnatározott érdekeltségi esetek fenn nem forognak, igazgatótanácsunk a kérésnek nem adott helyet.

Fellebbezés folytán felülvizsgálat alá került a nagyenyedi egyházmegye jelölő-bizottságának ama határozata, mellyel a papi állásra Decsy István, detrehemi lelkész választhatónak jelentetett ki. A bizottság határozata törvényes lévén, főhatóságunk azt helybenhagyta.

Az államsegély és Baldácsy-alapitvány még rendelkezésre állott részletéből 984 K gyermek-nevelési segélyt osztott ki ig.-tanácsunk olyan öt lelkész között, kik rendkivüli nagy családdal birnak és több jó előmenetelü gyereket neveltetnek.

A gyulafehérvári egyházközség és Dr. Elekes Viktor, esperes aa. együttes kérésére engedélyezte ig.-tanácsunk a kápláni állás szervezését.

Br. Wesselényi Ferencz aa. a gyulafehérvári egyházmegye részéről megválasztott egyházkerületi képviselőként igazoltatott.

Özv. Bartha Antalné méltánylást érdemlő kérése alapján fölkéretett a szeretetház kebli tanácsa, hogy nevezett folyamodónak Margit nevü leánykáját utólagosan vegye föl az intézetbe, vagy legalább segélyezze, hogy neveltetése biztositva legyen.

Vizaknai egyhközségünk indokolt kérésére megengedtetett, hogy 574 K papi interkalaris tőkéjét az első papilakás restaurálására fölhasználhassa.

r.

(Vége következik.)

Püspöki vizsgálat a dési egyházmegyében.

Agusztus 23-án hajnalban már utnak indultunk Koltó-Katalin-felé. Magas hegyi utakon, jobbára erdők között robogott át a szent vizitációt vivő kocsisor. Sorra maradoztak el mellettünk az oláh falvak: sürü szalmás viskóik együgyü ravaszsággal hirdették, hogy ide bizony még nem fészkelte be magát a kultura, s a templomoldalak ultraminnal festett rémült szentjei a babonaság félelmes erejével látszottak uralkodni az egész vidéken. Sehol magyar szó, magyar arcz; a nemzetállam eszméjét fülhajas, orthodox zsidók képviselik. Egyik-másik oláh falu szinte ghettónak látszott. Köröskörül gyönyörü tájkép, mely szépségeit szinte tékozolva tárja fel, mintha tudná, hogy olyan emberek járnak arra, kik megértik mély értelmü jelentéseit.

Kovásinál átléptünk Szatmárvármegye területére. A határkőnél egy pár jámbor oláh nagy industriával igyekszik hatalmas bükkfaágakból valami diadal-kapuféle alkotmányt eszközölni. A püspök ur megállitja a kocsiját s hüséges tolmácsa (az esperes) utján megkérdi, miben fáradnak. Várjuk a magyar vladikát, volt a kurta válasz és iparkodtak tovább. E perczben megkondul a kovási harangláb s a tarlókon át toronyirányban robog egy küldöttség felénk. Elől a kovási oláh pap lobogó hajjal és szintjátszó reverendával, utánna a község előljárói levett kalappal, arczukon a a lámpaláz s paroxismusig emelkedett ünnepi hangulat. A diszroham előttünk megtoppan s csinos magyar beszédet liheg el a szónok. A püspök ur megdicsérte a derék embereket, s mosolyogva haladtunk odább. Azok pedig holtra fáradtan épitették tovább a diadal-kaput, gondolván, ha napszámjuk ára, legalább legyen kész; majd vasárnap azon át kerülnek a templomba.

A Lápos sikságán ujra magyar földet találtunk. Koltó-Katalin derék, szinmagyar népe, erős egyházközsége s a nemzeti érzéstől, történelmi tradicziótól áthatott Teleki-család biztositéka annak, hogy ez a hely nemcsak megmarad magyarnak, de hóditani is képes.

A koltókatalini öreg lelkipásztor, ki egy székbe fogózva üdvözölte főpásztorát, könnyek között beszélte, hogy itt emberemlékezet óta, sőt az irások tanuskodása szerint is, soha püspök nem járt. S mégis az egyházközséget mintaszerü rendben találtuk. 30.000 korona értékü épitkezések történtek az öreg lelkész papsága alatt s az egyházközségnek soha egy fillérnyi adóssága sem volt. A hivek buzgósága saját erejéből épitett itt minden követ, s ma virágzik az egyházközség, pedig nagyon sok megpróbáltatáson ment át. A közelmultban is pusztitó tüzvész az összes egyházi épületeket elhamvasztotta.

Meleg szavakkal jutalmazta a püspök ur az agg lelkipásztort derék munkásságáért. Félszázados kitartó dologtevés után jól esik a pihenés: a püspök ur segédlelkész küldését igérte. Az igéret már be is váltatott: szept. 15. óta egy ifju lelkész buzgolkodik az öreg pásztor mellett.

Vizsgálat után gr. Teleki János ő méltóságának voltunk vendégei a koltói kastélyban, hol minden zug irodalomtörténeti jelentőséggel bir.

Ebéd után a Petőfi somfája alatt beszélgettünk s a háziasszony szellemes szavaiból arról győződtünk meg, hogy itt nemcsak a Petőfi emléktárgyai őriztetnek, de lelkekben él az egész magyar kulturát átölelő, irodalomtörténetünket representáló költészete.

Koltóról Sárosmagyarberkeszre érkeztünk. A szó valódi értelmében otthon találtuk magunkat. Igazán nehéz volna eldönteni, hogy Pap István, mint esperes, vagy mint házigazda nagyobb. De e kérdésben csak ujabb és tartósabb kisérletezés után lehetne határozni, s még akkor is fenmaradna a kérdés: ő tanulta a házigazdaságot a feleségétől vagy felesége, a nagytiszteletü asszony, őtőle. Azt hiszem, mindketten „Isten kegyelméből“ vendéglátók.

Berkeszen meggyőződtünk arról, hogy az esperesi adminisztráczió leghatalmasabb eszköze a példaadás s csak azután jő a rendbirság. A társaság egyik maliciozus tagja ezt a bon-mott faragta Berkeszről: sárosnak elég sáros, de magyarnak nem tulságosan magyar. Isten éltesse derék lelkipásztorát, hogy minél kevésbé sáros és minél inkább magyar legyen!

Berkeszről átmentünk Nagysomkutra, hol a helybeli járásbiró buzdóságából megindult az akczió templomépités végett. A szép telek meg van már, s a kövek is össze vannak hordva, csak meg kell inditani a munkát. S az élő kövek már rég meg is indultak.

Somkutról Hosszufaluba mentünk át, hol a kis imaházban lélekemelő istenitiszteletet tartott a püspök ur. Onnan gr. Teleki László Gyula kastélyába hajtattunk, de ő testvére betegsége miatt Kendilónán időven, helyette gr. Teleki Géza ő exczellenczíája fogadott. A fejedelmi pompa és fény között még szebben ragyog a nemes lélek s még áldottabb a fennkölt női szivek melege.

Az estét ujra Somkuton töltöttük, gróf Teleki Sándor házánál. A kedves házigazda szeretetreméltó vendéglátása közt egészen elfeledtük az ut eddigi fáradalmait, de a szives fogadtatást nem tudtuk elfeledni az ezutáni fáradalmak között sem.

Pedig kijutott a részünk belőle. Reggel jókor már utban voltunk Hagymáslápos-felé. Istentisztelet után vizsgálat tartatott. E vidék földje oly áldott, hogy a bánátival vetekedik, s mégis, szegény a pap, szegény az ecclésia. Pedig az ősök munkájának meglátszik nyoma: drága klenodiumok hirdetik a patronusok bőkezüségét, mesteri himzések a nagyasszonyok hitbuzgóságát s a Krisztushoz való szerelmét. Azonban a fényes mult emlékei csak az ekklési ládájában tündökölnek, a külső kép: rozoga papilakás, gondozatlan templom, s a hivek arczán közöny. Itt, ahol csupa vád minden, nyugodtan alszik a lelkiismeret.

Vonatra kellett ülnünk. Szatmármegyéből kiindulva, Szilágymegye szélét érintve, félkörbe keresztül robogtunk Szolnok-Doboka derekán. Nagyilondán, mint egy szép költeményben a refrain: a főszolgabiró ur leányának virág csokra volt az, ami ujra kedves benyomást tőn főpásztorunkra. Utunknak és tudósitásomnak ez a csattanója.

Egy szép nap, a mezősámsondi egyházközségben.

Lélekemelő, emlékezetes napja volt a mezősámsondi egyházközségnek f. évi szemtember hó 10-ike. A marosi egyházmegyének nagyéreemü, fáradhatatlan esperese, *Ravasz* János, *Benedek* Dénes főjegyző és *Tóth* László számvevő segédkezése mellett, e napon tartotta meg a rendes esperesi vizsgálatot egyházközségünkben.

Vasárnap lévén, a délelőtti istenitiszteleten, me-

lyen gróf Bethlen István egyházmegyei főgondnok, az egyházközség patronusa, ifju bájos nejével együtt résztvett; a zsufolásig megtelt templomban ékesszavu esperesünk emelte fel lelkünket buzgó imájával az Örökkévalóhoz, mely után a helybeli lelkész tartott egyházi beszédet.

Istenitisztelet végeztével nyomban megtartatott az egyházvizsgálat is, gróf Bethlen István és Orbán Miklós patronusok, valamint az egész presbytérium jelenlétében. Minekutána a vizsgáló bizottság konstatálta az *ékes és szép rendet,* úgy a lelkiekben, mint az anyagiakban; a belsőkben, mint a külsőkben; még a vizsgálat rendjén felállott Orbán Miklós földbirtokos patronusunk és 200 kor. adományt ajánlott fel lelkészi iroda épitési alapjára.

Alig hangzott el a szó a buzgó ajándékozó ajkain, újabb örvendetes meglepetés várt a vizsgáló bizottságra s reánk, többi jelenlevőkre. Mintha csak ragadt volna a jó példa, id. Szász Mihály presbyter, egyszerü földmives, birtokos vette át a szót s a maga és neje részéről szintén 200 kor. adományt ajánlott fel az egyház közgazdasági alapja javára.

Midőn még csak azt emlitem meg, hogy Orbán Miklós, lelkes és buzgó patronusunk, alig két év leforgása alatt, a fenntí összeggel immár 1130 kor. tevő kegyadománnyal örvendeztette meg egyházközségünket, kedves kötelességet teljesitek, midőn úgy neki, mint Szász Mihály aának és nejének, a magam és egyházam minden tagjának őszinte köszönetét és háláját tolmácsolom.

Bizony: „szivből származnak az életnek cselekedetei!“ Bizony, ahol ilyen élőkövekből állanak az anyaszentegyház oszlopai, ott nem félhetünk még akkor sem, „ha az egész föld megrendülne és a hegyek a tengernek közepébe bedűlnének!“

Mezősámsond, 1905. szept. 16.

Muzsnay Pál,
ref. lelkész.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

— —

Dr. Kecskeméthy István „Kezdetben“ czimü gyakorlati bibliamagyarázati kötete már megjelent és azoknak, a kik rá előfizettek, már szét is küldetett, tehát most már csak bolti árán lesz kapható 4 koronáért Gombos Ferencz kiadónál Kolozsvárt és a nevezetesebb prot. könyvkereskedésekben. A kötet tiz nagy nyomtatott ivet tesz ki, 43 bibliamagyarázat van benne, a melyek sorban is, de a sorrendből kiszakitva is bármely gyülekezetben elmondhatók. Addig is, mig bővebben ismertetnők, szivesen ajánljuk a Nt. lelkész urak figyelmébe.

KÜLÖNFÉLÉK.

Szászvárosi papválasztás. Nem is választás volt, hanem — a mint illett — meghivás. Annyi szomoru huzavona után, mely a Sylvester Domokos halálával megüresedett első papiállomás körül lefolyt, — végre gyors és a lehető legjobb megoldás. Az egyházközség egyhangulag *Bodor* János zágoni lelkészt hivta meg e legelőkelőbb papi állásra. Ha a szászvárosiak büszkék voltak arra, hogy az erdélyi papság legkiválóbbjai töltötték be az ő papságukat: e büszkeségüket joggal tarthatják továbbra is. Bodor János ugy egyéniségében, mint munkásságában legjobbjaink, legderekabbjaink egyike, ki a legalkalmasabb arra, hogy mindazon fontos feladatokat, melyek mostanság sokszorozódottabban néznek a szászvárosi papra, teljesen betöltse. A szászvárosi küldöttség szept. 5-én hivta meg; a meghivást elfogadva zágoni papi állásáról való lemondását szept. 10-én tárgyalta és fogadta el — igazi mély szomorusággal — egyházközsége. Kibucsuzása Zágonból a vidék élénk részvétele mellett szept. 17-én volt, a mely kedves alkalmul szolgált az egész vidéknek, hogy azt a ritka szeretetet és nagyrabecsülést, a melylyel az ő személye iránt viseltettek, kifejezésre juttassa. Szászvárosra beköszöntőjét okt. 1-én tartja, hol már nagyban készülnek a fogadására. Istennek áldása legyen rajta és munkáján az uj munkatéren is!

A kolozsvári hidelvei papválasztás e hó 17-én folyt le a Ferencz József-uti ref. templomban a hivek nagy érdeklődése mellett. A választást Bartók Béla bonczhidai lelkész, a kolozsvári egyházmegye helyettes esperese vezette, mig világi részről Zeyk Károly egyházmegyei főgondnok elnökölt. A szavazatokat szedő bizottság tagjai voltak: Fosztó Dénes, Dengel Géza, Koszorus István segédlelkészek és Nagy Kálmán magyar-utczai tanitó. Benedek József, Régeni György, Nagy Ferencz és Katona András pedig a szavazók személyazonosságának megállapitására lettek kiküldve. A szavazás délelőtt 10 órakor vette kezdetét és délután fél 4-kor ért véget. Leadtak összesen 416 szavazatot, amely igy oszlott meg: Benedek Árpád kapott 338 szavazatot, Szász Béla 42, Régeni Ferencz 33 és végül Veress Sándor 3 szavazatot. Ezek szerint órási többséggel *Benedek Árpád* került ki győztesen a választási harczból. Örömmel üdvözöljük mi is uj állomáshelyén derék lelkésztársunkat. Adjon az ég munkájához erőt, kitartást és kegyelmet bőséges mértékben.

Segédlelkészül kiküldettek az alábbi, részint lelkészi képesitőt, részint IV. évet végzett, részint a IV. évről kibocsátott ifjak: *Csutak* István (Székelyudvarhelyre), *Simon* Gábor (püsp. titkár, Kolozsvár), *Fosztó* Dénes (Kolozsvár), *Koszorus* István (hitoktató, Kolozsvár), *Soós* Adolf (Bukarest), *Koncz* Ferencz (Braila), *Balog* Árpád (Szék), *Pálfy* Endre (Marosvásárhely), *Biró* Dezső (Sepsi-Szentgyörgy), *Szabó* István (Felőr), *Nagy* Mihály (Koltókatalin), *Kovács* Sándor (Perecsen), *Kósa* Béla (Tasnád-Szántó), *Fülep* Árpád (Tasnád), *Farkas* János (Cserefalva), *Falka* Károly (Fogaras), *Gyárfás* Sándor (Parajd), *Dengel* Géza (Brassó), *Gámán* Sándor (Alsó-Szováth), *Szabó* Géza (Körösfő), *Pap* József (Sülye), *Szathmári* Gyula (Egerbegy), *Kovács* Gyula (M.-Fenes), *Szotyori* Lajos (Vista).

Első lelkészképesitési vizsgálatot állottak ki e hó 12. és 13-án theol. fakultásunkon az alábbi IV-ed évet végzett ifjak. *Jeles* eredménnyel: *Fosztó* Dénes, *Koszorus* István, *Soós* Adolf; *jó:* Nagy Mihály, Porzsolt István, Koncz Ferencz; *elégséges* eredménnyel: Balog Árpád, Biró Dezső, Gecse Albert, Kósa Béla, Pálfy Endre.

Alapvizsgálatot állottak ki: *jeles: Bartha* Péter, *Berde* Sándor, *Benkő* Ferencz, *Imre* József, *Puskás* Kálmán, *Sárkány* Lajos, *Tőkés* András, *Tőkés* Ernő, *Tőkés* József, *Varga* Gyula; *jó:* Bodoni László, Csog Samu, Ilyés Géza, Kacsó Lajos. Kis Károly, Krizbai Sándor, Lőrinczi Arpád, Sebestyén Endre, Sebestyén Gyula, Szabó Miklós; *elégséges:* Adorjáni István, Albisi Béla, Barabás Viktor, Soó Sándor.

Külföldre menő theologusaink. Az a régi szokás, hogy kiválóbb theologusaink hazai tanulmányaik elvégeztével tanulmányaik folytatására a külföldi egyetemeket keresik fel, ujabban mind ritkábban fordul elő, miben nagy része van azon zsinati határozatnak is, mely a külföldi tanulmányokat folytatott ifjunak semmi előnyt nem biztositaz előmenetelben. Ez évben theologiai fakultásunk két jelesen végzett növendéke *Ravasz* László és ifj. *Bartók* György induldak hosszabb tanulmányra Németországba. Mig Ravasz a berlini egyetemre iratkozik be, ifj. Bartók a lipcsei egyetemnek lesz hallgatója. Mindkettőjüket a tudomány szomja viszi a nagy német egyetemek falai közé, hogy az itthon szerzett ismereteiket ott tovább fejlesszék, kiegészitsék. Ravasz László két évig volt megelőzőleg a főtiszt. püspök ur kiváló titkára, ifj. Bartók a kolozsvári tudomány-egyetemre iratkozott be rendes hallgatónak s itt tartjuk helyénvalónak felemliteni azt is, hogy ifj. Bartók mint bölcsészetkari hallgató a jogi fakultáson kitüzött büntetőjogi pályakérdést oldotta meg nagy sikerrel. Magáról a pályázatról igy számol be a büntetőjog tanára az Acta Universitatis Litterarum . .. fasciculus II. beszédgyüjteményben: „A büntetőjogból egy pályamunka érkezett „A büntetőjog és determinismus“ czimü „Mi magunk vagyunk cselekedeteink forrása“ jeligével. A munka sürün irott 88 lapon

tágyalja a kérdést világos, értelmes módon. Kiterjeszkedik az akarat szabadságára és a determinismusra. Kifejti a szabadság fogalmát, a cselekvés, a választás és az akarat szabadságát. Az e fogalmakra vonatkozó fejtegetések alapul szolgálnak arra, hogy a büntetőjogi beszámitás és a büntetőjogi felelősség nehéz kérdéseinek fejtegetésére kiterjedjen. Az idevágó kérdéseket mind rövid és velős fejtegetése körébe vonja, amely fejtegetések arról tesznek tanuságot, hogy pályázó ugy a psychologia, mint a philosophia terén és a mennyiben ezekkel összefügg a büntetőjogi beszámitás tanában is alapos ismerettel bir.“ Ennyi elismeréssel szép dicsőséget szerzett magának is, Fakultásunknak is. Isten vezérelje mindkét ifju barátunkat külföldi tanulmányutjokon.

Theologiai fakultásunkon az általános ifjusági egylet alakuló közgyülése e hó 16-án folyt le Kenessey Béla th. igazgató elnöklete és felügyelete alatt. Elnök lett Juhász Albert végzett tanárjelölt, I. éves theologus, alelnök Dóczi Ferencz IV. tj., pénztáros Bartha Péter, főjegyző Máthé Sándor, önk. titkár Tőkés József, ellenőrök: Egető Béla és Varga Zsigmond; aljegyzők: Nagy Endre és Dénes Dezső; lapfelügyelő Felszegi István; könyvtáros Tőkés András, alkönyvtáros Lőrinczi Árpád, játékterem felügyelő Balog Imre, tekepálya felügyelő Magyari Zoltán; választmányi tagok: Veszprémi Ferencz, Szabó Miklós, Weimann Péter, Kiss Mihály, Szabó Árpád, Szegedi Géza.

A nagyenyedi egyházmegye esperese az egyházmegyei gyülésre szóló meghivóval együtt küldte szét az esperesi, főjegyzői és számvevői jelentéseket egy nyomtatott füzetben. Ugyancsak mellékelten közli a kimutatást az egyházmegye egyházközségeinek közpénztári, kepeváltó, különböző czélu pénz-, magtár- és bortár-alapjai 1904. évi számadásairól. A vaskos füzetre, melyre később részletesebben vissza fogunk térni, már eleve felhivjuk olvasóink figyelmét. Az egész munka a vezető férfiak hivatottságáról és munkaszeretetéről tesz tanuságot.

Köszönetnyilvánitás és kérelem. Az ev. ref. Szeretetház internátusában levő papi és tanári árvák karácsonyfájára nt. *Ujvári* Istvánné Bukarestből 5 (öt) koronát adományozott. Az ev. ref. Szeretetház közös czéljaira a *Marosujvári Hitelszövetkezet* nt. *Jancsó* Lajos esperes utján 10 (tiz) koronát küldött. *Palló* Imre kolozsi birtokos 15 drb görögdinnyével kedveskedett a növendékeknek. Midőn ezen adományunkért hálás köszönetünket nyilvánitjuk, mély tisztelettel kérjük fel a lelkész és tanár urakat, hogy a jólelkü adakozók előtt, vagy más összejövetelek alkalmával ne feledkezzenek meg egy pillanatig se a Szeretetházról. Eddig a Szeretetház internátusában 19 árván felül nem volt. A jelen tanévben egyszerre 27-re emelkedett az árvák létszáma. Ezeknek ellátása, ruházata stb. annyira igénybe veszi a pénztárt, hogy nagyobb deficzit nélkül csak úgy zárhatjuk le az évet, ha pártfogókról, gyámolitókról gondoskodunk s magunk is filléreinkkel közéjök állunk. Minden legkisebb adományt — akár termény, akár pénz — köszönettel fogadunk és nyugtatványozunk. *A szeretetház Igazgatósága.*

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1122—1905.

PÁLYÁZAT.

A küküllői ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *szőkefalvi* egyházközség kántor-tanitói állására pályázat hirdettetik.

Dijlevél szerinti javadalom: kényelmes lakás, mely áll 3 szoba, egy konyha, két kamarából; kert 450 □ öl, terményjövedelem (kepe) 100 kor., tandij 40 kor., stóla 5 k., fizetés kiegészités készpénzül 655 kor., összesen 800 kor.

Kötelességek a kántor-tanitói teendők végzése és lelkész akadályoztatása esetén istenitisztelet tartás.

Pályázati határidő 1905. október 10.

Szabályszerüen felszerelt folyamodványok nt. Nagy Domokos esperes aához küldendők Kutyfalvára.

Kolozsvárt, 1905. szept. 18.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1074—1905.

PÁLYÁZAT.

Az orbai ev. ref. egyházmegyébe kebelezett pákei egyházközség lelkészi állására pályázat hirdettetik.

Javadalmak dijlevél szerint: tisztességes lakás a szükséges melléképületekkel, 4 h. 1295. □ öl szántó, 424 □ öl kaszáló, ezeknek bérértéke 40 kor., az adót az egyházközség fizeti. Készpénz, fakepeváltság és oszpora 150 kor. Terményjövedelem pénzértéke 610 kor. Stóla 10 korona. Állami kiegészitési összeg 802 kor. 76 f. Vallástanitásért az állami iskolában 120 kor.

Pályázati határidő 1905. szept. 30.

A kellően felszerelt folyamodások nt. id. Péter Károly esperes aához küldendők Szörcsére, u. p. Kovászna.

Kolozsvárt, 1905. szept. 10.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 459—1905.

MEGHIVÓ.

A kolozsvári ev. ref. egyházmegyének a f. 1905-ik év szeptember hónap 28-án (csütörtök) d. e. 10 órakor Kolozsvárt, Farkas-utcza 23. sz. papitelken lévő ülésteremben tartandó közgyülésére a hivatalosak és választottak atyafiságos indulattal meghivatnak.

Főtárgy: az egyetemes Konvent által 41. jkvi sz. a. kiadott „Istentiszteleti Rendtartás tervezet“-ére vonatkozó véleményes javaslat.

Kolozsvárt, 1905. szeptember hó 12.

Herepei Gergely,
esperes.

1468—1905. sz.

MEGHIVÓ.

A nagyenyedi ev. ref. egyházmegye, folyó évi rendes közgyülését Nagyenyeden, a város gyüléstermében f. évi okt. 2-án, d. é. 9 órán kezdve tartja, melyre van szerencsém a közgyülés egyházi és világi tagjait tisztelettel meghivni.

Tárgysorozat: 1. Megnyitó. 2. Névsor olvasás, megalakulás, bekebelezések. 3. Ünnepélyes istenitisztelet, tartja Kozma Imre m.-ludasi lelkész. 4. Esperesi jelentés tárgyalása, mely a főjegyzői, tanügyi előadói és számvevői jelentéseket is magában foglalja; nyomtatásban a közgyülés tagjainak előre megküldve. 5, Felsőbb rendeletek ismertetése. Ezzel összeköttetésben az egységes liturgiára vonatkozó véleményes javaslat, nt. Sándor János t. b. esperes előadása nyomán. 6. Egyházmegyei közpénztári, gyámintézeti és könyvtáralapi számadások, valamint költségelőirányzatok tárgyalása. 7. Segélykérvények, hátralékos számadások, inditványok és időközben beadott, halasztást nem türő ügyek tárgyalása.

A közgyülés bevégzése után egyházm. gyámintézeti közgyülés lesz.

Marosujvár, 1905. szept. 12.

Jancsó Lajos,
ref. esperes.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *39-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. szeptember 28.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

MEGHIVÁS.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Egyházi Értekezlete

V. évi rendes közgyülését

Sepsiszentgyörgyön, 1905. évi október hó 17. és 18-ik napjain tartja.

Midőn ezt az alapszabályok 11. §-a alapján ezennel közhirré tesszük, a közgyülésre az Értekezlet alapitó, rendes és pártoló tagjait, valamint az érdeklődő n. é. közönséget tisztelettel meghivjuk.

Kolozsvárt, 1905. szept. hő 25-én.

Deési Gyula,
egyh. elnök.

Tárkányi György,
egyh. titkár.

A részletes tárgysorozatot a következő számban közöljük.

Bizottsági jelentés a konfirmácziói káté ügyében.

A Nagy P.-féle konf. káté átdolgozására vonatkozólag, részint a méltóságos igazgatótanács, részint a hivatalos lap utján összesen 13 egyházmegyei vélemény tanulmányozására nyertem alkalmat, melyeket van szerencsém az alábbiakban ismertetni, általánosságban megjegyezvén, hogy alig akad ezek közt olyan, a mely egész precisitással a Nagy Péter-féle káté hiányait kutatná. Azoknál, a melyek tökéletesnek, hiánytalannak találják azt, természetes is ez, de a javitani akarók sem adnak közvetlen feleletet a kérdésre, hanem túllőve a czélon, mindmegannyi tervezetet adnak egy uj kátéhoz, vagy átdolgozáshoz a tapasztalt hiányok feltüntetése helyett.

A vélemények 3 csoportra oszthatók és pedig:

I. csoport, a melyek egyáltalán feleslegesnek tartják az átdolgozást.

Ilyenek:

1. *A kolozsvári egyházmegye:* „A Nagy Péter konf. kátéja ev. sz. ref. egyházunk hitelveinek teljesen megfelelő. A dogmák száraz és léleköló betüihez való ósdi ragaszkodottság babyloni szolgaságából valóságos ujjászülő megváltás. A Krisztus tana nem betü, hanem „lélek és élet!“ Még nem ismerek sem külföldi, sem hazai irók által szerzett vallástani könyvet, a mely annyira megközelitette volna e krisztusi elvet, mint épen a Nagy Péter által irott mű. Az utánna irott konf. kátékban: ami jó, az mind tőle van véve, ami nem tőle van, az nem jó. „Aztán az a keresetlen egyszerü, mondhatni igazán bibliai nyelvezete e könyvnek! — mely több mint egy félszázados multja alatt is megtartotta könnyen érthetősége, biztossága, világossága és erőshitüsége erejét, melegét — nemcsak a kegyelet szempontjából, hanem classicus volta szempontjából is — e könyvnek a maga egész tartalmában fentartását parancsolja“

Egyes kifejezései a nyelv fejlődése folytán kicserélhetők.

2. *Nagyenyedi egyházmegye:* „— — — eredményesen használható kézikönyv, hagyjuk meg azt a maga valóságában s ne akarjuk hozott határozatok szerint átdolgoztatni; — — hanem hirdessen a méltóságos igazgatótanács pályázatot egy önálló népszerü konfirmácziói kátéra, mert csak igy remélhetünk értékesebb munkákat.“

3. *Szilágyszolnoki egyházmegye:* (a hivatalos lapban megjelent referáda szerint) „a káté változatlan használatban tartása felőli jelelentést — hosszas eszmecsere után — magáévá tette.“

4. *Nagyszebeni egyházmegye*: beküldött határozatában a kérdés értelméhez nem szól, hanem a konfirmáczió idejéül áldozócsütörtök megállapitását sürgeti; a hivatalos lapban megjelent s egyhangulag elfogadottnak jelzett előadó vélemény szerint:

„az átdolgozást mellőzni kell. E nézetemet állásfoglalássá erősiti bennem az, hogy Nagy Péter kis kátéja alkalmas a konfirmáczió tanitására, nyelvezeténél fogva kiváltképpen. Nagy Péter a legjobb ma-

gyar prózairó volt, kátéja tiszta, világos, könnyed; tapasztalatom az, hogy soha egy tankönyvet sem tanultak könnyebben tanitványaink".

5. *Marosi egyházmegye*: „javasolja, hogy a Nagy Péter konfirmácziói kisebb kátéja jelen alakjában a közhasználatban meghagyassék, „de e könyv mellé — — kátémagyarázatot szerkesztessen és bocsásson közhasználatba az egyházkerület."

Indokok: a) A szükséges tárgyat rövidebben,

b) érthetőbben, népszerübben előadni nem lehet.

c) A káté csak emlékeztető könyv, a hitoktatónak kell a dolgokat megértetni.

d) Husvéttól pünkösdig (naponta délelőtt, délután 2—2 órát tartva (!!) el is végezhető.

e) A magyarázatban volna tehát segédkönyvre szükség.

II. csoport, melyek álláspontja fentartásnak, vagy legalább a reform elhalasztásának tekinthető, de azért az átdolgozást nem zárja ki. Ha szavazásról volna szó, ezeket vagy mindkettőre, vagy egyáltalán nem szavazóknak kellene tekintenünk.

1. *Dési egyházmegye:* az elfogadott előadói vélemény: a szóban forgó kátét kitünő s czéljaira alkalmas műnek találja s tekintettel főleg arra, hogy az évtizedes gyakorlat, tanitás mintegy átvitte, beolvasztotta annak kérdéseit és feleleteit az erdélyi reformátusok hittudatába s az évenkénti konf. kikérdezések alkalmával a felnőttekre nézve azoknak a kérdéseknek és feleleteknek hallása, mint ismétlés, egykor tett fogadástételeknek szinte megújitása gyanánt hathat reájok: a nagyobb mérvü átdolgozást károsnak tartaná."

Következő kiegészitéseket, rendszerbeli változtatásokat kivánná:

a) lenne rámutatás, a tudatlanság teremtmény imádására;

b) az újszövetségi isteni kijelentésről szóló részben Jézus élettörténete egy pár kérdésbe lenne összevonandó;

c) az ünnepek tárgyalását a keresztyén egyházról szóló részbe hagyná;

d) a szentháromságról a mai hittudatnak megfelelő, de az Isten egységét kidomboritó fejtegetést kivánna;

e) a fiuról szóló részben Jézus tudományából részletesebb fejtegetését szeretné e kérdéseknek: „Mi az Isten? mit kiván tőlünk? mi az ember természete?" stb.;

f) a megváltásnál sulyt kivánna fektetni, hogy „nem a bűn büntetésétől váltott meg, mert az elkerülhetetlen, hanem annak terhétől" és itt látná szükségét a hegyi beszéd valláserkölcsi igazságai tárgyalásának;

g) a felekezeteknél a názárénusokra is polemikus rámutatást kiván;

h) felveendőnek tartja legvégül rövid egyházi szervezetet és

i) utalást kivánna minden tárgynál csillag alatt az olvasandó bibliai helyre.

2. *Erdővidéki egyházmegye*: népiskolai vallásoktatásunk és különösen a tanterv hiányainak kimeritő tanulmányozása alapján azon következtetésre jut, „hogy népünk vallásos tudatában fájdalmasan érezhető nagy hiányok, hézagoknak okát hasztalan keressük a Nagy Péter-féle káté mostani alakjában, hanem népiskolai tantervünk fogyatkozásaiban.)

Mikor a tananyag egyformán s kötelezőleg lesz megállapitva mindenkire nézve a mindennapos iskola VI. osztályában, csak akkor leszünk képesek kellő feleletet adni erre a kérdésre: milyen konfirmácziói kátéra van szüksége a népnek s minő módositásokat kellene tenni a Nagy Péter kátéján?"

Fontosnak tartja a konfirmáczió életkorának is határozott megállapitását (véleményezve a 13. életévet).

Csak az előbbiek tisztába hozása után látná helyénvalónak az oly átdolgozást, melyben:

a) kihagyandók volnának a bibliai történetekből és az egyháztörténelemből tanult részek;

b) ekkor megvalósitandó volna a pályázati hirdetés szerint a hit kidomboritása, a szakramentumok jelentősége, az egyházszervezet ismertetése;

c) a felekezetek hitczikkeinek összehasonlitása legyen részletesebb és terjedjen ki minden felekezetre, sőt a sectákra is.

III. csoport az átdolgozást ohajtó vélemények.

1. *Udvarhelyi egyházmegye* véleménye mintegy átmenetet képez, a mennyiben hangsulyozza a Nagy Péter műve jelentőségét, de mégis útmutatásokat ad az átdolgozásra.

Mint az erdővidéki egyházmegye, ez is a népiskolai vallásoktatásból indul ki és egy teljes népiskolai tantervet ad, kiegészitve a mostanit az Egyháztörténelemmel és Egyházalkotmánnyal.

A konfirmácziói kátétól pedig az összes népiskolai anyag áttekintését várja. Tehát *nem* — az általánosabb felfogás szerint — *hit- és erkölcstani betetőzést,* hanem *összefoglalást* kiván. E szerint részben igen soknak, de részben igen kevésnek találja a történelmi részt Nagy Péter művében. Sok Jézus élete tárgyalásánál. Kevés az egyháztörténelemből, különösen hiányozván a magyar reformáczió és egyházalkotmány. Ezeket pótlandónak tartja. A történelmi részt külön osztaná be. Az ember bünös állapotának és megfelelően Krisztus megváltói munkájának teljesebb kidomboritását és csupán a 10 parancsolatra zsugoritott erkölcstani résznek: Isten, embertársaink és önmagunk iránti kötelességekről pótlását várja. Imákat rövidebbeket kiván, de azoknak kiegészitését templomba menési, kijövési, betegségben stb. alkalmakra.

A hitről és megigazulásról, továbbá az igehirdetés, kegyelem eszközéről bővebb kifejtést kiván és a különbségek minden felekezettel, sőt a szektákkal szemben is kifejtendők.

Végül a lokusok odajegyzését minden lényegesebb kérdésnél és az egésznek nagybetüs nyomását sürgeti.

Különben kiemeli, hogy a Nagy Péter műve „ma is igen jeles és értékes munka". A hittani részt elég terjedelmesnek és megfelelőnek tartja, „a kath. és ref. közti különbségek elég röviden és szépen vannak kidomboritva." A nyelvezet általában véve nagyon érthető és egyszerü, világos, úgy, hogy átdolgozásnak nem sok munkája akadna azon, sőt egyszerüségét követhetné is."

2. *Sepsi egyházmegye*: a beosztást meghagyandónak tartja, hanem a tartalomban kivánja:

a) a vallás helyesebb meghatározását;

b) a pogány vallások és a Mohamed vallásának is felemlitését;

c) a kanon ismertetését;

d) az ószövetségi kijelentésben az első ember állapotának az urvacsora osztási kérdés szerinti tárgyalását; az első bün után a bün növekedésének, majd az áldozatok árán való szabadulás keresésének feltüntetését; de különösen az ószövetségi prófétia felvételét, melyből kinőtt az új testamentom, kifejlődött a Jézus személye és hivatása";

e) az újszövetségi kijelentésben a próféția valósulásának levezetését, Ádám esetének és Jézus megkisértésének szembeállitását kiemelve, hogy Jézus „győzedelmeskedett, mert az ő istenfiuság tudata erőt kölcsönzött";

f) kiemelni, hogy „Azt a szövetséget, melyet a mózesi tiltó törvény az úr és a szolga viszonyává tett, azt a Jézus Isten- és emberszeretet törvénye, az uj törvény az atya és fiuság, majd a testvéri viszony magasztos viszonyává változtatta át". A tör-

vény tiltó és büntető rendeletével szemben jön a messiás, ki tanitása, példája és halálig menő engedelmessége által megszabadit a bünösség érzetétől.“ — „Jézus vallása a váltság vallása új érzület, új élet, melyet személyisége által közöl a benne hivőkkel.“ Ez a keresztyén hittudat különbözik attól, a mi a Nagy Péter-féle kátéban elé van adva. Az a hit pedig, a mely homlokegyenest ellenkezik a tudománnyal, az nem lehet kielégitő és megnyugtató a lélekre, nem lehet megigazulásra vezérlő hit. Ezt a különbséget látta az igazgatótanács is“. (!?)

Végeredményül pedig az egyházmegye kimondja, hogy „szabad pályázat utján egy egészen uj káté irását óhajtja, előadó által lefektetett elvek alapján a Nagy Péter „Konfirmácziói kisebb Káté“ tartalmának figyelembe vételével úgy, hogy e munkában az erkölcstani rész a hittan megfelelő részében tárgyaltassék.“

3. *Nagysajói egyházmegye*: régen tapasztalt ténynek mondja, „hogy a konfirmációhoz nem rendelkezünk olyan segédkönyvvel“, a mely a következőkben feltárt szükségnek megfelelne. Ma már nem elég hitünknek a más egyházakétól való különbségének feltüntetése, hanem azon meggyőződést kell adni, hogy „egyedül az az út vezet az üdvösségre, melyen mi haladunk“. (!) Az újra dolgozást következő beosztással várná: „Bevezetés. Biblia. Kijelentés az ó szövetségi könyvekben. A keresztyén egyház megalakulása. Az egyház szétszakadása. A róm. és gör. kel. egyház. Reformáczió. Luther, Zwingli, Kálvin. Szentháromság és egység hivők. Az ev. ref. hit. Sacramentumok. Istentisztelet. Ünnepek. Egyházi szervezet. Konfirmáczió. Apostoli hitforma. Fogadalmi kérdések.“ A vallás alanyáról, az emberről többet kiván, kivált kiemelendőnek tartja, hogy vallásos lény. A vallás meghatározását helyesebben várja, kitüntetvén annak érzelmi vonását.

Az ószövetségben kidomboritani kivánná a zsidó vallás lényegét, de úgy, hogy kitünjék, „mennyiben nem elégitheti ki az ember lelkét“. Az új szövetségnél mellőzné Jézus részletes élettörténetét, hanem bővebben foglalkoznék a keresztyén egyház megalakulása, fejlődése, szétszakadása és Krisztustól eltérése kimutatásával, oda célozva, hogy a reformáczió nem szakadást csinált Jézustól. Felvenni kivánja a szentháromság és egységhivőket, a protestáns egyházak eltéréseit és utoljára hagyná a ref. egyház ismertetését. A hitet a szentháromság formájában tárgyalná, kerülve az elvont dogmatizálást, felhasználva Nagy Péter „Jézus tudománya“ czimü füzetét. Aztán jőne a szakramentumok oly előadása, hogy ezek se természetfeletti csodaszereknek, se üres czeremóniáknak ne tekintessenek. Majd az istentisztelet és ünnepek feltüntetése, mint a melyek az első keresztyéneknek, illetőleg Jézus életeseményeinek szorosan megfelelnek. Ezek után következnék a rövid egyházszervezet, a konfirmáczió „lényege és jelentősége“ és konf. vonatkozások.

4. *Kükülloi egyházmegye* szintén eltekint a Nagy Péter-féle káté hiányainak feltárásától, hanem egyenesen egy kész átdolgozást fogad el, melyről tájékozást az előszó nyujt és ez képezi a Nagy Péter műve birálatát; az átdolgozott kátéban a keresztyén hit igazságait tárgyalva. A bibliai elbeszélésekből és egyháztörténelemből, melyek a Nagy Péter kátéjának mintegy $^2/_3$-ad részét teszik s különben is a népiskolai vallástanitás anyagát képezik, csupán annyit vettem fel, a mennyiben azok a keresztyén hittel összefüggésben vannak. Mellőztem az egyházszervezet ismertetését is, mert az is a népiskolai vallástanitás körébe tartozik.

Egyébiránt a Nagy Péter rendszertelenségével szemben rendszerességre (!), itt-ott szétfolyó, majdnem szőrszálhasogató módszerével szemben tömörségre igyekeztem (!). Végezetre a hit dolgaiban, meg nem engedhető „lehet“-eket (220. 235.) kerülve, minden kételkedést kizáró módon tárgyalom a keresztyén hit igazságait. A feleletekhez egy-egy szentirási helyet csatoltam, ezzel is jelezni akarván, hogy a mi hitünk valóban bibliai s nem a gyarló emberi elme találmánya. E dolgozatra meg kell jegyeznem, részletes birálatba bocsátkozás mellőzésével, hogy ez, daczára a kissé fenhangu előszónak, a már sikertelennek talált dolgozatoknál semmivel sem jut közelebb a czélhoz.

5. *Kézdii egyházmegye*: „egyetértőleg szükségesnek tartja a Nagy Péter-féle konfirmácziói kátének egészben való átdolgozását, úgy azonban, hogy ez az átdolgozás, a vallás igazságok tárgyalásánál csak a mai hittudatnak, a theologia mostani álláspontjának lehető legmegfelelőbb kifejtésére terjedjen.“ E végből:

a) a bevezetés egészen mással helyettesitendő;

b) az ó szöv. kijelentésben az igéret és prófétai jövendölések jobban kidomboritandók; a tiz parancsolat eredeti szövegben tömör magyarázattal veendő fel;

c) az új szöv. kijelentésében suly fektetendő János megjelenésének rendkivüliségére;

d) a hittani rész (Jézus vallása tárgyalásánál az apostoli hitforma szerinti tárgyalás meghagyandó, de a szent háromság tana, valamint az „atyáról“ szóló részben a gondviselés, praedestinatió és itélet; a „fiuról“ szóló részben a megváltás, megigazulás; a „szentléleknél“ az újjászületés és kegyelmi eszközök nagyfontosságuk szerint kidomboritandók;

e) Krisztus vallása, fejlődéstörténete meghagyandó, kiegészitve a magyar prot. egyház történetével és szervezetével;

f) felekezetek ismertetése, különbségek feltüntetése után a szakramentumok *„mélyebb“* tárgyalása következnek, aztán a „konf. fogadástételek szivig ható esküszerü alakban“ volnának szerkesztendők.

6. *Orbai egyházmegye*: az átdolgozást úgy látná szüségesnek, hogy:

a) a rendszerben nem a historiai, hanem a hittartalmu vezérelv érvényesüljön;

b) a bevezetés egyenesebben a vallásra és reformátusságunkra irányuljon;

c) a bűnnek az esetből származtatása helyett az eset, mint a bünösség első nyilatkozata legyen feltüntetve;

d) a „helyettes elégtétel“ tanának merevsége enyésztessék el;

e) az ünnepeknél a vasárnap és reform. emlékünnep is tárgyaltassék:

f) a „Miatyánk“ tárgyalása egészen nagybetüsön szedessék;

g) a szakramentumok jelentősége, az azokkal élés szüksége különösen kiemelendő;

h) a „Hiszekegy“, mely az apostoli hitforma nevet alaptalanul viseli, helyettesittessék ugy a tanitásban, mint a közhasználatban, a mai hittudatnak megfelelő hitvallással;

i) az imák rövidebben és verses formában lennének átdolgozandók.

Ha már most az ismertetett véleményekből teljesen megfelelő egységes álláspontot kivánunk megalkotni, úgy, hogy abban az ellentétes felfogások kiegyenlitsék egymást, ez nem lehet más, mint annak kimondása, hogy konfirmácziói tankönyvünk kétségbe nem vonható jelességei mellett is az idők szellemének követelménye szerint helyesbitendő. Ez a helyesbités azonban, a közfelfogás szerint épen nem olyan sürgős, hogy halasztása a legkisebb veszélylyel is járna.

A kérdésnek felvetése a megoldás elhalasztása mellett is megbecsülhetetlen haszonnal járt, mert az

ügy által megérdemelt érdeklődést ébresztett általánosan és leszürt sok olyan tájékoztatást, melyek nagy segitséget nyujtanak a feladat megoldásában.

És pedig általánosan megállapithatók a következő elvek:

1. A rendszerben a történeti helyett a hittartalmi elv domináljon.

2. A történeti előadások rövidebbre vonandók. (Egyetlen vélemény kiván bizonyos tekintetben bővitést, de a Jézus élettörténetének az is az összébb vonását sürgeti.)

3. Egyházunk szervezetének rövid ismertetése is felveendő. (Ismét egyetlen vélemény van, a melyik azt épen — szorosan véve nem következetlenül — mellőzni akarja.)

4. Erőteljesebb protestáns öntudatot ébresztő bevezetés volna szükséges.

5. Az embernek, mint fő megkülönböztető vonása emelendő ki, hogy vallása van.

6. A vallásnak megfelelőbb definitiója adandó.

7. Az ószövetségi profetiára több suly helyezendő.

8. Az újszövetségi kijelentésben az igéretek teljes valósulása feltüntetendő.

9. Történeti részek apasztásával, Jézus vallása a szentháromság felosztásával tartalmasabban tárgyalandó.

10. A szentháromság tana tisztábban kifejtendő és az egységhivés is felmutatandó.

11. A hit általi megigazulás, kegyelmi eszközök, sakramentumok fontosságuk szerint tárgyalandók.

12. Felekezetéknél a különbségek minden felekezettel, sőt a szektákkal szemben is felmutatandók.

13. A vasárnap megünneplése behatóan tárgyalandó. 14. Szentirásbeli utalások mindenütt alkalmazandók. 15. Imák rövidebben, egyszerübben szerkesztendők.

16. Konfirmácziói fogadástétel minél szivet meghatóbban, esküszerüvé tétessék, mint az énekben van.

17. Irály, népies nyelvezetben, különösen példányul szolgáljon Nagy Péter műve.

És mikor az előadottakból a végkövetkeztetést akarom levonni, valami Gamáliel szerü hangnak tünik fel a nagyenyedi egyházmegye — bár kissé következetlennek látszó — szava:

„A Nagy Péter-féle konf. káté elég eredményesen használható kézikönyv a népiskolát végzett ifjak konfirmácziói előkészitésénél, épen ezért hagyjuk meg azt a maga valóságában, *ne akarjuk hozott határozatok szerint átdolgoztatni;* hanem hirdessen a Méltóságos Igazgató-tanács pályázatot egy önálló, népszerü konf. kátéra, mert csak igy reménlhetünk értékesebb munkákat s az igy készitendő legjobb káténak a használata legyen kötelező."

Egyéni véleményem is az lévén, hogy az ügy nem annyira sürgős, hogy lassubb megoldásból hátrány származhatnék, sőt egyenes előnyre válik, ha a tárgygyal foglalkozók, minél behatóbban tehetik ezt, javaslom, hogy:

I. Az egyházmegyei vélemények fenti ismertetése közöltessék az Erdélyi Prot. Lapban nem utasitás, hanem lehető tanulság nyujtásért.

II. Egyszersmind hirdettessék most már minden megszoritás nélkül titkos pályázat egy sikeresen használható népies, teljesen kidolgozott konfirmácziói kis kátéra, mely lehet egészen önálló avagy a Nagy Péter-féle átdolgozása. A határidő azonban minél későbbre (2—3 év) teendő, a mig a Nagy Péter-féle káté ujabb kiadása a szükségletet biztositja. A minél több tagból alakitandó biráló bizottság minden tagja önálló birálatot készit s csak azután képezheti tanácskozás tárgyát a tanácskozás eldöntése.

Bodor János,
biz. előadó.

Epilogus a „Legyen világosság" cz. két czikkhez, ajánlva a zsinati atyák figyelmébe is.

— Irta: *Fogarasi Albert.* —

(Folytatás.)

Ha ez igy van, már pedig igy van, egyátalán nem látom olyan visszásnak előljáróságunk mostani szervezetét. Ellenben azt mindnyájan tudjuk, hogy mennyire szükséges ismernie minden tanárnak a kormányzat minden ágát. Ezt pedig csak az előljáróságban ismerheti meg. Csakhogy a zsinati határozat szerint erre a tanárkarnak legfennebb $^2/_5$ része nyerhet alkalmat, a többi csak a tanári szék keretében előforduló ügyekkel foglalkozhatik érdemlegesen. Igaz, hogy idővel talán a többire is rákerül a sor. Hát én a magam részéről nagyon különösnek, hogy ne mondjam, ferde helyzetnek tartom, hogy a tanárok egy része 8—10 évig csak ugy a társaitól vagy az intézet keretén kivül álló, de az előljáróságba beválasztott világi és egyházi tagoktól tudja meg a kormányzat legfontosabb ügyeit. Ez bizony annyi, mint a tanárok nagyobb részének néhány évre fölmentvényt adni az alól, hogy intézete életének egészét megismerje, az iránt teljes érdeklődést tanusitson. Nem baj. A tanár főfeladata ugy is a tanitás, a többi mellékes; ezzel is több időt fordithat a fődologra, mondják az újitás hivei. Ebből már most az következnék, hogy az előljárósági tagság a tanitás rovására esik; a végén pedig az, hogy tulajdonképen az a legjobb, ha egy tanár sem megy be az előljáróságba. Az enyedi kollegium életében volt olyan idő is, a mikor ez az ideális állapot valósággá vált, a mikor az intézet legfelsőbb kormányzatát a hires „directorium" vezette. A kik erre emlékeznek, tudhatják, minő zavarok, károk jártak az ideális kormányzás nyomán. Az Enyeden megjelent egykori „Egyházi és Iskolai Szemle" hasábjai beszédes tanubizonyságot szolgáltatnak érdeklődőknek. (1877. évf.)

Felhozzák a sárospataki, debreczeni s más kollegiumok példáját. Na csak hozzák! Én nem tudom s más se tudja, hogy az u. n. „igazgató-tanács" kormányzata mellett mennyivel jutottak előbbre azok az intézetek, mint a mieink s hogy vajjon a mieinknek egy vagy más irányban való állitólagos hátramaradását az „előljáróság" mai szervezete okozta-e? Annyit azonban tudok, hogy ezek a mi boldogabb testvéreink a mi állapotunkat ideálisnak tartják, mely felé nekik is törekedniök kellene. Hogy mennyi zavar, egyenetlenség, összeütközés forrása lehet az igazgatótanácsi kormányzat: azt teljes tárgyilagossággal, minden irányban meggyőző példákkal világitotta meg a máramarosszigeti ev. ref. főgimnázium tanári kara 1905. április 9-én kelt s „egyházunk legfelső törvényhozó hatóságaihoz" intézett fölhivásában. Idézése nem fér be e czikk keretébe. Az érdeklődők méltóztassanak elolvasni s abból is meglátják, hogy a mi előljáróságunk minden fogyatékossága mellett is messze fölötte áll az igazgatótanácsnak.

Tehát az uj szervezet szerint az előljáróságnak csak egy harmad része volna tanár, a többi világi és egyházi. De nincs megállapitva, hogy a világi és egyházi rész miként aránylik egymáshoz. Választja az egyházkerület bölcsessége a leghivatottabbak közül, a lehetőségek szerint. Majd a világi, majd az egyházi elem kerekedhetik felül, de a tanári alkotó részt, az intézet kormányzására, már csak a tüzhely körül lakozása miatt is, leghivatottabbat mindig maiorizálják. Megtörténhetik, hogy a tanári kisebbséget oly kérdésekben is leszavazzák, melyekhez az hivatásánál fogva is jobban ért. Egy bizonyos, hogy ezután több fölebbezés lesz a főhatósághoz, mint eddig volt.

Hogy volt eddig s van még most is, addig, a meddig, a gondnoki kormányzással?

Az információkat rendesen a tanárkar adta s a gondnok bölcsessége megtalálta vele a helyes utat. Ezután sem lehet másképen, de 4 helyett esetleg 10—12-nek kell adni az információt, felvilágositást, hogy nem egyszer döntsenek azok ellen, a kik a fölvilágositást adták. Hát ez sem baj. Az információ, a felvilágositás még csak tanácskozási anyag, melyből a bölcs határozatnak a tanácskozás kevesedése rendjén kell kiválnia, mint a tejfelből a vajnak. De mindig baj lesz az, hogy a sok külső taggal sok különféle érdek is kerülhet be a testületbe, melyektől megkeseredik a tejfel, mielőtt vaj lenne belőle. Egyébre ne is gondoljunk, csak arra, hogy szülők is lesznek közöttük, kiknek gyermekei az intézetbe jőnek; egyikmásik városi vagy egyházi testület vezetői, kik olykor az intézet érdekeivel ellentétes érdekeket is képviselhetnek. Isten mentsen, hogy valakinek az elfogulatlanságában már előre kételkedjünk, de az emberi természet eredendő gyengesége révén nem csak a tanárral eshetik meg a tévedés, hanem a fölébe rendelt külső kormányzati részszel is. Nem biztosit az uj szervezet a „meghasonlások" ellen sem, melyeket a mostani előljáróságok szemére vetnek. De hát miben is állanak azok a meghasonlások?..Nem tudom másképen gondolni s ugy is van, hogy koronkint az intézet ügyeinek vezetésében erősebben kidomborodnak az eltérő nézetek s ezeknek hivei szemben állanak egymással azért, hogy ha lehet, a maguk nézetét érvényesitsék, mert azt hiszik, hogy az a jobb. Olyanforma jelenség ez itt kicsiben, mint a parlamenti életben a pártok harcza. Mi volna ott, ha mindenki mindig egy véleményen volna vagy a maga eltérő nézetét az ügyek u. n. „sima intézésének" kedvéért soha nem nyilvánitná. Lehet, hogy ezek az ellentétek olykor kiélesednek s talán a személyes érintkezésben is bizonyos feszültséget okoznak, de csalhatatlan ellenszerei a minden áron való egyetértés nem egyszer káros következményeinek. A tapasztalat bizonyitja, hogy mind a politikai, mind a társadalmi életben legtöbb és legnehezebben helyrehozható bajok származnak a mindig egyesületi, mindig sima határozatokból. Példákat nem hozok fel, mert az utóbbi években országosan mindenütt kitört válság száz meg száz ilyent idéz fel a régebbi és közel multból. De meg aztán állandóan ott van a mindig résen álló, mindig éber szemekkel őrködő főhatóság, melyhez a „sima" határozatok ritkán jutnak el, de a borzasok mindig. Valami olyan romboló, felforgató meghasonlásról, a milyenek régebben voltak (pl. a Szász—Péterfy-féle) ma már szó sincs. Különös! Az események ismétlődnek. Akkor nem volt olyan nagy aránytalanság az előljáróságban a tanári és gondnoki rész között s mégis lehető volt az igazán veszedelmes meghasonlás; ma a kevésbé kedvező arány mellett nincs és mégis némileg a régihez akarnak visszatérni, azaz hogy túlmenni rajta. Vigyázzanak, nehogy mesterségesen idézzék fel a meghasonlást a háttérbe szoritott tanári és a praepotens külső elem között! (Egyébiránt megjegyzem, hogy a 70-es évek nagyenyedi hires gazdálkodását is a meghasonlás czimén mangurálták, de kitünt, hogy medicina peior morbo.)

Ezek alapján a tanári körökön kivül álló igen sok elvtársam nevében is bátran kimerem mondani, hogy:

1. az előljáróság mai szervezete ellen felhozott kifogásokat sem a történeti fejlődés, sem a tapasztalat világánál nem lehet igazolni, hogy

2. a helyébe tervezett s tulsó testvéreink hasonló rendeltetésü „igazgatótanácsával" analog új előljáróság a hozzá fűzött várakozásnak nem felelhetne meg s tehát oknélkül szoritná ki a régit, a kipróbáltat, mely intézeteink háromszáz éves életében a fejlődést biztositni tudta legalább is úgy, mint az igazgatótanácsok, hogy

3. az uj szervezetü előljáróság nem csak a tanárok és intézetök között való kapcsokat apasztaná, lazitaná, hanem sokkal több ellentét, összeütközés csiráját is rejtené magában alkotórészeinek nagyon is heterogen természete miatt.

(Vége következik.)

Indokolás.

(Folytatás.)

A 46. §-nak a felszentelés helyére és idejére vonatkozó részét az általános indokolás után külön indokolni felesleges; az pedig, hogy az idő kitüzése az esperes, a lelkész és a presbitérium együttes jogává tétetik, azért van, mert a felszentelés alkalmából mindnyájokra fontos kötelességek háramolnak és igy egymás körülményeire figyelemmel lenni tartoznak. De hogy az alkalomra, különösen a lelkész és a presbitérium, illetőleg a gyülekezet jóelőre készüljenek s hogy azt későre ne halogassák: szükségessé vált megszabni azt is, hogy a felszentelésnek a lelkész beköltözésétől számitva mennyi idő alatt kell megtörténnie. Erre a czélra mi egy hónapi időt teljesen elegendőnek tartunk, mert a lelkész és a presbitérium (a gyülekezet) már a lelkészválasztás megerősitésétől kezdve előkészülhet ez alkalomra; az esperes pedig — még ha nem egy, de két vagy három gyülekezetben kellene is végeznie a felszentelési szertartást, az ajánlott egy hónapon belül bátran elvégezheti. Mert a javasolt uj rend alapján ugy fog alakulni a helyzet, hogy csak azokat kell majd felszentelni, akik káplánokból, általában még fel nem szentelt egyénekből lettek rendes lelkészekké, azokat pedig, akik már rendes lelkészi állásból mennek más lelkészi állásra át, nem s mert igen ritka eset lesz az, hogy valamelyik egyházmegyében kettőnél-háromnál több uj lelkész kerüljön felszentelés alá: ugyanazért az egy hónapi időt teljesen elegendőnek tartjuk e czélra.

Ami most már a 47-ik §-t, vagyis a felszentelési szertartást illeti, azt a többi, főbb szertartásaink mintájához alkalmazva, szintén három részre osztottuk fel, de mégis ugy, hogy bevezető vagy előkészitő részül mintegy maga a rendes istenitisztelet két első része szolgáljon a 8-ik számig. Igy kellett ezt tennünk azért is, hogy a szertartás igen hosszuvá ne legyen; azért is, hogy a konfirmációval rokontermészetü papszentelési szertartás amazzal teljesen egyalakuvá ne váljék, ami a rendes istenitiszteleti liturgia sérelme nélkül történhetik meg, minthogy azt is azok végzik, akik a felszentelési szertartásban fognak szerepelni. Hogy pedig a rendes istenitiszteleti liturgia 1. és 3. számait a felszentelő, az 5. és 7. számait a felszentelendő végezze: mindenki csak természetesnek találhatja.

A következő második rész az eddigelé is használatos alkotórészekből s lehetőleg a régi sorrendben van összeállitva. Bővebb indokolása éppen ezért felesleges. Csak azt jegyezzük még meg, hogy annak nyilvánitása czéljából, hogy a felszentelés egyszersmind egyházhatósági tényt is foglal magába, az ebben a részben előforduló alkotórészeket mind kötöttekké kellett tenni, mert itt a felszentelő az egyházi hatóság megbizottja és képviselője gyanánt is müködik; s aztán, hogy a rokontermészetü konfirmációtól még egy másik tény által is megkülönböztethető legyen, szükségesnek láttuk a testvéri csók felvételét, mint amely legszebb és legkifejezőbb szimboluma annak a szeretetnek, amelynek a lelkészi testület tagjait egymással mindenkor egy testté kell egyesitenie.

Hanem a harmadik vagy bevégző részt, már amennyire csak lehetséges, szabaddá tettük. Itt van helye már annak, hogy akár a felszentelő, akár a felszentelt elmondja azt, ami a helyzetből kifolyólag szivén fekszik. A felszentelő a 7. sz. alatti beszédben öntheti ki azt a lelkésznek és gyülekezetének, a felszentelt lelkész pedig, mint már éppen felszentelt, első ténykedése gyanánt könyörgéssel fordul az égi Atyához, kérvén őtőle azt, amit szive gyülekezetének, önmagának, az anyaszentegyháznak, a hazának óhajt. A többi aztán ugy következik és végződik, mint a rendes istenitisztelet alkalmával.

Visszatekintve már a lelkészszentelésre vonatkozó indokolásra: kérve-kérjük mindazokat, akiket illet, hogy ref. alapelveinkért, egyházalkotmányunk tisztaságáért, vallásunk és Istenitiszteleti szertartásaink népszerüsitéseért s a nép lelkébe, szivébe való beoltásáért, gyülekezeteink felvirágzásáért fogadják el az itt ajánlott papszentelési liturgiát összes szabályaivel együtt, mert erősen meg vagyunk győződve afelől, hogy elfogadása és gyakorlása által igen-igen jó szolgálatot tesznek anyaszentegyházunknak és vallásunknak!

—

Ref. egyházunkban, hitvallási és egyházjogi elveink szerint, sem esperes-, sem püspökszentelésnek nincs alapja és jogosultsága. Az esperesi és püspöki hivatal nem rendi fokozat, a püspök és esperes is lelkész s ugy egyik, mint másik csak a kormányzásban „primus inter pares“, de ez is csak a maga hatáskörében. Az egyszer felszentelt lelkész a felszentelésben megnyeri a teljes lelkészi hatalmat, mely az igehirdetésnek, a sákramentomok kiszolgáltatásának jogát és kulcshatalmat, vagyis a kormányzás és fegyelmezés jogát egyesiti magában, persze nem kath., hanem ref. értelemben. Hogy aztán valamely lelkész egyházhatósági akarat alapján nemcsak a saját gyülekezetének, hanem valamely szélesebbkörü egyházi testületnek, egyházmegyének, egyházkerületnek a kormányzásában is részessé, sőt vezető tényezővé tétetik, az csak alkalmat ad neki arra, hogy a felszentelésben nyert kormányzói jogot szélesebb körben is gyakorolhassa. A felszentelés ismétlése nemcsak, hogy felesleges, hanem veszedelmes is, azért, mert megismétlése vagy azt bizonyitja, hogy az egyszer végre hajtott felszentelés hiányos és tökéletlen, hogy a felszentelt nem nyerte meg a lelki hatalom teljességét, ami pedig merő megtagadása a mi ref. elveinknek; vagy pedig azt bizonyitja, hogy nem egyéb az hiu, üres czeremóniánál, ami pedig annyira távol jár a mi vallásunk és egyházunk lelkétől, mint a róm. katholiczizmus az evangyéliomi és aposti keresztyénségtől. Ha pedig a felszentelés értelme az, hogy azáltal nyeri meg a felszentelt a Szentlélek mindenre elégséges és mindenre képesitő erejét: akkor azt, hogy ezt az erőt az esperesnek vagy püspöknek megválasztott lelkész már a lelkészszé való felszenteltetés által teljes mértékben megkapta, semmi se bizonyitja jobban, mint éppen az a tény, hogy esperessé vagy püspökké választották. Mert mi alapon hivatott el többre, ha már meglevő nagyobb képességei alapján nem?

Az esperesnek és püspöknek tehát nálunk nem felszentelésre, hanem beiktatásra van szüksége. A beiktatás pedig közigazgatási és nem istenitiszteleti cselekmény s annak nem a templomban, nem az istenitisztelet körében, hanem a gyülésteremben, a kormányzói müködés körében van egyedüli természetes, illetékes és jogos helye. Ez a felfogás és ez az elvi álláspont a gyakorlatban is érvényesült még eddig az esperesekre nézve a mi egyetemes egyházunkban, a tiszáninneni egyházkerület kivételével, amely bizonyára csak azért szenteli fel ma is az egyházmegyék espereseit, mert az hagyományként maradt reá abból az időből, amikor még nem egyesült kerületté, hanem egyh.-megyei, illetőleg esperesi igazgatás alatt állott, amikor a még határozottan püspöki szinezetü egyházi alkotmány mulhatatlanul szükségessé tette a kerületi köteléket nem ösmerő egyházmegyék fejeinek, az espereseknek felszentelését. Mai alkotmányunk szelleme azonban határozottan kizárja ezt a régi elévült gyakorlatot s minthogy a többi kerületek eddig sem folytatták azt: ugyanazért bizvást hisszük, hogy a tiszáninneni egyházkerület is készségesen le fog mondani arról. Annyira hisszük azt, hogy az esperesszentelésnek még a nevét se vettük fel a munkálatba.

(Vége. köv.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1905. szept. 14—15.

(Folyt. és vége.)

A mezőörményesi körlelkészség megalapitása czéljából fölhivatott volt a mezőszilvási fiókegyházközség a körlelkészség kötelékébe való belépésre és a körlelkészi javadalomhoz való hozzájárulásra. Mezőszilvás azonban megtagadta a csatlakozást és igy az annyira fontos szervezkedés folyamata fennakadást szenved. Ennek elkerülése czéljából ismét megkereste ig.-tanácsunk az egyhközséget, megnyugtatva afelől, hogy e csatlakozás által teljes épségben fennmarad arra vonatkozó joga, hogy idővel önálló anyaegyházközséggé szervezkedjék.

Korábbi elvi határozat alapján körlevelet adott ki ig.-tanácsunk összes esperes aaihoz, a lelkészek családi állapotának állandó nyilvántartása végett.

Az egyházkerületi nyomtatványok elkészitésével nyomda szállitásában késedelem tapasztaltatván: megfelelő intézkedések tétettek a szerződésszerü kötelezettségek pontosabb ellenőrzésére.

Teremujfalusi egyházközségünk kepeváltási határozata, kivételesen, jóváhagyást nyert, habár a szabályzatszerü fedezet kellőleg még biztositva nincsen.

Tasnádszántói egyházközségünk engedélyt nyert a toronyépitésre és ki is utaltatott részére 6000 K központi kezelés alatt álló tőkéje, 12 év alatt leendő visszahelyezés feltétele mellett.

Krakkói egyházközségünk engedélyt nyert arra, hogy erdőeladásból befolyt 1070 K tőkéjét az egyh.-község elpusztult szőlőinek rekonstruálására használja fel, a szőlő jövedelméből leendő visszahelyezés föltétele mellett.

A romániai egyházközségek szervezeti szabályzatainak főhatósági megerősitése rendjén nehány módositást rendelt el ig.-tanácsunk. E módositások ellen fölirt a romániai esperes és igazolta, hogy az ottani speciális helyzet követelményeit a szabályzat eredeti rendelkezése elégiti ki. Ennek alapján eltekintett ig.-tanácsunk a módositás keresztülvitelétől.

Berde Sándor, kóbori lelkésznek megengedte az ig.-tanács, hogy a hitelszövetkezeti elnöki állást elfogadhassa.

Árapataki egyházközségünk csakis az ötvenéves törlesztő-kölcsönének lejárta után kivánja visszahelyezni a paplak-épitésre elköltött 1200 K alaptőkéjét, de főhatóságunk, fentartván idevonatkozó korábbi intézkedéseit, kötelezte az egyházat arra, hogy öt év multán kezdje meg a tőke visszahelyezését.

A medvési egyházközség számadási hiányának tisztázása végett, Nagy Domokos, küküllői esperes afiát kérte föl ig.-tanácsunk a szükséges tárgyalás megtartására.

Az o.-brettyei és kitidi társegyházaknak megengedtetett, hogy jövőre a hivatalos lapot csak egy példányban járassák.

Györgyfalvi egyházközségünk ama kérése, hogy lelkészi állását még egy évig üresen tartsa, nem volt teljesithető.

Ugyancsak nem teljesitette igazgatótanácsunk a kolozsvári egyházközség aziránti kérését sem, hogy a Ferencz József-uti templom és papiház telke az egyházközség nevére telekkönyveztessék.

A fogarasi ehközség ideiglenes fizetésrendezési határozatait megerősitette ig.-tanácsunk, de egyuttal felhivta az egyházközséget, hogy egy év leforgása alatt terjessze be a végleges fizetésrendezésre vonatkozó és a korpótlékrendszer elvén felépitendő részletes javaslatait.

Az idei közgyülés jegyzőkönyvének 14. pontjából a nyomda lényeges részeket kihagyván, e hiány pótlása iránt intézkedett ig.-tancsunk.

A magyarszováti lelkész nyugdijazását elrendelő határozatunk ellen beérkezett kérés alapján megengedte ig.-tanácsunk, hogy helyettes lelkész alkalmazása mellett, továbbra is megtarthassa az öreg lelkész rendes papi állását, lakás és félfizetés élvezete mellett.

Sajóudvarhelyi és szászbrétei egyházközségeink határozatai, melyszerint a br. Kemény-féle patrociniumok megváltására 7300, illetve 2000 K tőkét elfogadtak s jóváhagyást nyertek.

Kolozsvári egyházközségünk egyik tanitói állomásának dijlevele jóváhagyatván ebből az alkalomból ajánltatott az egyhközségnek, hogy jövőre az egyes tanitói állomások megüresedése után, azokat kántortanitói formában szervezze.

Kolozsvári egyhközségünk elhatározta a kolozsmonostori kerületben önálló anyaegyház szervezését, oly módon, hogy a templom megépithetése czéljából tőke-kamat segélyt kér; a papi fizetés kiegészitése czéljából pedig kongruáért folyamodik. Ig.-tanácsunk örömmel vette tudomásul a tervezetet s kilátásba helyezte támogatását, mihelyt az előkészités szabályszerüen megtörténik.

Árkosi Dániel, volt süket-demeterfalvi tanitó, ki állásáról itéletesen elmozdittatott, nem fizette meg a fegyelmi ügyében felmerült perköltségeket s miután azokat rajta fölhajtani sem lehet, intézkedett ig.-tanácsunk a leirás iránt.

Nagyborosnyói egyházközségünk engedélyt nyert arra, hogy 7000 K költségvetési összeg keretében egy bérházat épitsen, melyre alkalmas bérlőt talált az ottani hitelszövetkezetben.

A veresegyházi szegény egyhközség fölmentést kért a paplak-épitésre elköltött alaptőkéjének visszahelyezési kötelezettsége alul. Végleges fölmentést azonban nem kapott, hanem öt évi haladékot.

Kisdobai egyházunk indokolt kérésére megengedte ig.-tanácsunk egy kis belsőségnek nyilvános árverésen leendő eladását.

Mosoni leányegyházunknak 200 K tőke és jár. iránti követelése áll fenn Pálffy Mihály ügyvéddel szemben, ki azonban a követelés fennállását tagadja és birói tanuvallomási jegyzőkönyvekkel is igazolni tudja állitását. Ig.-tanácsunk, az ügy beható tanulmányozása alapján, azt ajánlotta az egyháznak, hogy követelését hozza törlésbe, mert a meginditandó pör nem biztat eredménnyel.

Székelyudvarhelyi egyházközségünkben vita támadt egy kis belső telek eladása, avagy megtartása fölött, mely vitában az egyházközségi képviselet és az egyházmegyei tanács is az eladás mellett döntött. Ig.-tanácsunk szintén helyesnek látván az eladást, annak nyilvános árverésen leendő foganatositására az engedélyt megadta.

A bürkösi evang. ref. és ágostai ev. egyházak között fejedelmi rendelés alapján fennálló közösségi viszony ujból való rendezése szükségesnek mutatkozván, Horváth István, lelkész aa. előterjesztése értelmében, megkereste ig.-tanácsunk az evangélikusok főkonzisztoriumát, a rendezés egyetértő végrehajtása czéljából.

Vizaknai egyházközségünk hivei 8000 K tőkét ajánlottak föl adóváltsági alapképen. Főhatóságunk készséggel hozzájárult a fölajánlott összeg elfogadásához, de a hiveknek ama messzemenő kivánságát, hogy ezzel szemben örök időkre fölmentessenek az adófizetés alul, nem teljesithette.

Dulka Elek aa., a tasnádi egyházközség tb. főgondnoka, 600 K alapitványt tett le, tasnádi templomépitési alapképen. Örömmel és hálás köszönettel elfogadtatott.

A magyargyerőmonostori ehk. engedélyt nyert 20 holdnyi erdei legelőjének 2400 K vételáron leendő eladására.

A szilágyszolnoki esperes aziránt tett javaslatot, hogy a vadházasságok megakadályozása és az anabaptisták elleni védekezése czéljából a miniszteriumnál kérelmezzük az állami támogatást. Ig.-tanácsunk okulva az ilyirányban már többször megtett lépések sikertelenségén: az ujabb fölterjesztést mellőzni határozta.

Jóváhagyatott a n.-enyedi kollégium adásvevési szerződése, mellyel egyik bérházát, 32 ezer koronáért eladta.

A búzai egyházközség kepeváltási alapja, kebli kezelésre, kiutaltatott.

Végül marosvásárhelyi egyházközségünk nyert engedélyt arra, hogy adósságait, kedvező feltételek mellett, konvertálja.

r.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kenessey Béla theol. fakultásunk igazgatója e hó 24-én Sopronba utazott a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság gyülésére, melyen az ünnepi beszédet ő fogja mondani. Magáról a gyülésről s az ez alkalommal lefolyó ünnepségekről csak jövő számunkban hozhatunk tudósitást.

Értekezleti tisztujitás. A sepsi ev. ref. egyházmegye Egyházi Értekezlete a *Zsigmond* Károly eltávozásával megüresedett egyházi elnökségre *Koréh* Endre sepsiszentgyörgyi lelkészt, *Benke* István tanár eltávozásával megüresedett világi alelnökségre *Péter* Mózes Mikó-kollégiumi igazgatót választotta meg. A felfrissitett tisztikar müködésének első próbáját Egyházi Értekezletünk Sepsiszentgyörgyön tartandó közgyülése állapitja meg, a mihez a legszebb reményeket füzzük. Müködésükre Isten áldását kérjük.

Papválasztás. A zilahi népes református egyházközség már régóta üresen álló második papi székét f. évi október hó 8-dikán fogják — valószinüleg meghivás utján betölteni. A meghivásra kiszemelt lelkipásztort, Kádár Gézát, a minősitő bizottság minősültnek és választhatónak jelentette ki. A választásban csak azok vehetnek részt, akiknek neve a választó lajstromban benne lesz. E lajstromot szeptember 24-dikétől október 2-dikáig közszemlére teszik ki Magyarósi István ev. református lelkész lakásán, hogy azok, a kik abból véletlenül kimaradtak, de az abba való fölvételhez a jogot megszerezték, vagy megszerzik, fölszólamlás utján igényüket érvényesithessék.

Ravasz László theol. fakultásunk jelesen végzett növendéke, a ki október közepén indul tanulmányutra Berlinbe, a Mons Pietatis ösztöndij alapból 480 márka ösztöndijat nyert meg.

Egyházi élet Szováta-fürdőn. A fürdő-szezon lejártával érdemesnek tartjuk megemlékezni ama egyháztársadalmi munkásságokról, melyet egyházunk buzgó tagjai nevezetesebb fürdőinken ott tartozkodásuk alatt az egyház és a vallásos élet fejlesztése érdekében végeztek. Egyik mult számunkban a borszéki fürdői élet enemü mozgalmairól számoltunk be, most Ady Sámuel és Benedek Dénes aai idevágó tudósi-

tásai alapján a Szováta fürdői mozgalmakról akarjuk tudósitani olvasóinkat. Az első istentiszteletet a fürdőbeli ref. közönség egyetemes kivánatára julius 16-án ifj. Péter Károly esperes végezte, Jézusról, mint örök eszményről tartott szép beszédével. Julius 23-án Ravasz János, a marosi e. megye érdemes esperese fáradt fel Szovátára s megható beszédben tárta fel a szomjuzó lelkek előtt az istenbe vetett hit munkáló erejét. Ez istentisztelet alkalmával támadt azon általános ohaj, hazánk minden részéből összesereglett hivek lelkében, hogy Szováta-fürdőn ref. templom is épüljön s az épitendő templom javára ez alkalommal perselypénz czimen 45 kor. gyült be. Ezzel azonban nem szakadt vége a munkának. Aug. 3-án Jászai Mari, Szabolcska Mihály, Batizfalvi Elza, Góth Sándorné, Kertész Ella, dr. Kovács József közreműködésével egy rendkivül szépen sikerült estély jövedelme 473 k. 26 f.-rel növelte a templomépitési alapot, melyhez egyházunk két kiváló munkása: dr. Agyagási Károly főorvos és Tauszik B. Hugó kir. tanácsos 100—100 kor. adománnyal járultak s egyuttal meginditották a gyüjtést a fürdőközönség körében is.

A munka szép eredménynyel végződött, a Zeyk Dániel és Sándor Jánosné 100—100 koronás adományán kivül ott szerepel a jótékonyság oltáránál a fürdő közönség minden tagja kisebb-nagyobb adománynyal ugy, hogy a gyüjtés összege 586 kor. és 36 fillért tett ki, s igy eltekintve a perselypénztől, a templomépitési alap összege 1459 korona 62 filler, a mi mindenképpen szép bizonyitéka a fürdőközönség áldozatkészségének. Ennyi egyházszeretet és buzgóság mellett bizton reméljük, hogy nemsokára templomban hallgathatják Szovátán fürdöző hivőik az Ur igéjét. Az ur pedig terjessze ki áldott kegyelmét azokra, a kik, az ő czéljait megvalósitani munkásokul állottak be s az a lélek, az az isteni mozgató erő, mely őket ilyen tettekre hevitette, teremjen nekik örömöket, meg nem sorvadó örömöknek gazdagságát, az apostol szerinti „belső ember“ boldog öntudatában.

Zsinati és konventi ülések határideje. Főtiszteletü és Méltóságos Kun Bertalan püspök és Nagyméltóságu báró Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnok urak, mint az ev. ref. egyetemes konvent s a második budapesti ev. ref. országos zsinat elnökei, a zsinatelőkészitő rendkivüli konventet Budapesten, a Lónyay-utczai ref. főgymnasium disztermében, folyó évi november hó 7. (*hetedikén*, kedden) reggeli 10 órakor, a második budapesti ev. ref. országos zsinat harmadik ülésszakát pedig szintén Budapesten, az ügyvédi kamara Szemere-utczai épületében, folyó évi november hó 22. (*huszonkettődikén*, szerdán) reggeli 3/410 (háromnegyed tiz) órakor fogják megnyitni —, a mit elnöki megbizásból addig is ezennel közzéteszek, mig a meghivók az illetékes püspöki hivatalok utján szétküldetnének. Kelt a magyarországi reformátusok debreczeni főiskolájában, 1905. évi szeptember hó huszonharmadikán. *Sass Béla*, ev. ref. hittanszaki akad. tanár, mint az ev. ref. egyetemes konvent s a második budapesti ev. ref. országos zsinat jegyzője.

A »Theologus Kör» theol. fakultásunkon a következő képen alakult meg e hó 19-én:

Elnök: *Csia* Pál IV. theol. Alelnök: Tőkés Ernő III. theol. Főtitkár Tőkés József III. theol., főjegyző: Varga Gyula III. theol. Pénztáros: Kiss Endre IV. theol. Ellenőrök Sárkány Lajos III. és G. Kovács István IV., titkár: K. Nagy Lajos II., aljegyzők Kovács György II. és Vanca János I. th. Választmányi tagok: Veszprémi Ferencz IV., Kacsó Lajos III., Nagy Géza II. és Juhász Albert I. theologusok.

A Nagyenyedi Protestáns Nőiegylet folyó évi október hó 1-sején a nagyenyedi városház és a nemzeti szálló termeiben Japán estélyt rendez. Kezdődik este fél nyolcz órakor dr. Cholnoky Jenő egyetemi tanár előadásával: Japáni tapasztalatok. Müsor: 1. „A három iskolás leány“ a Mikádóból. Éneklik: Elekes Irénke, Máthé Erzsike, Albert Margit. 2. A féltékeny feleség. Előadja: Bakó Irma. 3. Madrigal a Mikádóból. Előadják: Berde Juliska, Kolumbán Ilonka, Kiss Zsigmond, Éltető Sándor. 4, Yem-yum szólója a Mikádóból. Előadja: Graef Jánosné. 5 Részlet San-Toyból. Előadják: Farnos Esztike, Fülöp Judit, Jakab Linka, Lázár Pannika, Nagy Elma, Toronyi Pannika, Incze Miklós. 6. Japán kuplék. 7. Tableau. Zongora-kiséret; Bodola Mariska, Habekost Alajos. Müsor után táncz!

A dési egyházmegyében lefolyt püspöki vizitációról lapunk tárgyhalmazása miatt a befejező tudósitást csak jövő számunkban hozhatjuk.

Szerkesztői üzenetek.

Z. K. S. és **S. A.** A tudósitást és titkári jelentést vettük, közlését lapunk jövő számában megkezdjük. Addig is szives elnézést kérünk.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 3382—1905.

PÁLYÁZAT. *

Az erdélyi református egyházkerület igazgatótanácsa pályázatot hirdet egy nészerü *konfirmácziói kis kátéra*, mely lehet egészen önálló mű vagy a Nagy Péter-féle Kis Káté átdolgozása.

1. Terjedelem, beosztás, módszer tekintetében a szerző a legjobb belátását követheti. Az egyházmegyei vélemények csoportositása csak lehető okulásra közöltetik az „Erdélyi Protestáns Lap“ hasábjain.

2. A pályadij 1000 K, a mely csak a biráló bizottság által kiadásra és általános használatra ajánlott és az igazgatótanács által elfogadott mű szerzőjének adatik ki.

3. A nyertes mű a pályadij ellenében az egyházkerület tulajdonává lesz.

4. A pályázat titkos, tehát a teljesen kidolgozott munka más által leirva és a szerző nevét rejtő jeligés levélkével ellátva adandó be.

5. A pályázati határidő 1907. deczember hó 31-ike, a meddig a dolgozatok az erdélyi ref. egyházkerület igazgatótanácsához beküldendők.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. szept. hó 14-én tartott üléséből.

Zeyk Dániel, elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tan. előadó.

Sz. 4211—1905.

KÖRLEVEL

a nagytiszteletü Esperes aához.

A folyó évi 2793. sz. körlevelünkre beérkezett kérésekre igazgatótanácsunk a következő egyházakat választotta ki az ajánlott egyházak közül, a melyek ref. felekezeti népiskolát tartanak fenn, a Wesselényi Róza-alapból népiskolai könyvtárakkal leendő ellátásra:

A gyulafehérvári egyházmegyéből Sárd, a nagyenyedi e. megyéből Magyardellő, Csekelaka; a kalotaszegi e. megyéből Jákótelke; a kolozsvári e. megyéből Fejérd; a szilágyszolnoki e. megyéből: Monó, Kusaly, Szilágypanit, Szeér, Tasnádszántó; dési e. megyéből Koltókatalin; nagysajói e. megyéből: Teke, Uzdiszentpéter; görgényi e. megyéből: Tancs, Felfalu; marosi e. megyéből: Vadasd, Süketdemeterfalva; küküllői e. megyéből: Szászcsávás, Kutyfalva; udvarhelyi e. megyéből: Mátisfalva.

A könyvtárakat ugy rendeltük meg, hogy a könyvkiadók alkalmi egyesülete egyenesen az egyes egyházak czimére küldje a csomagokat a könyvjegyzékkel és a könyvtár kezelésére szolgáló segédnyomtatványokkal.

A könyvtárt a tanitó veszi át a lelkész aa. közreműködésével és felelősség mellett kezeli a vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak 1904. évi 2962. sz. rendeletével kiadott kezelési utasitás szerint. Az esperes aai az egyházvizsgálat alkalmával szerezzenek meggyőződést az iskolai könyvtár rendszeres kezeléséről, a könyvtárral rendelkező egyházak lelkészei pedig állandó figyelemmel kisérjék a könyvtár-kezelést, a küldemény hibátlan megér-

* Az egyházmegyék véleményének összefoglaló ismertetését a pályázat alkalmából lapunk e számában egész terjedelmében közöljük.

kezéséről és a tanitó által történt átvételről azonnal jelentést tegyenek igazgatótanácsunkhoz a nagytiszt. Esperes aa. utján.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. szept hó 14-én tartott üléséből.

Zeyk Dániel, elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tanügyi előadó.

Sz. 4114—1905.

KÖRLEVÉL

a tiszteletes Lelkész aaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi miniszterium ismételten hathatós lépéseket tesz az alkoholizmus elleni küzdelem erősitésére. A többek közt folyó évi 3500. eln. szám alatt rendeletet intézett a kir. tanfelügyelőséghez, melyben az alkoholizmus elleni küzdelemnek az ifjusági egyesületekben való népszerüsitését, terjesztését tüzi célul. Egyházi hatóságainknak és lelkészeinknek erkölcsi kötelességük a lehetőleg elősegiteni az alkoholellenes mozgalmat, azért a tiszt. lelkész aainak szives figyelmébe ajánljuk a közoktatásügyi miniszter urnak fennjelzett rendeletét, amelyben sok tanulságos és hasznos, egyházi összejöveteleknél, vagy a konfirmált ifjak egyesületeiben értékesithető utasitás van.

Kolozsvárt, 1905. szept. 19.

Dr. Bartók, elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tanügyi előadó.

Sz. 4116—1905.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Elüljáróságaihoz és a ref. iskolákat fentartó egyházak tiszteletes t. Tanácsaihoz.

Máday Izidornak: „Adatok az alkoholizmus kérdésének ismertetéséhez“ czimü könyvét, mely a tanitóknak, tanároknak az alkoholizmus elleni küzdelemre szükséges legfontosabb munkához, a meggyőző felvilágositáshoz beható, részletes és hasznos adatokat szolgáltat, az összes tanitói és tanári könyvtárak részére beszerzésre ajánljuk.

Kolozsvárt, 1905. szeptember hó 18.

Dr. Bartók György, elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tanügyi előadó.

4386—1905. sz.

KÖRLEVÉL

a papi lakások tárgyában.

Felhivjuk a nagytiszteletü esperes aait, hogy sziveskedjenek igazgatótanácsunkhoz 30 nap alatt jelentést tenni arról, hogy

1. melyek azon e. községek, a hol papi állás nincs,
2. azon egyházakról, melyekben a papi lakás csak kijavitás után lenne használható s e javitási költségekre van-e az egyháznak fedezete, s mennyi az esetleg fedezetlenül álló javitási költség.

Kolozsvárt, 1905. szeptember hó 26.

Dr. Bartók, elnök. — *Kádár János*, titkár.

3535—1905. sz.

KÖRLEVELEK

a parochiális könyvtárak ügyében.

I. Minden anyaegyházközség és minden körlelkészségi központ tiszteletes t. presbitériumának.

A lelkészi könyvtárakról az 1902. évi egyházkerületi közgyülés 53. jkvi számu határozatával megalkotott szabályzat 3. pontja értelmében és az Egyetemes Konvent 1905. évi juniusi 18. jkvi sz. határozatának d) pontját teljesitve, felhivjuk a tiszteletes t. Presbiteriumot, hogy (a mennyiben a lelkészi könyvtár szükségletét a költségelőirányzataiba rendszeresen még fel nem vette volna) az *1906. és minden következő évi egyházközségi költségelőirányzatába, a lelkészi könyvtár gyarapitására 10—10 korona összeget vegyen fel* szükségletül s fedezetéről gondoskodjék.

Az összeget lelkész aa. az egyházmegye nagytiszteletü espereséhez évenként február hó 15-ig küldje be.

A beküldött köteles dij fejében az ev. ref. egyetemes parochiális könyvtár-bizottság 1906—7. könyvilletményül Warga Lajos Keresztyén egyháztörténelmének uj kiadását a lelkészi könyvtárnak megküldeni.

II. Nagytiszteletü esperes aaihoz.

A fenti rendelkezést tudomásul venni, foganatositásáról az egyházközségi költségelőirányzatoknak az egyházmegyei tanács utján leendő ellátása rendjén gondoskodni, a 10—10 kor. könyvtárgyarapitási dijakat a meghatározott időben felszedni s azokat az illető egyházközségek és lelkészek neveinek kimutatásával kisérve (a konvent fennt idézett rennelkezése értelmében) a Magyar Általános Takarékpénztárnak, Budapestre, évenként április 1-re elküldeni méltóztassék.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgató-tanácsának Kolozsvárt, 1905. szept. hó 14-én tartott üléséből.

Zeyk Dániel, elnök. — *Váró Ferencz*, előadó tanácsos.

Sz. 4135—1905.

ÉRTESITÉS

az 1905. évi május hó 20—23. napjain tartott egyházkerületi közgyülés jegyzőkönyvének nyomtatott példányaiban előforduló hiányokról.

A folyó 1905. évi egyházkerületi közgyülés jegyzőkönyvének nyomtatott példányából, nyomdai tévedés folytán, kimaradt a 14. jkvi pont előterjesztési részének h) pontja, valamint az ugyanezen jegyzőkönyvi pont határozati része.

A kimaradt szöveg a következő:

„h) Az udvarhelyi egyházmegyében megürült algondnoki állásra: 1. dr. Nagy Sámuel, 2. Máthé Pál és 3. Molnár Károly aai jelöltettek.

Ugyanazon szám alatt előterjeszti az áll. Igazgatótanács Zeyk Dániel nagyenyedi főgondnok aának erről az állásról való lemondását. Nevezett főgondnok aa. lemondásának indokaiul a következőket hozta fel:

„A kollégiumi elöljárósági szervezetből kifolyólag a főgondnok nincs abban a helyzetben, hogy az általa helyesnek ismert irányzattól eltérő jelenségekkel szemben kellő befolyást gyakorolhasson, a főiskola érdekeivel ellentétes irányzatok felszinre kerülése alkalmával mást nem tehet, mint vagy nyugodtan nézve az eseményeket, viseli továbbra is a sulyos felelősséget vagy másnak, olyannak engedi át helyét, ki az előljárósággal egyetértőleg képes állását betölteni.“

Az ezen lemondás folytán megüresedett főgondnoki állásra jelöltetett: 1. Gáspár János algonknok. 2. br. Kemény Simon algondnok és 3. br. Bánffy Kázmér.

Az ezen választás után megüresedhető algondnoki állásra jelöltettek: 1. br. Bánffy Kázmér, 2. br. Wesselényi Ferencz és 3. Elekes Károly.

A most mondott főgondnoki jelöléssel egyidejüleg a Bethlen-kollégium előljárósága a következő kérést is előterjeszti:

„Méltóztassék az Igazgató-tanács a főtiszteletü egyházkerületnek javaslatba hozni, hogy méltóságos Zeyk Dániel főgondnok aának a Bethlen-kollégium közvetlen főgondnoki állásáról való lemondását, egy évtizeden át folytatott fáradhatatlan és bölcs vezetésének elismerő emlékezetül jegyzőkönyvbe vételével elfogadván, őt jövőre a Bethlen-kollegium tiszteletbeli főgondnokává jelentse ki.“

A közgyülés az itt 14-ik sz. alatt bejegyzett előterjesztéseket, Fogarassy Albert és Sebesi Akos felszólalása után egész terjedelmükben magáévá tevén, helyeslően tudomásul veszi, a választásokat az egyházmegyék, illetőleg kollégiumok jelölései alapján a megjelölt állásokra elrendeli s Zeyk Dániel egyházkerületi főgondnok aának a Bethlen-kollégium ügyeinek vezetésében szerzett kiváló érdemeinek és a körül kifejtett fáradhatatlan munkásságának hálás elismerése mellett amaz óhajának ad kifejezést, hogy őt még hosszú időn át tisztelhesse az egyházkerületi főgondnoki állásban s a midőn a legőszintébb sajnálattal veszi a Bethlen-kollégium főgondnoki állásáról való lemondását tudomásul, a kollégium előljáróságának javaslatára készséggel jelenti ki a Bethlen-kollégium tiszteletbeli főgondnokának.“

E kimaradt részletet azzal a felhivással közöljük összes egyházközségeinkkel, kollegiumainkkal, hogy a hiányos jegyzőkönyvi pontot megjelölni és a jelen értesi-

tésünket tartalmazó hivotalos lap számát és lapját a jegyzetben hivatolni sziveskedjenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. szept. hó 15-én tartott üléséből.

Dr. Bartók György, elnök. *Kádár János,* titkár.

Sz. 1383—1905.

KÖRLEVÉL

a küküllői ev. ref. egyházmegye tiszteletes lelkészeihez.

Két egyházközségünkben elhalt néhai lelkész afiai elmaradott özvegyei kegyévet élvezvén, az első félévi idő alatt, az alábbi sorrendben és kijelölt napokban rendelem ki a tiszteletes afiakat istenitisztelet tartására.

I. *Gógánváraljára.*

Kakasi Márton lelkész aát okt. 8. 1906. febr. 24.

Rákosi Dezső lelkész aát okt. 15., 1906. február 17., április 29.

Szabó Miklós lelkész aát okt. 22. 1906. febr. 10., 1906. április 22.

Gönczi Pál lelkész aát okt. 29. 1906. február 3. 1906. április 15.

Kiss Sándor lelkész afiát nov. 5. 1906. jan. 27., 1906. április 8.

Sámuel Aladár lelkész aát nov. 12. 1906. jan. 20., 1906. április 1.

Tollas József lelkész aát nov. 19. 1906. jan. 13., 1906. márczius 31.

Benedek Pál lelkész aát nov. 26. 1905. decz. 17., 1906. márczius 24.

Fazakas Sándor (urv. oszt.) lelkész aát decz. 3. 1906. jan. 6., 1906. márcz. 17.

Lakatos Áron lelkész aát decz. 10. 1906. jan. 1. d. u. márczius 10.

Hegyi Sándor (urv. oszt.) lelkész aát decz. 26., 1906. márczius 3.

II. *Királyfalvára.*

Mooré Domokos lelkész aát okt. 8., decz. 17.

Nemes Árpád lelkész afiát okt. 15., 1906. január 6., márczius 17.

Rákosi József lelkész afiát okt. 22., 1906. január 13., márczius 24.

Farkas Károly lelkész afiát okt. 29., 1906. január 20., márczius 31.

Bartha Lajos lelkész aát nov. 5.. 1906. jan. 27., ápr. 1.

Bartha József lelkész afiát nov. 12. 1906. február 3., április 8.

Tóth László lelkész aát nov. 19., 1906. febr. 10., ápr. 15.

Kádár Andor lelkész aát nov. 26., 1906. február 17., április 22.

Hegyi Károly (urv. oszt.) lelkész aát decz. 26., 1906. febr. 24., ápr. 29.

Józsa Ferencz lelkész aát decz. 10., 1906. márcz. 3.

Szakács Albert lelkész aát decz 3. (urv. oszt.), 1906. márczius 10.

A jövő 1906. évben elkövetkező bőjtfői urv. osztást az a lelkész afia teljesiti, a kire a bőjtfői második vasárnap esik.

Felkérem a tiszteletes afiakat, hogy sziveskedjenek a rendelt időket becses figyelmökbe venni és a kellő szolgálatokat pontosan teljesiteni.

Kutyfalva, 1905. szept. 25.

Nagy Domokos, esperes,

MEGHIVÓ.

A marosi ev. ref. egyházmegye egyházi értekezlete f. évi közgyülését október hó 2-ikán, az egyházmegyei közgyülést megelőző napon, d. e. 9 órán kezdődőleg Marosvásárhelyen fogja megtartani, melyre a tagokat és az érdeklődő közönséget tisztelettel meghivjuk.

Tárgysorozat: 1. Az istenitiszteleten imát mond elnök aa., egyházi beszédet tart Király Béla hagymásbodoni lelkész aa. 2. Az értekezleten: elnöki megnyitó, Csontos Olivér világi elnök által; titkári jelentés, Tóth László egyházi titkár által. Felolvas: Sebess Dénes orsz. gy. képv. Értekezéseket tartanak: Viski Gyula, mezőbándi, Boér Károly mezőpaniti és Tóthfalusi József marosvásárhelyi lelkész aai. Előfordulható inditványok.

Felkérjük tiszteletes lelkész aait, hogy e gyülésen pálástosan megjelenni és az egyházközségökben lakó világi tagokat meghivni sziveskedjenek. Gyülekezés az egyházmegye tanácstermében.

Makfalván, 1905. szept. 20.

Benedek Dénes, ért. e. elnök. *Tóth László,* ért. e. titkár.

Sz. 41—1905.

FELHIVÁS.

Felkérem azon tisztelt lelkész urakat, kik a Bocskay István arczképének megrendelése tárgyában kibocsátott iveket még ez ideig rendeltetési helyökre nem juttatták, hogy azokat vagy közvetlen saját egyházkerületök püspöki hivatalához, vagy a dunántúli ev. ref. püspöki hivatalhoz beküldeni sziveskedjenek.

Komárom, 1905. szept. 11.

Antal Gábor, dunántuli ev. ref. püspök, az E. T. B. elnöke.

1706—1905. sz.

KÖRLEVÉL

az egyházmegve valamennyi tiszteletes Lelkipásztor aához.

A mélt. állandó igazgató-tanács 4009—1905. sz. alatt szept. hó 15-iki ülésében kelt rendeletének megfelelően, felhivom a vezetésemre bizott egyházmegye összes lelkipásztorait, hogy tekintettel az egyházi közigazgatás és biráskodás különféle eseteire és az özvegy-árvai gyáminté-zetek kezelésére, ugyszintén a segélykérések véleményezésére és elbirálására, az alább közölt minta szerint állittassanak ki családi kimutatást két példányban és azt hozzám f. évi nov. 20—decz. 1-ig terjesszék be. Hasonló módon kimutatandó minden egyházközségben, hol ilyenek tartózkodnak vagy lettek özvegyekké, a lelkészi özvegyek családi állapota is s e kimutatások az irt időben szintén beterjesztendők.

Az erdélyi ref. egyház története második részének kiadására, valamint az erdélyi ref. egyház közigazgatási téképének megjelentetésére a mélt. ig.-tanács szept. 15-iki gyülésében (Hiv. lap 38. sz.) intézkedést tévén. ez intézkedésnek megfelelően felhivom az e. községeket, hogy az egyháztörténetért 5, a térképért 5, összesen 10 kor. kedvezményes árt nov. 20—decz. 1-ig hozzám beterjesszenek.

Ugyanez időben terjesztendők be minden egyházközségből a megállapitott orsz. közalapi járulékok az esperesi hivatalhoz. Jan. 2-ikára pedig a névkönyvi adatok.

A lelkész			A lelkészné			A házasság megkötésének dátuma	A gyermekek	
Családi és utóneve, szolg. helye	születésének éve, hónapja, napja	születésének helye	családi és utóneve	születésének ideje	születésének helye		utóneve	szül. év, hó, nap

Hogy e kimutatások mindig a tényleges állapotot tüntessék fel, az évközben történt változások minden év decz. 30-án az esperesi hivatalhoz bejelentendők.

Marosujvár, 1905. szept. 25.

Jancsó Lajos, esperes.

FELHIVÁS.

Minthogy az egyházmegyékből több helyről nem küldetett be a jelentés az egyh. m. Értekezlet működéséről, ezuton hivjuk fel még egyszer az egyh. m. Értekezlet tisztelt vezetőit, sziveskedjenek a jelentést haladéktalanul beküldeni a titkárhoz.

Szives üdvözlettel

Kolozsvárt, 1905. szept. 27.

Nagy Károly, e. elnök. *Tárkányi György,* e. titkár.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *40-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. október 5.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Egyházi Értekezlete 1905. okt. 17. és 18. napjain Sepsiszentgyörgyön tartandó

V. évi közgyülésének sorrendje:

Utazás.

Az elnökség okt. 16-án reggel 6 óra 11 perczkor indul Kolozsvárról, gróf Bethlen Pál főispán, ért. vil. elnök vezetése mellett gyorsvonattal. D. u. 4 ó. 15 p.-kor megérkezés Sepsiszentgyörgyre, a vasutnál a város nevében ifj. Gödri Ferencz polgármester fogadja az értekezletet; a városban felállitott diszkapunál Koréh Endre lelkész üdvözli az egyházközség nevében. Megérkezés után mindenki szállására megy. 1/2 7 órakor igazgató-választmányi ülés a Székely-Mikó-kollegium tanácstermében. Este ismerkedés a városi vendéglőben.

Első nap (okt. 17-én).

1/2 10 órakor alkalmi *istentisztelet* a templomban a következő renddel:

1. XC. zsoltárt énekli a gyülekezet.
2. Közének. 92. dics.
3. Imát mond Péchy Arpád brassói lelkész.
4. Énekel a sepsiszentgyörgyi ev. ref. egyh. énekkar. (Schubert: A teremtőhöz.)
5. Egyházi beszédet tart Vajda Ferencz székelyudvarhelyi lelkész, a Vasárnap szerkesztője.
6. Gyülekezet éneke. (XV. dics. 15. v.)

Az istentisztelet végével ugyanott

Díszgyülés.

1. Elnöki megnyitót tart gróf Bethlen Pál, vil. alelnök.
2. Emlékbeszédet tart dr. gróf Kuun Géza néhai vil. elnök felett Nagy Károly theol. tanár, ért. egyh. alelnök.
3. Az Értekezletet ismerteti Tárkányi György, kolozsvári ev. ref. koll. vallástanár, ért. egyh. titkár.

Délben közebéd a városi nagyvendéglő éttermében. Egy teriték ára 4 korona.

Délután 4 órakor tárgyaló ülés a Székely-Mikó-kollegium disztermében.

1. *Horváth István bürkösi lelkész* előadást tart *„A kijelentés, mint tudományos követelés“* czimen.
2. Titkár jelentése az Értekezlet egy évi munkásságáról.
3. Pénztárnok jelentése.
4. Jelentés a „Vasárnap“-ról.

Második nap (okt. 18-án).

1. Tóthfalusi József marosvásárhelyi lelkész, egyh. m. ért. alelnök felolvasása *„Értekezleti munkásságunk belterjesebbé tételéről“*.
2. Választások.
3. Inditványok.

D. e. 11 órakor az Értekezlet testületileg részt vesz a Székely-Mikó-kollegium által rendezett Mikó Imre emlékünnepélyen.

Értekezleti közgyülés előtt.

Az Erdélyi Prot. Lap mult számában megjelent az elnökség meghivása az egyházkerületi Egyházi Értekezlet idei közgyülésére. Hogy miért tért el a régi gyakorlattól ez alkalommal az elnökség, jelezte itt a lapban: egyfelől azért, mert ebben az évben tavaszszal tartotta az egyházkerület közgyülését s jórészben ugyanazok lévén mind a kettőnek tagjai, nagy megterheltetésbe került volna mindjárt egymásután részt venni mind a kettőben. Másik oka a változtatásnak szintén jelezve volt már e helyen: t. i. hogy a közgyülés kapcsolatban tartassék a Székely-Mikó-kollégiumnak nagy alapitója emlékére rendezett ünnepélyével s ezzel kifejezésre jusson az egyház testvéri együttérzése az iskolával. Hogy már aztán nem fogja-e ez a változtatás a közgyülés sikerét koczkáztatni, fog-é olyan érdeklődés nyilvánulni iránta, mint a megelőző években, fogja-é ugy szolgálni, olyan mértékben a czélt, mint a megelőző közgyülések, az majd a közgyüléskor lesz nyilvánvaló!

Most a közgyülési meghivás közzététele alkalmából önkénytelenül is az Értekezlet felé irányul figyelmünk s alkalomszerünek látjuk a közgyülés előtt elmondani itt reflexióinkat erről az intézményéről egyházkerületünknek.

Ötödik éve, hogy fennáll és működik az Értekezlet. Öt évvel ezelőtt hozta létre az a törekvés, hogy ez az intézmény az egyház tagjainak tömöritésével, közös munkára egyesitésével egyháztársadalmi uton munkálja egyházkerületünkben a hitélet emelését, egyházi életünk melegebbé tételét, hogy az uj egyházpolitikai törvények által létrehozott uj viszo-

nyok között — elszakadozván a kötelékek egy része, melyek egyházunkhoz füzték, — uj vagy legalább eddig igénybe nem vett kötelékekről gondoskodjunk, a melyek szorosabban az egyház testéhez füzzék egyházunk tagjait. Egy lángbuzgalmu apostoli lelkü férfiu megjelölte az irányt, meg a módokat és az eszközöket, a melyekkel elérhetjük és a melyeknek helyes és buzgó felhasználásával uj ég és uj föld volt támadandó egyházunkban.

Azóta öt esztendő telt el: egy fél évtized. Ha van valami, ami megpróbálja egy intézmény életrevalóságát, életképességét, ugy az bizonyára az idő. Öt évi fennállása alatt, ha figyelemmel kisértük életét, működését, megalkothattuk róla véleményünket, sőt kijegeczedhetett véleményünk: hogy vajjon szükséget pótól-é vagy pedig csak czafrang az egyházban.

Hogy szükség van reá, hogy hézagot pótol, igazolta az, hogy a mult évben kezdődő uj cziklusra ezeren felül állottak be tagjai közé, hogy az egyházmegyék jórészében a lelkészek, az egyházközségek kötelezőknek mondották ki magukra a belépést, hogy az egyház tekintélyes vezetői készséggel ajánlották fel szolgálatukat az egyesületnek, hogy egyesek tekintélyes adománynyal siettek támogatására az Értekezletnek. Hogy tehát szükség van reá, hogy nem felesleges, haszontalan valami, fényesen bebizonyult ez öt év alatt.

Más kérdés aztán, hogy az egyesület müködése megfelelt-é azoknak a váradalmaknak, a miket hozzá füztünk az első fellángolás idejében. Erre nézve már a legjobb akarattal sem felelhetünk igennel, sőt fájó szivvel kell konstatálnunk, hogy messzi mögötte maradt azoknak a váradalmaknak. Közgyüléseire szétmennek a meghivások és a mig a kath. egyegyház u. n. nagygyülésein sorra vonulnak fel az egyházi élet vezető nagy emberei, hogy irányt jelöljenek az egyháztársadalmi munkának, lelket, buzgóságot öntsenek a tagokba, addig nálunk, a hol minden reformácziói emlékünnepen legyürjük — szónoklatokkal — a katholikus egyházat és egyszersmindenkorra megsemmisültnek jelentjük ki, addig nálunk megismétlődik mindannyiszor az evangeliumi nagy vacsora vendégeinek a huzódozása. Nagy ünnepségek között lefoly a gyülés diszesebb része, de már a tárgyaló üléseken alig van nehány ember. Az egyesület nagy áldozattal tulajdonába vette a Vasárnapot, hogy gondoskodva legyen a nép szellemi táplálékáról s megkönnyitse a papok munkáját, de maguk a papok sem ismerik s vajmi kevéssé gondoskodnak a terjesztésén, ugy, hogy arról gondolkoznak — a mint a Vasárnap mult számában olvassuk — hogy a rengeteg költséggel megszerzett lapot, most, a mikor már ki van fizetve utolsó krajczárig az ára, beszüntessük. Az egyesületnek népies kiadványai ezrenként hevernek raktáron, alig akad egy-két terjesztőjük. A közgyülések határozattá emelnek életre való inditványokat és szépen ott is maradnak papiron.

A sikertelenség okát én igazában abban látom, hogy a munka, a mit kifejt az Értekezlet, nem az, a minek lennie kellene; t. i. közös, együttes munka, hanem csupán egyes buzgóbb, lelkesebb tagok munkája. Addig pedig, a mig mindenki ki nem veszi a részét a munkából, a meddig a tulnyomó nagy rész hideg közönnyel, sőt lenéző, kicsinylő ajkbigyesztéssel nézi a munkát, addig eredményt, sikert várni nem lehet az egyesület müködésétől.

Hogy ezt már mi módon lehet elérni, mi módon lehet közös munkára birni a tagokat, azon lehet és kell gondolkozni. Vannak, a kik ugy gondolkoznak, hogy uj szervezet kellene az egyesületnek, mert a mostani nem felel meg a czélnak. Hát ezt tegye megfontolás és tanácskozás tárgyává a közgyülés.

Vannak azonban, a kiknek az az erős meggyőződése, hogy nem új szervezetre, hanem új lélekre van szüksége az egyesületnek. Ezt pedig semmi közgyülési határozat nem adhat. Bármiképen legyen is, annyi bizonyos, hogy mostani állapotában az Egyházi Értekezlet élete lassu haldoklás és a vég kezdetének tünetei észlelhetők rajta. Vagy talán igen sötét szinben látnám a dolgokat? Adná Isten, hogy igy legyen! Elválik majd a közgyülésen.

Epilogus a „Legyen világosság“ cz. két czikkhez, ajánlva a zsinati atyák figyelmébe is.

— Irta: *Fogarasi Albert.* —

(Folytatás és vége.)

Nos ezek a fennebb sugeteknek neveztem kisebb erőközpontok valamennyien egységgé tömörülnek az évenkint megujuló egyházkerületi közgyülés kebelében, ahol mindannyiszor megújul bennök az egység erejének tudata. Ennek az átszervezése is tervben van. Az újjászervezés egyik főelve a tagok számának jelentékeny, körülbelül a mostaninak egy harmadára apasztása. A müvelet leginkább a tanárok s utánok a gondnokok sorait ritkitaná meg. Miért? Azért, mert országgyülésszerü nagyságában nehézkesen mozog, lassan, vontatottan tanácskozik, a nagy számban sokkal kedvezőbb talaja van az ellentéteknek, mint a redukált és jól összeválogatott kisebb testületben, a hol még emellett a paritás elve is érvényesül. A kisebb számu kerületi közgyűlés csak a legarravalóbbakból alakulna s gyorsan, simán, az eltérő nézetek könnyebb egyesitése mellett dolgoznék.

Nagyjában ezekkel az okokkal támogatják az újjászervezés szükségességét.

Az erdélyi ref. kerületi közgyülés elsőrendü nemzeti missziójáról már szólottam. Ki kell pótolnom még azzal, amit ott csak érintettem. Szólanom kell róla, mint „nevelő-intézetről.“

Régi s mind élesebben nyilvánuló panasz, hogy a mi őseredeti kálvinista jellegünk napról-napra szintelenedik s talán már kihalóban is van. Ezt a panaszt majdnem jajkiáltásban hallatja a tiszántúli egyházkerület idei közgyülésének, az orsz. ref. zsinathoz, a protestáns egyetem kérdésében intézett kérése. Lapunk igen tisztelt szerkesztője is czikket szentel a

kérdésnek a 24. számban. A jajkiáltást átveszi szószerint: „Nagyszámu középiskoláink, régi hires kollégiumaink, daczára az állami segély folytán anyagilag szépen fejlődő és biztositott helyzetnek, mind sorvadoznak, másfelé gravitálnak és magyar kálvinista szellemük veszendőben van.“ „A kálvinista tanári tipus, a kálvinista szellem intézeteinkből maholnap kivész és a nemzetre is értékes eredeti helyett, iskoláink az állami iskolák puszta másolataivá válnak. Napról napra érezzük, hogy mint romlik e miatt autonomiánk létfeltétele; mert hogyan képzelhetni olyan autonomiát, a mely alkalmazottjait, tisztviselőit az állam kezéből veszi?!“ Utána zárójelben a czikk irója ezt jegyzi meg: „Hát még ott, hol mint nálunk erdélyieknél, nem csak az alkalmazottakat és tisztviselőket, hanem ügyeink intézésére és irányitására hivatott ker. közgyülés tagjainak egy tekintélyes részét is (35—40 államilag kinevezett tanár) más kezéből vesszük.“

Mindnyájan emlékszünk, hogy az államilag kinevezett tanárok beiktatása a kerületi közgyülés tagjai közé leginkább azért történt, hogy az egységes kálvinista szellemet, az együvétartozás érzetét ezzel is ápoljuk bennök, hogy igy még szorosabban az egyház testéhez forrasszuk őket. Hát aztán most miért baj, hogy ott vannak? Vagy talán ők csak mostoha gyermekei egyházunknak? Idegen szellemet visznek be a közgyülésbe? Egyáltalán nem. Inkább ott és onnan akarják magukba szivni azt, ami még netalán hiányzik bennök a kálvinista tipus kialakulásához. És honnan is vegyék máshonnan? Olvassák el a nagy papok és tanárok életét — vetheti oda valaki — abból tele szivhatják magukat! Azt megteheti más is, de ez a forrás csak másodrendü, nem a való élet közetlenségével hat. Azok a nagy papok s tanárok 100 perczentig jártak benne az egyházi, sőt a nemzeti élet küzdelmeiben is. A kálvinista tipusokat ma is csak a küzdelem teremti meg és leginkább ott, a hol az egyházi élet legmagasabb nyilvánulásaiban áll előttük. Ide nem kell sok bizonyitás. Gondoljon csak mindenki arra az időre, mikor bekerült a közgyülésbe. Hogy megnyilt, hogy kitágult egyszerre addigi korlátolt látóköre az egyházi élet széles mezején?! Mintha mindent uraló hegy tetejére ment volna fel, ahonnan egyszerre láthatja mindazt, amit addig csak részletekben láthatott. Mennyire elenyészik, eltörpül a „nagy szám“ nehézkességéből, lassuságából kovácsolt kényelmi argumentum amellett a megbecsülhetetlen erkölcsi ambicziónáló hatás mellett, melyet az ifju tanárnak a közgyülési tagság tudata kölcsönöz! Igen, én ismétlem nagyon sok tanár és más társam nevében, hogy a kerületi közgyülést tipusokat teremtő nevelő intézetnek tartom. Csekélységem is onnan meritette és nyerte meg az igazi kálvinista szellem kiegészitő részét, pedig előbb nyertem papi, mint tanári oklevelet.

„Jó! jó! — mondják a más véleményüek — lehet ebben sok igaz, de az még sem járja, hogy a tanár született tagja legyen a közgyülésnek, mig a pap csak választás vagy hivatali funkczió alapján jut be.“ Első tekintetre tetszetősnek látszik a méltatlankodás, de komolyabb megfontolás mellett nem igazolható. Hiszen azt már még sem lehet tagadni, hogy a kollégiumok hasonlithatatlanul nagyobb, messzebbre ható hivatást gyakorló tényezői az egyházkerületnek, mint a kis egyházközségek. A nagyobbakról nem szólok, mert azoknak papjai rendesen bejutnak a közgyülésbe. A pap más foglalkozásában, az egyházmegyei életben és közgyülésen is (ahová a tanárok nagyon csekély számban és későn jutnak be) állandóan a kálvinista szellem emlőin csüng, a tanárnak egyetlen, hivatalosan is biztositott tere a közgyülés; az egyháztanácsbeli tagságból nem igen áradozik a szellem. A kálvinista szellemet az óhajtott protestáns egyetem megadhatja, de megérlelése, kijegeczedése csak a gyakorlati életben s itt is annak legmagosabb nyilvánulásában történik. Aki a kerületi közgyülés tagja, az nem „gravitál“ másfelé, csak abban akar gravitálni. A másfelé gravitálásnak sokkal több tápot adhatunk azzal, ha az államilag kinevezett, sőt magunk választotta tanárok egy részét is kitagadjuk először a közgyülésből, aztán az előljáróságból.

Ne bántsuk hát sem a közgyülés, sem az előljáróságok kipróbált szervezetét. A tulsó testvérek enemü, de másképen szervezett intézményei talán megfelelnek az odavaló viszonyoknak, jóllehet ők a mieinket tartják jobbaknak (s mégis meg akarják változtatni), de nálunk nem pótolhatják a meglevőket.

Én nem akarok a zsinati atyáknak tanácsot adni. Még valamelyik megkérdezné, honnan veszem a jogczimet (mikor én csak pótatya vagyok)? De arra kétszeres közgyülési határozat alapján is kérhetem őket, hogy szivleljék meg a mi a történetileg fejlődött, néprajzi helyzetünkből termett törvényeinkből is hiven tükröződő különleges viszonyainkat, nemzeti és egyházi kettős missziónkat! Mindenelőtt tegyék fel ezt a kérdést:

Melyik a nagyobb, jobban mondva, az igazi érdek?

Az egyformásitás vagy az egyes részek történeti alapon s csak igy biztosan haladó, szabad fejlődése?

Kezdhetjük s végezhetjük is azon, hogy az első a másodikkal szemben nem is érdek. Az unióban keresett czél is csak ennek támogatása lehet. Nálunk az egyformásitás, legfőbb intéző szerveink ráerőszakolása a királyhágóntuli minták prokrustesi ágyára épen az ellenkezőre, erőink megbénitására, elforgácsolására vezetne.

Az erdélyi egyházkerületből küldött zsinati atyáknak, egyetemes törvényhozói működésük mellett, legalább is olyan nagyértékü feladatuk állandóan résen lenni, hogy az egyetemes egyház, a magyar nemzeti eszme egyik legféltettebb kincsének, az erdélyi egyházkerületnek legéletbevágóbb érdekei bele ne fulladjanak az unio mindenáron egyformásitó irányzatába. E tekintetben ők lehetnek „a jobban értesitendő“ zsinatnak leghivatottabb felvilágositói, tanácsadói.

A „Legyen világosság“ czime alatt mondottam el én is azokat, a miket testi és lelki szemeimmel láttam s látok. Lehet, hogy meg sem láttam mindent. Köszönettel veszem, ha valaki rámutat arra, a mi figyelmemet elkerülte. Igen tisztelt ellenfeleim részéről az a megjegyzés is fenyegethet, hogy ők nem látnak semmi világosságot. Annál jobb, legalább ők is sokkal több szövétneket gyujtanak meg, mint a mennyivel eddig vezettek. Leginkább vigasztal az az erős meggyőződésem, hogy ebben a mi életkérdésünkben elnémulnak azok a küzdelem hevében szárnyrakelt argumentumok, melyek a papot tanári praepotentiával, a tanárt papuralommal nógatták egymás ellen. Hála Istennek! mind a két fél megmutatta ez alkalommal is, hogy a maga esze után indul s az erők egyesitésével biztositja a győzelmet a maga igazának. Erre az egységre sohasem volt akkora szükség, mint most, a legnagyobb kérdésekben. Gondnokaink sem hagyhatnak el azon a küzdőtéren, ahol századok alatt szentesült intézményeink épsége forog koczkán. Ők is felelősek azért, amit elődeik alapitottak és megtartottak.

A közgyülés óta eltelt több mint két hónapi idő alatt a szenvedélyek éle is megtompulhatott a sűrű használattól s nem igyekszik többé az ellenfél küzdelmét maró gunynyal, sértegetéssel torolni meg, hanem meghallgatja az Üdvözitő szavait: „Dugd hüvelyébe a te kardodat....“ Azt hiszem, hogy tudunk

mi a szeretet fegyverével is küzdeni egymás ellen, ha kell, de leginkább együtt, közös kincseink megtartásáért.

Indokolás.

(Folyt. és vége.)

A püspökszentelést mindenik kerület gyakorolta eddig is, gyakorolja ma is. Végrehajtásában lényegesebb eltérések alig vannak: legszembeszökőbb az, hogy mig a tiszáninneni kerület az esperesek által végezteti, addig a többiek, ujabban, egymás püspökeit kérik fel a szentelés végrehajtására, ami még episzkopálisabb szinezetüvé teszi ezt a czeremóniát. De végezzék bár akár igy, akár ugy, mindenképpen anakhronizmus és kirivó stilszerütlenség az mind hitelvi, mind egyházalkotmányi, mind istenitiszteleti szempontból és mi ezzel szemben sem helyezkedhetünk más álláspontra, mint arra, amelyet az esperesszenteléssel szemben elfoglaltunk: delendam esse censemus. Kérve-kérjük azért az országos egyházat, hogy ejtse el végre-valahára a püspökszentelést is! Ha azonban ezt a kérésünket nem teljesitené, a szertartást továbbra is fentartandónak itélné: fogadja el legalább a mi kényszerüségszülte javaslatunkat: tompitsa el annak legalább a legepiszkopálisabb élét; püspökeit ne püspökökkel, hanem a kerületek espereseivel szenteltesse fel, ugy, amint ezt mi a 48. és 49. §. elvi kijelentéseivel javasoljuk, a szertartást pedig az 50. §. szerint végezze, tehát ugy, hogy az lényegileg és formailag a papszenteléssel legyen egyenlő. Ennek a kérésünknek teljesülésében már annyira bizunk, hogy a bemutatott rendet nem is indokoljuk részletesen, mert vagy komolyan evangélikus reformátusok vagyunk s akkor az episzkopalizmust evangyéliomi elveink zárják ki, vagy zsinatpresbiteri az alkotmányunk s akkor ennek elvei nem türik meg a püspököknek a lelkészekénél más minőségü felszentelését s ha még ez az engedmény sem elég: akkor mi sajnálattal jelentjük ki, hogy más szertartás javallására nem vállalkozhatunk.

—

A templomszentelésről szóló czikkely első §-a (51. §.) az eddigi gyakorlatot foglalja magába. Igy volt ez már a 17-ik században is, csak egy kissé czeremóniásabban, igy van a legtöbb helyt ma is és igy is maradhat ez továbbra is. Az alkalom rendkivülisége és örvendetes volta nekünk is megengedi, hogy ilyenkor diszes menetben és vidám énekléssel közeledjünk a templomhoz s azt, az arra hivatott lelkész a kulcs átvevése után a Szentháromság Isten nevének dicsőitésére nyissa meg. Több czeremónia, hosszabb beszédek tartása már felesleges lenne; lesz majd elég benn, az Úr házában. Magát az ajánlott istenitiszteleti rendet (52. §.) se szükség hosszasabban indokolnunk. Az 1. szám önként érthető s az eddig előadott rendszer keretében másként nem is lehet. Ugyanilyen a 2-ik szám is. Ha ugyanis, minden megáldási és felszentelési szertartásunk az urasztalánál megy végbe, ott kell végbemennie a templomszentelési imádságnak is s hogy azt az imádságot se előbbre, se hátrábbra tenni nem lehet, azt a stilszerüség is parancsolja, t. i. az, hogy nyomban az istenitisztelet központjához, az Isten igéjének hirdetéséhez csatlakozzék az. A többi számok eddig is ugy voltak, legfeljebb azzal a különbséggel, hogy a 4. sz. alatti szertartások körül néhol azonnal az urvacsorázáshoz fogtak, ami azonban, ha keresztelni és esketni való is van, azért czélszerütlen, mert az urvacsoraosztás végének kitüzése igen bizonytalan, szinte lehetetlen; jobb azért ezt utoljára hagyni s előbb a többi szertartásokkal végezni. Néhol még a templomépités történetét is fel szokta olvasni a helybeli lelkész; de ezt, mint egyáltalában nem istenitiszteleti jellegü cselekményt, egyszersmindenkorra ki kell zárnunk a templomszentelés köréből.

Az eddig előszámlált megáldási és szentelési cselekményeken kivül szokásban van még efféle szertartások végzése a templom alapkövének letevésekor, harang- és gombfeltételkor, iskolák, emberbaráti intézetek, temetők megnyitásakor. Ezeket nevezzük meg a VIII-ik czikkely első (52.) §-ában. Az ezt követő §-ban (53.) pedig a követendő szertartási rendet állapitjuk meg, amelynek nézetünk szerint, mindenik esetben egy rendtartás szerint kell ugyan lefolynia, de a liturgiának a lelkészre tartozó részét egészen szabaddá kell tennünk. A helyzet, az ok, a czél oly sokféle az ilyeneknél, hogy azokat megszoritani nem lehet és nem is kivánatos. A bemutatott rendtartás pedig az eddigi okok alapján bátran elfogadható. Megjegyezzük még, hogy az orgonaszentelésre külön szertartást nem irtunk elő, mert azt merőben felesleges nek tartjuk. Az afféle szinpadiaskodásnak nem lehetünk barátai, hogy az orgona csak akkor szólaljon meg, mikor már a felszentelő könyörgés elhangzott. Ez a különben is kihegyezett kiváncsiságot annyira felcsigázná, hogy az istenitiszteletet megelőző alkotórészei szinte kárba vesznének. Az orgonaszentelés nem szoborleleplezés és az istenitisztelet nem parádé. Ajánlott istenitiszteletünk keretébe igen szépen és ékesen be lehet illeszteni az alkalomnak mind beszédben, mind imádságban való méltatását.

—

A függelék két §-ban (56., 57.) az egyházi előljárók felesketéséről szól. Ha ugyanis az esküminták egységesen állapitottuk meg: kell, hogy ezentul a felesketési eljárás is egyöntetü legyen. Az általuk ajánlott eljárás a mostani gyakorlatot fejezi ki, mert azt igy továbbra is fenntarthatjuk. Szembetünő lehet mégis, hogy mig a gyülekezeti tisztviselők felesketését a rendes istenitisztelet körébe, addig a magasabb egyházi tisztviselőkét az illetékes gyülések körébe utaljuk. Ezt az eljárásunkat igen nyomós elvi erősségekkel tudnánk támogatni; rövidség okáért azonban csak az eddigi egészséges szokásra és arra a czélszerüségi okra mutatunk rá, hogy ha a magasabb foku előljárókat és tisztviselőket is a rendes istenitisztelet keretében esketnők fel, ez a gyülés első napjának legalább is a délelőttjét felemésztené. Ez pedig az ügyek nagy száma és a gyülésnek még jobban való megnyujtása miatt nem czélszerü és igy nem is ajánlatos. Aztán, hogy a hivatalfoglalással együtt járó programmbeszédek a felesküvéstől elválhatatlanok s hogy a programmbeszédeknek, mint közigazgatási elvekkel foglalkozó kijelentéseknek, még a püspöki programmbeszédnek is az istenitiszteletben nincs semmi helye: azt huzamosabban bizonyitgatni szintén felesleges. Őrizzük meg istenitiszteletünket ugy a vizsgálati, mint közigazgatási, szóval a csupán jogi cselekmények belekeverésétől! Az olyan cselekmény, mely az istenitiszteletben nem egyenesen istenre vonatkozik, vagy nem egyenesen isteni rendelésen alapszik, profanizálja, elvilágiasitja az istenitiszteletet. Az eskü még lehet istenitiszteleti mozzanat, de a programmbeszéd már nem. Ezért kell a magasabb foku előljárók felesketését a fórumra, a gyülésterembe utasitanunk.

—

Végül a záróhatározatként felvett 58. §. a liturgiai törvényjavaslat végrehajtásáról intézkedik. A zsinat ugyanis csak lényeges vonásaiban állapitja meg az istenitiszteleti rendtartást, agendás vagy liturgiai könyvek szerkesztésével, általában bármely határozatának végrehajtásával nem foglalkozhatik, mindez már a kormányzó hatalom, közelebbről az egyetemes konvent dolga.

És most csak annyit még, hogy mi, akik e Rendtartás tervezésénél istenitiszteleteink és szertartásaink magasztosságát, gyülekezeteink, hiveink lelki épülésének előmozditását, anyaszentegyházunk és szent vallásunk evangyéliumi eredetét, dicsőségét tartottuk folyvást szemeink előtt, kérve-kérjük mindazokat, akiket illet, hogy akár e tervezet megitélésénél, akár a további eljárásban való közremüködésnél ugyanezeket a czélokat szolgálják. Mi magunk is sokat engedtünk, sokról lemondottunk, mig e tervezetet összeállitottuk, mert elevenen éreztük, hogy az egységesités nagy müve engedmények nélkül létre nem jöhet. Legyen szabad remélnünk hát, hogy a további munkálkodás is ilyen irányban fog haladni s helyi érdekekért, kicsinyes és egyéni szempontokért senki se fogja megakasztani a nagy czélnak, anyaszentegyházunk liturgiai egységének elérését! Adja Isten, hogy ugy legyen! Az Ő kegyelme és segedelme legyen a továbbmunkálkodókon!

Testvéri bizalommal ajánljuk még egyszer e javaslatot az illetékes tényezők s általuk az egész magyar ref. egyház jóakaró figyelmébe és pártfogásába!

Novák Lajos.

Egyháztársadalmi munkásság a küküllői ref. egyházmegyében.

— Titkári jelentés. Irta: *Sámuel Aladár,* titkár. —

Gáspár János bethlenszentmiklósi lelkész és ért. titkár atyánkfiának egyházmegyénkből való eltávozása folytán reám hárult az a feladat, hogy az egyházmegyénkben folyó egyháztársadalmi munkásságot ez ünnepélyes alkalommal megismertessem.

Az egyháztársadalmi munkásság a szeretet munkája. Annak a szeretetnek a munkája, a melylyel a lelkésznek hivei iránt viseltetnie kell. Szent Pál apostol azt mondja Timotheusnak: *„Az evangelistának munkáját cselekedjed.“* (2. Tim. 4, 5.) Ez az intés szól a lelkészekhez is, *„kiket a szentlélek vigyázókká tett az Isten anyaszentegyházának legeltetésére.“* (Csel. 20. 28.) A lelkész munkásságának tehát nemcsak a templomi szolgálatok teljesitésére kell szoritkoznia, hanem ki kell terjednie az egész egyházközségi életre s minden megfelelő eszközzel azon kell munkálkodnia, hogy hiveinek testi s lelki boldogságát előmozditsa. Egy szóval eleget tegyen amaz apostoli intésnek: *„A te szolgálatodat bizonyosképpen megbizonyitsad.“* (2. Tim. 4. 5.)

Az egyháztársadalmi munkásság, a szeretet nyilvánulásai szerint háromféle, u. m.: a *megnyerő,* a *megtartó* és a *megmentő szeretet* munkája.

I.

A megnyerő szeretet megismerteti szent vallásunk tanait, felmutatja anyaszentegyházunk történetét s az evangelium szövétnekénél mivelődésre serkenti a hivek seregét, hogy *„mint a világosság fiai, úgy járjanak.“* (Efez V. 8.) Egyszóval azon munkálkodik, hogy az élőhit, az egyházias érzület s a református öntudat felébresztessék és munkássá tétessék.

Egyházmegyénkben a megnyerő szeretet munkái közül a *vallásos felolvasások* tartása; *bibliák, vallásos iratok* s *néplapok* terjesztése és az *egyházközségi népkönyvtárak* szervezése tekintetében indult meg figyelemreméltó mozgalom.

Vallásos felolvasások tartattak *Balavásáron,* a téli hónapokban hetenként egyszer. A bibliamagyarázatokat és egyháztörténelmi elbeszéléseket a szép számu közönség általános érdeklődéssel hallgatta. *Bonyhán* is a téli időszakban tartatott, az egyháztagok buzgó részvétele mellett. *Buzásbesenyőn* a vallásosságról tartott felolvasásokat csekély érdeklődéssel kisérték. *Dicsőszentmártonban* mindössze két felolvasás tartatott; többet az érdeklődés teljes hiánya miatt nem lehetett tartani. *Egrestőn* a vallásos esték helyett az egyházi ének gyakoroltatott. *Gógánban* és *Gógánvárallyán* a téli hónapokban tartott felolvasásokat buzgón látogatták. *Kiskenden* az első felolvasáson szép számu közönség jelent meg, de a következőket mind kevesebben-kevesebben látogatták, úgy, hogy végre teljesen elmaradtak. *Kutyfalván* szavalatokkal élénkitett felolvasások voltak. Jézus példázatainak magyarázatát, a koszoru egyháztörténelmi elbeszéléseit s az 1848—49. évi szabadságharcz történetét a legnagyobb érdeklődéssel kisérték. *Küküllőszéplakon* az uj testámentum képei és hasonlatai magyaráztattak meg a résztvevő hiveknek. *Magyarpéterfalván* és *Mikeszászán* a vallásos felolvasásokat eleinte kevesen látogatták, de utóbb fokozottabb érdeklődéssel kisérték. *Nagyteremiben* is a téli időszakban tartatott havonként egyszer. A felnőttek csekély számban, de az ifjak buzgón és nagymérvben látogatták. Felolvasás tartatott a vallásosságról, a szabadságról s a szeszes italok káros hatásáról. *Szászkisalmáson* az ált. ifj. egylet gyüléseivel egyidejüleg, illetve kapcsolatban tartattak, de általános részvétlenség kisérte.

Vallásos felolvasások nem tartattak: *Erzsébetvároson* és *Mikefalván* a helyiség hiánya miatt; *Nagykenden* a lelkész aggkora miatt; *Haranglábon, Sövényfalván* és *Szászcsávás*on rendes lelkész nem léte miatt. *Királyfalván* és *Szászdányánban* — ottani lelkésztársaim jelentése szerint — a hiveket a rendes istenitiszteletek tartása teljesen kielégiti. *Radnóthon* — mint ottani lelkésztársam irja — a hivek nem szeretnek sem olvasni, sem tanulni, miért is a vallásos felolvasások bevezetése meddő fáradság.

Ezen fogyatkozás elenyésztetése — nézetem szerint — csak idő kérdése. Jól tudom, hogy a vallásos felolvasások rendszeresitése több helyen igen nagy nehézségbe ütközik s az érdeklődés fentartása óriási fáradságba kerül, de nekünk elcsüggednünk nem szabad. Nekünk úton-útfélen fenszóval kell hirdetnünk Bölcs Salamonnal: *„Az arany és a kárbunkulusok sokasága drága, de felette sokkal drágább azoknál a tudomány.“* (Péld. XX. 15.)

A biblia terjesztésén mindössze két egyházközségünk munkálkodott, névszerint a *balavásári* és az *erzsébetvárosi.* Balavásárán eladatott 11 darab teljes biblia. Erzsébetváros*on* az angol bibliatársaság 100 éves fennállásának emlékezetére minden református család 1—1 bibliával láttatott el. Örömmel jegyzem fel, hogy a bibliatársaság javára majdnem minden egyházközségünk meghozta a maga áldozatát. Nem tehetem azonban, hogy rá ne mutassak azon lanyhaságra, mely a biblia terjesztése körül mutatkozik. *„A teljes irás* — a mint tudjuk — *Istentől ihletett és hasznos a tanitásra, a feddésre, a megjobbitásra, a fenyitékre, mely igazságban vagyon.“* (II. Tim. III. 16.) Jól tudom, hogy sok családnál megvan, de nekünk arra kell törekednünk, hogy minden református ember asztalán ott legyen, nemcsak azért, *„hogy tökéletes legyen az Isten embere, minden jó cselekedetre felkészittetett“* (II. Tim. III. 17.), hanem főleg azért, hogy *„mindeneket bölcscsé tegyen az idvességre a Jézus Krisztusban való hit által“*. (II. Tim. III. 16.)

Hiterősitő és erkölcsnemesitő iratok hat egyházközségben terjesztettek. Nevezetesen: *Balavásáron* eladatott 20 drb Prot. Árvaházi Naptár és a lelkész által kiosztatott 25 drb Koszoru füzet. *Dicsőszentmártonban* 20 drb Koszoru füzet terjesztetett el. *Egrestőn* a lelkész saját számlája terhére 100 drb Koszoru füzetet osztott ki. *Gógánváralján* eladatott 2 drb Prot. Árvaházi Naptár, *Kutyfalván* 4 drb Prot. Árvaházi Naptár és 10 drb Koszoru füzet terjesztetett el. *Szászcsávás*on eladatott 10 drb Prot. Árvaházi Naptár és 8 drb Koszoru füzet.

Vallásos néplapokat jártattak nyolcz ehközségben. Névszerint: *Balavásárán* a Kis Tükört 3, a Ker. Evangélistát 1 példányban. *Bonyhán* a lelkész áldozatkészsége folytán a Vasárnap, a Téli Esték, a Téli Ujság és a Ker. Evangélista 1—1 példányát olvasgatták a hivek. *Gógánvárallyára* a Vasárnap és a Kis Tükör 1—1 példánya járt. *Kutyfalván* a Téli Ujságot 11 példányban rendelték meg. *Radnóthon*, *Szászdámányban* és *Szászkisalmáson* a Vasárnap, *Sövényfalván* a Ker. Evangélista 1—1 példánya forgott közkézen.

Vallásos iratok és néplapok nem terjesztettek a bethlenszentmiklósi, buzásbesenyői, erzsébetvárosi, gógáni, haranglábi, királyfalvi, kiskendi, küküllőszéplaki, magyarpéterfalvi, mikefalvi, mikeszászi, nagykendi és nagyteremi egyházközségekben.

Feleslegesnek tartom, t. Értekezlet, hogy ezen alkalommal a betü hatalmát hirdessem. De kötelességemnek tartom rámutatni azon tényre, hogy ha mi lelkészek nem nyujtunk hiveinknek hiterősitő és erkölcsnemesitő olvasmányokat, akkor ők nálunk nélkül keresnek maguknak másféléket, talán épen a Tatár Péter-féle hajmeresztő históriákat. Ha nem terjesszük a Prot. Árvaházi Naptárt, mely határozottan vallásos irányu s a melynek pártolásával a budapesti Prot. Árvaház és erdélyi egyházkerületünk kolozsvári Szeretetházának gyámolitására is áldozatot hoznánk, akkor ne csodálkozzunk azon, hogy fénykorukat élik a Péter András-féle kalendáriumok, melyeknek sovány tartalma egy-egy léha történetből s egy-egy fűzfán termett versezetből áll. Ha nem adunk a nép kezébe ismeretterjesztő néplapokat, akkor a mostani mozgalmas időkben igen könnyen megtörténhetik. hogy olyan nyomtatványok kerülnek kezébe, a melyek természetes józan eszéből kiforgatják s olyan világmegmentő eszmékkel töltik meg, a melyeknek helytelenségéről a legnagyobb ékesszólás sem győzheti meg őket. Nagy és fontos érdekek követelik tehát, hogy a biblia, a vallásos iratok és a néplapok terjesztése terén elevenebb s mindenik egyházközségünkre kiterjedő munka indittassék meg.

A népmivelődést szolgálják az eházközségi népkönyvtárak is. Ilyen intézmény — ez idő szerint — csak az *erzsébetvárosi* egyházközségben van. Reméljük azonban, hogy a lelkészi könyvtárak mellett szervezetni fognak az egyházközségi népkönyvtárak is. Mert ha szükségesnek itéltetett, hogy a lelkészeknek továbbképző művek álljanak rendelkezésükre, éppen olyan, sőt talán még szükségesebb, hogy egyházunk tagjai állandóan jó olvasmányokkal láttassanak el. A mig ezen óhajtásunk valóra válnék, addig is az egyházközségi népkönyvtárak hiányát sikeresen pótolják az u. n. *községi népkönyvtárak*, melyek e nemes vármegye több községében szervezve vannak.

(Vége. köv.)

EGYHÁZI ÉLET.

Az udvarhelyi egyházmegye f. hó 27-én rendkivüli közgyülést tartott, melynek legfőbb tárgya dr. Nagy Samu, ujonnan választott gondnok beiktatása volt. A gyülés lefolyása egyébként következőleg történt: Márton Árpád küsmődi lellkipásztor gyönyörü és lélekemelő imája után Péter Károly esperes afia jelezvén a rendkivüli gyülés szükségességét, a gyülést megnyitotta. A megalakulás után esperes aa. dr. Solymossy Lajos vezetésével egy 4 tagu bizottságot küldött ki az uj gondnoknak a gyülésbe leendő meghivására. Uj gondnok a gyülésben megjelenvén, a hivatalos eskü letétele után meleg szavakban mondott köszönetet az egyházmegye kitüntető bizalmáért. „Programmot nem adok“ — ugymond — „az én programmom e két szó: hiszek Istent.“ Ennek alapján igérte, hogy az egyházmegyének hű gondoskodója leend. Dr. Gyarmathy főgondnok a tőle megszokott erős kálvinista érzelem megnyilatkozása hangján üdvözölte az uj gondnokot. Csia Kálmán egyhm. főjegyző lemondását tárgyalta ezután a gyülés, mit — többek hozzászólása után — elfogadván, a főjegyző állását Hegyi Péter, peteki törekvő ifju lelkész aa. személyével töltötte be. Választások következtek az eházmegyei 2 világi tanácsbirói és egy fegyelmi rendes- és egy póttagságra, előbbiekre Molnár Károly és Gönczi Lajos, utóbbiakra Molnár Károly és dr. Solymossy Lajos választatván meg. Az egységes liturgia tervezetet kevés módositással, Vajda Ferencz referálásában, a tiszántuli egyházker.-nek a vásároknak hétköznapra való áttételét Menyhárt András referálásában elfogadta a közgyülés. Szintén elfogadtatott esperes aának az ehm. tanács tagjai számának szaporitása érdekében tett javaslata.

A tárgysorozat véget érvén, dr. Nagy Samu uj gondnokunk vendégszerető házához vonultunk, hol igazi székely vendégszeretetben volt részünk ugy a derék házigazda, valamint szeretetreméltó neje részéről. Pohárköszöntőkben — more partio — hiány nem volt,

Betfalva, 1905. szept. 27.

Baczó Lajos,
ref. pap, em. aljegyző.

—

A küküllői ev. ref. egyházmegye f. évi szept. 17-én tartotta egyházmegyei egyházi értekezletét Dicsőszentmártonban, *Nagy* Domokos egyházi és *Boér* Elek dr. világi elnök elnöklete alatt, az értekezleti tagok és a nagy közönség élénk részvétele s meleg érdeklődése mellett.

Az értekezleti gyülés, a szerint, a mint annak *szinhelye* egyfelől a *ref. templom*, másfelől *az állami iskolák tornacsarnoka* volt, két részből állott. Mindkét rész lefolyása alatt, zuhogott alá az eső az égnek megnyilt csatornáiból, mintegy versenyre kelvén az értekezlet működő tagjaival, hogy necsak azok termékenyitsék meg a sziveket, hanem ő is termékenyitse meg a már hetek óta szomjuhozó földnek kebelét. Hogy a versenyzők közül melyiknek sikerült ezuttal a győzelemnek pálmáját elvinni, azt most egyáltalán eldönteni nem lehet, mert úgy a szivek megtermékenyitésére, mint a föld barázdáinak megöntözésére, egyaránt szükség volt s mondhatom, hogy mindkettő sikerült is fényesen.

I.

Az istenitisztelet d. e. 9 órakor vette kezdetét a zsufolásig megtelt templomban, hol is az invokáczió és a gyülekezeti ének eléneklése után, melyeket *Zsigmond* József balavásári kántortanitó vezetett, meglepő korrektséggel és zenei tudással, *Bartha* József mikefalvi lelkésztársunk lépett a szószékre s egy valóban gyönyörüen kidolgozott, szivből jövő és szivhez szóló imádsággal vitte foglyul lelkünket az örökkévaló trónjához. Kár, hogy meglepően szép hangját nem használja ki ugy, a mint kellene, hanem többnyire az alsó regiszterekben jár, hol hangjának ércze annyira ellágyul, hogy csak a közvetlen közelben levők képesek azt hallani.

A közének helyét egy *karének* foglalta el, melyet a dicsőszentmártoni dalkar adott elő igen szép készültséggel és nagy buzgósággal. E dalkar vezetőjéről, Nagy János urról majd később fogunk szólani.

Most jön az egyházi beszéd, melyet *Szabó* Miklós erzsébetvárosi lelkésztársunk tartott; arról fogunk hát szólani. Megnyerő alak, kitünő orgánum. Alapigéje is szép: „Mi pedig prédikáljuk a megfeszitett Krisztust, ki a zsidóknak botránkozás, a görögöknek pedig bolondság.“ (I. Kor. I. 23.) Hanem aztán sem a tartalom mélysége, sem az előadás korrektsége nem tudott mindnyájunkat kielégiteni. Mit és mennyit lehetett volna beszélni a „megfeszitett“ Krisztusról, ki éppen ezért a zsidóknak botránkozás, a görögöknek bolondság, azzal a Krisztussal szemben, a kit most is csak azért tartanak nagynak, mert a Szentlélektől fogantatott, Szűz Máriától született, betegeket meggyógyitott, halottakat feltámasztott és lépten-nyomon csodákat tett!? E helyett meg kellett elégednünk egy csomó banális frázissal, melyekben minden egyéb volt, csak nem tanittatott a Krisztus s az pedig, a ki megfeszittetett.“

Az előadás méltósága is sok kivánni valót hagyott fenn. Az sem jó, ha valaki a templomi szószéken idegenül érzi magát, de az sem, ha valaki nagyon otthonosan. Az még, ha megengedhető is, hogy valaki a félrebillent palástját helyreigazitsa és zsebkendőjét, adott szükség esetén elővegye, de nem engedhető meg az, hogy valaki a nyakába akasztott órazsinórral játszadozzék, azt most

igy, majd amugy fogogassa és huzogassa és palástját is kezébe véve, azt a szószékre mintegy takaróul alkalmazza. Különben a hallgatóság nagy része mindenekkel meg volt elégedve.

Az egyházi beszéd végezte után *Zsigmond* József balavásári kántor-tanitó énekelt egy ének-szólót harmonium mellett. Az ének szép, az előadás gyönyörü volt, csak kár, hogy nem volt „*szóló*“. Kisérte a harmonium. Olyan hangnak, a milyen az övé, nincs semmi kiséretre szüksége. Hadd élvezzük azt a maga tisztaságában és szépségében.

Az istenitiszteletet befejezte az „*áldás*“, *Nagy* Domokos elnök-esperestől és az *utóének*, melyekről csak dicsérettel és megelégedéssel szólhatunk.

(Vége köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Tisztelettel kérjük azokat, a kik az Értekezlet közgyülésén részt venni akarnak, jelentsék be szándékukat minél korábban Koréh Endre sepsiszentgyörgyi lelkésznél, az elszállásolás és a vasuti kedvezmények kellő időben való elküldése érdekében. — Az elnökség.

A görgényi ev. ref. egyházmegye e hó 3-án néhai idősebb Éltető Albert főgondnok emlékére ünnepélyt rendezett, mely alkalommal imát Csekme Ferencz egyhm. esperes, emlékbeszédet ifj. Kiss Lajos em. főjegyző tartott. Az ünnepély a szászrégeni ev. ref. templomban folyt le, az egyházmegye s a vidék élénk részvétele mellett.

Az országos Ref. Tanáregyesület e hó 17-én tartott központi igazgatósági gyülésén az Iskola Tört. Adattár szerkesztőjévé Thury Etele pápai theol. tanárt választotta meg. Az Adattár ügye egyébként szépen halad előre. Idejegyezzük fel, hogy az egyesület szerkesztésében megjelenő Magyar olvasókönyv I. kötete is készen van, s a jövő iskolai évben már alkalmazható.

A tiszáninneni ev. ref. Egyházkerület őszi közgyülése szept. hó 26. és 27. napjain zajlott le Sárospatakon. *Kaun* Bertalan püspök szép imája után, a világi elnöki széket *br. Vay* Béla főgondnok távolléte miatt Meczner Béla foglalta el. Majd az egyházi főjegyző jelentette, hogy *Lévay* József tanácsbiró lemondását visszavonta, miért is a közgyülés lelkes óváccziólban részesitette az ősz nagynevü tanácsbirót. A tárgyalás folyamán először a tüzbiztositás ügye került szőnyegre, melynek során a közgyülés uj pályázatot hirdetett, nem fogadván el a beérkezett ajánlatokat. A liturgiai javaslatra vonatkozólag ugy határozott a közgyülés, hogy a konventi javaslatot általánosságban elfogadja ugyan, de a zsinathoz szükségesnek tartja felterjeszteni a kerület nyolcz egyházmegyéjének is összesitett véleményét. Az énekeskönyv ügyére nézve pedig egyhangulag kilett mondva, hogy kérést intéznek a zsinathoz, hogy a konventet utasitsa a megkezdett munkálatok folytatására. Az eperjes-sárosi misszió ügyére vonatkozólag a lelkészi állás szervezése határoztatott el. A Sárospataki Református Lapokat pártolólag ajánlotta a közgyülés a tagoknak. A közgyülés végeztével a birósági tárgyalások következtek, mely alkalommal négy fegyelmi ügyet intézett el a bíróság.

A dési egyházmegye véleménye az egységes liturgia tárgyába. Tekintettel arra, hogy a konventnek szóban forgó javaslata kevés eltérést foglal magában erdélyi egyházkerületünkben használatban levő ágendánktól; tekintettel továbbá arra, hogy egyházmegyei közgyülésünk 1904. ápr. 16-án tartott ülésében már foglalkozott az egységes liturgia kérdésével s akkor általában véve ragaszkodott mostani Ágendánk rendelkezéseihez s véleményünk e tekintetben azóta nem változott: egyházmegyei tanácsunk e tárgyban közgyülés összehivását feleslegesnek tartja s a dési egyházmegye nevében a konventi javaslathoz az alábbi észrevétel szemelőtt tartásával hozzájárul: A konfirmácziói szertartásnál a 20. §-ban a javaslat azt kivánja, hogy a konfirmácziói szertartás „rendes istenitisztelet végeztével s mindig oly időpontban hajtandó végre, hogy a konfirmáltak egy hónapon belől vehessenek részt a gyülekezeti urvacsorában.“ E rendelkezés szerint állapitja meg aztán a 21. §-ban a szertartás rendjét, melyből az urvacsora kiosztása hiányzik. Egész erdélyi egyházkerületünkben annyira megszokott a konfirmáczió alkalmával a konfirmáltak részére az urvacsora kiosztása s aztán az ifjaknak megáldása s ez az aktus annyira lélekemelő s buzgóságra inditó, hogy véleményünk szerint e résznek elmaradása nálunk tulságos zökkenést, sőt visszatetszést is jelentene; épen azért bátorkodunk jelenteni, hogy a 20. §. bővittessék ki e mondattal: „a hol azonban a gyülekezet előljárósága, a megelőző gyakorlat szerint, az urvacsora-osztást a konfirmáltak részére a konfirmáczió alkalmával óhajtja, ott ez a gyakorlat továbbra is fentartható. Ez esetben a 13. §. 7. 8. 9. pontja felveendő a 21. §. 7. és 8. pontja közé.“ Apróbb észrevételeink még lehetnének ugyan, de azok nem lényegbe vágók és sokkal kisebb jelentőségüek, semhogy azoknak emlegetésével a tervezett szép czél megvalósitása elé akadályokat kivánnánk gördíteni. x+y.

Hálás köszönet. Méltóságos Barcsay Domokos orsz. képviselő ur, nemes szivétől indittatva, a csucsai ev. templom épitésére 100 koronát adományozott. Bár a szép tett önmagában hordja jutalmát, mégis kedves kötelességünket teljesitsük, ha a nemes főur nagybecsü adományát e helyen is egyházunk és magunk nevében hálásan megköszönjük. Csucsa, 1905. szept. 25-én. Imre József gondnok. Barabás Árpád. ref. lelkész.

Nyilvános köszönet. A mai szeczessziós korban, mikor elégületlenség uralkodik fent és lent s hangzik a „panem et circenses“ kiáltás s mikor sok dijat kérünk és kevés munkát teljesitünk, mint a Sahara sivatagján az oázis, ugy tünik fel az olyan ember, ki sok munkát teljesit és semmi dijat nem követel. Abban boldog, ha munkáját szivesen és igazi szeretettel fogadják, lévén a „szeretet jó cselekedet nélkül meghalt állat“. Ilyen oázis, ilyen igaz református keresztyén Szalay Ferencz nagyszebeni épitő-mester, nagyszebeni ev. ref. egyházmegyénk műszaki előadója, ki nem csak e tisztet tölti be dijtalanul, hanem — talán hogy előadói tiszte könnyebb legyen — (micsoda önzés?) maga készíti meg az egyházmegyéjéből hozzá folyamodó egyházak épitési terveit, mint készitette meg kóbori egyházam papilak tervezetét (6 drb rajz) és költségelőirányzatát 9930 kor. költségre, ezen dijjal: „Az épitéshez szerencsét kivánok a t. lelkész urnak és az épittető egyháznak“. Midőn ezt fizetésnek elhinni nem akartuk, hivatalos tudakozódásunkra az esp. hivatal utján igy felelt: „Eszem ágában sem volt tiszteletdijat számitani fel, csak az óhajtásom, hogy rövid idő alatt megvalósittassék.“ És megvalósul. Egyszerü hiveim minden ellenvetés, aggodalom nélkül — holott rovatallal fedezik — egyhangulag mondották ki annak 1906-ban leendő megvalósitását. Igaz! A szeretet csak szeretetet szül, vallása és egyháza iránti szeretetének lényekben való nyilvánitása, még az én lelkészi működésemet is megkönnyitette, lankadó erőmet megerősitette. Áldja meg a jó Isten érette! Berde Sándor, ref. lelkész.

Lapunk mult számában közölt 4386—905. sz. körrendelet szövege hibásan jelent meg, pótlásul javitott szövegében, e számunkban ismételten közöljük.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 4407—1905.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur az 1883. évi XXX. t.-cz. 46. §-ában gyökerező jogánál fogva f. évi 76830. sz. alatt szept. 21-én kiadott rendeletével a kolozsvári, marosvásárhelyi, nagyenyedi, székelyudvarhelyi és zilahi ref. főgimnáziumokhoz Kuncz Elek kolozsvári tank. kir. főigazgatót, a sepsiszentgyörgyi és szászvárosi főgimnáziumokhoz pedig dr. Schneller István kolozsvári egyetemi ny. r. tanárt küldötte ki miniszteri megbizottakul, azzal a hozzáadással, hogy a nevezett középiskolákat az 1905—6. tanév folyamán látogassák meg, nevében az állami főfelügyeletet gyakorolják s a fennálló Utasitások szerint járjanak el.

Kolozsvárt, 1905. szept. 30.

Kenessey Béla, elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tan. előadó.

4386—1905. sz.

KÖRLEVÉL

a papi lakások tárgyában.

Felhivjuk a nagytiszteletü esperes aait, hogy szives-kedjenek igazgatótanácsunkhoz 30 nap alatt jelentést tenni arról, hogy

1. melyek azon egyházközségek, a hol papi lakás egyáltalában nincs,

2. azon egyházakról, melyekben a papi lakás csak kijavitás után lenne használható s e javitási költségekre van-e az egyháznak fedezete s mennyi az esetleg fedezetlenül álló javitási költség.

Kolozsvárt, 1905. szeptember hó 26.

Dr. Bartók, elnök. *Kádár János,* titkár.

Sz. 4047—1905.

MEGHIVÓ

az egyházkerületi tanügyi bizottság ülésére.

Az egyházkerületi tanügyi bizottság 1905. okt. hó 20-án, pénteken, délután 3 órakor ülést tart Kolozsvárt, az ig.-tanácsi ülésteremben, melyre az elnökség a bizottság összes tagjait tisztelettel meghivja.

Tárgyak:

1. Jelentések a fő-, közép-, elemi- és népiskolák 1904—5. évi müködéséről.

2. Vallástanitás a szórványokban.

3. Vallástanitás az állami tanitó és tanitónőképző intézetekben.

4. Az állami tanitóképesitő oklevelek kiállitása.

5. A ref. kántorképesitési vizsgálat anyaga.

6. Gimnáziumi vallástani kézikönyv engedélyezése.

7. Felvétel és jelentkezés kollégiumainknál az iskolai év elején.

Az egyházkerületi tanügyi bizottság elnökségétől.

Kolozsvárt, 1905. szept. 29.

Dr. Bartók, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 4243—1905.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletü Esperes, a tiszteletes Lelkész aaihoz és a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Az erdélyi ev. ref. egyház történetének lényeges része: az egyház beléletének s az alkotmány fejlődésének története. A teljes egyháztörténetet iratta meg eházkerületünk Pokoly József theol. tanár urral az 1896. évi eházkerületi közgyülés határozata alapján, de a kiadást müszaki és pénzügyi okokból két részre kellett osztani. A mult évben megjelent három kötetes Egyháztörténet után most következik a második rész kiadása, körülbelül 40 iven, az Erdélyi Református Egyház Belélete czimen. Az év végéig szétküldjük minden egyházunknak és kollégiumunknak. Minden anyaegyház és mindenik kollégium részéről befizetendő a folyó év végéig példányonként 5—5 K kedvezményes ár. Ugyanezen kedvezményes áron rendelhetik meg ebben az évben az illetékes esperesi hivatalok, vagy a kollégiumi előljáróságok utján: ref. lelkészek, tanárok, tanitók, énekvezérek, gondnokok, presbiterek.

Ezzel kapcsolatban, minthogy régen érezzük a hiányát egy jó egyházi közigazgatási térképnek, ig.-tanácsunk megrendelte 1: 400,000 arányban az erdélyi ref. egyházkerület közigazgatási térképét, 4 szinü kivitelben, melyen a legfontosabb egyházi adatok és beosztás mellett közlekedési vonalak, hegy- és vizrajz is megvan. A térkép a folyó év végéig elkészül, megrendelendő minden egyházmegyei és lelkészi hivatal, mindenik kollégium, ref. elemi-, polgári- és népiskola részére, 5—5 K kedvezményes áron, amely összeg a fennjelzett egyházi és iskolai testületek részéről a folyó év végéig egyházkerületi pénztárunkba befizetendő. Egyházi hivatalos uton ugyancsak 5 K kedvezményes áron rendelhetik meg a térképet azok az egyháztagok, akik az egyháztörténet kedvezményes megrendelésére jogositva vannak.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. szept. hó 14-én tartott üléséből.

Zeyk Dániel, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 3829—1905.

KÖRLEVÉL

a kollegiumi leczkerendek tárgyában, mindenik kollegium méltóságos t. Előljáróságához.

A délelőttes leczkerendszer czimén fölmerült elvi kérdésben Igazgató-tanácsunk kimondja, hogy kollégiumainkban a velök szerves kapcsolatu internátusi nevelés érdekével csakis a hagyományos és kipróbált rend: a hetenként lehetőleg két szabad délutánt hagyó egész napos leczkerendszer egyezik meg s ez az illető városok átlagos társadalmi viszonyai szerint a bejáró tanulóknak is ép oly jó, mint eddig volt.

Igy kollégiumainkba a zónaidő szerint való órajárás czimén sem hozandó be a kötelezett tantárgyak tanitásának délelőttre való szoritása. Ez a nagyvárosi életviszonyok között fejlődött és robotos jellegü rendszer, a mellett, hogy a tanulók egy részének szellemi erejét felettébb kimeriti s terhöket még sulyosbitó korrepeticziók igénybevételére ád alkalmat: egyuttal az internátusban a délutáni átlagos munkarendet kikerülhetetlenül meglazitja.

A kizárólagos délelőtti tanitás kérdésében magokra az internátus nélküli állami intézetekre nézve is a vallás- és közoktatásügyi miniszterium (1892. évi 56859. sz.) határozottan óvó szellemben rendelkezik.

Fölkérjük tehát a méltóságos tt. Előljáróságot, hogy a gimnázium (illetőleg tanitóképző és elemi iskola) leczkerendjét s annak a téli hónapokban a zónaidőhez való esetleg kikerülhetetlen alkalmazásait is mindig a délelőtti és a délutáni időnek okszerü és kipróbált arányban való fölhasználásával méltóztassék az igazgató-tanár felelőssége mellett megállapittatni s a Rendszabályok értelmében jóváhagyás végett igazgató-tanácsunkhoz kellő időben fölterjesztetni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgató-tanácsának Kolozsvárt, 1905. szept. hó 14-én tartott üléséből.

Zeyk Dániel, elnök. *Váró Ferencz,* előadó tanácsos.

Sz. 844—1905.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegye lelkészi hivatalaihoz.

1. Igazgatótanácsunk — a papidijlevelek mintájára — nyomtatott ürlapot adott ki a *kántor-tanitói, tanitói, tanitónői, lévitai, énekvezéri javadalmak összeirására.* Felkérem azért összes egyházainkat, hogy ezen dijleveleket 4—4 példányban kiállitani sziveskedjenek. Határidő jelen év nov. 1. Ivek kaphatók em. pénztáros aánál.

2. Vizsgálatok alkalmával azt tapasztaltam, hogy azon egyházakban, hol iskolánk szerződésszerüleg átadatott az államnak, *a szerződés,* melyben egyházainknak egy s más jogok biztosittattak, nincs meg egyház-levéltárában. Ezen szerződések hiteles másolatban beszerzendők s 1 példányban egyház-irattárában elhelyezendők, 1 példány pedig az esperesi levéltár számára beküldendő. Határidő jelen év deczember hó 1.

3. Az egyházi törvényekhez kiadott „Utasitás“ 193. §. szerint egyházi hivatalnokok választásánál: *„A patronusok az eddigi gyakorlat és mérték szerint érvényesitik szavazati jogukat.“* Egy felmerült eset alkalmából, kérem a pátronusi szavazati jogot állapitsa meg minden érdekelt egyház s nyilvántartás és igazolás végett jelentse be hivatalomhoz, hogy legyen ez végérvényesen megállapitva és ne kelljen minden egyes előfordulható választás alkalmával külön — esetről-esetre — állapitani meg. Határidő jelen év deczember 31.

Gernyeszeg, 1905. szept. 30.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *41-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. október 12.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Egyházi értekezletünk.

Hát csakugyan semmi társadalmi mozgalom sem tud a mi egyházunkban gyökeret verni?! Önkénytelenül is igy kiáltottam fel magamban, olvasva e lap mult számában, hogy „annyi bizonyos, miszerint mostani állapotában az Egyházi Értekezlet élete lassu haldoklás és a vég kezdetének tünetei észlelhetők rajta.“

Elgondoltam a néhai „Protestáns Egylet“ történetét, az „Erdélyi papi-értekezlet“ sorsát a szélesebb körüek közül s szükebb körben az egyes egyházközségekben megkisérlett jótékonysági, dalkari stb. mozgalmakat, nézem a más kerületek értekezleteinek, a Magyar Protestáns Irodalmi Társaságnak stb.-nek életét — és mindenütt ugyanaz a sors, ugyanaz a történet: nagyhangu kezdet, gazdag programm, zászlós felvonulás, bankett, lelkesedés a kezdeten; aztán szürke köznapiság, közömbösség, unottság, ellanyhulás s végre elalvás, halál vagy legalább is megcsontosodás az életre való jelentősebb hatás nélkül.

Gondolkoztam e jelenség felett többször szomorkodva, gondolkozom most is: hol van, miben keresendő ennek az oka? A protestantizmus vallási jellege, az egyéniség, az individualitás érvényesülése nem lehet oka, hiszen „a szenteknek egyeségé“-ben, a „Szentlélekben való közösség“-ben — melyet a protestantizmus is vall — meg van az a szocziális elv és erő, a mely az önálló egyéniségeket épen benső kapcsolaton nyugvó szabad önkéntes közösségben kell hogy összegyűjtse. Aztán a külföldi példák eléggé bizonyitják, hogy protestáns talajon az egyesületi tevékenység szépen virágozhatik s igen mély nyomokat hagyhat az egész társadalom nézeteinek, munkájának irányitásában.

Azt sem tudom elfogadni — a mit pedig nálunk is sokan hangoztatnak — hogy a sikertelenség oka a protestantizmus liberalis irányzatában keresendő, mely „az üdvigazságokat és üdvtörténeti tényeket elpárologtatja“ és sekélyes rácionális moráljával kiöli az üdvországa iránti égő vágyat s annak terjesztésére és épitésére vágyó buzgalmat, melynek helyén fásult közöny marad; úgy, hogy az orvosszer nem lehet más, mint visszatérni a bibliai és confesszionális pozitivizmushoz. Nem tudom elfogadni, mert hiszen ezt a felfogást egyfelől eléggé megczáfolja a külföldi liberális protestántizmus tevékeny társadalmi akcziója s másfelől az a hazai példa, hogy bizony a hazai bibliai pozitivismus hiveinek akcziója sem mutathat valami fényes sikerre s végre az, hogy köztünk is van nem egy lelkésztársunk, ki ez iránynak hive s szives közreműködésük mellett sem sikerült eddig valami számbavehető sikert elérnünk.

Vallási jellegünk tehát nem magyarázza meg a szomoru sikertelenséget. De tán faji hibáink?! Itt kétségen kivül közelebb járunk az igazsághoz. Ismeretes, hogy milyen sovén nemzet vagyunk — legalább szájjal. S mégis minden nemzeti akczió — ha a szenvedélyekre spekuláló politikától távol volt — igazában abban a sorsban osztozott, mint egyháztársadalmi kisérletezéseink. Csángó-telepités, székely-akczió, magyar iparpártolás, közmüvelődési egyesületek stb. bő példát mutatnak erre. A magyar hevülékenység, szalmaláng, a kitartás hiánya, a gyümölcsérés idejének bevárásával szemben tanusitott türelmetlenség, elkedvetlenedés és lemondás — mind kiveszik részüket a szomoru eredményből.

Csak a hol a politika vagy az anyagi érdek játszik közre, ott látunk eredményt. Az ujabbkori róm. katholikus vallási és egyháztársadalmi egyesületek feltünő sikerei, a korábbi kisérletek sikertelenségével szemben, a melyek náluk is teljesen hasonlók voltak a mieinkhez, magyarázatukat abban találják, hogy bennük nyiltabban vagy burkoltabban, de félre nem ismerhető politikai tendenczák és rugók érvényesülnek. Ez tudja egy közös munkában egyesiteni a főherczegektől kezdve le a mesterlegényekig e felekezet tagjait. S még igy is a papságnak és vezetőknek oly bámulatra és elismerésre méltó agitácziója

mellett, a mely buzgalmával és kitartásával megszégyeniti a más felekezetüeket.

A sikert felmutatható más társadalmi egyesületekben az anyagi érdek a varázseszköz. Kezdték a tanitók, tanárok, folytatták az állami, majd a közigazgatási tisztviselők, a vasutasok, a munkások, az agráriusok és merkantilisták egyesületei. Az inditó ok, a mozgató rugó mindenütt a fizetésrendezés, az anyagi érdek képviselete volt. Bizonyára, ha itt is a papifizetés rendezése lett volna a fő programmpont vagy a politikai téren való érvényesülés: ma más érdeklődésre mutathatnánk rá. De a mások ügye, veszendő lelkek megmentése, Isten országának érdeke: ezek igen távol estek attól, hogy felkelthették volna érdeklődését az embereknek.

Nem akarok elzárkozni a közelebbi okok elől sem. Bizonyára része van az eredménytelenségben annak is, hogy már a mint ez nálunk szokásos, a födéllel kezdtük épiteni a házat: hatalmas központi szervezettel, mely tömegének sulya alatt megmozdulni sem tudott. Ugy jártunk vele, hogy mi figyelmen kivül hagytuk azt a problémát, melynek megoldásával oly feszült várakozásban tartja most Edison a müvelt világot. Nem vettük tekintetbe, hogy a hajtóerőhöz szükséges villamosságnak oly sulyos az accumulatora, hogy maga magát sem tudja mozgatni, nemhogy terhet birna szállitani. Az ingyen munkaerők természetszerü kiméletes igénybevétele folytán, belefuladtunk a sok és nagy bizottságokba. Egy pár hajtókart megviseltünk, de előre bizony keveset haladtunk.

Aztán a szükséghez sem igen tudtunk alkalmazkodni. Volt egy generalis recipénk, az egyházi esték és felolvasások, mondhatni az érdeklődés felkeltésének eszközei, ezt alkalmaztuk ugy a hogy, de az érdeklődés kielégitésére; a támogató, a könyörülő és megmentő szeretet munkájára nem keritettünk sort. Igy az Erdeklődés megemésztette önmagát.

De a betegség diagnozisának megállapitásához legyen elég most a főbb dolgokból ennyi. Nem rekriminálni, de a helyzet javitásának utját akartam keresni. Ez szerepel a programmban is — ugy vélem — a Tóthfalusi József felolvasásában.

Mit fog határozni a legközelebbi teendőkre a s.-szt.-györgyi közgyülés — nem tudom. E közgyülésen előreláthatólag kevesen fognak részt venni, leginkább azt hiszem a közeli vidékiek. Nem volna kivánatos tehát, hogy az egyesület életét mélyebben érintő és átalakitó határozatok hozassanak. Ezeket egy olyan gyülésre kell halasztani, a hol lehetőleg az egész kerület képviselve lesz. Ilyen volna tartható a legközelebbi egyh. ker. közgyülés alkalmával Kolozsvárt. Ennek tárgysorozatára nem is kellene egyebet kitüzni, mint az Értekezlet feladatának konkrétebb megállapitását, szervezetének ehhez való alkalmazását s munkaprogrammjának ehhez alkalmazott megszerkesztését.

A sepsiszentgyörgyi ülés helyesen teszi, ha ez ügyben csak egy bizottság kiküldésére szoritkozik, mely az egyházmegyei értekezletek véleményeinek beszerzése után erre nézve részletes jelentést és javaslatot lesz hivatva Kolozsvárt előterjeszteni. Mert az egyesületnek megszünnie nem szabad. Egyházunk igazi szociális feladatai csak most kezdenek igazán kidomborodni, előtérbe lépni, amit ha mellőznénk, sorsunk a pusztulás lenne. Ezek megoldását kell az Értekezletnek jövőben jobb szervezetben szolgálnia. Az idei közgyülés erre tegyen előkészitő lépéseket. Isten áldása legyen munkáján a pezsgő életü belső székelyföld fővárosában!!

Nehány szó az EPILOGUS-hoz.

1. Prologus in coelis. Genesis I. 3.

Falun ráér az ember egyet-mást kétszer is elolvasni. Kivált nagy igényü dolgokat. Ilyen a Fogarasi és Bartha nagyenyedi tanár urak tolláből a Világosság legendája, a melynek a textusa a Genesis I része 3. verséből kerül:

„Akkor szóla az Ur „Legyen világosság!“ és lőn világosság.“

A Prot. Lap idei 23. számában előre bejelentették egy nyiltlevélben a „világosságot“ teremtő czikksorozatot. — *Szóla az Ur.*

A lap 25—26. számában megjelent Bartha tanár ur több tekintetben tanulságos fejtegetése a Bethlen-kollégium vagyonának rendeltetéséről, viszontagságairól, mai állományáról és használatáról: *„Legyen világosság!“*

Legutóbb a lap 37—40. számaiban Epilogus czimen, látszólag az Egyházi Törvény hires 8. §-át védi, valósággal azonban ugyanazon törvény 86. §-ának i) pontját ostromolja s annak alkalmazásai ellen tiltakozik Fogarasi tanár ur, ajánlván czikkeit a zsinati atyák figyelmébe is. Nó. — *És lőn világosság.*

Lőn-e igazán? Ezért a kérdésért olvasám el kétszer is alaposan a közleményeket, stb.

2. Nem mind arany, a mi fénylik.

Fogarasi tanár ur Epilogusában először is visszatekint a maga Nyilt levelére és idézi a velejét. Azután visszatekint a Bartha tanár ur czikkére, melynek kijavitja egy sajtóhibáját. És most igy folytatja: „*Utalok* továbbá a Bethlen-kollégium ez évi értesitőjében megjelent rektori évzáró beszédemre, melyben egy kissé általánosabb vonásokban *magam is szóltam* kollégiumunk hivatásáról a multban és jövőben, elmondva szerény nézetemet a társadalom és iskola viszonyáról, kölcsönhatásáról.“

A komoly utalásra megszereztem az értesitőt. Meg is találtam benne, a 193. lapon kezdve a rektor ur nézetét a kollégium hivatásáról. A nézetnek általánosabb tétele szóról-szóra ez:

„A gymnasiumi nevelésnek, véleményem szerint az a feladata, hogy megadja a belőle kilépő ifjunak *azt az alapot*, melyen minden magasabb miveltséggel járó életpálya megállhat, felépülhet, *melynek tápláló anyagában* megtalálja a tovább fejlődéshez szükséges elemeket, amikor az *élet szabadabb levegőjére* kikerül, ***vagy kép nélkül szólva:*** legyenek meg benne a tudományok elemei, az általános emberi eszmék *csirái,*

a sziv és ész harmoniájának *alapakkordjai; egy szóval mindaz, ami* az embernek, az egyénnek, a hazafinak és a mindezt egyesitő jellemnek *megveti az ágyát, megadja alapját és keretét.* Vagy, ***hogy ismét képet használjak:*** legyen a gymnasiumi nevelés végeredménye olyan *tárház,* melyben minden magasabb életpályára induló ifju megtalálhassa a szükséges *útravalót* s egyesüljön lelkében nemzetének minden vágya, multja, jelene, jövőjében vetett szilárd hite; egy szóval, itt nálunk, legyen *száz perczentes* magyar."

Az aláhuzásokat, tekintettel a képekre és képtelenségekre, abban a hiszemben csináltam, hogy igy, bővebb kommentár nélkül, maga a rektor ur is át fogja látni, hogy a mit mondott s a mire szerényen utalta figyelmes olvasóját, az fénylik, fénylik ugyan, de talán még sem szinarany. Kiveszem a hazafiságot, (A Tarjagossoknál hazaffyság.) Az mindig komoly dolog marad. Egyszersmind kimerithetetlen tárháza minden utravalónak. És nagy menedék.

Deák Vigil.

(Folyt. köv.)

Egyháztársadalmi munkásság a küküllői ref. egyházmegyében.

— Titkári jelentés. Irta: *Sámuel Aladár,* titkár. —

(Folyt. és vége.)

II.

A megtartó szeretet főként az egyesületi élet terén munkálkodik. Összegyűjti a konfirmáltakat, hogy valláserkölcsileg tovább képezze; tömöriti az ifjakat, hogy az egyház védő szárnya alatt nemes szórakozások között töltsék idejöket; egyesiti a dalkedvelőket az egyházi ének művelésére; összegyűjti a nőket, hogy egyesült erővel gyakorolják a könyörület munkáit; gyámolitja a férjhez menő lányokat; segélyt nyujt a családoknak, melyek támaszukat vesztették. Egy szóval a megtartó szeretet arra törekszik, hogy az egyházközségben olyan intézményeket létesitsen, melyek az egyházhoz való ragaszkodást mélyebbé teszik.

A megtartó szeretet munkái közül egyházmegyénkben az *ifjuségi-, dalos-* és *temetkezési egyletek* szervezése s a *férjhez menő lányok segélyezése* tekintetében mutathatunk fel, ha nem is nagy, de mindenesetre számbavehető eredményt.

Egyházközségi ifj. egylet csupán a *kutyfalvi* egyházközségben van szervezve. Czélja a vallásosság, erkölcsiség és hazafiság ápolása. Gyüléseit a tavaszi és nyári időszakban havonként egyszer, az őszi és téli hónapokban hetenként egyszer szokta tartani. Vezetője Kiss Lajos kántor-tanitó. Ifj. egylet szervezése megkiséreltetett Balavásárán, Buzásbesenyőn, Dicsőszentmártonban, Nagykenden, Radnóthon és Sövényfalván, de nem sikerült állandósitani a részvétlenség miatt. Általános ifj. egylet több községben szervezve van s részben ez a körülmény szolgál magyarázatául annak, hogy egyházközségeink nagy részében külön ifjusági egylet szervezése meg sem kiséreltetett. Az általános ifj. egyletek közül jóleső érzéssel mutatok rá a *magyarpéterfalvira,* hol a lelkész ifj. egyleti atyává választatott meg. Ezen ifj. egylet érdemes szervezője helyes nyomon járt, mert nem hagyta figyelmen kivül azt a régi, de nagy igazságot, hogy az ismeretközlés vallás-erkölcsi nevelői hatás nélkül semmit sem ér.

Nagyobb tevékenységgel találkozunk az egyházközségi dalos-egyletek szervezése körül. Ezen intézmény nyolcz egyházközségben van életbe léptetve. A *buzásbesenyői* 1903-ban alakult Téglás Ferencz buzgólkodására. A *gógáni* 1903-ban alapittatott Szász János vezetése mellett. A *gógánvárallyai* Péterfi Ferencz által szerveztetett 1898-ban. A *kutyfalvit* Kiss Lajos szervezte 1904-ben az ifj. egylet tagjaiból. A *küküllőszéplaki* 1903-ban alakult. Jelenlegi vezetője Gyepesi Ferencz. A *mikefalvi* 1896-ban alakittatott. Vezette Nagy Sámuel. A vegyes karok szervezésében Bartha József lelkész is közreműködött. A *nagykendi* 1890-ben szerveztetett Kiss Lajos akkori kántortanitó által. Jelenlegi vezetője Dali József. A *nagyteremi* 1880-ban alakult. Tiszt. elnöke Kakasi Márton lelkész, ügyvezető elnöke Mihály József, karnagya Czirmai Árpád. Ezen dalosegyletek szép és maradandó sikerrel működtek. Szervezésre várnak a balavásári, bethlenszentmiklósi, bonyhai, dicsőszentmártoni, erzsébetvárosi, haranglábi, királyfalvi, kiskendi, magyarpéterfalvi, mikeszászi, radnóthi, sövényfalvi, szászcsávási, szászdányáni és a szászkisalmási egyházközségekben. A szervező erő — az erzsébetvárosi egyházközség kivételével — minden egyházközségben meg van. Reméljük, hogy jövőre készségesen fognak munkálkodni azon, hogy *„az igazaknak ékességök legyen a hálaadó éneklés."* (Ezsaj. 24. 15.) Reméljük, hogy dalkedvelő hiveink is követni fogják Szent Pál apostol intését: *„Teljesedjetek be szentlélekkel, szólván timagatok között éneklések és isteni dicséretek által, énekelvén és dicséretet mondván szivetekből."* (Ef. 5. 19.)

A megtartó szeretet munkái közé sorozhatjuk az egyházközségi temetkezési egyleteket is. Egyházmegyénkben ilyen intézmény csupán kettő van; mindkettő *Nagykenden.* Az elhalt tagok hátramaradottjai részére mintegy 25—30 kor. segélyt nyujtanak. Ha meggondoljuk, hogy a halál igen gyakran akkor jön fel ablakainkra, mikor a legnagyobb szükségben vagyunk: indokoltnak tartom, hogy egyházközségeink ebben a tekintetben is megkezdjék a munkát.

A férjhez menő lányok kiházasitási segélyezése is egyik figyelemreméltó intézménye az egyháztársadalmi munkásságnak. Ilyen intézmény a *küküllőszéplaki* egyházközségben van, hol a Fodor Terézia-féle alapitvány kamataiból évenként két férjhez menő jó erkölcsü lány jutalmaztatik.

Ide sorozom végezetre a *mikefalvi* egyháztagok önkéntes társulás alapján létesitett „Magtár-egylet"-ét, mely a tagjait terhelő templomépitési adósság letörlesztésére alakult.

III.

A megmentő szeretet gyámolitására siet a munkaképtelenné vált szegényeknek, védelmébe veszi az árvákat s gondoskodik a testi és lelki betegekről.

Az egyházközségi szegények gyámolitására szegény-alap létesittetett: *Balavásáron, Bonyhán, Dicsőszentmártonban, Haranglábon, Kutyfalván és Radnóthon. Nagyteremiben* az egyházközség jóltevője, özv. gr. Bethlen Gáborné, szül. gróf Bethlen Leopoldina tiz szegény közt 50 koronát osztatott ki. A *nagykendi* egyházközség a gondnok által gyüjtetett a szükölködők számára. Követésre méltó a *bonyhai* egyházközség azon szeretetbeli munkája, mely szerint a jómódu egyháztagok a helybeli és vidéki szegény tanulókat a téli hónapokban minden nap ebéddel látták el. A szegényügyben nem intézkedtek a bethlenszentmiklósi, buzásbesenyői, egrestői, erzsébetvárosi, gógáni, gógánvárallyai, királyfalvi, kiskendi, küküllőszéplaki, magyarpéterfalvi, mikefalvi, mikeszászi, sövényfalvi, szászcsávási, szászdányáni és szászkisalmási egyházközségek. *„Szegények mindenkor lesznek veletek",* azt mondja Jézus. (Máté 26. 11.) Ha valahol, ugy bizonyára itt különösen követendő amaz apostoli intés: *„Ne szeressük egymást csak beszéddel és nyelvvel, hanem cselekedettel és valósággal."* (I. Ján. 3. 18.) Reméljük, hogy ezen egyházközségeink is *„megemlékeznek a szegényekről"* (Gal, 2. 10.) s hisszük, hogy

nem fognak akadni oly szeretetlen hitsorsosaink, kik a mindennapi eledel nélkül szűkölködőknek igy szólnának: *„Menjetek el békességgel és egyetek eleget; mindazáltal nem adják nékik, a melyek szükségesek volnának az ő testeknek táplálttatására.“* (Jak. 2. 16.)

Ezuttal azonban kifejezést adok azon meggyőződésemnek, hogy az egyházközségi szegényügy addig nem oldható meg sikeresen, mig a koldus- és vándorügy közigazgatási uton nem rendeztetik. Mert ha nem volna irott malaszt azon intézkedés, hogy minden község tartozik a maga szegényeiről gondoskodni; ha nem zörgetnének ajtóinkon a koldusok légiói s nem kilincselnének egymásután a munkakerülő vándorok, kik a jótéteményre szánt alamizsnát a legelső kurta-korcsmában megisszák:akkor egyházközségeink kényelmesen gondoskodhatnának szegényeikről. Örömmel jegyzem fel, hogy a községi képviselőtestületek készségesen gyámolitották szüköllködő hitsorsosainkat. Mintegy 30 egyénre megy azok száma, kik a megmentő szeretet drága gyümölcseiben részesültek. Hála és köszönet érette!

A szegényügynél fontosabb s a megmentő szeretet gyakorlására tágabb teret nyit az árva gyermekek védelmének ügye. Ebben a tekintetben is megtörtént az első lépés. Ugyanis a f. év őszén árvatelep fog szerveztetni *Balavásáron,* a mennyiben a lelkész közbenjárására 15 református család 17 református árva gondozását vállalta magára a marosvásárhelyi m. kir. gyermekmenhelyből. Ezen intézmény nemcsak keresztyéni, hanem szocziális szempontból is kiválóan fontos. Mert midőn a nevelő szülők az árvákat megtanitják saját foglalkozásaikra, ugyanakkor alkalmat adnak nekik arra, hogy a hazának és az anyaszentegyháznak munkás és jóravaló tagjai legyenek; mig a kellő gondozás hiányában a testi s lelki romlás útjára lépnének.

A testi betegek gyámolitása körül szép példát adott a közel multban *Weér Györgyné szül. Ugron Margit,* a haranglábi egyházközség kegyes pátrónája. A betegeket meglátogatta, nekik a vigasztalás szavát szólotta s anyagilag is segitette őket. Vajha volnának, kik követnék a jó példát s keresztyéni szeretettel áldoznának az emberszeretet oltárán, jól tudván, *„hogy a tiszta és Isten előtt szeplő nélkül való szolgálat ebben áll: Meglátogatni az árvákat és özvegyeket az ő nyomorúságokban.“* (Jak. 1. 27.)

A megmentő szeretet gyakorlására szép munkatér nyilik meg azon kisérlettel is, mely a lelki betegeknek, nevezetesen a veszélytelen őrülteknek családoknál való elhelyezése tekintetében megindult. Dr. Szőcs Mózes kórházi főorvos ezen ügyben érintkezésbe lépett *vámosgálfi* és *szőkefalvi* lelkésztársainkkal, kik készségesen fölajánlották szolgálataikat. Hiszem — ha alkalom nyilik — mindnyájan kivesszük részünket, követvén szent Pál apostolnak ezen intését: *„Vigasztaljátok azokat, a kik félelmes szivüek.“* (I. Tess. 5. 14.)

*

T. Értekezlet! ezekben ismertettem meg az egyházmegyénkben folyó egyháztársadalmi munkásságot. Részletesen felmutattam azt a nagy mezőt, melyen nekünk lelkészeknek munkálkodnunk kell, szemelőtt tartva szüntelen szent Pál apostolnak ezen szavait: *„Még az én életem is nekem nem drága, csak elvégezhessem örömmel az én futásomat és a szolgálatot, melyet vettem az Urtól.“* (Csel. 20. 24.) Ámde minden jó szándékunk és buzgó igyekezetünk hiábavaló, ha hiveink segitségünkre nem jönnek és nem vetik a munkára kezöket velünk együtt. *„Az aratni való gabona sok, de az arató* — fájdalom — *oly kevés.“* (Luk. 2. 10) Pedig az egyháztársadalmi munka úgy a lelkészekre, mint a hivekre kiváló fontossággal bir. Ezen a kies helyen találnak egymásra a pásztor és a nyáj. Itt ismerik meg egymást és itt tanulják egymást meg is becsülni. Fogjon tehát kezet egymással a lelkészek és hivek serege! *„Mert jó dolog nekünk ezekben megerősittetnünk egymás hite által, a ti hitetek és a mi hitünk által.“* (Róm. 1. 12.) Fakadjon áldás és boldogság a legszebb munka nyomán, mely Isten nevében, az örök szeretet nevében történik!!

Püspöki vizsgálat a dési egyházmegyében.

(Folytatás.)

Szept. 25-én d. u. 4 órakor érkeztünk vonaton Válaszutra, hogy megkezdjük a második felvonást: a Déstől inneni rész vizsgálatát. Simó Béla gyh. m. gondnok helyét, kit utközben Oroszmezőn meleg bucsuzás közt visszaadtunk családjának, *Rettegi* Sándor tőtöri birtokos-gondnok foglalta el. Az esperes csak vele képviselte az e. megyét, mert *Vásárhelyi* Boldizsár főjegyző is hazament Désre egyházközségi ügyeit intézni. Pedig épen itt lett volna különös szükség rá. Az egyházmegyének épen ez a része mutatja a pusztulás legmegrázóbb képét, a mely az esperes székhelyétől legmesszébb, az új főjegyző székhelyéhez legközelebb van. Nem szenved kétséget, hogy itt az egyházmegye részéről a személyes felügyeletet, gyakori kiszállásokat, a buzditást, tervezést s a kivitel ellenőrzését az esperes helyett a főjegyzőnek kell teljesitenie. A Vásárhelyi Boldizsár organizatorius tehetségére, nagy buzgalmára, lelkesedésére, munka- és rendszeretetére itt nehéz, de szép tér kinálkozik — várakozik.

Kendilóna volt az első állomásunk. *Gróf Teleki* László Gyula egyik legszebb birtoka s ősi kastélya uralja a községet, mint általában a Telekiek az egész vidéket. Az ősi kastélyban nagy szomoruság volt. Az özvegy grófné egyik leánya, gróf Teleki Árvédné sulyos betegen feküdt s az egész összegyült család remegve várta, a most már — Istennek hála! — szerencsés kimenetelt. Mi is leadtuk őszinte részvétünk nyilvánitását s imánkba foglaltuk a nagy szenvedőt, a remény s kétség közt hányatott családot. Az udvar nevében a jószágkormányzó fogadott, ki kedves nejével együtt magyaros vendégszeretetének minden jeleivel elhalmozott. Az idő kihasználása czéljából a papihivatal vizsgálatát még a délután folyamán megejtettük, mely a késő esti órákba benyult. Másnap délelőtt megtekintettük az áll. iskolát, egyházi épületeket, megtartottuk a presbiteri ülést és templomoztunk. Az egyházi beszédet *Nagy* Károly Nehem. 4. 16—20. alapján tartotta, a helyi viszonyokra való bő vonatkozással fejtegetve a védekezés és épités kettős feladatát, a trombitás hivatását és a rettenthetetlen bátorság és kitartás azon alapját, mely e szavakban van: „a mi Istenünk hadakozik érettünk“ Utóimát és áldást, mint rendesen itt is lelkes szavakban a Főpásztor mondott. És most hadd számoljunk be itteni tapasztalatainkról, benyomásainkról Hajdan előkelő virágzó egyház kellett hogy legyen; ezt mutatják az egyházi földek mennyisége, a papi telek és épületei, régi és igen értékes, gyönyörü klonodiumai. Bizonyára tiszta magyar és református lakossággal. Az oláh templom 100—120 éves lehet, akkor bizonyára egy nehány család számára. Ma a nagy többség oláh, nemcsak, a magyarok legnagyobb része is, legalább a felnőtt s élemedettebb rész, a mindennapi életben szivesebben használja az oláh nyelvet. Magyar kiejtése is teljesen oláhos. És — fájdalom — nagyon degeneráltnak látszó nép. A hosszu haju, oláhos öltözetü nép — főleg az örege — apathikus nyugalommal ül és alszik a templomban. Nem is igen érti, a mit mondanak, nem is igen érdeklődik iránta. Ha van valami vallásos mozgalom a lelkében, az sokkal inkább az oláh templom közvetett hatása a babonában, mint református öntudat. A mi templo-

munkba jár, mert oda szokott. Szellem, lelki élet, magyar paraszti intelligenczia, ruganyosság, életrevalóság itt nem igen találhatók. Magyar öntudata is elhalványult. Nem csak az utczán: a papi udvarban és konyhán is az oláh az uralkodó nyelv. Pedig a papnénak legalább anyja — ugy mondják — magyar volt. Az udvarban nem hiányzik — ugy látszik — az egyház iránti érdeklődés, de mintha csak a pap személyéhez s a nép egyházi közterhe könnyitéséhez volna kötve. Magasabb érdekek támogatására — ugy látszik — nincs a ki megnyerje s intenzivitásából is sokat veszthetett. A templomon meglátszik, hogy hajdan az udvar komoly gondozásban részesitette. 1723-ban egyik gróf Teleki, kinek neje gróf Vay leány volt, renováltatta, az akkori időkhöz mérten — fényesen. Tőlük valók a legszebb klonodiumok is. Ma szomoru elhagyatottság és pusztulás képe van rajta. Tisztaságával nem törődik senki, padjai ki-bedüledezettek. Csak a papi lakáson van az újkori életnek is kis nyoma, szerény, de praktikus átalakitásban. Itt ugyan lépten-nyomon találkozunk a pap művészi hajlamainak jeleivel, a zenei instrumentumok különböző fajtáival, de ezek is — ugy látszik — inkább a bus magyar egyéni érzelmei levezetésének eszközei, semmint nagy tettekre lelkesitők. Ujabb időben látszik ugyan törekvés az egyház anyagi ügyeinek rendezésére, főleg az iskola államositásával kapcsolatosan, de magasbra vivó szenvedelem egy uj nép teremtésére nézve csak az állami iskolából érezteti fuvalmát. A megujhodás reménye — mig a dolgok igy állanak — csak onnan kecsegtethet. Nagy Imre lelkészben nem hiányzik ugyan a jóakarat, de a feladat nagyságával sem energiája, sem látóköre nem tartanak lépést. A lelkesedés korának 23 évét töltötte el e helyen tisztében s szerénytelenség volna ezután várni többet tőle — pedig igy sem a védelem, sem az épités munkája nem kecsegtet a kivánt — e helyen semmi körülmények közt le nem alkudható — eredménnyel.

A gyorsan elköltött ebéd után útunk tovább vitt *Dobokára.* E község — egykor székvárosa Dobokavármegyének — védvár nemcsak az ellenség ellen, de a magyarságnak is, ezelőtt csak nehány évvel is esperesi székhely: ma 2000-et meghaladó lakossága közt alig számlál 4—5-öt, kik önként vallják magukat reformátusoknak s ezt törött magyar nyelven megmondani képesek. Csak ezelőtt 10 évvel is névkönyvi adataink 100-nál többre teszik a ref. magyarságot itten. A hatalmas nagyközség, mely gör. kath. esperesi székhely, virágzó felekezeti iskolával tulnyomó nagy részében magyar előkelő mágnások birtoka: a Telekiek, Bánffyak s mások birják az egész határt. Csak a Bécsben lakó Teleki Imre grófnak 4800 holdja van itt egy tagban, a mely most épen potomáron eladó, talán valami 8—10 ezer kor. évjáradékért. És itt, e környezetben alig öt év alatt papnak, szolgabirónak, tanfelügyelőnek, egyháznak, vármegyének, társadalomnak, államnak szemeláttára, szégyenére és gyalázatára kipusztult, *elolához odott* a magyarság. Szivetszakgató kép tárult itt elénk. Szép dombon, honnan belátható az egész község, emelkedik kicsiny fatornyával a még igen jókarban levőnek mondható református kis templom. Alant az ország uton bámuló oláh tömeg közepett maradtak kocsiink, mig a gyengeszavu kis harang siró szava mellett, lelkünkben mélységes fájdalommal, szemünkben könnyel felmásztunk az alig járható uton a templomba. Megérkeztünkre a harangszó megszünt; oláhul mondták a harangozónak, hogy hagyja már abba. Kerestük a gyülekezetünket, de nem találtuk. Ugy kellett összeszednünk őket, nem egyet tolmács utján. Végre előkerült a törzsfő: egykori ottani kántorunknak a fia, hóna alatt megviselt énekes könyvével. Sirva panaszolta a pusztulást. Az egész községben már csak az ő gyermekei családjában vannak névleges magyarok és reformátusok. Összeszedtünk 16-ot. Köztük vagy 12 gyermeket. Külön ültettük őket magunk mellé s diktálás után két éneket énekeltünk. Hárman közülök még tudták az éneket. Aztán maga a Püspök úr tartott beszédet hozzájuk. Nem a mezőujlaki Ilyés dörgött beszédében, inkább a Lázár sirjánál könnyező Jézusra emlékeztetett. A gyászolók szemrehányása sem hiányzott. Mondogatták, ha a mi püspökünk 10—15 év előtt jött volna ide, Lázár talán nem halt volna meg! Ah, fog-e feltámadni?! Könynyezve jöttünk ki a templomból. Mintha valóban temetésen lettünk volna! Bejártuk a parokhiát. 10 év előtt itt még esperes lakott, ugyanezen házban, melynek ajtai magassága nem igen haladja meg az 1 ½ métert és madzaggal vannak bekötve, ablakai 40 □ cm. és fagalyakkal vannak befonva. Az egész nagy telek egy szilvás és törökbuzás; gyalogösvény vezet az ajtó elébe is. A házon felül az oldalrészben egy fakeritéses sir: az öreg esperesnek, a gyülekezet majdnem 60 évig volt papjának: Nagy Lajosnak sirja. Benn a házban egy beteg ref. asszony, a kántor unokája oláhul nyögi fájdalmait, magyarul egy szót sem tud, férje is oláh, a gyermekei is. Megható képe az ekklézsiának. Nagy Lajos halála óta, ki hosszu időn keresztül élte alkonyán csak annyiban volt papja az egyháznak, hogy palástját ott tartotta szegen, mig maga fiánál lakott: fia Nagy Imre adminisztrálja Dobokát. Betölteni papilakás hiánya miatt nem lehetett. Más uton próbálkoztak a mentési kisérlettel. Egyik mágnásasszony birtokos egy épületet, az Emke 2000 koronát adott egy iskola szervezésére. Most ezzel foly a kisérletezés. Azonban már három tanitó szökött meg 2—14 napi kinlódás után. Bejártuk az iskolahelyiséget. Emeleti része használható, az alsó vizes, most próbálnak ezen segiteni. Mert hiszen, most már a döbbenet e pillanatában az agoniában szenvedőn segitni mindenki kész. Balla Mihály unitárius bérlő egy lakóházat ajánlott fel ideiglenesen a kinevezendő papnak, a mi azonban — megtekintés után — csak végszükségből s igen rövid időre felelne meg. Pedig szép kánonika mellett a kongrua is biztositva van itt a papnak. Summa summarum: ily körülmények közt itt a ref. egyház feltámasztásához nincs remény. Csak egy eset képzelhető, ha ujra fundáltatik. Erre alkalmat kinál a gr. Teleki Imre-féle 4800 holdas birtokra való telepités, az iskola államositása s a papi állás betöltése együtt egy összhangzó nagy akciójában az államnak, egyháznak és társadalomnak. Az egyház részéről a lépések bizonyára megtétettek. Mi lesz az eredmény?!. ..alighanem hivatkozás a felfordult politikai viszonyokra s az ár végleges összecsapása s a szegény kis sziget elmerülése. A nagy Isten legyen kegyelmes nekünk!

(Folyt. köv.)

EGYHÁZI ÉLET.

Az udvarhelyi egyházmegye közgyüléséből.

(Folytatás és vége.)

II.

Az állami iskolánk tornacsarnokában levő folytatólagos ünnepélyt egy *karének* nyitotta meg a dicsőszentmártoni dalkar szabatos előadásában, melynek elhangzása után *Nagy* Domokos egyházi elnök tartott talpraesett *megnyitó beszédet,* szépen fejtegetve az egyházi értekezletek czélját s azok működésének terét és eszközeit.

Utána *Sámuel* Aladár balavásári ref. lelkész olvasta fel *titkári jelentését,* mely nemcsak szakavatottsággal, de igazi ügyszeretettel volt megirva. Ha az értekezleti gyülés azt határozta, hogy méltó mind az elnöki megnyitó, mind a titkári jelentés jegyzőkönyvileg való megörökitésre, csak helyesen határozott. A *megnyerő,* a *megtartó* és a *meg-*

mentő szeretet szelleme vonult egész jelentésén végig s ebből a 3 szempontból nézve és birálva a helyzetet, ha nem is talál tökéletes állapotokat mindenütt, de azt konstatálja, hogy a küküllői egyházmegye lelkipásztori kara rálépett arra az útra, mely a belmisszió terén, a nagy és kivánatos czél megvalósulása felé vezet.

Ugyanezt nem késik konstatálni *Boér* Elek dr. világi elnök sem s éppen azért inditványozza egy tartalmas és szép beszéd kiséretében, melynek eszméiről egész tanulmányt lehetne irni — hogy az értekezleti közgyülés szavazzon belmissziói munkásságáért a küküllői egyházmegye lelkipásztori karának köszönetet és elismerést s különösen éppen *Sámuel* Aladár titkárnak, ki — mint a jelentésből látszik — maga jár egyházközségével a belmissziói munkásság terén jó példával elől s kinek ügyszeretete és lelkesedése oly nagyfoku, hogy nemcsak megnyeri, de magával is ragadja az embert. Természetes, hogy az értekezleti gyülés az inditvány értelmében határozott.

Kapcsolatosan *Sámuel Aladár* balavásári lelkész és ért. titkár egy inditványt tesz, melynek lényege a következőkben foglalható össze: „Miután őt és idősebb lelkésztársait a theologiai tanfolyamon nem tanitották arrra, hogy miként kell a belmissziói munkásséghoz hozzákezdeni és minő eszközök és eljárások mellett kell sikeresen tovább folytatni: rendeztessék egyházmegyénk papsága részére egy póttanfolyam, amelyen ezeket mind megtanulhassuk.“ Azonban, bár az inditvány nagyon helyesen és ügyesen meg volt indokolva, ért. gyülés azt Józsa Ferencz küküllővári lelkész és ehm. főjegyző felszólalása után, az ehm. tanácshoz utasitotta.

E kis intermezzó után *Perdy Emil* polg. iskolai tanár tartotta meg szabadelőadását e czimen: *„A protestantizmus hatása az államélet fejlődésére“*. Azzal kezdte a tanár ur előadását, hogy miután az idő már nagyon előre haladt, — aminthogy ugy is volt — s a kérdés, melynek megoldására vállalkozott, nagyon tágkörü és széles mezőkön járó: engedtessék meg neki, hogy csak főbb vonalaiban szóljon a tárgyról. Tehát a nagy kérdésről csak röviden beszélt, de azért olyan világosan és meggyőzőleg, hogy mindenki beláthatta, hogy a protestantizmus ezen a téren is uj korszakot alkotott a vén Európa történetében. Előadását élénk éljenzés és zugó tapsvihar követte.

Következett most *Maetz Irén* tanitónő felolvasása: *„A nőknek egy nőről“*. Bájos, kedves megjelenésü alak, kinek csak előadása volt kedvesebb, mint ő maga. *Bethlen Kata grófnőről* s az ő szenvedéseiről és a ref. egyház hitelveiben való állhatotosságáról beszélt olyan szépen, mint egy csalogány, mikor elmélyed érzelmeibe. A munkát az ért. gyülés eleinte jegyzőkönyvre vétetni határozta egész terjedelmében, de azután, többek hozzászólásával, azt a határozatot hozta, hogy az több száz példányban nyomattassék ki és terjesztessék, mert „a gyertyát is nem azért gyujtják meg, hogy véka alá (egy olvasatlan jegyzőkönybe) rejtsék, hanem hogy gyertyatartóra tegyék és fényljék mindeneknek“. Ez a helyes és ez a kivánatos is. A kisasszony, akit később meg is választottak ért. jegyzőnek, meg lehet elégedve szereplésével és az azt követő kitüntető elismeréssel, vajha ez az eset buzditásul szolgálna a küküllőmenti hölgyeknek egyháztársadalmi munkásságuk lelkes megkezdésére! Mert mi türés-tagadás, az egyháztársadalmi munkásság terén sokkal többet tehetnek a nők, mint mi, férfiak. Hol vannak hát a papnék? Sehol...! Mindegyik végzi házi és gazdasszonyi teendőit; egyedül csak *a dicsőszentmártoni papné* van a lelkesülők sorába, ki a templomban is énekeinket oly buzgósággal énekli, mint akár egy iskolás leányka. De hol vannak mivelt *középosztályunk* és fényes *arisztokrácziánk asszonyai,* kik a multban annyi szépet és nagyot tettek az anyaszentegyháznak és hitsorsainknak érdekében!? Mozduljatok meg ti rögök és ti elszáradt csontok beszéljetek, hadd buzduljon fel példátokon a jelenkor örömei és élvezetei által sivárrá lett női kebel!?

A *„gályarabok énekéből“ Zsigmond József* balavásári kántortanitó énekelt egy igen szép részletet a tőle már megszokott remek és gyönyörü előadásban. Itt is csak az volt a baj, hogy az előadó felséges szép hangja, a harmonium kiséret miatt, a maga teljességében nem érvényesülhetett.

Ezután *Szakács Albert* sövényfalvi lelkésztársunk olvasott fel: *„A helvéthitvallás és korunk vallásos szükségleté“*-ről. Felolvasó, bár nagyon helyesen tárgyalta a kérdést és a *szabadgondolkozóknak* minden állitásai élét mely a vallás ellen irányul, alaposan letörte: mégis tárgyát oly burkolt és rapszodikus formában adta elő, hogy abból a theologiailag nem mivelt közönség vajmi keveset értett. *Sámuel Aladár* azt is inditványozta, hogy többé ilyen kérdések ilyen alakban való tárgyalása ért. gyüléseinken ne engedtessék meg, de aztán *Józsa Ferencz* felszólalása után, előadónak köszönet és elismerés szavaztatott.

Heggi Károly dicsőszentmártoni lelkésztársunk szavalata következett ezután, *Tompa: „Haldokló mellett“* czimü költeményét adva elő. Ugy a költemény mélységes hangja, mint az előadás szépsége és mesteri volta egyaránt lekötötte és magával ragadta a hallgatóság figyelmét. Előadó ugylátszik egész müvész nemcsak a tárgy megválasztásában, hanem az előadás technikájában is. Sok tapsot és minden oldalról méltó elismerést aratott.

Titkárnak, nagyon helyesen, *Sámuel Aladár* balavásári lelkész aa. választatott meg, ki is, kiakarván térni a bizalomnyilvánitás frappáns megnyilatkozása elől, csak *Boér Elek dr.* felszólalása után volt hajlandó arra, hogy a *megtisztelő* állást elfogadja.

Szóba került a *jövő évi közggülés helyének megállapitása,* de e tekintetben nem tudott megállapodásra jutni az értekezlet. Majd az elnökség lesz hivatva arra, hogy az értekezleti gyülés helyét kijelölje.

Az utolsó tárgy: *„A bibliai vetitett képek“* bemutatása volt. Hogy a képekben gyönyörködtünk: az a *Heggi Károly* ref. lelkész és a *Kósa Sándor* polg. isk. ig.-tanár érdeme. Az egyik a képeket megszerezte, a másik meg bemutatta. Nagyon szépek voltak. Csakhogy többnyire az ó szövetség történetéből voltak véve, pedig mi keresztyének, ujszövetségi álláspontón állók vagyunk? Mindegy, a bemutatás igy is teljes érdeklődést és általános elismerést keltett.

Még csak a *fehérasztalnál* történtekről kell megemlékeznem nehány szóban, ha azt akarom, hogy tudósitásom teljes legyen. Azt mondhatnám, hogy *„a béke és a szeretet“* dühöngött közöttünk, amennyiben a théma körül forgott a legtöbb pohárköszöntő. *Boér Elek dr.* vetette fel a kérdést egy igazán talpraesett, ügyes beszéd keretében, aztán 4—5 felköszöntő, több-kevesebb szerencsével, ugyanezt csak váriálta. A sikerült pohárköszöntők egyike volt a *Heggi Károlyé,* ki *Nagy János* urat, a dalkar vezetőjét köszöntötte fel. Ez a férfiu — a mint a felköszöntőből kilehetett venni — egyik legnagyobb erőssége a dicsőszentmártoni egyházközségnek. Mindenütt és mindenben ott van, ahol tenni és áldozni kell az anyaszentegyház érdekében. Nem ismer fáradságot, nem ismer áldozatot, csak szerénységet és alázatot; éppen azért kellett őt ama piedesztálra emelni, ahol mindnyájan láthattuk és gyönyörködhettünk benne.

Biró József birtokos és ehm. képviselőnek ama kijelentésével végzem tudósitásomat: *„Barátom, én eddig ilyen értekezleten nem voltam, de ha Isten segit: ezentul mindig ott leszek, mert nagyon szép és tanulságos volt ez a mostani is.“*

Z. K. S.

KÜLÖNFÉLÉK.

Dr. Bartók György püspök ur erösebb meghülés következtében több napig ágybanfekvő beteg volt s még napokig lesz kénytelen orvosi rendeletre a szobát őrizni. Ez okból nincs reményünk, hogy Értekezletünk közgyülésén megjelenhessen, amint el kellett maradnia a néh. *dr. gróf Kuun Géza* marosnémetii gyászünnepélyéről is. Reméljük azonban és kérjük gyors felépülését Istentől!

Váró Ferencz, a Bethlen-kollegium országos nevü tanára betöltötte, mint tanár, a hivatalos három évtizedet. Ez alkalomból a mult hó 30-án a kollegium előljárósága, tanári kara s a tanitványok serege ünnepet ültek a tiszteletére s köszöntötték a hü munkást, a typikus prót. tanárt, a tudóst, a kitünő kormányzót s a kedvelt irót az elismerés koszorúival. Oda állunk mi is szivbeli buzgósággal az ünneplők sorába, mert Váró Ferencz azok közé a ritka alakok közé tartozik, akik a merre megfordulnak, ahova kezüket, tollukat, tudásukat, akaratukat, ihletüket és kitartásukat oda forditják, ott mindenütt siker, áldás, tisztesség sarjad és minden kivánatos növekedésnek és virágzásnak indul. Otthon a kollegiumban, az egyházkerületen, vagy a

közegyház szolgálatában, mint egyetemes tanügyi bizottsági előadó, éneküygyi bizottsági tag, konventi és zsinati képviselő, mindenütt mindenkor ugyanaz: pedans a munkaszeretetben, a kötelesség teljesitésében s szinte makacs a kitartásban, az elkezdett munka sikerre fejlesztéséqen s az idővel való bölcs gazdálkodásban. Sokra ráér, sokat elbir, igen sokat teszen. Lelkes hive prot. tanügyünknek, buzgó tagja anyaszentegyházunknak, atyja, szerető vezére tanitványainak s a kivül állók előtt is tiszteletes: — az Isten áldása maradjon rajta, hogy lelke gazdagságásól jusson még bőven prot. tanügyünknek és ev. ref. anyaszentegyházunknak.

Helyreigazitásul—tudásul. Egyházi Értekezletünk közgyülésének programmján két személyi változás lesz. A predikációt az ünnepélyes istenitiszteleten nem *Vajda* Ferencz, hanem *I. Irsay József* kolozsvári lelkész fogja tartani. Az elnöki megnyitót pedig *gr. Bethlen* Pál alelnök helyett valamelyik jelenlevő másik alelnök fogja mondani. Hogy ki?! — reménységre nem merjük a nevet kiirni, mert lám a jelen esetben is azért kell helyreigazitással élnünk, mivel a felkérésre később kapván a kitérő választ s a tárgysorozat közreadásával már nem késlekedhetvén tovább, merészeltünk reménységet bizonyosságnak venni. Pedig ime, a remény gyakran csal, — egyedül az Istenbe vetett nem szégyenit meg soha! — kérjük a helyreigazitást tudomásál venni. Szives elnézést és bocsánatot kér az illetőktől Tárkányi György, ért. titkár.

A görgényi egyházmegyéből. *Jelölések.* A szászrégeni papi állomásra kijelöltettek: Lőrinczi Gábor m.-kályáni és Kovács Gyula domokosi lelkészek. A magyarbölkényi tanitói állomásra: Kis Lajos helybeli h. tanitó és Nagy Sándor göczi tanitó. — *Kinevezések.* A vallás- és közoktatásügyi miniszter Vajdaszentiványra Csekme Gyulát, Kisfülpösre Joó Imrét, Magyarrégenbe Varga Albertet nevezte ki állami tanitókul. Mindhárman, mint énekvezérek egyházunk szolgái is lesznek. Legyenek üdvözölve. — *Nyugalmazások.* Mózes Mihály unokai kántortanitó jelen év okt. 1-től nyugalmaztatott. Máté Albert felfalusi tanitó szept. 1-től szintén. — *Áthelyezések.* Nagy Lajos magyarrégeni állami tanitó, ref. énekvezér Komárommegyébe és Muzsnai Kálmán kisfülpösi állami tanitó-énekvezér Csongrádmegyébe helyeztettek át.

Márk Mihály ifju lelkésztársunkat csekefalvi egyházközségünk rendes lelkészéül választotta meg. Az Ur áldása és segedelme legyen ifju szolgatársunkon.

Új segédlelkészek. *Veszprémi* Ferencz, IV. theol. Deésre, *Muzsnai* Ödön IV. theologust Gyulafehérvárra, *Kovács* István IV. theologust Zilahra nevezte ki a mélt. püspök ur segédlelkészekül.

A kolozsvári theol. fakultás ifjusága okt. 6-án szép ünnepélyt rendezett a vértanuk emlékére. Az ifjusági dalkör éneke után *Felszegi* István IV. theol. imádkozott mély bensőséggel, majd *Varga* Zsigmond II. éves theol. tartott tartalmas alkalmi beszédet. Utána *Kacsoh* Lajos IV. theol. jól sikerült szavalata következett; az ünnepélyt az ifjusági dalkör éneke zárta be.

Gróf Mikó Imre iskolai emlékünnepély. A sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-kollégium nagy alapitójának, Hidvégi gróf Mikó Imrének szülőbázát — mint azt lapunkban már jeleztük — születése napjának százados évfordulóján, f. évi szept. 4-én, a magyar társadalom részvételével, lélekemelő ünnepély keretében, emléktáblával jelölte meg. Ezen az ünnepélyen azonban, a tanuló ifjuság a maga egészében, mivel az iskolai év még meg nem kezdődött, részt nem vehetett s ezért a kollegium előljárósága és tanári kara a néhai nemes gróf emlékét külön iskolai emlékünnepély keretében is fel óhajtja ujitani. A meghivó szövege a következő: A sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-kollegium előljárósága, tanári kara és tanuló ifjusága 1905. október 18-án d. e. 10 órakor a kollegium disztermében az intézet nagy alapitója, Hidvégi gróf Mikó Imre születésének száz éves emlékét felujitó iskolái ünnepélyt rendez. Az ünnepély sorrendje: 1. Részlet Meyerbeer „Próféta“ cz. operájából. Játsza a kollégiumi zenekar. 2. Bünbánó imája, Händel „Rinaldó“ cz. operájából. Énekli a koll. vegyeskar, kiséri a II. o. zenekar. 3. Emlékbeszédet mond Molnár Lőrincz rendes tanár. 4. „Intermezzo“ Mascagni „Paraszt becsület“ cz. operájából. Játsza a koll. zenekar, zongorán kiséri Vajna Adám VIII. o. t., harmoniumon Szilágyi Béla IV. o. tan. 5. „A dicső emléke“, Deák Gerő letétele. Énekli a koll. énekkar. 6. „Gróf Mikó Imre emlékezete.“ Irta Szabó Jenő, szavalja Ráduly Dénes, VIII. o. t. 7. Szózat. Énekli a koll. énekkar. 8. Hunyadi induló. Játsza a koll. zenekar.

Szerkesztői üzenet.

D. Vigilnek. A dologhoz más is hozzá fog szólani. Azért a te szavaidat, engedelmeddel, tömöritve és átdolgozva adjuk. A lényeg marad, a mint látod.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 4492—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegyénk nagytiszteletü Espereseihez.

A folyó évben közreadott egyházkerületi névkönyv adatainak beszolgáltatása alkalmával elkerülte a ntü Esperes urak figyelmét 1900. évi közgyülésünk 51. jkvi számu határozata, melyben az eházközségek osztályozására nézve uj megállapitás történt.

Az 1898. XIV. t.-cz. rendelkezései alapján állami fizetéskiegészitést élvező lelkészi állomások u. i. mind IV. osztályuaknak vannak feltüntetve, holott a fennebb idézett közgyülési határozat értelmében ma már IV. oszt. ehközségünk nincsen is, vagy legfennebb csak az lehet, melynek kongrua-ügye még rendezve nincsen.

Felhivjuk tehát ntü Esperes aai figyelmét arra, hogy az 1906. évi névkönyv adataiban az egyházak osztályozását az 1900. évi egyházkerületi közgyülés 51. jkvi számu határozata értelmében tüntessék ki.

Kolozsvárt, 1905. október hó 3.

Kenesseg Béla, elnök. *Kádár János*, titkár.

4449—1905. sz.

KÖRLEVÉL.

Beérkezett panaszokból arról vett tudomást igazgató-tanácsunk, hogy a főtiszteletü Püspök aa. által kinevezett segédlelkészek kijelölt állomásaikat későre foglalják el és, hogy megelőzőleg egyáltalában nem jelentkeznek illetékes espereseiknél, a szükséges utasitások megnyerése czéljából.

Ennélfogva ezennel figyelmeztetjük az összes segédlelkészeket arra, hogy kineveztetésük után, legkésőbben 8 nap alatt, feltétlenül és lehetőleg személyesen jelentkezzenek illetékes espereseiknél, az állomás elfoglalása idejének megállapitása és egyéb utasitások kikérése végett, valamint, hogy elhelyeztetésük, avagy rendes lelkésszé való távozásuk alkalmával se hagyják oda előbbi állomásaikat mindaddig, amig illetékes espereseiktől távozási bizonyitványt nem nyertek.

Kolozsvárt, 1905. okt. hó 2-án.

Kenessei Béla, elnök. *Kádár János*, titkár.

Sz. 2440—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü Esperes aához.

Főtiszteletü Püspök aa. behatóan felülvizsgálván az 1904. évi esperesi vizsgálatokról szóló és hozzá beérkezett jegyzőkönyveket, a talált hiányokról felvett jegyzékét Ig.-tanácsunkhoz tette át, a további intézkedések megtétele czéljából.

Ig.-tanácsunk e jegyzék megvizsgálása rendjén sajnálattal konstatálta, hogy eléggé nagy számban vannak olyan egyházközségeink, hol a t. Lelkész afiak elnézése, illetőleg mulasztása miatt az óhajtott rend fel nem található, miért is indittatva érzi magát ezennel felhivni ntü Esperes aait arra, hogy a rendetlenségben talált egyházközségeket ez évben is vizsgálják meg és pedig a lelkész költségére, ha pedig a kivánt rend ismét hiányozna, további törvényes intézkedéseket tegyenek a mulasztók ellen.

Az ilyen egyházközségek és lelkészek mindennemü központi segélyezésből is ki lesznek zárva mindaddig, amig a kellő rend mindenekben helyre nem áll.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. junius hó 29-én tartott üléséből.

Kenessey Béla, elnök. *Kádár János*, titkár.

Sz. 1233—1905.

PÁLYÁZAT.

A nagyenyedi ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *ujtordai* eházközség énekvezéri állására pályázatot hirdetek.

Javadalom a mélt. ig.-tanács 4414—1905. sz. a. helybehagyott dijlevél szerint: Az egyházközség pénztárából havi előleges részletekben 920 K. Kamerátikum, egyházkerület pénztárából 79·12 K. 282 □-öl ingatlan haszonélvezete 2 K. Két öl tüzifa, mit kántor szállittat haza 4 K. Stóla temetésért — azon kikötéssel, hogy a szegényeket ingyen köteles temetni 2 K — 80 K. 2 szoba, konyha, kamara s melléképületekből álló jó lakás 823 □-öl kert élevezetével 200 K. összesen 1285·12 K. 50 korona 5 évenkénti korpótlék az állás elfoglalásának idejétől kezdve.

Kötelességek: az énekvezéri teendők teljesitése, iskolákban énektanitás és rendes egyházi dalárda vezetése, melyet a dalestélyeken kivül köteles egy éven át a templomban 12 alkalommal szerepeltetni.

Pályázati határidő október 30-ika.

Képesitési, szolgálati bizonyitvánnyal szabályszerüen felszerelt folyamodványok nt. Jancsó Lajos esperes urhoz Marosujvárra terjesztendők be.

Kolozsvárt, 1905. október 5.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1232—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a dési ehmegyébe kebelezett *kaczkói* körlelkészi állásra pályázat nyittatik.

Dijlevélileg megállapitott javadalom: Tisztességes lakás: 3 szoba, konyha, kamara, pinczével és terjedelmes gyümölcsös kerttel. Földhaszonélvezet 8 h. 824 □-öl szántó, melynek bérértéke 126 kor. 44 fillér; házbér 12 korona, tüzifa értéke 50 kor. Készpénz az eház pénztárából félévi utólagos részletekben 894 kor. 56 fillér. Stóla 14 korona. Állami kiegészités tekintettel az adóra és fuvarköltségre, mely 473 kor. 28 f.-ben lett megállapitva, 1600 koronáig a 93.396—1900. sz. miniszteri rendelettel 562 kor. 78 fill. lett megállapitva.

Megjegyzés. Az állami iskola pénztárából, Kaczkón hetenként 2 óra vallástanitásért 40 kor. Nagyilondán 1 órai vallástanitásért 80 korona.

Kötelességei: A kaczkói anya-, szelecskei, galgói, nagyilondai leány- és blenkemezői fiók-egyházközségekben a lelkészi teendők beosztás szerinti végzése, a kaczkói körlelkészség részére megállapitott részletes utasitás szerint.

Pályázati határidő 1905. november 10.

Kellően felszerelt, minősitvénnyel ellátott folyamodványok fenti határidőn belől, alólirotthoz küldendők.

Kolozsvárt, 1905. szeptember hó 30.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 563—1905.
Theol. igazg.

KÖRLEVÉL.

Értesitem mindazokat a végzett theologus urakat, a kik a mult 1904—905. tanévről, vagy esetleg még az előzőkről is kollokviumaikkal bármi okon elmaradtak, hogy e kollokviumokat *f. év november hó 2-ig* feltétlenül tegyék le. Főtiszteletü és méltóságos Püspök ur részükre az ő jelenlétében megtartandó záró-kollokviumot *f. év nov. 2-án* délelőttre tüzte ki.

A kik kollokviumaikat a jelzett napig le nem teszik és a nov. 2-ra megállapitott záró-kollokviumra meg nem jelennek, azok a f. év decz. havában megtartandó rendkivüli képesitő vizsgákra semmi esetre sem bocsáttatnak s esetleg ismételt mulasztásuknak még sulyosabb következményei is lesznek.

Kolozsvárt, 1905. okt. 10.

Kenessey Béla,
theol. igazgató.

854—1905. sz.

MEGHIVÓ.

A dési ev. ref. egyházmegye közgyülésének m. t. b. tagjait folyó év november hó 5. d. e. Désen a városháza tanácstermében 9 órakor kezdődő rendes közgyülésére tisztelettel meghivom.

Tárgyai:

1. Ima. 2. Megnyitás, névsorolvasás, megalakulás. 3. Az uj lelkészek bekebelezése. 4. Főjegyző afia jelentése az egyházmegyei tanács időközi müködéséről. 5. Számvevő jelentése. 6. Esperesi jelentés. 7. Egyházmegyei pénztár és orsz. közalap számadásainak megvizsgálása. 8. Az egyházmegye 1906. évi költségvetésének megállapitása. 9. Felsőbb leiratok előterjesztése. 10. Inditványok.

A közgyülés alkalmával tartandó istenitiszteleten imát és egyházi beszédet tiszteletes Csákány Miklós, m.-köblösi lelkész afia tart.

Közgyülést előző napon délután 4 órakor, az ev. ref. fiuiskola tanácstermében egyházmegyei tanácsülés fog tartatni, melyre a tagokat tisztelettel meghivom.

S.-M.-Berkeszen, 1905. október 8.

Pap István,
ev. ref. esperes.

866—1905. sz.

KÉRELEM.

a főtiszteletü Erdélyi Egyházkerület nagytiszteletü esperesi karához.

Püspöki székünk Kolozsvárt 1905. május 23-án tartott üléséből 5. számu határozatával Nagy Domokos, Ravasz János és alólirott személyében egy bizottságot küldött ki, hogy ez a vizitációnális kérdőpontokra adandó feleletek részére a legczélszerübb kinyomtatandó alak megállapitására készitsen javaslatot, a következő püspöki székre.

Felkérem azért összes esperestársaimat, sziveskedjenek jelen év végéig ezen tárgyban véleményeiket, javaslataikat, esetleg már meglevő egyházmegyei nyomtatványukat hozzám, mint bizottsági előadóhoz beküldeni.

Tekintettel azon körülményre, hogy az egyes egyházmegyéknek más tárgyú, saját kiadásu nyomtatványaik is vannak, milyenek pl. pénztári naplók, számadások, költségvetések, családkönyvi ivek, tőkekönyv, iskolai nyilvántartások, statisztikai kimutatások stb. ezekből is kérek 1—1 példányt, hogy többnek az összevetéséből a legczélszerübb alak megállapitására, ezekre nézve is inditványt, esetleg határozati javaslatot tehessünk.

Gernyeszeg (Marostordam.), 1905. okt. 7.

Csekme Ferencz,
görgényi esp., biz. előadó.

MEGHIVÓ.

A bekecsalyi fiókkör egyházi értekezletét f. év október 31-én tartja a böői egyházközségben, mely értekezleti gyülésre az eházi és világi tagokat és az érdeklődő közönséget tisztelettel meghivjuk. Tárgysorozat: Rendes istenitisztelet után, melyen imát egyházi elnök mond és Nagy Albert b.-madarasi pap predikál, Ért. megnyitó, felolvas Simon Gábor selyei és Adorián Lajos böői pap. Lehető inditványok tárgyalása.

Az egyházi tagok kéretnek arra, hogy a községükben lakó világi tagokat sziveskedjenek meghivni és a gyülés előtt 8 nappal egyházi elnököt értesiteni, hogy kik és hányan fognak megjeleni. Az ebéd ára 2 korona 40 fillértől 3 korona lesz.

Csikfalva, 1905. október 7-én.

Vajna Gáspár,
ügyvéd, világi elnök.

Lőrinczi Lajos,
egyh. elnök.

MEGHIVÓ.

A marosi ev. ref. egyházmegye u. n. mezőségi fiókköre egyházi értekezletének megalakitása végett, tisztelettel meghivom az ezen körben fekvő ev. ref. egyházak tt. lelkészeit, tanitóit és az érdeklődő világi egyéneket is a f. hó 31-ik napján Vásárhelyen az ev. ref. eh. megye tanácstermében tartandó, alakuló gyülésre. Szives szeretettel kérem az irt napon d. e. 10 órára pontosan megjelenni.

Csittszentiványon, 1905. október 9-én.

Többek megbizásából:

Varga Ferencz, ev. ref. pap.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *42-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. október 19.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Mentsünk, a mit lehet!

A dési egyházmegye egy korábbi közgyülésében elhatározta, hogy az ev. ref. egyház sérelmei közé sorozza a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak azt az eljárását, hogy az állami iskoláknál üresedésbe levő tanitói állások betöltése alkalmával a legtöbbször figyelmen kivül hagyja azt a körülményt, hogy az az állami iskola megelőzőleg miféle jellegü volt.

Ezt az inditványt én tettem meg. A közgyülés indokaim alapján egyhangulag el is fogadta s megtette a lépéseket, hogy főhatóságaink figyelme is felhivassék erre.

Mentsünk, a mit lehet! Ma ez lehet a jelszó csupán, mert iskoláink nagyobb részét már feladtuk. Annyit biztositsunk bár magunknak, hogy államositott iskoláinkban gyermekeinket velünk egy hiten levő tanitók tanitsák. Az nem bánt, ha ezt más felekezet is kiköti magának, sőt nagyon is természetesnek találom.

Sajnos, hogy ide jutottunk, hogy egyházaink az anyagi erők hiányában képtelenek voltak iskoláikat a kor szinvonalára emelni és a nagyon is felcsigázott igényeket minden vonalon kielégiteni s igy a feléjük dobott szalmaszálat annak a mentő kötélnek nézték, a mely a biztos halálból, az árviz hullámaiból menti meg őket.

Én az igazat megvallva, minden ref. felekezeti iskola romjain felépült állami iskola mellett könnyezve állok meg. Valahányszor olvasom, hogy egyik avagy másik iskolánkat átvette az állam, mindig szomorusággal telek el s mintha a lélekharangot hallanám megcsendülni, a mely rémesen, a fájdalom zokogó hangján adja tudtul a hivőknek, hogy valaki az élethalál harczát vivja, hogy a pusztulás, az enyészet öldöklő angyala már a közelben csattogtatja fekete szárnyait.

Készüljünk a temetésre. Az agónia bekövetkezett. Már szövik a halotti leplet, faragják a koporsót Ki ne tudná, hogy ez a nagy beteg nem más, mint a magyar protestántizmus.

A lélekharang csak szól tovább, de kevesen akarják megérteni akkordjait. Nem akarjuk észrevenni a nagy veszedelmet, a mely magyar Sionunkat fenyegeti, holott a hullámok fokozott erővel tombolnak ősi alkotmányunk talapzata körül. Már ropognak az egykor hatalmas oszlopok. Recsegnek a gerendák és félő, hogy egy erősebb szélroham nem dönti-é össze az egész épületet.

Már pedig ez csak természetes folyománya lesz az eseményeknek. Kiadtuk kezeinkből azokat a fegyvereket, a melyekkel évszázadokon keresztül oly fényes eredménnyel küzdöttünk.

Dicső emlékezetü reformátoraink s mindazok, a kik nyomaikba léptek és az evangyélium zászlójára hűséget esküdtek, eszméik s igy a megtisztitott keresztyén vallás örök igazságainak propagálására egyedüli eszköznek az iskolákat tartották.

Azok a régi egyszerü városi, avagy falusi kálvinista iskolák nemcsak hitczikkeinknek, hanem egyszersmind az igazi, a lángoló, az önfeláldozó hazaszeretetnek is szent oltárai valának.

Igaz, hogy iskoláink mindig veresposztó, mindig szálka volt ellenségeink és a hatalom szemében.

A protestánsok üldöztetését mindig az iskolák elfoglalásával és bezáratásával kezdették, mert jól tudták, hogy a lefegyverzett katona már nem veszedelmes.

Mihelyt azonban szélcsend lett, őseink legelső kötelességüknek az iskolák visszaállitását tartották. Protestántizmust, egyházi életet felekezeti iskola nélkül még csak képzelni se tudtak.

A mai állami iskolák alapját Mária Terézia vetette meg a *„Rátió educátionis“* czimü rendeletével.

Tudjuk a történelemből, hogy a magyar protestántizmus akkori egyházi és világi vezérei milyen gyanuval és bizalmatlansággal fogadták az uj bécsi rendszer állitólagos jótéteményeit. — Tiltakoztak ellene. — Nem is csuda, ha tudjuk, hogy Mária Terézia milyen gyülölettel viseltetett a protestántizmussal szemben, s hogy százakra menő templomot és iskolát vett el tőlünk s hogy a kálvinista gyermekeket, még a főurakét is erővel elraboltatta a szülői kebelről, katholikus iskolákba internáltatta és katholikusoknak neveltette. Ki ne ismerné a gróf Bánffy Ágnes szomoru történetét?

Ki hitte volna ebben az időben, hogy lesz a magyar protestántizmus történetének egy olyan gyászos korszaka, a melyben maguk az egyházi előljárók mintegy tálczán viszik a hatalom lábai elé iskoláikat? Mint a hogy vitték hajdan a kegyetlen Herodes leánya elé a Keresztelő János véres fejét.

Ne mosolyogjanak uraim! A hasonlat egy cseppet sem sántit. A magyar protestántizmus véres feje minden egyes feladott iskolája. Iskola nélkül az egyház mozdulatlan, tehetetlen hustömeg csupán. A mult története bizonyitja, hogy őseink egészen tisztában voltak ezzel.

Tisztába vannak vele ma is a többi felekezetek és görcsösen ragaszkodnak iskoláikhoz. Csak mi dobjuk el magunktól egész könnyelmüen ezeket a nagyon is fontos életszerveket.

Az egyházak legfontosabb életszervei az iskolák. A mi a gyökér a fűnek, virágnak, fának, az az iskola az egyháznak. E nélkül már csak preparált áloék vagyunk, melyek még egy darabig megtartják eredeti szinüket, de lassanként mind jobban-jobban fakulnak,

mig végre kidobják, mert már szobadisznek se válnak be.

Erre a sorsra jut a magyar protestántizmus is, ha tovább is olyan meggondolatlanul végzi saját kezével magán a vivisectiókat.

Az orvosi tudományban is határa van az operácziónak. Egy lelkiismeretes orvos ezt nem is lépi tul, mert tudja, hogy azonnal bekövetkezik a halál.

Nekünk hazájukhoz és hitükhöz szivósan ragaszkodó nemzedékeket kell nevelnünk, nem pedig gerincztelen puhányokat. Az állami iskolák nem felelnek meg a czélnak. Azzal a sablonos, lelket ölő tanrenddel és tananyaggal, azokkal a szintelen, megrendelésre készült tankönyvekkel, a melyekben csak betü, de sem élet, sem lélek nincs, nemcsak hithü, de még értelmes polgárokat sem nevelhetünk.

A hithüségre való nevelés nem is az állami iskolák feladata, hanem az egyházaké, mondja a laikus. Igaz! De mit csináljanak a szegény egyházak, hiszen egy héten alig kapnak egy pár órát, hogy növendékeikkel megismertessék tanaikat, hitczikkeiket.

A szegény nebuló fejét azonban ugy teletömik Ázsia, Amerika, Áfrika, Ausztrália hegy- és vizrendszerével meg politikai földrajzával, alkotmánytani és közjogi ismeretekkel, a gazdálkodás elméletével és a többivel, hogy mikor a hittan tanitására kerül a sor, rendesen a délelőtti 3-ik órán, már annyira ki van merülve, hogy a vallástanitó minden igyekezete mellett is alig képes valami eredményt elérni.

Hithű egyháztagok neveléséről az állami iskolák utján még csak beszélni sem lehet.

Erre csak a felekezeti iskolák képesek, melyekben maguk a tanitók is egészen azonositják magukat az egyház érdekével. Büszkék protestáns voltukra és nem félnek annak kifejezést is adni.

A felekezeti tanitók az egyház szolgái és igy a papok szolgatársai. Munkájuk hármonikus. Közös czéljuk: a magyar Sion felépitése. Az ősök által kijelölt, megtaposott uton haladnak. Az iskolát a kicsinyek templomává avatják, hol helyes munka megosztással alapoznak az egyház épületének felemelésére. A gyermekek nemcsak a hét megszabott óráiban, hanem mindennap hallanak arról a jóságos Istenről, a ki teremtett és fentart mindeneket. Itt mindennap, minden arra emlékezteti őket, hogy kálvinistáknak születtek s hogy mint ilyenek is kell hogy meghaljanak.

Ha megkondulnak a Szentegyház harangjai, tanitóik vezetése alatt mennek az isten házába s ott büszke önérzettel éneklik azokat a szent zsolozsmákat, miket az iskolában tanultak.

(Folyt. köv.)

Nehány szó az EPILOGUS-hoz.

(Folyt. és vége.)

3. Qui bene distinguit, bene docet.

Egyházalkotmányunk történetéből tudjuk (pusztán és ékesség nélkül) a következőket.

Az erdélyi önálló fejedelemség megszünt; de az Approbata, Compilata s fölöttük a Leopoldinum diploma, elvben legalább, biztositották egyházunk jogait és autonomiáját. Anyaszentegyházunkban az önkormányzatot az 1713-ban készült punktumok szerint kialakult *iker-testület* kezdte gyakorolni: a *Generalis Synodussal osztozkodó Supremum Consistorium*, sajátszerüen egyik a másikba fogódzva. Kifelé-befelé nagy akadályokkal küzdő önkormányzat, mely inkább alkudni, mint alkotni tud. Szervezete is egy évszázad alatt, a helyett, hogy tisztázódnék, inkább elmosódik s a hatáskörökkel együtt gyakori meddő viták tárgyává lesz. Az 1827-iki komoly rendezkedés aztán megmutatta, hogy *önkormányzatunk iker-szerve* tulajdonképen a világi tényezők és az egyháziak *kettős ősgyülése*. Benne vannak a vallásunkon levő külső magistrátusok, a számlálatlan patronusok, köztök a curatorok; a professzorok, mint egyházi személyek; a traktuális egyházi tisztviselők, a Synodusban elvileg a papok is mind. A tarthatatlan szervezeten már 1833-ban a képviselet elvével igyekeztek segiteni; de ez, a sérelmi zajgások s a kormány beavatkozása miatt meghiusult. Végre, sok buzgó igyekezet után, *1871-ben* történt meg a kibontakozás. Szervezték az *„egyházkerületi közgyülést"*, mint egységes testületet. A számlálatlan patronusok, külső magisztrátusok s a papok, személy szerint, kimaradtak; helyökbe a *választott képviselőket* vonták be, a szintén *csupa választott* gondnokok, professzorok, egyházi (egyházmegyei) tisztviselők mellé. Az uj szervezetet pedig oly fentartással léptették, mintegy még befejezetlenül életbe, hogy azt a *képviseleti rendszer elvei szerint tovább fejlesztik*. És ezt a fentartást nem sokára, az 1881-diki debreczeni uniókor, a zsinati Törvény 9. (ma 8.) §-ába is *kifejezetten és kötelezőleg* belevették. Leróva azonban maig sincs. Sőt (és itt a hiba) *a választási és a képviseleti elv ellenére, a miniszterileg kinevezett tanártagokkal* a közgyülést egyoldalulag ősgyüléssé kezdtük visszafejleszteni.

Mindezeket Epilogus ugy látszik, felejti (?); megelégszik azzal, ha a boldog közelmultat és jelent sikerül szemfényvesztő világosságával elárasztania és megékesitenie.

Hazafias állitmányok, képes beszédek és nagy önérzet: ezekből teremti a maga világosságát, szépen s jól, ekképen.

> „A számában és tagjainak előkelőségében hatalmas erdélyi egyházkerület (t. i. ennek közgyülése) az elhatalmasodott nemzetiségi áradattal szemben valóságos nemzeti erősséget alkotott. Hiszen benne volt a születésnek, rangnak, vagyonnak, müveltségnek, szine-java, a gondnokok, *választott képviselők*, vagy hivatalos állásuk alapján jogosultak személyében s még ma is benne van...."

Mindezt nyilván, az 1871. óta létező közgyülésre kell értenünk. Egyébről nem lehet szó.

Ezt mondja továbbá.

> „....*valaki az erdélyi ref. egyházkerületi közgyülést a régi erdélyi országgyülések utódának nevezte.* Nem tudom, hogy *más* mondotta-e,* de arra emlékszem, hogy ***én** egy alkalommal mondottam ilyesmit*.... mert az erdélyi protestáns fejedelmek és országgyüléseik nemzetvédő hagyományai kétségkivül ennek a testületnek életmüködésében nyilvánultak legészrevehetőbben és leghatékonyabban...."

Akárki mondta, nagy mondás; de valóban van tartalma is. Hiszen mindnyájan tudjuk, mily nevezetes és már mindjárt kezdetben czélba és munkába vett alkotása a 34 éves életműködésü egyh. ker. közgyülésnek (az 1622-diki kolozsvári országgyülés nagy példája szerint) az uj theol. Fakultás Kolozsvárt. Ide számithatjuk a körlelkészségek nemzetvédő szervezéseit. Ide a Szeretetház létesitését. Ide az egyházkerületi segélykölcsön-pénztárnak (ámbátor kevés szerencséjü) megalkotását is és más ilyen *egyházi* alkotásokat. Mert önként értetik, hogy a *nemzetvédő* hagyományokat nekünk mégis csupán egyházi érdekkörben lehet ápolnunk.

Azt azonban bátran kérdésbe tehetjük, hogy valamennyi atkotások közül ugyan melyik az, a mely pl. a kinevezett tanárok személyenkint való közgyülési joggyakorlása nélkül is létre nem jött volna? Epilogus ugyanis az összes tanárok személyes közrehatásában keresi a közgyülésnek „nemzetvédő" nagy erejét.

De ez hagyján.

Mert Epilogusnak, a vége felé, van még a közgyülésről, a tanárok kiváltsága szempontjából, egy fontos mondanivalója. Ez a punctum saliens némileg *képes beszédben*.

* „Ilyesmit" mondott néhai *Szász Domokos* püspökünk, 1889-ben, a mikor egyházkerületi közgyülésünknek világszerte páratlan „souverain" hatalmát is fejtegette. D. V.

„Ki kell pótolnom még azzal, a mit ott csak érintettem. Szólanom kell róla (t. i. a közgyülésről), mint *„nevelő intézetről"*.

És itt hosszasabban kifejti (l. e Lap 40. számát), hogy az erdélyi ref. egyházkerületi közgyülés a most már tisztán államilag képzett tanárokat a kálvinista szellembe belenevelni és belegyakorolni hivatott intézmény, „tipusokat teremtő nevelő intézet". Azután (breviter et efficaciter *per exemplum)* folytatja:

„Ide nem kell sok bizonyitás.... Csekélységem is onnan meritette és nyerte meg az igazi kálvinista szellem kiegészitő részét, *pedig előbb nyertem papi.* * mint tanári oklevelet."

Mi lesz hát már e szerint a tiszta fénylő világosság, az ékesség nélkül való és puszta tényekkel szemben?

Az, hogy az erdélyi ref. egyházkerületi közgyülést nagyjaink — 1871-ben — akképen szervezték, hogy az erdélyi protestáns fejedelmek és országgyüléseik nemzetvédő hagyományainak lenne utódlója, *egyszersmind* hogy összes (valamikor tisztán államilag képezendő és miniszterileg is kinevezendő) *tanárainak* lenne — *nevelő intézete.* Aütosz efá.

Ama 8. §. tehát, a melybe Erdély maga diktálta bele azt a fentartást, „hogy alkotmányát jövőben is a *képviseleti rendszer* elveivel összhangzóan tovább fejleszthesse", szent legyen ugyan és érinthetetlen, de *alkalmazása ellen* — tiltakozó állást foglaljunk.

Csakugyan — qui bene distinguit, bene docet.

Megszakitom szavaimat. Juttasson szóhoz a szerkesztő mást is. **

Deák Vigil.

Püspöki vizsgálat a dési egyházmegyében.

(Folytatás.)

Elhagyva a pusztulásnak e földjét már alkonyodott, midőn *Magyarderzsére* érkeztünk, hol *Miklósi József* dési ügyvéd nyaralójának voltunk szivesen látott vendégei. Alig ráztuk le magunkról a port, siettünk az Isten házába. Az ujonnan épitett toronyból vidáman hivogattak hálaadásra a harangok. E völgyön az első hely, hol a haladó élet jeleivel találkozunk. Pedig ez csak Pánczélcsehnek filiája, nem is anyaegyház. De népe józan, munkás, életkedvvel teli, előre törekvő. Arczukról sugárzik az értelem. Aztán Miklósi ügyvédben — ki pedig nem is hitünk cseléde, csak a bájos neje, — de a magyarságért lángoló székely, olyan vezetője van, ki itt a felekezetben, az egyházban is a magyart látja, a magyarság ügyét szolgálja. Az ő buzgó közremunkálásának köszönhető, hogy kisded templomunk az utóbbi időben megnagyobbittatott s diszes toronnyal láttatott el. Hogy zengett itt a hivők ajkán az ének! Már teljes homály borult a földre, mikor *Nagy* Károly a 122. Zsoltár 1. 9. versei alapján „a mi Urunknak, Istenünknek házáért" kivánt jót ennek a népnek, községnek és az épités munkásainak, a Püspök ur megáldotta az Ur házát, népét: „Legyenek szerencsések, a kik tégedet szeretnek! Legyen békesség a te keritéseidben és csendesség a te tornyaidban!" Sulyosan, fáradtan a napi munkától, de lélekben keveset vigasztalódva, fogyasztottuk el e gazdag lakomát, mellyel kedves házigazdánk és bájos neje megvendégeltek. Aztán hálát adva Istennek, hogy példát mutatott a haladásban is, tértünk nyugalomra. Egy nehányan azonban még betekintettünk a nép mulatságára, mely az orgona javára az áll. iskolába tartatott. Szép, deli ifjuság, tiszta, nemes magyar vér mulatott ott zenével, énekkel, tánczczal, jókedvvel, de nemesen. A „nemes" Kide ifjusága volt vendég Derzsen. Maga a Püspök ur is megjegyezte másnap, hogy „alvásom nem volt mély, de szendergésem annál kellemesebb a szebbnélszebb népdalok visszhangjainál. Nem is kell a magyar dalt szerető népet félteni az elolához sodástól!"

27-én már kora reggel talpon volt *Pánczélcseh* községe. Fényes diadalkapunál várta püspökét, ki 9 órakor érkezett. Ünneplő közönség fogadta, melynek előkelő öltözködése meglepte a szemlélőt. Magyarázatát abban adták, hogy e központi helyen egy pár birtokos, hivatalnokcsalád is van, egészben pedig a magyarság itt iparral is foglalkozik a földmivelés mellett, nő, meg — sugták bizalmason — a csehi egy kicsit czifrálkodó nép is, föleg az asszonya, ami nincs is káros hatás nélkül. Az egyházvizsgálat igen részletes volt s templom előtt és után sokáig tartott. Nem csoda. A község sokáig volt pap nélkül, mig alig két hónap előtt az ifju *Gáspár* János bethlenszentmiklósi volt papot megkaphatta s korábban is majdnem egy évtizeden át volt ellenkezésben papjával. Meg is látszik az egyház külső kinézésén: nagyon megroskadozott templom, alkalmatlan szük papilakás, rozoga gazdasági épületek. S bizony a hitélet, a hivek gondozása körül is sok-sok a kivánni való: elkeresztéléseket, elolához sitási kisérleteket az éles szemü vizsgálat azonnal fedezett fel s rögtön intézkedéseket tett ezek ellen. Az ifju kis Gáspár Jánosnak itt sok lelkes munkájára, önfeláldozó buzgalmára lesz szükség, mig mindenek rendbe jőnek. S mégis aránylag sokkal jobb állapotokat találtunk, mint várni lehetett. A pénztár nem üres, többféle alapok vannak s általán a vagyon gyarapodó. Magyarázata: egy puritán jellemü, nemes gondolkozásu, őszbecsavarodott fejjel is ifju szivü világi pap: *Bodor* bácsi, hosszu időn át az egyház curátora, ma is főfő gondviselője. Áldja meg az Isten! Fekete magyar ruhájában most is ott ül a Püspök ur mellett s ő ad meg minden felvilágositást, mert hisz' ő élő jegyzőkönyv, számadás, anyakönyv s főleg levéltár (melyből itt még irmag sem található!) egyszemélyben. Ha a hiányok elenyésztetéséről van szó, ő az, a ki a halaszthatatlanokra mindjárt szószólóul jelentkezik, de a halaszthatókat ellenezi, mert hát: „gondolni kell a jövőre is és a pénztárt kimeriteni nem szabad!" (Bizony magánál is igy gyüjtögette ám a szép 300 holdat! — adja meg a magyarázatot egy jóakaró szomszéd.) Igaza is van. Ily gazdálkodás mellett rendre-rendre mindenre kitelik, aztán „Isten is rendre teremtette a világot!" jegyzi meg a curátor. Jól van; hiszen bajok vannak, jegyezte meg a Főpásztor a presbiteri gyülésen, de a hivek érdeklődése kezesség a mellett, hogy az ifju pappal minden rendbe jő, a mire felügyelni fel is hivta az esperes ur figyelmét. „A pánczélcsehieket nem gáncsolni, de ambicionálni kell!" tanácsolta a theologia fakultás kitünő orvosának édesatyja, kinél — ugy látszik — a gyermeknevelésnél e methodus nagyon is bevált. Persze, hogy ezt is meghallotta az élénk figyelmü *Nagy* Károly, ki itt az istenitiszteleten prédikált s mindjárt alkalmazásba is vette. A rozgulni induló templomot zsufolásig megtöltő hallgatóság előtt Ezékiel 47. 9. verse alapján arról az „élő vizek folyásáról" beszélt, mely a templomból, a vallásos emberek lelkéből buzog, s a mely vevén „kegyelmet kegyelemre" megnő mint egy hatalmas folyam, melytől „meggyógyulnak minden vizek" a más munkatéren is és megelevenedik minden élet „valahová a folyóviz mégyen". A magyarság megtartásának és hivatása betöltésének nagy titka, az elveszett pozicziók visszaszerzésének csodaszere is a templomokból buzgó „élő vizek"-ben van. Mindenki érezte a hatalmas beszéd hatásaként, hogy maga is vett már ez élő-vizből. Vajha dagadna, nőne e csermely hatalmas folyammá,

* Ezzel a *pedig*-gel mintegy nyolczszázra emelhetnők hamarosan a közgyülési tagok számát, mert hisz minden egyes papnak is igénye lehetne „az igazi kálvinista szellem kiegészitő részéhez." D. V.

** Annak idején mégis kérni fogjuk a folytatást. Szerkesztő.

hogy „gyógyulnának a vizek“ tőle le az egész völgyön Dobokán és Kendilónán keresztül is! Kedélyes lakoma zárta be a vizsgálatot az állami iskola nagy termében, melyen a Csákigorbón szervezendő egyházközség ügye képezte a társadalmi előkészités megbeszélésének tárgyát s sok kedélyes köszöntő után indultunk

Magyarköblösre. Magyarderzsén még egyszer üdvözölve a diszkapunál összegyült népet bucsuzóul, nemsokára a köblösi kitérőhöz jutottunk, hol fényes bandérium fogadott. Köblösön nem remélt öröm várt reánk. A diszkapunál, hatalmas embersokaság élén egy magas, karcsu, kifogástalan előkelőséggel öltözött fiatal pap fogadta a Püspök urat egy oly talpraesett beszéddel, melyben egy egész beszámoló és programm foglaltatott, majdnem klasszikus tömörséggel és rövidséggel. Egy öntudatos és végzett munkája tudatában önérzetes kálvinista pap beszéde s szerény magatartása egyesült benne. Az egész bizottságot kedvesen lepte meg *Csákány* Miklós m.-köblösi pap fellépése és egyénisége. Az idő előrehaladottságára való tekintettel előbb templomba mentünk. Már menetközben kedvesen lepett meg a szép állami iskola, az új Hitelszövetkezet helyisége és Olvasó-egylet kapcsolatosan az ifjusági egylettel. Romházával szemben Jóllétfalva s mindkettő ugyanazon völgyben. Az ősrégi templomban a Püspök úr kivánságára Gáspár János pánczélcsehi lelkész predikált egyszerüen, szépen; áldást a püspök úr mondott. A templomban különösen meglepett a karzat, deszkáinak festményeivel. Még az 1600-as évekből való lehet. Egy református hitvallás képekben és versekben, symbolikus ábrázolatokban a paradicsomtól a menyországig — gondolom 5 vagy 6 képben. Csákány barátunk igen jól tenné, ha lefotográfiroztatná s a „Vasárnapi Ujság“-ban és a mi „Vasárnap“-unkban közreadná e képeket. Ugyancsak itt találtunk a templomban 8—10 drb. XVII. sz.-beli theologicumot, melyek nyilván elárulták, hogy egy nagyobb könyvtár részét képezték. Egyikről meg is állapithattuk, hogy az a nagy Benkő József tulajdonát képezte. Az öregek még emlékeztek, hogy ilyen könyvek egész garmadával állottak a templomban a magas hátu padok födéliapján s hogy legnagyobb részüket valami diákul értő falusi hordta el onnan, talán a kántor. Igy kallódtak el — ki tudja mi értékes dolgok?! — az egyház javait átvevő és átadó leltárak nagyobb dicsőségére itt is. S hogy ez a felületes lelkiismeretlenség ma is mindennapos: azt volt alkalma a bizottságnak sokszor konstatálni. Jó lenne az esperesi vizsgálatnak erre nagyobb gondot forditani s az e téren mulasztókkal komolyan elbánni. E nehány darabot talán theol. fakultásunk könyvtára fogja megkapni s talán Csákány lelkész buzgalmának sikerül még többeket felkutatni és visszaszerezni. Hogyan jutottak Köblösre? — érdekes lenne kideriteni. De térjünk a papilakra, hol már foly a vizitáczió. Eredménye?! A vizsgálók egyhangulag konstatálták, hogy ilyen mintaszerü rendet a kerületben még nem találtak. Vagyontörzskönyv, iktató, levéltár (a hivatalos felterjesztések, válaszok összes conceptusaival), előjegyzési naptár, kimutatások, nyilvántartások stb. stb. a legpéldásabb rendben *és pedig nem a vizitáczió várta alkalmából összeállitva!* Elcsodálkozva kérdeztük, hogy hol tanulta? Ám, szerinte, ezt nem kellett tanulni, mert hisz' ez természetes, hogy igy kell csinálnia annak, ki minden dolgát rendben tartja. Az egyházi levéltár mellett egy másik könyvtár felirata: „Egyházi ifjusági könyvtár.“ Bele néztünk; egy csomó számozott, bélyegezett könyv lajstrommal és a kiadási könyv tanusága szerint szorgalmasan olvassák. Benne a legjobb prot. ifjusági iratok: Koszoru füzetek, Értekezleti kiadványok stb. stb. Ez tisztán egyházi és vallásos, de van polgári-községi olvasó-egyleti könyvtár és gazdasági könyvtár is. Egyik a földmivelési miniszter ajándéka, másik vásárolt mulatságok jövedelméből, tagdijból, szövetkezeti adományból. S mind e munkának lelkes vezetője a pap, támogatói Szentmarjai nyug. táblai biró és neje, munkásai a tanitók és ifjuság. Elámultunk: itt az a lélek munkál, mely „nem tudod honnan jön és hová fú!“ És tovább, a nemzeti hóditás munkája. A község lakói ref. magyarok, most mind józanok, takarékosok, munkások, vásárlók.

A községben az utóbbi időkben még nem volt eladó föld, melyet nem magyar ember vásárolt volna meg. Magának a papnak is 100 hold földje van, az igaz — mondá — hogy 60 még nincs kifizetve, de meg *kellett* venni, mert elakarták adni! Az bizonyos is, hogy a „Közhasznu Szövetkezet“ köblösi embernek, ha papja ajánlja, nem tagadja meg a kölcsönt s eddig nem lett baj belőle. Ez Magyarköblös, papja és parokhiája, melyben intelligens uri papné és három kedves gyermekével képezi a boldog otthont. A Főpásztor a teljes elismerés buzditásával számolt be a presbitériumnak, a mi után, már késő idő lévén, azzal a boldog tudattal távoztunk Köblösről, hogy jó az Isten, ki megáldja a hü munkás verejtékét s mindenestől csak nem enged elpusztulni minket, népünket, hazánkat és egyházunkat. Késő estve volt, mire hálni ismét Kendilónára tértünk vissza.

28-ának programmján a másik völgy: Esztény, Szarvas-Kend, Felső- és Alsótőők voltak. Vegyes érzelmekkel jártunk itt. Népünk szegénysége ha el is keseritett, de buzgósága, kitartása, hite és magyarsága mellett megvigasztalt s ha egyik helyt az őrálló sem nem áll, sem nem őrködik, a másikon az öregek is ifju lelkesedéssel tudnak dolgozni.

(Folyt. köv.)

EGYHÁZMEGYÉKBŐL.

—

I.

Egyházmegyei értekezlet.

Folyó évi október hó 2-án tartotta marosi egyházmegyénk egyházi értekezletét Marosvásárhelyen. E minden tekintetben magas szinvonalon álló gyülés a várbeli nagy templomban kezdődött, melyet zsufolásig megtöltött a diszes közönség, melynek soraiban örömmel láttuk marosvásárhelyi kollegiumunk és polgári leányiskolánk növendékeit, derék tanáraik és tanitóik vezetése mellett.

Az istenitisztelet Benedek Dénes egyh. megyei főjegyző közbecsülésben és szeretetben álló buzgó egyházi elnökünk könyörgésével vette kezdetét. Az örökkévalóba vetett rendületlen hit s a gyarló ember gyengeségének érzetétől áthatott emelkedett szellemü imádság hálatelten emelte szivünket a jó Istenhez.

Egyházi beszédet Király Béla hagymásbodoni lelkész aa. tartott ap. csel. III. r. 6. v. alapján, nagy hatással fejtve ki 3 részre osztott beszédében, hogy Marosvásárhely városának 3 nevezetes emlékeztető eszköze, 3 kincse van, melyek mindenike az egyházi értekezlet tulajdonképpeni czélját, az egyházi és világi elem együttes munkásságát segiti elő anyaszentegyházunkban. E három kincs elseje az évszázados régi templom, melyben isten igéjének gyönyörüséges voltát a többi nagy szónok között egy Kovács Áron és Molnár Albert hirdették lángoló hittel és ékesen szólással. A 2-ik a Teleki könyvtár, mely a benne összehalmozott értékes könyveiből áradó tudományos világosság terjesztésével és a 3-ik a Maros folyó, a partjai mellett elterülő hires ref. egyházközségek egyházépitő munkálkodása által. És jóllehet ezeket

az idő vasfoga mind megemésztheti, elsodorhatja, de nem semmisitheti meg azt a szeretetet, melynek az apostol szavai szerint „aranya és ezüstje nincsen“, de van szive, melyből szeretet árad s ennek a szeretetnek terjesztése a legfőbb czélja az egyházi értekezleteknek.

Dicsérettel kell kiemelnünk az egyházi dalárdát, mely Kovács Pál karnagy aa. szakszerü vezetésével szép egyházi énekek előadásával gyönyörködtetett.

Istenitisztelet végeztével mentünk az egyházi értekezletre a leányiskola nagytermébe, melyet Csontos Olivér e. m. buzgó gondnok, e. m. értekezleti elnök aa. nyitott meg egy melegen érző sziv s emelkedett gondolkozásra való szép beszéddel. Megnyitójában hiven tárta fel a mai művelt hivek vallás iránti közönyösségét, hidegségét s egyházi életünk sebeit, jól ismerő éleslátással mutat rá azon eszközökre, melyek orvosolhatják a fájó sebeket. Kegyeletes szavakkal emlékezett meg egyházi értekezleteink lelkes szervezőjéről, a nagy szónok és tudós theol. tanár, Molnár Albertről, ki városunknak sok ideig páratlan szeretettel körülvett kiváló lelkipásztora volt. Az ő példájának követésére buzditva, feltárja azon irányelveket, melyeknek megtartása által kezdetét veheti az egész vonalon egy fokozottabb egyháztársadalmi tevékenység.

Elnöki megnyitó után Tóth László e. m. számvevő, ért. egyh. titkár aa. olvasta fel a mult évben Szovátán tartott egyh. m. ért. gyülés jegyzőkönyvét. Ekkor választatván meg jelenlegi agilis elnökünk s az uj tisztikar. Majd előadta titkár aa. e. m. értekezletünk mult évi működését tiszta, átható, világos képben feltüntető, nagy gonddal készitett s szépen megirt titkári jelentését. Ugy a jegyzőkönyv, mint a szép titkári jelentés elismeréssel vétetett tudomásul s titkár aának jegyzőkönyvi köszönettel s elismeréssel honoráltuk fáradhatatlan tevékenységét.

Titkári jelentés után dr. Sebess Dénes orszgyül. képviselő tagtársunk olvasott fel a „Szocziálizmus“-ról. Történeti visszapillantást vetve a szocziálizmus multjára, általános tetszés közt, nagy tudással s erős kálvinista hittel fejtegette, hogy az igazi szocziálizmus nem rombolni, hanem épiteni akar s a mostani társadalom hatalmas organumokkal működő szocziális egyesületei ellen latba kell vetni minden erőnket, ha sikerrel akarjuk támadásait visszaverni. A társadalom alapja most sem más, mint a Krisztus tanaiban hirdetett szeretet. A szocializmus mai képviselői a gyülöletet hirdetik a vallás ellen, a Krisztus ellen; pedig a fundamentom nem lehet egyéb, mint a krisztusi szeretet. Felolvasó aának tanulságos és a mai viszonyokból kiinduló érdekes tanulmányáért elismerésünket kifejezve, tanulmányának kinyomatását s szélesebb körben való terjesztését elhatároztuk, köszönettel véve azon szives jóságát, mely szerint a nyomdai költségek viselését magára vállalta.

Ezután Tothfalusi József m.-vásárhelyi lelkésztársunk előadása mellett tárgyaltuk az istenitiszteleti rendtartás a magyarországi ref. keresztyén egyházban cz. konventi javaslatot. Benedek D. aának a konfirmáczióra, az urvacsora kiosztására s a temetési szertartásra vonatkozó nehány módositásával elfogadva az eredeti javaslatot.

Az utolsó pont Viski Gyula m.-bándi lelkésztársunk szabadelőadása volt Pál apostol megtéréséről. A különben tudományos tárgy népszerü, okos és világos fejtegetése s a kedves előadási mód mindvégig lekötve tartotta az érdeklődést, s előadó aának meleg elismeréssel és köszönettel adózva a gyülés elhatározta, hogy ez a tanulmány is kinyomattatik a többiekkel egy füzetben.

Ez az értekezlet is arról győzött meg mindnyájunkat, hogy a marosi egyházmegyei értekezlet egyházi és világi vezetői teljesen át vannak hatva azon magasztos gondolatoktól, melyeknek a gyakorlati életbe való átvitele s ez által a vallásos közöny eloszlatása s az egyházi életben a krisztusi szellem elterjesztése hovatovább mindinkább megerősitik magyar prot. Sionunkat. Adja a kegyelem atyja, hogy legyen ez az intézmény állandó bástyája a kiolthatatlan hitbuzgóságnak s a rendületlen hazaszeretetnek.

Ady Sámuel,
ref. lelkész.

(Vége köv.)

TÁRCZA.

Gencsi Sándorházi János kegyhagyománya a Szász- (ma Kis)-fülpösi egyháznak.

(A görgényi egyházmegye levéltárából közli: *Csekme* Ferencz.)

„— Én Szász Fülpesen lakó Gencsi Sándorházi János adom tudtára mindeneknek, mind mostaniaknak, mind jövendőbelieknek, hogy midőn volnék az én magam lakó házamnál tők ilyen testamentumot, hogy nékem vagyon egy darab zálogos Földem a rosz hidnál a Tancsi fordulóban, melynek is vicinussa alólfelől B. Bánffy László ur eő Nagysága s ellene Moldován Vazul földe, felső vicinus Musnai rész Salomon Györgyi földe, melyet is zálogositott volt néhai első Somodi György Kulcsár áliás Orosz Jánostól tizenkilenczbe, két véka buzával, a buzának ára vala akkoron négy máriás, mely földet én is második Somogyi György halálozása után váltottam ki, azon föld pedig falu közönséges földe volt, mely földhelyet ugyanakkor a falu közönséges földéből foglalt az után az Földvári házhely után Orosz János a Lóheverő nevezetü helyben, melyet ma is bir Moldúván Vaszil az erdőpásztor, — de mivel hogy a Szászok elpusztulván, a magyar ülte volt meg, a magyar is annak utánna elpusztulván Musnai Bán Pál templomhelyet adván az oláhságnak, az olászág megszaporodván, olá papot hoztanak, magyar pap nem lévén, ők azóta papjuknak mind rétet, mind szántóföldet adtanak a falu közönséges földéből, a miénknek pedig nem adtanak mind e mai napig, és azért ezen közönséges falu földéből való földet hagyom s adom a Szász Fülpesi Reformata Eklésia parochialis házhelye után a mostani pap és jövendőbéli papok számára, hogy inkább élhessenek az Isten szolgái belőlle.

Nem különben a Szent Andrási fordulóban, a Borsó hely nevezetü helyben is vagyon egy darab, a kit is ugyan akkor vettem ki a zálagból, az is falu közönséges földe, melyet is adott volt zálogban ugyan első Somodi Györgynek, Andrási László, Musnai Bán Pál jobbágya, ebben a fordulóban is az oláhok adtanak a magok papjoknak, a magyarok itt is föld nélkül maradtanak, sőt még a magyar Eklesiának is el vették felét a Rósás nevezetü helyben, a melyet ma is bir az unitus olá pap, ezen földből pedig semmi just vagy pervensiot nem hagyván fen se maga, se két ágon levő possevitásom, a vicinusa pedig alól a patak felől Musnai rész Silimon Györgyi birja, felül pedig ugyan azon zálog alól vétetődött ki Luka Vonka házhelye után való közönséges Falu földe a Tavaszi Ádám házhelye után való föld, a melyet is mostan bir zálogba Nemes Tamás.

Ezen magam Testamentumomnak, iratomnak meg erősitésére, szokott pecsétemmel megerősitvén Anno 1772 Die 8-va Septembris Szász Fülpesen lakó Gencsi Sándorházi János Nemes Személy.

* * *

Ezen okmány, a benne foglalt kegyes ajándékozáson kivül figyelemre méltó kulturális szempontból

is, mert nyilvánvaló, hogy itt (Fülpösön) korábban szászok voltak a lakók. (Ekkor ugy is hivták Szászfülpes.) Ezek kipusztultak s helyüket — mint még sok más helyen is történt — az oláhok foglalták el. Ma már — hála Istennek — a kálvinista magyarság is kellőleg megerősödött s ez az alapitvány (ajándékozás) ugy látszik a fundamentumot vetette meg. A község neve is ma nem Szász-, hanem Kispülfös.

KÜLÖNFÉLÉK.

Szász Károly. Mikorra e sorok napvilágot látnak, ő már ott pihen a kerepesi-úti temetőben, hova egyháza és az egész magyar társadalom őszinte részvéte kisérte örök nyugalomra. Szász Károlylyal ismét ritkult egygyel azok sora, akiknek egész élete nem volt más, mint áldásos és termékenyitő munkának szakadatlan lánczolata. Október hó 16-ikán hozta hirül a táviró, hogy a dunamelléki egyházker. nyugalmazott püspöke idehagyta földi porhüvelyét s magyar ref. egyházunk és magyar társadalmunk szegényebb lett ismét egygyel, a legnagyobbak közül. Nem reánk tartozik irodalmi munkásságának méltatása, nem akarunk kiterjeszkedni félszázadra terjedő irói pályájának bámulatosan tág és változatos mezejére, nem akarjuk azt a veszteséget mérlegelni, mely a magyar irodalmat és tudományt a Szász Károly elhunytával érte. Mi benne mást: a kálvinista költő-papok typusának egyik legnagyobb képviselőjét siratjuk. A kálvinista költő-papot: társadalmunknak ezt az igazán sajátos magyar alakját, a kiknek szerepe végig huzódik történelmünk egész folyamán reformáczió óta a mai napig s aki mindenütt ott van, a hol csak tenni, dolgozni kell hazáért, egyházért, tudományért. És Szász Károlyban bámulatosan olvadt össze ez a hármas munkakör. A szabadságharczban, mint katona vesz részt, hogy férfikorában talentumának egész erejével épitse azt, a minek alapját, mint ifju, karddal segitett lerakni. De bármilyen széleskörü volt is az a munka, melyet ott végzett, lelkének egész melegével csüggött egyházán is. És sajátságos. A sokoldaluság itt az egyházi munkakörben is a legjellemzőbb vonása egyéniségének. Félszázadon keresztül szolgálta egyházát, mint lelkipásztor, mint tanár, majd mint államhivatalnok s végül mint főpásztor teljes odaadással, soha egy pillanatra meg nem szünő lelkesedéssel s az egyházi irodalom még hosszu időn fogja méltatni vallásos költeményeinek mélységét, predikáczióinak apostoli hangját, fordításainak formatökélyét és melegségét. Mondják, hogy az utóbbi időkben visszakivánkozott szülőföldére. Mintha leakarta volna róni háláját Bethlen Gábor kollégiumának székhelyén mindazért, amit a nagy fejedelem szelleméből magával vitt el, mint gyermekifju. És ha igaz az, a mit némelyek mondanak, hogy az ifjukori benyomások az egész életre kihatnak, úgy Szász Károly tőlünk vitte magával lelkének s egyéniségének azt a vonását, melyet Bethlen Gábor óta minden erdélyi nagy ember megőrzött s a mely nem más, mint a haza, a hit s a tudomány hármas munkakörének egy magasabb hármoniában való összeolvasztása. Szász Károly egész egyéniségének épen ez volt legszembetünőbb jellemvonása.

Bachát Dániel püspökké avatása. A bányai ág. hitv. evang. egyházkerület folyó hó 4-iki közgyülésén avatta püspökké Bachát Dánielt. Az örömünnepen a kerület összes képviselőin kivül résztvettek az evang. egyház többi püspökei s az ev. ref. egyházkerületek képviselői és több világi notabilitás. A felavató-ünnepély a Deák-téri evang. templomban folyt le. Az egyházi szertartást Scholcz Gusztáv egyh.-ker. főjegyző és Sárkány Sámuel nyugalomba vonult püspök végezték, kik közül a felavató-beszédet Sárkány Sámuel püspök mondotta. A templomból az iskola disztermébe vonultak, hol a felavatott s hivatalosan beigtatott uj püspököt Zsilinszky Mihály üdvözölte. — Amikor Bachát Dánielt, mint a testvéregyház uj püspökét tisztelettel üdvözöljük: kivánjuk, hogy magas hivatalában sokáig forgolódjon s uj pályája áldásos sikerü legyen ugy önmagára mint egyháza javára!

Fejes István ünneplése. Szép ünnepet ült Sátoraljaujhely ev. ref. egyházközsége e hó 8-ikán, a mikor nagynevü lelkésze, Fejes István lelkészi müködésének negyvenedik évfordulóját töltötte be. Zsufolásig megtelt a sátoraljaujhelyi ev. ref. templom a társadalom előkelőségeivel s a költő pap a szószékről meghatottan köszönte meg hiveinek szeretetét. A jubiláló lelkésznek az ország minden részéből gratuláltak. Fejes István azonban nemcsak a sátoraljai ev. ref. egyháznak, hanem az egész magyar protestáns egyháznak büszkesége. Protestáns hithüségét, éles kritikai tehetségét, szervező talentumát s alkotó erejét alkalmunk van értékelni az ev. ref. egyház közigazgatásának egész vonalán, az egyházmegyétől, egyházkerülettől kezdve föl a konventig. Tagja volt a két utolsó zsinatnak, tagja a most összehivott törvényhozó testületnek s nagy tudással, fáradhatatlan buzgalommal folyt be állandóan az ügyek irányitására. A szép ünnepély alkalmából örömmel adunk kifejezést a mi jókivánságainknak is.

A M. P. I. T. közgyülése. A M. P. I. T. kilenczedik vándorgyülését Sopron városában tartotta az ottani ev. egyházközség szives meghivása folytán. A gyülésen mintegy 200 egyleti tag vett részt. A püspökök közül ott voltak Gyurátz Gerencz, Zelenka Pál ev., Antal Gábor, Baksay Sándor ref. püspökök; a főgondnokok, illetve felügyelők közül Hegedüs Sándor, a társaság elnöke, Zsilinszky Mihály alelnök és Ihász Lajos. A közgyülés az elnöki tisztségről lemondó Zelenka püspök helyett Bachát Dániel, az ujonnan választott és most már beiktatott bányakerületi püspököt választotta meg a társaság egyházi elnökévé. Mint a mult évben Ujvidéken, ugy most is a Koszorú-kiadványok hathatósabb, eredményesebb terjesztése felett volt vita. Felmerült az az óhaj, hogy a Koszoru-füzetek kolportázs utján terjesztessenek, lehetőleg az angol traktátus-társaság segitségével. A választmány egyébként a bizományos Hornyánszky-czéggel, a mult évi közgyülés határozata értelmében, az albizományosok érdekében már most is előnyösebb szerződést kötött. A közgyülést szépen sikerült, épületes vallásos estély követte az evangélikus templomban. Másnap, 27-én délelőtt az istentisztelet után a diszülés következett, a melyen meleg, szivből jövő üdvözletek hangzottak a társaság felé a város rokonszenves polgármestere, dr. Toepler és az egyházközség buzgó felügyelője, dr. Démy ajkairól. Az előző napi közgyülésen Gyurátz püspök mondott szivélyes „Isten hozott"-at a dunántuli kerület részéről. Az üdvözlő beszédekre itt is Hegedüs Sándor válaszolt, hangsulyozva ezen alkalommal különösen azt, hogy a M. P. I. T. azért „száll ki" az ország különböző részén, hogy az evangéliomi eszméket, a melyek létalapjául és jogosultságául szolgálnak, necsak irásban, hanem a közvetlen érintkezés utján, az élő szó varázsával is terjessze. Zsilinszky Mihály felolvasása azon problémát fejtegette, a melyet már Macaulay is vizsgálódás tárgyává tett, hogy t. i. honnan van a róm. kath. egyháznak az ellenreformáczió óta való folytonos erősbülése és az evangéliomi egyházaknak, különösen hazánkban való gyengülése? Ez utóbbit, fájdalom, statisztikai adatokban is feltüntette. Felolvasása némileg leverő, de másrészt eszméltető és komoly munkára felhivó szózat volt a prot. egyház és különösen a mi magyar kálvinista, pusztuló gyülekezeteink őrállóihoz, a kik összetett kezekkel nézzük a gyülekezet- és nemzetpusztitó „bünt" és azt hisszük, hogy egy pár hirlapi czikkel és feljajdulással leróttuk ennek meggátlására vonatkozó kötelességünket. Szőts Farkas társulati titkár tette meg ezután évi jelentését és kellemes meglepetést keltett az, midőn az agilis titkár felmutatta az Egyháztörténeti Adattár legujabb kötetét, a Prónay-levéltár egyháztörténelmi kincseit, a melyeket báró Prónay Dezső egyetemes felügyelő saját költségén bocsátott egy vaskos kötetben közkézre. Este még egy felolvasó gyülés a főgimnázium diszes tornatermében! Méltó volt a befejezés. A távollevő Bernát István szép munkájának felolvasása után Thury Etele a csepregi kollégium történetét vázolta, Payr Sándor pedig a soproni lutheránus főemberről, Wittnyédi Istvánról tartott egy oly élénken jellemző és a mai viszonyokra is alkalmazott remek felolvasást, a mely méltó és élvezetes befejezője volt a gyülés szellemi élvezeteinek. A jövő évi közgyülés H.-Böszörményben lesz megtartva a Bocskay-ünnepélylyel kapcsólatosan.

Papválasztás. A patakfalvi ev. ref. egyházközség m. hó 25-én töltötte be az üresedésben volt lelkészi állást. A választás megejtésére Péter Károly esperes, Bedő András bikafalvi és Biró Áron felsőboldogfalvi lelkészeket, valamint Péter Gergely énekvezér-tanitót küldötte ki.

A választás szép rendben történt meg. Egyhangulag Szabó Gyula lelkészt, helyezték a patakfalvi ev. ref. papi székbe.

Tanári székfoglaló. Márton Lajos bpesti theol. akad. tanár szept. 23-án tartotta meg székfoglaló értekezletét, az egyházker. közgyülés, a tanári kar és az ifjuság jelenlétében. Értekezésének tárgyát az Albertus Magnus Cassiodorus Senator munkájában felemlitett régi irásmagyarázók közül Tyconius hermeneutikai elvei képezték. A székfoglaló tanárt a közgyülés nevében Koncz Imre esperes üdvözölte.

A budapesti ref. theologiai akadémia, ötvenéves fennállása évfordulója alkalmából, 1905. október hó 10-én d. u. 5 órakor, a ref. főgimnázium disztermében jubileumi ünnepélyt rendezett a következő műsorral: 1. Karének, CV. zsolt. 1. 2. vers. Előadta az ifjuság énekkara, 2. Imádság. Tartá B. Pap István theol. tanár. 3. Megnyitó beszéd. Tartotta Hamar István igazgató. 4. Emlékbeszéd. Tartotta Szőcs Farkas theol. tanár. 5. Karének. CXXXV. zsolt. 1. 12. vers. Előadta az ifj. énekkara.

Hálás köszönet. Az „Erdélyi Erdőipar Részvénytársaság" nagys. Horn Móricz vezérigazgató ur utján kőrösi egyházközségünk temploma javitására 1400 (azaz egyezernégyszáz) koronát kegyeskedett adományozni. Midőn a nagylelkü adományért, a mely szinte lehetővé teszi, hogy megujitott hajlékban dicsérjük az Istent, ugy a magam, mint az egyházközség leghálásabb köszönetét fejezem ki, kérem a jó Istent, hogy a nagyarányokban dolgozó, annyi szegény embernek kenyeret adó, édes magyar hazánk jóllétét, boldogságát nagymértékben előmozditó társaság még sokáig virágozzék, hogy jótékonyságának áldását a mi szegény református anyaszentegyházunk is még hosszu időn át élvezhesse. Kőrös, 1905. október hó 12-én. Bartha János, ev. ref. lelkész.

Köszönetnyilvánitás. A marosi ev. ref. egyházmegye okt. hó 3-án tartott közgyülése alkalmával egyházmegyénk egyik szeretve tisztelt főgondnoka, gr. *Bethlen* István, orsz. gyül. képviselő, miután értesült — esperes atyánkfia jelentéséből — arról a sikerekben gazdag munkásságról, melyet *Mezőfele* egyházközség hivei — mostoha anyagi viszonyaik daczára — a közelmultban végeztek, elismerésül s egyben buzditásul. az 1904-ik évben épült ev. ref. népiskolájuk épitési dijának törlesztésére *ezer koronát* ajándékozott. A kegyes főurnak, a megjutalmazott egyház hivei e helyen is hálával teljes köszönetet mondanak s egyben kérik az Istent, ihlesse meg a sziveket és lelkeket, hogy minél több egyházközség részesüljön hasonló segitségben. Mezőfele, 1905. okt. 6-án. *Farkas Jenő,* ev. ref. lelkipásztor.

Nyugtázás és elszámolás. A jelen év nyarán Borszékre történt hivatalos kiszállásom alkalmával Nagy Istvánffy Gyula akadémiai festőművész ur 2 darab képet ajándékozott az ottan épitendő imaház javára kisorsolandólag. A kisorsolással Baka Béla marosvásárhelyi állami tanitó ur bizatott meg, ki is a mai napon, ennek eredményeként, a marosvásárhelyi Agrár takarékpénztár 361. sz. betétkönyvében 111 korona 80 fillért küldött hozzám egy eredeti jegyzőkönyvvel együtt, mely ezen 111 kor. 80 fillért igazolja. Ezen jegyzőkönyv szerint: Az 1. sz. iven Istvánffy Gyula adományozó művész ur gyüjtött 6 korona 40 fillért; 2. sz. iven Baka Béláné 31·40; 3. sz. iven Szász Margit 22 kor., 4. sz, iven Mátyás Mariska 5 kor., az 5. sz. iven Baka Béla 18 kor., 6. sz. iven Baka Béláné 20 kor., 7. sz. iven Rucska Antal 6 kor., 8. sz. iven Stelnhőbel Ilona 1 kor., a 9. sz. iven Bakos József 2 korona. Midőn ezeket nyilvánosan nyugtázom és elszámolom, hálás köszönetet mondok ugy az adományozó mester urnak, mint Baka Béla tanitó-hirlapiró urnak, ki mint a fenti névsorból is látható 8 drb ivvel is, meg igen jól tudom szivvel is buzgólkodott a kisorsolásban, s kire általán az egész épitkezésnél: számitanunk kell és számitanunk lehet. Gernyeszeg, 1905. október 7. Csekme Ferencz, görgényi esperes.

GYÁSZROVAT.

Kányádi Jakab Mózsa, algyógyi ev. ref. lelkész, f. évi október hó 6-án éjjeli 1 órakor, életének 67., boldog házasságának 38., papságának 39-ik évében, hosszas, kinos szenvedés után megszünt élni. A boldogultnak földi maradványai f. évi október hó 8-án d. u. 2 órakor tétettek az ottani ev. ref. temetőben örök nyugalomra. „A reá bizottakban hiv volt mind halálig" s hitünk szerint elvette fáradságának méltó jutalmát. Áldás és béke lengjen porai felett!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 4197—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi tőkekamat-segélyben részesülő eházközségünk lelkészéhez és az összes esperesekhez.

Kebli könyvelési osztályunk jelentéséből értesültünk arról, hogy a tőkekamat-segélyben részesülő egyházközségek nem küldik be *rendesen* nyugtáikat eme segélyösszegekről és emiatt az egyetemes konventtel szemben való elszámolás nehézségekkel jár.

Felhivjuk ennélfogva a segélyezett egyházközségek lelkészeit, hogy a folyó évről hátrálékos nyugtáikat, esperesi uton, haladéktalanul küldjék fel; jövőre pedig minden évi *augusztus hó 1-ig,* szabályszerüen kiállitott bélyegtelen nyugtát terjesszenek fel az évi segélyösszegekről.

Esperes aait pedig felkérjük, hogy jelen rendelkezésünket nyilvántartásba jegyezve, a nyugtáknak pontos beküldését állandóan szorgalmazzák.

Könnyebb tájékozódás végett az alábbiakban közöljük az épitkezési tőkekamat-segélyt élvező egyházak teljes névsorát, a megszavazott segélyösszegek kitüntetése mellett:

Kisbarcsa 120 kor., Piskitelep 600, Marosillye 140, Petrozsény 48, Abrudbánya 200, Marosludas 340, Szamosfalva 180. Tordaszentlászló 100, Körösfő 100, Sztána 60, Egeres 120, Ördögkut 200, Bürgezd 40, Görcsön 80, Szinnye 100, Hagymáslápós 60, Kiseskülló 100, Mócs 60, Kudu 100, Kisiklód 80, Kékes 100, Szászbréte 60, Szászrégen 300, Holtmaros 100, M.-Madaras (fekete) 140, Szentistván 60, Nyárádtő 100, Nagyernye 60, Mezőkövesd 60, K.-Szt.-Miklós-Csiba 80, Dicsőszentmárton 200, Erzsébetváros 270, Medgyes 300, Oláhujfalu 200, Mihályfalva 120, Segesvár 460, Fehéregyház 120, Brassó 1000, Hétfalu 200, Csikszereda 350, Toroczkószentgyörgy 160, Szeretetház 1020, Naszód 600, Tordatur 100, Marosugra 400, Lozsád 200, Nagyteremi 200, Ilosva 150, Szászbréte 200, Jákótelke 80, Mikefalva 200, Sövényfalva 200, Esztény 100, Görgényszentimre 200 Feketelak 80, Balázsfalva 400, Marosujvár 200, Ikland-Kaál 40, Szászsebes 600, Szentegyed 200, Magyar-Péterfalva 200, Komolló 100, Pulyon 400, Sófalva 200, Homoródszentmárton 100, Magyargoroszló 200, Szállelek 50, Maksa 200, Érmindszent 100, Magyarpéterlaka 100, Magyarköblös 100, Mezőbodon 80, Dobó 100, Héviz 100, Györgyfalva 200, Völcsök 1000 korona.

Kolozsvárt, 1905. október hó 14.

Dr. Bartók György, elnök. *Kádár János,* titkár.

Sz. 4585—1905.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletü Esperes aaihoz.

Mult évi 1860. szám alatt utasitást adott ki Igazgatótanácsunk az ismétlő tankötelesek vallásoktatására s a vallástanitásra kötelezett lelkész aai munkájának a haladási napló vezetése utján való nyilvántartására. Az erre vonatkozó jelentéseket folyó évi augusztus hó közepéig kellett volna beterjeszteni, de több egyházmegyéből maig sem jöttek be a jelentések. Felhivjuk azon nt. Esperes afiait, akik még nem tették meg jelentésüket az egyházmegyei tanács vonatkozó határozatairól, hogy az 1860—904. számu körrendelet értelmében haladéktalanul jelentést tegyenek.

Kolozsvárt, 1905. október 9.

Dr. Bartók György elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 4456—1905.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Ferenczi István, volt református lelkész, állami szakiskolai tanár, Szabolcska Mihály és ifj. Gödri Ferencz közre-

müködésével „Önképzőkör“ czimen ifjusági folyóiratot inditott meg, melynek czélja, hogy az ifjuság valláserkölcsi és hazafias nevelését segitse elő s hogy alkalmas, jól megválogatott közlemények által nemcsak az ismeretek terjesztését munkálja, de a serdülő ifjuság önálló gondolkodását, világos itélőképességét fejlessze, akaraterejét és tevékenységét gyakorlatias irányba terelje, erősitse.

E szép czélu folyóiratot az ifjusági önképzőkörök részére leendő megrendelésre ajánljuk. Megrendelhető e czim alatt: Az „Önképzőkör“ kiadóhivatala, Zalatna (Alsófehérmegye).

Kolozsvárt, 1905. október hó 8.

Kenessey Béla, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tan. előadó.

Sz. 4536—1905.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Elöljáróságaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi Miniszter ur f. évi 53779. sz. a. ugy rendelkezett, az illetékes tankerületi főigazgatóságok utján, hogy az Atheneum könyvkiadó részvénytársulat kiadásában, 12 kötetben megjelenő „Müveltség Könyvtára“ czimü vállalatának évenként megjelenő köteteit szerezzék meg a tanári könyvtárak számára az állami s az állam rendelkezése alatti iskolák. Egyszersmind felszólitotta a Miniszter ur az egyházi főhatóságokat, hogy a nevezett müvet a hatóságuk alatt álló középiskolák tanári testületeinek is beszerzésre ajánlják. Ezen az alapon tehát a „Müveltség Könyvtára“ czimü vállalat egyes köteteinek a gimnáziumi tanári könyvtárak részére leendő beszerzését ajánljuk.

Kolozsvárt, 1905. okt. hó 8-án.

Kenessey Béla, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

1275—1905. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a küküllői egyházmegyébe kebelezett *héderfáji* énekvezéri állásra pályázat hirdettetik.

Dijlevélben megállapitott javadalom: tisztességes lakás, 1400 □ öl kaszáló haszonélvezete 24 kor., 400 □ öl bekeritett szántóföld évi haszna 8 kor., kepe: 50 kal. 10 kéve buza, 70 v. 6 lit. szemes buza, 115 veder 6 lit. must ért. 495 kor. 30 f., szombati malomvám ért. 192 kor., 20 kézi napszám 8 kor., czinterem gyümölcstermésének fele 36 kor., 2 ekenapszám 6 kor., stóla 7 kor. 70 f., csergedi temető haszna 23 kor., összes jövedelem 800 kor.

Kötelességek: a rendes templomi éneklés vezetése, orgona kiséret mellett. Lelkész akadályoztatása esetén a rendes istenitisztelet tartások elvégzése. Egyházi dalárda szervezése és vezetése. A nem konfirmált ifjak eltemetése lelkész nélkül. Az állami elemi iskolában, hetenként 2 órán, a tankötelesek egyházi énektanitása.

Pályázati határidő nov. 9. Szabályszerüen felszerelt folyamodványok a kitett határidőig nt. Nagy Domokos esperes aához Kutyfalvára küldendők.

Kolozsvárt, 1905. okt. 18.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1259—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyh.-megyébe kebelezett *nyárádszentimrei* egyházközség lelkészi állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: dijlevél szerint, lakáson kivül, 10 hold szántó haszonélvezete 58 kor., terményjövedelem (kepe) értéke 624 kor. 84 f., munkatétel értéke 133 kor. 34 fill., összesen 816 kor. 18 fill. Kiadás 30 kor. 70 fillér; marad 785 kor. 48 fillér. Állami kiegészités 1600 kor.-ig: 814 kor. 52 fillér, összesen 1600 korona.

Kötelességek: a nyárádszentimrei anya- és seprődi leány-egyházakban a rendes lelkészi teendők ellátása. Seprődön minden ötödik vasárnap az istenitiszteletek elvégzése.

Pályázati határidő 1905. nov. 5.

Kellően felszerelt folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1905. okt. 11.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1261—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyében fekvő nagyőlyvesi körlelkészi állásra ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom dijlevél szerint: Ez évben kijavitott s átalakitott jó lakás és 1 hold 315 □-öl kerten kivül: 35 hold 1275 □-öl kanonika. 242 kor. 99 fill. értékben. Az egyházközség pénztárából 56 kor. Konventi segély 200 kor. Kepeérték (éppen megváltás alatt) 262 kor. 50 f. Közmunka 110 kor. 98 f. Stóla 16 kor. Összesen 888 kor. 43 fillér. Engedélyezett kiadás ebből 233 kor. 20 fill. Kongrua 944 kor. 77 fill. Vallástanitásért az állami iskolától 40 kor.

Kellőleg felszerelt folyamodványok nov. 10-ig a püspöki hivatalhoz adandók be.

Kolozsvárt, 1905. október hó 11.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1263—1905.

PÁLYÁZAT.

A nagyenyedi ev. ref. egyházmegyébe kebelezett, m.-bogáti egyház kötelékébe tartozó *marosgezsei leány-egyház lévita-tanitói* állomására pályázatot hirdetek.

Javadalom: a méltóságos ig.-tanács 3697—1899. sz. alatt megerősitett dijlevél értelmében: 1. Tisztességes lakás melléképületekkel és kert. 2. A lévitai egyházi teendőkért az egyházkerületi pénztárban kezelt 6000 korona egyházi tőke kamatjából évnegyedes utólagos részletekben évi 200 kor.; temetési stóla 1 kor. 3. A tanitói teendőkért ugyanazon alapból és módon évi 100 kor. 4. Emke segély ezidőszerint utólagos félévi részletekben évi 100 korona. Összes javadalom az egyháztól évi 400 kor. Állami fizetéskiegészités az 1893. évi XXVI. t.-cz. végrehajtására vonatkozó utasitás 17. és 23. §§. értelmében 400 korona.

Kötelességek: 1. Az ev. ref. felekezeti iskolába járó tankötelesek rendszeres oktatása és a konfirmándusok előkészitése. 2. Az énekvezetői és egyházi jegyzői teendők teljesitése. 3. Az ünnepi és köznapi istenitiszteletek önálló végzése minden alkalommal, kivéve minden 4-ik vasárnapot és az urvacsoraosztás alkalmait, a mikor a m.-bogáti lelkész szolgál. 4. Az egyházközség beligazgatásában való segédkezés a lelkész és kebli tanács utasitásai értelmében. 5. Szükséghez képest a lelkész helyettesitése.

Pályázati határidő nov. 10.

Szabályszerüen, oklevél- és szolgálati bizonyitvánnyal felszerelt folyamodványok nt. Jancsó Lajos esperes aához küldendők Marosujvárra.

Kolozsvárt, 1905. október hó 11.

Dr. Bartók, püspök.

MEGHIVÓ.

A nagyenyedi ev. ref. egyházmegye egyházi értekezlete folyó 1905. évi rendes közgyülését reformácziő emlékünnepélylyel kapcsolatosan Maros-Ludason nov. 5-én tartja, melyre czimet van szerencsénk tisztelettel meghivni.

Tárgysorozat: I. Istenitisztelet d. e. 10 órakor: 1. Gyülekezet éneke. 2. Egyházi karének: előadja a m.-ludasi dalkar. 3. Imát mond Egerházy Lajos ujtordai lelkész. 4. Közének: előadja a m.-ludasi dalkar. 5. Egyházi beszédet mond Fejér Pál fel. enyedi lelkész. 6. Gyülekezet éneke. II. Közgyülés: 1. Elnöki megnyitót tart Veress Károly ért. egyleti elnök. 2. Titkári jelentés Fejér Pál ért. egyleti titkár által. 3. „Szózat“ énekli a m.-ludasi dalkar. 4. Szaval Dán Milike k. a. 5. Szabadelőadást tart, s ennek során vitatételeket állit fel Jancsó Lajos ehm. esperes. 6. Szaval Keresztes Annuska k. a. 7. Pénztáros jelentése kapcsolatosan költségelőirányzat megállapitása. 8. Inditványok. 9. „Himnusz“ énekli a m.-ludasi dalkar. Az értekezleti tagokat tisztelettel kérjük, sziveskedjenek megjelenésüket a gyülés előtt három nappal jelezni tiszt. Kozma Imre m.-ludasi lelkész aánál, hogy a banketten résztvevők száma iránt tájékozva legyen idejében. Valamint arra is kérjük, hogy tagsági dijaikat Péter Antal m.-n.-csányi lelkész, ért. pénztáros aához beszolgáltatni sziveskedjenek. A tiszteletes lelkész urakat papi ornátusban leendő megjelenésre kérjük. Az előző napon odaérkezők — bejelentés után — elszállásoltatnak.

Gr. Bethlen Sándor, ért. vil. elnök. *Veress Károly,* ért. e. elnök. *Fejér Pál,* ért. titkár.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Évfolyam. *43-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. október 26.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

SZÁSZ KÁROLY

dunamelléki ev. ref. püspök.

1829—1905.

Nem most halt meg e világra nézve. Most csak fáradt teste tért pihenni az édes anyaföldbe. Mikor a toll kihullott munkás kezéből, mikor a szó, az ige elnémult beszédes ajakán, lelkileg már akkor bucsut mondott ennek a világnak. Mert mit ért neki az utóbbi négy év, mikor már nem munkálkodhatott, kinek a munka volt életeleme?! Csak arra való volt, hogy övéi kimutathassák iránta gondviselésben, ápolásban végtelen szeretetüket.

A szemerjai Szász-család tagjainak egész sorozata tett élénk bizonyságot a székely eredettel örökölt székely erényekről, a szorgalmas, lankadatlan munkásságról, sokoldalúságról, eszményi törekvések minden akadályokat áttörő megvalósitásáról, a legmagasabb polczokra feltörő kitartásról, sikerről. De tán egyik sem annyira, mint az „öreg“ Szász Károly.

A politikus „nagy“ Szász Károlynak országos neve nem volt rajta teher, sőt a fiun atyjának nagy lelke elkötelezés volt nagy kötelességek teljesitésére, melyeket mint pap, tanár, iró, költő, műfordító, hivatalnok egyformán betöltött emberül.

Csodával határos, hogy mennyit tudott dolgozni. A hivatalnok fárasztó napimunkája után üdülését az uj munkában találta — a költészet muzsájával való társalkodásban. Ebben találta lelkének folytonos megújulását. Munkái egy jókora kis könyvtárra rugnak. Mint lirikus, elbeszélő és drámai költő egyformán nem közönséges alkotásokkal ajándékozta meg irodalmunkat. De legnagyobb irodalmi téren mégis, mint műfordító volt. Byron, Dante, Goethe stb. fordításai a formatökély könnyedsége mellett a tartalmi és eszmei hűség által tünnek ki. A műfordító legfőbb kivánalma: a congeniálitás képesitette erre. Irodalomtörténetünkben ez biztosit számára első rangu helyet.

Mint reform. pap kezdte s végezte pályafutását. A kézdivásárhelyi parochia s a dunamelléki püspöki lak közt igen változatos hosszu pálya folyt le, mely azonban mindig kapcsolatban volt valami módon egyházunk szolgálatával, mig végre mint püspök ujra egészen a miénk lett.

Mint egyházi iró is termékeny volt. Már vásárhelyi papsága idején szerkesztette *Demeter* Sámuellel az „Erdélyi Predikátori Tár“-t. Maga is több kötet egyházi beszédet, halotti imákat stb. irt; Tompa „Olajág“-a mellett az ő „Buzgóság könyve“ ref. asszonyaink kedvelt imakönyve.

A költő-papok közül való volt, azok előnyeivel megáldva s hátrányai nélkül. A vallás is igazában a költői intuitio formájában jelent meg nála. Mert theologusnak nem volt kiforrott. Vastag orthodoxia sekélyes rációnálizmussal vegyest jelentkezik munkáiban. Ez volt leggyengébb oldala. Ez a magyar protestantizmus s főleg reformátusság eredendő bűne. Legnagyobb papjaink más téren szerzik a babért. Az egyház, a theologia, a vallásos épités gyakorlati munkája nagy tehetségüknek csak morzsáit kapja. Csoda-e, ha sem a tudomány, sem a gyakorlati élet nem méltányol kellőleg; ha népünknél a vallásos kegyesség élénkségét, — müveltjeinknél vallásunk bölcsészeti mélységét hiába keressük?!

Mint ember, kivette részét Isten áldásaiból, de jutott neki bőven a látogatásokból is. Szükebb családjában több boldogság a szélesebben több megpróbáltatás. Testvérei közt a legidősebb volt s mégis majdnem mindenik koporsóját neki kellett kikisérnie. S a világ is, adott ugyan elismerést is, de nem kimélte meg gáncstól, gunytól, szeretetlenségtől, gyanusitásoktól sem. Pedig, mint nagy embereknek rendszerint, neki is szerető, nagy szive volt. Nem csak övéit; a kit csak tehetett, mindenkit támogatott; a tehetséget pártfogolta, az embert megbecsülte.

A magyar reformátusságnak mindig büszkesége lesz, mint ő is mindig büszke volt református voltára.

Fáradt, törődött teste most már megpihent. Lelke, az ő fényes lelke még sokáig fog világitani közöttünk és egyházi és irodalmi téren, még sok lelket fog emelni, vigasztalni nemesiteni és megszentelődésre vezérelni.

Itt alant még munkálkodni, — odafenn örök boldogságban — élni!

Nagy Károly.

Mentsünk, a mit lehet!

(Folytatás és vége.)

A felekezeti iskola igazi, erős, tántorithatlan jellemü hazafiakat is nevelt, pedig nem tartott annyi nemzeti ünnepet, mint az állami.

Mily változás áll be azonnal, a mint egy felekezeti kálvinista iskolát államositnak!

Megpróbálom, hogy egy hü photographiát mutatok be egy átvedlett iskoláról.

Nagyon természetes, hogy csak azt mondhatom el, a mit én láttam és tapasztaltam. Példáért nem megyek messze. Itthon maradok Magyarláposon

A magyarláposi állami elemi népiskola 31 éves multtal dicsekszik. 1622-től 1873-ig, tehát 251 esztendőn keresztül a protestántizmus szolgálatában állott. Egyszerü, szegényes eszközökkel rendelkezett. Hajléka egy kis házikó volt 240 éven keresztül. Diszesebb hajléka csak élete vége felé lett, a midőn néhai boldogemlékezetü Biró Sándor afiát az Isteni bölcs gondviselés Magyarlápos vidékére vezérelte. Erős magyar, erős kálvinista elvekkel, alkotó, teremtő erejével egyházunk és iskolánk ujjáteremtéséhez fogott.

Az akkori viszonyok szerint fényes hajlékot épittetett az iskola számára.

Felekezeti iskolánk szegényesen fizetett tanitóival 251 éven keresztül nevelt és megtartott ezen nagy nemzetiségi vidéken egyházukhoz és hazájukhoz szivósan ragaszkodó nemzedékeket. Ébren tartotta folyton protestáns és nemzeti öntudatukat. Ez az iskola magyar és Kálvinista volt minden izében, hol még az oláh, örmény és zsidó gyerekek is a Kálvinista egyházi énekeket tanulták és énekelték. Erős várunk volt ez nekünk. Kellett is, mert ezzel az intenczióval alapitották azt a mi őseink 1622-ben, hogy időtlen-időkig a protestántizmus szolgálatában álljon.

Többször s utoljára az absolut korszakban intéztek ellene támadást a hatalom korifeusai. A mi azonban ezeknek nem sikerült, sikerült később az egyház előljáróinak. Feladták a várat anélkül, hogy a kapituláczió feltételeit az egyházi érdekek szemelőtt tartásával állapitották volna meg.

Nem kötötték ki, hogy az iskolai gondnokság elnöke a mindenkori református lelkész s a tanitók mindig csak református hitvallást követők lehetnek.

Én részemről az államnak egy iskolát sem adnék addig át, a mig ezeket a feltételeket el nem fogadná.

A melyik egyház az ő érdekeit nem tudja minden vonalon megvédelmezni: elvesztette létjogosultságát.

Közönséges tapasztalat, hogy mindenkinek annyi joga van, a mennyit megtud védeni.

Bezzeg megtudják védeni érdekeiket a többi egyházak. Hány katholikus jellegü állami főgimnázium van! Ez nem bánt engem, csak azt sajnálom, hogy bennünk olyan kevés az életrevalóság!

De maradjunk csak az államivá átvedlett magyarláposi iskolánál.

A kapituláczió után iskolagondnoksági elnökké kinevezték a szolgabirót, iskola igazgatójává a dési róm. katholikus kántort, a kit aztán magyarláposi hitsorsosai is megválasztottak kántoruknak.

A hatalom akkori korifeusai nagyon is igyekeztek azon, hogy semmi ref. felekezeti jellege ne legyen többé az iskolának, hanem lett katholikus jellege, még pedig azzal, hogy a naptárban minden pirosbetüs napon szünetelt a tanitás 3 évtizeden át. (Csak a legujabb időben szünt meg ez az anomália.)

Igazán jól nézett ki ez a 250 esztendős iskola, mely őseinktől a protestáns érdekek melegágyául alapittatott, a midőn ev. ref. vallásu növendékeivel ünnepeltetett még azon a napon is, a mikor a testvéregyház templomaiban az eretnekek kipusztitásáért imádkoznak.

Hol azelőtt mindennap hallotta az a gyereksereg, hogy ő kálvinista, e napon tul hetenként csak kétszer volt szabad arról tudomást vennie. A miniszteri tantervet végrehajtani, a megszabott tananyagot feldolgozni máskép nem lehet, csak ha hetenként a 6 osztályból álló iskolában 2 hittani órát adnak. Ezt az ellenvetést hallottam mindannyiszor, valahányszor 13 év leforgása alatt a hittani órák számának felemelését kértem. (Most már van 4 hittani és 2 egyházi énekóránk hetenként, de ez is kevés.)

Református hitü tanitók is alkalmaztattak, de ezek nagyon óvatosak voltak abban a tekintetben, nehogy felekezetiességgel vádoltathassanak — állitván, hogy az állam felekezeten felül áll — s igy nekik is eképpen kell cselekedniök.

Ez az iskola megszünt 250 évi fennállás után a protestántizmus életszerve lenni, de egyszersmind megszünt olyan iskola is lenni, a mely erős magyar nemzeti hazafiakat nevelt.

Különösen a legujabb időben divattá vált s *„nemzeti“*-nek nevezett sok ünneppel nem hazájukhoz szivósan ragaszkodó polgárokat, hanem hyperlojális alattvalókat nevelnek az állami iskolákban.

Ez uraim nem mese. Be fogom bizonyitani.

A nyolczvanas évektől kezdődőleg *márczius* 15-én minden valamire való helyen ünnepet szenteltek. — Lassanként az állami iskolák kapui is megnyiltak s a gyermeksereg ajkain ott is felhangzott az eskü: *„Rabok tovább nem leszünk!“*

Nemsokára azonban már ápril 11-én lobogózták fel az állami iskolát, a mikor is többé nem Kossuth apánk és Petőfi, hanem V-ik Ferdinánd lett az ünnepelt hős. Már nem arról volt szó, hogy *„Mit kiván a magyar nemzet?“*, hanem hogy ő felsége V-ik Ferdinánd atyai jóindulatának engedve, népei boldogitására a legkegyesebben mit méltóztatott adni 1848. ápril 11-én.

Hallottam olyan emlékbeszédeket ezen iskolai ünnepélyeken az állami-tanitó urak szájából, a melyekből egy *„előkelő idegen“* azt a konzekvenciát vonhatta volna le magának, hogy a magyar nemzetnek a Habsburgok igazi Megváltói, a kik nélkül rég eltüntünk volna egészen nyomtalanul a földnek szinéről.

Ezen iskolai ünnepélyeken a gondnokságot rendesen én képviseltem. Nekem kellett az ünnepélyt bezárni. Nem állhattam meg azonban, hogy röviden bár, ne jelezzem azt is, a mi április 11-én túl történt: a királyi esküszegést, a horvát lázadást, a 200,000 muszkaszuronyt, a nemzet vezéreinek meggyilkoltatását, az aradi akasztófákat stb.

Persze, hogy nagy lett a konsternáczió.

1896-ban Vilmos német császár Budapesten igen megtalálta dicsérni a fényes történeti multu magyar nemzetet, a midőn költői szárnyalásu pohárköszöntőjében a *„régi dicsőségünk“* hőseinek neveit felemlité, illetőleg az *„éji homályból“* bevezette őket a budavári fényes királyi palotába.

Nem volt népszerübb alak a magyar nemzet előtt, mint Vilmos.

A Hohenzollernek azonban mumusok kezdtek lenni.

Ezért kaptuk a 10 szobrot és ennek emlékére egy ujabb „nemzeti“ (?) ünnepet; a mikor is ujabb zsolozsma száll az egek urához.

Mennyi himnusz, óda dicsőiti e királyi kegyet!

A 10 szobor-ünnepélyen sem állhattam meg, hogy ne térjek ki a Vilmos német császár pohárköszöntőjére. Ekkor is „*megrovási kaland*“-ba estem.

A junius 8-iki ünnepélyeken is elhallgatják a königräczi futást, meg Klapkát, hanem mint királyi kegyet tüntetik fel a koronázást.

Bennem ezen az ünnepélyen sem maradt meg a szó, a minek az lett a vége, hogy most már a lojális gondnokság az iskolai állitólagos nemzeti ünnepeken nem velem képviselteti magát.

Nem az állami tanitó urakat akarom én megróni az elmondottakkal, hanem a mi nemzeti gyengeségünket.

Igy néz ki uraim egy átvedlett iskola. A mi iskolánk képe ez. Kevesen mult azonban, hogy nem lett még szomorubb képe s hogy nem vedlett át még jobban az egykor erős kálvinista iskola.

A mult évben történt, hogy az igazgató-tanitónk nyugdijaztatta magát. Kértem a jó Istent, hogy világositsa meg a Miniszter őnagyméltóságának lelkét, hogy a megüresedett állást — tekintettel a történeti multra — egy ügyes ref. vallásu magyar tanitóval töltse be; már csak annyival is inkább, mert községeinkben ugy a római, mint a görög katholikusoknak magas szinvonalon álló felekezeti iskolájuk van, hol legmesszebb menő propagandát fejthetnek ki egyházaik érdekében.

Jött azonban a kinevezés, a melyből arról értesülünk, hogy a mi régi iskolánk igazgatójául egy román ajku gör. kath. tanitót neveztek ki, még pedig — a mint hallatszott s később be is igazolódott — egy magyar nagybirtokos s egyházunkban is előkelő tisztséget viselő ur közbenjárására.

Igaz, hogy a kinevezés oly vihart idézett fel a község magyar és református lakóssága közt, hogy annak hatása alatt — melyet siettem a miniszter tudomására hozni, — hogy egy hét alatt az uj kinevezett át is helyeztetett s helyére egy ref. vallásu magyar tanitó tétetett. De az elmondott szomoru kisérlet való s éles világot vet ugy a miniszteriumban uralkodó felfogásra, mint magyar társadalmunk, sokszor előkelő tagjainak azon szomoru eljárására, hogy privát szivességeknek nem egyszer alárendelik a közérdeket s nemzeti czélok szolgálatát, melynek védelmére nem egyszer magamfajta „kis ember“-nek kell szembeszállni a hatalmasokkal, mely egyházunkra nézve is annál nagyobb baj, ha — mint a jelen esetben is — a pap kénytelen egyházunk világi méltóságával szembeszállani, ki szem elől téveszti egyháza igen vitális érdekét.

Elmondtam ezt a dolgot, nem azért, hogy az én összeférhetetlenségemről keltett hirnek egyik okára rámutassak, de főleg azért, hogy felhivjam az ilyen esetekre és jelenségekre egyházi vezetőink figyelmét. Mert az ilyen esetek mind gyakrabban kezdenek előfordulni (legujabban Czegőből hallottam hasonlót), ugy hogy már majdnem irányzatot kell sejtenünk mögötte.

Ezért atyafiságos szeretettel kérek minden illetékest, hogy mig egyfelől teljes erejéből küzd (s mint az én esetem mutatja, nem kilátás nélkül) az ilyen irányzat ellen, másfelől siessen nyilvánosságra hozni az ilyen eseteket, hogy a magasabb helyen álló őrállók figyelme is ébren tartassék az ily eminenter magyar nemzeti és egyházi érdekeink védelme iránt.

Közös erővel —: mentsünk, a mit lehet!

Barabás Samu,
magyarláposi ev. ref. lelkész.

Püspöki vizsgálat a dési egyházmegyében.

(Folyt. és vége.)

Az *esztényi* körlelkészség ügyeiről legjobb lesz nem beszélni. Tövissi Pál lelkész oly sulyos beteg, hogy ez állomáson nem maradhat. Gyorsan kell helyettesiteni. Népünk régóta hordozza türelemmel és panasz nélkül ez állapotot, de tovább igy nem tartható. Egyházunk igazi támasza ott *Bogdánffy* nagybirtokos, ki bár nem hitünk követője, egyházunk által a magyarságot, a derék áll. tanitóval — kántorunkkal — együtt igazi odaadással szolgálja. Gazdag vendégszeretetével fogadott s támogatását továbbra is igérte, csak gyorsan és gyökeresen történjék a baj orvoslása. Ebéd után *Szarvaskenden* keresztül, hol egy kis imaház őrzi egykori itteni buzgó körlelkészünk, Pataky Gábor emlékezetét, *Alsótöökre* érkeztünk, hol népünk, a magyarság nagy ünnepélyességgel várt az állami tanitó ur — kántorunk — vezetése mellett a diszkapunál. Az üdvözlést megelőzőleg és követőleg a dalkar nagy lelkesedéssel és precizitással énekelte a Hymnuszt és Szózatot; a tanitó ur pedig, egy csupa lélek, csupa tüz kis ember, biztositotta a Főpásztort, hogy az őrállásban nem csüggednek, a védelemben nem lankadnak soha. Alsó- és Felsőtöök majdnem egy községet képeznek; igy tehát, hogy megnyerjük az időt, a kicsiny, de tiszta, csinos templom megtekintése után, felhivtuk hiveinket, hogy jőjjenek fel Felsőtöökre, hol a lelkész is lakik s ott vegyenek részt az istenitiszteletben. *Felsőtöökön* hasonló ünnepélyes fogadtatásban volt része Főpásztorunknak, az öreg *Jakabházi* kurátor és bájos unokája részéről tolmácsoltatván a hivők és ifjuság üdvözlete. A papilakon az öreg lelkész *Almási* Sámuel, egykori hős garibáldista fogadott. Tekintettel neje sulyos betegségére, a vizsgálat gyorsan ment végbe. Hamar lehetett konstatálni, hogy öreg lelkész aa. hiveivel való igen benső jóviszonyban s buzgón támogattatva kurátora Jakabházi Zsigmond által, kellő rendben tartja az egyházközség anyagi és lelki ügyeit. Igaz, anyagiakban nagyon-nagyon szegény az egyház. Papilakása is gyarló, temploma pedig bizony közel van az összeomláshoz s a hatósági bezáratás veszedelme fenyegeti. Egy kis alapjuk van ugyan az ujjáépitéshez, kövük bőven a közvetlen közelben, a népben készség a közmunkára: egy kis közalapi segélylyel minden rendbehozható lesz. A kérelmezésre utasittattak is, valamint egy segédlelkész küldésére is igéretet tett a Püspök ur az öreg lelkésznek ki nehány igen derék gyermeket nevelt a hazának, köztük a csákigorbói szolgabirót is. A templomban maga a Püspök ur tartott gyönyörü beszédet a zsufolásig megtöltő hivekhez buzditva, lelkesitve a szent munkára s Isten áldását kérve a nemes igyekezetre. Már a nap hanyatlóban volt, midőn rövid látogatás után Jakabházi kurátornál, ki messze földön arról nevezetes, hogy gazdaságában mesterembernek soha egy krajczárt sem adott ki, hanem a maga ezermesteri ügyességével mindent maga végzett el s igy kis vagyonát több száz hold kitünően kezelt birtokra növelte, — bucsut vettünk hiveinktől, e napi pihenő helyünkre *Tőtör*be indultunk, vendégéül hüségesen kisérő, kalauzoló gondnokunknak: *Rettegi* Sándornak. Bizony már éjszaka volt, mire a tőtöri udvarházba értünk, de azért a ház nagymüveltségü urnője s a jövendő reménye a kis Sárika és a két vasgyuró Rettegi fiu szives készséggel fogadták a fáradt vendégeket. A figyelmes háziasszony pompás „becsinálttal“ gyógyitotta az egész uton kisért gyomorbajokat; az ifjuságnak megeredt a nyelve, ugy, hogy a „titkár bácsi“ alig győzte a kérdéseket felelettel. Vacsora után bejártuk a több száz éves, de kényelmes udvarházat s ha már a nagy diófa alatt nem ozsonázhattunk, hát gyertyavilágnál ültünk ki élvezni „a kellemetes estét“

kedves házigazdánkkal. Hogy megadtuk az árát kiujult gyomorbajokkal, az csak természetes büntetés volt azért, hogy estve soha sem éreztük a fáradtságot annyira, mint reggel. De talán egy reggel sem annyira az egész uton, mint itt másnap, vizsgálati körutunk utolsó napján. Ám a programmot be kellett tartani s nekünk tovább kellett vonszolni magunkat. A ház urnője hol feddőzött, hol sajnálkozó részvéttel vett körül, mig végre a gazdag házipatika mégis csak helyreállitott annyira, hogy utra tehettek.

Gyengék lévén ahhoz, hogy együtt végezzük az *ormányi* és *kérői* vizsgálatot: megosztottuk a munkát s miután *Nagyiklódon* az ottani előkelőségek a gör. kath. lelkész által vezetve, Püspökünknek megadták átutaztában a tiszteletet, nemsokára elvált a bizottság két részre s mig a Püspök ur Rettegi gondnokkal és titkárával *Ormányba* mentek, Nagy Károly az esperessel egyenesen *Kérőbe* hajtatott a vizsgálat megejtésére.

Ormány, hosszu évek után csak most kapott ismét lelkészt, *Demeter* Zsigmond személyében. A hosszu adminisztrácziónális idő alatt felgyültek a bajok, megsokasodtak a gyógyitásra váró sebek. Az egykor hatalmas egyház, mely hajdan „Máthé püspököt" adta kerületünknek, ma a desolatióhoz áll közel, ha valahogy meg nem erősittethetik. Valóban szükséges volt, hogy itt a helyzetet maga Püspök urunk személyesen lássa. Adja Isten, hogy segitni tudjon a bajon, a sok bajon, melyek közt egy papi lakás épitése a legégetőbb.

Kérőbe 11 órakor érkezett a püspök úr kiséretével. A lelkes fogadtatás után a szép diszkapunál mindjárt a templomba vonultunk, hol *Nagy Károly* predikált Máté 16. r. 13—19. versei alapján a kulcsok hatalmának alapjáról, kezeléséről s azon kötelezettségről, mely minden hivőre kiterjed e téren, összefoglalva a vizsgálat tapasztalatait. Áldást a püspök ur mondott. A presbiteri ülésen Nagy Károly számolt be a vizsgálat eredményéről, melyben örömmel állapittatott meg, hogy Kérőben Nagy József lelkész kiválóan lelkiismeretes és buzgó vezetése alatt mindenek a legékesebb és legjobb rendben vannak. Példás rend ugy az egyh. község adminisztrácziójában, mint az egyházmegyei számvevőségnél, melyet hosszu idő óta nagy odaadással s igen nagy és elismerést érdemlő munkával a kérői pap tölt be. A Püspök ur további lelkes munkára buzditó szavaival ért véget a presbiteri gyülés a lelkész és munkatársai iránti teljes elismeréssel. Ebédre az egész bizottság s a Szamosujvárról is kirándult vendégek a papné vendége volt, melyen barátságos tósztok közt ünnepelték a Főpásztort nagy és nehéz, de áldásos munkája bevégzése alkalmából. Az esperes is kijelentette: „most már tudom, hogy mit kell vizsgálni s csak azt szeretném, hogy két év mulva újra megismétlődjék e vizsgálat nálunk. Micsoda rendet találna a Püspök ur!" szólt s gyomorgörcsökben ujra visszahanyatlott a divánra. Mi pedig a papné gondjaira bizva, azzal a bizonyos reménységgel indultunk vissza Kolozsvárra, hogy a dési egyházmegye felemelő és elszomoritó jelenségekben váltakozó helyzete, az egyh. megyei és kerületi vezetők vállvetett munkássága alapján nemsokára ugy fog alakulni, hogy a sok szép erős bástya még erősebbé lesz, a romok eltakarittatnak, a szakadékok kijavittatnak s papságunkban és hiveinkben egy lelkes tábor küzd tovább egyházunk megerősitésére, fajunk védelmére, sőt hóditására, az istenországa s hazánk nemzeti kiépitésének szent munkájában.

Püspökünk fáradságot s erőt nem kimélő nagy munkával a maga részéről ezt munkálta most is bámulatos kitartással, apostoli buzgalommal. Atyai szavai, intelmei, elismerése, buzditásai mind e nagy czélt szolgálták. Vizsgálat volt e munka, komoly, beható és szigoru vizsgálat, de főleg pastoráció, egy hadvezéri szemle, hol a közkatonák megerősitése, lelkesitése volt a czél s a hol a sebek is, a romlások is csak azért kutattattak, hogy meggyógyittassanak, megépittessenek. A püspöki munkának ez a legértékesebb része.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1905. okt. 19.

Elnökölt *Bánffy* Dezső br., egyházkerületi főgondnok aa. Jelen voltak: *Bartók* György dr. püsp., *Simó* Lajos főgondnok, *Kenessey* Béla főjegyző, *Bartha* Lajos közügyigazgató, *Herczeg* Lajos, *Váró* Ferencz, *Deésy* Gyula, *Sárkány* Lajos dr., *Sándor* János, *Incze* Gerő, *Lészay* Ferencz igazg.-tanácsosok és a hivatalnokok.

Az ülés megnyitása után előbb az egyházkerületi számvevő aa. által felülvizsgált számadások nyertek elintézést. Jóváhagyást nyert nevezetesen a nagyenyedi kollégium 1904. évi számadása, melynek kedvező eredménye megnyugvással vétetett tudomásul. A Filep Péter-alapitvány, Mátyus-alap, valamint a vajdahunyadi, szilágyszolnoki, orbai, gyulafehérvári és szebeni egyházmegyék mult évi számadásai szintén jóváhagyhatóknak találtattak, megtétetvén a szükség szerint intézkedésünk arra nézve, hogy a mutatkozó tetemesebb hátralék követelések fölhajtassanak.

Az ótordai egyházközség felülvizsgált számadásaiból meggyőződött főhatóságunk affelől, hogy a két papi állás javadalmának egyenlősitésével fölmerült tehertöbbletet az ehk. megbirja és ennek alapján a fizetésrendezési határozat jóváhagyást nyert.

A Gecse-alapitvány 1903. évi számadásaiban kifogásolt tételre vonatkozó korábbi határozatot, a kezelő bizottság közvetett felvilágositásai után is fentartotta ig.-tanácsunk.

Tudomásul szolgált, hogy az egyházkerületi pénztár f. évi szept. hó végéig terjedő naplóit számvevő aa felülvizsgálta és rendben találta.

A titkári előadásban tárgyalásra került ügyek következő elintézést nyertek:

A „Gazdák és Iparosok helyi szövetkezete" czimü czég ellen folyamatban levő végrehajtási eljárásunk további folytatása előtt kebli jogügyi bizottságunk véleménye kéretett ki.

Jóváhagyó tudomásul vette a tanács, hogy a sürgősség okából elnökileg hagyatott helyben az enyedi kollegium által megvett 56 hold erdő és a vizaknai egyházközség által vett 28 hold földbirtok vásárszerződése.

Bartha Dezső, zsinati képviselő aa. inditványa folytán fölhatalmaztatott főt. Püspök aa., hogy fölveendő összegből ott Budapesten fizethesse ki a szükséges előlegeket a zsinati képviselőknek.

Kézdi egyházmegyénk közgyülése azt kérte, hogy a központi kezelés alatt álló tőkék ne csak birtokvásárlás, hanem jelzálogi fedezet mellett leendő kikölcsönzés végett is adassanak ki a tulajdonos egyházaknak, a kamatcsökkenéssel járó veszteség elkerülése czéljából. Ig.-tanácsunk azonban e kérést nem teljesithette, hanem a kerületi közgyüléshez utasitotta az egyházmegyét eme folyamodásával.

Tudomásul szolgált egyházkerületi ügyvédünk ama jelentése, hogy a kir. kincstár ellen inditott perünk megnyugtató eredménnyel biztat.

Nagyenyedi kollégiumunk jelentése alapján, jóváhagyattak a Szotyori-alapitvány kezelése tárgyában tett előljárósági intézkedések.

A marosvásárhelyi egyházközség 20 éves malombérleti szerződését előnyösnek találta s igy jóváhagyta főhatóságunk.

Az országos közalapi előadó felvilágositásai is

igazolták, hogy a folyó évi konvent elé terjesztett jelentésben tévedésből van erdélyi egyházkerületünk közalapi adója csökkenő összeggel kitüntetve, miért is fölkéretett az előadó aa., hogy a főtabellák késedelmes fölterjesztéséből eredő eme téves adatot jövőre rektifikálni sziveskedjék.

A kitérések és áttérések szabályszerü nyilvántartására szilágyszolnoki egyházmegyénk ürlapmintákat hozott ajánlatba, melyekre vonatkozólag kikéretik az összes egyházmegyék véleménye.

Özv. Técsy Józsefné házbérhátrálékosnak részletfizetési kedvezmény engedélyeztetett.

Krasznai egyházközségünk engedélyt nyert rendes papi állásának még egy évig üresen tartására.

Nemes Árpád aának a maroscsapói földhasználati szerződés tárgyában beadott felebbezése elutasittatott.

A papilakások egyes szobáinak nem egyházi célokra való használata tárgyában beérkezett jelentésekből konstatáltatott, hogy 13 helyen postahivatal van a papilakásban. Minthogy azonban postamesterségi mellékfoglalkozás jövőre nem engedélyeztetik és igy a postahivatalok rendre-rendre kiszorulnak, általános intézkedést nem látott szükségesnek igazgató tanácsunk.

A válóperi iratok rendezésére és leltározására körlevélileg fölhivattak az összes esperesek, miután már több oly eset fordult elő, hogy egyes válóperi itéletek és iratok nem voltak megtalálhatók.

Az egyházkerületi közgyülés meghagyása alapján elkészitette ig.-tanácsunk az egyházkerületi tulajdont képező ingatlanok eladása körüli eljárás szabálytervét, a következő közgyülésen leendő tárgyalás és megállapitás végett.

A magyarsárdi papválasztás előkészitése alkalmából fölmerült nehány vitás kérdésre nézve felvilágositást kért az illetékes esperes, mire ig.-tanácsunk kifejtette a maga véleményét, de közölte az illető esperessel, hogy a zsinati törvény rendelkezése értelmében ez ügy végellátása esperesi hatáskörbe tartozik és igy azt, saját belátása szerint tartozik elintézni.

Kolozsvári egyházmegyénk két desolált egyház vagyonának jövedelmét kérte ki, az egyházmegyei költségvetésben mutatkozó hiány fedezésére, ámde kérése nem volt teljesithető, mert e jövedelem csak szegény egyházak segélyezésére forditható.

(Vége köv.)

Az egyházkerületi Egyházi Értekezlet közgyülése.

(Tudósitás.)

Alig hiszem, hogy egyesület több nehézséggel küzdve és kedvezőtlenebb előjelek mellett tartotta volna valaha közgyülését, mint egyházkerületünk Egyházi Értekezlete az idén. Mintha minden kedvezőtlen körülmény kezet fogott volna, hogy ez amugy is sok nehézséggel küzdő, nagyra hivatott egyesület vándorgyülésének sikerét megakadályozza. Első sorban is, hogy a legnagyobbat emlitsem, az ország mai nyomasztó, szomoru, hogy ne mondjam kétségbeejtő állapota, a mikor az aggodalmaknak és gondoknak nem is boruja, hanem sötét éjszakája feküdt a haza sorsán aggódó lelkekre. (A katholikus országos nagygyülést a vezetőség erre hivatkozással is halasztotta el ez évről.) Azután a nem kevesebb aggodalomra okot szolgáltató egyenetlenség, elégedetlenség, elkedvetlenedés egyházkerületünkben az utóbbi közgyülés óta. És emlitsem-é azt a sulyos csapást, a mely az Értekezletet ez évben érte, elveszitve azt a nagy férfiut, a ki az egyesület élére állva, hatalmas egyéniségével, jelentőséget, sulyt adott annak.

Es ha még hozzáveszem ezekhez az elfoglaltságot, a közönyt, az áldozattól való irtózást, azt hiszem, legalább egy részét felemlitettem azoknak az akadályoknak, a melyek kétségessé tették sikerét a közgyülésnek. S a ki az idéni közgyülésen a régiek nagy embertömegét, fényes bevonulását, diszes ünnepségeit kereste, hát bizony alapos csalódással távozott, mert ezekből vajmi kevés volt található most. És ha csupán ezeken fordulna meg a közgyülés sikere, akkor a s.-szentgyörgyi közgyülésből könyörtelenül levonandó konsefuentia az lenne, hogy az Értekezlet hagyjon fel vándorgyüléseivel, mert azok merőben céltalanok.

Csakhogy nem ezek a külsőségek határozzák meg a közgyülés sikerét. Sőt bátrak vagyunk megkoczkáztatni a véleményt, hogy ha ezek tulajdonképen nem is voltak épen felesleges dolgok, de bizonyos fokig elvonták a figyelmét a fontosabb, lényegesebb dolgokról vagy legalább is azt a téves hitet ébresztették némelyekben, hogy ezekkel ki van meritve a közgyülés teendője. E sorok irója az idén az ötödik közgyülésén volt jelen az Értekezletnek és elmondhatja, hogy nagyobb, állandóbb érdeklődést a tárgysorozat egyes pontjai iránt, értékesebb, magasabb szinvonalon álló tárgyalást nem látott egyiken sem.

Azok, a kik azzal a fájó, szomoru érzéssel mentünk a közgyülésre, hogy temetésre, az Értekezlet temetésére megyünk, örömmel győződtünk meg, hogy bármennyire földelni igyekszik a közöny és a kishitüség: él, mert munkálkodik, a mi legbizonyosabb, legcsalhatatlanabb jele az életnek.

Istené legyen érette a dicsőség, Istené, a ki nem hagyott el, megsegitett, a mikor szinte mindenkitől elhagyottnak éreztük magunkat és a ki megnyitotta szemeinket, hogy meglássuk az egy szükséges dolgot.

Ezeket előre bocsátva a következőben számolunk be a közgyülés lefolyásáról.

Miután gr. Bethlen Pál és Sándor József világi alelnökök hivatali elfoglaltságuk, Deési Gyula egyh. alelnök gyengélkedése és Bod Károly egyh. alelnök sulyos betegsége miatt nem vehettek részt a közgyülésen, Nagy Károly egyh. alelnökre hárult az elnöki tiszt betöltésének feladata s az elnökség képviselete. A központi vezetőség, illetve az igazgató-választmány részéről vele együtt indultak Kolozsvárról hétfőn 16-ikán reggel a gyorsvonattal Tárkányi György ért. titkár, Irsay József kiadvány kezelő, a ki Vajda Ferencz visszalépése után az ünnepi istentiszteleten a prédikáczió tartását elvállalta és Biró András darócz—bogártelki lelkész, em. ért. alelnök. Utközben csatlakoztak hozzájuk dr. Benda Jenő, a „Magyar Szó“ munkatársa, Horváth István bürkösi lelkész, a tárgyaló ülés felolvasója, majd Balogh Sándor m.-bodoni lelkész, ifj. Péter Károly esperes, Csia Kálmán; Brassóban Péchy Árpád, dr. Gencsi Sándor főtörzsorvos, az Értekezlet ügyeinek egyik leglelkesebb munkása.

Az érkezőket a sepsiszentgyörgyi állomáson a sepsi egyházm. papságának képviselői, élükön Józsa Sándor esperessel, a sepsiszentgyörgyi egyháztanács, a Székely-Mikó-kollégium tanári karának képviselői fogadták. Nevükben ifj. Gödri Ferencz a szentgyörgyi egyházközség páratlan buzgalmu, kiváló főgondnoka üdvözölte szives szavakban az érkezőket, biztositva nemes munkájukban érdeklődésükről, támogatásukról. Az üdvözlő beszédre Nagy Károly alelnök válaszolt, jelezve az értekezlet czélját és az egyházra nagy fontosságu feladatát. Benn a város főterén szép közönség jelenlétében Koréh Endre helybeli lelkész üdvözölte az érkezőket, a mire ismét Nagy Károly válaszolt többszöri helyesléssel és éljenzéssel megszakitott beszédben, kifejezést adván sajnálatának, hogy az egyházkerület kimagasló polczaira állitott

férfiai közül egyik sem jöhetett el, hogy nagyobb jelentőséget adjon az Értekezlet közgyülésének s kifejezést adva azon meggyőződésének. hogy a sepsiszentgyörgyi hivek igy is kellő mértékben méltányolni fogják az Értekezlet nemes, nagyfontosságu törekvését.

A fogadtatás után a vendégek szállásaikra mentek s rövid pihenés után a választmány tagjai összegyültek a Székely-Mikó kollégiumban ülésre. A választmányi gyülés előkészitette a másnapi közgyülés tárgyait, megbeszélte a közgyülés elé terjesztendő javaslatokat, a titkári jelentést, a pénztárnok jelentését és a Vasárnap ügyét.

Este ismerkedés volt a városi nagy vendéglőben, a melyen elég szép számmal vettek részt a város és egyház tagjai közül

(Folyt. köv.)

EGYHÁZMEGYÉKBŐL.

A marosi egyházmegye közgyülése.

Október 3-án délelőtt 10 órakor marosi egyházmegyénk évi rendes közgyülésére gyülekeztek össze a polgári leányiskola nagy termébe a nagyszámu egyházi és világi képviselők. Ravasz János, érdemekben gazdag ügybuzgó esperesünk s gr. Bethlen István köztiszteletben álló tevékeny főgondnokunkkal.

A „Jővel szentlélek Ur Isten“ kezdetü szép egyházi ének elhangzása után közszeretetben álló esperesünk magasan szárnyaló, lélekemelő imádságban kérve a kegyelem és áldás Istenének segedelmét, megnyitotta a közgyülést a tőle megszokott remek kivitelü, bölcseséget és higgadtságot magában foglaló, szeretettől áthatott beszédben. Azután megtartotta alakilag és tartalmilag egyaránt kimagasló „esperesi jelentését“, melyből nagy lelki gyönyörüséggel hallottuk, hogy egyházmegyénk az egész vonalon nagyszabásu munkát végzett; az egyes egyházközségek a szellemi és anyagi ügyek előbbrevitelén dicséretes szorgalommal munkálkodnak. Jóleső örömmel halottuk, hogy az egyházmegyei tanács mindenik tagja odaadó buzgalommal teljesiti kötelességeit, s az ők lelkes vezetésök alatt egyházmegyénk mindenik egyháza kivette részét az egyházépités nemes munkájából s az eredmény ugy a szellemi, mint az anyagi élet terén, mindenütt kielégitő s teljesen megnyugtató.

Osztatlan elismeréssel adózott az egész közgyülés szeretett esperesünknek, a ki ebben az évben is, mint a többiekben egész lelkéből és szivéből oda törekedett, hogy a rábizottaknak hü sáfára lehessen, apostoli buzgósággal hintegetvén szóval és irásban a szép és jó magvait, kérve, intve, buzditva, serkentve, figyelmeztetve, vagy hol a szükség ugy kivánta, fölemelve dorgáló keményebb szavát és előljárt mindenekben, hogy müködése nyomán felviruljon az Isten országa.

Az esperesi jelentés egyes adatainak részletes tárgyalásába nem bocsátkozom, mert dr. Sárkány Miklós világi képviselő aa. inditványára s anyagi támogatásával ez az igazán tanulságos esperesi jelentés nemsokára nyomtatásban is megfog jelenni.

Az esperesi jelentés tudomásulvétele után Benedek Dénes főjegyző aa. számol be az egyházmegyei tanács évi müködéséről, melyből szintén örömmel győződtünk meg az egyházmegyei tanács ügybuzgó fáradhatatlan munkálkodásáról.

Tárgysorozat rendjén következett az uj lelkészek ünnepélyes bekebelezése s az ujonnan választott tanitók eskütétele.

Ezután következett Nagy József tanügyi előadó jelentése, a ki szintén az egész egyházmegye felekezeti iskoláinak tanügyi helyzetét hiven feltüntető jelentésben adott számot a tanügyi állapotokról. Majd Molnár Lajos e. m. pénztárnok aa. referált az egyh. megye pénzügyi helyzetéről, a melyből fájdalommal értesültünk hogy egyházmegyénk még mindig küzd — a hagyományos kálvinista szegénység miatt — a deficzittel. Az egyházmegyei pénztár összes alapjai mintaszerü pontossággal vannak kezelve s ezért pénztáros aának elismerés és köszönet nyilvánittatott. Végül Kócsi Dániel és Tóth László számvevő afiai terjesztették elő számvevői jelentésöket, melyekből kitünik, hogy az összes egyházközségek költségvetései, számadásai pontosan elkészittetnek s az egyházközségek vagyoni ügyei törvényeinknek megfelelőleg szabályszerüen kezeltetnek. Közgyülés számvevő aainak hálás köszönetet mond eredményes fáradozásaikért.

Ezen közgyülésen az egyes előadók által bemutatott jelentések tiszta, világos képet nyujtanak egyházmegyénk egy évi működéséről. Ha volt egy-két pont, mely az árnyoldalakra esett, ez csak az általános emberi gyarlóság eredménye és az egész kép összhangját nem tudja megzavarni.

Majdnem mindenik egyházközségünkben fölemelő nyomaira akadunk az áldozatkészségnek, melyek közül e helyen csak azt emlitem meg, hogy gr. Bethlen István főgondnok ő méltósága a felei egyháznak adósság törlesztésre 1000 koronát, Csontos Olivér gondnok aa. az e. megyei ért. czéljaira ismételten 20 koronát ajándékozott. Dr. Sebess Dénes orszgy. képv. aa. felolvasásának nyomdai költségeit és dr. Sárkány Miklós képviselő aa. az esperesi jelentés kinyomatását vállalták el.

Azt hiszem, ezen tették eléggé dicsérik magukat. Áldott az Ur, ki adott nekünk ily lelkületü, hitbuzgó, erős jellemü kálvinista férfiakat, kik az ősök ragyogó példáján, tettre buzdulva épitik Istennek országát, terjesztik a szeretetet. ápolják a tiszta erkölcsöket s tetteikkel sietnek áldozatot hozni az Ur oltárára. áldozatot Isten dicsőségére s a magyar kálvinista anyaszentegyház felvirágzására.

Istennek szent lelke maradjon továbbra is az épitőkkel s sarkalja minél nagyobb tettek kivitelére! Mi pedig látva a követendő példákat, válasszuk jeligénk gyanánt a költő szavait: „Ember küzdj és bizva bizzál!“

Nyárádszentbenedek, 1905. október 5.

Ady Sámuel,
ref. lelkész.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

A M. P. I. T. kiadványai.

1. *Zwingli Commentariusa.* A M. Prot. Irod. Társaság theologiai könyvsorozatában most jelent meg magyar nyelven Zwingli hires Commentariusa, vagyis: Az igaz és hamis vallás magyarázata, melyet dr. Tüdős István és dr. Pruzsinszky Pál forditottak a latin eredetiből. A hatalmas reformátori mű 19 fejezetben magyarázza a vallás, az Isten, az ember, a keresztyénség, az evangyéliom, a bűnbánat, a törvény, a bűn, a kulcsok, az egyház, a szentségek, a házasság, a keresztség, az urvacsora, a gyónás, a fogadalmak, a szentek segitségül hivása, az érdem, az imádság, a tisztitótüz, a felsőbbség, a botrány, a szobrok és képek hittani kérdéseit. Nem száraz tudós fejtegetés, hanem életeleven magyarázat a reformáczió nagy kérdéseiről. Zwingli nem tudóskodik és nem szónokol,

hanem felvilágosit és eszméltet. Magyarázata éles, mint a kard; igaz, mint az Irás, a melyből érveit veszi és megnyugtató, mint az igaz hit, a melyre tanit. A M. P. I. Társaság e mű kiadásával Luther és Kálvin alapvető munkái után immár a harmadik nagy reformáló theologus művével gazdagitotta hazai egyházi irodalmunkat. A forditás erőteljes, magyaros. A kiállitás csinos. A 308 lapra terjedő munka ára 4 kor.; megrendelhető Hornyánszky Viktor könyvkereskedésében Budapesten (Akadémia bérháza).

2. *A Protestáns Irodalmi Társaság* kiadásában a „Házi Kincstár" sorozat V-ik köteteként megjelent Kenessey Béla Női jellemképek cz. munkája, mely az evangyéliomi keresztyénség legkiválóbb női jellemképeit mutatja be tanulságul, például és lelkesitőül a jelen nemzedéknek. A királyi és fejedelmi trónok nagyasszonyaitól le a legegyszerübb polgárnőkig egész hosszu sorozat vonul el előttünk ama kiválasztottak közül, a kik erősek voltak a hitben, munkásak a szeretetben, példásak a kegyes szent életben, tündöklők a jó cselekedetekben. A hit és szeretet hősnőiről, azokról a női hitvallókról szól a könyv, a kik szóval, tettel és szeretettel munkálkodni, áldozni, sőt vértanuságot szenvedni is képesek voltak. Luther, Zwingli és Kálvin neje, Knox leánya mellett egy Valios Margit és d'Alber Johanna, Renata ferrarai herczegnő, Coligny Lujza, Geray Johanna, Lujza porosz királynő fenséges alakjait, Sturm Bertának, a würtembergi Tabithának, Sieveking Amáliának, a betegápolás uttörőjének, Fliedner Karolina és Stolberg Anna grófnőnek, a diakonisszák mintaképeinek, Zeller Zsófiának, a szegénygondozás apostolának, Frey Erzsébetnek a börtönügy reformátorának, Gundert Juliának, a női misszionáriusok példaképének jellemképeit érdekesen és tanulságosan festi a kiváló szerző. Nagy és nemes példák, kiváló női jellemek választékos és vázlatos arczképcsarnoka ez a szépen irott könyv, a melynek életeleven alakjaiban a keresztyén kegyesség, hiterő és erkölcsi élet a maga közvetlenségében, fenségében élő egyéniségekben jelenik meg, hogy felemeljen, nemesitsen s a keresztyén erények szeretetére és követésére buzditson. A P. I. Társaság valóban Házi Kincstárt adott e kötettel a keresztyén családok kezébe. A gyönyörüen kiállitott 21 ives könyv ára arányozott kötésben csak 2 kor. és kapható Hornyánszky Viktor könyvkereskedésében, B.-pesten (Akadémia bérháza).

(Vége. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Egyházkerületi Egyházi Értekezletünk V. közgyülése a már ismertetett programm szerint e hó 17., 18-án folyt le Sepsiszentgyörgyön. Részletes tudósitásunkat lapunk mai száma kezdi meg. Itt csak azt jelezzük, hogy az elnöki teendőket ugy a fogadtatásnál, mint a gyüléseken *Nagy* Károly egyh. alelnök látta el, egyedül lévén jelen az elnökségből. Külső fényben e közgyülés nem vetekedhetett a megelőzőkkel, de a tárgyaló ülés látogatott s élénk volt. Biztat a remény, hogy a külsőségek helyét végre a komoly munka és tanácskozás foglalja el. Adja Isten!

Mikó-ünnepély volt e hó 18-án s.-szentgyörgyi kollégiumunkban a nagy alapitó születése 100 éves fordulója alkalmából. Az ünnepély, az ifjuság házi ünnepélye a város és vidék előkelőségei s az Egyh. Értekezlet testületi részvétele mellett élénk érdeklődés közt folyt le. Az emlékbeszédet, igen szépet és tartalmasat, lelkes élénk előadásban *Molnár* Lőrincz vallástanár tartotta. (Reméllük, lesz alkalmunk közölni.) A zene- és énekszámok, az első *Zagzon* Ferencz, a második *Szász* Béla tanár vezetése alatt meglepő szép sikerrel és preczizitással adattak elő, dicsérve a szakértő és lelkes vezetést. Méltó ünnep volt a nagy alapitóhoz, intézetéhez és ifjuságához: ez volt a nagyszámu közönség egyhangu véleménye.

Bartha Miklós a kiváló publicista, ragyogó tollu iró f. hó 21-én Budapesten elhunyt és nagy részvét mellett temettetett el. Korábban egyházi közéletünkben is tevékeny részt vett, mint egyh. ker. képviselő főleg a vagyonügyi harczokban és az enyedi theologia kérdésében. Közülünk való volt; udvarhelyi kollegiumunk egykori növendéke, erős fajszeretettel és lángoló lelkesedéssel. Ezek vezetése alatt lett politikussá, mely pályáján előbb a szabadelvü gondolkozásu függetlenségiek táborának volt erőssége, később a klerikálizmussal kaczérkodó árnyalathoz csatlakozott. E miatt szünt meg egyházi életünkben szerepe. Nyugodjék békével!

Belmissziói gyülések és kurzusok sorozata nyilt meg e hó 23-án Budapesten, mely e hó 31-én fog véget érni. Annak idején ismertetni fogjuk. Most csak azt jegyezzük meg, hogy kolozsvári theol. fakultásunkról Kenessey Béla igazgató és 6 theologus ifju ment fel erre Budapestre.

A kolozsvári Bethlen Gábor kör f. hó 23-án d. u. 5 órakor tartotta meg ez évi alakuló gyülését, mely alkalommal Fosztó Dénes ref. s.-lelkész a szünidei választmány-elnök üdvözlő és buzditó beszéde után nagy lelkesedéssel és egyhangu hozzájárulással elnökké Polya Antal b. h. választatott meg, ki, miután rámutatott a kör előtt álló nemes feladatra, a többi tisztviselők megválasztására hivta fel a közgyülést, mely a következő sorrendben történt meg. Tiszteletbeli elnökké a volt t. b. elnök: gróf Bethlen Pál; alelnökökké: Mezei Sándor, Juhász Albert, Szádeczky Lajos, Tőkés Ernő; főtitkárrá Benedek Márton; főjegyzővé Varga Gyula; főpénztárossá Kozma Béla; titkárrá K. Nagy Lajos; jegyzővé Czira Gergely; pénztárnokokká Ványi F., Mandics Gy.; ellenőrökké: Fogarasi L., Mandics Gy.; háznagygyá Kovács Imre; levéltárossá: Ferenczi Miklós; választmányi tagokká a jogi karról: Balogh Gábor, Nánási I., Zsilinszki E. Rombauer T.; a bölcsészeti karról: Benczédy Pál, Thury Zs., Keéky I., Silling G.; orvosi karról: Makkai Atilla, Kovács László; mathematikai karról: Czira Dénes, Hronyecz Gy., Nagyváthi F., Dóczi F.; gazdasági tanintézet hallgatói közül: Purpringer Dezső; a theologusok közül: Csia Pál, Berde Sándor, Nagy Géza, Tankó József. Végül az inditványok során egy nov. 15-én, a Bethlen Gábor halála évfordulója alkalmából tartandó nagyszabásu matiné rendezését, továbbá egy a budapesti Bethlen Gábor körrel együttesen, nehány budapesti nevesebb iró és művész közreműködésével rendezendő estélyt vett tervbe. A gyülésen általában mutatkozó nagy lelkesedés arra enged következtetni, hogy a kör minden egyes tagja, belátva a kör nemes hivatását, annak megvalósitásáért lelkesedéssel küzd. Szép reményekkel nézhetünk a kör jövője elé.

Nyilvános köszönet. A „Mezőségi Székely-Társaság": ez a rövid élete daczára is annyi szép sikerrel dicsekedhető társadalmi szervezet, iskolánk számára — egy általa rendezett mulatság tiszta jövedelméből — 72 koronát adományozott, mely szivességéért ez uton is hálás köszönetet mondok a Társaságnak. Mezőcsáváson, 1905. október 20. Nemes Károly, ref. lelkész.

Nyugtázás és köszönet. A „Mezőségi Székely-Társaság" a mezőfelei ref. egyháznak — templomi énekes könyvek beszerzése czéljára — 36 koronát adományozott. Hálás köszönet a szives adományért. Az egyházközség nevében Mezőfelében, 1905. október hó 23. Farkas Jenő, ref. lelkipásztor.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 4730—1905.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur f. évi 76830. számu értesitésére hivatkozással s akkori rendelete módositásával tudatta, hogy a sepsiszentgyörgyi és szászvárosi ev. ref. gimnáziumoknak az 1883. évi XXX. t.-cz. alapján való meglátogatásával és azokban az állami főfelügyelet gyakorlásával az 1905—6. tanévre Rombauer Emil czimz. tanker. kir. főigazgató urat bizta meg.

Kolozsvárt, 1905. okt. 17.

Dr. Bartók György
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

Sz. 4704—1905.

ÉRTESITÉS

a káplántartási kongrua kiutalása tárgyában.

Az egyetemes konvent kongrua-bizottsága az 1905. év III-ik negyedére esedékes káplántartási kongruát az alábbi igényjogosultak részére folyósitotta:

Gruzda Domokos tövisi lelkésznek 125 kor., Cseresznyés Ödön balázsfaivi lelkésznek 125, Pap István székelykocsárdi lelk. 125, Vas Ferencz m.-sülye—herepei lelk. 125, Gáspár Sámuel magyarszováthi lelk. 268.50, Mihálcz Ákos magyarvalkói lelk. 125, Sebestyén Ferencz magyarfenesi lelk. 125, Ágoston György m.-gyerővásárhelyi lelk. 125, Gáspár János perecseni lelk. 83, Kövendi Kálmán m.-n.-fülpösi lelk. 122.50, Soltész Sámuel cserefalvi lelk. 125, Kádár Dénes n.-galambfalvi lelk. 125, Csiszér Zsigmond parajdi lelk. 108.23, Péchy Árpád brassói lelk. 125, Kónya János volt vistai lelkész özvegyének 83.32, Muzsnai Sándor, volt gógánváraljai lelk. özvegyének 125, Biró Károly volt mocsolyai lelkész özvegyének 125, Kemény István varsolczi lelkésznek 125, Orbán Károly volt magyarósi lelkész özvegyének 125 korona.

Miről tudomásul vétel végett az érdekelt esperes és lelkész aai ezennel értesittetnek.

Kolozsvárt, 1905. október hó 16.

Dr. Bartók György, elnök. *Kádár János,* titkár.

1308—1905. sz.

PÁLYÁZAT.

Ez erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kalotaszegi egyházmegyébe kebelezett damos—jákótelki ev. ref. egyh. község papi állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: Lakás 900 □ öl kerttel, kan. portió 3 h. 449 □ öl, melynek bérértéke 30 kor., készpénz az egyh. község pénztárából 67 kor. 60 f., a hivektől fapénz 30 k. Termény jövedelem pénzértéke 306 kor. 17 f. Szolgálmányok ertéke 30 kor. Stóla 4 kor. Az egyháztól kapandó összes fizetés értéke 467 kor. 77 f., ehez járul 1600 kor. kiegészitésig a kongrua. Az áll. iskolában teljesitendő vallástanitásért jelenleg 80 kor. tiszteletdij.

Kötelességek Damoson úgy ünnep-vasárnapokon, mint hétköznapokon az istenitisztelet végzése, Jákótelkén a szokott időkben az urvacsora kiosztása és minden vasarnap vagy délelőtt vagy délután istenitisztelet tartása, hétköznapokon Jákótelkén csak csötörtökön reggel szolgál a lelkész, a mikor a vallásórákat is kitartja. Mindkét egyházban kötelessége minden más lelkészi teendők végzése is.

Pályázati határidő nov. 11. Folyamodványok nt. Deési Gyula esp. afiához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1905. október hó 24.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1303—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *szolokmai* egyházközség *kántortanitói* állására pályázat hirdettetik.

Javadalom a dijlevél szerint: Tisztességes lakás gazdasági épületekkel és kerttel; a kánonika porczió jövedelme 11 kor. 88 f., terménykepe és tüzifa értéke 327 kor. 20 f., közmunkatétel értéke 20 kor. 92 f., tandij 40 kor.; államsegély 400 kor. Összesen 800 korona.

Kellőleg felszerelt folyamodványok f. évi *nov. 10-ig* nt. ifj. Péter Károly esperes afiához Alsósófalvára (u. p. Parajd) küldendők.

Kolozsvárt, 1905. okt. 23.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1307—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kalotaszegi egyházmegyébe kebelezett ketesdi ev. ref. egyházközség papi állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: Szép lakás 625 □-öl kerttel. 5 h. 1211 □-öl kan. porczió, bérértéke 55 kor. Az egyházközség pénztárából negyedévi előleges részletekben 843 kor. 40 f. Regálé kamat 23 kor. Terményjövedelem 80 □ méter tüzifa értéke 66 kor. 67 f. Munkabeli szolgáltatások értéke 16 kor. 89 f. Stóla 20 kor. Kongrua 1600 kor. kiegészitésig 616 korona 14 fillér.

Kötelességek: A ketesdi egyházközségben az összes papiteendők ellátása s esetleg a szórványokban felmerülhető teendők végzése.

Pályázati határidő nov. 11. Folyamodványok nt. Deésy Gyula esperes afiához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1905. október hó 24.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 859—1905.

KÖRLEVÉL

az udvarhelyi egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

Figyelmeztetem az érdekelt lelkészeket, illetve egyházközségeket, hogy a közalapsegélykérvények legkésőbb *f. hó 30-ig* beküldendők hozzám. Az ezen határidőn túl beérkező kérvények nem fognak figyelembe vétetni.

Alsósófalva, 1905. okt. 21.

Ifj. Péter Károly, esperes.

PÁLYÁZATI HIRDETES.

A kassai m. kir. javitó intézetnél betöltendő ev. ref. lelkészi állásra, az alábbi feltételek mellett pályázatot hirdetek:

1. *Dijazás*: évi 2000 (kettőezer) kor. készpénz fizetés, természetbeni lakás, vagy e helyett 490 (négyszázkilenczven) kor. lakáspénz és saját személyére nézve ugyanazon ingyenes élelmezés (reggeli, ebéd, vacsora), melyet az intézeti nevelők kapnak.

A lelkész az állami tisztviselőket megillető nyugdijjogosultsággal bir.

2. *Hivatali kötelességek.* A prot. hitfelekezetekhez tartozó intézeti növendékeknek valláserkölcsi gondozása, mely czélból hétköznapokon d. e, 8—12., d. u. 2—6-ig, vasár- és ünnepnapokon pedig a délelőtti és délutáni istentiszteletek pontos megtartása végett köteles az intézetben tartózkodni. Hivatali kötelességeinek részletezése:

a) A hit-és erkölcstannak rendszeres tanitása az igazgatóság által megállapitott tanórarend szerint.

b) A megfigyelés czéljából és a fegyelmileg elkülönitett, valamint a beteg növendékeknek naponkénti látogatása s valláserkölcsi állapotukhoz mért oktatásuk és vigasztaló bátoritásuk.

c) Az egyes növendékekkel való minél sürübb érintkezés, miközben egyéniségükhöz s előéletükhöz mért erkölcsi külön oktatásban részesitendők.

d) Vasár-és ünnepnapokon, úgy délelőtt, mint délután, a szokásos istentiszteletek és egyházi beszédek megtartása.

e) A szokott időben és körülmények között az Urvacsorájának kiosztása.

f) Müködéséről s a reá bizott növendékekre vonatkozó tapasztalatairól havonként irásbeli jelentést tesz az intézeti házi tanácsban.

g) Gondosan ápolja az intézeti békés együttélést s az intézet többi tisztviselőjével való egyetértő s egybevágó müködést.

h) A lelkész az intézeti alapszabályok értelmében a lelkészi szakképzettséget igénylő dolgokban s a szorosabb értelemben vett lelkészi hivatás teljesitésében az intézeti igazgatóságtól függetlenül járhat el ugyan, egyébként azonban az intézet házi és nevelési rendjéhez s ezen körben az igazgatóság hivatalos utasitásaihoz alkalmazkodni tartozik.

3. A pályázati kérvényhez a két lelkészképesitő oklevél és a theol. tanfolyam elvégzésétől fogva az összes szolgálati bizonyitványok csatolandók. A kérvény és összes mellékletei szabályszerüleg felbélyegezendők.

4. Pályázati határidő: bezárólag az 1905. évi november hó 30-ik napjáig.

5. A pályázati kérvények a tiszáninneni ev. ref. püspöki hivatalhoz (Miskolcz) küldendők.

Miskolcz, 1905. október hó 16.

Kun Bertalan, ev. ref. püspök.

Nyomatott az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *44-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. november 2.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Reformáció.

A köztudat okt. 31-ét mind általánosabban kezdi elfogadni — a reformáció emlékünnepéül. Természetes. Véges formák közt élő emberek vagyunk. A láthatatlan, a szellemi javak és hatalmak is reálizált formájuk által hatnak reánk. Az férközik közel szivünkhöz, a mi látható formában jelenik meg. Csak az indit meg. A nyomor bármily klasszikus rajzánál mélyebben megindit egy didergő, éhező koldus. Hogy tudjak az árvákért áldozni: látnom kell őket. Hogy becsülni tudjam az államot, egyházat: tapasztalnom kell jótékony hatásaikat. A történelemnek, az eseményeknek is abban van hatásuk, erejük, hogy bennük az isteni gondviselő vezetésnek tényeit, bizonyitékait látom. A szétszóródott sugarakat össze kell gyüjteni, hogy fényét, melegét érezhessem. Innen, hogy a reformációnak is történeti gyüjtőpontot keresünk. S mely napot lehetne több joggal fogadni el ilyenül, mint okt. 31-ét?! Az emberi szemek elől elrejtett folyamata után a fogamzásnak és az idők méhében való növekedésnek: a születés, a világrajövetel mozzanata ez. Hogy eddig is volt s hogy azután is jó ideig öntudatlan csecsemő, gyügyögő gyermek maradt: az természetes. De ekkor hivta fel magára a világ figyelmét a vajudás fájdalmának sirása s a megszületett lelkiismereti szabadság kiáltása.

A reformáció s karakterisztikus vonása: az üdvbizonyosság érzete most lép fel — az előkészitők személyétől eltekintve — azzal az öntudatossággal és hitvallói készséggel, mely az élő Istenben gyökerezve, kész szembeszállani, ha kell, az egész világgal.

Hogy ez a momentum, a 95. tétel kifüggesztése a Luther személyéhez fűződik, mit árt az a nem lutheránus többi prot. felekezetnek? Hisz' elvégre a reformáció emlékünnepe nem egyik-másik reformátor személyének szól — a mint tévesen gondolják azok, a kik elmaradottan még most is ugy argumentálnak ez ünnep ellen, hogy „emberimádás"-ra vezet — hanem a világ kormányát s benne egyháza élethajóját is vezető élő Istennek s a reformátorokról, mint Isten munkája eszközeiről egyformán meg lehet emlékezni e napon, mely a történeti eseményekhez kapcsoltan ugyan, de mégis lényegében azon szellemi hatalomról szól, mely nem csak volt, hanem van is, melynek nemcsak története van, hanem további feladatai is és a jelenben munkásereje is.

Igy állván a dolog, csak sajnálni lehet, hogy a reformátusok most folyó országos zsinata, lefolyt ülésszakában elvetette azokat az inditványokat, a melyek arra irányultak, hogy október 31-ike hivatalos egyházi ünneppé tétessék s mint ilyen számára, az állami elismerés megszereztessék. A zsinat ez alkalommal nem értette meg a kor követelését. Elmaradt a mindinkább terjedő köztudat megett. Ám, bizunk benne, hogy a jövő zsinat már nem térhet ki előle. S erre van alapos okunk. Egyháztársadalmilag ma már minden nagyobb gyülekezetben megülik e napon a reformáció emlékünnepét. Az állam iskolai szünnapot rendelt el e napra az összes protestáns tanulóknak. Zsilinszky államtitkárságának maradandó emléke ez. Mint a beküldött „Meghivó"-kból s most már tudósitásokból is látjuk, ifjusági ünnepélyek, sőt ifjusági istentiszteletek is tartattak e napon mindenfelé. Az idő megérleli e kérdést s majd a hivatalos egyház is ráüti helybenhagyását a meglevőre. Örvendetes jele az időknek, hogy az öntudatra ébredt egyházi társadalom kezd irányt szabni, vezetni s vonja maga után a konzervativebb — tán tulságosan is konzervativ — egyházkormányzatot.

Ellenfeleink már érzik ezt. Ah, ezeknek igen élénk érzékük van az efféle iránt. Lám a fővárosban e napra tették a római vezetők a „Pázmány-egylet" gyülését. A reformáczió ünnepén tüntetés ez az ellenreformáczió vezérének neve alatt. A jézsuita-kéz nem pihen.

Hivjon e tény bennünket uj lelkesedésre, uj munkára. A nagy napnak emlékezete, mely egy mindmaig terjedő nagy szellemi átalakulásnak volt kiindulás pontja, ébressze fel ben-

nünk az Isten iránti hála érzete mellett a mély vágyat egy uj reformácziő iránt. Vajha adna Isten egy uj nagy szellemi fordulatot! Az igazi kegyes lelkekben élénken nyilvánul az óhajtás egy uj reformácziő iránt: hogy a megcsontosodott egyházban ismét az élő vallásosság vegye át a vezető szerepet.

Hadd jöjjön egy uj reformácziő a hit uj mélységeire szállva, Jézus Krisztus evangéliomába való mélyebb bepillantással, uj hitbizonyossággal, uj hitvallói készséggel.

Milyen lesz ez az uj reformácziő? ki mondja meg. Az idők méhe terhes. A vajudás most főleg szociál politikai irányban foly. Mit szül ez: ki tudna arra most feleletet adni. De egyet biztosan mondhatunk. Egészséges szülötte nem lehet vallásos reformácziő nélkül. Mig ez nem teremt uj érzületet, a lelkek mélyen élő égi szükségleteknek kielégittetését, testvériségét mindazoknak, kik Istennek igaz gyermekei.

A *szabadság* czégére alatt elég volt már az orgiákból, a kényszerü *egyenlőség* fantomja sem hozna gyógyulást. Külön-külön egymásra törnek és egymást emésztik a szabadság és egyenlőség; kibékülésük csak „szabad egyenlőség"-ben lesz feltalálható, ami — *testvériség.*

Adj Uram minékünk egy uj reformácziót: az Isten és felebaráti szeretet vallását, a testvériség istenországát!

Tégy keresztyénekké immár — nemcsak névleg hanem lélekben és életben!!

Felhivás a prot. társadalomhoz.

Közel három esztendeje alakitotta meg a kolozsvári „Bethlen Gábor kör"-t egy lelkes kis csapat

Czélja volt a kolozsvári prot. ifjuságot egy szerves, egészséges egyesületben tömöriteni, lelkesiteni a nemes munkára, a hazaszeretetet ápoló, egymás hitét, buzgóságát erősitő, a prot. öntudatot ébresztő munkára.

Ideáljául hajdani dicső fejedelmünket, Bethlen Gábort választotta, a zászló is, a mely alá sorakozott, az övé volt, rajta e három szó: hazáért, egyházért, tudományért!

Nemes czél, fenséges ideál!

Ez a czélunk, ez az ideálunk ma is. Ma is a Krisztus evangeliumától áthatott lelkesedéssel akarunk részt venni a munkában, a mely reánk, prot. ifjuságra, vár.

Ezért küzdöttünk eddig is s ezért emeljük fel szeretettel segitést kérő szavunkat most is a prot. társadalom tagjaihoz.

Érezzük erőnk csekélységét a nagy feladattal szemben. Biztatást, támogatást várunk, mert magunkra elesünk.

Szégyenkezve valljuk be, hogy a kitüzött czéltól vajmi távol vagyunk. Csodálkozással kérdezhetjük, miért, hogy az ezreket egyesiteni hivatott lobogó alá ma alig sorakozik *kétszáz ifju?*

A lelkesedés, a munkavágy mindig meg volt bennünk, de anyagiakkal küzdöttünk. Nem csoda tehát, ha ma a kör összes vagyona *alig 800 korona.* Innen, hogy a kevés tag és csekély tőke mellett is rendezett sok felolvasás és ünnepély alig küzdi ki az érdeklődést a folyton nagyobb körben kisértő közönyösséggel szemben.

Ily állapotok mellett természetes, hogy helyiséget nem tudunk fentartani, a mi pedig a szoros érintkezésre, a sikeres munkára nélkülözhetetlen. *

Ily szomoru az állapotunk, daczára annak, hogy az áldozatkészség meg volt a prot. társadalomban, mert 32 alapitó taggal dicsekedhetünk. Nevezetesen *alapitó tagjaink:* dr. Bartók György ref. püspök, gr. Bethlen Odön, gr. Bethlen Pál, gr. Bethlen Gábor, gr. Bánffy György, br. Kemény Kálmán és neje, dr. gr. Kuun Géza, br. Bánffy Ilona, gr Dégenfeld Miksa, Felszeghy Dezső, Nagy Károly ref. theol. tanár, a székelyudvarhelyi ref. koll. tanári kar, nagyenyedi ref. eh. megye, dési ref. eh. község, fogarasi ref. eh. község, szászvárosi ref. eh. község, kolozsvári ref eh. község, Borsay Samu, Megyaszai Mihály, ifj. Bartók György, Bartók Gábor, Korondy János, Makoldy Győző, Neuländer Jenő, Széll Kálmán, Balogh Gábor, Ravasz László, Szemerey Gergely, Mezei Albert bpesti kuriai biró, Lészai Ferencz és neje.

Tiszteletbeli tagok: Tovölgyi Margit, Felszeghy Dezső költő és ifj. gr. Bethlen Pál.

Tagadhatatlanul szép sor, előkelő társaság. Méltó arra, hogy az adakozásra mindig kész prot. társadalom ide sorakozzék, hogy legyen vezérünk, buzditónk a munkában, segitő társunk a küzdelemben, mely nemes czélok szolgálata jegyében született meg.

Mi megéreztük az idők intését, mi készek vagyunk az evangelium jegyében a szeretet fegyverével kiállani a harcztérre és a munkából, a mely a prot. ifjuságra vár, szent lelkesedéssel fogjuk a ránk eső részt elvégezni.

De magunkra gyengék, erőtelenek vagyunk. Ezért kiállunk segedelemért. Ezért emeljük fel esdő szavunkat a prot. társadalomhoz és kérjük, lépjenek minél számosabban a Bethlen Gábor zászlaja alá, hol ifjura, férfira és öregre egyaránt égető munka vár. Lépjenek be körünk alapitó (tagsági dij 50 kor. vagy ennek 5%-os kamata), pártfogó (t. dij 5 kor.), pártoló (t. dij 1 kor.) tagjai sorába. Különösen kérjük eh. községeinket. Vagy, ahol ez nem lehetséges, szivesen vennők, ha csak 2—3 koronával járulna támogatásunkra minden eh. község, ha nem is évenként, bár ez alkalommal kérjük. Mert ez esetben is biztosan meglenne az alap egy alkalmas helyiség fentartására, a hol a rendes tagok egymással napról-napra érintkezve, egymásközt közvetlen, tiszta barátság fejlődhetnék, mely után nemcsak havonként találkozhatnánk egy-egy felolvasáson vagy estélyen, hanem buzgó önképzőköri munkára lelkesithetné egymást a theologus, tan. jelölt, jogász, orv. növ., keresk. ak. hallg., gyógysz. tanhallg., közigazg. tanh., gazdász és a helyi koll. diákság.

Ez a főczélunk, a mely a munka mezején bizonyára megteremné a maga áldásthozó gyümölcseit a haza és társadalom javára.

Legyen vége már egyszer a kishitüségnek és a kislelkü közönyösségnek! Lássuk már meg a haladó kor intő jelét. Halljuk már meg a harang kongását! Egészen tőlünk függ, hogy temetésünkre kisérjen vagy pedig egy uj hajnal hasadását jelezze.

A „Bethlen Gábor kör" nevében atyafiságos üdvözlettel:

Kolozsvárt, 1905. okt. 31-én

Az elnökség.

Az egyházkerületi Egyházi Értekezlet közgyülése.

(Tudósitás.) (Folytatás.)

Okt. 17-én 1/2 10 órakor vette kezdetét az istentisztelettel összekötött közgyülés a templomban. A

* Nem gondolnók. Szerk.

közönség jó részét a sepsi, orbai, kézdi egyházmegyék világi és egyházi tagjai tették, de a város közönsége részéről bizony kevesen jelentek meg s azok is tájékozatlanságból é vagy mi okból, nem várták be a kitüzött tárgysorozat minden pontját s az istentisztelet után jó része eltávozott.

Az istentiszteleten Péchy Árpád brassói lelkész mondott igen szép, a helyzethez és alkalomhoz találó imát. Kellemesen lepte meg a közönséget az ima után következő ének-duett, a melyet Szász Izsákné és Kaliné Nagy Leona énekeltek művészi szép elő adásban.

Az istentisztelet szónoka I. Irsay József volt, a kit feltétlen dicséret illet azért, hogy szinte a tizenkettedik órában vállalkozott a prédikáczió tartására. A közönség mindvégig a legnagyobb érdeklődéssel kisérte eredeti, zamatos és ötletes előadását, a melyben II. Péter 3. 13. verse alapján szónoki erővel és lendülettel rajzolta az uj eget és uj földet, a melynek eljövetelén Értekezletünk fáradozik. A beszédet, mint az imát a közgyülés az Évkönyvben kiadatni határozta.

Még az egyházi dalárda énekelt egy éneket s ezzel az istentisztelet véget ért és megkezdődött a közgyülés. A megnyitó beszéd tartásának feladata ismét Nagy Károly vállaira nehezedett, a ki azonban a tőle már megszokott könnyüséggel végezte el e jelentős munkát, egyikét mondván legszebb, legsikerültebb beszédeinek, fejtegetve a vallás mindent megujitó nagy jelentőségét a szociális életre s azt a feladatot, a mely e téren az Egyházi Értekezletre hárul.

A megnyitó beszéd után, a jegyzőkönyv vezetésére felkéri Bodor Géza esperest, a jegyzőkönyv hitelesitésére Irsay Józsefet és Tárkányi Györgyöt kéri fel. Bejelentve a világi és többi egyházi elnökök és alelnökök elmaradását, felkéri ifj. Gödri Ferencz főgondnokot az elnökségben való segitségre, a ki mindvégig meg nem lankadó buzgósággal teljesiti is nehéz feladatát.

Most a gyülés legkimagaslóbb pontja következett: Nagy Károly emlékbeszéde dr. gróf Kuun Géza világi elnök felett.

A nagy gonddal és még nagyobb szeretettel készitett emlékbeszéd, a mely kiterjeszkedett az igazán „nemes“ grófi, tudós főur életének minden jelentősebb mozzanatára, kidomboritván nagyságát, mint minden szép lelki tulajdonságokkal gazdagon megáldott tudósnak, előkelő főurnak, emberbarátnak, a közügyek s különösen az egyház ügyei iránt melegen érdeklődő és annak javát teljes erejéből munkáló, lelke mélyéig Isten szeretetétől áthatott vallásos embernek, ugy, hogy szavainak hatása alatt szinte megelevenedett előttünk dr. gróf Kuun Géza hatalmas alakja és önkénytelenül is kerestük az elnöki székben az ő nemes alakját és mintha hallottuk volna érczes, a jóságtól meleg, sziveket és elméket megragadó, elbűvölő hangját. Ha valaha, ugy most igazán átéreztük vesztésünk nagyságát. Ez az emlékbeszéd méltó volt gr. Kuun Gézához.

Elhangzása után ifj. Gödri Ferencz elnök ajánlatára a közgyülés elhatározta, hogy részvétét sürgönyben kifejezi a közgyülésből özv. grófi Kuun Gézáné őkegyelmességének, a mely a titkár szerkesztésében azonnal el is küldetett. Ugyancsak az elnök javaslatára kimondatott, hogy az emlékbeszéd egész terjedelmében ki fog adatni az Évkönyvben s a közgyülés köszönetet szavazott az emlékbeszédért Nagy Károlynak.

Ezzel, miután az idő már előre haladott s a közönség figyelme és érdeklődése megcsappant, az elnök a gyülést bezárta, megköszönve a részvételt s felhiva az érdeklődést a gyülés többi, délutánra kitüzött pontjaira.

Délben az Értekezlet tiszteletére 100 teritékü ebéd volt a városi vendéglő éttermében, a melyen képviselve volt a vármegye Szentiványi Miklós alispánnal, a város, az unitárius egyház József Lajos unitárius lelkészszel, a Székely-Mikó-kollégium, ott voltak: Ujvárossy József főgondnok, Bartha Imre, Imecs Ernő, Kónya Miklós gondnokok, dr Bene István orsz. képviselő, egyháztanácsos stb. Az első felköszöntőt Szentiványi Miklós alispán mondotta dr. Bartók György püspökre. Jól esett hallanunk Főpásztorunk kiváló érdemeinek elismerését és méltánylását egy unitárius vezető ember ajkairól. Felköszöntőt mondottak még Józsa Sándor esperes gr. Bethlen Pál vil. alelnökre, dr. Bene István az elnökségre s az elnökség jelenlevő képviselőjére Nagy Károlyra, ifj. Gödri Ferencz polgármester a vendégekre, Péchy Árpád a törvényhatóságra s képviselőjére Szentiványi Miklós alispánra, Nagy Károly Sepsiszentgyörgy városára és képviselőjére, ifj. Gödri Ferenczre, Tárkányi György a sepsiszentgyörgyi egyházközségre és vezetőire, Horváh István a Székely-Mikó-kollégiumra és jelenlevő tanáraira; Péter Mózes koll. igazgató az Értekezleten képviselőivel résztvevő unitárius testvérfelekezetre.

Azonban nem sok időt tölthettünk a fehér asztalnál, az óra csakhamar visszahivott a zöld asztalhoz, hogy folytassuk a közgyülés tárgyalását.

(Folyt. köv.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1905. okt. 19.

(Vége.)

A maroscsapói és marosugrai ideiglenesen társult egyházak különválása tekintetében hozott közgyülési határozatot oly értelmezéssel adta volt ki ig.-tanácsunk, mely szerint a jelenlegi lelkésznek a két egyház közötti szabad választási joga fentartatott. Nagy Domokos esperes aa. azonban az értelmezés ellen előterjesztéssel élt és ennek alapján kénytelen volt azt ig.-tanácsunk visszavonni és utasitani az esperest, hogy a közgyülési határozatot, ugy a mint van, hajtsa végre.

Az étfalva-zoltáni ev. ref. egyházközség kezelése alatt álló Hadnagy-alap kamatainak hovafordităsa tárgyában, előterjesztésünk daczára is, fenntartotta a vallásügyi miniszterium előbbi határozatait, de ig.-tanácsunk kimondotta, hogy a kérdésnek perre utasitása esetén sem tér el amaz álláspontjától, melyszerint az alap fölött önálló rendelkezési jogunk van. Csegezi Mihály mezőméhesi tanitónak 100 K segélyt utalt ki ig.-tanácsunk a lévitai teendők végzéséért.

Az eddig is engedélyezett és jövőre is engedélyezhető lévitai vizsgák szabályozása tekintetében, theol. fakultásunk véleményes javaslata alapján, megállapitotta ig.tanácsunk, hogy az ilyen vizsgák letételét csakis okleveles tanitóknak engedélyezi és pedig csak helyhez kötött érvénnyel, azokon a helyeken, hol a rendes lelkész távollakása miatt föltétlenül szükség van arra, hogy némely lelkészi teendők elvégzése a lévitára bizassék. A részletes szabályzatnak körlevélileg való közzététele elhatároztatott.

A makfalvi iskola gondnokságának kiegészitésére kinevezte ig.-tanácsunk az ajánlatba hozott fő- és algondnokokat, valamint a jogtanácsost és pénztárnokot.

A tacsi egyházközség iskolai alapjának fölhasználása tekintetében hozott presbitériumi határozat megerősittetet és a vallás- és közokt. miniszter urhoz fölterjesztetett.

Az egyetemes konvent fölkérése folytán hajlandónak nyilatkozott főhatóságunk a Bukovinában fekvő andrásfalvi ev. ref. egyházközség Bukovinszky-alapitványi ügyeinek további kezelésére.

Az előadó ig.-tanácsos aa. referádája alapján tudomásul vette ig.-tanácsunk a szeretetházba fölvett növendékekről szóló jelentést; bizottságot küldött ki a theol. fakultás vagyonügyeinek és számadásainak rendezése tekintetében való véleménynyilvánitás végett. A bizottság tagjai lettek: Kenessey, Váró, Sárkány, Pokoly, Maksay és Pünkösti.

Dr. Jeney Aladár aának a kolozsvári kollegiumnál tett 200 koronás alapitványáról köszönettel vett tudomást a főhatóság.

Sepsiszentgyörgyi kollégiumunk fölterjesztése folytán megengedtetett, hogy a délelőttes tanitásról csak husvét után térjenek át az elrendelt régi rendszerre.

Főt. Püspök aának a dési egyházmegyében végrehajtott vizsgálata alkalmából fölvett jegyzőkönyvekből némely föltünő hiányt és mulasztást konstatált ig.-tanácsunk, melyeknek megszüntetése czéljából megtette a szükséges lépéseket, fegyelmi eljárást is rendelvén el egyik lelkész ellen.

A testvér-egyházkerületek jegyzőkönyveinek megvizsgálására kiküldött bizottság jelentésére vonatkozólag téves határozat került közgyülési jegyzőkönyvünkbe, melynek korrigálása iránt javaslatot terjeszt ig.-tanácsunk a következő közgyülés elé.

Titkár aa. javaslatára nehány ügykezelési egyszerüsitést léptetett életbe ig.-tanácsunk.

A papok és tanitók mellékfoglalkozásairól beérkezett jelentések alapján nagyobb részt tudomásul vétettek a folytatott mellékfoglalkozások az 1906. évre, de nehány postamesteri és szövetkezeti könyvelői állás elhagyására fölhivattak az illető lelkészek, végül a görgényi esperes utasittatott, hogy idevonatkozó hiányos jelentését egészitse ki.

A tanügyi előadó előadásában:

A vallás- és közokt. ügyi ministeriumtól figyelmeztetés jött az igazgató-tanácshoz, hogy egyik egyházunkban olyan könyvet oszt ki ajándékul a lelkész a konfirmált ifjaknak, a melynek terjesztése alkalmas a felekezetek közötti békesség megbontására, mert a katholikus egyház elleni izgatást tartalmaz a könyv. A kérdéses könyvet kiadta az ig.-tanács véleményezésre a theologia előljáróságának, ahonnan az a vélemény érkezett be, hogy a könyv dogma-történeti és dogmatikai szempontból valótlanságokat nem tartalmaz, de az igaz tények felsorolása és csoportositása a polémikus czélzatot nyilvánvalóvá teszi, úgy, hogy a könyv nem alkalmas a róm. kath. egyház tanainak helyes megismertetésére, sem arra, hogy ref. növendékbe azt a felebaráti szeretetet beoltsa, a róm. katholikusok, mint velünk nem egyformán gondolkozó felebarátaink iránt, a mely szeretet alaptétele vallásunknak. Igy tehát a könyv nem alkalmas ajándék a konfirmáczió alkalmára s erre figyelmeztette az ig.-tanács az illető lelkészt is.

A csomafái iskola államositása tárgyában hozott egyházközségi határozat kiegészitendő az iskola-államositásra megállapittatni szokott óvatossági feltételekkel. A bonczhidai iskola-államositási szerződésnek az egyházra nézve kedvező módositása iránti kérelem beterjesztését engedélyezte az ig.-tanács.

A hosszuaszói ref. vallástanitás ügyében az egyházmegyei hatóság áital ajánlott módositást csak ideiglenesen lehetett elfogadni, végleges megoldásképen talán más egyházhoz lehetne beosztani Hosszuaszót.

A gimnáziumi igazgatók mult nyári értekezletének javaslata szerint intézkedett az igazg.-tanács az állandó tanmenet munkálatoknak az egyes kollégiumoknál az enyedi munkálat mintája szerint való továbbfolytatására, s a tankönyv kiadóvállalat létesitésének kérdését az ügynek az igazgatói értekezlet elé való utasitásával oldotta meg.

Az enyedi tanárok fizetésrendezése ügyében, az egyes tanárok igényeinek a fennálló közgyülési határozatoknak megfelelő megállapitásával, döntött az igazgatótanács.

Tudomásul vétetett a közoktatási miniszteriumnak az az intézkedése, hogy a gyermekeknek az alkoholizmustól lehetőleg már az iskolában való elrettentése czéljából szines szemléltető képet készittetett.

Egy pár évvel ezelőtt 3000 példányban kiadta az egyházkerület a „Buzgóság Lantja“ czimü egyházi énekes könyvet, a melynek még igen sok példánya van raktáron és hever haszon nélkül. Az összes rendelkezésre álló példányok kiosztatnak azon egyházak között, a melyek ref. népiskolát tartanak fenn, hogy a ref. iskolákban s ifjusági egyesületekben a szép egyházi éneklés fejlesztésének eszközeképen felhasználhatók legyenek.

A holtmarosi egyház, hitbuzgó, de szegénysorsu hivei használatára 10 drb egyházi énekes könyvet kapott.

Az erdélyi egyházi énekeskönyv megujitására, röviditésére s részben kiegészitésére, tanulmányozás czéljából, elhatározta az ig.-tanács az adatgyüjtést.

Ezek után az ülés, a tárgysorozat teljes kimeritésével, bezáratott.

r. s.

EGYHÁZMEGYÉKBŐL.

—

A nagyenyedi egyházmegye ez évi rendes közgyülését f. október hó 2-án tartotta Nagyenyeden a vármegyeház gyüléstermében. Egyháziak és világiak nagyszámmal voltak jelen, mi tán annak is tulajdonitható, hogy az erdélyrészi gazdasági kiállitás ép ekkor gyönyörködtette az érdeklődő közönséget.

Gondnokaink közül ott láttuk: *gróf Bethlen* Bálint fő- és *Tóth* Miklós algondnokot. Pontban 9 órakor egyházmegyénk közszeretetének örvendő esperese, nt. *Jancsó* Lajos buzgó imában kérte Istennek megsegitő kegyelmét és atyai áldását munkálkodásunkra. A már közismert esperesi jelentés kiegészitéséül nagy részvéttel és méltán kiérdemelt hálával emlékezett meg mélt. malomvizi *Kendeffy* Gyula haláláról, ki oly nagylelküen gondoskodott m.-méhesi egyházunkról s inditványára a nagy alapitó nevének jegyzőkönyvbeni megörökitése, a családhoz intézendő részvétirat és alkalmas időben gyászistenitisztelet tartása egyhangulag lett határozattá emelve. Névsor olvasás után bekebelezések voltak; bekebeleztetvén *Kozma* Imre m.-ludasi, *Király* Gyula medvési és *Nemes* Elek m.-záhi lelkészek, valamint *Jakab* Zsigmond ar.-polyáni énekvezér.

Ez alatt már az Ur házába hivó harangok szólottak és megindult az impozáns menet. Beérkezve a templomba, mindnyájunkat nagy lelki gyönyörüséggel töltött el, látván ott a Bethlen-főiskola ifjuságát tanári karával. Oh! mily jól esett együtt énekelnünk „Te benned biztunk eleitől fogva“. És mily boldogitó érzéssel töltött el a reménység, sőt biztos tudat, látván egyház és iskola egy czélra törekvését: „És Te megmaradsz minden időben“.

Emelte a hatást, hogy a hivek is szép számban voltak. Az istenitiszteletet *Kozma* Imre, Marosludas uj lelkésze végezte. Nem czélunk a kritika tán rozsdásodó bonczkését kifényesiteni, hisz az ily alkalom nem önképzőkör, hol nem csak a tartalom arravalóságát, az előadás szabatosságát, de még a valakinek nem tetsző mozdulatot is — habár javitás szempontjából is — szinte túléles birálat tárgyává tegyük! Az a jó igyekzet, melylyel ki-ki a nyert talentumával igyekszik a nyert megbizatást elvégezni, minden esetben csak méltánylandó. Ám a Kozma Imre ez alkalommali istenitisztelet végzését még az éles kritika sem tudná lerántani. Mély vallásosságtól áthatott

könyörgése, Luk. 9. r. 49. v. alapján mondott tartalmas beszéde mindenkit kielégitett.

Istentisztelet végeztével a gyülésterembe vonultunk vissza, hol a különféle jelentéseket — ki lévén előre nyomatva és a tagoknak szétküldve — a gyülés tudomásul vette, jegyzőkönyvi köszönetet szavazván esperes, főjegyző, tanügyi előadó és számvevő aainak nagy lelkiismeretességü, fáradságos munkálkodásukért.

Ezután a felsőbb rendeletek ismertetése következvén, kezdetét vette az egységes liturgiára vonatkozó véleményes javaslat tárgyalása, nt. *Sándor* János tb. esperes előadása nyomán. Hosszas és beható vitát provokált a javaslat, mi némi módositással fogadtatott el. Ezen módositások közül különösen kiemeljük, hogy konfirmáczió alkalmával szolgáltassék ki az urvacsora.

Az esperesi pénzkezelési napló megvizsgálására kiküldetvén *Ferencz* Samu számvevő és *Veress* Károly egyhm. t. biró, az egyházmegyei közpénztári, gyámintézeti és könyvtári számadások, valamint költségelőirányzatok tárgyaltattak, majd a segélykérvények felajánlása következett. Az esperesi pénzkezelési napló megvizsgálásáról a felmentő jelentés megadatván, esperes a gyülést bezárta, meleg szavakkal köszönvén meg a jelenvoltaknak a szives részvétet.

Gyámintézeti közgyüléssé alakultunk át, minek különösebb tárgya nem volt.

És ezzel bevégeztük gyülekezésünket, szétoszoltunk az esperes éltetésével.

Tudósító.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

A M. P. I. T. kiadványai.

(Vége.)

3. *Jézus példázatai.* A M. P. I. Társaság Házi Kincstár cz. kiadványsorozatának VI-ik kötetéül most jelent meg Jézus példázatainak népszerü magyarázata Raffay Sándor pozsonyi theol. tanár avatott tolláből. Krisztus urunknak ama gyönyörü példázatait magyarázza itt a szerző, a melyek az Istenországának, a bünnek, a kegyelemnek, az örökéletnek, a szeretetnek örök igazságait tárgyalják. Tudvalevő, hogy Jézus képek, hasonlatok és példázatok nélkül nem igen beszélt: eleven, szines képekbe öltöztettte egész gondolatvilágát. A Jézus példázatainak jelentősége abban áll, hogy bepillantást engednek az ő szellemi életének a legbensejébe. A példázatok Jézus lelkének megannyi virága, gondolkodásának megannyi érett gyümölcse. Ezeknek a példázatoknak a legismertebb és legszebb részét magyarázza a Raffay könyve. Három csoportba foglalva fejtegeti az Istenországa alapvetéséről, az Istenországa szelleméről és az Istenországa teljességéről szóló példázatokat. Az első csoportban a magvető, a konkoly, a mustármag, a kovász, a drága gyöngy stb., a másodikban az elveszett juh, az elgurult drakma, a tékozló fiu, a könyörülő szamaritánus, a farizeus és a vámos imádkozása, a sáfár, a gazdag és Lázár stb., a harmadikban pedig a napszámosok, a vinczellérek, a királyi lakoma, a tiz szűz és a talentomok példázatainak magyarázata olvasható. A magyarázatok hivek, élénkek, tanulságosak, termékenyitők, népszerüek. Nemcsak a pap és hitoktató, de bármely keresztyén ember nagy lelki haszonnal forgathatja ezt a szép könyvet, mely egy tanult elme és ihletett lélek szép alkotása. A Biblia helyes ismerésére, eszméinek megkedveltetésére kiválóan alkalmas munka, mely érdemes rá, hogy minél szélesebb körben elterjedjen. Nyomása tiszta, szép; kiállitása csinos, mondhatni diszes; ára szép aranyos kötésben 2 korona. Megrendelhető Hornyánszky Viktor könyvkereskedésében, Budapesten (Akadémia bérháza).

4. *A Protestáns Irodalmi Társaság* népies vallás-erkölcsi füzeteinek, a Koszorú-nak 1905. évi sorozatában tiz új füzet (111—120. szám) hagyta el a sajtót. A Régi dicsőségünk czimmel Sz. Kiss Károly csinos korrajzot fest Bocskay István és Bethlen Gábor idejéből, a magyar protestantizmus aranykoráról. Péter apostolban Raffay Sándor népszerüen és jellemzetesen beszéli el a nagy apostol élettörténetét. A kétszeresen számüzött czimü füzet Gyöngyösi Pál XVIII. századbeli református lelkész életrajza, a kit Kassáról számüznek, de a ki később Frankfurtban hirneves egyetemi tanár lesz. A következő füzetben Budai János, Kálvin János népszerü életrajzát irta meg. A beresztei lelkész-ben szép életképet fest Koréh Endre arról, hogy egy lelkész a maga nagy hitével és erős hazafiságával anyagilag és erkölcsileg hogyan állit lábra egy erdélyi elolához hosodott és hitében is elkorcsosodott gyülekezetet. Imádkozzál és dolgozzál czim alatt P. Tóth János tanulságos korképet fest egy a katonaságnál megügyesedett polgáremberről, a ki szorgalma által vagyont szerez, erkölcsi példája által ujjá alkot egy felvidéki községet. A Hárfahangok czimü füzetben Sántha Károly közöl szép vallásos és családias költeményeket. A reformáczió emlékünnepére szól a 118-ik füzet, melyben Vargha László gördülékeny versekben a hitjavitás vallási, erkölcsi és magyar nemzeti áldásait dicsőiti. El ne hagyd a hazát czim alatt Lőcsei Emma és Király Béla csinos elbeszélésekben a kivándorlás s közelebbről az Amerikába vándorlás káros következményeit tüntetik fel. Imádság nélkül: ez a czime a 120-ik füzetnek, a melyben Orth Ambrusné megrázó rajzban mutatja fel, hogy mily erkölcsi és családi veszedelemmel jár a hitetlenség. A füzetek zamatos nyelven irva, érdekes tárgyuk, evangyéliomi szellemük, hiterősitő és erkölcsnemesitő irányzatuknál fogva kiválóan alkalmas népies olvasmányok. Mindenik füzet ára 8 fill., kapható Hornyánszky Viktor könyvkereskedésében, Budapesten (Akadémia bérháza).

Lelkésztársainknak a legmelegebben ajánljuk e kiadványokat maguk, müvelt közönségük és népük épitésére, fejlesztésére. Megbecsülhetetlen értékü dolgok, mindenik a maga közönsége kezében.

—

F. évi szept. hó 11—16. napján Budapesten a müvelt világ összes nemzeteinek lelkes és tudós képviselői tanácskozásokat folytattak az emberiség legnagyobb ellenségének, az *alkoholveszélynek* elháritása módjáról. Ezek közt a legfontosabb, hogy az iszákosság pusztitásai ellen óvásra első sorban hivatottnak az *iskolát* jelölték meg.

Számos kormányrendelet már előbb is ráutalt az iskolának e nagy hivatására. Az 1903. évi 1125. eln. sz. vall. és közokt. min. rendelet a népoktatási intézetek minden osztályára kötelezőnek mondotta ki, hogy „a növendékek értelmi fejlettségi fokához mérten, az olvasókönyvhöz kapcsolódva, vagy az egészségtan és az embertan tanitása fonalán: az alkoholizmus nyomán jelentkező anyagi és erkölcsi veszedelmek és a nemzeti jólétet aláaknázó pusztitások az egészségügy, a közerkölcs és a közgazdaság szempontjától megvilágitva, a tanulókkal ugy a fiu-, mint a leányiskolákban megismertessenek.“

A vall. és közokt. min. f. é. 172. eln. és 3500. eln. sz. a. a Cossel Arnold *Polatsek*-féle temesvári könyvkereskedése által kiadott „*Óvakodjunk a szeszes italoktól*“ cz. szemléltető képeket engedélyezi és ajánlja. Ezen falitáblán 18 képet csoportositott Geiger Richard festőművész és azokat 9 szinnyomásban sokszorositotta a „Globus“ budapesti műintézet. E képek czimei: Az első pohár. Az utolsó pohár. Józan Miksa 20 éves korában. Józan Miska 32 éves korában. Részeg Pista 20 éves korában. Részeg Pista 32 éves korában. A józan élet áldása. Az iszákos-

ság következményei. Ez a nagy szemléltetőkép alkalmas a népoktatási intézetek számára.

A Polatsek—Cossel-féle szemléltető képek használására és általán az alkohol ellen tanitásra vezérfonalul szolgál az ugyanezen kiadónál most megjelent következő füzet: *„A szesz“*, irta dr. Stein Fülöp. E vezérkönyvet, valamint a falitáblát az összes népoktatási intézeteknek annál inkább ajánlhatom, miután a benne kifejtett irányelveket szerző, mint egyik előadó a nemzetközi alkoholellenes kongresszuson is előterjesztvén, azok a rendkivül népes szakgyülésen általános helyesléssel találkoztak.

A szines nyomatban a hazai ipar kiváló vívmánya gyanánt mintaszerüen kivitt és felette instruktiv szemléleti képnek, melynek egy példánya hozzánk beküldetett, ára 2 kor., a szóben levő Utmutatónak ára 40 fill., mindkettő pedig az emlitett könyvkereskedéstől bérmentesen küldve 2 kor. 80 f.

—

Kérelem a nt. lelkész és presbiter urakhoz. Alólirott az „Ev. ref. Hitvédelem az ujrakeresztelkedő baptisták ellen“ czimü füzetke irója azon kéréssel járulok a nt. lelkész urakhoz, hogy most, midőn a nyári dologidő megszüntével a futkározó hamis atyafiak megkezdik a falurólfalura járást, hogy hiveinket elhóditsák és lelki tévelygésbe döntsék; fölvilágositó füzeteimet ne mulasszák el megrendelni. E kis müvecske már sok ezer lelket adott visza a józan észnek, s ref. egyházunknak. Füzetkéimet az eddigi 20 filléres ár helyett tömeges rendelésnél 10 f.-ért adom, de aki egyes számokat rendel, annak csak 20 f.-ért számithatom, mivel a porto felemészti a többletet. Füzeteim terjesztését kérve, maradok mély tisztelettel Faragó György Árpád-tér 46. sz. Debreczen.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk e száma a közbeesett nyomdai szünet miatt egy napot késett, melyért, mint tőlünk nem függő körülményért, szives elnézést kérünk.

Ferencz József unitárius püspök e napokban töltötte be papságának 40 éves évfordulóját, mely alkalomból egyháza és hivei meleg óvációkban részesitették érdemes főpásztorukat, ki ritka szerénységével, folytonos munkásságával, lelkes tevékenységével valódi mintaképe az igazi lelkipásztornak. Mi is testvéri indulattal veszünk részt az érdemes főpásztor ünneplői közt, kivánva, hogy hivei javát munkáló áldásos tevékenységének az Isten még sokáig tartsa meg!

Diakonissza a Szeretetházban. Szeretetházunkban a növendékek megszaporodott számához s ahhoz a gyakorlati czélhoz mérten, hogy a modern nyelveket tanulni akarók gyakorlati beszélgetések során haladjanak e nyelvek ismeretében, egy uj nyelvmesternői állás szerveztetett, melyre a budapesti „Filadelfia“ diakonissza-képző vezetőségével való megállapodás szerint *„Gábriella testvér“* alkalmaztatott, ki e hó 1-én foglalta el állomását, a Filodelfia vezetője *Biberauer* Richárd ref. lelkész kiséretében érkezvén ide. A növendékek kedves meglepetést készitettek ez alkalomra. Az uj nevelőnő tiszteletére s a távozó ápolónő bucsuztatására kedves ünnepélyt rendeztek, melyen ének- és zongoraszámokon kivül *Sylvester* Irma köszöntötte a növendékek nevében az érkezőt, *Berde* Amália bucsuztatta a távozót igen kedves beszédekkel. Ezek válasza után *Sárkány* Lajos dr. biztatta a növendékeket a kebli-tanács nevében egyházias, vallásos érzületre, családias szeretetben való életre. Az uj ápolónőül *Deák* Irma, a szederjesi pap unokája, volt bikfalvi kántorunk leánya választatott meg, ki szintén a napokban foglalja el állását. A Szeretetház személyi változásai, melyek nemsokára az igazgatóváltozással is szaporodnak, sok gondot okoznak a keblitanácsnak. Remélljük, hogy a mostani változások is csak előnyére lesznek az oly féltve gondozott intézetnek. Különösen sokat várunk az uj diakonissza személyétől és müködésétől. Ő az első fecske Erdélyben. Vajha ne csak fekete egyenruhája s fehér főkötője által tünne fel nálunk, hanem hivatásának is minél több hiveket szerezne, hogy nemsokára Szeretetházunk megbővülhessen egy „Diakonissza-képzővel“ is. Erre kedves egyénisége sok reményt nyujt. Adja Isten áldását müködésére!

A nagyenyedi egyházmegyében lelkipásztorrá választattak: a *csucskoppándi* egyházközségben okt. 8-án *Dali* István egyhangulag; a *harasztosi* egyházközségben *O. Veress* Sándor sárpataki lelkész egyhangulag; a *kercsedi* egyházközségben okt. 15-én *Csiki* István egyhangulag; a *toroczkószentgyörgyi* egyházközségben *Gyenge* János egyhangulag; a *csombord—bagói* egyházközségben *Elek* Lajos ketesdi lelkész egyhangulag. Jelenleg egyetlen lelkészi állás sincs az egyházmegyében rendes lelkész nélkül.

Dósa Elek, marosi egyházmegyénk nagyérdemü, közbecsülésben álló főgondnoka sulyos betegen fekszik maklalvi otthonában. A szeretet, mely körülveszi, mindent megteszen szenvedéseinek enyhitésére s reméllük s kérjük is a Gondviselést, hogy adja vissza őt az életnek, tartsa meg családjának és anyaszentegyházának.

Reformáció emlékünnepe. Mint az országban mindenfelé, erdélyi egyházkerületünkben is lelkes szép ünnepélyekkel áldoztak mindenütt a reformáczió emlékének. Gyülekezeteink legnagyobb részében a 29-iki vasárnapon tartattak az alkalmi emlékbeszédek. A tanuló ifjuság azonban október 31 én áldozott a nagy nap emlékének, a szellemi megujhodás erejének. *Kolozsvárt* d. e. 10 órakor a farkas-utczai templomban gyültek össze az összes iskolák ref. növendékei oly tömegben, hogy a szép nagy templom alig volt képes őket befogadni. Alkalmi énekek után — mire ugyan a növendékeket nem igen készitették elő — *Nagy* Károly theol. tanár tartott egyházi beszédet I. Kor. XV. 57—58. alapján, a theol. dalkar énekelte Luther énekét: „Erős várunk nekünk az Isten...“— A *ref. kollégiumban* d. e. 11 órakor volt hosszabb müsoros ünnepély kevés közönség, de a teljes tanárkar és ifjuság jelenlétében, melyen imát és egyházi beszédet az „uj ég és uj föld“-ről *Tárkányi* vallástanár tartott, ki megalkotta a „Konfirmált ifjak szövetségét“ is e napon. Az ifjak szép ének- és zeneszámokkal, meg egy Luther-vivódását feltüntető dialogussal vettek tevékeny részt. — A theologián d. u. 5 órakor volt az ünnepély zsufolt közönség előtt. Lelkes, szép imát Régeni István theol., ünnepi beszédet a „kegyelemből hit által való megigazulás“ népszerü, de mélyen járó fejtegetésével *dr. Kecskeméthy* tanár tartott, Soó Sándor szavalt és a dalkar énekelt.

Nagyenyeden a kollégium ifjusága ünnepélyén a meghonositott dicséretes szokás szerint, most sem a vallástanár, hanem *Lázár* István tanár tartotta az ünnepi beszédet, melyet — reméllük — lesz alkalmunk már jövő számunkban közölni. *Zajzon* vallástanár buzgó imát mondott, két tanuló alkalmi költeményeket szavalt, az ének- és zenekarok töltve ki a közöket. — *Zilahon* a tornacsarnokban folyt le az ünnepély, melyen imát *Kovács* Ferencz r. tanár, emlékbeszédet *Kerekes* András vallástanár mondok; négy ének — mind templomi jellegü — és egy szavalat tette teljessé a programmot. Tudósitónk szerint: „emelte az ünnepély fényét, hogy azon a tanári kar is csaknem teljes számmal megjelent.“ Nekünk furcsán jön itt az „is“ is, meg a „csaknem“ is. — *Székelyudvarhelyt Csutak* István, *Sepsiszentgyörgyön Molnár* Lőrincz vallástanárok voltak a nap jelentőségének tolmácsai. Ezekről tudunk részben értesitések, részben politikai lapok hiradása folytán. Ezek a felekezeti középiskolák. De kiváncsiak vagyunk, hogy mi történt az állami és más felekezeti iskolákba járó növendékekkel e napon, pl. Gyulafehérvárt, Nagyenyeden, Szebenben, Kézdivásárhelyt, Sepsiszentgyörgyön s más vidéki góczpontokon, le egész a falusi állami iskolák ref. növendékeiig? Mert ezeknek iskolai szünnap volt okt. 31-ike, a miniszter rendelete értelmében. Szomoru dolog volna, ha ezek csak „nem dolgozunk“-kal ünnepeltek volna. Az ifjusági istentiszteleteknek e napon általánosnak kell lenniök, különben pirulnunk kell amiatt, hogy az állam inkább gondol ifjuságunk vallásos épitésére, mint az egyház.

Nyilvános köszönet. Székely József ilenczfalvi lakós egy igazán szép és követésre méltó példát mutatott az adakozó közönségnek, midőn mintegy 1200 koronát érő belsőséget adományozott szegény egyházunknak. Nekünk ezen adomány annyival is inkább értékes, mert e belsőséget, amely közvetlen az iskola mellett fekszik, nem régiben épen szegénységünk miatt kénytelenek voltunk eladni. Fogadja érte a nemeslelkü adakozó ez uton is egyházközségünk hálás köszönetét. Fintaháza, 1905. október 29-én. Gagyi Dénes, ev. ref. tanitó.

Nyilvános köszönet. Tekintetes Lakatos Sámuel marosvásárhelyi tanár ur, selyei egyházunk egyházmegyei világi képviselője ismét egy ujabb jelét adta vallásos buzgóságának, egyházunk iskola-ügye iránti szeretetének. Nevezetesen f. hó 14-én egy 330 koronás alapitványt küldött lelkészi hivatalunk czimére, mivel az általa alapitott „selyei ingyen tanszer-alap“ már 813 kor. 43 f.-t tesz ki. A midőn e nemes szivről bizonyságot tevő cselekedetéért egyházközségünk hálás köszönetét e helyen is kifejezem, kérem a mindenható Istent, hintse áldását Lakatos Sámuel tanár ur munkás életere, hogy szép példaadása sokak előtt világoljon. Selye, 1905. október 20-án. *Simon* Gábor, ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

4368—1905. sz.

SZABÁLYZAT

az okleveles tanitók által letehető lévitai vizsgák tárgyában.

Folyó évi 2743. sz. körlevelünkben már közöltük az érdeklődőkkel, hogy egyes kiválóbb kántortanitóknak, ha egyházias buzgóságukról tanuságot tettek, készséggel adunk engedélyt arra, hogy a kolozsvári ev. ref. theol. fakultás lelkész-vizsgáló bizottsága előtt lévitai vizsgára állhassanak.

Közelebbi tájékozódás czéljából közreadjuk most a lévitai vizsgálatok részletes szabályait, amint következnek:

1. A lévitai vizsgálatok engedélyezésével egyáltalában nem szándékunk a jelenleg fennálló egyházhivatalok mellé uj állást létesiteni, mert hiszen ez csak törvényhozási uton eszközölhető, hanem az a czélunk, hogy mindazokon a kántori, illetve kántortanitói állomásokon, melyek a rendes lelkészek lakhelyétől távol fekvő leány-egyházközségekben vannak szervezve, fokozatosan oly egyének legyenek alkalmazhatók, kik, a szükség szerint reájuk bizandó lelkészi teendők végzésére hivatottsággal és képesitéssel birjanak.

2 A lévitai tiszt tehát nem önálló hivatal, hanem esetről-esetre kérelmezendő és a püspöki hivatal által megadható felhatalmazás, avagy megbizatás arra, hogy a képesitettséggel biró kántor, avagy kántortanitó, egy meghatározott állomáson, a beszolgáló lelkész felügyelete mellett, némely lelkészi teendőket elvégezhessen.

3. A lévitai vizsgálat letételére szóló engedélyért egyházias buzgóságot tanusitott olyan okleveles tanitók folyamodhatnak, kiknek lévitai teendőkkel való megbizatása, curapastoralisticus szempontból, szükségesnek látszik és a jelöltek a vizsgálat sikeres kiállása esetén is csak külön kikérendő püspöki engedélylyel bizhatók meg a lévitai teendőknek kizárólag állomáshelyükön leendő végzésével. Az egyszer megszerzett képesités azonban, a tényleges felhatalmazás szünetelésével sem veszti el hatályát.

4. A lévitai vizsgálat tárgyai a következők:

a) *Biblia-ismertetés.* (Kézikönyv: Bocsor Lajos „Bibliaismertetés anyaga“.)

b) *Hit- és erkölcstan.* (Nagy P. „Nagy káté“ alapján.)

c) *Egyházi törvények* és *Utasitás*, különös tekintettel az erdélyi ev. ref. egyházkerület szervezetére, egyházközségek, presbiteriumok jog- és hatáskörére.

d) *Liturgika*, különös tekintettel a funkcziók végzési módjára.

e) *Katechetika.* (A vallástanitás módszertani része.)

f) *Homiletika*

g) *Ggyakorlati biblia-maggarázat*, szóbelileg.

A megjelölt tárgyakon kivül a jelölt tartozik egy gyakorlati biblia-magyarázatot irni, előre kiadott textus felett, s egy másikra elkészülni, szintén előre kiadott textus alapján, szóbeli előadásra.

A vizsgálat ideje: a lelkészképesitő rendes vizsgákra kitüzött idő (minden év szeptember havának első felében), dija pedig 15 korona.

Megállapittatott az erdélyi ev. ref. egyházkerület ig.-tanácsának Kolozsvárt, 1905. okt. hó 19-én tartott élésében.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Kádár János*, titkár.

4727—1905. sz.

KÖRLEVÉL.

A szilágyszolnoki ev. ref egyázmegye tanácsa inditványt nyujtott be aziránt, hogy az áttérések és kitérések törvényszerü anyakönyvelésének egyöntetüsége érdekéből anyakönyvi nyomtatványt készittessünk és bocsássunk rendelkezésére az anyakönyvvezető lelkészeknek.

Az ilyen anyakönyvi ürlapokhoz a következő mintát hozta javaslatba:

a) első ivoldal.

1	2						3	4	5	6
	Az áttérés vagy kitérés									
	bejelentésének ideje			megtörténtének ideje						
Sorszám	év	hó	nap	év	hó	nap	Áttérő neve	Kitérő neve	Az elhagyott vallás	A fölvett vallás
1	1906	jan.	16	1906	jan.	20	Kerék Gáspár	—	Izraelita	ev. ref.
2	1906	szept.	7	1906	okt.	1	—	Sándor Pál	ev. ref.	róm kath.

b) második ivoldal.

7					8	9	10	11
Az áttérő vagy kitérő								
neme	állapota	állása	születési helye és ideje	lakóhelye	Az áttéró vagy kitérő szülőinek neve, állása, születési és lakóhelye	Az áttérés vagy kitérés tanui s ezek lakóhelye	Az átvevő, illetve átadó lelkész neve	Megjegyzés
férfi	nőtlen	iparos	Kendilóna 1875 márcz. 1.	Szamosardó 95. hsz.	*Kerék Jónás*, sülelmedi születésü kereskedő és neje *Schön Rebeka* nagybányai születésü Kendilónán	Weisz Jakab és Péter András Kendilónán	*Átv.* Csupor Illés szamosardói ev. ref. lelkész.	Attérő megkereszteltetett 1906. jan. 18. Csupor.
férfi	nős	földmives	Szamosardó 1882. ápril 20.	Kolozsvár, Tuhutum-u. 7. sz.	*Sándor Béni*, szamosardói születésü földmives és neje *Ilyés Róza*, monói születésü, Szamosardón	Fodor Egyed Szilágycsehben és Schönthál Jerem. Ördögkuton	*Átad.* Csupor Illés szamosardói ev. ref. lelkész	

Mielőtt Igazgatótanácsunk a javaslat felett határozna szükségesnek látja az összes egyházmegyék véleményének kikérését, minélfogva felhivjuk nagytiszteletü esperes aait, hogy e kérdést valamelyik közgyülésen, avagy egyházmegyei tanácsülésen tárgyalás alá venni és véleményt nyilvánittatni sziveskedjenek affelől, hogy szükségesnek látják-e ilyen anyakönyvi ürlapok nyomatását és ha igen, megfelelőnek tartják-e a közölt mintát?

A vélemények beküldésére 1906. február hó 1-éig terjedő határidőt tüzünk ki.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. okt. hó 19-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Kádár János*, titkár.

Sz. 4323—1905.

KÖRRENDELET

valamennyi nagytiszteletü Esperes aához.

Egyes válóperekre vonatkozó iratok és iratcsomók keresése alkalmából, sajnálattal tapasztalta Ig.-tanácsunk, hogy az egyházmegyei levéltárakban a válóperek iratai nem kezeltetnek kellő gonddal s hogy különösen lajstromok nincsenek összeállitva, melyeknek segitségével emez iratok könnyen feltalálhatók volnának.

A nevezett iratoknak ilyen rendezetlenségéből következik, hogy a külhatóságok, főként pedig az egyes miniszteriumok ide vonatkozó megkereséseinek nem tudunk eleget tenni és ezáltal nemcsak éles birálatot hivunk ki hivatalos kezelésünk ellen, hanem fontos magánjogi és családjogi kérdések tisztázhatásának álljuk utját.

Hasonló kellemetlenségek elkerülése czéljából ezennel felhivjuk az összes nagytiszteletü Esperes urakat, hogy egyházmegyéjük levéltárában a válópörök iratait sürgősen rendezzék, évekszerinti sorrendben lajstromozzák és záros helyen kezeljék, hogy alkalomadtán azok könnyen és biztosan megtalálhatók legyenek.

A rendezés legalább is 15 évre visszamenőleg, tehát az 1880. évtől kezdődőleg foganatositandó és a két példányban kiállitandó lajstrom (index) a következő tételeket kell, hogy tartalmazza:

1. sorszám, 2. a perirat száma, 3. a válófelek neve és lakhelye, 4. az elsőfoku itélet kelte, 5. a másodfoku itélet kelte, 6. jegyzet.

Az elkészitendő index egyik példánya, 3 hónap alatt, ig.-tanácsunkhoz felterjesztendő.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. október hó 19-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Kádár János*, titkár.

Sz. 4358—1905.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletü Esperes aaihoz és az összes ref. egyházak tiszteletes t. Tanácsaihoz.

Egyházi énekeskönyvünk ujabb, meg ujabb kiadásai a dicséretek és a zsoltárok között sok olyant tartalmaznak, amelyeket gyülekezeteinkben majdnem sohasem énekelnek. Ig.-tanácsunk szükségesnek találta több oldalról felmerült kivánságokhoz képest az énekeskönyvnek egy ujabb kiadását ugy módositani, hogy a használatban nem levő dicséretek és zsoltárok kimaradjanak, de felvétessék néhány ujabb egyházi és temetési ének. Felhivjuk az egyházak tiszteletes t. Tanácsait, annak bejelentésére, hogy a jelenleg használatban levő énekeskönyv alább megjelölt dicséretein és zsoltárain kivül még melyik dicséreteket és zsoltárokat és mely ujabb egyházi és temetési énekeket kivánnák felvétetni az egyházi énekeskönyv ujabb kiadásába? Különös tekintet forditandó az egyetemes konvent által kiadott s minden egyházközségnek megküldött Próbaénekeskönyvre. A válaszoknak az esperesi hivatalok utján ennek az évnek a végéig leendő beterjesztését kérjük.

Az előmunkálatok szerint mindenesetre felveendők az uj kiadásba a dicséretek közül: az 1. 2. 4. 5. 7. 10. 12. 13. 14. 15. 18. 20. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 32. 33. 34. 35. 39. 41. 42. 45. 47. 50. 52. 53. 55. 57. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 73. 75. 76. 77. 79. 80. 82. 83. 84. 89. 90. 91. 92. 93. 95. 96. 98. 99. 101. 102. 107. 109. 114. 120. 129. 146. 156. 157. 160. 164. 165. 166. 174. 179. 181. 184. 185. 186. 187. 188. 190. 191. 192. 193. 210. 211. 223. 224. 230. 233. 235. 238. 240. 241 244. dicséretek és a zsoltárok közül: 5. 8. 19. 23. 25. 30. 33. 42. 61. 65. 75. 77. 84. 86. 90. 105. 138. 146. zsoltárok.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. október hó 19-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr. Sárkány Lajos*, tanügyi előadó.

Sz. 1326—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *vadasdi* énekvezér-tanitói állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom dijlevél szerint: Tisztességes lakáson és kerten kivül 4 hold 692 □-öl első osztályu szántó, tüzifa, kepe és tandij értéke 276 kor. Állami kiegészités 524 kor. Összesen 800 korona.

Kötelességeit a törvény és dijlevél szabja meg.

Pályázati határidő *1905. nov. 18.*

Szabályszerüen felszerelt folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1905. október hó 28.

Dr. Bartók, püspök.

992—1905. sz.

MEGHIVÓ.

Van szerencsénk a görgényi egyházmegyei ev. ref. kántortanitókat, tanitónőket, tanitókat, lévita-kántortanitókat, énekvezéreket, állami iskolai tanitókat, mint ref. énekvezéreket, 1905. november 23-án. d. e. 9 órától, az egyházmegye hivatalos helyiségében Sz.-Régenben tartandó szervezkedő Értekezletre tisztelettel meghivni.

Tárgyak: daloskör, temetkezési-egylet, könyvtár ügyei. Az egyházmegyei tantestület ujraszervezése, a réginek feloszlatása, leszámolás. Alapszabályok. Számadások. Tankönyvek. Körfelügyelet.

Megjegyzés. A tárgyak előkészitésére, Pataki Lajos dedrádszéplaki tanitó elnöklete alatt: Ferenczi Károly disznajói, Soós Árpád szászrégeni kántortanitók, Sipos Miklós marosvécsi ref. énekvezér és Csekme Gyula vajdaszentiváni állami iskolai tanitó, mint ref. énekvezér atyafiakból egy 5 tagu bizottságot kértünk fel. Összes vonatkozó iratok Pataki Lajos aához küldettek. Bizottság megelőzőleg, általa kitüzendő időben összejő, gyülésezik; esetleges inditványok, javaslatok e bizottsághoz adandók be.

Körfelügyeletre és használható és használandó tankönyvekre nézve a javaslatok tanügyi előadó aához adandók be.

Egyidejüleg összes ref. iskolai tanitóinkat felkérjük, hogy az 1905. okt. 3-án tartott egyházmegyei közgyülés 25. sz. határozata értelmében. a használt tan- és vezérkönyvek lajstomát terjesszék be tanügyelőadó aához, ki azokat a közgyülési tanitó-képviselő atyafiakkal, mint kiküldött bizottsággal revideálja. Jó lesz aztán, ha e reviziót Értekezletünk is megtekinti, véleményt mond s véleményét — a hivatalos bizottság mellett — szintén felterjeszti az egyházmegyei tanácshoz.

Ugyszintén a meglanyhult körfelügyelet felébresztésére nézve is tanügyi előadó aa, a tanácshoz czimzett javaslatát — véleménynyilvánitás végett — itt is be fogja mutatni.

Lelkész atyafiak kéretnek ezen meghivót, mely egyuttal körlevélféle is, tanitó atyafiakkal *okvetetlen közölni sziveskedjenek.*

Gernyeszeg, 1905. okt. 27.

Csekme Ferencz, esperes. *Kovács István*, tanügyi előadó.

Sz. 140—1905.

FELHIVÁS.

A nagyszebeni egyházmegye tiszteletes lelkész afiait felhivom, hogy jövő évi összes nyomtatvány-szükségleteiket azonnal jelentsék be, hogy a megrendelést eszerint tehessem meg.

A kik nyomtatvány árával hátralékban vannak, sziveskedjenek a hátrálék összeget is beküldeni.

Héviz, 1905. okt. hó 31-én.

Biró György, ref. lelkész.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *45-ik szám.* *Kolozsvárt 1905., november 9.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A szocziális törekvések és egyházunk.

(A marosi ev. ref. egyházmegye egyházi értekezletének 1905. október 2-án megtartott közgyülésén előadta *dr. Sebes Dénes,* orsz. képviselő.)

A második ezredév tünik el a Megváltó születése óta. A krisztusi világrend ma még alapja az emberiség fejlődésének.

Jézus Krisztus nem volt politikus. A muló évszázadok alatt sokszor megkisérlették az ő tanitásainak kifogyhatatlan kristály forrásából politikai tanoknak életet adni. Az eredmény az, hogy a Megváltó tanitásai annyira általános emberi, tiszta és erkölcsösök, hogy utasitást azokban feltalálni különböző korszakok államhatalmi alakulataira nézve nem lehet. Legyen az az állam szocziálisztikus, demokratikus, vagy arisztokratikus, az emberszeretete marad Krisztus tanitásainak morális alapja.

És ime az emberszeretet, az általános örök emberi jogok érvényesülésének kiküzdésére, nyugatról uj eszmeáramlat indult meg a mult század derekán, mely fejlődésében tüneményszerü, hatásaiban erős, hóditásaiban oly ellenállhatatlan, hogy a vallásalapitás minden eszközeivel és eredményeivel dicsekedhetik az uj korban. A szocializmus ez a legerősebb ujkori világnézlet.

Körölöttünk egész Európában mint az ősteremtés mühelyében forrnak és sustorognak a lekötött és felszabaditásra váró erők, a szocziális tanitások egyes igazságai belevették magukat az ujkori államélet fejlődésébe, irányitják már a társadalom törvényeit is. Ha a közönyös álmodozók vagy a tanulatlan restek szerepét nem akarjuk folytatni, szembe kell nézzünk az eszme áramlattal mindenütt, de legelső sorban a kedély, az emberi szivben mélyen gyökerező istenimádás gyülekezeteiben, anyaszentegyházunk megerősitése érdekében.

A szocziálizmus történeti fejlődésével kell foglalkoznunk, hogy czéljait igazán átértsük, eszközeit birálni tudjuk.

Az elmult századot a liberálizmus harcza tette emlékezetessé. Az absolut államot, a czézári önkényt korlátok közzé szoritani, az államformát az ember egyéniségének érvényre jutásával megtölteni volt feladata.

Az alattvalóból állampolgárt nevelt. A czézárból alkotmányos fejedelmet. Az emberi jogokat, állampolgárjogokat, törvény előtti egyenlőséget, vallásszabadságot, intézményes biztositékokkal ellátva illesztette be az állami rendbe.

A mit a liberálizmus az államhatalom mindenhatóságával szemben elért, ugyanazt akarja a szocziálizmus az államhatalom erőinél, önzésénél sokszor irtózatosabb önkénnyel uralkodó nagy tőkével és egyéb termelési eszközökkel elérni.

Jusson minden termelési eszköz közösen az egész népnek. A termélést, a javak kicserélését többé nem egyes felelősség nélküli szövetkezetek, szindikátusok vezessék nyereségük és kedvük szerint, hanem egyetlen nagyszövetség, melyet az összes nép alkot. Vegye át a nép a gazdaság vezetését, egy nagy és erős érdekközösséget alkotva, melyben minden magán egyeduraság feloldatott s a nép legyen egyetlen tőkepénzes, egyetlen munkaadó, egyetlen egyeduraság. Uralkodjék gazdaságilag önmaga maga felett.

Ez a végczél. Addig is korlátoztassék a nagy termelés. Ép ugy, mint a politikai hatalom elé a liberálizmus korlátokat emelt. Munkaszabadság, egyesülési jog, 8 órai munka, gyermek és anya védelem, aggkor és balesetek elleni biztositás azon oszlopok, melyek az utat a mai termelés teljes szocziálizálása felé mutatják.

E tanitások erkölcsi ereje és igazságai elől kitérni nem lehet. A mai társadalmi rend alapjait támadják meg, de az ember jogait akarják kivivni. A czél gyönyörü. A beteg társadalmi rend megkönnyiti az agitátiót — erősiti a támadókat.

Az őrületes hajsza az egyéni megélhetésért nyomorulttá teszi az embert.

Az ember arra van kényszeritve, hogy embertársát természetes zsákmányául tekintse. Ad, vesz, nyerészkedik. Vesz becsáron alól, elad azon felül. Elvonja a munkástól a munkabért a vállalkozó, mert az anyag árán jogosulatlan hasznot kér a gyáros, uzsorát szed a hitelező adóssán, az adós megcsalja hitelezőjét. És e tolongásban szerencsétlen az ember. Szenvedi millió és millió az éhséget, szomjuságot, hőség és hideg kinjait. Egészséges korban — szakadatlan dolgozásban, beteg állapotban — teljes elhanyagoltságban várja a megváltó halált.

Azok a sülyedő hajók jutnak eszünkbe, — melyek megrakodva emberekkel vigan vitorlázva — váratlanul szerencsétlenül járnak. A hajó léket kap. Sülyedni kezd. Mily borzasztó küzdelem fejlődik ki az életért s a menekülésért. Mindama képességek megdermednek hirtelen — melyek az embert az állattól megkülönböztetik. Összetapossák és marczangolják egymást a küzdelemben — azok, akik nem régen érző emberi szivvel voltak egymás iránt.

Hiba van a társadalmi szerződésben.

Senki sincsen megelégedve sorsával. Mindenki elérhetetlen — meghatározatlan jobb után vágyik. Mindenki szükségesen felül igényel. A nyomor általános társadalmi betegség.

A mai társadalmi rend fejtetőre állitott pirámis — mondják a szocziálisták. Őrizheti a szuronyok er-

deje és ágyuk ezere, a pirámis megfog dülni. Egy ember önkényén nem nyughatik az állami rend — egy tőkepénzes, egy vállalkozó, egy gyáros nem szolgálhat alapul milliók munkaerejéből, izzadságából, kétségbeesett küzdelméből felépült termelési rendnek. A pirámis a milliók széles rétegein kell nyugodjék.

Ez szüntetheti meg a dolgozó munkás rabszolgaságát. Megszünik a szegénység és függés. Az ember elfoglalja helyét a földön.

Mily félelmetes az okadatolás, melyet a szocziálisták a munkások szájába adnak.

— „Miután nincs semmi más a földön, mint anyagi dolgok és javak, arany és szemét, adjátok ki részemet az arany és szemétből", mondja a munkás.

— Részed ki van adva! feleli neki a mai társadalom kisérteties váza.

— Én rossznak találom azt! vágja vissza a munkás.

— De hiszen egykor megvoltál vele elégedve! mondja a váz.

— Egykor — feleli a munkás — volt Isten az égben, volt menyország, melyet megnyerni, pokol, melytől félni lehetett. A földön is volt társadalom. E társadalomaban nekem is volt részem. Uram nem parancsolt jogtalanul — mert hatalmának forrását Istenben birta, ki megengedte e földön az egyenlőtlenséget. Szolgálni annyit tett, mint Istennek engedelmeskedni. Türtem, hogy kiérdemeljem az örök boldogságot.

Most mindent elvesztettem. Nincs többé menyország, melyet remélhetnék. Ti felvilágositottatok engem. Elvettétek a hitemet. Én nem tudom van-e Isten, de azt tudom, hogy azok, kik e törvényt csinálják, nem hisznek benne, mert ugy csinálják a törvényt.

Ki akarom tehát részemet venni a földből.

Ti kimondottátok, hogy minden ember egyenlő — tehát nincs többé „uram" az emberek között.

Azt mondod, hogy te vagy a társadalom? Szolgáltass tehát igazságot, mert mi szenvedünk, mig mások élveznek, juttass nekünk is annyit.... vagy mondd meg, miért szenvedünk mi?

Milyen szomoru felfordulás ez. Mily vészes fenyegetés és keserü vád hangzik fel benne a mai társadalom irányitói ellen.

Ám „szabad lesz a jövő!" Harsogják május 1-én az egész világ jogtalanjai és kitagadottjai. Szivökben haragos gyülölettel a mai rend fentartói ellen hangoztatják, hogy a világot csak a szocziális forradalom válthatja meg; az általános, mindent elsöprő, mindent átalakitó munkás forradalom, mely romokat teremt a régi világból, hogy felépitse az újat.

Istentagadás hangzik ajkaikon, vallás tagadás. Törekvésük alapja nem a krisztusi szeretet, de az elnyomottak, szerencsétlenek keserü dühe és gyülölete.

És ez a szocziálizmus, mely a gyülöletet hirdeti, a hitetlenséget vallja, a világot nem váltja meg.

Éva a londoni vásáron Ádámtól kapott csokrát a szent képre teszi és az ott hirtelen elhervad, mert Luczifer ajándéka. És Ádám fájdalmasan felsóhajtott:

„Ismét csalódtam, azt hivém elég ledönteni a multnak rémeit. S szabad versenyt szerezni az erőknek, kilöktem a gépből egy főcsavart, mely összetartá a kegyeletet. S pótolni elmulasztám más erősebbel!"

Valljuk és hirdetjük mi is, hogy senki se legyen puszta eszköz — mások czéljai kivitelében.

A napszámosban, a koldusban is legyen megbecsülve az ember. Az emberiség csak akkor fejlődhetik szabadon, ha lehull a bilincs mindenkiről, mert még a rabszolga is értékesebbé vált, ha szabad lett. A rabszolgaság bármely formája morális javak pazarlása.

Az emberi haladás olthatatlan sovárgásból táplálkozik a jobb, a szebb és szabadabb jövő iránt.

De a társadalmi rend — legyen az bármely szervezetü — tehát a szocziálisztikus társadalmi rend alapja sem lehet más, mint Krisztus örökigaz erkölcstana: a szeretet és nem a gyülölet.

E nélkül az uj társadalmi rend apostolai hivatásukat be nem végezik. Tanaik megvalósitást nem nyernek. Rombolhatnak, de uj világot nem teremtenek, hasonlitván Dante bolondjaihoz az elveszett paradicsomban, kik mentek, mentek, de nem tudták hová.

A hit, a vallás a főcsavar, mint Madách gépjében, mely pótolhatatlan.

Igen is, mi reformátusok valljuk és hirdetjük mindazokat a szocziális igazságokat, melyek az emberi haladás törvényei is. Az eszme áramlat bennünket készületlen nem talál.

Hitünk, vallásunk a krisztusi szeretet igaz vallása.

Egyházalkotmányunk a szabadság, egyéni erő és igazság oszlopain épült fel, mely mintául szolgált az ujkori politikai közszabadságot biztositó alkotmányoknak is. A tiszta presbiteri rendszer — a hivő nép — az összesség vállain épül fel.

Papjaink az emberi jogok, az emberek egyenlőségének felkent ajku hirdetői.

A mai társadalmi rend minden visszaélése, hibája és büne nyitott könyv papjaink előtt, kik hiveik lelki világába igyekszenek behatolni.

Hirdessék a szocziális tanokat, az igazi szocziális tanokat.

Az ezernyi, nyomorgó, kinban senyvedő szegény könnyein át férkőzzenek a szivekhez és lelkekhez.

Tanitsák az elhagyottaknak, hogy az emberi haladás folytonos és tartós, mint a rohanó gyorsvonat utja, mely csak azért áll meg, hogy kitüzött czélja felé újult erővel törekedjék. De hirdessük azt is, hogy minden zökkenés erőszakos rázkódás a civilizáczió oly kisiklását jelenti, mely magát a haladást veszélyezteti.

Hirdessék és tanitsák, hogy a népnek — a dolgozó milliók összeségének — igenis joga van az egyenlőséghez és a legteljesebb szabadsághoz. De ez a nép nem a tanulatlan, erkölcstelen és istentagadó nép, hanem a gondolkodó, munkás nép, melynek van szelleme, szilárdsága, öntudata és hite. Tanitsák nekik, hogy az élet kötelességek versenye s nem az érdekek harcza. *

E tanitások igazságát az egyesek szellemi és testi nemes tulajdonságok fejlesztésével érthetik meg.

Hirdessék és tanitsák az elhagyottaknak, szegényeknek, izzadó homlokkal nehéz küzdelemben állóknak hogy a társadalom eljövendő uj alakulása csak az ember erőinek, képességének szabad kifejlődésén nyugodhatik, de az út, mely ide vezet, feltételezi az embernek tökéletesedését, müveltségét, erkölcsi és hitbeli megerősödését.

Reformáczió ünnepén.

— Irta és a Bethlen-kollegium okt. 31-iki ünnepélyén elmondotta *Lázár István*, koll. tanár. —

I.

Én is elmondhatom Jób szavaival: „Feketén járok, de nem a nap hősége miatt." A kétség és nyugtalanság rabságba verte lelkemet. Imádkozom, de az imádságban megnyugvást nem találok. Bőjttel és virrasztással kinzom magamat; de egyik sem birja legyőzni a lelkem háborgását.

Elolvastam a szent könyvet. Eddig csak a dok-

* A szép felolvasás e pontjához füzötten lesz egy pár szavunk a dologhoz nekünk is! Szerk.

torok magyarázataiból ismertem a Jézus életét és tanitását. Most látom csak azt egész tisztaságában, egyszerüségében és szépségében. Látom, hogy a magyarázat sokszor elhomályositja, de még többször egészen kiforgatja a gyémánt-tisztaságu eszméket.

Jézus azt mondta, hogy „az én országom nem e világból való". S a Jézus nevét viselő egyház mégis megölette bresciai Arnoldot, ki ezt a bibliai mondást a papok hatalmaskodásával szembe állitotta. És mégis mártir-halált kellett halniok ezereknek, a miért Valdus Péterrel együtt nyiltan merték hirdetni, hogy a keresztyén hit alapja a biblia és hogy a papság eltért bibliai rendeltetésétől.

Nem tudom elhinni uram! Te sem mondtad soha, hogy a kenyér és bor, mihelyt egy pap akarja, a Te testeddé és véreddé változik. És a Te egyházad főpapja elátkozta Wiklefet, máglyára vitette Husz Jánost, a miért ezt a meggyőződésüket vallották és megtagadni vonakodtak.

Nem tudom elhinni, hogy Isten az első embert halhatatlannak teremtette s csak azért tette halandóvá, mert nem engedelmeskedett. De ha nem hiszem, elátkoznak érte, mint egykor Pelagiust.

Nem hihetem, hogy a ma született gyermek bünös volna s az Isten haragudnék rá az első ember engedetlenségéért. De azt sem, hogy — ha már csakugyan bűnös — még mielőtt a fölött bánkódni tudna, egy-két csepp vizzel ártatlanná lehetne tisztitani.

Uram! Te nem mondtad sehol, nem is tudom elhinni, hogy a megholt ember lelkének tisztitó tüzön kell keresztül mennie, hogy az örök üdvösségre juthasson. Hiszen ilyen elméletre Anchiser tanitja a fiát alvilági vándorlásakor. Azt sem tudom elhinni, hogy a tisztulás fájdalmas voltát enyhithetjük, a lelkek gyötrelmét rövidithetjük azzal, ha a papoknak ajándékot osztogatunk. De ha nem hiszem, akkor eretnek vagyok én is, mint Aërius s az albigaiak és elátkoznak velük együtt engem is.

Az én igazságérzetem, Istenbe vetett bizodalmam minden erejével tiltakozik az ellen, hogy még mielőtt jót tett valaki, meg van állapitva az ő boldogulása; s még mielőtt rosszat tehetett volna, el van rendelve az elkárhozása.

Nem hiszem el, hogy a pápa azon érdemeket, melyeket szent életü emberek előtted szereztek, apró pénzre válthassa. Nem hihetek el olyan erkölcstelenséget, lehetetlen az, hogy a ki hálátlan szülői és jótevői iránt, a ki rabol, gyilkol, gyujtogat és mérget kever; a ki megtagadja hazáját, szóval a ki sem isteni, sem emberi törvényt tiszteletben nem tart: az jó pénzért bármikor megveheti lelkiismerete nyugalmát, bünei bocsánatát.

És nem hiszem el, sohasem fogom elhinni, hogy a pápa, mikor ilyeneket hirdet, akkor az Isten nevében beszél és csalhatatlan. De ha nem hiszem, akkor megtagadom az egyházi felsőbbséget; s ha hitetlenségemet ki is mondom, kizárnak a hivők közösségéből s örök kárhozatra vetnek az Isten nevében. Ha pedig magam nem hiszem, másoknak pedig hirdetem: akkor képmutatásért és hazugságért meg kell vetnem önmagamat. Már pedig „nincs oly hatalmas pap, oly bűverős imádság, oly tisztitó vezeklés; nincs olyan bőjt, kinzó külsőség, testi gyötrelem, sőt, a mi több ezeknél, nincs olyan magunkba hordott bősz kétségbeesés, poklot nem félő, de az égből is poklot csináló lelkifurdalás, a mely kiüzze a határtalan lélekből bűne, tévedése, átka s önbüntetése eleven marását. A túlvilágnak minden kinja nem büntethet úgy, mint az, ki önmagát itéli el."

Jobb sorsa van rajtam; igazán elmondhatom vele: „Feketén járok, de nem a nap hévsége miatt." Küldj uram! világitó és vigasztaló sugárt az én kétségemben és bizonytalanságomban.

A biblia vallásának dicsőséges jelszava és örökkétartó fundamentuma a szeretet. És én elmondom a zsolozsmában a Symbolum Ambrosianumot, a mely kegyetlenül kizár az üdvösségből mindenkit, a ki egy-egy politikai érdekből fakadt, fonák okoskodással támogatott és erőszakkal keresztül vitt zsinati határozatot vallásos igazságnak elfogadni nem akar.

Azt sem tudom elhinni, hogy Isten akaratja volna, irtó háborut folytatni mindenki ellen, ki magát a római egyháznak alávetni nem akarja. Nem hiszem, hogy Isten akaratja volna az ő igéjét olyan nyelven hirdetni, őt olyan nyelven tisztelni, melyet a hivők nem értenek. De azt igenis hiszem, hogy mindennek a biblia önkényes magyarázatának, gyónásnak és purgatoriumnak, a papság és pápaság isteni eredetéről szóló dogmának egyazon végső czélja van: az ember érzelmét és akaratát, az embert egészen szellemi és anyagi erejével együtt a papok önzésének és hatalmának zsámolyává tenni.

Érzem és beteggé tesz a gondolat, hogy a hitetlenség felé tévelyedem. Pedig azt is tudom, hogy a kinek hite nincs, az szerencsétlen. Minél többet gondolkozik saját egyénisége felett, saját sorsa felett, a dolgok okai és változásai felett, melyek a meg nem fejthető kérdések végtelen sorozatát mutatják: annál kevésbé tud megnyugodni a kétség és bizonytalanság háborgása miatt. A lelke egyensulyát veszti abban a szörnyü ürben, mely az élet vágyai és a halál enyészete között sötétlik. Nem bizik a jövőnek sem reményében, sem igazságában, sem megtorlásában. Életét nem tölti be a felelősség komoly érzete; s állati tengődésének szük határai között sohasem élvezi a végtelenség örömét s az örökkévalóságnak büszke öntudatát,

Rómába is elmentem. Talán ott az apostól közelében az ő és környezetének nagy hitéből az én lelkem is erőt és nyugalmat szerezhet.

Láttam a keresztyén egyház főpapját, ki Péter apostol utódának tartja magát. Jézus az egyházát Péter hitére épitette; a pápa pedig a keresztyének hitére császári hatalmat alapitott. Fényes udvarral, nagy sereggel és hódolattal körülvéve uralkodik; az egész ker. világ adót fizet neki. Ha néha egy-egy fejedelem, egy-egy ország megtagadja az adófizetést, háborut folytat ellene s emberek vérében gázol a Jézus helytartója. Láttam a Caesárok utódát, a tudományok és müvészetek maecenását, a győzelmes hadvezért és a népek felett misztikus magasságra emelt uralkodót. Csak egyet nem láttam: az apostolt.

Láttam drága ékességbe öltözött papokat, kik palotákban laknak, az udvari élet finom cselszövényeiben járatosok. Minden van náluk bőségben: ész, ügyesség, vig élet, gazdagság. Csak egy nincs se ajkukon, se szivökben, se példájukon az Isten igéje.

Láttam templomokat; az emberi szem elálmélkodik a káprázatos pompájukon. Tele vannak képekkel és szobrokkal, a müvészetek halhatatlan remekeivel. Igazi kiállitás mindenik, az emberek azért járnak oda, hogy elandalogjanak szépségükön. A titokzatos csend, a félhomály megejti, elkábitja a lelket, de fel nem melegit. Ami felemelő: a mély hitnek, a benső áhitatnak imádsága nem talál igazi otthonra a sok márvány és arany között. Az Isten házában nem éreztem a vallást, nem éreztem az Istent.

Jártam abban a templomban, hol a biboros kollégium czenzura alá vette Galileit, s rábizonyitotta, hogy az ördög volt vele akkor, mikor a föld forgását hirdette. Hiszen nincs arról szó sem az egyházatyák, sem a skolasztikus doktorok tanitásaiban; tehát igaz sem lehet. S az ősz tudást addig fenyegették, amig elismerte, hogy abban, a mit bizonyosan lát, bizonyosan tud, tévedett. És megértettem, hogy az egyház tervszerüen, egész tekintélyével, hatalmas

szellemi és anyagi erejével harczol a szabad vizsgálódás, a tudományos fejlődés, az emberi ész szabadsága ellen. Védelmezi a hit naivságát s vele együtt védelmezi a naiv hiten, a vakhiten nyugvó hatalmat.

De láttam ugyanabban a templomban, a főoltár mellett, Michel Angelo Krisztus szobrát is. Ezen a szobron a görög müvészet minden hagyománya látszik: a daliás szép emberalakon először jut kifejezésre 14 század óta az emberi szellem szabadsága és méltósága. Csodálatos szépen tudja egyesiteni az erőt és jóságot, a gondolatot és érzést, a tudományt és hitet, a szabad ember nyiltságát és a bölcs ember derültségét. A próféta szemével néz a jövőbe. Vajjon lát-e olyan kort, midőn a vallásos hit megszabadulhat az emberi oktalanság és önzés nyügeitől; midőn szabadon emelkedhetik a mindennapi élet kicsinyes dolgai fölé az Istenhez?! Vajjon lát-e olyan korszakot, melyben az emberek az Istent, mint a bibliai első keresztyének, hitük mélységével s éltük tisztaságával imádják czifra szertartás nélkül, s minden közvetitő nélkül?!

II.

Igy vergődött kinos nyugtalanságban az ifju szerzetes, kinek egészséges gondolkodását nem tudta megrontani a theologus doktoroknak mesterkélt okoskodása, kinek hivatása felől való komolyságát és kötelességérzetét nem tudta megmételyezni az olasz papok hitetlensége, lelkiismeretlensége és léhasága. Lelke mélyében megrendülve hagyta ott az örök várost. Vissza sem nézett rá csak egyszer, a mikor önkénytelenül jugurtha szavaiban tört ki: „O urbem venalem, mature perituram, si emptorem invenerit.“

Keresztyén testvéreim! A mi azután történt, az minden kis részletében világosan együtt él az elmétekben. S ha én mégis megemlitem; ez azért van, mert az emlékezés hozzátartozik ünneplésünkhöz. Az élet sokféle gondjai és kötelmei között hadd meritsünk erőt az Isten igéjének erejéből és okulást a hitvallók bátorságából.

Az ifju szerzetes 1517. okt. 31. nyiltan sikra lépett meggyőződése mellett. Azok a visszaélések bántották legjobban, a melyeket abban az időben a bünbocsánat körül, pápai jóváhagyás mellett, széltiben elkövettek. 95 tételbe foglalta össze ezen kérdésben alkotott véleményét; a tételeket kifüggesztette a wittenbergai vár templom ajtajára s felhivta a tudósokat, hogy vele ezen tételek felett vitázzanak. A megindult vitában a meggyőződés erejével és lelkesültségével védte álláspontját s a bizonyitékok keresése s az ellenmondások czáfolata közben egymásután felmerült mind az a kétség, a mely Luthert nyugtalanitotta s a melylyel megküzdeni nem birt. Fenyegetéssel, majd kéréssel akarták hallgatásra birni. De ő bár századok példáiból megtanulta, hogy halálos veszedelmek elé megy, bizva ügyének igazságában és szentségében kijelentette, hogy csak a biblia tekintélye előtt hajlik meg, ember előtt soha.

Általános érdeklődés kezdte kisérni a megalkuvást nem ismerő határozottságot, a rettenthetlen bátorságot, melylyel Luther az egyházi tekintély ellen fellépett. A hang szokatlan volt még, mert a zsarnoki hatalom eszközeivel mindig sikerült elnyomni; de a meggyőződés, melyből ez a bátor hang származott, nem volt egymagában.

Az egyház világi hatalma tetőponton állott. Az egész ker. egyház adófizetője volt a pápának. Az egyes nemzetek körében is nemcsak tekintélyre és rangra nézve, hanem vagyonra nézve is első volt az egyházi rend. A főpapok vagyoni ereje, szellemi felsőbbsége s a velük természet szerint járó tekintély és befolyás a politikai életben is érvényesült. Sőt éppen a legkiválóbbak keresték és találták ambiciójuk kielégitését más téren, mint a vallásos tevékenység körében.

Általánossá lett a vágy, hogy a papság térjen vissza hatáskörébe, a szellem és az erkölcs, a tanulás és bibliai életmód határai közé. Általánossá lett a törekvés, hogy az egyházi adóktól, mely Németországban évi 300 ezer aranyra ment, megmenekedjenek és hogy a temérdek egyházi vagyont országok és népeik javára hasznositsák. Szép Fülöp eltörli a templomos rendet; Albert osztrák herceg kijelenti, hogy joga van az országabeli egyházjavak fölött disponálni. Hazánkban pedig az 1498. országgyülés eltiltja világi méltóság viselését; s azt, hogy világi birtokot a királytól adományba kapjanak, vagy vétel és zálog utján szerezzenek.

De legjobban lealázta a nemzetek és fejedelmek önérzetét a pápai törvénykezés. S a mint a római biróságok nem az igazság, hanem hatalmi, vagy egyéb önző érdekek szerint kezdtek törvényt látni: az egyes országok kormányai mind jobban igyekeztek kivonni népeiket az egyházi igazságszolgáltatás alól. A francia pragmatica sanctioig nagyon megcsökkentette a pápa befolyását és jövedelmeit. A mi Mátyás királyunk pedig kemény büntetés alatt megtiltotta, hogy bárki is, királyi engedelem nélkül Rómába forduljon igazságért.

A tudomány szavát sem lehetett többé már elnémitani. Pállas Athéna fölkelt az akrópolis romjai közül. Ismét magasra tartja aranyos láncsáját, melynek fénye messzire ellátszik; egész addig, a hol a szegény hajós a szabad tengeren iránytü nélkül tévelyeg. A fenséges asszony győzelmes fegyverével széttépi a hazugság és babona vastag szövedékét, mely az emberek szemei elől a természet örök igazságait ezer esztendőn keresztül eltakarta. Szemének haragos villámától meglapulva fut szerteszéjjel a sok parazita, a mennyi az elvakitott ember hitelén és örökén, testi és szellemi erején élősködött. A fenséges asszony utra kelt s öröm és dicsőség kisérte lépteit. Az ember szemét felnyitotta s az örökös sanyargatás és alázat világából egy pillantást engedett abba a másikba, a hol az Isten egyenesnek, délczegnek teremté az embert, hogy szabadon nézzen fölfelé, mert csak az állat arra való, hogy mindig a földre süsse a tekintetét, (Ovidius); abba a szép mosolygó világba, hová maguk az istenek is szivesen leszállanak, hogy az emberek vidámságában és szépségében gyönyörködjenek. A görög istenek, kiknek uralma ellen irtó háborut inditott a keresztyén egyház, most segitségül jönnek ujjáteremteni az emberiséget.

Mert a görög istenek mindig élnek, mindig ifjak s győzni fognak mindörökké. Ok vannak most is az eleven és mindenható természet törvényeiben, melyek mellett semmivé törpül a beteges rajongás és szánalmassá válik a theologus erőlködés. Heraklest és Charist, Apollót és Pollart fölébe áshatták, mégis kikelnek sirjukból. Be is falazhatták a tömör vatikánba; még ott is uralkodnak, onnan is fenségesen kormányozzák a világot.

Igen! a görög nép hagyományai nyitották fel az emberek szemeit. A görög nép élete volt az a tükör, melyben a középkori ember először láthatta meg tisztán a maga szellemi hanyatlását. Jézus a „szeretet“ elvével és erejével gazdagitani, nemesiteni, magasabbra emelni akarta a görög-római czivilizácziót. O világosságot akart és hirdetett; az ember erkölcsi értékének, az emberi méltóságnak emelését akarta és hirdette. Az ő vallásával és emberboldogitó idealizmusával egyáltalán nem egyezik meg, sőt a legélesebb ellentétben áll a szellemi rabszolgaság. Homérosz és Szofoklesz, Herodotosz és Tukididesz könyvei mondták meg az embernek először érthetően, hogy volt valamikor olyan nép, mely a sza

badság áralma alatt dicsőségtől ragyogó történelmet csinált. Hogy ez a nép a szabadság üditő levegőjében, a hazaszeretet napsugaras hevében a legszebb virágos kertet, a halhatatlan művészet tündérvilágát müvelte. Először csak a tudósok ismerték meg ezt a mesterséges feledésbe boritott világot. De mikor aztán megismerték, a guny és elkeseredés ostorával vágták és hajszolták az alsóbbrangu papok tudatlanságát és mindnyájuk erkölcstelen életét.

Luther fellépését tehát általános érdeklődés kisérte. Az egyszerü szerzetes megalkuvást nem ismerő határozottsága tiszteletet keltett, tekintélyt parancsolt és lassankint középpontja lett a római egyház visszaéléseivel szemben támadt minden törekvésnek. A német lovagok védelmüket ajánlják fel neki, köréje csoportosulnak és együttes küzdelemre hivják a papság hatalmaskodása ellen. Luther a támogatásból erőt meritve hatalmas tevékenységet fejt ki. Nemzete nyelvén, ami már magában nagy reformátori lépés volt, a német nemességhez fordult s a keresztyén vallás ujjászületését hirdeti. Tiltakozik a lelkiismeret kényszere ellen. Abban, hogy mit higyjünk, mint ne higyjünk; teljesen szabadok vagyunk. Nincs az Istennek semmiféle olyan rendelése, sem olajja, sem kenöcscse, mely a papot a többi ember fölé helyezné. Legfelebb a kötelességben különbözik; mert jó példával kell elüljárnia; mélyebb hitet kell éreznie s erkölcsösebb életet folytatnia. Semmi szükség sincs arra, hogy a vallásos érzés, az imádság közvetités utján emelkedjék az Istenhez. Felemelkedik az magától is. Hiszen Jézus maga mondja: „A hol ketten-hárman összegyültek az én nevemben: ott vagyok én köztetek.“ A keresztyén egyháznak nem kell világi hatalomra, fegyverek erejére támaszkodnia. Isten országát nem lehet karddal elfoglalni, sem arannyal megvenni: hanem csak hittel és az erkölcsök jóságával. Azért a papságtól, hogy igazán hivatásának élhessen, el kell venni visszaélések utján szerzett világi hatalmát és nagy jövedelmeit.

(Folyt. köv.)

Az egyházkerületi Egyházi Értekezlet közgyülése.

(Tudósitás.) (Folytatás.)

A tárgyaló ülés megkezdése előtt az elnök bejelentette a szomoru hirt, hogy Szász Károly, a dunamelléki egyházkerület nyugalomba vonult püspöke, a magyarországi protestáns egyház büszkesége, a kinek neve érecnél maradandóbb betükkel van felvésve a magyar prot. egyház és a magyar irodalom történetében, meghalt. Felkéri a gyülés tagjait, hogy a veszteség feletti fájdalmukat fejezzék ki a szokott módon s a közgyülés határozza el részvét sürgönyt küldeni a gyászoló családhoz. A sürgöny a gyülésből nyomban elküldetett. Sürgönyileg fejezte ki a közgyülés továbbá tiszteletét és ragaszkodását dr. Bartók György püspöknek és báró Bánffy Dezső főgondnoknak, mint az Értekezlet védnökeinek.

Következett azután Horváth István bürkösi lelkész felolvasása *„A kijelentés, mint tudományos követelés“* czimen. Nem gondolnám, hogy szükséges lenne épen itt, az Erdélyi Prot. Lapban ismertetni Horváth Istvánt. E lap olvasóinak gyakran volt alkalma találkozni nevével egy-egy mélyen járó, gondolatokban, eszmékben gazdag, kiváló szellemességgel megirt czikk végén. Egy, a világ hátamögötti kis falucskában paposkodik majdnem 40 éve, de azért egy ifju lelkesedésével kiséri figyelemmel a szellemi élet fejlődését, haladását. Hogy csak egyet emlitsek, nem hiszem, hogy szakember is nagyobb figyelemmel, érdeklődéssel kisérte volna a Társadalomtudomány által meginditott s a nevelésügy reformjára irányuló mozgalmat, mint ez az egyszerü falusi prédikátor s a ki magasabb szempontból itélte volna meg, mint ő tette e felolvasásában.

Az értekezlet mindvégig meg nem lankadó figyelemmel kisérte érdekes fejtegetéseit, melyeknek tartalma, lényege teljesen ki van fejezve a felolvasás czimében. De ki van fejezve a felolvasás végén és alapján beterjesztett határozati javaslatában, mely a következő:

Miután a természettudomány a természet beszéde a természeti emberhez, a kijelentés az élő szellem beszéde a szellemi emberhez; miután a tudomány az evolutió elméletét, a folytonos fejlés törvényeit általános érvényre emelte s ezáltal a folytonos fejlés magasabb fokának, Istennek országát, illetőleg ennek gyakorlati megjelenését, a keresztyénséget fogadta el: miután a biogenesis törvényének ereje által, hogy t. i. élő élőtől, szellem szellemtől származhatik, szükséges igazságnak itéli az embernek és az emberiségnek a Krisztusban és a Krisztus által lett újjászületésének elméletét:

mondja ki az Értekezlet, hogy az emberi nem fejlődését vezető szellemi triumvirátusnak, a theologiának, filozófiának és a természettudománynak megfelelőleg szakosztályokat állit fel, melyek az illető tudományágakban elért általános érvényü eredményeket összeszedve, feldolgozva, könnyen átérthető tájékozást nyujtson s ez által tartalommal gazdagitsa egyháztársadalmi munkálkodásunkat. E végre küldjön ki egy bizottságot, mely a jövő évi egyházi Értekezletre ez irányban tervezetet nyujtson be.

E határozati javaslatot azonban ebben az alakjában a közgyülés nem fogadta el Nagy K. hozzászólása alapján, miután azt a filozófiai felfogást, a mely e felolvasásban megnyilvánul, nem osztja az Ertekezlet egyeteme s általában korlátozná a szabadelvüséget a keresztyénség elveit valamely filozófia irány szempontjából magyarázni. De nem volt elfogadható a határozati javaslat ebben a formájában azért sem, mert ez ismét csak szaporitaná az Értekezlet bizottságait, holott a már meglevő bizottságok is csak papiron vannak, de működésüknek semmi nyoma nem látható még. Kimondja azonban értekezlet, hogy felkér egyes arra hivatott embereket, hogy foglalkozzanak e felolvasás anyagával s tartsák felszinen a kérdést.

A felolvasást követő vitában különben résztvettek: Tóthfalusi József, dr. Török Andor, Czeglédi János értekezleti tagok, mindnyájan a legteljesebb elismerésüknek adva kifejezést magvas, tartalmas felolvasásért s felszólalásaik alapján a közgyülés a felolvasást egész terjedelmében az Évkönyvben kiadni határozza.

A vita bezárása után Tárkányi György titkár olvasta fel az értekezlet mult évi munkásságát feltüntető jelentését. A jelentés sok örvendetes mozzanatot mutat fel az Értekezlet müködéséből, de nagyon sok elkedvetlenitő, sőt elszomoritó jelenséget is. Ilyen örvendetes dolog, hogy az egyháztársadalmi munka immár megindult s szép eredménynyel foly az egyházkerület csaknem minden részében. A papok jórésze át van hatva az egyháztársadalmi munka szükségének érzetétől és hovatovább mind csekélyebb a csökönyösök, maradiak száma. Szép, élénk, eleven egyháztársadalmi munka foly udvarhelyi, sepsi, marosi, küküllői, nagyenyedi, kalotaszegi egyházmegyében, Brassóban, Sz.-Udvarhelyen, Nagyszebenben, Nagyenyeden, Marosvásárhelyen. És a munka mind mélyebb és intenzivebb, az ifjuság gondozása, a szegényekről, betegekről, a hiveknek szellemi táplálékáról való gondoskodás sok helyen nagy buzgósággal vétetett munkába. Az egyházmegyék csaknem mindenikében tartottak értekezleti közgyülést, a melyen

az egyházmegye területén szükséges és czélravezető teendők megbeszélésén kivül értékes felolvasások, vitatkozások tartattak. Ez örvendetes jelenségek mellett vannak bizony fájók, elszomoritók is. Egyes egyházmegyékben az életnek semmi nyoma sem látszik. Különösen elszomoritó, hogy a „hegyen épitett város" Kolozsvár, semmi jelét sem mutatja annak, hogy vezetésre volna hivatva. Pedig, ha valahol, ugy itt ugyancsak van tennivaló bőven és erő is lenne hozzá. De hiányzik a vezető szellem; az erők tömöritésére, munkára serkentésére, a munkára felhasználására ösztönző vezetés. Ez azért is elszomoritó, mert rossz példát mutat a kedvezőtlenebb körülmények között levő vidéki központoknak. Elszomoritó azután, hogy a tagok száma nem növekedett a mult évben, pedig csak a Vasárnap fentartása is sokba kerül s az Értekezlet anyagi erejének forrása egyedül a tagdijakban van. A félmilliónál több református emberből csak 835 a tagja az Értekezletnek. Nem kevésbé bántó és elszomoritó jelenség, hogy az arra hivatottak nem fejtenek ki elég buzgóságot a Vasárnap terjesztésében, a melynek terjesztése pedig sokat tehetne a hitélet terjesztésére.

Nem foglalkozunk részletesen a titkári jelentéssel, mert az Erd. Prot. Lapban bizonyosan közölve lesz, csak azt emlitjük meg, hogy a jelentés kapcsán kimondotta a közgyülés, hogy mivel a szervezeti szabályzat sok tekintetben hiányos és az Értekezlet mostani szervezetében nem munkálhatja sikerrel azt a czélt, a melyet munkálni hivatva van, az egyházmegyei Értekezletek véleményének kikérésével és meghallgatása után a jövő évi Kolozsvárt tartandó kerületi közgyülés alkalmával uj szervezeti szabályzatot terjeszt a közgyülés elé.

Egyebekben a közgyülés a titkári jelentést tudomásul veszi, titkárnak ugy a jelentésért, mint a központi adminisztrácziőban végzett önzetlen fáradozásáért elismerését és köszönetét fejezi ki.

A pénztárnok számadásának megvizsgálására kiküldött bizottság elnöke Biró András egyh. m. főjegyző jelentette azután, hogy a számadásokat megvizsgálták, azonban nem találták teljesnek, s miután a pénztárnok nem volt jelen, hogy felvilágositással szolgáljon, a vizsgálatot nem végezték be. Ez okból a közgyülés a pénztári számadások ujabb megvizsgálására Biró András elnöklete alatt alelnököt, titkárt és dr. Sárkány Lajost küldötte ki.

(Folyt. köv.)

EGYHÁZMEGYÉKBŐL.

—

A széki egyházmegye okt. hó 2. és 3-án tartotta évi rendes gyüléseit; ez idén ugyan papi gyülésnek lenne mondható az egész, mert mindössze 3 világi tag jelent meg, bizonyára a vidékiek a szorgos gazdasági s a hivatalnokok a hónap eleji elfoglaltatás miatt; a lelkészek, 2 aggon kivül, mind megjelentek.

Az *okt. 2-án* tartott egyh. értekezlet tudomásul vévén az elnöki, titkári s pénztárosi jelentéseket, foglalkozott az e. m. esperes előterjesztése nyomán az egyházi ügyiratok egyöntetü kezelésével, a mi — ugy gondolom — nemcsak nálunk, de másutt is elég közérdekü s értékes intézkedésekre adhat alkalmat, mert ebben is a hány ház annyi szokás. Eredményképen az értekezlet előterjesztésére az e. m. közgyülés el is rendelte az egyházi ügyiratok iktatására, selejtezésére, levéltározására vonatkozó egyöntetü eljárást az esperes által kiadandó utasitás szerint.

Másnap, okt. 3-án d. e. 10 órakor vette kezdetét az egyh. m. közgyülés ősi jó szokás szerint istentisztelet tartása után, melyen a kántori szolgálatot Szász B. m.-décsei paptárs teljesitette; Fejér István málomi paptárs pedig buzgó ima után Luk. ev. 11. r. 23. v. amaz igéi alapján: „a ki velem nincsen, ellenem vagyon" buzditott, hogy a vallásos közéletben minden hivő vegyen tevékeny részt, mert ez a Kr. igaz követése.

Ezután folyt le a közgyülés, melynek elején tisztelettel adóztunk néh. Péter Antal s Baló Bálint buzgó tevékenységü paptársaink emlékének. Az esperesi jelentésből igen részletes, az egyházi élet minden legkisebb mozzanatát is feltüntető, hü képét nyertük ugy az egyes egyházközségek szellemi s anyagi, mint az egész egyházmegye általános állapotának; szem elé tárulván ugy az elismerésre méltó haladás, mint az orvoslást igénylő bajok. E jelentéssel kapcsolatban határoztatott átirat intézése a vármegyei közigazgatási hatósághoz az iránt, hogy a valláserkölcsi élet elfajulásának némi korlátozására segitségül jövén, a korcsmákat vasárnapokon és ünnepeken a templomozások alatt bezárva tartassa. Derekas jelentés volt a főjegyzőé a tanács müködéséről, az 1904—5. évi egyházvizsgálatokról; a számvevőé az egyházak vagyonkezeléséről, mik elismerőleg vétettek tudomásul, ép ugy a különböző pénztárosi s tanügyi jelentések is.

A liturgia-javaslatot általában helyeslő határozatban kimondatott a konfirmácziói urvacsora-osztáshoz való ragaszkodás s a lelkész beiktatásnak a szertartási rendbe való bevevése. Az orsz. vásároknak kizárólag hétköznapokra való helyezése tárgyában megindult mozgalmat pártolja. Nevezetesebb határozatai még az em. tisztviselők fizetéseinek az esedékes évben való kifizetése, a műszaki előadó és aljegyző dijazása; a szamosujvári egyháznak 4 évre évi 200—200 kor. segély adása az em. pénztárból a tanácsterem épületének javitására; az egyházvizsgáló bizottság költségeire egyházanként 6 kor. járuléknak megállapitása.

Délután 2 óra tájban kimerült a tűrelemmel kimeritett tárgysorozat is, pedig beh soknak lett volna még szava!

Nó, hanem jutott hely a szónak a fehérasztalnál is, hová Gaál Gyula közbecsülésnek örvendő ehm. főgondnokunk vendéglátása gyüjtött össze. Hallám folyt a szó a honfiui keservtől és aggódástól megárasztva; kik délelőtt a templom falait szelidséggel épiték, délután elszántan állottak készen a rontás ellen védni a hon virágait! *C. c.*

—

A nagysajói ev. ref. egyházmegye őszi rendes közgyülését október 9-én tartotta meg Beszterczén, az olvasókör helyiségében, a tagok nagy érdeklődése mellett. Nem hagyhatom megemlités nélkül, hogy jelen volt Kolozsvárról tevékeny algondnokunk: dr. *Csernátoni* Gyula kir. tanfelügyelő is.

Mielőtt a közgyülés főbb mozzanatairól beszámolnék, előbb is bocsánatot kell kérnem egyházmegyénk előljáróságától, illetőleg nt. esperesétől, hogy ezt a dolgot a nyilvánosság terére mertem hozni, mert ugyanis, a mint általánosan tudva van, a mi kicsiny egyházmegyénk előljárósága egyáltalán nem szereti nagy „csengés-bongással" hirdetni végzendő és végzett dolgait, hanem minden reklam nélkül: szerényen, serényen és lelkismeretesen végzi a végzendőit, Nagy Frigyes ezen mondásához hiven: „Sohase akarj annak látszani, a mi nem vagy s mindig több légy, mint a minek látszol." Hanem térjünk a dologra. Az esperesi jelentésből kitünt, hogy minden vonalon haladás észlelhető. Sófalván papiház épült, Teke pénzügyileg gyarapodott, Sz.-Czegőben toronyórát csináltak (Komlódon a templom, torony és parochiális épületek 4811 kor. 68 f.-ről szóló költségvetéssel és tervrajzzal tervbe van véve), U.-Sztpéter és Teke a Wesselényi R.-féle alapból népkönyvtárt nyert. Az előhaladást csak akkor lehet kellőleg mél-

tányolni, ha számitásba vesszük, hogy egyházmegyénk egyházközségeinek jó nagy része idegen nyelvü nép közé van ékelve, annyira, hogy számtalan azon egyházközségeink száma, hol a magyar ember is — ha esetleg méregbe jön — azonnal oláhra forditja a beszédet, mert igy korrektebbül ki tudja fejezni magát. A főjegyző aa. jelentéséből kitünt, hogy tartatott 13 em. tanácsülés. A kikerekités folytán egyházmegyénkhez csatolt uj egyházközségek lélekszámának arányában megalakult a mezőségi választókerület, a hol is megválasztatott egyházkerületi képviselővé gr. Teleki Géza. A templomi koszoruk lehető eltávolitására intézkedés történt. Ezen kivül számtalan fontos ügy elintézése töltötte ki az ügyesen megszerkesztett főjegyzői jelentést, de ezekről nem szólok, hogy az istentiszteleti rendtartás tervezetére vonatkozó előadói jelentésről tehessünk említést.

Előadó Balázs József e. m. közügyigazgató véleménye szerint először is az istenitiszteleti rendtartásra vonatkozó „Javaslat" jelenjék meg „Szabályrendelet" cz. alatt, hogy a többi zsinati törvényekkel ne kerüljön szentesités alá. A 3. §-tól a 8. §-ig a Javaslat elfogadtatott azzal a különbséggel, hogy a 3-ad napi ünnep a körülmények és helyi viszonyok szerint lassan töröltessék, tekintettel lévén hiveink konservatizmusára. A gyülekezetnek a szószékből megáldása minden vasárnapon — mint uj aktus — nem árt, habár sok egyházközségünkben a gyülekezet megáldása eddig is gyakorlatban volt istentisztelet végeztével a templom előtt, a mit az ehez szokott nép ezután is meg fog várni. Az adakozásra való felhivás alkalomszerüleg teljesitendő. A keresztelésnél a 9. §. 5. pontja alatti könyörgés után a Miatyánk felveendő. A szülék és keresztszülék fogadástétele csak idővel lesz részben keresztülvihető, mert jelenleg a szülők nem, csak a keresztszülék (legtöbb esetben csak a keresztanya, sok esetben pedig csak a bábaasszony) vannak jelen a keresztelésnél a parochián. Az urvacsora osztásra nézve a Javaslat teljesen elfogadtatott, azzal a hozzáadással, hogy ezen szertartás közé fel kell venni egy Miatyánkot; az uj-bori urvacsora október utólsó vasárnapján, a reformáczió emlékünnepén osztassék ki; a 10. pont alatti „bezáróbeszéd" maradjon el, mert amugy is eléggé hosszura nyulik — különösen télen — ezen szertartás.

A konfirmácziót illetőleg azon módositást állapitotta meg közgyülés, hogy konfirmálni csak 15 életévöket betöltött egyéneket lehessen, mert a már konfirmált ifjakat tapasztalat szerint sok helyen csak nagy nehezen lehet az ismétlő iskolába felkényszeriteni. A 19. §-nál a konfirmáló szertartás a konfirmácziói vizsgától ne választassék el, vagyis maradjon úgy, a mint eddig volt gyakorlatban, t. i. a hitvallomást és fogadástételt pecsételjék meg az ifjak az urvacsora felvételével, mert ezen eddigi gyakorlatot nagyon sok lélektani igazság támogatja. Házasulók esketése, temetés stb. a 22. §-tól végig a Javaslat szerint teljes mértékben elfogadtatott, azzal a megjegyzéssel, hogy kimaradott a javaslatból a *papi beiktatás* szertartása; ez is felveendő a második szakasz VIII. pontja alatt az eddigi gyakorlat szerint.

A tanügyi előadói jelentést az ehm. főjegyzője olvasta fel, mivel a tanügyi előadó betegsége miatt nem lehetett jelen. — A jelentésből kitünt, hogy az ehm. területén van 20 állami iskola és 5 felekezeti iskola. Az állami iskoláknál a hitoktatást a lelkészek végzik. Ha azt nem is lehet elmondani, hogy egyik iskola jobb a másiknál, de azt el lehet mondani, hogy ezen a téren is több a fény-, mint az árnyoldal. A felekezeti iskolák némelyikénél az a baj, hogy az iskolaépület és felszerelés nem felel meg az országos törvény kivánalmainak. Az egyházak szegénysége miatt ezen a bajon csak államositással lehetne segiteni, csakhogy a nép — különösen Pusztakamaráson — nem akar belemenni az államositásba; nt. esperes aa. bölcs belátására lett bizva ezen ügyek lebonyolitása.

Mélt. ig.-tanácsnak 2883—1905. sz. a. leiratára a központban levő tőkéknek jövőre miként leendő kezelésére nézve azon határozat fogadtatott el, hogy ezen tőkék csak abban az esetben bocsáttassanak az egyházközségek kezelése alá, ha azzal ingatlan földbirtok vásároltatik.

Mélt. ig.-tanácsnak 3552—1905. sz. a. felhivására pedig azon vélemény nyert kifejezést, hogy a vásároknak ünnep- és vasárnapokról hétköznapokra való áthelyezése a mélt. Konvent által annyival is könnyebben keresztül vihető lesz, mivel erre nézve miniszteri rendelet is van, csak végrehajtva nem volt eddigelé.

Végül Vályi János em. számvevő aa. jelentése tárgyaltatott. Jóváhagyatott az ehm. 1906. évi költségelőirányzata, holott is ugy a fedezet, mint a szükséglet részletes pontossággal volt kitüntetve. Az egyes egyházközségek számadásai felülvizsgálása alkalmával kitünt, hogy felhajthatatlanság okán nagyon sok tőkét kellett törölni ig.-tanácsi jóváhanyás mellett egy nehány egyház számadásából, de kitünt az is, hogy vannak egyházak, a hol az anyagi gyarapodás szépen halad, a mint ez különösen Sz.-Brétén látható. Számvevő aának pontos, lelkiismeretes és körültekintő munkájáért közgyülés jegyzőkönyvileg mondott köszönetet.

Az orsz. közalapi és államsegélyi kérvények tárgyalása után még egy pár kérés tárgyaltatván, az ülés d. u. 2 órakor véget ért. A zöld asztaltól mentünk a fehér asztalhoz, ahol nagyon csendesen megebédeltünk, minden toszt nélkül, aztán ki-ki vette a maga utját hazafelé.

Orbán Gábor.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk felelős szerkesztője a konventi és liturgiai tárgyalásokra e hó 4-én Budapestre utazott.

Lapunk mult száma a rendes időnél jóval később jutott előfizetőink kezéhez. E késedelem abban leli magyarázatát, hogy a nyomdai gép hirtelen elromolván, lapunk e számának nyomása és expediálása csak szombaton volt eszközölhető. Olvasóink szives elnézését kérjük.

Csiki Lajos debreczeni theol. tanárnak, aki egy évet szándékozik Amerikában tölteni, hogy azalatt gyüjtést inditson a debreczeni egyetem javára, a tiszántúli egyházkerület mult héten tartott közgyülése egy évi szabadságot adott. Isten áldása kisérje nemes czéljaiban a derék professzort.

Uj miniszteri megbizott. Dr. Schneller István egyetemi tanár helyett, kit szászvárosi és s.-szentgyörgyi kollegiumaink meglátogatásával és ellenőrzésével bizott meg a kultuszminiszter s ki e megbizást el nem fogadta, Rombauer Emil cz. tankerületi főigazgató lett megbizva az ellenőrzéssel.

Pap és kántortanitó beigtatás. A luka-ilenczfalvi egyházközségnek szép és sokáig emlékezetes ünnepélye volt f. évi okt. 22-én, mikor is Szabó Sándor a gyülekezet uj lelkipásztora tartotta székfoglaló beszédét, nagy és diszes közönség előtt, melynek két évig, mint segédlelkész fáradhatatlan buzgóságu vezetője volt. Öröm sugárzott minden arczon, hogy elérkezett a várvavárt nap, mely a nyájat pásztorával még szorosabban összefüzte az őszinte ragaszkodásban és szeretetben. A következő vasárnapon, 29-én, hasonló módon és alkalomból nyilatkozott meg a gyülekezet öröme és lelkesedése, a *ngárádkarácsony—folyfalvi* egyházközségben is, hol az uj kántortanitó *Fekete Zsigmond* köszöntött be uj állomáshelyére. Itt is a gyülekezett egy kipróbált, lelkes munkaerőt nyert. Isten áldása legyen a választókon és választottakon! A beiktató szertartást mindkét helyen *Tóth László,* egyházmegyei közügyigazgató végezte.

A marosi egyházmegyéből. A marosi reform. egyházmegye *mezőségi* részének lelkipásztorai, október hó 31-én — Marosvásárhelyen — tanácskozást tartottak egy alakitandó „mezőségi lelkészi kör“ érdekében. Beható eszmecsere után, melyben a kitüzött czél megvalósithatása, pro és contra, kellő megvilágitásban részesült: abban állapodtak meg a tanácskozó lelkipásztorok, hogy tekintettel a Mezőség mostoha közlekedési viszonyaira s a marosi ref. egyházmegye mezőségi része lelkipásztorainak csekély számára, nem alakitanak külön kört, hanem csatlakoznak mindannyian a központi — marosvásárhelyi — körhöz.

Szép munka, követésre méltó. Csak nem rég hangzott el egy lelkes református ember, dr. Gidófalvy István kir. közjegyző reformterve az ifjusági önképzőkörökről s ime a marosvásárhelyi kollegiumban az ifjuifjusággal már megkezdették a vitatott irányban az áldásos, komoly munkát. Paál Gusztáv főgimn. tanár érdeme a szerencsés kezdeményezés. Anyaszentegyházunk e kitünő erőssége, jeles munkása maga is érezte, hogy ifjuságunk minden komolyabb baj nélkül nő fel iskoláinkban. Lerobotolja az a tanuló, ugy a hogy, mindennapi leczkéjét, aztán Istenszeretet, emberszeretet, lelkes munkásság odaadása, szép, jó, nemes érdekében érintetlenül hagyják lelkét s a legnagyobb rész e drága erények hijjával megy ki az életbe. A jeles professzor maga is érezte ezt s megalakitotta a marosvásárhelyi ref. koll. ifjuság kebelében a Bethlen Gábor-kört, azzal a nemes czélzattal, hogy széjjel jár az ifjusággal s megmutatja neki az erényt és nyomort, felhivja figyelmét az élet nagy, komoly szükségei iránt, megismerteti a való élettel s ez életben az embernek szép hivatására buzditja. Széjjel jár az ifjusággal s megjelenésével, hol szükség van, erősiti nemzeti munkájában a lankadó magyarságot, éleszti a gyengülő hitet s vigasztalást, segitséget visz a könnyezőknek és szükölködőknek. E nemes czél megvalósitására a kör programmja szerint kirándulásokat csinál, belépti dijjal müsoros tánczmulatságokat rendez, felolvasásokat tart, zene- és énekkarával hangversenyeket ad s az igy begyülő tiszta jövedelemből szegény tanulóknak ruhát s könyveket szerez, az éhezőknek kenyeret juttat s végül protestáns kiadványokkal terjeszti és erősiti a kálvinista szellemet. Magasztos czél, szép munka, követésre méltó. A kör ezidei működését okt. 22-én kezdette meg. Kirándult a Mezőség szélére s Mezőbándon müsorral egybekötött tánczmulatságot rendezett. E község magyarsága, élén Viski Gyula derék papjával, igazi szives, magyar vendégszeretettel fogadta az ifjuságot. Nem maradt hálátlan érte az ifjuság, mert kitünő, példás magaviseletével, szépen sikerült kedves programmjával utóbb teljesen kiérdemelte. A müsort az ifjuság „Liliom“ bandája nyitotta meg. Utána Vásárhelyi János VIII. o. t. tartott előadást. A szeretetről, Istenről, hazáról, anyaszentegyházról beszélt ez ifju igaz hittel oly okosan, annyi hévvel, hogy becsületére vált volna meglett embernek is. Vig és vallásos szavalat és szép zeneszámok gyönyörködtették azután a közönséget. Végezetül tánczmulatság következett, mely reggelig tartott. Az egész kirándulás tiszta jövedelme 160 kor. A szép vállalkozásra biztató kezdet. Isten áldása kisérje az uj ifjusági kör munkásságát s a derék tanár buzgó fáradságát.

A baptista felekezet törvényes elismerése. Lukács György közoktatásügyi miniszter e hó 3-án adta ki a törvényhatóságoknak a baptista felekezet törvényes elismertetésére vonatkozó körrendeletét, mely a következő: Minthogy a törvényesen elismert vallásfelekezetté alakulni kivánó baptisták szervezeti szabályaiknak és hitvallomásuknak bemutatása által eleget tettek a vallás szabad gyakorlásáról szóló törvény rendelkezésének; minthogy továbbá a bemutatott szervezet és hitvallomás a fennálló törvényekkel vagy a közerkölcsiséggel ellentétben nem áll és a már létező, törvényesen bevett vagy elismert vallásfelekezetek egyikével sem azonos s különben sem forog fenn olyan törvényes ok, melynek alapján a szervezettől és hitvallomástól a törvény szerint a jóváhagyást meg kellene tagadni: minthogy végül folyamodók a törvény értelmében megkivánt legalább egy egyházközség felállitását és fentartását, továbbá a felekezetükhöz tartozó gyermekek iskolai hitoktatását biztositották: a baptisták szervezeti szabályzatát és hitvallomását a törvényszerü jóváhagyási záradékkal elláttam és ezen immár jóváhagyott szabályzatok alapján a baptista vallásfelekezetet a törvény rendelkezései értelmében ezennel az állam védelme és felügyelete alatt álló törvényesen elismert vallásfelekezetnek nyilvánitom. Ennyit mond a rendelet. Ez alkalommal nem kivánunk foglalkozni vele, de legközelebb visszatérünk reá bővebb ismertetés keretében.

A budapesti ref. főgimnázium ifjuságának „Arany János“ Önképzőköre 1905. nov. hó 4-én, szombaton délután 6 órakor a ref. főgimnázium dísztermében (Lónyay-utcza 4. c. II. em.) Szász Károly-emlékünnepélyt tartott az alábbi programmal. 1. Emlékezés Szász Károlyról: Ravasz Árpád, tanárelnöktől. 2. Szász Károly: A Kis Ilonka „emlékezeté„-ből (részletek) Szavalta: Fejérvári Sándor VIII. o. t., az Önképzőkör elnöke. 3. H. W. Ernst: Elégia. Hegedün előadta: Fabisch József, VII. o. t., zongorán kisérte Garay János VIII. o. t. 4. Szász Károly: „Salamon“-jának I. énekéből egy részlet. Szavalta: Pártos Szilárd VII. o. t. 5. Szász Károly: Velenczében. Szavalta: Nyikos Zsigmond VII. o. t. 6. Schubert: Dmol quartett (Andante). Előadták: I. hegedün: Halász Zsiga VII. o. t. II. hegedün: Kertész Tivadar VIII. o. t., mély hegedün: Kriegner Kálmán VII. o. t., gordonkán: Haas Aurél VIII. o. t. 7. Poe Edgar: A holló. Forditotta Szász Károly. Szavalta Kun Károly VIII. o. t., az Önképzőkör titkára. Az ünnepélyt az igazgató zárta be igen szép buzditó beszéddel.

GYÁSZROVAT.

Szathmáry János gyógyszerész, birtokos, a gyergyói ref. egyházkerület főgondnoka, a gyergyói első mezőgazdasági előlegegylet elnöke, Ditró—Szárhegy községek közbirtokossági választmányának alelnöke, törvényhatósági biz. tag, élete 67., második boldog házasságának 20-ik évében, nov. hó 2-án, este $10^1/_2$ órakor, pár napig tartó sulyos szenvedés után jobblétre szenderült. A megboldogultnak földi részei f. hó 4-én délután 3 órakor helyeztettek a ditrói temetőben, az ev. ref. egyház szertartása szerint örök nyugalomra. Álma legyen csendes, nyugalma örök!

HIVATALOS RÉSZ.

2841—1905. sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházközségünk t. lelkészéhez és az egyházmegyék nt. espereseihez.

F. évi junius 17-ről keltezetten, jelen szám alatt megjelent körlevelünkben arra hivtuk volt föl czimzetteket, hogy a javunkra, vagy hátrányunkra kötött házassági reversálisok jelentessenek be a püspöki hivatalhoz nyilvántartás végett.

Emez intézkedésünk alapján tényleg érkeznek is bejelentések és pedig *esetenként,* holott az áttekinthető központi nyilvántartás czéljainak csakis az egész évről egybegyüjtött adatok *együttes* bejelentése felel meg.

Fölhivjuk ennélfogva t. lelkészeinket és nt. espereseinket, hogy a szóban forgó adatokat csakis évenként egyszer és pedig a püspöki jelentés adataival egyszerre és együttesen jelentsék be.

Az esetenként való följegyzés és nyilvántartás tehát a lelkészek által továbbra is pontosan eszközlendő, sőt ellenőrzési szempontból az esetenkénti bejelentés az esperesi hivatalokhoz is megteendő, de a püspöki hivatalhoz csakis évenként egyszer, az áttérések és kitérések kimutatásával, valamint a püspöki jelentéshez szükséges egyéb adatokkal együtt, névszerint kitüntetve, terjesztendő föl a reversálisokról szóló kimutatás is.

Kolozsvárt, 1905. október hó 30.

Dr. Bartók György, elnök. *Kádár János,* titkár.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *46-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. november 16.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Vallástanitó lelkészek ügye.*

Közoktatásügyünk ujabbkori fejlődése, mely az állam, község és magánosok által létesitett iskolákat létrehozta, egyházunkat is ujabb feladat elé állitotta. E feladat az ezen iskolák ev. ref. növendékeinek vallásos oktatásáról való gondoskodás. S mig e feladat megoldása az egyszerübb körülmények között élő falusi gyülekezetekben az egyházunkhoz tartozó tanitónak a vallástanitás végzésével való megbizása által könnyüszerrel lehetővé vált: addig a nagyobb városokban, hol nem csupán elemi, hanem magasabb foku iskolák növendékeinek vallásos tanitásáról is kellett gondoskodni, a kérdés sokkal nagyobb fontosságot nyert. Városi gyülekezeteink e nagy fontosságot felismerve igyekeztek a vallástanitásról olyképen gondoskodni, hogy egyházunk érdekei e téren is a lehető legjobban biztositassanak. Igy a többi felekezetekhez hasonlóan, egyházunk is, e nagyobb gyülekezetekben legalább, lelkészi képzettségü egyénekre bizta a vallástanitás végzését, kik s.-lelkészi minőségben állittattak az illető gyülekezet szolgálatába. Majd belátván, hogy az ilyképen alkalmazott tanerők folytonos változása nagy mértékben veszélyezteti az intenziv vallásoktatás lehetőségét s az ezzel járó üdvös eredményeket: állandó vallástanitó-lelkészi állásokat szervezett, hogy ilyképen a vallástanitás terén képességükről és szorgalmukról bizonyságot tett segédlelkészeket továbbra is megtarthassa s munkásságukat a gyülekezet javára biztosithassa. Igy járt el p. o. a budapesti ev. ref. egyházközség, melynek ezidőszerint 8 állandó fizetéssel és jelleggel szervezett vallástanitó-lelkészi állása van.

Az újabb kor szükséglete tehát új állást, új szervet hozott létre ev. ref. egyházunkban, a vallástanitó-lelkészi állást. Érvényben levő Egyházi Törvényeink ez állást még nem ismerik s igy annak helye egyházalkotmányunkban nincs kijelölve, viszonya az egyes hatóságokhoz nincs szabályozva. Innen van, hogy sokan hajlandók e vallástanitó-lelkészeket állandó fizetésük és jellegük mellett továbbra is segédlelkészekül tekinteni, vagy esetleg annyi koncessiót tesznek, hogy tanitóknak tartják őket s mint ilyenekre próbálják alkalmazni egyházi törvényeink illető szakaszait. Innen van, hogy e vallástanitó-lelkészeknek, bár jellegük a gyülekezet által biztositva van, jövőjük aggasztó amiatt, mert sem az orsz. özv. árva gyámegylet nem veszi őket tagjai közé, nem tartván őket lelkészeknek, sem az orsz. tanitói nyugdijintézet nem fogadja be őket, nem tartván őket tanitóknak.

E tarthatatlan helyzet adja kezünkbe a tollat, Főtiszteletü és Méltóságos Zsinat, hogy alázatos kérésünkkel a Főtiszt. és Mélt. Zsinat figyelmét egyházunknak e megoldatlan kérdésére irányitsuk. E kérésünkben különösen bizodalommal tölt el bennünket az a hit, hogy a Főtiszt. és Mélt. Zsinat a vallástanitás ügyét bizonyára oly elsőrangu fontosságu ügynek tekinti egyházunkra nézve, melynek szerencsés megoldásától függ első sorban egyházunk jövője. Hisszük ebből kifolyólag azt is, hogy a vallástanitás dolgában forgolódó munkásai anyaszentegyházunknak a Főtiszt. és Mélt. Zsinat igazságos és méltányos törvényhozása által bevétetnek az egyházalkotmány sánczai közé. Hisszük, hogy egyházunk e munkásai a rendes lelkészekéhez hasonló, sőt a legtöbbször a legjobb képesitő oklevéllel — mert hiszen a vallástanitás végzésére az illető gyülekezet a legjobb készültségü erőket igyekszik alkalmazni — a falusi gyülekezeti parókhia nyugodalma helyett, a nagyvárosi többféle iskolák ref. gyermekeinek vallásos oktatását, e zaklatott és sok fáradsággal járó munkakört választották élethivatásul: e lépésükkel a Főtiszt. és Mélt. Zsinat szemében nem tették méltatlanokká magokat arra, hogy továbbra is lelkészekül tekintessenek s a szorosan parókhiális jogoktól eltekintve, egyházalkotmányunkban a megfelelő jogokkal felruháztassanak. Nem saját személyünkre, hanem a vallástanitás ügyére nézve — melynek szolgálatában állunk — tartjuk sérelmesnek azt a felfogást, mely egyházunkban a vallástanitással foglalkozó lelkészembereket az egyéb tárgyak tanitásával foglalkozó tanitókkal, vagy akár középiskolai tanárokkal akarja egyenlő tényezőknek tekinteni. Ha egyházunk maga a vallás tanitását a többi tantárgyak tanitásánál feljebb nem becsüli s az arról való gondoskodást — melynek a vallástanitó-lelkészek jogi helyzetének igazságos és méltányos rendezése is egyik tartozéka — mindenek felett legfőbb figyelmére nem méltatja, úgy meggyőződésünk szerint minden egyéb munkálkodása hiábavaló, mert jövendője a növekedő új generácziónban nincs biztositva.

Hogy egyházunkban az illetékes tényezők ennek igazságát felismerték, azt az egyetemes konvent által készitett zsinati törvénytervezet némely rendelkezé-

* A budapesti ev. ref. egyházközség vallástanitó-lelkészeinek kérvénye az orsz. ev. ref. egyház Zsinatához.

Közreadjuk a benne feltalálható nagyfontosságu ügyre való tekintettel, megjegyezvén, hogy a munkálatnak azon intenczijával, hogy az állandó lelkészképességü vallástanitók az egyházközségben és egyházmegyéken rendes lelkészi minőségben való szerepeltetését egészen indokoltnak tartjuk, de azt megengedhetetlennek tartjuk, hogy a kerületen, mint egy uj státus léphessenek fel, kiknek külön képviselőjük legyen. Általában a rendes lelkészeket megillető jog és hatáskör megadása mellett vagyunk, minden specziálitás nélkül.

séből következtetjük. De hogy a kérdésnek a tervezet szerint való megoldása a Főtiszt. és Mélt. Zsinat által nem lesz teljes és közmegnyugvást keltő, azt a tervezet illető szakaszainak ingatag és hiányos rendelkezései előttünk kétségtelenné teszik.

E hiányokra rámutatni s azoknak megszüntetését s általában ügyünknek közmegnyugvásra leendő elintézését kérni: czélja jelen alázatos felterjesztésünknek.

Kéréseinket a következőkben vagyunk bátrak tisztelettel előterjeszteni:

Elnevezés.

I. A törvénytervezet „állandó vallástanitó“ elnevezés helyett tétessék mindenütt a „vallástanitó-lelkész“ elnevezés, a 246. §-ban (Negyedik fejezet: Az állandó vallástanitók alkalmazása) meghatároztatván, hogy kik tarthatnak igényt ez elnevezésre.

E kérésünk indokolására szolgáljon lelkészi mivoltunk, mely az ajánlott elnevezéssel kifejezésre jut, mig a tervezet „állandó vallástanitó“ elnevezése azt homályban hagyja s félreértésre ád okot. A lelkészi oklevelet a törvénytervezet is kivánja (246. §.) mint qualificationalis előfeltételt az áll. vallástanitóktól, nem volna tehát méltányos, ha a lelkészi czimtől mégis megfosztaná őket az elnevezésben. Hogy az elnevezés tulhosszu ne legyen, inkább az „állandó“ jelző hagyható el, mint fölösleges, a nem állandó vallástanitók úgyis segédlelkészekül tekintetvén.

II. Képviselet.

A presbyteriumban.

A) A Törv. tervezet 29. §. a) pontja a következőképen módositassék:

A presbyterium tagjai: a) Hivatalból: a rendes-, vallástanitó-, helyettes- és segédlelkészek, a fő- és egyházközségi gondnokok (pénztárnok), az iskola rendes tanitója.

A második kikezdés ama rendelkezése e szerint, mely több vallástanitó-lelkész létében ezek képviseletét a rendes lelkészi állások számára korlátozza: törlendő volna.

A Törvénytervezet e szakasza a vallástanitó-lelkészeket a segédlelkészeknél is hátrább, a tanitókkal egyenlősiti. Ez mig egyfelől sérelem a lelkészjellegü vallástanitókra, másfelől hátrányos a gyülekezetre is. A vallástanitó-lelkészek, már működésük terénél fogva is, legjobban ismerhetik a gyülekezet tagjait, legtöbbet forgolódnak tanitványaik révén közöttük s igy leginkább alkalmasak arra, hogy mint a presbyterium tagjai a gyülekezet kormányzásában különösen informative részt vegyenek. Ezenfelül maga a vallástanitás nagyfontossága megkivánja, hogy annak hivatásos munkásai a presbyteriumban mindannyian helyet foglaljanak. Az egyházi törvényhozás csak természetes előjogaiba helyezi a vallástanitás ügyét s annak szolgálatára választott lelkészeit, ha az utóbbiakat minden korlátozás nélkül a presbyterium teljes jogu tagságával ruházza fel. Nem jöhet tekintetbe itt — szerény nézetünk szerint — sem a tanitótestület, sem a középiskolák s egyéb tanintézetek képviseleti jogának analóg alkalmazása, mivel ezek egyikének tagjai sem állanak annyira kizárólag az egyház speciel épen az illető gyülekezet szolgálatában, mint a vallástanitó-lelkészek s magát az illető gyülekezetet sem köti a létérdeknek annyi szála a nevezett intézetek tanerőinek munkásságához, mint a vallástanitó-lelkészekéhez.

Az egyházmegyei közgyülésen.

B) A Törv.-tervezet 52. §-nak c) pontja a következőleg módositassék:

c) minden rendes vagy helyettes lelkész, a missziói lelkészek; a vallástanitó-lelkészek minden egyházközségből oly számban, a hány rendes lelkészi állást egyházközségük fenntart; továbbá de csakis tanácskozási joggal az egyházmegye területén működő tábori, fegyházi, fogházi és kórházi lelkészek, az előbbiek szerint szavazati joggal nem biró vallástanitó-lelkészek és segédlelkészek.

A Törv.-tervezet ugy a gimnáziumok tanári karának, mint a tanitói területeknek ád képviseleti jogot s kiküldött képviselőik az egyházmegyei közgyülésnek teljes jogu tagjai, a vallástanitó lelkészeket azonban csak tanácskozási joggal ruházza fel. E sérelmes intézkedés folytán a vallástanitó-leikészek még a tanitókkal szemben is hátrányban vannak. Méltányos tehát, hogy a vallástanitó lelkészek az egyházmegyei közgyülésen legalább oly számban szavazati joggal birjanak, amily számu rendes lelkészi állást egyházközségük fentart.

Az egyházkerületen.

C) A Törv.-tervezet 62. §-nak e) pontja után f) pontul vétessék be:

f) az egyházkerület területén müködő vallástanitó-lelkészek szavazatával három évre választott 2—2 képviselő; (igy a mostani f) pontból g) s a g) pontból h) pont lenne).

Midőn a vallástanitó-lelkészek számára az egyházkerületi közgyülésen is képviseleti jogot kérünk, ismét csak a vallástanitás ügyének fontosságára hivatkozunk; azonfelül megemlitjük, hogy az egyházkerületi gyülés lévén a nem ev. ref. jellegü középiskolák ref. növendékeinek vallástanitására felügyelő hatóság, közvetlen érdeke is, hogy viszonyokkal ismerős vallástanitó-lelkészek választott képviselőik által a közgyülést informálják, s az egyházkerületi közgyülést a jelzett irányu gondoskodásában támogassák. Az egyházkerületek gondoskodnak továbbá a vallástani kézikönyvek szerkesztéséről, kiadásáról; tanügyi bizottságuk utján gyakorolják általában a tanitás s különösen a vallástanitás feletti felügyeletet. Mindezen munkásságukban az egyházkerületek hathatós segitő erőket nyernek, ha a vallástanitó-lelkészek képviselői e munkába bevonatnak.

III. Egyéb módositások, illetve betoldások.

A Törv.-tervezet 134. §. felsorolja, hogy a lelkészek hányfélék; e szakaszba, melyből a vallástanitó-lelkészek nyilván csak tévedésből maradtak ki, kérjük a missziói lelkészek (b) után c) pontul beiktatni:

c) Vallástanitó-lelkészek, kik valamely egyházközségben a vallástanitás ellátására az illető egyházközség presbiteriuma által élethossziglan megválasztatnak. (A következő pontok ennek következtében e), f), g), h) betükkel jelöltetnek)

A 135. §-ban „állandó vallástanitók“ helyett „vallástanitó-lelkészek“ lenne teendő.

A 149. és 158. §-ban, hol az egyházmegyei lelkészi tanácsbirák, illetve esperes választásáról van szó, a „rendes“ jelző kihagyását kérjük.

Nem reméljük ugyan, hogy a közel jövőben akár egyik, akár másik egyházmegyei tisztviselői állásra vallástanitó-lelkész választassék meg, azonban az a körülmény, hogy az egyházmegyei jegyzőkről szóló 142. §. továbbá a püspökökről szóló 174. §. e tekintetben szabadelvübb, mert ama korlátozást nem ismeri, továbbá, hogy e szabadelvüségnek az egyházmegye emlitett tisztviselőinek választásánál való alkalmazása egyfelől a választást szabadabbá teszi, másfelől a vallástanitó lelkészek ambitióját is növelni alkalmas: reménlünk engedi, hogy a Főtiszt. és Mélt. Zsinat e kérésünk teljesitése elől sem zárkózik el.

A Törv.-tervezet „Harmadik rész“-ének czimében „állandó vallástanárok“ helyett „vallástanitó-lelkészek“ teendő.

A résznek „Negyedik fejezete“ szól az állandó vallástanitók (katekhetàk) alkalmazásáról.

E fejezetnek, mely egyetlen (a 246.) §-ból áll, a következő módositását kérjük:

A vallástanitó-lelkészek alkalmazásáról.

246. §. A vallástanitó-lelkészeket azon okleveles

lelkészi jellegü egyének közül, a kik az illető egyházkerületek szabályrendeletében foglalt követelményeknek megfelelnek, meghivás, vagy nyilvános pályázat alapján a presbiterium életfogytiglan választja s az egyházmegyei közgyülés erősiti meg. A megválasztottak és megerősitettek a lelkészi özvegy-árva gyámintézetnek, illetőleg nyugdijintézetnek jogositott és kötelezett tagjai s fegyelmi tekintetben, valamint rendes lelkésszé választhatósága szempontjából, a rendes lelkészekre vonatkozó szabályok alatt állanak.

Az utolsó pontnak, mely nem teljes s a mellett fölösleges, elhagyását kérjük.

—

Főtiszteletü és Méltóságos Zsinat! Ezekben voltunk bátrak előterjeszteni jogállásunk szabályozására vonatkozó kéréseinket, mély tisztelettel kérve azoknak a Törv.-tervezet „Egyházalkotmány"-i részének tárgyalásánál kegyes figyelembevételét és teljesitését. Kérésünkben sem mások jogainak csorbitása, sem a „magunk nagyobb urasága", hanem csupán anyaszentegyházunk érdeke vezérelt bennünket. Áthatva a vallástanitás nagy jelentőségének tudatától, látva annak egyházi életünkben évről-évre növekedő fontosságát, érezve itt a fővárosban korunk szocziális mozgalmainak hullámvetéseit, melyek egyházellenes irányzatával szemben — meggyőződésünk szerint — csakis a vallástanitás intenzivebbé tétele által veheti fel anyaszentegyházunk a harczot; kiáltunk, kérünk, zörgetünk; nyissa meg nekünk egyházi törvényhozásunk egyházalkotmányunknak előttünk eddig bezárt kapuit! „Hit által várjuk az igazság reménységét", hisszük, hogy a „kérőknek megadatik, a zörgetőknek megnyittatik!"

Reformáczió ünnepén.

— Irta és a Bethlen-kollegium okt. 31-iki ünnepélyén elmondotta *Lázár István*, koll. tanár. —

(Folytatás.)

Ezek az elvek valóságos forradalmat csináltak. Az emberek gondolkozása, szokásai, egész élete, az állam és család mind azon hierarchiai rendszeren épültek fel, melyet most Luther alapjában ingatott. Igazi forradalom volt; az emberi művelődés legnagyobb forradalma. Felkavart minden létezőt; kérlelhetetlen biró módjára itélt, vihar módjára pusztitott. Egyszerre kérdésessé vált minden: hit és gondolat; egyház, állam és társadalom minden eddigi köteléke.

A római egyház sem nézte tétlenül a támadást; összes hatalmi eszköze megmozdult. Luther tanitását elitélték, őt magát Rómába idézték. Luther jól tudva, hogy ha elmegy, semmiféle adott szó, de még eskü sem menti meg Husz János sorsától, nyiltan megtagadta az engedelmességet. Sőt „Az egyház babiloni fogságáról" ujabb könyvet irt, melyben ismét keményen, sőt szenvedélyes hévvel ostromolja az Antikrisztus székhelyét. Ebben a művében hitvallása főelvét határozottan megjelöli; csak azon hittételeket s egyházi intézményeket ismeri el, melyeket bibliai alapon már az első keresztyének vallottak és krisztusi eredetünek elfogadtak. Ráadásul a pápa bulláját, mely az ő tanait átokkal sujtja, nyilvánosan elégette. Ezen határozott lépése nagyban megnövelte tekintélyét. A német nép és lovagság egészen pártjára állott. S mikor V. Károly császár a pápa követelésére Luther műveinek összegyüjtését és elégetését akarta elrendelni, a wormsi országgyülésen egybegyült német fejedelmek és rendek kijelentették, hogy ezen rendelet végrehajtása lehetetlen. A szegény szerzetesből a német nemzeti mozgalom elismert feje lett. Az általános izgatottságról tanuságot tesz a sok könyv és röpirat, mely akkor a sajtó alól kikerült. A sajtó, ez a még akkor uj találmány, most lép fel először, mint a nemzeti közvélemény kifejezője és irányitója. A dogmatikus kérdések nem igen érdekelték az embereket; de a Rómától való elszakadás, a pápai hatalom megszoritása vagy éppen eltörlése népszerü volt mindenki előtt. Mindenki elismerte, hogy Luther az igazságnak s a nemzeti ügynek hőse.

A német császár még egy kisérletet tett, hogy a lavina gördülését, a régi rend bomlását meggátolja. Luthert a wormsi országgyülés elé hivta, nyilván azzal a szándékkal, hogy őt elveinek visszavételére birja. Midőn zsinati határozatokkal s egyházi atyák tanitásával akarták megczáfolni: itt, a fejedelmek fényes gyülekezetében, az európai nyilvánosság előtt is határozottan megmaradt a mellett, hogy csak a bibliát ismeri el bizonyitó tekintélynek. Isteni szikra gyuladt fel szemében. A nagy erkölcsi erő és biztosság látszik az egész emberen. „Az én hitem, az én lelkem nyugalma. Ez az én szabadságom, országom s minden gazdagságom. Ezt nem veheti el tőlem senki; önkényt sem adhatom oda senkinek. De ember vagyok, tévedhetek. Ha az én Megváltóm szavait, ha a biblia bizonyitékát szólaltatják meg ellenem: akkor beismerem, hogy tévedtem. Más bizonyiték előtt nem tudok meghajolni. Itt állok; nem tehetek másként; Isten engem ugy segéljen!"

Igy történt, nem teszek hozzá semmit, nem is magyarázok rajta semmit. A hitnek ereje, a meggyőződésnek halálmegvető bátorsága érthetően beszél magáért. Az emberiség történetében a keresztyén vállás megalapitásán kivül nincs több ilyen nevezetes forduló pont. Az új eszmék terjedését gátolni többé nem lehetett. Győzelmesen haladtak országról-országra; meghóditanak fejedelmeket és népeket. Nevelnek gyujtó szavu apostolokat, kik a megkezdett munkát folytatják, diadalra juttatják. Megifjitják, felüditik az emberi lelket; nemes tartalommal töltik még az életet; fogékonyságot és lelkesedést gyujtanak a vallás iránt; megtermékenyitik és átalakitják az emberi gondolkozást; korhadt intézményeket ledöntenek; nemzetek életének uj formákat adnak, új irányokat mutatnak.

III.

Kedves hallgatóim! Bizonyára nem itélnénk helyesen a keresztyén egyház első tizennégy századának történelmi szerepéről, ha a biráló ész *mai* erejével pusztán csak az emberek *akkori* gyengeségeit vizsgálnók. A keresztyén egyház az első tizennégy században is fontos missziót teljesitett. A népvándorlás korában teljesen elvadult emberiséget lassankint czivilizálta. Ez pedig nagy munka, óriási feladat volt, melyet nem lehetett a rábeszélés szónoki művészetével végezni, hanem hosszu ideig tartó szoktatással, kitartó fegyelmezéssel. S erre a czélra, ha a gondjába fogadott emberiség némi fejlődését, erkölcseinek némi szelidülését akarta látni: azon kor szelleméhez kellett az eszközeit válogatni. A bibliát nem adták a nép kezébe. Higyjük a jobbat. Talán az vezette VII. és IX. Gergely pápákat ezen tilalmukban, hogy azon kor népének nem volt elég értelmi fejlettsége, nem volt a műveltséggel fegyelmezett akarata, hogy a biblia tanitását megértse, hogy a bibliai szabadságot csak mint hitbeli szabadságot értse és magyarázza. A mikor az egyház a természetfölötti erőktől való félelmet ápolta: talán ugyanazt tette, a mit Mózes és az ókor legbölcsebb törvényhozói tettek; az Isten hatalmát, az Isten titokszerü hatalmától való önkénytelen félelmet használta fel, hogy az embert tiszta és egészséges életmódra és mások jogainak tiszteletére szoktassa; durva és erőszakos hajlamait megfékezze. Talán az egyházi tekintély alapját, a hit naivságát is ezért védelmezte minden szkepszis, minden támadás ellen. A naiv hit

és a tapasztalati igazságok sohasem állottak s nem is fognak állani egymással jóbarátságban. Szentségek és vezeklések, purgatorium és pokol büntetései, bucsuk és körmenetek, dogma és átok, papság isteni eredete s a művészetek ápolása: tegyük fel, hogy arra voltak szánva, a mire szolgáltak is, mint amire szolgál a mai katonáskodás, hogy t. i. a népet a czivilizáczió legalsó fokán neveljék. Ha ez volt az egyház czélja, ennek a történelmi feladatnak hüséges szolgálatát elvitatni nem lehet. De az emberi természet következetes maradt önmagához. A mi történt Perzsiában; a mi történt a pogány Rómában; a mi történt és fog történni a kézbekeritett hatalommal mindig és mindenütt, a meddig a műveltség a jogtiszteletet érzékennyé nem fejleszti, s az emberi szenvedélyeket, főkép az önzést meg nem fékezi: az történt a ker. papsággal is. Azt a hatalmat, a melyet az ember lelkén gyakoroltak, zsarnokságig fokozták és a maguk érdekeinek szolgálatára használták. Nem vették észre, hogy az emberiség kinőtt már abból a gyermek-ruhából, melybe ezer évvel korábban öltöztették. S a természet törvényeit elhanyagolván, nem értették meg, hogy a fű növése, a viz omlása, az ég villáma elé korlátot emelni haszontalan fáradság.

(Vége. köv.)

Szent vallásunk ereje.

Nem is nagyon régen, egy intelligens földbirtokos barátomtól, az alábbi levelet kaptam.

Kedves barátom!

Mint te is tudod, ezelőtt pár évvel én egyházam kötelékéből, a róm. kath. egyházba átmentem volt. Általam különben nagyrabecsült személyek részéről tapasztalt méltatlan bánásmód vitt oda. Miután pedig már megtörtént, ki akartam tartani a róm. kath. vallásban; azonban sajnosan kellett tapasztalnom, hogy a hitbeni meggyőződést erőltetni nem lehet és mentől inkább telik az idő, annál vérzőbb szivvel viselem ezen reám nézve természetellenes helyzetet. Daczára annak, hogy külsőleg róm. katholikus lettem, lelkemben azért mégis csak ev. református maradtam. Ugy érzem magamat jelenleg, mint vendég, a kit bár kitüntetéssel fogadnak, de azért folytonosan haza vágyik. Nem is lehet ez másként oly embernél, ki reformátusnak születik, ebben a vallásban nevelkedik és 45 éves koráig azt sem tudja, hogy mi az a mise. Azután tudtam meg, miután áttértem, de most se tudom jól. Elhatároztam tehát, hogy megint visszamegyek ősi vallásomba.

Miután pedig nem akarok olyannak tünni fel, a ki személyek hajójában utazik, a főtisztelendő plebános urat előbb informáltatni szeretném. Erre kérlek fel téged; légy szives és mond meg a főtisztelendő urnak, hogy én a róm. kath. vallást nagyra becsülöm ugyan, de magamat az emlitett okoknál fogva belotalálni nem tudván, kilépek, illetőleg visszatérek az ev. ref. vallásba.

Ezután pedig, ha nem veszed rosz néven, megkérlek, hogy a visszatérés utját és módját kijelöld.

Maradok szerető barátod *x. y.*

*

Kell-e ehez kommentár? Nem hull-e, kedves testvéreim, szemeitekből az örömnek, a meghatottságnak egy drága könycseppje e néma, de annál többet kifejező betükre?.... Mert az enyémből kihullott....

Csak annyit vagyok még bátor megjegyezni, hogy ezen kedves barátunk visszatérése óta immár több mint 100 korona kegyadománnyal pecsételte meg fenti sorainak őszinteségét.

Egy lelkipásztor.

Az egyházkerületi Egyházi Értekezlet közgyülése.

(Tudósitás.)

(Folyt. és vége.)

A tárgysorozatban a Vasárnap szerkesztőjének, Vajda Ferencznek jelentése következett a lapról. A jelentés fájdalmas, elszomoritó volt. Még mindig csak 760 körül mozog az előfizetők száma s azoknak is egy része féléves, negyedéves. Azonkivül sok a hátrálék s ha ezek mind begyülnek is, akkor is 42 kor. hiánynyal záródik az év. Elszomoritó volt a jelentés azért is, mert a szerkesztő bejelentette egyszersmind, hogy a szerkesztői tisztségről az 1905. végével lemond. A közgyülés elfogadta az igazgató-választmány határozatát, hogy t. i. nem fogadja el Vajda Ferencz szerkesztő lemondását, hanem — bár tudatában van annak, hogy eddig is nagy áldozatot hozott az ügynek a szerkesztői állás betöldésével, buzgó müködésével, a mit az Egyházi Értekezletnek nincs módjában mással, mint erkölcsi elismerésével honorálni — mégis felkéri, hogy tovább is tartsa meg a szerkesztőséget, a mennyiben azonban nem lenne hajlandó, a szerkesztői állásra Tóthfalusi József marosvásárhelyi lelkész választatik meg. Vajda Ferencznek pedig eddigi áldozatkész, fáradhatatlan munkásságáért legteljesebb elismerést és köszönetet szavaz s elismerése jeléül tiszteletbeli tagul és örökös választmányi tagul jelenti ki. A lap ügyének tárgyalása rendjén, többek hozzászólása után kimondatott, hogy az Értekezlet tagjai mindnyájan erkölcsi kötelességüknek tartják a lap szellemi és anyagi támogatását, mert helyrehozhatlan mulasztás lenne és ki nem pótolható kár a lap megszünése, már pedig az eddigi pártolása a lapnak mulhatatlanul ide vezet. Az egyházmegyei Értekezletek pedig ne késsenek a mult évi közgyülés azon határozatának végrehajtásával, hogy erejükhöz mérten 2—3, sőt több példányban is rendeljék meg a náluk maradó 25% ából a tagdijaknak a lapot a szegényebb s különösen a diaspórában élő hivek számára.

A Vasárnap ügyének letárgyalása után Tóthfalusi József marosvásárhelyi lelkész olvasott fel: Egyháztársadalmi munkásságunk belterjesebbé tételéről. Nagy gonddal készitett felolvasásában az egyházi Értekezlet legsürgősebb, legéletbevágóbb feladatának tekinti „református nőink egyházi szervezetének megteremtését, soraikban a tömöritést s egyházi életünk magas czéljai szolgálatára egyesitésüket“ s ez okból határozati javaslatot terjeszt elé, a melyben ajánlja: *„mondja ki az Értekezlet, hogy erdélyi református egyházkerületünkben református nőegyletek szervezését, illetőleg ezeknek munkáját legégetőbb szükségnek ismeri el s létesitésük érdekében megbizza a választmányt, hogy jól megfontolt alapon oly időben tegye meg a szükséges lépéseket, hogy jövő évi értekezleti közgyülésünk elé eredményekről beszámoló jelentése beérkezhessék.*“ Felolvasása második részében az Értekezlet müködése sikertelenségének okát egy egészséges közszellem hiányában látja. Az egyházi élet tényezői között nincs meg a szükséges, egészséges közszellem s ez bénitólag hat egyházkerületünkre, bénitólag hat Egyházi Értekezletünkre.

Az egyenetlenség elenyésztetése, a sikeres munkát elősegithető békesség megteremtése végett kimondatni kéri, *„hogy egy egészséges, szabad egyházi közszellem organizációjának kezdeményezését imminens követelménynek ismeri az Értekezlet s e czélból utasitja a választmányt, hogy az a nevesebb s egyházi közéletünk mezején különböző szempontokat illetőleg elvi ellentéteket képviselő férfiaink bevonásával külső és belső egyházpolitikai, egyháztársadalmi tárgyu oly vitatkozásokat rendez, a melyek komoly anyaga alkalmas lesz egyfelől a közszellem fellenditésére, a közérdeklődés fen-*

tartására és azoknak a surlódásoknak elenyésztetésére, a melyek épen nem megnyugtató tünetei egyházi közéletünknek.“

Többeknek hozzászólása után előadó javaslatát a közgyülés elfogadta s mindvégig érdekes előadásáért köszönetet mondott. Még csak egy inditvány volt hátra, a melyet Csia Kálmán etédi lelkész terjesztett elő, a ki ajánlotta, hogy az Értekezlet inditson vitát a felett a kérdés felett, mi módon lenne lehetséges egy evangeliumi unio létrehozása, hogy 1917-ben a ref. emlékünnepét, mint egységes tábor ünnepeljük meg? A közgyülés az ig. vál. javaslata alapján kimondja, hogy a kérdést az egyházmegyék figyelmébe ajánlja s az e kérdésben készitett dolgozatok legkiválóbbját az Ért. közgyülésén felolvassák.

Még csak a választások megejtése volt hátra. A közgyülés néhai gr. Kuun Géza vil. elnök helyébe egyhangu lelkesedéssel gr. Bethlen Pál főgondnokát választja meg. Benne, meg vagyunk győződve, az Értekezlet megtalálta gr. Kuun Géza méltó utódját: családi tradicziói, puritán kálvinista jelleme, magas müveltsége, az egyház ügyei iránt eddig is tanusitott meleg érdeklődése biztositékai annak, hogy az ő vezetése mellett Értekezletünk győzedelmeskedve az akadályokon, kitartással fog haladni a megkezdett uton. Az ő helyére a közgyülés Lészay Ferencz egyházmegyei gondnokot választotta meg s az ő megválasztása nem kisebb nyereség Értekezletünknek.

Még Nagy Károly alelnök tolmácsolta az Értekezlet köszönetét a szives fogadtatásért az egyházközségnek s különösen az egyházközség érdemes, derék főgondnokának, ifj. Gödri Ferenczcnek, a ki kezdettől végig segitett neki az elnöki tiszt betöltésében s ezután az Értekezlet tagjai testületileg felvonultak a Székely-Mikó-kollegium Mikó Imre emlékünnepére.

Konventi ülés.

Az e hó 7—9. estvéig lefolyt konventi ülésekről rövidre szabott tudósitásunk ez:

Az elnöki széket *br. Bánffy* Dezső főgondnok mellett *Antal* Gábor püspök foglalta el a gyengélkedő Kun Bertalan helyett. Az ő imájával vette kezdetét a tárgyalás. Némelyek elnöki megnyitót reméltek br. Bánffy vil. elnöktől, melyben némely egyházi lapoknak a szegedi beszámolóban a 48. XX. t.-cz.-ről adott nyilatkozatra tett megjegyzéseire adandó választ várták. Ez elmaradt; nyilván azért, mert Bánffy meg akarta kimélni a konventet politikai vonatkozásu diszkussziótól. Helyesen. Ha szükségét látja, nyilatkozzék sajtó utján felvetett kérdésre sajtó utján; de egyházi és politikai kérdéseket összekeverni nem szabad s Bánffy br. — el kell ismernünk — erre nagyon vigyáz. Különben is szegedi beszédének idevonatkozó része egészen respektálta azt az egyházi álláspontunkat, hogy „nem kivánjuk az 1848. XX. t.-cz. szószerinti végrehajtását“, a mi lényegében a secularizácio lenne, hanem az ebben nyert törvényes alapra való hivatkozással követeljük egyházunknak a kor szükségeihez mért anyagi támogatását. S bizony azt hiszem egyikünk sem fogadná el, hogy egyházunk *ujabban* kilátásba helyezett állami dotácziója — ha mostani minden kérésünk megadatnék is — a 48. XX. t.-cz. teljes végrehajtásának minősittessék.

Rövid elnöki üdvözlés után Antal Gábor püspök emlékezett meg hosszasabban *Szász* Károly püspök elhunytáról, kinek emlékezetét jkvileg örökitették meg. A személyi változások tudásvétele után

a liturgiai bizottság munkálata következett, melyet *Nagy* Károly terjesztett elé. A bizottság *határozati javaslata,* melyet a konvent *határozzattá* emelt ez:

Mondja ki az egyetemes konvent, hogy:

1. Miután a lithurgia egységesitésének — még inkább bármily foku reformjának kérdése a beérkezett véleményekből itélve — nem látszik annyira megérettnek, hogy különösen gyülekezeteinknek e téren ismert konzervatizmusa mellett egységesen kötelező szabálygrendelettel minden rázkódtatás nélkül egyszerre rendezhető volna; s miután e téren a külső kényszer s az azzal járó ellenőrzés lehetőleg kerülendő: a kivánatos egységre jutásnak azon bár hosszabb, de eredményeiben értékesebb utját tartja követendőnek, mely a gyakorlati utmutatásban és a szellemi irányitásban áll.

2. Ehhez képest, elfogadva a konventi liturgiai bizottság most beterjesztett munkálatát az istentiszteleti rendtartásra nézve, azt az országos zsinatnak bemutatja s felhatalmazást kér arra, hogy a liturgiai bizottság utján szakférfiak közremüködésével a rendtartásnak megfelelő liturgiás könyvet (Agenda) készittessen és adjon, vagy adasson ki, amely az egységes liturgia gyakorlati előkészitésének eszköze legyen, fentartván természetesen, hogy irodalmi és egyháztársadalmi uton az ügy tovább fejlesztessék.

3. E jelen munkálat előállitásával és kinyomatásával (300 példányban, részben a zsinati tagok számára) felmerült költségek kiutalványozására — a közalapból előlegezve — az elnökséget felhatalmazza.

Ehez járult még dr. Baksa Lajos pótlása 4-ik pontul, hogy „*a Zsinat a lelkészek összes teendőire vanatkozó szabálygrendelet megalkotását az egységes liturgia megállapitásáig tartsa függőben s addig az E. T. 142. §-ban foglaltakat tekintse irányadónak*“. E határozati javaslatot a bizottság többsége s utána a konvent azért fogadta el, mert jóllehet ugy az egyh. megyék, mint kerületek tulnyomó többsége a véleményezésre kiadott egységesitési javaslatot általánosságban alapul elfogadta, de a részletekben annyi és oly sokféle módositást — mindenik a maga helyi különlegességeit — kivánt, hogy azoknak eleget tenni lehetetlenség volt, pedig a megnyugvást csak ez biztositotta volna.

Ily határozat mellett az „*Istentiszteleti Rendtartás*“ részletes tárgyalása elmaradhatónak is mutatkozott. Miután azonban a készitendő liturgiás könyv első felében ezen rendtartás lesz felveendő s a szertartási mintabeszédek, formulák stb. ehhez alkalmazkodnak: a többség ugy határozott, hogy a részletes tárgyalás megtartandó. Meg is tartatott. Két egész délelőtött vett igénybe a tárgyalás, a melynek során igen sok érdekes vita folyt, a világiak közül főleg *Tisza* István gróf részvételével, ki még dogmatikai kérdésekben is járatosnak mutatkozott. A bizottsági átdolgozott javaslat s vele szemben a konventi határozatokkal elfogadott módositások ismertetését, s az azok során elhangzott felszólalásokat mellőzzük. Az előbbiekről minden érdeklődő tájékozást szerezhet a konventi jegyzőkönyvből; az utóbbiakra nézve pedig legyen elég csak általánosságban mondanunk annyit, hogy ezekben főleg a tiszáninnen és tiszántuli gyakorlat ridegsége és puritánizmusa nyomott el minden olyan hajtást, mely a kedélyi életnek kivánalmaival csak valamennyire is számolt. Tiszántul még a pap*szentelés*nek is opponált, sőt az urvacsoráról is különös nézeteknek adott kifejezést s ha a „szentelést“ itt meg is lehetett velük szemben tartani, de már a püspök*szentelést* tiszáninnen segitségével leszavazták, gyarló beiktatási szertartást csinálva belőle. A Debr. Prot. Lap mégis azt mondja, hogy az uj rend „főleg a királyhágóntúli (erdélyi) egyházi és templomi rendet állandósitja és érvényesiti; nem hiába, hogy főleg erdélyiek exponálták magukat érte.“ Pedig ez egyszerüen nem áll; annyira nem, hogy biztositjuk a D. P. L.-ot, hogy az erdélyi kerület a legszebb szertartási gyakorlatait pusztitni kivánó e sivár puritánizmust, mely e szerencsétlenül agyon toldozott-foldozott rendtartásban nyilvánul, érvényesitni bizony nem siet. Nem tehetjük azonban, hogy e pontnál reá ne mutassunk arra a szomoru tényre, a mi a református egyház dolgaiban annyira jellemző. Nagy garral megindul bizonyos reform-törekvés. Megkérdeztetnek reá vonatkozólag a kerületek, egyházmegyék. Pártolják. Megállapittatnak az elvek. Véleményezik. Elfogadják. Megkészül a munkálat. Birálják és — elfogadják. Tehát . . nem lesz belőle semmi. Igy járt az Énekes-könyv, igy a liturgia egységesitése, részben igy a gyám- és nyugdijintézet, melyet minduntalan más alapelvekre terveztek — s a sikertelen kisérletekkel járó nagy költségekre nem gondol senki. De ne panaszoljunk! Inkább lássuk a jövő terveit. A budapesti *Calvineum ügyében* való tárgyalásokról gr. *Dégenfeld* József tett jelentést. A budapesti egyház kálvintéri temploma melletti nagy telekre jőne egy monumentális épület, melyben lennének az egyházközség összes mai helyiségei, a kerület theologiája és internátusa, Bal-

dácsi-könyvtár stb. stb. s az egyetemes egyháznak konventi és zsinati helyiségei, levéltárai, nyug- és gyámintézeti irodái stb. Ez utóbbiak körülbelől évi 8—10 ezer koronányi bérösszegnek megfelelő hozzájárulást kivánnának az egyetemes egyháztól. Tudomásul vétetett. A debreczeni egyetem filozófiai kara ügyében a tanügyi bizottságnak egy utopisztikus terve és költségvetése terjesztetik a zsinat elébe évi 571 ezer korona költségvetéssel, melyből 304 ezer koronát az államtól várnak.

A lelkészi nyugdijintézet a mostani gyámintézettel összeolvasztatni terveltetik. A nyugdijintézet müködését csak 6 év mulva kezdené meg. Addig tőkét gyüjtene. A gyámintézet egészen monstani segélyösszegeit adná továbbra is. A nyugdijintézet állandó ellátást csak 10 évi szolgálat után adna; az előtt csak végkielégitést. Ez ellen *Tisza* István gróf opponált a bizottságban s bejelentette, hogy fog a zsinaton is. Hisszük, hogy eredménynyel. A nyug- és gyámintézet jövedelme lenne: a tagoktól fizetésük 33%-a egyszersmindenkori belépési dij; fizetésüknek évi 3·5%-a évi dijban és az egyházaktól a hivatalnokok fizetése után évi 2%. Adna pedig nyugdijul: 10 év után a nyugdijazott eddigi fizetésének 40%-át, azután évi 20% emelkedéssel, ugy, hogy 40 évi szolgálat után teljes fizetéssel nyugdijaztatnának a tagok, de csak 2000 korona maximumig. Bevétetnének a kántorok is. E tervhez azt hisszük sok szó fér a magas dijak és nem arányos nyugdijazás miatt.

Végül több apró közigazgatási ügy nyert elintézést — köztük az amerikai magyar ref. misszió ügye ismét a konventi elnökség vezetésére bizatott — s konventi rendes fegyelmi bíróság tartatott, melynek során a hallgatóság körében az a meggyőződés vert gyökeret, hogy helyes volna, ha az elsőbbfoku bíróság referense, illetőleg egy biró-tagja a felsőbb törvényszéken helyet nyerne, mint az alsóbb forum itéletének védője, mert mostani perrendtartásunk — az illető üggyel korábban foglalkozott tagok kizárása mellett — sokszor igen furcsa s épen nem megnyugtató eredményeket produkál, főleg ha — a mi itt-ott megesik — a per anyagának és befolyásának ismertetése hézagos.

A gyülés három napi tanácskozás után csütörtök estve ért véget.

Tudósitó.

EGYHÁZI ÉLET.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

1. *A kissolymosi templomszentelés.* Örömmel ragadom meg a tollat, hogy az egyháziasság egy szép példájáról, a hit erősségének munkájáról és e munka áldásos jutalmáról referáljak, a melyet a kissolymosi leányegyház templomszentelési ünnepélyén tapasztaltunk és átéreztünk.

Nem volt ez nagy ünnepség. Nem a mai kornak a külsőségekben nyilatkozó ünneplése, mely még a lelkiekben is sokszor szerepel. De volt egy szép családi ünnepély, a mely szegényt és gazdagot, földmivelőt és urat, kicsinyt és nagyot összeforrasztott; egy maroknyi magyarság örömünnepe, hogy várat épithetett az Ur templomában hazája, nemzete, egyháza, nyelve védelmére. S nekem az ünnepi szertartás alatt ugy tetszett, mintha lelki szemeim előtt elvonultak volna e kis egyházközség hivei, hozván, kinek a mije van és letennék az Ur oltárára kedves áldozatul; a feltört tenyerü napszámos a dolgos két kezét; a verejtékező földmives szorgalmának filléreit; a földbirtokos, a hivatalnok a maga talentumait, lelkének hevét; az agg, megtört lelkész prófétai ihletségét; jóra, szépre buzditó, vezető szavainak emelkedettségét; s mindenik egyháza iránti lelkesedést, hitének erősségét, mely a semmiből is templomot emel az Ur dicsőségére. De szóljon helyettem maga a lefolyt ünnepély.

A kissolymosi leányegyház templomszentelése okt. 29-én volt. Csúf, zimankós idő, a korán leesett hó fehérlik köröskörül a hegyeken; a tartós esőzések miatt kerékagyig érő sár; hideg, csipős szél sivit végig a tájon. Ez időben a főtiszt. és mélt. Püspök ur megbizása értelmében egyházmegyénk esperese, ntiszt. Jancsó Lajos aa. környezve a főjegyzőtől, a szereplő papok és érdeklődőktől, Lőrinczrévéről indulva, 4 ökrös szekerekkel vág neki a hegyeknek, hogy megközelitse az eldugott kis községet! Mindenki szorosabbra fogja ruháját; minden arcz mindinkább elkomorul; sehol egy szó, csak egy-egy didergés, borzongás az út, szél, hideg hatásaként; legfeljebb csak néha egy-egy elkeseredett kérdés: „sokáig tart-e még?“ Két órai kinlódás után elkényszeredve, összefázva végre megérkezünk. De mi ez?! Minden arcz felenged, a csüggedés elszáll. Szeretet fogad egyszerüségében, öröm lángol érkezésünkkor és már látszik a szives házigazdán, tktes Elekes Albert uron és családján, hogy e háznak örömünnepe van!

Fél 10 órakor megkondul a harang, hirdetve először az uj kis toronyból Isten dicsőségét s hivogatva a csinos, új templomba a hiveket. A templomhoz megyünk, hol a helybeli lelkész a 83 lelket számláló hivek apraja-nagyjától környezve, a templomajtóban üdvözli a nagytiszt. esperes urat és kéri fel az ujonnan épült kis templom felszentelésére. Az esperes ur válasza után megnyilik annak ajtaja, belépünk. Felhangzik a hivek éneke, körülnézünk; egyszerüség, az épitésben a keresetlen csinosság; a padokban lelkesült arczu emberek egymáshoz szorulva; ott látjuk a járási főszolgabirót, körjegyzőt és a szomszédos községekből — a rosz idő daczára — megjelent nehány hitsorsosunkat. Elhangzik a CCXVII. dics. első verse, a szószékre ntiszt. Szécsy Ferencz egyh. megyei főjegyző lép és magas szárnyalásu imájával égbe emeli a hivek lelkét; majd — Jancsó Sándor betegsége miatt nem jöhetvén el — ugyancsak ő a királyok I., VIII. 27—40. versei alapján gyönyörü beszédet tart, bölcs Salamon áldását alkalmazva az új templomra, annak hiveire, magával ragadva a hallgatókat s további lelkes munkásságra, hitben való erősségre hivja fel azokat.

Utána nt. Jancsó Lajos esperes szép imájában Isten áldását kéri az uj templomra s annak hiveire, hogy az legyen erős várunk az élet megpróbáltatása között; világitó szövétnekük e haza s egyházuk iránti szeretetök megbizonyithatására; útmutatójuk, a mely e földről, ennek hiábavalósága közül Istenhez emeljen s ott örökkévaló jutalmat adjon. A szemekben lelkesedés, az ünnepélyes komolyságban erős fogadalom tükrözik, mely el is kötelezi magát az Urasztalához járulva, hol a szent jegyeket ntü Málnási Károly sz.-ujfalu—szentkirályi lelkész ifj. Moóré Károly segédletével ossza ki a hiveknek, mig a papoknak esperes és főjegyző ad urvacsorát. Majd az Elekes család egy ujabb sarját kereszteli meg ifj. Moóré Károly lőrinczrévei lelkész, hol a keresztszülői tisztet Elekes Viktor tanár és Dancs Ida kisakszony tölti be; egy földmives uj házaspárt az egyházi áldásban részesit Tunyogi János m.-lapádi lelkész.

Ekkor emelkedett fel a helybeli lelkész, Solymosi Lajos és hálától, elismeréstől rezgő hangon adá elő a templom épitésének történetét. Nem száraz adathalmaz ez, nem egy csomó rideg számnak felsorolása, hanem több, sokkal több! Mind egy-egy fényes emléktáblának a templom falába való beillesztése és annak leleplezése s ez által egy szebb, egy ékesebb templomnak felépitése, hol az áldozatkészségnek, a kitartó munkának, Isten és anyaszentegyházának szeretete, nemzeti érzés jelzik annak anyagát az emberi szivek mélyében! S én nem tehetem, hogy egyeseket fel ne emlitsek ez uton is tanulságul, intő például, hogy egy kis áldozatkészség által hogy lehet semmiből nagy dolgokat előállitani.

Az oroszlánrész az Elekes családot illeti meg. Ok azok, kik az 1893. év óta, mikor a régi, fából épült templom teljesen összeroskad és emiatt szét-

szedik, megnyiták saját házukat az Isten igéje után szomjuhozóknak és 12 éven templomul állíták hajlékukat; ők azok, kik mint gondnok, munkás, épittető, áldozatot hozó egyháztag előljártak, buzditottak, tettek, intézkedtek s e család egyik feje, tek. Elekes Albertné egy diszes katedra teritő adományozásával koronázá meg nemesszivüségöket.

Utána következik tek. Imreh József, járási főszolgabiró, ki, bár nem is egyházunk tagja, mégis megértvén e kis magyarság megmentésének szükségét, saját költségén adománykérő lapokat nyomat, megküldi az összes főszolgabirói hivataloknak és ezek utján a saját 20 kor. adományával 139 koronát gyűjt a nemes czélra. A n.-enyedi Bethlen-kollégium a templom számára padokat ad és a tőle vásárolt fedélcserép árából 25%-ot enged el s igy 250 koronával segiti az egyházat.

Tek. Solymosi Bálint körjegyző körjegyzőségéből 72 kor.-át gyüjt és Elekes Károly gondnokkal a nagyenyedi hivatalokat és polgárokat felkeresve, 166 kor.-át gyüjtöttek, mely összeghez nagyobb adományaikkal járultak: ngos Szász József alispán, Imreh József 20—20 kor. Br. Bánffy Kázmér, dr. Jenei Elek, Müller Jenő, Elekes Gizella, Váralyai József, Sólymosi Bálint, Polgár György 10—10 kor., Krengel Sándor, Fried Lipót, Lovász Márton 5—5 kor. stb. A nagyenyedi kisegitő tak. pénztár 100 kor. adományoz. Tek. Polgári Lajos urasztalát és reája 2 szép himzett teritőt ad 52 kor. értékben. A hivek ezalatt 42 ezer téglát égetnek, melynek égetéséhez a szalmát Z. Zeik Dániel főgondnok ur adja, követ, kavicsot, porondot, vizet, messziről, rosz utakon, hegyeken át hordanak, az épitésnél tenyeres és igás erővel segédkeznek; igy érthető, hogy a 4000 kor.-nál nagyobb költségvetésü templomukat feltudják épiteni ugy, hogy csak 371 kor tartozás marad fenn.

Mindnyájunk szivét meghatottság, hála érzés önti el s azzal a hő óhajjal hagyjuk el ez oly szépen felépitett templomot a „Himnusz“ hangjai mellett, melyhez nem méltatlanul hangzott a főtiszteletü püspök urnak is elismerő főpásztori leirata: „Oh, bár minden egyházunkban ily hivek, bár közigazgatásunknak ily őrei lennének mindenütt, mert igy nem lenne roskadozó templom egyházainkban, nem lenne sok helyen magára hagyatott magyarság, hanem virágzó, erős egyházaink által boldogulna és szebb jövőnek nézne elébe a sokat szenvedett magyarság!“

Ezután Elekes Albert ur vendégszerető házánál asztalhoz ültünk, hol kedves házigazdánk fiai, leányai, unokái sorában mi is egyeknek éreztük magunkat ő velök, kiknek egyszerüségökben legszebb ékességök a hit, gyönyörüségök a szeretet és az Ur utjainak a gyakorlása. S megindult a felköszöntők sora, mely hirdetője volt a templomban hallottaknak; megtalálta méltatóját az érdem, az elismerés; meg a hála, a köszönet is s mindnyájan oly jól éreztük magunkat, hogy nehezünkre esett, midőn távoznunk kellett. Négy óra után indultunk vissza lelkünk azon óhajtásával, bár még sok helyt találkoznánk ily munkássággal, szivünk azon kivánságával, hogy ez egyháziasság maradjon meg továbbra is és teremjen még sok ily szép gyümölcsöket.

Visszafelé is volt sár, hideg, fujt a szél, de komor arczot, lehangoltságot nem lehete látni és ezt nem a fehér asztal áldása okozta, hanem a tapasztalt ékes és szép dolgokra való visszaemlékezésnek hatása; ez tett lelkesültté, beszédessé mindnyájunkat. Az, hogy van anyaszentegyházunkban élet, él, működik ebben a valódi keresztyéni szellem, mely lelkesit, tettre hiv s a munkában áld és jutalmaz!

Referens.

2. *Egyházi Értekezlet és papi jubileum Szolokmán.* Ez évi október 31-ike a szolokmai egyházban örökre kedves, emlékezetes nap marad. E napon tartotta egyházi értekezleti közgyülését az „etéd—sóvidéki“ fiókkör a reformáczió emléknapjával együtt ünnepelvén Bőjthe Sándor szolokmai paróchusnak 51 éves papi jubileumát.

Ünnepi hangulat uralta a kicsiny egyház lakóit s jól esett látnunk az érdeklődést, melylyel a templom előtti tágas téren leste, várta az egyház apraja és nagyja az egymásután érkező „uri“ meg „székely“ fogatokat.

Délelőtt 11 órakor a harangok hivó szavára a különben elég tágas, de a mai napra szüknek bizonyult szép templomba vonultunk, melyet a környékből egybegyült vendégek, az értekezlet tagjai s a helybeli közönség zsufolásig megtöltének vala.

A XVI., az I. és a 174. dicséretek elhangzása után Márton Árpád küsmödi lelkész szivből jövő és igazán szivhez szóló alkalmi imája hangolta, emelé égfelé lelkünket.

Közének után Csia Kálmán ért. elnök prédikált II. Péter 3—13. alapján, a tőle megszokott ékes szólással, eszmedus s igy tartalomban gazdag beszédében fejtegetvén az „uj ég és uj föld“ magasztos eszméjét, s midőn beszéde végén rátért a mai 51 éves papi pályafutásra: mindnyájunkat magával ragadott.

Ezután lelkesült hangulatban nyitja meg nt. Péter Károly tb. elnök a közgyülést, megnyitójában föl emlitvén, hogy mi ma a reformáczió emléknapjával egyben Bőjthe Sándor bátyánk félszázados pályafutását is ünnepeljük: s alkalomszerüleg felolvassa a méltóságos főtiszt. Püspök urnak jubiláns aához intézett főpásztori meleg hangu üdvözlő levelét; miért is a főpásztornak szives figyelméért jegyzőkönyvileg fejezi ki közgyülésünk hálás köszönetét.

Majd Bőjthe bátyánk köszöni meg a főtiszteletü Püspök urnak iránta tanusitott szives jóindulatát, visszapillant 51 éves pályájára, melynek közvetlen kezdete előtt mint ifju harczolt ő is Kossuth apánk szent zászlója alatt s mert „honvéd“ vala: érette fogságot is szenvedett, 80 év terhe fekszik vállain, visszatekint félszázados multjára s midőn ecseteli a Wlassics kongruája előtt évi alig 500 korona értékü paróchián átélt küzdelmeit, szenvedéseit, melyeket most — hála a Mindenhatónak — az anyagi, a testi és lelki jóllét estéli biborfénye von be: szem nem maradt szárazon.

Igaz, hogy nem kapott „hü és buzgó“ szolgálati „elismeréséül“ királyi kitüntetést; ám a Főpásztor szives jóindulata, az értekezlet tagjainak és a közönségnek megnyilatkozott meleg szeretete többet ér minden külső csillogásnál.

Elnök aa. ajánlatára öreg bátyánk irásba foglalt reminisztenciái jegyzőkönyvileg örökittetnek meg.

Tárgysorozat rendjén Simó Lőrincz siklódi áll. isk. ig.-tanitó, ért. világi titkár szavalja Csia Kálmánnak „az Ur szava“ czimü ódáját. Méltóbb kézbe nem adhatta vólna szerző müvét; a mestermüvet mesterileg adta elő szavaló. Neki is jegyzőkönyvi köszönettel adózunk.

Majd Demeter Mihály kőrispataki tanitó olvas fel vonzó, népies előadásban, kötvén a nép szivére az „el Amerikába“ helyett a haza rögének szeretetét. Ez élvezetes, tanulságos felolvasást is köszönettel honoráltuk.

Végül Babó Dániel világi elnök buzditott a szépnek, az igaznak szeretetére, követésére s a gyülést bezárja; mire elénekeltük az Ur házában a magyar sziv szent zsolozsmáját a „Himnuszt“.

Ritkán láthatni, hogy egy népes értekezleten oly meleg érdeklődést tanusitson a közönség s „helyt“ maradjon végiglen. Különben nem csuda, ha tudjuk, hogy hirtelenében nem tudtuk megitélni, hogy a gazdag tárgysorozat melyik pontja is vala érdekesebb, vonzóbb!

A minden pontjában kitünően sikerült közgyülés

után Bőjthe bátyánk vendégszerető házánál tölténk el a fejér asztalnál egy kellemes délutánt s azon jóleső tudatban távozánk, hogy a szolokmai értekezleti közgyülés jól bevált és Isten segedelmével és az Ő nevében jó munkát végezénk. Csak előre!

Orbán J., titkár.

3. *Az egyházmegyei közgyülés.* Az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye folyó év november 8-án Székelyudvarhelyen tartotta rendes közgyülését. A tagok nem valami nagy számmal vettek részt. A lelkészeknek csaknem fele hiányzott névsorolvasáskor, a világiak közül is sokan elmaradtak. Jóleső örömmel fogadtuk Sebesi Ákos főgondnok, Ráczkövi Sámuel, Nagy Sámuel algondnokok és Ugron János világi képviselő megjelenéseit, a kikről tudjuk, hogy egyházi ügyeinknek önzetlen pártfogói és nekik örömökre szolgál, ha velünk egyetértésben fáradozhatnak Isten országa terjesztésén.

Közgyülés Péter Károly esp. rövid imájával kezdődött, ki ezután hosszabb megnyitó beszédet mondott. Jó reménységgel üdvözölte az ujra választott világi képviselőket. Rámutatott a közelebbi egyházkerületi és zsinati fontosabb határozatokra s különösebben a zsinatnak az orsz. közalap adóra vonatkozó határozatára, mely uj adózási kulcs szerint egyházmegyénk összes egyházközségei mintegy 1300 kor. többletet fognak fizetni. Szép és találó jellemvonásokkal szól két nagy halottunkról: gr. Kuun Géza egyházkerületi ért. vil. elnökről és Szász Károly püspökről s emléköknek jegyzőkönyvi megörökitését hozza javaslatba.

A halottak után az élőkről s ezeknek érdemeiről emlékezik meg: Pál Balázs körispataki és Bőjthe Sándor szolokmai papokról, a kik közül előbbi már 60 év óta, utóbbi 50 év óta munkálkodik az Ur szőlőjében. Vajda Ferencz székelyudvarhelyi, Baczó Lajos bethfalvi lelkészek, Péter Gergely f.-boldogasszonyi tanitó tanácsbirákká, Vajda Mózes agyagfalvi tanitó fegyelmi pótbirává választattak.

Az egyházmegyébe bekebeleztettek: Biró Sándor székelyudvarhelyi koll. vallástanár, Márk Mihály csekefalvi és Szabó Gyula patakfalvi ifju lelkészek; a bekebelezésre meghivott, de meg nem jelent Molnár Mózes szentlászlói és László Albert hidegkuti tanitóktól a közgyülés elvárja, hogy jövőben kötelességeiknek eleget tegyenek. A hosszura nyult felsőbb leiratok tárgyalása után esperes beszámol az idei egyházvizsgálat eredményéről és az egyházmegye állapotáról.

A minőnek igérte bevezető soraiban, olyan is volt a jelentés: részben megnyugtató, részben elszomoritó. Az egyes egyházközségek hitélete, ügyrendtartása és házi gazdálkodása általában véve jó; egyházi előljárók és hivek közt a szükséges egyetértés fennáll, a közügyek iránti buzgóság nem hiányzik, nehány egyházközségben egyesek vagy a gyülekezeti tagok jelentékeny anyagi áldozatot hoztak, azonban sok egyháznak nagyösszegü közpénztári vagy más természetü adóssága van; az egyházközségi szegények és árvák segélyezésére nincs semmi gond forditva, egyedül sz.-udvarhelyi egyházközséget illeti e tekintetben elismerés, hol a szegényeknek a temetőkertben háza van és időnként anyagi segélyben részesülnek. Legcsüggesztőbb jelentést hallottunk a parajdi egyházközség állapotáról. Itt zilált pénztári viszonyok és hiányos irodai ügykezelések mutatkoznak.

Hegyi Péter főjegyző jelentése következett az ehm. tanács és közig. bíróság működéséről. A hozott határozatokat ügyesen csoportositó és kellőleg ismertető jelentést szivesen hallgatták a közgyülési tagok, csak az ezzel kapcsolatosan keletkezett vitát nem, mi akörül forgott, hogy egy fegyelmi eljárás megindítására az egyházmegyei tanács volt-e illetékes vagy nem.

Biró Áron számvevő tette meg ezután jelentését az átvizsgált számadásokról. Az egyházak tőke vagyona jelentékenyen megapadt. Az egyes egyházakban különböző alaptőkéket épitkezésekre forditottak. A hiányos számadások miatt még most is panaszol számvevő. Ha jól hallottuk, a vagyoni cselekvő állás 101,955 kor. 68 f.

Lajos János tanügyi előadó jélentésében részletesen feltünteti az iskolák állapotát. Örömmel konstatálja, hogy a vallást már mindenütt a lelkészek tanitják és az egyházias szellem iskoláinkban nem gyengült. Felemliti, hogy egy pár községben az iskolába járás nem rendes és a mulasztókat a községi előljáróság sem kényszeriti erre, egy pár felekezeti iskolában pedig a felszerelések fogyatékosak. Kifogása van a kinevezett iskolai körlátogatók ellen is, kik az iskolákat nem látogatják meg, vagy ha néhol teszik is, felületes jelentéseket küldenek be.

E jelentést közgyülés tudomásul vette, de a tanügyi előadónak ezzel kapcsolatosan benyujtott lemondását nem fogadta el. Tekintve tiz éves buzgó munkásságát, kiküldött bizottság által kérette fel hivatalának további folytatására, a mely kérésnek hosszas habozás után engedett.

Egymásután gyorsan tárgyalta le a közgyülés a közalap-számadást, az 1906. évi költségvetést; kiutalta az egyházker. képviselői és vizitációi dijakat; elfogadta Menyhárt ny. esperesnek az egyházmegyei gyámintézeti segélyek kiutalása idejének megváltoztatására vonatkozó inditványát.

A folytatólagos délutáni közgyülésen a nagyszámu épitési engedély és egyéb segélykérvények kerültek tárgyalás alá, mivel a 17 pontból álló tárgysorozat ki lett meritve. A közgyülési tagok csak az esti órákban oszoltak szét, kérve, hogy az elvégzett munkán maradjon Istennek áldása.

Mester János, ref. lelkész.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„Apologétika. Irta: *Erőss Lajos,* theol. akad. tanár Debreczenben. Ára: kötve, 8 kor. Debreczen. Kiadja: Hegedüs és Sándor."

Csak épen most kaptuk kezünkhöz a vaskos (356 oldalos) szép kiállitásu könyvet. Csak alig forgathattuk át, de azért máris jelenthetjük, hogy irodalmi esemény számba megy e mű megjelenése. Legközelebbről, mint theol. tankönyv kivánt megjelenni, de nagy hatással és eredménnyel forgathatja a művelt közönség is. A vallás és keresztyénség nagy kérdései tárgyaltatnak benne a Bevezetés után, négy, illetőleg a „Függelék"-kel öt részben és pedig: „Az Isten" (Theologia), „A világ" (Kozmologia), „Az ember" (Anthropologia), „A vallás" (Evangeliologia) czime alatt és végre „A ker. vallás viszonya más nevezetesebb vallásokhoz"

Részletesebb birálatába most nem bocsátkozhatunk; csak jelezzük a főbb kérdéseit: 1. Isten létele, lényege és világhoz való viszonya. 2. A világfelfogás bibliai és természettudományi összehasonlitása a csudák kérdésével együtt. 3. Az ember származása, őstörténete, psychologia vizsgálata, különösen a lélek létele és halhatatlansága. 4. A vallás és elemei: kijelentés és inspirácio, betetőzése Jézus Krisztusban s az ő testi feltámadása.

A mint látszik csak egy nehány általános, de alapvető vallási és keresztyén kérdésre terjed ki s például a prot. keresztyénség védelme a róm. kath.-al vagy a református felfogás védelme más ker. felekezetekkel szemben nem jön tárgyalásra. Ám igy is igen-igen értékes munka, bár a kritikának — a mi részünkről is — lesz hozzá szava.

De *Erőss* Lajos a munkás tanár, már most számithat elismerésünkre. Neki szivből gratulálunk; olvasóinkat pedig kérjük: siessenek megszerezni! Sok elmélkedésre, komoly tanulmányra fog alkalmat adni s gyakorlati működésükben lelkészeink igen nagy hasznát veszik!

N. K.

KÜLÖNFÉLÉK.

Zsinati ülések. Egyetemes zsinatunk harmadik ülésszaka e hó 22-én délelőtt 1/2 10 órakor veszi kezdetét Budapesten a szokott helyen. Bizonyos körökben felmerült vajjon nem volna-e czélszerü a zsinat ez ülésszakának elnapolása; az elnökség azonban, tekintettel arra, hogy az ülésszak idejét maga a zsinat állapitotta meg, illetéktelennek tartotta magát az elnapolás megejtésére.

Szilágyszentkirályi egyházközségünk e hó 5-én egyhangu lelkesedéssel kimondott határozat alapján lelkészének hivta meg Köpeczy Károly, volt perecseni segédlelkészt. A választógyülést az esperes megbizásából Botka Károly, nagydobai református lelkész, egyházmegyei közigazgató és — világi részről — Kincs Gyula Wesselényi-koll. igazgató, egyházmegyei képviselő vezették, a választás előkészitését a jegyzőkönyvvel együtt az egyházközség szorgalmas adminisztrátora, Ferenczi Endre nagymoni ref. lelkész. Választás után a bizottság Nagy György szilágyszentkirályi ref. tanitó vendége volt. Az uj pap remélhetőleg rövid idő mulva elfoglalja e nemzeti szempontból is jelentékeny őrálló helyet.

Reformácziói emlékünnep a Zsil-völgyében. *Petrozsényben* október hó 29-én tartatott emlékünnep a a rendes időben a felnőtteknek. Okt. 31-én a petrozsényi állami-, bányatársulati- és zárda-iskolába, valamint a községi gimnáziumba járó tanulóknak tartott a lelkész istenitiszteletet, kiknek természetesen az egész nap szünnap volt. Az istenitiszteletet a Hymnusz zárta be. Nov. hó 5-én d. e. *Lupényben* tartatott reformácziói ünnep, melyen az állami iskolába járó ref. tanulók is részt vettek egyik tanitójuk vezetése mellett; délután pedig *Vulkánban*, mindkét helyen nagy érdeklődés mellett. Az istenitiszteleteket Kósa Mihály lelkipásztor végezte dicséretre méltó buzgalommal.

Református vers-szavaló könyv. Egy régen érzett hiányon segit most az Egyházi Értekezlet. Kimondotta ugyanis legutóbb tartott közgyülésén, hogy egy gyüjteményes könyvet ad ki, a melyben vallásos tárgyu, különösen protestáns szellemü versek lesznek összegyüjtve, magyarázatokkal ellátva, hogy megkönnyitsék a vallásos estélyeken szavalandó költemények feltalálását. A könyv elkészitésével a közgyülés Tárkányi György titkárt és Kovács Dezső kolozsvári koll. tanárt bizta meg s diszesebb alakban való kiállitását valamelyik budapesti könyvkereskedőre bizza.

Szegedi Kiss István nagy reformátor születésének négyszázéves fordulója alkalmából Mezőtur városa — a Debreczeni Egyetem javára — jól sikerültnek igérkező ünnepélyt rendez az alábbi programmal: I. Délelőtt 8 órakor istenitisztelet a reform. nagytemplomban. Egyházi beszédet mond Jánossy Zoltán debreczeni lelkész. Adakozás a debreczeni egyetem javára. II. Délután 3 órakor emlékünnepély a központi kaszinó nagytermében. 1. A főgimn. énekkar éneke. 2. Dr. Tóth János egyházmegyei gondnok megnyitó beszéde. 3. Dr. Kun Árpád országgyülési képviselő szóló éneke. 4. Balogh Ferencz debreczeni akad. tanár előadása Szegedi Kiss Istvánról. 5. Csukás Zoltán zongora játéka. 6. Dr. Ferenczy Gyula debreczeni akad. tanár előadása. 7. Szabolcska Mihály költeményeket olvas. 8. Gergely Antal záró beszéde. 9. A főgimn. énekkar éneke. III. Este 8 órakor a központi kaszinó termében társas vacsora; rendezik a mezőturi hölgyek.

Felhivás. Közeledik a karácsony s nekünk, kik egy jótékony czélu intézet élén állunk, kötelességünk az érdeklődő és adakozó közönség becses figyelmét mindegyre felhivni és magunk felé irányitani. A kolozsvári ev. ref. Szeretetházban 29 papi árva, 22 papi és 17 más növendék van. Ezen 68 növendék mindenike ereje és tehetségéhez mérten igyekszik feladatát odaadó szorgalommal megoldani s majd mindenik készül övéi meglepetésére. Jól fog tehát esni, ha mi is meglepjük őket e fontos ünnep alkalmával. Mi az eddigi szokástól eltérőleg nemcsak az árvákat, kiknek száma most nagy, hanem minden növendéket szeretnénk megfelelő emlékkel meglepni, de csak ugy lesz lehetséges, ha e lap olvasó közönsége és az adakozó közönség filléreivel vagy más adományával segitségünkre jő. Kérjük tehát e lap olvasóit, hogy Szeretetház karácsonyfájára adakozzanak. Kéri az ev. ref. Szeretetház keblitanácsa és igazgatósága (Ferencz József-ut 55. szám).

Lapunk olvasóinak szives figyelmét felhivjuk a dési egyház orgona hirdetésére, mely lapunk boritékán olvasható.

Hálás köszönet. Ngos dr. Szász Zsombor orsz. gyül. képviselőnk és tek. Faragó István em. képviselőnk 50—50 koronával járultak egyházam templomtornyának bádogozási költségeihez. Midőn ez összegeket itt a nyilvánosság előtt nyugtázom, egyben fogadják közszeretet és becsülésnek örvendő egyházi és világi képviselőink úgy a magam, mint egyházközségem népének hálás köszönetét. Szilágy-Ballán, 1905. nov. 1. Nagy Zsigmond, ev. ref. lelkész.

GYÁSZROVAT.

Dézsi László nyug. ev. ref. tanitó, Kolozsvárt f. hó 7-én este 3/4 10 órakor, életének 61-ik, boldog házassága 42-ik évében, hosszas és kinos szenvedés után, egy boldogabb hazába költözött. Pihenni tér, egy hosszu testet és lelket fárasztó munka után, mely nem övéiért, hanem egyházunk és nemzetünk emelkedéséért 45 éven keresztül odaadással és lelkiismeretességgel végezett. Emléke élni fog, munkájának jutalma itt e földön tanitványainak kisérő hálája.

Szerkesztői üzenet.

I. S. Nagyenyed — K. E. Szepsiszentgyörgy. Tárgyhalmaz miatt a „Nyilt leveleket“ csak jövő számunkban hozhatjuk. De hozzuk. A felvilágositások elől nem zárkozunk el, se másokat meg nem fosztunk attól.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 5079—1905.

KÖRLEVÉL

mindenik kollegium méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Az éretségi vizsgálati utasitás értelmében megtartandó deczemberi javitó és pótló *éretségi vizsgálatok* folyó évi deczember hónap 16-án reggel 8 órától kezdve a kolozsvári ref. kollégium érettségi vizsgáló bizottsága előtt tartatnak meg, Becsek Lajos koll. gondnok ur elnöklete alatt.

Kolozsvárt, 1905. november hó 4.

Dr. Bartók, elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tanügyi előadó.

Sz. 5087—1905.

ÉRTESITÉS.

A vallás- és közoktatásügyi Miniszter ur megküldvén hozzánk a baptista vallásfelekezet törvényes elismerése tárgyában kiadott körrendeletét: azt ezennel közreadjuk, megismerés végett.

„77092. min. szám. Körrendelet a baptista vallásfelekezet törvényes elismerése tárgyában.

A magyar baptisták Ócsán (Pest-Pilis-Solt-Kiskun-vármegye) f. évi szept. hó 15-én tartott rendkivüli szövetkezeti közgyülésükből bemutatták hozzám a „baptisták egyházi szervezetét“ és „hitvallomását és szerkezetét a keresztelt keresztyén gyülekezeteknek, melyeket közönségesen baptistáknak neveznek“, azzal a kérelemmel, hogy ezeket a hivatali elődeim által, valamint általam tett észrevételekhez képest módositott szabályzatokat hagyjam jóvá és a baptista vallásfelekezetnek törvényes elismerése iránt határozzak.

Minthogy a törvényesen elismert vallásfelekezetté alakulni kivánó baptisták szervezeti szabályaiknak és hitvallomásuknak bemutatása által eleget tettek a vallás szabad gyakorlásáról szóló 1895. évi XLIII. t.-cz. 7. §-a 2. pontjában foglalt rendelkezésnek; minthogy továbbá a bemutatott szervezet és hitvallomás a fennálló törvényekkel, vagy a közerkölcsiséggel ellentétben nem áll, és a már

létező törvényesen bevett, vagy elismert vallásfelekezetek egyikével sem azonos, s különben sem forog fenn olyan törvényes ok, melynek alapján a szervezettől és hitvallomástól az 1895. évi XLIII. t.-cz. 8. §-a szerint a jóváhagyást meg kellene tagadni; minthogy végül folyamodók az idézett t.-cz. 7. §-ának 1. pontja értelmében megkivánt legalább egy egyházközség felállitását és fentartását, továbbá a felekezetükhöz tartozó gyermekek iskolai hitoktatását biztositották: a baptisták többször emlitett szervezeti szabályzatát és hitvallomását a törvényszerü jóváhagyási záradékkal ellátom és ezen immár jóváhagyott szabályzatok alapján a baptista vallásfelekezetet az 1895. évi XLIII. t.-cz. rendelkezései értelmében ezennel az állam védelme és felügyelete alatt álló törvényesen elismert vallásfelekezetnek nyilvánitom

Erről a Czimet, különös utalással az 1895. évi XLIII. t.-cz.-nek az egyházközség megalakitására, továbbá a lelkészek és egyházközségek alkalmazására vonatkozó 11-ik és 14-ik §-ainak rendelkezéseire további törvényszerü eljárás végett azzal értesitem, hogy a baptistáknak általam jóváhagyott szervezeti szabályzatát és hitvallomását a „Budapesti Közlöny"-ben, a „Rendeletek Tárá"-ban és a vezetésem alatt álló miniszterium hivatalos közlönyében szószerint közzétettem. Budapest, 1905. évi november hó 2-án. Lukács s. k."

Kolozsvárt, 1905. nov. hó 6-án.

Becsek Lajos, h. elnök. — *Kádár János,* titkár.

Sz. 1384—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a széki egyházmegye területén fekvő *szamosujvári* kir. orsz. fegyintézeti ev. ref. papi állásra, miután a lelkész nyugalomba vonulása miatt megüresedett, pályázat nyittatik.

Javadalma: 1. Évi 2000 *(kétezer)* korona kezdő és magasabb fizetési osztályba való előléptetés esetén évi 3200 (háromezerkétszáz) koronáig emelkedhető fizetés a magyar állam pénztárából. 2. Természetben való lakás, esetleg 420 kor. évi lakáspénz élvezete.

Pályázati határidő 1905. decz. 10. Kellően felszerelt, minősitvénnyel ellátott folyamodványok határidőn belül, a ref. püspöki hivatalhoz (Kolozsvár) küldendők be.

Kolozsvárt, 1905. november hó 14.

Dr. Bartók, püspök.

1348—1905. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi egyházkerületben a kalotaszegi egyházmegyébe kebelezett n.-kapusi ev. ref. egyházközség kántortanitói állására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: két szoba, konyha és kamarából álló jó lakás kis kerttel és melléképületekkel. Készpénz 936 kor., melyből 338 kor. államsegély, 24 kor. kert pótlék, a többit az egyház a hivektől fölszedi s havonként fizeti ki a tanitónak; 4 hosszu öl szinfa, ért. 64 kor. A Boda magtárból 5 véka törökbúza. Az egyház malmából a három nagy ünnepre 1—1 nagyvéka tiszta buza, e kettőnek értéke 22 kor., összes jövedelem 1042 kor., melyből 800 kor. tanitói, a többi kántoéi fizetés.

Ha a k.-tanitó gazdáskodni akar, 3 h. szántóföldet haszonbéri értékben az egyház hajlandó átengedni.

Kötelességei: az iskolában a tanitás, a templomban a kántori teendők végzése ugy hétköznap, mint vasárnap és ünnepnapokon s minden harmadik vasárnap, mikor a lelkész Kis-Kapuscn szolgál, az istenitisztelet vezetése. Az eddigi gyakorlat szerint a gyermekek temetése és a nagyobb temetéseknél a közremüködés. Temetési stóla énekszóval 40 f., bucsuztató 2 kor. 40 f. Kik dalárdát tudnak vezetni, előnyben részesülnek.

Pályázati határidő nov. 23.; kellően felszerelt folyamodványok nt. Deési Gyula esperes afiához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1905. nov. 3.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 969—1905.

KÖRLEVÉL

az udvarhelyi egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

Értesitem tiszt. lelkésztársaimat, hogy az esperesi teendőket f. hó 20-tól decz. 10-ig tiszt. főjegyző aa. fogja végezni. Sziveskedjenek a sürgősebb ügyekben hozzá fordulni. Szolgálati bizonyitványkérés esetén egy korábbi szolgálati bizonyitvány küldendő, mert a főjegyzőnél még nincs nyilvántartva, hogy ki mikor foglalta el állását.

Alsósófalva, 1905. nov. 12.

Ifj. Péter Károly, esperes.

Sz. 606—1905.

Theol. ig.

ÉRTESITÉS.

Értesitem az érdeklődőket, hogy az egyházkerületi lelkészvizsgáló bizottság elnöke, Főtiszteletü püspök ur ő méltósága a *rendkivüli* alap- és lelkészképesitő vizsgák idejét *f. évi decz. hó 15. és 16. napjaira* tüzte ki, a mely napokon a vizsgák délelőtt 9 órakor kezdődőleg tartatnak meg azokkal a jelölt urakkal, a kiknek a mélt. Ig. Tanács a rendkivüli vizsga letételét engedélyezte.

Ugyanezeken a napokon fognak megtartatni a pótzáró kollokviumok is azokkal az urakkal, a kik a f. évi nov. hó 2-ára kitüzött záró kollokviumokon egy vagy más okon nem tettek szigorlatot vagy pedig sikertelenül próbálkoztak.

A fennt megjelölt rendkivüli vizsgákra az irásbeli dolgozatok f. évi deczember hó 10-ig küldendők be alulirotthoz; leczkekönyvvel, első lelkészképesitési és szolgálati bizonyitványnyal személyesen jelentkezni pedig decz. 14-én kell ugyancsak alulirottnál. Szolgálati bizonyitványt kell bemutatniok azoknak a jelölt uraknak is, a kik az első lelkészképesitő vizsgára jönnek; de mint exmittált segédlelkészek már több-kevesebb idő óta szolgálnak. A rendkivüli vizsgadij személyenkint 60 (hatvan) korona, a mely a jelentkezéskor fizetendő.

Kolozsvárt, 1905. nov. hó 14-én.

Kenesseg Béla, theol. igazgató.

105—1905. sz.

MEGHIVÓ

a kalotaszegi ev. ref. egyházmegyei értekezlet 1905. nov. 16-ikán d. e. 9 órakor Bánffy-Hunyadon tartandó összejövetelére.

Tárgysorozat:

I. A templomban. 1. Istentisztelet d. e. 9½ órakor, melyen a) imát mond lelkész-elnök, b) egyházi beszédet tart Bitay m.-n.-kapusi ev. ref. lelkész. 2. Elnöki megnyitót mond Gyarmathy Zsigmond kir. tanácsos, egyházmegyei főgondnok. 2. Mult gyülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesitése. 4. Felolvasást tart Bölöni László b.-hunyadi ügyvéd. 5. Felolvas Régeni Ferencz m.-bikali ev. ref. lelkész.

II. A bánffyhunyadi kaszinó társalgó termében tartandó gyülésen: 1. Szabad előadást tart Nagy Károly kolozsvári ev. ref. theol. tanár. 2. A mult gyülés által az egyházmegyének értekezleti körökre osztása tekintetében javaslattételre kiküldött bizottság jelentése. 3. Inditványok. 4. A jövő értekezlet helyének megállapitása.

A t. tag urakat kérjük, hogy a gyülésen és a d. u. 2 órakor a „Tigris-szállóban tartandó közös ebéden való részvételükről a darócz—bogártelki ev. ref. lelkészi hivatalt értesiteni sziveskedjenek.

Kelt Nagyalmáson, 1905. nov. 8.

Az elnökség.

FELHIVÁS LELKESZTÁRSAINKHOZ.

Egyházkerületi Egyházi Értekezletünk a Hornyánszky Viktorral kötött szerződés értelmében a Hornyánszky kiadásában megjelenő Protestáns Árvaházi képes naptár minden egyházkerületünkben nem könyvárusi uton eladott példánya után 5 fillért kap és juttat a Szeretetház alapja javára. Ily módon a mult évben is 76 kor. 40 f.-rel gyarapitotta a Szeretetház alapját. Tisztelettel felhivjuk azért lelkésztársainkat a Protestáns Arvaházi Képes Naptárnak minél buzgóbb terjesztésére, a mely ezt már csak tartalmáért is megérdemli.

Kolozsvárt, 1905. nov. 9.

Nagy Károly, e. elnök. — *Tárkányi György,* e. titkár.

Nyomatott az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *47-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. november 23.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az **erd. ev. ref. egyházkerület.** **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A világnak világossága.

(Advent.)

János ev. 8. 12. „Én vagyok a világnak világossága."

A nap a természeti világnak, Jézus lelki világunknak világossága. Világosság az élet egyik főfeltétele. Hol világosság van, ott élet van.

Hol szellemi világosság van, ott szellemi élet is van. Jobb érzésünk fellázad az olyanok ellen, kik a sötétségnek, tévelygésnek, babonának barátai s terjesztői, de kik világosságért harczolnak egyházban és világban, a hitnek és a tudománynak mezején, azokat tiszteljük. Azok a szellemi halál szolgái, ezek az élet követei. Mert világosság élet.

A világosság után való sóvárgás általános. Keresi a pogány világ; de keressük mi keresztyének is, ujra meg ujra, szemben a lét nagy rejtélyeinek, a bünnek, a világnak sötétségével szemben. Egy szent sóvárgás tör ki szivünkből: „Világosságot a világnak!" — És Jézus felel e sóvárgásnak: *„Én vagyok a világnak világossága."* Jézus a világnak világossága. Mit tesz ez?

Mély értelme van azoknak a képeknek, melyekkel az evangeliumok az Ur születését rajzolják. Az Urnak világossága ragyogja körül az embereket. Fényáradat ömlik alá a megnyilt egekből a földre. Angyalok lebegnek ég és föld között. Az égen csillag tünik fel, mely fényével az egész világnak hirdeti, hogy a világ világossága megszületett. Mindenik azt az egy gondolatot fejezi ki, hogy a *világnak világossága eljött.* Jézusban minden világosság. Beszéde kristálytiszta, fénylő, mint a harmatcsepp, mi égből hullott le. Jelleme tiszta, mint a napnak világossága. Szive tiszta, mint a tiszta viztükör, melyben nappal a kéklő mennybolt, éjjel a csillagos ég tükröződnek vissza. És ha azt kérdezzük, hogy miben áll ez a világosság, akkor arra más feleletet nem adhatunk, mint azt a mindenki által tudottat, hogy Isten hüsége, Isten atyai irgalma, az a megváltó igazság, mely Istenben lakozik, Istennek mindeme szent erői Jézus emberi életében, emberi alakban, közel, egészen közel mihozzánk, sőt közöttünk tünnek fel. Azért, mert *Isten* vala a Krisztusban, azért ő az egész *világnak világossága.*

S mily nagy világosság árad ki belőle. Homályban volt *eredetünk,* homályban *végünk.* Jézus világosságot deritett reájuk: Istentől jövünk és Istenhez megyünk. Homályos e *világnak* eredete és nincs tudomány, a melyik megtudná mondani, hogy miképen állott elő minden. Jézus felderiti, mikor reá mutat arra, hogy nem vak természeti erő hozta létre a mindenséget, hanem a természeti erőkben a világosság atyja munkálkodik és a világerők áldáz küzdelmében Istennek örök gondolatai érvényesülnek, a mint harczon és viharon keresztül törnek megvalósulásuk felé. Homályos előttünk a *sorsnak* hatalma; gyakran megszeretnénk állani életösvényünkön és kérdezni, miért oly csudálatosak az embernek utai? Jézus megmutatja ott is, a hol a mi szemeink csak a sorsnak vastörvényét, vagy vak véletlent látnak, azt az örök Gondviselést, a mely a hajszálakat is számon tartja fejünkön; azt a hatalmas kezet, mely vezet minket, mint a pásztor az eltévedt bárányt, mig odajutunk, hogy elmondhatjuk: Ő mindeneket jól cselekedett. Homályos a mi saját *bensőnk* ez a rejtélyes világ, melyben gondolatok, elhatározások, remények, félelem, szeretet, utálat, barátság, gyülölet erői támadnak, fel s alá zajlanak és a melyekről nem tudjuk, honnan jőnek, hová igyekeznek. Jézus fényt derit rá, hogy e hullámzásban egy örök erő érvényesül: lelkünk sovárgása az élő Isten s az ő kegyelme után, mely bünöket bocsát, Isten országa után, melyet Jézus hoz, az élő viz után, melyből ha iszunk, többé nem szomjazunk. Megvilágosodnak előttünk a *földi útak,* még ha a nyomoruság sötét utai is azok. Mert mióta Jézus végig járta, világosság maradt vissza rajtuk. Megvilágosodtak a *keresztutak* is, hol emberek válnak el egymástól, mert Jézus által látjuk azokat a mennyei magaslatokat, hol ezek az útak ismét összefutnak. Világos lett a halál legsötétebb útja is, mert ez az Atyához vezet. *„Én vagyok a világnak világossága."*

Világos lett a *mennyország,* mert ott lakik a Mi atyánk — ki gyermekeit maga köré gyüjti — örök világosságban. Világos lett a *világ* mi körültünk, mert atyai hajlék az, melyben mindenütt velünk az Atya és körülöttünk mindenütt testvérek.

„Én vagyok a világnak világossága." Mi a nap és a hold és a csillagok ehhez a világossághoz képest? Mikor Jézus a kereszten kimult, a nap elsötétedett. Mert mi az ő ragyogása a haldokló Krisztus dicsőségéhez képest? Ő a világnak világossága, a valódi és igazi világosság.

Igaz, örvendünk a *tudomány* világosságának is. De az mulandó reánk nézt. Ha bánat emészt, bün súlya nyomja lelkedet, a halál kopogtat ajtódon, semmiféle tudomány nem segit rajtad; ahhoz fordulsz, ki igy szól: „Én vagyok a világnak világossága. A tudománynak világossága mulandó a világra nézve is. A mit az emberek benne egykor világosságnak, igazságnak tartottak: ma már tévedés, tulhaladott álláspont, sötétség. Sötétség lesz az is egykor, mit most világosságnak hiszünk benne. De ha el is mulik a bölcseknek minden bölcsesége, Jézus akkor is a világ világossága lesz.

Lic. Dr. P. Kirmss berlini ev. lelkész nyomán, németből:

Csürös József, ref. lelkész.

Adalékok a liturgiához.

Istentiszteleti rendtartásunkban kétségen kivül a legfontosabb és a legnehezebben megoldható kérdések az *urvacsora* kiosztása körül merülnek fel. Milyen kapcsolatban álljon az ugynevezett vasárnapi istentisztelet rendjével? Azzal kapcsolatosan vagy attól függetlenül hajtassék-e végre ez a szertartás? És tisztán az urvacsora kiosztásának szertartása minő renddel menjen végbe? A bünbánati imának, a hitvallásnak, a szereztetés igéinek minő helye és jelentősége van? A kenyér és bor kiosztásának hogyan kell végbemenni? A hivek miként vegyék a szent jegyeket? Mind olyan elsőrendü kérdések, a melyeket felelet nélkül hagyni nem lehet. Nem itt a helye,

hogy mind eme és más idetartozó kérdések fejtegetésébe bocsátkozzam és azokra feleletet keressek. Csupán nehány ujjmutatást adok, hogy a kik a kérdéssel foglalkoznak, azok előtt nehány néző pontot megjelöljek.

Ha a reformácziò idejére megyünk vissza és a történeti fejlődést vizsgáljuk, a *strassburgi liturgiát* kell olyannak tekintenünk, a mely kiváló hatással volt a további fejlődés menetére.

A strassburgi hivek istentisztelete — a mint Butzer leirta — a következő renddel folyt le: A mint a hivek vasárnap a templomba összegyültek, az ur szolgája a gyülekezetet inti, hogy vallják meg büneiket és kérjék azok bocsánatát; ő maga pedig az egész gyülekezet helyett meggyónik, bocsánatért könyörög és a kik hisznek, azoknak a bünök bocsánatát hirdeti. Azután rövid imát mond, az apostoli iratokból felolvas valamit és röviden megmagyarázza, a mire aztán a gyülekezet énekel. Ha mindez megtörtént, a lelkipásztor az evangeliumot hirdeti és isten igéjét *predikálja*. Ezután a gyülekezet a *hitvallást* énekli s aztán a lelkipásztor imádkozik a felsőségért, az emberekért s főleg a jelenlevő gyülekezetért, a hit, a szeretet és a kegyelem növekedéséért, hogy a Krisztus halálának emlékét félelemmel őrizzük meg, egyszersmind figyelmezteti, hogy a kik az urvacsoráját enni és inni akarják, ugyanezt tegyék a Krisztus emlékére, haljanak meg büneiknek, viseljék keresztjét, embertársaikat szeressék, a hitben erősödjenek, a mi csak ugy történhetik, ha hivő lélekkel gondolunk arra, hogy Krisztusnak mily végtelen kegyelme lett irántunk nyilvánvalóvá abban, hogy testét és vérét a keresztfán feláldozta az Atyának érettünk. E figyelmeztetés után a lelkipásztor az *Ur vacsorájának evangeliumát* hirdeti ugy, a mint azt a három synesztikus evangelista és Pál apostol (I. Cor. 11.) megirták. Mindezek után a pap kiosztja a kenyeret és adja a poharat, s ugy a kenyérben, valamint a borban maga is részesül. Ha az urvacsoraosztás véget ért, a pap rövid imát mond és a gyülekezetet megáldván, elbocsátja.

A mise helyét (Messe) már korán „az Ur vacsorája“ („des Herrn Nachtmal“) kifejezés foglalja el, valamint a szertartás vezetője is többé nem „*Priester*“ (pap), hanem az *Ur szolgája* — „Diener“, a *Miatyánk* pedig a dokszologiával egészül ki s lesz teljessé. A szereztetés szavai a páli formában jelennek meg; az ároni áldásforma idegen és nem bibliaszerü formákat nem tűr, a gyülekezeti ének pedig tért hódit, a *gradualét* kiszoritja és az egész istentisztelet bevezető szerves részeként jelenik meg. Az egész szertartásnak lényeges eleme lesz a szószékről felolvasott evangelium magyarázata, vagy az *igehirdetés*. a *predikáczió*, mely később az apostoli levelek olvasását és rövid magyarázatát is fölöslegessé teszi.

Ha a Butzer-féle istentiszteleti szertartás rendjének jellemző sajátságait vizsgáljuk, azonnal feltünik előttünk, hogy a szertartás rendjében a *bünbánat* és a *bünbocsánat* foglalják el az első helyet, mig a *hitvallástétel* a gyülekezet énekében nyer kifejezést. 1542 ben megkisérlették, hogy bünbánó imát az úgynevezett *konfiteort* Strassburg összes templomaiban *egyformásitsák*, de hasztalanul, mindenik a saját konfiteor-ja mellett maradott. Azt is megkisérlették, hogy a vallástételt és a bünbocsánat-hirdetését a szentjegyek kiosztása előtt megismételjék, de a többség ezt sem fogadta el, mert az ilyen megismétlést nem tartották megengedhetőnek.

Ez urvacsoránál a kiosztási formula ekként hangzik: „*Vegyétek eszetekbe, higyjetek és hirdessétek, hogy Krisztusurunk meghalt érettetek....*“ sokszor hozzáadva azt is: „*és önmagát adja nektek eledelül az örök életre*“ az urvcsora vételének módjára nézve pedig 1542-ben ugy intézkednek, hogy: „*Genua orantes flectant ac etiam percipientes euchaéistiam, ut et corporis humiliatione animi reverentiam testentur.*“ Előbb a férfiak, azután a nők részesülnek a szent jegyekben és pedig a „*singulis panem et calicem in manus posvigendo, ut ipsimet ori indant.*“ Eldöntetlenül maradt a kérdés, vajjon a kenyeret a kiosztás előtt közvetlenül vagy még előbb törjék-e meg, avagy a megtörést mellőzve, ostyát (panem rotundum) adjanak-e.

Az urvacsoraosztással egybekötött vasárnapi istentisztelet rendje a strassburgi liturgia szerint (1526—1561.) a következő volt: A mint a hivek a templomban összegyültek, megjelenik a lelkipásztor s az urasztala mellé lépvén, a gyülekezet felé fordulva, igy szól:

1. Tegyetek vallást az Ur előtt és velem együtt ismerje meg mindenik az ő büneit.

Mindenható és örökkévaló Isten és Atyánk, megismerjük és megvalljuk, hogy mi bünben fogantattunk és születtünk és igy hajlandók vagyunk minden rosszra és restek minden jóra: a te parancsolataidat megszegtük és mind rosszabbak lettünk. Fájdalmasan érezzük bünös voltunkat és lelkünk sovárogja a te kegyelmedet és segitségedet! Könyörülj rajtunk jóságos és kegyelmes Istenünk és Atyánk, a te fiad, a mi Urunk, Jézus Krisztus által; adjad nekünk és sokasitd meg rajtunk a te szent lelkedet, hogy büneinket és igaztalan voltunkat szivünkből megismerjük, s azok miatt őszinte megbánást és fájdalmat érezzünk, azoknak egészen meghaljunk és uj, kegyes életben örvendezzünk, ámen.

2. Való és igaz beszéd ez: Jézus Krisztus azért jött a világra, hogy a bünösöket idvezitse. Igaz szivből ismerje meg tehát mindenki és szóljon Pál apostollal eképen: én vagyok első a bünösök közt és én hiszek a Krisztusban. Ekként én is igérem nektek a Krisztus által a ti büneitek bocsánatát és hirdetem nektek, hogy azoktól megszabadultok e földön, hogy az égben is szabadokká legyetek azoktól örökre, ámen.

Használhatók ide vonatkozó Szentirásbeli helyek is, pl.: Ugy szerette Isten a világot, hogy egyetlen szülött fiát adta érettünk halálra, hogy valakik ő benne hisznek, el ne vesszenek, hanem örök életet nyerjenek (Ján. III. 16., 35., 36.) (Csel. X. 43.) (I. Ján. II. 1., 2.)

3. 4. Ezután a gyülekezet *énekel*, a melynek végeztével a lelkipásztor az igehirdetésre készitő rövid imát mond:

Könyörülő és örökkévaló Isten és Atyánk, vezess minket egyszülött fiadhoz igaz hit által és adjad nekünk a te népednek és hiveidnek, hogy ne teremtett dolgokhoz ragaszkodjunk, hanem egyedül a hozzád és kegyelmedhez vezető utat keressük a mi Urunk, Jézus Krisztus által, ámen.

5. 6. Ezután a gyülekezet énekel, a pap pedig a szószékre megy és a Pál leveleiből, vagy a biblia valamelyik más könyvéből egy részt felolvas és azt megmagyarázza. Beszéd végén az urvacsorának adja magyarázatát és inti a hiveket, hogy igaz hittel és áhitattal vegyék a szent jegyeket. A figyelmeztetés négy pontra irányul:

a) a kenyérben és a borban az Ur a saját testét akarja közölni velünk; a mi testünk és vérünk, szóval egész természetünk meg van romolva és igy magunktól istenországának részesei nem lehetünk;

b) Isten igéje azért lett testté, hogy e romlásban legyen segitségünk;

c) az Ur a látható kenyérben és a borban az egyház szolgálata által valósággal az ő szent és megszentelő testét és vérét nyujtja nekünk, amint ő maga mondja: vegyétek és egyétek, ez az én testem, mely érettetek adatott; igyatok belőle mindnyájan: ez az

vérem, mely ti érettetek, a bünösök bocsánatjára kiontatott,..... hogy a kenyér, melyet megtörünk és a bor, melyet iszunk, legyen *az ő testével és vérével való közösségünk*, hogy ő éljen mi bennünk és mi legyünk *egy test* ő benne, a ki fejünk, valamint ugy a kenyér, a melyből mindnyájan részt veszünk;

d) az ur emlékezetét mind eme jókért igaz hálával megőrizzük, őt minden beszédünkkel, cselekedetünkkel, sőt egész életünkkel magasztaljuk és dicsőitsük.

A strassburgi székesegyházban a vasárnapi délelőtti főistenitisztelet mindig urvacsoraosztással volt egybekötve; a többi templomokban havonként egyszer osztottak urvacsorát. A mennyiben urvacsoraosztás nem történt, de akadt keresztelni való, a keresztség sakramentumát magyarázták, intvén a hiveket annak kegyes gyakorlatára.

7. Az igehirdetés végeztével a gyülekezet a hitvallást énekelte, vagy más megfelelő éneket.

8. Ének után az urvacsora és Krisztus áldozatának helyes értelmezését adva a lelkész igy szólott:

Kedves aai! Kérjük Istent a mi Atyánkat, a mi Urunk Jézus Krisztus által a ki halálra adatott a mi váltságunkért, hogy küldje el hozzánk az ő szent lelkét, a ki tanitson minket feláldozni, *nem Krisztust*, a ki *magát érettünk egyszer feláldozta és a kit többé megáldozni senkinek sem szabad*, hanem áldozzuk a megtört lélek és elgyötört sziv Istennek tetsző igaz áldozatát, élő, szent és tetsző áldozatul adjuk a mi testünket, mint a melyben áll a mi helyesen felfogott istentiszteletünk. Az ur hallgasson meg titeket és az ő üdvösségét szerezze meg nektek, amen.

Az Ur legyen veletek, jertek imádkozzunk:

Mindenható, kegyelmes Istenünk és Atyánk, a ki fiad által azt igérted, hogy megadod nekünk, a mit az ő nevében kérünk, a te lelked által pedig megparancsoltad, hogy a felsőségért és minden emberért hozzád könyörögjünk; fiad, az Ur Jézus Krisztus, a mi Idvezitőnk által szivünk teljességéből kérünk tégedet, hogy a koronás király és a mi országunk kormányzó férfiainak szivét világositsd meg a te evangeliumod világosságával, hogy ők és e föld minden hatalmasságai ismerjenek meg tégedet valódi és legfőbb Urnak, neked félelemmel szolgáljanak, minket pedig, kik a te kezeidnek vagyunk munkái, a te akaratod és tetszésed szerint kormányozzanak. A te egyházad szolgáinak és lelkipásztorainak adjad Uram! a te szent lelkedet, hogy neked hiven szolgáljanak és az ő szolgálatuk sok gyümölcsöt teremjen. Szabaditsd meg a te egyházadat a farkasoktól és mindazoktól, a kik a te nyájadat zavarják és elhagyják. Segits minden embert az igazság megismerésére, kiváltképen a te gyülekezetedet, a kik a te nevedben gyültünk össze. Küldd el hozzánk a te szentlelkedet, hogy az tanitson minket, a te törvényeidet irja sziveinkbe, világositson minket és velünk ismertesse meg a mi büneinket; nyissa fel szemeinket, hogy lássuk meg az igazságot és ismerjük meg igazán, mikép a bünnek, a te megérdemelt haragodnak és a halálnak gyermekei vagyunk, hogy ekként a mi szivünk éhezze, szomjuhozza és hálával fogadja a te jóságod és kegyelmed gazdag kutfejét, melyet készitettél a te egyszülötted által, a ki hozzánk, szegény bünösökhez hasonlóvá lett, szenvedett, meghalt és feltámadott, hogy büntől, haláltól és kárhozattól megszabaditson, feltámadásra vigyen és a te országod örökösévé tegyen. Adjad nekünk oh urunk és atyánk, hogy a midőn a szent jegyeket vesszük, cselekedjük, a miként szereztetett a te fiad emlékezetére, örvendező és megvigasztalt lélekkel, hogy a szeretet által legyünk egygyé minden emberekkel, és a Krisztus testének tagjai és higyjünk benne a mi fejünkben és a szeretet láncza, a békesség köteléke által kötöztessünk a mi embertársainkhoz, hogy ne legyen bennünk harag, irigység és gyülölet, önzés, testi vágy és érzéki szenvedély, hanem az ó embert vetkőzzük le teljesen. Könyörgünk, újits meg minket lélekben és segits felöltöznünk az új embert, a kit igazságban és szentségben teremtettél. Erősitsd meg a mi hitünket és reménységünket és engedd, hogy a mint szent fiad parancsolta, hozzád e képen imádkozzunk:

„Miatyánk, ki a mennyben vagy stb.“

9. Az úr imája után, ha a predikáczió végén ezt nem tette, a pap rövid figyelmeztetéssel fordul a gyülekezethez, intvén őket, hogy a szent jegyeket *igaz hittel* és áhitattal vegyék. E figyelmeztetés után a pap elmondja a szereztetés szavait: „*Az Ur Jézus azon az éjszakán, a melyen elárultatott..*“ stb. Azután igy szól: Atyámfiai, a kik az Urvacsoráját velem venni akarjátok, jöjjetek ide. Az Isten segitsen titeket, hogy a mi urunknak halálát igaz hittel eszetekbe vegyétek és igaz hálaadással hirdessétek, amen. Aztán megkezdi a kenyér és bor kiosztasát e szavakkal: „*Eszetekbe vegyétek, higyjétek és hirdessétek, hogy az Ur Krisztus meghalt ti érettetek és önmagát adja nektek eledelül és italul az örök életre.*“

10. Most a gyülekezet éneke következik s aztán a pap imádkozik:

Mindenható Isten, mennyei atyánk, hálákat adunk és mindörökké dicsérünk tégedet, hogy kegyelmedbe fogadtál és a te fiadhoz, a mi urunk Jézus Krisztushoz vezettél minket, őt a halálba küldötted érettünk és az örök életre tápláló eledelül adtad nekünk. Ne engedd, hogy ezen te jóságodat valaha elfeledjük, sőt inkább cselekedjed, hogy a benned vetett hitben, a mely a szeretet által minden jóban munkálkodik, mindinkább erősödjünk és növekedést vegyünk és igy egész életünket a te dicsőségedre és embertársaink jobbulására szenteljük, a te fiad, a mi Urunk Jézus Krisztus által, Amen.

11. Záradékul a pap a gyülekezetre Áron áldását adja (IV. Mózes 6. 24—26.):

„Áldjon meg tégedet az Ur és őrizzen meg tégedet. Világositsa meg az Ur az ő orczáját terajtad és könyörüljön terajtad. Forditsa az Ur az ő orczáját tereád és adjon békességet neked. Eredjetek, az Ur lelke vezéreljen örök életre titeket!“

Ha a 16-ik század második felén tul terjedő időken keresztül használatban volt e liturgiai szertartással az 1525-ik évi feljegyzés szerint gyakorlatban volt liturgiai sorrendet egybevetjük, azt látjuk, hogy az urvacsorával összekötött vasárnapi istentisztelet következőleg ment végbe:

1. Gyülekezeti ének.
2. A pap állva vagy térdelve az urasztala előtt bünbánó imát mond és a bünbocsánatot hirdeti és zsoltárt olvas.
3. Ének (Kyrie eleyson. Gloria in excelsis) és ima.
4. A pap Pál leveleiből vagy más levélből egy részt felolvas s azt röviden megmagyarázza.
5. A gyülekezet éneke.
6. A pap a szószékre megy és az evangeliumot predikálja.
7. Hitvallási ének.
8. A pap urvacsorára készitő rövid beszéde és imája.
9. Lelkész inti a gyülekezetet, vegye lelkére az ur szenvedéseit s aztán elmondja a szereztetés szavait s meghivja az urasztalához a gyülekezetet s midőn a kenyeret és a bort adja, a már ismertetett szavakat mondja.
10. A gyülekezet éneke.
11. Ároni áldás.
12. Gyülekezet éneke.

—

Az eddigi fejtegetésekből és a feltüntetett litur-

giai sorrendből világosan kilátszik, hogy a strassburgi hiveknél az urvacsorával egybekötött vasárnapi istentisztelet két alkotó része, a tulajdonképeni istentisztelet: ének, ima és igehirdetés, és az urvacsora kiosztása és a körülötte csoportosuló énekek, beszédek és imák, együttvéve egy teljes egészet képeztek, a mit megczáfolhatatlanul főleg az istentisztelet bevezető részét alkotó bünbánó imák és a bünbocsánat hirdetések igazolnak. Nálunk nem igy van és uj liturgiai rendtartást követve sem igy lesz. Mi a legfontosabb szertartásunkban széttéptük az egységet és az egészet két külön önálló részre szakitottuk:

I. A vasárnapi sorrendnek teljesen megfelelő sorrenddel *az igehirdetés* és

II. ettől merőben függetlenül, de közvetlenül utána *az urvacsora kiosztása*.

Semmiféle okoskodással sem tartom elvitathatónak, hogy ilyenkor az igehirdetésnek az *urvacsora osztás* különböző szempontjaival mindig szoros és elválhatatlan kapcsolatban állónak kell lenni. Krisztus az élet. Krisztus mennyei kenyér. Mindannyian a Krisztus testének vagyunk tagjai. Az urvacsorával való élésünk ideje a hálának és örömnek ünnepe. A kik a Krisztussal meghalnak, a Krisztussal fel is támadnak stb. stb. Mind olyan alapgondolatok, melyek nem csak bőséges, de igen alkalmas és hasznos tárgyat szolgáltatnak az urvacsora osztás alkalmával egyházi beszédek tartására, s miután az ilyen beszédek álkalomszerüek lennének, a gyülekezet lelki világához, a melyben e napon él, közelebb esvén, kétségen kivül nagyobb hatással is lennének, mint azok, a melyek az urvacsoraosztás tényének alapul szolgáló nagy gondolatokkal sokszor épen semmi kapcsolatban, sőt vonatkozásban sem állanak; és igy az urvacsora, mint a rendes istentisztelet vagy általán az istentisztelet egyszerü és semmi különös jelentőséggel nem biró *függeléke* jelenik meg, a hivek lelki életének igen nagy kárára.*

E felfogás helyes volta mellett bizonyitanak azok a theologusok is, a kik az *urvacsoraosztást* az igehirdetéstől *függetlenné* akarják tenni, köztük Smend Gyula, ki azt mondja,** hogy ugy a római, mint a görög katholikus egyházban a kettőnek összekapcsolása a sakramentum javára és az igehirdetésnek történt a kárára.

Ennek ellenkezője történt a *Luther* egyházában, a hol a hagyományos egybekapcsolást megtartván, az igehirdetés nyert elsőbbséget és a kommunio egyszerüen függelékké sülyedett. Ma immár a lutheránusok sincsenek kétségben afelől, sőt *Zezschvitz* és *Schöberlein* is elismerték, hogy egyedül a *Zwingli* eljárása volt helyes, a ki az igehirdetéssel egybekötött istenitiszteletet és a Sakramentumot, vagy urvacsorát egymástól elválasztani igyekezett, mert a mint *Smend* helyesen állitja e kettőnek egybekapcsolása az istentiszteletet türhetetlenül *hosszuvá* teszi és *disharmonikus*. Épen a harmonia érdekében az igehirdetésnek mindig az urvacsorával kellene kapcsolatban állani, ha a szétválasztás meg nem is történik. A predikáció után sokan hagyják el a templomot, ami a gyülekezeti ünnepet gyülekezeti karakterétől egészen megfossza. Azoknak *ellenvetése*, a kik arra hivatkoznak, hogy az egyház lényegéhez kettő tartozik: *az ige* és *a sakramentum*, tehát az istentisztelet lényegéhez is odatartozik az igehirdetés és a sakramentum, merőben tarthatatlan, mert ez esetben a keresztség sakramentuma is elmaradhatatlan volna a teljes istentisztelet alkalmával. Különben is ezek feledik, hogy az *ige* és a *sakramentum* ugyanazon egy evangeliumhirdetésnek két formája, a melyeket egymás mellé, sőt egymás alá rendelni nem kell, s nem szabad. *Smend* még azt is hozzá teszi, hogy az urvacsoraosztás idejét östére kellene kitüzni, ó év estéjén és részesitvén benne a hiveket. Az urvacsora azt fejezi ki, hogy mindnyájan *egy test* tagjai vagyunk, valamint egy a kenyér, melyet eszünk. Tehát a kik urvacsorában akarnak részesülni, azok ezt nem egyedül, hanem a gyülekezetben, vagy többek részvételével tehetik. E tekintetben a betegek sem tehetnek kivételt. Talán még szólnom kellene arról is, hogy a *közös* vagy *külön pohár* használata-e helyesebb. De tartok tőle, hogy a kérdés nálunk még nem érett meg a döntésre. Tehát inkább hallgatok.

Ezen szempontok megszivlelését ajánlom a zsinati atyák szives figyelmébe.

Egy zsinati tag.

* Kiss Gergely azt mondja, hogy urvacsoraosztás alkalmával a predikácziónak mind „*materiája*, mind *mekkorasága*“ a jelenlevő alkalmatossághoz szabatik. A tulajdonképeni urvacsorai szertartás nála intő beszéddel kezdődik, ezt követi a *bünbánó ima* és *vallástétel*, s bezárja a *bünbocsánat* hirdetése. Az *urasztalánál* pedig elmondja a *szereztetés igéit* s ennek értelmét felfejti, s ezután rövid imát mondva, a gyülekezetet a szent asztalhoz meghivja. Az urvacsoraosztás véget érvén, a pap *hálaadó* imát mond és a gyülekezetet *megáldja*. (Kis Gergely, udvarhelyi professzor és egyh. ker. direktor. Agenda. Győr, 1788. p. 53—70.) E nyomokon halad a Nagy Péter agendája is.

** „Der evangelische Gottesdienst“, Göttingen, 1904. p. 82. s köv.

Reformáczió ünnepén.

— Irta és a Bethlen-kollegium okt. 31-iki ünnepélyén elmondotta *Lázár István*, koll. tanár. —

(Folyt. és vége.)

Bizonyára a reformáczió hatását sem fogjuk pusztán abban keresni, hogy a ker. egyházi élet feltünő fonákságait megszüntette; azon külsőségekben sem, melyek az uj egyház életét a régitől megkülönböztették. Hogy az emberek vetnek-e keresztet, vagy nem vetnek; hogy olvasót forgatnak-e, vagy prédikácziót hallgatnak; hogy kelet felé fordulva, vagy térdelve, kezet összetéve vagy kitárva imádkoznak-e; hogy orgona és müvészi ének, ráfaeli kép, vagy egyszerü virágcsokor diszitik a templomot; hogy a papnak aranynyal van himezve vagy fekete posztóból van az öltözete; hogy hét szentséget szolgáltat ki vagy csak hármat; hogy keletlen kenyér vagy jó házi kenyér alakjában, szakállasan vagy csupasz arczczal osztja az urvacsorát: higyjétek el kedves Hallgatóim! nem nagy jelentőségü dolgok az emberiség müveltség-történetében. Már pedig a nagy történelmi eseményeket főképen azon hatás szerint kell megitélni, melyet az általános szellemi fejlődésre gyakoroltak. A reformáczió után sem lettek a hivek, sőt papjaik sem lettek egyszerre mind felvilágosultak és erkölcsös életüek. Sokáig rabjai voltak még ők is a vakhitnek s a vakhittel járó félszegségnek, elfogultságnak. De a hatalmas torlasz, melyet az egyház dogmáival és szervezetével a müvelődés utjába rakott, le volt már döntve. Az emberi szellem szabadsága győzelmet aratott. A gondolkodás tisztulhat, az érzés nemesedhetik s ezzel a kettővel megvan nyitva a vallásos felfogás és érzület tisztulásának és nemesedésének utja is. Abban áll tehát a reformáczió világtörténelmi hatása, hogy *a keresztyén czivilizácziót a szabadság eszméjével gazdagitotta.*

A hit az ember lelkének önkénytes megnyilatkozása. Felemelkedés az eszmék körébe, a hová nem ér fel a mindennapi élet pora, szennye, zsirja. A léleknek ünnepe az, hogy itt a tiszta levegőben, az örök igazság, szépség és jóság hazájában, ha perczekre is, megnyugodhatik. De ebbe a magasságba csak ugy emelkedhetik fel, ha szárnyai vannak; ha repülni való vágyakozását és erejét semmi sem korlátozza. Csak ugy lesz a repülésben öröme, ha addig szárnyalhat, a mig erői birják, a mig csak szeme a

nap tüzét kiállhatja. Ha megszabják neki a magasságot, melyen tul nem mehet, ha a végtelenség után való vágyakozásában ketrecz oldalába ütközik: evező tollai elkopnak s a lég uralkodója helyett rab madár lesz belőle. Az ember hitének, a lélek költészetének evező tolla a müveltség. Ez ad neki erőt, hogy a magasba emelkedjék és kikerülje vagy lenézze azon korlátokat, melyeket emberi gyámoltalanság vagy ravaszság utjába állitottak. A fogság ajtaját pedig Luther és Kálvin reformációja nyitotta meg. Azóta hisszük az eszményi tökéletességet Jézusban, a nélkül, hogy grammatika módjára szabályokba vonni akarnánk. Azóta tud a lelkünk Istenhez emelkedni mindannyiszor, valahányszor a szellemi örömök, a lélek üdülése, pihenése, megnyugvása után vágyakozunk: a mióta hitünk, reményünk, szeretetünk, tudományunk, egész erkölcsi életünk minden kényszertől felszabadult. Azóta van a vallásos érzésnek igazi bensősége és melegsége, a mióta a magunk nyelvén, formák nélkül, közbenjáró nélkül beszélünk az Istennel; a mióta a gyülekezetben közös emberi sorsunk tudatában, Istenben való testvéries érzületünk melegségétől sugárzó szemmel együtt mondjuk és énekeljük: „Mi Atyánk!..Te benned biztunk eleitől fogva."

De a lelkiismereti szabadságnál még fontosabb az, ami belőle származott: a nemzeti öntudat, a nemzeti közmüvelődés és a népszabadság. Az Isten igéjének a nép nyelvén való hirdetése és terjesztése, a mit már maga az első reformátor megkezdett, az első jelentékeny lépés a nemzeti szellemnek irodalmi fejlődésében. Az emberi jogokért való küzdelemre, mely a tizennyolczadik század végén az egész világon végigviharzott, a győzelmes lobogót a reformáczió hősei kezdték szövögetni. Nem érdekel, nem is vizsgálom, hogy a nemzeti öntudatra milyen hatása volt más nemzeteknél. Világosabb bizonyitékot keresve sem lehetne találni hazánk történelménél. Századok történelme igazolja, hogy a nemzeti öntudatnak megteremtésében, fentartásában és oltalmazásában első rangu, sőt voltak idők, midőn egyedül való tényező volt a reformált egyház. Ugyannyira, hogy egyiknek az emelkedése vagy elnyomatása a másiknak az emelkedését vagy elnyomatását vonta maga után. Azóta, hogy Erdély nemzeti fejedelemség lett: a reformációból fejlett állami és társadalmi elveknek hatása alatt állott. Bethlen Gábor és Rákóczi György dicsőséges uralkodásának, a nemzeti öntudatban, kulturában és vallásos buzgóságban egyaránt fényes korszakának erős fundamentuma a reformált egyház volt. Magyar vallásnak nevezték el azért, mert a mikor az erdélyi reformált egyházak megoszlottak, a helvét hivallást a magyarok fogadták el. De ezen elnevezés jelentőséget, jogosultágot és nemes tartalmat főképen azáltal nyert, hogy a nemzeti fejlődés alapja lett és sohasem került a hazafias érzülettel ellentétbe. A nemzeti eszmét sohasem fektette lépcsőzetnek a saját emelkedéséhez. Ellenkezőleg ő maga volt a nemzeti szabadságnak legéberebb őre s emelkedésének legbiztosabb lépcsőfoka.

A mai ünnep tehát kiválóképen az emberi jogok és a nemzeti szabadság ünnepe; s mint ilyen, nem csak egyes felekezetnek, hanem az egész emberiségnek örömnapja.

Emelkedjék fel és egyesüljön az ünneplésben lelketek, mikor az emberiség életének fényes napját, a szabadságot üdvözlitek!

Szabadság az alapja az ember és nemzet haladásának. A szabadság friss szellője tisztit meg minden zugot, a hová a szellemi vakság és a rajta élősködő önzés vonta magát. A müvelt ember szabadsága ez, kinek már nincs szüksége külső fegyelmezésre, mert gondolkozását és akaratát maga is tudja fegyelmezni: A szabadsággal élni tud, tehát méltó is reá.

Erre a szabadságra nevelte és neveli az embert a reformáczió. Ebben az értelemben lett az emberiségnek második megváltója. Ebben a jelben győzött először s ebben a jelben fog győzni mindig szélesebb területen, mindig több lélek fölött. Ezt a tanulságot olvastam én az elmult négy század történetében.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1905. nov. 16.

Elnökölt Simó Lajos, egyhker. főgondnok. Jelen voltak: gróf Bánffy György, Zeyk Dániel, dr. Bartók György, Kenessey Béla, Becsek Lajos, Incze Gerő, Váró Ferencz, dr. Sárkány Lajos, dr. Vályi Gábor, Lészay Ferencz, Sándor János aai és a hivatalnokok.

Az ülés megnyitása után a tárgysoron levő alábbi ügyek nyertek elintézést.

A tanügyi előadó előadásában:

A tanügyi bizottság javaslatára kimondta az ig.-tanács, hogy a középfoku iskolák növendékeit rendesen a saját vallástanitóik készitsék elő a konfirmáczióra az intézetben, csak a konfirmációt megelőző két-három napon vezesse be a templomba a kisebb képzettségü növendékek közé, hogy a konfirmáczió templomi rendjével megismerkedjenek. A konfirmácziói oktatás óráin énekléssel és imádkozással kidomboritandó az istentiszteleti jelleg, s legalább 6 hét forditandó a kiképzésre.

Megerősitettetett a gr. Degenfeld Mária, özv. Pechy Mihályné alapitó levele, mellyel 4500 kor. tőkét helyezett el az egyházkerület pénztárában, hogy a czikói kántor javadalmát örök időkre biztositsa.

A m.-vásárhelyi kollégium javára az 1880. évben érettségi vizsgálatot tett ifjak által tett 610 koronás alapitvány alapitó levele szintén megerősittetett.

Elvi határozatot hozott az ig.-tanács, melyszerint külön, megfelelő javadalommal rendszeresitett kántori állomásra, amely egész embernek a munkáját kivánja, állami iskolai tanitók meg nem választhatók.

A koronkai és a rettegi egyházaknak egyházi énekes könyveket adományozott az ig.-tanács.

A kissebesi és csucsai egyházak a sztánai egyházhoz osztattak be.

A ref. népiskolák mult évi müködéséről beérkezett jelentések alapján a tanitás zavartalan menetét hátráltató körülmények elháritása iránt intézkedések történtek. Ezzel kapcsolatban a szilágyszolnoki egyházmegyei esperes javaslatára előterjesztés intézendő a közoktatásügyi kormányhoz, hogy mindenütt kötelezze a ref. vallásu állami tanitókat a ref. kántori teendőknek külön tiszteletdij mellett való végzésére, a hol az egyháznak erre szüksége van. Ugyanonnan jött inditványra kimondatott, hogy a népiskolai statisztikai adatok a Névkönyv számára mindig azon iskolai év adataiból állitandók össze, a mely évben az adatok összeállittatnak.

A szolnok-paczalusai iskola fejlesztése érdekében ujabb felterjesztés intézendő a közoktatásügyi miniszteriumhoz.

A gróf Bolza- és Deési-alapok kamatainak népiskolai szükségletekre leendő felhasználását, a legsürgősebb szükségek figyelembe vételével, ezután az ig.-tanács által nyilvántartott szükségletekre kell forditani.

A gróf Bethlen István-alap kamatai, a marosi egyházmegyei tanács javaslata értelmében, utaltattak ki, 5 érdemes tanitó részére. A báró Sina Simon alapitványnál betöltendő alapitványi helyre meleg ajánlással terjesztettük fel 4 elaggott kántortanitónk kérését.

A szórványokban lakó tankötelesek vallástanitására megtétetvén a szükséges intézkedések, egyszersmind a tanügyi bizottság javaslatára elhatározta az ig.-tanács egy olyan népszerü családi olvasókönyv megiratását és kiadását, mely nemzeti történetünkkel

is kapcsolatosan hitünk rövid tartalmát s egyházunk küzdelmeit ugy ismertesse, hogy abból faji és egyházi tudatunk erősödést nyerjen. Egyben, hogy a nagyobb egyházi ünnepekre vonatkozó, prédikációt helyettesitő elmélkedések s a református nép viszonyaihoz alkalmazott imák is legyenek benne. E könyv aztán a szórványokban élő ref. családoknak igen olcsó árért, jó gyermekeknek jutalmul, ingyen bocsáttatik rendelkezésökre. A terv készitésére a tanügyi bizottságot kéri fel az ig.-tanács.

Nehány ösztöndij-adományozási s vizsgálat-engedélyezési kérést az illetékes kollégiumi előljáróságok javaslatai értelmében intézvén el az ig.-tanács a n.-enyedi kollégium előljárósága kérésére felterjesztést intéz a közoktatásügyi miniszter urhoz a tanárok részére megállapitott uj fizetésemelkedéseknek a nyugdijigénybe való beszámitása iránt. Intézkedések történtek az elüljáróság javaslata szerint a nagyenyedi tanitóképző intézetben tanuló tanitójelölteknek fokozottabb mértékben leendő gyakorlati kiképzésére, a tanév folyama alatt az óramulasztások nagy számának korlátozására, a gazdasági irányu kiképzés lehetővé tételére, a másodnapi ebéd javadalomnak lehetőleg mindennapivá változtatására.

A theologiai fakultás előljáróságának előterjesztésére a rendkivüli papi szigorlatok engedélyeztettek azoknak a papjelölteknek, a kik késedelmeskedésüket elfogadhatólag igazolni tudták.

Az iskoláinkról a millenium alkalmára irt állapotrajz számára készittetett kliséi a kollégiumok épületrajzainak, az illetékes kollégiumok rendelkezésére bocsáttatnak.

A parókhiális könyvtárak kezelési szabályzata, az 1902. évi közgyülés és az 1905. évi egyetemes konvent határozatainak megfelelőleg állapittatott meg.

Dr. Kádár János titkár előadásában:

Csiszér Zsigmond parajdi lelkész aa. fellebezése alapján foglalkozott az ig.-tanács, mint közigazgatási bíróság az udvarhelyi egyházmegye közig. bíróságának a parajdi beteg lelkész helyettesitési költségeit megállapitó itéletével és azt, illetékességi szempontból megsemmisitette, minthogy a kérdés rendes közigazgatási utra tartozik.

A volt felsőcsernátoni lelkész özvegye a kegyévi járandóságok elszámolása tárgyában kelt Kézdi egyházmegyei közig. birósági itéletet felebbezte meg, de miután felebbezési állitásait semmivel sem igazolta, az alapitélet, indokainál fogva, helyben hagyatott.

Kaáli társegyházközségünk, országos adománygyüjtés és központi kölcsön segélyével óhajt lévitai lakot szerezni és lévitai állást rendszeresiteni. Minthogy azonban fedezete egyáltalában semmi sincsen, kérése nem volt teljesithető.

Az egyházkerületi ügyvéd kezén levő peres ügyek felülvizsgálása alapján tett titkári jelentésből megnyugvással vette tudomásul ig.-tanácsunk, hogy ez idők szerint csak két rendes per és öt végrehajtási eljárás van folyamatban, mig a többi ügyek mind befejezést nyertek.

Kolozsvári egyházközségünk kérésére kiadni határozta ig.-tanácsunk a szabályszerü nyilatkozatot a végből, hogy a Ferencz József-úti templom- és paplak-telek örökös haszonélvezeti joga az egyházközségre telekkönyveztessék.

Nem találta teljesithetőnek az ig.-tanács a vallás- és közoktatásügyi minisztérium aziránti kérését, hogy a tordosi egyházközség régi anyakönyve eredetiben fölküldessék, hanem kijelentette, hogy a miniszter kiküldöttjének készséggel enged abba betekintést, a helyi lelkész jelenlétében.

Hálás köszönettel vétetett tudomásul, hogy Kemény Kálmán br., pátronus ur őkegyelmessége kizárólag saját költségén ujraépitteti a marosvécsi templomot s hogy az ottani paplaképités költségeinek hordozásához felerészben hozzájárul.

Konkrét eset alkalmából kimondotta ig.-tanácsunk, hogy az egyházkerületi ügyvéd által nem számitható fel külön munkadij azokért a jelentésekért, melyek a folyamatban levő perügy időnkénti állásáról az ig. tanácshoz tétetnek.

Szabó Miklós aa., ki a budapesti hadapród-iskolához neveztetett ki vallástanárrá, fölmentetett decz. hó 1-ére erzsébetvárosi körlelkészi állásáról.

A damos—jákótelki papi állásra pályázó nem jelentkezvén, az egyhk. egyelőre segédlelkészt óhajt óhajt alkalmazni, kinek kellő javadalmaztatására 340 kor. központi segélyt kért. Erre forditható fedezet hiányában azonban a segély nem volt megszavazható.

Egyik görgényi lelkész aának az esperes ellen intézett panasza ügyében biróküldés válván szükségessé, főt. püspök aa. ajánlata alapján a széki egyházmegyei bíróság delegáltatott.

Maksay János számvevő előadásában:

Dr. Sárkány Mór, budapesti házgondnok elszámolt az aug.—novemberi házbérekről és számadása helyesnek találtatván, az jóváhagyást nyert, valamint örvendetes tudomásul szolgált, hogy a bérek folyton emelkedőben vannak.

Elutasitotta ig.-tanácsunk a kolozsvári egyházközségnek az egyházmegyei rovatalok kivetése ellen benyujtott felebbezését, mert a kivetés tényleg az egyházközség népessége és vagyoni ereje szerint eszközöltetett.

Nagyenyedi egyházmegyénk közgyülése az egyházkerületi közgyüléshez folyamodik, az egyházkerületi pénztárban levő tőkék kiadási föltételeinek módositása végett és ig. tanácsunk azzal a javaslattal kiséri e kérést, hogy indokolt esetekben jelzálogi kikölcsönzésre is adassanak ki a tőkék, de csak oly mérvben, a mint a különféle befektetésekből azok fölszabadulnak.

r. s.

(Vége. köv.)

Szólj igazat s betörik a fejed!

Lapunk 44-ik számában az okt. 31-iki „Reformációi emlékünnepélyek"-ről referálván, feltünt nekünk, hogy ily ünnepélyeket általánosan csak a ref. felekezeti *középiskolákban* tartanak. Azért kifejeztük érdeklődésünket aziránt, hogy valjon mi történik e napon, főleg a vidéki góczpontokon, de le egészen a falusi iskolákig, az állami és más felekezeti iskolákba járó ref. vallásu növendékekkel? Mert — a miniszteri rendelet értelmében — ezeknek iskolai szünnap okt. 31-ike és szomoru dolog volna, ha ezek csak „nem dolgozunk"-kal ünnepeltek volna. S utána tettük: „az ifjusági istentiszteleteknek e napon általánosnak kell lenniök, különben pirulnunk kell a miatt, hogy az állam inkább gondol ifjuságunk vallásos épitésére, mint az egyház". A vidéki góczpontok közül fel is emlitettünk egy párt, részint felekezetileg exponáltat, részint ref. erősségeket azért, mert ugy gondoltuk, hogy ezek az eljárásra nézve, a hasonló helyzetüeknek mintául szolgálhatnának.

Érdeklődésünkre a felemlitett két kálvinista erősségből, Nagyenyedről és Sepsiszentgyörgyről kaptunk reflekziókat. A második privát jellegü lévén, csak megemlitem, az elsőt azonban kötelességemnek tartom leadni egész terjedelmében, hogy további vádat ne vonjak magamra. Ime:

Nyilt levél.

Nagytiszteletü Szerkesztő Úr!
Tisztelt Barátom!

Mivel ujabban az „Erdélyi Prot. Lap" szerkesztősége részéről nagyfoku érdeklődés — hogy ne mondjam ellenőrzési vágy — nyilvánul az enyedi egyházközségi renttartás, lelki gondozás és tevékenység iránt, bátorságot veszek magamnak arra, hogy egy pár sorban felvilágositást adjak.

Hivatkozhatnám e tekintetben az esperesi jelentésre, mint legilletékesebb faktor birálatára. Főgondnokunk évi jelentéseire. Szegényeket és betegeket segélyező nőegyletünknek az Erdélyi Prot. Lapban is ismertetett működésére. Egyháztanácsunk idevonatkozó határozataira stb.

Nem teszem, mert hosszadalmas lenne, vagy pláne védekezni nem akarok. Most tehát csupán a Lap 44-dik számában felvetett nyilt kérdésre felelek *nyiltan!* Magán levélben akartam szólani, de tekintettel a tekintendőkre, jobbnak itéltem a nyilt levél utját.

Kiváncsi vagy arra, hogy a többi felsorolt egyházközség között mi történt *Naggenyeden* a reformáczió emlékezetének megünneplése tekintetében az *állami iskolába járó növendékekkel?!*

Hát erre igen szivesen megfelelek. Nálunk az a rendtartás, hogy a reformáczió emlékünnepéhez legközelebb eső hittani órákon az azt megérteni képes növendékek előtt feltárjuk a reformáczió jelentőségét. De nem csak akkor, nemcsak ünneplő köntösben és hangulatban, hanem valahányszor az előadott anyagban csak valamelyes kapcsolatot találhatunk, minden egyes órán. Tehát igen sokszor, mert annyi hittan órát vettünk ki, a mily nagy számot csak ki tudtunk a minisztertől kényszergetni. Ezeket — mikor csak egészségünk van — mindig a leglelkiismeretesebben ki is tartjuk. Nem robotból, nem tiszteletdijért, hanem egyházunk és vallásunk iránti lelkes szeretettel. Ezeken erőnket és csekély tehetségünket evang. szerint reformált anyaszentegyházunk épitésére, belső és külső erősitésére használjuk!... A nekünk adatott mérték szerint! .. Próféták és hivatott ajku apostolok talán többet tennének és tettek is annak idején! De hát... „tandem laudanda et voluntas!...

De térjünk a kérdésre! Nálunk a rendtartás az, hogy a reformáczió emlékünnepét az előző vasárnap üljük meg, ünnepélyessé tett istentisztelettel. Erre előre irásban meghivjuk az összes hatóságokat (állami, megyei, városi stb.), sőt a katonaságot is. *Meghivjuk főképen az összes állami és nem állami iskolákat.* Ezek szép rendben, tanár- és tanitótestületeik vezetése alatt, mind megjelennek. Hallgatják a hozzájuk is alkalmazott imát és beszédet s énekelik testületileg a közéneket. Ott voltak most is a testületek és hivatalok mind, még pedig azoknak idegen vallásu tagjai is. Ott voltak: a Bethlen-kollegium, az állami polgári leányiskola, az állami vinczellér képezde, a központi áll. elemi leányiskola és a 2 áll. elemi fiuiskola összes növendékei tanitótestületeikkel és az egész tanfelügyelőséggel együtt. Sőt kérlek, ezt is sziveskedj tudomásul venni: ott vannak ezek mind, minden egyes vasárnap, kivéve a csikorgó telet... mert nálunk ez a *rendtartás!*

Szilággyi lelkész imádkozott; *Jancsó* lelkész predikált. A Bethlen-kollégium gyermekkara remekül énekelt. Volt egy sziveket megható alkalmi női szóló ének, orgona és hegedü kisérettel stb.

Hogy minő hatással mindez és minő épitő eredménynyel: azt én neked megmondani nem vagyok illetékes. Kérdezd meg az *iskolás gyermekektől*, azok tanitóitól, a főispán vezetése alatt megjelent vármegyétől, a pénzügyigazgatótól, számvevőségi főnöktől, vagy akár a teljes számban jelen volt katonai tisztikartól, vagy a nagy közönség legegyszerübb és legszegényebb tagjától.

Hogy pedig az *ilyen* emlékünnepet 29-én tartjuk-é, vagy 31-én, az azt hiszem, hogy szerinted sem lényeges, annyival inkább, mert a *mi rendtartásunk* szerint 31-én délelőtt mindig a Bethlen-kollégium tart emlékünnepet, nemcsak a saját, hanem más tanuló növendékeknek is épitésére.

Végeztem. Tehát nem aludtunk. Mi itt nem szoktunk aludni!.

Hogy ez is bizonyitva legyen, ezek mellett még csak azt emlitem meg, hogy épen a reformáczió emlékének szentelt napon 4 lelket nyertünk egyházunknak, én lévén szerencsés ugyanaznn napon egy intelligens családban *4 lelket átvenni más egyházból* a mi egyházunkba!... És nálunk e se szokatlan s egyáltalában nem ritka dolog!. .

Még csak valamit.

Se paptársam, se én nem tartozunk azon u. n. „mintapapok" közé, a kik ha egyet sohajtanak, vagy tüszentenek egyházközségükben, vagy ha csak „egy remekül sikerült pohárköszöntőt" mondanak is, azonnal kiirják, vagy kiiratják az ujságba! Ugy látszik, hogy ez a mérték. Más mindenki „nem dolgozunkkal" ünnepel.

Én például a jelzett napon is több heti sulyos betegség ágyából keltem fel; emlitett dolgaim roskadozó testtel, de „kész" lélekkel elvégezve, ujból feküdtem tovább. Igy teszen az ember *némelykor*, ha „nem dolgozunkkal" szokott is ünnepelni.

Végül sziveskedj tudomásul venni, hogy mi is tudjuk, mi a kötelességünk Isten, a Krisztus gyülekezete minden rendü és rangu hiveinkkel szemben. Ezért: számonkérésre, sarkantyuzásra, bölcs intésekre szükségünk nincs, mert azt teljesiteni szoktuk önként, legjobb tehetségünk és lelkiismeretünk szerint. Ezért számolni ugy az Istennek és lelkiismeretünknek, valamint arra illetékes hatóságainak készek vagyunk minden pillanatban, de másnak sohasem!

Ha talán azt akarnád, hogy bővebben fejtegessük és általánosabban ezeket és az ezekkel rokonkérdéseket, ugy a jelent, mint a multat illetőleg: én készséggel állok szolgálatodra!

„A mi dolgaink nyilván vannak!" Számolni készek vagyunk, mert nálunk ez is *rendtartás.*

Kérve, hogy ezen felvilágositó levelem lapodban közölni sziveskedj, vagyok Nagyenyeden, 1905. nov. 6-án.

Tisztelő barátod *Jancsó Sándor.*

Sepsiszentgyörgyi kollegánk is kijelenti, hogy náluk is „történt legalább is annyi, mint Kolozsváron. Mert az összes állami és felekezeti stb. iskolákban teljes szünet volt egész nap mindenféle vallásu növendéknek. *Az összes iskolák növendékei pedig okt. 31-én reggel harangszó mellett vonultak fel, külön eggenesen az ő számukra tartott reformácziói ifjuságí istentiszteletre. Ezenkivül volt délelőtt a ref. kollegiumnak saját ünnepélye, este pedig mindenki számára vallásos összejövetel.*"

Nos, most állapitsuk meg az eredményt. Sepsiszentgyörgy — felfogásunk szerint — oly szépen és méltóan ünnepelte e napot, hogy hasonló helyzetü egyházakra nézve mintául szolgálhat. Es Nagyenyeden...?! Engedelmet kérünk Enyed két kiváló papjától, főleg pedig Jancsó Sándor barátunktól, de itt okt. 31-ike megünneplésére az egyh. község részéről — a kollegium külön dolog — az iskolás növendékek részére semmi sem történt. Tehát az iskolás növendékek „nem dolgozunk"-kal ünnepelték e napot. Mi nem szóltunk az egyházközség felnőtt tagjainak ünnepélyéről — melyről elismerjük, hogy lélekemelő lehetett tanukihallgatások nélkül is — sem a papokat nem vádoltuk „alvás"-sal: a sértett önérzet háborgása tehát teljesen felesleges volt. Hogy Enyeden a lelkészek tudják kötelességeiket minden rendü és rangu hiveikkel szemben, eddig eszembe sem jutott kétségbe vonni. Teljes elismeréssel vagyok a Nőegylet működése iránt, melyet volt szerencsém nem egyszer követendő például hozni fel és ismerni el. De, hogy az iskolás növendékekkel szemben e napon a köteles lelkigondozásnak elég nem tétetett: azt most már konstatálni lehet. Ha bár a kolleg. ünnepélyére testületileg felvezettettek volna a más iskolák növendékei is, ez valami volna. De. csak szabad volt ott megjelenniök. Az, hogy a gyülekezet ünnepében más napon részt vettek s egy magas intelligenciáju közönség számára tartott beszédet meghallgattak: az *ifjuság* lelkigondozásának — legalább e naphoz illőnek — nem tekinthető.

Két veszély fenyegeti egyházunkat: a felekezetileg exponált helyeken a kishitüség, erős várainkban az elbizakodottság. Ezek ellen kell védekeznünk. Mi — mint lap — mindkét irányban igyekszünk megtenni kötelességünket. „Nem „ellenőrzünk", de felhivunk, buzditunk, figyelmeztetünk kötelességünk szerint; mert szeretnők, hogy erősségünk őrtornyai messze világitsanak, példát adjanak, miként pl. Brassó — valjon e példáért is neheztelés lesz?! — s ezzel másokat, el a legutolsó faluig, követésre lelkesitsenek.

Bocsásson meg Enyed, ha talán ilyen példáért nála nem jó helyt kereskedtünk volna. Mi ugy tudtuk s akarjuk tundni, hogy jogunk van ily czélból ott kereskedni. De ne idegeskedjék és ne haragudjék, mert a ki haragszik, annak nincsen igaza. A mi igazságunkért pedig ne bántson minket!

Szerkesztő.

EGYHÁZI ÉLET.

A marosi egyházmegyéből.

Egyházi értekezlet Bőben. „Bekecsalji" egyházi értekezletünk megalakulása óta, fájdalom, két évi szüne-

telés után, reformácziói emlékünnepélylyel kapcsolatosan, okt. hó 31-én tartotta második ülését Böőben. Az értekezletet istenitisztelet előzte meg, melyen alkalmi imát Lőrinczi Lajos egyh. elnök, beszédet Pál apostolnak a Galatákhoz irott levele V. részének 1-sö verse alapján Nagy Albert b.-madarasi lelkész, egyh. titkár mondott.

Ugy az eszmékben gazdag ima, mint a tartalmas, lendületes beszéd kiváló jó hatásu volt; sőt a beszéd, melyben prot. egyházunk dicső multja és szomoru jelene történeti igazságokkal, életből vett példákkal hiven volt illusztrálva, ha homilétikailag kifogás alá eshetik is, de a gazdag tartalomnak népszerü formába öntése s főleg a szónok müvészies előadásánál fogva — mondhatom — örökre emlékezetes marad mindnyájunk előtt.

Isteni tisztelet végeztével, bent a templomban értekezletté alakulván, egyh. elnök nehány szóval rámutat azon akadályozó körülményekre, melyek miatt két évig szünetelni volt kénytelen egyh. értekezletünk; aztán átadja a szót Vajna Gáspár ny.-szeredai ügyvéd, világi elnök aának, ki tartalmas s egyházi értekezletünk czélját hiven feltüntető beszéddel nyitja meg értekezletünket. Beszéde egyh. jegyző inditványára jegyzőkönyvbe vétetni határoztatott.

Tárgysorozat rendjén egyh. jegyző olvasta a mult gyülésről fölvett jegyzőkönyvet, a mely megjegyzés nélkül hitelesittetett. Mielőtt tovább mentünk volna a tárgysorozat rendjén, Lőrinczi Lajos egyh. elnök amaz inditványt teszi, hogy világi alelnökünk, Kacsó Károly ny.-szeredai birtokos elhunyta alkalmából — kit ép ez nap temettek — értekezletünk, családjának részvétét fejezze ki s ezzel bizza meg az elnökséget. Inditványa egyhangulag elfogadtatott.

Adorján Lajos helybeli lelkész olvasta ezután a böői egyh. község történetét. Felolvasónak köszönet és elismerés nyilvánittatott.

Következett Simon Gábor selyei felolvasása, ki „ellenreformáczió“ czimen olvasott fel egy valóban nagy utánjárással és szép sikerrel készült értekezést, melylyel Pázmány Péter és kora rekatholizáló törekvéseit ismertette. Felolvasásához hozzászól Kolozsvári József, ki — anélkül, hogy értékét kisebbiteni akarná — azt a megjegyzést teszi, hogy ez a felolvasás alkalomszerü volt ugyan, de czélt tévesztett, mert egyfelől rendkivüli hosszu volt, ami miatt — belefáradván a figyelem, nó meg nagy hideg is lévén — a nagyszámu közönségből alig egy nehányan hallgatták végig; másfelől nem a nép értelmi képességéhez alkalmazkodott, a legfigyelmesebbek sem értették meg. Hangsulyozza hozzászóló, hogy nekünk — ismervén hallgatóságunkat — ha épiteni akarunk, beszédeinkkel nem egeket kell hasogatnunk, hanem okvetetlen alkalmazkodnunk kell hallgatóságunk felfogó képességéhez, mert nagyon könnyen ugy járhatunk, hogy beszédeinkre azt mondják: „szép volt, nagyon szép volt“, s ha megkérdi valaki, hogy hát miket is mondottunk? kénytelen a megkérdezett azt felelni: „én bizony nem tudom!“ Különben felolvasónak köszönet és elismerés nyilvánittatott.

Kimeritve lévén a programm s az idő is előhaladván, helybeli lelkész meghivására a papi lakba mentünk, hol a diszesen megteritett fehér asztal mellett zárt értekezletté alakultunk. Itt első cselekedetünk a jövő gyülés helyének megállapitása volt. Többek kivánságára a tavaszi gyülés helyéül Mosón jelöltetett ki, a gyülés idejének megállapitása pedig az elnökségre bizatott.

Azután az elhalt világi alelnök helyébe megválasztottuk Sánta Albert szentháromsági birtokost, pénztárnoknak pedig Ady Sámuel ny.-szentbenedeki lelkészt; meg kell még emlitenem azt, hogy a mikor a meghivóban előre jelzett 3 kor. ebéddijat összegyüjteni akartuk, Adorján Lajos helybeli lelkész aa. kijelentette, hogy nem fogadja el, mi az ő vendégei vagyunk; természetesen ezen reája, s mindnyájunkra nézve nagy megterheltetés ellen tiltakoztunk, de mert továbbra is erősködött, kénytelenek voltunk szivességét elfogadni; mindazonáltal Lőrinczi Lajos eházi elnök inditványára 2—2 k.-át, összesen 32 koronát fizettünk egy Adorján Lajos néven létesitendő orgona-alap javára.

Es ezzel igénytelen referádám be is fejezhetném,* de a történeti hüség s igazság érdekében kötelességem ide igtatni, hogy a mi szépen sikerült értekezletünk felett érzett örömünket váratlanul szomoruság váltotta fel; kötelességem ide igtatni egyházi és világi elnökeink ama tapintatlan és indokalatlan tettét, melynélfogva értekezletünket be sem zárva, vagy annak vezetését az alelnökségre rá sem ruházva, kalapjaikat véve ugy ott hagytak, mint — a hogy mondják — szentpál az oláhokat. Ez a tettük természetesen visszatetszést, megbotránkozást szült, amiért is kénytelenek voltunk az elnökség távozása felett sajnálatunkat fejezni ki; nemcsak, de többen kijelentették, hogy ilyen elnökség alatt munkálkodni nem fognak, s a hosszas és heves tanácskozás eredménye az lett. hogy elfogadtatott alólirottnak amaz inditványa, hogy az Elnökség eljárása helyes vagy helytelen voltának megállapitása s ebből kifolyólag a további teendők végzése bizassék egy szükebb körü bizottságra, melynek elnökéül Sánta Albert ujonnan választott világi alelnök keretett fel, ki ezt készséggel elfogadván, a kijelölt bizottságot deczember havában — az általa kijelölendő időben — saját házánál tartandó értekezletre már ez alkalommal is meghivta.

Hát bizony ez nagyon szomoru dolog, hogy most, a mikor az egyháztársadalmi munka mindenfelé megkezdetett, s hála Istennek nálunk is, épen azok, kik hivatva lennének a megkezdett munkát a krisztusi szereteten alapuló együttes, vállvetett munkálkodással fejleszteni, épen azok szolgáltatnak okot a munkakedv csökkentésére, s végeredményében ezen üdvös intézmény megsemmisitésére. Hisz — fájdalom — más oldalról is fenyegeti értekezletünket a megsemmisülés s ez a tagok részvétlensége, nemtörődömsége.

Szóval most, mikor két évi alvásunkból fölébredtünk s szép jövőt láttunk magunk előtt, keserü csalódások búsitanak. Reméljük a vigasztalás nem fog késni.

Berekereszturon, 1905. nov. 3.

Kolozsvári József,
egyh. jegyző.

* A következőkben foglaltakért s azok történeti igazságáért a czikkiró vállalja a felelősséget.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk felelős szerkesztője a zsinati tárgyalásokra, Budapestre utazott. Távolléte alatt a felelős szerkesztői teendőket nt. Irsay József ref. lelkész ur látja el.

Egyetemes zsinatunk üléseit e hó 22-én kezdette meg Budapesten. Részletes tudósitást csak jövő számunkban hozhatunk róla. Ez alkalommal emlitjük meg, hogy egy egyházkerületünk képviseletében két póttag behivása lett szükségessé, amennyiben *Sándor* János (egyházi) és *Sándor* József (világi) tagok akadályozva lettek a részvételben s helyettük zsinatunk elnöksége egyházi részről Kövér András, világi részről Gáspár János póttagokat hivta be.

A kalotaszegi ref. egyházmegyei értekezlet, ngos Gyarmathy Zsigmond egyházmegyei főgondnok világi és Ntü Deési Gyula esperes egyházi elnökök vezetése alatt B.-Hunyadon zsufolt templomban, nagy közönség előtt kezdődött meg. Egyházi elnök magasröptü imája, Bitay m.-n.-kapusi ref. lelkész gondosan kidolgozott és szónoki hévvel előadott alkalmi egyházi beszéde után Bölöni László b.-hunyadi ügyvéd saját historiai kutatásai alapján rendkivül érdekes felolvasást tartott Kalotaszeg reformácziójának első századából. Megtudtuk belőle, hogy Kalotaszeg népe is a Dávid Ferencz hatalmas befolyása alatt először unitárius volt s csak a 16-ik század végén lett kálvinistává. A 17-ik század első felében meg Bethlen Gábor halála után gr. Csáky, a nagyalmási vár hatalmas ura államcsinnnyel akarta az egész Kalotaszeget, illetve egész Erdélyt katholizálni. De az isteni gondviselés megakadályozta. Megvagyunk győződve róla, hogy a tudományos értékkel biró felolvasást e lap hasábjain egész terjedelmében fogjuk olvasni. Majd Nagy Károly kolozsvári theol. tanár, értekezletünk illustris vendége hozzászólás czimén a baptizmus és szocziálizmus ellen való védekezésre hivta fel az egyháztagokat. Mindkettő közvetlen, imminens ellensége anyaszentegyházunknak. A védekezés fegyverei: erős kálvinista öntudat, élő, személyes hit, egyénenkénti megujhodás a Krisztus Jézus által. A kaszinóban megtartott tárgyaló gyülés főpontja Nagy Károly kolozsvári ref. theol. tanár szabad előadása volt. A tőle megszokott hévvel és lelkesedéssel fejtetette ki, hogy miként kell korunknak az igét hirdetni. Mélyen járó, eszmegazdag fejtegetését, mert tárgya előre hirdetve nem volt, diskusió nem követhette, de Paulay V. lelkész inditványára előadó felkéretett nyomtatásban való közlésre, hogy eszmecserét lehessen felette

folytatni. A gyülés további folyamáról s általában az értekezlet egész lefolyásáról legközelebbről részletes tudósitás fog megjelenni. — Cs.

Az ev. ref. szeretetház növendékei e hó 19-én szépen sikerült müsoros estélyt rendeztek. Térszüke miatt részletes tudósitásunk az estély lefolyásáról jövő számunkra maradt.

A kolozsvári „Bethlen Gábor-Kör" 1905. november hó 26-án Kolozsvárt délelőtt fél 11 órakor, a városi Vigadó nagytermében csinosan összeállitott müsorral Bethlen-ünnepélyt rendez.

Harcz a káromkodás ellen. A káromkodás, a magyar nép e megrögzött büne ellen való harcz megkezdésére ngos Lészay F. nagybirtokos, kalotaszegi e. m. gondnok még a Nagyalmáson, 1905. junius 28-án tartott e. m. értekezleten felolvasása kapcsán inditványt adott be, kijelentvén, hogy azon lelkésznek, illetve egyháznak — mint azt az értekezlet elfogadta — melynek körében egy év alatt a legtöbb eredmény éretik el, értékes egyházi jellegü emléktárgyat ajándékoz. A b.-hunyadi értekezlet megfelelő bibliai mondással ellátott kathedra-takaróban jelölte meg az emléktárgyat. A harcz nehéz, eredményt felmutatni még nehezebb egy nemzeti bünnel szemben. De hát kik volnának inkább hivatva a küzdelem vezetésére, mint a lelkészek? Idők jele, hogy a világi papok nemcsak készek minket, Isten hivatott szolgáit követni, de akad erős, ki vezérelni is képes. Adjon Isten sok Lészay Ferenczet magyar ref. Sionunknak s akkor nem félthetjük sem „hivők"-től, sem hitetlenektől, sem katholikusoktól, sem szocziálistáktól. — Cs.

Szives kérelem lelkészeinkhez. A kalotaszegi egyházmegyei Értekezlet a predikáció felől való tárgyalás során kimondotta, hogy szükségesnek tartja, miszerint egyházi lapunkban lehetőleg egy héttel az alkalmakat megelőzve olyan predikáció-vázlatok adassanak közre bibliai-elmélkedések formájában, a melyek akár eredetiek, akár hirnevesebb külföldi szónokok müvei alapján készültek, de alkalmasok legyenek arra, hogy lelkészeink a szükség szerint felhasználhassák. Kimondatott, hogy erre a többi egyházmegyei értekezleteket is felhivják, hogy tagjaikat ily irányu munkásságra serkentsék. Mai számunk már *Csürös* József nagyalmási lelkész tollából hoz ilyent. Szerkesztőnk kész örömmel áll az ily irányu munkásság szolgálatába lapjával, annyival inkább, mert kiváló fontosságot tulajdonit neki. Midőn a maga részéről is szivesen kéri a pennaforgatókat erre, csak egy kikötése van. Ne legyenek ezek hosszabbak, mint hogy az első oldal két hasábján elférjenek ily apró betükkel, mint a mostani. Rövidebbek inkább, mint hosszabbak legyenek. Ezt főleg a lap technikai beosztása követeli meg. Megpróbáltuk ezt már egy alkalommal, most ujra megkisértjük. Reméljük most több munkást kapunk hozzá, mint korábban. Nem utolsó szolgálata lesz egyházunk érdekeinek, mélyebben járó predikációkhoz adni anyagot, melyet ki-ki saját gyülekezete szinvonala szerint dolgozhat ki. Vajha eredményes lehetne igyekezetünk!

Rendkivüli theologiai vizsgák. Ig.-tanácsunk f. év nov. hó 16-án tartott ülésében a decz. hónapban tartandó rendkivüli lelkészképesitő és alapvizsgálatra leendő bocsátását a Kósa Béla, Szabó István, Dengel Géza, Elek Sándor, Falka Károly, Filep Árpád, Kovács Sándor, Pap József, Sallai Lajos, Szabó Géza, Szathmári Gyula, Biró Lajos, Gecse János és Tövissy József segédlelkész, illetve theolologus uraknak engedélyezte.

Országos lelkészi gyámintézet. Petri Elek lelkész ur lemondása folytán a folyó évi juniusi konventen engem választottak a Gyámintézeti Végrehajtó Bizottság előadójává. Az ügyvitelt át is vettem, de azért még sok egyházmegyéből a lemondott előadóhoz küldik a gyámintézeti ügyiratokat és megkereséseket. Tisztelettel kérem a nt. esperes és gyámintézeti pénzkezelő urakat, sziveskedjenek a gyámintézeti ügyekben mindeu megkeresésökkel hozzám fordulni. Budapest (Kálvin-tér 7.), 1905. nov. 20. *Szőts* Farkas, gyámint. előadó.

Köszönet. Dr. Lengyel György vármegyei jegyző, egyháztanácsos és neje Boér Erzsébet urnő György nevü fiuk születésének első évfordulója alkalmából a nagyenyedi ev. ref. egyházközség urasztalára egy 220 korona értékü ezüst boros kannát adományoztak, szivüknek nemes érzése, lelküknek igaz vallásos gondolkozása nyilvánult az ajándékozásban. Láthatatlan nemes erényeket juttattak kifejezésre láthatókban megtestesülve! Jó szivüknek ez nem első elismerésre méltó jócselekedete az Ur anyaszentegyháza iránt! Mikor ezért az ujabb adományért Egyháztanácsunk legmelegebb elismerését, s igaz, hálás köszönetét nyilvánitani kedves kötelességének ismeri: kéri a gondviselő Istent, hogy adjon nekik boldogságban és jócselekedetekben gazdag hosszu életet, s abban a gyermekben, kinek születési évfordulója adta a szép eszmét, bőséges szülői örömeket. A nagyenyedi ev. ref. egyháztanács 1905. november 8-án tartott üléséből. Jancsó Sándor ref. lelkész, jegyző.

Helyreigazitás. Lapunk 46. számában megjelent Szent vallásunk ereje czimü czikk közepe táján „személyek hajója" helyett „szeszélyek hajója" olvasandó. Ugyancsak e czikk végén az adomány összeg nem 100, hanem 1100 korona.

GYÁSZROVAT.

Özv. Kiss Ferenczné, egykori theol. tanárné, Mátyus Anna életének 78-ik, özvegységének 19-ik évében, f. hó 16-án reggel 5 órakor, hirtelen és minden szenvedés nélkül, szemeit örök álomra hunyta le. A szerető jó anya és egyszerüségében boldogan élt matrona emléke sokáig fenmarad szerettei és nagyszámu ismerősei körében. Temetése f. hó 18 án délután 2 órakor volt, a székelyudvarhelyi ref. templomban tartott gyászszertartás után a ref. temetőben. Béke és kegyelet virrasszon sirja felett!

Szerkesztői üzenet.

V. Ő. A tudósitást megkaptuk. Legközelebb jönni fog.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 3957—1905.

KÖRLEVÉL

a ref. lelkész aaihoz és a kollégiumi vallástanárokhoz.

A tanügyi bizottság javaslata alapján kimondotta ig.-tanácsunk, hogy a középfoku iskolák (gimnáziumok, reáliskolák, polgári leány- és fiuiskolák, felsőbb leányiskolák) növendékei az iskolában, a vallástanitási rendes, vagy rendkivüli órák alatt készitendők elő a konfirmációra vallástanitóik által, csak a konfirmációt megelőző 2—3 napon vezetendők a templomba a konfirmációra készülő többi növendékek közé, hogy a konfirmációi istentisztelet és a szertartások sorrendjével megismerkedjenek. A konfirmációra való előkészités legalább 6 heti időre terjesztendő ki, s a tanitási óráknak énekléssel és imádkozással összekötve istentiszteleti jellegök legyen.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. nov. hó 16-án tartott üléséből.

Dr. Bartók, elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tanügyi előadó.

Sz. 4632—1905.

KÖRLEVÉL

a ref. lelkész aaihoz.

A népiskolai statisztikai adatok egyes kimutatásai igen nagy s a Névkönyvtől eltérő adatokat mutatnak. Hogy az eltéréseket lehetőleg elkerüljük, utasitjuk a tiszt. lelkész aait, hogy a névkönyvhöz szolgáltatandó népiskolai adatokat mindig arról az iskolai évről vegyék, a melyben az adatokat szolgáltatják. Eszerint az 1906. évi névkönyvbe az adatokat az 1905—6. iskolai évről kell venni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgató-tanácsának Kolozsvárt, 1905. nov. hó 16-án tartott üléséből.

Dr. Vályi Gábor, elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tanügyi előadó.

Sz. 5207—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi kollegiumunk méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter ur közli velünk, hogy a *vakokat gyámolitó budapest egyesület* a folyó tanévtől kezdődőleg, az ipari oktatás nagymérvü felkarolása mellett, a vak gyermekeknek az intézetek székhelyén való ellátását és ezáltal kiképeztetéseik elősegitését is feladatául tüzte ki.

E szerencsétlen vak gyermekek eltartása ujabb teherként nehezedik az egyesületre. Mivel pedig ezen nemes

és pártolásra méltó elhatározás megvalósitására szükséges alap előteremtésének egyik módját, adományok gyüjtése képezi: jótékony mozgalmának előmozditásába a tanuló ifjuságot is az eddiginél nagyobb mérvben belevenni óhajtja.

Minthogy a jótékonyság gyakorlásának a tanuló ifjuság lelkületére nevelő hatása van, magunk részéről is felkérjük a méltóságos t. Előljáróságot, hogy a vezetése alatt álló intézetben, tanévenként egyszer, a vak gyermekek ipari kiképeztetésére, a tanulók között gyüjtést foganatosittatni és a begyült összeget közvetlenül a vakokat gyámolitó budapesti egyesület elnökségéhez juttatni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1905. november hó 13.

Dr. Bartók György, elnök. *Kádár János,* titkár.

2836—1905. sz.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletü Esperes aaihoz.

Felhivjuk a nagytiszteletü Esperes aait, hogy egyházmegyéjök területén levő szórványokban vegyék számba, hogy hol lehet a ref. tankötelesek vallásos oktatásáról oly módon gondoskodni, hogy az ottani magyar iskola ref. vallásu tanitója végezze a vallástanitást. A többi szórványokban (különösen a hol magyar iskola nincs) hány ref. tanköteles van, legközelebbi helyen melyik jó magyar iskola helyén lehetne őket összegyüjteni, egyes családoknál helyezve el a gyermekeket?

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. nov. hó 16-án tartott üléséből.

Dr. Bartók, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 3615—1905.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Az egyházkerületi tanügyi bizottság előterjesztése alapján az erdélyi ref. gimnáziumokban való használatra engedélyezzük a következő művet: Biblia ismertetés, bibliai történetekkel, Palesztina rövid földrajzával és térképével, Középiskolák, polgári és felső leányiskolák használatára irta Bereczky Sándor, ág. hitv. ev. főgimnáziumi vallástanár. III. javitott kiadás. Budapest, 1904. Kókai Lajos kiadása. Ára 1 kor. 20 fillér.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. nov. hó 16-án tartott üléséből.

Dr. Bartók, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tan. előadó.

Sz. 612—1905.
Theol. igazg.

Theologiai vizsgatételek.

Az 1906. év folyamán tartandó alap- és lelkészképesitési vizsgák irásbeli dolgozatainak tételei:

I. Alapvizsgára.

1. *Bibliai bevezetéstanból:* Az ótestamentumi történeti könyvekben előforduló költészeti emlékek s azok ismertetése.
2. *Egyháztörténetből*: A formula concordiae keletkezése.
3. *Vallásbölcsészetből:* A megváltás és megváltó. (Vallástörténeti alapon.)

II. Első lelkészképesitő vizsgára.

1. *Biblica theologiából:* A Messiás személye az ó testamentumi prófétáknál.
2. *Hittanból;* Hogyan egyeztethető össze Krisztus istensége az ő emberi fejlődésével?
3. *Erkölcstanból:* A tulajdon jogosultsága és jelentősége a socialis életre.
4. *Egyházi beszéd alapigéi:* Zsolt. XXVII. 1—6. Ján. I. 15—18. Luk. IV. 16—21.

III. Második lelkészképesitő vizsgára.

1. *Magy. prot. egyháztörténetből*: A hierarchia és küriarchia harcza.
2. *Magyar prot. egyházjogból:* A zsinatpresbyteri rendszer hajdan és ma.
3. *Bibliamagyarázati textusok:* Lukács I. 68—69; Máté XVI: 21—26; II. Kor. VII: 4—10; Zsid. XII 1—6; I. Kor. XV: 12—30; I. Ján. IV: 9—14; II. Tim. II: 8—13; Eféz. I: 15—23; Ján. V: 39—47; Márk X: 35—45; Ján. XI: 47—58; Róm. VII: 7—16; Jakab IV: 13—17; Róm. VIII: 24—32; Zsolt. 128; Józsué XXIV: 14—18; 103. Zsolt. 1—13; Ézsaiás XLIV: 21—28; XCII. Zsolt.; Dániel IX: 3—9; Példab. XII: 12—22; Jerem. X: 1—16; Jerem. XXXI: 1—10; 85. Zsolt. 8—14: 73. Zsolt.; Dániel V: 22—31.

Minden egyes vizsgára a jelölt a kitüzött 3—3 tétel közül egyet szabadon választ és azt irásban kidolgozza; az első és második lelkészképesitési vizsgára azonban az értekezésen kivül minden jelöltnek egyházi beszédet, illetőleg gyakorlati bibliamagyarázatot is kell készitenie, a megjelölt alapigék valamelyike alapján.

A dolgozatok *1906. junius 15-ig* adandók be a theol. fakultás igazgatójánál. E határidőnél később dolgozatok csak abban az esetben fogadtatnak el, ha a késedelmet orvosilag is bizonyitott és igazolt betegség okozta.

Kolozsvár, 1905. nov. 15-én.

Jóváhagyom: *Dr. Bartók,* püspök. *Kenessey Béla,* theol. igazgató.

1401—1905. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *fintaházi* lelkészi állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom dijlevél szerint: Tisztességes lakás gazdasági épületekkel, 899 □-öl kerttel. Földhaszonélvezet (9 hold 251 □-öl tagositott szántó és kaszáló) értéke 104 kor. 12 f. Készpénz az egyházkerület pénztárából, mint kepeváltsági tőkekamat, félévi utólagos részletekben, 400 kor. Tüzifa értéke 80 kor. Munkatétel értéke 33 kor. 34 fillér. Temetői fü és gyümölcs értéke 16 kor. Szombati vám 53 kor. 32 fill. Összesen 686 kor. 78 fill. Levonva a kiadást 28 kor. 16 fillért, marad tiszta jövedelem 658 kor. 62 fillér. Állami kiegészités 941 kor. 38 fill. Összesen 1600 kor.

Pályázati határidő *1905. decz. 12.*

Folyamodványok szabályszerü felszereléssel nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1905. nov. 17.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1034—1905.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegye tiszteletes papikarához.

Hivatalos lapunk idei 35-ik számában megjelent 733—1905. számu körlevelem folytatásaképpen, *Póka-Toldalag* egyházunkba való beszolgálásra, a kegyeleti év hátralevő részére, lelkész atyafiakat a következő sorban kérem megjelenni:

Csekme Ferencz jan. 7. Toldalag. Ifj. Kis Lajos jan. 14. Póka. Dénes Gyula jan. 21. Póka. Beregszászi Albert jan. 28. Toldalag. Gergely Lajos február 4. Póka. Székely Ferencz febr. 11. Póka. Péterffy Ferencz febr. 18. Toldalag. Márczius 4-én mindkét helyen a tanitó atyafiak szolgálnak és nagyhetet hirdetnek. Márczius 11-én urvacsorát oszt Sükösd Mihály Pókában, Farkas Károly Toldalagon. Csiki Károly márcz. 18. Toldalag. Zoltáni Imre márcz. 25. Póka, Csekme Ferencz ápr. 1. Póka. Április 8-án mindkét helyen tanitók szolgálnak és nagyhetet hirdetnek. Április 16-ikán urvacsorát oszt ifj. Kis Lajos Toldalagon, Szász Márton Pókában. Ápr. 22-re a leendő szászrégeni lelkész fog következni Toldalagra. Febr. 25-re pedig külön fogok intézkedni.

Gernyeszeg, 1905. nov. 18.

Csekme Ferencz, görgényi esperes.

Nyomatott az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *48-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. november 30.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Elközelgett az Isten országa!

(Adventre.)

„Elközelgett az Isten országa.“ Hangzik ismét minden szószékről. Ah, ha mindenkiről, a ki hallja elmondhatnók: „Közel vagy Isten országához.“

Valahányszor beköszönt az advent, gondolataim a multba szállanak vissza. Gyermekkorom jut eszembe, mikor a szülői ház meghitt szobájában együtt voltam anyámmal, testvéreimmel. A kályhában lobogott a tűz, a lámpa gyenge világa titokteljes félhomályba vonta a szoba másik oldalát, a hol annyi, annyi édes ábrándot tudott szőni az ártatlan gyermeklélek. Óh milyen boldog órák is voltak azok, mikor anyánk Csipkerózsáról, vagy Hamupipőkéről mesélt. S ha a Jézuskára fordult a beszéd sorja, csöndesen suttogánk, merő tiszteletből a „Mikulás“ iránt, aki talán az ajtóban állott és hallgatódzott. Még ma is, harmincz év után, ugy tetszik, hogy azoknál boldogabb órákat sohasem éltem. Vagy ha Isten országa minden boldogságunkat magában foglalja, akkor nem voltunk részesei Isten országának? És azóta az élet utvesztőjében nem tértünk-e el messzire tőle?

Én azt hiszem, hogy ma közelebb vagyunk hozzá, mint gyermekkorunkban. A gyermeké: a paradicsom; az Isten országa azonban valami egészen más. A paradicsom a természeti világhoz tartozik; Isten országa: erkölcsi világ. A paradicsom *természeti ajándék;* s bár Isten országa is ajándék ugyan, de az egyes emberre nézve, ha üdvösségét akarja elérni, akkor sokkal inkább: *erkölcsi feladat.* A paradicsom érthető járuléka a természeti állapotnak. Ezért volt az első emberpár paradicsomban, ezért él a gyermek is: paradicsomban; ezért élnek a természeti népek is, akik még nem tudják, mi a jó, mi a rosz: paradicsomban. Őket még nem szorongatja az, ami az életet valósággal nehézzé teszi: a bűn. A paradicsom azonban mégis csak kiinduló pontja az életnek; a keresztyén élet út kell legyen a paradicsomtól Isten országához. Ez is nyujt ugyan mellékösvényt. Elvezethet a természetitől a közösségig, de el a vadállatihoz is. Ahol azonban az egyes a bűnnel teljes komolysággal felvette a harczot, ott közelebb van Isten országa, mint a gyermeknél, ha százszor elesett is a küzdelemben és ha mindenfelől sárral dobálták volna is. Amig a zsidó nép Gozen földjén élvezte Egyptom dús áldásait: boldog volt. Azonban a zsidó boldogság teljességéhez: az igéretföldéhez sokkal közelebb volt, mikor vértől áztatva és nyomortól csigázva Jozsué vezérlete alatt a kanaanitákkal harczolt.

Vigasztaljon minket is, épen akkor, mikor a harcz a legnehezebb, az a tudat, hogy nem vagyunk messze Isten országától. És az adventi idő ne legyen reánk nézve tétlen álmodozás a változó szerencséről, hanem az akarat örömteljes serkentője megközeliteni az eljövendő boldogságot: Isten országát.

Németből: *Berde Sándor.*

A baptista gyülekezetek hitvallomása.

—

Hitvallomása és szerkezete a keresztelt keresztyén gyülekezeteknek, melyeket közönségesen baptistáknak neveznek.

A Szentirás bizonyitékaival ellátva Károli Gáspár forditása után.

(Megjegyzendő azonban, hogy a sz. irásbeli szöveg több esetben a Károli Gáspár-féle átdolgozott kiadás szerint idéztetik.)

1. Czikk.

Az Istennek igéjéről.

Hisszük, hogy az ó-testamentomban foglalt szent irások, úgymint: Mózes öt könyve, Jozsué könyve, a Birák könyve, Ruth könyve, Sámuel két könyve, a Királyok két könyve, a Krónika két könyve, Esdrás könyve, Nehémiás könyve, Eszter könyve, Jób könyve, a Zsoltárok könyve, a Példabeszédek könyve, a Prédikátor könyve, az Énekek éneke, Ezsaiás, Jeremiás és az ő Siralmai és Ezékiel próféták könyvei, továbbá Dániel, Hóseás, Jóel, Ámós, Abdiás, Jónás, Mikeás, Náhum, Habakuk, Sofóniás, Aggeusz, Zakariás és Malakiás próféták könyvei, valamint az újtestamentomban foglalt szentirások, ugymint: Máté, Márk, Lukács és János evangeliomai; Lukácsnak az apostolok cselekedeteiről irt könyve; Pál levele a Rómabeliekhez, Pál két levele a Korinthusbeliekhez, Pál levelei a Galátzia, Efézus, Filippi és Kolossébeliekhez, Pál két levele a Thessalónikabeliekhez; Pál két levele a Timótheushoz, Pál levelei Titushoz és Filemonhoz, Pál levele a zsidókhoz, Jakab levele, Péter két levele, Jánosnak közönséges három levele, Judás levele és János jelenése, valósággal a Szentlélektől ihlettetetett (II. Tim. 3. 16. II. Móz. 19. 9. II. Sám. 23. 2. Ezsai. 1. 2. Jer. 1. 9. Ján. 10. 35. II. Pét. I. 20. 21. Zsid. 1. 1. Luk. 10. 16. Mát. 10. 20. I. Thess. 2. 13. I. Kor. 2. 13.); úgy, hogy ezen könyvek együttesen képezik az emberiségnek adott egyedül igaz isteni kijelentést s az Isten megismerésének egyetlen forrását, s ezeknek kell a hit és életmód egyetlen szabályának és zsinórmértékének lenni. (II. Pét. 1. 19. Zsolt. 119. 105. Luk. 16. 29—31. II. Tim. 3. 15—17. Róm. 1. 16. I. Kor. 14. 37. Gal. 1. 8. [Róm. 16. 25. 26. 3. 21. Jel. 22. 18.])

* Lelkipásztoraink tájékoztatása végett közöljük a V. K. M. hivatalos közlönyének 1905. évi 23. számából.

2. Czikk.

Az Istenről.

Hisszük, hogy csak egy élő, igaz és örökkévaló Isten van (V. Móz. 6. 4. [I. Kor. 8. 4. 6. I. Tim. 2. 5.]: az Atya, a Fiu és a Szentlélek (Mát. 28. 19. I. Móz. 1. 26. 3. 22. Ezs. 61. 1. Máté 3. 16. 17. Ján. 14. 26. II. Kor. 13. 13. I. Ján. 5. 7.) tökéletes természetök és tulajdonságaik tekintetében, örökké egyenlők és elválhatatlanok (Ján. 10. 30. I. Ján. 2. 23. Ján. 14. 7—10. [Ján. 17. 13. 14.]), úgy, hogy az Atya igaz örökkévaló Isten (Eféz. 4. 6. [Máté 6. 9.]), a Fiu igaz örökkévaló Isten (Róm. 9. 5. Ján. 1. 1—14. Ján. 20. 28 I. Ján. 5. 20. Zsid. 1. 3—10. [Ezs. 9. 6. Jer. 23. 5. 6. Ján. 5. 23. 8. 58. 59.]), a Szentlélek igaz örökkévaló Isten (I. Kor. 2. 11. Máté 12. 32. Ap. Csel. 5. 3. 4. (I. Móz. 1. 2. Zsolt. 33. 6. Ap. Csel. 20. 28. I. Kor. 3. 16. 17. 12. 11. Efez. 4. 30. I. Pét. 4. 14.]), s mi még sem hiszünk három istenekben, hanem csak egy örökkévaló (Zsolt. 92. 2. [II. Móz. 5. 14, I. Tim. 1. 17.]), mindenható (Jel. 4. 8. I. Móz. 17. 1.), bölcs (Róm. 16. 27. [11. 33. 34. Ezs. 40. 28.)), mindentudó (Ap. Csel. 15. 18. Zsid. 4. 12. [Zsolt. 139, 2—4.]), midenütt jelenvaló Istenben (Jer. 23. 24. (Zsolt. 139. 7—10,]). Ezen Istennek ismeretéhez az ember egyedül a szentirás isteni kijelentése és a Szentlélek által juthat. (I. Kor. 1. 21. I. Kor. 2. 14. Ján. 14. 26. [Mát. 11. 25. 27. Róm. 10, 17.])

3. Czikk.

A bünről.

Hisszük, hogy Isten az első embert a maga képére teremtette (I. Móz 1. 27.), igazságban, szentségben, jóvá (Préd. 7. 30. I. Móz. 1. 31. I. Móz. 2 25.), képessé Istenét dicsőitni s vele egyetemben boldogan élni (I. Móz 3. 8.). A sátán ravaszsága által (I. Móz. 3. 13. Jel. 20. 2. Ján. 8. 44.) bünbe esett az ember, elfordult Istentől, elveszté teremtőjének képmását s csakhamar testileg és lelkileg a halál állapotjába jutott. (I. Móz. 2. 17. Máté 8. 22. Eféz. 2. 1. Róm. 8. 6. [Róm. 6. 23. Kolos 2. 13.]) S minthogy az emberek valamennyien Ádámnak magvából származtak, mindnyájan egyenlőképen ugyanazon bünös és teljesen megromlott természetnek részesei (Ján. ev. 3. 6. Róm. 5. 12. 18. I. Móz. 6. 3.), ugy, hogy bünben fogantattak és születtek (Zsolt. 51. 7. Zsolt. 58. 4.), haragnak gyermekei (Eféz. 2. 3.), minden jónak cselekedetére szintén alkalmatlanok s kedvetlenek, minden gonoszra pedig képesek és hajlandók. (Róm. 8. 7. I. Móz 8. 21. Jer. 17. 9. Márk. 7. 21. 22. Luk. 24. 25. Márk. 16. 14. Róm. 3. 10—13.)

4. Czikk.

A megváltásról.

Hisszük, hogy Isten az embert bukásának rettenetes következményeitől más módon meg nem szabadithatta, mint szent igazságának tökéletes kiengesztelése és kielégitése által (Zsid. 9. 22. Zsid. 10. 5. 6.); miért is örök időktől fogva elrendelte az O egyszülőtt Fiát, a Jézus Krisztust engesztelő áldozatul. (I. Pét. I. 20.) Ennélfogva az Isten által kijelölt időben megjelent a Krisztus az élő Istennek Fia a földön (Gal. 4. 4. Mát. 16. 16. Mát. 3. 17.), bünös testnek alakjában (Róm. 8. 3.), melyben örök istenségét egyesiti az emberi természettel (Kol. 2. 9., I. Tim. 3. 16. Róm. 1. 3. 4.), valoságos emberi lélekkel és emberi testtel (Mát. 26. 38. Zsid. 2. 14. I. Tim. 2. 5.), melyek azonban tökéletesek és tiszták és szennynélküliek voltak és maradtak ugy, hogy soha Jézusnak sem szivében, sem külső életében bűn nem találtatott (Ján. 8. 46. I. Pét. 2. 22. Zsid. 4. 15.). Ekkép tanusitott munkás engedelmet, helyettünk betöltvén az egész isteni törvényt (Máté 5. 17. Gal. 4. 4. Róm. 10. 4. Róm. 5. 19. Zsolt. 40. 8. 9. Máté 20. 28. Ezs. 42. 21.) és szenvedett, testet és lelket áldozatul adván mi érettünk (Ezs. 53. 4. Zsid. 5. 8. Filip. 2. 8. Luk. 22. 19. Zsolt. 22. 15. 16. Ezs. 53. 11. Máté 26. 33. Luk. 22. 44. Zsid. 9. 28. Zsid. 9. 14. 26. — 10. 12. 14.). Átokká lőn érettünk (Gal. 3. 13.), midőn Istennek haragját, büneink büntetését magára vette (Zak. 13. 7. Máté 27. 46. II. Kor. 5. 21. Ezs. 53.). Hisszük, hogy az Isten Fiának ezen örökteljes érvényü megváltása (Zsid. 9. 12. Ezs. 45. 17.) üdvösségünknek egyetlen oka (Zsid. 5. 9. Ezs. 53. 5) s általa részesülünk minden büneink és vétkeink bocsánatjában (Ef. 1. 7. Kolos. 1. 14. I. Ján. 1.7. Mát. 26. 28. Ap. Csel. 20. 28.), megigazulásban (Róm. 3. 24. Róm. 5. 1.), örök igazságban (Ezs. 61. 10. Jer. 23. 6. II. Kor. 5. 21. Dán. 9. 24.), halál, ördög és pokol elől szabaditásban (I. Kor. 15. 26. 54. 55. Ján. 6. 40. I. Móz. 3. 15. I Ján. 3. 8. Zsid. 2. 14. 15. Eféz. 4. 8. I. Thess. 1. 10.) és örök életben (I. Ján. 5. 11. 12. Ján. 11. 25. 26. [Ján. 3. 36. 10. 28. II. Tim. 1. 10.]), valamint hogy általa erőt nyerünk a bünt gyülölni s neki meghalni (Tit. 2. 14. Rom. 6. 14. I. Ján. 3. 3. Ap. Csel. 15. 9.), a jót akarni és cselekedni (Filip 4. 13. Filip 2. 13. Róm. 7. 21. 22.). Miután a Krisztus elvégezte a megváltást az O halála által (Ján. 19. 30.). feltámadott harmadnapon a halottakból (Mát. 28. Márk. 16. Luk. 24. Ján. 20. Ap. Csel. 2. 32.), felment a mennyekbe (Luk. 24. 51. Márk 16. 19. Csel. 1. 9.), ült a felség jobbjára a magasságban (Márk. 16. 19. Zsid. 1. 3. Zsid. 8. 1.) és alá küldte hozzánk az ő Szent lelkét (Ap. Csel. 2. 4. Ján. 15. 26. 16. 7—14.), mely hajlandóvá tesz bennünket e dicső megváltásnak áldásait hit által elfogadni (Ap. Csel. 16. 14. Róm. 5. 5. Róm. 8. 14. Ján. 16. 13. 14. [Gal. 5. 5.]). Mint főpap esedezik érettünk az Atyánál (Zsid. 4. 14. Róm. 8. 34. I. Ján. 2. I.) s velünk vagyon minden napon a világ végezetéig (Máté 28. 20.), s majdan végül bevezet a mennyekben, hol elkészitette nekünk a helyet (Ján. 14. 3. Ján. 17. 24.)

5. Czikk.

Az üdvösségre való elválasztásról.

Hisszük, hogy örök időktől fogva volt Istennek szabad, semmi kivüle levő által be nem folyásolt tetszése (Eféz. I. 11. [Róm. 11. 34.]) és határozott eltökélése, hogy a bünösök megváltassanak (Ján. ev. 3. 16.). Ez okból, valamint már a világ alapjának megvetése előtt az Istenség kinyomozhatatlann könyörülő szeretete által elhatároztatott, hogy a Jehova legyen emberré levése és halála által a Megváltó (Ap. Csel. 2. 23. Ap. Csel. 3. 18. [Eféz. 3. 10. 11.]), azonképpen az elkárhozott emberi nemzetség közül azon egyének, kiknek az idők folytán a megváltás tényleg sajátjokká váljék, az Atya által el is választattak (Ap. Csel. 13. 48. Mát. 25. 34. Márk. 13. 20. Ján. 6. 37. Ján. 6. 65. Ján. 15. 16. Ap. Csel. 16, 6. Ap. Csel. 18. 9. 10. Róm. 8. 28. 33. Róm. 9. 11—16. Róm. 9—20. Róm. 11. 4. 5. 7. Eféz. 1. 4. II. Thess. 2. 13. II. Tim. 1. 9. Zsolt. 65. 5. [Mát. 20. 16. Luk. 18. 7. I. Kor. 1. 26—29. Eféz. 2. 8. 10. Kolos 3. 12. Zsolt. 33. 12.]), neveik az égben felirattattak (Jel. 17. 8. Dán. 12. 1. [Luk. 10. 20. Filip. 4. 3. Jel. 20. 12. 15.]), ők magok a megváltó kezeibe adattak (Ján. 17. 6. 9. 11. 24.), mint az Ő tulajdon népe (Mát. 1. 21. [Ap. Csel. 18. 10. Ezs. 53. 8.], mint nyájának juhai, kikért életét adni kész volt (Ján. 10. 15. 16. 26. 27.), mint öröksége (Eféz. 1. 18. [Zsolt. 28. 9.]), mint halálos küzdelmének zsákmánya (Ezs. 53. 12.) s mint menyasszonya (Jel. 21. 9. [Zsolt. 45. Énekek éneke]). Ezeknek adatott az örök élet a Krisztusban (Ján. 17. 2. [Ján, 10. 28. Róm. 5. 21. 6. 23. I. Ján. 5. 11.]) s egyszersmind elrendeltettek mind azon eszközök, melyek őket a Krisztusban való hithez, a szentséghez s az örök üdvösséghez juttassák (Róm. 8. 29. 30. I. Pét. 1. 1—3. [Efez. 1. 19. Ezs. 43. —5—7.]). Isten-

nek ezen rendelete változhatlan és örök (Róm. 11. 29. Filip. 1—6. Ezs. 54. 10. Zsolt. 89. 31—35. Ezs. 65. 17—19.), úgy, hogy azok, akiket illet, az elválasztottak, a Krisztus kezeiből ki nem ragadtathatnak (Róm. 8. 35—39. Máté 24. 24. Ján. 6. 39. Ján. 10. 28. [Róm. 7. 23—25.]), sőt inkább Istennek ereje által a Krisztushoz való hitben és szeretetben megtartatnak, miglen dicsőségének örökös társai lesznek (I. Kor. 1. 8. I. Pét. 1. 3—5. Ján. 13. 8. Zsolt. 91. 16.)

6. czikk.

A kegyelem eszközökről s ezek sorrendjéről.

Hisszük, hogy az Isten a kegyelem bizonyos eszközeit rendelte, melyek által a bünösöket magához vonja s nekik az üdvöt, melyet a Krisztus szerzett, tulajdonukká adja. Isten ezekre nézve bizonyos sorrendet állapitott meg, mely általunk, az isteni akarat megszegése nélkül, meg nem rontathatik (Ján. 8. 31. Ján. 14. 21. 23. Mát. 28. 20. Kolos. 2. 5.) Legelőbb alkalmaztatik: a) az Istennek Igéje (Márk. 16. 15. Ap. Csel. 2. 14. Csel. 8. 5. Csel. 8. 35. Csel. 16. 13. Csel. 16. 32. Ap. Csel. 10. 34—44. 18. 4, 5.) Kik ez által a Szentlélek befolyása következtében megtértek, a Krisztus anyaszentegyházához csatoltatnak, b) a keresztség által (Márk. 16. 16. Csel. 2. 41. 8. 12. 37. 38. 16. 15. 33. 10. 48.) s az Anyaszentegyház tagjai ünneplik, c) az Urvacsorát (Csel. 2. 41. 42. Csel. 20. 7.), a Krisztus halálának hirdetése és a vele való legbensőbb közösség végett (Ján. 6. 56.) Ebben egyszersmind a szenteknek közössége is legkiválóbb kifejezését találja (I. Kor. 10. 17.) De az imádság a lelke mind ezen eszközöknek (Luk. 3. 21. Csel. 22. 16.), valamint általában a kegyelmi állapotnak (Csel. 2. 21. Róm. 10. 11—14.); ez megjelenik az uj élet első pillanatával (Ap. Csel. 9. 6. Ap. Csel. 9. 11.) és soha többé el nem mulik.

7. czikk.

A bünös megtéréséről az Istennek igéje által

Az üdvnek utja ez, hogy az ember az Istennek igéje által, mely élő és látható (Zsid. 4. 12. Jer. 23. 29.) büneinek mély álmából felébresztetik (Ap. Csel. 2. 37. Ezsa. 55. 10. 11. [Luk. 16. 29—31.]) büneit és hibáját megismeri és szivből bánja (II. Kor. 7. 10. Luk. 18. 13. Zsolt. 51. 6. Ap. Csel. 17. 30. [Luk. 7. 37—48.]) Veszedelmének érzetében a Krisztushoz (Ján. 6. 37. Mát. 11. 28.) mint egyedüli megmentője s üdvözitőjéhez menekszik (Csel. 4. 12. Ján. 14. 6. [Ján. 3. 36.]) s az Ő benne való hit által veszi büneinek bocsánatját (Róm. 3. 24. 25. 28. Ap. Csel. 26. 17. 18.) s szivébeni bizonyságát annak, hogy ő Istennek gyermeke s az örök élet részese (Róm. 8. 16. 17. Gal. 4. 6. I. Ján. 5. 10. 11. [Eféz. 1. 13. 14. 4. 30. II. Kor. 1. 21. 22.]) A bünös szivének és értelmének e nagy átváltozása kizárólag a Szentléleknek müve (I. Kor. 6. 11. I. Kor. 12. 3. Ján. 6 45.), ki Istennek kegyelmes akaratja szerint az igét mindenható, sikerdus hatásával kiséri (I. Thes. 1. 5. I. Kor. 2. 4. 5. Ján. 6. 63. Ap. Csel. 10. 44. 46. [Ezék. 37. 7. 10.]); ezáltal a testies érzületü bünös ujjászületését eszközli (Ján. ev. 1. 13. Ján. ev. 3. 3. 5. 6. 7. Jak. 1. 18. I. Pét. 1. 23. Gal. 6. 15.), szivét megnyitja (Ap. Csel. 16. 14.), lelkét megvilágositja (Eféz. 5. 9. I. Kor. 2. 14.), s a Krisztusban való élő hitet létrehozza (Eféz. 2. 8.)

8. czikk.

A szent keresztségről.

Hisszük, hogy az Uj-testamentom határozott kijelentése szerint, a Krisztus által szereztetett szent kereresztség, mely az Ő visszajöveteléig a hivők számára folyton megmaradjon (Mát. 28. 19. 20.) abban áll, hogy a megkeresztelendő az Urnak erre rendelt egy szolgája által az Atyának, a Fiunak és a Szentléleknek nevében egyszer viz alá merittessék és abból ismét kiemeltessék (Mát. 3. 13—15. Márk. 1. 9. Máté 3. 16. Ján. 3. 23. Ap. Csel. 8. 36. 38. 39.) Csak ily módon teljesittetik az isteni parancs (Eféz. 4. 5. Róma. 6. 5.) s tartja meg Krisztusnak szerzeménye, mély eredeti jelentését (Kol. 2. 12. 13.) A szentirás egészen határozottan meg is jelöli azon személyeket, kik magokat ez intézménynek alá vessék, s e kegyelem eszközt hálás szivvel megragadják, ugyanis egyedül oly emberek, kik, mindegy bármely néphez tartoznak is, előbb az evangyéliom és Istennek szabad kegyelme által büneikből megtérittettek a Krisztushoz, s O benne teljes szivvel hisznek mint megváltójukban (Márk 16. 16. Ap. Csel. 2. 37. 38. 41. Ap. Csel. 5. 14. Ap. Csel. 8. 12. Ap. Csel. 8. 37. Ap. Csel. 18. 8. Gal. 3. 26. 27. Ap. Csel. 10. 42—48. 16. 13—15. 29—34. Márk 1. 5. Luk. 3. 3.)

A keresztség a Krisztusbani hitnek és szeretetnek első gyümölcse, az Ur iránti engedelmesség megkezdése Ap. Csel. 2. 38. 41. Ap. Csel. 9. 6. Ap. Csel. 22. 16. Ján. 15. 10. 14. Márk 16. 16.) s az ő anyaszentegyházába való belépés (I. Kor. 12. 13. Ap. Csel. 2. 47.) A bünösnek, ki a bün irtozatosságát s egész lényének kárhozatosságát (I. Pét. 3. 21. Zsid. 10. 22. 23. Zsid. 4. 14.) megismerte, ünnepélyes nyilatkozata és vallomása ez (Ap. Csel. 2. 36. 37. Ap. Csel. 9. 5. 6. 9. Ap. Csel. 16. 29. 30. [Máté 3. 6.]), hogy minden reményét egyedül Üdvözitőjének a Jézus Krisztusnak halálába és feltámadásába helyezi (Ap. Csel. 2. 38. Róm. 6. 3. 8. II. Kor. 5. 15.) és benne mint a bün átka és zsoldjától való megszabaditóban hiszen (Róm. 6. 23. Róm. 6. 10. 11. [Ezs. 53. 5. Ap. Csel. 8. 35.]), hogy magát testtel s lélekkel a Krisztusnak által adja s őt felölti (Gal. 3. 26. 27.), mint igazságát és erejét (Ezs: 45. 23. 24.), hogy az ó embert megöldökli s a Krisznak egy uj életben járni áhitoz (Róm. 6. 4—6.)

(Folyt. köv.)

Németországi levelek.

I.

Leipzig, 1905. nov. 22.

Lipcse Németországnak egyik legnagyobb városa és mint kereskedő város, kétségkivül a második helyen áll. Nem olyan szép, mint pl. Budapest vagy Bécs, fekvése sem oly elragadó, mint pl. a Budapesté vagy Prágáé, de gyönyörü parkjaival, szép középületeivel, rendkivül tiszta utczáival igen kellemes benyomást gyakorol a szemlélőre. Régebben épült utczái keskenyek és görbék, az ujak azonban elég szélesek és nyilegyenesek.

Lipcse egészen más jellegü, mint a magyar városok. Itt mindenki dolgozik és a mi a fő, *öntudatosan* dolgozik. Dolog közben nincs sem lárma, vagy veszekedés; mindenki halad a maga utján, igazitja a maga dolgát, nem törődve mással. Nincs másként a szellemi munka terén sem. A professor csak professor s nem vágyik politikai vagy közgazdasági babérokra; a lelkipásztornak elég sok teendője akad hiveivel s ha „mellékfoglalkozik“, ezt rendesen szellemi téren teszi, egy-egy felolvasás, bibliamagyarázat vagy egyetemi magántanári előadások által.

A kötelesség ily szigoru felfogása mellett azután teljesen érthető az az óriási tevékenység, a melyet egy-egy evangelikus lelkipásztor vagy professor kifejt. Itt van pl. Lipcsének egy fiatal lelkésze, a ki vasárnaponként sokszor 2-szer is prédikál, ellátja a lelkészi hivatal teendőit és ezenfelül időt talál magának arra, hogy mint egyetemi magán tanár heti 5 órán át vizsgálja a viszonyt, mely volt Assyria s Izrael között.

Lipcsének legnagyobb nevezetessége hires, régi *egyeteme*. E levelemben, a Nt. Szerkesztő ur szives

engedelméből, különösen az egyetemi élettel óhajtok foglalkozni.

A lipcsei egyetem alapitását annak a 2000 német studensnek és professzornak köszönheti, kiket a csehek 1409-ben Prágából elüztek és a kiket az akkori szász uralkodó, a harczias Frigyes szivesen fogadott. Az egyetem mai alakját 1893—97-ben nyerte, a mikor is 3 és 1/2 millió márka költséggel teljesen ujjá alakitották ugy, hogy a régi épületek közül csak a paulinusok temploma s a Bornerianum maradt meg régi alakjában. Az épület legszebb része a 2 emelet magasságu előcsarnok, hatalmas aranyozott márványoszlopaival és két müvészi freskóval, melynek egyike a tüzet-lelopó Prometheust, másika pedig a szász uralkodók ősi fészkét, Wettin várát ábrázolja e felirattal: *Ad memoriam providentiae Dei* — az isteni gondviselés emlékezetére! Épitészeti és történeti szempontból legérdekesebb rész a régi paulinus-templom, mely jelenleg az egyetem temploma. E régi templom a 13-ik század első harmadában épült; itt prédikált s hirdette X. Leó pápa bünbocsánatát a hires *Tetzel János*, kinek sirja is e templomban van. Az egyetemi templomot különösen az egyetemi tanárok (kiknek, régi jó szokás szerint, külön ülhöhelyük van) és egyetemi hallgatók s a müveltebb közönség látogatja; vasárnap d. e. 1/2 10 órakor mindig *egy theol. tanár*, d. u. 6 órakor pedig egy-egy *theologus* prédikál.

A mi az egyetemi és éppen *a theologiai oktatást* illeti, a lipcsei egyetemen egy egész sereg hires theologus tart előadást. Itt van pl. a fiatal ó-testamentomi exegeta *Kittel*, egyik legkiválóbb uj-testamentomi biblicus *Heinrici*, a dogmatikus *Ihmels*, a vallástörténész *Jeremiás*, *Schuederman* és mások. Mig a philosophiai karon, a jelenkor legnagyobb német philosophusa *Wundt* tart előadásokat. De itt tanit a kiváló aesthetikus *Volkelt*, a philosophia-történész *Heinze*, a történetbölcsész és sociologus *Barth*. A jogikaron pedig a hires egyházjogász, *Friedberg*, a hires nemzetgazdász *Bücher*, *Sohrn*, *Eilenburg*, *Brandenburg* tartanak előadásokat.

A német theologiai oktatás láthatólag két részre oszlik: *elméleti* és *gyakorlati* oktatásra. Az elméleti oktatás czéljait a *privatum és publicum collegiumok* szolgálják, mig a gyakorlati képzés az egyes professzorok által vezetett *seminariumokban* történik. Minden professzor tart elméleti és gyakorlati előadásokat. Az elméleti előadásokon a hallgatók csak *passive* vesznek részt, mig ellenben a gyakorlati órákon *a hallgatók dolgoznak*, a tanár csak irányit és birál; tehát a kölcsönhatás csak a gyakorlati előadásokon teljes és a tanár csak ezeken ismeri meg hallgatóit teljesen. A lipcsei egyetemen pl. *Hauck*, a hires egyháztörténész, a ki nemcsak egyszerü kronikázó, hanem a történet *psychologiai* alkatát is vizsgálja, heti 6 órán az egyháztörténetet adja elé a reformatiotól kezdődőleg, heti 2 órán a 19. század egyháztörténetével foglalkozik és heti 2 órán egyháztörténeti gyakorlatokat tart, melyeknek tárgya: *Krisztus személye és müve az apostolok utáni kor irodalmában.* Vagy ott van pl. *Kittel prof.*, a ki heti 5 órán adja elé a bevezetést az ó-testamentomba, heti 4 órán a kis prófétákat magyarázza, heti 2 órán zsidó nyelvtant ad elé a kezdőknek, heti 1 1/2 órán a deuternomiont olvastatja, annak nyelvtani sajátságait magyaráztatja és heti 1 1/2 órán az előrehaladottabbakkal az ó-testamentomi biblica theologia körébe vágó irásbeli dolgozatokat készittet. Tehát hetenként *15* órát tart. *Ihmels* prof. heti *12* órát, *Gregory* tiszteletbeli tanár heti *11*, *Schuedermann* heti *15* órát tart. Ezenkivül minden tanár legalább heti 2 órán, meghatározott időben, fogadja azokat a hallgatókat, a kik valamely tudományos kérdésben felvilágositást kérnek és egy részük vasárnaponként istentiszteletet tart az egyetemi templomban.

A tapasztalat által teljesen igazolt tény az, hogy tudományos lelkészeket csak ilyen oktatással lehet képezni. Ott, hol a tanár és hallgató közt nincs meg a kölcsönhatás, hol a hallgató csak *befogad,* ott tudományos képzésről egyáltalán nem lehet szó. Az ilyen intézet csak (hogy a Felméry kifejezésével éljek) „öreg gimnázium".* Ilyen oktatás mellett a hallgató csak „cursus"-t fog tanulni s az elérendő czél többé nem a tudományos készültség, hanem a 3—4 vizsga lesz. A vizsgára való készülés pedig a tudományos képzettség halálát jelenti. Az ilynemü oktatás ezen kivül még egy, a protestantizmusra nézve rendkivül nagy veszélylyel járó hibát rejt magában: megtanitja a tanulót *a mester szavára eskünni.*

Már pedig a magyar theologiai oktatás merőben elméleti. A mi rendszerünk mellett megtörténik, hogy az a theologus, kinek lelkipásztori müködése főként az egyházi beszédre kell irányuljon, — még azt sem tudja, hogy miként kell egy beszédet megirni, mivel egyetlen egyszer sem nyilt alkalma 4 éven át, egy saját maga által irt beszédet előadni s igy természetesen alkalma sem volt a meg nem irott és el nem mondott beszéd felett birálatot hallani.

Már otthon kialakulni kezdő ama meggyőződésem, hogy a magyar theol. oktatásnak gyökeres reformra van szüksége, teljesen megszilárdult a lipcsei egyetemen. Mig a theol. oktatás *egyoldaluan elméleti* marad, addig, sajnos, magyar theol. irodalom sem lesz. A reform első és feltétlen lépése tehát a gyakorlati oktatás behozatala, a mely egyáltalán semmi nehézségbe sem ütközik. Az összeült zsinatnak ez képezte volna legnagyobb feladatát, ha az oktatás kérdése, elég érthetetlenül, nem utaltatott volna a konvent hatáskörébe. *Egyházi életünk reformációját a theol. oktatás reformációjával kellett volna kezdeni.*

Ennyit óhajtottam a lipcsei egyetem theol. oktatásáról elmondani, hozzáfüzvén egy pár reflexiót a magyar theol. oktatást illetőleg. Következő levelemben — a nt. szerkesztő úr engedelmével — egy nehány kiváló theologus és philozófus előadásáról emlékezem meg s azután áttérek a lipcsei *egyházi élet* ismertetésére.

Ifj. Bartók György.

EGYHÁZMEGYÉKBŐL.

A szilágyszolnoki ev. ref. egyházmegyei őszi gyülés f. hó 6. 7. és 8. napjain folyt le Zilahon, az egyházi tanácsteremben.

Nov. 6-án a gyülést előkészitő tanácskozások tartattak meg az egyházmegyei tanácsüléseken és igy a tulajdonképeni egyházmegyei közgyülés nov. 7-én d. e. 1/2 11 órakor vette kezdetét. Tekintélyes számmal sereglettek össze az egyházmegye különböző részeiből egyházi s világi képviselők és a tanácskozó terem megtelvén, Bartha Dezső esperes égbe emelő buzgó imádság után a közgyülést megnyitotta.

Az esperesi jelentés mint egy szép mozaik, tömör vonásokban ismerteti az egyházmegye mult évi életét s főként a kormányzó hivatalok müködési körét, valamint a személyváltozásokat. Nagy szorgalommal és tehetséggel összeállitott derekas munkát végzett ezzel a mi ifju lelkü vezérünk, melyért nem is késett spontán lelkesedésének, hálás elösmerésének kifejezést adni a közgyülés s az értékes munkát egész terjedelmében jegyzőkönyvre venni határozta. Bizony meg is érdemelte!....

Az egyházlátogatásokról szóló esperesi és fő-

* Lásd Schneller István: Päd. dolgozatok I. és II. köt.

jegyzői jelentések előtt (amelyek teljes összeségükben elfogadtattak és az egyházmegyei tanács intézkedése alá utaltattak) kiemelkedő módon nyilvánitotta az egyházmegye nyugalomba vonult esperese, Viski Pál iránt táplált, érdemeit hálásan elismerő érzelmeit. Ugyanis tiszteletbeli örökös esperessé választotta s 12 évi hű szolgálatát megörökitő emlékiratát diszes albumban fogja kezéhez juttatni. Nem csak a nyugalomba vonult ősz vezért tisztelte meg a babérággal egyházmegyei gyülésünk, hanem megbecsülte épen olyan mértékben önmagát és midőn, ha aranyat, ezüstöt, tömjént és myrhát nem tudott adni elösmerése jutalmául, a lelkiismeretes, hosszas munkában elfáradott, mindvégig pontos, az utolsó jottáig hű és igaz, szelid lelkületü egyházi atyának, adta legalább hálájának, elismerésének, ragaszkodó szeretetének el nem hervadó, sugárözönnel fürösztött lapjait. Ő a mi szivünkhöz van nőve s Isten kegyelméből legyen is a mienk: *ad multos annos!!*

A tárgyalás rendjén tovább haladva, az uj lelkészeket és tanitókat iktatták be.

Az egyházmegyei bíróságok, egyházmegyei tanács, egyházmegyei tanügyi bizottság évi müködéséről szóló jelentések elfogadtattak. Mind szakértelemmel összeszerkesztett, buzgó, lelkiismeretes munkálkodás eredményei. A tanügyi előadói jelentés pláne egy buzditó tanulmány, melynek kérlelhetetlen számadatai felráznak, oktatnak és szeretettel intenek bennünket. Ugy is kell, igaza van minden betüjében. Az iskolák a mi veteményes kertjeink s bizony ma hovatovább markáns képek, sötét vonások tárják elénk a krisztusi örök igazságot: „elvész a nép, a mely tudomány nélkül való!“ Lelki vezérek, lelki tanitók, ne csüggedjetek, csak előre! tovább, tovább az izzó munkában! ne legyünk tétlenek. Vessük kezeinket az eke szarvára!!

Az egyházmegyei orsz. gyámintézeti, a közalappénztári jelentéseket tudomásul vették.

Az egyházmegyei 1904. évi számadás, mely már a kerületi igazgatói tanács által is megerősittetett, pontos és mintaszerü kiállitásáért, elismerőleg tudomásul vétetett. Az egyházmegyei 1906. évi költségvetés elfogadtatott teljes tartalmában.

Hogy az egyházmegyei tanács helybenhagyja az 1905. évi költségvetést, tudomásul szolgál.

Az egyházmegyei bíróságba tagul Ignácz Márton érszentkirályi lelkészt beválasztották és az esküt letette.

Az országos közalaphoz, Baldácsy-alaphoz államsegélyért beadott kérelmek, valamint az egyes egyházak egyes kérelmei is elintézést nyertek.

Az egyházmegyei gyülések tartására vonatkozó régi gyakorlatot a 4 vidéki kör szerint (Zilah, Sz.-Somlyó, Tasnád, Szilágycseh) a közgyülés fentartja.

A levéltár elhelyezésére intézkedések történtek.

Végül örvendetes tudomásul veszik Vincze Ödön egyhm. egyházi értekezleti elnöknek azon jelentését, hogy Szilágyvármegye törvényhatósági bizottsága meleg ajánlattal terjesztette föl a miniszteriumhoz egyházmegyénk kérelmét a vasárnapi munkaszünet és az italmérések vasárnapi megszüntetése iránt. Nagy munkásságot igénylő, terjedelmes és mély erkölcsi alapokon nyugvó memorándumáért szives elismerését, köszönetét nyilvánitja értekezleti elnöknek a közgyülés.

Ezzel a tulajdonképeni tárgyalás befejezést nyert s nov. 8-ikán a jegyzőkönyvek hitelesitése után az egyházmegye őszi közgyülése véget ért.

Nov. hó 7-én, az első napi nagymérvü tanácskozások által kimerült elmék pihenni tértek a fehér asztalhoz. A „Tigris-szálló“ diszes éttermében déli 1 órakor közebédre gyültek össze egyházi és világi férfiak, papok, gondnokok, képviselők egyaránt.

Kónya Miklós, a jó kálvinista vendéglős (presbiter is) pompás ebéddel látta el az egyházmegyei atyákat s a fölbuzdult indulatok árja — habzó kehelylyel a kezekben — szebbnél-szebb pohárköszöntőkben keresett és talált kielégitést.

Felköszöntötték több izben egyházkerületünk érdemekben gazdag nagytudományu, fáradhatatlan buzgalmu, szeretetteljes szivü főpásztorát, dr. Bartók György püspök urat, továbbá a szorgalmas, munkás egyházmegyei tisztikart, valamint a jelenlévő világi és egyházi képviselőket. Délután 3 órakor azonban feloszlott a fehér asztal és az egyházmegyei tagok ismét a tanácsterembe vonultak fel, hogy folytassák a késő estéli órákig elhivattatásuk nemes dolgait.

Hideg, őszi szél zugott künt s havas esőcseppek verdesték a ködtel lepett ablaktáblákat, a komor tél terjesztgette fagyos szárnyait, de az egyházmegye messze vidékeire is az evangeliumi hit benső, életadó melegével távoztak el a résztvevők s azon megnyugtató és vigasztaló tudattal lelkökben, hogy minden komor tél után, a megujhodás enyhe, viruló tavasza következik.

Vincze Ödön.

EGYHÁZI ÉLET.

A marosi egyházmegyéből.

Egyházi értekezlet és papi jubileum. A marosi egyházmegye küküllőmenti egyházi értekezleti fiókköre f. évi nov. 2-án Harasztkereken tartotta évi rendes közgyülését ref. emlékünnepélylyel és Molnár Lajos harasztkereki ref. lelkész 30 éves papi jubileumával kapcsolatban.

A harangok jeladására a templomban gyült össze a szép számu közönség. Az ünnepély szónoka Kovács László koronkai lelkésztársunk volt, ki szép könyörgésben emelte fel lelkünket az Egek Urához ap. csel. V. r. 29. v. alapján, alakilag és alkalmilag szépen kidolgozott s nagy szónoki készültséggel előadott alkalmi beszédével mindvégig lekötve tartotta a hallgatóság figyelmét. Megragadó szavakban fejezte ki Luther M. tántorithatatlan erejét; s a nagy reformátor élete történetéből kiindulva lerajzolta azt az utat, amelyen ő végigment egész életével s reformátori müködésével bizonyitva be azon evangeliomi igazságot, hogy „Az Istennek kell inkább engedni, hogy nem az embereknek.“ A nagy reformátor élete példája minket is arra kell serkentsen, hogy Istennek kell inkább engedelmeskedni. Nekünk sincs okunk szégyelni a Kr. evangéliumát, nincs miért lemondanunk egyházunk minden alkalmas módon való erősitéséről, a hivek számának szaporitásáról.

A harasztkereki dalkar Kis Lajos aa. vezetésével egyházi énekeket adott elő, bebizonyitva, hogy a lelkes vezetők után örömmel halad a nép s kultiválja a müéneklést is.

Az egyházi ért. gyülését Dósa Elek főgondnok, ért. világi elnök betegsége miatt Benedek Dénes egyházmegyei főjegyző, ért. egyh. elnök nyitotta meg a reformáczió vivmányait ékes szavakban kifejező tartalomdus gyönyörü nyelvezettel megirt elnöki beszéddel, melyben találóan jelölte meg azon elveket, melyek szemelőtt tartásával a reformátorok által kijelölt uton haladva gyomlálhatunk és épithetünk mindnyájan, mint szent nép és királyi papság.

Azután következett a helyi lelkész felolvasása a harasztkereki egyház történetéről. Egy szindus és életteljes kép tárult szemeink elé azokból az adatokból, melyeknek összeválogatásából egy egész kis egyházhistória keletkezett. Kiválóbb mozzanatok: a harasztkereki egyház a 17. század első felében 1623-ban már fennállott s hivei a legrégibb időtől fogva bámulatos szellemi és anyagi tevékenységet fejtettek ki egyházuk megépitésére s fokozatos fejlesztésére.

Most is meglevő nagy és diszes kőtemploma 1839-ben épittetett Ferenczi István kurátorságában, s azután is folyton javitgatják, rendezgetik. 1848-ban állitották a kitünő hangu 8 változatu orgonát.

Most fennálló tornya kies dombon, szép kilátással az egész Nyárádterére 1797-ben épült.

Jelenlegi papi lakását 1876-ban uj lelkész épittette, ilyen szép paróchia az egyházmegyében akkor még csak egy volt. 1888-ban tágas iskola és tanitói lakás épittetett; mindkét paróchiális épület be van rendezve mindenféle gazdasági épülettel. Az egyháztagok rendszerető, pontos, szorgalmas emberek, a vezetők kipróbált nagytehetségü lelkipásztorok és iskola tanitók, mindenik szivén viseli az egyházépités ügyét s igy erősödik lassanként az egyházközség a lelki és testi dolgokban egyaránt.

Kiváló papjai voltak Marosvásárhelyi István 1700 körül, ki mint erdélyi ref. püspök halt el Nagy-Enyeden 1728-ik évben. Fogarasi János, ki hires jósló volt. Ő előre megjósolta Rákóczi idejében a holdvilági csata szerencsétlen kimenetelét. Gombási István, Gyöngyösi Sámuel jó barátja, kinek ezt irja a költőpap házassága alkalmával:

Házasodol látom, Gombási barátom
Téged is a szeretet, már kalodába vetett
Hozzád mennék, ha *rosz kereken*
Lehetne járni Harasztkereken.

Hogy Harasztkereken a legrégibb időktől fogva mindenek ékesen és jó rendben vannak, azt az egyház első sorban azoknak a jó régi kálvinista papoknak köszönheti, akik mindig szivükön hordozták az egyház előrehaladását. Ezeknek méltó utódja Harasztkerek jelenlegi papja, a saját hiveitől is páratlan rokonszenvvel körülvett s mindnyájunk által szeretve tisztelt Molnár Lajos bátyánk, ki már 30 év óta munkálkodik az Ur szőlőjében puritán egyszerüséggel párosult buzgó tevékenységgel, ugy, hogy valóban elmondhatjuk, hogy az ő szerénységénél csak az egyházában észlelhető mintaszerü rend nagyobb.

Különösen a helybeli hallgatóságra nagy hatással levő midnyájunkra tanulságos felolvasás befejeztével Ravasz János esperes afia fiókkörünk és a marosi egyházmegye nevében lelkes szavakban emlékezett meg jubiláló lelkész kitünő érdemeiről s kérte a Mindenhatót, hogy adjon neki lelki, testi erőt, kegyelmet, hogy még hosszasan munkálkodhassék egyházában, családjában s a társadalomban.

A tárgysorozat következő pontját Biró Géza sováradi lelkész aa. felolvasása képezte. „Mai társadalmi életünk 3 gyógyforrása“ czim alatt alapos ismerettel, meggyőző erővel fejtegette jelen társadalmi életünk bajainak okait, azt hangsulyozván, hogy ismét vissza kell térni az eredeti alapra a bibliára, mert ott találhatók fel a gyógyforrások, melyeknek vize meggyógyithatja a betegséget, s példát véve küldföldi hitbuzgó, főleg angol hitrokonainktól, mi is intenzivebbé tehetjük ért. által vallásos társadalmunk fejlődését. A tanulságos szép felolvasásért köszönetet mondva, elhatároztuk annak emlékkönyvbe irását.

Titkári jelentést e sorok irója olvasott fel, melyet szintén emlékkönyvbe irásra méltattak.

Majd általános tisztujitás következett; a régi hivatalnokok mindnyájan ismét meghagyattak.

Elnök aa. köszönetet mondva a megjelenteknek az érdeklődésért, a gyülést berekesztette.

Értekezlet végeztével szeretett paptársunk vendégszerető asztalánál szivből jövő felköszöntőkben fejeztük ki jubiláns lelkész és kedves családja iránti becsülésünket, szeretetünket.

Ezen egyszerü gyülés azt a gondolatot erősitette meg lelkünkben, hogy amig olyan erős védbástyáink lesznek, mint a harasztkereki egyház, hol a hivek áldozatkészsége s népszerü papjok iránti páratlan ragaszkodásuk oly megható összhangban olvadnak összesze: addig nincs mitől féltenünk egyházunk megrongált hajóját s nincs miért feladnunk reményünket egyházi értekezletünk sikeres müködése és eredménye felől, mert a szeretet lesz a mi erős várunk, s ezen épül fel egyházunk hatalmas épülete, a melyen a pokol kapui sem vehetnek soha diadalmat!

Nyárádszentbenedek.

Ady Sámuel,
ért. titkár.

—

A nagyenyedi egyházmegyéből.

Egyházi Értekezlet Marosludason. Sulyos idők járnak, mintha a politikai válság reánehezednék az egyháztársadalmi élet mezejére is, vagy az éles érdeklődés, vagy a halálthozó közöny szélsőségei észlelhetők ma értekezleteinken, vagy erősen tüntetünk protestáns voltunkkal, vagy hiányzik közönségünkből az igazi világos prot. öntudat, hogy oly érdeklődés nélküliekké lesznek most akár kerületi, akár parcziális egyházi értekezleteink.

Igy voltunk a nagyenyedi egyházmegye egyházi értekezletével is, pedig a maga idejében meglehetős nagyszámmal szétküldött meghivóink érdekes müsorral tudatták, hogy reformácziói emlékünnepélylyel összekötött értekezleti közgyülése lesz a nagyenyedi egyházmegyének nov. 5-én M.-Ludason, s mégis a reggeli vonathoz kifáradt előzékeny kocsitulajdonosok nagyon gyér számmal tudtak egy-egy vendéget kihalászni az utasok közül az ünnepélyre, hanem azért a bevonulás „impozáns“ volt, az egyházmegye küldötteit élükön az esperessel Kozma Imre m.-ludasi ev. ref. lelkész üdvözölte lelkes szavakkal a ref. templom előtt, hangot adva annak a fájó közérzületnek is, mely most minden igaz magyar szivet a legnagyobb aggodalommal tölt el. Jancsó Lajos nem mint esperes, hanem mint egyik tagja az értekezletnek válaszolt a tagok nevében, biztositva a ludasi református gyülekezetet, hogyha számban nem is sokan jöhettek el a gyülésre, de azok is, a kik nem jöhettek el, ép oly érdeklődő meleg szeretettel vannak ez ifju gyülekezet iránt, mint a kevés számmal idejött tagjai az értekezletnek.

A beharangozásig a paróchia éltető lelke Kozma Imréné látta el a vendégeket lekötelező szivességével, honnan a diszes kis ref. templom fogadta ölébe a már szép számmal össze gyülekezett közönséget, itt a m.-ludasi dalkar lélekemelő összhangzatos éneke után Egerházi Lajos ujtordai lelkész mondott alkalmi imát, majd a dalkar sikerült közéneke alatt Fejér Pál felenyedi lelkész, ért. titkár lépett a szószékre, hogy elmondja Ezsaiás próféta alapján gondosan megszerkesztett, de kissé tulszinezett alkalmi beszédjét.

Ezután jött a tulajdonképeni közgyülés, melyet ott a templomban Veress Károly ért. egyházi elnök nyitott meg gr. Bethlen Sándor világi társelnökkel, rövid, de a közérzületnek teljesen megfelelő beszéddel. Fejér Pál ért. titkár számolt be ezután egy évi sáfárkodásról, melyből megtudtuk, hogy a fiókkörök megalakulva mindenik él és munkálkodik a felvinczi kör kivételével, a hol még az alakulás nehézségei előtt állanak most is.

Majd a dalkar hazafias éneke után elhangzott szavalat végeztével Jancsó Lajos esperes állott a szószékre, hogy egy eddig a világ előtt egészen ismeretlen intézményről „a diakonissákról“ tartson szabad előadást. Előadó bevallja, hogy ő maga sem ismerte eddig ez áldásos intézményt a maga valóságában, mig egy fiatal hitsorsos leány hive reá nem kényszeritette ennek megismerésére, ki egy alkalommal azon kéréssel fordult hozzá: adna neki tanácsot, mikép szentelhetné ő életét egészen a szenvedő emberiség fájdalmainak enyhitésére anélkül, hogy elhagyja vallását, mert különben kénytelen lesz szive sugallatát követve apácza fátyolt ölteni magára.

Igy kezdett érdeklődni a budapesti diakonissa egyesület után, melyet eddig csak a róla olvasás halvány emlékezetéből ismert, bemutatta alapszabályait is, czélja ezen intézetnek az odaadó, osztatlan szeretet ápolása a fiatal női kebelben, s képezni őket mindazon módokra, melyek segitségével a társadalom boldogulását eszközölni lehet és felhasználni őket kórházak ápolóinak, betegek vigasztalóinak az evangyelium alapján.

Figyelmet lekötő, mindvégig érdekes előadása után inditványt nyujt be, hogy mondja ki az értekezlet, miszerint a diakonissa ügyet üdvösnek, humanus intézménynek ismeri s annak felkarolását szivén viseli s óhajtja, hogy a diakonissák száma annyira szaporodjék fel, miszerint a kórházak ápolói is ezekből telhessenek ki.

Inditványát Péter Antal m.-n.-csáni lelkész hozzászólásával egyhangulag elfogadták, hozzászoló előadó esperesnek érdekes tárgyu ismertetéseért hálás köszönetet mond s örömének ad kifejezést, hogy e szocziális jellegü eszme immár az egyházak hivatalos vezetőinek is érdeklődés tárgyává kezd lenni, az anyákra utal, mint igazi segitő társakra a lelkészek mellett, kik egyedül hivatvák arra, hogy a gondjaik alatt álló gyermekvilág lelki érzületét a maga üde tisztaságában megőrizzék, mert csak romlatlan, pirulni tudó tiszta lelki kedély adhat a társadalomnak a szenvedő emberiség iránt igazán érző és érdeklődő valódi diakonissákat.

Végül a pénztári jelentés vétetett tudomásul, mely szerint az értekezletnek van 2 alapitó, 4 pártoló és 112 rendes tagja, 1903—904. években tagdijakból befolyt 679 kor. 34 f., központnak beküldetett 481 kor. 75 f., tőkésitett vagyon 330 kor.

Kapcsolatosan ezzel megállapittatott a jövő évi költségvetés, mely szerint az egyházmegyének megmaradt 25%, tagdijak és tőkekamatok 75 kor. 10 f. összegből 30 kor. koszorufüzetek szereztetnek be a fiókkörök részére, 20 kor. pályadijul tüzetik ki egy népszerü vallásos tárgyu felolvasásra, 8 kor. 2 példány „Vasárnap“-ra, két arra érdemes egyház részére, a fenmaradt összeg tőkésittetik.

Ezzel a hivatalos közgyülés véget ért, de folytatást nyert a papilakon az egyházmegyei tanácsülés, hol az ujtordai kántori állásért folyamodók pályázati sorrendje lett megállapitva; hét folyamodó közül hat jelöltetett s miután egy kényes személyi ügy is két jóbarát és kartárs között, keblileg külsőleg az irásokból elintéztetett: a fehér asztal evő és ivó eszközeinek csengése közben folytatódott felköszöntők alakjában az az eszme, melyért az értekezlet tagjai a haza, nemzet és vallás szent nevében M.-Ludason is sikra szállának.

Péter Antal, ref. pap.

KÜLÖNFÉLÉK.

Benedek Árpád székfoglalása. E hó 20-án a déli vonattal érkezett Benedek Árpád, Kolozsvár hidelvei lelkésze uj állomáshelyére. Hivei meleg szeretettel, lelkes tüntetéssel fogadták. A hidelvei és magyar—honvéd-utczai egyesült dalkör zászlók alatt vonulván ki, üdvözlő dalt énekelt a vonat érkezésekor. Azután az egyház ősz pásztora, lelkes vezére *Herepey* Gergely esperes köszöntötte, mint szolgatársát, igaz barátsággal, visszaemlékezvén az uj lelkész pályája kezdetére, érzékenyen hivatkozva, hogy „hazúl, hazajött,“ Benedek Árpád lelkesen válaszolt a biztató, meleg fogadásra, megemlékezett ő is, csaknem szülőföldjének nevezve Kolozsvárt, gyermekkoráról, pályája kezdetéről, a mint két évig, mint ifju Timotheus, az országos hirü Pálok lábainál szolgált. Megemlékezett régi hiveiről, jelezte, új hivei között forgolódásának, szolgálatának, müködésének, egész életének czéljait. Szabolcska Mihály szolgatársának hazafias mondásával zárta be üdvözlő beszédét „Mit ér nekem a mennyország, ha elveszett Magyarország. Azután a dalkör énekével, hosszu kocsisorral, ékes magánfogatokkal, zászlók alatt a papilakra ment a gyülekezet, hol *Incze* Gerő, kir. it. táblai biró, főgondnok köszöntötte még egyszer az uj pásztort. számba adva házát és templomát gyülekezetével együtt. Jelentős szavakban hivatkozva beszédében, hogy a mint házától csak egy keskeny ajtó választja el templomát, aképpen ne válassza el semmi, legyen közel hivei szivéhez és házához. Benedek Árpád meleg szavai után a 26-iki viszontlátásra eltávoztak. 26-án a rendes Istentisztelet keretében tartotta meg aztán székfoglaló beszédét. A beigtatást az esperes kiküldése után *Irsay* József magyar-utczai lelkész végezte, szolgatársát, barátját, mint régi tanulótársát köszöntve, egyszerü, közvetlen beszéddel vezette uj hivatalába, a mi mély hatást tett ugy az uj pásztorra, mint a gyülekezetre. Az ünnepélyes istentisztelet külső fényét emelte a földészdalkör, a Polgári dalegylet és szeretetházi növendékeink ünnepi éneke. Az uj lelkész Pál I, kor. I. 23. alapján predikált a megfeszitett Krisztusról, aki neki erőt és bizodalmat, bátorságot és reménységet ád, hiveinek pedig idvességet. A gyülekezetre jelentős hatást tett ugy a beszéd tárgyalása, mint a helyi vonatkozásu bevezetés, valamint a berekesztés, a melyben a távollevő püspök ő méltóságától kezdve minden hatóságának, gyülekezete minden tagjának, pap és tanitó szolgatársainak támogatását kérte. Ő egész lelkével igyekezik, igérete szerint jó pásztor lenni s megtartja az irást, hogy az ő élete is nem lesz drága áldozatnak. Istenitisztelet után főgondnok Incze Gerő végezte a hivatalos számba adást. Azután ½ 2-re ünnepi ebédre gyültek a Nagy Gábor emeleti külön éttermébe a hivek és vendégeik (mondhatjuk, hogy minden felekezet képviselve volt), lelkesen ünnepelték az uj pásztort és családját, főtiszteletü és méltóságos püspökünknek üdvözlő táviratot küldöttek Budapestre. Az egyház vezérférfiainak bő részük volt az áldomásban.

Lévay József a jeles költő, akadémiai tag, s a tiszáninneni egyházkerület tanácsbirája e hó 18-án töltötte be 80-ik életévét. Az Urnak kegyelme és áldása maradjon rajta még hosszu időn át.

Papválasztás. *A kémeri* ev. ref. egyház lelkészét, *Nagy* Istvánt a *kisujszállási* nagy és diszes gyülekezet választotta meg papjává nov. 19-én s igy a derék, buzgó egyházi férfiu rövid idő mulva elhagyja gyülekezetét, hogy elfoglalja uj, nagyobb munkakörét ott, abban a szépen fejlődő alföldi városban. Nagy István távozása valóságos veszteség a szilágyszolnoki egyházmegyére, mert benne egy hivatása magaslatán álló, valódi lelkipásztort veszit az egyházmegye, a ki ugy is mint ember, ugy is mint az Urnak szolgája egyaránt kiváló alakja volt az itteni papi testületnek, Legközelebb megjelent egyházi munkája az „Imádkozó ember“ szivet, lelket magával ragadó áhitatos könyv, melynek költői szárnyalása, ragyogó irálya egyaránt kitünő tápláléka a buzgolkodó léleknek. Élénk emlékezetünkben van még az ákosi templomszentelés alkalmával elmondott gyönyörü beszéde is, mellyel lebilincselt mindenkit, hogy egyszersmind rabjává is tegye közönségét. Valóban nagyot vesztett Nagy Istvánban ez az egyh. kerület, de sokat nyer a másik. A kémeriek pedig busonghatnak a jó lelkipásztor után, ki tisztes elődök méltó utódja volt. Vajh! megtalálják-e az ő méltó utódját? . Mi áldáskivánatainkat küldjük a kiváló egyházi férfiunak, szent elhivattatása utjain. Legyen osztályrésze állandó öröm és boldogság!

A kolozsvári Bethlen Gábor-kör szépen sikerült matinét rendezett e hó 26-án Kolozsvárt. A köri zenekar nyitánya után *Polya* Antal elnök tartott hatásos megnyitót, majd dr. *Szádeczky* Lajos egyet. tanár olvasott föl Bethlen Gáborról. Salamon Rózsika csinos zongorajátéka végével, *Csurgai* Adél, a kolozsvári nemzeti szinház művésznője énekelt nagy hatással. Utána *Jórend* Jolán szavalt igen ügyesen. Ezután a kör tagjaiból alakult ének-quartett következett s a müsort *Tőkés* Ernő és *Kárpáthi* Ernő zárták be, Jókai: a holt költő szerelme melodrámájának preciz előadásával.

Az ev. ref. Szeretetház növendékei 1095. nov. 19-én szépen sikerült müsoros-estélyt rendeztek. A müsor első pontja *Kovács* Emma zongorajátéka volt, ki „Czinka Pannát“ adta elő dicséretre méltó gyakorlottsággal. Utánna *Bárdy* Piroska ügyes szavalata következett, majd *Kovács* Melinda énekelt igen szépen *Weinrich* Margit precis zon-

gorakisérete mellett. Ezután jött az estély fénypontja a „Virágország“ 3 felvonásos szindarab előadása, a melyben az egyes virágokat az alábbiak személyesitették: Tündér volt *Kovács* Melinda, Rózsa *Sylvester* Irma, Tulipán *Berde* Amál, Liliom *Bedő* Sarolta, Rezeda *Kovács* Mariska, Viola *Simon* Jolán, Bazsarózsa *Bodor* Ágnes, Gyöngyvirág *Kászongi* Márta, Ibolya *Kis* Emma, Rozmarin *Kali* Leona, Pipacs *Borbáth* Karolina, Orgona *Gábor* Irén, Nefelejts *Barabás* Blanka. Az estélyt 2 élőkép zárta be, melyek közül az első a 4 müvészetet, a másik pedig Csipkerózsának egyik jelenetét mutatta be. Az estély, melyen igen szépszámu érdeklödő közönség jelent meg, a Szeretetház növendékeinek nemes buzgalmáról és törekvéséről tesz tanubizonyságot.

Új segédlelkészek. A főtiszteletü püspök ur *Serester* Tamás IV. theolt. Mocsolyára, *Istók* Sándor IV. theolt. Szinyébe, *Kónya* Gyula IV. theolt. Kolozsra, *Jakab* György IV. theolt. Jákótelkére segédlelkészekül kinevezte.

A ref. theologiai fakultás ifjusági ének- és zeneegylete decz. hó 10-én rendezi szokásos hangversenyét. A változatosnak igérkező programmot legközelebb ismertetni fogjuk.

Konventi jegyzőkönyv. A Budapesten folyó évi november 7—10. napjain tartott ev. ref. egyetemes konvent jegyzőkönyve Sass Béla theol. tanár és konventi jegyző szerkesztésében megjelent és azoknak az egyházi hatóságoknak, melyeknek sürgős szükségük van rá, *Dávidházi* Kálmán könyvkötő utján (Debreczen, Füvészkert-utcza 9.) rendelkezésükre áll.

Elhalasztott sorsolás. A rákosszentmihályi ev. ref. templom-alap javára rendezett tárgysorsjáték huzása, a pénzügyminiszter 80081—905. sz. a. engedélyével, 1906. okt. 25-re halasztatott.

Első adomány az ev. ref. szeretetházi növendékek karácsonyfájára. Demeter Zsigmondné Székelyföldvárról 4 koronát adott át a szeretetházi növendékek karácsonyfájára. Ajánljuk e követésre méltó eljárást lapunk olvasói becses figyelmébe.

Kérelem a nagytiszteletü lelkész urakhoz! Pócsfalvi leány-egyházunk, melynek kiszámithatatlan sok sorscsapására, izolált helyzetében kis faimaháza is összeomló félben, ez év március havában 470 könyöradomány gyüjtőivet küldött szét erdélyi hitsorsosainkhoz, a nagyt. lelkesz urakhoz czimzetten, esedezvén, hogy ha csak pár koronányi templomsegélylyel is felsegiteni kegyeskednének szegény egyházunkat. Mert a szétküldött 470 gyüjtőivből maig csupán 28 érkezett vissza. Teljes tisztelettel kérjük a nagyt. lelkész urakat: ha lehet egy-két koronányi összeggel, ha nem, üresen is a gyüjtőiveket ujév napjáig visszajuttatni kegyeskedjenek, hogy évzáró templom-számadásunkat és az uj gondnok kezéhez leendő átszámolást megtehessük. Tisztelettel jelentjük, hogy annak idején, ugy a hivatalos nyugtázást, mint a nem adakozott illetve a gyüjtőivet vissza nem juttatott egyházak neveit is e helyen eszközölni fogjuk. Tóth László ev. ref. lelkész, Ösz János ev. ref. lévita.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 5361—1905.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur folyó évi 94516. szám alatt tudatta, hogy a kolozsvári ev. ref. főgimnáziumnál folyó évi deczember hó 16-án megtartandó pótló és javitó érettségi vizsgálatokhoz az 1883. évi XXX. t.-cz. 23. §-ából kifolyólag dr. Pap Tibor, máramarosszigeti ev. ref. jogakadémiai igazgató urat küldötte ki kormányképviselőül.

Kolozsvárt, 1905. nov. hó 21-én.

Dr. Bartók, elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tanügyi előadó.

Sz. 1425—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a széki ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *nyárlókékesi* ev. ref. egyházközség papi állására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: 1. Négy szoba, konyha és kamarából álló kényelmes lakás, szép gyümölcsös (150 tő 5 éves szőlő) és veteményes kerttel és melléképületekkel. 2. Földhaszonélvezet: 13 h. 391 □ öl szántó, 3 h. 1125 □ öl rét és 1 h. 460 □ öl legelő haszonélvezete, értéke 178 kor. 31 fil. Adóját egyh. fizeti. 3. Készpénz: dézma alap az egyházkerület pénztárából félévi utólagos részletekben, összesen 432 kor. 78 f. 4. Terményjövedelem a hivektől, ért. 233 kor. 34 f. (A hivek füst szerint 4 kor., mélt. br. Wesselényi Miklós udvar 24 kalangya buzát és 2 öl fát adnak). 5. Munkabeli szolgáltatások pénzértéke 22 kor. 50 f. 6. Stóla átlagos értéke 12 kor. Összes javadalom 878 korona 93 f., ebből engedélyezett kiadás 33 kor.,marad 845 kor. 93 f., állami fizetéskiegészités 754 kor. 07 f. Együtt 1600 kor. azaz egyezerhatszáz korona. Vallástanitásért a kékesi áll. elemi iskolától évenkint 50 kor.

Kötelessége: a kékesi anyaegyházközségben lelkészi teendők végzése és az áll. elemi iskolában a ref. vallásu növendékeknek heti 2 órán vallás fanitása.

Megjegyzés. Megválasztandó lelkész, egyházközségi közgyülési határozat értelmében köteles a kertben levő ojtvány szöllőt darabonként 60 fillér árban állásának elfoglalásától számitott félév alatt megváltani.

Minősitvénnyel és szolgálati bizonyitvánnyal felszerelt pályázatok 1905. évi deczember hó 15-ig Sófalvy Károly széki espereshez, Retteg (Szolnokdobokam.) küldendők.

Kolozsvárt, 1905. nov. hó 25-én.

Dr. Bartók, püspök.

1222—1905. sz.

MEGHIVÓ.

A sepsi ev. ref. egyházmegye közgyülésének m. t. t. tagjait van szerencsém f. év decz. hó 15-én délelőtt 9 órán kezdődőleg Sepsiszentgyörgyön, a Székely Mikó-kollegiumban tartandó rendes egyházmegyei közgyülésre tisztelettel meghivni.

Tárgyai a közgyülésnek: 1. Ima, tartja t. Tamó Gyula kökösi lelkész. 2. Elnöki megnyitó. 3. Tagok számbavétele. 4. Jelentések az esperesi vizsgálatról, egyházmegyei tanács müködéséről, tanügyről, pénztárról, orsz. özvegy-árva gyámintézetről, orsz. közalapról. 5. Az egyházmegye mult évi számadásainak felülvizsgálása. 6. Az egyházmegye jövő évi költségelőirányzatának megállapitása. 7. Leiratok tárgyalása. 8. Segélykérvények tárgyalása. 9. Tanitók beigtatása, eskütétele. 10. Esetleges inditványok tárgyalása.

Lelkésztársaimat kérem, sziveskedjenek a közgyülés tagjait a gyülés tartásának idejéről előre értesiteni.

Ilyefalván, 1905. nov. 21

Józsa Sándor, esperes.

FELHIVÁS.

A kolozsvári ev. ref. egyházmegye egyházközségeinek tiszteletes lelkészeit ezennel hivatalosan felkérem, hogy a vezetésök alatt álló egyházközségek gondnokainál hassanak oda, hogy mindennemü közpénzeket, u. m. központi és egyházmegyei rovatalokat, országos ref. egyházi közalap járulékokat, iskolai haladási napló árát, kántortanitói dijlevél nyomtatványok árát, erdélyi ref. egyház belélete és közigazgatási térkép árát a folyó évre — a mennyiben még be nem fizették — deczember hó 10-ig mulhatatlanul befizetni tartsák kötelességöknek. A lelkész urak is fizessék be ugy országos ref. özvegy-árva gyámintézeti belépési és tagdijaikat, mint központi és egyházmegyei fizetendőiket, hogy 1906. évre lehetőleg hátrálék ne maradjon.

Kolozsvárt, 1905. nov. hó 15-én.

Herepei Gergely, esperes.

MEGHIVÓ.

Az udvarhelymegyei ref. egyházi értekezlet igazgatóválasztmánya Székelyudvarhelyen, a ref. koll. ifj. olvasótermében decz. hó 5-ik napján d. e. 8 órakor gyülést tart, a következő tárgysorozattal: 1. Folyó ügyek. 2. Bizottságok feladata. 3. A sófalvi estély számadása. 4. Lehető inditványok.

Székelyudvarhely, 1905. nov. 27.

Az elnökség.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *49-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. decemben 7.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

„Erdélyi speciálitások.“

Még most se tudom, irjunk-e róla, vagy pedig csak vegyük örvendetes tudomásul a 8. §-t. De mi holt bizonyosra vesszük, hogy 10 esztendőről 10 esztendőre ismétlődik ez a tétel. És ha nem mondhatjuk, hogy ugyanazon emberekkel, azt mondhatjuk, hogy a tárgy ugyanaz. A fejezet czime se más, mint amit kitettem. Itt megtehetnők tán, hogy kitérjünk a Domby ér és társai véleményének részletezésére, de ügyünket nem vinné elébb. Különben is a mi véleményünk az, hogy soha se voltak „Erdélyi speciálitások“ és most sincsenek. Azok a százados vivmányok a „sikföldet“ nem gyöngitik, minket pedig erősitenek. Veszek egy képet. A nagy Alföld körgátakat épit a vizek ellen. Némelyik magasabb a torony tetejénél. Erdély magos hegyei közt ilyen gát nem kellett; de a milyent a „vallásszabadságnak“ 1606., 1608., 1691. stb. épitettünk arra, ha most némelyeknek nincs szüksége Budapesten, egyszer szüksége volt (igenis) minden protestáns embernek a Királyhágón innen és túl. Sőt még messzebb is vén Európában. Könnyü most mellette és ellene disputálni; de hogy mibe került annak idejében, azt jó lesz nem elfelejteni. Tisztelettel jegyezzük föl ide a többek közül dr. Kolozsvári Sándor, dr. Baksa Lajos, Kiss Albert stb. neveit. Örömmel állapitjuk meg, hogy Erdélyt most nem kellett „csak“ Erdélynek védni. Vajjon ha minden §-unk különböznék a többitől, nem lennénk mi „egyek“ egy széket ülő testvéreinkkel?!...

Az Approbatát és Compilátát a Leopoldi diplomával együtt ugy hagyjuk, a hogy van. Csodálkozom azonban, hogy nem jutott eszébe a zsinati Atyáknak, miszerint ha „Függelék“ lesz megannyiszor „Erdély“ zsinati törvénykönyvünkben, nem akadhat-é „élelmes“ kultuszminiszter, a ki megunja ugyanazt ujra szentesittetni és elébb teszi rá a „nagy pecsétet“. Vagy gondolkozni fog, miért kell a Leopoldi diplomát ujra meg ujra hitelesiteni?! Nem jogerős. Vagy ki tudja, mit gondoltak. Ki ne emlékeznék az „üres“ czim vitára az „erdélyi püspök“ ügyében? Valóságos képeslevelezőlap módjára adták le konventünknek. Hogy egyebeket nem emlegettünk. Rátérhetünk talán részletesebben majd reflexióinkban a Zsinat §§-aira. Most üdv az Atyáknak, kik a tanácsban bölcsek valának „Erdély speciálitásai“ körül.

Erdélyi.

A kijelentés, mint tudományos követelés.

(Irta és az egyházkerületi Egyh. Ért. 1905. évi V. rendes közgyülésén felolvasta *Horváth István,* bürkösi ev. ref. lelkész.)

Felolvasásom tárgya a „kijelentés, mint tudományos követelés“. Tudományos követelés alatt pedig értem azt a logikai kényszerüséget, mely a tudományt arra szoritja, hogy ha az evulucio elméletet, a folytonosság és fokozatosság törvényét általános érvényü tekintélyre emelte: akkor a kijelentést is, a ker. theol. sarktételét épen a fizikai és biologiai törvények, mint müködési módok alapján magával egyenjogu tényezőnek kell elismernie, különben tudományos rendszertetőzet nélküli, csonka épület marad. A tudomány ugyanis a *természet beszéde* a természeti, a kijelentés a *szellemvilág beszéde* a szellemi emberhez. Mindeniknek van mondanivalója a másikhoz, hogy megértsék egymást s közös egyetértéssel vezessek az emberiség értelmi, szellemi, erkölcsi fejléset. Mindenik arra törekszik, hogy mentől helyesebben ismerje, magyarázza a kozmoszt, az embert és a társadalmat.

Ugy de az ismeretnek hatása van. Ezentul kezdődik az ismeretlen végetlen birodalma, benépesitve a titokszerüség izgató álomlátásaival. Bármennyire szélesbitse a tudomány felfedezések által az ismeretek határait, foglaljon el bár óriási területeket az ismeretlen tartományokból: a titkok és miszteriumok ringató hullámai közül ki nem menedik; a vallás meg épen nem képzelhető miszterium nélkül. Az ember sokkal korlátoltabb ugyan, minthogy mindent tudhasson, mindent ismerhessen s teljes világosságot áraszszon a titkok titkainak mélységeiben és magasságain: de sok emberöltőnek fáradságos és kitartó munkássága kezébe adta az eszközt, melynek segitségével, mivoltának megfelelő szükségleteit kielégitheti, bepillanthat a miszteriumok rejtek helyeire, előkészitheti a jövőt, öntudatosan, cselekvőleg vehet részt a folytonos fejlődés fönséges processusában.

A folytonos fejlődés törvénye és általában minden törvény, áthatol oly tartományokba is, melyeket

szem nem látott, kéz meg nem foghat és az evulocio, a folytonossági elmélet tanitása szerint, ott is megtartják értéküket — más szókkal a természeti törvények változhatatlanok, — a fejlődés végetlen. Előttünk az örökkévalóság, s annak szemléletében elfáradva, kicsinységünk érzetében, magunkat megalázva sohajtunk fel, óh én édes Istenem, mily csodálatosak a te munkáid és végére mehetetlenek a te utaid. Körülöttünk a fizikai és szerves természet az ő folyton változó tüneményeivel; a társadalmi, állami, egyházi átalakulások tajtékzó hullámveréseikkel, melyek követeléseikkel folytonos izgatottságban tartják az emberiséget. Hátunk mögött egy történeti mult, egy oly fejlési folyamat, mely időhöz kötött periódusát bevégezve, előkészitő talajul szolgált a jelennek, hogy ez hasonló szolgálatot tehessen a jövőnek. Van-e ebben valami rend, valami törvényszerüség, vagy pedig csak akarati elhatározásoknak ötletszerü megnyilatkozása? ezt kérdi a tudomány ugy, mint a kijelentés. A theologia századokkal ezelőtt válaszolt e kérdésre; a természettudomány csak az ujabb időben felelt az evolucio elmélettel, a törvény folytonosságának érvényre emelésével, melynek értelmében, a törvény hasonló viszonyok között az ismeretlen tartományokban is érvényesül. Ugyanazt mondják különböző szavakkal, csak hogy jól megértsük a mit mondanak.

Századokon át tartó megfigyelés és elmélkedés volt szükséges arra (mondja Lewes), hogy az emberiség azon meggyőződésre jusson, hogy a kozmos különböző és látszatra változó, sokszor egymásnak ellentmondani látszó tüneményei oly erőkből származnak, melyek a kozmosban, nem pedig elkülönitve, tőle idegen, természetfeletti fönségben s magasztos függetlenségben székelnek. Igazat adott a theologiai theizmusnak.

A kiterjesztett erősség tehát egység, melynek fenntartó, kormányzó ereje nem rajta kivül, hanem benne székel. Csak az emberi elme tájékozatlansága osztja két országra, természeti és természet felettire, melynek különböző törvények alatt állanának, ugy, hogy az egyikben rend és bizonyosság uralkodik, a másikban az ellenkező; az egyiknek tüneményeit megismerhetjük, azokat czélunknak megfelelőleg módosithatjuk, irányithatjuk, a másikéit nem.

Ezt az álláspontot feladta a modern protestáns theologia is; habozás nélkül fogadja el az evulocio elméletet, melyszerint a látható természetben müködő törvények megtartják érvényüket az ugynevezett szellemi, erkölcsi világban is, melyek hatásaikat a társadalmi, állami, egyházi tüneményekben jelentik ki. Igen! a nagy mindenség egy összefüggő organikus egység, melyben változhatlan, egyszerü és könnyen érthető törvények uralkodnak. Igy például az eső testek fizikai törvényei változók és bonyoltak: de a fizikai törvény változatlan és egyszerü. A körülmények változhatnak, a magosságok különbözhetnek: de az átesett magosság viszonya az esés idejéhez változatlan marad. Igy az emberi társaságban élő emberek cselekedeteit szabályozó törvények, paragrafusok sokfélék, változók, komplikáltak; azokra befolyást gyakorolnak a kultura, a szabad akarat, átöröklés stb. stb., de az erkölcsi törvény változatlan. Ennél többet még ez ideig nem tudunk, értéke sincs több, mint annak a régi tannak, hogy a testek esnek, mert a vonzó erő hat reájuk: de meg van a törekvés és reménység, hogy idővel elő fog állani egy uj Newton, ki az erkölcsi törvényt is oly világosan, egyszerüen és könnyen érthetően fejezi ki, mint nagy nevü elődje az esés törvényét.

Ez adja meg az evulocio elméletnek roppant nagy jelentőségét. Sőt ennél még többet is értésünkre ad; azt, hogy a törvényeknek is van törvénye, mely őket változhatatlanokká teszi. A változhatatlanságot a tudomány hirdeti; a kijelentés nevet adott neki, istennek nevezi és a theizmust ajándékozta az emberiségnek. Abban a mélyebben gondolkodók mind egyet értenek Pál apostollal, hogy a mi istenben láthatatlan, t. i. az ő örökkévaló hatalmassága és istensége e világnak alkotmányából és a teremtett állatokból megismertetvén meglássanak: de egyet kell érteniök abban is, hogy az istennek örökkévaló hatalmassága és istensége az emberi munka, fáradtság, szorgalom által összehalmozott szellemi, értelmi és valláserkölcsi alkotásokban is ép ugy, talán még nagyszerübben megismertetik, mint amazokban; legfenségesebben pedig istennek szellemi országában, melyről Jézus parabolákban oly érthetően beszél, s melyet ma is sokan természet feletti magasságban keresnek.

A tudomány mai fejlettségi fokán tehát megszünt a kiterjesztett erősségnek természet és természetfelettire való szétválasztása, hanem e helyett elfogadta a szervetlenek, szervesek és a szellemiek országára való felosztást és ugy vélekedik, hogy e három nagy osztályba besorolhat minden eddig ismeretes és az ismeret határán tul eső, de sejtett tüneményeket, azoknak egymáshozi viszonyát, legyenek azok fizikaiak, chemiaiak, biologiaiak, sociologiak, etikaiak, szellemiek, vagy bármiféle nemüek.

Ez osztályozásnak lényeges sajátsága az, hogy mindenik fokozatot a másiktól élesen megkülönböztethető és áthághatatlan korláttal választja ugyan el: de mégis minden felsőbb fokozat létezése feltételének az alanta állót hirdeti. Igy a szerves élet alapfeltétele a szervetlen világ; a szelleminek — Jézus szerint isten lelki országának — a szerves világ, illetőleg annak legfejlettebb organismussa az ember.

Ez kétségtelen, bizonyitásra nem szorul: de kérdés, miképen történik az átlépés egyik országból a másikba, a szervetlen hogyan lesz szerves? a halott élő? az állat-ember szellemi? Két iskola áll szemben egymással. Az egyik azt állitja, hogy a holt anyag, az átom önmagától, saját erejétől elevenedik meg. A másik ezzel szemben azt vitatja, hogy a szervetlen világ önmagában tehetetlen, saját erején életre nem ébred; az életelvnek kell hozzá alászállani, felkeresni, tehetetlen állapotából kiemelni, a szervesek birodalmába bevezetni. Szerves csak szervestől származhatik, — omne vivum ex ovo — élő élőtől, ez a biogenezis tana; ez az iskola dominálja a helyzetet.

A két ellentétes irány két nagy táborra osztotta a szellemi és valláserkölcsi világ tüneményeivel foglalkozó tudósokat is. Theologusok, filozofusok, moralisták, kriminalisták, pedagogusok, sőt mükedvelők is — ezek többen és hevesebben, mint a hivatottak — vitatkoznak azon kérdés felett, hogy a szellemi ember a természeti, azaz állat-embernek pusztán kultivált fejleménye-e, vagy pedig — mint Jézus tanitja — uj teremtmény, mely felülről született.

Az első iskola elismeri ugyan, hogy az embernek, mint a természettől vallásos állatnak a legfőbb lénynyel viszonyban kell lennie: de a vallást ugy tekinti, mint a mely a kultura erkölcs, jellem fejlődése által a socialis élet mühelyében önmagától jött létre (papi találmány) halljuk uton-utfélen.

A másik iskola — bibliával a kezében — az ujjászületés tanát állitja ezzel szemben, vagyis azt, hogy a szellemi élet az élő szellem ajándéka. Az állat ember és a szellemi ember közötti viszony ugyanis hasonlit a szervetlen és szerves világ közötti viszonyhoz. Mint az oxigént, hidrogént, nitrogént és a többi szervetleneket az életelv hivja életre: ugy Sándort, Pétert, Pált, Jánost, bárkit, mindenkit az élő szellem emel fel istenországába, a kiterjesztett erősség ez idő szerint észrevett legfelsőbb fokára.

Ime a tudományos kényszer. Ha elfogadjuk a tudományos osztályozást, a szervetlen, szerves és szellemi világok fokozatos létezését, ha elismerjük,

hogy változatlan törvények alatt áll a mindenség, ha megengedjük, hogy élő csak élőtől, szellem csak szellemtől származhatik, akkor az ujjászületés tanát fogadtuk el és megértettük ennek a kijelentésnek értelmét: „a kinél a fiu vagyon, annak élete vagyon, a kinél nincsen az istennek fia, nincsen annak élete. És ha eszünkbe vesszük, hogy a szervetlen világ sok elemei hivatottak arra, hogy az életelv hivására sötét börtönükből szabadulva, életre ébredjenek: de nem minden oxygen, hidrogen, nitrogen, foszfor, stb. stb. lesz hús, vér, ideg, élőszervezet, hanem csak azok, melyek kiválasztatnak: akkor világosan áll előttünk Jézusnak isten országára vonatkozó ezen kijelentése: „sokan vannak a hivatalosak, de kevesen a választottak.“ A kijelentés ime megelőzte a tudományt; a tudomány igazolta a kijelentési tant, hogy az *életelv a felsőbb regióból száll az alsóbba.* Ime a keresztyénség tudományosan igazolt életelve! Ime az élő Istennek nem csak a hit szárnyain, hanem a szörszálhasogató, mindent analyzáló tudomány kényszeritő hatalmával dicsőséges trónjára emelt, magában a kiterjesztett erősségben székelő állandóságnak, a törvények törvényének proklámálása. Hogy más néven proklámálja, mint a keresztyén theologia: az nem sokat változtat a dolgon.

Az osztályozás harmadik s igy ez idő szerint felső fokán, tehát Istennek országa, gyakorlati megjelenésében a keresztyénség áll. Az ásványok, növények, állatok országa helyett, szervetlen, szerves és szellem, Jézus szerint Isten országa. Azok, kik az embert a teremtmények felett megközelithetlen magasságba helyezik és azt hirdetik, hogy mindenek ő érette teremtettek és ő határtalan ur azok felett: ezt az osztályozást talán mesterkéltnek, kierőszakoltnak itélik, holott a tudomány mai álláspontján ez a legtermészetesebb. Nem szabad feledni ugyanis, hogy a modern tudomány a felmagasztalt embert önalkotta trónussáról a szervesek országában a növények és állatokkal egy sorozatba helyezi. Az élet legprimitivebb jelentkezésében, az embrio első megmozdulásában nem tud különbséget tenni a buzaszem, a csirke és az ember között. A buzát megeszi a csirke, kenyeret süt belőle az ember és megeszi a csirkét. Az ő részéről nem történik egyéb, minthogy bekebelezi az ételt s az azután történtekről semmit sem tud, a mig nem látja a szerves életet, a legkifejlettebb organizmust, az embert. Ekkor különböző oldalról esnek neki, darabokra szedik, összerakják, hogy megismerjék. A fizikus nehéznek, magasnak, törpének, hidegnek, melegnek találja; a chemikus felfedezi benne a szervetlen anyagokat, a hidrogént, oxigént, nitrogént, chlort, fluort, a szenet, foszfort, ként, kálciumot, potessiumot, sodiumot, magneziumot, vasat, még aranyat is. Az anatomus már a csontokat, húst, vért, az ideget és ezeknek különböző csoportosulását látja, de nem találja sehol a lelket, az érzelmeket, az erényt, a bünt, az akaratot; nem semmit, mit a régiek az objektiv realitással biró, önálló lélek működésének tartottak. Ahán — szól a biologus, tehát azok életi tünemények, következőleg a pszichologiának a biologiai tudományok között van a helye. Nekem ezzel semmi közöm — veti oda a zoologus — én már tisztában vagyok azzal, hogy az ember állat, még pedig gerinczes, meleg vérü és emlős állat és ez az én szakmámhoz teljesen elég. De nem elég nekem, követelődzik a sociologus. Az az állat-ember társas lény, a társadalomnak egy átoma és az állat csak a társadalomban és társadalom által fejlődik emberré. Ő az enyém. Mit osztozkodtok ilyen aprólékos dolgokon? dorgál a kor szellemétől megittasult, könnyüvérü, kultivált modern hazafi. Nézzétek a kultura bámulatraméltó vivmányait, a gyárak füstölgő kéményeit, a müvészet alkotásait, a városok fényes kirakatait, az eget karczoló palota-óriások imponáló méreteit, a kényelemnek, élvezeteknek ezer meg ezer nemeit. Ez a mi büszkeségünk, ez a mi dicsekedésünk! Nó csak dicsekedj! biztatja az eddig hallgatag pessimista, ha nem pirulsz dicsőiteni azt a sok nélkülözést, nyomort, bünt, gazságot, prostituciót, melyeknek épen az annyira magasztalt kultura az édes anyja. Légy szives adj egy lámpát, hogy keressem meg az embert, mert a kultura tomboló hullámaiban annyira elmerült, hogy én csak az állatot látom, marakodó ösztöneivel.

Szegény állat-ember! úgy széjjel van szedve, úgy össze van rakva, úgy ki van kivül-belől preparálva, hogy magára sem ismer. Es mind ez saját munkája. Saját munkájával megváltoztatta környezetét, életfeltételeit és ezek befolyása alatt ő maga is az átalakulásnak küszöbén áll, mert a szerves élet egyik lényeges sajátsága épen az, hogy átalakitó hatást gyakorol környezetére s ezen környezet hatása alatt maga is átalakul. A nagy izgatottság, élvezet miatt enervált, bomlásnak indult idegeivel kétségbe esve keresi a szabadulást, a váltságot a budhizmusban, a nirvánában való beolvadásban, a megsemmisüjésben. Epiku, a gondtalan kéjelgő, mint egy zsenialis iró, Yartin beszéli, álmában vigasztaló elégtétellel szemlélte, a mint Lucifer az utolsó élő férget is lábával eltapodta és az életet ez által megsemmisitette. Gyarló váltság.

Álmodozni lehet, ez is az emberi természethez tartozik, ébren is lehet ezt tenni: de az energikus, tettre kész ember ezt nem teszi, sőt az alvás idejét is megröviditi, hogy annál kevesebb álomlátásai legyenek.

A ki ébren van s szemeit nyitva tartja, nagyon jól látja, hogy az ember környezetét átalakitotta, a viszonyok változtak, életfeltételei módosultak, ő maga is — viszonyitva a multhoz — erkölcseiben, világnézletében, erényeiben, gyarlóságaiban, sőt még idegrendszerében is átalakult, ellentálló ereje gyöngült. A régi jó töltött káposzta megfekszi a bibicz tojással, tengeri rákkal, külömbféle inyencz nyalánkságokkal táplált gyomrát. A gyomor nem veszi be a töltött káposztát, nincs szüksége reá, átalakul a konyhaművészet. A társadalmi, állami, egyházi szervezetekben is új erők lépnek fel, új szervek képződnek, régiek tünnek el, mint a folytonos fejlés hozza magával. Ezeknek elhelyezkedési küzdelme, mint megdagadt folyam árja ragad mindnyájunkat. Az ár sok szemetet, iszapot vetett felszinre. Vannak, a kik örülnek ennek, mert ezek életfeltételei; vannak, a kik sirnak, jajgatnak, hogy oda az erkölcs, a vallás, vagyon- és személybiztonság, megrendültek a társadalom oszlopai, inog, recseg, ropog, összeomlani készül az egész alkotmány. Ha nem életképes, sorsát el nem kerülheti. Újjá alakul és az lesz életképes. A búzaszem előbb megrothad s azután fakad az új élet. Aligha nem ez a képe korunk társadalmi, állami és egyházi életének is.

Francziaország egyetemeiről a theologiát, iskoláiból a vallástanitást tiltotta ki; a protestáns államok épen az ellenkezőt teszik. A humanizmus jótékonyczélu előadásokkal mulattatja, tánczoltatja a jószivü közönséget; szegény-, szeretet-, lelenczházakat emel, javitó-intézeteket, fényesen, kényelemmel berendezett börtönöket épit; a közjótékonysági egyesület és poéta szivü művészek által, a szegények felsegélésére rendezett gyermek-ünnepeken a szerető szülők, bámuló közönség gyönyörködhetnek, tapsolhatnak az apróságoknak, a mesék kápráztató, csillogó alakjaiban, a hófehérkékben és törpékben, a védő angyalban, a nagyapó szemefényében, a mesebeli királyi párban, a gyermek művészekben stb. stb. Sőt a képes lapokban lerajzolva, dicséretekkel elhalmozva, az utókor számára is megörökithetik. Ez nem humanizmus.

Beteges vagy egészséges állapotnak jelei-e ezek?

Ugy látszik, hogy a társadalom — már hogy lelkiismereti furdolás vagy más inditó ok miatt az közönyös — lázas sietséggel siet lelki és testi szegényeinek, nyomorékjainak számüzötteinek, éhezőinek, koldusainak, örültjeinek, idegbetegeinek menedék házat emelni, oltalmat nyujtani, mintha készülne önmagát a társadalmi betegek, nyomorékok, sánták, vakok, idegbetegek menhelyévé átalakitani és berendezni. Egészséges, jól rendezett viszonyok között csak a munkaképtelen nyomorultak vannak a társadalom segélyére utalva, épkézlábu, egészséges embereknek meg kell találniok a maguk és családjuk anyagi, szellemi, értelmi, és erkölcsi létfeltételeiket, azt tudni kell jól és helyesen értékesiteni. Ha mégis ilyenek veszik igénybe és ilyeneknek kénytelen a társadalom segélyt nyujtani és az életnek megtartani, ezt lehet, ha ugy tetszik humanizmusnak nevezni: de nem az a szellemi ország, melyet Krisztus alapitott. A szerves világban ezt az átlapotot a biologia élősdiség, degenerácció nevezet alatt ismeri.

(Folyt. köv.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1905. nov. 16.

(Folyt. és vége.)

Az egyházkerületi theol. fakultás vagyonügyeinek rendezése tárgyában kiküldött bizottság indokolt javaslatai alapján a következő határozatok hozattak:

Az intézet 1904. évi számadása visszaküldetik az előljáróságnak, első foku ellátás czéljából.

A theologiai alapitványok és évjáradékok további rendszeres nyilvántartását visszavette ig. tanácsunk az előljáróságtól és kimondotta, hogy a hátrálékok befizetését erélyesen szorgalmazza, esetleg peres uton is végrehajtja.

A költségvetési és számadási hiány elenyésztetésére czélzó javaslat megtételére kitüzött határidőt meghosszabbitotta az ig.-tanács, végül

az 1906. évi egyházkerületi közgyülés döntésére fog bizatni annak a kérdésnek az elintézése, hogy vajjon a theologiai előljáróság vagyonügyi autonomiát nyerjen-e avagy az eddigi vagyonkezelési rendszer tartassék-e fenn?

Előfordult esetek alkalmából tanácskozott főhatóságunk afölött, hogy minő állást foglaljon el a központból járó lelkészi javadalmaknak birói egyezség alapján történt és jövőre is előfordulható letiltásával szemben? Minthogy pedig megállapittatott, hogy ezzel a központi pénztár teendői jelentékeny mérvben szaporodnak: kimondotta ig. tanácsunk, hogy jövőre az ilyen fizetésletiltásokat nem fogadja el.

A széki egyházmegyei esperes által föltett kérdés alapján közölte ig. tanácsunk, hogy erdélyi egyházkerületünkben ez idők szerint IV. osztályu egyházközségek tényleg nincsenek, vagy legfennebb csak azok lehetnek, melyeknél a lelkészi javadalom kongruai rendezése még befejezve nincsen, minthogy a kerületi közgyülés megállapitása szerint csak az a papi állás IV. osztályu, melynek javadalma az 1600 K-át el nem éri. Ennélfogva a IV. osztályu minősitvénnyel biró lelkészek rendes pappá nem is választhatók, csakis a 4157—905. számu körlevél értelmében, vagyis püspöki engedéllyel olyan helyekre, hol a pályázat meddő maradt.

Ezek után a székelyudvarhelyi, marosvásárhelyi és kolozsvári kollegiumok tanárai által bejelentett mellékfoglalkozások folytatására adta meg ig. tanácsunk az engedélyt, szokásos módon, egy évre.

A kézdi egyházmegyéből bejelentett lelkészi mellékfoglalkozások közül tudomásul vétetett a Bodor Géza esperesé, de eltiltatott egy biztositási ügynökségi és egy politikai lapszerkesztői mellékfoglalkozás.

A görgényi egyházmegye egyik lelkészét a hitelszövetkezeti könyvelői állásról való lemondásra hivta föl az ig.-tanács, mert az állás subordináltabb annál, semhogy a lelkész hivatalával egyeztethető volna.

A folyó évi egyházkerületi közgyülés 58. jkvi sz. határozata, az alapját képező bizottsági előterjesztés által nem is tervelt, olyan intézkedéseket tartalmaz, melyek részben fölöslegesek, részben végrehajthatatlanok. Ezeknek megváltoztatása iránt javaslat megy a jövő évi közgyüléshez.

Tudomásul szolgált Vajda Ferencz székelyudvarhelyi lelkész aa. ama bejelentése, hogy egy politikai lap társszerkesztőségétől visszalépett.

A marosvásárhelyi és szászvárosi kollégiumok kérésére megengedtetett, hogy a délelőtti leczkerendet, a folyó tanév végéig, ideiglenesen fentartsák.

A petrozsényi anyaegyházközséghez tartozó *lupényi* leányegyház hiveinek száma örvendetesen gazdagodván, lépéseket kiván tenni önnálló szervezkedése iránt. Ig.-tanácsunk nagy méltánylással vette tudomásul a buzgó törekvést és megadta utasitásait a továbbiakra nézve.

Kis Erzsébet és Mária polgáriskolai tanulók törvénytelen vallásos nevelése ügyében panaszt tett ig.-tanácsunk a miniszteriumhoz.

A dési egyházmegyei esperes által eddig, a desolált egyházak vagyonából, élvezett évi 160 K-nát áthelyezte ig.-tanácsunk az államsegélyi alapra, honnan a többi esperesi javadalmak is folyóvá vannak téve.

A dési egyházmegyei közgyülés azt kérte, hogy az ehmei számvevői fizetés emeltessék föl. Ig.-tanácsunk azonban a kérést teljesithetlennek találta, sőt felelősségre vonta az egyházmegyét azért, hogy miért adta egy kézre a számvevői és pénztárnoki tisztet, holott e két állás egymással merőben összeférhetetlen.

Végül még nehány lényegtelenebb ügy nyert megbeszélést és elintézést, mire az ülés, a tárgysorozat teljes kimeritésével a késő esti órákban, szétoszlott.

r. s.

A baptista gyülekezetek hitvallomása.

Hitvallomása és szerkezete a keresztelt keresztyén gyülekezeteknek, melyeket közönségesen baptistáknak neveznek.

(Folytatás.)

8. czikk.

A szent keresztségről.

A keresztség azonban egyszersmind Istennek ünnepélyes nyilatkozata és biztositása a hivő, megkeresztelendő irányában, hogy ő Krisztus Jézusban el van meritve (Róma 6. 3.) s ekép vele együtt meghalt, eltemettetett és feltámadott (Róma 6. 4. 8. [Kol. 2. 12. 13.]), hogy bünei lemosattak (Csel. 9. 9. Ap. Csel. 22. 12. 13. 16. [2. 38.]) s hogy ő Istennek kedves gyermeke, akiben az Atya gyönyörködik (Máté 3. 17. [Eféz. 1. 6.]).

A keresztség határozottabban és hathatósabban idézze föl a megkeresztelendőben megszabaditásának s üdvösségének tudatát (I. Pét. 3. 21. Ap. Csel. 8. 39. Ap. Csel. 9. 19. 20. Ap. Csel. 16. 31—34. Róm. 6. 3—11.) s ezt akarja Isten eszközölni a Szentlélek általi elpecsételéssel (Mát. 3. 16. Zsid. 1. 9. II. Kor. 1. 21. 22.), azonban csak ott, hol ő előzőleg ezen lélek által az Isten Fiában s az Ő halálában s feltámadásában való igaz üdvözitő hitet létrehozta (Eféz. 1. 13.).

A keresztségnek sajátsága, hogy csak egyszer teljesittetik, mig a kegyelem többi eszközei a keresztyének egész életén át ismételtetnek és megújittatnak, ép ezért felette fontos, hogy ezen egy cselekmény helyesen történjék.

9. czikk.

A szent vacsoráról.

Ezen az Úr által az Ő gyülekezete számára szereztetett kegyelemteljes intézmény, melyet mi megbecsülhetlen kegyelem eszköznek tartunk s mellyel gyakran éljünk (Ap. Csel. 2. 42. 46. Ap. Csel. 20. 7.), abban áll, hogy a gyülekezetben erre rendelt személy által a szerzési igék hangoztatása és ünnepélyes hálaima után kenyér töretik s ez, valamint utána bor is, a kehelyből a gyülekezet tagjai által vétetik (Márk. 14. 22—24. [Mát. 26. 26—28. Luk. 22. 17—20. I. Kor. 11. 23—25.]).

Az Úr megváltottjainak kell a nekik adott szent és üdvös parancs folytán, az Úr visszajöveteléig e vacsora által hirdetni az Ő halálát, mint életök és üdvök egyedüli alapját (I. Kor. 11. 26. Ján. 6. 51. Ezs. 53. 5.). E hirdetés által az Isten Fiának emléke újból megelevenedik az ő szivökben s lelköknek megjelen vérének szépségében (I. Kor. 11. 23—25. II. Tim. 2. 8).

Hisszük, hogy Krisztus ezen szent jegyekben lelki módon táplálja testével és vérével a hivőket (Zsolt. 42. 3. Ezs. 55. 2. [Ján. 6. 57.]). Krisztus testének és vérének közössége a szent vacsorában (I. Kor. 10. 16.), isteni zálog legyen a hivőnek, mely által a Krisztusban és az Ő áldozatában való részének tudata emeltetik s erősittetik (Luk. 22. 19. 20. Ján. 6. 57. I. Ján. 5. 12. Ján. 17. 23. Róm. 8. 32.) és az általa hitben elsajátitott bocsánatja a bünöknek mind ujból bizonyossá válik (Máté 26. 26. 28.).

Az úri szent vacsora kizárólag csak olyanoké, kik Istennek megtérítő kegyelme által az ő tulajdonaivá lettek (I. Kor. 10. 16—18. 20. 21. I. Kor. 5. 11. Máté 7. 6. [II. Kor. 6. 14—18.]) és a szent keresztségben részesültek (Máté 28. 19. 20. I. Kor. 12. 13.).

10. czikk.

Az Úrnak gyülekezetéről.

A keresztség által felvétetünk a Krisztusnak e földön létező gyülekezetébe (I. Kor. 1. 12. 13.) s ezt az Ur kegyelemeszközül rendelte el a mi számunkra (Eféz 4. 15. 16. Zsid. 10. 24. 25. [Róm. 12. 5.]). A Jézus Krisztus és az Ő apostolai parancsa szerint (Ján. 17. 22. I. Pét. 2. 5. II. Korinth. 6. 16. 17.), valamint az apostoli kor példájának megfelelőleg (Ap. Csel. 4. 32. [Ap. Csel. 1, 14. 2, 1. 41. 46. 47. 4. 24. és ugy tovább l. az egész Apostolok cselekedeteit]) s hogy az új-testamentom minden rendelkezése végre is hajtassék (Máté 18. 15—17.), minden Istenhez megtért hivőnek kötelessége, hogy egyedül ne maradjon, hanem társuljon az Urnak többi tanitványaival, mint egy testnek tagjai (I. Kor. 12. 27. [I. Kor. 12. 12—27.]) s egy Isten házának élő kövei (Eféz. 2. 19—22. [I. Pét. 2. 5.]), hogy kölcsönösen épitsék s vigasztalják és segéljék egymást az üdv utján (I. Thess. 5, 11. 14. Kol. 2. 18. 19. [Jud. 20. v.]), hogy megmaradjanak az apostolok tanaiban, a közösségben, a kenyértörésben és az imában (Ap. Csel. 2. 42.). A Krisztus igaz tanitványainak ilyen Isten igéje szerint szabályozott szövetkezete képezi a keresztyén gyülekezetet (Ján. 10. 27. Ján. 8. 31.). A gyülekezet megmásithatlan szabálya és zsinórmértéke az Uj-testamentom marad (I. Kor. 3. 9—11. [Eféz. 2—20.].

A gyülekezetben levő hivatalok.

Ennek feje egyedül az Ur Jézus Krisztus (Eféz. 1. 22. Kolos 1. 18. [Eféz. 4—15.]), látható fejei e földön nincsenek (Mát. 20. 25—27. Mát. 23. 8.).

Tagjainak kebeléből választja a gyülekezet véneit, tanitóit és szolgáit (Eféz. 4. 11. 12. Ap. Csel. 14. 23. Ap. Csel. 15. 22. 25. Ap. Csel. 6. 2—5.), kik elrendelés által ruháztatnak fel hivatalokkal.

Elrendelés alatt értjük azon szokást, melyre a szentirás tanit bennünket, hogy a gyülekezet által szolgálattételre megválasztott személyek, ugyanazon vagy egy más gyülekezet vénei által kezöknek főre tevése és ima által hivatásuk teendőjére elkülönittetnek (Zsid. 6. 2. Ap. cs. 14. 23. I. Tim. 5. 22. Tit. 1. 5. Ap. cs. 6. 6.).

Életmódjukat illetőleg mint eddigelé is épugy, mint a gyülekezet minden egyéb tagja, a gyülekezet fegyelmi hatóságának alárendelve maradnak, azonban tekintettel I. Tim. 5. 19-re. (I. Tim. 5. 19.)

Vének és tanitók.

Mi vének és tanitók között semmiféle rangfokozatot el nem ismerünk (Máté 20. 25—27. Máté 23. 9—11. [I. Kor. 4. 9. 3—8]), hanem azt tartjuk, hogy a szent irásban előforduló ezen nevezetek: püspökök, presbyterek stb. nem jelölnek meg valami rangbeli különbséget.

Tudományos ismereteket e hivatalok számára kivánatosaknak tartunk, de nem mulhatatlanoknak (I. Kor. 1. 17. I. Kor. 2. 1—5. [Mát. 4. 18—22.]), hanem mindenekelőtt a Ján. 21. 15—17. (Ján. 21. 15—17.) követelményét és a Pál leveleiben követelt tulajdonságokat és képességeket (I. Tim. 3. 1—7. Tit. 1. 5—9.). A vének elnökölnek a gyülekezet ülésein, melynek igazgatását elvállalták. Feladatuk a gyülekezet határozatait keresztül vinni. Ezenkivül a lelkek hüséges gondozása is kötelességök (Ap. csel. 20. 28. 31. Zsid. 13. 17.).

A tanitóknak joguk és kötelességök az istentiszteleti összejövetelekkor prédikálni (Tim. 4. 13. II. Tim. 4. 1. 5. II. Tim. 2. 15.). Tanitásaik evangeliumi tisztaságára felügyel az egész gyülekezet (Máté 7. 15. I. Ján. 4. 1. Jel. 2. 2. Kolos 2—8.), mely azon esetben, ha egy prédikátor az evangeliom tanaitól, amint ezen jelen hitvallomásban kifejezést találnak, eltérne s eltérése mellett minden intés daczára megmaradna, az illetőt azonnal elmozdithatja hivatalától (Gal. 1. 8. 9. I. Tim. 6. 3. 4. Róm. 16. 17. 18.).

A szent keresztség és a szent vacsora úgy a vének, mint a tanitók által szolgáltathatik ki (I. Kor. 4. 1.).

A vénnek s a tanitónak hivatalai gyakran egy személyben vannak egyesitve.

Hivatalával jól összeegyeztethető, hogy a vén vagy a tanitó külön keresetet is üz, azonban bizonyos körülmények között óhajtandó, hogy kizárólag lelki hivatalának éljen (Ap. csel. 18. 3. Ap. csel. 20. 33. 35. [II. Thess. 3. 8.] I. Kor. 9. 13. 14. Luk. 10. 9. 8.). Ha a gyülekezet ezt kivánná, az Isteni parancsok szerint kötelezve van, nekie, tehetségeiknek megfelelő tisztességes életmódot nyujtani (I. Gal. 6. 6. I. Tim. 5. 17. 18. [I. Kor. 9. 7—14.]).

Szolgák.

A gyülekezet diakonjai vagy szolgáinak a szentirásban jelzett tulajdonságokkal kell birniok (Ap. cs. 6 3. I. Tim. 3. 8—12.). Támogatják a véneket s tanitókat hivatalaikban s különösen a gyülekezetnek anyagi ügyei vannak gondjaikra bizva (Ap. csel. 6. 1—4.).

A tagok kötelességei.

A gyülekezet tagjainak kötelességei kölcsönös szivélyes szeretet (Ján. 13. 34. 35. I. Ján. 3. 11. I. Pét. 1. 22. [Ján. 15. 12. 17. Jak. 2. 8.]), az összesek szellemi és testi jóllétén való eleven munkás részvét (I. Ján. 3. 16—18. Róm. 12. 15. [Gal. 5. 6. I. Thess. 5. 14.]) és lelkiismeretes használata a kegyelem esz-

közöknek s teljesitése azon intézkedéseknek, melyeket az Ur, mint a gyülekezet Feje tett (Eféz. 5. 24. I. Ján. 2. 4. II. Ján. 6. v.). Különös kötelessége minden tagnak, a szent vacsorának ünnepléséhez csatlakozni (Máté 26. 27. Márk. 14. 23.) s jelen lenni a gyülekezet vasárnapra vagy más hétköznapra elrendelt összejövetelein (Zsid. 10. 25. Ap. csel. 1. 14. Ap. csel. 2. 1. Ap. csel. 2. 42. Ap. csel. 4. 24. Zsolt. 27. 4. Zsolt. 122. 1. Zsolt. 84. 2. 3.). Csakis a legnagyobb szükség esetében vagy betegség folytán szabad a gyülekezet tagjának a szent vacsorának ünnepétől vagy az istentisztelettől, vagy kivált a gyülekezet összejövetelétől távol maradnia. (Zsolt. 116. 18.)

Szavazások.

A gyülekezet tanácskozó ülésein döntetnek el szavazás által, a mennyire lehet az ügyek (Ap. csel. 15. 22—25. Ap. csel. 21. 21—23. [Máté 18. 17.]). A szavazásnál valamennyi tag egyenlően szavazat-jogosult (Máté 23. 8. 11.) s a szavazatok többsége dönt. Ily döntésnek a kisebbség magát alávetni tartozik, mivel szabadság és rend csak ily módon tartathatik fenn az Isten házában (I. Kor. 14. 40. I. Kor. 14. 33. Eféz. 5. 21. I. Pét. 5. 5. Máté 18. 17. 18.).

Felvétel.

Uj tagnak felvétele csak szavazás által történhetik, ha előzetesen az illető lelkiállapota nyilvánvaló lett és személyesen a gyülekezet szine előtt a hitvallomást felveendő letette (I. Tim. 6. 12. Zsid. 4. 14. Róm. 10. 9. 10. [Mát. 10. 32.]). Az ily szavazásnál kivánatos, hogy egyhanguság létezzék.

Gyülekezeti fegyelem.

Krisztus rendelete Máté evangelioma XVIII. r. 15. versétől 17-ig minden tag által különbség nélkül szigoruan megtartandó. Mindenkinek kötelessége az adott intést szeretetben elfogadni s ott, hol szükséges, szeretetben meginteni, a nélkül, hogy erről harmadik személyhez tudomás jusson. Csak a kizárás után szabad a tagoknak egy testvért, mint a gyülekezethez vagy az Isten népéhez nem tartozót tekinteni s igy vele elbánni (Máté 18. 15—17.)

Kizárás.

A gyülekezetnek, alapitójának szabálya szerint, joga és kötelessége tagjai közül azokat, kiknek élete hitöknek ellent mond, kik egy isteni törvényt megszegnek s intés által magukat bünbánatra s igaz javulás elhatározására birni nem hagyták, tehát a bünben megmaradnak, rendes szavazás által kizárni s a tagok jogait tőlük megvonni (I. Kor. 5. 1 13. II. Thess. 3. 6. Tit. 3. 10. 11. I. Tim. 2. 19. 20. [I. Tim. 6. 3—5.]). Oly tagok, kik nyilvános botrányt szülő vagy többször ismétlődő bűnökbe esnek s kiknek igéretök hitelt nem érdemel, bünbánat felőli biztositásaikra való tekintet nélkül hasonló módon kizáratnak (I. Kor. 5. 1—13. Máté 3. 8.)

Egy kizártnak ujból való felvétele, mint minden más felvétel, a megejtett vizsgálat s a bünöknek a gyülekezet előtt történt bevallása után, szavazás által történik (II. Kor. 2. 6—8.).

(Vége köv.)

Zsinati ülések.

Nov. 22., 23., 24.

Egyetemes zsinatunk harmadik ülésszaka november hó 22-én vette kezdetét Budapesten. A mult konventi ülésen felmerült azon gondolat is, vajjon nem volna-e czélszerü a mai forrongó időben a zsinat ezen ülésszakának elnapolása. Az elnökség azonban hivatkozva a mult, második ülésszak jegyzőkönyvi határozatára, mely kimondja, hogy a „harmadik ülésszak a f. év utolsó negyedében az elnökség által meghatározandó időre hivandó össze“, az elnapolás gondolatát elejtette, s a zsinat az április elején félbemaradt tárgyalások fonalát ismét fölvette.

A tárgyalások lassu menete meglehetősen hosszura is nyujtotta ezen ülésszak tartamát, s az ülésszak vége e hó 10-ike előttre aligha várható. E lassuság, a konventi javaslat ellen fennálló kifogások és módositások, mondhatni, óriási számában leli magyarázatát, s akárhányszor történt felszólalás a mellett, hogy a tervezet egyes szakaszai adassanak vissza a bizottságoknak ismételt tárgyalás és véleményezés végett, hogy az aprólékos módositások és felszólalások tárgyalása ne a zsinati ülésen ejtessék meg. A felszólalások eredményre azonban nagy ritkán vezettek, s a zsinat tárgyalás alá vette a törvénytervezet alkotmányügyi részét.

Az ülések most is az ügyvédi kamara szemere-utczai disztermében folytak le.

November 22-én *Kun* Bertalan imádsága és báró *Bánffy* Dezső világi elnök megnyitója után megkezdődtek a tárgyalások. Először az igazoló bizottság tette meg jelentését, melyet *Radácsi* György igazoló bizottsági jegyző olvasott fel. A határozatképesség megállapitása után az elnökség a beérkezett kérvényeket szedte sorba, s utasitva a bizottságokat a hozzájuk utalt ügyek tárgyalására, a legközelebb tárgyalandó alkotmányi rész előadójául *Baksa* Lajos drt nevezvén meg, a legközelebbi ülés napirendjének megállapitásával, a gyűlést 11 órakor bezárta, s a zsinat tagjai az alkotmányügyi bizottság előadójának a tervezetre vonatkozó, nyomtatásban kiadott módositásaival, s a lelkészi nyugdijintézet tervezetével távoztak.

November 23-án vette kezdetét a tulajdonképeni tárgyalás. Az előadó: *Baksa* Lajos a tervezet beterjesztésénél a saját nagyszámu módositásait is beterjeszti, a mi élénk vitára adott alkalmat. *Nagy* Károly a módositásokat, minthogy egy személy munkái: a bizottsághoz kivánta utasittatni, gr. *Dégenfeld* ellenben az együttes tárgyalást lehetségesnek tartotta. *Domhiday* Elemér közvetitő inditványt tett, t. i., hogy csak a fontosabb szakaszok és módositások utasittassanak a bizottsághoz. A vita eredménye a konventi tervezetnek részletes tárgyalás alapjául való elfogadása lett.

Hosszabb vitát provokált mindjárt az első §. tárgyalása. *Baksa* Lajos előadó a következő szövegezést ajánlotta:

A magyar korona országaiban lakó ev. ref. keresztyén hivek összesége alkotja a magyar református egyházat. Hegedüs Sándor, Antal Gábor, Fejes István az eredeti szövegnek fogják pártját. Gr. *Dégenfeld* József ellenben az előadó mellett foglal állást.

Dr. *Bartók* György a lehető legrövidebb név mellett emel szót, még a „*magyar egyház*“ nevet is elégségesnek tartaná, mert a nép is igy ismeri; a keresztyén szó a névben teljesen felesleges.

„*A magyar korona országaiban élő ref. ker. hivek és itt levő egyházközségek alkotják a magyar református egyházat*“ szöveget ajánlja.

Révész Kálmán ellenben 1. §. gyanánt a következő szövegezést kéri elfogadni: *A magyarországi református egyház, mely országos törvényeinkben helv. hitv. evangelikusoknak, majd evangelikus reformátusnak neveztetik, magában foglalja a magyar koronához tartozó országok és tartományok területén lévő összes református egyházközségeket és az ezek által alkotott felsőbb egyházi testületeket.*

A zsinat Révész inditványát fogadta el, s igy az ev. ref. elnevezés helyett: református egyház leszünk ezentúl.

A 2. §-a vita nélkül lett elfogadva, erre vonat-

kozólag volt inditvány, hogy a 3. §. helyére jöjjön, a mi azonban nem történt meg.

A 3-ik §-ba Garzó Gy. felvétetni kéri az alsó-, közép- és felső iskolákhoz a felebaráti intézeteket is, mint a melyek szintén az egyház testéhez tartoznak. Váró Ferencz ezt nem tartja szükségesnek, mert erről abban a törvényczikkben, a melyre ez a § hivatkozik (t. i. az 1790 91. XXVI. t.), nincs szó. Baksa Lajos, az előadó a 3. § helyett új szöveget ajánl a bécsi és linczi békekötések bevonásával, mint a melyekben rejlik a mi önkormányzati és igazgatási jogunknak gyökere. Fejes I. mint az általános vitánál, most is ellenzi a pótlékot s a debreczeni zsinatra való visszaemlékezések között a Váró nézetét pártolja. Padrah S. arra az esetre, ha a Baksa inditványa győzne, beszuratni kivánja a szövegbe a „mindenestől fogva" szókat, hogy valamikor valamely ellenséges magyarázattal azt ne gondolja és hirdesse valaki, hogy csak az iskolák tartoznak az egyház testéhez, de a vagyonuk nem.

Molnár B. a 3. §-t úgy fogadja el, a mint van, a bécsi és linzi békekötések bevételét azért sem kivánja, mert ezek országos törvények által lettek elfogadva, az országos törvényekre való hivatkozás pedig benne van a szövegben. Bartók Gy. emléket kiván állitani a bécsi és linzi békekötésnek a felvétel által; az nem érv, hogy ezelőtt 20 évvel nem voltak ezek a §-ba bevehetők, hátha most bevehetőkké válnak? .

Kolozsváry S. szerint a bécsi és linzi békekötésekre való hivatkozással gyöngitenők álláspontunkat, mert sok más törvényünkre is lehetne és kellene hivatkoznunk, igy p. o. az Approbatákra, Compilátákra, a Leopold-féle hitlevélre, az 1791-iki törvényekre stb.

A §-t végre is változatlanul fogadták el.

A 4. §. első pontja helyett Radácsi György egy könnyebben érthető s kevesebb szóval járó szöveget ajánlott s a 2-ik pontjában egy szóigazitást; az előadónak is volt egy külön szövege. — Mezey Albert kezdte sokalni a sok kifogást és kárhoztatólag szólt a törvénykönyvnek folytonos javitása, toldása ellen s takarékoskodást ajánlott, mert sok nagy dologra nem telik a pénzünk. Marad a szöveg mellett. Fejes István szintén s kifogásolta főkép az előadói módositványt — Ragályi Béla figyelmeztette a zsinatot, hogy ha az előadó véleményét fogadná el, akkor kimaradna a király legfőbb felügyeleti jogának felemlitése. Pokoli József magyarázata a jus ad vocatialet, a minek két oldala van s a tervezet csak az egyiket érinti. Visszaadandó a szöveg az alkotmányi bizottságnak kiegészités végett. Radácsi György zárszót kérve, indokolta módositványát és minden tisztelettel Mezey takarékoskodása és elvei iránt tiltakozott az ellen, hogy valaki a szólásszabadságot korlátozza, mert mindenkit őszinte jó szándék vezet felszólalásaiban. A zsinat a Radácsi György módositványát egyhangulag elfogadta.

Az 5. §-nál, a mely az államhatalom segédkezésének igénybevételét szabályozza, Dányi Gábor, dr. Sebes Dénes, dr. Baksa Lajos, Pokoli József, Czinke István, Koncz Imre, Tisza István grófi, Antal Gábor, Dégenfeld grófi egymásután keltek fel, érdekesnél-érdekesebb módositásokkal, aggodalmakkal, ellen vagy pártoló nézetekkel; maga az előadó bővebb szövegben javasolta az állam segédkezésének biztositását és kiterjesztését, . . . a mi arra birta Radácsi Györgyöt, hogy az összes inditványokat, előadó módositását stb. az alkotmányügyi bizottsághoz kérte utasittatni, a mi a Fejes István, Lenárt József felszólalása és a világi elnök nyilatkozatai után csakugyan úgy is történt s ezzel a zsinat 2-ik ülése véget ért.

November 24-én a 6. §. tárgyalásába kezdett a zsinat. Ez úgy, a mint a tervezetben van, nincs helyén s illetőleg ismétlése és pótlása az 1. §-nak. Úgy, a mint az előadó szövegezte, beleillik az egészbe és helyén is megáll. „A magyarországi ref. egyháznak önkormányzati joggal biró testületei, az egyházközségek, egyházmegyék és egyházkerületek. Ezeknek megfelelő fokozatokban a gyűlések és a hatóságok, egyházközségiek, egyházmegyeiek és egyházkerületiek. A konvent az öt egyházkerület képviselőiből alkotott testület és a törvény által kijelölt jog és hatáskörben jár el." Koncz Imre és Kálmán Gy. felszólalása mellett ez a szöveg elfogadtatott.

A 7. §. az egyházi fokozatos hatóságok szabályrendeletalkotási jogáról szól. Itt féltékenységet árult el Dányi Gábor s az alsóbb hatóságok jogkörét szerette volna biztositani a felsőbbekkel szemben, úgy, hogy az egyházkerület rendszabályai vagy — a mint kiigazitotta a zsinat — szabályrendeletei ne is kerüljenek a konvent megerősitése alá, hogy a konvent egyházi főtanácsossá ne váljék. Maga a világi elnök figyelmeztette a szólót, hogy aggodalma teljesen felesleges, mert a törvénytervezet szelleme egészen más irányu s majd előadó, még inkább Antal Gábor felszólalása teljesen eloszlatott minden féltékenységet s a zsinat az előadó szövegét fogadta el. Igy a felsőbb hatóságok mindig tudni fognak az alsóbbak szabályrendeletéről, anélkül, hogy azok törvényes önkormányzati jogát sértenék. Antal G. szerint szükség van bizonyos egyöntetüségre, ami a lelkészek költözését is megkönnyitse s épenséggel helytelen az, ha egy egyházkerületben valamennyi egyházmegyének külön szabályrendelete és külön gyakorlata áll fenn s illetőleg fejlődik ki.

A 8. §-hoz, mely minket erdélyieket legközelebbről érdekel, Berey József szólott hozzá először, ő az összes egyházkerületek unióját tartja ideális dolognak, mert ezek a törvények, melyek itt alkottatnak, inkább csak a 4 kerületre vonatkoznak. Ohajtandónak tartaná az erdélyi egyházkerületek törvényeit valahogy az uj törvénykönyvbe bevétetni. Inditványozza, hogy az erdélyi egyh. ker. törvényeit legalább függelékül vegyék be az uj törvénykönyvbe.

Garzó Gyula az egységnek nagy barátja, de nem hagyhatja figyelmen kivül az erdélyi egyh. ker. érdekeit és különleges helyzetét és ezért nem kivánja ezt a dolgot bolygatni. Kéri a zsinatot, hogy mivel volt eset rá az erdélyi kerületben, hogy államsegélyes gimnáziumok tanárai is presbiterekké választattak — ami visszaesést jelent az erdélyi kerület alkotmányának fejlődésében — tétessék kötelességévé az erdélyi kerületnek, hogy alkotmányát a képviseleti rendszer értelmében fejlessze tovább és terjessze is be a konventnek az egyes változásokat.

Domby Lajos az „erdélyi specziálitások" esetről-esetre való bemutatásának kötelezettségét szeretné törvénybe iktatni Csatlakozik Berey inditványához.

Kolozsváry Sándor védi az erdélyi egyh. ker. helyzetét. Lónyai Menyhért is csak az uniót és nem az unificatiót hangsulyozta. Különben is alkotmánynak ily rövid időközökben való változtatását nem helyesli. Kéri a zsinatot, fogadja el a §. eredeti szövegét.

Kiss Albert a második bekezdésben az érintetlenül „marad" szó helyett a régi „hagyatik" szót, mint jobbat kivánja bevétetni.

Baky István szerint bizonyos igazságtalanság van abban, hogy itt az erdélyi képviselők részt vesznek oly törvények meghozásában, melyek rájuk nézve nem kötelezők. Berey inditványát pártolja.

Pokoly József helyesnek tartja Baky fölfogását és kijelenti, hogy az erdélyi képviselők között történt megállapodás folytán, oly kérdésekben, melyek rájuk ugy sem fognak tartozni, a törvényhozás alkalmával tartózkodni fognak a szavazástól

Gróf Tisza Istvánt Pokoly nyilatkozata készteti

fölszólalásra. Kéri őt és társait, gondolják meg, hogy ha ők beváltják igéretüket, igazán az unióin ütnek rést, mert egy teljes zsinattal, mely az egész ország nevében hoz törvényt, szemben fog állani egy csonka zsinat, mely csak az ország egyik fele számára hoz törvényeket.

Dr. Baksa Lajos Kiss Albert módositását elfogadja.

Bánffy Dezső báró elnök Pokoly szavaira kijelenti, hogy a zsinaton szavazni minden tagnak kötelessége és az alól nem vonhatja ki magát senki.

A zsinat az eredeti szöveget fogadja el Kiss Albert és Baksa Lajos módositásával. Berey önálló inditványát a zsinat elfogadta. Az erdélyi egyh. ker. törvénye az uj egyházi törvénykönyv függelékeül meg fog jelenni.

Báró Bánffy Dezső elnök szükségesnek tartja kijelenteni Garzó Gyula szavaira, hogy az erdélyi kerület alkotmánya fejlődéséről mindig értesitette a konventet a törvény értelmében, de annak idején Zsigmond Sándor ezt a részt a konventi jegyzőkönyvből kihagyta.

(Folyt. köv.)

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„Dr. Luther Márton művei." II. kötet. Pozsony 1905. Sajtó alá rendezte dr. Masznyik Endre. — Kiadja a Luther-Társaság. A kötet tartalma: 1. A német nemzet keresztyén nemességéhez. 2. Az egyház babyloni fogságáról. 3. Az uj Eck-féle bullákról és hazugságokról. 4. Az Antikrisztus bullája ellen. 5. Levél X. Leó pápához. 6. A keresztyén ember szabadságáról. 7. Megujitott és megismételt felebbezés a pápától a zsinathoz. 8. A pápa és hivei könyveinek elégetéséről. 9. A lipcsei baknak. A lipcsei bak feleletére. 10. A gyónók kioktatása. 11. A worsmsi tárgyalások. 12. jegyzetek. A kötet 32 ivnyi terjedelmü. Ára füzve 6 korona; diszes kötetben 8 korona 50 fillér.

E kötet második gyümölcstermése azon nagyszabásu vállalatnak, a melyet a reformáczió közelgő négyszázados fordulójának örömünnepére és emlékezetére a Luther-Társaság inditott meg.

Az első kötetben ugy áll előttünk Luther, mint a harczos, a ki egymásután szedegeti össze fegyverzetét, készülve a döntő viadalra; de azért még alkudozik, még egyezségre hajlandó, ha azt becsülettel s a keresztyén ügy javára kötheti meg. — E második kötetben már ott áll a harczmezőn s elszántan vivja hősi küzdelmét a sötétségnek hatalmasságiaival szemben. Életének ez az időszaka, amely a lipcsei vitatkozástól a wormsi birodalmi gyülésig megvivott küzdelmeket öleli fel, a legemelőbb, legméltóságosabb, fordulataiban legizgatóbb, igazságában legragyogóbb. Luther soha sem volt igazságának fenséges tudatában és erejében oly fenségesen nagy, mint ez időszakban. A mit Wormsba utaztába mondott, hogy elmegy oda és ha annyi ördög várná ott, mint a zsindely a háztetőkön: csak reflexakkordja annak, a mit eddig megcselekedett. Szembeszállt a pokol összes félelmetes hatalmasságaival egymaga. Lesujtotta a szörnyü Góliáthot az Ige parittyakövével, hogy ez rengve-robogva omlott össze a csapásra, mely őt homlokon találta.

Az egyes iratokat, melyek a küzdelem élénken emelkedő fázisait jelentik, dr. Masznyik Endre forditotta le az első kötetnél is tanusitott erővel és elevenséggel. Az ez iratok létrejöttét és sorsát megvilágitó leveleket e kötetben Márton Jenő pozsonyi ev. lyceumi tanár ültette át magyar nyelvünkre, hasonló sikerrel. A mű nyomása és kiállitása teljesen azonos az első kötetével s minthogy e kötet terjedelmesebb, mint az első, határozottan olcsónak mondható.

Megrendelhető Kovács Sándor, theol. akad. tanárnál Pozsonyban, esetleg könyvárus utján.

—

Magyar Remekirók. A Franklin-Társulat remekiró-gyüjteményéből, mely a Magyar Remekirók czimmel ötvenöt kötetben a magyar irodalom összes nagy iróinak minden számottevő munkáját tartalmazza, most jelent meg a nyolczadik ötkötetes sorozat. Immár egész tekintélyes könyvtár az eddig megjelent uegyven kötet, a mely igazi disze minden müvelt magyar család könyvszekrényének. Az uj sorozat egyik kötete (40. kötet) befejező kötete Tompa munkáinak, a melyeknek négy teljes kötet jutott a gyüjteményben. A most megjelent utolsó kötet Tompa költészetének talán legértékesebb termékeit, a népregéket a világregéket foglalja magában. Ezt a kötetet Lévay József rendezte sajtó alá. A gyüjtemény most megjelent 11. kötete Kisfaludy Sándor munkáinak második, befejező része, s irodalmunk e nagy alakjának csaknem összes regéit tartalmazza, Heinrich Gusztáv bevezető tanulmányával. Értékes kötete az uj sorozatnak a gyüjtemény első kötete, a mely Balassa Bálint válogatott költeményeit és Zrinyi Miklós Szigeti Veszedelmét foglalja egybe Széchy Károly két tartalmas tanulmányával. A gyüjtemény 32. kötete Kemény Zsigmond tanulmányait illeszti be irodalmunk remekei közé, s méltán, mert e kevésbé ismert munkái a nagy regényirónak, essay-irodalmunknak igazi gyöngyszemei. A kötet tartalma a következő: A két Wesselényi Miklós. Eszmék a regény és dráma körül. Arany Toldija. Erdély közélete 1791—1848. Vörösmarty Mihály. A nagyértékü kötetet Gyulai Pál rendezte sajtó alá, s ő irt a kötet elé gyönyörü bevezető tanulmányt is. Az uj sorozat ötödik kötete (30. kötet) báró Eötvös József munkáinak első kötete. A nagy iró apróbb szépirodalmi munkáinak válogatott gyüjteménye. Vigjátéka (Éljen az egyenlőség), költeményei, két elbeszélés és Gondolatainak egy sora: ez a tartalma a vaskos kötetnek, a melyet Voinovich Géza rendezett sajtó alá és látott el bevezető tanulmánnyal. A kötetek élén az iró arczképe van R. Hirsch Nelli müvészi rajzónjából. A diszes kiállitásu teljes gyüjtemény (55 köt.) ára 220 kor. Megrendelhető havi részletfizetésre minden hazai könyvkereskedés utján. A még hátralévő tizenöt kötet félévenként ötkötetes sorozatokban jelenik meg.

—

Uj könyvek. *Szőts* Farkas: Református keresztyén hittan. A középiskolák III. oszt. számára. — *Szőts* Farkas: Református keresztyén erkölcstan, a középiskolák IV. osztálya számára. Ára mindkettőnek 1—1 korona. — *Szőts* Farkas: Református keresztyén hit- és erkölcstan a középiskolák VII. osztálya számára. Ára 1 kor. 50 f. Kókai Lajos bizományában jelent meg mind a három munka.

Az orsz. ref. Tanáregyesület évkönyve az 1905—6. évre S. Szabó József szerkesztésében. Debreczen.

Gyászünnep, osdolai dr. gr. Kuun Géza v. b. t. t. stb. Emlékére. 1. Az ünnep leirása. 2. Kiss Mózes marosnémeti ref. lelkész beszéde. Kolozsvár.

TÁRCZA.

Ima.

(Az egyházkerületi Egyh. Ért. 1905. évi V. rendes közgyülésén Sepsiszentgyörgyön elmondotta *Péchy Árpád* ev. ref. lelkész.)

Mindenütt jelenvaló Atyánk! Ura az égnek és a földnek, Ura a lelkek végtelen világának! „Im bejöttünk nagy örömmel felséges Isten, a te szentidnek gyülekezetébe, a te templomodba!" És megnyitjuk szánkat e hegyen épitett ősi szentegyházban mi, kiket e pillanatban egy érzelem, egy óhajtás tölt bé, kik jöttünk hazánk különböző tájairól, hogy imádjuk a te nagy nevedet és keressük a te világosságodat, melynek fényénél, életadó melegénél várjuk szentlelkednek felinditását.

Tégedet keresünk mennyei Atyánk! Óh mond, hol találhatunk meg? Az égnek seregei között, a néptenger csapongó haragjában, vagy hitünk mélységeiben? Oh bocsáss meg Uram, hogy kérdeztünk! Hiszen lelkünk tudja, evangéliuma tanitja: egyszer galamb voltál, másszor turul madár, ugy szálltál előttünk, a te lelked vetett lángot a csipkebokorban, s te hallattad szabaditó szódat: menj és hozd ki őket a szolgaság házából!

Hálára nyilik ma ajkunk a napért, a melyen ujra átröpül angyalod az égen, kezében az örök avangéliummal, a melyen ismét kitöltötted a te igazságodat minden népekre és nemzetiségekre. Hálára nyilik ma ajkunk a te csodálatos cselekedetedért, hogy ujból alászállott a magasságból a Krisztus biztositó igérete: az ég és a föld elmulnak, de az én beszédim megmaradnak örökké!

Légy áldott Uram azon nagy időkért, midőn megsokasodtak a földön ismét az igaz Isten oltárai! Oh Uram, ha ma különböző nyelven és eljárás szerint is imádunk tégedet, csak a vallásos gyülölködés démonát ne bocsásd be a mi kapuinkon. Oh, ha beborul is fejünk felett az ég és megrendül is lábaink alatt a föld: csak anyaszentegyházad egét ne fedje borulat, tévelygésnek, lelki sötétségnek köde rá ne ereszkedjék ismét a világra.

Dicsőség neked Istenünk a kiáltó szóért, mely egykor ismét végig zúgott a nagy lelki pusztaságon. Dicsőség neked a diadalért, melylyel a Bocskay, Bethlen, Rákóczi zászlóit lengetted, a könnyekért, melynek vizében lelkünket megmostad. A gályákért, melyek hitünknek hősöket adtak és a nemzetek között nekünk sziveket hóditottak.

Oh, mi erős várunk, a mi szenvedést te a multban mi reánk bocsátottál, az ma a mi dicsőségünk és jövőnk reménysége.

Ezt a boldogabb jövőt add meg nekünk! Adj örökkévaló nevet a te evangéliumi egyházadnak, mely soha el ne vesszen. (Ezs. LVI. 5.) Jöjjön el a te országod: az igazság és a szeretet országa.

Óh, tedd erőssé különösen a te magyar evangeliumi egyházadat, mely egykor dicsőségben tündökölt, mintha napba öltözött volna, mert ha e világító szövétnek valaha kialudna e földön, halálnak halálával pusztulna el a te magyar néped.

Pedig mintha megnehezedett volna felettünk ismét az idők járása. Mintha a te népednek lelke csüggedne, hite fáradna és régi buzgósága tova szállott volna. Oh Uram, aggódó lelkünk hallja ismét a kiáltó szót: térjetek meg és keresztelkedjetek meg. Ezért jöttünk e testvéri közösségbe össze Atyánk e napon, mint a vihart érező madarak, hogy a te tanácsaidba erősitsük lelkeinket.

Könyörgünk azért Uram, jöjj a te népedhez közel, szólj hozzánk, mint hajdan Mózeshez és adj ajkainkra tanácsot, hogy szólhassunk azután mi is a te népednek szivéhez, hogy az a lelkében megkeseredve, összetörje bálványait és hirdesse Izraellel: én és az én házam az urat imádjuk! Igy tégy jót velünk Uram, a te szent fiadért, hogy mi, a kik ő általa szabadokká lettünk, a zászlót, melyre irva van: „Krisztus evangéliuma“, ismét fennen lobogtassuk és attól azután semmi el ne szakithasson. Igy adj erőt nekünk Uram, hogy felkölthessük az alvó lelkeket, összeszedhessük a szétszórt tetemeket, hogy munkálhassuk a te országodat: az igazság és szeretet országát.

Óh édes Istenünk teremts belénk uj lelket és ha megujultunk, add vissza anyaszentegyházunknak, édes hazánknak régi erejét, hogy tündököljön messzire a népek között a magyar, mint ama történeti nagy időkben.

Istenünk, édes Atyánk, te irtad népednek lelkébe az Isten és a hazaszeretet lángját, oh hadd legyen e tiszta láng keblünkben egységes és oszthatatlan erő, hogy kitartásban, magasztos életpéldákban legyen megszentelt hitéletünk és legyen gazdag nemzeti életünk. Oh Uram, de fáj szivünk, a midőn a mai elerjedést látjuk itt és ott a hitben, az erkölcsökben, a közélet viszonylataiban. Más boldogabb nemzeteknél vallás és haza azt jelentik: öröm, dicsőség, békesség, szabadság; nekünk pedig: siralom és aggodalom. A vallás angyala itt leereszti szárnyait és fájdalomban ég a nemzet lelke.

Lásd Uram, ellenségeink is körülvesznek minket, mint áradat. És oh Uram, a nagyvilágon nincsen nekünk kivüled senki jóakarónk. Ezért adj a te népedbe élő hitet, szeretetet, reménységet és e három kincscsel azután meggyőzzük e világot mind a diadalomig. Te benned bizunk azért Uram, te vagy a mi atyáinknak Istene, a mi birodalmunk és dicsekedésünk.

Azért édes Istenünk a törvényhozóknak és kormányzóknak, a lelkipásztoroknak és tanitóknak, mindazoknak, a kik néped előtt járnak, adj erős lelket, add a nagy ősöknek buzgóságát, törhetetlen hüségét, hogy példájuk gyujtson, hitük foglyul ejtsen elméket és sziveket. Igédnek adj lakozást egyházban és társadalomban. Az imádkozó szivekre bocsátkozz alá, mint a termékenyitő eső. A te tanitásod áldásait töltsd ki reánk, hogy járjunk ismét a te utaidban, mint világosság fiai, keressük a te tanácsaidat és éljünk a te törvényeid szerint egymás szeretetében, mint lelki valóságok. Oh áldd meg Uram az embert még egyszer, a kit teremtettél és küldj több világosságot e földre. Amen.

KÜLÖNFÉLÉK.

Olvasóinkhoz. *Lapunk e száma váratlan anyaghalmaz s a közbeeső munkasziinet miatt késett. Szives elnézést kérünk.*

Az ev. ref. Szeretetház árvai karácsonyfájára való szives adakozást ajánljuk olvasóink figyelmébe.

„Közhasznu Szövetkezet“-ünk igazgatósága 100 koronát szavazott meg és utalt ki a szeretetházi árvák karácsonyfájára. Erről tudósit minket az intézet igazgatója, a kegyes adományok nyilvános nyugtázása végett. Szivesen tudatjuk tehát a szeretetház ügyei iránt érdeklődő nagyközönséggel ez örvendetes tényt, de nem tehetjük, hogy ez alkalomból támadt gondolatainkat az illetékesek figyelmébe ne ajánljuk. A „Közhasznú“ alapitását, ha nem is ellenszenvvel, de kétkedő tartózkodással fogadtuk annak idején. Nem hittük, hogy puszta jóakarattal, a vagyonos osztály részvétlensége mellett, sikerüljön a vállalkozás. Kellemesen csalódtunk. Rövid három év alatt oly tényezővé fejlődött, mellyel számolnunk kell. Eddig is már több ezer koronát osztott ki, legnagyobb részt egyházi célok támogatására. Egyházak és egyházi alkalmazottak kölcsönügyeit előzékenyen, közmegelégedésre bonyolitja le. 1906. jan. 1-től kezdve a kolozsvári egyházmegye hivatalos pénztára lesz és dijtalanul végzi az ezzel járó teendőket. Most az összes egyházmegyéknek fölajánlotta szolgálatát az országos közalapi adó és országos gyámintézeti járulékok évvégi hátralékainak kamatmentesen leendő előlegezésére. Állandó öt százalékkal kamatozza az egyházi betéteket, amit ma már vidéki pénzintézeteknél sem igen lehet elérni. Szóval napról-napra fokozottabb mérvben váltja be az alapitási prospektus igéreteit, melyek utopiáknak látszottak. Az ilyen pénzintézetet, ezt az intézetet hathatósabban kellene pártolnunk. Egyházaknak, kollegiumoknak és az egyházkerületnek együttes hozzájárulásával tekintélyes alaptőkét kellene biztositanunk, hogy ezzel a fejlődés gyorsabb és szilárdabb, a hitel olcsóbb legyen. Önmagunknak tennénk ezzel szolgálatot.

Felhivjuk olvasóink figyelmét a Hegedüs és Sándor czég mai számunkhoz csatolt hirdetési mellekletére.

A kolozsvári ev. ref. theol. fakultás ének- és zene-egylete 1905. decz. 9-én, szombaton d. u. 5 órakor az intézet disztermében jótékonyczélu hangversenyt rendez az alábbi müsorral: 1. Smetana: Bevonulási induló Dalibor Dalmüből, előadja a kolozsvári VI. honvéd kerületi zenekar. 2. Borsay: Népdalegyveleg, előadja a protestáns vegyeskar. 3. Temérdek: A szökevény, szavalja Kovács András tj. 4. Klengel: Andente. Cello szóló, zenekar kisérettel előadja dr. Forrai András. 5. Felolvas dr. Gidófalvy István. 6. Dr. Szőllősy—Petőfi: Hunyadi László, ballada. Zenekar kisérettel előadja a protestáns vegyeskar. 7. Ábrányi E.: A koldusnak is van hazája, szavalja Kholen Albina k. a. 8. Erkel: László király nagy áriája, Hunyadi László dalmüből, zenekar kisérettel énekli Girsik Gyula. 9. Jacpues-Heltai: A nagyon csinos leány, szavalja Gebédi Lajos theologus. 10. Erkel Ferencz: Takarodó, a

Névtelen hősök cz. dalmüből, zenekar kisérettel előadja a theologiai énekkar. A 4., 6., 8. és 10. pontoknál a zenekar kiséretet a kolozsvári VI. honvédkerületi zenekar szolgáltatja.

A fogarasi magyar ref. „Bornemisza Anna" nőegylet 1905. decz. 9-én a Lauritsch-vendéglő nagytermében müsoros estélyt rendez az alábbi tárgysorozattal. 1. Jákob álma. Élőkép. Személyek: Jákob . . . ***. Angyalok: Albert Melinda, Benedek Annus, Bisztrai Erzsike, Bodor Emma, Elekes Judit, Gremsperger Ilonka, Halmay Jolánka, Héjas Sárika, Kovács Ilonka, Maron Sarolta, Maron Olga, Nagy Margit, Schmiedt Olga, Wenk Ilonka, Zsombori Margit. 2. Papparla Regéje. Női quartett. Éneklik: Borosnyai Béláné, Halmai Gyuláné, Héjas Pálné, Madácsi Gyuláné. 3. Komoly szavalat. Előadja Halmy Gyuláné. 4. Páros élet a legszebb a világon. Vig opera. Éneklik: Madácsi Gyuláné, Rákosy Ferencz, Szentgyörgyi József. 5. A virágok bosszuja. Melodráma. Zenekisérettel szavalja Rusz Iluska. Személyek: Alvó nő — Szentgyörgyi Mari. Pipacs — Huszár Lotti. Vadrózsa — Kiss Irén. Nárcziss — Magyari Erzsike. Ibolya — Németi Lenke. Szegfü — Perdi Mini. Liliom — Tóth Vilma. 6. A szerelem diadala. Élőkép. Személyek: Vénus — Rössler Ida. Ámor — Mazuar Rózsi. Szerelem hajnala — dr. Benedek Arthurné. Szerelem alkonya — Magyari Kálmánné. Kürtös angyal — Wenk Ilonka. Angyalok: Bisztray Erzsike, Elekes Judit, Benedek Annus, Gremsperger Ilonka, Héjas Sárika, Halmy Jolánka. Törpék: Bisztray Józsika, Halmy Gyuluska.

Az Országos Középiskolai Tanár-egyesület kolozsvári köre 1905. decz. 9-én, szombaton délután 5 órakor az ev. főgimnáziumban ülést tart. Tárgyak: 1. Jegyzőkönyv hitelesités. 2. Dr. Barabás Ábel: Különvélemény a művészeti nevelés ügyében. 3. Márkos Albert: A latinnyelv-tanitás nehézségei az I—II. osztályban. 4. Dr. Kőrösy György: A szemléltetve oktatás kérdéséhez Egy. tapasztalat s inditvány. 5. Esetleges inditványok.

Értesités. Szives tudomásukra hozom azoknak az igen tisztelt lelkésztársaimnak, kik *„Vigasztalás a koporsók mellett"* czim alatt kiadni tervezett *temetési beszédek és imádságok* legujabb munkámra előfizetőkül jelentkeztek, hogy a kis kötet decz. hó 1-ső napjaira készül el s akkor fogom szétküldeni azoknak, kik az *1 kor. 50 fill.* árt már hozzám elküldötték. Tisztelettel Körmend (Vasm.) 1905. nov. 29. Fülöp József, lelkész.

Ujabb adományok az ev. ref. Szeretetház karácsonyfájára. Török Sándor, Jakab G za női szabó 2—2 kor., Katona Gergely pék, Lévay János hentes 5—5 kor., Vajda Béla üzletvezető 2 kor., özv. Jakab Mózsáné (Algyógy) 3 kor., Tokay Sándor mészáros, Hantos Gyula tanár 2—2 kor., eddigi gyüjtésünk 4 kor., összesen 27 kor. és Tamó Gyula ref. lelkész (Tordaszentlászló) 4 l. véka alma, 10 kor. értékben. Ajánljuk e követésre meltó cselekedeteket olvasóink b. figyelmébe.

Nyilvános köszönet. Id. Szekeres József földbirtokos ur és presbiter aa. a mezősámsondi ev. ref. egyházközség közgazdasági alapja javára 2 darab 100—100 koronás takarékpénztári részvényt ajandékozott. Kedves kötelességemnek tartom fentnevezett presbiter atyánkfiának nagylelkü adományáért a magam és egyházközségem minden tagjának hálás köszönetét — a nyilvánosság előtt is — tolmácsolni. „A jókedvü adakozót szereti az Isten!" Mezősámsond, 1905. nov. 19. Muzsnay Pál, ref. lelkész.

Köszönetnyilvánitás. Az ev. ref. szeretetház czéljaira ujabban a következő pénzbeli és más adományok folytak be. 1. Ujvári István Bukarestből 5 kor. 2. Hitelszövetkezet Marosujvár (beküldötte Jancsó Sándor esperes) 10 kor. 3. Rácz István ref. pap Árapatak (a házaspárok után gyüjtött összeg) 6 kor. 4. Mészáros István főszolgabiró Felvincz fegy. ügyben megitélt dija 10 kor. 5. Szilágyi Lajos adománya Felvinczről 1 kor. (beküldötte Szécsi F. ref. lelkész.) 6. Lendvay Emil az Erd. Bank igazgatója adománya 50 kor. (Beküldötte Dr. Gidófalvy István kir. közjegyző.) 7. Jancsó Sándor esperes Marosujvár 5 kor. 8. Palló Imre Kolozs, egy kosár paradicsom, tejfel, 1 zsák murok, 12 koszoru hagyma, 1 zsák petrezselyem, 30 fő piros káposzta, 30 czeller, 50 liter paszuly. 9. Gaál Anna M.-Kályán egy nagy véka paszuly, 2 zsák pityóka. 10. Lészai Ferencz M.-Gorbó, 5 zsák pityóka, 1 zsák torma. 11. Botha Sámuel Szucság, egy zsák pityóka. 12. Bodor Sándor Szamosujvár 3 drb. nyul. Fogadják az adakozók a szeretetház kebli tanácsa szives köszönetét.

Péchy Imre és neje Latinovics Emma, templomunk számára egy szép és értékes hármoniumot ajándékoztak. Ezen nemes cselekedetökért az egyház nevében hálás köszönetét nyilvánitja, Nagymon, 1905. nov. 8. Ferenczi Endre ev. ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 2060—1905.

KÖRLEVÉL

a nagyenyedi ev. ref. egyházmegye egyházközségeihez.

A betét kamatláb általános alábbszállására tekintettel ajánlom az egyházközségek tt. keblitanácsainak, hogy az egyházközség érdekében az általános egyházi czélokat szolgáló kolozsvári Közhasznú Szövetkezetbe helyezzék el betéteiket, mely, a mint tudatja, 5 % betétkamatot fizet. Üzletrészek vásárlása által is előnyösen helyezhető el az egyházközségek tőkéinek egy része, mert ez uton is 5%-ot jövedelmez s ezenfelül növekedik az üzletrész értéke is. Ajánlom megfontolásra felhivásomat.

Marosujvár, 1905. decz. 5. *Jancsó Lajos,* esperes.

MEGHIVÓ

az 1905. decz. hó 13-án délelőtt 10 órakor Zilahon, a vármegyeház disztermében tartandó egyházmegyei egyházi értekezletre.

Tárgysorozat: 1. Ima. Tartja K. Nagy Elek bogdándi ev. ref. lelkész, ehm. főjegyző.

2. Elnöki megnyitó beszéd. Elmondja Vincze Ödön diósadi ev. ref. lelkész, egyh. ért. elnök.

3. Alapszabályok bemutatása, tárgyalása és megerősitésre ajánlása. Előadó Zsigmond Károly sz.-somlyói ev. ref. lelkész.

4. Az elfogadott alapszabályok szerint való megalakulás és az ért. tisztikar ujonnan való megválasztása.

5. Felolvasás. Tartja Bartha Dezső tasnádi ref. lelk., szilágyszolnoki esperes.

6. A mult évi egyhm. értekezlet 2—1904. sz. memorándumára Szilágyvárm. törv. hat. bizottságának 351—905. sz. a. kelt végzése és annak fölterjesztése. Előadó Kádár Géza zilahi ref. lelkész, ért. h. titkár.

7. Az 1848. XX. t.-cz. és teendőink. Felolvasás, tartja Nagy István kéméri ref. lelkész.

8. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület mélt. Igazgatótanácsának 4312—1905. sz. leirata; annak megvitatása, felette vélemény nyilvánitás. Előadó Veress Sándor zsibói ref. lelkész, e. m. tanácsbiró.

9. Felolvasás. Tartja Kincs Gyula, zilahi ref. Vesselényi-koll. igazgató-tanár.

10. Értekezés arról, hogy alakittassanak-e az egyházmegyei értekezlettel kapcsolatban vidéki körök is? Előadó Borbély Sándor ilosvai ref. lelkész.

11. Felolvasás. Tartja Kerekes András, zilahi ev. ref. Vesselényi koll. vallástanár.

12. Jelentés az egyhm. ért. pénztár állásáról. Előadó Szilágyi János lecsméri ref. lelkész.

13. A Biblia hermeneütikája. Hittani értekezés. Tartja Vincze Ödön diósadi ref. lelkész.

14. Elnöki zárszó.

15. Berekesztő ima. Elmondja Magyarósi István zilahi ref. lelk. Az értekezlet után déli 1 órakor a „Tigris"-vendéglő éttermében közebéd tartatik, melyre hölgyek is szivesen láttatnak. Egy teriték ára 3 kor. Részvételi jegyek előjegyezhetők Seres Samu könyvkereskedésében és Kónya Miklósnál a „Tigris"-vendéglőben.

Délután 5 órakor pedig vallásos estély lesz a vármegyeház disztermében. Ezen vallásos estélyre a közönség felekezeti különbség nélkül tisztelettel meghivatik. Belépő dij nincs. Perselyek azonban önkéntes adakozásra kitétetnek s a tiszta jövedelem ingyen kiosztásra szánt bibliák vételére fordittatik. A jókedvü adakozót szereti az Isten!

Az egyházmegyei értekezlet alkalmával 1905. decz. 13-án d. u. 5 órakor, a vármegyeház disztermében tartandó vallásos estély *műsora:*

1. Közének, „Nagy Isten téged imád . . ." Vezeti Nagy Mihály. 2. Ima. Tartja Vincze Ödön. 3. Ének. Vezeti Szabó Lajos. Előadja a zilahi dalárda. 4. Alkalmi költemény. Irta László Andor. Felolvassa dr. Antal Iván. 5. Hegedü szóló. Előadja Balázs Árpád. 6. Szavalat. Előadja Vincze Mártha. 7. Felolvasás. Tartja B. Józsa Gyula. 8. A hamis tanu. Melodráma. Szavalja Dózsa Margit. Harmoniumon kiséri Lukácsy L. Mátyás. 9. Ének. Vezeti Szabó Lajos. Előadja a zilahi dalárda. 10 Harmonium szóló. Variatiok a „Himnusz"-ra. Szerezte és előadja Lukacsy L. Mátyás. 11. Közének. „A Sionnak hegyén Uristen." Zsoltár. Vezeti Nagy Mihály. 12. Megáldás. Tartja Kádár Géza.

Zilah, 1905. nov. 29.

Kádár Géza, ért. titkár. *Vincze Odön,* ért. elnök.

Nyomatott az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *50-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. decemben 14.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Jön a dicsőség királya.

(Advent.)

Adventben Jézust várjuk. De miért is várjuk jövetelét? Nincs-e mindig velünk? Nem tett-e igéretet, hogy „veletek vagyok a világ végéig“? Az ő szellemével, az ő anyaszentegyházában nem-e él, hat mi közöttünk most is? Es ha közöttünk van, hogyan mondhatjuk, hogy *jő mihozzánk?* A homály ellensége igazi vallásos épülésnek, Azért e kérdésekre röviden feleljünk meg. Igen, ő velünk van mindig. Uralma minden időkre kiterjed. De az emberek felett is mind jobban ki kell terjednie. Országának a világban növekednie kell. Legyen nagyobb az ő életének, szellemének hatalma mibennünk is! Ez az ő jövetele a nagyvilágban, ez az ő jövetele mihozzánk. Most már értjük, miért hirdetjük Adventben az Ur Jézus Krisztus jövetelét.

„Jön a dicsőség királya!“ Egykor kereszten csüngött. Nem volt sem formája, sem szépsége. Ő volt a legmegvetettebb. Az emberek gyalázták, csufolták. Gunyból tövis koronát tettek fejére. Viselték gyalázatát tanitványai is. Egy pár századdal később az emberek nem tudnak elég megtisztelő jelzőt kitalálni dicsősége kifejezésére. Már alig találnak különbséget közte és Isten között. Az Atya trónusán látja hitük, honnan a világot kormányozza. Körül hullámozzák az emberek dicsénekei. Ő az örökkévaló *Isten fia,* ki égből szállott a földre, hogy ujból égbe térjen vissza! Mások ismét *ember fiának* nevezik, ki közülünk való volt és épen azért a mi dicsőségünk és koronánk. Majd megint ő a mi *vezérünk,* ki előttünk halad és harczol a bün, szenvedés és halál ellen folytatott nehéz küzdelmünkben. Ő a némán, csendesen, megadással *türő,* ő *Istennek báránya,* ki a világ büneit hordozza. Az egyik dicséri őt, mint *világhóditót,* ki előtt meghajolnak a népek és az erőseket zsákmányul ejti; a másik ismét *nagy orvosnak, irgalmas samaritanusnak* tartja. Némelyek előtt első sorban ő az *idvezitő,* a *megváltó,*ki nélkül semmit sem tehetünk; mások meg őt tartják a tiszta igazság *tanitójának,* erkölcsi tisztaság és vallási tökéletesség ősképének. Bárhogy nevezzék is az emberek, ő *a dicsőség királya.*

De hogy az egykor megvetett most már a dicsőség királya, nem embereknek, hanem *Istennek müve.* Ami az emberek szemében gyalázat: az Isten előtt dicsőség vala. Az az önfeláldozó hüség, odaadó engedelmesség, mellyel Jézus életét mindhalálig s még a halálban is Istennek és embereknek szentelte, volt az ő emberek előtt elrejtett dicsősége, mi azonban Isten előtt nyilvánvaló volt és a mit Isten jelentett ki az embereknek. Ő az, kiben Istennek kedve telt. Ő hát a dicsőség királya *Isten keggelméből.*

Az ő birodalma *örökkévaló.* Eg és föld elmulnak, de az ő igéi el nem mulnak. A csillagok elveszthetik fényüket, de az ő világossága ki nem alszik soha. Mert az ő országa nem e világból való. Epen azért a mulandóság árjába nem is vonható alá. Hol van *Augusztus* dicsősége, ki alatt született és hol *Tiberiusé,* ki alatt keresztrefeszittetett. *Itália* és *Görögország* korunkban bámult romjai azt bizonyitják, hogy nemcsak császári koronák hullottak porba, de egy egész kulturvilág dőlt az enyészetbe. De Jézus koronája, Jézus birodalma örökkévaló. Vele sem király, sem hadvezér, sem tudós, sem művész össze nem hasonlitható. Ő az egyetlen és egyedüli. Ő a *dicsőség királya.*

*

S mert a dicsőség királya jő: tárjátok fel előtte a kapukat, nyissátok ki sziveitek ajtait. Az adventi örömizenet ebben éri el tetőpontját. Luther mondja egyik prédikációjában, hogy a keresztyén hit lényege abban áll, hogy mindenki azt mondja magának: „a te királyod jő *hozzád, tehozzád.*“ Csak ez az egy gondolat foglalkoztasson, hogy a te királyod jő te hozzád, ki bünben és nyomorban, reményben és aggodalomban felváltva élsz. Nyissátok fel tehát sziveitek ajtait!

Összeszorul a szív, bezárja az *önzés* és szeretetlenség. Utoljára olyan szük lesz, hogy csak saját szegény énünk fér bele és tekintetünk saját életünk és érdekünk határain túl nem tud hatolni. A menny is bezárul fejünk felett és az életnek melegitő árja mellettünk zúg el. Lásd, jő a karácsony, a király már ajtód előtt áll és kopogtat: nyisd ki! Ilyen gazdag, ilyen hatalmas királyt sohsem látott a világ; az a király, ki szeretetével körülöleli az egész emberiséget, ki eget és földet egyesit, az jő tehozzád, az akar szivedben lakozni. *Tárjátok ki hát* a kapukat, *nyissátok fel hát* sziveitek ajtait.

Osszeszorul a szív a *gondok* miatt. Semmi másra gondolni nem tudsz. Szeretnél örvendeni, ha az emberek azt mondják: „Légy már vidám is.“ Nem tudsz, mert a gond keserü cseppeket hullat az öröm kelyhébe. Remélve néznél a jövőbe. De jő a gond és egyszerre ködbe, homályba vész minden örömöd, minden reményed. Szeretnél lelkesedni nagy dolgokért, nemes törekvésekért, mik csak jövőben termik meg gyümölcseiket. De a gond lelkedre nehezedik, hallod lesujtó szózatát: „Nagy dolgokat akarsz müvelni és saját életeddel nem vagy készen. Nekem van jogom szivedhez, nem engedlek, én akarok a te királyod lenni.“ Es ellene nincs fegyver, csak egy; nincs menekülés csak ugy, ha más valaki, erősebb foglalja el lelki életed hajlokát, *az,* kinek nevében int az apostol, hogy gondjainkat bizzuk Istenre. Es akkor eloszlik a komor gond és szivünket a mi mennyei atyánknak szeretete ragyogja be.

Tárjátok fel hát a kapukat! Jön a dicsőség királya! Es vele együtt gond és bánat, viszály és kétségbeesés helyett béke, öröm és szabadság. Nyissátok ki előtte sziveitek ajtait! Ámen.

Dr. P. Kirmss nyomán németből:

Csürös József.
n.-almási ev. ref. lelkész.

A kijelentés, mint tudományos követelés.

(Irta és az egyházkerületi Egyh. Ért. 1905. évi V. rendes közgyülésén felolvasta *Horváth István,* bürkösi ev. ref. lelkész.)

Hogy a társadalom élő szervei, a kultur emberek miként nevekednek, megdöbbentő adatokat szolgáltat a társadalom tudományi társaságnak a *„tanügyi babonák ellen“* folytatott küzdelme. Az iskolai dolgokban csalhatatlan dogmatikus álláspontra helyezkedett,

a pedagogiai miszteriumok titkait féltékenyen és türelmetlenül kezelő pedagogusokkal a küzdelmet nem az iskolai ügyekben privilegizált szaktudósok vették fel, hanem másnemü szaktudósok: orvosok, elmegyógyászok, idegorvosok. Jendrassik Ernő, egyetemi orvos-tanár s vele egyetértésben egy sor fiziologus azt mondja, hogy első cselekedni való megvédelmezni a gyermek testi és lelki épségét az iskolai rontástól, mert az iskola mai állapotában testileg, lelkileg káros a gyermekre, merénylet az ifjuság élete későbbi munkabirása ellen. A kiben egy csepp beteges, ideges hajlam van, abban az iskola kifejleszti azt. Aki örökösen gyenge idegzetü, az betegje lesz az iskolának. A kiben nincs magával hozott baj, az igen gyakran ott szerzi. Mentől feljebb vizsgálja az orvos az osztályokat, annál nagyobb számban talál megtámadott ifju testet, idegzetet, mondja Méray-Horváth Károly. Az iskola a gyermekekben irreális, egészségtelen felfogást teremt a világról, egészségtelen értelmi, lelki iránya; csalódásokra vezet, lelki kriziseket idéz elő abban az időben, mikor az ifju az életbe kilép, egész skála a megbolondulásig, a lelki teljes elsötétülésig vélekedik a lipótmezei tébolyda igazgatója, Konrád dr. A Ludovika-Akadémia parancsnoka Pávai Vajna Béla vezérőrnagy azt tapasztalta, hogy a katonai akadémiába került ifjak nagyobb része ideges és rendesen épen a jobb bizonyitványokkal jövő fiatalok, mi szerinte arra mutat, hogy idegrontásnak kell folyni ott az iskolában. Pedig az ilyen idegrontás az életerő, a küzdőképesség vesztesége, ez pedig mindig veszteség marad, egésziti ki Grosz Emil egyetemi tanár. És igy tovább.

Annak a nagy átalakulási processusnak, mely korunkat foglalkoztatja, egy porszemnyi picziny részecskéjét — talán nem a lekellemesebbet — markoltam meg, hogy némi homályos tájékozást nyujthassak arról, hogy mik folynak a szerves világ azon felsőbb regioiban, melyet az ember és a társadalom foglalnak el s melyek alapját képezik a szellem magasabb országának. Arról már volt emlités téve, hogy valamint a szervetlen világ nem önmagától, saját erején elevenedik meg: ugy a szerves világ legmagasabb produktuma, az ember egy magasabb szellem hivására emelkedhetik fel istennek országába, mint a fejlődés magasabb tartományába. A keresztyénség ugyanis azon igénnyel lép fel, hogy a fejlődésnek nincs határa, mint sokan hirdetik, hanem végetlen és ő utat nyit a továbbfejlődésre. Olyan fejlődés ez — mondja Drummond, — mely nélkül a természet munkája hiábanvaló, a szerves lények kifejlődése — daczára az általuk elvégzett fejlődési folyamat nagyszerüségének és az eredmény bámulatos voltának — zsák-utczánál nem lenne egyéb. Az ember a harmadik országra nézve csak embrio, munkáját tehát magasabb terv szerint kell végeznie; ha van egy magasabb fejlődési folyamat ujból fel kell elevenittetnie, hogy magasabb rendü fejlődés folyamatán mindig nagyobb tökéletességre emelkedve a végetlen értelemhez, Istenhez jusson. Mondhatjuk-e, hogy a természeti ember, az állat-ember immár eljutott a tökéletes erkölcsiségre? avagy csak tisztában van-e a tökéletes erkölcsiséggel? az organikus világ melyik produktuma jutott el a szellemi világ alapitójának és tipusának hasonlóságára? biztositva van-e az evulucio elmélet állandósága, ha el nem fogadják a szellemvilágnak a fokozatos fejlődés sorozatába való beosztását, mely előtt nem csekélyebb czél lebeg, mint az, hogy annak tagjai legyenek olyan szentek és tiszták, mint alapitója szent és tiszta.

Az állat-embernek szellemi életre ébredése épen olyan titok, miszterium, mint a holt anyagé, midőn szerves életté alakult. A vergődő elme ezt a miszteriumot a szeplőtlen fogantatás elméletével igyekszik érthetővé tenni. Hasztalan vergődés. Isten országa megvan, látjuk, benne élünk, keresztyének vagyunk. Ezt tudni elég, feltárultak a továbbfejlődés kapui, előttünk az ut, mely az örök életre vezet.

A keresztyénség még 2000 éves sincs. 2000 esztendő az idő végetlenségében, de még azon fejlődési folyamatban sem idő, melyet a föld gáznemü állapotától az emberi organizmus jelen állapotáig átélt. Isten országában az ember még csak embrio, évek sokasága szükségeltetik ahoz, hogy magának megfelelő fejlett organizmust produkáljon. Hogy ez az organizmus fejlett állapotában milyen lesz, arról még sejtelmünk sincs, valamint arról sincs, hogy a mostani fokozatra fog-e következni egy negyedik s azután a többi, egész a végetlenségig. A keresztyénség erre mutat; az evulucio elmélet igazat szolgáltat nekie.

Mi mindezekről semmit sem tudunk. A kijelentés azonban ezekről beszél s a jelent — a miszteriumok titkainak rejtekhelyeiből, mint egy kikaparva az igazságot — a jövő számára alakitja, Isten országának megfelelő, minél tökéletesebb organizmusok felépitésére irányitja. Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei atyátok tökéletes, ezt az üzenetet mondja. Beszél egyebeket is, sokat, nagyon sokat beszél. Tőle halljuk, hogy az Isten országába való belépésnek feltétele az ujjászületés. Ha valaki ujonnan nem születendik, nem láthatja Istennek országát, mondja Jézus Nikodemusnak (Ján. 3. 3.), ott van különbség téve a testi és lelki ember között. Akik test szerint járnak, a melyek a testéi azokban bölcsek. mondja Pál apostol (Róm. 8. 5.). A társadalmi embert nem osztja fel gazdagokra és szegényekre, uralkodókra és alattvalókra, tudósokra és tudatlanokra, jókra és gonoszokra, nem társadalmi állásukra tekint, hanem a test és lélek szerint való teremtményekre. Állat — pszüchikos — és szellemi — pneumatikus — embert ismer és azt a követelést állitja fel, hogy mindenki uj teremt mény legyen.

Azt, amit a kijelentés beszél, csak a szellemi életre ujjászületett ember érti meg, mig a testi ember azt kérdi Nikodemussal, hogyan születhetik az ember ujjá, ha vén? avagy születhetik-e valaki kétszer? A testi ember sokat nem ért, semmit sem ért meg a kijelentés beszédéből. Előtte érthetetlen a hegyi beszéd. Ugyan-ugyan kérdi csodálkozva, miféle boldogság lehet a lelki szegénység, a sirás, az alázatosság, az igazság ehezése és szomjuhozása, az irgalmasság, a sziv tisztasága, a békességre igyekvés, még ha Isten fiainak mondatnak is? avagy van-e boldogság abban, ha szidalmaznak, háborgatnak és minden gonosz hazugságot mondanak ellenetek a Jézus Krisztusért. Ha valaki arczul üt — folytatja bölcselkedését a testi ember — nem tartom oda a másik pofámat is, hogy azzal is hasonlót cselekedjék, mint az ujjászületett embertől kivánják, hanem ragaszkodom a törvényhez: szemet szemért, fogat fogért; miféle beszéd az, hogy szeressétek ellenségeiteket; áldjátok azokat, a kik titeket átkoznak, jót tegyetek azokkal, a kik titeket gyülölnek és imádkozzatok azokért, a kik titeket háborgatnak és kergetnek? Ez érthetetlen! Egyáltalán maga az egész kijelentés érthetetlen! nyugtatja meg magát a világi dolgokban elmerült kultur ember.

Igaza van! neki érthetetlen a hivagató szó; ő — mint Jézus egy példázatban igen jellemzően ismerteti — nem jelenhetik meg a világ fiának mennyegzőjén, mert vagy tulkokat vásárol, vagy házasodik, vagy gazdaságát, kereskedését vagy valami más dolgot kell elintéznie, szóval nincs ideje. Jobban tenné, ha mentegetődzés helyett nyiltan bevallaná, hogy a szervesek országánál nem kivánkozik fennebb emelkedni, ő teljesen megvan elégedve a kultur ember állapotával; mert ekkor nyiltságával tiszteletet szerezne magának, a mit már nagyon is kivánatosnak tart. Mert utóvégre is roppant különbség van a vi-

lágból való és újjászületett ember erkölcse között. Mind a ketten lehetnek egyformán műveltek, becsületesek, jellemesek, kötelességeiket hiven, lelkiismeretesen teljesitők, ugy, hogy külsőleg teljesen hasonlitanak egymáshoz: de mégis mindenki érzi, hogy a vallásos, isten lelkétől ittasult ember más, mint az, a ki az erkölcsiséget kizárólag a kultura produktumának tekintvén, csak ehez alkalmazkodik. Nem az erkölcs a vallásnak, nem a humanizmus a keresztyénségnek, isten országának alapja, hanem megforditva, a vallás ad tartalmat az erkölcsnek és humanizmusnak. A kultura szó nélkül roppant magas fokra emelkedett, valószinüleg még emelkedni fog, mig eljut az elérhető legmagasabb fokra, mint a szerves élet szükségletei hozzák magukkal; átalakitja az ember környezetét, a társadalmat s ennek befolyása alatt átalakul maga az ember is: de lehull, elenyészik, mint a diónak kemény kérge, ha az élet működni kezd. A régi népeknek is volt kulturájuk; együtt temetkeztek el és a kiváncsiság sirjukból ássa ki azokat, hogy némi fogalmat szerezhessen róluk. Ez a sorsa a mai kulturának is; egy későbbi kor ásóval, kapával vagy talán tökéletesebb eszközökkel fogja kiásni az eltemetett városokat s valószinüleg meggyül a baja egy-egy lokomotiv óriással. Ez azonban legfölebb a szervesek birodalmának fejlési fokát és menetét jelzi; magában véve egy folyton tartó körforgás, melyből saját erején kiemelkedni s egy magasabb regióba jutni képtelen.

Ebből a körforgásból vezeti ki istennek újjá szülő lelke a kultur embert az ő országába, a folytonos fejlésnek magasabb birodalmába, melynek mi is — legalább meggyőződésünk szerint — munkásai vagyunk s forró imádságban fohászkodunk: mi atyánk! szenteltessék meg a te neved, jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, miképen a mennyben, úgy itt alatt a földön is. Mindnyájan nagytiszteletü egyházkerületi értekezlet és mélyen tisztelt hallgatóság, személyválogatás nélkül hivatalosak vagyunk a léleknek ereje által istennek országába; hogy választottak-e? attól függ, hogy a hús és a vér, a sziv és fő mily mértékben születik újjá az élő szellem hivására; megmarad-e az élő szőlőtőkében vagy leszakitja magát róla.

Abban a szilárd meggyőződésben, hogy a tisztelt gyülekezetben nincs senki, a ki az élő szőlőtőkével, Jézus Krisztussal szoros életközösségben ne lenne, igénytelen felolvasásom záradékául a következő határozati javaslatot van szerencsém beterjeszteni.

Határozati javaslat.

Miután a természettudomány a természet beszéde a természeti emberhez, a kijelentés az élő szellem beszéde a szellemi emberhez: miután a tudomány az evolucio elméletet, a folytonos fejlés törvényét általános érvényre emelte s az által a folytonos fejlés magasabb fokának istennek országát, illetőleg ennek gyakorlati megjelenését, a keresztyénséget fogadta el: miután a biogenesis törvényének ereje által, hogy t. i. élő élőtől, szellem szellemtől származhatik, szükséges igazságnak itéli az embernek és emberiségnek a Krisztusban és Krisztus által lett újjászületésének elméletét:

mondja ki az értekezlet, hogy az emberi nem fejlését vezető szellemi triumvirátusnak, a theologiának, filozófiának és természettudománynak megfelelőleg szakosztályokat állit fel, melyek az illető tudományágakban elért általános érvényü eredményeket összeszedve, feldolgozva, könnyen átérthető tájékozást nyujtson s ez által tartalommal gazdagitsa egyháztársadalmi munkálkodásunkat.

E végre küldjön ki egy bizottságot, mely a jövő évi egyházi értekezletre ez irányban tervezetet nyujtson be.

Határozati javaslatomat becses pártfogásukba ajánlva, türelmüket megköszönve, szeretetöket, bizalmukat továbbra is kérve, felolvasásomat bevégzem.

(Vége.)

A baptista gyülekezetek hitvallomása.

Hitvallomása és szerkezete a keresztelt keresztyén gyülekezeteknek, melyeket közönségesen baptistáknak neveznek.

(Folytatás.)

11. czikk.

A szentségről.

Hisszük, hogy szentség nélkül senki nem fogja meglátni az Urat (Zsid. 12. 14. I. Pét. 1. 15. 16. I. Thess. 4. 3. 7. [Eféz. 1. 4.). A bünösnek, a Krisztusbani hit által az Isten előtt való megigazulásának következménye s azzal elválhatlanul összefügg (I. Kor. 1. 39. Rom. 6. 2. Ján. 15. 2. [Jak. 2. 17. Máté 7. 17. Gal. 5. 22. Eféz. 2. 10.]).

Abban áll, hogy, miután a bün uralma az újjászülöttnek szivébe megszüntettetett (Róm. 6. 14. 22.), Ő most a szentlélek folytonos behatása által (Róm. 8. 14.) minden szorgalmát megfesziti, hogy a bünnek, mely még mindig körülfogja, meghaljon (Róm. 7. 21. Róm. 8. 13. Kor. 3. 5—10. Zsid. 12. 1. [Eféz. 4. 22—32. Tit. 2. 11. 12.]), Istenének törvényét teljesitse (Zsid. 8. 10. Rom. 7. 22. Zsolt. 119. 29. 111—113.), s testét és lelkét élő és Istennek tetsző áldozatul hozza (Róm. 12. 1.), mely által Isten dicsőittetik (I. Kor. 6. 20.). Ezen igyekvésében még némely gyengeség és bün által megejtethetik (Róm. 7. 19. 23. 24. Gal. 5. 17. I. Ján. 1. 8. 9. [I. Ján. 3. 3. Péld. 20. 9. Préd. 7. 21.]), de ezeket nem fogja kimenteni (Zsolt. 51. 5.), sőt inkább mélyen megbánja (II. Kor. 7. 9. Zsolt. 51. 19. [Zsolt. 38. 5—7.]), mert általok kegyelmes Istenét megsérti (Zsolt. 51. 6. Mát. 26. 75.) s vele való békéjét megrontja (Zsolt. 38. 4.). Ily esetben nyugtot nem fog találni, mig ujból bocsánatot nem nyert (Zsolt. 32. 3—6. Mát. 6. 12.) s a jövőben annál elővigyázóbb leszen (Eféz. 5. 15. 17. Zsolt. 51. 14. 15.).

A szentség lényege szent és gyermekded szeretet Isten és az Ő parancsolatai iránt (II. Kor. 5. 14. I. Kor. 13. 1. 3. 13. I. Kor. 14. 1. [Eféz. 4. 15. II. Thess. 3. 5. I. Ján. 4. 19. 5. 3.]), s e szeretet, mely szivben támasztatik, fentartatik és tápláltatik a Szentlélek által (Róm. 5. 5.), lassanként átalakitja az embert Istennek képmásává (Eféz. 4. 23. 25. II. Kor. 8. 18. Kol. 3. 10.). Azt tartjuk, hogy a szentségnek egész életünkön kell végig vonulnia (II. Kor. 7. 1. [I. Kor. 9. 24—27. I. Tim. 2. 15.]) s hogy a legszentebb élet mellett is mindenkor van szükségünk Istennek megbocsátó kegyelmére a Krisztus vére által. (Zsid. 4. 16. I. Ján. 1. 7. Jak. 2. 10. Dán. 9. 18. [Róm. 3. 27. 28. 4. 4—8. I. Pét. 1. 2.]).

12. czikk.

Az isteni törvényről.

A törvényről általában.

Hisszük, hogy ámbár az újszövetségi kegyelem háztartása alatt élünk, mégis az isteni törvény, a mint már a paradicsomban adatott (Hózs. 6. 7. I. Ján. 2. 7.), a Sinain bővebben megmagyaráztatott (Róm. 13. 9. [Gal. 5. 14.]) s az Úr Jézus által oly világosan kitüntettetett (Mát. 5. 17. Gal. 4. 4. 5. Filipp. 2. 8. Ezs. 42. 21.), nem helyeztetett erőn és határon kivül (Róm. 3. 31. I. Kor. 7. 18. Róm. 7. 25.), hanem mint azelőtt hasznos és alkalmatos rendeltetésü (Róm. 7. 12. I. Tim. 1. 8.). Ez azonban háromszoros:

a) Az emberek vad, féktelen szenvedélyeit zabolázza s Isten szentségének és igazságának tekintélyét e földön fentartja (I. Tim. 1. 9. 10.).

b) Vezéreljen a bünök fölismeréséhez (Róm. 3. 20. Róm. 5. 13. Róm. 7. 7. Róm. 7. 13.) s legyen tanitó mester a Krisztusra (Gal. 3. 24.) azáltal, hogy szentsége és sérthetetlensége (Gal. 3. 10. Róm. 2. 23. [Jak. 2. 10.]), nagy terjedelme (Mát. 5. 22, 28. I. Ján. 3. 15.) és lelki értelme által (Róm. 7. 13.) megmutatja a bünös embernek mily lehetetlen megtartása (Róm. 3. 19. 20. Róm. 8. 3.) s igy a kegyelem és bocsánat szükségének érzetét felkölti.

c) Világositsa meg ez az újjászülettet (Zsolt. 119. 6. Zsolt. 1, 1. 2.), hogy gyönyörködjék az Isten törvényén a belső ember szerint (Róm. 7. 22.), hogy a helyes útat el ne tévessze (Zsolt. 119 101. 104. 128.), maga által választott szentségre ne jusson (Kol. 2. 18.) s a fenséges czélt, melyre rendeltetett, hogy Isten képében teljesen megújuljon, szemelőtt tartsa (I. Ján. 2. 3.); a testnek gyarlósága miatt, mely e földön még mindig körülfogja (Zsid. 12. 1.).

Ami a törvény szertartásos részét illeti, hisszük, hogy az a Krisztus által betöltetett (Mát. 5. 17.) s minthogy Ő vele a valóság jelent meg az árnyék helyébe (Zsid. 10. 1. Kol. 2. 17.), ez félretétetett (Zsid. 7. 18. 19. Ap. csel. 10. 13—15. Ap. csel. 15. 28. 29. [Eféz. 2. 14. 15.]) s a Jézus áldozatában, melyhez hittel ragaszkodunk, áll a törvény ama részének betöltése (Gal. 4. 1—5. Róm. 10. 4.). Ami azonban a törvény erkölcsi részét illeti, miként az a tiz parancsolatban foglaltatik, hisszük, hogy abban Istennek lényege és akarata örök időkre nyert kifejezést (Mát. 19. 17. 18. Mát. 22. 36—40. Eféz. 6. 1—3. Jak. 2. 8. 11. 12. [I. Ján. 2. 7.]) s előbb fog elmulni az ég és a föld, mintsem a törvénynek csak egy pontocskája is érvényét veszitené (Mát. 5. 18.).

A szombatról különösen.

Az Isten tiz parancsolatjának mindegyike egyenlő tekintélyü és szentségü és ezt kiváltképen a szombatnapot illető negyedik parancsolatról hisszük (I. Móz. 2. 1—3. Mát. 24. 20. Ezs. 56. 1—7. Ezs. 58. 13. 14.). Ennek tartalmánál fogva (II. Móz. 26. 8. 0.) kötelességünknek tartjuk, hat napon át kitartó szorgalommal s nagy lelkiismeretességgel polgári hivatásunk ügyeiben eljárni, testünk s lelkünk minden tehetségét a világ javára forditni (II. Thess. 3. 10—12.). Azonban nem kevésbbé kötelez bennünket e parancsolat, a hét napjainak egyikét teljesen az Urnak szentelni s azon minden munkától nyugodni (Apost. csel. 20. 7.), azaz minden tevékenységet, mely kenyérkeresetünkre vonatkozik, feltétlenül beszüntetni, valamint minden egyéb világi munkát, mely nem mulhatatlanul szükséges (Mát. 24. 20.), vagy a szeretet által követeltetnék, a Krisztus példája szerint (Mát. 12. 10—12.). Az Urnak napját az első keresztyén gyülekezetek példájára a keresztyének szombatjául kell ünnepelni (Ján. 20. 19. Ján. 20. 26. Luk. 24. 13. 33. 34. 36. Ap. csel. 20. 7. I. Kor. 16. 1. 2. Jel. 1. 10. Zsolt. 118. 22—24.), az Istenismeret és igaz jámborság előmozditására, a Krisztus tagjainak szivélyes összeköttetése, valamint az Isten országában való munkálódásra. Követeljük, hogy e napon mindenki gyakrabban olvassa a szentirást, hogy a gyermekek abból oktattassanak s hogy rendesen látogassák az istentiszteletet. E napot Isten becses adományának tartjuk (Márk. 2. 27.), mely egy keresztyén gyülekezet fennállásához okvetlen szükséges.

13. czikk.

A házasságról.

Hisszük, hogy a házasságot Isten szerzette (I. Móz. 2. 24. Zsid. 13. 4. [Eféz 5, 5. 22—33.]), kölcsönös segitségül férfi és nő között (I. Móz. 2. 18.), az emberi nem szaporitása (I. Móz. 1. 27. 28.) s a fajtalanság elkerülése végett (I. Kor. 7. 2. I. Kor. 7, 9.), továbbá, hogy egy férfi csak egy asszonyt vehet nőül, az asszony csak egy férfit vehet férjül, mig mindketten életben vannak (Mát. 19. 4—6. I. Kor. 6. 16.)

Azt tartjuk, hogy keresztyének az Úr nevében egyedül hivőkkel léphetnek házasságra (I. Kor. 7. 39. I. Kor. 9. 5. 6. I. Móz 6. 1—3. Józs. 23. 12. 13. I. Királyok k. 11. 1—8. Ezsdr. 9. és 10. r. Neh. 13. 13—28.).

Mint isteni és polgári intézmény, a házasságnak mindkét részről kell megerősittetnie. Az utóbbi az ország törvényei szerint (Mát. 1. 18. [Mát. 25. 1—10.] Ján. ev. 2, 2. Mát. 22, 2—22.), az előbbi az Úr gyülekezetében az Isten igéje és ima által történik (Kol. 3. 17. I. Tim. 4, 3. 4—5.).

Az elválást, ha az Isten igéjével össze nem egyeztethető okokból történik, valamint az elváltaknak újbóli házasságra lépését tilosnak tartjuk (Máté 19, 6—8. I. Kor. 7. 10. 11.). Azonban házasságtörés eseteiben (Mát. 19, 9.) s roszakaratu elhagyásnál (I. Kor. 7, 12. 13. 15.) hisszük, hogy az ártatlan félnek elválása s újbóli házasulása Isten igéje szerint megengedhető. Az elválásnál, valamint a házasulásnál a polgári törvény határozmányai megtartandók. (I. Pét. 2, 13.).

14. czikk.

A polgári rendről.

Hisszük, hogy a hatóságok Istentől rendeltettek (Róm. 13, 1. 2.) s hogy hatalommal ruházta fel őket az igazak megvédése s a gonosztevők megbüntetése végett (Róm. 13. 3. 4. [V. Móz. 16. 18.]). Kötelességünknek tartjuk minden törvényeiknek feltétlenül engedelmeskedni (Róm. 13, 5—7. Tit. 3, 1. I. Pét. 2. 13. 14. 17.), ha azok keresztyén hitünk kötelességeinek szabad teljesitését nem akadályozzák (Mát. 22. 21. Ap. csel. 4, 19. 20. Ap. csel. 5, 29. 42.) és békés és csöndes élet által minden jámborságban, nehéz feladatukat megkönnyiteni. Továbbá Isten parancsa által kötelezve tartjuk magunkat a hatóságért imádkozni (I. Tim. 2. 1—3.), hogy az Ő akaratja szerint s az Ő kegyelmes védelme alatt a reá bizott hatalmat ugy kezelje, hogy ezáltal béke és igazság megóvassanak.

Azt tartjuk, hogy az esküvel való visszaélés a keresztyéneknek tilos (Mát. 5, 34—37. Jak. 5, 12.), de hogy az eskü — ugyanis Istennek az igazság tanujául tiszteletteljes ünnepélyes hivása — jogosan követelve és letéve, csak egy rendkivüli alaku ima (Róm. 1, 9. II. Kor. 1, 23. Gal. 1, 20. Filip 1, 8. I. Thess. 5, 27. Jel. 10, 5. 6. Zsid. 6, 13. 16—18. [Zsid. 7, 20. 21. 28.] I. Móz. 24, 3. 9. Ezsdr. 10, 5. V Móz. 6. 13. [10. 20.] Ezs. 65, 16. 17. [12. 15. 26.]).

Hisszük, hogy a hatóság, mely az Újszövetség alatt sem hordja hiába a kardot, jogosult és köteles Isten törvénye szerint halállal büntetni (Mát. 26. 52. I. Móz. 9, 6.) és reá bizott alattvalói védelmére az ország ellenségei ellen a fegyvert használni, miért is kötelességünknek tartjuk, ha a hatóság által erre szólittatunk, hadi szolgálatot teljesiteni (Luk. 3, 14. Ap. csel. 10, 1—3. Ap. csel. 23, 12—24. [Mát. 8. 5—13.]).

Hitünk által nem tartjuk magunkat megakadályozva hatósági hivatal viselésében (Luk. 3, 12. 13. Róm. 16, 23. Filip. 4, 22. [Ap. csel. 13, 7 12. 16, 34—36.]).

(Vége. köv.)

Zsinati ülések.

Nov. 24. 25. 27.

(Folytatás.)

9. §-nál az előadó az egyházi törvények érvényességét az egyházkerületi kihirdetéstől kivánta függővé tenni, amit *Révész* K. helytelenitett, mert igy esetleg az egyházkerületek tetszése vagy nem tetszése lehetne a döntő. A zsinat Révésznek adott igazat.

A 10. §. előtt álló szám- és czimjelzések közül *Radácsi* Gy. törültetni kérte „Az egyházközség, mint hatóság" kifejezést, ami az 1903-dik évi szövegezésből maradt meg, de az egyházmegyénél s kerületnél nincs keresztül vive. A törlést a zsinat elfogadta.

A 10. §-nál, amely az egyházközségek fajait sorolja fel, az előadónak volt inditványa. Sokalta egy lelkész gondja alá az 5000 lelket, és 3—4000 lélek után külön egyházközséget kivánna szerveztetni a nagy egyházközségekben, ahol — szerinte — sok baj mutatkozik. A törvénytervezet parochialis köröket kiván csak az ilyen helyeken, de fentartja az egységes egyházkormányzást. Az egész §-t a bizottsághoz kérte utasittatni. A debreczeni és hódmezővásárhelyi egyházközségek életéből vett példákkal erősitgette elméletét. Vele szemben *Hegedüs* S. a budapesti állapotokból indulva ki, rendkivüli nehézségekbe ütközőnek állitotta a külön egyházközségekké szervezkedést, a város feldarabolását. Az előadó czélzatát nemesnek, egyházépitőnek ismerte el, de kivihetetlennek igazolta s kivánta a szöveg fentartását.

Baky István az eredeti szöveg mellett emelt szót, állitja, hogy anyagilag lehetetlen minden 3000 lélek után egyházközséget alkotni, lelkészi stb. hivatalokkal.

Gr. Tisza István szintén a szöveget védelmezte, mert téves felfogás az, hogy 8—10,000 lelket is képes egy lelkipásztor gondozni és sikerrel legeltetni. A parochialis körök megvalósithatók s legalább elérhető ezekkel az, hogy 40—50,000 lelket számláló egyházközségek nem maradnak egyetlen gondozó nélkül. Valaki igazán pásztora lesz bizonyos híveknek s ezek igazán nyájaivá lesznek bizonyos pásztoroknak.

Kiss Albert Debreczen oltalmára kelt, ahol a róm. kath. egyházhivek szaporodása nem a lelki gondozás hiányának következménye, hanem a változott viszonyoké, a temérdek bevándorlott, a sok uj hivatalnok változtatta meg ott a lelkek számarányát. Debreczen már régebben akarta a parochialis köröket, de nem voltak felállithatók. A külön egyházközségekbe szervezkedést rendkivüli sok baj forrásának, sőt lehetetlenségnek tartja, p. o. egy Debreczenre nézve stb. Ott óriási erő van az egységben, főként kifelé, amit gyöngiteni nem szabad. Erdekes össszehasonlitásokat tett Budapest és Debreczen között és maradt ő is a szöveg mellett.

Gr. Dégenfeld József helyreigazitásképen emliti fel, hogy Debreczenben a parochialis körök szervezése azon mult el, hogy voltaképen Debreczen külön egyházmegye kivánt lenni, ami nem volt megengedhető.

Marjai Péter a lelkipásztori gondviselésről szólt, mint nehéz, de szép feladatról s az itt-ott mutatkozó bajokat nem holmi modern cura pastoralis hiányának gondolja, hanem a változott életviszonyoknak, nézeteknek stb. s annak, hogy kiváló ifjak nem igen mennek a theologiai pályára. Az eredeti szöveget fogadja el ő is.

Buza János az eredeti szöveg lényegének fentartásával világosabb és mégis tömörebb szöveget ajánlott a beterjesztett helyett, mégis szavazásra kerülvén a sor, a szöveg e pontja változatlanul megmaradt.

A társegyházak meghatározása ellen nem támadt ellenvélemény. A missiói egyházközségek fogalmát *Czinke* István a több községgel kivánta egybekötni, vagyis egy egyházközséget nem tart missiói egyházközségnek. Az legyen anyaegyházközséggé, kongruasegélylyel.

Bartók Gy. példákra hivatkozva, az ellenkezőt vitatta, mert némelyhelyt roppant messzeségre esnek egymástól az egyházközségek s kéri az eredeti szöveg meghagyását. Igy is történt.

A §. e) pontjánál, a fiók-eggházközségeknél ugy kivánta módositani a szöveget *Kérészy* Barna, hogy azok az egyházközséggel együtt alkossanak egy presbyteriumot, de a zsinat ismét a *Bartók* Gy. által felemlitett esetekre való tekintettel, ezt mellőzte.

A társ- vagy leány-egyházközségekről *Buza* J. az eredeti szövegtől eltérőleg kimondatni kérte, hogy azok, „ha a lélekszám vagy más egyházi fontos érdek kivánatossá teszi, anyaegyházközséggé szervezkedhetnek" A zsinat ezt sem fogadta el, hanem maradt a szöveg mellett.

A 11. és 12. § okat vita nélkül fogadta el a zsinat. A 13. §-nál az előadóval szemben *Révész* K. és *Bartók* Gy. védelmezték a törvénytervezetet. Az egyházközségek beosztásáról s egymáshoz való jogviszonyáról szólnak e §-ok s Révész K. állitotta, hogy az ág. ev. testvéreinkkel kötött nagy-geresdi egyesség rövid életre számithat.

A 14. §-nál „Az egyházközség hatásköre" czimü részletnél, amely 10 alpontot ölel magába, Nagy Dezső, Bartók Gy., Buza J., Berey József, György Endre, Dáni Gábor, Mészáros Illés, s Baksa Lajos előadó, Révész Kálmán, Fekete Márton s Koncz Imre szólaltak fel s Buza Jánosnak a c) ponthoz adott módositványa, (amely szerint a gyermekek neveltetése nem az egyházközség hatáskörébe tartozik, hanem a szülőkébe s az iskola felállitása az egyházközség stb. feladata) s Révész K.-nak az i) ponthoz adott inditványa (a temetők használata feletti rendelkezés törlése) elfogadtatott. A k) pontról, amely a szavazati jogról rendelkezik s a nagyobb egyházközségek több szavazatát állapitja meg, Koncz Imre a nagyobb egyházközségek több joga ellen emelt szót.

November 25-én gr. Dégenfeld József vette először pártfogásába a nagyobb egyházközségek több szavazatát. Ez az első budapesti zsinat alkotása és bevált. Az egyházkerületeken, sőt a konventen is nagyobb számmal vannak a nagyobb egyházmegyék és kerületek képviselve; tisztán a lelkészek száma döntő nem lehet a szavazatok számára nézve. A nagyobb egyházközségek nagyobb közterhet is viselnek, különösen tanintézetek fentartása által, amelyekre nézve nem áll az, mintha azokat az állam tartaná fenn, tehát azt illetné az utánok eső szavazati jog is. Kivánja a szöveg fentartását.

Kiss József az érvényben levő egyházi törvénykönyvünkből a „feltétlenül" szót kivánja ide visszavenni, hogy minden egyházközségnek annyi szavazata legyen, a hány lelkészi állást tart fenn; tehát ha 10-et, legyen 10 szavazata; az egyházközség helyett az anya- és társ-egyházközség szavakat kéri felvétetni.

Domby Lajos a *Dégenfeld* gr. értelmében a nagy egyházközségek nagyobb jogát vitatta. *Dáni* Gábor a *Koncz* álláspontját támogatja s különösen azért szól a kis egyházközségek mellett, mert azok többnyire megtartották felekezeti népiskolájukat, mig a nagyobbak szabadulni igyekeznek attól, annak terhei miatt.

Buza János kivánja, hogy az olyan egyházközségeknek is szaporittassék a szavazatuk, amelyek felsőbb leányiskolát, jogakadémiát vagy reáliskolát tartanak fenn. Ezekről az intézetekről a §. nem szól.

Antal Gábor a szöveg fentartását javalta, miután

Dunántul az ott levő egy pár nagyobb egyházközség szavazata semmi nyughatatlanságot sem okozott. A „feltétlenül" szót másként értelmezi, mint *Kiss* József.

Bartók György szintén nem barátja annak, hogy tiz szavazatért egész törvénykönyvünket felforgassuk s intézményeinket cserélgessük. Erdélyben a nagyobb egyházközségek több szavazata egészen természetesnek tünt fel kezdettől fogva s ott az egyházi élet tevékenységében is nagyobb rész jut a nagy egyházközségeknek, mint a kicsinyeknek. Elismeri, hogy sok kis egyházközség buzgóbb, áldozatkészebb a nagyoknál és aránylag jóval nagyobb terhet hordoz; de ha már az adókivetés alapjául a lélekszámot fogadjuk el, akkor a jogokat is méltányos erre alapitani. Eszményileg minden egyházközség egyenlő, de a valóságban nem, mert akkor terhet is egyenlőt kellene viselnie közalapnál és egyebütt; de ez meg keresztyénellenes, ha presbyteri jellegü is. Amint fejlődik az egyházközség a lélekszámban, ugy szaporodjanak annak lelkészei is és a jogai is; ahány lelkésze van, annyi egyházközség minden egyházközség s legyen a szavazata is ugyanannyi. A szöveget a Kiss József magyarázatával fogadja el.

Meczner Béla felemliti, hogy már 14 évvel ezelőtt is hozzászólt ehez a kérdéshez a zsinaton. Ő képviselte akkor a Koncz-féle nézetet. De ma nem szólt volna e tárgyhoz, ha azt nem látná, hogy egyházunkat teljesen a lélekszám alapján akarják tovább fejleszteni; igy p. o. az előadó is, aki a zsinati képviselők számát is a kerületek lélekszámára akarja alapitani. Helyreigazitja *Antal* Gábort, aki bizonyos compromissumról is szólt az első pesti zsinatról való visszaemlékezésében. Ez a compromissum azok közt támadt, akik megsokalták az 1891-iki törvénytervezetnek azt a pontját, a mely 12 szavazatot kivánt a nagy egyházközségeknek biztositani. Hivatkozik arra, hogy 14 évvel azelőtt is sokkal megterheltebbeknek vallotta a kis egyházközségeket, mint a nagyokat s azok a kicsinyek ma is csak ugy vannak és nem érdemlik meg az elnyomatást. Koncz inditványát pártolta.

Czinke István tisztáztatni kivánt egy őt közelről érdeklő kérdést. A §-ban minden teljes főgimnázium után 2 szavazat illeti meg a fentartó egyházközséget. A rimaszombati főgimnázium egyesült prot. iskola félig a kálvinistáké, félig a lutheránusoké. Illeti-e a rimaszombati ref. egyházközséget a főgimnázium után 2 szavazat?

Tisza István gróf pártfogolta a §-t és kivánta eloszlatni a Meczner Béla aggodalmait. Zsinatpresbiteri alkotmányunk természetéből foly az, hogy sem kizárólag az egyházak számát, sem kizárólag a képviseleti rendszer kivánalmát, vagyis az egyházak népességét nem vesszük tekintetbe, hanem a kettőt méltányosan egyeztetjük. A félelemre nincs ok, mert ime a konvent a törvénytervezetben nem akar több jogot biztositani a nagyobb egyházközségeknek, mint eddig biztositott. Kerüljük hát a meghasonlást okozható kérdések feszegetését s ne vizsgáljuk azt, hogy ki emel több vagy kevesebb terhet, mert az ő adóügyi tanulmányai arra a meggyőződésre vezették őt, hogy némely nagy egyházközség is óriási terheket utal. Egy kis egyházmegye a maga öt-hatezer lakosával utoljára sem majorizálhatja a 30—40 ezer emberből állót. A §-t, mint a miben a legtisztességesebb méltányosság rejlik, elfogadja.

Meczner Béla viszonválasza után *Soltész* János az ő esperessége alatt levő kis egyházközségekre hivatkozva, kijelenti, hogy az elfolyt 12 év alatt azokon semmi nagy sérelem nem esett s ez az elnyomatás, amelytől korábban ő is félt, nem következett be s azért ő is a szövegre szavaz.

Tüdős István, mint a tiszáninneni ref. egyházkerület legnagyobb egyházközségének, t. i. a miskolczinak egyik lelkésze kivánta szavazatát indokolni. „Bár egyházamnak 8 szavazata volt az érvényben levő törvény szerint s ennyi lenne, ha a mostani javaslat törvényre emelkednék, mégis azt az elvet vallja, hogy a Koncz Imre inditványa felel meg a zsinatpresbyteri elvnek. És mert a tiszáninneni egyházkerület is igy vélekedik, a Koncz Imre javaslatára adja szavazatát."

Az inditványnak s az előadó felszólalása után szavazattal dőlt a törvénytervezet egyik legkényesebb pontjának sorsa. Győzött a szövegvédelmezők felfogása.

A § 1) pontjának a tervezet szervessége szempontjából voltak bizonyos pótlásai, vagyis a fennálló törvénykönyvből, ennek 17. §-ából kivánta a 2. és 3. pontokat felvétetni, amelyek a templomok használata felett való örködésről stb. és a vasárnap és ünnepnapok megtartásáról rendelkeznek. Nagy Dezső dr., Bartók Gy., Tisza István gr. vitatták az előadó javaslatát. Nagy Dezső feleslegesnek, a többiek az előzmények, a tervezet meghatározott rendszere miatt nélkülözhetetlennek ismerték el s az utóbbiaké lett a többség.

A 15. §. szintén hosszu, de tartalmas vitát keltett. Az egyházközség hatásköréről szól ez is és pedig nagy kérdésekre nézve, mint p. o. parochialis körök szervezése, ingatlan eladása, vásárlása, kölcsönfelvétel stb. Különösen a kölcsönfelvétel okozott erősebb összetüzést (d. pont). Nagy Dezső, Bartók György, Baksa Lajos, Segesdy Ferencz, Molnár Béla, Domahidy Elemér, Tisza István gr., Padrah Sándor, Fejes István vettek részt a vitában, amelynek az lett a Tisza gr. által javasolt vége, hogy a felmerült inditványokkal együtt az alkotmányi bizottsághoz tétetik azzal az utasitással, hogy a halaszthatatlan kölcsönök felvételére nézve a presbyterium joga az egyházmegye elnökségének jóváhagyása által korlátoztassék.

A g) pontnál *Fejes* István kivánta, hogy az emlékszerü egyházi tárgyak elidegenitése, templomok stb. lerontása ne a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak jelentessék be a dolog megtörténte előtt, hanem önmaguknak. *Domby* Lajos, *Bartók* György hozzászólása után a zsinat igy határozott.

A 16. §. elébe *Berey* József egy külön pont beillesztését javasolta, a mely a kisajátitásoknál a halasztást nem türő esetekben a püspöki engedélyt is elegendőnek tartja. *H. Kiss* Kálmán felelősséget sürget arra az esetre, ha a presbyterium által megállapitott költségvetés fedezetére szükséges összeget a közgyülés megtagadná s ebből az egyházközségnek kára volna, a mint már történtek is effélék N.-Kőrösön. Domby Lajos, Adám András s az előadó szóltak az inditványokhoz, a melyeket a zsinat mellőzött.

A 16. §-nál Czike Lajos szólalt fel először. Itt van először szó az egyházközségi választó és az egyházközségi közgyülésről. Itt kellett dönteni már afelett, legyen e mindkettő s miként, vagy csak maradjon egy? Inditványozta, hogy a 16—48. §§-okkal utasitsa a zsinat az egyházalkotmányi bizottsághoz. A vita nem volt befejezhető s folytatása a következő hétfői ülésre maradt.

November 27-én *Czike* Lajos azon inditványa felett indult meg a vita, hogy a Törvényjavaslat 16—48. §-ai, melyek az egyházközségi választó gyülésről, közgyülésről és a presbyteriumról szólnak, tétessenek vissza az alkotmányügyi bizottsághoz megfelelő átdolgozás végett. A vitát *Kérészy* Barna nyitotta meg. Kérészy a választói névjegyzék kérdését csekélyebb jelentőségünek látja, ellenben sikra szállt a javaslat ama gondolata ellen, hogy külön választó gyülés és külön közgyülés szerveztessék az egyházközségekben s még inkább az ellen, hogy egyházközségi közgyülés csak ott szerveztessék, a hol azt az egyház-

kerület megengedi. Ezt az utóbbit Kérészi jogfosztásnak tekinti az egyháztagokkal szemben. Épúgy nem tartja szerencsésnek a népesebb egyházakban képviseleti alapon szervezendő közgyülés gondolatát sem, mert a czélt, t. i. az oda nem illő elemeknek kiszoritását a közgyülésből ezáltal aligha lehet biztositani. A képviseleti szervezésnél könnyen lehet, hogy épen a békés, egyházias elemek nem jutnak be a közgyülésbe s igy épen csakugyan az egyháziatlan elem kerekedik felül. Kérészy azért annak a a kimondását kéri, hogy külön választó gyülés és közgyülés ne szerveztessék, csak közgyülés, ennek azonban minden egyháztag tagja lehessen. E végből a javaslat 16—28. §§-ait kérte a bizottsághoz visszautasitani.

Az inditvány felett élénk és tartalmas vita indult meg. Legelsőbben gr. *Dégenfeld* József szólt a javaslat eredeti szövege mellett. A választói névjegyzéknek évenkénti előre elkészitését ő üdvös újitásnak veszi, a képviseleti alapon szervezendő közgyülést pedig nem tartja uj gondolatnak, miután Tiszántúl már az eddigi törvényünk alapján is igy alakitották a népesebb egyházak közgyüléseiket. Dányi Gábor, Bartalus István és Molnár Béla szólaltak fel aztán a Czike javaslata mellett, Baksa Lajos előadó, Dombi Lajos, Mezei Albert, Fekete Márton pedig a bizottsághoz utasitás ellen s kivánták a felvetett kérdések azonnal leendő eldöntését és a részletes tárgyalást. Azonban Hegedüs Sándor felszólalásával a vita a Kérészy Barna javaslata értelmében dőlt el. Hegedüs ugyanis szintén elitélve a külön „választó közgyülés“ gondolatát, egyenesen azt inditványozta, hogy a 16. §. a) pontja hagyassék ki s a választói jog és eljárás szabályozása és az egyházközségi közgyülés szabatos szövegezése végett a javaslat d) és e) pontjai (16—27. §§.) a bizottsághoz utasittassanak.

(Folyt. köv.)

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Uj könyvek. *Zwingli Ulrik* Commentarius, vagyis az igaz és a hamis vallás magyarázata. Forditották dr. Tüdős István és dr. Pruzsinszky Pál. Átnézte Szőts Farkas. Budapest, 1905. A M. Prot. Irod. Társulat kiadványai tudományos sorozatának XVIII. kötete. Ára 4 korona.

Magyar Evang. Egyháztört. Emlékek. A tótpronai és blatniczai Prónay nemzetség acsai levéltárából és könyvtárából kiadja br. Prónay Dezső. Sajtó alá rendezte Stromp László. Budapest, 1905. Ara 8 kor.

Debreczeni lelkészi tár III. köt. Szerkeszti S. Szabó József. Debreczen, 1905. Hegedüs és Sándor könyvkereskedése.

Lévay Lajos. Egyházi beszédek. IV. köt. Kiadja Hegedüs és Sándor Debreczen, 1905. Ara 6 kor.

Könyves Tóth Kálmán. A hit temploma (Egyházi beszédek) II. kötet. Kiadja Kókai Lajos. Budapest, 1905. Ara 3 kor.

S. Kiss Károly. Bibliai képek. V. köt. Rövid s népszerü bibliamagyarázatok, temetési s egyéb szertartási beszédek. Kókai Lajos kiad. Budapest, 1905. Ara 5 kor.

Kenessey Béla. Női jellemképek. Budapest, 1905. A M. Prot. Irod. Társulat Házi Kincstárának V. köt. Ára?

Raffay Sándor. Jézus példázatai. Budapest, 1905. A M. Prot. Irod. Társulat „Házi kincstárának“ VI. kötete. Ára?

Koncz József. Adatok a bözödi ev. ref. egyházközség történetéhez. (Ezt megelőzi a hitujitás kezdete, terjedése és a tulhajtott ujitás következménye: a szombatosság vázlata 1867-ig.) M.-Vásárhely, 1905. Bővebb ismertetésükre más alkalommal visszaterünk.

KÜLÖNFÉLÉK.

Ferencz József, az unitáriusok ősz püspöke a napokban ünnepelte papságának 50 éves jubileumát, mely alkalommal egyháza és az unitárius theologia ifjusága szép ünnepély keretében méltatta az ősz egyházfő érdemeit s fejezte ki jókivánatait. Az Urnak kegyelme maradjon továbbra is az ősz főpásztoron.

Az 1848. XX. t.-cz. a zsinaton. A zsinat. decz. 2-diki ülésében a lelkészi fizetés 2400 koronás minimumának megállapitásánál Antal Gábor dunántuli püspök az 1848: XX. végrehajtására hivatkozó szöveghez azt a bővitést inditványozta, hogy a 2400 kor. minimum egyes egyházaknál esetleg más forrásból is biztositható legyen. Ebből a „Magyarország“ cz. napilap azt olvasta ki, hogy Antal Gábor és a javaslatát elfogadott zsinat feladta a 48: XX. végrehajtásának követelését. Ez a ferditès alkalmat adott arra, hogy a decz. 4-iki ülésen napirend előtt nyilatkozzék a 48: XX. végrehajtása kérdésében mind Antal Gábor, mind báró Bánffy Dezső. A nyilatkozatok, különösen báró Bánffy Dezsőé, rendkivül fontosak, mert alkalmasak arra, hogy a helyzetet tisztázzák és az ügy körül támadt homályt eloszlassák. Antal Gábor kijelentette, hogy inditványa egyáltalában nem kivánta érinteni a 48: XX. végrehajtása kérdését s nem alterálja azt az álláspontot, a melyet a ref. egyház a kormányhoz felterjesztett közös bizottsági memorandumban elfoglalt. Báró Bánffy Dezső pedig a következő nyilatkozatot tette: „Teljesen egyet értek a felszólaló főt. és mélt. püspök urral és teljesen egyetért az elnökség, és azt gondolom, az egész zsinat is abban, hogy a 48: XX. végrehajtást mi igenis követeljük és annak szellemében fentartjuk azt a jogot, hogy az állam a mi igényeinket anyagiakban a törvény 3. §-ára tekintettel, valamint a törvény 2. szakaszára hivatkozva a teljes viszonosság és egyenlőség tekintetében kielégitse. (Élénk helyeslés.) .. A zsinat, mint a ref. egyháznak legfőbb törvényhozó testülete, megy a maga utján öntudatosan; érvényesiteni igyekszik a maga jogait, azokból nem enged; politikai czelokra magát és a ref. egyházat kihasználtatni nem engedi. (Élénk éljenzés és helyeslés.) Azt gondolom, hogy ugy a főt. püspök ur felszólalása, valamint az én kijelentésem és a mind a kettőnk által elmondottak egyhangu helyeslése elég felelet arra, ami részben itt, részben másutt, részben azon lapban, részben más lapban ellenünk személyenként vagy egyházunk ellen iratott; elég arra, hogy kifejezésre juttassuk azt, hogy nem adjuk bérbe meggyőződésünket; nem adjuk bérbe politikai támogatás czéljából az egyház érdekeit és nem azért követelünk az államtól támogatást, hogy azért szolgálatot tegyünk, hanem azért követelünk, mert a törvény értelmében ahhoz jogunk van. (Élénk helyeslés.)“

Vallásos estélyek Kolozsvárt. Az adventi időszak beálltával Kolozsvárt ismét megkezdődtek a vallásos tárgyu előadások. E hó 10-én a theologia disztermében *dr. Kecskeméthy* István theol. tanár tartott az első keresztyének socialis munkásságával gazdagon épitő előadást és *Puskás* Kálmán theologus szavalt. — *A monostori kerületben Balázs* K. József városi árvaházi igazgató szivességéből az árvaház növendékei énekelték a „Menyben lakó én istenem“ czimü éneket. Majd *Fosztó* Dénes helyettes lelkész tartott „Jézus személye az evangeliumokban“ cz. alatt egy igen tartalmas s mély vallásosságtól áthatott felolvasást a szép számban összegyült hiveknek. Utána *Dávid* István árvaházi növendék szavalt igen ügyesen s az estélyt az árvaház énekkara zárta be a Himnusszal. E helyen nem mulaszthatjuk el felemliteni *Szilággi* Endre polg. isk. tanár nevét, ki igazán odaadó buzgósággal, nemes önzetlenséggel tanitja az árvaházi növendékeket szebbnél szebb vallásos énekekre. S itt tartjuk helyénvalónak felemliteni azt is, hogy Monostoron minden vasárnap a rendes istentiszteletek előtt a lelkész *gyermekistentiszteletet* végez, a minek épitő hatása buzditó például szolgálhat más egyházközségeinknek is. — *A hidelvei ev. ref. egyház* délután tartott vallásos estélyt a

Rudolf-uti ev. ref. iskolában. A nagyszámban egybegyült hivek lelkes óváczióban részesitették az egyház uj lelkipásztorát, Benedek Arpádot, ki az ev. ref. énekkar által előadott megnyitó ének után lelkes szavakkal üdvözölve az egybegyülteket, igen szép tanulságokban gazdag felolvasást tartott „Jézusért“ czimen. Utána Benedek Márton ref. theologus szavalt el egy szép vallásos költeményt. Az estélyt a Himnusz zárta be.

Theologiai Fakultásunk Ifjusági Ének- és Zene-egylete szépen sikerült hangversenyt rendezett e hó 9-én az intézet disztermében. A gazdagon összeállitott műsor első pontjaként a honvédzenekar játszotta el a „Bevonulási indulót“ a Dalibor dalműből, mely után a protestáns vegyeskar énekelte Borsay Samu Népdalegyvelegét. A nemrégiben újjászervezett dalkar minden tekintetben megfelelt a szerepléséhez fűzött reményeknek; további szereplése folyamán is bizonyitékát adta életképességének, amiért egyrészt a vezető Borsay Samut, másrészt a tagok buzgóságát, nemes ambicióját illeti dicséret. Alig hangzott el a vegyeskar éneke, Kovács András tanárjelölt lépett az emelvényre s megkapó egyszerüséggel, de annál nagyobb közvetlenséggel adta elő Temérdek: A szökevény cz. költeményét. Még a mély tanulmányra való szavalat hatása alatt állottunk, mikor dr. Forrai András czellojátéka csendült fel, ki is Klengel: Andante cz. darabjának müvészi reprodukálásával gazdagitotta az estély műsorát. Utána Gidófalvy István kir. közjegyző lépett a felolvasó asztalhoz s „Hogy lettem én szocziálista“ cz. buzditó felolvasásában főkép az ifju Thimoteusokat hivta fel az igazi szoczializmus gyakorlására, mely embertársaink, de főképen a bizony sok esetben elnyomott nép érdekeinek szivenhordozásában találja igazi alakját. A szivhez szóló, meleghangu felolvasást zajos tapsviharral honorálta a hallgatóság s magunk is reméljük, hogy hatása maradandó lesz és meg fogja hozni gyümölcseit ifju theologusaink lelkében. Ezután következett az egész műsornak talán legkiemelkedőbb pontja, dr. Szöllősy: Petőfi „Hunyadi László“ balladáját adta elő a vegyeskar. A hatalmas zenedarab, melynek minden kis részlete rávall a szerző nagy talentumára, valóságos extazisba hozta a hallgatóságot s a szerzőt, a ki szerényen vonult meg a terem egyik hátsó szögletében, szép pálmaággal ajándékozta meg az ifjuság. — Kholen Albina képezdei növendék jól sikerült szavalata végeztével, a gyengélkedő Girsik Gyula helyett, a honvédzenekar játszott el egy csinos darabot, utána pedig Gebédi Lajos jóizü humoros szavalata hozta derültségbe a közönséget. Végezetül Erkel Takarodóját énekelte a theologiai férfikar, a honvédzenekar kiséretével. A hangversenyen diszes és előkelő közönség vett részt, mely a fakultás disztermét csaknem zsufolásig megtöltötte. A hangversenyen szerepelt először az újjászervezett protestáns vegyeskar, mely minden tekintetben fényesen állotta ki a próbát s reményünk van, hogy feladatát, templomi éneklésünk újjáteremtését és erőteljesebbé tételét, amire bizony különösen manapság, mikor istentiszteletünk egyik leglényegesebb eleme, a gyülekezeti ének annyit vesztett régi erejéből, sikerrel fogja végrehajtani. Az egész hangverseny sikeréért, a tagok buzgóságán kivül *Borsay* Samu karmestert és *Régeni* István IV. theolt. a Zene-egylet agilis elnökét illeti dicséret.

A kolozsvári „Bethlen Gábor Kör“ legutóbbi közgyülésén *Tőkés* Ernő ref. theol. tartott magvas felolvasást az Evangelium és socializmus viszonyáról. A folyó ügyek tárgyalása során felmerült a szeretetvendégségek ügye, melyre vonatkozólag a közgyülés egy előkészitő bizottság kiküldését tartotta czélszerünek. A bizottság müködését meg is kezdte s a mint halljuk, az első szeretetvendégséget igen csinosan összeállitott tárgysorozattal e hó 17-én fogják megtartani a theologiai fakultáson. Végül a vidéken rendezendő estélyek ügyében a közgyülés akként határozott, hogy Désen fog az idén programmos tánczestélyt tartani, előreláthatólag február 10-én.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság Budapesten, f. évi decz. hó 9-én, d. u. 5 órakor a ref. főgimnázium könyvtártermében választmányi ülést tartott. Tárgyak voltak: 1. Az 1906. évi kiadványok: a) Protestáns Szemle 18. évfolyama; b) Tudományos sorozat 19-ik kötete; c) Egyháztörténeti Adattár 5-ik kötete; d) Házi Kincstár 7-ik kötete; e) Koszoru 121—130-ik füzete. — 2. Az országos református tanáregyesület beadványai: a) Iskolatörténeti Adattár ügyében; b) Vallásos ifjusági lap inditása tárgyában. — 3. Budai János folyamodványa vallásos ifjusági lap támogatása végett. — 4. Jelentés a folyó ügyekről. — 5. Inditványok.

Az ev. ref. Szeretetház karácsonyfa ünnepélye a jövő hét elején lesz megtartva csinos müsorral. Annak idején részletesebben fogunk megemlékezni az ünnepély lefolyásáról, addig is azonban olvasóink figyelmét felhivjuk a Szeretetház árvái karácsonyfájára való szives adakozásra.

Protestáns szellemü ifjusági lap megindításа érdekében tett előterjesztést az országos ref. tanáregyesület választmánya a Magyar Prot. Irodalmi Társasághoz. Az előterjesztés mindenesetre megérdemli, hogy gondolkozzunk felette. Hiszen egy jól szervezett protestáns szellemü ifjusági lapnak ugyancsak hiányát érezzük.

Szabad Lyceum. A Bethlen-kollegiumban ismét kezdetét vette a nagyközönség érdekeit szolgálni hivatott ismeretterjesztő előadások sorozata, melyek hasznát és jelentőségét bővebben fejtegetnünk felesleges. Legutóbb *Vinkler* Albert dr. városi főorvos tartott a kollégium természetrajzi tantermében a vizvezetékről tanulságos előadást, legközelebb pedig *Csaplár* Aladár koll. h. tanár fog egy pár vegytani kérdést ismertetni kisérletek bemutatásával. Az egész intézmény a Bethlen-kollégium tanári karának nemes hivatásérzetéről tesz tanubizonyságot.

GYÁSZROVAT.

Szőts Sándor dévai ev. ref. lelkész, élete 53-ik évében f. hó 5-én elhunyt. A megboldogultban Szőts Farkas budapesti theol. tanár öccsét gyászolja. Szőts Sándor theol. tanulmányait a budapesti theologián végezte s az utrechti egyetemen folytatta. A dévai gyülekezet 1878-ban választotta meg lelkészéül, hol azóta törhetetlen buzgósággal végezte kötelességét, amig az Ur magához nem szólitotta. Élete legnagyobb czéljának megvalósitását, gyülekezete templomának restaurálását, melyre maga évek hosszu során át végzett munkával tekintélyes összeget gyüjtött, nem érhette meg. Nyugodjék csendesen.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 5056—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegye nagytiszt. esperesi hivatalának.

Az egyházmegyei központi pénztárak 1906. évi költségelőirányzatai jóváhagyás végett igazgatótanácsunkhoz még nov. hó 15-ig felterjesztendők voltak. Minthogy azonban ez ideig csupán a széki és küküllői egyházmegyék részéről terjesztettek fel s ez utóbbi részéről is csak egy példányban, felkérjük a nagytiszteletü Esperes urakat, hogy a *szóban forgó költségelőirányzatokat 2 példányban legkésőbb 8 nap alatt felterjeszteni sziveskedjenek.*

Kolozsvárt, 1905. deczember hó 8.

Dr. Válgi Gábor, elnök h. — *Maksay János*, számvevő.

Sz. 5520—1905.

KÖRLEVÉL.

Pálmay József székelyudvarhelyi lakós, *„a székely vármegyék nemes családjainak“* szerkesztője, közérdekü és nemzeti szempontból fontos munkálkodása közben gyakran keresi fel tiszteletes lelkészeinket, egyes anyakönyvi kivonatok avagy anyakönyvi kijegyzések megküldése, illetve eszközlése végett.

Minthogy fordultak elő, szórványosan bár, olyan esetek is, hogy lelkészeink az ilyen irányu megkeresésekre választ sem adtak, fölkérjük összes anyakönyvvezető lelkészeinket, hogy Pálmay József ur megkereséseit jövőre figyelemben részesiteni és gondosan elintézni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1905. decz. hó 5-én.

Válgi Gábor, elnök h. — *Kádár János*, titkár.

Nyomatott az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt

VIII. Evfolyam. *51-ik szám.* *Kolozsvárt, 1905. decszember 21.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Karácsony.

Új ég és új föld.

Mert imé én teremtek új egeket és új földet; és az előbbiek ingyen sem emlittetnek és az embereknek eszekbe sem jutnak. (Ezsaiás 65, 17.)

Beteljesedett hát a szent vágyódás, valósult az édes remény, megdicsőült az éltető hit . . . ! Mert ezek diadala karácsony. Izraelt, mint országot és népet az őrizte, az tartotta, erősitette meg, hogy *eljön a Szabaditó, a ki hoz új eget és új földet.* Hatalmas népekkel való harczaiban, külső elnyomatás és belső meghasonlások közt ez tartja fenn. S a lelki harczok közepette is, mikor tusára kél a hit és a hitetlenség, a vakhit és képmutatás, mikor felvetődik a kérdés: Garisim hegyén-e vagy Jeruzsálemben, lélekben-e vagy áldozatokban kell imádni Istent? a küzdelmek zaját mindig csak ez a vallástétel csillapitja le: „Tudom, hogy a Messiás eljön . . és mindezekre megtanit minket.“

Ime, ma e vágyak és remények valósulását hirdeti az égi seregek kardala, az örömhir: *„Megszületett a Megtartó . !“* Az *ég* és *föld* viszhangozzák az örömizenetet . . . A pásztorok pedig „nagy sietséggel menének el és megtalálák — — a kis gyermeket, ki a jászolban fekszik vala.“

Oh, ennek a jászolban fekvő kis gyermeknek tekintetében olyan csodás erő van, hogy attól *megújul az ég és a föld.* A mint fölveti tekintetét, megnyilik az ég és szó hangzik alá: „Ez az én szerelmes *Fiam.*“ Aztán a földön árad valami titokzatos, édes melegség, midőn emberi ajkról rebben el Isten felé az édes szó: *„Atyám !“*

I.

Új ég! — Nem a mindenség dicső templomának boltozata lett erősebb, tündöklőbb. Az egek addig is hirdették Isten dicsőségét . . . Nem is az ég ura lett új tulajdonokkal gazdagabb. Hisz' ő azelőtt is felhozta a maga napját mind a jókra, mind a gonoszokra . . A hit világában, az emberiség lelki életére hozott, a ma született Idvezitő uj eget e szóban: „atyám.“

Az ó világ tévelygő népei az ég dörgésében hallották, villámában látták isteneiket? Sőt a kijelentést vett választott nép is, a bosszuálló isten trónusának nézte az eget, kinek „kezébe esni rettenetes.“ Emelhette-e ezen égre az erőtlen ember bizalommal tekintetét? — Bizony kietlen volt ez az ég. Ezért a sóvárgás a szivekben; *„új eget várunk!“*

De ime a jászol bölcső felett hangzó szó édes derüvel árasztja el a menny boltozatát. A sötét borulat helyét átmutató világosság váltja fel; a rettentés helyett vigasz hangzik . . . Halld ember: Isten nevezi fiának Mária gyermekét. Ne rettegd hát; neked sem üldöződ, hanem szerető édes atyád az Isten.

Ez a karácsony evangeliuma, hogy Isten, ma született Fiában, atyjává lett az emberiségnek. Édes atya, ki nem a bosszuállásban, hanem a szeretetben találja kedvét. Ragadjátok meg hát bizalommal az eget megujitó hitet: hogy az erős Isten a mi atyánk, a ki kegyelmével fedezi el gyarlóságunkat, megbocsátásával törli el bünösségünket.

Vagy tán gyarlóságotok érzetében féltek ajkatokra venni a szót, melyben megújul az ég? Ime, épen azért jött emberi formában hozzánk az Ur, hogy megtanitson mikép lehetünk méltók, hogy vele atyánknak nevezhessük az Istent. Ne félj, ne kételkedj saját egednek megújulásában is! E gyermek szivtisztasága, szelidsége és alázatossága, hűsége és engedelmessége megszerzi néked azt. Ha elmondhatod, hogy „a Krisztus él bennem“: akkor *önként* tör fel szivedből a bizalmas szó: „atyám!“ és látni fogod a felderült új eget magad felett.

II.

Új éggel új föld jár. A földet is megújitotta az, ki megértette az emberiséggel, hogy „Egy az Isten és mindeneknek *atyja.*“ Ismét ez a szó. Ez változtatja meg a föld képét is. Az örökkévaló Isten ma született fiában gyermekévé fogadott minden embert. Ő *mindnyájunknak atyánk;* tehát mi *mindnyájan testvérek vagyunk.* Oh, nem kell-e ebben a hitben megújulnia a földnek?! És mily magasztos ez a megújulás! A tavasz bűbájos ébredése, a reggeli napsugár szétáradása, avagy a szellemi életnek nagy átalakulásai, mind csak halvány mécsfellobbanás a nap fénytengeréhez képest. Nem megváltozott, de újjá lett a föld ez egynevü szó hatalmától: atyám. Mi volt a föld, melyen azé volt az igazság, a kié az erő? a melyen még az előhaladás is csak válaszfalakat emelt?! A müvelt római és görög dölyfösen nevezte vadnak, barbárnak az idegent; s Izráel népe elbizakodottan „goj“-nak, szemétnek mondta a körülmetéletlent és istenországából kizártnak, elvetett nyomorultnak itélt mindenkit, a ki nem a választott néphez tartozék. Mily sivár volt e szeretetlenségben ez a föld!... De a mikor „az ember fiának“ ajkáról elhangzott az ég felé a bizalmas szó: „Atyám“, ugyanakkor az emberek közt is megzendült a másik: „testvérem!“ És a parancsolatból kitörültetett a „gyülöljed ellenségedet“, s helyét elfoglalta: „áldjátok azokat, a kik titeket átkoznak . . . !“ Nem új világ, nem „új föld“ ez?!

Oh bizony az új égről mosolygó nap sugaritól újnak kell lenni a földnek, nem szabad egy szivnek is vigasz nélkül epedni, egy könnynek is letörületlenül égetni a szenvedő arczot . . .

Vagy nem valósulnak meg ezek? Az új ég és föld után ma is csak sóhajtozunk. A békesség, a jóakarat csak jámbor óhajtás még mindig.

Pedig a karácsony kétségtelenül meghozta az új eget és új földet . . . A kegyelem napja süt, ha az emberiség nagy része behunyt szemmel jár is . . . Oh, hadd legyen azért a mi mostani karácsonyunk nem csupán a kegyes *visszaemlékezésnek,* hanem a *felserkenésnek* ünnepe, mely a szeretet megvalósulásában hozzon új eget és új földet nekünk! Ámen.

Pásztor.

Zsinati beszámoló.

A magyarországi református egyház (ez lesz jövőre hivatalos neve) második budapesti országos zsinata e hó 13-án befejezte, több mint három heti tanácskozás után, harmadik ülésszakát s vele érdemleges tárgyalásait. Az egyházi törvények javaslata letárgyalva s az alkotmányi rész kivételével, harmadik olvasásban is elfogadva van.

A mult ülésszakok tárgyalásairól lapunk terjedelméhez mért részletes tudósitásokat adtunk. A most bevégzett ülésszakról is megkezdtük ezt. Azonban, miután főleg ezen ülésszak tárgyalásai olyanok voltak, a melyekről, ha érdemleges részletes tudósitást akarunk adni, több hónapon keresztül kellene e tudósitást nyujtanunk: beszüntetjük azt s a helyett „Zsinati beszámolót" adunk, mely a fontosabb elvi kérdésekre fog kiterjeszkedni s összefüggőbb és áttekinthetőbb képet fog adni a zsinat tárgyalásairól. A történelemmel szemben, azt hisszük, nem fogunk ezzel mulasztást elkövetni. A zsinat történelmi megitélésének első forrása ugyanis nem lehet más, mint a tárgyalásokról gyorsirói feljegyzések alapján készült „Zsinati napló", a mely a történelembuvárnak egyházmegyék és kollégiumok levél- és könyvtáraiban mindig rendelkezésre fog állani. A napi hiradás szükségeit pedig terjedelmesebben kielégitették némely politikai napilapok, főleg a „Magyar Szó" és „Pesti Hirlap", mint a hogy azt, a mi egyházi napilapjaink tehették, s nagyjában eléggé megbizhatóan. S mert manapság már ott tartunk, hogy napilapok nélkül alig van egyetlen parokhiánk is, a napi részletes hiradás kötelezettsége alól feloldva érezhetjük e tárgyalásokra nézve magunkat.

Annál inkább kötelezve érezzük azonban magunkat arra nézve, hogy a „Zsinati napló" és saját személyes tapasztalataink alapján megrajzoljuk a zsinatnak és munkálkodásának egységes képét, a melyből olvasóink is jobban megitélhetik a zsinati munkásság jelentőségét és irányát.

Hasonló tendenciával kezdtük volt meg lapunk mult évi folyamában „Zsinati megfigyelések" cz. alatt reflekszióinkat (48. 49. 50. sz.) s ily vonatkozásu volt jelen évfolyamunk 17. számának vezérczikke. Fájdalom, az irónak sok irányu elfoglaltsága s a gyors egymásutánban felmerült, egyházkerületi, konventi s más napi kérdések tárgyalásai megakadályozták, hogy kedvünk szerint folytathattuk volna, most csak a befejezést adván a harmadik ülésszakról.

Igy most már új terv szerint kell végeznünk, a mit akkor megkezdettünk volt. Mindenesetre nem fog a dolog hátrányára válni az, hogy most tekintünk át az egészen, mikor már a tárgyalások végéhez értünk, mert hiszen sok későbbi dolog világosságát használhatjuk fel némely előbbiek homályának felderitésére.

A miket „megfigyeléseink"-ben megirtunk, igy is megtartják értéküket az általános tájékozásra nézve, sőt itt is utalunk azokra, miután ezekre a későbbiekben is nem egyszer hivatkoznunk kell.

Beszámolónk menetében nagyjában követni fogjuk a zsinat tárgyalásainak menetét s ettől csak annyiban fogunk eltérni, a mennyiben a helyesebb csoportositás a rövidségnek és egységnek előnyére szolgál.

A zsinat három ülésszaka alatt a törvénytervezet részei a következő egymásutánban kerültek tárgyalásra

I. 1. Egyházi adózás.
   2. Országos közalap.
II. 1. Egyházi törvénykezés.
   2. Köznevelés és közoktatási szervezet.
   3. Lelkészek és alkalmazásaik.
III. 1. Egyházalkotmány és kormányzat.
   2. Lelkészi kegyeleti idő.
   3. Más konventi előterjesztések.

A figyelmes szemlélőnek bizonyára, azonnal feltünik, hogy miért a törvénytervezetnek e czik-czakkos rendszertelen tárgyalása, mikor minden egységes törvénytervezet organikus egészet kell hogy alkosson, melynek tárgyalása csak természetes egymásutánban történhetik legoekonomikusabban, s az ettől való eltérés csak folytonos zavaroknak és konfuzióknak lehet forrásává?

Hát ezt a zsinat tagjai közül is a legtöbben igen jól érezték s az egyházi adózás és közalap soron kivüli tárgyalását kivéve, a többinek rendszertelen egymásutánját nem is igen tudná igazolni más, mint az elnökség, s ez is aligha egyébbel, mint azzal, hogy az előre kitervelt ülésszakok tartamának ez felelt meg leginkább. Igaz, hogy az idővel való gazdálkodás e terve nem egyszer ütött ki balul s csapott át épen az ellenkezőbe.

A tárgyalásoknak az egyházi adózás kérdésével való kezdésének meg volt a maga alapos indoka az akkori országos politikai viszonyokban. A nagy felfordulás előszelei már alaposan fujdogáltak a zsinat összeülése idején s a zsinat tagjaiban általános óhajtás volt, hogy vajha födél alá lehetne juttatni ezt a nagyfontosságu kérdést, mely az állami dotáczió kérdésével való kapcsolata révén országos állami törvényhozást is igényel vala, mielőtt kitör a vihar s az ár a félben levő dolgokat elsöpri. E törekvés méltánylásától még az akkori ellenzéki tagokat sem volt képes eltériteni az a csendesen hintegetett suppositio sem, hogy a szorongatott kormány azzal is szilárditani igyekszik pozicziójat az ország protestáns közvéleménye előtt, hogy ezt a

reájuk nézve oly fontos kérdést gyorsan országos törvényhozásra érleli.

A zsinati törvényhozás tehát munkásságát az egyházi adózással kezdte s habár tárgyalása a második ülésszakra is átnyult, a mikor már az országos politikai élet fenekestől felfordulva, reménytelenül hányatott: azért mégis az eredeti tervek és irányelvek alapján alkottatott meg, önkénytelenül is abba a helyzetbe juttatva zsinati törvényhozásunkat, hogy most elmondhatja, miszerint minden kormánybefolyástól menten, egyedül saját elvei és szükségei szerint alkotta meg e törvényét; egyelőre — fájdalom — csak a törvénykönyv számára. Az élet számára mikor lesz belőle érett gyümölcs — ki tudná azt most megmondani?!

De legalább egyházunk e törvényalkotás által lekötötte magát arra nézve, hogy e tekintetben kevesebbel semmiféle kormány részéről meg nem elégedhetik. E teljesen szabadkéz különben jótékony hatást gyakorolt a lelkészi fizetések minimuma kérdésének tárgyalásánál is, a miről azonban később, a maga helyén lesz szó.

(Folyt. köv.)

A baptista gyülekezetek hitvallomása.

Hitvallomása és szerkezete a keresztelt keresztyén gyülekezeteknek, melyeket közönségesen baptistáknak neveznek.

(Folytatás és vége.)

15. czikk.

Az Úr visszajöveteléről, a halottak feltámadásáról és az utolsó ítéletről.

Hisszük, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus viszszajövend (Ap. csel. 1, 10. 11. 12. Zak. 14, 4. 5. I. Kor. 11, 26. [Jel. 1, 8. 3, 11. 22. 7. 20.]) hatalomban és dicsőségben (Mát. 16, 27. Mát. 25, 31. II. Thess. 1, 7. Zsolt. 24, 7. 8.). Megjelenése napját a megváltás műve koronájának tartjuk (I. Kor. 1, 7. 8. Filip. 3, 20. Jak. 5, 7. 8. Zsid. 9, 28. I. Ján. 2, 28. Tit. 2, 13. I. Pét. 1, 7—9. I. Pét. 5, 4. [Filip. 2, 16. I. Thess. 1, 10. 2, 19. II. Pét. 3, 12. 13.]), mert az napon mindenek szemei látni fogják annak igazságát és csodálatos nagyságát (Jel. 1, 7. Mát. 24, 30. Mát. 25, 31. 32. Philippi 2, 9—11. Róm. 14, 10. 11.); a dicsőség királyát koronázva látandják (Jel. 11, 15. 17. Ezs. 24, 23. [Zak. 14, 9.]), s véle menyasszonyát az anyaszentegyházat (Luk. 21, 27. 28. II. Thess. 1, 10, Kol. 3, 3. 4. Jel. 19, 6—9. [Ján. 17, 24. Jel. 21, 9—27.]); mert kik a Krisztusbsn elaludtak, testileg feltámadni fognak (I. Thess 4, 15—16. Róm. 8, 23. I. Kor. 15, 16—20. 23. Jób. 19, 25—27. [Ján. 6, 40. 54. Róm. 4, 17. II. Kor. 4, 14. Ezs. 26, 19. Hózs. 13, 14.]) rothadatlan dicsőségben (I. Kor. 15, 42. 53. Filip. 3, 21. [I. Kor. 15, 12—57.]), s látni fogják milyen Ő s hozzá hasonlitni s vele uralkodni fognak (I. Ján. 3, 2. Zsolt. 17, 15. Jel. 20. 4. Jel. 22, 5. Jel. 5. 10.).

Hisszük az istentelenek feltámadását is (Ján. ev. 5, 29. [Ap. cs. 24, 15. Dán. 12, 2.]) és a végitéletet (Ap. cs. 17, 30. 31. [Jud. 14, 15. Jel. 20, 11—13.]), hogy minden emberek nyilvánvalókká legyenek Krisztus itélőszéke előtt, hogy jutalmat vegyenek, aszerint, mint testi életökben cselekedtek (II. Kor. 5, 10. [Róm. 2, 6. 14. 10. 12. Gal. 6, 7. Jel. 20, 11—13.]). Miképen az Isten Fia egyedül azoknak, kik Őt hitben szolgálták és követték, adja az örök üdvösséget (Márk. 25, 34. [Róm. 9, 23. Jel. 14, 13.]), úgy az istentelenek felett az örök kárhozat itéletét fogja kimondani (Mát. 25, 41. [Róm. 2, 5. 9. 22. I. Thess. 1, 10. II. Pét. 2, 9. Jel. 6, 16. 17. 20. 15.]).

Ragaszkodunk a szentirás határozott és világos kijelentéseihez, melyek az embernek ez élet után való üdvösségét vagy kárhozatát megváltozhatatlanoknak mondják, s hisszük, hogy mindkét állapot örök tartamú (Mát. 25, 46. Mát. 3, 12. Mát. 25, 10—12. Márk. 9, 43—48. Luk. 13, 25—28. II. Thess. 1, 7—9. Jud. 7, 13. Jel. 14, 11. Jel. 20, 10. 15. [Péld. 1, 24—32.]), tehát az egyikből a másikba nem létezik átmenet, s a halál után megmentés nem lehetséges (Luk. 16, 24—26. Zsid. 9, 27.).

Emlékünkben tartjuk Urunk szavát: „Ime eljövök csakhamar!“ s a lélekkel s a menyasszonnyal, kinek lényeges tagjául tartjuk magunkat, mondjuk: „Amen. Ugy van, jővel Uram Jézus!“

Függelék.

1. Hisszük, hogy az emberi lélek a test halála után is tovább él. (Luk. 16. r. 19—31. v.; Korintus II. lev. 5. r. 1; 6, 8—10. v.; János ev. 14. r. 3. v.; Thessalónika 1. lev. 4. r. 13—17. v.)

2. Üdvözülni egyedül Isten ingyen kegyelméből, az Ur Jézusban való élő hit által fogunk, tehát nem a jó cselekedetek és nem saját érdemünk által jutunk a mennyei örökélethez. (Pál Efez. lev. 2. r. 8—9. v.)

3. Hitünket jó cselekedetek által kell bebizonyitani ép úgy, mint gyümölcse által a fának azt, hogy beoltott nemes és jó fa. (Luk. ev. 6. r. 43—46. v. Jakab lev. 2. r. 17. 20. 22. 24. 26. v.)

4. Aki jót tudna cselekedni és nem cselekszi azt, az olyan ember bünös, hitetlennél is alább való. (Jak. lev. 4. r. 17. v.)

5. A bün positiv és negativ uton származhatik, azaz elkövetni gonosz dolgot vagy elmulasztani jó dolgot: egyaránt bűn. Bűn lopni, de bűn nem segiteni ott, ahol kell. Bűn mást rosz útra csábitani, de bűn mást jó útra nem segiteni.

6. Minden cselekedetnek a szeretetből kell kiindulni, tehát csak azok a jó cselekedetek, melyek forrása a szeretet. (János ev. 14. r. 15. v.; Ján. I. lev. 2, 5.)

7. Gonosz eszközöket jó czél elérésére felhasználni bűn. A czél nem szentesiti az eszközt.

8. Keresztyéni szombat vagy az úrnapja alatt a vasárnapot értjük.

9. Megkereszteive csak oly egyén lehet, aki az Úr Jézusban, mint Istennek egyetlen szülött fiában, valóban hisz, hitét cselekedeteivel bebizonyitja, azt nyiltan megvallja, bűneit megbánja és önkényt, minden rábeszélés és érdek nélkül, a keresztséget kérelmezi. (Ap. csel. 8, 36. 37.)

10. Csakis a teljes vizalámeritést tartjuk külsőleg helyes keresztelési módnak, mely mindenkin csak egyszer hajtatik végre. Miután az Úr Jézus is bemerittetett (a Jordánba), helyes és szép dolognak tartjuk, hogy minden keresztyén ember kövesse Mestere példáját. (Máté ev. 3, 16.)

11. A keresztelést ujjászületésnek kell megelőznie. Mindenkinek először az élő viztől, mely az Istennek igéje és a Szentlélektől ujjá kell születnie. Ezen ujjászületés az illető egyén megváltozott életmódjából tünik ki; tehát gyakorlatilag szemlélhető, nem pedig elméleti tudomány. A káromló imádkozóvá, a fösvény adakozóvá válik stb. A keresztség az ujjászületésnek fürdője; előbb kell tehát megszületni, hogy fürösztható legyen. (Máté ev. 3. 6—8.)

12. Akiben élő hit nincs, annak a felekezethez való tartozása mitsem használ.

13. Minden ember, akinek szivében az Úr Jézus Krisztus él, tagja az ő testének és örököse a menyországnak, bárki is legyen az és ha a baptista gyülekezethez nem is tartozik.

14. Mindenben fő a Krisztus és ebben mindennemü elnevezésü keresztyénnek egynek kell lenni, ha a lényegtelen és az üdvösségre nem tartozó dolgokban némi eltérések vannak is.

Krisztuson kivül nincs közvetitő Isten és ember közt (Pál. I. lev. Timót. 2. r. 5. v.); azért a szentek érdemére való hivatkozás hitünkkel meg nem egyezik; a szentek és angyalok közbenjárásáért való könyörgést pedig Krisztus megkisebbitésének és szentirás ellenesnek tartjuk. (Pál. I. Koloss. 2. r. 18. v.; János jel. 19. r. 10. v.)

15. Imában leborulni egyedül a Mindenható Isten előtt kell és szabad. (János jel. 22. r. 9. v.)

16. Minden keresztyén egyszersmind Istennek papja, Krisztus főpapsága alatt. (Péter lev. 2. r. 9. v.)

17. Krisztus az ő teste által véget vetett minden külső áldozatnak. Áldozni kell azonban hittel, szeretettel és igazsággal a szivnek oltárán. (Pál kolossé. lev. 2. r. 14. 15. v.)

18. Istent, mint mindenütt jelenlevőt imádni lehet bármily helyen, de mindenkor lélekben és igazságban. (Máté 28. r. 20. v.; 18. r. 20.; János ev. 4. r. 23. v.)

19. Minden étel arra való, hogy azzal a hivek hálaadással éljenek (Pál Timotemhez irt I. lev. 4. r. 4. és 5. v.), azért nincs különbség böjti és nem böjti étel közt.

20. Az önmegtartóztatás és böjt nagyon helyes és hasznos cselekedet, de csak a Máté evangyéliumának 6-ik és Esaiás próféta könyvének 58-ik részében elénk állitott módnak szem előtt tartásával.

21. Legfőbb ünnepnapunk a vasárnap, de ezen kivül helyes megünnepelni a nagypéntek, husvét, pünkösd másodnapját és a karácsonyt, csakhogy ez utóbbiakra nézve a hivők lelkiismerete korlátok közé nem szoritható. (Pál kolossé lev. 2. r. 16. 17. v.)

22. Egyik fő kötelességünk a gyermekek nevelése és tanitása, kiket még zsenge korukban az Ur Jézushoz kell vezetnünk. (Máté 19. r. 13. 14. v.)

23. Véleményünk az, hogy a kis gyermekek, kik még bünt el nem követhettek, ha meghalnak, az örök üdvösségnek részesei lehetnek, akár keresztyén, akár nem keresztyén szülőktől származtak légyen, minthogy az Úr Jézus az összes emberiségért áldozta fel magát és Ádám bünéért teljesen eleget tett.

Nyilt levél dr. Sebess Dénes gondnok urnak.

Kedves Világi Paptárs!

Tudományosan és népszerüen (minek együtt is kellene járni) olvasott fel a marosi ev. ref. egyházmegyei értekezlet közgyülésén. Szereti a szocziálistákat. Szeretné megadni igazaikat. Sajnálja, hogy a gyülölet alapján szervezkednek, mert igy legfeljebb lerombolhatják a mostani társadalmat, de újjá nem alakithatják, mivel azt csak a krisztusi szeretet alapján lehet újra épiteni, Krisztus tudományán, mely oly tiszta, örök forrása ennek a szeretetnek, mit semmiféle politika elmagyarázni nem tud. Találóan hozza fel Madách „Ember tragédiá"-ja azon képét, mikor ott ujjá alakitják a világ gépezetét, mert a régit nem találják jónak, de az uj gépezet nem jár: s akkor jőnek rá, hogy egy csavart, a szeretetet kifelejtették belőle. Igy járnának a szocziálisták is az ők ujjáalakitásokkal.

Ezelőtt három évvel társalogtam önnel pár perczig. Emlékszem a népről kérdezősködött... mondván, hogy a nép nem bizik a nadrágos emberben. Én a biblia-olvasást ajánltam arra, hogy felvilágositsuk a népet, de először nekünk is szükségünk van a biblia-olvasásra, hogy felvilágosodjunk. Erre elkedvetlenedett, félig-meddig haragos tekintetet vetett a szobába, hogy a biblia-olvasás nem való most, az valami gyülöletes, sötét maradiságot kényszeritő könyv. Nekem ez fájt azóta s most inkább, mert látom, hogy az ön lelke rokon a biblia lelkével, s az igaztalan előitélet a biblia-olvasásról, attól tartja vissza, miben lelke igazi tápláléka lenne, az Isten méz-édes beszédétől. Tudom, hogy sokan vannak igy: nem olvassák a bibliát, mert gyülöletes, sötét maradiságot tartalmazó könyvnek tartják, mi a pápista középkort idézné vissza, pedig akkor éppen nem volt szabad olvasni a bibliát, tiltották. Sok református szereti, mi családi, iskolai nevelése által beszivárgott lelkébe a bibliából s a bibliát mégsem szereti bal előitélet miatt. A biblia pedig éppen az az édes lelki táplálék, mit az ő lelke is szomjuhozik. Az ó-testamentom Jézusról való profétálás, az uj-testamentom egészen Jézus. Isten és ember szeretet forrása. A Jézus megváltásának s ezáltal lelkünk szabadságának, bününk bocsánatának szabadság levele: a legtisztább, a legujabb, legkedvesebb tápláléka lelkünknek, mit érdemes *naponként* olvasni. Nem maradiakká, sötét alakokká alakit, hanem Isten és embert szerető boldog lényekké. S ami éppen az ön felolvasásából jut eszembe: a biblia a vallásnak minden papuralmat nélkülöző tiszta forrása, mely legkönnyebben közeledhetik a megtévesztett szocziálistákhoz, kik éppen a papuralom ellen heveskednek, Jézust pedig első szocziálistának hirdetik.

Még csak annyit bátorkodom megjegyezni, hogy felolvasásával szolgált Istennek, saját lelkének, a ref. egyháznak, de ne hadja félbe ezen munkát, mert ez nem áll ellentétben a magyar képviselőséggel. Nem felekezetieskedés ez. A néppárt a róm. kath. felekezet hatalmáért küzd s csak eszköz neki Jézus tudománya. Ön küzdjön Jézus tiszta tudományáért, ezzel használ a nemzetnek, arról aztán nem tehet, hogy ezzel a református egyháznak is szolgál, mert az már ezen egyház kincse, hogy ki Jézusnak és a nemzetnek szolgál az neki is szolgál.

Magyari Árpád,
kakasdi ref. lelkész.

EGYHÁZI ÉLET.

A kalotaszegi egyházmegyei értekezlet közgyülése.

Kalotaszeg magyar kálvinista népének legerősebb várában, a népes bánffyhunyadi reform. gyülekezet körében tartotta meg e. m. értekezletünk nov. 16-án, ez évben második összejövetelét. Daczára a már szinte hónapok óta tartó, a közlekedés, útazás szempontjából tekintve alkalmatlan, esős, nedves, ködös, egészségtelen időjárásnak, sokan jelentünk meg feladatunk végzésére. Ott voltak vezéreink a kötelesség pontos teljesitésében, a munka hűséges végzésében: Deési Gyula esp. afia, nagys. Gyarmathy Zs. emi főgondnok, nagys. Lészay F. e. m. gondnok és legbuzgóbb világi papunk, továbbá lelkészek, tanitók, meg világi ért. tagok közül feles számmal. Szeretem remélni és hinni, hogy nem az érdeklődés hiánya, hanem az egyhmi terület geografiai fekvése akadályozta meg lelkésztársaink nagyobb részét a megjelenésben. Annál kellemesebben lepett meg a bánffyhunyadi magyarság, nép és intelligenczia tömeges részvétele — daczára, hogy hétköznap volt — szives vendégszeretete.

A gyülésnek két része volt. Első része a tem-

plomban folyt le a nagy közönség előtt. 9½ órakor megkondult a harangok szava és hivott Isten házába, hogy ott keressük lelkeinknek nem e világ szerint való békességét. Bánffyhunyad a közeli falvakból is jöttek be nehányan — buzgó templomjáró ref. népe zsufolásig megtöltötte az ódon, nagy templomot. A mint a „Te benned biztunk eleitől fogva" fenséges dallama bevégződött, Deési Gy. ért. egyh. elnök, esperes atia szép, buzgó imádságban Istentől áldást kért munkánkra. Ima után a „Szózat" zendült meg präcise, erőteljesen a b.-hunyadi ifj. népénekkar előadásában. Majd Bitay m.-n.-kapusi fiatal lelkész lépett a szószékre, hogy hirdesse Isten igéjét rokonszenves, megnyerő hangon, szónoki hévvel. Alkalmi beszédének alapipéjét Neh. III. 28. v.-ből vette: „Építének a papok, kiki az ő háza ellenébe." Vezérgondolata maga a textus volt. Beteg társadalmunk egyedüli orvosszere, ha, mint hajdan Izrael papjai, kiki épit az ő házának ellenébe, egyéni, családi, társas életéből eltakaritja az önzés, közöny, szeretetlenség által rommá vált lelki élet maradványait és felépiti a Krisztusban újjászületett, új ember lelki épületét, melynek fundamentoma a szeretet és fentartó oszlopa Isten országának és annak igazságosságának keresése. A királyi papság, szent nép, magasztos elve azonban nemcsak minket, Isten hivatásos szolgáit, de minden keresztyén embert kötelez erre az életmunkára. A beszédben meg volt a fő kellék, az evangyéliom tisztán hirdettetett benne. Szivesen, érdekkel hallgattuk végig. Szónok rövid imája után újból a népénekkar énekelt és pedig ezuttal a magyar nép imádságos énekét: „Isten áldd meg a magyart" énekelte szépen, szabatosan.

Istentisztelet végeztével nagys. Gyarmathy Zs. vil. elnök rövid, lelkes beszédben az értekezletet üdvözli, a gyülést megnyitja és első sorban Bölöni László b.-hunyadi ügyvédet, egyházmegyénk régi, buzgó világi tagját és munkását, felolvasása megtartására kéri fel. És megjelent a szószéken egy világi pap, hogy épitsen az ő háza ellenében, küzdelmes múlt tanuságaiból erősitse kálvinista öntudatunkat. Rendkivül érdekes s egyben értékes történeti kutatásokon alapuló adatokat ismertetett Kalotaszeg reformációjának első századából. Bevezetésül megemliti, hogy jelen gyülésünk szinhelye, a bánffyhunyadi ref. templom 1483-ban épült; ez az évszám most is olvasható a templom egyik déli külső kőtámaszán. Adatokkal bizonyitja azután, hogy nemcsak Bánffyhunyad, de az egész Kalotaszeg magyar népe is, kezdetben a kolozsvári első unitárius püspök, a hatalmas Dávid Ferencz befolyása alatt, unitárius lett és csak a 16-ik század végén terjedt el a protestantizmus kálvini alakja. 1615-ben választják az első református esperest. Ez időpont egyházmegyénk történetének a kezdete. Felemliti, hogy bár a férfiaknak sokat kelle katonáskodniok a nép vallásos és családi élete csendes, békességes volt De már Apaffy fejedelemsége alatt Kalotaszeg volt Erdély legexponáltabb vidéke; kuruczok és labanczok, törökök és németek egymásután s egyaránt sarczolták, dúlták, pusztitották. Előadását a nagyalmási vár urának, gr. Csákynak egy államcsinyével végzi, mely ha sikerül, végzetes lett volna nemcsak Kalotaszeg, de egész Erdély ref. anyaszentegyházára nézve. Bethlen Gábor halála hirére a kath. erdélyi főurak, élükön Brandenburgi Katalin kegyeltjével, gr. Csákyval — összeszedve 2500 fegyveres embert — Gyulafehérvárra vonulnak, hogy ott a nagy fejedelem temetése napján Csákyt fejedelemmé választva, végét vessék a gyűlölt Bethlenek uralmának, de végét a protestántizmusnak is. Ám a terv egy pár prot. főúr fülébe jutott. Csáky megijedt, fegyvereseit szétoszlatta s ő maga két emberével lopva menekült vissza Nagyalmásra. Nem krisztusi szeretet, de a protestánsok iránti gyülölet volt az egész államcsiny vezérrugója: azért nem engedte Isten, hogy sikerüljön.

A mindvégig érdekes, történeti adatokkal teljes, hazafias és kálvinista szellemü előadásért, világi elnök úgy a nagyközönség, mint az értekezlet nevében hálás köszönetét fejezte ki buzgó ért. tagtársunknak.

Éreztük mindnyájan, hogy a multakban fejünk felett elzúgott viharok ismerete nagy erősségünk lehet a jelen vészeivel szemben is.

Nagy Károly theol. tanár ur kért aztán szót. Nagyérdekü fejtegetéseit a megelőző felolvasás egy tényéhez és a hallott egyházi beszédhez füzte. Meggyőzően fejtette ki, hogy nem esetleges dolog volt Kalotaszeg kezdetben unitárius népének reformátussá válása. Mert nem a nagy ember Jézusban — mint az unitárius egyház véli, — hanem a Krisztus Jézusban, az Isten fiában való hit az egyéneket ugy, mint népeket, egész társadalmat megváltó, fentartó, idvezitő erő. Ezt pedig a világ keresztyénségében a Kálvinismus domboritotta ki a leghatalmasabban. Igehirdetésünk tárgya tehát korunkban is, mint mindörökké, Jézus Krisztus tiszta tudománya, Isten bünösöket megváltó, ujjászülő, megtartó kegyelméről, szeretetéről szóló örömizenet, evagyéliom kell, hogy legyen. Csak igy tudunk sikerrel megküzdeni egyfelől a betühöz ragaszkodó sectákkal, — melyeknek egyike, a baptista csak most nyerte meg az államtól szabad vallásgyakorlatát — másfelől pedig korunk pusztitó hatásu, egyházellenes áramlataival. Egyénenkénti megujhódás, ujjászületés a Jézusban és Jézus által, kiki ha *belső, erős lelki küzdelmek* között épit az ő háza ellenében: ujitja meg Jézus szellemében az egész társadalmat.

A több mint háromnegyed óráig tartó, munkára, harczra buzditó, sok részben tájékoztató fejtegetésért világi elnök nagyt. Tanár urnak az egész gyülekezet nevében köszönetként kijelentette, hogy tanulságos előadását meg se tudja eléggé köszönni, hanem csak azt kivánja, hogy a jó Isten még soká tartsa meg a tanár urat magyar kálvinista anyaszentegyházunk egyik fáradhatatlan buzgalmu vezérmunkásának. Ezzel az értekezlet első részét, a templomban tartott diszgyülést berekesztette, kijelentve, hogy az értekezlet második része, a tárgyaló zárt gyülés a kaszinó helyiségeiben lesz folytatólag megtartva.

A tárgyaló gyülést öreg korának daczára fáradhatatlanul kitartó világi elnökünk megnyitva, először is Csürös József lelkész atiát, egyházi ért. titkárt hivja fel titkári jelentésének megtevésére.

Titkár bevezetésül megemliti, hogy egyházmegyénk területén nehány év óta korunk megváltozott viszonyainak megfelelő uj eszközökkel majd minden egyházközségben megindult, illetve folyik az evangyéliomi szellemü egyháztársadalmi akczió. Aggasztó jelenség, hogy népünk olvasási vágyának rohamos erősödésével nem tart lépést vallásos lapjaink elterjedése, olvasása. Inkább politikai lapokat, krajczáros ujságot olvasnak. Igaz ennek oka részben válságos, zavaros politikai viszonyainkban rejlik. De egyet nekünk, papoknak és általában minden evangyéliomi alapon álló keresztyénnek feledni nem szabad és ez az, hogy csak Istentől függő nép élhet független nemzeti létet. Vezessük népünket először Istenhez és akkor majd megfogja találni a politikai függetlenség Kanaánjába vezető utat. Legyünk Istennek szolgái s akkor nem leszünk emberek szolgái! Jelentését azzal végzi be, hogy mindenkinek szent kötelessége osztályok, érdekek önző harczától forrongó korszakunkban minden téren Jézus szellemének, a krisztusi szeretetnek világosságát terjeszteni. A titkári jelentés után a tárgyaló gyülés főpontja:

Nagy Károly theol. tanár ur szabad előadása következett. Majd egy óráig tartó fejtegetése a gya-

korlati igehirdetés vezérelveit tárgyalta. Kijelenti, hogy igehirdetésünk ne moralis, hanem dogmatikus alapon nyugvó legyen, mi ugy értendő, hogy ne a régi hitczikk formulákat vigyük a kathedrába, — ez megengedhetetlen és korunkban hatástalan, hanem a dogmák tartalmát tevő örök keresztyén igazságokat. Kijelenti, hogy predikáczió irodalmunk uj mederbe terelésére óhajtandó volna ilyen dogmatikus, evangyéliomi szellemtől áthatott beszédek, vázlatok irása, e czélból megkeresendők az összes egyházmegyei értekezletek. Kiadására szivesen felajánlja a Prot. Lap hasábjait. Az értekezlet hálás köszönettel fogadva előadó mélyen járó, szakszerü fejtegetéseit, egyszersmind Paulay V. gyerőmonostori lelkész inditványára felkérte, hogy eszmecsere folytathatása végett közölje, miket itt elmondott, lapjában, mit előadó tanár ur szives is volt megigérni.

Az értekezlet még egy pár inditványt, jelentést tárgyalt és aztán véget ért. Ha volt sikere, áldásos hatása, érette Istené legyen a hála. A külső szervezés érdemének oroszlánrésze a bánffyhunyadiak őszhaju, iíju lelkü pásztorát, köztisztelet és közszeretettől körülvett Ignácz Károly bátyánkat és egyházmegyénk fáradhatatlanul agitáló, diplomatikus főjegyzőjét, egyházi értekezletünk ügyvezető elnökét illeti; a szellem, a lélek, mi egész értekezletünket áthatotta, Krisztus szelleme, a szeretetnek lelke volt. Egyetemes benyomásunk pedig: mintha ébrednénk, mintha mind többen vetnék kezüket az aratásra készen álló gabona letakaritására. De sok is van! Annál jobban látjuk, minél erősebben fogunk a munkához! Ám, miért félnénk, miért haboznánk, hiszen minél többet fáradunk Isten országa ügyében, annál többet is nyerünk a munkához szükséges isteni erőkből, a szent lélek ajándékaiból!

Csürös József,
n.-almási ev. ref. lelkész.

—

A szilágyszolnoki ev. ref. egyházmegye egyházi értekezlete.

E hó 13-án tartotta meg Zilahon, a vármegyeház nagytermében a szilágyszolnoki egyházmegye gazdag tárgysorozattal a maga egyházi értekezletét. Lelkész tagokon kivül: számosan jelentek meg, a Wesselényi-kollégium tanárai, valamint az egyházmegyei és helybeli intelligenczianak több világi tagja. Többek közt ott voltak: *Benkő* József kir. törv. elnök, *Török* István alispán, *Nagy* Károly kir. tanfelügyelő *Tarpai* Miklós főszolgabiró, *Nagy* Gyula sz.-somlyói főszolgabiró, dr. *Kemény* Salamon járásorvos, dr. *Benkő* Géza ügyvéd stb.

Botka Károly nagydobai lelkész imája után az értekezlet elnöke, *Vincze* Ödön diósadi lelkész tartott nagyszabásu elnöki megnyitó beszédet. Megkapó képekben festette le a magyar protestáns, különösen pedig a kálvinista egyház helyzetét a multban és a jelenben. A mult százados küzdelmeiben — ugymond — egyházunk élete össze volt forrva nemzeti életünkkel, mig a kiegyezés után elvált egyházunk az állam-élettől. Az uj idők uj terheket róttak reánk egyházi és iskolai téren s a béke ezen évtizedeiben egyházunknak az anyagiakkal kellett s kell ma is állandóan küzdenie. Az anyagias gondolkozás hatalmába keritette egyházi és világi férfiainkat is, mig végeredményében előidézte a mindent megölő közönyt. Egyházunknak még ma is nagy anyagi és szellemi tőkéjét gyümölcsözővé tenni, az egyháztársadalmi tevékenységet fölkelteni és ápolni: czélja egyházi értekezletünknek, melyben karöltve kell munkálniok egyházi és világi embereknek, férfiaknak és nőknek.

Az éljenzéssel fogadott megnyitó beszéd után *Zsigmond* Károly szilágysomlyói lelkész terjesztette elő az alapszabályok módositására vonatkozó inditványait, melyeket az értekezlet is magáévá tett. Az elfogadott alapszabályzat szerint a tisztikar a jövő évre következőkép alakult meg:

Egyházi elnök Vincze Ödön, diósadi lelkész, világi elnök Kovács István, ehm. algondnok, egyházi alelnök Magyarosi István, zilahi lelkész, világi alelnök Kincs Gyula, főgim. igazgató, értekezleti titkár Kádár Géza, zilahi lelkész, egyházi jegyző Zsigmond Károly, sz.-somlyói lelkész, világi jegyző Bajkó Viktor, főgimn. tanár, pénztáros Szilágyi János, lecsméri lelkész.

A tárgysorozat 5-ik pontja volt a mult évi egyházmegyei értekezlet 2—1904. számu memorandumára Szilágyvármegye törvényhatósági bizottságának 359—1905 sz. véghatározata és a miniszterhez e tárgyban küldött fölterjesztésére vonatkozó leirat. Az ügy Kádár Géza értekezleti titkár ismertetése után örvendetes tudomásul szolgált. Szólt pedig a vasárnap megünneplése s főleg a pálinkás boltoknak e napon való zárvatartásáról, melyet a vármegye pártolólag terjesztett fel.

Ezután Nagy István, kéméri lelkész, kit azóta Kisujszálásra választottak meg lelkésznek, tartotta meg „Az 1848. évi XX. t.-cz. és teendőink“ czimü felolvasását. Az értekezlet a tanulságos felolvasásért jegyzőkönyvi köszönetét fejezte ki a felolvasónak. A felolvasást egész terjedelmében később közöljük.

Nagy vitát keltett az erdélyi ref. egyházkerület igazgató-tanácsának 4312—1905. sz. leiratára adott vélemény-nyilvánitás. Az előadó Veress Sándor zsibai lelkész előadása után tudomásul vette az értekezlet a lelkészeknek és családjuknak a szinpadi szereplestől való eltiltását.

Az idő rövidsége miatt a tárgysorozat többi ponjta a jövő gyülésre maradt.

Délben a „Tigris“ szálloda éttermében sikerült közebéden vettek részt az értekezlet tagjai.

Az értekezlet alkalmából estve vallásos estélyen fogadta falai közzé a vármegyeház diszterme a szépszámu, intelligens közönséget. Ezuttal a vidék is szerepelt, sőt a rendezés munkáját is vidéki ember, a lelkes, agilis értekezleti elnök, Vincze Ödön diósadi ref. pap végezte. Ő nyitotta meg magas szárnyalásu verses imával az estét, s utánna egymás után jelentek meg a dobogón a bájos nőszavalók: Vincze Márta és Dózsa Margit, azután B. Józsa Gyula hatásos felolvasásával. Majd Antal István dr. olvasta fel müvészi előadással László Andornak egy alkalomszerü szép költeményét. Nem csekélyebb müvészi élvezetet nyujtott a közönségnek Balázs Árpád gyönyörü hegedüjátéka Lukácsy L. Mátyás diskrét harmonium kiséretével. Utóbbi még a Hymnus dallamára komponált variatóval szerzett élvezetet a közönségnek. A Dalkör két szépen előadott számmal is szerepelt az est programmjában. A gyülekezetet Kádár Géza áldotta meg.

Bajkó Viktor
vil. jegyző.

—

Vallásos összejövetel Hosszufaluban.

Örömnapja volt az ev. ref. hosszufalusi missioi egyház hiveinek f. hó 10-én. Ezen a napon tartotta ez évben első vallásos összejövetelét.

Ne gondolja azt, tisztelt olvasóm, hogy ezen örömnapjáról a mi féltett, kicsiny egyházunknak, azért emlékezem most itt meg, mintha bizonyságot akarnék tenni arról, hogy helyeslem és hive vagyok annak az irányzatnak, a mely jó részben uralni látszik egyházi életünket igen sok felöl. Mert nem tudom eléggé elitélni azt a törekvést, a mely a képzelt érdemeket nagy előszeretettel igyekszik „a házfedelekről is hirdetni“ s szinte reszket a mulasztástól, nehogy eltaláljon szalasztani egy piczinyke kis mozzanatot az egyházi életből ugy, hogy abból ne legyen „gradus ad Parnassum“.

Nekem olyan erősen visszhangzik még most is fülemben a sepsiszentgyörgyi idei egyházkerületi Egyházi Értekezletet megelőző vezérczikk felkiáltása, e lapok 41-ik számában, e megjegyzésre: „Annyi bizonyos, miszerint mostani állapotában az Egyházi Értekezlet élete lassu haldoklás és a vég kezdetének tünetei észlelhetők rajta.“ „Hát csakugyan semmi társadalmi mozgalom sem tud a mi egyházunkban gyökeret verni?!“ És azt sem tagadhatom el, hogy erre a felkiáltásra és kérdésre szinte egyenes feleletet hallottunk még 1902-ben Nagyenyeden, abban a jóslatszerü kijelentésben, melyet tett egyik tekintélyes és élesiátásu, oszlopos tagja egyházunknak, amikor igy szólt: „rossz a rugója a gépezetnek, nem jósolhatunk még öt évet sem“!

Nem ez a rugó késztet engemet arra, hogy a mi örömnapunkról értesitést küldjek e lapoknak! A hosszufalusi ev. ref. missioi egyház hiveiben élő buzgó áldozatkészségének kivánok csupán e megemlékezésben emléket állitani és a magam s egyházközségem nevében hálás köszönetet mondani a nyilvánosság előtt.

Mert ebben az esztendőben első vallásos összejövetelünket, a hivek áldozatkészségéből fütésre berendezett templomunkban tartottuk meg. Hogy mily nagy örömünk volt, azt csak az tudja elképzelni, aki meggondolja, hogy hiveink jó része 5—6 kilóméter távolságról is jön az ige hallására téli, hideg időben és most már nem kell, hogy elfáradva, fölmelegedve béülni a hideg falak közé egészségét veszélyeztetni akkor, mikor legszentebb kötelességét, szive legszebb óhajtását akarja megvalósitani: „szolgálni az Urnak lélekben és igazságban, imádkozással és énekléssel dicsérve Őt“.

Az összejövetel a következő programm szerint történt: 1. A XC. Zsoltárt énekelte a gyülekezet. 2. Megnyitotta rövid beszéddel a vallásos esték sorozatát a lelkész. 3. Kurucz dalokat adott elő egy férfikar lelkész vezetésével. 4. Szavalt Vörösmarty Madár hangok cz. költeményét, Török Jolán k. a. 5. Régi egyházi énekeket énekelt harmonium kisérettel Demes Péter. 6. A „Koszoru“ egyik füzetét felolvasta Hadnagy Benedek polg. isk. tanár ur. 7 Hymnust énekelte a gyülekezet. 8. Vallásos iratokat, a „Koszoru“ füzeteit kiosztotta a jelenlevők között a lelkész 150 drbot.

Sok sziv dobogott föl ismét az Urnak csendes, enyhe, gyönyörüséges házában!

A templomfütés berendezésére rendezett nyári mulatságon felülfizettek: Kiss József (Felsőtömös) 5 kor., Donáth Sándor, Szorády Lajos tatrangi luth. lelkész, Weinberger Izsó (Felsőtömös), 3—3 korona, dr. Semsey Aladár 4 kor., Csorja Lázár (Tatrang), Demeter Péter 2 kor. 60 f., Kohn Sámuel és fia, Sajó Sándor r. kapitány (Budapest), Sipos András, ifj. Kiss Arpád, Sipos Jánosné (luth.), Tompa Károly hajózási főfelügyelő (Orsova), Tompa István főszolg. (Kőhalom) 2—2 kor., Rusz János, dr. Póka Dezső, 1 k. 60—1 k. 60 f., Reinich János (Brassó), Dienes szemlész (Brassó), Márk Pál (Brassó), Isofszki Viktor, Kökösi Kálmán, Deák Sándor türkösi luth. lelkész, Biró Sándor (Pürkerecz), Feiler Róbert, Reznek Mihály, Török Sándor, Steigenberger József, Boga Vilmos, Islik György, Bacsó Mihály, Kiss Béla szászfalusi luth. lelkész, Thal Adolf, Könczey Győző, Koszta Döme 1—1 kor., Sánek Péter, Mandel József, Lukács Károly, Butyka Vilmos (Nagyborosnyó), Klauber Sára. Csórik András, Szőcs János, Stuft Henrik, Hadnagy Benedek, N. N., Alexi Gyula (60—60 fillér, Nyits György, Biró Sándor (Hfalu), Keller György 40—40 fill., Killyéni E. 20 fill., összesen 66 kor. 40 fill. E mulatság tiszta jövedelme a felülfizetésekkel 256 k. 80 f. volt. Killyéni Erzsébet polg. isk. tanárnő k. a. buzgóságából e czélra gyűjtött 60 k.-nát, melyet adományoztak: Demes Péter és neje 20 korona, dr. Kozma Miklós és neje, Killyéni Endre és neje. Killyéni Erzsébet 10—10 kor., Nagy Dénes, Dónáth Sándor 5—5 kor. Ezenkivül évenként Biró Sándor (Hfalu) 1 öl fát, mig erdész lesz és Dónáth Sándor 1 öl fa értékét adja, 9 kor. Demes Péter lelkész gyüjtött: Kiss Józsefné (Felsőtömös) 20 kor., Orbán Ferencz (Deresztje) 10 kor., Csiofler Miklós orgonakészitő (Brassó) 10 kor., Mihály Anna 1 kor. Predeali hivek persely-pénze 5 kor.; összesen 46 kor.

A berendezés 243 kor. 40 f.-be került.

Nem mulaszthatom el e helyen megemlékezni Sipos Jánosné (luth.) őnagysága kegyeletéről sem, ki a betegek részére adandó urvacsorai szereket adományozta, 1 pohár, 1 tálcza, mindkettő ezüst és egy teritőt fekete bársonyból, gazdag arany himzéssel, kedves fia, Gödri Béla emlékezetére. 60 korona értéke ez adománynak. Az elhalt kedves fiunak legyen nyugalma csendes, a kesergő édes anyának fájdalmát gyógyitsa az Istennek vigasztaló kegyelme!

Minden jókedvü adakozón nyugodjék Isten áldása s az ő gazdagsága pótolja ki azok áldozatát, kik oltárára rakták jó szivüknek drága kincseit.

Hosszufalu, 1905. decz. 12-én.

Demeter Péter,
ref. lelkész.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Újszövetségi apokrifusok. Forditotta *Raffay Sándor*, evang. theol. akad. tanár, Pozsonyban. Wigand F. K. könyvnyomdája Pozsony, 1905. *Ára 6 korona.*

A magyar theologiai irodalom újabban örvendetes lendülésnek indult s ebben protestáns részről az evangelikus theol. tanárok vezetnek, a kik közt egyik legkomolyabb munkás *Raffay* Sándor. Ifju ereje és buzgalma, a tudomány iránti lelkesedése és szeretete nemcsak a „Theologiai Szaklap“ szerkesztésének állandó munkáját vétette kezébe, de jut ideje nagyobb szabásu munkálkodásra is. Most kiadott 328 oldalra terjedő művében az újszövetségi Apokrifák forditását adja, melyeket a magyar theologusok legnagyobb része csak névről ismer. Pedig, ha érték dolgában a kanonikus iratokkal nem versenyezhetnek is, „házi olvasmányul“ az épülésre mindenkor alkalmasoknak itéltettek a keresztyéneknek. A papnak s theologusnak pedig különösen érdekes a keresztyénség fejlődés-története ismerhetésére. Hű képét mutatják annak „a megalkuvásnak, melyre a tiszta jézusi keresztyénség a pogány és zsidó egész kulturával lépett.“ A tudós szerző 17 apokrifusnak forditását adja e műben, megfelelő irodalomtörténeti tájékoztatásokkal és bevezetésekkel. Ezék: 1. A Héberek. 2. Az Ebioniták. 3. Az Egyptomiak evangéliuma. 4. Az oxyrynchosi töredékek. 5. Péter prédikációja. 6. evangéliuma. 7. Jakab. 8. Tamás elbeszélése. 9. Barnabás levele. 10—11. Római Kelemen két levele a korinthusiakhoz. 12. Polykarpus levele a filippibeliekhez. 13. A laodiceai levél. 14. Az apostolok tanitása (Didakhé). 15. Hermás Pásztora. 16. Péter Apokalipsise. 17. Pál cselekedetei.

A munka épp most jelent meg; részletes ismertetésére csak később kerülhet sor. Siettünk azonban megjelenéséről hirt adni, hogy ha valamelyik papné most törné az eszét azon, hogy a férjét karácsonyra vagy újévre micsoda könyvvel lepje meg? ne kelljen sokat törnie magát. Nó meg, hogy az ifju theologusok is számba vehessék az árát a karácsonyi legatum felhasználásával. Ajánljuk a szakemberek, de müvelt közönségünknek is szives figyelmükbe és támogatásukba. Legkönnyebben Kókai Lajos könyvkereskedése utján (Budapest Károlyi-utcza) juthatnak hozzá.

KÜLÖNFÉLÉK.

Olvasóinknak s egész egyházunknak boldog és idvességes karácsonyi ünnepeket kivánunk.

Bocskay-ünnep. A két protestáns egyház közös bizottsága a Budapesten, nov. hó 6-án tartott ülésében abban állapodott meg, hogy a Bocskay által vezetett nemzeti szabadságharczot bezáró bécsi béke háromszázados évfordulóját 1906. évi május hó 20-án fogják egyházaink és iskoláink megünnepelni.

A „Kalvineum“ ügye. A zsinat e hó 12-ikén tartott ülésén foglalkozott a Budapesten emelendő „Kalvineum“ ügyével. E tárgyban a konvent véleményes javaslatot terjesztett a zsinat elé, a zsinat azonban, tekintettel arra, hogy a költségek fedezéséhez tetemes összegekkel járulnának hozzá az egyes kerületek, a javaslatot tárgyalás és véleményezés végett a kerületekhez letenni határozta.

Kálvin-szövetség. A zsinat utolsó ülései alatt dr. Bernáth István kezdeményezésére, kétszer is volt bizalmas értekezlet, mely azt a czélt tűzte ki, hogy „Kálvin-szövetség“ czime alatt tömörittessenek a ref. egyház tagjai a socialis érzék fejlesztése és a vallásosság megerősitése által, a társadalmi bajok felderitésére és orvoslására. A szövetség programmjáról legközelebb részletesen fogunk

Zsinati beszámoló.

(Folytatás.)

1. *Egyházi adózás.* Kétségen kivül ez volt a zsinat tárgyalásai között az, a mely iránt a közvélemény legnagyobb érdeklődést mutatott. A korábbi zsinatok e kérdést érinteni nem merték. A különböző vidékeknek a gyakorlatban kifejlett egyházi adózása az illető helyre nézve törvényesnek tekintetett. E gyakorlat pedig igen különböző volt. Egy részüket ugy vettük át örökségül a római katholikus egyháztól még a reformáció idején, pl. az erdélyi kepe-, a dunamelléki és tiszántúli párbér-, baranyai lukma- stb. rendszert, kánonika-porciót, szolgálmányokat stb., melyekhez járultak újabb időben a vagyonarányu, osztályos és állami egyenes adó szerinti %-os adózások, sokképen kombinálva személyi adózással, progressiv és degressiv, maximális és minimális korlátozásokkal. Magában az adózási rendszer sokféleségében azonban nem volt baj, legalább is nem akkora, hogy az, az adózási rendezés napirendre tüzését indokolttá tette volna, mert hiszen érvénye a gyülekezetek autonom hatáskörét túl nem lépte.

A közegyház által rendezendő kérdés fontosságára, sőt olyanná, a mely az állam érdeklődését is felköltötte, az által emelkedett, hogy néhol — s nem kevés helyen — oly nagy terhet képez a hivőkön, hogy annak romboló szociális hatása több formában ekklatánsul kezdett jelentkezni. Az egyház szempontjából egyik igen sulyos következménye volt a felekezetnélkülivé létel, az egyházi adótehertől való menekülés érdekében; ugy az egyház, mint az állam szempontjából a pauperizmus, a kivándorlás és az egy-két gyermekrendszer megdöbbentő terjedése, mint a megélhetés nehézségeinek következményei, a melyen, ha az állam a maga hatáskörében bárhogy próbál is segitni, csak félmunkát végez, mig az egyház is könnyiteni nem képes a maga autonom hatáskörében a hivek túlterheltségén.

Az egyházi adózás kérdése igy mutatta egy oly fontos szocziális-kérdés jellemvonásait, a melynek megoldása körül az államnak és egyháznak karöltve kell eljárniok és pedig hatásköreiknek kölcsönös tiszteletben tartása mellett, békés egyetértésben. Az államnak és egyházunknak eziránti tárgyalásai a Tisza-kormány alatt jutottak odáig, hogy kölcsönös megértés alapján a kivitel módozatai felől is a vezetők közt létrejött a megállapodás. Tisza István grófnál, e nagyszabásu államférfiunál szakavatott kézbe került a dolog. Senki nálánál jobban nem ismerte egyházunk szükségét és azt, hogy mily mérvben és formában jöhet segitségül az állam. Az egyházi adórendezés törvényjavaslatnak alapgondolatai is az ő tanulmányainak eredményei. S el kell ismernünk, az adott viszonyok közt elég szerencsések. Azon alapulnak, hogy

1. nem csak az állam részéről az egyháznak, hanem a közegyház részéről is a gyülekezeteknek autonomiája a lehető mértékig tiszteletben tartassék a budget-jog tekintetében is.

2. Az egyházi adóteher az adózó hiveken a teherviselő képesség arányában méltányosabban oszoljon meg s ehhez oly alap vétessék, a mely — a minden emberi mű gyarlóságaitól eltekintve — a legmegbizhatóbb s esetleges változtatásai a közvélemény itélőszéke előtt s annak nyomása alatt történnek.

3. Az új adózási alapra és rendszerre való átmenetel, ne felsőbb nyomás alatt vagy kényszeritve történjék, hanem a gyülekezetek kiképződő közvéleménye autonom uton léptesse életbe.

4. Az adózás eszközéül a mult és jövendő alakulások bölcs figyelembevételével naturaliák és készpénz külön-külön is és vegyesen is egyformán szolgálhassanak, a mint azt a gyülekezet a maga kebelében megállapitja.

5. Az egyházi adó összege az egyes hiveken ne legyen nagyobb, mint a mennyit a népélet gondozására hivatott egyház a többi intézmények fentartására forditott hozzájárulás arányában méltányosan igényelhet és pedig ugy a személyi élettől, mint a vagyontól, illetőleg jövedelmétől, a szükséglet többi részét pedig az állam adja segélyként az 1848. XX. t.-cz. alapján.

Ez elvekben kifejezésre jutó nagyszabásu adóügyi reform, illetve rendezéssel szemben, a mely bölcs tapintattal a bár lassubb, de önkéntes átalakulást biztositja, lehető legkevesebb rázkódtatással, más elvi álláspont gyakorlatilag érvényesittetni meg sem próbáltatott.

Csak az általános vita során érvényesültek azok az irányzatok, melyeket, mint „egyházpolitikai irányzatokat“, lapunk 1903. évi folyama 49. 50. számaiban ismertettünk: a Mezei—György Endre-féle és Nagy Károly—Baksa-féle. Az pedig, a melyet némelyek mindenik között a legnagyobbszerü, a legmesszibb néző s a magyar református egyházhoz legméltóbbnak vallottak: a pipázószobán tul nem tudott eljutni. Az t. i., a melynek az lenne az alapgondolata, hogy egy egyetemes egyházi pénztárba fizetve be minden magyar református ember a maga egyetemes kulcsszerinti aránylagos egyházi adóját, minden gyülekezet onnan kapja a maga szükségeinek fedezetét személyi és dologi kiadásaira egyaránt. Kétségtelen, hogy ebben az a gyönyörü gondolat foglaltatik, hogy ha az olyan gyülekezetek tagjai is megfizetnék az egységes kulcsszerinti egyházi-adót, a kik most gyülekezeteikben vagy csekély potomságot vagy épen semmit sem kell, hogy fizessenek: akkor körülbelől az államsegély igénybevételére semmi szüksége sem

lenne egyházunknak, hanem az erősebb támogatva a gyengét, autonomiánkat teljes integritásában fenn tudnók, sőt tudtuk volna tartani még kongrua nélkül is. Azonban ez a gondolat, vagy ennek különböző kombinációi a társalgószobán tul nem jutottak. Jutnak-e a jövő zsinatokon: ki tudná megmondani?

Hogy a Tisza gróf elvein épült adóügyi reform, a zsinat által elfogadott alakban, hogy néz ki: azt a következő kép mutatja.

(Folyt. köv.)

Rólunk — magunknak.

Önökhöz czimezem e sorokat, kik 500-at meghaladó számban rendes — 100-on alól maradó numerusban pedig — helyettes, avagy segédlelkészként — hirdetjük az igét — Koltótól — Hétfaluig és Csikszeredától — Drágig. Pedig jól tudom, hogy e legkevésbbé olvasott lapban az első numerusból nagyobb % hagyja figyelmen kivül, mint az utóbbiból az itt elmondott csekélységnek látszó dolgokat.

Isten jóvoltából — hála legyen érette, hogy még szentszéki kegyelem nem jár hozzá — papok volnánk mindannyian. Ékes és szép nevezettel tündöklő testület, melynek hivatása tündökölni az erényekben. A tüdöklésről most nem szólok, hanem annál inkább szeretném feszegetni testület voltunkat.

Azok vagyunk — *testület* A minapában halt el egy 52 évet szolgált, becsületben megőszült kollegánk, kinek a temetésén „hasból" kellett, hogy valamit „zengedezzenek" a beugrott kollegák. Ez, gondolom, hogy az ellenkezőjét mutatja. *Érdemes volt-e félszázadon keresztül egy testülethez tartozni, mely tagjaiban igy becsüli meg önmagát?*

Testület vagyunk; és ha dokumentálnunk kell papi mivoltunkat, Egyházkerületi Értekezleteinken a közeli papok egy része és bérczes kis hazánkban a még lelkesedni tudó „scerit Izrael" hallatja kiáltó szavát a pusztában, a többiek alusznak, halálos dermedtséggel tagjainkon.

Papok vagyunk! Ékes nevünk annyi tisztet ró mireánk, hogy elvégezzük az istentiszteletet nyomtatott minták után, kereszteljünk minél rövidebben, eskessünk a stóla szerint (ha ez nincsen: fukaron a szóban) temessünk minél keservesebb bucsuztatással, közben pedig gazdaságunk foglaljon el harangozástól harangozásig. *Igy szokott ez lenni.*

Papok vagyunk! Istennek választott népe. Ha ketten összeülünk, rendre ütögetünk egy-egy harmadikat, a hangulat, az idő és körülményeink szerint. Ha társaságban kollegáról esik szó — sohasem hallottam kollegát elismeréssel szólani társáról — hanem mindig a kollega járt elől az itéletes szapulásnál, akárcsak a kútnál ácsorgó vénasszonysereg ilyen faluhelyen vizhozás idején.

Papok vagyunk! Egyházkerületi közgyüleseinken felszisszenünk, ha a magas távlatból látó püspöki szem mélységes lelki felindulással — Ilyés lelkével mutat hibáinkra: és ha szavazni kell, megoszlik a vélemény, még közöttünk is a mi dolgainkban, igen gyakran a mi kárunkra.

Papok vagyunk! A fejlődő élet szükségei szerint egyházkerületünk segédeszközt bocsátott rendelkezésünkre, hogy ezzel a segitséggel védekezzünk a hitetlenség, a bün, a szekták, az evangeliumi irány ellenségei ellen: és folytonos a panasz, hogy ez az egyetlen organum nem tud megélni pártolás hiányában.

Papok vagyunk! Isten országának cselédei; szeretnők a cselédvoltunkat megtagadni, hogy urai lehessünk a világnak. Egyikünk vállalkozó, másikunk szállitó, harmadikunk másféle össze nem illő foglalkozásban veszti el a papi tekintélynek féltve őrzött drága kincseit.

Papok vagyunk! Legtöbben kicsiny gyülekezeteink irányitói, vezetői. És ha gyülekezeteinkben történik valami, hol a világi vezetők a mi munkásságunk is igényelnék, hol véleményünk és szavunk sulylyal birt hajdan: semmibe sem vesznek, legfeljebb ha az utolsó birósági dijnok kegyes vállvergetésére tesszük magunkat méltóvá.

Papok vagyunk! Kötelességünk tündökölni. És ha meghallgatjuk a nemzet intelligens osztályának véleményét: ugyancsak furcsa tündöklés a mi erényünk. Egyikünket szenvedélyei, másikunkat durvasága, harmadikat járatlansága — teszen a jobb körökben kerültté, lenézetté.. . .

Papok vagyunk! Isten igéjének tisztán való hirdetői. En ugy látom, hogy mostantól fogva megnehezült a mi helyzetünk. A mi kis védelmünk volt a világi hatóságoktól a szekták ellen, az már kiesett kezeink közül. Elő kell vennünk a nemsokára fokozott mérvben fellépő szektáskodás ellen azt a fegyvert, melynek erején megtörött a papizmus hatalma egykoron, a mely mérsékletével gátat vethet a szekták tultengéseinek ma is. És kérdem: miként lehetséges ez, ha nincs közöttünk testületi szellem, mely összetartson, nincs közöttünk papi prudentia, mely még társadalmi érintkezéseinken is láttassa bennünk a papot, nincs szeretet, melyet unos-untalan prédikálunk és gyakorolni elfelejttünk régen?

Jól tudom: kemény beszédeket szólottam. Jól tudom: megtámadásban lesz részem érette. De arról is megvagyok győződve — ha támadás ér is — ha felzudul ellenem kollegáim haragja, hogy sikerült czélt érnem, egyakaratra vinni a testületet, a melynek *mindenben, mindig* egynek kellene lennie.

*

Különben pedig — teljes tisztelettel kérem, nálamnál több belátással, tapintattal és tapasztalattal biró társaimat: *mely uton és minő eszközökkel lehetne szanálni a mi testületünknek itt felsorolt hibáit, hogy erős összetartással, kitartó munkálkodással, ref. papi karunk, ahhoz a kultur misióhoz hiven, melyet elődeink századokon keresztül teljesitettek — elfoglalhassa vezető helyét most is a nemzet életében?*

Sztána. *Osváth Lajos.*

A „Bethlen Gábor-kör" Szeretetvendégsége.

Mult számunkban ez estélyről irván, kilátásba helyeztük, hogy elmondjuk véleményünket ugy a Szeretetvendégségről, mint a „Bethlen Gábor-kör"röl.

Ez igéretünknek az alábbiakban teszünk eleget:

A „Szeretetvendégség" az ujabb egyházépitő munkásság egyik eszköze gyanánt alkalmaztatik. Erdélyi egyházi értekezletünk munkaprogrammjában is szerepel b. e. Molnár Albert által ajánlva. Azonban ugy a dolog természete, mint a vallásos élet lélektana — nézetünk szerint — valamennyire *más módját* ajánlják, mint a minő formában ez a mostani is rendeztetett. A Szeretetvendégségnek az ős keresztyéneknél az volt a jellemző vonása, hogy a gazdag megvendégelte a szegényt. Az anyagilag-segitő szeretet munkája volt, a melyben természetesen kifejezésre jutott a lelki testvéri közösség is. Ebben a mostaniban azonban semmi ilyen vonás nem mutatkozott. A vendégség költségeit a résztvevők egy koronás beléptidijai fedezték; a kik adományoztak vagy felülfizettek, a kör tiszta jövedelme emelése érdekében tették. A vallásos testvériség bizalmassága helyét pedig a társadalmi osztályok csoportosulása foglalta el; ugy hogy az emberek együtt voltak, de

csak egy teremben. Ez a vonása s a közönség hangulata az ismeretes jótékonysági thea-estélyek jellegét mutatta. A programm is ingadozott egy komolyabb jellegü konczert s egy vallásos estély között. Innen, hogy a közönség sem tudott dönteni magaviseletének méltó alkalmazása felett. Hol tapsolt, hol komolykodott; de az egyik rész tapsa bizonytalan, félénk volt, mintha az a gondolat nyomta volna, hogy a másik résznek ez ildomtalannak tünik fel, a másik rész komolysága pedig gyakran erőltetett, melynek a lelke hangulata meg nem felelt. A nagy közönség ennélfogva bizonyos vegyes érzelmekkel távozott. A ki mulatni jött: nem mulatott eléggé; a ki vallásos épülést keresett: a környezetben és hangulatban erre nem támogatást, de akadályt talált. Ugy, hogy nem nehéz megjósólni, hogy az első — külsőleg fényes sikerü kezdet után — melyben sok része volt ugy a mulatni vágyó városi közönség kiváncsiságának, mint a társadalmi kötelességteljesitésnek, nemsokára hanyatló irányt vesz, ha ebben a formában marad s egy sikertelen kisérettel leszünk csak gazdagabbak, melynek kudarczát csak egy-egy népszerü egyén szereplésének vonzóereje fogja olykor-olykor takargatni.

E sorok irója a legnagyobb jóindulattal a czél iránt, annak a megfigyelésére törekedett, hogy a czélnak mennyire megfelelő az eszköz és annak módja. És ugy találta, hogy több, részben eltérő, részben egyenesen ellenkező czélok szolgálata van itt együvéfoglalva. Szórakozni épen ellenkező lelkiállapot, mint a vallásos elmélkedés, elmélyedés. Az utóbbi koncetráncio, az ellőbbi ennek épen ellenkezője. Asztal mellett táplálkozni s a vendégség vidámságában, könnyed társalgásába merülni egyideig; majd a következő pillanatban minden átmenet nélkül a legmagasabb régiókba elmélkedni, prófétai szót bevenni, vallásos zenét élvezni s ezeken bensőleg épülni: oly vállalkozás, mely benső igazsággal soha sem sikerülhet, mert lélektani képtelenség.

Észrevettem az intentiot, hogy mire törekesznek itt. Ha helyesen itéltem meg arra, hogy egyéni és sociális vallási feladatainkra emlékeztetve, (igehirdetés, biblia-magyarázat által), sőt ezekre kedélyileg is felindittatva (ének, zene, ima, költemény előadása által), a közönség bizalmas, baráti eszmecsere után, ne csak hallgatója és értelmileg felfogója legyen azon feladatoknak, hanem megbeszélője, tisztázója, sőt megvalósitója is. Szóval, hogy az értelmi tisztázáson, érzelmi élvezeten és lelkesedésen tul, az akarat is elhatározásra birassék s a hasonló lelkületüekkel való közösségi érzet által a munkára való szövetség köztük létrejőjjön. E czél nemcsak helyes, de tényleg napjainkban első rangu szükség. A bölcselmi, értelmi és quietisztikus érzelmi keresztyénségnek át kell mennie a munkás keresztyénségbe vagy keresztyén munkába. Arra pedig, hogy e munka minél eredményesebb s másokat is vonzóvá legyen: a hasongondolkozásuak társulása, szövetkezése szükséges. Ehhez pedig kell a tervek és a kivitel módozatainak bizalmas megbeszélése, nemcsak egyszer, de a munka folyásához képest minél gyakrabban. Ily összejöveteleken helye van a theázásnak, kötésnek, varrásnak akár az illetők saját használatára, akár a keresztyén munka szolgálatára (árvák felruházása stb.); helye közbe-közbe éneknek, zenének, szavallásnak; helye egy megnyitó fohásznak vagy asztali áldásnak és záró fohásznak; de már igehirdetésnek és bibliamagyarázatnak nem abban a formában, mint az istentiszteleten a templomban vagy az egyházi estélyeken, hanem abban az alkalmazott formában, a mely a tárgyalás alatti ker. munka alapelvét vagy elveit tünteti fel s a mely igazában elvi bevezetés a programmon levő akczió tárgyalásához. Igy helye is természetesen nem az estély végén, hanem épen elején lesz s a tárgyalás folyamán megbeszélés tárgyát fogja képezni a hallgatóság részéről is, melynek igy aktiv szerep juttatandó az estély szellemi részében is.

Ezek a bizalmas családias estélyek, kétségkivül nem „szeretetvendégségek“ az őskeresztyén egyház értelmében; de akkor ne is viseljék annak a nevét, mert igy konfuzióra adnak alkalmat. A „szeretetvendégség“ maradjon meg annak, a mi régen volt s a mely értelemben ajánlotta azt b. e. Molnár Albert is: az anyagilag segitő szeretet sociális munkája tárgyának, melyet mindennapi alakjában a szegényekről, elhagyatottakról való rendszeres gondoskodás, ünnepies (advent, karácsony stb.) formájában pedig az őskerestyén „szeretet vendégség“ képvisel; ezek a mostani „szeretetvendégség“-ek pedig, melyek lényegükben olyan „Bethániai esték (ha bibliai vonatkozással akarjuk jelölni), hol a Mária és Mártha munkája együtt érvényesül: evangeliumi vezetés alatt gyakorlati egyháztársadalmi munka folyj, legyenek formában és tartalomban olyanok, a milyennek képét fennebb megrajzolni kisérlém.

Szükségesnek látom ugyanis, hogy ezek az összejövetelek, főleg az ige felhasználása és alkalmazása tekintetében a környezetnek megfelelően karakterisztikuson megkülönböztetettek legyenek. Mert általában azt a benyomást kaptam, hogy ugy a lelkészeknek, mint a hivők egy jó részének bizonyos idegenkedése és huzódozása ugy az egyházi estélyekkel. mint a mostani „szeretetvendégség“-gel rokon természetü összejövetelekkel szemben nagy részt onnan ered, hogy ezeket tartalmukban istentiszteleteknek tartják, formájukat, lefolyásukat s az egész környezetet pedig az istentisztelet méltóságához nem illőnek s igy bizonyos mértékig az istentisztelet profánizálásának. Azért azt gondolom, hogy ez idegenkedés legyőzésére arra kellene törekedni, hogy lehetőleg élesen érezzék az emberek azt a különbséget, ami van az igének templomi hirdetése, egyházi estéken való népszerü magyarázata, apologétikus vonatkoztatásai és gyakorlati egyházi feladatokra való alkalmazottsága és akközt, mikor a tényleges, gyakorlati keresztyén munka mindennapi vezetéséhez keresünk világánál utmutatást, e munka concrét nehézségei közt bátoritást, csüggesztő jelenségeivel szemben biztatást stb. — Meg vagyok győződve arról, hogy ha e különböző feladatok, czélok a maguk jellegzetesen különböző eszközeikkel egybeforrva, s nem keverve, jelennének meg: rendre-rendre minden nehézség nélkül beilleszkednének egyházi életünk kibővült kereteibe; mig igy még sok elienszenvvel, idegenkedéssel kell megküzdeniök s — ismerjük el — sokszor épen a vallásos élet megnyilatkozásainak féltett fensége és méltósága érdekéből.

Végre egy pár szót a „*Bethlen Gábor-kör*“-ről. Ez egyesület a főiskolai ifjuság körében azzal a czéllal alakult, hogy a nagy fejedelem szellemében protestáns, tehát a jellemet megnemesitő vallásosságra, komoly, tudományos munkálkodásra s ezek által táplált és szolgált egyház- és hazaszeretetre nevelje tagjait, természetesen a kölcsönös, testvéries támogatás és ráhatás által szellemileg, sőt a mennyire lehet anyagilag is. Magunk is lelkesedtünk és lelkesitettünk, áldoztunk és áldozatra buzditottunk e gyönyörü czél érdekében, melytől intelligens közép- és felső osztályunk ifjuságának vallás-erkölcsi megújhodását s altruisztikus megnemesedését vártuk tevékenységének. Azt vártuk, hogy ez az egyesület egy olyan kovász lesz az egész ifjuság tésztája megkelesztésére, mely tagjait a divatos ifjusági léhaságoktól elvonva, testben-lélekben egészséges, komoly, tudományos előkészületre, jellemes életre, templomát, vallását, egyházát szerető s ezt már most cselekedeteivel bizonyitó személyiségekké alakitja, hogy a nacionálista klerikális ifjuság külső hazafiaskodó,

utczán tüntető allürjeivel a hazát komoly munkával, altruisztikus élettel szolgáló nemes hazaszeretetet állitja szembe. Azt vártuk, hogy oly renomét viv ki magának, a mely tagjai számára már előre biztositja a társadalom legjobbjainak feltétlen bizalmát, tudván, hogy a „Bethlen Gábor-kör" tagjai a mai fiatalság legnemesebb értelemben vett elitje. Szóval vártuk *az ifjuság önnemesitését*, melyben felkérésre készséggel müködnek vala közre társadalmunk arra hivatott legjobb erői is; de a melyből az oroszlánrészt mégis csak magának az ifjuságnak kell vala kivennie és pedig az általános erkölcsi mivelődésen tul, főleg szaktanulmányainak prot. szellemü s egyházi vonatkozásu müvelése s ennek a saját körükben való általánositása és kölcsönös kiegészitése által. — Igy reméltünk hazai közéletünknek egy olyan prot. intelligenciát, melynek jogásztagjai nemcsak a legderekabb és megbizhatóbb hivatalnokok, de egyházunk jogai és jogi helyzetének is alapos ismerői, védői és támogatói; melynek nyelvészei, bölcsészei, tanárai, papjai, tanitói stb. stb. kiki a maga munkakörében készséges szolgája és rátermett támogatója egyházunk szellemi és anyagi javainak s általa a hazának és nemzetnek. Vártuk, hogy magának a kivánt jóhirnevet megszerezve, szegénysorsu társain nem az által igyekszik segiteni, hogy havi 8—10 frt segélyt próbál adni neki, hanem azáltal, hogy jóhirnevével közvetitője lesz derék tagjai számára olyan becsületes munkának, melyből az illető magát fenntarthatja.

Azonban — ugy látszik — ez a kör is beleesett az ifjuság azon általános hibájába, hogy a csendes belső, szellemi munka helyett a külső, zajos és anyagiakra irányuló egyleti tevékenységet részesiti előnyben. Kezdetben mindjárt ujságot akart inditani eszméi propagálására, mikor még maga sem volt az eszmék által áthatva és átalakitva. Szerencsére ebbe nem mentek bele. De azt már megtették, hogy azonnal kör-helyiséget béreltek, butoroztak be s jövedelmük jórészét erre költötték el. És a kör-helyiségek látogatatlanok voltak, mert a „fogdosott" tagok nem érdeklődtek az ügy iránt. Aztán a pénzgyüjtés ügyében buzgolkodtak, főleg alapitványok szerzése által. Az alapitótagok szaparodgattak lassanként, de a rendes tagok tagdijai nem igen folytak be. Tehát a társadalom támogatta azt az ügyet, melyet tagjai nagy része cserbe hagyott. A pénzgyüjtés és szellemi propaganda együttes czélját voltak hivatva szolgálni a kör „felolvasó-estélyei". S mi lett velük? Az első, nagysikerü estély után a többi bizony sem részvétel, sem anyagi jövedelem tekintetében nem sikerült. Attól az ifjusági körtől, mely a közönséget akarta nevelni, a helyett, hogy tagjait nevelte volna, elfordult a publikum. Végre most e „Szeretetvendégség"-gel próbálkoztak meg. Ennek is megjósoltuk a sorsát. Az lesz, mint a felolvasó estéké, mert mindenik helytelen alapon áll, midőn nem az ifjuságra, hanem a közönségre kiván hatni.

Most, mint halljuk és látjuk, a vidéki szereplésekkel próbál szerencsét. Karácsonyban Nagykőrösön rendezett estélyt; a farsang folyamán Désen fog rendezni. Nós, ennek is megjósoljuk jövendőjét. A vidékre kiránduló kolozsvári főiskolai ifjak mulatsága eleinte természetesen szép sikert arat érdeklődő publikum dolgában. Leányos mamák nagy számmal vannak! Egy estve jól fognak mulatni. Emlékeket hoznak és hagynak. De a közönség érdeklődése a *kör* és czéljai iránt? — bizony, egy estve állandóvá nem tehető. S az anyagi jövedelem? A tagok zsebéből többszörösen kimegy utiköltségre, estélyi kiadásokra az, mit a kör pénztárának haza hoznak, s a telő pénztárhoz mérten aránytalanul nőni fog a segélyezendők száma.

De nem folytatjuk. Hanem eredményképen megállapitunk ifjuságunk életéből egy oly tényt, melynek megváltozását mi a magunk részéről, sürgős szükségnek itéljük. És ez: *tanuló s főleg főiskolai ifjuságunk nyilvános és társadalmi szereplésének szertelensége*, a mely az ifjuság vezetőit s igy legjobbjait vonja el a komoly munkától, a tudományos önképzéstől, a kötelességek komoly teljesitésétől s szoktatja, a nyilvános szereplésekkel járó ünnepeltetések révén, nagyzásra, felületes stréberkedésre, éretlenül társadalmi vezérkedésre. E megfigyelésünk — fájdalom — még theologiai ifjuságunkon is igazolódik. Idejének legnagyobb részét az ifjusági körök nyilvános szereplőseinek előkészületei és rendezése foglalja le, a mire nagyobb buzgalmat forditanak, mert önként vállalták és taps jár vele, mint a tanulásra, mely „muszáj" és nem hoz külső ünnepeltetést.

Ez irányzat megváltoztatására kell törekedniök az ifjuság hivatott vezetőinek, előljáróinak s az ifjuság minden igaz barátjának. Az ifjuságot vissza kell adni a maga munkájának és ifjusági társadnlmának, hogy ott végezze hiven és szerényen a maga önmüvelésének és önnemesitésének munkáját. Ebben látjuk a „Bethlen Gábor kör" hivatását is. Mig ehhez a feladathoz vissza nem tér: — szerény nézetünk szerint — helytelen uton jár s fáradozásait kivánt siker koronázni nem fogja.

Elmondottuk ezeket kötelességünk érzetében s azzal a tudattal, hogy az ügyeknek akarunk használni. Valeant, quantum valere possunt!

Nagy Károly.

Özv. Kiss Ferenczné emlékezete.

(Nekrolog.)

Temetésről jövünk: Özv. Kiss Ferencnét szül. Mátyus Annát, a néhai b. e. egerpataki Kiss Ferencnek, a székelyudvarhelyi református kollegium egykori jeles theologia és historia professzórának özvegyét, azt a derék és nemes székelyasszonyt, a puritán kalvinista paptanárnék eredeti és jellegzetes alakját kisértük ki a székelyudvarhelyi temetőbe és helyeztük végső nyugalomba régeltemetett és sokáig siratott, gyászolt jó ura és kedves gyermekei mellé.

Özv. Kiss Ferencné, akiről a mai *cinkorós* világban, mellesleg, már itt megemlithetem, hogy a szép, méltóságteljes és hódolatot parancsoló „*tiszteletes asszony*" cimet helyesen értékelte, méltán megérdemelte, meg is becsülte, de annál többet aztán nem kivánt, nem *követelt*, sőt el sem is fogadott soha — 78 éves korában, 40 évi boldog házas élet — és csaknem 20 évi özvegység után, nov. 16 án hunyta le hosszu álomra jóságos és immár elfáradt, bágyadt szemeit.

És habár a néhai, az utóbbi egy pár év alatt, a korral járó *gyöngelkedése* miatt, csöndesen félre vonulva élt: mégis a megnyilatkozott *közrészvét* közhasznu, nemes és kegyes életéhez méltó vala és virágokkal, koszorukkai boritott koporsójára nem csak gyermekei: Emma, Irma, Kata és Sarolta, veje: Gönczi L. ig. tanár, szeretett unokái: Gimán L. a Benkő és Gönczi fiuk meg Sárika és a jó rokonok hullattak hálás könnyeket, hanem az egész város nagy és diszes közönsége is kegyelettel vette körül azt és kisérte ki a temetőbe a kedves halottat.

A temetési szertartást, régi óhajtása szerint, a templomban Fejes Aron és Vajda Ferenc végezték, a temetőben pedig En bucsuztam el tőle!

Es áldom a jó Istent, aki a sulyos betegségtől megszabaditván, engem is megsegitett és adott nekem annyi erőt, hogy a sirnál, körölbelöl ezeket mondhattam:

„Lehullott a rezgő nyárfa ezüst szinü levele és az ágtól elszakadt lombok, mint szemfedő borulnak az édes anyaföld halovány arcára!

A természet haldoklik és itt az elválás, a bucsuzás ideje, de nem örökre, csak uj tavaszig.

Bucsuzni jöttem én is, ami kedves halottunktól, mert rosszul esnék nekem, ha a bucsuzás most a hosszu, hosszu ut előtt elmaradna, hiszen mi eddig szivélyes bucsuzás nélkül soha el nem váltunk.

Bucsuzni és hálás köszönetet mondani jöttem, mind azok nevében, akik ismertük, tisztelni tanultuk őt és valaha éreztük jóságos szivének melegét, szeretetét.

Igen, csupán csak bucsozni jöttem én ide, mert se ez a hely, se ez az alkalom nem arra való, hogy akár *méltassam* már csak néhai özv. Kiss Ferencnét, akér hü *képét* rajzoljam meg Máttyus Annának, ami jó öreg Nagytiszteletü asszonyunknak.

Oh! Hiszen a mulandóság sötét árnyékai lebegnek itt körülöttünk és ez a hely azoknak csöndes, békés birodalma, akiknek már „nem fáj semmi“ és a kiket „nem bánt senki“!

Ez a szomoru alkalom pedig arra tanit, hogy legyünk készen minden órában a *hirtelen* halálra, a mely éppen ugy meg lephet minket is, mint kedves halottunkat.

Hiszen beszélhetnék arról, hogy nemes életének jobb fele egy hosszu és rögös Kalváriai-ut vala, rakva szurós tövisekkel, amelyen végig haladva, sulyos keresztek nehezedtek a gyönge, de Istenben mindég bizó és vallásos nő vállaira és igy méltán is sohajthatott fel ő is a koszorus költővel: Bánatimból egy nagy tenger lehetne s örömöm csak kis sziget volna benne“!

Elmondhatnám, hogy miként vált gyönge nő létére, egy nagy és terhes; de szép család kormányzójává és volt erős támasza, évek során át, midőn férj és hü élettárs testi és lelki ereje kimerült és megfogyatkozott.

Elmondhatnám, hogy azóta miként töltött el csaknem két hosszu évtizet a legtisztességesebb özvegységben, mert felnövelt magzatai a családi fészekből egyenkint mind kiröpültek és tova száltak, ki erre, ki arra, a szélrózsa minden irányában!

Szólhatnék arról, hogy virasztott felnött beteg gyermekeinek kórágya mellett sokszor és sokáig; mint kisérte ki azokat egyenkint, rendre-rendre, hol itt, hol amott a temető kertekbe és hányszor! de hányszor kellett tört szivvel keseregni legszebb reményeink omladékai felett!

Szólhatnék arról a nemes egyszerüségről, arról a hűségről és igaz vallásosságról is, amely oly szépen jellemezte őt.

Szólhatnék arról is, hogy mint állott őrt egyszerü; de rendes és tiszta háza tájékának jó hire mellett mindvégig, haláláig!

Elmondhatnám, hogy mint buzgólkodott ezelőtt 30 esztendővel a helybeli *jótékony-nőegyesület* megalakitása érdekében, amelynek aztán mindvégig oszlopos tagja, egyik vezetője, utóbb tb. alelnöke vala.

Beszélhetnék arról, hogy a szegények ügyének senki se vol nálánál hathatósabb védelmezője, erősebb támasza és hogy házától szegényt, gyámatlan özvegyet, vagy árvát legalább egy falat kenyér, egy alamizsna fillér, avagy egy-két vigasztaló jó szó nélkül el nem bocsátott soha, hanem sorsához és módjához s körülményeihez képest a ruhátlant föl-ruházta és az éhezőnek enni adott.

Igy lett aztán az igaz keresztyéni szeretetnek megtestesülése, inkarnacziója.

Oh! de miért szóljak, miért beszéljek én!?!

Hiszen beszél helyettem az ő egész közhasznu élete, tanubizonyságot tesznek mellette tettei és az egész halotti gyászoló gyülekezet!

Kedves atjai! Temetni és nem dicsérni; de nem is eltemetni jöttünk ide ez órában Mattyus Annát, mert ez a koporsó csak szétoszló porait takarja; de a nemesebb rész a lélek abból „kitőr és eget kér“!

És én nyugodtan merném „*tetemre hivni*“ *még ellenségeit* is ha vannak! hadd jőjjön ide „*a város mind*“! De ime! a *város* itt van, hogy tanubizonyságot tegyen kegyes életéről, erényéről.

Ez a tanubizonyságtétel pedig felment engem attól, hogy tovább beszéljek! Hát némuljon el ajakinkon a zokszó és ne legyen többé zugolódás!

Gyermekei, veje, unokái! Ám sirjatok, de aztán nyugodjatok meg és enyhitse meg fájdalmatokat a szépen kezdett, jól folytatott és dicsőn végzett pályafutás! Ő már már boldog, mert ott fen, a *fényes menyországban*“ az Istennek tronja körül örvendező angyalok seregében ismét föltalálta elveszitett és sokáig siratott; de soha el nem feledett kedveseit! Ebben a tudatban és a viszontlátás reményében leljetek vigasztalódást és megnyogovást Isten áldjon meg és legyen tiveletek!!

Mi pedig mindnyájan őrizzük meg drága emlékét és kövessük magasztos példáját, hogy ne legyen elfeledve az ő neve soha; emléke pedig éljen mindörökké!..

Bod Károly,
ny. r. tanár és lelkész.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Előfizetési felhivás. A közel multban az a hir szárnyalt a világsajtón át, hogy egy ausztráliai, angol, keresztyén püspök, a Szt. Irásból és ész okokból gyüjtött érvek alapján azt hirdeti és bizonyitja, miszerint Jézus Krisztus a mai korban vissza fog térni. Jóllehet az angolok részéről megszoktuk a rajongásszülte képzeteket: mindazáltal a Krisztus visszajövetele, melyre a keresztyén világ csaknem 2000 év óta vár, vagy legalább várnia kellene, oly nagyfontosságu kérdés, hogy érdemes vele minden — hivő vagy hitetlen — keresztyénnek foglalkozni, azért időszerünek látom a Krisztus isteni voltával s az ember jövő életével szorosan egybefüggő, de a modern kor által az érzékiség hullámaiba temetett kérdést, fölszinre hozni s bele, gyarló tehetségemhez mérten, új életet önteni.

E czélból „*Krisztus visszajövetele*“ czimen egy munkát szándékozom kiadni, mely ugyancsak bibliai és lélektani bizonyitékok felhasználásával azt igyekszik kimutatni, hogy a hit és józan okosság szerint várható-e és milyen alakban a Krisztus visszatérése. A mű kiváltképen a Krisztus istenségében kételkedők s a tudás fényétől elvakult hitetlenek meggyőzésére szolgál segédeszközül.

Három főrészben tiz fejezetre oszlik s 12—14 nyomatott ivre terjed. Tartalma a következő:

Bevezetés. I. Rész. Jóslatok az Ujtestamentomban Krisztus visszajövetele felől. 1. Jóslatok a Kr. visszajöveteléről. 2. Fejezet. Jóslatok a Szt.-lélek megtestesüléséről. 3. Fejezet. Krisztus visszajövetele vagy a Szt.-lélek megtestesülése.

II. Rész. Ótestamentomi jóslatok a Messiás felől. 4. Fejezet. Történelmi könyvek jóslatai. 5. Fejezet. Költői könyvek jóslatai. 6. Fejezet. Prófétai könyvek jóslatai.

III. Rész. A megtestesülés. 7. Fejezet. A világosság ébredése. 8. Fejezet. A világosság támadása a sötétség ellen. 9. Fejezet. A sötétség támadása a világosság ellen. 10. Fejezet. A világosság győzelme.

Befejezés. A munka előfizetési ára fűzve 3 kor., csinos kötésben 3.80 kor. (Bolti ára 4, illetve 4.80 kor. lesz.) Az előfizetőknek 1906. jan. hó végén — az előfizetési dij beküldése esetén bérmentve, a nélkül utánvéttel — küldetik szét.

Ez alkalommal megrendelhető, ugyancsak kedvezményes áron „János evangeliumának magyarázata“ cz. angolból átdolgozott munkám mindkét kötete 3—3 koronáért. (Bolti ára 4—4 kor.) E könyv alkalmas bevezetés a kiadandó műhöz.

Az érdeklődők szives kedjenek a megrendelést alulirt szerzőnél január hó végéig eszközölni.

Diósviszló (postahely), Baranyam. 1905. decz. hó.

Lukács Imre, ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

Olvasóinknak s egész anyaszentegyházunknak, hazánknak és nemzetünknek adjon a Kegyelem Istene boldog újesztendőt. Deritsen reánk víg esztendőt!

Lapunk e száma a közbeesett 3 napi munkaszünet miatt pénteken jelent meg.

A szegények karácsonya Nagyenyeden. „A nagyenyedi protestáns nők szegényeket és betegeket segélyező egyesülete“ a mellett, hogy a négy téli hónap alatt minden szombaton reggel templomi istentiszteletre gyüjti össze szegényeit, özvegyeit és elhagyatott árváit s azok közül 80—100-nak oszt hetenként 2½ kgr. kenyérsegélyt s tagjai által egész éven át látogattatja, vigasztalja és pénzzel, élelmiszerekkel, orvosságokkal stb. állandóan segélyezi a szegénysorsu betegeket, nevelőbe adja és életpályára elhelyezi az árvákat; sok keserü könnyet törölt le és sok inséget enyhitett az idén is Megváltónk születésének ünnepén. Az ünnepet megelőző hetekben fokozott mérvben teljesitette beteg-látogatásait és segélyezéseit. Kietlen, rideg és szenvedések panaszhangjaitól szomoru kunyhókat látogattak meg vallásos és buzgó nőink az egyház nevében s gyakoroltak ott jótékonyságot, s töröltek könnyeket az Idvezitő felkereső, megtartó és megáldó szeretete gazdagságának nyilvánvalóvá tételével. „Hirdettek a szegény szenvedő népnek evangelimot!“ A nagyhét folyamán az egyesület *nyolcz* öl tűzifát osztott ki leginkább a munkaképtelen, nyomorék szegények és sok gyermekes családok között. Ünnep szombatján a reggeli harangszó hivására templomba gyültek a szegények. Ott volt az egész női választmány, Zeyk Dánielné br. Kemény Ida elnöknővel élén; Zayzon János pénztárnok és Jancsó Sándor titkárral. A buzgó és megható közének után Jancsó Sándor lelkész mondott a templomot egészen megtöltő áhitatos gyülekezet előtt a megsegitő szeretetben kifogyhatatlan Isten dicsőitésére imádságot. Azután a régi ref. iskola helyiségében a nőegyleti választmány 81 családnak adott a Krisztus nevében *egy-egy kenyeret; egy-egy korona karácsonyi pénzsegélyt* az egyesület pénzalapjából s azonkivül *egy-egy kilogramm első osztályu marhahust* mélt. *Zegk* Dániel ur 100 korona adományából, kinek — a szegények hálája kivül — ezen az uton is hálás köszönetet mondunk, nem első és nem is utolsó ilyen czélu kegyes adományáért. Öröm volt látni a szegények és árvák örömét s boldoggá tett karácsonyi ünnepét! Az egyesület nagy buzgósággal, mély vallásos érzéssel és lelkes pártolás mellett folytatja továbbra is áldásos müködését, mely valósággal Istenünknek dicsőségére és anyaszentegyházunknak épitésére, szemmel látható erősitésére szolgál. Január, február és márczius hónapokban perselyes vallásos estélyeket rendez az egyesület a Bethlen-kollegium disztermében, melyek szintén áldásos eredményüek szoktak lenni; s rendes működését ezenkivül állandóan folytatja. Hogy működése mindig fokozottabb és áldásosabb legyen, adja a kegyelem Istene! A nagyenyedi ref. nőegylet munkájához, különösen a személyes gondozásban nyilvánuló vonásához szivből gratulálunk s egyebütt is követésre ajánljuk!

Templomszentelés Somosdon. A somosdi hiveink 100 éves templomuk renovációját az őszön befejezve igen szép ünnepélylyel adták át ujra a közhasználatnak. Az ünnepélyes istentiszteleten szerepelt az egyház korábbi két szeretett lelkésze: *Trozner* Lajos fm. vásárhelyi tanár és *Viksy* Gyula bándi lelkész is, az előbbi buzgó imában adva hálát Istennek a segedelemért, az utóbbi Haggeus I. 7 8. alapján tartva remek szép egyházi beszédet, melynek a viharos multakra vonatkozó részletei minden szemet könnybe lábbasztottak. A templom 100 éves történetét a mostani buzgó pap *Széll* Jakab olvasta fel. Küzdelmes volt az első alapvetés 1805-ben. *Agyagási* Mihály papsága idején, mint a mostani megújhódás munkája a tavaly oly sulyos tüzvész által sujtott hivek részéről. De im, az Isten megsegitette őket s most „felülmulja az elsőnek dicsőségét a második templom.“ — Felszentelő záróimát *Ravasz* János esperes, a lelkiház megépitésére voatkozó buzbuzditó zárószavakat pedig *Benedek* Dénes főjegyző mondották ismeretes ékesszólással. Az ünnepélyes alkalmat *Dr. Agyagási* Károly főorvos, az első templomépitő Agyagási lelkész utóda örökitette meg 100 koronás alapitványnyal, melynek kamatából évenként a lelkész által kijelölt erényes somosdi férfi vagy nő fog valláserkölcsi olvasmánnyal megajándékoztatni. A szép napnak szép élet legyen hosszu folytatása Istennek dicsőségére!

Kölcsey-ünnepély. A székelyudvarhelyi ev. reform. kollégiumi Ifjusági Petőfi-Önképzőkör 1905. évi deczember hó 17-én a kollégium tornacsarnokában Kölcsey Ferencz emlékére igen szép sikerü „Irodalmi ünnepélyt“ redezett, Fejes Áron felügyelő tanár az egész tanárkar buzgólkodásával. Az ünnepély a következő műsorral folyt le: 1. Hymnusz, Kölcseytől; előadta az ifjusági ének- és zenekar. 2. Zrinyi dala, Kölcseytől; szavalta Hegyi András VII. g. o. 3. Kölcsey Ferencz emlékezete (pályanyertes mű); irta és előadta Rimaszombati Imre VIII. g. o., önképzőköri titkár. 4. Hegedüquartett;Leonhardt János (I. hegedü), Székely Zoltán (II. hegedü), Bucsy Endre (viola) és Lányi Andor (Violin cello) VIII. o. tanulók. 5. A magyar nyelv ügyében, Kölcseytől; előadta Lányi Andor VIII. o. t. 6. Kölcsey, mint szónok (pályanyertes mű); irta s előadta Gönczi Gábor VIII. o. t. 7. Kurucz dalokat énekeltek: Bartha Albert és Székely Zoltán VIII. o. t. 8. Vanitatum vanitas, Kölcseytől; szavalta Bucsy Endre VIII. o. t. 9. Kölcsey széptani elvei (pályanyertes mű); irta és előadta Muzsnay László VIII. o. t. 10. Rákóczi induló; előadta az ifjusági zenekar. Az ünnepély a fokozott igényeket is felülmuló sikerrel elégitette ki a nagy közönséget, mely a derék kollégium vezetősége iránti nagy elismeréssel távozott róla. Mi is igen szerencsés gondolatnak tartjuk Kölcsey ünneplését. Nincs magyar iró, ki a vallásos nevelésre annyi eszközt adna, mint épen Kölcsey. Udvarhelyi kollégiumunk tanárkara bölcsen cselekedett, hogy ez ünnepélyt rendezte s épen ifjusága önképzői munkásságát használta fel benne. Gratulálunk!

Templom-bál. A sepsiszentgyörgyi ev. ref. egyházközség 1906. évi janáur hó 6-án, az épitendő uj ev. ref. templom alapja javára, gr. Haller János Háromszékvármegye főispánjának fővédnöksége mellett, Sepsiszentgyörgyön, a városház disztermében, hangversennyel egybekötött zártkörü tánczestélyt rendez. Az estélynek sikerén, mint védnökök, dr. Bodor Tivadar ügyvéd, ev. ref. koll. főgondnok, Ujjvárossy József kir. tan., ev. ref. egyházm. főgondnok, ifj. Gödri Ferencz polgármester, egyházközs. főgondnok, 6 elnök, 19 alelnök, 44 végrehajtó bizottsági tag és 155 rendező buzgólkodnak. Belépti dij: Személyjegy 2 K. Családjegy három személyre 4 K.; három személyen felül 5 K. Tanulójegy 1 K. Karzati ülőhely 1 kor. 20 fill. Karzati állóhely 80 fill. A hangverseny műsora: 1. Rákóczi-induló, (Fáy—Hackl átirata); Nagy József vezetése mellett énekli az ev. ref. egyházi dalárda. 2. Hegedül: Király Béla ev. ref. lelkész, zongorán kiséri Szász Margit. 3. Szaval: Pálmai Lenke tanitónőkép. igazgató. 4. Hegedül Király Béla ev. ref. lelkész, zongorán kiséri Szász Margit. 5. Férfi-négyes; kurucz-dalok Goll Jánostól; I. Szász Béla főgimn. tanár vezetése mellett éneklik: Barthos József, Borbély Sándor, Biró Dezső, Butak János ifj., Csutak Vilmos, Hadnagy Antal, Jakab Álmos, Kádár Béla, Kovács József, Koréh Endre, Nagy József, Nagy István, Nagy Imre, Vallancs Károly. 6. Táncz.

Hisszük, hogy szép anyagi sikere lesz, melyet a nemes czél s az ottani társadalom legjavának buzgósága biztosit. Ám, ha mindazt a pénzt, mibe e mulatság az egyeseknek kerülni fog, mindenki odaadná a templomalapra: bizonyára gyorsabban megépülne a templom. E véleménynek azonban még sokáig kell küzdenie a szokás s divat hatalmával, mely azt vitatja, hogy ily módon a kellemest a hasznossal köti össze. A sepsiszentgyörgyi társadalmat mindenesetre elismerés illeti, hogy a maga módja és szokása szerint buzgólkodik a nagy és szép czél megvalósitásán. Sikert kivánunk!

GYÁSZROVAT.

Filó Lajos nagykőrösi ref. lelkész 77 éves korában e hó 12-én meghalt. Filó Lajos elsőrangu szónoka és egyik legkiválóbb theologusa volt magyar ref. egyházunknak. A patens korabeli nemzeti küzdelem egyik vezéralakja volt. Az elhunyt Kecskeméten és Budapesten theol. tanár és Kopácson pap volt, 1861-ben hivta meg Nagykőrös első lelkészéül és nagy szellemi tehetségével, nyelvtudásával, kiváló szónoki képességével hosszu időn át disze volt az egyháznak, kit egyházkerülete főjegyzőséggel tüntetett ki 1884-ben Szász Károlylyal szemben a legkomolyabb püspökjelölt volt. Annak idején országos hirnévre tett szert Ballagi Mórral folytatott nagyszabásu vitája által. Nyugodjék békével.

Szerkesztői üzenetek.

B. D. esperes Tasnád. A szilágyszentkirályi lap ügyében: az egyházközségek hivatalos lap-példányai csak az „egyházközség“ czimére küldhetők. Persze, a helybeli paphoz megy. Ha oda eddig lap nem járt s jövőre kivánják az lg.-tanácshoz kell irni érte s ő fog intézkedni.

Ifj. B. Gy. Lipcse. A „levél“ jövő számunkban fog jőni. Köszönöm. Megyen-e a lap rendesen? Levelem kézhez jutott-e?

V. L. Óralyaboldogfalva. „Vidéki élet“ cz. levél jövő számunkban jön. Egy kis kalamitás történt vele. Bocsánat.

A—Z. A dolog ugy áll, hogy Kilyén bácsi más munka

beosztás következtében a nyomtatványok kezelését még ez év őszén átadta Moody Elek levéltárnoknak. A bizalmas megkereséseket tehát ez ügyben nem láthatja el. Miután pedig már a régi megszokás alapján, még ma is igen sokan bizalmasan hozzáfordulnak nyomtatványokért, a mivel ő[illegible] magukat is az illetők haszon nélkül terhelik: kérjük [illegible]tkezéseket, A—Z-ig, tudomásul venni szíveskedjenek, hogy az Igazgató tanácsnál a nyomtatványkezelő most nem Kilyén Sándor, hanem Moody Elek levéltárnok és az ujabb munkabeosztással járó rendelkezés folytán *nyomtatványokat személyenként senki sem kaphat, hanem csak kizárólag az illető egyházmegyei nyomtatványkezelő utján.* Kellemetlen hátrányok elkerülése végett kérjük ezt megjegyezni.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1510—1905.

KÖRLEVÉL

az összes lelkészi és esperesi hivataloknak, kollegiumi, tanitóképzőintézeti és szeretetházi igazgatóknak.

Felhivom az összes lelkész és intézeti igazgató aait, hogy az 1906. évi ***névkönyvi adatokat,*** az 1905. évi decz. 31-iki állapotokról, úgy a mint a nyilvántartásokban találhatók, minden további felhivás nélkül, január 8-ig szolgáltassák be illetékes helyre: lelkészek az espereshez, az igazgatók a püspöki hivatalhoz. Az adatok egy féliv papiron, ugyanazon sorrendben és röviditésekkel, mint a mult évi névkönyvben vannak, a valóságnak megfelelően, tisztán, olvasható irással tüntetendök ki, hogy egyenesen nyomdába adhatók legyenek. Különösen az egyházközségek népességét, a tankötelesek (6—15 évig) és tanulók számát — és pedig külön-külön az anya- és leányegyházközségekét, valamint a fiókegyházakét — feltüntető adatok pontosságára hivom fel lelkésztársaim figyelmét. Továbbá pontosan feltüntetendő az is, hogy milyen az iskola: állami, felekezeti, községi, Emke? A hol iskola nincs, ez a körülmény is jelzendő.

Megjegyzem, hogy az anyaegyházközségek három osztályba sorozandók és pedig III-ik osztályuak a kongruás egyházközségek, II-ik osztályuak, ahol a lelkészi fizetés 2000—2400 korona között váltakozik, I. osztályuak, hol a lelkipásztori fizetés a 2400 koronát meghaladja.

Az egyházmegye statisztikai adatait feltüntetendő táblázatos kimutatás ugyanazon rovatok alapjan készitendő el, a milyenek az idei névkönyvben vannak.

A lelkészek által benyujtott és az esperes által a beérkezési idővel jelzett adatok, ugy, a mint azok kiállitva vannak, az esperesi általános adatokkal és az összefoglaló statisztikai kimutatással hozzám január 15-ig lesznek felterjesztendők.

Kolozsvárt, 1905. decz. hó 27-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1521—1905.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a görgényi egyházmegyében fekvő *nagyölyvesi* körlelkészi állásra pályázat hirdettetik.

Javadalom dijlevél szerint: ez évben kijavitott s átalakitott jó lakás és 1 h. 315 □ öl kerten kivül 35 hold 1275 □ öl kanonika, 242 kor. 99 f. értékben. Az egyházközség pénztárából 56 kor. Konventi segély 200 kor. Kepeérték (éppen megváltás alatt) 262 kor. 50 f. Közmunka 110 kor. 98 f. Stóla 16 kor. Összesen 888 kor. 43 f. Ebből engedélyezett kiadás 233 kor, 20 f. Kongrua 944 kor. 77 f. Konventi segély 200 kor. Vallástanitásért 40 kor.

Kellőleg felszerelt folyamodványok 1906. jan. 21-ig a püspöki hivatalhoz adandók be.

Kolozsvárt, 1905. decz. hó 28-án.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1523—1905.

PALYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a görgényi egyházmegyébe kebelezett *vajdaszentiváni* I. oszt. lelkészi állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom dijlevél szerint: Szép lakás gazdasági épületekkel, 940 □ öl kerttel. Földhaszonélvezet (14 h. 25 □ öl szántó, 3 h. 13 □ öl kaszáló) 159 kor. Készpénz az egykáz pénztárából 156 kor. 20 f. Dézma és konversió többlet czimen 906 kor. 38 f. Terményjövedelem kepe dijlevél szerinti értéke 748 kor. Stóla átlagos pénzértéke 98 kor. Egyéb javadalmak: a) a gróf Klebelsperg udvartól patrocinium czimen kapott jövedelem értéke 388 kor., b) képező hivektől fa és garaspénz czimen 60 kor. 16 fill, c) czigányoktól napszám pénz czimen 66 kor. Lelkészi teendőkért összes jövedelem lakáson, kerten és stólán kivül 2483 kor. 74 f. Vallástanitásért a helybeli áll. iskolában adandó heti 6 óráért 180 kor. Igy összes jövedelem 2663 kor. 74 f. Pályázati határidő 1906. jan. 21.

Pályázatok, folyamodványok szabályszerü felszerelésel nt. Csekme Ferencz görgényi esperes aához küldendők Gernveszegre (Marostordam.)

Kolozsvárt, 1905. decz. hó.

Dr. Bartók, püspök.

1521—1905. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagyenyedi egyh. megyébe kebelezett *marosszentkirályi* kántortanitólévitai állásra pályázatot hirdetek.

Javadalom dijlevél szerint: tisztességes új lakás és 778 □ öl kitünő kert haszonélvezete; kepe három pátronustól 10 kal. buza, 10 veder bor, egy félszekér széna. 4 kbm. fa értéke 89 kor.; készpénz ugyanezektől 102 kor. 80 f.; körhallgatóktól készpénz 47 kor. 68 f.; az egyház pénztárából 16 kor.; stóla átlag 3 kor. 60 f.; tandij átlag 16 kor.; kanonika porczió 9 h. 1438 □ öl tiszta jövedelme 60 kor. 96 f.; állami fizetés kiegészités 480 kor.; összes javadalom a lakáson kivül 816 kor. 04 f. és öt évenként 100 kor. korpótlék. A földeket a tanitó miveli, adóját az egyház fizeti.

Kötelességek: a tankötelesek és ismétlők tanterv szerint oktatása és vallás s egyházi ének tanitás; istenitiszteleteken s temetéseken az ének vezetése; minden vasárnap, egyiken délelőtt, másikon délután az istenitisztelet önálló végzése.

Pályázati határidő 1906. január 24.

Folyamodványok szabályszerüen felszerelve nt. Jancsó Lajos esperes afiához terjesztendők be Marosujvárra.

Kolozsvárt, 1905. decz. 27.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1074—1905.

KÖRLEVÉL

az udvarhelyi egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

Miután egyik lelkésztársam halála folytán a szabályszerü temetési költségét kifizettem, felkérem tiszt. lelkész aait, hogy 2—2 korona temetkezési egyleti tagdijat f. hó végéig fizessenek be hozzám.

Alsósófalva, 1905. decz. 20.

Ifj. Péter Károly, esperes.

1075—1905. sz.

FELHIVÁS.

Felhivom tiszt. paptársaimat, szíveskedjenek utasitani azon, egyházközségükben lakó papi és tanitói özvegyeket és árvákat, akik az udvarhelyi egyházmegye gyámintézetétől segélyt nyerni jogosultak, hogy életben létüket, illetve özvegységüket igazoló bizonyitványaikat *1906. január hó 10-ig* küldjék be tiszt. Bedő András lelkész aához Bikafalvára (u. p. Székelyudvarhely). Az elkésve érkező folyamodványok nem vetetnek figyelembe.

Alsósófalva, 1905. decz. 20.

Ifj. Péter Károly, esperes.

Sz. 780—1905.

FELHIVÁS.

A kolozsvári egyházmegyének mindennemü pénzkezelését az 1906-ik esztendő januárius hónapja első napjától kezdve a „Kolozsvári Közhasznú Szövetkezet" fogja végezni. Ennélfogva felhivom és utasitom egyházmegyém összes községeit és lelkipásztorait, hogy az 1906-ik évre esedékes mindenféle fizetendőségeiket jelzett szövetkezethez küldjék.

Ezzel kapcsolatban felhivom figyelmüket arra is, hogy a mely egyházközségeknek bankokban elhelyezett tőkéik vannak: *„a Közhasznu Szövetkezet"* 5%-os kamatfizetéssel hajlandó azokat elvállalni.

Kolozsvárt, 1905. deczember hó 19.

Herepei Gergely,
esperes.

Sztupjár István „Ellenzék" könyvnyomdája Kolozsvárt.